BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 L
2

13-18.F.13

PETRI GREGORII THOLOSANI, IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, AC PROFESSORIS PVBLICI

COMMENTARIA ET ANNOTATIONES

in Decretalium Procœmium, Tit. de Summa Trinitate & fide Catholica, &, de Conſtitutionibus.

HIS ACCEDVNT,

Ad titulum de Reſcriptis tractatus in duas Sectiones distinctus. De Elect. in re benefic. clara ac dilucida Enarratio. Cap. Conquerente, de offic. & poteſt. iudicis ordin. lib. 1. Decret. tit. 31. Explicatio.

Vnà cum Indicibus Capitum, verborum rerúmque notabilium locupletiſsimis.

Hac ſecunda editione acceſſerunt eiuſdem auctoris prælectiones ad Titul. de Sponſalibus & Matrimonio lib. 4. Decretal. titul. 1.

LVGDVNI,
APVD IOANNEM PILLEHOTTE.
M. D. XCIIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Dom. Prof. Soc. Jesu. Ex libris Archiepi [illegible]

Deo optimo maximóque, & ineffabili

CONSECRATIO

Tractatuum Iuris Pontificij.

COgitaui diu, DEVS ineffabilis, quibus titulis ac laudibus diuinitatis, prouidentiæ & bonitatis tuæ magnificentiam admirabilem, gratitudinis & debiti ergò, poſſem mortalis homuncio, decantare & proſequi, tot tantíſque beneficiis quotidie tua ſola liberalitate donatus, vt nullus nunc viuat mortalium qui magis ſit tibi obſtrictus. Cæterùm in ea animi cogitatione obrutus imò oppreſſus, propter materiæ magnitudinem, dicendorum incomprehenſibilem finem, mentis meæ anguſtam capacitatem, linguæ infantiam, ſcribendi humilem & penè nihili ſtilum, quoties volui ea de re decernere, toties rem infectam, veritus temerariam præſumptionem, dereliqui; memor ſententiæ diuinæ, Omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Et proinde conſultius me facturum credidi, ſi, quod mortalibus numen tractare, vel de eo inquirere curioſius non licet, tacitus venerarer: ſufficere arbitratus, ingenuè quod veriſſimum eſt confiteri publicè, ídque ſæpius repetere, ſi quid boni vel approbati aliquando ediderim vel editurus ſim, à ſolo Deo, patre illuſtrationum, fonte perenni ſcientiæ & ſapientiæ, vt à ſolo authore, proficiſci, méque tantum manum vt inſtrumentum tanto opifici & demiurgo accommodaſſe. Hócque & nomine, multò magis infima creatura, Deo ſuo ſe agnoſcit obſtrictiſſimam, quòd inter alias, eius tantum benignitate, ſine meritis, eam ſibi hoc miniſterium exhibere voluerit. Mihi quoque idipſum permaximum videtur beneficium; quo plures præſtantes viri ſi donati eſſent, ingentes etiam habituri eſſent gratias. Quare nec ego mihi omnino in hac parte deficiam, quin cùm non poſſim tibi condignè eas habere, gratiſſimum animum ſi poſſem agendi, non offeram, & prælectionum mearum aliquas quæ nunc in lucem prodeunt tibi non conſacrem. Explicaui ea quæ ibi exarata ſunt, aliquando tuo ductu & auxilio diſcipulis, tuo etiam nomine & nunc hominum iudicium ſubibunt. Nec veriſſimè, cui deberem mea ſtudia & fructus eorũ dicare & vouere, alius occurrere potuit. Solus enim tu, qui me inter labores ferè intolerabiles, ſolatus es. Nec alius eſt à quo maiora bona & plura quàm à te ſuſceperim, aut ſuſcepturum me ſperem. Hominum fauor imperfectus & temporaneus, Protheo mutabilior, vitro

tenui fragilior: Deus autem, in æternum manet. Et reddenda quæ ſunt Dei Deo. Quòd ſi reſpondere eo modo & facere ſatis acceptis non poſſim beneficiis, bonam voluntatem cum volente, cùm nihil præſtantius habeam, tibi, & ratione tui, Reipublicæ Chriſtianæ vtilitati conſecro; ea lege, vt nihil dictum velim, quod ſynceræ determinationi fidei Catholicæ & Apoſtolicæ, aduerſari directè vel per obliquum poſſit: ſententiæ ſanctæ matris Eccleſiæ omnia ſubiiciens, à qua nec viuentem nec moriturum aberrare, vel cum ea diſſi-dere, vnquam animus vel intentio fuit.

ELEN

ELENCHVS CAPITVM, QVAE IN PROOEMIO DECRETALIVM, ac titulis, de Summa Trinitate & fide Catholica, &c, de Conſtitutionibus, explicantur.

DE Decretalium inſcriptione. pagina 1
Ad cap. Rex pacificus. 8
Caput primum. Firmiter credimus. 15
§. Vna verò eſt. eiuſdem capitis. 18
2 Damnamus ergo. 21
1 Canonum ſtatuta. 24
2 Cognoſcentes. 26
3 Tranſlato Sacerdotio. 29
4 Nam concupiſcentiam. 30
5 Ne innitaris. 31
6 Cùm omnes. 32
7 Quæ in Eccleſiarum. 33
8 Cùm acceſſiſſent. 35
9 Cùm Martinus. 37
10 Eccleſia ſanctæ Mariæ. 39
11 Ex literis. 45
12 Ex parte Epiſcopi. 46
13 Quoniam conſtitutio. 47

ELENCHUS CAPITUM LIBRI PRIMI DE RESCRIPTIS.

Caput 1. DE tituli continentia, & nomine Reſcripti. pagina 3
2 De diuiſione Reſcriptorum. 4
3 De Reſcriptis gratiæ ad vacantia beneficia. 11
4 De Reſcriptis gratiæ ad beneficia vacatura, ſeu de literis expectatiuis, & mandatis Apoſtolicis. 16
5 De origine & progreſſu mãdatorum Apoſtolicorum. 22
6 A quibus dentur mandata ad beneficia. 23
7 De formis Reſcriptorum mandatorum. 25
8 De quibuſdã modis quibus mandata Apoſtolica extinguuntur. 28
9 De quibuſdam aliis quæ accedunt ad mandata de conferendis vacaturis beneficiis. 30
10 De officiorum vel Magiſtratuũ prouiſionibus per principes factis. 31
11 De Reſcriptis diſpẽſationum & priuilegiorum quæ gratiam habent. 32
12 De diuiſione diſpenſationis. 33
13 De quibus, & à quibus fiant diſpenſationes. ibidem.
14 De modo in diſpẽſatione ſeruãdo. 36
15 De fine, cauſis & rationibus diſpenſationum in genere. ibid.
16 De diſpenſatione ad beneficia, quæ iure communi ab aliquo teneri nõ poſſunt. 39
17 De beneficiis quæ ſine diſpenſatione teneri poſſunt aut non poſſunt. 40
18 A quo diſpẽſationes incompatibilis beneficij impetrandæ. 46
19 De quibuſdã perſonis & cauſis, quibus diſpenſatur in pluralitate beneficiorum. 47
20 De diſpenſationibus aliis circa beneficia Eccleſiaſtica. 50
21 De diſpenſatione ætatis pro ſacris ordinibus ſuſcipiendis, & ad beneficia. 53

22 De diſpenſatione ætatis à principe conceſſa. 54
23 De diſpẽſatione de non promouendo. 55
24 De diſpenſatione de non reſidẽdo. 56
25 De Reſcripto gratiæ percipiẽdorum fructuum beneficiorum alteri collatorum. 59
26 De diſpenſatione corpore viriarorum. ibidem.
27 De diſpenſatione poſſidendi propria & temporalia, conceſſa perſonis regularibus & Eccleſiis. 61
28 De diſpẽſationibus natalium ex iure Pontificio obſeruatis. 66
29 De diſpẽſationibus natalium ex iure ciuili & moribus, & de legitimatione. 70
30 De alia natalium allophylorum reſtitutione, ſeu de albanagij diſpenſatione. 74
31 De Reſcripto manus mortuæ ruſticorum. 79
32 De Reſcriptis indulgentiarum, abſolutionum, & remiſsionum. 81
33 De indultis & venialibus codicillis, ſeu gratiis impetratis à principe. 85
34 De Reſcriptis iuſtitiæ, & primò circa matrimonium. 87
35 De Reſcripto iuſtitiæ, quod dicitur, *Significauit.* 88
36 De breuibus Apoſtolicis. 89
37 De quibuſdam aliis Reſcriptis iuſtitiæ ad lites. 90
38 De mixtis Reſcriptis quædam. 92
39 De forma Reſcriptorum Apoſtolicorum, ſeu ſummi Pontificis, & primùm de ſignatura. 93
40 De reſponſione vel reſcriptione, ſeu (vt dicunt Galli) appuntamẽto ſupplicationis, ſeu de ſecunda parte eius. 95
41 De tertia parte ſignaturæ dicta, Non obſtantiarum. 98
42 De quarta parte ſupplicationis, dicta De data. 99
43 De ſignatura Notariorum Cameræ Apoſtolicæ, ſeu de quinta parte ſignaturæ. ibidem.
44 De vi & effectu ſignaturæ. 100
45 De Bulla. 103
46 De forma Breuis & Reſcripti Pœnitentiariæ. 105
47 Admonitio quædam de forma Imperialium Reſcriptorum. 106
48 De modis quibus Reſcripta improbantur, vt nulla, primúmque de falſitate eorum. ibidem.
49 De obreptione Reſcriptorum. 108
50 De ſubreptione Reſcriptorum. 109
51 De Reſcriptis quæ inciuilia dicuntur. 110
52 A quibus impetrari Reſcripta poſſint. 113
53 Quibus dirigantur Reſcripta exeq[illegible] 115
54 De cauſis Reſcriptorum. 116
55 De reuocatione & extinctione Reſcriptorum. 117

ELENCHVS CAPITVM tituli de Reſcriptis, libro ſecundo explicatorum.

* *
*

Cap. 1. Sicut Romana. pagina 121
2 [illegible] ientreñ. Epi. 122
3 Cæterùm. 124
4 Inter cæteras conſolationes tuas. 125
5 Si quando. 127
6 Cùm ordinem. 128
7 Eam te. ibidem.
8 Ad aures. 130
9 Si autem. 132
10 Adhæc ſumus. 133
11 Ad audientiam. 134
12 Ex parte S. perſonæ. 138
13 Sciſcitatus. 140
14 Paſtoralis officij. 143
15 Sedes Apoſtolica. 145
16 Ex tenore. 147
17 Cùm adeò. 148
18 Cauſam quæ. 150
19 Conſtitutus. 152
20 Super literis. 154
21 Edoceri. 155
22 Cùm dilecta. 157

23 Ple

23 Plerumque. 159
24 Cùm contingat. 160
25 Olim. 161
26 Dilectus. 163
27 Poſtulaſti. 164
28 Nonnulli. 165
§. Sunt & alij eiuſdem cap. 167
29 Dilectus filius I. Sarracenus. 168
30 Capitulum ſanctæ Crucis. 169
31 Ad audientiam noſtram peruenit. 173
32 In noſtra. 175
33 Ex parte Decani. 176
34 Significante V. 178
35 Rodulphus clericus. 179
36 Significauit nobis. 180
37 Ex inſinuatione. 181
38 Mandatum Apoſtolicum. ibidem.
39 Literis Apoſtolicis. 183
40 Abbatem. ibidem.
41 Ab excommunicato. 186
42 Si proponente. 189
43 Quia nonnulli. 190

ELENCHVS CAPITVM TITVLI *de Electione in re beneficiaria.*

Cap. 1. De nomine Electionis in genere. pagina 3.
2 De Electionum diuiſione in genere. ibidem.
3 De triplici Electione ex diuerſa forma eligendi. 6
4 De beneficiorum qualitate ad quæ fiat electio. 9
5 Qui eligere poſſint, & primùm de electione in genere, quæ facta à clero, populo, & principibus laicis, Imperatoribus, Regibus & aliis. 10
6 De his qui ex clero generaliter poſſunt eligere, vel per ſe, vel per alium, & de procuratore ad eligendum dando. 20
7 De perſonis, & qualitate earum quibus prohibetur electio ex legis conſtitutione. 24
8 De his qui à naturali cauſa prohibentur eligere, déque his qui aut moribus eligunt, ſeu ex conſuetudine, vel præſcriptione. 27
9 De perſonis & qualitate earum quæ eligi debent, primùmque de his quæ ob crimina eligi non poſſunt. ibid.
10 De his qui prohibentur à lege ex aliis cauſis quàm criminis eligi. 32
11 De his qui non poſſunt eligi ex impedimento naturæ. 35
12 De his qui eligi non poſſunt moribus. 38
13 De formula & ordine electionis, & primùm de tempore eligendi. 39
14 De congregandis electoribus, & vocatione abſentium. 43
15 De loco vbi facienda eſt electio. 48
De tractatu habendo ante electionem. eodem capite & pagina.
16 De forma celebrandæ electionis per ſcrutinium. ibidem.
17 De formis compromiſſi & inſpirationis. 53
18 De conſenſu electi habendo. ibidem.
19 De confirmatione electionis. 54
20 De conſecratione electorum. 60
21 De ratione introductionis electionis ad beneficia. 62

ELENCHVS CAPITVM IN EXPLICATIONE *cap. Conquerente, de offic. & poteſt. iudic. ordin. lib. 1. Decretal. titul. 31. contentorum.*

Cap. 1. De inſcriptione. pagina 3.
2 De epiſcoporum diſtinctione. 4
3 Ad prima verba capitis. 6
4 De petitione Epiſcopi iurium Epiſcopalium contra Eccleſias ſuæ diœceſ

ceſeos, quòd debeat eſſe certa. 8
5 Ad verſic. *Nos autem.* 9
6 De cura & ſolicitudine Epiſcoporum erga laicos & clericos. 11
7 Ad verbum, *Reuerentiam*, cap. Conquerente; & de reuerentia debita ab Eccleſiis Epiſcopo. 17
8 De inſtitutione & deſtitutione Epiſcopali beneficiatorum. 18
9 Ad verba c. Conquerente, *Correctionem & reformationem.* 20
10 Ad verba cap. Conquerente, *Cenſuram Eccleſiaſticam.* 21
11 De iuriſdictione Epiſcopali, & ad verba cap. Conquerente, *Iuriſdictionem quoque cauſarum omnium, &c.* 22
12 De pœnitentiis imponendis ab Epiſcopo. 27
13 Ad verba textus, *Et ſacrorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem.* 29
14 De Synodo Epiſcopali. ibidem.
15 De Synodatico & Cathedratico. 31
16 Ad verba cap. Conquerente, *Quartam decimationum & mortuariorum.* 32
17 Ad verba cap. Conquerente, *Viſitationem quoque annuam, &c.* De viſitatione & procuratione ratione eius. 34
18 Ad §. finalem cap. Conquerente, De his quæ præter ordinarium ius poſtulare poteſt præpoſitus à ſubditis, & de ſuperindictis. 38

FINIS ELENCHORVM.

SCHOLIA ET ANNOTATIONES IN PROOEMIVM DECRETALIVM, ET AD TITVLOS DE SVMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA, ET DE Conſtitutionibus.

DE DECRETALIVM INSCRIPTIONE.

DECRETALIVM[a] D.[b] GREGORII[c] PAPÆ[d] NONI, COMPILATIO[e].

GREGORIVS Epiſcopus[f], ſeruus ſeruorum Dei, dilectis[g] filiis[h] Doctoribus[i], & Scholaribus[k] Bononiæ[l] commorantibus, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

EXPLICATIO INSCRIPTIONIS.

1 *Decretalium compilatio quid contineat. Quare Gregorij dicantur Decretales. 7.*

2 *Domini ſummi Põtifices dicti unde. Deus Dominus verè ſolus. 3. & 5. Qui noluerint vocari Domini. 4. Qui voluerint vocari. eodem. qui dicuntur ſecundum quid Domini. 6.*

8 *Gregorij noni vita, & diſſenſio de eo inter Chronographos.*

9 *Cur ſummi Pontifices ſoleant mutare nomen, & de origine eius moris.*

10 *Papa nomen quid, quóſve contineat.*

11 *Papa Apoſtolicus.*

12 *Compilatio quid, & compilare.*

13 *Epiſcopus quid.*

14 *Fratres quare & quando vocet ſum. Pont. Epiſcopos. Quare Rectores prouinciarum Imperatores.*

15 *Filij qui dicantur à ſummo Pontifice. & 19.*

17 *Seruus ſeruorum quando & quare dictus ſum. Pont.*

18 *Tituli ſuperbi non conueniunt Eccleſiaſticis.*

20 *Doctores & magiſtri qui, & officium Doctoris.*

21 *Schola ſcholaſtici, diuerſarum rerum.*

22 *Scholaſticus dignitate quadam præditus.*

23 *Vniuerſitas Doctoribus & ſcholaſticis conſtat.*

24 *Mulieres vt maſculi olim in diſciplinis eruditæ.*

25 *Scholaſticis quinque neceſſaria, & ibi de Academia Berythenſi.*

26 *Academia Bononienſis.*

27 *Scholaſticus quis gaudeat priuilegiis Academiarum.*

28 *Salutandi mos & effectus, per oſculum admotum etiam pedibus.*

29 *Imperatorum reſcripta ſalutem præferebant.*

30 *Benedicere & maledicere quid.*

31 *Benedict. unde diuerſi effectus, & ſpecies. 32. 33. 34.*

35 *Apoſtolica benedictio quare dicta bened. ſum. Pont.*

36 *Formulæ benedicendi & ſalutandi Apoſtolorum.*

37 *Patris aut matris benedi. aut maledictionis efficacia.*

38 *De maledictione.*

39 *Forma alia ſalutem & obedientiam, &c.*

40 *Inferior ſuperiorem benedictione non ſalutat.*

1 a DECRETALIVM. *In nomine Domini noſtri IESV-CHRISTI, ſanctiſsimæ & incòmprehenſibilis Trinitatis, implorato ſuppliciter auxilio, & ſuffragiis beati S. Virginis Dei genitricis Mariæ, & omnium Sanctorũ, Amen.*

Quid Decretalis dicemus in Prooemij explicatione. Decretalium epiſtolarum compilatio, non eſt tantùm Decretalium Gregorij IX. ſed aliorum Pontificum quoque: atque non tantùm Decretalium epiſtolarũ, ſed etiam aliarum conſtitutionum Pontificalium, ſacrorum Canonum, ſententiarum Patrum, conciliorum capita plura fuerunt hic tranſcripta, vt docetur in cap. rex pacificus. §. ſanè. in huius voluminis prooemio, vt mihi etiam magis placeat inſcriptio antiqua huius voluminis, quæ erat: *Compilatio Gregorij Papæ noni:* quæ latior, quàm *Decretalium.*

2 b *D. Domini.* Suſpecta eſt etiam hæc inſcriptio, nam Gregorius non ſe Dominum, ſed ſeruum ſeruorum dixit, vt infrà paulò pòſt dicemus. Niſi, quod verius, dicamus hunc honoris titulũ, ab excuſſoribus vel ſcriptoribus voluminis proceſsiſſe. Dicebãtur porrò antè Summi Pontifices, non Domini, ſed Domni, honoris cauſa. Sicque ſcribit Onuphrius Panuinus, in interpretatione vocum Eccleſiaſticarum, quæ obſcuræ vel barbaræ videntur. Domnus verò, pro Dominus, per ſyncopen dicitur, qua appellatione olim Pontificem Romanum, mox & alios Epiſcopos, venerationis cauſa, honorabant. Pontificem enim

Dominum Apoſtolicũ vocabant:nam Dominus terroris,non reuerentię vocabulum exiſtimabãt. In epiſtolis Iuonis Carnotenſis iſtę appellationes Domini potius, quàm Domini frequẽtes. Scribit & Albertus Krãtius,lib.5.cap.34.37.38.dum agit de pace & inueſtituris conceſsis anteà Imperatori, & concilio Romæ habito reuocatis, tunc ſummum Pontificem,non ſanctiſsimum Dominum,aut Patrẽ,ſed Dominum fuiſſe appellatum.

3 Vere & abſolute vnus eſt Dominus,ſupra quẽ non eſt alius ſuperior,iſque Deus. Hoc confeſſus Nabuchodonoſor inuitus Daniel. 4. & Pharao Exod. 9. Pſal. 82. *Vt cognoſcant omnes gentes, quia nomen eſt tibi Dominus, tu ſolus altißimus in omni terra.* & Pſal. 99. *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* Deut. 6. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt.* & Prou.cap.30. *Paupertatem aut diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victus neceſſaria: ne forte ſatiatus illiciar ad negandum te,& dicam, quis eſt Dominus?* Nomen verum & abſconditum eſt אדני Adonai, ac ſi dicas, Dominos. Exod. cap.6. quòd omnium dominationum habeat poteſtatem Deus. Hic Dominus eſt IESVS CHRISTVS, *Cui data omnis poteſtas à Deo Patre, Rex Regum,& Dominus dominantium.* Apoc.c.9. Ipſéque de ſe teſtatus ita eſt,diui Iohannis Euangelio cap. 15. *Vocatis me magiſtrum & Dominum, & bene dicitis,ſum vtique.*

4 Quare non ſine diuino myſterio factum eſt quòd naſcente Domino noſtro IESV CHRISTO, Auguſtus Octauianus noluerit amplius vocari Dominus, ſentiens verum Dominum naſci in orbe. vt notat Oroſius lib. 6. cap. 20. Et refert Sueton.in Auguſto.cap.53. Auguſtum hãc Domini appellationem, vt opprobrium & maledictũ,exhorruiſſe, & edicto prohibuiſſe, ne quis eum Dominum vocaret. Tyberius quoque Dominus ab aliquo appellatus, denunciauit, ne ſe amplius contumeliæ cauſa appellaret. Sueton.in Tyberio cap. 28. Et acerrimum odium concitauit populi Romani Domitianus, quòd nimiùm elatè voluerit ſe Dominum & Deum vocari. Sueton.in Domitiano.cap.23. C. Calligula,dum Dominus & Deus voluit adorari,necatus eſt, vt Ioſephus ait lib.19.cap.1.

5 Domini etiam abſoluta appellatio nemini alij quàm Deo congruere poteſt, ſiquidem omnia illi ſubiiciuntur:ipſe autem,nulli rei:Imperatores verò & alij non omnibus imperãt, neque omnia quæ volunt,poſſunt.

6 At negandum non eſt, & hos poſſe dici Dominos,ratione aliquorum,& cum adiuncto, non abſolutè, ídq; ratione rerum vel perſonarum ſibi commiſſarum. Súntque in cœlo dominationes inter Angelos & poteſtates, vt docuimus lib. de Angelis,cap.5.num.13. Sunt permittente Deo,& aliquando iubente & ſtatuente, poteſtates & dominationes in terra: quia non eſt poteſtas niſi à Domino:atque ita & obediẽdum propter Deum ſuperioribus conſtitutum ad Rom. c.13. Sic Imperatores Domini Imperij, l. *deprecatio*. 9. deprecatio,ad leg. Rhod.de iact. P. ca. quo iure. 8. diſtinct. l. benè à Zenone,de quadrien. præſc. C.& generaliter Dominus ille dicitur, cui ſeruitur. vt ſcribit Nonius Marcell. lib. de verb. ſignific. ideò & extenditur appellatio ad plura, vt ibidem docet exemplis, vt dicat vinum Dominum conuiuij. Sic dominica poteſtas in ſeruos, qui in poteſtate dominorum ſunt. l.1. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. P. §. in poteſtate,eod.tit.apud Iuſtin. Dicti & aliquando patres familias, Domini,& ſerui familiares, vt opprobrium ſeruorum tolleretur. vt ſcribit Macrob. lib.j. Saturn.cap.xj.

7 c *Gregorij.* Volumen hoc, Gregorij noni dicitur: non quòd ipſe compoſuerit quæ eo continẽtur,ſed quia curauerit illud compilari per Raymũdum Cappellanũ ſuum, vt infrà in procemio traditur:& quòd compoſitum,authoritate donauerit. Sic Iuſtinianus conſtitutionum Imperialium volumen,quod per alios curauerat componi & ordinari,ei authoritate data legum, ſuo nomine Codicem Iuſtinianeum dixit:titulo de Iuſtin. C. faciendo;de Iuſt. C. confir. de emend. Codicis Iuſt. l.j.& ij. *Omnia enim,* inquit Iuſtinianus, *noſtra fecimus meritò, quia ex nobis omnis eis impartitur authoritas.* l. j. §. omnia. de veter. iur. enucl. C.

8 Appellationis Gregorij nominis,fuerunt ante Sixtum v. qui hodiè ſedet,numero tredecim. Hic autem eſt nonus,qui à Platina in ordine ſummorum Pontificum,à Diuo Petro centeſimus octogeſimus quintus ponitur. Onuphrius Pannuinus in catalogo ſummorum Pontificum facit centeſimum octogeſimum quintum: at in Faſtis centeſimum octogeſimum. Henricus Pantaleon in Chronographia facit 186. Gilbertus Genebrardus lib.4. Chronographiæ facit 184. Conueniũt omnes electum fuiſſe Gregorium nonũ in ſummum Pontificem, anno Domini 1227. & ſediſſe 14. annos,menſes 3. mortuum anno Domini 1241. & fuiſſe ſucceſſorem in Pontificatu Honorij 3. habuiſséque ſucceſſorem Cæleſtinum 4. Diuerſitas porrò numerandi ſummos Pontifices orta eſt, quòd quidam connumerant inter Pontifices,electos per diſſenſionem vel in ſchiſmate,alij nequaquam,ſed tantùm quos putarunt verè electos: diſſentiunt ita in eo,& in aliis etiam quibuſdam, Chronographiæ. Scribunt etiã aliqui,non ſemper eſſe fidem adhibendam Platinæ in omnibus, quæ de ſummis Pontificibus narrat: quòd arbitrentur multa eum ſcripſiſſe in Pontifices,ob captiuitatem ſibi à Paulo 2. indictam. Onuphrius etiam notat Platinam in pluribus,quòd non probos authores legiſſet,ſed ſequutus fuiſſet quoſdã vulgares, à vero aberraſſe. Gregorius 9. patria Anagninus,natione Hernicus, anteà dictus Hugolinus,ex comitibus Signæ,Innocẽtij 3. nepos, poſteà Gregorius nonus dictus. Ex diacono Cardinale ſancti Euſtathij Epiſcopus Oſtiẽſis & Veliternus, ab Innocentio 3. factus:Creatus Romæ prope Sephzonium, in diaconia Sanctæ Luciæ in Septiſolio à 18. Cardinalibus 13. Kalen. Aprilis, die Sabbathi: Cõſecratus ibidem die Dominico poſtridie, die ſancto Benedicto ſacro:Coronatus ad ſanctũ Petrum,5. Kal. April. die Paſchæ. Ordinationibus quatuor, menſibus Decembri &

Septembri

Septembri factis Cardinales vndecim creauit, Epiſcopos 5. Presbyteros 2. Diaconos 4. Obiit Romæ (vt ſuprà dictum) xj. Kalen. Septembris, anno 1241. ſepultus ad Sanctum Petrum. Platina & Onuphrius & alij. Sedit tempore Imperatoris Frederici 2. quem & excommunicauit, vt aiunt Platina, & Krantius lib. 8. c. 2. & 6. & Chronicon Viſpergenſ. Abb. Vnde factiones Guelphorum pro Pontifice, Gibellinorum pro Cæſare in Italia ortæ. Paulus Æmilius lib. 6. Hiſtor. Krantius li. 8. ca. 8. Blondus lib. 7. deca. 2. Explicat Platina in Gregorio nono. Multis agitatus ab Imperatore Gregorius nonus, cogitatio expeditionis in terram ſanctam illum valde occupauit, nihilominus ad Pontificium ius colligendum per ſuum Cappellanũ, vt dicetur in proœmio, animum intendit, quod in hoc volumine explicatur.

9 Non prætcribo quæſtionem, cur ex more ſoleant mutare nomen ſummi Pontifices inaugurati, & alio aſſumpto in diplomatibus vtantur. Platina itaque in vita Sergij 2. eum mutaſſe nomen primum videtur referre: dum ait, *Sunt qui Sergium, primò quidem Os porci appellatum fuiſſe dicant, & ob turpitudinem cognomenti, Sergij nomen ſumpſiſſe: eámque conſuetudinem ad noſtros manaſſe, vt qui Pontifices crearentur, ſuo omiſſo, maiorum nomina ſibi inderent, licet ab omnibus non ſit obſeruatum.* Onuphrius autem ad vitam eius ſic addit: *Quæ hic Platina ex Martino tradit, Sergium ij. primum fuiſſe qui nomen mutauerit, apud neminem veterum authorum inueni, imò ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui hoc tempore vixit, cõtrarium elicitur, eum ſcilicet, etiam ante Pontificatum Sergium vocatum eſſe, fortè Sergij prænomen ſemper habuit: Os porci verò, cognomen: & Põtifex factus, cognomen, prænomine tantum retento, omiſit.* Rurſum tamen Onuphrius ad vitam Iohan. 13. Platinæ addit, ex Guillelmo Bibliothecario, Iohannem 12. Platinæ 13. antè dictum Octonianum, & omiſſo gentili nomine, tanquam maieſtati & religioni Pontificiæ minùs idoneo, ſe Iohannem appellaſſe; eiúſque exemplum ſequutos ait Pontifices ſequentes, qui parum conueniens & deforme nomen habebãt: & deinceps leuem conſuetudinem, tanquam in legem perpetuam tranſtuliſſe; confirmaſſe autem maximè hanc conſuetudinem Romanos Pontifices ex Germania electos, Barbarorũ nominum deformitate commotos: quales Bruno, Gerebertus, Suidegerus, Popo, Geberardus, Fridericus, Gerardus, Cadolus, Anſelmus, Hildebrandus, & ſimiles. Adeptus autem eſt ſedem Iohannes 12. anno 955. qui poſt Sergium, cui primam mutationem nominis tribuunt, multo tempore fuit: eſt enim Sergius 2. adeptus ſedẽ anno Domini 844. Quis mutet hæc nomina Pontificum quæri poſſet: ſed ipſos poſſe ſibi mutare non dubitauerim, ex l. j. de mutat. nom. C. verũ & lego apud Platinam in Paſchali 2. quem facit 167. Pontificem, alij 162. qui creatus anno Domini 1099. poſt eius electionem, primiſcrinarios & ſcribas regionarios, ei nomen Paſchalis indidiſſe, cùm anteà diceretur Raynerius. Ego annotaui, primum nomen ſummi Pontificis primi diui Petri à Deo mutatum, dum accepit poteſtatem: anteà enim vocabatur Simon, & dictum ei, *Tu vocaberis Cephas, id eſt, Petrus.* Diui Iohann. cap. 1. verſ. 42.

10 d *Papa.* Dictus ſummus Pontifex, *Papa,* ſępe in iure noſtro, & apud D. Ignatium, epiſtola 4. ad Virginem Mariam, vbi Anacletus, Papa dicitur: fuit nomen Papæ vel Pappæ commune Epiſcopis etiã omnibus, vt docuimus lib. 15. Syntagmatis. cap. 2. vbi de hoc nomine fusè, éſtq; ibi annotatum hanc vocem Græcam, pro patre maiore, vel patre patris vſurpatam, vt & poſteà apud Latinos: vt apud Auſonium ad Nepotem:

—— Pappos auiáſque trementes
Anteferunt patribus, ſeri noua cura, nepotes.

Hoc tamen nomen, poſt Gregorij primi ſum. Põtif. tempora, ademptum aliis Epiſcopis, ſoliq; Romano Pontifici tributum.

11 Dictus & *Apoſtolicus,* vt in princ. 79. diſt. & alibi, vt docebimus addita ratione, ad c. literis, 39. de reſcrip.

12 e *Compilatio.* Cõpilare, eſt ab aliis capere, transferre, & ſibi adſcribere: vt & apud Cicer. pro Muræna, *Qui,* inquit, *ab ipſis cautis Iuriſcõſultis, eorum ſcientiam compilauit.* Proprie aliter, compilare, eſt furari, & ad vnum vſque pilum exactè transferre, nihil relinquere, neque pilum quidem. Sic publica ſacra compilare, dixit Paul. in l. ſacrilegij, ad leg. Iul. pecula. P. *Suppilare*, inquit Nonius Marcellus lib. de compendioſa doctrina, *eſt inuolare vel rapere, à pilorum raptu: vnde furtum paſſi, compilati dicuntur.* Et apud Cicero. 1. de Natura Deo. *Tot millia latrocinantur morte propoſita; alij omnia quæ poſſunt, fana compilant.* Et apud Horatium:

—— ne me
Compilaſſe putes Criſpini ſcrinia lippi.

Sunt tituli in iure Ciuili *de crimine expilatæ hæreditatis.* Compilatores hinc tranſlatitiè, qui in vnum plura congerunt συλλέγει, hinc & compilatio Iuris Pontificij dicta.

13 f *Epiſcopus.* Epiſcopus eſt nomen operis & ſolicitudinis, non honoris tantùm, can. qui epiſcopatum, 8. q. 1. can. legimus 93. diſt. gloſ. in ca. quãquam, 2. q. 7. Ita Epiſcopi nomen continet ſimplices diœceſanos epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & ſum. Pont. ca. cletos, 21. diſtin. & ad omnes ita generalis rubrica C. pertinet, *de Epiſcopis & clericis.* Epiſcopus quaſi ſpeculator, ſuperintendens, inſpector, vt nos fuse explicauimus, & gradus quoque Epiſcoporum demonſtrauimus, lib. 15. Syntagm. c. 3.

14 Hinc pendet cauſa, cur omnes Epiſcopos ſummus Põtifex vocet fratres, vt c. per venerabilem, §. ſunt autem, qui filij ſint legitimi. Nempe ob participationem dignitatis epiſcopalis, vt ca. præterea, 51. diſt. ca. fratres, de pœnit. diſt. 5. vocati námque in partem ſolicitudinis, c. fundamenta, §. decet, de elect. dummodò Epiſcopi conſecrati ſint, non aliter.

15 Nam non conſecratos vocaret filios, vt cæteros clericos, & laicos etiam principes, c. quàm graui, infrà de crim. falſ. & habetur in Quinterno Romano, ſeu in ſtilo Curiæ Romanæ, & libro prouinciarum. Deus omnium pater, nos filij eius

creatione,& regeneratione per fidem.c.1.de ſumma Trinit. Vicarius eius viuus in terris ſummus Pontifex, qui vt pater filiorum, ſic omnium curam habere debet: in plenitudinem poteſtatis, non vt alij in partem ſolicitudinis, vocatus. c. ad honorem,de auth.& vſu pallij. c.cũcta per mundum,ca.aliorum,9.q.3. cum ſimili. Quot modis vocetur pater & filius,docebit Archidia.ad ca. fi. 22.q.2.Lucas de Pe.na,ad l.j.de excuſa. artifi.C. nos quoque perpulchra ea de re diximus, lib.15. Syntag.c.2. num. 10. vide & Rebuffum ad principium tituli, de forma mandati Apoſtolici, ad verbum, *fratri*.Prælati quoque patres,qui nos inſtituunt, vel quibus debemus honorem vt parentibus; quemadmodum, & quia ſenes honorandi,l.ſemper de iure immuni. Sacerdotes quoque dicti ſeniores,& presbyteri, dicto ca. cleros, §.presbyteri,21.diſt.nos docemus & lib. 16. Syntagma.c.8.num.8.

16 Imperatores olim ad Præfectos prætorio ſcribentes,eos parentes vocabant, vt in l.4. C.de locato.l.6.de annon.& tribut.in C.Theodoſ. in l.j. de epiſcopa.indi. in eod. C. & alibi.item & Præfectos vrbis ita vocabant, vt in l.2. de pact. in C. Theod.& magiſtros officiorũ in Nouella Theodoſij & Valentinia. faciebántque Imperatores eos patres ſibi quibus codicillos patritiatus concedebant.l.fi.de conſul.lib.12.C. §. filiusfamilias, quib.mo.ius pa.poteſ.ſolu. Nouella 81. Vocabãt porrò in reſcriptis Rectores prouinciarum & comites, ad quos ſcribebant, fratres,vt ſcribit Caſſiod.in formula Rectoris prou. li.6.& in Nouella Theodoſ. & Valentinia. de patrimonialibus rei dominicæ, & alibi,vt notat Ber. Briſſonius lib. 3. de formulis, nam regimen prouinciarum ad regiam poteſtatem pertinet, & eſt pars ſolicitudinis imperij.

17 g *Seruus ſeruorum*.Scriptum in Chronica Martiniana, primum Gregorium nonum, hoc titulo vſum: alij Gregorio primo, qui & in numerum Sanctorum relatus,tribuũt.Dicunt ſummi Pontifices ſe ſeruos ſeruorum Dei, ſeruorũ,inquam, Diuorum ſcilicet Petri & Pauli: ſicque videtur ſentire gloſſa ad ca. quoties.9. ad verba, *Et per te*. 1.q.7.& ibi verſus:

Seruierant tibi Roma priùs Domini Dominorum,
Seruorum ſerui nunc tibi ſunt Domini.

D.Paulus in titulis ſe dicit Seruũ IESV CHRISTI, ad Rom. cap. 1. verſic. 1. Item & D. Iacob. cap.1.verſ.1.

18 Hæc intitulatio longè diſtat à titulis ſuperbis & inflatis principum Cæſarum, qui ſe magnificis exornant nominibus,vt in Codice,Pandectis,Inſtitutio. *Iuſtinianus Imperator, Cæſar, Flauius, Alemanicus, Gotthicus, Francicus, &c.* Perſonæ quippe Dei miniſterio proximiùs mancipatæ humilioribus cõſentire debent, & imitari quod diſcipulos docuit Dominus noſter IESVS CHRISTVS, *Qui maior eſt veſtrũ, fiat ſicut miniſter veſter*. DD. Matthęi 20. Lucæ 22. Marci 10. ca. nullus primas, 9.q.3. Et ipſe Domin' noſter IESVS CHRISTVS, dictus eſt formam ſerui accepiſſe, ad Philip. c.2. Iuſtinianus etiam ſeruum ſe dixit vltimum Dei, in l.j.de offi.Præfecti prætor. Affricę,li.j. C.tit.27. Dixit & Antigonus Rex filio ſuo, quem immodeſtiorem & elatum præter modum videbat, *Annon noſti, fili, regnum noſtrum nobilem eſſe ſeruitutem?* vt refert Aelia. lib. 2. variæ hiſtor. ca.20. Inuigilant quippe principes & paſtores, pro ſubditorum quiete & commodis, §.j. vt diuinæ iuſſiones ſubſcriptionem habeant ſacratiſsimi quæſtoris,in Nouel. Princeps Dei nobis miniſter in bonum. ad Ro.13.c. omnes inſuper angeli, *Omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*, ad Hebræos c.j. verſ.fin.

19 h *Filius*. Vide ſuprà ad verbum, Epiſcopus, & in tractatu de reſcr.in fin.c.dum agimus, de falſitate reſcriptorum.

20 i *Doctoribus*. Doctor à docendo, quòd poſsit docere quæ anteà bene didicerit,c.cùm in magiſtrum,49.de elect.c.miſerum,61.diſt. Qui tacenda reticeat,dicenda dicat,non contrà.c. ſit rector, 43.diſt. ad vtilitatem auditorum reſpiciat, capacitati eorum ſe accommodet, nec oſtentationis cauſa tempus terat, quia hoc non eſt alios docere,ſed ſeipſum prædicare,ca.oportet,8.q.1.Magiſtri nomen, huic proximum doctoris,quia ſemper hoc vocabulum de peritia venit, & in nomine cognoſcitur,quid ſit de moribus æſtimãdum, *Qui inſolẽtium ſcholarum mores procelloſos, moderationis ſuæ terminis proſpere diſſerenat*, vt ait Caſſiod. in formula magiſteriæ dignitatis, lib. 6. c.6. Magiſtri à monẽdo vel monſtrando, Paul.l.quibus,57.de verb.ſign.P.

21 k *Scholaribus*. Vt nomen ſcholæ accõmodari ex ſua ſignificatione pluribus poteſt actionibus, ita ſcholarium & ſcholaſticorum, à verbo Græco σχολάζω,vaco,do operam alicui rei. Inde in C. Iuſtinianeo, ſchola Palatinorum,in l.fin.de delator.lib.10.C.ti.11.ſacrarum largitionum, l.pen.de Pala.ſacrar.largitionum,lib.12.C.ti.24.ſcholares deuotiſsimi militares,l.2.de decã.lib.12. C.ti.27. ſcholæ militares,vbi & tyrones milites exercentur,l.3.de tyronib.lib.12.C.tit.44.Vocat ſcholam Martiam Theod.Rex ſcribens Abundantio pręposito,apud Caſsiod.lib.5.varia. epiſt.23. ſcholares,qui militant in principis ſacro Palatio,& qui ibi aliquod gerunt officium, & ibi comites, præfectiue ſcholarum, l. 1. 2. 3. de priuileg. ſcholar. lib.12.C.tit.30. Scholæ agentium in rebus,l. 1. de agentib.in reb.lib.12.C.tit.20. Putãt aliqui ſcholam dici,vt Auſonius, ἀπὸ τῆς σχολῆς, à vacatione, & laxamento,quod pueris interdum conceditur.

—— Græco ſchola nomine dicta eſt
Iuſta laboriferis tribuantur vt otia Muſis.

Σχολὴ ibi otium,& ceſſatio à negotiis: ita & ſchola,locus vbi aliquid diligenter diſcitur vel docetur, vacatione facta ab aliis negotiis, vnde illud Ciceronis dictum, *Nunquam minùs ſolus, quàm cùm ſolus: nec minùs otioſus, quàm cùm otioſus*. otium illud literarum negotioſum intelligendo. Vide Laurentium Vallenſ. lib.4. Elegantiarum, c.61. ita ſcholaſtici vel ſcholares dicti, qui literis dant operam, & literarum cauſa peregrinantur. hîc & in conſtitutio. Frederici habita, ne filius

pro patre, lib.4. C. tit.10. quòd in diſcendis artibus otium ſit adbibendum l. 1. de excuſation. artif.lib.10.C.tit.64.

22 Fuit & ſcholaſtici quædam dignitas, quam quis apud ſummum Pontificem, Imperatorem, aut Epiſcopum gerebat, vnde Gelaſius ſcholaſticus dictus, quem canonis Miſſæ authorem facit Gregorius lib.7.epiſtolar. epiſt.63. antequam ſummus Pontifex eligeretur, à dignitate quam gerebat; quódque eſſet ex corpore eorum, qui ex eius comitatu eſſent, qua ratione & Euagrius ſe ſcholaſticum dicit; erat enim in conſortio Antiocheni Patriarchæ, & in epiſtolis D. Gregorij, ſæpe Paulus ſcholaſticus dicitur. Eſt & alicubi in eccleſiis Cathedralibus prębenda ſcholaſtica, cuius præpoſitus dicitur ſcholaſticus, & corrupto nomine aſcolaſtes, de quo nos lib.15.Syntag. cap.19.

23 Ex doctoribus ſeu profeſſoribus, & magiſtris & ſcholaſticis, conſtat ſchola ſeu Vniuerſitas aut Academia, c.ex literis, de conſtitutio.

24 Scholaſticorum appellatione & continentur mulieres, ſi quæ ſint quæ ſtudeant in ſcholis: vt & ſolebant veteres puellas erudire, ſicut meminit Liuius lib. 3. de Virginia, & de aliis Plinius lib.1.epiſtola.ep.17. Athenæus lib.13. Lucianus libro *περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων*. Plutarchus *περὶ παίδων ἀγωγῆς*. Et Galieni Imperatoris temporibus, puellæ & viduæ Plotini Philoſophi ſcholam frequentabant. Huius inſtituti meminit Iul. Iuriſc.in l.4.vbi pupill.educa.debeat, P.Gordia.l. ſi paterno, 15.C.de negot.geſt.Caſsiod. lib.4.var. epiſtol.

25 l *Bononiæ commorantibus.* Ex his verbis quinque colliguntur neceſſaria bonis ſcholaſticis, primum, quòd eligat locum congruum ſtudiis, vt docet illud nomen *Bononiæ*.2.eligat doctorem idoneum, ibi *doctoribus*.3.vt ſtudiis incumbat, & ab aliis voluptatibus & actionibus ſit expeditus: quod docet nomẽ *ſcholaſtici*. 4.quòd cum ſcholaſticis aliis ſtudioſis conuerſetur, quod docet dictio *vniuerſis*. 5. vt continuet ſeu proſequatur ibidem ſtudium: quod docet verbum *commorantibus*. Notat & ita Iohannes Monach. in procem. Decret.

26 Tempore Iuſtiniani florebat Academia Berythenſis, de qua meminit §.illud, in procemio Pandectarum. Tempore Gregorij 9. Bononienſis, quam Baldus ad Auth. habita, ne filius pro patre, ait mille annos ante ætatem ſuam floruiſſe. Priuilegia verò accepit à Theodoſio iuniore, qui imperium adeptus circa annũ Domini 423. gloſ.in Clem.1.de magiſtris.ad verbum *Bononia*. Tribuerunt Itali potiſsimùm doctores, Bononiæ ſcholæ, ſtudiorum legalium monarchiam, vt Azo ad tit.de ſtudiis liberal. vrbis Romæ, Petrus Ancharanus in procemio Sexti. & gloſſa in l.fin.C.de teſtam.legum nutricem vocat. Bononia princeps Hetruriæ coloniæ, olim Felſina dicta, in octaua Italiæ regione, vt ſcribit Plinius lib. 3. cap.15. vulgò *Bologne*. Cato de originib.ait quondam Thuſcorum fuiſſe, Bon. à quo Bononiam. Academia Bononienſis ſæpe collapſa ſeditionibus ciuium & Principum, reſtituta & inſtaurata à Carolo Magno, & à Lothario Paduam tranſlata, cùm Fredericus vaſtaret loca, quæ tuerentur partes ſummi Pontificis euſdẽ Gregorij 9.vt ait Krantius lib.8.c.10. Multis priuilegiis donata à prædictis CC. Carolo Magno, Lothario, Eugenio 4.Nicolao 5.Leone 10. & aliis ſummis Pontific. Et Clemens 5.in cõcilio Vienenſi, & Clem. 5. de magiſtris, adiunxit ſtudia Hebraica, Arabica, Chaldaica. Huic ergo Academiæ tanquam præſtantiſsimæ, & ſub ditione Romana exiſtenti, direxit Gregorius 9. ſuam huius voluminis compilationem. Item & aliam Bonifacius 8.Sexti compilationem, & Iohannes 23.Clementinarum, videbis multa alia, de huius Academiæ inſtitutione & laudibus, apud Iacobum Middendorpium, lib.1. Academiarum orbis Chriſtiani, in Bononienſi.

27 Notabimus inſuper ex his verbis, *Bononiæ commorantibus*, ſcholares non gaudere priuilegiis ſcholarium, niſi in Academia priuilegiata commorentur. probat & c. tuæ fraternitatis, 12. de cler.non reſident. lib.3.tit.4. Barthol.ad §.hæc autem tria, in procem. P. vbi & textus idipſum ait, cui iunge ibidem rationem, & text.in l. vni. de ſtud.liberali.vrbis Romæ. lib.11. C.titul.18. & aliam rationem, ex l.magiſtros, 7.de profeſſor.& medi.lib.10.C.tit.53.c.cum in magiſtrum, 49. de elect.libr.1. Decretal.titul.6. Neque ad priuilegia conſequenda ſufficit in ciuitate Academię commorari, niſi & ibi quis ſtudeat, & in ſcholis & lectionibus aſsiduus ſit, & re & nomine ſit ſcholaſticus: eáque ſola diſcendi & proficiendi ratione eò appulerit. Nam vt de monachis priuilegiatis dicitur in l.generaliter, 52.de epiſcop.& cleric. C. eos tantùm clericos & monachos, ita & ſcholaſticos, huiuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas eccleſias vel monaſteria, & ſcholas permanent, non diuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides: ſic de ſcholaſticis, circa ſtudia negligẽtibus, cùm propter hoc ipſum beneficium indulgeamus, vt omnibus derelictis, his miniſteriis inhæreant. Quare non gaudent priuilegiis, qui ad loca Academiarum peruenerunt diſcendæ patriæ linguæ cauſa; vel, vt prætextu priuilegij aliquos in ius vocent, gloſſ.in §.& quoties, ad verbum *liberius*, & in §. item quod ad dictas, ad verbum *reſidebunt*. de collatio. in Pragmat. Sanctio. nec qui ſcholas quidem intrant, verùm non ſtudent, vt ait Iohannes de Lignario in Procemio Clementina. nec qui inhoneſtè viuunt, l.per id tempus, 3.de curioſis & ſtationar.lib. 12.C.tit.23. Priuilegia ſcholaſticorum 180.explicat Rebuffus proprio eius nominis libello. Horatius Lucius, vſque ad 100. libr. de priuil. ſcholaſt. Aliqua & Oldendorpius tracta. de iure ſingulari, cap. 10. & conſtitutio Frederici habita, ne filius pro patre, C.

28 m *Salutem*. Salutem precatur, incolumitatem & ſanitatem mentis & corporis ſcholaſticis & doctoribus, ſummus Pontifex. Mos hic fuit naturalis Ethnicorum, & Chriſtianorũ maximè, bene precari amicis, & quos ſummopere diligebant, &

ita ſalutabant præſentes,& abſentes, quibus mittebant ſalutis concupitæ nuncium & teſtimonium naturale hoc hominum, bene velle homini, vt intereſt hominis hominem beneficio affici, l. ſeruus ea lege, de ſeruis expor. P. lib. 18. tit. 7. Cato in fine cap. 4. de re ruſt. innuit, veteres in omnium operum exordiis, ea præfatione vſos fuiſſe, *bona ſalute*. Et in principio concionandi vel dicendi Romani etiam præfabantur, *quod fælix & fauſtum, &c.* Gradus ſalutationis ex actibus exterioribus, alij aliis obſequẽtiores. Matutina Romanis ſalutatio per AVE, veſpertina per SALVE, vt ait Dion in Adriani vita. formulas ſalutãdi diuerſas præſentium, colligere licet ex Iulio Capitolino, in Maximino. *Maximinus*, inquit, *iunior, in ſalutationibus ſuperbiſſimus erat, & manum porrigebat, & genua ſibi deoſculari patiebatur: nonnunquam etiam pedes: quod nunquam paſſus eſt ſenior Maximinus, qui dicebat, Dij prohibeant vt quiſquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat.* Accedit Dio Caſſius li. 56. Cùm ſe, inquit, quieti dare voluit Octauianus, Druſo Senatui commẽdato, à Senatu petiit, ne ipſum poſthac ſalutarent domi, neque id in malam partem acciperent, ſi id non permitteret, & ſi cum eis poſthac non conuiuaretur. Nam frequenter eum ſalutare, pręſertim quoties Senatus ageretur, in foro, in curia intrantem, abeuntémque, ac etiam in ipſo Senatu iam ſedentem, cubantémque moris erat, non modò ſenatoribus ſed etiam equitibus & quibuſdã plebeiis. Oſculum ſalutãdo dare Præfecto prouinciæ inter magnos honores, l. 1. de domeſt. & protectorib. lib. 12. C. tit. 17. Statuit Tarquinius Superbꝰ vltimus rex Romanorum primus, vt is à quo ſalutatus foret, ab alio ſalutaretur, vt ſcribit Theophilus Epiſcopus 6. Antiochenſis lib. 3. ad Antolicum. Morem antiquum Platina in Leone 4. refert, creato Pontifice, eum in ſede poſitum ab omnibus ſalutari, & exoſculari pedes eius ab illis qui propè adſunt, idem in Benedicto 3. In ſacra pagina ſalutandi priuatis datum exemplar D. Lucæ cap. 1. dum nuncius cœleſtis ſalutauit beatiſsimam virginem Mariam, dicens *Aue*. Iubet Paulus Chriſtianos ſe mutuò ſalutare in oſculo ſancto ad Philippenſ. 4. Salutant ſe vt plerumque Chriſtiani in Domino, id eſt, precantur ſalutem in Deo: quia *Saluator omnium Deus*. 1. ad Theſſ. cap. 5. *Et ſalus à Deo*. Pſal. 3. & 64. Hieremiæ 17. & *Vt ſaluos faceret peccatores Chriſtus, venit in hunc mundum*. 1. ad Timoth. 1. Prohibitum autem eſt hæreticis communicare, & per conſequens eos ſalutare, aut eis aue dicere, ca. excommunicatos, 11. q. 3. ca. omnis qui, 24. q. 1. arg. ca. cùm Adrianus, 63. diſt. D. Iohã. 2. epiſt. c. 1.

29 Solebant Imperatores in reſcriptis & diplomatibus ſalutare etiam eos ad quos ſcribebant, per *Aue chariſsime, &c.* vt l. 2. de offic. rector. prouin. in C. Theod. & l. 5. de priuileg. eor. qui in ſacr. Palat. eo. C. Theod. vel aliter ita, *Imperator Conſtantinus A. Palatinis & benemeritis ſuis ſalutem*. l. 1. de priuil. eor. qui in ſac. Pal. in C. Theodoſ. & rurſum in l. 1. de mater. bonis. *Imperator Conſtantinus Cõſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui ſalutem dicit*. Idẽ in l. 2. ne quid publicę lętitię nun. &c. l. 32. de appellationib. l. 15. quorum appella. non recipiant. in C. Theodoſiano, in quo & alia exempla & l. 1. ne liceat potentio. in C. Iuſtinianeo. Sic & ſum. Pontifex in reſcripto cõprobationis compilationis, ſalutem ſcholaſticis & doctoribus precatur, quæ tamen tantæ non cenſetur eſſe efficaciæ, vt videatur abſoluiſſe excommunicatos, c. ſi aliquando, de ſenten. excom. infrà lib. 5. Cle. fin. eod. ti. Ad faſtum & ſuperbiam nimium relatum eſt, quòd fertur Alexandrum magnum, profligato Dario, nulli niſi Antipatro & Phocioni literis dediſſe ſalutem: & Demetrium præter ſe & Antigonum patrem, regem nec nominaſſe quẽquam, nec ſalutaſſe: Neronem quoque Cęſarem nedum ſalutem, ſed ne reſalutatione quidem aliquem impartiuiſſe. Et reges Numidarum, pro maieſtate habuiſſe nulli mortalium impartiri oſculum vel ſalutem, vt refert Alexand. ab Alexandro lib. 2. Genialium dierum, cap. 19.

30 n *Apoſtolicam benedictionem*. Benedicere fertur is, qui bona exoptat, & vt bona eueniant precatur. Et contrà maledicere, qui imprecatur. Ouid. 2. Faſtorum:

Et bene nos, bene tu, patriæ pater optime Cæſar,
Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.

Et Plautus in Milite glorioſo. act. 4. ſcen. 8.

Conſerui conſeruæq; omnes, bene valete & viuite,
Bene quæſo dicatis inter vos, & mihi abſenti tamen.

Et in Caſsina act. 2. ſcena 5.

Benedicite, Dijs ſum fretus, Deos ſperauimus.

Et in Sticho actu 5. ſcen. 4.

Stich. *Tibi propino decuma fonte, tibi tute inde ſi ſapis.*

Saga. *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium.*

31 Benedictio diſtinguitur, & ex verborum prolatione, & fine, & effectu, quando quod dicitur, & quod bonum deſideratur accidit. *Propheſia*, inquit D. Ambroſius tomo 4. de benedictionibus Patriarcharum, cap. 2. *annunciatio eſt futurorum; Benedictio verò ſanctificationis, & gratiarum votiua collatio*. Verba expreſſa quem finem poſtulent exponunt. Sic Eliſeus, dum benedictione ſanauit aquas ab omni vitio, adiiciendo & mittendo ſalem in vas nouum, & in fontem, dixit: *Hæc dixit Dominus, Sanabis aquas has, & non erit eis vltra mors*. 4. Reg. cap. 2. Cùm creauit Deus hominem maſculum & fœminam, aliis verbis benedixit pro effectu alio. *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus quæ mouentur ſuper terram*. Geneſeos cap. 1. verſ. 28. & cap. 9. verſ. 1. Alia benedictio Iſaaci, qua benedixit filium Iacob, alia, qua benedixit filium Eſau: illi enim dixit, *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiã frumenti, vini & olei, & ſeruiant tibi populi, & adorent te tribus*: huic autem, *In pinguedine terræ & rore cæli deſuper erit benedictio tua, &c.* Geneſ. cap. 27. verſ. 28. & 39. Alia forma benedictionis, eáque maior, qua Deus benedixit Iſaacum, Geneſ. 28. verſ. 14.

Benedicen

Benedicentur in te & in ſemine tuo cuncta tribus terræ,&c. Diuerſæ benedictiones Iacobi filiorum, Gen.48. diuerſæ Balaam, Num.24. quibus propè infinitæ poſſunt addi.

32 Benedictionis tamē generalis forma erat populi, *Benedicat tibi Dominus & cuſtodiat te. Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem.* Num.6. verſ.23.& ſeq. Geneſ.48. Et benedicti abſolutè, quibus Deus benedixit,& quos ſuos fecit, diui Matthæi c.25. verſ.34.

33 Sacerdotum hoc munus, ſolemniter benedicere; Dei autem eſt, tribuere effectum benedictioni, vt ait Albinus in quæſtionibus in Geneſim, ca. dictum eſt à Domino 1. quæſt. 1. Notat Rabi Moſche Aegyptius filius Maimonis, in 1.& 60.c. primæ partis libri, more licitum tātùm fuiſſe Sacerdotibus pronunciare nomen Dei quadriliterum יהוה Iehoua, qui benedicere debebant per ſcem hamephorab, id eſt, per nomen expoſitum, illáque benedictio etiā fiebat per Sacerdotes cum tribus digitis ambarum palmarum erectis, duobúſque depreſsis, ad deſignandam perſonarum diuinæ eſſentiæ Trinitatem, vide Galatinum li.2. contra Iudæos, cap.10.

34 In Decretalium inſcriptione Gregorij ſummi Pontificis, benedictio eſt, quam Apoſtolicā ideò dixit, à maiori poteſtate pendentem. Nam, vt ait D.Chryſoſt. homilia in Pſal.134. tomo 1. magna eſt differētia benedictionis: aliter enim Sacerdos, aliter Leuita, aliter Laicus, aliter frequēs populus benedicit. Prohibet concilium Agathenſe cap. 43.& 44.& ca. miniſtrare, 26. quæſt.6. ne Sacerdos ſimplex benedictionem ſuper plebem in eccleſia fundat, ſcilicet ſolemnem, vt notat ibi gloſſa, quæ fit per verba inquit, *Sit nomen Domini benedictum, &c.* nam aliā in fine Miſſæ & abſente Epiſcopo poteſt Sacerdos facere ca. cùm ad celebrādas, 65. de conſecratio. diſt.1. ca. ecce, 91. diſt. Epiſcopus autem ſolemnem & debet & poteſt facere, dictis iuribus, & ca. conuenit, de conſec. diſt.5. vel poteſt ſuo mandato iubere Sacerdoti ſolēnem proferre, can. denique, 21. diſtinct. Illud autem pro regula generali ponitur, quòd minor maiorem non benedicit, ſed contrà, diſtinct. can. denique, 21. diſtinct.

35 Apoſtolica benedictio, ſcilicet ab Apoſtolis miſſa, in formis his continetur Actor. c.15. verſ.23. *Apoſtoli & ſeniores fratres, his qui ſunt Antiochiæ & Syria, & Cylicia fratribus ex gentibus, ſalutem.* Explicatur quæ ſit illa ſalus miſſa 1. ad Corinth. 1. verſ.3. *Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino* Iesv Christo. Idem 2. ad Corinth. cap.1. verſ.2.& ad Galat. cap.1. verſ.3. ad Epheſios cap.1. verſ.2. ad Philippenſes cap.1. verſ.2. ad Coloſ. ca.1. verſ.2. 1. ad Theſſalonicenſes cap.1. verſ.1. 2. ad Theſſ. cap.1. verſ. 2. & 1. ad Timoth. cap.1. verſ.2. 2. ad Timoth. cap.1. verſ.2. ad Titum cap.1. verſ. 4. ad Philemonem cap.1. verſ. 3. D. Iacobi Apoſtoli formula cap.1. verſ.1. *Duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutē.* D. Petri Apoſtoli formula ſalutandi, *Gratia vobis & pax multiplicetur.* 1. Petr. cap.1. verſ.2. & , *Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei &* Christi Iesv *Domini noſtri.* 2. Petr. cap.1. verſ.2. Diui vero Iohannis formula, *Sit vobis cum gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & à* Christo Iesv *filio patris, in veritate & charitate.* 2. diui Iohā. epiſt. cap.1. verſ.3. & in fine Epiſtolę 3. *Pax tibi: ſalutant te amici, ſaluta amicos nominatim.* D. Iudæ Apoſtoli formula, *Miſericordia vobis & pax, & charitas adimpleatur.* D. Iud. Epiſt.1. cap 1. verſ.2.

36 Salutatio illa, *Pax vobis*, à Domini noſtri Iesv Christi formula,& exemplari eſt, D. Lucæ cap.24. verſ. 36. Pax miſſa gentibus & Iudæis ad Epheſ.2.& ad pacem vocati ſumus, ad Coloſ. 3. facta autem à Deo per Chriſtum, ad Coloſ. 1. & pacis author Deus, 1. ad Theſſ. 5. Erat & hæc Hebræorum ſalutatio, *Pax vobis*, Geneſ.43.

37 Efficax benedictio patris, Dominus enim patrem liberis honorabilem reddit,& ſententiæ matris attribuit authoritatem in filios, Eccleſiaſ. cap. 3. verſ. 2. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* vt ibidem dicitur, verſ.9.

38 Opponitur benedictioni maledictio, Maledicere eſt, mala imprecari; vt benedicere, bona precari. Sic apud Plautum in Penulo, actu 3. ſcen.3.

Si benedicetis, voſtra ripa vos ſequar:
Si maledicetis, voſtro gradiar limite.

Et quemadmodum malorum diuerſitas, & alia aliis peiora; ſic maledictiones aliæ aliis grauiores & peiores, & quædam aliis efficaciores, vel ratione cauſæ maledicendi, vel ratione poteſtatis eius qui maledicit. Non loquor porrò de maledicto, quod iniuriam & contumeliam habet; ſed de maledictione, quæ pœnæ inſtar eſt, punitionis maledicti, vt in Geneſ. mundi cap.3. propter hominem Deus dixit, *Maledicta terra in opere tuo, &c.* Et ſerpenti, *Quia feciſti hoc, maledictus inter omnia animantia & beſtias terræ.* Maledictiones non obedientibus præceptis Dei, vt benedictiones obedientibus, poſitæ. Deuter. cap.11.& cap.28. *Maledictus qui legem non implet.* ad Gal.3. & de his dictum diui Matthæi c. 23. *Ite maledicti in ignem æternum, &c.*

39 Formula alia ſalutandi ſuperiores proponitur, & ne curioſè exigatur prohibetur, ab inferioribus per ſuperiores, in Clement. vni. de exceſsib. pręlat. libro quinto Clementinarum, titulo ſexto. *Salutem & obedientiam debitam & deuotam*; vel his ſimilia addendo. nam ſi ſcribentes ſuperioribus ſint exempti, non tenentur obedientiam profiteri, can. cùm olim, infrà de priuilegiatis. Si verò non ſunt exempti, ſatis eſt ſi ab initio obedientiam promiſerint, can. ne Dei, de ſimonia.

40 Non poteſt etiam inferior ſcribens ſuperiori ſalutem & benedictionem dare, quia minor maiorem non benedicit. can. cùm inferior, de maior.& obed.

Ad c. Rex pacificus.

1 *Rex* CHRISTVS *& de eius regno. 2. Regis cauſa.*
3 *Cur pacificus rex Chriſtus.*
4 *Pudicitia quid, & de eius effectu.*
5 *Cupiditas, remiſſiue.*
6 *Prodigus ſui quis. 7. litium mater. lites vnde. eo. 8. Iuſtitia finem litibus imponit.*
9 *Litigantium abuſus.*
10 *Libellus repudij.*
11 *Lex pro regula.*
12 *Conſtitutio quid.*
13 *Decretales epiſtolæ quid. 24. earum authoritas.*
14 *Decretalium epiſtolarum quot fuerunt compilationes. 31. legum compilatores.*
15 *Cauſæ compilationis Gregorianæ.*
16 *Confuſio quid.*
17 *Confuſio iuris ex quibus oritur.*
18 *De ſimilitudine & identitate.*
19 *Contrariarum legum confuſio & conuenientia.*
20 *De obſcuritate legum vitanda.*
21. 22 *De vitio prolixitatis legum.*
23 *Multitudo legum habet confuſionem.*
25 *Vtilitas in iure conſideratur & de ea. communi vel ſingulorum.*
26 *Iuris Pontificij defenſio & vtilitas.*
28 *Raymundus compilator Decretalium quis.*
29 *Cappellanus Papæ quis.*
30 *Pœnitentiarij Papæ qui.*
31 *Legum ciuilium varij collectores relati.*
32 *Leges Eccleſiaſticas qui collegerint.*
33 *Conſtitutiones Eccleſiæ à quibus collectæ.*
34 *Ius Pontificium Ethnicorum à quibus collectum.*
35 *Conſtitutiones tantùm huius voluminis legi & ſeruari in iudiciis iubet Gregorius 9. & quando iura ciuilia cedant Pontificiis.*

SVMMA.

In hoc c. traditur finis legum, vt pax ſeruetur: & eandem fuiſſe rationem collectionis & approbationis huius voluminis.

REx [a] pacificus [b] pia miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos fore pudicos [c], pacificos, & modeſtos. Sed effrenata cupiditas [d] ſui prodiga [e], pacis æmula, mater litium [f], materia iurgiorum, tot quotidie noua litigia generat, vt niſi iuſtitia [g] conatus eius ſua virtute reprimeret, & quæſtiones ipſius implicitas explicaret, ius humani fœderis litigatorum abuſus [h] extingueret: & dato libello repudij [i] concordia extra mundi terminos exularet. ¶ Ideóque lex proditur [k], vt appetitus noxius ſub iuris regula limitetur, per quam genus humanũ vt honeſtè viuat, alterum non lædat, ius ſuum vnicuique tribuat, informatur. ¶ Sanè diuerſas conſtitutiones [l], & Decretales epiſtolas [m] prædeceſſorum noſtrorum in diuerſa diſperſas volumina [n], quarum aliquæ propter nimiam ſimilitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter ſui prolixitatem, confuſionem [o] inducere videbantur: aliquæ verò vagabãtur extra volumina ſupradicta, quæ tanquam incertæ frequenter in iudiciis vacillabantur [p]. ¶ Ad communem, & maximè ſtudentium vtilitatem [q], per dilectum filium fratrem Raymundum [r] Cappellanum [s] & Pœnitentiariũ [s] noſtrũ, illas in vnũ volumen [v] (reſecatis ſuperfluis) prouidimus redigendas: adiicientes conſtitutiones noſtras, & Decretales epiſtolas, per quas nonnulla, quæ in prioribus erant dubia, declarantur.
¶ Volentes igitur [x] vt hac tantùm compilatione vniuerſi vtantur in iudiciis, & in ſcholis, diſtrictiùs prohibemus, ne quis præſumat aliam facere abſque authoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali.

1 a REx. De Domino noſtro IESV CHRISTO loquitur, qui *Rex Regum & Dominus dominantium*, Apoca. 19. c. Lex & Prophetæ vſque ad Iohannem: ex eo, regnum Dei euangelizatur. De hoc regno & Rege prædictum Gen. 49. verſ. 10. Nume. 24. verſ. 17. 1. Reg. 2. verſ. 10. Pſal. 144. verſ. 1. Eſaiæ 9. verſ. 6. vbi & princeps pacis dicitur Hiere. 23. verſ. 5. Daniel. 2. verſ. 44. & c. 7. verſ. 14. Dictus *Rex ſeculorum, immortalis, inuiſibilis, &c.* 1. ad Timoth. 1. verſ. 17. ad Hebræ. 1. verſ. 8. Plures reges in orbe ſunt, verùm cùm de rege abſolutè hîc dicatur, de nobiliori ſignificatu intelligendũ, *κατ' ἐξοχὴν*: vt dum dicimus Ius ciuile, Romanum: dum Poëtam, apud Græcos Homerum, & apud Latinos Virgilium intelligimus. §. ſed ius quidem ciuile, de iure natur.

2 Rex à regendo dictus, ſeu à bene gubernando. ca. cleros. 21. diſt. & Horat. lib. 1. epiſt. ad Mæcœn.

—— At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si rectè facies: Hic murus aheneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.
Roſcia, dic ſodes, melior lex, an puerorum
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?

Et Auſonius in Monoſyllab.

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex.

Talis ſolus Deus. Eius mutatione & poteſtatis datione, cæteri tales. Quò pertinet quod ſcribit Cicero 2. Offi. *Mihi quidẽ non apud Medos ſolùm, vt ait Herodotus, ſed etiam apud maiores noſtros, iuſtitiæ fruendæ cauſa, videntur olim bene morati Reges conſtituti.* Qui à veritate rectæ vitæ recedit, nomen veri Regis perdit. ca. ſcelus. 2. q. 1. Et regia poteſtas

poteſtas inſtituta, vt mali à malo coërceantur: boni quiete inter malos viuant. ca.non fruſtra.ca. qui peccat. 23. q. 5. iudicium & iuſtitiam faciat, oppreſſos ſubleuet.c.regum,ca.rex,ca.23.quæſt.5. 1.Reg.c.8. De regibus nos lib.6. Synt.c.7. num.6. & alibi.

3 b *Pacificus*. Et qui pacis author, & qui pacem inter nos & Deum fecit, & qui pacē amare docet homines Deus pacis.1.ad Theſſal.5. ad Coloſſ.c.1. ad Epheſ.c.2.verſ.14. Pacifici filij Dei,D.Matth.5. Pacificus Salomon.1.Paral.c.22. Ideò tales exigit ſubditos pacificos,& leges ea ratione poſuit,vt ait c.noſtrum. vt modeſti & pacifici & pudici eſſent. Donum Dei ſingulare bene viuentibus eſt, pax; vt malè viuentibus, bellum. Leuitic.c.26.verſ. 6. Numer.6. verſ.26. Deus non eſt diſſenſionis, ſed pacis. 1.ad Corinth. 14. verſ.33. Et fructus iuſtitiæ in pace ſeminatur,facientibus eā, Apoc.c.4.ver.6. Chriſtus veniens docuit,dedit, & reliquit pacem. ca.niſi bella. 23.q.1. Dum natus eſt, angeli cecinerunt, D.Lucæ c. 2. *Gloria in altiſſimis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Bella ſuſcipimus, vt in pace poſtea viuamus.ca.noli.23.q.1. In bellis, arma: in pace,leges vim habent: vtrumque munus regis & principis. §. j. in procemio Inſtitutio. Iuris ciuilis. Gregorius 9. ideò in noſtro procemio, regem pacificum innuit Deum, pacificos velle ſubiectos, & vt in pace viuerent leges ſtatuiſſe,quæ & malos pacem turbantes coërcerent, & pacificos in pacis bono, præceptis & regulis iuſtis conſeruarent. Pacificus rex quilibet tales habere deſiderat ſubditos,& tales vt ſint,curat. Nā, vt ait Claudianus de 4.Hono. Conſulat.

—— Componitur orbis
Regis ad exemplum: nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.

4 c *Pudicos*. Pudicitia pro religioſa mūnditia ac puritate ponitur,vt apud Virg.2.Georg.

—— Caſta pudicitiam ſeruat domus.

Hæc cum fiducia animas Deo præſentat. §.ſancimus,de lenoni.in Nouell.D.Auguſt.lib.1.de ciuit. Dei. ca.18. & in ca.3. ita ne. 32. quæſt.5. Pudicitia, inquit, virtus eſt animi, quæ comitem habet fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire decernat. Pudicitia, eſt vna ex columnis, quibus ſtabilitur regnū. Nam, vt ait Seneca in Thyeſte:

—— Vbi non eſt pudor,
Nec cura iuris, ſanctitas, pietas, fides,
Inſtabile regnum eſt.

Pudicitia ea veretur committere, quæ pudor eſt & dedecus admiſiſſe. Et,vt ait Sen.in Hippolyto:

Obſtare primum eſt velle, nec labi via,
Pudor eſt ſecundus.

Meminítque Ouid. 1.Faſtorum, quòd olim ſufficiebat pro lege pudor:

Próque metu populum (inquit) *ſine vi pudor ipſe regebat:*
Nullus erat iuſtis reddere iura labor.

Ideóque Propertius lib.2.ad Cynthiam:

Nam nihil inuita triſtis cuſtodia prodeſt
Quam peccare pudet, Cynthia tuta ſat eſt.

5 d *Cupiditas*. Vide quæ dixi in c.4.de conſtit.

6 e *Sui prodiga*. Prodigus ſui, is dicitur, qui ſibi non parcit, qui ſeipſum perdit: vt apud Horatium 1. Oda.12.

—— Animæq; magnæ
Prodigum Paulum ſuperante Pœno
Gratus inſigni referam Camœna.

Et Ouid.3.Amor.Elegia 8.

Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.

Eadem phraſi Gregorius 9. in c.fin. de accuſatio. lib.5.tit.ait,Epiſcopum Friſingenſem,non ſolummodò rerum, verùm etiam famæ ſuæ prodigum & ſalutis, vitam enormiter ducere diſſolutam. facit l.1. C.de his qui potentior.nomin.&c. Cupiditas ſui prodiga dicitur, quia cupidi ſe ipſos enecant & perdunt,& nunquam habitis contenti, ad plura habenda laborant, vt ait Ouid. lib.2. Eleg.

Venator ſequitur fugientia, capta relinquit
Semper, & inuentis vlteriora petit.

Proſequitur Iuuen.Satyr.14. ibi,

Interea pleno cum turget ſacculus ære,
Creſcit amor nummi, quantū pecunia creſcit,&c.

Et Lucretius 3.de natur.rerum:

Deniq; ue auarities, & honorum cæca cupido,
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines
Iuris,& interdum ſocios ſcelerum atq; miniſtros
Noctes atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, &c.

7 f *Mater litium*. Cupiditas, id eſt, voluntas habendi non debita,litium & controuerſiarum mater eſt, D.Iaco.c.4. Iuuen.Satyr.12.

Inde fere ſcelerum cauſa, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius vllum
Humanæ mentis vitium, quàm ſæua cupido
Indomiti cenſus. Nam diues qui fieri vult
Et cito vult fieri: ſed quæ reuerentia legum,
Quis metus, aut pudor eſt, vnquam properantis auari?

Lis à limitis contentione,c.forus.10.de verbo.ſign. Lis ob res habendas, vt facilè quis à lite liberatur, qui cedit rei: quod ſatius duxit diuina ſcriptura, & potius pallium etiā petenti dare, quàm litigare. D.Matth.c.5. Nec factum improbat Prætor eius, qui tanti habuit re carere, ne propter eam ſæpius litigaret. Hæc enim verecunda cogitatio eius,qui lites execratur, non eſt vituperanda, vt reſpondit Vlpian. in l.4. §.itémque. de alienat.iudic. mutan. cauſ.fact. lib.4. P. tit.7.

8 g *Iuſtitia*. Iuſtitia finem litibus imponit, quia ſuum cuique tribuit,& cōſeruat. l.1.de iuſt.& iur. P.§.1.eo.tit.apud Iuſtin.d.c.forus. de verbo.ſignifi. & hic ſcopus iuris à Iuſtitia tracti, eſt finem litibus, quanto ocyùs fieri poterit, imponere,l. properandum,de iudi.C.l.1. de iura.propter cal.dam. C. l.rem non nouam. C. de iudi .c. finem litibus, de dol. & contu.

9 h *Abuſus*. Abuſus litigantium maximè reſcriptorum ad lites, ponuntur in ca. fin. de reſcript. & ibi caſtigatio:& vide quæ ibi annotauimus.

10 i *Repudij*.Metaphora ſumpta à ſeparatione fœderis coniugij, quæ fiebat per libellum repudij. de quo Deutero.c.24.verſ.1. D.Matth.c.5.verſ.31. & c.19. verſ.7. D.Marc. c.10.verſ.4. c.gaudemus.

de diuort. l.2. §.in repudiis,eo.ti.P.& ti.de Rep.C.

11 k *Prodatur.* Lex pro regula viuendi,c.in canon. ca.regula.3.diſt.l.1.& 2.de legib.P. & vt conſeruētur iuris præcepta, honeſte viuere, alterum non lædere, ius ſuum cuique tribuere. quæ explicātur à nobis in libro de iur. arte.c.13. num.17. in l.iuſtitia.10.§.1. de iuſt.& iur.P.§.iuris præcepta, eod.tit. apud Iuſtin. vtq; malorum cohibeatur audacia, vt hic l.legis virtus,7. de legib.P. c.factæ ſunt autem leges,4.diſtin.

12 l *Conſtitutiones.* Conſtitutiones, ſunt leges generales principum, latæ ſine aliqua ſpeciali facti hypotheſi. Atque ita tractatio de legibus & conſtitutionibus principum, ſub duobus titulis, vt diuerſorum ponitur li.1.P. & in Codice Iuſtiniani titulus 14. diſtinguit leges à conſtitutionibus, quanquam hæc confundantur ſæpe, imò & reſcripta, & epiſtolæ principum, conſtitutionis nomine continentur, infrà titulo 2. de conſtitutio.

13 m *Decretales epiſtolas.* Epiſtolę Decretales ſummorum Pontificū, inter canonicas ſcripturas ponuntur,ca.in canonicis, & cano. ſi Romanorum, 19.diſt. à decernendo, Decretum & Decretalis epiſtola, quæ ſuo reſcripto ad propoſitam hypotheſim iudicium accommodat: vnde lex aliis ſimilibus negotiis occurrentibus traditur. Decretum cum cauſæ cognitione, l.nec quicquam.9.§. vbi decretum. de offic. Proconſu. lib.1. P. tit.16. Quodcunque princeps vel per epiſtolam conſtituit,vel cognoſcens decreuit, vel edicto præcepit, legem eſſe conſtat,§.ſed quod principi placuit. de iure natur. l.1. de conſtit. princip. P. l.vni. §.fin. de nou.Cod.facien.

14 n *Diſperſas volumina.* Iuris Pontificij ſanctiones in diuerſa volumina diſperſas fuiſſe, ante hanc compilationem ex his liquet. Tancredus in principio Decretalium,refert ſex fuiſſe Pontificalium legum compilationes, primā Bernardi Epiſcopi Papienſis in quinque libros digeſtam, 2.Guilberti, 3. Alani, 4. Bernardi Compoſtellani dictam Romanā, eò quòd is Romæ reſideret. Quintam Petri Beneuentani, conflatam ex epiſtolis Innocentij 3. ab anno 1.vſque ad 12. vnde Innocentij tertij dicta compilatio, ſeu tertia compilatio ab Innocentio 3. approbata. 6. Iohannis Vallenſis, ſeu Gallenſis, ex illa Guilberti & Alani confecta. Fuit & dehinc hæc Gregoriana, potiſsimùm ex prima Papienſi & Innocentij 3.conflata,& ex aliis conſtitutionibus non compilatis, ſacrîſque canonum capitulis, & legibus aucta,vt ait §.ſanè diuerſas,in procemio. Et ex compilationibus Iſidori Hiſpalēſis Epiſcopi, Burchardi Epiſcopi Vormacenſis, qui libros edidit 20.Decretorum: ex Iuonis Carnotenſis Epiſcopi panormia & decretis, Anſelmi,Deuſdedit Cardinalis,Gregorij Epiſcopi,qui opus ſuum Policarpum inſcripſit,Hoſtienſis etiam,in proœmio ſummę Decretalium,fuiſſe compilationum volumina 8. teſtatur. Diximus verò de aliis collectionibus Decretorum in principio Inſtitutionum iuris Pontificij.

15 o *Confuſionem.* Gregorius 9. in hoc proœmio docet cauſas,cur in vnum volumen iuſſerit redigi conſtitutiones, & alia iura fori Eccleſiaſtici, ſeu Pontificalia: & in ſumma tradit, ad tollendam confuſionem, ſe id feciſſe: dehinc ad vagantes & authoritate vacillantes conſtitutiones firmādas, teſtatúrque ſe in ea collectione contraria conciliaſſe,ſuperflua reſecaſſe,dubia declaraſſe,vagantia in vnū redegiſſe, vacillantia firmaſſe, imitatus Iuſtinianum, qui idipſum ſe curaſſe fieri in Corpore iuris ciuilis ſcripſit l.vnic.§.quibus, de nouo Cod.facien. l.vnic.§.ſuper additis, de emendatio. Cod.domi. Iuſtinia. l.tanta. §.contrarium. l.2. §. ſi quid autem. de veter. iure enuclea. C

16 Confuſio eſt, quando ita res,vel dicta permiſcentur & turpantur, vt aliud pro alio accipi poſſit, & non detur diſtinctionis electio, tracta ſignificatione à fuſione metallorum diuerſorum, vel aliorum, quæ ſeparari nequeunt ſeorſum: vt tractatur in §.ſi duorum materiæ,de rer. diuiſ. l.7. §. voluntas,eod.in P.l.rerum mixtura.30.de vſuca. P.cum ſimilib. Species confuſionis permiſtio,quę tamen differre docet gloſ. ad l. ſi frumentum, §. idem ſcribit, ſi ex melle, de rei vend.P. Confuſio contraria ordini, de quo nos pulchra lib.4. commentariorum in Syntaxes artis mirab.c.41.nu.18. & lib.3.comment.eiuſdem artis mir. c.2.num.39. & ſequent.

17 Confuſionem fieri in iure noſtro tradit hîc Gregorius ex nimia ſimilitudine, ex contrarietate, propter prolixitatem, ex multitudine, & deſſuetudine, quæ omnia abeſſe debent ab vtilibus & bonis legibus,l.vnic.§.fin.de nouo Cod.facien. C.l.vnica,§.ſupra dictis.de Iuſtini. Cod.confir. C. admonebimus & pauca de ſingulis.

18 Similitudo ergo in primis nimia parit confuſionem, in eo,quòd cùm diuerſa in illis ſtatuātur, tamen tanta eſt affinitas, vt dictum de vno, de alio dictum putetur. Nimia porrò, non aliqua ſimilitudo improbatur, quæ diſtinctionem in aliis apertam habeat,l.2.§.ſi quid autem,de veter.iur. enucle. Sunt enim res vniuerſæ quædam ſerie & concathenatione inuicem iunctæ; ſunt rationes generales; ſunt ſemper ſpeciebus quædam communia ex genere à quo continentur: verùm & proprietates vltra ſingulis inſunt, quibus inter ſe ſeparantur, ratione habita ad aliquid, eadem & diſsimilia, alia ratione: vt docet Ariſtot. in prædicamento ad aliquid: Similis æquitatis ratio, ſimilia iura ſuadere debet, l.illud, ad leg. Aquil. P. l.fin.C.ad leg.Falc. ſimile participationem habet in aliquo; in alio differentiam. Idem aliud,quàm ſimile, cùm vna & eadem res non poſsit diuerſo iure cenſeri,l.eum qui ædes,de vſuca. P.l.ſi idem, C. de codicill. Et argumentum à ſimili diſſoluitur per aliud diſsimile.c.per venerabilem, qui filij ſint legit. facit l.2. de commerc. & merca. C. Idem dicit vnitatem ſubſtantiæ.Simile,vnitatem in qualitate:æquale,vnitatem in quantitate: quæ diſtinguo & explico lib.10. Syntax.artis mir.cap. 11.& in lib.3.commentariorum eiuſdem artis,c.3. num. 24. & ſequentib. de ſimili. Et de eo quod idem,ibidem num. 20. Nimia rerum ſimilitudo, vt ait Proculus libro de Magia, aut ſacrificio, ſufficiens cauſa eſt ad res ſingulas inuicem vinciendas.Ita Iulianus non arbitrabatur neceſſariū

de ſin

de ſingulis rebus leges conſcribere: quòd, qui iuriſdictioni præſit, ex iam conſtitutis poſsit ad ſimilia procedere, & de ſimilibus, eodem modo iudicare confirmant Paulus, Vlpianus, & Pædius, Iuriſconſulti. l. non poſſunt, 12. l. nam vt ait Pædius, 13. & Tertyllia. l. ideò, 27. de legib. in P. Similitudo nimia iurium & conſtitutionum eſſe poteſt, cùm de eadem re ſæpius conſtitutum ſit, & repetitæ ſint variis in locis conſtitutiones: onerat enim hæc ſuperfluitas mentem, & ſubditorum confundit obſeruationem, quamuis non improbetur confirmatio legis, quæ iam ex negligentia iudicum vel ſubditorum penè abierit in deſſuetudinem. Neque ſuperfluæ præfationes, quæ aliqua iuris parte iuuantur, ſunt reſecandæ, vt ait Iuſtin. in l. 1. §. quibus, de nouo Cod. fac.

19 Secundò, in iure facit confuſionem contrarietas legum, dum incertum eſt quam ſequamur ex contrariis, cùm fidem ſibi abrogent, per l. vbi pugnantia, de reg. iuris, l. ſcripturæ diuerſæ, de fide inſtru. C. Expedita quidem res & facilis via eſt, in contrariis legibus poſteriores præferre prioribus, & poſteriores ad priores referre, ſi agatur tantùm de interpretatione. l. ſed & poſteriores, 28. l. non eſt nouum, 26. l. ideò. 27. de legib. P. quando poſteriores factæ ſunt ab eo qui poteſtatem habet legem condendi, vt l. 1. & fin. C. de legib. verùm difficilis remanet quæſtio, & vix ſopienda, quando in eodem volumine leges nouæ & antiquatæ proponuntur, & authoritate donantur. Et cùm ex arbitrio vtramque diuerſo modo populus obſeruat, & inſtar Prothei nunc illam, nunc hanc, pro occaſione oblati commodi, variè in vſum transfert, & legibus vt laqueis ad capiendos alios vtitur, Demoſthenes, oratione contra Leptinem, deplorat infœlicia tempora, quibus aliquando apud Athenienſes fuerunt inter ſe iuris ſanctiones pugnantes; vt neceſſe omnino fuerit creare Magiſtratus, qui illis annotarent controuerſas, & earum antinomias. Vſus & mores, ex iuſtis cauſis leges firmant: & ex aliis quoque iuſtis antiquant, & nouas adiiciunt, vt priores contrariæ non poſſint commodè cum nouis retineri. l. de quibus, de legib. P. At nobis addere vel minuere, legibus quidem vetitum eſt, qui priuatam vitam gerimus, licet autem quibus authoritas data publica, principibus, & nomothetis, & ab illis correctionem fieri expedit. Eò pertinet ſententia diui Cyrilli Alexandrini, dum libro 3. Dialogorum de ſanctiſsima Trinitate, 2. tomo operũ ait: *De lege, & de his, quæ antiquis reſponſa ſunt, Deo dicente 12. c. Deuter. neque addendum, neque diminuendum eſt. Decet enim ſolam vniuerſorum reginam naturam, legem ponere, adijcere, adimeréque quæ voluerit. Legem tulit filius Dei, & antiquam alleuiauit, vt grauiorem legem, immiſitque nouam, hoc eſt, Euangelicam: & hoc vt legiſlator, non trepide & humiliter, ſed ea authoritate, quæ Deum decet. Palàm is abrogauit quæ voluit: quantum autem diſtaret lex gratiæ à lege rigoris, voluit in manibus quotidie haberi: At is, non ſibi contrarias, ſed ex cauſis & temporibus conuenientes leges ſanciuit. Habuit ſcientiam omnium, quæ conuenirent; habet & poteſtatem.* Non poſſunt autem omnes eo iure vti. Neque principes ſine diſtinctione vſum contrariarum legum permittere debent, neque contra leges ſine euidente vtilitate aliquid ſtatui permittere.

20 Perniciosior ipſa contrarietate in legibus eſt obſcuritas, cùm lex debeat eſſe manifeſta, ne aliquid per obſcuritatem captioſum contineat. ca. erit autem lex. 4. diſtinct. Iſocrates etiam ad Nicoclem oratione, tradit leges eſſe debere æquas & vtiles, ſibi inuicem concordes, miniméque ancipites, & quæ oppidò quàm faciles habeant ſolutiones. Et Soloni vitio datum eſt, quod quædam obſcuriùs in legibus propoſuiſſet, idque rectius, quòd conſulto ita fecerit, vt ſcribit Plutar. in eius vita. Obſcuritatem & inuolutionem legũ improbandam eſſe Leo Nouella 77. docet, ex eo, quòd lex debeat eſſe omnibus norma viuendi, mulieribus & pueris quoque, quibus iura cognita eſſe debeant, vt ideo iuris ignorantia neminem excuſet, l. conſtitutiones principum. 12. l. 2. & 3. C. de iur. & fact. ignorant. lib. 1. tit. 18. l. regula. 9. & l. 2. eod. tit. lib. 22. P. tit. 6. quia ius finitum eſſe, & poſsit, & debeat. d. l. 2. facit l. leges vt generales. l. leges ſacratiſsimæ, C. de leg. Non poterit autem omnibus peruia & nota eſſe lex, ſi ipſa inuoluta contineat. Simplicitas ita magis legi, quàm difficultas placet. §. ſed quia, de fideic. hæredita. Quare & dignum emendatione duxit Gregorius 9. in hoc volumine, vt quæ dubia erant in prioribus conſtitutionibus, hîc declararentur. Nam, vt ait Iohannes 22. in extra. 1. de conceſ. præbend. *Sedes Apoſtolica in ſuis actibus veritatem proſequens, lucem amans, libenter euitat nodoſæ ambiguitatis inuolucrum.* Et, vt ait Iuſtin. §. nos igitur. de teſtam. imper. in Nouellis, *Nihil eſt magis proprium legi, quàm claritas.* Vide quæ diximus de contrarietate, oppoſitione & repugnãtia in Comment. in lib. 3. Syntax. artis mirabilis, c. 4.

21 Tertiò, prolixitas legum inuoluit, confuſionem parit, obliuionem, & faſtidium, quare in hac compilatione Gregoriana, detracti ſunt prologi epiſtolarum Decretalium, & facti narrationes, aut in pauca contractæ, & deciſiones retentæ: idque ex forma præſtantiſsimorum legiſlatorum, veluti Dei, qui paucis verbis decalogum & legem neceſſariam, vel decem verbis præſcripſit. Breuiſsimæ leges Romuli & Solonis, Lycurgi, 12. Tabularum, quarum tanta facilitas & breuitas, vt olim à pueris quoque diſcerentur, vt ſcribit Cicero 2. de Legib.

22 Nihil ſuperfluum legibus inculcandum: ad quid enim verba, ex quibus nullus ſequatur effectus? l. fi. C. de donat. l. vn. de nudo iure ex quiri. tollen. C. vt neque vocula vna ſuperfluè adiici debeat. l. 1. quod met. cauſ. P. l. vnic. de nou. Cod. fac. C. Machabæorum hiſtoriæ abbreuiator lib. 2. cap. 2. verſ. 25. reddens rationem, cur ea quæ a Iaſone Cyrenæo ſcripta erant, tentauit in vnum volumen breuiare, ait: *Conſiderantes enim multitudinem librorum, & difficultatem, volentibus aggredi narrationem hiſtoriarum, propter multitudinem rerum, curauimus, volentibus quidem legere, vt eſſet oblectatio: ſtudioſis autem, vt faciliùs poſſint*

memoriæ

memoriæ commendare: omnibus autem legentibus, vtilitas conferatur. Eadem Iuſtinus fere Trogi abbreuiator.

23 Quarto, multitudo legum adfert confuſionem,& memoriam. Et ea ratione Thomas Morus lib.2. Vtopiæ, reprobat legum pluralitatem. Propter neceſsitatem lex tantum ferenda, vnde neceſſaria dicitur, c.erit autem lex.4.diſt. Et Solon inter leges, illam inſeruit, de ſingulis rebus ſingulas tantùm leges eſſe ponendas, ne contrarietate & multitudine imperiti turbentur, vt ſcribit Demoſthenes in Leptinem. Paucæ leges, & mandata Dei pauca; ſed præſtantiſsima, & multa continentia. Et, vt ait Iſocrates in Panathenaico de Atticis legibus, ὀλίγους μὲν ἱκανοὺς δὲ τοῖς χρῆσθαι μέλλουσι, καὶ ῥᾳδίως συνιδεῖν. ἔπειτα δικαίους, καὶ συμφέροντας, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμολογουμένους, καὶ μᾶλλον ἐσπουδασμένους τοὺς περὶ τῶν κοινῶν ἐπιτηδευμάτων, ἢ τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων, οἵουσπερ εἶναι χρὴ παρὰ τοῖς καλῶς πολιτευομένοις. id eſt, *Leges in tabulas quidem retulerunt, publiceque propoſuerunt paucas, ſed tales tamen, quæ & ſatisfacerent, & cognitu faciles eſſent iis qui vti vellent: deinde iuſtas & vtiles, & inter ſe conſentientes, & magis intendentes vt publica inſtituta præclara eſſent, quàm vt priuata commercia ſine fraude fierent, quales eſſe debent in Republ. bene conſtituta.*

24 p *Vacillabant.* Fuit antiqua controuerſia, num Decretales epiſtolæ ſummorum Pontificum, quę non erant in codice ſeu volumine canonum, haberent legis authoritatem: donec tandem reſolutum fuit habere, ex Leonis Papæ primi eius nominis epiſtola prima in fine: & ex Gelaſij 1. cano, Sancta Romana, 3. §.item decretales epiſtolæ, 15. diſtin.ca.ſi Romanorum, 19.diſt. Sed hîc pleniùs Gregorius 9. reſoluit & voluit eas quæ pro lege habendæ eſſent, in corpus hoc Decretaliũ emendatas transferri: quod & in aliis factum poſteà, in Sexto, Clementinis & Extrauagantibus.

25 q *Ad commune & maximè ſtudentiũ vtilitatem.* Vnus ex finibus legis ſanciendæ, eſt vtilitas: cano. erit autem lex, 4.diſt. communis, vel ſingulorum. l.1.§.huius ſtudij, de iuſt.& iur.P. confirmauit Prętor vt plerumque ſua edicta, quod in illis diſpoſita, eſſent vtilia. vt in l.1.nautæ caupo. ſtabul. P. l.j. de in integ.reſtitut. l.j. de exercitor. actio. P. cum ſimilib. atque ipſa vtilitas iuſti prope mater & æqui. Vide quæ diximus de vtili,& eius diſtinctione lib.3.Præludior.optimi Iuriſcon.c.2.

26 Communem vtilitatem hîc notamus iuris Pontificij, vt mirari ſatis non poſsim temerarium iudicium aliquorum, qui cùm ſibi plerumque doctiorum & peritorum arrogare velint titulos, impudenter ius canonicum reiiciunt & calumniantur; & illud, maximéque Decretales Gregorij, notant vulgaribus verſiculis Gallicis,

Deſpuis que Decret ha prins ales,
Et les Gendarmes portent males,
Et les Moines vont à cheual,
En tout le monde n'ha que mal.

Quibus volunt inter cętera vitiatam viuendi formam, poſtquam Decretum ſecutæ ſunt Decretales. Sed certè poſſunt illa verba aliter intelligi, nempe tempore, quo Decretales compoſitæ fuerunt & ordinatæ, tantam litium & fraudium copiam fuiſſe, vt oportuerit illis mederi per ordinationem iuris, vt illis malis obuiam iretur. nam & mala ita cauſæ ſunt Decretaliũ, quemadmodum bonæ leges ortæ ex malis moribus. Decretales autem malorum non fuerunt cauſæ, ſed teſtimonia: quòd tanta mala tunc eſſent, vt oportuerit per ordinationem & certitudinem iuris ſubuenıri. Ideò non culpãdę, ſed laudandæ ſunt Decretales. Neq; etiam qui cognouerint quæ ibi ſtatuantur, illis detrahunt, ſed ignorantes: ignoti enim nulla libido. Fuerunt & qui eas, & omne ius Pontificiũ vituperarunt, nempe quòd Eccleſiæ Catholicæ præcepta, leges, & paſtores per ſuperbiam contempſerint, quòd hæreſi illorum vel vitiis obſiſtant: & quòd via illis præcludatur per politiam Eccleſiaſticam, ne ex arbitrio poſsint inuadere fines Eccleſiæ, & ſæuire in gregem dominicum. Atque malitia illorum illinc reſeratur, & detegitur, quòd leges ciuiles,& conſuetudines locorum & Ethnicorum potius amplectantur. Vt non abſque ratione D.Bernardus lib.1.de conſideratione, dixerit ad Eugenium Papam, *Et quidem quotidie perſtrepunt in Palatio leges, ſed Iuſtiniani, non Domini: iuſtene etiam iſtud, tu videris. Nam certe lex Domini immaculata conuertens animas.* Pſal.18. *Hæ autem non tam leges quàm lites ſunt.*

27 Ad ſtudentium quoque vtilitatem ſe iura collegiſſe Gregorius teſtatur, vt faciliori via & methodo diſcerent, & diiudicarent. Eandem rationem vtilitatis Scholaſticorum, in ſuis compilationibus propoſuit Iuſtinian. in §. ſumma itaque opé, in prooem.Inſtit.& in prooem.Pandect.

28. r *Raymundum.* Gregorius hîc tradit operâ Raymundi Cappellani & Pœnitẽtiarij compilatum volumen hoc Decretaliũ: quemadmodum & Iuſtinianus, & alij, opera aliorum ſunt vſi; vt docebimus in iure ciuili componendo. Raymundus hic Barchinonenſis fuit, vt ait Platina in Greg.9. & Sabell. De eo ſcribit Iohannes Ludouicus Vuibaldus, libro de veritate contritionis, dum agit de circunſtantia aggrauante perſonæ delictum, dictum fuiſſe Raymundum de pœna forti, natione Cathalanum, ordinis Prædicatorũ, miraculis in vita & in morte clarum: in diuinis legibus & humanis peritiſsimum, qui Decretales iuſſu Gregorij noni ediderit, & alia opera.

29 s *Cappellanũ.* Quis dicatur Cappellanus ſummi Pontificis, vide quæ diximus lib.15. Syntag.c.29. & 42. Antiquitùs Cappellani ſummi Pontificis Iuriſperiti erant, qui in Cappella ſummi Põtificis ei in officiis diuinis inſeruiebant, vbi & ſummus quoque Pontifex audiebat cauſas principum, ad illum, præter negotia fidei, delatas, & quæ non eſſent conſiſtoriales. Poſteà verò ſummi Pontifices, ab hoc onere ſe ſubtrahentes, audientiam harum cauſarũ Cappellanis delegarunt iudicio ſuo terminandas. Inde nunc, qui priùs Cappellani dicebantur, dicti fuerunt Auditores ſacri Palatij, & Auditores Rotæ. Vide Octauian. Veſtrium, lib.2. introductionis in aulæ Romanæ actiones. c.17. Boërium quæſt.17. num.9.

30 t *Pœnitentiarium.* Raymundus fuit vnus ex Pœnitentiariis, vt opinor: Nam ſummus Pœnitentiarius Cardinalis eſt, qui poſt Vicecancellarium & Camerarium ſummi Pontificis dignitate maior eſt, & hic habet ſub ſe alios Pœnitẽtiarios in Eccleſiis D. Petri in Vaticano; Diuæ virginis Mariæ maioris; Diui Iohannis in Laterano, vt ſcribit Octonia. Veſtrius lib.1. Introductio. in aulæ Rom. actio. c.2. vbi multa de his vide, & quæ diximus lib.15. Syntag. c.42. num.15. & 16. Bibliothecarius autem tradit, ex Presbyteris Romanæ Eccleſiæ, quoſdam ſuper pœnitentes conſtitutos fuiſſe à Simplicio Papa. *Hic*, inquit, *conſtituit ad ſanctos Petrum, Paulum, & Laurentium, hebdomadas, vt Presbyteri ibidem manerent propter pœnitentes & Baptiſmum: regionem tertiam ad ſanctũ Laurentium: primam ad ſanctum Paulum: & ſextam vel ſeptimam ad ſanctum Petrum. Hi Presbyteri pœnitentium vocati ſunt, qui eorum exomologeſes audiebant: quorum primus maior Pœnitentiarius dictus, hodie eſt Cardinalis; reliqui minores Pœnitentiary, non Cardinales dicti.* Subſcribit Onuphrius in interpretatione vocum obſcurarum Eccleſiaſticarum.

31 v *In vnum volumen.* Hæc fuit cura principum pręſtantiorum, delectum habere conſtitutionum principum prædeceſſorum & ſuarum, eáſque delectas ex certo numero conſcriptas, authorare, reiectis ſuperfluis, inutilibus, & antiquatis ſeu non obſeruatis. Ea ratione viros idoneos huic muneri conquiſierunt & præfecerunt. Fuerunt & viri quidam diligentiores cæteris, qui primùm huiuſmodi conſtitutiones, ſaltem pręcipuas, collegerũt in vnum, vel ab aliis collectas populo nomine ſuo communicarunt, cuius generis fuit volumen, quod à Cneo Flauio communicatum, ius Flauianum dictum; & à Papyrio aliud Papyrianum, l.2.§. deinde ex his legibus, de origin. iur. P. Gregorius quidam etiam conſtitutiones quaſdam Imperatorum, ab Adriano ad Valerianum vſque editas, collegit: alius Hermogenes, vel Hermogenianus, à Claudio ad Diocletianum vſque editas compilauit; vnde Codex illius Gregorianus, huius Hermogenianus dictus. Fuit & alia collectio conſtitutionum à Conſtãtino ad Theodoſium vſque, dicta nomine Codicis Theodoſiani. Ex quibus tribus Iuſtinianus ſuum Codicem componi iuſsit, additis conſtitutionibus, quæ à Theodoſio vſque ad ſua tempora fuerant editę & probatæ. l. vnica. C. de nouo Codice faciendo. Baſilius rurſum Macedo, Imperator Orientis cum filio Conſtantino, & Leone Philoſopho, Iuris confecit πρόχειρον, id eſt, Enchiridion Iuris Græcè, diſtinctum 60. titulis. Dehinc Leo filius, ex omnibus, quæ proſtabant, iuris voluminibus, Pandectarum, Codicum, Inſtitutionum, Nouellarum Iuſtinianearum, iterum nouum magnum opus iuris Græcè contexuit ſexaginta partium; vnde illud vocauit ἑξηκοντάβιβλον: Et quia principum quoque continet conſtitutiones, τὰ βασιλικὰ dixit. Fertur enim is author librorum Baſilicorum, vt ait Conſtantinus Harmenopulus, lib.1. Procheiri, cap.1. in principio. & Balſamon in verſibus heroicis: teſtatúrque ipſe Leo Baſilicis ſe authoritatem dediſſe, Nouella prima. verſic. illas itaque, & Nouella ſecunda, in princip. atque tantùm ſelecta, & quæ ex vſu eſſent, ibi collegiſſe, omiſsis correctis, & quæ in deſſuetudinem abiiſſent. Ediditque idem Leo poſteà ſuas Nouellas quæ vocantur correctoriæ, & legum repurgationes. Sed & poſteà Conſtãtinus Porphyrogeneta Leonis filius libros βασιλικῶν repurgauit: iſque author fuit ἀνακαθάρσεως βασιλικῶν repetitæ prælectionis, vt innuit Balſamon in præfatione. Subindo Romanus Lecapenus iunior Imperator, Conſtantini Porphyrogenetæ nepos, edidit librum μικρὸν περὶ στοιχείων, paruum manuale, ſeu Encheridion legum per ordinem literarum Alphabeti collegit. Præſidente etiam Athenis Pythadoro, Oligarchiâ Athenis conſtitutâ, viſum optimum populo, triginta viros eligere, qui patrias leges conſcriberent, quibus Reſpublica regeretur: inter quos fuêre Polyarches Critias, Melobius, Hippolochus, Euclides, Hieron, & alij, quos recenſet Xenophon lib. rerum Græcarum. Romæ primùm à regibus latæ, poſteà à Decemuiris contractæ & ſelectæ, l.2. in princ. de orig. iur. Diony. Halic. in 1. & 2. & alibi. & Liuius.

32 Fuerunt & iterum, qui conſtitutiones Eccleſiæ per varia Græcorum volumina diſperſas, in vnum collegerunt, vt Clemens Romanus, qui conſtitutionum Apoſtolicarum reliquit libros 8. Græcè. Fuerunt & compilatores alij Iuris illius Pontificij, vt Iſidorus, Burchardus, Iuo, & alij, de quibus nos in principio Inſtitutionum iuris Pontificij, & Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus librum νομοκάνονα vel προκάνονα appellatum edidit 14. titulis diſtinctum, quaſi breuiarium & indicẽ canonum receptorum. Tertullian. libro aduerſus Iudæos docet in principio, Deum in paradiſo terreſtri legem primordialem omnium legum, quæ poſteà ſcriptæ ſunt, dediſſe Adamo: poſteà naturalem legem etiam ſine ſcripto obſeruatam fuiſſe: at vbi ea incerta eſſe cœpiſſet, & corrumpi, eam reformaſſe, & miniſterio Moſis & aliorum in corpus certum, & in diſtincta capita redegiſſe. Fuerunt ſacri Amanuenſes Euangeliſtę & Apoſtoli, qui Dei voluntatem & legem publicarunt, vt ante aduentum Chriſti Prophetæ. Errauit in Moſis nomine aliquando Alexander Mileſius Grammaticus, Cratetis diſcipulus, contemporaneus Syllæ Romæ, vbi & ſcripſit quinque libros de Roma, qui & Polyhiſtor & Comelius cognominatur, dum exiſtimauit fuiſſe mulierem quandam Hebræam, Moſo nomine, quæ legem Hebræis dederit, vt refert Suidas in Alexandro Mileſio. Iudæi vltra legem diuinam à Moſe & Prophetis collectam & traditam, habẽt aliam à ſuis conſcriptam, dictam *Miſna*, cuius commentaria nominant Talmud. Dicunt autem *Miſna*, eſſe pro ſæpè legi diuinæ, vt ait Rabinus Abraham Leuita, filius Dauidis, in hiſtoria dicta Kabala: & addit, anno termilleſimo nongenteſimo quadrageſimo nono, id eſt, quingenteſimo contractum (ſic enim & numerant Iudæi) & centeſimo vigeſimo excidij templi, editam eſſe

Miſna, ſeu Contextum Talmudicum: deinceps anno quatermillcſimo centeſimo octogeſimoſeptimo à mundi procreatione, qui eſt annorũ contractuum ſeptingenteſimus trigeſimus octauus, obiiſſe Rabiuum Aſe. qui à ſe inchoatam Ghemaræ ſeu ſuæ Deciſionis Talmudicæ conſcriptionem, morte præuentus non potuit perficere. At Mar.filium eius ac vtriuſque ſocios, abſoluiſſe, & appellaſſe Talmud Babylonicum, & ita obſignatum concluſúmque fuiſſe opus anno quater milleſimo ducẽteſimo ſexageſimo ſexto à mundi ortu, & diuulgatum per vniuerſum Iſraëlem, ita vt ſibi ſeruandum ſuſceperint, & publicè ſingularum ætatum ſapiẽtes docuerint, & communibus animis Iſraëlitæ approbauerint, nihil ei addendum vel detrahendum cenſentes.

33 Ius Pontificium Ethnicorum collectum vel diſpoſitum per Numam Pompilium, Regẽ ſimul & ſummum Pontificem, Plinius libr. de viris illuſtribus, in Numa. Plutarchus in eius vita, Diony. Halicarnaſſ. in 2. tradunt.

34 x *Volentes igitur.* In hoc verſiculo vltimo ſtatuit Gregorius hanc Raymundi Decretorũ compilationem, aliis antiquatis, recipiendã & ſequendam, in ſcholis legendam & explicandam, & nullam aliam in poſterum faciẽdam ſine ſedis Apoſtolicæ authoritate. Sic Iuſtinia. in l.j. §. in tantum, de veteri iure enuclean. abrogat authoritatem libris Iuriſconſultorum & conſtitutionum Cæſarum, niſi quatenus in corpus iuris ciuilis ex illis tranſlata & comprobata fuerint. Ea enim principis eſt authoritas, vt leges condere, interpretari, & abrogare poſsit. l. j. & fin. C. de legib. Prohibet & vterque, Gregorius & Iuſtinianus, ne quis alia compilatione vtatur in iudiciis. Quare ſi leges ciuiles canonibus repugnent, aliis quàm Pontificalibus vti non licebit. c. j. de conſtitutio. c. pen. & fin. de ſecundis nupt. nempe in rebus, perſonis & negotiis Eccleſiaſticis: his deficientibus, vel in cauſis temporalibus & foro temporali, leges ciuiles nihilominus non improbandæ, ſed ſequendæ, ca. lege Imperatorum, & ca. certum eſt, ca. conſtitutiones, 10. diſt. cap. quoniam mediator. ead. 10. diſt. c. j. de noui operis nunciatio. In ſumma hîc monet Gregorius iudices, ne à legibus huius voluminis in iudicando diſcedãt, & Scholaſticos, & Doctores, ne aliena ab illis docẽãt: maximè quod ad fidem pertinet. Sic Lotharius eius nominis 2. Imperator, cùm per ſexcentos & ampliùs annos leges ex Italia exulaſſent, Pandectas, Codicem, & alios iuris ciuilis libros, ſuo tempore à tineis & blattis liberatos, per Vvernerũ, quem Accurſius nominat Irnerium, edixit legi in ſcholis publicis, & ex ipſis iura in foro dari: cũ anteà Gotthorum, Francorum, & Longobardorum populationibus & occupationibus, ſublatæ eſſent, extraneis ſubrogatis, tunc tantùm in Græcia lectæ, vbi Vvernerus vir doctiſsimus eas audierat, & ſuaſit Lothario reſtitui, & Romæ & Bononiæ legi & ſeruati, quo tempore Azo Bononiæ primas partes obtinuit, & ibi obiit anno Domini 1200. ſi credamus Carioni lib. 3. Chronic.

AD TITVLVM PRIMVM.

1 *De ſumma Trinitate vbi tractetur.*
2 *Summa Trinitas quare dicitur.*
3 *Fidei appellatio ad plura extenditur. de Symbolo fidei.*
4 *Fides Catholica, Euangelica, Apoſtolica, Orthodoxa, Romana, Chriſtiana.*

De[a] ſumma Trinitate[b], & fide[c] Catholica[d].

1 a SIMILIS titulus extat lib. j. Sexti Decretal. tit. j. lib. j. Clementi. tit. j. lib. j. C. Iuſt. lib. j. tit. 4. lib. j. Eclogæ Baſilicorum tit. j. Tractatur de hac materia in Magiſtro ſentent. lib. j. diſt in. 11. & 12. & ibi Doctor. & D. Thomas parte prima quæſt. 36. artic. 2. & 4. à nobis lib. de Deo. ca. 11. & ſequentib. vſque ad 21. De ſumma Trinitate & SS. imaginibus contra Græcos habitum & cõcilium Gentiliacum, præſente rege Franciæ Pipino, & Legatis Imperatoris, anno Domini 76. vt ſcribũt Sigeber. Abbas Viſperg. lib. Concilior. Æmil. lib. 2. Aimon. lib. 4. c. 67. Ado in Chronic.

2 b *Summa Trinitate.* Summa Trinitas, qua nihil maius, quæ ſupra ſe nihil habet præſtantius, incomprehenſibilis humanis ingeniis, quam in omnibus Hymnis & Pſalmis quotidiè confitetur Eccleſia Catholica, dum dicitur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Ex quo factum dicitur, vt nulla olim in anno de ſancta Trinitate ſit feſti inſtitutio alicubi, cùm quotidiana ſit eius feſtiuatio. quamuis nihilominus poſteà ex conſuetudine prouinciarum ſpecialiùs certo die celebretur, vt ſcribit Alexand. 2. in ca. 2. de feriis. lib. 2. titu. 9. Exiſtimarem autem inſtitutum feſtum ſanctiſſimæ Trinitatis, cõtra errores Arrianorum, & vt populus ſpeciali nota eam agnoſceret. Summa quædam res etiam dicitur Trinitas diuina, in c. 2. huius tit. Deus ſummus, Trinitas diuina in perſonis, vna in ſubſtantia. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & ij tres vnum ſunt. Tres qui teſtimonium dãt in terra, Spiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres vnum ſunt,* Diui Iohan. epiſt. 2. c. 5. verſ. 7. & 8.

3 c *Fide.* Quemadmodũ Trinitas ad plura pertinet, ſic & fides habet plures acceptiones, quas enumerat gloſ. ad hanc rubricam, & nos de ea lib. 2. Syntagma. c. 2. & lib. 1. Inſtitutionum iuris Pontificij, c. 5. At quemadmodũ de Trinitate, verbum *Summa*, determinat; ſic de fide, verbum *Catholica*, hoc eſt, de articulis, quos oporteat credere & exequi Chriſtiano, ſi velit vitam æternam conſequi. Compoſuerunt Symbolum fidei, quo ſe internoſcerent Chriſtiani, Apoſtoli, quod incipit *Credo in vnum Deum*, &c. Latiùs ſynodo Nicena explicatum, & à Diuo Athanaſio in Symbolo, *Quicunque vult ſaluus eſſe*, &c. continetur, & in l. j.

& l. inter

& l.inter claras, de ſumma Trinit.& fide cath.C. & ſacris conciliis,in §.3.de Eccleſiaſt.tit.in Authē. Nouella 131.ca.hæc eſt fides,& ſequen.24. q.1.c.fi. de conſecratio. diſtin.3.& in titulis de fide catho. in Sext. & Clem.

4 d *Catholica.* Catholica,vniuerſalis eſt,quę congregationem fidelium per totum orbem poſitam continet,c.vnic.de celebr.Miſſar.in extr.communibus fides quæ vbique apud omnes, ſempérque obtinuit, vt explicat Vincētius Lyrinenſis aduerſus profanas nouat. Irenæus, l.2. in fine. & l.5. de ſumma Trin.& fide cathol. c.dicitur. & Euangelica doctrina,& Apoſtolica,l.1.& 5.de ſum.Trinit. C. Tertul.lib.de præſcript.hæret. Orthodoxa, & Romana.ca.memor, ca.quoties, ca.hæc eſt fides, ca.rogamus, 24.q.1. ad Rom. c.1.ibi, *Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo.* Chriſtiana,l.4.de ſum.Trin.C.Tertul. 3.Apolog.Euſebius lib.5.c.1.

Ad ca. primum.

1 Innocentij vita relatiuè.
2 De concilio Lateranenſi ſub Innoc.iij.
3 Firmiter credendum.
4 Et ſimpliciter, & quid ſimplicitas.
5 De conceptione credendorum.
6 De conſubſtantia Trinitatis ſanctiſſima.
7 Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens quomodo.
8 Creata omnia ſimul quomodo & 12.
9.10 De mundi creatione ex nihilo.
11 Cauſa creationis mundi,& de creatione angelorū.
13 Homo communis creatura.
14 Quid Diabolus & Sathan.
15 Quid Dæmon.
16 Angeli boni ſubſtantia & Dæmonis.
17 Homo ex ſuggeſtione Dæmonis lapſus cur punitus.
18 Chriſtus filius Dei. 19. Incarnatus. 20. Ex Maria virgine.21.Crucifixus.22. Paſſus.23.Mortuus. 24.Deſcēdit ad inferos.25.Reſurrexit.26.Aſcēdit ad cælos.27. Iudicabit vniuerſali iudicio.
28 De reſurrectione mortuorum quid etiam crediderint Ethnici.
29 De vita æterna,bonorū: morte æterna,malorum.

S V M M A.

Tractatur hic de Trinitate, ipſius operibus, fide, & articulis fidei.

Innocentius tertius [a], in concilio generali [b].

Firmiter [c] credimus,& ſimpliciter [d] cōfitemur, quòd vnus ſolus eſt ver⁹ Deus [e], æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem perſonæ,ſed vna eſſentia [f], ſubſtantia,ſeu natura ſimplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus ſanctus pariter ab vtroque [g]: abſque initio,ſemper,ac ſine fine:Pater generans,Filius naſcens,& Spiritus ſanctus procedens,conſubſtātiales & coæquales,& coomnipotentes,& coæterni, vnum vniuerſorum principiū, creator omnium viſibilium, & inuiſibilium, ſpiritualium & corporaliū: qui ſua omnipotenti virtute ſimul [h] ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam:ac deinde humanam,quaſi communem [i] ex ſpiritu & corpore conſtitutā.Diabolus [k] enim & alij dæmones [l], à Deo quidem natura creati ſunt boni [m], ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò Diaboli ſuggeſtione [n] peccauit. ¶ Hæc ſancta Trinitas ſecūdùm cōmunem eſſentiam indiuidua, & ſecūdùm perſonales proprietates diſcreta: primò per Moyſen & ſanctos Prophetas, alióſque famulos ſuos, iuxta ordinatiſsimam diſpoſitionem temporū,doctrinam humano generi tribuit ſalutarē. ¶ Et tandem vnigenitus Dei filius [o] Ieſus Chriſtus, tota Trinitate communiter incarnatus [p] ex Maria ſemper Virgine [q],Spiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus ex anima rationali, & humana carne cōpoſitus, vna in duabus naturis perſona viam vitæ manifeſtiùs demonſtrauit,qui cùm ſecundùm diuinitatem ſit immortalis,& impaſſibilis,idem ipſe ſecundùm humanitatem factus eſt paſſibilis & mortalis, qui etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis [r] paſſus [s] & mortuus [t], deſcendit [v] ad inferos, reſurrexit [x] à mortuis, & aſcendit [y] in cœlum:ſed deſcendit in anima & reſurrexit in carne: aſcendítque pariter in vtroque, venturus in fine ſeculi,iudicaturus [z] viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundùm opera ſua, tam reprobis quàm electis: qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus quæ nunc geſtant [aa], vt recipiāt ſecundùm opera ſua,ſiue bona fuerint, ſiue mala: illi cum Diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam [bb].

1 a INNOCENTIVS *tertius*. De eius vita, dixi ad ca.14. paſtoralis, infrà, de reſcript.

2 b *Generali*. Hoc concilium fuit Lateranenſe 5. & ſub Innocẽtio 3. celebratũ Romæ, in Laterano, concilium 12. œconumenicum, contra errores Abbatis Ioachimi, cui interfuit Innocentius 3. duo Patriarchæ Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus: Archiepiſcopi Græci & Latini 70. Epiſcopi 400. Abbates 12. Priores conuentuales 800. habitum circa annum Domini 1215. actúmq; in eo de ſeptuaginta capitibus contra hæreſes, & ad mores & ſtatum Eccleſiæ pertinentibus: tractatúmq; de recuperanda Hieroſolyma. In tomo 3. concilior. vide quæ diximus de Lateranenſi Synodo hac, & de aliis eius nominis lib. 18. Synt. c. 9. Hæc Decretalis prima ex illo concilio generali ſumpta, c. 1. & eſt in 4. compilatio. ſub eodem tit. de ſumma Trinit. in c. 1.

3 c *Firmiter*. Hanc Decretalem & ſequentem, explicat abundè D. Thomas opuſculo 23. & 24. tom. 17. oportet fidem firmam eſſe, & ſine dubitatione, dubius in fide infidelis eſt. c. 1. de hære. fac. ca. omne, 22. q. 1. *Oportet fide plena accedere ad Deũ*, ad Hebræos 10. *& perſeuerandum*, ad Coloſſ. c. 1. Fides ſupplere debet, quæ ratio humana non poteſt intellectu comprehendere, ca. nihil eſt aliud. de conſecrat. diſt. 4. & ita accedentem ad Deum firmiter oportet credere, Actor. 8.

4 d *Simpliciter*. Simpliciter credit, qui nihil inuolutum vel duplicis intellectus profert; & tale quale putat. Simplicitas veritatis amica, ἁπλᾶ γὰρ ἐςὶ τῆς ἀληθείας ἔπη, Æſchyl. facit ca. qui Epiſcopus, 23. dinſt. ca. quando Epiſcopus, 24. diſt. Iuo Carn. lib. 3. de conſecr. Epiſc. Quod verũ eſt, id ſimplex ſyncerúmque eſt, naturæ hominum accommodatiſsimum. Cicer. 1. Offic. Hinc moneri poſſunt verbi Dei enarratores, ne quod fidei eſt, obſcurè & cum verbis ancipitibus proponãt populo, néve longis vtãtur digreſsionibus, ſcipſos potius quàm verbũ Dei prædicantes. An verò ideò libri Ethnicorum, aut quatenus euitandi ſint, docebit tota 37. diſtin.

5 e *Verus Deus*, &c. De his omnibus & ſequentibus ex profeſſo nos fusè libro de Deo, & de ſanctiſſima Trinitate, & l. 2. & 5. C. de ſumma Trinit. De formula fidei apud Socratẽ lib. 1. Hiſtoriæ, c. 5.

6 f *Vna eſſentia*. ὁμουσία in concilio Niceno pro diuinitate Filij conſubſtantialis Patri: tres verò hypoſtaſes ſeu perſonæ, Patris, Filij & Spiritus ſancti, declaratæ contra Sabellium, Vigilius lib. 1. aduerſus Euthichen, Marius Victorinus 2. aduerſus Arrian. l. 2. §. 1. l. cùm Saluatorẽ, §. 5. credimus, de ſum. Trinit. C. Euagrius lib. 1. Hiſtoriæ, ca. 12. Quidam exiſtimant Synodum hanc Nicenam fuiſſe peractam iam mortuo Arrio, vt Epiphan. hæreſ. 68. & 69. & colligi poteſt ex epiſtola ſynodica lib. 5. Socratis c. 9. quidam eo viuo, audito & præſente, vt ait Socrates lib. 1. c. 14. Theodoret. in Hiſtoria tripartita li. 2. c. 5. Rufinus & alij. In ſumma Deus vnus eſt in ſubſtantia, licèt tres perſonæ in diuinitate. ca. fin. de conſecr. diſt. 3.

7 g *Ab vtroque*. Spiritus ſanctus Deus, ab vtroque, Patre & Filio procedens, abſq; initio, ſemper, ac ſine fine, à Patre procedere teſtatum D. Iohan. c. 15. verſ. 26. Lucæ 24. verſ. 49. Spiritus Patris, ita ad Rom. 18. verſ. 14. Spiritus filij, ad Gala. 4. verſ. 9. Spiritus Chriſti, Actor. 1. non tanquam à duobus principiis, ſed tanquam ex vno; non tanquam ex duabus ſpirationibus, ſed tanquam ex vnica, vt declaratum in concilio Lugdunenſ. c. 1. de ſumma Trinit. in Sex. Errores de ſanctiſsima Trinitate, & de Spiritu ſancto annotauimus lib. de Deo. ca. 10. vide.

8 h *Simul*. Hic agitur de creatione, quòd Deus creauit omnia ex nihilo, ſimul ſpiritualem & corporalem creaturam. Artis eſt, ea quæ ſunt quaſi per ſubiectam materiam ſolummodò immutare: creandi autem virtus, ipſam rerum ſubſtantiam à nihilo ad eſſe producit, vt ait Cyrillus Alexandrinus Epiſco. lib. 5. Theſauri contra hæreſes, c. 3. Mundum ex ὕλης, ſeu materia increata Plato falsò natum putat, ab æterno fuiſſe putauit Ariſtoteles: ex atomis fortuitáve concurſione Democritus. Philoſophi naturales non potuerunt intelligere ex nihilo creationem factam, quia rerum originem, neque Dei veri omnipotentiam potuerunt comprehendere, aut credere voluerũt mordicùs, iuxta mentis terrenæ veſtigia, & rationibus ſenſibilibus defendentes, ex nihilo nihil fieri poſſe, vt Lucretius in 1. de rerum natur. & Ariſt. 1. Phyſic. τὸ γιγνόμενον ἐκ μὴ ὄντων γίνεσθαι ἀδύνατον· περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης ἅπαντες οἱ περὶ φύσεως. id eſt, *Non poteſt fieri, vt id quod gignitur ex his quæ non ſunt, gignatur. Nam de hac opinione omnes qui de natura ſcripſerunt conſentiunt*. Conſtituunt & ita etiam Græci axioma. κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. ídque aſſerit Cicero 2. de Diuinat. Democrit.

9 At nos Chriſtiani, qui rerum creationem per Deum credimus, & ſcimus, ex Geneſi mundi, c. 1. Exod. 20. verſ. 11. 1. Paral. c. 29. verſ. 11. Pſal. 88. verſ. 12. Eſaiæ 37. verſ. 6. & c. 45. verſ. 12. Hierem. 10. verſ. 12. & c. 32. verſ. 17. D. Iohan. Euang. c. 1. verſ. 3. ad Hebræos c. 3. verſ. 4. & c. 11. verſ. 3. Apoc. 4. verſ. 11. dicimus mundum ex nihilo creatum, & tempus ſimul; & à Deo. D. Ambroſius tomo 4. oper. lib. 1. Hexamerõ, ferè per totum lib. cõfutat opiniones & rationes de mundi æternitate. In cap. 1. Geneſ. dicitur etiam, Deum in principio creaſſe cœlum & terram, vbi Moſes oſtendit principium fuiſſe, & ſolo voluntatis momento, vt ait D. Baſilius lib. 1. Hexamer. homilia 1. vbi & reprehendit eos, qui ἐπὶ τὰς ὑλικὰς ὑποθέσεις, id eſt, ad materialia principia & elementa referebant mundi initium, & ad atomos: reiicit & hæc erronea Cyrillus Archiep. Alexandrinus lib. de humanitate verbi. & Euſebius Pamphil. lib. 1. de Præpar. Euãg. c. 4. Et quòd Deus ex nihilo omnia creauit, docet 16. argumentis D. Thomas 1. p. q. 44. art. 1. de potentia, quæſt. 3. art. 1. & lib. 2. contra Gentiles, cap. 16. Facit & hoc argum. quòd non ex præexiſtente materia creauerit, ſed ex nihilo. Aut enim aliquid præexiſtit Deo, aut nihil: ſi nihil præexiſtit, ergo ex nihilo fecit, quòd ſi dicas aliquid præexiſtere, procedendum erit vſque ad infinitum, vnde illud præexiſtat. Impoſsibile autem eſt ire ad infinitum

in cau

in cauſis materialibus,vt ait Ariſtot. 2.Metaphy. c.7. Deum autem nec eſſe materiam alicuius, oſtendit D.Thomas lib.1. contra Gentiles, ca.17. & 1.1. q.q.3. art.2. idémque D.Thomas probat nouē argumētis lib.2.contra Gent.c.21.ad Deum ſolum pertinere opus creationis. & 1 1.q.q.45. art. 5.& quæſt.65.art.3. in 1.ſententia. diſt.37. q.1. art.1. & de potentia.quæſt.1. art.5. Vide quæ dixi lib.8. Syntax.artis mirab.c.3. & 5.

10 Creationem etiam à ſumma Trinitate,& vno Deo verbo factam, non obſcurè ſcribit Mercur. Triſmegiſtus in Pimandro.c.1. & 4.& c.5.fatetur Deum omnia creaſſe,& ſine labore.Mahomet.in Alchoran. Azoara.1. & 67. atque Sibylla lib.1. Σιβυλλιακῶν χρησμῶν, incipit ibi, ἀλλὰ Θεὸς μόνος ὃς πανυπέρτατος, &c. Et paulò poſt,

ὕψιστον βασιλῆα, ὃς ἔκτισε κόσμον ἅπαντα,
εἴπας, γενέσθω; καὶ γένετο, &c.

Id eſt, ô magnum Regem, qui creauit mundum vniuerſum, dicens, fiat; & factum eſt, &c.

Et libro 2. ὃς λόγῳ ἔκτισε πάντα, &c. *Qui verbo creauit omnia*, &c.

11 Cauſa creandi mundum bonitas ipſius creatoris fuit, vt ait Claudius Mamertus,lib.de ſtatu animæ,ca.4.& Seneca lib.8. epiſtolar. epiſtola 66, Angeli omnium primi procreati, quibus coæua faciunt tria ſcholaſtici,poſt diuum Auguſtinum, cœlum,tempus,materiam,quod ſcribunt Hebręi in Bereſcit Rabba: Græci Angelos multò ante hunc mundum creatos contendunt, vt Damaſcenus,Suidas; conſentiunt Hierony. Hilarius & alij quidam. Vide quæ dixi lib. de Angelis, ca.1. num.8. & 9.

12 Simul omnia creata dixit Innocen.3. in hoc c. 1.de ſum.Trin. & Moſes, *In principio creauit Deus cœlum & terram*, Gen.1.& Salomon, *Qui manet in æternum creauit omnia ſimul.* Cæterùm poſteà ſex diebus diſtincta creata fuerunt,& ornata per eundem Deum,Gen.cap.1.ſic Exod.cap.20. verſic.11. *Sex diebus Deus fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt,& requieuit Deus die ſeptima.*

13 i *Humanam quaſi communem.* Hominem,epitomen omnium rerum eſſe docemus lib.9.Syntax. artis mirab.cap.1. & ideò Geneſ.cap.1. poſtremus factus in creatione.

14 k *Diabolus.* Diabolus idem quod calumniator, à Gręca dictione διαβολὴ, calumnia. Dictus & Sathan, voce Hebraica, quod bono aduerſetur, vt ait Baſilius Magn. ſermone, quòd Deus non ſit author malorum. Dicitur & δράκων, διὰ τὸ ἀποδεδρακέναι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, *quòd fugerit à Deo*, vt ait Theoph.lib.2.ad Autolicū. Vide quæ de malis Angelis diximus, & nominibus eorū, lib.de Angelis, & lib.7.Syntax.artis mira.cap.3.& 5

15 l *Dæmones.* Obtinuit vſus Chriſtianorum,vt Dij gentiū Dæmonia dicantur: & Dæmones,ſpiritus nequam,& impuri, & mali,qui à Deo receſſerūt, dum ſibi diuinitatē & deitatē vſurpare auſi ſunt, Eſaiæ cap.14. Gentiles ſuos falſos Deos Dæmonas dixerunt. Propriè Gręcis δαίμων, quaſi δαήμων, ſecundùm Platonē in Cratylo. Alij & Dæmonas putarunt dictos, ἀπὸ τοῦ δαίεσθαι, quod ſint διαιτηταὶ καὶ διανυσταὶ τῶν ἀνθρώπων. Poëtæ quemlibet Deū, Dæmonem dixerunt: Aliquando, vt Plutarch. Athenæus, Lucian.& alij, genium & fortunam, malum bonúmue Dæmonem, Chriſtianis vnus Deus ſolúſque. Vide quæ diximus de Dæmonibus lib.de Angelis,cap.11.num.16.& ſequent.

16 m *Boni.* Subſtantia, eſſentia, creatione, Angeli omnes boni facti ſunt, per ſe autem ex malitia & peccato mali.Eſa.cap.14. vide Euſeb.Pamphil.de Præpar.Euang. cap.9. & quæ dixi lib.de Angelis, cap.4. *Vidit Deus quæcumque fecerat, & erant valde bona.* Gen. 1.

17 n *Suggeſtione.* Homo Diaboli ſuggeſtione peccauit; tamen punitus. Geneſ.3. & Diabolus quoque. Quiſque enim pro ſuo delicto punitur, itęq; in delictis cadit eunctio. cap.1. de homic. in Sex.l. ſeruus non in omnibus, 20. de actio. P.l. is qui in puteum, 11. §. an ignoſcitur. quod vi aut clàm. in P. cum ſimilib. Agentes & conſentientes agentibus,puniti. c. ſicut dignum, 6. §.1. & 2. de homic. ca.tanta, 86. diſt.l.item ſi obſtetrix, §.1. ad legem Acquil.l.1.§.vlt. de ſeruo corrup. cum ſimilib. P. Nam qui conſilium accipit, poteſt apud ſe explorare libere,an ſibi expediat.l.2.§.fin.manda.lib.17. P.tit.1. §.tua tantùm gratia. de manda. apud Iuſt. lib.3.Inſtit.tit.27.

18 o *Dei filius.* Chriſtus Dei filius,D.Matth.cap.3. verſ.1.& cap.14.verſ.33.D.Marci 1.verſ.11.& cap.5. verſ.7.Luc.3.verſ.22.& cap.1. verſ.31. D. Iohan.ca. 11.verſ.27.& 1.Epiſtola.c.3.verſ.3.& cap.4. verſ.9. & cap. 5. verſ. 20. ad Hebræos cap. 2. Vide plura quibus docuimus Chriſtum eſſe filium Dei, lib. de Deo. cc.21. 22.23.24.25. 26. vbi & ſacræ paginę teſtimoniis, Rabinorum ſcriptis, rationibúſque probamus.

19 p *Incarnatus.* Filius, ſecunda Trinitatis ſanctiſsimæ perſona,carnem humanam aſſumpſit, verus Deus,& verus homo,ex virgine Maria,& ſancto Spiritu conceptus, & natus, duarum naturarum diuinæ & humanæ in vna hypoſtaſi, in Iesv Christo: vna in duabus naturis perſona,vt hic dicitur,& in l.cùm Saluatorem,6.§.credimus, de ſum.Trin.C.Vide quæ diximus de hac diuina incarnatione lib.de Deo.c.25.& 26.

20 q *Sēper virgine.* ἀειπαρθένου.d.§.credimus,l.cùm Seruatorem, virgo ante partum, in partu,& poſt partum,quod fusè docuimus lib. de Deo.cap.20. num.2.& cap.25.num.4.& cap.42.num.28.& alibi,lib.40.Syntaxeωn artis mirab.c.13. Quòd naſci etiam deberet Meſsias,& natus fuerit ex virgine, docuimus dicto libro de Deo.cap.25.& 26.

21 r *Crucis.* Crucifixum pro nobis Chriſtum,docetur D. Matth. cap.27. verſ. 35.D.Luc.23. verſ.32. Actor.4.ver.10.Nos plura, & de eius prædictione & implemento, libro de Deo.cap.36.37.38. vbi & de paſsione eius fusè.

22 s *Paſſus.* Eſaiæ 53. verſ.4.Daniel. 9. verſ.26. D. Matthæi cap.16.verſ.21.& cap.17. verſ.12. & apud alios Euangeliſtas, & Actor. 3. verſ. 18. & cap. 8. verſ.32. ad Roma.8. verſ. 32. 1. Petr.2. verſ. 22. ad Hebr.13.verſ.12.

23 t *Mortuus.* Mortuum & ſepultum Chriſtum, teſtantur DD. Matthæus cap. 27. verſ. 49. & 58. Marc.cap.15.verſ.37.& 42. Lucas cap.23. verſ.46.

& 50. D. Iohannis Euang. cap. 19. verſ. 30. D. Paul. ad Rom. cap. 5. verſ. 6. Actor. cap. 13. verſ. 29. Nos de his late lib. de Deo, cap. 38.

24 v *Deſcendit.* Deſcendit ad inferos in anima, reſurrexit in carne, aſcendit cum vtroq; in cœlum. Ireniſtro &c. de deſcenſione eius ad inferos. Eccl. 24. verſ. 45. Zach. 9. verſ. 11. Oſeæ 15. verſ. 14. Acto. 2. verſ. 24. 1. Petr. 3. verſ. 18. Nos lib. de Deo.

25 x *Reſurrexit.* De reſurrectione Chriſti à mortuis Pſal. 15. verſ. 10. D. Matth. cap. 28. verſ. 61. D. Marc. cap. 16. verſ. 6. D. Iohan. 20. verſ. 9. D. Lucæ cap. 24. verſ. 5. Acto. 2. verſ. 24. ad Rom. 4. verſ. 25. Actor. 10. verſ. 40. & cap. 13. verſ. 30. & cap. 17. verſ. 31. 1. ad Cor. cap. 15. verſ. 4. 2. ad Tim. 2. verſ. 8. De reſurrectione Chriſti tractat & Hieroſolymitanus cathech. 4. illumina. & nos libro de Deo, cap. 39.

26 y *Aſcendit.* De aſcenſione Chriſti in cœlum DD. Marci, cap. 16. verſ. 9. Lucæ c. 24. verſ. 51. D. Iohannis cap. 3. verſ. 13. Actor. 1. verſ. 9. D. Paul. ad Epheſ. 1. verſ. 20. & cap. 4. verſ. 8. ad Hebræos 4. verſ. 14. Nos de Deo, vbi ſuprà.

27 z *Iudicaturus.* De hoc futuro vltimo Chriſti iuditio, Pſal. 95. verſ. 13. DD. Matthæi, cap. 16. verſ. 27. & cap. 24. verſ. 30. & cap. 25. verſ. 21. Lucæ c. 17. verſ. 24. 2. ad Theſſalo. cap. 1. verſ. 7. D. Iohan. c. 5. verſ. 22. ad Rom. 2. verſ. 16. Actor. 1. verſ. 11. & c. 10. verſ. 42. Apoc. 1. verſ. 7. Nos & de hoc lib. de Deo circa finem cap. 58. & 59. vbi & de reſurrectione hominum: vide & Eſdræ 4. cap. 4. & 5.

28 aa *Geſtant.* Reſurgent homines in propriis corporibus, quæ nunc geſtant, Iob cap. 19. verſ. 26. Ezech. c. 17. verſ. 9. & Eſd. 2. verſ. 16. D. Matth. 22. c. verſ. 23. D. Iohan. 5. verſ. 21. 2. ad Corinth. 11. & priore ad Theſſal. 4. verſ. 13. Apocal. 20. verſ. 12. & alibi. Reſurrectionem mortuorum credunt Mahometiſtæ in Alcorano, Azoara 29. & 56. Sibylla lib. 2. Oraculor. Theopompus lib. 8. Philippicorũ, hanc fuiſſe ſententiam Magorum tradit, reſurrecturos homines & immortales futuros. Eadem quoque Eudemius Rhodius ait, teſte Diogene Laërtio, lib. 1. de vitis Philoſ. Credidit & Seneca lib. 5. epiſt. epiſt. 36. Docet pluribus Theophilus Theologus ad Autolicum calumniatorem religionis, futuram reſurrectionem mortuorũ. Item Athenagoras Philoſophus & Chriſtianus, lib. περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Et Q. Septimius Tertul. lib. de reſurrect. carnis.

29 bb *Sempiternam.* Vita æterna, bonis, pœna perpetua, malis, in vltimo iudicio dabitur. D. Matth. cap. 25. D. Iohannis Euang. cap. 5. verſ. 28. Dan. 12. verſ. 2. Apoc. cap. 22. verſ. 12. ad Rom. cap. 14. verſ. 2. cum ſimil. Vide quę diximus lib. 1. de immortalit. anima. cap. 6.

Ad §. Vna verò eſt.

1 *De vnitate, & vna Eccleſia.*
2 *Eccleſia quid.*
3 *Salus non eſt extra Eccleſiam.*
4 *Chriſtus Sacerdos & Sacerdotium.*
5 *Ieſus quid ſignificet.*
6 *Chriſtus vnctus, & quare.*
7 *De Euchariſtiæ veritate.*
8 *De tranſſubſtantiatione Euchariſtiæ.*
9 *Sacerdos tantùm conſecrat.*
10 *Dummodo ſit ritè ordinatus, & quid verba illa, ritè ordinatus, ſignificent.*
11 *De clauibus Eccleſiæ.*
12 *De Baptiſmi forma.*
13 *A quo dari poſſit.*
14 *Character Baptiſmi peccato non amittitur.*
15 *Saluari poſſunt cuiuſcunque vocationis perſonæ, virgines, nuptæ, &c.*
16 *Nuptiarum bona.*
17 *Fides recta, cum bonis operibus, ad ſalutem requiſita.*

SVMMA.

In hoc §. agitur de Sacramentis Eccleſiæ, Euchariſtiæ, & Baptiſmi.

¶ Vna [a] verò eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia [b], extra quam nullus omnino ſaluatur [c], in qua idem ipſe Sacerdos eſt ſacrificium [d] Ieſus [e] Chriſtus [f], cuius corpus & ſanguis in Sacramẽto Altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter [g] continentur, tranſſubſtãtiatis [h] pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina: vt ad perficiendum myſterium vnitatis accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. ¶ Et hoc vtique Sacramentum nemo poteſt conficere niſi Sacerdos [i], qui ritè [k] fuerit ordinatus, ſecundùm claues Eccleſiæ [l], quas ipſe conceſsit Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. ¶ Sacramentum verò Baptiſmi [m] (quod ad Dei inuocationem, & indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filij & Spiritus ſancti conſecratur in aqua) tam paruulis quàm adultis, in forma Eccleſiæ à quocumque [n] ritè collatum proficit ad ſalutem. ¶ Et ſi poſt ſuſceptionem Baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt pœnitentiam reparari [o]. Non ſolùm autem virgines & continẽtes, verùm etiam coniugati per fidem rectã, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire [p].

1 a VNa. Vna Eccleſia vniuerſalis, ca. Nouatianus, 7. queſt. 1. vna arca Noachi, in qua ſaluatum vniuerſum genus humanum, Gen. 6. verſ. 14. 1. Pet. 3. verſ. 20. vna columba, can. 6. verſ. 8. vna ſagena, habens ex omni genere piſcium, D. Matthæi 13. verſ. 47. vinea electa vna, D. Mar. 12. ver. 1. D. Lucæ c. 20. verſ. 9. vnica Domini incõſutilis & indiuiſa,

indiuiſa, D.Iohā.cap.19.c.quoniam vetus, 24.q.1. Et conſentiebant hæretici Donatiſtæ vnam eſſe Eccleſiam, atque extra illam hæreticos eſſe, ſed contendebant apud quos eſſet, teſte Optato Mileuitano, lib.1.contra Parmenian. & 2.in princip. Demōſtrat & idem Optatus in 2.notas veræ Eccleſiæ Dei eſſe,in ſucceſsione Cathedræ D.Petri, & aliorum,quæ ab illa tanquam mēbra pendent. Quod firmat Vincētius Lyrinēſis, Irenæus,& D. Ignatius ſcribens ad Philadelphos, *Vna fide*, inquit, *vna prædicatione,vna Eccleſia,vtamini: vna eſt caro Domini* IESV, *vnus eius ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, & vnus panis omnibus confractus, & vnum poculum omnibus diſtributum, vnum eſt altare toti Eccleſiæ, & vnus eſt Epiſcopus, cum Presbyterorum collegio.* Eſt & vnum corpus in Eccleſia myſticum Chriſtianorum, vnus ſpiritus, ad Roma.ca.12.verſ.4. priore ad Corinth.12. verſ.12. ad Epheſ. 4. verſ.11. vnum ſumus in Chriſto, ad Galat.3. vnitas fidei Chriſtianorum,diui Iohā.17. & Actor. 4. Deus vnus,& Pater omnium. 1. ad Corinth.8. In ſumma vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, ad Epheſ.c.4. verſ.5. nec poteſt habere Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem,c.19.alienus eſt. 24.q.1. Pulchra diductio Eſdræ 4.ca. 5. quòd Deus ex omni ſylua elegit vineam vnicam: ex omni orbe, foueam vnam: ex omnibus floribus, lilium vnum: ex omnibus abyſsis maris, riuum vnum: ex omnibus ciuitatibus, Sion: ex omnibus volatilibus, columbam vnam: ex omnibus pecoribus, ouem vnam: ex omnibus populis, populum vnum.

2 b *Eccleſia.* ἐκκλησία cœtum & congregationem ſignificat, cœtum conuocatiuum & concionem; à verbo ἐκκαλέω, euoco, verbum frequens Ariſtophani, Thucydidi,& aliis Græcis. Vtitur verò hîc Gregorius adiunctione fideliū, *Eccleſia fidelium*, vt ab aliis cōuocationibus & cœtibus noſtra Eccleſia diſtinguatur, & ab hæreticorū & impiorū conuenticulis; quorum cōgregationes ſunt dictæ, *Eccleſiæ malignantium, & cathedra peſtilentiæ*, Pſal.1. Eccleſia itaque fidelium, eſt Chriſtianorum vniuerſorum cœtus & congregatio: ſeu, vnus per orbem in fide conſenſus eorum, qui ad vitam æternam vocantur. ca.8. Eccleſia, de conſecrat.diſt.1. Eſt & ideò continens pro contento, Eccleſia, locus, vbi Chriſtiani conuocantur: can. Eccleſia, de conſecr.diſt.1. ca.legimus. 93.diſt. ca. circa me, & ca.multæ, 1.quæſt.1. Cyrillus Hieroſolymitan. catecheſi illuminato.18.ita & Eccleſia accipitur in cc.Eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitutio.vt lite penden. & c.Eccleſia veſtra, in 1.& 2.de elect.in c.Eccleſia veſtra,de ſortil.c.Eccleſiæ, de immun.Eccleſia.c.Eccleſiæ,de cenſib. cum ſimilib.aliis pluribus. Et quia ex Chriſtianis in diuerſis locis corporales fiunt congregationes,ſic & plures ſecundum quid cōgregationes,& Eccleſiæ pro templis & cœtibus Chriſtianorum, vt Apoc. c.1.& 2. & tit.C.de ſacroſanct. eccleſ. Iſtæ tamen congregationes, ſub vno, & in vnitate fidei catholicæ ſeu vniuerſalis; quare & vnā Eccleſiam conficiunt,cuius caput Chriſtus eſt: Vicarius eius ſummus Pontifex in terris. ad Epheſ.1.verſ.22. & ca.5. verſ. 23. De diuerſitate & materia Eccleſiæ tractaui ex profeſſo lib.1.Inſtitutionum iuris Pontificij,ca.4.& lib.2.Syntagm.iur.vniuer.c.1.

3 c *Saluatur.* Extra Eccleſiam catholicam non eſt ſalus, D.Hierony. ad Damaſum, ca.quoniam vetus, 24.q.1. quemadmodum extra arcam Noë tempore diluuij nemo mortem euaſit. Et proinde metuenda valde excommunicatio, quæ extra gremium Eccleſiæ & cœtum fidelium ponit. ca. euidenter. 11.q.3. & fere per totam illam quæſt.3. ca.Engeltrudam, 3.q.4. c.pen. de ſenteot. excom. c.à nobis, de exceptio.cum ſimil. Vide & quæ dixi de excōmunicatione minori & maiori, & de anathemate, lib.31.Synta.iur.c.8.& 9. Inſuper & cum Eccleſia catholica eſſe ſentiendum, nec ab ea recedendum, ne fiant ſchiſmata, docet ca.quis neſciat, 11. diſtin. Cyprianus lib.4. epiſtola. epiſt. 8. Calixtus in ca.non decet,12.diſt. Iulius qui Athanaſium reſtituit, in ca.nolite, 11.diſt. Ambroſ. ad c.4.ad Epheſ. Auguſtinus contra Donatiſtas, li.2. c.3. Leo Magnus ad Anaſtaſium Epiſcopū Theſſalonicenſem epiſt.82. c.fin. Extra fidem Eccleſiæ ſunt omnino pagani, infideles, accedunt his proximè hæretici; extra congregationem & cōmunionem vero excommunicati, quandiu non abſoluuntur: extra obedientiam & vnitatem pacis, & paſtoris veri generalis, ſchiſmatici. ca.26.inter hæreſim, 24.q.3.ca.ſchiſma. 24.q.1.ca.non vos, 23. q.5. Vide quæ de his diximus lib.2. Inſtitutionum iuris Pontificij, c.7. de ſchiſmaticis, vbi enumeramus quædam ſchiſmata Eccleſiæ.

4 d *Sacerdos & ſacrificium.* Dominus noſter IESVS CHRISTVS, Sacerdos in æternum, atque ipſum verū ſacrificium: vt hîc,& ca.nec Moyſes, de conſecr.diſt.2. ipſe agnus occiſus, qui ſeipſum pro nobis obtulit. Eſaiæ 53.verſ.7. D. Paulus 1.ad Corinth.5.verſ.7. Apoc.5.verſ.6. Sacerdos ſecundum ordinem Melchizedech. Pſal.109.ad Heb.5. verſ.6. Melchizedech enim in figura veri corporis & ſanguinis Domini ſacrificabat, vel offerebat Deo panem & vinum, Gen. 14. figuráq; impleta à Domino, Lucæ c.22. verſ.19. 1.ad Corinth. c.10. verſ.16.& c.11.verſ.13. vocauit Daniel hoc iuge ſacrificium. c.11.verſ.13.& c.12.verſ.11. Nos de ſacrificio & oblatione Euchariſtiæ, agimus lib. de Deo, c.30.31.32.33. & lib.1.Inſtit.iur.Pont.tit.9.

5 e IESVS. Ieſus Hebraicè, ſaluatorem ſignificat, Latinè. D.Matthæ. c.1. verſ.20. De hoc nomine vide Sibyllam lib.1.Oracu.ibi, Δὴ τότε καὶ μεγάλοιο Θεοῦ παῖς, &c. & in illum locum Caſtilionē. Vide & lib.8. Oraculorum achroſtichos verſus,& quæ nos diximus de hoc nomine copioſè lib. de Deo, cap.28.

6 f CHRISTVS. Græcè, Latinè vnctus dicitur; Hebraicè, Meſsiah, vt Pſal. 45. ibi, *Ideò vnxit te*, &c. Vnctio interior, & exterior: vngebantur Reges, Sacerdotes & Prophetæ, 3.Reg.19. Dominus noſter IESVS vnctus, quia Rex ex generatione Regia Dauidis: Propheta magnus, quem Deus promiſerat. filius Dei ex generatione diuina: ſummus Sacerdos. vide c.vnic. de ſacra vnctio. lib.1. tit.15. Diui Lucæ c. 4.

7 g *Veraciter.* Poſt conſecrationem panis & vini,

veraciter iuxta pronunciata verba benedictionis ſeu cõſecrationis, verum corpus, & verus ſanguis Chriſti fit. ca.ego Berengarius, & ca.prima quidem, de conſecr. diſt.2.c.cùm Marthæ, de celebr. Miſſar. De veritate Sacramenti corporis & ſanguinis Domini, nos alibi tractauimus lib.2.Synt. iuris vniuerſ.c.6. & lib.1.Inſtitutio.iur.Pont.tit.9. & lib.de Deo.c.30. 31. 32. 33.

8 h *Tranſſubſtantiatis.* Vocabulum tranſſubſtantiationis, authoritate concilij huius generalis 12. & Lateranenſis, receptum fuit, ad tollenda hæreticorum diffugia: vt in concilio Niceno verbum ὁμοούσιον. Nihilq; aliud eſt tranſſubſtantiatio, quàm commutatio, conuerſio & tranſitio terrenorum, & creaturarum conuerſio in ſubſtantiam veram & realem corporis Chriſti. Hoc enim fieri per omnipotentiam verbi Dei, dixerũt ſacri Patres, & fideles Chriſtiani credunt, & cõfitẽtur: vt Cyprianus ſermone de cœna Domini, Euſeb. Emiſſenus homilia 4. in Paſcha, Gregorius Nicenus in oratione catechetica, & alij. Sicq; D. Chryſoſtom.de Enceniis, nihil poſt cõſecrationem de ſubſtantia panis remanere ait: & in Liturgia, Deũ viſibilia in corpus Chriſti μεταβάλλειν, id eſt, transmutare, nempe per verba, *Hoc eſt corpus meum.* Atque diuus Ambr.lib. 4. de Sacramentis, ca.4. & 5. & lib. de his qui initiantur, c.9. ait creaturas & naturas ſiue ſubſtãtias mutari. Theophylactus verò in 14.Marc. tranſelementari panem in carnem Chriſti: ibique verum eſſe corpus Chriſti, quod paſſum eſt pro nobis, & docet D. Ignatius epiſtola ad Smyrnæos, Theodor.lib.3.Polimorp.

9 i *Niſi Sacerdos.* Presbyter ſolus poteſt conſecrare corpus Chriſti, ca.ecce ego, 95. d. non alius non Sacerdos, etiam ex iuſſu ſummi Pontificis glo.1.ad c.peruenit, 95.diſt. Panor. hìc. Sacerdos quaſi ſacra dans, ca.cleros. §.Sacerdos. 21.diſt.

10 k *Rite.* Sacerdos conſecrans ritè, hoc eſt, ſecundùm ſolemnitates, & ſanctiones Eccleſiaſticas, debet eſſe ordinatus. Ritus & ritè, ad mores conſeruatos refertur, Barth.ad l.lecta, ſi certum peta. Varro de ling.Lat. Ritus propriè concernit vſum vel obſeruantiam circa ſolemnitatem actus. Pan. ad c.cùm ſecundum, per illum textum, de temp. ordina.& in c.in aliquibus, de decim. *Ritus*, inquit Feſtus, *eſt mos comprobatus in adminiſtrandis ſacrificijs. Ritus eſt mos & conſuetudo. Rite autem ſignificat benè ac rectè.* Propriè autem ritus in ſacris. Ouid. 2. Faſtor.

Hinc populi ritus edidicere nouos.

Interdum diſtinguitur & ritè factum ab eo quod rectè & benè factum eſt, vel bonũ eſt. Ritè enim non factum eſſe poteſt, omiſſis inquam ſolemnitatibus facti, quod tamen bonum eſt: rectè quippe non ex communi æſtimatione & formula aliquando iudicatur, ſed ex boni viri arbitrio, vt in l.ſi quis legatum, 6.ad legem Cornel.de falſ. li.48.tit.10. l.hæc verba in ſtipulatione.73.de ver. ſignificatione. Eſt & ritè factum, idem quod ſecundùm legem, aut legitimè fit, vt apud Vlpian.l. procuratore, 55.de procurator.in P. niſi enim mores, ſeu ritus legibus conſentiant, pro corruptela habentur. ca.fin.de conſuetud.c.cùm in Eccleſię, de ſimon.c.cùm haberet, de eo qui duxit in matr. quam priùs pollic. per adulter. De modo & ritu ordinandi presbyterum, in can.presbyter, & can. Eccleſiaſtica, 23.diſt. Vide quæ diximus de Sacerdotum inſtitutione Gentilium, Iudæorum, & Chriſtianorum, lib.16.Syntagm.c.8. & de modo ordinationis, in c.11.eiuſdem libri.

11 l *Secundum claues Eccleſiæ.* Id eſt, ſecundùm poteſtatem conceſſam Eccleſiæ, ita clauis pro ſymbolo tranſlationis iuris alicui conceſſi, vt in iure ciuili pro traditione rerum clauę concluſarum, apud Caiũ in l.qua ratione, 9. §.item ſi quis merces, de acquir.rer.dom.lib.41. P. Iuſtinia.in §. item ſi quis merces, de rer.diuiſ. Pand.in l.1.§.pen. de acquir.poſſ.lib.41.tit.2. Papin.in l.clauibus, 74. de contrah.empt.lib.18.tit.1. Clauis ſummę poteſtatis data eſt Meſſiæ, vt dictũ Eſaiæ c.22.verſ.22. ſub qua claui continetur imperium & poteſtas vitæ & mortis. Apocal.ca.3.verſ.7.& ca.1.verſ.18. Ipſe autẽ dedit Vicario ſuo in terris claues regni cœlorum, atque poteſtatem ligandi & ſoluendi à peccatis. D.Iohan.Euang. c.20. verſ.22. can.in nouo, 21. diſtin. iuxta promiſſa D. Matth. cap.16. verſ. 19. Theologi in Eccleſia duas eſſe claues tradunt, ordinis vnam, aliam iuriſdictionis: & clauem ordinis ſubdiuidunt, in clauem ſcientiæ & potentiæ. Clauem ordinis quilibet Sacerdos rectè ordinatus habet, non autem iuriſdictionis contentioſæ. D.Petri authoritate claues exercentur in Eccleſia ab iis quibus conceditur in eadem. D.Petrus verò à Deo accepit, vt docet D. Auguſtinus ſuper diuum Iohannem tract.50. ad ca.12. relatis, & in can.quodcumque, & ca.manet ergo, 24. q.1. Examinant quæſtionẽ clauium Eccleſiaſticarũ interpretes Theologi cum Magiſtro ſententiarum lib.4. diſtin.18.& 19. Agitur & de poteſtate clauium in concilio Triden.ſeſſio. 14. cc.1.3. 10.& 15.per Geminian.in ſumma 20.diſtinctionis, Decreti Gratiani per Petrum Ancharanum, ad regulam peccatum, q.5. de regu.iur.in Sex. Hoſt. in ſumm. de pœnit. & remiſſio. tractatur & in c. tanta eſt vis clauium, 18.de exceſſ.pręla.lib.5.tit.31.

12 m *Baptiſmi.* De ſacramẽto Baptiſmi infrà lib.3. tit.42. & nos abundè tractauimus lib. 2. Syntag. c.4.& lib.1.Inſtitu.iur.Pontiſ.tit.7. Forma Baptiſmi cum aqua; verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* ca.firmiſſimè, de conſecr. diſtinct.4. ca. maiores. in fine, de Baptiſ. & hoc eſt, quod dicitur hic, *Inuocationem indiuiduæ Trinitatis*, &c.

13 n *A quocumque.* Etiam ab hæretico, ſeruata forma Eccleſiæ baptizandi, Baptizatus, verè eſt Baptizatus. ca.quod quidam, 1.quæſt.1. ca.à quodam, de conſecrat.diſt.4. cum ſimilib. A proprio tamen Sacerdote ſeu Parocho, regulariter datur Baptiſmus, in cauſa neceſſitatis, imminente morte baptizandi, à quocumque in prædicta forma poteſt baptizari, ca.diaconos, 93.diſt. ca.conſtat, de conſecr. diſt.4. ca. præter. §.verum, & §. porrò.32.q.4.ca.ad limina, 30.quæſt.1.c.de cler.nõ ordinato miniſtra.

14 o *Reparari.* Peccato non amittitur character Baptiſmi; ideò poſt Baptiſmum peccans non re-

baptiza

baptizatur; ſed per pœnitentiam verã reſtituitur lapſus. ca.quod quidam, 1.q.1.ca. licitè, 32.quæſt.7. De pœnitentia nos multa diximus lib.1. Inſtitut. iur.Pontif.cap.10.

15 p *Peruenire*. Hic concilium reſoluit, ex omni cõditione viuẽdi probata, poſſe ſaluari per fidem rectam, & operationem bonam, ſiue virgines, ſiue cælibes continentes, ſiue coniugatos. Virginitatis conſeruatio non eſt in præcepto ante votum, ſed de cõſilio: ca.integritas, 32.q.1. at præfertur puritas virginitatis, nuptiis: illę tamen non improbantur. ca.nuptiæ, 32.q.1. neque virginitas ſola tamen ſine bonis operibus ſaluat. ca.tunc ſaluabitur. 33.q.5.

16 In nuptiis caſtitas, honorabile connubium, thorus immaculatus. ad Hebræos 13.ca. Et ſaluabitur mulier, per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide & dilectione, & ſanctificatione, cum ſobrietate. 1.ad Timoth. 2.verſ.fin. Matrimonium eſt bonum, & ſine peccato exercetur, quod Dei præcepto perficitur. ca.deindè, 26.diſt. imò hinc triplex bonũ, fides, proles & ſacramentum. ca.omne. 27.q.2. ca.ſicut, 32.q.2. Deus ipſe authot matrimonij; dicto ca.ſicut, §.1.& ca.quicquid, 32.quæſt.2.Geneſ.2. Diui Matthæi c.19. defenſor & cuſtos. ca. nemo, 32. q.4. Qui damnat matrimonium, anathematizatur, c.ſi qua mulier, cum 2.cc. ſeq. & can.ſi quis nuptias, 30. diſtinct. In virginali tamen & viduali caſtitate, & continentia, inuenitur excellentius quidpiam, quàm in matrimonio. ca.nuptiarum, 27. q.1. Vide quæ diximus lib. 40. Syntaxeωn artis mirabilis, ca.7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

17 Exigit concilium generale ad ſalutem æternam cõſequendam, fidem rectam, & bona opera. Illa efficax fides, quæ per dilectionem operatur. ca.firmum Dei fundamentum, de pœnit. diſt. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. ca.47. ſicut vrgeri, 1.q.1. D.Iacob. ca.2. Fidem demonſtrant opera, 1.epiſt.diui Iohan.c.2. Sicuti optimi vel mores ſine fide, nihil proſunt ad ſalutem conſequendam, nec vera ſine ipſa virtus. c.omnes, §.ex his, 28.quæſt.1. Gratia ſaluamur, ſed non abſque operibus ſemper, vt docet Clemens Alexãdr. lib.5.& 6.ſtroma. Et quando dicitur, *Fides tua te ſaluam fecit:* non accipimus, Deum dicere abſolutè, eos ſaluos futuros, qui quomodocumque crediderint, niſi facta quoque conſequantur. Theophyl. lib. 2. ad Autholicum, & Tatianus. Opera quoquè bona requiri ad ſalutem, docet Origen. in Iob 1.tractat. 32.in Matth. Tertullia. lib. de ſapientia. Baſilius in ſermone exhortatorio de renunciatione huius ſeculi. Athan. in Apologia ad Cõſtantiũ. Secũdam hîc intelligimus iuſtificationem, quæ requirit opera, vt ait D. Chryſoſt. in 1.Iohan. nec ſolam fidem ſufficere. Cyrill. Alexan. lib.10.c.18. in diuũ Iohannem. Leo ſermone 3.de Epiphan. Explicat autem Gelaſius in 2.c.ad Galat. *Quæritur*, inquit, *vtrùm ſola fides ſufficiat Chriſtiano: fides ſufficit, vt primo credentem & iuſtum efficiat, ſi deinceps in iuſtificatione permaneat: cæterùm ſine operibus mortua eſt.* D. Auguſtin. lib. 2. de peccatorum meritis, c.3.4.15. Probat multis ſcripturarum teſtimoniis, mala opera damnare; bona opera, vitã promereri.

Ad c. 2. de Summa Trinit.

1 Vnde ſumptum hoc c.
2 Librorum reprobatio quid contineat, & quando cum illis authores damnati: & de cauſa damnationis libri Ioachimi de Trinitate.
3 Ioachimus Abbas quis, & eius error de quaternitate. idem c. 6.
4 Petrus Lõbardus quis. P. Congeſtor & Gratianus.
7 Almarici hæretici hæreſes.

SVMMA.
Hic agitur de Summa Trinitate.

Idem in eodem [a].

DAmnamus [b] ergo & reprobamus libellum, ſeu tractatum quẽ Abbas Ioachim [c] edidit contra Magiſtrum Petrum Lombardum [d] de vnitate ſeu eſſentia Trinitatis, appellãs ipſum hæreticum, & inſanum, pro eo quod in ſuis dixit ſentẽtiis [e], quoniam quædam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens, vnde aſſerit quòd ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam, quaſi quartam manifeſtè proteſtans, quòd nulla res eſt quæ ſit Pater & Filius & Spirit⁹ ſanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura: quamuis concedat quòd Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnáque natura: verùm vnitatem huiuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectiuam & ſimilitudinariam eſſe fatetur. quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna Eccleſia, iuxta illud: Multitudinis credentiũ erat cor vnum, & anima vna: &, Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo. Itẽ, Qui plantat, & qui rigat, vnum ſunt: &, Omnes vnũ corpus ſumus in Chriſto. Rurſus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus vnum ſunt. Ad hãc autem ſuam ſententiam adſtruendam illud potiſsimùm verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo, Pater, vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnũ ſumus: vt ſint conſummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles

Chriſti

Chriſti ſunt vnum, id eſt, quædam vna res, quæ communis ſit omnibus: ſed hoc modo ſunt vnum, id eſt, vna Eccleſia, propter Catholicæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum, propter vnionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in Canonica Iohãnis Apoſtoli Epiſtola legitur: Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: Pater & Filius & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt: ſtatímque ſubiungitur, Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua & ſanguis, & hi tres vnum ſunt: ſicut in quibuſdam codicibus inuenitur. ¶ Nos autem, ſacro approbãte concilio, credimus & confitemur cum Petro, quòd vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus: tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earũdem, & ideò in Deo ſolummodò Trinitas eſt, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina, quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præter quod aliud inueniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus ſanctus qui procedit: vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus: non tamen aliud, ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus ſanctus idem omnino: vt ſecundùm Orthodoxam & Catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit: iuxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi maius omnibus eſt. Ac dici non poteſt quòd partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit: cùm ſubſtantia Patris indiuiſibilis ſit, vtpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quòd Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quòd nõ retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantiã. Patet ergo quòd ſine vlla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habẽt eandem ſubſtantiam: & ſic eadem res eſt Pater & Filius, necnon & Spiritus ſanctus ab vtroque procedẽs. ¶ Cùm ergo pro fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo (inquiens) vt ipſi ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus: hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro perſonis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtiùs, Eſtote perfecti perfectione gratiæ: ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: vtraque videlicet ſuo modo, quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. ¶ Si quis igitur ſententiam vel doctrinã præfati Ioachim in hac parte defendere, vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus euitetur. ¶ In nullo tamen propter hoc Florenſi monaſterio (cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſeruãtia ſalutaris: maximè cùm ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandauerit, Apoſtolicæ ſedis iudicio approbanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter cõfitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponẽte Domino) cunctorũ fideliũ mater eſt, & magiſtra. ¶ Reprobamus etiam & cõdemnamus peruerſiſsimũ dogma impij Almarici[b], cuius mentem ſic Pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quàm inſana.

1 a IDem. Sumptum eſt hoc c. ex c. 2. magni Lateranenſis concilij, & eſt etiam ca. 2. ſub hoc titulo, in 4. compilatione.

2 b *Damnamus.* Damnatio ſeu reprobatio libri vel libelli hæretici, continet vt nemo eum habere, deſcribere, legeréve audeat: & inuentus id agere, deferatur ad Magiſtratum, & cõburatur. Theod. & Valentin. in l. damnato, 6. l. ex Manichæo, 16. §. fin.

§.fin. l.quicumque,8. §.fin. de hæret. lib.1. C. tit.5. l.2. §.2. de ſumma Trinit. C. facit quòd libri improbatæ religionis vel lectionis,perdendi & vetiti. l.Mathematicos, 10. de Epiſcopa.audien. lib.1.C. tit.3. l.4. §.fin.famil. herciſcun. P. Nouella 42. §.1. Paul.lib.1. ſentent. tit.23. §.12. Actor. c.19. verſ.18. Narrat Seneca Labieni ſcripta Senatuſconſulto abſumpta: & Cremutij Cordi, Tacitus. Liuius lib.40.quoq; tradit à Victimariis crematos libros Numę publicè,inuentos in agro L. Petilij ſcribæ; eò quòd plura continerentur diſſoluendarum religionum: idem & refert Valer. Maxim. lib.1. c.1. exemp.12. Plutarch. in Numa. Plinius lib.13.c.13. Damnantur interdum librorum authores & illorum dogmata omnia,vt in c.fraternitatis,c.4. de hæretic. nempe dogmata per quæ damnantur authores. Siquidem aliquando ex libris quædam capita,non omnia expungēda, vel damnanda, vt in hoc c.2.§.fi.de ſum.Trinit.damnatur tractatus de Trinitate Ioachimi Abbatis contra Lombardum,non autem alia eius ſcripta.Eadem dici poſſunt de ſcriptis Origenis, Tertulliani, & quorundam aliorum, in quibus quædam reiiciuntur ab Eccleſia, reliqua retinentur: lege ca.ſancta Romana,15.diſtin.Rationes damnandi libelli de Trinitate hîc ponuntur, 1. quòd in quaternitate adſtruenda errauerit. 2.quòd vocaſſet Petrū Lombardum hæreticum & inſanum,& ita libellus ille tanquam famoſus, corrumpendus & perdendus. l.vnic.de famo.libell. Et hæc nomina hæretici & inſani contumeliam habent. Hæreticum námq; excommunicatum eſſe conſtat:c.excommunicamus,13. de hæret. & reum criminis grauioris, vt liquet ex totis titulis vtriuſque iuris, de hæreti. Dicere etiam aliquem inſanum, habet reatum gehennæ, D.Matthæi c.5.ca. cùm ex iniuncto,12. de hæret.ca.13.ſi Euangelica,55.diſtin.

3 c *Ioachim.* Ioachimus Calaber Abbas Florenſis fuit,qui & vaticinia quædam protulit, vt ſcribit Polydor.Virgil.lib.14.Hiſtor. Anglicæ. Platina in Lucio 3.in fine de eo ſic ait. *Scribit*, inquit, *Ptolomeus Lucenſis,& Petrum Comeſtorē, qui hiſtoriam vtriuſque teſtamenti conſcripſit, & Ioachimum Abbatem in Calabria apud monaſterium Floris ab eo conditum, in pretio tum fuiſſe doctrina & diuinandi arte, quam ſub ambagibus quibuſdam præſeferebat.* Is aduerſus Petrum Longobardum de Trinitate librum edidit, quem improbauit Innocentius 3. vt ait idem Platina, & in concilior.tomo 3. quare & ipſe reuocauit quæ ibidem dixerat malè, vt dicitur in noſtro c.2.in quo & refertur,eum poſuiſſe quaternitatem in Trinitate;in quam impietatem aliquando lapſus etiam eſt Flauius Valerius, Anaſtaſius Imperator,qui quaternitatē adorabat, vt ſcribit Blondus lib.3.decadis primæ.

4 d *Lombardum.* Petrus Longobardus, cognomento Magiſter ſententiarum,fuit Epiſcopus Pariſienſis, ſalutatus anno Domini 1160. ceſsione Philippi Eccleſiæ eius Archidiaconi,Ludouici 9. dicti 7. Regis fratris,qui alioqui à maiori parte electus fuerat, vt ſcribunt Æmil. in Ludouico iuniore, & Sigeberti continuatio. Dicitur à quibuſdam frater Gratiani monachi, qui collegit Decretorum volumen, & Petri Trecenſis cognomento Comeſtoris, qui author Scholaſticæ hiſtoriæ: vt habetur in vita Gratiani. Hic Petrus Longobardus in libris ſententiarum,de Trinitate quoq; ſcripſit: aduerſus cuius definitionem ſcripſit Ioachimus Abbas, & aduerſus alia capita librorum etiam Guillelmus Epiſcopus Senonēſis, & Iohannes Cornubienſis, in ſuo elogio:quæ autem contra illum ſcripſit Ioachim,hic reuocata ſunt.

5 e *Sententiis.* Lib.1. ſententiarum, diſt.5. vbi explicant Patres, qui in illam commentaria ediderunt, quòd Trinitas, vnitas ſit eſſentiæ, & ſine quaternitate.

6 f *Corrigenda.* Quia Ioachimus ſe ſubmiſit Eccleſiæ Apoſtolicæ, & ſua corrigenda, non cenſetur hæreticus, paratus emendari in errore, vt hîc notat glo.& in ca.hæc eſt fides,24.quęſt.1.ca.dixit Apoſtolus, 24. q. 3. Vide quæ dixi de hæreticis lib.2. Inſtitutionum iuris Pontificij.

7 g *Almarici.* Almarici dogma hîc tanquam hęreticum damnatur. Almaricus ſiue Amorrichus Carnotēſis,vir eruditus,ſed hæreticus, conuictus eſt viginti errorum, quorum vnus erat, Corpus Chriſti non magis eſſe in ſacramēto Euchariſtię, quàm in qualibet alia re. Eius ſequaces,cum eiuſdem oſsibus refoſsis, Lutetiæ poſteà vſti ſunt. Gaguinus lib.6. Paul. Æmil. lib.6. Bernard: Lutzembur.in catalogo hæreticorum. Idem teſtatur Platina in Innoc.3.& ibi alios errores eius refert damnatos. Et hæc dicta ſint breuiter in ca.2.de ſumma Trinitate, reliqua enim per gloſſas explicantur, quas vide.

AD TITVLVM DE CONSTITVTIONIBVS[a].

1 *Tituli ſimiles & materia tractatus indicantur*
2 *Conſtitutio quid.*
3 *Canon, Decretum, Decretalis.*
4 *Sanctio.* 5 *Pragmatica Sanctio.*
6 *Totius tituli & capitū de cōſtitutionibus cōnexio.*

1 a TITVLI ſimiles de Conſtitutionibus, lib.1. Sexti Decreta. tit.2. de variis conſtitutionibus in Decreto, in diſtinctionibus 1.2.3.4.9.10. 13.14. In iure verò Ciuili tituli de cōſtitutionibus,lib.1. P.tit.4.lib.1. C.Iuſtia. tit.17. In Authenticis conſtitutio.16.Collatio.5.& Collat.6. tit.conſtitut. 4.

2 Conſtitutio, eſt quando ſummus Pontifex vel Imperator, Rex aut Princeps aliquid ſtatuit. ca. conſtitutio,2. diſtin. §. ſed quod principi placuit, de iure natur. l.1.de conſtitutio. princip. l.omnes, C.de quadrien.præſcr.

3 Eſtque genus, quod plures habet ſpecies ex formula conſtituendi: vt ſi pro vniuerſali regula & forma conſtituatur, maximè in concilio generali,

rali, canon dicitur, idem quod regula.ca.canon, 3.diſtin.51. Concilium Cardinalium accedat, Decretum; ſine conſultatione edita gl.in ſum.3.diſt. & ſi ad conſulrationem Decretalis, epiſtola.

4 Si conſtitutio cum pœna, Sanctio. l.ſanctio legum, de pœn. P. §.ſanctæ.de rer.diuiſ. quamuis & catachriſticōs ſeu largè, pro omni conſtitutione non pœnali poſsit capi; eò quòd non liceat impunè leges quaſcunque tranſilire, glo.ad Cle. 2.ad verbum *Sanctioni*, de vita & honeſt. cleric. gloſ.ad Clem.ſæpe, ad verbum *Conſtitutione*, de verbor.ſignifi.ca.ſic omnes, 19.diſtin.

5 Si ex cauſa agitata & diſcuſſa in conſiſtorio fiat conſtitutio, Pragmatica Sanctio dicitur aliquando.glo.ad can.peruenit, 101.diſtin.facit gloſ. l.fin.de diuer.reſcrip. C. l.moris, §.ſolet, de pœn. P. l.pragmatica, de domeſt. & protect. lib.12. C. Atque ſi motu principis cōſtitutio fiat, dicetur & adnotatio.glo.fin.de diuerſ. reſcript. C. Vide quæ dixi in principio tractatus de reſcript.

6 Omnium capitum iſtius tituli hæc poteſt dari œconomia ſeu diſpēſatio per proximas materias.

Canonum ſtatuta ſeruentur. ca.1.

Et nemo ſuo ſenſu iudicet. c.1.c.5.ne innitaris.

Sed ea ſequatur, nō dubia, in poſterū.c.13.quoniā.

Nam ad præterita non referuntur, & ideò ſine culpa ante geſta, ſunt. ca. 2.

Quod autem de aliquo ſtatuitur, ad conſequentia extenditur. c.4.nam concupiſcentiam.

Et ad ſubrogatum. c.3.tranſlato.

Nihil porrò laicis de Eccleſiaſticis, ſine illorum conſenſu ſtatuere licet. c.7.quæ in Eccleſiarū.

Etiam in fauorem Eccleſiæ. c. 10. Eccleſiæ.

At Academia inter ſuos ſtatuit. c.11. ex literis.

Et Capitulū, niſi vellet minuere numerum præbendarum, non diminutis Eccleſiæ facultatibus. c.12.ex parte.

At ſi perſonatum ſuſtulerit, debebunt diſtribui fructus; ſi verò iterum conferat, & fructus dare tenetur. c.8. cùm acceſsiſſent.

Illud ipſum ius in præbēdis numero augēdis, aut minuendis, & earū iuribus. c.9.cū Martinus.

Seruabitur interim conſuetudo Capituli, nequid in præiudicium recipiendarū perſonarum, poſt illarum prouiſionē, innouetur. c.6.cū omnes.

Ad c. 1. de Conſtitutionibus.

1 *Meldenſis ciuitas, & concilium in ea habitum.*
2 *Canon quid, & canones eſſe ſeruandos, & quando ius conſtituit regula.*
3 *Ab omnibus canones ſeruandi: quando à laicis.*
4 *Leges generales ab omnibus ſeruandæ: quomodo à principe ſeruandæ ſuæ, & aliorum.*
5 *Legibus nominatim ſoluti quidam.*
6 *Iudæi & Pagani non aſtringuntur legibus Pontificiis. ibi & caſus excepti.*
7 *Iudicandum ſecundùm leges & canones, non ex ſenſu proprio.*
8 *Niſi ex magna cauſa.*

S V M M A.

Canonum ſtatuta ſeruari debent ab omnibus, & ſecundùm eos iudicari.

Ex concilio Meldenſi [a].

CAnonum ſtatuta [b] cuſtodiantur ab omnibus [c], & nemo in actionibus, vel iudiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum authoritate ducatur [d].

1 a *Meldenſi.* Meldarum ciuitas, eſt in Gallia Celtica Lugdunēſi, dicitur *Meaux* vulgo. Non autem eſt Melodunum, vulgo *Melun*: ibi concilium habitum. Ex hoc concilio Meldenſi c.xj.ſumptum hoc noſtrum caput. Extat & apud Burchardum lib.1.c.61. apud Iuonem Carnotenſem, parte 5.c.171. & in prima compilatione Decretalium, ca.1.hoc titu. de conſtitution. Sunt & alia ex eodem concilio collecta, vt ca.ſi quis, de ordine, 7.q.1.ca. in Dominicis diebus, 9.quæſt.2. ca.quicunque ex clero, 23.q.8. can.vt Epiſcopi, de pœnit.diſt.5.& alij canones.

2 b *Canonū ſtatuta.* Id eſt, canones qui pro legibus habentur. Canon, regula eſt ſeruanda, regula verò, lex quæ rectè dirigat actus. ca. canon, ca. regula. 3.diſtinct. ex Iſidor. lib.6. Etymol. ca.16. Æquilibrium in medio trutinæ, quo lances æqualiter efferuntur, canon dicitur Græcis, vt ſcribit Iulius Pollux: tranſlatiuè inde, quod æqualiter cōſtituitur, nec à bono & æquo in alterutram partem inclinat, canon dicitur, ſicq́ue annotat Scholiaſtes Ariſtophanis in Ranis, dum explicat verſum, *καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν*. Et Æſchines, *ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ τεκτονικῇ, ὅταν εἰδέναι βουλώμεθα τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ μὴ, κανόνα προσφερόμεθα.* Et apud Ciceronem ad Tironem, *κανὼν*, pro emendatore, pro cenſore, pro iudice: *Tu*, inquit, *qui canon eſſe ſoles ſcriptorum meorum*, &c. Itaque ad canones iudicium dirigere, nihil aliud erit, quàm ſecundùm præſcripta legum iudicare, vt Antipho ait in oratione contra Leocratem, *ὅσα γὰρ τῶν ἀδικημάτων νόμος τις διώρισε, ῥᾴδιον τούτῳ τῷ κανόνι χρωμένους, κολάζειν τοὺς παρανομοῦντας.* Canones plerumque, & ius Canonicum, pro iure Pontificio accipiuntur: de quo iure Pontificio nos libro de iuris arte, c.8.& lib.2. Methodi paruæ, c.5. & lib.1. Inſtitutio.iuris Pontificij.ti.1.& ſuprà in procœmio iſtius voluminis. Nota hìc regulam, canonem facere ius, quia ius in regula: vt in titulo de regula Catoniana.lib.43.P.tit.4. Aliter ſi ex iure regula, quia ius non faceret. l.1.de reg.iur. & ibi interpretes, & Iohannes Andreas in Mercurialibus.

3 c *Ab omnibus*, Iura Pontificia ſeruanda ab omnibus; in cauſis itaque ſpiritalibus & Eccleſiaſticis vincunt ciuiles conſtitutiones. ca. Euphemium.2.quæſt.3.c.pen. & fi i. de ſecun.nupt. Vide extrauag. Bonifacij vnam ſanctam. de maiori. & obedien. hoc & dictum ſuprà in §. fin. procœmij. Seruari quoque debebunt hæc iura etiam à Cardinalibus. Decius ad c.1.in 2.lectura, de conſtitut. Ius canonum dicitur regulatum, à quo omnia reguntur, dicto ca.canon, 3.diſt. ca.ſi quis dogmata. 25. q. 2. conſtitutum vel approbatum à ſummo Pontifice, cui à Deo data poteſtas. Clemen.paſto-

ralis,

ralis,§.fin.de ſenten.& re iudica.Et quia canonicę ſanctiones prodierunt ex authoritate noui & veteris teſtamenti,ca.qualiter,24.de accuſatio.infrà lib.5. tit.1. fuerunt & damnati hæretici dicti Valdenſes ſeu pauperes de Lugduno, quòd omnes Eccleſiaſticas conſtitutiones inter cætera reiiciebant. Æneas Syluius in Bœmia ca.35. Quare ſi concurrat lex canonica cum ciuili, in cauſa peccati ſeruabitur canonica in vtroque foro, lexque ciuilis remanet correcta. Alioquin quælibet ſeruabitur in foro ſuo.vide totam 10.diſtinctio.apud Gratianum. Si laici quoque ſubditi ſunt in temporalibus ſummo Pontifici, canones eius in temporalibus etiam ſeruare debent. vt in ca. iudicatum,89.diſtin. ca. Eccleſiarum ſeruos,12.quæſt.2. Lex ciuilis etiam in cauſa peccati ſe ſubiicit canonibus, Alexand. conſil. 69. num. 13. volum. 3. Ideò in cauſa peccati diſpoſitio canonica ligat laicos, & in cauſis animæ. vt in ca.omnis vtriuſq; ſexus,de pœn.& remiſſ.c.4.c.ſolitæ.6.de maior.& obedien.lib.1.tit.33. Item in excommunicatione remanentẽ.Pan.in c.grauis,de pœn.& in iuramento. c.cùm contingat, de iureiur. c.licèt mulieres, eod.tit.in Sex.in læſione Eccleſiæ.Pan.in c.ad noſtra.1.notab.de rebus Eccleſ. nõ al.in blaſphemia punienda. ca.ſtatuimus. de maledic. in admixtis ſpiritalibus. c.tuam. de ordine cognit. in peregrinorum conſeruatione, c. innouamus, de treuga & pac. Et ſi in iure Pontificio dubia ſit deciſio, in iure ciuili clara,ſeruabitur ciuilis, gl. & DD. in c. licet, de for.com. c.ſi inter.6.q.4. Si etiã iure ciuili æquitas diſponeretur, iure canonico rigor, quod mitius ex lege ciuili eſt,eſſet præferendum. Felin. ad c.in cauſis,col.1.de teſti.Doctores ad l.placuit, C.de iud.Quando autem obligentur res aut perſonę Eccleſiaſticę laicorum legibus,dicetur,Deo fauente, ad ca.7.inferiùs.

4 Ab omnibus rurſum ſeruandæ leges & canones,vt generales, l.leges ſacratiſsimæ, l. leges vt generales, C.de legib. nulla exceptione facta ſingularium perſonarum. Nam conſtitutiones pro legibus illæ habendæ ſunt, quæ cum omnibus ſemper, vnáque, & eadem voce loquuntur, eò pertinet Lex 12.tabularum, *Priuilegia ne irrogãto:* de qua Cicero 3. de Legibus, & pro Domo ſua: *Vetant*, inquit, *12. Tabularum leges ſacratæ, leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium.* Idémque inſtitutum ab Athenienſibus ſcribit Demoſthenes in Timocratem. Vide Gellium lib.10.c.20.Hæc porrò intelligẽda ſunt,ſeruandos canones & leges ab omnibus, nempe à ſubditis: ideò princeps non conſtringitur ſuis legibus, vel prædeceſſorum ſuorum,l.princeps. 31.de legib.P. ca.cuncta.9.quæſt.3. quia ſeipſum nemo ligat vel ſoluit,lege aliis lata. ca.fin.de pœnitent. & remiſſ. Nemo ſibi imperat l. pen. de arbir. P. Nec pari, l.ille à quo,§.tempeſtiuum,ad Senat.Trebellia.P. c.innotuit,de electio.Atque in generali ſermone, non comprehenditur perſona loquentis, l. inquiſitio. C. de ſolutio. neque quiſquam eam legem ſibi imponere poteſt, à qua non liceat ſibi recedere.l.ſi quis in principio,de leg.3. Sed neque ex decreto concilij ligaretur ſummus Pontifex:quia is non ſubeſt, ſed præeſt cõcilio. Clem.ne Romani, de elect. Inſuper poteſtas abſoluta data eſt principi legis condendæ,vt non obſtrictus legibus, poſſit,pro vrgente neceſsitate,temporum & morum varietate,leges emẽdare, vel abrogare, aut nouas condere. l. de quibus, de legib. P. verumtamen Princeps nihilominus rationi ſeu legi diuinæ & naturali ſubdit⁹ eſt: & ita,digna vox in maieſtate regnantis, profiteri ſe eſſe ſubditũ legibus, id eſt, iuſtæ rationi legum.l.digna vox,C.de legib. lib.1. tit.14. at ſcriptura legum ita nõ ligat Principem, ne ſi ligatus eſſet, prohibeatur emendatio, ita Dion lib.53. λέλυνται, inquit, δὲ τῶν νόμων, τοῦτ' ἔστιν, ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως εἰσὶ, καὶ οὐδενὶ τῶν γεγραμμένων ἐνέχονται. Laudabile in principibus liberis quantumuis, vt quod bonum in aliis, cæteris paribus, ſtatuendum putant, ſibi ipſis ſequendum bonum quoque arbitrari. Quemadmodum Theodericus Rex Gotthorum ſcribens Vuilliæ Comiti patrimonij apud Caſsiodorũ,li.5. Variat.epiſtol.18. *Volumus*, inquit, *hoc exemplum à noſtris prædiis inchoare, vt nulli grauior ſit iuſtitio, quæ conſtringit & principem.* Et lib.10. epiſtol.16. *Cum poſsimus*, inquit, *omnia, ſola nobis credimus licere laudanda.* Sic ſi rationem legis retineas, & conſideres ſequendam, non eſt princeps ſupra legem, ſed lex ſupra principem. *Tyranni, non boni principis eſt*, vt ait Plinius in Panegyrico Traiani, *quæ temere vult, ea velle pro lege haberi.* Cæterũ qui condunt ſtatuta, eadem ratione ſeipſos vt alios obligant, vt ait Ludouic. Rom. conſil.419. Et laudatur Zaleucus Locrorum Legiſlator, qui pœnam impoſitam adulteris, in filio adultero & ſeipſo eſt executus. Cic.2.de Leg. Ælian.2. de var. hiſtor.Et Charundas, qui legem mortis impoſitam, enſem in conſeſſu ſeu concione forenſi, propria morte ſanciuit,vt referunt Diogen.Laert. in Pythagora, Ariſtotel. 2. Politic. Valer. Maxim. lib.6.c.3. Sapientis dictum, *Patere legem, quam tu ipſe tuleris*, ca. cùm omnes, hoc titu.de conſtitut. iuſtum eſt principem ſuis legibus obtemperare, ca.iuſtum. 9. diſtinct. nec debet legem imponere, quam ipſe negligit obſeruare. ca.pro illorum, de præb.facit ri.quod quiſq; iuris in alium ſtatuer.P.

5 Ignorandum tamen non erit, aliquando in generalibus legibus, excipi certas perſonas, ne illarum laqueis irretiantur, veluti in ea lege, qua olim peregrini vrbe eiiciendi erant; nominatim Glaucippus excipiebatur, vt ſcribit Cice. in Agraria: & in lege Pompeij, qua abſentes à petitione magiſtratus excludebantur, exceptus Caius Cæſar, vt ſcribit Sueton.in Caio Cæſar.c.28.

6 Non tenentur & ſacris canonibus Pontificiis obligati Iudæi, vel Pagani, ſi inter Chriſtianos ſuſtineantur,c.de infidelibus, de conſang. & affin. c.fin. de diuort. quia foris ſunt, & extra fidem: & de his, quæ foris ſunt, non iudicat Eccleſia.ca. multi, 2.quæſt.1.ca.gaudemus, de diuort. Excipiuntur caſus, hîc in additionibus ad Panormit. Cognoſcúntque de Iudæis & Paganis Eccleſiaſtici & temporales iudices, ſi pacem Reipublicæ turbent, vel ſi quid in opprobrium Chriſtianæ religionis faciãt,vel contra prohibita illis ne faciãt.

vt in l.3.8.& fin. C.de Iudæis. lib.1.tit.9. ca.in nonnullis,15.eo.tit. infrà lib.5.tit.6.

7 d *Ducatur*. In iudiciis,non ex ſenſu proprio,ſeu ex propria ſententia, ſi ea repugnet legibus, ſed iuxta ſanctiones præſcriptas iudicare debet iudex. Simile in can.pura, 3. qu. 9. l.3. §. conditio legati. de adimen.legat.P. Legum authoritas neceſſaria, Doctorum,ea deficiente probabilis,gloſſ.ad l.1.C. de legib. iuxta l.1.de profeſſ. qui in vrbe Conſtantinopol.lib. 12.C. tit.15. Sequi debet iudex legem, non imperare legi, facit l.omnes.C.de legib. probat & c.ne innitaris.5.hoc tit.l.nemo,C.de ſenten. & interloc. omnium iudic. §. iuſiurandum, de defenſot. in Nouellis. §.quia verò, de iudic. in Nouell.§.1.de offic.iudic.apud Iuſtinian.c.iudicet,3.q. 7.ca.de libellis,20.diſtinct. alioquin, vt ait Cicero 2. de Inuentio. poteſtas dabitur peccandi ciuibus, cùm intelligunt, iudices non ex lege in quam iurati ſunt, ſed potius ex ingenio ſuo ſtatuere: atque Athenienſes Smicroni decem talentis, & Scitoni totidem litem æſtimarunt, quòd contraria legibus promulgare viderentur; vt ait Demoſthenes contra Midiam. Proinde ſi iudex dubitet de aliqua decretali ſanctione allegata, debebit ſecundùm eã iudicare, ſi ſit iuri conſona; quia non ſecundùm eam quantum ſecundùm ius commune iudicare videtur: ſi verò ſit iuri diſſona, minimè; ſed principem conſulete debet. Innocentius 3. in c. paſtoralis, 8. de fide inſtrumen. lib. 2. tit. 22.

8 Cæterùm non tam verba legis vel canonis inſpicienda, quantum mens, l.non dubium, C.de legib.l.penult. ad exhibend. P. Sed & obſeruatione dignum, quod notant hîc Innocentius & Felinus num.48.ex magna & euidente cauſa iudices poſſe leges, canones & ſtatuta tranſgredi, vt in pupillo homicidium committente, ratione ætatis, pœnam mitigare. vt notat Bald. in l.etſi ſeuerior, ex quib.cauſ.infam.irrog.lib.2.C.tit.12. & ad c.2. de re iudic. Panorm. ad c.ſuper his. de accuſ. Ludouic.Roman. Conſil. 308. Forſan per authoritatem legum id potius faciet, quàm ex proprio arbitrio: adhibito temperamento lege illi permiſſo in pœnis ſtatuendis, loci, temporis, ætatis, cauſæ, &c. l. reſpiciendum, & l. aut facta. de pœnis. Pand.

Ad ca. 2. Cognoſcentes.

1 *Gregorij primi vita.*
2 *Regiſtrum ſummi Pontificis quid, & cõmentaria.*
3 *Verba*, & infra, *quid ſignificant.*
4 *Rei appellatio omnia continet.*
5 *Culpa quid.*
6 *Nemo puniendus ſine culpa vel cauſa.*
7 *Leges & conſtitutiones ad futura, non ad præterita pertinent. quando & ad præterita. & numero 9.*
8 *Emendatio textus.*
10 *Conſuetudo & ſtatutum quãdo ligat ignorantes.*
11 *Lex à quo tempore incipit ignorantes ligare.*
12 *Num ad præſentia & pendentia indeciſa pertineat.*

SVMMA.

Conſtitutio ad futura non præterita pertinet.

Gregorius [a] in Regiſtro [b].

COgnoſcentes: & infra [c]. ¶ Rem [d] quæ culpa [e] caret, in damnum vocari non conuenit [f]. ¶ Quoties verò nouum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris [g] formam imponere, vt diſpendiis [h] præterita non commendet, ne detrimentum ante prohibitionem [i] poſſint ignorantes incurrere: quod eos poſtmodum dignum eſt vetitos ſuſtinere.

1 a GRegorius. Hic fuit Gregorius eius nominis primus, ſumm. Pontif. Gordiani Senatoris & Siluiæ ſanctiſsimæ filius, Roman⁹, monachus: poſtea ſanctæ Romanæ Eccleſię Archidiaconus, & Apocriſarius Cõſtantinopoli apud Imperatorem Mauritium, vt Onuphr.ait & Platina: aliis Apocriſarius Pelagij 2.ſum.Pont.Electus in ſummum Pont.anno Dom.590.Obiit 4.Idus Martij, anno 604. vir eruditus, & pius, & in Sanctorum numerum relatus: egregiáque opera edidit, quæ refert Platina.

2 b *Regiſtro*. Regiſtrum, regeſtum dicere Latinè poſſumus, vt ait Budæus. Regero, eſt ſcriptis mando, quod legendo aut audiendo didicerim; Græcis [illegible]. Regeſta, libri quibus quaſi res geſtæ contineantur; Græcis ὑπομνήματα, & ὑπομνηματισμοί: &, vt ait Quintilian.lib.2.Inſtitut. Orator. vbi diſſoluta & ex diuerſis collecta, reguntur, id eſt, rediguntur: *Sunt enim*, inquit idem lib.3.c.8. *veluti res regeſtæ in hos commẽtarios, quos adoleſcens deduxerat ſchola*. Budæ. ad leg. Herennius, de decurio. P. quare & regeſta erunt commentaria, ſeu libri, quos quiſque noſtrûm priuatim ſibi facere conſueuit, quaſi memoriæ promptuaria eorũ quæ agimus, Diaria, Ephemerides. Huiuſmodi libros ſibi factitaſſe commentariorum Imperatores Romanos teſtatur Suetonius Trãquillus in Tyberio. c.62. Admonet & Corn. Tacitus lib. 20. meminit & commentariorum Imperialium Plinius lib.10.Epiſt. epiſt.99. Commẽtaria & Cæſaris dicta, libri quibus res per eum geſtæ continentur: vide multa de commentariis apud Laurentium Vallã lib.4.Elegãtiarum, c.21. Quę ergo Gregorius 1.Pontifex in ſua commentaria retulit, tanquam publica monumenta ſunt, & regeſta: & illinc ſumpta, ita ex regiſtro ſeu regeſto eius eſſe dicuntur. Sunt & in ſede Apoſtolica, vt apud principes, regeſta conſtitutionum & decretorum, ex quibus Innocẽtius 4. emendauit plures conſtitutiones illinc excerptas, & corruptè editas: vt ipſe teſtatur in Commentariis editis in Decretales, in Procemio. Et in his quoque regiſtris verificantur reſcripta expedita, num cum regiſtro conueniant.c.cum ex literis,5.de in integ. reſtitutio. lib.1.tit.41. Sumptum itaque noſtrum caput ex regiſtro D. Gregorij 1. Romani, lib.7. epiſt.

epiſto.35. ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum,& extat in c.1.ſub tit.de conſtitut. in 1.compilatio.

3 c *Et infra.* Verba, *& infra,* hîc & in aliis iuribus & capitibus, vbi inueniuntur, ſignificant partem aliquam alicuius epiſtolæ ibi referri Pontificalis tantùm, nec integram epiſtolã fuiſſe appoſitam. Siquidem hæc nuperrima Gregoriana Decretalium collectio circuncidit aliarum editionum prolixitatem, vt dictum in Proœmio,& Epiſtolarum vel reſcriptorum quæ in regiſtro continentur narrationes prolixas, ad deciſionem nihil aut parum pertinentes amputauit. Quare ſæpe Raymundus Cappellanus compilator, ex prioribus Decretalium editionibus, retinuit initia capitum; & poſtea ſi longiora eſſent, addidit, *& infra*; vt oſtendat, aliqua omiſiſſe quæ ad rem non videbantur facere. Capitum verò initia non mutauit, ne qui tunc Decretales alias in manibus haberent commentariis ſeu gloſsis illuſtratas confunderentur, & poſſent certiùs ad illas recurrere. Vide Iohan. Andræ. ad c.nobis, de iure patronatus, & quæ diximus lib.de iuris arte,c.8.num.14. Nec eſt noua hæc abbreuiandi formula, vt quæ iam vſurpata fuerit à compilatoribus Sanctionum vel conſtitutionum ſeu reſcriptorum Imperialium, quando partem aliquam tantùm retulerunt ad negotium pertinentem, poſt cuius partem, loco *& infra*, adiiciunt, *poſt alia*: vt liquet in compilatione C.Theodoſiani, in inſcriptione l.6. de cognitionib. l.3. de feriis. l.4. de delator. l.2. de temporis curſu, l.1. de actio. Et alicubi etiam loco *& infra*, compilatores vſi ſunt verbis, *inter cætera*. Et in Codice Iuſtinianeo verbis, *Pars ex reſcripto*, vt in l.3.in quib.cauſ.pig.vel hypoth.tacite contr. lib.8. C.titu.15. ibi in inſcriptio. *Pars ex reſcripto Alexandri Auguſt. ad Demoſthenem.* & in l.4. de quæſt. lib. 9. C.tit.41. *Pars ex reſcripto Antonini.* & alibi, *Pars ex epiſtola*: vt in l. 13. de fideiuſſor. l.ſexta,de præſcrip.longi tempor.& in Pandectis, *Pars literarum*, vt l.48.de iudi.P. Interdum, *Caput ex reſcripto*; vt l.1. de interdict. P.

4 d *Rem.* Rei appellatio, ad omnia quæ ſunt extenditur.docui lib.1. Syntag.iur. c.1. *quodque vlla res non eſt, nihil eſt.* Auſonius. D.Auguſt. lib. de Doctr. Chriſtiana, & in 1.Sentent.diſt.1. l.rei appellatio.5.de verb.ſignifi.docent verba 12. Tabul. *Vti quiſque legaßit rei ſuæ, ita ius eſto.* l.verbis, 120. de verb.ſign.l.1.ad legem Falc.P.

5 e *Culpa.* Culpa eſt,omiſſio curæ vel diligentię, quam alicui rei adhibere debuimus, cùm poſſemus: vel non prouidere prouidenda. Bald. ad l. ſolam atteſtationem, C.de teſti.Et differt à dolo, quia illa in omittendo; hic, in committendo. l.ſi putator, ad leg. Aquil.P. Nos de culpa & eius diuiſione plura in lib. 21. Syntag. ca. 11. Vide & l. quod Nerua, & ibi interpretes, depoſit. in P.

6 f *Conuenit.* Sine culpa iure ſuo priuari, nemo debet, hîc & cano. ſatis peruerſum, 56. diſt.ca.inuentum, 16.q. fin. ca. conquerente, de reſtitutio. ſpoliator. Quod ſit lege permittente, pœnam non meretur, l.Gracchus,ad leg. Iul.de adult.C. nec punit lex ſine culpa:ſi culpam admittat delictum;ſin minùs, non punit ſine cauſa.c.quoniam frequenter,§.quia verò,vt lit.non conteſta.

7 g *Futuris.* Conſtitutio ad futura, non ad præterita pertinet,niſi expreſſe dicatur,iung.c.fin.huius tit.faciunt ca.ante triennium,31.diſt. ca.ſic quidam,10.q.1.l.leges & cõſtitutiones, 7.C.de legib. Nouella 66.vt factæ nouæ conſtitutiones poſt inſinuationes earũ, poſt duos menſes valeant, facit l.fin.C.mand.tit.4.C.tit.35. Athalaricus rex Gothorum,apud Caſsiodor. lib.9.epiſtol.20. ad vniuerſos iudices prouinciarum, in fine, iubet iudicibus more ſolemni, per conuentus ſolemnes edictum publicari per triginta dierum ſpatium: vt iure condemnatus haberetur, qui poſt ea remedia,manere præſumpſiſſet deſperatus. Poteſt nihilominus lex diſponere de præterito, ſi velit, vt in l. vni.de contractib.iudic.C.

8 h *Diſpendiis.* Forſan erit lectio emendatior, *Vt diſpendia præteritis non commendet.* Legit & Tancredus pro *commendet, condemnet*, id eſt,puniat,& eſt etiam ita ſcriptum in regeſto Gregor. lib.7. epiſt.35. Gilbertus etiam probat hîc.

9 i *Prohibitionem.* Iunge rationem c. nam concupiſcentiã, 4. hoc tit.ca. dixit Sarra,32.q. 4.can. propoſuiſti, 82. diſtin. Sciri debent ab omnibus leges,l.leges ſacratiſsimæ,9.C.de legib nec ignorantia iuris excuſat. l.pen. C.de iur.& facti ignor. lib.1.tit.18.l.2.& ſi.eo.tit.in P.lib.22.ti.6. Prohibitio facti eſt, ideò contra eam admittitur excuſatio, niſi cognita fuerit, vel tale tempus intercedat, ex quo cognoſci potuit: nemo enim tenetur diuinare quid in futurum ſtatuendum eſſet. ca.1. vt Eccleſiaſtic. benefi. ſine dimi. confer. l.ſi putator.ad leg. Aquil.P. Item quod futurum eſt, in præſenti nihil eſt, & ita non veniũt in prohibitionem, tanquam incerta futura. Non entis item nullæ ſunt qualitates, l.eius qui in prouincia, de reb. cred.P. neque videtur lex diſſolui contrario facto, quæ non eſt lata: priuatio enim præſupponit habitum. c.ad diſſoluendum, de deſponſa.impub. l.decem, de verb.oblig. P. Idipſum dicimus, ſiquidem lex noua eſt, verùm ea adhuc publicata non eſt, per l.humanum, C.de legib.ca.propoſuiſti, 82.diſtin. c.dixit Sarra, 32.q.4.glo.ad c.ſi.ad verba, *anno 4.* de reg.iur.in Sext. Publicatione autẽ facta, ignorantia craſſa eſſet, ignorare quod omnes intelligunt, vel intelligere debent. l.latæ culpæ, de verb. ſignific. P. & ita perinde ad pœnam legis tenetur ac qui ſciuiſſet, glo.ad ca.2. de conſtitut. in Sext. glo.& interp.ad ca.1. de poſtulat.prælat. ca.quod dicitis, 16.diſt. l. conſtitutiones. C.de iuris & fact. ignor. l.leges, C.de legib.

10 Cæterùm hæc de iuribus, canonibus, & legibus generalibus dicta ſunt: de conſuetudinibus paulò aliter localibus, & de ſtatutis municipalibus, quia,quòd facti ſint, vt ſcribit Alexan. conſ. 122. nu. 11. volum.4. ignorari aliquando niſi probentur poſſint. l.1.& 2. de iur.& fact. ignor. P. Si iuſtam quis ignorandi cauſam præferat, non etiamſi craſſam ignorantiam, vt l.fin. de decret. ab ordine facien. P. Craſſa erit, ſi quod publicè propoſitum eſt, quis ignoret. ca.non imputantur, 1.quæſt.4. ca.fine culpa, de regu.iur.in Sext. dicta

l.latæ culpæ. Si tamen lata culpa ignoraret ſtatutum pœnale abſque dolo malo; puniretur quis delinquens, non quidem ex pœna ſtatuti, ſed ratione latę culpæ alia pœua quàm ſtatuti.ca.ſi quis ſuadente diabolo,17.quæſt.4. c.2.in 2. de ſentent. excommun. Præſumitur autem quis ſcire ſtatuta loci, in quo diu habitauit, & cuius municeps eſt. ca.1. de poſtulat. prælat. & l.fin. cum ibi notat.de decret. ab ordine facien. P.notat Barth. in repeti. l.quod Nerua, depoſit. P. & in l. omnes populi, circa finem,de iuſtit. & iur. P. & ad l.cunctos populos,de ſumma Trinit. C. Alexand. conſil. 66. num.2. volum. 4.Conſil. Statuta etiam, quoad nullitatem actuum & contractuũ (non loquimur autem nunc de pœnis) ligant etiam extraneos & ignorantes, vt notat Paulus de Laza.in Proœmio Clementina. Iohan. de Imola ad l. ſi verò, §. de viro,ſolu.matrimo. P. Alexand.conſi.165.num.4. volum.6.Sed & ſtatuta, & leges, quæ ad fauorem alicuius pertinent, ſtatim ſortiuntur effectum in eius fauorem, etiãſi ignorauerit, vel abſens fuerit. Barth.in l.omnes populi,in 5.quæſtio. de iuſtit. & iur.P. Quare conſtitutio,quæ aſſumit vim priuilegij, ſtatim etiam ante publicationem operatur, Doctores in proœm. Clementina. l.pen.de decur. lib.10. C. niſi tempus appoſitum ſit, à quo ſortiri debeat effectum, quo caſu eius habẽda erit ratio, c.cùm ſingula, de præben.in Sext. quod pertinet ad annullationem actus contra prohibitionem facti, non quod pertinet ad pœnam imponẽdam, quæ iuſtè ignorãti prohibitionem, non debet infligi, Card. ad Clem.2.de hæret.

11 Ignorantes cõſtitutionem nuper editam, intra duos menſes excuſantur, Nouella, Vt factæ nouę conſtitutiones, &c. ſicut & in ca. fin. iuncta gloſ. ad verba, *Duorum menſium*, ne cleric.vel monach. ſecul. neg. ſe immi. lib.3. tit.50. ca.nouerit, 49. de ſentent.excommun.lib.5.tit.39. c.quia cunctis. & c.in omnibus,de conceſſ. præb. in Sext. niſi aliud expreſsè caueatur, vt ligent vel poſt maius vel minus tempus: vt quando datur vnus menſis à tempore notitiæ, vt c.cùm ſingula, de præben.in Sex. vel tres menſes, vt in Nouella, Vt in priuatis domib.ſacra myſter. non fiant: vel 30.dies, vt in Nouel. Vt neq; miles, neq; fœderatus. §.ſi igitur. vel tempus erit etiam excuſationis admittendæ, ex arbitrio iudicis, arg. l.1. in fin. de iure delib. P. Sed & prouinciales cõſtitutiones, ſcientes ſtatim poſt publicationem ligant: quia certus amplius non debet expectare admonitionem, l.1. §.fin. de actio.epiſc. P. ca.eum qui. de regul. iur. in Sext. Ignorantes non item; niſi poſt aliquod tempus, quod ſufficiens videbitur iudici, qui illud arbitrabitur habita ratione magnitudinis prouinciæ & attenta qualitate conſtitutionis. c.cùm ſit Romana, de appellat. quæ omnia procedunt tam in conſtitutione ſeculari, quàm Eccleſiaſtica, c.ſi in adiutorium, 10. diſt. A quo tempore, io ſumma lex vel canon in noua ſanctione, poſtquam condita eſt, incipiat effectum & vires habere, tractatur fusè per Barth. ad l.omnes populi, in quæſt. 5. quintæ quæſtionis principalis, num. 37.de iuſt. & iur. Alexand. conſil.123. volum.4. & ad Authen. ſtatuimus, C.de epiſc. & cler. Panorm.conſil.35. vol.1. per Præpoſitum, ad ca. quod dicitis.16.diſt. per Panot. Felin. Decium, Ancharanum, ad noſtrum c. cognoſcentes, de conſtit.

12 Conſtat & ex deciſione ca.noſtri 2.non trahi ad præterita negotia, ſed ad futura pertinere conſtitutionem nouam, quæ fusè diſputant, & num ad præſentia etiam pertineat, & quando ad præterita, Decius, Felinus hic: Barthol. ad l. omnes populi, in 2. quæſt. quintæ quæſtionis principalis, num.39. de iuſtit. & iur. Pand. & in l.cùm lex, de legib. P. Felin. ad ca.fin. de teſtibus. Bald. ad l. non dubium, C.de leg. Anchar.ad c.1.de conſtitution. exceptiones niſi lex ſe referat etiã ad præterita, expreſsè c. fin. hoc. tit. quæ tamen extenſio non pertinet ad deciſa, l.cauſas,C.de tranſact.niſi lex reſcindat iam deciſa, & reuocet expreſsè, gloſ. in d.l.cauſas.gloſ.ad Clem.1.ad verbum, *Pro infectis*, de immunita. Eccleſiar. vbi Cardina. & Innocent. gloſ.in Clem. 1. de ſtar.regula. vt in l. videam*, 38.§.in Fauiana, de vſuris, P.l.decernimus, de ſacroſ. Eccleſ. Verùm quæſtio,quia ad cauſas deciſas non extenditur, niſi dicatur, ſanctio, num in negotio pendente in iudicio indeciſo locũ habeat? gloſ. ad.c.licet canon,14. ad verba, *De cætero*, de electio.in Sex.diſtinguit. Si, inquit, pendeat per appellationem negotium, decidi debet ſecundùm ius quod erat tempore primæ ſententiæ, non ſecundùm ius quod emanauit appellatione pendente.§. 1. vt cùm de appella. cognoſ. in Nouellis. Si autem principaliter pendeat, debet decidi ſecũdùm ius quod emanauit. Hoſtien. in ſumma ad c.2. de conſtitut. Goffred. tamen & Accurſ. ad l. leges, C. de legib. dicunt etiam decidi debere ſecundùm conſtitutionem aliquam: at gloſ. in d. c. licet, ait Goffredi ſententiam veram, ſi agatur de aliqua ſolemnitate actus: Hoſtienſis verò opinionem poſſe eſſe veram, ſi conſtitutio noua loquatur de ordinatione ſententiæ, & tandem addit conſtitutionem non extendi ad negotia pendentia, idque probari per c. penul. de offic. lega. in Sexto.

13 Obſeruare tamen non erit inutile, conſtitutionem declaratoriam præcedentium locum habere in præteritis. §. primo. de filiis ante inſtrum. dota.natis.Barthol.per d.§.primũ,ad l. omnes populi,5.quæſtione.verſic. circa tertium. Bald. ad l. non dubium, C.de legib. Alexan.conſil.7.volum. 2. qui enim declarat, nihil noui addit, l. hæredes palàm, §.ſi quid, de teſta. niſi declaratio nominatim dicat ad futura tantùm ſe referre, vel niſi illa declaratio fiat contra communem vſum obſeruatum in contrarium anteà; tunc enim ad præteritos actus non extenditur, gloſ. ad c.1.de poſtulat. prælator.in Sext. facit l.Barbarius Philippus. de offic.Prçto.P.quæ obſeruare debent accuratè iudices, vt dignoſcant quis temerarius litigator, & dignus ſit condemnari vt talis ad ſumptus litis, vel ad pœnas temere litigantibus, vel appellantibus impoſitas, per l.eum quem temere,79.de iudiciis,P.l.properandum,§.ſin autem,C.eod. tit.

Ad ca. 3. Tranſlato.

1 *Auguſtini vita.*
2 *Sacerdotium tranſlatum à Iudæis in Chriſtum.*
3 *Lex & Pontificatus eadem ſponſione data.*
4 *Sponſio quomodo fiat, & leges olim vt ſponſione ferrentur.*
5 *Subrogatum eiuſdem naturæ cum eo cui ſubrogatur.*

S V M M A.

Tranſlato Sacerdotio, tranſlata legis condendæ poteſtas per conſequentiam.

Auguſtinus [a] ſuper illud Epiſtolæ ad Hebræos [b].

TRanſlato Sacerdotio [c] neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. ¶ Quia enim ſimul & ab eodem & ſub eadem ſponſione [d] vtraque data ſunt: quod de vno dicitur, neceſſe eſt vt de altero intelligatur [e].

1 a AVguſtini vitam deſcribit Antoninus Florentinus in 2. parte Speculi hiſtorialis, titu. 10. ca. 8. Vincentius in Speculo hiſtoriali, lib. 19. Hierony. lib. de 12. Doctorib. Natus in prouincia Africana, Carthagin. patre Patritio Gentili, matre Monica Chriſtiana, liberalibus diſciplinis apprimè eruditus: ante Baptiſmum Arriana hæreſi infectus, ab Ambroſio ea liberatus: à quo & baptiſatus, & Presbyter deinceps factus eſt, factus & coadiutor Valerij Hipponenſis Epiſcopi, dehinc eo cedente, Epiſcopus ſcripſit libros vſque ad numerum mille & triginta, multis miraculis clarus & doctrina: cùm obſideretur Hipponenſis ciuitas à Vandalis anno Domini 411. tertio obſidionis menſe febre laborans mortuus eſt, anno ſuæ ætatis 76. Epiſcopatus 45.

b *Ad Hebræos.* c. 7. verſic. 12. & ibi Gloſſa ordinaria ponit verba capitis: & eſt quoque hoc caput 4. in prima compilatione titu. de conſtitut.

2 c *Sacerdotio.* Quibus argumentis Iudæi poſsint cognoſcere trãſlatum fuiſſe ab illis Sacerdotium, in Chriſtum nempe, in Aduentu Domini noſtri IESV veri Meſsiæ, docemus lib. de Deo, cap. 29. num. 16. & 17. Sacerdotium Leuiticum datum cum lege in monte Sinai, ſolus Moſes præpoſitus populo in his quæ ad Deum pertinebant, Exod. 4. verſ. 16. conſtitutus, & Deus Pharaonis, Exo. 7. verſ. 1. ſolúſque ab initio ſedebat iudicans populum, Exo. 18. verſ. 13. Conſequentiam tranſlationis legis cum Pontificatu, inde facilè elicere licet: quòd docuimus. lib. de Iuris arte, cap. 8. num. 5. ſummum Sacerdotiũ apud Iudæos & Ethnicos, habuiſſe poteſtatem legum condendarum, facit & l. 2. §. poſt hos Quintus Mutius, & §. his legibus latis, verſic. omnium tamen harum, de orig. iur. Cic. 1. de Orator. & 2. de Legib.

3. Porrò quod hîc dicitur ſub eadem ſponſione legem & Pontificatum datum, conſtabit ex eo, quod populus ſpopondit ſeu pollicitus eſt, & legem per Moſem acceptam ſe ſeruaturum, & auctoritati & iuſsis ſe obtemperaturũ. Exo. 9. verſ. 8. *Cuncta*, inquit populus à Moſe interrogatus, *quæ locutus eſt Dominus, faciemus.* & rurſus ca. 24. verſ. 3. *Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.*

4 d *Sponſione.* Sponſio per interrogationem & reſponſionem fit, & dicitur ſtipulatio. l. 1. & l. 5. §. ſtipulatio, de verb. oblig. P. l. 1. & 2. de ſponſal. P. Gellius li. 4. c. 4. Quid porrò ſponſio in hac ſignificatione, nos docemus lib. 8. Syntagma. iur. vniu. cap. 2. monebimus & ſponſionem in alio ſignificatu accipi pro ſpecie depoſiti: verùm nihil ad inſtitutum ſermonem acceptio, & de ea dicimus lib. 23. Syntag. c. 3. num. 3. 6. 7. Alludit c. noſtrum, dum per ſponſionem Sacerdotiũ & legem fuiſſe tradit, ad morem antiquum ponẽdarum legum, quæ apud Romanos à populo rogabantur, & ex populi ſuffragiis, nullo elapſo, ſuaſione priùs facta, ferebantur, vt indicamus lib. 1. Præludior. Optimi Iuriſconſ. ca. 12. facit §. lex eſt, & §. Plebiſcitum, de iure naturali: ídque donec populus legis condendæ poteſtatem in Senatum primùm, deinde in principem trãſtulit. §. nam cùm auctus, & §. ſed quod principi, eod. tit. l. 1. §. cùm enim; de veter. iure enuclean. C. l. 2. §. deinde cùm eſſet in ciuitate lex 12. Tabul. de orig. iur. P. Liuius li. 44. Sic à Papiniano in l. 1. de legib. P. lex communis Reipub. ſponſio dicta: ſiquidem, dum Reſpublica aut populus admittit principem iuſtum, tacitè pollicetur & ſpondet ex lege regni, imperata ab eo ſe facturum, & ei obtemperaturum, ita leges ſine authoritate eius, qui ſancit, non tenent; l. 1. & fin. C. de legib. nec authoritas efficax eſſet, niſi obtemperarent ſubditi. l. de quibus, de legib. P.

5 e *Intelligatur.* Hîc locus communis diſputandi, vt ſubrogatum ſit eiuſdem naturæ, cuius id erat cui ſubrogatur, l. item veniunt, §. cùm prædiximus, de petitio. hæred. P. gloſ. in l. certi condictio, in princ. ſi certum peta. P. §. fuerat, de actio. apud Iuſtin. ſic enim ego intelligo verba capitis huius: *Quod de vno dicitur, neceſſe eſt vt de altero intelligatur.* Id eſt, quod de antiquato Sacerdotio habẽte condendi legem poteſtatẽ dictũ, de alio ſubrogato neceſſe eſt intelligatur. Subrogatio enim fit in authoritate Sacerdotij, quę tantò maior eſt, quantò veritas vmbrę præſtat, & nobilius Sacerdotium & perfectius Chriſti quàm Moſis, vt docet ad Hebræos D. Paulus. Scio tamen hunc locum transferre Panormitanum, de ſimilibus ad ſimilia inde colligi poſſe valere, vt in l. non poſſunt, de legib. P. mihi tamen aptior videtur mens ſubrogationis, quàm ſimilitudinis: ſimilitudinem tamen vtriuſque Sacerdotij non improbamus in aliquibus, quæ cuique conſtant.

Ad ca. 4. Nam concupiſcentiam.

1 *Vnde ſumatur hoc caput.*
2 *Concupiſcentia prohibita diuina lege.*
3 *Concupiſcentia pro quo accipiatur.*

S V M M A.

Prohibito genere cenſentur ſpecies prohibitæ.

Idem ſuper epiſtola ad Romanos [a].

NAm cócupiſcentiam [b] neſciebam, &c. ¶ Hoc enim elegit Apoſtolus generale vnde omnia mala oriũtur. Bona eſt ergo lex, quę cùm hoc prohibet, omnia mala prohibet.

1 a EX diuo Auguſt. in ca.7. ad Romanos, vbi & Gloſſa ordinaria hæc, quæ in hoc c. ſunt, ponit: extat & hoc c. in 1. compilatione, numero 7.

2 b. *Concupiſcentiam.* Lex diuina prohibuit concupiſcere aliena, Exod. 20. verſ.17. Deuteron. 5. verſ.21. per hoc præceptum omnia mala, quæ ex concupiſcentia oriri poſſunt, cenſentur prohibita. Succiſa radice námque, omnes rami pereunt. *Radix autem omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes aberrarunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis,* 1. ad Timot. 6. verſ. 10. Cupiditas, eſt appetitio quæ non paret rationi, Clemens Alexan. lib. 1. pædagog. c. 13. & diuus Iacob. epiſt. c. 4. verſ. 1. *Vnde bella & lites in vobis? nónne hinc, ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? concupiſcitis, & non habetis; occiditis & zelatis, & non poteſtis adipiſci; litigatis & belligeratis, petitis & non accipitis, eo quod male petatis: vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Concupiſcentia ſeu ἐπιθυμία, eſt bonarum rerum æquè ac malarum appetitus: quod innuit D. Paulus ad Galat. 5. verſ. 17. *Caro*, inquit, *concupiſcit aduerſus ſpiritum; ſpiritus aduerſus carnem.* Quomodo autem peccatum ex concupiſcentia generetur, docet D. Iacob. 1. verſ. 13. *Nemo cùm tentatur dicat, quoniã à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminẽ tentat: vnuſquiſque vero tentatur, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatum verò cùm conſummatũ fuerit, generat mortẽ.* Proinde orientẽ concupiſcẽtiam ſtatim exſtirpari monet Sapiens, Eccleſiaſt. c. 5. verſ. 3. *Ne ſequaris in fortitudine ſua concupiſcentiam cordis tui.* Et rurſum, c. 18. verſ. 30. *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere, ſi præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Diuus Iacobus in c. 1. concupiſcentiam ἐπιθυμίαν & voluptatem vocat. Nam θυμὸς, eſt animus deditus ei rei, cuius nos inuadit cupiditas, & ita boni & mali eſt. Cæterũ abſolutè vt plerumq; ἐπιθυμία ſine adiectione boni, deſiderium irrationale animi ſignificat. Cicero ferè vbique hanc concupiſcentiam vocat cupiditatem. Ita apud D. Paulum ad Rom. c. 7. verſ. 7. quem explicat hic c. noſtrum, τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις id eſt, *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt: abſit. Sed peccatum non cognouiſſem, niſi Lex dixiſſet, Non concupiſces.* Diuus quoque Iohannes, omne peccatum concluſit ſub concupiſcentia & ſuperbia 1. epiſtola c. 2. Poſtquam enim monuit eſſe abſtinendum ab illecebris mundi & earum dilectione, addit verſ. 16. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρός· ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ: ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. id eſt, *Quoniam quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex patre ſed ex mundo. Et mundus tranſit & concupiſcentia eius: faciens autem voluntatem Dei manet in æternum.* Concupiſcentiam radicem peccatorum, dixit Moſes, appetitum, Gene. 4. dum ait Deum ſic allocutum Adamum, verſ. 7. *Nónne ſi benè egeris, benè recipies: ſin autem malè, ſtatim peccatum erit in foribus tuis.* Vide peccatum ibi in genere, audi poſteà radicem, *Sed ſub te erit appetitus eius.* Ita Ariſtotel. 3. de Anima, ca. 2. textu 50. Concupiſcentiam ait eſſe appetitum quendam, quod & ibidem probat D. Thomas, qui & Metaph. lib. 3. tex. 36. c. 7. & 8. ait, eandem concupiſcentiam peruertere rationis iudicium, vt videatur bonũ delectabile. De mala autẽ cupiditate loquitur. Duplex enim illa, vt Ariſtoteles lib. 2. Moralium ad Eudem. c. 8. diuiſit concupiſcentiam in conſultationem, iraſcentiam, & ipſam cupiditatem: illud omne tamen, quod iuxta cupiditatem eſt, dixit voluntarium & iucundum, & lib. 7. eorundem Moralium, c. 3. cupiditatem ſemper ad iucũdum ferri, & iucundum eſſe concupiſcibile, at non ſemper bonum; & quæ cupiditate appetuntur & voluntate vel eſſe bona vel apparentia bona: bona námque apparent quæ non ſunt, corrupta opinione, mente, vel phantaſia. Et lib. 1. artis Rhetoricæ ca. 11. ait omne iucundum eſſe, cuius cupiditas ineſt, quia cupiditas iucundi appetitio ſit: ſed cupiditatum alias ſine ratione, alias cũ ratione eſſe. Irrationales dixit, quas ex nulla cogitatione capiunt homines, quales ſunt quæ naturæ eſſe dicuntur, vt quæ ſunt per corpus veluti alimenti, ſitis, famis. Eſt & in ſingulis alimenti ſpeciebus cupiditas, in guſtabilibus, & venereis, vniuerſaliter, in ſenſualibus, vt tangibilibus, odorabilibus, & ſimilibus. Rationales verò cùm quædam perſuaſi cupiunt: vt multa homines expetere, & poſsidere cupiunt, cùm audiuerint, perſuaſique fuerint. Idémque Ariſtotel. lib. 2. Moral. ad Eudemum c. 9. cupiditatem in omnibus à natura deprehendi dicit, in 2. verò Moral. ad Nicomach. c. 11. cùm cupiditatũ ſpecies proſequitur, explicat eas eſſe, vel cõmunes, vel proprias; vel appoſititias, vel naturales: & in his exceſſum naturalium, vel degenerationem, ab his, quæ cum ratione cõcupiſcenda ſunt, reprobatas facere cupiditates. & lib. 7. ad Nicom. c. 4. cupiditates vt iucunda, & voluptates conſtituit, vel circa honeſta, vel inhoneſta, vel media. & quod mediis non vituperantur homines quòd his vtantur: ſed quia quodammodo afficiuntur, & excedunt, qualis eſt cupiditas lucri, pecuniæ, victoriæ, honoris, & ſimilium.

3 Pro mala cupiditate concupiſcentia in noſtro c. accipitur, ſicq; D. Auguſtinus in primo de Ciuitate

tate Dei, aſſerere videtur concupiſcentiā relictam fuiſſe poſt peccatum hominibus fomitem peccati originalis, quæ adhuc in membris moribundis habitat: & præter voluntatis noſtræ legem, quaſi ſua lege mouetur. & in ca. ſi concupiſcentiam, 15. quæſt. 1. Et rurſum idem Auguſt. lib. 2. de Baptiſmo paruulorum. c. 39. cuius verba referuntur in c. per Baptiſmum, de conſecr. diſt. 4. *Per Baptiſmum*, inquit, *Chriſti id agitur, vt caro peccati euacuetur: non autem ſic euacuatur, vt in carne concupiſcentia innata non ſit, ſed ne obſit, &c.*

Ad c. 5. Ne innitaris.

1 *Vita D. Hieronymi.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Prudentiæ propriæ non innitendum. & 6.*
4 *Prudentia quid.*
5 *Diuiſio prudentiæ.*
7 *Decreta iuris Pontificij præferenda Sanctorum reſolutionibus.*

S V M M A.

Nemo debet præponere ea quæ ſibi videntur, Patrum decretis.

Hieronymus [a] in parabolis [b].

NE innitaris [c] prudētiæ tuæ. ¶ Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea, quæ ſibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit [d].

1 a *Hieronymus.* Hieronymus Euſebij filius, in oppido Stridonis, quod Dalmatiæ & Panoniæ fines tenet, natus, Romæ puer Baptizatus, Latinè, Græcè, & Hebraicè eruditus, ad heremum tranſiuit pœnitentiæ & ſtudij cauſa, & ibi per quadriennium ſolus vixit: poſteà in Bethleem coadunatis ſociis ſeceſsit, vbi in verſione ſacrarum ſcripturarum per 50. annos & ſex menſes deſudauit: tandem corpore penè defecto, cùm è lecto ſeſe erigere non poſſet, ni apprehenſo fune, qui è trabe pēdebat, obiit in Bethleē anno Chriſti 422. & ætatis ſuæ 91. vt teſtis Proſper, vel 98. vt ait Paulus Diaco. lib. 14. & Sigeber. in Chronicis, vel etiam 99. vt ait Trithemius. Extant eius laboris plura egregia & doctiſsima volumina, quæ, qualis vir fuerit, ſatis abundéque teſtantur.

2 b *Parabolis.* Sumptum hoc c. ex D. Hieronymo in Parab. c. 3. vbi & in Gloſſa ordinaria eadem verba ponuntur. Extat & hoc c. in 1. compilatione Decretalium, c. 6. ſub ſimili tit. de conſtit.

3 c *Ne innitaris.* Prouer. c. 3. verſ. 5. & 7. *Ne ſis ſapiens apud temetipſum:* hoc eſt, ne præſumas de tua prudentia, vt explicat Iohan. 22. in c. 2. de hæreticis. lib. 5. Extrauagan. commun. atque illam præſumptionem, matrem eſſe omnium errorum docet. Sic D. Paulus ad Romanos c. 12. verſ. 3. *Dico per gratiam, quæ data eſt mihi, non plus ſapere, quàm oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem.* & verſ. 16. *Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos.*

4 Prudentia propriè virtus eius eſt qui præeſt, non eius qui ſubeſt, vt ait Ariſtotel. 3. Politico. c. 3. & ſecundùm Hieroclem in ſcholiis ad aurea Pythagoræ carmina, illud iuſtum eſt, quod perfecta prudentia circunſcribit. Diuus Auguſtinus etiam libro octoginta trium quæſtionum; q. 31. prudentiam eſſe dicit, rerum bonarum, malarum, & neutrarum ſcientiam: quod firmat lib. 19. de Ciuitate Dei, cap. 4. Proinde apud Platonem in Alcibiade, 2. prudens dicitur conſultor, ſufficiens ſibi & patriæ; imprudens, contrà. Hinc Iuriſconſulti, quorum reſponſa pro legibus olim habita, prudentes dicti. §. reſponſa prudentum, apud Iuſtin. de iure natura. l. ius autem ciuile, 7. de iuſtit. & iure, P.

5 Prudentia porrò quædam vera, quædam in apparentia, apud Salomonem Prouerb. 14. ver. 8. prudentia mundi apparentia talis ſi non conſentiat veris Dei præceptis, quæ & mors & imprudentia apud Deum, ad Roma. c. 8.

6 Sunt qui ſibi prudentes videantur; cùm tales non ſint: & ideò illi dicuntur prudentiæ ſuæ inniti, quod idem eſt ac velle ſuo ſenſu iudicare. in ca. 1. ſuprà hoc titu. facit ca. relatum, 37. diſtin. Porrò de virtute, diuiſionéq; prudentiæ, vide D. Thomam 2. 2. q. 47. & quæ diximus lib. 39. Syntaxeon artis mirab. c. 6. & 7.

7 d *Præponit.* Decreta Patrum hic dicuntur conſtitutiones ſummorum Pontificum, & quæ ſunt in corpore iuris Pontificij ſeu Canonici; quæ præferenda Sanctorum etiam patrum Theologorum reſolutionibus, & ſententiis, ſi aliter ſtatuant. Aliud eſt enim exponere diuinas ſcripturas: aliud, negotia definire, vel condere leges. Nam in expoſitione, ſcientia ſolùm: in definitione & lege, ſcientia & poteſtas iudicandi & ſtatuendi exigitur: vt ſingulariter deciditur in principio 20. diſt. apud Gratianum.

Ad c. 6. Cùm omnes.

1 *Innocentij tertij vita.*
2 *De Senonenſi Archiepiſcopo.*
3 *De Archiepiſcopis.*
4 *De Epiſcopis.*
5 *Trecenſis ciuitas.*
6 *Vnde ſumptum hoc c.*
7 *Audientia quid.*
8 *Canonici qui dicantur, & præbendæ, & præben-*
9 *Abſentes Canonici num poſsint præbendas percipere. & 10.*
11 *Statutum in præiudiciū ſociorum fieri non poteſt.*
12 *Auaritia nota.*
13 *Succeſſores in beneficio legitimi qui.*
14 *Lege vti quis debet, quam in alios ſtatuerit.*
15 *Firmatur idipſum, & agitur de dicto, Patere legem quam tu ipſe tuleris.*
16 *Aequalitas in vno corpore eiuſdem generis clericorum.*
17 *Conſuetudo firma.*
18 *Statutum rationale probatur factum ab iis qui habent poteſtatem, & de quibus poſſunt.*
19 *Lex futura reſpicit.*

SVMMA.

Conſtitutio Capituli contra cõſuetudinem antiquam faciens diſpares portiones, non valet in præiudicium futurorum.

Innocentius III.[a] Senonenſi[b] Archiepiſcopo[c], & Epiſcopo[d] Trecenſi[e].

CVm omnes[f]: & infra. ¶ Ad audientiã[g] noſtram peruenit quòd Trecenſes Canonici[h] nouum fecerũt in Trecenſi Eccleſia conſtituum, vt eis tam in præſentia quàm in abſentia redditus ſuos ex integro perceptutis[i], qui in eadem Eccleſia poſt illam conſtitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint inſtituti, redditus in abſentia non percipiant, [k] ſed tunc ſolùm cùm fuerint reſidentes: cùm ſecundùm Trecenſis Eccleſiæ cõſuetudinem omnes in hoc conſueuerunt eſſe pares [l]. ¶ Statuerunt etiam vt (cùm ſingulis præbendis annexæ ſint vineæ) ipſis[m] ſuas dum vixerint poſſidentibus, vineæ decedentium ad ſucceſſores[n] non transſeant, ſed prouentus earum inter ſingulos diuidantur. ¶ Cùm igitur quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo[o]: & ſapientis[p] dicat auctoritas, Patere legem quam tu ipſe tuleris: Mandamus quatenus antiquos Canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum tam præbendarum quàm vinearum coæquetis[q] antiquis, ſecundùm priorem conſuetudinem, [r] vſque ad tempus prædictæ conſtitutionis ſeruatam, vel ſecundùm rationabilem[s] inſtitutionẽ in poſterum[t] obſeruandam.

1 a *INnocentius* III. De vita Innoc.3. dixi ad ca.14. paſtoralis, infrà de reſcript.

2 b De Senouenſi Archiepiſcopo dixi ad c.1. de reſcript. infrà.

3 c *Archiepiſcopo*. De Archiepiſcopis vide quę diximus lib.15. Syntag. cap.11.

4 d De Epiſcopis vide quæ diximus lib.15. Syntag. cap.12.

5 e *Trecenſi*. In Gallia Trecæ ciuitas, vbi Iohannes 9. habuit concilium, Platina authore, aliis Iohan.8. Aimon.lib.5. Hiſtor.c.37.

6 f *Cùm omnes*. Extat in c.1. tertiæ compilationis ſub titulo de conſtitutionib.

7 g *Ad audientiam*. Id eſt, ad notionem, vt in l. cum clericis, 25. de Epiſc. & cleric. C. tit. de Epiſc. audien. C. frequens formula loquendi apud ſummos Pontifices, vt & in ſeq. c.7. & ſæpe alibi apud aliquos & audientia pro auditorio, ſeu pro loco vbi controuerſiæ agitantur & audiuntur, vocatur & auditoriũ in l. lecta, 40. ſi cert. peta. lib.12. P. tit.1.

8 h *Canonici*. Canonici dicuntur, qui canonem, hoc eſt, demenſum & annonam ex Eccleſiaſtico ærario capiunt; & ſunt primi ordinis clerici, in ea Eccleſia cuius dicũtur Canonici. Fuerunt Pythagorici dicti *κανονικοὶ* harmonici, qui primas in iudicando partes, longéque ratas maximè rationi attribuebant, vt ſcribit Cœlius Rhodiginus lib.5. ca.11. Annonæ debitæ clericis Eccleſiarum, aut ſunt præbendę ſimplices, aut Canoniales: ſimplices percipiuntur per clericos eiuſdem Eccleſiæ ſecundi ordinis, qui abſolutè præbendarij: quorũ aliqui dicuntur alicubi hebdomadarij, pro eo quòd admittãtur ad celebranda ſacra quę Canonicus in ſua hebdomada vel ordine tenetur exequi, arg. c. dilecto, 25. de præben. Sunt alij non hebdomadarij, & qui dicuntur aſsiſij, vel manſionarij. c. penul. de cleric. non reſidentib. & ibi gloſſ. infrà lib.3. & titu.4. in Gallia alicubi dicuntur, *Habituez*. Canonialis præbenda dicitur portio annexa Canonicatui, quæ ea quæ ſimplex habet, continet, & vltrà habet ius ſuffragij in Capitulo, exedram vel ſtallum in choro, niſi iunior ætas vel aliud legitimum aliunde prohibeat, ca. dilecto, c. pro illorum, de præben. Quemadmodũ autem plus dignitatis eſt in Canonia, quàm in præbenda ſimplici: ſic portio ſeu annona vt ferè ſemper maior eſt. hinc etiam titulus beneficij fit nempe canonicatus & præbendæ, ſi portiones ſint diuiſæ, non aliter. c. ex parte, c.10. infrà de conceſſ. præb. lib.3. tit.8. Nos plura de præbendis, præbendatis & Canonicis, lib.15. Syntag. iur. vniuer. c.23. vide & glo. ad c. cùm Martinus, 9. ad verbum *receperũt*, infrà hoc tit.

9 i *Percepturis*. Conſuetudo Trecenſis Eccleſiæ hîc recepta, vt abſentes & præſentes pariter Canonici & præbendati, fructus ex integro perciperent: quod tamen ſtatutum videretur eſſe cõtra ius commune, & ad emanationẽ cultus diuini: vt abſens perinde ac præſens qui deſeruit, fructus accipiat. Quia non datur beneficium niſi propter officium: quod qui implere non poteſt, nec percipere illud debet. ca. fin. de reſcrip. in Sex. ca. eos. ca. ſi quis Sacerdotum, 81. diſtin. Vide quæ dixi lib.17. Syntax. cap.2. num.6. & ſequentibus. Vbi & notaui caſus in quibus excuſatur abſens, & fructus accipit. & quando pro pręſente habeatur: videbis & in c. extirpandæ, §. qui verò, in fine. de præben. Canonicum & præbendatum inſeruire Eccleſiæ debere, vide & c. penul. infrà, de cleri. non reſiden. lib.3. tit.4. vbi & priuilegiati in abſentia excuſanda coguntur redire ad Eccleſiam, ſi Eccleſia patiatur miniſtrorum defectum. Obſeruamus & apud Liuium lib.5. etiam in Sacerdotiis Ethnicorum, Flamini Diali nephas fuiſſe, manere per vnam noctem extra vrbem, niſi collegium Pontificum iuſta ex cauſa gratiam feciſſet: vt docet Cornel. Tacitus lib.3. Annalium. Nota etiam denegari priuilegia Eccleſiaſtica Eccleſiaſticis vagantibus, quia propter cultus

diuini

dinini aſsiduitatem indulta ſunt, l. generaliter ſancimus,40.de Epiſcop.& cler.C.iunge Nouellam 123. poteſt tamen valere ſtatutum, vt certo tempore abſentiæ Canonici præbendas ſeu fructus earum percipiant,ſi modò non ſit in nimium diſpendium cultus diuini, & ſi abundet Eccleſia clericis, ſic intellige Panormitanum hìc, num.1. & 10. iuncto ca.1. de conſuet. vide & Panormit. conſil. 96.

10 k *Non percipiat.* Hoc ſecundùm ius commune, c.inter quatuor,& c.fin.de cleric. non reſident.ca. peruenit.in fin.de appellat.

11 l *Conſueuerunt eſſe pares.* Quare,quia pares erãt abſentes & præſentes, non potuerunt alij aliis legem imparitatis imponere. Et hæc eſt prima ratio improbãdi ſtatutum,quia par in parem non habet imperium. l. nam magiſtratus, de recept. arbitr. l.ille à quo, §.tempeſtiuum, ad Senatuſc. Trebell. neque ita inæqualiter in ſucceſſorum præiudicium, illis aliam legem quam ſibi dicere poterant, contra legem communem.c.ex parte, 12.hoc tit. Dehinc quod ſingulariter pares reſpicit,debet ab omnibus æquè approbari, tanquam cõmune omnibus vt ſingulis. c. quod omnes,29. de reg.iur.in Sex. Et in cauſa communi, pluribus vt ſingulis,potior eſt conſideratio diſſentientium, l.per fundum, de ſeruitut.ruſt.prædiot. lib.8.tit.3. l.receptum, cõmu.prædior.lib.8. tit.4. l.Sabinus, cõmu.diuidun. P. Quin vnius contemptus cuius intereſt, reddit actũ & ſtatutũ in ſui præiudicium factum, nullum, & poteſt agere de contemptu. c.quod ſicut, & c.bonæ, de electio. Oldra. conſil. 64.paucis exceptis, quæ notat Dinus ad dictum c.quod omnes, num.3. Quando verò negotium reſpiceret omnes de Capitulo, non vt ſingulos, ſed vt vniuerſos,ſtatutum factum à maiori & ſaniori parte vocatis, qui vocari debent, legitimè, etſi non interfuerint, vel contradixerint, valebit, iuxta l.quod maior pars, ad municipal.P. l.nominationis forma,de decur.C.l.3.de decret. ab ordi. facien.P.can.1. de his quæ fiunt à maior.par.Cap.

12 m *Ipſis.* Auaritiæ nota,dum volunt ſibi retinere quamdiu vixerint, poſt mortem autem velint communicari.Iohan. Andr.

13 n *Succeſſores.* Intellige de ſucceſſoribus per collationem,vacantis præbendæ, vel per ceſsionem, vel alio modo legitimo, non de hæreditariis ſucceſſoribus, qui prohibentur in beneficiis, ca.1. de præben. ca. Apoſtolica, 8.q.1.

14 o *Vti eo.* Axioma hìc pro alia ratione proponitur,iure eo quod quis ſtatuit in alios,vti debere. titulo Quod quiſque iur.&c. lib.2. P. tit.2. ca.iuſtum eſt. 9.diſtin. l.digna vox. C. de legib. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.ca. 1. 1.diſtinct. Nemo legem imponere debet, quam negligit obſeruare. c.pro illorum, de præben. Num verò princeps ſeipſum ſua lege liget, vide quæ dicta ſunt ſuperiori c.1.huius tituli.

15 p *Sapientis.* Sapientem hìc vocat authorem nomine Catonem, qui diſticha moralia edidit, inter cuius dicta, hoc, *Patere legem quam tu ipſe tuleris.* Huius authoris ſententias plures laudarũt; de quo & Valla ſcripſit lib. 4. Elegantiar. ca.18. Quãuis,inquit,nõ conſtet, quis ille fuerit; tamen fuiſſe inter authores minutos Latiniſsimum, & quo ante mille annos nemo ſcripſerit elegantiùs. Maximus etiã Planudes, ob eius honeſtiſsimam diſciplinam, Latinum Græcè Græcis communicauit. Poſſumus & hìc intelligere Sapiẽtem Pyttacum, inter ſeptem ſapientes connumeratum, ad quem Auſonius in ſeptem Sapientibus, refert ſententiam, *Pareto legi, quiſque legem ſanxeris.* Huic ſententiæ conuenit c.pro illorum,22. c.cùm nobis, infrà de præben. l.legem quam dixiſti. 10. C.de pact. lib.2. C.tit.3. ratio in l.1. quod quiſque iur. Tutor ita & creditor ſimul minoris, qui cæteris creditoribus portionem fecit, eadem eſſe contentus debet. l. cùm in eo eſſet. 44. de pact. lib.3.P. tit.14. l.cùm hæreditas,59. de adminiſtrat. tut.lib.26.P.tit.7. Legem ſtatuẽs,legi ſe ſubiicere debet, vt ait Seneca de legum latoribus epiſt.91. l.4. C. de legib.

16 q *Coæquetis.* Vnum corpus vnius Eccleſiæ faciunt Canonici: ita diuerſo iure non debent diſtingui, arg. l.cum qui ædes, de vſucap.P. c. cùm in tua.30. de decimis. lib.3. tit. 30. c.quia circa, 22. de priuil. lib.5.tit.33. c.cognouimus. 12.q.2.

17 r *Conſuetudinem.* Quia conſuetúdo quæ erat antiqua, nec iniuſta viſa hacten⁹, ſeruari iubetur, l.2.quæ ſit long.conſuet. C. l.diuturna,33. cum 4. ſequentib. de leg. P. ca.conſuetudo, 1. diſt. Conſuetudo ſeu vſus firmat legem, & abrogat. l.de quibus,22. §.1. de legib.P. l.ſi de interpretatione, 37. eod. titu.

18 s *Rationabilem.* Statui ex ratione contra conſuetudinem poteſt; ſed ab iis qui poteſtatem habent ſtatuẽdi, etſi iuxta ea de quibus poteſtatem habent ſtatuatur. ca.1. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ.Capit. lib.3.tit.11.

19 t *In poſterum.* Leges dant formam futuris negotiis, vt ſuprà dictum fuit in c.2.

Ad c. 7. Quæ in Eccleſiarum.

1 Tridentum quid: vnde ſit hoc c.ſumptum.
2 Teruiſini.
3. 4 Ciues quando poſſunt ſibi ius ciuile præſcribere.
4 Dux feudatarius legem num facere poſsit.
5 Inopia quid.
6 Textus emendatus.
7 Defendi alienatione.
8 De alienatione rerum Eccleſiaſticarum. & ſeq.
9 Laicorum conſtitutiones quando ligant Eccleſiã.
10 Contra libertatem Eccleſiæ quid factum dicatur.

S V M M A.

Statutum laicorum,quòd liceat feudum ab Eccleſia habitum libere alienare,nõ valet ſine perſonarum Eccleſiaſticarum conſenſu.

Idem Tridentino[a] Epiſcopo.

QVæ in Eccleſiarum[b]: & infra. ¶ Sanè peruenit ad audiẽtiam noſtrá, quòd ciues Teruiſini[c] conſtituerunt[d], vt ſi quis ſe ad inopiá[e]

vergere

vergere probabiliter allegauerit, alienandi feudum, quod ab Eccleſia vel aliis tenet [f], liberã habeat facultatem [g]: & infra. ¶ Volentes igitur Eccleſiarum indemnitati conſulere, cõſtitutionem huiuſmodi, & venditiones feudorum Eccleſiaſticorum factas, ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, vires decernimus non habere.

1 a TRidentino. Aliàs Treceuſi. Tridentũ Rhætię oppidum, ad Atheſin fluuium in Alpium anguſtiis ſitum, vulgò *Trente*, à quo Tridentini, quorum meminit lib.3.c.19.Steph.lib.7.Strabo.

b Hoc c.eſt in 3. compilatione ſub eodem titulo ſecundum.

2 c *Teruiſini.*

3 d *Conſtituerunt.* Ciues ius ciuile obſeruantia ſua faciunt, l.omnes populi,9. de iuſtit. & iure, P. §.ius autem ciuile,de iure natur.apud Iuſtinia. ca. ius ciuile, 1.diſt. quod intelligendum, quando ciuitates ſui iuris ſunt, nec ex dominatione alterius pendent. Alioquin enim, ſi ſub principe aliquo viuant, non poſſunt iura præſcribere, aut ita ſtatuere, vt noo obtemperantes pœnã incurrant, niſi rata ſtatuta fiant à ſuperiore, qui legis condendæ habeat authoritatem ſeu poteſtatem. Sic enim ſibi principem populus præpoſuit, vel prępoſitum admiſit, vt legis condendæ & regiminis poteſtatem in eum tranſtulerit, §.ſed & quod principi, de iure oatural.l.fin. C. de legib. Vide hîc Panorm. & Doctores in l.omnes populi. de iuſt.& iur.P.

4 Dux feudatarius non poteſt regulariter condere legem, niſi in feudo illi conceſſum ſit: quia eſt quaſi ſeruus domini,& niſi obſequia ſeu ſeruitia præbeat, poteſt feudo priuari. c.domino, ſi de feudo controuerſia fuerit. c.vni. quando dominus propriet. feudi priuet. in Vſib. feudo. Ita ciuitas quæ habet ſuperiorem, legem nou coudit. Barth. ad l.omnes populi, nu.§. de iuſtit.& iur. niſi talem facultatem ab eo accipiat, & in præiudicium eius vel iuris communis, non ſtatuat. Si verò non recognoſcat ſuperiorem, poteſt etiam contra ius commune ſtatuere. Innoc. ad c.venientes, de iureiuran. quia habet iura imperij, & æquiparatur regibus, vide Iaſonem ad d.l.omnes populi.

5 e *Inopiam.* Inopia dicitur, deſtitutio ab omni auxilio, vel ope, facultatum vel amicorum: vt ait Nonius Marcellus, quando ita indiget aliquis, vt nihil ſit, quo poſsit miſeriam leuare, aut ſibi ſubuenire, vt in l.vlti.de in ius voc. l.ſi quid id quod, §.in ſeruos, de iuriſd.omn.iud. Quid inopia diſtet à penuria, docet glo.in Auth. vt iudic. ſine quoq. ſuffra. in Nouellis.

6 f *Tenet.* In originali, vnde ſumptum caput, additur: *Officiales ad hoc à Trecenſibus ciuibus deputati liberam, &c.*

7 g *Facultatem.* Statutum in ſumma Treuiſenſium ciuium, dabat in caſu inopiæ vaſſalli, poteſtatem alienandi feudum, à quocũque acceptum eſſet, ſiue à domino laico, ſiue ab Eccleſia: improbatur autem hoc ſtatutum in hoc c. maximè in eo quod de feudis Eccleſiaſticis factum eſſet, ſine perſonarum Eccleſiaſticarũ, à quibus feuda peodent, conſenſu. Rationes poſſunt eſſe huius reprobationis, prior à natura feudorum, quæ ex conſuetudinibus eorum eſt, ne vaſſallus in parte vel in totum, poſsit alienare feudum ſine cõſenſu domini, quamuis poſsit, ſine eo conſenſu, alteri in feudum dare, §.ſimiliter, de lege Conradi, lib.2. feudo. tit.34. §.fin. quib.mod. feud. alien. Neque etiam licet ſuadente neceſsitate, nunc inuito domino feudum alienare, quamuis olim in ea cauſa permiſſa fuiſſet partis alienatio. §.1. Qualiter olim poterat feud.alienar.lib.2.feudo.tit.9. §.1. de prohibit.feud.alienat. per Lothar. lib.2. tit.52. §.1. de vaſſallo qui contra prohibitio. Lothar. feud. alien.eod.lib.2. tit.38. Quemadmodum nec Emphytheota, incõſulto domioo directo, poteſt rem Emphytheoticariam ſeu emponemata vendere. l.fin. C. de iure emphytheor. ca. potuit. de loca. Noo inficior tamen ſtatutis localibus aliam naturam feudo imponi, quemadmodũ & pactis poſſe ab his qui authoritatem & poteſtatem habent. Valeret tamen conſuetudo, quòd res feudalis vel emphytheoticaria Eccleſiæ poſsit alieoari irrequiſito domino, & ſaluo iure dominij directi; cõtrà, ſi illa tollerentur vel minuerentur. Bald.cõſil. 9.incip. Factum tale eſt.1.volum. Iohan. Raynal. ad c.imperialem, §.habito, de prohib. feud.alien. per Federic. Eodem modo valeret conſuetudo quæ de ipſo vtili dominio rerum Eccleſiæ pertinente ad laicos, diſponeret. Petrus Anch. conſil. 122.incip. Viſis & diligenter ruminatis. & conſil. 433.incip. Poſtquã iſta domina. facit textus à contrario ſenſ.in c.quæ in Eccleſiarum, infrà hoc tit. Quare & ſi fiat quæſtio inter emphytheotas Eccleſiæ, illa debet tractari coram iudice ſeculari. Panorm. ad c. quoniam frequenter, §. in aliis. vt lite non conteſt. coofuetudo autem hæc ligat clericos, quia conſenſiſſe videntur. Contrà, ſi ipſa cõſuetudo eſſet in rebus laicorum, & vellent eam extendere ad res Eccleſiæ, vt in c.cum cauſa,8.de ſent. & re iudic.

8 Cæterùm in ſpecie c.noſtri, ciues Treuiſenſes, etſi ita poſſent ſtatuere de feudis laicorum, tamẽ deſtituti erant poteſtate ſtatuendi in rebus Eccleſiaſticis. Et proinde ſecunda erit ratio improbationis, quia res Eccleſiæ, niſi cum cauſæ cognitione, ſuperioris & ſolemniter, alienari non poſſunt, c.cùm Apoſtolica, c.tuam, de his quę fiunt à præl. ſin.conſenſ. Cap. c.ſine exceptione, 12.q.2. l.iubemus nulli, cum Authenticis ſequentib. de ſacroſanct.Eccl. C.tit.de rebus Eccleſ. non alien. cum ſimilib. Quare ſi feudum etiam datũ ab antiquo redeat ad Eccleſiam, non poteſt niſi ex coofenſu prælati in alium transferri, c.2.de feud.c.per tuas, de donation.

9 Dehinc tertiò conſtitutiones laicorum, non obligant perſonas vel res Eccleſiaſticas, etiamſi in vtilitatem earum fiant, niſi conſentiant. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, 10. hoc tit. ca.benè quidem, 96.diſt. Duæ ſunt diſtinctæ poteſtates, ſpiritualis & temporalis, c.imperium, c.quoniam mediator, 10. diſt.

10.diſt. ca.duo ſunt, 96.diſt. Súntque leges Cæſarum de rebus & perſonis ſacris receptæ, in quantum admittuntur à ſummis Pontificibus, vel ſi ſimiles his ab iiſdem ferantur, & ſic diſponunt Cæſares de his, in titulis de ſanctiſsimis Epiſcopis, in Nouell. de Epiſcopis & cleric. de ſacroſanct. Eccl. de ſumma Trinit. & fid. Cath. de Epiſcopali audi. C. & in ſimilib. Aduerſus Eccleſiæ etiam libertatem & priuilegia Cæſares decreuerunt, cõſtituta nullius eſſe momenti. l. priuilegia, 12. & conſtitut. Freder. caſſa, de ſacroſanct. Eccleſ. C. quare cùm nec res, nec perſonæ Eccleſiarum, ſint ſub poteſtate ciuium Treuiſinorum ſtatutum de feudis Eccleſiaſticis non potuit ſupra illorum iuriſdictionem operari, l. fin. de iuriſ. omnium iudi. C. vt animarum, de conſtitut. in Sex.

10 Contra libertatem Eccleſiaſticam ea eſſe dicuntur, quæ ſunt contra ea quæ iure communi competunt Eccleſiis vel perſonis Eccleſiaſticis, c. cùm terra, de electio. & ibi Andræ. de Burriga. Iohan. de Imola. Salicet. in Auth. caſſa, C. de ſacroſanct. Eccle. Alexand. conſil. 211. num. 7. facit c. fin. de reb. Eccleſ. non alien. c. fin. de vit. & hon. cleric. dehinc ſi contra immunitates, priuilegia conceſſa à Deo, & ſum. Pontif. Innocent. in c. nouerint, de ſentent. excommun. Si clerici quoque, ex ſtatutis laicorum, timidiores redderẽtur, contra libertatem dicerentur Eccleſiaſticam, Barth. ad dictam Authent. caſſa. vel ſi iniuria etiam ſingulari perſonæ Eccleſiaſticæ, vel Eccleſiæ fieret: vnius enim clerici vel Eccleſiæ factum, in honorem vel contumeliam redundat Eccleſiæ generalis. c. ſi diligenti, 12. de foro comper. c. diaconi, 93. diſtin. Sed hæc hactenus de ſtatutis laicorum, num ligent clericos; reliqua commodiùs ponentur ad c. Eccleſia ſanctę Mariæ, infrà. Vide interim conſilium Alex. 211. vol. 2. Conſilior.

Ad ca. 8. Cùm acceſsiſſent.

1 *Vnde ſumptum hoc c.*
2 *Tullum & Tullenſis Eccleſia.*
3 *Primiceriatus.*
4 *Perſonatus quid.*
5 *Collatio beneficiorum quare donatio dicatur.*
6 *Deuolutio quid.*
7 *Beneficium ſuppreſſum non cenſetur vacare.*
8 *Nec vnitum.*
9 *Capitulum num poſſit ſupprimere præbendam.*
10 *Quando ſuppreſſio beneficij reuiuiſcat contrario actu.*

S V M M A.

In Eccleſia ſublata dignitas non dicitur vacare, niſi expreſſe vel tacitè reſtituatur.

Idem.

CVm acceſsiſſent [a] ad Apoſtolicam ſedem Archid. Tulleñ [b]. & G. Tulleñ. capituli procurator: Archid. propoſuit memoratus, ꝙ cùm olim quidam Tulleñ. Canonici noſtris auribus intimaſſent, quòd primiceriatus [c] in Tulleñ. Eccleſia tanto tempore vacauiſſet, ꝙ ad manus noſtras illius pſonatus [d] eſſet donatio [e] deuoluta [f]: & infra ¶ Fuit inſuper ex parte capituli allegatum, quòd de cõmuni aſſenſu Canonicorum Tulleñ. fuerit conſtitutum ne primiceriatus dignitas eſſet vlterius in Eccleſia memorata, inter Canonicos ipſos primiceriatus prouentibus & poſſeſſionib⁹ diſtributis: & infra. ¶ Propter quod euidẽter apparet, quòd primiceriatus ipſe tanto tempore non vacauerit, ſicut nobis fuerat falſa inſinuatione ſuggeſtũ: & infra. ¶ Quocirca mandamus [g] quatenus ſi vobis conſtiterit Tulleñ. Canonicos ne vlterius in Tullenſi Eccleſia primiceriatus eſſet officium, communiter ſtatuiſſe, ac ſtatutum ipſum auctoritate ſedis Apoſtolicæ fuiſſe poſtmodum (ſicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in ſuo robore permanere: niſi poſteà dicti Canonici cõtrauenerint [h], aliquem videlicet in primicerium eligendo.

1 a HOc c. ſumptum ex c. 4. tertiæ compilationis ſub titulo, de conſtitutionib.

2 b *Tullenſis.* Tullum, Leucorum oppidum, inter Belgas, vt ait Plinius lib. 2. c. 17. hodie *Toul*, vbi eſt Epiſcopatus. Leuci finitimi Lingonibus & Sequanis, qui Burgundi ſunt, ac Mediomatricibus, qui Metenſes hodie, à ciuitate Epiſcopali dicuntur. Meminit illorum Luca. in 1. *Epiſcopus ſe principem imperij, vt Viridunenſis, & Metenſis, qui proximi ſunt, dicit.*

3 c *Primiceriatus.* De primicerio infrà lib. 1. tit. 25. nos etiam de eo lib. 15. Syntag. c. 23.

4 d *Perſonatus.* Nota hîc primiceriatũ dici perſonatũ. Perſonat⁹ eſt, in re beneficiaria, prærogatiua quędã apparẽs in Eccleſia ſine iuridictione, in ſede vel exedra, in ſtallo, vt dicunt, in choro præ cæteris honorifico. c. audita. 4. de reſtit. ſpoliator. gloſ. ad extrauagantẽ, execrabilis, in verbo, *perſonatus*, de præben. in Extrauag. commu. Dignitas quædam in Eccleſia perſonatus, vide gloſ. ad c. quia nonnulli, ca. ad aures, de reſcript. c. de multa, de præben. quid aliter ſit perſona, & perſonatus, vide quæ trado lib. 7. Syntagm. c. 1.

5 e *Donatio.* Collatio dicitur donatio. c. cauſam, 7. in fine, de reſcript. ca. fin. de offic. vicar. in Sext. c. propoſuit, c. quia diuerſitatem, c. penult. de conceſſ. præben. Ideò verò collatio donatio dicitur, quia qui confert, libere cui vult ex idoneis, confert; & poteſt vnum aliis præferre. Sicq; donatio, ratione conferentis, quia prouiſo non tenebatur conferre: l. donari, 83. de regul. iur. P. l. donari, 29. de dona.

de donation. P. lib. 39. tit. 1. quamuis, ſi inſpiciamus neceſsitatem conferendi abſolutè, quòd collator teneatur alicui conferre, collationi donationis definitio non competat: quia qui donat, poteſt ſibi ſi velit retinere, l. 1. de donation. cauſa mort. nec cogitur largiri. l. in commodato, §. ſicut commodat. P. At qui collationem beneficiorum habet, non poteſt ſibi reſeruare beneficium vacans. ca. 3. de exceſsib. prælato. lib. 5. tit. 31. c. fin. de inſtitutio. & tenetur alicui cōferre intra ſex menſes, niſi velit poteſtate conferendi poſteà priuari, iure deuoluto ad ſuperiorem, c. licet, & c. fin. de ſupplen. neglig. prælat. & in his quæ neceſſariò facit, liberalis eſſe non videtur. l. rem legatam, 18. de adimen. lega. lib. 24. P. tit. 4.

6 f *Deuoluta.* Deuolutio, eſt poteſtatis conferēdi beneficia, vel eligendi, tranſlatio in ſuperiorem eius qui conferre vel eligere intra tempus conſtitutum ſex menſium neglexit. c. 2. c. quia diuerſitatem, c. fin. de conceſſ. præbend. c. licet, ca. fin. de ſupplen. neglig. prælat. Deuolutio tamen iuris in ſuperiorem ex negligentia inferioris, duplici modo fit, vel extra concilium Lateranenſe, vel ex eo concilio. Extra illud concilium, tempora certa conſtituta certis generibus beneficiorum, & pro diuerſitate perſonarū prouiſarum, vel eligentium; quibus elapſis, ius conferendi negligentibus perit: vt in mandatariis, qui mandati ad beneficia vacatura vel vacantia impetrant reſcripta à ſum. Pontifice, cum clauſula, *motus proprij.* Hi enim habent decem dies poſt factam reſcripti præſentationem ei, cui mandatum directum eſt, à die cognitionis vacationis beneficij, ad illud petendum ſeu acceptandum; quibus elapſis ordinarius eſt liber in collatione. c. ſi pluribus, de præben. in Sexto. In Gallia tamen mandatarius non poteſt petere beneficium in vim mandati, ſibi conferri, antequam lapſus fuerit menſis à die præſentationis reſcripti; vt ſcribitur in titulo de forma mandati, in Concordatis. Aliud exemplum in iure optionis; qui enim in capitulo habet facultatem optandi beneficium vacans, debet intra viginti dies optare; quibus elapſis, priuatur illa facultate, quæ deuoluitur ad alium ſequentem. c. fin. de conſue. in Sexto. Aliud tertium, in patronis laicis, qui niſi intra quatuor menſes ad beneficium patronatum præſentauerint clericum ſufficientē & idoneum; aut niſi idipſum fecerit patron' clericus intra ſex menſes, ius plenum collationis deuoluitur ad ſuperiorem Epiſcopum. c. vni. de iure patro. in Sext. cum ſimilib. ibi nota. 4. Electio ad maiores dignitates Abbatiarum, Epiſcopatuū, Archiepiſcopatuum, & ſimilium, fieri debet intra 3. menſes; quibus elapſis, ni facta ſit, deuoluitur ad ſuperiorem. c. ne pro defectu, de electio. ca. poſtquam, 50. diſt. Ex concilio verò Lateranēſi aliæ inferiores dignitates & beneficia debēt conferri ab ordinario, aut ab eo qui collationis ius habet, vt diximus, intra ſex menſes; alioquin deuolutio fit poteſtatis à capitulo ad Epiſcopū: ab ambobus ad ſuperiorem: & ab Archiepiſcopo ad Patriarcham vel ſummum Pontificem, c. 2. c. cum noſtris, c. poſtulaſtis, de conceſ. præben. c. fin. de ſupplen. neglig. prælat. cum ſimilib. Vide quæ diximus de iure hoc deuoluto plenius lib. 17. Syntagma. iur. ca. 9. & 10.

7 Cæterùm non cenſetur vacare beneficium, quod fuerit extinctum vel ſuppreſſum, vt hic dicitur, quia non entis nullæ ſunt qualitates, l. eius qui in prouincia, de reb. cred. P. nec diſſolui vel non eſſe incipere non poteſt, quod non eſt. c. ad diſſoluendum. de deſponſat. impub. l. decem, de verbor. obligatio. P. l. Iulianus, de diuortiis, in P.

8 Sicuti nec beneficia vnita, dicuntur in poſterum vacare per ſe, neque ideò quòd nō conferantur intra ſex menſes, continentur ſub deuoluto ſtatuto in concilio Lateranenſi. Clem. vni. de ſupplen. neglig. prælat. niſi vnitum diuidatur, gloſſa ad c. 1. ad verbum, *vniendo*, de ſede vacante. inf. lib. 3. titulo 9. vel niſi ſuppreſſum vel extinctum reuiuiſcat.

9 g *Quocirca mandamus.* In hoc verſiculo reſoluitur, capitulum poſſe ſupprimere communi conſenſu dignitatem in Eccleſia, & poſſe quoque ex contrario conſenſu reſtituere in integrum. Diſputat autem gloſſa ad verbum, *Confirmatum*, num capitulum vel canonici, per ſe poſsint minuere aut tollere præbendas per ſe, ſine confirmatione ſummi Pontificis, de qua quæſtione cùm ſatis ſupérque diſputet & reſoluat, nihil ei addam, ſed per te illam legito, & notato vt ſingularem.

10 h *Contrauenerint.* Per electionem factam in locum ſuppreſsi beneficij, cenſentur canonici renunciaſſe ſuppreſsioni, & reſtituiſſe in primæuam naturam extinctum: vt non poſsint ampliùs poſt illam electionem dicere ſuppreſſum. facit c. cùm Martinus, 9. hoc tit. c. pro illorum, de præben. Diſputat hîc etiam gloſſa ſingularis perlegēda, quando vnico actu tacitè videatur quis renūciaſſe contrario priuilegio. iunge l. 2. de iure domi. impetra. lib. 8. C. tit. 34. l. his qui, de his qui per metum iudic. non appella. C. l. commiſſoriæ, de pactis inter emptor. & venditor.

Ad c. 9. Cùm Martinus.

1 *Clugienſis Epiſcopus.*
2 *Vnde ſumptum hoc c.*
3 *Ferraria ciuitas.*
4 *Diminutio præbendarum quando fieri poteſt.*
5 *Capitulum de quibus & quomodo ſtatuta facit.*
6 *Statutum tollit conſuetudinem.*
7 *Statuere non poſſunt contra canones clerici, poſſunt contra leges laici, & quare.*
8 *Bona menſa quæ. Clericorū vita cōmunis, & c. eo.*
9 *Diuiſio communitatis vnde.*
10 *Proteſtatio actui contraria non releuat.*
11 *Diminutio præbendarum redit ad numerum auctis facultatibus.*
12 *Canonicus in herbuqnis, & de diuerſitate eius.*

S V M M A.

Canonici qui aliquem, ſponte maximè, receperunt in Canonicum, ſupra numerum præbendarum debent eidem prouidere de fructibus ſupercreſcentibus.

Idem

Idem Clugienſi [a] Epiſcopo.

CVm [b] Martinꝰ Ferrariēſis [c]: & infrà. ¶ Dictus M. pro ſe ac quatuor ſociis ſuis propoſuit, quòd Ferrarienſes Canonici, vt eo ampliùs ſuos redditus augmentarent, quo prouentus Eccleſiæ (qui diuidi conſueuerāt inter plures) in vſus cederent paucorū [d], quatuordecim præbēdas [e] tantū, præter id quod menſæ [f] communiter deputarunt, in eadem Eccleſia contra antiquam conſuetudinem ſtatuerunt. Poſtmodū verò contra conſtitutionē ipſam voluntariè venientes, dictos quinque in canonicos receperunt, nullis præbendis aſsignatis iiſdem. Et licèt eorum redditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex ſuperexcreſcentibus redditibus prouidere. ¶ Verùm ex aduerſo fuit propoſitū quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrarienſi Eccleſia inſtituto, & Apoſtolicæ protectionis præſidio roborato: cùm vna in eadem Eccleſia præbenda vacaſſet, ad quorundam inſtantiam, duos ad eam, & poſtmodum ad preces Epiſcopi dictum M. & quendam alium ſine præiudicio [g] dictæ conſtitutionis in canonicos receperunt: ita quòd ipſi canonici de canonia nihil perciperent, donec primi duo eſſent præbendas integre aſſecuti. Cúmque per canonicorum induſtriam fuerit procuratum, vt ex poſſeſsionibus, quas Eccleſia tempore longo poſſedit, plures eis redditus ſoluerētur: ſuperexcreſcentes communi menſæ, quæ minùs ſufficiens fuerat, deputauerunt: quos dicti quinque ſibi poſtmodum petierunt cōtra capituli conſtitutionem in beneficium aſſignari: & infrà. ¶ Mandamus quatenus cùm in conſtitutione prædicta, & cōfirmatione ſedis Apoſtolicæ vel fuerit, vel eſſe debuerit, ſicut conſueuit [h], expreſſum: niſi in tantùm excreſcerent Eccleſiæ facultates, ꝙ pluribus poſſent ſufficere competenter: & iidem canonici in derogationē ſuæ conſtitutionis, ad vacaturas præbendas quatuor receperūt vltra numerum [i], &c.

1 a *CLugienſi.*

2 b *Cùm.* Hoc ca. eſt 5. ordine ſub eodem titulo in tertia compilatione.

3 c *Ferrarienſis.* Hic mentio fit de Capitulo Ferrarienſi, & de eorum ſtatuto contra antiquam conſuetudinem. Ferraria nomen vrbis celeberrimæ in Italia Circumpadana.

4 d *Paucorum.* Hîc ſtatutum Capituli non reprobatur, quo minuerunt numerum præbendarum, & ad quatuordecim reduxerūt, vt redditus, qui inter plures diſtribuebantur, in vſum paucorum cederent: quod intelligitur quando nō eſſent ſufficientes redditus ad plures canonicos commodè nutriendos; non enim ſunt ſupra facultates Eccleſiæ plures admittendi, c. 1. & c. authoritate, de inſtitut. & tit. vt determinatus ſit numer. cler. in Nouel. cum cauſa autem poteſt fieri hæc diminutio, & cum authoritate ſuperioris, vt in c. cùm acceſsiſſent, 8. ſuprà hoc tit. ſine cauſa verò non licet, maxime ſi fructus ſint ſufficientes pluribus, c. penul. infrà hoc tit. quia numerus potius augeri clericorum debet, vt Deo ſeruiatur, quàm minui. Vtrumque probatur in c. fin. de verbor. ſignificat. oportet & eſſe ordinem plenum, vt in l. generaliter, §. pen. de decurio. P. præcipuè vt intentio fundatorum retineatur, & nō aperiatur via auaritiæ: neque etiam ſtatus Eccleſiæ debitus & antiquus per inſolentiam alicuius ſubuerti debet. ca. 2. de ſupplen. neglig. prælat. lib. 1. tit. 10.

5 e *Quatuordecim præbendas.* Numerus præbendatorū per cōſequēs diminutus, &, vt paulò pòſt, *contra antiquam conſuetudinem.* Præbendæ námque diuiſæ, tot præbendaros exigunt. c. ex parte, 10. de conceſſ. præben. Capitulum Eccleſiæ cathedralis poteſt ſtatuere cum ſuo Epiſcopo proculdubio, c. cùm omnes, hoc tit. & ibi interpretes. Sine Epiſcopo verò regulariter non poteſt, niſi de his quæ concernunt factum tantùm ipſius Capituli ab Epiſcopo ſeparatum, Panor. in c. 1. nu. 14. de his quæ fiunt à prælat. ſine cōſenſ. cap. vel ſi approbet ſummus Pontifex, c. cùm acceſsiſſent, hoc tit. vel ſi quæ ſunt iuris communis ſtatuat ſeruari, vel ſi exemptum eſſet à iuriſdictione ordinarij. ca. cùm omnes, hoc tit. ſicuti capitulū Eccleſiæ collegiatæ nihil regulariter ſtatuit, etiā cum ſuo prælato, ſine authoritate Epiſcopi: niſi exēptū eſſet ab eius iuriſdictione, vel priuilegio, vel præſcriptione.

6 Sed num ſtatutum tollat conſuetudinem antiquam, hîc non dubitatur, ſed dicitur poſſe: quia & lex deſſuetudine tollitur, & cōtraria poſteriori lege, l. de quibus. de legib. P. l. pacta nouiſsima, de pact. C. & qui condere poſſunt, iidem & abrogare poſſunt. l. fi. C. de legib. l. nihil tam naturale, de reg. iur. P. c. 1. eo. tit. apud Greg. Imò ſi contra conſuetudinem ſtatuatur ab his, qui vtebantur cōſuetudine, qui eam non ignorabant, etiamſi de ea non meminerint, cenſentur illā ſuſtuliſſe, Pano. ad c. fin. de conſuet. quamuis conſuetudini contraria generalis lex lata à principe, qui facta conſuetudinum non præſumitur ſcire, non derogat localibus cōſuetudinibus. in c. 1. de conſtit. in Sex. Hæc itaque conſuetudo & ſtatutum ſibi mutuò derogant, & fortiorem vim habet, ꝙ poſtremum

locum ex his ſuſcipit. Ita in hoc ca. cùm Martinus,& ſuperiori, conſuetudo diuidendarum præbendarum valuit: poſteà ſtatutũ ſequens conſuetudinem ſuſtulit: contra ſtatutũ rurſus receptio plurium, ad conſuetudinẽ primã redit. Quicquid poteſt priuilegio concedi, poteſt conſuetudine introduci, ſciente eo qui poſſet priuilegium concedere. Innoc. ad c. Apoſtolicam, de ſimonia,& ad c. nouit, de iud. & ad c. cùm contingat, de fot. cõp. Oldr. conſil. 254. incip. Quia tota pars. Fortior etiã cõſuetudo, quàm ſtatutum; quippe quòd cõſuetudine poſſunt tolli canones, non ſtatuto, Bald. ad l. 1. qui teſta. face. poſſ. cuius rei rationem videtur reddere Panor. ad c. cum tanto, de conſuet. quòd conſuetudo naſcitur ex tacito conſenſu, & non præſumatur tanta ambitio in inducentibus talem conſuetudinem, quanta in condentibus ſtatutum canonibus aduerſarium; dehinc quòd timeatur de ſcandalo in diſſoluenda conſuetudine per tantum tempus continuata: quod ſequitur Felinus ad c. quod ſuper his, de maiori. & obedien.

7 Statuere porrò contra canones non poſſunt clerici, quamuis laici poſsint ſtatutũ contra leges facere, quia ſtatuta clericorum repugnarent fini æterno, quem habent canones, qui dirigunt ad Deum, glo. in c. cùm contingat, de iureiuran. Ius verò ciuile reſpicit finem, vtilitatem publicam & ſingulorum. l. 1. de iuſt. & iur. P. Renũciare autem poteſt quilibet iuri in fauorem ſui introducto, ca. ad Apoſtolicã, de regulari. c. 1. de renun. in Sex. l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. & hãc rationem adfert Panor. ad d. c. cum tanto, de conſuet. ſecundùm quam tamen arbitrarer, retentis terminis, quòd in quibus ius Pontificium ſtatuit in cõmunem vtilitatem animę, & ad finem ſalutis æternę, non poſsit fieri ſtatutũ à clericis contra canones, nec renunciatio, vt in c. ſi diligenti, de foro comp. at vbi canones reſpiciunt politiã & œconomiam Eccleſiaſticam, in fauorem & commodum ſingulorum, poſſe; vt in diſpenſatione fructuum præbendarum, exemplum capitis noſtri retinendo. Poteſt enim clericus, cultui diuino ſe mancipans, Eccleſiæ præbendam cum aliquo honeſto onere acceptare, ca. ſignificatum eſt, 11. de præben. poteſt & modico etiã valde & tenui beneficio acceptato contentus dici clericus, c. conquerente, 6. de cleri. non reſid. lib. 3. tit. 4. cano. clericus. 91. diſt. Faciliùs etiam contra conſuetudines ſtatuere poſſunt clerici, quàm contra canones: quia in tollenda conſuetudine nihil fit contra legem ſuperioris, & ſic eliditur contraria ratio. Cle. ne Romani, de elect. Sed & ſæpe conſuetudo contra ius eſt, ſtatutum autem contra conſuetudinem, reducit negotium ad ius cõmune, ideò fauorabile, cùm res de facili ad ſuã naturã primæuã reuertatur. c. ab exordio, 35. d. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret, de pact. P.

8 f *Menſa.* Menſa, quaſi meſa, ſeu media, quòd inter duos poneretur accumbentes: ſcilicet cibi ſumendi cauſa, vt ait Varro. Bona menſæ dicuntur, communiter omnibus diſtribuenda, & ex quibus æquè omnes de collegio participãt. Menſa námque communi, clerici Eccleſiarum olim nutriebãtur, nõ ſeorſum, eodémq; loco dormiebãt. Sicut oſtendit Alexã. 2. lib. 1. de lapſis, cuius verba referuntur in ca. præter hoc, §. præcipientes, 32. d. idẽ in cõcilio Tolet. 4. c. 24. in c. omnis ętas, 12. q. 1. Tempore etiam Apoſtolorum omnia in cõmune ferebantur, & ſingulis, prout neceſſarium erat, dabatur: Actor. 2. verſ. 44. & 45. & c. 6. verſ. 1. & 2. Poſteà autem & tempore perſecutionum, Chriſtianis fugiẽtibus in eremum, ſeparatim aliquandiu vixerũt: donec in Cænobia collecti communem rurſum vitam receperunt, vt ſcribit Gregorius Nazianzenus, in monodiis D. Hieronymus. Extat regula B. Baſilij, quódq; de his ſcripſit Philo Iudæus, lib. περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν, id eſt, de vita contemplatoria, aut de precatorum virtutibus, quem librum Euſebius lib. 2. Hiſtor. Eccleſiaſticæ teſtatur fuiſſe ſcriptum de Chriſtianis, & ſubſcribit D. Hieronymus Euſebio. Ferunt primum B. Baſilium, formulã congregationis & cænobiorũ eremitis dediſſe, circa annũ Dom. 350. Subinde D. Benedictum Nurcinum, Monachos libere vagantes, monaſterio ſub regulari conſtitutione cõcluſiſſe, circa annum Dom. 530. vt ſcribit Gregorius lib. 2. Dialog. c. 1. & 33. Volaterran. li. 21. Polydor. Virgil. lib. 7. ca. 3.

9 Horum exemplo aliæ poſteà familiæ religioſæ congregatæ, vel ſtrictioris vel laxioris viuendi formulæ. Peperit religio diuitias, ſoluíque ex illis paulatim cœpit ſocietatis arctũ vinculum, & quæ diuiſa bona Abbatiarum vel Eccleſiarum, partim ſingulis, partim retenta bona communia, & præbendæ diſtinctæ præſentibus, aliquãdo & abſentibus ex cauſa iuſta. Felin. in c. Iacobus, nu. 1. de ſim. Panor. ad ca. licet, in fin. de præben. Factæ Eccleſiæ Abbatiales Epiſcopat⁹, Epiſcopatus Archiepiſcopales, vt in Extrau. Saluator, de præben. fundationes etiam ſecutæ Eccleſiarum, in quibus diſtinctę præbendæ, in aliis non, c. ex parte, de conceſſ. præ. in aliis præbendis bona ſeorſum aſsignata, vt hîc vineæ; alia communia relicta omnibus, quæ menſæ dicuntur, quaſi pro cõmuni victu eorum, quorum menſa dicitur eſſe: vt in noſtro ca. & ca. cùm omnes, 6. ſuprà hoc titu. Vix autem inueni capitulum habens menſam ſeu bona menſæ, quin aliquando non habuerit communem vitam ſine ſeparatione præbendarum, quæ poſteà ſeparatæ fuerint. Nam olim victus communis non ſolùm fuit inter religioſos & monachos, ſed etiam inter canonicos Epiſcopalium quoque ſedium: vt liquet ex can. in omnibus, de conſecration. diſtin. 5. cap. quoniam, 9. de vita & honeſt. clericor. Separata & fuit bonorum Eccleſiæ poſſeſsio, & diuiſa inter Epiſcopum vel Abbatem, & capitulum & monaſterium, vnde & ſeorſum viuere cùm cœperunt, bona menſæ prælati, & bona menſæ capituli dicta, vt c. poſſeſsiones, 10. & c. vt ſuper, 8. de rebus Eccl. non alien. lib. 3. titu. 13.

10 g *Sine præiudicio.* Hæc proteſtatio non prodeſt, quia eſt contraria actui, cui adiicitur; nec releuat proteſtantem, l. qui in aliena, §. celſus, de acquir. hære. & noſtro cap. Contraria autem ſunt, recipere aliquem in canonicum, & nolle ei dare præbendam: cùm non poſsit eſſe canonicatus diu ſine præbenda. c. relatum, de præben. Vide quæ tradit

hac de re Rebuffus, ad §. ſtatuimus, ad verba, *Canonicatum & præbendã*, de collation. in Cõcor. vbi & quando canonicatus cum præbenda veniat in collatione,& quæ diximus lib. 17 Syntag.ca.2.

11 h *Sicut conſueuit.* Nota, in diminutione præbendarum facta à ſummo Pontifice,vel permiſſa, intelligi clauſulam, niſi in tantum excreſcerent facultates,quæ pluribus poſſent ſufficere, ſimilis tex. in c.fin.de verbo.ſig. quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus.ca. cùm ceſſante, de appell. Cauſa autem diminutionis numeri prębendarum eſt,quòd facultates non ſufficerent ad tot, quot fuerunt requiſiti,nutriendos; ſupplenda enim clauſula,quæ ſolet apponi,ſi omiſſa ſit, quæ rationem veluti animam negotij cõſtituit.vt in l.quod ſi nolit, 31.§. quia aſsidua,de ædilit.edict.lib.21.P.titu.1. l.ſi quis donaturus, 24.de vſufruct. lib. 7.P.titu.1.l.ſi fundus,6.de euictio.P.l.1.C.de fideiuſſ.ca.2.de reſcrip. c.quemadmodum,de iureiuran.

12 i *Vltra numerum.* Tunc exiſtentem,cùm receperunt,& erat exceptio canonicorũ denegantium præbendas; verùm replicatio, quòd nihilominus ſupra numerum recepiſſent in canonicos petentes nunc præbendas;& ideò ſponte cenſentur numerum auxiſſe, & iuxta receptionem tenentur receptis de præbendis prouidere,c.relatum,c.dilectus, de præben.c.cùm ſuper, de conceſſ.præbend. quamuis aliter dicendum eſſet, ſi mandatarius ad effectum habendi dignitatem, fuerit interim canonicus creatus:quia cenſetur hic canonicus in herbis ad effectum, & in expectatione tantùm ſine aliqua prærogatiua canonici, quandiu expectat.Rota decıſ.445. in nouis. Ideò is neque diſtributiones quotidianas interim habebit, neque intererit actibus capitularibus:Imola in Clem.fin.de præben. Rebuffus ad §.fina. de reſerua. beneficio. in Cõcor. nam qui habent canonicatum ex mandato, ſub expectatiua præbendæ, habent ius ad rem,non in re.c.fin.de conceſsio.pręben.in Sexto. c.quędam,de præben. in Sexto. Quando verò capitulum ſponte in canonicum ſupra numerum conſtitutum,aliquem recipit: videtur ius canonicatus plenè concedere,quamuis non cõferat tunc præbendam: verùm nihilominus talem canonicum ſine præbenda, non dicemus beneficiatum, Panot.in c.in noſtra, de præbend. Calderi. ad noſtrum ca.quod notabile eſt,in eo maximè, quòd talis canonicatus ſine præbenda, cum alio beneficio non faciat pluralitatem beneficiorum, beneficium quippe non dicitur ſine fructibus. ca. ſi quis obiecerit,1.q.3.c.de multa,de pręb. Vide Gome.ad regulã de annali poſſeſſore, & quæ nos diximus lib.17.Syntagma.ca.1.de finitione beneficij.

Ad c 10.Eccleſia ſanctæ Mariæ.

1 Abbas quid.
2 Sancti Syluestri Eccleſia Romæ.
3 Vnde ſumptum hoc c.
4 Eccleſia S. Mariæ in via lata, & de aliis eius nominis.
5 Laicorum & clericorum appellatio vnde.
6 Religioſa perſona quæ.
7 Iudices laici non cognoſcunt de cauſis & perſonis Eccleſiaſticis, paucis exceptis.
8 Vt in feudis.
9 Laici obſequi,nõ imperare Eccleſiaſticis debent.
10 Statutum laicorum non ligat clericos,etiamſi ſit illis fauorabile.
11 Contrà, conſuetudine exiſtente fauorabili, & quando ea liget, & quomodo clericos.
12 Approbatione noſtrum facimus, & 16.
13 Prædium vnde dictum, & eius ſpecies.
14 Miniſteria quæ 15 Ornamenta quæ.
17 De confirmatione ſummi Põtificis quid operetur.
18 De Senatore Romano & eius poteſtate.
19.20 De Senatu Romano, quando cœpit authoritas eius imminui, & ſeq. 21.
22 Sententia Senatoris quibus rationibus reprobata.
23 Non vocatus non poteſt condemnari.
24 Niſi confeſſus.
25 Aut conuictus.

S V M M A.

Statutum laicorum ſolum, generale vel ſpeciale, non poteſt extendi ad perſonas vel res Eccleſiaſticas,etiam in fauorem earum.

Idem Abbati [a] & conuentui ſancti Syluestri [b].

ECclesia [c] ſanctæ Mariæ [d]: & infra. ¶ Nos attendentes quòd laicis [e], etiam religioſis [f] ſuper Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis nulla [g] ſit attributa facultas: quos obſequẽdi [h] manet neceſsitas, non authoritas imperandi: à quibus ſi quid motu proprio ſtatutũ fuerit, quod Eccleſiarum etiam reſpiciat commodum [i] & fauorem, nullius firmitatis exiſtit, niſi ab Eccleſia fuerit approbatum [k]. Vnde ſtatutum [l] Baſilij [m] de non alienandis prædiis [n] ruſticis vel vrbanis, miniſteriis [o] & ornamentis [p] Eccleſiarum: illa reprobatum fuit potiſsima ratione, quòd auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum [q]. ¶ Quod à Senatore [r] factum fuerat in prẹiudicium monaſterij non cõuenti [s], nec confeſsi [t], vel conuicti [v], in irritum reuocantes eaſdẽ poſſeſsiones, reſtituendas ſibi ſententialiter definimus [x].

1 a ABbati. אב Ab, apud Hebręos, pater dicitur, addito verò, א, in fine Chaldaicè, fit *Abba*, id eſt, Pater, D. Marci cap. 14. ad Romanos 8. ad Galatas 4. Anachoretæ in Syria, vitæ ſuæ duces hoc nomine Abba, tanquam patres ſpirituales, cohoneſtarunt. Vide D. Hieronym. in epiſt. ad Galat. cap. 4. Dictus & Abbas ἀρχιμανδρίτης, Archimandrita, quo tempore in tyrannicis perſecutionibus, Chriſtiani fugerunt in ſolitudines, & μάνδρας, hoc eſt, ſpecus inhabitarunt: ex quo

& tunc monaſteriis quibuſdam præpoſiti Archimandritæ dicuntur, vt in l.nos reddẽtes, §.omnes, de ſum. Trinit. C. §.ſi verò relinquens, de Monac. in Nouel. 5. Monachi & filij dicuntur, vt Abbas pater, in c.ſicut tuis literis, 33. de ſimon. inf. li.5. tit.3.

2 b *S. Sylueſtri*. Romæ exiſtentis.

3 c *Eccleſia*. Hoc ca. ſumptum eſt ex ca.5. de foro competen. in 3. compilatione. Vide huius c. portionem & hypotheſin in ca. 3. & 4. infrà, vt lite pendente nihil innouet. lib.2. tit.16.

4 d *Sanctæ Mariæ*. Hæc fuit Eccleſia Sanctæ Mariæ in via lata, Romæ. dicto ca. 3. vt lite penden. nihil innou. & eſt in 7. Regione vrbis, vt ait Publius Victor, libello de Vrbis Romæ regionibus; & eſt vna ex Eccleſiis, ex quibus Cardinales Diaconi accipiunt titulos: vt habetur in libro prouinciali Romanæ ſedis. Dicitur autem Eccleſia ſanctæ Mariæ in via lata, ad differentiam aliarum Eccleſiarum, ſub titulo Sanctæ Mariæ, vt, ſanctæ Mariæ in Porticu, Sanctæ Mariæ in Coſmedim, Sanctę Mariæ nouæ, Sanctæ Mariæ in Dominica, in quibus tituli, vt dixi, Cardinaliũ Diaconorum: Sãctę Mariæ verò trans Tyberim, quæ eſt titulus Cardinalis Epiſcopi: Sanctæ Mariæ maioris, quæ eſt Patriarchalis Eccleſia, & p Archipresbyterũ regitur, de quo meminit inſcriptio c.fin. huius tit.

5 e *Laicis*. Duo ſunt genera Chriſtianorum, aliud eorum qui laici dicuntur, aliud clericorum. ca. duo ſunt, 12. quæſt. 3. Laici dicuntur populares, plebeij, & qui ſacris non ſunt initiati, à λαὸς, vel λᾶας, lapis: ſunt enim tales duræ vt plerumque ceruicis, vnde durum hoc genus finxerunt Poëtę natum ex lapidũ proiectione facta per Pyrrham vxorem Deucalionis, Ouid. Metamorph. lib. 1. fab. 8. Clerici, à ſorte Dominica: quia in partem etiam in hoc ſeculo elegerunt cultum Dei. ca. cleros, 21. diſtinct. dicto ca. duo ſunt, 12. quæſt. 3. Vide quæ diximus de vtriſque lib. 16. Syntagm. c.1. & lib.2. Inſtitutionum iuris Pontificij, atque in c.ſi ſententia, 16. de ſentẽt. excõm. in Sex. Separantur clerici ab appellatione populi, vt ea in odioſis, veluti in interdicto Eccleſiaſtico, nõ contineãtur. In fauorabilibus tamen priuilegium conceſſum omnibus alicuius regni vel prouinciæ, ab eo qui in vtroſque habet authoritatem; & cõprehendit clericos, vt laicos, c.dilecti filij, 17. de foro compet.

6 f *Etiam religioſis*. Id eſt, bonis, & religioni ſeu cultui diuino deditis, vt apud Cicero. 4. Verrina, religio iudicandi; & cura anxia & ſolicita bene iudicandi, apud Plinium lib. 4. Epiſtol. Imperator ita iuris reliogioſiſsimus in §. 1. Proœmij Inſtitutionũ. Religio potiſsimùm erga Deum dicitur, l.2. de inſti. & iur. *Religio*, inquit Cicero 2. de Inuentione, *eſt quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ, quæ diuina vocatur, curam ceremoniaſque adfert*. Naſcitur enim hæc cura à diuinorum obſeruatione, quia à relegendo dicta religio, vt idem ait Cicero 1. de Natur. Deo. Plutarchus verò in vita Pauli Æmilij religionem putauit rerum diuinarum eſſe ſcientiam. Vide §. nullius. & §. religioſum, de rerum diuiſ. apud Iuſtinian.

7 g *Nulla*. Iuriſdictio temporalis ſeu laicorum, regulariter non cognoſcit de rebus vel perſonis Eccleſiaſticis, ſine permiſſu Pontificis. c. nullus, 2. de foro compet. lib. 2. tit. 2. c. at ſi clerici, 4. c. clerici, 8. c. cùm non ab homine, eod. de iudic. lib. 2. tit. 1. ſicq; & nouo iure ciuili; antiquo emendato, conſtitutum, in Authen. caſſa. Auth. clericus, & conſtitutione Fride. ſtatuimus, de Epiſco. & cleric. C. §. ſtatuimus, de conſuetudine. in Vſib. feud. l. decernimus, 13. de Epiſcopa. audien. Neque etiam cauſæ prædictarum rerum & perſonarum, aliò quàm Põtificio iure terminantur. c. quod clericis, de foro cõpet. vt perſona Eccleſiaſtica etiam volens non poſsit alibi quàm coram ſuo iudice Eccleſiaſtico in ius vocari, vel in alium conſentire, ca. ſi diligenti, de for. competen. quo emendantur leges ciuiles, quæ permittebant illis foro clericali renunciare. in l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. & l. ſi quis in conſcribendo, 51. & l. cum clericis, de epiſco. & cler. C. ſublata eſt & conſtitutio l. omnes, 33. eius titu. atque ex Nouella 79. & 83. conueniuntur ſolùm coram Epiſcopis. Sunt tamen caſus & cauſæ, in quibus clerici conueniri poſſent corã iudice ſeculari; de quibus nos tractam⁹ li. 49. Synt. c.1. videbis & aliquos caſus in gl. ad c. ad abolendã, ad verbũ, *Relinquatur*, de hæret. lib. 5. tit. 7.

8 Cauſa feudalis & eius quæſtio inter clericum & laicum poteſt etiã terminari & decidi coram domino feudi. c. ex tranſmiſſa, 6. de foro cõp. Dicunt & conſuetudines feudorum ligare clericos. Hoſt. & Anton. ad c. quod clericis, de foro compet. Ita quandocunque feudorum cauſa, agitur coram foro ſeculari, d. ca. ex tranſmiſſa, & ca. verum, de foro compet. ca. cæterum, de iudic. vbi reddunt rationem interpretes. ca. imperialem, §. prætereà, de prohib. feud. ali. per Federic. Panor. q. 6. num. 3. in quæſtionib. diſputatis.

9 h *Obſequendi*. Laici non debent imperare, ſed obſequi perſonis Eccleſiaſticis, c. fin. de reb. Eccl. nõ alien. c. ſolitę, 6. de maior. & obed. infrà tit. 34. c. lege, c. ſuſcipitis, 10. diſt. & principes, in cauſis animæ & Eccleſiæ, ſubſunt Epiſcopis, vt Dei vicariis: exemplum in ca. Valentinianus, 63. diſtin. ex Theodoreto lib. 4. Hiſtor. Eccleſia. cap. 7.

10 i *Commodum*. Statutum laicorũ, quod reſpicit etiam commodum clericorum, non valet, niſi ſum. Pontif. authoritate comprobetur. Quemadmodum reprobatur ſententia iudicis laici in perſonam Eccleſiaſticam vel de rebus Eccleſiaſticis, etiamſi pro eis lata fuerit, c. ſi diligenti, 12. de foro competen. vt & ſententia à non ſuo iudice lata, nulla eſt, c. at ſi clerici, de iudi. c. in primis, 2. quæſt. 1. c. ad audientiam, de conſuet. l. fin. ſi à non competẽt. iud. C. cum ſimilib. Subſtãtialis cauſa actus perficiendi, eſt poteſtas, ſine qua, non ſecus quàm ſine voluntate, nihil agitur. l. multum intereſt, ſi quis alteri vel ſib. C. l. 1. de iure codicilloř. P. nullus maior defectus quàm poteſtatis, ca. 1. 20. diſt. neq; ſententia ſeu lex, vel ſtatutum, ligat alios quàm ſubditos pronunciãtis vel ſtatuentis, c. à nobis fuit ex parte, 21. de ſent. excõm. l. fin. de iuriſ. om. iud. P.

11 Conſuetudinem laicorum tamen quidam arbitrantur pertinere poſſe ad clericos, & eos ea vti poſſe, ſi in commodum eorum ſit, & fauorem, vt notat Rocchus Curtius, ad c. cum tanto, ſectio. 8.

num.

num. 71. de conſue. vbi & citat plures interpretes. At mihi dubia eſt eius ſententia, dum poſteà nu. 72. illud in ſtatuto laicorum explicat, vt poſsit clericus eo vti contra laicum per ſe, cùm ſtatuta laicorũ hic non ligent clericum, etiã in eius commodũ, niſi dicamus non ligare, ſi nolit: at ſi velit, eo vti poſſe clericum in ſui fauorem, vel ſi non obſtet canonicæ diſpoſitioni, vel ſi lex eſſet conſona iuri ciuili recepto per ius canonicũ, vt in ca. 1. de noui oper. nunciat. Conſuetudo verò fauorabilis perſonis Eccleſiaſticis, eis poterit prodeſſe potius quàm ſtatutum; quòd conſuetudo approbata quoque cenſetur ab Eccleſia, poſtquam ita ea & clerici ſine contradictione cum populo vſi fuerunt. Alexan. ita conſil. 211. num. 2. volum. 2. reſpondit conſuetudinem laicorum, vt in ſucceſſione, generaliter loquentem comprehendere clericos; ſtatutum non vtique, ſi de clericis ſtatuat nominatim, quia tunc videretur vſurpata in clericos authoritas, per c. noſtrum Eccleſia ſanctæ Mariæ: ita pleraque licita ſunt in genere, quæ licita non ſunt in ſpecie, vt in ca. quid autem, 8. quæſt. 1. ca. 2. de offic. iud. ordin. l. 1. §. ad quæſtionem, de quæſtion. P. Proinde ſi ad res temporales cõſuetudo pertineat, & de his clerici velint commercia exercere cum laicis, debent cõſuetudines locorum & ſtatuta etiam laicorum ſequi: vt ſi contractus ineundi ſint, ſequendæ erunt ſolemnitates in illis ex conſuetudine requiſitæ. ca. 2. de maiorit. & obedien. atque tranſgreſſor conſuetudinis punitur vt tranſgreſſor legis, ca. in his, 11. diſtin. Quemadmodum enim laicus nõ poteſt tranſgredi conſuetudinem ſine peccato, ſic nec clericus cum eo contrahens, ex conſequentia: quia contractus claudicare non debet, l. Iulianus, §. ſi quis à pupillo, de actio. emp. P. nec contractus ex parte clerici valeret, cùm ex perſona laici nullus eſſet, quia contractui eius lex reſiſtat, l. cùm lex, de fideiuſſ. P. l. non dubium, C. de legib. Quare clericus, qui voluerit ſibi laicum obligare, debebit ſequi conſuetudinem laicorum contrahendi, Freder. de Senis, conſil. 85. incipiente, Statuto ciuitatis Peruſinæ, &c. Idipſum dicẽdum de aliis, quæ cum laico gerit clericus, vel perſona Eccleſiaſtica. Alexand. conſil. 93. volum. 2. Paulus Caſtren. conſil. 159. incipien. In præſenti cauſa, Bald. in repetition. Magna. l. cunctos populos. Arbitror & ego, ſtatuta laicorum in rebus temporalibus, pertinere quoque ad perſonas Eccleſiaſticas, ſi eas velint poſsidere, ſi non reſiſtat ſtatutum priuilegiis Eccleſiaſticis. vt in dicto ca. 1. de noui oper. nunciat. ſicuti in c. quæ in Eccleſiarum, hoc tit. Prohibetur ſtatuere laicis de rebus Eccleſiæ, vt indemnitati earum obuiam eatur: vt contrà dicamus, ſi in damnum non ſint, reiici non debere. Si quando etiam conſuetudo mixta ſit ex laicorum & clericorum moribus, ſeu comprobatione & vſu: clerici ea obligantur quoque, non tanquam laicorum, ſed propria. Antonius Geminian. & Felin. ad ca. noſtrum. Ea ratione interdum mandantur lites decidendæ Eccleſiaſticæ, ſecundùm conſuetudinem bonam terræ, vt in c. cùm veniſſent, 3. de eo qui mittitur in poſſeſſio. cauſa rei ſeruan. lib. 2. tit. 15. Si conſuetudo non ſit contra canones, nam tunc non eſſet ſequenda, vt in c. cum cauſa, 8. de ſentent. & re iud. dehinc ſi ex permiſsione iuris Pontificij, perſonæ Eccleſiaſticæ agant vel defendant coràm laico iudice, ſi conſuetudo vel ſtatutum diſponat circa ordinatiua iudicij, in foro ſeculari, ſeruabitur & contra clericos. gloſ. & interpretes ad ca. quod clericis, de foro compet. & ibi Panor. Poſtquam enim ius Pontificium permittit & ſtatuit, vt actor ſequatur forum rei, vt in ca. cùm ſit generale, de foro compet. cenſetur etiam velle, vt cauſa agatur ibidem ex more fori, ſine quo non poteſt fieri iudicium, arg. l. 2. de iuriſd. om. iud. P. l. ſi quando, C. de inoffi. teſtam. Alia & ratio, quia illa ordinatiua iudicij potius cauſam permiſſam foro, quàm perſonam reſpiciant, Panor. ad d. c. quod clericis.

12 k *Approbatum*. Dictũ eſt ſuprà c. 7. & facit c. 2. de iud. approb. facit, vt cenſeatur ſtatutũ ab Eccleſia approbãte. l. 2. §. omnia, de vet. iu. enuclean. C.

l *Statutum*. Hoc ſtatutũ de non alienandis rebus Eccleſię, videtur iuri cõi cõforme, de quo poſteà.

m *Baſily*. Vide infrà in verbo Senatore, in cap. 1. bene quidem, 96. diſt. ex Synodo 3. habita Romę ſub Symmacho ſummo Pontifice, fit mentio conſtitutionis editæ ab eminentiſsimo viro Præfecto Pretorio atque patritio Baſilio agente vices præcellẽtiſsimi regis Odoacris de electione ſummi Pontificis, quæ quia à nullo antiſtite Romano fuerat confirmata, reiicitur. Odoacer, ſecundùm Iordanum libro de rebus Geticis, rex gentium, Gotthorum regibus Romam tenentibus & Italiam, omnem Italiam ſubiugauit, & quatuordecim annis vſque ad Theodoricum imperauit.

13 n *Prædiis*. Prędij appellatio à præſtando, vt Varroni placet 4. de ling. Lat. fundum vrbanũ & ruſticum continet, l. quæſtio eſt, 115. de verb. ſign. lib. 50. P. tit. 16. l. dotale, 13. de fundo dota. tit. de ſeruitut. vrbanor. & ruſtic. prædior. P. tit. de præd. & aliis reb. min. ſine decre. non alien. C. Vrbana prædia quę ſint, explicat l. vrbana prædia, 208. de ver. ſign. P. l. 4. §. 1. quib. mo. pignus vel hypoth. tacitè cõtrah. lib. 20. P. tit. 2. l. 1. comm. præd. P. lib. 8. tit. 4.

14 o *Miniſteriis*. Vrbana vel vrbica miniſteria, pro ipſis miniſtris ſeu ſeruis, qui nobis in vrbe, & aliquando extra vrbem, ratione tamen vrbicæ neceſsitatis, miniſtrare cõſueuerunt. vt in l. in eadem, ex quib. cau. maior. P. l. 2. de ſeruis fugiti. P. Ad miniſteria, vaſa etiã Eccleſię, cãdelabra, & alia ſimilia pertinere poſſunt, libri, calices, c. 1. de pign.

15 p *Ornamentis*. Ornamenta, quæ ad cultus decorem & dignitatem & ornatum Eccleſiaſticum pertinent, vt tapetia, cortinæ: ornamentorum nomine continentur, quæ venuſtatis & ornatus cauſa ſunt, l. quamuis, 26. de auro & argen. leg. lib. 34. P. titu. 2. Generalis hæc vox, quanquam aliquando inde excipiuntur quę aliis vſibus quàm ornandi traduntur; quæ alioquin & ornare poſſent, vt annulus ſignatorius. l. ſignatorius, 73. de ver. ſigni.

16 q *Roboratum*. Facit ſummi Pontificis authoritas, vt edicta vel placita regum aut principum, obligent perſonas Eccleſiaſticas, quia ita confirmando ſua facere cenſetur. in c. ſi Apoſtolicæ, de

præbē.in Sexto.Sic de decimis ſtatuunt ex Eccleſia percipiendis ex conceſsione ſummi Pontificis, de quibus nos lib.2. Synt.c.20. Sic & cognoſcunt iudices regij in Gallia de poſſeſsione beneficiorum Eccleſiaſticorum, ex conceſsione Martini Papæ, de qua Guido Papæus deciſio.1.imò poteſt ſummus Pontif.non tamen alius Epiſcopus, laicis ſpiritualium iurium poteſtatem facere 3.& dare illis ex priuilegio vel mandato delegationis, poteſtatem excommunicandi clericos. c.Memiam, 2.queſt.4.gloſ.in ca.præter hoc, §.verum, ad verbum, *ducibus*, 32.diſtin. & poteſtatem conferendi beneficia, decimas retinendi, & alia ſimilia faciendi, de quibus hîc Panor.num.5.Sunt & hodie approbatæ conſtitutiones Imperatorum, & leges ſeu reſponſa Iuriſcōſultorum, per ſummos Pontifices, in quantum libertati Eccleſiaſticæ & priuilegiis eius non derogant, vel non repugnant ſacris conſtitutionibus canonum, aut fidei Catholicæ: & ſeruari mandantur, ca. de capitulis, cum ſequentib.10.diſtin. nec ſacri canones dedignantur ſequi leges ciuiles in his. in c.1. de oper. noui nunc. Et proinde leges conſonæ canonibus, quæ ſtatuunt de prohibenda diſtractione rerum Eccleſiaſticarū, in l.iubemus nulli, cum Authen. ſequentibus, & alibi in Nouell.de reb.Eccleſi.non alien. receptæ ſunt, paucis circa formulā alienandi additis, & immutatis. ex cap. ſine exceptione, 12.quęſt.1.& ti.de reb.Eccleſi.non alien.& ſimilib. Cæterùm alia extra corpus iuris præſcripta, etſi bona Eccleſiæ videantur, tamen, vt dictum eſt, Eccleſiam non obligant: nam non ſufficit aliquid bonum eſſe factum, niſi etiam bene fiat. Neque zelus omnis religioſus bonus eſt, niſi ſecundùm diſcretionem ſit, & fiat ab eo, qui facere poſsit.ca. non in perpetuum, 24.quæſt.3.

17 Confirmatio ſummi Pontificis, validat ea, quę ab eo, qui faciendi non habebat poteſtatem, facta ſunt.c.1.& 2. de confirm. vtili vel inutili. c.1. de tranſactio.facit l. & quia, de iuriſ. om.iud.P. l. adoptio, 38.de adoptio. lib.1.P.titu.7.

18 r *A Senatore.* Perpetua per annos plus minus quinquaginta, vt ait Onuphri⁹ in notatis ad Clementem 3. apud Platinam, inter populum, Pontificéſque Romanos, diſcordia ciuilis fuit excitata, ob cauſam vrbani regiminis, cùm populus Roman⁹ ſummoto ab adminiſtratione Pōtifice ſuo, Senatores, qui Reipublicæ præeſſent, cum patritio quodam ſumma cum authoritate creaſſet: vt ait etiam Otho Frigingenſis Epiſcopus lib.7.Hiſtoriar. & lib.1. de geſtis Friderici Imperatoris. Cuius rei occaſione Innocent. 2.& Cæleſtinus 2. animi dolore defecerunt: Lucius 2.penè eſt interfectus: Eugenius 3.Alexād.& Lucius 3.vrbe pulſi: Vrbanus 3. & Gregorius 8. exules fuêre. Narrat & Platina, in Iohan.13. tempore quo adeptus eſt Iohannes 12. quem vocat ipſe 13. ſedem, nempe anno 955.fuiſſe tunc Romæ duos annuos Conſules: ex his vnum ex nobilitate præfectum, qui ius populo diceret: ex plebe autem duodecim Decatchones creari ſolitos, qui vicem Senatus gererent. Non carebant enim tum omnino Romani ditione aliqua, quā per illos regebant; & potētiā factiones plures contra ſummos Pōtifices cōcitabant: donec nouiſsimè vtraque parte tanti diſsidij pertęſa, populus Romanus cū populari ſuo Pontifice Clemente 3.pacē his conditionibus egit; vt Senatoribus confirmatis, præfecto ſublato, in eius locum patritius vt anteà crearetur: vt adhuc legitur in libris cenſuum Cameræ Apoſtolicæ. Sub Innocentio 2. vt ait Platina in eo, quidam ex Romanis ſeditionibus potentiam quærentes, Senatores creauêre, qui Rempublicam Romanā, ditionémq; ad ſe pertinentem gubernarent, quibus reſtitit Innocentius: & habito contra eos apud Lateranum concilio inſtituit, ne quis laicus manum violentā clerico iniiceret, populúſque vt rebellis anathemate notatus eſt, & tunc primùm à Pontificum electionibus excluſus, imò cleri primiores exceptis Cardinalibus, vt ſcribit Otho Frigingēſis lib. 7. Hiſtoriar.c.27.31.34.& lib.1.de geſtis Friderici.c.27.& c.29.Eugenius 3.aliquando Senatores ipſos eò pepulit, inquit Platina in eo, vt petita pace magiſtratu ſe abdicarent. Poſteà autem ſub Adriano 4.refert vexatum Pontificatum à Conſulibus; alij, vt Onuphrius, leguut, à Senatoribus, libertatem Romanam reſtituere conantibus; ſub Alexandro verò creatos qui & ei fauerent. Lucium porrò 3.dum abolere vellet Conſulum, vel, vt alij notant, Senatorū in vrbe nomen, vrbe pulſum, & effoſſos fuiſſe oculos eius fautoribus in vrbe deprehenſis. At Nicolaus 3. qui ſedē adeptus eſt anno 1277. Carolo Siciliæ rege vicario ſuo, ſeu Senatore, Senatoriam dignitatem in ſe tranſtulit, vetuítque perpetuo edicto, ne quis rex aut princeps ipſum magiſtratum petere aut obire auderet, Platina teſte in eo. Extat plena conſtitutio & integra Nicolai 3.in c.fundamēta, 17.de electio n.in Sext. & conſtituitur ibidem vltrà, ne quis Imperator rex Romanorum, vel alius rex, princeps, marchio, dux, comes, aut Baro, vel quicunq; notabilis præeminētię, potentiæ ſeu poteſtatis, excellentiæ vel dignitatis exiſtat, frater aut nepos eorum, ad tempus vel in perpetuum, ſeu quiuis alius vltra annale ſpatium, quouis modo, colore, vel cauſa, per ſe vel per aliam perſonam quomodolibet ſubmittendam, in Senatorem Capitaneū, patritium aut rectorem, vel ad eiuſdem vrbis regimen ſeu officium, nominaretur, eligeretur, ſeu aliàs etiam aſſumeretur, abſq; licentia ſedis Apoſtolicæ ſpecialiter.

19 Depreſſerunt Senatorum authoritatem priſcam iſtæ contentiones ſummorum Pontificum: ſed non ſub Pontificibus cœpit concidere maieſtas Senatus priſci, ſed anteà ſub Imperatoribus, qui, tranſlata in illos poteſtate, vix paſsi ſunt in aliquibus ſocios. Et quamuis aliquando quidam ex illis plurimum Senatui Romano detulerint, vt Gratian.& Valent.in l.vni.de Senatuſconſul.lib.1. C.tit.16.iuxta l.non ambigitur, 9 de legib. P.l.ius Senatorum, 8.de dignita.lib.12. C.tit.1.tamen non eandem conſeruarunt quam habebant ante Cæſares authoritatem. Atque ideò dum primùm Cæſar Dictator cœpit opprimere Rempublicam, languere Senatus authoritas, ac deinceps poſt Auguſtum interire etiam cœpit, cùm vnius iam

arbitrio

arbitrio omnia gererẽtur: & detractis ei euris publicis ſeu Reipublicæ Senatorij muneris, remanſit illis veluti ſola reorum iudicatio: &, vt ait Plinius lib. 8. epiſto. 14. ad Ariſtonem, *Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum bonarum artium; ſic etiam iuris Senatorij obliuionem quandam & ignorationem induxit.* De Senatorum authoritate, & quomodo poſteà defecerit, nos plura notauimus lib. 47. Syntag. c. 25. Budæus ad l. vltim. de Senatorib. in annotatio. priorib. ad Pandectas. Ademit Senatui Romano Leo Nouella 78. legis faciendæ authoritatem, & rurſum Nouella 47. abrogauit legem 2. de offic. Prætor. C. quæ permittebat Senatui tres Prætores eligere in vrbe. Summi Pontifices in vrbe ægrè paſsi etiam ſunt Senatorum authoritatem priſcam, eò quòd ius ciuitatis in illos fuerit tranſlatum, à tempore quo Conſtantinus magnus Imperator dono dedit Sancto Syluestro ſummo Pontifici, & eius in ſede ſucceſſoribus, Romam, & omnia Imperatoria indumẽta & ornamenta, vt manifeſte probat Eugubinus duobus libris, & teſtatur Photius Patriarcha Græcus, titulo 8. nomocanonis, c. 1. Zozymus quoque, Romam ceſsiſſe Syluestro ait, & maieſtatem Imperij tranſtuliſſe Conſtantinopolim. Et hanc donationem confirmarunt Iuſtinianus Imper. Aribertus Longobardorum rex, Pipinus, Carolus magnus, Ludouicus Pius, Otho magnus, in publico Rauennatenſi concilio: vt eſt apud Centuriatores, centuria 10. c. 10. in Leone 8. & Iohanne ſucceſſor. Iuſtinia. in Nouella 9. vt Eccleſia Romana centum annorum gaudeat præſcriptione, aſſerit Romanam ciuitatem eſſe Eccleſiaſticã, & ſummi Pontificatus ibi eſſe apicem, & fontẽ Sacerdotij. Quamobrẽ non cenſuerũt in locum Imperatoris ſuffecti ſum. Põ. expedire dignitati vel poſſeſsioni ſuæ, admittere Senatores & Præfectos, qui vellẽt in illa dominari more ciuitatis liberæ à principe.

20 Forſan diceremus hoc meritò paſſum Senatum Romanum, quòd nunquam voluerit ante Aduentum Chriſti admittere Deum Iudæorum in ſua Republica colendum, cùm tamen cuiuſcũque generis idola venerari pateretur: vel quòd, vt ait Cicero pro Flacco, arbitraretur illud numen abeſſe ab ſplendore Imperij: vel quòd, vt ait D. Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum, Deus verus vellet ſolus coli; ac eius religio cæteras excludebat. Nec etiam idem Senatus nato, crucifixo, & à mortuis ſuſcitato Domino noſtro Iesv-Christo, cùm Tyberius magno ſuffragio retuliſſet ad Senatũ, quæ de eo ei per Pilatum præſidem Palæſtinæ ſcripta fuiſſent; & propoſuiſſet vt Chriſtus Deus haberetur, voluit conſentire, indignatione motus, quòd non ſibi priùs ſecundùm morem delatum fuiſſet, vt de ſuſcipiendo cultu ipſe decerneret: quare & conſecrationem Chriſti recuſauit, edictóque conſtituit exterminandos eſſe Chriſtianos; præcipuè cùm & Secanus præfectus Tyberij ſuſcipiendæ religioni obſtinatiſsimè cõtradiceret, vt ſcribit Oroſi[9] li. 7. Hiſto. c. 2. vbi & addit, hinc etiã cœpiſſe odium in Senatum: & Tyberium contrà cõminatum fuiſſe edicto mortem accuſatoribus Chriſtianorum, & plurimos Senatorũ proſcriptos ad mortẽ coëgiſſe.

21 Verùm cùm Romani Pontifices tranſtulerunt ſedem Auenionem, & Romæ non fuit ſedes: cœperunt Romani abſente ſuo Præſule vſurpare iterum authoritatem, anno quippe Domini 1305. Clemens quintus curiam Romanam in Gallias tranſtulit, vbi fuit per ſeptuaginta quatuor annos, vſque ad Gregorium 11. cum magno Chriſtianorum incommodo, maximè vrbis Romæ, vt ait Platina in Clemẽte 5. & Volater. lib. 22. Anthro. Is Clemens tamen tum 3. Cardinales cum Senatoria poteſtate Romam miſit, quorum auſpiciis vrbs ipſa atque Italia gubernaretur, ſed eo mortuo, & ſub Iohanne 23. qui electus anno 1315. Præfecti vrbi duo creati ex nobilitate Rom quos Romani Imperatoris vicarios appellabãt. Elegit & Imperator Bauarus quatuor & viginti ciues, qui Rempublic. adminiſtrarent, addito præfecto quem ex gente ſua vrbi præfecit, teſte Platina in Iohanne 23. aliis 22. Benedictus 11. qui & à Platina 12. dictus, poſtea adeptus ſedem, anno Domini 1335. miſſo in Italiam Legato, Senatui populóque Romano perſuaſit, vt Senatoriam dignitatem, quam diu regio nomine geſſerant, ſuis tandem & Eccleſiæ auſpiciis adminiſtrarent: hanc ob rem Stephano Columnæ Senatoria dignitas in quinquennium prorogata eſt, & collegæ ei annui dati: Platina in eo. Sub ſucceſſore verò eius Clemente 6. poſteà fuit commutata ratio ex authoritate Papæ creandorum Senatorum, & Nicolaus Rentius ciuis Romanus, publicus ſcriba, tribunatum occupauit, & ſe libertatis aſſertorem dixit, pacis iuſtitiæque tribunum. Paucis pòſt menſibus tamen eo capto à Clemente, duo Senatores electi, Petrus Sciarra Columnenſis, & Iohannes Vrſi filius: Platina in Clemente 6. At mortuo Clemente, iterum ſub Innocentio 6. Franciſcus Baroncellus Romanus ciuis potens, pulſis prædictis Senatoribus, Tribunitiam ſibi vſurpauit dignitatem, cum his titulis: *Franciſcus Baroncellus ſcriba Senatus, Dei gratia almæ vrbis Tribunus ſecundus, ac Romanus Conſul.* Hic à Nicolao Geuccio, qui Tribunatũ appetebat, è Capitolio deturbatus & necatus, hic à nobilitate rurſum obtruncatus: & tum authoritate Apoſtolica Guido Iordanis vnicus Senator ad annum præfectus, quo elapſo, rurſum tumultuantibus Romanis pro electione Senatoris, Innocentius miſit ad vrbem in Senatorem Raymundum Ptolomæum, ciuem Senenſem, qui annum integrum Senatorem egit 1359. Verùm iterum Romani pulſo Senatore ſeptem ciues crearunt cum ſumma poteſtate, quos Reformatores totius Reipubl. vocarunt: eáque de cauſa Innocentius creauit Senatorem, Hugonem Luſignaneum Cypri regẽ, qui aboleret hos Reformatores. Compoſitæ poſteà fuerunt aliquomodo ſub Vrbano 5. ſucceſſore ſeditiones de Senatore: & ſub ſucceſſore Vrbani 5. nempe ſub Gregorio 11. ſecundùm Platinam Romæ Senator ſingulo ſemeſtri à Pontifice datus, qui ius populo dicebat, & militiam omnem regebat. Cœperunt autem Romani tunc vel maximè obtemperare Gregorio 11. vel aliis 12. eò quòd Auenione

ſedem Romæ reſtituerit anno Domini 1376. Idibus Ianuarij, Pontificatus ſui anno 7. ſicque ex nutu, Senatores & alia, ſummi Pontificis cœperunt regi. Vtrumque autem inclinatio vel deſtructio Senatus contigerit, illud certum nunc eſt, Romæ nullum Senatum, præter ſummi Pontificis, eſſe, qui conſtat ex Cardinalibus, ca. 7. Eccleſia, 16. quæſt. 1. ex ſecularibus nullum: ſed tantummodo nomine tenus, vnum dictum in vrbe Senatorem: qui Præfectus vrbis eſt, ſeu Prætor vrbanus, à ſummo Pontifice factus, qui reſidet in cliuo Capitolino Romæ, & Romanis ciuibus ordinaria facultate & poteſtate ius dicit, habétque tres vicarios ſeu locum tenentes, quos vocant collaterales, qui priuatis præſunt iudiciis: quorum vnus primus; alius ſecundus; tertius latrunculator appellatur: à quorum altero ſi appelletur, iudex aditur partis, dictus Capitolinus, qui omnium appellationum ordinarius iudex eſt: à cuius ſententia, ſi priori ſit conformis, non prouocatur: vt ſcribit Octonia. Veſtrius libro 2. Introductionis in Aulæ Romanæ actionem, cap. 15. Igitur in noſtro textu Senator Baſilius erat, eius generis, Prætor vrbis tempore Innocentij, qui condiderat ſtatutum de non alienandis prædiis ruſticis, aliſque rebus Eccleſiaſticis: quod, quia non fuerat per ſummum Pontificem approbatum, reprobatur, ne ſummus Pontifex permiſſione eius ſtatuti, videretur poteſtatem Senatori indulſiſſe pleniſſimã ſtatuendi.

22 Et hæc fuit prior ratio, cur ſententia Senatoris, ad quem prouocatum erat, non valuit ſtatuendo, ſecundùm ſtatutum Baſilij de non alienandis prædiis Eccleſiaſticis, poſſeſſiones Eccleſiæ ſanctæ Mariæ eſſe reuocandas à monaſterio Sancti Sylueſtri, in quod tranſlatæ erant. Quia iudicium vel ſententia nõ valet, ſi contra leges iudicatũ fuerit, l. nemo, de ſentẽ. & interl. om. iud. C. c. 1. ſuprà hoc titul. vel ſi iudicetur per conſtitutiones non receptas, vel iure reiectas: vt in Procemio Decretaliũ in fine cum ſimil. ibi nota. videtur & ita continere expreſſum iuris errorem, cùm iuxta laicorum ſtatuta in rebus Eccleſiæ iudicatur, ca. ei qui appellat, 41. §. item ſi ſententia, 2. quæſt. 6. c. 1. c. cùm inter, c. inter cæteras, de ſentẽ. & re iud. l. 2. & l. circa, quan. prouoca. non eſt nec. Expreſſus error iuris videtur, cùm iuxta Baſilij ſtatutum, iudicatum dicitur; quia iure cautum, ne laicorum ſtatuta, vt antè dixi, contra Eccleſiaſticas perſonas vel pro illis, ſine approbatione ſummi Pontificis, recipiantur; quod & de rebus intelligitur earundem perſonarum & Eccleſiarum, c. fin. de vita & honeſt. cler. Potuiſſet ita ex hoc capite alioquin defendi ſententia, quæ prohibet alienationem, vel reuocat alienationem rerum Eccleſiaſticarum temere factam, ſi non expreſſum fuiſſet Baſilij laici ſtatutum, quia aliunde ex iure Pontificio hæc eſt deciſio, titulo de reb. Eccleſi. non alien. cum ſimilib. ſicque valet aliquando ſententia, vbi non eſt expreſſus iuris error, argu. l. 2. de re indi. C. & l. 2. de iure fiſc. lib. 10. C. Sic expreſſa nocẽt, non expreſſa nocent, quando expreſſi ratione occurrit aliqua ratio vitiandi actum l. nonnunquam, 52. & ibi Bald. explicat, de condit. & demonſt. lib. 35. P. tit. 5.

23 c *Non conuenti.* Hic ſecunda ponitur ratio, quare ſententia contra monaſterium lata, non valet: quia non fuerit conuentum ſeu vocatum, & ita nulla. l. conſentaneum, & l. ea quæ, quomo. & qua. iudex. C. l. 1. §. item cùm, de ſenten. l. contumacia, de re iudic. P. c. cauſam, c. prout, c. fi. de dol. & contu. c. fin. de eo qui mittit. in poſſ. cauſ. rei ſer. Omnium quippe inſtituẽdarũ actionum initium ab ea parte procedit, quæ eſt de in ius vocando, §. omnium, de pœna temere litigant. lib. 4. Inſtit. tit. 16. l. 1. de in ius vocand. c. quoniam contra, de probation. c. inter quatuor, de maior. & obedient. nec ab executione incipiendum eſt, cõtra inauditum, aut ante negotij diſcuſſionem, l. 1. de execution. rei iudi. lib. 7. C. tit. 53. l. 4. §. 6. & l. 58. de re iudic. P. Et quamuis appellatione inſtituta contra vnum ex litigantibus abſentem non vocatum, iterum poſſit à iudice appellationis procedi, c. ſæpe, c. interpoſita, de appellat. c. ei qui appellat, 2. quæſt. 6. tamen verum nunquam eſt, vt contra alium non vocatũ & non litigantẽ, vel in cauſa appellationis cõprehenſum expreſsè definiri, in eiúſve præiudiciũ ſtatui poſſit, ex rub. res inter alios acta, &c. C.

24 f *Nec confeſſi.* Enumerat hic ſummus Pontif. alium caſum, quo quis poſſet condemnari, ſi contigiſſet: nempe ſi monaſterium, quamuis non fuiſſet vocatum, confeſſum fuiſſet ſe habuiſſe & poſſediſſe terras Eccleſiæ Beatæ Mariæ, quia confeſſio certa rei, & modus confeſſionis certus, faciunt locum poteſtati ferendæ ſententiæ. Etenim confeſſus pro iudicato habetur, quia quodãmodo ſua ſentẽtia ſe damnauit. l. 1. 3. 6. de cõfeſſ. lib. 42. P. tit. 2. l. 1. C. eo. Vide tit. infrà de confeſſis. Verũ monaſteriũ hic confeſſũ non erat, ideò malè dãnatũ.

23 v *Vel conuicti.* Alius hic caſus, in quo poterat ſententia reſtitutionis fieri contra monaſterium, ſi vocatum eſſet, & negaſſet ſe poſſidere; attamen conuictum fuiſſet poſſidere, vel teſtibus, vel alio modo. Confiteri quis literis, aut voce, aut aliquo ſigno dicitur: Conuinci nonniſi ſcriptura, aut teſtibus. Iulius Paul. lib. 5. ſententiar. iuris, tit. 5. §. 3. Quemadmodum confeſſi, ſic & conuicti cõdemnari poſſunt. l. qui ſententiam, 16. & l. cum reis, de pœn. lib. 9. C. tit. 47.

x *Definimus.* Iuxta c. 2. & 3. vt lite nõ cõteſtat. infrà.

Ad ca. 11. Ex literis.

a *Pariſij qui; & de Academia Pariſienſi.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Statutum ab Vniuerſitate ſeu Academia, & collegio ſeruandum.*
4 *Contumacia ex terna monitione.*
5 *Præcedit priuationem communionis.*
6 *Magiſtri qui.*
7 *Magiſtralia diſtribuenda inter magiſtros quãdo.*
8 *Scholaſticus contumacia priuatur priuilegio.*
9 *Pœna moliendæ explicatione legum.*
10 *Contumax poſt ſatiſfactionem reſtituitur.*

S V M M A.

Contumax ordine ſine tempore motus, ſi paruerit, reſtituendus eidem.

Idem

Idem vniuerſis Doctoribus Pariſiis[a] commorantibus.

EX literis[b] veſtræ deuotionis accepimus: & infrà, ¶Licèt à vobis fide pręſtita fuerit cõſtitutũ[c], vt ſi quis magiſtrorum ordinationi vniuerſitatis ipſorum duceret reſiſtendũ: & primò, ſecundò[d], tertióve cõmonitus[e], infra triduũ vniuerſitati parere contemneret magiſtrorũ[f], ex tunc beneficio ſocietatis[g] eorũ in magiſtralibus priuaretur[h]: & ob hoc magiſter G. fuerit eorũ cõmunione priuatus. ¶Quia tamẽ conſtitutũ non fuit, vt in perpetuum[i] huiuſmodi priuatio perduraret: cùm tamen iuris canonici quá noſtri moris exiſtat, vt is qui propter contumaciam cõmunione priuatur, cùm ſatisfactionem cõgruam exhibuerit, reſtitutionẽ obtineat[k], &c.

1 a *Pariſiis.* Pariſij populi, inter Celtas, qui Senonenſi prouinciæ attribuuntur, Senonibus, Bellouacis, & Agendico oppido proximi, ac Moledimo finitimi; Lutetiam habent vrbem Epiſcopalem, quam nunc Pariſienſem dicimus in regno Francorum: Lutetiam Pariſiorum vocat Iulius Cæſar lib. 6. Commentariorum de Bello Gallico. In ea ciuitate Academia, quam, vt dicit Palmerius, & Polydor. Virgil. lib. 4. Hiſtor. Angll. anno Domini 791. olim Athenis Romam attractam, Carolus Magnus Lutetiam tranſtulit: teſtatur & Vvernerus in Faſciculo tempor. Inſtituit & idem Carolus Academiam Papienſem, vt ſcribit Gaguin. lib. 4. & Sabellin. Ennea. 8. lib. 9. & Ticinenſem, Polydor. Virg. lib. 4. Hiſtor. Angl. vt & Bononienſem à Theodoſio fundatam renouauit, vt ait Mutius lib. 9. ſub annum 1227. Gregorius 9. vetuit ius ciuile legi Lutetiæ, & aliis vicinis locis: cap. ſuper ſpecula, de priuilegiis: non quidẽ odio iuris ciuilis, ſed propter Theologiam ſacram, quæ maximè ibi floret, & vt ei diligentiùs inſiſteretur; quódve arbitraretur ſuum corpus iúris Pontificij, quod ediderat, gubernationi ſufficere, maximè in eo loco, qui conſuetudine magis quàm ſcripto iure gubernabatur. Scribit tamen Gaguinus lib. 7. Hiſtoriæ, tunc Academiã Lutetianam propter ciuium in Scholaſticos ſeditiones & cędes, propemodum dilapſam, donec à D. Ludouico, qui eo tempore regnabat, fuit reſtituta. Diſputat pluribus Rebuff. in tract. Nominationũ, q. 5. nu. 15. & ſequentib. ius ciuile ibi poſſe publicè legi, & nõ eſſe contrariũ. c. ſuper ſpecula, vide ibi.

2 b *Ex literis.* Sumptum hoc c. ex cap. 12. de iureiuran. in 3. compilatione.

3 c *Conſtitutũ.* Hic ſuſtinetur & probatur ſtatutũ factum ab vniuerſitate ſeu Academia, maximè ex conſenſu & fide data à magiſtris ſtatuentibus. Quemádmodũ enim municipia poſſunt ſtatuere in futurũ cum cõſilio procerũ. l. 2. §. 1. quod quiſq; iuris. glo. in l. 2. de decret. ab ord. fac. P. l. q; maior pars, ad municip. P. ſic etiam rector ſtudij cũ vniuerſitate. Bald. ad auth. habita, ne filius pro pat. poteſt & ſtatuere magiſter Scholanũ, vt ſi Scholaſticus aliquid cõmiſerit, puniatur in decem, vel in alia ſumma moderata. Iuriſdictio quippe datur iure magiſtris in Scholaſticos, & res eorum; d. Authẽ. habita, ne filius pro patre. C. §. fin. in Proœ. P. Non loquor tamẽ de abuſu iuriſdictionum, ex quo neſcio qua ambitione iudicũ, vel negligentia profeſſorũ, vel ob incorrigibiles Scholaſticos, cognitio rerũ perſonarúmq; Scholaſticorũ ab Academiis receſsit. Sed & qui ſub eiuſdẽ collegij regulis congregantur, iiſdẽ obtẽperare, & ei qui in eo pręeſt, tenẽtur. l. magiſterio, & l. periniquum, ff. de iuriſd. om. iud. lib. 3. C. tit. 13. Panorm. in q. 6. ex profeſſo tractat 1. an ſentẽtia rectoris vniuerſitatis corruat ex iuriſdictionis defectu. 2. an ad Epiſcopum ab eo appellari poſsit. 3. an appellatione non obſtante incidat in excõmunicationẽ, damnatus à rectore. In omnibus tamẽ ego arbitror inſpiciendam eſſe fundationẽ Academiarum, ex qua quæ datur ei poteſtas facilè colligitur. Vide hic & Pan. nu. 2. & in c. quæ in Eccleſiarũ, 7. nu. 7. ſup. hoc tit.

4 d *Tertióve.* Ex tertia monitione vera cõtumacia oritur: ſicut & ex vno edicto perẽptorio emiſſo pro tribus, l. ad peremptorium, 32. & ſeq. de iud. in P. l. contumacia, 53. §. 1. de re iudic. lib. 42. P. c. de illicita, §. de conuentione, 24. quæſt. 3. can. omnes decimæ, 16. q. 7. can. de presbyterorum, 17. q. 4.

5 e *Commonitus.* Monitio debet præcedere communionis priuationem. D. Matth. c. 18. verſ. 15. D. Lucæ 17. verſ. 3. c. ſacro, c. cõtingit, de ſent. excõ. c. fin. de vit. & hon. cler. lib. 3. tit. 1. c. indignè, 12. q. 2.

6 f *Magiſtrorum.* Magiſtri dicuntur graduati in Theologia, & in artibus liberalibus, & Doctores, in iure canonico & ciuili, & Medicina. Vide quæ notaui ad c. 21. de reſcript. gl. ad §. tertia pars præbendarũ, ad verbũ, *Magiſtris* de col. in prag. ſanct.

7 g *Beneficium ſocietatis.* Beneficium ſocietatis eſt, participatio honoris & lucri, quæ cõmunicantur inter magiſtros; hæc & magiſtralia hic dicuntur, quia & magiſtri pro gradibus conceſsis & exercitio muneris, licitè percipiunt, vt notat hic Panor. Sunt enim hæ largitiones veluti munera in compenſatione beneficij ab Academiæ profeſſoribus ſuſcepti, ad quæ tenentur diſcipuli. Papinian. in l. Aquilius Regulus, 27. de donat. lib. 39. P. ti. 5. vt ad remunerandũ naturaliter tenẽtur. l. ſed etſi lege, §. conſuluit, de petit. hæred. *Non magnum*, inquit D. Paulus, *ſi ſpiritualia ſeminauimus, ſi temporalia metamus.* Vide quæ dixi lib. 27. Synt. iur. c. 2. nu. 4. & 5. de ſalario præcept. Vide & l. 1. de extraordin. cogn. verùm in participatione lucrorum, hi erunt qui cõmuniter laborãt, non omnes, qui magiſtri quidem nomen habent, ſed nõ docent: in quibus tamen mos cõſuetus Academiarũ erit ſequẽdus, & inſtitutio ſeu fundatio, vel ſtatuta earundem, nam diuerſis legibus reguntur.

8 h *Priuaretur.* Quemadmodũ magiſter cõtumax cõmunione magiſtrorũ priuari poteſt per contumaciam, ſic & ſcholaſticus contumax priuilegio

ſchola

ſcholaſticorũ & cõmunione, vt notat hîc Panor. nu.3.Bal.ad l.acceptã,19.q.de vſur.C.Bologninus ad conſtitutionem habita, nume.288. ne filius pro pat.Sylua nuptialis lib.5. num.56. facit text. in ca. cùm in Eccleſiis, de maior. & obedien.

9 i *In perpetuum*. Pœnæ ſunt moliendæ interpretatione legum,l.pen.de pœn.P.lib.48.P.ti.19.l.20. de rebus dub. & ꝙ benignius eſt, erit ſequẽdum. l.factum,155.§.f.de reg.iur.lib.50.P.tit.17.c.in pœnis,49.eo.tit.in Sex. Diſputat hîc Panor.copioſè, quãdo priuatio pœnalis ſit perpetua,vel tẽporalis: videto ipſum nu.10.& gl.hic ad verb. *in perpetuũ*.

10 k *Obtineat*. Poſt ſatisfactionem contumax reſtituitur in integrũ.c.hic,& in ca.per tuas,de ſent. excõm.c.cùm olim, c.ex parte, de verb.ſign.

x Ad c.12. Ex parte Epiſcopi.

1 Honorij vita remiſſiuè.
2 Cantor quis. 3 Cabillonum quid.
4 Sumptum non aliunde c. 5 Aedui qui.
6 Cauſa reuocãdi diminutionẽ prębẽdarũ auaritia.
7 Alia à redditibus non diminutis.
8 Eſt & 3. à cultu diuino augendo.
9 Eſt & 4. à confirmatione inutili.
10 Alia omiſſio Epiſcopi.
11 Idoneis conferenda beneficia.
12 Conſilium Epiſcopi quãdo à capitulo adhibendum.

SVMMA.

Reſtrictio numeri prębendarum ſine cauſa à canonicis facta,etiam à ſum. Pont. confirmata non valet.

Honorius III.[a] Epiſcopo, & Cantori[b] Cabillonenſi[c].

Ex parte[d] epiſcopi Æduẽſis fuit propoſitum, ꝙ canonici Æduenſes[e] propriis cõmodis inhiantes[f], præbendarũ numerũ ab antiquo in Eccleſia Æduẽſi ſtatutum (licèt eius non ſint diminuti redditus[g]) reſtrinxerũt:& inf. ¶Nolentes igit diuini numinis minui[h] cultũ,ſed potius augmẽtari, mandamus quatenus antiquum numerũ facientes auctoritate noſtra ſeruari ꝑbendas, quas à tempore vltimi ſtatuti inueneritis vacaſſe in Eccleſia memorata(non obſtãte aliqua cõſtitutione ſuper hoc à canonicis ipſis facta, vel cõfirmatione[i] à nobis ab eiſdem obtenta) perſonis idoneis[k], cum conſilio Epiſcopi[l] conferatis.

1 a Honorius III. De vita huius 5. Pontif. diximus in ca.29.de reſcriptis, infrà.

2 b *Cantori*. De cantore & primicerio, nos diximus lib.15.Synt.c.22.nu.1.de aliis cãtoribus,lib.16. c.4.nu.2.nota hic interim reſcriptũ dirigi cantori.

3 c *Cabillonenſi*. Cabillonum, vulgò *Chaalons ſur Saone*, oppidum Æduorum in prouincia Lugdunenſi, ducatu Burgundiæ, & in Galliæ regno,ad ripas Araris fluuij,inter Celtas: vbi rei frumentariæ cõmerciiq; & commeatus cauſa,Romani negotiabãtur:Matiſconæ oppido finitimũ.Meminit de vtriſq; Iul.Cæſar in fine lib.7.de bello Gallico: *Καβυλλῖνον* vocat Ptol.alij & nominãt Catalaunũ.

4 d *Ex parte*. Hoc ca. in aliis anterioribus compilationibus non extat.

5 e *Aeduenſi*. Ædui, *Autun* vulgò, finitimi ſunt Aluernis, Biturigibus, Sequanis, ac Sebuſianis: inter Celtas,in ducatu Burgũdię,& regno Gallię ſiti. Ciuitas hęc Epiſcopalis in prouincia Lugdunenſi:meminit ſæpe de Æduis Iul.Cęſar in Cõm.

6 f *Inhiantes*. Cauſa prima reuocandi ſtatutũ reſtrictionis numeri præbẽdarũ,trahitur ab auaritia ſtatuentiũ: qui propriis cõmodis potius quã cultui diuino ſtuderent, ex eadẽ cauſa alia ſtatuta reprobata,ſup.in c.cùm oẽs,& c.cùm Martinus,hoc tit.

7 g *Redditus*. Non eſt recedendum ab antiquo numero præbendarum, ſi diminuti non fuerint Eccleſiæ redditus,hîc & c.fi.de verb.ſig. contrà ſi minuti: nam iuxta facultates ſunt Eccleſię miniſtri ponendi.c.quoniã,9. infrà de vita & hon.cler. c.1.& c.authoritate,de inſtit. c.ex parte, de cõceſ. præb. §.t. vt determ. ſit num.clerico. in Nouel. 3. Vide ſupradicta, ad c.cùm acceſſiſſent, hoc titu. Singulare addendũ c.cũ conſuetudinis, 9. de cõſ. dum præcipitur capitulis Eccleſiarũ, ſeruare antiquas conſuetudines, & ne nouitates inducant, quæ pariunt diſcordias:néve imminuẽt Eccleſiarũ ſtatuta & cõſuetudines, abſq; prælatorũ ſuorum conſenſu; & noua aliter facta irrita declarantur.

8 h *Minui*. Alia ratio,quia cultus diuinus non eſt diminuendus, ſed augendus, non progredi enim in cultu diuino, deficere eſt.

9 i *Confirmatione*. Confirmatio hæc erat obtenta in forma communi, tacita veritate & ſufficientia reddituũ, vel expreſſo falſo quòd non ſufficerent redditus. Proinde confirmatio illa nihil prodeſt; primùm, quia confirmatio in forma communi oblata,nõ tribuit ius nouũ,quia habet clauſulam, *Confirmamus ſicut iuſtè poſſides*. Atq; ius inualidũ per ſe,aut alio modo,quàm ex defectu poteſtatis agentis, propter quam recurritur ad ſum. Põtific. nõ reddit validũ.c.quia diuerſitatẽ,de cõceſ.prębend. c.2.ne ſede vacant.Exemplo ſententiæ iudicis inferioris à ſuperiore confirmatæ,in qua agitur non ex confirmante, ſed ex confirmato, gloſ. in l.eos, verſi.vel iniuſtam,C.de appell. ideóq;ſi iudex ſecundus confirmans,nihil ſententiæ,à qua prouocatum ,addiderit, primus ſententiam ſuam exequitur non ſecundus.Vt notãt Hoſtien. & Panor. ad.c.paſtoralis,de offic.deleg. & ad c.cũ in Eccleſia,de appellat.Quare hęc confirmatio conſeruat quod eſt tantum,nõ autem creat nouũ ius.c.cùm dilecta, cap.examinata, ca.fin. de confir. vtil. vel inuti. neque per talem confirmationem datur impedimentum, quominùs ius alteri quæſitum peti poſſit. d.cap. fin. de confir. vtil. vel inutil. Neque qui cõfirmat,donat.c.inter dilectos, de fide inſtru. Minùs quoque poſſet hîc prodeſſe confirmatio in forma ſpeciali conceſſa,quæ ex certa ſcientia, ſecundùm narationem conceditur: niſi quando ex narratione nullũ colligitur,& nihilominus confirmat: tunc enim operatur hæc confirmatio iuxta

plenitu

plenitudinẽ poteſtatis ſum.Pont. in beneficiis. cã. propoſuit,de conceſ.præb.l.adoptio,in 2.de adop. P.l.legata inutiliter,19. de leg.1. quia alioquin per obreptionem vel ſubreptionẽ ob taciturnitatem redditũũ ſufficiẽtiũ, vel expreſsionẽ reddituum non ſufficientiũ contra veritatẽ,corrueret confirmatio.c.ſuper literis,20.e.2.& c.ad aures, infrà de reſcr.l.2.C.ſi contra ius vel vtili.pub. lib.1.tit.22.

10 Exigeremus & in nouis capituli conſtitutionibus, conſilium Epiſcopi, maximè ſi ſum.Pont.eo omiſſo, expreſsè non confirmet,c.cùm conſuetudinis,9. de conſuet. ratio quia caput capituli. cap. nouit,de his quæ fiunt à prælat.ſine conſ.cap.

11 k *Idoneis.* Collige beneficia idoneis eſſe conferẽda,id eſt in c.cauſam quæ,de elect. c.graue,29. de præb.c.relatũ,3.de conc.præb.c.2.de inſtit.ſicq́; intelligitur, quamuis non dicatur. l. vt gradatim, de muner.P.Idoneitas conſiſtit in legitimis moribus,ordine,ſcientia,ætate,& qualitate prouidẽdi. c.4.de ætat.& qualit. ca.cùm in cunctis, §.inferiora, & c.dudum,in 2.de electio.

12 l *Conſilio.* Quando conſilium Epiſcopi,& quomodo ſit adhibendum collationi præbendarum, ſeu beneficiorum, habetur in c.cùm in veteri, 52. & c.ne pro defectu,41. in fine. de electio.

Ad c.13.& fin. Quoniã conſtitutio.

1 *Eccleſia ſancta Mariæ de vrbe.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Leges à ſubditis ſeruandæ, & quòd maior poteſtas ſum.Pontif.quàm Imperatoris.*
4 *Lex debet eſſe ſine dubitatione.*
5 *Obſcuritas legis in quo conſiſtat.*
6 *Dignitatis ratio & ordinationis quomodo habeatur.*
7 *Gradus ordinationũ ſequẽdi, ne inordinatũ qđ ſit.*
8 *Aliud Dei iudicium, aliud hominum.*
9 *Leges quando trahantur ad præterita etiam.*

SVMMA.

Lex ad futura pertinet,niſi de præterito caueat expreſsè.

Gregorius IX. Archipresbytero S. Mariæ maioris de vrbe [a].

QVoniã cõſtitutio [b] Apoſtolicæ ſedis oẽs adſtringit [c], & nihil debet obſcurum [d] vel ambiguum continere. ¶Declaramus conſtitutionẽ, quã nuper ſuper prçferẽdis in pceptione portionis maioribus,& cõſuetis ſeruitiis [e] à minorib⁹ exhibẽdis edidimus, nõ ad pterita, ſed ad futura tãtũ extẽdi.Cũ leges & cõſtitutiones futuris certũ ſit dare formã negotiis,non ad pterita facta trahi [f], &c.

1 a VRbe. De hac Eccleſia ſanctæ Mariæ, dictum ſuprà in cap.10.

2 b *Conſtitutio.* Illa conſtitutio extat in ca.ſtatuimus, de maiorit.& obedien.

3 c *Adſtringit.* Omnes tenentur legibus generalibus,dixi ſuprà in c.1. facit c. cuncta per mundum, 9.q.1.l.leges vt generales, C.de legib. ſi modò ſtatuentis iuriſdictioni,& poteſtati ſint ſubditi, & res ſint eius ditionis. Poteſtates ita duæ in legibus diſtinguendç,ſecularis & Eccleſiaſtica.ca.duo ſunt 12.q.1.ca.duo ſunt,96. d. c.quoniam mediator,10. diſt.c.per venerabilem,qui filij ſint legit. c.ſi duob⁹,de appe.Reſcripta ita principalia in omni loco, ſcilicet ſubiectionis principis,valere debere,reſpõdit Vlpi.in l.3.§.diuus Adrianus, de ſepulc. violato.li.47.P.tit.12.Maior autẽ poteſtas ſummi Pontificis Imperatoria, maximè in ſpiritalibus, in quibus & Imperator & ei ſubditi ſummo Põtifici obtemperare debent,ca.ſolitæ,de maior. & obed.ca. vnam ſanctã, eo.tit.de maio.lib.1.Extrauagantiũ. cõ.tit.8.Vide quæ nos tractauimus li.15.Syn.iu.c.1.

4 d *Obſcurum.* Lex debet eſſe manifeſta,& ſine obſcuritate,manifeſta,vt ſine inuolutiõe intelligatur c.erit autem lex,4.di.c.de viduis,27.q.1.c.1.de cõc. præb.in Extra.Ioh.22.quia ab omnibus debet lex ſeruari,l.leges ſacratiſsimæ,9.de leg.C.imò à pueris & mulieribus,vt ideò omni inuolutione carere debeant, vt ait Leo,Nouel.77.& Iſocrates Orat. ad Nicoclem,lex quidẽ de dubitabili proponitur. l.quod Labeo,de Carbo.edict.P. ſed ipſa dubium determinans,non debet eſſe dubia: alioquin nihil promouerẽt legiſlatores. Proinde vt obſcuritatẽ explicẽt,& dubitationis tollendç gratia,aliquãdo bis κατὰ τὸ αὐτὸ dicunt in lege,vt notat Vlpian.in l.1. §.ſed ſciendum eſt, de ædil.edict. lib.21.P. tit.1. Neq; tamen leges aut canones ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus,qui quandoq; inciderint,comprehendantur,ſed ſufficit ea,quç plerumq; accidunt, contineri.Et ideò de his,quç primò conſtituũtur, aut interpretatione,aut conſtitutione optimi principis certiùs ſtatuendũ eſt,vt reſpõdit Iulian. I.C. in l.neque leges,11.& l.& ideò,12. de legib. lib.1.P. tit.3.Qui leges cõdere poteſt, is ſolus dubia interpretari debet legũ:vt ait Iuſtin.in l.1.& l.fi.§.fin.de legib.C.c.clericum,§.ex his omnibus, 11.q.1. c.inter alia,§.his igitur,de ſent.excõ.c.cùm veniſſent, de iudic. Conceſſa olim & fuit dubiorũ interpretatio Iuriſcõſ.l.2.§.poſt hũc maximç authoritatis, §.fi.de orig.iur.P.§.reſponſa prudentũ,de iure nat. apud Iuſtin.hodie minimè.Nam doctorũ ſentẽtia probabilis tantùm,non neceſſaria: vt notat gl.1.ad l.1.de leg.C.per l.1.de profeſſ.qui in vrbe Conſtãt. lib.12.C.& l.1.de profeſſ.& Med. lib.10.C. Quare rectè Greg.9.in noſtro textu ait,conſtitutionis antiquæ dubiũ lege decidendũ. Erunt autẽ ita duæ conſtitutiones coniungendç,vt dubium tollatur. ca.ſtatutum,de maior.& obed.& ca.noſtrum. Sic enim poſteriores leges ad priores pertinẽt: & vnà colligi debent; vbi de interpretatione,non de correctione agitur.Paul.in l.non eſt nouũ,26. & l.ſed & poſteriores,28.& Tert.I.C.l.ideò,27.de legi.P.

5 Obſcuritas legis conſiſtit in verbis,& in omiſſione; quando de omnibus neceſſariis non cauet. In verbis captio fit; verba autẽ legis non ſunt captanda,quando per verborũ aucupationem fit diſceſsio à mente,q; tamen ne fiat prohibetur, l.pen. ad exhiben.P.in quo obſeruanda regula,vt minimè mutanda ſint,quæ ſemper certam interpretationem habuerunt,Paul.in l.minimè,23.de leg.P. l.2. de conſtit. princ. P. niſi euidens vtilitas id fieri ſuadeat,

ſuadeat, d.l.2.de conſt.princ.l.etſi nihil,82.de reg. iur.P.ius ſic finitū & certum, & quod ignorātiam non admittat.in l.in omni parte, de iur.& fact.ign. P. Hinc ad ſupplementū prætermiſſorum neceſſariorum tranſit legiſlator.

6 e *Seruetur.* Statuerat Gregorius 9.in c.ſtatuim⁹, 15.de maior.& obed.inter ordinatos in Eccleſia S. Mariæ, diſtinctionem honoris & portionum fieri debere:& in maioribus ordinibus cōſtitutos, loca potiora ordine concedi debere,presbyteris primū locum:diaconis ſecundū; ſubdiaconis tertium:& ſic de reliquis ordinatim, etiāſi qui priorē locum meretur fuerit poſt alios minoris ordinis recept⁹: in quo erat abuſus anteà, ſicq; & antè generaliter erat ſtatutū in Synodo Romana S.Sylueſtri.ca.7. in can.5.à ſubdiacono, 93. diſt. Dignitatum ordo ſeruandus: nec licet ſibi indebitum locū vſurpare citra reatum ſacrilegij.l.1.& toto tit. vt dign. ordo ſeruet.lib.12.C.tit.8. Secundùm dignitatē cuiuſq; honorandus quiſq; in ſede, c.cùm olim, de cōſuc. Qui in maioribus ordinibus ſunt, digniores cenſentur duplici ratione; prior, quòd præſint melioribus, ideo honoratiores eſſe debent.

7 Alia, quia qui in ordine maiori ponitur,& inferiorem habere debet,nō enim presbyter fit, antequā fuerit diaconus; nec diaconus, antequā fuerit ſubdiaconus:& ſic de aliis.c.ſolicitudo,52. diſt.ca. vnde presbyt.per ſal.promot. lib.5.tit.29.à minoribus ordinibus quis incipere, & ad maiores & ſacros promoueri gradatim debet,c.1.& ſeq.77.diſ. nec inordinatū quidpiā eſſe in Eccleſia oportet. c.miramur.61.diſt. Ordinū Eccleſiaſticorū nomina,& gradus,in c.cleros,21.diſt. gradatim etiā per ordinem meritorū ad dignitatū apices aſcendendum,docent iura ciuilia : neque eſſe honores maiores cū minoribus confundendos: vt in §.quoniā verò fieri poteſt, c. 4. Nouellæ 30. de Proconſule Cappadociæ.l.vt gradatim,11.de mun.& hon.P.li. 40.ti.4.Iuxta graduū maiorū & miuorum diſtinctionē,qui in illis conſtituitur, præſumitur magis vel minùs idoneus & dignus. In albo ſcribendo, priores illi qui dignitatem maiorē gerunt non ordine receptionis; idipſum quod in ſcriptura, & in dicenda ſententia ſeruandum,vt reſpondit Vlpia. in l.1. & 2.de alb.ſcrib. lib.50. P.tit.3. Poſteà quoq; ratione deſcriptionis albi,fiunt delationes honorū & munerū ordine, in l.munerum,18. §.camelaſia, de muner.& hon.P. Sic inferiores & minores dignitate & miniſterio,aliis ſubordinati,debent obſequia & ſeruitia ſuperioribus gradu vel dignitate quibus ſubordinantur:dicto c.ſtatuimus,§.fi.de maio.& obe. & d.c.à ſubdiacono,93.diſt.l.1.de off. recto.pro.C. Dignior & dicetur,qui à principe dignitate cohoneſtatus,eo qui ab alio.l.2.de al.ſcri. Quando verò eiuſdē dignitatis plures ſiut in eodem loco, tunc primus habetur primò ordinatus vel receptus : quamuis ſecundò ordinatus videatur præſtantior ex moribus vel ſcientia,quia præſumitur quilibet idoneus ordini, poſtquam ad illum cooptatus eſt:ſicque tractatur in c.1.de maio. & obed.&,vt ait Gregorius 1.li.7.regeſt. epiſt.112. Syagrio Epiſcopo Auguſtudunenſi,& in ca.Epiſcopos,17.di. Epiſcopos ſecundū ordinationis ſuæ tempus, ſiue ad conſidendum in concilio,ſiue ad ſubſcribēdum, aut in qualibet alia re, ſua loca attendere decernimus:& ſuorū ſibi prærogatiuā ordinum vindicare.ſimile in c. Epiſcoporum,74.di. c.fi.75.diſt. ita gradu & dignitate cæteros antecedere debet,quē labor prolixior, & ſtipendia longiora fecerunt anteire.l.nemo,C.de offi.ma.offic. Quæ proculdubio vera ſūt,maximè inter homines,inter quos exteriora magis conſiderantur, & dignitas ex diffinitione quodammodo rerum apparentiū perpenditur;de occultis enim non eſt iudicandum.c.vuj.vt Eccleſi.bene.ſine vlla diminu. con.li.3.tit.12.c.2.de cland.deſp.lib.3.ti.3.Et qui dignitatem habet,non tā ex propria perſona,quàm ex ipſa dignitate honorādus eſt; & ita obediendū eſſe non tantùm præpoſitis bonis,ſed etiam diſcolis,dixit diuus Petrus 1.Epiſtol.cap. 2.verſicul. 18.

8 Aliud autem Dei iudicium eſt, qui abſcondita nouit, & apud Deum non gradus elegantior,ſed vitæ melioris actio comprobatur,c.ſicut excellentiam,48.23.q.4. Non loca vel ordines ſcilicet tantùm Creatori noſtro nos proximos faciunt;ſed ei nos merita bona iungunt,aut mala diſiungunt.ca. 4.non loca,40.diſt. Cum dignitate coniuncta merita, & vitæ præſtantia,apud Deū & homines ordinatum digniorem faciunt,& qui bene præſunt, duplici honore digni ſunt,vt ait D.Pau.Cùm etiā aliquis eligēdus eſt ad aliquā maiorē dignitatem, & libera eſt electio,nec adſtricta certis legib⁹ electionis perſonarū certarū, ex ordine loci prælatio fieri non debet,poſtpoſitis meritis vitæ, d.ca.ſicut excellentiā. attamen nō eminentis literaturæ, ſed cōuenientis ſufficientiæ requirimus, licèt præſtantiores & meliores inueniri poſſent, c.cùm à nobis, 19.de elect. melioribus tamen deberent beneficia meliora & pinguiora cōferri, & in potioribus ordinibus conſtitutis, ſecundū dignitatē cuiuſque: iuxta regulā aliis laborum diſtributionibus commune m.c.ius militare,1.diſt.Quæ intelligenda in diſtributione bonorū cōmunium pluribus, veluti ſi non ſint præbendæ diſtinctæ,ſicuti in c.ex parte, de conceſ.præb.vel ſi conſuetudo alia non fuerit, quæ ſequenda.c.cùm omnes,& c.cùm Martinus, ſupra hoc tit. ſic diſtinguit gloſ.ad d. c.ſtatuimus, 15.ad verbum, *potiorem*, de maiorit.& obed.

9 f *Trahi.* Hic eſt reſolutio totius capitis, leges & conſtitutiones futuris tantū dare formā negotiis, nō ad præterita trahi:niſi nominatim de præteritis in eis caueatur,iunge c.2.ſup.hoc tit.c.ante trienniū, 31.diſt.c.propoſuiſti,82.di. l.leges & cōſtitutiones, 7.C.de leg.vbi illa exceptio,ſi nominatim de præteritis agatur.vt in l.fi.C.de pact.pign.lib.8.tit.35.l. vn.§.fi.de contr.act.iud.lib.1.C.tit.53. Nouel.12.66. & 115.§.1.vel niſi cōſtitutio eſſet iuris naturalis, vt in c.cū tu.de vſur. vel niſi ad interpretationē præcedētium pertineat. l.ſed & poſteriores,de leg.P. aut niſi tales eſſent cōſtitutiones, quæ anteà latæ, in vſu obſeruatæ,& in corpus iuris nuper redactæ ſunt. Nam illæ non à tēpore cōpilationis tantùm incipiunt valere,ſed à tēpore,quo latæ fuerunt.vt notat Io.Andr.ad c.fin.de reg.iur.in Sex. Vide reliqua quæ ad hoc caput poſſunt pertinere,in ca.2. ſup.hoc tit.glo.fin. d.c.fin.de reg.iur.in Sex

FINIS explicationis Tituli de Conſtitutionibus.

ENARRATIO
MATERIÆ ET CAPITVM
TITVLI DE RESCRIPTIS,
IN DVOS LIBROS
DISTRIBVTA.

AVTHORE PETRO GREGORIO
Tholoſano, Iuris utriuſque Doctore &
Profeſſore publico.

Cum Indicibus capitum, & verborum rerúmque notabilium.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Pillehotte, ſub ſigno nominis IESV.
M. D. XCII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ENARRATIO MATERIÆ ET CAPITVM TITVLI DE RESCRIPTIS, IN DVOS LIBROS DISTRIBVTA.

AVTHORE PETRO GREGORIO Tholoſano, Iuris vtriuſque Doctore & Profeſſore publico.

De Tituli continuatione & nomine Reſcripti. Cap. I.

Argvmentvm.

1 *Continuatio tituli ad ſuperiorem.*
2 *Quando reſcriptum legem facit.*
3 *Reſcriptis & voluntati principis reſiſtere ſacrilegum eſt.*
4 *Reſcripti nomen generale.*

1 SVPERIORI titulo, dictum eſt de conſtitutionib. in genere, cùm verò inter conſtitutiones, principum placita, quę pro lege habentur, connumetata ſint, in l.1. de conſtitut.princ. in P. §. ſed & quod principi placuit, de iute natur. gent. & ciuil. atque inter placita principalia reſcripta habeantur: rectè, poſt conſtitutionum tractatum, ſubnectitur de reſcriptis cognitio.

2 Quodcunque Imperator vel Princeps per epiſtolam conſtituit, vel cognoſcēs decreuit, vel edicto præcepit, legem eſſe conſtat: dicta l.1.de conſtitu. & §.ſed & quod principi. Et ita reſcripta ſeu ſecularium aut ſpiritalium principū, ſeruanda ſunt, inter perſonas illis ſubditas, ſi alium ſuperiorem abſolutè non habent: & inter quas reſcriptum eſt, & in his rebus, pro quibus reſcriptum fuit: alioquin enim non ſeruantur: quia nec generalia iura, extra perſonas ſunt & res, quæ in ipſis continentur, vt expreſſerunt Theodoſ. & Valentin. in l.2.C.de legib.lib.1.C.tit.14.

3 Reſiſtere voluntati principis, aut cōceſsis ab eo beneficiis repugnare, ſacrilegij inſtar eſt, l.ſacrilegij S. C. de diuerſ. reſcript. lib. 1. C.titu.23. l.2.de crimin. ſacrileg. lib. 9. C.tit.29. Quamobrem in Gallia, conſueta clauſula reſcriptorum principis, *Car ainſi nous plaiſt*, aut, *Car tel eſt noſtre plaiſir*. id eſt, ſic volo, ſic iubeo. Et iuſsiones reſcripta etiam dicunt, quæ & diuinæ iuſsiones dicūtur, Nouellà, vt diuinæ iuſsiones ſubſcriptionem habeantglorioſiſsimi quæſtoris.

4 Reſcriptum, eſt nomen, quo continentur in genere omnes reſponſiones, ad petitionem verbo vel ſcripto factam, literis commendatæ, ἀντιγραφὴ in Baſilicorum Ecloga lib.2.tit.4. Quod & innuit vox ipſa, & apud Martia.lib.2.Epigr.9.de Næuia,

Scripſi, reſcripſit nil Næuia, non dabit ergo:
Sed puto quod ſcripſi legerit, ergo dabit.

Et apud Ouidium in Epiſtola 1.

Nil mihi reſcribas, attamen ipſe veni.

Proinde & ſcriptæ epiſtolæ reſponſoriæ priuatorum, vt principum, dici poſſunt reſcripta, verùm de his quæ à priuatis emanarunt, non eſt hîc diſputandi locus, vbi de principalibus & publicæ authoritatis reſcriptis agimus: atque ſummo digito ſolùm ſufficiet priuata demonſtraſſe: vt etiam illud quod traditur in l.cum quem temere, 79. §. t. de iudiciis, quod iudicibus de iure dubitantibus præſides reſpondere ſolebant conſulti. Itaque reſcripta hîc dicentur literæ principis ſecularis aut ſpiritalis, per quas reſpondetur ſeu reſcribitur, ad relationem vel ſuggeſtionem quæ fiunt per abſentes vel præſentes, per literas, vel voce, vel ad conſultationem iudicum, vel ad ſupplicationem ſeu preces impetrantium. vt liquet ex dicta l.2. C.de legib. ex tit.de precib. Imperat. offeren.C. de diuerſ.reſcript.lib.1. C.tit.26.& lib.1. Decretal.tit.3.& Sex.lib.1.tit.3. & Clement. lib.1. tit.2. Dicuntur abſolute vt plerumque reſcripta, literæ, vt in c.ad aures, 8.de reſcript. c.ad aures, 7. c.ſi autem, 9. & ſequen. eod.tit. & aliis propemodum infinitis locis. in dicta l.2.C.de legib.§.1.vt de cætero iudices non expectent diuinas iuſsiones, in Nouella. Omittam conſultò hîc alias acceptiones reſcripti, quas Nicolaus Perotus Epiſcopus Sypontinus ad epiſtolam Epigrammatum Martialis, in Cornucopiæ, circa finem ſic tradit: Reſcribo ad eum qui ad me ſcripſit: vel in eum qui in me ſcripſit, ſcribo: vel rem ſcriptam ruſus ſcribo.

De Diuiſione Reſcriptorum.

Cap. II.

Argumentum.

1 *Diuiſio reſcriptorum in generalia & ſingularia, & qualia quæque.*
2 *Diuiſio à materia, in publica & priuata.*
3 *Priuatorum reſcriptorum ſubdiuiſio.*
4 *Reſcriptorum ex ſacra forma diuerſa.*
5 *Oracula quæ.*
6 *Pragmatica ſanctio quæ.*
7 *Pragmaticus quis dictus.*
8 *Pragmaticæ legis conſtituendæ formula.*
9 *Annotatio quid.*
10 *Subſcriptio quid.*
11 *Epiſtolæ Decretales quæ.*
12 *De orationibus principum ad Senatum.*
13 *Literæ patentes & clauſæ.*
14 *Alia diuiſio reſcriptorũ in tẽporalia & perpetua.*
15 *Alia diuiſio in reſcripta gratiæ & iuſtitiæ.*
16 *Gratiam facere quid.*
17 *Reſcripta iuſtitiæ quæ dicantur.*
18 *Cauſa quæ dicatur.*
19 *Reſcriptum iuſtitiæ quid.*
20 *Reſcriptum gratiæ quid.*
21 *Differentia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ, quòd in literis gratiæ cognitio cauſæ non exigatur.*
22 *In literis iuſtitiæ exigitur.*
23 *Iuſtitiæ reſcripta debentur à principe, & quare.*
24 *Differentia 2 quòd gratiæ reſcripta perpetua, iuſtitiæ non item.*
25 *Differentia 3. reſcripta gratiæ non intereunt morte principis.*
26 *Iuſtitiæ vero contrà.*
27 *Citatio quando perpetuet iuriſdictionem.*
28 *Differentia quarta, reſcripta gratiæ ius nouum tribuunt: iuſtitiæ non ita.*
29 *Differentia quinta, reſcripta gratiæ vim habent à tempore datæ: iuſtitiæ non ita.*
30 *Differentia ſexta, ratione expeditionis.*
31 *Differentia ſeptima, ratione ſigilli, & fili quo appenditur bulla.*
32 *Differentia octaua, ratione ſcripturæ nominis ſummi Pontificis.*
33 *Reſcripta iuxta compoſita ex ſuperioribus.*
34 *Item iuxta quæ à ſeculari & Eccleſiaſtica authoritate expediri poſſunt.*
35 *Negotia quædam quæ vtriuſque poteſtatis.*
36 *Quædam quæ ſunt vtriuſque fori.*
37 *Reſcriptorum gratiæ ſubdiuiſio.*
38 *Reſcriptorum iuſtitiæ ſubdiuiſio.*

1 DIVISIO prima reſcriptorum eſſe poteſt, ut quædam ſint generalia, quædã ſingularia, ſeu perſonalia. Generalia, quæ communem omnium vel plurium cauſam reſpiciant; qualia ſunt, quæ legem conſtituunt, de quibus Vlpianus in l. 3. §. diuus Hadrianus, de ſepulch. viol. lib. 47. P. tit. 12. *Quià, inquit, generalia ſunt reſcripta; & oportet Imperalia ſtatuta ſuam vim obtinere, & in omni loco valere.* Placita etiam principum, quædam dicuntur generalia, quædam ſpecialia, vt & conſtitutionum aliæ generales, aliæ ſpeciales, l. 1. § fin. de conſtitutio. princip. Leges generales eſſe inter cætera docemur, ſi ſint ad Senatum miſſæ, vt confirmentur vel publicẽtur: ſi etiam iuſſum ſit eas publicari, ſi edicti nomine vocentur, ſi generales dictæ, ſi in corpus iuris redactæ. l. leges vt generales, 3. & ibi Bald. C. de legib. Reſcriptum pro lege refertur Seueri & Antonini, ne quis abſens puniatur, à Marciano in l. 1. de requir. reis, lib. 48. P. titu. 17. Præuiam faciet huic diſtinctioni licem, l. 1. §. huius ſtudij, de iuſt. & iur. P. dum definitur ius publicum, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat. Priuatum, ad ſingulorum vtilitatem. Et publicum ius, in ſacris, in Sacerdotibus, in magiſtratibus conſiſtere: qua voce, *Magiſtratuum*, non inerudite plures contineri, principem, leges, iudicia, res ciuitatis, & dignitatis intelligunt. Diſtinctio itaque reſcriptorum hic habebitur, vel ex materia, de qua eduntur, vel ex forma.

2 Secundùm materiam conſultationis vel petitionis, ita reſcripta quoq; diuerſa ſunt, ſiquidem ſi de negotio publico, ad conſultationem vel poſtulationem iudicum fiant iuris ergò, legis generalis vim habent. Si verò de negotiis quæ ad ſingularium perſonarum vtilitatẽ pertinent eliciantur, non vtique, ſed pro modulo petitionis propoſitæ, reſcriptum principis erit determinandum. vt in l. 1. de precib. Imperatori offeren. C. l. 1. de appellat. in P.

3 Hinc reſcripta, quòd in gratiam ſingularium & priuatarum perſonarum conceſſa ſint, priuata dicuntur: eáque ſunt diuerſæ ſpeciei & nomenclaturæ, pro diuerſitate negotiorum de quibus expediuntur, vt alia ad lites, ad beneficia, indulgentias, priuilegia, & ſimilia. Docet titulus de diuerſ. reſcrip. C. tituli de reſcriptis, in vtroque iure, ciuili & Pontificio, & de precib. Imperat. offeren. C.

4 Sunt & reſcripta ex ſacra forma diuerſa, dicta alicubi oracula, abſolutè reſcripta, Pragmatica ſanctio, annotatio, ſubnotatio, ſubſcriptio, diuinæ iuſsiones, epiſtolæ, orationes.

5 Oracula, poſſunt dici omnia reſcripta, potiſsimùm ſi ab ore principis excerpta, in reſcriptum ſeu ſcripturam fuerint redacta. Eadem ratione & ſacri dicuntur afflatus, in l. ſacri afflatus, & l. fin. C. de diuerſ. reſcript. in l. 2. de petit. ſublat. lib. 10. C. tit. 12. & diuinum oraculum pro mandatis principis. ibi, *Pari forma res etiam ciuiles, & ad ius publicum pertinentes, ab omni petitione muniendas eſſe cenſemus: ſcilicet, nec pragmatica iuſsione, vel ſacra annotatione, vel quolibet oraculo diuino, ſeu mandatis, ſi qua aduerſus noſtra mandata fuerint impetrata, quippiam roboris habere volturis.* Et in l. 2. ex quibus muneribus vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare. lib. 10. C. titu. 48. ibi, *Nec lege pragmatica, nec diuina annotatione, ſacróve oraculo excuſatos, &c.* & in l. 2. de nauib. non excuſan. lib. 11. C. tit. 3. Hæc tria diſtinguuntur, diuinum & oraculum, vicem probatoriam habere. dictum in l. fin. de murilegulis, lib. 11. C. tit. 7. *Oracula*, inquit Cicero in Topicis, *ex eo ipſo appellata ſunt, quòd ineſt his Deorum oratio.* Tracta

autem veneratione à Deo ad principes, eorum oratio quoque oraculi nomine dicitur, tanquam aliquid diuini habens. *Non enim eſt poteſtas*, inquit D. Paulus ad Rom. *niſi à Deo*: &, *Qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit*. Fuit & antiquis hoc nomen *orare*, idem quod agere, vnde legati & Oratores appellati, quòd mandata Reipublicæ peragerent, hincq; & cauſarum actores, Oratores dicti, vt ſcribit Sextus Pompeius Feſtus, addit & Oratores dictos ex Græco ἀράτηρες, quod miſſi ad reges pro Republica per populos, ſolerent verbis conceptis Deos ἀρᾶσθαι, id eſt, teſtari.

6 Poteſt reſcripti nomen conuenire oraculo Pragmaticę ſanctionis & annotationi, vt in l. vniuerſa, 7. de diuerſ. reſcript. & Pragmatic. ſanctio. lib. 2. C. titu. 23. ſed differentiam annotant inter hæc interpretes, quòd oraculum, ſit indulgentia, quòd principis ore concedatur: Annotatio, quæ ſcriptis tantùm, vt paulò pòſt dicemus: Pragmatica ſanctio, quæ, adhibita cauſæ cognitione, in modum ſententiæ vel ad alicuius vniuerſitatis preces fiat.

7 Pragmaticus πραγματικὸς ſolers & diligens in negotiis agendis dicitur. Et πραγματικοὶ homines olim, qui cauſarum actores interdum iuris ignaros monebant: iuris reſponſa formulâſque actionum ſubminiſtrantes: Fabius vocat iuris interpretes lib. 3. c. 8. Meminit & de illis Cicero lib. 1. de Orator. *Quidam*, inquit, *ſe præbent miniſtros in iudiciis, Oratoribus his, qui apud Græcos πραγματικοὶ dicuntur*. Et ad Atticum, *Pragmatici cauere iubet, & vetant credere*. Pragmatica ſanctio, vt πραγματικῶς factum, dicetur cum ratione & certo conſilio, & maturè factum. Dicuntur & Pragmatici libelli, in c. 1. §. interim illud, Nouella 15. de defenſ. ciuit. vbi Iuſtinian. ſtatuit, nulli licere ordinationem defenſorum declinare, nec ſi militiā habeat honeſtam; neque ſi proferat priuilegium ſuum ex diuinis formis, vel ſi pragmaticè, ſcilicet libelli, ſint collati. Pragmaticam etiam ſanctionem definitè dicemus, quæ conſilio plurium adhibitorum, ſtatuitur à principe, ſecundùm gloſ. in l. iubemus nullam, in verb. *Annotatio*, de ſacroſ. Eccl. *Quando*, inquit, *aduocatis patritiis, & Palatinis, facta examinatione, in modum cauſæ videlicet contentioſæ, aliquid conceditur, vel ſtatuitur*. Et rurſum glo. in l. vniuerſa, 7. de diuer. reſcrip. lib. 1. C. tit. 23. ad verb. *Pragmatica*, ait, Pragmaticam, eſſe cauſam ventilatā in auditorio, dū princeps adhibito tractatu & conſilio, reſpondet precibus oblatis, vel ad relationem, vel ſuggeſtionem iudicum, vel aliorum. Ita eſt diffuſa & accurata reſponſio. Veluti apud Plutarchum in Galba, πραγματικὴ ἱστορία, pro hiſtoria in qua res diffuſiùs, & cum maiori conſideratione explicantur.

8 Iuſtinian. in l. fin. de domeſti. & protectorib. lib. 12. C. tit. 17. dicit, legem pragmaticam ſine fine victuram. Apud Balſamonem, τὰ βασιλικὰ προστάγματα, πραγματικοὶ τύποι λέγονται. Et Zonara in ca. 12. concilij Chalcedonenſis, διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων, ταῦτα γὰρ ὡσὶ τὰ πραγματικά. & can. 38. Synodi vj. διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων ὃ καὶ δικαστικὰς τινας ονομαζομ. ἀλλ᾽ ἐχθ᾽ ἢ πραγματικὰς αὐτὰς

καλεῖ καὶ βασιλικὰ γράμματα. In c. fundamenta, 17. de electio. in Sex. Pragmaticum conſtitutum, dicitur donatio Conſtantini ciuitatis Romæ, & aliorum temporalium facta ſummo Pontifici Syluestro, & eius ſucceſſoribus.

8 Legis Pragmaticæ conſtituendæ formula deſcripta videtur in l. humanum, 8. C. de legib. dum in condenda noua lege, deſideratur, vt priùs de ea tractetur ab omnibus tam proceribus Palatij, quàm Senatoribus: & ſi vniuerſis iudicibus Senatoribúſq; placuiſſet, tunc dictaretur, ac denuò collectis omnibus, recenſeretur. Quare Pragmaticæ ſanctiones, non ad ſingulorum preces ſuper priuatis negotiis; feruntur; ſed ſi quando corpus ciuile, aut ſchola aliqua, aut officium vel curia, vel ciuitas, vel prouincia, vel vniuerſitas hominum, ob cauſam publicam preces fundat; vt in his tamen, etiam veritatis quæſtio decernatur. l. ſin. §. fin. de diuerſ. reſcrip. C. Legimus in iure ciuili, plures conſtitutiones Pragmaticæ nomine inſignitas. Et apud Iulianum Antecellorem, pòſt Nouellarum epitomen ponitur Iuſtiniani Pragmatica ſanctio, de reuocatione factorum à Totila Tyranno, & de aliis capitulis. Et rurſum factum Pragmaticum Tyberij Auguſti, de confirmatione conſtitutionis Iuſtini Imperatoris. Beatus Ludouicus rex Galliarum quoque, ſuo tempore edidit vnam Pragmaticam pro defenſione obſeruationis iuris communis in electionibus & collationibus. Carolus 7. alius rex, aliam etiam Pragmaticam edidit ſanctionem, pro conſeruatione concilij Baſilienſis.

9 Annotatio accedit Pragmaticæ ſanctioni, niſi quòd iuxta Accurſ. ad l. iubemus nullam, ro. de ſacroſanct. Eccl. Annotatio fiat à principe paucis in concilium adhibitis: Pragmatica ſanctio, pluribus vocatis. Et gl. vltra ad l. vniuerſa, 7. ad verba *Annotatio*, de diuerſ. reſcript. C. ait, annotationem fieri à principe proprio motu. De hac annotatione plura iura meminerunt. l. omnes qui, 43. de decurio. lib. 10. C. tit. 31. *Sed nec reſcripta, aut annotationes, ad munerum fugam, prodeſſe permittimus*. l. vni. de his qui à principe vacatio. acceperint, lib. 10. C. ti. 44. *Nullus vacationē curialis accipiat, niſi fortè veris ac probatis cauſis annotatio noſtra conceſſerit*. l. non aliter, 9. de Palatinis ſacrar. largit. lib. 12. C. tit. 24. *Non aliter quilibet in officio ſacrarū largitionum, vel priuatarum rerum, cingulum militiæ ſibi ſumendum exiſtimet, niſi noſtræ manſuetudinis annotationem meruerit*: inquiunt Theod. & Arcad. l. 1. C. de precib. Imperat. offeren. lib. 1. C. tit. 19. *Iuxta annotationis noſtræ decretum*. l. 3. de collat. æris. *Sacræ annotationes*. Vide de annotationibus Duaren. lib. 1. Diſputat. 8. Annotare, eſt etiam decernere cum memoriæ ſigno & nota; ſicque recepti inter reos, abſentes maiorum criminum facti ſuſpecti, annotati dicuntur: & annotatio ita in reos relatio, donec bis vocatis de eorum cauſa cognoſcatur. in l. 1. de requiren. reis, lib. 48. P. tit. 17. l. abſentem, 6. de accuſat. lib. 9. C. tit. 2. quæ leges annotari, non damnari abſentem ſtatuunt, quamuis in Italia, Gallia, Hiſpania, contumaces abſentes damnentur etiam ad mortem,

a 3

& in foris ſeu tribunalibus Eccleſiaſticis, vt ſcribit Iul. Clar. 5. ſententia. §. fin. quæſt. 44. Annotatio pro damnatione etiam accipitur apud Sueton. in Caligula. c. 27. Cùm ad ſaginam ferarum muneri præparatarum cariùs pecudes compararentur, ex noxiis laniandos annotauit.

10 Subſcriptio etiam eſt annotatio facta à principe, l. 1. §. 1. de conſtitut. princip. P. & reſcriptum ſubſcriptionẽ vocat Iuſtin. in §. 1. quib. non eſt permiſſ. facer. teſta. lib. 2. tit. 12. l. 1. quom. & quan. iud. lib. 7. C. tit. 42. l. ſi quis, ad leg. Corn. de fal. P. Sic & annotatio, in quo princeps ſua manu ſeſubſcripſit. Atque hinc ſubnotatio reſcriptorum, ſacrorumque affatuum, quæ ſemper fiebat encauſto rubeo, ſeu minio, l. ſacri affatus, 6. de diuerſ. reſcript. facit l. 42. de hæret. in C. Theodoſiano, ibi, *Caſſatis quæ Pragmatici vel annotatione manus noſtræ, potuerunt impetrari*. Et in Nouella de confirmatione legum Nouellarum, *Neceſſariũ duximus, has nunc ſaltem vniuerſas, tuæ ſerenitati, cum noſtra maieſtatis ſubnotatione tranſmittere*. Subſcriptio facta ab eo qui authoritatem habet probandi, ſeu dandi fidem, perinde operatur ac ſi ipſemet ſcripſiſſet, vt notat Vlpia. in l. ſi quis ex argẽtariis, 6. §. 1. de eden. li. 2. P. tit. 13. Et ſi dominus ſerui chirographo ſubſcripſerit, tenetur quod iuſsit. l. 1. §. ſed & ſi ſerui chirographo. quod iuſſu, libr. 15. Pand. tit. 4. & in l. fideiuſſor impetrauit, 26. §. 1. de pignorib. lib. 20. P. titu. 1. Quis conſenſum obligationi adhibere dicitur aut ſigno ſuo, aut alia ſcriptura: atque Martianus in l. ſicut re corporali, 8. §. non videtur, quibus modis pignus vel hypoth. ſoluit. lib. 20. P. tit. 6. tradit creditorem videri conſenſiſſe venditioni rei debitoris, & renunciaſſe pignori, ſi ſubſcripſerit tabulis emptionis, niſi manifeſtè appareat deceptum eſſe. Sigillum quoque facti ſigillantis probationem habet, eáque cauſa diplomatibus appenduntur ſigilla, vel figuntur. Atque ita in teſtamentis ſolẽnibus aperiendis, Prætoris officium eſt, vt roget ſignatores conuenire, & ſigilla ſua recognoſcere, in l. cùm ab initio, 4. quemadmo. teſtam. aperiantur. lib. 29. P. tit. 3. l. 3. §. hoc interdictũ, de tab. exhib, lib. 43. P, tit. 5. Probat & ſigillum authenticum ea, 2. de fide inſtrum. libr. 2. titu. 22. maximè principis. c. cùm dilectus, 9. eodem titu. Encauſtum in d. l. ſacri affatus, de diuerſ. reſcrip. C. fiebat purpurea inſcriptione, ſcilicet cocti muricis, & triti conchilij ardore: cuius encauſti confectionem & ibi aliis priuatis habere prohibitum, aut ſperare, pœna impoſita vltimi ſupplicij, tanquam tyrannidem affectanti qui habuerit: proprius enim hic color erat Imperatorum olim. l. 3. 4. 5. de veſtibus olobeſis, lib. 11. C. tit. 8. l. 1. quæ res vend. nõ poſſ. lib. 4. C. tit. 40. Ἐγκαυστὸν materia eſt aduſta picturæ apta: meminit de pictura encauſtica & eius inuentione Plinius lib. 35. ca. 11. Pro reſcripto cõchilio aduſto ſubſcripto ponitur dictio ſola encauſti in l. vni. de collegiatis & chartoprátis, lib. 11. C, tit. 17. Encautarij ciuitatum dicuntur publicorum librorum ciuitatis ſcriptores, in l. immunitates, de agricolis, cenſ. & colo. libr. 11. C. titu. 47. verùm encauſtum aliorum non erat ſimile Imperatorio. Conſtantinus Manaſſes in Annalibus, purpurei coloris literas dicit chartam Imperatorẽ ſubſcripſiſſe: & Nicetas multis locis meminit de conchiliata Imperatorũ ſubſcriptione. Exemplar reſcriptorũ conſpicimus, nec Græce in Baſilicis ita ſignatorum, in Nouella Alexij Comneni Imperatoris 4. de ſolutione ſpõſaliorũ, περὶ διαλύσεως μνηστείας, quæ ita ſubſcripta, τῷ μηνὶ μαρτίῳ ἐπινεμήσεως ιε. δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, menſe Martio, indictione 15. rubris literis. Et in Nouella Manuelis Comneni de diuerſis cauſis ac negotiis, περὶ διαφόρων ὑποθέσεων: ſic ſubſcriptum, τῷ μηνὶ μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ιδ. δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρός, καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγὶς ἐπικειμένη, &c. id eſt, menſe Martio, indictione 14. per rubras literas Imperatoriæ manus, cui ſigillum cereum contiguum erat. Poſſet & annotatio ſacra eſſe, quando annulo regio ſeu principali notantur, ſigillantur, vel authorantur reſcripta; qualia fuerunt, quæ Aman, accepto annulo ſignatorio, miſit in vniuerſas prouincias in necem Iudæorum, Eſther c. 3. verſ. 10. & reuocatoria eorum, miſſa per regẽ. eodem lib. c. 8. verſ. 8. Refertur mos antiquus regum apud Iuſtinum, lib. 43. ſub finem, dum dicitur patrem Trogi Pompeij Hiſtoriographi ſub Caio Cæſare, epiſtolarum & legationum, & ſimul annuli curam habuiſſe.

11 Epiſtolæ principum decretales aliquando inter reſcripta numerantur, quæ & inter leges authenticas, in ca. 1. ca. in ſcripturis, cum ſimilibus, 19. diſt. l. 1. de conſtitut. princ. P. differunt tamen Epiſtolæ principales, Decretales, & Reſcripta, quòd non omnes Epiſtolæ ſint reſcripta, quamuis aliqua reſcripta Epiſtolæ ſint. ἐπιστέλλω enim Græcis, nihil aliud quàm mitto, vnde Epiſtola: voluntas autẽ principis, aliquando ſine conſultatione vel interpellatione alicuius, literis ſignificatur, vel per epiſtolam ſeruari iubetur: & ita non reſcriptum, ſed ſcriptum, ſeu epiſtola. Epiſtola inducit obligationem eius, qui in ea aliquid dat vel concedit, vt in l. Titius Seio, 24. & l. quidam ad creditorem, 25. de conſtitut. pecun. l. miles ad ſororem, de leg. 2. P. l. & in epiſtola, C. de fideicom. Hoc autem proprium principis per epiſtolam ſtatuere, authoritatíſque ſummæ, quod non communicatur [illegible] iis iudicibus, nec rectori quoque prouinciæ, quibus non licet per epiſtolam ſententiã ferre, vt ſcribit Alexand. Imperator, in l. 2. C. comminatio. vel epiſtolas rei iudicatæ authoritatẽ non habere, lib. 7. tit. 56. cùm præſentibus litigantibus ſentẽtiam ferre debeant, l. 1. de ſenten. ex peric. recitand. C. l. de vnoquoque, de re iudi. P. Talis epiſtola diui Adriani, dicta ſanctio, qua conſultum eſt per Adrianum Cæſarem, fideiuſſoribus, de qua in l. fin. de conſtitut. pec. lib. 4. C. tit. 18. §. ſi plures, de fideiuſſor. apud Iuſtinian. l. inter fideiuſſores, 26. & l. fin. eod. tit. in P. lib. 46. tit 1. & epiſtola alia diui Adriani, de tormentis reorum, ad Sennium Sabinum, reſcriptum dicitur ab Vlpian. in l. 1. de quæſtio. lib. 48. P. tit. 18.

12 Orationes quæ aliquando eadem ratione, ſi ad conſultationem vel quæſtionem propoſitã principi mittebantur Senatui, pro reſcriptis habitæ, quibus princeps ei explanabat totius rei, de qua

legem

legem condere meditabatur, iuſtum, honeſtum, vel vtile emolumentum Reipublicæ, adhibitis circunſtantiis: & rogabat Senatum, an ſibi ita ſtatuendum placeret. Eius generis legitur oratio Seueri Cæſaris, in l.1. de reb. cor. qui ſub tutel. &c. lib. 27. P. tit. 9. qua prohibiti ſunt tutores & curatores prædia ruſtica vel ſuburbana minorum diſtrahere. Et recitata fuit in Senatu, Tertyllo & Clemente conſulibus, idibus Iuniis. Meminit & tractat Vlpian. in l. cum hi, 8. de tranſact. lib. 2. P. tit. 15. de alia oratione Marci Cæſaris, in Senatu recitata, qua effecit ne aliter alimentorum tranſactio rata eſſet, quàm ſi authore Prætore fieret: quæ & Senatuſconſulto firmata, Senatuſconſultum dicitur, apud Vlpianum in l. eleganter, 23. §. item ſi ob tranſactionem, de condict. indeb. lib. 12. P. tit. 6. Idem Marcus, oratione alia, quam in Senatu recitauit, facultatem dedit ingrediendi, tam Cæſaris, quàm Senatorum, quàm Paganorum prædia, volentibus inquirere fugitiuos, ſcrutariq; cubilia atq; veſtigia occultantium, vt refert idem Vlpian. in l. 3. de ſeruis fugitiuis, lib. 11. P. titu. 4. Caius in l. pen. ad Senatuſc. Tertyl. lib. 38. P. tit. 17. *Sacratiſſimi principis noſtri Hadriani oratione cauetur, vt matris inteſtata hereditas, ad liberos, tametſi in aliena poteſtate erunt, pertineat.* Hæcque oratio Senatuſconſultum dicitur Tertyllianum, §. ſed hæ iuris anguſtiæ, de Senatuſc. Tertyllian. lib. 3. Inſtitut. tit. 3. Vlpian. in l. cùm hic ſtatus, 32. de donat. inter vir. & vxor. lib. 24. P. tit. 1. meminit de oratione alia Antonini, Senatuſconſulto firmata, in hæc verba: *Cùm hic ſtatus eſſet donationum inter virũ & vxorem, quem anteà retulimus: Imperator noſter Antoninus Auguſtus, ante exceſſum diui Seueri patris ſui, oratione in Senatu habita, author fuit Senatui cenſendi, Fuluio Aemiliano, & Numio Albino conſulibus, vt aliquid laxaret ex iuris rigore.* Dicebantur & iſtę orationes, epiſtolæ, in Senatu per candidatos quæſtores lectæ. Sic & meminit Vlpian. in l. 1. §. 2. & fin. de offic. quæſto. lib. 1. P. tit. 13. ex quæſtoribus, quoſdam fuiſſe candidatos principis, qui ſolis libris principalibus in Senatu legendis vacabãt, quique Epiſtolas principis in Senatu legunt. Videndus etiam Dio Caſſius, lib. 54.

13 Conceduntur iſta reſcripta, vel aperta, vel clauſa, vnde literæ patentes dicuntur, in ca. 1. de tempor. ordin. in Sex. lib. 1. tit. 19. dum prohibetur ordinari in Italia vltra montanus, niſi à ſuo Epiſcopo literas attulerit patentes, quibus cauſa exprimatur, quare ab eo ordinatus non fuerit. Illæ ſunt in forma probante, cum ſigilli appenſione & ſubſcriptione, apertæ. Clauſæ ſunt, quæ apertæ non ſunt, ſigillo aliquo concluſæ ex cauſa aliqua.

Diuiſio alia reſcriptorum.

14 Reſcripta ſecundò, in temporalia & perpetua diſtribuuntur. Perpetua omnia cenſentur, ſi modò tempus non ſit cõprehenſum, in l. 2. de diuerſ. reſcript. lib. 1. C. tit. 23. Et iure ca. plerumque, 23. de reſcrip. literæ ſeu reſcripta delegationis cauſarum viuunt tantùm per annum: vltra quem, qui eis intra annum vel dolo, vel malitia, vel negligentia vſus non fuerit, amplius vti nequit. c. ſi autem aliquis, 9. eod. tit. Sic diſtinguuntur temporalia & perpetua reſcripta, ca. fin. de reſcript. in Sext. dum reuocantur perpetua de percipiendis fructibus beneficiorum abſentibus data, non temporalia. Temporalia, quæ certum habent definitum tempus; vt perpetua, quæ nullum vel indefinitum, vt in l. in hoc iudicium, 14. §. ſi conueniat, commun. diuid. lib. 12. tit. 3. Paulus ait, *Si conueniat ne omnino diuiſio fiat, huiuſmodi pactum nullas vires habere manifeſtiſſimum eſt: ſin autem intra certum tempus, quod etiam ipſius rei qualitati prodeſt, valet: incertum an tempus certum habiturum ſit, vel non etiam aliquid poteſt eſſe: vt conditio ſi quis conſul fiat.* in l. ſufficit, 56 de conditio. indeb. libr. 12. P. titulo 6. Colligitur & ex c. ſi gratioſè, 5. de reſcrip. in Sext. omnem gratiam cuius terminus eſt incertus, poſſe dici perpetuam. vt & ex l. iuriſperitos, de excuſatio. tutor. P. Perpetua dicta quoque reſcripta perſonalia, quæ conceduntur alicui, quandiu vixerit. in l. 1. pro ſocio, in P. & perpetuæ actiones, quæ durant per vitam eis iure conceſſam, §. 1. de perpet. & tẽporal. act. vbi definitio temporis non eſt, perpetuum dicimus. l. ſeruis, 10. de pœnis, lib. 9. C. tit. 47.

Tertia diuiſio.

15 Tertia diuiſio, vt reſcriptorum alia ſint gratiæ, alia iuſtitiæ: Gratiæ dicuntur, quæ ex gratia ſeu beneficio, aut liberalitate principis, atque ex eius clementia, procedunt.

16 Gratiam facere eſt, ex iure diligentiore aliquid imminuere, vel remittere: vt gratiam iuramenti facere, in l. penul. de iureiuran. lib. 12. P. tit. 2. Gratiam habet quod ex benignitate procedit, in c. vn. §. quia ergo. vt Eccleſiaſti. benef. ſine diminutiõ. concedan. lib. 3. tit. 12.

17 Reſcripta iuſtitiæ ſunt, quæ ius adminiſtrari, ſeu iuſtitiam fieri iubent, cum cauſæ cognitione. Et ita hæc reſcripta maximè ad lites pertinere videntur: & ea clauſula iis adiici ſolet, vel intelligitur, qualem in edictis reſtitutoriis ponebat Prætor. *Si qua iuſta cauſa videbitur.* vt refert Vlp. in l. 1. ex quib. cauſ. maior. *Si cuius*, inquit, *quid de bonis diminutum eſt, cùm is metu aut ſine dolo malo, Reipub. cauſa abeſſet, aut in vinculis, ſeruitute, hoſtiumve poteſtate eſſet; ſiue cuius actionis cui dies exiiſſe videtur*, &c. *Item ſi qua alia iuſta cauſa mihi videbitur*, &c. in integrum ſcilicet reſtituam. Ea quoque, quę ad ius reſcribuntur, iuſtitiæ etiam & cauſæ forenſis, dicuntur. Explicat Accurſius in l. 2. de diuerſ. reſcript. in illa verba, *Quæ ad ius reſcribuntur, perennia eſſe debent. Ad ius*, inquit, id eſt, *ad cauſam.*

18 Cauſa porrò in ca. forus, 10. de verb. ſignific. à caſu quo venit, dicitur. Eſt enim materia & origo negotij, quæ dum proponitur, cauſa eſt; dum diſcutitur, iudicium; dum finitur, iuſtitia. Et ibidem gloſ. *Cauſa*, inquit, *itaque eſt, antequam reſpondeat altera pars.* Eſtque ergo cauſa in dicendo poſita, cum interpoſitione certarum perſonarum, videlicet actoris, rei, iudicis, l. inter litigantes, 62. l. Iulianus, 17. de iudic. in P. & teſtis, totis titulis de teſtibus. vide & cap. quoniam contra, de probat.

Quare reſcripta, quæ cauſam continent, ad ius pertinere dicuntur. Ius à iuſtitia appellatum, l.1. §.1. de iuſt. & iur. P.

19 Neque quicquam officere videtur, ſi dicamus iuſtitiæ reſcriptum eſſe, ſi ex eius mandato ſit procedendum, ſecundùm ordinem & præſcripta iuris ſcripti, cuius exemplum in l. 1. de precib. Imperat. offeren. ibi, *Nobis hortamento fuit, vt Præfecto prætorio, iuxta annotationis noſtræ decretum demandaremus, quem adire cura, vt auditis his quæ in libello contuliſti, & reos inueſtigare, & ſeueriſſimam vindictã iuxta legum cenſuram exigere curet.* per l. proſpexit, 12. qui & à quib. manu. liber. non fiant. lib. 40. P. tit. 9. cùm ſcripta lex, etſi dura videatur, ſeruanda eſt. Et ſæpe reſcriptione ſua princeps reſpondet: adire potes iudicem, vt in l. ſæpe, 8. de offic. præſid. lib. 1. P. tit. 18. ſic in c. 1. hoc tit. reſcriptum ſecundùm ius commune, vt liceat appellare.

20 Vt contra reſcripta gratiæ & æquitatis dici poſſunt, quando ex aliqua circunſtantia, à lege prætermiſſa, à præſcripto legis receditur, illud dicitur Græcis ἐπιείκεια, id eſt, conuenientia, vel ad verbum, iuxta ſimilitudinem factũ. Diſputat de iuſtitia & ἐπιεικές ſeu æquo Ariſtoteles, lib. 5. & hic circa finem. Temperamẽtum etiam legum ſcriptarum dici poſſet gratia à principe factum, qui cõtra ius ſolus diſpẽſat & illud interpretatur. Sic enim Conſtantinus in l. 1. de leg. lib. 1. C. tit. 14. ſcribit, *Inter æquitatem, iúſque, interpoſitam interpretationem nobis ſolis & oportet, & licet inſpicere.* Et rurſum Imperatores Valentinian. & Marcian. in l. leges ſacratiſsimæ, l. 9. eiuſdem titu. *Si quid verò*, inquiunt, *in iiſdem legibus latum fortaſſis obſcurius fuerit, oportet ab Imperatoria interpretatione patefieri, duritiámque legum noſtra humanitati incongruam, emendari.* Sic cæteris paribus, & adhibita authoritate expreſſa vel tacita principis, placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe magis iuſtitiæ æquitatíſque, quàm iuris (ſcilicet ſtricti) rationem, ex reſcripto Conſtãtini & Licinij CC. in l. placuit, 8. de iudic. lib. 3. C. tit. 1.

21 Intereſt inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ: primùm, quia quæ gratiæ ſunt non exigunt cognitionem cauſæ, num iuſta vel iniuſta ſit, cùm ex mera gratia & liberalitate principis procedant. Diſputare de principali iudicio in hoc caſu non oportet: ſacrilegij enim inſtar eſt, dubitare an is dignus ſit quem elegerit Imperator. l. 3. de crimin. ſacrileg. lib. 9. tit. 29. & in l. ſacrilegij inſtar, 5. de diuerſ. reſcrip. lib. 1. C. tit. 23. ſacrilegij inſtar eſt, ſuper quibuſcumque adminiſtrationibus, vel dignitatib⁹ promulgãdis, diuinis obuiare beneficiis. Quæ omnia de cauſa reſcripti intelligi par eſt, vt ea non controuertatur: nihil tamen prohibet obiicere ipſi reſcripto obreptionem, vel ſubreptionem, falſitatémve reſcripti gratiæ, & incapacitatem impetrantis, per ſubreptionem incognitam principi, vt in c. cùm adeò, 17. de reſcrip. Reprobatur gratia ad beneficium propter obreptionem, quòd impetrans non feciſſet mẽtionem beneficij alterius poſſeſsi, & propter eius incapacitatem, quòd idoneæ qualitatis non eſſet ad beneficium poſsidendum, nec eſſet clericus. Et in c. ad audientiam, 9. eiuſdem tituli, reſcriptum ſummi Pontificis, quòd contineret manifeſtũ in conſtructione peccatum, reiicitur. Et in c. cum noſtris, 6. de conceſs. præben. lib. 3. tit. 8. improbatur factum ab executoribus literarum Apoſtolicarum, quod per falſi ſuggeſtionẽ, & veri ſuppreſsionẽ, fuerant impetratę in beneficio præpoſiturę, nulla mẽtione expreſſa, ꝙ ab alio ea de facto tunc poſsideretur. In Cle. 1. de præb. li. 3. tit. 2. clauſula appoſita literis gratioſis, vt prouideatur quàm citiùs mãdatario, ne animarum cura, ſi dignitati imminet, negligatur: vel per quã inhibetur fieri electio dignitatis, non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem aſſumitur. Prætermitto alia vitia reſcriptorum, quæ etiam gratioſis obiici poſſunt, perinde ac reſcriptis iuſtitiæ. Atque in omnibus reſcriptis, cuiuſcunque generis ſint, clauſula intelligitur vel apponitur expreſsè, *Si preces veritate nitantur*, alioquin mendax Impetrator carere debet impetratis vtroque iure: c. 2. & c. ſedes Apoſtolica, de reſcrip. l. f. de diuerſ. reſc. C. verùm illud ſingulare, literis gratiæ, vt dictum fuit, ne cognitionem cauſæ in illis conceſſæ exigant.

22 At in literis iuſtitiæ, cognitio cauſæ exigitur, vocatis his quorum intereſt, propter clauſulam, quæ apponi ſolet in illis, *Si ita eſt.* vel, *Si conſtiterit*, vt in c. ſuſcitatus, 13. c. ex parte, 12. c. olim, 25. de reſcrip. cum ſimilib. c. ſignificauit, 36. eo. titu. cui ſimilis alia clauſula, quæ delegato dirigitur, *Si ita inueneris*, ſcilicet vt narratum eſt, *hoc vel illud agas.* vt in c. 2. eo. titu, de reſcrip. Gallis frequens, *S'il vous appert.* Quid porrò contineat illa clauſula, nos tractamus in d. c. olim, 25. hoc tit. de reſc. Hæc enim & ſimilia, habent cauſæ cognitionem: quia probationes & exceptiones admittũt. c. quoniam contra, de probation. & in l. iudices, 9. C. de iudic. lib. 3. tit. 1. *Iudices oportet in primis rei qualitatem plena inquiſitione diſcutere, & tunc vtramque partem ſæpius interrogare, num quid noui addere deſideret, cùm hoc ipſum ad alterutrã partẽ proficiat, ſiue definienda cauſa per iudicem, ſiue ad maiorem poteſtatem referenda ſit.* Tranſlata lex illa in can. iudicantem, 30. q. 5. facit quod iudicium tribus perſonis ad minus conſtet, actore, iudice, & reo, inter litigãtes, & l. Iulianus, de iudic. P. & ideò, cùm iuſtitiæ literæ iudicium futurum indicent, debent vocari quorum intereſt. per l. 1. & 4. & totum titu. de in ius vocã. P. §. omnium, de pœn. temer. litig. li. 4. tit. 16. Inſtituti. *Omnium actionum inſtituendarum principium ab ea parte edicti proficiſcitur, qua Prætor edicit, de in ius vocando.* De vnoquoque negotio præſentibus, quorum intereſt, tractandum, l. de vnoquoque, de re iudic. P. huius rei integram reſolutionem, cum ratione continere videtur lex Arcadij & Honorij Cæſarum, in l. f. ſi per vim vel alio modo abſentis perturbata ſit poſſeſsio, lib. 8. C. tit. 5. *Neque*, inquiunt, *Imperiale reſponſum, quod ſupplicatio litigatoru obtinuit, nec interlocutio cognitoris, ex quacunque cauſa innouare poſſeſsionis ſtatum, eo qui rem tenet abſente, permittit: quia negotiorum merita partium aſſertione panduntur.*

Quæ

32 Quæ, iuſtitia dictante conceduntur à principe, gratiã non habent: debet enim princeps ſubditis iuſtitiam, & ea cauſa inſtitutus cum authoritate fuit à Deo 1. Regũ c. 8. Deut. c. 1. Suſcepti enim regiminis cura principes ſolicitat, vt vtilitatibus ſubiectorum ſolicitè prouideant, vel nouorum editione iurium, vel antiquorum emendatione. c. 1. de pręb. in Sext. Et ſi princeps quod debet, non præſtaret, iniuriam irrogaret ſubdito, quod expreſsiſſe videtur Vlpian. in l. 1. §. plane ei ad quem, de aqua quotid. & æſtiua. lib. 43. P. tit. 20. *Plane ei,* inquit, *ad quem dominium tranſit, impetrabile eſt: nam ſi docuerit, prædiis ſuis aquam debitam, etſi nomine eius fluxiſſe à quo dominium ad ſe tranſiit, indubitatè impetrat ius aquæ ducendæ. Nec eſt hoc beneficium, ſed iniuria, ſi quis fortè non impetrauerit.* Neque enim beneficium largitur, qui neceſſariò dat, vt l. proximè conſtitutum, 50. de rit. nu. lib. 23. P. tit. 2. Eum qui ex cauſa fideicõmiſsi manumiſit libertã ſuam, ex neceſsitate manumiſiſſe, nõ ſuo arbitrio magis debitam libertatẽ præſtitiſſe, quàm vllum beneficium in mulierem contuliſſe, reſponſum eſt: vt nemo in neceſsitatibus liberalis extitit. l. rem legatam, 18. de adimen. leg. lib. 34. P. ti. 4. l. ſi quis pro vxore, de donat. inter vir. & vxor. P.

24 Secunda differentia, quòd reſcripta gratiæ, vel gratioſa principis, ſeu ſpecialis eius gratia, debeant perpetuò manere. l. 2. C. de diuer. reſcrip. c. ſi cui, 36. de præbend. in Sext. l. iuriſperitos, 30. de excuſa. tutor. lib. 27. P. titu. 1. Papinianus ait, *Iuriſperitos, qui tutelam gerere cœperunt, in conſilium principum aſſumptos, optimi maximique principes noſtri conſtituerunt excuſandos, quoniam circa latus eorum agerent, & honor delatus finem certi temporis ac loci non haberet.* At literæ iuſtitię ſunt ſecũdùm ius canonicum, & quando delegationes iudicum continent, annales DD. c. ſi autem, c. plerumque, de reſcript.

25 Tertia differentia, quòd reſcripta gratiæ non intereunt morte principis concedentis, abſolutè conceſſæ, d. l. iuriſperitos, de excuſatio. tut. P. Priuilegium alicui conceſſum, ei auferendum non eſt, nec aduerſus illud conſtituendum. cap. decet. 18. & c. indultum, 17. de regul. iur. in Sext. Quæ intelligenda de reſcriptis quæ ſtatim effectum habent & iuſta ſunt, & ſine ambitione, alioquin ea quæ tractu temporis habent effectum, & quando effectus incipit eſſe damnoſus, reuocari interdum ſolent & debent, vt in c. f. de reſcrip. in Sex. Reuocãtur gratiæ à Bonifacio 8. tam per ipſum, quàm prædeceſſores ſuos factæ clericis de percipiendis perpetuo fructibus beneficiorum ſuorum in abſentia, ex quibus dabantur occaſiones vacandi, & minuebatur cultus diuinus, & diſſolutionis præparabatur materia. tractatur & in ca. ſi gratioſè, 5. de reſcrip. Sic reuocantur priuilegia decimarum, quando vergunt in noxam vel damnum alterius. in c. ex multiplici, c. ſuggeſtum, de decim. Sed & reſcripta gratiæ ad beneficia, quæ non habuerunt effectum ante mortem concedentis ſummi Pontificis, reuocantur poſt eius mortem à ſucceſſore in Pontificatu: non etiam, ſi proceſſum fuerit per executorem ad collationem, c. f. de conceſſ. præben. in Sext. ca. penul. de præben. in Sext.

26 Reſcripta iuſtitiæ reuocãtur ſeu expirant morte concedentis, ſi res tunc ſit integra, hoc eſt, ſi ante mortem ſummi Pontificis proceſſum non fuerit ſuper illis per iudices delegatos, vel citationem emiſſam, vel litis conteſtationem, c. gratum, 20. c. relatum, 19. de offic. & poteſt. iud. deleg. lib. 1. tit. 29. c. licet, 30. eo. tit. & in l. ſi quis poſteaquam, 7. de iudic. lib. 5. P. titu. 1. *Si quis poſteaquam in ius vocatus eſt, miles vel alterius fori eſſe cœperit, in ea cauſa ius reuocandi forum non habebit, quaſi præuentus.* facit l. cum quædam puella, 19. de iuriſd. omn. iud. P. Sic mandantis morte extinguitur mandatum procuratoris, re integra, niſi aliquam rẽ cœperit adminiſtrare procurator, quia tũc non finitur, quamuis nouum negotium inchoare vi mandati nõ poſsit, l. nam & Seruius, §. ſi vino Titio, de nego. geſt. lib. 3. P. titu. 5. & in l. & quia, 6. de iuriſ. om. iudi. lib. 2. P. ti. 1. Paul. ait. *Et quia nec principaliter ei iuriſdictio data eſt, nec lex ei defert, confirmatq; mandatã iuriſdictionem, ideóque ſi is qui mandauit iuriſdictionem deceſſerit, antequam res ab eo cui mãdata eſt iuriſdictio geri cœperit, ſolui mandatum Labeo ait, ſicuti in cæteris cauſis.*

27 Etenim per citationem vt perpetuatur iuriſdictio, ita & reſcriptum, c. fi. de offic. leg. li. 1. tit. 30. vt notat gloſſa ad dictum ca. gratum, ad verba, *quaſi cœptum*: quanquam in aliis veluti quod pertinet ad litis conteſtationem, & ad proponendas legitimas exceptiones, non dicatur cœptum iudicium. Quamobrem poſt citationem poteſt vocatus legitimas exceptiones ſeu peremptorias proponere, & ſucceſſor impetrantis poterit iterum conuenire reum, mortuo impetrante, quod non fiet, ſi ante mortem impetrantis non fuerit reus in iudicium vocatus. ca. ſignificauit nobis, 36. de reſcrip. quando videlicet perſona nominatur in reſcripto: quia tunc eſt perſonale, réque integra extinguitur cũ perſona impetrantis vel rei. l. quia tale, ſolu. matrim. Aliud námque dicendum eſſet ſi reſcriptum pro dignitate, vel cõtra dignitatem, quæ non mori dicitur, mutato poſseſſore, fuiſſet impetratum, vt cõtra Abbatem certi monaſterij, ca. quoniam Abbas, de offic. delegat. finguntúrque pro eadem perſona poſſeſſor primus & ſucceſſor in dignitate, ſicque per literas reſcripti contra prædeceſſorem in dignitate impetratas conuenitur ſucceſſor, in c. dilecti filij, de foro competẽ. Vtitur autem d. ca. gratum, verbis, *quaſi cœptum eſſe iudicium*, per citationem ſeu vocationem in ius, vt doceat non propriè cœptum. Dictio enim *quaſi*, non habet proprietatem, ſed ſimilitudinem. Et proinde citatio perpetuat iuriſdictionem, non abſolutè, ſed ſecundùm quid, & iure canonico pro reſcriptis, vt contra alios quam delegatos perpetuetur iuriſdictio. ſic in ca. f. de offic. lega. lib. 1. titu. 30. Delegatio cauſę facta à legato à latere, expirat egreſſu legationis legati, ſi ante diſceſſum citatio non præceſsit, non aliter. ſic intelligendum c. propoſuiſti, de foro competen. c. vt debitus honor, de appellat. ca. capitulũ ſanctæ Crucis, de reſcript. Lis porrò verè non dicitur cœpta, niſi per litis conteſtationem, l. amplius, 15. rem ratam haberi, lib. 46.

tit.

tit. 8.§.omnem, de litigioſ.in Nouell. Cæterùm in quibuſdam nõ tantùm litis conteſtatio, ſed etiam vocatio ſola conſideratur, vt in quæſtione noſtra. Et litigioſam rem dixit cap.1.Nouellæ 112. de litigioſis, de cuius dominio cauſa mouetur inter poſſeſſorem & petitorem iudiciaria, conuentione, vel precibus principi oblatis, & iudici inſinuatis, & futuro reo cognitis. idẽ relatũ in Auth. litigioſa, de litig.lib.8.C.tit.37. Et hęc hactenus de 3.differẽtia.

28 Quarta erit differentia, quòd reſcripta gratiæ tribuunt ius aliquod nouum impetranti, vel tribuere poſſunt per executionem quod ei non erat, vt in c.ſi cui,36. de reſcrip.in Sext. vbi per gratiam alicui conceſſam, vt poſsit conferre beneficia ſedi Apoſtolicæ conceſſa perſonis idoneis, datur ius quod non expirat morte mandantis. At reſcripta iuſtitiæ, non tribuunt nouũ ius impetranti, ſed ſi quod ei ſit, conſeruari ſatagunt: & eò pertinent clauſulæ, *Si ita eſt, Si conſtiterit.* quia per ſentẽtiam non debet conſtitui ius, ſed id quod eſt cõſeruari, vt ſcribit Vlpian.in l.ſicut autem refectio, 8. §.ſed ſi quæritur, ſi ſeruit.vendic.lib.8.P.ti.5. Quamuis aliquandò errõr verſetur, vt in l. & ex diuerſo,35. §.1.de rei vendic.lib. 6.P.tit.1.cùm Paulus ait, Vbi autem alienum fundum petij, & iudex ſententia declarauit meum eſſe, debet etiam de fructibus poſſeſſorem condemnare; eodem enim errore & de fructibus condemnaturum. Sententia quippe, donec de errore dubitatur, pro veritate habetur.l. ingeniũ, de ſtat.hom.l.res iudicata, de reg.iur.li. 1.C. de his qui propter met.iudi. non appellat.

29 Quinta differentia. Reſcripta gratiæ incipiunt habere vim ſuam à tempore datæ ſeu conceſsionis, vt in ca. eam te, 7.de reſcrip.vbi, in mandato de conferendo beneficio alicui, facto Capitulo, ſeu decano & Epiſcopo Eccleſiæ Tomacenſis, inſpicienda dicitur data literarum, cuius tempore erat decanus is, qui poſteà factus eſt Epiſcopus, & proinde illis obſtringitur: idipſum ſtatuitur in cap. conſtitutum, 19.eod. titul. Si plures tamen literæ gratiæ eidem conceſſæ ſint, de re eadem, habetur ratio datæ earum quæ fuerunt priùs præſentatæ, ſicut & prior in data præfertur, c.capitulum, 30.de reſcr. vel ſi gratiæ plurium ſint æquales, euſdémque temporis, præſentationis habetur ratio, vt prior præſentans præferatur. c.penul.de reſcrip. in Sext. aliter pręſentatio ſola non ſufficit. c.tibi qui, 12.de reſcr. in Sext. Sic ſi tempore datæ gratiæ quis eius ſit incapax; putà quia beneficium antea aliud fuit ei collatum, aut ſi ætatem legitimam non habeat, gratia corruit, nec reuiuiſcit, ſi poſteà fiat capax. c.ſi eo tempore,9.de reſcri. in Sex. eò pertinet c.tibi qui, eo.tit.de reſcri.in Sext.cap.cieu', 19.de præben.in Sext. At in literis iuſtitiæ reſcripta vim non accipiunt ante tempus præſentationis earum.c.a.vt debitus honor, de appella.glo. ad ... penu.ad verba, *primò præſentauerit*, de reſcrip. in Sexto.

30 Sexta differentia ex Gomeſio tractatu de breuibus, prouiſiones ſimplicis iuſtitiæ dictas, accipi per impetrãtes à Cancellaria Apoſtolica, vt opus non ſit ob illas adire ſummũ Põtificem, vel ei ſupplicari; quod verum eſt, quando impetratio fit per ſimplices literas ſine delegatione, vel cõmiſsione: aliter enim Cancellaria non poteſt alicui committere vel delegare, vt ait Ægid. Bellame. concl. ſi. 46. at literæ gratiæ a ſummo Pontifice impetrantur ſolùm.

31 Septima differentia, quòd bullæ gratioſæ ſeu diplomata gratiæ, qualia ſunt prouiſionum, collationum, commendarum, diſpenſationum, & ſimilium, habent ſigillum plumbeum appenſum filis ſericeis. Bullæ verò, ſeu diplomata iuſtitiæ, habent ſigillum plumbeum appenſum filis canabinis. Proinde literis prouiſionum Conſiſtorialium, quæ expediuntur pro Archiepiſcopatibus, Epiſcopatibus, Abbatiis Galliæ, laqueus inſeritur canabinus, quo appenſa eſt bulla ſeu ſigillum, eò quòd illæ collationes non cenſentur ſummo Pontifici liberæ in Gallia, ſed potius ex iuſtitia ſeu neceſsitate conceſſę: propter Cõcordata Regia & Põtificalia, quæ reſeruant ad prælaturas nominationes, regi. vt liquet ex titulo Concordator. de regia ad prælaturas nominatione.

32 Octaua differentia, quòd in literis & bullis gratioſis, nomen ſummi Pontificis concedentis, ponitur ſolùm literis capitalibus, ſcriptum in prima linea, vt SIXTVS. At in literis ſeu reſcriptis iuſtitiæ & rigoris, ſummi Pontificis nomen ſcriptum, habet primam literam tantùm Capitalem, vt Sixtus. Quod factum eſt pro inſtructione plũbatorum, qui ex ſtilu Cancellariæ eſſe analphabeti, & ignorare debent literas, vel ſcripturam, vtque ij videntes lineæ primæ diſtinctionem, cognoſcunt quo filo plumbum appendere debeant in oblato reſcripto.

33 Ex prædictis porrò membris literarum iuſtitiæ & gratiæ, componetur aliud genus reſcripti, quod mixtum eſt ex gratia & iuſtitia, & facilè colligetur tale eſſe ex ſuperioribus, ſi, quæ vtriuſque ſunt, reſcriptum participet.

34 Poſſunt & alio modo mixta reſcripta dici, ratione poteſtatis, ea quæ poſſunt expediri à poteſtate ſeculari & ſpiritali; à ſummo Pontifice, pro ſpiritalibus; à principe ſeculari, pro temporalibus; quale eſt reſcriptum legitimationis ſeu reſtitutionis natalium, in cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.

35 Sunt & negotia quædam, quæ poſſunt tantùm expediri reſcripto ſummi Põtificis ad ſpiritualem & Eccleſiaſticam adminiſtrationem pertinentia, quibus ſecularis poteſtas nõ poteſt ſe immiſcere, cap. imperium veſtrum, 10.diſt. quemadmodum & conſtitutionum aliæ ſpiritales, aliæ temporales, tota 3. d. diſtinctæ. Et conſtitutio ſecularis inefficax eſt de rebus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, ca.bene quidem, ca. duo ſunt, 95. diſt. cap. quæ in Eccleſiarum, 7. cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitutio. ca. cum cauſa, de ſentent. & re iudic. conſtitutio Friderici 2.in §.caſſa, de ſtatutis & cõſuetu.conſtitutiõ.caſſa, de ſacroſan.Eccleſ. Cauſæ quædam, quæ ſunt fori Eccleſiaſtici, enumerantur à gloſ.fi.ad c.cùm ſit generale, 8. & à glo. ad c. ex tenore, tr. ad verbum, *Eccleſiaſticam*, de foro compe. Non poſſunt etiam perſonæ Eccleſiaſticæ impedire iuriſdictionem ſecularẽ, nec debent de

illius cauſis regulariter cognoſcere, paucis exceptis. cap. ex tenore, 11. de foro compet.

36 Quædam autem communia vtriuſque fori dicuntur, quod de illis vtraque poteſtas, & ſecularis & Pontificia, cognoſcere poteſt, vt in fauorem Eccleſiæ introductum, vt malefactores ſuos, qui ſacrilegi ſunt cenſendi, venerabilium locorum rectores poſsint ſub quo maluerint iudice conuenire. c. cùm ſit generale, 8. de for. comp. lib. 2. tit. 2. l. ſi quis in hoc genus, C. de Epiſco. & cler.

Subdiuiſio reſcriptorum gratiæ & iuſtitiæ.

37 Reſcripta gratiæ rurſum ſubdiuiduntur, in prouiſiones beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ vacant, & in literas expectatiuas, vt vocant, ſeu mandata ad beneficia vacatura. Quæ & in ſecularibus principibus poſſunt ad officia, & alia beneficia temporalia accõmodari. Sunt & reſcripta gratiæ diſpenſationes, indulgentiæ, remiſsiones, abſolutiones.

38 Reſcripta quoque iuſtitiæ ſubdiuiduntur, in delegationes, breuia, & alia ſimilia reſcripta; quorum aliqua expediuntur ſub plumbo cum bulla; quædam ſub ſigillo Virginis Mariæ; quædam ſub ſigillo annuli piſcatoris; quædã ſub ſimplici ſignatura, vt in forma reſcriptorum (Deo fauente) docebitur. Dicamus autem pauca de ſingulis, & priùs de reſcriptis gratiæ.

De reſcriptis gratiæ ad vacantia beneficia. Cap. III.

Argumentum.

1 *Reſcriptum gratiæ quid in collatione beneficiorum, & quomodo contineat gratiam.*
2 *Renunciationis admiſsio quare gratiam habeat.*
3 *In beneficiis ſucceſsio hæreditaria reprobata.*
4 *Clerici de rebus Eccleſiæ quomodo non diſponãt.*
5 *Beneficiati æquiparati vſurariis, vel vſufructuariis.*
6 *Beneficij titulus datur ab Epiſcopo, vel collatore.*
7 *Renunciandi cauſæ legitimæ.*
8 *Renunciatio beneficij non fit in fauorem coram ordinario, ſed coram ſummo Pontifice.*
9 *Renunciatio cum reſeruatione penſionis.*
10 *Beneficia ſine diminutione conferenda.*
11 *Penſionis quantitas in renunciatione cuius arbitrio conſtituatur.*
12 *Tranſlatio prælatorum ex gratia fit.*
13 *Poſtulatio prælati gratiam habet.*
14 *De reſcripto cum clauſula*, perinde valere.
15 *De reſcripto ad abolendam ſimoniam à parentibus pro aliquo neſcio, vel infante commiſſam, & de ſimoniaco.*
16 *De tenentibus beneficia, & de beneficio poſt ſex menſes collato confirmando.*
17 *De diſpenſatione irregularitatis.*
18 *De reſcripto nouæ prouiſionis.*
19 *De prouiſione* ſi neutri.
20 *De prouiſione* ſi nulli.
21 *De differentia duorũ proximorum reſcriptorum.*
22 *De reſcripto ſubrogationis.*
23 *De reſcripto in forma*, dignum.
24 *De reſcripto in forma*, rationi congruit.
25 *De reſcripto vnionis beneficiorum.*
26 *De reſcripto cum clauſula*, motu proprio, *& de effectu eius.*
27 *Quando illa clauſula deroget iuri publico.*
28 *Quando in præiudicium tertij operetur.*

1 REſcriptum gratiæ, in beneficiorum collatione, eſt, quando ſummus Pontifex ad ſupplicationem alicuius, eidem cõfert beneficium vacans aut per mortem alterius, aut per renunciationem, in fauorem eius factam, aut aliis modis, non habita conſideratione quòd impetrans ſit pauper, vel diues, vel nobilis. Et hæc collatio ſeu impetratio à ſummo Pontifice obtenta, gratia dicitur. cap. gratiã, 7. de reſcrip. in Sexto. Gratia dicitur in collatione libera, quæ eſt, quando is qui habet poteſtatem conferendi, ſponte & libere confert, & poteſt alterum alteri, idoneum tamen, præferre, vt docuimus lib. 17. Syntag. c. 15. & probatur ex c. relatum, 9. de præbend. Collatio gratiam & liberalitatem habet, ratione eius cui confertur beneficium: quia ei collator non tenebatur conferre, cùm alium poſſet, ſi voluiſſet, eligere. Sic dicimus in tractatione nominatorum ab Academiis, eſſe menſes quoſdam qui relinquũtur liberi ordinariis collatoribus, in quibus eſt locus gratificationi; hoc eſt, in quibus ex graduatis & idoneis, liberum eſt illis quem velint eligere, nec tenentur antiquioribus inſinuantibus conferre, §. ſtatuimus, de collatio. in Concordatis. Et quamuis ex parte dantis vel conferentis non videatur gratia, ſi conſideremus quòd teneatur alicui conferre vacans beneficium, & intra ſemeſtre tempus, c. 2. & c. quia diuerſitatem, 5. de conceſsio. præben. & quòd non poſsit ſibi reſeruare ſeu retinere, c. vt ſingulæ, c. f. de off. Archipresbyter. c. vn. vt Eccleſ. ben. ſine dimi. conf. nec ſibi cõferre. c. fi. de inſtit. tamen gratia erit, reſpectu promiſi, ꝙ ei conferre non teneretur, quamuis alicui conferre teneatur. Sicq; conueniet ei nomen donationis: & collatio libera, rectè donatio dicetur. vt in c. fin. de offic. vica. in Sex. c. propoſuit, c. quia diuerſitatem, c. cum noſtris, c. penul. de conceſsio. præben. & c. cam te, de reſcript. ibi, *Quia donatio præbendarum ad te expectabat.* Donati videtur quod nullo iure cogente conceditur, l. donari, 82. de regul. iur. P. l. donari, 29. de donat. l. rem legatam, 18. §. f. de adimen. lega. l. vnum ex familia, 67. §. 1. de lega. 2. & donationis nomen, abſolutè loquendo, omnem ſpeciem donationis cõprehendit, l. alienatum, 67. §. 1. de verbor. ſignif.

2 Reſcriptum renunciationis admiſſæ, potiſsimùm in fauorem eius quem elegit renuncians, gratiæ eſt; nam hoc ius non conceditur Epiſcopis vel aliis titulariis, niſi ex gratia, & ob certas cauſas iure expreſſas. in c. niſi cùm pridem, de renunciat. Siquidem iure communi Epiſcopo non licet ante finem vitæ, in loco ſuo alium conſtituere ſucceſſorem, niſi cum conſilio Epiſcoporum, qui poſt exitum prædeceſſoris poteſtatem habent

dignum

dignum eligendi.in ca. Epiſcopo, in t. & 2.ſic incipiẽ.8.q.t.ex concilio Antioche.c.23. & ex concilio Martini Epiſco.Bracharenſi, ex conciliis Græcorum ca.8.Si hoc enim permittetetur, fierẽt hæreditaria beneficia:quod abominatur ius &diuinum & humanum. Atque ideò Moſes amicus Dei, de tribu Leui, ab omni ſuſpicione mali alienus ,cùm potuiſſet ſucceſſores principatus ſui,filios ſuos facere,& poſteris propriam relinquere dignitatem, non fecit, ſed de alia tribu in locum eius electus eſt, Ieſus Naue Ioſue, qui de tribu erat Ephraim, vt ſcribit D. Hierony. ad ca.1. epiſtolæ ad Titum, & relatum in ca.Moyſes, 8.quæſt.t.

3 Et quemadmodũ ab inteſtato ſucceſsio hæreditaria in beneficiis proximorũ reiicitur, & damnatur, ca. Apoſtolica,8.q.t.ca.præſentium,de filiis presby. ita debet per conſequens prohiberi teſtamentaria, vel quaſi teſtamẽtaria,quæ fit per viam renunciationis, quoniam deſideria morientium, ex arbitrio viuentium , non ſine iuſta ratione colligimus, vt dicunt Leo & Anthemius CC. in l. quoniam,4.de natural.liber.lib.5. C. tit.27.& ſucceſsio inteſtati nihil aliud eſt, quàm prouiſio legis in locum deficientis voluntatis non expreſſæ: cùm lex ſupplet quæ veriſimiliter voluiſſent defuncti circa diſpoſitionem honorum ſuorum , vt proinde teſtamentaria voluntas quæ expreſſa, præſeratur ſucceſsioni inteſtati, quę eſt ex tacita, prouiſionali, l.antiquam, commun. de ſucceſs. C. l. quandiu, de acquir. hære. P. Et clerici non poſsunt teſtari de rebus Eccleſiæ ſuæ,imò nec de acquiſitis contemplatione eius,ca.cùm in officiis, 7.c.quia nos,9.c.1.& 2.de teſtam.lib.3.tit.26.ca.de Syracuſanæ,28.diſt.ca.nulli,12.q.5. Authen.licentiam, & authen.prohibitum, C.de epiſc.& cler.c. penul.& fin.de pecul.clerico.lib.3.tit.25.

4 Nec de rebus Eccleſiæ ſuæ inter viuos diſponere donatione vel alio modo.ca.2. de dona.lib.3. tit.24.ca.ſine exceptione,ca. monemus, 12.q.2.ca. nulli liceat, 5.de reb.Eccleſ.non alien.li. 3.titu.13.l. iubemus,C.de ſacroſ.Eccl. Quòd ſi prohibitum ſit de parte rerum ſuæ Eccleſiæ clerico diſtrabere vel donare, multò magis de tota Eccleſia. Dehinc conſtat clericos titulares Eccleſiarum eſſe tantùm vſuarios,vel ad ſummum vſufructuarios. c.præſenti.fin.de offic.ordio.in Sext.& ibi gloſ.

5 Quare exemplo vſuariorum vel vſufructuariorum,de proprietate ſeu titulo beneficij , vel eius in alium tranſlatione, diſpoſitio non erit illis libera conceſſa. Neq; credi poteſt vſusfructus alteri quàm proprietaris domino. §. item finitur,de vſufruct.apud Iuſt. lib.2.tit.4.l.ſi vſusfructꝰ,66.de iure do.li.23.P.ti.3. Etſi locari & vendi & trãsferri viuente vſufructuario poſsit commoditas percipiendi fructus, l. 1. in finitione, & l.arboribus,12.§. vſufructuarius, de vſufruct.lib.7.P.tit.1.& c.fin.ne prælat. vices ſuas , &c.lib.5.tit.4.c.2.de fideiuſſor.

6 Accedit, quòd beneficij titulus non poſſet dari ex voluntate cedentis , vel renunciantis , quia inſtitutio & deſtitutio beneficiatorum ad ſuperiorem pertinet , vel ad ordinarium Epiſcopum, ſi de minoribus heneficiis, quæ prælaturam nõ habent, vel ad ſummum Pontificem, ſi de prælaturis agitur,c.cùm & plaorare,§.in Eccleſiis,de priuileg. c. cùm ex iniuncto,12.§.f.de hęre.lib.5.tit.7.ca.1.& 2. de Cappellan. mon. nec beneficium ſine legitima inſtitutione poteſt poſsideri,c.beneficium,de reg. iur.in Sext. Quamobrem ſi ſuperior admittit renunciationem,ex gratia facit, & reſcriptum ſum. Pontif. ideò gratiam confert.

7 Subſunt tamen renunciandi cauſæ legitimæ, quæ probantur in d.c.niſi eum pridem, 10. cap.ad ſupplicationem,9. de renuncia. lib.1.tit.9.verſibus expreſſæ.

Debilis, ignarus,malè conſcius, irregularis,
Quẽ mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſet.

Reſpondit & Honor. 3. in c.4.de renunciatio.non licere beneficia poſsidentibus ea renunciare , aut dimittere, inconſulto ſuperiore Epiſcopo, & in c. fin.eiuſ.tituli,non licere Abbati exempto, inconſulto ſummo Pontifice , & in ca.t.eiuſdem tituli, quoque denegatur facultas renunciandi Epiſcopo ſeni , à ſummo Pontifice , quòd adhuc Eccleſiæ,quamuis ſenex, vtilis videretur.

8 Coram ordinario in fauorẽ non fit renunciatio, ſed ſimplex coram ſummo Pontifice in fauorem alicuius & non aliàs; & ita reſcriptũ impetratũ ab eo ſolo ſuper hoc , gratiã habet. Iure ciuili quoq; non licuit magiſtratui, cui prouincia regenda decreta , ante aduentum ſucceſſoris prouinciam relinquere vel adminiſtrationem eius , cùm vtilitas prouinciæ exigat,eſſe aliquem,per quem negotia ſua prouinciales explicent : vt ideò neceſſarium ſit , magiſtratũ in aduẽtum ſucceſſoris ius dicere. Vlpia.in l. meminiſſe , 10.de officio Procon.& lega.lib.1.P.tit.16.l.vni.de offic.præfect. Auguſtalis, lib.1.P.tit.17.Renouauit hanc conſtitutionem Iuſtinia. Nouella 95. de adminiſtrator. meminit & Dio Caſsius,libr.39.l.vni.§.adminiſtrationem autem, C. vt omnes iudices tam ciuiles, quàm militares,&c.li.1.tit.49.& in eadem l. vni.& d.Nouella 95.conſtituti erant 50.dies quibus poſt depoſitam adminiſtrationem remanere debebant iudices in prouincia adminiſtrata , reſponſuri de his quæ eis obiicerentur;vt non daret excuſationem diſcedendi à prouincia ante præfinitum tempus, vel diuinę vocis copia,vel alterius adminiſtrationis codicilli. Cæterùm cum his principẽ diſpenſare poſſe ſua iuſsione & reuocatione , ait Iuſtinian. in dicta Nouella 95.c.1.§.ſi quis.ibi, *Citra noſtram iuſsionem.*

9 Sed & gratiam magis auget, ſi renunciatio fiat & admittatur in fauorem alicuius expreſsi , cum reſeruatione penſionis renuncianti conceſſa, vt in c.ad ſupplicationem, 9.de renunc.Innocent.3.admittit renunciationem Raguſienſis Archiepiſcopi Archiepiſcopatus ſui , ad quem acceſſus tutus non erat ſine periculo mortis : at ne idem in vituperium miniſterij Eccleſiaſtici,defectum in rebus temporalibus pateretur , quædam illi conceduntur ad ſuſtentationem ipſius. Prouidendum enim ei de beneficio, quem non crimen, ſed neceſsitatis cauſa abducit , ca.quamuis triſte,7.q.t.c.2.& 3.de cleric. ægrota. lib.3. tit.6. Néve mendicitas clerici ſit opprobrio Eccleſiæ.c.diaconi,93.diſt.videndus D.Thomas, 2.2.quæſt.185. artic.5.

10 Gratia reſeruationis penſionis admiſſæ, in eo verſatur; quòd beneficia iure communi debent ſine aliqua diminutione & integrè conferri, & ſine aliquo pacto retentionis, ca. vni. de Eccleſ. benefic. ſine diminut. confer. lib. 3. titul. 12. can. ſi quis præbendas, 1. q. 3. neque diuidi debeant per viam quotæ, c. maioribus, c. cùm cauſam, 36. & c. vacante, 26. de præben. Hinc enim propter diminutionem ſequitur ſæpè, vt nõ ſint qui velint Eccleſias ſuſcipere, c. extirpandæ, 30. c. auaritiæ, 10. de præb. ſed & in eo gratia, quia ceſsio ſine authoritate ſum. Pont. improbatur cum pactione vt aliquid pro ea detur tanquam ſimoniaca, ca. 4. de pact. c. ſuper eo, de trãſact. c. ad audientiam, 2. de reſcrip.

11 Penſionis quantitas ex arbitrio ſummi Pontificis cõſtituitur, ſupplicatione de ea ei porrecta. In Gallia tamen ſeruatur, penſionis conſtitutionem in beneficio reſignato, excedere non debere tertiam partem prouentuum beneficij renunciati: neque Papam vltra gratiam facere poſſe. vt notauit Corraſius in tractatu ſacerdotiorum j. parte c. 4. num. 6. 7. 8. ex Rebuffo, tracta. de pacif. poſſeſ. num. 116. & 105. Penſionem poteſt imponere Romanus Pontifex, interpretes ad c. ad audientiam, in 2. de reſcrip. & ſine cauſa, vt ibidem ait Felinus. quia in beneficiis habet plenariam poteſtatem, c. 2. de præben. in Sex. Cle. 1. vt lite pendent. quemadmodum & in aliis quæ ſunt iuris poſitiui, gloſ. in ca. ſi gratioſè, de reſcrip. ſed regulariter penſio debet reſtringi, vt tantum remaneat ei qui beneficium poſſidebit, quo poſsit viuere, iura Epiſcopalia ſoluere, & alia onera ferre, c. extirpãdæ, 30. per totum de prę̨ben. d. c. vacante, & c. cùm cauſam, & ibi Panorm. & alij de præben. In extrauag. Iohañ. 22. ſuſcepti, de electio. ſunt penſiones taxatæ vſq; ad dimidiam partem fructuum; quæ extrauagans ſeruatur in patria iuris ſcripti, teſte Boërio, q. 2. niſi pars dimidia ita tenuis eſſet, vt nõ ſufficeret victui. Reſeruatio penſionis ſolet ob triplicem cauſam ex pactione à ſummo Pontifice, non alio, concedi: & in tribus illis caſibus tantùm in Gallia admittitur. Primus, pro bono pacis, quãdo beneficiũ eſt litigioſum, c. niſi eſſent, de præb. Secundus, in reſignatione, ne reſignans magnum patiatur diſpendium, c. ſuper hoc, 5. de renunciat. & quia remuneratio iuris eſt naturalis, l. ſed & ſi lege, §. conſuluit, de petitio. hæred. c. cùm in officiis, de teſt. 3. in permutatione beneficiorũ, ad inæqualitatem ſupplendam, cap. ad quę̨ſtiones, de rerum permuta.

12 Tranſlationis prælatorum reſcriptum, gratiæ etiam reſcriptum eſt, quando ſummus Pontifex, Epiſcopo vel alterius generis prælato, relicta propria iam poſſeſſa Eccleſia, in aliam ſeſe transferre permittit. Solus quippe ſum. Pontiſ. transfert prælatos ex cauſis quas ſuæ conſiderationi reſeruauit. c. 1. 2. 3. 4. de tranſlatio. Epiſco. lib. 1. tit. 8. Illæ tamen in ſumma pertinent ad communem vtilitatem vel neceſsitatem, ca. mutationes, ca. ſcias frater, & ſeq. 7. q. 1. alioquin iure communi, Epiſcopus de loco ignobili ad nobilem non tranſeat per ambitionem, nec quiſquam inferioris ordinis clericus, ca. Epiſcopus, de loco 7. q. 1. ex concilio Carthaginenſi 4. c. 27. & rurſ. concilio Niceno, ca. 15. in ca. non oportet, ead. 7. q. 1. *Non oportet Epiſcopum vel reliquos ordines, de ciuitate ad ciuitatem migrare. Non Epiſcopus, non presbyter, non diaconus, tranſeat. Si quis autem poſt definitionem ſancti & magni concilij tale quid agere tentauerit, & ſe huiuſmodi negotio mancipauerit, hoc factum prorſus irritum ducatur, & Eccleſia reſtituatur cuius fuit Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus.* Adduntur aliæ pœnæ in ca. peruenit, c. placuit, 27. c. conſtitutum, 22. ca. ſi quis presbyter, 24. ca. Epiſcopum de diœceſi, 25. ca. propter eos, 26. ea de 7. q. 1. ex Gregorij epiſtola 123. lib. 5. Epiſtolar. ex concilio Carthag. 5. ca. 5. ex concilio Antioch. ca. 3. ex concilio Chalcedonenſ. ca. 5. traditur & in ca. cùm venerabilis, de conſuetud. nec Abbatem exemptum, ex Abbatia aliò ſe poſſe inconſulto ſummo Pontifice transferre. Et proinde reſcriptum, quo id impetrat, gratia erit.

13 Poſtulationis prælati reſcriptum item, *habet gratiam*, ſi prælatus alicuius Eccleſiæ in prælatum alterius poſtulatur, vt eligatur. Nam is eligi ſine poſtulatione non poteſt iure communi, ſed poſtulari, ca. fin. de poſtul. prælat. lib. 1. tit. 5. Atque idcirco in illa poſtulatione expectatur ſuperioris iudicium, qui reprobat, vel confirmat ex arbitrio poſtulationem, ca. bonæ memoriæ, 4. de poſtulat. prælator. vide ca. Oſius, 61. diſt.

14 Aliud reſcriptum gratioſum, eſt in collatione beneficij, quæ fit cũ clauſula, ex qua nominatur, *perinde valere*: quod impetratur ab eo qui dubitat collationem antea ſibi per ſummum Pontificem factam viribus non ſubſiſtere. Tunc enim Papa ad ſupplicationem ipſius reſcribit; vt talis collatio valeat, perinde ac ſi vera & valida collatio fuiſſet facta, ſine præiudicio tamen iuris tertiò quæſiti, ante illam impetrationem dictam, *perinde valere*. Nam ea tertiò non præiudicat. ca. quamuis, de reſcript. in Sexto. Et ita expreſsè decidit Domini. conſi. 11. & 118. Videndus & de hac clauſula, *perinde valere*, Iohannes Monachus, ad ca. fin. de conſuet. in Sext. Marcianus Iuriſconſ. in l. 2. de natali. reſtitue. libr. 40. P. tit. 11. videtur meminiſſe de ſpecie huius reſcripti in hypotheſi reſtitutionis natalium. *Interdum*, inquit, *& ſerui nati, ex poſt facto, iuris interuentu ingenui fiunt. Vt ecce ſi libertinus à* 1 *principe natalibus ſuis reſtitutus fuerit, illis enim vtique natalibus reſtituitur, in quibus initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipſe naſcitur, cùm ſeruus natus eſſet, hic enim quantum ad totum ius pertinet, perinde habetur ac ſi ingenuus natus eſſet*, &c. Conſentit Modeſtinus in l. fin. eius tituli, dum ait, *Patrono conſentiente, debet libertus ab Imperatore natalibus reſtitui: & poſteà libertinus, qui natalibus reſtitutus eſt, perinde habetur ac ſi ingenuus factus, medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet.*

15 Ad hanc gratiam reſcripti *perinde valere*, accedit aliud reſcriptum, quod impetratur & conceditur à ſummo Pontifice, quando cupiditate & ſimonia parentũ, eorum filij vel proximi paruuli & ignorantes beneficia fuerunt adepti, & poſteà ipſi ita prouiſi reſcientes beneficia dimiſerunt omnino, tunc ſi canonicè in eiſdem viuere velint

pro magna miſericordia iu his ſuſtinentur, & ſic gratiæ eſt reſcriptum, can. quicunque, 1. q. 5. & gratiæ merito eius rei reſcriptum dicetur, quæ ideo concedi ſolet quòd miſericordia indigni non ſint qui alieno vitio laborant. l. legem Anaſtaſij, 7. de natural. liber. C. & Vlpia. in l. 2. §. in filiis decutionum, verſi. iu auo, de decurionib. libr. 50. P. ti. 2. refert Papinianum reſpondiſſe, *patris notam filios non maculare*, & Calliſtratus in l. crimen, 26. de pœnis, lib. 48. P. tit. 19. l. ſancimus, C. eo. tit. *Crimen*, inquit, *vel pœna paterna, nullam maculam filio infligere poteſt*. Námque vnuſquiſque ex ſuo admiſſo, ſorti ſubiicitur: nec alicui criminis ſucceſſor ſtatuitur, titul. ne vxor pro marit. C. titulo, ne filius pro patre, & ferè tota 1. q. 4. *Filius nō portabit iniquitatem patris*, &c. Ezechiel. 18. Cùm ſimoniacè ordinatis non ſimoniacis poteſt diſpenſari, ca. de ſimoniacè ordinatis, 22. de ſim. Ignoſcitur & ætati, quæ ignorabat quid ageretur à parentibus, vt in ea. placuit, 1. q. 4. at ex rigore iuris omninò hoc modo per ſimoniam prouiſi deponi deberent. Sic enim Gregorius in regeſto ait, in cap. presbyter ſi per pecuniam, 3. ſub. 1. q. 1. *Presbyter, ſi per pecuniam Eccleſiam obtinuerit, non ſolum Eccleſia priuetur, ſed etiam ſacerdotij honore ſpolietur.* Quia altare & decimas, & Spiritum Sanctum emere vel vendere, ſimoniacam eſſe hæreſim, nullus fidelium ignorat, ca. inſinuatum eſt, 13. de ſimon. ſcilicet ſi per modum accuſationis de ſimonia fuerit cōuictus, non ſi per viam exceptionis ſit notatus de ea. in c. ſuper his, de accuſation. cùm non oporteat ex ſententia ſiue iuſta, ſiue iniuſta pro alio habita, aliū prægrauari, l. Lucius Titius, 21. §. ſi. de his qui notant. infa. lib. 3. P. tit. 2. idem in ca. 1. de except. lib. 2. tit. 25. ſi de criminibus ad ſolam exceptionem obiectis, teſtes conuicti fuerint, vel confeſsi, pœna ordinaria multari non debent, cùm accuſatio in ipſos ſecundū iuris ordinem non procedat, & ſufficit ſi à teſtimonio perhibendo repellantur. Item, ſi per viam inquiſitionis quis inueniatur ſimoniacus, & conuincatur: tunc priuatur beneficio & ordine, ca. dilectus, 30. de ſimo. lib. 5. titu. 3. aliis etiam modis per rigorem iuris ſimoniacus punitur, vt notatur per gloſſas in dictis iuribus, c. presbyter, 1. queſt. 1. & in toto tit. de ſimon.

16 Erit affine reſcripto ſuperiori aliud gratioſum, quando ſummus Pontifex diſpenſat cum his qui catholicè quidem ordinati ſunt, vetumtamen emerunt beneficia. d. c. quicunque, 1. quæſt. 5. Item quando per patientiam toleratur collatio beneficij idoneo quidem facta ab ordinario, ſed poſt lapſum ſex menſium, qui dantur tantum ex concilio Lateranenſi ad conferendum ordinariis, quibúſque tráſactis, iure deuoluto poteſtas transfertur in ſuperiorem, c. licet, 3. c. literas, 4. & c. ſi. de ſupplen. neglig. prælat. libr. 1. tit. 10. Quæ patientia de diſpenſatione Papæ intelligitur, non de patientia ſeu tolerantia inferiorum, vt notat Panor. in d. ca. literas. Poſſunt námque inferiores, qui ſuperiores ſunt ordinario negligenti, de nouo conferre, poſtquam collatio facta eſt ab ordinario poſt lapſum ſemeſtris temporis. dd. c. licet, & c. literas, c. nulla, de conceſsio. præben. At ipſe ſuperior non poteſt quod nullum iam fuit, confirmare.

17 Huc etiam pertinet diſpenſatio irregularitatis eius, qui ex illegitima cōiunctione natus, ad Pontificatum promotus eſt, quia ex illa diſpenſatione ſummi Pontificis, retinetur ex gratia dignitas & beneficium Epiſcopatus non iure communi, c. niſi cùm pridem, 10. §. perſonæ verò irregularitas, de renunciatio.

18 Accedit etiam his, *noua prouiſionis reſcriptum*, quæ eſt, quando quis obtinuit ab ordinario beneficium tanquam vacans per mortem, aut per renunciationem, aut per priuationem, aut per mutationem, vel alio modo, & tamen ſibi non videtur titulus ſufficiens ad poſſeſsionem beneficij, nec eſt ſecur° aduerſus omnia dubia quæ moueri poſſent aduerſus prouiſionem; ideò adit ſūmum Pontificem, & ſupplicatione porrecta narrat primam collationem, vel prouiſionem de qua dubitat; & poſtulat de nouo ſibi conferri beneficium ipſum, in quantum aliquo alio modo, quàm ex quo habet validam collationem, poſſet dici vacare; cum diſpenſationibus & derogationibus ad alios vacandi modos, vel ad impedimenta quæ poſſent in præcedente collatione obiici. In hoc enim reſcripto ſum. Ponti. concedens reſcriptum, *per fiat*, non cenſetur annullare vel improbare collationem ordinarij præcedentem, ſed eam in ſuo ſtatu relinquit: & nihilominus cenſetur beneficium de nouo contuliſſe in quantum vacaſſet, aut dubium fuiſſet in prima prouiſione aut non. Et hæc eſt noua conceſsio ſeu reſcriptum vocatum, *noua prouiſio*, quæ præſupponit titulū præcedentem non ab ipſo Pontifice, ſed ab aliis obtentum, & pro confirmatione eius: cuius meminit c. poſt electionem, de conceſsio. præben. lib. 3. tit. 8. regul. Cancella. 62. vbi & gloſſa latè id explicat, vt Gomes ad regul. de annali poſſeſs. quæſt. 2.

19 Prouiſio dicta, *ſi neutri*, ad reſcripta gratiæ pertinet: reſcriptum frequentiſsimum, & ad beneficia litigioſa, & ad lites pertinens, quod poſtulatur & conceditur à ſummo Pontifice, quando ſunt duo contendentes de vno beneficio, ſuper quo nullum ius competere contendentibus prætenditur: & quo caſu, tertius quidam impetrans, qui illud ſibi concedi poſtulat, reſcriptum à ſummo Pontifice impetrat cum illa clauſula, *Si neutri illorum ius quæſitum fuerit in beneficio pro quo ſupplicatur.*

20 Quòd ſi fuerint tres vel plures de vno beneficio contēdentes, & tertius impetrare velit, in impetratione eius & reſcripto apponitur clauſula, *ſi nulli*, vt, *Si nulli contendentium ius fuerit quæſitum, impetranti concedatur.* Vnde & prouiſiones iſtæ dicuntur à clauſulis, *Si neutri*, &, *Si nulli*. Quibus illud commune quod omitti debet: vt in ſupplicatione apponatur ſtatus litis, ſeu proceſſus negotij, c. inter monaſterium, 20. de ſentent. & re iudic. lib. 2. titu. 27. quemadmodum & oportet reliqua omnia exprimi, quæ vel ad concedendum vel negandum poſſent impellere, vel remorari ſummum Pontificem. Videndus Rebuffus ad §. volentes, ad verbū, *gratia*, de forma mand. in Cōcor. Rota deciſ. 238. incipient. *impetrans*, in nouis. Millius in repertorio, in verbo *gratia*, num. 90.

Differunt

21 Differunt porrò hæc reſcripta, *ſi neutri, ſi nulli, & perinde valere*, præter ea quæ iam monuimus, quod reſcriptum *perinde valere*, non datur ſuper ſupplicatione, & niſi literis expeditis: contrarium in gratiis, *ſi neutri & ſi nulli*, vt notat Iohãnes Staphilæus de literis gratiæ. Porrò ſi quis inquirat quomodo hęc reſcripta gratiæ potius quàm iuſtitiæ dicãtur, in promptu erit prior reſponſio, per illa beneficia cõcedi, quæ non teneretur ſi nollet ſummus Pontifex conferre impetrantibus, vt antea docuimus liberas collationes ad reſcripta gratiæ pertinere. Dehinc ſingulari reſponſione cõſtare dicimus, reſcriptum *perinde valere*, gratiam dare, quòd fingat quod non eſt, & alioquin iure communi confirmatio alicuius actus ſimpliciter impetrata à ſummo Pontifice, non tribuit ius nouũ, ſed in forma communi impetrata ita demũ confirmat, ſi validè fuerat factum id de quo impetratio petitur, in c. examinata, 7. de confirmat. vtil. vel inutil. li. 2. tit. 30. Et ſimplex confirmatio innouat quod iam vetuſtate videbatur obſoletum, non autem nouum dat priuilegium. in c. cùm dilecta, 4. eo. tit. de confir. vtil. vel inut. At in reſcripto *perinde valere*, aliud reſpondendum. In reſcriptis quoque *ſi nulli, & ſi neutri*, gratia videtur ex eo apertè colligi, quod iure cõmuni litigioſa beneficia concedantur, quod non licere communiter mox docebitur.

22 Aliud eſt reſcriptũ gratiæ, *ſubrogationis* dictũ, quãdo poſtulãti ſe ſubrogari in ius alterius defuncti, vel alterius nõdũ defuncti, putà collitigãtis de beneficio, ſubrogatio reſcripto cõceditur, de quo Fel. in rub. de reſcri. nu. 6. Iure cõi ſubrogationes factæ in locum mortui decedentis vel cedẽtis, lite pendente, qui contendebat de beneficio cum alio ſuperſtite illo collitigãte, fieri non poſſunt ab electoribus vel collatoribus ordinariis, donec cõntra ſuperſtitẽ fuerit lis finita. c. 1. & 2. vt lit. penden. nih. innouet. lib. 2. Sex. tit. 8. Lite finita porrò, ſi apparuerit mortuũ ius habuiſſe, non ſuperſtitẽ, fit noua collatio, electio vel præſentatio. gloſ. in c. fi. per illum tex. vt lite penden. in Sex. Et ſi quando fiat collatio vel electio in mortui vel cedentis locum, ſtatuit tex. d. c. fin. vt in eodem ſtatu, quo tunc lis eſſ[illegible]non alter, fiat prouiſi ſubrogatio, vide Cle. 1. vt lit. pend. nihil inno. nec licet lite pendente regulariter principi ſupplicare. l. 2. vt lite penden. &c. li. 1. C. ti. 21. l. ex illo tempore, 3. de appell. li. 7. C. tit. 62. & Nouel. 113. in medio litis non fieri ſacras formas, &c. Intereſt noſtra, ſi lis nobiſcum cœpta, duriorem vel potentiorem nobis dari collitigantem, & in necem noſtram plures in lite coire: ideò alienatio rei litigioſæ, aut ceſsio iure prohibita, l. 1. 2. 3. de litigioſ. lib. 44. P. tit. 6. l. 2. & 4. C. eod. tit. lib. 8. tit. 37. Nouella 112. perſequuntur rationes Iuriſcõſulti in l. 1. 2. 3. penul. & fin. de alienat. iudicij mutan. cauſ. fact. lib. 4. P. tit. 7. ibíque & remedia contra has ſubrogationes litigantium, vt & in l. vn. eiuſdem tit. lib. 2. C. tit. 55. Improbat & has ceſsiones litigantium, vt redemptiones, vel emptiones litium Gregor. 9. in ca. fin. de aliena. iudic. mutan. cauſ. fact. lib. 1. titu. 42. accedit l. 12. C. ne liceat potentioribus, lib. 2. C. tit. 14. iuncto titu. ſeq. 15. de his qui potentiorum nomine, &c. Quocirca principis, Pontificis decretum neceſſarium eſt, vt quis impetret ius quod ſub iudice diſputatur, & principis quoque ſæcularis literæ requiruntur, in ſubrogationibus rerum controuerſarum, ad purgãdum vitium litigij. vt ſcribit Imbertus in Enchiridio. Adde quod durũ eſt, cum pluribus litigare. l. iuſtiſsimè, 44. de ædili. edi. li. 21. P. tit. 1. l. ne in plures, de executor. act. P. Datur & hoc reſcriptum ſubrogationis interdum, pro alio quàm collitigante ad beneficiũ, ex regula Alex. 6. rubric. de ſubrogatio. ſcribit & Rebuff. ad §. declarantes, ad verbũ, *ſucceſſores*, de mand. in Conc.

23 Eſt reſcriptum in forma, *dignum arbitramur* frequens ad gratiam relatum, vt aliæ prouiſiones beneficiorum, quando ſummus Pontifex facit gratiam alicui de beneficio vacante, vel vacaturo, cum clauſula commiſsionis factæ alicui, vt ſi impetrans ab eo inuentus fuerit idoneus, eidem prouideatur. Et de hoc reſcripto meminit Clem. vnі. de offic. & poteſtat. iudic. delega. ibi, *Executores ad prouidendum aliquibus, ſi per inquiſitionem ſolertem eos eſſe vita laudabilis & conuerſationis honeſta repererint, à ſede Apoſtolica deputati, aliis poßint cõmittere licite vices ſuas.* Adde probationes etiam in Clem. 1. de conceſſ. præben. c. fin. de præſumptio. lib. 2. tit. 23. c. cùm adeo, 17. de reſcrip. c. accepimus, 13. de ætat. & qualita. li. 1. titul. 15. vbi clauſula, *ſi ordinatus pro quo ſcribitur non ſit beneficio Eccleſiaſtico indignus.* Coraſius & Reb. dicunt hanc formam in Gallia abrogatã, quod quidem verũ, ſed concilium Trident. ſtatuit nullàm ferè prouiſionẽ beneficij dari ſolitã niſi ſub hac forma.

24 Reſcriptum in forma *Rationi congruit*, reſcriptis gratiæ annectitur, quod eſt quando beneficium vel aliud quidpiam fuit impetratum à ſum. Pontifice, qui mortuus eſt antequã ſint bullæ ſeu diplomata expedita, & (vt dicũt) nõ habitis vel leuatis bullis: nam tũc impetrãtur bullæ à ſucceſſore in Põtificatu, vel eo mortuo à proximè immędiato, vel ab aliis ſuccedentibus, cum hac formula vel clauſula, *Rationi cõgruit & conuenit honeſtati, vt ea quæ de Romani Põtificis gratia, ſeu benignitate in proſequendo iuſta deſideria petẽtium proceſſerunt, licèt ſuperueniente eius obitu Apoſtolicæ ſuper illis literæ confectæ non fuerunt, ſuum plenum cõſequantur effectum*, &c. vt in 8. regula Cancellariæ Pauli 3. cuius formam explicat plenè Rebuffus in praxi beneficiorum, dum agit ex profeſſo de hoc reſcripto, vbi & docetur hanc formam nihil addere noui, prouiſioni præmortui ſum. Pont. ſed tãtũ omiſſa in ea exhibere, & validare factũ prout antea factum extitit, non etiã ſi inutiliter cõceſsio facta fuiſſet, in quo hoc reſcriptũ *Rationi congruit*, differt à reſcripto *Perinde valere*. Notatur in explicatione gloſſæ c. literis, 39. iuncto textu, de reſcr. honeſtũ eſſe, & debere ſum. Pontificẽ ſucceſſorem, prędeceſſoris ſui gratiã ad effectũ perducere. Receptũ autem eſt prouiſionẽ, bullam, ſeu reſcriptum in forma *Rationi cõgruit*, expediri poſſe per ſucceſſorẽ Pontificẽ, quamuis etiam bulla fuerit expedita per prædeceſſorẽ concedentẽ, ſi quando quæſtio ſit de reformatione bullæ conceſſæ, vel ſi

pro magna miſericordia in his ſuſtinentur, & ſic gratiæ eſt reſcriptum, can. quicunque, 1. q. 5. & gratiæ merito eius rei reſcriptum dicetur, quæ ideo concedi ſolet quòd miſericordia indigni non ſint qui alieno vitio laborant. l. legem Anaſtaſij, 7. de natural. liber. C. & Vlpia. in l. 2. §. in filiis decurionum, verſi. in auo, de decurionib. libr. 50. P. ti. 2. refert Papinianum reſpondiſſe, *patris notam filios non maculare*, & Calliſtratus in l. crimen, 26. de pœnis, lib. 48. P. tit. 19. l. ſancimus, C. eo. tit. *Crimen*, inquit, *vel pœna paterna, nullam maculam filio infligere poteſt*. Námque vnuſquiſque ex ſuo admiſſo, ſorti ſubiicitur: nec alicui criminis ſucceſſor ſtatuitur, titul. ne vxor pro marit. C. titulo, ne filius pro patre, & ſerè tota 1. q. 4. *Filius nõ portabit iniquitatem patris*, &c. Ezechiel. 18. Cùm ſimoniacè ordinatis non ſimoniacis poteſt diſpenſari, ca. de ſimoniacè ordinatis, 22. de ſim. Ignoſcitur & ætati, quæ ignorabat quid ageretur à parentibus, vt in ca. placuit, 1. q. 4. at ex rigore iuris omninò hoc modo per ſimoniam prouiſi deponi deberent. Sic enim Gregorius in regeſto ait, in cap. presbyter ſi per pecuniam, 3. ſub. 1. q. 1. *Presbyter. ſi per pecuniam Eccleſiam obtinuerit, non ſolum Eccleſia priuetur, ſed etiam ſacerdotij honore ſpolietur*. Quia altare & decimas, & Spiritum Sanctum emere vel vendere, ſimoniacam eſſe hæreſim, nullus fidelium ignorat, ca. inſinuatum eſt, 13. de ſimon. ſcilicet ſi per modum accuſationis de ſimonia fuerit cõuictus, non ſi per viam exceptionis ſit notatus de ea. in c. ſuper his, de accuſation. cùm non oporteat ex ſententia ſiue iuſta, ſiue iniuſta pro alio habita, aliũ prægrauari, l. Lucius Titius, 21. §. fi. de his qui notant. infa. lib. 3. P. tit. 2. idem in ca. 1. de except. lib. 2. tit. 25. ſi de criminibus ad ſolam exceptionem obiectis, teſtes conuicti fuerint, vel confeſsi, pœna ordinaria multari non debent, cùm accuſatio in ipſos ſecundũ iuris ordinem non procedat, & ſufficit ſi à teſtimonio perhibendo repellantur. Item, ſi per viam inquiſitionis quis inueniatur ſimoniacus, & conuincatur: tunc priuatur beneficio & ordine, ca. dilectus, 30. de ſimo. lib. 5. titu. 3. aliis etiam modis per rigorem iuris ſimoniacus punitur, vt notatur per gloſſas in dictis iuribus, c. presbyter, 1. quęſt. 1. & in toto tit. de ſimon.

16 Erit affine reſcripto ſuperiori aliud gratioſum, quando ſummus Pontifex diſpenſat cum his qui catholicè quidem ordinati ſunt, veruntamen emerunt beneficia. d. c. quicunque, 1. quæſt. 5. Item quando per patientiam toleratur collatio beneficij idoneo quidem facta ab ordinario, ſed poſt lapſum ſex menſium, qui dantur tantum ex concilio Lateranenſi ad conferendum ordinariis, quibúſque tráſactis, iure deuoluto poteſtas transfertur in ſuperiorem, c. licet, 3. c. literas, 4. & c. fi. de ſupplen. neglig. prælat. libr. 1. tit. 10. Quæ patientia de diſpenſatione Papæ intelligitur, non de patientia ſeu tolerantia inferiorum; vt notat Panor. in d. ca. literas. Poſſunt námque inferiores, qui ſuperiores ſunt ordinario negligenti, de nouo conferre, poſtquam collatio facta eſt ab ordinario poſt lapſum ſemeſtris temporis. dd. c. licet, & c. literas, c. nulla, de conceſsio. præben. At ipſe ſuperior non poteſt quod nullum iam fuit, confirmare.

17 Huc etiam pertinet diſpenſatio irregularitatis eius, qui ex illegitima cõiunctione natus; ad Pontificatum promotus eſt, quia ex illa diſpenſatione ſummi Pontificis, retinetur ex gratia dignitas & beneficium Epiſcopatus non iure communi, c. niſi cùm pridem, 10. §. perſonæ verò irregularitas, de renunciatio.

18 Accedit etiam his, *nouæ prouiſionis reſcriptum*, quæ eſt, quando quis obtinuit ab ordinario beneficium tanquam vacans per mortem, aut per renunciationem, aut per priuationem, aut per mutationem, vel alio modo, & tamen ſibi non videtur titulus ſufficiens ad poſſeſsionem beneficij, nec eſt ſecur⁹ aduerſus omnia dubia quæ moueri poſſent aduerſus prouiſionem; ideò adit ſũmum Pontificem, & ſupplicatione porrecta narrat primam collationem, vel prouiſionem de qua dubitat; & poſtulat de nouo ſibi conferri beneficium ipſum, in quantum aliquo alio modo, quàm ex quo habet validam collationem, poſſet dici vacare; cum diſpenſationibus & derogationibus ad alios vacandi modos, vel ad impedimenta quæ poſſent in præcedente collatione obiici. In hoc enim reſcripto ſum. Ponti. concedens reſcriptum, *per fiat*, non cenſetur annullare vel improbare collationem ordinarij præcedentem, ſed eam in ſuo ſtatu relinquit: & nihilominus cenſetur beneficium de nouo contuliſſe in quantum vacaſſet, aut dubium fuiſſet in prima prouiſione aut non. Et hæc eſt noua conceſsio ſeu reſcriptum vocatum, *noua prouiſio*, quæ præſupponit titulũ præcedentem non ab ipſo Pontifice, ſed ab aliis obtentum, & pro confirmatione eius: cuius meminit c. poſt electionem, de conceſsio. præben. lib. 3. tit. 8. regul. Cancella. 62. vbi & gloſſa latè id explicat, vt Gomes ad regul. de annali poſſeſs. quæſt. 2.

19 Prouiſio dicta, *ſi neutri*, ad reſcripta gratiæ pertinet: reſcriptum frequentiſsimum, & ad beneficia litigioſa, & ad lites pertinens, quod poſtulatur & conceditur à ſummo Pontifice, quando ſunt duo contendentes de vno beneficio, ſuper quo nullum ius competere contendentibus prætenditur: & quo caſu, tertius quidam impetrans, qui illud ſibi concedi poſtulat, reſcriptum à ſummo Pontifice impetrat cum illa clauſula, *Si neutri illorum ius quæſitum fuerit in beneficio pro quo ſupplicatur*.

20 Quòd ſi fuerint tres vel plures de vno beneficio contẽdentes, & tertius impetrare velit, in impetratione eius & reſcripto apponitur clauſula, *ſi nulli*, vt, *Si nulli contendentium ius fuerit quæſitum, impetranti concedatur*. Vnde & prouiſiones iſtæ dicuntur à clauſulis, *Si neutri*, &, *Si nulli*. Quibus illud commune quod omitti debet: vt in ſupplicatione apponatur ſtatus litis, ſeu proceſſus negotij, c. inter monaſterium, 20. de ſentent. & re iudic. lib. 2. titu. 27. quemadmodum & oportet reliqua omnia exprimi, quæ vel ad concedendum vel negandum poſſent impellere, vel remorari ſummum Pontificem. Videndus Rebuffus ad §. volentes, ad verbũ, *gratia*, de forma mand. in Cõcor. Rota deciſ. 238. incipient. *impetrans*, in nouis. Millius in repertorio, in verbo *gratia*, num. 90.

Differunt

21 Differunt porrò hæc reſcripta, *ſi neutri, ſi nulli,* & *perinde valere*, præter ea quæ iam monuimus, quod reſcriptum *perinde valere*, non datur ſuper ſupplicatione, & niſi literis expeditis: contrarium in gratiis, *ſi neutri* & *ſi nulli*, vt notat Iohãnes Staphilæus de literis gratiæ. Porrò ſi quis inquirat quomodo hęc reſcripta gratiæ potius quàm iuſtitiæ dicãtur, in promptu erit prior reſponſio, per illa beneficia cõcedi, quæ non tenetur ſi nollet ſummus Pontifex conferre impetrantibus, vt antea docuimus liberas collationes ad reſcripta gratiæ pertinere. Dehinc ſingulari reſponſione cõſtare dicimus, reſcriptum *perinde valere*, gratiam dare, quòd fingat quod non eſt, & alioquin iure communi confirmatio alicuius actus ſimpliciter impetrata à ſummo Pontifice, non tribuit ius nouũ, ſed in forma communi impetrata ita demũ confirmat, ſi validè fuerat factum id de quo impetratio petitur, in c. examinata, 7. de confirmat. vtil. vel inutil. li. 2. tit. 30. Et ſimplex confirmatio innouat quod iam vetuſtate videbatur obſoletum, non autem nouum dat priuilegium. in c. cùm dilecta, 4. eo. tit. de confir. vtil. vel inut. At in reſcripto *perinde valere*, aliud reſpondendum. In reſcriptis quoque *ſi nulli*, & *ſi neutri*, gratia videtur ex eo apertè colligi, quod iure cõmuni litigioſa beneficia concedantur, quod non licere communiter mox docebitur.

22 Aliud eſt reſcriptũ gratiæ, *ſubrogationis* dictũ, quãdo poſtulãti ſe ſubrogari in ius alterius defuncti, vel alterius nõdũ defuncti, putà colligãtis de beneficio, ſubrogatio reſcripto cõceditur, de quo Fel. in rub. de reſcri. nu. 6. Iure cõi ſubrogationes factæ in locum mortui decedentis vel cedẽtis, lite pendente, qui contendebat de beneficio cum alio ſuperſtite illo colligãte, fieri non poſſunt ab electoribus vel collatoribus ordinariis, donec contra ſuperſtitẽ fuerit lis finita. c. 1. & 2. vt lit. penden. nih. innouet. lib. 2. Sex. tit. 8. Lite finita porrò, ſi apparuerit mortuũ ius habuiſſe, non ſuperſtitẽ, fit noua collatio, electio vel præſentatio. gloſ. in c. fi. per illum tex. vt lite penden. in Sex. Et ſi quando fiat collatio vel electio in mortui vel cedentis locum, ſtatuit tex. d. c. fin. vt in eodem ſtatu, quo tunc lis eſt, non aliter, fiat prouiſi ſubrogatio, vide Cle. 1. vt lit. pend. nihil inno. nec licet lite pendente regulariter principi ſupplicare. l. 2. vt lite penden. &c. li. 1. C. ti. 21. l. ex illo tempore, 3. de appell. li. 7. C. tit. 62. & Nouel. 113. in medio litis non fieri ſacras formas, &c. Intereſt noſtra, ſi lis nobiſcum cœpta, duriorem vel potentiorem nobis dari collitigantem, & in necem noſtram plures in lite coire: ideò alienatio rei litigioſæ, aut ceſſio iure prohibita, l. 1. 2. 3. de litigioſ. lib. 44. P. tit. 6. l. 2. & 4. C. eod. tit. lib. 8. tit. 37. Nouella 112. perſequuntur rationes Iuriſcõſulti in l. 1. 2. 3. penu. & fin. de alienat. iudicij mutan. cauſ. fact. lib. 4. P. tit. 7. ibique & remedia contra has ſubrogationes litigantium, vt & in l. vn. eiuſdem tit. lib. 2. C. tit. 55. Improbat & has ceſſiones litigantium, vt redemptiones, vel emptiones litium Gregor. 9. in ca. fin. de aliena. iudic. mutan. cauſ. fact. lib. 1. titu. 42. accedit l. 12. C. ne liceat potentioribus, lib. 2. C. tit. 14. iuncto titu. ſeq. 15. de his qui potentiorum nomine, &c. Quocirca principis, Pontificis decretum neceſſarium eſt, vt quis impetret ius quod ſub iudice diſputatur, & principis quoque ſæcularis literæ requiruntur, in ſubrogationibus rerum controuerſarum, ad purgãdum vitium litigij. vt ſcribit Imbertus in Enchiridio. Adde quod durũ eſt, cum pluribus litigare. l. iuſtiſsimè, 44. de ædili. edi. li. 21. P. tit. 1. l. ne in plures, de executor. act. P. Datur & hoc reſcriptum ſubrogationis interdum, pro alio quàm colligante ad beneficiũ, ex regula Alex. 6. rubric. de ſubrogatio. ſcribit & Rebuff. ad §. declarantes, ad verbũ, *ſucceſſores*, de mand. in Conc.

23 Eſt reſcriptum in forma, *dignum arbitramur* frequens ad gratiam relatum, vt aliæ prouiſiones beneficiorum, quando ſummus Pontifex facit gratiam alicui de beneficio vacante, vel vacaturo, cum clauſula commiſsionis factæ alicui, vt ſi impetrans ab eo inuentus fuerit idoneus, eidem prouideatur. Et de hoc reſcripto meminit Clem. vni. de offic. & poteſtat. iudic. delega. ibi, *Executores ad prouidendum aliquibus, ſi per inquiſitionem ſolertem eos eſſe vita laudabilis & conuerſationis honeſta repererint, à ſede Apoſtolica deputati, aliis poſſint cõmittere licite vices ſuas.* Adde probationes etiam in Clem. 1. de conceſſ. præben. c. fin. de præſumptio. lib. 2. tit. 23. c. cùm adeo, 17. de reſcrip. c. accepimus, 13. de ætat. & qualita. li. 1. titul. 15. vbi clauſula, *ſi ordinatus pro quo ſcribitur non ſit beneficio Eccleſiaſtico indignus.* Coraſiũs & Reb. dicunt hanc formam in Gallia abrogatã, quod quidem verũ, ſed concilium Trident. ſtatuit nullam ferè prouiſionẽ beneficij dari ſolitã niſi ſub hac forma.

24 Reſcriptum in forma *Rationi congruit*, reſcriptis gratiæ annectitur, quod eſt quando beneficium vel aliud quidpiam fuit impetratum à ſum. Pontifice, qui mortuus eſt antequã ſint bullæ ſeu diplomata expedita, & (vt dicũt) nõ habitis vel leuatis bullis: nam tũc impetrãtur bullæ à ſucceſſore in Põtificatu, vel eo mortuo à proximè immediato, vel ab aliis ſuccedentibus, cum hac formula vel clauſula, *Rationi cõgruit & conuenit honeſtati, vt ea quæ de Romani Põtificis gratia, ſeu benignitate in proſequendo iuſta deſideria petẽtium proceſſerunt, licèt ſuperueniente eius obitu Apoſtolicæ ſuper illis literæ confectæ non fuerunt, ſuum plenum cõſequantur effectum*, &c. vt in 8. regula Cancellariæ Pauli 3. cuius formam explicat plenè Rebuffus in praxi beneficiorum, dum agit ex profeſſo de hoc reſcripto, vbi & docetur hanc formam nihil addere noui, prouiſioni præmortui ſum. Pont. ſed tãtũ omiſſa in ea exhibere, & validare factũ prout antea factum extitit, non etiã ſi inutiliter cõceſsio facta fuiſſet, in quo hoc reſcriptũ *Rationi congruit*, differt à reſcripto *Perinde valere*. Notatur in explicatione gloſſæ c. literis, 39. iuncto textu, de reſcr. honeſtũ eſſe, & debere ſum. Pontificẽ ſucceſſorem, prędeceſſoris ſui gratiã ad effectũ perducere. Receptũ autem eſt prouiſionẽ, bullam, ſeu reſcriptum in forma *Rationi cõgruit*, expediri poſſe per ſucceſſorẽ Pontificẽ, quamuis etiam bulla fuerit expedita per prædeceſſorẽ concedentẽ, ſi quando quæſtio ſit de reformatione bullæ conceſſæ, vel ſi

in eius expeditione quippiam fuerit peccatum. Si tamen à prædeceſſore ſemel fuerit bulla conceſſa expedita & leuata, non poterit à ſucceſſore expediri, vt ei aliquid addatur, vel vt amplior fiat, alioquin ſi fiat, poſtrema eius generis bullæ expeditio nulla reputatur. vt notat idem Reb. in praxi. in c. de gratia, *Rationi congruit*. num. 22. 23. 24. 25. Obſeruandum hîc erit tempus, intra quod ſub hac forma *Rationi congruit*, reſcripta ſolent expediri, quod eſt tantum ſex menſium, computandorum à coronatione ſucceſſoris præmortui concedentis ſummi Pont. ex ſtatuto Clement. Papæ 7.

25 Vnionis beneficiorum reſcriptum, quod à ſummo Pont. impetratur, inter reſcripta gratiæ cõnumeratur, ſi de maioribus beneficiis prælaturiſq; agatur, quorum vnio ad ſolum ſumm. Pont. pertinet. c. ſicut vnire, 8. de exceſ. prælat. lib. 5. tit. 31. c. & temporis qualitas, 16. q. 1. poſſunt & inferiora beneficia ex certis cauſis vnire Epiſcopi in ſuis diœceſibus, tanquam ſedis Apoſtolicæ in hac parte delegati, in concilio Trid. ſeſſ. 21. c. 5. & ſeſſ. 24. c. 13. & ſeſſ. 14. c. 9. & in con. Later. ſub Leon. 10. ſeſſ. 9. de ref. cur.

26 Motu proprio reſcriptũ cõceſſũ gratiæ eſt quoque, quod dicitur cõcedi à ſummo Põtifice, vel à principe ſeculari, *ex motu animi eius proprio*, ſeu *ex certa ſcientia*, vel *ex proprio iudicio*, cùm nullo deſiderante ſeu petente, quippiam conceditur per reſcriptũ. Et proinde maioris cẽſetur efficaciæ cæteris reſcriptis, quæ vt plerumque ex importunitate petentiũ extorquẽtur, & nulla ideò efficiuntur. l. 1. de petit. bon. ſubl. lib. 10. C. tit. 12. Quamobrem, ſi quando ad petitionem vel ſupplicationem alicuius, reſcribatur *motu proprio*, præſumitur importunitas, niſi ex integro, vtq; cũ vulgo loquar, *ad longum*, ſupplicatio inſeratur bullæ de ea factæ. Idcirco clauſula *motu proprio*, ibidẽ appoſita, non plus operatur quã verbum ſimplex *fiat*: vel, *fiat vt petitur*: per c. ſi motu proprio, & c. ſi pluribus, de præb. in Sex. Sunt & caſus, in quibus cũ petitio in reſcripto præcedit, nõ magis habetur ratio clauſulæ *motus proprij*, quàm clauſulæ *fiat*: vt notant Decius, Alex. Iaſon, & alij interpret. ad l. 3. quod quiſque iur. in P. Quocirca aliquando ſuperflua erit clauſula *motu proprio*, in reſcriptis. Archidiacon. ad d. c. ſi motu proprio, notat, neminẽ alium quã ſummum Pontificẽ vti poſſe clauſula *motu proprio*: quia neque in iure Põtificio, vbicũque fit mentio motus proprij, fit de alio quã de ſummo Põtifice ſermo, vt & notat gloſſ. antiq. ad §. item quod vniuerſitates, de collatio. in Prag. ſanctio. vt incluſio vnius excludere videatur alios, iuxta c. nónne benedicimus, de præſumptio. l. cùm Prætor, 10. de iudi. in P. Proinde neque legatus ſummi Pontif. etiam à latere hac clauſula vti poterit, quia nec eius authoritas par & æqualis eſt poteſtati ſummi Pontificis. d. c. ſi motu proprio, & Clem. ſi Romanus, de præben. c. fin. de offi. lega. in Sex. & Clem. fin. de offic. ordinar. quæ ſentẽtia iure magis recepta & cõprobata mihi videtur, quàm Rebuffi, qui in tractatu de forma mãdati 29. effectu, contrariũ de legato reſpondit. Cũ tamen poteſtas legati delegata ſit & extraordinaria: & ideò potius reſtringenda, quã ad poteſtatem clauſulæ, *motus proprij*, extẽdenda, vt ait gloſſ. ad Clem. fin de offi. ordin. ad verb. *noluimus*. Panor. ad c. ſi quis cõtra, de for. cõpet. Nos verò extẽdemus illã poteſtatẽ, ad principes etiã ſeculares, qui ſuperiorẽ non habent, vt poſſint vti illa clauſula *motu proprio*, vel *ex proprio iudicio*. vt in l. 1. de petitio. bono. ſubla. libro. C. in Imperatore, & in rege Galliæ, dummodò is & alij ſimiles diſponant de rebus & perſonis ſibi ſubditis, nõ aliter. c. per venerabilẽ, qui filij ſint legitimi. Subinde iudicare vel agere quippiã motu proprio, refert poteſtatem abſolutã & ſupremam vt tantũ id liceat principibus ſui iuris & poteſtatis dicere, *Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas*.

27 Motus proprij clauſula videtur quodammodo derogare iuri publico, cũ profertur ea mẽte ab eo qui derogare poteſt, ita ea poteſtas Imperatoria vel ſummi Pontificis tantum eſt. l. 1. & fin. de legib. Cæteri ius ſcriptum ſequi tenentur, qui non poſſunt ſuo ſenſu iudicare, c. 1. de cõſtitutio. l. nemo, de ſentẽ. & interloc. omn. iudic. C. Scitu igitur nec indignũ, in reſcriptis, quibus iuri cõmuni derogatur, non cenſeri derogatũ per illã clauſulam *motu proprio*, niſi expreſsè etiã ea derogatio fiat, ſecũdùm Panor. ad c. quia circa, de conſanguin. & affin. gloſ. ad Clem. per literas, de præb. neque credẽdũ eſt principẽ, qui iura tuetur, huiuſmodi verbis, totã obſeruationẽ legum multis vigiliis excogitatã & inuentã, velle euerti. vt ait Iuſtinia. in l. ſi quando, 35. de inof. teſt. lib. 3. C. ti. 38. nec verbis generalibus princeps cenſetur conceſsiſſe quod eſt iniquum, in l. penult. C. de manda. princ. vel legibus vetitum. titul. ſi contra ius vel vtilit. pub. C.

28 Quemadmodum nec prædicta clauſula *motu proprio*, prodeſt impetrãti, niſi expreſsè dicatur, ſi ſit in præiudiciũ tertij. ſecũdũ Pan. ad c. cauſã, 2. q. de teſtib. quia veriſimile non eſt principẽ voluiſſe in præiudiciũ tertij reſcribere. c. quamuis, de reſc. in Sex. gloſ. ad c. cũ olim, de conſue. Iuſtinianus hoc etiã ſtatuit reiici reſcriptũ, niſi ſecunda iuſsio principis admoniti de eadẽ re interuenerit, voluit in Nouella 133. vt nulli iudi. lic. haber. loc. ſerua. c. 6. ſeu §. & hoc verò iubemus obſeruari. *Si*, inquit, *ad læſionẽ fiſci in iuſsione reſcripti eſt, nihil ſuper ea agi volumus omnino; nũciari verò nobis primum, vt ſecũda noſtra fiat de hoc iuſsio*. Sic & gloſ. in Clem. literas, & Clem. ſi Romanus Pontifex, de præben. clauſulam *motus proprij*, non auferre ius tertij, nec ampliare gratiam. videndus Gabriel de Clauſulis, concluſio. 2.

De reſcriptis gratiæ ad beneficia vacatura, ſeu de literis expectatiuis, & mandatis Apoſtolicis.

Cap. IIII.

Argumentum.

1 *De diuerſis ad beneficia antiquorum literis, meritoriis, præceptoriis, executoriis, & quales eſſent.*
2 *Quo ordine prædictæ literæ concederentur.*
3 *Mandatorum in locum literarum ſucceſsio.*
4 *Quæ beneficia vacantia debeantur mandatariis in vim mandati.*

5 Manda

5 *Mandato ſeculari clerico conceſſo, non cōtinentur regularia beneficia, & contrà.*
6 *Reſeruata beneficia non cōtinentur ſub mandato.*
7 *Mandatum de prouidendo regulari intelligitur de beneficio eius cuius eſt ordinis.*
8 *Litigioſa beneficia non veniunt ſub mandato.*
9 *Nec vnita, vel ad menſam pertinentia, qua vacare non dicuntur.*
10 *Nec ſuppreſſa.* 11 *Nec expreſſa reſeruata.*
12 *Nec ea quorum impetrans eſt incapax, quod pluribus modis accedere docetur.*
13 *Nec vacantia ex cauſa permutationis.*
14 *Nec collata abſenti, niſi vacent per renunciationem ſimplicem.*
15 *Nec vnita Epiſcopali dignitati.*
16 *Nec debita iure regularum.*
17 *Nec debita ad præſentationem laici.*
18 *Nec quæ propriè non dicuntur beneficia.*
19 *Non prabenda indiſtincta.*
20 *Non beneficia de nouo creata.*
21 *Non quæ optioni ſubdita.*
22 *Mandatum capitulo directum, non pertinet ad beneficia Epiſcopi, vt nec directum Epiſcopo ad beneficia Capituli.*
23 *Non continentur etiam mandato electiua.*
24 *Non officia per laicos teneri ſolita.*
25 *Nec in Gallia beneficia vacantia intra mēſem.*
26 *Menſis quomodo computandus.*
27 *Gratia intra quod tempus purificanda coram ordinariis.*
28 *Quot mandatis in Gallia granari poſſit Eccleſia.*
29 *Collator ordinarius non poteſt granari mandato, ſi non habeat decem beneficia ad ſuam collationem pertinentia ex iure Galliæ.*

1 Gratiam maiorem habent quàm ſuperiora, ea reſcripta quæ ad vacatura beneficia impetrantur obtinenda, quorum literæ erant anteà dictæ expectatiuæ, & illæ triplicis generis: monitoriæ, præceptoriæ, & executoriæ. Monitoriæ erant, quibus ſummus Pontifex monebat ordinarios collatores, ad quos ſcribebat, veluti Epiſcopos, Archiepiſcopos, & ſimiles, vt conferrent iis, pro quibus ſcribebat beneficia, ſi quæ tunc vacarent, vel poſteà vacatura, ad illorum collationem pertinentia. Præceptoriæ erant, quibus præcipiebat ſum. Pontifex iiſdem ordinariis, ad quos anteà monitorias direxerat, vel aliis, vt conferrent beneficium vacans vel vacaturum, ſi tunc nullum vacaret, impetranti. Executoriæ erant, quibus ſum. Ponti. mandabat executoribus per literas ſeu reſcriptum datis, vt ordinariós collatores cogerent ad conferendum ei qui talem impetrauerat gratiam expectatiuam, beneficium quod tunc vacabat in aliqua Eccleſia vel Capitulo; vel ſi tunc nullum vacaret, proximò vacaturum. De tribus his literarum & reſcriptorum ſpeciebus tractant, c. eam te, c. cōſtitutus, 19. c. literis, 39. c. ex inſinuatione, 37. c. Capitulum Sanctæ Crucis, 30. ſub titulo de reſcrip. De effectu verò harum literarum agit Bonifacius 8. in ca. ſi ſoli, 6. de conceſs. præben. in Sex. Literæ hæ ſunt veluti præludia & incunabula mādatorum Apoſtolicorum, quibus hodie vtimur, omiſsis vel antiquatis prædictis literis veluti minùs efficacibus. At vt naturam cuiuſque & vim accuratiùs intelligamus, pauca de ſingulis ſubnectemus, quæ ſufficere nihilominus videantur pro luculenta reſcriptorum ad futura beneficia vacantia explanatione.

2 Fuit olim ſedis Apoſtolicæ in mādatis ad vacatura beneficia concedendis conſuetudo, vt primū daret mandatario impetranti literas monitorias directas ordinario collatori: deinde poſt illas, præceptorias, & ſi nihil actum per illas, daret executorias: ordóque frequentior erat, vt non prius darentur executoriæ, quàm datæ fuiſſent monitoriæ & præceptoriæ, dicto c. ex inſinuatione Epiſcopi, 37. de reſcrip. ibíque notat gloſſa fin. in c. Capitulum Sanctæ Crucis, eius tituli, de gratia & præter ordinem iuris communis, executorias primo loco fuiſſe à ſummo Pontifice impetratas, & conceſſas. Hodie porrò ordo conceſsionis prædictarum literarum non ſeruatur in mandatis Apoſtolicis, niſi quandoque in literis quæ ſcribuntur, ſuper receptione monialium, vt notāt Ioan. Andræ. & Panor. ad. d. ca. ex inſinuatione. ſiquidem ſæpe perperam literæ illæ impetrabantur. Nam olim non obſtantibus prædictis literis, ordinarij quibus ſcriptum erat conferebant beneficia aliis quàm expectantibus pro quibus ſcriptum erat. Neque illarum præſentatio manus ordinariorum ita ligabant, vt in contrarium facta collatio, ideò irrita vel nulla eſſet, præterquam in tribus caſibus; de quibus in c. ſi ſoli, 6. de conceſs. præben. in Sex. Primus ſi expectans, ante collationem ordinarij in Eccleſia, in qua expectabat beneficium, fuiſſet iam creatus canonicus, c. ſi poſtquam, 13. de præben. in Sex. c. duobus, 14. de reſcript. in Sex. Secundus quādo erat in literis appoſita clauſula decreti irritantis collationem, in contrarium mandati alij quàm impetranti factā, c. 1. de conceſs. præben. in Sex. Tertius quando executor literis datus, inhibuerat collatori ordinario, ne alij cōferret, priuſquam prouiſum fuiſſet expectanti; quo caſu executor, in vnum reſcripti, ſuæ collationi vacaturum beneficium reſeruabat, dict. c. ſi ſoli, de conceſsio. præben. c. tibi qui, de reſcrip. in Sex.

3 Succeſsit in locum harū literarū, vſus mandatorum; quibus, non ſeruato ordine literarum monitoriarum, præceptoriarum, aut executoriarum, ſummi Pontifices, iure proprio & ſpeciali, mandant ordinariis collatoribus, vt conferant beneficium mandatario impetranti primò vacaturum, atque tribuunt executoribus datis in mandato, poteſtatem conferendi, ſi ordinarij reeuſent vel negligant poſt præſentationem mandati legitimè & ſuo tempore factam, c. ſi Apoſtolicæ ſedis legatus, 22. de præben. in Sex. c. ſi Capitulo, 5. de conceſsio. præben. in Sex. vbi & ex ſola præſentatione reſcripti huius, beneficium vacaturum eſt ita affectum impetranti, vt alij non poſsit efficaciter conferri.

Quæ beneficia debeantur vacantia in vim mandati.

4 Beneficia cuiuſcunque generis ſint primò

vacantia,ſub mandato continentur,ad collationē ordinarij, cui mandatum dirigitur, pertinentia, niſi ſint certo aliquo modo excepta, cap.mandatum,38.de reſcript. interpretes ad ca.dilectus, 27. de præbend. Mandata quippe & dari poſſunt ad dignitates tantū, aut ad canonicatus, c.executor, & c.ſi ſoli,de conceſsio.præben.in Sext. In Gallia tamen non valeret hoc mandatum, niſi eſſet generale ad omnia beneficia,propter formam mandati præſcriptam in Concordatis,titulo de forma mandat.Vidend.& Rebuffus,in 3.parte tracta.benefic.titul.de clauſ.& mandat.num.29.nec valere mandatum ad vnum vel certum beneficium, iudicatum in Senatu Pariſien. refert Rhapſo.areſtor.lib.2.tit.6. areſt.2.

5 Excepta porrò beneficia quædam annotare operæpretium duco, & primum dicimus quòd ſub mandato clerici ſecularis,continetur tantùm beneficium illi conueniens, nempe ſeculare, non etiam regulare: quod ideò exceptum dicitur, vt cōtra; ſub mandato impetrato à regulari,regulare non ſeculare beneficium continetur,niſi in literis aliud caueatur expreſsè, ca.cùm de beneficio, de præben.in.Sex.Panor.ad c.ſi poſtquam, eo. tit. §.voluimus,de collation. in Concorda. quia iuris communis diſpoſitio eſt, regularia regularibus, ſecularia ſecularibus beneficia conferenda eſſe, nec ſecularis in Abbatē vel Priorem regularē, & niſi Monachus profeſſus eligi poteſt, c.cùm cauſam,27.c.cùm ad noſtrā,37.c.officij,38.de electio. Nec contrà regularis in beneficiatum ſecularem, ſine diſpenſatione,vtilitatéque vrgente,vt tractatur fusè per gloſſam, in d.ca.officij,& per textum in ca.quod Dei timorem, 5.iuncta gloſs.ad verba, *Eccleſiarum parrochialium regimen*, de ſtatu Monachor.lib.3.tit.35.c.per tuas nobis, 10.& ibi gloſs. final.de voto,3.tit. 34. & niſi in Epiſcopum eligatur, vt prædictæ notant gloſsæ, & in cap. ſtatutum,18. quæſt.1.cap.1.& 2.58.diſt. Et ratio harum diſtinctionum proponitur in dic.ca. cùm cauſam, quòd ſecundùm legem diuinam, Deutero. ca.22. non ſit arandū in boue & aſino; neque quiſquam debeat induere veſtem lana línoque contextam: id eſt, Quia diuerſæ profeſsionis homines non ſint in vno officio ſociādi,cano.in nona actione,16.q.7. Idipſum & in concilio Tridentino ſtatutū ſeſsio. 14.de reformati. cap.10. Regularibus deinceps redeundi ad ſeculum præcluſa via, in cap. Monachum,20.q.1.ex concilio Tolet.4.c.48. nec poterat clericus ſecularis eligi in Abbatem, in cap. 38. presbyteros, 16.q. 1. quamuis is nouerit regulam, quia illud non ſufficit, cùm non fuerit expertus cā exequi, in quo maximè vis probationis monachiſmi & ordinis,& in geſtatione veſtis,conſiſtit, vt notat ibid.gloſs.ad verbum, *Abbates*: & graue eſt inexpertos hominū ſociari obſequiis, qua ratione & antequam tonſurentur, biennium probationis exigitur,in cap.6.Monaſteriis, 19.q.3.c.Gōſaldus,17.q.2.alibi annus.

6 Secundo loco beneficium generaliter vel ſpecialiter reſeruatum, non comprehenditur ſub mandato vel gratia expectatiua.Rom.conſil.342. Aufrerius in deciſ.Capellæ Thuloſa. 434. Huius tamen cauſæ ratio non haberetur in Gallia,in his in quibus reſeruationes per Concordata ſunt antiquatæ: quemadmodum & Extrauagans, execrabilis de præbend.in Extrauag.Iohan.22.in ſuis reſeruationibus ſtatuit.Reſeruationes etiam quodammodo ſunt odioſæ in duobus,& quòd per eas datur via ad vacatura beneficia; & quia præiudicant ordinariæ poteſtati, & proinde reſtringendæ, vt notat glo. ad c.præſenti, 3. ad verba, finitur legatio.de offic.lega. lib.1. Sex.tit. 15. Non admittunt etiam Germani reſeruationes, vt ait Rebuff. ad reg. 4. Cancellariæ in prax. beneficio. & ante Panor.nu.4.& Decius nu.1. ad c.5.de electio.Caſſiod.deciſi.vni.de pact. incipi. *Concordata Germaniæ.* Hoc priuilegium habuerunt Galli à Leone 10.anno 1516. Germani à Nicolao 5.ex conceſsione firmata eius nomine inter Iohannem Diaconum,Cardinalem legatum tunc in Germania,& Fridericum Imperatorem, & alios Germaniæ principes: quod firmauit ipſe Nicolaus 5. anno Domini 1447.14. Kalen.Apri.Vide Iacobum Simonetum tractatu reſerua.beneficiorum,quęſt.1.

7 Tertiò perſonis religioſis,& regulam aliquam profeſsis, mandatum de conferendo beneficio,intelligitur tantum continere beneficia eius ordinis & regulæ,quam impetrans profeſſus fuit, non alterius, ne diſpar regulæ obſeruantia, & diſsimilis habitus ſcandalum & confuſionem generet. vt notatur in ca.Deus qui Eccleſiam, 11.de vit.& honeſta.clerico.lib.3.tit.1. Clemen.1.de electio.ca. 4.quod Deo pari, 33. q. 5. Probat & hoc conſtitutio Regia,de mandatis,artic.6.Prohíbet ius commune beneficia vel Prioratus, vel adminiſtrationes Eccleſiæ, ſeu monaſterij alicuius concedi alterius monaſterij hominibus, abſque ſummi Pōtificis licentia,c.cùm ſingula,32.§.prohibemus,de præben.in Sex. Neque in Eccleſia regulari poteſt Epiſcopus Canonicos ſeculares ponere, ſed debent monaſteria ex eiuſdem ordinis hominibus reformari, ſi inueniri poſsint; ſin minùs tunc ex aliis ordinibus ſuppleri per legitimum ſuperiorem negligentia & defectus poterit, &, his deficientibus,ex laicis,ca.inter quatuor,5.de religioſ.domi. lib.3.ti.36.c.fin.de ſtatu monachor. lib. 3.tit.35.in c. relatum eſt,7.ne cleri. vel monach. ſecula. nego. ſe immiſc. lib.3.tit.50.

8 Quartò non veniunt ſub mandato, beneficia litigioſa. Quare ſi poſt impetratum mandatum, vnus ex collitigātibus de beneficio moriatur,mādatarius non tenetur acceptare beneficium litigioſum; quia verè non intelligitur vacare lite introducta, & altero ex collitigantibus ſuperſtite: §. 1. de manda. Apoſtol. in Concorda.nam, vt diximus, in eo caſu, quo vnus ex collitigantibus moritur, alius non poteſt iure ordinario ſubrogari,c.1.& 2.vt lite penden. nihil innoue.lib.2.Sex.ti. 8. idem ſtatutum in cōcilio Viennenſi à Clemente 5.in Clem.prima, eodem titul.vt lit.pen.libr.2. Clem.tit.4.Et regulare eſt,lite pendente alioquin ſupplicare nō licere principi, vt anteà in reſcripto ſubrogationis docuimus, niſi forſan mandatum fuiſſet impetratum ante litem de beneficio cœptam, & quo tempore ius acceptādi competebat impetranti,

impetranti, vt colligi poteſt ex Cle. 1. vt lite pen.

9 Quintò non continentur mandato beneficia vnita ex iuſta cauſa ab ordinariis ante vacationē, vt notat Collectaneus ad c. conſtitutus, col. 3. de reſcrip. vnio quippe facit vnius vniti beneficij extinctionem, & ex duobus vnum, ca. & temporis qualitas, §.ſicut,16.q.1. idque in Epiſcopatibus facit authoritas Papæ: in aliis, Epiſcopi locorum, c. ſicut vnire, 8. de exceſs. præla. lib.5. tit.31. c.2. de religioſ. domib. lib.3. tit. 36. vbi ſummus Pontif. vnit Eccleſiā, alterius diœceſeos Eccleſiæ, ſine præiudicio tamen iurium Epiſcopalium, quę debebantur Epiſcopo Eccleſiæ vnitæ, quæ per vnionem non transferuntur in Epiſcopum loci cuius erat Eccleſia cui alia vnita eſt. Verum tamen nihilominus eſt, ex duabus Eccleſiis vnam fieri, nec in poſterum dimidi collationem, niſi diuiſa vnione, vt docet ca. t. iuncta gloſ. ad verbum, *vniendo.* ne ſed. vacant. lib.3. titul. 9. Et proinde in vnita Eccleſia ſeparatim, non datur vacatio, neque per conſequens collatio ſeparata: nam collatio non fit niſi vacauerint beneficia, c.2. de conceſs. præb. Quamobrem in concilio Vienneńſi, Clemens 5. improbauit collationem beneficiorum, quæ ad menſam Abbatum ſpectabant, & data erant regenda clericis, quibus mortuis aliis conferebant, cùm tamen inquit verè vacare non dicantur ita vnita. in Cle. vni. §. quidā etiā Eccleſias, de exceſſib. prælat. libr.5. Clem. titu.6. neque qui poſsident vel adminiſtrant quæ pertinent ad menſam, tanquam titulares habentur, c.t. de reſcrip. in Clem. neque beneficia vnita menſæ veniunt in ſtatutum concilij Lateranenſis, quo iubentur beneficia conferri vacantia, intra ſex menſes, quia non cenſentur vacare. in Clem. vni. de ſupplen. negligent. prælator. lib. t. tit. 5.

10 Eodem modo, dignitas vel beneficiū, ſi tollantur ab Eccleſia vel ſupprimātur, vel ſi extinguantur, per ſtatutum capituli confirmatum per ſummum Pontificem, non cenſentur vacare, niſi per contrarium actum ſtatutum fuerit reuocatum, c. cùm acceſsiſſent, 8. de conſtitutionib. lib. t. tit. 2. Et proinde non veniunt hæc beneficia ſub reſcripto mandati, vt expreſsè notauit gloſ. fin. Clementinæ finalis, de reſcrip. illud protogabimus generaliter ad beneficia, quæ per ceſsionem vel deceſſum poſſeſſorum ſupprimi debent, quia eſſe deſinunt: & quòd non eſt, non debetur, nec habet qualitates, ca. dilecto, de præben. ca. ad diſſoluendum, de deſponſa. impuber. l. eius qui in prouincia, de rebus credi. P.

11 Cæterùm beneficium expreſsè reſeruatum non poterit vniri in præiudicium expectantis, attamen ſi facta fuerit vnio, valebit, ſed locum non habebit, niſi poſt expectantis mortem, vel priuationem. Rota deciſ.6. tit. de reb. Eccleſ. non alien. inci. *Nota quod beneficium*, in nou. Rebuff. in praxi beneficior. tit. de vnionib. numero 31. præterquam ſi à legato fieret vnio, qui reſeruata vnire non poteſt, prohibente Extrauagant. Benedicti, incipiente, *Dudum fœlicis.*

12 Sextò, non continentur beneficia ſub mandato, quorum capax ex ſua perſona non eſt mandatarius, cuius caſus plura dari poſſunt exempla, veluti ſi ſummus Pontif. gratiam de beneficio conſequendo conceſſerit habenti beneficium. Nam tunc gratia intelligenda: vt ſi voluerit obtinere vacaturum beneficium, relinquat & dimittat quod iam habet, c. gratia, 7. de reſcrip. in Sext. & ita aſſecutione noui beneficij, vacare cēſentur in curia quæ prius poſsidebat, vt obſeruatur in curia Romana, ſicque etiam ſtatuit Regula Cancellariæ, licet, notata per Archidiaconum, ad c. commiſſa, de electio: & deciſio Rotæ. 250. in Antiq. alioquin incapax iure communi quis eſt ſine diſpenſatione poſſeſsionis plurium beneficiorum, c. cùm ſingula, de præben. in Sex. c. de multa, de præben. apud Grego. Aliud exemplum, ſi vacauerit beneficium paternum impetrantis mandatum, nam illud tenere non poteſt, & ideò ei non debetur in vim mandati, c.2. c. ex tranſmiſſa, de filiis presbytero. Item ſi beneficium vacans non ſit eius ordinis cùius eſt mandatarius, vt diximus paulò antea: aut ſi agatur de beneficio curam animarum habente, in villa murata, cuius cutio debet eſſe gradu inſignitus in aliqua famoſa Academia, & mandatarius non ſit graduatus, iuxta Concordata ſummi Pontificis & Regis Gallorum in Gallia. Rebuſ. ad §. declarantes, ad verbum, *Comprehenſa*, in 18. caſu non comprehenſorum beneficiorum. de mandat. Apoſtol. in Concord. contra ſententiam Boërij deciſ. 225. incipiente, *Apoſtolicus.* Et in Synodo Tridentina Archidiaconatus exigit vel doctores aut licentiatos in iure Canonico, vel magiſtros in Theologia, 24. ſeſsio. c.12. Decretorum de reformatione. Eadem intelliguntur, ſi non ſint impetrantes legitimæ ætatis, quam exigat beneficium quod vacauerit, ca. ſi eo tempore, 9. de reſcript. in Sext. Si præbenda ſit ſacerdotalis quæ vacet, & impetrans mandatarius non ſit in ea ætate qua ſacerdos fieri poſsit. c. ei cui prouideri mandatur, 29. de præben. in Sex. Omitto ſimilia: in ſumma enim annotaſſe ſufficiet, gratiam mandati intelligi de beneficiis vacaturis, ad quæ conſequenda ſeu poſsidenda impetrans mandatarius erit idoneus; vtque ei de illis prouideatur, iuxta mandatarij qualitatem idoneam, c. ſuper eo, de reſcri. in Sex. c. ſi pro clericis, de præben. in Sext. Vide deciſ. Rotę 3. in nouis, & 466. incip. *Nota quòd ſtatuta*; in Antiquis. facit l. plenum, 12. §. equitij, de vſu & habitat. libr. 7. P. titu. 8. dum enim vſus alicuius rei cuipiam relinquitur, vſus ſecundùm qualitatem eius debet intelligi relictus.

13 Septimò non comprehenduntur nec debentur mandatariis beneficia vacantia ex ſola cauſa permutationis faciendæ: quia nec aliis quàm com permutantibus poſſunt conferri, c. 2. de re. permutat. in Sex. gloſ. penul. ad ca. 2. de præben. in Sexto. quia aliis quàm ex ea cauſa renunciantibus non poſſunt conferri: non enim aliter niſi cum hac cōditione renunciaſſent, c. vn. eo. tit. in Clem.

14 Quare nec beneficium collatum abſenti, etſi ab abſente non fuerit acceptatū, & ſic in pendenti vacatio ſit, non debebitur mandatario; quia, quod pertinet ad cōferentē abſenti, non cenſeatur amplius vacare, cū alteri non poſsit illud conferre

priuſquam abſens recuſauerit, vel priuſquã non acceptauerit intra tempus ad acceptandum ſibi conſtitutum, c. ſi tibi abſenti, de præben. in Sexto. Attamen ſi beneficium vacat per renunciationem ſimplicem coram ordinario factam, debetur mãdatario Apoſtolico, ca. dudum, 14. de præben. in Sex. ca. ſuſceptum, de reſcrip. in Sex. c. vni. de rer. permu. in Sexto.

15 Octauò, caſus alius in c. cùm in Eccleſia, 25. de præben. in Sex. ſi enim in Eccleſia certus ſit numerus canonicorum & præbendarum, & conſuetudo ſit Epiſcopum, qui eſt pro tempote, habere vocem in Capitulo tanquam canonicum, licèt canonicus non exiſtat, & vnam præbendam de numeratis ſicut vnum ex canonicis conſequi. Certum eſt eum cui Apoſtolica authoritate prouideri mandatur de præbenda, nulli alij de iure debita, proximò in ipſa Eccleſia vacatura, præbendam, quam per mortem Epiſcopi vacare contingit, habere non poſſe; ſed expectare eum oportere quouſque alia vacet, ne contra prædictam conſuetudinem, cui per præfatum mandatum non intelligitur derogari, futurus Epiſcopus præbenda careat, & numerus canonicotum conſtitutus amplietur. Et ratio alia addi poteſt, quòd ratione connexitatis præbendæ cum Epiſcopatu, non poterat diuidi à dignitate Epiſcopali, & alij conferri, vt diximus in vnitis. Et idcirco ſi duo ſint impetrantes mandatarij, quorum vnus ad futuram præbendam habet mandatum, alter etſi poſterior ad dignitatem; & vacet beneficium, ſeu dignitas pæbendam annexam habens, is qui impetrauit ad dignitatem, præfertur mandatario, etiam anteriori ad præbendam, c. quia ſæpe dubitatur, 15. de præbend. in Sexto.

16 Nonò non debetur mandatario beneficium quod vacat, & conferendum eſt iure regaliorum, vt notat Ruſæus in tracta. regaliorum.

17 Decimò, nec mandatariis debentur beneficia vacantia quæ pertinent ad præſentationem laici. Ad præſentationem porrò laici pertinere dicuntur, quæ ratione patrimonij habent præſentationis ius; ſiue is qui præſentare debet ſit laicus, ſiue clericus, qui tamen ratione patrimonij habeat præſentationem. Sicque ſcribit Iohannes Staphilæus, de literis gratiæ, vide quæ ſcribit Rebuff. tracta. nomin. q. 15. num. 2. facit quod notant Doctor. ad c. 2. de præbend. in Sex. beneficia ſpectantia ad patronos laicos nõ dici vacare in curia Romana, ne patroni retrahantur à fundationibus Archidia. ibidem idipſum ſi præſentatio pertineat ad clericum & laicum, quia gaudet laici priuilegio clericus. Rebuſ. d. q. 15. nu. 6. ſicuti & vtitur iure eodem, ratione communionis, arg. l. ſi communem, quemad. ſeruit. amitt. P.

18 Vndecimò rectè dicemus non deberi mandatariis vacantia quæ non propriè dicuntur beneficia Eccleſiaſtica, qualia oratoria ſimplicia, ſiue ſint publica, ſiue priuata, c. authoritate, de priuilegiis: vicariæ temporales, quæ non ſunt beneficia, in quo & differunt à perpetuis quæ ſunt, Clem. vni. de offic. vicar. vbi gloſſa fin. notat, in quibus vicariis habent locum diſpoſita de beneficiis, ad c. 3. & fin. de offic. vicar. lib. 1. tit. 28. vbi & perpetui vicarij poſsident perpetuò beneficium, & reſidentiam debent; de aliis & vicariis amobilibus in c. 12. eo. tit. c. extirpandæ, §. quia verò, de præbend. Et ideò temporales non dantur in titulum, c. G. perpetuus, de fid. inſtrument. alioquin enim duorum vna eſſet Eccleſia, quod ius non patitur. cap. cùm non ignores, 15. de præben. Eadem dicemus de penſionibus beneficiorum, quæ cum perſonis extinguuntur, c. ad audientiam, 31. de reſcrip. c. niſi eſſent, de præben. c. quamuis pleniſsima, 4. eod. tit. in Sex. neque beneficij titulum habent, quemadmodum nec Cappellaniæ non ſpiritualiſatæ, vt ſcribit Ioha. de Selua 3. parte beneficio. q. 57. Nam pia loca tantum & legata ſolum, dicuntur ante approbationem Epiſcopi, ſecundùm Felinum, ad c. ex parte, de reſcrip. idipſum de hoſpitalibus dicemus, ſi officiũ tantum & adminiſtrationem habent, nec conferuntur in titulum & habent iniunctam rationum redditionem. Clem. quia contingit, §. 1. de religio. domib. Quando porrò inter beneficia annumerentur hoſpitalia & leproſariæ, vide Rebuffum in tracta. nominationum, quæſtio. 15. nu. 12. Vide de iiſdẽ & de Cappellaniis, Monachatu, & ſimilibus. quando beneficiorum nomine contineantur, gloſ. ad c. 2. ad verb. *beneficiis*, de iudiciis, lib. 2. Clementinar. tit. 1. & in Clemen. fin. ad verba, *ſi beneficiorum*, de decimis, lib. 3. tit. 8. & nominatim dictum reſcriptum, in c. per literas, 2. de præbend. in Clemen. ſub mandato non continere hoſpitalia, eleemoſinarias, & ſimilia, niſi Apoſtolicis literis ita caueretur expreſsè.

19 Hinc ſequitur neque mandato contineri præbendas Eccleſiæ quę non fuerunt adhuc diſtinctæ, quia ante diſtinctionem, beneficij non aſſumunt nomen, c. ex parte, 10. de conceſsio. præb. c. conſtitutus, 19. de reſcr. item nec loca cõtinebuntur collegiorum, quæ non ſunt perpetua, ſed ad certum tempus conceſſa ſtudiorum cauſa, qua nota diſtinguuntur à beneficiis, quæ ſunt perpetua, c. præcepta, 55. diſt. ca. 1. de Cappell. Monacho.

20 Duodecimò, non continetur beneficium de nouo creatum ſeu fundatum, poſt datam literarum, Clem. fin. de reſcrip. ne retrahantur fundatores à fundatione, metu ne conferantur mãdatariis, ſi ſcirent illis deberi: vt ibi notat gloſ. & ita duo concurrere debent coniunctim in beneficio, quod debeatur mandatariis: quòd beneficium fuerit in rerum natura tempore datæ, & ꝙ vacet tempore collationis. Idem intelligendum cenſet gloſ. d. Cle. fin. ad verb. *creatum*, ſi Eccleſia de nouo ædificatur, vt in ca. ad audientiam, de Eccleſi. ædif. ſi cõſtituatur noua præbenda, vt in c. dilecto, & ca. vacante, de præben. ſi noua dignitas, vt in c. cùm olim, de conſuetu. non ita ſi renouatum antea ſuppreſſum ſit beneficium. Et ita habebitur ratio tempotis datæ, vt conceſsio intelligatur de his beneficiis quæ tunc erant, ſicuti in emptione, venditæ cenſentur lapidicinæ, & reſeruatæ, quæ apparent tunc, non quæ, poſteaquam venditio facta fuerit, erunt inuentæ & apparentes, apud Iabolenum, in l. in lege, 77. de contrah. empt. lib. 18. titu. 1. & qui emit lacum cum decem pedibus

terræ

terræ circa lacum intelligitur de decem pedibus qui fuerunt tempore venditionis, non de aliis, ſi aqua lacus eos occupauerit, teſte Proculo Iuriſconſ. iti l. Rutilia, 69. eo. tit. de contrah. empt. Sunt & expectatiua reſcripta mandatorum odioſa, & ideò reſtringuntur interpretatione potius quàm extendantur, c. quamuis, de præbe. in Sex. Quemadmodum in aliis odioſis placuit, c. odia, de regul. iur. in Sexto.

21 Decimotertiò beneficia vacantia, quæ optioni ſunt ſuppoſita antiquotum, non debentur mandatariis niſi fuerit lapſum optandi tempus, ca. fin. de conſuetud. in Sexto.

22 Decimoquartò non continentur ſub mandato beneficia, quæ vacare dicuntur in cutia Romana, c. 2. de præben. in Sex. niſi forſan poteſtas conferendi reuerſa fuiſſet ad ordinarium, poſtquam per menſem ſine collatione vacaſſet in curia Romana, iuxta ca. ſtatutum, & ibi notata, de præben. in Sex. alioquin beneficia quæ vacant in curia Romana, ſubiacent reſeruationi & collationi ſolius ſummi Pontif. c. ad regimen, de præben. in Extrauaganti commu.

23 Decimoquintò mandatum Capitulo factum Eccleſiæ alicuius, de prouidendo mandatario de beneficio pertinente ad Capitulum, non comprehendit beneficia quę à canonicis ſingularitet conferuntur, ratione cathedræ, vel dignitatis, præterquam ſi dictum fuerit in mandato, vt eidem prouideatur de beneficio coniunctim vel diſiunctim ad Capitulum pertinente, c. fi. de præben. in Sex. Quemadmodum contra, mandatum de beneficio conferendo quod ad collationem alicuius vel præſentationem ſingularis perſonæ pertineat, non extenditur ad beneficium quod idem cum alio coniunctim conferre poteſt, c. cùm in illis, 16. §. fin. de præbend. in Sexto.

24 Decimoſextò, mandato non continentur beneficia electiua, in quibus opus eſt confirmatione, d. ca. cùm in illis, §. illis, de præbend. in Sex. Cle. 1. eod. titul. apud Clement. Si tamen beneficia electiua quidem ſint, ſed quæ non egeant confirmatione, contineri poterunt ſub mandato, quia magis collatiua cenſeantur. videndus Rebuff. in tracta. nominatio. quæſtio. 15. num. 25. extat & deciſio Rotæ 133. inci. *nota quod illi*, in antiq. qua ſtatutum vt ſi quando mandetur alicui prouideri de beneficio, quod poterat prouideri de præbenda in Eccleſia collegiata, quamuis ad eam electio faciēda ſit: dummodò illa præbenda non ſit dignitas, perſonatus, vel officium. De quo & videndus Innocentius ad ca. fin. de præben. Archidiaco. ad c. cui de non ſacerdotali, eo. titu. in Sex. & in Clem. 1. eo. tit. Quare & in c. dudum, 14. de præben. mandatarius cōſequitur in vim mādati prębendā reſignatam ſimpliciter, quamuis eſſet data poteſtas legato eligendi quem vellet idoneum ad beneficia in manibus ſuis libere reſignata.

25 Decimoſeptimò in deciſione Rotæ 320. incipiente, *nota quod vbi eſt alicui*, in antiq. reſoluitur, gratiam factam clerico, vt poſſit acceptare beneficium, dignitatem, vel officium, non continere officium quod laicus conſueuit tenere, niſi in gratia nominatim idipſum expreſſum fuiſſet, argu. c. per literas, 2. de præben. apud Clemen. Notat & Iohannes Andreas, ad c. quia ſæpe, de præbend. in Sex. nam in dubio præſumitur, quod clerico ideo facta fuit gratia, vt de beneficio & nomine beneficij ei prouideatur, attento eius ſtatu clericali. Quemadmodum relicto vſufructu mancipiorum vſusfructuarius illis debet vti ſecundùm cōditionem, ordinem & qualitatem eorum, talis enim intentio cenſetur eius qui conceſſit vſum, vt ait Vlpia. in l. ſed ſi quid inædificauerit, §. mancipiorum, de vſufruct. lib. 7. titul. 1.

26 Decimooctauò, in Gallia occaſione Concordatorum inter ſummum Pontificem, & regem Gallorum tranſactorū, non debentur mandatariis in vim mandati Apoſtolici, beneficia quæ vacauerint intra menſem à die præſentationis mandati: ſiquidem ea tantum quæ poſt menſem à præſentatione vacauerint, ſolummodò debentur, vt cautum eſt in forma mandati Apoſtolici, in prædictis Concordatis, vbi derogatum eſt iuri antiquo, quo contrà, vt occurreretur diutinæ beneficiorum vacationi, mandatarius tenebatur acceptare beneficiū à die vacationis intra menſem computandum, Clemen. vni. de conceſ. præbend. Menſis porrò in Gallia ille conceſſus eſt & definitus, in fauorem ordinariorum collatorum. Quamobrem ſi velint iuri ſuo renūciare, poſſunt & intra illum menſem mandatariis conferre: dummodò id non faciant in fraudem nominatorum aut graduatorum ab Academiis, quæ ius hoc habent nominandi; aut in fraudem alterius. Nam tempore debito poſt menſem vacantia beneficia debentur mandatariis, qui præferuntur graduatis & nominatis, etiam anterioribus. §. declarantes, de mandat. Apoſtol. in Concord. Cæterùm mandatarius iure mandati, ſi eidem beneficium non conferatur intra menſem, illud acceptare beneficium quod vacauit ante mēſem, non tenetur, licèt duret. vacatio poſt menſem, quia vacatio non contigit poſt menſem, quemadmodum exigitur per formam dictam mandati Apoſtolici in Concordatis deſcriptā: vbi & id notat Rebuff. ad verba, *Poſt menſem*. Clauſula enim illa, in futurum legem facto conſtituit, Clem. vni. de conceſſ. præbend. in Clem. vt de doli clauſula ſtipulationi iudicatum ſolui, reſpondit Venuleius Iuriſconſult. in l. nouiſsima, 19. iudica. ſolui, lib. 46. P. tit. 7. facit Felin. ad c. conſtitutus, de conſtitut. Cæterùm extra Galliam alibi, & in Gallia ante Cōcordata, beneficium debitum erat mādatario etiamſi vacaſſet ante conceſsionem mandati, ſi modò tempore præſentationis mādati non fuiſſet collatum. gloſ. ad ca. ſi poſtquam, 13. ad verbum, *Vacaturam*, de præbē. in Sex. & ibi Peruſinus, quia difficilius ius conſtituitur in Eccleſia vacatura quàm vacante. ca. nulla, de conceſſ. præbend. ca. dilectus, de præbend.

27 Menſis huius cōputatio ſic initur, vt ſi exempli gratia, 10. die menſis Februarij præſentetur reſcriptum, finiatur 10. menſis ſequentis Martij, & ſi vacet poſtea vndecima die menſis eiuſdem Martij, poſſit acceptari in vim mandati: ſicque

tutius

tutius eſt iudicare, quàm de momẽto ad momentum inire computatiouem menſis, quę certe ſolet eſſe varia in menſe definiendo, niſi tondem cuique tribuantur quot in Calendario vulgus legit, vt diſputant interpretes poſt gloſs. ad c. quam ſit Eccleſiis, 6. ad verbum, *menſem*, de electio. in Sex. lib. 1. tit. 6. quemadmodum inter Iuriſconſultos in tempore quadrimeſtri rei iudicatæ, vel aliis definitis pro vita & duratione actionum, diſputatum eſt, an intercalaris dies proficeret vel noceret, vt refert Marcellus Iuriſconſultus in l. in tempore conſtituto, 2. de diuerſ. & temporalib. præſcriptio. lib. 44. P. tit. 3. Et ita vt mox dixi computandum menſem monet Rebuff. ad verba, *poſt menſem*, in forma mandati Apoſtolici, & ad. §. præfatique ordinarij, ad verbum, *menſibus*, de collationi. in Concordat.

28 Eſt regula in gratiis beneficiorum, quòd impetrans debet purificare gratiam intra menſem, alioquin priuatur iure reſcripti. Cæterùm ſi quis impediatur per ordinarium ad eam purificãdam, ſi eam poſt menſem purificauerit, habetur perinde ac ſi intra menſem purificata fuiſſet, & retrotrahitur: eo quod non ſteterit per impetrantem, ſic concluſum in deciſi. Rotæ, 225. *Nota quod vbi aliquis*, in antiquis. & 164. *Nota quod vbi non ſtetit*, in nou. argum. l. iure ciuili, de condit. & demonſtra. & l. fin. ſi quis cautio. P.

29 Decimononò, iure Gallico Concordatorum, & ex Pragmatica ſanctione, collator ordinarius non poteſt grauari mandato ſi non habeat decem beneficia ad ſuam collationem pertinentia, vt inferius docebimus. Antiquitus etiam collator, qui vnum tantũ beneficium ſuæ collationis habebat, non poterat mandato grauari, & dicebatur collator monoculus, Rota deciſ. 261. in antiq. Videndæ ſunt aliæ exceptiones apud Rebuffum, in tractatu nominationum per totam quæſtionem 15.

De origine & progreſſu mandatorum Apoſtolicorum, Cap. v.

Argvmentvm.

1 *De inuentione & progreſſu mandatorum Apoſtolicorum.*

2 *Diligentibus Epiſcopis conſeruata authoritas, negligentibus imminuta.*

3 *Remedium contra abuſum conferentium beneficia indignis prætermiſſis dignis.*

4 *Monitoriarum literarum cauſa & initium.*

5 *De ratione introductionis reſcripti in forma, cùm ſecundùm Apoſtolum pro pauperibus clericis.*

6 *Exceptio contra dictum reſcriptum.*

7 *De reſcripto in forma communi.*

8 *Quomodo mandata ſucceſſerint dictis literis.*

9 *Mandatis ad vacatura quis primus vſus & qui poſtea.*

1 INuentio & vſus mandatorum Apoſtolicorum paulatim vires accepit & progreſſu tẽporis robur obtinuit cauſis quibuſdam ad id impellẽtibus, quibus ordinariis collatoribus meritò viſum fuit neceſſitatem, præter ius commune, conferendi imponere. Ab initio ſummi Pontifices in partem ſolicitudinis oneris Eccleſiaſtici vocarunt Epiſcopos, ca. ad honorem, 4. de authori. & vſu pallij, lib. 1. tit. 8. can. qui ſe, 2. q. 6. & quemadmodum ſolicitudinem cuique Epiſcopo per ſuam diœceſim omnium Eccleſiarum conceſſerunt, c. omnes baſilicæ, 16. q. 7. can. oblitum, 61. diſt. ca. 3. 10. q. 1. cum ſimili. Sic & collationem ſeu inſtitutionem beneficiorum ſeu beneficiandorum, conceſſerunt liberam ſolis in ſuo territorio ſeu Epiſcopatu, c. 1. de cappel. mona. c. cùm & plantare, 3. §. in Eccleſiis, de priuileg. lib. 5. tit. 33. c. cùm ex iniuncto, 12. in fine, de hære. lib. 5. tit. 7. cum ſimilib. quod factum eſt vt facilius per partes à pluribus ſolicitudo curata, regeretur per plures, c. f. de offic. Archipresby. & vt Epiſcopi idoneos quoque ſibi coadiutores in membris Eccleſiarum eligerent.

2 Quandiu Epiſcopi diligentes in munere ſibi commiſſo fuerunt, ſingulis conſeruata cuique iuriſdictio, ne ordo interuerteretur, & confuſio ſuboriretur in Republ. Chriſtiana, iuxta c. peruenit, 11. quæ. 3. at vbi quidam ordinarij cœperunt à ſuo munere deflectere, & non ſatis gregi ſuo intenti viſi fuerunt, & conferendi poteſtate abuſi ſunt, vel in non conferendo, vel amicos, proximos vel alios non idoneos, prætermiſsis de Eccleſia benemeritis, promouendo; remedia inuenta ſunt, quibus morbi hi in Eccleſia ſanarentur. Atque contra negligentiam conferendi, ne diutius vacarent deſtitutæ paſtore Eccleſiæ, deuolutio poteſtatis conferendi ad proximum negligentis ſuperiorem introducta, poſtquàm intra ſex menſes non contuliſſet ordinarius vel alius cui conferendi ius eſſet, ex concilio Lateranenſi in c. 2. §. 1. & c. dilectus filius, 12. de conceſs. præben. c. de multa, §. 1. de præben. c. licet, de ſupplen. neglig. prælator. Quod tempus computatur à tempore ſcientiæ & notitiæ vacationis, & poteſtatis prouidendi, in ca. quia diuerſitatem, de conceſs. præben. Semeſtre quidẽ, ſi agatur de beneficiis inferioribus à prælaturis: trimeſtre autem, ſi agatur de Epiſcopatibus vel aliis prælaturis vacantibus ex concilio generali, in c. ne pro defectu, de election.

3 Aduerſum verò abuſum, quo indigni ad ſacerdotia promouebãtur, & clerici digni ſine beneficio relinquebantur mendicãtes propemodum in opprobrium cleri, & contra conſtitutiones canonicas, quibus nullus poterat ordinari clericus ſine titulo alicuius Eccleſiæ cui adſcribebatur, ex qua poſſet habere vnde honeſtè ad cleri decus viueret, ca. 1. 2. 70. diſt. ca. videntes, 12. q. 1. ca. ſi qui verò, 30. diſt. in primis proſpectum eſt, vt qui in Eccleſia officium haberent, deberent ibidem habere beneficium, ca. propoſuit, ca. dilectus, de filiis presbyt. c. cùm ſecundùm Apoſtolum, 16. de præben. impoſitaque lex Epiſcopis, ne poſſent quemquam ordinare niſi quem ſcirent habere vnde viueret, & cum titulo, vel ſi ordinaſſet ſine titulo & egenos, eos teneretur alere donec eis de beneficio aliquo Eccleſiaſtico prouidiſſet, c. 2. & 4. de præben. Quod & renouauit edicto ſolemni Carolus 9. Rex Galliarum in conſtitutionibus comitio-

rum

rum Aureliæ habitorum, anno Domini 1560. ar. 13. & in concilio Tridentino ſeſſion. 21. c. 2. decreti de reformatione. facit ca. neminem, ca. ſanctorum, 70. diſtin. c. fin. de reſcrip. in Sex. Conſtitutio Alexandri in concilio Lateran. parte 1. c. 5.

4 Cùm autem nec Eccleſiarum prælati his conſtitutionibus mouerentur, & conquererentur clerici apud ſummum Pontificem, cœperunt ſummi Pontifices vti monitione, atque tum primum cœperunt reſcripto monitorio, ſeu literis monitoriis in gratiam conquerentium clericorum idoneorum Eccleſiaſticis muneribus, excitare Epiſcoporum negligentiam, & cùm monitorias contemnerent, addiderunt præceptorias: & rurſum his etiam contemptis, executorias: de quibus anteà diximus.

5 Atque in gratiam clericorum pauperum reſcripta inuenta ſunt, quæ ideò in fauorem, ſeu in forma pauperum dicũtur, & ſecundùm formam, ca. cùm ſecundum Apoſtolum, de præben. quia dignum ſit, vt qui altari ſeruit, de altari viuat. Ne etiam qui diuino miniſterio adſcripti ſunt, cogantur cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere. can. diaconi ſunt, 93. diſt. Reſcripto illo in forma pauperum, mandabatur ordinariis vt conferrent beneficium aliquod pauperi cuipiam in reſcripto nominato iuxta ſuæ probitatis merita, vt in c. ſi pro clericis, 8. c. ſi pauper, 30. de præb. in Sex. Et huius formæ reſcriptum dictum eſt etiam reſcriptum iuſtitiæ, reſpectu Epiſcoporum cui non poterant refragari, etiam prætextu ignorantiæ clerici; quem enim ſemel approbarāt ad ſacros ordines, & presbyteratum idoneum, indignũ dicere nõ licebat beneficio aliquo, niſi forſan poſtquam promotus fuiſſet reddidiſſet ſe indignum: idque ſtatuit Innocentius 3. in c. accepimus, 13. de ætate & qualita. ordinan. libr. 1. titul. 14. Iohann. Staphilæus, in 9. forma litera. expectatiuarum, num. 4. & 5. cùm nemo poſſit improbare mores alicuius quos approbauerit, vel eidem eoſdem obiicere, l. cum mulier, 47. ſolut. matr. P. l. ſi vxor, 13. §. fin. ad leg. Iuliam, de adulte. lib. 48. P. tit. 5. neque poteſt elector obiicere irregularitatem electo, ca. dilectiſsimi, 8. q. 2. cùm inſtitutio legum & rei alicuius ſit, tunc licet de illis iudicare; at vbi iam inſtitutio facta eſt, non licet, ca. in iſtis temporalibus, 4. diſt.

6 Poſſet tamen excipere contra reſcriptum in gratiam pauperis miſſum, Epiſcopus, quod mandatarius ſeu impetrans habeat iam beneficium, nam tunc de alio ei non tenetur prouidere, cùm nec ſit ea intentio ſum. Pontificis, ca. in noſtra, ca. cum adeo, c. ſi proponente, de reſcrip. c. ſi pauper, 30. c. ſi pro clericis, 8. de præben. in Sext. c. cum teneamur, 6. c. poſtulaſti, 27. & ibi Panor. de præbe. niſi forſan reſcriptum fuiſſet in gratiam pauperis motu proprio ſummi Pontificis: quo caſu, non inſpicitur num impetrans iam beneficium habuerit, vel non, c. ſi motu proprio, de præb. in Sex.

7 Fuerunt & hæc reſcripta, quæ pro pauperibus data, alio nomine dicta in forma communi, vt ait Panor. ad c. poſtulaſti, de reſcript. eo quod ſummi Pontifices nollent grauare ordinarios collatores literis gratioſis aliorum clericorum, quàm eorum quos ipſimet ordinauerant, vel ad presbyteratum promouiſſet. Et proinde communis forma dicta, quòd æquum eſſet, vt quos ipſi approbarant, eos quoque beneficio vel victu Eccleſiaſtico donarēt.

8 Sed cùm ordinarij etiam his literis ægrè obtemperarent, inuenta ſunt mandata quæ fortius conſtringerent ipſos ordinarios, adhibitis etiam executoribus in recuſationem ordinariorum. Sicque mandatum, eſt reſcriptum Apoſtolicum quo mandatur Epiſcopo vel alteri ordinario, vel executori, vt prouideat de beneficio in genere vel ſpecie vacaturo, quando vacabit, nominato in mandato, ſitque de eo per mandatum antequam vacet impetranti reſeruatio, ſi modò mandatum fuerit inſinuatum cum literis executorialibus directis executori & ordinario: nam ante inſinuationem non impeditur libera ordinarij collatio, ſicq; iudicatum in Senatu Pariſienſi, 23. Septem. 1541. refert Papus, lib. 2. Rhapſ. Are. tit. 6. areſt. 3.

9 Scribit Rebuffus ad rubricam de mandatis Apoſtol. in Concordat. traditum Alexandrum 3. primum fuiſſe, qui hac poteſtate abſoluta grauauerit, ſeu onerauerit mandatis ordinarios, in c. eam te, 7. de reſcript. quæ proſequutus Innocent. 3. in c. dilectus, in 2. de præben. & poſteà Honorius 3. in c. Capitulum, de reſcri. ſubinde Gregorius 9. ca. mandatum, cum 2. ſequentib. firmauit Innocentius 4. & edidit Decretalem 1. de conceſ. præben. in Sext. dehinc Bonifacius 8. in c. vltimo, de præbend. in Sex. poſteà Clemens 5. in concilio Viennenſi quædam dubia declarauit, in Clemen. vni. de conceſsio. præben.

A quibus dentur mandata ad beneficia. Cap. VI.

Argumentum.

1 *Solus Pontifex mandata ad vacatura beneficia dat: quia alij beneficium antequam vacet dare non poſſunt.*
2 *Nec legatus ſummi Pontificis mandata dat.*
3 *Dat ſũmus Pontifex iure vniuerſalis poteſtatis.*
4 *Mandatarius ſummi Pontificis præfertur nominatis ab Academiis & principibus.*
5 *Differentia mandatorum & literarum expectatiuarum, & quot mandatis poteſt onerari collator.*
6 *Patronus laicus non oneratur mandatis.*
7 *De mandatis quid concilium Tridentinũ ſtatuat.*
8 *Principibus conceſſum aliquando nominare ad vacatura beneficia.*

1 INter perſonas Eccleſiaſticas, ius concedendi mandata ad futura beneficia datum eſt ſoli ſummo Pontifici, ca. 2. de præben. in Sexto. qui ſolus etiam reſeruat, vel eius delegati vacaturorum collationem: non alij Epiſcopi, qui conferre non poſſunt vel promittere beneficia antequam vacauerint, ca. 2. & 3. de conceſs. præben. in Sex. c. ex tenore, 13. c. conſtitutus, tt. eo. tit. apud Gregor. Reſeruationes etiam facit

facit ſummus Pontifex in Extrauag. execrabilis, de præben. in Extrauaganti Iohan. 22. Si quando autem Epiſcopus vel ordinarius promiſerit beneficium antequam vacet, non obſtante illa promiſsione poterit alij quàm cui promiſerit libere conferre, cùm vacauerit, c. relatum, 3. de conceſsi. præben. quamquam ſi Epiſcopus promiſerit alicui ſe ei daturum beneficium eum poterit, teneretur olim ſatisfacere promiſsis. Aliud enim putabatur, promittere beneficiũ cùm vacauerit; aliud promittere cùm dare poterit, c. accedens ad Apoſtolicam, 14. de conceſsio. præben. *Cùm in multis caſibus*, inquit ibidem Innocen. 3. *ſe facultas offerre poſsit, in quibus collatio non eſſet in expectatione vacaturi beneficij differenda*. Etenim, vt ſubiicit ibi gloſs. ad verbum, *caſibus*, poſſunt aliqui interim priuari Eccleſiis, vt in c. referente, de præben. poteſt fieri renunciatio, vt titulo de renunciatione. poſſunt alij aliis dari coadiutores, vt in c. ſi. 2. & 3. de cleri. ægrota. lib. 3. tit. 7. can. ſcripſit, ca. qualiter, can. quamuis triſte, 7. q. 1. cum ſimilib. Poſſunt & diuidi præbendæ, c. vacante, de præben. poſſunt de nouo creari beneficia, Clemen. fina. de reſcript. Verùm hodie & illa promiſsio, *Cùm potuero*, &c, *Cũ facultas ſe obtulerit*, improbatur, propter ambitionem; nec ea prohibet, quo minus qui promiſit poſsit alij libere conferre, c. 2. de con. præb. in Sex.

2 Non poteſt etiam legatus ſummi Pontif. mandata dare, nec ipſum collegium Cardinalium de legato, in ca. dilectus filius, 19. de præben. & ita in c. ſuper eo, 9. eo. tit. in Sex. mandatum legati infirmatur, niſi quatenus ſuper eo mandatum ſummi Pontificis impetratum fuerit, ex quo vires ad vacatura reſcriptum ſumit: legatus tamen poteſt reſeruare ſuæ collationi beneficia, ſed conferenda cùm vacabunt, non vacatura conferre, vt in cap. ſi Apoſtolicæ, de præben. in Sex. in c. 3. & 4. de offi. lega. in Sex. pro Cardinalium inhibita circa mandata poteſtate, citant Clem. ne Romani, de elect.

3 Annotauit Speculator, titulo de præben. in fin. & Iohan. Andreas, ad c. is cui, de præbend. in Sex. in Nouellis: ius mandata dandi, conceſſum ſummo Pontifici ſoli ex priuilegio, in ſignum vniuerſalis ſolicitudinis; & vt in aliquo ſingulari iure, omnes oues vniuerſalem paſtorem ſuum agnoſcant. Neque etiam ſummus Pontifex tantam poteſtatem conferendi conceſsit ordinariis, quin ſimilem & maiorem reſeruauerit, ca. dudum, de præben. in Sex. quia Epiſcopi tantum in partem ſolicitudinis vocati fuerũt, non in plenitudinem poteſtatis, quæ in ſummo Pontifice eſt, ca. ad honorem, 4. de authorita. & vſu pallij, lib. 2. tit. 8. ca. qui ſe ſcit, 2. quæſt. 6. Et cùm beneficiorum creatio vel diſtributio ſit iuris poſitiui, ſummus Pontifex in ea, vt in ſimilia, habet plenã poteſtatem, c. propoſuit nobis, 4. de conceſsion. præbend. c. 2. de præbend. in Sexto. vbi & expreſse in hypotheſi noſtra.

4 Quamobrem etiam in Gallia, mandatarius ſummi Pontif. præfertur nominatis à rege vel ab Academiis, vt notat glo. in §. 1. verſi. non tamen, ad verbum, *effectum*, de collatio. in Pragma. Sanẽti. quemadmodum in ca. dudum, 14. de præben.

in Sexto. mandatum Papæ ad conferendum, fortius poteſtate per illum legato conceſſa de conferẽdo, firmat Rebuffus, ad §. declarantes, ad ver. *declarantes*, & ibi etiam textus, de manda. Apoſt. in Concord. facit Rota deciſ. 15. & 16. quia magis priuilegiatus, minùs priuilegiato præfertur, vt l. aſsiduis, 12. qui potior. in pignor. habe. a. lib. 8. C. ti. 18. l. penul. de primipil. lib. 12. C. tit. 63. cũ ſimilibus. Sed & in hypotheſi propoſita, videtur eſſe textus expreſſus in c. hi qui, 12. de præben. in Sext. *Hi qui authoritate Apoſtolica in aliqua Eccleſia in canonicos ſunt reſcripti, debent in præbendarum aſſequutione cæteris anteferri, legatorum vel aliorum quorumcunque authoritate receptis antea in eadem*. facit & c. eum cui, 7. eiuſdem tituli in Sext. de præben. ibi, *omnibus præferendum*.

5 Differre videtur mandata quæ conceſſa fuerãt, à literis expectatiuis, quòd literæ expectatiuæ dabantur à ſummo Pontifice quocunque eius Pontificatus tẽpore: verùm in mandatis concilij Baſilieñs reſtricta fuit hæc poteſtas, propter mala quæ oriebantur ex gratiis expectatiuis, quorum 14. referuntur in §. 1. §. cui rei graue impedimentum, de collat. in Pragma. ſanctio. vbi ideò damnantur & prohibentur in poſterum: ponuntur & alia in §. 1. in verſi. *quibus ad plenum auditis*, in proœmio Pragmat. ſanctio. permiſſum tamen fuit in eadem Synodo, ſummo Pontifici, tempore ſui Pontificatus, modo honeſto & conuenienti mandatum dare, ad vnum beneficium, pertinens ad collationem alicuius ordinarij collatoris, ſub cuius collatione ſint decem beneficia Eccleſiaſtica. Et ad duo, ſi ſint eiuſdem collationis, quinquaginta beneficia, & vltra. Ita tamen vt in Eccleſia Cathedrali, vel collegiata, duas Eccleſias, tempore ſui Pontificatus, non conferat; videlicet iure mandati, quod pertinet ad futuram vacationem. Nam alio iure poteſt per præuentionẽ, & concurſum cum ordinariis, vacantia beneficia conferre, quæ probantur in §. 1. verſi. *non tamen intendit*, cum §§. ſequen. de collatio. in Pragmat. ſanẽtion. & confirmatum in §. 1. de mandatis Apoſtolicis. in Concorda. & titulo de reſeruatio. in Pragm. ſanctio. Ita ordinarius, vt liquet ex prædictis, qui habet collationem liberam to. beneficiorum: vel patronus Eccleſiaſticus, ſi habet præſentationem ad decem beneficia, poſſunt à ſummo Pontifice grauari in vno mandato, & de vno beneficio mandatario cõferendo. Idem enim ſenſit de patronis Eccleſiaſticis, ac de ordinariis collatoribus concilium Baſilienſe, in §. item voluit, de collatio. in Pragma. ſanct. argum. c. cui de non ſacerdotali, de præb. in Sex. Conſequenter ſi minus quàm decem beneficia habeant in collatione vel præſentatione, grauari non poterunt mandato. Pari modo ſi habeant pluſquam quinquaginta, non poterunt grauari niſi in duobus mandatis. Et ſi minus habeant quàm quinquaginta, putà 20. vel 25. non poſſunt grauari niſi vno mandato.

6 Onerantur porrò mandatis (vt dixi) patroni, qui ad tot beneficia habent præſentationẽ, ſi ſint Eccleſiaſtici: non vtique ſi laici ſint, vt in c. cùm dilectus, 20. de iure patronat. lib. 3. tit. 38. gloſs. ad ca. 2.

ad

ad verbum, *collatio*, & ibi Iohan. Monac. & Iohã. Andreas de præben. in Sex. Et proinde ſi perſona Eccleſiaſtica conferret vel præſentaret cum laico ad decem beneficia, Eccleſiaſtica perſona propter communionem gauderet priuilegio laici. gloſs. fin. in c. 1. §. fi. de iure patron. in Sex. arg. leg. ſi communem, quemadmo. ſeruit. amittẽ. P.

7 In concilio Tridentino, ſeſsio. 24. ca. 19. verba ſunt de mandatis hæc, quæ neſcio an ſeruentur: *Decernit Sancta Synodus mandata de prouidendo, & gratias, quæ expectatiuæ dicũtur, nemini amplius, etiam collegiis, Vniuerſitatibus, Senatibus & aliis ſingularibus perſonis, etiam ſub nomine indulti, aut ad certam ſummam, aut alio quouis colore concedi, neque hactenus conceſſis, cuiquam vti licere. Sed nec reſeruationes mentales, nec alia quæcunque gratiæ ad vacatura, nec indulta ad alienas Eccleſias, vel monaſteria, alicui etiam ex Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, concedantur: & hactenus conceſſa, abrogata eſſe cenſeantur.* Hæc concilium.

8 Fuerunt conceſſæ facultates aliquando principibus, quæ priuilegij inſtar habent, & mandatorum ſimilitudinem. Datum in Germania Imperatori priuilegium, vt poſsit pro arbitrio ſuo ad Imperium ſeu coronationem vt dicunt aduentu, in ſingulis Eccleſiis Germaniæ vnum canonicatum conferre, vocant huiuſmodi mandata, primarias preces. Rex quoq; Galliarũ, in aliquibus Eccleſiis regni ſui, poteſt dare vnũ canonicatum, Rebuf. ad §. 1. ad verba *Dare poſsit*, de mand. Apoſt. in Concord. Poſſunt & alicubi Epiſcopi pro ſuo arbitrio in aduentu, ponere vnum canonicum in Eccleſia, Rota deciſi. 35. incipien. *nota quòd*, in antiq. & ibidem tradit valere hanc conſuetudinem, etiam in Eccleſia, vbi numerus eſt canonicorum definitus, & præbẽdæ nõ ſint diſtinctæ, iuxta Feli. ad c. conſtitutus, de reſ. facit ca. dilecto, 25. de præ.

De formis reſcriptorum mandatorum. Cap. VII.

Argumentum.

1 *In reſcriptis cõſeruãda qualitas negotij & forma.*
2 *De formis mandatorum: & ibi de prima & ſecunda forma.*
3 *De tertia forma reſcriptorum.*
4 *De quarta forma.*
5 *De quinta.*
6 *De ſexta.*
7 *De ſeptima.*
8 *De ſexta & ſeptima forma abrogata in Gallia.*
9 *De nona forma cum clauſula,* anteferri.
10 *De decima forma cum clauſula,* ſi pro alio, *&c.*
11 *De forma 11. cum creatione canonici.*
12 *De forma 12. ſi idoneus,* &c.
13 *De forma 13. de prouidendo vſque ad certum valorem, & de 14. ſine valore.*
14 *De forma 15. de beneficio certæ qualitatis.*
15 *De forma 16.*
16 *De forma 17. pro certa perſona, & incerti beneficij.*
17 *De forma 18. de beneficio certo modo vacaturo, vel alio quouis modo vacaturo.*
18 *De forma 19. pro incerto beneficio, & incerta perſona.*
19 *De forma 20. cum motu proprio.*
20 *De forma 21. pro pauperibus.*
21 *Pro præbenda & canonicatu forma 22.*
22 *De forma in Gallia recepta ex pluribus cõpoſita.*
23 *De formis cõmunib. cũ aliis literis, ſeu reſcriptis.*

1 IN reſcriptis qualitas negotij inſpicienda eſt, & conſideranda, in c. ſi quando, 5. de reſcriptis. Nam ex illa interdum corruunt: vt ſi per importunitatem extorta ſunt, in l. 1. de petit. bonor. ſublat. lib. 10. C. ca. audacter, 8. quæſt. 1. c. ſi aliquando, de ſenten. excomm. cum ſimilib. interdum & præcipuè forma reſcripti, & ſeries; cap. cùm ad eo, 17. de reſcrip. cùm forma det eſſe, ſeu vim & naturam rei, l. Iulianus, §. 1. ad exhiben. P. lib. 10. titu. 4. omiſsioque formæ vitiat actũ, l. cum hi, §. ſi Prætor, de tranſactio. P. Formæ quædam ſunt reſcriptorum propriæ, de quibus ſuo loco poſteà Deo fauẽte: quædam ſunt & naturæ, cuique reſcripto accommodatæ, quæ ſubſtantiam addunt, & ſi omittantur, reſcriptum vel mutant in aliam naturam, vel omnino reddunt inutile: vt in aliis negotiis, propria forma actum conſtituit, & ſublata, actum mutat vel tollit, l. cum precariò, de precar. l. vbi ita donatur, de donatio. cauſa mort. Pand.

2 Agamus itaque de forma mandatorum, vt inſtitutus de illis ſermo lucem maiorem accipiat. Liquet porrò ex ſuperioribus, quę de literis gratię retulimus, ferè incertas, ſaltem diuerſas, & varias fuiſſe gratiarum vel mandatorum ad beneficià vacatura formas. vt tradit etiam Ancharan. ad Clemen. 1. de conceſſ. præb. frequentiores enumerauit Rebuffus in commentariis ad §. 1. de manda. Apoſto. in Concorda. ad verba, *in forma mandati.* Nos quoque ex illis aliquas recenſebimus, poſt Iohannem Andream ad ca. ſi ſoli, de conceſsion. præben. in Sex. Iohannem Staphileum, in tractat. de literis gratiæ, qui etiam eas explicant. Forma ergo fuit vna literarum gratiæ, qua ſimpliciter ſine executore mandabatur ordinario, vt prouideret mandatario ſeu impetranti de beneficio, quæ forma non impediebat quominus alij quàm impetranti mandatario facta collatio beneficij ſortiretur effectum; quamquam verum ſit tunc conferentem alteri quàm mandatario, pœna aliqua affectum, c. dilectus, in 2. de præbend. Secunda eſſe poterat forma, quãdo per literas præcipiebatur collatori ordinario, vt conferret beneficium vacaturum impetranti nõ adiecto executore, aut clauſula decreti irritantis; quæ erat, *Vt ſi quid contra mandatum factum fuiſſet, eſſet irritum & inane.* Quare nec per illam formam beneficium vacaturum, nõ erat expectanti mandatario affectum. dicto c. ſi ſoli, de conceſſ. præbẽ. in Sext. c. eam te, de præbend.

3 Tertia formula, in qua poſita erat clauſula irritans; & ideò mandatario affectũ vt dicunt erat beneficium primò vacaturum, vel vacans, id eſt, debitũ erat, vt alij conferri efficaciter nõ poſſet, c.

dilecto, 25. de præbend. Felin. ad cap. cæterum, colum. 11. de reſc. & ad c. eùm acceſsiſſent, num. 7. de conſtitution.

4 Quarta forma erat, per quam dabatur in mãdato executor ad compellendum ordinarium conferre impetranti, c. Abbatem, de reſeript. quæ forma non afficiebat ſeu non obſtringebat beneficium vacaturũ mandatario, priuſquam executor inhibuiſſet ordinario, alij quàm mandatario conferre, vel niſi ante vacationem præbendæ, mandatario fuiſſet collatus canonicatus, dum expectatur præbenda vacatura. Quo caſu collator vel capitulum, vacantẽ poſtea præbendam tenetur canonico recepto cõferre, c. ſi poſtquam, 13. & c. dudum, 14. de præben. in Sexto.

5 Quinta formula, quando literis gratiæ dabatur executor, & ei mandabatur, vt ſi negligeret, vel recuſaret ordinarius conferre beneficium impetranti, ipſe eidem conferret, quæ forma hodie in mandatis Apoſtolicis quoque adiicitur, & iuxta quam primum impetrans debet requirere vel interpellare ordinarium, vt ſibi in vim mandati conferat deinceps executorem, quin & per præſentationem ipſius reſcripti afficitur ſeu adſtringitur beneficium vacaturum, vt ſcribit Bonifacius 8. in c. ſi Capitulo, 5. de conceſſ. præb. in Sext. & ibi notat gloſ. ad verbum, *Capitulo*, per præſentationem factam reſcripti Capitulo, affici beneficium, quod poſteà vacauerit, quamuis non fuerit facta executoribus, addit & gloſſa ad verbum, *factam*, quomodo & cui ex Capitulo debeat fieri præſentatio, quæ ibidem videto.

6 Sexta formula habet decretum condirionale, de quo in Clem. vni. de conceſsio. præben. in Cle. in hæc verba: *Cùm ei*, inquit ſum. Pontifex, *quem in ſcientia reputamus idoneum, ſi per inquiſitionem executoris ſibi deputati à nobis, inuentus fuerit eſſe vita laudabilis & conuerſationis honeſta, de beneficio certi valoris alicui prouideri mãdamus, adiicientes quòd de beneficio minoris valoris poſſit eidem ſi voluerit prouideri, hac ex tunc etiam inane decernentes & irritum, ſi ſecus à quoquam quauis authoritate contigerit attentari. Quia decretum huiuſmodi in euentum duntaxat prædictarum conditionum ſuum ſortitur effectum, antequam extet prima conditio, beneficium prætaxati valoris, & etiam minoris, priuſquam ſuam impetrans ſuper valore huiuſmodi voluntatem declaret, conferre liberè poterit per ordinarium, aut alium executorem à nobis ad prouidendum de tali beneficio deputatum.*

7 Septima forma in eadem Cle. vnica, §. ſecus, de conceſsione prębendæ, quum decreto appoſito alicui prouideri mandat ſummus Pontifex de beneficio, quod intra menſem à vacationis ipſius notitia duxerit acceptandum: quo tempore menſis pendentis, vt aliquid clauſula operetur, ordinarius non poteſt alij efficaciter conferre: poſteà poterit, ſi non fuerit intra menſem acceptandum, notitia vacationis intelligenda, vt eam habere intelligatur impetrans, ex quo ipſa vacatio in loco vel Eccleſia beneficij publicè nota fuerit, quia per ſe vel per alium eam notitiam habere potuit. idipſum firmatur in c. 1. de conceſsio. præbend. in Sexto.

8 Hîc obſeruandum obiter duas clauſulas ſeu formas proximè relatas, vt ordinarius teneatur conferre beneficium proximè vacaturum mandatario, quod duxerit intra menſem acceptandum, & quod generaliter ſine definitione temporis duxerit acceptandum; nõ recipi in Gallia, quia videantur continere votum captandæ mortis; contra ſancta decreta conciliorum, in c. 2. de conceſsione præbendarum. apud Gregor. in cap. 2. & 3. eo. tit. in Sexto.

9 Octaua forma annotari poteſt mandati, cum clauſula *Anteferri*, cum interpoſitione decreti, per quam mandatarius, qui eam habet ſuo mandato inſertam, potior alio mãdatario, qui non habeat eandem clauſulam, eſt, cùm concurrunt in conſecutione beneficij vacantis. de qua in ca. pen. de præbend. & dign. in Sex. Formula clauſulæ integra ponitur in c. authoritate, 7. de conceſſ. pręb. in Sext. vt quis recipiatur in canonicũ & fratrem cum prærogatiua gratiæ, *quod omnibus prædeceſſorum noſtrorũ* (inquit ſum. Põtifex) *authoritate, non autem noſtra receptis, in aſſecutione præbendæ debeat anteferri.* Tractat & de hac clauſula Rota deciſ. 640. incip. *Si aliquid*, in ant. Vide quę de hac clauſula diximus ad c. Capitulũ ſanctæ Crucis, 30. ad verba, *prius monitorias*, de reſcrip. Quòd ſi qui cõcurrunt in mandato, habeant clauſulam ſimilem *anteferri*, tunc perueniendũ erit ad diſpoſitionem iuris cõmunis, vt priuilegiatus in priuilegiatum nõ vtatur priuilegio. Sed prior tempore ſit potior iure, c. ſi à ſede, 31. de pręb. in Sex. facit l. verũ, §. fin. & l. ſeq. de minor. P. l. 2. de priuileg. fiſc. Hæc clauſula *anteferri*, habet reſeruationem, ideò in Gallia non admitteretur, vbi reſeruationes ſublatæ ſunt per Concordata.

10 Nona forma mandati erit, illa quę clauſulã habet, *Si pro alio ibidẽ non ſcripſerimus, qui huiuſmodi gratiam proſequatur.* c. mãdatũ, 38. Decima ſimilis ei clauſula, *Niſi per nos pro alio fuiſſet Eccleſia grauata, mandatũ noſtrũ vos exequi volumus & mandamus*, c. literis Apoſtolicis, 39. de reſcript. Approbatur hęc forma per leges regni Gallię, in ordinationibus regiis, titulo de mandat. & per concilium Baſiliẽſe, quo placuit ſeruandũ c. mandatum, nec poſſe grauari Eccleſiã, niſi in vno mãdato, ſi habeat tantum ſuæ collationis 10. beneficia. vt notat gloſ. 1. in notabili primo, poſt caſum, ad c. ſi clericus, 11. de præb. in Sext. Iure tamen communi, vt antea, ſum. Pont. poteſt adiicere clauſulam, *Non obſtãte ſi per nos fuerit Eccleſia veſtra grauata*: vel, *Non obſtante ſi pro alio ſcripſerimus, qui huiuſmodi gratiam*, &c. glo. ad c. duobus, 14. ad verbũ *expreſſe*, de reſcrip. in Sex. vel, *Non obſtante, ſi aliqui authoritate noſtra in canonicos ſint recepti, vel vt recipiantur, inſiſtant*: quam clauſulam etiam dicit eſſe in vſu ad d. c. duobus.

11 Vndecima forma, qua creabatur canonicus mãdatarius, & mandabatur vt ei de præbẽda prouideretur, vt in c. duobus, de reſcrip. in Sex. cum ſimilibus, quæ forma in Gallia probatur, vt liquet ex forma mandati Apoſtolici. Rebuffus in §. fin. de reſeruation. in Concord.

Duode

12 Duodecima forma, qua mãdatur vt prouideatur alicui de beneficio, *ſi is pro quo ſcilicet mandatur, viſus fuiſſet idoneus*: vel ſub alia conditione, vt in Cle.vnic.de offi.delega.& ibi gloſſa. Felin.in c. fin.de præſump.

13 Decimatertia, quando mandatur prouideri alicui de beneficio vſq; ad certum valorem. Alia 14. cùm ſine valore certo.c.quamuis, 4. de præb. in Sex.Clem.vni.de conceſſ.præben.Forma porrò expreſsionis valoris, in Gallia non eſt in vſu, præterquam in nominationibus datis certis conſiliariis: valor enim verus in impetratione beneficiorum nõ exprimitur in Gallia, ſed ſufficit adiicere clauſulã, *Cuius*, ſcilicet beneficij, *fructus*, &c. *24.ducatorum auri de camera ſecundum æſtimationem communẽ annorum non excedũt*. Dicunt enim Galli, cõſtitutiones burſales Romanas eſſe extirpãdas, nec annatas beneficiorũ ſolui debere, ratione quarũ facta eſt ex ſtilo Curiæ Romanę expreſsio valoris beneficiorum impetratorũ: & ſic non receptã rubricã ea ratione, de annatis, notat Rebuffus ad d.rubric.& ad §.fin. de manda. Apoſtol.in Cõcord. videnda gloſ.ad titulũ de annatis. in Pragma.ſanctio.& iterum Rebuffus tracta.nominatio.nu.32. Requirũt tamẽ Galli in nominationibus ab Academia impetrandis ad beneficia; vt impetrans exprimat valorẽ beneficij iam poſſeſsi, nempe vt ſciatur num ſufficiens habeat bñficium vſque ad ducentos florenos, quo ſufficiente, non dantur nominationes, §.voluimus, de collationi.in Concordat. alioquin iure cõmuni ex ſtilo Curiæ aliũde quã ex Gallia impetrãtes in Curia Romana, tenentur exprimere verũ valorẽ beneficij, Oldra.conſi.216.incipi.*Circa*. Barbatia, ad c.ad aures, de reſcrip. & ibi Felin.gloſ. & Doctor.in Cle.1.de pręb.vt iuxta eum annata ſoluatur Romano Põtifici, vt liquet ex dicta rubrica de annatis, in Cõcorda.& Prag.ſanctio.& ita ordinauit Vrbanus 6. teſte Rota deciſ.292.incipi.*licet impetrãs*, in nouis. & regul.Cancella.61. Fertur & Bonifacius 9.ſum. Põt.qui creatus ann.1389.ad onera belli ſecundus indixiſſe annatas beneficiorũ vacantiũ; vt qui beneficiũ conſequeretur, fructus vnius anni, aut dimidiã eorum partẽ fiſco Apoſtolico perſolueret: quod & recuſarũt Angli, tantũ in Epiſcopatibus, & maioribus beneficiis admittẽtes, vt refert Platina in eius vita: addens hoc inuẽtũ quoſdam ad Iohannẽ 22.referre. At Polydor. Virgil.li.8 de inuẽt.rer.c.2.antiquioribus tribuit. Et Hoſt. qui vixit anno Domini 1260.ad c.inter cętera, de offi.ordin.ſcribit, ſępe de ea re reclamatũ fuiſſe: Franciſcus quoq; Zabarella notat in concilio Viennenſi ſtatutum fuiſſe, vt ſublatis annatis, viceſima pars vectigalium ſacerdotalium quotannis Romano Pontifici ſolueretur.

14 Decimaquinta forma, qua mãdabat̃ prouideri alicui de beneficio certæ nõ alterius qualitatis, vt de ſacerdotali, vel nonſacerdotali pręb enda, vel alterius qualitatis expreſſæ, qua expreſsione gratia nõ porrigebatur ad alterius qualitatis non expreſſa beneficia.c.cui de non ſacerdotali, 27.& c.ei cui prouideri, 29. de præben.in Sex.

15 Decimaſexta aliquando ſcribebatur vt certæ perſonæ certũ beneficium conferretur: vtputà Archidiaconatus certæ Eccleſiæ.c.ex parte N.12. de offic.delega.lib.1.tit.29.

16 Decimoſeptimò aliquãdo ſcribebatur, vt certę perſonę de incerto beneficio prouideretur, dum mandabatur ordinario vt prouideret impetranti de beneficio, ad eius vel alterius collationem pertinente. vt in c.mandato, 10.de pręb.in Sex.

17 Decimooctauò, alia forma gratiæ quæ fit alicui de beneficio certo modo vacaturo, vel per promotionẽ alicuius, vel dimiſsionem poſſeſſoris, per quam non cenſetur facta gratia, ſi beneficium vacaret per mortem eiuſdẽ poſſeſſoris. Caſus videtur expreſſus in dicto c. ex parte, 12.de offi. deleg.niſi ponatur in gratia clauſula, *vel aliàs quouis modo vacet*. qua etiã tantũ continentur oẽs modi vacandi, procedentes ex perſona tenentis ſeu poſſidentis beneficium, & non ex aliis perſonis, niſi & addatur expreſsè. Rota deciſio.743.incipien.*Nota quòd ſi facta eſt*. in antiq. Atque vnus modus vacãdi, putà per reſignationem adiectus literis, alium non cõtinet: putà per mortem poſſeſſoris. c.ſuſceptum, 6.de reſcript.in Sex.

18 Decimonond aliquãdo ſcribebatur pro incerto beneficio & incerta, hoc eſt, nõ expreſſa perſona, c.4.ibi, *ſecus autem*, &c.de pręb.in Sex.vt dũ S.Põtifex dat licentiam legato reſignationem beneficiorum acceptandi, & idoneis perſonis conferendi.vt in c.dudum, 14.de pręb.in Sex. idẽ in c. ſi cui nulla, 36.eo.tit.

19 Viceſima forma, quando reſcriptum fit motu proprio, vt in ca.ſi motu proprio, 23. de pręben.in Sexto.

20 Viceſima prima erit forma quæ pro pauperibus erat.in c.ſi pauper, de pręb.in Sex.

21 Viceſima ſecunda, vt primùm alicui de prębẽda, poſtea de canonicatu, vt in ca.ſi clericus, 11. de pręb end. in Sexto. vbi gloſ. ad verbum, *poſtea*, ait formam eſſe nouam & parum vſitatam in Cancellaria Romana: aliam autem frequentiorẽ, vt priùs de canonicatu, poſtea de pręb enda prouideatur.vt c.ſi poſtquam, 13.eiuſ.ti.de pręb.in Sext.

22 In Gallia, ex pluribus formis vna compoſita, locum habet, ſcripta ex conuentione ſummi Pontificis & regis Galliarum in titulo de forma mandati, in Concordatis: quorum Concordatorum etiam iure omnes reſeruationes generales beneficiorum, & literę expectatiuę in Gallia ſunt abrogatæ. §. volumus, de reſeruationibus ſublatis.in Concordat. niſi reſeruationes tales eſſent, quæ in corpore iuris concluderentur, veluti beneficiorum in Curia Romana vacãtium, quæ reſeruantur collationi ſolius ſummi Pontificis, c. 2. de præb.in Sex.& beneficiorum officialium ſedis Apoſtolicæ, in Extraua.communi ad regimen, de præbẽ. maiorum dignitatum, vt in titulo de collat.in Concorda.& in lib.prouinciali. Sic etiam in derogatione priuilegiorum non continẽtur priuilegia in corpore iuris clauſa.gloſ.in Authẽ. qua in prouincia, vbi de crimine agi oporteat, C. gloſſ.in l. hæres abſens, in princip.de iudiciis, P.

23 Poſtremò, vt omittam plures alias ſublatas formas, in reſcriptis mandatorum alia quoque

adiici debent communia cum literis aliis ad beneficia, & vt eadem expreſsio, quæ requiritur in literis vacantium beneficiorum, & exigatur in mandatis de conferendo vacatura. Iohannes Andre., Dominic. de ſancto Geminian. & alij ad ca. non poteſt, in fine, de præben. in Sext. ſingulariter Rebuffus in gloſ. 1. titulo de forma literarum executor. mandati Apoſtolici, in Concordat.

De quibuſdam modis quibus mandata Apoſtolica extinguuntur. Cap. VIII.

Argumentum.

1 *Mādata Apoſtolica reuocantur à ſucceſſore ſummi Pontificis concedentis.*
2 *Extinguuntur & mandata renunciatione mandatarij expreſſa vel tacita. quomodo autē fiat tacite, docetur ibid. & num. 3.*
4 *Item extinguūtur elapſo tempore in illis appoſito.*
5 *Et negligentia acceptandi beneficium, quando autem noceat negligentia, ibid. docetur.*
6 *Exceptio proximæ reſolutionis ponitur.*
7 *Beneficia tamen quædam ſunt quæ non cogitur acceptare mandatarius.*
8 *Impetratio beneficij debet exprimere, ſi de facto ab alio poſſideatur.*
9 *Non tenetur acceptare beneficium vacans mandatarius, quod in eius fraudem ordinarius vacare procurauerit. & ibid. de fraudis huius retruſione.*

1 Mandatū Apoſtolicum finē accipiet, & ſine effectu reddetur ex pluribus cauſis: primùm, ſi ſummus Pontifex, qui conceſsit, aut ſucceſſor eius in Pontificatu, reuocet: poteſt enim reuocare, & reuocata reſcripta reſtituere, c. quamuis, 8. de reſcript. in Sext. c. penul. & fin. de præb. in Sex. c. fi. de conceſsio. præb. in Sext. Solent autem ſummi Pontifices poſtridie coronationis gratias expectatiuas à prædeceſſoribus ſuis conceſſas reuocare, dictis proximè citatis capitulis. Aliter autem ſi expreſsè à ſucceſſoribus non reuocarentur, mors ſola mādātis ſummi Pōtificis non officeret mādatis: nec morte cenſerentur reuocata, ſi certis executoribus in illis cōprehenſis eſſent directa, c. ſi ſuper gratia, 9. de offic. & poteſta. iudi. delega. li. 1. titul. 14. in Sext. vbi ratio ponitur, ne dilatio executorum poſsit vt factum alienum, præiudicium adferre impetranti. Sed & ſi cui nulla perſonarum facta expreſsione ſit gratioſè conceſſa facultas, vt authoritate Apoſtolica poſsit aliquibus perſonis idoneis de incerta Eccleſia prouidere: vel beneficia, quorum collatio eſt, ad ſedē Apoſtolicam legitimè deuoluta, conferre, contradictores eadē authoritate per cenſuram Eccleſiaſticā compeſcendo: huiuſmodi conceſsio, quā, cū ſpecialem gratiam contineat, decet eſſe manſurā, non expirat etiā re integra, per obitum concedentis, ca. ſi cui nulla perſona, 36. de præb. in Sex. additur ibidem poſteà. Secus ſi ſuper prouiſione certę perſonæ facienda, ſit data poteſtas eidē, non ob ſuam, ſed eius cui prouideri mādatur gratiam vel fauorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur. Hoc enim regulare eſt, mandata re integra expirare morte mandantis. l. & quia, 6. de iuriſdict. omniū iud. lib. 2. P. ti. 1. l. ſi per epiſtolā, 50. de acquiren. hęred. lib. 29. P. ti. 2. Cæterùm in Gallia, mandata Apoſtolica morte mandantis non extinguūtur, vt conſtat ex forma mādati, appoſita in Concordatis. Et alibi proculdubio non cenſentur reuocata, quando res non eſt integra: vt ſi per executorem vel mādatarium proceſſum fuerit ad aliquē actū, ex quo dici poſsit res non eſſe integra, veluti ſi bulla fuerit præſentata executori, qui tam ſuper præſentatione, quàm aliis acta confecerit; dicunt, ſi fulminauerit proceſſum ſuū, per ea quę tractat Domini. de ſancto Geminia. ad ca. ſi cui nulla, de præb. in Sexto.

2 Secundò extinguitur mandatum, vel eius effectus; ſi mādatarius eius reſcripto & effectui renunciet expreſsè, vel tacitè. De expreſſa renunciatione, in ca. ad audientiā, 31. de reſcript. non poteſt enim renuncians redire ad ius eiuratum. in c. 3. & c. in præſētia, 6. de renūciatio. & in perpetuum ſublata obligatio reſtitui non poteſt, l. qui res, 98. §. areā, de ſolutio. lib. 46. P. ti. 3. l. ſi vnus, 27. §. pactus ne peteret, de pact. lib. 2. P. ti. 14. l. ſi pro parte, 10. §. idem quærit, de in rem verſo, lib. 15. P. ti. 3. conuerſio enim natura impoſsibilis cenſetur priuationis ad habitum. Nam μεταβολὴ eſt ſecundū Phyſicos ab habitu ad priuationem. Quid ſit expreſsè renunciare, nemo, vt opinor, ignorat id eſſe, quando verbis renunciationem ſignificantibus exprimitur: verba enim imaginem mentis referunt, & cùm in verbis nulla ambiguitas eſt, non debet admitti voluntatis quæſtio. l. ille aut ille hæres, 25. de lega. 3. P. quamuis & quædam magis intellectu, quàm ex locutione percipi poſsint. in l. ratū, 13. de ſolutio. lib. 46. P. tit. 3. Tacitè porrò quis cenſetur iuri mandati renunciare: veluti primùm, ſi fiat incapax beneficij poſsidendi, ſi vxorem ducat. c. 1. & c. diuerſis, 5. c. cū decorē, 8. de cleric. coniugat. lib. 3. tit. 3. Secundò qui renunciauit literis ſeu reſcripto mandati, videtur renunciaſſe beneficio quod illis continetur. c. cùm pridem, 4. de pact. lib. 1. ti. 35. vbi reſignatio beneficij cenſetur facta per reſignationem inſtrumentorum authenticorum, quæ ſuper hoc renuncians habebat, in manibus ſuperioris factam: quemadmodum donatis inſtrumentis, ius, quod ex illis pendet, donatum cenſetur. in l. 1. C. de dona. l. qui chirographum, 59. de lega. 3. cum ſimilib. ibi notatis. Et qui obligauit inſtrumenta emptionis agrorum, cenſetur obligaſſe agros, l. 2. quæ res pignor. obliga. poſſ. lib. 8. C. tit. 17. Quare Dioclet. & Maxim. in l. 2. de condictio. ex lege. lib. 4. C. titul. 9. reſcripſerunt diſſolutæ quantitatis retentum inſtrumentum, inefficax penes creditorem remanere, & ideò per condictionem reddi oportere, non eſſe ambigui iuris; iidémq; Cæſares ſoluta cauſa obligationis, ad repetitionem inſtrumentorum debitori dederunt

rei

rei vendicationis,& ad exhibendum actiones. in l.fin.ad exhiben.lib.3.C.titu.42.eadem ratione & iubet reddi inſtrumēta Gregor. 3.in c.1.de tranſactio.lib.1.tit.36. Cæterùm cùm hac redditione literarum,mens tantum præſumitur, ideo ſi cōſtet de contraria voluntate, præſumptio illa ceſſabit: cùm fortior ſit veritas.l.cum de indebito, de probatio.P.Exemplum in c.ſanè dilecto filio,7.de renuncia.vbi deciditur,eum non cenſeri renunciaſſe beneficio,qui literas inſtitutionis eius reddidit capitulo, ſe ſubiiciens illius miſericordiæ.

3 Tertio loco tamen renunciaſſe mandato tacitè cenſeretur, qui acceptaſſet beneficium aliud incompatibile,ante preſentationem mādati. Clem. gratiæ,4.de reſcript.*Gratia*,inquit Cle. 5. *vt de dignitate vel beneficio curato tibi prouideatur, renunciare videris, ſi ante adeptionem eiuſdem aliud beneficium pacificè aſſequaris,quod ſimul de iure cum dignitate vel beneficio virtute dicta gratia tibi debito,retinere non poſſes: licet illud reſignaueris, aut ſis reſignare paratus.* Vidēda de hac re gloſ. ad §.quod ſi quis ex dictis, ad verbum, *Tempore*, in fine, de collatio.in Pragmat. ſanctio.

4 Quarto loco extinguitur mandati effectus, ſi tēpus in eo(putà menſis)conſtituatur,intra quod teneatur acceptare vacans beneficium, idque lapſum ſine acceptatione fuerit,& intra illud impetrans non requiſierit ordinariū, vel executorē delegatum. Clem. vni. de conceſſ.præbe. Ex quo textu concludunt aliqui mandatarios habere cantùm ad acceptandum iure ſcripto,vnum mēſem; quòd ſi non poſtulent intra illum ſibi cōferri, libere ordinarium collatorem poſſe cui libuerit conferre. Quod diſputat pluribus Iohannes Andreas in Additionib. ad Speculatorem,in titul.de conceſſ.præbend. & ad c. ſi pluribus, de præbend. in Sext. Rota decis. 323. incipien. *Nota Paulus*, in antiquis. At in Gallia nihilominus dari ſex menſes ſcribunt Rebuff. & alij, & Papius tomo 3. Notariorum,lib. 2.c.de mandatis,pag.127.ita ſeruari notat, & dari exemplo nominatorum ab Academiis ſex menſes mādatario: videtur tamen idem Papus reſpondiſſe iudicatum, vt teneatur acceptare intra menſem,lib.2.Rhapſod.areſtor.titu.6. areſto 4.

5 Quintò, quia poſt inſinuationem ſeu præſentationem mandati, & literarum executorialium directarum executori,beneficium, quod primùm vacauerit,debetur mandatario; ſi is beneficium, quod primo loco vacauerit (forſan quia exiguum) recuſet,vel nō acceptet,proteſtatus quòd expectet aliud pinguius,vel melius, ſeu commodius, priuatur effectu gratiæ, ſi ſit canonicus receptus iam in vim mandati, vt non poſsit illud quod recuſauit petere; aliud verò,vel aliam præbendam poſteà vacantem nihilominus poſsit, quæ alteri non fuerit debita. Quod ſi Canonicus receptus non fuerit mandatarius, & poſt præſentationem reſcripti non acceptauerit beneficium, quod primò vacauerit, cuiuſcunque generis fuerit, extinguetur gratia per negligentiam eius, neque debitam ante negligentiam, & poſtea alij collatam, neque aliam poterit petere in Eccleſia præbendā. c.ſi clericus,11. de præben.in Sexto.ca. tibi qui,12.de reſcript.in Sext. Relinquitur autem arbitrio iudicis quando quis dici poſsit negligens. vt notat gloſ.ad d.c.ſi clericus,ad verbum, *Negligenter*. Communis etiam eſt interpretum pragmaticorum ſententia, mandatarium teneri ſaltem intra ſex menſes, petere beneficium ſibi aſsignari,poſtquam vacauerit,quia non poteſt ordinarius vltra ſex menſes differre collationem: alioquin enim poſt lapſum illorū, iure deuoluto admitur eis conferendi poteſtas,vt antè diximus ex c.2.de conceſſ. pręb.cum ſimilibus. Sicque in hypotheſi propoſita mandatariorū, reſoluunt gloſ. in §.item quæ omnia,ad verb.*ſcilicet*,de collatio. in Pragmatic.ſanctio. Felinus ad c.Capitulum,de reſcript. Iohannes de Selua, in tracta.beneficio. parte. 3.q. 12.& 15. & 34. Cæterùm gloſſa ad d. ca. ſi clericus,in verbo, *negligenter*,de præb. in Sext. tradit negligentiam hanc poſſe excuſari mandatarij infirmitate magna, vel ſi alienatus eſſet mente,vel captiuus factus,vel iuſta cauſa abſens, & reliquiſſet procuratorem ad acceptandum, qui tempore illo ſemeſtri mortuus fuit, vel ſi alia quædam iuſta cauſa ſimilis, quæ negligentiam excuſaret, interueniat. Excuſat negligentiam matris in tutore filio petendo, ſi ea ad petendum procuratorem dederit, & is à latronibus fuerit interfectus,& ita petitionem non fecerit,in l.cùm à matribus, 8. qui petant. tutor.lib. 5. C. titul. 31. ſic tempus non currit legitimè impedito, etiam à iure conſtitutum,negligentiáque inde obiici non poteſt, c.commiſſa,35.de electio.in Sext.in eo qui iuſto impedimento non potuit promoueri intra annum ad ſacerdotium prouiſus de beneficio curam animarum habente, vt ei concilium generale Lugdunēſe non officiat. Impeditus etiam, verus negligens dici non poteſt.ca.quia diuerſitatem,de conceſsio.præbend. ca. fin. de conſuetud. Sed quid ſi mandatarius cunctetur nimiùm, & proroget petitionem beneficij vacantis, vt velit expectare ſemeſtre tēpus, dabitúrne remedium ordinario collatori ad tempus breuiandum? Et certè opinor veriſsimam & æquam ſententiam gloſſæ in d.ca. ſi clericus, ad verbum, *Negligenter*,non cogi quidem mandatarium poſt mortem vltimi poſſeſſoris, ex cuius morte vacat beneficium, illud ſtatim petere: verùm ordinarium poſſe ei breuius quàm ſemeſtre tempus conſtituere,intra quod deliberet,num velit acceptare beneficium. Simile proponitur propemodum in ca. fin. de conſuetud. in Sext. dum ſummus Pontifex gratiam alicui faciens de præbenda vacatura in Eccleſia, in qua optandi antiquiori datur menſis, poſtquam declarauit optionem impediri non poſſe, & poſt optionem relictā deberi mandatario; ſtatuit nihilominus conſtituendum & arctandum eſſe optandi tempus optantibus, ad viginti dies, quibus elapſis mandatarius acceptare poterit præbendam vacantem. Tempus porrò vel breuius erit,vel longius intra ſemeſtre conſtitutū, mādatariis ad deliberandum,aſsignādum, ſecundùm qualitatem negotij, locorum & perſonarum, vt in c. cupientes, de electio. in

Sext. ſicuti iudex aditus à creditoribus hæreditariis, mortuo debitore, & non adeuntibus hæredibus, eos, an hæredes ſint, interrogare debet: ac ſi tempus ad deliberandũ petierint, moderatum illis ſtatuere. in l. ſi curatoris, 9. de iure deliberã. li. 6. C. tit. 30. l. 1. §. fi. l. 2. & 3. eo. tit. in P. libr. 28. tit. 8. addere poſſumus c. ſi tibi abſenti, 17. de præbend. in Sext. Epiſcopus, qui contulit beneficium abſenti, non poteſt alteri conferre, donec abſens conſentire recuſet. Sed ſi Epiſcopus notificata abſenti collatione, ei ad conſentiendum terminum aſsignet competentem, ni conſenſerit, poterit, eo elapſo, beneficium liberè, cui expedire viderit, conferre: antequam tamen contulerit, poteſt abſens, non obſtante quòd lapſus ſit terminus, præſtare conſensũ, & ex tũc de ipſo non poterit aliter ordinari.

6 Igitur mandatarius tenetur beneficium vacans acceptare, alioquin gratia expirat in aliis. Quod intelligi par eſſe dixi, ſi alij beneficium nõ debeatur, & ita per illum non ſtet quominus non conſequatur, ca. dudum, 14 ibi, *Nulli alij de iure debitam*, de præb. in Sext. ca. ſi clericus, 11. ibi, *Nulli alij de iure debita*, eo. tit. cum ſimilib. quibus verbis excluduntur beneficia, quæ diximus non venire ſub mãdato. Quemadmodum ſi apposita fuerit clauſula de prouidendo mãdatario, de beneficio quod duxerit acceptandum, vt ſuprà.

7 Sed neq; mandatarius tenetur acceptare primò vacãs beneficiũ, ſi illud ſit litigioſũ, aut ſi ſit ab alio vi, aut alio modo, reipſa, ſeu de facto poſſeſsũ, vel occupatũ. Rota deciſio. 608. in antiq. poteſt enim ſe tueri mandatarius aduerſus omiſsã hotũ acceptationẽ, quòd nolit ſe litibus illigare ſpõtè, & ꝙ nec ſua, in impetrando, nec sũmi Pontificis, in concedendo reſcripto, intentio fuit, vt q̃ habebat, vel exigua, in proſequẽda re litigioſa cõſumeret. ar. l. 4. ad Senat. Trebel. P. & actus agẽtiũ nõ operãtur vltra agentiũ intentionẽ. l. non omnis numeratio, de reb. cred. P. neque litigioſa beneficia venire ſub mandato antea docuimus, ſuprà ca. 4. num. 8.

8 Quin & impetratio beneficij poſſeſsi ab alio de facto, quamuis de iure vacet, ſi non expreſsè meminerit de alterius colorata facti poſſeſsione, non habet vim tanquam obreptitia. ca. cum noſtris, 6. de conceſs. præbend.

9 Nõ tenetur quoq; primò vacãs beneficiũ acceptare mãdatari⁹, ſi in fraudẽ eius ordinari⁹ doloſè procuret vacare corã ſe exiguũ beneficiũ, vel per renũciationẽ, vel alio modo, vt illud det mãdatario; & pinguius, ꝙ de proximo vacaturũ putat, liberè poſsit conferre. Quo caſu ſolẽt etiã mãdatarij dolũ dolo trudere, atque illius beneficij exigui vacãtis impetrationẽ ſolent in curia Romana nomine alterius procurare intra menſẽ qui illis datur ad acceptãdum, cũ clauſula expreſſè appoſita derogatoria mãdatis pro illa vice, & niſi in illo caſu mãdatarij requiſierint, acceptauerint, vel obtinuerint, & ſine prẹiudicio illorũ pro alia vacatione. Quare mãdatarius, qui interim non requiſierit, nec acceptauerit, viſa illa prouiſione ſimulat ſe velle acceptare, & proteſtabitur eo caſu, quo non poterit obtinere, ſe recurſurum ad proximè poſtea vacaturum.

De quibuſdam aliis, quæ accedunt ad mandata de conferendis vacaturis beneficiis. Cap. ix.

Argumentum.

1 *Principes aliqui nominant in aliquibus Eccleſiis ad vacatura beneficia, pro iucundo ſuo aduentu, vel aliàs.*

2 *De nominationibus Academiarum ad beneficia.*

1 INter gratias ad beneficia vacantia, vel vacatura, annumerabimus nominationes ad beneficia, quæ ex priuilegio, vel authoritate ſummi Pontificis fiunt à legatis, ſeu nunciis Apoſtolicis, vel à principibus, vel aliis, ſecundùm tenorem priuilegij. Quemadmodum Imperatores, Regeſq;, vt diximus antea, pro iucundo aduentu conferunt vel nominant ad futura vacãtia beneficia, in Eccleſiis quibuſdam. Nominat & rex Galliæ ad vacantes prælaturas ſummo Pontifici, iuxta titulum de Regia ad prẹlaturas nominatione, in Concorda. Nominat & rex Galliẹ ſuos conſiliarios Senatus Pariſiẽſis ad primum beneficium, vt ait Rebuffus tractatu nominationũ, q. 2. in fine. Papus in Rhapſod. areſto. tit. 6. areſto 1. refert ex indulto ſummi Pontificis conceſſum regibus Galliæ, & prælatis, nominare præſides, conſiliarios, amanuẽſes, ſeu grapharios, ciuilem, criminalem, & prẹſentationum, & quatuor notarios & ſecretarios Curiẹ ſupremẹ Pariſienſis ad beneficia vacatura, & in refutationem collatorum prouideri poſſe per delegatos. Atque ſcribit primum volumen ſeu primam deſcriptionem prædictæ nominationis fuiſſe factam j. die Septẽ. 1403. & poſteà additos Senatores ſupplicationum, ſeu requeſtarum, vt corpori Curiæ annexos. Et vltra, dimiſſos ab exercitio officiorũ prædictorum, ex honeſta tamen cauſa, nihilominus contineri eodem iure pronunciatum.

2 In eodem regno Galliæ, nominationes ad beneficia conceſſẹ ſunt poteſtati Academiarum, annò Domini 1438. ſub Eugenio 4. ſummo Ponti. & Carolo 7. eius nominis rege, & maximè quo tempore fuerunt ſublatæ gratiæ expectatiuæ, anno Domini 1439. gloſs. ad verbum, *inſuper*, & ad verbũ, *vacatura*, & textus in §. illi verò, verſi. datum, de collatio. in Pragma. ſanctio. ex concilij Baſiliẽſis decretis in Concordatis diſtinctis & confirmatis. Sicq́ue nominatio Academiarum ſecundùm Rebuffum in tractat. nominationum, quæſtio. 4. num. 1. eſt ius quoddam nominato legitimè qualificato, beneficia, certo tempore eidem præſtituto vacantia, petendi & acceptandi competens. Etenim per nominationes illas, & earum inſinuationes, ius ad rem, vt in aliis reſeruationibus, & gratiis expectatiuis, acquiritur impetranti, ca. fin. de conceſs. prẹben. in Sex. c. in noſtra, de reſcrip. c. quamuis, & ibi gloſs. de reſcrip. in Sext. Clemen. 1. de electione, in princip. idq́ue tenet gloſ. de nominationibus, ad §. itẽ quod ad dictas, & in §. nominare, de collatio. in Pragma. ſanction. & probãtur

iſtæ

iſtæ nominationes principum, & Vniuerſitatum ſeu ſtudiorum generalium in Synodo Tridentina, ſeſsion.25.de reformatio.ca.8.& ſeſsio.7.de reformatio.ca.13.vbi & de nominationibus nunciorum Apoſtolicorum, & de differentia inter has nominationes, ratione examinationis nominatorum, quæ omnia meliùs ipſiſsimis verbis concilij repræſentabuntur. Illa hæc ſunt dicto c.13. *Præſentati, ſeu electi, vel nominati, & quibus ius Eccleſiaſticis perſonis, etiam ſedis Apoſtolicæ nunciis, ad quæuis Eccleſiaſtica beneficia non inſtituantur, nec confirmentur, nec admittantur, etiam prætextu alicuius priuilegij, ſeu cõſuetudinis etiam ab immemorabili tempore præſcripta, niſi fuerint à locorũ ordinariis examinati. Et nullus appellationis remedio ſe tueri poſsit, quominus examen ſubire teneatur. Præſentatis tamen, electis, ſeu nominatis ab Vniuerſitatibus, ſeu collegiis generalium ſtudiorum exceptis.* Hæc ibi.

De officiorum vel magiſtratuum prouiſionibus per principes factis. Cap. x.

Argvmentvm.

1 *Principes ſeculares conferunt officia ſecularia interdum antequam vacent.*
2 *Quia in libera ſunt diſpoſitione principum.*
3 *Magiſtratus & officia codicillis principum conceduntur.*
4 *Aliquãdo tamen electioni aliorum cõmittuntur.*
5 *Vel iuxta albi & matriculæ ordinem conſtitui iubent principes.*
6 *Vel permittunt nominationem reſeruata ſibi confirmatione.*
7 *Idipſum in ſum. Põtificat⁹ magiſtratibus dicetur.*

1 QVemadmodum autem ſummi Pontifices, pro officiis & beneficiis Eccleſiaſticis vacantibus & vacaturis, reſcribunt; ſic etiam principes ſeculares, Imperatores & reges, & alij, qui ſuperiorem in poteſtate illa non habent, codicillos & reſcripta concedunt ad officia, & beneficia ſecularia, vacantia & vacatura; atque alios aliis ſubrogant, vel viuentibus vel mortuis concedunt: & duobus aliquãdo, ea lege, vt ſuperſtes in officio remaneat, vocant, *à la ſuruiuance*. Sunt tamen aliqui qui meo quidẽ iudicio ſanctius & tutius agunt, & nũquam officium, vel beneficium viuentis cuipiã conferunt, vel donãt: videtur enim hoc luctuoſũ, & triſtiſsimi plenum euentus: quale pactum de futura ſucceſsione, vetitum iure ciuili, & Pontificio, l.pactum, de collatio. C.l.pactum, de pact.C.l.ſtipulatio hoc modo concepta, de verbor.oblig.P.l.ex eo inſtrumento, C.de inutil. ſtip. cum ſimilibus, ca.1. & 2. de conceſsio.præb.apud Gregor. c.2.eo.tit.in Sex.vbi & eadem ratione improbatur promiſsio beneficiorum antequam vacent.

2 Officia & beneficia temporalia, in diſpoſitione cẽſentur libera principum, niſi ſi quid aliũde prohibeat: dantque inueſtituram feudorum ſuorum, quę beneficia dicuntur.§.1.de vaſſal.mil.qui arma belli.depoſ. li.2.feu.ti.21. & tit.24. quæ fuit prima cauſ.beneſ.amitt.cum ſimil. Et pro recipientibus & pro eorum liberis, vt in rubri. de eo qui ſibi, & hæredib.ſuis inueſtituram accepit, lib.2.feudor.ti.17.& titulo ſeq.18. de duobus fratrib. à Capitaneo inueſtitis.cum ſimilibus. Poteſt & dominus inueſtituram, ſeu promiſsionem feudi vacaturi facere, etiam ſine voluntate vaſſalli tunc poſſeſſoris, ſi ea conditione inueſtitura alteri promittatur, vel fiat, quo tempore illi aperietur: tamen ſi antè deceſſerit inueſtitor, quàm feudũ ad eum reuertatur, ſucceſſor eius non tenetur eam inueſtituram habere ratam. §. 1. de clerico qui inueſtituram fecit, libr.2.feudo.tit.35.

3 Magiſtratus, dignitates, adminiſtrationes prouinciarum, iudices, dãtur etiam reſcriptis & codicillis à principibus, vt plerumque, & olim ab Imperatoribus, poteſtate populi, qui aliquando ſuffragiis eligebant, in eos tranſlata, l.1.ad legem Iul. de ambi.lib.48.P.tit. 14. Statuit Imperator Anaſtaſius in l.fin. de offi. Quæſt. lib.1.C.tit.30.officia & conditiones, quæ pertinent ad viros deuotos in ſacro ſcrinio memoriæ militantes, nemini licere ſub quacunque occaſione, ſine vlla diuinæ liberalitatis ſubſcriptione, peragere. Qui fiebant Patritij etiam dignitatis codicillis donabantur, à quorum expeditione ſi filiiſamiliâs eſſent, patresfamiliâs fiebãt, in l.fi.de Conſul.lib.12.C.tit.3.in aliis officiis & magiſtratibus idipſum factitatum per codicillos, teſtis locupletiſsimus eſt Caſsiodorus, qui libris variarum reliquit cõceſsionis formulas exaratas, de codicillis principalibus conceſsis adminiſtrationem prouinciæ habenti. Alterius adminiſtrationis meminit l.vni.vt omnes iudic.tam ciuiles quàm criminales, &c.lib.1.C.ti.49. Docent & iura, præfectũ prætorio à principibus electum, l.1.de offi.præfecti præt.lib.1.P.tit.11. & præfectum Auguſtalem Ægypti, l.1.de offi.præfecti Auguſta. lib.1.P.titul.13.& magiſtratus, l.quidam conſulebant, 57.in fin.de re iud.lib.42.P.tit.1. & iudicis, in Nouella 15. ca.1.de iudicib.& vt nullatenus cum iureiurando eligantur, & in Nouella 113.in medio litis non fieri ſacras iuſsiones.c.1.§.ſi verò dũ cauſa dicitur. Sicque illis principaliter data iuriſdictio dicitur, quæ à principe conceditur, in l.& quia nec principaliter, 6. de iuriſd.omnium iud.P.lib.2.ti.1. Eligit & princeps per ſacras literas magiſtratus, in l.vn.ad leg.Iul.de ambi.lib.9.C.tit.26.in l.fi.ad leg. Iu.repet.lib.9.C.ti.27. Codicilli principales in his & ſimilibus ſunt veluti inſignia dignitatis, & gratiæ factæ teſtes locupletiſsimi; quare & ademptæ poteſtatis nota eſt, adimere codicillos: ſi iudices vel alij magiſtratus ſe furtis, vel ſceleribus maculaſſe fuerint conuicti. in l.iudices qui ſe furtis, 12.de dignita.lib.12.C.tit.1.

4 Concedunt nihilominus principes aliquando electioni aliorum, vt peritorum, magiſtratuum & officiorum ſeu adminiſtrationum delationes, vt dicitur in d.l.vnic.ad leg.Iu.de ambi.C. Permiſerunt Valẽtinia. Theo. & Arcbadius, electionem iudicum præfectis prætorio, in l.1.de officio præ-

ſecti prætonorũ Orientis & Illyrici, lib.1.C.tit.26. Trium Prætorum ordinatio vrbis Conſtantinopolitanæ annua, permiſſa Senatui à Gratia. & Valentinia. Cæſarib. in l. tres tantummodò, 2. de offi. Prætor. lib.1.C.tit.39. permittit Iuſtinianus deſenſorum electionem Epiſcopo, & Clero, aliiſque probis ciuibus, Nouella 15. in fine de deſen. ciuita.

5 Statuerunt, & aliquando ſecundùm probatam matriculam, per gradus, & ſucceſsione decedentium fieri ſubrogationem & conſcenſum ad maiores dignitates, vt in l. 1. de offic. Magiſtr. officio. lib.1.C.tit.31.l.1.& 3. de agentib. in reb. lib.12.C.ti. 20.l.1.de præpoſit. agent. in rebus, eo. libr. 12. tit. 22. & tit. 23. de principibus agent. in reb. eo. l. eos qui, 5.

6 Interdum & permittunt principes nominationem dignitatum, vel officiorum aliquibus, reſeruata inſtitutione, vel confirmatione ſuo arbitrio, vt in dict. l. 1. de offic. Magi. officio. lib.1.C.tit.31.

7 Summus quoq; Pontifex, in ſuæ iuriſdictionis & poteſtatis cauſis, officia & iudices, reſcriptis cõſtituit quos vult: eóque pertinent conceſsiones officiorum legatorum, quæ ex tenore reſcriptorum legem accipiunt, & poteſtatem, c.1.& 2. iunctis gloſs. de offic. legat. lib.1.tit.30. ca.2. eo. titul. in Sex. li.1.ti.15. Hinc & oriuntur delegati, conſeruatores à ſede Apoſtolica conſtituti, vt à manifeſtis iniuriis & violentiis defendere poſsint, quos eis reſcripto committit, c.1.& fina. de offic. delegat. in Sex. lib.1. titu. 14. quorum poteſtas iuxta tenorem literarũ regulatur, d.c.fi. de offi. delega. in Sext. ibi, *Niſi eis hoc competieris ex beneficio literarum.* Alia ſunt etiam officia vel munera iudicandi in certis cauſis, & pro certis perſonis, à ſummo Pontifice conceſſa, quæ reſcripta habent delegationis ad lites; de quibus frequens mentio in titulis, de offic. & poteſtate iudicis delegati, & de reſcriptis, in iure Pontificio.

De reſcriptis diſpenſationum & priuilegiorum, quæ gratiam habent.

Cap. XI.

Argumentum.

1 *Diſpẽſationes & priuilegia inter reſcripta gratiæ.*
2 *Rigor iuris quid.*
3 *Ius quid.*
4 *Diſpenſatio quid.*
5 *Priuilegium quomodo pertineat ad diſpenſationẽ.*

1 DIſpenſationes & priuilegia proculdubio annumerari debent inter reſcripta gratiæ, quæ continẽt remiſsionem obligationis iuris communis, quod omnes æquè alio modo ligat. l. leges vt generales 3. l. leges ſacratiſsimæ, 9. C. de legib. lib.1. C. tit.14. l. conſtitutiones, 12. de iur. & fact. ignor. lib.1. C. tit.18. Vt canonum ſtatuta cuſtodiri debent ab omnibus, & nemin in actionibus vel negotiis Eccleſiaſticis, ſuo ſenſu, ſed eorum authoritate duci debet, c.3.& c.fin. de conſtitut. lib.1. tit. 2, can. ſi quis omne, 7. diſtinct. can. ſi Romanorum, 19. diſtinct. Tria hic per conſequentiam conſiderare operæpretium eſt, rigorem, jus, & diſpenſationem.

2 Rigor, eſt quidam iuris exceſſus & auſteritas, ad terrorem, & ad rigidam delinquentium mentem flectendam conueniens, notatur in gloſſ. ad c. vt conſtitueretur, 25. ad verbum, *Detrahendum*, 50. diſtin. Rigor, inflexibilis eſt quædam qualitas, vt in textu ibidem, cui opponitur diſpenſatio. Rigor naturæ apud Plinium, lib.7.c.19. pro inflexibili, & dura natura, & apud Virg. 1. Georg.

Quum ferri rigor atque arguta lamina ſerræ.

Hinc & rigidum, pro aſpero & ſeuero, erectoq;, quod non cedit; vt eodem Virgil.

Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.

Rigidum, inquit Sextus Pompeius Feſtus, *præter modum frigidum ſignificat, & durum.* Ius rigidum, ſtrictum, ἀκριβοδίκαιον Ariſto. 5. Ethi. cùm deciſio reuocatur ad omnes verborum anguſtias, & ad omnes literarum angulos, vt loquitur Cicero in oratione pro Cæcinna. Rigor iuris proponitur in lege 12. Tabularum, de diſcerpendis debitoribus, apud Gellium lib.20.c.1. qui tamen vſu temperatus fuit. Propoſitus autem rigor, ad terrendos homines facilè ad vitia declinantes, ne ſimile quod vindicatur audeant, vt in l. capitalium, §. famoſos, de pœn. ca. ſed illud, 45. diſtinct. Exempla videbis in proximè citata gloſſa, ad verbum *detrahẽdum*, canonis, vt conſtitueretur. quando pœnitentia imponitur contrahenti ſecundas nuptias. in c. hac ratione, 31. quæſt.1. quando ſtatuitur non eſſe dandam pœnitentiam omnino etiam in fine vitæ, his qui defecerunt ab accuſatione clericorum, ſeu Epiſcoporum, can. ſi quis Epiſcopum, 2. quæſt. 5. Eſt & rigor, iuris ſubtilitas, vt in ca. intellexi, c. literis, de reſtitut. ſpoliator. quando ſequimur potius verba legis, quàm æquitatis temperamentum, vt in l. proſpexit, qui & à quib. man. libe. non fiant, P.

3 Ius, eſt ars boni & æqui, l. 1. de iuſtit. & iure, P. quod habet aliquod temperamentum, ex bono & æquo, quod communiter ſeruatur, & omnibus iugum imponit. l. leges vt generales, & l. leges ſacratiſsimæ, C. de legibus. & præfertur in iudicando æquitati non ſcriptæ. l. placuit, C. de legibus. Quis dicitur non poſſe, quod fieri non poteſt ſine diſpenſatione, gloſ. pen. in c. gratia, & ibi Domin. de reſcript. in Sext. quia & dicitur non poſſe fieri, quod fit per remedium extraordinarium. Innoc. & Panorm. ad ca. paſtoralis, de cauſa poſſeſſ.

4 Diſpenſatio, eſt miſericordia, qua relaxatur rigor diſciplinæ, ab eo qui poteſtatem habet, ex certis cauſis: putà pietatis, neceſsitatis, vel vtilitatis, ca. requiritis, 5. §. niſi rigor, 1. quæſt. 7. ca. 1. §. fin. 14. diſt. Mitigatur rigor, ex cauſa multiplici, vt notatur in c. pueris, de ſentent. excommunic. Ita quando ſubtilius vel diſtinctius negotium nõ tractatur, ſed ſummariè, diſpenſatio fieri dicitur in c. didici, 1. q. 7. Opponitur in ſumma diſpẽſatio cenſuræ iuſtitiæ, interdum vtcunque toleranda, aliquando omnino tollenda. c. exigunt cauſæ, 1. q. 7.

5 Ad diſpenſationem quodãmodo pertinet priuilegium, in quo receditur à iure communi: ſunt enim priuilegia, priuatæ leges, quæ gratiã faciunt, vel ob religionẽ, vel ob neceſsitatẽ, vel ob exhibitionem obſequij, vel ob alias cauſas. c. fin. 25. q. 1.

De diui

De diuiſione diſpenſationis. Cap. XII.

ARGVMENTVM.

1 *Diſpenſatio duplex, expreſſa & tacita.*
2 *Quæ debeant concurrere in diſpenſatione tacita.*
3 *Diſpenſatio expreſſa multiplex.*

1 Diſpenſatio duplex; tacita, & expreſſa. Tacita, quando ſummus Pontifex vel alius, qui diſputãdi habet poteſtatem in aliquo, in reſcripto facit mentionem de impedimento, in quo expreſsè non diſpenſat, ſed nihilominus concedit ea ſciens, prudenſque quæ non niſi diſpenſato concedi poſſunt: nã ex expreſſione ſola impedimenti, cenſetur in eo diſpenſare tacitè. l. idem Vlpianus, 12. de excuſa. tutor. lib. 27. P. tit. 1. Exemplum & ratio in l. quidam, de re iudica. P. l. Barbarius, & ibi gloſ. de offi. Præto. P. gloſſa ad l. vniuerſis, 7. ad verbum, *impetratum*, de precib. Impera. offeren. C. ſic ſummus Pontifex, conferendo beneficium ei, qui ſe dicit minorem 25. annis, cenſetur cum ipſo in minori ætate diſpẽſaſſe. Felin. ad c. nonnulli, de reſcript. dummodò aliunde aliud non impediat, Bal. ad l. impetrata, C. ſentent. reſci. non poſſe.

2 Porrò antequam tacita cenſeatur facta diſpenſatio ex impedimento appoſito, concurrere tria debent: primùm, vt qui diſpenſare dicitur, habeat poteſtatem diſpenſandi in eo caſu. Non eſt enim maior defectus quàm poteſtatis, vt vulgate ex l. multum intereſt, ſi quis alteri vel ſibi, & expreſsè in hac ſpecie diſpenſationis, in c. fi. de ſchiſmat. lib. 5. tit. 8. Neque ſufficit dixiſſe prouidentem ſciuiſſe indignum impetrantem, niſi hoc conſtet in ſupplicatione, & vltra habuiſſe concedentem poteſtatem diſpenſandi, ca. diuerſis fallaciis, de clerico coniuga. ca. quicunque, 81. diſtin. ca. qui in aliquo, 51. diſtin. Secundum eſt, quòd conſtare debeat de certa ſcientia diſpenſantis, quòd ſciuerit impedimentum, ſeu indignitatem impetrantis, Bald. ad l. Barbarius, de offic. Præt. P. Et vltrà in inferiore à ſummo Pontifice, & principe exigitur cauſæ cognitio. vt ait ibidem Baldus. Tertium, vltra poteſtatem & ſcientiam exigitur, vt adſit voluntas diſpenſandi, hoc eſt, quòd intendat diſpenſare per reſcriptum, quod præſumitur per expreſſam cauſam indignitatis, c. clerico iaciente lapidem, 50. di. ca. cum pro vtilitate, 16. q. 1. alioquin neque clauſulæ ſolitæ apponi reſcriptis, inducunt conſenſum tacitum diſpenſantis, neque id operabuntur clauſulæ, *Motu proprio: ex certa ſcientia: ſupplentes omnem defectum iuris aut facti*, aut ſimiles.

3 Diſpenſatio expreſſa, multiplex eſt: diuerſorum quippe negotiorum, in quorum reſcriptis apponitur expreſsè verbum, *diſpenſamus*. Quare diſtinguitur inter petitionem de confirmanda poſtulatione, factã ſũmo Põtifici, & diſpenſationem. c. innotuit, in fine, de ele. Dicitur aliquãdo diſpenſatio indultum, vel indulgentia: quando diſpenſatur contra legem priuatorũ ſeu ſtatuta, aut regulam alicui⁹ ordinis, vt c. in his quę ad cultũ, 30. de priu.

De quibus & à quibus fiant diſpenſationes. Cap. XIII.

ARGVMENTVM.

1 *Diſpenſatio à ſummo Pontifice de his quæ ſunt in ſua poteſtate.*
2 *Diſpenſat ſummus Pontifex contra dictum Apoſtolorum.*
3 *Contra vetus teſtamentum.*
4 *A iuramento fidelitatis principibus debito.*
5 *Aduerſus ſtatum generalẽ in melius reformãdo.*
6 *In iuramento teſtium.*
7 *An diſpenſet ſummus Pontifex in gradu ſecundo affinitatis, & num contra legem prohibentem diſpenſationem.*
8 *Diſpenſant alij quàm ſum. Põtifices in aliquibus.*
9 *Diſpenſat Epiſcopus in aliquibus cum ſacrilego.*
10 *Cum adultero.*
11 *Cum ſimoniaco.*
12 *Cum ſchiſmatico.*
13 *Cum occultè delinquentibus.*
14 *Cum homicida.*
15 *Cum pœnitente.*
16 *In ordinibus & dignitatibus.*
17 *In reſidentia ratione ſtudij, & quomodo.*
18 *In quibuſdam aliis.*
19 *In quibus non diſpenſat Epiſcopus.*
20 *Epiſcopi non poſſunt diſpenſare ſine cauſa.*
21 *Diſpenſant aliquando in aliquibus Abbates, & alij prælati, & notantur ibi caſus.*

1 EA quæ ſubiiciuntur liberæ poteſtati alicuius, vel quæ cum certa conditione conceduntur, patiuntur diſpenſationẽ ab eodem, niſi nominatim prohibeatur. Cũ itaque cuncta per mundum temperamento ſummi Pontificis ſubiaceant, ille de omnibus liberè iudicat, à nemine verò iudicatur, ca. cuncta per mundum, ca. per principalem, c. aliorum, 9. q. 3. penes hũc eſt plenitudo poteſtatis, c. qui ſe ſcit, 2. q. 6. Atque ideò diſpenſando, contra canones vel Eccleſiaſtica dogmata facere dicitur; cùm interpretatio & diſpenſatio eius ſemper in illis fuerit excepta expreſsè vel tacitè, ca. fin. §. his ita reſpondetur, 25. quæſt. 1.

2 Maxima huic poteſtas, vtpote cui clauus totius nauis Eccleſiaſticæ tenendus, & regendus conceſſus fuerit, vt pro ventorum & occaſionum legitimarum neceſſitate, temperare curſum eius & ſtatum poſſit. Proinde contra dictum Apoſtolorum ex cauſa aliquando diſpenſat, illibatis remanentibus articulis ſeu capitulis fidei. Exempla duo retuliſſe ſufficiet: illud primum ex can. lector, 34. diſt. dum diſpẽſatur cum bigamo ordinãdo, contra id quod ſcripſit Apoſtolus, quòd eſſe debeat vnius vxoris vir. Aliud in ca. presbyter, 82. diſt. vbi concilio Gangrenſi diſpenſatur cum presbytero lapſo in fornicationem, ne deponatur: cõtra quàm ſtatutum fuerit in canone 81. Apoſtolorum.

3 Diſpenſat & contra vetus teſtamentum: ſiquidem in eo iubetur, dandas ex omnibus & ab omnibus eſſe decimas. Exo. 22. Leuit. 27. Malachiæ 3.

D. Matt.

D.Matth.23.ca.ex parte canonicorum,21.& c.non eſt in poteſtate, 22. c.tua nobis, de deci.Summus verò Pontifex diſpenſat ab hac præſtatione Monachos albos & nigros,& alios, c. à nobis, c.in aliquibus,§.fi.de deci. eámque diſpenſationem deinde ex arbitrio reſtringit io c.ex parte, in j.& c.pen. de decim.extendit ad fratres minores mendicantes, c.nimis praua, de exceſsi. prælat. ad leproſos communiter viuentes, iuxta c.2. de Eccleſ. ædifi.

4 Diſpēſat & abſoluit à iuramento fidelitatis principibus dato,c.iuratos,15.q.6. c. excōmunicamus, 13.§.moneantur,de hæreti.& ab aliis iuramentis,c. 2.15.quæſt.2.ca.quanto, de iureiur. diſpenſat & in voto,cap.1.& toto titulo de voto,& voti redemp. & in aliis contra vetus teſtamentum, dummodò non lædantur articuli fidei, cap. ſunt quidam, & ibi gloſſ. ad verbum, *Apoſtoli*. 25.q.1. aut ſtatus generalis Eccleſiæ, ca. etſi illa, 23.1.q.7. gloſ.ad c. propoſuit, ad verbum, *diſpenſare*, de con.præben. Excipitur námque vterque caſus, & ne diſpenſet in voto caſtitatis vel paupertatis monachi, c. cùm ad monaſterium,de ſtat. monach.remanēte ſcilicet monachatu: poteſt enim ex monacho non monachum facere, & ita diſpenſare, vt vxorem habeat & proprietarius ſit, qui fuit antea monachus, vt ibi notatur.

5 Quemadmodum & ſummus Pontifex poteſt aduerſum ſtatum generalem Eccleſiæ aliquid in melius ſtatuere citra detrimentum fidei, vt liquet ex c.non debet,de conſanguin. & affin.& ex Calendario Gregoriano nuper edito.

6 In iuramento teſtium dubium fuit, num ſummus Pontifex poſsit diſpenſare quòd teſtis in ferendo teſtimonio iurare non debeat. Dubium pendet, quod teſtes ſine iuramento non probant, l.iuriſiurandi, C.de teſtib. c.de teſtibus, eo.tit.c.nuper,c. iuriſiurandi,4.quæſt.3.c.hortamur,3. q.9. & quòd iuramentum veritatis dicendæ ſit de iure diuino,c.etſi Chriſtus,de iureiurand.Exo.22. Dehinc,quòd iuramentum hoc remitti videretur in præiudicium litigantiū, & reſcripta non cenſeantur concedi in præiudicium tertij, l. 2. §.ſi quis, ne quid in loc.pub. Quare & Auguſt. Ancon.tractatu de poteſtate Eccleſiaſtica q. 55. art.fin.ſcripſit, Pontificem non poſſe in hoc diſpenſare: ſequitur enim Felin. ad cap. conſtitutus,de reſcrip. Marſilius ſing.214.Ego tamen dicerē, nō ſolere quidem nec debere, verùm poſſe, ſi iuſta cauſa videatur, & explorata ſit fides eius cum quo diſpenſatur. Sic enim legimus, quòd Flamen Dialis non cogebatur iurare:, nec debebat. Gellius lib.10. cap. 15. Alexander ab Alexan. Genial. dier.lib.5.c.10.Eximuntur & iure communi à præſtando iuramento, in teſtimonium acciti Epiſcopi in authen. ſed iudex mittat, de Epiſcop. & cler. C. §.nulli verò iudicum, ca.7. Nouella 123. de ſanctiſſ. Epiſcopis. Subinde iuramentum teſtimonij non vſque adeò formalis ſubſtantia eſt, vt ſine eo non poſsit conſiſtere: nam & teſtibus poteſt remitti ex conſenſu partium litigantium & iudicis, Fel.ad c.tuis quæſtionibus, num.6.& 5.& ibi Iohan.Andreas & Panor.de teſtib. Iaſ. ad l.admonendi, de iureiur.Poſſunt enim ij,quorum intereſt, ſuum ius remittere, l.fin.C.de pact.cum ſimilib.Quin & teſtimonium iniurati teſtis,etſi regulariter non probet,præſumptionem tamen facit,c.cum olim,& ibi Panor. de dolo. gloſſ. in ca. cum olim, in 1. de priuileg. legimus & ex diſpenſatione, Athenienſes,qui iniuratos teſtes non admittebant, Xenocrati,cuius fidei plurimum deferebant, remiſiſſe iuramentum, vt referunt Diogenes Laërtius & Suidas. Atque ex cauſa & ſcientia certa, ſummus Pontifex & princeps,poſſunt dare priuilegium & diſpenſationem in præiudicium tertij,c.pen.12.q.2. c.contra morē, 100.diſt.& ius vnius alteri conferre, c.nunc verò, ca.per principalem,9.q.3.ca.quia diuerſitatem, de conceſſ.præb.l. Lucius, de euict. P.l.bene à Zenone, de quadr. præſcrip. cùm Deus ſubiecerit principibus non ſolum bona, ſed etiam corpora, 1. Reg. 8. vide ca. quo iure, 8. diſt.ſine cauſa tamen non debet in præiudicium tertij quicquam agere, nec bono principi id congruit.

7 Nō ſolent nec debent diſpenſare ſummi Pontifices, in ſecundo gradu affinitatis inter coniuges, ca.literas, de reſtit. ſpolia.nec contra quatuor concilia generalia, vel contra Euangelia, ca.ſunt quidam,6.ca.omne quod irreprehenſibile, 8.25.q. 1.ca.ſicut,15.diſt. Et ſi quando impetrentur de facto huiuſmodi reprobata reſcripta, debent reiici, vt in ca.cum te,4.de ætate & qual. Neque ſemper eſt obediendum, ſi ratio quædam ſuadeat,de qua tamen monendus eſt ſummus Pontifex vel princeps,c.ſi quando, c.cum adeò,de reſcrip.c.ad abolendam, in fi. de hæreti. Prohibetur & aliquando in ſanctione aliqua,ne fiat diſpenſatio de aliqua re, ratione cuius prohibitionis difficilius conceditur diſpenſatio, & impetrata ſuſpecta ſubreptionis & obreptionis eſt;niſi forſan in ea ſit quod non lædat alterum,& proſit impetranti, l.reſcripta, de preci. Impera.offer. C.l.1.ne quid in loc.pub.l.2.§.ſi quid à principe, & §.merito, eod.tit.nihil tamen impedit,ne poſt prohibitionem poſsit de ea fieri gratia, vel diſpenſatio,vel ab eodem principe ſeu Pontifice qui prohibuit, qui poteſt quod ſtatuit interpretari & tollere,l.1.& fin. C.de legib.ſeu ab eius ſucceſſore cui prædeceſſor non potuit legem imponere. Par in parem non habet imperium, l. nam magiſtratus,de recept.arbit.P. l.ille à quo, §.tempeſtiuum, ad Senat. Trebel. Cæterùm obſeruandum eſt, vt diſpenſationes contra prohibitionem obtentæ valeant, vt adiiciatur clauſula derogatoria derogatoriæ, *Non obſtante tali lege contraria*, ſicut in l.1.de petit.bon.ſubla.lib.10. C. Sed hic non inutiliter annotabimus, quod tradit Rebuf.ad §.1. de firma & irreuocabili Concordatorū ſtabilitate, in Concord. Concordata ſummi Pontificis,& regis inuiolabiliter obſeruanda, non admittere in contrarium diſpenſationem ſummi Pontificis, nec regis altero inuito,per glo. & Doctores in authen.ſacramenta, ſi aduerſ. venditio.quia quando conſtitutiones tranſeunt in contractum, reuocari non poſſunt. Bartho.in l.hi qui,de excuſa.mun. C. Atque Rebuffus id pluribus rationibus docet ad rubricam de collation. in præfationibus, firmius enim eſt quod ex data vtrinque fide,& contractu firmatur. Sicque & Deus voluit promiſsiones

ſuas

ſuas, vt firmiores videret homo, pacto & contractu ſtabilire, Exod. ca. 24. facit l.1. quando liceat ab emptio.reced. C. Neq; iniuriam vllam irrogare dicuntur ſummo Pontifici qui Concordata in Gallia vel Germania habēt & ſuſtinent, etſi vtantur iure ex ſummorum Pontificum conceſsionibus ſibi præſcripto.iuxta c.cum Eccleſia Vulterana. ibi, *quia non videtur*, &c. de electio. Rota deciſ.871.quæ j.de ſepultur. in antiq. Non immorabor diutius in recenſendis caſibus, in quibus ſum. Pontifex vel princeps diſpenſent; cùm illi relinquātur liberi illis, & poſteà ex ſingularibus diſpēſationibus, de quibus agemus, liquere poſsit.

8 Admonebimus tamen, non ſolum ſummum Pontificem vel principem diſpenſatione vti, ſed etiam Epiſcopos & alios, vel Abbates ex ſpeciali facultate illis conceſſa, vel non prohibita. Et glo. in ca.requiritis, §.5.niſi rigor, ad verba, *vt plerumque*, 1.q.7.enumerat caſus aliquos, in quib⁹ expreſsè diſpenſatio conceſſa eſt Epiſcopis. Primus, vt diſpenſet cum ſacrilego ordinato, ca.ſi quis presbyter, 50.diſt.niſi enorme, & cum effractione eſſet ſacrilegium, quo caſu recurrendum ad ſummum Pontificem, c.17.de viro.12.q.2.c.conqueſti, 22.de ſenten. excomm.

9 Cum immolante coactè idolis, & palinodiam, cum conſtanti fidei publico certamine, recantante, ca.52.presbyteros qui, 50.diſt. vbi gloſſa extendit ad hæreticum redeuntem.

10 Cum adultero, c.at ſi clerici, de iudi.

11 Cum ſimoniaco ſine conſenſu ſuo, ſed ex cupiditate vel auaritia parentum de beneficio prouiſo, vt eiurato beneficio in ordine permaneat, ca. 2. & fin.1.quæſt.5.

12 Cum Schiſmatico redeunte, ca. vt conſtitueretur, 50.diſt.iunge tamen exceptionem, niſi ſeditionem cōmouerit, ex c.7.ſi quis Epiſcopus, 11.q.3.

13 In maioribus etiam criminibus, ſed occultis, ad beneficium obtinendum, ca.de his verò, 50.diſtin.

14 In homicida, vt beneficium retinere poſsit Eccleſiaſticum, vt in c. 2. de clericis pugnan.in duello, lib.5.tit.14.c.interfeciſti, de homic.c.ſtudeat, 50. non tamen diſpenſare poterit Epiſcopus cum homicida, vt remaneat in officio, aut vt poſsit celebrare, quia nec ſummus Pontifex ſolet in hoc diſpenſare.cano. miror, 50.diſt.

15 Diſpenſat & Epiſcopus cum pœnitente, vt poſſit vti coniugio.ca.antiqui, 33.quæſt.2.

16 Diſpenſat in ordinibus & dignitatibus excepto Epiſcopatu, c. innotuit, de elect.

17 Diſpenſat cum curione ratione ſtudij in non reſidentia, iuxta c.licet, canon.de electio.in Sex.ad certum tempus:nam & perpetuas diſpenſationes de non reſidendo in beneficio vix ſummus ipſe Pontifex dat, quæ & datas à prædeceſſoribus ſolet reuocare, ca.fin.de reſcript.in Sexto.

18 Sunt & alij caſus in quibus diſpenſare poteſt Epus, de quibus videbis apud Angel. Clauaſium in ſumma, in verbo, *diſpenſatio*, num.5.& ſequentibus, quos prætermitto, cùm illi non ſoleant expediri per reſcripta principalia, de quibus agimus.

19 Non diſpenſant autem Epiſcopi, ſed ſummus Pontifex, cum clerico excōmunicato miniſtrāte, ca.quanto, 2.quæſt.5.neque poſſunt Epiſcopi contra canones vel concilia diſpenſare, niſi in quibus eis expreſsè permittatur, ca.dilectus, de temporib. ordi. aut niſi per conſuetudinem præſcriptam liceat, c.fi.de conſue. vel ſi maxima id ſuaderet neceſsitas, vel vtilitas, quæ non fuerit cogitata tempore conſtitutionis prohibentis, vt tradunt Ioha. de Ligna.& Pan.ad c.at ſi clerici, de iud.vel niſi in canone dictum ſit, quòd poſsit diſpenſari: quamuis enim de Epiſcopo nihil dictum ſit, tamen eo modo permiſſum illi videtur, ca.nuper, de ſenten. excom. Iohannes de Lignar.& Iohannes Calder. ad c.dilectus, de temporib. ordin.vt verba aliquid operentur, quia fruſtra alioquin verba illa de ſummo Pōtifice intelligerentur, *qui ſemper poteſt diſpenſare*, & ita quoque tenet gloſ.ad c.poſtulaſti, de cleric.excommu.miniſtra.

20 Illud, quia notabile, prætereundum non eſt, Epiſcopos vel Archiepiſcopos, in quibus permittitur illis diſpenſatio, non poſſe ſine cauſa diſpenſare; quòd ſi fecerint de facto, & conuincantur accuſati, deponi debent, ca.1.& ſ.21.diſt.ſecundùm Felinum in ca.conſtitutus, col.8.de reſcrip.Panor. & Imola ad c.de multa, de præbend. Idipſum erit dicendum, ſi ex falſa cauſa diſpenſent, iuxta Oldr. conſi.256.quod incipit, *Clemens*, quod ego verum ita demum arbitror, ſi ſciens falſam diſpenſet.

21 Diſpenſant aliquando Abbates, & alij prælati in certis caſibus, quos notat Clauaſius in ſumma, in verbo, *diſpenſatio*, numero 8.nempe inter ſubditos. Primò diſpenſat cum nouitio, vt promoueatur ad ſacros ordines, c.monachus, 71.d.Secundò, vt apoſtata reuerſus monachus ad maiores ordines aſcendat, ca.fin. 50.diſt. niſi in apoſtaſia fuiſſet ordinatus:quia hic caſus ad ſum.Pont. pertinet.c. fin.de apoſta. Tertiò, cum illegitimo religionem intrante, vt promoueatur, cap. 1.de filiis presbyt. Quartò, cum monachis, vt non confiteantur, vel Euchariſtiam non ſumant ſemel in menſe, Cle.1. de ſtat. monach. Quintò, vt monachus detur in rectorem vel presbyterum parrochialem, ſi Epiſcopi & cleri accedat conſenſus, c.1.58.diſt. ca.doctos, 16.q.1.cum ſimil. Sextò, vt monachus poſsit habere propriam cellam intra ſepta monaſterij, c. nullus, 18.q.2.can.fin.in fine, 20.q.ſ.Septimò, diſpēſat cum ſuis monachis in ſilentio, ieiuniis, eſu carnium, operibus manuum, ad quæ tenetur monachus, c.non mediocriter, ca.carnem, ca.nunquam, de conſecra.diſt.5.ca.cùm ad monaſterium, & ibi glo.Imola & Panor.de ſtat.monac. itē in aliis, quæ ad regulam pertinent, exceptis tribus votis præcipuis, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ.c.fin.20. q.ſ.gloſ ad ca.carnem, de conſecra.diſt.5. Octauò, diſpenſat & in irregularitate monachi, quam incurrit recipiendo ordines in excommunicatione, non autem diſpenſat in aliis irregularitatibus, Panor.Hoſt.& alij ad c.cum illorum, de ſen.excō.

22 Non poterit tamen Abbas diſpenſatiuè permittere monacho licentiam tranſeundi ad aliam religionem largiorem, ſed hoc relinquēdum ſummo Pontifici, glo.ad c.cum ſingula, §.fin.de præb. in Sexto. quia ſolus ſum. Pontif. diſpenſat contra votum. ca.non eſt, de voto.

Minus

Minùs etiam licet Abbati diſpenſare cum ſuo monacho, vt poſsit habitũ ita coopertum deferre, ne vlla ſigna monachatus appareant: nam nõ obſtante tali permiſsione, monachus diceretur apoſtata & irregularis. gloſ. ad Clem. 2. ad verbum, *extrinſeci*, de vita & honeſta. clerico. Proinde monachus hic, qui nullũ inſigne deſert monachatus, dicitur incapax beneficij ſecularis aut regularis. Oldra. conſi. 184. ſub finẽ. incipiente *pater ſancte*, vbi refert iudiciũ Clemẽtis 5. ſum. Põtif. quo priuat monachum iure electionis ob eam cauſam. Refert & Rebuffus in praxi beneficior. tit. de diſpenſatione cum regulari facta, nu. 45. vidiſſe ſe Lutetiæ à Senatu plures priuatos ſuis beneficiis, quòd ſe ornaſsẽt alieno à beneficiis habitu non monachali: neque poſteà reaſſumentes proprium & priorem habitum, potuiſſe effugere priuationem, eo quòd non obtinuiſſent rehabilitationem & abſolutionem irregularitatis à ſummo Pontifice.

De modo in diſpenſatione ſeruando. Cap. XIIII.

Argumentum.

1 *Non datur diſpenſatio per breue.*

2 *Diſpenſatio ſtricti iuris, nec extenditur vltra expreſſa.*

3 *Explicandæ diſpenſationes & priuilegia, ſecundum ius commune.*

4 *Quomodo temperanda interpretatio diſpenſationum, ne gratia pereat.*

1 Notandum, nunquã diſpenſationem nec rehabilitationem dari ſolitam per breue, vt in regula Alexandri Papæ 6. continetur, in rubrica de ſignatura gratiæ.

2 Dehinc notandum, ſtricti iuris eſſe, diſpenſationem vt non extendatur niſi ad expreſſa, iuxta l. quicquid aſtringẽdæ, de verbor. obliga. P. ita diſpenſatus ad tonſuram non cenſetur diſpenſatus ad beneficium ſimplex. arg. c. 1. de filiis presbyt. in Sex. & ſic iudicatũ in Senatu Pariſiẽſi 7. Februarij 1519. refert Rebuffus tracta. de pacif. poſſ. nu. 193. Neque diſpenſatus ſuper ætate, vt poſsit habere beneficium curatum, non poterit ideo habere adminiſtrationem bonorum, niſi & dictũ ſit, vel aliud appareat ex voluntate principis. Anchar. in c. 1. de ætate & qualita. in Sex. Felinus ad c. edoceri, de reſcript. Rota deciſ. 136. inci. *voluerunt*, in nouis. facit l. penul. C. de his qui veniam ætat. impetra. lib. 2. tit. 45. vt non fiat etiam extenſio ad caſum ſimilem, vel maiorem facilitatem conceſsionis habentẽ: c. fin. de tranſlat. Epiſc. Panor. ad c. ad aures, de reſcrip. ſtrictè enim interpretandę, c. 1. de filiis presby. in Sext. gloſ. ad c. ordinarij, ad verb. *diſpenſationes*, de offic. ordin. in Sexto.

3 Eadem ratione diſpenſationes & priuilegia debent explicari & intelligi, quantum conſequi poterimus, ſecundùm iuris communis diſpoſitionem, ſi fieri poſsit, vel ſi fieri non poſsit, ita accommodari, ſaltem vt ius commune minori læſione perſtringatur. Gemin. ad ca. eos, §. 1. de reſta. in Sext.

4 Veruntamen, tam anguſta non erit reſtrictio vel interpretatio adhibenda, quæ gratiam extinguat. c. in his, de priuileg. in fine. c. fin. 25. q. 1. Quocirca vt locũ habeat gratia, & ne ſit omnino inanis, extenſio etiam fiet ad neceſſariò conſequentia, gloſ. in ca. quia in tantum, de præben. Felinus abundè ad ca. poſtulaſti, de reſcrip. ſic illegitimus diſpenſatus, vt poſsit promoueri ad Epiſcopatũ, cenſetur diſpenſatus, vt poſsit etiam promoueri ad minores ordines. Boniſ. ad Clem. 1. num. 34. de præben. Felin. ad d. c. poſtulaſti: nam conceſſo aliquo, omnia pariter conceſſa cenſentur, ſine quibus quis conceſſo vti non poteſt. l. 2. de iuriſ. om. iudi. l. fin. de offi. eius cui ma. eſt iuriſ. P. Atque aliter quoque talis interpretatio adiici poteſt, quæ eam aliquid operari faciat, potius quã extinguat. c. inter dilectos, de fide inſtrum. c. Abbate, de verbo. ſign. l. quoties, 2. de rebus dub. P. l. in contrahẽda, de regu. iur. Sed ex coniunctis indiſſolubilibus etiam diſpenſatio extenditur, veluti diſpenſatus ad beneficium ſimplex poterit habere curatum, ſi illi ſit annexum, Domi. Peruſ. ad ca. 2. de filiis presbyter. quia dum vnum beneficiũ alteri eſt vnitũ, quod annectitur perdit beneficij proprium nomẽ, Rota deci. 370. inc. *Nota quod vbi*. in antiq. nec in eo tenetur rector reſidere, vel ratione eius ad ſacerdotium intra annum promoueri. c. extirpandæ, §. qui verò, de præb. Milius in reperto. in verbo, *Eccleſia parrochialis*. Attamẽ nunquã extẽſio factæ gratiæ, in præiudicium alterius fiet, niſi expreſsè de eo agatur. ca. quamuis, 8. in fine, de reſcript. in Sext. c. 2. eo. titu. apud Greg. c. ſi gratiosè, eod. in Sext.

De fine, cauſis & rationibus diſpenſationum in genere. Cap. XV.

Argumentum.

1 *Finis diſpenſationum ſalus animarum.*

2 *Pendet & diſpenſatio ex humanitate & miſericordia & ſapientia diſpenſantis.*

3 *Diſpenſare quid ſit.*

4 *Diſpenſatio fieri non debet ſine cauſa iuſta, & quid ſi fiat ſine ea.*

5 *Num diſpenſatus ſine cauſa iuſta ad pluralitatem beneficiorum ſit tutus coram Deo.*

6 *Iuſta diſpẽſationum cauſa ſex, ad tria capita relata, quorum prior neceſsitatis.*

7 *Ad neceſsitatem pertinet tolerantia, permiſsio.*

8 *Ceſſante neceſsitate an ceſſet diſpenſatio.*

9 *Alia cauſa diſpenſationis pietatis eſt.*

10 *Vtilitas alia cauſa.*

11 *Diſpenſatio ex cauſa ita demũ valet, ſi verè ſit.*

1 Finis diſpenſationum generalis, eſt ſalus animarum, vt faciliùs illarum periculis conuenienti, leuiorique medicina prouideatur. Quod Cyrillus paucis expreſsit in

in epiſtola ad Gennadium presbyterũ & Archimandritam, quæ referuntur in ca. diſpẽſationes, 1.q.7. *Diſpenſationes*, inquit, *rerum, nonnunquam quidem cogunt parum à debito quoſdam exire, vt maius aliquid lucri faciant. Sicuti enim hi qui mare nauigant, tempeſtate vrgente, nauiq́ periclitante anxiati, quædam exonerant, vt cætera ſalua permaneãt: ita & nos cùm non habeamus ſaluandorum omnium negotiorum certitudinem, deſpicimus ex his quædam, ne cunctorum patiamur diſpendia.*

2 Pendet & diſpenſatio ex humanitate, & miſericordia quadam æquitatem habente, diſpenſantis, ſi habeat legis poteſtatem, quam, cùm poſsit exercere, nõ debet recuſare ſupplicanti, cum quilibet teneatur eſſe miſericors, ca. non ſatis, 86. diſt. ita tamen temperanda, ne in occaſionem delinquẽdi cõuertatur: & aliquãdo denegãda, c. nitor, 50. diſt. ea. erga, 1. q. 1. aliquando permittenda, ca. ſi quis presbyter, & cap. domino, 50. diſt. Si ſine iuſta occaſione vel cauſa concedatur, non diſpẽſatio ſed diſsipatio: ſi cauſa exiſtente cõcedendi, denegetur, crudelitas dicetur. Summus Pontifex, princeps, aliusq́ue qui poteſtatem habet, eius cõditionis eſſe debet, quam propoſuit Deus Lucæ c.12. verſi. 42. *Fidelis*, inquit, *diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore, tritici menſuram.* Tria ibi conſideranda, quòd ſit fidelis, quòd prudens, & diſpẽſet in tempore; in fide diſpenſat, ſi iuxta voluntatem Dei, non contra, ſibi commiſſam poteſtatem diſtribuat, & exerceat. Prudẽs, ſi omnia quæ prouidenda, & conſideranda ſunt, ante diſpenſationem diſcutiat & examinet, & temere non indulgeat.

3 Sicq́ue quidam dixerunt diſpenſare nihil aliud eſſe, quàm diuerſa penſare ſeu conſiderare & perpendere. gloſ. ad cano. requiritis, §. niſi rigor, 1. q. 7. facit ca. neceſſaria, 6. eadem 1. q. 7. ibi, *& ſic canonum paternorum decreta librare, & retro præſulum deceſſorúmque noſtrorum præcepta metiri, &c.* Tẽporum etiam qualitates, mores diuerſos adferunt, & remedia noua deſiderant, quæ in tempore rectè diſpenſata, Reipublicę Chriſtianæ adferunt incrementum & ſubſidium: omiſſa verò, eius lapſum minãtur & ruinam. Quod Leo 1. Papa ſcribit epiſto. 90. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, in ca. fin. 14. diſti. *Sicut*, inquit, *quædam ſunt quæ nulla poſſunt ratione conuelli: ita multa ſunt quæ aut pro neceſsitate temporis, aut conſideratione ætatum oportet temperari: illa conſideratione ſemper ſeruata, vt in his, quæ aut dubia fuerint, aut obſcura, id nouerimus ſequendum, quod nec præceptis Euãgelicis, nec decretis ſanctorum Patrum inueniatur contrarium.* Et in c. quoniam quicquid, 1. q. 7. *Quoniam quicquid ab alterutra parte eſt iudicatum, omni videmus peruerſitate confuſum, temporum neceſsitate perſpecta: hac ratione decernimus, ad veniam peruenire quod geſtum eſt, &c.*

4 Cauſa in ſumma aliqua rationabilis debet eſſe diſpenſandi: alioquin ſi ſine cauſa fiat diſpenſatio, non dicetur diſpenſatus tutus apud Deũ, vt ſcribit gloſſa ad c. non eſt, de voto. quam ibi ſequuntur Doctores, & Panor. ad c. ſignificaſti, nu. 8. de electio. & ad c. cùm adeo, de reſcrip. maximè ſi diſpenſatio ſit eorum quæ ſunt iuris diuini, vt de voto, iuramento, & ſimilibus, in quibus contrà diſpenſatus ex cauſa tutus eſt apud Deum, nec diſpenſatus in voto caſtitatis, vt ait Innocentius ad c. cùm ad monaſterium, de ſtat. mon. Quanquam in cauſis quæ ſunt iuris poſitiui, receptum ſit, ſumm. Pontificem poſſe, quamuis non ſoleat, ſine iuſta cauſa diſpenſare, vt valeat diſpenſatio, & diſpènſatus ſit apud homines & Deum tutus in conſcientia, eò ꝙ ſum. Pontifex, aut princeps, neq; ſuis, neque prædeceſſorũ ſuorum ſubiiciatur legibus, ca. fin. §. his ita reſpondetur, 25. q. 1. l. digna vox, de legib. C. Placuit & in diſpenſationibus caſuum iuris poſitiui ſum. Pont. vel principis non exigi cauſæ cognitionem neceſſariò, vt notat Innocent. ad d. c. cùm ad monaſterium, Panor. ad c. diuerſis fallaciis, de cleri. coniug. ſi verò inferiores diſpenſent, exigi. gloſ. ad ca. requiritis, §. niſi rigor, 1. q. 7. gloſ. ad c. 2. de ſchiſmat. & ibi interpre.

5 Attamen Panor. ad c. non eſt voti, de voto. excipit pluralitatem beneficiorum, vt non poſsit in ea diſpenſare ſummus Pontifex, vel ſaltem non debeat, ſine legitima cauſa. Conſentit Iohãnes Andreas ad ca. de multa, de præbend. quia omnia bona Eccleſiarum ſunt Dei, c. cum ex eo, de electio. in Sext. ca. expedit, 12. q. 1. ca. quoniam quicquid, 16. q. 1. c. cauſa, de verbo. ſign. & ideò quoad Deum, non eſſet tutus ſine cauſa taliter diſpenſatus, vtputà ſi ei vnum beneficium ſufficeret. Atque idem Panor. ad c. conquerente, de cleric. non reſident. ait, quòd habens beneficium quantumcumque ſimplex, quod per ſe ſufficit ad vitam beneficiati, non poſsit aliud tenere cũ eo ſine peccato mortali, ſecundùm gloſs. ad c. dudum, in 2. de electio. quod verũ dicit ibidem Panormita. ſi propter ſe beneficium habet: contra ſi ſibi collata eſſent plura beneficia, non ſui ratione, ſed propter vtilitatem Eccleſiarum: veluti quia eſt homo induſtrius, & bonæ conſcientiæ, vt & notat Ioha. Andreas ad c. cũ iamdudum, de præbend. in quo caſu poſſet eſſe tutus in diſpẽſatione quoad Deum, non etiam ſi pro ſua vtilitate: vt notat Panor. contra gloſſam in d. c. dudũ. cùm nec Pontif. ſumm. ſine graui peccato poſsit Eccleſię bona ſine cauſa alienare, ca. non liceat Papæ, 12. q. 2. Et in hoc violaretur non tantũ ius poſitiuũ, ſed etiam diuinum, ſecundũ Hoſtienſem & Iohan. Andreã ad d. c. dudũ. Infert proinde Panor. ad d. c. non eſt voti, de voto, quòd religioſus eſt tutus quoad Deum, cum quo diſpenſat ſum. Ponti. vt tranſeat ſine cauſa ad latiorem regulã, vel vt præficiatur curatæ Eccleſiæ, ſi non ſit aptus exercitio curę & officio prædicandi. Et gloſs. in ca. monachi vagãtes, 16. q. 1. notat, religioſum promotum ad Eccleſiam ſecularem, non vt proſit, ſed vt pręſit, peccare mortaliter, quia facit contra votum ſuũ. Quibus diſtinctionem adiiciendam cenſeo, gloſſæ primæ extrauag. Iohannis 22. execrabilis, de præben. dum ait, tutum eſſe à periculo animæ illum cum quo etiã ſine aliqua cauſa rationabili ſum. Pontifex diſpenſauit ad plurà beneficia, quia inquit prohibitio pluriũ beneficiorum, non à Deo,

ſed à conditore canonis qui diſpenſare poteſt, pendet, atqui ſanior Panormitani diſtinctio & aliorum mihi videtur, conſideratis rationibus, per quas pluralitas beneficiorum ſanctiſsimè interdicta eſt, de quibus Deo fauente agemus ſuo loco poſtea.

6 Iuſtæ diſpenſationum cauſæ ſex numerantur in cano. requiritis, 1. q. 7. ex intuitu tẽporis, perſonarũ, pietatis, neceſsitatis, vtilitatis, euẽtus rei, q̃ poſſunt referri ad tria capita, neceſsitatis, pietatis, & vtilitatis rerum, vel perſonarum, vel Eccleſiarũ. Meminit ſummarie c. tali coniugio, 1. q. 7. de his. *Tali coniugio*, inquit, *generati, Eccleſiaſticis ordinibus non applicentur, niſi fortè eos, aut maxima Eccleſiæ vtilitas, vel neceſsitas poſtulet, vel euidens prærogatiua commendet.* adde ca. fin. §. fin. 25. q. 1. De neceſsitate temporum adhuc in c. quoniam quicquid, ca. neceſſarium, 1. q. 7. Et hanc cauſam iuſtam vrgentis neceſsitatis diſpenſandi, ex pluribus ſacrę paginæ locis docet ca. f. §. his ita reſpondetur, 25. q. 1. ob illam Deus prę̨ter literam prohibitionis diſcipulos ſabbatho terentes ſpicas, leuãdę cauſa famis defendit, D. Matth. c. 12. Diſpenſatus Dauid propoſitionis panes ob famẽ manducarę, 1. Reg. c. 21. quos alioquin non licebat niſi ſolis ſacerdotibus mãducare, Leui. 12. facit regula iuris, quod nõ eſt licitũ, de reg. iur. apud Gre. Facit neceſsitas, vt ex duobus malis ineuitabilibus propoſitis, id reſoluamus quod minori nexu obliget. ca. duo mala, & c. nerui teſticulorum, 13. diſt.

7 Ad diſpenſationem ex neceſsitate pertinet permiſsio ſeu tolerantia aliquorum, quæ ſi non permitterentur vel tollerentur, generarent ſcandalũ, vt dum diſsimulatur vindicta multitudinis peccantis, vt ſtrages multa euitetur: & animaduertitur tantùm in paucos, ca. quoties à populis, 1. q. 7. ex Innocentij 1. epiſtola 22. ad Epiſcopos Macedonię: ſimile exẽplum in epiſtola 50. D. Auguſti. ad Bonifacium Epiſcopum, in ca. vt conſtitueretur, 50. diſti. & ca. conſiderandum, eadem 50. diſt. alia exempla in ca. comeſſationes, 44. diſt. ca. licet, 45. diſtinct. ca. plerumque, 11. quęſt. 3. ca. noli, 23. quęſt. 1.

8 Ceſſante neceſsitate itaque impulſiua, ceſſabit diſpẽſandi ratio, c. quod pro remedio, c. ſi quis Epiſcopus, 1. q. 7. c. quod pro neceſsitate, 1. q. 1. c. de Syracuſanæ, 28. diſt. ca. neophytus, 61. diſt. cum ſimilib. facit ca. cũ ceſſante, de appell. l. adigere, §. quamuis, de iure patrona. videlicet, ne poſthac, ceſſante neceſsitate, aliis ex ea cauſa quibus diſpenſatum olim, amplius diſpenſetur. Cæterùm iam diſpenſatio ex ea cauſa vigente facta, etſi ea poſteà ceſſauerit, non erit conuellenda à re vel perſona in quibus indulta. vt c. ex tua, de filiis presbyter. facit quod notatur in ca. de his, de accuſat. cùm beneficium principis perpetuò manere debeat. c. debet, de regul. iur. in Sex. c. ſuper gratia, de offic. lega. in Sex. & liberum ſit beneficium conferre vel non, conceſſum autem reuocare non liceat, l. in commodato, §. ſicut, commod. Pand. ca. vni. de commod.

9 Ratio & cauſa pietatis, diſsimulationem & diſpenſationem habet aliquando pœnarum: veluti ob cauſam ſenectutis, vel ſimplicitatis, vt loquamur cum ca. tanta nequitia, 1. q. 7. & ca. tanta nequitia, 86. diſt. c. hoc ſit, ca. tempora, 26. q. 7. vbi & gloſſa explicat, interdum pietatẽ dici ratione naturę, vt quia natura noſtra fragilis ſit, exercenda ſit pietas ea cauſa diſpenſationis, in ca. antiqui, 33. q. 2. Eò pertinet quoque innocẽtia pueritiæ, propter quam diſpenſatur in c. placuit, 1. q. 4. Religionis fauor ad pietatem quoque pertinet, ob quem diſpenſatiuè permittitur monacho nouitio breuiori tempore ordinum ſuſceptionem accelerare; item & laico probatæ vitæ, ca. monachus, 77. d. cũ ex vtilitate ſit Eccleſiæ ſemper ordinem ex perſonis eſſe cõpletum, l. generaliter, 3. §. ſpurios, de decurionib. lib. 50. P. tit. 2. permittitur & Abbatibus monachos ſe mutuo percutientes abſoluere, in c. cum illorum, 32. de ſentẽ. excom. & cũ ordinatis à non Epiſcopo diſpenſatur, vt poſsint miniſtrare in ordine, in c. 12. ſi qui vel temeritate, 1. q. 7. *Et*, vt Papinianus ait, *ſumma & præcipua eſt ratio quæ pro religione facit.* l. ſunt perſonę, 43. §. fin. de religio. & ſumpt. fun. lib. 11. P. ti. 7.

10 Vtilitas aliquãdo perſonarum, neceſsitati iungitur, & æquè facit legitimam diſpenſationem, c. ipſa pietas, 23. q. 4. c. in cauſis, 19. de re iudica. li. 2. ti. 27. dict. ca. tali coniugio, 1. q. 7. eò forſan referenda diſpenſatio, quæ fauore illuſtrium & literatarum perſonarum circa plura obtinenda beneficia conceditur, in c. de multa, 28. de præb. ca. execrabilis, eo. tit. in Extrauagantibus Ioha. 22. quia ſecundũ qualitatem perſonarum ſunt beneficia conferenda. ca. non cogantur, 41. diſt. ca. Vulterranæ, & ſequẽ. 12. q. 2. vtilitas eſt & Eccleſiæ, & rerum eius conſideranda. d. c. tali coniugio, can. & ſi illa nonnunquã, 1. q. 7. multa enim propter vtilitatẽ Eccleſiæ recepta & ſtatuta ſunt. ca. ſine exceptione, 12. q. 2. c. cum pro vtilitate, 16. q. 1. ca. expoſuiſti, de pręb. c. dudum, de reb. Eccleſ. nõ alien. Quemadmodum & leges ciuiles, pleraque admittunt, ſingulari iure, propter vtilitatem, vt in l. ſed an viæ, 12. de pignor. lib. 20. P. tit. 1. l. ſeruitutes in magna, 14. de ſeruitut. titul. genera. Nec indignum obſeruatione puto cauſas prędictas eſſe veras debere; alioquin pręſuppoſitas & falſas, nõ habere diſpẽſationẽ validam, nec eam impetratam, ſi cauſa vera nõ ſit, prodeſſe impetrãti. glo. ad c. quia circa, de cõſang. & affi. in fin. c. dudũ, in 2. §. inſuper, de ele. & obreptio, & ſubreptio vitiant ipſo iure gratiã, c. ſi dignitatẽ, de pręb. in Cle. c. dudum, de priuile. vt minor impetrans veniam ætatis, nõ aliter ſibi prodeſt, niſi cauſæ ſint verę, & eas coram ſuo ordinario veras eſſe probauerit. l. 2. in princ. de his qui ven. æta. impet. C. & authoritas perperam interpoſita, habetur pro non interpoſita. l. nulla eſt differẽtia, de author. tutor. P. vide tamẽ deciſ. Rotę 2. *vtrũ vnio facta*, tit. de reb. Eccleſiæ non aliẽ. in antiq. Et hæc de diſpenſatione in genere dicta ſint, de qua plura videnda apud Speculatorem titulo de lapſis & diſpenſationibus, §. 1. & 3.

11 Proponamus nunc ſingulariter quædam reſcripta diſpenſationum, & cauſas ſpeciales quibus gratiæ earundem diſpenſationum illuſtrabuntur.

De diſpenſatione ad beneficia quæ iure communi ab aliquo teneri non poſſunt. Cap. XVI.

Argumentum.

1 *Iure communi nemo duo beneficia tenere poteſt.*
2 *Ratio prior, quia plurium officium non poteſt exequi.*
3 *Secunda, quòd pluralitas dat vagandi occaſionem.*
4 *Tertia, quia non ſeruatur hoſpitalitas.*
5 *Quarta, quia minuitur cultus diuinus.*
6 *Quinta, ad euitandas ruinas Eccleſiarum.*
7 *Sexta, quòd officia ſingula ſingulis committenda.*
8 *Diſpenſatio ſimplex ad plura beneficia, nõ extenditur ad iam poſſeſſa ante diſpenſationem.*
9 *Diſpenſationis ad plura beneficia impetratio non elidet maculam ambitionis impetrantis.*
10 *Diſpenſationes ad plura beneficia exoſa, & per importunitatem extorta.*
11 *Diſpenſatio habendi plura beneficia præſupponit plura quæ diſpenſatione eliduntur.*

1 IVre communi nemo duo beneficia curá animarum habentia, tenere poteſt, ſeu duas Eccleſias Parrochiales, aut duas dignitates, ſicuti ſcriptũ eſt 1. ad Titum cap. 1. *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virũ.* Prohibent iura Põtificia habenti beneficium aliud conferri, c. quia in tantum, 5. ca. ad hæc, 13. c. cùm non ignores, 15. c. cùm iamdudũ, 18. c. ſuper, 35. de præbẽ. c. quia nonnulli, de cleric. non reſident. c. 1. §. neque duas, de exceſsib. prælat. cap. fin. §. fin. de relig. domi. c. cum ſingula, 32. de præb. in Sex. c. ſanctorum, ca. fin. §. omnino, 70. diſtinct. c. vni. §. ſed & hoc, 18. quæſt. 3. ca. per laicos, §. fin. 16. quæſt. 7. ca. 1. ca. clericum, ca. vnum, 21. quæſt. 1. In concilio Lateranenſi, habito ſub Innocent. 3. c. 29. relato in c. de multa, 28. de præb. vbi mentio fit de alio concilio Lateranenſi idem ſtatuente, habito ſub Alexand. 3. ſum. Pontif. ca. 13. Idipſum firmatum concilio Tridentino ſeſsio. 7. de reformatione, c. 2. & 4. & ſeſsio. 24. de reformat. ca. 17. Atque in prędicto c. 2. ſeptimę ſeſsionis ſtatuitur, vt nemo quacumq; ſit præditus dignitate, gradu aut præeminentia, plures metropolitanas Eccleſias in titulum aut commendam, aut alio quouis nomine recipere, aut ſimul tenere audeat. Sanctiſſima Eccleſiæ conſtitutio, cui plures rationes ſuffragantur, partim relatæ in c. execrabilis, de præb. in Extrauagantib. Iohannis 22. quas non pigebit propter abuſum aduerſum eas, referre.

2 Prior, quia plerumque vnus, qui vnicum quãuis modicum officium vix implere ſufficiens ſit, plurimorum ſibi vindicat ſtipendia, quæ multis literaris viris, vitæ puritate pollentibus, qui mendicant, poſſent ſufficere, idem in ca. 3. de cleri. non reſident. ca. 38. presbyteros, 16. quęſt. 1. nec aliunde virus hoc ſerpit quàm ex mera auaritia & ambitione inſatiabili & execrabili ſecularium & religioſorum, cui quãto plus indulgetur, tanto plus eſt importuna in petitione, & magis nocet cauſæ ſpiritali. d. c. execrabilis, cui addenda l. ſi quemquam, de Epiſcop. & cler. C.

3 Secunda ratio, quòd per pluralitatem beneficiorum paratur vagandi occaſio, d. c. execrabilis, & c. quia in tantum, de præb. vagatio verò multũ periculoſa clericis, quibus iniuncta aſsiduitas in Eccleſiarũ locis, vt horis & officiis canonicis inſeruiant. ca. Eleuterius, 91. diſtin. & maximè periculoſa monachis hæc vagatio. d. ca. cùm ſingula, de præb. in Sex. c. vt periculoſa, ne clerici vel monach. cano. quidam, 16. q. 1. l. generaliter, C. de Epiſco. & cler.

4 Tertia, quia abſentib⁹ præpoſitis Eccleſiarum, non ſeruatur hoſpitalitas quæ eis iniuncta eſt, in ca. hoſpitalem, 42. diſt.

5 Quarta, quia ſubtrahitur & minuitur cultus diuinus, circa diuerſas Eccleſias, perſonis illarum diſtractis, c. quia ambitioſam, de reſcript. in Sext. cum tamen potius ſit augẽdus, c. ex parte, de cõſtitutio. & ideò propter neceſsitatem cultus diuini reuocari poſsũt perſonę ad proprias Eccleſias, quamuis diſpenſatæ antea fuerint pro abſentia. ca. cum ad hoc, de cleric. non reſidentib. quemadmodum ob aliam neceſsitatem Eccleſiæ propriæ. in c. tuæ, eo. tit.

6 Quinta addenda, quòd abſentibus prælatis & præpoſitis Eccleſiarum, illarum commodis, honoribus & priuilegiis detrahitur, vt carentibus defenſorum auxilio, & in iuribus ſuis & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat prędeceſſorum: & quod magis dolendum eſt, animarum cura negligitur, & vitiorum ſentibus fomentum periculosè præbetur. d. c. execrabilis. neque aliunde aditum faciliorem hæreſis in gregem Dominicũ habuit, quã ex præpoſitorũ abſentia & incuria, qui ſuis redditibus multiplicandis potius quã ſaluti eius inuigilabãt. Lupus enim deſtitutum paſtore legitimo gregem inuaſit, fugientibus mercenariis vicariis, ad quos non pertinebat cura de ouibus. Miſera ingluuies & ſolicitudo Eccleſiaſticarum perſonarum, quæ numerant diligentius, curantque magis ſolicitè redditus, quàm oues.

7 Sexta ratio, quòd ſingula officia & beneficia ſint ſingulis conferenda, ca. cũ ſingula, 89. diſ. ca. cum ſingula, de præb. in Sex. c. præterea, eo. tit. apud Gregor. non vni duo: quemadmodum nec iure ciuili, vni duo habere vel gerere officia, conceditur, potiſsimùm quorum exercitium ſit perſonale. l. hi quidẽ, qui militare poſſ. lib. 12. C. l. nemo, de aſſeſſor. C. l. hac parte, de proxim. ſacror. ſcrinior. li. 12. C. l. libertus, §. prę ſcriptio, ad municipa. P. aut habere locũ in duobus collegiis, l. 1. §. fin. de colleg. illici. P. ſiquidẽ nullũ eſt beneficium tam exiguum, aut tenue, quod non beneficiati exigat aſsiduitatem ſeu reſidentiam, quam ſi non præſtet, beneficio priuari poteſt, & alij illud dari, qui reſidere velit, & poſsit, ca. conquerente, 6. ca. inter, 10. ca. fin. de cler. non reſid. c. peruenit, in 2. de appellatio. Impoſsibile autem

eſt natura humana vnam & eandem perſonam duobus aut pluribus locis ſimul & eodem tépore & modo adeſſe, l. 4. de in ius voca. P. Diſtincta etiam cum ſint Eccleſiarum beneficia, & diuerſis erunt aſsignanda, vt in c. 1. 13. diſti. Atqui turbari videtur ordo politiæ Eccleſiaſticæ, & ſacræ hierarchiæ, cùm vni duorum munera dátur; non ſecus quàm ſi cùm in corpore ſint membrorum diſtincta officia, vni duorum miniſteria adiudicétur, quod & obſeruauit c. cum ſingula, 89. d. Quocirca quamquam pleniſsime in beneficiis principum aliàs gratia ſit explicanda, ca. cum dilecti, de donatio. ca. olim, de verbor. ſignific. l. beneficium, de conſtitutio. princip. tamen literæ ſuper beneficiis impetratæ debent, cũ ſint ambitioſæ, reſtringi, c. quamuis, 4. de præben. in Sex. Exempla proponentur ex c. 3. de offi. ordin. in Sex. lib. 1. tit. 16. vbi ſingularia deciduntur; primùm, vt qui plura beneficia poſsidet incõpatibilia, teneatur propter periculum animarum, quod inde ſequitur, docere ordinarium de ſua diſpenſatione intra tempus ab eo conſtitutum, alioquin ſi non fecerit, cõtra poſſidentem perinde poſsit procedi, ac ſi nullam haberet diſpenſationem, & aliis conferri. Secundò, quòd ſi ſufficiens ſit diſpenſatio, nõ turbetur poſſeſſor. Et ſi inſufficiens videatur vel dubia, conſulatur ſummus Pontifex, ſuper interpretatione eius. Tertio, vt non conferatur beneficium aliud plura iam poſsidétibus, etſi oſtendatur quòd poſſit aliud conferri, niſi poſsint illud cum poſſeſsis obtinere; vel ſi prioribus renũciauerint, aliter collatio non valeat.

8 Tradit & Panormita. ad c. ad aures, & Felin. ad c. poſtulaſtis, de reſcriptis. diſpenſationem ſimplicem, non facta mentione beneficiorum ante impetrationem poſſeſſorum, non extendi ad beneficia iam obtenta, quæ verior videtur ſententia ea quæ contrarium putat, Paulus Caſtren. in l. & in litibus, de teſta. mil. C. per l. ſi quis filio, §. irritum, de iniuſt. rupt. ſic etiam legitimatio ſobolis, non firmat electionem electi illegitimè aliàs nati, nec purgatur vitium eligentium: quia non retrotrahitur, ſecundùm Baldũ in Margarita, quæſt. 15 probat & c. ſi gratioſè, in verbo, *retinere*, de reſcrip. in Sext. niſi verba diſpenſationis faciant mentionem de beneficiis iam obtentis, & ſit dictum, *Non obſtáte quod illa beneficia habeas, tecum diſpenſatur.* Tũc enim diſpenſatio prodeſſet ſuper obtentis, certè & tutius erit inſpicere verba diſpẽſationis, videndus Speculator, in titu. de lapſis, §. dicendum, verſi. *ſed pone*, Rebuff. tracta. nomina. quæſt. 15. num. 34.

9 Diſpenſatur porrò in pluralitate beneficiorum, nõ ideo tamẽ omnino malam ſuſpicionem quam incurrunt impetrantes elidũt, ſaltem non omnes, propter ambitionem ob quam huiuſmodi diſpenſationes reſtringuntur, in c. ſi gratioſe, 6. de reſcr. in Sexto. c. 1. 2. de filiis presbyter. c. quia in tantum, de præben. Et propter ſuſpicionem valdè vrgentem auaritiæ, c. 3. de cleri. non reſiden. videtur & genus quoddam negationis habere plures Eccleſias, c. clericus ab infanti, 21. quæ. 1. Eſt & ſuſpicio adulterij ſpiritalis potiſsimum in prælaturis, in quibus connubium cenſetur ſpiritale cum prælatis, & inter corporalia, de translat. Epiſcop. Sicut enim duas vxores citra infamiam & adulterium habere nemo poteſt, l. 2. de inceſt. nup. C. ſic nec duas Eccleſias, c. ſicut alterius, 7. quæſt. 1.

10 Atque in d. c. execrabilis, additur eò magis exoſas eſſe diſpẽſationes ad plura beneficia, quod per importunitatem ſæpè extorquentur, potius quàm concedantur, quare & ibidem reuocantur; quod per importunitatem vt plerumque nõ concedenda male concedantur, pro quo & facit l. 1. de petit. bon. ſublat. lib. 10. C. c. deteſtanda, de conceſſ. præb. in Sex. c. cum in iuuentute, de purga. can. ca. quia per ambitioſam, de reſcrip. in Sext. Et extorſio habet inuitam conceſsionem, liberalitatem neſcit, violentiam redolet. l. fideicommiſſa, §. ſi rem, de lega. 3. Pand.

11 Cæterum ad elidendam hanc indignam probo viro ſuſpicionem, oportet primum diſpenſationem fieri in his quæ alter teneri iure non poſſunt, dehinc ab eo qui habet poteſtatem; & poſtremò, ex iuſtis veriſque cauſis diſpenſandi.

12 Vim diſpenſationis ad duo incompatibilia Gomes eſſe air ſuper Regul. Cancellar. de non iudicando iuxta formam ſupplicationis, quæſt. 15. vt etiam qui ea poſsidet cum ſimplici ſignatura tutus ſit, nec ea poſsint impetrari; quod & ſeruatur in Gallia, facitque gloſ. ad Clem. dudum, in fin. incipi. *verbo, de ſepultur.* Num autem in foro conſcientiæ quis tutus ſit plura poſsidens cum diſpenſatione ſua, certè cauſa docebit.

De beneficiis quæ ſine diſpenſatione teneri poſſunt aut nõ poſſunt. Cap. XVII.

Argumentum.

1. *Duo beneficia aut officia ſine diſpenſatione teneri nequeunt.*
2. *Poteſt quis poſsidere vnã Eccleſiam in titulum, aliam in commendam.*
3. *Commendæ natura.*
4. *De commenda duplici, perpetua & temporali.*
5. *De commenda data ab Epiſcopo, & ad quantum tempus debet fieri.*
6. *Per commendam datam à ſummo Pontifice reſeruatio fit.*
7. *Commendæ ſeu præceptoriæ ordinum alia à ſuperioribus.*
8. *Iure communi beneficia annexa ſine diſpenſatione poſsidentur.*
9. *Ex penuria clericorum Eccleſiæ duæ vni clerico data.*
10. *Ex penuria quoque Eccleſiarum duæ vni clerico data.*
11. *Num ſi vna præbenda per ſe victui non ſufficiat, liceat aliam habere, & de cõſuetudine plures poſsidendi.*
12. *Damnatio reuelata eius, qui admittebat pluralitatem beneficiorum, & de aliis.*
13. *Duæ dignitates vel perſonatus ab vno teneri nequeunt.*
14. *Incompatibile vnum duobus præeſſe monaſteriis, vel*

vel parrochiis,& alia duo beneficia, &c.

15 *Monachus ſine diſpenſatione non poteſt praeſſe monaſterio, & Eccleſiæ parrochiali.*

16 *Quo anno profeſsio regulæ fieri debet.*

17 *Caſus in quibus monachus poßidet cum regulari Eccleſiam ſecularem.*

18 *Beneficium regulare non poſsidet non profeſſus regulam.*

19 *Reſcripta ad plura beneficia poſsidenda ad quot beneficia extendantur.*

1 OPortet ergo diſpenſationem accedere in poſsidendis duobus beneficiis, c. ordinarij, 3. de offi. ordin. in Sext. quæ alioquin iure communi non poſſunt poſsideri, cùm ſine canonica inſtitutione poſsideri non poſsint, ca. 1. de regul. Iur. in Sex. Quemadmodum ſine codicillis principis duo officia vel magiſtratus non poſſunt teneri, aut ſine eius permiſsione, l. vni. vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares poſt adminiſtra. depoſitam, &c. C. lib. 1. tit. 49.

2 Iure cõmuni ſine diſpenſatione quis duas poteſt poſsidere Eccleſias, vnam in titulum, aliam in cõmendam, c. dudum, 54. §. fin. de electio. ca. 2. ca. qui plures, & ca. fin. 21. quæſt. 1. in ea enim, in qua habet commendam, non dicitur prælatus, ſed procurator. gloſ. in dicto ca. qui plures, can. obitum, ca. Cathinenſis, 61. diſt. & qui commendauit, poteſt reuocare, quia nihil aliud eſt commendare quàm deponere. l. commendare de verbo. ſignifica. l. Lucius, §. 1. depoſit. in ca. ne quis arbitretur, 22. quæſt. 2. c. 1. depoſi. vide ca. nemo deinceps, 15. de electio. in Sex. & ibi gloſſam in verbo, *commendare*.

3 Iuſtiſsima eſt ratio, quare commendatum non impediat quominus quis poſsit poſsidere in titulum beneficium aliud, ſi quis vteretur commendato eo modo & lege, quibus beneficia ex primæua inſtitutione ſolebant commendari: at cum quis hodie commendato perinde ac titulari vtatur, fruaturque, omiſſa lege commendationis, valdè periculoſa quoad Deum mihi videtur ſine diſpenſatione commendati cum titulari poſſeſsio, relinquam tamẽ iudicium etiam hac de re in poſterum perpendendum ſummis Pontificibus & collatoribus, & qui agitant caſus conſcientiæ.

4 Interim referam naturam commendæ. Eam in primis inuenio temporalem & perpetuam. Vtrique commune erat antiquitus, vt qui Eccleſiam in commendam accepiſſet, teneretur Eccleſiam conſeruare in eo ſtatu quo ei data fuiſſet, nec poſſet quicquam ab eo minuere, & acceptum in vtilitatem Eccleſiæ conuerteret, de ſuperfluo ſuæ vitæ & clericorum prouideret, ca. de monachis, de præben. ca. obitum, ca. Cathinenſis, 61. diſt. & ita cõmendatarius erat non prælatus, ſed procurator tantum propriè Eccleſiæ commendatæ, cuius habebat legitimam adminiſtrationem, ca. relatio, 21. quæſt. 1. ca. cum nobis olim, 2. §. fin. de electiõ. Datur ad tempus beneficij commenda ab Epiſcopo: ad tempus, & ad vitam quoque commendatarij à ſummo Pontifice, in cõcilio Lugdunenſi in c. nemo, 15. de electiõ. in Sex. Lex commendis Epiſcopalibus hæc impoſita eſt. *Nemo*, inquit, *parrochialem Eccleſiam alicui non conſtituto in ætate legitima & ſacerdotio* (obſerua qualitatem perſonæ commendatarij) *commendare præſumat, nec tali etiam* (obſerua rem & beneficium commendandum, & cauſam commendandi) *niſi vnam, & euidenti neceſsitate & vtilitate ipſius Eccleſiæ ſuadente. Huiuſmodi autem commendam, vt præmittitur, rectè factã, declaramus vltra ſemeſtris temporis ſpatium non durare* (obſerua tempus cõmendæ Epiſcopalis) *ſtatuentes quicquid ſecus de commendis parrochialium Eccleſiarum actum fuerit, eſſe irritum ipſo iure.*

5 Notat ibi gloſ. ad verbum, *commendare*, in commenda illa ab Epiſcopo commiſſa, vocandos eſſe quorum intereſt bona Eccleſiæ conſeruari, per l. de vnoquoque, de re iudica. P. l. nam ita, de adop. P. l. in cauſæ, de minoribus. P. ca. ad hæc, de offic. Archidi. cuiuſmodi ſunt patroni Eccleſiarum, ca. filiis, 16. quæſt. 7. Sufficit autem ſemel fuiſſe vocatos, vt ſi contumaces ſint, nõ oporteat illos ſecundò vocare, ca. perlatum, qui filij ſint legitimi. Fit commenda ad tempus maius quàm ſex menſium à ſummo Pontifice, vt in d. ca. obitum, & ca. Cathinenſis, 61. d. fit & ab eodem ſummo Pontifice ad vitam commendatarij, & hæc commenda habere videtur titulum beneficij ſaltem hodie, vt ait Gomes ad regulã de triennali poſſeſſore: cum diſpenſatione tamen ſi regulari ſeculare beneficium datur in commendam; vel contrà, regulare ſeculari, in quo deſiit eſſe in vſu ius antiquum, per quod (vt diximus ex cano. obitum, & ca. Cathinenſis, 61. diſt.) commẽdatarij erant tantum œconomi & adminiſtratores, & erat beneficium commendatum ſua natura reuocabile, vt notat Rota deciſ. 243. in antiq. incip. *Nota quod vbi beneficium*, & hodie commendatum ita à ſummo Pontifice pro titulo tenetur, & quando moritur commendatarius, vacat per mortem: contra primæuam naturam commendæ, quæ mortuo commendatario, non cenſetur vacare beneficium per mortem eius, ſed tantum commenda, & vacabat eo modo quo ante commendam vacabat: verùm tamen hodie, cùm commendatarius à ſummo Pontifice factus moritur, beneficium reuertitur ad primam naturam; nempe ſi ſeculare commendatum fuerit regulari, vt poſsit conferri ſeculari, non regulari, ab ordinario, vel à ſummo Pontifice per præuentionem, qui tamen poterit, ſi velit, eadem authoritate iterum in commendam conferre: ordinarius tamen non poſſet alteri conferre, quàm perſonæ eius qualitatis cui debebatur ante commendam. Fredericus de Senis tracta. permut. q. 15. Gomeſius ad regulam Cancellariæ de veriſimili notitia, quæſt. 6.

6 Doctores tamen Vltramontani aſſerunt, per commendam beneficium eſſe reſeruatum ſummo Pontifici, nec poſſe conferri ab ordinario vacatione adueniente per renunciationem, vel per mortem, neque ipſum commendatarium poſſe renunciare ſine authoritate ſum. Pont. à quo habuit, Panor. in ca. cum olim, de rerum permuta. quòd per commendam videatur facta reſeruatio,

notat & Rebuf.in praxi beneficior. & materia cõmendæ,nu.59. Quod,vt ipſe ait, in Gallia non ſeruatur, cùm illæ reſeruationes, & omnes aliæ ſimiles Pontificiæ, ſint ſublatæ, titulo de reſeruationi. ſublatis, & in principio tituli de collatio. in Concorda. & conſtitutionibus comitiorum Aureliæ habitorum,anno 1561. arti.32. Quocirca in Gallia, facta renunciatione in manibus ordinarij de beneficio commendato,poteſt ordinarius illud conferre alteri clerico ſeculari, vel regulari,ſecundùm naturam beneficij quæ erat ante commendam, quia commenda extinguitur vbi beneficium relinquit perſonam commendatarij, & reuertitur ad ius commune,vt ait Fredericus de Senis prædicto loco,& Ruſæus tracta.de commendis,quæſt.6. ſequitur & inde improbatio ſententiæ Vltramontanorum dicentium beneficium commendatum non poſſe,niſi coram ſummo Pontifice, renunciari,vel ab alio conferri.

7 Non cõfundemus tamen hîc præceptorias ſeu commendas ordinis militum hoſpitaliorũ Sancti Iohannis Hieroſolymitani, vel aliorum ordinum, vt Sancti Antonij, cum prædictis commendis. Nam beneficia ordinum hoſpitalium & aliorum, quæ commendæ nomine dicuntur,naturam propriam habent beneficij regularis, & conferuntur perſonis ordinis tantum, vt ſcribit Staphilæus in 8.forma gratiarum expectatiuarum: meminit harum præceptoriarum militum D.Iohannis,c.dudum, 31.de decim.Panor.ad c. cauſam,de electio.

8 Secundò,iure communi ſi vna præbenda alteri annexa ſit,vel vna ab altera pendeat, ſine diſpenſatione, vnus vtramque rectè poſſidere poterit, d.ca.dudum, in 2.de electio.& cap.eam te,de ætа. & qualitat.c.extirpandæ,§.quia verò,de præben.c. ſuper eo,6.co.tit.in Sex.annexa ita vnum faciunt beneficium,d.c.cum ſingula, de præben.in Sexto.

9 Tertiò,olim in penuria clericorum,in villis & extra ciuitatem, vnus duabus aliquando præponebatur Eccleſiis, ca. 1. 21. quæſt.1.in fine. ob eandem enim penuriam quædam alia permiſſa fuerunt, quæ alioquin nõ erant licita.c.priſcis,55.diſt.

10 Quartò, aliquando propter paupertatem Eccleſiæ, quæ per ſe proprium non poteſt alere Curionem, eadem datur & iungitur alterius viciniæ Curioni:vnde & plerumque fit vnio.can.vnio, 10. quæſt.3.ca.ſicut vnire, de exceſſ.prælat. Concilio Lateranenſi ſub Leon. 10. ſeſſ.9. de reform.curiæ. c.eum re,de ætat. & qualit. vide concilium Trid. ſeſſio.21.de reformat.c.5.

11 Quintò, notat Gofredus ad ca.3.de cleric. non reſid. quòd de iure quis poteſt habere plures præbendas,quarum altera per ſe non ſufficit. Facere videtur pro ea ſententia c.conquerente,7. de reſt. ſpoliat. lib.2. tit.13. ibi, *Non debere ſine manifeſta cauſa ſpoliari beneficiis ſuis.* Melius c. cum teneamur, 6.de præbend. & in c.gratia, 7. de reſcrip. in Sex. in illis verbis, *Si talia ſint beneficia quæ ſimul nequeant de iure teneri, habere non poteſt vtraque ſcilicet.*& ibi notat gloſ. ad verba,*de iure teneri*,ex Speculatore titulo de legato,§.reſtat, verſic. *illud autem*,poſſe dici,ſecundùm Innocentium,qui hoc tenet ad ca. dudum, de electio. & ad ca. cum iam dudum, de præbend. habere plura beneficia non curata, & quæ de conſuetudine vel ſtatuto reſidentiam non requirunt, non eſſe peccatum, nec contra iura; conſuetudinem autem probari per ſummum Pontificem ex quo illam tolerat, niſi in vna & eadem Eccleſia duas præbendas habere quis vellet, nam hæc conſuetudo vt corruptela reprobatur in ca.1.de conſuetu.in Sexto. Excuſat conſuetudo,quod ad Eccleſiã militantẽ pertinet, vt quis poſsit tenere plura beneficia ſimplicia non requirentia reſidentiam continuam,ex conſuetudine vel ſtatuto Eccleſiæ: & quod ad Deum pertinet, dummodò qui habet, alioquin ſit dignus, prouidus,& literalis iuxta qualitatem beneficij,ita quòd illa idoneitas inducere poſſet ad diſpenſationem concedendam: tantùm enim operatur conſuetudo, quantum diſpenſatio. Alioquin ſi nõ ſit idoneus talis,conſuetudo non excuſaret, quoad Deum in peccato, quia eſſet contra ius,irrationabilis,reipub. obnoxia,ideò non excuſaret,c.mala conſuetudo,& tota ferè 8.di.ca.fin.de conſuet. Non excuſaret etiam conſuetudo,vbi eſſet nimia pluralitas beneficiorum aut præbendarum, gloſſ. in d.ca. dudum,de electio. Innoc.in d.ca.cum iam dudum,& ideo peccat, inquit Innocen.mortaliter tenens beneficia ſimplicia plura, quorum vnum per ſe ſufficeret,vel vt ibidem notat Panor. quando quis lucri faceret ſibi fructus ad vtilitatem priuatam, & ad augendum patrimonium. Siquidem & ad hunc effectum non valeret conſuetudo & eſſet irrationabilis, c.nulla ratio, cum ibi nota. de præb.ca.diaconi,93.d. Atque iura,quæ innuunt in hoc valere conſuetudinem, intelligenda ſunt quando ea diſponit ſolum circa potentiam retinendi plura beneficia ſimplicia, ſine nimia multitudine;non etiam,vt quis pro arbitrio plura retinere poſsit,& diſponere de fructibus illorum. Panor.in ca.cum Eccleſiaſticæ,de exception. Neque etiam in caſibus prædictis valeret diſpẽſatio quoad Deum,& in foro conſcientiæ: niſi facta fuiſſet ex iuſta & rationabili cauſa. gloſ.in c.non eſt, de vor. hæc fusè proſequitur gloſſ. antiqua, in §. cui rei,ad verb.*pluralitatis*,de col. in Pragma. ſanctio.

12 Legi in libro tamen inſcripto de proprietatibus apum, exemplo 17. aliquando Lutetiæ anno Domini 1238. tempore venerabilis Epiſcopi Pariſienſis Guillelmi,ab eodem conuocatã omnium profeſſorum & doctorum ſacræ Theologiæ ſocietatem in Eccleſia fratrum Prædicatorum, & ibi propoſitam quæſtionem & maturè diſputatam & fuſiſsimè de pluralitate beneficiorum: & tandem concluſum, duo beneficia, ſi vnum illorum valeret quindecim libras Turonẽſes,cum ſalute æterna teneri nõ poſſe: & ita determinaſſe prædictum Epiſcopum Hugonem, ordinis Prædicatorum, qui poſteà fuit Cardinalis,Guerricũ,Ganfredum, de Rupella, & alios plures, & omnes magiſtros Theologiæ, exceptis duobus magiſtris,Philippo Cancellario Pariſienſi, & Arnoldo poſteà Epiſcopo Ambianenſi. At accidiſſe vt ſub mortem Philippus Cancellarius admoneretur à prædicto Guillelmo Epiſcopo, vt cederet ſingulari opinioni de pluralitate beneficiorum,& omnia beneficia

vno

vno excepto in manus Eccleſiæ reſignaret, quod ipſe tenuit, reſpondens ſe velle experiri vtrum eſſet damoabile beneficia plura tenere. In qua ſententia cũ fuiſſet mortuus, apparuiſſe dicitur prædicto Epiſcopo, & declaraſſe ſe inter cæteras cauſas, ob ſingularem ſententiam de pluralitate beneficiorum, fuiſſe morte æterna damnatum. Refert & dicti libelli author, exemplo 18. exemplum alterius ſimile, qui cũ admonitus ſub mortem de relinquendis pluribus beneficiis, id non feciſſet, poſt mortem apparuit ob ſolam præbendarum cauſam morti æternæ ſe adiudicatum teſtatus, & exemplo 19. refert Petri Comeſtoris ſanctæ Mariæ Eccleſiæ Pariſiẽſis cãtoris, & aliorũ clariſsimorum virorum teſtimonia, dicentium mortale & damnabile eſſe, dummodò vnum cõpetens ſit, plura beneficia poſsidere. Et interrogatum Gregorium 9. ſum. Pontificem, ſi poſſet de plenitudine poteſtatis cum plurimorum beneficiorum detentoribus diſpenſare, reſpondiſſe, Nõ poſſum niſi ſuper vexatione tantum poſsidentiũ diſpenſare. Subiungit & exemplo 20. plurium canonicorum & Archidiaconorum hiſtoriam, qui morte impia mortui ſunt, vt beneficiorum pluralitate conferti.

13 Inter beneficia, quæ ab vno & eodem teneri nõ poſſunt per ſe, quæve dicuntur incompatibilia, ſunt dignitates duę, vel perſonatus, c. ad hæc, 13. c. præterea, 14. de præb. Eccleſiæ plures Parrochiales, c. quia nonnulli, 3. de cler. oon reſi. cum dignitate, perſonatũ, & prerogariua aliqua, c. de multa, de præb. fuítque impoſita pœna amiſsionis eius beneficij vbi quis non aſsidet habenti ſine diſpẽſatione duas dignitates, duos perſooatus, duas Eccleſias parrochiales. d. c. quia nonnulli, & c. cõquercote, 6. de cleri. non reſid. & priuatio poteſtatis conferendi pro illa vice ei qui habenti dignitatem vel perſonatum vel Parrochialem Eccleſiam, aliud ſimile beneficium ſciens prudẽnſque contulerit iiſdem iuribus. Data aliquãdo electio ei qui beneficium incompatibile cum iam poſſeſſo ſuperimpoſuiſſet, dimittendi quod vellet, c. referente, 7. & ca. præterea, de præben. ea. eam te, de æta. & qualita. Quemadmodum & hodie, ſi quis grariam beneficij impetrauerit à ſummo Pontifice, non facta mentione beneficij quod ei ignorãti ante impetrationẽ Epiſcopus cõtuliſſet, poteſt eligere, cùm vtrumque retinere non poſsit, quod voluerit, ea. graria quam, 7. de reſcrip. in Sex. verũ iure nouo ſuperinduceenti beneficium incompatibile beneficio poſſeſſo, non datur optio vel electio retentionis, ſed adepto ſecundo, ipſo iure vacat primum, vt conferri alij poſsit. Et ſi quis contenderet vtrumque retinere, vtroque priuaretur. c. de multa prouidẽtia, 27. de præb. c. dudum Eccleſia Rothomagenſi, 54. de electio. Intelligitur porrò quis priuatus primo beneficio adeptione ſecundi, ſi modò adeptus ſit poſſeſsionem pacificam ſecundi, non anteà, d. ca. de multa, vide Clement. ſi plures, de præbend. vel quando per illum ſtetit quominus adeptus pacificam fuerit, ca. licet canon, de electio. in Sext. niſi forſan adeptus ſecundum beneficium, oon poſſit ex priuilegio alicuius percipere interim fructus, quo caſu, & primum retinet, nec vacat, ca. ſi tibi conceſſo, de præbend. in Sext. Sed & excipit Panor. num. 12. & ſequent. poſt gloſſ. Innocent. & alios ad ca. de multa, caſus in quibus adeptione ſecundi beneficij ipſo iure non vacat primum: vt adeprione Epiſcopatus, non vacant poſſeſſà beneficia ante conſecrationem c. cùm in cunctis, de electio. ſi quis calore iracundiæ ſecundi poſſeſsionem adeptus, poſteà eum ſtatim pœniteat: nam retinet primum. arg. c. ex literis, de diuort. c. ſi quẽ pœnituerit, §. notandum, 2. q. 3. Si deinceps quis in primo beneficio expenſas de ſuo patrimonio fecerit, habet ius retentionis, donec fuerit ſatisfactum. c. quicſique, 12. q. 14. Idémque ait Panor. in cap. fin. de pecul. cleric. eſt & alius caſus, ſi ſuperior clerici acceptantis ſecundum beneficium, non vult ratam habere omiſsionem primi, ſine cuius licentia non poteſt illud dimittere, vt in c. admonet, cap. quod in dubiis, de renunciat. Contrariam tamen huic iuri conſuetudinem ſeruari tradit Rota deciſ. 460. *Quæritur quanti temporis.* num. 3. in nouis. Addũt interpretes, ad hoc vt vacet primũ beneficiũ per adeptionem poſſeſsionis pacificæ ſecũdi, ſufficere ſi ab initio adeptus quis fuerit pacificè: nec prodeſſe ſi poſtea mota fuerit de eo lis, vt notat Panor. ad dict. c. de multa, num. 16. per notata in cap. conſtitutus, de appell. & in c. licet Epiſcopus, de prębend. in Sext. Calde. conſil. 5. tit. de præbend. Sufficit enim de facto habere pacificam, licèt lis de iure moueatur. Archi. ad c. licet, ad verbum, *pacificum*, de prębend. in Sex. l. vim facere, de vi armat. & Panor. eod. loco ex ant. ad ca. licet, addit, quòd ſi quis acceptauerit ſcienter beneficium litiginſum, inducitur vacario primi, licèt non habeat poſſeſsionem pacificam. Amittit & ius primi, qui ſecundi poſſeſsionem nactus etiam eſt, quamuis illo ideò priuetur. ca. eum qui, de præben. in Sext. Rota etiam ſtatuit deciſ. 61. incip. *Sufficit impetranti.* in nouis. ſufficere impetranti beneficium vacans per adeptionem poſſeſsionis pacificæ alterius beneficij, probare, quod ille, per cuius aſſecutionem impetrauit, ſit poſſeſſionem aſſecutus de facto, licèt violenter: quià vitioſa poſſeſsio faciat vacare priora beneficia, per d. ca. eum qui, de præbend. in Sext. Innoc. in ca. conſtitutus, de appell. & in prædicta deciſ. Rotæ 61. additur, requiri vt quis amittat primum, & vacet per adeptionem ſecũdi, vt ſecũdum pacificè poſſederit per duos menſes, iuxta ſentẽtiã Lapi ad c. commiſſa, de elect. in Sex. ſuper gl. quæ incipit, *aliquandiu*. cuius opinionem dixit ſe vidiſſe bis ſeruari in Rota. At remanet ſcrupulus ex iure nouiſsimo in ca. ordinarij, 3. §. fin. de offic. ord. in Sex. vbi collatio facta ei qui legitimè diſpenſatus non eſt, non facit vacare poſſeſſum beneficium, ſed nollius momenti ipſa eſt; cui tamen reſponderi poteſt, iam diſpenſatum eſſe poſſeſſorem ad plura beneficia, ſed non ſufficienter ad poſsidendum vnà nuperrimè collatum: nos autem in prædictis loquimur, quando vnum poſsidet, & aliud incompatibile ſine diſpenſatione nititur adipiſci. Diuerſitatis ratio, quia error eius qui ha-

bet diſpenſationem excuſare poteſt, dum putat ſufficientem diſpenſationem. Alterum verò carentem diſpenſatione non vtique: vel dicetem, nullam collationem ſecundi beneficij, ſi aliorum poſſeſsionem retineat, nec adipiſcatur ſecundi poſſeſsionem, vel ſi velit vtrumque poſsidere, vtroq; priuari: vel dicemus hoc iuseſſe nouiſsimũ.

14 Incompatibile cenſetur iure etiam vnum duobus monaſteriis præeſſe, ca. vnum, 21. quæſt.1. vt duas parrochiales Eccleſias habere, vt diximus dict.ca.gratia, de reſcrip.in Sex. Clem. vni.de offi. vica. Clem. gratiæ, de reſcript. habere duas vicarias perpetuas, ca.2. de offic. vicar. apud Gregor. Vicariam & perſonatum, ca.1.eo.titul. Duo etiam ſimplicia beneficia in vna Eccleſia, vt dicunt, ſub vno tecto, vt duos canonicatus, duas prębendas in vna Eccleſia collegiata vel Cathedrali, c.literas, de conceſsio.præben.c.1.de conſue. in Sex. Neque in illo caſu ſolet ſummus Pontifex diſpenſare, vt ait Alexander 6. in Regula de ſignatura gratiæ. Quando videlicet beneficia duo illa ſunt cõformia; vt duo canonicatus, duæ præbendæ; aliud quippe reſpondetur, ſi ſit diuerſitas inter illa, vt inter canonicatum ſimplicem & dignitatem in eadem Eccleſia; tunc enim non eſt incompatibilis duorum poſſeſsio, & ab eodem teneri poſsunt, etiam ſine diſpenſatione, d. ca.1.de conſue.in Sex. Sunt & incompatibiles duo canonicatus in diuerſis Eccleſiis, quia vterque requirit reſidentiam ſine diſpenſatione, c.non poteſt, 21.de præben. Incompatibile quoque, vt vnus habeat monachatum in diuerſis monaſteriis, & Abbas vnus diuerſis præficiatur, ca.monachũ, 20.quæſt.4.ca.vnum Abbatem, 21.quæſt.1.ex concilio Agathenſi, c.57. Incompatibile item vt Prioratus adminiſtrationes & officia vnius Eccleſiæ vel monaſterij conſueta per eiuſdem ordinis Monachos tegi, committantur abſque ſum. Pontificis, vel ſedis Apoſtolicæ authoritate, alterius monaſterij monachis gubernanda, ca.cum ſingula, 32.§.prohibemus inſuper, de præben.in Sex.c.in nona, vbi ratio, 16.q.7. Cum cauſa verò ſum. Pontifex ſolet cõcedere: vt ſi in monaſterio, vacãti muneri vel beneficio non ſit idoneus, aliunde idoneus accedat, c.ne pro defectu, de electio.ca indemnitatibus, eod.tit. in Sext. c.Abbate, in fi.de verb.ſign. Atq; tunc in diſpenſatione tranſlationis monachi alterius ordinis, clauſula ſupplementi profeſsionis ordinis cuius eſt beneficium, hoc modo. *Te de monaſterio* (putà Cluniaſenſi) *cuius monachus exiſtis, ad monaſterium Caſa Dei, authoritate Apoſtolica transferentes, ac decernentes ex nunc, vt monaſterij Caſa Dei cenſearis, & reciperis in monachum.* Neque enim tunc alia profeſsio exigitur quàm prior, ſi facta, vt oporret, fuerit, d.ca.indemnitatibus, & c.nullus, de electio. in Sexto.

15 Non poteſt ſine diſpenſatione etiam monachus præeſſe monaſterio & Eccleſiæ ſeculari, ca. presbyteris, 16.quæſt.1.atque concilio Lateranenſi interdictum monachis, ſeculare beneficium, vt clericis ſecularibus regulare habere, regularia regularibus, & ſecularia ſecularibus beneficia ſunt conferenda, c.2.de ſta.monac.c.officij, 38. de electi. c.cum de beneficio, 5. de præb.in Sext. c.1.de cappell.mon.§.volumus, de collat.in Concor.& concil.Trident.ſeſſ.24.cap.10. Et ægrè, vel nunquam beneficium ſeculare confertur monacho in commendam, priuſquam rectè antè cum eo diſpenſatum fuerit, & difficilius quàm diſpenſetur cum ſeculari clerico de beneficio regulari, quia monachus cenſetur mortuus Deo, quamuis Deo viuat, ca.monachi, & c.placuit, 16.quæſt.1. Ideò dum datur ei beneficium ſeculare, maximè quod habeat curam animarum, videtur miraculosè reuiuiſcere, vt ait Iohannes Staphilæus, in octaua forma expectatiuarum literarum: naturâ námque difficilis valde regreſſus à priuatione ad habitum. At quando ſecularis regulare beneficium adipiſcitur, non tam miraculoſum eſt, viuentem mortui ſubire formam, quamuis certè, vt verum fateamur, vtrumque videatur monſtroſum. Quemadmodum enim tale dicitur videre religioſum redire ad ſeculum, & cum ſecularibus conuerſari contempto clauſtro: ſic non minus monſtroſum eſt, videre ſecularem ſeculariter viuẽtẽ inter religioſos, maximè dum Prioratus, Abbatiæ & prælaturæ, & adminiſtrationes dãtur ſecularibus, ex quorum introitu omnis diſciplina monaſtica & regula deformatur, & paulatim contempta, & quotidie remiſſa penè intercidet, dum is præeſt qui nec regulariter viuere vult, nec vnquam didicit, vel expertus eſt. Quodammodo titulo tenus mortuus partim, vt monachorum caput; ex reliquo partim viuens ſeculo: & ſæpe certè aliud ingens monſtrum & portentum ſequitur, vt monachi omnes perſonati efficiantur: habitu vel veſtitu monachi, vita priores quàm ſeculares. Non auſim dicere, quod tamen experientia verum docuit, & tam frequenter, vt dicere non ſit iam plus ſcandalo, ſæpe vbi commendatarij ſeculares ingreſsi fuerunt Prioratus & Abbatias, ab initio exemplo prælatorum monachos in ſeculares tranſiiſſe, & dehine iuſto Dei iudicio exhauſtis monaſteriorum facultatibus, & in ſuos per commendatarios tranſlatis, vel conſumptis, deſertas remanſiſſe monachorum cellas, & collapſa tam ſplendida monaſteriorum ædificia, vnà cum iactura & interitu cultus diuini. Initium deſolationis huius fuerunt magnates, illuſtres perſonæ genere, ſed non virtute, in quarum gratiam diſpenſationes à ſummo Pontifice prætextu generis extorquebãtur. Quãto melius eſſet, & ſanctum abſtinere ab huiuſmodi commendis; & nobiles, qui beneficia Eccleſiaſtica venantur prætextu nobilitatis, profiteri religionem, & vitam monaſticam, cuius pinguedinem conſectantur! Tunc certè cæteris præferẽdi, qui cum nobilitate, & ordinem promouerent, nõ deſtruerent. Sanctiſsima eſt iuris diſpoſitio, vt non niſi profeſsi expreſsè regulã, regulare beneficium eius ordinis conſequantur. Clem. ne in agro Dominico, §.ſanè, de ſtat.monachor. c.nullus, de electio.in Sext. Et ita etiam fieri placuit Sanctis Patribus in Synodo Tridentina.ſeſsio.25.cap. 25.nec amplius dari beneficia regularia niſi regulam expreſsè profeſsis: ſtatutumque amplius non dandas commendas; & ſeculares, qui tunc haberent

commen

commendas, tenerentur ſucceſſorem eius ordinis eligere intra ſex menſes, aut religionem ordinum propriam profiteri, aut iis cedere, aut ipſo iure vacare cenſerentur. Lex hæc iuſtiſsima, ſed nunc etiam recenti eius partu, auaritia, cupiditate & ambitione eorum, qui concilium œcumenicum exequi omnibus viribus deberent, miſerè violata, verùm ad rem, quiſque onus ſuum portabit. Profeſsio hæc legitimè facta eſſe debet ſecundum tempus conſtitutum ætatis 14. annorum iure. In Gallia in maſculis 25. in fœminis 20. ex conſtitutione comitiorum Aureliæ habitorum attic. 19. niſi ſummus Pontifex diſpenſet ex certa ſcientia, vt ſcribit Rebuffus in Praxi beneficio. titul. de reſcripto, *perinde valere*, numero 53.

16 Decimumquartum annum profitentis maſculi & fœminæ 12. ſcilicet diſcretionis, ante profeſsionem exigit ius Pontificium, c. 1. de regulari. in Sex. cap. cum ſcimus, e. ſignificantibus. ca. cum virum, de regula. can. illud, 20. quæſt. 1. c. ſi in qualibet, 20. quæſt. 2. cum ſimilib. & annum probationis ante ca. Gonſaldus, 17. quæſt. 2. intra quem receptio prohibebatur & profeſsio, ſi tamen antè facta fuiſſet ex conſenſu Abbatis & monachi, probabatur & obligabat, ex c. Apoſtolicam, de regular. donec conſtitutum, ne accelerata obligaret, c. 2. de regul. in Sext. reſtrictaque cc. ad noſtram, cùm virum, poſtulaſti, eius tit. apud Gregorium. Et poſteà in concilio Tridentino ſeſsione 25. ca. 15. ſic de eo in hæc verba traditur: *In quacumque religione tam virorum quàm mulierum, profeßio non fiat ante decimumſextum annum expletum: nec qui minore tempore quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in profeßione ſteterit, ad profeßionem admittatur. Profeßio autem anteà facta ſit nulla, nullámque inducat obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obſeruationem, aut ad alios quoſcunque effectus.* Hincque conſtitutio Leonis, Nouella 6. vt decennis puer in monachorum numerum aſſumatur, antiquata. Quamquam non dubitem, ab infantia poſſe offerri à parentibus monaſterio pueros, vt iugum Domini conſueſcãt, vt Samuel paruulus oblatus à matre, 1. Reg. c. 1. & 2. & facit l. ſancimus neminem, grata nũc ordine reſtituta, 53. de epiſco. & cler. at non cenſeri verè monachum, antequam conſentiat in annis diſcretionis, vel non repugnet dicimus, vt cautiùs agatur in electione formulæ perpetuæ viuendi. Quare rectè D. Baſilius in Epiſtola ad Amphilochium, ca 18. decreuit, vt qui monaſticum habitum ambirent, 16. primum aut 17. ætatis anno, illo digni haberentur. Sic intelligenda 6. Synodus in Trullo, in cap. 40. dum mandat & monet ſuſcipi anno decimo qui vitam huiuſmodi capeſſerent. Verùm non ideo religioſos haberi, vel profiteri potuiſſe anno 10. regulam, eſt ſtatutum. Nam qui de rebus ſuis in ea ætate diſponere nõ poteſt ante 14. annũ, l. qua ætate, 7. de teſt. in P. quomodo de ſeipſo poterit iuſtè diſponere, & mancipio ſeruitutis ſe perpetuo, minor validè conſecrare, cùm multo maioris pretij ſit perſona rebus, l. iuſtiſsimè, de ædil. edict. P. cum etiam nihil officiat ei qui ad pretium participandum ſe venundari paſſus ſit, ſi minor hoc egerit? §. fin. de iur. perſo. l. 3. quibus ad liberta. procla. non lic. P. cum ſimilib.

17 Cæterùm in concluſione, ne religioſus ſecularem vel Parrochialem Eccleſiam habere poſsit, excipiendum cenſentiura, ſi Eccleſia, quæ curam animarum habet, ſit ipſius ordinis, cuius eſt monachus, vel ei ordini vnita per fundationem vel alio modo. Quo caſu ad præſentationem ſui Abbatis, monachus de ea Eccleſia poterit per Epiſcopũ inueſtiri, Clem. vt profeſſores, de regulari. aliter, ſi nec ordinis, nec ei vnita ſit, non poterit monacho ſine diſpenſatione dari, ca. alia, ca. monachus, ca. peruenit, 16. quæſt. 1. quamquam Eccleſia parrochialis ſecularis, ſit Abbatiæ ſubdita, vel ad eius præſentationem pertineat, quia & tunc alij quàm clerico ſeculari, ab Epiſcopo conferri non poteſt, ca. 1. & c. in Eccleſiis, 3. de cappell. monachorum.

18 Incompatibile rurſum eſt beneficium in perſona non profeſsi certum ordinem, ſi non conferri ſoleat aliàs aliis quàm profeſsis, ca. nullus, de electio. in Sext. Quare ad ſupplendum hunc defectum recurrendum erit ad diſpenſationem ſummi Põtificis, Clem. ne in agro Dominico, §. cæterùm, & §. ſane, de ſtat. monac. eſtque inſerenda illa clauſula in diſpenſatione principali, *Perinde ac ſi profeſſus eſſes*, &c.

19 Nec longè abeſt ab incompatibilitate, in vim diſpenſationis etiã velle quatuor, vel plura conſequi. Nam reſcripta, vt quis duo vel plura beneficia ſimilem curam habentia poſsit recipere, ſi ei aliàs canonicè conferantur & ea licitè retinere, vt in ca. 2. de filiis presbyter. in Sext. intelliguntur, vt talis diſpenſatio extendatur tantum ad quatuor beneficia, videlicet duo ratione dictionis appoſitæ, *duo*, & ad alia duo ratione dictionis. *plura*, vt notat gloſs. poſt caſum poſitum, & in notabilibus d. ca. 2. de filiis presby. vide & ca. non poteſt, 21. de præben. in Sext. Sed & obſeruandum quod ſcribitur in eo ca. non poteſt, 21. de præben. in Sex. vbi iiſdem verbis ſic ſcriptũ eſt. *Non poteſt diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorũ conceſſa, impetranti prodeſſe, qui aliquod quantuncumque beneficium ſubticuit in eadem. Illud autem Apoſtolicæ ſedis indultum, vt quis duo beneficia, curam animarum habentia, ſi aliàs canonicè conferantur eidem, poßit recipere, ac ſimul licite retinere; intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura poſt dictum indultum obtinere contingit eundem. Cum verò tibi (non obſtante quod aliud beneficium obtinere noſcaris) à ſede prædicta de aliquo beneficio prouideri contingit, per hoc tecum, vt primum beneficium cum ſecundo retinere valeas, non intelligitur diſpenſatum. Hoc enim ſolum prædicta operatur expreßio, quòd facta tibi gratia nequeat obreptitia iudicari.*

A quio

A quo diſpenſationes incompatibilis beneficij impetrandæ.

Cap. XVIII.

Argvmentvm.

1 *Diſpenſationes ad plura beneficia à ſummo Pontifice impetrandæ: & in quibus poßit Epiſcopus diſpenſare.*

1 Diſpenſationes ad beneficia à ſummo Pontifice proculdubio concedi poſſunt, qui poteſt ſolus, ſub conditione, ad tempus, & ex arbitrio beneficia conferre. c. paſtoralis, 7. q. 1. c. propoſuit, de conceſ. præben. At is hoc iure abſoluto non vtitur, cap. quam pio, 1. q. 2. ca. quamuis, 1. q. 7. notat gloſ. in c. ſi gratioſè, ad verba *Romano Pontifice*, de reſcr. in Sext. facit ca. præcepta, 55. diſt. ca. ſanctorũ, 70. diſt. gloſſa etiam ad c. de multa, ad verba, *per ſedẽ Apoſtolicam poterit diſpenſare*, de præben. diſpenſationem incõpatibilium beneficiorum ad ſolum Romanum Pontificẽ pertinere. facit c. dudum 2. de electi. quia illa verba videntur alios excludere: quod enim de vno dicitur, de aliis negatur, & cõtra. ca. qualis, 25. diſt. cap. nónne benedicimus, de præſumptioni. c. cũ Apoſtolica, de his quæ fiunt à prælat. ſine conſen. capi. l. cum ita, 1. de conditio. & demonſtr. P. Videtur tamen Iohannes decretorum interpres, ſequi contrariam ſententiam in gloſſa ad cano. ſanctorũ, ad verba, in duabus, 70. quo loci ex profeſſo, tuetur Epiſcopum poſſe diſpenſare in pluralitate omnium beneficiorum: ſed illa gloſſa improbatur & reprehẽditur, atque ibidem additio ſubiungit ſolum ſummũ Pontificẽ, iuxta capita iam citata, diſpenſare ad duas curatas Eccleſias, vel ad duas dignitates vel perſonatus: non videri tamen prohibitum diſpenſare circa ſimplicia beneficia. Zenzelinus quoq; de Caſſanis, in gloſſa Extrauagantis Iohannis 22. execrabilis, ad verbum *diſpenſatiuè*, de pręb. notat, ob prærogatiuam meritorum perſonæ, ſolum ſum. Pontif. diſpenſare in pluralitate beneficiorum, dignitatum, perſonatuum, officiorum, prioratuum, aut habentium curam animarum, & ſic intelligendum c. de multa, in fine de præbendis. verum ob cauſam vtilem & neceſſariam, poſſe Epiſcopũ diſpenſare, arg. c. cum uoſtris, §. ad hæc, de conceſ. præben. & c. tuam, de ætate & qualit. & ſic notare Hoſtien. ad d. ca. multa. licèt Bernardus ibidem aliter ſentiat. Tractat de hoc ipſo Speculator in titulo de legat. §. videndum, verſic. *ſed nunquid.* Hìc tamen non exiguum ſcrupulum obiicere videtur ca. 1. de conſuetud. in Sex. cum improbatur conſuetudo in Eccleſia etiam ab omni memoria ſeruata, qua Eccleſiæ canonici duos perſonatus, aut duas dignitates, aut præpoſituras, aut adminiſtrationes abſque ſedis Apoſtolicæ diſpenſatione poterant obtinere, aut duo officia perpetua, aut duorum alterum cũ reliquo inſimul & præbendam, & ne in poſterum ſine eiuſdem ſedis diſpenſatione liceat, prohibetur. Quibus Epiſcopo adimitur diſpenſandi facultas, quãquam ibi glo. ad verbum *Vnum officium*, dicat: ergo videtur de diſpenſatione inferioris à Papa, quod eam Eccleſiam qui vnicum perſonatum vel officium habet cum canonicatu & præbenda poſſit habere: & ſic poſſet opinio poſita per Bernardum quodãmodo approbari, relata in ca. literas, de conceſſion. pręb. in fine vltimæ gloſſæ. *Idem*, inquit, *credo, ſi hoc eſſet de ſtatuto & conſuetudine Eccleſiæ.* vt in c. eam te, de reſcript. vbi idem erat Archidiaconus & canonicus. Probat idipſum c. quia ſæpe, de præben. in Sext. c. poſtulaſti, de conceſſ. præb. cum ſimilib. ibi citatis iuribus, in quibus quis dicitur præbendarius & canonicus: attamen huic ſentẽtię gloſſę, videtur mihi aduerſari textus in c. literas veſtras, 9. de conceſſ. præbend. vbi reprobatur conſuetudo, per quam quis in vna Eccleſia poterat habere præbendas plures, & declaratur, adeptione ſecundæ vacare primam poſſeſſam ipſo iure: & proinde gloſſa vltima eius textus coacta eſt fateri Epiſcopum non poſſe diſpenſare, vt quis habeat plures Eccleſias vel præbendas intitulatas: contrà ſi quis recipiat beneficium ſimplex cum Eccleſia intitulata. Fredericus etiam conſilio 115. tradit Epiſcopum poſſe diſpenſare, vt quis poſſit habere canonicatum & altare ſeu beneficiũ alicuius cappellæ in eadem Eccleſia: & hoc ſequitur Panorm. in d. c. literas. Non poſſe autem diſpenſare ad duo conformia beneficia; vt ad duos canonicatus in eadẽ Eccleſia. Neque poſſunt etiam haberi ex diſpenſatione Epiſcopi, in eadẽ Eccleſia, duo altaria in titulum, ſecundùm Guillel. de Montelauduno: quia altaria quæ dantur in titulum perpetuum, ſunt beneficia. glo. in Clem. 2. de decim. Alia eſt Panormit. ſententia in d. c. de multa, num. 19. de præb. quòd tota difficultas poteſtatis diſpenſandi reduci poteſt ad vnam concluſionem, quòd ſolus ſummus Pontifex diſpenſat in pluribus Curatis, in aliis verò poteſt diſpenſare Epiſcopus. Innocentius idem ait, diſpenſare ſolum ſummum Pontificem in duobus curatis. In duobus autem ſimplicibus, vel ſimplici & curato Epiſcopum loci beneficiorum: & ſi ſint in diuerſis diœceſibus, vtriuſque diœceſeos Epiſcopum interuenire debere in diſpenſatione. Facit in argum. c. cum illorum, §. ſi verò Clauſtralis, de ſentent. excommun. Petrus & alij, vt Hoſtienſ. dicunt diſpenſationem propter neceſſitatem vel vtilitatem Eccleſiæ non intelligi prohibitam Epiſcopis, etiam incuratis, licèt contrarium ſeruet Curia. Poteſt addi ratio, quòd regulariter omnium Eccleſiarum diœceſeos diſpenſatio, cura & ſolicitudo, inſtitutio, deſtitutio, conceſſa eſt Epiſcopo eius, ca. omnes Baſilicæ, 16. quæſt. 7. ca. omnes Baſilicæ, de conſecra. diſt. 1. ca. cum & plantare, de priuil. ca. 1. de cappell. mon. cum ſimilib. Cæterùm videtur tutius & verius, diſpenſationem ad ſimplicia duo, non plura, & præbendas duas in diuerſis Eccleſiis, aliquando ex cauſa pertinere ad Epiſcopum: ſed ad plura ſimplicia, vel ad duo curata, duas dignitates, perſonatus, relinquẽdam eſſe ſummo Pontifici, cùm iſtæ diſpenſationes videantur impetrari ex ambitione, vel cupiditate, ſeu auaritia impetrantium, & ſic concilium Tridentinum nunc prohibet,

quocum

quocumque nomine beneficia incompatibilia tetineri, vel conferri vni perſonæ, cuiuſcunque ſit dignitatis. ſeſsio. 7. c. 2. & 4. & ſeſsio. 24. ca. 17. Eſt & poſt conciliũ hac de re Bulla expreſsè idipſum ne concedatur prohibens, Pij Papę 4. ſuper reſidentia prælatorum & aliorum beneficiatorum ſub data anni 1564. diei 7. Kalen. Decemb. anni Pontificatus eius 4.

De quibuſdam perſonis & cauſis, quibus diſpenſatur in pluralitate beneficiorum.

Cap. xix.

Argumentum.

1 *Diſpenſatio fit propter cauſam publicam.*
2 *Temere non ſunt priuilegia concedenda priuatis contra leges.*
3 *Ob benemerita in Eccleſiam conceduntur diſpenſationes ad plura beneficia: quid autem diſponat concilium Tridentinum.*
4 *Num ob illuſtres perſonas ſit diſpenſandum in pluralitate.*
5 *Non fuit finis inſtitutionis beneficiorum, ditare Epiſcopos ad pompam.*
6 *Olim nobiles ſua relinquebant, Eccleſiis mancipati, hodie Eccleſiæ bona ad ſua transferunt.*
7 *Explicatio c. de multa, de præben. circa nobiles & literatas perſonas. & iunge num. 12.*
8 *Explicatio extrauag. execrabilis.*
9 *Argentinenſium conſuetudo, de nobilibus tantum admittendis, reprobata.*
10 *Nobilitatis faſtus ab Eccleſia ſecedere debet.*
11 *Qua nobilitas in beneficiis probanda.*
12 *Perſona literata æquiparata nobilibus, & de ſcientiæ vtilitate.*
13 *Diſpenſatio debet habere veram cauſam.*

Panormitanus ad c. de multa, numero 8. de præben. in quæſtione, pro quibus diſpenſetur in pluralitate beneficiorum, *Conclude*, inquit, *breuiter, quòd diſpenſatio non debet fieri ob cauſam priuatam, ſed publicam, aliàs non diceretur diſpenſatio, ſed diſsipatio.* D. Thomas in prima ſecundæ, quæſt. 97. artic. 4. tradit diſpẽſationem fieri non debere; propter bonum priuatum: & diſpenſantem habere debere intuitum rationis boni vniuerſi, & cauſæ propter quam diſpenſat.

2 Singularia iura quidem aliqua Romani prudentes habuerunt, ſed eorum iuſtas, graues, ſingulareſque cauſas eſſe voluerunt ſingulari conſilio diſcuſſas: idipſum & Græcorum legiſlatores præſtiterunt, ne temere legum generalium, quæ omnibus ſufficere debent, vires conuellerentur, & vt ait Vlpianus Sophiſta, in enarratione orationis Demoſthenis contra Midiam, ὅπερ τὰ ἰδιωτικὰ τῶν δημοσίων ἐλάττω, cùm priuata publicis ſint minora. Fuit lex Athenienſium, μὴ νόμον ἐπ' ἀνδρὶ ἐξεῖναι θεῖναι, *Legem in ſingulas perſonas non licere conſtituere.* vt ait Demoſthenes contra Ariſtocratem: vetant & leges Romanorum ſacratæ, vetant & 12. Tabulæ, leges priuatis hominibus irrogari, id eſt, priuilegium, vt ait Cicero in oratione pro Domo ſua ad Pontifi. & in oratione pro P. Seſtio, ſcribit 12. tabulis ſancitum eſſe, vt neque priuilegium irrogari liceret, neque de capite, niſi centuriatis comitiis rogari. Et rurſum 3. de Legibus, tradit legem 12. tabularum tollere priuilegia, ne de ſingulis hominibus ferri poſſent, niſi fortè centuriatis comitiis, in quibus deſcriptus populus cenſu, ordinibus, ętatib⁹, plus adhibere videbatur cõſilij, quàm fusè in tribus conuocatus: leges publicæ ac communes ferri poterant, tributis centuriatíſve comitiis; in priuilegiis irrogandis maiorem quandam & curam, & religionem, & deliberationem adhibuerunt Romani. Præclarè ſanè & ſapiẽter: Priuilegiis, vt nihil eſt quod ſit legibus magis cõtrarium, ſic nihil erit in Republica pernicioſius, ſi aut temerè aut leuiter indulgeantur. Priuilegia diſpenſationes ſunt, illáque maxima, in pluralitate beneficiorum, concedenda contra tot rationes de quibus ante meminimus, quæ prohibẽt, & proinde cauſæ diſpenſandi non leues vel faciles eſſe debent.

3 Conſentiunt porrò iura, cauſam vnam diſpenſandi eſſe legitimam, dignitatẽ & bene merita erga Eccleſiam, quibus hoc fauore digni arbitrantur ob officia in vtilitatem Eccleſiæ exhibita. Ideo Cardinalibus hæc diſpẽſatio indulta in ca. execrabilis, de præben. in extra. Ioha. 22. vbi gloſ. ad verbum, *ſublimitatem eorum*, tradit priuilegia Cardinalium. Quo nomine commendatus fuit Centurio Deo, vt beneficium quod petebat facilius conſequeretur, D. Lucæ ca. 7. *Dignus eſt*, inquiunt ſeniores, *vt hoc illi præſtes, diligit enim gentẽ noſtram, & Synagogam ædificauit nobis.* Quod ſi abſolutè diſpenſatio ob benemerita fuerit conceſſa, non erit quærendum de cauſis merendi; ſatis enim meruiſſe, & digni putandi ſunt, qui non offenderint, l. cum quidam, 24. de lega. 2. facit c. fin. de præſum. concilium tamen Tridentinum, dum pluralitatem beneficiorum prohibuit, debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, ſeſsio. 24. cap. 17. decreuit & mandat, in quibuſcunque perſonis quocunque titulo, etiamſi Cardinalatus honore fulgeant, obſeruari, vt in poſterum vnum tantum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur. Quod quidem ſi ad vitam eius cui confertur, honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodò perſonalem reſidentiam vtrumque non requirat, conferri. Hæcque non modò ad Cathedrales Eccleſias, ſed ad alia beneficia, tam regularia quàm ſecularia quæcumque, etiam commendata, pertinere, cuiuſcunque tituli ac qualitatis exiſtant, &c. Et ibidem traditur Eccleſiaſticum ordinem peruerti, quando vnus officium plurium occupat clericorum. Quæ ratio & aliæ, quæ beneficiorum pluralitatem deteſtantur, habere poſſunt locum in Cardinalibus & illuſtribus perſonis, ſi quędam alia vtilitas vel neceſsitas Eccleſiarum aliud non ſuadeat.

4 Et certè qui illuſtriores ſunt, & in maiori di-

gnitate

gnitate conſtituti ipſa dignitate contenti eſſe debēt, nec eius prętextu pauperum clericorum, qui ſiderent in Eccleſiis, in modum harpiarum victum rapere, & Eccleſiis ipſis prætextu nobilitatis exhauſtis, & pecuniis eorroſis, alibi tranſlatis, exanimes, & cultu diuino Eccleſias priuatas, vt viduas relinquere. Huc pertinet pulchrum dictum Symmachi ſummi Pontifi. in Synodo ſext. Romana, relatum in ca. 57. in canonibus 16. q. 1. Valde (inquit) iniquũ & ingens ſacrilegium eſt: vt quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel requie, vel ſalute animarum ſuarum, vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab iis à quibus maximè ſeruari cõuenit maximè Chriſtianis & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à principibus & primis regionũ, in aliud transferri vel conuerti. Chriſtus Eccleſiã principibus defendendã commiſit, c. principes, 23. q. 5. non inuadendam, & eam idcirco tenentur defendere, non contra alios ſolum, ſed contra ſeipſos multò fortius. c. nulli Epiſcoporum, 16. q. 1. ca. nulli fas, 19. diſ. ca. vni. de na. ex libero ventre. ar. l. altius, ſi ſeruit. vind. Non debēt ſummi Pontifices, neque, vt opinor, ſolent, ad nutriendam amplam illuſtris viri ſuppellectilẽ, equitatum, curiã, & alia neſcio quæ ad pompã ſeculi potius quàm ad vtilitatem, ſplendorẽ, & ſanctitatẽ Eccleſiæ pertinentia, Eccleſias tres, quatuor, quinque, neſcio an innumeras ſpoliare, vel exhaurire, vtq; vnius nobilis crumena tumeat, hoc enim eſſet prætextu religionis augendæ, ipſam religionem ſuffocare; prætextu vnius, infinitas propemodum animas deſtitutas paſtore proprio, præcipites in infernum agere; ob vnius nobilis victum, locorum pauperes innumeros fame necare: ob caſtrum vnius nobilis quantumuis religioſi fouendum, innumera ædificia magnifica templorum, monaſteriorum & aliarum Eccleſiarum deiicere, quum deſtitutæ proprio paſtore, & abſente deglubente omnia, ædificia ruinam minentur. Fuerunt ex Apoſtolis Domini aliqui nobiles, fuerunt illuſtriſsimarum familiarum illorum ſucceſſores, verùm illi tantum abeſt, vt Eccleſiarum bonis, quæ ſunt patrimonium Chriſti, & pauperum, ditari, & ſplendidiores apparere voluerint, quin contra, ſua quibus tales erant, Eccleſiis donarunt, vel ſecularibus proximis reliquerunt.

5 Sed neque beneficiorum inſtitutio finem habuit vel ſcopum, vt ditentur prælati, vt cum duobus, tribus, quatuor, decem, vel 15. 20. 30. 50. vel amplius equitibus ſtipentur, vt magnificam curiam habeant, ſplẽdidè viuant, ſibi coacerueut: Sed vt ſi nõ habeãt in patrimonio vnde viuãt, ſe & neceſſarios muneri deputatos alant, ca. vt presbyter, de vita & hone. cler. c. nemo, de conſe. d. 1. c. placuit, 1. q. 2. cætera largiantur & diſtribuant pauperibus clerie s, & aliis indigentibus. Quæ pulchrè docet D. Hier. ad Nepotia. epiſt. 2. vnde ſumptus ca. 71. gloria Epiſcopi, 12. q. 2. D. Ambroſ. lib. 2. de Offi. ca. 28. vnde ſump. can. 70. aurum, ca. 12. q. 2. facit c. quæcunque, 10. q. 1. ca. 1. 10. q. 2. ca. expedit ſequentibus, 12. q. 1.

6 Quantum mutatus eſt, ſi hoc fiat, ſtatus rectus Eccleſiæ à priſco! Olim quippe nobiles, qui in clericatum & Eccleſiaſticum miniſterium tranſibant, fiebant ſpontè tales, vt ex diuitibus eſſent pauperes, dicentes *ecce reliquimus omnia.* DD. Matth. c. 19. verſ. 17. Marci c. 10. verſ. 28. Lucæ 18. verſ. 18. iuxta præceptum Dñi, *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.* D. Marc. c. 10. & D. Lucę 12. & alibi, *Qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poterit eſſe meus diſcipulus.* Hodie autem quantum mutati ab illis qui tranſeũt ex ſeculo ad munus Eccleſiaſticũ, vt fiant ex diuitibus ditiores, & ex pauperibus diuites? Nónne rubore ſuffundũtur dum intelligunt bona Eccleſiæ eſſe eleemoſinas, & in eleemoſinas diſtribuenda eſſe animarum peccatium redemptiones, miſerabilium perſonarum vota? quæ laus nobili & ingenuo viro poteſt eſſe, cornicem agere Aeſopicũ, & ornari peccatorum aliorum donis. Quæ ſecuritas conſcientiæ eſſe poteſt, niſi obduruerint, deuorare fame pereuntium cibos? bona Dei ſacrilego more ſua facere? Quæ eſt ſufficiens cautio diſpẽſationis, quæ poſſit ſtimulos, imò furias conſcientiæ tantæ impietatis placare. Miſera hominum cõditio! Rerum publicarum Chriſtiani ſplendoris deploranda omnibus lachrymis ſubuerſio! dum nobiles, qui Eccleſiæ debent auxilium & vitam, ipſimet Eccleſiam ſub religionis perſonata facie, expilant. vix vnus filius illuſtri vel nobili perſonę natus eſt, quin ſtatim eo ad id non abutatur, & non curet ei Abbatiam, Epiſcopatum vel aliud pingue beneficium conferri, & aliud illi poſtea, nullum finẽ habens, addi. Quorſum, quæris? non eſt quòd dicamus, res ipſa loquitur: vt ſplẽdius viuat, & magnificentius, & domus tota proximorum diteſcat redditibus: non vt Eccleſiæ ſanctitas, religio, cultus, diſciplina, clerus, populi cura, pauperum diſpenſatio augeatur; hæc enim ſtatim, vbi manus iniectæ ſunt in Eccleſias, paulatim concidunt.

7 Quare igitur dices ꝙ d. ea. de multa, de prę b. & extrauagans Iohannis, 22. execrabilis, eo. ti. aiunt, circa ſublimes perſonas & literatas, quæ maioribus beneficiis ſunt honorãdæ, cũm ratio poſtulauerit, per ſedem Apoſtolicam poterit diſpenſari. Reſpondebo ibi non nobilitatis aut literaturę tãtum habitã rationem: ſed dictum, *cùm ratio poſtulauerit*, quam triplicem dicimus, vtilitatem Eccleſiæ, neceſsitatem, & prærogatiuam perſonæ, vbicumque iactura religionis non fit, & augeri poteſt diuinus cultus, nobilitati maiora priuilegia ſolent conferri, vt in tempore ſtudij triennij, quod minus quinquennio ſtudentibus nobilibus ſufficit, ad gradus & nominationes Academiarũ & ad beneficia. §. præterea, §. cùm verò, de collat. in Concord. §. videlicet, eo. tit. in Pragma: ſanct. Multa ſunt priuilegia nobilitatis, de quibus Andre. Tiraquell. tractatu proprio de nobilitate. Rebuffus ad d. §. cùm verò, ad verbum *nobilitatis.* gloſſa ad d. c. execrabilis, ad verba *generis claritatem.* Nobilitas námque generis habet præſumptionem, virtutis quoque edoctæ à maiorum exẽplis & inſtitutis, vtraque eſt illa nobilitas generis

eum

cum virtute coniuncta, non ea, quæ ſolo generi innixa eſt, quæ ſi ſine virtute eſt in nato, dedecori eſt progenitoribus. vide Lucam de Pēna, ad l. mulieres, de dignitati. lib. 12. C. & ad l. militantibus, de decurio. lib. 10. C.

8 Sed & illud obſerua in Extrauagante illa execrabilis, §. nos autem, tantum agi de Cardinalibus & de filiis regum, vt circa illorum beneficiorum pluralitatem diſpenſate duntaxat liceat, excipiuntúrque ibi duo genera, per verbum *duntaxat*. Cardinalium, propter merita in Eccleſiam & labores: filiorum regum, propter generis ſublimitatē. vbi gloſſa ad verba illa, *Dūtaxat exceptis*, ait, *Hæc verba tollunt dubium, ſi quod fieret, an Cardinale inferior, putà Patriarcha, Primas, Archiepiſcopus, Abbas, vel filius inferioris rege, putà ducis, comitis, diſpenſatione obtenta, poſſit gaudere cōtra hanc decretalem: & dic quòd non, per hunc textum & per ea quæ notaui ſuprà in verbo cuicumque.* Hæc ibi gloſ. ſic verbum *duntaxat*, appoſitum alibi in priuilegiis regibus, reginis & filiis eorum conceſſis duntaxat, alios nobiles quantumuis illuſtres non comprehēdit. vt in c. ne aliqui de indultis, 5. de priuileg. lib. 5. Sex. tit. 7. Atque ſi quis pertinaciter velit defendere ſublimes perſonas in c. de multa, & Extraua. execrabilis, accipi pro nobilibus omnibus, obiiciam ſublimitatem non cōgruere omnibus, ſed primi gradus nobilibus: gradus enim nobilitatis ſunt, & vnus alio illuſtrior dicitur & nobilior, quia bono melius, l. vbi autem nō apparet, de verbo. ob. Nobilitas maior in Imperatore, rege, quā in duce, comite, marchione, quare ſublimitas hîc explicatur ab interpretibus quibuſdam inclyta nobilitas, rurſúmque non ſufficit inclytam eſſe nobilitatem, in dicto c. de multa, ſed oportet alioquin idoneam miniſterio Eccleſiaſtico, & ita literatam, honeſtè & caſtè viuentem, alioquin fauor ille in perniciem & ſcandalum eſſet Eccleſiæ, contra intentionē diſpenſantis, & canonis permittētis diſpēſationē. Vt certè ambitione vel auaritia, quidam nobiles hodie carere non poſſunt, qui priuilegia conceſſa filiis regum, & Cardinalibus, vſurpare non erubeſcunt, circa diſpenſationes pluralitatis beneficiorum incompatibilium, prætextu quòd nobiles ſint genere, quaſi verò nobilibus omnibus datum eſſet priuilegiū, & cū aliter res ſe habeat, & certè præſumptio hæc abuſu quotidiano Eccleſię maximè nociua, in dies in perniciem diuinarū ſanctionum, ruinam cultui diuino, ſi non corrigatur abuſus, ſerpit: vt non immeritò in concilio Tridentino repetita ſit prohibitio pluralitatis in cuiuſcumque dignitatis vel prærogatiuæ perſona, etiamſi Cardinalatus præſtantia polleret. Quare in c. de multa, in §. fin. permiſſa diſpenſatio circa ſublimes & literatas perſonas, & prærogatiua perſonæ, ad nobiles non filios regum trahenda non eſt, nec ea erat mens concilij Lateranenſis, ob nobilitatē generis perniciem irrogare Eccleſiis.

9 Atque ideò Gregorius 9. in ca. fin. de præbend. improbat conſuetudinem Eccleſiæ Cathedralis Argentinenſis, quam dicebat Capitulum inuiolabiliter obſeruatam, iuxta quam nullum niſi nobilem & liberum, & ab vtroque parente illuſtrē, honeſtæ conuerſationis & eminentis ſcientiæ, in ſuum conſortium hactenus admiſiſſent. Additque rationem, quod nō generis, ſed virtutum nobilitas gratum Deo faciunt, & idoneum miniſtrum, ad cuius regimen, non multos ſecundum carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles & pauperes: eò quod non eſt acceptio perſonārum apud Deum, & vix ad culmina dignitatum, nedum ad præbendas, viri eminentis ſcientiæ valeant inueniri, quare huiuſmodi capituli exceptiones reiecit. Facit quòd apud Deum, de cuius cultu in beneficiorum cura agitur, non gradus elegantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur, c. ſicut excellentiam, 23. q. 4. nec conſiderandum quis maior ſit in ordine, ſed quis iuſtior, ca. non loca, c. multi, 40. diſt. nō loci, nō generis nobilitate, ſed virtute vniuſquiſque ſibi gratiam comparat. Deinde extra paradiſum factus, hoc eſt, in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa quæ in meliore loco, hoc eſt, in paradiſo facta eſt, inferior reperitur. vt ait D. Ambroſius lib. de paradiſo, cap. 4. & refertur in cap. 9. illud autem, 40. diſt. Vndecumque nati legitimè, dummodò honeſtæ fuerint vitæ, admittendi ſunt ad beneficia, ca. nos qui, 40. diſtinct. ca. vndecumque, & cap. numquam, 56. diſtinct. ca. ad decorem, de inſtitution. nec ſanguini, ſed vitæ meritis ſunt conferenda. ca. Moyſes, 8. q. 1. Pulcherrima & docta diductio apud D. Auguſtin. tractat. in diuum Iohannem, vnde ſumptus can. 2. 32. q. 4. qua probatur generis nobilitatem non eſſe inſpiciendam in deferendis muneribus Eccleſiaſticis, & ex patre & matre nobili, bonos & peſſimos naſci filios.

10 D. Hierony. ad Damaſum Papam, cuius verba in ca. 25. quoniam vetuſto, 24. q. 1. *Faceſcat inuidia Romani culminis* (ſcilicet in re Damaſe) *recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo crucis loquor.* Et ibi gloſ. ad verbum, *inuidia. Cùm duo*, inquit, *certarent de electione, & vnus allegaret ignobilitatē alterius, alter reſpōdit. Piſcatori Petro fabri filio, ſucceſſorem quærimus, non Auguſto.*

Nobilitas faſtum, faſtus litem parit, armat.
Lis odium; capiunt hæc tria mortis iter

Cæteris tamen paribus, nemo ambigit nobilem ignobili pręferendum, Panor. ad c. venerabilis, de præbend. Bal. ad l. nemini, de aduocatis diuerſor. iudicio. C. Felinus ad cap. ſuper eo, de teſti. contrà ſi cætera paria non ſunt: vt prædicti notant interpretes, & gloſ. in regula Iulij 2. in vltima parte. Rebuffus tracta. nominationum, quæſt. 21. numer. 9.

11 Quomodo probāda ſit nobilitas, & quę nobilitas cōſideretur in beneficiis, vide præd. Rebuff. ad §. cùm verò, ad verbū, *nobilitatis*. de col. in Cōcor. & tract. nominatio. q. 12. num. 13. & ſequentibus. Valebit autem conſuetudo, vt quis dicatur nobilis etiam ex ſola parte matris nobilis, etſi non ſit talis pater, Felin. ad d. c. ſuper eo, de teſtib. c. nouit, de iudic. Decius ad l. fœminæ, de regul. iur. Guillel. Bened. ad ca. Reinuncius, in princip. de teſta. Et in cauſis beneficialibus, quis illuſtris &

nobilis ex ſola parte matris (de patre nullum dubium) debet reputari. gloſ. in regul. Cancellar. Iulij Pap. 2. par. 2. facit d. cap. nouit, & ibi Iohan. Andre. de iud. Sunt & aliquæ nationes in quibus venter nobilitat partum, vt ex conſuetudine Auguſtobonæ, vulgò, *Troies*, in Campania ſeu in Tricaſsibus, ti. de ſtat. perſona. arti. 2. ex conſuetu. Calumontenſis, tit. de ſtat. perſo. art. 2. conſuet. Meldenſium, vulgò, *Meaux*, eo, ti. ar. 42. vt apud Licios nobilitas ex matribus, non ex viris, vt ſcribit Polyb. li. 12. & in iure in aliquibus caſibus, filij matris non patris originem ſequuntur. vt in l. nati, de decurio. li. 10. C. l. qui ex filiabus, de municipalis. li. 11. C. l. ne diutius, & l. fin. de agrico. & cẽſit. lib. 11. C. l. ex ingenuo, de agricol. & mancip. eor. dummodò ex legitimo matrimonio nobiles matres cum plebeio genuerint, alioquin ſpurij nobilitate non gaudent matris, l. vni. de mulierib. quæ ſe prop. ſeruis coniunx, c. ſi gens Anglorũ, 56. diſt. nec illegitimi gaudent priuilegiis legitimorũ nobilium, ſecundum ea quæ tractat Bened. ad c. Raynuntius, num. 32. in princ. de teſta. Alioquin citra contrariam conſuetudinem ex parte patris nobilis, & ex legitimo matrimonio naſcitur, quãuis mater ſit plebeia, & impropriè nobiles tantum ex parte matris. gloſ. 1. ad §. inſuper, ad verbum, *vterque*, de collat. in Prag. ſanctione.

12 Poſſumus & explicare c. de multa, §. fin. diſpẽſari circa ſublimes perſonas, ſi modò literatæ, hoc eſt, ſufficientes oneri diuerſarum Eccleſiarum commiſſarum ſint: ſic enim legendum coniunctim, *Circa ſublimes tamẽ & literatas perſonas*. id eſt, *circa ſublimes literatas*, quæ non tantum in dignitate ſublimi poſitę ſint, ſed & quæ cum ſublimitate habeant literaturam idoneam. Siquidem & cauſam diſpenſandi ad plura beneficia vtilitas Eccleſiarum, quæ ex eodem prælato accidit, dare poteſt, ſi vtique ad duo vicina beneficia curata, vnus idoneus ſit, ſi duæ ſint Eccleſiæ, quæ pauperes ſint, & non poſsint duos curiones alere, vnum poſsint: alioquin certè ſi literatura vnius non poſsit eſſe vtilitati pluribus Eccleſiis, putà quia ſeparatæ longo itinere ſint: aut ſi vtriſque inſeruire vnus non poſsit, vel ſi poſsit quidem, ſed nolit, certè cum conſcientia, talia plura nec eximiæ literaturæ vir poterit ſecundum canonicas conſtitutiones, tenere. Admittimus tamen maioribus beneficiis huiuſmodi eruditas perſonas, maioribúſque ſtipendiis honorandas, vt dicitur in d. c. de multa, §. fin. ſed non pluribus, nam maius beneficium ſine conſcientia poſsidere quis poteſt: at plura vel duo non poteſt.

13 Perſonæ literatæ æquiparantur nobilibus: omnibus nobilibus nobilior eſt ſapientia, Sapientiæ c. 7. nam vera nobilitas ex virtute oritur. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habentur, 1. ad Titum, 5. verſ. 17. Scientia inęſtimabilis precio numario, l. 1. §. eſt quidem, de variis & extraord. cogni. bona ſcientia prodeſt non ſolum ſcienti, ſed vniuerſali Eccleſiæ & orbi, qui ea illuſtratur, authen. habita, ne filius pro pat. c. cum ex iniuncto, de hære. c. fin. de religioſ. dom. & Eccleſia ad ſui regimen permaximè eget viris literatis, c. cum ex eo, 34. de electio. in Sext.

14 Vera rurſum cauſa, quæ iuſta videtur, eſſe debet: alioquin diſpenſatus, quamuis videatur ſecurus apud homines, vt non interpelletur, tamen non eſt tutus apud Deum, qui nouit falſitatem: ſæpe enim Papa per falſas cauſas decipitur, ea. ſuper literis, de reſcrip. c. deteſtanda, de conceſ. præben. in Sext. c. quia per ambitioſam, eo. tit. apud Greg. Extra. Iohann. 22. execrabilis, de præbend. facit & l. 1. C. de petit. bon. ſubla. lib. 10. neque hoc accidit ex defectu poteſtatis Papę, ſed ex defectu voluntatis, quia fuit per importunitatem, obreptionem, ſubreptionem ad diſpenſationem inductus ſæpe, ſicut Bald. ait ad l. reſcripta, C. de precib. Imper. offer.

De diſpenſationibus aliis circa beneficia Eccleſiaſtica.

Cap. xx.

Argumentum.

1 *De diſpenſatione monachorum mendicantium, tranſeuntium in alium ordinem, ſi ibi velint habere beneficia vel officia.*

2 *De monachorum diſpenſatione, vt tranſeant in alium ordinem.*

3 *De diſpenſatione relinquendi habitum. & num. 6. 7. & 8.*

4 *De diſpenſatione vt monachus vel monacha poſſint matrimonio coniungi: & ibi explicatio cap. cùm ad monaſterium. & in num. 2. 5. & 6.*

9 *De diſpenſatione circa ſubrogationem regularium electorum.*

1 Reſcriptum aliud in cauſa beneficiorum exigitur in monachis ordinum mendicantium, qui tranſierint in non mendicantium religionem vel ordinem, ſi velint obtinere eius ordinis beneficia, vel habere vocem in Capitulo. Nam alioquin ſine diſpenſatione Clementis 5. conſtitutio 1. de Regularib. in Clementinis, ſtatuit, ad reprimendam religioſorum huiuſmodi ambitionẽ, ne tranſlati etiam cum authoritate ſeu diſpenſatione ſummi Pontificis, poſſent ad Prioratus adminiſtrationem, vel quæcumque alia officia aſſumi, vel principaliter per ſe, vel tamquam vicarij, vel miniſtri, vel tamquam aliorum locum tenentes: nẽve animarum cura ex ſe poſſent, vel pro aliis exercere quouis priuilegio non obſtante. Ad quæ verba poſtrema, gloſſa notat, textum loqui de priuilegio iam conceſſo, & quòd poſteà curia cœperit tales priuilegiare contra hanc conſtitutionem, & quòd Papa ideò noluerit, nec potuerit legem imponere ſucceſſori. c. innotuit, de electio. cum ſimilib. ibi notat.

2 Sunt interdum reſcripta conceſſa regularibus, continentia diſpenſationem tranſeundi ab vna religione in aliam; aut viuendi religioſè in domo patris

patris vel matris, quæ tamen poſtrema difficulter concedi ſolet,iuxta c.periculoſè,de ſtat.regular. & quod notatur in ca. Deus qui, de vita & honeſta.clerico. maioris cenſetur ponderis diſpēſatio tranſeundi à mendicantium regula ad ordinem non mendicantium, cuius permiſsio inhibetur prælatis, quia & iure communi tranſlatio hæc vetatur.c.viam ambitioſæ cupiditatis,de regularib.lib.3.Extrauagantium communium,ca. Iohannes, 51.eo.titu. apud Gregor. quamuis permittatur monachis ad arctiorem regulam tranſire,petita tamen, etſi non obtenta licentia à propriis prælatis.c.licet quibuſdam,de regularib.

3 Obtinetur & diſpenſationis aliquando reſcriptum, relinquendi habitum monaſticum & redeundi ad ſeculum ex cauſa aliqua, quæ vtilis ſit reipub.Chriſtianæ,cuius rei exempla proſtāt. Ita Reymirius filius Sanctij,mortuo fratre Alphonſo rege Aragoniæ,monachus profeſſus in Gallia & monaſterio ſancti Pontij de Tomeris, ordinis S.Benedicti, in regem electus, ex diſpenſatione ſummi Pontificis,vxorem duxit filiam comitis Pithei.vt ſcribit Frācıſ.Tarapha lib.de regib.Hiſpanię.in Alphonſo 8.Scribit Platina in vita Cæleſtini,Cæleſtinum ægrè ſerentem Tancredum regno Siciliæ potiri, Conſtantiam rege Rogerio natam, occultè e monaſterio Panormitano eduxiſſe, eámque,licèt Deo dicatam, Henrico 6. Frederici Barbaroſſæ filio,diſpenſatione Apoſtolica,in matrimonium collocaſſe;ea conditione vt regnum Siciliæ eis & vltra Pharum,dotis nomine repeteret,reſeruato cenſu, qui Pōtifici feudatario iure quotannis ſolueretur.

4 Quamuis enim dictum ſit, non diſpenſari contra votum caſtitatis & religionis,in c.cum ad monaſterium,de ſtat.monach.attamen vt ibi gloſſa ait,poteſt ſum. Pontif. ex monacho facere non monachum. Iohann.Andreas ad Regul.actus legitimi, de regul.iur. in Sext. tractat an Papa monachum poſsit mundo reſtituere.Panor. quoque ad c. ex publico, de conuerſio. coniuga. Barthol. Socinus,ad l.Gallus Aquilius,§.& quid ſi tātum, de liber. præter. P. Iohannes Andreas proponit item quæſtionem nunquid Papa poſsit diſpenſare cum vnico filio regis religioſo, vt contrahat matrimonium ad tempus,ſcilicet donec ſuſcipiat filium,& illam quæſtionem in vtramque partem diſputatam relinquit indeciſam, Baldus probat poſſe, ad l. ſi tibi filius,in fin.de adoptio.Dubitat autem ad c.naturales,ſi de feudo fuerit controuerſ.&c.in vſib. feudor.Panor.ad d.c. ex publico, num.15. difficilem hanc quæſtionem arbitratur circa tria. Primùm vt religioſus cōtrahat matrimonium.2. vt matrimonium contrahatur ad tēpus. 3.quòd matrimonium contractum & conſummatum diſſoluatur. Ibi autem reſpondet pro tertio quòd matrimonium ſit indiſſolubile poſt conſummationē.Quod ad primum,videtur tacitè cōſentire poſſe ſummum Pontificem cum monacho ex cauſa diſpenſare, vt matrimonium contrahat,& apertiùs idem Panormitanus aſſerit ad cap. cum ad monaſterium,nume.21. de ſta. monachor.dátque exemplum & cauſam in moniali profeſſa,quam infidelis rex vellet ducere in vxorem,putà quia eſſet filia regis,& ſi eam duceret,vellet amplecti fidem Chriſti cum omni populo ſibi ſubdito.*Nam*,inquit, *eſſet optima diſpenſatio,& grata Deo ob bonum publicum.*Hoc autem poſſe ſummum Pontificem ſic arguit,quod monachiſmus & probatio regularis vitæ vel ordinis monaſtici,eſt iuris poſitiui,& a ſummo Pontifice confirmatio regularum pendet, ca.1. de religioſ. domib. in Sext. proinde poterit diſpenſare liberè,vt in his quæ ſunt iuris poſitiui in c. propoſuit,de conceſſ.præb. neque monachiſmus aliud habet de iure diuino, quàm votum tacitum vel expreſſum:vota autem poſſunt commutari in melius per ſummum Pontificem,c.1.c.magnę,de vot. ſicque ante Panor. concludit cum opinione gloſ.Iohan.Andre in Mercurialibus,ad ca. ſemel Deo dicatū, de regul. iur. Maria.Socinus tractatu 11. de oblationib. libello 19.in princi.Id ergo cū cauſa admittendum eſt,at ſine cauſa Innocentius ad d.c.cum ad monaſterium tenet, Papam non poſſe diſpenſare contra ſubſtantialia regulæ: dicit tamen notabiliter quòd ſi diſpēſatur ſine cauſa, non valet diſpenſatio circa proprium tenendum,ſed ſi diſpenſatum, & inde peruentum fuerit ad contractum matrimonij, propter bonam fidem contrahentes cum profeſſa vel profeſſo, diſpenſantis,quia nemo debet decipi ſub authoritate principis, l. 1. de his qui ven. ætat.impetra. ne conceſsione iuris vtentibus, præſertim circa ſpiritalia, illudatur.c.vni. de rer.permuta.in Clement.Cle.vni.de renun.verùm profeſſus vel profeſſa ſine cauſa,matrimonij debitum exigere nō poterunt;exactum verò reddere tenētur.Notant & interpretes, quòd ſi ſine cauſa Papa iniungit religioſo, non teneatur obedire in quantum repugnat regulæ ab eo profeſſæ. Felinus ad ca. ſi quando,verſi.præterea,notat Hoſtienſis,de reſcri. vbi allegat Theologorum opiniones. Id Felinus ad ca.inquiſitionis,in princip.de ſenten.excom.facit ca.ne Dei Eccleſiam,43.de ſimo. D. Thomas in 4.ſentētiarum diſt.58.quæ.1.ar.4.circa medium tenuit aliquando hanc ſententiam, vt ſummus Pontifex poſſet diſpenſare cum religioſō profeſſo in voto caſtitatis, intellige niſi presbyter ſit, vel diaconus, vel ſubdiacónus (vt ego opinor) quæ etiam ſententia eſt magis communis. Aliquando tamen idem D. Thomas contrariam tenuit,vt non poſsit diſpenſare, in ſumma 2. 2. q. 88.motus pręcipuè deciſ.c.cum ad monaſterium, §.fin.de ſtat.monach.vbi hæc verba: *Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſsit cum aliquo monacho diſpenſare. Quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeò eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſsit licentiam indulgere.* Iuxta quæ verba, gloſſa finalis eiuſdem ſententiæ eſſe videtur. Cæterùm Panorm. ibidem verba illa explicat,vt de facili non poſsit Papa dare licentiam, ſine cauſa videlicet.

5 Addo,quòd ſecundum iuris communis poſsibilitatem, non poteſt licentiam concedere ſummus Pontifex,at ſecundum plenitudinem pote-

ſtatis,ex cauſa,poteſt:quia illa conſtitutio ca.cum ad monaſterium,eſt Clem.3.& iuris poſitiui,quæ non potuit ſucceſſori ſummo Pontifici legẽ imponere.ca innotuit,de elect. & quod vnius ſolius poteſtati ſubiicitur,impoſsibile de iure exiſtimatur,l.apud Iulianum,§.fina. de legat.1. & quod à principe ſolo impetrandum cenſetur,impoſsibile, quia valde difficile.Ludo.Roma.ad Authen.ſimiliter,C.ad l.Falci.& habita ratione præſentis temporis quo ſtatuebatur, ne licentia daretur contra votum, impoſsibile illud dicebatur:habita ratione poteſtatis ſummi Pontificis, poſsibile;quod recte probatur ex l.continuus actus,137.§.cum quis, de verbor.obligatio.libr.45.P.titu.1.vbi Vlpianus in hæc verba reſpondit.*Cum quis ſub hac conditione ſtipulatus ſit, ſi rem ſacram aut religioſam Titius vendiderit, aut forum, aut baſilicam, aut huiuſmodi res quæ publicis vſibus in perpetuum relicta ſunt, vbi omnino conditio iure impleri non poteſt, vel id facere ei non liceat, nullius momẽti fore ſtipulationem, proinde ac ſi ea conditio quæ natura impoſsibilis ſit, inſerta eſſet. Nec ad rem pertinet, quod ius mutari poteſt, & id quod nunc impoſsibile eſt, poſteà poſsibile fieri. Non enim ſecundum futuri temporis ius, ſed ſecundum præſentis æſtimari debet ſtipulatio.* Alia ratio in eadem hypotheſi cum ſimili reſolutione proponitur à Paulo Iuriſc. in l.inter ſtipulantem, §.ſacram, de verbo.oblig.in quibus,& præter tamen iuris ordinem,ſacram rem fieri poſſe profanam & liberari à religione dicitur:nempe per eos qui poteſtatẽ habent.vt in l.in tantum,§.ſacræ,de rer.diuiſ.P.ſic Dominus D. Marci c.10. verſ. 27. dum dixiſſet facilius eſſe camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. *Apud homines*,inquit, *impoſsibile eſt,ſed non apud Deum, omnia enim poſsibilia ſunt apud Deũ.* Poteſtatem autem ſuam Dominus noſter Ieſus Chriſtus vicario ſuo Petro, & eius ſucceſſoribus tribuit in diſpenſatione Eccleſiaſtica. ca. quanto, 3.de tranſlatio.Epiſc. D.Matthæi c.19.l.1. de ſum. Trinit. C. éſtque gloſ. in d. ca.quanto, ad verba, *veri Dei vicem*, ſingularis, dum ait hac poteſtate ſummum Pontificem poſſe,vt& principem, naturam rerum immutare, ſubſtantialia vnius rei alteri applicando: ſententiam quæ nulla eſt, aliquam reddere. vt ca.hæc quippe, 3. q.6. de iniuſtitia iuſtitiam facere,corrigendo iura, & mutando,vt in ca.vt debitus honor, de appellatio.c. non debet,de conſan.& affin.quia plenitudinem obtinuit poteſtatis.c.decreto,2.q.6.

6 Poſſem, niſi hæc ſufficerent pro intellectu §. fin.c.cum ad monaſterium, addere verba illa, *nec ſummus Pontifex poſsit licentiam indulgere*,referẽda ad Abbatis poteſtatem,vt ei Summus Pontifex non poſsit licentiã indulgere, generaliter diſpẽſandi in votis caſtitatis & proprietatis ſuis monachis:non autem dictum, vt ipſe ſummus Pontifex cum illis,ex cauſa iuſta, non poſsit diſpenſare.

7 Non eadem erit difficultas in diſpenſatione relinquendi habitum monaſtichum: quando ea tranſit in reſcriptum iuſtitiæ, veluti ſi impetrans maior nuper factus dicat ſe habitũ ſuſcepiſſe vel in minori ætate, cùm non haberet annos diſcretionis,vt in c.ſignificatum,11.de regularib.ca.cum ſcimus,14.ca.ad noſtram,& eod.tit. vel ſi per vim etiam maior fuerit regulam profeſſus,c.2. eod.ti. quia vere hîc non fit diſpẽſatio relinquendi monacharum. Quia vere is qui per vim vel alio modo illegitimo profeſſus eſt, obtinet licentiam relinquendi monaſterium & habitum, non verè monachus fuit,profeſsione illegitimè facta, nec poſteà conſenſu profeſsi approbata,ca.cum virũ, 12.c.cum ſimus,14.de regular.ca.2. eod.in Clem. c.2.eod.tit.in Sext.c.præſens,20.q.3 & qui inuitus propoſitum religionis ſuſcepit,non eſt cogendus ad inuiti propoſiti obſeruationem. Leo Papa epiſto.90.aliàs 92.ad Ruſticum Epiſcopum,c.12.cõtrà ſi ſponte ſuſcepit; nam tunc nec habitum relinquere,nec vxorem ducere poteſt.ca.1.2.3.c. 20. q.3.cõcilio Toleta.6.c.6.Quod ſi fecerit de facto, vt dicitur in d.cap.1.publica ſatisfactione purgandus,& ad monaſterium reuocandus.facit Nouella Leonis 7. & 8. Conceditur in hac cauſa reſcriptum iuſtitiæ delegationis & commiſsionis,iuxta d.canonẽ præſens,20.q. 3. quo,ad ſupplicationem monachi vel monialis volẽtis exire religionẽ, tãquã qui coacte,vel minis vrgentibus fuerint profeſsi religionẽ,permittitur, vt libere poſsint matrimonio iungi,& filij inde nati,non obſtãte voto prædicto,ſine nota ſint,& habiles ad ſuccedendũ, perinde ac ſi nati fuiſsent ex aliis religionem non profeſsis. Summus Põtifex ſolet committere cognitionem cauſæ cuipiam prælato, vel alteri, vt cognoſcat de violentia metúve illatis,à patre, vel matre, vel ab aliis; & de repugnantia voluntatis vouentis,quæ à tempore profeſsionis coactæ perſeuerauerit,vſque ad tempus impetrationis. Maximè ſi ante voluntatem 25. annorum fuerint in monaſterium detruſi vel detruſæ à parentibus, quorum iuſſus metum habet. Quibus probatis, iudex delegatus firmat reſcriptum, & iuxta voluntatem ſummi Ponti. admittit exitum religionis, & matrimonium ſine dubio: ante ætatem à iure conſtitutam profeſsionis legitimæ, de qua antea,in qua quis non perſeuerauerit,facilè gratia & diſpenſatio conceditur in Gallia, & vſque ad 25.annum, propter conſtitutionem Aureliacenſium comitiorum.

8 Quòd ſi profeſsio nulla fuerit expreſsè emiſſa, facilior caſus:quia ſine ea nemo cenſetur monachus vel monialis,ca.1.de regular.in Sext.ca.1.de religioſ. domibus. quamuis in pluribus caſibus idem ſe fecerit religioſum, monachum vel monialem nominare: niſi in quibus legitimæ ætatis ſciens & ſpontaneus,quæ tacitam profeſsionem habent,agat,c.2.& 3.de regula.in Sext.& Felinus conſilio 29. ait, non expreſsè profeſſos, & repugnantes poſſe relinquere habitum poſt 25. annum ſine metu apoſtaſiæ,vel notæ,atque iure ita permiſſum:ſi tamen poſt 25.annum tandẽ in monaſterio aliquis fuerit, vt dici poſsit tacitè profeſſus, tunc opus eſſet reſcripto ſummi Pontificis.

9 In regularibus perſonis,adhuc occurrere poteſt quæſtio, de ſubrogatione regularium vel aliorum, in locum eiectorum ex monaſterio ob

viuendi

uiuendi modum inſolentem. Et diſpēſat quidem Epiſcopus, vt ſi non inueniantur eius ordinis perſonæ idoneę ſubrogandæ in locum eiectorum incorrigibilium, vel punitorum; poſsint alterius ordinis ſubrogari. c. relatum, 7. ne cleric. vel monia. lib. 3. ti. 50. & ibi Iohan. Andre. & gloſſa argu. c. de lapſis, 16. q. 6. can. Abbates, 18. q. 2. Cæterum non poterit ibidem propria authoritate ſubrogare ſeculares, eò quòd non poſsit Epiſcopus ex Eccleſia regulari facere ſecularem; quare opus erit authoritate ſummi Pontificis, qui erit ideò adeundus: vt notat Iohannes Andreas, ad ca. inter quatuor, per illum probat textum, de religioſ. domi. Arbitror quoque tutius & cõſultius fore, vt quãdo non inuenientur eiuſdem ordinis digni monachi ſubrogandi, ad transferendos alterius ordinis monachos, ſummus Pontifex diſpenſet, vt ex aliis ordinibus accipiãtur. vt notat gloſ. ad c. cum ſingula, 32. §. prohibentis, ad verb. *gubernanda*, de præben. in Sext. Meminit & §. prohibemus, quòd ſedes Apoſtolica ſit etiam conſulenda, ſi alterius ordinis monachus adminiſtrationem vel officium vult conſequi: hoc tamen priuilegium aliquando alij conceſſum. in c. Abbatem, 25. de verbor. ſignific.

De diſpenſatione ætatis pro ſacris ordinibus ſuſcipiendis, & ad beneficia. Cap. XXI.

Argvmentvm.

1 *Aetas legibus quæ exigitur in ordinibus ſacris.*
2 *Aetas quæ legitima in beneficiorum poſſeſsione.*
3 *Diſpenſatio ætatis pendet ex beneficio ſuperioris.*
4 *Diſpenſationes circa ætatem pro vna re facta, non extenduntur ad alia: & ibi quæ beneficia dignitatem habeant.*
5 *Prioratus conuentuales inter dignitates ſunt.*
6 *Diſpenſatio ætatis in temporalibus non extenditur ad ſpiritualia, nec contrà.*

1 ORdinibus ſacris Eccleſiaſticis ſingulis, ætatis terminus iure definitus eſt, quo tantum eos adipiſci conceſſum, vt clericatui, ſeptenniũ, ca. fin. de tẽpo. ordinatio. *Niſi*, inquit lex, *infans religioni offeratur, infans minor ſeptennio exiſtimatur*. l. ſi infanti, C. de iure delibe. Acolytatui 21. c. in multis, & c. ſeq. 77. diſt. Et fuit aliquando deciſum, vt legitima eſſet in ſubdiaconatu 18. annorum; in diaconatu 20. in presbyteratu, 25. cap. de his, 28. diſtinct. quamuis ex legibus Imperatorum fuerit aliquando presbyterorum trigintaquinque, diaconorum & ſubdiaconorum 25. lectorum, 18. §. clericos, cum ſeq. §§. de ſanctiſ. Epiſcop. in Authent. & alia fuerit aliquando in his annorum ætas, ca. vel non eſt mentis compos, 14. de temporib. ordinã. li. 1. ti. 11. in Nouella Iuſtinia. 123. ca. 13. Subdiaconatũ ſuſcipienti 25. annorũ deſiderat ſynodus in Trullo 6. viginti ca. 16. totidem exegit Leo. Cæſar Nouella conſtitu. 16. & 75. vt monui lib. 4. prælud. optimi Iuriſconſ. c. 12. & lib. 16. Syntagmatis iuris, dum de ſacris ordinibus egi.

2 Definita & fuit ætas capacitati poſſeſſorum beneficiorum Eccleſiaſticorum, & determinata quatuordecim annorum ętãs: vt quis poſsit tenere etiam ſimplicia beneficia, veluti prioratum nõ conuentualem, aut canoniam in Eccleſia Metrapolitana vel Cathedrali, ca. ſuper inordinata, 35. de præbend. regula Cancella. 17. per rationem ca. indecorum, de ætate & quali. Poſt 14. ann. quis poteſt ſimplicem canoniam tenere, verùm ante 17. annum non habebit vocem in capitulo, gloſ. ad Clemen. vltim. de ætat. & qual. Poſſunt & ſine diſpenſatione impuberes tonſurati habere beneficia, quæ poſſunt tene i cum ſimplici tõſura, quę non habent curam animarum, cuiuſmodi ſunt Cappellaniæ, præbendæ, ſimplicia præſtimonia, ſi talia ex fundatione ſunt. Contra, ſi præbendæ eſſent diaconales, aut presbyterales, quæ non poſſunt niſi ab eius ordinis clericis teneri. In prioratu conuentuali poſsidẽdo exigit 2 . ann. ſi cura aliorum inhæreat, niſi diſpenſetur. Clem. ne in agro, §. cæterum, de ſtat. monach. Olim non poterant poſsideri à minori 30. annorũ. Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, dignitates, aut beneficia curam animarum aut iuriſdictionem habentia. ca. cum in cunctis, in princ. & §. inferiora, de electio. hodie niſi à maiore 25. ann, vt in Abbatia. Panor. ad d. c. cunctis. Proinde ſi quis ante definitas ætates voluerit vel ſacros ordines, vel beneficia Eccleſiaſtica poſſidere, diſpenſatione opus erit, quæ aliquando in aliquibus ab Epiſcopis, aliquando à ſummo Pontifice petenda, ca. 2. de æta. & qualit. ord. c. vni. eo. titul. in Sext. vbi permittit Boniſa. 8. Epiſcopo diſpenſare cum his, qui 20. annum attigerint, vt perſonatus, dignitates, quibus cura animarum non ineſt, ſi aliud non obſtet, poſsint obtinere. Gloſſa autem ibi notat, Epiſcopum expreſsè in hac cauſa diſpenſare debere, neque tacitè promouendo cenſeri diſpenſaſſe: cóque ius puniat promouentem, ſi non inquiſierit de cauſa diſpenſationis. ca. nihil eſt, de electio. citat & gloſ. ibidem, alia iura, quæ videto. Neque enim tenetur Epiſcopus, ſi nolit, diſpenſare, quia verba dicti c. vnic. de ætat. in Sex. ſunt, *permittimus liberè diſpenſare*.

3 Et proinde illa poteſtas diſpenſandi, non eſt neceſsitatis, ſed voluntatis, iuxta ca. miror, 50. diſtin. arg. l. ſæpe audiui, 8. de offic. præſid. in P. neque quicquid ſubiicitur voluntati iudicis, neceſsitatis eſt. l. non quicquid, de iudic. Pand. l. 1. C. quom. & qua iud. & Nouel. 82. c. 13. Pendẽte porrò minore ætate cum qua diſpenſatur, datur adminiſtrator vel vicarius nomine minoris, qui per ſe non poſſet adminiſtrare, ex perſonis Eccleſiaſticis, nõ ex laicis. d. c. 2. de ætat. & qualita.

4 Singulare eſt, diſpenſationem impetratam ætatis, ad beneficia ſimpliciter conceſſam, non continere beneficia curam animarum habentia, aut dignitates: nam de his expreſsè mentio facienda in ea diſpenſatione eſt, c. cum in illis, de electio. & diſpenſationes, cùm odioſæ ſint, debent potius

reſtringi quàm ampliari. Inter dignitates numerantur S. Pontificatus, Patriarchatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, ca. pen. de præbend. ca. de his, de conſecra. diſt. 5. ca. in nouo, 21. diſtio. Abbatiæ, ca. ſi quis deinceps, 16. q. 7. ca. 2. de iudic. c. quãto, de offic. ordinar. Archidiaconatus, in quibus repręſentantur Epiſcopi. ca. 1. ca. ad hæc, de offic. Archidiac. item Decanatus ſeu primiceriatus eſt dignitas, ſecundùm communiorem ſententiam, per c. cum acceſsiſſent, de conſtitutio. Areti. conſil. 33. nam & primicerius habet ius iuriſdictionis in perſonas ſui collegij, ca. perlectis, §. ad primicerium, 25. diſtin. quamuis Alexander conſil. 77. vol. 2. exiſtimauerit primiceriatum non eſſe dignitatem, cui ita demum ego accederem, ſi conſuetudo talis eſſet capituli, vt non eſſet dignitas. Nam in his obſeruanda eſt Eccleſiarum conſuetudo, quæ inter dignitates, quæ inter officia, habeantur.

5 Numerantur inter dignitates Prioratus conuẽtuales, in quibus vnus loco Abbatis præficitur, c. niſi eſſent, de præben. gloſ. ad Clem. 1. de ſupplen. negl. præla. diriguntur enim & aliquando ad priores horum prioratuum, delegationes ſeu cõmiſsiones ſummi Pontificis, vt Clem. ſi principalis, de electio. quæ non ſolent dirigi niſi dignitatem habentibus. c. ſtatutum, de reſcript. in Sext.

6 Diſpenſationes ætatis ad beneficia, & in cauſis ſpiritalibus à præſulibus Eccleſiaſticis conceduntur, nec illæ ad temporalia extenduntur: quemadmodum nec ætatis diſpenſationes conceſſæ à principibus in temporalibus, ad beneficia, Eccleſiaſticáque negotia non extenduntur. iuxta ca. per venerabilem, qui filij ſint legitim. Et diſpenſatus, vt non obſtante defectu ætatis, poſsit habere beneficium curatum, non intelligitur diſpenſatus ſuper adminiſtratione bonorum, niſi aliud appareat ex voluntate principis. Anchar. in ca. 1. de æta. & qualita. in Sext. Felinus ad ca. edoceri, de reſcript. Rota deciſ. 136. inc. *voluerunt*, in nouis.

De diſpenſatione ætatis à principe conceſſa. Cap. XXII.

Argumentum.

1 *Diſpenſatio ætatis conceditur minoribus ad bona adminiſtranda, & quid in ea exigatur.*

2 *Baptizati aliquando deſcripti, & quare vſus deſijt, & ibi de ætatis probatione per profeſsionem baptiſmi.*

3 *Alij modi probandi ætatem.*

4 *Poteſt princeps diſpẽſare cum minore, vt iudicet.*

5 *Ratio diſpenſationis ætatis conceſſæ.*

6 *A quibus impetrata venia ætatis.*

7 *Diſpenſatio ætatis non concedit facultatem alienandi bona minori.*

1 Diſpenſatio ætatis, ſeu permiſsio adminiſtrandi bona temporalia, & contrahendi, conceditur minoribus 25. annis interdum à principe ſeculari, perinde ac ſi is maior eſſet, idque extra ordinem iuris, l. 3. de minor. Pand. lib. 4. tit. 4. non temere tamen vel facilè conceditur; eò quòd, qui veniam à principe ætatis impetrauerint, etiamſi minùs idoneè rem ſuã adminiſtrauerint, in integrum reſtitutionem impetrare non poſſunt, ne ij qui cum illis contraxerint, circumſcripti authoritate principali videantur. l. 1. de his qui ven. æta. impetra. lib. 2. C. tit. 45. Quamobrem priuſquam ætatis veniam concedant principes minoribus, exigunt, ne maſculus qui petit, minor ſit 20. annis: fœmina verò 18. annis, vtque eam ætatem ſeu numerum annorum coram iudicibus competentibus per inſtrumenta vel teſtes, probẽt, & vnà morum ſuorum inſtituta, & probitatem animi. l. 2. de his qui veniam ęta. impetrauer. C. Proculdubio enim probari poteſt ætas, inſtrumentis, teſtibus natiuitatis ſcriptura & aliis legitimis demonſtrationibus. l. 2. §. ætas, de excuſat. tutor. lib. 27. P. ti. 1. l. cum de ætate, 13. de probatio. lib. 22. P. tit. 3. παιδογραφίαν Modeſtinus dixit ſcripturam, in qua notatur filiorum natalis dies: profeſsionibus patris, vel matris, vel aui. d. l. cum de ætate, & l. etiam matris, 16. de probatio. exprimebatur & olim ætas in cenſendo, quia pleriſque in rebus ætas à cenſu vel onere liberabat. l. 3. & l. 4. §. in ſeruis, de cenſib.

2 Iuſsit Franciſcus eius nominis primus rex Galliarum, edicto anni 1539. diem natiuitatis, vel baptiſmi quo natus baptizatus eſſet, à Curionibus Eccleſiarum parrochialium deſcribi: vnde & natiuitas conſtare poterat. Qui tamen mos in deſſuetudinem paulò pòſt abiit, & in pleriſque locis ſublatus, ob ſcandala & mala quæ inde oriebantur, dum pueri ſpurij ſine baptiſmo relinquerentur, metu ne ob cauſam edicti profeſsio patris & matris baptizãdi edenda eſſet: ſæpè & ſuffocatos hoc metu partus à matribus compertum fuit. Simile edictum profeſsionis promulgatum iuſſu Cæſaris Auguſti refert ſub aduentum Chriſti D. Lucas c. 2. in cõcilio quoque Tridẽtino ſeſsio. 24. ca. 2. de reformatione, placuit Parochum ſcribere debere nomẽ baptizati, & eorum qui offerunt: & inter Ethnicos Seruius rex Romanorum, profeſsionem ſimilem introduxiſſe videtur, parentibus iubens natorum nomine Lucinæ certam pecuniam dare: & eos, qui ab adoleſcentia in iuuentutem migrarent, dare Iuuentæ: morientes verò, Libitinæ: vt ſcribit Dionyſ. Halicarna. in 4. quæ cura poſteà delata Prætoribus, vt notat Cicero pro Archia Poëta. Statuit & deinde M. Antoni⁹ Philoſophus Imperator, apud pręfectos ærarij vnumquemque ciuium natos liberos profiteri intra triceſimum diem nomine impoſito; & per prouincias eam ob cauſam quoque tabularios inſtituit, teſte Iulio Capitolino in eius vita.

3 Poterit & iterum ætas probari ab obſtetricibus, & his qui natiuitati interfuerunt, ex vicinis, ex aſpectu corporis, quamquam hæc poſtrema probationis ſpecies aliquando fallax ſit, vt in l. minor viginriquinque annis, 32. de minor. 25. an. & ex his poterit adſerri reſcripto veniç ętatis 18. vel 20. annorum per impetrantẽ probatio, & fulcimentum, ne vtilitas eius pereat.

4 Poteſt tamen ſi velit princeps, in aliquibus cum

minore

minore 20. annorum in octodecimo anno diſpẽſare, vt fecit, in l. quidam conſulebant, 57. de re iudic. lib. 42. tit. 1. idem & conſtitutum in diſpenſatione ſummi Pontificis cum minore 18. anno. iudice delegato. in c. cum viceſimum annum, 41. de offic. & poteſt. iudic. deleg. lib. 1. ti. 39. Eſt autem in eo diſpenſatio; cùm alioquin iure communi minori 25. annis magiſtratum gerere, vel iudicare non liceat, & lex Iulia vetauerit, l. cum lege Iulia, 41. de recep. arbi. lib. 4. P. tit. 8. Vlp. l. ad rempublicam, 8. de muneri. & hono. lib. 50. P. tit. 4. vbi ratio. & l. ſpurij decuriones, 6. §. 1. l. non tantum, 11. de decurio. lib. 50. P. tit. 2.

5 Et hæc iuris communis ſunt; cùm ante eam ætatem 25. annorum, ſi libera daretur negotiorum tractatio, ſeu publicorum, ſeu priuatorũ, detrimentum & illorum & Reipublicæ, & cum his negotiantium facilè conſequeretur: maturius tamen poſſe ante ætatem illam aliquem ſapere, non ambigitur, vel ex ſingulari Dei beneficio, vt in Salomone liquet ex 3. lib. Reg. ca. 3. in Daniele lib. Danielis ca. 13. verſ. 45. Ioſepho. Geneſ. 39. in Tito, & aliis: vel ex prudentia naturali, ſeu experientia malitiæ, ca. de illis, de deſponſ. impub. vel ſtudio, vel alia ſapientum conſuetudine. Sicque apud Philoſtra. 1. de vita Apollonij dictum, adoleſcentes ſuæ tutelæ maturius fieri ſolitos. Ideò in ſupplicatione facta principi narratur quòd inſit ratio firma prudentiæ, & ita veniam ætatis impetrari, ne actiones impetrantis relinquantur ambiguæ, ne infirmetur iure, quod non poteſt vtilitate titubare, vt apparet ex formula veniæ ætatis quæ eſt apud Caſsiodorum lib. 7. Variar. c. 41.

6 Venia ætatis aliquando impetrata fuit à conſulibus & præſidibus, donec eorum decreta quaſi ambitioſa, D. Seuer⁹ Imperator ſuſtulit. l. 3. de minoribus 25. an. P. Athenis adoleſcẽtes, teſte Iulio Polluce, in Lexiarchico commentario poſiti ac cenſiti, ſuæ tutelæ efficiebantur, tùmque ius adminiſtrãdi patrimonij erat eis. Leo Cæſar in Nouella 28. quo tempore & à quibus rerum ſuarum adminiſtratio adultis concedi debeat, ad leges C. Iuſtinianei, de his qui veniam ætatis impetrauerunt, addidit duo, vt & ante 18. annum in mulieribus, & 20. in maſculis, ſi ſaperent, concedi venia ætatis, & adminiſtratio poſſet bonorum, remoris curatoribus: alterum, vt hoc ipſum concedi poſſet nõ ſolum ab Imperatore, ſed etiam à quibuſcumque locorum magiſtratibus. Quod certe vltimum non probatur in Gallia, vel alibi, ſatiúſque eſt cum Seuero Cæſare, hanc facultatem adimi minoribus, & non niſi rarò, vel magna de cauſa præcoci ſapientiæ fidem adhiberi: cùm ætas hæc multis captionibus & illecebris ſit expoſita. l. 1. de minori. 25. ann. ſicque in formulę veniæ ætatis principio, prudentiſsimè & ſapienter ſcribitur. *Glorioſa ſupplicatio eſt, quæ veniam quærit ætatis, quando ſe grauitatem de moribus profitetur accipere, quam maturitatem vitæ adhuc non contigit intuliſſe. Minor, naſcendo; grandæuus cupis eſſe conſilio: ita, quod in humanis rebus audaciſſimum eſt, ad erroris auxilium, beneficium contẽnis annorũ.* Comminatur & in fine ea formula periculum quod accidere poteſt diſpẽſato, dum ait, *Cape igitur* (inquit princeps) *noſtro beneficio potiorem annis ætatẽ: & quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. Nam profeſſio maturitatis acerbæ* (id. quę nõdum cõcocta eſt) *locum denegat actionis. Quando multo grauior eſt culpa, quam ſua promiſsionis impugnat authoritas.*

7 Eadem ferè ratione ſolet adiici in diſpenſationibus vel venia ætatis, clauſula alia ita, vt in alienandis ruſticis vel vrbanis prædiis conſtitutionum ſeruetur authoritas, ne cum opinioni pręſtare volumus, vtilitatem publicam lędere videamur; ſic enim Cæſares hanc veniam temperarũt, ne ideo daretur impetrantibus facultas, ante legitimam 25. annorum ætatem, alienandi, vel obligandi, ſeu hypothecæ ſubiiciendi immobilia, niſi obſeruatis ſolemnitatibus, quæ alioquin in diſtrahendis rerum minorum iura ſtatuunt. l. penul. & fin. C. de his qui veni. æta. impet. & ita hodie in codicillis diſpenſationis ætatis illa exceptio ſolet inſeri, *ne poſsint alienare immobilia.* Vt autem lector integram habeat formulam, eam ex Caſsiodoro prædicto lib. 7. c. 41. ſubiungere libet, vbi eam his verbis deſcribit: *Glorioſa ſupplicatio eſt, quæ gloriam quærit ætatis: quando grauitatem de moribus ſe profitetur accipere, quam maturitatẽ vitæ, adhuc non contigit intuliſſe. Minor naſcendo: grandæuus cupis eſſe conſilio: ita, quod in humanis rebus audaciſsimum eſt, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. Quapropter oblata ſupplicatione depromis, vt cum tibi ſit ratio firma prudentiæ, actiones tuæ non relinquantur ambiguæ, nec infirmetur iure, quod poteſt vtilitate titubare. Hoc nos, quibus cordi eſt bona deſideria perficere, libenter accipimus. Quia nullas ſe captare velle profitetur inſidias, quiſquis liberos habere contractus conſtanter affectat. Atque ideo, ſi id tempus conſtat elapſum, quo ad hanc veniam accedi iura voluerunt, nos quoque probabilibus deſideriis licentiam non negamus: vt in foro competenti ea, quæ in his cauſis reuerenda legum dictat antiquitas, ſolemniter actitentur. Ita vt in alienandis ruſticis vel vrbanis prædiis, conſtitutionum ſeruetur authoritas, ne cùm opinioni præſtare volumus, vtilitatem publicam lædere videamur. Cape igitur noſtro beneficio potiorem annis ætatem, & quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. Nã profeſsio maturitatis acerba, locum denegat actionis: quando multò grauior eſt culpa, quam ſuæ promiſsionis impugnat authoritas.*

De diſpenſatione de non promouendo. Cap. XXIII.

Argumentum.

1 *Beneficium curatũ nactus, debet ad ſacerdotium intra annum promoueri.*

2 *Quis poteſt diſpenſare de non promouendo ſtudiorum cauſa.*

3 *Septennium ſtudiorum cauſa datum à quo tempore incipiat.*

4 *Abbas ſtudiorum cauſa cum monacho non poteſt de non promouendo diſpenſare.*
5 *De diſpenſatione de non promouendo à ſummo Pontifice obtenta.*

1 QVi habet beneficium, cui cura animarum ineſt, iure communi, intra annum à die adeptæ pacificæ poſſeſsionis promoueri debet ad ordinem presbyteratus, alioquin eius beneficium ipſo iure vacat, & eſt impetrabile ex concilio Lugdunenſi, in ca. licet, canon. 14. ca. commiſſa, 35. de electio. in Sext. & in concil. Tridentino ſeſsio. 7. ca. 12. de reformatione.

2 Contra hanc regulam concilij diſpenſat Epiſcopus loci vbi beneficium ſitum eſt, & ſum. Pontif. ſed diuerſa ex cauſa. Nam Epiſcopus poteſt tantum diſpenſare, ne prouiſus non presbyter promoueatur per ſeptennium ad presbyteratum ſtudiorum cauſa, quæ diſpenſatus tenetur proſequi: interim tamen intra annum tenetur ſubire ordinem ſubdiaconatus, à die adeptæ pacificæ poſſeſsionis, alioquin erit impetrabile beneficiũ: poſt ſeptennium vero ſtudij, tenetur intra annum curare ſe ordinari in diaconum & presbyterum: alioquin vacabit & impetrabile erit beneficium, c. cum ex eo, 34. de electio. in Sext. vbi & notat gloſſa, Epiſcopum ſine Capitulo poſſe in hac cauſa diſpenſare. Et in minori quoque ſpatio ſeptennij, atque etiam per diuerſas vices poſſe hoc tempus indulgere, vt videat & experiatur ſi diſpenſatus proficiat in literis, & dignus ſit poſt conceſſum tempus modicum, vt ei longius indulgeatur. Subiicit ibidem gloſ. ad verb. *ſeptennium*, neque conceſſam diſpenſationem Epiſcopum reuocare poſſe, niſi neceſsitate Eccleſiæ vrgente, vt in ca. fin. de cleri. non reſid. comprobat hanc gloſſam ibidem Iohan. Andr. Philipp. Francus, Dominicus, & Oldradus cõſi. 230. Ludo. Roma. ſingul. 517. *an diſpenſatio*, &c. Et generaliter facta diſpenſatio reuocãda non eſt. c. ex tua, & ibi not. gloſ. ad verbum *irritari*, de filiis presbyter. c. fraternitati, & ibi gloſ. de ſchiſmat. Fauor hic ſtudiorum eſt, ſiue quis ſtudeat in Grammatica, ſiue in Iure ciuili, aut Põtificio, aut in Theologia, gloſ. in d. c. cum ex eo, ad verb. *literarum*: ſine præiudicio tamen Eccleſiæ, cui, pendente hoc tempore ſtudiorum, debet prouideri de idoneo vicario tẽporali ex fructibus beneficij. d. ca. cum ex eo, & in concil. Tridẽt. ſeſsio. 6. c. 2. de reforma. & ſeſsio. 23. ca. 1. Panor. ad ca. tuæ, num. 5. de cleric. non reſiden.

3 Notant Doctores ad d. c. cum ex eo, & gloſ. ad verbum, *ſeptennium*, ſeptennium incipere à tempore diſpenſationis, verum ſemel perſonę concedi, & proinde ſi quis obtinens vnum beneficium, obtinuerit quoque diſpenſationem ſtudiorum cauſa ſeptennij, & poſtea aliud beneficium impetrauerit, non poteſt aliud ſeptennium impetrare.

4 Singulare illud ius eſt diſpenſandi in cauſa de non promouendo ſtudiorum cauſa conceſſum Epiſcopo, Abbati non conceſſum: nam quamuis poſsit dare licẽtiam monacho ſuo, ſtudendi cauſa, Clem. 1. §. cæterùm, de ſtat. monach. ca. fin. de magiſtr. tamen non poteſt iſtam diſpenſationem vel licentiam de non promouendo, ſtudiorũ cauſa concedere. gloſ. ad ca. cum ex eo, ad verb. *Epiſcopi*. & ibi Peruſinus de electio.

5 Summi Pontificis diſpenſatio latior eſſe poteſt, & ratione ordinum, vt quis etiam non teneatur promoueri ad ſubdiaconatum, & poteſt extendi vltra ſeptennium, & diſpenſat de non promouendo ad ordines cum aliquo qui non habet legitimã ætatem, quæ in ordinibus ſacris requiritur. De qua diſpenſatione videndus Rebuffus, in formula reſcriptorum de non promouendo, in Praxi beneficiorum.

De diſpenſatione de non reſidendo.

Cap. XXIIII.

Argumentum.

1 *Reſidentia in omnibus beneficiis requiſita.*
2 *Etiamſi ſint exigui redditus.*
3 *Quomodo beneficia poſſunt adimi ob non reſidentiam.*
4 *Beneficia ſimplicia dicta an exigant reſidentiam.*
5 *Quid contineat diſpenſatio de non reſidendo.*
6 *Aliquando ſine diſpenſatione Curio abeſſe cura poteſt.*
7 *Imperator aliquando diſpenſat circa abſentiam Epiſcoporum.*
8 *Cauſæ excuſantes abſentiam beneficiati.*
9 *Caſus in quibus Curio poteſt inſeruire beneficio per ſubſtitutum Vicarium, vt ſi abſit pro proſecutione iurium Eccleſiæ ſuæ.*
10 *Si ſtudeat per tempus conceſſum.*
11 *Si infirmus.*
12 *Datur aliquando infirmo coadiutor.*
13 *Clericus infirmus habet diſtributiones quotidianas.*
14 *Quando infirmitas excuſat, vel non.*
15 *Vicarius haberi poteſt, cùm in cura ſunt diuerſæ linguæ populi.*
16 *Item tempore peſtis.*
17 *Diſpenſatum ad plura ſufficit in vno beneficio reſidere.*
18 *Quemadmodum ſi annexa.*
19 *Omitti poteſt reſidentia, ad proſequendam appellationem contra oppreſsionem ſuperioris.*

1 REgula generalis beneficiorum omnium fuit, iuxta illorum introductionem, vt in ſingulis eſſẽt perſonę quæ cultui diuino inſeruirent, néve præponerentur, qui abſentes, per alium inſeruientes, de redditibus ditarentur, & quodammodo negotiarentur, à cura beneficij extranei. Datur enim beneficium propter officium, ca. fin. de reſcrip. in Sext. ca. fin. de offic. vicar. ca. fin. 1. q. 2. ca. cum ex eo, de electio. in Sext. ferè toto tit. de cleric. non reſiden.

reſiden. in concilio Tridentino ſeſsio.23. ca. 1. de reformatio. Quemadmodum & officia ſecularia non alia ratione conſtituta, quàm vt illis præpoſiti deſeruirent perſonaliter. l. nullus, 60. de decurio. li. 10. C. l. 3. de domeſti. & protector. lib. 12. C. l. ne quidam putarent, 17. de teſta. mili. P. In ea Eccleſia, in qua quiſque intitulatus eſt, debet ipſemet inſeruire, c. 1. 21. q. 1. ca. ſanctorum, 70. diſti. ca. Capitulo, ca. clericis, 71. diſt. ca. Eleutherius, 91. diſt. quamuis Epiſcopus ſit, ca. 1. de cleric. non reſiden. aut Cardinalis, niſi velit deponi per non reſidendi contumaciam. vt in c. 2. de cleri. non reſiden.

2 Et quanquam beneficium ita exile ſit, vt vix valeat 20. ſolidos, c. conquerente nobis, 6. de cleri. non reſiden. Potuit enim collatum non acceptari ab initio, ſi videatur non ſufficiens victui præpoſiti tempore collationis, vt in ca. ſi tibi abſenti, de præbend. in Sext. non etiam poſt acceptatam collationem. ca. dilectiſsimi, 8. q. 2. Atque poſtquam quis conſenſerit, non poterit, propter paupertatem, diſſentire, ca. clericus, 91. diſt. Omnia in ſumma beneficia de iure habent reſidentiam ſeu aſsiduitatem coniunctã, & beneficia ideo talibus ſunt committenda, qui velint & poſsint in illis reſidere, & curam per ſeipſos illorum valeant exercere. cap. extirpandæ, 30. §. qui verò, de præbend. ca. quia nonnulli, de cleric. non reſident.

3 Alioquin, ob non reſidentiam beneficia adimi poſſunt poſſeſſoribus monitis, & contemnentibus reſidere, & aliis conferri, ca. ex tuæ, de cleri. non reſiden. monitio quippe neceſſario præcedere debet priuationem, & fieri à ſuperiori, vt redeat abſens ad beneficium, c. ex parte, ca. qualiter, 9. ca. inter quatuor, 10. ca. fin. de cleri. non reſident. Aliter enim abſens quamuis vagabundus, priuari beneficio non debet, non vocatus. Et proinde ſi ignoretur vbi ſit, debet in Eccleſia ſua trib⁹ edictis publicis citari. d. c. ex tuę, 11. de cleric. nõ reſid. fieri enim poteſt, vt vocatus reddere poſsit ſuæ abſentiæ iuſtam & legitimam cauſam, & ideo iura quę inducunt abſentium priuationem ob non reſidentiam, addunt, *dummodò non ſint iuſto impedimento detenti*. d. c. inter quatuor. aut, *dummodo non habeãt rationabilem excuſationem*, d. ca. fin. de cler. non reſ. Et ideo etiam cõtra vocatos non venientes aliquando ſuperiores procedunt per ſententiam excommunicationis, vel ſuſpenſionis. ca. ex tuæ deuotionis, §. contra eos, de cler. non reſiden.

4 Neque ignoramus ex cõſuetudine receptum eſſe, quædam eſſe beneficia, quæ dicuntur ſimplicia, in quibus ſe exemerunt ab hac neceſsitate reſidentiæ præpoſiti, vt ait Felinus, ad ca. dilectus, de reſcrip. Verùm & hæc conſuetudo debet eſſe ex iuſta cauſa & ratione recepta, vt in ca. extirpandæ, §. qui verò, de præbend. alioquin improbanda, vt perniciosa Eccleſiæ, & potius nomine corruptelę, quàm conſuetudinis appellanda. c. fin. de conſuetud.

5 Contra hanc iuris communis regulam impetratur diſpenſatio de non reſidendo, & in ea fit expreſſa conceſsio percipiendi fructus in abſentia, & committendi vicarium loco diſpenſati. d. c. cum ex eo, de electio. in Sext. ca. ex tuæ, ca. relatum, de cler. non reſid. Duo requiruntur in diſpenſatione abeundi à beneficio Eccleſiaſtico; licentia ſuperioris, & iuſta cauſa, quando diu quis affuturus eſt: licentia ſaltem de honeſtate ſemper petenda. c. licet, de regulari.

6 Poſſet tamen ex conſuetudine induci, vt Curio ex cauſa rationabili ſe abſentet à parrochia paulò poſt tempore reuerſurus. Innocent. ad c. ex tuæ, de cleri. non reſiden. addítque Panor. ad ca. relatum, eod. tit. quòd ſi neceſsitas vrgeat diſceſſum, quæ non patitur moram adeundi ſuperiorem pro licentia petẽda, poſsit ſine licentia abire. Facit in argu. l. 1. de exerci. actio. P. l. tutor qui repertorium, de adminiſt. tutor. nempe ſi breui ſit reuerſurus, vt explicat Inno. in d. c. relatum, per l. 3. de diuortiis. quia non videatur abeſſe, qui breui reuerſurus eſt. l. diuortium, 3. de diuor. P. cum ſimilib. In quibuſdam caſibus diſpenſat de abſentia Epiſcopus; in beneficiis incompatibilib⁹, ſummus Pontifex, & ſtudiorum cauſa diſpenſat Epiſcopus, d. c. cũ ex eo. ſed & in vſu eſt, vt ſine licentia Epiſcopi poſsint beneficiati, ſtudiorum cauſa, per tempus ſtudiis neceſſarium, abeſſe, ex diſpenſatione ſummi Pontificis generali ſtudentium, in ca. fin. de magiſtris. Panor. ad c. tuæ, num. 5. Imola ad ca. ex tuæ, num. 9. de cleri. non reſid. Bartho. Bologni ad Authen. habita, nu. 382. ne filius pro pat. at non debet abeſſe clericus à ſua Eccleſia ſine licentia ſuperioris cauſa peregrinationis, ca. non oportet, de conſecra. diſt. 5. nec pro ſuis aliis negotiis, ca. præſentium, 7. q. 1. multo magis ſine cauſa, ſi modò diu abeſſe velit.

7 Videtur & Imperator diſpenſaſſe ſuper abſentia Epiſcoporum, in c. 2. §. & illud, Nouella 6. quom. oporteat Epiſcopos, &c. ſi eius iuſſu tractẽt aliquod negotium, & moram agant extra Epiſcopatum. Meminit & Balſamõ in Chalcedo. ſynodo, ca. 4. & per illam diſpenſationem Epiſcopus vitabat pœnam quam Imperator ſtatuerat in Epiſcopos abſentes ab Epiſcopatu per annum, qua primum vocato non redeunti, ſubtrahebantur fructus poſt monitionem, & contumaci deinceps adimebatur Epiſcopatus, & alij dabatur. d. §. & illud, & ca. 3. Nouellæ 67. vt nullus fabricet oratorij domos, &c. & c. 9. §. interdicimus, Nouellæ 123. de ſanctiſsimis Epiſcop. Similis eſt cõſtitutio Iuſtiniani nuper ex Græco in Codicem Iuſtinianeum tranſlata, incipiens, *Omnem ſemper adhibentes prouidentiam*. 43. de Epiſcop. & cleri.

8 Cauſæ excuſantes abſentiam à beneficio vel Eccleſia ponuntur generaliter in ca. relatum, de cleric. non reſid. tres, licẽtia ſuperioris, ſtudiorum cauſa, vel alia cauſa honeſta.

9 Sunt & in iure caſus ſine diſpenſatione, in quibus Curio poteſt inſeruire beneficio per ſubſtitutum vicarium. Primus, ſi abſens ſit pro proſecutione iurium ſuæ Eccleſiæ, ca. ex parte, 13. in 2. c. cùm dilectus, 14. de cleri. non reſid. quia habetur in eo caſu pro præſente, facit Vlpian. in l. quæſitum eſt, 12. idem reſpondit prædiis inſtructis, de fundo inſtructo. Pand. qua ratione

qui

qui familiaris & domeſticus eſt ſummi Pontificis, vel in eius ſeruitio, vel in ſeruitio Epiſcopi, tanquam præſens percipit fructus beneficij ſui, vel præbendæ, veluti abſens pro negotiis Eccleſię ſuæ, in d.c.cum dilectus, & c.a.ad audientiam, 15. de cleri.non reſi.niſi forte ſint victualia, quæ non ſolent abſentibus exhiberi. ca. de cætero, 7. eo. ti.qui dicantur familiares. tractat Ludo. Gomeſius ad Regul. Cancella. de impetratione beneficiorum quæ vacant per obitum familiaris Cardinalium, queſ.13. Obſeruanda & gloſſa in d.ca.ad audientiam, ad verb. *duo*, plures quàm duos exiſtentes in ſeruitio Epiſcopi canonicos, à reſidentia non excuſari: quod enim in aliquibus permittitur, in cæteris eius generis negatur, ca.qualis, 25. diſt.ca.nónne benedicimus, de præſumptio.idque fieri debet, ne Eccleſiæ cultus prætextu ſeruitij Epiſcopi minuatur. Addit & inſuper gloſſ. quod hinc & colligi videtur, quòd Epiſcopus non poſſit cogere plures quàm duos ex canonicis eſſe in ſuo ſeruitio, veruntamen ſi Eccleſia defectum miniſtrorum valde pateretur, neque excuſatio abſentiæ, neque etiam diſpenſatio Epiſcoporum efficere poſſet, quin abſentes reuocentur ad propriam Eccleſiam, etiam non obſtantibus indulgentiis Apoſtolicis, vt in c.penul.de cleri. non reſident. vbi & notat Iohannes Andreas diſpenſationes de non reſidendo, non valere, quando in enorme præiudicium Eccleſiarum impetrantur: vt in c.ex parte, de conſtitutio. quando enim priuilegium incipit eſſe nociuum, reuocandum eſt. c.ſuggeſtum, de decim.

10 Secundus caſus, in cauſa ſtudiorum, quo caſu, ex iure communi & fundatione Academiarum, priuilegiiſque generalibus, vt diximus, earum, in debito tempore ſtudij diſpenſatus quis cenſetur ſatis à reſidentia beneficij, & fructus percipit, nihilominus eius reſeruatis neceſſariis vicario eius: nam aliunde & ſtudiorum cauſa abſentes extra patriam, pro præſentibus habentur. d.c. relatum, c.tuæ, de cleri.non reſid. Clem. vni. §. cæterum, in fin. de ſtat. mona. neque abeſſe videntur, qui ſtudiorum cauſa abſunt. l.quęſitum eſt, 78. de lega. 3. l.Seiæ ex parte, 20. §. Pamphilæ, de fundo inſtructo. li. 33. P. tit. 7. & proinde gaudent commodis & priuilegiis eorum qui pręſentes ſunt, c.de quibuſdam, 12. & ibi gloſ. 1. Archidia. Domi. 37. d.c. fin. de magiſt. ca. 2. de priuileg. in Sext. ca.licet, de præbend. neque officere debet abſentia, quæ iuſta dicitur ſtudiorum, l.ſi longius, 18. §. fin. de iudi. P. l. nec non, ex quib. cauſ. maior. P. ca. conſultationibus, 10. de offic. delega. lib. 1. tit. 29. Scholaſtici debent gaudere priuilegiis & prærogatiuis omnibus introductis ob publicam vtilitatem: nam & illa in ſtudioſis verſatur. Barthol. in l. 1. in fine, ſolut. matrim. Tiraquell. in tracta. de priuilegiis piæ cauſæ, in præfatio ſub. verſ. *Item relictum cauſa ſtudij*; & nocens Scholaſtico, nocet iuri publico, vt ait Iacob. Aret. ad d. l. 1. num. 8. & 9. ſolut. mat. gloſ. fin. in l. vni. de ſtudiis liberal. li. 11. C. & ibi Lucas de Penna.

11 Tertius caſus, in cauſa infirmitatis, cap. ad audientiam, 15. de cleric. non reſident. ne afflicto afflictio detur, ca. cùm percuſsio, 7. q. 1. ca. indicas 3. q. 9. ca. ad eius, verſic. 5. diſtin. ca. ex parte, de cleric. ægrota. & pro ratione facit l. diuus, de offic. Præſid. l. tam dementis, de Epiſcopal. audient. C. l. pœna, ad l. Pompeiam, de parric. P. & in corpore afflicto afflictio non debet addi amiſsionis ſubſtantiæ, l. iure ſuccurſum, de iure dot. Pād. cum ſimil. Alia & ratio adfertur in c. 1. de cler. ægrota. li. 3. tit. 6. vbi Gregorius ſcribens lib. 2. Epiſtola. epiſt. 5. Candido Epiſcopo Verbatenſi: *Fraternitatem* (inquit) *tuam hortamur, quatenus latorem præſentium ad percipienda quæ conſueta ſunt ab Eccleſia tua, ægritudo ſua non debeat impedire: quia ſi alij eſſent eius exemplo deterriti, forte non poſſet qui militaret Eccleſiæ inueniri.* Tertia, quia famuli noſtri, vel qui nobis inſeruiunt, nobis ſeruire intelliguntur ægri, ad hoc vt recipiant mercedem debitam, qui cupientes ſeruire propter aduerſam valetudinem impediũtur. l. 4. §. Stichus, ſi hæredi meo, de ſtat. liber. lib. 40. P. tit. 7. ideò & alendi ſunt, dum aduerſa valetudine laborant, l. in rebus, 18. §. poſſunt, commod. P. lib. 13. titul. 6. Infirmitas iuſtum eſt impedimentum excuſans, l. 2. §. ſi quis iudicio, ſi quis cautio. P. & habetur in ea ratio humanitatis. l. ſi cui, 38. §. fin. ex quib. cauſ. maior. lib. 4. P. titul. 6. l. fin. §. penul. ad leg. Rhod. de iact. lib. 14. Pand. tit. 2.

12 Proinde ſi maxima detineatur infirmitate beneficiatus, quæ ſuperuenerit, & eum cum populo eſſe prohibeat, putà lepra, non vtique priuabitur beneficio, ſed dabitur ei coadiutor; vt in ca. 3. & 4. de cleri. ægrotant. lib. 3. titul. 6. idem in aliis morbis incurabilibus. ca. pen. & fin. eo. tit. ca. ſcripſit, ca. qualiter, c. quamuis ſit triſte, 7. q. 1.

13 Atque hìc ſingulariter notandum, quòd clericus infirmus habet etiam diſtributiones quotidianas, vt & illi, quos iuſta & rationabilis corporis, aut euidens Eccleſiæ neceſsitas non permittit præſentes eſſe: alij abſentes minimè; & ſi recipiunt, tenentur ad receptorum reſtitutionem. c. vni. de cleric. non reſidentib. in Sext.

14 Hæcque rurſum ita demum vera, ſi infirmitas præſtat cauſam non reſidentiæ: hoc eſt, quando, niſi eſſet infirmus, futurum erat eum reſidere. Aliter, ſi non præſtaret infirmitas cauſam non reſidendi, putà quia nec reſideret, etſi infirmus non eſſet, quia tunc non excuſat infirmitas, quæ non reſidenti ſuperuenit, & caſus ſuperueniens inter præſtationem, recipit ſecundum ſtatum præcedentem. ca. maiores, circa finem, de baptiſmo. notat Angelus Clauaſius in ſumma, in verbo, *clericus*, 7. num. 7.

15 Quartus caſus, excuſatur beneficiatus, vt ſeruiat per vicariũ ab Epiſcopo præpoſitũ, ſi in Parrochia diuerſarum linguarum ſint populi, & ipſe idiomata non intelligat omnium, ca. quoniam in pleriſque, 14. de offic. ordin. lib. 1. tit. 41. idem Epiſcopo licet ſeruire per vicarios & Archidiaconos, ſi ipſe negotiis aliis ſit occupatus legitimis. ca. ad hæc, de offic. Archidia.

16 Quintus caſus tempore peſtis, & morborum Epidimiticorũ ſeu cõtagioſorum, vicariũ ſui loco conſtituere poteſt. Riparius tract. de peſte, q. 5.

17 Sex

17 Sextus caſus ſi quis diſpenſatus ad plura beneficia fuerit, ſufficit ſi in vno reſideat.c. non poteſt, 21.de præben.in Sex.

18 Septimus, ſi parrochialis Eccleſia annexa ſit dignitati, vel præbendæ, qui reſidet in præbenda, ſi modò præficiat vicarium perpetuum in parrochiali eum congrua penſione, excuſatur ab eius reſidentia.c.extirpandæ,38.§.qui verò, de præbē. c.ex poſuiſti, eod.tit.

19 Octauus caſus ex cauſa proſequendæ appellationis, ſiue ad euitandam oppreſsionem, beneficiatus poteſt omittere reſidētiam & adire ſummum Pontificem, vel alium ſuperiorem, inuito etiam Epiſcopo ſuo vel alio ſuperiore.ca. omnis oppreſſus, cum trib.ſequentib.2.q.6.notat gloſ.ad ca.vt debitus honor, de appella.

De reſcripto gratiæ percipiendorum fructuum beneficiorum alteri collatorum. Cap. xxv.

Argumentum.

1 *Beneficia ſine aliqua diminutione conferenda.*

2 *Diſpenſatiuè aliquando fructus beneficiorum ad certum tempus non titulatis conceduntur.*

3 *Confert ideo beneficia Epiſcopus, aliquando retentis fructibus, & quid ſequatur ex illa collatione.*

1 IVs commune diſponit, beneficia Eccleſiaſtica ſine aliqua diminutione conferenda, ca.1. vt Eccleſiaſti.benefi.ſine aliq.diminu. cōferā. li.3.ti.12.cùm ſecundū naturam ſit, vt qui ſentit onus, percipiat & commoda rei.ca. qui ſentit, de regul.iur.in Sext.l.ſecundùm naturā, 10.eo.tit.P. l. poſt perfectam, de peric.& comm.rei ven.C.l.id quod poſt, eo.tit.P.l.1.§.pro ſecundo, de cad.tollen.C.l.is qui in poteſtate, §.fin.de lega.præſt. P.Beneficia duabus partibus componuntur, munere ſpiritali, & fructibus, vt homo corpore & anima. ca.ſi quis obiecerit, 1.q.3.

2 Contra hanc regulam generalem, diſpenſatio conceſſa gratiam habet. Datur autem indulgentia vel reſcriptum Epiſcopo vel alij, aliquando à ſummo Pontifice, vt, pro ſoluendis debitis ſuæ Eccleſiæ, poſſit percipere, vſque ad quinquēnium vel aliud tempus, fructus beneficiorum quę in ſua diœceſi vacabunt: cum clauſula, non obſtantibus quibuſlibet conſuetudinibus, priuilegiis, vel ſtatutis, per quæ impediri poſſet conceſſio, idque de ſpeciali gratia, per quam tamen cōceſſionem præiudicium non fit, Eccleſiæ fabricæ vel alteri perſonæ ſingulari, ſi illis fructus huiuſmodi, ſpeciali priuilegio vel ſtatuto forſitan, debeantur, niſi ita de illis expreſsè caueatur.c.ſi propter debita, to.de reſcrip.in Sext.Meminit de hac gratia c.penul.de verbor.ſigni. atque aducit, in ea, appellationem beneficiorum contineri fructus non tantum minorū, ſed etiam & maiorum beneficiorum: quemadmodum & in dicto ca. ſi propter, gloſſa ad verb. *Vacabunt*, notat vacantiū beneficiorum nomine, in ea gratia contineri, quæ vacauerint morte, renunciatione, depoſitione, tranſlatione, aut alio quocunque nomine & modo, imò ex cauſa permutationis, vt fructus debeantur per illam gratiam Epiſcopo.

3 Poteſt itaque Epiſcopus, cui gratia hæc facta eſt, conferre beneficia vacātia, ſubductis & retentis fructibus pendente tempore gratiæ, ſingulare tamen eſt, quod notat c.ſi tibi conceſſo, 26. de reſcrip.in Sext. quòd ſi pendente tempore, quo percipit Epiſcopus fructus, conferat beneficium vacans habenti aliud beneficiū, cui cura animarum ſit, non videatur vacare illud primum poſſeſſum adeptione ſecundi, cuius fructus non poteſt percipere, quia Epiſcopus ex indulgentia percipiat: licèt enim in rei veritate primum vacet ex adeptione pacificę poſſeſsionis, ſecūdis tamen ęquum non eſt priuari fructibus primi, qui non recipit fructus ſecundi, cuiúſque ideò non videtur adeptus plenam poſſeſsionem vel dominium, neque plenè in eum videtur trāſlatum ſecundum beneficium, cuius tradita ſit vacua poſſeſsio ſine fructibus.ca.ſi quis iam tranſlatus, 21.q.2.facit l.ſi ſtipulatus ſis, 4.de vſur. P. l. 3. commo. P. vſusfructus in multis caſibus pars dominij eſt, l.4.de vſufruct.P.ita à Caio vſusfructus pars rei, iúſq; fundi dicitur in l. ſi à reo, 70.§.ſi reo, de fideiuſſor.lib. 46.P.tit.t.facit & ca.cum in cunctis, §. cùm verò, de electio. Tuetur tamen gloſſ. ad d.c. ſi tibi conceſſo, ad verbum, *vacare*, quòd, quamuis non teneatur relinquere fructus primi beneficij, & non cenſeatur vacare ſecundum beneficium, cuius fructus percipiat Epiſcopus in vim gratiæ, quòd tamen ex collatione ſecundi talis beneficij, verè habeat titulum, & proinde teneatur itra annum eius collationis, ſi beneficium ſit curatum, promoueri ad ſacerdotium, niſi velit iure quod habet ex collatione illa, priuari, iuxta c.licet canon, & ca. commiſſa, de electio. in Sext.quamquam fructus non percipiat. Debet quippe ſibi clericus imputare, quod tale beneficium ſine fructibus collatum acceptauerit, ca.clericus victum, 91. diſtinct. poterat enim ſi voluiſſet reiicere, ca. ſi tibi abſenti, de præbend.in Sext.Subinde quamquam prouiſus non habeat fructus beneficij, tamen habet liberam ſacramentorum adminiſtrationem, ratione quorū tenetur promoueri. Sicque quod pertinet ad exercitium curæ animarum, beneficium liberum & pacificum eſt, proinde iuxta c. commiſſa, de electiōn .in Sex. à tempore adeptę pacificę poſſeſsionis promoueri debet, niſi diſpenſatio de non promouendo etiam accedat, de qua diximus ſuprà ca. 23.

De diſpenſatione corpore vitiatorum. Cap. xxvi.

Argumentum.

1 *Corpore vitiati non ordinantur regulariter, & ordinati deiiciuntur, & quando.*

2 Expli

2 *Explicatio canonum de ſibi amputantibus virilia.*
3 *Quid de vitiatis non ordinandis lege antiqua cautum ſit.*
4 *Sed ſi vitia acciderint poſt ordinationem, quid ſtatuendum.*
5 *Maximè ſi ſua culpa in ea inciderit.*
6 *De his qui ſibi virilia amputarunt, putantes ſe obſequium Deo exhibere.*
7 *Vitia ſunt quædam corporis, in quibus non ſolet diſpenſare ſummus Pontifex.*

1 IVre cõmuni, ex enormi corporis læſione & inhoneſta, ſeu impediente miniſterium Eccleſiaſticum, ordinari non poſſunt miniſteriis Eccleſiaſticis, & iam promoti deiiciuntur ab illis, veluti ſi manu priuẽtur, ca. expoſuiſti, 6. de corpore vitia. non ordin. lib. 1. titul. 20. ſi amiſerunt digitos quibus frangẽda Euchariſtia, c. presbyterum, de cleri. ægrota. Gloſſa ad ca. fin. de corpore vitia. ad verbum. *deformitatem*, ſic diſtinguit. *Medica*, inquit, *deformitas non impedit ordinationem Eccleſiaſticã*, vt in c. 1. & fin. eius tituli, *magna contrà*: ſed notandũ, quòd quidã ſunt corpore vitiati ſpõte; quidã caſu: ſi ſponte, diſtinguẽdũ, aut nulla cauſa iuſta vrgẽte ſpõte corpore vitiati ſunt, tũc ordinãdus repellitur, & iã ordinatus reiicitur: ſi iuſta cauſa interueniẽte, cõtrà. Ita ſcribit Innocentius Fælici Nuceriano Epiſcopo, lib. 1. Epiſtola 4. & in cõcilio Triburtino c. 33. & can. 6. qui partẽ, 55. diſt. *Qui partẽ cuiuſlibet digiti ſibi ipſi abſcidit, hunc ad clerum canones non admittunt; cui verò caſu aliquo contigit, dum aut operi ruſtico curam impendit, aut aliquid faciens, ſe nõ ſponte percuſſit hos canones præcipiunt & clericos fieri, & ſi in clero fuerint, non abiici. In illis enim voluntas eſt indicata, quæ ſibi auſa eſt ferrum iniicere: in iſtis verò, caſus veniam meretur.* Rurſum in Niceno concilio ca. 1. vnde ſumptus ca. 7. ſi quis à medicis, ca. 1. 55. diſt. ſic legitur. *Si quis à medicis propter languorem diſſectus fuerit, aut à barbaris excisſus, hic in clero permaneat. Si quis autem ſanus ſeipſum abſcidit, hunc & in clero conſtitutum abſtinere conuenit, & deinceps nullum debere talium promoueri.* Videndus Balſamon ad dictum concilium, & in Carthaginenſi Synodo 6. idem in c. Apoſtolor. 21. in capitulis Synodi Græcæ, ca. 21. apud Martinum Bracharenſem Epiſcopum, in concilio Ilerdienſi, apud Stephanum in Epiſtola ſcripta Roberto Epiſcopo Metenſi, in c. 8. Eunuchus, ca. ſi quis pro ægritudine, ca. 10. ſi quis in infirmitate, c. 11. lator, 55. diſt. Qui ſibi manꝰ iniicit vel ſpõte ſe vulnerauit, & iure ciuili videtur à militia remouẽdus cum ignominia; ſi impatientia doloris, aut tædio vitæ, aut morbo, aut pudore, aut furore mori maluit. Et ſi nihil tale prætendat, capite puniatur, vt ſcribit Arrius Menander, lib. 3. de re militari, cuius verba in l. omne delictum, 6. §. qui ſe vulnerauit, de re milita. lib. 49. tit. 15. firmat Paulus lib. 5. ſententiarum, cuius verba in l. ſi quis aliquid, 38. §. fi. 1. de pœn. lib. 48. P. ti. 19. *Qui ſibi ſine cauſa manus infert, meritò puniendus eſt, qui enim ſibi non pepercit, multò minus alij parcet.* vt ait Marcian. Iuriſconſ. in l. fin. §. ſic autem, de bonis eor. qui ante ſenten. mortem ſibi conſci. lib. 48. P. tit. 21. Sui homicidas dixerunt leges & iura Pontificia, homicidæ autem ab ordinibus reiiciuntur & deponuntur. ca. 1. & 2. de cleric. pugna. in duel. ca. cum non ab homine, de iudic. ca. 1. de homic. in Sexto.

2 Adferemus verba canonum Apoſtolicorum, in quorũ 21. ſic legitur ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν, μὴ γινέσθω κληρικὸς, αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. id. *Qui ſibi ipſi virilia amputauit, non fiat clericus, ſui enim ipſius homicida eſt.* Sic explicat antiqua verſio in can. ſi quis abſcidit, 4. et in 55. diſt. Et c. 22. εἴ τις κληρικὸς ὢν ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω, φονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ. *Si quis cùm clericus eſſet virilia ſibi amputauerit, deponitor: homicida enim ſui ipſius eſt.* d. ca. ſi quis abſcidit. Et firmatur ca. 23. λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφοριζέσθω ἔτη τρία. ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. id. *Laicus qui ſeipſum mutilauit, per tres annos à communione ſeparetur, quia inſidias vitæ ſuæ poſuit.* Neque poteſt excuſare ſpõtaneam illam abſciſsionem prætextu religionis vel caſtitatis. cap. 3. & 4. de corpore vitia. nõ enim ferro, ſed mente paranda eſt caſtitas. facit ca. fin. 15. q. 1. ſic intelligenda ſacra pagina dum ait, *quoſdam ſeipſos caſtraſſe propter verbum Dei.* D. Matthæi 19. verſ. 12. Obſeruandum autẽ in prædictis canonibus verbum, ἀκρωτηριάζω, ſignificare non tantum abſciſsionem virilium, ſed etiam aliarum partium corporis, maximè extrematum, vel generaliter mutilationem, vt ca. 2. maritum, 33. diſt. Caſtratio autem & exciſio virilium poteſt annumerari inter mutilationes, quia minuitur vel truncatur naturæ vis. Sicuti & innuit D. Chryſoſtomus in epiſtolam ad Romanos ca. 1. δι' ἃ δὲ ὦ (inquit) δεῖ ἕτερον τοὺς ἐπιχειροῦντας κολάζειν ὡς νομοθετεῖ, ἢ ὅτι τὴν φύσιν ἀκρωτηριάζουσι. Cæterùm non hæc ſola abſciſsio virilium ſpontanea, ſed aliorum membrorum repellit ab ordinatione, vt docetur ex concilio Romano per Hilarium habito c. 3. & ex c. 3. pœnitentes, 55. diſt. ca. fin. & 1. de corpor. vitiat. niſi quis caſtratus ob morbum repellendum. in ca. ex parte, 5. de corpore vitiat.

3 In lege antiqua, de vitiatis ſic cautum eſt non ordinandis, Leuit. 21. *Loquere ad Aaron*, ait Dominus. *Homo de ſemine tuo qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium eius, ſi cæcus fuerit, ſi claudus: ſi vel paruo, vel grandi, & torto naſo: ſi fracto pede, vel manu: ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginẽ habẽs in oculo: ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus ſeu hernioſus.* Quæ explicantur & referuntur ad myſticum ſenſum in libro paſtorali, ca. 11. & in ca. 1. *hinc etenim.* 49. diſt. Hodie ad literam quoque ſeruabuntur ordinario iure, vt enormes deformitates ſi adſint ordinando, eum repellant: vt ſi erutus ei ſit oculus, ca. fin. 55. diſt. ſiue caſu, ſiue ſpõte: ſi & ſit enormis læſio ſiue natura, vel aliter acciderit.

4 Attamen ſi hæc vitia contigerint poſt adeptum gradum ſine culpa vitiati, is non erit priuandus

gradibu-

gradibus vel beneficiis quæ obtinuerat antequã eſſet debilitatus,ca.12.præcepta canonica,55. diſt. Neque omnia quæ ordinari impediunt ordinatum deiiciunt.ca.fin.15.q.1.ca.ſicut,68.diſt. ca. Petrus,89. diſt. facit in argumentum matrimonium quod per morbos ſuperuenientes, furorem,ſeruitutem,& alia ſimilia,quę impedire poſſent contrahendum,contractum non diſſoluitur.c.hi qui, ca.neque,32.q.7.ca.ad limina,30.q.1.ca.perlatum, 29.q. 2. Atque ideò caſus ſuperueniens læſionis vel vitij tolerat in miniſterio vitiatum, niſi tale membrum quis amiſiſſet, quod miniſterio ordinis ſuſcepti eſſet neceſſarium; vel ſi deformitas dedecori & ſcandalo eſſet miniſterio Eccleſiaſtico, vt ſi presbyter manum amiſsiſſet.ca. 1. de corpore vitiat.ca. penul. eo. ca. presbyter, de cleric. ægro.

5 Quòd ſi ſua culpa in læſionem etiam nõ enormem inciderit, non poterit ſine diſpẽſatione miniſtrare.d.c.1.de corpo.vitia. Diſpẽſatur porrò ibi ab Epiſcopo miſericorditer poſt peractã pœnitentiã cum eo qui in duello acceptato, digiti partem amiſit, quia non perdiderat tantum de digito, quin ſine ſcandalo poſſet ſolemniter celebrare. Diſpẽſat & in vitiis corporis ſeu minimis mutilationibus occultis,ſi ſine ſcandalo tolerari poſsint, Epiſcopus. Diſpẽſat & in deformitate digiti pollicis ſufficientis ad frangendam Euchariſtiam, vt promoueri poſsit ad presbyteratum, ſummus Põtifex.in c.fin.de corpo.vitia. In deformitatibus magnis, & apparentibus, diſpenſat ipſe ſummus Pontifex ſolus, neque is etiam ſolet ſine cauſę cognitione diſpenſare, quam delegat Epiſcopo per clauſulam. *Mandamus, quatenus, ſi, & poſtquam N. coram te ſe perſonaliter exhibuerit, oculum vel gibbum, &c. vel aliud, diligenter inſpicias, & ſi (ſuper quo conſcientiam tuam oneramus) tanta deformitas in eo non appareat, quòd ex hoc poßit ſcandalum in populo generari, ac aliud canonicum non exiſtat; cum eo, ſi ſecum per te diſpenſari ſuper præmiſsis contingat, vt quæcumque beneficia,* &c. *recipere, & quoad vixerit retinere liberè valeat, authoritate Apoſtolica tenore præſentium, de ſpeciali dono gratiæ, diſpenſamus:* Quæ formula ſumpta eſt ex c.2. 4.& fin.de corpor. vitia.

6 Diſpenſatur Clem. 3. in ca. ſignificauit, 4. de corpor. vitia. cum presbytero qui fecit ſibi virilia amputari, credẽs ſe obſequium præſtare Deo, ea lege, ſi is presbyter aliàs eſſet Deo dignus, & vt ei ſacerdotale officium, abſque altaris miniſterio concederetur: nempe vt poſſet baptizare, pœnitẽtiam dare, & alia officia, præter celebrationem Miſſæ, quæ ſunt presbyteris conceſſa, exercere. iuxta c. adiicimus,16.q.1.ca. conſtat, de conſecrat. diſti.4. Eò referri poſſent, nempe ad diſpẽſationẽ, exempla quæ referuntur à gloſſa in ca. ſi quis abſcidit, 55. diſt. de Origene, & Marco monacho; dum ait Origenem ſe ſponte eunuchaſſe, vt liberiùs in occulto tempore perſecutionum miniſtraret mulieribus Eccleſiæ, & tamẽ poſteà apud Cæſaream factum fuiſſe ſacerdotem. Item Marcum præcidiſſe ſibi pollicem, vt ſic fieret indignus ſacerdotio, & nihilominus factum eſſe ſacerdotem, vt habetur in hiſtoria Eccleſiaſtica: vide tamen quæ dixi de Origene num ſe caſtrauerit, lib.7. Syntagmatis iuris c.7.nu.31.

7 Sunt tamen vitia corporis in quibus nec debet ſummus Pontifex, nec ſolet diſpenſare, imò ex cauſa morbi prohibente, non poſſet dare licẽtiam promouendi, vt promotos non poſſet in miniſterio cõſeruare: cuiuſmodi ſunt arreptitij, qui à dæmonibus corripiuntur & eliduntur, ca.3. communiter,33.diſt.c.clerici,4.qui aliquando inſanierunt,c.maritum,2.c.vſque adeo,4.eadem 33. diſt.

De diſpenſatione poſsidendi propria, & temporalia, conceſſa perſonis regularibus & Eccleſiis.

Cap. XXVII.

Argvmentvm.

1 *Proprium non poſſunt habere regulares.*
2 *Nec ex licentia Abbatis vel ſummi Pontificis.*
3 *In cõmuni habere poſſunt exceptis Franciſcanis.*
4 *Inter Chriſtianos aliquando bona communia, aliquando non.*
5 *Facultas donandi Eccleſiæ conceſſa.*
6 *Reſtricta facultas rurſum in aliquibus.*
7 *Maximè ne in præiudicium dominorum directorum id eſſet.*
8 *De amortiſatione bonorum donatorũ Eccleſiæ.*
9 *Quibus improbata eſt amortiſatio.*
10 *Laici de rebus Eccleſiæ non ſtatuunt, ſed poſſunt antequam Eccleſiæ ſint, ſtatuere.*
11 *Ius amortiſationis, vel mortiẽtij ſolus princeps poteſt concedere. & num.17.*
12 *Quid ſoluendum pro amortiſatione.*
13 *De cauſa amortiſationis in præſtatione eius quod intereſt dominorum.*
14 *Ratio adfertur.*
15 *Eccleſia probat conſtitutiones Imperatorum ſuper rebus poſitas.*
16 *Rebus ſuis quis poteſt legem imponere ne alienentur.*
17 *Princeps donando amortiſare videtur.*
18 *De forma perficiendi amortiſationem.*
19 *De financiæ diuerſa taxatione pro amortiſatione.*
20 *Quæ genera rerum egent amortiſatione.*
21 *Num ſufficiat pro amortiſatione dare hominem viuẽtem, morientem, & confiſcantem, aut ſolam indignitatem, an vtrumque præſtandum ſit.*
22 *An pro iuramento fidelitatis vltra indemnitatem quis teneatur dare hominem morientem & confiſcantem.*

1 Regula iuris communis eſt, ne clerici, maximè regulares ſeu monachi, proprium habeant, contra votum ex tribus caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ: horum námque dominus ſolus pars eſt, ca.clericus, ca.nolo,12.q.1.ca.cleros,21.diſtinct. ideò ſi religioſi inuenti ſint in morte pro-

prium habere, ſepultura Eccleſiaſtica priuari debent, & ſi iam ſepulti, debent à ſepultura proiici, ſi ſine ſcandalo fieri poſsit, & in ſterquilinio infodi, c. ſacris, de ſepultur. ca. 2. §. qui verò, & ca. ſuper quodam, 4. de ſtat. monach. lib. 3. tit. 35. in concil. Tridenti. ſeſ. 25. de regul. ca. 2. Permittit tamen Abbas diſpenſatiuè monacho, peculium habere pro iniuncta adminiſtratione, quandiu vixerit. d. c. 2. §. qui verò, de ſtat. monach.

2 At nec Abbas, nec ſummus Pontifex, poſſunt cum aliquo monacho, vt habeat proprium, diſpenſare, quia abdicatio proprietatis ſicut & cuſtodia caſtitatis ſunt annexa regulæ, ca. cum ad monaſterium, 6. §. fin. de ſta. monach. vbi verba illa de iure cõmuni interpretes & gloſſa eſſe intelligenda notant: non autem de plenitudine poteſtatis ſummi Pontificis, per quam, quamuis non poſsit exiſtente monacho, contra regulã de proprietate diſpenſare, poteſt tamen ex monacho non monachum reddere, & ita diſpẽſare: quòd princeps poſsit mutare ſubſtãtiam rei, vt in l. vni. de rei vxo. act. C.

3 Poſſunt tamen monaſteria in communi habere bona temporalia immobilia, exceptis Franciſcanis, qui nec in communi poſſunt poſsidere. Clem. exiui, de verbor. ſigni. Cuius conſtitutionis cauſam M. Mantua. refert libro Enchiridij rerum ſingularium ca. 8. ex Iohanne Villa authore (vt ille vult) grauiſsimo, qui lib. 9. ca. 155. ait, anno Domini 1322. maximam fuiſſe exortam dubitationem, an Chriſtus fuiſſet in totum pauper, vel nunquid proprium habuiſſet, vel cõmune. Tempore autem Iohannis 22. ſum. Ponti. quendam Franciſcanum audacter tenuiſſe negatiuè, nihil eum habuiſſe in proprio, nec communi, & cum eo cæteros eiuſdẽ ordinis, fuiſſéque ab ipſo ſum. Pontifice admonitos, congregato capitulo Peruſij, eſſe contra Euangelia & actus Apoſtolorum, & ideò conſtitutionem illam in illos editam, quę certè ſi ſeruetur dura eſt. Extat & Extrauagans, cum inter nõnullos, 4. de verbo. ſigni. in Extraua. Iohan. 22. per quam pertinaciter aſſerere Chriſtũ vel Apoſtolos non habuiſſe aliqua in ſpeciali vel communi, declaratur erroneum & hæreticum: vbi gloſſa ad verb. *declaramus*, laborat in conciliatione ca. exiit, §. porrò, de verbo. ſign. in Sext. quæ contrarium videtur dicere. Videndus & de hac re Antoninus parte 4. tit. 12. c. 4. §. 23. de Turre cremata in ſumma de Eccleſia. li. 2. ca. 3. in ſolutione ad 10. argumentum. Probat autem quòd diſcipuli, & Chriſtus habuerint propria & cõmunia glos. ad d. Ext. cũ inter, aſſerit ex pluribus noui teſtamẽti locis. Vide de hoc minorum ordine quàm difficilis fuit determinatio modi viuẽdi in ca. 1. 2. 3. de verbo. ſign. in Extrauagan. Iohãnis 22. hoc enim habet nouitas inſtituendæ vitæ à communi ſeparatæ, vt antequã poſsit quod facilè putabat ex zelo feruẽte religionis, eligere, nunc huc, nunc illuc fluctuans agatur, vt in ſalo non tranquillo: donec probatis & improbatis pluribus occurrentibus, tandem experientia ſecuta interdum damnoſa, interdum bona, neceſſariò indita lege à ſuperiore, qui ſine affectione vel paſsione iudicat tumultuantis animi, conquieſcat.

4 Poſtulat hic locus, vt de diſpenſatione ſeu amortiſatione, q̃ à principibus ſecularibus Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis indulgetur, dicamus pauca. Liquet autem regulam fuiſſe cõmunem inter Hebræos ab initio, Eccleſiam immobilia non retinuiſſe, ſed in conſortium Apoſtolorum ſeu diſcipulorum conuolantes Chriſtianos, venditis immobilibus, pretia ad pedes Apoſtolorum diuidenda pro neceſsitate communi fideliũ, obtuliſſe, Actor. 4. quia futurum erat Eccleſiam breui in gentes transferendam. ca. 15. futuram, 12. q. 1. Vbi autem tranſlata fuit, non permiſerũt ſtatim Ethnici Eccleſias ædificari, vel illis aliquid relinqui, donec Conſtantinus magnus cõceſsit. d. c. futuram, l. 1. de ſacroſan. Eccleſ. C. quo tẽpore ſummi ſacerdotes, prępoſiti Eccleſiarum, Leuitæ & reliqui fideles, videntes plus vtilitatis acceſſurum Eccleſiis ſi prædia & immobilia illis relicta retinerentur, quàm ſi diſtraherentur: ideò relicta matricibus Eccleſiis inalienabilia iunxerunt, vt poſſet cultus diuinus, maximè perſecutionibus Tyrannorum interturbatus, faciliùs ex illis fieri. ca. 16. videntes, 12. q. 1. Et ita cœperunt eſſe clericis mobilia & immobilia in communi, ſeu in cõmunem vſum, nullã autẽ proprietatẽ ſibi retinebant. c. 17. habeat, c. 18. certè ego ſum, c. nõ dicatis, 11. 12. q. 1. Sanctionibus & firmatum, vt quia fides eſt perpetua, patrimonium eius eſſet quoque perpetuum, l. iubemus nulli, C. de ſacroſan. Eccleſ. tit. de reb. Eccleſ. non aliena.

5 Ex hac dehinc donandi Eccleſiis facultate auctæ opes & redditus, & religio peperit diuitias, quæ ab initio vt fuerunt neceſſariæ, ſic poſtea potuiſſent eſſe nociuæ, & diuitiæ ſuffocaturæ erant matrem, niſi remedia quædam acquiſitionibus rerum Eccleſiaſticarum, modíque poſsidendi fuiſſent appoſiti.

6 Fiebat enim aliquando, vt bona cum oneribus tranſirent in Eccleſias, & ita eſſent Eccleſiæ, vt in feudis, ſeruitiis, homagiis, obſequiiſque laicorum dominorum obnoxiæ, res enim tranſeunt cum onere, ca. ea enim, §. ſicut autem, 10. q. 2. ca. ſi quis laicus, 16. q. 1. c. cum in tua, de deciſ. etiam in Eccleſiam. ca. conuenior, c. tributum, 23. q. 8. Hoc autem viſum eſt indignum, & à cõſuetudine Romanæ Eccleſiæ alienum. ca. indignum, de regul. iur. apud Gregor. Accidebat etiam, vt occaſione religionis, bona feudalia transferrentur in Eccleſiam inconſultis principibus à quibus pendebant, & ratione quorum debebatur militaris opera, quæ non præſtatur ab Eccleſia, & ita Reipublicæ cauſa defenſionẽ militarem amittebat, vel populus vt eandem præſtaret pro Eccleſiæ bonis ſupra modum onerabatur, quod ne fieret poſteà inhibitum, niſi ex conſenſu principis. ca. 1. de prohibi. feud. aliena. in vſib. feud. c. 1. de aliena. feud. gloſ. in l. fin. de iure emphyth. C.

7 Sequebatur & præiudicium dominorum directorum in laudimiis, quando dominus vtilis ſeu emphytheota liberè poterat transferre bona in Eccleſiam; ſiquidem vbi tranſlatio in eam facta eſt, non poteſt directus laudimiorum iura

habere,

habere, quæ ex frequenti venditione ei accedũt, d. l. f. de iur. emphy. C. quia Eccleſiæ patrimoniũ inalienabile, d. l. iubemus nulli, de ſacroſanct. Eccleſ. C. nec confiſcari poteſt, ca. 57. in canonibus 16. q. 1. quare & manus mortua Eccleſia dicitur, quemadmodum collegia, vniuerſitates & alia loca, quę poſſeſſa ſemel communi iure alienare non poſſunt, non ſecus quàm ſi à mortuo poſsiderentur, inde manus mortuæ, vt & Orcini liberti dicti iure ciuili, qui ſunt manumiſsi ab eo qui in Orco eſt, ſeu liberti manus mortuæ, eius nquam qui mortuus eſt, apud Vlpia. in l. 4. §. fin. qui ad libertatem, de fideicomm. libertatib. li. 40. P. tit. 5. §. penul. de ſingul. rebus per fidei. relict. apud Iuſtinia. l. tutela, §. planè, de legitim. tutel. cum ſimil. Secũdum hunc effectum etiam mortua, quod pertinet ad profana onera, Eccleſiarum bona cenſentur: vt ſemel Deo conſecratum, in vſus profanos non poteſt conuerti. c. ſemel Deo, 53. de reg. iur. in Sext. l. in tantum, §. ſacræ, de rer. diuiſ. C. ſic monachus quamuis natura viuat, mortuus mundo dicitur, l. Deo nobis, & l. ſancimus neminem, C. de Epiſco. & cler. c. 2. de teſta. in Sext. cum ſimili. alioquin Eccleſia ſemper viuere dicitur, nec mori, & ideò non poteſt dici habere hæredes, ca. liberos, 12. quęſt. 2. c. ſi gratioſe, de reſcrip. in Sex. & vt ipſa religionis & fidei mater perpetua eſt, ita & eius debet eſſe patrimonium, iugitérque ſeruari illæſum, l. iubemus nulli, C. de ſacroſan. Eccle. ſic & collegia, capitula, vniuerſitates, perpetuò eſſe dicuntur per ſubrogationem. l. proponebatur, de Iudic. P.

8 Quare ob has & alias pleraſque cauſas placuit, vt bona quæ hoc iure concederentur Eccleſiæ, penes quam eſt poſſeſsio immutabilis, vt à morte poſſeſſa haberent diſpenſationem ſeu cõſenſum principis, qui concederet ius hoc morticinij, & ideò dixerunt hanc facultatem poſsidendi ſeu diſpẽſationem, amortiſationem. Atque de ea lex lata: Ne Eccleſia immobilia poſsideat vltra annũ ſibi data vel relicta, niſi ius morticinij ſeu amortiſationis à principe impetrauerit; & ita ſi non impetrauerit, teneatur intra annum hæc bona à ſe emancipare, ni velit illis priuari. Hanc legem receptam eſſe in Gallia, docet Iohã. Faber ad l. quoties, C. de rei vindic. Guillel. Bened. ad c. Raynuntius, ad verba, *Et vxorem*. num. 3. & 4. de teſta. Quare in literis regiis tam in poſſeſſorio quàm in petitorio iudicio ſuper rebus immobilibus acquiſitis, Eccleſiæ conceſsis, hæc clauſula ferè ſemper adiicitur, *Proniſo quòd habita poſſeſsione pacifica teneatur eas intra annum & diem extra manũ ſuam ponere, & in perſonam capacem transferre, aut cõſenſum regis obtinere*. Obtinet eadem lex in Burgundia per principes lata, & firmauit Carolus 5. Imperator, & auxit, in Hiſpaniis quoque recepta. P. Belluga in ſpeculo princ. Rubri. 14. obtinuit & à multis ſeculis in Italia, & in Romano Imperio. Cooquerebatur ideò de hac lege D. Hierony. Epiſtola ad Nepotianum, *Pudet* (inquit) *dicere, ſacerdotes idolorum, mimi, aurigæ, ſcorta, hæreditates capiunt, ſolis clericis & monachis hoc lege prohibetur, non à perſecutoribus, ſed à principibus Chriſtianis: nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem*. Item D. Ambroſius lib. 5. Epiſtolar. epiſto. 31. *Non putamus* (inquit) *iniuriam, quia diſpendium non dolemus. Scribuntur teſtamenta templorũ miniſtris, nullus excipitur profanus, nullus vltimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ, ſoli ex omnibus clero ſus commune clauditur, à quo ſolo pro omnibus votum commune ſuſcipitur, officium commune defertur*. Et poſtea addere videtur cauſam, *Sola*, inquit, *ſublata ſunt prædia, quia non religioſe vtebantur iis quæ religionis iure defenderent*.

9 Extat Alexan 4. ſum. Pontif. conſtitutio in ca. 1. de immut. Eccleſiar. in Sext. publicata, & in corpus iuris relata à Bonifacio 8. per quam prohibetur ne in Francia communitates, ſcabini, vel alij domini temporales, exigant ab Eccleſiis tallias, collectas, & alia ſimilia, prætextu bonorum quæ acquiſiuerint, & ſtatuitur, ne illis liceat ipſas Eccleſias vel perſonas ad diſtrahendũ vel alienãdum, aut extra manum ſuam ponendum acquiſita iam, vel quæ deinceps acquirent, compellere. Videtur idipſum confirmare idem Bonifacius 8. in ca. clericis, 3. & ca. fin. eius titul. dum in 3 prohibet, ne quocumque nomine principes, regéſve, vel alij exigant ab Eccleſiis ratione bonorum tallias, collectas, decimam, vel aliam partem, vel æſtimationem, & in finali ſtatuit, vt liberi ſint cõtractus Eccleſiæ. Carolus 2. Siciliæ rex, vt ſcribit Matthæus de Afflictis, parte 3. col. 1. amortiſationis etiam legem reuocauit, ſatis arbitratus ſi bona immobilia cum onere ſuo ad Eccleſiã trãſirent, iuxta l. fin. C. de exacto. tribut. Carol. 4. & Fridericus 2. confirmarunt conſtitutiones Bonifacij in confirmatione concilij Conſtantienſis, tomo 3. concilior. P. Peckius tractat. de amortiſatione, ca. 6. facit Authent. caſſa, de ſacroſan. Eccleſ. ca. nouerit, ca. grauem, de ſenten. excõ. Cæterùm in Gallia & alibi amortiſationis lex ſeruatur non obſtantibus prædictis conſtitutionibus Alexandri 4. & Bonifacij: & cùm ea vtamur publicè, nec reclament perſonę Eccleſiaſticæ, credendum eſt per deſſuetudinem à ſummo Pontifice non reprobatam, abrogatas. per l. de quibus, de legib. Pand.

10 Rationem adſerre videtur Panor. conſil. 26. vol. 1. num. 1. quòd quamuis laici non poſsint ſtatuere ſuper rebus Eccleſiæ, cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitutio. c. bene quidem, 96. diſt. tamen poſſunt ſuper rebus propriis nondum in Eccleſiam tranſlatis. Res videntur temporales eſſe principis, & ex diſpoſitione eius, ca. conuenior, 23. q. 8. l. bene à Zenone, de quadriennij præſcrip. ca. quo iure, 8. diſt. & quilibet rei ſuæ legitimus adminiſtrator. l. in re mandata, mandat. C.

11 Princeps in regno ſuo ſolus iure proprio, nõ vt alij ex priuilegio literas iuris morticinij concedit, in feudis plenis, quæ pendent ab eo directè, & in retrofeudis, quæ pendent à plenis feudis: omnia enim feuda à rege pendent, & ad illum redeunt, vt flumina à mari ad mare, vt ait Bald. ad c. 1. de allodiis. & ita tradit Aegidius Magiſter tractatu *des amortiſſements*. Reſeruatur tamen indemnitas vaſſallorum, à quibus retrofeuda mouentur,

cum quibus qui ius impetrant morticinij, etiam componere vel conuenire debent, pro eo quod illorum intereſt in manũ mortuam rem non trãſire: vel dare debent hominem morientem & confiſcantem, ex cuius morte & cauſa, nihil deperit domino, vt ibidem dicitur: generaliter enim reſcripta principum conceſſa intelliguntur ſine præiudicio tertij. l. 2. §. ſi quid à principe, ne quid in loc. pub. P. cum ſimil.

12 Cùm amortiſatio fit, & dum permittitur manibus mortuis, vt capitulis, Eccleſiis, hoſpitalibus, collegiis, & ſimilibus, poſſidere immobilia, ſoluitur certa quantitas pecuniæ, niſi remittatur ſpeciali gratia, ex cuius præſtatione, princeps in poſterum indemnis reddi poſſit, onera in ſe trãſfe eis quæ alioquin res amortiſata eſſet præſtatura, videbis latiùs apud Peckium in dicto tractatu cap. 23, quis poſſit ius morticinij concedere, & rurſum apud Paponem tomo 3. Notario. lib. 7. titul. *des lettres d'amortiſſement*; vbi & forma literarum præſcribitur, & apud eundem lib. 1. Rhapſod. areſto. titul. 14.

13 Obſeruandum interim amortiſationem eſſe, veluti perpetuam abalienationem ab eo qui ius morticinij concedit; ſiquidem princeps ius quod in re habet remittit illo modo, vt non mirum ſit, ſi eius conſenſus requiratur: quemadmodum non poteſt emphytheota alienare vtile dominium ſine conſenſu domini directi, in l. fina. C. de iure emphy. ideò nec Eccleſia hoc ius alienum ab æquitate eſſe arbitratur vel à iuſtitia. Non enim ius amortiſationis videtur introductum ad conſtringendam dominorum facultatem donandi Eccleſiis: nam princeps non impedit quominus quilibet re ſua vtatur, vel ſua alienet, vel donet, aut vendat, ſed id agit, ne quis ſua donando Eccleſiis, præiudicet principi ſine eius conſenſu. Præiudicaret enim, ſi Eccleſiæ, quæ non eſt obnoxia oneribus realibus donando, vel vendendo, vellet prætextu religionis contra religionem, alterius inuiti ius tollere. Abſit vt Eccleſia cum augmento recipiat quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat. vt ait Gregorius ca. 4. reſponſionum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & refertur in cap. u. fraternitas, 12. quæſt. 2. reddit & Eccleſia ſponte, quæ retinere poteſt oblata in præiudicium alterius, ca. 43. quicunque, 17. quæſt. 4. Data quoque ſibi vel cõſecrata etiam aliena laicorum tẽporalia Eccleſia reſtituit, vel æſtimationem ſoluit. cap. 2. comperimus, 14. q. 6. ca. ex antiquis, 54. diſt.

14 Adde quòd Eccleſia contra ius naturale, non debet locupletari cum aliena iactura, ca. locupletari, de regu. iur. in Sext. l. iure naturæ, eo. titul. P. l. nam hoc natura, de regu. iur. ne fauor Eccleſiæ iniuſtitiam pariat. ca. nuper, 6. de donat. inter vir. & vxor. lib. 4. tit. 20. ca. ex tenore, 11. de foro compe. lib. 2. tit. 2. Eccleſia cultrix iuſtitiæ, ca. 1. §. 1. de aliena. feud. Inter præcepta verò iuſtitię, ius ſuum cuique tribuere, §. iuris præcepta, de iuſtit. & iur. l. iuſtiti 1, §. iuris præcepta, eo. ti. P. Singulare quod ſcribit D. Ambroſ. lib. 3. de Offic. c. 9. relatum in c. to. denique, 14. q. 5. *Denique ſi non poteſt ſubueniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alterum. Ideóque in cauſis pecuniariis interuenire non eſt ſacerdotis, in quibus fieri non poteſt quin frequenter lædatur alter qui vincitur; quoniam interceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis eſt igitur nulli nocere, prodeſſe velle omnibus: poſſe autem, ſolius Dei eſt.* Hæc ibi. Reprobat D. Auguſtinus eleemoſynas factas de bonis etiam diuitis nihil boni agentis, & homilia 7. lib. 50. homiliar. & cap. forte, ca. 14. q. 5. ſcribit, *Forte aliquis hoc ſecum cogitat, & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites auari, cupidi, nõ habebo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero & dedero pauperibus: vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, ſi ego eleemoſynas dedero. Etiam in hac re parcat vnuſquiſque animæ ſuæ, quia huiuſmodi cogitatio ex diaboli calliditate ſuggeritur. Nam etiamſi totum tribuat pauperibus quod abſtulerit, potius peccata quam minuat.* Atq; ſcriptum eſt, *Honora Dominum de tua ſubſtantia, non de aliena.* Prouer. 3. & D. Auguſtinus ad Claudium contra Iulianum, ca. 8. & ca. 10. ſic non ſunt, 32. q. 4. *Sic non ſunt facienda adulteria, etiam voluntate generandi regenerandos: quemadmodum nec furta facienda ſunt, etiam voluntate paſcendi pauperes ſanctos.* Aliena retinere ſcelus eſt, imo & ſola concupiſcentia ex decem tabulis Dei, Exod. 20. Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere. Prouer. 22. neque proficit mercedi inde monaſteria vel xenodochia cõſtruere, vel dotare. canon. 27. non eſt putanda, 1. q. 1. ex Gregorij epiſtola ad Syagriũ & alios Epiſcopos, lib. 7. epiſto. 110.

15 Principibus ergo & dominis rerum Eccleſiis largitarum, non vult Eccleſia ius, prætextu ſui fauoris, abrogare, neque Eccleſia improbat conſtitutiones Imperatorum & principum, quæ circa domnoia rerum appoſuerunt, dicto ca. quo iure, 8. diſt. c. 1. de oper. no. nuncia. ca. quoniam idem, 8. & ſeq. 10. diſt. Leges dictæ rebus ſecularibus ne alienentur in certas perſonas, etiam inter priuatos valent, qui cum eo onere acceperunt. l. 3. & 4. de condictio. ob cauſ. da. lib. 4. C. titul. 6. Nouella 39. ca. 1. cum ſimilib. In traditionibus rerum pacta quæcumque appoſita, ſeruãda. l. in traditionibus, 48. de pact. P.

16 Addit inſuper Iuſtinia. in l. fin. de pactis inter emptorem, lib. 4. C. ti. 54. tale pactum eſſe ſouendum, ſi quis paciſcatur in venditionis vel alienationis contractu, vt nouo domino nullo modo liceat in loco vendito, vel alio modo ſibi conceſſo monumentum extruere, vel alio modo humano iuri eximere: cùm enim venditor vel alter alienator, non alia lege iùs ſuum transferre paſſus eſt, niſi tali fretus conuentione; quomodo ferendum eſt, aliquam pactionem ex varia eum pati interpretatione? Sic emendata Pomponij lex penult. de pact. P. vel meliùs (vt opinor) explicata. Alienatio autem cùm ſit, cum ſua cauſa dominium rei transferimus, l. alienatio, 67. de contrah. emp. lib. 18. P. tit. 1. l. in tabulis, 36. de ſtatu libe. lib. 40. P. tit. 7. ſic qui ſub ca lege res habet, vt ius principi vel alteri in his ſit, non poteſt donando vel vendendo iuri præiudicare eius, titulo ſine

cenſu vel reliq.fund.compara.non poſſe,C. & ius quod vendens vel alienans habet, tantum illud donaſſe cenſetur,l.qui tabernas, de contrahend. emptio. P. quocirca ratio ſuadet,vt pro eo quod intereſt principis,vel alteri⁹,cuius intereſt adeatur pro iure ſuo, vel vt legem rei impoſitam redimat; vel non immeritò rem abalienare intra annum & diem teneatur, cùm non poſsit contra legem dictam rem retinere,vide Henric. Bohic.ad c.ex literis,de conſuet.

17 Amortiſationem ergo princeps rerum dat immobilium per alium datarum, vtpote cuius intereſt ne res extra commercium humanum ſine cauſa eximantur, quod accidit conſecratione, l. inter ſtipulantem,§.ſacram,de verbor.oblig. P. l. ſed Celſus,6.de contrah. emptio. P. eâque ratione,omiſsis cæteris,potuit effici quod ait Vlpian.in l.ſacra,9.§.1.de rerum diuiſ. P. publicum tunc locum ſacrum factum,cùm princeps eum dedicaſſet,vel dedicandi dediſſet poteſtatem.conſentit l. fin.vt in poſſeſsionem legator.lib.36.P. titul.4. Si donatio fiat Eccleſiæ vel tranſlatio rei per ipſum principem,qui ſolus concedit ius morticinij, non eget res alia diſpenſatione vel amortiſatione,quia facto ipſo & dando videtur ius ſuum omne ceſſiſſe Eccleſię,nec tenetur emancipare eo prætextu Eccleſia rem intra annum & diem, vel aliud tempus,vt fert conſtitutio Gallicana de amortiſatione. Solus inquam princeps ſui iuris hoc ius concedit, vel alius ex eius ſpeciali mandato, non tutor eius,ſi credamus Molinęo ad §.41. conſuetudin.Pariſienſis,numero 78.79.80. neque maritus dominæ quæ habet hoc ius, vt ibidem tradit idem Molinæus:eò quòd maritus non poſsit alienare dotalia immobilia,etiam conſentiente vxore.l.vn.§.&cum lex Iulia,de rei vxo.actio.C.cum ſimil. neque in feudum dare,§.ſed etiam res, per quos fiat inueſtitut.in vſib.feud. Multò minùs & amortiſatio fructuario rei dominicæ conceſſa,niſi quod pertinet ad tempus quo ius vſusfructus eius durabit,l.æquiſsimũ,§.1.de vſufruct.l.lex vectigali, de pignor.

18 Forma qua in amortiſatione procedendum, hæc erit; primùm, poſtquam bona immobilia manui mortuæ contigerint, ſupplicatio porrigatur regi vel principi, vel eius conſilio, quæ narret & declaret immobilia poſſeſſa per terminos & fines proprios,conditionẽ ſeu qualitatẽ eorũ,num feudalia,allodialia,nobilia,franca,libera vel alterius generis: cũ quãtitate,lõgitudine, latitudine, mẽſura,annuis redditib⁹,priuilegiis, appẽdicibus, oneribus, & pro quibus præſtanda ſunt. Secundò reſcriptum iuxta ſupplicationem impetrari debet directũ iudicibus, vel officiariis locorum, vel aliis, qui ſuper narratis inquirant & audiant probationes titulorum,inſtrumentorum, vel teſtiũ. Tertiò vt relatione facta horum omniũ principi, ſacróque eius priuato conſilio, impetretur gratia ſeu reſcriptum amortiſationis,cui ſigillo alio iungantur prædicta, nempe ſupplicatio,& verificatio eius. Dehinc quartò hæc referẽda ad Cameram computorum ſeu rationalem principis, in qua hæc verificentur,deſcribantur,& taxetur financia ſeu compoſitio quæ debetur regi & ſucceſſoribus eius, pro iure morticinij & indemnitatis ſicq; res Eccleſiaſtica facta,eximitur ab omni profanitate.

19 Financia ſeu redemptio morticinij porrò diuerſa eſt in Camera computorum, vt dixit ſe vidiſſe in ea Ægidius Magiſter, aliquando enim facta exactio eo nomine inuenitur valoris fructuum ſex annorum rei amortiſatæ; aliquando duorum,trium,vel quatuor annorum. Alij dixerunt ius amortiſationis eſſe tertiam partem valoris rei quam quis petit morticinij iure donati, ſeu amortiſari, iuxta edictum Caroli regis publicatum anno 1402. vbi & ſtatutum tertiam illam partem conuerti debere in augmentationem domanij principis,neque cuipiam alij concedi poſſe, eò quòd à domanio ſubtrahatur etiã res. Hodie fit compoſitio vt plurimum eorum quæ dari debent,qua nihilominus non obſtante poſt ſingulos viginti annos nomine eiuſdem financię, debetur regi valor fructuũ vnius anni rei amortiſatæ.

20 Tria genera rerum egent iſta gratia amortiſationis,ſi perueniãt ad manus mortuas. Primum genus rerum non nobilium,quæ debent cenſum, ſeruitia,& alia iura Dominicalia principibus, vel aliis dominis iuridicis vel non iuridicis, qui habent bona illa vel iura à principe:in quo, indemnis quoque vltra amortiſationis ius impetratum à principe, reddi debet alius cuius intereſt. Secundum genus conſiſtit in feudis vel aliis rebus nobilibus,quod difficilius ius morticinij impetrat. Tertium in feudis, in quibus iuriſdictio plena eſt, ciuilis & criminalis, ordinaria & extraordinaria, in quo genere rarò conceditur amortiſatio, & niſi ex maxima cauſa:potiſsimùm ſi Eccleſiæ concedatur,quæ non nouit ſanguinem, & ideò iuriſdictionem temporalem in criminibus non poteſt per perſonas Eccleſiaſticas exercere, cap. in Archiepiſcopatu,de raptor.ca. clericis,§. ſententiam ſanguinis,9.ne cleric.vel mona.ſecul.neg. ſe immiſc.c.ex literis, de exceſſ.prælat. quamquam ſi ſemel habeat Eccleſia iuriſdictionẽ conceſſam, rectè poſsit delegare laico poteſtatem de criminibus iudicandis. ca. fin. ne cleric. vel monach. in Sexto.

21 Diſputatum porrò & agitatum variis vtrinque productis indiciis, num ſufficiat alterutrum manui mortuæ ad effectum morticinij, nempe dare hominẽ pro ſe viuentem & morientẽ, & cõfiſcantem;aut indemnitatem ſolam componere, aut debeat vtrumque dare: de qua controuerſia vide apud Rhenatum Chopinum in conſuetud. Andega. lib. 1.ca.38.& lib.3.de ſacra politia forenſi. tit.1.numero 9. Exiſtimarem autem ego, ſufficere alterutrum præſtare, & eſſe in electione Eccleſiæ vel manus mortuę, eò quod ſatis indemnis ex ea præſtatione fit dominus, & eius ſententiæ video Ægid. Magiſtrum tracta. *des admortiſſements*.c.6. & aliquando iudicatum in Senatu Pariſienſi. Poſtquam enim conſentiunt, qui contrariam partem ſequuntur,exactionem indemnitatis reddere capacem manum mortuam poſſeſsionis rei ſine damno domini,fruſtra, opinor, exigimus dationem hominis viuentis & morientis,

ex qua indemnis efficiatur. Perſona præfecti Eccleſiæ poterit dici viuens & moriens, vt in mutatione Abbatis vel prælati alterius iura feudi præſtentur, niſi conſuetudo contraria ſit, vt vtrumque pręſtetur, vt apud Andes, §. 110. 111. 112. & apud Byturiges, artic. 53. Homo viuens & moriens datur à manu mortua, qui omnia munera clientelæ poſſit obire, perinde ac ſi prædium non eſſet in manu mortua, & ita omnino indemnis efficitur ſuperior dominus: tamen iudicatum eſt aliquando in Senatu Pariſienſi, Eccleſiam dare debere hominem viuentem & morientem, vel indemnitatem, ſed non teneri dare confiſcantem: & proinde ſi homo viuens datus ab Eccleſia, delictum admiſerit, ex quo confiſcatio locum habet in bonis ſuis, non confiſcabitur res Eccleſię: primùm, quia delicta ſunt perſonalia, nec alij nocere debent, l. ſi pœna, l. crimē, de pœn. P. l. ſancimus, C. eo. dehinc quia inalienabile eſt Eccleſiæ patrimonium. l. iubemus, C. de ſacro. Eccleſ. Ita iudicatum in Senatu Pariſienſi anno 1542. in homine dicto, *Copus*, dato ab Eccleſia collegiali de Cleri.

22 Res porrò expedita ita non eſt, num pro hominio & iuramenti fidelitatis effectu, teneatur vltra indemnitatem dare hominem viuentem & morientem: & verius eſt quod Papus reſoluit, tomo 3. Notar. lib. 7. *des admortiſſements*. quòd ſi dictum ſit in extinctione iuris, vel compoſitione indēnitatis, extingui ius hominij, res ſit expedita, vt ampliùs peti non poſſit: ſin minùs, teneri ad præſtationem hominis viuentis & morientis, non obſtante indemnitate, propter iura hominij, quæ & fidelitatis, quæ præſtari poſſunt per manum mortuam per procuratorem vel hominem profanum, viuentem & morientem: proinde cùm ex iuramento illo pendeat defenſio domini & auxilium, ca. de forma, titul. de forma fidelitatis, & de noua forma fidelitatis in vſib. feud. ideò ad bannum & retrobannum ſeu ad auxilia militaria tenebantur, non quidem Eccleſiaſticæ perſonæ per ſeipſas, quia earum arma ſunt lacrymæ, ca. fin. 36. d. ca. porrò, 16. q. 3. ca. conuenior, 23. q. fin. ſed per alium hominem profanum capacem; vel exēplo aliorum militum ętate defectorum vel ægrotantium, vel mulierum poſſidentium feuda, contribuent pecunias ad banna militaria cùm opus erit. Ea porrò contributio fit iuxta æſtimationem valoris feudi vnius anni, pro quarta parte valoris, eò quòd ſeruitium ordinarium banni, eſt tantùm trium menſium, qui faciunt quartam partem anni, vt ſi valeat feudum viginti ſolidos, contribuat quinque. Sic explicat Papus vbi ſuprà.

De diſpenſationibus natalium ex iure Pontificio obſeruatis.

Cap. XXVIII.

Argumentum.

1 *Species filiorum ſeu natorum.*
2 *Illegitimè nati iure communi arcentur ab omnibus ordinibus & beneficiis Eccleſiaſticis, & quare.*
3 *Incontinentia patrum filiis nocet.*
4 *Spurij quidam propria virtute ſuperant maculam natiuitatis.*
5 *Diſpenſatio natalium fit ipſo iure interdum.*
6 *Interdum ab homine à ſpirituali vel ſeculari principe, & ibi quando Epiſcopus diſpenſare in natalibus poſſit.*
7 *Num in beneficiis etiam minimis poſſit Epiſcopus diſpenſare in natalibus.*
8 *Natalium diſpenſatio habet ſtrictam explicationem, nec prorogatur de caſu ad caſum.*
9 *Etiamſi diſpenſet ſummus Pontifex.*
10 *An in diſpēſatione natalium poni debeat ſpecies illegitimationis.*
11 *Seculares principes in quibus diſpēſēt natalibus.*

1 Qvidam ex illegitimo matrimonio nati dicuntur, & efficiuntur perinde ac legitimi: quidam legitimè quidem nati ſunt, ſed in ſeruitute & ignobilitate, & reſtituebantur ingenuitati, & fiebant ex ignobilibus apti quibuſdam negotiis: quidam ingenui quidem nati ſunt, & ex legitimo matrimonio, verùm nati alibi quā in eo loco vbi priuilegiis vti deſiderant, eáque de cauſa diſpēſatione & gratia egent. Dicemus pauca de ſingulis reſcriptis quæ illis conceduntur..

2 Iure communi arcentur ab Eccleſia ordinibus ſacris, officiis & beneficiis eius ex illegitima coniūctione, & extra matrimonium nati, Deutero. ca. 23. ca. per venerabilem, 13. qui filij ſint legit. ca. cùm in cunctis, de electio. ca. 1. ca. vt filij, ca. penul. & fin. de filiis presbyt. Rationes quatuor adferuntur à gloſ. in ca. 2. ad verbum, *defectu*, de filiis presby. in Sext. Prior eſſe poterit, quia exiſtimādum eſt de tali cōiunctione meretricia & vetita, degeneres populos & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos; & ad extremum vniuerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentē, & nouiſſimè, nec bello ſeculari fortem, nec in fide ſtabilem, nec honorabilē hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam, &c. c. ſi gens Anglorum, 56. diſt. Et in filiis paterni, hoc eſt, hæreditarij criminis meruimus exemplum, l. quiſquis, §. §. 1. ad leg. Iul. maieſta. lib. 9. C. ti. 8. ſępe ſolet filius ſimilis eſſe patri, ca. ſunt plurimi, §. verum, 6. q. 1. facit Vlpia. in l. quod ſi nolit, 31. §. qui mancipia, de ædilit. edict. Pand. dum reſpondit eos eſſe bonos plerumque ſeruos, qui ſunt nationis non infamatæ, quoſdam autem malos videri, quia ex ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt. Secundò facit ordinis & loci Eccleſiaſtici prærogatiua prohibitionis cauſam, ca. 7. & fin. 26. diſt. c. inter dilectos, de exceſſ. prælat. atque in dignitatibus legitimè nati, ſpuriis ſunt præferendi, l. generaliter, 3. §. ſpurios, de decurion. li. 50. P. tit. 2.

3 Dehinc remouentur regulariter filij ob incōtinentiam parentum, vt diſcant parentes ex illegitima coniunctione non eſſe generandos, quos cognouerint vulgò ſpernendos, l. fin. C. de naturali. liber. lib. 5. tit. 27. in quorum ignominia magis quàm in propria perſona torqueri dicuntur, in l. iſti quidem, quod met. cauſ. P. & ita etiam

ſæpe

ſæpe puniantur patres in filiis, vt ca. 11. cùm ergo, §. ſed quid, 1. 4. q. 3. vbi & exemplis id ipſum firmatur, facit & l. vnic. C. de mulierib. quæ ſe proprijs ſeruis iunxit. Statuit Solon, ſpurios nihil debere parentibus, à quibus infamiæ labem acceperint: Athenienſes Gymnaſium vnum habebant dictum Cynoſargen, in quo ſpurij ſeorſum ab ingenuis & legitimis exerceri erant ſoliti: nam contaminari putabant legitimos ſpuriorum conſuetudine, donec Themiſtocles, aſtuto ingenio vir, ipſe ſpurius, adoleſcentes ingenuos & nobiles ſenſim primus ad Cynoſargen blanditijs allexit, vt tolleretur ea ſpuriorum & legitimorum differentia.

4 Sunt tamen interdum ſpurij, qui propria virtute, Deique gratia notam & maculam paternam repleuerunt, & per gradus creſcentis meriti ad præſtantiſſima peruenerunt. Exempla proponuntur in ca. Oſius, & ca. Iſmael, 56. diſt. Exempla proborum vel excellentium ſpuriorum alia in Ethnicis plura legi poſſunt, qualia in omnibus Iouis filijs, Themiſtocle, Ænea, Theſeo, Romulo, Alexandro magno, Conſtātino magno, & alijs, vt veriſimile ſit Platonis oraculum, *Seruos à Regibus, Reges à ſeruis oriri.* Neque etiam naſci de adulterio per ſe culpa eſt eius qui naſcitur, ſed illius qui generat; quod pulchrè explicatur in ca. naſci, 56. diſt. & idcirco impedimentum natalium vocatur defectus, non culpa, d. ca. naſci, & ca. accedens, de purga. cano. & Papinian. in l. ſpurij, 6. de decurio. P. *Spurij* (inquit) *decuriones fiunt, & ideò decurio fieri poteſt ex inceſtu quoque natus: non enim impedienda dignitas eſt eius qui nihil admiſit: non enim ſuo tales, ſed alieno vitio laborant.* & ideò miſericordia digni. l. legem Anaſtaſij, 7. de natural. liber. C. Cæterùm quia rarò creditur virtus filiorum natorum ex infecta radice; & intereſt Reipublicæ, vt dictum eſt, concubitus illicitos omni modo reprimere, nō omnibus ſpurijs, nec ſemper probis, datur eadem prærogatiua, quæ natis ex legitimo matrimonio, niſi deficientibus legitimè natis, vt in l. 3. §. ſpurios, de decurio. Pand. & ſi quando boni, & bene meriti de Eccleſia reperiantur, ius commune eis obſiſtit, quod generaliter loquitur, & non ſingulares reſpicit perſonas, nec quæ rarò fiunt, ſed quę communiter eueniunt, conſiderat: l. nam ad ea, 5. l. iura non in ſingulas, de legib. P. & proinde ad diſpenſationem perueniendum fuit, vt ex cauſa virtutis, meriti, literaturæ, vel alia iuſta, non temere, ſed cum delectu admiſſus ſpurius cognoſcatur: quod enim in eo ex diſpenſatione indulgetur, ad conſequentiam regulę generalis trahi non poteſt, vt cōſtituit Alexan. 2. in ca. Apoſtolica, & Vrbanus in c. Cœnomanenſem, 56. diſt. vt in alijs ſingulari iure indultis reſpōſum, l. quod verò contra, 14. l. in his, 15. de legib. l. 1. §. fin. de conſtitutio. princi. P. §. ſed & quod principi, verſ. planè, de iure natur. l. quod contra, 141. de regu. iur. Pand.

5 Diſpenſatio natalium, vel fit ipſo iure, vel ab homine. Ipſo iure, per ingreſſum religionis approbatæ tollitur defectus natalium, & cenſetur diſpenſatus ſufficienter ad ſuſcipiendas ordinum Eccleſiaſticorū dignitates, ſeu ad promotionem ordinum minorum & maiorum, perinde ac ſi per ſummum Pontificem eſſet legitimatus. ca. 1. de filiis presbyt. c. 1. 56. diſtinct. vbi tamen gloſſa contrarium videtur aſſerere.

6 Ab homine diſpenſatio natalium fit, vel ab ſpirituali, vel ſeculari, à ſummo Pontifice & principe, non ab inferioribus, niſi quibus poteſtatem illi dederint, ca. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, vide deciſio. Rotæ 20. *inferior:* in nouis. Diſpenſare poteſt Epiſcopus cum illegitimè nato, vt poſſit promoueri ad ordines minores, & poſſit habere ſimplex beneficium, gloſ. fin. in ca. fin. de filiis presbyt. ſed expreſsè in ca. 1. eodem titulo, in Sext. vbi & additur in fine Epiſcopum in maioribus ordinibus natalibus diſpenſare non poſſe, neque pro obtinendo beneficio curam animarum habenti, quæ pendent à diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ. facit ca. niſi cum pridem, §. perſonæ verò, de renuncia. Faciliùs autem Epiſcopus diſpenſat in crimine, quàm in natalibus, quia irregularitas ex delicto faciliùs pœnitētia deletur, nempe quia vitium accidentale, quàm defectus nataliū, quod vitium eſt naturale: ca. deinde, 27. diſtinct. videtur enim naturale hoc vitium immutabile, §. ſed naturalia, de iure natura. l. eas, de capit. diminut. P. Diſpenſat itaque ſi velit Epiſcopus in natalibus, ad minora beneficia, ſimplicia præſtimonia, cappellas, ad canonicatus & præbendas Eccleſiæ collegiatæ, quæ inter beneficia ſimplicia numerātur, de quibus reſoluitur, quòd non habeant dignitatem, ideò nec huiuſmodi canonicis vel præbēdatis poſſunt reſcripta dirigi, vel delegationes, iuxta ca. ſtatutum, de præbend. in Sext. niſi excipias primicerium & decanum, qui propter præpoſituram videntur habere dignitatem. Adde ex Gigante in lib. de penſionibus, c. 17. quòd Epiſcopus poteſt diſpēſare cum illegitimo, vt poſſit habere penſionem ſuper beneficio; quamuis ſine diſpenſatione ſummi Pontificis non poſſet beneficium obtinere, à quo penſionem accipit. Et ſic in Gallia conſtitutiones penſionum ſuper beneficiis pro bono pacis receptæ, vt in ca. niſi eſſent viri prouidi, de renunciat. aut ad redimendam vexationem, impetrentur à ſummo Pontifice, qui eas moderatur, approbat vel reprobat ex arbitrio. At non diſpenſat Epiſcopus ad præbendam vel canonicatum Eccleſiæ Cathedralis, aut Metropolitanæ, quamuis poſſent nomine ſimplicium beneficiorum concludi, vel cum ſimplici tonſura & ſolo clericatu teneri, vt notat Staphilæus in prima forma gratiarum expectatiuarum, ca. 1. nu. 13. eò quòd per illa beneficia prouiſus efficitur membrum Eccleſiæ & Capituli, cuius caput eſt Epiſcopus, ca. requiſiſti, de teſta. ca. nouit, 4. ca. quanto, de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capituli, lib. 3. titul. 10. Hæc eſt etiam ſententia Rotæ in deciſ. 136. incip. *Voluerūt Domini.* in nouis, non extendi diſpenſationis Epiſcopalis poteſtatem ad præbendas cathedrales, propter præeminentiam & maioritatem, quam habent canonici Eccleſiæ cathedralis ſuper alios clericos ciuitatis & diœceſeos, quia pars corporis Eccleſiæ Epiſcopa-

lis. Dicit Innocentius etiam in c. fraternitatem, de ſepultur. quòd eſſe canonicum Eccleſiæ cathedralis, eſt magnus honor: idem Archid. ad ca. 1. de conſuet. in fine lib. Sex. Oldradus conſil. 215. videtur tamen contraria deciſ. Rotæ 45. incip. *Nota quòd ſecundum aliquos:* in antiq. num. 3. vbi ait Epiſcopum poſſe diſpenſare cum illegitimo in canonia cathedralis Eccleſiæ, dummodò non ſit dignitas vel perſonatus; puto tamen illud intelligi ſecundùm propoſitam hypotheſim, in illa deciſio. quando alioquin illegitimus eſſet diſpenſatus à ſummo Pontifice, vt poſſet tenere beneficia perſonatus, & dignitates, ex qua diſpenſatione ſine alia, non continentur Eccleſiæ cathedralis beneficia, ca. quamuis, in t. de præbend. in Sext. c. cui, eo. tit. quia odioſa hæc reſcripta nec admittunt extenſionem. Multò magis prohibitum Epiſcopis diſpenſare in talibus ad dignitates, curata beneficia, prioratus: nam hæc ſummi Pontificis poteſtatis ſunt. d. ca. 1. §. fin. de filiis presbyt. in Sext. c. penult. & fin. eo. apud Gregor. Rota deciſ. 136. in nouis. & 408. in antiq.

7 Nullo modò itē Epiſcopus diſpenſat cum illegitimo, etiam in minimis & ſimplicibus beneficiis; in quibus iure aliter diſpenſare poſſet, ſi illa beneficia immediatè à patribus illegitimorum fuerint poſſeſſa, ca. cum decorem, vbi ratio, & ca. ad extirpandas, ca. ex tranſmiſſa, c. dilectus, de filiis presbyr. Et ita ſeruatur in Gallia & in Curia Romana; neque vicarius perpetuus paterni beneficij filius erit, ca. Michael, de filiis presby. & ſolus ſummus Pontifex cum illegitimis ad beneficia maximè curata & dignitates diſpenſat, ca. fin. eo. tit. quamuis filij fuerint legitimati, imò quamuis fuerint nati ex legitimo matrimonio patris poſſeſſoris immediatè beneficij, antequam ad Eccleſiaſticum gradum tranſiret vxore mortua: vt & in prædictis iuribus ſtatuitur. Tractat Staphilæus, in libro de literis gratiæ, titulo de qualitate & ſtatu beneficiorum, ca. 4. vbi & refert ſummum Pontificem diſpenſantem natalibus adiicere clauſulam ſolitum, *dummodo pater & filius ſimul non adminiſtrent.* Eadem ratione Senatus Tholoſanus placito ſtatuit in Vigilia Pentecoſtes anni 1534. idipſum locum habere in beneficiis vacantibus per ceſsionem, renunciationem, aut mortem patris, aut aui paterni, vel materni, idque receptum ob conſequentiam, & ne beneficia contra canonum præſcripta per obliquum fiant hæreditaria. d. ca. ex tranſmiſſa, ca. præſentium, c. conquerente, de filiis presbyt. ca. 1. de præbend. ca. ad decorem, de inſtitutio. ca. Apoſtolica, 8. q. 1. cum ſimilib. Quemadmodum & deteſtabilis cenſetur petitio ſeu impetratio beneficiorum eorum qui dicunt ſibi ideò debere conferri, quòd multo tempore fuerint in domo maiorum, & à ſuis poſſeſſa, ſiquidem inde libertas collationis & electionis tolleretur. vt dicitur in ca. venerabile, 34. verſ. penul. inſuper, de electio. lib. 1. tit. 6. quod & reprobat ca. Moyſes, 8. q. 1. Diſpenſat tamen ſummus Pontifex & Epiſcopus ex conceſsione data à ſum. Pontifice, vt poſsint filij ſuſtineri in Eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſi vitæ ſanæ & bonæ conuerſationis ſint, vel longo tempore illas tenuerint. c. ex ſuis nobis, 9. de filiis presbyt. Solus autem ſum. Pont. in hoc diſpenſat. ca. dilectus filius, 17. eo. Itaque ſi pater fuerit titularius immediatus beneficij, quod filius deſiderat, repelletur filius, non etiam ſi tanquam œconomus tantum pater beneficium collatum poſteà filio adminiſtrauerit: idem ſi ſine titulo, ca. conſtitutus, 8. de filiis presby. poſt concilium Lateranenſe ſub Alexa. 3. parte 19. ca. 9. ſiquidem qui nomine alieno adminiſtrauit, non eſt in pari cauſa ac qui ſuo gerit, vt in l. quæſitum, 16. de in ius vocan. lib. 2. P. tit. 4. Paulus in tutore reſpondit: dehinc nec prohibetur filius beneficium paternum conſequi, ſi poſt poſſeſsionem paternam dimiſſum ab eo, & alteri tertio collatum, ab eo tertio ad filium eius, qui antè poſſederat, ſine fraude tamen, ex legitima collatione peruenerit, vt liquet ex ſuperioribus, inductione contraria, filius etiam Epiſcopi legitimè natus, poteſt ſine diſpenſatione promoueri ad ſacros ordines, & in eadem Eccleſia, in qua præeſt vel præfuit pater, beneficium obtinere, niſi aliud canonicum obſtet, ca. adhæc, 11. de filiis presbyter. quia honeſtè poſſunt eſſe in eadem Eccleſia pater & filius legitimè natus: non idem in illegitimo & ſpurio. ca. cū decorem, 15. eo. titul. Verùm publicata fuit in Senatu Pariſienſi anno 1533. conſtitutio Clementis 7. per quam declarati ſunt incapaces ſpurij & nepotes Eccleſiaſticarum perſonarum ad tenenda beneficia patrum & auorum, etiāſi illa trāſiiſſent per mille manus poſt poſſeſsionem patrum aut auorum: ſic enim obuiam itur fraudibus, quibus patres, ſuppoſitis titulis tertiorum fiduciariorum poſſeſſorum, curabant beneficia deuolui ad filios vel nepotes, veluti per fideicommiſſum, in quo & grauiùs peccatur, dum fiduciarij poſſeſſores, qui dicuntur *Cuſtodinos* vulgò, fidem ſuam obligant & nomen tantum ſupponunt ad impiam nundinationem beneficiorum, modica interim penſione pro venali cuſtodia contenti: vt non immeritò Pius 4. anno 1564. per bullam fiduciarios hos *Cuſtodinos*, perpetuo anathemate ſuppoſuerit, & reſtitutioni acceptorum addixerit, ſimoniacos declarans, & ſoli ſedi Apoſtolicæ expiationem ſeu abſolutionē reſeruauerit: eamque bullam ſucceſſor eius Pius quintus renouauit, anno Domi. 1569. & obligauit reſtitutioni acceptorum in duplum tam cuſtodientes quàm cuſtoditos, hoc eſt, tam eos qui fidem dederunt de poſsidendo nomine alterius, quàm eos quorum nomine tacito poſsidebāt, & fructus accipiebant. Hodie igitur propter dictā Clemētis 7. conſtitutionem, ſi diſpenſatio impetraretur, vt nepos, vel illegitimus haberent beneficium paternum, opus eſſet derogatione expreſſa dictæ Clemētinæ. Vide in Rhapſod. areſtor. lib. 2. tit. 4. areſt. 1. & 2.

8 Natalium diſpenſatio, ſtrictam habet explicationem, vt alia quoque gratiarum reſcripta, quocirca diſpenſatus in natalibus ad obtinendum ordinem presbyteratus, vel ad ſacros ordines, non cenſetur diſpenſatus ad beneficium obtinēdum, quia diuerſa hæc ſunt, ca. 1. de electio. in Sext.

neque

neque ad obtinendam penſionẽ beneficialem, ca. extirpandæ, in fine. de præbend. ſi prædicta penſio tenet locum beneficij, vt putat tenere Gigas tracta. de penſionib. quæſt. 16. per ca. ad audientiam, in 2. de reſcript. Notauit etiam Rebuff. in tractatu beneficiorum ca. de diſpenſatione, ſuper defectu natalium, generalem diſpenſationem ad tenenda beneficia quæcumque, non extendi ad penſiones, niſi nominatim ſeu expreſsè de penſionibus in ea fiat mentio, quod & antè ſcripſit Gigas prædicto loco q. 18. Rurſum is, cum quo diſpenſatum, vt natalium non obſtante defectu, poſsit ad beneficium, etiamſi curam animarum habeat, promoueri; nõ poteſt prętextu diſpenſationis huiuſmodi niſi vnicum beneficiũ obtinere, ca. 1. §. fin. de filiis presbyt. in Sext. & in Rota deciſ. 339. incip. *Si illegitimus*, in nouis, ſingulariter deciditur quòd illegitimus, qui obtinuit beneficium curatum in vim diſpenſationis iuxta formam ca. 1. de filiis presbyt. in Sext. permutauerit illud cum alio curato, permutationem eſſe nullam, & collationem nullam ei factam alterius beneficij, iuxta ſententiam Archidiaco. ad dictum ca. 1. de filiis presbyt. in Sex. & ad ca. non poteſt, §. illud autem, de præben. in Sext. eò quòd diſpenſatio ſe extendat tantùm ad primum, & ideò collatio ſecundi non valet, ſicque iudicaſſe Bonifacium tradit: & hæc recepta eſt ſententia ibi in Curia Romana contra ſententiam repugnantem Iohannis Monachi & Iohannis Andreæ, & proinde cum ſtilo ſentiendum, ca. ex literis, de conſtitutio. ca. quam graui, de crim. falſ. Regredi tamen compermutantem cum illegitimo poſſe ad beneficium ex cauſa permutationis renunciatum, cum licẽtia ſuperioris, præſertim ſi ignorabat illegitimum permutãtem, & quia concurſus opinionum cõtrariarum excuſat. arg. c. cùm vniuerſorum, de rer. per. Si cui etiam cum defectu natalium fuerit in beneficio diſpenſatum, ipſaque diſpenſatione tacita, alia ſuper pluralitate beneficiorum fuerit impetrata, nõ valebit, ca. ſecunda velut obreptitia, ca. 2. de filiis presbyt. in Sex. attamen ſi diſpenſatum ſit cum illegitimo, quòd poſsit tenere duo beneficia, ſi talis diſpenſatus poſteà impetret beneficium, non faciens mentionem de diſpenſatione, valet impetratio, quia diſpenſatio, quantum ad tenendum beneficia, operatur in hoc in quo eſt facta, ac ſi legitimatus fuiſſet ab initio. l. imperialis, §. ſi multo, de nupt. C. Vbi autem is, cum quo eſt diſpenſatum, indigeret alia diſpenſatione, tunc impetrando ſecũdam diſpenſationem, oporteret fieri mẽtionem de prima, vt in d. cap. 2. de filiis presbyt. in Sext. & ibi Iohan. Andreas, & iiſdem verbis reſoluit Rota deciſ. 279. incip. *Nota quòd vbi eſt diſpenſatum*. in antiq. Verumtamen ad futura beneficia obtinenda, hæc diſpenſatio pertinet, non ad habita inutiliter ante diſpenſationem, nam natalium diſpenſatio ſeu legitimatio non retrotrahitur, id eſt, non facit, vt ea quæ antea ante legitimationem cum illegitimè nato inutiliter geſta fuerunt, valeant: veluti ſi illegitimus fuerit electus ante diſpenſationem. Bald. in Margarita in verbo *legitimatio*, q. 15. niſi forſan & in legitimatione ita cautum de præteritis fuerit.

9 Subinde ſi ſummus Pontifex ad ordines accipiendos tantum in natalibus diſpenſat, cenſetur loqui de minoribus, nõ de maioribus: niſi dictum fuerit ad omnes ordines diſpenſatum. ca. literas, ibi gloſſ. de filiis presbyt. apud Gregor. gloſ. ad c. 2. ad verba, *ad omnes*, & ibi Ancharan. eo. titul. in Sext.

10 In diſpenſatione natalium & eius reſcripto, debet poni ſpecies illegitimæ natiuitatis, vt quòd natus quis ſit ex ſoluto, vel ſoluta à martimonio, vel ex inceſtu ex presbytero & concubina, ex adulterio, &c. aliter nõ valet, omittuntur tamen extrinſecæ qualitates crimen aggrauantes. Rota deciſ. 211. inci. *Nota quòd vbi eſt diſpenſatum*. & 8. 45. *Papa mandauit*. in Antiq. Felinus ad c. poſtulaſti, de reſcrip. per ca. innotuit, de electio. Sufficit autem ſpeciem ſeu modum illegitimę natiuitatis expreſsiſſe in diſpenſatione natalium generali, obtenta ad impetrãdũ beneficia: at poſtea in impetratione beneficij, ſufficit ſimpliciter ſe dicerẽ illegitimum & diſpenſatum, ſine alia expreſsione, per rationem l. ſi defenſor, 10. §. qui interrogatus, de interrogat. actioni. P. non tenenda tamen ideò opinio Gigantis, dũ tracta. de penſion. quæſt. 20. ait, illegitimum diſpenſatum ad tenendum beneficium, non teneri ſe dicere illegitimũ: cõtrariũ enim verius eſt, atq; niſi id expreſſerit, erit impetratio nulla, ſiue collatio à Papa, ſiue ab ordinario facta fuerit, vt notãt interpretes ad d. c. 2. de filiis presbyt. in Sex. niſi ſumm. Pontifex id diſpenſatione natalium, ab hac mentione in poſterum facienda releuauerit ſeu exemerit, per clauſulam quæ hæc eſſe ſolet: *Tibi, vt in quibuſcumque impetrationibus, priuilegiis, literis & indultis, tam Apoſtolicis quàm aliis, gratiam vel iuſtitiam vel mixtum continentibus, per te, vel tuo nomine, à ſede Apoſtolica, vel illius legatis, vel locorũ ordinariis, vel aliàs qualitercumque de cætero impetrandis, nullam de defectu & diſpenſatione prædictis mentionem facere tenearis, nec ea propter impetrationes, conceſsiones, diſpenſationes, gratia, mandata, priuilegia, literæ, indulta, huiuſmodi ſubreptionis ſeu nullitatis vitio aut defectu intẽtionis notari, ac propterea impugnari poſſint, ſed valida & efficaces exiſtant, & tibi ſuffragẽtur in omnibus & per omnia, perinde ac ſi de legitimo thoro natus eſſes, ſeu in illis prædictis de defectu non obſtante authoritate Apoſtolica, tenore præſentium de gratia indulgemus.*

11 Princeps ſeculares, qui ſuperiorem non habẽt, diſpenſant in ſecularibus cum illegitimis, atq; eos poſſunt, & ſolent legitimare. ca. per venerabilem, qui filij ſint legit. Legitimabat olim & Imperator illegitimè natos, l. qui in prouincia, 57. §. 1. de rit. nupt. §. ſit igitur, quib. mod. natural. effician. legit. §. ſi quis verò non habens filias, eo. in Authẽ. §. illud, quib. mo. natural. efficiãt. in Nouel. 84. Et hæc fuit vna ſpecies legitimationis per reſcriptum principis, qua & de tribus aliis, nempe de ea quæ per oblationẽ curiæ fiebat, per aſſertionẽ paternam, & per ſubſequẽs matrimonium, diximus lib. 10. Syntag. iuris, c. 10. & lib. 45. ca. 7. Legitimos facere non poſſunt reſcripto inferiores à rege in

Gallia

Gallia duces,com:tes,vel alij quibus ſuperior, vt notat Chaſſan.tit.*des baſtards*,§.3.in verb.*ab inteſtat.* Conſentit Paul. Caſtren.conſi. 196. in nouis. quia inferior legem ſuperioris,quę illegitimos declarauit,tollere non poteſt.c.cum inferior,de maior.& obed.niſi ex priuilegio à ſuperiore facultas hæc fuerit data.Placuit & Senatui Pariſienſi aliquando 6.Calend. Aprilis 1562.& regia ſententia confirmatum poſtea anno 1573.nullatenus ſacerdotis filium , regiis codicillis iure legitimorũ donari poſſe.Notandum hic poſtremò,legitimationem à principe ſeculari conceſſam in temporalibus prodeſſe ad ſucceſsiones,officia,munera ciuilia,magiſtratus,honores,titulos ciuiles:nõ ad ſpiritualia conſequenda,nec porrigi ad ſacerdotia,& alia quæ ab ſpiritali pendent prælato , à quo iuxta qualitatem negotij habẽda quoque legitimatio vel diſpenſatio pro defectu natalium,vt dictum ex ca.per venerabilem , qui filij ſint legit. ſed potiſsimùm legitimationes principis hodie in Gallia ad ſucceſsiones neceſſariæ , nam in honoribus etiam Curiarũ ſupremarum, & militię admittuntur, alioquin digni ſine diſpẽſatione:iuxta ius ciuile in l.generaliter,§.ſpurios, de decur.in P.

De reſtitutionibus natalium ex iure ciuili & moribus,& de legitimatione. Cap. XXIX.

Argumentum.

1 *Status hominum vnus ante ſeruitutem.*
2 *Liberti qui reſtituti natalibus.*
3 *Reſtitutio natalium differens à iure annulorum.*
4 *Ius aureorum annulorum quibus cõmunicatũ.*
5 *Equitum diuerſa diuerſi temporis appellatio.*
6 *Aureorum annulorum quando forma conſtituta.*
7 *Equeſtris ordo ſeminarium Senatus.*
8 *Et iudicum tertius ordo in populo.*
9 *De nobilitatione facta per principem.*
10 *Se inferentes familiæ alienæ puniuntur.*
11 *Mulier plebeia nobilitatur coniugis nobilitate.*
12 *Nobilitantur & plebeij nobili officio.*
13 *Ratio nobilitatis ex virtute.*
14 *Nobilitatis gregariorum militum ratio.*
15 *Feuda maiora nobilitant poſſeſſores.*
16 *Mores diuerſi tamen obſeruandi locorum.*
17 *De nobilitatione per aſſertionem patris nobilis ſpurij.*
18 *Alioquin ſpurij non aſſerti non ſequuntur patris nobilitatem.*
19 *De noua legitimatione per ſuxionem lactis vxoris patris naturalis.*
20 *De nobilitatione principis per codicillos.*
21 *Cauſæ eius nobilitationis.*
22 *Quod in nobilitate debeat reddi princeps indemnis.*

1 Natales omnium hominum ante ſeruitutis inuentionem eiuſdem erãt generis,& vno nomine omnes homines appellabantur, cùm omnes liberi naſcerentur : accedente poſtea pe[illegible] & diſtinctione virtutis facta,alij nobiles , alij degeneres à natura rationali hominum, ignobiles habiti , vt in ca.9.Geneſeos,ca.ſexto dic,39. diſtinct. alij ſerui,alij ingenui,qui numquam ſeruierũt,alij liberi liberti ex iuſta ſeruitute manumiſsi libertati, ſed non cum pleno beneficio reſtituti.l. manumiſsiones,4. de iuſtit.& iur. P.l. & ſeruorum,5. per totam,de ſtat.homi.P.§.1.de iure perſon.§. 1. de ingenuis,apud Iuſtin.

2 Reſtituti itaque natalibus dicti ſunt , primùm liberti, qui à principe ingenuitatis ius ad dignitatem acceperunt,& beneficio principis tales efficiuntur,ac ſi nunquam ſeruiiſſent. l. 3. §.plane,de bon. liber.lib. 38. P. tit. 2. iura ingenuitatis impetrare,natalibus reſtitui dixit Vlpia. in l.etiam fœminæ,§.fin.de iure aureo.annulo.li.40.Pand.titu. 10. Reſtitutio hæc dicitur παλιγγενεσία ſeu regeneratio à Iuſtiniano Nouella 78.reſtitutio naraliũ quippe ad omnem ingenuitatis ſtatum reſtituit eum , qui beneficio hoc principis vtitur.Scæuola l. quæris,3. de natalib.reſti.lib.40.P. titul.11.atque Marcian. in l.2. eius titul.*Natalibus*,inquit,*reſtitutis,illis vtique natalibus reſtituitur , in quibus initio omnes homines fuerunt,non in quibus ipſe naſcitur, cùm ſeruus natus eſſet.* Modeſtinus etiam in l. fin.§.fin.de nata.reſt. P. Libertinus qui natalibus reſtitutus eſt , perinde habetur ac ſi ingenuus factus,medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet.

3 Eliderat itaque omnem notam ſeruitutis,reſtitutio , quo nomine diſtinguebatur olim à iure annulorum aureorũ , quod impetrabatur à principe , & efficiebat libertum etiã velut ingenuum, ſed non omnino , quia ſalua adhuc patrono relinquebãtur iura ſucceſsionum,& ſaluo iure patroni ingenuus fiebat,l.penul.& fin.de iure aureor.liber. P. cùm tamen per reſtitutionem natalium, ex conſenſu patronorum impetratam, ius patronorum amitteretur,l.fin.de natali.reſti.Pand.l.ſed ſi hac,§.ſed & ſi ius annulorum,de in ius vocã. P. & ius aureorum annulorum impetrans quandiu viuebat pro ingenuo habebatur , moriens pro liberto, l. 3. de bon. libertor. Pand.Diocletianus etiam & Maximian.Cæſares in l.2. de iure aureorum annulor.lib.6.C.tit.8.*Aureorum vſus annulorũ beneficio principali tributus, libertinitatis,quoad viuunt,imaginem, non ſtatum ingenuitatis præſtat. Natalibus autem antiquis reſtituti liberti , ingenui noſtro conſtituuntur beneficio.* Rurſum iidem Cæſares in l.vni.ad legem Viſelliam lib.9.C.titul.21. eos qui impetraſſent ius aureorum annulorum à principe,quoad viuerent,imaginem non ſtatum ingenuitatis obtinuiſſe dicũt, & impetratum hoc ius ideò fuiſſe ob legem Viſelliam, quæ libertinæ conditionis homines proſequebatur, ſi ea quæ ingenuorum ſunt circa honores & dignitates auſi fuiſſent attentare,vel decurionatum accipere , niſi iure aureorũ annulorũ impetrato à principe ſuſtinerentur. idem probat & l. vni. quando ciuil. actio crimi. præiud.lib. 9.C.titul.31. & in hoc diuerſi erant liberti à ſuis liberis,qui nati ingenui erant , & dignitatem adipiſci clariſsimam non prohibebantur. l. libertorum,9.de dignita. lib. 12.

C.ſicque

C.ſicque annulorũ ius à principe conceſſum augebat liberto honorem,non autem mutabat cõditionem,vt reſpondit Marcia. in l. falſa demonſtratio, 33.§.ſed ſi cui,de conditio.& demõſtra.lib. 35.Pand.titul. 1. Et hæc obtinuerunt aliquandiu, donec manumiſſorum & libertorum æquata fuit conditio,& conſtitutum, quia manumittentes ſeruos ſuos denunciabant ciues Romanos,vt ex ipſa manumiſsione aureorum annulorum & regenerationis ius haberent, & eſſent ingenui & liberi iure tamen patronatus illæſo,§. 1. & 2. Nouellæ 78.vt liberti de cætero aureo non indigeant annulo, & vt priſtinis reſtituantur natalibus.Authẽ.ſed hodie,de iure aureo.annul.ca.68.cum redemptor,12.q.2. Sicque beneficio legis reſtitutio natalium & ius aureorum annulorum conceſſum liquet libertis,cum olim non poſſet dari niſi à ſolo Imperatore.l. 1. de iure aureor annulorum. C.l.3.de natali.reſtit.P.

4 Hic annotarẽ iubẽter,ius aureorum annulorũ per principis beneficium fuiſſe communicatũ libertis,ſed non ſolũ libertis,verùm etiam aliis perſonis, quibus non dabatur aditus ad ea munera, vel ad dignitates, quæ non niſi Equeſtris ordinis hominibus patebant. Seruius Tullius Romanorum rex,pedeſtri exercitu ornato, diſtributóque, equitum ex primoribus ciuitatis duodecim ſcripſit centurias: & gradus inter centurias Romanorum fecit honoris,in ſuffragiis; & vt vis omnis eſſet penes primores ciuitatis,equites in ſuffragiis vocari voluit primos, vt refert Liuius libro 1. Populus aliquando in Senatores ſeu patritios & plebem diuiſus,qua continebantur & Equites.§. plebis autem, de iure natural.l.plebs, 238. de verbor. ſigni.Gellius ex Capitone lib. 10.c.20.

5 Equites Celeres ſub Romulo regibúſque Romanis appellati ſunt, deinde.Flexumines, poſteà Troſſuli, cùm oppidũ in Thuſcis citra Volſinios paſſuum 9. M. ſine vllo peditum adiumento cepiſſent. Eius vocabuli vſus durauit vltra C.Gracchum,poſtea dicti Equites. Plinius lib.33.ca.2. & Feſtus.Inſigne equitũ annulum fuit aliquãdo,ſed nõ ſemper proprium. Primũ enim annulum geſtabãt donatum, tantum inter Romanos,vti honoratiores legati ad exteras gentes ituri, neque aliis vti mos fuit, quã qui ex ea cauſa publicè accepiſſent,vulgóque ſic triumphabãt: fuítque primò tãtum ferreus,poſtea aureus;Senatores deinceps cœperũt vti aureo annulo: communicatum & poſteà Equitibus. Deinceps frequentior vſus annulorum, poſtquã à Cn. Flauio Anni filio,faſti euulgati populo fuerũt, libertino patre genito;& ipſe ſcriba Appij Cæci, & ei ædilitas curulis data à populo,in remunerationem beneficij, & factus quoque tribunus plebis. Quo facto tãta Senatus fuit indignatio, vt annulos abiecerit, & eoſdem nobilitas quoque depoſuerit.Fuit & promiſcuus poſteà vſus annulorum ſecundo bello Punico,fa- & quòd loco arrhæ communiter annulus daretur.Plinius eodem lib.33.ca.1.

6 Tyberij dehinc principatu 9. anno, in vnitatem venit equeſter ordo,annulorúmque authoritati forma conſtituta, C. Aſinio Pollione, & C. Antiſtio Vetere Coſ.anno vrbis conditę 775. hac de cauſa conſtitutum,ne cui ius id eſſet,niſi cui ingenuo ipſi, patri,auóque paterno ſeſtertia quadringenta cenſus eſſent,& lege Iulia Theatrali in quatuordecim ordinibus ius ſedendi.Olim Nobiles ſub Senatoribus vel ab illis ortis continebantur, verùm Senatores illuſtriores erant, vel lecti, vel qui geſsiſſent maiores magiſtratus, & ius dicendi in Senatu ſententiam haberent,qui Reipublicæ totius negotia cum principe primum, & exactis regibus ſoli tractarent, vt liquet ex Liuio, Dionyſio Halicarnaſſæo, & ex Saluſtio in coniuratione Catilinaria,& aliis.

7 Equeſter ordo erat velut ſeminarium Senatus, & proximus dignitate, ſicut Liuius in 2.ait, Brutum ex primoribus Equeſtris ordinis Senatũ ſuppleuiſſe: meminit & de his libro 43. quamuis & cenſus in legendis Senatoribus, aliquando etiam ſit conſideratus, qui maior eſſe debebat equeſtri, vt ait Plinius lib.14. Liuius priſco rege tantum regnante,loca in Circo patribus equitibúſque diuiſa ſcribit.

8 Tres ordines ita in populo, Senatorum,Equitum,plebis.Annuli diſtinxêre alterum ordinem à plebe;vt ſemel cœperant eſſe celebres.Sicut tunica, ſcilicet latus clauus ab annulis Senatum.Medius autem ordo inter patres & plebem, equeſtris, antiquitus tamen nomen Equitum cõſiſtebat in turmis equorum publicorum, ab iiſque dicti, Iudices in ferreo annulo erant, poſteà & Equitibus munus iudicandi datum,& cautum ne nouis ciuibus in prouinciis hoc ius daretur. Plinius li.33.c.1.Separatũ aliquando,vt ſub Graccho poſtea reductum. Ante Auguſtum in aureo annulo,iudices,equitéſq; intelligebantur,poſteà hic ordo ſeparatus ab ingenuis videlicet, non præſtantibus cenſum: communicatum ſeruitiis, & libertis ditioribus hoc iure donaos, vt ſuo tẽpore fuiſſe teſtatur Plinius prædicto c. 2. lib. 33. & nos dìximus paulò antè de iure aureorum annulorũ,nempe ſi haberent cẽſum equeſtrem: id notat Arnobius lib. 4. *Pecunia*, inquit, *donat annulos, & prima loca in ſpectaculis*. Numquam autem aut rariſsimè ſub Alexandro Seuero ius aureorum annulorum dabatur, vt ait Lampridius. Trãquillus in Vitellio, ait, Vitellium Aſiaticum ſeruum manumiſiſſe, ac primo imperij die eum aureis donaſſe multis ſupra cœnam, cùm manè rogantibus cunctis pro eo, deteſtatus fuiſſet ſeueriſsimè talem equeſtris ordinis maculam.

9 Simile reſcriptum videtur hodie impetrationi iuri aureorum annulorum, quod dicitur nobilitatio, quando ex plebe vir donatur titulo & priuilegio nobilitatis, vocant *lettres d'anobliſſement*: hoc ſiquidem modo etiam quis nobilis dici poteſt: ſunt enim plures cauſæ nobilitatis,quas admonuiſſe contentus ero,vt reſcripto nobilitãti accedat oratio.Prima eſt hodie magis in ore natiuitatis,ſeu generis, dum ex parentibus, patre ſaltem nobili,quis naſcitur.l.fin.§.fin. de Senator. li. 1. Pand. titul. 9. diximus de ea ſuprà quædam ca. 19. numero 9. & de nobilitate ex ſola parte matris num. 11. Rationem huius nobilitatis ex

genere

genere fulcire videtur Horatius lib. 4. Ode 4. rationibus maximè duabus ſumptis & à natura, & à proborum parentum erga filios ſolicita inſtitutione.

Fortes creantur fortibus & bonis:
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promouet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant, &c.

Præſumuntur ex natione bona nati, boni; vt contrà, ex mala, mali. l. quod ſi nolit, 31. §. qui mancipia, de ædil. ed. Pand. & notat Ariſtoteles 3. Politicor. ca. 10.

10 Hic tamen obſeruandum eſt, ne quis ſe familię nobili adſcribat mendaciter, quod vitium frequens eſt, & habet vſurpationem illicitam inſignium nobilium, & ſæpe mutationem nominis, vnde criminis falſi rei ſunt l. falſi, ad l. Cornel. de fal. Pand. eáque ratione in plures olim animaduerſum & meritò: tum quod in fraudem aliorum hoc fit, l. 1. de muta. nom. C. nam inde ſucceſſionum & dignitatum pendet conſequentia: tum etiam, quòd generationum confunditur ſeries. Extant exempla quædam apud Valer. Max. li. 9. ca. 15. de his qui per mendacium ſe alienis familiis inſeruerũt. Multò plura hodie, nõ enim eſt ruſticus, non mercator diues, qui non velit ſe nobilem dici mutato nomine; nõ eſt lixa aut tyro militiæ, quin velit dici caput ſeu ductor ordinum; non ductor, qui nõ dicat ſe equitem vel torque dignum: non dominus territorij, qui non velit apparere ſuperior: non baro, qui ſe comiti non præferat: non comes, qui non marchioni: non marchio, qui non contendat cum ducatu: non dux, qui non vſurpet titulos regios: nõ rex, quin ſtatim ſe ſui regni Imperatorem profiteatur: omnia in ſumma per humanam ſuperbiam & vanitatem venêre in nimium: & iã illa præclara ſententia, *Noſce te ipſum*, paſsim conculcatur.

11 Secundò nobilitatur mulier plebeia ex coniugis nobilitate, l. fœminæ, 8. de Senatori. P. l. mulieres, 13. de dignitati. lib. 12. C. non contrà: vir etenim plebeius nõ poteſt fieri nobilis ex nobilitate vxoris; imò illa nobilitatem amittit nubens plebeio. d. l. fœminæ. Neq; etiam filij ex matre nobili & patre plebeio, naſcuntur nobiles, ſed ſequuntur patris originem non matris, vt neque in contrarium reſcriptum impetrari poſſe cautum fuerit, in l. exemplo, 13. de decurio. lib. 10. C. quamuis apud Campanos aliquando conceſſum fuerit à principe, vt venter nobilitaret partum, vt & receptum apud Xãthios refert Plutarchus de claris mulierib. ca. 9. & apud Lycios teſte Herodoto in 1. & Polybio lib. 12. Ilienſibus quoque ac Ponticis tributum eſt, vt matrum ſequerentur originem à Pompeio magno, quod tradit ex Celſo Vlpia. l. 1. ad municipal. P. Dixi quædam de hac nobilitate ſuprà ca. 19. num. 11.

12 Tertiò nobilitantur dignitate nobili plebeij, & ex nouis hominibus incipiunt eſſe nobiles, & initium dant nobilitatis ſucceſſoribus filiis. Patritij ita, nati ab illis qui primum delecti fuerunt à Romulo in patres & Senatores apud Diony. Halicar. in 2. Nouus homo libro 7. Liuij initio Sextius dicitur, qui primus plebeius ex familia ſua, curulem ædilitatem nactus eſſet; & ibi nouis hominibus, nobiles opponuntur, nobiles dicti, qui maiorum ſuorum habebant imagines. Et quia ædilitas curulis, ſolis patritiis & nobilibus deferebatur, dum verò delata erat plebeio, fiebat ex nouo nobilis: ſic Liuius in primo, Ancus Martius nobilis vna imagine Numę, & ita traſfundũt iſti in ſuam progeniem nobilitatem, quam ex dignitate ſua compararunt. l. diuo Marco, 11. de quæſt. lib. 9. C. titu. 41. ſic nobiles effici dicuntur Senatores, vnde patritij, qui & maiores equitibus & cincti lingulo militari quoque equitum auratorum videntur, in l. antiqui, ſi pars hæredi. petatur. C. multò magis præfecti prętorio, Cancellarij regum, ſeu Nomophylaces præſides Senatus, quive per 20. annos ſedulo docẽdi labore & laudabiliter functi ſunt, l. vnic. de profeſſor. qui in vrbe Cõſtantinopolitana docentes ex lege meruerunt comitiuam. li. 12. C. titu. 15. Qui laborarunt pro Republica, & conſilio, & induſtria ſingulari iuuarunt Rempublicam, digni ſunt certè qui dicantur tales quales reuera ſunt nobiles, & qui eximantur à fece inutili plebis, & eorum liberi: quemadmodum & alicubi decuriones, & vrbium moderatores, eo priuilegio meritò donantur Aduocati regij ſeu fiſci, in l. aduocati, de aduoca. diuerſorum iudicum. C. de doctoribus verò nõ profeſſoribus, an inter perſonas nobiles annumerentur, tractat Guido Papæ q. 88. & 388. & ſequentib. vſq. ad quæſtio. 394. cum his & conſuetudo eſt inſpicienda locorum: nam alicubi officiarij publici, vel qui ex eius cõſilio ſunt, patritij & nobiles habentur, vt Venetiis, alibi nequaquam.

13 Nec eſt quòd milites antiqua nobilitate nati, inuideant & conquerantur de tali nobilitate apparente, quę in illorum parentibus initium quoque à virtute habuerit: melius enim eſt nobilitatis cauſam habere, quàm ſolum, ab eo qui habuit eandem cauſam, originem conſequi; ille enim qui habet cauſam, propria fulget dignitate; alius aliena. Præſtantior erit autem is, qui propria & antiqua ornatur: neque l. nobiliores, de commer. & mercatori. C. ſolos natales in nobilitatis priuilegiis conſiderat: nam tria requirit, quod quis ſit nobilis, natalibus, honorum luce conſpicuus, & diues in patrimonio. Nobiliſque quis dici meretur, qui habet qualitatem propter quam quis acceptus eſt, ſupra plebeios honeſtos apud principem. Barthol. in l. 1. de dignita. li. 12. C. Paulus Caſtrenſ. ad l. quoties, C. vbi Senatores vel clariſsimi. Iohannes ab Imola, ad c. de multa, de præbẽ. Quemadmodum contrà is amittit nobilitatem, qui plebeiorum tractat artes, & ſordida negotia & commercia, vt dicta l. nobiliores, & ibi Bald. Guido Papæus quæſtio. 89. & 196. vel ſaltẽ nobilitas illa generis plebeio exercitio eſt obſcurata, ſi dicamus iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſe. l. iura ſanguinis, de reg. iu. quæ poſſet reſtitui ſublato impedimẽto, nõ etiã in nobilitate codicillari, quæ mechanico artificio in perpetuum extingueretur.

guet[illegible]ur. Adam quia peccādo nobilitatē Dei deiecit, à nobilitate loci deiectus eſt, & addictus culturæ agrorum. ca. Adam, 40. diſ. Geneſ. 4. ca. Adam, ca. ſerpens, ca. ſicut primi, de pœniten. diſt. 1. reſtitutus beneficio Dei.

14 Ea ratione & digni nobilitatis titulo gregarij milites, poſt ſtrenuam & inſignem operam nauatam pro Reipublicæ deſenſione, militiæ enim labores fuerunt gradus ad Ducales, Imperatorias, & regias dignitates, ad quas plebeij ſua virtute & & ſtrenuitate aliquando peruenerunt, vt alibi plures eius generis in Syntag. notaui, ſola tamen militia non eſt dignitas.

15 Nobilitāt poſſeſſores & eorum ſucceſſores ſeuda maiora regiæ dignitatis, ducatus, marchionatus, comitatus, baroniæ. Lucas de Pēna ad l. mulieres, de dignitatib. lib. 12. C. Andreas de Iſarnia ad c. 1. de capitaneo qui curiam vēdidit. Alia verò feuda, quamuis fuerint olim à nobilibus poſſeſſa, & ab illis diſtracta, non nobilitant plebeiū ementem quod pertinet ad nobilitatem perſonæ: arg. l. cum neque, & ibi Lucas de Pēna, de incolis & in quo loc. &c. lib. 12. C. facit l. in his quæ, de prædiis & omnibus reb. nauiculatior. C. perſonæ enim nō accedunt rebus, ſed contra. l. iuſtiſsime, de ædili. edict. Pand. niſi feuda per ſe nobilia ſint, quia tunc nobilitant poſſeſſorem.

16 Admonendi tamen hîc ſumus, regnorum & principatuum diuerſas hac de re eſſe conſuetudines, quas in primis, in locis vbi ſunt, ſequi oportebit. Et antiquitus Galli plebeij, ſeu ignobiles perinde fuerunt incapaces feudorum, ac ſacerdotes ſeu Eccleſiæ prædiorum aliorū. quamobrem eodem modo ea feuda, vt Eccleſia prædia, tenebātur emancipare ex arbitrio patroni, ſeu domini ſuperioris feudi, vel indemnē eū pręſtare. Extat apud Atrebatenſes ſeu Arteſios lex ſimilis, & cōſuetudo, per quam comes ſolet exigere pecuniarium indemnitatis pretium ab ignobili feudorū emptore, quæ annos abhinc quadragenos acquiſita ſint, vt liquet ex conſuetudinibus eorum §. 137. & 138. eadémque ratione in Gallia nobiles non cogebantur patronum ſeu dominum ſuperiorem plebeium agnoſcere, nempe virum ignobilem qui dominans feudum emiſſet, nec tenebātur ei facere hominium, vt liquet ex veteri Senatuſconſulto Pariſienſi lato anno 1265. in octaua Purificationis beatę virginis, inter Iohannē Frogerium Burgenſem Pariſienſem, emptorem dominantis feudi, & Almaricum de Meudonno, militem vaſſallum, in regeſto Curiæ veteri, folio 110. Hodie tamē in Gallia contrarium ius deſſuetudine ſeruatur, vide Chopinum lib. 1. in conſuetudines Andega. ca. 38. ſunt enim feuda redacta hodie in formam & modum patrimoniorum communium, ideò nūc ignobiles ſeu plebeij feudorum domini ſeu emptores non ſoluunt principi, vel alteri domino quippiam indemnitatis nomine: quòd ſtatus ſeu conditio perſonarum ignobilium non mutetur acquiſitione beneficiarij fundi, nec iura indictionum ſeu taliarum plebeiarum ſint imminuta, vt notat Aegidius magiſter tracta. *des admortiſſements*, ca. 5. exceptis francis feudis, pro quorum poſſeſsione, quòd in ea tolerentur plebeij, certos numos dependere tenentur regi poſſeſſores, vocant financiam, vt & in manibus mortuis ſancitum, vt liquet ex conſtitutione regia, *des francs fiefz & nouueaux acqueſts*.

17 Quarta ſpecies nobilitandi inter nobiles aliquando vſurpatur, per aſſertionem patris nobilis ſpurij ſeu nothi, in Gallia quando fuerint agniti à parentibus nobilibus vocant *baſtards aduoncz*, nam & hi nobiles dicuntur, & ferunt arma ſeu inſignia domus patris naturalis agnoſcētis, interpoſita linea quæ per obliquum à latere ſiniſtro ad dextrum pēdeat, vt ſcribit Bartholomæus Chaſſanæus ad §. 3. ad verba, *le baſtard ou baſtarde*, numero 21. tit. *des ſucceßions des baſtards*, in conſuet. Burgundiæ.

18 Alioquin ſi non eſſent agniti, hoc priuilegio non donarentur nobilitantis patris naturalis, per rationem l. vulgo concepti, de ſtat. hom. & vt ait Bald. ad l. cùm legitimæ nuptiæ, eo. titul. baſtardi non ſunt de familia nobilium, quia ſordes non mouentur inter principes, ſaltem ſpurij non poſſunt (vt opinor) inter nobiles nobiliter, vtpote vitiòsè & ſine nobilitate geniti, nominari: docet in mulieribus illuſtribus Iuſtinia. in l. ſi qua illuſtris, 5. ad Senatuſc. Orficianū, lib. 6. C. ti. 56. in mulieribus ingenuis & illuſtribus, quibus caſtitatis obſeruatio pręcipuū debitum eſt, nominari ſpurios, ſatis iniurioſum, ſatíſque acerbum, & noſtris temporibus indignum eſſe iudicamus. Quę multò magis in viris obtinere debent, tamquam viri ſexu exiſtente firmiore ad repellendos impudicitiæ aculeos, nam, vt Poëta ait:

Vt corpus tenerum, ſic mens infirma puellis,
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.

Et maximè cauēdum eſt ne alienæ ſordidæ ſtirpes, ſplendidis & ingenuis natalibus audeant ſubrogari. l. ſuper ſtatu, de quæſtioni. C.

19 Meminerunt Græcorum aliqui authores, de quadam ſpecie legitimationis inaudita, & (vt opinor) fictitia, qua nobilitas quoque data: dum narrant Iouem, nato Hercule, quod is ſpurius eſſet, neque in deorum numerum poſſet admitti, dormienti coniugi ſuæ Iunoni eum clàm ſuppoſuiſſe, & exſucto de mammis ab ea lacte, infantē velut natalibus reſtitutum, diuinitatis iura acquiſiuiſſe, cuius rei Higinius meminit & Arati interpres, & qui collectanea de re ruſtica Conſtantino adſcripſit. Cœlius Rhodigio. lib. 21. ca. 21. Eſſet hæc legitimatio per participationem lactis vxoris eius qui ex adulterio lactatum genuiſſet ex alia.

20 Nobilitas rurſum datur à principe per reſcriptum ſeu literas, quas dicūt, *lettres d'anobliſſemēt*, quemadmodum & olim ius aureorum annulorum equitum cōmunicabatur ex reſcripto principis, & aliis non equitibus. Qui itaque principali reſcripto, eóque ſpeciali, ad nobilitatem vocātur, eis liberíſque illorum abſtergitur omnis natalium plebeiorum ſordida conditio, ne vlla deinceps ignobilium onera ſubire cogantur. Barthol. ad l. 1. de dignitatib. lib. 12. C. Bald ad l. ſacrilegij, de diuerſ. reſcrip. Iaſon ad l. omnium, C. de teſta. digni

enim creduntur quos princeps tales dixerit,& ſacrilegij inſtar eſt cõtrarium ſentire, d.l. ſacrilegij, & l.2.C. de crim. ſacril. ſupplétque princeps ſolemnia iuris omnia, ſua poteſtate, dicta l. omnium,C.de teſta.Principis hæc nobilitatio,eſt veluti teſtimonium virtutis eius qui nobilitatur,quę principi cognita ſub lucem, eius auſpiciis, veniẽs, priuilegiis donatur: alioquin enim etiam reipſa nobilis nec talem ſe dicere, vel priuilegiis nobilitatis iure ciuili potiri poteſt. Et niſi talis à principe vel expreſſe vel tacitè quis declaretur, inter plebeios annumerabitur. Tacite enim ſi ei deferat dignitates perſonales vel reales quę tales efficiũt. Expreſſe verò,per codicillos,ſine quibus & extra natales nobiles, qui ſe nobiles mentiuntur, falſi pœna puniuntur,iuxta Modeſtini reſponſum in l. eos qui, 27. §. qui ſe, ad leg. Cornel.de falſis, P. *Qui ſe*, inquit, *pro milite geſsit, vel illicitis inſignibus vſus eſt, vel falſo diplomate vias commeauit, pro admiſsi qualitate grauiſsimè puniendus eſt*.Princeps qui ſolus legem ponit monetę,vt l. 1. & fin. de veteris numiſma. poteſta.lib.10.C. tit.11.& qui de dignitatibus & gradibus ſtatuere poteſt,talis eſſe debet, qui alterius ſuperioris cenſuræ non ſubiiciatur: quíque remittere poſsit iura quę plebeij nobilitati alioquin ſoluere tenerentur. facit l. 3.de natali.reſt.Pand.

21 Solet autem princeps nobilitare reſcripto bene merẽtes de Republica, vel per militarem artẽ, quibus & ordinem equeſtrem addere ſi mereantur ſolet: vel ſi ſtudio literarum, vel aliquo actu inſigni, quidam tale meruerint beneficium. Sic ſcribit Bartholus ſe fuiſſe nobilitatũ, honoréque decoratum à Carolo 4.Imperatore tracta.de inſignibus & armis.Sunt & ratione cõmuni dictãte plures nobilitate donati, vel potius nobiles declarati, ob virtutem,quæ ſola fundamentum eſt nobilitatis, vt ait Plinius epiſtola 114. Sunt per literas quidam tantum, nulla adminiſtratione vel actu inſigni pręcedente nobilitati. Zeno in l.fin.§. viros autẽ, vbi Senator.vel clariſſ.ciuiliter vel criminaliter conueniantur,lib.3.C.titul.24.meminit de hac imaginaria & codicillari nobilitate, his verbis: *Viros autem*(inquit)*illuſtres in hac inclyta vrbe degentes, qui ſine adminiſtratione honorarus decorati fuerint codicillis,licet talem prærogatiuam noſtræ iuſsionis meruerint, vt quod non egerint videãtur egiſſe*,&c. Summus Pontifex etiam hodie ſolet facere equites codicillares,qui in terris Eccleſię tantùm non alibi priuilegiis ſuis vtuntur & codicillaris nobilitatis.

22 In literis nobilitationis indemnis debet reddi princeps,proinde interdum remittit ius ſuum ob benemerita vel impenſas quas fecit in Rempublicam nobilitatus, vel certam quantitatem ei ſoluẽdam præfigit.Deinceps & Camera computorum,cui repręſentari debent huiuſmodi literæ regeſtandæ & publicandę,ſtatuit certam quantitatem ſoluendam, ob quam populus indemnis fit;ne liberatio rerum plebeij,in onus plebis transſcribatur.

De alia natalium allophylorum reſtitutione,ſeu de albanagij diſpenſatione. Cap. XXX.

Argumentum.

1 *Allophyli alicubi regnicolarum iure nõ gaudent.*
2 *Albini qui in Gallia vt peregrini.*
3 *Peregrini vbi olim ſeparati à ciuibus Athenis.*
4 *Et alibi,& num hoc probatum ſit omnibus.*
5 *Qui parciſsimè dederint ius ciuitatis.*
6 *De lege Athenienſium & Periclis de ciue faciẽdo.*
7 *De lege Iunia de Latinis ciuibus faciendis.*
8 *Ius ciuitatis Romanæ quibus communicatum.*
9 *Ius regnicolarum ex diſpenſatione alienigenis collatum.*
10 *Quo iure vtantur in hoc Galli,Hungari,& alij.*
11 *Quæ prohibeat lex albanagij extraneis.*
12 *Bona Albini deferuntur fiſco cum onere debitorum.*
13 *Filij extranei etiam nati in regno non ſuccedunt patri.*
14 *Vxor regnicola non ſuccedit extraneo marito.*
15 *Princeps alienigena ſuccedit.*
16 *Princeps cooptat in ciues & regnicolas extraneos,& dat iura regnicolarum.*

1 IN aliquibus regnis vel prouinciis,ex lege receptum eſt,ne allophyli ſeu nati alibi extra regnũ, vel prouinciam,iure regnicolarũ vel prouincialium vtantur, nec ibi habeant ſucceſſores ex teſtamento,vel ab inteſtato, nec proprios etiam liberos,multò minùs cognatos,vel agnatos,vel aſcẽdentes alienigenas.

2 Iſti Allophyli Albini in Gallia dicti, hoc eſt, alibi quàm in terris ditioni Gallicanę ſubiectis nati,vt ſcribit Boërius ad §. fin de teſta.in cõſuetud. Biturig.& deciſ.13.& Guillel.Benedict.ad c. Raynuntius, ad verba,*& vxorem nomine*,num. 1042. Et illi propriè tales,qui nati in longinquis prouinciis, non edunt certam fidem natiuitatis ſuæ, vel loci, aliter dicti Romæ peregrini, qui extra propriam prouinciam habitant. l.1.C. de hæred.inſt. l.ſed etſi conditioni,§.ſolemus,eo.tit.Pand.Auth. omnes peregrini, comm. de ſucceſ. C.Peregrini qui in ſua ciuitate non ſunt,dicuntur.Varro 4. de lingua Latina, peregrinum à pergendo, hoc eſt, progrediendo dici putat. Cicero de Amicitia,opponit ciues peregrinis.*Itaque ciues*(inquit) *potiores ſunt quàm peregrini, & propinqui quàm alieni.* Et Pomponius in l. 2. §. poſt deinde aliquot annos, *Non ſufficiente eo Prætore (ſcilicet in locum abſentium Conſulum in vrbe creato) quòd multa etiam turba peregrinorum in ciuitatem veniret, creatus eſt & alius Prætor, qui peregrinus appellatus eſt,ab eo,quòd plerumq; inter peregrinos ius dicebat.* Apud Romanos aliquãdo peregrinis & allophylis iura diſtincta fuerunt à ciuibus, nec temerè ciuis nomen vel ius ciuitatis communicatum fuit extraneis: vt docet Cicer. pro Archia Poëta, idque aliquando apud illos & Græcos factum eſt,

ob

ob incertitudinem morum externorum, quorum conſuetudo plerumque noxia & periculoſa eſt, vt ait Ariſtoteles libro 7. Politicor. c. 6. Qua ratione legiſlator noluit admitti peregrinos in Lacedæmoniorum ciuitatem, vt ait Plutar. in eius vita. Cicero in lib. Offic. & in Lælio refert, Craſſum & Scæuolam Conſules legem tuliſſe, ne pro ciue haberetur, qui ciuis non eſſet, ſed peregrinus. Sic non fuerunt non ciuibus communicata munera, tanquam ſi ab illis caueretur, imò & lex fuit lata de peregrinis vrbe eiiciendis Iunij Penni, quam Cicer. 3. Offic. improbat. Fuerũt ob hunc morum corruptionis metum leges, ne cum extraneis cõiunctio matrimonij iungeretur. Exod. 34. verſ. 16. Malach. 2. 3. Regum 11. verſi. 2.

3 Athenis ſeparati erant peregrini à ciuibus habitatione, tributariiſque erant, atque peregrini duodecim drachmas in ærarium ſingulis annis conferebant, mulieres peregrinæ ſex: & ſi conuicti fuiſſent non exſoluiſſe huiuſmodi vectigal, venundabantur. Vectigal Mætitium dicebatur, quia Mætiti dicuntur qui in alienam migrant ciuitatem. Cœlius Rhodig. lib. 17. antiqua. lect. c. 9. Ex ciuibus ſæpe quoque fiebant peregrini, & priuabantur iure ciuitatis, quando caput de ciuitate eximebatur, qnod fiebat vel exilio voluntario, vt cùm aliquis in aliam ciuitatem fuiſſet receptus ciuis, amitteret Romanam: quia non poſſet duarum ciuitatum eſſe ciuis, vt ſcribit Cicero pro Domo ſua, & pro Cęcinna. Per ſententiã quoque deportati fiebant ἀπόλιδες, id eſt, ſine ciuitate, & qui amittebant ius ciuitatis Romanæ, id eſt, quæ iuris ciuilis ſunt, quamuis quæ ſunt iuris gentium retinerẽt, l. 1. §. in quibus, de lega. 3. l. quidam, de pœn. P. eſt hæc media capitis minutio, per quã caput è ciuitate eximitur. l. 2. de pub. iud. l. amiſſione, 5. & l. fin. de capit. diminut. lib. 4. P. titul. 5. vide titulum ſimilem apud Iuſtinian.

4 Leges ſuperiores & aliæ in odium peregrinorum latæ à Romanis & aliis, placuerunt poſteà pluribus regnis, quæ & vicinis dederunt etiam anſam, vt à ſuis prouinciis aliarum & vicinarum regionum incolas, quibus hoc ius eſſet, proſcriberent, & tanquam peregrinos, imò inter barbaros & hoſtes haberent. Sic enim retaliatio iuris gentium eſſe cœpit, vt qui intra ſuos fines non paterẽtur ciuium iure & regnicolarum functionibus, ſi alioquin mererentur, & eſſent idonei, gaudere; ipſi idem eadem in aliorum finibus repulſa reiicerentur. Et in hac cauſa non mouebo Camarinam, nec exaſperabo quorundam prouincialium inuidiam, qui veriti ne extranea virtute meliores efficerentur, & ne vitia & corruptæ conſuetudines, quibus abutuntur, emendarentur, peregrinorum quorundam vitia prætexentes, bonos peregrinos & vtiles Reipublicæ prætextu peregrinitatis abhorrent, vel metuunt, ne ipſi ab officiis & adminiſtrationibus, quibus indignè præfecti ſunt, ex meritis & virtute peregrina admiſsi, meritò à loco, quem indigni occupant, deturbentur, ſimiles viris Sodomitis, qui cùm vellent abuti hoſpitibus receptis à Loth, & Loth illos defenderet rationibus, offerẽdo potius cõſtuprãdas proprias filias, quàm ſineret vim pati hoſpites, illi reſponderunt, recede illuc. Et rurſus ingreſſus eſt, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? Te ergo ipſum magis quã hos affligemus. Geneſ. 19. verſ. 9. Quamobrem Reſpublicæ, quibus aliquando per alienigenarum odium ius ciuitatis erat incõmunicabile, nunquam, vel raro, perſpecta virtute hominum peregrinorum, allophylos honorificè in ciues & regnicolas receperunt, ſummamque vtilitatem præter inuidorum ciuium ſententiam acceſsiſſe ciuitati animaduerterunt. Et certè laudabile & vtiliſsimum eſt prouinciis, ciuitatibus, & regnis, non credere omni ſpiritui, non omnibus peregrinis ſecreta & myſteria committere, mores niſi probatos cum propriis miſcere: ſed nihilominus nimium crudele & barbarum, prætextu ſolius externæ natiuitatis, bene meritos de Republica ſuſpectos habere, & vt feras excludere & peregrinitatem exprobrare, cùm hominum coniunctio nõ ex ſolo, ſed ex ſanguine humano oriatur, & ex eo ſit neceſsitudo inter omnes homines l. vt vim, de inſtit. & iure, P. *Vnũ hominũ genus ex eadem ſpiramus matre*, vt ait Pindar. & docet liber Geneſeos à ca. 3. vſque ad 10. & 11. nec alienigena vere inter Chriſtianos, Chriſtianus: atque in ſacra pagina ſcriptum quidem & prohibitum cum alienigenis idololatris fœdera coniugiorum vel ſocietatis inire, vnde Dei cultus immutari poſsit, vel peruerti, ſed non cum his, quibuſcum de fide improbãda non agitur, qui non ſunt moribus malis, qui nocere non poſſunt, de quibus ſiniſtra adhuc ſuſpicio legitimè haberi nõ poteſt. Scitum illud Eccleſiaſt. ca. 8. *Coram extraneo ne facias conſiliũ, neſcis enim quod pariat.* & quod Prouerbiorũ 25. *Extraneo ſecretum ne reueles, ne fortè inſultet tibi cùm audierit.* & rurſum c. 5. *Ne des alienis honorem tuum, ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena, & gemas in nouiſſimis, quando conſumpſeris corpus tuum, & carnes tuas.* Verùm & in eadem ſacra pagina ſcriptũ, *Si habitauerit aduena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei: ſed ſit inter vos quaſi indigena, & diligetis eum quaſi voſmetipſos, fuiſtis & vos aduenæ in terra Aegypti, & ego Dominus Deus veſter.* Leuit. ca. 19. verſ. 33. & rurſũ Exod. 22. verſ. 21. *Aduenam non contriſtabis, nec affliges eum; aduena enim fuiſtis in terra Aegypti.* Ezechiel exprobrat populo Iudææ, c. 22. verſ. 29. quòd calumniarentur calumniam, & raperent violenter, egenum & pauperem affligerent, aduenam opprimerent calumnia abſque iudicio. Terra omnibus natura communis eſt, terra non cuiuſque propria; non nati homines è terra vt fungi & plãtæ; quorſum diſtinguimus homines terræ ſolo. ca. quo iure defendis, 8. diſtin. Vana eſt iactantia eorũ, qui ſe dicunt ſemper maiores in aliquo loco habuiſſe, quaſi verò terra ipſos produxiſſet, vt dicitur de obſcuræ proſapiæ nationibus, & quaſi προσέληνοι eſſẽt, hoc eſt, ante lunã nati, quo titulo vaniſsimè & ſtultiſsimè gloriabãtur Arcades, de quibus Statius 4. Thebaid.

Arcades hinc veteres, Aſtris lunáque priores
Agmina fida datis.

Quod certè verũ eſt ἀρκαδικὸν βλάστημα, & ex mẽte Arcadici pecoris. Quid indigenæ amplius habituri ſunt ex terra quã incolũt, quã aduenæ qui eò cõmigrarũt Chriſtiani, moribus loci viuentes vel melioribus imbuti? Omnes nos certè peregrini vere, quãuis in loco nati. *Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino*. &, *Noſtra cõuerſatio eſt in cœlis*. ad Philip. 3. c. verſi. 20. *Peregrini ſumus à Domino, & aduenæ, ſicut omnes patres noſtri: dies noſtri ſicut vmbra, & nulla eſt mora*. 1. Parali. c. 29. verſ. 15. Non miſcebantur familiæ inter Iudæos, non magis quã non cõiungebantur extraneis, non ex cõtemptu, ſed ad conſeruãdam tribum incommixtam, ex qua oriundus Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Iſtud ad fidem conſeruandam pertinere & ad bonos mores poterit, at vbi illud non erat periculum imminens, fecerunt fœdera amicitiæ non improbata Iudæi cum Romanis gentibus, 1. Macchabæor. ca. 15. Sunt autem ipſi iidem qui reprobarunt fœdus cum gentibus ad conſentiendum erroribus & moribus illorum, 1. Macchabæor. ca. 1.

5 Itaque nihil ſuperbius viſum eſt Corinthiis, qui nulli vnquam ius ciuitatis vel obtulerant vel donauerant, præterquam Herculi & Alexandro magno, verùm nec faſtum eorum paſſus Deus, & à L. Mummio Romanorum duce ciuitas incenſa & ſolo æquata, Romani quoque olim in ſummo beneficio ius ciuitatis habebant, vt ait Cicero 2. Philip. & ſæpe pretio hoc ius redimebatur multo, Actuum 22. Seneca ludo de morte Claudij. Sæpe hoc ius Latinis petentibus denegatum, vt liquet ex lege Claudia Claudij Conſulis, & Papia, vtque apparet ex his quę tradit Liuius: Auguſtus quoq; parciſsimè ius ciuitatis Romanæ dedit, ſed qua mente audi, ne illud vileſceret ſi multis cõcederetur, vt ſcribit in eius vita Suetonius.

6 Demoſthenes, ſeu alius quiſpiam eius, vt dicunt, nomine, in oratione in Neæram, legem latam à populo Athenienſi ſcribit, ne quem facere liceret ciuem Athenienſem, niſi qui propter ſtrenuam Athenienſi populo nauatam operam, & fortitudinem, fieri ciuis mereretur, deinde ſi perſuaſum eſſet populo vt daret id munus, ratã non ſinebat eſſe cooptationem, niſi concione ſequenti, viri amplius ſex mille Athenienſes, occultis ſuffragiis comprobaſſent. Iuſsiſſe eandem legem Senatores proponere capſulas & calculos dare accedẽti populo, priuſquam hoſpites ingrederentur, & præmia tollerent, vt vnuſquiſque ſui iuris adhuc ſecum ipſe deliberaret, quem ciuem eſſet facturus: ánque eo munere eſſet dignus is, qui accepturus eſſet. Poſt hæc violatarũ legũ actionem cuiuis Athenienſium in eum dediſſe, licuiſſéque ingreſſo in iudicium, reuincere non dignum eſſe eum munere illo. Ex lege Periclis hi ſoli ciues Athenienſes habebantur, qui ex vtroque parente ciue nati eſsẽt: nec etiam lex Atheniẽſium permittebat ciui alienigenã vxorem accipere: vel contra mulierẽ ciuẽ extraneũ; alioquin ſeruitutis pœna indicta cũ venditione, vt refert Demoſthenes oratione cõtra Neæram. Sed temperatæ fuerunt iſtæ & ſimiles leges, nec tam difficile fuit vt anteà ius ciuitatis, quin peregrinis pateret. Quare & largitum ius etiam nõ petentibus, qui tamen poſſent illuſtrare ciuitatem, vel patriam cuius erant aduenæ: petentibus etiam aliter merentibus non denegatum. Sic Athenienſes honoris cauſa fecerunt ciues Euagoram regem Cypri, Dionyſium Syracuſanorum & Siciliæ regem, Demetrium regem Aſiæ. Plutarch. in Demetrio.

7 Apud Romanos lege Iunia item cautum fuit, teſte Vlpia. in fragmentis tit. 3. vt ſi ciuem Romanam vel Latinã vxorem duxiſſet Latinus teſtatione interpoſita, quòd liberorum quærendorum cauſa vxorem duxerit, poſteà filio filiáque nato natàve, & anniculo facto, poſsit apud Prætorẽ vel Præſidem prouinciæ cauſam probare, & fieri ita ciuem Romanum, tam ipſum quàm filios, filiáſve eius & vxorem, ex qua re nata quæſtio de anniculo nato & mortuo, definita à Paulo in l. anniculus amittitur, 32. & l. anniculus nõ ſtatim, 134. de verbor. ſignif. P. Refert & ibidem Vlpian. quòd manumiſſus Latinus factus, ius Quiritium conſequeretur beneficio principali, liberis, iterata manumiſsione; militia, ſi inter vigiles Romæ ſex annis militaſſet ex lege Viſellia, & ſi per tres annos in eadem militia fuiſſet ex Senatuſconſulto: item & naue, ſi non minorem quàm decem millia modiorum nauem fabricaſſet, & Romam ſex annis frumentum portaſſet, ex edicto Claudij Cæſaris.

8 Communicatum & ius ciuitatis poſteà certis vrbibus & nationibus ex lege, atque certis aliis perſonis ex priuilegio. A Iulio Cęſare Cõſule lex inde Iulia dicta lata, per quã ſociis Romanorum vniuerſaliter ius ciuitatis datum, vt ait Cicero pro Balbo: & Italicis populis ius ciuitatis quoque datũ à Senatu, vt ait Florus in epitome libri 70. Liuij. Alia etiã lege Syluani & Carbonis Tribunor. pleb. aliis peregrinis, quàm Italis, ius hoc datum, ſi fœderatis populis adſcripti fuiſſent, vt Cicero ait pro Archia Poëta, & in defenſione Balbi. Lege Galli, Ciſalpini cum Venetis, eodem tempore Romana ciuitate donati, Strabo in 5. Ligures quoque, Diodor. in 5. & coloniæ aliæ, vt liquet ex l. 1. penul. & fin. de cenſib. Pand. lib. 50. tit. 15. Et ex hac receptione vel adoptione in ciuem, fiebãt participes cooptati munerum & honorum quibus gerendis erant idonei, vt ciues: indéque municipes dicti, munerum participes, recepti in ciuitatem, vt munera cum ciuibus facerent, & cuiuſque ciuitatis ciues. Vlpia l. 1. §. 1. ad municipal. lib. 50. Pand. titul. 1. Patuit & poſtea hoc ius ciuitatis omnibus qui ditioni Romanæ erant ſubiecti, l. in orbe, 17. de ſta. hom. & Nouel. 79. Romana cauſa publicã cõtinet. l. 1. §. huius ſtudij, de iuſti. & iure P.

9 Hoc ius videtur etiam regni conceſſum regnicolis, iure communi, non extraneis, niſi cum diſpenſatione, & ideò hodie Albini dicentur qui nõ ſubiiciuntur, nec confœderati, nec beneficio regnicolarum donati fuerunt.

10 In Gallia peregrinus, quamuis habitatio eius feratur in regno, tamen non vtitur conditione Gallorum originariorum; neque poteſt poſsidere

officia

officia vel beneficia in regno, vt cauetur conſtitutione regia Caroli 7. 10. Martij 1431. in ordinationibus poſt ſtilum Parlamenti, Rubrica ne alienigenæ vel mendicantes beneficia teneant, titu. 32. Atque tum ex patria officiarij maximè creari, vt haberent notionem conſuetudinum & vſus patriæ, vt dictum à principe in erectione Schechieri Normandiæ. In Hungaria beneficia Eccleſiaſtica tenere non poteſt extraneus, vt ſcribit Innocentius 3. in ca. bonæ memoriæ, 4. §. intelleximus, de poſtula. prælat. in aliis regnis idipſum receptum: & ratio ſuadet, nempe defectus idiomatis, ob quem non poſſunt gregi debitam præſtare operã. ca. nullis inuitis, 61. diſtinct. ca. quoniã in pleriſque, de offic. ordina. l. in Eccleſiis, 11. de Epiſcop. & cler. C. & regula Cancell. 19. vbi ad regulam de idiomate fusè Gomeſius, Bald. conſ. 46. vol. 1. Barbatia. conſil. 23. vol. 1. Notanr interpretes, quòd ſi alienigena impetret beneficium à Papa in aliis regionibus quàm ſuis, non facta mẽtione de loco ſuæ originis & diœceſis, gratia dicatur ſubreptitia, gloſſa fin. ad ca. ſi proponente, 42. de reſcript. & ibi Panor. per ca. horrimur, 71. diſt. ca. te nobis, de cleric. peregrinant. quia in dubio Papa intendit vnicuique prouidere in patria ſua: niſi expreſſa natio impetrantis eſſet appoſita, nam tunc expreſſio facit, vt diuerſitas patriæ non remoretur gratiam: quamuis enim præponi debeant qui ſunt patriæ eius cuius eſt beneficium, cęteris paribus: tamen non ideò reprobatur iure communi collatio facta extraneo alioquin idoneo, & pro tali cognito. Singulare c. ad decorem, §. de inſtitutio. lib. 3. titul. 7. vbi Innocentius 3. in hęc verba ſtatuit, *Sicut noſtris auribus eſt ſuggeſtũ, Conſtãtinopolitanus Patriarcha aliarum nationum clericos ſpernens, Venetos tantum in Conſtantinopolitanis Eccleſiis ſatagit collocare, non attẽdẽs quod in omni genere qui facit iuſtitiam acceptus eſt Deo, nec Sanctuarium Dei conuenit iure hæreditario poſſidere. Quocirca mandamus quatenus moneatis eundem, vt viros literatos & aliàs idoneos, vndecumque originem duxerint, in prædictis Eccleſiis, & maximè in maiori inſtituere non poſtponat, alioquin indignum ſe reddet, vt vos aliarum clericos nationum ad eius obedientiam compellatis.* Dummodò (vt dixi) cogniti ſint & probati idonei, alioquin incogniti extranei clerici, & ſine conſcientia ſui Epiſcopi, & probatione ſuæ capacitatis & ſufficientię & ordinationis non ſunt admittendi. ca. 1. & fin. de clericis peregrinis. lib. 1. Decreta. titul. 22. & ca. 1. 2. 3. 4. 98. diſt. Item excipe, niſi priuilegium haberet princeps ne alienigena beneficia in ſua ditione, ſine conſenſu & permiſſione, poſſideret, quale regi Gallorum eſſe refert gloſſa in prooemio Pragmaticæ ſanctionis, ad verb. *exterorum*, in fine eius notationis ſeu Scholij, Regi Anglię, Siciliæ, & aliis. Cum his ego mores, & temporũ conditiones exiſtimauerim conſiderari oportere, tum regnorum, tum populorum, quibus extranei præficiendi: ſiquidem & placuit aliquando iuſtiſſimis rationibus, non patriotam, ſed extraneum præficiẽdum populo, atque etiam inter Romanos aliquãdo non licuit cuipiam gerere adminiſtrationem Reipub. in prouincia cuius eſſet prouincialis, vel ciuis, niſi cum principis licentia, alioquin crimen habebatur ſacrilegij, l. ſi cui in prouincia, 38. ex quib. cauſ. maio. lib. 4. P. ti. 6. Iulius Paul. lib. 5. ſententia. tit. 12. §. 5. eò pertinet l. in conſiliariis, 10. de aſſeſſor. lib. 10. C. tit. 51. Idipſum aliquando in Gallia ſancitum Regiis Edictis Philippi Pulchri, anno Domini 1301. & Caroli 5. 1366. quorum obſeruantia euanuit. Lex erat Antonia quoq;, teſte Xiphilino ex Dione, μηδένα ἐν τῷ ἔθνει ὅθεν τὸ ἀρχαῖον ἐστὶν ἄρχειν: & aliquando contraria lex, vt Prætores eligerentur ex iis qui proprium larem in ciuitate haberent, non ex aliis prouinciis, l. fin. de offic. Prætor. lib. 1. C. tit. 39. placuit & alibi, honores gẽri debere etiam ab inuitis in locis originis, l. libertus, 17. §. ſed eodem tempore, ad municipa. lib. 50. P. titul. 1.

11 Prohibet itaque lex Albanagij, ne quis extraneus, vel peregrinus beneficia vel officia Eccleſiaſtica, vel temporalia ſub ditione principis alieni obtineat. Secundò ne etiam extraneus admittatur ad beneficium ceſſionis bonorum, ne detur occaſio delinquendi, & fruſtrandi creditores, trãſlatis pecuniis ab incolis corroſis ad extraneos. Sicque iudicatum Senatuſconſulto Pariſienſi 12. Maij 1565. Tertiò ne teſtari poſſit in Gallia extraneus de bonis ſuis quę in Gallia habet vltra quinque ſolidos: quamuis inter viuos poſſit bona quæſita per contractus alienare liberè, vel donare. Guillel. Benedict ad ca. Raynuntius, ad verba, *Et vxorem nomine*, de teſta. Boëcius ad §. fin. de conſuetu. in conſuetud. Byturi. Idipſum receptum in iure Romano, ne peregrini teſtari vel inſtitui hæredes poſſent, obſidumque eadem lex, ſed ad fiſcum hæreditates illorum deferrentur. l. 1. C. de hære. inſti. l. diuus Commodus, & ibi gloſ. ad verba, *Obſidum bona*, de iur. fiſc. Pand. gloſſ. ad l. obſides, de teſta. Teſtamenti namque factio iuris ciuilis eſt, & ciuibus tantum Romanis teſtari permiſſum. l. teſtamenti factio, de teſta. P. §. non tamen per omnia, quib. mod. teſta. infir. Extranei verò ſeu peregrini, iuris ciuilis & beneficiorũ eius non ſunt capaces, dicta l. 1. C. de hæred. inſti. l. 1. §. ij quibus, de lega. 3. & hoc ius antiquum ſeruatur, nec admittitur, Authent. omnes peregrini, com. de ſucc. C. Idem ius obtinuit apud Athenienſes, vt ait Demoſthenes contra Eubulidem, Cicero oratio. pro Archia Poëta, idémque ius obtinet in Anglia, Scotia, Sicilia, Neapoli: in Imperio vniuerſo Oriẽtis ita viuentes quidem liberi in diſpoſitione bonorum ſuorum habentur; morientes nequaquam, exemplo libertinorum Latinorum & dedititiorũ, vt liquet ex titulis de Latina liber. toll. & de dedititia liber. tollẽ. C. facit & l. viuus libertus, ſiquid in frau. patro. P. vel exẽplo deportatorum, iuxta l. deportati, de bon. proſcrip. C. l. neque, §. deportati, de militar. teſt. P. l. ſi deportati, de legat. 3. Poterit & donare vxori alienigenæ & regnicolę ſub reciproca vxoris donatione, vt ſuperſtes alter ſuccedat in vſufructu etiam quamdiu vixerit: nam hęc donatio perfecta cẽſetur, & inter viuos, non cauſa mortis (quæ improbaretur in præiudicium Albanagij) poteritque inſinuari

vt valida inter coniuges, per l. quod autem, §. ſi maritus, §. ſi vir, de dona. inter vir. & vxo. per l. ſi pater puellę, vbi notatur. de inoffic. teſta. Pād. ſicque in Senatu Pariſienſi aliquando 25. Nouembris 1551. pro mutua donatione valida iudicatum, etiamſi contractus fuiſſet alibi quàm in Gallia factus. Non etiam valebit, ſi extraneus in contractu matrimonii det vxori omnia bona ſua caſu quo ipſe deceſſerit ſine liberis; nam habetur illa donatio omnium bonorum pro teſtamento, vel pro donatione cauſa mortis, nec hæreditas extraneis pacto dari poteſt, l. hæreditas, C. de pact. conuent. l. pactum quod dotali, C. de pact. & eſt pactum reprobatum, l. fin. C. de pact. vel ſaltem hoc pactum habet vim donationis cauſa mortis. l. 2. de dona. cauſ. mor. Non poteſt autem extraneus teſtari vel donare cauſa mortis, Bened. ad c. Raynuntius, ad verba, *Et vxorem nomine*, & ita iudicatum in Senatu Pariſienſi. Lex Albanagij prohibet tantum extraneis teſtari, non autem diſponere de rebus ſuis inter viuos, ideò non eſt prohibitio odioſa extendenda ad omiſſa, & cenſentur reliqua relicta conſeruata ſub iuris communis diſpoſitione. l. ſi verò, 64. §. de viro, ſolut. matri. li. 24. Pand. titul. 3. facit l. cùm prætor, de iudi. Pand. Regu. iur. odia, l. cum quidam, 19. de liber. & poſthum.

12 Cæterùm quamuis diſponere non poſsint peregrini, & bona deferãtur fiſco, tamen hoc fiet cũ onere creditorum, quia bona non dicuntur niſi deducto ære alieno, l. ſubſignatum, §. bona, de verbo. ſignif. Pand. neque etiam fiſcus ſuccedit in bonis, niſi cum onere, & deductis impenſis in funus defuncti iuxta eius conditionem, l. non poſſunt, de iure fiſc. Pand. l. vn. pœnis fiſcal. creditor. antefer. lib. 10. C. l. cum fiſco, ad Senatuſconſ. Syllan.

13 Quartò, filij ipſi extranei nati extra regnum, nec agnati extra regnum nati, quamuis habitent in regno, non ſuccedunt ab inteſtato patri, vel cognato in bonis regni Galliæ: nam & ipſi ſunt peregrini & alienigenæ, ideò ſucceſsionis in bonis regni incapaces, vt habetur in libris Cameræ cõputorum vel rationalium magiſtratuum. Notat & Molineus in cõſuetud. Pariſien. artic. 30. Ea ratione, cùm legitima ſit quota portio eius quod quis conſequuturus eſſet ab inteſtato, l. omnimodo, l. ſi quis filium, l. ſi quando, C. de inofficioſ. teſt. §. ſtã autem naturales, verſ. *nam qui*, de inoffic. teſta. apud Iuſt. filij nati alibi habitant, quamuis & incolæ ſint in regno, legitimam petere nõ poſſunt debitam iure naturę in bonis regni Galliæ, peregrini namque nec ſuccedunt, nec eis ſucceditur in Gallia. Attamen ſi peregrini vel alienigenæ ſuſcipiant liberos in regno Galliæ habitantes, ſi ibi maneant, ex integro ſuccedunt in bonis regni patrib⁹ peregrinis, etiã nõ cooptatis vel naturalizatis: quia filij peregrini non ſunt, facit quod ſcribit Ezechiel: *Aduenæ*, inquit, *qui acceſſerint ad vos, & genuerint filios in medio veſtrorum, erunt vobis ſicut indigenæ.* Et ſæpe ita iudicatum in Camera Theſauri Pariſiis, vide Papum lib. 5. Rhapſo. areſtor. titul. 2. Neque hic immorari oportet in antiquo iure ciuili Romanorum, quo tantum inter ciues Romanos legitimum dicebatur cõiugiũ, & iuſti liberi & legitimi, ex matrimonio iuxta ritus Romanos contracto, §. 1. de pat. poteſt. & §. 1. de nupt. Et Vlpia. in fragmentis titul. 5. de his qui in poteſtate ſunt: *Connubium*, inquit, *habent ciues Romani, cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis ita ſi conceſſum fuerit.* Et paulò pòſt, *Connubio interueniente liberi ſemper patrem ſequuntur, non interueniente connubio, matris conditioni accedunt, excepto eo qui ex peregrino & ciue Romana peregrinus naſcitur. Nã lex Menſia, ex alterutro peregrino natum, deterioris conditionis parẽtem ſequi iubet.* Nec etiam immorandum in lege Periclis, quæ cauebat, ne aliter quis ciuis Athenienſis eſſet, quã ſi vtroque parẽte ciue Athenienſe natus fuiſſet. Melior enim & ſanior, iuſtiorque viſa eſt lex Solonis, quæ, quamuis vetaret paſsim donari ciuitate peregrinos, tamen excepit eos qui perpetuò à patria exularent, & cum penatibus & vniuerſa familia Athenas commigraſſent alicuius artis exercendæ gratia: alioquin & ciues origo facit. l. ciues, de incolis, & vbi quis domic. P. l. origine, de municip. & orig. lib. 10. C. l. aſſumptio, in princi. & §. 1. ad munici. P.

14 Quintò, non ſuccedit extraneo marito vxor etiam regnicola, in defectum aliorum cognatorum: quia, vt dixi, nec cognati ſeu agnati extranei, quæ iure communi excludunt vxorem, vel coniugem, ſuccedũt, & fiſcus eis præponitur, quare & pręferetur vxori, per regulã, ſi vinco vincẽtẽ te, à fortiori vinco te, l. de acceſsionibus, de diuer. & tẽpo. pręſcrip. ſicq; tollitur vſus tituli, vnde vir & vxor. vt notat Conna. ad tit. vnde vir & vxor.

15 Sequitur inde, vt quia nec ab inteſtato, nec ex teſtamento extraneus ſeu peregrinus non habet ſucceſſores; fiſcus ſeu princeps in bonis eius, tanquam in vacãtibus ſucceſſore deſtitutis, ſuccedat, excluſis ciuitatibus vel aliis. l. 1. de bonis vacant. lib. 10. C.

16 Diſpenſat autem & idem ſolus princeps, & peregrinis ius ciuitatis concedit, vt reſtitutionem natalium indulgebat; qua omnem maculã originis eluebat, vt antè diximus. Diſpenſationes has, literas naturaliſationis vocamus in Gallia, quibus ius Albanagij remittitur. Populus quoque olim ſuffragiis, vt dixi, apud Græcos ius ciuitatis dabat, teſte Demoſthene oratione in Neeram. Ita fiunt ciues vel regnicolæ adoptati, vel cooptati, vel allecti, vt & originarij, l. ciues, 7. de inco. & vbi quis domic. habere videt. li. 10. C. ti. 39. & fruuntur iure ciuium, vt liquet ex Marciano in l. ſed ſi accepto vſu togæ, 32. de iure fiſci, P. lib. 49. ti. 14. *Sed ſi accepto vſu toga Romana, vt ciues Romani ſemper egerint, Diui fratres procuratoribus hæreditatum reſcripſerunt, ſine dubitatione ius eorum ab obſidis conditione ſeparatum eſſe beneficio principali. Ideóque idem ius eis ſeruandum quod habent, ſi à legitimis ciuibus Romanis inſtituti fuiſſet.* Meminit & Imperator Alexander in l. 3. de ſenten. paſſ. & reſtitu. lib. 9. C. titul. 51. principem reſtituere ciuitati Romanæ, pœnam ſententiæ paſſum, quam bonorum ademptio ſecuta eſſet, tamen non omnia

nia bona ex ea reſtitutione reſtituta cenſeri, niſi quantum indulgentia datum: ciuitatem namque amittebant, vt dixi, & ius eius, deportati, qui ideò ἀπόλιδες, quamuis quæ iuris gentium ſunt retinerent. l. 1. §. hi quibus, de lega. 3. l. quidam, de pœn. Pand.

De reſcripto manus mortuæ ruſticorum. Cap. XXXI.

Argumentum.

1 *Ruſtici manus mortuæ qui, & de diuerſitate colonorum.*

2 *Coloni manus mortuæ quibus comparandi.*

3 *Coloni capite cenſi.*

4 *De adſcriptitiis colonis & ſeruilis conditionis.*

5 *De colonis partim ſeruis, partim liberis.*

6 *Homines manus mortuæ quæ alienare, & in quos poſſunt.*

7 *Dominus territorij rebus poteſt ſui dominij leges imponere.*

8 *Non poſſunt manus mortuæ homines de mobilibus teſtari, niſi cum conſenſu domini.*

9 *De varia ſucceſſione hominum manus mortuæ ab inteſtato.*

10 *Quibus modis quis liberatur à ſeruili conditione manus mortuæ. & nume. 11. 12. 13.*

14 *Perſona manus mortuæ, vt eius bona, domino ſubiicitur.*

1 SVnt hodie alicubi homines qui dicuntur manus mortuæ, quibus in aliquibus, more libertorum, ius immiourum cenſetur ingenuitatis, à qua conditione eximuntur à principe reſcripto: & propriè per reſtitutionem natalium, de quibus pauca admonere non erit alienum. Manus mortuæ homines æquiparat Iohannes Faber in §. 1. de iure perſonat. adſcriptitiæ conditionis oolonis. Bartholo. Chaſſaneus refert, & conſentit in §. 3. ad verba finalia tituli *des confiſcations*, in cõſuetudin. Biturigũ. Colonorum diuerſæ ſpecies traduntur & explicantur à gloſſ. Rubri. de agri. & cenſ. titul. 11. C. & à Chaſſa. ad Rub. *de mains mortes*, in conſuetu. Biturig. Coloni liberi erant qui cenſum domino terræ quã colebant præſtantes, ſibi poſſidere videbãtur, originarij coloni ex adſcriptitiis, qui terræ inſeruiebãt, io vtilitatẽ omnino domini, vt & ſerui, ſundi cauſa parati; erãt & adſcriptitij terræ ſerui quodammodo glebæ ſeu terræ cui deſtinati ſunt, l. 2. 3. 7. & 13. de agrico. & cenſi. lib. 11. C. titul. 47. quamuis non ſint ſerui verè coloni adſcriptitiæ conditionis, & ſeparentur qualitate, l. ne diutius, l. cum ſcimus, de agrico. & cenſ. quorum peculia dominorum terrę erant, non autem colonorum ſoluẽtium canonem, vt liquet ex lege Anaſtaſij, l. agricolarum, 18. de agricol. & cenſit. lib. 11. C. Locus manus mortuæ facit homines ibi habitantes eius geoeris: & adſcriptioj olim coloni fiebant, ſi ſcriptura promittebant expreſsè, quòd numquam à ſolo ſeu terra recederent, iuxta l. cùm ſcimus, §. 1. & l. colonos nunquã, de agricol. & cẽſ. li. 11. C.

2 Colonis glebæ deſtinatis, æquat colonos manus mortuę Chaſſa. in d. rubrica *de mains mortes*, num. 10. addicque, tales homines maous mortuæ fieri, vel ſi habitantes in loco promittant dño loci manus mortuæ tales ſe futuros; vel ſi in eo loco morentur per annum & diem, & ibi larem habeant, & prædium, iuráque dominicalia ſoluant, vt & expreſsè cautum in §. 5. *L'homme franc*, &c. eius titul. idem & ſtatutum conſuetudine Niuernenſi, quo caſu liber, qui in loco ita eſt, efficit eo modo manus mortuæ ſe ipſum, & ex ſe poſtea deſcendentes eiuſdem facit conditionis, §. 6. eius ti. *de mains mortes*, ſicque ex adſcriptitiis naſcũtur poſteà originarij, vt ex colonis adſcriptitiis etiam oriebantur originarij, qui fundi eſſe dicuntur, cui redduntur. in l. originarios, 11. de agricol. & cẽſit. lib. 11. C.

3 Erant coloni cenſiti, ſeu capite cenſi, qui capitis cenſum præſtarent ſerui, ſeu vt nunc manus mortuæ quidam dicti ſeruilis conditionis & talliabiles, de quibus in l. eum antea, 10. de agrico. & cenſit. C. Seruilis conditionis videbantur adſcriptitij, quamuis enim ſerui nõ eſſent, tamen communicabant in effectu. Sic enim ait Iuſtinia. in l. ne diutius, 21. §. 4. de agrico. & cenſ. C. *Quæ enim differentia inter ſeruos & adſcriptitios intelligatur, cum vterque in domini ſui ſit poſitus poteſtate, & poſſit ſeruũ cum peculio manumittere, & adſcriptitium cum terra dominio ſuo expellere?* Mancipia ruſtica dici poſſunt etiam. vt in ca. nulli, 5. de reb. Eccleſi. non alienan.

4 Et quia coloni illi adſcriptitij, & ſerui ſeu mãcipia ruſtica, glebæ addicti erant, ideò non poterãt terrã relinquere, & ſi reliquiſsẽt, poterãt perquiri, & reuocari ad prædiũ, exemplo ſerui fugitiui, in l. omnes omnino, 6. l. omnes profugi, 8. l. cũ ſatis, 23. de agrico. & cẽſi. C. l. 1. 2. 3. de agrico. & mãcip. lib. 11. C. tit. 67. Eius generis ſunt etiam homines manus mortuæ, qoi dicuntur, *de ſeruile condition & de pourſuite*, quia perpetuò colendos agros cepe runt, vel promiſerũt, iuxta l. vni. de colonis Palæſtin. lib. 11. tit. 50. l. vn. de colon. Thracenſ. eo. lib. ti. 51. l. vn. de colo. Illyrica. eo. lib. 11. C. titu. 52. Manus mortuæ ſeruos nominat Guido Papæus deciſ. 312. 314. homines talliabiles: Henricus verò Bohic, ad ca. requiſiſti, 15. de teſtam. dixit Mortalliabiles conditionatos adſcriptitios. Arbitror autem ego, booa tamen venia eorum qui ante me ſcripſerunt, homines dici *de mans morts*, & non *de mains mortes*, quia huiuſmodi homines ſunt ratione terræ eis conceſſæ, addicti conditioni ſeruili. Terra enim mãſus, & vulgò *mãs* dicitur, vel *meix* in conſuetu. Burg. *de mains mortes*, §. 4. cuius verba, *vng meix aſsis en lieu de mains mortes* (legerem *de meix morts*) *& entre meix main mortable; eſt reputé de ſemblable condition que les autres mains mortables* (lego *meix mortables*) *dudict lieu, s'il n'y ha tiltre ou vſance au contraire.* Puto enim legendum *meix mortables*, vel ita vſurpaſſe qui priùs ſcripſerunt cõſuetudines, quia ibi agitur de prædiis morticinij iure oneratis. Prædia autem non habẽt manus, nec vlla ſimilitudine, vt aliqua poſſent plantis, manus illis dari poſſunt: *meix* oiã-

ſus eſt. Manſus verò, tantum terræ quantum quis cum vno pari boum arare poteſt. Barth. in l. ſi ita, in fin. de auro & argent. legat. P. ca. 1. de cenſib. ſic in §. ſi quis de manſo, tit. ſi de inueſtitu. feudi controuer. ſit. lib. 2. feud. tit. 4. de mãſo quis inueſtiturã accipere dicitur, ſcilicet de fundo vbi maneat, & ex quo ibidem manendo viuere poſsit cum familia: à manendo manſus, vnde & vetus formula tẽporis eius quo ferè omnia Latinè ſcribebantur, *de manſo mortuo*, in vulgarem corruptam vocem tranſiuit, *de manſmorte*. Eodem modo in cõſuetudinibus Gallicis corruptè legitur, *biens de poëte*, vt in conſuetu. Burgund. §. 6. titu. *de forets*. & in conſuetudinibus de Lorri & aliorum: à verbo Græco bona & perſonæ *ὑπόποτα*, id eſt, quæ habẽt dominum ſuperiorem alium quàm poſſeſſorẽ, *δεσπότης* quippe Græcis propriè herus, dominus reſpectu ſerui, & cuius dominio homines aliqui, aut populus, aut regio parent, vnde & bona adeſpota, quæ nullum dominum habent.

5 Colonorũ horũ partim ſeruorum, partim liberorum cõditionem mihi referre videntur Meneſtæ vel Theſſalæcetæ, de quibus ſic ſcribit Athenæus lib. 6. Dipnoſophiſtῶn ca. 7. *Archemachus 3. Euboicarum, ij, inquit, ex Bœotis qui Arneam coluerunt, qui nõ receſſerunt in Bœotiam propter amorem regionis, ſeipſos Theſſalis in ſeruitute dederunt ex ſtipulatione, quòd nec ſe extra regionem recipient, nec occident, ipſique regionem illis colentes, tributa perſoluunt.*

6 Homines manus mortuæ poſſunt alienare & vendere bona quæ habent in loco manus mortuæ, hominibus tamen in eodem loco habitantibus, & qui ſubiiciantur eidem domino, non aliis liberæ, ſeu, vt loquuntur conſuetudines, francæ conditionis, ſine conſenſu domini cuius eſt locus conditionis manus mortuæ, in §. 10. *L'homme de main morte*, titulo *de mains mortes*, in conſuetu. Burgund. Eadem lex impoſita colonis dominicis in l. fin. de agricolis & mancipiis dominicis, vel fiſcalibus rei publicæ vel priuatæ, lib. 11. C titul. 67. *Quoties*, inquiunt Theodoſ. & Valentinia. *alieni colonorum agrum priuati patrimonij noſtri placuerit venundari, non vnus tantùm, qui fortè conſortibus eius grauis exiſtat, ſed alij duo quoq; vel plures ex ſimili origine ac iure viuentes, in ſupradicta emptione ſocientur.* melius in l. vni. non licere habitatorib. metrocomiç loca ſua ad extraneum transferre, lib. 11. C. tit. 55.

7 Potuit enim dominus territorij, qui fundos ſuos colendos conceſsit colonis, legem rebus imponere, l. in traditionibus, de pact. P. & ne liceat in aliquos, & niſi in certos transferre, vel alienare; vt l. dudum, de cõtrah. emptio. C. l. filius familias, §. diui, de legat. 1. & ibi Barthol. eaque conditione recepti coloni, conditionati dicti, & ad culturam admiſsi pacti nomine, non naturâ ſerui, non poterunt liberè diſponere de rebus acceptis non aliter quàm qui in emphyteoſim accipiunt, ſine domini directi approbatione, l. fin. C. de iure emphy. quemadmodum nec vaſſalli de feudo, titulis de prohib. alien. feud. per Fridericũ, & per Lotharium. in vſib. feudor. Quare & in hoc caſu etiam coloni cenſibus dumtaxat adſcripti, annuis functionibus & debito conditionis obnoxij, penè eſt vt quadam dediti ſeruitute videãtur patronis terrarum: & ſępe cõſtitutum, ne quid de peculio ſuo cuiquam colonorum ignorante domino prædij aut vẽdere aut alio modo alienare liceret, ne quis eorum audeat domini nomine in iudicio laceſſere, & cuius ipſi ſunt, eiuſdem omnia ſua eſſe cognoſcant. Archa. & Hon. in l. 2. in quib. cauſ. colo. cẽſi. dom. accuſa. poſſ. lib. 11. C. ti. 49. vna exceptio in l. 1. eius titul. ſi ſuperindictis oneraret dominus cenſitum, quo caſu iudicem contra eum adire poteſt.

8 Cæterùm homines iſti manus mortuæ, non poſſunt de bonis ſuis mobilibus vel immobilibus diſponere teſtamento, ſine licentia, vel permiſsione domini loci manus mortuæ, ex conſuetudine Comitatus Burgũdiæ, Niuernẽſi, & aliorũ locorum. §. 11. *de mains mortes*, in conſuetud. Burgun. Et in hoc dicunt manus mortuæ homines diſcedere ab hominibus adſcriptitiæ conditionis, quia adſcriptitiæ conditionis teſtari poſſunt, l. ſi quis presbyter, 20. de Epiſcop. & cleri. C. manus mortuæ verò homines non poſſunt: vnde ſeruis æquiparantur qui nullo modo teſtari poſſunt. §. ſeruus, quib. non eſt permiſſ. fac. teſta. l. eius, de teſtam. nam quòd attinet ad ius ciuile, ſerui pro nullis habentur, l. quòd attinet, de regul. iur. Pandect. mihi tamen non placet illa diſtinctio, nam verè homines mortuæ manus non ſunt ſerui, quamuis quoad manus ſeu actiones aliquas, putà detentiones ſeu poſſeſsiones quæ manibus & pedibus fiunt, l. 1. & 3. de acquiren. poſſ. habeãtur pro perſonis ſeruæ conditionis. Quamobrem teſtamenti facultas illis non prohibetur omnino vt ſeruis, qui nullo modo teſtari poſſunt: ſed prohibetur in rebus quæ ſunt manus mortuę, propter legem loco impoſitam, ſecundùm quam in loco viuere debent: ca. 1. de conſtitutio. in Sex. at in aliis non prohibentur. Dehinc, vt diximus, & poſſunt teſtari cũ conſenſu patroni terrę cuius ſunt clientes, quod non poſſet facere ſeruus ex permiſsione domini, quia ius publicum teſtandi non poteſt priuatorum conſenſu tolli, nec ſolemnitas eius mutari. l. teſtandi, de teſta. P. Quinimò & in aliquibus ſeruorum iure reguntur, in aliquibus tanquam ingenui ſunt ratione terræ cui addicti adſcripti, vel in qua nati ſunt, pro ſeruis rerum habentur: in aliis, pro ingenuis, qualitáſq; rei poſſeſſæ ſeruos facere quodammodo videtur: naturâ, & perſonę qualitate liberi. vt in l. fin. in quib. cauſ. colon. cenſiti dominos accuſar. poſ. lib. 11. C. ti. 49. l. vni. de colo. Thracenſi. co. lib. 11. ti. 51. Adde quod de ſeruis dictum, quòd pro mortuis habẽtur, & l. quod attinet, de regu. iur. at iſti non ſerui abſolutè, nec omnino pro mortuis, ſed manus tantum mortuæ: ſic intelligendæ Rubricæ conſuetudinum, quæ de ſeruis loquuntur locorum, maximè inter Chriſtianos: vt illa in conſuet. Niuernenſi, *de ſeruitudes corporelles*, ſcilicet, de ſeruitio corporali, quę rebus debetur vel propter res.

9 Succeſsio ab inteſtato rurſum inter huiuſmodi homines varia eſt ex conſuetudinibus, alicubi

enim

enim non poſſunt ſibi mutuò vel inuicem ſuccedere, niſi habeant communionem inter ſe bonorum, & vnà habitent, vt in conſuetudine Burgūdiæ, tit. *de mains mortes*, §. 10. & 17. & in Comitatu Niuernenſi. Alibi, vt in Comitatu Cāpaniæ, genus hominum manus mortuæ, inter quos parentes, & proximi morientibus ſuccedunt; aliud, in quo dominus ſeu patronus ſuccedit in mobilibus, & immobilibus hæreditariis; aliud, cui dominus in mobilibus tantùm ſuccedit; aliud, cui dominus in hæreditariis tantùm ſuccedit. Et proinde incumbit domino ſuccedere volēti, cuius generis ſit mortuus, oſtendere.

10 Ab hac ſeruili conditione manus mortuę eximitur quis pluribus modis. Primùm, præſcriptione libertatis, ſi per quadraginta annos etiam adſcriptitius remanſerit in libertate non ſoluendi iura dominicalia manus mortuæ: nam quamuis conſuetudines excludant præſcriptionem iſtius libertatis; tamen de triginta annorum, non de quadraginta intelligendæ. l. omnes, & ibi gloſ. Bald. & Ang. de præſcript. trigin. vel quadrag. annor. C. & in l. ſi quis decurio. de decurio. lib. 10. C. l. ſi quis cohortalis, C. vbi decurio. vel cohorta. Angel. & gloſ. in l. cùm ſatis, de agrico. & cenſit. Chaſſan. ad §. 2. ad verba, *Par quelque laps de temps de mains mortes*. in conſuetud. Burg. Si igitur homo taliabilis ſeu ſeruæ conditionis genuerit filium qui ignorauit patrem ſe adſcripſiſſe taliabilem, fuerit per quadraginta annos in libertate in qua non ſoluerit iura nec taliam, ſed pro homine franco & libero & non taliabili ſe geſſerit, nec ſeruitium præſtiterit, fit liber à tali conditione, l. 2. & ibi gloſ. ad verba, *Bona fide*, de præſcrip. longi tempor. quæ pro libertate. & ibi Azo quæſt. 3. Guido Pap. q. 306. lex tamen, cùm ſcimus, de agricol. videtur caſum excipere, ſi pater eo tempore coluiſſet terram cui cum ſua progenie adſcriptus fuerat.

11 Secundò, ſi homo manus mortuæ relinquat locum & bona, quæ faciūt conditionē ſeruilem, liberatur à ſeruitiis & conditione: nam non verè ſerui, ſed in quantum bona tenent, Iohan. Faber ad §. fin. de dona. neque conſuetudo taliandi vel exigendi iura dominicalia, extra territorium habitantes complectitur. Rochus de Curte ad ca. fin. de conſue. Hyppolitus de Marſiliis in l. fin. per illam legem num. 242. de iuriſ. omnium iudicat poteſt redire ad bona relicta homo manus mortuæ qui aliò profectus eſt, intra annum, & ea recipiet: interim tamen dominus poteſt bonorum relictorum fructus percipere, & ſuos facere ex conſuet. Burgund. §. fin. *de mains mortes*, vbi Chaſſan. videndus.

12 Tertiò, ſi dominus manus mortuæ remittat cliēti ſeruitia & ius quod habet in eius bonis: vnicuique enim renunciare licet iuribus in ſui fauorem introductis. l. ſi quis in conſcribēdo, C. de pactis. Manumiſsione, qui ſub manu & poteſtate ſunt liberi fiunt, & ſeruitutis iugo liberantur, idq́; multis modis conceditur. §. 1. §. multis autem modis, de libertinis, lib. 1. Inſtitu. l. manumiſsione, de iuſtit. & iur. P. Dehinc nihil tam naturale, quàm eo modo aliquid ſolui quo colligatum fuit: c. 1. de regul. iur. apud Gregor. l. nihil tam naturale, eo. tit. Pand. l. 1. C. quand. liceat ab emptio. reced. & conſenſu contractum cōtrario conſenſu diſtrahi poteſt. Cæterùm conſuetudines, quæ manus mortuæ iura tuentur, tradunt poſſe per conuentionem hominem ſe ſubiicere conditioni manus mortuæ, vt in §. 5. *de mains mortes*, in conſuetud. Burgū. ſicut eodem modo adſcriptitius fieri poterat l. cum ſcimus, 22. de agrico. & cēſit. lib. 11. C. Multò magis itaque contrario conſenſu poterit liberari, cùm fauorabiliores ſimus ad liberandum, quàm ad obligandum, l. Arrianus, de actio. P. & fauorabilior ratio ſit quæ facit pro libertate. l. quoties dubia, 20. de regul. iur. P. l. lege Iulia, de manumiſsio. l. inter pares, de re iud. P. l. libertus, eo. cum ſimilib.

13 Quartò, ſi homo manus mortuæ promoueatur ad ſacerdotiū, liber efficitur à præſtationibus eius conditionis, ſi modò domini habuerit conſenſum: ſin minus eo ignorante talis factus, liberatur quidem, ſi peculium domino relinquat, hoc eſt, bona manus mortuæ, aut ſi non habeat vicarium qui ſuo nomine domino det, c. ex antiquis, ca. admittuntur, 54. diſt. vide gloſ. finalem ad ca. 2. de ſeruis non ordinan. Chaſſanæ. ad §. 10. nume. 54. *de mains mortes*. ſecundum quaſdam conſuetudines tamen ſacerdotium non liberat à conditione ſeruili, ſequemur itaque conſtitutiones locales. Hic conſideranda diligenter conſtitutio ca. 20. ſi ſeruus ſciente & non contradicente, 54. diſtinct.

14 Quintò, quamuis originarij & adſcriptitij manus mortuæ homines, non minus corpore & perſona, quàm rebus, patronis vel dominis ſubiiciantur, ſicut ait Hoſtienſis in ſumma tituli, de natis ex libero ventre: tamen hoc genus ſeruorum manumitti poteſt à principe, etiam inuito domino, vt Senatuſconſulto Pariſiēſi pronunciatū fuit Calend. Iunius 1571. ſalua tamen indemnitatē dominorum, vt quando Eccleſia, collegia & alia loca manus mortuæ impetrāt ius morticinij à principe, vt antea docuimus. Cenſuerunt autem Patres Senatus, dominicam indemnitatem tertia parte bonorum metiendam eſſe, placuítque vt tertiæ partis nummaria æſtimatione conceſſa dominis, manumiſsi bona integra manus mortuæ retinere poſſent, ſi vellēt, 10. Kal. Iunij 1573. iuxta reſcriptū Caroli 6. regis, quo in pari quęſtione taxata eſt patronorū indemnitas, æſtimataq́; tričte nummarij pretij fundorum, qui manui mortuæ liberè permittuntur eo modo poſsidendi, anno Domini 1402. refert Rhenatus Chopinus in conſuetud. Andium, lib. 1. ca. 37.

De reſcriptis indulgentiarum, abſolutionum, & remiſsionum.

Cap. XXXII.

Argumentum.

1 *De indulgentiis peccatorum remiſsione, & de differentia inter indulgentiam, diſpenſationem & abſolutionem.*

2 Simil

2 *Indulgentiæ aut gratiæ aut iuſtitiæ, & quæ iuſtitiæ.*
3 *Epiſcopus abſoluit à minore excommunicatione.*
4 *Caſus abſolutionis reſeruata ſummo Pōtifici, veluti pro iniectione manuum in clericum.*
5 *In contumacia annali non obediendi ſummi Pontificis delegato.*
6 *Pro falſo literarum ſummi Pontificis.*
7 *Pro incendiariis.*
8 *Pro raptu rei Eccleſiaſticæ cum effractione.*
9 *Pro electione Senatoris Romani contra prohibitionem.*
10 *Pro perſecutione Cardinalium.*
11 *Pro abuſu poteſtatis datæ in hæreticos.*
12 *In ſex caſibus Clem. 1. de priuil.*
13 *Pro caſibus bullæ cœnæ Domini.*
14 *Pro exenterratione mortui.*
15 *Pro tranſitu mendicantium, in non mendicantem ordinem.*
16 *Pro ſimonia commiſſa in exactione paſtus pro ingreſſu religionis.*
17 *Pro compoſitis famoſis libellis.*
18 *Pro aditione principis laici in locum Eccleſiaſtici.*
19 *Pro reſtitutione degradati.*
20 *Abſolutio petenda ab eo qui excommunicauit, exceptis quibuſdam.*
21 *Omnibus reſcriptis ad effectum illorum apponitur clauſula abſolutionis: & de efficacia eius clauſulæ.*
22 *Reſcriptum abſolutionis delicti ſub qua forma concedatur.*
23 *Forma ſeruanda delegationi dicta.*
24 *Indultum ſeu reſcriptum abſolutionis abſenti dari poteſt, ſed oportet illud ante effectum ſuſcipi.*

1 DIximus in Inſtitutionibus iuris Pōtificij lib. 1. tit. 17. de indulgētiis generalibus à ſummo Pontifice, vel ab Epiſcopis conceſſis, veniam peccatorum largientibus, vt ſuperfluum videatur iterũ de illis tractare, proinde de aliis remiſſionibus & indulgentiis, ſingularibus perſonis, & pro certis tãtùm cauſis conceſſis agemus. Intereſt autem inter diſpenſationem & remiſſionem, ſeu abſolutionem, quòd diſpenſatio reſpicit permiſſionem eius quod faciendum eſt, quod alioquin illicitè fieret: abſolutio verò & remiſſio factum iam illicitè condonat, & à pœna, vel cenſura, quæ illegitimè facientem obſtringit, liberat.

2 Indulgentiæ & abſolutiones, aut ſunt de mera gratia, aut de iuſtitia, aut mixtæ. Ex gratia ſunt illæ quæ in iubilæis, & fundationibus Eccleſiarũ, vel pro ſuo iucundo aduentu fiunt à principe ſpiritali, vel temporali, pro delictis quæ ſuæ poteſtatis ſunt, generales abolitiones, & ſimilia generalia indulta. Ex iuſtitia: veluti, quando petitur abſolutio iuramenti, dolo malo aduerſarij, vel alia de cauſa, quæ habet interdictum iurandi, præſtiti vel extorti, in quibus & habet locum cauſæ cognitio. Mixta ex iuſtitia & gratia cōponũtur. Reſcriptum, ſeu indultũ abſolutionis & remiſſionis delicti, ſeu peccati fori ſpiritualis cōceditur variis modis. Nam diuerſa delicta diuerſæ pœnę, varię & diuerſę: ideò abſolutionum vel remiſſionum formulæ & à diuerſis, pro modo culpæ vel excommunicationis vel damnationis petendę: quemadmodum & excommunicationes ſeu pœnæ quædam inferuntur à canone ſeu iure, vel lege, quædam à iudice: & rurſus, abſolutionum quædam pertinent ad forum pœnitentiale, quædam ad cōtentioſum. Abſolutio fori pœnitentialis item aliquando ſimplici presbytero commiſſa, aliquando aliis maioribus, Epiſcopis videlicet, iuxta delictorum exigentiam aſſignata. Sacerdotibus datæ claues aperiendi & claudendi regnum Dei, poteſtas ligãdi & ſoluendi. c. canonica, 50. & ibi gloſ. ad verb. *presbyter*, de ſenten. excom. Abſolutio vel condemnatio delinquentium, non ſcientiam tãtùm, ſed poteſtatem præſidentium deſiderat, vt dicitur in principio 20. diſtinctionis.

3 Abſoluit à minore excommunicatione à iure irrogata, quam quis incurrit participando vel loquendo cum excommunicatis, proprius Epiſcopus vel Curio, vel qui habet ab illis poteſtatem, vel à ſummo Pontifice, idipſum de aliis excommunicationibus à iure latis, niſi conditor canonis penes ſe abſolutionem reſeruauerit, vel alicui alij ſpecialiter dederit. ca. nuper, §. in ſecũda, & ibi Inno. & Hoſtien. de ſenten. excom. tractant Theologi lib. 3. ſenten. diſt. 4. ibique ſingular. Bonauentur. & D. Tho.

4 Caſus porrò aliqui ſunt reſeruati abſolutioni ſolius ſummi Pōtificis, in quibus reſcriptum eius exigitur, vt concil. Trident. ſeſſio. 14. ca. 7. quemadmodũ primo loco, pro iniectione violētę manus in clericum, ſeu perſonam Eccleſiaſticã, c. ſi quis ſuadente diabolo, 17. q. 4. ca. non dubium, ca. veniens, ca. ad eminentiam, ca. de monialibus, ca. cum illorũ, de ſenten. excom. apud Grego. c. religioſo, eo. tit. in Sex. niſi hoc admiſſum ſit corrigẽdo, c. cum voluntati, eo. ti. vel iocando, c. 1. eod. tit. vel ſe defendendo, gloſ. ad principium 1. 23. q. 8. ad verb. *hactenus*. Panor. ad c. olim, 1. de reſtitut. ſpolia. vel defendendo res ſuas, ca. dilecto, de ſenten. excom. in Sext. aut ſi quis percuſſerit perſonam Eccleſiaſticam inuētam fornicantem cum vxore, matre, filia, aut ſorore percutiētis, ca. ſi verò, in 1. §. penult. de ſenten. excommu. nam & lex ciuilis hunc permittit in facto deprehenſum necare, l. quod ait lex, 23. §. fin. & l. ſeq. ad l. Iul. de adulter. P. Et quãuis peccet grauiter qui ita in actu deprehẽſum necauit, tamen non eſt excōmunicatus, d. ca. ſi verò, de ſenten. excommu. nec qui percuſſerit quem ignorabat clericum, vel in habitu laicali exiſtentẽ, vel actum facientem quo amitteret priuilegium clericale, vt videbis apud Angelum de Clauaſio in ſumma, in verbo, *excōmunicatio* 5. Sunt tamen caſus in quibus alij, quàm ſummo Pontifici, canō permiſit abſolutionẽ à manuum in clericos iniectione; vt docet idem in prædicto loco, ex iuribus antea citatis in monialibus & monachis ſe mutuò percutientibus, qui poſſunt abſolui à proprijs Prælatis ſeu Abbatibus. Poſſet

& in

& in aliis in articulo, vt dicunt, mortis, ſeu ſub mortis tempus, recurri ad Epiſcopum, dicto ca. ſi quis ſuadente, ca. non dubium, ca. ea noſcitur, §. fin. & c. quod de his, de ſenten. excõ. vel ſi quis legitimo impedimento prohiberetur adire ſummum Pontificem, vel alium, qui abſoluere poteſt. d. ca. quod de his, & c. de cætero, de ſentent. excom. c. mulieres, §. 1. & c. relatum, eod. tit. c. eos, eod. tit. in Sex.

5 Secundo, adeundus ſummus Pontifex pro obtinenda abſolutione eius qui perſtitit per annum in inobedientia non obtemperandi legato ſummi Pontificis. c. quærentis, de offic. deleg.

6 Tertiò, pro remittendo crimine falſi commiſſi in literis principis, ſeu ſummi Põtificis. c. ad falſariorum, 7. de crim. falſ. lib. 5. tit. 20.

7 Quartò, pro incendiariis publicatis in Eccleſia excommunicatis. c. tua nos, 19. de ſenten. excõ. ca. peſſima, 23. q. fin.

8 Quintò, pro abſolutione eorum qui cum effractione Eccleſię bona capuerunt, & ſacrilegium commiſerunt cum violentia. c. conqueſti, de ſenten. excom. c. canonica, 11. q. 3. & ca. omnes Eccleſiæ, 17. q. 4. auget delictum effractio & vis. l. t. de furib. balnear. lib. 47. P. titu. 17. l. t. §. 1. & fin. de effractor. eod. lib. P. ti. 18. l. nam & ſalutem, 3. §. effractutæ, de offic. præfect. vigil. lib. t. P. ti. 15.

9 Sextò, excommunicantur in ca. fundamenta, 17. de electio. in Sext. qui elegerint in Senatorem vrbis Romæ Imperatorem, regẽ, aut principem; quíve ad imperium vrbis electi tales fuerint, aut alterius conditionis quoque ritè electi, qui vltra annum poteſtatem ſibi cõceſſam prorogauerint, & cauetur ne ab hac excommunicatione abſolui ab alio quàm à ſummo Pontifice, vel de eius licentia petita & obtenta, præterquam in mortis articulo, poſſint.

10 Septimò, idipſum dicitur in c. fælicis, de pœn. in Sex. in perſequentibus cõcludentibuſque Cardinales, vel de occidentibus vltra pœnas in huiuſmodi homines conſtitutas: idem in concludentibus, verberantibus, occidentibus Epiſcopos, & fautoribus eorum. in Clement. t. de pœnis, apud Clement.

11 Octauò, eadem ſtatuta in his qui contra hæreticos poteſtate accepta abutuntur, & vexant innocentes, vel ſontes liberant & abſoluunt, vltra pœnas pro modo admiſsi quoque imponendas. c. t. §. verum, de hæretic. in Clementinis.

12 Nonò, in Cleme. t. de priuilegiis, apud Clem. ponuntur quoque ſex caſus in quibus religioſi excommunicantur, & abſolutio Papæ reſeruatur, ſi clericis vel laicis ſacramentum extremæ Vnctionis vel Euchariſtiæ adminiſtrent, ſi matrimonia ſolemnizent, non habita ſuper his presbyteri Parochialis licentia, ſi excommunicatos à canone, præterquam à caſibus à iure expreſsis, vel per priuilegia ſedis Apoſtolicæ conceſsis eidem, vel à ſententiis per ſtatuta prouincialia, aut ſynodalia promulgatis, ſeu (vt vulgò dicunt) quemquam à pœna & culpa abſoluere præſumpſerint.

13 Decimò, addere poſſumus caſus pro quibus imponuntur excommunicationes in bullis publicatis Romæ in cœna Domini.

14 Vndecimò, adire debent ſedem Apoſtolicam ad indulgentiam conſequendam, qui mortuos exenterrant, & carnes cõcoquunt, vt oſſa ſeparẽt, & alio ſepelienda transferunt. in Extraua. Bonifacij 8. c. vni, de ſepultur. in Extraua. communi.

15 Duodecimò, monachi mendicantes trãſeuntes ad religionem aliam non mendicantium, & eorũ receptores, ſunt excõmunicati à ſede Apoſtolica, à qua tantum, nõ ab alio, præterquam in mortis articulo, abſolui poſſunt. ca. t. de regulari. & tranſeunt. ad religio. in Extrauag. communib.

16 Decimotertio ex bulla Vrbani 4. in ca. 1. de ſimon. in Extrauagant. commun. exigentes paſtus vel iocalia, vel dantes pro religionis ingreſſu, ſi ſunt ſingulares perſonæ excommunicationis, ſi conuentus vel capitulum ſuſpenſionis, ſententias ipſo facto incurrunt, cuius vtriuſque vinculi abſolutio ſoli Papæ reſeruatur.

17 Decimoquartò, qui compoſuerint famoſos libellos, vel rithmos ſeu verſus, vel aliud egerint contra mẽdicantes minores, vel ordinis Prædicatorũ monachos, incurrunt excommunicationis ſententiam, à qua non poſſunt, niſi à ſummo Põtifice, abſolui. Citatur Extrauagans Alexandri 4. incipiens, *Ex Alto*, de priuilegiis.

18 Decimoquintò, presbytero, diacono, Epiſcopo excommunicato ſpes reconciliationis adimitur, ſi de eo negotio aures principis inquietare auſus fuerit. c. 5. 11 quis Epiſcopus, 21. q. 5. c. 27. ſi quis Epiſcopus, 23. q. 8.

19 Decimoſextò, reſtitutio ſeu rehabilitatio exauthorati, ſeu degradati, ſi fiat, ſummam habet gratiã, quia exauthoratio non fit niſi pro atrocioribus & capitalibus criminibus, ob quæ reus ordinibus, gradu & dignitate depoſitus, exutus omni priuilegio clericali, curiæ ſeculari & animaduerſioni eius dimittitur, cui omnibus vitę ſuæ diebus inſeruiat ſine vlla ſpe reſtitutionis, ca. ſtatuimus, 11. q. 1. ca. veritatis, 8. de dolo, vt depoſitus in eo ſtatu vili, ad quem deiicitur, remanere debeat. ca. Euphemium, 2. q. 3. niſi ex rara ſummi Pontif. gratia reſtituatur, ſicut & in ſimoniaco, in c. de regularibus, 25. c. quoniam, 40. de ſimon. in homicida, c. ad audiẽtiã, de homic. in inceſtuoſo, & ſimilibus. ca. veritatis, de dol. & contum.

20 Omittam cæteros caſus pro quibus ſummus Pontifex adeundus eſt, reſcriptaque gratiæ ab illo ſunt impetranda, occurrunt enim & à Summiſtis colliguntur: admonendo tantùm, petendam eſſe abſolutionem ſententiæ excommunicationis latæ ab homine ſeu iudice, ab eodem qui tulit. Regulare namque illud eſt, vt qui poſsit cõdemnare, poſsit abſoluere, c. ſi Petrus, 24. q. t. c. inferior, 21. diſtin. ca. verbum, de pœnit. diſt. t. l. qui condemnare, de re iudic. l. nemo, de regul. iur. exceptis quibuſdam, in quibus pro ſoluẽda excommunicatione à minori iudice lata, adeundus eſt ſummus Pontifex: vt ſi excõmunicatus quis fuerit a delegato ſummi Pontificis, ob contumaciã obtemperandi, & remanſerit per annũ in excommunicatione, ca. quærenti, de offic. delega. vel ſi ſententia excommunicationis lata ab inferiore

iudice

iudice, fuerit confirmata à ſummo Pontifice ex certa ſcientia, ca. ex frequẽtibus, de inſtitutionib. aut ſi inferior ex mãdato ſummi Pontificis excõmunicauerit aliquem ſine cauſæ cognitione; tanquam enim nudus miniſtet non poteſt abſoluere, arg. ca. ſuper quæſtionum, & ca. fin. de offi. delega. contrarium tamen dicendum, ſi Papa mandaſſet vnà cum poteſtate excommunicandi cauſæ cognitionem. d. cap. verbum, de pœnitent. diſtinct. 1.

21 Solet in ſumma etiam omnibus reſcriptorũ impetrarionibus clauſula abſolutionis apponi, ne illorũ effectus vllo modo retardetur, ſiue ſint reſcripta ad beneficia vacantia, ſiue vacatura, vt ad mãdata, ſiue priuilegia, ſiue alterius generis diſpẽſationes & gratiæ: quia alioquin ſine abſolutione reſcripta, cuiuſcunq; ſint generis, ab excõmunicatis impetrata nulla eſſent, ca. 1. de reſcrip. in Sex. c. poſtulante, de cleric. excom. miniſtrã. Formula porrò huius ordinariæ formulæ hæc eſt: *Téque à quibuſuis excommunicationis ſuſpenſionis interdictis aliiſque Eccleſiaſticis cenſuris & pœnis, à iure, vel ab homine, quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtis, ad effectum dumtaxat conſequendum, harum ſerie, abſoluentes & abſolutum fore cenſentes*, &c. Quæ clauſula abſolutionis generalis ad effectum impetrationis reſcriptorum tãtum, quibus inſeritur, pertinet, nec aliò trahenda: neque actus agentium operantur vltra illorum intentionem, l. eius qui in prouincia, de reb. cred. P. proinde ſi is qui impetrauit reſcriptum, graui aliquo vel execrabili ſcelere implicitus ſit, non cenſetur per illam generalem clauſulam habilis factus, vel abſolutus: vt ſi hæreticus, iuxta ca. excommunicamus, §. credentes, de hæret. ſi falſarius, vel aliorum grauium criminum reus, neque etiam per eandem clauſulam generalem abſolutionis interdictus ſeu excommunicatus liberatur à ſatisfactione ſeu damni tertij. Itaque ſuſpenſi indigent abſolutione Epiſcopi, cùm de ſatisfactione dubitari poſſit, niſi ſuſpenſio fuerit ad tempus, putà ad menſem, vel duos, vel plures, vt notat Innocẽt. ad ca. cum bonæ, de ætа. & qualita. Gloſſa porrò ad Clem. vnicam, ad verbum, *donec*, de decim. *Satis* (inquit) *crederem, quòd ſufficit iudicis declaratio ſuper ſatisfactione, ſine alia abſolutione*: in excommunicatis verò, neceſſaria eſt abſolutio poſt ſatisfactionem, vt liquet ex d. Clem. vni. in fin. de deci. gloſ. in Clem. ſi. ad verbum, *donec*, de cenſib. ca. quamquam, de cenſib. in Sext.

22 Reſcriptum ſeu indultum abſolutionis & remiſsionis delicti, conceditur aliquando per literas clauſas, & omnino ſecretas, quæ ſine corruptione ipſarum aperiri nequeunt in execrabilibus delictis, ſub ſigillo pœnitẽtiariæ ceræ rubeæ, in quo expreſſa eſt imago beatiſsimæ virginis Mariæ: & in eo continetur ſupplicatio, narratio criminis abominandi, quod taceri, non publicari debeat, veluti homicidij proditorij, inceſtus cum matre aut filia vel ſorore, Sodomiæ, vel alterius. Hoc tamen reſcripto clauſo ſummus Pontifex non abſoluit quidẽ impetrãtem, ſed delegat abſolutionẽ Epiſcopo, vel alteri iudici delegato, vt audito ſupplicãte in confeſsione pœnitẽtiali in caſu expoſito, ſi inuenerit eum cõtritum, & pœnitentẽ, pœnitentia digna abſolutione abſoluat, mandatúrque inſuper delegato, vt poſtquam abſoluerit dictum pœnitentem, laceret & frangat prædictas literas ſeu bullam, vt memoria eius delicti pereat, eáque lege ne illa abſolutio proſit ei in foro ſori, cui Papa nullum adferri vult præiudicium: id eſt, ſi. e præiudicio pœnæ quam delicto iudices laici imponere poſſunt, ſi de eo certi facti fuerint. vt in Clem. 1. §. verum, de hæret. Additur & clauſula, vt ſi cõtigerit confeſsione & abſolutione facta, ſtatim nõ lacerari prædictas literas, aut diſrumpi bullam vel reſcriptum huiuſmodi, abſolutio nulla ſit & nullius effectus, & ita remanet oneratus delicto impetrans.

23 Quando enim abſolutio delegata eſt ab homine facienda ſub certa forma, non valet abſolutio, niſi forma ſeruetur. ca. fin. cum ibi notar. de præben. ca. prudentiam, de offic. deleg.

24 Abſolutionis indultum ſeu reſcriptum, abſenti dari poteſt, vt in ca. quanto, 2. q. 4. cum clauſula, *ſi de peccato vel inobedientia egerit pœnitentiam.* Et ibidem gloſſa ad verbum, *epiſtolam*, notat, poſſe aliquem abſolui per literas & excommunicari. vt in c. accuſatum, de ſimon. ca. de manifeſta, 2. q. 1. Et ſi is, cuius gratia impetratæ literæ, moreretur antequam literæ ad ipſum peruenirent, abſoluẽdus eſſet poſt mortẽ: ſi ante mortem pœnitentiæ ſigna euidentia oſtenderit, & morte præuentus ante abſolutionem ſit. ca. à nobis eſt ſæpe quæſitum, 28. de ſenten. excomm. facit ca. ſanè proſertur, 24. q. 2. Tunc autem cenſetur abſolutus vel excommunicatus aliquis per literas, quando ad illum literæ peruenerint, arg. ca. ſuper eo, de appellatio. ca. legis, 4. diſtin. ca. quiſquis, 4. q. 5. quemadmodum & ſententia ab eo tempore ligat, ca. biduum, 2. q. 6. at ſine literis abſens excommunicatus, ſtatim iure cenſetur excommunicatus, etiamſi ignoret, quia excõmunicatio trahit ſecũ executionem, c. paſtoralis, de appellatio. ſi modò ea ſit pura, non conditionalis, verumtamen non punitur, ſi antequam ſciuerit ſe ingerat communicationi hominum: ca. illud, de clerico excommu. miniſtrante. error enim facti nemini nocet, l. 2. l. error, 8. l. regula, 9. de iuris & facti ignorant. vide titulum de excomm. non vitand. in Concordat. Quia igitur excommunicatus per literas cẽſetur ſtatim atque literas acceperit, ſi literæ cauſæ cognitionẽ non habent: multò magis per literas abſolutus ſtatim cẽſebitur, atq; literas acceperit, quia promptiores ſumus ad liberandũ quàm ad obligandum, l. Arrianus, de actio. & abſens damnari iure ciuili quidem nõ poteſt, abſolui autẽ poteſt. l. abſentẽ, de pœn. P. l. abſentẽ, C. de accuſa. l. ſetuum, §. publicè, de procuratorib. Pand. imò & abſens per procuratorem abſolui poterit, iuxta Iohan. Andream, ad ca. qui ad agendum, de procuratori. in Sex. Archidiac. in c. eos qui, de ſenten. excõ. in Sex. Speculator titulo de procurat. maximè quando iuſta cauſa ſubeſt, non aliter. ca. cùm deſideres, & ibi Innoc. de ſenten. excommun.

De

De indultis & venialibus codicillis, ſeu gratiis impetratis à principe. Cap. XXXIII.

Argumentum.

1 *Venialia reſcripta delicta impetrantur à Principe.*
2 *Sunt delicta quæ mortem habent pro pœna, vt parricidia.*
3 *Raptus ſanctimonialium, & attentatio.*
4 *Diuinationes & ſimilia alia.*
5 *Princeps ex aliqua cauſa mouetur ad remittendam pœnam delicti.*
6 *Pro quibus pœnis reſcripta venialia impetrētur.*
7 *De forma expeditionis literarum venialium, vel remiſſionum.*
8 *Solus Princeps reuocat exules.*
9 *Sententiam paßis per ſolum Principem datur reſtitutio, & quantum accedat reſtitutio indulgentia.*
10 *Irregularitas quibus caſibus iure Pontificio incurritur ipſo facto.*
11 *In homicidio caſuali quis diſpenſat: ibique alij caſus in quibus ſolus ſummus Pontifex diſpenſat in irregularitate.*
12 *Infamiam vterque Princeps poteſt reſtituere in integrum.*
13 *Actus contra legem exigit diſpenſationem ab eo qui ſupra legem eſt.*
14 *Reſtituuntur ex cauſa maiores & minores.*
15 *Minores faciliùs.*
16 *Sunt caſus in quibus reſtitutio in integrum non poteſt fieri ab alio quàm à ſummo Pontifice vel Principe.*

1 IMpetrantur à principe ſeculari reſcripta, quibus remittūtur vel mitigantur pœnæ, & ſupplicia, quæ à legibus, vel conſuetudinibus, vel ſtatutis imponūtur, idq́ue vel ante ſententiam condemnationis, vel poſt. l. diui fratres, 27. de pœn. in P. l. ſi quis filio, 6. §. quid tamen, de iniuſto rup. lib. 28. P. tit. 3.

2 Caſus ſunt delictorum, qui deſiderant pœnam mortis iure communi, vt qui percuſſerit patrem vel matrem, morte moriatur. Exodi 21. titulo de parricid. P. & C. *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Leuit. 21. Prouerbior. 20. Similiſq́ue pœna ei impoſita, etiam qui emerit venenum vt patri exhibeat. §. alia, de publi. iudic. l. 1. ad legē Pompe. de parric.

3 Qui tentauerit rapere ſanctimonialem, morte damnatur, l. ſi quis non dicam rapere, C. de epiſco. & cler. §. ſi quis rapuerit, de ſanctiſſ. epiſco. in authen. in aliatum virginum raptu idem. l. vn. de raptor. virg. C.

4 Comburuntur Mathematici, & Aruſpices, l. 4. l. exceptis, de malefi. & Math. C. mori debent & plagiarij liberorum hominum, l. fin. C. de plagiar. falſam monetam cudentes, l. penul. C. de falſ. monet. adde his alios caſus mortis & grauiorum pœnarum, in quibus princeps diſpenſat, vel indulgētia ſpeciali, vel abolitione generali, l. abolitio, 8. cum 2. ſequenti. & l. ſi interueniente, ad Senatuſconſ. Turpillia. vt docui lib. 36. Syntag. iur. c. 21. vbi multa de his; idq́ue ex cauſa, vel abſolutè ex mera gratia: ex cauſa, propter aliquas circunſtantias, quibus minuitur ex parte, non in totum crimen, & pœna conſtituta extenuatur, vt ſi caſu quis hominem necauerit, l. ſi ex plagis, §. 1. & fin. ad legem Aquil. l. eū qui, 5. C. ad leg. Corn. de ſica. ſi in rixa, iuxta diſtinct. l. qui cùm natu maior, 24. §. idem puto, de bonis libertor. ſi ſe defendendo, l. 1. §. 1. ad legem Cornel. de ſicar. ſi per vinū aut laſciuiam quis peccauerit, l. omne delictum, 6. §. per vinum, de re iudic. P. ſic de ſimili.

5 Ex aliqua cauſa princeps mouetur ad remittēdam pœnam, vt ſi homicidia vel alia commiſſa delicta, excuſentur à lege, aliquo interueniente negotio à iure permiſſo: vt dum permittitur homicidium adulteri comperti, cum vxore vel filia, l. Gracchus, 4. C. ad l. Iul. de adulter. l. marito, 24. eo. tit. in P. ſi magiſtratui reſiſtens occidatur, l. quemadmodum, 39. ad l. Aquil. excuſat & infantem & furioſum, alium occidentem, l. ſi furioſus, 12. ad leg. Corne. de ſica. ſi in collatione, vel certamine virtutis cauſa quiſpiam necauerit alium, l. qua actione, 7. §. ſi in colluctatione, ad leg. Aquil. P. ſi crimen non fuerit accuſatum per viginti annos, l. querela, ad l. Cornel. de falſ. C. ſolet & princeps ob artificium ſingulare dānati ad mortem, pœnam remittere. l. ad veſtras, de pœn. P.

6 Impetrantur codicilli veniales, & reſcripta gratiæ à principibus laicis, maximè in Gallia, pro omnibus criminibus in quibus imponenda, vel impoſita eſt ſententia pœnæ vltimi ſupplicij, vt dictum edicto Regio Franciſci 1. anni 1539. arti. 170. non valere impetratas literas de aliis pœnis, putà exilij temporalis, relegationis, vel honorariæ (vt dicunt) multæ. Interdixit & articulo 172. nomothetis ſeu ſacrorum ſigillorum cuſtodibus, ne pro aliis criminibus indulgentias conceſſas ſubſcriberent, vel ſignarent, quàm merentibus pœnam corporalem, atque iudicibus, ne alias quàm pro illis admitterent, ſeu (vt dicunt) interinarent.

7 Dantur à principe nomine duplici veniæ reſcripta, aliqua ita dicuntur remiſsiones quibus & infamia & pœna remittuntur, quæ dantur committentibus delictum & ſigillantur viridi cera, laqueis ſericeis, ſigillo appenſo, cum data anni & menſis tantùm, ſine data diei: alia dicuntur indulgentiæ, vocant Galli, *Pardons*, quæ dantur non delinquentibus quidem, ſed iis qui adfuerūt cùm delictum committeretur, vel qui iuuarunt delinquentes, quæ ſigillantur tanquam literæ iuſtitiæ, cera crocea, addito die, menſe & anno datæ.

8 Concedit ſolus princeps literas reuocationis exulis, reſtitutionis in integrum contra ſententias capitales aduerſus præſentes latas. de quibus in l. generalis, C. de ſentent. paſsis. & in l. fin. C. de abolitio. d. l. ad beſtias. 31. de pœn. Pand. l. 1. §. fin. de quæſtio. Pand. lib. 48. titul. 18.

9 Et in criminalibus, & in ciuilibus fit reſtitutio per principem. In ſententiam paſsis datur reſtitutio interdum pleniſsima, cùm dicitur, *Reſtituo te*

in integrũ prouinciæ tuæ, per quęverba honoribus, ordini, & omnib⁹ cæteris, quæ quis habebat ante condemnationem, cenſetur reſtitutus, vel redditus, l. 1. C. de ſenten. paſſ. & reſti. lib. 9. tit. 51. tãtumque ad reſtitutionem indulgentia valet, quãtum ad correctionem ſententia valuit: l. in quæſtione teſtamenti, 13. eo. tit. de ſentent. paſſ. aliter enim nõ eſſet in integrum reſtituere, ſed ad partem: quare plena eſt redditio & rerum & iurium, ſi abſolutè fiat ſine vlla definitione ad quid reſtituatur, & ſi perſonæ ſpecialiter non concedatur, hæc omnia requiruntur. dict. l. 1. & fin. de ſent. paſſ. lib. 1. eo. tit. P. §. cùm autem, verſic. ſed ſi ex indulgentia, quib. mod. ius pat. poteſta. ſol. l. princeps, 23. l. plus eſt, l. verbum reddẽdi, & l. reſtituere, 35. de verbo. ſignific. l. 2. de bon. vacanti. lib. 10. C. Alioquin ſi definita ſit ſpecialis gratia, ſeu indulgentia, vel reſtitutio, & ad certa relata, non omnium cenſetur facta, l. 2. & l. in inſulam, 6. C. de ſentent. paſſ. & reſtit. l. 2. eo. tit. in P. neque etiam generalis indulgentia vel abolitio omnibus criminis certi reis cõceſſa, ad omnia quæ ante damnationẽ erant reſtituit, ſed tantùm pœnæ gratiam facit, & reditus in patriam. l. tutor, l. ſi ademptis, l. generalis, C. de ſenten. paſſ. libr. 4. de bon. proſcripto.

10 Sunt caſus in iure Pontificio, in quibus quis ex facto aliquo incurrit irregularitatẽ, & ab officio & miniſterio Eccleſiaſtico exuitur, vel ſuſpẽditur, donec reſtituatur in integrũ à ſummo Pontifice, vel alio poteſtatem habente, & tollatur irregularitas: vocant rehabilitationem, vel diſpenſationem irregularitatis, ſeu gratiam; veluti is cuius ex illicito facto homicidium fit, irregularis fit, ca. ſuſcepimus, 10. de homic. interdum & qui alio modo cum culpa, multò magis qui proditoriè & ſponte. Dicunt autẽ Doctores ad ca. ſicut dignũ, de homic. cõtra gloſſam, quòd ſolus Papa poſsit cum homicida voluntario diſpenſare, Panor. in ca. ego, de iureiurand. nemo quoque inferior etiam cum occulto, ca. fin. de tempor. ordina. niſi omnino eſſet occultum homicidium, & pœnitentiam egerit, eò quòd Eccleſiæ non ſit obnoxius, quia peccatum occultum; ca. Chriſtiana, 32. q. 5. nec etiam obnoxius Deo, cui per pœnitẽtiam ſatisfecit, vt tenet Vincentius: & ideo celebrare hic poteſt, & vti ordinibus ſine alia diſpenſatione, & in hoc concordant cum Vincentio Ioh. & Lau. ſi modo habuerit diſpenſationem ab Epiſcopo propter conſcientiam, iunge Panor. ad c. ex tenore, de tempor. ordina.

11 In homicidio caſuali, diſpẽſat tantùm Epiſcopus irregularitati, pro minorib⁹ ordinibus, nõ pro maioribus, & ſacris, pro quibus adeũdus ſummus Pontifex, ca. continebatur, & ca. ad audientiam, de homici. in irregularitate eius qui acceperit ordines, dum eſſet in excommunicatione minori, inferior à ſummo Pontifice non diſpẽſat, ca. cùm illorum, 32. de ſenten. excom. quemadmodum remittit ſolus Pontifex irregularitatem quam incurrent aliquis ſuſcipiendo furtiuè ordines, vel maiores vno die. ca. 1. in fine. & c. ſeq. de eo qui furtiuè ordines ſuſcep. & ibi Iohan. Andreas & Panor. Item irregularis factus, quòd fuerit ordinatus ab Epiſcopo excommunicato ſcienter, abſolui poteſt a ſolo ſummo Pontifice, quamuis ſi ignoranter, poſſet ab Epiſcopo. ca. 2. de ordinatis ab Epiſcopo qui reſignauit Epiſcopatum. Omittam exempla affinia irregularitatis, quam reſtituere in integrum poteſt ſum. Pontifex, eò quod ſit ex pœnis iuris poſitiui, contra quod diſpenſat, c. propoſuit, de conceſſ. præbend. & cùm principi conceſſa ſit poteſtas interpretãdi inter ius & æquitatem non ſcriptam. l. 1. C. de legib. Quoad ſimoniam Papa quoq; ſolus rehabilitat, c. de ſimoniaco, de ſimo. gloſ. ad §. ſimoniace, ad verb. *perpetuò*, de electio. in Pragmat. ſanct. neque etiam abſolutus à ſimonia ſtatim erit habilis ad renẽdum beneficia, niſi rehabilitetur, §. t. de election. deroga. in Cõcord. & ibi gloſ. Rebuff. ad verbum, *rehabilitationibus*, vbi & notat exigi quoque rehabilitationem, priuſquam etiam, abſolutus à crimine, ex quo irregularitatem incurrit, poſsit habere exercitium ordinum.

12 Ab infamia quoque vterque princeps, qui non recognoſcat ſuperiorẽ, per reſtitutionem in integrũ, eximit, & inhabilẽ habilem facit ad alioquin prohibita. vt Vlpian. tradit in l. 1. §. de qua autem reſtitutione, de poſtulan. lib. 3. Pand. ti. 1. & in Nouella 22. de nuptiis, §. ſi qui verò ex prioribus, ca. 22. Statuit Imperator mulierem conuolãtem ad ſecundas nuptias, intra annum luctus, infamem eſſe, maximè ſi habeat liberos: at licere pro infamia principi ſupplicare. Abolet infamiam clericorum & eis reſtituit famam, vel etiam laicis, ſi quando agatur de rebus Eccleſiaſtici fori, ſummus Pontifex. ca. ſi quẽ, §. notandum, 2. q. 3. c. cùm te, 23. de ſenten. excom. ca. penul. & fin. de ſecund. nup. Infamiã autem alioquin laici abolere nõ poteſt, vel non debet, quia non eſt ſui fori, c. Euphemium, §. hic colligitur, 2. q. 3. niſi ſubiiceretur poteſtati temporali Eccleſiæ. ca. per venerabilem, qui filij ſint legit.

13 Subinde, quando iure ciuili aliquo actus ſuſtinetur, attamen ex æquitate æquum eſt ſubueniri alicui in eo actu, neceſſaria eſt eius principis authoritas, qui poteſt legem tẽperare: alius enim huic negotio impar, niſi & ab habẽte poteſtatem reſtitutionis in integrum habeat ius. l. 1. C. de legib. Quòd ſi iure actus nullus eſt, nulla reſtitutione opus eſt, l. ſi quidem, 11. de prędiis & aliis reb. minor. lib. 5. C. tit. 71. reſtitutio enim, via eſt, per quam iter fit ad petendum auxilium, quod, non impetrata in integrum reſtitutione, denegatur, Paul. l. exceptiones, 7. circa finem, de exception. nec datur reſtitutionis auxiliũ quod eſt extraordinarium, niſi deficiente ordinario & communi, l. & eleganter, 7. l. quòd ſi minor, 25. §. fin. l. in cauſæ, 17. de minorib. P. l. cùm ſine beneficio Prætoris, 11. de Carbonian. edict. P. fruſtra enim precibus impetratur, quod iure communi conceditur: l. 1. de theſaur. libr. 10. C. titul. 15. l. 1. ad municipal. Pand. ſic differunt vti beneficio reſtitutionis, aut iure communi. cap. 2. de in integrum reſtit. in Sexto.

14 Reſtituuntur ex cauſa maiores & minores 25. annis. Maiores circumuenti, decepti, læſi, dolo,

metu,

metu, toto titul. de his quæ vi metúſve cauſ. fiũt. impreſſione maioris poteſtatis. l. ſi per impreſſionem, 11. eo. tit. C. Extant caſus reſtitutionis maiorum in pluribus titulis, maximè titu. Pãd. ex quib. cauſ. maiores in integr. reſt. & in C. quib. ex cauſ. maiores, &c. li. 2. titu. 54. de reſtitutio. militũ, eod. lib. 2. tit. 51. & ſimiles. Summus Põtifex reſtitutionibus quoque ſubuenit Eccleſiis læſis propter negligentiam procuratoris, c. 2. & 3. de in integrum reſtit. lib. 1. titul. 41. & in cauſis matrimonij contra ſententiam diuortij, reſtituit mulierem ex cauſa, ca. ex literis, 4. eo. tit.

15 Minoribus quoque pluribus ex cauſis & facilius quàm maioribus conceditur reſtitutio in integrum, contra ea quæ perperam, vel non ex re ſua ex infirmitate conſilij geſſerint, vel contraxerint, vt liquet ex l. 1. & ſeq. tit. de minorib. 25. annis. veluti in c. conſtitutus, 8. de in integ. reſtit. & ſi minor reiiciatur à petitione euictionis, quòd litẽ authori non denunciauerit, l. 3. in quib. cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſſ. C. ſi deceptus fuerit fideiubendo, vel adeundo hæreditatem damnoſam, l. ait Prætor, 7. §. non ſolum, & §. ſed ſi hæreditatem, de minor. 25. ann. ſi minor vel curator eius filiæ conſtituerit dotẽ ſupra vires hæreditatis, quam reduci & definiri petat, iuxta patrimonij veram quantitatem & facultatem, l. ſiue generalis curator, 62. de iure dot. Pand. ſi ſub pœna compromiſerit, l. ſi minor, 35. de minor. P. ſi malè litem proſecutus. l. ſi minor, 37. eo. titul. Sunt & ſimiles alij plures caſus, in quibus aliquando iudex poteſtatem reſtituendi habens, ſubuenire minoribus poteſt iure communi; quanquam in Gallia princeps ſibi & ſuæ Cancellariæ literas, & reſcripta reſtitutionis reſeruauerit, quibus permittit iudicibus, cauſa cognita, de reſtitutionis auxilio ſtatuere.

16 Sunt & iure ciuili caſus, in quibus reſtitutio in integrum non à magiſtratibus, ſed à principe petenda eſt, vt ſi minor ſe petat reſtitui aduerſus datam libertatẽ, l. ſi ex cauſa, 10. §. fin. & l. niſi, 11. l. verum, 12. de minorib. 25. ann. l. 2. ſi aduerſ. libert. C. ſi miles, propter ſimplicitatem armaræ militiæ ex ignorantia, iuris allegationes competentes omiſerit, & reuerti ante ſolutionem ad eas velit, l. 1. de iuris & facti igno. C. idem in ruſtico, l. 9. §. 3. eo. titul. Pand.

De reſcriptis iuſtitiæ, & primò circa matrimonium.

Cap. XXXIIII.

Argumentum.

1 *Reſcriptorum iuſtitia diuiſio.*

2 *De reſcripto diſpenſationis Imperatoris contra illegitima matrimonia.*

3 *Pro gradibus prohibitis reſcriptum impetratur à ſummo Pontifice.*

4 *Illud autem vel cum cauſa, vel ſine cauſa legitima.*

5 *Diſpenſatio ad matrimonium contrahendum regularibus in forma Breuis.*

6 *Tolerantia matrimony illegitimè contracti per diſpenſationem.*

1 Poſtquam quædam reſcripta in medium producta ſunt gratiæ, quæ poſsint ad ſimilia viam docere, pauca etiam de reſcriptis iuſtitiæ adferre nun inutile fuerit; quæ notauimus facilioris explanationis cauſa diuidi in commiſsiones ſeu delegationes, & breuia, & reſcripta alia quàm gratiæ.

2 Iuſtitiæ reſcriptum circa matrimonia locum habere poteſt, quod & aliquando conceſſum ab Imperatoribus, qui illicita matrimonia ex legitimis conſtitutionibus permittebant, & licita faciebant, & contra prohibitionem diſpenſarent. vt in l. ſi Senatori indulgentia principis, & l. qui in prouincia, §. 1. de rit. nuptia. l. pen. de inter. matri. inter pupil. & tutorẽ, &c. lib. 5. C. tit. 6. Petebãtur nuptię ex reſcripto, in l. 1. C. ſi nuptiæ ex reſcrip. petãt. lib. 5. C. tit. 8. permittebatque princeps, exceptis inceſtuoſis, quæ nec reſcripto, veluti eo ſubreptitio exiſtente, conceſſæ valebant, quáſque velut ſacrilegas damnarunt principes, in l. fin. de inceſtis & inutil. nup. C. lib. 5. tit. 5. l. fin. ſi nup. ex reſcrip. petã. C. Porrò quæ ad prohibitionem ciuilem in matrimonio pertinent, tribuunt poteſtatem diſpenſandi in ſumma, principi laico; quæ verò ad canonicam, principi Eccleſiaſtico.

3 Impetratur hodiè tamen neceſſariò in diſpenſatione matrimonij intra gradus contrahendi ab Eccleſia prohibitos, reſcripta à ſummo Pontifice, non à principe laico: quia cauſa matrimonij ad forum Eccleſiaſticum pertinet. c. 1. qui filij ſint legitimi. Diſpẽſat autem is in gradibus conſanguinitatis prohibitis, poſt ſecundum gradum, vt diſputatur in ca. literas, 13. & ibi gloſſ. de reſtitutio. ſpolia. ca. gaudemus, de diuort. diſpẽſat & in ætate matrimonij cõtrahendi, pro bono pacis, c. 2. de diſpenſa. nup. Clemen. ſuper cathedram, de ſepultur. Sunt & quædam prohibitiones ciuiles ſimul & canonicæ, quare & in his, vt quis tutus ſit contra illas agens, eget diſpenſatione ab vtroque impetrata principe: veluti dum prohibitum eſt, ne quis quam viuente marito adulterio polluit, in coniugem ducat. Nam hoc iure Canonico ſtatutum, titulo de eo qui duxit in matrimonium quam priùs polluit per adulteriũ: ſimul & iure ciuili, l. Claudius Seleucus, 13. & l. mulierẽ quę ſtupro cognita, 14. de his quib. vt indign. ſic de reliquis, in quibus iura vtraque conueniunt. argu. ca. per venerabilem, qui filij ſint legit.

4 Cæterùm omnis impetratio reſcripti circa diſpenſationem matrimonij, vel eſt cum cauſa legitima, vel ſine cauſa, conceſſa. Si ſine cauſa, vix, vel nunquam cenſetur conceſſa, quia non debet concedi: ſi cum cauſa, iuſtitiam habet, & negari non poteſt. Conceditur autem diſpenſatio matrimonij inter perſonas interdictas, per breue Apoſtolicum, directa commiſsione, vel delegatione alicui iudici, qui cognoſcat de cauſis expoſitis ſummo Pontifici, quibus inductus fuit ad illam

concedendam: non enim cognoſcit de illis ſummus Pontifex, neque datarius, ad quem tamen remittuntur ſupplicationes hac de re factæ; non quidem vt is cognoſcat de æquitatę vel iuſtitia vel iniuſtitia earum, ſed vt apud illum componatur de financia, ſeu pretio, aut taxatione pecuniæ, quam oportuerit dare ſupplicantem ad obtinendam dictam diſpẽſationem; quod aliqui deteſtari videntur tanquam ſimoniacum, & quòd illis videantur vendibiles gratiæ: verùm qui exigunt, ipſi viderint quid conſonum magis ſit Eccleſiaſticæ diſciplinæ, vnuſquiſque onus ſuum portabit, nec prætextus boni, malum coram Deo, qui nouit abſcõdita cordis, poteſt excuſare.

5 In forma breuis quoque conceduntur diſpenſationes religioſis ad matrimonium ineundum, datis in eiſdem iudicibus delegatis ad cognoſcendum de cauſis diſpenſationis: datur & eiſdem diſpenſatio in eadem forma, ad matrimonium iam de facto contractum, retinendum.

6 Conceditur & aliquando reſcriptum abſolutionis, confirmationis, aut tolerantiæ matrimonij contracti contra interdictum Eccleſię, faciliùs per reſcriptũ commiſsionis, aut per breue directũ iudicibus delegatis, qui cognoſcãt de cauſis aut rationibus quę ſint vel neceſsitatis, vel vtilitatis, permiſsionis, cõfirmationis vel tolerantiæ matrimonij, cum abolitione defectuum qui interuenerũt: maximè ſi ex diuortio vel ſeparatione conſequi poſsit infamia, vel alia nota quę in ſcandalum cõiunctorum, vel familiarum eorum conuerti poſſet: ca. quia verò, 6. de conſanguin. & affin. veniet quoque perpendendum, ſi diu coniuges in matrimonio fuerint, qui alioquin diuortio ſeparandi eſſent: ſi proles nata ex illis, quę alioquin illegitima, aut inceſtuoſa eſſet declaranda, atque aliena ab omni dignitate, honore, & à patris proximorumque ſucceſsione, quæ perpenſa à ſummo Pontifice, efficiunt ne facilè dirimi patiatur matrimonium, &, vt eſt in Prouerbio, *Ne malum bene conditum moueatur*. ca. 1. 31. q. 8. ca. non debet, 8. de conſang. & affinit. facit ratio ca. 22. vt conſtitueretur, 50. diſtin. Accidit etiam ſæpe ignorantia excuſabilis, prohibitionis matrimonij cauſæ, quæ latebat tempore contractatum nuptiarum, vt ca. cum inhibitio, de clandeſtin. deſponſat. & multa facta ſuſtinentur, quæ ſi facienda eſſent, non tenerent, l. patre furioſo, de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Pand. ca. dilectus, 24. de ſponſal. l. qui furere, de ſtat. hom. P. l. furor, de ſponſal. Pand. vt & per patientiam multa tolerantur, quæ ſi in iudicium venirent, reprobarentur. ca. cùm iamdudum, de præbend.

De reſcripto iuſtitiæ quod dicitur, *Significauit*. Cap. xxxv.

Argumentum.

1 *De excommunicatione in terminis communibus contra committentes delictum vel ſcientes ad fines reuelationis occulti.*

2 *Coram quo iudice debeant examinari teſtes in dicta excommunicatione.*

3 *Num debeant permitti iſta excommunicationes.*

4 *Forma excommunicationis prædicta ſine alicuius nominatione an liget.*

1 SI quando crimen ſecretò admiſſum ſit, & eius author ignoratur, impetrantur monitoriæ primùm literæ ab Epiſcopo loci ordinario, vel à ſummo Pontifice, directæ curionibus ſeu præpoſitis Eccleſiarum parrochialium, quibus legentes & audientes monẽtur, vt quæ ſciuerint, audierint, vel viderint de tali crimine, referant, vel deponãt coram iudice delegato; cum proteſtatione, quòd ſi intra tempus definitum, putà 8. dierum, non detexerint ea, excommunicabuntur. Forma excommunicationis generalis ex iure recepta eſt, in terminis generalibus pro occultis veluti, *Quiſquis furtum commiſerit, excommunicatus ſit*, per quam clauſulã obligantur tantùm ſubditi excommunicantis, niſi forſan plus contulerit maior & largior authoritas delegantis. ca. à nobis fuit, 21. de ſenten. excõmun. Illa autem forma ſubditi qui furtum commiſerint, vt notat ibi gloſſa, perinde excommunicati cenſentur ac ſi fuiſſent nominati. facit §. maſculos, de exhæreda. libero. l. nominatim, de liber. & poſthu. Antiquitus huiuſmodi literæ monitoriæ in litibus dubiis, ex permiſsione Curiæ in qua lis pendebat, impetrabantur: qui non permittebat impetrationem, vel impetratarum literarum publicationem, niſi in illis exciperentur aduerſarij litigantes, & conſilium, & teſtes in cauſis eorum, quos nolebant contineri in monitione de veritate dicenda; poſterioribus tamẽ temporibus obtinuit praxis contrarium, & placuit à veritate dicenda neminem excipiendum, vt finis litibus facilius, & celerius imponeretur. Cùm autem monitione facta, ſunt aliqui qui aliquid de inquiſitis ſe ſcire exiſtimant, intercedũt, id eſt, ſe opponunt publicationi monitionis, eáque oppoſitio fit penes actuarium iudicis, coram quo lis pendet, vel coram iudice delegato à ſummo Pontifice, vel coram actuario Epiſcopi: veruntamen examinatio ſeſe opponentium non fit, niſi pro cauſis ſpiritalibus, coram iudice Eccleſiaſtico, ſed corã ſeculari, coram quo lis pendet eius negotij de quo impetratæ literæ. Vide Paponem lib. 4. tomi 3. Notarior. titulo de literis, *Significauit*.

2 Proinde in literis iſtis dictis *ſignificauit*, dum dantur à ſummo Pontifice, ſolet apponi clauſula, *Citetis opponentes fori noſtri coram nobis*, &c. vt excludantur qui non ſunt fori Eccleſiaſtici, quare ſi laici opponentes pro rebus etiam laicis, virtute reſcripti, citentur ſeu vocentur coram iudice delegato: vel ſi monitoriæ ab Epiſcopo proceſſerint coram Epiſcopo, vel ſi coram illis examinari velint, appellatur ad Curias ſupremas in Gallia, tãquam ab abuſu, eò quòd mittatur falx in meſſem iuriſdictionis temporalis, contra conſtitutiones canonicas. ca. nouit, 13. de iudic. ca. ex tenore, 11. de for. compet. cum ſimilibus. Et quemadmodum ſententia à non ſuo iudice lata, non valet, ſic nec habetur ratio cõfeſsionis vel depoſitionis coram

non

non ſuo iudice facta.ca.at ſi clerici, 4. de iud. ca. in primis, verſi. de perſona, 2.q. 1. ca. ad audientiam, de conſuetud. l.fin. de iuriſ. omn. iudic. l. 1. & 2. ſi à non competent. iud. C.

3 Rarò certè permittunt Curiæ huiuſmodi monitorias, & excommunicationum publicationes pro eruendis probationibus iudicio neceſſariis, niſi tam arduæ ſint cauſæ, vt omnimodo & accuratè ſit eruenda comprobatio, quia qui in iudicium alium vocat, debet paratus & inſtructus venire, non probationes ab aduerſario petere, vel ab eius conſilio, vel ab extraordinaria probatione. l. qui in alterius, 43. de regu. iur. P. l. cogi poſſeſſorem, ff. de petitio. hęte. C. l. poſſeſſiones, de probatio. l. extat, de iure fiſc. Pand. & ſingulares ad hanc quæſtionem l. 1. & 4. de eden. C. Sed & nimiùm crudele, & ab Eccleſiaſtica benignitate vtcumque alienum videtur, vt pro rebus ferè nihil, aut etiam pro pretioſis rebus temporalibus, peruenia tur ad excõmunicationis mucronē, quæ animas à communione ſacramentorum, & perſonas à conſortio hominum ſeparat, c. nihil, ca. canonica, 11. q. 3. ca. viduas, 27. q. 1. ca. tam ſacerdotes, 24. q. 3. neque vlla pœna maior in Eccleſia eſt excommunicatione, ca. corripiantur, 24. q. 3. ca. abſit, 11. q. 3. quare ſatius eſſet amittere res temporales, quàm perſonas; & ſatius eſſet, & expediret potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere iacturam, quàm pro conſeruandis vilibus rebus & trãſitoriis tam acriter in alios excandeſcere, vt dicitur in ca. ſuſcepimus, 10. de homicid. hominis cauſa omnes res creatę, l. iuſtiſsimè, de ædil. edict. P. & anima plus quàm corpus. l. ſancimus, C. de ſacroſ. Eccleſ. Rectè itaque in concil. Tridē. ſeſsio. 25. ca. 3. de reformatione, ſic ſtatutum, *Quapropter* (inquit concilium) *excõmunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſsis, ad finem reuelationis, vt aiunt, aut pro deperditis, aut pro ſubtractis rebus fieri ſolent, à nemine prorſus, præterquam ab Epiſcopo, decernantur; & tunc, non aliàs quàm ex re non vulgari, cauſáq; diligēter, ac magna maturitate per Epiſcopũ examinata, quæ eius animum moueat, nec ad eas concedendas cuiuſuis ſecularis etiam magiſtratus authoritate adducatur, ſed totum hoc in eius arbitrio ac conſcientia ſit poſitum, quando ipſe pro re, loco, perſona, aut tempore eas decernendas eſſe iudicauerit*. Iunge ca. Epiſcopi, ca. nemo Epiſcoporum, ca. nullos ſacerdotum, 11. q. 3. ca. ſacro, de ſenten. excommun. Concilium Antelia. 5. c. 2.

4 Solent & iſta reſcripta impetrari in forma generali, ſine nominatione cuiuſquam perſonæ: nec aliter publicatio monitionis vel excommunicationis in hac quæſtione probationis occultorum admittenda, in ca. 2. de offic. & poteſta. iudi. ordinar. vbi gloſ. ad verb. *nominatim*, ſingulariter notat, generaliter ita excommunicatum non reuelatum, perinde eſſe excõmunicatũ apud Deum, ac ſi nominatim fuiſſet excommunicatus, ſed quantum ad Eccleſiam non, quia non vitabitur tanquam excommunicatus ab Eccleſia. ſimile in ca. excellentiſsimus, 11. q. 3. & in ca. 2. de clandeſtin. deſponſat.

De breuibus Apoſtolicis.
Cap. XXXVI.

Argumentum.

1 *Breue quid.*
2 *A quo expediantur, & quæ expediantur ſub forma breuis.*
3 *Quæ non expediantur in forma breuis.*
4 *Breuia clauſa vel aperta.*

1 Zonaras in Chartaginenſi cõcilio, βρέβιον (inquit) ὁ ἐπιτομὴ λέγεται, καὶ σύντομος γραφή: Breue, vel maſculino genere breuis, dicebatur charta breuioribus verbis veluti per ſummariam annotationem ſcripta, in qua ſignificatione nomen illud vſurpatur à Caſsiodoro lib. 1. variar. Epiſto. 4. *Secundum breue* (inquit) *ſubter annexum de vrbe nobis peritiſſimos marmorarios deſtinetis*. & lib. 4. Epiſtola 21. *Infraſcriptis* (inquit) *breuibus definita*, &c. & lib. 2. Epiſtola 39. *Pecunia quæ tibi data eſt, miſſis breuibus iudicabis*. Ἐπίτομον breue dicitur, compendioſa rei deſcriptio, vt & apud Flauium Vopiſcum in Aurelio, *breue nominum conſcripſit*, in l. ante omnia, 4. de caſtrenſianis & miniſterianis, lib. 12. C. tit. 26. *Ante omnia nullus penitus alterius iudicis minoris vel maioris, ſacro miniſterio noſtro deputatos, quorum officia ſigillatim breuis ſubter annexus continet*, &c. & in l. fin. de conuenien. fiſci debitorib. lib. 10. C. tit. 2. *Inter chartulas confiſcati breuis quidam aſſeueratur inuentus, qui nomina continebat debitorum*; &c. Eodem ferè ſignificatu breue dicimus Apoſtolicum vulgò, reſcriptum paucis verbis & compendiariis concluſum. Breue ita dicitur reſcriptum, vel conceſsio paucis verbis comprehēſa, ſigillata cum annulo ſummi Pontificis, qui dictus eſt *annulus Piſcatoris*, in cera rubea: eò quòd in eo ſigillo & annulo inſculpta ſit imago diui Petri in naui cum retibus piſcatoris exiſtētis, ſicq́ue ſubſcribitur illis breuibus, *Datum ſub annulo, Piſcatoris*.

2 Poſuimus porrò hoc genus reſcripti inter ea, quæ iuſtitiæ ſunt. Quamuis enim plura, quæ ad gratiam pertinent, per breue nunc expediantur, tamē à principio, quo in vſum venit, negotia tantùm iuſtitiæ per illud expediebantur, vt ait Gomeſ. in tracta. de breuibus, & expediuntur breuia à ſolo ſummo Põtifice, non à ſola Cancellaria, eò quòd in breuibus ſit commiſsio & delegatio, quę non poteſt concedi à Cancellaria, vt ait Archidiacon. concluſ. 46. quanquam Cancellaria poſsit literas ſimplicis iuſtitiæ, quæ ſine commiſsione ſint, ſine Papæ reſcripto concedere, vt ſcribit Gomeſ. Sub forma breuis diuerſa conceduntur à ſummo Pontifice, veluti permiſsio alienandi res Eccleſiaſticas, in caſu neceſsitatis, ſterilitatis, & ſi modici valoris ſint; & datur delegatus qui de cauſa cognoſcat, eáque lege dicta vt pretium alienationis rei, in vtilitatem Eccleſiæ conuertatur, iuxta c. terrulas, & ca. ſine exceptione, 12. q. 2. Auth. item prædium, de ſacroſan. Eccleſ. cum ſimilibus.

Item vt Iudæus tecipiatut in Doctorē, cum clauſula examinis, & ſi idoneus inueniatut; priuilegia quæ dantur Typograpbis ad libros excudendos, cum prohibitione ne alius intra certum tempus eoſdem excudat, datis iudieibus qui animaduertant in eos qui aliquid contra prohibitionem fecerint. Item rehabilitatio elerici vel presbyteri homicidæ cum iudicis delegatione, qui cauſa cognita eundem abſoluat, reſtituatque beneficiis, honoribus, dignitatibus, bonis, ſententia ea de re poſt teceptionem breuis lara, ante quam admiſſionem non poſſet elericus impetrans acceptare beneficium. arg. c. 2. de cler. pugnantib. in duello. Sub breui rurſum conceduntur habilitationes vel diſpenſationes, vt quis poſsit promoueri ad ordines ſacros ante tempus vnius anni, vel duorum, diſpenſatio de non promouendo intra certum tempus, poteſtas monacho data teſtandi vſque ad certum quātitatem, vel de acquiſitis à ſua Ecleſia, facultas habendi altare portatile; facultas vtendi carne ouis, lacticiniis in Quadrageſima: poteſtas monacbo vel moniali conceſſa habitandi vel morandi extta monaſterium, in alio monaſterio, vel in alia domo ptofana ſeu laica: exemptio à poteſtate ordinarij, & alia, de quibus vide apud Rebuffum in praxi beneficiot. titul. de breui Apoſtolico. Stapbilæum ca. de reſcriptis Apoſtolicis, in forma breuis. Antiquitus non ſolebant pet breue extra Romam committi vel delegari iudices, in quæſtionibus appellationum, niſi in cauſis miſetabilium perſonarum aut pauperum: aut niſi alter ex litigantibus anteà obtinuiſſet per breue iudiees delegatos in partibus in prima inſtantia, tunc enim alter aduerſarius ſi appellaſſet, poterat pet breue impetrare quoque iudices in partibus, vt conſeruaretur in iudiciis æqualitas, pet ca. non debet licere, & ca. in iudiciis, de regul. iur. in Sext. hodie tamen, ſiue altera pars in prima inſtantia impettauerit iudicem per breue, vel aliter, appellans à iudice delegato vel ab otdinario, poterit impetrare breue commiſsionis vel delegationis ad tractādam appellationis cauſam, quia hoc remedium vtrique litigantium commune eſt, & ſumptus minores, & compendioſam ad iuſtitiam habet viam. De forma huius reſcripti breuis paulò pòſt in forma reſcriptorum (Deo fauente) agetur.

3 Cæterùm non dantur rehabilitationes, nec diſpenſationes per breue, vt habetur in regulis Alexandri 6. ſub rubri. de ſignatura gratiæ, notat Rebuff. ad §. 1. ad verbū *rehabilitationibus*, de electionis derogatio. in Cōcor. quamuis Staphilæus de reſctiptis Apoſtolic. in forma bteuis, diſpenſationes hac forma breuis dari dicat.

4 Solent autem expediri breuia vel aperta, vel clauſa: Dum aperta ſunt, continent gratiam vt plerumque, vel prouiſionem beneficiorum gratioſam; veluti indulgentias, confirmationem priuilegiorum, conceſsionem officij, vel priuilegij, vel alterius negotij publici. Quando verò clauſa ſunt, vt plerumque continent delegationes, reſcripta iuſtitiæ, abſolutiones, veniam, vt ait Staphilæus in tractatu literatum, ca. de reſcriptis Apoſtolicis, quæ expediuntur in forma breuis.

De quibuſdam aliis reſcriptis iuſtitiæ ad lites. Cap. XXXVII.

ARGVMENTVM.

1 *Reſcriptorum ad lites ſpecies plures.*
2 *De reſcripto reſciſorio decepti in contractu vltra dimidium iuſti pretij.*
3 *Adhibetur & iuramenti contractus diſpenſatio, quamuis aliqui iudices non exquirant.*
4 *De reſcripto reconuentionis, & quādo exigatur.*
5 *Nam pro coniunctis negotiis non exigitur.*
6 *Quid eſt euocatio cauſa, & qui vti ea poſſunt.*
7 *Reſcriptum pro litibus inſtituendis ſubmotis impedimentis.*
8 *Reſcripta Principis in Gallia pro examinatione teſtium, ad futuram rei memoriam, & de iure ſcripto ea de re.*
9 *Pro quibus prædicta reſcripta impetrata ſunt in ciuilia.*
10 *Reſcriptum reſtitutionis facultatis omiſſa appellandi.*
11 *Reſcriptum pro impetranda facultate exequēdi ſententiam alibi latam.*

1 LAtiſsima eſt de ſpeciebus reſcriptorum, iuſtitiæ & ad lites diſputatio, cùm de omnibus propemodum fori Eccleſiaſtici rebus poſsint iudices delegari, & negotia aliis quàm ordinariis committi; & quædam quoque poſsint à ſummo Pontifice eiſdem extra ordinem mādari. Quamobrē ne in immenſum creſcat tractatus, de illis quędam tantùm communia exponemus, cum exemplis quibuſdam, à quibus reliqua ſimilia reſcripta intelligi poſſunt. In ſumma ergo teſcripta dicentur iuſtitiæ, quæ debitum & iuſtè poſtulatum auxilium petentibus impartiunt, &. proinde cauſæ cognitionem, num expreſſa ita ſe habeant, habēt. Quandocumque etiam delegatur iudicibus cauſa cognoſcenda ſimpliciter, vel ſublato remedio appellationis, vt in ca. 1. & 3. de reſcrip. quando dantur certi iudices, ca. ad hæc, 10. eo. titul. quando mandatur iudici delegato, vt ſi ei conſtet de re aliqua, de ea iudicet, vt ca. 2. de reſcrip. quando mandat ſum. Pontif. de aliquo inquiri, ca. 4. eo. tit. & generaliter quæ ad lites pertinent talia ſunt.

2 Inter reſcripta iuſtitiæ meritò quoque annumeramus gratiam, quam facit princeps vtriuſque fori, agendi aduerſus contractum emptionis & venditionis, in quo alter ex contrahentibus deceptus eſt vltra dimidiam iuſti pretij, vocant literas reſciſorias cōtractus, iuxta l. 2. C. de reſcin. vend. ca. cùm dilecti filij, 3. & c. cùm cauſam, 6. de emptio. & venditio. idipſum, ſi alia ratione contractus meritò veniat reſcindendus: beneficium enim & auxilium principis tunc imploratur, vt non obſtantibus tenunciationibus & pactionibus in contrarium factis, liceat agere, & mandar certo iudici

to iudici, cui notionem delegat, vt cognoſcat de cauſa & læſione.

3 Solet adhiberi diſpenſatio iuramenti interpoſiti contractui de non reſcindendo eo, quod alioquin firmaret contractum non obſtante læſione, per ca. quamuis, de pact. in Sex. ca. licèt mulieres, de iureiuran. in Sex. ca. cùm contingat, eo. titul. apud Gregor. Datur autem hæc iuramenti diſpenſatio ab authoritate Apoſtolica ab Epiſcopo, vel ab ipſo ſummo Pontifice vel eius delegato, ca. 1. & 2. de iureiurã. Conceditur autem & diſpenſatio facilè ab Epiſcopo proprio perſonæ litigantis, viſo reſcripto principis, in quo cauſa reſciſsionis prætenditur. Quamquã olim & princeps laicus fecerit gratiam iuramenti & actionis, l. fin. ad municip. P. & ſint hodie quidam iudices, qui non valde curent de diſpẽſatione in hac cauſa; eò quòd arbitrentur iuramentum hoc contra bonos mores vel leges præſtitum, non eſſe obligatorium, Regul. iur. non eſt obligatorium. 58. in Sex. l. non dubium, C. de legi. l. ſi quis inquilinos, §. fin. de lega. 1. cum ſimilib. tractat & Iaſon ad §. item ſi quis poſtulante, verſ. *aduertite etiam*, Inſtit. de actio. an per non obſeruationem talis iuramẽti dicatur periurus, ita vt ſaltem petenda ſit abſolutio. tradit & ca. vbi, & ca. quia ſæpe contingit, de electione, huiuſmodi iuramentum non firmare negotium cui adiicitur, vt & in ca. 2. de reb. Eccleſ. non alien. quia quæ contra leges fiunt inter impoſsibilia facto habentur, l. filius, l. cõditiones, l. quidam, de conditio. inſtitu. & c. fin. de pactis. & impoſsibilium nulla eſt obligatio. c. nemo poteſt, de regul. iur. in Sex. l. impoſsibilium, eo. titu. in P. Quidam tutius faciunt iudices, qui non admittũt litigantes contra iuramentum niſi diſpenſatione iuramenti quoque impetrata, & hoc ad maiorem cautelam.

4 Impetrantur etiam reſcripta in litibus à principe, vel ab eius Cãcellaria in Gallia, vt liceat reconuenire aduerſarium coram eodem iudice coram quo eum is priùs conuenerit, iure tamen cõmuni reconuentio ſine reſcripto permittitur, l. 1. in fine, quæ ſenten. ſine vlla appella. reſcin. P. & coram iudice delegato in ius vocatus ad petitionem vocantis coram eodem, poteſt ex rationis ordine impetrantem reconuenire, ſi vtroque tractu expediẽdæ ſint controuerſiæ mutuæ, alioquin reconuentio, omiſſa ante conteſtationem, non fit, niſi poſt iudicatam petitionem aduerſarij. ca. 1. & 2. de mutuis petitio. li. 2. tit. 4. ſi modò ſtatim hoc fiat ante litis conteſtationem, Authen. & conſequenter, de ſenten. & interlo. om. iud. §. ſancimus, de executor. in Nouel. Per reconuentionem tamen videtur alterari iuriſdictionum diſtinctio aliquãdo, vt non immeritò in disiunctis maximè litigantium negotiis, remedium poſtulandum ſit à principe, vt coniunctim coram eodem iudice tractentur: facit enim reconuentio vt iudex competens fiat, qui aliàs iuriſdictionem non habet in reconuenientem, quantum ad illam cauſam reconuentionis, ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus, cum cauſa reconuentionis non eſt commiſſa. vt d. ca. 1. de mutuis petit. ca. prudentiam, in fin. de offic. deleg. Sic iudex laicus ordinarius habet iuriſdictionem per reconuentionem, putà cum clericus conuenit laicum coram iudice laico: tunc enim clericus tenetur reſpondere coram eodem iudice laico, niſi ſit cauſa quæ coram iudice Eccleſiaſtico ſit tractanda, vt in ca. ex tenore, & præced. de for. com. vel ſi ageretur de criminibus, c. 1. & 2. 11. q. 1. in quibus locum non habet reconuẽtio. can. neganda. 3. quę. 11. 1. is qui, de pub. iud. notat gloſ. ad c. 1. ad verba, *ſuper ſuis quæſtionibus*, de mutuis petitio. gloſ. ad c. at ſi clerici, ad verba, *non tenet*, de iudi. probat ca. accuſatores, §. cuius in agendo, 3. q. 8.

5 Proconiunctis porrò negotiis & mutuò connexis certè non magnopere reſcriptum principis deſiderabunt iudices, ſed propria authoritate reconuentionem admittere poſſunt, ne connexio cauſæ coram diuerſis iudicibus agitata, diuerſas habeat ſententias. l. 2. l. nulli prorſus, 10. de iudic. C. facit l. vbi cœptum, 30. eo. tit. P. l. 1. & 2. de quib. rebus ad eundem iudicem eatur. P. lib. 11. titul. 2. Ratio probatur in l. 14. C. de ſenten. & interl. omn. iud. l. ſi idem cum eodem, 11. §. quod ſi mutuæ, de iuriſ. omn. iudic. ca. paſtoralis, ca. cùm contingat, de reſcrip.

6 Vtuntur euocatione iudices, etiam ſępe negotiorum pendentium coram aliis tribunalibus: verùm euocare ad ſe ex aliena cognitione non cuiuſque, ſed ſuperioris eſt iudicis habentis authoritatem in inferiorem, de parte negotij cognoſcẽtem. Alioquin par in parem nõ habet imperium, l. nam magiſtratus, de recep. arbit. P. l. ille à quo, §. tempeſtiuũ, ad Senatuſ. Trebell. & in eo caſu requiritur authoritas reſcripti ſuperioris principis, vel Cancellariæ eius, ad coniunctim tractandas lites, & à diuerſis iudicibus ad vnum reuocandas, quod videtur probare l. fin. de quib. reb. ad eundem iudicem eat. P. ſic contingit extra viam appellationis per ſpecialem commiſsionẽ Papæ, lites pendẽtes in partibus (vt dicũt) ad Curiam Romanam euocari, & committi auditoribus, Rota in deciſ. 267. incip. *ſi poſſeſſor*, in Nouis. Staphilæus, Caſsiodo. deci. 1. de reſcrip. vide Rotam deciſ. 67. *ſi petatur*, de reſcrip. in nouis: vide neceſſariò requiſita in euocatione cauſarum, & reſcripto eius, quę tradit Octonianus Veſtrius lib. 3. introductionis in aulæ Romanæ actiones, c. 9.

7 Impetrantur & à principe literæ pro litibus inſtituendis, quibus ſubmouentur impedimenta quæ poſſent agentem ab ingreſſu, vel limine iudicij repellere, & mandatur iudici per principem, vt non obſtante exceptione, quæ obiici poſſet, vt: putà minoritatis, præſcriptionis, doli, vel alterius rei, cauſa tamen aliqua id ſuadente, cognoſcatur de negotio, vt & liquet in ceſsione prohibita iuris vel actionis extra cauſas. l. per diuerſas, & l. ab Anaſtaſio, C. mandat.

8 In Gallia adhuc quædam reſcripta ad lites conceduntur à Cancellaria principis, quę permittunt examinari teſtes in cauſa, de qua adhuc non eſt controuerſia; & ante litem in negotio cõteſtatum, dum dubitatur de morte, vel longa abſentia teſtium, qui erunt neceſſarij in mouenda

aliquando poſteà lite, vocant, examinationem de futuro, quæ abſque regiis codicillis fieri non poteſt à iudice Gallica conſuetudine, quamuis iure Pontificio & ciuili poſsit ſine illis, ne probationes pereant. ca. quoniam, 5. vt lite non conteſtata non proced. &c. Clem. ſignificauit, de teſti. Paulus in l. in lege Aquilia, ad leg. Aquil. Innocẽtius 3. tamen in d. c. quoniam frequenter, conſtituit, vt qui huiuſmodi examinationem fieri deſiderauerit, denũciare teneatur aduerſario, vel illum vocare intra annum ad huiuſmodi examinationem faciẽdam, quòd ſi non cõuenerit intra annum, ex quo conueniri poterit, vel ſaltem receptionem huiuſmodi teſtium ei non denunciauerit, atteſtationes ſic receptæ non valeant; ne fortè quis hoc procuret in fraudem, vt proceſſu temporis, exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſsint: & reiiciuntur quidem iſtæ atteſtationes tunc, ne proſint ei qui ita fraudulenter extorſerit: proderunt tamen aduerſario, ſi is velit, qui dolum non adhibuit, c. non ſanè, 14. q. 5. videntur enim factæ pro vtraque parte.

9 Non eſt prætereundum, quòd in Gallia literę hæ impetratę examinationis teſtium, ad futuram rei memoriam, & ne probationes pereant, inciuiles & ſine effectu aliquando in aliquibus dicuntur: vt primùm in materia beneficiali, ante momẽtaneam poſſeſsionem, ſeu fiduciariam poſſeſsionem, quam vocant recredentiam, quæ expeditur tantùm viſis titulis contendentium de beneficio per conſtitutionem ſeruatam: Carol. 7. arti. 83. dehinc ſecundò in materia criminali, in qua conſtitutio Franciſci 1. publicata anno 1539. prohibet accuſato, antequam tempus cõſtitutione determinatum aduenerit, poſtulare examinari teſtes abſuturos, vel valetudinarios. Ratio eſt, quia abſurdum ſequeretur, vt quis ante accuſationem innocentiam probet, contra ordinem iudiciorum.

10 Conceduntur quoque à principe literæ vel reſcripta reſtitutionis ad facultatem appellandi, ſi quis non appellauerit intra tempus conceſſum ad appellandum, vel illicò, l. & ſi ſine dolo malo, 8. §. item ſi non prouocauit, de minor. 25. annor. Pand.

11 Dat & reſtitutionem contra elapſam facultatem agendi contra eremodicium, vel peremptionem inſtantiæ, ſi ſe doceat aliquis ob iuſtam cauſam abfuiſſe. dict. l. & ſi ſine dolo malo, §. fin.

12 Impetrantur & à principe literę ſeu reſcripta in executione ſententiæ facienda alibi quàm vbi lata eſt, nam iubet princeps, vt iudex alterius prouinciæ parere cogat iudicatis in alia iuriſdictione, vt l. à diuo Pio, 15. §. 1. ibi, *Si hoc iuſsi fuerint*, de re iudic. li. 42. P. titul. 1. vocant literas has Galli, *Pareatis*: alioquin enim iudex, qui pronunciauit, non poteſt alibi iubere exequi, quàm in eo loco qui ad curam eius pertinet, l. cùm onus, 12. §. pen. de reb. author. iud. poſsiden. lib. 42. Pand titul. 5. l. fin. de iuriſd. omn. iud. Pand. par enim parem magiſtratum cogere non poteſt exequi ſuam ſentẽtiam, l. ille à quo, §. tempeſtiuum, ad Senatuſc. Trebell. l. nam magiſtratus, de recept. arbitr. ſolent tamen magiſtratus ſine dicto reſcripto ſuperioris, rogare per literas iudices alios in quorum territorio exequi oportet ſuas ſententias, vt permittant exequi, & auxilium dent ſuis executoribus, pollicentes ſimile officium, ſi quando contingat eoſdem ope illorum in ſimili cauſa egere. Vocant has literas iudicum *Requiſitorias*: Iuſtinia. Nouel. 134. ca. 5. verſ. *Si verò cognoſcatur*, vocat *δημοσίαν ἐπιστολὴν*, earúmque literarum vſus cõmunis in euocandis teſtibus alterius prouinciæ, l. 3. §. fin. de teſtib. Pãd. in eorum depoſitione tranſmittenda. l. 7. quemadmodum teſtam. aperian. P. Formula huius requiſitionis videtur apud Iuonem Carnotẽſem, Epiſtola 141. dum monet Fulconem Decanum Eccleſiæ Pariſienſis, vt vitet à ſe excommunicatos, nec abſoluat. *Moneo* (inquit) *itaque vt de cætero quam à nobis iuſtitiam in neceſsitate veſtra vobis fieri velletis, eandem nobis in noſtra neceſsitate faciatis; ne ſi vos negligentes inuenimus in noſtris, & nos ſimiles inueniamur in veſtris.*

De mixtis reſcriptis quædam.
Cap. XXXVIII.

Argumentum.

1 Reſcripta mixta ratione poteſtatis concedentis.
2 Iuſtitij litera.
3 De aliis reſcriptis mixtis ex forma iuſtitia & gratia.
4 De reſcripto ſalui conductus.
5 De reſcripto donationis officiorum vel magiſtratuum.

1 REſcripta mixta, cùm dici poſsint ratione poteſtatis concedentis, quæ communis eſſe poteſt principi ſpiritali ſeu Eccleſiaſtico & laico, varia exempla recipiunt, prout plura ſunt quæ communia ſunt vtrique poteſtati: indicaſſe tamen ſummariè aliqua ſufficiet, quale reſcriptum legitimationis, in ca. per venerabilem, qui filij ſint legitimi reſtitutionis natalium, vt ſuprà docuimus, reſcripta venialia, rehabilitationis, reſtitutionum nobilitationis, nundinarum quoque priuilegium, vt l. 1. de nund. Pand.

2 Literæ iuſtitij, vocant Galli *Lettres d'Eſtat*, ex quibus ob quãdam legitimam cauſam, iudicium ſuſpenditur, ſeu lis ſiſtitur ad tempus: poteſt enim vterque princeps ſuæ poteſtatis rebus & perſonis hanc reſcriptionem concedere. De ſummo Pontifice exemplum in c. Odoardus, de ſolutio. dum ſuſpenditur iudicium coactionis ſolutionis inopis clerici, propter inopiam, & in c. olim vobis, de reſtit. ſpolia. illud ipſum reſcriptum moratorium ſolutionis & actionis, dari à principe laico, conſtat ex l. 2. de prec. Imperat. offeren. C. in l. 8. de precib. Imperat. offer.

3 Occurrunt alia forma reſcripta mixta ex gratia & iuſtitia, & ferè nullum eſt reſcriptum, quod aliquid

aliquid iſtius commixtionis nō habeat: cuius generis ſunt reſcripta ſi neutri, ſi nulli; quia in quantum S. Pontif. mandat Epiſcopo vt conferat, vel in eo in quo ipſe ſummus Pontifex conferr, reſcriptum gratię cenſetur; in quantum verò neceſſaria eſt cognitio, num alter, vel nullus ius habeat in beneficio, reſcriptum ad iuſtitiam pertinet.

4 Reſcriptum conceſſum à laico principe etiam, quòd fides publica, vel ſaluus conductus dicitur, tale eſt etiam, quo permittitur quibuſdam ex hoſtibus, mercatoribus, aut aliis alienigenis, legatis hoſtium, tutò cōuerſari, & ſine læſione inter ſubditos concedentis; gratia in eo, quòd permittatur eis ingreſſus, & negotiatio; iuſtitia verò, ex cauſa aliqua iuſta concedendi pendet, vt ſi quidam ex hoſtibus veniant tractaturi de redemptione captiuorum, de pace, vel quia legati iure gentium ſint inuiolabiles. l. fin. de legation. lib. 50. P. titu. 7. l. ſanctum eſt, 8. de rer. diuiſio. Pand. l. lege Iulia, de vi publica, 7. ad leg. Iul. de vi publ. lib. 48. Pand. titul. 6. *Sancta ſunt* (inquit Varro 3. de lingua Latina) *corpora legatorum*. Cicero 1. in Verrem. Vide de iſtis literis Papum 3. tomo Notario. lib. 8.

5 Ex gratia & iuſtitia inſuper & reſcriptum cōpoſitum donationis officiorum, iuſtitia qua debentur dignis tantum qui ſciant, velint, & poſſint quæ ſunt muneris eorum exercere, neque pretio nummario dari debent, cùm ſufficientia non poſſit æſtimari, l. 1. §. proinde, de variis & extraordinar. cognit. Et inde quibus poteſtas publica vel iuriſdictio conceditur, ij dicuntur ſuo beneficio habere, l. more maiorum, de iuriſd. omnium iudic. quo fit vt qui ambit honorē qui ſibi debetur, eo indignus efficiatur: ca. ſicuti is qui, 1. q. 6. At gratia in conceſſione principis verſatur, quòd aliquē inter alios dignos elegerit, & cæteris prǣpoſuerit, ita deſiderare in prouincia officium, vel adminiſtrationem Reipublicæ, niſi vltranea voluntate principum, ſacrilegium dicitur, l. fin. C. de crimi. ſacrileg. ita reſcriptum & vocatio ad officia, ad principem pertinet, & quia magiſtratus creare & concedere ad principis quoque authoritatem refertur, in l. 1. ad leg. Iul. de ambi. Pand. Sequitur autem ex eo, quod diximus, creationem officiariorum & magiſtratuum partim quoque conſiſtere in merito vocati, quòd princeps ſine cauſa adimere non poteſt conceſſum magiſtratum, vel officiū, ne ſibi, quòd malè elegerit, vel electo iniuria irrogetur: exceptis tribus caſibus, in quibus priuationi locus eſt, nempe mortis, renunciationis, & delicti eius cui conceſſum eſt, extra quos perpetuò delatus ſemel honor à principe, perſeuerare debet. l. iuriſperitos, de excuſationib. tutor. potiſsimùm hodiè in magiſtratibus perpetuis, neque obeſt clauſula quæ ſolet apponi in literis officialium, qua princeps ait, *Vt tandiu prouiſus poſsit officio eo vti, quandiu principi placuerit*. Nam tandiu principi placere debet, & placere intelligitur, quandiu viro bono placere poteſt, vt ait l. Thais ancilla, 41. §. ſorore, ad Senatuſconſ. Trebellia. P. neque etiam inter principes, maximè in Gallia, principū hæ conceſſiones expirant morte concedentium, quamquam poſt mortem principis, petuntur cōfirmationes officiorum à ſucceſſore, niſi remittantur initio principatus, propter dubium quod poſſet oriri ex clauſula ſimili quæ in beneficiorum conceſſione aliquando ponitur in reſcripto gratiæ à ſummo Pōtifice, iuxta c. ſi gratioſè, 5. de reſcrip. in Sex.

De forma reſcriptorū Apoſtolicorum ſeu ſummi Pontificis, & primùm de ſignatura. Cap. xxxix.

Argumentum.

1 *Continuatio ad ſuperiora.*
2 *Supplicationis oblatæ ſummo Pontifici conſideratio habenda.*
3 *Quid ſignatura ſeu libellus aut ſupplicatio.*
4 *Supplicationis quinque partes.*
5 *De corpore ſignaturæ, & quid contineat, quidve ibi exprimatur.*
6 *De expreſſione veteris beneficij in impetratione eius.*
7 *Exprimendus ſtatus litis ſuper beneficio impetrando.*
8 *Exprimendum & num beneficium impetrandum ſit reſeruandum.*
9 *Exprimi debent in ſumma precibus quæ ad negotium pertinere poſſunt.*

1 HActenus in ſuperioribus tractatum fuit de finitione, diuiſione, ſeu ſpeciebus reſcriptorum, in quibus, & continuo tenore dictū, à quibus, & de quibus, pro natura cuiuſque negotij expediantur: de cauſis eorumq; finibus videamus nunc pauca, quæ generalem ad formam reſcriptorum pertinere poſſunt, vltra ea quæ ſingularibus reſcriptis propria eſſe annotauimus. Et primùm de forma ſupplicationis, quā vocant ſignaturam, & in Curia principis laici vocatur, *Placet*, poſtea de reſcripto integro poſt ſupplicationem completo, quod vocant Bullam.

2 Supplicationis ſeu libelli oblati ſummo Pōtifici cauſa neceſſariam habet obſeruationem cum gratia ſum. Pontif. cùm gratia nō probetur communiter, niſi per literas, vt tractat Archidiaco. & Iohan. Andreas in procemio Sexti: quod & in reſcriptis aliorum principum videtur habere locum, l. 1. de manda. princi. lib. 1. C. titu. 15. l. 5. de iure fiſc. C. quanquam aliquando de circumſtantiis reſcriptorum, per teſtes fiat probatio, veluti de certa ſcientia principis, vt fusè tractat Rota deciſio. 332. incipien. *Licet Romana Curia*, in Nouis. Aegid. Bellamera deciſ. 746. facit textus in l. idē Vlpianus, §. fin. de excuſa. tutor. vide Iaſon. ad l. 3. quod quiſque iur. P.

3 Signatura, eſt libellus oblatus ſum. Pontifici, ſeu ſupplicatio cū reſponſione ſeu reſcripto ſuo iuxta poſito, vocāt Galli, *Requeſte appointee*, fit in papyro, nō in mēbrana, ſeu pargameno, vt vocāt, vt fit bulla, & innuit c. cū dilectus, §. nos igitur, de confirma. vti. vel inutil. & eſt veluti exemplar vnde bulla ſumitur, quæ extenſionem habet ſignaturæ

turæ,ex qua,veluti ex primis lineis, vt contractus in mundũ tranſcribitur, iuxta l.coutractus,de fide inſtrum.C.

4 In ſupplicatione ponunt Pragmatici quinque partes,primam dicunt corpus ſignaturæ;2.reſpõſionem,ſeu ſubſcriptionem;3.clauſulas nonobſtãtiarum:4.datam;5.ſignaturam Notariorum Cameræ Apoſtolicæ vel Cancellariæ. De ſingulis annotabimus præcipua.

5 Et primùm de corpore ſignaturæ.In corpore hoc,ſeu in eius parte, continetur ſubiectum vel narratio eius quod petitur,finis vel ſcopus ſupplicationis porrectæ ſummo Pontifici, cum expreſſione certa nominum,qualitatum,valoris beneficij,ſi de beneficio agatur,& aliorũ neceſſariorum ad firmitatem gratiæ principalis,vt requiſitio derogationum, non obſtantium,diſpẽſationis abſolutionis neceſſariarum. Cùm agitur de beneficiis impetrandis, exprimenda ibidem ſunt vera nomina impetrãtis,ſupplicantis,& vltimi pręcedẽtis poſſeſſoris beneficij,vt in aliis petitionibus,c.cùm adeo,de reſcrip.c.1.de libel.obla.l.1.de eden.C. facit lex libellnrum, de accuſatio. nomen, prænomen, cognomen, agnomen veram conſtituunt hominis cognitionem. l.1.de mutatio.nomi. C. Plenior illa fit per qualitatẽ expreſſam, ſi impetrans ſit clericus regularis,ſecularis, ca. porrecta, de confirma. vtil. vel inuti.presbyter,vel alterius dignitatis, quod exprimi debet verè, alioquin gratia corruit, d.c.cùm adeo,17.c.ad aures,17.de reſcriptis.ca. ex literis, de tranſactio.additur diœceſis impetrantis,& beneficij,eoque ſæpe pronior eſt ſummus Pontifex ad conferenda beneficia diœceſanis,quàm extraneis,c.neminem, 70.& ſuprà docuimus in ca. de natalium allophylorum reſtitutione,ca.30.num.10.Exprimenda deinceps omnia quæ morari poſſent gratię conceſſionem, alioquin omiſſio viriaret reſcriptum,Feli.ad ca.in noſtram, de reſcrip.tex.ca.ſuper literis,20. de reſcrip.l.1.ſi contra ius vel vtil.pub.C.li.1.titul.22. vt quod beneficium poſsidet, ſi aliquod, vel etiam exiguum,iam impetrans aliud poſsideat,c.ſi proponente,de reſcrip.ca.cùm teneamur,de præber. etiamſi ſit vicaria tantum perpetua, ca. poſtulaſti,de reſcript. quòd beneficium poſtulatum non ſit amplius dignitas in Eccleſia, ca.cùm acceſsiſſent,de conſtitut.ſi habeat priuilegium, ca. cùm ordinem,de reſcrip.ſi diſpenſatio,ca. ex tua,de filiis presbytero. quòd præbenda non vacat de facto, ca. cum noſtris, & ca.literis, de conceſsion. præbend.ſi alius ex mandato Papæ antè fuerit receptus,c.mandatum,cum 2.ſequentib. de reſcrip. nomen ſancti,ſub cuius titulo eſt beneficium, vel Eccleſia beneficij ædificata,gloſ.ad c.quamuis, in 1. de præbend. in Sext. modus quoque vacandi, ſi vacet per deuolutum, aut per mortem, aut per ceſsionẽ, aut per renunciationem,aut per incapacitatẽ,c.ſuſceptum,6.de reſcrip.in Sex.additur ita & petitio vt prouideatur,putà *per mortẽ vltimi talis N.poſſeſſoris, aut alterius cuiuſq; perſonæ, ſiue prædicto, ſiue alio modo vacet*,idq; fit ad maiorẽ cautionem.Rota deciſ.1.de reſcrip.in Nouis.& 52.de cõceſſ. præbẽd. in Antiq.gloſ.ad regulã Cãcella.62.

6 Exprimitur quoque beneficij poſtulati valor, per regulam Cancella.61.& Clem.1.& ibi gloſ.de præbend.& titulo de annatis, in pragma. ſanctio. idque introductum fuit propter annatas, & contributiones,quę ſumuntur à beneficiis impetratis excedentibus valorem triginta ducatorum. In Gallia tamen non habetur ratio regulę illius burſalis, & ſufficit in ſupplicatione beneficij dicere, cuius valor eſt 24.ducatorum auri,quamuis maioris fuerit valoris,nempe hoc modo, *Cuius*, ſcilicèt beneficij,*fructus*,&c.24.*ducatorum auri de Camera ſecundum ex.co.au.non excedunt*. neq; alium valorem exprimũt Galli,etiamſi beneficiũ valeat mille aureos. Extra Galliã verò ſtilus Curię Romanæ inualuit, vt in impetrationibus beneficiorũ exprimatur valor, vt dixi:adde Felinum & Barbatiã.ad c.ad aures, de reſcrip. propter ſolutionẽ, vt dixi,annatę.Hoc verò ordinauit Vrbanus ſextus in deciſio.Rotæ,292.*Licèt impetrãs*, in Nouis. & in regul. Cancell.61. Notat Rebuffus in commentariis ad Concordata, in præfationibus ad Rubricam de collationib.ferè in poſtremis verbis: *Ideò*,inquit,*cùm hæc Concordata ligent tam Papam quàm regẽ,& ſuos ſucceſſores, fortius & ſuos ſubditos. Quod intellige in his quæ fuerũt recepta; & quæ tangunt commodum Eccleſiæ Gallicanæ, gloſſa in c. 1. de treuga. & ideò quoad expreſſionẽ veri valoris, non fuerũt per regnicolas recepta,licèt ſtatutum fuerit in his Concordatis,in Rubri.de mandatis Apoſtolicis in fine, quòd verus valor exprimatur, alioquin gratiæ ſint ipſo iure nullæ,ſi à ſummo Põtifice emanauerint:quia regnicolæ, vt fulgura conſtitutiones burſales odio perſequuntur, & quãtum in ſe eſt,abiiciũt.* Hæc Rebuffus.Euitant etiam aliunde quàm ex Gallia impetrationes factæ manus officialiũ Curiæ Romanæ, & exactiones burſales ex ſummi Pontificis indulto,quando iubet expediri eas per Secretariam Apoſtolicam, quæ alioquin expedirentur per Cameram vel Cãcellariam.Solet autem hanc expeditionis viam ſum.Pont.concedere pro rebus familiarium ſuorum,affinium, & intimorum,pro principibus & eorum intimis familiaribus,vel pro aliis ex beneficio & gratia,vt ſcribit Octouianus Vveſtrius,lib.1.introductionis in aulæ Romanæ actiones,c. 7.

7 Exprimitur inſuper in ſupplicatione vt valeat,lis,ſi qua mota ſit,de beneficio impetrato, & ſtatus eius,ca.ſi hi contra, vt lite non conteſtat. in Sex. impetrantibus tamẽ beneficia in Gallia exiſtẽtia,ſufficit dicere,litem eſſe,& in reſcripto quoque reſpondetur,*Cuius litis ſtatum haberi volumus pro expreſſo*, ſi modò pendeat indeciſa & nondum finita.

8 Debet & exprimi in impetratione, ſi beneficiũ impetraodum ſit reſeruatum: alioquin enim gratia eſt nulla.Rota deciſ.30.in Antiq. & 22. in Antiq.c.cùm olim, vbi & id notatur, de re iudic.Frederic. de Senis in tracta.de permut.beneficio.q.4. ſiue reſeruatio ſit generalis, ſiue ſpecialis. Felinus ad ca.in noſtra,in 5.correllario.de reſcrip.vbi plura quamuis confusè coniicit.Quanquam motu proprio ſummus Pontifex gratiam eius beneficij feciſſet,tacita reſeruatione in ea quodque accidit,

non

non ex defectu poteſtatis ſum. Pont. poſſet enim, ſi vellet, ſed ex defectu voluntatis, & intentionis, quam non ſupplet, vel non exprimit illa clauſula. Iohan. Andreas & alij, ad ca. ſi motu proprio, de præbē. in Sex. nec credendum eſt ſum. Pontif. contra reſeruationem à ſe factam, voluiſſe prouidere, aut contra ordinationem ſuam, Clem. cum olim, de re iudica. ponitur itaque clauſula in impetrationibus, *Etſi ſpecialiter, vel generaliter fuerint beneficia reſeruata*, de cuius effectu agit Geminian. conſilio 12. Et ſi plures eſſent reſeruationes, de omnibus facienda eſſet mentio in impetratione. Caſsio. decis. 9. num. 5. incip. *ſtante familiaritate*, de præben. niſi reſeruatio eſſet notoria & generalis, non enim tunc ſum. Pontifici facienda eſſet mentio, vt ſcribit Rebuffus in praxi, & in forma ſignaturæ, verſi. *ſpecialiter vel generaliter*, num. 10. & in forma prouiſionis, verſi. *dummodò*, num. 10. rurſum ait reſeruationis mētionem non eſſe faciendam per Papam ſucceſſorem, conferētem dignitatem maiorem, quæ vacauit ſede vacante, quia non niſi in certis caſibus regulariter mētio fieri debet. Caſsia. 12. unci. *Plures coram*, nu. 6. de præbend.

9 Deinde precibus exprimi debent, quæ ad negotiū pertinere poſſunt: nam iuxta preces ſupplicationis reſcripta concedentur, quæ & ad ſupplicationē referuntur, vt & liquet ex formulis reſcriptorum Cæſarum Seueri & Antonini in l. 2. de inſtitutio. & ſubſtitutio. *Cùm ex his*, inquiunt, *precibus quæ libello complexa es, declaretur, &c.* ſic & in l. 3. C. de duob. reis, *exprimere debueras tuis precibus*. & in l. 18. de probat. C. *cum precibus tuis ſignifices*. & l. 15. de probat. C. *litem te redemiſſe contra bonos mores, precibus manifeſte profeſſus es*. facit l. precibus, C. de impuber. cum ſimilib.

De reſponſione vel reſcriptione, ſeu (vt dicunt Galli) appuntamento ſupplicationis, ſeu de ſecunda parte eius. Cap. XL.

Argumentum.

1 *Referendarij partes in ſignatura vel ſupplicatione.*
2 *Referendarij qui, & eorum poteſtas.*
3 *Reſpondet ſummus Pontifex ſupplicationi: & de formulis per fiat, conceſſum, &c. vt & num. 4.*
5 *De quæſtione ſubſcribente reſponſa principis, & ibi de Quæſtore ſeu Cancellario.*
6 *De efficacia verbi fiat, & conceſſum.*
7 *Ad quæ referatur reſponſio per fiat, vel conceſſum.*
8 *De reſponſione per duplex fiat, fiat.*
9 *De formulis ſubſcribendi fiat, fiat in forma, audiat ſummariè.*
10 *De reſponſione per placet.*
11 *De ſubſcriptione placet domino noſtro Papæ.*
12 *De more Imperatorum reſcribendi ad libellos ſupplicum.*

1 POſtquam ſupplicatio cōpoſita & cōpleta ſuis & neceſſariis erit partibus, ad obtinendam petitionē, ea datur ſeu præſentatur vni ex referendariis ſummi Pontificis, qui eam legit, & conſiderat, & capita eius pręcipua, & ſubſtantialia digna obſeruatione, & examinatione, notat linea ducta, deinde nomen ſuum capiti ſignaturæ inſcribit: ſummus enim Pontif. pro cōmodiore ſupplicum expeditione, duo conſtituit auditoria, in quorum vno, ea quæ gratiam; in altero, quæ iuſtitiam concernunt, poſtulantur: vnde diuerſo nomine prodeunt ſignaturę gratiæ, & iuſtitiæ: in vtroque auditorio ſignaturæ viros quoſdam iuris peritos, quos referendarios vocamus gratiæ, vel iuſtitiæ. Horum munus eſt, in ſua ſpecie ſupplicum poſtulata videre. Et ſi poſtulatą ſint de his quæ ſolent petentibus concedi, ſolent nomen ſuum in capite apponere, quo ſolent Pontifici vel Cardinali ſignatori, rem eſſe concedendam ſignificare: quòd ſi ſupplex poſtulet quod alteri poſſit præiudicium afferre, non ſolent aliquid ſine partis vocatione concedere.

2 Referendarij à relatione dicti, quorum munus referre deſideria ſupplicantium ad principem, & inferre iudicibus ſacram iuſsionem, & nihil vltra in negotio agere, §. fin. Nou. 124. vt litigātes iurēt in exordio lit. & Nouel. 113. & l. 2. in Epigraphe. de officio eius qui vicem alicuius iudicis vel præſidis obtinet. li. 1. C. ti. 51. Annon. lib. 4. ca. 41. Procop. de bello Perſi. Fuerūt iſti ſupplicationū relatores referendariorum nomine dicti aliquo tempore, & in numerum reducti in Aula Imperatoris, tempore Iuſtiniani: vt liquet ex eius Nouella 10. de referendariis ſacri palatij. Videndus Iulia. Anteceſſor in epitome Nouella. cōſti. 16. In Curia Rōmana ſummi Pontificis quoque, hoc nomen retinuerunt & in ordinem redacti per Alexandrum 6. vt tradit Gomeſ. in compendio vtriuſque ſignaturæ, vbi multa notat de referendariis, & eorum munere, de vtraque ſignatura & reſcribendi formula: in Curiis principū magiſtri libellorum ſupplicum, dicuntur nunc, vt & olim quoque referendarij principis dicebantur aliquando à libellis, vt in l. reſcriptum, de diſtract. pigno. ſic Lāprydius in Alexandro, refert Alexandrum pomeridianis horis ſubſcriptioni & lectioni ſemper dediſſe operam, ita vt, ab epiſtolis, à libellis, à memoria, ſemper aſsiſterent.

3 Poſtquam referēdariis ſupplicatio data fuerit, reſponſio vel reſcriptio fit, vel à Papa, vel à delegato Cardinale, vel referēdario, aut à magno Pœnitentiario; reſpōdet ſummus Pontifex ſupplicationibus conferēdi, cōfirmandi, iuſtitiæ pro obtinenda cōmiſsione. Porrò quando agitur de ſupplicatione conferendi, ſi cauſa eſt ordinaria, ſummus Pontif. reſpondet, per ſimplex *fiat*, N. vel alia litera appoſita, quę ſit prima nominis ſummi Pōtificis, vt ſcribit Octouia. Vveſtrius lib. 1. introductio. in aulæ Roma. actiones, c. 3. aut per *fiat motu proprio* N. aut *fiat vt petitur* N. aut *fiat fiat* N. Quod ſi in ſupplicatione agatur de cauſa confirmādi, quæ reſpiciat reformationē, reſpōdet ſum. Pontif.

Pōt.duobus modis, *videat Camera*, aut, *videat protector*. At ſi ſupplicatio verſetur circa formā iuſtitiæ & cōmiſsionis, ſolet ſummus Pontifex etiam duobus modis reſpondere, per *placet* & per *fiat*: atque iſtæ reſponſiones fiunt & ſignantur per ſummum Pontificem. Quando verò per delegatum fit ſupplicationi reſponſio, putà per Cardinalem, vel Prælatum delegatum, vel referendarium, qui magiſter libellorum eſt, ea reſponſio non poſſet fieri per *fiat*, vel *placet*, ſed per *conceſſum N.* idque quatuor formulis, primùm per *conceſſum* N. ſimpliciter. 2. per *conceſſum vt petitur*. 3. per *conceſſum in forma* N. quando præſens Papa non eſt, & ita in conſiſtorio decretum, addit his Cardinalis vel delegatus nomen ſuum hoc modo, *Conceſſum Nicolaus Cardinalis*, & ſic in aliis. 4. fit per *conceſſum in præſentia D. N. P. N. Cardinalis*, id eſt, in pręſentia domini noſtri Papæ, atque ſignatur reſpōſio per delegatum, vel per Cardinalem, vt ait Vveſtrius vbi ſuprà. Signat & Vicecancellarius prouiſiones gratioſas in caſibus illi per regulas Cancellariæ conceſsis, vſque ad certā æſtimationē; item reformationes, ſubrogationes, & alia, de quibus Ludouic. Roma. conſil. 379. Gomeſ. in cōpendio vtriuſque ſignaturæ per ſimplex conceſſum.

4 Quod ſi reſponſio ſignaturæ fiat pēr magnum Pœnitētiarium, ea ſignatur manu eius, & fit duobus modis. Primùm, per verbum *conceſſum* ſimpliciter: item 2. & per verbum *fiat*, ſed non ſimpliciter: ſed addito alio, vt *fiat in forma*, vel, *fiat de ſpeciali*, vel, *fiat de expreſſo*, quæ explicat Gomeſius tracta. de officio ſacræ pœnitentiarię, & Octouia. Vveſtrius libr. 1. introduction. in aulæ Roman. actio. ca. 2. vbi & notat per expreſsionem prædictorum, Pœnitentiarium indicare taxatoribus, & poſtulanti criminis grauitatem. Quemadmodum autem per Pœnitentiarium formula reſcripti variatur, ita per officiales alterantur ſolutiones taxæ: ita vbi Pœnitētiarius ſupplicis libellum ſignauerit, deinde diplomate ſub nomine ipſius ſuper eo facto, ſigillo illius expeditur. Et quia plerumque non abſolutè reſcribit, conſtituta de aliqua ſupplicis aſſertione, dat ſuo reſcripto indices, qui cauſa cognita, actum abſoluat, & vices ſuas in hoc ſubdelegat. Cardinalis legatus in prouincia ſibi delegata, in qua ſummum Pontificem refert, poteſt ſignaturas gratiæ *per fiat* ſimplex ſignare; & eas quæ ſunt iuſtitiæ per *placet*. gloſ. ad ca. quę de cauſa, 2. q. 5. Panor. ad c. mandata, de præſumptio.

5 Subſcribere reſponſiones etiam reſcriptorum principum, ſolebat ſacer Quæſtor, ſecundum conſtitution. Nouellæ 114. vt diuinæ iuſsiones ſubſcriptionem habeāt glorioſiſsimi Quæſtoris. Authen. glorioſiſsimi, de diuerſis reſcrip. Eius autem ſubſcriptionis hæc erat formula, N. *Quæſtor legi*. vt in conſtitutione Nouellæ Iuſtinian. de filiis liberorum. Hic Quæſtor Cancellarius dicitur in Gallia. Quemadmodum autem in conſiſtoriis ſummi Pontificis oblatę ſupplicationes, & relatæ per referendarios excutiuntur, deliberatione adhibita & conſultatione, & idipſum in Cancellaria: ſic apud principes, interdum illis præſentibus, interdum abſentibus, in conſiſtorio illorum ſupplicationes agitantur & perpendũtur, relatæ per magiſtros libellorum, & in Cancellariis regni aliis per referendarios, & poſteà ſignantur vel à Cancellario in præſentia principis, vel ab ipſo principe, vel ab alio à ſecretis ſeu Secretario: & in Cancellaria quoque magna præſente Cancellario, & in aliis regni Galliarum, præſentibus referēdariis, ſignātur ab vno ex Secretariis regis, & à referendario antequam ſigillo regio literæ Cancellariæ ſeu reſcripta ſigillētur. Iſtæ ſunt formulę reſpondendi ſummi Pōtificis, & aliorum poteſtatem ſtatuendi in literis habentium, quarum differentiam ex vi & ſignificatione verborum, & ſtilo Curiæ paucis explicabimus: & primùm emphaſim reſponſionis per *fiat*.

6 Verbum *fiat*, tantæ virtutis & efficaciæ habetur, vt ſtatim ac pronũciatum, ſcriptum, & ſignatum eſt, producat intentionem, beneplacitum & voluntatem pronunciantis ſine alia expeditione bullarum, literarúmve patētium, aut ſigilli, & acquiratur ius ſupplicanti, qui ſi ita obtinuerit prouiſionem beneficij, ab eo tempore cenſetur titularius beneficij, aduerſus omnes qui obtinuerint de eodem prouiſionem poſteriorem, etſi ante eum nacti fuerint beneficij poſſeſsionē. Gomeſ. in cōpen. vtriuſque ſignaturæ gratiæ & iuſtitiæ, q. 16. Calderin. in Indice, ad verbum, *fiat*. Bald. ad l. cùm apud, de comm. ſeruo. manumiſſ. & ad l. humanum, in fin. C. de legib. quod pertinet ad explicationem quoque ca. ſi à ſede, de præbend. in Sext. quando concurrunt duo impetrantes eiuſdem beneficij ſub eadem data, nec conſtat de prioritate, vt præferatur is qui habet *fiat*, ei qui habet *cōceſſum*, vt iudicatum Romæ refert Caſsiodo. titulo de pręben. quęſt. 14. addit tamen, ſiquis habet reſponſionem, *conceſſum eſt proprio motu*, quòd motus proprius dat ius prius ei qui ita impetrauit, & adeptus prior poſſeſsionem, & in eo caſu præfertur impetranti per *fiat*. Felin. ad ca. cauſam, de reſcrip. Staphilæus tracta. de vi & effectu clauſular. *Habet enim*, inquit, *hæc clauſula motus proprij, diſpenſationem tacitam irregularitatis, & illegitimorum natalium, quemadmodum & clauſula ex certa ſcientia*. facit l. quidam conſulebant, 57. de re iudica. P. dummodò illi defectus fuerint expreſsi, non aliter. ca. non poteſt, de præbend. in Sext. gloſ. ad Clement. ſi Romani, eo. tit. Panor. ad ca. quia circa, de conſanguinita. Explicant tamen interpretes per verbum *fiat*, perfici gratiam, quando agitur de literis gratiæ, nō etiam in literis iuſtitię, quibus *fiat*, habet ſuſpenſam executionem: ratio, quia imitatur reſponſio naturam reſcripti cui adiicitur, in qua expectanda eſt nouo cauſæ. Corneus conſi. 119. 2. lib. conſilio. & conſilio 48. lib. 3. Decius conſil. 33. incip. *Viſo puncto*. Multò magis perficitur gratia per geminationem *fiat, fiat*, vt ait Calderin. ſuper ca. quiſquis, de electio. in Sext. Felinus in ca. Rodulphus, num 26. de reſcrip. per ca. qui bona, § ſicut, 17. q. 1. quæ & habent locum in reſponſionibus factis ab aliis principibus laicis, ſicque permiſſa alienatio feudi à princi-

à principe hoc modo, *valet irreuocabiliter*: & ita iudicatum in Senatu Mediolanenſi refert Matthæus de Afflictis, deciſi. 253. videtur expreſsè cõſentire Vlpia. in l. 2. §. deinde ait Prætor, ne quid in loco pub. lib. 43. Pand. titul. 8. attamen ignorandum non erit, effectum verbi *fiat*, metiendum ſecundum poteſtatẽ eius qui pronuntiat: & proinde potentior eſt reſponſio verbi *fiat*, & *conceſſum*, in ſummo Pontifice, quàm in legato eius. Quare qui habet gratiam à ſummo Pontifice per *fiat*, præfertur habenti per *fiat*, ſub eadem data à delegato, vt reſponſione conceſſum eſt, quemadmodum dum concurrunt prouiſi ſub eadem data, de eodem beneficio ab Epiſcopo, & eius vicario; præfertur prouiſus ab Epiſcopo. teſte Caſsiodoro titul. de præbend. q. 14. num. 2.

7 Cæterùm reſponſio ſimplex per *fiat*, refertur tantùm ad ea quæ ſupplicationis ſunt, & gratiam ordinariam reſpiciunt, nõ autem ſi quid extraordinarij inſit; veluti ſi defectus ſupplendi quidam ſint, ſi releuandus ſit impetrans à vitio litigij, vel ſi ſit habilitatio facienda ad quoſdam alios actus: quia illa, nõ obſtante verbo *fiat*, remanent ſine reſponſione. At per *fiat vt petitur*, omnibus partibus gratiæ ordinariæ & extraordinariæ ſufficiẽter reſponſum cenſetur: quamuis prædicti defectus, & alia, quæ obſtare poſſent, in genera tantùm exprimantur: vt habetur in regula Innocentij 3. ordine 39. & Pauli 3. ordine 45. vbi & dicitur ſimplex *fiat*, vel ſimplex *conceſſum*, nõ operari ad generalẽ expreſsionem. Notat inſuper Hoſtienſis ad ca. 1. de tranſlatio. Epiſc. & gloſſ. ad prædictas regulas Cancellariæ, per reſponſionem ſimplicem verbi, *fiat*, aut *conceſſum*, contineri quidem ſupplementum defectuum procedentium à ſolemnitate iuris: non autem procedentium à perſonis, vt irregularitatis, illegitimationis, & ſimilium: multò magis nunquam eorum quæ procedunt à iure naturali; nec raptus, nec eaſus matrimonij, vbi defectus conſenſus inuenitur. Ratus tamen Calderinus ad ca. quamuis, de electione, leuari poſſe bullam ſuper ſignatura reſponſa *per fiat* ſimplex, in qua inſeri poſsint clauſulæ ſufficientes, perinde ac ſi dictum fuiſſet, *fiat vt petitur*, atq; ait verbũ *petitur*, ſubintelligi debere. Idem aſſerit gloſſa ſuper regul. Cãcel. 60. & pro hac ſententia facere videtur l. ſi defẽſor, 10. §. q interrogatus, de interrog. actio. §. præterea, de inutilib. ſtipula. at hoc dubitatum à pluribus, qui exiſtimarunt plenius reſpõſum, per *fiat vt petitur*, quàm per ſimplex *fiat*, vt illa verba, *vt petitur*, referantur ad ſingula, argum. l. aſſertio, 77. de hære. inſtituẽ. l. ſi ita ſcripſero, 38. de condition. & demonſtra. proinde in ſignaturis gratiæ extraordinariæ ad ſecuritatem, ſeu maiorem certitudinem ponitur *fiat vt petitur*.

8 Quòd autem diximus per duplex *fiat, fiat*, expediri reſponſionem, ſic intellige quòd geminatur *fiat*, non in vno loco, ſed in duobus. Primum enim *fiat*, ſubſcribitur ſupplicationi, inter ſupplicationem & ſequentes clauſulas, & partem conceſsionis, vt notat gloſſa ad regulam Cancellariæ 62. ſecundum verò *fiat*, ponitur in margine conceſsionis, & diſpoſitionis clauſularũ, quando generalis reſeruatio conceditur, vt ait eadẽ gloſ. quod & obſeruatur quando duplex *cõceſſum*, apponitur. Hæc geminatio voluntatis, vt geminatio mandati non patitur contradictionem: habétque vim ſecundę iuſsionis, ita vis fortior geminato verbo *fiat*, & *conceſſum*. facit §. & hæc verò, vt nulli iudic. liceat haber. loci ſeruator. in Nouell. & Bald. in l. nec dãnoſa, de preci. Imperat. offeren. C.

9 Subſcribit interdum ſummus Pontifex *fiat in forma*, quando materia, qua de ſupplicatur, exigit in reſcripto certã & definitam formam; vt ſi hodie expediantur prouiſiones beneficiorum ex concilij Tridentini præſcripto in *forma dignũ*, vel in forma e. eũm ſecundum Apoſtolum, de præb. & c. poſtulaſti, 27. de reſcript. In commiſsionibus quoque interdum reſponſio ponitur, *audiat ſummariè*, & nota deciſio. Rotæ 378. inci. *Nota quod ſi petatur.* in Antiq. Quòd ſi petatur cõmitti cauſa cum poteſtate procedendi ſummariè, ſimpliciter, & de plano, facti veritate inſpecta, terminis ſeu dilationibus non ſeruatis & abbreuiatis, ſi ſignetur, *audiat ſummariè*, &c. & nihil ſit in commiſsione cancellatum, omnia petita cenſeantur eſſe cõmiſſa. per c. olim, de reſcrip. & in deciſ. 461. in Antiq. Reſoluitur, quòd quãdo committitur auditoribus, vt ſola rei veritate inſpecta procedant, auditores poſsint abbreuiare terminos de ſtilo Palatij introductos: alioquin verba eſſent inutilia, cùm & poſsint in cauſis beneficialibus, matrimonialibus, & ſimilibus, ſine clauſula illa ſummariè procedere; Clem. ſæpe, de verbor. ſignif. ſi tamen reſpõdeatur prædictæ petitioni tantum, *audiat talis, & iuſtitiam faciat*, non cenſetur data poteſtas auditori procedendi ſummariè & de plano, quia non videtur id commiſſum, imò potius negatum, & neglectum, & ſi Papa id voluiſſet, expreſſiſſet vtique. ca. ad audientiam, de decimis, & ita reſoluit Rota deciſ. 379. *Nota quod ſi in commiſsione*, in Antiq. facit deciſ. Bellameræ 394. & 276. ſi tamen dictum, *audiat talis & procedat ſummariè*, poterit ſummarie cognoſcere, Rota probat deci. 358. *ſi commiſsione*, in Nouis. Iaſ. in l. 2. de diuerſ. reſcr. Feli. ad ca. cum noſtris, de reſcr. Reſpondet & ſummus Pontifex ad ſupplicationes pro reformatione Cameræ Apoſtolicæ *audiat*, vel *videat Camera*: pro religione, *Audiat*, vel *Videat auditor N. talis.* Quæ reſponſa ſunt iuſtitiæ, iuxta regulam Alexan. 6. quibus committitur cauſa cognoſcenda, & ex iure terminanda: & tũc non eſt opus ſubſcriptione ſummi Pontificis, ſed ſufficit ſi fiat in præſentia eius, & ſubſignetur à Cardinali delegato, vel à Vicecancellario. Sic Cæſares conſulti, adeundos iudices ſtatuebant reſcriptis, formulis ferè ſimilibus, *potes tu competentẽ iudicem adire*, l. 1. C. qui petant. tutor. vel, *aditus competens iudex cognoſcet*. l. 2. C. vbi de crim. agi opor. l. 5. §. idem diuus, de liber. agnoſc. vel ita, *P. P. vos audiet*, vt l. 5. C. de pignor. l. 1. ſi tutor vel curator falſ. alle. &c. vel, *apud præſidem prouinciæ cognoſcetur*. l. 11. C. de liberal. cauſ.

10 Reſponſio ſupplicationis relatæ per referendarium in conſilio & conſiſtorio, pro obtinenda commiſsione, ſi à ſummo Pontifice. per *Placet*,

ſi cõmiſſarij poſtulati,ſint curiæ apoſtolicæ: ſi verò extra Romam, & ad partes vt dicitur, vel ad loca petentium per *fiat.* vt habetur in dicta regula Cancellariæ Alexan.6. ſignat autem,vel ſubſcribit propria manu ſummus Pontifex illud *placet,* vel *fiat.* verbum porro *placet*, ad iuſtitiam pertinet,non ad æquitatem, vel arbitrium nudum & abſolutum: & placere cenſetur quod tantũ bono viro placere debet,l. Thais,41.§.βόλομαι de fideic. libertatib. Hinc placita curiarum, philoſophorum & principum eius generis eſſe cenſentur,quę ex matura conſultatione & concluſione placere debent.

11 Octouianus Vveſtrius adhuc refert li.1.introductionis in aulæ Romanæ actiones ca.3. formulas alias quibus ſolet Cardinalis qui ſignaturę iuſtitiæ præeſt, reſcribere:vt ſi ad iudices Romanæ curiæ reſcribat, *Placet domino noſtro Papæ* adiecto ſuo nomine *Bartholomæus Cardinalis Guidiccionus:* ſi ad iudices in prouinciis *Conceſsũ in præſentia domini noſtri Papæ Bartholomæus Cardin alis Guidiccionus.* Non tamen ſemper ſic ſimpliciter,ſed aliquando ſic,*Placet prout de iure.* &,*conceſſum prout de iure.* vel,*placet arbitrio iudicis*,vel, *conceſſum arbitrio iudicis.*

12 Reſcribebant & principes ſeu Imperatores ad libellos,vt conſtat ex l.fin.de offic.procur.Cęſar.P.l. 23. de vſufru. lega. Pand. l. 4.de appella. recipien.Pand. cum ſimilib. porrectis libellis vel à magiſtris libellorum,vt in l.12.de diſtractio. pui vel ab ipſis ſupplicantibus. Et in hoc laudat Augustum Sueton.in eius vita,c.53.quod promiſcuis ſalutationibus admitteret plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit,quòd ſic ſibi libellum porrigere dubitaret quaſi elephanto ſtipem. & c.45. ſcribit, eundem inter ſpectandum, epiſtolis libellisq́ue legendis ac reſcribendis,vacaſſe.Lamprydius verò notat in vita Commodi,Commodum in ſubſcribendo tardum & negligentem fuiſſe,ita vt libellis vna forma multis ſubſcriberet.

De 3.parte ſignaturæ dicta non obſtantiarum. Cap. XLI.

ARGVMENTVM.

1 *De non obſtantiis quæ apponuntur in tertia parte ſignaturæ.*
2 *Clauſula nõ obſtãte reſeruatione,non complectitur reſeruationes in corpore iuris clauſas.*
3 *Clauſula non obſtantibus priuilegiis non tollit ſtatuta vel conſuetudines Eccleſiarum.*
4 *De clauſulis additis in tertia parte ſignaturæ extra petitionem.*

1 IN tertia ſignaturæ parte Sum. Põtifex minutatim & diſtincte explicat, quod per compendioſum verbum *fiat* generaliter cõceſſerat. Atque primum dat abſolutionem impetranti, omnium excommunicationum, interdictorum & ſuſpenſionum,ad effectum gratiæ alioquin incapaci.ca. quęrenti,de officio ordinar.ſub qua tamen vt antea diximus,non continetur abſolutio aliorum grauiorum criminum. Dehinc non obſtãtię per impetrantem requiſitæ,habentur pro expreſsis in beneficiis incõpatibilibus,cuius clauſulæ extenſio fit in bullis ad duo,niſi alia expreſsio facta ſit: Atque ſi plura poſsideat,poſtremi beneficij prouiſio non valebit,ca.non poteſt, de præbend.in Sext.c. 2.de præben.per rationem,ca.quia in tantum, de præbend. neque clauſula derogationis ad pluralitatem beneficiorum,ad plura quàm duo extendetur, neque clauſula generalis derogatoria, diſpenſabit ad inhabilitatẽ,vt tradit Iohã. Andreas ad ca. cum adeo de reſcrip. minúſque diſpenſare dicitur in defectu natalium, minoriſve ætátis, in beneficiorum gratiis: ca.1. de filiis presby. nec derogat extrauagantibus Iohan. 22. vel regulis Cancellarię,niſi ſpecialis derogatio adiiciatur,vt notat Gomeſ.in proœmio ad regulas Cãcellariæ, quæſt. 5.& 6.Nicolaus Milius in ſuo repertorio,in verbo *priuilegio.* nec generalis clauſula,quod *non obſtantia habeatur pro expreſsis* tollet intruſionem ca.cum iamdudum, de præben. nec facta per cẽſuram expreſſam excommunicatio, vel interdictio, nec ſimonia in beneficio commiſſa.

2 Neque clauſula conceſsionis beneficij *non obſtante,etſi ſit generaliter vel ſpecialiter reſeruatum,* complectitur reſeruationem in corpore iuris concluſam,vt in ca.2.de præbend.in Sext.quia, vt ibi ait Dominicus,ſtilus curiæ eſt, vt de ea reſeruatione fiat ſpecialis mentio, tanquam quæ digna ſit ſpeciali nota digna. arg.l.item Labeonem, §. hoc edicto,de iniur.Pand.ideò,nec intelligitur de reſeruatis & vacantibus in curia Romana, ſine ſpeciali mentione, vt ſcribit Geminia.conſil. 12. ſimiliter non intelligeretur de reſeruationibus ſpecialibus ſuper certo beneficio pro certa perſona,quia per huiuſmodi clauſulas,Papa nunquã ius alteri quæſitum tollit. Iohannes Mona.ca. ſuper Extra. Bonifacij incipientem *dudum* ad verbum *redditus*, de præbend. in Sext. per ca. cum olim,de conſuetud.explicat Aegid.conſi.33.

3 Sed neque ſtatutum, priuilegium aut conſuetudo Eccleſiæ tolluntur per non obſtantias generales literarum Apoſtolicarum, quibus inſeritur clauſula generalis *non obſtantibus priuilegiis vel conſuetudinibus*, &c. niſi expreſſa mentio fiat de illis quibus derogatur.Rota deciſio. 632. *nota, quod ſtatutum*,& 633.*nota ſi aliquando*,in Antiq.adde notata ad ca.cum non deceat,ſuper verbo, *effectus*, de electio.in Sex. Lapus in ſingularibus in verbis *clauſula generalis.* Item nec illa clauſula generalis non obſtantiarum, tollit priuilegia inſerta in corpore iuris, Felin. in ca.nonnulli, de reſcrip.Barthol.ad extra.ad reprimendam, ad verba *non obſtantibus*, quomodo in crimin. læſæ maieſt. proce. ſit in Extrauagantibus iuris ciuil. Debet ideo præcedentibus nominatim adiici derogatio: adiiciẽda & nominatim derogatio iuri patronatus laici,vel Eccleſiaſticę perſonæ,& eorum præſentationi,quod dicitur fieri pro illa vice: non exigetur tamen illa derogatio patroni, in prouiſione

ſione beneficij patronati per reſignationem ſimplicem, vel ex cauſa permutationis, quia ſine præſentatione patroni reſignatio fieri poteſt. Et hoc quidem receptum ita ſine controuerſia eſt, quando reſignatio fit coram ſummo Pontifice. Dubitatum autem, ſi fiat corã Epiſcopo, eò quod quidam dixerint, Epiſcopum nõ poſſe admittere reſignationem ſimplicem, vel ex cauſa renunciationis beneficij patronatus, ſine conſenſu patroni, quia fieri ita poſſet aliquando, vt inimicus patroni, aut Eccleſiæ admitteretur. per ca. illud, de iure patrona. Alij autem dixerunt, non opus eſſe conſentire patronum, ſed ſufficere, eum fuiſſe vocatum & auditum, quamuis contradixerit, vt notat Panor. ad ca. cùm acceſsiſſent, de conſtitutio. At hodie nihilominus obſeruatur, vt Epiſcopus ſine aliquo conſenſu, aut ſine vocatione patroni, poſsit admittere omnes renunciationes, vt ſcribit Bellamera conſilio 6.

4 Adduntur & in tertia parte ſignaturæ ſeu ſupplicationis, interdum clauſulæ, quæ non ſunt cõprehenſæ petitione, aut corpore ſignaturę, ad perfectionem illius, adduntur ita, indulta, derogationes, diſpenſationes, priuilegia: & clauſulæ non obſtantiarum valoris, vacationis, litis pendentiæ. Fiunt & modificationes, ſeu temperamentum, & reformationes petitorum, ſicque adiicitur, *Vt committatur ordinario in forma dignum, & attento quòd cedens, vel reſignans eſt abſens, dummodò beneficium non ſit clauſtrale, aut cõuẽtuale.* & in incõpatibilibus beneficiis, *Dummodò alterum beneficium impetrãs dimittat intra ſex menſes.* aut, *Dummodò cedens in ſimilem commendam teneat.* & in cauſa matrimonij, *Dummodo rapta non fuerit.*

De quarta parte ſupplicationis, de data. CAP. XLII.

ARGVMENTVM.

1 *De data apponenda reſcripto.*
2 *Datæ tempus ſpectandum.*
3 *Subſcribuntur reſcripta ab Imperatoribus vt plerumque.*

1 POſtquam ſupplicatio fuerit recepta, & notata per referẽdariũ, & per eundem præſentata, ſeu relata Papæ & in ſua audientia, vt dicunt, vel conſiſtorio, aut Cardinali delegato, aut Vicecancellario, in præſentia vel abſentia ipſius S. Pontif. & poſtquam per vnum ex ſupradictis reſpõſio fuerit adiecta, & abſolutiones, diſpenſationes, releuamenta (vt dicũt) ſeu reſtitutiones, derogationes, conceſsiones, modificationes, appoſitæ, defertur ſignatura datario, vt ſua propria manu apponat hanc datam, *Datum Romæ apud ſanctum Petrum,* putà, 12. *kal. April. anno Pontificat.* 4. tamen propriam ſignaturam datarius nõ adiicit, verùm apponit diem temporis præſentationis eius factæ vni ex referendariis: ab eo enim die data inſeritur, non à die relationis, vel præſentationis datario factæ; quamobrem quando ex Gallia memoriales literæ mittuntur banchariis Romam, die quo curſores Romam venerint, oportet dare banchario memoriale illud. Cùm autẽ ſignatura iuxta memoriale expedita eſt, & delata ad datarium, ille eam cum ſuo memoriali confert, & ſi conformẽ inueniat, quod pertinet ad ſubiectum ſupplicationis, ſua manu eius diei quo recepit datam ſubſcribit poſt corpus ſignaturæ, ſeu poſt ſignaturam & conceſsionem, hoc modo: *Datum Romæ apud ſanctum Petrum* 1. *kalend. Aprilis.* vt in ca. fin. de reg. iur. in Sexto. vbi gloſ. ad verb. *Pontificatus,* notat plura, quando data ſub Pontificatu non fiat, putà ante coronationem, & conſecrationem.

2 Datæ tempus neceſſarium maximè in reſcriptis beneficiorum, vt in ca. penul. ca. ſi eo tẽpore, de reſcript. in Sext. c. eam te, c. conſtitutus, eod. tit. apud Gregor. exceptis quibuſdam caſibus, quibus, ex alia cauſa prior tempore eſt poſterior in iure, qui notantur à Rebuffo ad §. fin. de forma mandat. Apoſtolici, ad verbum, *datum,* in Concordat. ſic ſi canonicus exiſtens tempore quo datus eſt executor, quamuis ante executionem deſinat eſſe canonicus, non ideò deſinit eſſe executor, Rota deciſ. 122. *Nota quod vbi,* in Antiq. facit l. ſi ita, de auro & argen. lega. P. Archidia. ad c. ſtatutum, ſuper verbo *communicatur,* de reſcrip. in Sext. nec inſpiciemus datæ prælationem, ſi in ſecunda poſteriori expeditione derogatum fuerit expreſsè priori, cum clauſula, *Non obſtante quòd pro aliis reſcripſerimus.* Rota deciſ. 193. *Nota quòd vbi ſunt duo impetrantes,* in Antiq. Conſtantinus Cæſar. reiiciẽda reſcripta vt ſuſpecta de falſo ſine die & Cõſule ſanciuit l. 4. de diuer. reſcrip. C. facit l. 3. de accuſat. Pand. Videtur de ſubſtantia eius quod geſtum eſt, dici adiectio, vt accepta & data appareant. l. 1. §. editiones, de eden. C. ca. ex tenore, de teſtib. l. optimam, de contr. & com. ſtipul. ita in reſcriptis & indictio additur. vt c. inter dilectos, de fide inſtrum.

3 Subſcribuntur, vt plerumque, etiam ſupplicationum reſponſiones & reſcripta à principibus laicis: alioquin & fidem eis non adhibendam ſtatuerunt Diocletia. & Maximia. in l. 3. & Leo in l. ſacri afflatus, 6. de diuer. reſcrip. C. facit can. dicenti, 25. q. 2. multa tamen reſcripta in Codice Iuſtinia. ſine die & Cõſule, & diuus Auguſtinus etiam in collatione cõtra Donatiſtas ait, Donatiſtas Imperiales literas calumniari conatos, quòd ſine Cõſule fuiſſent recitatæ, ſed cognitorem interlocutum, euidentiſsimis legibus definitum eſſe Imperialia conſtituta, etiamſi Conſules non legerentur, in dubium non vocari.

De ſignatura Notariorum Cameræ Apoſtolicæ, ſeu de quinta parte ſignaturæ. CAP. XLIII.

ARGVMENTVM.

1 *Notarij Cameræ Apoſtolicæ quid, & vbi ſubſcribant in ſupplicatione.*
2 *Camera Apoſtolica quæ dicatur.*

1 SVpplicatione modis prædictis inſtructa & expedita, ſi ſit de reſignatione, defertur ad vnum ex Notariis Cãcellariç, aut Camerç Apoſtolicæ, qui apponet in dorſo ſignaturæ vel bullæ conſenſus partium, ſi præſentes ſunt; aut procuratorum illorum, ſi abſẽtes: in eodẽ loco quoque cõſenſum quidem apponũt Notarij Cancellariç, vel Camerç Apoſtolicç, ſed diuerſo modo. Nam ſi Notarius Cãcellariç ſcribat, paucioribus vtitur verbis, hoc modo: *Hodie 10. Decemb. Nicolaus procurator conſenſit M.* quæ litera poſtrema eſt nomen, ſeu ſignatura Notarij: non autem additur annus, ſed data anni omittitur. At Notariis Cameræ perfectiùs & pleniùs ſcribit nomina & cognomina reſignantis & reſignatarij, diem ſimul & annum, vtriuſque tamen Notarij notatus conſenſus extenditur latiùs in bullæ dorſo. Eſt enim illa Notariorum ſcriptura cautio reſignatarij, vt poſsit poſteà ſine conſenſu alio, aut ſine impedimento reſignantis leuare bullam. Atque prędictorum Notariorum cura ad conſenſus tantùm exprimendos pertinet, neque vltra reſponſionibus ſe immiſceut, vt tradit Caſsiodor. titulo de renunciat. deciſ. 1. num. 6. conſenſum reſignatarij accipiunt ad tranſlationem iuris, & reſignantis ad acceptationem; aliter enim nihil prodeſſet reſignatio in fauorem facta, niſi acceptaretur, ca. ſi tibi abſenti, de præbend. in Sext. quia inuito beneficium non datur, reg. iuris inuito, & l. nec emere, C. de iure deliberã. facit & conſenſus reſignantis, vt nõ poſsit poſteà reſignationem reuocare, tanquam re non exiſtente integra, etiam per procuratorem conſenſu præſtito: ca. paſtoralis, §. fin. de appella. facit l. hæredes palàm, §. ſi quid, de teſta. l. nam & Seruius, §. ſi viuo, de nego. geſt.

2 Octouianus Vveſtrius lib. introductio. in aulæ Roma. action. ca. 12. ſcribit in Camera Apoſtolica, quæ ita dicta, quod eius auditores conueniant in palatio Apoſtolico ter in hebdomada, in Camera vna ibi illis deſtinata, eſſe decem numero Notarios, quorum munera fuêre, acta cauſarum Cameralium, ſeu ipſarum actuarij, ſumma fide conſcribere, cõſenſus contrahentiũ in beneficialibus diſpoſitionibus recipere, ac ſupplicationum ſummariũ, & datam, demũ omnia in libris publicis Cameræ Apoſtolicæ per extenſum annotare. Hi porrò libri omnes in publico loco & archiuo ſeruari ſolent, & ad illos omnes Notarij ex libito acceſſum habent, ſuntque ipſi illorum librorum cuſtodes, inſuper illi quoque Notarij regeſtant in aliis libris archiuij ad hoc deſignatis, alias literas Apoſtolicas, quæ per Cameram expediũtur de verbo ad verbum.

De vi & effectu ſignaturæ.

Cap. XLIIII.

Argvmentvm.

1 *Signatura fidem adhibendã ſine bulla docemus.*
2 *Signatura vt litera in forma habent vim tituli.*
3 *Ius beneficij collati non pendet à bulla.*
4 *Beneficium impetratum per ſignaturam, ſi moriatur impetrans, vacat per mortem.*
5 *Poſsidens in vim ſignaturæ non eſt intruſus.*
6 *Signatura per plures manus egreſſa caret ſuſpicione.*
7 *Subſcriptio Principis facit authenticam ſcripturam.*
8 *Probatio iuris impetrati, non ex bulla, ſed ex ſignatura ducitur.*
9 *Leonis conſtitutio de adipiſcenda poſſeſsione cum ſimplici ſignatura.*
10 *Num imperfecta ſit ſignatura bulla non expedita.*
11 *Signatura delegatorum quare informis ante expeditionem bullæ.*
12 *& 13 Bullæ expeditio & exhibitio in duobus caſibus exigitur extra ſignaturam.*
14 *Clauſulæ raro apponuntur in bulla quæ non ſint in ſignatura.*
15 *Quamuis ſignatura fidem faciat, tamen bullam eius non eſſe ſuperfluam docetur.*

1 LIquet ex ſuperioribus ſignaturæ perfectionem pluribus ſolemnitatibus firmari, verùm non tanta in illis, quanta in bullis poſtea ſuper ea expeditis eſt perfectio; vt non videatur ſine dubitatione reſoluenda quæſtio, num adhibenda ſit ſimplici ſignaturæ fides, & num per eam ſine bullarum (vt dicunt) leuatione vel expeditione, ſeu confectione, impetrans poſsit nanciſci poſſeſsionem ſine vitio intruſionis: quocirca, vt paucis quod verius videtur aperiamus, mihi perſuaſum eſt, fidem ſignaturç adhibẽdam, & titulũ inde quæri, & poſſeſsionem ex ea, nõ cõfectis, aut expeditis bullis prehendi poſſe. Moueor vt veriorem ſententiam hanc dicam; primùm, quòd ſignatura habeatur pro vero titulo, vel ſaltem pro colorato, ſicque receptum eſt in omnibus ſupremis Galliarum Curiis, & proinde illa ſufficit pro acquirenda, continuanda, & defendenda beneficij poſſeſsione in iudicio, & extra, contra omnes, & ad eam conſequendam per ſententiam & areſtum ſeu placitum, ſi modo fuerit agnita, vel probata, ſeu (vt loquuntur Pragmatici) verificata per banchanos ſeu trapezitas, qui ſtilum & formulas literarum Pontificalium cognouerint: aut per teſtes idoneos, & eius rei peritos accitos, & vocatos per iudicem, qui negonj controuerſi vel quæſtionis habuerit iuriſdictionẽ, ſi controuerſia ſit beneficij: alioquin enim ſi controuerſia de beneficio non ſit ſignatura impetrato, obtinet ſuas vires ſignatura ſine recognitione, vel verificatione peritorum, vt defendit Gomeſ. ad regulam Cancellariæ de non iudicando iuxta formam ſupplicationis q. 5. quem ſequuntur Ciſmontani, & Galli: ſiquidem ſtatim vbi verbum *fiat*, appoſitum eſt, vt diximus, per Pontificem, qui pleniſsimam habet poteſtatẽ, gratia perfecta eſt, vt & notat Calderinus ad ca. quiſquis, de electio. & Caſsiodor. tit. de reſtitutio. ſpoliator. §. fin. dixit ſignaturam proculdubiò eſſe titulum, ad

quem

quem non pertinet bulla, quæ ex ſignatura colligitur, quæ magis conficitur ad faciliorem & diuturniorem iuris probationem, quàm ad rei & negotij ſubſtantiam. vt in l.contrahitur, de pignor. P.l.4.de fid.inſtru.

2 Et quia expediuntur ſignaturæ in forma definita, non erit aliena ab hac ſententia concluſio interpretũ, quòd in beneficialibus literæ expeditæ habentur loco tituli, vt per Compoſtellanum ad c.conſtitutus, ad finem de reſcrip. Felinum ad ca. in noſtra, in verb. *tit*. eo.ti. Staphilæũ in tit. de gratiis expecta.in princi.num.17. Et Gregorius lib.7. Epiſtolar. Epiſto.17. vnde ca.7.inſtitutionis, 25.q.2.ſtatuit decreta æquè ſeruanda ſummi Pontificis, quæ literis conſignata ſunt, & quę in præſentia eius fuerunt ordinata: ſentẽtia ſic principis ius facit, etſi non redigatur in ſcripturam, c.1.de trãſactio. l.omnium, C.de teſta. cum ſimil. & ſine ſcripto; princeps & dare priuilegium poteſt, & delẽgare cauſam, §. omnem, de litig. in Nouel. non enim principum iuſſa ex ſcriptura, ſed ex voluntate pendent, §. ſed quod principi placuit, de iure natur. l.1. de conſtitu. princip. Pand. cum ſimilib.

3 Admonet & alia ratio ius non pendere à bulla, quia ſi ab eo tantùm eſſet, moriente ſummo Pontifice, qui conceſsit ſignaturam ante expeditionem bullarum, nihil prodeſſet impetranti ſignatura, & petẽda iterum eſſet prouiſio eiuſdem rei à ſucceſſore eius in Pontificatu, à quo tamen ſolùm petitur bulla in forma, *rationi congruit*, in qua (vt dictum in principio reſcriptorum) mentio fit, ſortiri tantùm effectum & expeditionem ſignaturã, nõ autem de nouo beneficium cõferri, & ita bullæ ex tenore ſignaturæ pręmortui Pontificis expediuntur, vt notat quoque Panor. ad ca. in noſtra, circa finem, de reſcrip. regula Cancella. 8. vide Baldum ad l. humanum, C.de legib.

4 Item beneficio impetrato per ſignaturam, ſi impetrans moriatur, bullis non confectis, beneficium per mortem eius vacare dicitur, & eo modo impetrabile, per regulam Cancellariæ 13. Gomeſ. ad regul. de non iudicando, iuxta formam ſimplicis ſignaturæ q.5. non obſtante alia regula 53. quia cautum erat impetrantem, ſuper ſimplici ſignatura, bullis non expeditis iuuari non poſſe diſpenſationibus conceſsis à ſummo Pontifice: colligitur itaq; verum eſſe titulum ſignaturam, iuxta quam impetrans moriens, ex ſua perſona facit vacare beneficium.

5 Quamobrem ſequitur ex eo vero titulo poſſidentem, iudicandum non eſſe intruſum, quia intruſus dicitur, qui aliunde quàm per oſtium ingreditur, id eſt, qui illegitimè poſsidet, aut ſine titulo vero, aut colorato, & propria authoritate. c. relatum, de iure patro. ca. ad aures, de exceſſ. pręlato. ca. cum qui, de præbend. gloſ. ad ca. niſi cùm pridem, §.1. de renunciat.

6 Deinde poſtquam ſignatura per tot manus publicarum perſonarum pertranſierit, Papæ, Legati Cardinalis, Vicecancellarij, Datarij, Notarij, qua fronte huius ſcripturam priuatam dicere audebimus? vt conſiderat Nicola. Millius, in repertorio, ad verba, *Gratia Apoſtolica*, quæſt. 36. ſic enim ab aliis, quàm à manibus ſummi Pontificis, vel prædictorum, quibus id munus commiſſum, nemo literas ſedis Apoſtolicæ accipit, pœnis alioquin aliter facientibus grauioribus impoſitis, ca. dura ſæpe, 4. de crimi. falſ. vt metuendum non ſit ex arbitrio aliorũ quàm poteſtatem habentium, procedere.

7 Sed neque incognitum eſt, ſubſcriptionem principis facere authenticam ſcripturam, l. ſancimus, 3. de diuerſ. reſcri. vt & eius præſentia omnes ſolemnitates ſupplet. in l. omnium, C.de teſta.

8 Adde quòd & probatio iuris impetrati, non ex bulla, ſed ex ſignatura accipitur, quare ſi altera contendentium de beneficio pars, de eo dubitet, probat exemplari, quod ſumptum dicunt, quod accipitur vel ſumitur ex regeſto ſeu libro ſignaturarum, quod in Camera (vt dixi) ſeruatur Romæ, illúdq; inde ex fide tranſcriptũ ſine additione vel diminutione, plenam fidem facit, & tantæ eſt authoritatis in iudicio contentioſo ad iura ſeruãda litigantiũ, ac ipſa bulla deſuper expedita, vt dicitur in prœmio Decretaliũ, & explicatur per Butriga. cõſi. 2. & cõſi. 49. Et ſi cõtentio ſit de bulla, recurrit ad regeſtũ dictũ ſignaturarum, à quo ſumitur exemplar ſeu ſumptum, quod tamen fieri debet aduerſario collitigante vocato, iuxta præſcripta Edicto Henrici 2. regis Galliarum, publicato die 23. Iulij anni 1550. art. 8, iuxtáque l.1. de edẽ. P. & l. de vnoquoque, de re iudica. P. l. nam ita diuus, 39. de adop. neque minoris authoritatis regeſtum ſignaturarũ publicum, quàm protocolla Notariorum aliorum publicorum, ex quorum notis & protocollis, non ſuſpectis de falſo, carentibus omni vitio viſibili: aut alio defectu quàm formæ ingroſſationis, ſumptum exemplar vim habet ſufficientem & plenam fidem. Vide gloſ. t. ad authenti. ſi quis in aliquo documẽto, de eden.

9 Acceſsit Leonis S. Pontif. conſtitutio, de annatis, in Concord. qua permittitur impetrantibus beneficia à ſummo Pontifice, cum ſimplici ſignatura adipiſci poſſeſsionem ſine expreſsione valoris beneficij, Henricus tamen 2. Rex Gallor. declarauit Paulo Papæ 3. per modum cuiuſdam cõuẽtionis, quòd in prouincia Prouinciæ & Britanniæ non acciperetur poſſeſsio in vim ſignaturæ: vnde in aliis locis, quæ reguntur Concordatis, poteſt capi poſſeſsio cum ſignatura; illámque declarationem edidit prædictus Rex, anno Domini 1549. die 14. Iunij. ſine titulo verò non poteſt in beneficiis quæri poſſeſsio, nec prehenſa retineri. c. in literis, de reſtit. ſpolia. ca. 1. & toto titul. de eo qui mittit. in poſſeſsio. cauſ. rei ſer. c.1. de regul. iur. in Sexto.

10 Sed vt certiora fiant quæ ſentimus, ſupereſſe videtur vt diſſoluamus nodos iniectos huic comprobationi ab iis qui nimiùm addicti bullæ, rati ſunt ante eius expeditionem ſignaturam inter priuatas ſcripturas annumerandam, eſſéque gratiam informem, nec titulum vel coloratum facere, atque cum ea ſola nactum poſſeſsionem, intruſum, violentum poſſeſſorem, & prædonem habendum, ſuóque iure, ſi quod haberet aliunde, priuãdum, vt ait Felin. ad c. veniens, de accuſatio.

per ca.eum qui,de præbend.in Sext.per conſtitutionem vnicam Bonifacij, de electio. in Extrauaganti. Diſcutiamus eorum rationes : Primùm quod aiunt,ante bullæ expeditionem imperfectã videri ſignaturam; quod poſſet fulciri expreſſè ex l.1.vt lite penden. C. vbi inter ſupplicationem & reſcriptum ſuper ea expeditum,geſtũ validè,non reuocatur reſcripto; cùm tamẽ ſi poſt reſcriptum factum eſſet,inutile eſſet.facit & in argumentum quod Gregor.9.c.1.de fide inſtrum. ſi ſcripturam authẽticam nõ videmus,ad exemplaria nihil facere poſſumus,facit & l.contractus,de fide inſtru. C. ideóque executor delegatus cenſeatur impeditus vel interdictus, in executione cõmiſsionis, donec fuerit bullam conſecutus. Rota deciſ.458. in Nouis. Addere poſſunt authenticam ſcripturam in reſcriptis,non exempla eſſe exhibenda, l. 3.de diuerſ. reſcrip. C. vt in alus.l.8.fam.herciſ.P. l.fi.quemad.teſtam.aperiãtur.l. 2. de fide inſtrum. l. procurator, 7. C. de eden. ſed certè hæc ratio falſis innititur fundamentis,nam docuimus antè, non eſſe priuatam, ſed publicam ſcripturam, ſignaturam principis, & aliarum publicarum perſonarum monumentis ſubnixam:nec l.contracti, de fide inſtru. ſimilem habet cauſam, nam placuerat ibi contractum non perfici niſi ſcriptura acceſsiſſet, & fuiſſet confecta, & proinde ſcriptura in mundum reducta exigebatur, propter placitum,non aliter;quia emptionis ſubſtantia extra pactionẽ,nõ conſiſtit in ſcriptura,ſed in conſenſu, re vendita,& pretio.l.1.& 2.de contrah. emp. §.1. eo.ti.apud Iuſti.at in ſignatura nõ ita,quia gratia perfecta fuit per verbum *fiat*,vt dictum,nec ſcriptura in voluntate eſt de ſubſtantia, ſed de certitudine.

11 Quòd autem pertinet ad deciſ. Rot. 458. admittimus quidem in reſcripto delegatorum executorum, informem quidem eſſe illam gratiam ante bullarum expeditionem, quia delegati non poſſunt aliquid expedire vel exequi ex ſignatura, niſi habeant commiſsionem præ manibus,quæ in bulla eſt definita,ideò ſine ea nihil poſſunt,ca. paſtoralis, §.fin.de reſcrip.quamuis enim à tempore etiam datæ ſortiantur iuriſdictionem delegatam,non poſſunt tamen exequi antequam acceperint literas,vel bullam in forma,ca.ſuper eo, in 2.de appellatio. quia opus eſt primùm acceptari commiſsionem à delegato, & de hoc reſcripto quoq; loquitur l.1.vt lite pẽdẽ.C. at in beneficiorũ gratiis, acceptatione prouiſi gratia ſortitur effectum,& adipiſcendo poſſeſsionem, facto ipſo & voluntate acceptaſſe videtur, vt amplius variare non poſsit,ca.ſi tibi abſenti,de præbend. in Sexto. & ita transfertur dominium in acceptantem ſine inſtrumẽto ſolemni,non minùs quàm dominium donatæ rei per acceptationem voluntatis donantis transfertur ſine inſtrumento, l. ſi quis argentum, §. penul. C. de donat. Sequitur itaque quia perfectio gratiæ per *fiat*,habetur, vt voluntatem ſuam accommodans,& quòd eum titulo poſſeſſionẽ nanciſcatur, alio non poſsidente nec intercedẽte,non dicatur intruſus diuerſum obſeruare, licèt in delegationibus, ſeu literis iuſtitiæ, in quibus non perficitur gratia per *fiat*:quia gratia ſuſpenditur & differtur in tempus cognitionis delegatæ negotij,ſecundùm narrata in ſignatura, ad quæ refertur clauſula *fiat*, iuxta ca. intelligentia, de verbor.ſign.

12 Proinde annotãtur duo caſus,in quibus bullæ expeditio & exhibitio requiritur vltra ſignaturam,etiam in prouiſione beneficiorum:primus, ſi controuerſia de beneficio ſit, & lis mota inter duos contendentes de titulo beneficij,concurrentes in imperratione per actionem petitorij, quo caſu non ſufficit ſignatura,niſi producatur & bulla, & in hoc caſu intelligenda regula Cancellariæ,de non iudicando iuxta formam ſupplicationis:clauſulæ quippe ſignaturæ extendi poſſunt in bulla,per modificationes,& reſtrictiones, ex quibus controuerſia tituli facilius ſopiri poteſt. Et ita intellexerunt perpetuò prędictam regulam auditores Rotæ,vt ſcribit Gomeſ.in eam regulam,de non iudicando,&c.q.5. expedit quippe in iudiciis ante ſententiam pleniùs veritatem negotij diſquirere, & plena diſquiſitione eã perpendere,l.iudices,C.de iudic.ca.iudicantem, 30. quæſt.5.

13 Alius caſus quo exigitur vltra ſignaturam bullarum expeditio,eſt apud Bonifacium in ca. 1. de electiõ. in Extrauagantib.in prælaturis,nempe Epiſcopatibus, Archiepiſcopatibus, Abbatiis, Prioratibus,& cæteris monaſteriorum regimina exercentibus,facit & c. ſi iudex,de ſentẽt.excom. in Sexto, & hæc ad primam contrariæ ſententiæ rationem pertinent.

14 Secunda porrò aduerſaria ratio, quòd poſsit accidere, vt propter clauſulas quaſdam extra cõmunem modum appoſitas ſignaturæ, bullæ rationabiliter impediantur, vel ibi corrigantur: vt ait Bellamera.deciſ. 609. Gomeſ. ſuper regu. de non iudican. iuxta formu. ſupplic. quod parum officit, nam hoc de raro contingentibus eſt,nec de eo ſtatui debet regula,l. nam ad ea,de legib.& quandiu nihil aduerſum ſignaturam proponitur, tandiu pro ea iudicãdum.l.ſancimus, C. de teſta.

15 Minùs etiam remoratur vim ſignaturæ tertia ratio,quòd bulla fruſtrà exigeretur, & perperam eſſent conſtituti tot officiarij in Camera Romana,quibus demandata fuit cura expediendi bullas ex forma eis præſtituta,ſi ſignaturæ vim & robur ſine bullis haberent: ſuperflua enim quæ nihil operantur reſecanda,l.fin. C.de dona.& quemadmodum verba, ſic neque res debent eſſe ſine effectu aliquo,l.vni. de nud.iure Quiri.tollen.C.l.ſi quando,de lega.1. nam ideò ſuperflua non dicetur bullarum expeditio, quia ſignatura vim habet, eò quòd extenſio ſignaturæ in bullis habet faciliorem probationem ſi de ſignatura contendatur,omitto quod aliqui dixerunt magis bullarum expeditionem ad ſumptus,quàm ad neceſsitatem pertinere:facit & bullarum ſcriptura,vt res & probabilior, & magis nota omnibus ſit, ca.1.§. poſtquam, de cenſib. lib. 3.Sexti,tit.20.vbi gloſſa ad verba,*in ſcriptis*,notat 30.caſus, in quibus ſcriptura actui accedere debet,non tamen neceſſariò in omnibus:cùm probatio fieri poſsit,non tantum inſtrumentis, ſed etiam teſtibus. ca. cùm Iohannes,

nes, de fide inſtru. ſed quia acta ita publica ſolemnia ad futuram rei memotiam magis cōueniūt, vide l. apud acta, & ibi notata de trāſac. l. 4. de fid. inſtrument. l. contrahitur, de pignorib. P. quanquā ex his trāſſumpta & probationē habeant bene collata, & ſolēt aliquādo principes ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſeculares, quando reſcripta pluribus perſonis ſunt cōmunicanda, illis inſerere clauſulā hāc. *Et quia difficile foret, præſentē ſcedulā ad quæcunque loca deferri volumus, & Apoſtolica authoritate decernimus, eius tranſſumptis vel exemplis plenā & eandem prorſus fidem, vbique, etiam in iudicio, haberi, quæ præſenti originali haberetur, ſi foret exhibitum vel oſtenſum; quódque ſola præſens ſufficiat ſignatura, & vbique, etiam in iudicio, fidē faciat, regula contraria non obſtante.* Solent & Galliarum principes etiam adiicere reſcriptis, *Et pourautant qu'en pluſieurs lieux l'on aura affaire des preſentes, Nous voulōs, qu'aux vidimus d'icelles, faicts ſoubz ſeaus Royaux, foy ſoit adiouſtee tout ainſi qu'à l'original.*

De Bulla. Cap. XLV.

Argumentum.

1 *Bulla quid, & quæ contineat.*
2 *De inſigni bullæ antiquorum.*
3 *De ſymbolo bullæ.*
4 *De bulla aurea.*
5 *De ſolemnibus & formulis expediendi bullas.*
6 *De plumbatione bullæ.*
7 *De appenſatione diuerſa bullæ pro diuerſitate literarum gratiæ & iuſtitiæ.*
8 *De forma expeditionis bullarum, quæ fit per Cameram, & aliarum literarum.*
9 *De modo ſcribendi nomen ſummi Pontificis in bullis, ex diuerſitate literarum.*
10 *De extenſione ſignaturæ in bullis.*
11 *De prohibita deſcriptione bullarum per notas.*
12 *De modo ſcribendi vltimam & penultimam lineam bullæ.*
13 *Non apponi diphthongos bullarum ſcripturæ.*
14 *De modo ſcribendi diem biſſexti.*

1 TOtum reſcriptum ſummi Pontif. vel prouiſio, vel gratia in forma authentica, bulla dicitur, quæ cōtinet in membrana ſcriptutā, cum ſigillo plumbeo, & aliis requiſitis; dicta autē bulla à parte illa ſigilli in cuius latere impreſſa ſunt duo capita duorum Apoſtolorum, Petri & Pauli. ca. licet, 5. ca. quam graui, 6. de crimi. falſi. Diffinit itaque gloſſa ad Clem. 1. de iureiuran. Bulla dicitur plumbum pendens, ſeu ſigillum aureum vel argēteum: ſic literę non cenſentur expeditæ niſi plumbatæ, vt notat gloſ. ſuper regula Cancellar. 14. & 60. cuius opinio probatur ab Alexandro conſil. 15. vol. 2. Bulla porrò, ſigillum illud dicitur, quod habeat ſpeciem vel formam bullæ, quæ Græcis ἡ πομφόλυξ, nempe tumor quidam exiguus, in modū ampularum quæ excitantur in aqua vel bulliente, vel cadente ex ſtillicidio, eleuatione facta ab ſpiritu ventoſo; nihil enim ibi ſolidum præter ventum intus. Quod innuit Perſius dum ait,

Non equidem hoc ſtudeo bullatis vt mihi nugis
Pagina turgeſcat dare pondus idonea fumo.

Bullam eadem ratione dixerunt hominem antiqui, quia humanâ vitâ nihil eſt fragilius, nihil fugacius, aut inanius; quemadmodum & bulla tumor ille inanis qui viſitur in aquis momēto temporis enaſcēs, ſimul propemodum & euaneſcens. Et Lucianus in Charontis Dialogo, vitas hominum bullis huiuſmodi ſimiles facit, quarum aliæ ſimulatque natæ ſunt euaneſcunt, aliæ paulò diutius durant: omnes breuiſsimis quibuſdam interuallis aliæ ſuccedunt aliis. Adde Sophoclem in Aiace, ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον, *Nihil aliud eſt homo, quàm flatus & vmbra.*

2 Conſtituerunt antiqui inſigne quoddam virtutis tumore bullæ compactum, vt ex verbis Plinij lib. 33. ca. 1. conſtat, *Sed à Priſco Tarquinio omnium primo*, inquit, *filium cùm in prætextæ annis occidiſſet hoſtē, bulla aurea donatum cōſtat:* vnde mos bullę durauit, vt eorum, qui equo meruiſſent filij, inſigne hoc haberent, cæteri lorū. Certè ſi liceat ex ſignificatione nominis cauſam huius inſignis conicere, arbitrarer bullam hanc auream ſignificare, ſymbolumq́; dare, homines quoſdam aliis præſtare virtute aurea, tamen eſſe ſemper homines omnes mortales & ad modicū hic victuros. Et mihi hoc Etymō magis cōuenire videtur mēti antiquorū, quàm illud quod tradit Sextus Pōpeius Feſtus, dum ait, *Bulla aurea inſigne erat puerorum prætextatorum, quæ pendebat eis à pectore, vt ſignificaretur eam ætatem alterius regendam conſilio: dicta autem eſt à Græco ſermone* Βουλὴ, *quod cōſilium dicitur Latinè, vel quia eam partem corporis bulla contingat, id eſt, pectus, in quo naturale manet cōſilium.* Exprimit bullę formam Cicero in Verrem. Bulla in toga prætexta erat ornamentum pueritiæ, in cordis figuram formatum.

3 Sed hactenus diſputatio ſit de nomine, cùm conſtet omne quod tumet in morem bullarum aquæ, bullam dici, vt & tranſlatum ideò nomen ad capita clauorum, quæ infixis cuſpidibus extra tumentia remanent, vt apud eundem Ciceron. 1. in Verrem, *Verres*, inquit, *bullas omnes aureas, ex valuis nō dubitauit auferre.* Quare & ſigilla reſcriptorum, non omnino, vt quidam arbitrantur barbarè, bullæ dicuntur, quia forſan & bullata conſultò apponuntur pro ſigillo, vt intelligant gratia Pontificali donati, ſe inſigni donati, & rurſum in eo inſigni eſſe ſymbolum breuitatis vitæ hominis, ob quam à terrenis abſtinere debeant, vt ęternа conſequātur. Scribit Polydor. Virgilius lib. 8. de inuentorib. rer. ca. 2. Adrianum, primum Romanum Pontificem, qui adeptus eſt ſedem anno Domini 772. inſtituiſſe, diplomata ſeu literas Apoſtolicas plumbo ſigillari, vt diuturnius eſſet ſigillum, cùm antea vterentur cera. Alij referunt inuentum ad Stephanum 3. ſummū Ponti. fiunt aliquando & bullæ aureæ reſcriptis & priuilegiis maioribus. Bulla pro ipſo reſcripto, pars pro toto, quòd ſigillum authēticum ſit pars prę-

cipua,qua probatio reſcripti fiat, ca. 2. de fide inſtru.lib.2.titul.22.ca.3.de proba.ca. cùm dilectus, de fide inſtrum.creditur enim ei, donec de contrario doceatur. ca. post ceſsionem, de probat. can.cum x,11.q.3.

4 Solebant etiam Imperatores & reges priuilegiorum præſtantiorum conceſſa reſcripta ſigillo bullæ aureæ ad præſtantiorem rei memoriam exornare:ſic inter conſtitutiones iuris Orientalis libro primo in conſtitutionibus Heraclij, διάταξις γ. περὶ δικαστηρίου προσφόρου τῶν ἐπισκόπων. de foro competenti Epiſcoporum,dum ſtatuitur eos vocari debere coram proprijs iudicibus Eccleſiaſticis,mentio fit de bulla aurea,dum dicitur τὰ αὐτὰ διορίζεται, καὶ τὸ κατὰ τὸν μῆνα ἰούλιον τῆς τετάρτης ἐπινεμήσεως τοῦ ς. φ. π. θ. ἔτους ἀπολυθὲν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.id eſt,eadẽ etiã ſtatuit aurea bulla celeberrimi Imperatoris domini Alexij Comneni vulgata menſe Iulio, indictione 4. anno (ſub orbe condito ſcilicet) 589. Sub Bulla aurea quoque ſtatutum ab Emanuele Comneno Imperatore Orientis,ne prædia Eccleſiaſtica, vel monaſteriorũ inquietarentur à fiſco, ſiue ea cum titulo,ſiue ſine titulo, ſine alio modo poſsiderentur, vt ex eius conſtitutione 9. liquet lib.1.Iuris Orientalis.

5 Formula & ſolemnitas bullas expediendi,diuerſa habet & plura capita: poſtquam enim ſupplicis libellus ſignatus eſt; is defertur ad abbreuiatores maioris(vt dicunt)parci, qui literas ſeu diplomata dictãt, quorum dictaturam minutam vocant,poſtquam dictata minuta,ea defertur ad ſcriptores vt cõſcribatur in forma literarum, poſteà ſcripta in forma,in Cancellaria & in ſede, ſeu (vt vocãt) in banco ſcriptorum,taxatur per eum quem reſcribendarium vocant;vbi taxata eſt, alius quem dicunt computatorem, ſuam apponit manum,& ibidem ſoluitur ſcriptoribus taxa, & exinde alia ſimilis apud abbreuiatores minoris parci,apud quos ſolet aliquid de taxa, vtpote Iulij quinque,iuxta ſubiectam materiam ſollicitatori(id eſt,ei qui curat negotium) remitti, & alter ipſorum nomen literis adſcribit: iidem abbreuiatores minoris parci, receptis eorum pecunijs, bullam ad abbreuiatores maioris parci remittunt, apud quorum bancum(ſic loquuntur) duo ipſorum ad hoc deputati nomen ſuum paulò inferius ſubſcriptione abbreuiatoris minoris parci adſcribere ſolẽt: hinc literæ ad officium ſollicitatorum ipſarum literarum Apoſtolicarum, quos Iannizeros vocant,portantur, quibus ſoluitur taxa, certa tanone. Quia ſi taxa ſit triginta ducatorum, duo ducati ac totidem Carolini de Cancellaria:ſi verò inf. à. vnuſ tantum ducatus, & duo Carolini ſimiles ſolui ſolent, ſubinde ad alias ſedes abbreuiatorum de minori parco,quas de prima viſione vocant,adferuntur, vbi ſollicitator ſoluit vnum Carolinum alteri ex dictis abbreuiatoribus, qui poſtmodum literis manum apponit, paulo inferiùs ſubſcriptionem ſcriptoris Apoſtolici. Quibus ſolutionibus factis,bulla vnà cum ſupplicatione in eius ventre, ſic loquuntur, repoſita, ad abbreuiatorem de parco maiori, qui minuta ... ctauit, reportatur. Is collationem facit, an bulla cum ſupplicatione concordet, qui ſi concordantem inueniat, talem indicat, & pro ſigno iudicij, bullæ nomen ſuum adſcribit, & exinde illam cum ſupplicatione in ventre de ſcamno ſuo, vocant bancum, proiicit in terram: de terra colligit cuſtos Cancellariæ, vel eius famulus: dehinc is cuſtos, eam bullam in omni eius parte reſpicit & aduertit num omnes officialiũ ſubſcriptiones,quas ſubiecta materia deſiderat,adſint,& eius data cum data ſupplicationis concordet; demum illam ad regentem Cancellariæ tranſmittit:is verò reſpicit à quo ſit collationata ſeu iudicata,& ſi ſibi videbitur eam alteri ex abbreuiatoribus iterum collationandam & iudicandã,dare poterit ex arbitrio. Deinde à ſupplicatione bullam ſeu literas ſeparat, eamque ſeorſum ponit: atque ſi bulla ſit gratioſa,manu ſua in margine eius apponit vnum A. maiuſculum à latere dextro,à ſiniſtro verò vnum I.longum,& exinde certis lineis circuit ſcriptorum ac abbreuiatorum taxas in bulla deſcriptas.

6 Eóque peracto,ponit bullas ſuper certo ſcamno vel banco,& finita Cancellaria venit plumbator, qui illas de manu regentis recipit, & defert ad officium plumbi,vbi cordulis vel laqueis ligãtur,& plumbantur: ſunt & in iſtis alia officia ſollicitatorum publicorum, qui Iannizerij dicuntur, quando bullæ annatam debent; de quibus & ſuperioribus præſcriptis tractat Octouianus Vveſtrius lib.1.introductionis in aulæ Romanę actiones,ca. 4.

7 Diſtinctio literarum gratiæ & iuſtitiæ addit etiam diuerſam formam expediẽdi bullas, vtræque enim plumbãtur,ſed habet Cancellaria alios expeditores pro literis iuſtitiæ propoſitos, quorum munus dicitur officium contradictarum; quia ſi impetrantes de loco iudicij,de perſona iudicis,aliáve re impetrationem concernente, eſſet controuerſia,is qui ſe expeditioni opponit,ſolet in hac audientia audiri: & ideò hoc officium habet auditorem, qui contradictiones has audire & definire ſolet, Vveſtrio reſte eodem lib.1. c. 5.

8 Tractat & ca.6.de forma expeditionum bullarum,quæ fiũt per Cameram Apoſtolicam,& c. 7.de literarũ & breuium expeditione per Secretariam Apoſtolicam, & de Cardinali breuium ſignaturæ præpoſito.

9 Scriptores bullarum ad inſtructionem bullatoris,diſtinguunt ſcripturam literarum gratię & iuſtitiæ, vt appenſionem quoque ſigilli plumbatori,qui eſt analphabetus, diſtinguere poſsit, itaque in literis gratiæ nomen Papæ in prima linea capitalibus ſeu magnis literis ſcribitur ſolùm, vt XISTUS: plumbum autem ibi annectitur filo ſericeo. In literis iuſtitiæ,nomen ſummi Pontificis ſcribitur in prima linea, prima litera magna, cæteris alijs ſimilibus,vt Xiſtus,& plumbum appenditur ibi filo canabino.

10 In bullis fit extenſio ſignaturæ, in clauſulis & ſubſtantialibus non principalibus, ſed acceſſorijs: quòd pertinet autem ad ſubſtantialia principalia actus,ea nec extendi,nec minui à ſignatura poſſunt

poſſunt in bullis,nam bullæ debent referri ad ſignaturam,& ſi contentio ſit de bullis,debet recurri ad ſignaturam;& ſequuntur iudices potius ſignaturam quàm bullam in ſubſtantialibus ; vt refert Papus iudicatum in Rhapſodia arreſtorū, lib.2.titul 9. arreſto 1. Et plerumque etiam de nimnibus contentis in ſignatura non leuantur,ſed de certis tantùm eius capitulis , aliis omiſsis,quibus non eget qui bullam leuat , & ſecundum requiſitionem eius qui eam petit expediri.vt explicat Rebuffus in 2.parte practicæ beneficior.in princi. num.25.& plura de his idem in tractatu de noua prouiſione,num.39.40.41.42.

11 Conſideratur in bullis ſcribendis quoque alia extenſio , vt nō fiat ſcriptura per notas:potiſsimū, ſi mandatorum ſint, per regulam Cācellariæ 14. niſi in nomine Pontificum, hoc modo,vt tempore Eugenij Papæ 5. Innocentij Papæ 3. vt notatur in libro prouinciali. pag.14.ver.*hodie*.nec per abbreuiationes literarum ſcribenda bulla,vt ait Archidia.in ſumma 25.quæſt.2.Speculator titulo de reſcriptis præſentandis,§. primo igitur, concluſio.3.Iuſtinia.in l.1.§.fin.C.de veteri iure enucleād. de ea re ſic ſimile ſtatuit & rationem cōmunem omnibus reſcriptis addit. *Ne autem*, inquit, *per ſcripturam aliqua fiat in poſterum dubitatio , iubemus , non per ſiglorum captiones & compendioſa ænigmata,quæ multas per ſe & per ſuum vitium antinomias induxerunt , eiuſdem Codicis textum conſcribi , etiamſi numerus librorum ſignificatur , aut aliud quicquam. Nec enim per ſpecialia ſigla numerorum manifeſtari,ſed per literarum conſequentiam explanari cōcedimus.* Idipſum ſtatuit in proœmio Pand.§.illud autem quod iam,& rurſum in l.2.§. eādem autem pœnam falſitatis,de veter iur.enucleā. C. vbi & pœna falſi ita libros ſcribentibus impoſitur,ſi leges per ſiglorum obſcuritates auſi fuiſſent ſcribere , & decernitur vt nomina prudentium,tituli,& librorum numeri,per literarum conſequentias,non per ſigla manifeſtentur; ita vt qui in contrarium ſcriptum librum ſibi parauerit, in quo ſigla poſita ſunt,inutilis ei eſſet, nec liceret ex eo libro in iudicium aliquid recitare,&c.

12 Notant & Pragmatici bullarum, ſub finem bullæ mandati lineam,in qua ſcribitur Pontificatus dictio , totam cōpleri debere ea dictione *Pontificatus*: vltimam verò lineam debere finiri & cōpleri cum aliis lineis æqualem , nec partem eius primam aut vltimam vacuam remanere debere, & poſſe continere datam hoc modo. *Datum Romæ tertio Calend. Ianuar. Pontificatus noſtri anno ſecundo*, nec abbreuiari debere ſic, *anno* 2. per notam numeralem, vt vitetur falſitas: nec debere banc dati inſcriptionem duas lineas facere integras,imò neceſſe eſſe ad minus duas dictiones præcedentis clauſulæ contineri, vt ait Archidia. in ſumma 25.q.2.Rebuffus tamen in titulo de forma mādati Apoſtolici,in gloſ.finali & prima eius tituli ſcribit , ſe vidiſſe contrarium obſeruari. Et ideò ſic ſolere ſcribi in penultima linea mandati,ſi patiatur chartæ amplitudo, *Datū Romæ apud Sanctū Petrum, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto* : & poſteà in linea vltima ſcribi ſequentia , *tertio Nonas Iunij, Pontificatus noſtri anno ſecundo.*

13 Addit & Felinus in dicta gloſſa final.in literis Apoſtolicis,hodie non ſcribi vel apponi diphthōgos,quamuis in quibuſdam antiquis videantur appoſitæ, & ita etiam Pius 2. aliquādo voluit reſtituere,vt habetur in libro prouinciali,pag.14.

14 Vbi & quoque dicitur,quòd in expeditionibus factis anno biſſextili ſi inciderit circa diē vbi immoratur per duos dies, ſcribi debere primum diem biſſexti, hoc modo,*primo ſexto Kalend. Februarij*: ſecundum verò,*ſecundo Kalend. Februarij.* facit l.cùm biſſextus,de verbor.ſignifica. Et hæc de bulla hactenꝰ; reliqua videre licebit apud Speculatorem,titulo de reſcrip.§.1.vbi & Iohan. Andreas,dum agitur qualis debeat eſſe bulla Papæ, quid continere debeat , & qualiter fiat collatio bullarum, & Hoſtienſ. in ſumma de crimine falſi,quoque videndus.

De forma breuis, & reſcripti pœnitentiariæ. Cap. XLVI.

Argumentum.

1 *De literis in forma breuis ſub annulo piſcatoris.*
2 *Breuium triplex reſcribendi modus.*
3 *Diſpenſationes ex ſacra pœnitentiaria.*

1 Expeditio literarum reſcriptorum eſt interdum in forma breuis, ſub cera & non ſub plumbo: quarum ideò fuit à certiſsimis annis frequentiſsimus vſus,vt ſummi Pōtifices conſueuerint aliquem ex Cardinalibus Iuriſperitum,& in rebus Romanę Curię expertiſsimum deputare , qui pluribus ex obſeruatione Romanæ Curiæ concedi ſolita,concedat, abſque alia Pontificis ſummi ſignatura , habito tamen eiuſdem Pontificis viuæ vocis oraculo, per ſeipſum vel per alium, neque in expeditionibus huiuſmodi ſupplicationes porrigūtur , ſed ſolæ breuium minutę ab abbreuiatoribus,vel alio eius artis experto dictatæ , quas idem reuerendiſsimus huic ſignaturæ præfectus, quod pertinet ad formam reuidet,additque vel minuit ex arbitrio. Et reuiſam minutam ab ſe ſubſcriptam ſupplicibus, vel eorum ſollicitatoribus tradit,quæ poſtmodū apud expeditores fidem facit.Poſtea literæ in eadem forma breuis in tenuiori pargameno , ſeu membrana ſcribuntur,& ſcriptæ ſub annulo piſcatoris nuncupato, ferè ſemper noſtris temporibus ſub cera expediuntur.

2 Breuium triplex conſueuit eſſe reſcribendi modus:primus, ſupplicatione introcluſa , & eius generis breuia ſemper clauſa ſollicitatoribus dātur. Secundus ſupplicatione , nonquidem intercluſa, ſed extenſa,cuius generis breuia interdum aperta dantur,vt quę non ad certam perſonā,nec ad certum vniuerſitatis corpus,ſed ad vniuerſas & ſingulas perſonas pertinent : vel pertinent quidem ad ſingularem quandam perſonam , vel certum vniuerſitatis corpus , ad futuram tamen rei memoriam,

moriam, vel ſi ad Hebræum, vel Hebræorũ Vniuerſitatem Pontifex ſcribat. His enim caſibus ſolet ſecretaria per breue apertum, alioquin autem per clauſum, reſcribere. Tertius modus reſcribẽdi per ſecretariam eſt in forma bullæ, nec latiùs apud Octouia. Vveſtrium lib. 1. introductio, in aulæ Roman. actiones, ca. 7.

3 Prodeunt ex ſacra pœnitentiaria alia reſcripta quæ iuſtitiam concernunt, vt diſpenſationes matrimoniorum, in gradibus humana lege prohibitis, legitimationes prolis, diſpenſationes ob ætatis, vel alicuius membri defectum ad ordines, & ad beneficia, abſolutiones ob incompatibilitatem plurium beneficiorum, ab homicidio in foro conſcientiæ, à ſimonia, ab exilio, à iuramento ad effectum agendi, à periurio, commutationes votorũ, diſpenſationes regularium ab aliquo regulæ capite, indulgentiæ locorum & perſonarum, commiſsiones ſuper declaratione nullitatis matrimonij, vel validitatis, literę ceſsionis bonorũ pro pauperibus clericis, & laicis in terris Eccleſiæ. Octouia. Vveſt. dict. lib. 1. introduct. c. 2. Quę pertineãt ad Pœnitentiarij munus tradit & Cardina. & alij interpre. ad Clem. ne Romani, de election. Gomeſ. libello de poteſtate, & ſtilo officij ſacræ Cãcellariæ. Sigillum in pœnitẽtiaria fit cum cera rubea in abſolutionibus, & reſcriptis indulgentiarũ criminum, clauſis ſigillo impreſſo beatiſsimæ virginis Mariæ.

Admonitio quædam de forma Imperialium reſcriptorum.

Cap. XLVII.

Argumentum.

1 *Principibus & regibus ſua cuique eſt literarum formula qua obſeruanda.*

1 PRincipes, reges, Imperatores, habent ſuas formulas reſcriptorum, quas obſeruari iubent, habent propria ſigilla, & certorum amanuenſium, ſeu certorum & diſtinctorum Secretariorum adhibent manus, vt nimiùm onerosũ fuerit, imo verò ſuperfluũ de illis ſeparatim loqui, ſufficit indicaſſe quod de Imperatorum reſcriptis tradit conſtitutio Leonis Cæſaris, l. ſacri affatus, de diuerſis reſcript. C. ea ſubſcribi ſolita ab Imperatore encauſto rubeo, compoſito ex cocto murice, & triti cõchilij ardore: hoc non ſeruant nunc alij principes, adiiciunt tamen ſubſcriptionẽ & aliquando ſigillum, vel magnum, vel paruum, commune expeditionibus literarum, vel priuatum ſeu ſecretum, & hoc ſigillum dicitur authoritatis, ſummi Pontif. Imperatorum, Regum, Principum, Epiſcoporum. ca. nobiliſsimus, 96. diſt. Clem. vn. in fine, de iureiuran. notandum tamen ſigillum principis non eſſe neceſſarium in approbatione legum, vt notat Bald. ad Extraua. Imperialis, de pace conſtantiæ poſt feudorum libros, niſi conſuetudo eſſet, quòd literis principis non crederetur, niſi ſigillatis. c. cùm dilectus, de conſuetud. Doctor. in ca. 2. de fide inſtru. Speculator titulo de probationib. §. videndum.

De modis quibus reſcripta improbantur vt nulla, primúmque de falſitate eorum.

Cap. XLVIII.

Argumentum.

1 *Reſcripta multis modis corruunt & ſunt inutilia, ſi ſunt falſa primum, & contra ſtilum conſuetum.*
2 *Summi Pontifices & Principes quos dicant fratres, filios, chariſsimos.*
3 *Falſum præſumitur ex dicto falſo vel tacito.*
4 *Si in conſtructione peccatum vel errorem reſcriptum habeat.*
5 *Si contra prohibita impetratum.*
6 *Si impetrans aliàs falſum commiſerit.*
7 *Si raſum vel vitiatum.*
8 *Ponuntur nouem modi falſandi literas.*
9 *Præſumptio tamen pro ſcriptura non vitiata.*
10 *Qui falſis vtitur ſciens in diſcrimẽ falſi incidit.*

1 REſcripta non ſemper vim & effectum accipiunt, aut proſunt impetrantibus, vel quia falſa, vel obreptitia, ſubreptitia, inciuilia, ideò de his, & quomodo id accidat, breuiter explicabimus, & primùm de falſis agemus. Obſeruandum itaque in probandis bullis, & principum reſcriptis, vt ſint ex ſtilo conſueto Curiæ compoſita, vt monet Innocent. 3. in ca. quàm graui, 6. de crimi. falſ. lib. 3. tit. 2. nam quædam ex ſtilo immutabiliter in veris bullis ſeruantur, vt diximus in forma bullarum.

2 Sic ex more ſummus Pontifex in illis, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, fratres vocare ſolet: cæteros, vt Reges, Principes, vel alios cuiuſcunque ordinis filios, d. ca. quàm graui. vide quæ dixi ad c. 22. cum dilecta, de reſcrip. Solebant Imperatores Romani ſalutationem præponere reſcriptis directam illis quibus ſcribebant, quos & amicos vocabant, hoc modo: *Aue chariſsime nobis.* vt in l. 2. de offic. rector. prouin. & l. 5. de priuileg. eo. qui in ſacro pala. milit. in Codice Theodoſ. & in l. 4. de operi. pub. eo. Cod. Theo. & alibi. Salutant & initio reſcriptorum ſummi Pontifices eos quibus ea dirigunt, vt liquet ex proœ. Decretal. & ca. ſi aliquando, 41. de ſenten. excom. vide & Rebuff. ad proœmium Concordatorum, ad verbum, *filios*, quomodo honoris cauſa dicantur principes filij à ſummo Pontif. ca. conuenior, 23. q. 8. ca. ſi Imperator, 96. diſt. & quæ tradit idem Rebuffus in forma mandati Apoſtolici, ad verba, *dilectus filius*, in Concordatis. Princeps Gallorum in literis officiariis directis amicos & fideles vocat, *A noz amez & feaux.* Mos priſcorũ Imperatorum ſimilis, vt Theodoſius & Valentinianus in edicto ſic loquuti, *Voluſius Metianus amicus noſter*, apud Vlpian. in l. diui fratres, 17. de iure patro. In Epiſto-

lis

lis quoque Traiani ad Plinium ſecundum, nominatur Plinius ab eo Chariſsimus Iuſtinia. in Epiſtola 114. vt diuinæ iuſsion.&c.§.1.ibi, *Theodore parens amantiſſime atque chariſſime.* Amicos etiam vocatos à Cçſaribus in reſcripto magiſtratus quibus dirigebãtur, docet l.1.§.ſi quis, de appellat.P.l.1.ſi mancip.&c.C.l.4.de inutili.ſtipu.C.l.fi.de offi. præfe.vig.P.l.4.de iur.& fact.igno.C.

3 Si igitur primo loco, ea quę exponẽda ſunt, non ſunt expoſita, videtur nullũ reſcriptũ, ca.cũ adeò, 17. de reſcrip. atque tũc falſum præſumitur commiſſum ex dicto vel tacito, ca.ſuper literis, de reſcrip. ca.quanto, de his quæ fiunt à prælar. ſine cõſenſ.capit. vbi pœnæ mendacij vt & aliæ, in c.tam literis, de teſtib.

4 Item ſi in conſtructione error vel peccatum, c. ad audientiam 11.eo.titul.& nos ibi quædam annotauimus, & ſingulare illud in reſcriptis: in aliis enim authenticis ſcripturis, non ita, ſi falſa Latinitas procedat à Notario, & conſtet aliunde de his quæ geſta ſunt, vt ſcribit Maſſuer. in praxi, titulo de notis & notar.§.45. item falſa Latinitas, probat l.errore, 7.de teſt.C.l.ambiguitates, 24.eo.tit. C.vide l.2.C.de eunuchis. ad falſi ſuſpicionem ex parte erroris Latini ſermonis ſuſpicionem pertinet, ſi vni directum reſcriptum cùm eo loquatur in plurali ſermone, ca.quàm graui, de crimi. falſ. cæterùm defectus alicuius literæ nõ inducit ſuſpicionem malam nec viriat reſcriptum.c. ex parte, 11.de fid.inſtru.C.Quod etiam caret debita ſolemnitate ſpeciem habet falſitatis vt dicitur in l. iubemus, 29.C.de teſta.

5 Dehinc 3.præſumitur falſum quod cõtra prohibita impetratum inuenitur, quamobrem ſi tale inueniatur, iubent Imperatores Archa. & Honori. vt chartæ abreptæ de manibus impetrantium ad ſcientiã Imperatoris referantur.l.3. de paga. & ſacrific.eor.C.

6 4. Addit ſuſpicionem falſitatis, perſona impetrantis: ſi aliàs falſitatem admiſerit, quia qui ſemel eſt malus, præſumitur ſemper malus, in eodem genere mali, l.ſi cui, 7.§.ſi tamen, de accuſa. lib.48.Pand.titu.2.l.omne delictum, §.à barbaris, de re milita.

7 5.Suſpectum eſt de falſa, ſi raſum, vel vitiatum in aliqua ſui parte, vt contra à ſuſpicione alienum, ſi in ſcriptura nihil appareat abolitum, aut ex quacumque ſua parte viriatum, l. fin. de edict.diui Adria. tollen.lib.6.C.titul.33.c.inter dilectos, de fide inſtrum.ca.cùm venerabilis, de religioſ.dom.ca.cum olim, de priuileg. pœna radentis malitioſè reſcriptum vel literas iudicis, eſt beneficij priuatio in c.olim, de reſcrip. alia in reſcriptis Apoſtolicis capitalis, ca. ad falſariorum, de falſ. quare num aliunde quàm ex malitia procedat raſio, inquirendum erit, & obſeruanda, l. ſi vnus, 12.§.1.de teſta.C. Videndus & Panor.ad ca. ex literis, de fide inſtrum. vbi docet quæ requirantur, ad hoc vt raſura non ſit ſuſpecta: & de materia raſuræ, textus autem tradit, raſuram in loco non ſuſpecto, non vitiare reſcriptum. quando verò dicatur eſſe raſura in loco ſuſpecto, docet ad ca. inter dilectos, de fid.inſtru. & num raſura quæ fit in loco ſuſpecto præſumatur facta, vel ab officiali vel parte, docebit idem Panor.ad ca.fin.de crimi. falſ. ſuſpectum de falſo reſcriptum ſine die & conſule exiſtens, l.ſi qua beneficia C.de diuerſ. reſcrip. ca.dicenti.§.ſi quas 25.q.2.

8 Nouem modi falſandi literas Apoſtolicas ſeu bullas traduntur in ca. licet ad regimen 5. & ca. quam graui, 6.de crimi. falſi quibus quis punitur falſariorum ſupplicio capitali, in ca. ad falſariorũ, eo.tit. Primus, ſi falſa bulla, id eſt, ſigillum, falſis literis apponatur. Secundus, ſi filum extrahatur à vera bulla, & aliis literis inſeratur. Tertius ſi filum in parte qua charta plicatur ſit inciſſum cũ vera bulla, & falſis literis immittatur ſub eadem plicatura cum filo ſimilis cannabis reſtauratum. Quartus, cùm à ſuperiori parte bullæ, altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum falſis literis inſerta reducitur infra plumbum. Quintus cùm per raſuram tenuem, aliquid immutatur. Sextus, cùm ſcriptura literarum, quibus appoſita fuerat vera bulla, cũ aqua vel vino vniuerſaliter abolita, ſeu deleta, eadem charta cum calce aliiſque ſimilibus artibus dealbata, de nouo ſcribitur. Septimus, cùm chartæ totaliter abolitæ, vel abraſæ, alia ſubtiliſsima charta eiuſdem magnitudinis ſcripta, cum tenuiſsimo glutine iungitur. Octauus, dum literæ aliunde quàm à manu ſummi Pontificis vel eius plumbatoris accipiuntur, quod probat c.dura, cod. de crimi. falſi lib.5.tit.20. Nonus, quando accedentes ad bullam ſeu plumbatoris officinam, falſas literas cautè proiiciunt in numerum plumbandarum, vt vera bulla cum aliis veris ſigilletur, quæ falſitas cum præcedente, non facilè deprehendi poteſt, niſi vel ex modo dictaminis vel ex forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ: Reliqui tamen falſandi modi detegi poſſunt, vel ſubtili intuitione filorum iunctorum, vel collatione illius bullæ, cum alia, vel obtuſione, vel motione, præſertim ſi bulla non ſit æqualis, ſed alicubi magis depreſſa, alicubi magis tumida.

9 Præſumitur ſemper tamen pro ſcriptura quæ formam habet authenticam, quandiu illa non docetur falſa, & proinde donec quæſtio falſi propoſita, vel obiecta, probationem ſubierit, ſecundum ſcripturam non raſam vel vitiatam fit executio eius, l.2.de edict.diui Adrian.toll.C.l.2.C.ad le. Corn.de falſ.c.4. de fide inſtru. quãdo videlicet malitioſæ & morandæ executionis gratia proponitur, & in promptu vel ſtatim non docetur de cauſis falſitatis, & niſi executio reſcripti, falſo probato haberet reſtitutionis impoſsibilitatem, in quibus caſibus propoſitio falſi ſuſpendit executionem irreuocabilem, vt tractatur in c. ſuſcitata, 6.& ibi gloſ.ad verbum *ſententiæ*, de in integr. reſtitutio. ca.literas, 13. de reſtitutio. ſpoliator. li. 2.titul.13.l.fin.ſi ex falſis inſtrume.lib.7. C. titul. 58.l.2.C.de vſur.cum ſimilibus.

10 Addi poteſt ratio, quòd is cui falſi crimen obiicitur, ſi vtatur falſo reſcripto, ſeipſum in periculum coniicit reatus falſi, falſo probato, ſicque interrogat iudex falſo obiecto, num qui producit ſcripturam ea velit vti. Quare Alexander Cæſar

in

in l. maiorem, 4. C. ad leg. Cornel. de falſ. lib. 9. t. 22. lic & reſcripſit, *Maiorem ſeueritatem ex[illegible], vt merita eorum, qui falſis reſcrip[illegible] vtuntur, digna coerceatur pœna: ſed qui deceptus e[illegible] per aliũ, ſi ſuam innocentiam probat, & eum à quo a[illegible] [illegible] exhibet, ſe liberat.* Adde Paulum lib. 5. receptar. ſententit. titul. 25. §. 9. falſarius literarum Apoſtolicarũ beneficia, ſi quæ habet, amittit, d. ca. ad falſariorum, de crimi. falſ. & ad obtinẽda redditur inhabilis, ca. quemadmodum, de iureiur. nec cenſetur habere titulũ qui falſum habet, ſicut falſus tutor, tutor non eſt, l. Paulus 221. de verbor. ſignif. nec falſa iuſtitia, iuſtitia. can. vera, iuncta gloſ. 45. d. & actus geſtus à falſo procuratore, non eſt validus. l. falſus, C. de fur. Et in Gallia ex ſtilo Curiarum Senatus, & aliorum iudicum ſecularium regiorum, falſarij quarumcumque literarũ ſolent priuari iure, ſi quod ex illis alioquin habituri eſſent, & poſſeſſione beneficiorum, cuius notionem habent, Boër. deciſ. 291. inci. *Quod ſecundum.* Sic apud Vlpian. in l. qui nomine, 25. ad leg. Cornel. de falſ. Pand. *Qui nomine Prætoris literas falſas reddidiſſe, edictúmve falſum propoſuiſſe dicetur, ex cauſa actione in factum pœnali tenetur: quãquam lege Cornelia reus ſit.* Et Modeſtin. l. penul. eo. titul. *Qui edicta propoſita dolo malo corrumpũt, falſi pœna plectuntur: dolo malo*, additur, Nam (vt aiũt Diocle. & Maximia. in l. nec exemplum editionis, 20. ad leg. Corne. de falſ.) *Nec exemplũ editionis precum, aliter per errorem ſcriptum, cum non niſi dolo malo falſum committentes crimini ſubiugẽtur, cognitionem iudicis moratur.* Neq; etiam ſufficit dicere quippiam falſum, ſed oportet probare, & ſolemnis inſcriptio non temeraria accuſatio præcedere debet ſcripturæ improbationem, l. antep. pen. & fin. ad leg. Corn. de falſ. C. quia imminet etiam falſarij pœna ei, qui calumniatur ſcripturam de falſo, & nõ probat. l. iubemus omnes, penul. C. de probatio.

De obreptione reſcriptorum.
Cap. XLIX.

Argumentum.

1 *Quis dicatur obrepere.*
2 *Obreptio eſt omiſſio eorum quæ exprimi debebant, ibi exempla.*
3 *Clauſula motu proprio, num obreptionem tollat.*
4 *Quando literæ per obreptionem valeant obtentæ.*

1 OBrepit principi, vel iudici, qui precibus ei porrectis veritatem negotij non exponit, l. ſi quis obrepſerit, §. fin. ad Cornel. de falſ. qui doloſè tacet principi ea, quæ ſi expreſſa libello fuiſſent, remorarentur principis cõceſſionem, qui in precibus ſilet conditionem ſuã, l. ſed ſi hac lege, 10. §. patronum, de in ius vocã. lib. 2. Pan. titu. 4. l. liberto, 49. de bonis libertor. lib. 38. titu. 2. Qui circumuenit ignorantiam alicuius, obrepere etiam dicitur, l. ſi fideiuſſor conuentus, 39. §. ſi cùm debitor, mandat. Pan. quíque ita malitioſè celat verum occaſione mentiendi, vt velit videri ſe verum dixiſſe, obrepere & ſubrepere dicatur, l. fin. ſi nupt. ex reſcrip. petã. C. ca. cùm olim, de ſenten. & re iudicat. Obrepere proprie eſt, latenter tacitéque venire, antequam ſentiatur vel præuideatur quò quis peruenturus eſt, vnde & tranſlatitiè obrepere, incautum vel non cogitantem aggredi.

2 Reſcriptorum obreptitiorum itaque conſideratio erit generalis, vt quoties non expreſſum eſt vel diſſimulatum eſt quod poſſet impedire conceſſionem, tunc per obreptionem impetrata dicantur, & inutilia ſint. Proponamus exempla, veluti primò, ſi ſecundæ literæ de eodem negotio controuerſo impetrentur, non facta mentione priorum, per obreptionem enim reiiciuntur, ca. 3. de reſcrip. ca. cùm olim, 12. de ſenten. & re iudic. li. 2. tit. 27. ca. cùm dilecti, de electio. ca. ſententiã, 35. quæſt. 9. ca. ſin autem, c. plerumque, de reſcrip. ca. ſanè, ca. ex literis, de offic. deleg. ca. ſignificauit, de appella. quando, vt ibidem dicitur, ad diuerſos iudices, diuerſa de vna re dirigũtur reſcripta, contrà ſi ad vnum iudicem. Item ſecundò, ſi non narretur ſtatus litis rei, ſuper qua conceditur reſcriptum. ca. inter monaſterium, de ſenten. & re iud. ca. 1. de confirma. vtil. ca. ex literis, de dolo & contuma. ca. 1. vt lite pendent. ca. dudum, de priuileg. l. tutor, de excuſat. tutor. Tertio, ſi pro clerico non tonſurato beneficij fiat impetratio, c. ex literis, de tranſaction. Quartò, ſi excõmunicatus ſuper pluribus articulis, generales literas impetrauerit abſolutionis, quæ alioquin non valent, niſi expreſſe de ſingulis articulis faciant mentionem. c. ex parte, de offic. ordinar. Quintò, ſi impetrans beneficium, nomen ſuæ dignitatis taceat, c. ad aures, de reſcriptis. vel modicum etiam aliud poſſeſſum beneficium. ca. ſi proponente, de reſcrip. c. cùm adeo, ca. poſtulaſti, eo. titul. Sextò, ſi in mandato ad beneficium, de mandato in fauorem alterius conceſſo, non fiat mentio, ca. mandatum, ca. literis, ca. Abbatem, de reſcripr. Septimò, ſi non fiat mẽtio in impetratione beneficij, de penſione in titulũ beneficij poſſeſſa per impetrantem, ca. propoſuiſti, de reſcrip. c. ſi pauper, de præbend. in Sex. Rota deciſ. 210. *Nota quod pauper*, in Antiq. Octauò, ſi non fiat mentio de qualitate beneficij impetrati, ca. cùm in illis, de præbend. in Sex. c. ei cui, eo. in Sex. Rota deciſ. 297. *Nota quòd vbi Papa*, in Antiq. Nonò, eodem modo non valebit reſcriptum ſuper re ſententia definita impetratũ, niſi de illa fiat mentio, vel intra decennium fuerit prouocatum. ca. inter monaſterium, de re iudica. ca. fin. vt lite pendent. & eo. titul. C. l. penul. & fin. §. ſi verò dum cauſas, Nou. 113. in medio litis nõ fieri ſacras formas, &c. l. fin. C. ſentẽt. reſcin. nõ poſſ. idipſum, ſi tranſactione deciſę lites. l. cauſas, l. ſub prętextu, C. de trãſact. Omittam alia exempla, quæ propter omiſſionẽ eorum quæ expreſſa, mutare poſſent voluntatem, vel formam concedentis, inducunt obreptionem, occurrent enim facilè.

3 Obſeruabimus interim motu proprio factam gratiam,

gratiam,non habere obreptionem in omiſsione exprimendi beneficij antè poſſeſsi, oportebit tamen conſtare de motu proprio,aut de certa ſciẽtia concedentis,c.ſi motu proprio,de præbend.in Sex.ſed & ſi per obreptionem impetrentur aliquando reſcripta in præiudicium Reipublicæ cõceſſa, quæ dicantur ex motu proprio principis etiam emanaſſe,iudex quidem,vel executor magiſtratus,ad quem diriguntur, non debet ſtatim ea publicare vel exequi,donec ad principem retulerit, vt emendentur, vel donec certiorem de obreptione eum faciat, Nouella 152. atque interim ſuperſedebit exequi, & expectabit ſecũdam iuſsionem ſeu voluntatem principis,§. fin. de iudici. in Nouell.§.& hoc verò iubemus,vt nulli iudic.liceat habere loci ſeruatot.in Authen.quoniã ſcripturæ veritas, ſi res popoſcerit,per ipsũ debet probari authorẽ.l.ſi quis decurio,21.ad leg. Cornel.de falſ.C.ca.1.de conſit.vtil. vel inutil.facit l.1. C.de legib.neque iniuſtum mandatum principis ſtatim eſt exequendum,donec admonitus fuerit princeps de ratione iniquitatis, & intelligatur nũ illi obreptum ſit,vel donec ira eius deferbuerit.c. ſi quando,de reſcrip.ca.ſi aliquando, 41. de ſentẽ. excom.l.ſi vindicari,C.de pœnis.

4 Aliquando tamen literæ impetratæ per obreptionem,valent,ſi tacitum expreſſum non remorarentur reſcriptum,vt tradit Innoc. in ca. in noſtra,de reſcrip.l.1.C. de preci. Imperator. offeren. ſed & literæ & reſcripta per ſubreptionem obtenta, ſi non excipiatur de ſurreptione,valent,atque proceſſus in vim illatum factus probatur.ca. ad audientiam,de reſcrip.Innocen.ad c.dilectus,eod. titul.Rota deciſ.387.*Nota vtrùm ſi fuerit.* in Antiq.Notat & ſingulare Rota deciſ.468. *Extra rotam.* num.5.in Nouis.quòd licèt falſæ omnes expreſsiones,quæ mouere potuerunt principem veriſimiliter ad facilius concedendum, vitient gratias,quia literę habẽt tacitam cõditionem, *Si preces veritate nitãtur*,tamen non omnia tacita,quorum expreſsio mouere potuiſſet ad denegãdum, gratiam vitiare:ſed ea ſolùm, de quibus reperitur expreſſum,vel de quibus in iure eſt cautũ, quòd eis expreſsis,nullatenus eam gratiam conceſsiſſet.Videndus Felinus ad c.ſuper literis, & ad ca. poſtulaſti, de reſcript.

De ſubreptione reſcriptorum.

Cap. I.

Argumentum.

1 *Subreptio quid.*

2 *Expoſitio falſi in ſubreptione debet procedere ex dolo.*

3 *Mendax impetrator debet carere impetratu, explicatúrque illa regula.*

1 SVbreptio in literis vel ſupplicationibus earũ, eſt expoſitio falſi; quę perniciosior eſt obreptione, vt mendacium grauius eſt taciturnitate veritatis, Panor.ad ca. quia circa,de conſanguin.& affini.veluti ſi quis ſe dixerit clericum,cùm non eſſet, ca. ex literis, de tranſactio.ſi dixerit impetrans executorias antè ſe habuiſſe literas monitorias,ca. ex inſinuatione, de reſcript.ſi exprimatur falſus modus vacandi. ca.ſuſceptum, de reſcript.De ſubreptione regula conſtituitur,vt reſcripta eo modo impetrata,& ex eis ſubſequuta,ſint ipſo iure nulla:Oldra.cõſi. 257.*Factum tale.*Feli.Innoc. ad c. ad audientiam, in 2.de reſcrip.vitiat & ſubreptio gratiam,c.conſtitutum,ibi,*Irritum decernatis.*de reſcrip.c. ſi motu proprio,ibi,*Vires noluimus obtinere.*de præbẽd. in Sex.Cardin.conſi.69.Roma.conſil. 306. tradit etiam Hoſtienſ.in ſumma,tit. de reſcrip.num.30. vnum & centum modos,quibus contra reſcripta de ſubreptione & obreptione obiici poſsit.

2 Hæc falſitas mendacij eſt,quæ ex dolo procedere præſumitur, vel ex errore.Mendacium eſt falſæ vocis vel orationis ſignificatio; quæ ſi cum voluntate fallendi malum valde, aliter non ita malum,cùm octo ſint genera mendaciorum.ca. beatus,§.ille,ca.primum,ca.quod autem ait, ca. ne quis,cum ſimil.22.q.2. quando circumueniẽdi alicuius cauſa, putà principis,aliud fit vel dicitur, aliud ſimulatur, dolus punitione dignus ex machinatione fraudulenta ſequitur,l. 1.cum ſuis §§. de dol. Pand. falſitas tamen hæc in expreſsione narratorũ, alia eſt, nec tam grauis,quàm ſuppoſitio reſcripti falſi,vel veri reſcripti falſificatio,de quibus anteà. Et ratio eſt,quia quando reſcripta ad preces alicuius conceduntur, potius ſeipſum quàm principẽ circumueniſſe dicitur. Siquidem in omnibus reſcriptis clauſula vel apponitur, vel appoſita cenſetur,*ſi preces veritate nitantur.* ca. 2. de reſcript.l.fin.de diuerſ.reſcrip. C.cum ſimilib. vel clauſula ſimilis,*vt ſita eſt.*ca.ex parte,12.& ca. cum olim,25.vbi nos explicamus de reſcri. Quare qui falſa expreſsit, & obtinuit ſuper his reſcriptum,nihil inde lucratur,quia ſemper de veritate precum inquirendum eſt,l. 2. ſi contra ius vel vtilita.public.iubentúrque puniri iudices qui precum falſitatem argui vetuerint, decem librarum auri mulcta.in l.3.ſi cõtra ius vel vtili.pub.C.Sunt & quædam etiam aliquando in precibus inſerta, quæ, etſi expreſſa ſint, non inducunt ſummum Pontificem,vel principem ad gratiam, vel reſcriptionem concedendam: & ideò non vitiãt reſcriptum.Innoc. ad c. in noſtra, de reſcript.& ad ca. cum noſtris,§.literæ tamen,de conceſsio.præben. vide & Iohãnem Monach.ad ca.2.de filiis presb. explicantem qualiter literæ per ſubreptionem impetratæ valeant. Obſeruamus etiam, quòd ſi in ſupplicatione cuiuſpiam apponantur verba, *Vt aſſerit*,ſi non inueniatur veritas talis,qualem expreſſa verba referunt,erit obreptitia gratia; aliter ſi dictum imperſonaliter, *Vt aſſeritur.* Rota deciſ. 727. *Nota quòd ſi ponatur.* Sed etſi plura capita narrẽtur in reſcripto,quorum aliqua vera, aliqua falſa ſint;ſi ex veris poſsit ſequi effectus & cõcluſio,&,ſi falſa verè expreſſa non potuiſſent remorari reſcripti cõceſsionem,valet commiſsio,iuxta notata ad ca.ex parte conuentrienſis, & ca. inter cæteras,ca.olim,de reſcrip.ca.licet, de probatio.ca.exhibita,de iudic.in vltima gloſ. Rota de-

ciſ.68. *Licèt plura.* in Nouis. Hîc itaque obſeruandum, num falſa à veris diuidi poſsint, iuxta l. ſi ex falſis, penul. C. de tranſactio. vt reſcriptum in parte corruat falſa, in alia ſuſtineatur: ſi indiuidua, nō vtique. l. etiam, 29. §. 1. de mino. 25. annis. ſic in l. 2. ſi contra ius vel vtili. pub. C. Diocletia. & Maximia. *Præſcriptione*, inquiunt, *mēdaciorum appoſita, ſiue in iuris narratione mendaciū reperiatur, ſiue in facti, ſiue in tacendi fraude: pro tenore veritatis non deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoſcere debere, & ſecundum hoc, de cauſa conuenit ferre ſententiam.* Dignum etiam annotatione eſt, quod tradit deciſ. Rotæ 468. *Extra rotam* num. 5. in Nouis. quòd falſæ omnes expreſsiones, quæ mouere potuerunt principem veriſimiliter ad facilius concedendum, vitient gratiam: quia literę habent tacitam conditionem, *Si preces veritate nitantur.*

3 Quare & regula generalis erit de obreptione, *Vt mēdax impetrator debeat carere impetratis*, vtroque iure & ciuili & Pontificio. l. etſi legibus, 5. ſi contra ius vel vtili. publi. l. fin. C. de diuer. reſcrip. ca. dicenti, §. etſi legibus, 25. q. 2. ca. ſedes, ca. ſuper literis, de reſcrip. Et hanc regulam proculdubio veram eſſe in gratiis ad beneficia receptum eſt, vt falſa expreſsio, etiam à non falſæ expreſsionis cōmodo impetrantem priuet; & plectatur falſum in aliqua parte exprimens, commodo omni literarum, etiamſi expreſsio falſa non eſſet talis, quæ omiſſa non eſſet impeditura gratiam, ca. ſuſceptum, de reſcrip. in Sexto. gloſ. in ca. ſi motu, ad verbum, *taceatur*, de præbend. in Sext. In literis verò iuſtitiæ adhibenda diſtinctio erit, ca. ſuper literis, 20. de reſcrip. vbi ſummus Ponti. inter eos qui per fraudem vel malitiā, & illos qui per ſimplicitatem vel ignorantiam literas ab eo impetrant, huiuſmodi credidit adhibendam diſcretionem; vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ peruerſitatis pœnam, nullum ex literis commodum conſequantur, ita quòd delegatus, poſtquam ſuper hoc illi facta fuerit fides, nullatenus de cauſa cognoſcat; inter alios autem qui poſteriori modo literas impetrant, videlicet per ſimplicitatem & ignorantiam, exiſtimat diſtinguendum: quę falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa: Nā ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quāuis fuiſſet tacita vel expreſſa, ſummus Pontifex literas, ſaltem in forma communi, dediſſet nihilominus, delegatus non ſequens formam in illis appoſitam ſecundum ordinem iuris poſsit procedere: ſi verò per huiuſmodi falſi expreſsionem, vel veri ſuppreſsionem, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa ſummus Pontifex literas non dediſſet, non ſit aliquatenus à delegato procedēdū, niſi forſan eatenus, vt partibus ad ſuam præſentiam cōuocatis, de precū qualitate cognoſcat: vt ſic in vtroq; caſu eadē ratio, quæ delegantem moueret, moueat delegatum; & vbi delegans ſuas literas denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat. Et ita perpendenda verba docent illius ca. ſuper literis, in delegationum reſcriptis tantùm, non in gratiis aliis. Cæterùm Rota in deciſ. 582. *Quidam obtinuit gratiam.* num. 7. & 8. in Antiq. explicat illud d. ca. ſuper literis, habere locum etiam in gratiis beneficiorum, cum diſtinctione c. ſuſceptum, de reſcrip. in Sext. & ait ca. ſuſceptū, quo cautum expreſsionem falſitatis, etiamſi nō eſſet talis quæ mouiſſet ad concedendum, vitiare literas, intelligi debere quando falſitas exprimitur cauſa taxationis vel limitationis gratiæ, rei, vel modi ipſius, quia tunc aliud extra taxationem vel diffinitionem venire non poteſt, & ſic loqui d. ca. ſuſceptū, & c. cui de non ſacerdotali, §. 1. & fin. de præbend. in Sext. & idipſum verum intelligit in literis ipſis iuſtitiæ, vbi adiiceretur falſitas gratia taxationis vel limitationis: quia tunc aliud non continebitur, licèt illud ſi fuiſſet expreſſum, etiam fuiſſet conceſſum, gloſ. ad dict. cap. ſuper literis, ad verba, *Communi forma.* ſecus autem, vbi exprimitur falſitas cauſa demonſtrationis: quia tunc inquit deciſio dicta, credo, quòd diſtinctio ca. ſuper literis, locum habet in literis gratioſis & beneficialibus, vt diſtinguatur, an expreſſio falſitatis illius mouere potuerit ſeu debuerit principem vel non: & vtrum per ſimplicem ignorantiam ſit facta expreſſio, an doloſè: vt ſi non fuiſſet motus princeps, vel moueri non debuiſſet ad non concedendum propter expreſsionem falſitatis factam potius per ſimplicitatem vel ignorantiam. Dolus porrò facilè non præſumitur niſi doceatur, l. quoties, §. qui dolo, de probatio. quamquam notetur per Innocen. ad ca. dilectus, de reſcrip. ſuper verbo, *Iuribus*, per verba eius capitis *præſumitur enim doloſè, &c.* quòd in impetrationibus beneficiorum, expreſsio vel omiſsio tacendæ vel exprimendæ qualitatis vel circumſtantiæ, præſumitur in dubio fieri doloſè. Addenda ſuperioribus deciſio Rotæ 562. *Papa ſupplicat*, in Antiq.

De reſcriptis, quæ inciuilia dicuntur. Cap. LI.

Argumentum.

1 *Inciuile quid.*
2 *Exempla reſcriptorum inciuilium.*
3 *Iudices debent reiicere obtenta reſcripta inciuilia, dum præſentantur.*
4 *Prouocatio non fit à reſcriptorum conceſsione, ſed ab executione.*
5 *Summus Pontifex, aut princeps, poſſunt per reſcripta expreſsè iuri communi derogare.*
6 *Sed derogatio debet legis expreſsè apponi.*
7 *Conſulere debent interdū principes iudices ſuper reſcriptis inciuilibus.*
8 *Ita reſcripta data à principe, ſtatim executioni non ſunt demandanda.*
9 *Maximè ſi agatur de vita hominis.*
10 *Minus recipiēda reſcripta in nimia lætitia principis.*
11 *Quomodo his proſpicere poſsint qui ſint à conſiliis eius.*

Inciuile

1 INciuile dicitur, quod modeſtiæ, æquitati, vel moribus probis, vel factis, vel dictis honeſtis & iure receptis, non conuenit, vt Gellius lib.10.ca.6.petulantiora & immodeſta verba, improba & inciuilia dixit. Inciuile, quod habet ſuſpicionem criminis vel vitij, l.inciuilem rem, 2.de fur. Inciuile reſcriptum referunt Diocletia.& Maximia. in l.inciuile, t2. de rei vindic.li.3.ti.32. *Inciuile & inuſitatum eſt quod poſtulas, vt mancipium quod tradidiſti, & eo modo dominium tranſtuliſti, inuito eo ex noſtro reſcripto tibi aſſignetur*. Aliud in l.4.de bon.authori.iudic. poſsiden.lib.7.C.t tu.72. *Inciuile eſt, quod poſtulas, vt vnus ex Chirographariis creditoribus debitoris bona cogatur ſuſcipere, ſatis eius creditoribus facturus*. Sic generaliter inciuile quod aduerſum præſcripta iuris eſt, vt in l.quamuis, C.de inoffic. teſta.l. 3. de variis & extraor.cogni.Pand. lib. 50.titul.13. inciuiles pœnę.l.moris, 5.§.& ſunt quidem, de pœn.P.

2 Adferam autem ex vtroque iure exempla reſcriptorum improbatorum quòd contra ius ſint, primum ſi expreſsè contra deciſionē iuris ſine derogatoria ſufficienti, vel contra vtilitatem publicam, vel contra æquitatem fuerint impetrata: l. fin.ſi cont.ius vel vtil.pub.l.mouemus nullam nauem, 10.de ſacroſan.Eccleſ.C. l.1. de peti. bono. ſublat.lib.10.C.tit.t2.can.dicenti, 25.quæſt.2. Sed & falſæ præſumuntur literæ principis & ſuppoſitæ, quæ manifeſtā continēt iniquitatē, & ſine effectu idcirco, etſi in pręiudiciū alterius impetrētur. l.quoties, 2.l.vniuerſa.4. de precib.Imper.offer.C. atq; qui tales ſe impetraſſe dicūt, debent mitti ad principē puniēdi, iuxta c.in memoriā, 19.diſt. c. ad falſariorū, de crimi.falſ.nō enim credit princeps ſe ita reſcripſiſſe, vt in pręiudiciū eſſet alterius, c.2.de reſcr.& ideò talia reſcripta reiiciuntur.l.ex facto, 43.de vulg.P.l.2.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.§. ſed dominorū, eo.ti.apud Iuſtinia.l.2.§.merito, ne quid in loco pub.P.l.ſed cū ab hęrede, 12.§.penul. ad Senatuſcōſ. Trebel.l.nec auus, C. de emācipa. libero. Quare & in publicatione horū reſcriptorū vocādi quorū intereſt, & qui cōtradicere poſsint, vt in l.nā ita diuus, de adop.P.l.in cauſæ cognitione, t3.l.etiā ſi patre, 29.§.fin.de minor.25.ann.lib.4. P.ti.4.In iure Pōtificio idipſum placuit ſum.Pōtificē ſuo reſcripto nō velle derogare iuri alicuius, c. quod verò dicitis, 25.q.2.ca.nunc verò, 9.q.3.c. ſuper eo, t5.de offic. delegat.quin nec motu proprio reſcriptum conceſſum, quamuis tollat vitium obreptionis, tamē non ſupplet gratiā ampliorem in præiudiciū alterius, vt in deciſio.Rotę 445. *Nota licet proprius motus*.in Antiq.Ægi.Bellam.deciſ. 392.Felin.ad c.ad aures, de reſc.& Iuſti.in §.ſi quis igitur, cū rubr. Nouellæ t52. monet ne ſacræ formæ, quæ de cauſis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quàm ſi glorioſiſsimis præfectorum Prætoriis inſinuatæ ſint, illicque habeantur ratæ, ſi ibi appareant in detrimentum Reipubl.non eſſe factas. *Si* (inquit) *in detrimentum Reipub. per obreptionem emerſerint, corrigantur*. facit l. humanum, C.de leg. neque princeps ægre ferri interim ſuſpēdi reſcripta, donec delinquit te admoneat .r. vt in c.ſi quādo, 6.de reſcrip. Summus Pōtifex delegata ſcribit, *Aut mādatū noſtrū reuerenter adimpleas, aut per literas tuas quare adimplere nō poſsis, rationabilē cauſam prætēdas, quia patiēter ſuſtinemus, ſi nō feceris quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtū*. Cōſentiunt verba c.ſi aliquādo, 41.de ſentē. excō. *Si aliquando fortè contigerit* (inquit ſummus Pontifex) *quod eis qui ſunt authoritate Apoſtolica excommunicationi ſubiecti, noſtræ literæ cum ſalutationis colloquio deſtinentur, nō propter hoc credatur ſententia excōmunicationis relaxata, cùm per ignorātiam, aut negligentiā, aut occupationem nimiā, vel etiam per ſurreptionem contingat huiuſmodi literas impetrari*. Iuſtinia.rurſum in l. nemo, 13. de ſenten. & interloc. omnium iud.lib.7.tit.45. non vult iudices ſequi conſultationes principū, ſi eas exiſtimēt non iuſtè iudicatas: eadem cauerunt ſuis conſtitutionibus Reges Galliarum Philippus Pulcher, Carol. 7. & Franciſ. 1. in conſtitut. ann. 1539. artic. 112. nemo etiam tenetur adimplere mandatū prælati, ſi cauſa reddatur, ca. cùm teneamur, de præbend. ca.quoniam quidam, 75. diſt. nec iniuriarum à principis mandatis debet oriri occaſio, à quo iura naſci ſolent.l.meminerint, C.vnde vi.

3 Itaque reiicient iudices præſentata reſcripta impetrata cōtra tranſactionem, l. cauſas vel lites, 16.C. de tranſaction. l. fin. C. vt lite pend. contra priuilegia, niſi de illis nominatim fiat mentio, & ſpecialis derogatio, ca. cùm ordinem, de reſcrip.arg.ca.porrecta, in fine. & ca: ad noſtram, de confirm.vtil.vel inuti.minus etiam admittent contra rem iudicatam, aut contra ſententiam, à qua non fuerit appellatum, l.fin.ſent.reſcind. non poſſ.C.l. 3. de error. Aduocat. C.attamen ſi quis tanquam contumax fuerit damnatus, poteſt appellare, & cum appellatione reſcriptum impetrare à principis Cancellaria, vt audiatur perinde ac ſi contumax non fuiſſet, refuſis ſumptibus contumaciæ, & damnis ob eam rem aduerſario, facit l. fin.§.iuſſus, de appella.Pand. Pari modo ſi contra ius poſitiuum, fiſcum, aut cauſam publicam concedantur, dict.titu.ſi contra ius vel vtilita. pub.C. l.fin.de præpoſit.ſacri cubiculi.lib.12.C.cap.paſtoralis, de fide inſtrum. multò magis reiicietur reſcriptum contra ius diuinum impetratum, c. ſunt quidam, & ca.contra ſtatuta, 25.q.1.quorum omnium & ſimilium ratio poteſt accipi ex l. digna vox, de legib.C. Principes viuere velle ſecundum leges, digna eſt vox in maieſtate regnantis, cùm de authoritate iuris principalis pendeat authoritas: dehinc & fortiores ſunt conſtitutiones generales, vt conſultè latæ, particularibus reſcriptis.

4 Et proinde quando contra ius ſunt reſcripta elicita, vel alio modo inciuilia, prouocatio interiicitur, non quidem à reſcripti conceſsione, ſed ab eius executione, vel fit oppoſitio ſeu intercesſio ab eo cuius intereſt, in executione, l.t. §. quæſitū, de appellat.P.vbi & plura notauimus de ea q.

5 Cæterùm iure communi hæc obtinent. Poterit autem ſingulari beneficio expreſsè ſummus Pontifex, concedendo reſcripta, quæ iuris communis conſtitutionis cauſa repugnante, dicerentur inciuilia, iuri communi derogare, ex cauſa quę

ciuilem reddet impetrationẽ reſcripti: dummodo meminerit nominatim de contraria conſtitutione, vel iure cui derogatum eſſe velit, non aliter. ca. nonnulli, 28. §. niſi, de reſcrip. arg. ca. cum te, de ætat. & qualita. ord. vt derogando priuilegio, debet eius ſpecialem mentionem facere. ca. cùm ordinem, de reſcrip. Poteſt & ex certa ſcientia reſcriptum indulgere alicui ob cauſam vel bonum publicum, contra priuilegium alterius priuati, quod non conſideratur concurrente fauore publico & plurium, cuius & ſingularis perſona per cõſequentiã cũ cæteris particeps eſt, vt liquet ex l. Lucius, de euictio. Pand. l. item ſi verberatum, 15. §. item ſi rem, de rei vindica. multò facilius indulget contra ius, ex clauſula quæ facultatem Prætori reſtituendi dabat, ſi qua iuſta cauſa ei videatur, l. 1. ex quib. cauſ. maior. P. argum. l. Barbarius, circa finem, de offi. Prætor. Pand. ſi reſcriptum vel gratia ſingulari perſonæ conceſſa ei proſit, nemini autem noceat. l. reſcripta, 7. de precib. Imperat. offer.

6 Notabile hic quod obſeruarunt Ia. Petr. Cynus ad l. omnes, ſi contra ius vel vtilita. public. C. quòd licet reſcriptum non valeat contra legem, ſi expreſsè ei derogatum non ſit, tamen talis narratio facta fuerit in reſcripto, per quam princeps cognoſcere potuit, reſcriptum eſſe contra legem, illud valere, licèt in eo nihil de ea lege dicatur expreſſe, & licèt adiectum non fuerit, *Non obſtante tali lege contraria.* Annotat quoque Iohannes Andreas de reſcriptis, in Nouellis, priuilegium ſeu reſcriptum conceſſum per principem valere, & ius commune tollere in ſuo caſu, licèt de eo iure cõmuni non fecerit nominatim mentionem, quia cenſeatur nihil ex eo ignorate, qui omnia habet iura in pectoris ſcrinio. l. omnium, C. de teſta. Refert Rota deciſ. 468. incip. *Extra rotam*, nume. 2. in Nouis. Quod quidem verum eſſet (vt opinor) ſi tanta eſſet expreſsio narrationis & priuilegii, vt æquipolleret derogationi, alioquin enim dicerem tutius eſſe, adhærere cõmuni ſententię, vt derogatione expreſſa opus ſit vel iuſsione ſecũda.

7 Hic ideo admonere iudices expedit, ad quos reſcripta diriguntur, etiam cum derogationibus, ne ea admittant ſaltem ex prima oblatione aut inconſultis iterum principibus, à quibus emanarunt, & quorum in ſede tueri debent dignitatem, maieſtatem, & probitatem, ſi quando apertè ea eſſe iniqua, vel non digna principe animaduertunt: ſæpe enim principes nimia importunitate petentium intercipiuntur & flectuntur ad concedenda iniqua, vel contra iura quæ iudex debet reſpuere. ca. fin. de reſcri. in Sext. ca. cùm in iuuentute, de purga. cano. ca. 1. de religioſ. domi. in Sext. ca. de reſtanda, de conceſsio. præb. in Sext. l. 1. de petit. bonor. ſubla. lib. 10. C. l. 1. de fundis limitroph. lib. 10. C. ſolent & aliquando iniuſta artibus aliis & malitioſe à principe aliqui non concedenda extorquere, qui tantùm abeſt vt impetratis gaudere debeant, quin contrà ex eo puniendi ſint, vt ſcribit Guido Pap. conſil. 195. incipien. *in cauſa.* lib. 3. conſilior. Bald. ad Rubri. de reſcrip. verſi. *Quæro nunquid debeat.*

7 Si moueatur interdum princeps ira percitus contra iuſtum, nec ſtatim obtemperãdum, donec ſedata fuerit, *Ira*, enim, *furor breuis eſt*: &, *Impedit ira animum ne poſſit cernere verum.* Expectãdum ita iudici donec deferueat, l. ſi vindicari, C. de pœn. Capella cautel. 2. Iaſon ad l. 1. 2. lectura, de ſumma Trinit. tractatur in l. puniri, ſi contra ius vel vtili. pub. C. & idem Iaſ. ad l. debitoribus, colum. fi. de re iudi. vbi enumerat 7. caſus, in quibus iudex debet differre executionem ſententiæ. Principes aliquando, vel ira commoti, vel temere iuſſerunt quoſdam occidi, quos poſteà facti pœnitentes, inter viuentes requiſierunt & deſiderarunt: vt exemplum in Theodoſio in ca. at Theſſalonicam, 11. q. 3. & in aliis, de quibus apud Iouianum Pontanum, tracta. de obedientia, lib. 4. ti. an parendum ſit principi.

8 Et quamuis aliquando toleretur iniquum principis mandatum ex cauſa, nunquam tamen, vbi agitur de vita hominis perdenda, facit ca. qui reſiſtit, 11. quæſt. 3. & debet Officiarius, cui talis executio iniuncta eſt, ſi velit tutus eſſe in conſciẽtia, potius renunciare officio quàm obtemperare. Felin. ad ca. conſanguinei, de re iudi. & in c. veniens, eo. titul. melius enim eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium, ca. nemo peritorum, 11. quæſt. 3. & ſatius mala omnia pati, quàm impietati conſentire & iniquo. Malum nec faciendum, nec facientibus conſentiendum. c. ita planè, 6. cum 2. ſequenti. 23. q. 4.

9 Idipſum intelligo dicendum, ſi princeps nimia lætitia veluti ebrius inconſideratè non concedenda reſcribat, tunc enim tanquam non mentis cõpos, perperam conceſsiſſe videtur, argu. ca. vnuſquiſque, iuncta gloſ. 22. quæſt. 4. ideò notat Ioha. de Selua, in tracta. beneficior. parte 1. q. 2. & glo in procemio Regular. Cancellariæ, ſignaturas factas à Papa recèns electo, antequam exeat à conclaui, eſſe nullas, propter nimiam eius lætitiam quemadmodum & donationes factæ per regem, in principio adeptionis regni, nõ ſecus quam tẽpore belli non valere it. vt ait Ioha. Lup. in Rub. de donat. inter vir. & vxor. P.

10 Optimi principis eſt habere & eligere à conſiliis viros probos & in veritate dicenda fidos, & intrepidos, eorum etiam qui à conſiliis ſunt clemens & præcipua cura, conſeruare ſui principis bonum nomen, iuſtitiæ & æquitatis exiſtimationem, & repellere ab eo omnem iniquitatis, iniuſtitiæ & tyrannidis ſuſpicionem, inculcando non bene ſentienti principi, plenitudinem poteſtatis non extendi ad iniquum, vt ait Curtius conſil. 3. Barbatia. lib. 2. conſilio 24. nec oportere illã exerceri, niſi præmiſſa claue diſcretionis, vt ait Innocentius in ca. quanto, de iureiuran. Deinde quod dictũ à Domino D. Matthęi c. 21. *Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti iuſtitiam*, relatum de iniquis in can. 2. ſi de rebus, 23. q. 7. &, *Quod regnum de gente in gentem transfertur, propter iniuſtitias, iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos.* Eccleſiaſt. ca. 10. verſ. 8. Vide quæ diximus ineſſe debere boni principum magiſtratibus, lib. 2. Prædiorum optimi Iuriſconſulti, cc. 35. 36. 37. & in q.

A quibus

A quibus impetrari reſcripta poſsint.
Cap. LII.

Argumentum.

1 *Qui poſsint ſupplicare principi.*
2 *Etiam licet ſeruis ſupplicare.*
3 *Quando nomine alterius poſsit ſupplicari principi.*
4 *Reſcriptum pro vno vel vna re, non porrigendum ad alium vel aliam rem.*
5 *Lite pendente, quando liceat vel non, ſupplicare.*
6 *Iudicij dies interdum ex iuſta cauſa reſcripto ſuſpenditur, vel extenditur.*
7 *Veluti impedimento belli vel officij.*
8 *Excipiuntur cauſæ quædam quæ iudicij dilationem non patiuntur.*
9 *Quando euocatione ab vno iudice cauſa ad alium transfertur.*
10 *Poſt rem iudicatam non ſupplicatur, niſi certis quibuſdam caſibus.*

1 Qvamquam hoc caput fuerit ferè expeditum in his quæ de diuerſis reſcriptis, & natura ſingulorum diximus, tamen quædam adhuc de eodem adiciemus, & generaliter dicemus ab omnibus reſcripta obtineri poſſe quibus ſupplicandi principi datur vel per ſe vel per alium facultas: is enim princeps tanquam ſacra anchora, refugium ſubditorum miſerabiliúmve perſonarũ eſt, legitimus, communíſque omnium iudex: l. 1. quando Imperator inter pupill. & viduas. C. quod de ſummo Pontifice in ſpiritalib. quoque dictum, in c. 16. cuncta per mundum, cæliorum, 9. q. 3.

2 Antiquitus ſeruis prohibitum ſupplicare vel adire principem, niſi ex atrociſsimis cauſis, vt in ſpecie l. 2. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & in l. 1. de diuerſ. reſcri. C. permiſſum deinceps l. vniuerſis ſimul, 6. eo. titul. de diuerſ. reſcrip. C. certi tamen caſus ſunt quibus certis non licet ſupplicare, & reſcriptum impetratum ab illis non eſt efficax. Primùm literæ impetratæ ab excommunicato non valent, ſi ſuper alio articulo, quàm excommunicationis, vel appellationis impetrantur, ca. ipſo iure, de reſcript. in Sext. ſicque impetrans beneficium exiſtens in excommunicatione incapax eius fit. ca. poſtulaſti, de cleric. excommu. miniſt. c. bonæ, in fine. de ætat. & qualitat. ord.

3 Secundò nomine alterius ſine eius conſenſu & ſpeciali mandato, reſcriptum impetrari non poteſt, ca. ex parte decani, 33. de reſcrip. ex concilio Lateranenſi ſub Innoc. 3. ca. 37. relato in c. nonnulli, 28. §. ſunt & alij, eo. titul. vbi & idem de falſo procuratore conſtitutum; quod in reſcriptis ad lites verum tantum putat. gloſ. penul. in d. ca. nonnulli. non in reſcriptis ad beneficia, quæ impetrari poſſe nomine alterius etiam ſine mandato exiſtimat gloſ. ad ca. ad aures, de reſcrip. Obſeruandum tamen eſt, neminem poſſe, etiam coniunctam perſonam, nomine alterius acceptare beneficium ſine ſpeciali mandato. Rota deciſi 323. Nota Pan. no. in Antiq. gloſ. ad Clemen. vnic. de conceſ. præb. Diuerſitatis ratio, quòd collatio valet poſtquam facta eſt, quod pertinet ad conferẽtem etiam ignoranti, at non datur ius prouiſo, priuſquam ipſe acceptet. c. ſi tibi abſenti, de præbend. in Sex.

4 Tertiò, reſcriptũ impetratũ pro vno, vel ab vno, vel pro certa re, nõ porrigitur ad aliam perſonam vel rem, ca. ſignificante, 34. ca. Rodulphus, 35. de reſcript. niſi in cauſa communi ab vno ex ſociis impetratum, quamquam ad vnum tantùm dirigatur reſcriptum. l. 1. C. de diuerſ. reſcrip. & illud operatur communio, ob quam quis ſocij beneficio participat. titulo ſi vnus ex plurib. appellat. C. l. ſi communem, quemadmod. ſerui. amitta. l. locus, §. ſi fundus, ſi ſerui. vendice. cum ſimilib. Dehinc libelli propoſitio ad quem reſcriptum eſt in communitate expreſſa, alias perſonas exprimit quàm impetrantis, & proinde in reſcripto illæ cẽſentur quoque repetitæ & comprehenſæ; quia quæ in præfationibus dicuntur, cenſentur repetita. l. Titia, §. idem reſpondit, de verbor. obliga. lib. 45. Pand. titul. 1.

5 Quartò, lite pendente principis reſcriptum impetrare, vel ei de ea ſupplicare non licet, §. omnis autem iudex, de iudici. & vt nullat. cum iureiurand. eligan. Nouel. 82. & Nouella 113. in medio litis non fieri ſacras formas, l. 2. vt lite pendente, vel poſt prouocationem vel diffinitiuam ſententiam, &c. C. & ratio eſſe poteſt, ne principali authoritate circumſcriptus litigator videatur, dum aduerſarius litem inſtitutam à curſu ſuo reuocare obiectione reſcripti ſatagit, iuxta l. 1. de his qui veniam ætat. impetra. lib. 2. C. tit. 45. Alia, quia nõ debet illudi litigator prætextu voluntatis principis, qui iure conceſſo vtitur, ca. vni. de renun. in Sext. Clem. vni. de rerum permut. nec ad extraordinarium remedium perueniendum, cùm ordinarium datur. l. in cauſæ, in 2. de minorib. cum ſimilib. Quare Conſtantinus Cæſar ad vitandam improbam pauperum vexationem, ſingulari iure in l. 1. quando Imperat. inter pupill. & vid. lib. 3. tit. 45. C. cauit, ne etiam per reſcriptum principis cogantur pupilli viduæ, diuturno morbo fatigati, ad iudicium comitatus principis venire: multò magis & prohibitum erit, poſt litem inſtitutam aliò per reſcriptum vocari, vel iudicium interturbare, vel ſuſpendere. Non erit tamen difficile impetrare reſcriptum, quod non remoretur, ſed accelerari iubeat cauſæ iudicium, & veluti inſtantia principis hortetur, & excitet iudicem ſegnem vel differentem notionem, ad munus ſuum implendum, §. ſuper hoc autem, verſi. *eam autem iuſsionem*, in medio litis non fieri. ſacras iuſsion. in Authen. vel ſi actorum communium vel pronunciationis editio denegetur. l. 2. vt lite penden. C. Impetrantur & hodie literæ ex Cancellariis principum, directæ iudicibus, coram quibus lites pendent, quæ pertinent ad negotij cõtrouerſi tractationem, vt de illis ratio habeatur non obſtãte ſtatu proceſſus vel ſtilo, quibus derogat princeps & iubet, ea nihilominus ſimul tractari, quæ alioquin ſine principis reſcripto & gratia à iudicio

reiicerẽtur: ſic lite pendente nouum ius impetrari poteſt per litigãtes,vtputà gratia ſi neutri,ſi nulli, aut noua prouiſio,dummodò litis in eo mẽtio fiat,vt ait Staphilæus tractat. de gratiis expectat. §.in primis,nume.50. tradit & Iaſon ad rub.& l.1. & 2. vt lite pend. C. quando lite pendente liceat reſcriptum impetrare.Iohan.Ferr.de appell.c.4.

6 Interdum enim cauſa iuſta ſuadet,vel ſuſpẽdi ſeu diffindi diem iudicij,vel etiam ad iudicem alium litem transferri, præter iuris communis ordinem, & ita opus eſt principis reſcripto: ſic moratoria iudicij reſcripta cõceduntur plerumque, quæ non totius negotij cognitionem tollũt, neque vires principalis negotij exhauriunt, cum graui alterius partis diſpendio,l.2.de precib. Imperat. offeren. C.Inter moratoria reſcripta, illud eſt quod annale, vel quinquennale debitoribus indulget tempus ad ſoluendum, propter cladem vel iacturam fortunarum ex caſu, vel alio modo ad dilationem dando legitimo, ſupetuenientem. l. fin. qui bon. ceder. poſſ. facit ca. Odoardus, de ſolutio.c.olim,de reſtitut.ſpoliat.

7 Suſpenditur & aliquando lis reſcripto, ſi legitimo impedimento,vel morbi,vel officij,vel belli intereſſe quis iudicio non poſſit: vocant has literas ſtatus, *lettres d'Eſtat*, ſcilicet ſtatus cauſę ſuſpẽſiuæ. Iure antiquo iuſtitium dabatur ob impedimenta legitima morbi ſontici,ſeu nocentis,l. 2. §. ſi quis,ſi quis cautionib.li.2.Pand. titu. 11. l. ſi cui, in fine,quib. ex cauſ.maior.in integ.reſtituãt.li. 4. titul.6.l.non ſolum,§. vltim. de excuſatio. tutor. Pand.vide l.morbus, de verbo.ſignifi. l. quæſitũ, de re iudica.Pand.cum ſimilib. Et lex duodecim tabularum,ſi iudex vel alteruter ex litigatoribus morbo ſontico impediretur, iubebat diem iudicij eſſe diffiſum. vt refert Vlpia. in dicta l.2.§.ſi quis iudicio,ſi quis caution.P. Gellius lib.20.ca.1. Angel. Politian. ca. 41. Miſcellan. Idipſum ſi ex aliqua iuſta re Reipublicæ cauſa abſens iudicio non poſſit intereſſe;ſi milites in expeditione ſint,l. milites,7. & l.penult.& fin.ex quib.cauſ.maior.Sunt & aliæ cauſæ in dicti tituli legibus,& toto titul.de reſtitutionib.militũ,& eorum qui Reipu.cauſ.abſunt.lib.2. C.tit. 51.& tit.54. quibus ex cauſis maiores in integrum reſtituuntur.Iudicabat porrò iudex de illis cauſis num iuſtæ eſſent dum proponebantur,& cauſæ cognitione adhibita diffindebat vel differebat iudicium.l.qui pro tribunali, 2.de re iudi.P.l.nonnunquã,de iudi.P.In Gallia ex cauſis certis non ſuſpenditur litis iudicium,niſi ex reſcripto principis,quamquã & iudices ex iiſdem cauſis poſſint aliquãdo dilationes dare:poſſunt & vicarij principis in exercitu, quos vocant locũ tenẽtes generales,dare militibus ſuis huiuſmodi literas ſtatus,abſente principe,& cauſa iudiciali nõ patiente moram,vt adiri poſſit princeps, vt habetur in cõſtitutionibus Philippi Pulchri articulo 8. ſolent & abſente quoque rege, eadem de cauſa,à Cancellaria tales literæ impetrari.

8 Verùm ſunt caſus litium quæ moram non patiuntur,vel dilationem,in quibus literę ſtatus vel iuſtitij non operantur ſuſpenſionem iudicij, veluti ſi agatur de ſequeſtratione facienda,ſi actiones tempore perituræ ſunt,vt in l.ſi longius,18.§. fin. de iudic.Pand. vel alio modo egeant neceſſaria acceleratione. Exẽmpla proponũtur in l.1.§.fin.& l.2.& 3.de feriis. lib.2.P.titu.12.ca.1.§.fin.vt lite nõ conteſta. Sed neque in criminalibus habebitur ratio horum reſcriptorum,niſi nominatim earũ cauſarum iuſtitium indicatur, vt conſtitutione Caroli 7. cauetur artic. 56. & 67. facit l.fin. de libertis & eor.liberis.ibi, *etiam ſimilitantes docebuntur ingrati*, &c. neque etiam reſcripta huiuſmodi impediunt quominus ſubhaſtationibus venales res expoſitæ iudicis ſententia,ſubiiciantur, vſque ad decretum adiudicationis rerum venalium,neque etiam ad res politicas pertinebunt, quæ exigunt acceleratam prouiſionem,neque ad lites inſtructas,quæ diſpoſitæ ſunt ad ſubeundum iudiciũ: in his enim præſentia litigantis neceſſaria non eſt,vt propter eius abſentiam differendum ſit iudicium.Sed neque per reſcripta differentia iudiciũ princeps cenſetur de litibus ſuis reſcribere, quia ſemper loquentis in dubio cenſetur perſona excepta.l.qui inſulam,33.§.fin. loca.P.l.inquiſitio,18. C. de ſolutio.

9 Reſcripto aliquãdo etiã cauſa ab vno iudice, corã quo cœpta,ad aliũ deuoluitur, &,vt dicunt, fit euocatio ad ſuperiorem,vel ad ipſum principem, vtputà,ſi litigantes alicuius potentiam perhorreſcunt,vt dixit Conſtanti.in l.vn.§.fin. quando Imperat.inter pupill.&c.lib.3.ti.4.vel ſi litigãs non poſſit iuſtitiam coram ſuo ordinario conſequi.ca.ex tenore, 11.de foro compet. Ee in hoc reſcripto fit narratio ſtatus litis, & ſæpe in eodem ſtatu cauſa alij committitur:Rota deciſ. 214. *Si cauſa cõmittatur in ſtatu*,in Nouis.additur tamen frequentior clauſula in commiſſione cauſæ cœptæ coram aliquo iudice, *Dummodò cauſa non ſit inſtructa*. Tunc autem eſt inſtructa,quãdo pro altera parte pronũciari poteſt:& pro illa eſſent probationes factæ.ca.paſtoralis, de cauſa poſſeſſ. & proptierea.tunc & meliùs inſtructa cauſa, quando probationibus vtrinque factis, concluſum & renunciatum aliis eſt probationibus, ca. cùm dilectus,de fide inſtrumen.ca.2.de reſtitutio in integ. in Sext.Clemen.ſæpe,de re iudica. Vide de hoc reſcripto aduocationis multa apud Octoui.Vveſtrium lib.3.introduction. in aulæ Roma. actio.c. 9. & in eum Nicolaum Antonium Granatium.

10 Quinto loco poſt ſententiã reſcripta à iudicatis impetrari non poſſunt ad ſubuerſionem ſententię,l.fin.C.ſenten. reſcin.non poſſ.l.2.§.qui autem, & l. 3. C. vt lite pendent. l. 3. ſi à non competent. iud. C. cum ſimilibus.eò quòd,vt ibidem dicitur, remedium eſt ordinarium prouocationis quo retractari & reformari poſſunt ſententiæ,l. 1. de appellat. P. cum ſimilib.vt recurrendũ non ſit ad extraordinarium. l. in cauſæ, 2. de minorib. Pand. Quamobrem in rebus iudicatis,vel in ſententiis eorum, à quibus prouocatio non eſt conceſſa,ſupplicatio permittitur facienda principi ad retractanda iudicata, l. ſi quis aduerſus,5. de precibus Imperat. offer. l. 1. de ſenten. præfector. Prætor. lib.7.C.titu. 42. Dicimus itaque ſupplicationẽ retractationem. ex l. fin. de fide inſtrum.

ex l.fi. de appellatio.recipien.ἀναψηλαφήσεως auxilium,ſeu retractationis remedium dicit & explicat Iuſtinia. §.noſtros tamen iudices,c.12.Nouellæ 82.de iudicibus, & vt nullaten. cum iureiura. elig. vt in Nouella 119.vt ſponſalitia largitas proprius ſit contractus.§. aliud ad hoc capitulum,ca. 5. vocat ἀναψηλάφησιν.Galli porrò dicunt ſupplicationem,ſeu,*requeſte ciuile en retractement d'arreſt ou iugement preſidial*: aut,*propoſition d'erreur*: de quibus agit Rebuffus in prima parte ordinationum regiarum, titulo proprio. Semel ita permiſſum ſupplicare contra ſententiam præfectorum prætorio, non bis: emendatáque lex ſi quis aduerſus, de precib.Imper. off. quæ permittebat, per d. §. aliud, vnde ſumpta Authenti. quæ ſupplicatio,eiuſd. titul.de precibus Imperat. offeren. ſubinde explicata latiùs praxis ſupplicationis,vt ſi intra decem dies condemnatus ſupplicauerit ſeu obtinuerit reſcriptum, non poſsit ſententia contra quam ſupplicatum eſt mandari executioni, in fauorem victoris, niſi prius fideiuſsionem præbuerit tantumdem reſtituendi cum legitimis incrementis & acceſsionibus, quantum fuerit in condemnationis executione,ſi legitima retractatione ſententia reſoluatur. Quòd ſi intra decem dies non fuerit impetratum reſcriptum,executio ſententiæ ſine fideiuſsione fit, retractationis iure ſeruando ei, qui ſe grauatum putauerit, vt intra biennium ſupplicare poſsit Imperatori, in Gallia intra annum, ſecundum Rebuffum in proœmio conſtitutionum regiarum,gloſſ.5.num.41. videndus Iohannes Lucius lib. 5. placitorum Curiæ, titul. 6.

Quibus dirigantur reſcripta exequenda. Cap. LIII.

Argumentum.

1 *Cuius dignitatis debeāt eſſe illi ad quos reſcripta exequenda diriguntur.*

2 *Ad quos dirigantur in Gallia exequenda literæ principis.*

1 EXecutio reſcriptorum, non omnibus promiſcuè committitur,ſed certi generis perſonis: eaque de re extat conſtitutio ca.ſtatutum, tit. de reſcript. in Sext.*Sancimus*, inquit,*vt nullis niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu Eccleſiarum Cathedralium Canonicis,cauſæ authoritate ſedis Apoſtolicæ, vel legatorū eiuſdem,de cætero committantur,nec audiantur alibi quàm in ciuitatibus,vel locis inſignibus, vbi poſſit commodè copia peritorum haberi.* Inferiorem illis delegari non poſſe, gloſſa refert ad vtilitatem impetrantium,vt peritos & dignos habeant executores;& ad honorem ſedis Apoſtolicæ, ne vili pendatur in miniſtro inferiori,ex ca.in ſacerdotibus,61. diſtinct. cum ſimilib.De canonicis quòd poſsint delegari, tradit Domin.in ca. dudum, de reſcript. lib.6.Felin. in ca. paſtoralis, de offic. deleg.dūmodò alioquin ſint habiles,& idonei,iuxta l. vt gradatim, de munerib: expreſsè per gloſſ.ad dictum ca.ſtatutum, ad verbum *canonicis*.Attamen canonici Eccleſiæ Cathedralis conſeruatores delegari non poſſunt, nec alij quàm Epiſcopi aut eorum ſuperiores, aut Abbates, ſeu dignitates vel perſonatus vel dignitates in Cathedralibus vel collegiatis Eccleſiis obtinentes, reges,reginæ. ca.fin.de offic.& poteſta. iud. deleg. in Sext. Fuit quæſitum aliquando num ſubdelegari poſsit alius quàm in dignitate cōſtitutus,vel canonicus,pro executione ſententiæ, in qua fructus beneficiorum ſunt reſtituendi, & tandem placuit non poſſe, vt refert Rota decis. 403.*fuit dubitatum*, in Nouis. Conſentiunt quoque interpretes dictum ca.ſtatutum,locum habere in executoribus gratiarum,datis cum clauſula, *vocatis vocandis*,quod ad perſonas,loca,ciuitates & diœceſes:quia tunc executores meri executores non ſunt,ſed iudices veri; & cum cauſæ cognitione, quíve ordine iudiciario ſeruato partibus vocatis debeant procedere, ca. exhibita, de iudic.ita reſolutum in Rota decis. 303. *Nota ex hoc*, in Antiquis. & 307.*Ex hoc & propter primum*, in Nouis. ſicq́ue delegatus non poteſt alij ſubdelegare, niſi ſit quoque is eius qualitatis quam poſtulat,ca. ſtatutum,vt & reſolutum in Rotæ decis. 98.*Nota quod executor*,in Antiquis.quemadmodum ſi purificatio gratiæ in forma pauperum delegata ſit Epiſcopo, alius quàm Epiſcopus delegato mortuo,non poteſt gratiam exequi,quamuis in aliis, ſede vacante,quæ iuriſdictionis Epiſcopalis ſunt, Capitulum ſubeat vices mortui Epiſcopi, vt deciſum decis. Rotæ 665.*ſi purificatio gratiæ*, in Antiquis. Cæterùm ſi articulus continens nudum factū delegetur, vt miſsio in poſſeſsionē,poterit cōmitti & dirigi etiam non habētibus dignitatē: gloſſ. ad Clement. vni. de offic. deleg. ſed & iuxta aliquorum ſententiam quando ſola purificatio gratiæ committitur,poteſt executor dari,& reſcriptum dirigi non habenti dignitatem,& talis poſſet dari in literis gratioſis, vt notat Felin. ad ca.poſtulaſti, de reſcript. Cardinal. ad Clemē. primam,quæſt. 15. eo.titul:Oldra.conſil.295.incipien.*Orta materia*. Iohann. Andre. ad d.ca. ſtatutum. Collectaneus ad ca. propoſuit, de conceſſion. præbend. dummodò tantum ſint executores dati ad prouidendum; aliter autem ſi dati ad compellendum tantum collatores, vt prouideatur;quia tunc tantum ſunt nudi miniſtri, vt notat Gomeſ.in tracta.mandatorum in 8. forma: eóq; modo ait intelligi debere deciſiones Rotę 369. *ſi in forma communi*,&c.& ſequētes in Nouis. decis. 565.*vtrum Capitulum*,in Antiq. Aufrer.in decis. Capellæ Tholoſa. 203. Rebuffus tamen exiſtimauit & idipſum locum habere in executoribus ad compellendum, in gloſſ.1.tituli de forma literarum executorialium mandati, in Concord. Nam,vt conſentiunt Doctores ad c.ſi ſoli,de cōceſsio.præbend.in Sext. talis executor non poteſt compellere niſi per excommunicationem & alia remedia iuris ordinaria, ideò non eſt merus executor. Sed & de ſtilo Curiæ Romanę eſt, vt conſtitutus tantum in dignitate delegetur, & ei executio committatur.

2 In Gallia literæ iuſtitiæ principis, ordinario iure diriguntur iudicibus regiis,ſi habeant notionem cauſę;ſi ſine cognitione verò ſint,diriguntur cuicumque hoſtiario ſeu apparitori: eò pertinet conſtitutio Franciſci 1.anni 1539.arti.170.

De cauſis reſcriptorum.
Cap. LIIII.

Argumentum.

1 *Scriptura reſcriptorum plenius voluntatem principis refert.*

2 *Arguit & maturitatem reſponſi.*

3 *Faciliorem in futurum habet geſtorum probationem ſcriptura,& ibi de materia varia in qua fuerunt olim leges ſcriptæ.*

4 *Leges ſcriptæ,contraria ſcriptura reſcriptorũ ſolemnitate tolluntur.*

5 *Circunſtãtia voluntatis & petitionis,melius ſcriptura definita.*

6 *Scriptura rurſum diſſinita ſua forma, ad vitandas falſitates.*

7 *Et ne variationi locus conceſſus ſit.*

8 *Reſcripta inter ſpecies iuris ſcripti.*

1 Poſſemus plures quàm proferemus rationes reſcriptorum introducendorum adſerre, & quæ ad formam,& ſolemnitates requiſitas pertinere poſſent: verùm quibuſdam tantum expoſitis,ad periodum & extinctionem reſcriptorum tranſeundum cenſui. Erit prior,quòd per ſcripturam reſcriptorum, plenius & certius de voluntate principis ſeu ſummi Pontificis; vel alterius reſcribentis, conſtare poſsit, quamuis enim iudicis vel alterius ſcriptura non faciat fidem ſine teſtimonio aliorum,tamen literæ Papæ ſine alia ſubſcriptione probationem habent,& authoritatem. ca.cum à nobis,28. iuncta gloſ. fin. de teſtib.& atteſta.expreſsit ita & Gregor.Montanæ & Thomæ ſcribens,lib. Epiſtol. 5. epiſtol. 12. ſeu can. 112. relatus in ca. 68. cum redemptor,12.q. 2.*Hanc*, inquit, *manumiſsionis paginam, Paterio Notario ſcribendam dictauimus,& propria manu,vnà cum tribus presbyteris prioribus, & tribus diaconis, pro pleniſsima firmitate ſubſcripſimus, vobiſque tradidimus.* Et ibi gloſ. fin.*Videtur hic*,inquit,*quod ſigillum Papæ non facit chartam authenticam, niſi adſit ſubſcriptio.* Simile eſt quod ait Hilarius Epiſcopus in ſynodo præſidens, vt in ca.3. 35. quæſt. 9. de decreto agens: *Quod vt poßit tenacius cuſtodiri,ſi placet ſententias,cauſas & ſubſcriptiones proprias omnes commodate, vt ſynodali iudicio aditus claudatur illicitis.*

2 Deinde ſcripturam reſcripti tot ſolemnitatibus compactam & formatam, liquet maturitatem reſponſi repræſentare,quæ veluti per manus plures explorata & decocta eſt, ca. Apoſtolicæ ſedis, 4. & ibi gloſ. 35.quæſt.9. Valens, Valentin. & Gratian.in l. 2. de ſenten. ex peri. recit.lib.7. C. titul.44.ſcripturam ſententiæ habere deliberationem oſtendit, *Ordinamus*, inquiunt, *quos cognoſcendi & pronunciandi neceßitas tenet,non ſubitas, ſed deliberatione habita poſt negotium ſententias ponderatas ibi antè forment, & emendatas ſtatim in libellum ſequuta fidelitate conferant, ſcriptáſque ex libello partibus legant.* facit l.fin.de modo multa.libr.1.C.titul.54.

3 Fiunt & de quibuſdam ſcripturæ, vt quod actum eſt per eas facilius probari poſsit,l. contrahitur,4.de pignor.Pand. l.in re hypothecæ, 4. de fide inſtrumentor.Pand.li.22.titu.3. memoria hominum labilis:& ſæpe obliuiſcitur,quamuis rem in ſumma teneat, rei circunſtantias & cauſas. l. peregrè, de acquirẽ.poſ. Pand. proinde ſubuenit ſcriptura & diutius homine ipſo perſeuerat, & omnium meminiſci potius diuinitatis quàm humanitatis.l.2.§.ſi quid autem, de veteri iure enuclea.C. Athalaricus Rex Gothorum, iuſsit Senatuſconſulta marmoreis tabulis ſcribi, ad diuturnitatem,vt ſcribit Caſsiodor.lib.9.variar. Epiſto. 16. Talus Rex Cretæ, vt refert Plato in Minoë Cretæ,pagos ſingulis annis luſtrans,leges tabulis æreis celatas circumferebat: vnde & Talus æreus dictus. Et leges decemuirales ſcriptæ in tabulis æreis,vt ſcribunt Liuius in 3. Diony.Halicar.in 10. Pomponius in l. 2. §. poſteà ne diutius, de origin.iur. Leges Solonis axibus ligneis inciſæ erant, vt ſcribit Gellius lib.2.c. 12. Plutar.in Solone. Dedit & Dominus Moyſi duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito ſuo. Exodi c. 31. verſ. fin. & ca. 32.verſ. 15. & 16. Deutero. ca. 9.verſ.9.& ſequent.atque lib. 1. Machabæo. ca. 8. verſ.22. Dictum Romanos reſcriptum fœderis cum Iudæis miſiſſe Hieruſalem ſcriptum in tabulis æneis, vt eſſet apud eos ibi memoriale pacis & ſocietatis. Iuſsit Plato 11. de legi. legẽs rerum venaliũ, medio in foro colũnæ affigi. Meminit & Demoſthenes de ea formula figendi, Phil.3. γράμματα τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων δ' ἐκείνων ἃ ἐκεῖνοι κατέθεντο εἰς στήλην χαλκῆν γράψαντες εἰς ἀκρόπολιν.

4 Solent & per reſcripta potiſsimùm reſpondere principes de his quæ ex principali poteſtate & abſoluta pendent,de quibus magiſtratus, nec ſtatuere ſecundum petita poſſunt, & cum petita recedunt à legibus: quamobrem cùm leges vt plerumque & ferè ſemper perſcriptæ ſint, oportet ſolemnitate aliqua ſolui impetrantem legibus, & conſtare ſcripto de ſolutione, vel diſpenſatione, ca.1.de regul. iur. apud Grego.l.nihil tam naturale, eo. Pand. alioquin non eſt exiguum crimen priuatis, ſine voluntate principis tabulis obſignata, leges velle perfringere. Nam, vt ait Demoſthenes aduerſus Timocratẽ, τί γὰρ ἄν τις μεῖζον ἀδικήσειεν ἰδιώτης ἀνήρ, ἢ καταλύων τοὺς νόμους αὐτῆς δι' ὧν οἰκεῖται; id eſt, Quod enim maius ſcelus admittere priuatus homo poſſet,quàm leges, quæ ciuitatem continent, violando?

5 Conſtat rurſum generaliter voluntatẽ principis ſcriptura reſcripti magis omnibus elucere, vt in negotiis extra reſcripta & confeſsio vel aſſertio ſcriptura & ſubſcriptione firmata certior habetur, vt & pro ſubſtantia in grauioribus negotiis videatur requiri literarum acceſsio: ſicut apparet exemplo ca. ego Berengarius, de conſecra. d.1.2.

diſt.2.in abiuratione hæreſeos, & in ſententia iudiciali de ſcripto pronũciãda.l.ſtatutis, de ſenten. ex peric.recita.C.ca.ſtatutis, 8. & ca.legum, 9. 2. q.1.in profeſsione religionis,c.omnes fœminæ, 36. 27.q.1.c.vidua,20.q.1.

6 Longum eſſet,ſi omnes ſcripturæ vtilitates per ſingula proſequi vellem,illud tantum adiiciã, beneficiorum Eccleſiaſticorum & aliorum priuilegiorum,tam eſſe concupitam gratiam & pinguedinem, vt facile quilibet malus ſibi falſitatis viam commiſceretur,niſi ſcripturę adminiculis & ſolemnitatibus obuiam iretur. Quamobrem & ſolent inter ſcribendum, vel in conceſsionibus literarum à principe ſeculari datis apponi teſtimonia præſentium,more priſco Senatuſconſultis adhibito,in quorum vel primis verſibus poni ſolebãt nomina eorũ, qui ad ea conſcribenda adhibiti erant,quæ in re vſu recepta erant illa verba in Latinis,*Scribẽdo affuere*,vt liquet ex Senatuſcõſultis Cælianis epiſtolis annexis,ex loco Cicer.12.libri Epiſtolar.fami. epiſto. 28. & libro 7. ad Atticum,epiſt.1.& epiſt.finali lib. 4.In Senatuſcõſultis & Græcè ſcriptis erant illa verba, γραφομένῳ παρῆσαν. vt apud Ioſephum lib.14.Antiquit.Iudaic. ca.16.

7 Prætereũdum non eſt, & reſcripta principum expedita,ne variationi,additioni,vel diminutioni locus eſſet,ſolere deſcribi in sãctuario ſeu regeſto principis,& conſeruari in eius ſcriniis commentarios huiuſmodi,ad quos, ſi quid dicatur impetratum vel conceſſum, recurritur, vt Modeſtinus innuit in l.abeſſe,32. in fin.ex quib.cauſ.maiores. lib.4.Pand. titul.6.ſic ſi de falſitate literarum dubium ſit,fit collatio illarum cum regeſto,vt in ca. cum ex literis,5. de in integr. reſtit.lib.1. titul. 41. Morem etiam eſſe hunc antiquum aſſeruari reſcripta ita in ſcriniis principis, docet epiſtola 63. Plinij ad Traianum, libro 10.cùm etiã Plinius petiiſſet à Traiano pro quibuſdam ius Quiritium, vel ciuitatis: reſpondit Traianus: *Cùm honeſtiſsime iis,qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depoſiti ſunt,conſultum velis, mature per me iis interim,quibus nunc petiſti,vt ſcias dediſſe me ius Quiritium, referri in commentarios meos iuſsi.* Rurſumque dum Suetonio Tranquillo ius trium liberorum Plinius a Traiano petiiſſet, reſpondit Traianus: *Tuo deſiderio ſubſcripſi: & vt ſcias dediſſe me ius trium liberorum Tranquillo, ea conditione, qua conſueui, referri in commentarios meos iuſsi.* Firmat Agẽnus li.de limitib. agro. *Libros*,inquit,*æris & typum totius perticæ, linteis deſcriptum,ſecũdum ſuas terminationes adſcriptis aſsinibus tabulario Cæſaris inferemus: & ſi qua beneficio conceſſa, aut aſsignata colonis fuerint, ſiue in proximo,ſiue inter alias ciuitates, in libro beneficiorum adſcribemus.* Diximus quædam & nos de regeſto,ad c.2.de conſtitutio.

8 Sed ignorandum quoque non eſt reſcripta dici ius ſcriptum,& ius vel legem facere non tantùm inter eos,pro quibus emanarunt, ſed etiam reſpectu aliorum,quando per talia reſcripta de iure aliquid deciditur, ſecundum Archidia. & Geminian. in cap. ignorantia, 38. diſt. gloſſ. Iohannes And. & Panormit. in ca. quia G. de iudi. Felin. ad Rubri. de reſcrip. per ca. in cauſis, & ibi idem Felin. de ſentent. & re iudic. facit §. ſed quod principi, & ibi gloſ. de iure natura. Faciunt autem ius generale ſi quid generaliter de iure in illis definitur:ſi verò reſcriptum contineat commiſsionem,vel delegationem tantùm,tunc faciet ius inter partes ibidem comprehenſas, cap. P. & G. de offic. delega.idipſum dicendum ſi contineat gratiam, vel priuilegium, quæ ad alias quàm ad perſonas contentas in eo non porrigitur.l.1.de conſtitutio. princ. Pand. ca. ſane,& ca. porrò, de priuileg. §. plane, de iure natura. apud Iuſtinian.

De reuocatione & extinctione reſcriptorum. Cap. LV.

Argumentum.

1 *Reuocatio reſcriptorum expreſſe vel tacite fit.*
2 *Tacite pluribus modis.*
3 *Quædam reſcripta reuocantur lapſu temporis, quædam non.*
4 *Reſcripta iuſtitiæ ad lites amittuntur per negligentiam. adde 10.*
5 *Quædam reſcripta quæ ex propria natura habẽt definitum tempus.*
6 *Si ad beneplacitum concedentis gratia conceſſa, moriatur concedens. Et quid operetur illa conceſſio in datione officiorum.*
7 *Tollitur reſcriptum priuilegij, vt priuilegium etiam.*
8 *Item abuſu, & ibi de modis abutendi reſcripto.*
9 *Ambitioſa reſcripta reſtringenda.*

1 SVpereſt,vt addamus ſuperioribus de reuocatione & extinctione reſcriptorum. Illa itaque vel expreſſe vel tacitè fit. Expreſſe,quãdo ſpecialiter ſummus Pontifex conceſſas gratias reuocat:vt in ca.fin. de reſcript. in Sex. in ca.fin.de conceſſ.præbend.in Sex. cum ſimilib. item expreſsè iure reuocantur per importunitatem elicita: ſic enim ſtatutum. ca.ſentẽtiam,35.q.9.c.cum olim,de re iudi.l.1.de petit.bono.ſublat.lib.10.C.

2 Tacite pluribus modis contingere poterit reuocatio. Primo,per ſpeciale reſcriptum, reuocatur generale. ca.1.ca. paſtoralis, de reſcript.facit l. quoties,fam.hercif. Secundò,ſcripturæ diuerſæ ſibi inuicem derogantes, ab vna eademque parte prolatæ,nihil firmitatis habere poterunt. l. ſcripturæ, 14. de fide inſtrum. libr.4. C. titul. 21. Tertio, tacite reuocatur commiſsio facta cuipiam auditori, ſi eadem committatur alteri, atque per reſcriptionem, *audiat talis*, aduocata cenſetur cauſa a primo,& ab eius poteſtate,quamuis non fuerit de illo facta ſpecialis mentio,c.cæterũ, de reſcript.c. audita, de reſtitution.ſpoliat. ſicque reſoluit Rota deciſ.513.& 514.in Antiq. & 67. in Nouis. Staphilæus libr.de literis gratiæ. Quartò, ſi mentio fiat in reſcripto ſecundo contrario

de

de primo, illud cenſetur multò magis reuocarum. ca. cæterum, de reſcript. Rota in dicta deciſio. 514.

3 Quintò, ſunt quædam reſcripta quæ lapſu temporis certi vitiantur, & quædam quæ perennia ſeu perpetua ſunt. Generaliter gratiæ & priuilegia perſonis ſine definitione temporis conceſſa, perpetua cenſentur, & durant quâdiu perſonę vixerint, e.capitulo, de cappell. monacho. l. 1. de iure dot. P. beneficia quoque ſine determinatione rebus conceſſa perpetua cenſentur. Quamobrem Claudius Cæſar in l. 2. de diuerſ. reſcript. C. *Falſo* (inquit) *aſſeueratur authoritatem reſcriptorum (quæ ius concedunt alicui) deuoluto ſpatio anni, obtinere firmitatem non oportere, cum ea, quæ ad ius reſcribuntur, perennia eſſe debeant, ſi modo tempus, in quo allegari vel audiri debeant, non ſit comprehenſum:* conceſsio quippe ſine tempore in perpetuum intelligitur, l. ſcruus, 10. de pœn. Pand. atque gloſſa ad d. l. 2. ad verbum, *perennia*, ait reſcriptum ad agendum vſque ad 30. annos durare, per l. ſicut, de præſcrip. 30. vel 40. annor. Cod. ad excipiendum verò, perpetuò durare, per l. purè, §. fin. de dol. mal. except. Pand. ſecus ſi reſcriptum eſſet ad faciendum, quo caſu duraret tantùm per decennium, per l. 1. de nundin. in Pand. ſi in præiudicium vniuerſorum ſit impetratū, non etiam ſi in præiudicium ſingularium, quia tunc eſſet perpetuum.

4 Sextò, in cauſis quæ lites reſpiciunt, reſcripta iuſtitiæ obtenta, per negligentiam non vtendi amittuntur infra annum, ca. ſi autem aliquis, 9. & ca. ex parte, 12. de reſcript. quidam dixerunt hoc quidem obtinere iure Pontificio & Gallico, at non iure ciuili, per l. 2. de diuerſ. reſcri. C. ſed certè vtroq; iure obtinere puto, neque l. 2. ad reſcripta iuſtitiæ ſeu delegationis, ſed ad gratias & beneficia principum pertinere arbitror, vide Guido. Papæum deciſ. 135. literæ tamen prehenſionis, vocant, *de prinſe de corps*, etiam in Gallia non tolluntur anno, vt ſcribit Rebuffus in procem. conſtitutionum regiarum, gloſſ. 5. num. 44. notat & Rota deciſ. 69. incip. *Actore non veniente*, in Nouis. Quòd ſi actor non veniat coram iudice delegato, poſsit abſolui reus; & licèt fiat peremptio inſtantiæ, in hoc caſu, tamen non extingui iuriſdictionem delegati, quominus ſi actor veniat intra annum, in vim primæ commiſsionis, iudex poſsit procedere, quia licet pereat inſtantia, tamen literæ, ſeu iuriſdictio iudicis non perit, quòd iuriſdictio & reſcriptum ſint perpetua. ca. conſuluit, de offic. delega. Archidiaco. in ca. venerabilis, de iudic. per dictam l. falsò, 2. de diuerſ. reſcrip. C. Panormitanus ad c. examinata, de iudic. facit Authent. qui ſemel, quomod. & quand. iud. C.

5 Sunt tamen obſeruanda reſcripta quæ ex propria natura ſeu forma, habēt iure definitum tempus pro diuerſitate negotiorum, intra quod non vltra impetrari poſſunt, vt generaliter minoribus data eſt facultas petendi reſtitutionis in integrum beneficium, intra quad[...] annum a tempore quo 26. annum att[...]g[...]rint. l. fin. de tempor. in integrum reſtitution. lib. 2. Cod. titul. 53. ſimile tempus quadriennij, maioribus indultum læſis, à tempore læſionis, & ſubducto iuſto impedimento, ſublatúmque ius antiquum, quo dabatur tantùm annus vtilis, vt l. 1. de reſtitutio. milit. C. Subducēda porrò tempora iuſti impedimenti docent propemodum infinitæ leges, l. 1. 2. & ſeq. de tempor. in integ. reſtit. C. l. nō poſſunt, 3. de dol. C. l. 1. §. annus, quando actio de pecul. annal. eſt. C. cum ſimilib. quemadmodum & ſubducitur minor ætas, l. minoribus, de in integr. reſtitu. minor. l. 1. ſi tutor vel curator interuen. C. In dotis cauſa & reſciſione biennium tantùm datum, l. fin. C. de dol. aliud tempus conceſſum minori pro reſtitutione petenda ob dotē cautam, non numeratam, duodecim nempe annorum, à die nuptiarum tantùm. Authen. ſi minor viginti quinque, de temporib. reſtitution. & Nouella 100. de tempore non ſolutæ pecuniæ ſuper dote. §. generaliter, iunge l. 3. & 13. Authen. quod locum, de non numer. pecun. Cod. In Gallia certius eſt tempus reſtitutionis petēdæ aduerſus quāemque cauſam, datáque minoribus poteſtas vſque ad 35. annum, maioribus intra decennium à die læſionis iuxta conſtitutionem Ludouici 12. publicatam anno 1512. artic. 6. Franciſci 1. anni 1539. cuius temporis præſcriptio, labitur, & currit, non obſtante ignorantia iuris, vel ruſticitatis; non prohibetur tamen quin ex arbitrio iudicis ſubduci poſsint iuſta impedimenta, quibus aliunde prohibitus fuerit reſtitutionem poſtulare, vt dicunt conſtitutiones, dummodò à tempore ceſſationis iuſti impedimenti proſequantur reſtitutionem, ſecundum l. ſi ab hoſtibus, 15. §. ſed quod ſimpliciter, & l. ſequen. ex quib. cauſ. maior. l. 1. §. ne autem imperfecta, de annali excep.

6 Septimò, poſſet extingui gratia beneficij, ſi in ea ponatur clauſula, quod illud concedatur vſque ad beneplacitū ſum. Pontificis: nam eius obitu extinguitur, non ita ſi concedatur ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ, quæ non moritur, ca. ſi gratiosè, de reſcript. in Sexto. cap. vni. in fin. ne ſede vacante in Sexto. quemadmodum locatio aut precarium conceſſum, quandiu volet concedens, eius morte reuocatur, l. 4. locat. Pand. cùm aliter dicendum ſit, ſi non adiiciatur illa conditio, l. cùm precarium, §. 1. de precar. Pand. ca. fin. de precar. Diuerſitatis ratio, cur aliter ſtatuatur dum apponitur clauſula, ad ſedis Apoſtolicæ beneplacitum, quòd ibi dignitas proponitur, quæ non moritur cum perſona concedentis, cap. quoniam, de offic. delegat. ca. fin. de reſcript. in Sext. ca. ne aliqui, de priuileg. in Sext. facit cap. liberti, 12. quæſt. 2. cap. pudenda, §. fin. 24. quæſt. 1. Adiicitur etiam codicillis ſeu reſcriptis conceſsionis officiorum à principibus laicis clauſula, *Pour en iouer tant qu'il nous plaira*, quę tamen clauſula aliter, quàm in proxima annotatione explicatur, vt nihilominus ſit conceſsio magiſtratus vel officij perpetua, nec ei poſsit adimi per concedentem, niſi ſi deliquerit poſſeſſor, aut ſi iuri ſuo ceſſerit, aut mortuus fuerit; quòd ſi extra has cauſas quiſpiam collatione officij

facta

facta à principe priuetur, poteſt contra ipſum principem, vti remedio interdicti poſſeſſorij. ca. ex tenore, de reſtitutio. ſpoliator. conſtitu. Ludo. 12. articul. 47. Sic beneficia honoréſque delati à principe nec finem loci vel temporis habent, l. iuriſperitos, & ibi Barthol. de excuſa. tutor. atque verba illa, *quandiu placuerit*, intelligi debent, quamdiu viro bono placere poterit, l. Thais ancilla, 41. §. ſoror ſua, de fideicommiſſa. liberta. non quod Tyranno vel auaro principi placeret, ne ſine cauſa quiſpiam iure quæſito priuetur. contra ea. 2. de conſtitutio. niſi natura magiſtratus eſſent aut ex introductione, temporales, ſicut apud Athenienſes, τῶν πεντακοσίων κατ' ἐνιαυτὸν διεδέχετο, ἡ δὲ τῶν ἀρεοπαγιτῶν, ἦν ἀδιάδοχος. ὁ μὴ γάρ τις ἁμάρτῃ μεγάλως, οὐκ ἐξεβάλλετο: id eſt, Quingentorum Senatui quotannis ſuccedebatur, ſcilicet Athenis: Areopagitis ſucceſſores non dabantur. Niſi quis enim grauiter deliquiſſet, non eiiciebatur. vt teſtis Demoſthe. oratione aduerſ. Androtionem. Romæ etiam erant & magiſtratus temporales, vt Conſules, Dictatores & alij: & perpetui, vt Senatores & aliqui alij officiarij. l. præſidis prouinciæ, 31. de reb. cred. Pand. cum ſimilib. ſicut & in Gallia ſunt decuriones ciuitatum quidam temporales, alij magiſtratus regij & dominici perpetui.

7 8. Poterit reſcriptum priuilegij iiſdem modis tolli, quibus priuilegium, vt ſi incipiat in tempore alteri nimium nocere, cap. quid per nouale, de verbor. ſignificat. ca. ſuggeſtum, 9. de decimis, vbi gloſſa ad verbum, *priuilegia*, notat caſus diſticho, ex quibus priuatur quis priuilegio.

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, tempus variatum.

8 9. Abuſu interit reſcriptum, quia priuilegium meretur amittere, qui ſibi conceſſa abutitur poteſtate, cap. priuilegium, 11. quæſt. 3. ca. vbi iſta, 74. diſtin. ca. licet quibuſdam, 18. de regula. libr. 3. titul. 31. l. 3. & l. Iudæos, C. de Iudæis. Abuſus literarum Apoſtolicarum quidam, quibus extinguuntur, ponuntur in cap. quia nonnulli, 43. de reſcript. vbi quædam annotauimus, nec calumniæ facultatem ex principali maieſtate capi oportet. l. Imperatorem, 91. de hæredib. inſtituend. libr. 28. Pand. titul. 5. ne hi, qui cum habentibus reſcriptum negotiantur, authoritate principali circumſcripti videantur. l. 1. de his qui ven. ætat. impetra. libr. 2. Cod. titul. 25. Poterit eſſe abuſus talis, ſi dignior perſona, quàm fuerit reſcripto comprehenſa delegationis, trahatur in iudicium ob eius cauſam vt ca. ſedes, de reſcript. ſi impetratum fuerit reſcriptum ad quoſcumque iudices directum, nullo nominato, vel ſuper omnibus cauſis, nulla expreſſa: ca. ad hoc ſi vnus, de reſcript. ſi reſcriptum iuſtitiæ, ſeu delegationis pro aliquo ſine eius mandato fuerit impetratum ab iis perſonis quæ ſine mandato nequeunt. ca. nonnulli, ca. ex parte Decani, de reſcrip. Sunt verò perſonæ quædam quę pro proximis ſine eorum mandato negotia eorum gerunt quatuor, de quibus in l. ſed hæ, de procurat. Pand. Abuti dicetur & reſcripto qui ad alia quàm quæ reſcripto continentur voluerit vti, ſunt enim ſtricti iuris vt non admittant extra contenta protogationem. Rota deciſ. 396. incip. *Si committatur auditori*. nume. 3. in Nouis. probat ca. P. & G. de offic. delega. ca. cauſam quæ, ca. ſignificauit, ca. fin. de reſcript. facit exemplum ca. cum de non ſacerdotali, de præbend. in Sext. vt neque ſub expreſſa qualitate maioris rei veniat minor. ca. cum in illis, & dicto capit. cum de non ſacerdotali, §. 1. & fin. de præbend. in Sext. vel ſub vno modo vacandi conceſſio facta, alium continet, ca. ſuſceptum, de reſcript. in Sext. neque clauſula reſcripti prouiſionis, vel, *aliàs quouis modo vacet*, quamuis contineat omnem modum vacandi per eandem perſonam, tamen non continet, ſi per diuerſas. Lapus ad dict. c. ſuſceptum. Rota deciſ. 483. *Nota quòd clauſula*, in Antiq. & fusè in deciſ. Rot. 28. incip. *Si mandetur*, in Nouis. qua ratione hodiè in impetrationibus beneficiorum apponitur clauſula, in ſupplicatione & literis, *Aut aliàs quouis modo vacet, ex eius vel alterius cuiuſcunque perſona.* Notat & deciſ. Rotæ 71. in Nouis. Quod ſi clerici impetrent reſcriptum contra clericos nominatim expreſſos, ſine clauſula, *Et quoſdam alios*, &c. licèt clerici nominent, aut authores laudent aliquos religioſos, à quibus cauſam habeant, vel ius, coram iudice delegato, tamen non poſsit iudex delegatus contra illos ſtatuere, maxime ſi nominati ita excipiant de hoc, facit ca. paſtoralis, & ca. ſedes, de reſcript. neque etiam clauſula, *& quoſdam alios*, comprehendet vniuerſitatem. Archidiac. ad ca. 2. de reſcript. in Sext. & ibidem Iohannes Andreas, & Domini. Felin. plura ad ca. cauſam, de reſcrip. Item & commiſsio impetrata ſuper cauſis motis & mouendis per impetrantem, extenditur tantùm ad tunc, & non poſteà exortas. cap. eam te, ca. ſignificauit, ca. fin. de reſcript. Rota deciſ. 148. incip. *Commiſsis*, & deciſ. 413. *Fuit dubitatum*, in Nouis. niſi ex certa ſcientia ſum. Pontificis ita dictum fuiſſe appareat, ca. audita, de reſtitution. ſpoliatorum. Quemadmodum ſi quædam ſcriberentur in reſcripto, ad quæ extenditur iuriſdictio, non dubitamus quin ad eorum acceſſoria fiat extenſio, dummodò maiora non ſint, ca. ſedes, de reſcript. Felin. Panorm. Innocentius ad ca. cùm olim, in primo, de reſcript. Quare licèt reſcriptum non extendatur regulariter ad alias perſonas quàm nominatas, tamen extendetur ad ſucceſſores rei, & vitij eius contra quem impetratum fuerit, Andreas Buttigar. ad ca. quia, de iudic. perſonalia tamen priuilegia perſonas non egredientur. l. 1. §. final. de conſtitut. princip. §. planè, apud Iuſtin. de iure natural. l. quod verò, 14. l. in his, 15. l. ius ſingulare, 16. de legib. l. quia tale, ſolut. matrimo. Pand.

9 Multò magis reſtringentur ad ſuos terminos reſcripta, quæ ambitionem redolent, cap. quam

quamuis, 4. de præbend. in Sext. & quæ in detrimentum altetius ſunt, ca. tua nobis, 32. de verbor. ſignifi. odioſa. ca. odia, de regulis iuris. in Sexto. reſcripta iuſtitiæ, quæ rigorem iuris continent. Iaſon conſil. 127. vol. 4. numer. 8. ad lites, ca. cùm dilecta in Christo, 2. de teſcript. Beneficia autem principum ex eorum motu proprio, & certa ſcientia, & propria voluntate ſine detrimento alterius conceſſa, quàm pleniſsimè interpretanda non abnuimus. l. penul. de conſtitut. princip. P. l. 2. de bonis vacantu. C. ca. ſi motu proprio, de præbend. in Sex.

10 Decimò, amittitur teſcriptum delegationis per negligentiam impetrantis anno elapſo, quo eo vti potuit, ſed noluit, ſi ſecundum impettetur contra primum. ca. ſi autem, de reſcript.

Finis tractatus ſeu libri 1. *Reſcriptorum.*

VERITAS DOMINI MANET IN ÆTERNVM.

SECVNDVS LIBER DE RESCRIPTIS, VBI AD SINGVLA CAPITA SVNT SEORSVM FACTÆ ANNOTATIONES.

AVTHORE PETRO GREGORIO Tholoſano, Iuris vtriuſque Doctore & Profeſſore publico.

Ad ca.1. Sicut Romana.

ARGVMENTVM.

1 *De rubrica vbi tractetur.*
2 *Alexandri 3. vita breuis.*
3 *Senones qui.*
4 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
5 *Appellatione ſolus princeps remouet. Et de clauſula appellatione remota.*
6 *Appellare commune remedium, exceptis quibuſdam caſibus.*
7 *Speciale mandatum generali derogat.*

SVMMA.

Reſcriptum generale, quòd liceat appellare liberè, reuocatur per ſpeciale, quo committitur cauſa cognoſcenda appellatione remota.

Alexander III.[a] Senonenſi Archiepiſcopo[b].

SICVT Romana: & infrà. ¶ Quæſitum eſt à nobis ex parte tua, ſi alicuius cauſa delegatis iudicibus, ſublato remedio appellationis[c] committitur: & literis Apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, vt liberè[d] ſibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit: an eius in eadem cauſa debeat appellationi deferri? ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd eius in hac parte appellatio non debet admitti: poſtquam eſt cauſa iudicibus appellatione remota commiſſa, quia ſpeciale mandatum derogat generali[e].

1 IAm (vt opinor) ſatis ſupérque à nobis dictum eſt de reſcriptis in genere, reliquum eſt vt ad ſingularia capita tituli obſeruationes quaſdam edamus. Admonebimus autem in primis ſimiles eſſe titulos libro 1. Sexti Decretalium tit. 3. & 1. lib. Clementin. titu. 2. lib. 1. C. Iuſtinianæi tit. 23. & tit. 20. 21. 22. Nouella 114. & in Codice Theodoſia. lib. 1. tit. 2. Tractat & de hac materia Rebuf. tomo 2. Regiarum conſtitutionum, titulo de reſcriptis ſeu literis regiis.

2 a *Alexander* 3. Alexādri nomine fuerūt ſex ſummi Pontifices, hic nomine tertius, author huius ca. fuit Senenſis Tuſcus, dictus antea Rollandus Bandinellus, Raynutij filius, ex Canonico Piſano factus Cardinalis SS. Coſmæ & Damiani, poſteà presbyter tituli Sancti Marci, & Cancellarius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ab Eugenio 3. creatus Imperante Cæſare Frederico Ænobarbo, Auguſto dehinc in ſchiſmate, vt refert Onuphrius Pannuinus in Chronico Pontificum. Tertius electus circa annum Domini 1159. rexit Eccleſiam ſummo labore annis 21. vt ait Abbas Vviſpergenſ. in Chronic. patrem habuit dictum Raynutium, mortuo Adriano 4. Pontif. duorū & viginti Cardinalium ſuffragiis creatus, teſte Platina, contra quem Antipapa electus à tribus Cardinalibus Octouianus Romanus presbyter Cardinalis, tituli Sancti Clementis, qui Alexandro 3. ſe oppoſuit, & poſt eius mortem Paſchalis quidam eius ſucceſſor, cóque etiam mortuo Calixtus, & poſt eum Innocentius, ex quorum ſchiſmate magni tumultus in Eccleſia excitati: ſuperfuit tamen omnibus Alexander 3. Platina, Krantius libr. 6. Rhanderic. lib. 4. 72. Huius plures extant cōſtitutiones, quarum hæc vna ca. 1. & ſequētium capitū.

3 b *Senonenſi Archiepiſcopo.* Senones Tricaſſibus & Pariſiis confines, Senones, *Sens*, Tricaſſes, *Champagne*. De Senonibus ſic ſcribit Sextus Pompeius Feſtus: Senonas Gallos Verrius ait, exiſtimari appellari, quia noui venerint ex Tranſalpina regione, ac primùm appellatos *ξένους*, alij legunt, *καινὸς*, poſteà Senonas.

4 Editum hoc cap. 1. ſub Alexand. 3. poſt conciliū Lateranenſe, parte 10. cap. 11. & extat in prima Decretalium compilatione, cap. 1. titul. de reſcrip.

5 c *Appellationis.* Sublato remedio appellationis, vel appellatione remota, committere deciſionem litis poteſt tantùm is, qui non habet ſuperiorem princeps, vt hic tractant interpretes, & probat l. 1. §. fin. à quib. appella. non licet. P. & ibi Barthol. ca. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, de offic. delegat. ca. paſtoralis, de appellat. Doctores ad ca. vt debitus honor, de appellat. Quid porrò contineat hæc

clauſula, *appellatione remota*, docebit ca. paſtoralis, appella. lib. 2. titul. 28. & de hac clauſula plura dicemus infrà in ea. cauſam quæ, 18.

6 d *Liberè*. Hinc colligi volunt impetrantem reſcripti vt liceat appellare ante aliqua iuſta ex cauſa fuiſſe priuatum ea poteſtate, & denuò cõmuni facultati fuiſſe reſtitutum: generaliter tamen, non facta mentione cauſæ delegatæ, cum illa clauſula, *appellatione remota*, commune omniũ remedium eſt, liberè poſſe prouocare pro quacumque cauſa, & in quacumque parte litis, maximè ex iure Pontificib, e. de appellationibus, 11. & ſequen. de appella. vide l. 1. eius titul. in Pand. niſi expreſsè iure prohibeatur. Enumerantur verò 37. caſus per Speculator. in §. 2. de appellatio. in quibus prouocatio interdicta eſt, ſed de his alibi, interim vide quæ annotauimus lib. 50. Syntagm. iur. vniuer. c. 2.

7 e *Generali*. Axioma hoc probatur etiam ex ca. dudum, ca. quamuis tibi, de præbend. in Sext. l. cùm de lanionis, 18. §. cui fundum, de fund. inſtruct. li. 33. titul 7. l. ſeruis vrbanis, §. ſi alij, de lega. 3. explicat gloſ. fin. huius c. Quomodo ſpeciale mandatum derogat generali, vide: adde rationem, quòd in toto iure generi per ſpeciem derogatur. ca. generi, 34. de regul. iur. in Sext. l. in toto, 80. eo. titul. in P. l. ſancimus legum, de pœn. P. Quod ibidem Decius & Dynus explicãt habere locum in legatis, ſubſtitutionibus, contractibus, legum promulgatione, & reſcriptis, & iuribus id comprobant, minimè verò in priuilegiis: quódque notat gloſ. in dicto ca. generi, & gloſ. & Panor. in noſtro ca. 1. Aneharan. conſil. 160. & alij.

Ad caput 2. Ex parte.

ARGVMENTVM.

1 *Archiepiſcopatus duo Angliæ, Cantuarienſis & Eboraſenſis.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Periurus quando beneficio priuandus.*
4 *Renunciatio beneficij quando priuet iure poſſeſſorem.*
5 *Sed quid ſi admiſſa non ſit?*
6 *De clauſula, ſi preces veritate nitantur. effectus. 9.*
7 *Similes illi clauſulæ.*
8 *Probatio narratorum in reſcripto iuſtitiæ exigitur.*

SVMMA.

Semper in reſcriptis ineſt clauſula, vel ſubintelligenda, ſi preces veritate nitantur.

Idem Cantuarienſi [a] Archiepiſcopo.

EX parte Conuentren. Epiſcopi noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm de cauſa, quæ inter G. & F. clericos vertitur, ſuper præbenda de noualis, cognoſcens legitimè eidem F. ſecundum tenorem literarum continentium quòd ſi conſtaret ipſum F. de periurio [b] eſſe conuictum, & perpetuò illi renunciaſſe [c] præbendæ, amoueretur ab ea, eo cognito & probato præbendam adiudicaſſet eandem: ipſe in vocem appellationis prorupit, & ad te, quòd ei præbendam præciſè & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, literas noſtras reportauit: & infrà. ¶ Verùm quoniam non credimus ita præciſè ſcripſiſſe, & in huiuſmodi literis intelligẽda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur: Si preces veritate nitãtur [d]. Mandamus quatenus inſpectis literis, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inueneris, quòd ſecundum prædictum modum ei ſcripſerimus, & in literis, quas præfatus F. reportauit, non fuerit habita mentio priorum literarum: ſentẽtiam præfati Epiſcopo confirmes, & ſæpedictum F. cum literis noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram venire compellas.

1 a IN Britanniæ vel Angliæ regno, duo Archiepiſcopatus ſunt, quorum vnus dictus Cantuarienſis, qui in contraria ciuitate ſedem habet, dicta incolis *Cantarburi*, à promontorio Cantio, quod illis Kent, de quo Ptolome. lib. 2. ca. 3. Habet hic Archiepiſcopatus ſuffraganeos 14. Epiſcopos, vt habetur in libro prouinciali, qui ſuffragium adferunt Archiepiſcopo, iuxta ca. ſuffraganeis, de elect. Inſtitutus Cantuarienſis Archiepiſcopatus à Gregorio, circa annum Domini 605. qui primũ eò miſit Auguſtinum, Melitum, Iohannem, viros doctos, vt Angliam Chriſto coniungerent, fidem eius prædicando. vt idem Gregorius ſcribit 5. Epiſtola. ca. 3. & libr. 9. ca. 58. & lib. 12. ca. 15. Volaterra. Polydor. Virgil. lib. 4. Hiſtor. Anglicæ. Alter Britanniæ Archiepiſcopatus, Eboraſenſis eſt, habens ſub ſe tantùm duos Epiſcopos ſuffraganeos, Barleobenſem, & Dunienſem.

2 Editum hoc cap. poſt concilium Lateranenſe, parte 7. ca. 18. & ca. 2. de reſcript. in prima compilatione, gloſſę ſunt in hoc c. vtiles & copioſę, quas per te ipſe videto.

3 b *Periurio*. Qui non neceſsitate, ſed voluntariè peierauerit, priuandus eſt beneficio obtento, ca. querelam, 10. de iureiuran. lib. 2. titul. 24. ca. cùm non ab homine, 8. de iudi. lib. 2. titul. 1. ca. 2. de fideiuſſ. lib. 3. titu. 31. ca. accedens, de accuſa. vide deciſ. Capel. Tholoſa. 17. in fine. Felinum, ad noſtrũ ca. 2. Rebuſ. tracta. de pacif. poſſeſ. num. 218. & 221. vbi & hoc ita demum verum eſſe explicat, ſi de periurio ſit per ſententiam condẽnatus, & periurus declaratus, cui nec poſteà poſsit validè fieri beneficij

beneficij Eccleſiaſtici collatio, atque numer. 223. defenuat, periurium ipſo iure priuari beneficio. De periurio, déque ſceleris eius atrocitate & pœnis, vide quæ tractauimus lib. 50. Syntagm. c. 10.

4 c *Renunciaſſe.* Renunciatio ſpontanea abſolutè, & purè in perpetuum facta beneficij, eſt modus amittendi beneficium, ca. quàm periculoſum, 7. q. 1. ca. 3. & 4. de reſtit. ſpoliat. lib. 2. titul. 13. regulare quippe renũciantibus iuri ſuo nõ dari regreſſum, ca. ſi illic, 23. quęſt. 4. l. 1. §. qui ſemel, de ſucceſſ. edi. Pand. l. poſtquã liti, de pact. C. l. quęritur, §. ſi venditor, de ædil. edict. Pand. ſi metu tamẽ eiurauerit quis beneficium, non officit repetenti, ca. Abbas, c. ad aures, & ſeq. de his quæ vi met. cau. fiũt. Ratio ex l. 1. quod met. cau. Pand. & ita reſignatio nulla. Rota deciſ. 374. *Fuit dubitatum.* in Nou. vel ſaltem annullanda, vt ait Calder. conſil. 1. de renun. per ca. ſuper hoc, de renun. Vide quæ tractat Rebuffus de pacif. poſſeſſo. limita. 4 num. 230. ſi ſub conditione renunciatio facta, vt ex cauſa permutationis & non aliàs, non priuatur omninò regreſſu renuncians, niſi ea admiſſa, vt in ca. vnı. de rer. permutat. in Clement. & Clement. vni. de renunciar.

5 Licèt renunciatio ſpontanea pura non admiſſa, obſtet vel præiudicet agenti petitorio, vel poſſeſſorio iudicio, c. accepta, de reſti. ſpoliat. & c. ſuper hoc, de renunciat. illud tamen intelligẽdum eſt, quando ſpontaneè facta eſt in manibus ſuperioris renunciãtis; nam tunc nocet etiam non admiſſa renuncianti: ſic exiſtimo intelligendam deciſio. Rotæ 353. *Si opponatur ſpoliatio*, in Nouis. aliter autem dicendum, ſi fieret in manibus non ſuperioris, tunc enim non amitteret dominium, vel proprietatẽ beneficij, donec ſuperior admiſiſſet, ca. fin. & ca. quod in dubiis, & ibi Innocent. & DD. de renunciat. Iohannes Andr. ad ca. ex ore, de his quæ fiunt à maior. par. capi. & ad regul. is qui tacet, gloſſa antiq. ad titul. de ſublatione Clementinæ literis, ad verbõ, *renunciaſſe*, in Pragmatic. ſanctio.

6 d *Nitantur.* Clauſula, *Si preces veritate nitantur*, intelligitur appoſita reſcriptis, vel apponitur. Idipſum in ca. ſedes, 15. hoc titul. locum & habet in reſcriptis Imperatòris ſeu principis, l. fin. de diuerſ. reſcrip. C. lib. 1. titul. 23. Quare ſi narratio reſcripti in dubium reuocatur ab impetrantis aduerſario, vel alio cuius intereſſit, debet ab impetrãte vera probari, eſtque cauſæ habenda cognitio, cui non cenſetur via pręcluſa per diploma, ſeu reſcriptum ſummi Pontificis: non ſecus quàm teſtator non cẽſetur per verba quod velit tutorem eſſe alogiſtam, remiſiſſe tutori dolum, ſi quem in tractanda tutela admiſerit. l. quidam decedens alias, l. ita, 5. §. Iulianus, de admin. tut. lib. 26. Pand. titul. 7. Probat & Conſtantin. in l. 2. de precib. Imperat. offeren. C. *Quod* (inquit) *totius negotij cognitionem tollit, & vires principalis negotij exhaurit reſcriptum, ſine graui alterius partis diſpendio conuelli non poteſt, neque peti poteſt à principe.* adde l. 2. l. 3. & l. fin. ſi cõtra ius vel vtilita. public. lib. 1. C. tit. 22. neque æquum eſt credi etiam lite[illegible] ſummi Põtificis aſſerentis in reſcripto in præiudicium tertij, niſi & de aſſertis fiat probatio per teſtes, vt dictum eſt in concilio Baſilienſi, atque reformata deciſio Clemen. literis, de probatio. vt habetur in Pragma. ſanctio. ſub titul. de ſublatione Clementinæ literis, vbi vide gloſſam antiquam.

7 Solent itaque ſummi Pontifices vti illa clauſula, *Si preces veritate nitantur*, cui alia ſimilis, *Si ita eſt*, quę refertur ad omnia ea quę antea narrata fuerint, vt in c. olim, 25. hoc titul. vbi & quædam adiiciemus. Solent Gallorum reges addere clauſulam eam, *S'il vous appert de ce deſſus.* Cæſares vſi & ſimilibus clauſulis, vt Diocletianus, *Si vera ſunt quæ precibus complexus es.* l. interpoſitas, 13. C. de tranſact. lib. 2. titul. 4. & item, *Si apud Præſide prouinciæ exiſterit*, l. 2. de reuoca. dona. C. vel, *Si apparuerit*, l. 3. C. de tranſactio. l. 1. de ſeruo pigno. dat. C. Vſi & clauſula, *Si hoc ita eſt*, l. 5. C. ad leg. Cornel. de ſicar. vel latiùs, *Intelligere debetis probari debere fidẽ veſtris precibus adeſſe.* l. 5. de fide inſtrum. C. & alibi, *Adito Præſidem prouinciæ, & proba*, l. 2. res inter alios acta, C. l. 2. C. de commo. l. 10. de falſ. l. 4. de iur. & fact. ignoran.

8 Sunt porro maximè reſcripta iuſtitiæ, quæ expreſſorum in ſupplicatione probationem deſiderant, quia & reſcripta hæc ad narrata referuntur, & proinde eius generis reſcriptiones vt plerumque, ita exordium habuerunt, *Cùm proponas.* in l. 19. §. cum quidam loca, Pand. l. 1. C. de interdict. l. 1. de liber. exhibend. l. fin. C. de fideiuſſo. l. 3. C. de impuber. l. 4. C. de fideicom. cum ſimilib. vel hoc modo, *Si ea proponis*, l. 1. de dignita. lib. 12. C. l. 6. de nego. geſt. l. 3. de adoptio. l. 4. de reuoca. dona. vel ita, *Cùm adſeueras*, l. 9. C. de his quib. vt indig. l. 2. ſi in fraud. patro. C. vel, *Cùm adfirmes*, l. 7. §. ſi maritus, de donat. inter vir. & vxor. Pand. l. 1. ſi aduerſ. venditio. pignot. C.

9 Hinc ſequitur, quòd hæc tacita conditio, *Si preces veritate nitãtur*, ſuſpẽdit omnes cenſuras in reſcripto contentas, quę non obedientibus iiſdem imponuntur. Petr. Anchara. conſi. 240. incip. *Per prædicta ſimpliciter*, & Philippus Decius cõſilio 33. col. fin.

Ad ca. 3. Cæterùm.

Argumentum.

1 *Vintonienſis Eccleſia in quo loco.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Iudex certus, ad poſtulationem partis à ſolo principe datur.*
4 *Reſcriptum non reuocatum ſtat.*
5 *Reuocatur verò expreſsè vel tacitè.*
6 *Negligentia impetrantis.*
7 *Præuentione citationis.*
8 *Si duo reſcripta de vna cauſa diuerſorum iudicum impetrentur.*
9 *Quando intereat morte delegantis reſcriptum.*
10 *Quando per excommunicationem.*
11 *Si recuſetur iudex in reſcripto delegatus.*
12 *Si alteruter ex partibus moriatur ante cœptum iudicium.*
13 *Si partes conſentiant.*

14 *Conſenſu duorum facta, eorũdem exigunt in diſſoluendo conſenſum.*
15 *Dolus, mutare iudicem in quem conſenſum.*
16 *Temerarius litigator ad ſumptus damnatur.*

SVMMA.

Delegatio iudicis primi reſcripti non tollitur per ſecundum, niſi de eo primo fiat mentio.

Idem Vintonienſi Epiſcopo [a].

CÆterùm [b] ſi aliquis ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica [c] ſede impetrauerit literas, & aduerſarius eius eãdem cauſam poſtmodũ obtinuerit cõmitti aliis, de commiſſione priori non habita mentione [d]: priores iudices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ literæ obtinent alicuius roboris firmitatem. ¶ Si verò [e] in ſecundis literis habeatur mentio de cõmiſsione priori, prædicta cauſa à priorum eſt empta [f] iudicio: cùm eædem literæ non veritate tacita impetratæ.

¶ Verùm ſi de aſſenſu [g] partium cauſa committitur, & proceſſu temporis, vel etiam continuo, alterutra pars, altera neſciente [h] cauſam ipſam, tacito de commiſsione priori, alij iudici obtinuerit delegari: non immeritò is qui tali dolo [i], vel fraude, aduerſariũ ſuum laborare coëgit, in expenſis condemnari [k] debet eidem.

1 a DE Eccleſia Vintonienſi quoque meminit ca. cùm Vintoniẽſis, 25. de electio. Furbeſtanus Vintonienſis fuit primus Epiſcopus in Anglia, circa annum Domi. 925. Polydoro Virgil. teſte lib. 6. Hiſtor. Anglic.

2 b *Cæterùm.* Hoc cap. editum eſt poſt concilium Lateranenſe, parte 7. ca. 9. eſt & in prima compilatione Decretalium, ſub hoc titulo ca. 3.

3 c *Ab Apoſtolica ſede.* Significatur illis verbis iudicem certum niſi à principe ad poſtulationem partis litigantis dari non ſolere vtroque litigante pręſente. l. obſeruandum, 47. de iudic. P. Vide hîc Panor. numero 11. Paulum Caſtrenſem conſil. 51. Cardinal. conſil. 27.

4 d *Mentione.* Et proinde nulla fuit expreſſa reuocatio prioris, quocirca nec ſtare prohibetur, ca. ſi autem, 9. hoc tit. 1. argu. l. ſancimus, C. de teſta. ſi tamen in eadem cauſa à diuerſis partibus ad eoſdem iudices directæ literæ in diuerſa forma impetrentur, conſulendus erit ſummus Pontifex, vt quam velit ſequi formam diſtinguat. ca. 2. de offic. & poteſta. iudic. deleg. li. 1. tit. 29. facit expreſsè ca. 2. de dol. & contumac. li. 2. ti. 4.

5 e *Si verò.* Hic exceptio regulæ ſuperioris ſi de prioribus literis fiat in ſecundis mentio.

6 f *Empta.* Quia voluntas expreſſa ſummi Pontificis, & poſteriores leges derogãt prioribus, ſuntque potiores. l. αἱ μεταγενέστεραι, & l. fin. de conſtitutio. princip. lib. 1. P. tit. 4. l. non eſt nouum, 26. de legib. P. l. 1. ad leg. Aquil. lib. 9. P. l. 1. ad leg. Falcid. l. 1. §. ſi ſerui, de quæſtio. Pand. Principis voluntas pro lege. §. ſed & quod principi, de iure natura. l. 1. de conſtitu. prin. cum ſimilib. Hinc colligitur primus modus quo eliditur, vel tollitur reſcriptum delegationis iudicis, etiam legitime impetratũ, nempe reuocatione expreſſa, vel tacita principis, cui alij adduntur hîc à gloſſa, & Iohanne Andræa. Erit itaque & 2. vt tollatur negligentia impetrantis, ſi eo vſus non fuerit intra annum. ca. ſi autem, 9. ca. plerumque, 23. hoc tit. Et in Gallia reſcripta ſeu literæ regiæ anno tantùm viuunt, & pereunt poſteà, ſi executioni non demandẽtur intra illud tempus, Guido Papæus deciſion. 135. exceptis literis prehenſionis corporalis, quæ & poſt annum poſſunt demandari executioni, vt notat Rebuffus in conſtitutiones regias, gloſſa 5. num. 44. iure ciuili quæ ad ius abſolute reſcribuntur, tempore nõ pereunt niſi dictum. l. 2. de diuerſ. reſcr. lib. 1. C. titul. 23.

7 3. Redduntur inefficacia reſcripta legitima, ſi impetrans antequam vocatione in ius ſeu citatione vocauerit aduerſarium coram delegato ſuo, ab aduerſario præueniatur, & vocatus fuerit coram alio iudice. c. capitulum ſanctę Crucis, hoc titulo. c. vt debitus honor, 59. de appella. lib. 2. titul. 28. c. penul. de for. cõpet. lib. 2. tit. 2. niſi reſcriptum de ea præuentione meminerit & ei deroget, vt notatur à gloſſa dicti cap. vt debitus honor. quia alioquin præuentione citationis perpetuatur iuriſdictio, l. ſi poſteaquam, & l. vbi cœptum, de iudic. Pand. lib. 5. titu. 1. l. cùm quædam, de iuriſdict. om. iudic. Pan. ſiue ea iuriſdictio ſit ordinarij, ſiue delegatum. ca. gratum, 20. de offi. delega. lib. 1. tit. 29. ca. fin. de offic. lega. lib. 1. tit. 30.

8 4. Expirabit reſcriptum, & primum, & ſecundum, ſi fraudulenter diuerſas de diuerſis iudicibus obtinuerit literas, & vtriſque vtatur. ca. ex tenore, 16. hoc titulo.

9 5. Morte delegantis mortui re integra, reſcripto nondum citatione inſinuato extinguetur. ca. relatum, 19. d. ca. gratum, 20. ca. licet, 31. de offic. delega.

10 6. Reſcripti vis interit ad tempus excõmunicatione, ſed abſolutione firmatur, c. prudentiá, 21. §. ſexta, de offi. iu. delega. c. pia, de excep. in Sex. verumtamẽ ſi tempore impetrationis, impetrans fuerit excommunicatus, in perpetuum inefficax erit reſcriptum, ca. 1. de reſcrip. in Sex. & quod ab initio non valuit, tractu temporis conualeſcere non potuit. l. quod initio, 29. de regul. iur. Pand. l. quæ ab initio, penu. eo. tit. ca. non firmatur, eod. titul. in Sext.

11 7. Delegatus etiam ex cauſa poteſt reiici & remoueri, & ita inefficax fit reſcriptum delegationis eius, ca. inſinuante, 25. de offic. delegat. ca. iudex, eo. titul. in Sext. non enim debent eſſe iudices

dices inimici vel ſuſpecti. ca. 15. quod ſuſpecti, 3. quæſt. 5.

12 8. Si impetrans delegationem iudicum reſcripto, vel eius aduerſarius moriatur ante cœptũ coram eo iudicium. ca. ſignificauit, 36. hoc titul. 9. Relatione. c. licet, de offic. leg.

13 g *Conſenſu partium.* Vide l. 1. & 2. de iudic. lib. 5. titul. 1. l. 3. C. de iuriſd. omnium iudi. iuriſdictio ex conſenſu partium datur.

14 h *Altera neſciente.* Quia conſenſu duorum factum, non poteſt ab altero ex conuenientibus ſolo tolli, l. ſicut, C. de actio. l. nihil tam naturale, de regul. iur. ca. 1. eo. titulo. hoc volum. l. iuris gẽtium, §. pactus ne peteret, de pact. cum ſimilib. Videtur hîc reprehendenda variatio recedentis à proprio conſenſu; non enim reprobare licet liberè approbatum. l. Pomponius, de negot. geſt. P.

15 i *Dolo.* Dolum hic putat ſummus Pontifex litigantem poſt conſenſum in vnum iudicem eo tacito, alium iudicem impetrare, vt aduerſarium ſumptibus & labore diuexet, quod ex malitia & circumueniendi animo pendet, vt meritò ad dolum & fraudem reiiciatur, per l. 1. cum ſuis §§. de dol. Pand. duplicíque ratione fraus colligitur, & quòd tacuerit ante iudicem delegatum, & quòd non dixerit delegatum ex ſuo conſenſu: vtrumque enim exponendum erat in ſupplicatione. ca. cotam, de offic. delegat. ca. inter monaſterium, de re iudica. P.

16 k *Condemnari.* Temerarius hic litigator ſumptibus & damno litis puniendus. tractatur & in c. fin. huius titu. & in l. eum quem temere, 79. de iudic. in Pand. l. 4. de fruct. & lit. expenſ.

Ad ca. 4. Inter cæteras.

ARGVMENTVM.

1 *Eboracum vbi.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *De diſiunctiu & coniunctis. & ſeq. 4.*
4 *De alternatiuis.*
5 *De filiis presbyterorum ordinandis.*
6 *Quibus modis illicitè Eccleſiam quis dicitur occupare.*
7 *Textus emendatio.*
8 *Argumentum à ſimilibus receptum.*

SVMMA.

Mandatum reſcripti alternatiuam continens, alterutrius veritate ſuſtinetur.

Idem Eboracenſi [a] Archiepiſcopo.

INter cæteras [b] conſolationes tuas fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua ſub diſiunctione [c] mandantur: quorum vnum verum eſt, alterum falſum, vtputà ſi proponatur, quòd ſi talis ſit ſacerdotis filius [d], & in ſacerdotio genitus, qui proximo in tali Eccleſia miniſtrauit, vel quòd illicitè Eccleſiam occupauit [e] eandem ❡ Huic ergo quæſtioni taliter reſpondemus (iudici quodcumque iſtorum conſtiterit) illi prælibatam Eccleſiam adiudicari [f] debere, & idem in ſimilibus [g] obſeruandum eſt.

12 a EBoracenſi. Eboracum Ptolomæo dicitur Britanniæ ciuitas, quam ipſi dicunt *Iortz*, Paulinus primus Archiepiſcopus Eboracenſis, ab Eduino rege Angliæ factus, anno Domini 627. vt ſcribit Polydor. Virgil. lib. 4. Hiſtor. Anglicæ.

2 b *Inter cæteras.* Hoc cap. editum poſt concilium Lateranenſe, parte 41. ca. 1. extat & in prima compilatione Decretalium, ca. 4. ſub titulo de reſcrip.

3 c *Sub diſiunctione.* In orationibus diſiunctiuis, & coniunctiuis, Iuriſconſulti tres docent regulas. Prior oratio, quæ neque coniunctionem, neque diſiunctionem habet, ex mente pronunciantis vel diſiunctè vel coniunctè accipitur. Paul. l. alienationis, 28. §. fin. de verbor. ſignific. alia in l. coniunctionem, 29. eod. titul. *Coniunctionem* (inquit idem Paulus) *pro diuiſione accipi, Labeo ait, vt in illa ſtipulatione, mihi hærediq́ue meo, te hæredémque tuum.* Et repetit in l. ſæpe, 53. eo. titul. ibi, *Sæpe ita comparatum eſt, vt coniuncta pro diſiunctis accipiantur, & diſiuncta pro coniunctis, interdum ſoluta pro ſeparatis. Nam quod dicitur apud veteres, Agnatorum gentiliúmque, pro ſeparatione accipitur, at cùm dicitur, Super pecunia tutelâve ſua, tutor ſine pecunia dari non poteſt, & cùm dicimus quod dedi aut donaui, vtraque continemus, cùm verò dicimus, quod eum dare, facere oportet, quoduis eorum ſufficit probare. Cùm vero dicit Prætor, ſi donum munus operas redemerit, ſi omnia impoſita ſint, certum eſt omnia redimenda eſſe. Ex re ergo pro coniunctis habentur, ſi quædam impoſita ſunt, cætera non deſiderantur.* Ex quibus verbis, triplex orationis colligitur forma, & oratio ita, coniuncta, diſiuncta, & ſoluta. Coniuncta habet συμπλοκὴν implicationem dictorum: diſiuncta διάζευξιν ſeu diſtinctionem & ſeparationem. Soluta eſt vtriuſque particeps, habita ratione rei de qua agitur, ex ſentẽtia ſeu mente proferentis, & modò ita ex mente pro alternatiua ſeu diſiuncta, & modò pro coniunctione accipitur. In copulata vtrumque quod dicitur, in diſiuncta alterutrum requiritur. l. in eo, §. vbi verba, de regul. iur. Lucem huic loco non exiguam adfert Aulus Gellius lib. 16. ca. 8. l. 5. de cõditio. inſtitutio. P. Diſiuncta alternatiua nuncupant interpretes.

4 Ad veritatem copulatæ orationis, ſingulas partes deſiderari veras & concurrere, docet & l. quod vulgo, 45. de manumiſ. teſta. P. l. ſi à reo, 70. de fideiuſſor. §. penul. de hęred. inſtituẽ. l. cùm pupillus, 78. §. 1. de condi. & demon. lib. 35. P. titul. 1. in alternatiua, quę eſt illud aut illud, iuxta l. Prętor, 7. de iniur. l. ſi in emptione, 34. §. ſi emptio, de contrah. emp. P. ſufficit alterum inhærere & ſubſiſtere. l. plerumque, 11. de iure dot. P. l. cùm quærebaa-

tur,13.iudica.ſol.P.ca.in alternatiuis, 70. de regul. iur.in Sext.quare diſiunctim conditionibus pluribus adſcriptis,alteram defeciſſe non obeſt, ſi altera impleatur,l.cùm pupillus, 78. de conditio. & demonſtra.P. Diſtinguit Budæus inter particulam diſiunctiuam,quam Græci dicunt διαζευκτικὸν μόριον,& particulam ſeparatiuam, quã Græci dicunt μόριον ἀποχωριστικόν: atque in illa oratione agnatorum, gentiliúmq; , non diſiunctionem,ſed ſeparationem eſſe, ſed & Paul.io l.triplici,142. de verbor.ſignific.P. triplici modo diſiunctionem & cõiunctionẽ fieri docet,re tantũ,verbis tantùm,re & verbis ſimul, quorũ modorum diuerſi ſunt effectus. Eò & pertinet l.re coniuncti,89.de lega. 3. Diſiunctiuæ dictiones aut,vel,ve,ſeu,ſiue;quæ(vt dixi) diſiungunt ne opus ſit omnibus illis comprehenſis parere, contrà in coniunctis. d.l. ſi hæredi plures,5.de conditio.inſtit.lib.28.P.tit. 7.quæ tamen non ſeruantur,ſi alterum diſiunctorum eſſe non poſsit per ſe ſine alio per conſequentiam, vt quando lege 12.tabularum iubetur, ſuper tutela pecuniáque pupilli tutorem dari, nam non datur pupillo tutor, quin conſequenter detur & bonis, §. certæ autem rei,qui teſta.tutor.dari poſ. lib.1. Inſtitu.ti.14.l.certarum,12.cum 2.ſequentib. de teſta. tutel.lib.26.P.ti.2.l.cùm plures,12.§. cùm tutor,de admi.tuto.lib.26.P.titu.7.Quemadmodum & diſiuncta in coniunctiuam tranſit, vt in ſpecie,l.Quintus Mutius,de auro & argent. lega. P.& cũ ponitur inter coniuncta,vt in l.Lucius Titius,85.de hæred.inſtituẽ.lib.28.P.ti.5.l.fin.de verbor.ſignifi.lib.6.C.l.cùm pater,77.§.penul. de lega.2.lib.31.tit.1.Sicut & cõiuncta inter incompatibilia poſita,reſoluitur in diſiunctiuam.in l.ſi Titio fundus,10.de vſu & vſuſruct. &c. relict.lib.33.Pã. tit.2. Vide & de his omnibus gloſ.ad ca.2.ad verbum, *perpetuò*,ſuprà hoc tit. Dyn.ad regulam in altẽrnatiuis.

5 d *Sacerdotis filius*. Filius ſacerdotis in beneficiis bifariam conſideratur. Primùm ſi ſit quidem ſacerdotis filius, at non tempore ſacerdotij paterni genitus,ſed ex vxore legitima, qua mortua, poſtea fuerit pater factus ſacerdos, vt in c. debitum, § in fine,de bigam.non ordi.lib.1.ti.21. & ita filius presbyteri poteſt ordinari, & beneficia conſequi, dummodò non ordinetur,vel ſuccedat io beneficio, quod immediatè pater eius tenuerit.c.ad extirpandas,11.c.Michaël,13.de filiis presbytero. li. 1. tit.18. Poterit autem ſummus Ponõfex, non alius diſpenſare, vt etiam talis beneficio paterno ſuccedat.ca.penul.eo.titu.de filiis presby.Secundo modo filius ſacerdotis dicetur,qui pendente ſacerdotio patris genitus eſt,qui illegitimus,vel ex vxore retẽta in ſacerdotio,vel ex meretrice, vel cõcubina genitus, ad nulla beneficia promoueri poteſt, ca.literas,14.de filiis presby.c.innotuit, 20. de electio.ca.per venerabilem,13.qui filij ſint legit.lib. 4. tit.17.ca.niſi cum pridem,§.perſonæ,de renuo.ca. cum in cunctis,de electio.Deutero. 23.præterquã ſi cum talibus,propter morum aut vitæ probitatem,& literarum ſcientiam fuerit diſpenſatum à ſummo Pontifice,& ſi natalibus reſtituti ſint.dict. ca.innotuit,& ca.Cænomanenſem,56.diſt.c. cum decorem,15.& ca.fin.de fil. presbyt. Notabile tamen quod ſtatuit Clemens 7.io conſtitutione anni 1533. ne poſthac ſpurij recipiantur in beneficio paterno,neque cum legitimatione,diſpenſatione, vel alio modo. Vide Papum lib.2.Rhapſo.areſto. tit.4.areſt.1. cùm tamẽ illis antiquitùs liceret non quidem immediatè,ſed mediatè in beneficio paterno ſuccedere.ca.2.3.ca.ex tranſmiſſa,7.c. quoniam eſt ſacris,10.de filiis presby.cum ſimil. Et ſi quando hodie pro beneficio paterno à legitimato impetretur diſpenſatio, apponi debet expreſsio cum derogatione ſanctionis Clementis 7. Sed & Senatus placito Tholoſæ pronũciatũ, anno Domi.1534.prohibitionem,quę eſt de ſpurio in beneficio paterno non conſequendo, locum habere in nepote nato ex legitimo matrimonio ſpurij,vt videlicet eadem ratione is ab auitino excludatur beneficio,vt refert Papus titulo & libro proximè citatis,areſto 2.Fuit & edita Conſtitutio à Sixto Papa 5.anno 1586.de electione Cardinalium,qua prohibetur ne illegitimè nati, etiam legitimati per ſubſequẽs matrimoniũ , vel alio modo, Cardinales creentur,etiam antè legitimè in natalibus ad beneficia diſpenſati, idque propter eminentiam Cardinalatus.

6 c *Illicitè Eccleſiam occupauit*. Illicitæ occupationis ſpecies plures, veluti ſi intruſus, id eſt, ſi alio de facto poſsidente, ipſe nactus ſit propria authoritate beneficij poſſeſsionem. cap. cum qui, de præbend.in Sext.l.extat,quod met. cauſ. Pan. cum ſimilib.ſi manu ſeu cum poteſtate laicali, vel vt conſequatur poſſeſsionem, cap.quiſquis, de electio.ca.per laicos,16.quæſt.7.Cæterùm quãdo quis propria authoritate & quo pacto quis habẽs iuſtum titulum,poſsit nanciſci poſſeſsionem beneficij abſque periculo amiſsionis iuris, vide declaratum per Rebuffum tractatu de pacific. poſſeſſo.à numero 237. vſque ad numerum 252. Item illicitè occupat Eccleſiam, qui contra iuris conſtitutiones beneficium adeptus eſt, veluti per ſimoniam, vel à non habente poteſtatem, per vim vel metum, vel per aliam non canonicam inſtitutionem, ſine qua beneficium non poteſt teneri.ca.beneficium,de regul.iur.in Sext.

7 f *Adiudicari*. Sic in excuſsis libris Lugduni nuper, & in excuſsis apud Hugonẽ à Porta, & Vincentiũ Lugduni;in Antuerpianis verò *abiudicari:* abiudicare Cicero prima Verrina dixit,pro iudicio auferre. *Nulla res tĩ patria*, inquit, *támq, auita fuit,quæ non ab eo iudicio iſtius abiudicaretur*. Et de Oratore,2.*Vbi plus mali quàm boni reperio, id totum abiudico atque reiicio*. Et de lege Agraria, *Iudicabit Alexandriam regis eſſe, à populo Romano abiudicabit*.Et Liuius lib.4.in principio, *Lati ergo audiuère patres, Ardeatium populum ob iniuriam agri abiudicati,defeciſſe*.Firmat Budęus in l.poſteriore de orig.iur. ea forma qua dicimus abiurare mulierẽ,id eſt,iureiurando repudiare,& abiurare pretium, negare. l. temperent, de veſtib. holober.li.11.C. Contrarium eſt,*adiudicare*, quod eſt alicui petenti iudicio dare ex neceſsitate iudicij, vt in l.ſi idem,in fin.de iuriſd.omnium iudi.Pand. & própriè, locum habet adiudicatio in iudiciis diuiſoriis,

uxoris, vbi aliter nó poteſt diuiſio commodè fieri. l. 2. finium regund. P. l. ſi quid putatis, §. ſi quis fundum, & §. officio, commun. diud. Probatem autem hîc Antuerpianam lectionem, vt legendú ſit, *abiudicari*, non, *adiudicari*, ſiquidem mens cõſtat cum verbo, *abiudicari*. *Reſpondemus* (inquit textus) *iudici quodcumque iſtorum conſtiterit* (iſtorum videlicet, quòd proponebatur poſſeſſorem eſſe ſacerdotis filium, & in ſacerdotio genitum, vel quòd illicitè Eccleſiam occupaſſet) *illi prælibatam Eccleſiam abiudicari debere*: id eſt, eum priuari debere Eccleſia ex illis, vel altero illorum.

8 g *Similibus*. De ſimilibus ad ſimilia valet iudicium. ca. inter corporalia, §. ſicut ergo, de tranſlatio. Epiſ. ca. dudum, in 2. de electio. l. non poſſunt, 12. l. nam vt ait Pædius, 13. de lega. Pand. l. leges, in 1, C. eo. tit. l. 7. §. 2. de iuriſ. omn. iud.

Ad cap. 5. Si quando.

ARGVMENTVM.

1 *De ciuitate & Archiepiſcopatu Rauennate.*

2 *Vnde ſumptum hoc caput.*

3 *Iudices non debent admittere reſcripta iniuſta. & num. 4.*

5 *Principes ex ratione & legibus admoneri ſe patiuntur.*

6 *Obediendum eius mandatis.*

SVMMA.

Reſcripto principis aut obtemperandum, aut ratio danda cur non ſit obtemperandum.

Idem Rauennati [a] Archiepiſcopo.

SI quando [b] aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari [c] non debes: & infrà. ¶ Qualitatem negotij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſsis, rationabilem cauſam prætendas. ¶ Quia patienter ſuſtinebimus [d], ſi non feceris quod praua nobis fuerit inſumtione ſuggeſtum.

1 a RAuennati. Rauenna, ſedes Archiepiſcopalis Venetis patet, vbi & regia Oſtrogothorum fuit aliquando, eſt octaua in Italiæ regione colonia Sabinorum. Plinius lib. 3. ca. 15. ab Auguſto muris cincta, à Valentiniano ampliata, qui & Archiepiſcopo eius duodecim ciuitatum Epiſcopos ſubiecit, Arimini, Cæſennæ, Fori Liuij, Fori Cornelij, Fauentiæ, Brintij, Bononiæ, Mutinæ, Regij, Parmæ, & Placẽtiæ. Fuit tempore Pelagij 2. ſummi Pontif. Iohannes quidam Rauennæ Antiſtes, qui magnitudine dignitatis ſe Romano Pontifici prætulerit, vt narrat Sabellicus & Gregorius, epiſtola 93. Theodorus poſteà Archiepiſcopus Rauennẽſis, tempore Agathonis ſummi Pontif. circa annum Domini 680. ſe cum ſuis ei ſubiecit iterum, vt ait Blond. lib. 9. Forſan in noſtro c. Archiepiſcopus Rauennas occaſionem arguendi ſummum Pontificem ex præſtantia ſuæ ſedis ſumebat, quam honeſtè Alexander ſummus Pontif. reprimit, dum ait, vel ſedi Apoſtolicæ eſſe parendum, vel rationem eſſe reddendam quare non obtemperetur.

2 b *Si quando*. Hoc ca. eſt 5. ordine, ſub eodem titulo de reſcriptis in compilatione prima.

3 c *Turbari*. Singulare hîc admonetur, neque iudices turbari, vel à iuſtitia vllo modo dimoueri debere, metu oblati reſcripti principalis, cùm generaliter hoc habeant in mandatis iuratum, nec damnoſa fiſco, nec iuri contraria reſcripta impetrata vel extorta, admittenda eſſe, ſed reiicienda. ca. nec damnoſa, ca. reſcripta, 25. q. 2. l. 3. & l. præſcripta, 7. de precib. Imperat. offer. libr. 1. C. tit. 19. l. fin. ſi cõtra ius vel vtil. publ. eo. lib. 1. tit. 2. Princeps etenim, aut ſummus Põtifex, quorum proprium eſt liberalẽ eſſe, in c. 1. de dona. plura concedũt vel reſcribunt per importunas petentiũ interpellationes, quæ ſi in conſilium reiiciantur & diſcutiãtur, digna ſunt quæ denegẽtur. l. 1. de petit. bonor. ſublat. lib. 10. C. titu. 12. c. cùm in iuuentute, 12. §. cæterùm, de purgatio. can. lib. 5. tit. 34. can. importuna, de pœniten. diſtin. 1. ca. ſi aliquando, de ſentent excom. Quare Conſtantinus Cæſar in l. 4. ſi contra ius vel vtilitat. public. C. quamuis reſcripto non cognitio, ſed executio mandetur, nihilominus de veritate inquiri oportere per iudicem, voluit, vt ſi fraus interuenerit, de omni negotio cognoſcatur. Ad capitis noſtri reſponſum pertinere poteſt l. ſi vindicari, 20. C. de pœnit. lib. 9. titul. 47. l. 2. §. merito, ne quid in loco public. Pand. lib. 43. titul. 8.

4 Neque omnia etiam, quę principi placent, pro lege habenda ſunt, niſi ita placeant, vt pro lege ſint, quemadmodum neque omnis iudicis interlocutio ſententiam facit, niſi ea mente pronuncietur, l. ex ſtipulatione, 7. de ſenten. & interlocut. omnium iudic. lib. 7. C. tit. 45. l. interlocutio, 4. & l. programma, C. comminatio. vel epiſtolas, &c. authoritatem rei iudicatę non haber. lib. 7. tit. 57. Baldus tradit etiam conſil. 44. incipien. *Dominus Baillardus*, vol. 1. literas principis non ſemper eſſe executioni demandandas, ſed eſſe principi reſcribendum, ſi iuſtæ non videantur, & expectandam ſecundam principis iuſſionem, quod & ſequitur hic Panormit. veluti ſi quid contra honeſtatem mandare videatur princeps, ſi executio ſcandalum moueat, ſi contra Dei mandata præcipiat, c. ſi Dominus, ca. Iulianus, ca. qui reſiſtit, 11. quæſt. 3. ſi peccatum contineant, ca. literas, de reſtitutio. ſpolia. Vide quæ dixi lib. 6. Syntagma. ca. 20. num. 11. conſentit cum hoc capite l. 1. §. quęſitum, de appella. Pand. lib. 49. titu. 1. l. 1. quando appellan. ſit. eo. lib. 49. P. tit. 4. c. eam te, 4. de ætat. & qualitatẽ. lib. 1. tit. 14.

5 d *Suſtinebimus*. Idem dicitur in ca. cùm teneamur, 6. de pręb end. lib. 3. tit. 5. Digna vox in maieſtate regnantis legibus alligatum ſe principem

profiteri, quia de authoritate iuris principum pẽdet authoritas;& maius reuera imperio eſt, ſubmittere legibus principatum.l.digna vox,4.de legib.C.l.3. C. de teſta. l. 23. de legat. 3.Antoninus Pius Imperator omnium quæ geſsit,in Senatu,& per edicta rationem reddidit,vt ait Iulius Capitolinus in eius vita; voluerunt & Porphyrius lib. 3. de anima,c. 1. Plutarc.in Gryllo,aliique recentiores,nos cum brutis rationem & ſermonem habere communia, verùm,quod & Plato ait in Phædro, vt ratione ſuperiores eſſent homines brutis, Deum duas alas rationi addidiſſe; vnam, cuius virtute aſsiduè mens ad virtutem anhelaret;alteram, per quam volũtas boni deſiderio caperetur. Illam Peripatetici ἐπιστημονικὸν, artium omnium Theoriticarum,vt Mathematicæ & Phyſicæ efformatricem;hanc, πρακτικὸν, actiuarum omniũ, vt Ethicæ, Politicæ,& Oeconomicæ, parentem videntur appellare.

6 Cæterùm quemadmodum principis eſt vti ratione in ſuis cõſtitutionibus & reſcriptis,ſic etiã ſubditorum multò magis eſt recta iubenti parere: ſacrilegij enim inſtar eſt principis mandatis obſiſtere,l.2.de crimi.ſacrileg.lib.9.C.tit.29.l.1. vt ordo digni.ſeruet.lib.12.C.tit.8.criménque maieſtatis,ca.ſi quis ſuadente diabolo,17.q.4.Principibus obediendum tanquam à Deo miſsis, & habentibus ab illo poteſtatem. ad Rom. ca.13.1.ad Timo.ca.2.verſ.1.ad Titum ca.3.ver.1.& 1.Petr.c. 2. verſ.13. Porrò multum intereſt pro pœna non obedientibus imponenda diſtinguere,an negligãtur,vel contẽnãtur reſcripta;vt nos docuimus lib. 33.Syntagm.iur.c.18. quare ſecunda iuſsione conſulẽs principem,admonitus iudex iterum de exequendo mandato,ſi ſine offenſione Dei,vel ſcandalo,vel peccato,exequi poſsit,parendum eſt,veluti ſi dari beneficium vel officium velit imperito,poſt rationem auditam contradictionis, tanquam ex diſpenſatione,vt hîc notat Pan.num.3.

Ad ca. 6. Cùm ordinem.

ARGVMENTVM.

1 *Ordo Ciſtercienſis quando ortus.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Priuilegium ſuper decimis Ciſtercienſium.*
4 *Priuilegio per reſcriptum non derogatur.*
5 *Vocatus priuilegiatus quãdo teneatur reſpõdere.*

SVMMA.

Ciſtercienſes Monachi non poſſunt,propter eis indultum priuilegium, conueniri ex reſcripto S.Põtificis, niſi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem fratribus Ciſtercienſibus [a].

CVm ordinem [b] Ciſterciẽ. profeſsi: & infrà.¶ Si contra vos ſuper decimis [c], vel aliis,quæ ordini veſtro ſpecialiter ſedes Apoſtolica indulſit,nõ facta mẽtione [d] Ciſterciẽſis ordinis, literæ fuerint ſede Apoſtolica impetratę: per eas minimè teneamini reſpõdere [e].

1 a *Fratribus Ciſtercienſibus*. Ardingus Anglus & Robertus Moliſmenſis anno Domini 1098.in Burgundia Ciſtercienſes monachos à Benedictinis oriundos excogitarũt,tempore Vrbani 2.ſum. Pontif.vt ſcribunt Volaterranus & Sigeber.cõfirmauit Vrbanus 2.Paſchalis 2.Innocentius 2. teſte Platina in eorum vitis.

2 b *Cùm ordinem*.Hoc ca.6.eſt in 2. compilatione Decretalium ordine 1.& videtur eſſe pars ca. eam te,de ætat. & qualitat. infrà.

3 c *Decimis*. In decimis datum priuilegium Ciſtercienſibus.vide c.nuper,34.ſuprà de decim. lib. 3.titul.30.

4 d *Mentione*. Priuilegiis non cenſetur generalis conceſsio derogare,quamuis ea ſit poſterior, niſi ſpecialiter id dicatur, ca. 1. de conſtitutio. in Sext. vbi ratio. Adde aliam quòd reſcripta cenſentur conceſſa ſine cuiuſquam damno & læſione,l.2. §. merito, & §. ſi quis à principe, nè quid in loco pub.P. quin neque ſpeciale ſecundũ priuilegium, derogat primo generali, vel ſpeciali. gloſ. in regula generi,in Sext.de regul.iur. per ca. veniens, hoc titul.

5 e *Reſpondere*. Clem.1. de reſcript. vocati tamen (vt opinor)tenerẽtur venire,allegaturi priuilegia ob quæ non teneantur reſpõdere,l. ſi quis ex aliena,5.& ibi ratio,de iudic.Pand.lib.5.tit.1.l.2.ſi quis in ius vocatus non ierit.Pand.lib.2.tit.5.ca.ſi duobus, de appellat.idipſum in aliis priuilegiatis vocatis intelligi debere tradit Panor.niſi notoriè eſſent à iuriſdictione vocantis exempti: exemplum dat in mendicantibus vocatis ab Epiſcopo, à cuius iuriſdictione manifeſtè cenſentur exẽpti,ideò non tenentur comparere.Panor.hîc numero 6.

Ad cap. 7. Eam te.

ARGVMENTVM.

1 *Tornacenſis Archiepiſcopatus.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Memoria labilis.*
4 *Decanus quis.*
5 *Mandatum quis inuenerit.*
6 *Quando obliget ſingulos de capitulo.*
7 *Donatio collatio dicta.*
8 *Data literarum inſpicienda.*
9 *Exceptiones.*
10 *Num Iudæi ſint à beneficiis repellendi.*

SVMMA.

Reſcriptum directum ſede vacante Decano & capitulo, ligat & eum qui poſteà factus ex capitulo Epiſcopus.

Idem Tornacenſi [a] Epiſcopo.

EAm te [b]:& infrà.¶ Dudum ſiquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (ſi bene meminimus) emanarunt, quibus Decano [c] & Eccleſiæ tibi commiſſæ(te adhuc in eodem Capitulo exiſtente)mandatum [f] dedimus & præceptum, vt P. (qui de gente Iu-

dæorum

dæorum originem duxit,& diuina gratia fidem Chriſti ſuſcepit) in Canonicum reciperent [g], & præbendam ſibi conferre deberent: & infrà. ¶ Ipſi verò (quia donatio [h] præbendarum ad te ſpectabat) præceptum noſtrum executioni non potuerunt mandare. ¶ Cùm itaque præſcriptus [i] P. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti quòd nullum inde mandatum receperas, & ſic eum à te infecto negotio remiſiſti. ¶ Quod nullatenus feciſſe debeʀes,ſi datam [k] literarum diligentiùs attendiſſes: cùm tempore quo literę ipſæ datæ fuerint, de capitulo ipſo eſſes, ſicut qui eras Archidiaconus & Canonicus eiuſdem Eccleſiæ, nec eſſes adhuc in Epiſcopum conſecratus: & infrà ¶ Pro eo verò quòd Iudæus extiterit [l], ipſum dedignari non debes.

1 a T*Ornacenſi Epiſcopo*. Eugenius 3.ſum. Pōtifex, qui nactus ſedem Romanā anno Dom. 1145. inſtituit Tornacēſem Epiſcopatū, in Gallia, cùm per annos circiter ſexcētos à tēpore ſancti Medardi fuiſſet ſub Nouiodunēſi, ſeu Nouiomagenſi Epiſcopatu, & elegit in Epiſcopum Anſelmū Laudunēſem Abbatē. vt ſcri. Guil. Nang. & cōtinuatio Sigeberti Iaco. Meier. Neruij dicti olim Tornacēſes nūc, & eſt ciuitas Epiſcopalis in prouincia Remenſi & limitibus Francorum ſita. Deſcribuntur à Cæſare Neruij lib. 2. commentariorum belli Gallici inter Belgas maximè ferì, Artebatibus, *Artois*, Ambianis, *Amians en Picardie*, Aduaticis, *Brabantins*, Morinis, *de Terouane*, Velocaſibus, *le Vueſſin Normand*, Veromanduis, *Vermandois*, Treuiris, *Trier*, finitimi.

2 b *Eam te*. Hoc ca. eſt 3. in 2. compilatione Decretal. ſub eodem titulo, & videtur quoque eſſe pars ca. eam te, de ætat. & qualit. P.

c *Dudum*. Id eſt, ſede vacante.

3 d *Meminimus*. Eadē proteſtatione vtitur Nicolaus Papa, niſi nos fallat memoria, in c. 12. prętereà, 23. diſt. memoria labilis, l. peregrè, 44. de acquirē. poſſ. libr. 41. tit. 2. & omniū meminiſci, & in nullo penitus errare, potius diuinitatis, quàm humanū, l. 2. §. ſi quid autē, de veter. iure enucleā. C. neq; quia princeps dicatur omnia iura habere in ſcrinio pectoris, vt dicitur in l. omnium, C. de teſtam. ideò putandum eum habere omnia iura vel leges ſuas aut prædeceſſorum in numerato, vel in certa memoria, quia iura omnia ſcire quidē præſumitur, quod pertinet ad rationem & æquitatem: at nō dicitur obliuiſci certarum legū eum non poſſe, imò, vt plerumq; ſolet, cōtigit aliquādo id Vrbano 2. dum ſcripſit in c. ſi. 30. q. 4. non inueniri prohibitum quod ſimul vir & vxor poſſint de ſacro lauacro ſuſcipere puerum, cùm tamen fuiſſet à Leone prædeceſſore prohibitum, c. non plures, de conſecratio. diſt. 6. ita & Alexā. 3. in ca. ex parte tua, 13. de offic. & poteſtate iudi. deleg. ibi, *Niſi exprimatur in literis noſtris, quod nulla debeant exceptiones admitti, quod nec nos, nec anteceſſores noſtros credimus vnquam expreſſiſſe*. Quod tamen aliter ſe habere probatur in ca. iator, 2. q. 7. ca. placuit, 21. quæſt. 2. ca. ſi homo eſſes, 27. quæſt. 1. neque etiam qui principatum ſuſcipiunt exuūt hominem, ſed cū reliquis hominibus, vt eſt apud Terentium, fateri cogūtur; *Homo ſum, neque humani aliquid à me alienum puto*.

4 e *Decano*. De Decano vide quæ dixi lib. 15. Syntagma. ca. 21. num. 13. & paulò pòſt ca. 8.

5 f *Mandatum*. Hìc de mandatis Apoſtolicis ad futura beneficia conferenda; fuit enim Alexander 3. author capituli huius, qui dicitur primus inueniſſe mandata Apoſtolica ad vacatura beneficia conferenda, per hoc ca. eam te, vt notat Iohannes Andræas, in additionibus ad Rubri. de conceſſio. præbend. & ad ca. duobus, de reſcriptis. in Sext. Petr. Anchara. ad Clemen. vni. de præbē. alij poſteà Pontifices proſecuti eadem ſunt, & explicarunt, vt docuimus in tractatione generali, dum de reſcriptis ad mandata docuimus.

6 g *Reciperent*. Hoc verbum & alia poſtea adiecta, *Præbendam ſibi conferre deberent*, factum continent, & ideò ligant, vel obligant ſingulos de capitulo, quando ſeorſum quiſque poteſt exequi; contrà, ſi verba aliquid iuris implendi continerēt, veluti ſi iuberetur, quòd eligerent: nam ea, quæ implementum iuris habent, in mandatis appoſita, non obligant ſingulos ſeorſum, ſed vt vniuerſos, cùm illud mandatum ſeparatim ſinguli non poſſint exequi, vt notat hìc Panor. numer. 11. & 12.

7 h *Donatio*. Id eſt, collatio, vt ſuprà explicaui, ad cap. cum acceſſiſſent, ad verbum, *donatio*, de conſtitutio.

i *Præſcriptis*. Id eſt, antè ſcriptis.

8 k *Datam literarum*. Sic in deciſione Rotæ 122. *Nota quod vbi aliquis*, in Antiq. ſi canonicus datus executor, deſinat ante executionem eſſe canonicus, nō ideò minùs remanet executor, quia tempus datæ inſpicitur, & tempus præſens quo quid agitur, vt ait Paulus Iuriſconſ. in l. ſi ita eſſet legatum, 7. de auro & argent. lega. lib. 34. Pand. titu. 2. Archidia. ad ca. ſtatutum, ad verb. *communicatus*, de reſcrip. in Sext. Et generaliter, data in reſcriptis inſpicienda (datam vocant diei appoſiti reſcripto tempus) ca. conſtitutus, hoc titul. c. ſi eo tempore, eo. titu. in Sext. ca. ſi aliquando, de ſenten. excom. vt qui prior ſit tempore, ſit prior iure, cæteris paribus, ca. qui prior, de regul. iur. in Sext. ca. ſi capitulo, de conceſſ. præbend. in Sexto. ca. ſi à ſede, 31. de præbend. in Sext. quamuis qui ſecundò impetrauerit, ſeu poſterior in data, prior reſcriptum præſentauerit, ca. eum qui, de præbend. in Sext. ca. tibi cui, de præbend. in Sext. & quamquam mandatum primum ſit generale, veluti vt conferatur mandatario beneficium quod primò vacauerit in diœceſi Tholoſana, & ſecundum ſit ſpeciale de beneficio vacaturo, purà in Eccleſia ſancti Saturnini, vt docet ca. ex parte, in 1. de offic. deleg. Rota

deciſ.

deciſ.106.in Nouis.& 323. in Antiq.ſicque primus in tempore ſeu data in forma communi, præfertur impetranti in forma ſpeciali habenti mandatum, t nota.in Clemen.1.de conceſſ.præben.Rota dec ſ. 127. ſi tamen gratiæ vel mandata cõcurrant cum æquali tempore ſeu data, præfertur diligentior,qui purificationẽ gratiæ ſeu(vt dicunt) proceſſum ſuum ſuper præſentatione fecerit.cap. duobus,& ibi interpretes de reſcrip.in Sext. Rota deciſ.403.Ideò qui tempore ſedis vacantis,fuit de capitulo,& præſul factus poſtea eſt, tenetur conferre beneficium mandatario;& qui cum aliis facere debebat, ſi facultas ſe obtulerit,ſolus facere tenetur,vt notat hic gloſ.ad verbum, *deberes*, per ca.ſicut noſtris,de iureiur. maximè quia mandatũ directum erat Decano & Eccleſiæ,appellatio verò Eccleſiæ pertinet ad capitulum, quia congregatio Eccleſia eſt, & ita capitulum Eccleſia, Panor.hic num.13.& 14.

9 Gloſſa hîc ad verbum, *datam*, quædam contraria notat,quæ per exceptiones à regula, expedit Rebuffus in commentariis ad verbum finale *datã*,tituli de forma mãdati Apoſtolici,in Cõcordat. Prima exceptio ſi in ſecũdo poſteriore ponatur clauſula, *Anteferri cæteris impetrantem*,gloſ. in ca.ſi ſoli,& textus in ca.penul.de conceſſione præbend. in Sext. quæ tamen clauſula in Gallia non conſideratur, nec apponitur in mandatorum reſcriptis,ne ſit contra formam mandati conſtitutã Concordatis principalibus. 2.ſi primus fuit negligens,c.tibi qui, de reſcript.in Sext.c.ſi clericus,de præbend.in Sext. Felinus ad c.capitulum, hoc titul. 3.ſi primus mandatarius non fuerit idoneus, vel incapax poſſeſsionis beneficij vacãtis, ſit autem ſecundus vel poſterior, veluti ſi prior minor, & vacet beneficium ſacerdotale, ca.ſi eo, de reſcript. 4 ſi ſecundus expreſſerit in mandato dignitatem quæ vacet,prior minimè.ca.quia ſæpe,de præbẽd. in Sext.5. ſi appoſita fuerit clauſula, *Quod duxerit acceptandum*,vt in ca.1.de conceſsio.præbend.nam ſi primus nõ acceptauerit, ſecundus præfertur deciſ.Rotæ 37.*Nota quòd*, in Antiq.Quod etiam in Gallia non conſideratur propter formam mãdatis cõuentionibus ab vtriſq; Principib° definitam. 6.ſi primũ mandatum ſit conditionale, quod erit ſecundum purum,ante aduentũ conditionis prioris,erit potius.ca.ſi pro te,de reſcript.in Sexto.7. ſi primus mandatarius factus fuerit incapax beneficiorum,vt ducendo vxorem;vel ſi mortuus fuerit,vel renunciauerit mãdato,ſecundus locum ſibi vindicabit gloſ.& Doctores ad ca.gratię,de reſcript.& ca.cùm inter,de renuncia.Rota deciſ.129. *Nota quòd vbi*,in Antiq.8.ſi primus habuiſſet mandatum ante coronationem Papæ, alter poſt,ſecũdum diſtinctionẽ glo. in fine Sexti Decretalium. 9.ſi primum mandatum fuerit ſubreptitium.ca.ſi eo tempore,de reſcript in Sexto.

10 *Iudæus extiterit*.Id eſt,de gente Iudæorum, vt dixi ante.Non enim qualis quiſq; fuerit,ſed qualis quis nunc eſt,inſpici debet,ca.ferrum, 50. diſt. ex malis boni naſci poſſunt, & cõtrà.ca. Oſius,2. ca.vndecumque, 3.ca. nunquam, 4.ca.naſci, 5. 56. diſtin.Ex Iudæis Chriſtiani facti ſunt,ca.recurrat, 32.quæſt. 4.ca.in nouo,21.diſtin.ſalus ex Iudæis, *Et in veritate compertum eſt*,vt ait diuus Petrus Actorum 10. verſ.34.*quia non eſt exceptor perſonarum Deus,ſed in omni gente qui timet Deum, & operatur iuſtitiã,acceptus eſt illi*.Repetit diuus Paulus ad Roma.ca.2.verſ.11. Neq; etiam Iudæorum malitia officere debet filiis qui eorum vitia non ſequũtur;ca.Iudæi,1.quæſt. 4. filius non portabit iniquitatem patris.Ezechiel.ca.18.rubr. ne filius pro patre, C. nec arceri ideò debent ob infidelitatem patrũ Iudæi Chriſtiani facti ab Eccleſiaſticis miniſteriis & honoribus:obſeruãdum tamen vt plenè inſtituti ſint in fide, propter dubium ne facile redeãt ad vomitum. Quamobrem olim ex concilio Agathenſi ca.34. & can.Iudæi, de conſecratio.diſt.4.placuit priuſquam baptizarentur, inter Cathecumenos remanere debere per octo mẽſes, etſi ad tempus quadraginta dierum illi educti fuerint, per Gregorium lib.7. Epiſtol. 24. ca. ne quod abſit,de conſecra.diſt.4.ſed etſi ageretur de beneficio, cui ineſſet animarum cura, dubium eſſet num neophytus Iudęus,vel alius nuper baptizatus nec plenè probatus, an firmus eſſet in fide, præponendus ei eſſet; ne in ſuperbiam elatus forſan incidat in iudicium & laqueum diaboli, vt ſcribit D.Paulus 1. ad Timotheum ca. 3. verſ. 6. Prohibitum & in cõcilio Niceno ca.2. ea ratione, ne cõtinuo baptizati, ad presbyteratũ vel epiſcopatum promouerentur, relatumque in ca.1. 48. diſtinct. Adfert autem D.Gregorius eandem prohibitionem lib.7 Epiſtolar.epiſto. 100. & rurſus lib.5.epiſto.25.Vigilio Epiſcopo Arelatenſi, vbi & ſimilitudinem pulcherrimam coniungit, *Scimus* (inquit) *quòd ædificati parietes non priùs tignorum pondus accipiunt, niſi à nouitatis ſuæ humore ſiccentur: ne ſi ante pondera quàm ſolidentur accipiant, cunctam ſimul fabricam ad terram deponant*. Idipſum relatum apud Gratianum in can. final.

Ad cap. 8. Ad aures.

ARGVMENTVM.

1 *Lucij 3.vita breuiter.*
2 *Linconenſis Epiſcopus.*
3 *Vnde ſumptum hoc caput.*
4 *Decani qui dicantur.*
5 *Archidiaconi qui.*
6 *Præcentores qui.*
7 *Minora & maiora beneficia.*
8 *Suppreſsio beneficiorum.*
9 *Quæ beneficia poſſeſſa in noua impetratione exprimere debeat impetrans.*
10 *Perſonatus dignitas, & de eius appellatione.*
11 *Pluralitas beneficiorum exoſa.*

SVMMA.

Suppreſsio dignitatis impetrãtis in impetratione beneficij vitiat reſcriptum.Ratio in §.fin.

Lucius 3.[a] Linconenſi [b] Epiſcopo.

Ad aures [c] noſtras peruenit quòd plerũque Decani [d], Archidiaconi [e],Præcentores [f], vel alij Eccleſiaſticis

prædíti

prædi in dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis [g] literas impetrantes nomen ſupprimunt [h] dignitatis ſuæ [i], & ſimplici nomine ſe appellant, tanquam non habeant aliquem perſonatum [k], & infrà. ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm non ſit intentionis noſtræ, vt perſonæ pluribus redditibus abundantes per literas noſtras pauperes clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus actor ſuæ nomen dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere.

1 a L*Vcius* 3. Lucius 3. Lucēſis Tuſcus, antè Vbaldus Allucingolus, Bonaguintæ filius, ex Canonico Lucenſi factus Cardinalis tituli ſanctæ Praxedis ab Innocētio 2. & Epiſcopus Oſtiēſis, & Veliternus, ab Adriano 4. factus; electus Romæ à 25. Cardinalibus 4. Kalend. Septemb. anni 1185. ordine Pontifex 173. ſecundùm Onuphrium, ſecundùm Platinam 178. ſecundùm Genebrardum 176. Nicolaus Maniacutius, qui heroicum carmē de Romanis Pontificibus edidit, facit 178. ſecutus (vt opinor) Platinam. Fuit vir literatus, vt ait Tyrius lib. 22. Hiſtoriæ ſacræ, ca. 7. fertúrque primus creatus ſummus Pontifex, iuxta formam præſtitutam à concilio Lateranenſi 2. Vixit in Cardinalatu fermè 50. annis, teſte Onuphrio; poſteà creatus Pontifex. Tertio anno ſui Pontificatus in ciuili ſeditione vrbe expellitur, dum fauentibus quibuſdam ciuibus Romanis, abolere nomē Cōſulum, ſecundùm Platinam, vel Senatorum, ſecundùm Onuphrium, vellet; cuius & fautoribus in vrbe deprehenſis oculi effoſſi ſunt, ipſe autem profugit Veronam, vbi per concilium Veronenſe egit, vt Chriſtiani Occidentis principes, Aſianis laborantibus cōtra Turcas & Saladinum crudeliſsimum hoſtem ferrent ſuppetias, poſteà & Veronæ mortuus 7. Kal. Decemb. anno Domi. 1185. poſtquam rexit Eccleſiam 4. annos, menſes 2. dies 18. ſepultus in Eccleſia Cathedrali Veronæ cum hoc Epitaphio,

Luci, Luca tibi dedit ortum; Pontificatum,
Oſtia; Papatum, Roma; Verona, mori:
Imò Verona dedit tibi lucis gaudia; Roma
Exilium; curas, Oſtia, Luca mori.

2 b *Lingonenſi Epiſcopo.* Lingones inter Celtas finitimi Aeduis, Sequanis Tullēſibus, *Langres* vulgo, ciuitas Epiſcopalis in Gallia & prouincia Lugdunenſi.

3 c *Ad aures.* Hoc ca. editum poſt concilium Lateranenſe ſub Alex. 3. parte 41. ca. 8. extat & in ca. 6. eiuſd. titul. in prima editione Decretalium.

4 d *Decani.* Qui ſint Decani, explico lib. 5. Syntagma. iur. ca. 21. nume. 12. de Decano presbyterorū, in ca. innouamus, 60. diſtin. Dici verò alicubi Archipresbyteros Decanos tradit c. ad hæc, 7. de offic. Archidia. lib. 1. ti. 23. Multa de Diaconis & Subdiaconis Onuphrius ad Platinam, in explicatione vocum Eccleſiaſticarum. Decanus ſeu antiquior, ſeu primus vel moderator capituli, honorarior pars capituli dicitur, in ca. cùm inter vniuerſas, 18. & ibi Panor. de electio. Beneficia quædā cum dignitate, quędā ſine dignitate ſunt, alia cum perſonatu, alia cū officio, alia cum adminiſtratione: dixi libro 17. Syntag. iur. c. 3. nu. 16.

5 e *Archidiaconi.* De Archidiaconis qui ſint, & de eorum officio dixi lib. 15. Syntagma. iur. ca. 20. tractatur & in titulo 23. libri primi Decretalium.

6 f *Præcentores.* Quis dicatur Cantor, Præcentor, Succētor, docui lib. 15. Syntagm. iur. c. 22. & li. 16. c. 4. ca. cleros, §. cantor, 21. diſtin. nota interim hic Præcentores habere dignitatem, vt & Succentoriatum, ca. inter dilectos, 11. de exceſsib. prælat. verùm obiter obſerua, perſonatus, dignitates & officia beneficiorum Eccleſiaſticorum ſeu prębendarum, ex conſuetudine & more cuiuſque Eccleſiæ determinationē accipere. c. cùm olim, 6. ſuprà. de conſuetud.

7 g *Minoribus beneficiis.* Beneficia maiora & minora. ca. maioribus, 8. de præbend. lib. 3. tit. 5. ca. penul. de verbor. ſignif. Maiora dicemus relatione & collatione ad minora, vel ratione prælaturæ, vt Epiſcopatus, Abbatias, & ſimilia: vel inter ea, quę prælaturam non habent, quæ maiores habēt prouentus. Dixit & Geminianus conſilio 85. ſuper primo dubio, &c. arbitrarium eſſe iudicium, quæ dicantur maiora aut minora beneficia, conſentit Riparius in c. noſtrum.

8 h *Supprimunt.* Suppreſsio eorum quæ expreſſa impedire poſſent conceſsionem reſcripti, illud vitiant, non etiam, ſi non impedirent. Vide quæ dixi in tractatu generali ſeu libro primo reſcriptorū, ca. 49. & 50. de ſubreptione & obreptione, & iunge c. poſtulaſti, 27. infrà hoc tit.

9 i *Dignitatis ſuæ.* Maximè quam habent ratione beneficij poſſeſsi: non enim hîc agit de alia dignitate, ratione alterius qualitatis, vt notat hîc Iohānes Andręas & Panor. num. 2. contra Hoſtienſem & Innocētium, quod & probare textus noſter videtur, ibi, *Simplici nomine ſe appellant, tanquam non habeant perſonatum.* In impetratione itaque beneficij, eius qualitas impetrantis exprimenda, & pariter beneficij poſſeſsi, aliter improbaretur impetratio nō expreſſa qualitate ea, etiamſi motu proprio ſummus Pontifex concederet, ca. ſi motu proprio, de præbend. in Sexto. proinde & exprimendum beneficium poſſeſſum, quantūuis fuerit minimum, ca. cùm adeo, 17. & ca. poſtulaſti, 27. ca. penul. hoc titul. & beneficium quod nondū acceptatum ſit, videlicet ſi ſciat delatum, ſic intelligo, Iohan. And. in gloſ. ca. gratia, de reſcript. in Sex. per c. in noſtra, eod. titul. ſed & impetrans ſecundum beneficium, debet exprimere illud quod nulliter antè renunciauit. Panor. in c. quod in dubiis, de renunciat. quod & in collatione facta à legato ſedis Apoſtolicæ locum habet, quæ niſi habeat factam mentionem beneficij iam ab impetrante poſſeſsi, non valet; in aliis tamen collatoribus quibuſlibet beneficiorum collationem habētibus, hoc non ſeruabitur, Clemen. fin. de offic. iudi. ordin. lib. 1. titul. 9. ſiue iure proprio, ſiue iure

deuoluto

deuoluto conferant. Vide Calder. ad c. in noſtra, hoc titul. & Rotæ deciſion. 105. & 282. in Antiq. inquiritur nihilominus poſt collationem ordinariorum, num duo beneficia poſsit quis tenere, num ſit diſpenſatus, & num legitima ſit diſpenſatio, vt in gloſ. fin. Clemen. fin. de præbend. lib. 3. titul. 2.

10 k *Perſonatum.* Perſonatus in Eccleſia capitulari, generali appellatione dignitas dici poteſt, vt hîc & in gloſ. 1. ca. quia nonnulli, hoc titu. & ca. de multa, de præbend. in ſpecie tamen beneficia diſtinguũtur, vt quædam dignitatem, quędam perſonatum, quædam officium, quædam adminiſtrationem, quædam præpoſituram habere dicantur. ca. de multa, & ibi Panor. explicat de præbend. in ca. execrabilis, eo. titul. in Extrauag. commun. ita & diſtinguit ca. 1. de conſuet. in Sext. vbi & gloſſa.

11 l *Inquietent.* Id eſt, ne diuites, quibus ſufficiunt beneficia, ea quæ pauperibus clericis neceſſaria ſunt, etiam impetrent, & hîc voracitas, ambitio, & αἰσχροκέρδεια impetrantium arguitur: qui & dicuntur piſcatores beneficiorum, & plura beneficia aucupantur, contra prohibitionem ca. quia nonnulli, de cleric. non reſiden. dict. ca. de multa, de præb. c. execrabilis, eo. ti. in Extrauag. c. vnio, 10. q. 3. c. eam te, de ęta. & qualita. Fuit ſimilis prohibitio in 7. ſynodo ca. 15. in Chalcedo. c. 10. in Aquiſgranenſi, ca. 50. & alibi.

Ad caput 9. Si autem.

Argumentum.

1 *Noruegia quæ, & de Noruegienſi Epiſcopatu.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *De dolo malo & bono.*
4 *Negligentia magna dolo æquiparata.*
5 *Reſcriptum quandiu perpetuum.*
6 *Et quando impedimentum ſubducatur.*

Summa.

Valet reſcriptum ſecundum impetratum ab aduerſario, licèt non faciat mentionem de primo, ſi primus impetrans vel dolo, vel negligentia non fuerit illo vſus.

Idem Noruienſi [a] Epiſcopo.

Si autẽ [b] aliquis authoritate poſteriorum literarũ per aduerſarium in iudiciũ tractus, obiecerit literas ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio nõ habetur, ſi eis dolo [c], vel negligentia [d] vti poſtpoſuerit, excuſari [e] non debet. ¶ Si autem quia delegati iudicis copiam nequiuerit [f] habere: per poſteriores literas non poterit conueniri.

1 a Noruienſi. Puto quòd *Noruegienſi* legendum ſit. in Geographia a poſterioribus deſcripta poſt inſulam Thylæ, additur Vergion inſula ad Orientem, Germanicis atque Sarmaticis littoribus contraria, immenſæ magnitudinis, ex qua in Thylem nauigatur, cuius Xenophõ mentionem feciſſe videtur, & eam à latere Scytharũ tridui nauigatione eſſe dixit, Baltheam vocat, ſimiliter & Diodorus, Ptolomeus verò hanc Scandiam putauit, Binominis nunc inſula, duóque regna in ſe habens: pars enim, quę ad Occaſum ſpectat, Noruegia; quæ ad Ortum, Suetia dicitur, vt notat Dominicus Marius Niger lib. 2. Commentariorum Geographiæ. Hanc Noruegiam ſub Gelido axe ſua prædicatione ad fidem Chriſti perduxit Adrianus 4. eius nominis ſummus Pontifex, antequam in Pontificem electus eſſet; electus autem anno Domini 1154. natione Anglus, vt ſcribit Platina in eius vita. Scribit eo tempore Saxo Grammaticus lib. 6. in Dania & Suetia paſſim Epiſcopatus fundatos.

2 b *Si autem.* Hoc ca. eſt 7. in prima compilatione, & poſt concilium Lateranenſe, ſub Alexand. 3. parte 41. c. 9.

3 c *Dolo.* Scilicet malo, duplex enim, bonus, qui ſolertia; & malus, dum circumueniendi alterius cauſa, aliud fit, aliud ſimulatur. l. 1. cum ſuis §§. de dol. P. Iul. Paul. lib. 1. ſententia. titul. 8. §. 1. l. 7. §. pactorum, de pact. Pand. dolus vel fraus nemini debet patrocinari. ca. ſedes, de reſcript. P. l. in fundo, de rei vendicatio. P. l. non debet, de dol. mal. P.

4 d *Negligentia.* Magna negligentia, culpa eſt; magna culpa dolo hîc æquiparatur, vt in ſpecie propemodum ſimili, l. ſi fideiuſſor, 29. mandat. lib. 17. Pand. titul. 1. l. magna negligentia, 226. de verbor. ſignif. ca. 8. dictum eſt nobis, 81. diſt. vbi gloſſ. explicat. Donatus in Adelphis Ter. Actu 3. ſce 3. dictionẽ, *ſedulò*, interpretatur, *ſine dolo*, inſtanter; *quia negligentes*, inquit, *doloſi dicũtur. Negligentia nimia, eſt ignorare quod omnes intelligunt.* l. cedendiem, 213. §. fin. de verbor. & rer. ſigni. vel non agere tempore ſuo, quæ in eo fieri debent, vnde præſcriptiones poſt tempus elapſum negligentes à iure quod alioquin habebant deiiciunt. l. 1. de vſucap. ca. vigilanti, de præſcript. Annus porrò vti is tantùm ad reſcriptum executioni demandãdum conceſſum iure Pontificio. ca. plerumque, 2. ca. ex parte, 12. quem vide hoc titulo.

5 e *Excuſari.* Vide quæ diximus ad ca. 3. ad verbũ, *exempta*, ſuprà, vbi Panor. & hîc etiam num. 3 notat reſcriptum ad lites, perpetuum quidem eſſe, & tamdiu durare, quãdiu viuit actio, ſuper qua impetratur, ſi aliud ſecundum non fuerit impetratũ, per l. falſo, de diuerſ. reſcrip. verùm impetrato ſecundo contrario primum reddi annuum, & amitti ex negligentia. Notat inſuper, ſecundum reſcriptum ad lites non dici ſubreptitium, etiamſi in eo non fiat mentio prioris ad lites, ideóque ex illa taciturnitate, non dici nullum, quia ſi nullum eſſet, non poſſet ex negligẽtia ſola primi impetrantis conualeſcere, imò per exceptionem primi fieret inefficax regula iuris, quod ab initio.

6 f *Nequiuerit.* Hîc exceptio præcedentis regulæ, idem in l. annus, 6. de calumnia. lib. 3. tit. 6. impedimentum enim agendi ſubducendum à præſcriptione temporis vtilis, impedimẽtum ex parte actoris, rei, & iudicis, quem adeundi non eſt poteſtas.

poteſtas.l.2.de diuerſ.& tempo.præſcrip.lib.44.P. tit.3.l.1.§.fi.iuncta auth.niſi tricennale,C.lib.6.titul.59.Nouella 22.ca.23.l.1.§. fin. de annali excep. lib.7.C.titul.40. Iudex autem delegatus tamdiu expectandus,quoad declarauerit ſe non poſſe cognoſcere,vel non poſſe intereſſe iudicio. ca prudentiam tuam,21.de offic.delega.

Ad ca. 10. Ad hæc.

ARGVMENTVM.

1 *Vnde ſumptum hoc caput.*
2 *De Cancellario & Cancellaria, & Vicecancellario.& 3.*
3 *De Cancellario Galliæ.*
4 *Delegatio generalis incerta non valet.*
5 *Electi iudices ab vno tantùm ex litigantibus,ſuſpecti.*
6 *Suſpecti recuſari poſſunt.*
7 *Remedia malis citò adhibenda.*
8 *Delegatus nõ ordinaria,ſed Apoſtolica in exemptos vtitur poteſtate.*

SVMMA.

Reſcripta non valent,per quæ incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur.

AD hæc [a] ſumus: & infrà. ¶ Significatum eſt nobis quoſdam in prouinciæ tuæ partibus tales (vt aſſerunt) de Cãcellaria [b] noſtra literas recepiſſe, per quas eorum omnia negotia [c] onus iudicis, vel plurium (quos ſibi elegerint [d]) arbitrio committuntur: ſicq; fit, vt ſi aliquem pulſare voluerint, examẽ ordinarij iudicis non requirant, ſed ad vnum iudicem, vel plures delegatos ſibi propitios, & parti aduerſæ ſuſpectos [e], ſuper examinanda quæſtione recurrãt: & infrà. ¶ Nos igitur huic morbo celeri [f] volentes obuiare remedio, mandamus, quatenus ſi literas tales in prouincia tua inueneris: eas carere viribus noſtra authoritate [g] decernas.

1 a AD hæc. Hoc ca. eſt 4. in 2. compilatione, ſub eodem titulo de reſcriptis.

2 b *Cancellaria.* Cancellarius, aliàs Bibliothecarius, dicebatur is, qui Romanum Pontificem in chartis Eccleſiaſticis iuuabat,& Orientis Occidẽtiſque ſynodicis conſultationibus reſpondebat,vt tradit D.Hieronym.in epiſtola ad Agerachiã, de monogamia. Antiqui dicebant ſcribam, à libellis, ab epiſtolis,quíve hoc tempore Secretarius dicitur,Cancellarius dicebatur, quemadmodum & apud Flauium Vopiſcum in Carini vita,& apud Caſsiodorum. Omnium itaque Scribarum, Notariorum ſcriniariorum,S.R.E.princeps Cancellarius abſolutè dictus, & quia bibliothecã etiam curabat,Bibliothecarius vocatus, vt ſcribit Onuphrius Panninius poſt Platinæ Pontifices, in interpretatione vocum obſcurarum Eccleſiaſticarum. In Cancellario edidit & libellum de officio Vicecancellarij. Vbi officia prædictorum exercebantur,Cancellaria, nempe locus vbi expediuntur literæ,ſeu reſcripta de rebus Eccleſiaſticis vel ad ſedem pertinentibus, vniuerſi orbis, cui hoc tempore pręeſt ſublato nomine Cancellarij,Cardinalis, qui Vicecancellarius appellatur, nunc quoque prioris dignitatis poſt ſummum Pontificem, quamuis non ita olim, quando & à priuato exercebatur hoc munus, vt liquet ex actis Concilij Lugdunenſis ſub Nicolao 3. celebrati, vſque ad Bonifacij 8. tempora,& ex procemio libri ſexti Decretaliũ colligitur, cùm Bonifacius Vicecãcellarium ad Cardinalatus dignitatẽ vocauit, & ibi notat Iohannes Andræas. Solus ſummus Põtifex hodie in Eccleſia Dei Cancellarius eſt,quare eius Subpræfectus non amplius Cancellarius, ſed Vicecancellarius nominatur. Vide quæ diximus lib.15.Syntagma.iur.c.42.nu.1.

3 Non ita in Gallia, vbi primus Cancellariæ, Cancellarius abſolutè,non Vicecancellarius eſt, quia Rex non dicitur Cancellarius,iſque primarius in iuſtitiæ negotiis eſt,ſecundus poſt Regem. Lucas de Penna ad Rubri.de præfectis Prætorio, lib.11.C.titul. 4.Chaſſañ.in catalogo glor. mundi, 7.parte,conſider.7.Budæus in annota.priorib. ad Pand. Cancellarius hic magnus habet officinas æquitatis (vocant Cancellarias) iuxta Parlamẽta,quæ ei ſubiiciuntur;ipſe autem in magna Cancellaria in loco principis ſeu regiæ eius moratur. Nos de huius munere & dignitate,& Cancellarijs tractauimus lib.47.Syntagma.iuris,ca.29. In Eccleſia Dei ſeu Romana vna Cancellaria tantùm, iuxta ſummum Pontificem, & vnus Cancellarius,cui ſubeſt expeditorum literarum Apoſtolicarum maxima turba; è quorum numero ſunt abbreuiatores maioris parci:quorum munus eſt ex ſupplicis libello ſignato, diplomata ſeu literas dictare, quorum dictaturam vocant minutam;ſunt & ſcriptores & abbreuiatores minoris parci,ſollicitatores, Ianizarij dicti, plumbatores, regeſtatores, quorum opera aliqua in expeditione literarum exigitur, & proinde de annatarum ſolutione & taxa literarum, certum lucrum ca- 8
piunt,vt alij quidam. Vide quæ de Cancellaria,& eius officiariis,& opera tractat Octouia. Vveſtrius in introductione in Romanæ aulæ actiones, lib. 1. c. 4.& ibidem Nicolaum Antonium Grauatium. Submouendæ quoque æquiuocationis cauſa,quę contingere tyronibus poſſet, de officio Cancellariatus,quod eſt in Eccleſia aliquando cathedrali, & de eius munere,vide quę dixi lib.15.Syntagma. iuris,ca.19.

4 c *Omnia negotia.* Sine vlla determinatione, vnde dolus præſumitur impetrantis,ca.2. de dolo & contuma.quemadmodum non valet petitio plurium rerum generaliter concepta,ca. ſignificantibus,49.de appellatio.lib.2.titul.28.ca.conquerente,de offic.ordin. cum ſimilib. neque admittitur

etiam appellatio generalis ſuper omni cauſa, quæ aduerſus aliquem tempore futuro poſſet moueri, ca. 2. de appella. facit qualitas diuerſa negotiorum, ne vni vel pluribus iudicibus delegari in genere negotia poſsint. ca. ſi ſedes, 15. hoc titul. Dehinc generalis commiſsio non facilè indulgetur, quòd ex illa ſubuertatur vel minuatur ordinaria iuriſdictio, videtúrque quodammodo iudici ordinario irrogari iniuria, ſi eo relicto ſine cauſa, alius adeatur, vt omnino graue eſt, reiicere iudicem temere; atq; idipſum multis ad damnationem plurimum adiumēto fuit, quòd Catonem Vticēſem dictum iudicem in cauſa ſua reieciſſent: etenim illi innocentes videri non potuerunt, imò ſatis de ſe confeſsi, qui adeò recti religioſique iudicis, virique optimi ac integerrimi iudicium recuſaſſent, vt ſcribit Plutarch. in Catone. Neque etiam iure Pontificio admittūtur cauſæ recuſationis iudicis ordinarij, quin priùs diſtinctim ſint propoſitæ & probatæ, ca. ſecundò requiris, 41. §. fin. de appellat. & is eſt vſus communis, etſi quibuſdam, quorum ex numero Barthol. in l. apertiſsimi, C. de iudi. viſum fuerit aliter iure ciuili caueri, argu. l. quia poterat, 4. ad Senatuſc. Trebellian.

5 d *Sibi elegerint.* Nempe, vt ait poſteà, qui ſibi propitios iudices, aliis autem ſuſpectos, elegerint, ſuſpecti namque videntur iudices, qui ad ſupplicationem tantùm aduerſatij dati ſunt, ab eo nominati & petiti, quod & exemplo perniciosum, vt reſpōdit Calliſtratus, in l. obſeruandum, 47. de iudic. Pand. alioquin nec eſſet reſcriptum inutile, ſi ſine electione nominatim ab vno ex litigantibus facta, alicuius communitatis vel collegij, cauſæ præſentes & futuræ delegentes alicui iudici, vt conſeruatori priuilegiorum. ca. 1. de offic. & poteſtat. delegat. in Sext.

6 e *Suſpectos.* Poſſunt ſuſpecti recuſari, ca. iudex ab Apoſtolica, de offic. delegat. in Sext. ca. ſuſpicionis, eo. titul. apud Gregor. ca. cum ſpeciali, de appellation. c. quia ſuſpecti, 3. quęſt. 5. l. apertiſsimi, C. de iudic. Vide quæ diximus lib. 49. Syntagma. cap. 3.

7 f *Celeri.* ca. mala conſuetudo, 8. diſti. c. reſecanda, 24. q. 3. Hic nota morbo celeri obuiandum remedio. Ouid. 2. de remed. amor.

Vidi ego quod fuerat primo ſanabile vulnus
Dilatum longæ damna tuliſſe moræ.

8 g *Noſtra authoritate.* Authoritate ſummi Pontificis tanquā in ea parte delegatus: hic ordinarius iudicat de literis Apoſtolicis, alioquin incapax eſſet eius iudicij, ſed remittere deberet notionem harum literarum ſummo Pontifici, ca. ſi quando 5. ſup. hoc titul. ca. 1. & 2. de confir. vtil. vel inut. lib. 2. tit. 30. ſic in c. viii. §. fin. de ſta. regula. in Sext. lib. 3. titul. 16. Iubet Bonifac. 8. Epiſcopis ordinariis locorum, vt procurent monaſteriorum, monachorum & monacharum clauſuram, inuocato, ſi opus ſit, brachio ſeculari: & id faciant, ſi monaſteria illis ſint ſubdita propria authoritate, ſi exempta autem ſint, & immediatè Romanæ ſedi ſubiecta, Apoſtolica in hoc illis conceſſa poteſtate: ita & committitur rectoribus & officialibus ciuitatum, vbi electio ſummi Pontificis facienda erit, poteſtas authoritate ſedis Apoſtolicæ & cōcilij generalis, cuſtodia & executio eorū quæ de electione ſummi Pontificis ſtatuta ſunt, in ca. vbi periculum, 3. §. prætetea, de electio. in Sext. ſic & in cognitione hæreſeos, datur poteſtas ordinariis Epiſcopis in exemptos, vt tanquam à ſede Apoſtolica delegati, de illis iudicent, ca. ad abolendam, 9. §. fin. de hære. ſimile in c. irrefragabili, §. cæterum, de offi. ordinar. cum ſimilib. in quibus generaliter qui mandatam iuriſdictionem habet, nihil habet proprij, ſed & eius iuriſdictione qui mandauit, vtitur. l. 1. §. qui mandatam, & l. 3. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. lib. 1. Pand. tit. 21. l. ſolet Prętor, 16. de iuriſd. omn. iudic. lib. 2. P. tit. 1. Improbat ergo, non ſua authoritate, ſed conceſſa per hoc caput, ordinarius reſcripta generalia & aliis damnoſa, vt & principis authoritate temporalis, iudex reprobare poteſt ſimilia ab eo impetrata reſcripta, in l. fin. ſi contra ius vel vtili. publie. lib. 1. C. titul. 22. alioquin, niſi quatenus princeps permittit, iudici nec alij de reſcriptis principis ſine crimine ſacrilegij non eſt conceſſum. l. ſacrilegij, 5. de diuerſ. reſcrip. C. l. 2. de crimine ſacrileg. cum ſimilib.

Ad cap. 11 Ad audientiam.

ARGVMENTVM.

1 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
2 *Proniores ad miſericordiam eſſe debemus, ſed non temere abſolutio danda.*
3 *Emendatio textus.*
4 *Verborum eloquentia mundana in Eccleſia non valde conſiderata.*
5 *Idem.*
6 *Scientia tamen in perſonis Eccleſiaſticis requiritur.*
7 *De inſtructione ſcientiæ ſuperinfuſæ diſcipulorum.*
8 *Quare non ita hodie.*
9 *Reſcripta Græcè & Hebraicè conſcripta, & de titulo Crucis.*
10 *De Romanorum more in reſponſis Latinè vel Græcè concipiendis.*

SVMMA.

Reſcriptum quod continet manifeſtum in conſtructione peccatum, caret fide.

AD audientiam [a] noſtram (te ſignificante) peruenit, quòd H. de ſancto Stephano ſuper abſolutione [b] ſua, literas tibi (vt prima facie videbatur) Apoſtolicas præſentauit [c]. ¶ Quibus (quoniam manifeſtum continent in conſtructione peccatum [d]) fidem te nolumus adhibere.

1 a A *D audientiam.* Hoc c. eſt 5. in ſecunda compilatione ſub eod. tit. de reſcript.

2 b *Abſolutione.* Quamquam miſericordia magnoperè

gnoperè commendetur, & melius ſit errare in miſericordia remittendi, quàm in auſteritate vlciſcendi, vt ſcribit D. Chryſoſto. in homil. 43. oper. imperfect. ad ca. 23. D. Matthæ. & in ca. 12. alligāt, 26. q. 7. ca. ponderet, 60. diſt. Et quamquam proniores eſſe debeamus ad abſoluendum, quàm ad condemnandum, vel obligandum, l. Arrianus, 47. de actio. lib. 44. Pand. tit. 7. l. inter pares, 38. de re iudi. lib. 42. P. tit. 1. l. quicquid obſtringendę, 99. de verbor. oblig. lib. 45. titul. 1. l. abſentem, 5. de pœn. lib. 48. Pand. titul. 19. l. fauorabiliores, 125. de regu. iur. tamen non temere, ſed cum diſcretione fieri debet abſolutio, ca. 28. ſi is qui, 23. quęſt. 4. Poteſt enim eſſe in iuſta miſericordia pluribus modis, vt docet D. Ambroſ. ſermo. 8. in Pſal. 128. c. 33. eſt iniuſta, 23. q. 4. Et dolo proximus dicitur, qui intempeſtiuè miſericordiam exercuit, ſoluendo vinctum in cuſtodiam datum. l. ſi hominem, 7. depoſi. lib. 16. Pand. titul 3. l. & eleganter, 7. §. idem Labeo, de dol. mal. lib. 4. Pand. titu. 5. §. fin. de lege Aquil. lib. 4. Inſtitut. tit. 3. neque ita alicuius miſereri oportet, vt inuſtitia alteri fiat, c. nuper, de dona. inter vir. & vxor. ca. ex tenore, de for. compe. cautè & agendum iudici in maioribus, & vbi periculum maius eſt, ca. vbi periculum, de electio. in Sext. magna cauſa eſſe debebat in ca. noſtro, ex qua excōmunicatus adire debebat ſummum Pontificem pro abſolutione obtinenda, vel pro impetrando iudice ad abſoluendum, proinde rectè, in dubio literarum, num à ſede Apoſtolica emanauiſſent, ſummus Pontifex conſultus fuit.

3 c *Præſentauit.* Mancus hic locus, & truncatim ex antiqua compilatione tranſcriptus, per Raymundum Capellanum: nam ibi verba ſunt alia appoſita, quæ non ſolùm incongruitatem ſermonis, ſed alia mouiſſe ipſum delegatum ad reiiciendum reſcriptum oſtendunt, & maximè propter ſubreptionem; ſic enim in illa compilatione antiqua, poſt verbum, *præſentauit*, legitur, *Quas quoniam habuiſti ſuſpectas, nec de Cancellaria Eccleſiæ Romanæ emanaſſe putaſti, ad nos remittere curaſti: conſulens Apoſtolatum noſtrum (vnde deuotionem tuam in Domino commendamus) vtrùm occaſione ipſarum, præfatum virum habere debeas abſolutum. Nos ergo, literis ipſis diligenter inſpectis, taliter tibi diximus reſpondendum, quòd cùm eas non credamus de prædeceſſoris noſtri conſcientia emanaſſe, nullam eis fidem volumus adhibere: cùm etiam contineant manifeſtum in conſtructione peccatum.* Sícque obſeruat Martinus Gilbertus hîc.

4 d *Peccatum.* Manifeſtum in conſtructione peccatum ponitur inter 12. cauſas falſitatis enumeratas cum pœnis legitimis à gloſſ. in can. in memoriam, 3. ad verbum, *falſam*, 19. diſtin. ita tamē manifeſtum eſſe debet hoc peccatum, vt nulla figura locutionis, vel dubitatione, aut exiguo defectu alicuius literæ, vel tituli, excuſari poſsit, hæc enim excuſant. ca. ex parte, 11. de fide inſtrumen. li. 2. tit. 22. & ibi gloſ. 1. facit l. qui habebat, de manumiſ. teſta. Panor. hîc, Ludo. Roma. conſi. 377. adde l. nec exemplū, 20. ad leg. Cornel. de falſ. ſi ergo ſalua ratione recti ſermonis non poſsit ſuſtineri, corruet vt & lex. l. Plautius, 8. de aur. & argen. lega. lib. 34. Pand. tit. 2. quod maximè in reſcriptis Pontificalibus locum habere debet, cùm veriſimile non ſit Pontificis officiarios, qui plures ſunt in Cācellaria & Camera, errorē illum incorrectum reliquiſſe, vt hîc notat gloſſ. per quorum manus reſcriptum tranſit, legitur, emendatur & relegitur, antequam formam completam habeat: ca. 4. Apoſtolicæ, 35. quæſt. 9. vide gloſ. 1. ca. cùm adeo, 17. hoc titul. Quamobrem arbitror, antequam omnino reſcriptum reiiciatur, ſatius eſſe, ſi conferatur locus ille, in quo eſt Latinitatis violatio, cū ſtilo Curiæ, vel Cameræ Apoſtolicæ, nū ad illum aliquo modo dicta & ſcripta accedāt, cùm (vt dixi) neque ex ſola cauſa falſę Latinitatis hîc, ſed ob ſubreptionem cenſeatur reſcriptum reiiciendum, vel ob falſitatem, ſic & in aliis inſtrumētis Latinitas vitioſa nō officit illis, vel cōuentis, ſi de volūtate conſtet & intentione pronunciantis, quæ in ſcripturam reducta eſt. l. errore, l. ambiguitates, de teſta. C. Obſerua etiam textū noſtrum, dum ait, *Manifeſtum peccatum in conſtructione requiri*, vt in eo tantùm caſu reſcriptum infirmetur, nō autem ſi in eloquentia ſermonis vel in concinnitate orationis peccatum fuerit: nam tūc verum eſt quod ſcribitur à Gregorio ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalēſem, in præfatione Moraliū; indignū eſſe, vt verba cœleſtis oraculi ſub regulis donati reſtringātur, c. 4. indignū, 38. diſt. neque ideò minùs veneramur diui Iohānis & aliorū ſacrorum amanuenſium Euangelia Græca & Hebræa, quòd quidam ſcioli, qui ſuo pede omnia metiuntur, dicant in illis eſſe quędam inculta & horrida. Sermonē ſuum diuus Paulus 1. ad Corint. 2. dixit eſſe, *Non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.* D. Hieronymus dixit ſermonem purum, id eſt, habita ratione eorum qui ſtudent verbis, aures tantùm ferire: ſimplicem verò cor penetrare. Verba ex numero prolata humana ſunt & humanè concinnata, variat enim hominis & ætatum inconſtantia, & formam loquendi & ſcribēdi, verba comminiſcitur, mutat, tollit, vt ait Varro de lingua Latina, aliter priſci Romani, aliter noſtri loquuti ſunt, vſus loquendi magiſter, vſus variatur; & quædam in honore fuerunt olim vocabula, quæ nunc vt ſordida, barbara, & ſpinoſa reiiciuntur. Sufficit ſummis Pontificibus & principibus, ſi loquantur vel ſcribant quæ intelligi valeant, neque illorum intentio iactare vana illa ſeſquipedalia verba & verborum ampullas, fucos orationum, reliquáque, quæ tantum vanum ornatum, & potius circumlocutionem continent, quàm veritatis, quæ ornari non curat verbis, imaginem, & dicebat verè Æſchylus ἁπλᾶ γὰρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη, ſunt veritatis verba ſimplicisſima, &, vt Sophocles, πολὺ γὰρ δύναται γλῶσσ', ἔχει κράτος μέγα. Nam iuſta lingua maximam vim poſsidet. Dominus noſter Iesvs Christvs verus Deus & verus homo, in quo ſunt omnes ſcientiæ & ſapientiæ theſauri, verbis vſus eſt, nō phaleratis, ſed vulgaribus. Et D. Paulus dicebat alicubi malle ſe quinque verba ſuo ſenſu loqui: & priore ad Timoth. c. 2. verſ. 3. *Si quis aliter docet, & nō acquieſcit ſermonibus Domi-*

m 2

ni noſtri I e s v C h r i s t i, *& ei quæ ſecundùm pietatem eſt doctrina, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, &c.* huc refer. c. omnem vim, & c. legimus, de beato Hieronymo, 37. diſt.

5 Singulare addam quod ſcripſit Bonifacio Epiſcopo Zacharias 5. Pontifex in ca. retulerunt, 86. de conſecratione, diſtin. 4. in hæc verba, *Retulerunt nuncij tui, quòd fuerit in eadem prouincia ſacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptiZabat, neſciens Latini eloquij, infringens linguam diceret, baptiZo te in nomine patria & filia, & Spiritu ſancta, ac per hoc tua reuerẽda fraternitas conſiderauit eos rebaptiZare. Sed, ſanctiſſime frater, ſi ille qui baptiZauit non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo linguam, vt ſuprà fati ſumus, baptiZans dixiſſet, non poſſumus conſentire vt denuo baptiZentur.*

6 Et hæc certè vera, & quando in ſimplicibus ſacerdotibus adſunt cum ſimplicitate Eccleſiaſtica, non adeò contemnenda, vt miniſterium improbetur: cæterùm aliunde, in his qui præſunt & prælucere debent cæteris, non erunt toleranda, quibus intelligentia ſacrarum ſcripturarum exigitur, & proinde & Grammatica ſaltem, & Dialectica, vt rationem rectè loquendi habeant, & vt inter vera & falſa diiudicẽt, erunt neceſſaria, c. ſi quis artem Grammaticam, 10. ſub 37. diſtin. nec illis ignorantia Grammaticæ toleranda. Quare & ob eam ignorãtiam, quidam Epiſcopus Collinenſis Epiſcopatu deturbatus & deiectus dicitur, quòd nec Grammaticam ſciret nec Donatum vidiſſet, ab Honorio 3. in c. fin. de ætat. & qualita. ordinan. infrà hoc lib. 1. tit. 14. Hinc demo pios & ſanctos viros, qui Spiritus ſancti gratia ita illuminati ſunt, vt meruerint etiam ſine literis ob ſanctitatem vitæ & miraculorum diuina opera, in Epiſcopatum promoueri, quamuis ferè analphabeti eſſent, quorum exempla non debent in conſequentiam trahi. l. nam ad ea, de leg. P.

7 Fuit quidem ſanctus Petrus piſcator & ſummus Pontif. fuerunt & analphabeti alij ferè omnes Apoſtoli, verùm Spiritus ſancti doctrina & lumine edocti: elegit enim Deus ex profeſſo infima huius mundi, vt fortia quæque cõfunderet, 1. ad Corinth. ca. 1. verſ. 27. & 28. & vt gentes intelligerent, non in eloquentiæ humanæ ſermone, non in potentia vel brachio hominum, legem diuinam fundamentum habere, ſed in ſolius Dei omnipotentia & virtute, vt docet Theodoretus libris de curatione Græcarum affection. contra gentes. Dictabat horum ſanctiſsimorum præſulum ſcripta Spiritus ſanctus, loquebaturq́ue per ora illorũ, vt & olim per ora Prophetarũ, *Spiritus Domini repleuit orbem terrarũ*, & id quod cõtinet omnia, ſcientiam habet vocis. *Perge* (inquit Dominus ad Moſen Exod. 4. verſ. 12.) *& ego ero in ore tuo, docebo te quod loquaris.* Et alibi, *Multifariam multiſque modis loquutus eſt olim Deus in Prophetis,* &c. Ad Hebræos c. 1. verſ. 1. Prędixítque Dñs Diſcipulis, *Nõ eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.* DD. Matthæi ca. 10. verſ. 20. Marci 13. verſ. 20. Lucæ 12. verſ. 11. & in Euan. diui Iohannis c. 14. verſ. 6. & 26. Dominus ad Diſcipulos ait, *Paracletus autem ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Et idem ca. 15. verſ. 26. & ca. 16. verſ. 13. & 1. epiſt. diui Iohan. 2. verſ. 27. Mirabile quod dicit D. Paul. 2. ad Corin. ca. 1. verſ. 22. *Deus* (inquit) *ſignauit vos, & dedit pignus Spiritum, in cordibus noſtris.* Repetit & de hoc pignore ca. 5. verſ. 5. eiuſdẽ epiſtolæ. Receperunt & Spiritum ſanctum Apoſtoli, & Diſcipuli in die Pẽtecoſtes viſibiliter, Act. 2. verſ. 1. *Et cæperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.* Ex quibus & ſimilibus, non poſſum non deteſtari ſuperbiam Satanicam Grammaticulorum, qui poſtquam in Demoſthene vel Iſocrate, vel alio Græcorum authorum, aliquãtulum verſati ſunt, non erubeſcũt impudenter cenſuram noſtris ſacris Euangelijs inurere, & epiſtolis ſanctorum Apoſtolorum: rideo (inquam) & deteſtor, eò quòd præponant fæcem ſermonis humani ſermoni diuino; tantum enim ego exiſtimo à perfectione ſermonis & vera eloquẽtia Paganorum ſcripta deficere, quantum mores corrupti illorum & infidelitas recedebãt à lumine veritatis. Quis enim ignorat initio ante ſuperbiam terram fuiſſe labij vnius, adueniente autem ſuperbia ædificandi turrim & præſidium contra Dei poteſtatem, diuiſas fuiſſe linguas, & (vt ita loquar) vitiatum eſſe verum ſermonis modum? Geneſ. ca. 11. Quis dixerit aquam turbatam & cadaueribus fœtidam, meliorem eſſe, clara & à fonte promanante, niſi ſus lutoſa vel coruus? Quemadmodum, *nec animalis homo percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi,* & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur, 1. ad Corinth. ca. 2. verſ. 14. ignorans quod ſcriptum *Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Domino,* &c. Iaco. ca. 1. & quòd iſta ſapientia eſt, quæ aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas. Sapien. 10. verſ. 21.

8 Fatebor tamen hodie Spiritũ ſanctũ tantã vim in Chriſtianos vel Eccleſiaſticos non exercere: id enim vel duplici de cauſa cõtingere puto, tum quòd homines nõ petunt, vel ſi petũt, non ita petunt, vt debẽt, & ita non accipiũt, vt ait diuus Iacob. c. 1. verſ. 6. & c. 4. verſ. 3. & quia plus adhærent terreſtribus quàm cœleſtibus, plus ſibi quã Deo; & dixerunt cum impijs, *Linguam noſtrã magnificabimus, & labia noſtra à nobis ſũt, quis noſter Dominus?* Sunt magna ex parte homines vel contemptui habentes ſcientiam cœleſtem: vel protinus à via pura recedentes, *Et in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Tum etiam, quòd nunc firmata & radicata ſit fides, & iam monumẽta Spiritus ſancti & fidei tam apertè inter Chriſtianos apparent, vt via ordinaria cognoſci ſine extraordinario miraculo poſsint. Sunt & hodie, vt in viam redeam, ſcholæ Chriſtianis publicæ, ex quibus clerici haurire neceſſaria poſsint: ſunt delectus ex clericis peritorũ, in Curia maximè ſummi Pontificis, vt non relinquatur

quatur dubitãdi locus, reſcripta, quæ manifeſtum errorem, ſeu peccatum in conſtructione continẽt, eſſe veriſimiliter falſa, cùm talia non ſoleant incorrecta inde emanare.

9 Quod non tantùm in reſcriptis verbis Latinis conceptis obſeruandum puto, verùm etiam in alijs, ſi Græcè vel Hebraicè inueniantur conſcripta, in quibus tamen aliqua poſſet excuſatio apponi, ſi à Latino Pontifice vel Cãcellaria eius, vbi ſolent vt plerumque expediri, Græca & Hebraica aliquod haberent peccatum; nec tam familiaris nunc lingua Græca, quemadmodum tempore Imperatorum, qui & in Oriente & Occidente ſedem habebant, & ſoleant potiſsimùm expediri Latinè nũc: quamuis nihil prohibeat vtraque lingua fieri, erat enim titulus Domini noſtri IESV CHRISTI in cruce ſcriptus Hebraicè, Græcè, & Latinè: IESVS NAZARENVS, REX IVDAEORVM, vt ſcribit diuus Iohann. ca. 19. verſ. 19. vbi myſterium continetur, vt primùm Hæbræis, poſtea Græcis, poſtremo loco fides lumen habere deberet inter Latinos, apud quos, vltimam ætatem fidei, vt ſermonis crucis, poni & agi nemo forſan ambiget; ſi conſideret quòd Dominus noſter natus in Iudæa & inter Iudæos, voluit deſcribi in libro cenſuali Auguſt. Cæſaris Romanorũ, temporéque eius edicti, quare tranſtulit poteſtatis ſedem in Romanos, inter quos eodẽ tempore ipſe Auguſtus vetuit ſe amplius appellari Dominum, vt omnia tradit Paulus Oroſius li. 6. Hiſtor. c. 20. videtúrque tunc adſcripto Domino vero totius orbis, is qui ab hominibus Dominus dicebatur & Imperator, imperium & dominatũ, quod habebat à Deo, ipſi Deo ceſsiſſe nato. Ita primùm Dei Vicarius D. Petrus primus Eccleſiæ Pontifex, ſedit Hieroſolymis annis quinque: Antiochiæ annis 7. Romæ verò annis 24. menſes 5. dies 12. Recordor & quod ſcriptũ eſt 1. Macchab. ca. 8. verſ. 22. initum fuiſſe fœdus pacis & ſocietatis inter Iudæos & Romanos, cùm pro fide Dei infeſtarentur Iudæi, & illud fœdus ſcriptum in ęreis tabulis ad perpetuam rei memoriã, nec alienum quod ipſi Iudæi dixerunt, *Nõ habemus regem niſi Cæſarem*. Dehinc & Paulus ait ca. 1. verſ. 8. ad Romanos, quòd illorum fides annuncietur in vniuerſo orbe. Accedit quòd Conſtantinus magnus Imperator, qui fertur primus ex principibus Romanis fidẽ palàm profeſſus & baptizatus, dono dedit Sylueſtro ſummo Pontifici & eius ſucceſſoribus, Romam, & omnia Imperatoria indumenta & ornamenta, vt manifeſtè probat Eugubinus duobus libris, & teſtatur Photius Patriarcha titulo 8. Nomocã. c. 1. nec ſine Dei numine id factum putandum eſt, Conſtantinum magnum tunc Imperij terreni ſeu Romani ſedem Conſtantinopolim tranſtuliſſe, vt regnum Eccleſiæ à Daniele prædictum, Romæ haberet ſedem: quòd mox Occidentis Cæſares Conſtans, & cæteri, qui per aliquot ſecula ſunt conſequuti, Romæ ſemper ceſſerint, & Imperij Romani ſedem alibi locauerint, vt Mediolani, Rauennæ, vel alibi. Zozinus conſentit, Conſtantinum ceſsiſſe Roma, & maieſtatem Imperij tranſtuliſſe Conſtantinopolim, quòd ſe Romanis ſciret inuiſum ob mutatam religionem. Scribit & S. Damaſus, qui Cõſtantinum vidit, Iſidorus in hiſtoria, quem & citat Naucleus generatione 2. Chronicor. Quod vix eſt vt omnino impletum non videamus, nam inter Iudęos & nationibus illorũ fides defecit, defecit in Aſia, in Oriente, & Græcia tota, nunc reſidet in Latio, & rogandus ſummis precibus Deus, ne patiatur extingui illam fidem in ea parte, periculum enim imminet ne finis ſequatur poſteà ſeculi: non enim titulus hic Hebraicè, Græcè, & Latinè ſcriptus, ad alias linguas extenſum eſt, quamuis nolim ſcrutari incomprebẽſibilem Dei prouidentiam, & certi aliquid inde humanis inuolutus tenebris homuncio promere, verùm hæc annotaſſe non erit à pietate (vt opinor) alienum.

10 Annotabo & antequam ad caput ſequens diuertam, Imperatorum Romanorum reſcripta quædam extare, non tantùm Latinè, ſed etiam Græce ſcripta in Pandectis iuris ciuilis; veluti in l. 37. & 48. diuorum fratrum, & Pertinacis in l. 5. §. demonſtratur, & §. licet, de iure immun. Pand. Pij in l. 1. §. 1. de appella. Pand. Refert & Ioſephus lib. 14. Antiquit. Iudaicar. ca. 18. reſcriptum Iulij Cæſaris Græcè conceptum, vt & Iuſtinus Martyr lib. 2. Apolog. pro Chriſtianis aliud Adriani & Antonini pij. atque Iuſtinianus Nouell. 21. apud Iulianum anteceſſorem de offic. rector. prouinc. refert ſe compoſuiſſe librum mandatorum vtraque lingua, Latina & Græca, vt omnes magiſtratus, quæ muneris ſui eſſent, intelligerent, hócque tum vel maximè factum, cùm ſedem in Græcia Conſtantinopoli, Cæſar ſibi delegiſſet: at aliquando Romæ placuit, ſententias ſeu decreta à Prætoribus Latine tantùm proponi debere, vt reſpondit Triphonius in l. decreta, 48. de re iudica. Pand. li. 42. titul. 1. & vt ait Valer. Max. lib. 2. c. 2. exemplo 2. Magiſtratus Romani, vt ſuam populíque Romani maieſtatem retinerẽt, inter cætera retinẽdæ grauitatis indicia, illud quoque magna perſeuerantia cuſtodiebant, ne Græcis vnquam niſi Latinè reſpõſa darent, quò ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla non in re pallium togæ ſubiici debere arbitrabantur: indignũ eſſe exiſtimantes, illecebris & ſuauitate literarum, imperij pondus, & authoritatem domari. Et exem. 3. refert Caiũ Marium, qui gemina lauro coronatam ſenectutem habebat, Numidicis & Germanicis illuſtrẽ trophæis, noluiſſe victorem victæ gentis facundia politiorem fieri, ne alienigena ingenij exercitatione, patrij ritus ſeruus transfuga exiſteret. Poſteà ſede Conſtantinopoli etiam poſita, Latinè & Græcè concipi potuerunt, l. iudices, 12. de ſenteut. & interl. omn. iudic. li. 7. C. titul. 45. l. ſi duo patroni, 13. in fine. de iureiurand. lib. 12. Pand. titulo 2. facit l. fuſtibus, 16. & l. verbum precibus, 17. ex quibus cauſ. infam. irrog. lib. 2. C. & fideicommiſſum olim Græcè ſcriptum valebat, licèt legatum Græcè ſcriptum non valeret, vt ait Vlpian. in fragmentis, titul. 25. §. 9. recepta tandem tamen verba in omnibus Græca, vt in ſtipula-

tionibus, l. 1. §. fin. de verbor. obliga. libr. 45. P. titul. 1. §. 1. eo. titul. apud Iuſti. in acceptilationibus, l. an inutilis, §. fin. de acceptilat. lib. 46. Pand. titul. 4. in tutoris datione, l. fin. de teſta. tutel. Pand. in teſtamentis, l. 21. C. de teſtam. in manumiſsione, l. 14. de teſta. manumiſ. C. & in ſimilibus.

Ad cap. 12. Ex parte.

ARGVMENTVM.

1 *Clementis 3. vita ſumma.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Tarentum ciuitas quæ.*
4 *Eccleſia alia alius ſubiecta.*
5 *Capella quid, & Capellani.*
6 *De attentatis reparandis, & quomodo. 10. & 14.*
7 *De ſpoliationis reſtitutione facienda.*
8 *Appellans debet proſequi intra tempora definita appellationem.*
9 *Supplicare principi non licet lite pendente.*
11 *Lites prorogans in dolo eſſe videtur.*
12 *De deſertione appellationis.*
13 *De clauſula, ſi ita eſt.*
15 *Ad expenſas temere litigans condemnandus.*

SVMMA.

Reſcriptum impetratum ab appellante, tacita appellatione. & ſuppreſſum, non officit ſecundo impetrato ab aduerſario, ex quo conuentus primus impetrans tacuit ſuum vſque in tertiam citationem.

Clemens tertius [a].

EX parte [b] S. perſonæ Eccleſiæ de Tarento [c] nobis innotuit, quòd cùm Capella [d] de Emptoñ. ad prędictam Eccleſiam de iure pertineat, O. Diaconus (qui iam dictam capellam detinet) Capellanum ipſius Eccleſiæ nomine ipſius S. in ea miniſtrantem poſt appellationem à ſe factam amouit [e]. ¶ Quam cùm eſſet S. proſecutus [f], & ad iudices literas impetraſſet, ipſe O. appellationem ſuam proſequi non curauit. Cúmque authoritate prædictorum iudicum in ius eſſet vocatus, dixit ſe literas priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebatur: quas vſque ad tertiam citationem ſuppreſsit [g], eíſque dolo, vel negligentia vti poſtpoſuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipſo facta fiebat, cùm biénium [h] à tẽpore appellationis iam fuiſſet elapſum. ¶ Ideóque mandamus, quatenus ſi ita eſſe [i] conſtiterit (reuocatis in ſtatum priſtinum omnibus quæ poſt appellationem ipſius O. inueneritis attentata [k]) præſcriptam Capellam matrici Eccleſiæ reſtituere procuretis, prædictum O. (ſi eum appellationem ſuam non fuiſſe proſecutum conſtiterit) memorato S. in expenſis neceſſariis condemnantes [l].

1 a CLemens 3. Clemens 3. Romanus, anteà dictus Paulus Scholaris, Iohannis filius, de regione Pineæ, Epiſcopus Cardinalis Prænestinus ab Alexandro 3. factus, creatus Piſis 5. Pontifex à 19. Cardinalibus 8. idus Ianuarij, anno Do. 1188. aliquibus Romanorum Põtifex 176. vt Onuphrio: Platinæ 181. Genebrardo 180. mortuus eſt, Pontificatus ſui anno 3. menſe 5. in Baſilica Lateranẽſi ſepultus. Hic quartę expeditionis in Turcas impulſor Friderico Imperatori dicto Ænobarbo, Philippo 2. dicto Theodato rege Frãcorum, Guillelmo rege Sicilię, Roberto rege Angliç, & aliis. Sub hoc quieuit diſcordia ciuilis, quę anteà fuerat per quinquaginta annos vel amplius, inter Pontifices Romanos & populum Romanũ, à tempore Innocẽtij 2. ob regimẽ vrbis, à quo ſubmoto præfecto à Pontifice poſito, populus præfecit Senatores & Patritium quẽdam, vt ſcribit Otho Frigingenſis Epiſcop. li. 7. & lib. 1. de geſtis Friderici Imperatoris, & Abbas Vſpergẽſis, ex cuius rei occaſione Innocent. 2. & Cæleſtinus 2. animi dolore defecerunt, Lucius 2. penè eſt interfectus, Eugenius 3. Alexander 3. & Lucius 3. vrbe pulſi, Vrbanus 3. & Gregorius 8. exules fuère, donec nouiſsimè tanti diſsidij vtraque parte pertæſa, populus Romanus, cum Pontifice populari ſuo Clemente 3. pacem æquis cõditionibus fecit Senatoribus confirmatis. Patritij verò loco, Præfecto, quem magiſtratum aboleuerant, refecto. Onuphrius ad vitam Clemen. 3. poſt Platinam.

2 b *Ex parte.* Extat hoc c. 8. numero, ſub titulo de reſcrip. in 2. compilatione.

3 c *Tarento.* Ciuitas eſt Tarẽtum in magna Gręcia in ſinu intimo, ab ea dicto Tarentino; de ea Iuſtinus lib. 3. Plinius eam conſtituit in 2. Europæ ſinu lib. 3. ca. 11. conſtituitur in Iapigum regione Tarentum & Brundusium apud Strabonem. Eccleſiæ de Tarento ſuberat capella Emptonenſis tanquam præcipuæ & matrici, ideóq; eius defenſionem & præpoſiti Capellani ſuſceperat.

4 Hic nota poſſe vnam Eccleſiam ab alia pendere, vt non immeritò pro vna habeatur, vt & in ca. eam te, de ætat. & qualita. li. 1. titu. 4. ſicut & in ca. 2. de religioſ. domi. lib. 3. tit. 36. quod accidit vel vnione duarum Eccleſiarum, cùm vna alteri adnectitur, vt in d. ca. 2. de relig. do. & ca. ſicut vnire, de exceſſ. præla. vel vnam diuidendo commodioris ſeruitij diuini audiendi cauſa. vt in ca. 1. de Eccleſ. ædifica. li. 3. titu. 38.

5 d *Capella.* Capella aliquibus dicta quaſi capiens laicos, ſeu populos, Rebuffus tracta. de pacif. poſſeſſo. nume. 89. vel capiens laudem, Archidia. in c.

30. con

30. concedimus, de conſecra. diſt. 1. vel à cappa inquiunt ſancti Martini, quam olim reges Franciæ in bellum deſerebant, quæ cuſtodiebatur, vt ait Præpoſitus in c. presbyter, 23. diſt. in tentoriis, éſq; locus dicebatur Capella, & clerici illius loci cuſtodes Capellani. Paulus autem de Citadinis in tracta. de iure patronat. in tertia parte, quæſtio. 32. in prima cauſa, dicit Capellas olim non fuiſſe appellatas Eccleſias, ſed tuguria caprarum pellibus tecta, vt & notat gloſſ. ad dict. ca. cōcedimus, in verbo, *celebrari*: conſentit Archidia. in ca. plures, 16. quæſt. 1. dum ſcribit nobiles habuiſſe initineribus Eccleſias pellibus caprarū tectas. Quod ſi verum fuit, imitabātur (vt opinor) Moſem, qui iuſſu Dei, tectorium tabernaculi operuit pellibus arietinis rubricatis, quibus aliud ſuperimpoſuit operimentum de pellibus iacynthinis, Exod 26. verſ. 14. vt iniuriis tempeſtatum faciliùs obſiſterent: fieri & potuit in ædiculis publicis incuſtoditis, ea ratione pelles adiectas, vbi non publica, ſed priuata fierent ſacra. vt etiam dictum in l. ſacrilegij, 9. ad leg. Iuliam. pecula. Pand. lib. 48. titul. 13. Putarem & ego Capellam à capacitate exigua diminutiuè locum Oratorij in via poſiti, dici: vel quòd ille locus capite ſeu ſumma parte tegeretur, aliunde patentibus ex vtraque parte, ſine parietibus lateribus, vnde & Galli à capite galerum vocant, *Chapeau*, & architecti coronas columnarum vel ſtriges ſummas, capita vel capitella. In biuiis & triuiis ponuntur cruces, & Sanctorum imagines deſuper tantùm tectæ, patulis & apertis vndecumque aditibus, ne pro latibulo eſſent concluſa loca latronibus. Quare nec conſecrabantur olim, nec in illis erat permiſſum ſacram liturgiam celebrare, dict. cap. decernimus, donec cœperunt altaria ibi fieri, & conſecrari, & cingi parietibus. Hinc cœperunt illæ Capellæ dici Eccleſiæ, præpoſitis ad cultum diuinū deputatis, vt in ſpecie noſtri capitis, & in ca. quęſitum, ca. penul. 1. quæſt. 3. ca. 1. de capell. Monacho. ca. conquerente, 15. de offic. ordin. libr. 1. titul. 31. Vide quæ de Capella, Capellania, & de earum differentiis diximus libr. 15. Syntagma. iur. vniuerſ. cap. 29.

6 e *Amouit*. Hìc appellans, amouens aduerſarium à poſſeſſa capella, & poſt appellationem impetrās reſcriptum ad obtinendos iudices, non facta mētione ſuę appellationis, quadrifariam iniuſtè peccaſſe videtur: primùm, in eo quòd attentauit, ſic enim loquuntur Pragmatici, quia appellatione pendente indeciſa, nihil noui in præiudicium eius fieri debet. ca. non ſolum, de appellat. in Sex. Paul. lib. 5. recepta. ſentētiar. tit. 36. l. 1. nihil noua. appella. interpoſ. vbi & ratio lib. 49. P. tit. 7. l. 3. quando prouocare non eſt neceſ. lib. 7. C. titu. 64. Nouella 134. ca, 3. in fine. l. 3. de appella. lib. 7. C. titu. 62. & quæ ita facta ſunt, remedio attentatorum emendandorum reuocantur, d. ca. non ſolum, tractat Rota deciſ. 185. incipien. *Si pars*, in Nouis. Ea reuocatio quę agitatur corā iudice, ad quem prouocatum, vt aiunt Butrigar. Imola, Philippus Francus, ca. fin. de appella. ea & fit cùm multa attentant indicta; vt ſcribit Rota deciſ. 1. in Nouis. maximè cùm appellans attentat: *Magis enim* (inquit) *& peius attentat appellans, quàm appellatus.*

7 Secundò peccauit, quòd ſpoliauerit aduerſarium, vt indignus habeatur poſt appellationem ſpolians, qui aliquo beneficio iudicis iuuetur, cap. an ſit, 42. de appellatio. lib. 2. titul. 18. vt indignus beneficio legis, qui cōtra legem facit. l. auxilium, de minorib. P. ca. quia fruſtra, de vſur. Et qui propria authoritate rem etiam ſuam ab alio detentā repetit eo inuito, committit vim, & iure ſuo, ſi quod in ea habeat, priuari meretur. l. extat, quod met. cauſ. P. l. 1. C. de ſuffra. l. penul. ad l. Iul. de vi priua. P. ca. eum qui, de præb. in Sext. multò magis indignus eſt audiri in iudicio, etiamſi ſecūdùm iuris ordinem iudices obtinuerit, antequam reſtituat ablata: ſpoliatus enim, quāquam prędo, ante omnia eſt reſtituendus. c. in literis, 5. de reſtitut. ſpoliator. lib. 2. ti. 3. can. redintegranda, 3. & ſeq. 3. q. 1. l. 1. §. qui à me, de vi & vi armat. cū ſimilibus.

8 Tertiò peccauit, quòd appellationem intra tēpus à iure conceſſum non eſt proſecutus, à cuius iure biennio cecidit, vt mox dicemus.

9 Dehinc quartò, quòd pendente lite ſupplicauerit principi, quod non licet. l. 1. 2. & 3. vt lite pendente, vel poſt prouocationem vel diffinitiuam ſententiam, nulli liceat principi ſupplica. lib. 1. C. tit. 21.

10 f *Proſequutus*. Attentatorum reparationem quis poteſt duplici via proſequi; per inuocationem ſeu implorationē officij iudicis, vel per proſequutionem appellationis. Cardin. ad c. dilectus, 3. de appella. Matthæus de Afflictis, deciſ. 131. ita Barthol. & Alex. ad l. naturaliter, §. nihil cómune, de acq. poſſe. P. tradunt iudicium attentatorū non ſuſpendere cauſam principalem, & ita de vtroque poſſe tractari: quod probari poſſet ex noſtro textu, & l. ſi conſtiterit, finium regundo. C. atque ſic ſtatutum in Camera Imperiali, 3. parte, tit. 31. teſtatur Mynſingerus lib. 3. centuria. obſeruа. ſingul. 33. quamquā in contraria fuerint ſententia Aretin. & Iaſon in d. §. nihil commune. ſi tamen in principali cauſa iam fuerit concluſum, & cauſa attentatorum nondum fuerit abſoluta, poterit in attentatorū cauſa ſeparatim procedi, quia vtraque cauſa ſeparatim tractari poſſit, Mynſing. ita obtinuiſſe in Camera Imperiali tradit dict. lib. 3. obſ. 34.

11 g *Suppreßit*. Quod dolum arguit puniendum, cùm inde maneāt lites diutius indeciſæ, quæ alioquin facilè poterant decidi, ca. ſæpe, 44. de appel. properandum autem eſt ne lites fiant immortales, vtque finis citiſsimè imponatur. l. properandum, de iudi. C. ca. finem litibus, de dolo & contumac. cum ſimilib.

12 h *Biennium*. Textus maximis inuoluitur difficultatibus, circa deſertionem appellationis, quas accuratè hîc Panor. Innocentius, & alij proſequūtur, & triplici modo legi poſſe hunc textum admonent. Ego verò non eſſe tantopere laborandum arbitror, ſi conſideremus verba quæ de Curione S. dicūtur. *Quam* (ſcilicet appellationem factam ab aduerſario) *cùm eſſet S. proſecutus, & ad iudices literas impetraſſet*, &c. Ex quibus verbis

liquet quidem S.illum cœpiſſe proſequi appellationem pro appellato ſpoliato ſuo Capellano; verùm vltra, & ad iudices directas literas impetraſſe, pro reſtitutione obtinenda ſpoliationis, atque in vim earundem literarum, tribus citationibus vocaſſe eundem appellantem ad eoſdem iudices. Quare in hoc ca. duo ponũtur ſeparata, primum, quòd appellans non fuerit proſequutus ſuam appellationem proſequi cœptam, ſed poſt appellationem ſpoliauerit Capellanum. Alterum, quòd præfectus Eccleſiæ de Tarento, cauſam ſuſcipiẽs pro ſuo Capellano ſpoliato, litem inſtituerit, próque reſtitutione ſpoliationis iudices ideò obtinuerit, & tribus citationibus vocauerit coram illis appellantem ſpoliantem, qui in tertia citatione veniens, declarauit ſe impetraſſe literas ante vocationem, quas tamen ſuppreſſerat. Ex quibus duobus articulis fit duplex deciſio; & in prima ſtatuitur reſtitutio in integrum. In altera, pro deſertione appellationis, condemnatur appellans, qui non eſt proſequutus in expenſas legitimas ab aduerſario factas. Biennium ergo reſpicit peremptionem ſeu deſertionem appellationis in præiudicium appellantis, qui non eſt proſecutus eandem. Iure communi datur annus appellanti ad proſequendam, & finiendam cauſam appellationis, & ex cauſa biennium. Authent. ei qui appellat, Cod. de tempor. appellat. cap. cùm ſit Romana, de appellat. Clemen. 3. eo. titu. Cæterùm ex vſu Curiæ Romanæ, tempora appellationum ſunt perpetua, non fatalia, in cauſis introductis & deuolutis ad Curiam Romanam, neque eremodicium ob non proſecutionem locum habet, ſi cauſæ alienigenarum ſunt, qui propter longinquitatem locorum non poſſunt commodè aut niſi tardè teſtes adducere: & propter multitudinem negotiorum Curiæ, nequeunt niſi cum magno temporis lapſu cauſas inſtruere, ſicque ex neceſſitate derogatur. l. properandum, C. de iudi. §. fin. vt cleri. apud propr. Epiſco. conueniant. in Nouel. vt ſcribit Octouia. Vveſtrius lib. 3. introductio. in aulæ Roma. actio. ca. 5. in aliis, aliorúmque etiam cauſis, in eadem Curia pendentibus, in quibus biẽnium extinguit vel facit deſertam appellationem abſque aliqua iudicis interlocutione, ſi aliqua diligentia proſecutionis inueniatur intra primum vel ſecundum annum, tempus ad triennium, vel vltra, bis vel ter, vel quoties arbitrio auditoris vel iudicis videbitur, fatalia tempora poterunt prorogari, etiam ſine aduerſæ partis citatione, ex beneficio Innocentij 6. qui ſua bulla ita fieri conceſſit. Vide Caſsio. deciſ. 7. de appella. num. 2. & 8. quod, vt æquum, maximè iure Pontificio, defendi poteſt, ſecundum quod, aliter quàm iure ciuili omnis inſtantia dicitur perpetua, ca. anteriorum, §. ad hæc, 2. q. 6. c. penul. inf. de iudic. hancque communem eſſe opinionem tradunt Panor. in ca. venerabilis, de iudic. Andræas Barbat. & Felin. ad ca. de cauſis, de offic. delega. Rota deciſio. 411. in Nouis. receptúmque, non tãtùm in foro Eccleſiaſtico, ſed & in ſeculari in terris Eccleſiæ, tam in ciuilibus, quàm criminalibus cauſis, Corneus conſil. 210. lib. 4. Felinus in dicto ca. venerabilis, exceptis quibuſdam negotiis, de quibus Vveſtrius libr. 8. introductiou. in aulę Roman. actio. ca. 4.

13 i *Si ita eſſe.* De hac clauſula infrà dicetur cap. olim, 25.

14 k *Attentata.* Attentata poſt appellationem dicũtur, quæ quis voluit non expectata appellationis definitione agere. Tentata, quamuis reipſa facta, dicuntur, eò quòd iure facta non ſunt, & quæ iure prohibente fiunt pro non factis habentur, l. filius qui, de conditio. inſtitutio. l. quoties, qui ſatiſ. cog. l. non dubium, C. de legib. ita attentare dicitur, qui experitur num facere rectè poſsit. l. ſi quis non dicam rapere, de epiſco. & cleri. l. attentari, de iniur. Pande. Quamobrem, quia facta in præiudicium appellationis non ſubſiſtunt, facta re ipſa, in priſtinum ſtatum reuocantur: ſiue facta ſint à iudice à quo, ſiue ab appellante, ſiue ab appellato: nullus enim quippiam noui appellatione pendente agere poteſt. ca. non ſolum, de appella. in Sex. toto titul. nihil noua appellation. pendent. l. appellatione, C. de appella. Rota deciſ. 185. *ſi pars*, in Nouis. maximè ſi appellatio valida eſſet, aliter ſi inualida declaretur, quia tunc attentata nequaquam reuocantur. Rota deciſ. 357. *Nota quòd attentata*, in Antiquis. Ægid. conclu. 239. incip. *In cauſa domini Guillelmi.* quemadmodum nec reuocarentur attentata per iudicem vel appellatum commiſſa, ſi deſerta eſſet appellatio, Rota deciſ. 1. in Nouis. & Ægid. concluſ. 420. exceptis 14. caſibus, Catell. Cota in memorabilibus, in verbo, *appellatione.* Ludoui. Roma. ſing. 161. Socinus in ſuis Fallẽtiis, regul. 21. Octouia. Vveſtrius lib. 8. introductio. in aulæ Roman. actio. c. 4. Marantha in praxi 6. parte. in verbo, *appellatio.* Hîc ergo quia deſerta erat appellatio ſpoliantis per biennium, non poterat procedi ad reparationem attentatorum per viam attentatorum, itaque ad ordinariam viam nullitatis fuit recurrendum, & per illam reuocabuntur, vt docet Philippus Francus, ad ca. conſuluit, & ca. ſæpe, de appellat. Gomeſ. ad regulam Cancellariæ de triennali poſſeſſ. quæſt. 54. poſſunt & reuocari officio iudicis. Rota deciſ. 14. in Nouis. Ægid. Bellamer. concl. 623.

15 l *Condemnantes.* Vt in ca. Nicolao, 64. ca. reprehenſibilis, 26. de appella. l. properandum, 13. §. & ſiquidem, C. de iudic. cum ſimilib. ibi notatis.

Ad cap. 13. Sciſcitatus.

Argumentum.

1 Clementis tertij breuis vita.
2 Vnde ſumptum hoc caput.
3 Pyctatium, petitorium quid.
4 De triplici impotentia iuris, facti, natura.
5 Difficilia haberi pro impoſſibilibus.
6 Quando poſſint aliqui ex delegatis ſine aliis exequi mandatum.
7 Caſus ex quibus iudicare non poteſt iudex. iunge num. 10.
8 Si ſeruus.
9 Si infamis.
11 Morte delegati finitur mandatum.
12 Citati non venientis excuſationes. & 13.

14 Quando

14 *Quando aliqui ex delegatis ſine aliis poſsint cognoſcere.*

S V M M A.

De clauſula ſi duo vel plures intereſſe nequiuerint, vnus aut plures, quibus ſcribitur, nihilominus exequantur.

Cæleſtinus tertius [a].

SCiſcitatus [b] es à nobis petitorio [c] deſtinato, de qua impotentia [d] illud intelligatur (quod in literis noſtris ſæpe conſueuit apponi) vt ſi duo, vel tres, quibus literæ dirigantur, ipſis exſequendis ſimul intereſſe nequiuerint, vnus aut plures, quibus ſcribitur, nihilominus exequantur [e]. ¶ Nos verò ita ſentimus, quòd tam [f] de iure quàm de facto, illa impotentia cenſeatur, de iure, ſi aliquem illorum ſeruum [g], vel infamem [h], aut alio legitimo impedimento [i] detentum eſſe conſtiterit: de facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere [k], aut ineuitabili neceſſitatis [l] articulo impediri, quominus valeat intereſſe. ¶ Dummodò is, qui pro neceſsitate præſens eſſe non poteſt, collegis ſuis canonicè excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare [m]: vt alij coniudices vel executores nihilominus ad conſummationem iniuncti mandati procedant [n]. ¶ Nec enim ille qui tantummodò non vult intereſſe, hac impoſsibilitatis interpretatione valet aliquatenus excuſari [o], niſi fortè ſic in reſcripto habeatur expreſſum: ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiuerint, aut noluerint intereſſe [p].

1 a CÆleſtinus 3. Hic dictus antè Hiacynthus Bobo. Romanus Petri filius de regione Harenulæ, fuit ſanctæ Mariæ in Coſmedim Diaconus Cardinalis à Cæleſtino 2. factus, mortuo Clemente 3. electus ſum: Pontif. anno Dom. 1191. Romæ à 27. Cardinalibus. Rexit ſedem annos 6. menſes 7. dies 11. Onuphrius, Platina: ſedit temporibus Henrici 6. Imperat. & Philippi 2. cognomento Auguſti regis Galliar. propter quem, quia vxorem Ingebergã vel Gelbergã repudiaſſet, totã Frãciæ ſacris interdixit, vt ſcribit Guillel. Naugia. Platina tamen de eo non meminit. Vveſpergenſis etiam Abbas, in Chronico, Innocentio 3. qui Cæleſtino 3. ſucceſsit, tribuit, eumque dixiſſe ait, aut Põtifex Philippo diadema regiũ, aut Philippus inſigne Apoſtolorum Pontifici adimat. Iohan. Titius conſentit quodammodo Naugiaco, & ſcribit in Diuionenſi ſynodo quod peregit legati Pontifex, Philippo regi Gallorum ob ſecundum matrimonium ſacris interdictum.

2 b *Sciſcitatus.* Hoc c. ſumptum ex c. 2. tituli de reſcriptis, quod eſt 2. compilationis.

3 c *Petitorio.* Petitorium hic vel nuncium petentem ſignificat, vel epiſtolam ſeu libellum, vbi cõtinebatur petitio, τὸ πιττάκιον dixit Zacharias in cano. pyctaciũ, 30. q. 5. quo nomine & vſus Lamprydius. ſcribi autem debet pyctacium, nõ pittacium, nam pittacium apud Celſum frontale ſignificat, li. 3. c. 10. pyctacium verò ſignificat pugillares, breue quoddam ſcriptum.

4 d *Impotentia.* Impoſsibile ſeu impotentia eſt, vel iuris, vel facti, vel naturæ, in l. ſi ſtipuler, de verbor. oblig. c. a. fin. de pact. Iuris eſt, quando ſua prohibitione ne fiat ius facto obſiſtit; vel ſi quod fit irritum, facit l. non dubium, 5. de legib. C. l. ſi vnus, §. illud nulla pactione, de pact. Pand. li. 2. titul. 14. l. generaliter, l. veluti, de verbor. oblig. ca. 15. faciat homo; 22. q. 2. ca. Agathoſa, 27. q. 2. num. in ſumma, quæ facta, lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & generaliter contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credũdum eſt, vt ait Papinia. in l. filius qui fuit, 15. de conditio. inſtitu. lib. 28. Pand. tit. 7. Impotentia facti eſt, quando re ipſa quippiam fieri non poteſt, vt dare hominem mortuum, quia homo non eſt: cœlum digito tangere, §. 1. & §. ſi impoſsibilis, de inutili ſtipula. l. impoſsibilis, de verbor. obliga. l. fin. quæ ſenten. ſine vlla appella. reſcin. impotentia naturæ, quando aliquid fieri vel eſſe naturæ repugnat, vt ſi hypocentaurum petas, dicto §. 1. de inutili ſtip. ſi factum pro infecto eſſe velis, quod eſt impoſsibile. l. in bello, §. factæ quoque res, de captiuis. P. l. verba, C. de teſta. l. verum, de regu. iur. & Pindar. ode 2. Olympior. Epo. 1.

ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν
ἀποίητον οὐδ' ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id eſt,
Et cum iure & præter ius,
Infectum nec ipſum quidem
Tempus omnium pater
Poſſet reddere.

Et Sophocles in Aiace flagellifero, eam ſententiam firmat, atque Plato libro 11. de Legi. Demoſthenes epiſto. 2. ad Senatum, Plautus in Aulularia, Terentius in Phormione, & alij. Sic quæ natura negantur humanè loquendo impoſsibilia dicũtur, & extra poteſtatem hominum ſunt, quemadmodum innuit Dionyſius Tyrannus, dum à matre rogaretur iam defectæ ætatis, vt iuberet cuidam ex ciuibus eam ſibi in matrimonio coniungere, & reſpondit, ciuitatis quidem leges abrogari à Tyranno; naturæ verò leges cogi nullo modo poſſe, ſi ſe præter ætatem connubij eſſe animaduertiſſet, vt refert Plutarc. in vita Solon. conſtituit ita impotentiam naturæ generandi ante annos pubertatis. cap. puberes, de deſponſat. impuber.

5 Inter

5 Inter impoſsibilia valde quoque difficilia annumerantur, l.4.§.puto, de hære.inſtituen.ponunt & aliqui ſeorſum impotentiam dignitatis, quę tamen ſub impotentia iuris contineri poteſt; vt ſi dicamus iudicem non habere poteſtatem extra territorium, l.fin. de iuriſ.omnium iud.P. Conſtituunt hic Panor. Innoc. & gloſ. quinque ſpecies potentiæ, iuris, naturæ, poteſtatis, ſeu officij, vel meriti, diuinæ voluntatis, quæ ad poſsibile iuris & facti reduci poſſunt, & tamen non eſt in omnibus impotentia, nempe in diuina voluntate Dei omnipotentis: proinde hic etiam Clemens 3. impotentiam contraxit ad duo capita iuris & facti.

6 e *Exequantur.* Obſerua, interdum committi executionem vel cognitionem cauſæ duobus, vel pluribus ſimpliciter, quo caſu, vno deficiente alter, vel alij exequi non poſſunt munus iniunctũ, idem ſi aliquis ex illis moriatur, ca.vno delegatorum, 42.de offic.& poteſt.iudi.deleg.lib.1.titul.29. vel efficiatur infamis, ca.ſciſcitatus, eo. tit. vel alio modo remoueatur vt ſuſpectus, ca.licet, eo. titul. quia omnes, qui iudicare iuſsi ſunt, vnius loco ſunt, omnéſque iudicare iuſsi ſunt, l. duo ex tribus, de re iudi.lib.42.P.titu.1.l.item ſi vnus, 17. §. item ſi plures, & l.ſicuti tribus, 18. de recept. arbit. lib.4.P.titul.8.l.4.quando prouoca.non eſt neceſ. C.li.7. titul. 64. Interdum clauſula adijcitur plenior, vt ſi duo vel tres, quibus per literas ſcribitur, executioni ſimul intereſſe non poſsint, vnus aut plures ex illis literas exequantur, vt in noſtro c. & c. prudentiã, 21.de offic.delega. Quo caſu ſi aliqui intereſſe non poſsint, ita tamen vt per nuncium, vel apertè conſtet, vel de facto, vel de iure impediantur, alij poterunt exequi, cognoſcere, vel iudicare.d.ca.prudentiam, l.non diſtinguemus, 32. §. cùm in plures, de recep.arbit.P. Adijcitur & aliquando hæc clauſula, *Quòd ſi ſimul nequiuerint aut noluerint intereſſe*, &c. In qua ſufficit pro poteſtate executionis aliorum, alios collegas vel coëxecutores vel coniudices datos, declarare non velle intereſſe, quamquam ſi vellent poſſent, nec impediantur. c.noſtro, in fine.

7 f *Quod tam.* Enumerantur quidam caſus, quibus iure & facto inhibetur alicui iudicare. Prohibetur námque vel ex propria perſona, vel ratione dignitatis aſſumptæ, ſeu ratione contingentis aliunde iuriſdictionis, vel habita ratione litigãtium, & conditionis, ſeu qualitatis illorum; quæ omnia nos per ſingula proſequimur lib. 47. Syntag.cc.9.10.11.12.& explicat l.cùm Prætor, de iudic. in P. prohibitionum cauſas ad tria reduci, ad prohibitionẽ legis, naturæ, & morum, quæ exemplis illuſtrat.

8 g *Seruum.* Seruus iudicare nequit, d.l.cùm Prętor, de iudi.P.l.nõ diſtinguemus, 32.§.ſi ſeruus, & l. ſed etſi in ſeruum, 9.de recep.arbi.P. Et hoc impedimentum ad ius ciuile & mores quoque iúſq; gentium pertinet, nam iure gentium ſeruitus introducta fertur, in l.manumiſsiones, l. ex hoc iure, de iuſti. & iur.titu. de iure perſo. cum ſimilib. Ariſto.t.Politi.ca.4.& quod attinet ad ius ciuile, ſerui pro nullis habentur, l.quod attinet, de regul. iur. & pro mortuis ſunt, in l.intercidit, de cõditio. & demonſtra.P. niſi pro liberis & tanquam liberi aliquid geſſerint, l. Barbarius Philippus, de offic. Prætor.P.l.1.C.de teſtam. vide ca. 1. §. verumtamen, 3.q.7. Addit rationem Athenæus lib.6.Dipnoſop. ca.7.nihil eſt ſyncerum aut bonum animi ſeruilis, neque viro prudenti bonum quippiam his credere conuenit, vnde ſapientiſsimus inquit Poëtarum,

Dimidium rapuit virtutis Iuppiter almum
Mortali, cui ſeruilem mox deſtinat eſſe.

Siquidem ſi boni ſerui ſint, pendent ex mente aliena, dominorum ſcilicet, & proinde iudicia illorũ non ſunt libera, vt rectiſsimè etiam ſtatuerint Athenienſes, de libero homine ex ſolo iudicio ſerui, & niſi euidentiſsimis probationibus iudicium probaretur, nihil ſtatuendum, vt ſcribit Thucydides in 1. & Æmilius Probus in Themiſtocle & Pauſania.

9 h *Infamem.* Infamis non iudicat. d. l. cùm Prætor, de iudi. P.l. 1. ad leg. Iul. de vi priuat.lib. 48. P.tit.7.ca.1.3.q.7. Cicero pro Cluentio ait, *Legem eſſe hominibus turpi iudicio damnatis in perpetuũ, neque vllũ ad honorem, neque in Curiam aditum eſto.* Atque Theodoſ.& Valentin.in l.ſancimus, 6. ad leg.Iul.repetũ.li.9.C.titul.27.ſtatuerunt, ad prouincias regendas, eos tantùm accedere debere, qui ad honoris inſignia, non ambitione, non pretio veniunt, ſed probatæ vitæ habeant teſtimonium: infamibus quippe portæ dignitatum non patent, nec eis quos ſcelus vitęque turpitudo contaminat, l.2.de dignita.lib.12.C.titul.1.l. 1. de infamib.lib.10.C.tit.57.l.milites, 3.de re militar.lib. 12. C. idque receptum iure Pontificio, ca. inter dilectos, 11.in fin.de exceſſ.prælator.lib.5.tit.31.ca.querelam, de iureiuran. quare nec reus criminis poſtulatus, niſi ſe purgauerit, nouos honores adipiſci poteſt, l.1.de reis poſtulat.lib.10. C. titul. 58. infra annum ſcilicet poſteà contrà ſi in eo iudicium peractum nõ fuerit, l.reus, de munerib.P. vide hic l.3.§.Imperator, de decurio.lib.50.P.tit.2.& l. 1. & 2. de his qui in exilium dati vel ab ordine moti ſunt. libro 10. C. titulo 59. l. ordine, 15. ad municipa. Ex eadem infamia iudici dato ſuperueniente, poſſet eius cognitio reijci.ca.præterea, de teſtib.cogen.ca.inſinuante, de offic. deleg. Porrò gloſ.& interpte.ad c.1.3.q.7.intelligunt, infamem prohiberi à cognitione, ſi per ſententiam talis fuerit declaratus, vel ipſo facto infamiam iuris euidenter incurrerit: non etiam ſi tolleretur in ipſo facto infami, & pro non infami habeatur: argumento ſerui qui pro libero habetur, d. l. Barbarius, de offi.Prætor. P. Multum enim poteſt communis opinio, eíque fides adhibetur, donec de cõtrario liquidò conſtiterit, ca. conſultationibus, de iure patrona.c.cùm inter, qui filij ſint legit.lib.1.C. de teſta. Sed & infamis reſtitutus in integrum, poteſt vt priùs iudicare.l.3. §.Imperator, de decurio. lib.50.P.titul.2.& de excommunicato ita reſcriptum.cap.prudentiam, §.ſexta die, de offic.deleg.

10 i *Impedimento.* Plura autem ſunt iudicandi impedimẽta huiuſmodi, vt in d.l. cùm Prętor, ſi ſurdus fiat omnino, ſi perpetuò furioſus, ſi mutus omnino, l. ſed etſi in ſeruum, 9. de recep. arbit. ſi impubes,

impubes, l.cum lege, 46. de recept. arbi. l. 2. §. fin. de iur. immun. neque etiam impubes habet vocem in capitulo, ca. cùm ex eo, de electio. in Sext. niſi expreſsè ei delegatio fit à principe, l. quidam conſulebant, de re iudica. lib. 42. Pand. titul. 1. ca. cùm viceſimum annum, de offic. delega. item impedimentum, ſi iudex impetratus ſit ſine experientia & imperitus, ca. 1. de conſanguin. & affinit. & ibi gloſ. lib. 4. titul. 4. §. 1. de iudicib. in Authent. Nouella 82. §. nos autem, Nouella 161. facit ca. 1. de pœnit. diſt. 6. l. certi iuris, C. de iudic. delegari quoque debere literatis & doctis Canonicis dicitur in deciſ. Rotæ 777. in Antiq. niſi princeps certam perſonam ex certa ſcientia potiſsimùm nominauerit, eámque ſciens prudénsque in iudicem dederit, excepto tamen magno defectu. ca. eam te, 4. & ca. fin. de æta. & qualita. li. 1. titul. 14. ſacrilegij enim inſtar eſſet, dubitare, an is dignus ſit quem princeps probauerit, l. ſacrilegij, de crimi. ſacrileg. lib. 9. tit. 29. l. ſacrilegij, 5. de diuerſ. reſcrip. C. lib. 1. tit. 23. Cauſæ inſuper ſuſpicionis reiiciunt iudicẽ, quæ ad capita quatuor contrahuntur in cap. quatuor modis, & ſeq. 11. q. 3. ſuntque totidem, & plures quàm quæ reiiciant à teſtimonij dictione teſtes, paucis exceptis, de quibus gloſ. in cap. cùm R. Canonicus, & ca. cauſam quæ, de offic. deleg. in c. accedens, ad verbum, *ſubeſſe*, vt lite non conteſta. non proceda. ad teſtium examina. Iaſon in l. apertiſsimi, C. de iudic. Lanfrancius de Orean. in praxi, & repetitio. c. contra falſum, ad verbum, *recuſationes*, de probatio. Robertus Marãtha, parte 6. de ordine iudicio. à numer. 24. vſque ad 74. vbi & adfert cauſas quadraginta; vide & Hoſtienſem in ſumma de offic. delegat. & quæ nos diximus lib. 49. Syntag. iur. ca. 3. vide & c. inſinuante, 25. de offic. deleg.

11 k *Occumbere.* Morte delegati finitur mãdatum. §. rectè, de mãda. apud Iuſtinia. l. ſi vero, §. ſi mandauero, eo. tit. apud Iuſtin. l. inter cauſas, mandat. P. ca. vno delegatorum, iuncto ca. quoniã Abbas, de offic. delega.

12 l *Neceſsitatis.* vt ca. 3. in fin. de offi. deleg. vide & impedimenta facti multa, ex quibus quis non poteſt alicubi venire, & excuſatur. in l. 2. §. 1. & ſequẽ. ſi quis cautio. iudi. ſiſtẽ. cauſ. fact. non obtem. l. 2. P. titu. 11. cum ſimilib. ibi notatis.

13 m *Deſtinare.* ca. prudentiam, 21. infrà, de offi. delega. ca. 2. ordinationes, & ca. penult. 64. diſtin. excuſatio non veniendi, ab impedito ita mittenda, per nuncium: vocatur hæc excuſatio in praxi in criminibus ad differendum vadimonium, in Gallia *Exoinne*, de qua abundè diximus libro 32. Syntag. ca. 24. numero 23. & libr. 48. ca. 3. num. 16. & 17.

14 n *Procedant.* Propter illam clauſulam, *Quòd ſi non omnes*, &c. aliter non poſſent. ca. cauſam matrimonij, de offic. deleg. cap. vno delegatorum, c. prudentiam, eo. tit. l. item ſi vnus, §. penul. & l. ſequẽ. de recep. arb. P. Cæterùm ſi impeditus de facto, delegatus à principe velit ſubdelegare, poteſt, c. quamuis, 6. c. quoniam, c. paſtoralis, 28. in principio, & §. fin. c. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, de offi. deleg. c. cum cauſa, de appella. l. à iudice, de iudic. C. contrarium dicemus ſi ſit impeditus de iure, non de facto, putà quia excommunicatus, ca. ad probandum, infrà, de re iudi. vel ſi ſeruus, vt hîc, vel ſi ſuſpectus recuſatus, ca. cùm ſuper, & ca. licet, de offic. deleg. ſicque tradit gloſſa notabilis, ad caput coram dilecto, 34. ad verba, *quod non intelligitur*, eo. tit. de offic. deleg.

o *Excuſari.* Si verò conſtet potuiſſe & noluiſſe intereſſe, punitur. d. c. prudentiam, §. adiicimus, de offic. deleg.

p *Noluerint intereſſe.* Hodie etiam ſine illis verbis, poſſunt alij condelegati iudicare, quamuis arguendus ſit, qui noluerit intereſſe, vt notat hîc gloſ. & facit d. §. adiicimus. Ex iure etiam nouiſsimo clauſula, *Vt omnes, aut duo, aut vnus etiam eorum iniunctum mandatum Apoſtolicum exequãtur*, facit vt quilibet illorum poſsit liberè mandatum iniunctum adimplere, & vno eorũ inchoante commiſſum, alij non poterunt vlterius ſe de illo intromittere, vt videbis in cap. cùm plures, 8. de offic. & poteſt. iudic. deleg. libr. 1. Sext. Decretal. titul. 14.

Ad caput 14. Paſtoralis.

ARGVMENTVM.

1 *Innocentij 3. vita breuis.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Inter diuerſa reſcripta diuerſorum iudicum, quæ præualeant.*
4 *Plures delegati quando vnius vices gerant.*
5 *Arbitros quando eligere quis cogatur, & qui arbitri iuris.*
6 *Relatio ad principem ſi diuerſa ſint reſcripta.*
7 *Quando ſpeciale reſcriptum deroget generali. & num. 8.*
9 *Data iuriſdictio reuocari poteſt.*
10 *Iudicium conſtat iudice, rebus, & perſonis.*

SVMMA.

Si impetrentur iudices diuerſi duobus vel pluribus reſcriptis, ſi de reuocatione primi, vel ſecundi reſcripti ambigatur, illi poſſunt ſimul, ſi conueniant, iudicare: ſi non conueniant, arbitri medij eligendi erunt à partibus contendentibus.

Innocentius tertius [a].

PAſtoralis [b] officij: & infrà. ¶ Præterea quæſiuiſti (quando de reuocatione literarum ambigitur) vtrùm iudices priores, an poſteriores cognoſcere debeant: & vtrùm per ſecundas ſint primæ literæ reuocatæ. ¶ Ad quod tibi reſpondemus, quòd niſi poſteriores prioribus, vel è conuerſo duxerint deferendum, ſimul vtrique cognoſcant: & ſi fortè nequiuerint ſimul in vnam ſententiam concordare (quãuis plures [d] ſint ex vna parte, quàm ex

altera)

altera) per arbitros [e] communiter electos à partibus huiuſmodi concertatio ſopiatur. ¶ Quoniam autem [f] ſub huiuſmodi forma, videlicet cauſam, quam aduerſus talem, & quoſdã alios ſuper hoc, & quibuſdam aliis ſe habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multoties literæ impetrantur, & ſolicitè quæſiuiſti, an iudex ex delegatione huiuſmodi, ante perſonarum vel rerum expreſsionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis, habeat poteſtatem: adiiciens, vtrùm ſi antequam perſonę vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſsis in commiſsione priori, ſed generaliter comprehenſis, ſpeciales literæ (quæ de priori cõmiſsione nullam faciant mentionem) ad alios iudices à ſede Apoſtolica emanauerint, eundem vigorem debeát obtinere. ¶ Nos igitur ad hæc duo taliter reſpondemus, quòd (cùm generali per ſpeciale proculdubio derogetur [g]) per generales literas attributa per ſpeciales (quantum ad ea quæ ſpecialiter exprimũtur) penitus eneruátur: licèt de prioribus non faciant mentionem. Vnde ſuperflua relinquitur prima quęſtio, etſi meritò dici poſsit, quòd donec iuriſdictio reuocetur [h], eã ſuper rerum vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimátur perſonæ vel res, delegatus neque iuriſdictionẽ huiuſmodi exercere [i].

1a *Innocentius* 3. Anagninus patria, antè dictus Lotarius, ex comitibus Siginæ Tranſimũdi filius, Diaconus Cardinalis Sergij & Bacchi, à Clemente 3. factus, creatus Romæ à 23. Cardinalibus anno 1198. ſexto idus Ianuarij, Cæſaribus Henric.6. Otho. 4. & Frederi. 2. ſeditque annos 18. menſes 6. dies 9. Onuphr. Platina.

2 b *Paſtoralis*. Sumptum hoc c. ex c. 3. tertiæ compilatioois eiuſdem tituli.

3 c *Ambigitur*. Inhærendum eſt huic verbo, vt nos extricemus à variis & implexis interpretationibus huius capitis, quas gloſſa & Panor. adferũt, quando nec iure vel facto certo poteſt dignoſci de reuocatione literarum diuerſorum iudicum: vt interim ſinguli, ratione & occaſione proprij reſcripti, poſsint cognoſcere de negotio demandato. Alioquin enim ſi appareret, vel ex iure alterũ reſcriptorum eſſe ſubreptitium vel obreptitium, aut inualidum, nempe ex iuris deciſionibus, ambiguum non eſſet: ita in caſu ambiguitatis quilibet iudex, qui habet iuriſdictionem, vel ordinariã vel delegatam, tueri eandem poteſt, ca. cùm perſonæ, de priuilegiis in Sext. ca. ſuper literis, de offi. deleg. l. ſi quis ex aliena, de iudic. P. Atq; ſi plures ſint iudices, qui de eodem negotio cognoſcere poſsint, cognoſcent ſinguli per concurſum, vt hîc dicitur, & vocare coram ſe litigantes poterunt, & non venientes vt contumaces coërcere, per dictã l. ſi quis ex aliena, de iudic. P. Et ſi compareant vel ſe ſiſtant, nec excipiant de cõtrariis literis, iuriſdictioni vocantium conſentire videntur, & renunciare diuerſo reſcripto: ſi verò aliud reſcriptum obiiciant; nihilominus, eo non obſtante quod non derogat nominatim ſuæ delegationi, non prætermittent de negotio cognoſcere, donec impetrato alio reſcripto à ſummo Pontifice conſtiterit de declaratione validitatis alterutrius reſcripti, iuxta ca. 2. de offic. & poteſt. iudic. deleg. quo interueniente, eius iudicis acta & proceſſus ratus erit, cuius iuriſdictio fuerit prælata & comprobata, & ita hîc notát Innocent. & Panor. per ca. cæterum, vbi & Panor. ſuprà hoc tit. & ca. ex literis, de offic. deleg.

4 d *Plures*. Hîc plures vnius partis impetrantis, intelligũtur. Plures in vno reſcripto delegati, quã in altero, ideò plures hîc pro vno numerantur, quia illìs in ſolidum ſeu ſimul ſine diuiſione commiſſa cauſa. l. duo ex tribus, de re iudica. Pand. l. item ſi vnus, 17. §. item ſi plures, & l. ſicuti, 18. de recepr. arbitr. lib. 4. P. titu. 8. ca. vno delegatorum. 42. de offic. delega. veluti magiſtratus municipales, cùm vnum magiſtratum adminiſtrent, etiam vnius hominis vicem ſuſtinent, vt reſpondit Vlpian. in l. magiſtratus 25. ad municipal. lib. 50. P. tit. 1. & Papinian. in l. Imperator, 11. eo. ti. Paul. l. ſi plures ſint, 9. de pact. P. lib. 2. ti. 14. Cæterũ ſi vtriuſq; reſcripti cõuenirent in vnũ, vt iudicarent, quid de contrarietate literarum eſſet ſtatuendum, quíque eſſent ex illis iudices eligendi, certè tunc duæ partes illæ vnum facerent corpus, & quod maior pars ex illis ſentiret, illud obtineret. per l. quod maior, 19. ad municipal. P. l. 3. & 4. quod quiſque iur. P. l. 3. de decretis ab ord. facien. P. l. 45. de decurio. l. aliud eſt, 160. §. 1. de regul. iur.

5 e *Per arbitros*. Iunge l. fin. C. de iudi. lib. 3. ti. 1. Authoritate autem porrò iſtius Decretalis, vt alibi authoritate legis, cogi poſſunt iſti varij iudices eligere arbitros, à quibus & prouocari poteſt, niſi velimus ratam eorũ habere ſentẽtiã: l. arbitro, 9. l. ſi ab arbitro, 10. qui ſatiſd. cogã. lib. 2. P. titu. 7. in quo arbitri ex neceſsitate iuris accepti, differunt ab illis qui ex conſenſu voluntatéque libera litigantium eliguntur, quorum iudicio ſe ſubmittũt, & à quibus prouocare non permittitur iure. l. fin. famil. herciſc. lib. 10. P. tit. 2. ca. per tuas, de arbitr.

6 Poſſunt & reſcripta delegationum iudicum diuerſa, ſi non appareat de illorum prioritate, reiici ad ſummum Pontificem, vt certitudo appareat: quod tutius iudicarem ex c. 2. de offic. delega. per rationem c. 2. de confirma. vtil. vel inutil.

7 f. *Quoniam autem*. Hîc ponitur prior explicatio certitudinis reſcriptorum variorum de eadem re, vt literę generales derogent ſpecialibus in non

ſpe

ſpecificatus, niſi priuilegiũ concurrat, cui non derogatur per aliud generale vel ſpeciale, niſi de ea derogatione fiat nominatim mentio. c. cùm ordinem, 6. ſuprà hoc titu. vbi nos diximus etiam.

8 g *Derogetur.* Regula generalis per ſpeciẽ generi derogari: quæ & probatur ca. 1. ſuprà hoc titul. cap. 2. ſtuduiſti, de offic. lega. infrà tit. 30. l. in toto, de regul. iur. in P. melius in hypotheſi reſcriptorum. in ca. dudum 14. §. nos igitur, & ca. quamuis, de præb. in Sex. lib. 3. tit. 4.

9 h *Renocetur.* Iudicium ſoluitur, vetante eo qui iudicare iuſſerat, vel prohibente eo qui maius imperium in iuriſdictione habet. Paul. in l. iudicium ſoluitur, 58. l. cùm Prætor, 12. de iudic. P. omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt contrarias. l. nihil tam narurale, de regul. iur. P. ca. 1. eo. tit. apud Gregor. infrà.

10 i *Exercere.* Etſi quis habeat poteſtatem iudicãdi, tamen eius iuriſdictionem non exercet abſque perſonis & rebus. Perſonæ iudiciorum ſaltem iudex, actor, reus, l. inter litigantes, 62. l. Iulianus ait, 17. de iudic. P. §. 3. de interdict. & perſonæ iſtæ certæ eſſe debent. l. libellorum, de accuſatio. Rei certæ petitio in libellum certum contrahenda. c. cõquerẽte, de offi. ordin. l. ſi in rem, C. de rei vindi. P. l. 1. 2. 3. de ſentent. quæ ſine certa quant. profer. C. tractatur hoc caput in ca. penul. de libelli obla. c. cùm ad ſedem, de reſtit. ſpoliat. §. curare, de actio. tit. de plus petitioni. in C. & Decretal.

Ad cap. 15. Sedes Apoſtolica.

ARGVMENTVM.

1 *Archiepiſcopus Senonenſis.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *De ſede & cathedra Epiſcopali. & 5.*
4 *Apoſtolicus ſummus Pontifex.*
6 *Liberalitas propria magnatum.*
7 *Abuſu tollitur priuilegium.*
8 *Malitiis hominum obuiandum.*
9 *Viles & humiles perſonæ quæ.*
10 *Maiores perſonæ quæ.*
11 *De clauſula,* Et quidam alij.
12 *A paribus ad pares facilis extenſio.*
13 *Fraus quid & dolus.*
14 *Patrocinari, & patroni quid.*
15 *Dolus nemini prodeſſe debet, & quid à fallacia diſtet.*
16 *Mendax impetrator carere debet beneficio literarum.*

SVMMA.

De clauſula, quidam alij & res aliæ, quæ contineat.

Idem Senonenſi [a] Archiepiſcopo.

SEdes [b] Apoſtolica [c] conſueuit exhibere ſe petentibus liberalem [d], ſed quidam eius gratia nequiter abutuntur [e]: & infrà. ¶ Nos igitur volentes eorum malitiis obuiare [f], decernimus, vt cùm in commiſsionibus noſtris minores & viliores [g] perſonæ ſolummodò deſignantur, maiores & digniores [h] ſub generali clauſula nõ intelligantur includi. ¶ Sed nec liceat occaſione generalitatis huiuſmodi multitudinem effrænatam [i] in iudicium euocare. ¶ Nec ſuper maioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & leuioribus tantùm faciunt mentionem. ¶ Si quis verò aliquas perſonas expreſſerit, non vt velit cum eis in iudicio experiri: ſed vt ad pares tranſire valeat [k], vel minores (quia fraus [l] & dolus ei patrocinari [m] non debẽt [n]) tanquã mẽdax precator careat penitus impetratis [o].

1 a DE Archiepiſcopo Senonenſi diximus ſuprà in capite primo.

2 b *Sedes.* Hoc ca. eſt 4. numero in 3. compilatione, ſub eod. titulo de reſcrip.

3 c *Apoſtolica.* Sedes pro ipſa dignitate Epiſcopali accipitur, vt titulo ne ſede vacante aliquid innouet. in Decretalib. & in Sext. ideò ſedes vacare dicitur, quando non eſt Epiſcopus, & repleri, quando Epiſcopus in ea eſt, Cathedra ita pro ſede & poteſtate Epiſcopali, vt D. Matthæi ca. 23. verſ. 2. ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, &c. *Super cathedrã Moſis ſederunt Scribæ & Phariſæi.* Iuſtinianus in §. ſic igitur à nobis, vt iudices ſine quoquo ſuffra. &c. Nou. 8. præfecti prætorio dignitatem, ſedem vocat, ibi, *Corã tua celſitudine, & qui tuam rexerit ſedem,* in Grȩco, cathedrã. Cathedras & dignitates ſimul dicit prȩlatorum Nicola. 2. epiſtola Mediolanenſibus ſcripta, & in ca. 1. 7. q. 1. Cathedram pro ſede vſurpauit Optat. Mileuita. *Igitur,* inquit, *negare nõ potes ſcire te in vrbe Roma, Petro primùm cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput, Petrus,* &c. Cathedra dicta Epiſcoporũ poteſtas, quia munus ſit Epiſcopi docere per ſe, vel per alios commiſſum ſibi populum, cap. inter cȩtera, 15. de offic. ordinarij, lib. 1. titu. 31. docebant etiam olim Epiſcopi in ſolio vel cathedra, vt ait Euſeb. lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. ca. 15. & 26. & in Tripartita Hiſtoria, lib. 5. ca. 29. Notat ad Clemẽ. dudũ, ad verb. *Cathedram,* de ſepulturis hos verſ.

Rex ſolium, Doctor cathedrã, Iudéxque tribunal
Poßidet, ac ſedem Præſul, Prætórque curule.

Vnde & Epiſcopales ſedes cathedrales dictæ, quæ & matrices vt matres, à quibus aliæ diœceſeos generatæ & gubernatæ ſint. cap. venerabili, 22. de verbor. ſigni. lib. 5. titul. 46. Cathedra ſedes ſublimior profeſſorum, recitatorum, aut declamatorum. Cathedraticum, & pro cenſu qui datur Epiſcopis, pro honore poteſtatis, & cathedrȩ. c. conquerente, 16. de offi. ordina. lib. 1. infrà titu. 31. c. placuit, 10. quæſtio. 3. Summi Pontifices dicuntur ſuper cathedram præeminentiæ paſtoralis conſtituti, diuina diſponente clementia, Clemen. 2. in princ. de ſepultur. apud Clem. Diuus

n

Chryſoſt.in primatu & in cathedra cõſtitui ait c. fin. 40.diſt.ſummiq; Põtificis ideò dignitas ſedes Apoſtolica hîc dicitur, vbi eius prælati ſedent, & in c.ſi à ſede,31.de pręb.in Sex.lib.3.tit. 4.cã.15. rogamus,24.q.3.can.34.mutationes,& c.44.temporis,7.q.1.& alibi ſæpe. & Caſsiod. epiſt. 2. libri 11. Iohanni Papæ, *Sedes*, inquit, *illa toto orbe mirabilis, proprias tegat affectiones, quæ licèt generalis mundo ſit præſtita, vobis etiam cognoſcitur & localiter attributa*. Dicitur & Græcis ſedes hæc Epiſcopalis θρόνος, vt in ſynodo Græca Conſtantinopoli in templo Sapientiæ habita ſub Photio Patriarcha. Βασίλειος καὶ ἠλίας dicuntur τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων, *Baſilius & Elias locum tenentes Orientalium ſedium ſeu thronorum*. Apoſtolica autem ſedes, quæ Romæ eſt, dicitur, quòd inter Apoſtolos Dominus primam illã dignitatem poſuit, Diui Iohannis ca.fin.& D.Matthæi c.16.atque Apoſtolica authoritate ab Antiochia Romam trãſlata.c.1.& 2. & ca.mutationes, 7.q.1.

4 Dictus & ſummus Pontifex aliquando Apoſtolicus, vt in princip.79.diſtin. *Apoſtolicus*, inquit, *non niſi à Cardinalibus & religioſis clericis eſt inthronizãdus*. Dicitur & in precibus Eccleſiaſticis, *Vt domnum Apoſtolicum, & omnes Eccleſiaſticos ordines in tua ſancta religione conſeruare digneris*.

5 Aliud porrò ſedes, aliud perſona quæ ſedet in ea. Nam perſona ſedentis moritur: ſedes autem Apoſtolica, nequaquam.ca.ſi gratioſè, 5. de reſcript. in Sext. can. liberti, in 2. ſic incipiente 12. quæſt. 2. Vnde aliud eſt aliquid concedi ad beneplacitum concedentis, quia eo mortuo gratia extinguitur cum voluntate eius; aliud concedi vſq; ad beneplacitum ſedis, quo caſu mortuo concedente, conceſſum non reuocatur.d.ca. ſi gratioſè. Et aliud ſcribere perſonæ, cuius morte delegatio extinguitur, aliud dignitati, quæ perſeuerat poſt mortẽ prępoſiti, & non extinguitur dignitati facta delegatio. cap.quoniam, de offi.delegat. c.ne aliqui, de priuileg. c.ſin.de reſcrip.in Sexto.

6 d *Liberalem*. Proprium eſt nobilium & præſtãtiorum, liberalẽ eſſe, ca.1.de donatio.lib.3.titu.24. liberalitas autem ſecundũ proprias facultates cuiuſque eſt exercenda maior aut minor. ca. cùm plures, §.cùm tutor, de adminiſt.tutor.Pand.cap. etſi quæſtiones, de ſimon. Huc pertinet quod Theodoricus Rex Fauſto prępoſito apud Caſsiodorum lib.2.Variar.epiſt.9.ſcribit, *Libẽter*, inquit, *omnibus modis præbemus aſſenſum, quoties vox eſt iuſta poſcentium: quia non decet eſſe difficile beneficium, quod largitate non patitur detrimentum*. Et libro 2.epiſt.9. *Magnum eſt nobis commodum quando nonnulla pauperibus in qualibet conuerſatione largimur*. Et paulò antè, *Benigni principis eſt ad clementiæ commoda, tranſilire terminos æquitatis: quando ſola eſt miſericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant*. Et itetũ idem libr. 1.epiſt.13. *Dignitas, Patres conſcripti, dum ad incognitum venit, donum eſt: dum ad expertum, compenſatio meritorum, quorum alter debitor eſt iudicij, alter obnoxius eſt fauori hos enim æſtimatione ſubuehimus: alios gratia promouemus: & ad omnes indulgentia vias noſtra ſe laxat humanitas*. Iohannes Andręas ad noſtrum c.ſedes, tradit liberalitatem eſſe ſummi Pontificis, vt det plumbum pro auro, verius tamen erit liberalitatem eſſe cõceſsionem gratiæ, plumbo certificatam, quam non tenetur, ſi nolit, facere.ca. nonnulli, in princi.infrà hoc titu. gratia quoque in quantum quid vni potius quàm alteri conferatur.gloſſ.in ca.relatum, de prębend.

7 e *Abutuntur*. Abuſus priuilegium tollit. cap. 63. priuilegiũ, 11.q.3.ca.vbi, verſi. *nam priuilegium*, 74. diſt.D.Auguſti.ſermo.de tempore.2.4.7. Beneficium iuris non eſt trahendum ad compendium iniquum, l.fin.de vſucapio.pro emptor.libr. 7. C. titu.26. neque iudicium iniuriis aditum dare debet.ca.nonnulli, 28.infrà hoc titu.de pœna abutẽtium reſcripto.in c.fin.hoc tit.

8 f *Malitiis obuiare*. Ius enim vt obuiã eatur fallaciis & malitiis, ſæpe ſtatuit ca.plerumque, 23. infrà hoc titu.c.ſignificante, qui matrimo.accu. poſſunt.l.in fundo, 38.de rei vindica.lib.6.P.titu.1. Viden.Hippo.de Marſil.ſingul.125.177. & 388. Decius conſil.301.num.7. Theodori. Rex Gothorũ ſecundùm hæc apud Caſsio. 2. variar. epiſto. 27. Iudæis reſcripſit, *Sicut exorati iuſtũ cupimus præbere conſenſum: ita per noſtra beneficia fraudes fieri legibus non amamus*.

9 g *Minores & viliores*. Quæ ſint viliores & minores perſonæ, docet & eas refert Alciar.ad l.mercis appellatione, 207.de verbor. ſignific.abiectiores humiles dictæ in l.1. C. de natural. libr. 5. titul. 27.viles, contemptæ, minimæ æſtimationis, plebeiæ, vt in l.Pædius, 4. de incendio rui.& nauf.lib. 47.P.tit.9.humiles tamen perſonas Valentinia.& Mart.CC. à pauperibus ingenuis diſtinxerunt in l.humilem, 7.de inceſtis nup.lib.5.C.titu. 5. atque inter humiles & abiectas tantùm ponunt, ancillam, ancillæ filiam, libertã, libertæ filiam, ſcenicã, ſcenicæ filiam, tabernariam, tabernarij, vel lenonis, vel arenarij filiam, aut eam quæ mercimoniis publicè præfuit.

10 h *Maiores & digniores*. Qui ſint maiores aut minores, digniores & viliores aut pares, nõ poteſt ſatis apertè definiri, niſi ad poſitionem eorum qui expreſsi fuerint in literis: habent enim hæc relationem & comparationem ad aliquos, erit itaque hîc adhibenda iudicis æſtimatio, iuxta l. 3. §. 1. de teſtib. P. in genere tamen quo quis præeſt melioribus & præſtantioribus, eo melior ipſe & honeſtior habendus. Nouella 15.§.1.de defenſor.ciuita. vide & hîc gloſ.ad verb. *maiores*. Notat hic textus reſcriptum de minoribus perſonis ad maiores non extendi: ratio generalis eſſe poſſet à reſcriptorum natura, quæ eſt ſtricti iuris, vt nõ prorogetur extra expreſſa.

11 i *Multitudinẽ effrenatã*. Ita clauſula, *Et quidã alij*, ad tres vel quatuor poſt perſonã expreſſam extẽdi tãtùm poteſt.iuxta c.2.de reſcri.in Sex.vbi glo. notat caſus in quibus iure reprobatur infinitas.

12 k *Ad pares tranſire valeat*. Nam in ſymbolum habentibus, ſeu de ſimilibus ad ſimilia, facilis eſt tranſitus, ca.4.ad eius verſ. *ſi igitur*, 5.diſtin.l.ex facto, 30. de negot. geſt. vt iudex, qui iuriſdictioni præeſt, de expreſsis ad ſimilia procedere poteſt. l. non poſſunt, 12. & l.nam vt ait Pędius, 13.de legib.

in P. l. ſi quis id quod, 7. §. fin. de iuriſd. omnium iud. libr. 2. P. titul. 1. l. quia actionum, 11. §. 1. de præſcrip. verb. lib. 19. P. tit. 5. l. ſed etſi per Prętorem, 26. §. fin. ex quib. cauſ. maior. in integr. reſtituan. lib. 4. P. titul. 6.

13 l *Fraus.* Quid ſit fraudem committere, explicant ll. 1. 2. 3. 4. 5. 6. quæ in frau. cred. P. lib. 42. titul. 9. Dolum genus eſſe, & ei ineſſe fraudem, vt ſpeciem generi, tradit gloſſ. in l. iuriſgentium, 1. §. ſed etſi fraudandi, de pact. P. fraudē alij dicunt deceptionem ſine cōſilio, vt dolum malum, dum quis re & conſilio decipitur, facit Papinia. in l. fraudis, 80. de regul. iur. eò pertinent l. non alienat, l. nihil dolo, l. non fraudantur, l. in condemnatione, §. 1. eius tit. vide Alciat. ad l. aliud eſt fraus, de verbo. ſignifi. Nos autem docemus lib. 21. Synt. c. 13. quid dolus, eius diuiſionem, quomodóve fraudem habeat: ineſt interdum dolo fraus. l. iuriſgentium, §. ſi fraudandi, de pact. P.

14 m *Patrocinari.* Id eſt, ſuffragium, vel auxilium adſerre, vel tutelam aut defenſionem, vt tit. 14. lib. 2. C. ne liceat potentioribus patrocinium litigātibus præſtare, &c. & in l. 1. eius tituli, potentiorum patrocinium aduocare. & lib. 11. C. titul. 53. vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos, vel vicos eorum, & l. 2. eius titu. Inde patroni cauſarum, aduocati, qui cauſas defendunt, inde & patroni clientum, qui ſe in fidem & patrocinium eorum dediſſent. Aulus Gellius lib. 5. cap. 13. Huius ſignificationis defenſio à patribus orta, ſiquidem cùm Romulus patritios ſeparans à plebe extuliſſet, & plebeios depreſsiſſet, ne aut illis inuidia horum obeſſet, aut hi illorum potentia circumuenirentur, vinculo neceſsitudinis conſtrinxit, quo & patritij plebeiis, & plebeij patritiis fuerunt commendati: patritios enim patronos plebis, plebeios patrum clientes eſſe cōſtituit, officiáque defenſionis & obſequij diligentiſsimè præſcripſit, vt ſcribit Dionyſ. Halicarnaſ. quare à patribus patroni alij dicti quoque, qui in ſuam clientelā vel defenſionē alios ſuſcepiſſent.

15 n *Non debent.* Dolus malus, aut crimen, nemini delinquenti lucrum adſerre debent, vt hîc & in ca. ſeq. ca. ex literis, infrà dē dol. can. dictum eſt, 30. q. 1. c. cū dilectus filius, 18. de religioſ. domi. lib. 3. tit. 36. l. 1. & l. ne ex dolo, de dol. ma. lib. 4. P. tit. 3. l. non fraudātur, 177. §. 1. de reg. iur. cōtrà, ſi bonus dolus ſit, l. at qui natura, §. cùm me, de nego. geſt. P. Dolus malus ſit, calliditate & ſallacia: dum circumueniendi vel decipiendi alterius animo, aliud ſit, aliud dicitur vel ſimulatur. l. iuriſgentium, 7. §. dolo malo, de pact. P. vbi gloſſ. notat calliditatem eſſe in tacendo, vt in l. 1. de actio. empt. Pand. fallaciam in mentiendo. vt. l. falſus, §. ſi quis, de fur.

16 o *Impetratis.* Hinc collige mēdacem carere debere impetratis. De hoc dictum ſuprà c. 2. c. ſuper literis, 20. infrà hoc titul. can. 14. nec damnoſa, ca. 15. reſcripta, ca. 16. dicenti, 25. q. 2. vide & de ſubreptione in c. cùm dilecti, 22. infrà hoc tit. facit l. pen. & fin. ſi con. ius vel vtil. pub. C. l. fin. de diuer. reſcri. C. l. 1. de natali. reſtituen. lib. 40. P. titu. 1. Mendacis hîc pœna, vt careat impetratis, ſic fideiuſſor mendax, qui inficiatur ſe fideiuſsiſſe, amittit beneficiū diuiſionis, l. ſi dubitet, 10. §. ita demum, de fideiuſſor. libr. 46. P. tit. 1. & creditor prior, qui negauerit rem eſſe eius à quo cauſam habet, contrario probato, amittit ius prioritatis temporis. §. illud quoque in iudicis, de trien. & ſemiſ. in Nouell. Auth. item poſſeſſor, qui potio. in pigno. habean. libro 8. C. titul. 18. Eodem modo punitur mendacium in l. fin. de rei vend. P. l. eum qui, de iureiuran. Authe. cōtrà qui propriam, C. de non num. pecun. Atque ſolet Prętor cauſa cognita in integrū reſtitutiones permittere, nempe vt iuſtitiam earum examinet, num veræ ſint. vt ait Modeſtin. in l. 3. de in integ. reſtitu. lib. 4. P. tit. 1.

Ad caput 16. Ex tenore.

ARGVMENTVM.

1 *Cantor quis.*
2 *Prior quis.*
3 *Vnde ſumptum hoc caput.*
4 *Tenor quid.*
5 *Explicatur mens capitis.*

SVMMA.

Qui ſuper eodem negotio, contra eaſdem perſonas reſcripta ad diuerſos iudices impetrat, eorum omnium vtilitate priuatur.

Idem, R. Cantori [a], & R. Priori [b] de Monte Leproſorum.

EX [c] tenore [d] literarū, quas nobis deſtinaſtis, intelleximus R. ſacerdotem de Collouilla ad alios iudices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum & Abbatem de Becco vertitur) literas Apoſtolicas impetraſſe, qui cùm partem citaſſent aduerſam, dictus presbyter coram eis noluit litigare: & infrà. ¶ Cúmque vos in cauſæ cognitione procedere velletis, Abbas corā vobis propoſuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas presbytero reſpondere, cùm per alias ab illis iudicibus fuiſſet citatus, quę auctoritate illarum non fuerant reuocatæ. ¶ Nos igitur attendentes fraudem presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus [e] alicui patrocinari non debent) decernimus, vt ipſe commodo careat vtriuſque [f].

1 a CAntori. Quis dicatur cantor, vide quæ diximus lib. 16. Syntag. iur. ca. 4. num. 2. & lib. 15. ca. 22. num. 1.

2 b *Priori.* De Prioribus & Prioratibus ſecularibus,

& regularibus vide quæ diximus libr. 15. Syntag. ca. 18. & 24.

3 c *Ex tenore.* Hoc caput ſumptum ex capite 5. eiuſdem tituli, in tertia compilatione.

4 d *Tenore.* Tenor literarum, pro contento in literis. Tenorē rei progreſſum vocat. Quidam tenorem id quod attenditur, dicunt, quòd tenendum eſt, vt Felinus explicat ad ca. cùm veniſſet, 25. §. quæſtiones, de teſtib. quomodocumque explices, ſemper à tenendo dicitur, ſiue cōtinuatio, ſiue ſuſpenſio, ſiue comprenſio, vel aliud quod teneatur, accipiatur: vt tenor, accentus qui retinet vocem, quem tamen tenorem à τόνῳ Græco deducit Quintilia. lib. 1. c. 5. inſtit. Orato. & tenorem ſeriem dixit ca. cùm adeò, 17. infrà hoc titu.

e *Dolus.* Dictum de hoc ſuperiori cap. 15.

5 f *Vtriuſque.* Qui contra vnum ſuper eodem negotio diuerſos iudices per literas impetrauerit, vtrarumque priuatur commodo, diſtingue tamen cum gloſſa in verbo, *negotio*, num plures ſeu diuerſæ literæ impetrētur, ab eodem aut à diuerſis. Si à diuerſis, conſideratur quis prior impetrauerit, ca. pleruumque, hoc tit. & num ſibi derogēt, vt dictum ſuprà ca. ſi autem, 9. & in ca. ex parte, 12. vel num quædam ex literis ſint ſpeciales, quæ derogent generalibus. cap. paſtoralis, 14. §. quoniam ſupra. Quòd ſi & id dubium ſit, nec alij aliis iudices velint cedere vel deferre; procedent ſinguli, donec per arbitros vel per ſuperiorem S. Pōtificem quibuſdam ex illis detur ſolis iuriſdictio, dict. ca. paſtoralis, in princ. vel remittetur inuolutum negotium ad ſummum Pōtificem determinandum. ca. ſanè, de offic. delega. Quòd ſi plures diuerſæ literæ fuerint ab eodem impetratę, iterum diſtinguitur, num ad eoſdem iudices, vel ad diuerſos dirigantur: ſi ad eoſdem, num pro eodem vel pro diuerſo negotio. Si pro eodem, nihil ferè intereſt, ſi modo mentionem ſecundæ faciant de primis, aut nihil addant noui, quod poſſit præiudicium adferre aduerſario. vt notat hîc Iohan. Andræas. Videntur quippe iſtæ literæ tantùm impetratæ ad maiorem cautelam, idcirco non nocent, non magis quàm habere eiuſdem teſtamenti exemplaria plura eiuſdem tenoris. l. vnum teſtamentum, de teſta. in P. l. fin. de his quæ in teſta. delent. l. 1. §. ſi quis in duobus, de bono. poſſe. ſecun. tabu. P. Si verò literæ ſint ſibi contrariæ, neque de prioritate vel derogatione aliquarum conſtat, neutræ valent. cap. imputari, infrà, de fid. inſtru. l. ſcripturæ, C. eo. tit. Nihil autem prohibet de aliis iudicibus prioribus coniungendis, vel de aliis in locum recuſatorum ſubrogādis, legitimè impetrari, ſecundùm diſtinct. cap. coram dilecto, 34. de offi. deleg. infrà, lib. 1. titu. 29. Atque ſi literæ ad eoſdem iudices de alio negotio dirigantur, valebunt, ſi aliud non impediat, quia nouæ delegationes vt priores validæ. Porrò ſi ad diuerſos iudices diuerſæ literæ dirigantur, ſi ſint de diuerſis actionibus, illíſque perſonalibus, non valent nouæ per actorem impetratæ, cùm ſint coram prioribus iudicibus conueniendo & recōueniendo pertractandæ, ca. diſpendia, 3. de reſcript. in Sex. ſi verò agatur de diuerſis aliis actionibus, poſſunt ſuſtineri diuerſi iudices, de ſeparatis negotiis, realibus maximè: at ſi de eodem negotio ad diuerſos iudices idem impetrans commiſſiones diuerſas obtinuerit, quia ad fatigandum aduerſarium impetratæ cenſentur, neutræ illarum valebunt, vt in noſtro c. ex tenore, & infrà c. nonnulli. vel illę potiores erunt quæ priùs præſeutatæ fuerunt, & vi quarum aduerſarius fuerit in ius priùs vocatus, coram delegato, c. vt debitus honor, infrà, de appella. niſi poſteriùs impetratæ de prioribus & de proceſſu per eas facto expreſſè facerēt mentionē, & reuocarent iam acta, vel retentis actis, & proceſſu iam facto, in alios transferrent iudices poteſtatem, ca. inter monaſterium, de ſent. & re iudica. ca. coram, de offi. delega. alioquin, vbi cœptum eſt iudicium, finem & accipere debet. l. vbi cœptum, 30. de iudic. in P. & nulli audientia prorſus prębenda, qui cauſæ continentiā diuidere velit, & id quod in vno eodémque iudicio poterat terminari, ex beneficij prærogatiua, apud diuerſos iudices voluerit ventilare; pœna ex officio iudicis imminente ei qui contra hāc ſupplicare præſumpſerit ſanctionem, vt ſtatuit Cōſtantinus, in l. nulli prorſus, 10. & l. 2. C. de iudi. lib. 3. titul. 1. Idem & ferè Papinia. reſpondit in l. 2. de quib. reb. ad eundem iudi. eat. lib. 11. P. titul. 2. ídque ne de eadem re diuerſæ & contrariæ ſępe, à diuerſis iudicibus ferantur ſentētiæ: diuerſæ ſunt enim hominum voluntates, & iudicia, l. quia poterat, ad Trebellia. P. naturalis hominum ad diſſentiendum facilitas. l. item ſi vnus, 17. §. principaliter, de recep. arb. lib. 4. P. titul. 18. l. 1. de libertis vniuerſita. in P. quia ad diuerſitatem corporum diuerſitas ſequitur animarum. ca. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb.

Ad caput 17. Cùm adeò.

ARGVMENTVM.

1 *Mediolanum vbi.*
2 *Vnde ſumptum hoc caput.*
3 *Clericus quis dicatur.*
4 *Sufficiens beneficium quod dicatur.*
5 *Series quid.*
6 *Impetrans beneficium, poſſeſſum iam exprimēdum etiam modicum. præbenda. 7. dignitas. 8.*
9 *Beneficia non conferuntur niſi clericis.*
10 *De clauſula*, Si impetrans idoneus ſit. *Et quis dicatur idoneus. eo. & 11.*

SVMMA.

Impetratio beneficij, in qua impetrans beneficium quod habet tacuit, non ſubſiſtit.

Idem Mediolanenſi [a] Archiepiſcopo.

CVm adeò [b] ſcripta ſedis Apoſtolicæ moderemur [c]: & infrà. Scripſiſti nobis quòd cùm P. clericus [d] in Eccleſia Modecenſi ſufficientem [e] ſibi ſit præbēdam adeptus, miraberis quòd pro receptione ipſius in Eccleſia de Grouzola, Præpoſito & fratribus eiuſdem Eccleſiæ literas miſerimus: cùm

ſi lite

ſi literarum noſtrarum ſeriem [f] attendiſſes, nihil inueniſſes in eis quod debuiſſet tuum animũ offendiſſe. ¶ Cùm enim in literis, nec de præbenda ipſius mentio haberetur [g], nec Modecenſis Canonicus [i], nũmo nec clericus diceretur [k] in eis: & in literis ipſis hæc eſſet adiecta conditio, ſi dignus exiſteret [l] ad Eccleſiaſticum beneficium obtinẽdum, intelligere potuiſſes, qualiter literæ ipſæ fuerant impetratæ.

12 M*Ediolanenſi.* Mediolanum, apud Ioſubres, quos vocãt Lombardos, non procul à Ticino fluuio, à Gallis ædificatum, vt ſcribit Liuius lib.5.deca.1. Ciſalpinæ Galliæ Metropolis, Ptolomęus in Gallia Lugdunenſi conſtituit, inter Ligerim & Sequanam fluuios.

2 b *Cùm adeò.* Eſt ſumptũ hoc c.ex c.7.eiuſdem tituli in 3.compilatione.

c *Moderemur.* Conſilij maturitate. c.4.Apoſtolicæ,35.q.9.

3 d *Clericus.* Quis dicatur clericus, ca. cleros,21. diſt. clericum ſimpliciter facit initiatio verticis, ſeu prima tonſura. ca. clericus ſi tonſuram, 6. de vita & honeſt. clericor. poſſunt clerici eſſe ſine coniuge & coniugati, titulo de clericis coniugatis: coniugari poſſunt, ſi non fuerint promoti ad ſubdiaconatum ordinem, vel maiores, & ſint intra alios minores gradus, niſi aliud prohibeat. c.1.ca.3.de cleri. coniug.c.ſi quis eorum,32.diſt. Potiuntur & hi priuilegio clericali, ſi velint deferre tonſuram & togam talarẽ. can.ſed quod verò,31. diſt.can. penul.23.diſtin.ca.1.§.penul.de cleri.coniug. in Sex. Vide quæ diximus lib.16.Syntag.ca.1. de laicis & clericis: obſerua tamen non omnium priuilegiorum eſſe capaces clericos coniugatos deferentes tonſuram, c.ex parte, de cleric. coniug. ſed tantùm in cauſis criminalibus, ne conueniantur coram ſeculari iudice, ca. vni. de biga. in Sext. c.at ſi clerici, de iudic.& vt gaudẽant beneficio, c. ſi quis ſuadẽte diabolo, 17. q.4. dummodo bigami non ſint.d.c.vni.de bigam.in Sex.

4 e *Sufficiente.* Sufficiens beneficium dicetur, niſi expreſsè aliter adiiciatur, & quod quis acceptauerit, c.conquerente, 6.de cler.non reſi. ſi quis autem putet nõ eſſe ſufficiẽs, debet exprimere ſummo Pontifici, vel ei qui habet diſpẽſandi ad plura poteſtatem, vel vniendi: qui quidem ſufficiẽtiam expendet, ex dignitate & ſcientia impetrantis & aliis quibus ad diſpenſandum moueri poterit, c. de multa, de præben. c.ſicut, de ſuppleo. negli. prælat. habenda quoque ratio nobilitatis, ca. non cogantur, 41. diſtin. facit l.1.§.in honorariis, de variis & extraordi.cogni.l.ſed etſi quid, §.1.de vſufruct. Item habita ratione onerum prǽſtandorum à beneficio, vt hoſpitalitatis, muneriſve alendi plures clericos. c.de monachis, de præben.c.ſicut, de exceſſ.prælat.

5 f *Seriem.* Tenorem, vt ſuprà ca.ex tenore, 16. vel ordinem & integrum reſcripti cõtextum, qui debet conſiderari, alioquin inciuile eſt, & c.l. inciuile, 24.de legi. P.

6 g *Mentio haberetur.* Cùm in impetratione beneficij aliud beneficium poſſeſſum ab impetrante quantumuis modicum exprimendum eſt, ca.poſtulaſti, 27.& ca.penul.hoc titul.ca.cũ teneamur, 6. de præben. vide quæ dixi ſupra ad c.ad aures, 8. ad verbum, *dignitatis*, non tenebitur tamen impetrans in ſupplicatione facere neceſſario de beneficio annexo impetrato, & ſufficiet ſi exprimat principale. Ioha. Andrę. ad ca.ſuper eo, de prębeo. in Sex. quia acceſſorium ſequitur principale. Rota deciſ.318. *Nota quod vbi beneficia*, in Antiq.

7 h *Præbenda.* Quid ſit, vide quæ diximus & de Canonicatu lib.15. Syntagm.c.23.

8 i *Canonicus.* Dignitas quoque exprimenda impetrantis.d.c.ad aures, 8.ſuprà hoc tit.

9 k *Clericus diceretur.* Stilus Curiæ Romanæ vt impetrans ſe dicat clericum, qui & dicitur tonſuratus, ſine prima illa tonſura, nemo beneficium Eccleſiaſticum habere poterit, ca.ex literis, 6. de tranſactio. infrà tit. 35. ita laicis beneficia conferri non poſſunt 3.c.2.de inſtitut.li.tit.7. Clemẽt. quia contingit, §.vt autem, de religioſ. domi. niſi ſpeciale conſtituas ſummi Pontifi. beneficium, quo caſu ex certa ſcientia & cauſa diſpenſatione poſſet laicis concedere poſſeſſionem beneficiorum, vt notant Innocentius, Panorm.& alij in ca. quanto, de conſuetu. gloſſ. in ca. bene quidem, 96. diſt. ad verba, *Præter Romanum Pontificem*.

10 l *Si dignus exiſteret.* Hoc eſt, idoneus. Idoneis enim & capacibus tantùm ſunt beneficia concedenda propter rationem, ca. nihil eſt, 44. de electio. in Sext. l. vt gradatim, de muner. & hono. ca. graue, 29. de præbend. ca. cauſam quæ, de electio. c.3.de conceſſ. præben. & proinde mandatum de conferendo beneficium, ſemper ſubintellectam continere videtur hanc clauſulam, *ſi impetrans dignus inueniatur*, quare ferè ſemper & ſolet exprimi. ca. accepimus, 13. de æta. & qualita. ca. fi. de pręſumptio. lib.2. tit. 2. maximè ſi reſcripta cõcipiantur, *in forma dignum*, ca. cùm ſecundum Apoſtolum, 16. de præben. ibi, *examinationem ipſius duximus committendam*. Solebat ideò & Theodoricus rex, quando aut comitiuam aut adminiſtrationem alicui committebat, eundem ad Senatum cum literis mittere, vt tanquam candidatus à ſe nominatus, ab illo probaretur adhuc, vt liquet ex Caſsiodo. epiſto. 4.& 25. lib.4. variarum. & libr. 1. epiſt.1.& lib.2.c.16. vbi & in principio videtur addere rationem. *Noſtri enim ſtudij*, inquit, *eſt*, *& remunerationem recto conferre propoſito*. Quid porrò in aliis gratiis quàm beneficiorum contineat illa clauſula, *ſi idonei fuerint*, explicat Rota deciſ. 382. in Nouis. Hinc mos ſumptus in Gallia examinandi & probandi magiſtratus à principe codicillis donatos, præſumitur tamen quilibet clericus idoneus beneficio, niſi de cõtrario doceatur, ca. fin. de præſump. lib.2. titu.23.& ita licet de aliis omnibus iudicare, nec qui ita iudicat, argui poterit. ca.1. de ſcrutinio in ordine facien. infrà hoc lib. titu.12. Cęterùm ſi velis facilius dignoſcere capa-

ċes, & idoneos ad beneficia, beneficiorũ ipſorum, & qualitatis eorũ, habẽda erit ratio. c. cùm in illis, 16. de præb. in Sext. & aliorũ, de quibus nos diximus lib. 17. Syntagm. iuris vniuer. c. 6. inter cętera, noſtrum c. tradit eum non idoneum beneficio impetrando, qui iam aliud adhuc habet. vt & in ca. ſuper, de præbend. ca. conquerente, de cleric. non reſiden.

11 Sed & dignus & idoneus ſcientia is præſumitur certius, qui gradus, vel nominationis habet Academiæ priuilegiatæ literas, l. nemini licere, 11. de aduoca. diuerſor. iudicior. lib. 2. C. tit. 7. & quãdo actus habet debitam formam, facit præſumptionem habilitatis perſonę, ca. in præſentia, & ibi Decius, numero 10. de probatio. l. ab ea parte, eo. titu. P. Quare ita graduatus vel nominatus ab Academiis, nõ debet examinari ab Epiſcopo, cui inſinuat literas graduum & nominationis legitimo tẽpore: quia iniuria fieret Academiæ examinanti. gloſ. in §. item quod vniuerſitates, ad verbum, *gradus*, de collation. in Pragma. Sanctio. Similiſq; eſt praxis Romanæ ſedis, vt ſi quando S. Pontifex ſcribat pro graduatis, nunquã mandet inquiri de idoneitate impetrantis, vt examinetur, cùm iam ſit probatus, in aliis contrà. Felin. ad ca. fin. de præſump. Staphilæus de literis gratiæ, forma 10. expectatiuarum. Rebuff. ad §. præterea, ad verbum, *quinquennium*, de collatio. ſi tamẽ ex aliqua cauſa manifeſta ſemel approbatus deſinat eſſe idoneus, & Doctor vel Licentiatus reperiatur factus inſufficiens, poterit reprobari, & inſignibus Doctoratus, vel aliorũ graduum, priuari, vt notat glo. ad §. item vt de cætero, de collatio. in Pragma. Sanctio. facit l. medicos, de profeſſor. & medic. lib. 10. C. l. vt gradatim, §. reprobari, de muner. & hon. Pand. & ibi Barthol. l. ſed & reprobari, de excuſatio. tuto. Pan. ídque receptum propter publicam vtilitatem; cùm ex graduatis vocentur ad magiſtratus, & ideò ſolent etiam in Gallia qui codicillos obtinuerint officiorum, rurſum examinari à Curiis antequam prouiſi admittantur ad adminiſtrationem officij. Notat & Panor. ad ca. cùm ſecũdum, de præbend. vbi eſt longa temporis diſtantia inter gradũ Licentiæ & Doctoratus; poſſe Licẽtiatum iterum examinari & reprobari, cùm ex multis potuerit ſe inutilem reddere: etenim ſtudia diu intermiſſa, amittuntur, vel aliis admiſsis curis ſuffocantur, & memoria, niſi quotidie excolatur, labilis.

Ad caput 18. Cauſam quæ.

ARGVMENTVM.

1 *Decani.*
2 *Canonici.*
3 *Cameracum.*
4 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
5 *De citatione.*
6 *Contumacia quid.*
7 *De eius effectu.*
8 *Poſſumus quod ius permittit.*
9 *De ordine turbato ſcripturæ.*
10 *Beneficia principum ſi nociua eſſe incipiunt reuocantur.*
11 *Reſcripta in quibus ſubiiciantur iuri communi.*
12 *De clauſula, appellatione remota.*

SVMMA.

Ordo comprehenſorum in reſcripto, recipit à iure communi interpretationem.

Idem electo Decano [a], & Nicolao Canonico [b] Cameracenſi [c].

CAuſam quæ [d] inter Pręmonſtrateñ. & Præmoñ. Eccleſias ſuper poſſeſsionibus de Anapia vertitur: & infra ¶ Quia in literis animaduertimus fuiſſe incertum, quòd ſi alterutra partium citata [e] legitimè, & præſentiam veſtram adire, vel iudicio veſtro parere cõtemneret [f], vos præſentis partis probationes recipere [g], & quantum de iure poteritis [h], in cauſæ cognitione ac deciſione procedere minimè tardaretis. ¶ Nos volentes vt clauſula illa, quantum de iure poteritis, quæ antequàm de probationum receptione mentio fiat, fuerat inſerenda [i]: clauſulam illam de receptione probationum præcedat. Mandamus, quatenus ipſam intelligentes ibidem, in cauſa iuxta tenorem literarum procedere non tardetis, prouiſuri, vt ſi literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè eſt proceſſum, firmum & ſtabile perſeueret: alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterius partis præiudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum [k]: mandantes, vt in deciſione ipſius negotij (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quàm ſuper incidentibus quęſtionibus, appellatione remota [l], canonicè [m] procedatis.

1 a DEcano. De Decanis nos multa, & qui ſint, lib. 15. Syntag. c. 21.

2 b *Canonico.* De Canooicis diximus dicto libr. 15. Syntagm. ca. 23.

3 c *Cameracenſi.* Cameracum oppidum Galliæ Belgicæ, in finibus Picardiæ, vulgo *Cambray.*

4 d *Cauſam quæ.* Sumptum hoc c. ex c. 8. eiuſdem tituli, in 3. compilatione.

5 e *Citata.* Citare, in ius vocare eſt, tritum hoc nomen hodie inter forenſes ſeu pragmaticos, in ea ſignificatione: neque etiam illud abhorret à puritate recti ſermonis, cùm & in hac vocandi in ius ſignificatione vſurpetur à Cicerone, vt pro Flacco,

Flacco, *Citat præco maxima voce legatos Aemonenſes.* & in Verrem, *citat reum, non reſpondet: citat accuſatorem*, &c. & pro Milone, *Tota denique rea citaretur Hetruria.* ſicque Nonius Marcell. de varia ſignificatione ſermonum, citare, pro vocare à Cicerone accipi teſtatur. Apud Vlpian. l. & poſt edictum, 73. de iudic. P. *Poſt edictum peremptorium impetratum, cùm dies eius ſuperuenerit, tunc abſens citari debet, & ſiue reſponderit, ſiue non reſponderit, agetur cauſa*, &c. Et Diocletia. & Maxim. in l. cõſentaneum, 8. ibi, *ter citatus*, &c. quomo. & quan. iudex. lib. 7. C. tit. 43. Citatus legitimè pro contumacia arguenda, dicitur, ſi citatio tertiò facta eſt, l. ad peremptorium, 68. cum tribus ſeq. de iud. d. l. conſentaneum, ca. ex tuæ, de cleri. non reſidenti. de citatione & citandi formulis nos lib. 48. Syntagma. ca. 2. & quando vna ſufficit, vel plures requirantur, eo. lib. 48. c. 3. Omnium inſtituendarum actionum principium ab ea parte edicti procedit, quæ eſt de in ius vocando, §. omnium, de actio. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, 20. de conſtitutio. ca. inter quatuor, de maior. & obedien. ca. quoniam cõtra, de probatio. l. 1. de præſcriptio. longi tempor. C. l. vir bonus, iudicia ſolui. P. cũ ſimilibus. In ius vocare, eſt iuris experiundi cauſa vocare. l. 1. de in ius vocã. lib. 2. P. titul. 4. Legitimè porrò dicetur facta vocatio, ſi fiat debito modo, ſecundum diuerſas formulas citandi, iuxta naturam negotiorum & Curiarum, vel cum apparitore, vel ſine eo, viua voce, per edictũ, per literas, ad faciẽ, ad domum, & aliis modis, de quibus nos dicto lib. 48. Syntag. ca. 2. Interdũ & iura tradunt non eſſe neceſſariam citationem, vel vocationem eius qui præſens eſt, vel abſentis, cui nulla vocato competeret defenſio; vel doloſè latitantis, vel abſentis, qui actũ præſens impedire non poſſet; ſi ſuſpectus de fuga, ſi moneatur, ſi periculum eſſet negotij in mora citationis, ſi actus expeditur per nudam conſcientiam iudicis, ſi pactum ſit de capiendo debitore, ſi pro abſente in cauſa communi pronuncietur, ſi de iuramento agatur expediendo ſuper liquidatione rerum vi raptarum, ſi de interrogandis teſtibus abfuturis contra abſentem agatur, ſi actus abſentem tantùm reſpiciat per nudam conſequentiam, ſi de dando curatore prodigo, ſi de tributis collectiſve fiſcalibus agitur, de quibus nos prædictis locis, & interpretes quos citat Nicolaus Antonius Grauatius, ad cap. 2. libr. 6. Octouiani Veſtrij, introductionis in aulæ Romanæ actiones, numero 30.

6 f *Contemneret.* Cõtumaces fiunt non veniendo, & non parẽdo, l. ſi quis ex aliena, de iudic. P. quãdo obedire deberent, nec tamen obſequuntur legitimè interpellati. l. contumacia, 53. de re iudic. lib. 42. P. titu. 1. d. l. conſentaneum, C. quomodo & quan. iudex. d. l. ad peremptorium, 48. de iudic. P. De vera & ficta contumacia, & de iudicio contumacis actoris & rei, vide quæ dixi libro 48. Syntagma. ca. 3.

7 g *Recipere.* Cõtumacia vera alterutrius partis interueniente, iudex præſentis partis probationes recipere, & ſi negotium inſtructum ſit, contra abſentem legitime vocatum & contumacem, iudicare poterit, vt hic & c. 3. de dolo & cõtuma. P. lib. 2. titul. 14. d. l. & poſt edictũ, 73. de iudi. non vtique ſemper ſecundùm præſentẽ, ſed ſecundũ eum qui iure præſtabit etiam abſentem, dict. l. & poſt edictum, dicta l. conſentaneum, 8. & Authen. qui ſemel, quom. & quan. iudex. lib. 7. C. tit. 43. Nouella 112. ca. 3. §. omnem vero cauſam, de litigioſ. vide totum ca. quoniam frequenter, cum ſuis §§. vt lite non conteſta. nõ proced. ad teſtium examina. expreſsè & in l. properandum, 13. §. & ſiquidem, cum ſequentib. de iudic. C.

8 h *De iure poterit.* Hoc poſſumus, quod de iure poſſumus, quod ius non impugnat. ca. fin. infrà de trãſact. lib. 1. ti. 36. l. filius qui in poteſtate, 15. de conditiõ. inſtitu. lib. 28. Pand. tit. 7. l. non dubium, C. de legibus.

9 i *Inſerenda.* Ordo ſcripturæ turbatus non officit, quando in vna & eadem ſcriptura, quę ſuppoſita ſunt, ſimul ponuntur etiam inordinatè, quia ordo non impedit cauſam iuris aut voluntatis. l. nec ordo, 6. de ſolutio. lib. 46. P. titu. 3. l. cùm pater, 79. §. fidei tuæ, de legat. 2. l. quo gradu, & l. 2. §. prius, de vulga.

10 k *Curſurum.* Sic enim beneficia principum interpretanda ſunt, vt non incipiant eſſe nociua aut iniqua. l. ex facto, de vulga. P. l. Paulus, de prætor. ſtipulatio. l. ſciendum, ex quib. cauſ. maior. P. c. licet, de offic. ordina. ca. ex tuarum, de authori. & vſu palliij.

l *Appellatione remota.* Vide ca. 1. ſuprà hoc titul.

11 m *Canonice.* Secundùm iuris canonici leges & regulas, ca. 1. ſup. de conſtitutio. ſic priuilegiorum & reſcriptorum interpretationes in his, de quibus nihil apertè ſtatutũ vel diſpoſitum eſt, iuris communis regulis ſubiici debent, l. ſi quando, 35. C. de inofficio. teſta. lib. 3. titul. 28. & ca. Eccleſia veſtra, 57. verſi. *neque enim*, de electio. infrà, titu. 6. ca. audita, de reſtitutio. ſpoliat. quin & hoc intereſt inter reſcripta & priuilegia, quòd reſcripta ſecundũ ius commune, & non contra, cenſentur conceſſa, niſi ſpecialiter iuri communi derogent, cum clauſula *non obſtante tali lege* Cynus ad l. reſcripta, de preci. Imperat. offeren. C. text. in l. fin. ſi contra ius vel vtili. pub. C. Hoſtien. ad ca. paſtoralis, 8. de fide inſtrum. Aliter quando reſcriptum eſt contra ius, ſtatim eſt reiiciendum, ca. reſcripta, 25. q. 2. c. 4. de ætat. & qualita. ibi, *Vel literarum noſtrarũ obtentu*, l. 3. C. de pagan. & ſacrifi. eo. Et ſi quando reſcriptum vel mandatum principis non quidem contra ius expreſsè, ſed præter iuris ordinem conceſſum, præſentetur iudici, cui iniquum quodammodo videatur, monere debet principem antequam exequatur, & ſecundùm mandatum expectare, c. ſi quando, de offic. iudi. delega. §. hoc verò iubemus, vt nulli iudici liceat habere loci ſeruator, Nouella 134. vt ſi quando aliqua Decretalis allegatur, quę videtur iuri communi diſſona, non debet ſecundùm eam iudicare, donec principẽ conſuluerit, c. paſtoralis, 8. de fide inſtru. lib. 2. titul. 22. priuilegia verò derogant in conceſſis iuri communi. ca. 1. & ibi gloſ. in verb. *neſ. atur*, de conſtitutio. in Sexto.

12 *Appellatione remota.* Similis clauſula, *Submoto*

n 4

appellationis obſtaculo, proximo ca.19.& ſuprà ca.1. vbi quædam notaui.ca.ſecundò requiris, 41.& c. vt debitus honor,71.de appella.lib.2.tit.28.vtitur hac clauſula dum delegat ſolus princeps,nō alius iudex:l.1.§.fin.à quibus appella.non licet.li.49.P. titu. 2. ſicut enim ſolus princeps poteſt magiſtratibus iuriſdictionem vt placuerit diffinire, ſic & poteſtatem: l.1.ad leg.Iul.de ambi.P.l.quidā conſulebant,57.de re iudica. P.definiūt & eadem poteſtate principes, ne liceat à certorum magiſtratuum ſentētiis prouocare,ne à principe,ne à Senatu,l.1.àquibus appella. non lic.d.lib.49.P.ti.2.l.1.§. de qua.de poſtul.l.quominus,de fluminib.P.l.non ambigitur,de legi.ne ab aliis quibuſdā. de quibus nos lib.50.Syntagma. iuris.ca.2.nu.24.Alexan.ab Alexā.lib.6.Genial.c.20. Contra quorum tamen ſententias datur aliquādo, & intra certa tempora facultas ſupplicandi principi, & remedium retractationis, vel reuiſionis iudicati, l.ſi quis aduerſus,6.& Authē.quæ ſupplicatio,de precib. Impera.offer.vide Iohan.Lucium lib.5.placito. titul. 6. Papum lib. 19. Rhapſodię areſtor. titul. 8.& tomo 3. Notarior. cap. 10. *des moyens contre les arreſts*. Et hęc remedia etiam à principe ſolo vel eius Cancellaria, vel eius permiſsione conceduntur, non ab aliis, qui nec his, nec aliis modis poſſunt reſtituere remedium naturalis defenſionis iam ademptū,cùm tamen iudices,ſi appellatio permittatur, de ea ſtatuere poſsint, & ſi non ſit prohibita, eam admittere teneantur. l.& in maioribus,C.de appella.ca.decreto,2.q.6. vide l.à proconſulibus,C.de appella.c. de priore, & ibi gloſ.& Doctores de appell.l.quoniam iudices,C. eo.tit. agunt de pœnis & multa iudicis nō admittentis appellationem interpoſitā.Effectum porrò clauſulæ, *appellatione remota*, tradit Hoſtienſ. in ſumma titul.de appella.§.fin.Speculator titulo de appellationi. §. in quibus, Bartholus ad l.1. quis & à quo app.P.Bald.ad l.nouum,de appella. C.& ad ca.ſuper eo,de offi.delega.Diſtinguitur autem inter principes apponētes prædictam clauſulam: nam ſi ſummus Pontif.illam appoſuerit,illa intelligenda ęſt de appellatione tantùm friuola, non de alia,quæ iuſtā appellandi cauſam videatur habere. cap. vt debitus honor, de appellat.Alioquin enim ſi nō fuiſſet illa clauſula appoſita; omnis appellatio, ſiue iuſta, ſiue iniuſta iudici videatur,iure Pōtificio admittitur, & poſt & ante definitiuā ſententiā.ca. ſuper eo quòd ſolicitudo,10.c.de appellationibus,11.ca.ſuper eo & infrà,12.de appellatio.quod non fit cùm clauſula,*appellatione remota*, adiicitur, per quā remouētur friuolæ appellationes,poſtquā virtute reſcripti quis fuit vocatus coram iudice delegato cum hac clauſula,*non autem ante citationem*, ca.meminimus,9. de appella. at ſi princeps laicus,putà Rex,Imperator,vel alius,qui ſuperiorem non habet, reſcripris commiſsionis appoſuerit illam clauſulam, *appellatione remota*, vel,*vt non liceat prouocare*, omnis prouocatio cuiuſque generis cenſetur interdicta iure ciuili, verba enim debent aliquid operari,l.ſi quando,de legatis.1. nihil autem operaretur prohibitio appellādi,ſi ad friuolas tantùm prouocationes referretur, quia iure ciuili illæ aliunde ſine reſcripto ſunt prohibitæ, & aliæ ante ſententiam definitiuam,niſi in certis caſibus. d.c.ſuper eo,12. de appella.& ſic notat gloſſ.ad.l.1.§.fin.ad verbū,*prouocare*,quando appellan.ſit. P. Cæterùm notant interpretes, quòd licèt clauſula, *appellatione remota*, tollat effectum appellationis in eo,vt quamuis appelletur, non ſuſpendatur ideò iuriſdictio cognoſcentis vel delegati, quominus poſsit ſuā ſententiam exequi appellatione non obſtante, & antequā à ſuperiore recipiatur,iuxta c.paſtoralis, & ibi Panor.de offic.delega.non tamen tollatur appellatio ratione ſuperioris, ad quem appellatur, qui vel conſiderato grauamine, vel iniuſtitia iudicis, à quo prouocatum fuit,poteſt appellationem recipere,& ſententiam retractare,Bald.in additionibus ad Speculatorem, ad verba clauſulæ, *appellatione remota*. probat & d. §. propterea, notat Panor.ad ca.inter cæteras,de re iudica. Atque recepta appellatione ſuperior, ad quem eſt prouocatum, poteſt inhibere cognoſcentem à quo appellatum,ne vltra procedat vel exequatur; quare à tempore factarum inhibitionum harum per apparitorem, non poterit inhibitus iuſtè ad vlteriora procedere vel cognoſcere,cùm teneatur ſuperiori deferre.ca.non ſolum, de appella.in Sext. Innocen.in ca.paſtoralis,de offic. delegar. Cenſetur & ſeipſum inhibuiſſe, & ita ſibi impedimento erit,ne cognoſcat iudex, cui cauſa cognoſcenda commiſſa eſt appellatione remota, ſi admiſerit interiectam appellationem. Bartho. ad l.eius qui, de appellatio.recipien.l.intra vtile,de minori.quātum autem operetur admiſsio appellationis friuolæ & inutilis, legitur & notatur in ca. cum appellationibus,& ca.cordi,de appella.in Sext.ca.ex literis,de matrimo. contract. contra interdictum Eccleſ.ca.ad Romanam,2.q.6.

Ad caput 19.Conſtitutus.

ARGVMENTVM.

1 *De Senonenſi Archiepiſcopo.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Fratres quomodo dicantur Canonici,& alij. 4.*
5 *Cognati principum.*
6 *De literis præceptoriis & monitoriis ad beneficia. & num.8.*
7 *Veritas tacita vitiat reſcriptum.*

SVMMA.

Mandatum ad obtinendam præbendā,in Eccleſia,in qua numerus certus præbendatorum eſt, debet continere mentionem eius numeri, ſi per reſcriptum frangitur præbendatorum numerus.

Idem Senonenſi Archiepiſcopo [a].

COnſtitutus [b] apud ſedem Apoſtolicam P. clericus, propoſuit quòd cùm C. P. M.Decano,& capitulo Bituricenſi dederit in mandatis, vt ipſum reciperet in Canonicum& in fratrem [c]:

& præ

& præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret Eccleſia, vel proximò vacaturam, & ipſi cùm mandatum [d] eius admittere non curaſſent, eis præcipiendo mandauit, vt quod mandauerat adimpleret, ſibi ſuper hoc executoribus deputatis: & infrà. ¶ Verùm pars aduerſa reſpondit: quòd cùm in Bituricenſi Eccleſia certus eſſet numerus Canonicorum inſtitutus: firmatus iureiurando, & per Rom. Pont. confirmatus: & cùm de hoc memoratus P. non feciſſet in ſuis literis mentionem: intelligendum erat circumueniſſe prædeceſſorem noſtrum, & dictas literas veritate tacita [e], impetraſſe: & infrà. ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi legitimè vobis conſtiterit, numerum Canonicorum (qui nunc eſt in eadem Eccleſia) per Decanum & capitulum eiuſdem Eccleſiæ iuramento firmatum antequam [f] prædictus clericus literas executorias impetraſſet: quicquid factum eſt occaſione literarum ipſarum, irritum decernatis, alioquin ei faciatis in eadem Eccleſia præbendam (ſi qua vacat) ſublato cuiuſlibet appellationis obſtaculo aſſignari.

1 a *Senonēſi.* Dictum de hoc Archiepiſcopo ſuprà ca. 1. & 15. In antiquis libris autem & legitur, *Idem Senonenſi Archiepiſcopo, & P. Sanctæ Mariæ in via lata Decano.*

2 b *Conſtitutus.* Hoc ca. ſumptum ex cap. 9. de reſcript. in tertia compilatione.

3 c *Fratrem.* Canonici dicuntur inter ſe fratres, vt hîc, & in c. literis, 39. & c. Capitulum, 30. hoc titu. infrà. ca. dilectus, 27. de præbend. ſoli idcirco non alij oſculo ſe ſalutant, dum pax Domini, in ſacra Miſſa datur. ca. dilecto filio, 25. de præbend. fratris nomen amicitiæ ſignum Symmacho libro 2. epiſtola 21. 45. 67. 71. Frater propriè ab iiſdem parentibus genitus, quaſi ferè alter, & ferè eiuſdē ſubſtantiæ. Nigidius & Gellius lib. 13. c. 10. Quidā exiſtimarunt fratres quaſi à patre dici, inde φρατρίας, eiuſdem cœtus, veluti eiuſdem originis homines, curias, ſodalitia. Pater Græcis πατὴρ, inde πατριὰ cœtus ſeu familia eorum qui habent eundem patremfamilias. Exiſtimāt & φρατρίαν primùm dictam, πατρίαν & per epentheſim literę ρ, φρατρίαν. Et vt ait Oro. apud Etymologū, φατρία dicitur οἷον φρατρία. ὅταν ἀφ' ἑνὸς καὶ εὐγενοῦς ἀνδρὸς ὡς ἀνδρὸς κατὰ διαδοχὰς ἐπίκλησιν λάβῃ τὰ γένη; τό, τι ἐπὶ τινὰ ἀναφέρεται, vt Heraclidæ inquit, & Achemenidæ apud Perſas φράτηρ per η, & φράτωρ per ω, qui erat ex eadem fratria, id eſt, curia. φράτορες cōtribules, eiuſdem curię. Et quia nulla maior eſt amicitia ea quæ ſemper in eadem viuendi conſuetudine creuit, talis autem ſit fratrum, qui plerumque nati ab vna matre, vel eodem ſemine geniti, & paruuli & adulti in domo vna aliti, iiſdem præceptoribus inſtituti fuerunt, maior amicitia quàm fraterna non dicitur. Sic Sotion Alexandrinus, οἱ ἀδελφοὺς παρέντες, καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες, παραπλήσιοι τοῖς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν γεωργοῦσιν. *Qui relictis fratribus alios amicos quærunt, ſimiles illis ſunt, qui ſuum rus incultum ſinunt, & alienum excolunt.* In rebus periculoſis vix vnquam frater ſolet fratri deeſſe, vnde ſumptum prouerbium, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id eſt, *frater viro adſit,* de quo Plato 2. de Repub. Eraſ. Adagior. Chiliade 1. centuria 7. adagio 92. Quemadmodum ſi diſcordia vel ſimultas aliquando inciderit inter fratres, ſolet eſſe atrociſsima, χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν, καὶ οἱ τὸ περὰ στέρξαντες οἱ δὲ καὶ περὰ μισοῦσιν, vt ait Ariſtoteles lib. 7. Politic. *Acerba bella fratrum, & qui ſupra modum amant, iidem & valde & ſupra modum oderūt.* Ita ſocietas inita ſpeciem fraternitatis habere dicitur, vt ait Vlpia. in l. verum eſt, 63. pro ſocio. P. lib. 17. tit. 2. & Quintilia. decla. 16. *A primis,* inquit, *ſtatim ætatibus, in eandem coire vitam, habet aliquem fraternitatis affectum.* Et Ariſton. ἡ τοῦ βίου κοινωνία, μακροτέραν τὴν φιλίαν ποιεῖ, id eſt, *diuturna vitæ communio ſtabiliorem amicitiam reddit.* Et qui frater etiā natura non eſt, ſi fraterna charitate diligitur, rectè cum nomine ſuo, ſub appellatione fratris hæres inſtituitur. vt ait Paul. Iuriſconſ. in l. nemo, 53. §. fin. de hæred. inſtituen. lib. 28. P. tit. 1. Iudæi inter ſe fratres dicebantur, nati ab vna ſtirpe Iudæ Patriarchę, item & maiori proximitate coniuncti dicebantur fratres. Ratione generationis, quòd omnes ab vno patre, & vna matre generati fuerimus, ab Adamo, & Eua, omnes fratres ſumus ortu. Ratione creationis, quia pater vnus noſtrū omnium Deus, & fratres, Malac. 2. c. verſ. 10. quia & regenerati omnes in Chriſto, qui carnē humanam dignatus accipere, qui faciat voluntatem Dei patris eius, frater Chriſti eſt, D. Matthęi c. 12. ver. 49. D. Marc. c. 3. verſ. 24. D. Lucę c. 8. verſ. 20. ita omnes Chriſtiani, in Chriſto fratres, c. 24. ad menſam, 11. q. 3. ſecundùm fidem, vt fratres Chriſti, vt ſecundùm carnem more appellationis Iudæorum proximi eius, & ex eadem tribu dicti, vt docet D. Auguſti. in ca. 7. Euangelij ſecundùm Iohan. copioſè D. Hieronym. aduerſus Heluidium. Ratione arctioris ſodalitij Chriſtianæ normæ viuendi, & qui eiuſdem ordinis ſunt, fratres dicuntur eius ordinis, vt in inſcriptione ca. 6. cùm ordinem, ſuprà hoc titul. ſic & hîc Canonici eiuſdem Eccleſiæ, fratres dicuntur inter ſe, non aliorum clericorum diuerſi ordinis vel Eccleſiæ.

4 Et quia etiam communio eſt dignitatis, & ſolicitudinis gregis Dei participatio, inter omnes Epiſcopos Eccleſiarum & ſummum Pōtificem; quia Epiſcopi ſunt in partem ſolicitudinis vocati, ipſe autem in plenitudinem poteſtatis, ca. ad honorem, de authori. & vſu pallij; ita dum ſummus Pontifex ſcribit, vocat fratres Epiſcopos, Archie

chiepiſcopos, Patriarchas: cæteros autem filios, quamuis ſint Imperatores vel reges, c. quàm graui, de crimine falſi, quia & coadiutores ſummi Pontificis, officij & oneris eius ſunt Epiſcopi, cap. per venerabilem, §. ſunt autem, qui filij ſint legitimi. dummodò fuerint conſecrati: nam electos tantùm & non conſecratos licet Cardinales, non Epiſcopos, nō vocat fratres, ſed filios. c. 1. de ſuppl. negligen. prælator. gloſ. in ca. 1. de offi. leg. in Sext.

5 Principes ſeu reges eos qui ſunt in dignitate à ſe conſtituti, vocāt cognatos, quamuis extraneos, vt Eſdræ 3. ca. 4. verſ. 42. ibi, *Proximus mihi ſedebis, & cognatus vocaberis.*

6 d *Mādatum eius admittere, &c.* Verba illa, *Cùm mandatum eius admittere non curaſſent, eis præcipiendo mandauit, vt quod mandauerat adimplerēt, ſibi ſuper hoc executoribus deputatis,* indicant, olim ex ſtilo Curię fieri, vel dari ſolitas in mandatis ad beneficia conferenda, tres literas, nempe monitorias primò, dehinc præceptorias, & poſtremò executorias. de quib. in c. Capitulū, 30. & ca. ex inſinuatione, 37. infrà hoc titulo, & nos diximus in tractatu reſcriptorum ſeu ſuprà libro 1. in forma mandatorum, ca. 5.

7 e *Veritate tacita.* Qui veritate tacita impetrat, circūueniſſe dicitur cōcedētē. De hoc porrò vitio reſcripti agitur infrà proximo 20. ca. ſuper literis.

8 f *Antequam.* Contrà ſi poſteà, vt hic & ca. eam te, ſuprà hoc ti. ante literas executorias per monitorias non afficiebatur beneficium, ca. dilectus, in 2. de præben. nec per præceptorias, c. ſi ſoli, de conceſſio. præb. c. eam te, de præbendis. ſed per executorias. ca. ſi Capitulo, de conceſſio. preben. in Sex.

g *Sublato appellationis obſtaculo.* Dictum de ea clauſula, ſuprà ca. 18. reliqua quæ pertinent ad explicationem iſtius c. ex gloſſa pete.

Ad cap. 20. Super literis.

ARGVMENTVM.

1 *Diuerſa lectio inſcriptionis.*
2 *Pictauium vbi.*
3 *Vnde ſumptum caput, & quæ reſcripta cōtineat.*
4 *Peccata ex malitia.*
5 *Ex ignorantia.*
6 *Mendax caret impetratis.*
7 *Simplex & ſimplicitas quid.*
8 *De reſcripto in parte verum, & in parte falſum continente.*
9 *Quando non expreſſa in reſcriptis ea non vitiāt.*
10 *De dictione,* forſan.
11 *Vocatio ad precum qualitatem cognoſcendam, non dat iuriſdictionem.*
12 *Delegatus ſequi debet mentem delegantis.*

SVMMA.

Hic agitur de reſcripto, in quo expreſſum falſum vel tacitum, verum

Idem, Canonico [a] Pictauienſi [b].

SVper literis [c] quæ ab aliquibus ex malitia [d] & à nonnullis ex ignorātia [e] (tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate) impetrantur à nobis: diuerſos intelleximus diuerſa ſentire, aliis aſſerentibus eos debere prorſus carere omni cōmodo literarū, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis [f], aliis verò dicētibus, quòd etſi forma carere debeāt in literis noſtris expreſſa, nihilominus iuxta rigorē iuris ſit à delegato iudice in negotio procedēdū. ¶ Nos igitur inter eos qui per fraudem vel malitiā, & illos qui per ſimplicitatem [g] vel ignorantiam literas à nobis impetrant, huiuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ peruerſitatis pœnam, nullum ex illis literis cōmodum conſequantur: ita videlicet quòd delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat: inter alios autem, qui poſteriori modo literas impetrant, diximus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa: nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occulta, quæ quamuis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominus (ſaltem in forma communi) literas dediſſemus, delegatus non ſequens formam in literis ipſis appoſitam, ſecundùm ordinem iuris in cauſa procedat [h]. Si verò per huiuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis literæ fuerint impetratæ, quia tacita vel expreſſa nos nullas prorſus literas dediſſemus [i], à delegato non eſt aliquatenus procedendum, niſi forſitan [k] eatenus, vt partibus ad ſuam præſentiam conuocatis, de precum qualitate [l] cognoſcat, vt ſic in vtroque caſu, eadem ratio, quæ denegantem moueret, moueat etiam delegatum: & vbi delegans ſuas literas denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officiū nullatenus interponat [m].

1 a CAnonico. In antiquis libris ſcriptum, *Aimerico ſancti Hilarij Canonico.*

2 b *Pictauiēſi.* Pictauium, ciuitas præcipua Pictonū. Sunt verò Pictones Galliæ Aquitanicæ populi, vt & ſcribit Ptolomæus li. 2. Geograph. c. 7. Plinius lib. 4. c. 19. vicini Pettagoriis & Santonibus. Ciuitas hæc Epiſcopalis eſt, in prouincia Burdegalenſi, regnóque Francorum ſita.

3 c Super

3 c *Super literis.* Hoc ca. ſumptum ex ca. 10. in tertia compilatione, eiuſdem tituli de reſcrip. Porrò Decretalis hæc habet locum, non tantùm in reſcriptis ad lites, ſed etiam in gratioſis ad beneficia, vt notatur in deciſio. Rotæ 581. *Quidā obtinuit gratiam*, in Antiq.

4 d *Ex malitia.* Explicamus varias cauſas delinquendi, vt ex propoſito, caſu, impetu, in lib. 30. Syntagm. ca. 2. vide ibi. & in l. reſpiciendum, π. §. delinquitur, de pœn. Peccata ex malitia maiora, vt præmeditata & ſpontanea, ideò maior pœna impoſita, ca. 1. de homic. Leuit. c. 6. eo modo dolus malus errorem in reſcripti ſcriptura admiſſum, ſubiicit criminis falſi accuſationi. l. nec exēplum, 20. ad leg. Cornel. de falſ. C.

5 e *Ignorantia.* Delicta ex ignorantia, etiam aliqua expiatione indigere demonſtratur in c. 4. Leuiti. excuſat tamen ſi nō in totum, tamen ex parte à peccato l. quæcumque, de ſeruis fugit. C. l. in omni parte, de regul. iur. l. ſi quis in tantū, C. vnde vi. & parcitur ignoranti ſeu neſcienti, l. fideiuſſor, mandat. P. l. ſi fundum, C. de euict.

6 f *Impetratis.* Suprà c. ſedes Apoſtolica, 15. & ca. 2. vbi de hoc. & ca. 10. dicenti, 25. q. 2. quę iura & ſimilia hìc diſtinguuntur num per ignorantiam.

7 g *Simplicitatem.* Simplicitas eſt, quæ fraudem & malitiam non habet, ea poteſt deſcribi, dum quis aliquid agit aliter quā oporteat, ita tamen ſine dolo malo agit, vt ſe bene agere arbitretur, iſque dici poteſt vt ſimplex, ſic apertus, credulus, vniformis, non callidus, non verſutus, aut multiformis; ita Cicero in Academicis, *O ſimplicem hominem, qui nos nihil celat.* ἁπλοῦς ἀνήρ, vt ſimplex vir dictus Iacob, Geneſ. c. 25. & ſimplices in malo, ad Romanos c. 16. & in ſimplicitate ſe fuiſſe conuerſatum dixit D. Paulus 2. ad Corinth. 1. & qui ſine malitia ita delinquunt, aliquatenus eſt indulgendum, ſicut Caſſiodor. ſcribit lib. 12. Variar. epiſtol. 3. *Feroces diſtrictione premēdi ſunt: manſueti ciuiliter admonendi: doloſi cautè: ſimplices ſub lenitate tractādi ſunt. Simpliciter & ignoräter delinquentibus, poteſt de indulgentia domini venia concedi.* can. 3. ſcriptura dicit, de conſecra. diſt. 2. ex D. Cypriano lib. 2. Epiſtolar. epiſt. 2. Eo modo excuſatur corruptio albi prætorij facta per imperitiam vel ruſticitatem, non etiam ſi per dolum malum, l. ſi quis id quod, 7. §. doli mali, de iuriſdictio. omnium iudic. P. & in Nouella Iuſtinia. 73. de inſtrumento. fide & cautela, §. hęc autem omnia. remittitur ruſticis aliquid de ſolennitate iuris ciuilis, in agris, vbi multa ſimplicitas eſt, neque ſcribentium, vel teſtium copia eſt.

8 h *Procedant.* l. 1. ſi contra ius vel vtilita. pub. C. notat & Rota deciſ. 515. incipiente, *Nota quòd licèt,* in Antiq. quòd licèt plura capitula in commiſsione impetrata, narrentur, quorum aliqua ſint falſa, aliqua ſint vera, ſi ex veris poſsit ſequi concluſio, valeat commiſsio, iuxta c. ex parte, c. inter cæteros, ca. olim, de reſcript. facit ca. licèt, de probatio. Notat & Felinus hìc, & Ægid. dec. 4. & Rota deciſ. 350. *Nota quòd illa falſitas,* in Antiq. falſitatem expreſſam, quæ non induceret ad citius concedendum reſcriptum, non vitiare gratiam. Conſentit Innocent. ad ca. in noſtram, hoc titu. & ad c. cum noſtris, de conceſsio. præbend. in gloſſa *literæ tamen.* Qualiter autem literæ per ſubreptionem impetratæ valeant, vide Iohan. Monach. ad ca. 2. de filiis presby. in Sex. & quæ diximus in tracta. ſeu lib. 1. reſcriptorum de falſitate, obreptione & ſubreptione reſcriptorum, ca. 49. & c. 50.

9 i *Dediſſemus.* Plura poſſunt eſſe, quæ expreſſa remorarentur gratiam reſcripti, quæ hìc recenſet gloſſa, ad verbum, *dediſſemus*: alioquin quis non præſumitur fraudem commiſiſſe pro literis quæ ſolent facilè concedi. ca. accedens, 8. de crimi. falſi. lib. 5. ti. 20. vt nō præſumitur dolus cōmitti pro re modica. l. ſi oleum, §. final. cum leg. ſeq. de dol. P.

10 k *Forſan.* Vox, *forſan*, dicitur temperamentum Philoſophicū à gloſſ. ad l. mutus, 43. ad verbum, *forſitan*, de procura. lib. 3. Pand. titul. 3. vbi de hoc; atque hanc dictionem affirmatiuam nō negatiuam facere ſententiam, ex pluribus notat hìc gloſ. vide & gloſ. in cap. niſi cùm pridem, ad verbum, *forſan*, de renunciat. Rebuff. ad titulum de forma mandan. ad verbū, *diſpēſationum*, verſic. *vidi dubitari*, in Concorda.

11 l *Qualitate.* De falſitate aut veritate l. 2. 4. 5. ſi contra ius vel vtilita. public. C. l. vniuerſa, 7. de diuerſ. reſcri. C. non enim præiudicium faciet reſcriptis hæc præmiſſa cognitio, quę ad iudicium præparatoria eſt, vt in l. ſi quis ex aliena, 5. de iudic. P. quando dubitatur de iudicis iuriſdictione: aliter verò ſi appareret euidenter, nullam eſſe delegati poteſtatem, quia non poſſet tunc vocare coram ſe contendentes, vt notat hìc Panor. num. 10. facit c. ſi duobus, infrà de appellatio. l. 2. ſi quis in ius vocat. non ierit. P. per rationem l. fin. de iuriſd. omnium iudic.

12 m *Interponat.* Quia delegatus ſequi debet mētem delegantis in reſcriptis, c. cùm adeò, 17. ſuprà hoc tit. aut ſi dubitet de ea, debet explicationē ab eo petere. c. 2. de offi. delega. E adē ratio quæ delegantē moueret, debet mouere & delegatū, inquit hic textus: nihil enim proprium habet delegatus, nec pro ſuo imperio agit, ſed eius cuius mandato ius dicit, l. 1. §. qui mandatam, & l. etſi Prætor, 3. de offic. eius cui manda. eſt iur. in P. ita vt ſi ſummus Pōtifex temperatè procederet, ipſe quoque procedet, c. ſanè quia, 11. de offic. deleg. & in ſumma, iuxta ea quæ ſummus Pontifex intelligit, delegato agendum eſt. c. audita, de reſtitutio. ſpolia. c. cùm cauſam, & c. fin. de præbend. c. ſuper eo, de offic. delega. Vide quæ dixi infrà ad cap. 38. mandatum, ad verbum, *intentio.*

Ad caput 21. Edoceri.

ARGVMENTVM.

1 *Abbas quid.*
2 *Conuentus quid.*
3 *Præmonſtratenſis ordo.*
4 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
5 *Querelantes & querela quid.*
6 *Abbas quando negotia monaſterij debeat procurare.*
7 *Monaſterij & Abbatis bona cōmunia & diuiſa.*

SVM

SVMMA.

Abbas pro negotiis ſui conuentus conuenitur,niſi Abbatis & conuentus bona ſint ſeparata.

Idem,Abbati [a] & conuentui [b] Præmonſtratenſi [c].

Doceri [d] poſtulaſtis à nobis, verùm per literas aduerſus Abbates (nulla mẽtione habita de ſuis conuentibus) impetratas, teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad conuentus pertinent & eoſdem) de ipſis querelantibus [e] reſpondere : ac licèt inhibita ſit appellatio, per appellationis obiectum poſsint (ne reſpondeant) ſe tueri.¶ Super quo diximus reſpondendum, quòd (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri nõ poſſunt, quominus debeant auctoritate literarum huiuſmodi legitimè reſpondere. ¶ Cùm ex officio ſuo teneantur [f] congregationum ſuarum negotia procurare : niſi fortè Abbatis & conuentus negotia eſſent omnino diſcreta [g].

1 a ABbati. Abbas, eſt præpoſitus monachorũ ab eremo in formã viuendi & ſocietatem tranſlatorum,ab אבא *Aba*, voce, quæ ſignificat patrem,vt fusè nos explicamus lib.15.Syntag.iur. c.13.*Aba pater*.D. Marc.14.ad Roma.8.ad Galat. 4.De Epiſcopi & Abbatis differentiis, nos prædicto c.13.libri 15.nu.14.primus inter monachos, & qui etiam optimus,eligi debet.§.fin.de monachis, Nouel.5.

2 b *Conuentui*.Conuentus,eſt congregatio perſonarum cõmunem vitam agentiũ, vel in vnum conuenientium, vt paulo pòſt in hoc c.dicitur & cænobium.Panor.hîc ait conuentum dici vt plerumque de religioſis, capitulum de ſecularibus clericis.

3 c *Præmonſtratenſi*. Circa annum 1135. Nobertus Lotharingus Auguſtinianus,ordinẽ Præmõſtratenſium Canonicorum inchoauit,ſub Innocẽtio 2.S.Pontif.vt ſcribit Polydor.Virgil.libr. 7.de inuentor.rer.c.3.Narrat Sigeberti cõtinuatio, hunc Nobertum Epiſcopum , authorem Præmonſtratenſis ordinis,ſuis prædicationibus adeò profeciſſe, vt Antuerpiæ Adamitarum hæreſim per Tademum publicatam penè ſuſtulerit; per Innocentium 2. quidam aiunt ordinem cõfirmatum.

4 d *Edoceri*.Hoc ca.ſumptum ex c.11.eiuſdem tituli in tertia compilatione.

5 e *Querelãtibus*. Sine diphthongo, à queror, ſeu lamẽtor vel quæſtionem ſeu controuerſiam moueo:querula vox doloris, nec ſe continent immuniti, & læſus animus vociferatione paſcitur. Caſ. in edicto Theodorici regis libr. 2. Variar.cap.25. Vſurpata vox ſæpe in iure Pontificio,querela,pro negotio apud iudicem deducto , vt ca. querelam, 24.de elect.infrà tit.6.ca. querelam, 15.de ſimo.lib. 5.tit.3.ca.querelam,10.de iureiurã.lib.2.tit.24.ca. fin.ne prælati vices ſuas,lib.5.tit.4. dicitur & querimonia,c.querimoniam,de iure patro.lib.3.tit.38. Vtroque nomine vtitur Cicero , vt ad Quintum Fratrem,*Epiſtola plena ſtomachi & querelarum*. Et ad Atticũ, *Querela de dãnatis*.Rurſum in Verrẽ, *In populi Romani quotidiana querimonia*. Et ad Q. Fratrẽ lib.2. *Eo metu iniecto repente magna querimonia omniũ diſceſsimus*.& alibi.Horatius in arte.

Verſibus impariter iunctis,querimonia primum.

Hæc duo promiſcuè , querela & querimonia, in eodem ſenſu communiter vſurpantur à Latinè loquentibus, Cornelius tamen Fronto ſic diſtinguit,vt querimonia certæ rei ſit, & grauitatis cuiuſdam: querela verò ſuperuacua,& cum leuitate quadam coniuncta. Legimus ergo vtrumque, & querelam,& querimoniam apud bonos authores,at non memini me legiſſe,*querelare*,pro quæſtionem vel controuerſiam mouere, apud eoſdem. Cauſam pro querela materiæ iudicij dixit ca.forus, 10. de verbor. ſignific. Pragmatici Galli retinent nominis ſignificationem, & vocant petitionem qua conqueruntur de aliquo,*la plainte*.In iure Ciuili querela vt plerumque accuſationem habet,vt apud Diocletia.& Maximia.in l.ſi quis ſe iniuriam, 8. de accuſatio.lib.9.C.tit. 2. ſic querela dicitur inofficioſi teſtamẽti,in l.1.& l.nam etſi parentibus,15. & aliis legibus , de inoffi. teſta. P.li.5.& lib.3.C.tit.28. pro accuſatione teſtamenti de inofficioſo.Græcis etiã dicitur μέμψις,ipſa conquerendi & incuſandi actio. Propriè τὸ ἀμελοῦντος κατηγορία,vt Ammon.tradit,& ideò Burchardus lib.2.c.194.verba concilij Carthaginenſis c.8. vbi ita ſcriptum, σκεπτομένου μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχει δικαίαν, id eſt, *conſiderato nunquid aduerſus Epiſcopum iuſtam habeat expoſtulationem*, ſic vertit, *At ſi querimoniam iuſtam habeat aduerſus Epiſcopum,inquirendum eſt*. Quod & relatum in ca.ſi quis presbyter,11.q.3. eſt & μομφὴ, querela aut querimonia,apud Æſchyl. in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, Euripidem,Platonem,& alios.

6 f *Teneantur*. Nota curam Abbatum, negotia monaſteriorum ſuorum procurare, niſi negotia ſint omnino,quod pertinet ad adminiſtrationem inter monaſterium & Abbatem,diſiuncta expreſsè:alioquin enim communia cẽſentur, vt & Epiſcopi & capituli,vt c.4.& ca.ea noſcitur, 6. de his quæ fiunt à præla.ſine conſen.capit.imò maior eſt communio inter Abbatem & conuentum, quàm inter Epiſcopum & capitulum, ſecũdùm Inno.in c. cùm dilectus,in princ.de conſuetu.Atq; Abbati obediendum à monachis , ciúſque diſpoſitioni committi regimen perſonarum & bonorum docet ca.cùm ad monaſterium,16.de ſtat.regular.vt neque monachi ſine authoritate Abbatis , in ius vocari,agere, vel defendere poſsint.c.2. de poſtulat. infrà hoc lib.tit.37.

7 g *Diſcreta*. Regulari iure bona monaſterij cõmunia eſſe debent Abbati & monachis, ca. cùm ad monaſterium , de ſtatu regula. ſunt tamen alicubi

alicubi ex aliqua cauſa diſcreta inter Abbatem & monachos, vt in fundatione per patronum, aut poſteà per Epiſcopum vel Abbatem vſus eorum diuiſus, etſi proprietatis ratio communis ſit toti monaſterio. Vide hìc Panor. Sunt eodem modo, vel ratione fundationis, vel ſtatuti vſus, diuiſa aliquando negotia, vt docet c. ea noſcitur, de his quę fiunt à pręlat. ſine cõſenſ. capituli. Vide gloſſas huius ca. & proinde etiam lites poſſunt oriri inter conuentum ſeu monachos, & Abbatem. vt in ca. cauſam, 18. de iudic.

Ad caput 22. Cùm dilecta.

ARGVMENTVM.

1 *Archiepiſcopi.*
2 *Magiſter quis dicatur.*
3 *Magdeburgum.*
4 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
5 *Moniales in reſcripto dicit ſum. Pontif. filias.*
6 *Cuſtos quis.*
7 *De Monialibus & earum Abbatiſſis.*
8 *De ſubreptione, obreptione & inciuilitate reſcriptorum.*
9 *Reſignare quid, pro aperire.*
10 *De ſcholaſticis ſeu ſcholaribus.*
11 *Literæ ſecundæ de primis mentionem facere debent.*
12 *Perſonaliter quid.*
13 *Ordo ſubſtantialis reſcripti ſequendus ſine prætermiſſione alicuius. 14.*
15 *Seruanda forma reſcripti.*
16 *Et iuris ordo.*
17 *Ratione & diſcretione præuia.*

SVMMA.

Forma reſcripti ſequenda eſt.

Idem, Archiepiſcopo [a] & magiſtro [b] Vuil. Canonico Magdeburgenſi [c].

CVm dilecta [d] in Chriſto filia [e] R. cuſtos [f] Heſieñ. Eccleſiæ ac procurator C. monialis [g], ſuper electionibus in eadem Eccleſia celebratis, litigauerint aliquandiu coram nobis: & infrà. ¶ Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. & ſuos coniudices impetratas, fuiſſe per ſubreptionem [h] obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet de ſubtractorum reſignatione [i], fuerit pręter conſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad ſcholaſticũ [k] Hildeſeñ. & coniudices ſuos obtentis, inſertus fuerat: de quibus in ſecundis literis mẽtio nõ fiebat [l], & ideò quòd ipſarum literarum occaſione dignoſcitur attentatum, diximus irritandum. ¶ Dictum inſuper ſcholaſticum & coniudices ſuos inuenimus minùs proinde proceſſiſſe. Cùm enim in literis noſtris eiſdem principaliter mandaretur, vt ad prædictam Eccleſiam perſonaliter [m] accedẽtes, perſonę idoneæ adminiſtrationẽ committerẽt Abbatiæ, cui ad opus eius fieret hinc inde reſignatio ſubtractorum, ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes [n], illo capitulo [o] prætermiſſo [p]: de aliis articulis inordinatè plurimum cognouerant: propter quod proceſſum ipſorum, contra noſtri formam reſcripti [q], ac iuris ordinem [r] attentatum, irritum decernimus & inanem. Ideóq; mandamus, quatenus G & quibuſdam aliis ſororibus Eccleſiæ (ſicut iuſtum fuerit) reſtitutis, & forma mandati noſtri exacta diligentia obſeruata, in negotio ipſo ratione præuia [s] procedatis.

1 a ARchiepiſcopo. De Archiepiſcopis, vide quę diximus lib. 15. Syntagmi. cap. 11.

2 b *Magiſtro.* Cui præcipua cura rerum incumbit, & qui magis diligentiam & ſolicitudinem rebus quibus præſunt debent, hi magiſtri appellantur. Paulus in l. quibus præcipua, 57. de verbor. ſignif. ſic à magis, magiſter: vt à minus, miniſter. Sic magiſter epiſtolarũ, magiſtri ſocietatum, vicorũ, pagorũ, collegiorum, equitum, apud Sextũ Pompeium. Et magiſter ſcrinij Lãprydio in Alexãdro, id eſt, à conſiliis primus, & in titu. de magiſtris ſacrorum ſcriniorum. lib. 12. C. titul. 9. Inueniemus eo modo in poſtremis libris Codicis Iuſtinianæi, eius ſignificationis titulos de magiſtro equitum, magiſtro peditum, magiſtro militum pro tempore, de magiſtro priuatæ & lineariæ veſtis, de magiſtro vtriuſque militiæ, &c. de magiſtro officiorum, id eſt, Palatinorum ordinum, titul. de offic. magiſt. offic. C. Et apud Soſimum lib. 2. ἡγέμενα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξιων ὄντα, μάγιςρον τῶν ὀφφικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Id eſt, *Principem ordinum exiſtentium in aula, dixerunt Romani magiſtrum officiorum.* Dicuntur & cuiuſlibet diſciplinæ præceptores, magiſtri, à monendo, vel monſtrando, dicta l. quibus præcipua, l. qualem, 19. §. fin. de recep. arb. P. & magiſter pro pręceptore artium mechanicarũ, l. 5. §. 3. ad leg. Aqui. P. lib. 9. titul. 2. & magiſtri literatij, & magiſtrariones, pro docendi poteſtate. l. vni. de ſtudiis liberalib. vrbis Romæ. lib. 11. C. tit. 18. ca. 12. de quibuſdam, 37. diſt. magiſtri & literarum, pro neceſſariis artibus & liberalibus diſciplinis, in l. archiiatros, 8. de metatis & epidemeticis. lib. 12. C. tit. 41. magiſtri ſtudiorũ, doctoréſque, l. magiſtros, 7. de profeſſor. & medicis. libr. 10. C. titu. 52. ſic in ca. 1. & titulo de magiſtris, & ne

o

aliquid exigatur pro licentia docendi, lib.5. titul.5. D. Hieronymus ſcribit ſuper epiſtolā ad Epheſios lib.2. eum ſolum mereri dici magiſtrum, qui, à quo, & in quo quicquid dubitatur poſsit inueniri. Scribit & Lucas de Penna ad l. medicos, de profeſſor. & medi. lib.10. C. eáque differentia inter diſcipulum & magiſtrum, vt in magiſtrum eligi non debeat, qui nunquam fuit bonus diſcipulus. ca. miſerum eſt, 16. q.1. c. cùm in magiſtrum, 49. de electio. ca. ordinatos, 59. diſti. Magiſter noſter propriè & abſolutè Doctor in Theologia dicitur, quia & imitari debeat Deum, qui dixit, *Vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis, ſum vtique.* Magiſtri quoque Doctores in Medicina vocantur in l. magiſtros, de profeſſor. & Med. & ita ex cōſuetudine vocari ab ſcholaſticis Doctores regentes in Medicina, magiſtros reuerendos, ſcribit Rebuffus ad §.1. de collatio. in Concorda. ad verbum, *magiſtro.* Qui gradum etiam in artibus acceperūt, magiſtri dicuntur, ſed cum adiuncto, magiſtri in artibus, vocantur & legum Doctores, legum magiſtri, in §. penul. proœmij Pandectarum, & ita de Doctore in iure Pontificio, dici etiam notat Hoſtien. in ſumma. titu. de magiſt. gloſ. in Clemen. 2. de magiſtris. tamen gloſ. ad Auth. habita, ne filius pro patre. lib.4. C. titu.13. ad verba, *domino, & magiſtro*, exiſtimat Doctores legū dominos dici, reliquarum vero facultatum, magiſtros. Et Rebuffus ad d. §.1. & ad verbum, *magiſtro*, verſic. *ex conſuetudine*, ait ita obſeruari ex conſuetudine, *Et puto*, inquit, *eos recuſaſſe nomen magiſtri, ne facerent contra dictum Chriſti.* Diui Matthæi c.13. *Ne vocemini magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.* Notat & poſteà, aliquando etiam artifices vocari magiſtros in arte, & differenter magiſterium eorum & literatorum ordinari: quia quando artifex vocatur magiſter, hoc nomen poſt proprium eius ponitur, vt, Petrus magiſter faber vel latomus: quādo verò Doctor Theologiæ, vel alterius diſciplinæ dicitur magiſter, illud, magiſter, anteit; vt, magiſter noſter Petrus. Idem notat Hoſtienſis in ſumma, de magiſt. atque pronunciandi ordo ponit differentiam, vt inter bonorum poſſeſsionem, & poſſeſsionem bonorum, in l.3. de bonor. poſſeſ. P. & apud Gallos *mort bou*, &, *bou mort*, in conſtitutione Regia.

3 c *Magdeburgenſi.* Magdeburgum, vrbs præclara Germaniæ, vulgò *Meidenburg.* Circa annum 941. Magdeburgum fuit Archiepiſcopatus, tranſlato eo Epiſcopatu ex Valerſleue, & huic Otho magnus Imperator, ſex Epiſcopatus ſubiecit: nempe Merſpurgenſem, Miſnenſem, Gizenſem, Brādeburgenſem, Hamburgenſem, & Borenenſem. Krantz. lib.3. ca.24. Irenic. lib.3. c.38. videlicet totam Vandaliam vſque ad Palim fluuiū, idque tempore Stephani 9. S. Pontificis.

4 d *Cum dilecta.* Hoc c. ſumptum eſt ex 12. e. titul. ſimilis de reſcriptis, in 3. compilatione.

5 e *In Chriſto filia.* Quando ſcribitur monialibus vel Abbatiſsis à ſummo Pontifice, vocantur dilectæ in Chriſto filiæ, vt hîc & ca. dilectæ, de exception. c. cùm dilecta, de confirma. vtil. vel inutil. dum ſcribitur etiam tantùm familiari Papæ non alij, dicitur, dilecto noſtro: cùm autem ſcribitur regibus vel Epiſcopis non conſecratis, dicuntur filij, c. quàm graui, de crimine falſi. vel Chariſsimi, vt Clement. vnic. de conuerſio. coniuga. ca. paſtoralis, de iureiuran. cùm verò ſumm. Pontifex ſcribit Epiſcopis, Archiepiſcopis, vel Patriarchis cōſecratis, vocat eos fratres. dicto c. quàm graui. Dixi de his, & quomodo nominēt Imperatores eos ad quos ſcribūt, ſuprà lib.1. in tracta. de reſcriptis, dum de falſitate agimus eorum, ca.48.

6 f *Cuſtos.* De officio cuſtodis vide c.1. & 2. de offi. cuſtod. infrà tit. 27.

7 g *Monialibus.* De Sanctimonialibus, & earum diuerſis ordinibus, diximus lib.15. Syntagm. iur. c. 17. & quòd triennales eligi debeant Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ, eod. libr.15. ca.36. num. 3. de electionis Abbatiſſæ forma, & tractatur in ca. indemnitatibus, de electio. in Sext.

8 h *Subreptionem.* Tres ſunt modi generales præcipui, quibus improbātur reſcripta, per ſubreptionem, obreptionem, & inciuilitatem. Per ſubreptionem impetrātur, quando falſum petitioni inſeritur, vt in l. fin. ſi nup. ex reſcript. petant. C. & in noſtro ca.22. Eius generis literę nullius momenti ſunt, ſeruata tamen diſtinctione c. ſuper literis, 20. ſuprà, vbi vide l. vniuerſa, 7. de diuerſis reſcri. furtiuas deprecationes & inutiles dixerunt Cæſares in l. fin. de fund. limitrop. lib.12. C. tit. 59. Per obreptionem cenſentur impetrata, in quibus veritas tacetur, nec exprimitur, ratione cuius, ſi celata ſint, quæ expreſſa remorarentur conceſsionē reſcripti, non vtitur impetrans vtilitate reſcripti. d. ca. ſuper literis, l. ſi quis obrepſerit, 19. ad leg. Cornel. de fal. lib.48. P. tit.10. obrepere fallere eſt, non cauentem decipere, apud Vlpian. in l.3. §. puberi quamuis, de Carbonia. edi. P. Budæus in annotationi. poſteriot. in Pādectas, ad d. leg. ſi quis obrepſerit, & Bald. ad ca.1. in fine, vt lite penden. l. præſcriptione, ſi contra ius vel vtilita. public. Et vterque cenſetur reus falſi, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit. c.1. de crimin. falſi. Inciuilia reſcripta ſunt, quæ vel per importunitatem, vel exorato principe, vel contra conſtituta à iure vel principe, vel in præiudicium alterius, nulla facta de his expreſsione, extorquentur. l.2. §. ſi quis, & §. nemo, ne quid in loc. publ. P. l. prędia, 5. de locatio. prædiot. ciuil. lib.11. C. tit.70. l. fin. de diuerſ. reſcri. C. l. fin. de diuerſis prædiis vrban. & ruſtic. lib.11. C. titul.69. l. fin. de fundis & ſaltib. rei dominicæ. eod. lib.11. C. Plerumque etiam nonnullis in cauſis, inuerecunda petentium inhiatione conſtringuntur principes, vt etiam non concedenda tribuant, l.1. de peti. bonor. ſubla. libr.10. C. tit.12. Prohibent & eas petitiones Cęſares, Valens & Gratia. in l. fin. de fund. limitro. lib.12. C. titu.59. inſpicient tamen iudices, num derogarint his expreſsè principes, iuxta d. l.1. de petit. bonor. ſubla. Videnda quæ diximus ſuprà lib.1. in tractatu reſcriptorum de falſitate, ſubreptione, obreptione, & inciuilitate reſcriptorum. c.49. & 50.

9 i *Reſignatione.* Id eſt, detectione, ſeu oſtenſione, ſeu manifeſtatione ſubtractorum, ſiquidem reſignare aperire eſt & detegere, vt l.2. ad leg. Cornel.

de

de falſ.lib.48.P.titu.10. à ſignis ſublatis,quibus res clauſa erat vel celata, metaphora ſumpta: vt & reſerare fores dicimus,à ſera,qua remota, valuæ patent, vt ſcribit Nonius Marcellus: eſt & reſignare, vt hîc,reddere. Et apud Horatiũ lib.3. Carmin.Ode 13.de fortuna loquentem:

Si celeres quatit Pennas, reſigno quæ dedit.

Et lib.1. epiſto. 7.

Hac ego ſi compellar imagine,cuncta reſigno.

10 k *Scholaſticum*. De ſcholaſticis diximus in proœmio huius voluminis,ad verbũ,*ſcholaribus*. Hîc ſcholaſticus videtur dictus magiſter in epigraphe capituli qui ſcholarum curam habet, & videtur eo nomine habere dignitatem in aliquibus capitulis,in aliquibus tantùm officium, in aliquibus tantùm præbendam ſine canonicatu,alibi penſionem: iuxta enim concilium Lateranẽſe ſub Alexan.3.ca.18.& ſub Innocentio 3.c.11.ſtatutũ,vt Eccleſia Cathedralis teneatur prouidere vni magiſtro de præbẽda, qui clericos eiuſdem Eccleſiæ, & alios gratis doceat, ídque vltra Theologalem præbend.c.1.& ca.quia nonnullis, 4.de magiſtris, lib.5.titu.5.Acceſsit confirmatio concilij Tridentini ſeſsio.5.de reforma.c.1.& ſeſsio.23.ca.18. & ita ab ſcholis & cura earũ,ſcholaſticus dicitur, ſcholam frequentans,& ſi frequentat docendi cauſa, magiſter aliquando, vt præfectus ſcholarum; ſi diſcendi,ſcholaſticus etiam. Scholaris Hildeſinẽſis Eccleſiæ,erat magiſter ſcholarum, qui corruptè in aliquibus Eccleſiis dicitur *l'Acolatre*, pro ſcholaſtico Eccleſię, cui poſtquã ſcholæ priuatæ tranſierunt in Academias ſeu ſcholas priuilegiatas, iunctum eſt munus Cãcellarij Academiæ,vt docuimus lib.15.Syntagma.ca.19.Hildemenſis ſeu Hildeſenſis Eccleſia,de qua hîc, facta eſt à Ludouico Imperatore,circa annũ Dom.830.Epiſcopatus, & ei præfectus primus Gunterus vir doctus. Irenicus lib.3.c.43.

11 l *Non fiebat*. Ideò, quia de primis literis in ſecundis non fiebat mentio,ſecundæ non valent, ca. cæterum, ſuprà hoc tit.neque quæ ratione earum facta ſunt.vt infrà hoc c.notat.cõiunge exceptionem ex c. 23.ſequente huius tit.

12 m *Perſonaliter*. Hæc dictio perſonam in indiuiduo reſpicit.l.quia tale,ſolut.mat.l.inter artifices, de ſolutio. Pand. vide quæ de perſonis diximus lib.7.Syntagm.c.1.

13 n *Tranſponentes*. Ordo ſubſtantialis in reſcriptis ſequendus.c.5.in grauibus,3.q.7. c. in primis,2.q.1. l.quoties,34.de vſufruct.lib.7.P.tit.1.l.2.§.prius,de vulga.lib.28.P.tit.6. Ordo procedendi iuris ſeruari debet,vt ſententia valeat.l.prolatam,de ſentent. & interlocut. omn.iud.lib.7.C.tit.45.

o *Illo capitulo*. Nempe quod de reſignatione loquebatur ſubſtractorum.

14 p *Prætermiſſo*. Nihil debet prætermitti eorum quæ reſcripto mandantur,l.cùm hi,8.§.17.ſi Prætor,de tranſactio.lib.2.P.titu.15.fines mandati diligenter ſunt ſeruandi,ca.cùm in veteri,de accuſatio.ca.bonæ memoriæ,in 2.de electio.l.diligenter, 5.manda.lib.19 tit.1.l.ſi procurator,C.de procura. vide Gellium lib.1.c.13. Quare irritus fit proceſſus in c.venerabili,37.de offi.delega. quod delegatus prætermiſerat reſtitutionem in reſcripto mãdatã.

15 q *Formam reſcripti*. Factum contra formam reſcripti,irritum eſt,d.ca.venerabili,de offic.delega. mandati autem fines excedere videtur, qui citra formam reſcripti præſumpſerit iudicare.cap.prudentiam tuã,21.de offi.delega.In aliis etiam omiſſio formę ſubſtantialis,vitiat actum;d.l.cùm hi, §. ſi Prætor, de tranſact.l.1.de liber. & poſth. quando verò aliquid dicatur eſſe de forma hac docet Rebuffus,ad Rubricam de forma mãda.in Concordat. & nos in 1. Syntagm.c.11.

16 r *Iuris ordinem*. Qui eſt, vt primum violentiæ crimen excutiatur,l.1.C.de appella.lib.7.tit.62.l.ſi de vi,6.de iudic.P.l.7.C. ad leg.Iul. de vi.vt priùs exhibeantur res ſubſtractę,quàm de his iudicetur.l.ordinarij,C.de rei vendi. priùs de ſpoliatione quàm de iure litigantium.ca.ex conqueſtione,C. de reſtitutio.ſpolia.c.fin.de ord.cognitio. infrà lib. 2.tit.10.ca.1.2.3.4.3.q.1.l.incerti iuris,C. de interdi.

17 s *Ratione præuia*. Alibi, *diſcretione præuia*, cap. paſtoralis,28.§.1.de offic.ordi.lib.1.tit.29.Diſcretio mater omnium virtutum,ca.1. de offic. cuſto. lib. 1.tit.27. in ſumma æquitatem ante oculos habere debet iudex, iure videlicet informatam,quæ ex iure colligi poſsit,ex moribus,& conſtitutionibus,§.1.de offic.iudic.non ex cerebro proprio, vel propria cõſcientia,c.ſi ſacerdos,de offic.iudi.ordi. vide Gellium lib.14.ca.2. Diſcretio & ratio in iudicio eſt probati & non probati,l.3.§. 1.de teſta. P. num poſsit ipſe cognoſcere vel alium debeat iudicem dare,l.ſæpe audiui,8.l.generaliter,9.de offi. Præſid.num aliquid quod poſsit,ſi velit,agere expediat; rationíque propoſiti negotij conueniat, l. non quicquid,40.de iudic. P. in diſcutiendo quoque negotio,l.vbi falſi, C.ad leg. Cornel. de falſ. & in aliis quæ relinquuntur arbitrio iudicis: & in ſumma delegatum ea mouere debẽt, quæ ipſum delegantem mouerent. vt dictum ſuprà in ca. ſuper literis,20.hoc tit.

18 Ratio in his omnibus dux eſſe debet, & rectè conuenit definitio rationis, quam adfert D. Auguſtin.2.de ordine,dum definit, *Eſſe motionem mentis, ad ea quæ diſcutiuntur connectenda aut diſtinguenda*. Singulare quod ſcribit Cicero 1.Offic. *Duplex eſt*(inquit)*vis animorum atque naturæ: vna pars in appetitu poſita eſt,quæ eſt ὁρμὴ Græcè,quæ hominem huc & illuc rapit: altera,in ratione, quæ docet & explanat, quid faciendum, fugiendúmque*. Ita fit vt ratio præſit,appetitus verò obtemperet. Ratio non minùs mouere iudicem debet quàm lex; ſiquidem vbi lex ſcripta non eſt, quæ eſt partus rationis, quæ eius anima.cap.conſuetudo,1. d. diſt. ratio naturalis tacita quędã lex eſt,l.cùm ratio,de bonis damna.P.l.ſcire oportet,§. conſequens, de excuſatio.tuto.P.ca.fruſtra,8.diſtin.& ratio legis, idem quod mens legis.l.cùm mulier,& ibi Barth. ſolut. matrimonio. P.

Ad caput 23. Plerumque.

ARGVMENTVM.

1 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*

2 *Annus vtilis à quo tempore currat.*

SVMMA.

Valet reſcriptum ſecundum, quamuis de primo, quo vti noluit intra anni impetrans, non faciat mentionem.

Idem.

PLerũque contingit [a], quòd aliqui (noſtris literis impetratis) illis vti multo tempore poſtponentes, tunc demum eas exhibent, cùm aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitus literas impetrarunt, cœperint conueniri, dicentes poſteriores literas non valere: vtpote non faciẽtes de prioribus mentionẽ. ¶ Cùm igitur non ſit malitiis hominum indulgẽdum [b], ſtatuimus, vt, ſi quis noſtras literas impetrans, infra annum [c] poſtquam coptam iudicum habuerit [d], ex malitia vel negligentia poſtpoſuerit vti eis, authoritate poſteriorum literarum valeat conueniri, licèt in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

1 a PLerumque. Eſt ſumptum hoc caput ex ca. 13. de reſcrip. in 3. compilatione.

b *Indulgendum*. c. ſedes, ſuprà vbi dixi.

c *Annum*. Vide quæ dixi ſuprà ad ca. 9. & gloſſam hic ad verbum, *annum*.

2 d *Iudicum habuerit*. Currit hic annus vtilis, à poteſtate experiundi. Explicat l. 1. de diuerſ. & tẽpora. præſcrip. lib. 44. P. tit. 3. l. miles, 11. §. quidam accuſare, & §. ſexaginta, de adult. P. lib. 48. titul. 5. l. 3. de acuſatio. l. 6. C. ad leg. Iul. de adult. l. annus, 6. de calumnia. lib. 3. tit. 6.

Ad cap. 24. Cùm contingat.

ARGVMENTVM.

1 *Rothomagum.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Executor non habet cauſæ cognitionem, excipitur in num. 5.*
4 *Quando poſſit executor petere delegati mãdantis delegationem.*
5 *Delegatus in cauſa delegata maior ordinario.*

SVMMA.

Quomodo ordinarius debeat obedire & exequi ſententias delegati à ſummo Pontifice.

Idem Rothomagenſi [a] Archiepiſcopo.

CVm contingat [b]: & infrà. Præterea cùm quidam ſuper aliquo litigantes, ad diuerſos iudices literas impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, vt partem diuerſam annuncies excommunicationis ſententiæ ſubiacere, aliis iudiciis poſtmodum tibi iniungẽtibus, vt eandem denuncies abſolutam: quæris an vtriſque, an neutris, vel alterutris ſaltẽ obedire debeas in hac parte. ¶ Super quo tuæ prudentiæ reſpondentes, credimus diſtinguẽdum, an cùm primum mandatum recepiſſe dignoſceris, tibi forſan innotuerit inter illos & alios ſuper iuriſdictione diſcordiã ſuſcitatã [c], an ſuper hoc nihil omnino ſciuiſti. Et quidem ſi ſuper contentione huiuſmodi nihil tibi penitus innoteſcat, cùm primum mandatum recipere te contingat: illud debes humiliter executioni mandare [d]. Sed ſi poſtea tibi contrarium ab aliis demandatur: tunc literarum ad vtroſque à ſede Apoſtolica obtentarum copia poſtulata (quas tibi auctoritate præſentium diſtrictè præcipimus exhiberi [e]) ſi ex ipſarum tenore deprehenderis euidẽter (ita quòd non ſit aliquatenus hæſitandum) quòd literæ, quæ ad alios, à quibus ſecundum mandatum receperis, impetratæ noſcuntur, expreſſè reuocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi ſecundo loco mandatur. Si verò ex literarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primum dedêre mandatum, per alias minimè reuocantur: ſecundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd ſi hoc meritò tibi fuerit dubitandum: ad exequendum ſecundum mãdatum te procedere non oportet, donec iuxta cuiuſdam noſtræ conſtitutionis tenorem inter eos huiuſmodi concertatio ſopiatur. Et idipſum facere debes, ſi primo mandato recepto, & nondum executioni mãdato, tibi forſan innotuerit quod inter ſe ſuper iuriſdictione demandata cœperunt diſceptare. ¶ Cæterùm in his omnibus puram & prouidam te conuenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, vbi dubitandum non eſt, vel etiam ad aſſequendum te aſſeras eſſe certum, vbi

certus

certus eſſe non debes. Libet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur poteſtas, vt inter delegatos, aut partes de iuriſdictione debeas iudicare [f].

1 a Rothomagenſi. Rothomagus vel Rothomagũ, nunc *Roan*, vrbs Velicaſsiorum in Gallia Lugdunenſi, ad Sequanam fluuium, reſte Ptolomæo lib. 3. c. 8.

2 b *Cùm contingat.* Hoc caput ſumptum ex capite primo ſub eodem titulo in prima cõpilatione.

c *Suſcitatam.* Vt in c. paſtoralis, 14. ſuprà.

3 d *Mandare.* Quia iudex ordinarius dum agit vices executoris, non habet cauſæ cognitionem, & exequi tenetur. c. ſi quando clerici, 8. infrà, de offic. deleg. l. executorem, de execut. rei iudic. lib. 7. C. titulo 52.

4 e *Exhiberi.* Delegatis pluribus diuerſas ſententias ab ordinario exequi poſtulãribus, ordinarius poteſt petere ſibi exhiberi reſcripta delegationis illorum, vt videat cui potius obtemperandum illi ſit. facit ca. cùm in iure, 31. de offic. deleg. l. 1. de manda. princ. lib. 1. C. tit. 15. l. 5. in fine, de iure fiſc. P. l. ſancimus, 3. de diuerſ. reſcrip. C.

5 f *Iudicare.* Quia delegatus in cauſa delegata, ſummi Pontificis authoritate ſungitur, ca. ſignificaſti, ca. ſanè, de offic. delegat. & ita ei, vt ſummo Pontifici, obtemperandum, & in delegata cauſa maior eſt ordinario, ca. paſtoralis, 11. §. fin. de offic. ordin. & dicto cap. ſanè, de offic. ordina. Item executor non poteſt ſibi partes iudicis vindicare, l. ſi vt proponis, 6. de execut. rei iudic. libro 7. C. titul. 52. neque ſententiam delegati principis, quam exequi debet, interpretari, niſi ſit præſes prouinciæ, aut Procurator Cæſaris, l. ab executore, 4. de appell. lib. 49. P. tit. 1. vel niſi in executionis delegatione, & illud ſit comprehenſum: nam delegatus principis vel ſummi Põtificis, poteſt ſubdelegare, c. ſi pro debilitate, 3. ca. quoniã Apoſtolica, de offic. delega. l. à iudice, C. de iudic. ca. cùm cauſam, de appellatio. vide deciſio. Rotæ 368. *Si Epiſcopus committat*, in Nouis. Quare ordinarius iudex non debet iudicis delegati mandato reſiſtere violenter, ſed apud eum inſtare, vt differat exequi, ſi iuſta cauſa ei videatur, donec ſummo Pontifici, vel principi veritas contraria indicio innoreſcat, dicto ca. ſi quando, de offic. deleg. & ſi preces non admittat delegatus ordinarij inſtantis, poterit appellare ordinarius, & tenebit appellatio, vt ibi notat gloſſa, ad verbum, *reſiſtere*, per cap. ſuper eo, eius titu. de offic. deleg. & arg. c. cùm ſuper controuerſia, de re iudic.

Ad caput 25. Olim.

ARGVMENTVM.

1 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
2 *Collatio alicui poteſt fieri beneficij per interpoſitam perſonam abſenti.*
3 *De excõmunicationis remedio contra cõtumacẽ.*
4 *De ſequeſtrationis remedio, & pœnis contumacis.*
5 *De cautione de obtemperando.*
6 *De raſura in reſcripto.*
7 *Explicatio clauſulæ,* Si eſt ita.
8 *Falſarij literarum pœna.*

SVMMA.

Clauſula, Si ita ſit, *in reſcriptis poſita, ad quæ pertineat.*

Idem, G. & P de Frimiſca *aliàs in antiquis*, Idem S. de Vallibus, & Magiſtro G. & P. de Frimiſcano.

OLim [a] ex literis Sancti Nicaſij Rhemeñ. Sargieñ. & Vallis regiæ Abbatum, fuit noſtris auribus intimatum, quòd cùm ad eos ſemel & iterum à nobis literæ proceſſiſſent, ſuper eo quòd P. clericus Sancti Rhemigij, Parochiam de Salice (quam R. de Cliuo per interpoſitam perſonam [b] ſibi collatam fuiſſe propoſuit) detinebat: ipſi partes ſemel, ſecundò & tertiò citauerunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per ſe vel per reſponſalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo [c] innodantes, fecerunt fructus ipſius Parochiæ ſequeſtrari [d]. Cumq́; poſtmodum idem P. accedens ad eos ſe iuri promiſerit pariturum [e], ac obtinuerit ſe abſolui, ipſi abſolutionis literas concedentes, diem ei aſſignauerunt, & locum, quibus corã eis quod promiſerat adimpleret: qui diem & locum illis extiterit illis radens [f], in loco raſuræ ſcripſit quòd ipſi ei ſequeſtrato, fructus aſsignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio ſui abſentiam excuſante per literas) eſt confeſſus. ¶ Nos igitur cùm tantæ temeritatis exceſſus falſitatis ſcrupulo non careret: vobis dedimus in mandatis, vt (ſi eſſet ita [g]) ipſi præſumptori ſuper dicta Parochia perpetuum ſilentium imponentes, præfato R. de Cliuo aſsignaretis eandem cum fructibus ſequeſtratis. ¶ Verùm ſic vos per veſtras nobis literas intimaſtis: cùm dictus R. raſuram præfatam coram vobis per teſtes idoneos probauiſſet, & ob hoc poſtulaſſet ſibi dictam Eccleſiam aſsignari, vos vtrùm clauſula illa (ſi eſſet ita, de

omnibus ſuperioribus, an de articulo tantùm raſurę deberet intelligi) dubitaſtis. Nos igitur reſpõdemus quòd clauſula illa ad omnia debet ſuperiora referri, ad hoc vt ipſi R. præfata Eccleſia conferatur: quia licèt vitium falſitatis ad imponendum ei perpetuum ſilentium ſuper Eccleſia ipſa ſufficiat [h], qui falſitatem huiuſmodi perpetrauit, non tamen propter hoc eadem Eccleſia eſt aduerſario aſsignanda, niſi ſuper aliis facta fuerit plena fides.

M*Agiſtro*. De magiſtro nos ſuprà capite vigeſimoſecundo.

1 a *Olim*. Hoc ca. ſumptum ex capite 2. eiuſdem tituli de reſcriptis, in 4. compilatione.

2 b *Per interpoſitam perſonam*. Id eſt, per alium ſuo nomine, quod licet per c. accedens, 24. de præbẽd. quemadmodũ enim beneficium Eccleſiaſticum poteſt abſenti conferri, ca. ſi tibi abſenti, de præbẽ. in Sext. ita & per alium de eo quis inueſtiri poteſt. facit l. ſi procurator, de acquiren. rer. domin. l. qui mihi donatum, de donatio. Videnda quæ dixi in generali tractatu reſcriptorum, ſeu ſuprà lib. 1. ca. 52. à quibus impetrari poſsint reſcripta, num. 3.

3 c *Excommunicationis vinculo*. Excommunicatio remedium iudicis contra contumacem. cap. abſit, 14. & ca. 12. ſi autem vobis, 11. q. 3. ca. quod ſuper, de maior. & obed.

4 d *Sequeſtrari*. Aliud remedium ad cogendum contumacem venire mitiùs agendo, ſequeſtratione rerum facta, ca. 2. de dol. & contum. li. 2. tit. 14. alioquin enim poterat iudex mittere comparentem in poſſeſsionem rei abſentis, rei ſeruandæ cauſa, vt per annum poſsideret, & lapſo anno, & perſeuerante abſente in contumacia, verus conſtitueretur poſſeſſor: ca. contingit interdum, 9. eo. tit. de dol. ca. paſtoralis, 11. §. præterea, de offic. iudi. ordin. ca. 1. de eo qui mittit. in poſſeſſ. cauſ. rei ſeruã. lib. 2. tit. 15. vide l. ſi finita, 65. §. Iulianus, de damno infect. P. l. 3. §. fin. de acqui poſſeſſ. P. ordinario tamen iure ſequeſtratio cõtra abſentem non ſtatuitur, ſed miſsio in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ fit. Si tamen miſſus in poſſeſsionem ſtuctibus abutatur, ſequeſtratio ſtatuitur. cap. 2. infrà de ſequeſtra. poſſeſsio. lib. 2. tit. 17. Quis dicatur ſequeſter, vide l. ſequeſter, 109. de verbor. ſignificat. Aulum Gellium lib. 20. ca. 10. & quæ nos diximus lib. 23. Syntagma. ca. 3. num. 5. & de praxi ſequeſtri, num. 12. de rebus quę ſequeſtrari poſſunt, num. 14. & de aliis quæ ad ſequeſtrum pertinent, nu. 22. & ſequentib. Contumacis itaque odio ita introductum & in pœnam, ſiquidem & pro præſente habetur, in ſui odium & præiudicium. Bald. ad l. cùm fratrẽ, in fin. de his quib. vt indignis. Accurſ. in l. de vnoquoque, de re iudica. P. Sunt & aliæ 24. pœnæ quibus contumax innodatur, quas tradit Maranrha in praxi 6. parte verſic. *contumacia*, num. 9. & ſeq. Iaſon ad l. ſancimus, nume. 1. & 17. C. de iudic. quibus & duæ aliæ adduntur, vt priuilegium fori contumax allegare non poſsit, vt ait Matthę. de Afflict. deciſ. 123. item quod aduerſum contumacem iuramento partis de expenſis credatur, vt notat Hippoly. de Marſi. ſing. 239. *Cõtumax*, &c. & Riparius in l. 2. num. 8. de re iudic. P. vide multa quæ de contumacia diximus lib. 48. Syntagm. ca. 3. Nec alienum ab hoc tractatu erit annotaſſe, cogi interdum beneficiatas perſonas obtemperare iuſsis, per ſubſtractionem prouentuum, vel ipſorum beneficiorum. vt in cap. fin. infra de offic. Vicar. c. quæris, de ætat. & qualita. ordinan. c. quia diuerſitatem, dę conceſſ. præbend.

5 e *Pariturum*. Ob cautionem hanc contumacis de obtemperando, ſequeſtratio facta ob contumaciam reuocatur, c. 1. de ſequeſtra. poſſeſsio. libr. 2. titul. 17. c. 1. de dolo & contuma. lib. 2. tit. 14. d. ca. paſtoralis, 11. §. fin. de offic. iudic. ordin. quia ceſſante cauſa, debet ceſſare effectus. ca. cum ceſſante, de appellatio.

6 f *Radens*. Inter ſpecies falſitatis, hæc quinta eſt; quando quis per raſuram amouendo, in locum eius aliud ſcribit, ca. licet, 5. §. quinta, de crimi. falſi. libro 5. titulo 20. ſi raſura fiat per impetrantem, vel alium quàm per concedentem, nam per concedentem facta, etiamſi ea ſit in loco ſuſpecto, non officit impetranti, vt in cap. venerabilis, 7. de religio. dom. lib. 3. titu. 36. ca. cùm olim, de priuileg. li. 5. tit. 33. ca. inter dilectos, 6. de fid. inſtrumen. li. 2. tit. 22. Et ideo ſcriba, qui raſit, vel addidit, ſolet aliquando in calce ſcripturæ adiicere *ſe* feciſſe raſuram vel additionem manu propria, alioquin reſcriptum & alia ſcriptura, ex qua aliquid efficiendum eſt, debet apparere & exhiberi non vitiata, aut in aliqua ſui parte cancellata, l. fin. C. de édict. diui Adria. tollen. non officiet tamen, niſi aliud addatur, ſi ſcriptura ſit vitiata in loco nõ ſuſpecto, vt cap. ex literis, 3. de fide inſtrum. & ibi viden. Felinus & Alexa. cõſi. 59. incip. *Viſo proceſſu*, volum. 2. Conſil.

7 g *Si eſſet ita*. Hæc eſt clauſula quæ apponi ſolet reſcriptis, vel omiſſa ſubintelligitur, de qua clauſula notaui ſuprà ad ca. 2. & ad cap. 15. Ea clauſula apponitur in reſcripto, cap. ſignificantibus, 3. de oper. no. nunc. lib. 5. titu. 32. in ca. graue, 19. de offic. iudic. ordin. infrà tit. 31. alibi, *Si ita vobis conſtiterit*. vt ca. dilectus, 26. & ca. dilectus, 29. infrà hoc titul. ca. ex parte, 12. ſuprà hoc titu. & alibi, *Si præmiſſa inueneritis veritate ſubnixa*. vt in ca. conſtitutus, 8. de in integ. reſti. lib. 1. tit. 41. Sic in Gallorum principum reſcriptis poſita illa, *S'il vous appert de ce deſſus*. & apud CC. *Si preces veritate nitantur*. vt dictum ad d. c. 2. & 15. ſuprà. Quæ clauſulæ ad ea, quæ in reſcriptis narrata fuerint, coniunctim referuntur: ſiue in medio, ſiue in fine apponantur. vt hic noſter textus cap. olim, ſcribit. & Alexan. conſilio 63. num. 9. & 226. nume. 7. lib. 6. & conſil. 110. nume. 10. lib. 3. & conſi. 6. nume. 4. lib. 7. ſi clauſulæ nulla ſpeciali ratione non pertineant magis ad vnum quàm ad aliud, non aliter, l. 1. de liber. præter. lib. 6. C. titu. 28. l. talis ſcriptura, in fine, de lega. 1. ca. inquiſitionis, 71. de appella. lib. 2. tit. 28. ita non ſufficeret impetrantem probare vnum vel alterum

rum articulũ,niſi omnia narrata probaret;ſi mandetur de vtroque expreſsè,vel ſi impetrãs vtrumque ſe probaturum obtulerit,c.licet,infrà de probatio.& hìc Iohan. Andræas. contrà ſi vnum ex articulis narratis, probaſſe ſufficiat ad finem vel effectum reſcripti,vel ſi alternatiuè narrentur, & iniungantur, vt in c.inter cæteras, ſuprà hoc titu. ca.cùm acceſsiſſent,§.quocirca,de conſtitutio. vide gloſ.ad ca.noſtrum,25.ad verba, *ad omnia*. Et ſi quis plura narrans, proteſtetur non ſe adſtringere niſi ad neceſſaria probanda, non cenſetur ſe ad non neceſſaria probanda adſtrinxiſſe. Barthol. ad l.diuus, de re iudic. & ad l.circa, de probatio. Bald.ad l.per vtilem,§.1.per illum textum,de excuſatio. tutor. vide Alexa.libr.3.Conſilior. conſil. 42.nume.15.

8 h *Sufficiat*. Hinc notandum, falſarium literarum, aliorum etiam quàm ſummi Pontificis, beneficij Eccleſiaſtici,quod perſequitur,eſſe incapacem,hæcq́ue pœna ciuilis,vt iure ſuo, ſi quod habet ex reſcripto vel literis, priuetur, propter falſum,vt dixi ſuprà,c.15.& ca.2. criminalis quippe eſt etiam depoſitio ab officij honore,& detruſio pœnitentiæ cauſa in monaſterium,ex concilio Agathenſi ca.50.ca.ſi Epiſcopus,50.diſt.De falſariis literarum Papæ, & priuari ipſo iure beneficiis poſſeſsis Eccleſiaſticis docet cap. ad falſariorum,de crim. falſ.quare multò magis à beneficiis obtinendis erunt repellendi,ca. quemadmodum, de iureiuran. ſiue in modico, ſiue in magno falſum commiſerint. Hoſtien. in ſumma. de crimi. falſi,§.qualiter,verſi.*ſed hodie*.De pœnaetiam eorum qui falſificant literas Regis Gallorum,in c. 3. de crimi.falſ. ſtatuitur, vt Eccleſiaſticæ perſonæ, de gradu deiecti, & à caractere impreſſo, exulare iubeantur. Et in eadem Gallia falſarij quarumcumque literarum ſolent à iudicibus ſecularibus iure quod habent in poſſeſsione beneficiorũ priuari, quum nõ poſsint priuare illos,quia ſint iudices laici, beneficio quod pertinet ad petitorium. Boërius decis. 291. Rebuffus tracta. de pacificis poſſeſſo. num. 205. alia pœna ponitur ciuilis in l. ſi quis id quod,de iuriſd.omn.iud.

Ad caput 26. Dilectus.

ARGVMENTVM.

1 *De vrbe Imolenſi.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Filij & fratres qui nominẽtur à ſummo Põtifice.*
4 *Qui viſitare poſsint & debeant Eccleſias.*
5 *De poteſtate viſitatoris.*
6 *Cauſa amiſsionis in petitione reſtitutionis adiicienda.*
7 *Mendax carere debet impetratis.*

SVMMA.

Impetratio reſtitutionis debet continere cauſam amiſsionis.

Idem, Epiſcopo Imolenſi [a].

Dilectus [b] filius [c] Abbas ſancti Stephani Bonoñ. nobis per ſuas literas intimauit, quòd (cùm ipſe, cui viſitationis [d] officiũ in ciuitate,ac diœceſi Bonoñ.commiſimus) B. & A. presbyteros ab Eccleſiis ſuis (propter eorum graues & manifeſtos exceſſus) duxerit amouendos [e], iidem ſuper reſtitutione ſua noſtras ad te in communi forma literas impetrarunt, de amotionis ſuæ cauſa [f], & excommunicationis, quia tenentur adſtricti, nullam facientes penitus mentionem. ¶ Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (ſi eſt ita [g]) literas ipſas tãquam peruerti ſuppreſsionem obtẽtas viribus carere [h] decernas.

1 a Imolenſi. Imola vrbs eſt Italiæ in via Æmilia, quæ forum Cornelium vocatur à Ptolomæo lib.3.Geog.cap.primo.

2 b *Dilectus*.Hoc c.ſumptum eſt ex c.4.eiuſdem tit.de reſcrip.in 4.compilatione.

3 c *Filius*.Mos S. Põtificis appellare Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos,fratres; cæteros autem, Abbates, Reges, Imperatores,& alios cuiuſcumque ordinis, filios.cap.quàm graui, 6. de crimin.falſ.lib.5.tit.20. vide quæ dixi ſuprà ad ca. 22.ad verba,*in Chriſto filia*.

4 d *Viſitationis*. Viſitandi munus Epiſcopo proprium eſt in ſua diœceſi,quam per ſe, ſi poſsit,viſitare debet,& ſi impediatur aliquo iuſto ęgritudinis,vel alterius cauſę impedimento,per idoneas perſonas. c.inter cætera,15.infrà de offi.ordin.& c. ſi Epiſcopum,eod.titu.de offi.ordin.in Sexto, lib. 1.tit.16.ca.11.Epiſcopum,10.q.1. Viſitant & alij ſibi ſubditos, vt Archiepiſcopus totam prouinciam: de cuius viſitationis forma tractat totum caput 1.& 2.& fin.de cenſib.lib.3.Sex.tit.20.& c.cũ Apoſtolus,6. de cenſib.infrà.lib.3.tit.39.Viſitant & ordinario iure Archidiaconi & Decani, ſuæ iuriſdictioni ſuppoſitos,c.mãdamus, de offi.Archi. item & prælati, Abbates,& alij, religioſos ſibi ſubditos ſui ordinis, iuxta ſuarũ regularũ ſtatuta.c. penul. & fin.de ſtat.monach.Extraordinariè viſitãt,quibus hoc munus à ſummo Pontifice viſitandi ſpecialiter demandatum eſt,vt in noſtro ca.dilectus, Abbati S.Stephani Bononienſis commiſſum fuit in Bononienſi diœceſi viſitandi officium: & in Clemen.2.de ſtat. monacho.cum ſimil. quid verò viſitãtes exquirere à ſuis clericis debeant,tractatur in dicto ca.Epiſcopum,11.& ſeq.placuit,10. quæſt. prima.

5 e *Amouendos*. Viſitator,cui corrigendi poteſtas data eſt, poteſt amouere & priuare beneficiis eos qui manifeſtos commiſerint exceſſus, vt hìc tenet Panor.quamquã alij viſitatores, quibus correctio non fuerit demandata, nõ poſsint: ſed Epiſcopus vel alius delegans, poteſtatémque habens ſeu iuriſdictionem, ad quem viſitatores referunt quæ inuenerint, poterunt digna correctione. vt in ca.fin.infrà de ſtatut.regula.lib.3.tit.35.& cap.2. de offic.Vicar.in Sexto.

6 f *Cauſa.* In reſtitutione, cauſa amotionis eſt ponenda: nam pœnæ ex diuerſis cauſis ſolent aliæ aliis grauiores imponi. l. aut facta, 16. de pœ. P. l. verum, de furt. P. c. cùm dilectus, de accuſa. c. 115. q. 1. ca. 1. de homi. Et quædam cauſæ amotionis, vel excommunicationis, faciliùs reſtitutionem impetrant, quàm aliç. Quare qui ſe petit ab excõmunicatione abſolui, cauſam debet adferre excommunicationis, c. ex parte, de offic. ordina. eamq́ue veram. c. quod ſuper his, de fid. inſtru. notatur à gloſ. in c. cùm pro cauſa, de ſenten. excommun.

g *Si eſt ita.* De hac clauſula paulò antè dictum ad ca. 25.

7 h *Carere.* Dictũ ſuprà ad c. cùm dilecta, 22. & ad ca. ſedes, 15. vel maximè hic excommunicatus priuatur reſcripti vtilitate, quia excommunicatus impetrauerit. ca. 1. de reſcrip. in Sext.

Ad caput 27. Poſtulaſti.

Argumentum.

1 *Veratiſamenſis Epiſcopatus.*
2 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
3 *Vicarius perpetuus quis dicatur.*
4 *Beneficiatus an faciat iure fructus ſuos beneficij.*

Summa.

De literis iuſtitiæ in forma, cùm ſecundùm Apoſtolum.

Idem Epiſcopo Veratiſamenſi [a].

Poſtulaſti [b] per ſedem Apoſtolicam edoceri, vtrùm alicuius Eccleſiæ perpetuo Vicario [c] de prouẽtibus vicariæ, boniſque paternis [d] habenti vnde valeat commodè ſuſtentari, tenearis per illam formã communem (cùm ſecundùm Apoſtolum) in Eccleſiaſtico beneficio prouidere. ¶ Ad quod ſic duximus reſpondendum, quòd cùm per formam prædictam neceſsitatibus pauperum clericorũ (qui nullũ ſunt Eccleſiaſticũ beneficium aſſecuti) ſedes Apoſtolica duxerit ſuccurrendũ, perpetuus Vicarius (niſi de Vicaria fecerit mẽtionem) commodum reportare non debet de huiuſmodi literis, vtpote veritate tacita, impetratis. ¶ Nõ enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ prouentibus eſt prouiſum. Et pro habente beneficij ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper obtinẽdo alio beneficio, ex leui non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris literis mentionem.

1 a *Veratiſamenſi.* Epiſcopatus Veratiſamenſis.

2 b *Poſtulaſti.* Hoc caput non notatur fuiſſe in aliqua aliarum compilationum Decretalium, ſed fuiſſe appoſitum in hac, per Raymundum Cappellanum, ex regeſto reſcriptorum, credendũ eſt.

3 c *Perpetuo Vicario.* Perpetuus Vicarius, eſt rector actu Eccleſiæ, ſub Priore qui habitu rector dicitur, & cuius Vicarius in exercitio, dicitur Vicarius perpetuus. Clem. 1. de offic. Vicar. Perpetuus autem dicitur, quia reuocari non poteſt vel deſtitui à Priore, vel Epiſcopo, abſque iudiciali ſententia, & cauſa, quæ priuat beneficio poſſeſſorem, ca. ad hæc, de offic. Vicar. infrà titul. 28. quo nomine differt à Vicario temporali amobili. c. 1. eo. titu. de offi. Vic. Hîc videnda ſunt quæ dixi de Vicario vtroque, & de origine eorum, lib. 15. Syntagma. c. 24. notabis autem interim in noſtro capite perpetuum Vicarium, beneficium habere, & curatum, & ideò legibus curionis obſtringi. in c. fin. de offic. Vicar.

4 d *Boniſque paternis.* Notamus hinc eum, qui beneficium aut patrimonium ſufficiẽs habet, vnde poſsit ſine beneficio alio ſe honeſtè alere, fructus beneficij non debere in ſuam vtilitatem trãſducere iure ſtricto, ſed pauperibus & vſui Eccleſiæ reſeruare debere. Nam iudicium ſibi manducat & bibit, qui ſufficiens habens patrimonium, vel bona paterna, ex quibus poſsit ſe nutrire, ex Eccleſiæ bonis alitur, ca. fin. §. fin. 16. q. 1. ca. 6. clericos, cum 2. ſequentibus 1. q. 2. laudabiliter tamen diues beneficium percipit Eccleſiaſticum, ſi ſua relinquat vel addat Eccleſię, vel ſi ideò ſuſcipit, vt proſit Eccleſiæ, & diſtribuat ſeu diſpẽſet Eccleſiæ ſuæ bona pauperibus, & in opera pia, nõ etiam vt ſibi theſaurizet, in c. 9. Sacerdos, 1. q. 2. vide Proſperum de vita contemplatiua lib. 2. ca. 9. 10. 11. D. Thomam 2. 2. q. 185. ar. 7. Panor. ad ca. Epiſcopus, 4. infrà de præben. ſcio tamen hodie ex conſuetudine, vt dicunt, recepta, iuxta gloſ. ad ca. præſenti, ad verbum, *reſeruare.* de offic. ordina. in Sext. beneficiarios, fructus beneficiorũ ſuos facere, verùm illa opinio abſolutè de fructibus cuiuſque beneficij nunquam mihi probata, cùm & gloſſa etiam ibi non loquatur de omnibus, ſed de quibuſdam fructibus qui pro labore dantur deſeruienti, aliter contraria eſſet, c. 1. & fin. de pecul. cleri. vt & latiùs nos explicauimus in quæſtione num beneficiarij ſint vſuarij ſimpliciter, vel vſufructuarij beneficiorum, in lib. 4. Syntagm. ca. 3. num. 8. Sed & Panor. in dic. ca. fin. de pecul. cler. aliter ſenſit, & textus noſter, proinde hîc etiam Panorm. diſtinguit num. 4. & ait in primitiua Eccleſia Chriſtianos omnia bona communia habuiſſe, nihílque proprij, poſteà permiſſum fuiſſe habere propria, fuiſſe dehinc ex proprijs præpoſitis Eccleſiarum bona oblata, vt ea pauperibus diſtribuerent, cap. aurum, 12. q. 2. ca. videntes, 12. q. 1. quo tempore clerici qui habuiſſent propria, nõ debebant data diſtribuenda ſibi percipere, vel retinere. Subinde fuiſſe Eccleſias cum dotibus ſeu redditibus ædificatas, quibus clerici deſeruientes nutrirentur, & cultus diuinus fieret commodiùs, ca. nemo, de conſecra. diſt. 1. cap. 1. certè, 12. q. 1. eáque ratione deſeruientium clericorum redditus eſſe, vt ca. paſtoralis, de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. cap. túncque obtinet

obtinet quod dicitur, de fructibus beneficiatum viuere poſſe,& nihilominus de aliis ſuis propriis teſtari poſſe, poſtquam permiſſum & illis fuit propria habere, tota 12. q. 5. quod & ego probarem, ſed addendum cenſeo, vt ita demum poſsint de fructibus viuere irreprehenſibiliter ſi deſeruiant, & honeſtè viuant, & ſuperfluè bonis non abutantur, nec ſumptus inanes faciant, cætera pauperibus, vel in vſus fabricæ, vel in alia Eccleſiæ neceſſaria impendant, vt ait ca. penult. t. q. 2.

Ad caput 28. Nonnulli.

ARGVMENTVM.

1 *Vnde ſumptum ſit hoc caput.*
2 *Abuſus reſtringit liberalitatem principis.*
3 *Iniuriarum occaſio non debet oriri à iure vel iudicio.*
4 *De dieta.* 5 *De expeditis curſoribus.*
6 *De menſurarum nominibus. & in 7. & 8.*
9 *Dietæ duæ ad conueniendum à quo loco computanda.*
10 *Iniuria non fit volenti nec dolus.*

SVMMA.

Per literas ſedis Apoſtolicæ, ad remotos iudices extra ſuam diœceſim, extra duas dietas in iudicium trahi non poteſt, niſi tales literæ de conſenſu partium impetrentur, aut ſi derogetur huic conſtitutioni.

Idem in concilio generali [a].

NOnnulli [b] gratia ſedis Apoſtolicæ abutentes [c], literas eius ad remotos iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatẽ actoris redimere cõpellatur. ¶ Cũ autẽ per iudiciũ iniuriis aditus patere nõ debeat [d] (quas iuris obſeruantia interdicit) ſtatuimus, ne quis vltra duas dietas [e], extra ſuam diœceſim per literas Apoſtolicas ad iudicium trahi poſsit. ¶ Niſi de aſſenſu [f] partium fuerint impetratæ, vel expreſsè de hac conſtitutione fecerint mentionem [g].

1 a GEnerali. Concilium generale hîc intelligitur Lateranenſe, ſub Innocentio 3. c. 37. de literis non impetrandis.

b *Nonnulli.* Eſt & hoc caput in ordine 5. in 4. compilatione, titulo de reſcript.

2 c *Abutentes.* Ex abuſu eſt reſtrictio liberalitatis ſedis Apoſtolicæ. vt ca. ſedes, 5. ſuprà, & ca. fin. infrà hoc titul.

3 d *Non debeat.* Iniuriis iudicium & ius non debet dare occaſionem, l. meminerint, 6. C. vnde vi. lib. 8. titu. 4. l. 2. de indict. vidui. tollen. lib. 6. C. titul. 40. l. t. de his qui ven. ætat. impetra. ca. qualiter & quando, de accuſa. lib. 5. tit. 1. Clem. vnI. de ret. permut. Clem. vni. de renuncia.

4 e *Duas dietas.* Dietæ porrò computandæ à loco domicilij rei, vocati, ca. dilectus, 29. hoc tit. Bonifacius 8. contraxit ad vnam dietam in ca. ſtatutum, t1. §. cùm verò, & §. cùm autem, de reſcript. in Sext. lib. 1. tit. 3. vbi vide gloſſam ad vtrumque, ad verbum, *dietã.* Dieta hîc cum e, ſimplici, nõ cum diphthongo æ, ſcribitur, à die; nam eſt Dieta, iter vnius diei, at dietia, Græcis, διετία, & Latinis dieteris, aliud eſt: nempe duorum annorum tempus, ſicut trieteris, τριετηρὶς, quod tertio quoque anno recurrit, apud Cenſorinum, de die natali. τὸ ἔτος, annus eſt, & ὁ καὶ ἡ διετὴς, ἐος, bimus, duorum annorum. Ariſtoteles de Hiſtor. animal. lib. 3. ἀποβάλλει δὲ τὰ κέρατα μόνον ἔλαφος κατ' ἔτος, ἀρξάμενος ἀπὸ διετοῦς. Inde ἡ διετία, biennium, ita hæc ſignificatio noſtro capiti non cõgruit, quemadmodum nec ſignificatio diætæ cùm per diphthongum ſcribitur, quia δίαιτα eſt Græcis modus ſeu forma viuendi, Latini victus rationem reddunt, frequens apud Medicos vox, pro regulato victu, vt in ſcholæ Salernæ regimine ſanitatis, c. 55. *Omnibus adſuetam iubeo ſeruare dietã.* Et διαιτητική, pars Medicinæ illa eſt, quæ ex moderato victu ſanitatem tuetur, apud Celſum in proœm. Medicin. Hinc diæta dicitur cubiculum, vbi conuiuia fiũt, vel vbi editur, refectorium dicerent clauſtrales, de qua diæta Vlpianus in l. Senatus, 43. §. Marcellus, de leg. 1. Dieta ergo, quę iter vnius eſt diei, ſeparabitur hîc ab aliis ſignificationibus, dicemus Gallicè, *vne iournee.* Cæterùm dietæ itinerum diſtinguendæ ſunt, vt aliæ ſint locales, ſeu conſuetudinariæ, aliæ legales. Conſuetudinariæ diſtinguendæ rurſum ſecundùm locorum, dierum, & perſonarum conſiderationem, arbitrióque interdum iudicis. Longiores aliquando dies & breuiores, ita & itinera die fiunt longiora & breuiora: loca etiam quędam aſpera, quędam plana, quędam ſabuloſa, alia paluſtria, ſicca, lutulenta, & proinde citiùs alia aliis itinere percurruntur, habetur & ratio perſonarum diuerſa, ſenum, iuuenum, mulierum, virorum, & in ſumma, humanitatis, l. ſi cui in prouincia, 38. ex quib. cauſ. maior. lib. 4. titul. 6. quæ & relinquitur æſtimanda ex iiſdem circunſtantiis, in l. continuus actus, 137. §. cũ ita, de verbor. obliga. lib. 45. P. tit. 1. Dieta legalis habet vicena ſeu viginti millia paſſuum, l. 1. ſi quis cautio. lib. 2. P. tit. 11. l. ſcire oportet, 13. §. aliud, de excuſa. tut. l. 2. §. ſi præſes, quis ordo in bono. poſſe. ſeruet. li. 38. P. tit. 15. l. 3. de verbor. ſignifi. lib. 50. P. Vegetius lib. 3. de re militari, ca. fin. decem tantùm milliaria homini armato in ſingulos dies cõſtituit, & rurſum lib. t. cap. 8. *Militari gradu viginti millia paſſuum horis quinque dumtaxat æſtiuis conficienda ſunt: pleno autem gradu, qui citatior eſt, totidem horis viginti quatuor millia peragenda ſunt: quicquid addideris, curſus eſt.* Electa eſt autem ordinaria eundi dieta viginti millia paſſuum, quòd vno die omni tempore, non grauatè viator poſsit illud iter expedire, quamuis citiùs poſsit & illud iter perfici currendo; quod enim communiter fieri ſolet inſpicimus, non quæ aliquando aut rarò accidunt. l. nam ad ea, de legib. P.

5 Neque etiam hîc de curſorũ itinere agimus, in

in curſu enim præualent plures, ſed dos illa, quia non omnibus communis, legem nõ facit, vt pauci ſunt ſimiles Indaco, qui ſub Marciano principe volanti ſimilis quam currenti videbatur, nec omnes tam prę ſtantes in curſu ac olim Euchides, Aſſopus, Chryſomazus, Echio, de quibus agit Suidas in Indaco, qui & ſcribit in Philippide, Philippidem curſorem, nocte vna ſtadia 1500. cõfeciſſe. Inuenit & Theodoſius quendam virum animo habitúque corporis fortiſsimum, qui tanta velocitate verthedos agebat, vt tribus diebus peruenerit ad terminos Romanorum & Perſarum, & totidem remearet in Conſtantinopolim, teſte Caſsiodoro libro 14. ſacræ Hiſtoriæ. Sunt & curſores & verrhedi publici, qui celeriùs plura milliaria quàm viginti peragerent, *poſtas*, dicunt Galli. attribuit Xenophon lib. 8. Cyripediæ, Cyro, curſus publici inuentionem, & ad celerius iter perficiendum equorum mutationem.

6 Poſſent milliatia pauciora dietæ, quàm viginti, tribui in regionibus, vbi milliaria habẽt maiores paſſus, quã apud Romanos, quod vt intelligamus paucis notãdum, Romanorũ menſurã ſeu Italicã, paſſum habere quinque pedes; pedẽ, ſexdecim digitos; &, vt à minimis ad maiora perueniamus, granũ eſt minima omniũ menſura lõgitudinis & naturalis progreſſus: digitus, granorũ quatuor eſt, quatuor digiti, faciunt palmum minorem; quinque digiti faciunt palmum maiorẽ. Eſt & palmus maximus, quem Græci δῶρον dicunt, qui dichas: palmus duplicatus, 8. digitorum; pes quatuor palmis minoribus conficitur; ita pes habet ſexdecim digitos; gradus habet ſpatium duorum pedum, greſſus habet duos pedes cum ſemiſſe, & eſt dimidium paſſus; paſſus námque habet quinque pedum longitudinẽ. Plethrum eſt ſpatium longitudinis centum pedum; ſtadium centum viginti quinque; milliarium ſeu milliare, habet mille paſſus, ita milliare Italicum octo ſtadia paſſuum Italicorum.

7 Milliarij terminus itineris, lapis appellatur, vt apud Martianũ in l. propter litem, 21. §. licèt, de excuſa. tuto. lib. 27. P. tit. 1. Centeſimus lapis pro centeſimo milliario, apud Vlpia. in l. 1. §. initio, de offic. prę f. vrbi. lib. 1. P. tit. 12. & apud Iuſtinia. in §. qui autem, de excuſatio. tuto. lib. 1. Inſtitut. titu. 25.

8 Paſſuum mẽſura ſuperior, ad Italicos pertinet, at Germanici vel Gallici diſsimiles illis ſunt, Germanica ideirco milliaria longiora Italicis & Gallicis, Germanici námque paſſus ſunt maiores, ita Italicum milliare, vt dixi, habet tãtũ octo ſtadia, Germanicum autem cõmune milliare (nam duplex eſt Germanicum milliare, commune & magnum) quatuor mille paſſus continet Italicos, & triginta duo ſtadia. Magnum verò, quinquies mille paſſus, ſtadia quinquaginta. Galli numerant dietas per leucas, maiores & minores. Maior leuca, duo milliaria Italica continet: id eſt, ſexdecim ſtadia. Minor mille quingentos paſſus. Iordanis in Gothica Hiſtoria ad Caſtalium, quod ex Antonini Itinerario cõſtare poterit: ſic viginti milliaria, vnius dietę legalis, plus quàm tredecim leucas conficient. Cęterùm cùm iura meminerint de dietis, de localibus ex conſuetudine, non de legalibus, intelligenda ſunt, niſi nominatim de legalibus dicatur. ca. præſenti, 34. §. loca, de præbend. in Sexto.

9 Computantur porrò dietæ à fine diœceſis domicilij, vt tenet Rota, auditorum ſacri palatij, iuxta ſententiam Iohan. Andrææ ad c. ſtatutum, ad verba, *vnam dietam*, de reſcript. in Sext. licèt in hoc variç fuerint Doctorum ſententię, deciſ. Rotæ 634. in Antiq. at gloſſ. in c. dilectus, 29. ad verbum, *domicilium*, hoc titulo, ait, duas iſtas dietas computandas eſſe, habita ratione diœceſis, vbi eſt res, ratione cuius conuenitur, ſita, per ca. ex parte, de foro competen. licèt intra eas reus habeat beneficium, vel intra eas aliquando fuerit inuentus, vt dicitur in dicto c. 29. infrà, quãdo videlicet agitur de actione reali, in perſonali contrà, quia tunc poterit cõueniri vbicũque habuerit domicilium.

10 f *De aſſenſu.* Volenti non fit iniuria vel dolus. l. cùm donationis, 34. C. de tranſactio. l. venditor, C. de reſcin. venditio. l. nemo videtur, de regu. iur. cum ſimilib.

11 g *Mentionem.* Cum clauſula, *non obſtante conſtitutione*, de duabus dietis edita in concilio generali, vt notat hic Ioha. Andræas; etenim quando lex habet derogatoriam clauſulam, tunc in reſcriptis in contrarium impetratis, non ſufficit illa impetrari vel concedi ex certa ſcientia ſummi Põtificis vel principis, ſed vltrà exigitur clauſula illa, *non obſtante tali lege*, expreſſe appoſita, Bald. in §. 1. per quos fiat inueſtitu. in feud. Oldra. conſi. 326. Iaſon & Alciatus ad l. cauſas, C. de trãſactio. hæcque ſanior videtur diſtinctio, ſecundùm quam intelligi debet Alex. conſ. 134. num. 7. volum. 1. dum ait, quod ſi princeps contra legem, vel priuilegium diſponat ex certa ſcientia, tunc non requiritur clauſula, *non obſtante*, &c: ſecus ſi non ex certa ſcientia, per textum in quir l. ſicut certi, C. de teſta. milit. l. idem Vlpianus, §. fin. de adminiſtra. tutor. vt hoc ita demum verum ſit, quando in lege, contra quam ex certa ſcientia reſcribit princeps, non fuit appoſita clauſula derogatoria actus in contrarium facti, aliter atque ſi appoſita eſſet: nam tunc clauſula derogatoria apponenda eſſet, non in primo caſu. per l. ſi quis in principio, de lega. 1. l. 2. in fin. de petit. bonor. ſubla. lib. 10. C. tit. 12. tractat & idem Alexã. conſi. 111. volu. 6. latiùs hãc quæſtionem, & reſoluit, ſummum Pontificem vel principem, dum condit legem generalẽ, nõ teneri ex neceſsitate imponere clauſulam derogatoriam iurium contrariorum anteà conſtitutorum, eò quòd cenſeatur habere in ſcrinio pectoris omnia iura, l. omnium, C. de teſtam. & ita ex certa ſcientia videatur contrariis legibus derogaſſe, vt leges poſteriores ſua natura derogãt prioribus, l. ſed & poſteriores, de legib. in Pandectis. Contrarium autem dicẽdum, ſi princeps aliquem particularem actum facit, vel pro eo reſcribit, vt tunc eis debeat nominatim contrariis derogare. l. damnoſa, l. quoties, de precibus Imperator. offerẽ. C. l. fin. ſi contra ius vel vtilitat. public. C. addit tamen numero 9. clauſulam, *ex certa ſcientia*, ſolam appoſitam in literis gratiæ, vbi non agitur

agitur de præiudicio tertij, habere vim clauſulæ, *non obſtante, &c.* ex l. quidam conſulebant, de re iudica. ex l. idem Vlpianus, & ibi Bald. de excuſa. tutor. P. facit Barthol. conſil. incipien. *Ciuitati Camerini*, in 2. dubio. Subiungit inſuper prędicto loco Alexã. nume. 3. quòd clauſula reſcriptorum, quæ hoc modo apponitur, *Supplentes omnes defectus, ſi qui forſan in prædictis interueniſſent, quibus omnibus Apoſtolica authoritate, ex certa ſcietia, de plenitudine poteſtatis fuit derogatum, &c.* tollit, propter illa verba, *de plenitudine poteſtatis*, omnes effectus qui eſſent inducti de iure poſitiuo, licèt non ſubmoueat inductos de iure naturali. ca. illa quotidiana, de electio. ca. r. de tranſactio. & ibi interpretes, & in Clemen. paſtoralis, §. cæterùm, de re iudica. Item, vt idem tradit num. 8. ſi in literis ſint expreſsi aliqui defectus, nam tunc proculdubio ait, clauſulam generalẽ ſubſequentem, comprehẽdere alios etiam non ſpecificatos: quod firmat ex Hoſtienſe & Iohãne Andrea ad c. ex parte, in 2. de offic. deleg.

Ad §. Sunt & alij.

ARGVMENTVM.

1. *Mercimonium de alterius inſcy cauſa diſponere.*
2. *Lites ſopitæ nec reſcripto ſuſcitari debent.*
3. *Litium diſpendia.*
4. *Lites reſtringendæ.*
5. *Vt odia reſtringenda.*
6. *Quædam quæ ſine ſpeciali mandato procurator gerere nequit.*

SVMMA.

Literæ ad lites impetratæ nomine domini, ſine eius conſenſu nullæ ſunt, & impetrans vt falſarius puniendus.

Sunt & alij qui ſe ad nouum genus mercimonij [a] conuertentes, velut ſopitas velint ſuſcitare [b] querelas [c], vel nouas immittere queſtiones, fingũt cauſas, ſuper quibus à ſede Apoſtolica literas impetrant, abſque dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio [d] moleſtetur) aut actori (vt per ipſas aduerſatium indebita moleſtatione fatiget) venales exponunt. ¶ Cùm autem lites [e] reſtringendæ ſint potius quàm laxandæ [f], hac generali cõſtitutione ſancimus, vt ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero ſine ſpeciali mãdato [g] domini, literas Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & literæ illæ non valeant, & ipſe tanquam falſarius puniatur. ¶ Niſi fortè de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi [h] de iure mandatum.

1 a *Mercimonij.* Nouum modum mercimonij, id eſt, negotiationis vel mercaturæ, de alterius cauſa ſine eius conſenſu negotiari, & fingere cauſas ad alterius præiudicium nomine ſuppoſito, quod iniquum & prohibitũ eſt, etiam iure ciuili, quò pertinet titul. cum ſuis legibus, ne liceat potentiorib. patroci. litigantib. pręſta. li. 2. C. tit. 14. de his qui potentior. nom. tit. præd. affig. & c. tit. 15. & titulo ſequẽti. vt nemo priuatus titulos prędiis ſuis vel alien. impon. permittit tamen lex aliquando ſubiectionem perſonæ, in ſui vtilitatem, & ſine præiudicio alterius, vt eſt pulchra hypotheſis apud Paul. Iuriſconſ. in l. at qui natura, 19. §. cùm me abſente, de negotiis geſt. lib. 3. Pand. tit. 5. cuius verba rem ſignificantiùs explicabunt, *Cùm me abſente, negotia mea gereres, imprudens rem meã emiſti, & ignorãs vſucepiſti, mihi negotiorum geſtorum vt reſtituas obligatus non es, ſed ſi antequam vſucapias, cognoſcas rem me ĩ eſſe, ſubiicere debes aliquem qui à te petat meo nomine, vt & mihi rem, & tibi ſtipulationem euictionis committat: nec videris dolum malum facere in hac ſubiectione, ideo enim facere debes, ne actione negotiorum geſtorum tenearis.*

2 b *Suſcitare.* Semel ſopitæ lites non ſunt ſuſcitandæ etiam reſcripto, vt hic, & l. cauſas, C. de tranſactio. l. fratris, l. ſub prætextu, l. tranſactione finita, C. eo. tit. l. fin. C. ſenten. reſcin. non poſ. Atq; vt ait Euripides, *παλαιὰ καινοῖς δ'ακρύοις ὀ χρὴ στένειν*, *Caſus veteres malis lacrymis non ſunt deplorãdi.* Et, vt Stephanus & Suidas dicunt, *μὴ κίνει καμαρίναν ἀκίνητον γὰρ ἀμείνων*, *Mouenda non eſt Camarina, etenim eam non tangere præſtat.* Peruerſi ſuſcitant lites, Prouerbior. 16. & maximè iure & praxi, redemptores litium valde exoſi, & caſtigati, vt docuimus lib. 49. Syntagma. c. 4. num. 20. & ca. 6. num. 33. & ca. 8. num. 10. Reſpondit & Vlpia. in l. nec quicquam, 9. §. circa aduocatos, de offic. Proconſul. lib. 1. P. titu. 16. Prætorem impunitos ſinere non debere aduocatos concinnatores vel redemptores cauſarum.

c *Querelas.* De querela dictum ſuprà capite vigeſimo primo.

3 d *Diſpendio.* Notanda hic duo maxima litium incommoda, laborem & expenſas, vigiles námque litigantes non ſecus quàm in bello milites eſſe conuenit; nihil etiam Pragmatici agunt ſine ſportulis, ſalario, vel ſumptu, &, vt ait Martialis lib. 2. ad Sextum,

Et petit iudex, petit & patronus,
Soluas cenſeo Sexte creditori.

Facit titulus C. de ſuffragio. titul. de ſportulis. Vide quæ diximus lib. 47. Syntagm. iuris, c. 1. & quæ ſint ingentes miſeriæ litigantium, apud Budæum ad l. 2. de legib. P. in annotationibus prioribus. Et hinc à diſpendio, quod ſequitur ex reſcripto impetrato nomine alterius, & à præiudicio alterius, oritur ratio improbationis, l. authoritate, C. vnde vi. l. 2. §. merito, & §. ſi quis à principe, ne quid in loc. pub. P. l. quoties, l. nec damnoſa, & l. reſcripta, de precib. Impera. offer. C. l. nec auus, C. de eman. liberorum. c. nunc, 8. q. 1. cum ſimilib.

4 e *Lites reſtringendæ.* Finis hic eſt iuris vtriuſq; lites tollere, & imponere eis cataſtrophẽ. ca. finem litibus,

litibus, de dol.P.cap.P.G.de offic.delega.l.properandum,C.de iudi.l.fratris,C.de tranſactio.

5 f *Quàm laxandæ.* Odia reſtringi, fauores ampliari conuenit.c.odia,de regul.iur. in Sext.l.cùm quidam,de liber.& poſthum.P.

6 g *Speciali mandato.* Hic gloſſa notat caſus plures,quos non poteſt procurator ſine ſpeciali mandato exequi.Et Rebuff.ad §.1. de electionis derogatione,ad verbū *ſpeciale*,in Concordat.notat caſus 49.notat & alios gloſ.mag.ad ca.qui ad agendum,de procura.in Sex.inter illos & hic eſt,vt reſcriptum ad lites pro alio,ſine eius ſpeciali mādato,impetrari non poſsit,quia odioſę ſint lites.Cōtrarium in reſcripto ad beneficia, quod pro alio impetrari poteſt nomine eius,ſine ſpeciali mandato,vt notat hîc gloſ.penul.in fine.& gloſ.ad ca. ad aures,ſuprà hoc titulo,quas gloſſas Panor.ad noſtrum §.ſunt & alij,nu.1. menti tenendas ait. Obſeruandū tamen eſt,non poſſe etiam coniunctam perſonam pro alio acceptare beneficium,vt notat deciſ.Rotæ 323.titul. de reſcrip. ratio diuerſitatis, quia collatio valet antequam acceptetur à prouiſo,acceptatio verò perſonalis eſt,& fieri debet ab ipſo prouiſo,c.ſi tibi abſenti,de præb.in Sex.

7 h *Exigi.* Perſonæ quæ pro aliis poſsint agere in iudicio,& per cōſequens impetrare pro illis reſcripta ſine ſpeciali mādato,ſunt poſitę in l. ſed & hæ perſonę,35.de procu.li.3.P.tit.3.l.exigēdi,12.C.eo.tit.de procura.lib.2.tit.13.atq; in cauſis profanis receptū eſt, vt coniuncti pro coniunctis audiātur in iudicio,ſine mādato hominis,& cū ſola cautione de rato, d.l.ſed & hæ perſonæ, & in l.ita tamen, iudicat.ſol. P.nota.in c.1.de procura.per Innocentium in c.querelam,de electio.in cauſis tamen beneficialibus,nemo auditur ſine mandato tāquam cōiuncta perſona,Rota deciſ.4. incip. *Sed vtrum.* in Nouis.neque etiam volenti hoc modo pro alio agendo,cauere de rato,daretur decretum citationis ad partes. Ægid. concluſ. 682. incip. *In cauſis.* tit. de procura. quia cōiuncta perſona agit vel defendit, ex generali mandato legis, quod tamen mandatum non ſufficit, vbi ſpeciale requiritur,vt ait Rota d.deciſ.42. docet & Iaſon in l. exigendi, in §.Fallent.C.de procura.Rota deciſio.420.inci. *In cauſa.*in Nouis.Cæterū ſeruatur in Curia Romana,vt abſq; ſpeciali mandato,& ſine metu pœnę cuiuſquā,poſsit quis nomine alieno impetrare reſcripta ad lites;contra textum noſtri c. nonnulli, vt notat Caſsiodor. concluſ. 1. de procura. num. 4. Rationem adfert Octouia. Vveſtrius libro 3.introductionis in aulæ Romanæ actiones, c. 4.num.3.quòd procurator in Curia Romana,pro principali abſente, ad ſoluendas expenſas regeſti obligatur,ſecundùm Caſsiodo.in d.concluſ.1.nu. 2.de procura.& ſecundùm Rotæ deciſionem 23. de procur.in Nou. & propter labores,diſpēdia ac obligationem prædictam, quæ quis impetrando ſubit & facit, nō præſumitur impetraſſe ſine conſenſu & ſcientia domini.Millius etiam conſentit, in verbo, *procurator*, §.procurator conſtitutus ad cauſam,& Rebuffus ad §.1.ad verbum,*ſpeciale*, in 26.caſu in quo requiritur ſpeciale mandatum,de electio.deroga.in Concordat.ſcribit,nunquam ſe vidiſſe ob hāc cauſam pœnā capitis nonnulli,imponi impetranti literas nomine alieno, imò ita de conſuetudine impetrari ſine mandato in Curia, nec ſolere Curiam admittere illam exceptionem defectus mandati,tradit & idipſum in Ordinarionibus Regiis tractatu de reſcriptis.

Ad caput 29. Dilectus.

ARGVMENTVM.

1 *Honorius tertius.*

2 *Cantuarienſis Archiepiſcopus.*

3 *Domicilium beneficiatus vbi habeat.*

4 *Delegatus ad cauſam appellationis, potior iudice delegato principali.*

SVMMA.

Appellationis cauſa pertinet ad delegatum ſuper appellatione,non ad delegatum ſuper principali.

Honorius tertius [a] Cantuarienſi [b] Archiepiſcopo & coniudicibus ſuis.

Dilectus [c] filius I.Sarracenus clericus expoſuit coram nobis,quòd cùm Iordanus clericus Dumelień. ipſum ſuper Eccleſia Sancti Nicolai Dumelień. coram vobis auctoritate literarum noſtrarum traxiſſet in cauſſam : ex parte ipſius I.fuit excipiendo propoſitum, quod auctoritate ipſarum literarum non poterat conueniri, eò quòd vltra duas dietas à diœceſi (vbi prædicta Eccleſia erat) contra ſtatuta concilij generalis(de quo in eiſdem literis non fiebat mentio) diſtabatis. Et quia huiuſmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in cauſa, pro eo quòd idē I. in Ropheń. & Eliēſi diœceſibus beneficia obtinet(quaſi ex hoc ibi domicilium [d] intelligeretur habere)ipſe ad noſtram audientiam appellauit: & infrà.¶ Cúmque idem I. appellationem interpoſitā proſequutus, ad Eboraceń. Archiepiſcopum & eius collegas,ſuper præmiſſis,literas impetraſſet, vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes,eiſdem iudicibus ne in commiſſo ſibi procedant negotio,inhibetis.

¶ Quocirca mandamus, quatenus (ſi ita eſt) cauſæ ſuperſedeatis eidem,cùm non vos, ſed dicti iudices cognoſcere habeant, ad quos iuriſdictio debeat pertinere [e].

1 a *Honorius tertius*. Romanus Cenſus Sabellus antè Aimerici filius, vt ſcribit Onuphrius in Pontificibus, & Platina: ex Canonico ſanctæ Eccleſiæ maioris Diaconus Cardinalis Sanctæ Luciæ in Orthea, & Camerarius S. Ro. Eccleſiæ, à Cæleſtino 3. factus, poſteà presbyter titulorum Sanctorum Iohannis & Pauli ab Innocentio 3. ordinatus, ſub Imperatore Cæſare Aug. Frederico 2. creatus S. Pontifex Peruſi à 19. Cardinalibus 15. Kalend. Auguſti, ibidem 9. Kalend. coronatus, poſtquàm ſedit 10. annos 8. menſes obiit Romæ 15. Kal. Aprilis anno Domi. 1227. ſepultus ante aram præſepis, in Baſilica Sanctę Mariæ maioris: ſucceſsit in Pontificatu Innocentio 3. habuit autem ſucceſſorem in eodem Gregorium 9. Hic Fredericum 2. Imperatorē coronauit Occidentis & Robertū Petri Altiſiodorenſi Orientis. Platina, Blon. lib. 7. deca. 2. Albertus Krantius lib. 7. ca. 38. fuit iuris Pontificij ſtudioſus, & plures edidit conſtitutiones.

2 b *Cantuarienſi*. Dictum de hoc ſuprà in cap. 2. huius tituli.

c *Duas dietas*. De hoc ſuprà in proximo ſuperiori cap. 28.

3 d *Domicilium*. Ratione beneficij quod exigit reſidentiam, beneficiatus dicitur habere in Eccleſia eius domicilium principale, c. poſtulaſti, 14. de foro competen. lib. 2. titul. 2. quòtque quis talia beneficia habet, tot dicitur habere domicilia, & ibi conueniri ac iudicari poteſt, vt notat Archidia. ad cano. clericis, 11. q. 1. & in ſum. 3. q. 6. non ita ſi beneficia non habeant reſidentiam coniunctam, vt notat Panot. ad c. 1. de foro compet.

4 e *Pertinere*. Iudex ad quem appellatur, potior in cauſa appellationis eſt: quare quibus eſt delegata cauſa appellationis, cognitionem eius habēt, & inhibere poſſunt iudicibus à quibus appellatum fuit, ne de cauſa cognoſcant, ca. non ſolum, 7. & c. cum appellationibus, de appellatio. in Sext. atque appellatione regulariter ſuſpenditur officium Iudicis à quo prouocatur actor, 25. titul. nihil nouari appella. penden. & ſi quid pendente appellatione egerit, per viam attentati reuocatur. c. 1. de appella. d. c. non ſolum, & ca. ſi à iudice, 10. eo. titul. in Sext. Quando verò facta poſt appellationem reuocentur per modum attentati, aut per modum nullitatis, vide Rotam deciſ. 1. & 2. in Nouis, additione 2. vbi & ratio redditur, cur facta per iudicem reuocantur: quòd per appellationem legitimam iudicis à quo ſuſpenſa ſit iuriſdictio. Quare quæ poſteà facta fuerint, tanquam à non iudice facta habētur, & deciſ. 11. in Nouis illa quæſtio agitatur, num auditor datus in Curia cum negotio principali, in cauſa appellationis interpoſitę in partibus, ſiue ante ſententiā, ſiue poſt, fuerit appellatum, ſtatim poſsit inhibitiones facere iudici à quo fuit appellatum: & fuiſſe cōcluſum reſpondetur, poſſe, dummodò auditori conſtet fuiſſe appellatum, & per appellationem fuiſſe cauſam ad Curiam deuolutam, vel ſi cognoſcere incipiat ex certa cauſa de negotio principali: quod & probatur expreſsè per ca. Romana, 3. §. quod ſi obiiciatur, de appellatio. in Sext. non autem aliter, l. non ſolum, §. illa quoque ratio, eo. titul. ſic nullus cenſetur proceſſus qui factus fuerit poſt appellationem, etiamſi is qui appellauerit, renūciet appellationi poſteà, expreſsè vel tacitè, quia quod ab initio non valuit, tractu temporis conualeſcere non poteſt. l. quod ab initio, de regul. iur. P. atque in hac hypotheſi ſic deciſum, in Rota deciſ. 130. in Nouis, facit ca. dilectæ, ca. ſignificauerunt, de exceptio. ca. dilecto, ca. ex parte, ca. ſignificantibus, de appellat. Notandum inſuper in hoc ca. 29. agi de cauſa beneficiali, nempe de Eccleſia ſancti Nicolai, in qua ſi propter ſuſpicionem iudicis, vel ob aliam exceptionem probabilem non admiſſam, ad ſedem Apoſtolicam appelletur, & intimetur appellatio iuxta formam Clemen. cauſam electionis, 3. de election. totum negotium principale cēſetur ad Curiam deuolutū, deciſ. 139. Rotæ, incip. *Si in cauſa*, in Nouis. quamobrē hìc iudices delegati pro appellatione cenſentur habere negotij cognitionem, ex illa deuolutione, & non iudices delegati, à quibus appellatum eſt.

Ad caput 30. Capitulum ſanctæ Crucis.

ARGVMENTVM.

1 *Legionenſis Epiſcopus.*
2 *Collegialis Eccleſia quando dicatur.*
3 *Quæ conuentualis.*
4 *Capitulum quid.*
5 *Cameracum vbi.*
6 *Literarum ad beneficia vacatura tres ſpecies olim, & ibi fuſe de his.*
7 *Mandatarius prior in data potior.*
8 *Exceptiones ponuntur.*
9 *Alia, ex negligentia acceptandi prioris mandatarij, & quando negligens dicendus.*
10 *Si clericus nō ſit, & ſi aliis modis explicatis ſit incapax beneficij impetrans.*
11 *Item ſi ſecundus habeat clauſulam,* Anteferri.
12 *Collega qui.*
13 *De excōmunicatione & ſuſpenſiuè, & remiſsiuè.*
14 *Appellatio ſuſpendit officium iudicis.*
15 *Excommunicatus ab vno, ab alio excommunicari poteſt, & ab vtroque debet abſolui.*
16 *Mandatario primo prouiſo collator à ſecundo & aliis liberatur.*

SVMMA.

Pluribus impetrantibus literas ad beneficia obtinēda in eadem Eccleſia, præfertur primus impetrans.

Epiſcopo & Archidiacono Legionenſi [a].

CApitulum [b] ſanctæ Crucis Cameracenſis [c] exhibita nobis petitione monſtrauit, quòd Callimacho clerico, ſuper præbendali beneficio in eorum Eccleſia obtinendo, literas [d] noſtras ad eos priùs monitorias [e], & demum præceptorias impetrante, B. cle-

ricus contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi Eccleſia conferendo, ad I. Archiepiſcopũ Tornac. & eius collegas[f], de prędictis literis nõ habita mentione, executorias à nobis literas impetrauit: qui poſt appellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis & excommunicationis [g] ſententias protulerunt [h]: ac dictus C. ſuper executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit ſcripta noſtra, qui tulerunt ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias in eoſdem [i]. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & in fratrem, aſſignatóque ſibi beneficio præbendali, qui ad eos priùs mandatum Apoſtolicum reportauit, præfatas ſententias iuxta formam Eccleſiæ relaxetis, alteri ſuper præbendali beneficio in eadem Eccleſia ſilentium imponentes [k].

1 a *Legionenſi.* Dubito an *Lingonenſi*, legendum.
2 b *Capitulum.* Hic annoto, Eccleſiam collegiatem dici, quando plures clerici, aut ex clericis Canonici, in vnum colliguntur, & conficiunt vnum corpus ciuile, & habent vnum & commune ſigillum, c. ſignificauit, de appella. arcam communem, l. 1. quod cuiuſque vniuerſita. nomin. P. tractatum communem. cap. tertio loco, de probatio. Collegiatæ Eccleſiæ ſodalitia plura, nam cathedralis Eccleſia etiam dici poteſt collegiata, quamquam non contrà omnis collegiata dici poſſit Cathedralis. c. 1. nouit, ca. quanto, de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capituli.
3 Religioſorum collegialis quoque eſt, ſed ex vſu aliter conuentualis dicitur, quando ex regularibus, ſeu ex religioſis perſonis conſtat. Panor. ad c. noſtrum, & ad c. edocens, & ad c. cũ Eccleſia Sutrina, de cauſa propriet. & poſſe. c. nobis, de iure patronat.
4 In his omnibus Eccleſiis poteſt dici eſſe capitulum, & conuentus interdum pro capitulo, vt in ca. innotuit, de prębend. & pro toto collegio capitulum, ca. inter alia, c. quod in dubiis, de ſenten. excommun. capitulum quoque locus ad quem conueniunt collegiati, ſodales vel fratres cum capite ſibi dato: habent enim omnes congregationes iſtæ, quendam qui inter illos præſit, & primus ſit, velut paruum caput; vnde diminutiuè quod cum eius authoritate per illos fit, per capitulum fieri dicitur, & illa congregatio à digniori parte, quæ eſt Decanus, qui honoratior pars congregationis, capitulum dicitur: ſic & Capitoliũ Romæ à capite in illo loco reperto, vt ait Florus lib. 1. rerum Roman. Liuius lib. 1. Plutarc. in Camillo. Dicemus & locum, vbi conſident huiuſmodi congregationes, capitulum, vt cõtinens pro contento, vel quòd locus ille ſit præcipuus; vel Capitolium quaſi capitalem tholum, θόλος, Græcis cõcamerata aula, cuius medium erat velut ſcutum breue, in quo trabes coibant, vt Seruius notat in 9. Æneidõn, & indicare videtur Ouidius Faſtorum lib. 6. de templo Veſtæ ſcribens,

Par facies templi, nullus procurrit in illo
Angulus, à pluuio vindicat imbre tholus.

Et imitantur hodie aliquæ ciuitates nomen loci, atque domus communes ciuitatum earum dicũtur habere Capitolia, vt Tholoſa, Narbo, Martius; & ita de earum Capitoliis meminit Sidonius Appollinaris, & Gregorius. Habuit & Carthago, vt ſcribit D. Cyprianus de lapſis: Capua, vt ait Suetonius in Tyberio: Babylonij, Hierony. in 1. in Eſaiam: Xanthones, vt habetur in antiquis Pipini Annalibus. Qui præſunt Capitolio, Præfecti Capitolini dicuntur, meminit & Caſſiodorus lib. 10. Variar. cap. 18. de capitularibus horreariorum, & Tabernariorum, putóque eos fuiſſe præcipuos inter horrearios & tabernarios, & quaſi capita, qui & primates dicuntur. vt in §. ſciant autem, de non alienan. reb. Eccleſ. in Auth. & in l. vnic. de monopoliis, lib. 4. C.

5 c *Cameracenſis.* Cameracum oppidum Galliæ Belgicæ, vulgo, *Cambray.*

6 d *Literas.* Hic Alexander 3. meminit de tribus ſpeciebus literarum Apoſtolicarum, quæ olim erant in vſu ſummis Pontif. in mandatis de conferendis beneficiis vacaturis. Vtebantur quippe initio literis monitoriis, veluti primariis precibus, quibus monebant ordinarios collatores, vt beneficia conferrent impetrantibus has literas; & quia ordinarij non facilè exequebantur per illas literas monitorias volũtatem ſummi Põtificis, inuentæ ſunt aliæ literæ dictæ præceptoriæ, quibus pręcipiebant ordinariis conferre mandatariis beneficia, ſi qua tunc vacarent, vel primò vacatura. Quia autem nec præcisè per illas tenebantur implere mandatum ordinarij, & alis conferebant beneficia quàm mandatariis, & collatio valebat, ca. dilectus filius, 27. de præbend. idcirco aliæ literæ poſteà inuentæ ſunt, quæ dictæ executoriæ, per quas dabantur executores, qui cogerent ordinarios conferre mandatariis beneficia. Et de ſpeciebus harum trium literarũ loquuntur c. noſtrum, ca. eam te, c. cõſtitutus, c. literis, c. ex inſinuatione, hoc titu. verùm & non obſtantibus prædictis formulis, poterat adhuc ordinarius beneficium conferre alteri quàm mandatario, & quamuis ita faciens delinqueret, tamen tenebat collatio, c. ſi ſoli ordinatio, 6. de conceſ. præbend. in Sext. vbi explicatur & excipitur, niſi clauſula irritans, illis mãdatis fuiſſet adiecta; vt & in c. 1. de cõceſſ. præb. in Sext. vel niſi executor datus ante collationem alij factam, inhibuiſſet ei ne alteri cõferret quàm mandatario, & niſi in vim reſcripti ſibi retinuiſſet poteſtatem conferẽdi, de quo etiam in c. tibi qui, de reſcrip. in Sex. vel niſi impetrans iam fuiſſet ante vocationem præbẽdæ in Canonicum receptus, de qua etiam exceptione agit ca. ſi poſtquam, de præben. in Sex. c. duobus, de reſcrip. in Sext. Clauſula porrò exceptionis primæ irritans quod contra

tra literas factum eſſet, ita validè operatur, vt cẽſeatur mandatario cum hac clauſula beneficium quod vacat, vel vacabit, affectum, etiam ante pręſentationem mandati, & præferatur aliis mandatariis poſteà impetrantibus mandatum, præſentantibus & receptis; ſi modò dolus vel notabilis negligentia cur non citiùs præſentauerit, nõ poſſit imputari: cap. tibi qui gratiam, 12. de reſcript. in Sexto. alioquin enim per ſolam præſentationem mandati, in quo non ſit illa clauſula, non eſſet ei affectum ſeu debitum beneficium, etſi executor datus fuiſſet ad compellẽdum ordinarium, priuſquam executor inſinuauerit ſuam poteſtatem, & inhibuerit ordinario collationem alij facere, d.c. ſi ſoli. aliter tamen ſi executor datus fuiſſet non tantùm ad compellendum, ſed etiam ad conferendũ, ca. ſi capitulo alicuius, 5. de conceſsio. præb. in Sext. ſub qua formula & mandata expediũtur omiſsis priorum literarum formulis, vt obuiam iretur malitiis ordinariorum. d.c. ſi capitulo, & ca. ſi Apoſtolicæ, de præben. in Sexto. Solebant olim dari literæ ordine ſeruato, primùm monitoriæ, dehinc præceptoriæ, & poſtremo loco executoriç: nec priùs executoriæ quàm præceptoriæ, aut præceptoriæ ante monitorias validè concedebantur, c. ex inſinuatione Epiſcopi, 37. infrà hoc titul. vbi & gloſ. fin. notat in hoc ca. capitulum ſanctæ Crucis, de gratia ſpeciali executorias primas ſine monitoriis cõceſſas B. Clerico: hodie tamen, vt ait Iohãnes Andręas ad d.c. ex inſinuatione, ordo literarum illarum non ſeruatur in mãdatis, niſi quandoque in literis quæ ſcribuntur ſuper receptione monialium. Idipſum tradit ibidem Panormitan. dirigebatur & eo iure anteà mandatum ſoli collatori, in forma quòd prouideret de primo beneficio vacaturo mandatario, quod ipſe mandatarius impetrans duxerit acceptandum, quo caſu non dicemus eſſe beneficium vacans affectum impetranti, priuſquam illud acceptauerit. c. 1. de conceſsio. præben. in Sext. Aliquando & mandatum cum decreto fiebat, & tunc alteri interim ante acceptationem mandatarij conferri non poterat. Clem. 1. de conceſſ. præb. Aliquando quoque prouideri de vacatura præbenda mandabatur, quo caſu, ſi Papa interim canonicatum ad effectum contuliſſet, ſtatim præbenda, quæ tunc vacabat, vel quæ poſteà vacaſſet, debebatur ei, & nulli alij conferri poterat. ca. ſi poſtquam, ca. dudum, de præbend. in Sext. Quòd ſi Papa canonicatum non contuliſſet, ſed mandaſſet prouideri, tunc per præſentationem ſolam mandati afficiebatur præbenda, niſi eſſet in gratia, vt dixi, decretum irritans, ca. dilectus, in 2. & 3. de præben. ca. ſi ſoli, de conceſsio. præb. Non prætereo quod notat gloſ. ad §. volens itaque, ad verbum, ***nominationes***, de collatio. in Pragma. ſanction. gratias expectatiuas ibi dici nominationes ad beneficia vacatura, in vim quarum expectãs receptus in canonicum ſub expectatione præbendæ habet ad eam ius ad rem, non in re. c. penul. de pręben. in Sext. ca. fin. de conceſsio. præb. in Sext. ſi verò non ſit receptus in canonicum, ſed tãtùm habeat gratiam ſuper beneficio ſibi conferendo, tunc ſolum habet beneficium implorandi officium executoris, vt prouideat vel ſibi faciat prouideri, gloſ. in c. veniens, de renuncia. gloſ. & Innocen. in ca. literis, de reſcript. Innocentius ad c. conſtitutus, eo. tit. Hoſtienſis tamen in dicto c. literis, dicit acquiri ius ad rem per literas executorias, vt poteſtate data petendi beneficium cùm vacauerit. arg. d. ca. conſtitutus, & ca. accepimus, de ætat. & qualitat. ſed hæc omnia pendent ex diuerſis formis mandati, de quibus diximus in tractat. reſcriptorum ſeu lib. 1. in mandatis, c. 7. & dicemus quædam ad ca. mandatum, 38. infrà hoc tit. vide & Rebuff. ad §. 1. ad verba, *in forma mandati*, de mandat. Apoſtol. in Cõcorda.

7 c *Priùs monitorias*. Hinc reſoluit gloſ. vt, dum duobus vel pluribus dantur mandata ad beneficium ſimile in vna Eccleſia obtinendum, pręferatur is cui primo loco conceſſum eſt mandatum, & qui alium præuenit, ſcilicet in impetrando; vt & notat hic Iohan. Andræas. & faciunt pro eo poſtrema verba capitis noſtri, ibi, *Aſsignatóque ſibi beneficio prabendali qui ad eos prius mandatum reportauit*. Docetúrque cum exceptione in ca. penul. de reſcript. in Sex. & ibi gloſ. ad verbum, *impetrauerit*, ſcribit, in reſcriptis ad beneficia, ſaltem in mandatis, inſpici tempus datæ, accedit c. mandatum, infra ibi, *Si pro alio non ſcripſerimus*. Qui priùs impetrauerit ergo, regulariter præferetur, etiamſi ſecundus priùs quàm primus præſentauerit mandatum collatoribus, ſi tamẽ eodem die vtriſque fuerit conceſſum mandatum, is cui mandatur prouideri de canonicatu & præbenda, præfertur ei cui mandatur tantùm prouideri de præbenda, & ſi vtriuſque gratia ſit ſimilis, & ſint in eo æquales, qui prior præſentauerit mandatum, potior erit.

8 Etſi forſan ambo in præſentatione etiam concurrant, electio erit collatoris quem voluerit præferre; & ita vno prouiſo, alter carebit impetratis, niſi ex tenore literarũ appareat ſummum Pontificem voluiſſe vtrique ipſorum etiam prouideri: facit ca. duobus, vbi gloſ. & d.c. tibi qui, de reſcrip. in Sex. ſed & aliunde primus in data, in mandato ſub forma communi, præfertur alteri ſecundo in forma ſpeciali obtinenti mandatum, Clemẽ. 1. de conceſ. præben. Rota deciſ. 127. attamen ſi ſecundus in data poſſet primum alio modo à iure excludere, prioritas datæ illi non obeſſet, vt notat gloſ. noſtri c. ad verbum, *priùs*, veluti ſi priùs impetrans non fuerit proſecutus ius ſuum dolo vel negligentia; vel ſi renunciauerit eidem expreſsè ca. querela, 4. de reſtitutio. ſpolia. libr. 2. Decreta. tit. 13. c. ad audientiam, 31. hoc titu. vel tacitè; veluti ſi ſententia contra illum lata, ab ea non prouocauerit, acquieuiſſe enim videtur, gloſ. ad cap. 1. ad verbum, ***repellendi***, de conceſsio. præben. vel ſi ducat vxorem, vel contrahat ſponſalia per verba de præſenti; nam ex his fit incapax beneficiorũ, c. 1. & 2. de cleri. coniug. gloſ. & Doctor. in ca. vni. eo. tit. in Sext. vel ſi interim expectando in vim mandati collationem beneficij, conſequatur beneficium incompatibile, vt dicunt, ſeu quod teneri non poteſt cum conferendo ex vi mandati, & ante executionem eius. Clemen. gratiæ, de reſcrip. vel aliis

modis fiat incapax, vidēda tamen gloſ. ad §. quod ſi quis ex dictis, in verbo, *tempore*, in fine, de collatio. in Prag. Sanctio. 9 Ex negligentia quoque priuabitur primus effectu mandati, ſi præbendam ſibi debitam, quando vacauerit, petere negligenter omittat: nam poſteà non poterit aliam in eadem Eccleſia vacantem, prætextu prædicti mandati petere, nec collator conferre, cùm facta ei gratia per eius negligentiam ſit extincta, niſi in vim mādati Canonicus creatus & receptus fuerit: quo caſu, in ſecunda vacatura alteri poterit præferri, c. tibi qui, de reſcrip. in Sex. c. ſi clericus, 11. de præbē. in Sext. Relinquitur autem arbitrio iudicis, quando dicatur quis negligens, vt notat gloſ. ad d. ca. ſi clericus, ad verbū, *negligenter*. Exiſtimant autem interpretes mandatarium intra ſex menſes ſaltem petere vacantem Eccleſiam ab ordinario debere, quia amplius vacare non poſsit cotam ordinario, c. 2. de conceſsin. præb. gloſ. in §. item quod omnia, ad verbum, *ſcilicet*, de collatio. in Pragma. Sanctio. Felin. ad noſtrum c. capitulum, Iohan. de Selua in tracta. beneficio. 3. parte, quęſtio. 12. & q. 15. & 34. excuſabitur autem negligentia, infirmitate magna, captiuitate, neceſſaria abſentia, & aliis legitimis modis, quos dic. gloſ. notat, ad ca. ſi clericus, vide Pauor. ad noſtrum c. capitulum, num. 7. latiùs diſtinguentē. Placuit etiam in Clemē. vnic. de conceſſ. præben. vt ſi is, qui habet gratiam, non poſtulauerit ſibi conferri beneficium intra menſem à vacatione ipſius, poſsit poſteà Epiſcopus vel ordinarius collator, alij liberè conferre, ſicque iure illo ſcripto, mandatarij habent tantùm menſem vnum ad acceptandum. Diſputat idipſum pluribus Iohannes Andræas in additionibus ad Speculatorem, in rubric. de conceſsion. præbend. & ad cap. ſi pluribus, de conceſsion. præbend. in Sexto. Rota deciſio. 323. incipien. *Nota Paulus*, in Antiq. in Gallia tamen ex Concordatis dantur ſex menſes.

10 Poſſet & reiici mandatum priùs impetratum per ſecundum, ſi clericus non eſſet impetrans, ca. ex literis, 6. de tranſact. cum ſimilib. ſi in Gallia non eſſet ſeruata forma mandatis ex Concordatis pręſcripta, tit. de forma manda. & de mandatis Apoſtol. in Concor. facit l. cùm hi, §. ſi Prætor, de trāſactio. P. ſi vacaret beneficium, quod priùs impetrans non poſſet tenere, putà quia paternum, c. 2. & c. ex tranſmiſſa, de filiis presby. ſi ex collatione ei facta ſequeretur ſcandalum, ca. cùm teneamur, de præbend. Fel. in c. nihil, de præſcrip. ſi primus mandatarius iam habeat in eadem Eccleſia præbendam, Rebuſ. ad §. 1. ad verba, *ita tamen*, de mandat. Apoſtol. in Concordat. ſi mandatarius prior non eſſet idoneæ qualitatis, vel capax beneficij quod vacaret, & ſecundus eſſet, ſi non ſit ſacerdos, graduatus, nominatus, in beneficio quod tales exigit. c. quia ſæpe, & ca. ei cui, de præben. in Sexto. c. ſi eo tempore, de reſcrip. in Sexto.

11 Item & excluderet ſecundus primum, ſi in eius ſecundi mandato eſſet appoſita clauſula, *Anteferri aliis prioribus impetrantibus*. de quo in ca. penul. de præb. in Sex. & Rota deciſ. 640. incip. *Si aliquis*, in Antiquis. Felin. ad noſtrū ca. capitulum. Quòd ſi vterque habeter clauſulam, *Anteferri*, iure communi vtendum erit, vt prior tempore ſit potior iure, l. potior, 11. qui potior. in pigno. habeant. P. l. 1. 2. 3. 4. 8. C. eo. tit. l. 2. de priuileg. fiſc. C. l. 7. C. vt in poſſeſsio. lega. & quòd priuilegiatus in priuilegiatum nō vtatur priuilegio, Authen. quas actiones, de ſacroſanct. Eccle. C. notat & gloſ. ad §. item voluit dicta congregatio, ad verbum, *retroactiua*, de collatio. in Pragmat. Sanct. vim clauſulæ, *anteferri*, habere, ſi ſummus Pontifex fecit gratiam puram primo, in forma, *laudabilis*, & ſecundo conditionalem, in forma, *dignum arbitramur*, ſub eadem data, *Decernens ita, vt poſtquam dictus ſecundus repertus fuerit idoneus, irritum & inane à data præſentium quicquid ſuper hoc contigerit attētari à quocumque, perinde ac ſi Canonicatum eidem ſecundo contuliſſet.* Nā ſecuta gratiæ ſecundæ purificatione ante vacationem præbendæ, alij debet præferri in aſſecutione eiuſdem præbendæ, Rota deciſ. 386. decretum tamen non ligat ante purificationem conditionis, Clem. 1. de conceſsio. præbend. Oldradus conſilio 175. hodie tamen hæc clauſula in Gallia locum non habet, cùm ex Concordatis fuerint ſublatæ reſeruationes, notanda & inſuper ſpecies ca. authoritate Martini, 7. de conceſsio. præben. in Sex. quòd quādo tres ſunt habentes ſinguli gratiam expectatiuam in eadem Eccleſia, quorum vnus habuerit, putà à Martino ſum. Pontiſ. mortuo, ſecundus à Bonifacio eius ſucceſſore, tertius ab eodem Bonifacio cum clauſula, *Vt præferatur omnibus non receptis authoritate Bonifacij*, quòd hi prębēdas conſequantur hoc ordine, nempe ſecundus impetras habeat primam vacantē, tertius ſecundā, primus verò tertiam.

12 f *Collegas*. Collegæ dicuntur, qui lecti ſimul, vel electi ad ſubeundum idem munus, officium, vel poteſtatem ſimilem, *ὁμότιμοι*, eiuſdem honoris, Vlpian. in l. collegarum, 73. de verbor. ſign. l. 1. §. inter, de magiſtratib. conuen. ſic contutores & concuratores alicuius perſonę, collegę dicti, l. 4. & 5. de ſuſpectis tutor. C. collegæ & præſides prouinciarum. l. 7. de cuſto. reor. P.

13 g *Excommunicationis & ſuſpenſionis*. De excommunicatione, ſuſpenſione, & interdictis Eccleſiaſticis, nos tractamus lib. 31. Syntagmat. ca. 8. & ca. 9.

14 h *Protulerunt*. Et malè, quia poſt appellationem legitimè interpoſitam quieſcit officium iudicis, ne in cauſa poſsit aliquid agere, c. Romana, §. ſi autem, c. non ſolum, de appella. in Sext. ca. 1. de offi. ordina. 10 Sext. l. 1. nihil nouar. appella. pendē. quare nec excommunicatio, nec ſuſpenſio fieri poſt appellationem poteſt. ca. licet, 14. de ſentent. excommunicat.

15 i *Sententias in eoſdem*. Hinc notādum, excommunicatum vel ſuſpenſum ab vno authoritatem habente, ab alio quoque poſſe excommunicari, & ſuſpendi poſſe, vt in c. ita quorundam, 6. infrà de Iudæis. lib. 5. titu. 6. & ibi gloſſa, ad verbum, *excommunicatio*, pluribus explicat, ita excommunicati ipſo iure mercatores, qui arma, ferrum, aliáve prohibita deferunt Sarracenis, iubetur iterum excom

excōmunicari ab Eccleſiis maritimis: vt qui extra Eccleſiam per excommunicationem poſitus eſt, extra eandem fortiori vinculo religetur, ne ingredi poſſit, neque plene quis iuuatur ſi ſoluatur ab vna excommunicatione, niſi quoque ab aliis ſoluatur. c. ex parte, 5. & ibi late gloſ. ad verbum, *redire*, de offic. ordin. lib. 1. titul. 31. c. cum pro cauſa, 27. de ſentent. excomm. lib. 5. titu. 39. Eò pertinent verba capitis noſtri, capitulum, *Præfatas ſententias iuxta formam Eccleſiæ relaxetis*. Sic & in exilium miſſus ſeu bannitus pro aliquo crimine, pro alio poteſt iterum banniri, vt ait Specula. in titul. de accuſatio. in fine. Iohan. Andræ. ad ca. ita quorundam, infrà de Iudæ.

16 k *Silentium imponentes*. Liquet ex his duobus mandatariis ſuper eadem Eccleſia cōcurrentibus, vno admiſſo, gratiam alterius extingui, nec ei aliud beneficium deberi, ideò co & ſolet apponi mandatis clauſula, vel omiſſa intelligitur, *Si pro alio ibidem non ſcripſerimus*. ca. mandatum, 38. infrà hoc titulo. & in cap. literis, 39. infrà eod. titulo. ibi, *Niſi pro alio fuiſſet Eccleſia grauata*. niſi forſan in Gallia ordinarius, vel capitulum haberet 50. vel amplius beneficia ſuæ collationis, quo caſu grauari poſſet à ſummo Pontifice in duobus mandatis, & primo euacuato, alteri quoque promdendum eſſet, vt liquet ex Concordatis de mandatis Apoſtolicis, & ex Pragmatica Sanctione. Rebuff. ad §. præfatique ordinarij, ad verbum, *tertiam*, de colla. in Concord.

Ad caput 31. Ad audientiam.

ARGVMENTVM.

1 *De Bituricenſi Archiepiſcopatu.*
2 *Legatorum ſummi Pontificis tres ſpecies, miſſi, à latere, nati.*
3 *De penſionibus ſuper beneficia.*
4 *Num renunciando literis quis iuri illarum renunciaſſe cenſeatur.*
5 *Quis videatur vendere, & an accipere pro renūciatione literarum ſit ſimonia.*
6 *Impetrans beneficium debet mentionem facere de literis mediante penſione emeatis.*
7 *Num factum virtute literarum ſubreptitiarum ſit nullum.*

SVMMA.

Qui literis expectatiuis renunciauerit, accepta annua penſione, vel beneficio, non poteſt validè alias ad beneficia, eo tacito, impetrare.

Idem, Bituricenſi [a] Archiepiſcopo, Apoſtolicę ſedis Legato [b].

AD audientiam noſtram peruenit, quòd quidam clerici obtentis à ſede Apoſtolica literis ſuper prouiſione ſua in aliquibus Eccleſiis tibi ſubiectis, recipientes ab eis annuas penſiones [c], ſeu alia beneficia, ab eorum impetitione deſiſtunt, renunciantes [d] beneficio literarum: & infrà. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eos qui poſt literas taliter venditas [e], alia (de illis mentione non habita) [f] impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrarunt, carere decernas commodo earumdem, & Eccleſias nō permittas earum occaſione vexari, reuocando in irritum [g], ſi quid earum prætextu inueneris eſſe factum.

1 a BIturicenſi. Bituricenſes, populi inter Celtas, vulgo, *Berri*, eius nominis ciuitas metropolis Biturix, vel Auaricum, *bourges*, conſtituitur in Gallia Aquitanica per Plinū lib. 4. ca. 10. Francorum Regi ſubeſt prouincia. Comitatus námque Bituricenſis emptus fuit per Philippum 1. Regē ab Harpino Comite, cum proficiſci vellet ad expeditionem Hieroſolymotum, 40000. lib. vel, vt alij dicunt, 60000. lib. vt ſcribunt Gul. Nang: & mater hiſtoria. Bituricenſis ſedes Archiepiſcopalis eſt, & gloſſa ad ca. cleros, ad verbum, *Archiepiſcopis*, 21. diſtinct. ait eſſe Patriarchalem in Gallia, vt nos documus Lugdunenſem, & Grandenſem eſſe, in lib. 15. Syntagma. ca. 10. vbi agimus de primatia, de qua & in c. 1. 99. diſt. Voluit cōtendere de primatia Archiepiſcopus Bituricenſis cum Archiepiſcopo Burdegalenſi, & in eum dixit ſe habere primatiā, vt meminit Gregorius 9. in c. fin. de dolo & contumac. lib. 2. Decretal. tit. 14.

2 b *Legato*. Hic Archiepiſcopus erat Legatus miſſus, non legatus à latere, qui debet eſſe Cardinalis, nec etiam legatus natus, quales quidam dicuntur, ex eo quòd nacti ſint dignitatem Archiepiſcopalem, cui legatio iuncta eſt, vnde & legati dicti nati, tales ſunt Archiepiſcopi Eboracenſis & Cantuarienſis in Anglia. De tribus his ſpeciebus legatorum in c. 1. & 2. de offic. legat. in Sext.

3 c *Penſiones*. De penſionum materia vide Hierony. Gigantē tractat. de penſinni. Rebuff. tractat. de pacific. poſſeſſo. num. 92. & ſeq. Paul. de Rom. tracta. de penſion. Tolerantur aliquando penſiones annuæ ſuper beneficiis, pro bono pacis, ſi lis eſt mota, vt in ca. niſi eſſent viri prouidi, 21. infrà de præben. at ex cauſa libera, vel ob renunciationem literarum ad beneficia, cēſetur penſio habere venalitatem & ſimoniam, vt hic, prohibitúmque eſt regulariter onerare beneficia penſionibus, Clem. vni. de ſupplen. negli. prælator. c. auaritiæ, 10. & ca: extirpandæ, 30. §. fin. de præben. cùm ſectio beneficiorum reprobetur ex concilio Turonenſi, ca. maioribus, 8. & c. vacante, 26. de præbē. & beneficia ſine diminutione conferenda ſunt, c. vn. vt Eccleſ. beneficia ſine diminut. confer. Reſoluitur porrò in deciſ. Rotæ 210. in Antiq. incip. *Nota quòd pauper clericus*, &c. pauperem clericum impetrātem, expectatiuas in forma commum, habentem penſionem à laico, poſito quòd ei penſio eſſet aſſignata in titulum, de tali penſione non teneri facere mentionem, etiamſi fuerit de authoritate Epiſcopi inſtituta, quia ex quo nō eſt beneficium,

ſed extinguitur eum perſona, de ea clericũ pauperem in huiuſmodi impetratione, meminiſſe nõ exigitur, aliter autẽ ſi eſſet conſtituta penſio perpetua, quæ à perſona in perſonam transferatur, quo caſu amiſsio expreſsionis eius impediret & annullaret gratiam pauperis; etiam poſito, quòd non eſſet beneficium, nec conſtitueretur ab Ecclesia: & ita notatur in ca. ſi pauper, de præbend. in Sexto. ca. poſtulaſti, de reſcript. per Innocentium & Hoſtienſem. Aufrer. deciſ. Cappellæ Tholoſa. 472. de militiis, in verbo, *gratia*, q. 17. Pẽſio porrò canonicè inſtituta à ſummo Pontifice, & in titulum data, beneficij appellatione continebitur, vt notant Panorm. Barbatia. & Felin. in noſtro ca. ad audientiam. Hoc modo Vicarius perpetuus habet portionem ex beneficio, quæ penſio dicitur, in ca. extirpandæ, 30. §. fin. de præben. & in ca. noſtro. Et hodie cùm quælibet penſio teneat locum beneficij, quia datur in perpetuum, id eſt, ad vitam recipientis, ideò impetrans beneficium in Curia Romana, debet de ea penſione poſſeſſa facere mentionem, gloſſa antiqua in regulam Cancellariæ 61. in fine. quod & tutius eſt, ne impetrãs cum beneficio impetret quoq; lites, niſi ſit in literis clauſula illa, *Pro expreßis habentes*, &c. vt notat Rebuffus in Concord. Franc. & in tractatu de pacif. poſſeſſo. numero 111.

4 d *Renunciantes*. Beneficio literarum renunciando, videtur renunciatum & remiſſum ius gratiæ quod in illis habebat renuncians, vt hîc & c. ſanè dilecto, 4. de renuncia. infrà titu. 9. multò magis ſi quid pro illis recipiat, nam poſſet aliquando aliter ſe excuſare, dando literas, veluti ſi dando illas ſe ſubmiſerit miſericordiæ Capituli, vel collatorum, ex quo non cenſetur renunciaſſe iuri ſuo vel literis. c. veniens, 13. de renuncia. Dehinc & per hãc renunciationem literarum, accepta penſione videtur gratia impleta, & per eam beneficium renuncians obtinuiſſe, quia ſubrogatum recipit naturam eius cui ſubrogatur, l. ſi eius, §. qui iniuriarum, ſi quis cautio. P. l. parabolani, C. de Epiſco. & cler. §. fuerat, de actio. cum ſimilib. & qui habet pretium alicuius rei, rem habere aliquando videtur. l. ſi & rem, 22. de petitio. hæred. lib. 5. Pand. tit. 3. cum ſimilib. ibi nota. à gloſſa ad verba, *quia poteſt*. Quare & impleta gratia dici poterit per æquipollens, ſed & receptum, eum qui donat literas ſeu inſtrumenta acquiſitionis, videri donaſſe & remiſiſſe rem contentã in illis. l. 1. C. de dona. lib. 8. C. tit. 54. l. ſeruum filij, 44. §. eum qui, de lega. 1. l. Mæuia, 49. ſolut. mat. li. 24. tit. 3. Neque prohibita eſt ceſsio nominis ſeu debiti, quę transfert ius cedentis in acceptantem, l. 2. C. de donat. vt qui cautionem debitori ſuo reddidit, videtur tacitè conueniſſe ſe non petiturum, l. 2. §. fin. de pact. P. lib. 2. tit. 14. l. creditricem patrui tui, 7. de remiſsio. pigno. lib. 8. C. tit. 26. l. qui chirographum, de lega. 3. c. cùm pridem, de tranſactio.

5 e *Venditus*. Vendere videtur, qui pretio interueniente ius ſuum rei dat, l. 1. de contrah. empt. P. quomodo verò venditionis nomen etiam ad alia quàm ad contractum ſpecialem emptionis, transferri poſsit, docemus lib. 25. Syntagma. ca. 1. Diſputat hîc gloſſa, num ſit ſimonia pro renunciatione literarum gratiæ vel mandati ad beneficia, beneficium accipere, & in vtramque partem poſſunt argumenta deduci: verùm paucis, humanior videtur ſententia, nõ eſſe, maximè ſi non facta fuerit pactio. Notat & Panormitanus ſingulare hîc nõ eſſe ſimoniã pro literis ad beneficia futura, aliquid etiam temporale accipere pro renũciatione.

6 f *Mentione nõ habita*. Taciturnitas eius renunciationis cum penſione aut beneficio, gratiam ſecundam nullam reddit, eò quòd illa expreſsio potuiſſet remorari ſummum Pontificem, ne concederet ſecundas literas, & ita fraus præſumitur, ca. in noſtra, 32. infrà hoc titul. neque reſcriptum impetrationis beneficij valet tacito beneficio iam poſſeſſo. c. cùm adeò, 17. ſuprà hoc titul. Dehinc & qui renunciauit ſponte electioni de ſe factę ſuper ipſa electione, rurſus regulari iure nõ auditur, ca. in præſentia, 6. de renunciatio. ex noua tamen cauſa, & expreſſa renunciatione vel cognita, poſſet iterum ad ipſum beneficium ex prouiſione ſummi Pontificis redire, vt in ca. 2. de renuncia. facit ca. poſt. tranſlationem, 11. eo. tit. & poſtremò qui iam beneficium primum habuit, non poteſt aliud obtinere ſecundum, niſi diſpenſatiuè, ca. dudum, de electio. ca. de multa, de præbend. cum ſimilib. proinde ſcientia primi beneficij neceſſaria fuit ſummi Pontificis in collatione legitima ſecundi. c. in noſtra, 32. infrà hoc tit.

7 g *In irritum*. Gloſſa hîc videnda, quæ hoc fusè diſputat, & Panormit. & alij, num omne quod factum eſt virtute literarum ſubreptitiarum, *dici* debeat nullum, & debeat reuocari. Dicemus tamen in ſumma, quòd in literis ſubreptitiis ad lites, in quibus nõ agitur de beneficiorum collatione, quod factum erit per illas ſubreptitias valebit, ſi non fuerit oppoſitum de ſubreptione, quia hoc caſu per illas, veluti ex cõſenſu non opponẽtium, datur ſtatim iudici delegato iuriſdictio. ca. ex parte, in 2. de offi. de lega. facit c. nõnulli, 28. ſuprà hoc titul. Poſſunt litigantes cõſentire in iudicem non ſuum, l. 2. de iudi. P. l. eſt receptũ, 14. de iuriſd. om. iudic. P. atque hęc omiſſa ab initio exceptio, non poterit poſtea repeti, c. cùm inter, & c. ſuborta, de ſenten. & re iud. Præſcriptiones ſeu declinatoriæ fori, in principio litis à litigatoribus opponendas eſſe legum decreuit authoritas. l. fin. de exceptio. lib. 8. C. titul. 36. l. nemo, de iuriſ. omnium iudic. C. l. ſed & ſi ſuſceperit, de iudic. P. vide tamen diſtinctio. l. fin. ſi à non cõpeten. iudic. C. Contrarium dicendum in literis ad beneficia: nam quicquid factum erit in vim ſubreptitiarum, etſi beneficiũ per illas datum fuerit, irritum fit, eò quòd beneficium Eccleſiaſticum ſine canonica inſtitutione non poſsit obtineri licitè, c. ex frequentibus, de inſtitutio. ca. beneficium, de regul. iur. in Sexto. neque ex poteſtate iudicis, ex conſenſu etiam partium electi, pendet dare titulum ei qui nõ habet; ſiquidem per ſententiam non conſtituitur ius in re, ſed declaratur, vt ait Vlpia. in l. ſicut autem refectio, 8. §. & ſiquidem, ſi ſerui. vendicetur. lib. 8. P. tit. 5. Et quamuis, quod attinet ad partem, contra quam dicta ſententia eſt, pro eo qui non habet titulum,

tulum, transſeat ſententia in rem iudicatam, tamen, quod pertinet ad eum qui non habet titulũ legitimum, qui iuſtè & ſine canonico titulo poſsidere non poteſt, non tranſit in rem iudicatam. vt notat hic Panorm. num. 12.

Ad caput 32. In noſtra.

ARGVMENTVM.

1 *Mediolanum.*
2 *Vtilitas plurium gratiarum & mandatorum.*

SVMMA.

Impetrantes plures literas ad beneficia in diuerſis Eccleſiis obtinenda, quarum aliæ de aliis non faciunt mentionem, debent eſſe contenti Eccleſiis, in quibus ex prioribus receptiſunt.

Gregorius 9. [a] Mediolanenſi [b] Archiepiſcopo.

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quòd nonnulli clerici à ſede Apoſtolica plures literas [c] (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, vt in pluribus Eccleſiis admittantur: ſicq; aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis Eccleſiaſticum beneficium ſunt aſſecuti, alias Eccleſias ſuper receptione ſua nihilominus impetunt & moleſtant: & infrà. ¶ Mandamus, quatenus eos clericos Eccleſiis, in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis, occaſione literarũ huiuſmodi, moleſtari, niſi de receptione fortè ſua expreſſam fecerint mentionem.

2 a GRegorius. De eius vita in procemio Decretalium dixi.

1 b *Mediolanenſi.* Mediolanum vulgò, *Milan*, vrbs eſt Ciſalpinæ Galliæ Metropolis. A Gallis ædificatam ſcribit Liuius lib. 5. dec. 1. fuit tamen poſteà vi cum maiori parte Italiæ capta, diruta & ſale cõſperſa, anno Domini 1162. ab Imperatore Frederico Barbaroſſa ſeu Oenobarbo, vt ſcribũt Sabellicus, Fripſ. in geſtis Frederici. lib. 2. 3. & 4. Prodidiſſe vrbem Frederico Indæos ait Bergo. lib. 12. Ciſalpinę verò Galliæ ciuitates ſtatim reſtituerunt, vt author Platina in Alexan. 3. ibi ſedes Archiepiſcopalis, cui miſit pallium Vrban. 2 Pontifex, vt ſcribit Platin. in Vrbano 2.

2 c *Plures literas.* Plures literas vel gratias ad beneficia impetrare, nõ damnabit, ſi accedat voluntas ex cauſa ſummi Põtificis, qui plenam habet maximè poteſtatem in beneficiis, ca. propoſuit, 4. de conceſsio. præbend. cum ſimil. & ideò accedente ea volũtate impetrans fruitur conceſsis, & acceptando beneficium ex alterutris, non videtur aliis renunciare, etiamſi ſub eadem data de aliis beneficiis ſint impetratæ, Rota deciſ. 180. *Nota quòd vbi aliquis impetrat*, in Antiq. facit in argum. l. Aurelius, de liberatio. legata. Inconſulto autem & inſcio ſummo Pontifice contrarium reſpondendum; nam ſi duas gratias quis habeat, quæ alterutrius non faciant mentionem, illud ſequetur vtilitatis, vt, ſi vna vtens ab ea excludatur; non ideò tamen cadat ab alia, Rota deciſ. 50. *Nota quòd vbi quis pro beneficio*, in Antiq. quia iſtæ gratiæ, licet ſint diuerſæ, tamen non ſunt cõtrarię, & tendunt ſeu conſpirant ad eundem effectum, & ideò vna excluſa, alia remanet, d. l. Aurelius, §. fin. de libera. leg. l. liberorum, de his qui notan. infa. l. habebat, de inſtitor. actio. l. eum qui, de inofficio. teſta. C. & hoc modo obſeruat etiam in noſtro c. gloſſ. ad verbum *mentionem*, & addit rationem, quòd dum plures impetrantur gratiæ, quarum alia alterius non meminerit prioris, videtur ad cautelam ſeu cautionem impetratæ, & ante præſentationem ſint in ſuſpenſo quæ illarum valeant, vt ſi non poſsit cõſequi beneficium per primas, poſsit conſequi per alias, exemplo aliarum literarum, ſeu reſcriptorum ad lites, ca. ex tenore, ſuprà, hoc tit. valent enim literæ ex pluribus quæ priùs fuerint præſentatæ, quibus impletis & admiſsis, aliæ euaneſcunt, ca. capitulum, ſuprà hoc tit. niſi ſummus Pontifex in ſecundis mentionem faceret de primis, quia ex eo non vnum ſolùm, ſed plura beneficia conferri voluit, vide c. ſi proponente, infrà hoc tit. c. cùm teneamur, de præbend. Vnde quia recepta eſſe dicitur in Rota (vt monui) hæc ſententia, reiicienda erit Compoſtellani, dum ait ad c. noſtrum, ad verbum, *mentionem*, & cum eo Hoſtienſis, quòd ſi primę literæ annullatæ ſunt per exceptionem, & ſecundę impetratæ fuerint, non habita mentione priorum, non valeant; eò quòd, inquiũt, textus noſter dicat, ſecundas tacitis primis impetrari fraudulenter, quando vnus impetrans vtraſque impetrauerit ſimul, ſecus ſi diuerſo tempore, nam tunc ſecundùm eoſdem, valeret quidem receptio facta ſecundùm primas, non ſecundùm ſecundas, caſſatis primis. Opinor autem ego, ſententiam Hoſtiẽſis veram, ſi eadem exceptio contra ſecundas quæ contra primas proponi poſſet: non etiam, ſi ex ſola illa exceptione ſecundæ impugnetur, quòd mentionem non fecerint primarum inutilium, id eſt, quæ ſine effectu ſunt. Neque arbitror repugnare textum noſtrum, dum ait, *fraudulenter impetrari ſecundas*, nam hoc verum, quando qui ſecundas impetrauit, tacet primas, ex quibus iam receptus erat in Canonicum, & ita iam ſortitæ ex parte erant effectum.

Ad caput 33. Ex parte.

ARGVMENTVM.

1 *Syluanecenſis Epiſcopus.*
2 *Caroliloci Abbas.*
3 *Excommunicandi poteſtas ad quem pertinet.*
4 *Nobilitas quibus modis amittitur.*
5 *Quando & quibus ex cauſis reuocari aut muta-*

ri poſſit procurator.

6 *Geſta à non procuratore vel à reuocato non nocēt domino.*

7 *Procuratoris reuocatio quare debeat inſinuari iudici, vt valeat.*

8 *Falſus procurator quis dicatur, & quantum noceat.*

S V M M A.

Procurator reuocatus, & certus de reuocatione, non poteſt pro vtilitate domini impetrare reſcriptū: at reuocatio procuratoris dati ad lites, non officit aduerſario reuocantis, niſi priùs hæc reuocatio fuerit cognita iudici & aduerſario: quare quæ geſta erunt cum eo procuratore, antequam reuocatio prædictis fuerit cognita, perinde valent ac facta cum non reuocato.

Idem, Epiſcopo Syluanectenſi [a], & Abbati Caroliloci [b] (aliàs Compendienſi.)

EX parte Decani & Capituli Laudunenſis fuit propoſitū, quòd cùm ipſi auctoritate Apoſtolicæ indulgentiæ [c], in nobilem virum [d]
1 excommunicationis ſententiam protuliſſent: procuratoribus partium propter hoc ad ſedem Apoſtolicam accedentibus, & lite ſuper diuerſis articulis conteſtata [e], nos cauſam vobis commiſimus terminandam: hoc adiecto, vt non obſtarent literæ præter aſſenſum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus propoſuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui eaſdem literas impetrauerat, falſus extiterat procurator [f], cùm ipſe ante impetrationem literarum ipſarum, propter ſuſpicionem, quam cōtra eundem conceperat, mandatum ſibi traditum reuocaſſet. Eis igitur proponentibus ex aduerſo, quòd ad nos vel ad ipſos huiuſmodi reuocatio non peruenit, vos quòd deberetis per literas procedere, per quandam interlocutoriam protuliſtis, & infrà. Petente itaque procuratore ipſorum, vt inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius nobilis ex aduerſo reſpondit, quòd non erat per iam dictas literas procedēdum, exhibens alias quaſdam poſteriùs impetratas, inter alia continentes, vt ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eandem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteretis ad ſedis Apoſtolicæ examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipſi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & poſt reuocationem mandati, fuerant impetratæ. ¶ Quia verò iuxta generalis ſtatuta concilij Apoſtolicæ literæ (quas ſine ſpeciali mandato domini quis impetrat) valere non debent, niſi ſit de illis perſonis à quibus non eſt exigendum de iure mandatum: mandamus, quatenus ſi reuocatio mandati ad procuratorem peruenit (cùm minus valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, quo mandatum dominus reuocauit) in negotio iuxta priorum continentiam literarum, non obſtantibus poſterioribus, procedatis.

1 a *SYluanectenſi.*

2 b *Caroliloci.*

3 c *Indulgentia.* Id eſt, permiſsionis vel priuilegij conceſsi alicui, vt poſsit excommunicare, vt in c. ex parte, 23. de verbor. ſigni. hic enim eſt caſus in quo licet alij quàm Epiſcopo vti excommunicatione, videlicet ſi ea poteſtas concedatur, vel ſi ex conſuetudine præſcripta, quemadmodum licet iudici ordinario, & habenti iuriſdictionem Eccleſiaſticam, excommunicare, ca. cùm ab Eccleſiarum prælatis, de offic. ordin. propriè tamen mucro Epiſcopi & gladius ſpiritalis eius dicitur, excōmunicatio, ca. viſis, 16. q. 2. & ad officium Epiſcopi pertinere, ca. corripiantur, 24. q. 3. maximè ſi agatur de excommunicatione ſolemni, aut de anathemate, quod tantùm ab Epiſcopo fit, præſentibus 12. ſacerdotibus, accenſis totidem priùs candelis, & dehinc in deteſtationem, extinguendis. c. 116. debent, 11. q. 3.

4 d *Nobilem virum.* Nota nobilitatem vſurpari pro titulo dignitatis, quam quis amittit delicto, ca. 1. de purga. canon. li. 5. titul. 44. monachiſmo ſeu ingreſſu religionis, ca. 26. ſcripſit nobis, 27. q. 2. ſi qui commercia exerceāt, & actus plebeiorum, l. nobiliores, de commerc. & mercatori. C. l. fin. C. de loca. Et apud Ægyptios, Græcos, Scythas, Perſas, Lydos, omnes qui artificiis incumberēt, inter ignobiles habebantur, vt ait Alexa. ab Alexa. lib. 5. Genialiū dier. c. 18. amittitur & aliis modis, de quibus nunc non eſt inſtitutus ſermo, & videndus Tiraquellus & alij, qui ex profeſſo de nobilitate tractarunt. Hic tamen ad nobilitatem quęſtio propria eſſet, num excommunicari poſſet nobilis, quia nobiles pœnæ mitiori quàm plebeij ſubiiciūtur. Barthol. & ad illū Alexand. ad l. Prædius, per illū textum, de incēd. ruina & naufra. ſed breuiter dicendum, poſſe excōmunicari ob cōtumaciā, & ob alia, imò puniri poſſe vt plebeium nobilem, ſi proditor, ſi hęreticus, ſi in exceſsiua contumacia, ſi delinquat in officio. vt notat Felin. ad c. paſtoralis, de offic. deleg. De exemplis quærendum

dum non eſt, nam paſsim nobis occurrunt Imperatorum, regum, principum, & aliorũ nobilium excommunicatorum, & c. quicumque, de ſenten. excõ. in Sex. c. duo ſunt quippe, 96. diſt. c. Valentinianus, 63. diſt. ratio tamen ab aliquibus deſiderabitur, eam autẽ accipiant, omnẽ iniuriã Eccleſiaſticã, quę admonitione nõ corrigitur, anathemate plectẽdã eſſe: vt ſcribit Yuo Carnotẽſis Epiſcopus Fulconi Pariſienſis Eccleſiæ Decano, epiſtola 141. & ſine diſtinctione perſonarũ nõ audiẽtẽ Eccleſiã excõmunicãdũ docet c. 18. D. Matt. Medicina egent & nobiles, vt plebeij; excõmunicatio eſt medicinalis potiùs quã mortalis. c. multi, 12. q. 1. c. audi, 11. q. 3. can. certum, can. corripiantur, 34. q. 3. item quando excommunicatio fit, Deus non homo ligat, ideò nec contemnenda, ca. nemo contemnat, 11. q. 3. & maior Deus omnibus nobilibus: & inferioris non eſt contemnere legem ſuperioris. ca. cùm inferior, de maior. & obedien.

5 e *Lite conteſtata.* Cum procuratore, quare poſt litis conteſtationem cum procuratore facilè procurator reuocari non poteſt, ſine cauſa. Paul. l. ante litem, 16. & Vlpia. in l. poſt litẽ, 17. de procurato. lib. 3. P. titu. 2. ca. 1. §. 1. & ca. 2. de procurat. in Sext. Cauſæ mutandi vel reuocandi procuratorẽ plures, inter quas abſentia eius reipublicæ cauſa, l. filiusfamilias, 8. §. fin. eo. titu. de procura. P. peregrinatio eiuſdẽ neceſſaria, valetudo, l. aut ſi valetudine, 9. l. vel iudicio, 20. l. aut lõga peregrinatione, 23. eo. vel ſi lõginquo, 44. eo. tit. ætas, d. l. poſt litẽ, §. fi. eo. religionis cauſa, l. nõ diſtinguemus, 32. §. ſacerdotio, de recep. arbit. P. l. aut religionis, 18. de procurat. P. ſi ſuſpectus procurator, ſi in vinculis, ſi in hoſtiũ prędonúm ve ſit poteſtate, l. ſi ſuſpectus, 19. l. quæ omnia, 25. §. 1. eo. tit. de procura. ſi exulet, ſi latitet, ſi inimicus poſteà fiat domini, l. vel exilio, 21. eo. tit. ſi affinitate aduerſario coniungatur, vel ei hæres fiat; l. aut affinitate, 22. eo. tit. vel ſi alia iuſta videatur cauſa, d. l. vel ſi hęreditas, & l. vel ſi longinquo, eo. tit. neque tamẽ temere, vel paſsim iſtæ admittuntur cauſæ, neque omnino denegandæ, ſed à Prætore ſeu iudice temperamentũ cum cauſæ cognitione ſuſcipiunt. l. ſed hæc neque, 13. & d. l. poſt litem, de procurator. P. Cur autem libera ſit ante litem conteſtatam reuocatio procuratoris, poſt conteſtationem non niſi cum cauſa, ratio datur, quia ante conteſtationem, res integra eſt, l. 3. manda. lib. 4. C. tit. 35. poſt minimè: dãnúmque inferretur aduerſario litiganti, propter mutationẽ litigantis procuratoris, quare & mutationis cauſa diſcuti debet, l. iam tamẽ, §. ſi tamẽ, iudi. ſol. P. l. nec in plures, de exercito. actio. atque litis conteſtatione efficitur procurator dominus litis, quãuis non efficiatur dominus rei. l. procuratoribus, 22. & l. nulla dubitatio eſt, 23. de procur. Multum autem intereſt poſſe vel non poſſe reuocari procuratorem, quòd geſta poſt reuocationẽ cum procuratore reuocato; veluti cũ falſo procuratore, nullius ſint momenti. c. ex inſinuatione, 3. & c. in noſtra, 4. de procura. lib. 1. tit. 38. l. licet, 24. eo. tit. in P. l. 1. quib. res iudica. non nocet. C. lib. 7. titu. 55.

6 Mandatum procuratoris tandiu durat, quandiu mandantis voluntas, l. ſi verò non remunerãdi, §. ſi mandauero, manda. P. l. ſi procurator, §. fin. de procurat. P. l. vni. §. 1. de ſatiſdando. lib. 2. C. tit. 57. ita falſus procurator, id eſt, qui non eſt procurator, vel qui fuit, ſed reuocatus eſt, depoſitum accipiendo, vel æs alienum exigendo, citra domini voluntatem furtum facit, ac pręter rei reſtitutionem, dupli, & furti non manifeſti actione tenetur. l. falſus procurator, 19. de furt. lib. 6. C. titu. 2. l. 43. §. 1. & l. 80. §. 6. eo. titu. P. l. 18. in fin. de ſolutio. P. niſi dominus à falſo procuratore geſtum poſteà ratum habuerit, quod poteſt, l. ſi procuratori falſo, 14. de condictio. cauſa dat. lib. 12. P. tit. 4. l. ſi pupilli tui negotia, 6. §. item quæritur, & ſeq. de nego. geſt. lib. 3. P. titul. 5. facit deciſ. Rotæ 455. incip. *per prædictam concluſionem*, in Nouis. quia ratihabitionem comparari mandato placet, ca. ratihabitionem, 10. de regul. iur. in Sext. l. hoc iure vtimur, 152. §. deiecit, & l. ſemper qui, 61. de regul. iur. in P. l. 1. §. cùm autem, vnde vi. P. Quòd ſi minus legitimè poſt litis cõteſtationem fuerit reuocatus procurator, iudicium cum illo factum nihilominus ratum erit, id eſt, non infirmabitur ex eo capite quòd procurator fuerit reuocatus. d. l. vnica, de ſatiſdãdo, C. l. ſi procuratorẽ, 65. de procurator. Fiet porro & legitima reuocatio ex legitima cauſa, ita demum ſi procurator de reuocatione certus fiat, l. ſi mandaſſem, mandat. & iudex quoque, coram quo lis pendet, vel aduerſarius colligans, c. mandato, 13. de procuratorib. tunc enim poſteà ſi fiat quippiam cum tali procuratore, ratum nõ eſt, ſed nullum, & ſine præiudicio reuocantis.

7 Cæterùm quia in noſtro c. ex parte, reuocatio procuratoris non fuit inſinuata iudici, vel aduerſario, ideò reſcriptum impetratum ex eius conſenſu etiam poſt reuocationem incognitam, valet, quod non valeret ſi poſt cognitam reuocationem fuiſſet impetratum, ex dicto ca. in noſtra, de procurator. ratio, quia quemadmodum geſtum cum procuratore etiam vero, non valet, niſi priùs fecerit procurator fidem iudici, & aduerſario de mandato: l. 1. C. de procura. l. ſi procuratorem, 65. eo. tit. P. gloſ. notabilis in Clem. 1. in verbo recept. de procur. & vide plura apud Octouianum Vveſtrium lib. 4. introductio. in aulæ Roma. actio. ca. 5. & ad eum Nicolaus Antonius Grauatius num. 23. 24. 25. 26. ſic & reuocatio mandati multò magis, vel ſaltem eadem ratione, debet apparere vtriſque: per ca. 1. de regul. iuris apud Grego. l. nihil tam naturale, eodem titul. in P. ſublata enim perſona procuratoris iudicium claudicaret, quod tribus ad minus conſtare debet, actore, reo, iudice. l. inter litigantes, de iudic. P. l. Iulianus, eod. titul. Item alioquin etiam fieret iudicium illuſorium, non exiſtente legitimo actore vel defenſore, contra l. fin. ne quid in loc. publ. P. dehinc donec de contrario cõſtet, qui procuratorem dedit vt cauſam agat, videtur ei permiſiſſe, vt cauſam peractam geret, l. qui procuratorem dat, 57. de procurator. in P. atque qui ſemel actionem propoſuit, ſiue conuentione iudiciaria, ſiue precibus principi oblatis, iudiciq́ue inſinuatis, & per eum neceſſariò cognitis, neceſſe habet vſque ad finem litem exercere, Auth. qui ſemel, quomod. & quan. iud. lib. 7. C. tit. 43. 5.

43.§.omnem,de litigioſ.Nouella 113.c.3.Quare in noſtro textu, poſtquam nobilis ſe reuocaſſe procuratorem ſuum dixiſſet iudicibus,ab eo tempore reuocatio cognita fuit, ideo eo poſt eam reuocationem impetratio literarum per illum facta reuocatum,nõ valet, eáque fuit prior ratio: nam non apparuit de nouo mandato poſt reuocationem.Et ex illa alia ſequitur, quare impetratio illarum literarum poſtremarum non officiat iudicibus:nempe quòd ſine mãdato ſpeciali impetratæ fuerint: & ideò non valet impetratio,vt diximus anteà,ex ca.nonnulli, 28.§. fin.hoc tit. quod tamen non ſeruari tradit hîc gloſ. ad verba, *ſine ſpeciali*,& nos ad d.§.fin.annotauimus.

8 f *Falſus*. Procurator falſus dicitur, qui non habet mandatum;vel habet,ſed non ab idonea perſona;vel ab idonea perſona habet quidem,ſed reuocatum fuit.Bald.ad l.licet,24. de procura.Cod. Explicat autem & diſtinguit hîc gloſſa in verbo, *procurator*, quandóq; & quantum noceant vel nocére non poſsint iſti falſi procuratores.

Ad cap. 34. Significante.

ARGVMENTVM.

1 *Magiſter.*
2 *Leodium Ducatus.*
3 *Rhemi.*
4 *De clauſula*, Si eſt ita.
5 *Reſcriptum de perſonis alicuius diœceſeos nõ trahitur ad alterius diœceſis homines.*
6 *Error quando vitiet reſcriptum.*
7 *Delegato non datur iure communi iuriſdictio, niſi in diœceſi nominata, aut diœceſi rei,vel actoris.*

SVMMA.

Literæ ad litem decidendam cum aliquo certæ diœceſeos expreſſ. obtentæ non comprehendunt eum qui ſe alterius diœceſeos docet.

Idem,Decano & magiſtro [a] G. Canonico Leodienſi [b].

SIgnificante V. vos noueritis accepiſſe, quòd cùm R. contra V.Rhemenſis diœceſis [c] ſuper quibuſdam pannis & aliis ad iudices literas impetraſſet, idem V. excipiendo propoſuit, quòd cùm idem non de Rhemenſi,ſed de Leodieñ.diœceſi exiſteret,per huiuſmodi literas (cùm de diœceſi Leodieñ. non facerent aliquam mẽtionem) conueniri de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem huiuſmodi admittere denegarũt, noſtram audientiam appellauit.¶ Ideóque mandamus, quatenus ſi eſt ita [d], reuocatio in irritum [e],& cætera.

1 a MAgiſtro. De magiſtro diximus ſuprà ad caput 22.

2 b *Leodienſi*. Leodium Ducatus Iuliacẽſis vrbs Epiſcopalis,ibi vulgò, *Luttbic*.

3 c *Rhemenſis diœceſis*.Rhemi inter Belgas proximi Celtis,& Sueſsionibus,cum quibus eodem iure & iiſdem legibus vtebantur, vnum imperium, vnúmque magiſtratum cum eis habentes: finitimi quoque Veromanduis, Treuiris, Metenſibus, Catalaunenſi & Laudunẽſi diœceſibus, ac ſyluæ Arduenę,ibi ciuitas metropolis,cuius omnes ſuffraganei ſunt in Belgica,nomen retinens, *Reims*, in regno Frãcorum ſita,in qua & Rex Frãcorum vngitur & cõſecratur. Meminit Iulius Cæſar lib. 2.de bello Gal.Plinius lib.4.c.17.Yuo Carnotẽſis epiſto.116.Vrbano ſummo Pontifici ſcribẽs,dúmque in fine ait, eandem ſedem diadema regni habere,& omnibus penè Gallicanis Eccleſiis exemplum ruinæ vel reſurrectionis exiſtere.

4 d *Si eſt ita*. De hac clauſula ſuprà dictum ad c. olim,25.hoc titu.extat & in c.ſignificauit,36.infrà hoc eodem titul.

5 e *Inirritum*. Exceptionem legitimam exiſtimat S.Pontifex,ſi in vim literarum,quæ meminerunt de perſona certæ diœceſeos,alterius diœceſeos vocetur in ius coram delegato, & irritum iubet fieri quicquid factum fuerit, non admiſſa exceptione.Quod intelligẽdum eſt,quando poſſet eſſe dubium circa incertitudinem perſonę,puta quia ſunt aliqui duo vel plures eiuſdem nominis in expreſſa diœceſi,ſed is qui conuenitur alterius eſt diœceſeos, ita incertitudo perſonæ vitiat reſcriptũ,vt in l.duo ſunt Titij,30.de teſtam.tute. lib.26.tit.2.cum ſimilib.ibi à gloſ.cita.in l. ſi fuerit legatum,10.de reb.dub.lib.34.P.titul.5. Expreſsio dehinc certæ diœceſis,aliam diœceſim excluſiſſe videtur, vt incluſio vnius ſit excluſio alterius,l. ſi verò,64.§.de viro,ſolut.matri.l.cùm ita, de conditio.& demonſtra.P.l. Pomponius, §. ſed etſi is, de procura. & quæ ſpeciali nota digna ſunt, niſi exprimantur, videntur neglecta,l.item apud Labeonem,§.hoc edictum,de iniuriis.P. c.quamuis, de præbend.in Sext.Dehinc extenſio ab vna diœceſi ad aliam fieri non poteſt, eò quòd reſcripta ſunt ſtricti iuris,vt mandata,in l.diligenter, mandat. P.nec patiuntur extra præſcripta extenſionem,vt hîc,& c.quamuis,4. de præbend. in Sext. ca.ſtatutum,9.§.in nullo,de reſcript.in Sext.atque in actibus ſtricti iuris, omiſſa pro omiſsis cenſentur, nec ſupplentur.l. quicquid adſtringendæ de verbor.oblig.P.Eſt & ſingularis textus in ca.P. & G.40.de offic.delega.lib.1.titu.39.in quo delegata iuriſdictio non poteſt prorogari ad perſonas in literis non comprehenſas, etiam ex conſenſu illarum, quamquam alioquin in iudice ordinario, prorogatio iuriſdictionis eius poſsit fieri ad alterius iuriſdictionis homines,ex conſenſu illorum, l.1.C.de iuriſdictio.omnium iudicum.l.ſi per errorem,eo.titu.P.l.1.& 2. de iudic. P. atque in ca.Rodulphus,35.proximo huius tituli,tam reſtricta eſt reſcripti interpretatio,vt non poſsit extẽdi, vt per verba illa quibus dantur iudices contra Epiſcopum Sagienſem,& quoſdam alios Sagienſis diœceſeos,

ceſeos, non poſsint cõtineri vel vocari qui ſunt de ciuitate Sagienſi, & in ca. ſignificauit, 36. infrà hoc titulo, clauſula, *Et quidam alij*, non continet hæredes etiam eius qui potuiſſet vocari coram iudice dato, neque vnus modus in impetratione beneficij expreſſus, ad alios extenditur. c. ſuſceptum, 6. de reſcrip. in Sexto.

6 Cæterùm notat Panor. Butrigarius, Immola, Innocentius, & Felinus hîc, quòd ſi fuerit in reſcripto error diœceſeos perſonæ nominatæ in reſcripto, & conſtet quòd de perſona illa intellexerit ſummus Pontifex, quòd ideò quia erratum ſit in diœceſi, nominatus nõ poterit euitare vocationem & iudicium; veluti ſi mandetur Præfectum talis vrbis, qui eſt diœceſeos Pariſienſis verè, tamquam diœceſeos Tholoſanæ vocati coram iudice delegato in ciuitate Pariſienſi; nam certè cùm alius non ſit præpoſitus præter illum nominatum, is nominatus, etſi alterius ſit diœceſeos, quàm expreſſa dicatur in reſcripto, non poterit recuſare iudicium eo nomine. Conſentit Hoſtienſis in ſumma, de reſcripti præſentatione. §. qui poſſunt, verſicu. *idem ſi erretur*. Speculator titulo de reſcriptis. §. fin. verſic. *quid ſi indubitatè*. probat textus l. his verbis, 48. §. fin. de hære. inſtituen. lib. 28. P. tit. 5. vbi Martianus ait, *Si in patre, vel patria, vel alia ſimili aſſumptione falſum ſcriptum ſit, dum de eo qui demonſtratus ſit conſtet, inſtitutio valet.* Sic in deciſione Rotæ 133. incipiente, *Error nominis*, tradidit, errorem nominis, ſeu cognominis illius, cõtra quẽ impetratur commiſsio, dummodò per aliquas circunſtantias poſsit conſtare de perſona, quòd ſit illa quæ in commiſsione eſt expreſſa, non vitiare proceſſum contra perſonam eandem; maximè ſi fiat executio citationis, in vim dictæ commiſsionis decretæ, ſub vero nomine vel cognomine, & citatus expreſſo vero nomine & cognomine procuratorem ad cauſam conſtituat; cui ſententiæ poſſunt ſuffragari l. ſi quis in fundi vocabulo, de legat. 1. §. ſi quis in nomine, de legat. apud Iuſti. l. ſi quis in nomine, C. de teſtam. l. fin. C. de hæred. inſtitu. facit ca. licet ex quadam neceſsitate, 47. infrà de teſtib. lib. 2. tit. 20. ca. tua, de conſanguinita. & affinit. cum ſimilib. docet & deciſio Rotæ 839. aliàs 49. incipiens, *Papa conceßit Cluniacenſi*, &c. in Antiq. titul. de reſcrip. demonſtrationem falſam, vel errorem qualitatis expreſſæ, non vitiare literas, quando conſtat de corpore. Sic conciliantur, & cõueniunt hoc temperamento, quæ gloſſa hîc adfert, non debere errorem, de quo conſtet, obeſſe, per l. error facti, de iur. & fact. ignor. C. & quòd falſa cauſa vel demonſtratio non perimat legatum, l. 2. C. de falſa cauſa adiecta leg. C. quia quando conſtat de corpore, extrinſeca errore cõfuſa non obſtant. c. tua nos, de conſangui. & affinit. l. ſi in rem, de rei vindica. cum ſimilib.

7 Dubium præcipuum iſtius deciſionis erat, cur non contineatur niſi is qui ex diœceſi eſt nominata in literis, quòd intẽtio videtur eſſe ſummi Pontificis, quòd noluerit dare iuriſdictionem delegato, niſi in hominẽ eius diœceſeos nominatæ: ordinarij iuris enim eſt, literas impetrari debere ad lites, vel iudices delegatos, vel in diœceſi rei, vel in proxima intra vnam dietã, non vltra, c. ſtatutum, 11. §. cùm autem actor, de reſcript. in Sext. dicitur & in §. cùm verò, eiuſdem ciuitatis, eiuſdem c. ſtatutum, actore & reo exiſtentibus eiuſdem diœceſeos, non debere cauſam committi extra eam, niſi in ſex caſibus ibi enumeratis, in quibus tamen nemo vltra vnam dietam trahetur extra ſuam diœceſim.

Ad caput 35. Rodulphus.

Argvmentvm.

1 *Prior in beneficiis quis dicatur.*
2 *Succentor quis.*
3 *Rothomagenſis Succentor.*
4 *Diœceſeos appellatione quando non contineatur eius præcipua ciuitas.*

Svmma.

Per clauſulã poſitam in reſcripto delegationis, vt vocentur aliqui alicuius diœceſeos, & quidam alij, non poſſunt vocari ciues ciuitatis principalis eius diœceſeos.

Idem, Priori [a] ſancti Laudi, & Succentori [b] Rothomagenſi [c].

ROdulphus clericus rector Eccleſiæ Sancti Chriſtophori de ciuitate Sagienſi, ſua nobis inſinuatione mõſtrauit, quòd cùm magiſter R. eum per quaſdam literas contra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis, ſuper redditibus, & rebus aliis impetratas à nobis, coram iudicibus ſuper eadem Eccleſia, per generalem clauſulam (Quidam alij) conueniſſet, idem rector propoſuit excipiẽdo, quòd cùm eſſet de ciuitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de ciuitate ipſa [d] intelligitur incluſus, conueniri nõ poterat per eandem. Et quia dicti iudices exceptionem huiuſmodi recuſarunt admittere, noſtram audientiam appellauit. ¶ Ideóque mandamus, quatenus ſi eſt ita, reuocetis in irritum, & cætera.

1 a PRiori. Quis dicatur Prior in beneficiis, explico lib. 15. Syntagma. c. 24. num. 16. & 18. & diuerſitatem Prioratuum ſeculariũ & regularium, eod. lib. 15. c. 18.

2 b *Succentori*. De Succẽtore & Succentoriatu diximus eod. libr. 15. Syntagma. cap. 22. numer. 14. & ibidem nume. 1. de Cantore & Primiceriatu, vide & cap. cleros, 21. diſt.

3 c *Rothomagenſi*. Vide ſuprà ad c. 23.

4 d *Nullus de ciuitate ipſa*. Vt dicam liberè quod ſentio, hoc caput mihi videtur mirabilem

&

& penè inauditam probare exceptionem, vt ab appellatione diœceſeos excludatur ciuitas principalis eius, cùm alioquin qui diœceſim dicit, totum quid pronunciet, & qui totum dicit, nihil excepiſſe videatur, l. Baliſta, ad Senatuſconſ. Trebell. l. Iulianus, de legat. 1. c. ſolitæ, de maiorit. & obed. & in toto pars, l. in toto, de reg. iur. l. ſi quis cùm totum, de excep. rei iudica. P. Diœceſis nihil aliud eſt, quàm alicuius territorij definiti adminiſtratio, vel locus adminiſtratus ſeu rectus, vt doceo fusè lib. 15. Syntag c. 12. nec dubitat quiſquam eius adminiſtrationis eſſe ciuitates ibidem exiſtentes, multò magis & eam in qua ſedes Epiſcopalis, cuius reliquæ partes eſſe cenſentur, vt ait Vlpia. in l. qui ex vico, 30. ad municipal. lib. 50. P. tit. 1. l. inſulæ Italiæ, 9. de iudi. li. 5. P. tit. 1. l. forma cenſuali, 4. §. is verò qui agrum, de cenſib. lib. 50. P. titul. 15. Celebris ciuitas illa eſt, quæ caput eſt prouinciæ, l. ſi in aliquã, 7. de offic. Proconſul. lib. 1. P. tit. 16. ibi ſedes Epiſcopalis diœceſeos, ca. 1. de offi. ordin. libr. 1. tit. 31. Notat & gloſ. in ca. vnic. ad verbum, *diœceſi*, de rer. permuta. in Sext. lib. 3. titul. 10. in mandatis, appellatione beneficiorum vacaturorum in diœceſi, contineri & beneficia ciuitatis & Eccleſiæ maioris. Quare explorandum nobis, num aliqua alia via poſsit adiri & comprehendi mens huius capitis, quàm hactenus fuerit explicatum; itaque puto in hoc ca. non venire ſub appellatione diœceſeos ciuitatem principalem, non quòd diœceſis appellatione non contineantur ciues principalis ciuitatis, vt hactenus perſuaſum fuit interpretibus, ſed quia ante illam clauſulam, *Et quidam alij*, dictum fuerat de diœceſanis quibuſdam aliis, non ciuibus, ciuitatis præcipuæ; ideò illa clauſula ad ſimilis cõditionis homines, ex vi relationis tantùm refertur: ſic enim erant conceptæ literæ, *Quòd cùm magiſter R. impetrauit literas cõtra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis.* Et quod in illis literis, virtute clauſulæ, *Et quidam alij*, ſcilicet poſt expreſſos qui non erant de ciuitate, citare fecit, coram iudicibus delegatis, Rodulphum clericum rectorẽ Eccleſiæ ſancti Chriſtophori de Sagienſi ciuitate, qui dicebat ſe non contineri appellatione, *Quidam alij*. Inducor autem vt ita explicem, præſumptione primùm, quia veriſimile videatur ſummum Pontificem, illos quoſdam alios dixiſſe ciues, ſi tales fuiſſent. Item 2. dictio, *alij*, refertur ad ſimiles antè expreſſos, & non ad diſsimiles. l. Labeo ait, 25. §. fin. de recept. arbit. lib. 4. titul. 8. Tertiò in clauſula mandatorum, vt conferantur beneficia alicui curata, & quæcumque alia, hæc verba, *quæcumque alia*, non includunt dignitates, ſed ſimilia alia, gloſ. in Authen. ſed nouo iure, de ſeruis fugitiuis. C. docet Socinus conſil. 260. incip. *In cauſa*. 2. volu. dehinc & per clauſulam, *Et quidam alij*, nõ poſſunt etiam ſimilis conditionis plures quàm tres vocari, vt reſoluitur in ca. 2. de reſcrip. in Sext. dicuntur alia de clauſula, *Et quidam alij*, in proximo capite.

Ad caput 36. Significauit nobis.

ARGVMENTVM.

1 *Namutenſis Comitatus.*
2 *Tullum vbi.*
3 *Heredes vocandi coram iudice delegato vocari non poſſunt.*

SVMMA.

Mortuo ante vocationem in ius eo qui virtute reſcripti ex clauſula, Et quidam alij, cõueniri poterat, reſcriptum, quod pertinet ad vocationem hæredum eius, inefficax eſt.

Idem, Abbati Sancti Iacobi.

SIgnificauit nobis Comitiſſa Namutenſis, quòd cũ mortuo Comite fratre ſuo, ipſa in eius ſucceſſerit Comitatu [a], G. & B. per quaſdam literas Apoſtolicas contra Tullẽſem [b] Epiſcopum, & quoſdam alios clericos, & laicos impetratas, eam coram iudicibus (ad quos obtentę fuerant) ſuper quadam ſumma pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuaſſe dicebant, per illam generalem clauſulam (Quidam alij [c]) (quia in prædicto Comitatu ſucceſſerat) conuenerunt: excipiente itaque procuratore ſuo, quòd cùm adhuc frater eiuſdẽ mulieris viueret, quãdo eædem literæ impetratæ fuerũt, nec per ipſas, dum viueret, fuerat ad iudicium euocatus, earum auctoritate non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem non admittebant ipſius, noſtram audientiam appellauit: & infrà. ¶ Ideóque mandamus, quatenus ſi ita eſt, reuocatio in irritũ [d], & cætera.

a *Comitatu*. Nota in Comitatu Namutenſi
1 poſſe ſuccedere fœminas, quamuis iure conſuetudinis feudorum in Comitatu non poſsint ſuccedere fœminæ: quando autem & vbi ſuccedant, docemus ex profeſſo libro 6. Syntagm. c. 12.

b *Tullenſem*. Tullum eſt Leucorum oppidum
2 inter Belgas, ciuitas hodie, *Toul*, inter Santmihelem, Nancium & Pontimuſſum ſita: ibi Epiſcopatus. Meminit de ea ciuitate Ptolom. lib. 2. Geograph. ca. 9.

c *Quidam alij*. De illa clauſula, déque anguſtis eius finibus dixi ſuperiori c. 34. & 35.

d *In irritum*. Notat hîc Panor. communem &
3 veriorem opinionem eſſe, per clauſulam illam, *Et quidam alij*, non poſſe vocari hæredes non vocati antequàm moreretur, quamuis ipſe ſi mortuus nõ fuiſſet, potuiſſet vocari, aliter autem, ſi in ipſo reſcripto qui mortuus eſt, nominatus fuiſſet, & ſuperſtes fuiſſet tempore impetrationis reſcripti, & dummodò agatur de cauſa ad hæredes tranſmiſsibili, ca. dilecti, 17. de foro compet. infrà lib. 2. titu. 2. propter illam regulam generalem, Actiones

nes hæredibus & contra hæredes dari, Rubr. vt actiones ab hæredibus & contra hæredes incipiant.lib.4.titul.11.plura etiam à Panormita.& à gloſſa hic notantur,quæ recidunt in eandem reſolutionem. Quod ſi tempore impetrati reſcripti, mortuus exiſtat is contra quem impetratur, non poterunt hæredes eius coram iudicibus in ipſo delegatis conueniri:Nam,vt ait Paulus,aduerſus eum qui in rebus humanis non eſſet cùm iudex datus eſt,neque iudicis datio valuit,neque aduerſus eum ſententia dicta vires habet,l.2.§.fin.Quæ ſentent.ſine appella.reſcindant.lib.49.P.tit.8. niſi iudicis datio concepta eſſet aduerſus dignitatem perſonæ mortui,& ageretur de cauſa ad dignitatem pertinente; nam tunc ſemper ſucceſſor in dignitate cenſetur in reſcripto nominatus, vt ſi contra Eccleſiam,contra Comitatum, &c. nam dignitas non moritur cum perſona eius qui eam poſſidet.c.ſi gratioſè,de reſcript.in Sext.ca.liberti, 12.q.2. Similiter dicemus non interire reſcriptum, ſi viuẽte eo,qui poſteà moritur, res vel negotium cœperit agitari,& res nõ ſit amplius integra: nam tunc & contra ſucceſſorem vel poſſidentem rem de qua cœpit agi in vim reſcripti,poterit procedi. c.quia v.qui violenter,11.de iudic.infrà lib.2.titu.1. facit ca.1.de aliena.iudic.mutan.cauſa facta, infrà lib.1.tit. 42. Dixi porrò in prima reſolutione, nominati in reſcripto, cauſam tranſire in ſucceſſorem in cauſa tranſmiſſibili, vt excludam ea quæ in hæredes non tranſeunt, vt ſi ageretur cum mortuo de crimine puniendo.nam reo mortuo, regulariter, crimina extinguuntur, quod pertinet ad perſonalem pœnam,quæ non tranſit ad hæredes.l.1. & 2.ſi reus vel accuſator mortuus fuer. C. ca.quorundam,23.diſt.l.ſi qua pœna,vbi ratio. de pœn. P. cum ſimilib. niſi in quantum ex criminis actu ad hæredes peruenerit; vel ſi pro pecuniaria pœna conueniantur,& ſi conteſtata cum reo ante mortem eius lis fuerit,l.vni.ex delict. defunctorum,in quantum hæredes tenean.lib.4.C.titu.17. §.pœnales, de perpet.& tempora. actio.l. omnes actiones,de regu. iur.P.per rationem l.in hæredẽ, de calumnia. P. l.videamus, quod met.cauſ. P.

e *Si ita eſt*. De hac clauſula anteà dictum.

Ad caput 37. Ex inſinuatione.

ARGVMENTVM.

1 *Abbas Sancti Victoris: quid Abbas.*
2 *Ambianenſis Epiſcopatus.*
3 *Litera præceptoria,monitoria,executoria.*
4 *Mendacium quale noceat impetrationi.*

SVMMA.

Executoria litera ad beneficia, non ideò minùs efficaces ſunt,quòd monitoria non præceſſerint.

Idem, Abbati [a] Sancti Victoris.

EX inſinuatione Epiſcopi Ambianenſis [b] accepimus, quòd I. clericus ſuper eius prouiſione,ad ipſum præceptorias [c], & poſt modum ad vos executorias contra eum literas impetrauit:& infrà. ¶ Quocirca mandamus quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, executoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem [d]. alioquin in executionis negotio, iuxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione præuia procedatis.

1 a ABbati. De Abbate quid ſignificet vox,& de dignitate eius dixi lib.15.Syntagm.c.13.

2 b *Ambianenſis*. Ambiani,vnde ciuitas, *Amians*, in Picardia poſita, de qua meminit Iulius Cęſar. lib.2.de bello Gallico.

3 c *Præceptorias*. De monitoriis, præceptoriis & executoriis literis dixi ſuprà ad ca. 30. capitulum Sanctæ Crucis.

4 d *Fecerint mentionem*. Hic ſummus Pontifex priuat mẽdacem vtilitate reſcripti: propter mendacium quod dixerit præceſſiſſe monitorias,cùm non præceſſiſſent,quamquam & ſine mendacio expreſſo,potuiſſet reſcriptum concedi. c. ſuper literis 20.ſuprà hoc titul.

e *Alioquin*. Hic reſoluitur ſi mendacium nõ ſit expreſſum,poſſe valere literas præceptorias, etiã ſi monitoriæ non præceſſiſſent: vt diximus etiam ſup. ad c.capitulũ,adde hic videndam gloſſ. final.

Ad caput 38. Mandatum.

ARGVMENTVM.

1 *Nouium, & Nouienſis Epiſcopatus.*
2 *Mandatum de quibus beneficiis conferendis grauare cenſeatur eos ad quos dictum eſt.*
3 *De clauſula ſi pro alio non ſcripſerimus mandatis pluribus,num vna Eccleſia grauari poſſit.*
4 *Mandato grauari quare dicatur ordinarius.*
5 *Intentio reſcribentis, in reſcriptis inſpicienda.*
6 *De reuocatione mandatorum.*

SVMMA.

Mandatum Apoſtolicum,cum clauſula, Si pro alio non ſcripſerimus. *non cenſetur grauare Eccleſiam cui dirigitur,ſi pro alio proſequente beneficium,anteà ſcriptum fuerit.*

Idem, Nouienſi [a] Epiſcopo.

MAndatum [b] Apoſtolicum ad te directum [c], vt Magiſtrũ S.faceret in canonicum recipi,& in fratrem Nouiẽſis Eccleſię,ſi pro alio [d] ibidem nõ ſcripſimus, qui huiuſmodi gratiam proſequatur, alio iam beneficiũ per noſtras literas obtinente,proſequi non teneris. ¶ Cùm ſuper receptione duorum, grauandi [e] Eccleſiam antè dictam non fuerit intentio [f] mandatoris.

1 a N*Ouienſi.* Nouium Tarraconenſis Hiſpaniæ vrbs, in tractu Artabrorum, non procul à Nerio promontorio, *Tarracon*, vulgò, *Arragon*, prouincia vel regnum olim à ciuitate eius nominis, de quo Pomponius Mela. lib. 2. de ſitu orbis, Artabri, Hiſpaniæ populi, in finibus Luſitaniæ ſeu Portugalliæ ad Septentrionem & Occaſum, ita dicti à vicino promontorio Artabro, de quibus meminit Strabo. in 3.

b *Mandatũ.* Ad hoc c. copioſè ſcripſit Pacuſ. nos de reſcriptis mandatorum diximus fusè in tracta. generali de reſcript.

2 c *Ad te directum.* Epiſcopũ Nouienſem. Quando Epiſcopo vel Abbati dirigitur mãdatum, exiſtimãdum eſt mãdatum eſſe, vt in Eccleſia Epiſcopali vel Abbatiali ſua, prouideant mandatario de beneficio: & ſi habeat Epiſcopus plures Epiſcopatus, vel Abbas plures Abbatias, cẽſetur in eo Epiſcopatu, eâve Abbatia, qui, quæve exprimuntur grauatus, ca. cùm in illis, §. fin. & ca. mandato, & ca. mandatum, de præbend. in Sext. poteſt autem mandatum dirigi, vel Epiſcopo ſoli, vt hîc in noſtro c. 38. & c. ſi ſoli, de cõceſſ. præb. in Sext. vel Epiſcopo & capitulo ſimul, ca. literis, hoc titu. ca. fin. de præbend. in Sex. Poteſt & dirigi ſeparatim capitulo, vt in ca. ſi capitulo, de conceſſ. præben. in Sext. videnda hic deciſio Rotæ, 583. *Nota in diœceſi Maioricenſi*, in Antiq. ſic ſi mandatur prouideri de beneficio pertinente ad collationem capituli coniunctim vel diuiſim, non continentur beneficia quæ conferuntur diſiunctim *à prælato ſolo*, niſi expreſſè dicatur: Imo. ad ca. dilectus, de conceſſio. prębend. vide de his plura apud Rebuff. in forma mandati Apoſtolici ad verbum, *Capitulo*, in Concorda. vide de diuerſo modo dirigendi mandata ex antiquis formulis in gloſ. ad §. & quia in ipſo decreto, ad verbum, *dirigendum*, de collatio. in Pragma. ſanct.

3 d *Si pro alio*, &c. Hanc clauſulam, *Si pro alio non ſcripſerimus*, gloſſa hîc putat ſuperfluam & fatuam in mãdatis, at ego arbitror olim valdè fuiſſe in illis neceſſariam, cùm ſummus Pontifex habeat plenam poteſtatem in beneficia, ca. propoſuit, 4. de conceſſion. præbend. infrà. lib. 3. titul. 8. quare hoc iure ſcripto, non tantùm vno ſed etiam duobus, vel pluribus mandatis poteſt eandem onerare Eccleſiam. Quamobrem cùm in noſtro ca. declaretur intentio ſummi Põtificis quòd non velit onerare Eccleſiam duorum receptione, ca. noſtro, in fin. & ca. literis, 39. ca. Abbatem, 40. infrà hoc titul. adeo hæc clauſula neceſſaria eſt, vel expreſſa vel intellecta, effectúſque ita eius clauſulæ erit, vt cùm Papa poſſit de iure cõcedere tot gratias quot voluerit in eadem Eccleſia, æquum viſum fuerit limitari, ſeu explicari illas gratias, ne graue per illas præiudicium inferatur ordinario collatori. Quamobrem & in Gallia, hęc facultas concedendi plura mandata, reſtricta ex conuentione ſummi Pontificis & Regis eſt, vt Eccleſia vel ordinarius collator, non poſſit grauari duobus mãdatis, niſi habeat quinquaginta beneficiorum collationem, nec vno, niſi habeat ad minus decem, vt habetur in Rubrica. de mandat. Apoſtol. in Concor. cùm tamen de iure ſcripto mandatum poſſit dirigi habenti collationem duorum beneficiorum in noſtro ca. mandatum, & c. in noſtra, de reſcrip. & hoc priuilegiũ in iure ſolius Papæ: Nam nec legatus à latere, nempe Cardinalis, non poteſt duo, ſed vnum tantùm beneficium reſeruare, in Eccleſia, ca. præſenti, 3. de offic. lega. in Sexto. lib. 1. titu. 15. nihil tamen prohibet, quin ordinarius Collator grauatus duobus, vel tribus, vel pluribus mandatis, poſſit, ſi velit, in vim illorum mandatariis conferre, quamuis non teneatur, quippe quòd grauatè ferre non dicitur volens, vt neque tres tutelæ affectatæ dicuntur grauare affectantem, ſeu volentem, quamuis nolentem excuſent, §. item tria, de excuſatio. tutor. l. dicimus, eo. tit. P. & licet vnicuique iuri ſuo renunciare, l. penul. de pact. C. l. paciſci, eo. tit. P. cum ſimilib. ſed etſi pro tertio mandatario reſcriptum ſit, & primus & ſecundus mãdatarius fuerint inhabiles, aut mortui, aut reiiciendi, tertius poterit proſequi mandatũ ſuũ, quia ſolus hîc inuenitur, neq; ex ſola cõceſſione vel impetratione mãdati tertij, cenſetur grauatus ordinarius, niſi prouiſum fuerit primo & ſecundo, Clement. 1. in verbo, *vexare*, de reſcript. ca. diſpendia, in verbo, *fatigare*, eod. tit. in Sexto. plenè Felinus ac ca. ex tenore, & ca. in noſtra, hoc noſtro titul. neque mandata habent executionem, nec afficiunt ordinarios, niſi poſt præſentationem factam illis vel Vicariis illorum, & niſi poſt menſem à tempore præſentationis, §. & quia in ipſo decreto, & ibi ſingulares gloſſæ ad verba, *executionem præſentationis*, &, *Vicario*, de collatio. in Pragma. ſanctio. ca. ſi ſolic. ſi capitulo, de conceſſ. præb. in Sex. ca. eam te, de reſcript. neque præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum, c. non præſtat, de regul. iur. in Sexto. l. quoties, Qui ſatiſ. cogan. P. proinde Rebuffus rectiſſimè notat in §. 1. ad verbum, *duobus*, verſ. *ſecundo fallit*, de mãda. Apoſtol. in Concord. quòd poterunt etiam centum mandata impetrari directa eidem Eccleſiæ, vel ordinario collatori eidem, verum tamen ordinarij collatores debebũt iure vnum aut duo tantùm beneficia ſecundùm numerum beneficiorum ſuæ collationis, mãdatariis, qui priùs, præſentauerint ſua mandata, cæteris paribus, c. penul. de reſcrip. in Sexto, & ita donec ordinarius fuerit grauatus de duobus beneficiis, poterunt mandatarij proſequi mãdata ſua. Obſeruãdum inſuper, hîc dici, non cenſeri ſummum Pontificem velle grauare duobus mandatis, vel duorum beneficiorum collatione, ordinarium collatorem; videlicet quãdo ipſemet duobus faceret gratiam, ſicque mandata per ipſum, vltra vnum, vel duo conceſſa expirare. Cæterùm nihil prohibet quin vltra ſua mãdata, poſſit dare executorias literas pro mandato conceſſo alteri à prædeceſſore ſummo Pontifice, in forma, *Rationi congruit*, &c. vt notãt Cardinal. Panorm. Imola ad c. literis, 39. hoc titul. vbi & textus ad hanc rationem, quòd in eo quod cõcernit gratiam à prędeceſſore factam, ſummus Pontifex factum prædeceſſoris potiùs quàm ſuum, dicitur proſecutus.

4 e *Grauandi.* Grauari dicitur, ordinarius, quando

do ei aufertur libera conferendi poteſtas, eſt enim in Epiſcopi vel ordinarij collatione & inter fructus Eccleſiæ computatur, gloſ. in c. cùm olim, de maior. & obedien. & nemo iure ſuo ſine facto ſuo vel culpa, priuari debet, c. 2. ſup. de cõſtitutio. c. ſatis peruerſum, 56. diſtinct. ca. inuentum, 16. q. fin. c. conquerente, de reſtitutio. ſpoliaror. cum ſimili: ſed & odioſum videtur poteſtatẽ conferendi beneficia antequam vacent, adimi collatori, quę ſuę prouiſioni iam relicta ſunt, c. eam te, de reſcrip. ca. conquerente, de offic. ordina. ca. 1. de capell. monacho. vt ſolicitudo Eccleſiarum diœceſeos & ſubiectio eidem commiſſa, ca. nullus, c. Baſilicæ, 16. q. 7. cum ſimilibus. quo fit, vt poſtquam vacauerint beneficia illud grauamen ceſſet; & ideò ſuie iniuria eius, & propter negligentiã illud quomodocumque & quandocumque vacauerint, poteſt ſummus Pontifex diligentior per præuentionem conferre vacantia beneficia, & ita præuenire collationem ordinariorum c. dudum, §. nos igitur de pręb. in Sex. ca. penul. de reſcript. in Sext. vide quæ de iſtis præuentionibus dixi, lib. 17. Syntag. c. 7. nu. 12. & ſeq. neque enim ſum. Pontifex tantam conceſsit ordinariis poteſtatem, quin maiorem ſibi retinuerit ſaltẽ & parem c. dubiũ, de pręb. in Sext. c. ad honorem 4. de authori. & vſu pallij infrà hoc lib. 1. tit. 8.

5 f *Non fuit intentio.* Reſcripta habent intentionem principum ſecularium & ſpiritalium incluſam, ne in præiudicium alterius tertij cenſeantur cõceſſa. l. 2. § ſi quis & §. nemo, ne quid in loc. pub. ca. ſuper eo, de offi. delega. c. licèt, de offic. ordin. c. ex tuarum de authori & vſu pallij, cum ſimilib. Mandatur & aliquandò de beneficio prouideri expreſsè ſi non ſit alicui ius quæſitum, quod tamen intelligendum putant de iure in re, non de iure ad rem, vt ait Calde. conſil. 8. in fin. de reſcrip. Roma. conſi. 256. incipien. *Approbo*, in fin. Imola, & alij, ad ca. cauſam quæ, de reſcript. per. cap. fin. de conceſsi. præben. in Sex. Felin. ad c. noſtrum mandatum numero 5. hæcque communis eſt opinio, quamuis Ægid. conclu. 34. incipiẽ. *Suppoſito*, repugnare videatur. vide Rebuffum in titul. de forma mandati, ad verbum, *expectat*, in Concord. Felin. ad d. c. cauſam quæ, de reſcrip. in 5. regu. Intentio mandantis vt loquentis ſequenda eſt, vt ſuprà admonui in ca. 20. ſuper literis, in fine facit, cũ c. cauſam, & ca. fin. de præbend. ca. petitio, de procura. l. ſi quis, de lega. 1. l. inter ſtipulantem, §. 1. de verbo. obli. P. l. in ambiguis de verbor. obliga. & eadem mens quę mouit delegãtem, debet mouere delegatum. ca. ſuper literis, 20. ſuprà hoc titu. c. expoſita, de arbit. quare, quia intentio non eſt ſummi Pontificis hoc iure grauare ordinarium collatorem niſi in vno mandato & in Gallia aliquando in duobus, ſi quinquaginta & vltra beneficia conferre poſsit, valebunt quidem reſcripta tria vel plura mãdatorum antequam executioni demandẽtur, verum in executione primum vel alterum ſi collationũ numerus patiatur, excludunt & tollunt alia c. duobus, de reſcrip. in Sext. Atq; in Gallia, vbi ius ſingulare eſt ex forma præſcripta mandati, ſi duo mandata impetrata fuerint à duobus: primúmque habeat clauſulam, *Etiam ſi pro alio ſcripſerimus*, alterum cum clauſula, *Si pro alio non ſcripſerimus*, neutrum valebit, quia in his voluntas Papæ ſibi repugnat, vt ſcribit Rebuff. in forma mandati, ad verba, *Si pro alio non ſcripſerimus*, in Concordat. facit l. vbi repugnantia, de regul. iur. l. ſeruo, de condict. Iud. P. l. ſcripturæ diuerſæ, de fide inſtru. Et hoc inquit Rebuff. maximè efficitur ex prohibitione concordatorum regis & ſummi Pontificis, qua non poſſunt grauari ordinarij mãdatis niſi habeant decem beneficia ſuæ collationis quo caſu non poſſunt grauari niſi vno mandato, & ſi minus quàm decem, nullo. vt neque duobus, qui vltra decem habent etiamſi haberent 49. niſi habeãt quinquaginta, quo caſu poſſunt duobus tantum grauari non amplius, quamuis haberent mille vel vltra. Alioquin iure communi hoc ſcripto poſſet ſummus Pontifex grauare ordinarium duobus vel pluribus mandatis ſi haberet vltra vnum beneficium, dummodò apponat illam clauſulam, *Etiamſi pro alio ſcripſerimus qui huiuſmodi gratiam proſequatur.* ca. præſenti, de offi. ordi. in Sex. propter expreſſam voluntatem & intentionem ſummi Pontificis, quę habet pleniſsimam in beneficiis poteſtatem, vt in dicto cap. propoſuit de conceſsio. præbend. Clemen. 1. vt lite penden. ca. 2. de præbend. in Sexto. Clauſula itaque illa neceſſaria: quamuis enim Papa poſſit propria authoritate conferre omnia beneficia, non tamen vult vti hac poteſtate ordinariis conceſſa, niſi exprimat, ca. peruenit, 11. q. 1. Et in hoc quoque obſeruo c. authoritate Martini, 7. de conceſsio. prębend. in Sexto. vt ſi tres ſint expectantes beneficium vacans in Eccleſia eadem, vnus authoritate Martini Papæ, vnius gratiæ per ipſum conceſſæ non fuerant reuocatæ: Alius authoritate eiuſdem Bonifacij cum prærogatiua, vt præferatur omnibus expectantibus authoritate eiuſdem Bonifacij, non tamen receptis: illi admittantur hoc ordine, vt prima præbenda quæ vacauerit in eadem Eccleſia debeatur ſecundo; ſecũdam vacantem habeat tertius, tertiam primus. Clauſula, *Anteferri*, gratiam primam remoratur, & pręfert ſecundum, cum hac clauſula, *impetrãtem*, ca. hi qui, 12. & ca. penul. de conceſſ. præbend. in Sexto.

6 Reuocantur autem vt plerumque mandata conceſſa à ſummo Pontifice, poſt mortem eius ab eius ſucceſſore, ſi res ſit integra, c. penul. de præbend. in Sext. contrà ſi ex illis ius quæſitum eſſet iam ante mortẽ Pontificis mandatarus in re, nec eſſent integra mandata, ca. ſi is cui de canonicatu, de præbend. in Sexto. ca. fin de conceſſ. præben. in Sexto.

Ad caput 39. Literis Apoſtolicis.

ARGVMENTVM.

1 *Apoſtolica ſedes, Apoſtolica litera.*

2 *Gratia prædeceſſoris non impedit gratiam ſucceſſoris ſummi Pontificis.*

3 *Gratia prædeceſſoris Summi Pontificis poſſunt & ſolent à ſucceſſore reuocari.*

SVMMA.

Clauſula, Si pro alio non ſcripſerimus, *non verificatur per executorias datas, poſt monitorias præmortui Pontificis, nec per illas impeditur mandatum.*

Idem.

LIteris Apoſtolicis [a] ad vos directis, vt G. clericum reciperetis in canonicum, & in fratrem: niſi pro alio fuiſſet per nos [b] Eccleſia veſtra grauata: mandatum noſtrum vos exequi voluimus & mandamus. ¶ Non obſtante T. ſubdiaconum per noſtras literas executorias recepiſtis, qui à bonæ memoriæ H. prædeceſſore noſtro, monitorias impetrauit. ¶ Cùm factum prædeceſſoris noſtri potius quàm noſtrum fuerimus proſecuti [c].

12 A *Poſtolicis.* Literæ Apoſtolicæ, id eſt, à ſede Apoſtolica, vel ab eo qui tenet ſedē Apoſtoli diui Petri conceſſæ, ſicuti Cathedra Moſis quam tenuerat Moſes, in qua nihilominus dicebãtur ſedere Scribæ & Phariſæi, D. Matthæi c. 23. verſic. 2. & quia in ea Cathedra legerent & interpretarentur legem quam Deus Moſi dederat, 2. Ezdræ, c. 8. verſ. 2. 3. 4. & Beatus Thomas in opuſculo contra errores Græcorum, refert, ſynodum totam Calcedonēſem acclamaſſe Leoni ſummo Pontifici, *Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & Oecumenicus, id eſt, vniuerſalis Patriarcha, per multos annos viuat.* Iohannes quoque Epiſcopus Nicopolitanus Hormiſdæ ſummo Pontifici ſic ſcribit: *Decenter ad veſtras orationes cōcludo, vt iuxta conſuetudinem Apoſtolicæ ſedis veſtræ, cunctarum Eccleſiarum curam & Nicopolitanorū habere digneminí, ſecundum antiquū & ſpecialem diſpoſitionem veſtrā.* Et Iuo Carnotenſ. Epiſcop. Paſchali ſumm. Pont. ſcribens epiſto. 41. *Nec enim* (inquit) *indecens eſt, ſicut Apoſtolicis docemur exemplis & ſcriptis, ſi aliquando ſententiam ipſe mutet Apoſtolicus in melius, cum aliquid ſubreptum fuerit, vel falſis precibus fuerit ab Apoſtolica ſede impetratum.* Sed de apoſtolica ſede nos alibi diximus.

2 b *Per nos.* Verba illa, *Niſi pro alio fuiſſet per nos Eccleſia veſtra grauata,* efficiunt, vt grauamen factum à prædeceſſore ſummo Pontifice non impediatur, neque impediat factum à mandante. Et proinde executoriæ datæ ad monitorias prædeceſſoris, non cenſentur habere nouum grauamen, ſed ab alio iam cœptum, per ſucceſſorem grauantis executioni demandatum, quemadmodum dicitur de reſcripto in forma, *rationum congruit,* quod expeditur quando aliquid impetratum eſt à ſummo Pontifice ante expeditionem bullæ mortuo, & impetrãtor bullæ à ſucceſſore ſecundùm volũtatem prædeceſſoris, iuxta regulam 8. Cancellariæ Pauli 3.

3 c *Proſequuti.* Proſequutio voluntatis prædeceſſoris pendet ex honeſtate non neceſsitate ſucceſſoris, qui poterat, ſi nollet, non proſequi, & reuocare gratias prædeceſſoris, vt communiter fit, ca. penul. de præbend. in Sex. c. fin. de conceſſ. præbend. in Sext. non odio quidem ſummi Pontificis mortui, ſed odio ipſorum mandatorum, quòd ad futuras vacationes pertineant, & videantur conferre beneficia antequam vacent, quod viſum eſt deteſtabile, non ſecus quàm pactio de hæreditate viuentis. c. 2. & 3. de conceſſ. præbend. in Sexto. ca. 2. eo. apud Grego. vel vt hic notat Panorm. tolluntur prædeceſſorum gratiæ à ſucceſſoribus, vt ſublatis illis non impletis faciliùs noui Pontificis gratiæ impleantur: Poſſet & addi alia ratio, ne Eccleſiæ onerentur mandatis.

Ad caput 40. Abbatem.

ARGVMENTVM.

1 *Abbas habet collationem beneficiorũ in diœceſi.*
2 *Beneficia regularia debentur regularibus, ſecularia ſecularibus clericis.*
3 *Clericus vnde dictus.*
4 *Monachi tertium genus hominum.*
5 *Executor mandati cum clauſula,* vt prouideat mandatario, *maioris poteſtatis quam is, qui datur cum clauſula* vt faciat prouideri.
6 *Mandatum de conferendo, quæ beneficia continet.*
7 *Beneficij appellatio quando contineat canonicatum, præbendam, aut dignitatem.*
8 *Mandatario quæ beneficia grauatus ordinarius conferre debeat.*
9 *Facultas prouidendi ſecundum ius intelligenda.*

SVMMA.

Epiſcopus habens mandatum à ſummo Pontifice, vt de beneficio in ſua diœceſi alicui faciat prouideri, vbi pro alio ſcriptum non eſſet, non poteſt cogere Abbatem vel alium qui iam receperit mandatum ſpeciale, vt alicui clerico certo, de aliqua Eccleſia ſui monaſterij prouideret.

Idem.

ABbatem [a] qui mandatum Apoſtolicum iam recepit, vt S. clerico [b] in aliqua Eccleſiarum ſui monaſterij prouideret, & per literas generales ad diœceſanum Epiſcopum obtentas, vt in diœceſi ſua (vbi pro alio ſcriptum non eſſet) faceret prouideri [c], cogi iuris ratio non permittit, nec ſuper conferendis Eccleſiis aut beneficiis [d] aggrauari, etiamſi facultatem [e] habeat diœceſanus per eaſdem literas prouidendi.

12 A *Bbatem.* Nota Abbatem poſſe habere collationem beneficiorum in diœceſi Epiſcopi, & poſſe grauari mandatis, iure tamen ordinario,

rio,collatio ad Epiſcopum pertinet beneficiorum ſuæ diœceſeos,alio autem iure ſpeciali vel ex priuilegio,ad alios,vt docemus lib.17.Syntagm. iur. c.7.facit ca.cum & plantare,de priuileg.c.cùm ex iniuncto, §.fin.de hære.c.t.de Capell.mona.

2 b *Clerico.* Scilicet regulari clerico. nam beneficia regularia monaſterij,regularibus tantùm debentur,ſecularia,ſecularibus, ſicque reſcripta intelligi debent de beneficiis conuenientibus perſonis impetrãtiũ ſi regularia,vel ſecularia,c.cùm de beneficio,de pręb.in Sex.c.nullus,de electio.infrà. §.volumus, de collatio. in Cõcordat. vt neq; cenſeatur diſpẽſatũ,ſi regulare beneficiũ ſeculari,vel ſeculare regulari ſimpliciter ſummus Pontif.conferat,niſi in ſignatura vel prouiſione nominatim fiat mentio & expreſſio de commenda. vt habetur in regula Pauli 3.titul.de commendis. Requiritur & inſuper,vt clerici qui obtinẽt beneficium regulare ſint regulam expreſsè profeſſi eius ordinis cuius ſunt beneficia, aliter ſine expreſſa diſpenſatione ea non poſſunt legitimè tenere,c.cum ſingula,36.de præbend.in Sexto. vide conſil. Tridenti.ſeſſ.4.in decreto de reformatione c.10.

3 Clericus dicitur à dictione κλῆρος, id eſt, pars ſortita, pars portio; quòd qui in album Clericorum relati ſunt, cum ſpeciali proteſtatione & fide,electione ſingulari,reiectis omnibus bonis & curis ſeculi, in partem & portionem ſuam Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, eiúſque cultum elegerunt,ca.cleros,21.diſt.ca.clericus,12.q.1. Ita duo ſunt genera Chriſtianorum; aliud Laicorum,aliud clericorum,qui initiati Dei ſeruitio ſunt, ca. duo ſunt, 12. q.1.de quibus nos abundè diximus lib.16.Syntag.iuris.c.1.

4 Quidam & tertium genus adiiciendum putant monachorum,monialium,canonicorum,ca. non dubium,c.de monialibus.infrà de ſenten. excommuni.li.5.tit.39.ſic in c.6.alia cauſa, 16.q.1.Ex diuo Hieronym. ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ,epiſtola.1.inter clericos & monachos diſtinctio adhibetur, *Alia cauſa* (inquit) *eſt clericorum,alia monachorũ:Clerici paſcunt oues;ego paſcor,* &c. Et idem D.Hierony. ad Ruſticum & in can. 27.ſi clericatus,16.q.1. ſeparat monachum à clericatu.atque vſque ad tempora Euſebij Zozini & Syricij,monachos ſimpliciter ſine clericatu fuiſſe Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria.c.39.hinc eſt etiam, 16.q.1.& Iuſtinia.in l.generaliter,52.de Epiſcop. & cleri.C. diſtinguit à clericis monachos, quos ait non eſſe clericos,quæ lex tranſlata in c. 42. generaliter,16.q.1.facit quod ſcribit Gregorius Iohanni Rauennati Epiſcopo,lib.4.Epiſto.1.relatum in can.2.16.q.1.*Nemo*(inquit) *poteſt Eccleſiaſticis obſequiis deſeruire,& in monaſtica regula ordinatè perſiſtere, vt ipſe monaſterij diſtrictionem teneat, qui quotidie in miniſterio Eccleſiaſtico cogitur permanere.* Vuo Carnotenſis Epiſcop.Epiſtola, 23. ſcribens Petro Pictauienſi Epiſcopo, *Clericorum,*(inquit) *ordini,publicã infertis iniuriam,qui monachorũ ordinẽ tam ruinoſam ſuperbiam erigitis, vt clericos tam ei ſubiugare ſtudeatis, quorũ tanta debet eſſe excellentia,vt ſecundũ beatum Auguſtinũ,vix etiam bonus monachus bonum clericum faciat.* Quod ſumptum ex epiſtola D.Auguſtini,76. ad Aurelium,& relatum eſt in ca.36. legi.epiſtolam,16.q.1. Rurſum ab Yuone Panormiæ lib. 3. titul.de religioſis,c.174.ſufficit monacho quòd tantum bonus ſit, licèt fuerit illiteratus & irregularis; quæ tamen duo impediunt ne clericus efficiatur, c.illiteratos,36.diſtin.c.1.55.diſt. Et certè prior fuit monachorum inſtitutio, & monaſticæ vitæ finis,vt extra hominum conſortium ſecreti liberiùs deo ſeruirent,contemplationi & pœnitentiæ agendæ dediti:primum heremitæ, dehinc in cœnobia ex regula congregati vt & dolentis & plangentis, non docentis habebant officium,vt ait D.Hieronymus epiſtola ad Riparium aduerſus Vigilantium,in ca.4.16.q.1. & rurſum D. Hierony. lib. de inſtitutio.monachi,& de laude vitę ſolitariæ. Vbi autem cœperunt monachi ad literas ſe conferre,& contemplationibus Theologiæ ſecreta coniungere, iiſque operam nauare, poteſtas facta illis eſt,vt poſſent fieri clerici ex teſtimonio Abbatis vel prælati ſui & ab Epiſcopo probati prædicare & clericalia peragere,in Concilio Agathenſi c.27.& ca.33.monachi vagantes, cap.de monachis,ca.doctos,16.q.1.Ratio proponitur in ca.hinc eſt, 39. §. ſuperiori authoritate, ca.16.q.1.Permiſſum & Abbatibus intra clauſtra propria,ſuis monachis clericatum ſeu primam tonſuram conferre.c.cum contingat,11.de æta.& qualita. ca.1.79. diſtinct.

5 c *Faceret prouideri.* In duobus mandatis de quibus meminit hoc caput,ſũt duæ clauſulæ diuerſę. vna directa Abbati, vt prouideret certo clerico: alia directa Epiſcopo diœceſano,vt faceret prouideri. Nam per clauſulam per quam alicui mandatur, *Prouideas authoritate Apoſtolica tali in aliqua Eccleſia vel diœceſi*, cenſetur adempta poteſtas collatoribus conferendi, & data executori, poſtquam mandatum inſinuauerit collatori & ſibi reſeruauerit collationem in vim literarum Apoſtolicarum,c.conſtitutus,de conceſſio.præben. c.1.§.ex parte eo.tit.de conceſſ.pręb.in Sex.notat. gloſ.in c.fin.ad verbum,*prouideret*, infrà de conceſſ.præbend. Quando autem datus eſt executor in reſcripto,cum clauſula, *Vt faciat prouideri*, cenſetur datus tantùm executor ad compellendos collatores per excommunicationem & ideò is non poteſt interdicere, ne alij conferat collator, neque ipſe poteſt conferre,vel inſtituere cap.dilectus filius,27.infrà de præbend.

6 d *Eccleſiis vel beneficiis.* Hic mandatum de conferendo,perpendendũ de quo beneficio ſcriptum ſit. Nam ſi dictum fuerit in eo, vt prouideatur mandatario in aliqua Eccleſia ciuitatis, vel alicuius diœceſis, mãdatum non extenditur ad dignitates,nec ad rectoriam,vel perſonatum,ca.ad aures,& ibi interpretes,hoc tit.c.fin. de præben. quia non omnis qui idoneus eſt ad alia beneficia, eſt iſtis aptus ſemper,vt notat ibidem gloſ.quemadmodum & pueri quædam poſſunt beneficia poſſidere,non etiam ea quæ regimen habent animarum c.ex ratione,c.indecorum,de æta. & qualita. ordin.vt qui non poſſunt ex aliqua cauſa beneficio deſeruire, nõ poſſunt ad illud idonei reputari.

c.ſuper inordinata ordinatione,35.de pręb.ideò in forma mandati in Concordatis ſum. Pótif.& reg. Galliæ,apertè exprimitur vt prouideatur de canonicatu & præbenda aut dignitate,aut perſonatus adminiſtratione,aut officio veſtrę vel alterius Eccleſiæ, aut de alio beneficio cum cura,aut ſine cura,etiamſi Parrochialis Eccleſia,vel eius perpetua Vicaria,aut Cappella,aut perpetua Cappellania fuerit,ad collationem eius cui dirigitur nominationem ſeu præſentationem , & aliam quamcumque diſpoſitionem, communiter vel diuiſim pertinente, & cap. per quam formulam tolluntur dubia , quæ vel ex genere beneficij, vel ex modo cõferendi oriri poſſent,quæ ibi explicat Rebuffus.

7 Beneficij alioquin etiam ſimplex appellatio, non poſſet continere prębendam ſeu canonicatum in Eccleſia cathedrali,c.quamuis,in 1.de prębend.in Sex.niſi dictum vt mandatario prouideatur de beneficio in Eccleſia Cathedrali, idq́ue ex veriſimili ſummi Pontificis intentione. Calde.cõſ. 31. incip. *An impetrans.* de pręben. aut quando nulla alia ſunt beneficia in Eccleſia , idq́ue ne gratia ſit inanis, & vt aliquid operetur,argu. ca. ſi Papa, de priuileg.in Sex.aut niſi tam generalia verba eſſent, vt de quacumque ſpecie beneficij poſſent intelligi. Imola in Cle.vnic.de ſupplenda negligen. prælat. aut niſi literæ eſſent in forma pauperum, quia literæ iuſtitiæ ſunt , & Epiſcopus tenetur eis prouidere,cap. Epiſcopus,de præbend.infrà. cap.ſi Epiſcopus,eod. titul.in Sext. Quare in illis canonicatus & præbendæ appellatione beneficij continebuntur. Diuerſum in literis gratioſis,gloſ.in d. ca.quamuis,& in ca.accepimus,de æta. & qualita. Appellatione quoque beneficij non continetur dignitas,niſi exprimatur in mandato, c.ad aures, & ibi Doctores,hoc tit.de reſcrip.§.quemadmodũ rurſus nec per expreſsionem factam in mandato dignitatis , non comprehenditur maior dignitas poſt Pontificalẽ. Ægid.deciſi.698.incip. *Concluſio.*

8 Verba porrò illa formæ mandati , *Veſtræ vel alterius,* &c.admonent grauatum eſſe ordinariũ ad conferendum , non tantùm beneficium ſuæ diœceſeos,ſed etiam ſi quod aliud ipſe conferre poſſit in alia diœceſi , vel in alia Eccleſia quàm Cathedrali,vt in c.pro illorum,22.de præbend.ibi, *In aliqua Eccleſiarum vbi expedire cognoſcet,&c.* vt & in noſtro c.ibi, *In aliqua Eccleſiarum ſui monaſterij.* Quod ſi mandaretur Abbati non habenti collationem in alia Eccleſia quàm ſua,fruſtra apponeretur iſta clauſula. Vide Rotam deciſ. 149. incip. *Vtrum beneficium.* in Antiq. Omittam reliqua beneficia , quæ non poſſunt contineri ſub mandato, reiiciámque lectorem ad ea quę dixi de illis ſuprà lib.2.in tract.de reſcr. dum de mandatis egi,ca.4.

9 c *Etiam,ſi facultatem habeat.* Per hæc verba, intelligimus facultatem alicui datam intelligi, quatenus iuris ratio permittit,per rationem l.ſi quando,35. C. de inoffic.teſta.lib.3.tit.28.l.ſi quis Imperatorem,6.de teſtam.lib.6.C.tit.22.& in cõceſsione generali , ea tantùm cenſentur conceſſa , quæ veriſimiliter quis in ſpecie conceſſurus eſſet,l.qui peculij, 46. de pecul.lib.15.P.titul.1.l.ſi creditor,§. pen.manda. P.l.oblatione,de pignor.P. Cæterùm iuris ratio eſt,ſpeciale mandatum derogare generali,vt dictum in ca.1.ſuprà hoc titu. proinde cùm iam Abbati mandatum eſſet , vt certo clerico prouideret in ſuis Eccleſiis, mandatum generale vt alicui alij curet in ſua diœceſi prouideri , non pertinet ad Abbatem, neq; eum vlterius grauare poteſt,maximè quia in mãdato generali clauſula erat, *Si pro alio non ſcripſerimus* , de qua diximus in ſuperioribus capitibus, *Mandatum,&c, Literis.*

Ad cap. 41. Ab excommunicato.

ARGVMENTVM.

1 Excommunicatio facienda iuxta concilij generalis formam.

2 Abſolutio excommunicati à quo fieri debeat.

3 Excommunicatus cogi poteſt petere excõicationis abſolutioné, & quando pro hæretico habeatur.

4 Excommunicatio nulla, quando abſolus à ſuperiore iniuſto inferiore & aduerſario poſsit.

5 Excommunicatio iniuſta an liget.

6 Caſus quidam in quibus excommunicatio non ſit timenda , & ſequentib. numeris.

7 Excommunicatus intruſus,&c. excommunicare non poteſt.

8 Non excommunicat Epiſcopus violans interdictum Eccleſiæ.

9 Aut contra priuilegium excommunicati.

10 Aut ſi reſiſtatur ei excedenti modum viſitandi, & propter alia quæ ſequuntur. & num. 11.

12 An ſententia excommunicationis valeat contra vniuerſitatem.

13 Infidelis non excommunicatur.

14 Excommunicationis ſententia quomodo iuſta vel iniuſta timenda ſit.

SVMMA.

Reſcriptum per quod mandatur ei qui contra formam concilij generalis aliquem excommunicauit, vt excommunicatum abſoluat adiectis delegatis, qui in dilatione abſolutionis eundem abſoluerent , adiecta quoque clauſula, Si eſt ita, *ſi malè excommunicatus eſſet non tribuit cauſæ cognitionem excõmunicãti,ſed delegatis.*

Idem.

AB excõmunicato, qui contra ſtatuta concilij [a] generalis aſſerit ſe ligatum , literis ad excommunicatorem [b] obtentis,vt (ſi ita eſt) ſine difficultate abſoluat eundem, & aliis deputatis iudicibus,qui (eo non parente [d]) mandatum Apoſtolicum exequantur. ¶ Non excommunicatori (qui de facto ſuo certus eſſe debet , licèt in hoc deferatur eidẽ)ſed illis cognitio demãdatur.

1 a *Concilij.* Scilicet generalis ſub Innocentio 3.c. 43.de quo,& eius forma circa excommunicationem in c.ſacro,48.de ſenten.excom.lib.5.tit. 39.in ca.cõſtitutionem,c.Romana,5.eo.tit.in Sex. de ſenten.excommun.vbi cautum, nec xcommunicatio, niſi præcedente monitione , & niſi ex magna cauſa

gua cauſa fiat, rationabili, eáve non vulgati, diligenter ac maturè examinata, & in c. Epiſcopi, ca. nemo Epiſcoporum, ca. nullus ſacerdotum, 11.q.3. facit concilium Aurelianenſe 5.c.2. cōcilium Tridentinum ſeſsione 23. titulo de reformatione, c.3.

2 b *Ad excommunicatorem.* Excommunicanti primum dirigitur abſoluendi mandatum ex regula generali, cuius eſt ligare, eius & ſoluere, c.17. ſi Petrus, 24.q.1. ca. verbum, de pœnitē. diſt.1. l. qui condemnare. 3. de re iudica. c. cuncta per mūdum, 9.q.3. ca.1. infrà de raptor. lib.5. tit.17. Perpetuò tamen neceſſarium non eſt, vt qui ligauerit vel excommunicauerit, abſoluat, veluti ſi ordinarius aliquem ſubditum condemnet, & poſt appellationem ab illo eundem excommunicet, ſuperior, ad quem appellatum eſt, poteſt eum abſoluere, vel ad excommunicātem, ſi velit ei gratificari, abſoluendum remittere, c. per tuas literas, 40. de ſenten. excommu. & dicto ca. ſacro, eod. titul. pulcher textus hìc videndus in ca. ad exprimendam, 8. de offi. ordin. infrà hoc lib.1. titul.31. gloſ.1. ad ca. inferior, 21. diſt. ponit tres regulas & exceptiones de excommunicatione. Prima, inferior ſuperiorem non poteſt ligare, vel abſoluere: pro qua & c. cùm inferior, de maior. & obed. 2. qui poteſt ligare, poteſt abſoluere. 3. qui poteſt ſoluere poteſt & ligare.

c *Si ita eſt.* De hac clauſula dictum antea.

3 d *Eo non parente.* Hinc colligenda eſt ratio, quare cognitio cauſæ excommunicationis pertinet potius ad delegatos, quàm ad excommunicatorem, nempe propter contumaciam excommunicatoris, qui non vult abſoluere, vt in d. ca. ad reprimendam, de officio iudic. ordina. contumacia verò non parendi colligitur, ſi intra tempus vel in reſcripto, vel à delegato conſtitutum, non abſoluerit. arg. c. irrefragabilis, §. exceſſus, eo. tit. de offi. ordin. Petere autem debet abſolutionem in eo tempore excommunicatus, aliter non debet abſolui, vt notat hìc gloſ. & in cap. ſignificaſti, de eo qui duxit in matrimo. quam prius pollu. per adul. facit l. dies cautioni, 4. §. hoc autem iudicium, de damn. infect. lib.39. P. tit.2. Qui autem remanſerit per annum excōmunicatus, nec curauerit ſe abſolui, hæreticus cenſetur, vt contemptor cenſuræ Eccleſiaſticæ, c. fin. de pœn. & bona eius confiſcari debent, teſte Aretino ad ca. qualiter, in 2. §. ad corrigendos, colu.3. de accuſa. & ſic coguntur excommunicati per bonorum diſtractionem, petere abſolutionem: vt docet Rebuffus in repetit. ca. poſtulaſtis, in 4. notabili. de cleri. excom. miniſtrā. & quòd poſt annum quoque priuatus ſit beneficiis ſi habeat, vt notant in ca.1. de iudic. & Rebuff. ad rub. de excommunicatis non vitan. in Concor. in pœna 55. excommunicationis; probat & can. rurſus, & ca. quicumque, 11.q.3. quando videlicet beneficiatus excommunicatus fuit pro crimine; ſecus ſi pro cauſa numaria, vt declarat Panor. ad cap.1. num.24. de iudi. & in c. cùm contingat, num.7. de dol. & contum. cui cōſentit Chaſſa. ad §.6. nume.3. tituli, *des Iuſtices*, in conſuetudinib. Burgun. Stephanus Aufrer. ad deciſion. Tholoſa. 265. ſuſpicio porrò hæreſis ſi per annum quis remanſerit excommunicatus, ſi pro alio crimine quàm pro hæreſi fuerit excōmunicatus: alioquin ſi ob hæreſim fuerit excommunicatus, poſt elapſum annum non pro ſuſpecto tantùm de hæreſi, ſed pro conuicto haberetur, & tanquam hæreticus pœnis ſubiici debet. ca. excommunicamus, §. qui autem, & c. cum contumacia, de hæret. in Sext. An autem excommunicatus inuitus poſſit abſolui, pluribus cum diſtinctione hìc proſequitur Panormita. numero 20.

4 Qui aſſerit coram ſuperiore ſententiam excommunicationis nullam in ſe latam fuiſſe, putà poſt appellationem ad eundem ſuperiorem, & quòd ſententia intolerabilem cōtineat errorem, & petit abſolutionem, non ei denegatur: quamuis in hoc excommunicator vel aduerſarius intercedat, vel ſe opponat, niſi excōmunicatū quis dicat pro manifeſta offenſa, in quo caſu dilatio octo dierū indulgebitur alleganti, vt ſi probauerit, non relaxetur ſentētia, niſi ſufficiens præſtetur emendatio per excommunicatū, vel idonea cautio de parēdo, præterquā ſi offenſa dubia proponatur, c. 2. de ſenten. excōm. in Sex. c. per tuas, 4. eo. tit. hoc volum. lib.5. titu.39. at quando excōmunicatus de iniuſta non de nulla excōmunicatione conqueritur apud ſuperiorē, ſuperior, ſi quidē fieri poſsit ſine periculo moræ, excommunicatū ad excōmunicatū cum ſuo mandato remittit abſoluendū, intra certū terminū, alioquin ipſemet, vel per alium, prout viderit expedire, ſufficienti cautione recepta, abſoluit. c. ſacro, 48. de ſenten. excommun.

5 In noſtro c. nulla dicitur excōmunicatio, & tamen abſolutio petitur, nempe ob metum excommunicationis, quæ ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt. c.1. 11.q.3. atque à ſuo paſtore dicta iniuſta, quod pertinet ad Eccleſiam, ligat excōmunicatū & vitandū reddit, quāuis quod pertinet ad Deum, non ita. vt ſcribit D. Auguſt. ſermone 16. de verbis Domini, & in ca.48. cœpiſti, & duob. ſequentibus 11.q.3. Quomodo autem iuſta vel iniuſta excōmunicatio dicenda erit, & quando ex ea vitandus, vel non excōmunicatus, vide c. non debetis, 64. §. ex his, & can. Epiſcopus, 65. §. ſi verò iniuſtè deiecti, eadem 11.q.3.

6 Notat Angelus Clauaſius in ſumma, in verbo, *excōmunicatio*, 3. Doctores in c. ſolent. & c. præſenti, de ſenten. excom. in Sex. caſus aliquos in quibus excōmunicatio non ſit timēda, videlicet primo, ſi à non ſuo iudice lata ſit, & in eum qui non cōſenſerit, c. ad noſtram, de conſuetu. vt ſententia à non ſuo iudice lata, propter defectum poteſtatis, non tenet, l. fin. de iuriſ. om. iud. P. l.1. C. ſi à nō cōpetenti iudi. niſi alteri poteſtas à ſummo Pōtifice fuerit delegata, quam & poteſt ſummus Pontifex delegare etiam laico, eò quòd excōmunicatio ſit iuriſdictionis, non ordinis Epiſcopalis. c. bene quidē, & ibi gloſ. in verbo, *laico*, 96. diſtin.

7 Secundò, non timenda, ſi à ſuo quidem iudice, verum ab excōmunicato, quis excommunicetur: quia non poteſt ea ratione excommunicare. c. audiuimus, 4. & ca.36. apertè, 24.q.1. idipſum ſi ab intruſo c. alienationes, 12.q.2. ſi à ſuſpenſo, vel interdicto à iuriſdictione, ca. quia, de conceſ. præ. videlicet, ſi à notoriè excommunicato interdicto

ſuſpenſo, quis excōmunicetur, aliter antem ſi nororiè talis non ſit ratione publieæ vrilitatis vt notat Panot. in noſtram, ca.nu.8.ca.ad probandum, de ſentē. & re iudi. ſicuti reſponſum eſt de iudicatis pet ſeruum qui pro libero habebatur, in l. Barbatius Philippus, de offic.prætor.P. vt communis opinio ſeu error in perſonarum qualitate ſacit ius, l.3.ad ſenatus conſul.Mace.lib.14.ti.6.l.1.C.de teſt.

8 Tertiò, non timenda, ſi is qui ſentenriā eam excōmunicationis tulit, antea violaſſet interdictum Eccleſiæ, c tāta eſt, 18.de exceſ.prælator.lib.5.ti.31.

9 Quartò, ſi quis exeōmunicetur contra expreſſum ſui priuilegij tenorē, c.cū capella, 16.ca. cū tenorem, 26.infrà de priuileg.lib.5.titul.36.

10 Quintò, ſi excōmunicetur, quod noluerit procurationē dare Epiſcopo excedenti euectionum numerū, in viſitatione facienda pręſcriptū.c.cū ad quorundam.7.de exceſſ.pręla.c.cū Apoſtolus, de cenſib. Sextò, in ea.1.de reſcrip.in Sex. Septimò, in ca.quia plerique, de offic.ordin.in Sex. Octauò, ſi delegatus excommunicat contra intentionē delegātis, c.fin.de præb. Nonò, etſi quis excommunieat appellantem, propterea quod appellauerit ab eo, c.per tuas, de ſent.excom.c.ſolet, & ea.venerabilibus, eo.titu.in Sex. Decimò, ſi excommunicatio contineat intolerabilem errorem, in proximè tribus citatis capitibus.

11 Vndecimò, ſi excommunicatio proferatur generaliter, contra tale quippiam non facientes, vt contra non reſtituentes. hi enim cognoſci nō poſſunt vt vitentur, Fridericus de Senis cōſi.93. Duodecimò, ſi ſententia lata contra non facientem intra aliquem terminum, & terminus poſteà fuerit prorogatus ab illo cui fieri debebat, & cuius fauore lata fuir exeōmunicario.ca.prætetea, de appella. Iohan. Andreas ad c.quicūque, de ſent.excommun.in Sext. Decimotertiò, ſi is qui protulit ſententiam, non intendit ligare: quia excnmmunicatio vires aſſuunt ex intentione excommunicantis. Panor.in c.ex parte, de offi. otdi.item & ex intentione eius ad cuius requiſitionem ſeu petitionem profertur excommunicatio.c. bonæ memoriæ in 1.de poſtul.præla. Decimoquartò, ſi profetatur ab infetiore à Papa in aliquem & in participātes cum illo, qui moniti non fuerint.ca.ſtatuimus, iuncto c. conſtitutionem, de ſenten.excom.in Sext. aliter ſi ſummus Pontifex talem proferet, ca.quod in dubiis, de ſenten.excom. Decimoquintò, ſi ſententia proferatur ſub conditione, & ante euentum eius moriatur excommunicator. cap. cùm ad hoc, de cleric. non reſident.

12 Decimoſextò, ſi excommunicatus fuerit infans aut furioſus pro delicto, cùm certū ſit huiuſmodi perſonas, non poſſe delinquete. Idipſum ſi ſententia fuerit prolata contra quam ius prohibeat, contra vniuerſitatem vel Collegium, c.Romana.§.§. fin.de ſenten.excom.vbi gloſ. ad verbum, *penitus*, notat quoſdam defendere ſententiam non valere excommunicationis in vniuerſitatem vel Collegium latā; ex quorū numero ſunt Hoſtienſis, Ioh. Monachus, Archidia.Franc. Eo quòd vniuerſitas vel Collegium, non ſint pro capaci materia ad ſuſcipieudam illam excommunicationem, quod & notat Panor.ad noſtrum, ca.num. 9.ſubiungit tamen gloſſa ad d.verbum, *penitus*, contrarium ſenſiſſe Bernardum, quamuis ſententia fuerit lata temere, quæ & illi videtur ſententia tutiot in dubio.

13 De hinc nec capax materia excommunicationis infidelis, qui extra Eccleſiam eſt, nec in ea fuit, in ca. Gaudemus, de diuort. Poterit tamen extra Eccleſiam per excommunicationem Chriſtianus poſitus, iterum excōmunicari pro eadem cauſa, & pro diuerſis, & ab eodem iudice, & à diuerſis, ca. Engeltrudam, 3.q.4.ca.excellentiſsimus, 11.q.3. gloſ.in ca.officij, de ſentent. excom.quæ videnda. Quocirca ſi ex pluribus cauſis quis ſit excommunicatus diuerſis ſentētiis, ab omnibus nominatim debet abſolui, d.c.officij, & ca.ex parte de offic.ordina. quòd ſi vna ſententia ex pluribus cauſis fuerit facta, excommunicatio vna expreſſa, abſolutio ad omnes pertinet, argu.ca. ſuper literis hoc titul. ſuprà Panor.ad c.cum pro cauſa, de ſent. excom. & ſi à pluribus iudicibus quis ligatus, à pluribus debet abſolui: & donec fuerit excommunicatus abſolutus, debet vitari, niſi à plutibus excommunicatus, vni ab omnibus commiſſa abſolutio fiar, interpretes ad d.c.officij. Poterit & ſuperior vnus plurium iudicum excōmunicantium, excōmunicatum à pluribus abſoluere, Rica. in 4.ſent.diſt.8.

14 Cæterùm in ſupetioribus caſibus & ſimilibus in quibus dicitur ſententiam excommunicationis non nocere, vel non ligare, vel non eſſe timendam illud intelligi par eſt, quando ſupra notati, ſunt manifeſti, & conſtaret de illis: alioquin verè, quando non apparerent indubitatè, timenda eſſet ſemper ſentētia excommunicationis: quomodocumque lata, & qui eam contemneret peccaret mortaliter. Ideo ad cautelam, refugiendum erit ad ſuperiorem pro obtinenda abſolutione, vel ad eum qui excommunicaucrit: alioquin & ex eo contemptu ligaretur apud Deum, d.c.per tuas de ſen. excom. & multa facta tenent, quæ fieri prohibentur, ca. Apoſtolicam, de regular. Quamobrem & quando quis ſe fuiſſe iniuſtè excommunicatum conqueritur, primum remittitur abſoluendus ad excommunicantem; & in defectum eius, abſoluendus à delegato eius rei cauſa. Excommunicator porrò, cum eertus debeat eſſe de ſuo facto, debet ſine cauſæ cognitione abſoluere: delegatus verò, nō niſi cum cauſæ cognitione, vt in noſtro, c.ab excōmunicaro, vbi gloſſ. ad verbum, *cognitio*, addit delegatum hunc, poſſe etiam ante cauſæ cognitionem abſoluere, præbentem cautionem de obtemperando mandaris Eccleſiæ iuxta, c.per tuas, de ſentent.excom.& cap. cum contingat, de offic.& pote.iudic.delegat. Si verò poſteà ſi appareat quod non fuerit excommunicatus contra formam concilij generalis vel nō iniuſtè, excommunicatum remittet abſolutum ad excōmunicatorem, vt pareat eius mandato, ca.prudentiam, de offi.deleg. Niſi aduerſarius obiiciat eum fuiſſe excommunicatum pro manifeſta offenſa, aut pro cōtumacia, quibus caſibus anre cognitionem cauſæ non poterit abſolui, & niſi ſatisfaciat, cap.venerabilis, §.ſecus, & cap.ſolet, de ſentent.excommu. in Sexto, cap.ex parte, & ſeq.de verbor. ſignific.

Ad c.

Ad caput 42. Si proponente.

ARGVMENTVM.

1 *Mendacium priuat vtilitate reſcripti.*
2 *Impetrans beneficium debet exprimere quod tam modicum poſſidet.*
3 *De clauſula,* motu proprio, *eius effectu, & in quibus nihil operetur.*
4 *Quæ exprimi debeãt in impetratione beneficiorum.*

SVMMA.

Vitiatur reſcriptum impetrationis beneficij, in quo dixit impetrans falſo, ſe non fuiſſe adhuc beneficium aſſecutum, cùm tamen haberet vnum quamuis modicum.

Idem.

SI proponente aliquo nondum ſe beneficiũ Eccleſiaſticum aſſecutum [a], ſuper prouiſione ipſius licèt minus cõpetens [b] obtinentis, reſcriptum Apoſtolicum de hoc mentionẽ [c] non faciens, impetretur. ¶ Illud frauduleẽter obtentum dicimus non valere.

1 a ASſecutum. Hinc prima ratio, cur priuetur vtilitate reſcripti, propter mendacium, de qua diximus ſupra in c.2.& c.ſedes, 15.& de diſtinctione in c.ſuper literis, 20.ſupra hoc titul.

2 b *Minus competens.* Hic conſtituitur réſolutio, quæſtionis, c.noſtri: vt omiſsio expreſsionis beneficij, etiam minus ſufficiẽtis, vitiet impetrationem alterius, vt etiam docetur in c.ad aures, 8.& ca.ad audientiã 31.ſupra hoc titu.& expreſſum in cap.ſi motu proprio, 22.de præb.in Sext. vbi diſtinctio, vt ſi ad ſupplicationem tacentis modica impetratio fiat, vitietur reſcriptum.

3 Si verò motu proprio ſummi Ponti.concedatur beneficium, nõ officiat, ſi in gratia motus proprij non fuerit inſertum beneficium iam poſſeſſum. Hoc enim facit clauſula illa, *motu proprio*, quę reſcripta ſui natura ſtricti iuris vt in c. quamuis, in 1.de præben.in Sex.nihilominus ampliat, & extendit gratiam. Alberi.ad ca.beneficiũ, de conſtitu. P.Felin.ad c.causã, col.7.verſ.*tertia declaratio*.de reſcript.& ad c.conſtitutus, eo.titu. per ca.ſi pluribus, & ibi gloſ.de præb.in Sex.validat & hęc clauſula gratiam, in qua non fit mentio quod eadem Eccleſia fuerit grauata per eundem Papam. Anchar.conſ.138.inci. *de natura*. Poteſt & mandatarius habens clauſulam, *motu proprio*, beneficium pinguius acceptare ſi duo vno momento vacent.d.c.ſi pluribus, de præb.in Sext.nec exigitur in conceſsione gratiæ quæ habet huiuſmodi clauſulam motus proprij expreſsio valoris beneficij, Felin.ad c.ad aures, 8.ſup.hoc tit.in regu.cancella.61.valet & reſcriptum ſecundum cũ eadem clauſula, etiam ſi non fuerit facta mentio primi, nõ etiam ſine illa clauſula. Felinus ad c.cæterum, num.9.& 19.de reſcri.ſupra per c.fin. de dilatio. de roga & hæc clauſula reſeruationi etiam factę cũ clauſula decreti irritantis, cui alioquin nõ derogatur per aliud reſcriptum. Felin.in c.in noſtra, in 5. correlatiuo, ſuprà hoc, tit. quamquã huic ſententiæ aduerſetur deciſio Rotæ, 489.incip.*nuncius*, in Nou. Sed & ſi duobus fuerint conceſſę gratiæ expectatiuæ einſdem datæ, & vnus impetrantium prior pręſentauerit, is tamen non præferetur alteri qui in ſuis literis haber clauſulam, *motus proprij*, contrà, ſi non eſſet, vel ad eius ſupplicationẽ quoque fuiſſet ei gratia conceſſa, Iohannes Andręas, & alij in c.duobus, de reſcri.in Sex.Freder.de Sen. tracta.permutationũ, q.1.Omittam alios effectus clauſulę, *motu proprio*, quos recẽſet & probat Rebuffus vſque ad 47.numero, ad §.1.de forma mãda.ad verbum, *motu proprio*, qui oriuntur ex præſumpta voluntate ſummi Pontificis, & ex præſumptione, quòd voluerit vti poteſtatis plenitudine, ratione huius clauſulæ: alioquin contrarium diceretur, vt notat Butrigarius ad ca. conſtitutus, ſuprà hoc tit.& Felin.ad d.c.cauſam, & c.ad hæc, hoc tit.notat & Cardin.ad Clem.ſi Romanus, de præbend. q.3.motum proprium Papæ, optimum eſſe artificem, omnem habentem virtutem. Cæterùm quia motus hic proprius ad rationem poteſtatis refertur, non poteſt clauſula ea referri ad ea quæ nullo modo voluiſſe, vel male voluiſſe ſummus Pontifex præſumitur. ideò Rebuffus in proximè citato loco numerat.quindecim caſus, in quibus nihil operatur illa clauſula, *motu proprio*, ideò neque tollet defectum intentionis cõcedentis. Iohannes And.ad d.c.ſi motu proprio, Alexã. in conſi.215.incip.*non obſtant*, volu.7.neque etiam tolletur defectus perſonæ, vt per illam clauſulam is qui non eſt fiat habilis · neque inducet diſpenſationem, gloſ.in clem.ſi Romanus, de prębẽ.non tollit itaque defectum natalium, vitium corporis, bigamiam, & ſimilia quæ poterũt non obſtante illa clauſula motu proprio iudicari, via iuris ordinaria. Rota deciſi.112.in c.*dicebant*.in Nouis. Panor.in c.cum olim num.15.de re iudic. Felin.ad c. ad aures, ſup.hoc tit. Anchara.conſil.364.inci.*viſo prædicto*. Neque purgat etiam gratiam in qua exprimitur falſum, Panor.in c.quia, circa, de conſangui.& affini. Nec tollet ius tertij, Felin.in dicto ca. ad aures nume.8.ſupra hoc titu.per c.quamuis, de reſcript.in Sext.

4 c *Mentionem.* In impetrationibus beneficiorum multa exprimi debent quæ ſi omittantur vitiant reſcriptum.enumerat. 30. exprimenda Rebuff.in concordatis, & tit.de forma mandati Apoſtolici, ad verba, *pro expreſsis*, quæ videntur tranſlata ex gloſ. ad cap.ſuper literis, 20.ad verb.*literas*, ſupra hoc tit.ex Felino. ad c.in noſtra hoc titu. inter ea, quæ exprimenda ſunt, eſt ſeries facti, c. ſuper eo, de coha.cleri.ſi ſit c.inter monaſterium, de ſente. & re iud.3. ſi ſententia lata in negotio, c.inter dilectos, de fid inſtru.l.fin.C.ſenten.reſcin.nõ poſ. nomen dignitatis impetrantis, c.ad aures, ſupra hoc tit.beneficiũ qualecumque, c. cum adeò, ſup.hoc tit.& noſtro c.ſi proponẽte.ca.cum teneamur, de præbe.c.ſi motu proprio, & c.non poteſt, eo.tit. in Sext.etiam ſi eo quis fuerit ſpoliatus, Panor.in d. c.cũ teneamur, quia poteſt illud repetere, Feli. ad ca.poſtulaſti, hoc tit.per l.qui actionẽ, de regu.iur. Pand.vicaria perpetua, cap.poſtulaſti, ſup.hoc tit. pactum ſeu compoſitio.ca.ex multiplici, de decim

cim.c.conſtitutus,19.ſupra hoc tit.c. pro illorum, de præb.ſtatutum Eccleſiæ circa beneficium impetratum, ca.cum acceſsiſſent,de conſtitutio.priuilegiorum,c.cũ ordinẽ,ſupra hoc tit.diſpenſatio, c.ex tua,de filiis preshy.ſi impetrans fuit irregularis c.porrecta,de confirma.vtil.clericatus,ca.ex literis,de tranſactio.c.cũ adeo,ſupra hoc titul. modus præbendæ vacandi,num de facto tantùm, & poſſeſsio alterius colorata.c.literas,c.cum noſtris, de conceſſ.præb.appellatio. ab impetrante interiecta;c.ex patre,ſupra hoc tit.vel ab aduerſario. c. bonę, de confirmatio.vtil.vel inutil.receptio alterius ex mãdato ſum.Ponti.c. mandatũ,cum 2.cc. ſequentib.ſup.hoc tit.ſi beneficium paternum,ca. 2.c.ex tranſmiſſa,ca.cum decorem, de filiis preſbyte.intruſio,c.cùm iam dudum de præb. fructus percepti ratione illicitæ detentionis, Iohan. Andreas in additionib. ad ſpeculatorem,tit. de lapſis & diſpenſatione,§. dicendum reſtat. verſi. ſed pone aliquis. Mentio mandati anteà impetrati, per eundem impetrantem, cap. in noſtra,& ibi interpretes,hoc tit. ſup. ſi is cuius morte vacauerit beneficium,fuerit familiaris Papæ, vel alicuius Cardinalis,Rota deciſ.721.*Nota quod dominus*, in Antiq.regul.Cancell.30.ſi beneficium curam habeat animorum,per rationem 6.cũ in illis,de præbẽ. in Sex.ſi canonicatus,ſi præbẽd.c.cum adeo,hoc tit. & qualitas beneficij impetrati,an dignitas cap. ad aures ſupra,valor. eius,d.ca.ad aures,gloſ.in Cle. 1.de præb.etiam beneficium manuale poſſeſſum, Calderi. conſil. 9. de reſcrip. & conſ. 30. & 6. de præb.Penſio.in titulum iam poſſeſſa c.ad audientiam,ſup.hoc tit.regula. Cancella. 61. Præſtimonia,Oldrad.conſ.81.in c.*quo.proceſſus*, beneficium datum in commendam, gloſ.in cap. nemo deinceps, de electio. in Sext. ſi impetrans ſit regularis, vel ſecularis: & beneficium cuius ſit generis. c.cum de beneficio, de pręb.in Sex.regul.cancella.41.ſi vnitum per Epiſcopum,Rota deciſ.160.& 253.in Antiq. ſi ſacerdotale beneficium, ca. ſi pro clericis,de præb.in Sex.c.1.de æta.& quali. Exprimi & debet indultum Epiſcopi,iuxta,c.cũ aliquibus,de reſcrip.in Sex.nobilitas, ſi beneficium nobiles exigit,c.cùm Martinus, de conſtitutio.ſi beneficium patronatum laici, aliter nullum præiudicium patronis laicis cenſetur facere ſum.Pon. per rationem c.decernimus, 16.q.7.gloſ.& doctores in c.2.de pręb.in Sext.aliter in patronis Eccleſiaſticis:c.dilectus de offic.deleg.ſi hoſpitale. Cle. 2. de præb. cuius ſit diœceſis beneficiũ impetratũ, cuius & impetrans,propter rationẽ ca.neminem, 70.diſtin.l.in Eccleſiis,C.de Epiſco.& cler.viden. regu. Cancell.19.Rebuffus tracta.nomi.q.15.ſi reſidentiam non exigat, c.cum omnes,de conſtitut. Sunt autem & alia quæ non expreſſa ſubintelliguntur adeſſe, vel impetrantibus, quæ ſi non adſunt,vitiant reſcriptum & hîc Gloſſa nouem enumerat conditiones ſubintellectas quas ibi vide.

Ad caput 43. Quia nonnulli.

ARGVMENTVM.

1 *Pariſij & Pariſienſis Epiſcopus.*

2 *Abuſus reſcriptorum multiplex & quid,& ſeq.*

3 *Abuſus reſcripti, ſuo nomine impetratum alteri eius nominis concedere & ibi de mutatione nominis & de pœna 4.*

5 *Litigator temerarius ad quæ damnari debeat.5.*

6 *Delegatio iudicis ad lites,intelligitur de exiſtentibus non futuris.*

7 *Vocatus ad locum nomine æquiuoco vbi comparare debeat.*

8 & 9 *Abbutentium reſcriptis pœna.*

SVMMA.

Abutentes reſcripto in caſibus hîc enumeratis, priuantur cõmodo eius, & condemnãtur in ſumptibus & dãnis.

Idem, Epiſcopo Pariſienſi [a].

QVia nõnulli diuerſis modis literis Apoſtolicis abutuntur [b] ſtatuimus, vt quicumque obtentas ſub nomine [c] ſuo literas, aliis eiuſdem nominis tradunt qui quos volunt fatigant indebitè per eaſdem, & qui eas tali modo recipiunt [d], quiq; illos [e] cõtra quos nihil habent quæſtionis, faciunt in iudiciũ euocari, aut literas ipſas [f] ad futuras trahunt controuerſias, quæ nondũ fuerant tempore impetrationis exortæ, ſeu quamquã [g] ſuper vno negotio, vel etiã malitiosè ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub vno iudice poſſet tractari commodius, per varias literas coram diuerſis iudicibus trahunt, vt laboribus fatigatus & ſumptibus, vel cõpellatur componere, vel cedere iuri ſuo: aut reus actorem eodem tẽpore ad diuerſa loca [h], vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus eiuſdẽ prouinciæ villis habet vocabulum, citari procurat: vt dum non comparuerit, excommunicetur quaſi contumax, & ſic eum à ſua intẽtione repellat: earumdem literarum commodo [i] careant, & aduerſariis in moderatis expenſis ac damnis [k] quæ propter hoc eos pertuliſſe conſtiterit, condemnentur.

1 a Pariſienſi. Pariſij populi inter Celtas, qui Senonenſi prouinciæ attribuũtur. Senonibus Bellouacis ac Agendico oppido proximo, ibi Lutetia Pariſiorum, vt apud Iulium Cæſarem libr. 6. de bello Gallico nunc Pariſienſis Epiſcopalis vrbs, poſita in inſula fluminis Sequanæ, Ptolom. libr.2. Geog.ca.8.

2 h *Abutuntur.* Homines pluribus modis, abutũtur reſcriptis & gratia principum, c.ſedes,15.& ca. nonnulli,28.ſupra hoc titu.vbi quidam modi ponuntur hic alij.vſus illicitus, non vſus ſed abuſus,

vq

vel abuſio eſt dicenda. vt ait diuus Auguſtin. de doctrin. Chriſtia. lib. 1. c. 4. & Vlpian. in l. ſed ſi quid, 15. §. mancipiorum, de vſufruct. li. 7. P. titu. 1. opponere videtur vt contrarium abuſum vſui mancipiorum, quando quis non vtitur illis ſecundū conditionem eorum facit, & l. ſi pendentes, 27. §. 1. eo. tit. de vſuf. Accipitur & abuſus pro conſumptione rei, in l. hoc ſenatus conſultum, 5. §. 1. de vſufru. car. rer. quæ vſu conſumuo. & apud Plautum in Aulular. ſcena *Vni autem* &c. *vbi ea quæ dedi ante? Abuſa ſunt. Nam ſi ea durarent mihi, mulier mitteretur ad te, neque quicquam poſcerent.* quæ & refert Nonius Marcell. libello de honeſtis & nouis veterum verbis, & Terentius in prologo Andriæ, *abuſi operam*, pro conſumere, dixit.

3 c *Sub nomine ſuo.* Hic refertur & punitur modus abutendi reſcripto, quando quis ſuo nomine literas impetrat, & poſteà alteri eiuſdem nominis dat. cū natura reſcriptorum ſtricti iuris, non patiatur prorogationem de perſona in perſonam, c. P. & G. 40. de offi. & poteſt. iudi. deleg. l. quia tale, ſolut. matri. P. neque ſola nominis ſimilitudo communicat gentis aut familiæ iură & priuilegia, vt reſpondit Papyrius iuſtus iuriſcon. l. fi. §. penul. ad municip. lib. 50. P. tit. 1. Et ſi de duobus eiuſdē nominis quis loquatur, is eligendus tantùm de quo locutum eum conſtat. l. duo ſunt Titij, 30. de teſta. tutel. li. 26. P. ti. 2. l. ſi quis ita dederit, 16. §. ſi quis cum ignoraret, eo. titu. & quemadmodum mutatio nominis quæ ſine fraude eſt, non habet pœnā, l. vni. de mutatio nomi. li. 9. C. tit. 25. ita quæ fraudulenta eſt, punitur pœna falſi. l. falſi nominis, 13. ad leg. Cornel. de fal. lib. 48. P. titul. 3. l. titio, 36. ad municip. li. 50. P. ti. 1. vt punibile, ſi quis falſum genus vel parentes falſos, ſibi finxerit, quo quid alienum interciperet, poſsiderétve, Iulius Paul. lib. 5. receptar. ſententia. tit. 25. §. 10. videbis exempla & pœnas apud Valer. Maxim. li. 9. c. 15. de his qui per mendaciū ſe in alienas familias inſeruerunt. Huc referri poſſunt prohibitiones & pœnæ titulorum, ne liceat potentioribus patrociniū litigantib. præſtare lib. 2. C. tit. 14. De his qui potētiorum nomine, titulos prædiis affigunt, vel nomina eorū prætēdunt. eo. lib. 2. C. tit. 15. Ceſsiones ideò cenſentur odioſæ iurium in alios, quando mutatio perſonarum iudiciū durius & difficilius reddit, pœnáque impoſita, cap. 2. de alie. iudi. muta. cauſ. facta infrà hoc lib. 1. ti. 42. l. penul. & fi. manda. lib. 4. C. tit. 35. l. 2. ne liceat potentior. C. cum ſimilib.

4 d *Tali modo recipiunt*, Non tantùm qui dictas literas ſuo nomine impetratas aliis dant puniuntur, ſed & qui eas recipiunt, ca. ſæpè contingit, de reſcrip. falſi pœna punitur, & qui falſo inſtrumento & ſi falſum non fecerit, vtitur ſcienter. l. maiorem ſeueritatem, 4. & l. ſi falſos, 8. ad leg. Cornel. de falſ. lib. 9. C. titul. 22.

5 e *Quinque illos.* Hic, 2. modis abutendi reſcripto quādo vocantur in iudicium qui nulla actione tenentur, vnde vt temerarij litigantes damnis litis coërceri debent, vt hìc, & in l. eum quē temerè, 79. de iudic. lib. 5. P. tit. 1. l. 4. de fructib. & tit. expenſ. lib. 7. C. titul. 1. victus victori in expenſis damnari debet, l. properandum, 13. §. ſin autem alterutra, C. de iudi. li. 3. tit. 1. c. 4. in fin. de pœn. lib. 5. tit. 37. c. finē litibus. ſin de dolo & cōtum. lib. 2. tit. 14. vbi gl. notabilis ad verbū, *expēſas*, plures notat textus ſimiles & diſtinguit, quā vide pro hac materia. Damna autē & expenſæ quomodo debeāt perpēdi & æſtimari à iudice, docet l. ſancimus, 15. de iudi. imponi & debet temere litigāti vltra pœnā calūniæ d. l. 4. de fructi. & lit. expen. §. 1. de pœn. teme. litigā. apud Iuſtin. modo multa pecuniaria, modo periurij, aut infamiæ cùm vt finis litibus imponatur, tum vt coërceatur malitia & calumnia litigantium. facit, c. cæterùm, c. ex literis, ſuprà hoc tit. eo dirigitur poſtulatum iuramentum calumniæ in exordio litis l. 1. C. de iureiura. propter calum. dan. lib. 2. C. titul. 59. Nouella Iuſtinia. 49. Nouella Leonis 97. & 107. c. cæterùm, de iuram. calum. & totus ſimilis titulus in Sexto. quamquā ex praxi hodie alicubi hoc iuramentum prætermittatur, num autem bene iudices videant.

6 f *Aut literas ipſas.* Tertius hìc eſt abutendi modus, quando quis literas impetratas trahit ad alias controuerſias quæ ortæ non erant tempore impetrationis illarum. Sic notat & Innocent. ad c. auditis, 4. de reſtit. ſpolia. & ibi Ioha. Andreas in additione ad gloſ. ad verbum edita, c. fin. de offic. lega. in Sex. Differunt etiam delegati à conſeruatoribus; quod delegatis non committantur futura negotia; Conſeruatoribus, contra. Neque vltra inſerta, reſcripto contineri quippiam dixit l. vniuerſa reſcripta, 7. de diuer. reſcrip. C. quia vt ait gloſ. 1. ad l. 2. Quando libel. princ. oblat. litis conteſta. fac. C. quæ ex reſcriptis oriuntur, oportet peti & concedi: & præſens tēpus in conceſsione nō futurum inſpiciendum, vt in l. ſi ita eſſet legatum, de auro & argen. lega. libr. 34. P. titul. 2. ea ratione gratia de conferendo vacaturo beneficio, non comprehendit creatum de nouo poſt gratiam, Clem. fin. de reſcript. exigitque legitimā ætatem impetrantis dum fit conceſsio; nec proſit ſi poſteà fiat legitimæ ætatis, c. ſi eo tempore, 9. de reſcript. in Sexto. & vt paucis dicam in reſcriptis negotiorum qualitas & vis ad tēpus datæ refertur. c. eam te, ſupra hoc tit. c. tibi qui, de reſcrip. in Sex. c. cum qui, eo. titu. in Sex. Adde reſcripta eſſe ſtricti iuris, & cauſarum delegationes odioſas: quia ordinarias eneruent iuriſdictiones, ideò non ſunt prorogānda ad alias res vel perſonas, vt dictum ſupra in ca. ſignificante, & ca. ſignificauit. c. Rodolphus, hoc tit. c. P. & G. de offi. delega. l. de qua re, de iudi.

g *Seu quemquam ſuper vno negotio.* Hic eſt 4. abuſus prohibitus. idem in c. diſpendia de reſcrip. in Sex. dictum de eo. ſupra ad c. ex tenore hoc tit.

7 h *Ad diuerſa loca.* Abuſus, 5. cum prætextu reſcripti, actor vocat ad iudicium in diuerſis locis. vel ad vnum locum ſub vno nomine quod æquiuocationem habet, ad plura loca tractatur per nos ad c. ex tenore ſupra. Sufficit porrò, in hoc dubio comparere in loco vbi ſolet iudicari, l. ſi locus, 59. de iudi. P. vide l. ſi cū dies cōpromiſsi, §. ſi arbiter. & §. ſed ſi in aliquē, de recep. arbit. lib. 4. P. ti. 8.

8 i *Literarum commodo careat.* Prima pœna eius qui abutitur reſcripto, vt commodo eius careat: priuilegium enim meretur amittere qui conceſſa abuti

abutitur poteſtate,ca.priuilegium, 11.q.3. vbi & gloſſa notat alios modos amittendi priuilegium, & ca.vbi iſta didiciſti.70.diſt.l.Iudæos,11.de Iudę. lib.1.C.titu.9.& vt ait diuus Auguſtinus ſermone de tempore,247. *Iudicio legum ab obtenta digni-tate deiicitur,qui priuilegio ſibi conceſſo abutitur.* Et puniendus eſt quis in eo in quo deliquit,l.3.de ſeruis fugit.lib.6.C.titul.1. Authen.omnes peregrini commu.de ſucceſsio.C.ca.poſtulaſtis,7.de cleri. excom. miniſtrante.lib.5. tit.27.c.prouida,44. de electio.in Sex.c.literas,de tempori.ordina.

k *Impenſis & damnis.* Hic alia pœna,vt abutens reſarciat damna, refundat expenſa propter illos abuſus: idem in c.cæterùm, ſupra hoc titul.ca.vt debitus honor,de appellat.ca.ex literis, de dolo & contuma.l.eum quē temerè,de iudi.Pand.l.ſancimus,C.eo.titul.de iudi.diximus & paulò ante ad *verba quique illos*, iſtius capitis,ibique pœnas adhuc adiici calumniæ,& alias quoque ex qualitate doli & malitię,& falſitatis ciuiles & criminales.vt in l.ſi quis obrepſerit, ad leg.Cor.de falſ. l.& ſi legibus, ſi contra ius vel vtili. pub. C. criminis falſi pœna in vſurpato nomine alterius,l.falſi nominis, l.qui falſam,ad leg.Cornel. de fal. pœna criminis ſtellionatus, ſi aliud nomen deficiat,l.1.& ſeq. de crimi.ſtellio. Et hæc ſunt quæ pertinere videbantur ad ſummariam capitulorum tituli de reſcriptis lectionem, omiſsis vt plerumque gloſsis, quæ per ſe ſic legi poſſunt, vt non opus habeant recantatione vel tranſcriptione quemadmodum & ex profeſſo multa alia interpretum reliqui, quæ ex originali illorum fonte accipi poterunt. ita enim hæc ſcripta ſunt, vt nemini debitam palmam & labores ſurripere voluerim, quæ etſi ſint exigua, tamen ea mente & animo fuerunt exarata,vt prodeſſe poſsint & ad laudem & gloriam Dei ſolius mei præceptoris ſapientiſſimi & omniſcij,teſtimonium & fidem mei negotij & otij poſteris reddere poſsint:Deo autem ſoli gloria actionumque actio in ſecula ſeculorum.

VERITAS DOMINI MANET IN ÆTERNVM.

DE ELECTIONE IN RE BENEFICIARIA BREVIS ET ORDINATA EXPLICATIO.

AVTHORE PETRO GREGORIO
Tholoſano, Iuris vtriuſque Doctore &
Profeſſore publico.

Cum Indicibus capitum, & verborum, rerúmque notabilium.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Pillehotte, ſub ſigno nominis IESV.
M. D. XCII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

DE ELECTIONE IN RE BENEFICIARIA BREVIS ET ORDINATA EXPLICATIO.

De nomine Electionis in genere.

Cap. I.

Argumentvm.

1 *Electio quid.*
2 *Electio de duobus vel pluribus.*
3 *Electio eſt voluntatis, & differētia cum optione, & quid optio.*
4 *Electionis facultas data homini pro beneficio.*
5 *Electio rationalis de meliori.*

1 *IN nomine Domini noſtri* Iesv Christi, *Sanctiſſimæ & incomprehēſibilis Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus Sancti, Inuocatis ſuffragiis Beatiſſimæ Virg. Mariæ, & omnium Sanctorum. Amen.*

Dicturi de electione, quæ in beneficiis exigitur, de nomine in genere, & eius generali comprehenſione, poſteà de ea quam ſuſcipimus tractandam ſpecie, methodo facili Deo iuuāte dicemus. Euſtrathius primo moralium, Electionem dicit eſſe, duorum quæ propoſita fuerint, hominis iudicium, quo alterum alteri ex incitatione appetitúque anteponit. Albertus Magnus in Topicis, c.23.8. *Eligere*, inquit, *eſt cùm duo vel plura propoſita ſunt, alterum præoptare.* Idipſum idem tradit lib. de principiis motus & proceſſionis, tracta.2.c.2.& Ethico.3.tract.1.cap. 14.

2 *Electio inter duo vel plura vnius vel aliquorum*, l. 1. 2. 3. de option. lega. libr. 33. Pand. titu. 5. nam de vno non propriè eſt electio, niſi referatur ad dimiſſionem vel acceptationem, Panor. in c. cum Eccleſia Vulterrana, notab. 2. de electio. c. 1. eo. tit. ca. congregatio, 16. q. 7. eligit qui recipit nec reiecit; vt ait Vlpia. in l. vni. §. fin. furti aduerſ. nautas, lib. 47. P. titul. 5. l. homine legato, 18. de optione vel electio. lega. lib. 33. P. tit. 5.

3 Ex voluntate pendet electio, vnde pares cenſentur conditiones: lego quem elegerit, & quem volet: Iulian. in l. cum ita legatur, de optio. lega. Pand. nempe cum delectu ſeu vnius potius quàm alterius acceptatione; & ita ex electis electio iterum fieri poteſt, vt in ca. in cauſis, 30. de electio. plus eſt eligere quàm optare: optare enim quis poteſt, & deſiderare: ſed non licet ei quod optat ſæpe eligere, vt de colonis dicitur, à quibus pecunia per dominos petenda nō eſt, quam optare nec audent. l. domini prædiorũ, 5. de agricol. & cenſi. lib. 11. C. ti. 47. Optio cum effectu electio eſt, ideò & plerũq; quod dicitur optio, dicitur ſtatim electio, vt in l. cùm optio, 17. de optione lega. P. & optare eligere. Budæus ad l. fin. de iure immu. P. in vtroque volũtas, quæ eſt animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum, vel adipiſcendum, in princip. 15. q. 1. ex D. Auguſtino, 1. Retracta. c. 15. & lib. de duabus animabus, c. 10.

4 Electionis ita ex voluntate libera data facultas homini ſingularis. Reliquit enim Deus hominem in manibus conſilij ſui; dedit ei rationem qua bonum à malo ſecernere poſſet, & quod ſibi expedire videret, eligeret: appoſuirque ei ante oculos vitā & mortem, aquā & ignem, benedictionē, & maledictionē, quod placuerit enim ei dabitur illi. Deuter. 30. verſi. 15. Eccleſiaſt. 15. verſ. 17. & 18.

5 Quia verò homines conſtituti ſunt cum ratione, electio illorum debet eſſe ex melioribus & vtilioribus cooptatio, bonũm malo præferendo, & bono melius. ita Nonius Marcellus, *Eligitur*, inquit, *vt plerumque melior de pluribus.* Et vt Plutarch. de vitioſa verecundia, *& in minimis eligendum eſt quod melius eſt.* Et ſecundum Ariſtotel. 2. Ethic. opinio diuiditur in verum, & falſum; electio, in bonum & malum. Electio tamen ſemper aliquod bonum appetere videtur, vt tradit Alber. Mag. 3. Ethicor. tracta. 1. c. 5. & rurſum lib. de principiis motus & proceſſionis tracta. 2. ca. 2. *Nunquā* inquit, *electio fit præter conceptum iudicatum de bono ſimpliciter, vel vt nunc.* Quia verò iudicium in bono interdum fallitur, & mala electio fit. Electionem autem rectam virtus facit, vt ſcribit Ariſtotel. libr. 6. Ethico. ad Nicomachum, cap. 12. atque Alexāder Aphrodiſęus 4. natural. quæſt. c. 22. Electio recta non eſt ſine prudētia, aut ſine virtute; illa enim finem, hæc verò ea quæ ad finē, agere facit. Ariſtoteles item 3. Ethico. c. 3. *Electio*, inquit, *nihil aliud eſt, quam eorum quæ in nobis ſunt conſultatiua appetitio*, quod & repetit lib. 6. Ethic. c. 3.

De electionum diuiſione in genere.

Cap. II.

Argvmentvm.

1 *Diuiſio electionis.*
2 *De electione perſonarum, & eius diuiſione.*
3 *Collatio facienda beneficiorum idoneis.*
4 *De nominatione regia facienda de idoneis.*
5 *De nominatione Academiarum & tempore collationis, & graduatorum ſtudio.*

6 *A quo tempore per miſſæ Vniuerſitatibus.*
7 *Nominati ab Academiis præſumuntur idonei, vt non debeant iterum examinari.*
8 *De nominatione Regi facienda nominandorum ſummo Pontifici.*
9 *De nominatione quæ habet vim electionis.*
10 *Electiua beneficia nõ debentur nominatis, prædictis.*
11 *Poſtulatio quid.*
12 *Poſtulatio & nominatio vera in quibus differũt.*
13 *Poſtulationis & electionis differentia.*
14 *Quid electio propriè.*

1 QVia autẽ nomen electionis pluribus & rebus & perſonis accõmodari poteſt, dicem⁹, electiones eſſe aut rerũ, aut perſonarũ, aut actionũ: erit & alia bona, alia mala; alia rerum & perſonarum & actionum ſecularium, alia ſpiritalium. Bona electio iudicium expoſtulat, mala ſine vera diſcretione fit temere incogitatè cum animi affectu. ca. 17. nec nouum, 8. q. 1. Nos incumbemus tantùm electioni perſonarum ad beneficia, quæ ex aliis electionibus accipient etiam lumen.

2 Hæc itaque electio rurſum ad omnem approbationem generaliter pertinet per inquiſitionem ſedulam factam, & hoc modo diſtribui poterit in collationem, nominationem, poſtulationem, & propriè dictam electionem, in omnibus enim iſtis perſonarum adhibendus delectus, vt idoneæ ſint muneri & oneri delato.

3 Primùm námque beneficia conferenda non ſunt niſi idoneis. c. ex parte, 12. de conſtitutio. cap. graue, 29. de prębend.

4 Nominatio etiam nihil aliud quàm ex nomine vel ex æquipollenti in indiuiduo alicuius electio, & aliis facta prælatio. l. 1. & 2. de liber. & poſth. l. certũ, ſi cert. peta. P. l. iubemus, C. de teſta. Ea ratione nominatio regi competens ex priuilegio ad prælaturas paſtore vacantes, non quos libet, ſed delectos qualitatis requiſitæ exigit: nempe qui ſint magiſtri in Theologia vel in eadem licentiati, aut licentiati vel Doctores in iure vtroque ciuili, & Põtificio, vel in altero eorum; neque ſufficeret quòd eſsẽt Bacchalaurei, pro prelaturæ nominatione, etiamſi ſint Bacchalaurei formati, vel doctores in medicina, niſi eſſent conſanguinei regis, aut graues alioquin & honeſtæ perſonæ, & graduatæ in Vniuerſitate aliqua famoſa ætatis annorum ſeptem & viginti, vt habetur in Concordatis Gallicis, titul. de Regia ad prælatur. nominat. Exigitur etiam vt ſint, quales prælatos deſiderat eſſe ca. 2. qui Epiſcopus, 23. diſtin. videlicet, natura prudentes, docibiles, moribus temperati, ſobrij, caſti, bene domui ſuæ præpoſiti, quæ ad alios beneficiatos extẽduntur. Et firmauit idipſum Henric. 3. rex in comitiis Bleſenſibus, in cõſtitutione in illis edita anno 1580. arti. 1. & 2. quo loci obſtringit nominatos à ſe, ad prælaturas examinationi Archiepiſcoporum vel Epiſcoporum, & doctorum Theologiæ, priuſquam nominatio ſummo Pontifici præſentetur.

5 Sunt aliæ nominationes Academiarum, quæ habent præcedens examen peritorum ſeu doctorum, qui Epiſcopatibus, Archiepiſcopatibus, Abbatiis & aliis Eccleſiis literas dirigunt, & teſtãtur eos quos illis nominant eſſe peritos & idoneos ad beneficia conſequẽda Eccleſiaſtica, & ad ſubeunda onera eorumdem, poſt quarum præſentationem legitimo tempore & modo factam ordinariis, beneficia certis menſibus vacantia nominatis graduatis debentur, aliis autem aliis mẽſibus vacantia, non etiam, ſed liberæ relinquuntur collationi ordinariorum, aut liberæ præſentationi patronorum Eccleſiaſticorum. Ex duodecim quippe menſibus anni, vacationes aduenietes in menſibus Aprilis, & Octobris, debentur graduatis ſimplicibus: in Iulio. & Ianuario debentur graduatis nominatis: in aliis octo, qui ſunt Maius, Iunius, Auguſtus, September, Nouember, December, Februarius, & Martius, debentur collatoribus & patronis Eccleſiaſticis. §. præfatique ordinarij, de collatio. in Cõcorda. §. ea propter, de Regia facultate primi menſis nominandi. in Concorda. Prohibitum & Academiis Galliæ quę habent ius hoc nominationis, gradum dare vel nominare vllis niſi priùs ſtuduerint in Vniuerſitate aliqua famoſa per certum temporis ſpatium, iuxta diuerſitatẽ facultatum diſciplinarum quibus vacãt, §. præterea volumus, eo. titu. de colla. in Concorda. nempe per decennium, ſi magiſtri ſint in artibus vel licentiati aut Bacchalaurei formati in Theologia: per ſeptennium ſi ſint licentiati, aut doctores in iure Canonico, ciuili aut Medicina: per quinquennium, ſi Magiſtri aut licẽtiati ſint in artibus logicalibus incluſiuè, cum rigore examinis, quod & ſpatium deſiderauit in abſoluendo iuris ciuilis ſtudio, §. quibus, in procem. P. exceptis nobilibus, quibus ſufficit triennium ſtuduiſſe, d. §. pręterea volumus, de colla. in Cõcorda. & §. videlicet, eodem titulo. de collatio. in Pragma. ſanctio. & in antiquis ordinationibus Ludouici 12. artic. 5. 7. 8. Bartholus in l. quidam cùm filium, de verbo. oblig. teſtatur ſtudium ſuum vſq; ad quinquennium protraxiſſe, Ariſtoteles verò ſub Platone per vicenniũ ſtuduit, vt ſcribit Dioge. Laërt. At Pythagorei diſcipuli, diſcentes ſeruabant ἐχεμυθίαν, ſeu ſilentium, per quinquennium, vt ait Lucia. in ſomnio ſeu in Gallo. & Gellius li. 1. C. 9. ait non minus quàm biennio ſaltẽ ſiluiſſe, & quòd inde dicti ſint interim ἀκουστικοί, ſeu auditores tempore. Multo in ſumma diſcere debemus quę poſtmodum doceamus, ca. ſic viue, 16. q. 1. cùm modico tempore nõ poſsimus multa addiſcere, vt notat gloſ. ad ca. tum ex literis, 5. de reſtitutio. ſpoliator. ad verbum, *Inſtructus.* Nemo etiam repente fit ſummus. ca. charitas, 14. §. hæc, quæ de charitate, de pœni. diſt. 2. Commiſſa hęc cura doctoribus ſeu profeſſoribus Academiarum, per Pragmaticam ſanctionẽ & Concordata Gallicana & Pontificia demandata eſt. Creditur enim doctoribus, qui per literas nominationum ſub geſtorum teſtificatione eum pro quo ſcribunt, peritia iuris inſtructũ eſſe teſtantur. l. nemini licere, 11. de aduoc. diuerſor. iudicior. li. 2. C. titu. 7. & ibi Baldus notat aſſertioni Doctoris ſtari de peritia ſui diſcipuli.

6 Vniuerſitatum nominationes ad beneficia fuerũt in Galliam inuectæ & inuẽtæ anno dom. 1438. ſedente Eugen. 4. Pontifice, & Caro. 7. eius nominis rege Gallor. vt legimus in proœmio Pragm. Sanction. obligarũt autem Ordinarios collatores ab anno 1439. quia ad illum vſque annum tolleratæ fuerunt gratiæ expectatiuę gloſ. in §. inſuper ad verbum, *vacatura*, & textus in §. illi verò, verſi. *datum*, de collation. in Pragma. ſanctio. ex concilio Baſilienſi vnde, fuit edita ſanctio apud Bituriges à Carolo 7. Nonis Iulij, 1438. publicata dehinc in ſenatu Pariſienſi idibus Iulij, vt ſcribit Gaguinus lib. 10. & confirmata in aliquibus, in aliis emendata & explicata in conuentionibus tranſactis quæ concordata dicuntur inter Leonem 10. ſummum Pontif. & Franciſ. 10. Reg. Galliarum, Bononiæ anno 1516. Kalend. Ianuar. Explicata & in eo quod tertia pars beneficiorum abſolutè & indiſtinctè per illam debebatur graduatis: per cõcordata verò quatuor menſes definiti anni, in quibus vacantia beneficia deberentur pro tertia parte.

7 Nominati ab vniuerſitatibus, ab iiſdem electi ex cæteris graduatis dici poſſunt, qui ideo ab ordinariis tanquam iam à præceptoribus idonei approbati, examinari non debent. Quia iniuria irrogaretur Academiæ eos reprobando, gloſ. ad §. item quod vniuerſitates, in verbum, *gradus*, de colla. in Pragma. Sanct. eſtque in praxi Cancellariæ Romanę. Quod ſi quando ſummus Pontifex ſcribat pro graduato nunquam mandet inquiri de idoneitate impetrãtis. nec ſtatuat eũ examinari, cùm ſatis pręſumatur probatus; aliter ſi pro aliis. Felin. in ca. fin. de præſump. Iohannes Staphilæus, de literis gratię, in 10. forma expectatiuarũ. Nominatio Academiarum declarat tantùm & teſtatur idoneos nominatos; ius autem nõ tribuit in beneficiis, niſi poſtquam inſinuata fuerit legitimo modo. Quemadmodum & in nominationibus ad officia ſecularia obſeruandum, quando ad ea duo vel plures tanquam idonei nominantur, vt poſteà ex illis eligantur digniores, l. 1. §. ſolent, quando appellan. ſit, lib. 49. P. tit. 3.

8 Statuit & aliquando rex Galliarum in comitiis Aureliæ habitis arti. 1. adueniente vacatione Epiſcopatuum vel prælaturarum, ſibi nominari tres à tribus populi ordinibus, ex quibus ipſe poſteà nominaret vnum ſummo Pontifici.

9 Nominationem tamen aliquam eſſe ſcio, cui ineſt electio, & dat ius ad certa numera, vt in l. 2. & l. nominationum forma vacillare, 46. de decurio. lib. 10. C. tit. 31.

10 Cæterùm nulla harum nominationum propriè æquatur electioni de qua propriè dicturi ſumus in electione beneficiatorum. Nam neque ea beneficia quæ verè electiua dicuntur, debentur nominatis ab Academiis vel ab aliis, §. monaſteria, de Regia ad prælaturas nominatio. in concorda. facit ca. cum in illis, 16. §. cum autem, de præb. in Sext. Clemen. 1. eo. tit. gloſ. ad §. in dignitatibus, ad verb. *dictarum*, de collatio. in Pragma. ſanctio. Explicat Rebuffus in tracta. nominationum. quæſt. 15. num. 15.

11 Poſtulatio & nominatio dicitur, ca. 3. in fine, & ibi gloſſ. de poſtu. prælat. & poſtulatio generali nomine electionis quoque continetur, & eſt concors capituli vel aliorum qui eligere poſſunt petitio ſuperiori facta de promouendo in prælaturam aliquo, qui propter aliquod impedimentum vel defectum, (ex quo tamen poſtulatus non eſt omnino inhabilis,) iure eligi non poterat, poſtulant enim qui eligere poſſunt, vel maior eorum pars & ſanior, quæ omnia probantur in c. 3. & fin. de poſtula. prælator. ca. innotuit, 21. §. 1. de electio. Quare poſtulatio hæc admiſſa à ſuperiore vim habet electionis; ſi quidem admiſſa fuerit, ab eo qui ius & poteſtatem habeat confirmandi, ſecundùm Hoſtien. in ſumma tituli de poſtulatio. præla. §. quis ſit effectus, per dictum ca. innotuit, §. fin. de electio. & ca. 4. §. fin. de poſtula. pręla. Et proinde præſentata poſtulatione, ſuperiori qui poſsit ſuper poſtulatione & defectu diſpenſare, non poſſunt poſtulantes ab ea reſilire, ſed debent ſuperioris expectare reſponſum. ca. bonæ memoriæ 4. de poſtul. præla. Sola tamen poſtulatio non tribuit ius poſtulato. quia poteſt improbari & reiici per ſuperiorem cui oblata: qui ſi eam approbet, ex gratia faciet, ca. penul. & ca. 3. de poſtulatio, pręla. Niſi forſam qui poſtulatur ſit valde idoneus; & is qui reiicit habeat alium adhuc ſuperiorem ad quem recurri poſsit ad cogendum inferiorem admittere poſtulationem. gloſ. in d. ca. 3. ad verbum, *gratiã*, de poſtul. per ca. nullus, de iure patrona. Quæ dicta intelligi par eſt de poſtulatione ſolemni in qua doctores arbitrãtur formam, c. quia propter, de electio. eſſe obſeruandam, perinde ac in electione aliter autem concludunt in non ſolemni, quando petitur poſtulatio ab eo admitti, qui non poteſt cõfirmare electionem in qua cauſa poſt poſtulationem poteſt fieri electio. ca. 1. de poſtula. præla. vt & in c. quicumque. 54. diſt.

12 Differt porrò poſtulatio à vera nominatione: primùm, quòd per poſtulationem vnus poſtulatur: per nominationem autem quæ non tribuit ius, plures nominantur, vt idonei. Item poteſt fieri nominatio alternatiuè, non etiam poſtulatio. Iohan. Andre. & Imola. ad ca. bonæ memoriæ, de poſtul. præla. Dominic. ad ca. 2. de elect. in Sext. Et cùm vnus poſtulatur is ſolus dignior viſus, at cum nominatio fit, primò nominatus. ca. quorundam, de electio. in Sex. l. 1. de Abb. ſcrib. Aliam diſtinctionẽ adfert Vlp. in l. ſi cõſtet 12. de appellatio.

13 Differt autem ab electione poſtulatio, quòd pluribus electis, is potior eſt qui à maiori parte & ſaniori capituli eligitur, ſi nihil aliud impediat, ca. dudum in primo, de electio. & in dic. ca. quia propter eo. tit. de elect. in poſtulatione, ſi poſtulatus concurrat cum electo non obtinet poſtulatus, niſi habeat duas partes capituli poſtulantes. c. ſcriptum eſt, de electio. Compoſtel. ad ca. fin. de poſtula. præla. differũt etiam quod ij qui poſſunt eligi ſine aliquo impedimento non debent poſtulari; ſed qui non poteſt eligi propter defectum, poſtulari tantùm debet, qui autem eius generis ſint, qui poſtulari debeant, docet, c. penul. de poſtul. prælat. c. 1. eo. tit. in Sex. vbi & de forma vtriuſque agitur,

& de inuoluta & ſibi contraria reprobanda velut eligo poſtulando, vel poſtulo eligendo, aut eligo poſtulandum, aut poſtulo eligendum: aut, eligo & poſtulo, prout poteſt melius de iure valere, quę formula etiam perinde ac reliquæ improbatur: Niſi ſiquando probabiliter dubitatur, verum quis ſit eligendus, vel potius poſtulandus.

14 Cæterum Electio propriè, prout differt à ſuperioribus nominatione, & poſtulatione, definitur à Goffredo, vt ſit, *alicuius perſonæ idoneæ ad dignitatem vel ſocietatem, ſodalitiúmve ſacrum canonicè, & ſeruata forma, facta vocatio, confirmatione ſuperioris legitimè approbata*: quæ finitio probari poteſt ex c. cum in cunctis, ca. cum Eccleſia Vulterrana, ca. quia propter, de elect. c. cum olim, de arbitriis. Adferunt alij alias finitiones ex arbitrio, vt refert Rebuffus ad §. 2. ad verba, *ad electionē*, de reg. ad prælatur. nomina. Boër. deciſ. 1. vbi multa de electio. doctores ad Rubr. de elect. Breuius aliquibus Electio dicitur, *perſonæ ad prælaturam legitimè facta vocatio*. Aliquibus, quædam ad prælaturas vel beneficia vacantia, ab iis ad quos pertinet, ritè facta optio.

De triplici Electione ex diuerſa forma eligendi. Cap. III.

Argumentum.

1 *De triplici forma electionis & primo de ſcrutinio & quid ſcrutinium.*
2 *Forma ſcrutinij origo, & quod ſit neceſſitatis.*
3 *Electio per compromiſſum quæ.*
4 *Electio mixta ex ſcrutinio & compromiſſo.*
5 *Electio per viam inſpirationis.*
6 *Et per quaſi ſpirationem.*
7 *De forma electionis ſummi Pontificis.*
8 *Num aliqua ex tribus formis in aliis Electionibus quam prælatorum ſeruari debeant.*
9 *De forma addita electioni per concilium Baſilienſe.*
10 *De electione per ſortes prohibita.*
11 *De electione per breuia ſeu tabellas, & iudicio per tabellas.*
12 *Tabellæ iudiciorum ex quibus facta.*
13 *Abſolutio vel damnatio reorum ex manibus.*

1 Ratione formulæ eligendi triplicis, proponuntur tres diuerſæ electionis ſpecies, quæ ſeruandæ in ſua forma in quibus locū habent, vt electis ſubſiſtat. in ca. quia propter, 42. & c. in Geneſi. 55. de electio. prima eſt quę fit per viam ſcrutinij, ſeu per ſcrutinium: ſecunda quę per viam compromiſſi, vel ex compromiſſo: tertia quæ per viam inſpirationis ſpiritus ſancti. Singulas paucis explico. Scrutinium, eſt *ſecreta cuiuſque ſententiæ diligens & accurata inquiſitio.* quando ſeorſum & ſigillatim, vota ſeu voluntas vniuscuiuſque eligentium inquiritur, & inſcripta transfertur, dicto ca. quia propter. facit titul. de ſcrutinio in ordine faciend. li. 1. tit. 12. & apud Apuleium lib. 9. Poſtremum magiſtratibus placuit, obſtinatè denegantem, ſcrutinio detegere, Scrutari eſt diligenter, ſecretè & cum labore & curioſitate inquirere, ita legimus non eſſe permiſſum alieni regni ſecreta ſcrutari, l. 4. Mercatores, de commer. & Merca. C. li. 4. titul. 66. & permiſſum ſcrutari cubilia, num ibi lateant ſerui fugitiui. l. diuus Pius, 3. §. ſed & diuus Marcus, de ſeruis fugit. lib. 11. P. tit. 4. & apud Horatium lib. 1. Epiſto. 18.

Arcanum neque tu ſcrutaberis vllius vnquam
Commiſſúmque reges, & vino tortus & ira.

2 Scrutinium formam habuiſſe dicitur ex concilio Lateranenſi, in c. Cumana, 50. de electio. per ſcrutinium electio dicitur neceſſitatis, eo quod vno ex pluribus electoribus inſtante vt electio hoc modo fiat, cæteri neceſſario ad eam ſequendam coguntur, & adſtringuntur. Duæ verò aliæ formulæ voluntatis ſunt, quia nemo inuitus cogitur per illas ad electionem procedere etiam numero electorum maiore in eas conſentiente, cui vel vnus poteſt reſiſtere, quamquam in aliis actibus capitularibus, maior pars ſuffragiorum vincat minorem. ca. 1. de his quæ fiunt à maiori parte capit. ca. licet. 6. de electio. l. quod maior pars ad Municip. P. ſicque in hac hypotheſi reſoluunt Innocent. Hoſtienſis Cōpoſtellanus ad d. c. quia propter, Mādegotus, 1. parte, tractatus de electio. c. 21.

3 Per viam compromiſſi dicitur electio fieri, quando fit electio per viros aliquos ab electoribus delectos, quibus commiſſa cura & poteſtas eligendi in prælatum, quem digniorem & vtiliorem Eccleſiæ viderint, & cognouerint vice omnium, qui in illos compromittunt ſe rati habituros quicquid ipſi hac de re egerint. d. ca. quia propter, §. vel ſaltem. & c. in cauſis 30. ca. cauſam quæ, 8. e. cum dilectus, 32. de electio. Electio horum per compromiſſum, dicta ex compromiſſo quo datur poteſtas, cuius formula remanet incorrecta in ca. eum expediat, 29. de electio. in Sex.

4 Accedit huic formulæ compromiſſi, aliquando formula ſcrutinij ſeu ſcrutinium: Verum & tunc denominatio compromiſſi ſubſiſtit, & hanc formulam meliorem opinatur gloſſ. in d. ca. cum expediat eo quod nolint Canonici ius ſuum liberum eligendi in alium transferre, per compromiſſum, per ſcrutinium verò ſolum, grauè ſit procedere; neque omnes eam formam ſequi poſſunt. Obſeruamus autem in hac compoſita forma, compromiſſi verba concepta, vt eum, in quem maior & ſanior pars capituli conſenſerit, compromiſſarij ſeu arbitri, eligere teneātur, non enim ibi dicitur in quem maior pars eligentium conſentiret, ſed maior pars capituli. Nam ſi ex quindecim Canonicis vel Collegiatis de capitulo ſex ſuffragia ſcrutinij pro vno eligendo dent, quinque pro altero: tres pro alio; vnus pro alio; compromiſſari delecti non poſſunt eligere eum in quem ſex conſenſerunt, quanquam iſti ſex faciant maiorem numerum in ſuo electo quàm alij in ſuis. quia ſex non ſunt maior pars capituli. Quare & reiicitur forma compromiſſi, ſi alicui eligendi facultas vel arbitrium concedatur à capitulo, vt ipſe ſigillatim & ſecreto votis ſingulorum de capitulo exquiſitis, & in ſcripta redactis

dactis illum eligat, in quem plures de capitulo, partium comparatione minorum, conſenſerim, c. ſi cui, 23. de electio. in Sex. Probatur tamen forma alia, hæc compromiſſi, vt is in quem compromiſſum eſt per electores, teneantur ante electionem tractare cum aliquibus, & ab iiſdem cõſilium accipere: quæ forma etiam data niſi ſeruetur, non valebit electio, compromiſſarij, c. cum olim, 7. de arbitris lib. 1. tit. 43.

5 Electio per viam inſpirationis eſt, quando omnes de collegio veluti vno ore conuenienti ſententia, in vnum conſentiunt, & eum eligunt: d. ca. quia propter. de electio. Quidam ſubtilius conſiderantes, adhuc diſtingunt inter electionem per inſpirationem, & per quaſi inſpirationem Spiritus ſancti. Atque per inſpirationem ſpiritus ſancti dicunt, quando quis eligitur à Deo, quemadmodum fertur electus D. Nicolaus ex laico in Epiſcopum, Beatus Seuerus aſſumptus ex lanificio in Archiepiſcopum, D. Ambroſius quoque ex cathecumeno nondum baptizatus in prælatum, ca. ſtatuimus. §. his omnibus, 61. diſt. niſi dicamus cũ gloſſa in d. §. his omnibus non quidem iſtos ab hominibus electos ſed poſtulatos, cum laici eſſent, & eligi tales non poſsint, ſed poſtulari. c. obitum, 61. diſt. ca. hoc ad nos, 59. diſtin. Teſtatur ſcriptura tamen ſacra, per ipſum Deum electum in ducẽ Moſem in Exodo, in regem, Saulem, 1. Reg. 8. Dauidem, 1. Regum, 16. & alios.

6 Per quaſi inſpirationem electionem fieri probant, quando conſentientibus omnibus vno ore, & ſine contentione, vnus eligitur, d. ca. quia propter vt tempore Apoſtolorum electi ſunt ſeptem diaconi, Actor. 6. Et ipſi maiores Eccleſiæ elegerũt Paulum & Barnabam, Silam & Iudam legatos. Actor. 15. concordia in bono plurium, indicat præſentiam vel authoritatem ſpiritus ſancti: vbi cumque enim duo vel plures fuerint in nomine, Dei cõgregati, idem ipſe, in medio illorum ſe interfuturum promiſit. quemadmodum abeſt in ſchiſmate & diſcordia, c. de illis 24. q. 3. in nomine Dei. porrò congregatio dicetur, in qua non fiat conſenſus per conſpirationem, ſymoniã, colluſionem, coniurationem, requiſitionem conſenſus extra capitulum, vt tradit Hoſtienſ. in ſumma de electione, §. qualiter ſic omnium bonorum conſenſu electus refertur à Platina Gregorius 7. in eius vita. per quaſi inſpirationem non per inſpirationem, ita vna voce & conſenſu electos dicimus: quia aliquando gubernatio populi quibuſdam traditur, quos Deus non elegit. nec ſemper princeps populi, vel Eccleſię iudex per Dei arbitrium datur, ſed prout merita noſtra depoſcunt. vt ſcribunt Origenes homilia 4. in li. Iudicum & gloſſa ordinaria ad c. 4. Iudi. Gratia. in c. non nouum, 17. §. cum autem, & ex D. Hierony. in c. 18. audacter, 8. q. 1. *fecerunt ſibi regem*, inquit Deus, per Oſeam ca. 8. *& non per me: principem, & non per concilium meum.* Tale aliquid etiam fieri vt ait D. Hierony. in Eccleſiis intelligamus, quod pro meritis populi aut in verbo aut in opere potens à Deo tribuitur rector Eccleſiæ: aut ſi malignum faciat populus in conſpectu domini, talis Eccleſiæ iudex datur, ſub quo famem & ſitim populus patiatur: non famem panis, aut ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum domini vt dixit Amos ca. 8. poteſtas quidem omnis eſt à domino, ca. quid culpatur, 23. q. 1. verum quandam approbat. quandam verò permittit regnare, & malã ad caſtigationẽ populi non minus quàm permittit Dæmones ſæuire. vt iræ ſuæ iuſtæ vltores & carnifices facit. *qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignẽ vrentem, pſalmo.* Rurſum vt ait Anacletus epiſtola. 3. & Iſidorus, li. 2. de ſummo bono. ca. 38. & ca. ex merito, 13. ſub. 6. q. 1. ex merito plebis nonnunquam epiſ. deprauantur, quatenus procliuius cadant qui ſequuntur. capite langueſcente, cætera corporis membra inficiuntur.

7 Formã ſcrutinij & inſpirationis quãdam refert Onuphrius Pannionus in annotationibus ad vitã Clemẽtis 5. apud Platinã quibus peragitur electo ſummi Pontificis aliquando. *ſiquidem*, inquit, *Cardinaliũ qui conclaue ingrediũtur ſolent quilibet ſeorſum eligere & deſcribere proprio codicillo quẽ eligat, & proprio annulo codicillũ ſeu breue, obſignare dehinc in calicem quẽ tenet Decanus ante altare iniicere. poſteà verò numerãtur breuium ſuffragia.* Neque ex Alexandri 3. cõſtitutione pro Pontifice electus haberi poteſt, niſi qui duarum partium Cardinalium ſuffragia tulerit, ca. licet. 6. de elect. quo numero ex codicillis adimpleto, Pontifex creatur: ſin minus: liberum eſt cuique quem voluerit patrum, non electum à ſe ſcripto vel voce eligere, quæ electionis ratio, acceſſus vocatur: Quod & receptum iure in c. indemnitatibus, 43. §. fanè, de electio. in Sex. Memiuir & idẽ Onuphrius de alio modo creandi Pontificem ſum. qui per adorationem dicitur, qui accedit ad formam electionis per inſpirationem: hic autem eſt quando duæ partes Cardinalium, non expectato, vt dicunt, ſcrutinio, ſed voce tenus, Conſenſu & voluntate omnium, quendam ex Cardinalibus in Romanum Pontificem ſalutant atque venerantur quo modo Iulius 3. Marcellus 2. & Paulus etiam 4. Pontifices renunciati fuerunt.

8 Ex ſuperioribus formulis electionum ſcrutinij, compromiſſi, & inſpirationis, vnam vel alteram ſeruari debere, in electionibus prælatorum, quorum morte Eccleſiæ, remanent viduatæ, ait gloſ. ad §. & cùm humanæ, ad verbum *prælato*, de electio. in Pragma. ſanctio. non etiam in electionibus Canonicorum, vel aliorum dignitatum inferiorum, ſiue aliorum beneficiorum electiuorum quod per mortem eorum quibus vacant Eccleſię non dicantur viduatæ cum non ſint ſponſæ illorum, & in illis capituli ſingulares conſenſus ſufficere; vt notatur in c. ſi cui, de electio. in Sex. Dom. in d. ca. quia propter, neque eſſe de neceſsitate ſeruare aliquam prædictarum formarum: veruntamen Innocentius, Compoſtellanus, in d. ca. quia propter, & Mandagotus in prima parte tractatu de electionibus nouorum prælatorum ca. 21. & ad eum in addirionibus Boërius, tradunt prædictas formulas ſeruandas, non tantum in cathedralibus Eccleſiis cùm eſt Epiſcopus vel alius ſuperior eligendus, ſed etiam in aliis Eccleſiis Collegiatis ſe-

cularibus,cum in illis electio facienda eſt prẹlatorum, dummodo electio in eiſdem ad collegium pertineat: aliter autem,ſi ad ſuperiorem propter illorum ad quos pertinet negligentiam, aut delictum, prouiſio, aut electio fuerit deuoluta. quo caſu ſuperior non teneretur ſeruare aliquam prędictarum formarum. Addit & Mandegotus prędicto loco, quòd de rigore iuris dictæ formulæ non ſunt obſeruandæ neceſſariò in electione dignitatum inferiorum, quæ ſunt in Cathedralibus Eccleſiis. niſi contraria eſſet conſuetudo, quæ eſſet ſeruanda, vt ſolet in electionibus Decani vel præpoſiti, cuius deciſionis citat authores Prædictos Innocentium, & Compoſtellanum in c. quia propter.

9 Formis ſuperioribus eligendi tribus, Concilium Baſilienſe, §. & cum humanæ fragilitatis de electioni. in Pragma. Sanctio. addidit, vt cuiuſcumque generis electio fiat, prius ij ad quos pertinet electio Pontificis vel Abbatis, adueniente die electionis, conueniant in Eccleſia miſſam de ſpiritu ſancto audituri, Deumque rogaturi, vt eos dignetur inſpirare. dehinc ſecundo quo deuotius ad actum electionis procedant, contriti & confeſſi ſacramentũ Euchariſtiæ ſuſcipiant reuerenter. & 3. quod locũ electionis faciẽdę ingreſſi, pro electione prælati, iurent in manibus eius qui capitulo vel collegio pręerit, & qui pręerit in manu eius qui eum ſequetur, immediatè, hoc modo: *Ego N. iuro & promitto omnipotenti Deo, & N. ſancto vel ſancta (Cuius nomine dedicata eſt Eccleſia de cuius paſtore agitur) eum electurũ quem credam futurum in ſpiritalibus & temporalibus vtiliorem Eccleſiæ: nec illi vocem daturum quem veriſimiliter ſciuero promiſſione vel datione alicuius rei temporalis ſeu prece, aut per ſe aut per alium interpoſitis, aut alias qualitercumque directè vel indirectè, pro ſe electione procurare.* Iuramenti huius formula propemodum ſimilis formulę præſcriptæ à Iuſtiniano in §. iubemus igitur. Abbatem, c. 34. de ſanctiſ. Epiſco. Nouell. 123. eſt & alia latior, quæ & hãc continet in Nouella 137. ca. 2. ſeu §. his igitur, titulo de ordinatio. Epiſcopor. & clericor.

10 Superioribus electionum modis, alios addere licèt qui aliquando comprobati fuerunt, nunc verò ex cauſa in deſuetudinem abierunt ex concilio Lateranenſi in ca. quia propter, de electio. ob pericula & damna quæ inde accedere poterant Eccleſiis. fuit itaque eligendi modus etiam inter viros ſanctos aliquando probatus, per ſortes ex quo electus eſt in Apoſtolatũ D. Mathias, Actor. 1. verſ. fin. vbi poſtquam Apoſtoli elegiſſent vel nominaſſent duos Ioſephũ dictum Barnabam, & Matthiam, ſequitur, καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν. 1. *& dederunt ſortes illorum, & ſors cecidit ſuper Matthiam.* legimus & ſorte aliquando in veteri ſacro teſtamento ambigua iudicia determinata, Ioſuæ 7. Eſter 3. 1. Regum 14. Ionæ 1. iure quoque ciuili lites ſorte diremptas, & dirimi poſſe docet l. in tribus, iuncta l. ſed cum ambo, fami. hercisc. Pand. l. ſi quæ ſunt, commu. de legat. C. Prohibita porrò hæc formula eligendi per ſortes, ca. fin. de ſortileg. lib. 5. titul. 21. ſortiumque vſus abrogatus & ne exemplis maiorum iis vteremur inhibitum, in ca. non ſtatim, & ca. non exemplo Matthiæ, 26. q. 1. D. Hierony. in ca. 1. Ionæ. Beda in 1. ca. actorum Apoſtol. cùm nec legamus Apoſtolos ſortibus vſos, niſi prius congregato concilio, & fuſis ad Deum precibus. Iuſtinianus quoque in l. ſacris noſtris legibus, 47. de Epiſc. & clericis iubet ordinari & eligi Abbatẽ & Epiſcopũ ex omnibus idoneũ cuiuſcũque gradus ſit, vtilem, vitæ honeſtæ & honeſtę cõuerſationis, & qui ſemper ſeruare creditos ſibi poſſit, non ex temporibus præcedentem vel ſortibus vel fortuitis circumſtantiis, ſed ex electione & ex eo quod præſtantius eſt. neque etiam ſortes in iudiciis perpetuò probatæ, ſed tunc tantùm quando in iudiciis pares eſſent rationes, vt neque maioribus argumẽtis vel probationibus in alterutram partem iudicium inclinari poterat: quare & hoc genus iudicij dicta eſt Diuinatio, à Baſſo 3. de origine vocabulorum, vt refert Gellius lib. 2. c. 4. videnda quæ explico lib. 34. Syntagma. iuris ca. 5. & quæ tradit Paul. Victor. libro. 25. Variar. lect. ca. 15.

11 Eſt alia formula eligendi quæ vſitata eſt maximè inter perſonas clauſtrales, in electione ſuorum ſuperiorum in Aquitania & apud Tectoſages per breuia, quando breuibus chartis, quilibet eligentium, non ſcripto ſuo nomine, exprimit quem eligat, & ſuum breue in vnum locum, cum aliis conicit, vt tradit Boërius q. 1. num. 6. & 19. tabellas dixerunt, antiqui hæc breuia per tabellas ita electiones fiunt Venetiis, & antiquitùs iudices ſuffragia vel ſententias tabellis datis, ferebant expreſſa litera A. in tabella abſolutionis, & litera C. in tabella condemnationis, & in mortis ſententia expreſſa litera Θ. quæ θάνατον, ſeu mortem ſignificabat quibus aliam addi iuſſit Auguſtus tabellam, inſcriptam literis N. L. qua ſignificabant iudices ſibi non liquere adhuc quid ſtatuendum eſſet. dabantur verò iſtæ tabellæ ſingulis iudicibus, illi autem quam volebant eligebant, & in vrnam iudiciorũ mittebant, ex qua deinde tabellarũ numerus & notæ colligebantur, & iuxta vincentem numerum, ſecundum notas vincentium ſententia pronunciabatur. Meminit Cicero pro Cluentio Gellius libr. 14. cap. 2. & Paulus Iuris conſ. in l. Pomponius, 36. de re iudic. P. pronuntiare videtur de tabella non liquere. Mileſij lege tabellaria quoque vt Romani vſi ſunt, quam Hippodamus Milleſius Suriphontis filius de iudiciis tulit; vt eſt apud Ariſtotel. 2. Politicor. *Iudicia,* inquit, *in foro ſanciuit Hippodamus, non voce aut ſuffragiis fieri: ſed vnum quemque iudicem tabellam deferre, in qua ſcriberet ſi planè condemnaret: quod ſi planè abſolueret eam inanem relinqueret, ſi partim condẽnaret, partim abſolueret, id diſtingueret.*

12 In lammis tenuibus communia ſuffragia ſcripſiſſe Syracuſios, & in teſtaceis Athenienſes cum potentes exilio multarent, metu ne tyrannidem vſurparent, ſcribit Diodor. Sicu. lib. 11. Bibliothecæ, vnde priorum iudicium πεταλισμόν, aliorum, ὀστρακισμόν, dixerunt, vt meminit Plutarchus in Ariſtide. Latinos teſtulis vſos in ſortibus & ſuffragiis

ſragiis ait Liuius lib. 5. belli Punici. *Teſtulis datis*, inquit, *tribuni populum ſubmouerunt, ſitellàque allata eſt, vt ſortirentur vbi Latini ſuffragium ferret.* Vtebantur & in iudiciis calculis albis & nigris qui inſerebantur à iudicibus vrnę: albis abſoluebant, nigris damnabant: ſi plures albi quàm nigri in vrna inuenti, abſoluebatur reus: ſi plures nigri, damnabatur: ſi pares, liberabatur: cùm proniores ſint ad abſoluendum iudices, vt ſcribit Ariſtotel. in Problema. Mentionem facit de calculorum more Ouidius lib. 15. Metamor.

Mos erat antiquus niueis atriſque lapillis
His damnare reos: illis abſoluere culpa:
Tunc quoque ſic lata eſt ſententia triſtis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in vrnam.

13 Docui & libro 50. Syntagma. iur. ca. 1. nume. 20. aliquãdo fuiſſe apud populum formulam exprimendi ſuffragia per καταχειροτονίαν, quæ fiebat, vt narrat in eo verbo Suidas, quando præco dicebat populo, exempli cauſa, *Cui Midas videtur iniuſtè feciſſe, manum tollat*, vnde qui volebant manum extendebant, & erat condemnatio per manuum extenſionem; ſicut ἀποχειροτονία, deprehenſio manuum, abſolutio.

De beneficiorum qualitate ad quæ fiat electio. Cap. IIII.

Argumentum.

1 *Per omnes caſus declinari & conferri beneficia, verùm duos tantùm receptiores, & vnum numerum.*

2 *Beneficiorum alia electiua, alia collatiua.*

3 *Maiora negotia non niſi delectis viris committenda.*

4 *Electione reges aliquando conſtituti.*

1 Monui aliquando, beneficij declinationẽ, habuiſſe inter probos viros & religioſos duos caſus tãtùm, nominatiuũ & vocatiuũ, & ſingularẽ numerum: malitia autem hominum & impietate effectum, vt per omnes caſus inclinetur, & pluralem habeat numerum, cum pernicie & detrimẽto totius Eccleſiæ ſacroſanctę: per nominatiuum cõferuntur beneficia nominatis vt idoneis ab Academiis & principibus, ex titulo de regia ad prælaturas nominatione, & vt dixi ſuprà ca. 2. numero 6. per genitiuum conferuntur malè, infãtibus & filiis, vt in titulo, de filiis presbyterorũ: per datiuũ ſimoniacè, ex cõtractu innominato do vt des, facio vt des, vel facio vt facias, vel do vt facias, ſecundùm praxim l. naturalis, de pręſcrip. vet. P. quæ improbatur titulis de ſimonia, & 1. q. 1. per accuſatiuum conferuntur, calũnia impetitis accuſatiſq; falsò poſſeſſoribus legitimis, titularis, & ita tranſlatis in alium beneficiis: per vocatiuum legitimus modus, de quo hic agimus, per viam electionis: per ablatiuum, per vim ſpoliatis poſſeſſoribus. Singularis porrò numerus in Eccleſia erat, cùm vnico beneficio quilibet eſſe contentus debeat, vt vna vxore, ca. præterea, 14. c. cùm non ignores, 15. de præbend. cap. fin. de religioſ. domi. Poſteà adiectus numerus pluralis, & bigamia inducta beneficiorum, vt qui ſe putant maiores Eccleſiæ apices & faſtigia tenere, vix reperiantur qui non nouerint non tantùm per ſingularem vel dualem numerũ, more Græcorum, ſed etiam per pluralem multiplicatum omnibus beneficia declinare: vnnam non vterentur omnibus caſibus, vtrumque rectè ad cupiditatem & auaritiam inſatiabilem refert ca. cum ſingula, de præbend. in Sext. ca. de multa, eo. titul. apud Greg. Hinc malum in Clero, ſcandalum in populis, egeſtas inter pauperes, in ſacerdotes contemptus, in ſacra profanatio, in omnes ira Dei, & hæc vna eſt ex filiabus quæ ortæ ex bonis matribus ſuffocarunt matres, veritas odium peperit, odium ſuffocauit veritatem. Nimia familiaritas peperit contemptum, contemptus ſuffocauit familiaritatem, ſecuritas negligentiam, & negligentia ſuffocauit ſecuritatem: religio peperit diuitias, & diuitiæ carúmque amor ſuffocarunt religionem.

2 Beneficiorum tamen quædam ſunt collatiua, quædam electiua. Collatiua, quæ per viam quidem electionis conferentis liberè conceduntur, & habent vocationem ad ſacerdotia electorum vel promiſſorum legitimam, vocante eo qui curam habet diſpenſandi beneficia, vnde prouiſi dicũtur intrare per oſtium in Eccleſiam Dei, ca. telatum, 21. de iure patro. lib. 3. titu. 38. verùm iſta beneficia non exigunt confirmationem ſuperioris, poſt collationem vel electionem quę collationem habet, quare nõ dicuntur propriè electiua, vt ſcribit Rota deci. 123. in Antiq. vbi & notatur vltra Innocentiũ 7. declaraſſe ſemel in Camera, quòd volebat beneficium dici electiuum, in cuius electione ſeruaretur formula eligendi, ca. quia propter, de electio. vel per cuius vacationem Eccleſia inueniretur viduata prælato. Collatiuum contrà, ad cuius ſimplicem nominationem vel electionem, quis aſſumitur ſine ſolemnitate vel confirmatione ſuperioris, & acquiritur ius per electionem. Conſentit Iohannes d'Amya proœmio Concordatot. Felinus ad ca. in noſtra correl. 31. de reſcript. Electiua itaque beneficia dicemus, quando electione facta requiritur confirmatio ſuperioris, gloſ. in Clem. quia contingit, §. vt autem, ad verbum, *electionem*, de religioſ. domib. gloſ. ad §. ſed per electiones, ad verbũ, *electiuis*, de electio. in Pragma. ſanctio. Riparius lib. 2. reſponſorum, de reſcript. c. 34. Quamobrem neque beneficia electiua dicũtur pertinere ad diſpoſitionem alicuius, vt dicitur de beneficiis collatiuis. Clem. 1. de præbend. gloſ. in §. 1. ad verb. *diſpoſitionem*, de reſeruationib. in Pragma. ſanctio. Rebuf. ad §. præfatique ordinarij, ad verb. *diſpoſitionem*, de collatio. in Concorda. facit textus cum gloſ. in c. cum in illis, 16. §. illis, de præbend. in Sext. Beneficia rurſum, non omnia electiua exigunt formam electionis, cap. quia propter, de elect. vt in ca. quam ſit, eo. in Sext. ſed tantùm quando electio fit ad Eccleſias cathedrales & regulares, non ſi ad inferiores dignitates, quarum Eccleſiæ non dicuntur viduatæ paſtore: atque ita concluſum in Rota contra ſententiam Iohan.

Iohannis Andreæ,deciſ.288.in Nouis. inci. *maior pars dominorum.* Attamen in deciſio. 452. in Nouis.num.2.dicitur,eandem conſtitutionem c.quia propter, tum in Eccleſiis Epiſcopalibus & Abbatialibus,quàm in aliis in quibus eſt cura populi, ſi ibi electus præſit per modum capitis & prælati, locum habere.

3 Admonent nos exempla ſacræ paginæ & virorum prudentium motes, ne potiſsimum maiora munera Eccleſiaſtica, ex quibus multorum vtilitas vel damnum ſequi poteſt,niſi dilectis perſonis concedãtur.Et quanquam in omnibus miniſteriis & ordinibus Eccleſiaſticis,cauendum ſit, tamen ſummopere in ſummis diligẽtius erit obſeruandum.c.cum in cunctis,de ætate & qualita. ordinan. vbi grauius periculum ibi plenius erit agendum,ca.vbi periculum, 3.de electio.in Sex.c. quieſcamus,42.diſ.ca.fin.7.q.1.l.1. §. ſed & ſi quis, de Carbonia. edict. Pand.ſic legimus Dominum noſtrum Iesvm Christvm vocaſſe diſcipulos ſuos,& rurſum elegiſſe ex ipſis duodecim quos vocauit Apoſtolos.D.Lucæ c.6.ver.13.& diſcipuli & Apoſtoli non niſi cum ſolemni obſeruatione elegerunt Barſabam & Mathiam, & ex illis vnum Mathiam Actor.1.verſ.23.Rurſum & illi ipſi noluerunt niſi conuocata multitudine eligi conſideratione adhibita ſeptem diaconos. Actor.6,verſ.3.adlegationem fidei quoque apud gentes obeundam, elegerunt Paulum & Silam. Actorum ca.16.inter Apoſtolos elegit ſibi vicariũ Dominus D. Petrum, Diui Iohan.cap.21.verſ.15. Matthæi 16. & in cuſtodem matris ſanctiſsimæ Diuum Iohãnẽ, cui ipſam moriturus,vt matrem commendauit.Diui Iohan.Euang.ca.19.verſ. 26. Et Moſes ex electis viris ſtrenuis ex vniuerſo populo de conſilio Iethro ſoceri ſui conſtituit ſuper populum principes, tribunos, centuriones, quinquagenarios,Decanos,qui iudicarẽt plebem Domini omni tempore. Exod.c.18.& in libr.Numerorum ca.11.Deus Moſi cõquerenti quod non poſſet ſolus ſuſtentare onus populi:Dixit,congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti quod ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, faciẽſque ibi ſtare tecum, vt deſcendam & loquar tibi, vt auferam de ſpiritu tuo & tradam eis, vt ſuſtẽtent tecum onus populi & non ſolus graueris. Moſes item ipſe in ſui locum collatione diligenter facta meritorum omnis populi,moriturus delegit populi Dei ducem,non proximos ſanguine, vel aliquem ex illis, ſed digniorem aliunde Ioſue, qui ſtatim vbi manus ei impoſuit repletus fuit ſpiritu ſancto. Deutero.ca.fin.ca.Moyſes,6.ca. licèt,15. & ſeq.16.ſi ergo,8.q.1.

4 Electione aliquando Romæ reges conſtituti, teſte Diony.Halicar.in 2.& Liuio.Electi ſuffragiis & conſultationibus populi in locum regum ſubrogati Conſules: Liuius lib.2. & nos libr.18. Syntagma.ca.3.& alij magiſtratus in comitiis Tributis & centuriatis, vt ſcribit Gellius lib.13.cap.14.& alij Imperium apud Thebæos ex ſuffragiis temporale quod Bœotarchiam dicebant, vt ſcribit Æmilius Probus in Epaminonda. Erant & apud Heduos reges ex electione annui,vt ſcribit Iulius Cæſar lib.7.belli Gallici.

QVI ELIGERE POSSINT.

Et primùm de electione in genere, quę facta à clero, populo, & principibus laicis, Imperatoribus, Regibus & aliis.

Cap. V.

Argvmentvm.

1 *Hiſtoria electionis per tempora connectitur, primúmque quid obtinuit tempore Chriſti: poſteà tempore Apoſtolorum, & deinceps.*

2 *Quid poſt mortem Apoſtolorum; & quòd laici cum clericis conſenſum & teſtimonium præberent, ſed cautum ne eligerent.*

3 *Aliquando authoritate principum electos Epiſcopos.*

4 *Electioni Epiſcoporum, ex conſtitutione Bonifacij 3.qui adeſſe deberent.*

5 *Electionibus non ſe immiſcuerunt tempore Apoſtolorum principes, nec alij pij: poſteà aliquando contrà vel ratione componendorum ſchiſmatum, vel ratione honoris delati, vel ob propriam vſurpatam authoritatem, ibique texitur ex diuerſitate temporum obſeruatio electionum diuerſa.*

6 *De electionis iure principibus dato ſub Vitelliano & Agathone SS.PP.*

7 *De regis Hiſpaniæ poteſtate eligendi Epiſcopos.*

8 *Quare priuilegium eligendi ſummum Pontificem & Epiſcopos aliquando principibus conceſſum fuerit. Nycena tamen ſynodus electiones tunc ademerit illis. eo. & quòd principes renuntiarunt priuilegio.9.& 13.*

10 *De prohibitione alia, ne populus eligeret, aut legati Imperatoris electioni ſum. Pont. adhiberentur.*

11 *Leonis octaui reſtitutio electionis Imperatoribus, & quomodo ſuſpecta.*

12 *Imperatores vi quando cœperunt ius electionis defendere.*

14 *De Henrici 5.vi contra Paſchalem 2.& de pactis ceſſionum inueſtiturarum extortis.*

15 *Quo tempore cœpit opprimi Eccleſiæ libertas circa electiones, & quo tempore ſublata.*

16 & 17. *Epitome variationis in electione tẽporum, quare populus & princeps aliquando interuenerint electioni, & poſtea ſubmoti fuerint.*

18 *De iudicio vulgi inconſtanti.*

19 *Laicis & conſequenter principibus interdicta rerum Eccleſiaſticarum tractatio.*

20 *Actus ad exclamationem populi factus, nõ valet.*

21 *Princeps contra electionem intercedere poteſt, ſi ſua interſit. Item & populus.22.*

23 *Electiones alicubi quare ſublatæ.*

24 *Nõ ſunt in Gallia beneficiorum omnium interdictæ nominationes aut electiones.*

Admonet

1 ADMONET nos legitimus ordo, vt poſtquam materiam veluti diſpoſitam electionis, nempe beneficia, cognouimus, diſpiciamus de perſonis eorum qui poſsint eligere, cuius rei gratia, priùs generaliter hiſtoriæ modo retexemus perſonas quibus permiſſa & adempta eligendi ad Eccleſiaſtica beneficia poteſtas fuit, ſecundùm diuerſorum temporum vſum & mores, ex quibus diuerſæ & variæ antinomiæ conciliari facilè poterunt. Et huic rei lucem aliquam attulit Rebuffus, ad rubri. de regia ad prælaturas nominatio. in Concor. cui tamen in omnibus non aſſentior. Compingemus itaque ſucceſsionē electionis in hunc modum. Elegit Deus Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſibi diſcipulos, & ex illis Apoſtolos, D. Marc. cap. 3. cum ſimil. poſt paſsionem Domini, cōgregatis in vnum beatiſsima Dei genitrice virgine Maria, Apoſtolis, diſcipulis, & aliis fratribus, vſque ad numerum trecentorum viginti, electus D. Mathias in locum Iudę, Act. ca. 1. verſ. 14. & 15. dehinc electi Diaconi ſeptem à multitudine diſcipulorum, Act. 6. tūc & canones Apoſtolorum prohibuerunt in electionibus poteſtatem principum vel ſecularium interponi: ſic enim ſtatuit can. 29. ἐ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι, χρησάμενος διὰ αὐτῶν ἐγκρατὴς γένηται ἐκκλησίας καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθωσαν, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. id eſt, *Si quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus vſus, per ipſas nactus Eccleſiam fuerit, deponitor, ſegregantórque à communione omnes qui cum ipſo communicant.* Refertur in c. 14. ſi quis Epiſcopus, 16. q. 7. D. Iacobus Hieroſolymorum primus Epiſcopus electus & ordinatus ab Apoſtolis, teſte Anacleto epiſtola 2. ad Epiſcopos Italiæ, vt refertur in can. porrò, 66. diſtinct. D. Petus Epiſcopum ſibi elegit ſucceſſorem, D. Clementem, qui tamen ſtatim non ſucceſsit, vt ſcribit ipſe Clemens epiſtola 1. & in can. 1. & 2. 8. 9. 1.

2 Sūmi Pontifices poſteà ex cōſenſu Chriſtianorum, qui meliores delecti, interdum à martyribus ipſis nominati, quemadmodum Lucius primus 23. Pontifex, antequam ad martyriū iubente Valeriano duceretur, omnem poteſtatem Eccleſiæ Stephano Archidiacooo ſuo permiſit, qui & ei ſucceſsit dictus Stephanus primus, authore Platina, Onuphrio, anno 255. Quod ne fieret in poſterum ſub Symmacho ſum. Pontif. prohibitum in ſynodo Romana prima, c. 4. relatum & in can. ſi tranſitus, 79. diſtinct. Anacletus Papa ordine 5. à Petro, qui adeptus ſedem Pōtificalem anno Domini 102. epiſtola 2. ca. 2. ad Epiſcopos Italiæ, vt & in cao. fina. 79. diſtinct. *Electionem*, inquit, *ſummorum ſacerdotum ſibi Dominus reſeruauit, licèt electionem eorum bonis ſacerdotibus & ſpiritualibus populis conceſſerit.* Quibus verbis, electos Pontifices à clericis & populo videtur, cùm & D. Paulus 1. ad Timoth. cap. 3. verſ. 7. in ordinatione Epiſcoporum requiſiuerit, vt haberent bonum teſtimonium etiam ab his qui foris ſunt. Cęleſtinus 1. eius nominis Pōtifex, idipſum comprobat ad Epiſcopos Galliæ, epiſtola 2. ca. 5. & in ca. 26. cleri, 63. diſtinct. *Cleri plebis*, inquit, *& ordinis cōſenſus, in electione requiratur.* Verùm in concilio Sardicenſi habito ſub Iulio 1. ſum. Pont. ſtatutum, in cap. 2. ue electus Epiſcopus fauore populi confirmetur, refertur in c. Oſius, 2. de electio. apud Burchar. lib. 1. decreto. c. 19. Yuo lib. 5. c. 73. & in concilio Laodicenſi anno 364. ſub finem annorum liberij Papæ ca. 13. cautum, populis non eſſe concedendum electionem facere eorum qui altaris miniſterio ſunt applicandi; relatum in can. 6. non eſt permittendum, 63. diſtinct. Confirmatum & concilium illud in 6. ſynodo habita in Trullo, pręſente Conſtantino: meminit & de ea can. ſexta ſynodus, 16. diſtin. propemodum idipſum inhibitum in Bracharenſi concilio, vt ſcribit Burchardus lib. 1. decreto. ca. 10. Leo 1. qui ſedē adeptus anno Domini 443. in epiſtola 87. aliàs 89. ad Epiſcopos Viēnēſis prouinciæ, cuius Epitome in ca. vota ciuiū, 26. 63. diſt. *Vota ciuium*, inquit, *teſtimonia populorū, honoratorū arbitrium, electio clericorū in ordinationibus ſacerdotum expectatur.* Per pacem & quietem ſacerdotes qui præfuturi ſunt, poſtulētur: teneatur ſubſcriptio clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus & plebis, idipſum ex eodem Leonis loco repetitum in cā. metrapolitano deffuncto, 19. ead. 63. diſt. Sub eodem Leone 1. ſeu magno anno Dom. 454. Chalcedonēſis ſynodus quarta generalis fuit celebrata contra Dioſcorum & Eutychem hæreticos, de qua Euagrius lib. 2. & 4. & Nicephor. libi. 15. ca. 2. in cuius ſexta actione, Martianus Imperator videtur explicare cauſam cur etiam principes, & populus in ſacris cœtibus presbyrerorum interſint. Nam exemplo Conſtantini ſe interfuiſſe profeſſus eſt, non ad potentiam oſtendendam, ſed ad fidem firmandam; relinqueréque capitula ſynodo decidenda religionis, quæ ſatius ſit per ſacerdores decidi. refert. in c. 2. & 3. 96. diſtin. Rurſum idē Leo 1. ad Anaſtaſiū Theſſalonicenſem Epiſcopū, epiſtola 82. aliàs 84. c. 5. *Nullus inuitis & nō petentibus ordinetur, ne ciuitas non optatum Epiſcopum, aut oderit, aut contemnat.* In concilio Aurelianenſi, quod habitum anno Domini 486. ſtatutum fuit, ca. 2. quòd nullus ſit ordinandus Epiſcopus, niſi conuocatis clericis & parrochianis, & in vnum cōſiſtentibus, vt ſcribit Burchar. libr. 1. decret. cap. 12. & in Aureliacenſi 2. c. 6. Item fuit ſtatutū ſub Hormiſda, qui adeptus ſedem anno Dom. 515. ne ſeculares, clerici efficerentur, ſine voluntate regis Clodouei, aut magiſtratuum eius: eò quòd intereſſet principis ob immunitates quæ tribuuntur Eccleſiaſticis. Iuſtinianus Cæſar anno Dom. 541. Nouellā edidit 137. titulo de ordinatione Epiſcoporum ac clericorum, io qua ca. 2. ſeu 5. his igitur, ſic de electoribus ſtatuit, iuxta ſacras conſtitutiones. *His igitur quæ ſacris canonibus definita ſunt inſiſtentes, præſentem ſancimus legem, vt quoties vſuuenerit Epiſcopum ordinari, conueniant clerici & primores ciuitatis cui ordinandus eſt Epiſcopus*, &c. *& iurent quòd non eligent niſi rectæ & catholicæ fidei, honeſtæ vitæ*, &c. qua conſtitutione tamen, non plebs, ſed plebis primates admiſsi fuerunt in electionibus Epiſcoporum, nempe, οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως, & in alia Nouella eiuſdem anni 541. ordine ex editione

Holo

Holoanchri t23. de ſanctiſsimis Epiſcopis. in §.1. Sancimus, inquit, quoties opus fuerit Epiſcopum ordinari, clericos & primates ciuitatis cuius futurus eſt Epiſcopus, &c. mox in tribus perſonis decreta facere, id eſt, tres nominare & iurare, quod non niſi ſcientes eos eſſe rectę & catholicę fidei, & honeſtæ vitæ, quos elegerint, &c.

3 Fuit & aliquando tempus, quo authoritate principis ſeu Imperatoris, fierent & conſtituerentur Epiſcopi, in locis in quibus antea nulli eſſent, vt ſcribit Theod. Balſamon ad c.16. concilij Carthaginenſis, & ad cap.12. concilij Calcedonēſis, & c.38. ſynodi ſextæ in Trullo. Ita Iuſtinian. nouella 11. de priuilegiis Archiepiſcopi Iuſtinianæ primæ, creauit ciuitatis ſuę Iuſtinianæ primę Epiſcopum Archiepiſcopum, eíque alias prouincias ſubiecit, quod tamen poſtea fuit prohibitum in concilio Toletano 13. c.4. vbi & improbatum, quod Vambra princeps in quadam villula Epiſcopum conſtituiſſet. Refert Bruchardus libr.1. decreto. ca.33. Scribit & Zonaras tomo 3. Agapetum Romanum Pontif. improbaſſe tranſlationem Epiſcopi Guiomari Sicenſis, qui electus erat à Friderico, vt præeſſet Eccleſiæ Magdeburgenſi. At nihilominus refert Beatus Rhenanus libro 2. rerum Germanicarum, Dagobertū regem, qui adeptus regnum Francorum anno Dom. 63. ſub Honorio 1. ſum. Pont. nouas diœceſes Epiſcopatuum inſtituiſſe, nempe Argentoratenſem, cum Mediomatricum olim ditio ad Rhenum vſque protēderetur: & Conſtantienſem, quā à Vindoniſſa nomen olim habuiſſe ſunt qui tradant, vbi primùm ea ſedes fuerit.

4 Bonifacius 3. qui ſedē adeptus eſt anno Domini 607. habita ſynodo Epiſcoporum duorum & ſeptuaginta, & 30. presbyterorum, Diaconorum trium, inſtituit, vt ſcribit Platina in eius vita, ne quis ſub anathematis culpa, in locum demortui Pontificis aut Epiſcopi ſubrogaretur, niſi tertia ſaltem poſt obitum eius die; vtque anathematizarentur qui largitione & gratia, ad Pontificatum ſeu ad Epiſcopatum aditum ſibi quærerent: voluit item electionem Epiſcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, ſi à principe ciuitatis approbata fuiſſet, & ſi ſummus Pōtifex denique his verbis ſuam authoritatem appoſuiſſet, *Volumus & iubemus*. In concilio Toletano 4. ca.18. habito anno 626. relato in cap. fin. §. ſed nec ille, 51. diſtinct. id confirmatum, ſed nec ille deinceps ſacerdos erit, quem nec clerus, nec propriæ ciuitatis populus elegit, vel authoritas metropolitani, vel aſſenſus comprouincialium Epiſcoporum non exquiſiuit. Circa eadem tempora Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, qui floruit anno Dom. 220. eiuſdem fuit ſententiæ, vt ſcribitur in can. 20. ſi in plebibus, 63. diſtinct. Si in plebibus, inquit, Archipresbyteri obierint, aut pro aliquo reatu inde deiecti fuerint, Archidiaconus, quantocyus fieri poterit, proficiſcatur illuc, & cum clericis & populis ipſius plebis electionem faciant.

5 Principum authoritatem in electionibus prælatorum & perſonarum Eccleſiaſticarum non interueniſſe primis Chriſtianorū temporibus non eſt in dubium reuocandum, cùm nec Chriſtiani illi eſſent, vel ſi eſſent, fidem profiteri vellent, & potius perſequerētur Chriſtianos quàm eis conſultum vellent. Fuerunt & pij Imperatores, qui conſultò etiam tantum onus depoſuerint, & reliquerint Eccleſiaſticis perſonis. Valentinianus, qui Imperium adeptus circa annum Domini 369. noluit de electione Epiſcoporum cognoſcere, ſed ad alios Epiſcopos munus relegauit, qui cognoſcerēt qualis eſſet ex ſacra pagina eligendus, vt habetur ex lib.7. Hiſtoriæ tripartitæ. ca.8. in ca. Valentinianus, 63. diſtinctio. cognouit tamen in ſchiſmate electionis Damaſi primi & antipapę Vrciſsimi. Siquidem ſeditionis vrbanæ, ſchiſmatiſve tollendi cauſa Damaſo in Pontificatu confirmato, Vrciſsimum vrbe expulit, anno 1. & menſe 2. ordinationis eius, vt notat Onuphrius ad Platinam in vita Fœlicis 2. ex vetuſtiſsimo regeſto Eugubino, quæ conueniunt his quæ traduntur ab Ammiano Marcell. lib.15. D. Hieronymo in Chronico. Rufino lib.1. ca.12. & lib.2. ca.10. Socrate lib.2. ca.15. 16. 17. Sozomeno lib.4. c.11. & lib.6. ca.23. Fuit tamen aliquando poteſtas eligendi pręlatos cōceſſa principibus, vel principes etiam aliquādo propria authoritate interuenerint, vt paulò ante Valentiniani tempora Conſtantius Conſtantini magni filius, cùm mortuo Alexādro Epiſcopo Cōſtantinopolitano, in locum eius electus fuiſſet Paulus, ex vna parte ſuffragiorum, & ab alia Macedonius, illis reiectis, elegit Euzebium Nicomedienſem, vt ſcribit Socrates lib.2. ca.5. Nicephorus lib.9. ca.4. Theodoretus lib.2. ca.5. & 6. Tradunt porro Conſtantium Arrianum in Oriente imperaſſe, vt Conſtātem fratrem Catholicum in Occidente, poſt mortem Auxentij Epiſcopi Arrianorum Mediolanenſis. D. Ambroſius Cathecumenus tunc & Proconſul miſſus à Valentiniano Cæſare ad compeſcendam ſeditionem ortam, pro electione Pontificis ſubrogandi, à clero & populo ipſo electus, eius nomine aditus eſt Valentinianus, vt eius electionem gratam haberet. Socrates lib.4. ca.25. Sozomenus lib.2. c.24. cap. cùm longè, 25. §.63. diſtinctio. Scribit Platina in Bonifacio primo, qui adeptus ſedem Pōtificalem anno Domini 423. orta ſeditione in electione Bonifacij, Eulalio antipapa electo contraria factione, Honorium Cæſarem tum Imperatorē Occidētis, ambos ab vrbe expuliſſe, reuocatum tamen poſtea ſeptimo menſe Bonifacium, & ſolum præſulem conſtitutum. Inuenitur tamen epiſtola Bonifacij ad Honorium, qua illum rogat, vt ſchiſmati Imperialis poteſtatis authoritate finem imponat, & edicto in poſterum prohibeat, ne in electionibus ſummorum Pontificum, aliquid ſeditioſis conſpirationibus tentare conarentur Electores, quod & ſtatuit Honorius, petente & approbante Bonifacio, quemadmodum de vtroque liquet in ca. Eccleſiæ meæ, 1. & ſeq. Victor. Honorius. 97. diſtinct. ca.8. ſi duo, 79. diſtinct. & in tomis conſiliorum inter epiſtolas Bonifacij. At tempore Symmachi 1. qui adeptus ſedem anno 500. Epiſcopi Orientales improbarunt electionem factam ab Imperatore Anaſtaſio Timothei ad ſedem Conſtantinopolitanam,

tanam,& ſub Hormiſda adepto ſedem anno 510. electionem ab eodem Anaſtaſio factam. Dioſcori 2. ad ſedem Alexandrinam, vt ſcribit Anaſtaſius Bibliothecarius,& in ca.15. ſanè,16.quæſt. 7. Tempore & Pelagij 1. ſub annum 553. in concilio Pariſienſi 1.ca.6. ſtatutum, ne vllus ciuibus inuitis ordinaretur Epiſcopus, & niſi cum populi & cleri ſuffragiis eligeretur, nō principis imperio. relatum in ca. per ordinationem, 63. diſtinct.

6 Rurſum tamen in Pontificali Romano Vaticano in Vitaliani Pōtificis ſummi geſtis, qui adeptus ſedem anno Domini 657. ſcriptum, Vitalianum natione Siginenſem, direxiſſe reſponſales ſuos cum ſynodica epiſtola, iuxta conſuetudinem, in regiam vrbem ad piiſsimos principes, ſignificans de ordinatione ſua. Relatū in can. Agatho, 21. §. item Vitalianus, 63. diſtin. ex quibus notare licet, & tunc morem fuiſſe & cōſuetudinem ſummorum Pontificum mittendi ad Imperatorem legatos, vocat reſponſales, pro ſignificanda electione. opinor etiam pecuniam eius rei nomine Imperatori datam, quod non eſt difficile colligere ex ſublatione illius moris, in cuius locum data facultas eligendi ſummum Pontificem Imperatori manaſſe videtur. Quare & ſingulare etiam eſt quod ſcribitur in Pontificali Vaticano, & decretis Agathonis, & tomo 2. conciliorum in decretis eiuſdem, & in d.c.21. Agatho, 63. diſtin. ante eum, certam quantitatem pecuniæ datam Imperatori, pro ordinatione Pontificis facienda, & eam releuatam fuiſſe ad petitionem Agathonis per Conſtantinum 4. Pogonatū dictum, ea conditione, vt ſi contigiſſet poſt eius tranſitum ſeu mortem electionem fieri, non deberet ordinari qui electus fuiſſet, niſi priùs decretum generale introduceretur in regiam vrbem, ſecundùm antiquam cōſuetudinem, vt cum eius ſcientia & iuſſione deberet ordinatio prouenire. Sedem porrò adeptus Agatho anno Dom. 680.

7 Legimus in concilio Toletano 12. ca. 6. quod celebratum eſt primo anno regni Eringij regis Hiſpaniarum, anno Do. 685. ſub Leone 2. Siculo ſummo Pontif. fuiſſe permiſſum, per Pontifices Hiſpaniæ & Galliciæ, vt ſaluo priuilegio vniuſcuiuſque prouinciæ, licitum maneret deinceps Toletano Pontifici ſeu Archiepiſcopo, quoſcumque poteſtas regalis elegiſſet, & iam dicti Epiſcopi Toletani iudiciū, dignos eſſe probauiſſet, in quibuſlibet prouinciis & in præcedentium ſedibus præficere præſules, & decedentibus Epiſcopis eligere ſucceſſores, ſic tamen, vt quiſquis ille fuiſſet ordinatus, poſt ordinationis ſuæ tempus, infra trium menſium ſpatium, proprij Metrapolitani præſentiam viſurus accederet. Relatum in c. cùm longè, 25. 63. diſtinct.

8 Rurſum in ſynodo Lateranenſi quod generale etiam dictum, ſub Adriano 1. habito cōcilio anno Dom. 773. præſente Carolo magno & Epiſcopis 153. vt habetur in tomo conciliorum & apud Sigibertum Sabell. Ennea 8. lib. 8. & ca. 22. Adrianus 63. diſt. Papa cum vniuerſa ſynodo tradiderunt Carolo ius & poteſtatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem, dignitatem quoque Patritiatus, inſuper Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas prouincias ab eo inueſtituram accipere ſynodus definiuit, & vt niſi à rege laudaretur, & inueſtiretur Epiſcopus, à nemine conſecraretur, & quicumque contra hoc decretū ageret, anathematis vinculo innodauit, & niſi reſipiſceret, bona eius publicari præcepit. Ratio ibi tanti beneficij conceſsi Carolo magno ponitur, quòd Carolus magnus ad petitionem Adriani, ad defendendas res Eccleſię veniſſet Papiam, & hoſtem Eccleſiæ Deſiderium regem cepiſſet. Et hinc ratio vna cur principes laici aliquādo ius acceperint electionis Pōtificum, nempe priuilegium quod illis ex beneficiis in ſedem Pontificalem & cauſam religionis collatis, viciſsim ab Eccleſia in remunerationem conceſſum fuit. Duas alias adfert Gratianus in ca. vota, 27. §. principibus, 63. diſtinct. prior eadem cum ſuperiore: ſecunda ne vllus hæreticorum aut ſchiſmaticorum electiones impediret, pro quibus ſæpe Eccleſia Dei periclitabatur. Deinceps, vt ipſi principes, tanquam filij dilectiſsimi, conſentirent in electum, quem ſibi in patrem viderent eligi. Ante Carolum magnum D. Gregorius eius nominis 1. Pontifex, lib. 21. Regeſt. epiſtola 10. ſtatuit, de Abbate Xenodochij in ciuitate Auguſtudunenſi, cùm monaſterium eius Xenodochij, quod in regno Francorum cōſtitutum eſt, per ambitiones & contentiones quorundam tractaretur, vtque à peruerſitate malorum liberaret, ne ſine regali prouiſione, & monachorum electione, vllus ibi Abbas aliqua vnquam ſubreptione introduceretur. Quod & refertur apud Gratianum in c. 39. hinc eſt etiam, 16. q. 1. ſub prædicto tamen Adriano primo anno Dom. 790. Nicena 2. ſynodus 350. Epiſcoporum celebrata, quæ dicta vniuerſalis 7. in qua inter cætera cautum c. 3. vt omnis electio Epiſcopi, presbyteri, vel diaconi, à principibus facta irrita maneat, ſecundùm canonem Apoſtolorum 31. vt refertur in ca. 7. omnis electio, 63. diſtinctio. ca. ſi quis Epiſcopus, 16. q. 7. & apud Burchar. lib. 3. decreto. c. 109. Anſel. lib. 6. c. 8. Yuonem parte 5. ca. 120. at poſtea Gregorius 4. dictus alias Leo 4. qui adeptus ſedem Pōtificalem anno Do. 828. ſcribens Ludouico 1. & filio eius Lothario Auguſtis & Regibus Gallorum, vt habetur in ca. Reatina, 16. & ſeq. 63. diſtin. Veſtram, inquit, manſuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili diacono, eandem Eccleſiam ad regendum concedere dignemini, vt veſtra licentia accepta, ibidem cum Deo adiuuante cōſecrare valeamus Epiſcopum, ſi autem in prędicta Eccleſia nolueritis vt præficiatur Epiſcopus, Tuſculanam Eccleſiam, quæ viduata exiſtit, illi veſtra ſerenitas dignetur concedere, vt conſecratus à noſtro præſulatu, Deo omnipotenti, veſtróque imperio grates peragere valeat.

9 Renunciarunt tamen huic priuilegio prædicti Imperatores, ſic enim legimus in capitularibus Caroli magni, & Ludouici capitulari 84. & relatum in ca. 34. ſacrorum, 63. diſtinct. Sacrorum canonum non ignari, vt in Dei nomine ſancta Eccleſia ſuo liberiùs potiretur honore, aſſenſum

ordini Eccleſiaſtico præbuimus, vt ſcilicet Epiſcopi, per electionem cleri & populi, ſecũdùm ſtatuta canonum de propria diœceſi, remota perſonarum & munerum acceptione, ob vitę meritum & ſapientiæ donum eligantur. Rurſum ſub Paſchali 1. qui adeptus eſt ſedem Pontificalem anno Dom. 817. renunciauit huic priuilegio electionis permiſſæ Ludouici filius Lotharius, & Ludouicus pater Caroli magni Imperator, pactúmque hac de re cum Paſchali ſic initum refert Antoninus in 2. parte Hiſtorialis ſpeculi, ti. 16. c. 1. §. 2. Ego Ludouicus Romanus Imperator Auguſtus, ſtatuo & concedo per hoc pactum confirmationis noſtræ, beato Petro principi Apoſtolorum, & per te Vicario tuo domino Paſchali ſummo Põtifici, & ſucceſſoribus eius in perpetuum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris vſque nunc in veſtra poteſtate & ditione tenuiſtis & diſpoſuiſtis, ciuitatem Romanam cum Ducatu ſuo atque ſuburbanis ſuis, atq; viculis omnibus & territoriis eius montanis, atque maritimis littoribus & portibus, ſeu cunctis ciuitatibus, oppidis, caſtellis, & villis in Thuſciæ partibus & cathedra Petri tenuit annis 16. Item quòd veniente vacatione huius ſacratiſſimæ ſedis, & dum Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno noſtro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo ſub noſtra poteſtate conſtitutus, licentiam habeat cõtra Romanos, aut publicè, aut priuatim veniẽdi, vel electionem faciendi, nullúſque in ciuitatibus aut territoriis, ad Eccleſiæ beati Petri poteſtatem pertinentibus aliquod malum facere propterea præſumat, ſed liceat Romanis cum omni veneratione, & ſine aliqua perturbatione, honorificam ſuo Pontifici exhibere ſepulturam, & eum, quem diuina inſpiratione, & D. Petri interceſſione omnes Romani conſilio vno atque concordia, ſiue aliqua promiſſione ad Pontificatus ordinem eligent, ſiue aliqua ambiguitate & contradictione, more canonico celebrare. Et dum conſecratus fuerit, legati ad nos vel ad ſucceſſores noſtros reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatis pacem cõſociẽt. Hæc ſunt verba pactionis & renũciationis quæ adfert Archiepiſcopus Florẽtinus Antoninus, ex can. 30. Ego Ludouicus, 63. diſt. cõſentit Volaterra. lib. 3. Anſelmus libr. 4. collectionis canonum, ca. 35. Yuo parte 5. ca. 51. Confirmauit hoc pactum Lotharius, & Ludouicus cum Leone 4. qui dicitur Sigiberto Leo 5. qui ſedem adeptus Põtificalẽ anno Dom. 847. Inter vos, inquit Leo, & nos pacti ſerie ſtatutum eſt & confirmatum, quòd electio & confirmatio futuri Romani Pontificis non niſi iuſte & canonicè fieri debeat, ca. 31. inter nos, 63. diſtin. Statuit & idem Leo 4. in ſynodo Romæ habita iuxta concilium præcedentium Põtificum, Bonifacij & Stephani, vt ſi quis ex ſacerdotibus, ſeu primatibus nobilibus, ſeu cuncto clero ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, electioni ſummi Pontificis contradicere præſumpſerit, anathema ſit, relatum in cap. 6. ſi quis ex ſacerdotibus, 79. diſtinct. ex Anſel. lib. 6. ca. 28. ideò Nicolaus primus in ſynodo Romana anno 858. approbante Ludouico 2. Imperatore, inſtituit ne princeps vllus ſecularis aut Imperator conciliis clericorum intereſſet, niſi de fide ageretur, nam tum licere ac par eſſe cenſuit, vt conſtat epiſtola Nicolai ad Michaëlem Imperatorem Orientis, quę incipit, *Propoſueramus*, relata in ca. 4. vbinam legiſtis, 96. diſtinct. ex Anſel. libr. 2. ca. 75. Rhegino libr. 2. Platina in vita Nicolai 1. iſque Nicolaus prohibuit Lothario Cæſari, ne eligeret Epiſcopos, ſed electionem relinqueret ſedi Apoſtolicæ, ca. 4. porrò ſcias, 63. diſtin. Yuo Carno. parte 5. decreto. c. 357. Succeſſit in ſede Hadrianus 2. anno Do. 868. qui inconſultis Imperatoris legatis, à clero & populo electus eſt, cúmque quererentur legati Ludouici 2. præſentes in vrbe, quòd ad electionem inuitati non fuiſſent, accepta ratione quòd non cauſa contemptus Auguſti, ſed futuri temporis proſpectu, omiſſum hoc eſſet (ne videlicet legatos principum, in electione Romanorum principum, expectandi mos per huiuſmodi fomitem inoleſceret) omnem indignátionem ſedauerunt, & ad ſalutatum electum etiam ipſi humiliter acceſſerunt, in ca. 29. cùm Hadrianus, 63. diſtinct. Platina in Hadriano 2. Hadriani 2. tempore, anno Domini 870. Conſtantinopolitanum concilium 8. vniuerſale habitum, in quo inter cætera quoque, actione prima ſtatutum, conſecrationes & promotiones Epiſcoporum, concordando prioribus conciliis, clericorum electione ac decreto Epiſcoporum collegij debere fieri. Sancta hæc & vniuerſalis ſynodus definit & ſtatuit, atque iure promulgat, neminem laicorum principum vel potentum, ſemet inſerere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, vel Epiſcopi cuiuſlibet, ne videlicet inordinata & incõgrua fiat confuſio, &c. ca. 2. 63. diſtinct. Anſel. lib. 6. c. 23. Yuo parte 5. ca. 123. Pann. lib. 3. ca. 8. Hadrianus poſteà 3. qui adeptus ſedem anno 886. initio ſui Pontificatus, ad Senatum populúmque retulit, vt ſcribit Platina, ne in creando Pontifice authoritas Imperatoris expectaretur, vtque libera eſſent, & cleri & populi ſuffragia, quemadmodum antè tentatum à Nicolao.

10 Stephanus 6. dictus à Platina 5. ſubinde, qui adeptus ſedem anno Dom. 886. explicat in epiſtola quadam ſcripta Archiepiſcopo Rauennatenſi, relata in ca. 12. noſſe tuam, 63. diſtinct. & ab Anſel. lib. 6. ca. 36. adfert cauſam cur populus cum clero electioni adeſſet. Tuam plurimum, inquit, oportet adhibere ſolicitudinem, vt conuocato clero & populo, talis ibi eligatur per Dei miſericordiam, cui ſacri non obuient canones, ſacerdotum quippe eſt electio, & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt, quia docendus eſt populus, non ſequẽdus: refert & Gratianus in c. 25. cùm longè, §. electiones, 63. diſt. proptérque ſeditiones impediendas, idem ſtatutũ in electione ſũmorum Pontif. ſub Iohanne 12. qui ſedem adeptus anno Dom. 955. Henricus 1. & Otho 1. eius filius, pactiones cum Pontifice fecerunt, ne ex conſtitutione edita, nuntij ſeu legati Imperatoris poſſent impedire vllo modo ſummi Pontificis electionem ca. 31. incip. conſtitutio primi Henrici, 63. diſtinct.

Fecit

Fecit & ante coronationem idem Otho promiſſionem Iohan.12.de coiuuando,& quòd nihil ipſe nec ſucceſſores eius in ordinatione Romæ ſtatuerent ſine conſenſu Iohannis.c.32. tibi domino, 63.diſtin.Antonin.in Speculo Hiſtoriali, parte 2. tit.16.c.1.§.16.Anſelin.libr.4.canonum,c.37.& lib. 6.ca.7.Yuo parte 5.ca.32.

11 Cæterùm ſub Leone 8.qui ſedem adeptus anno Dom.963.fertur congregata ſynodus Romæ in Eccleſia ſancti Syluestri, in qua Leo ad exemplum beati Hadriani, Apoſtolicæ ſedis antiſtitis, qui Carolo magno regi Francorum pręſente Senatu & populo & legatis Imperatoris in ca. 28. quia ſancta Romana, 63.diſtinct. Panorm.lib.3.ca. 1.§. Stephanus Papa, patritiatus dignitatē, ac ordinationem Apoſtolicæ ſedis, & inueſtituram Epiſcoporum conceſſerat.Idipſum cōfirmauit & largitus eſt domino Othoni 1.regi Theutonicorum eiúſque ſucceſſoribus regni Italiæ.Relatum in ca.23.in ſynodo 63. diſtinct.Sunt tamen quibus ſuſpecta ſit hęc largitio facta Othoni, veluti procurante eandē Othone,concilio per eum coacto Epiſcoporum & Archiepiſcoporum, contra Iohannem 12. quem ex contumacia exegit & dānauit,vt ſcribit Luithprandus lib.6.c.6. fuitq; Leo 8. ex laico electus Pontifex,vnde ſeditiones Romæ exortæ,vt ſcribit idem Luithprandus lib.6.c. 8.& 9. Sigibertus, Platina in Leone 8.ſic cauſā latius exponit. Leo 8.protoſcrinarius, à clero populóq; Romano,pulſo Iohanne, Pontifex creatur.Nam cùm Iohannes flagirioſè nimiùm & intemperanter viueret, inſtaréntque Romani apud Imperatorem,vt alterum Pōtificem,abrogato Iohanne, crearet,reſpondit electionem ad clerum & populum pertinere, & eligerent quem maximè idoneum putarēt,ſe eum ſtatim approbaturum: vnde cùm Leonem elegiſſent,quem ipſe confirmauerat, deinde mutata ſententia & abrogato eodem,Benedictum ſuffeciſſent,iratus Otho,eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto Leonem ſuſcipere, qui ſtatim Romanorum inconſtantiam pertæſus,authoritatem omnem eligendi Pontificis à clero populóque Romano ad Imperatorem tranſtulit. Hæc Platina,cui per omnia conſentit Antonin. Archiepiſcopus Florentinus parte 2. Speculi Hiſtorici.tit. 16. ca. 1. §.16.Ius hoc tunc Imperatori Othoni videtur ex cauſa fuiſſe conceſſum per Leonem depoſitum à populo & clero,qui eum elegerant,& quem iterum reſtituit Otho,in maxima ſeditione vrbis.

12 Notat Zonatas tomo 3.anno Dom 961.Nicephorum Phocam in Oriente Imperatorem, ius conferendi Epiſcopatus, & Archiepiſcopatus, & ſacerdotia, ſibi ſumpſiſſe,quo tempore Otho 1.in Occidēte hoc iure vti cœpit. Scribit & Krantius libr. 3. Metra.ca.33.primum Landouardum Mundenſem Epiſcopū, inter omnes anteceſſores ſuos, inueſtitutā & regalia ſuſcepiſſe de manu Othonis. Addit & idem Krantius libr.2.ca.29.eam ob rem fuiſſe miſeram in Eccleſia concertationem: cùm hoc ius duo Henrici pater & filius, & duo Friderici auus & nepos, defendere & tueri tentaſſent,& tandem tamen relinquere Eccleſiæ propter infortunia coacti ſunt.

13 Antequam Iohannes 12. vrbe pelleretur,duæ fuerunt capitulationes eius cum Henrico 1. patre Othonis,& cum Othone,quibus renunciauerant ius quod habuerant in electione Pontificis, vt nullum obſtaculum nec per ſe, nec per legatos poſſent obiicere,ca.conſtitutio,32. & ſequent. ubi domino,63.diſtinct.Anſelin.lib.4.canonum, c. 36. 37.& lib.1.c.90.& lib.6.c.7.Yuo libr.5.c.52.nihilominus tamen aliqui Imperatores poſtea eo iure vti voluerunt, vt inueſtituram Epiſcopatuum ſibi aſciſcerent ex priuilegio anteceſſoribus conceſſo,inoleuerátque iam mos,præſertim in Imperio,vt Epiſcopi eligerentur,& annulo ac baculo paſtorali inueſtirentur ab Imperatore,vt ſcribit Guillelmus Tyrius lib.1.belli ſacri, ca. 13. Reſtitit Nicolaus 2.qui ſedē adeptus anno 1059.tēporibus Henrici 4.& ſtatuit in concilio Lateranenſi,ſum. Pontif.non eſſe niſi à Cardinalibus eligendum. c. in nomine Domini, 23. diſtin. Alexander 2. eius ſucceſſor anno 1063.reipſa confirmauit,ca.præter hoc, 32.diſt.& inſuper ſtatuit,ne quis à nullo laico beneficia Eccleſiaſtica acciperet,ca.per laicos, 16. q.7.Herma. contract.Bonfi. dec.2.lib.3.Cæterùm anno Domini 1073.electus à Cardinalib9 & ordinatus in ſum.Pontif.Gregorius 7. ſtatim admonuit Henricum 4.eius nonum Imperatorem, ne deinceps largitione corruptus, Epiſcopatus vel beneficia per ſimoniacam cupiditatem alicui cōmitteret,aliter ſe vſurum in illum, & delinquētes cenſuris Eccleſiaſticis, quod cùm contemneret Imperator, primùm prouiſos notauit cenſuris, & ipſum Imperatorem contumacem, vt ait Platina in eius vita, Anton.in 2.parte Hiſtorialis ſummæ, ca.1.§. 21. creſcentéque proteruitate in ſummum Pontificem Imperatoris, iterum concilium Romanum Epiſcoporū 110. collectum anno Dom. 1076.& ibi anathemate notati Gilbertus Rauennenſis Archiepiſcopus, Hugo Cardinalis, & ipſe Imperator,omnéſque ſimoniaci,& qui à laicis reciperent inueſtituram, vt ſcribunt Vincentius in Speculo lib 26.c.82.Krātius lib.5.Hiſtoriæ Saxonicæ, ca.6.Platina,& alij. tandémque alio cōcilio, ipſum Imperatorem Imperio priuauit, vt narrāt prædicti authores, & facultatibus eligendi Epiſcopos,& conferendi inueſtituras; celebratúrque ab Hiſtoriographis libertatis Eccleſiaſticæ aſſertor. Gregorio ſucceſſit Victor 3. qui partes Gregorij defendit, ideò ferunt breui ab Imperialibus ſublatum,ab adepta ſede anno vno & menſe 4. non ſine ſuſpicione veneni,vt notat Platina in eo.Succeſſit Vrbanus 2. anno Dom. 1088. ſub quo Placentinum concilium celebratum,conuenientibus totius Italiæ Epiſcopis:in quo, anno Do. 1094.pręſidente Vrbano,inter alia Gregorij 7.decreta acta contra Henricum 4. & Clementem 3. Antipapam confirmata ſunt, vt ſcribunt Platina, Volaterra.Guillel.Tyrius lib.1.Hiſtoriæ ſacræ, c. 14. Sub eodem & aliud Romanum, in quo inueſtituræ Eccleſiarum, laicis prorſus ademptæ fuerunt, teſte Matthæo Pariſienſi, Ednero in vita P. Anſelmi.

14 VRBANO autem mortuo ſubrogatus &

electus Paſchalis 2. anno Do. 1100. Sub hoc anno Dom. 1102 cócilium Lateranenſe, ex Epiſcopis Italiæ, & Galliæ confirmatum. Anathema promulgatum contra Henricum 4. vt referunt Abbas Vſpergēſis, & Palmerius. Succeſsit interim Henricus 5. in Imperio, & anno 1109. vel ſecundū alios, 1107. præſidente Paſchali 2. concilium celebratum Trecaſsinum, & in eo inter alia, laici collatores beneficiorum Eccleſiaſticorum ab Eccleſia proſcripti fuerunt, vt ait Guillel. Nangia. Henricum 5. nominant communiter Hiſtoriographi, aliqui, vt Platina, 4. faciunt. Hoc tempore & Henricus 5. Imperator Romam venit, pactúſque fuit iterum cum dicto Paſchali, vt Imperator omnium Epiſcoporum, & prælatorum inueſtituras relaxaret ſummo Pontifici, Pontifex contra omnia Epiſcoporum regalia Imperatori remitteret, cuius rei gratia dedit obſides Imperator: verùm fraude poſtea, anno Do. 1100. indictione 4. pridie idus Februarij, cùm dimiſsi eſſent obſides, Papam cum Cardinalibus cepit, & cuſtodiæ ſeu carceri mancipauit, clerúmque inſuper bonis omnibus ſpoliauit, atque à pridie idus Februarij vſque ad 5. Calend. Maij Paſchalis in carcere detentus, multisque afflictus iniuriis, vt ſcribit Antoninus Speculi Hiſtorialis 2. parte titu. 17. c. 1. in principio; addit autem, quòd poſt prædictam pactionem ſummus Pontifex Paſchalis non potuerit implere eandem, contradicētibus & reſiſtentibus Epiſcopis, ideò Imperatorem quorundam ſceleratorum conſilio, Papam & Cardinales captiuaſſe, & alia geſsiſſe: & facinoris authorem fuiſſe Archiepiſcopum Maguntinum. Coactum verò in carcere, vt ipſe & alij capti liberarentur, cum Imperatore pactionem iterum inire, & inueſtituras Epiſcoporum, per annulum & baculum Imperatori cōcedere, eóque modo de carcere liberatum. Extat & epiſtola quædam Tuſculani Epiſcopi de captione Paſchalis 2. Papę, Richardo Albano Epiſcopo miſſa, vbi eadem continentur, & quòd pactum hoc poſtremum fuerit initum anno Domini 1111. 16. Kalend. Martij, anno tamen Domini 1112. concilium Lateranenſe congregatum eſt à Paſchali 100. Epiſcoporum, contra Henricum 5. in quo Pontifex priuilegium de inueſtitura Epiſcoporum Henrico 5. vt per vim impetratum reuocatum eſt, eíque aqua & igni interdictum, vt ſcribunt Platina, Krantius, lib. 5. c. 2. 34. & 37. Concilium & Viēnæ celebratum, à Guidone Archiepiſcopo Viennēſi, ex iuſſu Paſchalis, in quo declaratum hæreſim eſſe inueſtituram Epiſcopatuum de laica manu accipere, & priuilegium, quod violenter & non ex voluntate Henricus 5. à Paſchali extorſerat, anathemate damnatum, tanquā proditorie capto & coacto ſum. Pontifice: & excommunicatus, anathematizatus, & à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ ſeparatus Henricus 5. donec his omnibus abrenunciatis, plenam ſatisfactionem eidem Eccleſiæ exhibuiſſet, & anno Domini 1114. 8. idus Decembris, Cono Præneſtinus Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, prædictum Henricum apud Beluacum etiam anathematizauit in concilio ſuo; & Quadrageſima proxima in dominica Lętare, 5. Kalend. Aprilis, Remis celebrato concilio, eundem dānauit. Idipſum quoque fecit Coloniæ in templo Sancti Gereonis, & poſteà 4. concilio habito Catalaunis, idipſum fecit Guillel. Nāg. Rurſum anno Dom. 1116. inito cōcilio Laterani Romæ, præſentibus etiam legatis Henrici 4. Pontifex datum priuilegium Imperatori de inueſtitura condemnauit, & ipſum excommunicauit, vt ſcribit Abbas Vſpergenſis in Chronico. facit ca. ſi quis clericus, 16. cum 2. ſequentib. 16. q. 7. Diſputatur & de concilio habendo ad Anſam, cōtra violēriam Henrici 5. qui coëgerat Paſchalem 2. ad concedendum priuilegium, inter Iohannem Primatem Lugdunenſem, & Yuonem Epiſcopum Carnotenſem, in epiſtola Yuonis 238. & 239. Tractat & Yuo de eadem coactione epiſtola 235. ſcribit etiam de incarceratione Paſchalis 2. per Hēricum, & de priuilegiorum vi & minis extortorum reuocatione. Martinus Polonus in vita Paſchalis 2. & appendix Duodechini Abbatis ad Chronica Mariani Scoti. Otho Frigingenſis in Chronico. lib. 7. c. 14. Eodem tēpore circa annum Dom. 1116. Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus libertatem Eccleſiaſticam quoque defendebat, acerrimèque reſtitit Henrico 1. Anglorum regi, qui etiam ius inueſtituræ ſibi vſurpabat, atque recuſauit eos conſecrare quos ipſe rex elegiſſet, & obtinuit, vt ſcribit Polydor. Virgi. lib. 11. Hiſtoriæ Anglicæ. Rex Hungariæ quoque renunciauit Pontifici Epiſcoporum & Abbatum inueſtituras, vt ſcribit Martia. Cappell.

15 Obſeruauit Gilbertus Genebrardus, poſt alios Chronographos, lib. 4. Chronographię, ſub Stephano 7. eo tēpore, nēpe anno Dom. 898. Pōtificum virtutem & integritatem incepiſſe deficere, propter Arnulphum & ſequentes Germanię Imperatores ſibi iura Eccleſiæ rapientes, & libera Eccleſiæ ſuffragia in eligendis Pontificibus tollentes, hāncque Eccleſiæ captiuitatem duraſſe annis ferè 140. in qua apparuit, inquit, peſsimam electionem præſtare optimę principum nominationi. Quod ſeculum proinde infœlix dicitur à Iohāne 8. qui Nicolao & Hadriano 2. ſanctis Pōtificibus ſucceſsit, vſq; ad Leonem 9. qui Pontificum integritatem in integrum reuocauit, quíque ſedē adeptus eſt anno 937. Virtute nāmq; Leonis & ſequentium Pontificum, adempta eſt illa vſurpatio, maximè Henrico 4. & 5. magnis quamuis motibus. Porrò anno Domini 1122. factus eſt vniuerſalis conuentus apud vrbem Vuangionum, quæ nunc Voarmatia dicitur, induſtria legatorum ſedis Apoſtolicæ, qui tunc Maguntiæ morabantur, in quo reconciliatus Eccleſiæ Henricus 5. & eius exercitus, data generali abſolutione, & ibi Imperator Eccleſiaſticas inueſtituras, cæteráque negotia ſpiritalia, quæ tanto tempore reges Theutonici adminiſtrauerant, quęq; ne ipſe, ne regni diminueretur, vt dicebat, honor, nunquam vita cōmite ſe dimiſſurum propoſuerat, humiliatus pro Chriſto, & ad ſalutem ſuæ animæ, & coram omni multitudine abnegauit, in manibus Oſtienſis Epiſcopi, & per ipſum Domino noſtro Iesv Christo, ſuæque in perpetuum Eccle

Eccleſiæ. Forma renunciationis habetur apud Vſpergenſem Abbatem, in Chronico anni 1122. & apud Platin. & ita ſub Calixto 2. Burgundo, qui erat Guillelmi Burgundiæ Comitis filius, & proinde Henrici 5. Imperatoris conſanguineus, fuit concilium Romanum anno Dom. 1122. celebratum 9. Kalē. Octob. & in eo Calixtus 3. conceſsit dicto Henrico 5. reconciliato, electiones Epiſcoporum & Abbatum regni Theutonici in præſentia illius fieri, abſque ſimonia atque violentia, & vt is maiori parti Epiſcoporum cōſentiret: item vt electi regalia per ſceptrum acciperent ab illo, exceptis omnibus quæ ad Romanam Eccleſiam pertinere noſcuntur: & vt ex aliis partibus Imperij conſecratus, intra ſex menſes regalia per ſceptrum ab illo perciperet. Abbas Vſpergenſis in Chronico anni 1123. Circa annum Domini 1130. tempore Innocentij 2. ſummi Pont. quidam Romani, Antipapa mortuo, ſeditionibus potentiam quærentes, Senatores Romæ creauēre, qui Rempub. Romanam ditionémve ad eam pertinentem gubernarent, quibus reſtitit ſum. Pontifex, habito apud Lateranum cōcilio, in quo populus fuit anathemate notatus, quòd ſuo Pōtifici rebellis extitiſſet; túncque, vt ait Onuphrius in nouis ad Platinam in Innocentio 2. populus primùm à Pontificis comitiis excluſus eſt omnino, & ad ſolos Cardinales Pontificis electio paulatim, cleri etiam primoribus omnino excluſis, vel in Cardinalium cooptatis redacta, primúſque ſine populi interuentu, mortuo Innocētio 2. creatus Papa Cœleſtinus 2. vt etiam ſcribit Otho Frigingenſis lib. 7. Hiſtoriar. ca. 27. 31. 34. & lib. de geſtis Friderici Imperatoris, ca. 27. & 29. Cœleſtinus 3. qui adeptus ſedem anno 1191. reprobauit conſuetudinem, quòd electio de voluntate poteſtatis ſecularis vel laici fiat, in ca. cum terra, 14. de electio. quamuis ibi non prohibeat ſactam electionem præſtari patrono, vel terræ principi vel domino, in concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. habito, c. 25. etiam ſtatutū anno Dom. 1215. vt quicumque electioni, per ſecularem poteſtatem de ſe ſactæ conſenſerit cōtra Eccleſiaſticam libertatem, electionis commodo careat, & ſit ineligibilis ad dignitates abſque ſpeciali diſpenſatione: & qui talem præſumpſerint electionē celebrare, ab omnibus beneficiis ſuſpendantur, & ſint ab eo tempore eligendi poteſtate priuati. refertur in c. quiſquis, 43. de elect. Et Gregorius 9. qui creatus Pōtifex anno Dom. 1227. in ca. ſacroſancta, 51. de electio. ſtatuit, ius eligendi non cadere in laicum, ídque eſſe pernicioſum, & redūdare in diſpendium Eccleſiaſticę libertatis, neque ex conſenſu Eccleſiarum permittendum etiam patrono Comiti de Varenna. Et rurſum idem in ca. Maſana, 56. eod. tit. de electio. prohibet ne per laicos cum canonicis, Pontificis electio præſumatur, & ſi prę́ſumpta fuerit, ſtatuit non habere firmitatem, non obſtante contraria conſuetudine, quæ dici debet potius corruptela, in quo emendata eſt conſtitutio Clementis 3. qui adeptus eſt Pontificatum anno 1188. quæ extat in ca. nobis fuit, 25. de iure patronat. lib. 3. titu. 38. per quam patronus poterat ius electionis prælati in Eccleſia conuentuali patronata reſeruare expreſsè, cùm iure communi nō habeat. Sed ne quid antiquitatis Hiſtoriæ de Pontificum electione prętermiſiſſe videar, vt ſatisfaciam Doctoribus, monebo, Romæ quoque in ſacerdotum, augurum, Pontificum creationibus, tempore idololatriæ variatum, neque eadem lege vel more creatos: ſed aliquando augures ab auguribus, Pontifices à Pontificibus, reliquos ſacerdotes à collegis creatos fuiſſe, Pontificem autem maximum à populo, vt ex Liuij hiſtoria conſtat. Atque Cn. Domitius Tribunus plebis, Neronis Imperatoris atauus, fuit Pontificibus infenſior, quòd alium quàm ſe, patris ſui in locum cooptaſſent, & ideò lege lata, ius ſacerdotum ſubrogandorum à collegis in populum tranſtulit, anno quo C. Marius tertium iniuit Conſulatum, nec multò pòſt ipſe populi ſuffragio Pontifex creatus eſt. Meminit huius legis Cicero 2. oratione in Rullum, & in imperfecta oratione pro C. Cornelio. Exoſus autem populum L. Sylla rerum potitus ſancit, vt à collegiis ſacerdotes crearētur. Legem Syllæ T. Atius Labienus Tribun. pleb. iterū abrogauit, & Domitianus reſtituit: M. Antonius poſteà Labieni legem ſuſtulit, & reuocauit creationem Pōtificis Maximi ad populū, vt M. Æmilius Lepidus, cuius filio filiam ſuam collocauerat, Pontifex maximus crearetur in locum Cæſaris. Sed rurſum & Senatus acta & leges Antonij refixit, & aboleuit, vt ſcribit Cicero in 14. Antonia. quæ fusè explicat Aſconius Pædia. in diuinationem Ciceronis, vide & Manutium de Legib.

16 Vt autem tandem finem huic parti Hiſtoriæ electionis laicorum & populi imponamus, in pauca coniicio, quæ per ſeriem annorum obſeruata fuiſſe ordine annotaui: & dico, maximè omnium conſenſu & comprobatione, delectos præpoſitos, tam in laicorum quàm clericorum præſentia, vt omnibus dicendi in eligendum eſſet facultas, & liceret cuique vitia palàm, vel virtutes eligēdi proferre. At vbi cœpit ambitio eligendorum animos clericorum properantium ad dignitates obſidere, & populus largitionibus, vel gratia ad ſuffragia danda corrumpi, cœpítque ea de cauſa contentio & pertinacia in ſeditiones conuerti, neceſsitatis occaſio ad compeſcendas turbas, principes ad cōſeruandam in Eccleſia pacem, & ſubmouendos tumultus, cœpit inuocare: & priuilegia quoque ob benemerita in Eccleſiam, cœperunt concedi principibus circa inueſtituras, & electiones. Poſtquam autem principes oneri huic ſe impares ſentientes priuilegia eiurarunt, vel alij ſibi ius hoc vſurpantes ea poteſtate abuti, & pro arbitrij cupiditate temere indignos promouere, & dignos vexare & deiicere cœperunt, adempta priuilegia & poteſtas, ad Eccleſiam, quæ ex cauſa conceſſerat, ceſſante cauſa redierunt, & multis conſiliis, de quibus anteà, pluribúſque conſtitutionibus, ius hoc Eccleſiæ reſtitutum, vel in laicis temperatum, & certis limitibus definitū. Sine vtilitate vel neceſsitate, & voluntate Eccleſiæ, ratio arcet principes ne electionibus beneficiorum Eccleſiaſticorum ſe immiſceant. Quod principibus laicis,

ſecularibus non diuinis rebus præeſſe permiſſum ſit, cap. denique, 5.& ſeq.cùm ad.verum,96. diſt.vbi & diſtinctæ poteſtates oſtenduntur ſecularis & ſpiritalis : nec mutuò aliqua ſibi poſſe vſurpare,cui ſuccurrit canon imperium,10.diſtin. Erit & alia ratio, quòd ex interuentu principalis poteſtatis,electio metu eius parum libera videatur electoribus, vnde & confuſio, & iniuſta eſſe poſſet,ca. in nomine Domini, 23. diſtinct. poſſétque nulla dici,quæ metu ita fieret. Hoſtien.in ca. licet,de electio.ſic in d.ca.in nomine Domini,electio facta ipſius ſummi Pontificis,per ſeditionem, potentiam,oppreſsionem nulla.Idem in ca.ſi quis Papa,ca.ſi quis pro pecunia,79. diſtinctio.Electio facta per minas dicitur facta per ſecularis poteſtatis abuſum, & ideò nulla,ca.vbi periculũ,§.cæterum,de electio.in Sex.Electio debet eſſe libera, ca.dilectiſsimi,8.q.1.ca.quiſquis, de electio. quod non accidit quando ex volũtate vel præcepto, de aliquo alio quàm decreto per eligentem, fit. Indicat Yuo Carnotenſis Epiſcopus epiſt.163.*Miramur*, inquit ad electores Epiſcopi, *prudentiam veſtram,quare aduerſus regem,in præſentia regis,diſpoſuiſtis cauſam iſtam* (videlicet electionis Fulconis in Epiſcopum) *examinare, vbi poterit magis voluntas regis,quàm iuſtitia legis:vbi nec veritas poterit cum pace diſcuti,vel inuẽta ſeruari.* Quamobrẽ in Conſtantienſi ſynodo, & titulo de electionibus in Pragma.ſanctio. §. ad tollendum autem, *Ad tollendum autem*,inquit,*omnem ambitionis radicem,obſecrat per viſcera miſericordia Dei* Iesv Christi *hæc ſancta Synodus,ac inſtantiſsimè exhortatur reges ac principes,communitates, & alios cuiuſcumque gradus ac dignitatis exiſtãt, Eccleſiaſticæ vel mundana,ne electoribus literas mittant, aut preces porrigant,pro eo qui per ſe,vel per alium preces tales,vel literas procurabit,multóque minùs comminationes,impreſsiones,aut aliud faciãt, quominus libere ad electionem procedatur.Similiter in virtute ſanctæ obedientia ipſis electoribus præcipitur, ne ad huiuſmodi literas,preces,comminationes,vel impreſſiones aut alias, vt præmittitur, eligere quemquam præſumant.* Verũtamen certè,vt loquar cũ Vlpiano enarratore Demoſthenis in orationem contra Midiã, *πραγματείας δ'εἰ πολλῆς ἵνα διαῤῥήξῃ τις τῆς δυναστείας τὸ τεῖχος, Magno labore eſt opus,ad perfringendum potentatus murum.*

17 Quod pertinet verò ad populum, is meritò videtur ab eligendi poteſtate arceri:quòd is poſsit præmio, prece, leuitate, & acclamationibus moueri,c.Oſius,2.de electio.ca,16.ſi ergo,8.q.1.& vt ait Iuuenalis Saty.10.

Turba tremẽs ſequitur fortunam ſemper, & odit
Damnatos,&c.

Et Horatius lib.1.Epiſtolar.ad Mæcena.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum & tritæ munere veſtis,&c.

18 Iudicium vulgi inconſtans & varium, & vanæ voces populi non ſunt audiendæ, l. decurionum,12.de pœn.C.Modeſti.in l. ad beſtias, 31. eo. titu. in Pand. ca. vnuſquiſque, 22. q. 4. ſunt qui opes, non iudicio perpetuo, ſed impetu mentis conferunt Eccleſię,& mox reuocare ſatagunt, c.ſunt qui opes,17.q. 4. docendus populus,non ſequendus,ca.docendus,62.diſt.vulgus vix probare bona,ſed improbè facta, docet exemplo Ælianus libro 2.de varia Hiſto.c.6. & Socrates iudiciũ vulgi reiecit,vulgus motui cedit, vt ligna ſecuri: populo perinde ac mari ſæpe accidit, vt dicit Polybius lib.11. Quemadmodum enim mare ſua natura innoxium eſt rectè vtentibus, & firmum, ſi verò violenti flatus in illud irruerint, tale redditur vtentibus, quales ſunt venti à quibus circumquaque impellitur:ita & multitudo talis redditur vtentibus,quales habet duces & conſiliarios. Rectè admonet Perſius Satyr.1.

——Non ſi quid turbida Roma
Eleuet accedas:examen ne improbum in illa
Caſtiges trutina,&c.

Neque cuiquam eſt Chriſtianorum incognitum iudicium populi erga Dominum noſtrum Iesvm Christvm, qui primò eum excepit vt regem, & acclamationibus benedicebat, *Benedictus qui venit in nomine Domini*.DD. Matth. 21. Luc.19. & dũ paucis poſt diebus clamauit, *Tolle, tolle,crucifige eum*:& electione ſua prætulit illi homicidam latronem Barrabam. D.Matthæi ca.21. D.Marci 15.Lucæ 23.Scimus & quomodo populus Lyſtris diuum Paulum adorauit vt Deum & Barnabam,ſtatim verò perſuaſus à Iudæis, lapidauerit eum & traxerit extra ciuitatem exiſtimans eum iam mortuum. Actorum ca. 14. Erat antiquitus ignorantiæ argumentum,à vulgo probari, quare cùm tibicini cuidam applauſum fuiſſet, commoraretúrque in proſcenio adhuc Aſopodotus Philiaſius, *Quid hoc? manifeſtum eſt*, inquit, *ingens aliquod malum accidiſſe,quia non alio pacto à plurimis probaretur*, vt refert Athenæus lib.14.Dipnoſoph.ca.13.

19 Communis ratio prohibitionis factæ principibus & laicis,ne electionibus ſe immiſceant, ſumi poteſt ex eo quòd omnibus interdicta ſit de rebus Eccleſiæ diſponendi vel ſtatuendi facultas,c. non placuit, 23.ca. laicis, 24. & ſeq.ſi quis principum, 16.q.7.cano.bene quidem,96.diſt.etiamſi in fauorem Eccleſiæ aliquid agant ſtatuendo,ídque propter defectum poteſtatis,ca.Eccleſia ſanctæ Mariæ,10.de conſtitutio.ita & illi omnes arcentur ne inordinata fiat confuſio vel contentio.ca.1.63.diſt. Ordo námque confunditur,ſi ſua iuriſdictio cuique non ſeruatur,ca.39.peruenit, 11. q. 1.Extat in conſtitutionibus Apoſtolicis D. Clementis ca. 31. & 35.canon.nemo præter Epiſcopum eorum aliquid agat quæ ad Eccleſiam pertinẽt.Idem apud D.Ignatium epiſtola 10. Nota eſt hiſtoria vindictæ diuinæ in Dathan, Chore & Abiron, & aſſeclas,ob vſurpatam poteſtatem contra Moſem, & quòd voluerint,vt ille,diuina tractare. Numero.ca.16. Eccleſiaſt. ca.45.verſ.22. Nec eſſe quærendam occaſionem tractandi diuina laicis,quòd præfecti myſteriorum aliquando aberrent & tumultuentur,docere nos poteſt exemplum Oza, qui quando reduceretur arca Domini, manum ad arcam extendit,& tenuit eàm,quoniam calcitrauerant boues qui eam ducebant,& declinauerant eam,iratúſque eſt Dominus ſuper temeritate,

te, & percuſsit eum, & mortuus eſt ibi iuxta arcam. 2. Reg.c.6.verſ.6.& 1.Paralipom.c.13.verſ.9. non enim erat Leuita.

20 Poteſt & ad populum transferri ratio metus, ob quam princeps arcetur ab electione, ne per impreſsionem poteſtatis principis, minùs libera eſſet electio. Siquidem populi authoritas, ſeu tumultus vel temeritas, & metum incutit, vt actus ad eius voces vel petitiones factus, nullus eo modo iudicetur. Paulus Iuriſconſ. in l. ſi priuatus, 17. qui & à quib. manu. liberi non fiant. libro 40. Pand. titul. 9. *Si priuatus*, inquit, *coactus à populo manumiſerit, quamuis voluntatem accommodauerit, tamen non erit liber. Nam & Marcus Imperator prohibuit ex acclamatione populi manumittere.* Ea porrò lex Marci refertur ab Alexandro Cæſare in l. diuo Marco, 3. qui manumittere non poſſunt. lib. 7. C. titul. 11. *Diuo Marco authore ampliſſimus ordo cenſuit, ne quis in ſpectaculo quod edatur, actorem, ſuum alienúmve ſeruum manumitteret: & ſi factum fuiſſet, pro infecto haberetur.*

21 Cæterùm quamquam principum vel populi poteſtas non requiratur in facienda prælatorum electione, non eſt alienum à principatu legitimo interdum ex cauſa intercedere, ſeu ſe obiicere electioni, ſi ſua interſit electum eligi non debere, imò & electio tunc retractabitur cauſa maturè diſcuſſa, ſic in concilio Baſilienſi & Pragmat. ſanctio. §. veruntamen ſi fortè aliquãdo, de electionibus. cuius verba: *Verũtamen ſi fortè aliquando contingat electionem aliquam, etiam aliàs canonicam, fieri, qua in perturbationem Eccleſia, aut patria, aut boni publici vergere timeatur, ſummus Pontifex vel alius ſuperior, vt ibi gloſſa, ad quem confirmatio electionis pertinet, cùm ad illum confirmatio delata fuerit, ſi talem vrgentiſſimam cauſam adeſſe cognouerit, ea priùs maturè diſcuſſa, ac parte plene defenſa, accedente poſte à Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, aut maioris partis ſubſcriptione, huiuſmodi cauſam veram ſufficientémque atteſtantium, reiecta tali electione, ad capitulum vel conuentum remittat; vt infra tempus iuris vel aliud, iuxta loci diſtantiam ad aliam, ex qua talia euenire non formidentur, electionem procedant.* Principis ergo intererit ſi timeat ne electus ſit ex aduerſariis vel hoſtibus regni, explorator, & ſi poſsit hoc probari, debet electio retractari. Innocentius ad ca. ſuper eo, de accuſa. transfugæ ad hoſtes, vel conſiliorum noſtrorum renunciatores, aut viui exuruntur, aut furcæ ſuſpenduntur. Paul. l. ſi quid aliquid, 38. §. transfugæ, de pœn. Pan. & vt ait Arrius Iuriſconſul. in l. omne delictum, 6. §. exploratores, de re militari. libro 49. Pand. titul. 16. Exploratores, qui ſecreta nunciauerunt hoſtibus, proditores ſunt, & capitis pœnas luunt. Tradunt idcirco Innocentius & Compoſtellanus ad ca. quod ſicut, 28. de electio. quòd poteſt ex conſuetudine induci, vt mors prælati nuncietur principi, & ab eo petatur licentia eligendi prælatũ, ſeu quòd requiratur eius aſſenſus, & in dicto ca. quod ſicut, videtur id probari in illis verbis, dũ de nominatione agitur. *Cùm in ea nihil attentatum fuerit in præiudicium dignitatis, quia non ſimplex nominatio, ſed ſolemnis electio debet principi præſentari, vt poſtulationi præſtet aſſenſum, etſi ſecus aliquãdo aliqui faciant abuſiuè.* Facit c. 18. lectis, 63. diſtinct. atque electio pręſentanda principi vel domino poſſeſsionis & patronis, c. 4. Abbatem, 18. q. 2. ca. ſacroſancta, ca. cùm terra, de electio. Idem dicendum de populo, vt valeat conſuetudo qualis obtinet in ciuitate Salernitana, quòd mortuo prælato notificatio fiat populo ciuitatis, antequam procedatur ad electionem. gloſſa antiqua ad §. veruntamen, ad verbum, *Pontifex*, de electionib. in Pragmat. ſanction.

22 Populus (vt dixi) etiam olim interueniebat ne inuitus pręlatum acciperet, ca. ſi fortè, 63. diſtin. & teſtimonium præberet electioni ſuo conſenſu, ca. r. 24. diſtinct. ca. reliqui, 67. diſtinct. ſed nunc ad neceſsitatem electionis, populus non exigitur, licèt ex gratia ſit requirendus, & vocandus alicubi, vt in ca. decernimus, 16. q. 7. ca. 1. 21. q. 2. ca. 1. 70. diſtinct. ſic loquitur Leo Papa Ruſtico Narbonenſi ſcribens Epiſcopo, epiſtola 90. aliàs 92. ca. 1. & in c. nulla ratio, 62. diſtinct. *Nulla ratio fuit, vt inter Epiſcopos habeantur, qui nec à clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus Epiſcopis, cum metrapolitani iudicio, cõſecrati.* Attamen licèt populus non fuerit vocatus, neque adſuerit electioni, non ideò caſſatur electio, vt notat gloſſ. 1. in can. 1. 62. diſtinct. & ibi Lan. & Iohann. de Fan. niſi timeretur ſcandalum ex rationabili contradictione populi non admiſſa: neque enim cum ſcandalo populi debet quis præfici, etiam ex electione canonica; imò nec ad mandatum ſummi Pontificis debet prouideri de beneficio ei cui ſine magno ſcandalo prouideri non poteſt. c. cùm teneamur, 6. de præben. & pro graui ſcandalo quoque euitando, cùm aliter ſedari non poteſt, licet Epiſcopo petere beneficij ceſsionẽ, ne plus temporalem honorem quàm æternam videatur affectare ſalutem, c. niſi cùm pridem, 10. §. non tamen pro qualibet culpa, verſ. *pro graui*, de renuncia. lib. 7. titul. 9. vbi tamen ſcandalum diſtinguitur de ſcandalo dato & accepto, videlicet ne ex cauſa in populo oriatur, quod deteſtatur Dominus D. Matthæi ca. 18. forſan, quia electus videtur nimiũ ſeuerus, vel vitio aliquo laborare, vel eſt malæ famæ, vel quòd inde metuitur ſeditio in populo. Et propter ſcandala, vitanda ſunt multa alioquin licita, ex quo dimitti poſſunt ſine peccato. ca. nihil, de præſcript. ca. 1. de excommunic. non vitandis. in Pragmat. ſanction. Inuitis ita Epiſcopus non eſt dandus, ſi habeant iuſtam cauſam contradicendi, ca. nullus inuitis, 61. diſtinct. ca. ſi fortè, 63. diſt. atque in concilio Carthaginenſi 3. ca. 40. relato in ca. illud, 5. 23. diſt. ſi contentio ſit de ordinando, priùs diſcutiendæ mandantur cauſæ appoſitæ, quàm procedatur ad electionem. Idem in concilio Affricano, ca. 17. alioquin (vt vtamur argumento matrimonij quod permittitur in pręlaturę datione ſeu matrimonio ſpirituali, ca. inter corporalia, de tranſlatio. Epiſ.) verendum eſt ne inuitus populus ſuſcipiens Epiſcopum, ad deteriora declinet, & aliquid moliatur mali in eum quem odio habet. ca. 2. ca. cùm locum, 14. c. requiſiuit, 17. de ſponſal. Quod quis non diligit,

facilè contemnit, can. prǽſens, 20. q. 3. & ſine fructu eſſet Epiſcopus quem contemneret, vel cui inſidiaretur populus, vt ſatius ſit talem populum relinquere, dicto ca. niſi cùm pridem, §. propter malitiam, de renuncia. ca. pen. & fin. 7. q. 1. omitto quod paulatim creſcente malitia contra præpoſitum ab inuitis ſæpe de morte eius actum eſt, vt exempla necatorum Epiſcoporum à ſuis fidem faciunt.

23 Proinde ex priuilegio aliquando conceſſa fuit nominatio ad prælaturas, regibus, ne in præiudicium regni, vel cum tumultu populi, prælatorum fieret electio: ea lege tamen, vt idonei & capaces tantæ dignitatis ſummo Pontifici nominarentur. Imò & electiones in aliquibus ſublatæ, propter tumultus & factiones, quibus electiones vel intercipiebantur, vel ſordibus, vel ſimonia polluebãtur, vt innuit c. Matthæus, 23. de ſimonia. & latè explicatur in titulo de electionis derogatione, in Concordatis. Sic Imperatori Hiſpanię regi, vt alibi diximus, & regi Gallorum ad beneficia quædam conceſſa nominatio, vt titulo de regia ad prælaturas nominatione, in Concorda. Fidem & faciunt eius priuilegij exempla, quæ etiam hoc ius ante Cõcordata fuiſſe regi Gallorum indicãt. Onomatius quippe fuit nominatus per regem Clodomirum poſt mortem Dionyſij Archiepiſcopi Turonenſis, vt narrat Gregor. Turonenſis libr. 3. & Sulpitius factus Epiſcopus Biturigum ex voluntate Guntrani, teſte eodem Gregorio, lib. 6. ca. 39. Scribit & Haimonius libr. 4. ca. rit. quo tẽpore Carolus Caluus fuit coronatus rex Frãciæ, Epiſcopos & Abbates regni fidem & hominiũ ei præſtitiſſe. Forſan nõ erit omnino faſtidioſum addere Hiſtoriæ antiquam obſeruationem, quod primo Paralipomenon ca. 24. Rex Dauid diuiſit & aſsignauit officia, vices, & miniſterium filiis Aarõ, Sacerdotibus & Leuitis. Abiecit Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Domini, 3. Reg. c. 1. verſic. 27.

24 Neque tamen in omnibus beneficiis Galliæ nominatio regia habet locum, neque in omnibus electiuis electiones ſublatæ, vt docetur ex §. fin. de regia ad prælaturas nominatione, in Concordatis. ibi, *Per præmiſſa tamen*, ſcilicet priuilegia cõceſſa nominationi regi Galliarum, *non intendimus aliquo modo præiudicare capitulis Eccleſiarum, & conuentibus, monaſteriorum & prioratuum huiuſmodi priuilegia à ſede Apoſtolica proprium eligendi Priorem obtinentibus, quominus ad electionem Epiſcoporum, Abbatum ac Priorũ, iuxta priuilegia eis conceſſa, liberè concedere poſſint.* Ibique Rebuffus ad verbum, *capitulis*, tradit, hodie ſeculares Eccleſias collegiatas non comprehendi ſub nominatione regia, nec prohiberi per edictum quominus, vt anteà, poſsint eligere ſuum decanum præpoſitum, vel ad alias dignitates inferiores; cùm Concordata loquantur tamen de Epiſcopatibus, Abbatiis & Prioratibus, in quibus etiam Carolus 9. in conſtitutionibus Comitiorum Aurelianenſium, reſtituit certo modo electiones, quamuis importunitate petentium aliquando ipſe rex eo articulo non obſtante nominauerit. In conſtitutionibus etiam Bleſenſibus artic. 3. reſeruatę ſunt monaſteriis Abbatũ & Priorum electiones integræ.

De his qui ex clero generaliter poſſunt eligere, vel per ſe, vel per alium, & de procuratore ad eligendum dando. Cap. VI.

Argumentum.

1 *Electio Epiſcoporum cõceſſa clericis ſecularibus & regularibus.*
2 *Poſteà ſeparati clerici à religioſis.*
3 *Compromiſſarij electores.*
4 *Deuolutio electionis ad ſuperiorem quãdo, & ex qua cauſa fiat.*
5 *Sequeſter eligit.*
6 *De procuratore admittendo vel reiiciendo in electione facienda.*
7 *Circunſtantiæ quæ concurrere debent in procuratore conſtituendo electionis cauſa.*
8 *Cauſæ iuſti impedimenti.*
9 *An procurator ad eligendum datus, debeat eſſe de collegio electorum.*
10 *Pluribus procuratoribus ab vno conſtitutis quis eorum admitti debeat.*
11 *Procurator electionis elector ipſe, an duos poſſit eligere, ſuo & procuratorio nomine.*
12 *Procuratoris cum generali, & cum ſpeciali mandato differentia.*
13 *Procuratoris ad eligendum poteſtas quando expirat.*

1 SEd de laicorũ in electione poteſtate ſatis, videamus quibus ex clero delata fuerit eligendi poteſtas, ordiamúrque ab eo tempore quo commiſſæ fuerunt Epiſcoporum electiones clericis, & religioſis ſimul perſonis, quod ſtatutum in cõcilio Romano ſub Innocentio 2. circa annum 1131. ca. 28. in ca. obeuntibus, 35. 63. diſtinctio. Epiſcopi olim in Ruſcia ſeu Moſcouia & Archiepiſcopi eligebantur, conuocatis omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus & Prioribus monaſteriorum; inquirebatúrque vir ſanctioris vitæ, per monaſteria & heremos: nunc autem aiunt, principem certos ad ſe conuocare ſolere, atque ex eorum numero vnum ſuo iudicio eligere, vt ſcribit Sigiſmundus Liber Baro, libro de rebus Moſcouiticis.

2 Subinde ſeparati clerici à religioſis, & ſeorſum regularibus ſuorum Abbatum, Priorum & præpoſitorum permiſſa electio, canonicis & clericis ſuorum Epiſcoporum & prælatorum, vt ex pluribus iuribus liquere poteſt. c. cõſtitutis, 47. c. cum terra, 14. ca. cum Eccleſia, 31. ca. in Geneſi, 55. de electio. cum ſimil. Mandatur & vt congregationes ſuum eligant Abbatem. ca. fin. 16. q. 7. c. 8. Abbas, & ca. 2. 3. 4. 18. q. 2.

3 Loco eorum, qui eligendi ius habent, eligunt primò & ij in quos legitimè compromiſſum eſt, quorum electio niſi aliud prohibeat, ſequẽda eſt.

c.cau

ca.cauſam,8.de electio. ſi formam compromiſsi ſeruauerint,ca.cùm dilectus,32. eo. titul. qui ſi priuentur poteſtate eligendi, quòd elegerint indignum, poteſtas redit ad compromittentes electores, ſi autem quòd non elegerint intra tempus quo tenebantur electores eligere, poteſtas deuoluitur ad ſuperiorem proximum electorum. ca. ſi compromiſſarius,37.de electio.in Sex.

Et proinde ſequitur etiam, aliquos non proprio,ſed deuoluto iure, conferre electiua beneficia,per negligentiam electorum, vel quòd elegerint indignum,& ita pro ea vice electione priuentur:ca.quamquam,18.de electio.in Sex.vbi de ſuperiore ex cauſa deuoluti diſtinguitur. cap. cùm ſingula,32.§.qui verò,de præb.in Sext.

5 Eligunt ſequeſtri, penes quos Eccleſia eſt,cuius prępoſitus electionis ius habet,durante ſequeſtro beneficij, vt notat gloſſa 1.Innocen. & Hoſtienſis ad ca.examinata,de iudic.Paul. in Clem. vni.de ſequeſtra poſſeſsio. Rota deciſ. 323. *Nota gloſſam*,in Antiq.

6 Eligunt & nomine electorum, procuratores eorum qui abſentes ad locum,vbi facienda electio eſt, iuſto impedimento venire non poſſunt, iuxta formam ca.quia propter,41.§.illud, de electio.Regulariter, in electione facienda ex forma ca.quia propter, non admittitur procurator nomine electoris cuius electa videtur induſtria & perſona,argumen.ca.is cui,12. de offic. delega. l. inter artifices, de ſolutio.Pand.Quare hoc ſingulare in electionibus,vt non ſimpliciter, ſed adhibitis quibuſdam circunſtantiis tantùm, liceat dare & admittere procuratorem, vt notat Panormita.ad d. §. illud, vbi & addit in electionibus,in quibus non eſt ſeruanda forma,cap.quia propter, poſſe procuratores etiam ſine impedimẽto mandantium admitti, & ita notaſſe quoſdam ad ca. conſtitutus,de appellationib. atque in aliis actibus capitularibus ſeu Vniuerſitatis explicandis, poſſe impeditum procuratorem mittere.

7 Circunſtantiæ obſeruandæ in electionibus ex forma faciendis tres præſcribuntur in dicto §. illud. 1.vt qui procuratorem dare vult, ſit abſens à loco vbi debet fieri electio; & ſit in loco à quo poſsit & debeat aduocari.2.vt iuſto impedimento detineatur, ex quo venire non poſsit.3. vt vni de collegio eligentium,nõ alij,vicem ſuam committat.De ſingulis pauca:quod ad primum attinet, abeſſe debet à loco qui procuratorem vult conſtituere:quia præſentes non dant, niſi forſan de conſenſu capituli,ſeu eorum qui ius habent in electione, vt notat Hoſtien.ad d. §. illud, & ibidem Panorm. qui addit rationem,quòd in fauorem aliorum electorum,conſtitutio,ne præſentes in loco dare poſsint procuratores, emanauit, quare & renunciare poterunt, quemadmodum licet illis adhibere alios electores, & ius eligendi communicare etiam extraneis. ca. ſcriptum, de electio.Notat & idem Hoſtien.& Innocen. ad d. §.illud,quòd ſi quis electorum ſit tempore vocationis ſeu citationis faciendæ ad conueniendum pro electione,intra fines vnde ſunt vocandi abſentes,& poſteà electionis tempore ſit extra fines, non admittatur eius procurator, cùm debeat detineri impedimento qui procuratorem dare poteſt,in eo loco à quo debeat euocari, vt & obſeruat gloſſa in d.§.illud, & gloſ.in ca. ſi quis iuſto,5. ad verbum, *detentus*,de electio.Reſtringitur ergo hîc poteſtas generalis dandi procuratorẽ, quamquam enim communi permiſsione vſus procuratoris neceſſàrius habeatur,vel vt per alios poſſint agere,vel conueniri,vel negotia tractare, qui rebus ſuis per ſe ſupereſſe non poſsint, vel quia nolunt, l.1.§.penul.de procurato.lib.3.Pand. titul. 3.hîc tamen ex eo capite procurator permittitur ei qui non poteſt adeſſe per impedimentum, & abſens eſt. Neque ideò abſens dicetur qui eſt in ciuitate,vel prope in hortis,quia intelligitur præſens.l.præſens,de procura.Ratio,quia facilè ſi velit euocatus poteſt adeſſe, atque conſideratione habita eius quòd quis non ſit in loco vbi electio ſit, quamuis in ciuitate ſit, tamen abeſſe ab electione videtur,vt l. abſente,de verborum ſignif. ídque ratione determinationis ſingularis loci; vt ab vrbe dicemus abeſſe eum, qui extra continentia vrbis eſt,l.mulier,13. & l.collegarum, 173.de verbor.ſignifica.& abſens animo, qui ad præſentia animum non intendit, etſi corpore præſens ſit.l.coram,209.eod.titul.Pand.l.diẽ,27.§.coram, de recept. arbit.Pand.in iudiciis, atteſtationibus, denunciationibus,abeſt,qui in iure vel domi non eſt, l. 4. de dam.infect.Pand. Abſentes in vſucapionibus, qui non ſunt in ea prouincia habitantes, vbi res præſcribenda.l. fin. de præſcrip. long. temp. C.

8 Secundò exigebamus in dante procuratorem, vt abſens vocatus iuſtum veniendi habeat impedimentum,illúdque ſit verum & probatum, dicto §.illud, ca. quia propter, de elect. quale impedimentum facti ſi metu, vel ob inimicitias capitales venire deterreatur,ca.bonæ memoriæ, de electio.ca.ex parte,47.de appellatio.ca.ſine, 33. q. 2. l. ſi locus, 59. de iudic. ſi infirmitate graui,non etiam leui, impediatur,ca. ſi ægrotans, 5. q. 3. ca. querelam, de procurator. l.quæſitum, 60.de re iudic. l. 2. §.ſi quis iudicio ſe ſiſti,ſi quis cautionib. Pand. l. ſi cui in prouincia, 38.§.ex quibus cauſ. maior.lib.4.Pand.titu.6.vel ſi aduerſa nauigatione impediatur, vt ibidem & l. fin. ad l.Rhod. de iact.ſi vocetur ad maius tribunal, l.contra pupillum,de re iudi.Pand.ſi obſeſſus eſſet in aliquo caſtro,quo egredi nõ poſſet.De aliis iuſtis cauſis idipſum iudicandum,ex quibus æquum viſum eſt, iure ſuo neminem abſentem priuari debere ſine culpa.ca.quoniam,§.porrò,verſic.*ſin autem, vt lite non conteſtata, &c.* ad rationem pertinet,c.2.de conſtitutio. ita ex cauſa,per alium poterit in hoc quòd per ſe impeditus adeſſe nõ poteſt.l.1.de procurat. Pãd.& in aliis in ca.paſtoralis,in fine,de offic. delegat. Obſeruamus autem, vt iuſtum ſit impedimentum,primùm,vt quo tempore de facto quis venire impeditus dicitur,ſit in eo ſtatu in quo præſens poſſet eligere:aliter contrà, ſi in tali eſſet,vt non poſſet,etſi adeſſet;vt ſi excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, &c. quia tunc vt nec per ſe, ita nec per procuratorẽ eligere poſſet.

Boër.

Boër.in additionibus ad Mandagotum,de electio. parte 1.ca.10.ſatis enim videtur abſurdum, illos admitti quorum repellantur authores,ca.licet ex quadam neceſsitate, 47. de teſtib.ca. fraternitatis,4.de hære.lib.5.tit. 7. dehinc, vt iuſtum dicatur impedimentum,illud perſeuerare debet tempore electionis faciendæ, ſi ſublatum quippe eo tempore eſſet, non admitteretur eius occaſione procurator datus:Innocentius,Hoſtienſis in dicto §.illud.vbi ideò textus ait, fidem fieri debere de impedimento per iuramentum præſtitum, vel per ſe, vel per procuratorem in animā conſtituētis,quo iuratur,quòd conſtituens eſt, & erit quo tempore electio facienda erit, intra fines vnde euocandi erunt electores;quódve eo impedimento detineretur,quod non poſſet modo electioni intereſſe, & credit vel dubitat ne eodem impedimento detineatur cùm electio fiet. teſte Mandagoto,tracta.de election.parte 1.c.6. Debebit & inſuper exprimi impedimentum quale ſit,vt ſciatur num ſufficiens ſit.Innoc.& Hoſtien. in d. §. illud. poſſent tamen præſentes electores procuratori, ſi velint,remittere hoc iuramentum,quia in eorum fauorem appoſitum,arg.l.ſi quis in conſcribēdo, de Epiſco. & eleti. C. l. penul. C. de pact.ca.cùm Apoſtolicam,de regular.aliter quòd fauore illorum introductum eſſet,in odium eorumdem retorqueretur. contra l. quod fauore, de legib. C. Accedit alia ratio, quòd electores præſentes poſſint ſi velint in quemlibet extraneum totū etiam ius electionis conferre;vt in c.cauſam quæ, de electio. multò magis vni extraneo vnam vocem,vel ſuffragium loco vnius dare,arg.ca.paſtoralis, 28. §.item cùm totum,de offic.delega. & proinde ſecundùm Innocentium ſi maior pars eligentium ex capitulo,remittit impedimenti probationem aut iuramentum,valeat remiſsio, quamuis minor pars ſe offerat ad probationem contrariam, per l.quod maiors pars,ad municipal.ne videlicet hoc prętextu ſuſpendatur electio,ſi maior tamen pars ſciat nullum eſſe impedimentum, contradictio minoris partis præualet,per l. Sabinus, commu. diuidū. at Panor.ad dictum §.illud,nume.4. tradit, vno contradicente impediri ſuffragium procuratoris, ſi dicat non eſſe impeditum mandantem, & ideò, quamquam electio cum eo admiſſo valeat, tamen ſuffragium eius locum non habebit, probato quòd mandans non fuerit impeditus, caſſaretur tamen electio ſi ex eius voce pendeat electio.Et ego arbitror iſtam ſententiam veriorem,iuxta d.l. Sabinus, & cùm iſte actus recipiendi procuratorem non impediti, ſit voluntarius, non habebit locum, regula l. quod maior pars, ad municip. & vnus ſolus poteſt omnibus reſiſtere,vt notatur in ca.cùm omnes, de conſtitutio. Atque quemadmodum non poſſunt omnes de vniuerſitate vno contradicente communicare vocis ſuffragium extraneo, ca.ſcriptum, de electio.ita vno contradicente non poſſunt admittere procuratorem non impediti,quia is pro extraneo habetur,cùm qui eum dedit non potuerit dare non impeditus:vnde vnus poterit intercedere & probare impedimentum procurationi inſertum verum non eſſe,vel non eſſe ſufficiens,& ſi contra illius interceſsionem ſeu contradictionem admittatur, poterit prouocare. Et ſi tempus eligendi inſtet,vt ſuſpendi non poſsit,prouocans admiſſo illo procuratore poterit eligere, proteſtatione tamen præmiſſa,nec tenentur qui contradicunt in minori parte,eligere cum maiori parte illo admiſſo, niſi pars maior conſentiret proteſtationi,quia aliter ſibi præiudicarent.vt notat Panor. ad d. §. illud, in fine.& probat tex.in ca.Cumana,50.de electio.& ibi gloſſ. cumulatè ad verbum,*proteſtatione*,& Panor.

9 Tertium quod requiritur in procuratoris cōſtitutione ad eligendum,vt procurator conſtitutus ſit de capitulo, vel collegio eorum qui eligere debēt dicto.§.illud.ſi tamē aliūde ſit datus, & velint illū acceptare eligētes,nihil prohibet quominus, dummodò aliter idoneus,admittatur.cano. obeuntibus,63.diſt.& hoc non tantùm propriū in electionibus, ſed & commune in omnibus actibus explicādis per Vniuerſitatem, vt Vniuerſitas vel collegium non teneantur admittere procuratorem extraneum, vt ſcribit Iohannes Andræas in ca.quod alicui,de regul.iur. in Sext. in Mercurialibus ca. conſtitutis, de appellatio. vbi & Panormita. quia non debet compelli Vniuerſitas communicare ſecreta ſua extraneo à corpore. l. mercatores,de commer.& mercator. C.Sed quid inquit gloſſ.ad d. §. illud, ſi abſens non inuenit in capitulo vel collegio qui velit eius procurator eſſe, num poſsint cogi aliqui ad ſuſcipiendum mandatum ſeu procurationem?Et reſpōdet, non cogi, de honeſtate verò teneri: debet enim ſibi abſens elector imputare, quòd nullum ſibi inueniat procuratorem: neque etiam præterquam de honeſtate,electores loco eius extraneum tenētur admittere procuratorem,neque,quod magis notabile,ideò abſens,cuius nemo ex electoribus voluit procurationem ſuſcipere, poterit per literas ſuffragium ſuum ferre vel mittere,quia ita ſuffragium ſcripto non datur, niſi per ſcrutinium fiat electio,& hæc omnino probantur in ca.ſi quis iuſto impedimento,ca.penu.§.fin.de electio. in Sex. Ratio,quia procuratoris munus voluntariū eſt,vt inuitus nemo illud cogatur acceptare,l.inuitus,de procura. C.Cle.1.eo.tit.§.1.de manda. apud Iuſtinia.Excipitur tamē caſus,quo nullus abſētis procurationē ſeu mandatum vellet fraudulenter ſuſcipere,poſſet enim tunc abſens agere ex cōtemptu, & propter fraudē capituli petere irritari electionem factam: ne cōmodum ex ſua fraude reportent fraudulenti,ſecūdùm Mandagotum parte 1.tractatus de electio.ca.14. & Bernard. Compoſtellanum ad dictum §. illud. ponūtque exemplum;ſi, qui ſunt de capitulo coniurauerint vel conuenerint ne vllus procurationem recipiat, vel ſi mandantem venientem fecerint in via detineri. facit in argumentum ca.paſtoralis,28.§.fin.de offic. delega.lib.1.tit.29.ca.poſtulaſtis,15.de conceſſio.præbend.l.1.§.ſi reus,& l.2.de eo per quem factum erit.lib.2.Pand.titu.10.maximè cùm omnis fraus ab electoribus longè abeſſe debeat, ca. cùm dilectus,de electio.c.ſi quis neque,1.q.1. Præſumitur

tur enim quòd hoc egerint vt ex conſpiratione, & veluti corrupti vel muneribus, vel gratia, certum eligerent cuius electionem impediendam ab abſente, vel eius procuratore arbitrarentur. Vulgaris autem illa regula, & iuribus pluribus in diuerſis negotiis comprobata, fraudem & dolum nemini patrocinari debere, l. 1. l. ne ex dolo, de dolo. Pand. c. requiſiſti, de teſtam. ca. ſedes, ca. ex tenore, ca. ſuper literis, de reſcript. c. cùm olim, de offi. & poteſta. iudi. delega. ſicut & malitiis hominum non eſt indulgendum, l. in fundo, de rei vindica. Pand. alioquin ſi ſine fraude capituli, nullus ex illo voluerit procurator eſſe, & ſi conſtituatur procurator, noluerit mandatum acceptare, vel ſi ſuſceperit mandatum, forſitan tamẽ poſteà moriatur, aut alio legitimo impedimento prohibeatur eligere, veluti quia excommunicatus, ſuſpenſus, vel alio modo redditus incapax, capitulum abſentem iterum non tenetur citare: ſicut nec vocaret ipſum iterum antè ad certum terminum citatum, nec eum teneretur perſonaliter venientem expectare, ſi contingeret illum in via impediri: ſufficit enim pro ſolemnitate capitulo, ſi ſemel abſentes legitimè vocauerit, licèt venire nequeant, vel nolint, vel non poſsint, vt infrà dicemus, & notat gloſſa ad §. idémque iuramentum, ad verbum, *caſibus*, de electio. in Pragma. ſanctio.

10 Prætereundum non eſt concilium Lateranenſe ſub Innocentio 3. editum, & eius deciſionem in ca. 24. relatam in dicto §. illud, c. quia propter, de elect. dum ait, abſentẽ electorem iuſto impedimento poſſe procuratorem vnum de collegio facere, explicari per Bonifacium 8. in c. ſi quis iuſto impedimento, 46. de electio. in Sexto. atque ibidem ſtatuitur, non ſolùm vnum, ſed & plures procuratores eam ob rem conſtitui poſſe, in ſolidum tamen non aliter, inter quos melior ſit conditio occupantis: ſi tamen duo vel plures concurrerent & poſtularent eo nomine admitti, à capitulo audiri eos non expedit, quòd poſſent vota vel ſuffragia diuerſis conferre, & ita electio non ſortiretur legitimum exitum, ſed eum admittendum dumtaxat quem capitulum vel maior eius pars elegerit ex illis: vel ſi conuenire non poſsint, eum qui prior in literis vel inſtrumento nominationis fuerit nominatus. Quòd ſi nullus illorum in ſolidum fuerit nominatus, propter eandem rationem nullus poteſt admitti eorum, & ſibi imputare debet abſens qui ſic conſtituit indiſcretè procuratores.

11 At in §. porrò prædicti ca. ſi quis, ſtatuitur inſuper procuratorem ex electoribus per abſentem conſtitutum, non poſſe duos diuerſos eligere, vnum nomine proprio, tanquam electorem, & alium nomine abſentis, tanquam procuratorem: ſed teneri tantùm vnum eligere, & poſſe ita vni electo duo ſuffragia dare, quia eadem conſcientia qua tenetur nomine ſuo meliorem eligere & digniorem, iuxta c. conſtitutus, 46. de appellation. eadem nomine & alterius. c. ſicut non ſuo, 46. diſtin. Habet porrò duas voces, ſi ipſe quoque procurator ex numero electorum ſit, non aliter, nam extraneus admiſſus vnam tantùm habet, ca. ſcriptum eſt, 40. ca. congregatũ, 53. de electio. ſi tamen abſens procuratorem creauerit cum clauſula, *vt certam perſonam eligat*, in forma ſcrutinij, non in alia, in ſcrutinio nomine mandantis poterit illam eligere; ſuo verò nomine, ſi velit, aliam, d. §. porrò, ca. ſi quis iuſto impedimento, de electio. in Sext. quia cùm hoc poſsit in ſcrutinio facere, fines mandati diligenter ſeruari debent. l. diligenter, manda. Pand. ca. cùm dilecta, de reſcript. ca. cui de non ſacerdotali, de præbend. in Sext. & tunc non procurator, ſed is qui mandauit, eligere videtur & nominare: vt in ca. mulieres, §. fin. de ſenten. excom. in Sex. ca. cùm ad ſedẽ, 15. de reſtit. ſpol. lib. 2. tit. 13. videtur enim conſtitutus ad præſentandam ſcriptam ſuam electionem, & non ad liberam vocem dandam: & per alium faciens, facere ipſe videtur, l. ita tamen, §. geſsiſſe, de author. tuto. Pand. l. non videtur, de regul. iur. Pand. & qui habet ſpeciale mandatum, ex eo facere poteſt quod ex generali non poſſet. c. 1. & fin. de procura. in Sexto.

12 Atque hîc eſt inſignis differentia inter procuratorem ad eligendum cum generali mandato, & procuratorem cum ſpeciali: vt qui generale habet ſuo & procuratorio, vnum tantùm eligere debeat; contrà ſi de certa eligenda perſona habeat mandatum. Erit & 2. quòd qui generale habet, compromittere & aliis formis quàm ſcrutinij conſentire poteſt: at qui de certa eligenda perſona mandatum habet, non poteſt conſentire in aliam formam quàm ſcrutinij, quia ea ſola videtur demandata, ſicque notat gloſ. ad d. §. porro, ad verba, *de certa*: qui enim indefinitè mandatum eligendi ſuſcepit, & indefinite vices alterius gerit, poteſt ea omnia quæ mandans præſens poſſet; ita & poterit poſtulare, compromittere, vel per aliam iuris formam procedere, ca. cùm in cauſis, 30. de electio. ca. poſt tranſlationem, de renuncia. ex quo enim ſimpliciter conſtitutus eſt procurator, totum ius in eum mandantis tranſlatum videtur, ca. venerabili, de offic. delega. & indefinita æquipollet vniuerſali, l. ſi ſeruitus, de ſeruitut. ruſticor. prædior. Pand. ca. quia circa, de priuileg. ca. ſi Romanorum, 19. diſtinct. Tertia erit & differentia, quòd qui mandatum habet de eligenda certa perſona, ſubſtituere poteſt in ſui locum alium procuratorem; qui de incerta, nõ poteſt, & gloſ. ſic intelligẽda ad dicta verba, *de certa*. Diuerſitatis ratio, quòd qui de certa perſona mandatum, ſubſtituendo nec mandatori, nec electoribus præiudicat, cùm fines mandantis nec à ſe, nec à ſubſtituto excedi poſsint, ca. 1. §. procurator, de procurat. in Sext. l. ſi procuratorem, 8. §. ſi quis mandauerit, mandat. Pand. lib. 17. titu. 1. quando verò de incerta perſona electio procuratori committitur, videtur electa induſtria procuratoris, quæ non poteſt cum ſubrogata perſona inuito domino mandante ſimilis dici. l. inter artifices, de ſoluuo. Pand. l. is cui, de officio delega. facit ca. quoniam Apoſtolica, §. is autẽ, de offic. deleg. dum ait, cõmiſsũ negotiũ delegato, vt perſonaliter illud decidat & exequatur, induſtria eius ſpecialiter delecta, eum non poſſe alteri cognitionem cõmittere.

13 Cæte

13 Cæterùm expirabit vtriuſque procuratoris poteſtas, mortuo mandante vel ciuiliter, vel naturaliter, tempore electionis faciendæ, iuxta Clement. fin. de procura. videnda deciſio Rotæ 376. incip. *Fuit dubitatum*, in Nonis. Et hæc dicta ſint de illis qui in genere eligere poſſunt, videamus nunc de illis quibus in ſpecie prohibetur ne eligant.

De perſonis & qualitate earum, quibus prohibetur electio ex legis conſtitutione. Cap. VII.

Argumentum.

1 *Eligere quis prohibetur pluribus modis, primùmque authoritate legis, qua nemo ſibi ſucceſſorem eligit.*
2 *Tractare tamen de ſucceſſore cum collegio non eſt prohibitum.*
3 *Nemo ſeipſum eligere poteſt.*
4 *Canonicus, qui non eſt in Subdiaconatu, nõ eligit cum aliis.*
5 *Non habent ius electionis nouitij conuerſi monaſterij.*
6 *Neque monachus qui de monaſterio mendicantium tranſit ad non mendicantes.*
7 *Nec ſuſpenſi, aut publici concubinarij.*
8 *Non notorie excommunicati.*
9 *Non interdicti.*
10 *Non hæretici.*
11 *Non qui canonicè non elegerint.*
12 *Intra tempus debitum non eligentes.*
13 *Simoniaca electio non valet.*
14 *Maior non minor pars eligit.*
15 *Electio libera eſſe debet & coacte facta nõ valet.*
16 *Supernumerarij Canonici non eligunt cum aliis.*
17 *Epiſcopatus occupati a Turcis non dantur ex electione Canonicorum.*
18 *Non eligunt abſentes.*
19 *Non laici etiam patroni.*
20 *Non quidam ſine ſuperioris licentia.*

Prohibetvr ne eligere quis
1 poſsit, aut lege, aut natura, aut moribus, vt ſequamur methodum l. cùm Prætor, 12. §. non autem, de iudic. Pand. de legum prohibitione primo dicemus, dehinc de aliis. Primùm itaque nemo ſibi ſucceſſorem in beneficiis eligere poteſt viuens, cum effectu, vt is poſsit ſibi ſuccedere, ex concilio Antiocheno, ca. 23. relato in c. 3. Epiſcopo non licere, 8. q. 1. ex concilio Martini Papæ, ca. 8. in cano. 4. Epiſcopo non liceat, ca. 8. q. 1. in ſynodo Romana, ſub Hilario S. Pon. ca. 5. ca. 4. plerique, ca. 8. q. 1. quia beneficia Eccleſiaſtica iure ſucceſsionis hæreditariæ, concedi nõ debent, vt habetur in concilio Romano habito ſub Innocentio 2. ca. 6. ex quo ſumptus can. 7. Apoſtolica, 8. q. 1. & inter cauſas cur à ſede reiiciatur Epiſcopus in c. fin. 51. diſtinct. eſt illa, ſi à deceſſoribus electus fuerit, accedit ca. conſuluit, de iure patron. ca. præſentium, de filiis presby. non enim ſanguinis ratio, vbi capacitas præpoſiti & merita perpendi debent, eſt habenda, quódque dixit Vlyſſes ad iudices cùm contenderet cum Aiace de armis Achillis, apud Ouidium 13. Metamorphoſ. erit obſeruandum.

Sed neque materno quòd ſum generoſior ortu,
Nec mihi quod pater eſt fraterni ſanguinis inſons,
Propoſita arma peto meritis expendite cauſam,
Dũmodò quòd fratres Telamon, Peleúſque fuerũt,
Aiacis meritum non ſit. nec ſanguinis ordo,
Sed virtutis honor ſpoliis quæratur in iſtis.

Sicut etiam in principatu Moſis, non filij eius delecti, ſed Ioſue ex alia tribu ſucceſsit. ca. fin. c. Moſes, ca. ſi ergo, 8. q. 1. In aliis dignitatibus obſeruatũ, in l. vni. vt omnes iudices tam ciuiles quã criminales, &c. C. niſi aliter lege conceſſum, vel ex priuilegio receptum, vt in ca. in Synodo, 63. diſtin. vt ſucceſsione hæreditaria ſunt regna quædam ex legibus inuiolabilibus regnorum, vt diuina lege Hieroſolymorũ, *Non auferetur ſceptrũ de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Geneſ. c. 49. verſ. 10. & de regno Dauidis in ſucceſſores filios tranſmittẽdo. 2. Reg. c. 7. verſi. 16. Lege Salica regnum Gallorum, legibus aliis regnũ Hiſpaniæ, Angliæ, Sconæ, &c.

2 Non eſt tamen prohibitum tractare de ſucceſſore viuente cum collegio electorum, vel eidem aliquem commendare, ca. 1. & 2. ca. Apoſtolica, 7. §. 1. 8. q. 1. poteſt & Papa ita cum ſucceſſore nominato diſpenſare, ca. petiiſti, 7. q. 1. ſed & licuit coadiutorem ſibi viuenti eligere, licuit & deponere dignitatem Epiſcopalem, vt docetur exemplis in c. 1. & 2. 8. q. 1. extat & conſtitutio edita a Bonifacio, quæ à Cæleſtino 5. eius prædeceſſore, qui depoſuerat Pontificatum, cõdita in ca. 1. de renuncia. in Sext. lib. 1. tit. 7. Cauſam eius conſtitutionis tradit Platina in Cæleſtino 5. qui eiurauit Pontificatum, & in Bonifacio 8. Nemo etiam ambigit renunciationem beneficij, non quidem ex propria voluntate, ſed cum licentia ſuperioris fieri poſſe. c. 1. c. admonet, 4. ca. ad ſupplicationem, 9. c. niſi cùm pridem, 10. & c. fin. de renunciatio.

3 Secundo nemo ſeipſum eligere poteſt, quia nec ſeipſum inſtituere, vel ſibi dare beneficium poteſt, cùm inter dantem & accipientem debeat eſſe differentia, ca. fin. de inſtitutio. lib. 3. titul. 7. nemo poteſt ſeipſum præſentare ad beneficia ſui patronatus, ca. per noſtras, de iure patrona. non ſeipſum baptizare, ca. debitum, 4. de baptiſ. lib. 3. tit. 42. nemo ſeipſum ordinat, ca. 31. didicimus, 24. q. 1. nec ſe ipſum tutorem dat, l. ius dandi, §. Prætor (aliàs l. Pretor, 4.) de tutorib. & curator. dat. ab his, &c. lib. 26. titul. 4. nemo ſibi author, l. 1. de authori. tutor. lib. 26. Pand. titul. 8. l. pupillus obligari, 5. eo. cùm nemo plurium perſonarum vices ſubire poſsit ſimul & ſemel. c. presbyteris, 16. q. 1. l. fin. C. de aſſeſſor.

4 Tertiò non admittuntur ad eligendum cum capitulo qui non ſunt in ſacris ordinibus conſtituti, ſaltem in Subdiaconatu, Clemen. vt hi qui, 2. de ætar. & qual. ordinand. ſingulare tamen quod notat Rebuffus tractatu nominatio. q. 8. num. 3.
ſe

ſe conſuluiſſe, Canonicum non conſtitutum in ſacris ordinibus, nihilominus conferre poſſe per hebdomadas vt alios Canonicos vel prębēdatos, beneficia, nec obſtare dictam Clem. vt hi qui, quia ibi tantùm priuatur ſuffragio in electione, nō autē in nominatione, vel collatione, aut pręſentatione: inter quæ eſt maxima differentia, nec modus ex illis prouidendi, alium continet, ca. cùm in illis, §.1. de prębend. in Sext. neque etiam Clementina vt ij, erit extendenda ab vno modo prohibitionis, ad alios modos non comprehenſos, quia pœnalis, l. interpretatione, de pœn. ca. odia, de regul. iur. poteſt & Epiſcopus minor factus ex diſpenſatione, conferre Epiſcopatus beneficia. ca. cum nobis olim, de electio. Iohānes de Selua tractat. beneficior. 2. parte, q. 6.

5 Quarto, non admittitur monachus non profeſſus, vel laicus conuerſus ad electionē præpoſitorum in monaſteriis, regularibúſque Eccleſiis, ca. ex eo, 32. §. fin. de electio. niſi conſuetudo antè ſeruata forſan ſit admitti conuerſos, ſecūdū Innocent. ad c. 2. de inſtitutio. Freder. de Senis cōſ. 107. facit textus in ca. etſi Chriſtus, de iureiurā. in verſic. *Vos & conuerſi, quòd eſſet fruſtratorium monaſterij veſtri, &c.*

6 Quinto loco ſi mendicantium ex aliquo ordine quiſpiam tranſierit in aliquem aliū ordinē regularem non mendicantium, non habet ibidem ſuffragium vel vocem in electionibus, etiamſi habeat in eo beneficium, vel adminiſtrationem. Clement. 1. de regular. libr. 3. tit. 9.

7 Sexto, non poſſunt ſuſpenſi Eccleſiaſtica ſuſpenſione eligere, & ſi eligāt, caſſatur eorum electio, ca. cùm inter, 16. §. fin. de election. ca. cùm dilectus, de conſuetud. ſiue ſint ſuſpenſi ab homine, ca. cùm bonæ, de ætat. & qualita. ordin. ca. quia diuerſitatem, 5. de conceſſio. præbend. ſiue ſuſpenſi ſint à iure, ca. 1. cùm æterni, de re iudica. in Sext. ca. 1. de ſenten. excommun. in Sexto. ſi modò ſuſpenſi ſint ab officio & beneficio ſimul, vel ab officio tantùm, Innocent. & Bernard. Compoſtellanus ad ca. cùm dilectus, de conſuetud. idémque eſſe notant, ſi etiam ſint ſuſpenſi ſimpliciter, per ca. ſi quem, de ſenten. excom. vide tamen gloſ. ad ca. illa quotidiana, 39. ad verbum, *canonicam*, in fine, de election. ſi quis tamen ſuſpenſus fuerit. beneficio, non prohibetur eligere. gloſ. in ca. cùm Vintonienſis, de election. Innoc. in ca. ſicut, de cohab. clerico. & mulier. ait fornicatorem publicum non poſſe intereſſe electionibus, & Baldus in Margarita, in verbo, *fornicator*, & Panor. in ca. veſtra, de cohabitatio. clericor. tradit, publicum concubinarium, ſeu notorium, præſertim notorietate facti, eſſe ſuſpenſum à bęneficio, vt nota. in ca. cupientes, de electio. in Sext. quia beneficium eſt ſequela officij, vnde quia nō poteſt dicere officium à quo ſuſpenſus propter crimen, conſequenter erit à beneficio ſuſpenſus, ca. cupientes, de electio. in Sext. & qui ex culpa ſua non poteſt dicere officium, non debet percipere beneficium. ca. fin. de reſcrip. in Sext. ca. paſtoralis, de appella. Inter fructus etiam beneficij eſt ius electionis.

8 Septimo, notoriè excommunicati maiori excommunicatione eligere non poſſunt. ca. venerabilem, 34. & ca. illa quotidiana, 39. de electio. ca. fin. §. nec eligere, de clerico excommu. miniſtran. Quamuis autem minori excommunicatione innodatus eligi non poſſit, tamen eligere non prohibetur, c. ſi celebrat, & ibi interpre. de clerico. excommu. miniſtran. Dixi porrò, *notorie excommunicatos* repelli ab eligendo, quòd occulti admittēdi tamdiu ſunt, & vocandi ad electionem faciendam, quamdiu tolerantur. Innoc. in d. c. illa quotidiana, & ibidem Hoſtienſis. Mandagotus parte 1. tract. de electio. c. 6. facit c. ſi ſacerdos, de offi. ordina. Tradūt Doctores actū geſtū ab Vniuerſitate, in quo fuerint aliqui excommunicati, notoriè nō valere, ſi Vniuerſitas illos ſciēter admiſit ad agendū actum ſimul; neque electionem factam à capitulo vno excommunicato præſente & ſcienter admiſſo ad eligendum, cùm poſſet expelli commodè & ſecurè. notat gloſſ. antiqua in §. 1. ad verbum, *cenſure*, de excommun. nō vita. in Pragmat. Sanct. per ca. Maſſana, de electio. Compoſtell. in ca. cùm dilectus, de conſuetud. interpretes ad ca. illa, de electio.

9 Octauo, prohibentur eligere interdicti interdicto Eccleſiaſtico, cap. cùm inter, de electio. & qui in loco interdicto diuina officia celebrauerint. c. ſi quis presbyter, de ſenten. excommun.

10 Nono, hæretici, cano. fin. 9. q. 1. quia & ipſi excommunicati. c. excommunicamus, de hæret.

11 Decimo, qui canonicè non elegerint vel indignum elegerint ſcienter, poteſtate eligendi, ex concilio Lateranenſi, pro ea vice priuantur, & electione malè facta retractata, ab aliis fit, ca. quia propter, 42. §. qui verò, cap. innotuit, 20. §. habito ergo, verſic. *parentes*, de electio. c. bonæ memoriæ, 23. in princip. verſic. *vnde nec ab eis*, & c. ſcriptum, 40. §. fin. c. ne pro defectu, 41. c. quiſquis, 43. §. fin. c. Cumana, 30. §. fin. c. cùm Vintonienſis, eod. de electio. ſic in ca. vni. de poſtulatio. prælator. in Extrauagāt. communibus, ſi contra prohibitionem ibi factam, poſtulatus fuerit ad Eccleſiam cathedralem minor 27. annorum, vel alius ordinum mendicantium ad alias inferiores Eccleſias; vel monachus ad alia beneficia quàm ſui ordinis, poſtulantes priuantur iure poſtulationis & electionis, & poſtulati fiunt in poſterum ineligibiles, irrita & nulla exiſtente poſtulatione facta. Qui etiā ſcienter confert Eccleſiaſticum ordinem indigno, priuatur poteſtate conferendi eundem ordinem: ca. qui Eccleſiaſticis, 36. diſtinct. ſi tamen maior pars capituli ſcienter indignum, minor verò dignum elegerint, valet electio minoris partis, cap. congregato, 53. de electio. vbi datur ratio quòd per electionem indigni poteſtas amiſſa à maiori parte ad minorē capituli partem videatur deuoluta. Et hæc eſt pœna vna concilij Lateranenſis eligentium indignum, vt ea poteſtate in qua peccauerint priuentur; quemadmodum Epiſcopus, qui ſcienter cōtulit beneficium clerico excōmunicato, per aliquod tempus ſuſpenditur à collatione beneficiorum, in ca. poſtulaſtis, 7. de cler. excommu. miniſtran. lib. 5. titu. 27. & qui prohibuit ne peregrinus teſtaretur, prohibetur ne de ſuis te-

ſtatu poſsit.in Authen.omnes peregrini, commu. de ſucceſsio.C. Alia pœna proculdubio eſt expectanda diuinæ animaduerſionis male eligentibus, & indignos promouentibus, ſicut legimus apud Antoninum Archiepiſcopum Florẽtinũ in 3.parte ſummæ maioris, titulo 20.ca.2. §. 1. Leoni Papæ, cùm per quadraginta dies ad corpus beati Petri oraſſet,vt à Domino remiſsionem peccatorum impetraret,apparuiſſe D. Petrum,& dixiſſe, ſe ei impetraſſe à Deo remiſsionem peccatorum, excepta manuum impoſitione,id eſt,ordinatione & collatione beneficiorũ, de quo adhuc Domino habebat reddere rationem. Verba hæc Antonini.Narrat & Gregorius lib.4.Dialogorum c.9. Paſchaſium fuiſſe damnatum, eò quòd partes Laurentij fouerat contra Symmachum, eligẽdo eum, cùm poſſet meliorem eligere. Non tacebo quod ſcriptum inuenitur in libro qui inſcribitur, VITA IESV,quòd carnales amici in beneficiorum collatione aliis melioribus & dignioribus præferuntur, quorum promotoribus Propheta, *Va*,inquit,*qui ædificat Syon in ſanguinibus*. Et ſunt inde verſus,

Cùm factor rerum priuauit ſemine clerum,
Ad Satanæ votum ſucceſsit turba nepotum.

Refertur & viſio de quodam Pontifice legato, eius proximo,facta.Mane enim quodam cũ more conſueto ſurgeret ad orationem,ſubmiſſus ante eius oculos fuit quidam lectus,in ſuperficie,vt videbatur,aureus,tapetis circumſeptus,in camera vbi iacebat: in quo videbatur quieſcere defunctus Pontifex,ornatus ſuis Pontificalibus, in circuitu cuius plures ex eius genere per eum promoti & ordinati, & beneficiis ditati, apparebant, choream ducentes & cantilenam lugubrem hoc modo dicentes:Maledicta promotio & exaltatio tua,ille autem reſpondebat,Maledicti vos à Deo, quia propter vos traditus ſum igni perpetuo.Priuantur porrò,indignum ſcienter,aut contra formas præſcriptas eligentes, pro ea tantùm vice poteſtate eligendi in illa vacatione,quæ tunc replenda contigit,non autem perpetuò, ſi poſteà contigerit vacare eandem Eccleſiam, poſtquam de ea vice in qua peccauerint proſpectum erit.ca. cùm Vintonienſis.25.de electio. c. ne pro defectu, 41.§.ſtatuimus,eo.tit.

12 Vndecimò,poteſtate eligendi priuantur, qui intra tempus ad eligendum conceſſum, non elegerint,niſi legitimo impedimento fuerint prohibiti, dicto ca. ne pro defectu, quod & de compromiſſariis ad eligendum intra tempus non eligentibus dictum intelligendum. ca. ſi compromiſſarius,37.de electio.in Sext. Currit autẽ tempus eligẽdi ſtatutum à canone electoribus etiam illis quibus interdicitur,ne ſine licentia ſuperioris eligant, & illis imputatur mora cur licentiam à ſuperiore eligendi non poſtulauerint. cap. fin. de electio.

13 Duo. c[illegible] no,ſimoniacè eligentes nihil agũt, & vltr[illegible] priu[illegible]tur omnibus beneficiis. c. per inqui[illegible] 26. [illegible]e electio.

14 Decimotertiò,pluribus electoribus in diuerſa vota diuiſis,maior & ſanior pars eligere,nõ minor dicitur,c.Cumana,c.congregato,vbi exceptio ca. ſcriptũ eſt,40.c.licet,de electio. Quod maior pars curiæ effecit,perinde habetur ac ſi omnes egerint. l.quod maior,19.ad municipal.Pand.l.3.& 4.quod cuiuſque Vniuerſit.nom. Pand.l. 3. de decret. ab ordine facien. Pand.Placuit &, ſi à minori parte factæ electioni,ex maiori quidam accedãt,vt non poſsit minoris partis electio per ſubſequentem ei accedentium conſenſum, firmari:ca. auditis,29. de electio. maior pars ex numero vocum colligitur, niſi in electione ſummi Pontificis, in qua ex tribus omnium partibus duæ in electione ſummi Pontificis conſentire debent.ca.licet, 6. de electio. Tractat autem ibi gloſſa ad verbũ, *duabus*, num vox eius qui eligitur ex numero electorum computetur & faciat numerum; & reſpondet, olim quidem computari in numero per c.cùm in iure peritus,33.de electio.arg.l.planè, quod cuiuſque Vniuerſ.nom. Pand.hodie verò non connumerari perſonam electam inter eligentes,per d. cap. Cumana, de elect.

15 Decimoquartò, electores legitimi non ſunt qui coacti eligunt, quia vt valeat eorum electio, liberi eſſe debent in ſuffragiis.ca.vbi periculum,§. cæterùm,de electio.in Sext. Quamobrem, vt libera ſit electio, non debet aliunde quàm ex conſenſu,aut voluntate eligentium,non aliorum, vel etiam patroni,pendere, & conſuetudines contrariæ reprobantur. cap. cùm terra quæ, 14. de electio.

16 Decimoquintò, non eligunt ſupernumerarij Canonici collegij vel Eccleſię alicuius,niſi forſan per conſuetudinem, aut ſponte ab aliis tales admittantur. gloſ. & Bald.ad c. cùm Martinus, de conſtitution.

17 Decimoſextò,quando Epiſcopalis cathedra clero & Chriſtianis ſubditis caret, vt contingit in occupatis per Turcas ſeu Agarenos,nemo poteſt ei eligere Epiſcopum,vel prouidere Epiſcopatui alius quàm ſummus Pontifex, vel is cui ipſe eam conceſſerit poteſtatem, Clemen.in pleriſque, §. de electio. in Clemen. ſolet enim ſummus Pontifex titulares eorum locorum facere Epiſcopos.

18 Decimoſeptimò, electores non eligunt abſentes, qui venire noluerunt,vel vocati ad conſtitutum terminum non adfuerunt, vel impediti procuratorem non miſerunt: non enim ſunt expectandi vltra dictam illis diem ſi periculum ſit in mora.c.cùm nobis,19.c.quod ſicut,28.§.ſi autem, de electio.

19 Decimooctauò, laici etiam patroni,vt diximus,non habent ius eligendi Eccleſiaſticas perſonas:nec debent intereſſe electioni,d.c.cùm terra,c. Maſſana,ca.ſacroſancto, de electio.quamuis non improbetur conſuetudo,vt electio perfecta præſentetur patrono.d.c.cùm terra,& c.ſacro ſancto, c.cum vniuerſis,de electio.

20 Decimonono, ſunt & qui eligere non poſſunt ſine ſuperioris licentia.ca.fin.de electio

De

De his qui à naturali cauſa prohibentur eligere, déque his qui aut moribus eligunt, ſeu ex conſuetudine, vel præſcriptione. Cap. VIII.

ARGVMENTVM.

1 *Impuberes eligere non poſſunt.*
2 *Nec etiam furioſi.*
3 *Moribus ius eligendi quibuſdam dari poteſt.*
4 *Item & præſcriptione.*

1 EX naturali cauſa & impedimento eligere non poſſunt primo loco impuberes, ca. ex eo, 32. de electio. tales ſunt minores 14. annis maſculi, vt fœminæ minores 12. c. impuberes, de deſponſa. impube. l. fin. quando tutor. eſſe deſinant. C. l. 4. de tutel. & ratio. diſtrahen. Pand. cum ſimil. ſic impubes canonicus non vocatus ad electionem prælati, non agit ex contemptu, vt in d. ca. ex eo. quanquam ſi maior eſſet, poſſet ex cõtemptu reprobare electionem factam eo non vocato. ca. venerabilem, & ca. bonæ, in 2. de electio. quia neque pupillus miles etiam factus, debet ſapientum iura tractare, ſecundùm Iuſtinianum in l. fin. de teſta. milit. C. nec debet admitti ad publica negotia tractanda Reipublicæ, quamuis penuria perſonarum ſit, l. 2. §. impuberes, de iure immunita. lib. 50. P. tit. 6. l. ad Rempublicam, 8. de muner. lib. 50. Pan. tit. 4. & in l. ſpurij, §. minores, de decurio. libr. 50. Pand. tit. 2. Minores 25. annis decuriones facti ſportulas decurionum quidem accipiunt, ſed interim ſuffragium inter cæteros ferre non poſſunt, & in ca. indemnitatibus, 43. de election. in Sext. Nulla monialis admittitur ad eligendam Abbatiſſam, vel Prioriſſam, niſi 12. annum peregerit, & fuerit profeſſa regulam expreſsè vel tacitè. *Pubertatem animalem dicimus* (inquit Tertullianus de Anima, cap. 20) *cum carnali conuenire, paritérque & illam ſuggeſtu ſenſuum, & iſtam proceſſu membrorum exſurgere*, id eſt, *quatuordecimo ferè anno*, &c. addírque quod Aſclepiades inde ſapientiam ſupputaret. Macrobius quoque lib. 7. Saturnalior. ca. 7. & 1. in Somnium Scipionis, ca. 6. poſt annos bis ſeptem neceſsitate ætatem pubeſcere, & ideò tutelam pueris, quaſi virile robur adeptis, remitti, maturius biennio in fœminis abſolui. Ante hanc ætatem carere diſcretione impuberes dicũtur. l. cùm Prætor, 12. §. non autem, de iudic. lib. 5. Pand. titu. 1. ca. cùm ſimus, 14. de regula. libr. 3. titul. 41. ca. infamis, §. tria, 3. q. 7. ca. ex parte, 3. de corpore vitia. lib. 1. tit. 31. pupillus quicquid videt ignorat, l. pupillus, 189. de regul. iur. Pand. l. 1. §. impuberes, de falſ. monet. C. Diximus autem electionem ab initio, maximè in diſcretione, iudicio, & prudentia conſiſtere.

2 Eadem ratione 2. furioſi & mente capti, ab electionis ſuffragiis remouendi, quamdiu furore tenentur, & niſi in dilucidis interuallis, gloſ. ad d. ca. ex eo, adverbum, *diſcretionem*, & ibidem Philippus Francus, de electio. in Sext. facit ca. nec is, §. cùm itaque, 15. q. 1. ca. cùm dilectus, de ſucceſsio. ab inteſt. facit & in argumentum, quod de teſtamento à furioſo facto dicitur & diſtinguitur in l. furioſum, qui teſtam. facere poſſunt. C. c. fin. de ſucceſ. ab inteſta. l. cum aliis, de curator. furio. eò & referenda diſtinctio furoris perpetui vel temporalis. l. diuus, de offic. præſi. Pand. l. patre furioſo, de his qui ſunt ſui vel alieni iur.

3 Moribus dari poteſt ius eligendi iis qui nõ haberent, & conſuetudine, ca. cùm dilectus, 8. de cõſuetud. c. Cumana, 50. de electio. ca. cum Eccleſia, de cauſa poſſe. ca. Abbate, de verbor. ſigni. Moribus alicubi aliquãdo receptum fuit intereſſe electioni laicos, ſed poſteà ſublata conſuetudo, imò & prohibitum c. Maſſana, 56. de electio. cum ſimilibus ſuperioribus capitibus à nobis citatis. Creatio Canonicorum poteſt aliquando ex conſuetudine ad ſolos Canonicos pertinere, putà ad ſolum capitulum. ca. cùm Eccleſia Vulterana, 31. de electio.

4 Dat & præſcriptio ius eligendi, & ſufficit eligentes eſſe in quaſi poſſeſsione, ca. querelam, 24. de electio. & in hac cauſa locum habet quadraginta annorum præſcriptio, vt concludunt Innocentius & Iohannes Andræas, ad ca. de quarta, de præſcriptio. cùm & ius conferendi beneficia mutari poſsit, hac poſſeſsione, vt regularia ſecularia, & ſecularia regularia efficiantur, ſi per ſeculares vel regulares per tale tempus beneficia teneantur, ca. cùm de beneficio, 5. de præbend. in Sext. & ibi gloſ. poſſeſsionem illam requirit 40. annorum, quemadmodum in aliis rebus Eccleſiaſticis præſcribendis. Auth. quas actiones, de ſacroſanct. Eccleſ. Nouella 136. ca. 6. ca. placuit, §. quas actiones, 16. q. 4. ca. ad aures, 6. c. illud, 8. d. ca. de quarta, de præſcript. cum ſimil. excepta Romana Eccleſia, contra quam ad præſcriptionem rerum eius, exiguntur centum anni. dicta Auth. quas actiones, & Nouella 9. vt Eccleſ. Roma. centum annor. præſ. læt. ca. ad audiẽtiam, 13. de præſcriptio. Ait & Bald. ad l. 2. de ſeruitut. ius eligendi, vel alia iura ſpiritalia vel annexa ſpiritalibus, per ſpatium 40. annorum præſcribi. Debebunt autem præſcribentes allegare titulum & cauſam, ſi ius commune illis reſiſtat, vt ca. 1. de præſcrip. in Sext. l. ſiue poſsidetis, C. de probatio. vel probare conſuetudinem quam defendunt. c. conſtitutis, de electio.

De perſonis & qualitate earum quæ eligi debent, primúmque de his quæ ob crimina eligi non poſſunt. Cap. IX.

ARGVMENTVM.

1 *Perſonæ idoneæ negotio peragendo eligi debent, idem in beneficiis regendis.*
2 *Crimina aliquos eligi prohibent, & electos deponunt.*
3 *Ob ambitionem reiicitur electus, & qui recuſarunt Epiſcopatus.*

4 *Quidam qui recuſarunt imperium vel depoſuerunt.*
5 *Quanta ſit ambitio nunc Eccleſiaſticarum aliquarum perſonarum.*
6 *Electioni conſentiens antequam eligatur eſt ineligibilis.*
7 *Simoniaca electio quomodo puniatur, & nulla.*
8 *Ineligibilis ſacrilegus.*
9 *Falſarius literarum ſummi Pontificis.*
10 *Vſurarius.*
11 *Irregularis.*
12 *Irregularitas quando contrahatur, & ex quibus caſibus.*
13 *Infamia irregularitas ex quibus ipſo iure contrahatur.*
14 *Infamia facti.*
15 *Regularis etiam, qui ſciens ſe excommunicatum, interdictum, ſuſpenſum, celebrat.*
16 *Irregularis & ex vitio corporali, & ex aliis cauſis.*
17 *Schiſmaticus eligi non poteſt.*
18 *Excommunicatus eligi non poteſt.*
19 *Interdictus eligi non poteſt.*
20 *Neque ſuſpenſus.*
21 *Aut periurus.*
22 *Aut aleator publicus.*
23 *Si vitium ſit in electione, electio non valet.*

Ibidem. Nec eligetur aliàs notatus.

1 ELigendi ſunt artifices pro magnitudine & qualitate cuiuſque operis agendi, idonei & ſufficientes, l.1.§.ideóq;, de nouo Cod. facien. C.l.1. de Iuſtinia. Cod. cõfirman. ad curam & ſolicitudinem Eccleſię obeundam honoréſque, eligendi quoque qui meliores & ei vtiliores videantur, ca.conſtitutis 46.in 2. de appella.ca.15.licet, 8.q.1.quíve idoneus ſit, nec vlla canònica conſtitutione reiiciatur: ca. obitum, 61. diſtinct. viliſsimus enim reputãdus eſt, niſi pręſtet ſcientia & caſtitate, qui eſt honore præſtantior, ca. 45.viliſsimus, 1.q.1.& qui aliis pręeſſe vult, debet ſe accommodare ingeniis audientium, ordinémque verbi Dei omnimodo tenere, ca.oportet, 8.q.1. Melior porrò hìc & vtilior intelligẽdus eſt, ſecundùm quid, non abſolutè: nempe qui ſit bonus & vtilis Eccleſiæ, & muneri ad quod eligitur idoneus, vt tractat Rebuffus ad titulum de electionis derogatione, ad verbum, *idoneorum*. in Concorda. & gloſſa ad dictum c.conſtitutis, 46. de appella. licèt enim alius vtilior & doctior eligi poſſet, ſufficit ſi idoneus ſit electus, quia conueniens ſcientia toleratur in prælato, cap. cum nobis, de electio. & ſufficit quòd non ſit malus, cap. dudum, de pręſumpt. c.33. monaſterium, 16.q.7. neque erit ideò recuſandus, quòd non ſit ita doctus ac Salomon, ca. licet, 8.q.1. facit ca. fin. 65. diſtinct. Præſumitur autem quiſque idoneus, vt nec etiam appoſita clauſula prouiſioni, ſi idoneus videatur oneret prouiſum in probatione probandi ſe eſſe idoneum, quia talis præſumatur, c.fin. de pręſumptio. quãuis omiſſa clauſula ſemper intelligatur. ca. cùm adeò, de reſcript. l. vt gradatim, de munerib. & honor. Pan. Probatio itaque in contrarium eſt aſſerenti non idoneum, exhibenda, quæ conſtare poteſt ex ſanctionibus canonicis: ſi quid contra prohibita in eligendo inueniatur, ca. nam concupiſcentiam, de conſtitutio. manifeſtant idipſum natura & mores in eligendo, quemadmodum in l. cùm Prætor, 12. de iudic. Pan. vt ſuperioribus capitibus annotauimus in perſonis quæ eligere non poſſunt.

2 Diffinita porrò ſunt lege canonica quædam crimina, quorum ſibi conſcij, vel rei, conſcendere ad beneficiorum Eccleſiaſticorũ dignitates legitimè non poſſunt, quemadmodum & iam in his conſiſtentes aliquando ab illis deiiciuntur, ca.1.85. diſtinct. ideò nec eligi poterunt qui fuerint de his criminibus accuſati, & in reatu exiſtẽtes, vel contra quos fit inquiſitio de his, vt ait Petrus Biaxius in directorio de electio. quia, vt ſcriptum eſt in c. omnipotens, 4. de accuſat. *Valde graue eſt, vt de quo tanta nunciantur ante diſcuſsionem & diſquiſitionem honorentur.* Debent enim priùs ſe expurgare ab iis à quibus grauata cenſetur eorum opinio & fama, c.3.83. diſtinct. c. fin. de teſtib. lib.2. tit. 20. l. reum, 6. de procura. C. lib.2. titu.13. ſic & ante expurgationem illatorum, reos nouam dignitatem appetere non debere tradit Alexan. Cęſar, in l. vnic. de reis poſtulatis, lib.10. C. tit.58. Conſentit Papinian. in l. libertus, 17. §. in quæſtionibus, ad municipal. lib.50. Pand. titul.1. quamuis rei de criminibus acti, non prohibeantur antiquam dignitatem retinere, quæ debet illis ſufficere noua, non aucupata, quod paucis explicat Marcia. in l. reus delatus, 7. de muner. & honor. libr.50. Pand. titul.4. *Reus delatus*, inquit, *etiam ante ſententiam honores petere principalibus conſtitutionibus prohibetur, nec intereſt plebeius an decurio fuerit. Sed poſt annum quã delatus eſt petere non prohibetur, niſi per eum ſteterit quominus cauſa intra annum expediatur*, &c. Oportet electum in prælatum ſine crimine eſſe, ex ſententia diui Pauli ad Titum c.1. verſ.5. & in ca. 3. prioris ad Timoth. cap. fina. 25. diſtinct. irreprehenſibilem eſſe deſiderat, ad Timoth. D. Paul. hoc eſt, quòd nulla delicti conſcientia mordeatur: firmatur ex §. ſi quis autem talis, Nouella 6. quomodo oporteat Epiſcop. & reliquos clericos ad ordinatio. produci. Adde quod D. Hieronym. ſcribit in epiſt. ad Titum, ad c. 1. quòd non poteſt pręſes Eccleſiæ auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit; aut cum aliqua libertate corripere peccantem, cùm tacitus ſibi ipſe reſpondeat eadem admiſiſſe quæ corrigit. Crimen hìc maximè manifeſtum intelligi debet, ex quo ſcandalum permearet in ſubditos & alios; occultum etenim, ſi de eo acta ſit pœnitentia, ſecundùm communem ſententiam, promotionem non impedit, ex gloſ. in d. ca. fin. 25. diſtinct. quanquam Iohannes Andræas contrarium aſſerat, cui videtur ſuffragari ca. de his, 50. diſtin. vbi & qui occiderit hominem ſe defendẽdo, nõ debet promoueri ad altiorẽ ordinem: ego tamen diſtinguendum cenſeo, & ob crimen occultum graue, moneri poſſe confitentem ab eo qui audit eius exomologeſim, imponendo pœnitentiam,

tentiam, nē ad altiorem ordinem aſcendat: at prohiberi non poſſe, ca. ex tenore, 4. de tempor. ordina. expreſsiùs in ca. fin. eius titu. vbi & excipitur nominatim homicida. iunge ca. ſi ſacerdos, de offic. ordin. ca. ſi tantùm, ca. placuit, 6. q. 2. ca. cùm omne, & ca. ſi illud, de conſecra. diſtinct. 2. Enumerantur in concilio Toletan. 4. c. 18. & in c. qui in aliquo, 51. diſt. crimina quædā & alia impedientia ne quis poſsit eligi, ſi infamis, ſi hæreticus, ſi in hęreſi baptizatus, ſi pœnitētiam publicè egerit, ſi ſemetipſum cæciderit, ſi bigamus, ſi corruptæ maritus, neophytus, laicus, imperitus literarum, ſi ambitu vel largitionibus dignitatem conſequi tentauerit, &c. ex quibus nos pauca explanabimus.

3 Ambitio primùm ex lege canonica ſuſpecta eſt, & ideò eam prohibet. Ambitio, eſt pręter modum concupiſcere honores & dignitates Eccleſiæ, & velle vocari Rabi, & propriè honorum; vt cupiditas & auaritia, prouentuum, beneficiorum: vnde naſcitur beneficiorum pluralitas improbata. Tantùm ab ambitu prælatus debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: & ſola illi ſuffragetur neceſsitas excuſandi. Profectò enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus. vt ſtatuerunt Leo & Anthemius CC. in l. ſi quemquam, 30. de Epiſc. & cler. C. & in ca. diſplicet, 23. q. 4. ca. in ſcripturis, 8. q. 1. cum ſimilib. ob illam ſuſpicionem prohibetur ne eligatur qui iam Epiſcopus eſt in aliū Epiſcopatum vacantem vel Archiepiſcopatum, ſine diſpenſatione, poſtulatione facta, ex qua cognoſcatur cauſa mutationis, num ſit vtilis Eccleſiis & ſine ambitione, manifeſta enim alioqui eſſet cauſa ambitionis, cùm nullus ſit Epiſcopus inuētus qui de maiori ciuitate ad minorem tranſire deſideret. c. 1. de cleri. non reſiden. ca. fin. de trāſlatio. præla. Prohibitum etiam, ne qui habet beneficium, ad aliud ſine diſpenſatione eligatur, c. dudum, in 2. de electio. cap. execrabilis, §. qui verò, de præben. in Extraua. Ioha. 22. l. monaſteria, 40. de Epiſc. & cler. C. ne in Epiſcopum eligatur etiam Cardinalis, c. bonæ memoriæ, in 1. de poſtula. prælat. Quantum, quámve graue & difficile munus, onúſve ſit alios bene regere, norunt viri prudentes, qui experiuntur quotidie quàm difficile etiam ſit ſeipſum probè regere & gubernare: magna ſunt onera prælatorum, in c. conquerente, de offi. ordin. &, vt cum D. Auguſtino loquar ad Valeriū epiſtola 140. & c. ante omnia, 40. diſt. nihil in hac vita, & maximè hoc tempore, difficilius, laborioſius, periculoſius, Epiſcopi aut presbyteri, aut diaconi officio, idcirco viri ſapientiores, quantum licuit, honores iſtos omnino recuſarunt, & non niſi coacti ferè ſuſceperunt, vt refert de Gregorio 9. & de Nicolao 1. Hadriano 2. Paſchali 2. Platina, & de quibuſdam aliis. Refugit diu acceptare delatum Epiſcopatum Dracontius, quem D. Athanaſius epiſtola ad illum, ſuſcipere perſuadet. S. Ephraim à Baſilio magno laudatus valde, qui cū cognouiſſet ſe deſignatum cuiuſdam vrbis Epiſcopum, & iam venirēt qui eum adducturi erant, finxit ſe eſſe ſtultum, & more ſtulti in forum progreſſus tamdiu, donec eo habito pro mēte capto, alius creatus fuiſſet Epiſcopus, tantiſpérque latuit. vt ſcribit Nicepho. Calix. libr. 9. ca. 16. Chryſanthus bis, ne fieret Epiſcopus ciuitatis Nouatianorum, aufugit, & latitauit, donec inuentus, illum ſubire coactus eſt. teſte eodem Niceph. lib. 14. ca. 13.

4 Vt & boni principes, qui perpendebant imperandi grauitatem, refugerunt principatum quem alij ambiūt, ſic Tacitus Senator cum rumor ſpargeretur illum Imperatorem faciendum, diſceſsit, atque in Baiano duobus menſibus fuit, vnde deductus Senatuſconſulto tanquam priuatus interfuit, quo Imperator creatus fuit, vt ſcribit Flauius Vopiſcus in Tacito. Recuſauit Timoleon Corinthius principatum, & maluit priuatus Syracuſiis degere, teſte Æmilio Probo in eius vita. Voluit deponere Imperium Octauius, niſi diſſuaſiſſet Mecœnas. Depoſuerunt autem principatum Marius, Sylla, Metellus, Pompeius, & alij, vt narrat Dio Caſsius libro 53. Zonar. tomo 2. in vita Octa. Diocletianus, vt ſcribit Euſebius, & Platina in Marcellino.

5 Miſera hominum nunc ambitio, quæ non ſolùm non conſiderat onus prælaturarum, ſed vltrò ſe intrudere in illas omnibus etiam illicitis vijs, & modis deteſtabilibus, ſatagat, beneficia beneficiis accumulet, imò vi poſſeſſores ſpoliet, vt in ſe transferat, vt vel nobilis ſuæ domus & conſanguineorum fulciat labentes ruinas, vel vt ſupra nobiles, quibus inferior videbatur, votis appareat. Chriſtianæ diſciplinæ confuſio & pernicies hinc nata eſt, ex quo bona Eccleſię, quę pauperibus alendis diſtribuenda erant, in venerabilū dominorum domos trāſrapta ſunt. Singulare quod ſcribit Gregorius Siagrio Epiſcopo, & alijs Epiſcopis, epiſt. 110. lib. 7. Epiſtola. relatum in c. 3. ſicut, 15. 1. q. 6. *Sicut is*, inquit, *qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus ſic qui vltrò ambit vel importune ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus, nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat: Quicumque deſiderauerit primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo.* Atque diuus Chryſoſtomus homil. 43. ad ca. 23. diui Matthæi, in opere imperfecto, & in ca. multi ſacerdotes, 40. diſtinct. multi ſacerdotes, pauci ſacerdotes: multi nomine, pauci re. Epiſcopatum deſiderare vt quis præſit, non vt proſit, damnabile, alioqui laudabile. ca. qui Epiſcopatum, 8. q. 1. Nemo debet honorem ſumere ſeu petere, niſi vocatus tamquam Aaron, ad Hebræos, c. 5. neque ambitione, ſed labore conuenit ad dignitatem peruenire, l. contra publicam, 14. de re militar. lib. 12. C. tit. 36. Submouebat & caſtigabat ambitum in magiſtratibus lex Iulia, l. 1. ad legem Iul. de ambit. lib. 48. P. titul. 13. & præmium etiam conſtitutum deferenti huiuſmodi criminis reum, ex lege Calphurnia de ambitu, vt ait Cicer. pro Cluentio. & ex lege Pompeia, apud Appian. lib. 2. de bellis ciuilibus.

6 Et in electionibus ita exoſa ambitio, vt cautum fuerit, ne valeat illius electio, qui ante electionem ſuum ei adhibuit conſenſum, & facta

obnoxia ſit caſſationi, ſeu reprobationi, ca. cùm poſt petitam, 46. de electio. Idipſum ſi facta fuerit adhibito priùs cum eligendo colloquio, vel cum eius amicis, ca. per inquiſitionem, eo. titul. atque eius electio in Abbatem, qui monachus factus eſt cum promiſsione, quòd futurus eſſet Abbas, corruit propter ambitum, ca. cùm ad noſtrã, 37. & ca. cùm officij, 38. hoc titul. Improbatur & diſpenſatio per Abbatem vel ſuperiorem monacho indulta, vt poſsit conſentire electioni de ſe faciendæ, tanquam parans viam ambitioni. ca. fin. de electio. in Clementinis.

7 Secũdo loco ſimonia impedit electionẽ ne ſortiatur effectum, & ineligibiles ſunt ſimoniam cõmittentes, qui illicitas pactiones inierint cum eligentibus vel aliis, ca. ſuper eo, 12. de electio. l. ſi quemquam, C. de Epiſco. & cler. §. 1. verſic. *ſed neque pecuniis*, Nouella 6. quomodo oporteat Epiſco. &c. Notorius ſimoniacus, & quos conſtat per ſimoniam ingreſſos beneficium, deponi debẽt ab illo, ca. inſinuatum, 13. de ſimon. ſi quis ex electoribus contradicens electo, pecunia accepta etiam ab amico electi, ſciente eodem, conſentiat electioni, ſimonia committitur, debètque renunciare electus electioni, c. Matthæus, 23. de ſimo. promiſſio quoque beneficij, vt quis eligatur, ſimoniam facit, quæ improbet electionem, ca. de hoc, 11. de ſimon. item ſi promittam quòd te eligam, ſi me elegeris, vel ſi dicam, *Elige nunc meum nepotem, & ego poſteà in alia ſequente electione eligam tuum.* Nã & patrui & nepotes ſunt ſimoniaci, Rebuffus ad §. 1. ad verbum, *ſimoniacis*, de electionis derogatio. in Concorda. Iohannes de Selua tracta. de benef. part. 1. q. 7. num. 64. Item ſi aliquis eligatur ea lege ſeu conditione, quòd electus tali S. de beneficio aliquo prouidebit, vel cum ea conditione, quòd tenebitur tales remunerare, ſeu (vt loquũtur) recompenſare, Ludoui. Roma. cõſil. 359. ſunt enim iſtæ tritæ nundinationes ſeu negotiationes circa electiones, ideò acerbiùs vindicantur, vt etiam Epiſcopus non poſsit diſpenſare pro ea vice cum illo qui ſciens ſimoniacè fuerit ita electus, ca. ſi alicuius, 59. de electio. Iohãnes Damaſcenus Patriarcha, cùm audiſſet Eccleſias in Aſia à quibuſdam indignis adminiſtrari viris, quòd nonnulli quidem gratia, nonnulli pecunia Epiſcopatus redemptos obtinerent, Epheſum eſt profectus, & tredecim Epiſcopis dignitatem ademit. vt refert Nicepho. Calix. lib. 13. Hiſtor. Eccleſiaſticę, c. 9.

8 Tertiò, ineligibilis ſacrilegus, ca. venerabilem, de electio. facit ca. miror, 17. q. 4. quia & ab aliis legitimis actibus explodirur. c. nulli, 3. q. 4.

9 Quartò, falſarius literarum ſummi Pontificis. c. ad falſariorum, de crimin. falſ. lib. 5. tit. 1.

10 Quintò, vſurarius, cùm nec amatoribus vſurarum Epiſcopi nulla ratione manus imponant, nec ordinent eos in clero. ca. 4. de Petro, 47. diſtin. ca. inter dilectos, 11. de exceſsib. præla. lib. 5. titul. 31. Vſurarij notorij & manifeſti infames ſunt, l. improbum fœnus, ex quib. cauſ. infa. irrog. Infames porrò eligi non poſſunt, d. ca. inter dilectos, de exceſ. præla. & infamibus portæ dignitatum non patent, l. neque famoſis, de dignitatib. libr. 12. C. l. vni. de infamib. lib. 10. C. c. infames, 6. q. 1.

11 Sextò, irregularis, ca. is qui, 15. de ſenten. excomm. in Sext. cuiuſmodi ſunt qui celebrarunt excõmunicati ſuſpenſi vel interdicti, nec cum ipſis fuit diſpenſatum, ca. 1. ca. cùm æterni, de ſenten. & re iudic. in Sext. Irregularis eſt, qui ponitur extra regulas idoneorum, qui poſſunt promoueri ad ſacros ordines, & miniſteria Eccleſiaſtica, & promoti poſſunt in illis perſeuerare ſine diſpenſatione.

12 Quibus ex cauſis contrahatur, & contracta deleatur irregularitas, docet Marianus Socinus in repetitio. ca. ad audientiam, de homicid. & Angelus Clauaſ. in ſumma, in verbo, *Irregularitas.* Obiter autem illud notandum, neminem dici irregularem, niſi qui de iure talis ex aliquo actu dicatur. Anton. de Butrio ad ca. ex parte, de corpore vitia. text. in ca. is qui, §. 1. de ſenten. excomm. in Sex. Cardi. Alexandrinus ad can. hinc, in princ. 49. diſtinct. Incurritur irregularitas vel ipſo iure, vel ex delicto, aliquando ex defectu corporis, ex quibus inhabilis quis fit ſine diſpenſatione ad miniſteria Eccleſiaſtica, ordines, & beneficia. Ex delicto notorio, publico, aut manifeſto, per confeſſionem vel ſententiam, vel euidentiam facti, c. fin. de coha. cleric. & mu. ca. ex tenore, 4. de tempor. ord. lib. 1. titu. 11. ſi homicidium fuerit de induſtria, vel per inſidias factum, ca. 1. de homici. ſiue quocumque alio modo quis occiderit vel mutilauerit, ſiue ex iuſtitia, ſiue ex legis permiſsione, c. aliquantos, 51. diſtin. vel conſilium occidendi dederit, ca. ex literis, 10. de exceſſ. præl. cã. viduam, ca. de his clericis, 50. diſtinct. non poſſunt enim ſe immiſcere ſententiis etiam criminalibus, in quibus fundendus eſt ſanguis ob pœnam etiam iuſtam, ca. ſententiam, ne cler. vel mon. c. in Archiepiſcopatu, de raptor. multò minùs pugnare vel militare poſſunt: pugna enim cœleſtis terreſtri contraria eſt. §. 1. de vaſſallo milit. qui arma belli depoſ. libr. 2 feud. titul. 21. §. qui clericus efficitur, tit. ſi de feudo defuncti content. ſit inter domi. & agnatos vaſſal. li. 2. feudor. tit. 26. Quare 1. Paralipom. c. 22. verſ. 8. Deus non permiſit Dauidi ſibi ædificare templum, quòd multum ſanguinis effudiſſet, & plura bella geſsiſſet, quamuis ea bella ſacra eſſent & contra infideles. Nec oportet clericum, qui Paganum occidit, ad gradum maiorem promoueri, cùm & eo quem adeptus eſt priuari mereatur, c. 5. clericum, 50. diſt. nempe ſi mentis compos ſit, alioquin infans, furioſus, dormiens, ſi necauerint aliquem, irregulares non ſunt, Clem. vn. de homi. non enim illis imputatur, nõ magis quàm ſi commiſerit clericus homicidium caſu, ſine vlla culpa, & dum daret operam rei licitæ, nec animo occidendi operaretur, ca. clerico iacente, 37. & ca. quãrum, 50. d. ca. ex literis, in 1. & ca. dilectus, 13. ca. Iohannes, 23. c. quidam, 24. de homic. ca. quæſitum, de pœnit. & remiſſ. obſerua interim diſtinctiones quas tradit Angel. Clauaſ. in ſumma, in verbo, *homicidium*, 5. & *Irregularis*, 1.

13 Secundò, irregulares etiam eos dicimus, qui incurrunt infamiã iuris vel facti. Infames autem eos ita dicemus, quos leges ſeculi infames appellant,

lant,& omnes qui culpis exigentibus non poſſunt ad ſacerdotium prouehi,ca. 2. 6. q. 1. ex Adriano Papa in capitulis,ca.21.vt propter notorium ſortilegium,ca.3.quiſquis,2.q. 8. ſi deprehenſus quis in adulterio,l.palam , §. quæ in adulterio , de ritu nup.P.cui inſignia militaria per ignominiam ab Imperatore oblata, l. quod ait Prætor , 2.§.ignominioſa,de his qui notan. infa.lib.3.Pand. titul. 2. vide Dinum ad regu.infamibus , & l. athletas, §. porrò,& l.1.de his qui notã.infa.c.infames,§. porrò,& ibi gloſſ.ad verb.*infamia*,3.q.7.Sunt & quædam crimina quæ infamiam quidem irrogant, ſed non niſi ſententia lata,d.l.1.de his qui notã.infam.P.ſi quis conuincatur de publico crimine vel alio priuato famoſo criminaliter,l.infamẽ , de publi.iudi.lib.48.Pand.titul.1.l.2.§.fin.de his qui not. infam. Pand.

14 Infamia facti,quando non quidem iure,ſed inter graues & bonos,factum famam alicuius deteriorem facit,vt in l.2.de obſeq. parentib. & patro.&c.præſtan.libr. 37. P.titul.15.l. ea quæ pater, ex quib.cauſ.infam.irroget.C.Infamia in ſumma, vnde infamis,eſt ſtatus vitę moribus reprobatus; vt contrà,fama eſt,ſeu exiſtimatio,dignitatis illęſæ ſtatus,legibus ac moribus cõprobatus, qui ex delicto noſtro authoritate legum, aut imminuitur , aut conſumitur : l. cognitionum numerus, §.exiſtimatio,de variis & extraordin.cogni. Pan. propriè námque infamia non eſt , quòd quidam obtrectẽt de aliquibus,imò de bonis falſis criminibus etiam confictis,fieri enim non poteſt,vt mali non inuideant & ſe non obiiciant bonis , vt vitium perpetuò oppoſitum eſt virtuti, neque abſtinuerunt improbi à calumniis Domini noſtri Iesv Christi,nunc dicentes voracem peccatorẽ,D.Iohan.c.9.verſ.24. nunc Samaritanũ & dæmonium habentem, diui Iohan.Euang.c.7.& ca.8.ca.nónne benedicimus,5.de præſumptio.Dixerunt & Apoſtolos ebrios , inſanos , Actor.2. verſ.13.& contra hanc infamiam vulgi,vel potius obtrectationẽ,ſufficere viſa eſt purgatio canonica,de qua in tit.de purga.can.De hac ſingulariter ſcribit D. Gregorius epiſtola 39. ad Theoniſtam Patritiam,in.ca.11.ſunt plurimi,6.q.1.*Sunt plurimi*, inquit,*qui vitam bonorum ampliùs quàm debẽt laudant: & ne qua elatio de laude ſubrepat , permittit omnipotẽs Deus malos in obtrectationẽ & obiurgationem prorumpere,vt ſi qua culpa ex ore laudantium in corde naſcitur,ab ore vituperantium ſuffocetur.* Hinc eſt quod Doctor gẽtium 2.Corinth.6.ſe in prædicatione currere ait per infamiam & bonam famam. Irregulares infames hîc verè exiſtimantur,& non ſe purgantes remanent ſuſpecti, & ineligibiles : quemadmodum & Yuo Carnotenſis Epiſcopus,epiſtol.67.rogat Primatẽ atq; Archiepiſcopum Lugdunẽſem , ne infamem electum in Epiſcopum Aureliacenſem confirmet,quem vt voluptuoſum & ſuccubum Archiepiſcopi Turonenſis plures notabant.Meminit & de eodem in epiſto.68.& 119.

15 Tertiò, regularis is qui ſciens ſe excommunicatum vel interdictum vel ſuſpenſum , nihilominus celebrat,Hoſtien.Panor.Iohã.Andræas ad ca.2.de cleric.excommun.miniſtrã. eget enim reconciliatione ſeu diſpenſatione ſummi Pontificis, ca.1.de reiud.in Sext.ca.1. de ſenten. excommun, in Sext.non minùs quàm is qui in loco interdicto celebrauerit,ca.is qui,18.de ſenten.excõm.in Sex. omitto reliquos caſus quibus ex delicto irregularis quis fiat.

16 Irregularem rurſum etiam fieri admoneo, ratione vitij corporis ſuperuenientis , natura , vel caſu,ex titu.de corpore vitiatis non ordinan. qui ad ordines & prælaturas admitti nõ deberet, iuxta ca.21.Leuitici,& ca.huc etiam,49.diſtinct.talis & illegitimè natus,ca.1.de filiis presbyt. ordinatus etiam exiſtens in excommunicatione maiori, c.1. de eo qui ordines furtiuè ſuſcepit. lib. 5.tit.20. ca. cùm illorum,32. de ſenten. excommun.niſi,vt ibi dicitur,Papa diſpenſet,aut Epiſcopus , ſi fiat monachus, ca.fin.de eo qui fur.ord.ſuſce. ſi vno die quis minores ordines & Subdiaconatũ ſuſcepit. ca.2.& fin.de eo qui fur.ord.ſuſ.vide c.1.& ca.literas,11. de tempor. ordin. Eſt & irregularis iterans baptiſmum,ca.2.de apoſta.ca.confirmandum,50. diſtinct.c.qui bis,de conſecra.diſtinct.4.c. in qualibet,1.q. 7. recipiens ordines vltra ſtatuta tempora, ca.fin.75.diſtinct.ca. 2. ca. cùm quidam , ca. conſultationi,de tempor. ordina.niſi diſpenſetur, d.c.conſultationi,exercens ordinem quem nõ accepit.c.1.& 2.de cleric.non ordin.miniſt.

17 Septimo loco ineligibilis cenſetur Schiſmaticus,ob crimen,quia nec is conſecrat alios , nec dici poteſt conſecratus,ſed execratus.c. pudenda, 24.q.1.ca. quia diligentia tua,5. de electio. ca. nos conſuetudinem,12. diſtinct.

18 Octauò,non poſſunt eligi qui excommunicatione maiori detinentur,tanquam incapaces collationis beneficiorum,ca. poſtulaſtis,7. de clerico excommu.miniſtrã.lib.5.tit. 27. de minori etiam excommunicatione idipſum relatum ca. ſi celebrat,eo.tit. de cleri.excom.miniſt.niſi excommunicatus etiam maiori excommunicatione à ſententia appellauerit ,& poſt interpoſitam appellationem fuerit electus,ca.licet,14.de ſenten. excõ. c.præterea,40.de appell.vel niſi poſt electionem, vel appellationem fuerit excommunicatus,iuxta ca.2.de ſenten.excom.in Sex. is tamen qui appellationem præceſſiſſe adſtruit,debet probare , vt dicitur in deciſ. Rotæ 317. in Antiq. tit. de appellat.vel niſi poſt excommunicationem & ante electionem fuerit abſolutus,ca.propoſuit coram nobis,8.de cleric.excommu.miniſtrã. aliter nec electio,nec alia iura ſpiritualia conueniunt excommunicato,ca.cũ dilecta,de conſuetud. c. decernimus, & ibi Bald.per illum textum,de iudic.ſiue à iure,aut ab homine fuerit quis excommunicatus.Et hîc ſufficiet probaſſe , fuiſſe excommunicatum ante electionem, poſito quòd non probetur tempore electionis excommunicatus , vt notat Innocent.in ca.propoſuit,de cleric. excommu. miniſt.Cynus ad l.ſi de poſſeſſione,20.C. de proba.lib.4.titul.19.firmatur & deciſione Rotę 237. & 363. in Antiq. adhibetur tamen hîc cautio ſeu conſilium , vt eligendus obtineat abſolutionem ad cautelam.Felinus ad c. dilectæ,10.de exceptio.

lib.2.tit.25. facit c.2.de ſentē.excō.in Sex. Notandum hic, excōmunicatum acquirere de nouo beneficium ſibi non poſſe, attamen ante excommunicationem collatum, poſſe in excommunicatione accept ite, vt notat deciſ. Rot. 126.in Antiq. Staphilæus tractat.de literis gratiæ & iuſtitiæ. Poteſt & excommunicatus optare præbendam, ſi aliàs iure conſuetudinis detur illi optio, eò quòd optio non videatur noua collatio, vt in ca.fin.cum notatis per Archidiaconum, ibidem de conſuetud. in Sex. quia quæ optatur præbenda, habetur luco eius quam omittit optans, vt aliam accipiat. l.ſi donatę res, 36.§.fin.de donat. inter vir.& vxor. & in dicta deciſ.Rotæ 126.

19 Nono, non poteſt etiam eligi interdictus.cap. cùm inter,R. de electio.c.1.de poſtulat.prælat.

20 Decimò, nec ſuſpenſus, ca.cùm dilectus, 8. de conſuet. iuncta gloſſ. ad verbum, *ſuſpenſus*, quæ tectum intelligit in ſuſpenſis à canone & homine, & in ca.per inquiſitionem, 26. & ibi gloſ.eo. tit. De variis ſuſpenſionis modis videbis gloſ. in Clemen.cupientes, ad verbum, *ſuſpenſi*, de pœn. Panor. ad ca. Apoſtolicæ, de exceptio.

21 Vndecimò, ineligibilis periurus, quia non meretur Eccleſias regere, c.querelam, 10. & ibi Felin. de iureiurā. Barrachinus tractat. de Epiſcopo, in 1. parte libr.2.q.34.gloſ.ad ca.ſi fortè, 11.ad verbum, *catera*, de electio. Innocentius 3.in c.venerabilem, 34.§.ſunt enim, de elect. notabilia dicit eſſe impedimenta quominus eligatur Imperator, excommunicationem publicam, periuriū manifeſtum, perſecutionem ſummi Pōtificis diuulgatā, quam eligendus vel eius progenitores præſumpſerint: infamis enim eſt periurus.c. peruenit, de fideiuſſ. facit l.quoties, verſic.*priuatos*, de dignita.lib.12. C.

22 Duodecimò, publicus aleator eligi non poteſt. c.inter dilectos, de exceſsib.prælat.

23 Decimotertio, generaliter ex delicto vel vitio perſonæ, de ea facta aliquando electio, caſſata, facit vt rurſum alia de eodem facta non valeat, ca. ſuper eo, 12. hoc tit. aliter tamen diceremus, ſi aliunde quam ex delicto vel vitio perſonæ prior fuiſſet improbata. Ratio autem videtur, quòd ſemel habitus pro malo ſuſpectus ſit, in eodem genere mali. l.ſi cui, §.iiſdem, de accuſat. Pan. & repellitur à teſtimonio, qui aliàs propter grauatam de eo opinionem, fuit ab eodem repulſus, ca. teſtimoniū, 54.de teſtib.lib.2.tit.20. Fertur M. Fidustius Senator, ſemel proſcriptus à Sylla, poſt 36. annos proſcriptus iterum ab Antonio: nec alia vlla de cauſa, quàm quòd antea fuiſſet proſcriptus, vt ſcribit Plinius lib.7.c.44.

De his qui prohibentur à lege ex aliis cauſis quàm criminis eligi.

Cap. x.

Argumentum.

1 *Bigami eligi quare non poſſint ad Eccleſiaſtica beneficia.*
2 *Neque qui habent plura beneficia.*
3 *Electus non petens confirmationem intra quinque menſes iure ſuo priuatur.*
4 *Laici ad Eccleſiaſtica beneficia eligi nō poſſunt.*
5 *Nec clericali priuilegio priuati, & ibi quomodo quis eo priuetur.*
6 *Sextò nec publicè pœnitentes.*
7 *Nec nouitius aut non profeſſus regulam cuius eligendus prælatus.*
8 *Qui diſparis eſt religionis.*
9 *In Epiſcopum non eligendus qui ſaltem non ſit in Subdiaconatu.*
10 *Eligendi qui vita & ſcientia commendabiles.*
11 *Sacerdotes debent eſſe docti.*
12 *Quorum librorum lectio improbetur in perſonis Eccleſiaſticis, & quatenus libris Ethnicorum & diſciplinis incumbere poſſint.*
13 *Vltra doctrinam in prælatis rerum ſecularium cognitio & diſcretio exigitur.*
14 *Prodigi in Epiſcopos eligi non debent.*
15 *Neque obligati ad ratiocinia.*

1 EX lege aliùnde quàm ex delicto, declarantur ineligibiles, bigami primo loco, quia irregulares, nec ad ſacros ordines communi iure, aut ad Eccleſiaſtica beneficia peruenire poſſunt, tit. de bigamis non ordinan. facit tota 26.diſtinctio, vbi explicātur illa verba, *Quòd ſi vnius vxoris vir.* ca. 55. quicumque pœnitens, 50.diſt.ca.niſi cùm pridem, §.perſonæ, de renunciat. in qua cauſa ſolus ſummus Pontifex & difficilè diſpenſat: ſic gloſ.in ca.lector, 34.diſtinct. ait, laicum diſpenſaſſe cum Archiepiſcopo Panormitano, qui fuit bigamus, alius enim à ſummo Pontifice non diſpenſaret cum bigamo etiam in inferioribus ordinibus ſeu minoribus, c.vnic. de biga. in Sext. cùm & iura ſtatuāt non eſſe etiam diſpenſandum. in ca.nuper, de bigam.ca. ſi quis viduam, 50.diſtinct.

2 Secundò, quia bigamus cenſetur, qui habet vltra vnum beneficium, vt duos Epiſcopatus, ca. ſicut vir, 7. q.1. non poteſt eligi in prælatum, qui iam prælaturam habet. ca.dudum, in 2. de electio. Extraua.Iohan.22.execrabilis, §.qui verò, de præben. in Extraua.l.monaſteria, 40.§.fi. de Epiſco.& cler.ca.bonæ, in 1.de poſtula.præla. Scribit & Yuo Carnoten.epiſtol.67.neminem poſſe tenere duos Epiſcopatus per ſe aut per ſubmiſſam perſonā. Et rurſus epiſto. 178. Guillelmo Rothomagēſi Epiſcopo: *Cùm in ipſa infantia mūdi*, inquit, *in Lamecho carnalis bigamia ſit culpata, quomodo poterit in ſpōſa Chriſti, quæ eſt Eccleſia, laudari, quæ in Sacramento & in veritate Sacramenti vni debet viro deſponſari? Eliminetur ergo de Luxoniēſi Eccleſia Ranulphus Dunelmenſis Epiſcopus, vt bigamia non admittatur.* Idipſum & proſequitur epiſtola 179. Nec plures Eccleſias vni Epiſcopo committi poſſe tradit Sozomenus lib.4.ca.15. & Rufinus lib. 1. c.6.& Epiphanius hæreſi 68. vel ſi hoc faciēdum, non niſi ex cauſa iuſta neceſsitatis Eccleſiarum, admittendum. ca.pen.& fin.21.q.1. cum authoritate ſuperioris ſummi Pontificis, non electorum, quia plenitudinem poteſtatis in beneficia habet, ca.propoſuit, 4.de conceſſ.præb. quemadmodum

enim

enim ex duobus Epiſcopatibus, aut ex duabus prelaturis vnum voánve facere poteſt,c.& temporis,& can.& poſtquam, 16. q. 1. poterit quoque efficere vt vni prælato duæ Eccleſiæ ſubiiciantur, quemadmodum & ſolus poteſt transferre Epiſcopos ab vna in aliam Eccleſiam, ca.1.& ſeq. de tranſla.Epiſcop.c.mutationes,7.q.1. Yuo Carnotenſis epiſt.169.& 171. ídque non iure communi,quod ita fieti prohibet tota quæſt. 1. cauſæ ſeptimæ, ſed iure ſingulari ex cauſa iuſta, ſicut refert Theodorus Balſamõ ad cano.15. Synodi Nicenæ. Refert Socrates libr.7.Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,ca. 36. exempla tranſlationum Epiſcoporum de ſede in ſedem. Yuo etiam Pannoniæ lib.3.c.69. Burchard.lib.1.Decretorum,ca. fin. propter vtilitatem Eccleſiæ,& neceſsitatem temporum. Cùm autem vrgebit hæc neceſsitas eligẽtes, debebunt prælatum poſtulare,non eligere,iuxta ea quę traduntur titulo de poſtula.præla.

3 Tertiò, ineligibilem declarat etiam canõ Epiſcopum electum & confirmatum, qui cõtempſerit,ter antè monitus,intra quinque menſes petere conſecratiooem,ca.quoniam,100.diſtin.intra ſex menſes dixit Innocen.3.in ca.2.§. ſed neque illud, de tranſlatio.Epiſc.lib.1.tit.7.

4 Quartò, lege ſeu canone laici prohibentur ad prælaturas eligi, §. 1. quomodo oporteat Epiſcopos, &c. Nouella 6. vbi idiota nominatur laicus, facit & pro eo 1.Corinth.ca.14.verſ. 16. *Cæteris ſi benedixeris*,inquit D. Paul. *qui ſupplet locum idiotæ,quomodo dicet amen ſuper tuam benedictionem, quoniam quid dicas neſcit*? Beneficia Eccleſiaſtica debentur clericis,non laicis,ca.cùm adeò, de reſcript.ca.2.de inſtitutio.ca.ex literis,de tranſactio. Cle. quia contingit,§.vt ante, de religioſ. domib. cùm & laici ab omni rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione arceantur, c.2.de iudic.non ignoro tamen laicos interdum poſtulatos, & poſteà admiſſos;ſed de poſtulatione non diſputamus nunc: ſcio & abuſiuè à principibus interdum laicos intruſos,ſed non loquimur quoque de his quæ malè fiunt,ſed de his quæ fieri oportet, ne malè ſuccedat factum, quemadmodum legimus apud Gregorium Turonenſem lib.8.Hiſtoriæ Frãcicę, ca.22.Guntrandum regem Galliarum cum iureiurando pollicitum fuiſſe,nunquam ex laicis quẽquam Epiſcopũ ordinaturum; verùm,ô auri ſacra fames,inquit,Deſiderium poſteà laicum Epiſcopum Holoſenſem ordinaſſe, ſed parum ſuceeſsiſſe;& mortuo eo comitem Sanctonicum dictum Dodonem.

5 Et proinde inter clericos quibus fuerint adempta priuilegia clericatus, ineligibiles erunt; vbi enim fundamentum deeſt, ibi ſuperædificari non poteſt,ca.cùm Paulus,1.q.1.& paria ſunt non eſſe, vel eſſe perperam & vitioſè.l.quoties,qui ſatiſdar. cog.Exemplum poterimus proponere ex ca.1. de vit.& honeſt.cler.in Sext.dum clericus priuilegio clericatus priuatur, ſi per annum hiſtrionis operam exercuit:& infra breuius tempus, ſi antè ter fuerit admonitus eam artem relinquere, nec reliquerit. Aliud exemplum in c.1.de cleric.coniug. libr. 3. tit. 3. ſi clericus intra minores Eccleſiaſticos conſtitutus ordines duxerit vxorem, quo caſu inhabilis ad beneficia redditur Eccleſiaſtica. Aliud,ſi negotiationib⁹ ſecularibus ſe immiſceat, nec ab illis ter admonitus ſe ſubtrahat, in c.fin.de vita & honeſt.cler.lib.3.tit.1. vel ſi carnificum ſeu lanionum, macellariorum, tabernariorum artificium monitus nõ relinquat, Cle.1.de vita & honeſta.cler.in Clem. ſi in habitu clericali non ambulet palàm, ſi induatur veſtibus aut caligis coloribus vel inciſionibus variatis: Clem.2.eo. ti. de vit. & hon. cler. ſiquidem & clericum non vtentem habitu clericali,ſe immiſcentem pugnæ,verberans vel necans, non incidit in excommunicationem qua tenentur mittentes manus violentas in clericos.ca.perpendimus,23.de ſenten. excommu.lib.5.tit.39.ca. cùm non ab homine,14. eo. tit. cùm tamen ſi in habitu eſſent, tenerentur pœna. ca.ſi quis ſuadente,17.q.4.c.non dubium eſt,5. de ſenten. excommunic.

6 Quintò,qui pœnitentiam publicam fecit, cùm irregularis ſit,non ordinatur,neque ad ſacerdotia eligitur, ca.pœnitentes,15.diſtinct.ca. ex pœnitentibus,50.diſt. poterit tamen in minoribus ordinibus diſpenſare Epiſcopus ob neceſsitatem Eccleſiæ,ca.placuit,50.diſt.in maioribus ſummus Pontifex,dicto ca.ex pœnitentibus,50.diſt.c.qui in aliquo,51. diſt. Hoſtienſis tamen iſtam irregularitatem non obtinere, videtur aſſerere.

7 Sextò, prohibetur eligi per canones in Abbatem,vel Priorem alicuius monaſterij nouitius, & qui nondum eſt regulam eius monaſterij profeſſus,non obſtante conſuetudine cõtraria.c.cùm cauſam, 27.de electio.ca.nullus religioſus,28.eo. tit.in Sexto.quia,vt ſcribitur Deuterono. 22. non ſit arandum cum boue & aſino,nec induenda veſtis lino lanáque contexta, id eſt, non ſunt coniungendi in vno officio homines diuerſæ profeſſionis,vt explicatur c.22.in noua actione, 16.q.7. ita improbatur electio nouitij in Abbatem,qui vt Abbas eſſet,induit habitum,& antequã fieret diſcipulus,voluit fieri magiſter,in regula ordinis nondum inſtructus:c.officij tui,38.ca.cùm ad noſtram, 37. ca. cùm in magiſtrum,49. de electio. profeſsio enim monachum facit,non habitus,ca. porrectum, c.ad Apoſtolicã,de regular. & miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui nõ fuerit diſcipulus,ca.4.miſerum eſt,61.diſtin.in ca.1. 2. 3. 4. & fin.49.diſtinctio. vt graue eſt inexpertos diuinis obſequiis mancipare,ca.monaſteriis,19.q.3. poterit tamen non profeſſus poſtulari in Abbatem.c. monaſterium,13.de elect.

8 Septimò, ob diſparitatem religionis & ordinis quis prohibetur eligi in præfectum vel Abbatem ſeu Priorem, qui alterius eſt ordinis & regulæ, Clem.1.de elect.

9 Octauò,in Epiſcopum eligendus debet eſſe in ſacris ordinibus,ſaltem in Subdiaconatu,c.tuam, 10.de ætate & qualita.in aliis autem digoitatibus ſufficit ordinandum eſſe in minoribus ordinibus conſtitutum, dicto c.tuam,& c.cùm in cunctis,§. inferiora,de electio.ca.de multa,de pręben.Pand. ad c.dudum,de electio.ſed & generaliter, qui defectum patitur in ordinibus, non poteſt eligi.dict.

ca.dudum,

ca.dudum, 21. de electio.

10 Nonò, eligendus debet eſſe vita & ſcientia commendabilis, ca.cùm in cunctis, ca. nihil eſt, 44. de electio. nec ſufficit prælatis bona conuerſatio, & morum honeſtas, niſi addatur ſcientia doctrinæ.ca.2.36.diſtinct. Atque & ſtatutum non poſſe eligi non habenrem ſufficientem ſcientiam, & Pontificatui ad quem eligitur conuenientem, ca.qualiter poſt obitum, 17. de electio. & electo vel poſtularo obiici poteſt, vel promouendo, euidens ſcientiæ aut perſonæ defectus, ca.ſi fortè, 11. de electio.in Sext. quia inquit Deus per Oſeam c.4. *Quia ſcientiam repuliſti, ego repellam te, ne fungaris mihi ſacerdotio.* Atque in ca. fin.de ætat.& qualita.ord. Epiſcopus Catinẽſis amotus ab Epiſcopatu eſt, quòd confeſſus fuiſſet, ſe nunquam Grammaticam didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & in ca.niſi cùm pridem, §. pro defectu, de renunc. inſufficientia doctrinæ pro cauſa renunciandi Epiſcopatui admittitur. Exigitur autem in prælato eminens ſcientia, ſed cõueniens toleratur; & melior cenſetur mediocris cum probitate, quàm eminens ſine probis moribus, ca. 1. & 2. 85. diſt.ca.cum nobis, 19. de electio. Scientiá inflat, ſed ſcientiæ imperfectionem ſupplet perfectio charitatis.ca.niſi cùm pridem, §.ne pro defectu, de renuncia.facit l.ſciendum, 19.§.illud, & l.ſi quid venditor, 18.de ædil.edict.P.

11 *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam*, Malac.2. &, *Legem requirent de ore eius.* Illiterati & aliqua corporis parte vitiati, ad clericatus ordinem promoueri etiam non poſſunt, ca.1. illiteratos, 26.diſt. quíve non eſt Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus, aſpirare debet ad gradum Epiſcopalem, ca.2. qui Eccleſiaſticis, 36.diſt.& ſacratum literatum debet habere peritiam, quod indicabat ornamentum ſummi Pontificis legis antiquæ, in cuius pectorali ſcribebarur, *Manifeſtatio & veritas.* Exod. 28.ex interpretatione 70.interpretum. Admonet D.Petrus 1. epiſt.ca.3. paratos eſſe debere præpoſitos, ad reddendam rationem omni poſcenti, & ſatisfactionem de ea fide & ſpe quæ in eis eſt: & D.Paulus 1.ad Timotheum, ca.4. Epiſcopum ita hortatur, *Attende lectioni, exhortationi & doctrina.* Tria officia Epiſcopi eſſe docet ex diuo Hierony. & Origene in Leuitici ca.8. Gratianus in ca.3.36. diſtinct. diſcere legendo, docere prædicando, & orare. Ignorantia mater cunctorum errorum, maximè in ſacerdotibus Dei, euitanda, qui docendi in populis officium ſuſceperunt, ca. ignorãtia, 38. diſtin. proinde non licet ſacerdotibus canones ignorare, vt nec quicquam facere quod Patrũ poſsit regulis obuiare. ca.4.nulli ſacerdotum, 38. diſtin. Ad minus Epiſcopus ea noſſe debet quæ presbyterum ſcire oportet, librum Sacramẽtorum, Miſſale, Lectionarium, Antiphonariũ, Baptiſterium, Computum, Canones, Pœnitẽtiales, Pſalterium, Homilias per circuitum anni, ca. quæ ipſis ſacerdotibus, 5. & ca. omnes pſallentes, 6. eadem 38. diſtinct. ex 7. Synodo c.2. Clemens item Papa epiſt. 3.& in ca.fin.39. diſt. commonet ne vllus Epiſcopus, propter opprobrium ſenectutis, vel nobilitatem generis, à paruulis, vel minimis eruditis, ſi quid fortè ſit vtilitatis vel ſalutis, inquirere negligat, vt D. Auguſtinus in ca.ſi habes, 24.q. 3. paratum ſe eſſe teſtatur diſcere ſenem, etiam ab anniculo. Et Iulianus etiam præſtantiſsimus Iuriſconſultus, vt refert Pomponius in l. apud Iulianum, de fidele. liberta.lib.40.P.tit.5. *Ego*, inquit, *diſcendi cupiditate, quam ſolam viuendi rationem optimam in octauum & ſeptuageſimũ ætatis annum duxi.* Memor ſum eius ſententiæ qui dixiſſe fertur, *κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βούλομαι*, id eſt, *Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non me puderet aliquid diſcere.*

12 Reprobatur tamen in Epiſcopis continua lectio librorum Gentilium, Poëſeos, Dialectices, & Phyſices, à D.Hieronymo ad Damaſum Papam epiſtola 146.de filio prodigo, & in c. 4. epiſtolæ ad Epheſios lib.2. Commentarior. cuius verba in ca. 1.2.3. ſub 37.diſt. Gratiani voluminis. Scribit etiam de ſe idem D. Hieronymus ad Euſtochium de cuſtodia virginum, & Rabanus de eo libr. de preſſuris Eecleſiaſticis, quod refertur in ca. legimus, 37.diſt. fuiſſe ab Angelo verberatum cùm libros legeret Ciceronis, quòd Chriſtianus Paganorum figmentis intenderet. Origenes homil. 4. ad ca. 7. Exodi, ranas Ægypriorum comparat Poëtis, Cyniphes Dialecticis. D.Hiero. diſcentes auidè profanas artes, æquiparat prodigo D.Lucæ, ca.15. qui de ſiliquis quas porci manducabant ſaturare ventrem ſuum cupiebat, donec recordatus eſt eſcarum quas manducabant in domo patris vel mercenarij. Quod & commodè tribui hodie poteſt quibuſdam non dicam ſacerdotibus, ſed & prælatis quibuſdam, qui cum Eccleſiæ ſcandalo toti ſe dedunt in condendis Poëmatibus, ſpurcitia Venerea, & idolorum nominibus cõſpurcatis, & ad voluptatem animo qui plurimum prodeſſe alioquin Eccleſiæ poſſent, atque otio & pecunia circa Chymica & venationes & alia ſecularia, quibus renunciarunt, abutuntur. Multò magis vituperandi quàm hi quos D. Hieronymus, & Origenes arguunt: ſiquidem nõ illi Dialecticam, aut Rhetoricam, & alia Ethnicorum ita prohibent legere, vt deteſtentur; ſed monere videntur, non ita legenda continua lectione, vt relictis ſacroſanctis ſtudiis, illa præponantur, alioquin enim & illæ artes liberales ancillares prodeſſe multum poterunt ſuo ordine cõſeruato, nec vſus, ſed abuſus reprobatur, nõ ſecus quàm ebrietas, non hauſtus vini: quemadmodum & Moſes inſtructus dicitur & eruditus in omni ſcientia Aegyptiorum, Actorum 7.& Daniel, Danielis 1. Vtuntur Chriſtiani liberalibus diſciplinis, non tanquam ſi eſſent Ethnicorum, ſed tanquam Chriſtianorum tantùm, & Dei donis, cùm, *omne bonum de ſurſum ſit*, vt ait D.Iacobus, repetuntque ſcientias illas Chriſtiani ab Ethnicis, tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus; exemplo filiorum Iſraël, qui iuſſu Dei ſpoliarũt Aegyptios omni auro & argẽto. Exod. 3.& 11. Iuſſerat & Deus Leuit. 2. primitias etiam mellis ſibi offerri: quod interpretantur dulcedinem humanæ eloquentiæ. Obtulerunt & Magi Orientales, adoraturi Deum & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, aurum, thus, & myr

& myrrhã. D. Matthæi ca. 2. quæ Rabanus in eum locum, ad tres partes Philoſophiæ refert. Atque legimus aliqua ne ignoremus; legimus & aliqua non vt teneamus, ſed vt reiiciamus, ca. 9. legimus aliqua, 37. diſtinct. & ſi quis autem Grammatices nouerit, vel Dialecticam, vt rationem rectè loquendi habeat, & inter vera & falſa diiudicet, non improbamus, inquit Hieronymus ad ca. 1. ad Titum, & in ca. ſi quis autem, 37. diſtinct. firmatur à Clemente 1. in ſuis epiſtolis ad ſuos diſcipulos, & in ca. 14. relatum eſt nobis, 37. diſt.

13 Cæterùm non tantùm in prælatis literatura ſeu doctrina requiritur, verũ etiam vltrà, ſecularium negotiorum diſcretio & cognitio, & prudentia in illis, vt prouidentia eorum Eccleſiæ illis commiſſæ conſeruentur indemnes, & neceſſaria pro occurrenti exigentia cuique tribuantur, vt liquet ex tota 39. diſtinct. Ea ratione D. Paulus 1. ad Timotheum 3. vult Epiſcopum eſſe prudentẽ: neque enim ſub nomine ſimplicitatis excuſare oportet ſtultitiam ſacerdotum, ſubditis periculoſam & damnoſam, vt dicitur in principio 36. diſtinct. ſed coniungenda prudentia innocenti ſimplicitati, vt innuit Dominus D. Matthæi ca. 10. verſ. 16. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*: habere quippe debent omnes ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machinentur dolos; & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantẽtur inſidiis. ca. ex merito, 13. ſub 16. q. 1. Atque negotiorum ſecularium imperitos non eſſe in Epiſcopos ordinandos, cautum in c. Petrus, 39. diſtinct. quia, vt ibi dicitur, talis in hoc tempore in arce regiminis debet conſtitui, qui non ſolùm de ſalute animarum, ſed etiam de extrinſeca ſubiectorum vtilitate & cautela ſciat eſſe ſolicitus, & in ca. 6. fratrem, 86. diſtinct. dicitur, non ſufficere lectionem & orationem Epiſcopo, ſed oportere cũ manum admouere diſpenſationi, & neceſſitatem patientibus, alioquin vacuum eſſe nomen Epiſcopi: & in c. 2. qui Epiſcopus, 23. diſtinct. traditur, antequam Epiſcopus ordinetur, inquirẽdum eſſe, an prudẽs, tẽperatus, ſobrius, caſtus, rebus ſuis proſpiciens, ſi humilis, affabilis, miſericors, in lege Domini bene eruditus, &c. D. Paul. 1. ad Timoth. 3. requirit quoque, vt ſit domui ſuæ bene præpoſitus, vt Eccleſiam poſsit gubernare.

14 Quamobrem & prodigi notoriè non poſſent in Epiſcopos aut præpoſitos Eccleſiarum eligi, ſecundùm Bald. ad c. cùm in cunctis, 2. de electio argu. l. fin. de ſenten. paſsis. lib. 9. C. tit. finali.

15 Nec obligati ad ratiocinia, in c. 1. de obligat. ad ratiocinia non obligan.

De his qui non poſſunt eligi ex impedimento naturæ.

Cap. XI.

Argumentum.

1 *Nati ex illegitima coniunctione eligi nequeunt, & quare.*
2 *Poſtulari tamen poſſunt.*
3 *Minores ætate eligi non poſſunt, & quæ ætas in beneficiatis, pro diuerſitate beneficio exigatur.*
4 *De abuſu quo infantes ad Eccleſiarum gubernacula vocãtur, abuſuque nobilium circa beneficiorum cupiditatem.*
5 *De infantium curam Eccleſiæ habentium periculo.*
6 *Dèque ætate adminiſtrantium Rempub.*
7 *De ætatis diſpenſatione & poſtulatione minorum.*
8 *Prohibentur eligi qui non poſſunt beneficio inſeruire, vt prodigi, &c.*
9 *Fatui.*
10 *Corpore vitiati cum diſtinctione.*
11 *Serui.*
12 *Non plures ad vnum beneficium.*

1 NAtura primùm ineligibilis eſt ad prælaturas vel dignitates Eccleſiaſticas, ſeu beneficia Eccleſiaſtica, ex illegitima coniunctione natus, ca. cùm in cunctis, 7. ca. innotuit, 20. de electio. ca. presbyterorum, 56. diſtinct. pulcherrima ratio in ca. ſi gens Anglorum, 56. diſtinct. quia in illis metuitur paterni vitij imitatio, l. quiſquis, § 1. ad leg. Iul. Maieſt. C. vide Alcia. libr. 1. præſumptio. præſ. 24. & quia propter honeſtatem & decorem domus Dei, illegitimè nati non debent admitti ad Eccleſiaſticam adminiſtrationem, ca. vt filij, ca. penul. & fina. de filiis presbyter. & cautum ca. 23. Deutero. verſ. 2. *Non ingredietur mizer, hoc eſt, de ſcorto natus, in Eccleſiã Domini vſque in decimam generationem.* Imò ſcriptum, ne detur occaſio peccandi, quòd ab iniquo thoro ſemen exterminabitur: Sapiẽt. 3. & cano. dicat, 32. q. 4. & filij interdum in hoc ſeculo puniti pro parentibus, c. penul. 56. diſt. & in c. conſuluit, 5. de ſeruis nõ ordinã. lib. 1. tit. 18. neque ſpurij, neq; ſerui ordinãdi ſunt. Ariſtophanes Grammaticus in argumento Tragœdiæ Sophoclis Oedipi Tyranni, & ipſe Sophocles in perſona Oedipi, tradunt, opprobrio fuiſſe Græcis, ſpurium eſſe.

2 Impedimẽtum tamen hoc natalũ non impedit quominus poſtulatio de huiuſmodi impedimẽto eligi prohibitis, fieri poſsit apud eũ qui cõfirmare & diſpenſare poteſt, ca. innotuit, 20. de electio. ca. niſi cùm pridem, 10. §. perſonæ irregularitas, de renunc. libr. 1. tit. 9. c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi. eóque facilius fit poſtulatorum diſpenſatio, ſi morum probitas eis adſit, & ſufficientes muneri videantur, cùm alioquin naſci ex illicito coitu, vel de adulterio, non eſt eius culpa qui naſcitur, ſed eius qui generat, can. naſci, 56. diſt. quod ſententiis & exemplis eorum, qui ex ea coniunctione nati, ob bonã conuerſationem promoti ad maiores dignitates fuerunt Eccleſiaſticas, firmatur, in cano. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & ſequentibus, ca. 56. diſt.

3 Secundò, prohibentur eligi ratione naturæ, qui non ſunt legitimæ ætatis; indecorum enim eſt præponere regimini aliorum, imò valde periculoſum, qui ſeipſos regere non poſſunt. ca. indecorum, de æta. & qualita. c. [illegible] cam [illegible] eo. tit. ca. cùm in cũctis, 7. de electio. [illegible] ũctis ordi[illegible]ibus [illegible] equitur,

inquit, &

inquit,& in Eccleſiaſticis miniſteriis,ætatis maturitas,grauitas morum,& literarum ſcientia. Ætas iure ciuili legitima,ſeu perfecta naturalis,quę ſibi conſulere & aliis poteſt,cēſetur eſſe 25. annorum. l.fin.de his qui veniam ætatis impetraue.libr.2.C. tit.45.infra quam dicitur minor. l.1. & 2. ſi maior fact.alien.ratum habuer.libr.2.tit.46. Cęterùm & ratio ætatis,& numerus annorum iniri debent ratione negotiorum quibus perſonæ præponi debent, vt in ea ætate ſint quæ negotiis accommoda ſit & idonea:ſunt enim beneficia alia aliis præſtantiora,& quæ requirant maiorem prouiſorum ſufficientiam, pro quorum diuerſitate & meliores & pręſtantiores eligendi ſunt,vt docuimus lib.17. Syntag.ca.6.Prohibet dictum ca. indecorum, de ætate, nemini intra decimumquartū annum cōſtituto, licere, dignitatem cuiuſcunque Eccleſię conferre, quamquam non prohibeatur impubes eſſe canonicus,vt in ſpecie ca.ex eo,32.de electio.alioquiu & pueri,& qui non poſſunt Eccleſiæ deſeruire,non debent in ea idonei reputari,ca. ſuper inordinata ordinatione,35. de præbend. libr.3. tit.5.in beneficiis,quæ curam animarum habent coniunctam,vt in Diaconatu, Archidiaconatu,& Parrochiali Eccleſia: ſicut olim in presbyterandis exigebantur 30.anni,ca.ſi triginta, c.ſi presbyter,& tota 78. diſtinct. ex concilio Neocæſarenſi ca.11.§.clericos, de ſanctiſ. Epiſco. in Nouel. non enim ad prædictas Eccleſias & dignitates vocari poterant qui non eſſent presbyteri,ca.1. c. præterea,de ætat.& qualita.ca. ſicut, 21.q. 2.ex concilio tamen poſteà Lateranenſi ætas 25.annorū in inferioribus beneficiis ab Epiſcopatu,veluti in Diaconatu, Subdiaconatu,& curam animarum habentibus ſufficere viſa eſt,d.ca.cùm in cunctis, §. inferiora etiam, de electio. Abbatiſſa eligenda olim eſſe debebat ſexagenaria,c.iuuenculas,20.q.1.poſteà potuerunt eligi ætatis 25. annorum,d. §. inferiora,dehinc tamen 30. anni conſtituti, in ca. indemnitatibus, de electio.in Sext. poſtulari nihilominus minoris ætatis poſſe,tradit gloſſa ibidem ad verbum, *eligatur*, per ca. innotuit, de electio. diſpenſante ſummo Pontifice, ca. vni. de ætat. & qualita. ordinan. in Sext. Iuxta porrò concilium relatum in ca.cùm in cunctis, electus in Epiſcopum debet eſſe 30.annorum.In Gallia autem ſufficeret ſi nominatus à rege ſit 27.annorum.§.1. de regia ad pręlaturas nominatio.in Concordat.

4 Miſerrima Eccleſiæ conditio ex eo tempore cœpit,quo infantes ambitione & cupiditate,ne dicam ſimonia parentum, inthronizati in ſede dignitatum Eccleſiaſticarum fuerunt: forſan non mentiar,ſi dixero,adhuc non natos beneficiorum mitras & baculos paſtorales gerere in vtero matrum, vt non mirum ſi periclitentur puerperæ matres eorum, in pariendis prælatis tot inſignibus Eccleſiaſticis in vtero redimitis.O infœlicia tempora!ô nūdinatio bonorum & domus Chriſti!vt quoque mirandum non ſit,ſi Deus iraſcatur in populum,& ſi incipiat iudicium à domo Dei. Aurum Eccleſiæ quotidie in necem ipſius matris conuertitur, & qui tutelam Eccleſiarum ſe ſuſcipere videri volunt,illi ſunt qui miſerè illam excarnificant peiùs quàm hæretici: vbi enim defenſoris ſpecimen ediderunt, ſtatim in bona & prælaturas manus iniiciunt,& infantibus puerulis ſuis vel proximorum congregant, ídque fauore nobilitatis,& religionis prætextu, cum diſpenſationibus, quibus ſpecioſum fucum ſimplicibus Chriſtianis faciunt: cùm tamen acutè videntes, perſpectum habeant, non tam fauore religionis, quàm ſui gratia,& augendarum opum cauſa,ſuis domibus beneficia & pręlaturas coniungere. Vtinam ſancti Patres,ſummos Pontifices dico, non tam faciles eſſent ad diſpenſationes has concedendas,& detegerent prętextu nobilitatis & defenſionis fidei,impetrantes transferre in laicas & profanas pompas patrimonium Eccleſiæ & Chriſti:dum enim in commendam principes, infantes, vel maiores regularia beneficia capiunt; dum iidem onerantur duobus,tribus, quatuor, quinque,vel pluribus Epiſcopatibus, ſedes deſtituuntur paſtore;Canonici ſine capite, irreligioſi, vagantes, ſatellites voluptatum fiunt; monachi regularem obſeruantiam(abſente pręlato)omittunt; ſcandala creſcunt,nullo opprimente; hæretici graſſandi occaſionem accipiunt paſtore non exiſtente,malóque exemplo ſuborto;ædificia tot donis & liberalitatibus principum excitata, collabuntur; pauperes Eccleſiarum alūni fame pereūt, redditibus in Curiam vel in domos profanas translatis. Clerici nulli inueniūtur qui ſtudere velint & ſacris vacare, ſublata omni ſpe obtinendi beneficia, quibus ſe dignos efficerent, niſi inuolarentur à principibus vel poteſtate præditis, à quibus & qui aliquando iuſtè bene meriti beneficia poſſident,impudenter,vi, metu, calumniis penè enecantur,non dixero intoxicantur,donec inuiti cogantur etiam viuentes ſuis cædere vel eiurare. Vtinam principes,qui tot beneficiis onerātur, reſipiſcerent,& conſiderarēt nihil tam periculoſum onere & cautione animarū quæ à manu illorum exquirendæ ſint,ſi perierint, à Deo omniū principum Imperatore, quíque proprio filio non pepercit,ſed dedit nobis eum in redemptionem pro illis,& quas ipſe proprio ſanguine redemit. Vtinam,inquam, conſiderarent propriam animam pro anima perdita eſſe reddēdam, quódque grauius iudicium pro pluribus Deo ſiſtēdis. Vtinam reminiſcerentur nihil prodeſſe homini, ſi vniuerſum mundum lucretur,& animæ ſuæ detrimentum patiatur,& dulcedinem vaniſsimam honorum,equitatuum,ſeruorum,& ſimilium,quæ ſibi parant ex bonis Eccleſiæ, nihil aliud eſſe quàm peccatorum exuuias,pauperū fame morientium cibos,clericorum mendicantium ad totius dedecus cleri,annonā;& futurū ex abuſu,vt quo tempore victuros ſe ſperabunt, momento in infernum cum ſacrilegis, niſi reſipiſcant, deſcendant. Forſan ſurdis cano, & forſan aperiēt aliqui oculos,vt videant;aures reſerabunt,vt audiāt: forſan & nimiùm acutè & curioſè loqui aliquibus videbor,quibus nondum adire Antycyram,vel cognoſcere Eleborum contigit; ſed nihil moror, ſentiant vt velint,hæc parentheſis mihi in mentem nunc venit,meliúſque arbitror pro veritate

pati

pati ſuppliciũ, quàm pro adulatione beneficium, ego non didici puluinaria delinquentibus conſuere, & perſpectũ habeo quòd *veritas odiũ parit*; & nihilomin⁹ quòd *veritas Domini manet in æternũ.*

5 Redeo in viam, & non immeritò ſacrarum conſtitutionum authores, qui conciliis Eccleſiaſticis interfuerunt, qui ſanctiones hac de re ediderunt, infantium & aliorum non maturas ætates, ab Eccleſiarum prælaturis reiecerunt, cùm in tractandis publicis negôtiis animaduerterẽt principes etiã Paganos & Reſpublicas tales nõ admiſiſſe, neque etiam tam ſtultum inueniri poſſe principem puto, qui vellet cõmittere filio ſuo infanti, cum diſcrimine vitę temporalis eius, Ducatum militiæ armatæ, in qua pugnare deberet in propria perſona: nollet enim, aut crudelis nimiùm eſſet, vel parricida, morti eum exponere, imò nec vellet Imperium infanti ſuo ſeruorum, uõ equorum vel aſinorum cõmittere; & tamẽ (ô malum!) non erubeſcit animarum curam ei ſubiicere, quæ multò omnibus rebus pretioſiores & digniores, & in quarum gubernatione quis potius periculo mortis æternæ ſe exponit, quàm ſi per furentes acies armatas diſcrimen vitæ temporalis ſuſciperet. Maior cura, maior prudentia, & diſciplina, in regendis animabus, vbi ars artium regimen hoc dicitur, ex. c. cùm ſit, 14. de æta. & qualit. quàm in regendis corporibus, & rebus politicis.

6 Et tamen Ethnici, vt legimus in priſcis legibus Romanis, conſtituerunt, ne quis Conſulatum ante quadrageſimum annum peteret, néve ante quadrageſimum tertium gerere poſſet: ne Præturam petere ante trigeſimum nonum annum, gerere verò ante quadrageſimũ poſſet: nõ Ædilitatem ante vigeſimumſextum, gerere verò ante 27. vt refert Gruchius lib. 1. de comitiis Romanorũ, c. 3. Liuius lib. 10. deca. 4. Suaſit & Mæcœnas Auguſto, ne minor ſaltem 25. annorum, in Senatum allegeretur: ne Prætor fieret ante 30. dicens non eſſe concedendam adminiſtrationem Reipublicæ ei cui non concederetur ſuorum bonorum adminiſtratio, vt narrat Dio Caſsius lib. 53. Prohibent & leges Ciuiles etiam in penuria maxima hominum, nõ eſſe ad Rempublicam adminiſtrãdam minores 25. anno. admittẽdos, l. ad Rempublicam, 8. de munerib. & honor. P. l. 2. §. fin. de iure immunita. P. l. Lucius, 21. §. penul. ad municip. P. Mos & antiquus ſeniores in magiſtratibus deferendis eligere. Philo Iudæus lib. de agricultura. l. vt gradatim, de munerib. Pand. l. ſemper, de iure immunita. Pand. l. 1. de albo ſcrib. Pand. vide quæ de hoc diximus lib. 47. Syntag. ca. 9. Chalcidenſium lex, ne quis natus infra annos quinquaginta, vel magiſtratũ ageret, vel legationẽ obiret. Heraclides in Repub. Lacedæ. Senatores ex ſenibus in Republica Romana. Dionyſ. Halicar. in 2. & apud Spartiatas ex lege Lycurgi, Plutarch. in Lycurgo: ſiquidẽ iudicia optima in experiẽtia & prudẽtia, vt tradit Plato 9. de Legib. quę vel deſideramus sũmopere in tractãdis ſacris & ſpiritalibus, in quibus pernicioſiùs erratur quã in profanis.

7 Cęterùm non inficiamur, diſpenſationem ętatis ab iis qui poteſtatem habent impetrari poſſe, & poſtulationem fieri poſſe eorum qui propter non impletam legitimam vel requiſitam à canonibus ætatem, eligi non poſſent, ca. 2. de ætat. & qualita. & datur venia ætatis ex cauſa, his quos vitæ morúmque honeſtas, & mentis ſolertia commendat. l. 2. de his qui veniam ætatis impetrauer. libro 2. Cod. titul. 45. ſenectus quippe venerabilis eſt, non diuturna, nec annorum numero computata. *Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Sapien. 4. verſ. 8. Canities presbyterorum, non in numero annorum, ſed in ſapientia ſita eſt, ca. fin. 84. diſtinct. vt enim malitia, ſic prudentia ſupplet ætatem. ca. de illis, c. fin. de deſpouſa. impub. Fuit Timotheus Epiſcopus iuuenis, cuius tamen iuuentutem contemni noluit D. Paulus 1. ad Timoth. ca. 5. Diuus Ignatius Magneſiorum Epiſcopum Damã honorandum eſſe docet exemplo iuuenis Salomonis, & Danielis, & Ioſue. Exempla proborum iuuenum & acceleratę ſapientię ſunt quędam ſparſim tractata à diuerſis, verùm quia rara, & præcoces fructus aliquando ſuſpecti ſunt, iudicium diſpenſationis ſuperiori relinquitur, qui poteſt ſupra leges diſpenſare; is autem ſolet ex iure ciuili inquiſitionẽ morum & vitæ impetrantis veniam committere illis qui noſſe poſſint, dicta l. 2. de his qui ven. æta. impe. C. nec adhuc temere indulget, niſi priùs maſculi vigeſimi anni metas impleuerint: fœminæ 18. quemadmodũ & regula Pauli Papæ 3. ſuper defectu ætatis, ſtatuit, fieri poſſe tantũ gratiã ſuper defectu ætatis duorum annorũ, præhabita inquiſitione idoneitatis, cùm cẽſeantur iſtiuſmodi decreta ambitioſa, vt & perraro etiam Imperatores minoribus extra ordinem rerum ſuarum adminiſtrationem indulſerint. l. 3. de minor. 25. annis. Pand. Quamquam Leo Imperator Nouella 28. titulo, quo tempore & à quibus rerum ſuarum adminiſtratio concedi debeat, conſtituit aliquando, ante 18. & 20. annum indulgendam eſſe veniam ætatis, ſi modò antè capaces inueniantur poſtulantes adminiſtrationis obeundæ. Quare & iure ciuili, ſi princeps magiſtratum minori commiſerit, videtur & ei poteſtatem cõceſſiſſe iudicandi. l. quidam conſulebant, §. fin. de re iudica. P. l. ſi rogatus, 20. §. fin. de manumiſ. vindic. lib. 4. Pand tit. 2. l. vni. §. fin. de offi. Conſul. lib. 1. Pan. tit. 7. Nero ita Conſulatum iniit anno ætatis 20. vt refert Cornel. Tacitus libr. 12. Octauius anno 18. Conſul creatus, Liuius lib. 9. decad. 12. Et certè ſummus Pontifex, ſi adſit idonea capacitas in minori, ad diſpenſandum de ætate prouidendi ſeu poſtulari, facilè diſpenſat. Cæterùm diſpẽſando cum infantibus non idoneis ad prælaturas, prætextu nobilitatis, ipſe videre poteſt, num tutus ſit coram Deo, qui ita in præiudicium Eccleſiæ diſpenſatur, cùm & ſum. Pontif. noluerit haberi in hac cauſa rationem ſuarum literarum, vel occaſionis alterius. ca. eam te, 4. de ætat. & qual.

8 Tertiò prohibentur eligi natura qui ſeruire non poſſunt Eccleſiæ miniſterio, nec volent, ca. relatum eſt nobis, 4. de cleric. non reſid. lib. 3. titul. 4. c. quia in tantùm, ca. cùm non ignores, de præb. nam illi æquiparantur pueris, quod pertinet ad

beneficia poſsidenda, ca. ſuperinordinata, 35. de præbend. proinde prodigi, quibus bonis interdictum eſt, ſua adminiſtrare cùm non poſſint, l. is cui bonis, 6. de verbo. obliga. tit. de curator. furioſ. vel prod. da. idonei nō cenſentur, non aliter quàm furioſi vel fatui. Nouell. Leo. 28.

9 Prohibet námque quarto loco natura, ne fatuus eligatur, aut electus à confirmante admittatur, c. venerabilem, de electio. debet enim electus prudenter diſpenſare bona Eccleſiæ, & domui ſuæ bene eſſe præpoſitus; ſi quis enim domui ſuæ præeſſe nequit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam adhibebit? vt ait D. Paul. 1. ad Timoth. c. 5. Amotus hac ratione à regni Gallici gubernatione Chilpericus, dictus ſtupidus, ſeu inſenſatus, 9. eius regni anno, tanquam & poteſtati inutilis, & ſubrogatus in locum eius Pipinus Caroli magni pater, per Zachariam 1. ſummum Pontificem Græcum, qui adeptus erat ſedem anno Domini 741. ca. 3. alius, 15 quæſt. 6. Gregorius lib. 7. epiſt. 8. & 28. Yuo Carnotenſ. parte 5. ca. fin. Paulus Æmil. lib. 2. Ammo. lib. 4. c. 61. Sigeber. & Rhegino in Chron.

10 Quintò, natura ineligibiles ſunt corporeo vitio laborantes, ex quo ſacris dignitatis muneribus vacare nō poſſunt, & ex quo irregulares fiūt, c. hinc enim, 49. diſt. Leui. 21. c. 2. e. expoſuiſti, & toto titulo de corpor. vitia. nō ordinan. lib. 1. tit. 20. vbi exempla ponuntur, leproſi, maculā habentis, qui paſſus eſt ſponte ſine morbi neceſsitate aut violentia ſibi abſcindi virilia, & c. c. 3. & c. 1. ex parte, 5. eod. & eò pertinet tota 55. diſt. Qui morboſi vel vitioſi dicantur, tractatur per maiorem partem tituli de Ædilit. edict. lib. 20. P. ti. 1. attamē nō omnia vitia corporalia arcere ab electione exiſtimandum eſt, ſed ea quæ habēt deformitatem indecoram, & quæ prohibent ne quis myſteria poſſit ſui officij pertractare. vt docetur in d. titul. de corpore vitia. non ordinan. Notandum & inſuper eadem vitia impedire electionem, & ordinationem ſequentem: quæ tamen non adimant beneficia nec ordines, ſi caſu vel naturali cauſa ſuperuenerint: c. penul. & fin. de cler. ęgrota. lib. 3. tit. 6. ca. cùm percuſsio, ea. ſcripſit, ca. qualiter, 7. q. 1. multa enim facta tenent quæ ſi facienda eſſent non fierent; vt de matrimonio dicitur, quod à furioſo cōtrahi nō poteſt, ſuperueniente tamen furore contractum non diſſoluitur, l. patre furioſo, 8. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Pand. l. furor, 16. de rit. nup. P. ca. neque furioſus, 32. q. 7. c. dilectus, 24. de ſponſalib. ſic furioſo non datur magiſtratus, datus autem ſuperueniente furore ſtatim non ei adimitur, l. iudex, 46. l. cùm Prætor, de iudic. P. l. qui furere, 20. de ſtat. hom. idem in monacho furioſo. c. ſicut, 15. de regular. lib. 3. tit. 31.

11 Sextò, ex naturali ſtatu pēdere videtur, quòd liber non ſeruus eligatur, quemadmodum in ordinatione ſtatuitur, titulo de ſeruis non ordinan. lib. 1. tit. 18. quod ex pluribus ſacroſanctis conciliis comprobatur in ca. 1. 2. 3. 4. ſub 54. diſt.

12 Septimò, naturæ legibus adſcribi poſſet, quòd vnus tantùm, non duo vel plures in ſedem vacantem eligantur, iuxta exempla ca. in apibus qui, 41. ſub 7. q. 1. monarchia quippe in vnaquaque gubernatione melior & potior habita, vt diſputat Ariſtot. lib. 3. Politic. c. 11. & 12. & nos lib. 47. Syntag. ca. 15. num. 24. & 25. item quia coniugium contrahitur inter Eccleſiam & prælatum, & illud indiſſolubile exēplo coniugij carnalis, c. inter corporalia, 2. de trāſlatio. Epiſc. ideò bigamia non eſt introducenda, neque Eccleſiæ ſponſæ duo paſtores mariti, neque marito prælato duæ Eccleſiæ coniuges dari poſſunt communi iure, ca. ſicut alterius, 7. q. 1. bigamia in coniugio carnali prohibetur D. Matthęi 19. l. 2. C. de inceſt. nup. l. cū qui, C. ad leg. Iul. de adult. l. 1. §. fin. & l. quid ergo, §. 1. de his qui notan. infam. P.

De his qui eligi non poſſunt moribus. Cap. XII.

Argumentum.

1 *Inhoneſta vita homines eligi ad ſacerdotia nequeunt.*
2 *Neophytus non ordinandus, & num eligendus.*
3 *Crapulæ vinóque deditus non eligendus.*
4 *Non eliguntur aleatores, milites, curiales, &c.*
5 *Non mulieres.*
6 *Nec obligati ad ratiocinia.*
7 *Oeconomus Eccleſiæ vacanti datus non poteſt eligi.*
8 *Electio fieri debet ex clericis Eccleſiæ vacantis, vel ſi conſuetudo aliunde.*

1 Propter mores eligi quis non poteſt; vel quòd improbatis moribus ſit qui eligendus, vel quòd mores prohibeant aliquē, etſi bonis moribus ſit, eligi. In primis igitur qui ſunt inhoneſtæ vitæ eligi non debent, vel non poſſunt, §. 1. quomod. oport. Epiſco. Nouel. 6. cùm ad Eccleſiæ adminiſtrationem tales perſonę ſint admittendæ, quæ diſcretione præmineant & morum fulgeant honeſtate, ca. indecorum, 3. de ætat. & qualitat. & proinde, vel ante confirmationem qui confirmat, debet inquirere de moribus & vita electi, c. 3. de electio. & Iuſtinian. in Nouella 123. §. 1. oportere que inculpabilē eſſe vitam Epiſcopi tradit D. Paul. 1. ad Timothe. ca. 3. l. omnem adhibentes prouidentiam, 42. de Epiſco. & cler. C. l. ſacroſancta, 34. eo. tit. ca. 2. in ſacerdotibus, 61. diſt. concil. Carthagin. 3. c. 40. c. illud ſtatuendum, 25. diſt. Alexander Seuerus apud Lampridium dicebat, graue eſſe, cùm id Chriſtiani & Iudęi facerent, in prædicandis ſacerdotibus, qui ordinandi ſunt, non id fieri in prouinciarum Pręſidibus, quibus & fortunæ hominum & capita committerētur; ſi nō inquireretur de eorum moribus, & vita. facit concilium Carthaginenſe 3. ca. 22. vnde can. 2. 24. diſt. ſumptus, *Nullus*, inquit, *ordinetur clericus, niſi probatus fuerit vel Epiſcoporū examine, vel populi teſtimonio.*

2 Propter metū ſuperbiæ, prohibetur neophytus ſeu nuper plantatus in fide vel religione, eligi; ne inaſſueta dignitate in ſuperbia intumeſcat, & incidat in Sathanæ laqueos, 1. ad Timothe. 3. ca.

ſicut

ſicut neophytus, 48.diſtin.ſi tamen ratio ceſſaret & ſe humiliter gereret,eligi poſſet,ca.9.Neophytus,61.diſt.quia ceſſante ratione legis,ceſſat diſpoſitio. ea.eùm eeſſante, de appel.

3 Honeſtum etiam non eſt,eligere in paſtorem crapulæ vinóve deditum,cùm ob hæc vitia poſſeſſor beneficij,admonitus,nec ſe eorrigēs , ab officio & beneficio ſuſpendi poſsit,ſic à crapula,14.de vita & honeſta.clerico.probat tota 35.diſt.& eum ebrioſis prohibemur ſumere cibum. ca. ad menſam,11.q.3. *Væ*,inquit Eſaias c.6 verſ.22.*qui potentes eſtis ad bibendum vinum*, *& viri fortes ad miſcendam ebrietatem*. Vide quæ diximus de ebrietate lib.39.Syntag.ca.8.

4 Ob improbatos quoque mores aleatores publici & conſueti non ſunt eligendi, cùm illis non poſsint conferri beneficia:c.inter dilectos, de exceſſ.prælat.nec milites,curiales,hiſtriones,ca.1.aliquantos,51.diſtinct.vide ca.vnic.de vita & honeſt. cler.in Sex. in ſumma quorum vitæ dedecus ad ignominiam & contemptum Eccleſiæ conuerti poſſet,eligendi nō erunt;aut ſi electi, à ſuperiore non erunt confirmandi.

5 Ratione porrò conſuetudinum,quæ ex moribus pendent,non poſſunt eligi mulieres ad dignitates & beneficia Eccleſiaſtica,quia clericatū non habent vel ordines ſacros, nec poſſunt ſacta tangere,ca.ſacratas,23.diſtin.non prædicare, non abſoluere,vel exomologeſes audire , cap. noua,de pœnit.& remiſsio.c.mulierē,33.q.5.& in hoc prudētiores nos Ethnicis,qui ſacra & ſacerdotia quędā mulieribus cōmittebāt,vt ſcribit Dionyſ. Halicar.lib.2.& Plato 6.de Legib.& nos lib.16. Syntagmatis c.10.in beneficiis tamē quæ habent mulierum monialium adminiſtrationē , quæve nihil clericalis ordinis, nullúmve eius munus exigūt, eligi poſſunt,& ſolent mulieres , vt in Abbatiis, Prioratibus , & monaſteriis aliis mulierum, iuxta formulam ca.indemnitatibus, de electio.in Sex.c. cauſam quæ.8. eo. titul.apud Gregor.dummodò aliunde illi muneri ſint idoneæ , nec repugnet etiā ius ciuile omnino , quin mulieribus deferantur quædam munera ſexui conſona,alienáve à viriſibus,l.vni. de mulierib. & in quo loco munera ſexui congruentia obire poſſunt.lib.10.C.titul.62.& certè alioquin mulierum proprium eſt ſubiici , ſilere,non imperare, nec loqui,vt probatur per totam 33.q. 5.vide l. fœminę,& ibi notata,de regul. iur.P.l.in multis,& ibi gloſ.de ſtat.hom. P. l. cum Prætor,de iudic. P.

6 Dehinc 2.mores prohiberēt & ius,obligatos alicui perſonæ laicę ad ratiocinia,putà procuratores, actores,executores,tutores,curatores , & ſimiles, non poſſe ordinari vel eligi in Eccleſia: poſtulari tamen poſſe. ca.vni.de obligat.ad ratioci.ord. vel non.lib.1.tit.18.c.vni.53.diſt.

7 Tertiò,ob ſuſpectos mores ex morum communi ſententia,non poterit eligi cuſtos vel adminiſtrator datus Eccleſiæ vacanti,vt notat gloſ. 1. ad verbum,*conſtitutum*, in ea.conſtitutum, 22.& ibi textus 7.q.1.ne detur occaſio malignè aliquid agendi; quemadmodum eadem ratione prohibitum,ne tutor ducat in vxorem pupillam ſuam, antequam reddiderit rationes,in l.ſi tutor , de interdict. matrimo. inter tutorem & pup.& libr. 5.C.tit.6.l.3.de nup.vt neque creditor ſibi addicere pignus poteſt,l.4.qui bon. cedere poſſ.lib.7. C. tit.71.l.fin.de iure dominij impetran. lib.8.C.prohibitum & eſt,ne Oeconomus vel eius cognati, emant res Eccleſiæ cuius ſunt Oeconomi, quādo etiam diſtractio permiſſa eſt, & emptio cæteris, §.ſi verò non ſint , verſic.*Oecono.* de alien.& emphytheo.in Nouel. & in Authen.quibuſcumque modis, de ſacroſ. Eccleſ.§.ſi autē,in fin de ſanctiſ Epiſcop.in Nouel. vt neque adminiſtrāti prouinciam , in ea prouincia , licet res aliquas emere.l. non licet,l.qui officij,de contrah.emptio.P.Aliud ſimile exemplum in l.ſi in emptione , §. tutor, de contrah. emption. quamquam regulariter alioquin officium nemini debeat eſſe damnoſum,l. ſi ſeruus communis , 61. §. quod verò ad mandati actionem,de furtis.lib. 47.P.titul.2.quod hîc non habet locum : non enim officium hîc adminiſtratori damnoſum eſt,ſed cauetur ne damnum inferatur per officium obtentu officij Eccleſiæ ; neque etiam quis plurium ſubire poteſt officium, & ſufficit obire vnum ad euitandam ſuſpicionem. l. fin.de aſſeſſ.C.

8 Quarto, lege communi præſcriptum eſt , vt Abbas ſeu prælatus eligatur ex gremio Eccleſiæ, & ex clericis vel monachis Eccleſiæ vacantis, ca. 4.Abbatem,18 q,2.vt ſummus Pontifex ex gremio vel collegio Cardinalium,ſi ibi idoneus inueniatur,ſin minùs,aliunde:ca.in nomine Domini,23.diſtinct.idipſi.m ſtatutum,vt alij pręlati eligantur ex collegio Eccleſiæ,ſi idonei ibi reperiātur:ſin minùs,aliunde,ca.nullus,c.obitum,61. diſt. c.Metropolitano,63.diſt. c.quàm ſit,18.q.2.c.licet, 8. q. 1. valet etiam ita de alia Eccleſia ſacta electio,ca.cum nobis,ca.cùm inter, ca. in cauſis , de electio. tamen ex more , poteſt receptum defendi,vt adueniente Eccleſiæ vacatione, non eligatur prælatus aliunde quàm ex certa Eccleſia ſeu monaſterio,ca.Abbate ſancti Syluani,25.de verbor.ſignif.c. cùm dilectus,8.de cōſuet.dummodò in eo loco,ex quo eligi debet, inueniatur idoneus, iuxta ea quæ fusè explicat gloſſa ad d. cap. Abbate,25.ad verba, *donec ibidem* , de verbor. ſignif.quam videto.

De formula & ordine electionis, & primùm de tempore eligendi. Cap. XIII.

Argumentum.

1 *Ante electionem verè vacare debet Eccleſia.*

2 *Eccleſia quæ dicatur viduata paſtore.*

3 *Eccleſia antequam vacent non conferuntur.*

4 *Tractari tamen de electione prælato ægrotante leuiter an poſsit.*

5 *An ante electionem ſit expectanda ſepultura prælati mortui.*

6 *Electio intra tres menſes fieri debet prælati, aliter ius ad ſuperiorem deuoluitur. & 7.*

7 *In aliis minoribus beneficiis intra ſex menſes.*

8 *Aliquando in ſummi Pontificatus electione decem tantùm dies requiſiti.*

9 *De deuolutione diuerſa electionis, & regia ad prælaturas nominatione.*

10 *Quando electoribus tempus incipiat currere.*

11 *Menſium dies quot & quomodo computandi.*

12 *Impedimenta à lapſu temporis ſubducenda.*

13 *Vacationis Eccleſiæ tempore quomodo ea erit regenda.*

14 *De adminiſtratore dato à ſummo Põtifice Epiſcopatuum vacantium.*

15 *De Regalia iure, quod habẽt reges Galliæ vacantibus Epiſcopatibus.*

16 *Vacantis Eccleſiæ adminiſtrator quibus nominibus appelletur, & officia eius.*

17 *Electionis faciendæ impenſæ vnde accipi, & ſolui debeant.*

1 Methodus poſtulat, vt ad formulam electionis veniamus, & agamus de his quæ ante electionem & quæ in ipſa electione, & poſt electionem obſeruanda ſunt, & primùm, de tempore, in quo eligendum eſt. Conſiderabimus itaque pro eius obſeruatione, antequam perueniatur ad electionem, Eccleſiam, de cuius paſtoris electione agitur, vacare debere, ea vacatione, quæ reddat Eccleſiam viduatam paſtore, vel morte naturali paſtoris, vel alia ciuili, ſeu depoſitione, ca.1.7.q.1. vel quòd ad monachiſmum deſcenderit ex permiſsione ſummi Pontificis, ca. temporis, §. item ſi aliquis, ca.7.q.1. ſi Epiſcopus in aliam fuerit tranſlatus Eccleſiam, cap. mutationes, ca. Epiſcopus de loco, 7.q.1. vel ſi aliis modis quibus vacatio inducitur, ſine paſtore efficiatur Eccleſia: poteſt enim vacare omnino beneficium ipſo iure adeptione ſecũdi beneficij incompatibilis ſine diſpenſatione, ca. dudum, in 2. de electio. per ſimoniam, ca. inſinuatum, de ſimon. per crimen falſitatis vel maieſtatis, ca. ad falſariorum, de crimin. falſi. c. fœlicis, de pœn. itẽ ipſo iure & facto, per mortem, per renunciationem, c. ſtatutum, de reſcrip. in Sext. ca. poſt tranſlationem, & cap. fin. de renunciat. per ſententiam iudicis, ca. querelam, de iureiuran. c. ex literis, de exceſ. prælator. Non exiſtimarẽ autem poſſe quem ſubrogari in locum eius, cuius Eccleſia ſolum ipſo facto vacaret vero paſtore, vi deiecto: nam de facto quidem, ſed non de iure vacat. ca. ad audientiam, de his quæ vi met. cauſ. fiunt.

2 Sic enim verè viduata paſtore Eccleſia dicitur, quæ non habet paſtorem re ipſa, aliàs autem & dicetur viduata paſtore quæ illum habet, ſed inutilem: ca. inter corporalia, 2. verſ. *ſed neque illud*, de trãſlatio. Epiſ. lib.1. tit.7. vt qui ſunt ab officio ſeparati, & vitam ſuam tãquam mortui plangunt, c. facilius, 31. de pœnit. diſt. 1. eáque ratione & vidua mulier dicitur, non ſolùm cuius maritus mortuus eſt, ſed & quæ habet maritum inutilem, gloſ. in l. fin. ad l. Flauiam de plagiar. C. vt non intelligitur eſſe actor qui inutilis eſt ad agẽdum, l.1. §. penul. quod cuiuſque Vniuer. nomin. lib.3. tit.4. arg. l. quoties, 6. qui ſatiſdat. cogant. libr. 2. Pand. titul.8. l. quamuis, 8. §. ſi conuenerit, ad Senatuſ. Velleian. lib.16. titul.1. & in his non poſſet proſpici per electionem Eccleſiæ, quæ quamuis inutilem habeat prælatum, tamen qualemcumque habet: alioquin vereor, ne maior pars Epiſcopatuum & Abbatiarum, Prioratuum & beneficiorum, vacare diceretur, quibus nõ dicam præpoſiti ſunt inutiles Eccleſiæ, veluti infantes, commendatarij ſeu fiduciarij nobilium, ſed etiam perniciosiſsimi & peſtes Eccleſiarum. Sic & viduata non cenſebitur ad fines electionis ineundæ Eccleſia, quæ habet prælatum electum & cõfirmatũ, ſed nõdum conſecratum; quamuis non conſecrato paſtore, ſecundũ quid, viduata dicetur, ex eo quòd nõ conſecratus conſecratorum munera nõ poſsit obire. ca. quoniam, 100. diſt.

3 Cur autem niſi Eccleſia vacante fiat electio, ratio erit, quòd Eccleſiæ non conferuntur viuẽte paſtore, vel alio modo ea eodem priuata, cap.3. de conceſsio. præbend. lib.3. titul.8. vbi ex concilij Lateranenſis ſub Alexan.3. ſummo Pontifice habiti ca.8. beneficia vel conferri, vel promitti antequã vacent non poſſunt, quod & in ca.2. eiuſdem tituli de conceſsio. præbend. explicatur, & in cap. ex tenore, eo. titul. & ca. deteſtanda, eo. titulo. in Sexto. firmatur & in concilio Tridentino ſeſsio.24. c.19. de reformatione. Ne detur etiam occaſio deſiderandi mortem eius, in cuius locum nouerit quis ſe ſucceſſurum, quemadmodum & pactum de futura, vel de viuentis ſucceſsione reprobatur in l. fin. C. de pact. l. pactum dotali, de collat. C. cum ſimilib. vt neque conſenſus poſſeſſoris iuuet collationem non vacantis beneficij, cap. quod autem, de iure patronat. atque inſtitutus ſcienter in beneficio viuentis, deponitur, cap.1. de conceſsio. præbend. priuatur & ſacerdotio, & ab omni miniſterio Eccleſiaſtico repellitur, qui paſſus eſt ſe ſucceſſorem viuo ordinari, cap.7. in primis, 2 q.1. dicitur & fur, & latro, ca. non furem, 7. q. 1. Eadem tractantur de non ſubrogando in locum viuentis, ca. 1.3.5. & cau. ſicut vir, & c. præſentium, 7.q.1.

4 Ægrotante ideò prælato, etiamſi de eius ſalute deſperaretur, Canonici vel alij electores, non poſſunt tractare de electione, ca. obeuntibus, 63. diſtin. Panor. in ca. bonæ, in 2.36. num. 2. 11. 12. de electio. viuente tamen Pontifice poſſet licitè haberi tractatus conſultorius de Pontifice eligendo, vt talis perſona ad talem prælaturam videretur honeſta, atque aliis hoc ipſum poteſt perſuaderi, ſed non debet hoc omnino deliberari: ſic poteſt intelligi c. ſi trãſitus, 79. diſt. facit can. in nomine Domini, 23. diſt. & quod ſcripſit Panor. ad ca. licet, de electio.

5 Poſt mortem prælati ergo de electione agendum erit, & expectanda de honeſtate ſepultura eius, ca. bonæ memoriæ, 36. in 2. de electionis. & tertius eius dies depoſitionis, c.7. nullus, in 2.79. diſt. ſi tamen electio fieret intra tres dies à morte prælati, valere notat gloſ. & Pano. nu.11. in d. ca. bonæ memoriæ, in 2. quia, vt notant ibidem Panor. & Innocent. tres menſes ad eligendum prælatum dati, currunt ab hora mortis vltimi prælati, quod nõ fieret ſi expectãdi eſſent tres dies poſt mortem eius,

eius, quia non̄ valenti agere non currit præſcriptio, l. 1. §. fin. de annal. exception. l. 1. §. fin. de bon. mater. C. & infrà latiùs, dicitur & in ca. 3. in fine, 8. q. 1. quòd poſt obitum quieſcentis, clerici habent poteſtatem eligendi. Reſponderi autem ad ca. bonæ memoriæ poſſe arbitramur, ibi quidem inter cauſas irritæ electionis ponitur, quòd ante ſepulturam prælati, habitus fuiſſet tractatus de eligēdo, illa autem ſola non erat, ſed quia vnus ex electoribus contemptus fuerat, nec vocatus, & quòd is egerat de contemptu. Ad ca. autem nullus Pontifice Romano, 79. diſtinct. dicunt, diſpoſitionem illius canonis ad honeſtatem, non ad neceſsitatem pertinere, verùm ego exiſtimo Synodum Romanam ſub Bonifacio 3. idipſum ſtatuiſſe, & voluiſſe ita ſeruari; ſed dicam cum Platina in fine vitæ eius, vnà cum vita Bonifacij vt video etiam, decreta eius extincta fuiſſe, nec ſine ratione: quamuis enim honeſtum eſſet triduum expectare à morte, tamen neceſsitas vrgere poteſt accelerationē electionis, potiſsimùm ſummi Pontificis, ne ſeditionibus vel factionibus detur occaſio tumultuandi, néve impreſsiones accedant principum & poteſtatum; non auſim dicere ne voces electorum pecunia, gratia, amore corrumpantur: & ita etiam probandam acceleratam electionem defendit Zabarella ad ca. quia propter, notabili 7. de electio. & iudicatum in cauſa Eccleſiæ Ylardēſis in Curia Romana ſcribunt Innocen. & Hoſtien. ad d. ca. bonæ memoriæ, in 2. facit argumentū à matrimonio corporali ad ſpirituale receptū in c. inter corporalia, de tranſlat. Epiſc. vt quemadmodum mortuo marito ſtatim vxor eſt ſoluta à lege viri, & poteſt nubere impunè cui voluerit, ca. penul. & fin. de ſecun. nup. ſic & mortuo prælato, ſtatim Eccleſia, eius ſponſa, cenſetur ab eius lege libera, vt alteri poſsit coniungi impunè.

6 Electio porrò mortuo paſtore fieri debet, ſiue vacatione prælaturæ regularis vel Cathedralis adueniēte intra tres mēſes, intra quos iuſto impedimēto ceſſante, ſi electio celebrata nō fuerit, qui eligere debuerunt, eligēdi poteſtate carere debēt ea vice; & ipſa eligendi poteſtas ad eū, qui proximè præeſſe dignoſcitur, deuoluitur, qui debeat cum conſilio capituli, & aliorum prudentum virorum viduatæ Eccleſiæ, de perſona idonea prouidere. c. ne pro defectu, 41. de electio. ca. poſtquam, 50. diſt. c. obeuntibus, 63. diſt.

7 In aliis beneficiis electiuis quàm prælaturis, & minoribus, ſex mēſes ad eligendū vel conferendū dantur, ex cōcilio Lateranēſi, in c. nulla, 2. de conceſsio. pręb. c. de multa, §. 1. de præb. c. licet, de ſuppl. negligē. præla. quod ſemeſtre tēpus dicti cōcilij abbreuiatum in prælaturis, in quibus nō obtinet, c. dilectus filius, 12. de cōceſsio. præb. propter maius periculum plurium animarum, & ob neceſsitatem paſtoris maiorem, & quamuis Hoſtienſis ad dict. ca. ne pro defectu, dixerit, in beneficiis aliis quàm prælaturis electiuis, vt præpoſituris & decanatibus Eccleſiarum, tres menſes tantùm ad eligendum concedi: verior tamen habetur ſententia Innocētij & Bartholomæi Compoſtellani ad d. cap. ne pro defectu, tres menſes non habere locum in aliis quàm prælaturis, ſed in aliis ſex menſes dari, argumento ex eodem ca. ne pro defectu, ſumpto, quod loquitur tantùm de prælaturis: & ſi voluiſſet ſummus Pontifex de aliis beneficiis quoque idipſum ſtatuere, dixiſſet ſimiliter, & expreſsiſſet, & ita argumentatur S. Pontif. in decimis & noualibus, in ca. ad audientiam, de decim. & in aliis quoque ſic conſideratum. in ca. inter corporalia, de tranſlatio. Epiſ. l. ſi verò, §. de viro, ſolut. matrimon.

8 In hoc quoque differunt electiones prælaturarum ab aliis inferiorum beneficiorum in tempore breuiori, quemadmodum & tempus 3. menſium adhuc contractum eſt ad decem dies in electione ſummi Pōtificis, propter maius periculum animarum, ob diuturnam vacationem eius ſedis, c. vbi periculum, de electio. in Sext. quemadmodum mandatarius ratione clauſulæ, *motus proprij*, habet decem dies ad eligendum pinguius beneficium, iuxta ca. ſi pluribus, de præbend. in Sex. & Canonici ad optandum duplicatum, tempus viginti dierum. cap. fina. de conſuetu. in Sext. Inſtituerat & Bonifacius 2. qui adeptus ſedē anno 531. vt in locum demortui S. Pontificis alius Pontifex, ſi fieri poſſet, tertia die ſufficeretur, ne dilatio ſeditionem faceret, vt refert Platina in Bonifacio 2.

9 Sed & inter electiones prælaturarum, & aliorum beneficiorum, intereſt in iure deuoluto; nam quamquam ob defectum collationis beneficiorum poſt ſex menſes deuoluatur ius conferendi ad ſuperiorem, per ca. 2. de conceſſ. præben. & ca. licet, de ſuppl. neglig. pręlat. vt ob defectum electionis prælati poſt tres menſes fit deuolutio: attamen ad diuerſos, & diuerſo modo in vtriſq; ius deuoluitur, iuxta c. quamquam, de electio. in Sext. vbi, ſi canonici vel electores priuentur poteſtate eligendi prælatum, vel ipſo iure, vel per ſententiam, ius deuoluitur ad ſolum ſummum Pontificem: ſi ex cauſa negligentiæ, ad proximum ſuperiorem tantùm. In aliis autem inferioribus beneficiis ex quacumque cauſa priuentur iure eligendi vel conferendi, poteſtas deuoluitur ad proximum ſuperiorem. In Gallia, ſublatis electionibus, ſtatuit ſummus Pontifex Leo 10. conuentionibus habitis cum Franciſco 1. rege Galliarum, vt ſcribitur in §. 1. & 2. de regia ad prælatur. nominatione. vt vacantibus Eccleſiis Metropolitanis aut Cathedralibus regni, Delphinatus & Comitatus Dienſis, & Valentiniēſis, rex Franciæ poſsit vnum grauem Magiſtrū ſeu Licentiatum in Theologia, aut in vtroque Iure, aut altero Iurium Doctorem aut Licentiatum in Vniuerſitate famoſa, & cum rigore examinis, & in vigeſimo ſeptimo ſuæ ætatis anno, ad minus, conſtitutum, & aliàs idoneum, intra ſex menſes à die vacationis Eccleſiarum earundem computandos, ſummo Pontifici nominare per eundem inſtituendum; & ſi contingeret, talis conditionis vel qualitatis perſonam ſummo Pontifici regem non nominare, non teneretur ſummus Pontifex eidem prouideri, ſed teneretur idem rex intra alios tres menſes, à die recuſationis perſonæ nominatæ & cognitæ, alium ſupra dicto modo qualificatum

nominare, alioquin poſteà liberè poſsit ſummus Pontifex vacationi prouidere. Idipſum poſteà ſtatuitur in nominatione regia facienda ad monaſteria & prioratus conuentuales: ſex menſes porrò nominationi regiæ conceſsi videntur, ob diſtantiam itineris Franciæ à Roma.

10 Męſes electionis faciendę conceſsi currunt ſecundùm gloſſ. ad dictū can. poſtquā, 50. diſt. à die mortis paſtoris. Innocentius verò, & poſt eum Panor. ad ca. bonæ memoriæ, io 2. num. 11. notāt gloſſam meliùs dixiſſe ab hora mortis & ſcientiæ vacationis. Computabuntur & ideò tres menſes ſicut à die mortis poſterioris paſtoris, ita & à die renunciationis, tranſlationis, ſeu amotionis illius, ſi ſciatur dies: alioquin ignorantibus non currit præſcriptio negligentiæ, Boërius ad §. 1. de conſuetu. retractus, in Conſuetud. Byturigum. Franciſcus Curtius cōſil. 8. in vſib. feudor. ignorātibus etiam ſex menſium tempus non currit, ca. licet, de ſupplēd. negl. prælat. Maodagotus de electione nouorum prælaror. parte 1. ca. 1. & 3. quando tamen conſtitutio dicit à tempore vacationis currere tempus, tunc currit etiam ignoranti, vt in ca. ſtatutum, 3. & ibi gloſſa, ad verbum, *numerandum*, de præbend. in Sext. quoties tempus adiectum eſt in fauorem Eccleſiæ: ne diu vacent, & ne defectus diutius ſit paſtoris, ca. oblatæ, de appellatio. aliter autem ſi in odium negligentis, quia tunc ignoranti non currit tempus, negligens enim dici non poteſt, qui ignorauit, ca. quia diuerſitatem, de conceſsio. præbend. vide Panor. in repet. ca. cùm eſſes, de teſtam. facit e. placuit, ibi, *A die conuentionis*, 16. q. 3. l. eos, ibi, *A die condemnationis*, C. de vſur. rei iudicat. l. in dotibus, C. de dote cauta non num. ibi, *A morte mariti vel mulieris vel miſsionis repudij*.

11 Refert autem Mandagotus proximè citato ca. 3. partis prioris, de electione, diuerſas ſententias computandi menſes; ſuam autem ait eſſe, computandos ſecundùm ordinem Calēdarij, non autem per quatuor hebdomadas, neque per triginta dies, vt in Authen. iubemus, C. de iudic. non vt in l. vbi lex, 101. de regul. iur. vbi dies vnus & ſexaginta faciunt duos menſes: nec ex vno & triginta diebus, vt in l. fin. §. 1. de tempor. appella. atq; putat computandum ita menſem, vt ſi primo die Ianuarij moriatur prælatus, prima die Februarij finiatur primus menſis, prima Martij 2. & prima Aprilis tertius: videnda gloſſa hac de re ad cap. quam ſit, de electio. Satius autem faciet electores, ſi, ob diuerſitatem ſententiarum de menſis computatione, ante finem temporis eligāt, quod non ſolùm in trimeſtri, in electione prælatorum, ſed in ſemeſtri, aliarum electionum & collationum, obſeruandum erit.

12 Cæterùm in lapſu trimeſtris temporis vel ſemeſtris erit ſubductio facienda temporis legitimi impedimenti electorum, dict. cap. ne pro defectu, ibi, *Iuſto impedimento ceſſante*, de electio. & ca. quia diuerſitatem, de colla. præbend. ſic propter legitimum impedimentum, per annum & amplius Eccleſiam vacare poſſe dicitur in ca. conſtitutum, 7. q. 1. & ca. 13. de Syracuſanæ, 28. diſtinctio. atque Archidia. in ca. bene nouit, 61. diſtinct. notat per illum canonem, & ibidem gloſſa, eligendi tempus eſſe vtile, non continuum, & ideò non currere ignorantibus vacationem, aut legitimè impeditis, ne faciant electionem, quemadmodum de aliis vtilibus temporibus dictum in l. 1. C. de annal. exceptio. l. contra maiores, C. de inofficio. teſta. l. 1. de bon. mater. C. l. 1. de diuer. & tempora. præſcript. Pand. l. in rebus, de iure dot. C. l. annus vtilis, de calumnia. Pand. cum ſimilibus dummodò cum impedimento, ipſi electores negligentes non ſint ad ſubmouendum impedimentum, alioquin enim illis negligentia noceret. vt in cap. fin. de electio.

13 Pendente autem tempore, quo non poſſunt electores, vel impediuntur eligere, & donec alius poſt mortem prælati eligatur, Eccleſia vacans alicui committenda eſt regenda, qui & fructus percipiat, & eos in vtilitatem Eccleſiæ expendat, vel reſeruet ſucceſſoribus ſeu electis. ca. cùm vos, 4. de offic. ordinar. Mortuo prælato, vel capto ab hæreticis, vel ſchiſmaticis, capitulum adminiſtrat, & dat Oeconomum, ſede vacante, nō Archiepiſcopus, ca. penul. & fin. de ſupplen. negligen. prælato. in Sexto. libr. 1. tit. 8. beneficia tamen vacantia collationis Epiſcopi non confert, niſi coniunctim pertineat collatio ad Epiſcopum & capitulum: alia námque reſeruat Epiſcopo ſucceſſori, vel interim ſummus Pontifex aditus, confert. ca. 2. ne ſede vacan. ca. vni. eo. titul. in Sexto.

14 Dat & Epiſcopatus adminiſtratorem ſummus Pontifex ſolus, cum plena poteſtate, ex qua omnia adminiſtrator poteſt, perinde ac verus Epiſcopus, & confert beneficia, quod alij adminiſtratores vel Oeconomi, ab Epiſcopis inferioribus beneficiis vacantibus præpoſiti, vel à capitulo Epiſcopatui ſede vacante, non poſſunt, ca. fin. §. fin. de ſupplen. neglig̃. prælator. propter plenitudinem poteſtatis quā habet ſummus Pontifex in beneficiis. ca. propoſuit, de conceſſ. præbē. De poteſtate etiam iſtius adminiſtratoris in ca. is cui, 42. de electio. vbi & de eius officio, & in ca. conſtitutum, 7. q. 1. Tempus huic adminiſtrationi cōceſſæ à ſummo Pontifice iure conſtitutum non eſt: quod aliter in Oeconomis vel adminiſtratoribus Eccleſiarum vacantium commiſsis ab Epiſcopis ſtatutum eſt, quibus vltra ſex menſes non poteſt commenda dari: ca. nemo, 15. de electio. in Sexto. ſi tamen non vacanti Eccleſiæ, ſed abſente paſtore eo deſtitutæ, vicarium det & adminiſtratorem, poteſt id facere durante abſentię tempore. ca. cùm ex eo, 34. de electio. in Sexto.

15 Ex priuilegio in Gallia, rex habet regalia in quibuſdam Epiſcopatibus, & vacatione illorum adueniente, ſede vacante, facit fructus interim ſuos, & confert beneficia collationis eius, donec inueſtituram ab eo electi acceperint: in aliquibus aliis habet ius conſtituendi tantùm Oeconomos; fructus tamen ſuos non facit, quia generaliter habet cuſtodiam omnium Eccleſiarum ſui regni, maximè earū quæ ſunt regiæ fundationis, & in quibus nominat ſummo Pōtifici, de quibus tractaui lib. 17. Syntagma. iuris, c. 8.

16 Admi

16 Adminiſtrator, & viſitator dicitur hic cuſtos rerum, in ca.fin.de ſupplen.negl. prælat. in Sexto. & intercessor, in ca.conſtitutum, 7. q.1. dicitur & cuſtos & Oeconomus alibi commẽdatarius, in c. nemo, de electio. in Sext. cuius partes in initio ſunt, inuentarium rerum Eccleſiæ conficere, conuenientibus omnibus clericis, ca. charitatem, 12. q.2.& poſteà illa reſeruare ad vſum Eccleſiæ, vel ſucceſſori eligendo, non autem ſibi: ſic enim in ca. generali, 13. de electione, in Sexto. prohibitum eſt habentibus regalia, cuſtodiam, aduocationem, gardiã, ſeu defenſionem Eccleſiarum viduatarum paſtore, fructus earum occupare, cuiuſcumque ſint dignitatis, permiſſum tamen ius id ſi ea ſit antiqua & permiſſa conſuetudo, & ea lege, vt caueatur abuſus, & reliqua conſeruent bona imminuta. Et in ca. quia ſæpe, 40. eius tituli, capitula, collegia & aliæ perſonæ, quæ bona ab Epiſcopis mortuis dimiſſa vel vacationis tempore aduenientia occupant, ab officiis & beneficiis ſuſpenduntur, donec ſatisfecerint. probatur & latiùs in ca.fin.de offic.ordina.in Sex.libr.1.tit.17. in Clem. ſtatutum, 7. de electio. Clem.1.§. in quibus etiam, de ſupplen.neglig. prælat.

17 Ex illis bonis & fructibus Eccleſiarum, accipiuntur impenſæ pro electione peragenda, debet enim capitulum expenſas quas facit eius cauſa, de bonis prælaturæ accipere, vel factæ aliunde, ex illis debent reddi, ca. vt prætéritæ, 45. de election. & ibi de hoc gloſſa, quæ & explicat, quales & quantæ debeant eſſe expenſæ, & in ca. cupientes, 16. §. penul. & fin. de electio. in Sext. impenſæ neceſſariç erunt, ſine quibus electio fieri nequit, l. impenſę, de verbor.ſignif. l.1. 2. 3. 4. de impenſ. in res dotal. factis. P. illæque moderatæ. l. inter, §. fin. & l. ſeq. de damno infect. l. ſi ſeruos, de pignor. actio. vide l. in fundo, de rei vindic. P.

De congregandis electoribus, & vocatione abſentium.

Cap. XIIII.

Argumentum.

1 *In electione facienda quomodo præſentes erga abſentes electores procedere debeant.*
2 *Abſentes electores vocandi, & quando non.*
3 *Canonici qui vocari debeant.*
4 *Quare citandi vel vocandi ſunt abſentes electores.*
5 *Non vocatus contemptus, irrita electione, ideò ſolus non eligit.*
6 *Ratihabitio electionis non vocati contempti quid efficiat.*
7 *Abſentia electorum quando non officiat. & numero 6. & 8.*
8 *Non obeſt abſentia eorum qui ſine periculo vocari non potuerunt.*
9 *Nec eorum qui ex conſuetudine vocati nõ ſunt.*
10 *Nec eorum qui excommunicati vel interdicti ſunt. & explicatur.*
11 *Nec eorum qui etiam præſentes eligere non poſſent.*
12 *Conſuetudo Eccleſiarum in vocandis abſentibus & electione, ſequenda.*
13 *Abſentes vltra duas dietas num vocandi.*
14 *Tres menſes ad eligẽdum an poſſint abbreuiari ab electoribus in præiudicium abſentium.*
15 *Vocationis abſentium electorum effectus.*

1 MOrtuo prælato, & ſepulturæ mandato, ſi non vrgeat neceſsitas electionis, electores ſeu Canonici, qui ſunt in loco vbi facienda ſit electio, ſe in capitulum recipere debent, & diem ibi ſtatuere, in qua facturi ſint electionẽ, ſubinde debent literas ſuas, vel nuncium ad hoc ſpecialiter deputatũ, abſentibus mittere, eiſq; præfigere eundẽ diem cum cõtinuatione ſequentium omnium, quouſque ad perfectionem electioni requiſitorum ventum fuerit, mandando eiſdem vt tali die & hora, tali loco certis, conueniant vnà cum ipſis præſentibus, de electione futuri Pontificis tractaturi; cum adiectione, quòd ſi non adfuerint in termino conſtituto, pręſentes nihilominus procedent ad ipſius electionis negotium, ipſorum non obſtante abſentia, & ipſis vlterius non vocatis, etiamſi ad alium terminum electio fuerit prorogata. Electionis futurę intimatio, poſt obitum Abbatis vel Epiſcopi, vt compareant electores in monaſterio, vel capitulo pro electione futuri, exemplum hoc habet in libro, qui Formulare inſtrumẽtorum dicitur. *Fratres N. talis ordinis, Sancti (putà) Benedicti, ad Romanam Curiam nullo modo pertinentis, & frater N. humilis Prior clauſtri N. cuiuſdam monaſterij & curam ipſius gerens, ſede Abbatiali vacante, Dilectis conreligioſis, & fratribus de N. & Prioratuum, & membrorum à dicto monaſterio dependentium reſpectiuè, ſalutem in Domino. Cùm bonæ memoriæ Dominus N. Abbas ipſius monaſterij nouiſsimus, die 4 (putà) præſentis menſis Decemb. (quod non ſine grandi mentis amaritudine referimus) naturæ ſoluens debitum, ſpiritum ſuum reddiderit Creatori: Nos, ipſius corpore tradito reuerenter (vt decuit) ſepulturæ Eccleſiaſticæ, nolentes dictum noſtrum monaſterium exiſtere paſtoris diutius ſolatio deſtitutum, diem Lunæ poſt feſtum D. 24. menſis Ianuarij proximè futuri, cum intimatione omnium dierum ſequentium, concorditer præfiximus ad electionem futuri paſtoris & Abbatis in dicto monaſterio & capitulo noſtro, celebrandam, ac ad alia omnia peragenda, quæ ipſius electionis negotium contingere dignoſcuntur. Vt igitur ignorantiam ſuper hoc prætendere nequeatis aliquam, vobis, & cuilibet veſtrûm omnibus & ſingulis conreligioſis præfixionem huiuſmodi duximus intimandam, voſque & quemlibet veſtrûm tenore præſentium citamus, & vobis mandamus, quatenus die dicta Lunæ N. manè hora capituli (quam diem & horam cum omnibus ſequentibus, quouſque ipſius electionis negotium fuerit expeditum, vobis harum ſerie aſsignamus & præfigimus) ad monaſterium noſtrum prædictum, ſi volueritis, & veſtrâ credideritis intereſſe, veniatis, & compareatis, vnà nobiſcum de electione futuri*

noſtri Abbatis tractaturi, & ad ipſum Abbatem dante Domino, eligendum, ac in ipſo electionis negotio, modo debito proceſſuri: alioquin vobis non expectatis, nec vlterius, ſi prædictus terminus per nos fuerit prorogatus, conuocatis, in huiuſmodi negotio procedemus, abſentia veſtra non obſtante. Ad iſtas autem literas vobis & cuilibet veſtrûm præſentandas & intimandas, dilectos noſtros D. D. duximus ſpecialiter deputandos, & in ſignum mandati noſtri ſuſcepti & nunciorum, quilibet ex præſentibus capitulo per ſe manu propria vel per alium ſubſcripſit, vel ſigillum ſuum appoſuit. Datum in capitulo noſtro, ſub ſigillo noſtro communi, vnà cum ſui Notarij ſubſcriptione, &c. die, anno, &c.

2 Hæc formula ex neceſsitate vocandorum electorum abſentium pendet; vocandi enim illi qui ſunt in prouincia antequam procedatur ad electionem, ca. coram dilecto filio, 35. de electio. c. obeuntibus, c. quanto, 10. & ſeq. plebs Diotrenſis, 63. diſt. ſi ſine periculo vocari poſſunt: tunc enim ſiue venerint, ſiue non adfuerint, tenet electio die conſtituto, vel poſteà prorogato facta, c. quod ſicut, 28. de elect. alioquin non vocatus & contemptus, poteſt contradicere, & plus poteſt illius contradictio quàm electio aliorum, ca. bonæ memoriæ, 36. de electio. quemadmodum caſſatur electio Imperatoris, non vocatis electoribus vocandis, ca. venerabilem, 34. de electio. vt & in ca. cùm olim, 7. de arbit. lib. 1. tit. 47. Qui tenetur eligere cum alicuius conſilio, tenetur in tractatu adhibere conſilium, quamuis non teneatur illud ſequi; aliter non tenet electio. Inter caſus in quibus à capitulo vocandi ſunt abſentes, eſt in cauſa electionis, ca. quia propter, de elect. ca. quamuis, 8. de offic. ordina. in Sext. ſicut in aliis ordinis negotiis, vt ait Panor. ad ca. 1. de his quæ fiunt à maior. par. capit. Felin. ad ca. cùm omnes, de conſtitutio. & ca. paſtoralis, de reſcript. non autem in omnibus aliis tractatibus, vt notat glo. ad ca. 2. ad verbum *ipſorum*, de teſtib. in Sexto.

3 Proinde ad electionem faciendam, debet vocari canonicus abſens ſtudiorum cauſa, ſi ſit in loco vnde conuenienter poſsit vocari. Panor. ad ca. bonæ memoriæ, 35. in 2. nume. 3. de electio. quod & ibi textus ait. Et inter fructus etiam Canoniæ, electionis ius dixit eſſe Iohannes Andræas, in Mercuriali, q. 37. ſuper regulam mora, num. 3. Item vocandi & qui ſunt in poſſeſsione canonicatus, licèt de proprietate moueatur illis quæſtio, c. in Geneſi, & ibi Panor. num. 5. de electio. ſunt autem abſentes vocandi perſonaliter, ſi ſciatur vbi degant, dummodò fieri poſsit commodè & ſine periculo. ca. cùm olim, 7. de dolo & contumac. libr. 2. titul. 4. vbi & gloſſa ad verb. *in Hibernia*, latè explicat ca. venerabili, 8. eo. titul. Quòd ſi ignoretur vbi degant, citandi erunt per edictum publicum in Eccleſia, vel vbi conſueuerint commorari; aut præſente clero & capitulo legentur in Eccleſia literæ citatoriæ capituli, quemadmodum tractatur in ca. fin. de eo qui mittit. in poſſeſſ. cauſa rei ſerua. libr. 2. titul. 15. facit l. 4. §. toties, de damno infect. Pand. extra prouinciam enim citatio facienda non eſt, ca. coram, de electio. ca. fin. de maior. & obedien. l. penul. de teſtib. cum ſimilibus ibi nota. ſed ſi inueniri non poteſt, ad domum illius qui citatur facienda citatio, ca. cauſam, ca. venerabilis, de dol. & contumac. vel ſi non habeat domicilium, vbi habitare conſueuerit, l. 4. §. præter, de dam. infect. vel in Eccleſia eius ſeu beneficio, c. ex tuæ, de cleri. non reſi. ca. fin. de dolo & contum. & citatur ita abſens edictis vel literis. l. cùm verò, §. vltimo, de fideicomm. libertat. Pand.

4 Rationum vocationis abſentium prior erit, quia inuitis his, quorum intereſt, non eſt dandus Epiſcopus, c. nullus, 61. diſtinct. alia, quia per contemptum iniuria affecti videntur electores non vocati, quam ſine ſatisfactione non tenentur dimittere, ſi nolint, ca. 29. ſi illis, 23. q. 4. ca. 10. ſi quis contriſtatus, 96. diſtinct. tertia, quòd quando pluribus ius communiter competit, potior eſt cauſa prohibentis, l. Sabinus, commu. diuid. P. & quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet, l. fin. de authorit. tutor. Pan. In concedenda aqua prædij communis omnes domini conſentire debent, l. in concedendo, 8. de aqua pluuia arcen. libr. 39. Pand. titul. 3. & ſi prædium patrimoniale ſit dandum ſub cenſu annuo, debet omnium conſenſu fieri quod eſt omnibus profuturum. l. quicumque, in fine, de omni agro deſert. lib. 11. C. Eò pertinere poterit quarta ratio, quòd præſentibus omnibus, quorum intereſt, de vnoquoq; negotio tractandum ſit. l. de vnoquoque, 47. de re iudi. Pan. l. nam ita diuus Marcus, 39. de adoptio. Pand. l. etiamſi parte, 29. §. fin. de minorib. vigintiquinque annis. Pand.

5 Obſeruatione autem hîc dignum erit, quòd quamuis irrita fiat electio, conquerente contempto non vocato, ideò tamen is qui contemptus eſt vel non vocatus, ſolus eligere non poterit, ſed fiet iterum ab iiſdem electoribus electio, poterítque rurſum eligi qui in prima electione electus erat, ca. ſuper eo, de electio. Panor. ad ca. bonæ memoriæ, in 2. numer. 5. & 9. eo. titul. nam non ſemper abſentia electoris improbatam reddit electionem. Etenim primo loco quamuis abſentes vocandi ſint, cùm commodè vocari poſſunt, vt probauimus, ideò tamen electio facta ſpretis abſentibus non eſt nulla ipſo iure, ſed annullãda, ſi proſequantur contemptum, non aliter. ca. quod ſicut, de electio. Panorm. ad d. ca. bonæ memoriæ, in 2. nu. 4. Freder. de Senis conſil. 227. & conſil. 14. Oldra. conſil. 70. Explicat autẽ Panor. in dicto num. 4. c. bonæ memoriæ, irritandam, non autem nullam dici electionem ex contemptu electorum, quando in capitulo adfuerunt ſaltem duæ partes ex tribus canonicorum vocandorum: alioquin ſi non adfuerint, non valebit quicquid factum fuerit in capitulo vel Vniuerſitate, ex quo minor pars fuit contempta, vel non fuerit vocata legitimè, ſicque intelligendam putat l. quod maior pars, ad municipa. ca. 1. de his quæ fiunt à maior. par. capitul. l. 3. de decre. ab ordin. facie. Pand. faciunt l. nulli, 3. l. planè, 4. quod cuiuſque Vniuerſ. nomine, &c. libr. 3. P. titul. 4. & l. nominationum, de decurio. libro 10. C. peccatum quippe ibi in

ibi in electione, non tantùm in vocatione omiſſa; ſed & in numero ſuffragiorum, eo non exiſtente legitimo, alioquin vnius vel pauciorum contemptus nullam non redder, ſed ex contemptu irritandam electionem, quemadmodum & colligunt interpretes per dictum ca. quod ſicut, de electio. permutationem factam coram ordinario de beneficio pertinente ad præſentationem laici, ipſo contempto, nec vocato, non eſſe nullam ipſo iure, ſed annullãdam per ſentẽtiã, ſi proſequatur contemptum patronus, vt ſcribit Fredericus Senenſis tractat. permutatio. q. 30. Panor. ad ca. illud, de iure patrona. & alij ad Clem. 1. de rer. permuta. & ad ca. 1. eo. titul. in Sext. quod & probauit Rota in decis. 370. in Nouis. vbi & ex ſententia Pauli ad Clemen. 1. de rer. permuta. addit, quòd conſenſus iſtorum vocandorum quorum intereſt, & contemptorum, poſſet interuenire ante & poſt electionem ſine illis factam: cùm tamen, ſi nulla eſſet, ratificari non poſſet per conſenſum ſequentem. cap. auditis, de electio. Et quamuis quod ab initio non valet tractu temporis confirmari non poſsit, l. quod ab initio, de regul. iur. Pand. c. non firmatur, eod. titul. in Sext. tamen hîc electio non vocato electore facta, non dicetur non valere ab initio, ſed in ſuſpenſo eſſe an valeat, donec approbetur, vel improbetur, dicto c. quod ſicut, de elect. facit cap. nemo, de elect. in Sexto. gloſſa ad d. ca. auditis, 39. ad verba, *ex poſt facto*, per illius c. verba finalia, *duximus irritãdã*, de elect. conſentit Iohannes Andreas in Mercurialibus, ad regulam, *Ratum habere*. quæſtio. 70. facit c. quanto, 63. diſtinct. & cap. cura paſtoralis, 11. de iure patrona. vbi non valet datio beneficij à patrono facta, niſi conferat Epiſcopus, vel poſteà dationi conſentiat.

6 Ratihabitio retrotrahitur, & confirmat quæ ab initio facta ſunt, l. fin. C. ad Senatuſc. Macedonia. l. damnationes quas parentes, de donat. inter vir. & vxor. C. l. ſed ſi ante diẽ, ad Senat. Trebell. l. per fundum, de ſeruitut. ruſtico. præd. P. l. creditor, commun. de ſeruit. P. cap. 1. de renuncia. cum ſimilib. Singulare porrò hîc notandum, ratificationem electionis per conſenſum non vocati & contempti, nihil vltra operari, quàm ne poſſit contemptus conſenſum adhibens poſteà contemptum proſequi; nullo autem modo corroborare ipſam electionem, ſi aliunde ſit nulla: nec conſenſum hunc vllo modo augere numerum ſuffragiorum, vt notat Panor. ad ca. Eccleſiam, 57. in 2. ad verba, *in gloſſa adiicere*, de electio. & ad d. ca. ſicut verſiculo, *nota 6.* & textus, gloſſa, Archidiacon. Petrus Ancharanus, Dominic. de ſancto Geminia. ad cap. nulli licere, de electio. in Sext. & ſic videtur intelligendum ca. auditis, 29. de election. ſic ergo primo loco nihil officiet electioni abſentia aliquorum vel alicuius electorum.

7 Secundò, non officiet abſentia eorum qui vocati noluerunt venire, hi enim ſeipſos alienos ab electione fecerunt, nec ideò illam impediunt. cap. quod ſicut, ca. cùm nobis olim, ca. Eccleſia veſtra, de electio.

8 Tertiò, non officiunt non vocati vocandi, ſi ideò vocati non fuerint, quod periculum erat in mora expectandi, d. cap. quod ſicut, ibi, ſi ſine periculo, de electio. & ca. cùm inter vniuerſas, eo. titul. facit textus cum gloſſ. in l. rem quæ ritur, 13. §. ſi gemma, verſi. *periculum*, locat. Pand. dum docetur, caſum fortuitum, id eſt, periculum, non imputari, & gloſ. 2. in l. opus, eo. tit. facit & reg. quod non eſt licitum, de regu. iur. quod non eſt licitum in lege, neceſsitas facit licitum.

9 Quartò, non officit, ſi vocati non ſint abſentes electores, ſi ea anteà fuerit ſeruata conſuetudo non vocari, ca. cùm in Eccleſiis, 33. de præbend. ca. in Geneſi, ca. coram dilecto, de electio. ſic ſtatutum adueniente vacatione ſedis Apoſtolicæ, vt mortuo Pontifice, in ciuitate, in qua cum Curia ſua reſidebat, Cardinales qui fuerint in ea ciuitate præſentes eligant, poſtquam abſentes expectauerint tantùm per decem dies, quibus elapſis ſiue venerint ſiue nõ, congregari debent in palatio vt eligant, ca. vbi periculum, 3. §. hoc ſacro concilio, de election. in Sext. vbi & forma conſtituta electionis ſummi Pontificis, ex concilio Lugdunenſi celebrato ſub Gregorio 10. anno Domini 1274. in quo & conclauis vſus ex neceſsitatis cauſa inductus, pluráque de electione ſummi Pontificis determinata. Cùm enim anno Domini 268. Clemens Papa 4. mortuus fuiſſet Viterbij, vbi cum Curia ſua fere totius ſui Põtificatus tempore permanſerat, Cardinales, qui ibi præſentes erant 17. in creatione futuri Põtificis diſſentire cœperunt, diſcordiáque vſque adeò agitata eſt, vt propè in triennium protraheretur; & ideò electo Gregorio 10. tandem altero poſt conſecrationem eius anno, Lugduni concilio generali congregato, inter cætera de ſummo Pontifice eligendo plura conſtitura, relata in ca vbi periculum, de electio. confirmata in Clement. ne Romani, 2. cum ſuis §§. eo. titulo. de electio. per Clementem 5. & ſtatutum primùm, quòd electio fieri debet non quidem in loco vbi ſummus Põtifex moritur, ſi Curia ibi non ſit, ſed in loco vbi Curia eſt.

Secundò, vt mortuo ſummo Pontifice, non procedatur ad electionẽ alterius, niſi poſt decem dies, intra quos expectari debent abſentes Cardinales, & nouendialia fieri debent mortuo.

Tertiò, vt finitis nouẽdialibus. die decimo celebratis officiis diuinis, ſeu Miſſa ſancti Spiritus celebrata, omnes Cardinales, qui adſunt (ſiue abſentes venerint, ſiue non) in palatio in quo Pontifex habitabat, loco tuto, vndique concluſo, ac optimè cuſtodito, quod conclaue vocant, recludantur, cum duobus tantùm, vel (vt nunc conſuetudo eſt) cum tribus aut quatuor famulis, qui eis neceſſaria ſubminiſtrent, quo in loco comitia habeantur nec vlli egreſſus permittatur: ſitque locus conclauis nullum intermedium parietem habens, ſed omnes Cardinales in cellulis ſuis laneis diſtincti pannis ipſum inhabitent in communi.

Quartò, vt portæ & locus conclauis diligentiſsimè cuſtodiantur, ſi Romæ electio habeatur: primũ à Prætorianis, deinde à Regulis Romanis

& Ora

& Oratoribus principum, Sacramento prius adſtrictis: demum in loco oſtio conclauis proximiore ab Epiſcopis & conſeruatoribus vrbis; ſi autem hæc comitia extra vrbem habeantur, à loci eiuſdem dominis temporalibus, eodem iuramento fidelitatis obligatis; horumque munus eſt, diligenter conclaue cuſtodire, & cauere ne quæ conclaui inferantur, ſeu exportentur, quominus legitima ſuffragia ferri poſsint, atq; ſingula ſcrutari quæ vel cibi, vel alterius rei cauſa inferantur, & prouidere ne quid detrimenti patiantur Cardinales, omnibúſque eorum nutibus præſto eſſe: ac eligere Pontificem differentes, ad maturandum arctare, & cõclaue ab omni impreſsione tutum reddere.

Quintò, ne egrediantur conclaui Cardinales antequam elegerint, & ſi egrediantur, ſtatim regredi cogantur ab his qui cuſtodiam conclauis habent.

Sextò, ne vlli Cardinales quoquomodo abſentes habeant ius ſuffragij.

Septimò. vt Cardinalibus venientibus ante completam electionem conclaue ingredi liceat, & ſuffragia cum aliis ferre.

Octauò, vt non ſolùm Cardinales abſentes, ſed alij cuiuſcumque ordinis poſsint in ſummum Pontificem eligi.

Nonò, vt poſt triduum ingreſſus conclaue, niſi Pontifex renũciatus fuerit, Epiſcopi Reguli Romani, & qui conclauis cuſtodiæ præſunt, maximam in epulis & cibis, quę Cardinalibus inferuntur, rationem habeant, & illis non niſi ferculum vnum deferri permittant.

Decimò, vt in comitiis ferendis, ſub pœna anathematis, nulli fas ſit largitione vti, vel data accipere, vel animus Cardinalium ſibi in noua creatione deuincire, neque eo tempore vlli Cardinalium interim ius alteri negotio vacandi, quo electio maturetur.

Vndecimò, vt nemo S. Pontifex renunciari poſsit, niſi à duabus partibus ex tribus electus.

Duodecimò, vt mortuo ſummo Pontifice, omnes Eccleſiaſtici magiſtratus, & officia ſtatim ceſſent, atque à ſuis muneribus vacent, præter Pœnitentiarium maiorem, minoréſque, & Camerarium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quorum munera etiam mortuo Papa perdurant. Fuerunt & alia addita in creandis Pontificibus deinceps, quæ neceſſaria viſa ſunt, & ſeruantur, vt ſcribit Onuphrius ad vitam Clementis 5. Platinæ, veluti vt Patres conclaue ingreſsi, diem integrum ſequentem formandis legibus impendant, ad ſanam Romani Pontificis maximè adminiſtrationem neceſſariis, quibus Patrum quiſque ſubſcribens, iureiurãdo votóque promittit obtemperaturum ſe illis, ſi Pontifex factus fuerit. His actis, ſtato quodam die prima comitia indicuntur: mane autem eius diei Patres omnes induti palliis à ſummo deorſum apertis, quas croccias vocãt, in Cappellam, vbi corpus Chriſti aſſeruatur, conueniunt, ibi diuina Spiritus ſancti ritè ſacra celebrantur: quibus abſolutis, ſuo loco diſponunt ſe per ſubſellia: Quiſque autem quos eligere decreuit in codicillo antè deſcribit, huncque ſuo annulo obſignat: inde tres ex Patribus ad altare aſcendentes, Decanus videlicet collegij presbyterorum, & Diaconorum primi, calicem, in quo ſacra eo die facta ſunt, ad medium altaris conſtituunt, cuſtodes ipſi omnium ac inſpectores ad[illegible]tes: dehinc reliqui Patres procedunt, atque ante altare in genua procedentes codicillum ſigillatim in calicem immittunt. Poſtquam autem omnes codicillos ſuos demiſerint, tres prædicti calicem ipſum ad cæteros inferius conſedentes ſublatum ad huc oſtendunt, cõſiſtentes in ſubſelliorum medio, vnde ſpectari & audiri à circunſtantibus poſſunt. Numerant mox codicillos, quorum, v conuenire numerus inuenitur, ſinguli à Decano aperiũtur & legũtur, ac Diacono proximo pronũciãdi traduntur. Patrum quiſque papyrum tenet, ac pugillare quem quiſque eligit annotat. Nullus autem ex Alexandri 3. conſtitutione pro Pontifice haberi poteſt etiam, niſi qui duarum partium ex Cardinalibus integra ſuffragia tulerit, qui numerus ſi ex codicillis impletur, tunc Põtifex creatus eſt; ſin minùs, liberum eſt cuique quem voluerit Patrum, non electum à ſe ſcripto, voce eligere; quæ electionis ratio acceſſus appellatur: raturn enim eſt quempiam ex ſolis codicillis eligi, vocum acceſsio conficere totum opus ſolet. Alius eſt & creandi Pontificem modus, qui per adorationem dicitur. Hoc autem eſt, cùm duæ partes Cardinalium, non expectato ſerutinio, ſed voce tenus omnium conſenſu & voluntate, quendam ex Cardinalibus in Romanum Pontificem ſalutant, ac venerantur. Hæc Onuphrius.

10 Quintò, non officit electioni ſi non vocentur electores abſentes maiori excõmunicatione ligati, ſuſpenſi, vel interdicti notoriè, quia etiamſi non vocati venerint, vel præſentes fuerint, non ſunt admittẽdi cum aliis ad electionẽ: & ſi non poſsint ob metum ſcandali, vel ob potentiam eorum ab electione excludi, admitti quidem poſſunt, ſed cum proteſtatione facta publicè aut ſecretè, quòd eos non admittant ad eligendum, tanquam ius habẽtes, imò ſi poſſent, libenter ſine ipſis eligerẽt, & quòd non intendũt inniti vocibus eorum: imò volũt quòd voces illorum nulli dent ſuffragium. Quòd ſi notorium non ſit electores eſſe excommunicatos, vel ſuſpenſos, vel interdictos, po[illegible]t tamen legitimè probari tales eſſe, neque tũc quoque vocandi erunt: at ſi veniant, & electioni ſe ingerant non vocati, repelli non debent, ſed cum dicta proteſtatione erunt admittendi, quandiu tolerãtur: vbi verò tales ſunt, ſed occulti, vocandi erunt, & ſine aliqua difficultate admittendi. Mandago. 1. parte tractat. electión. cap. 6. & 20. Cæterùm Clemens 5. in cap. 2. §. cæterùm, de electio. in Clement. ſtatuit circa electionem ſummi Pontificis, ad vitandas diſſentiones & ſchiſmata, & vt minor eligentibus detur diſſentiendi facultas, ne vllus Cardinalium cuiuſlibet excõmunicationis, ſuſpenſionis aut interdicti prætextu, poſſet ab electione repelli, iuribus aliis circa electionem eãdem hactenus editis, plenè in ſuo robore duraturis. Gloſ. 1. ad c. 1. ſi quis Apoſtolicæ,

Si ſummus

Si ſummus Pontifex, inquit, *electus eſt à duabus partibus, nulla admittitur contra ipſum electum exceptio, nec de vitio eligentium vel electi, quia non eſſet coram quo iudice exceptiones ipſæ proponerentur.* Vnde ſi tertia pars vellet probare electionem eſſe ſimoniacam, non audiretur, ca. licet, de electione. qui tamen ſic eligunt, peccant, & electio talis vitioſa eſt, quæ tamen in aliis electionibus aliarum prælaturarum locum non haberent, cùm ſuperior inueniri poſsit, coram quo poſſunt defectus proponi.

11 Sextò, nihil nocebit quoque non vocaſſe perſonas eorum, qui quamuis adeſſent, eligere non poſſunt, vt propter defectum ordinis, vel ætatis, vt in ca. ex eo, de electio. in Sext. Clem. 1. de regular. ca. vt hi qui, de æta. & qualita. & ibi gloſſ. Zabarell. & Ioha. ab Immola, ſiue enim ſint admiſsi, vel non, vox illorum non facit numerum. cap. Eccleſia, 2. de election.

12 Septimò, in ſumma communis opinio eſt Doctorum, in citationibus abſentium, conſuetudinem ſeruari debere eius Eccleſiæ de cuius paſtoris electione agitur, ca. in Geneſi, gloſ. in ca. coram, 35. de electio. alioquin, vt dicitur in d. c. coram, vocandi ſunt illi electores qui in prouincia ſunt, ſiue venire poſsint, ſiue non poſsint, quia præſentibus dubium eſſe poteſt num poſsint aut velint venire. ca. quod ſicut, de elect.

13 Innocẽtius porrò ad c. quia propter, & ad §. illud, de electio. dicit vocãdos eſſe abſentes, ſi ſciatur vbi ſint, dummodò non ſint in loco remotiori vltra duas dietas, facit ca. nonnulli, 28. de reſcriptis. Hoſtienſis tamen ſententia verior habetur, vt abſentes vbicumque ſint vocari debeant, dummodò fieri poſsit commodè & ſine periculo, iuxta ca. quia propter, in verbo, *commodè*, ca. quod ſicut, §. ſi autem, de electio. & ita in ca. in Geneſi, eo. de electio. citantur abſentes electores de toto regno Franciæ, probat Mandagot. 1. parte de electio. ca. 5. Quare gloſſa in d. cap. coram, explicat, vocandos qui ſunt in prouincia, ſi tam propinqua ſit, vt commodè vocari poſsint: nam ſi eſſet multum longa & lata, non deberent vocari, quia periculum eſſet in mora, cap. cùm inter vniuerſas, ca. in Geneſi, & ca. bonæ memoriæ, 36. de electio. Periculum autem eſſet, quia dilationes veniẽdi ſunt dandæ iuxta intercapedinem locorum à quibus fit euocatio, vt ſi ex prouincia dentur 3. menſes, extra ſex, vt in tranſmarinis nouem menſes dari debent, iuxta l. 1. de dilationib. lib. 3. C. titul. 11. ita poſſent ex dilatione longa electores tempore eligendi lapſo, facultate eligendi priuari. Darẽtur & interim, dum expectarentur longius abſentes, factionum & corruptionum anſæ: quæ tamen intelligenda puto de vocatione facienda per nuncium & ad faciem; contrà autem, de vocatione generali, per quam puto omnes eſſe vocandos vbicumque abſentes per edictum.

14 Gloſſa ad §. quem terminum, ad verbum, *abbreuiationem*, c. 1. de authorita. ſacrorum concilior. in Pragma. ſanction. tradit ſingulariter, tempus trium menſium ad eligendũ electoribus conceſſum, poſſe abbreuiari à præſẽtibus electoribus, & poſſe per eos vocari abſentes, vt in termino ab illis aſsignato & reſtricto veniant ad electionem faciendam, iuxta ca. cùm vniuerſas, de electio. vbi & Panor. & notatur per interpretes, ad c. cùm nobis, eo. tit. eò quòd terminus trium menſium fuerit conſtitutus fauore capituli, cui poterit renunciare, maximè ſi ex tribus, duæ partes id ſtatuant, & ſi videant dilationem eſſe damnoſam Eccleſiæ, cùm tamen terminus trium menſium aliter non ſit arctandus nimiùm, & niſi ex magna cauſa, c. conſuluit, de offic. delega. ca. cùm in veteri, de elect. l. fin. de re iudic. ſic verba, *commodè & ſine periculo*. Moram vocantium menſurandam putarunt authores canonum, vt citiùs accelerare permittãt electionem, ſi dubitetur vel vereantur ne tyrannus cogat præſentes ad eligendam certam perſonam, vel ſi periculum Eccleſiæ immineat ad expectandos abſentes; neque referemus verba, *ſine periculo & commodo*, ad perſonas vocatas: nam licèt abſentes non poſsint venire ſine periculo, & ſuo incommodo, putà propter inimicitias capitales, vel infirmitates, tamen vocandi ſunt, & poſſunt conſtituere procuratorem, quemadmodum diximus.

15 Et hæc hactenus dicta ad vocationem electorum ſufficere viderentur, ſi modò addamus effectũ iſtius vocationis, ex Mandagoto 1. parte electio. ca. 16. vt quando vocati legitime non venerint ad conſtitutum terminum, nec commiſerint procuratoribus vices ſuas, præſentes poſsint eligere, non obſtante illorum abſentia, d. cap. quod ſicut, de election. dummodò plures ſint præſentes quàm abſentes, & ita concludit gloſ. ad c. cùm nobis, 19. ad verb. *reuocare*, de electio. non autem ſi plures ſint abſentes quàm præſentes, ſed præſentes tunc tenentur vocatos expectare, ſaltem vſque ad finem termini ad eligẽdum dati. Quia autem ante illum finem, maior pars ſiue abſens ſiue præſens eligentium, poteſt mutare terminum à ſe, vel à parte minori, vel à toto capitulo conſtitutum, ca. 1. de his quæ fiunt à maiori parte capitul. l. quod maior pars, ad municipal. P. ca. cùm nobis, in gloſ. de electio. niſi fortè propter termini mutationem, periculum immineret, arg. cap. quod ſicut, §. ſi autem, de elect. vel ſi maior pars vocata reſpondiſſet ſe nolle venire, nec eligere, nec electioni intereſſe: poſſet enim tunc minor pars eligere. argu. ca. Eccleſia, in 2. hoc titu. l. 1. de ſucceſſ. edict. Pand. libr. 38. tit. 9. l. maritus, §. ſi negante, de adulter. Poſſent etiam & in fine termini pauciores, & vnus ſolus non expectatis conuocatis eligere, quia tempus electioni à iure præfixum, ſatis interpellat abſentes pro præſentibus, & in præſentes tunc ius abſentium reſoluitur. Innocentius, Hoſtien. Compoſtella. ad d. c. cùm nobis olim, de elect. l. ſicut, 7. §. ſi. quod cuiuſ. Vniuer. nomin. addunt inſuper, *ſiue vocati fuerint abſentes ſiue non*, dummodò ſciuerint Eccleſiam vacare, præſentes ſub finem expiraturi temporis, poſſe eligere; quòd tempus interpellet pro homine, l. magnam, de contrah. & con. ſtip. C. l. 2. de iure emphyth. C. & cap. potuit, de loca. vt contrà, ſi non fuerint

vocati,

vocati, & ſi ignorauerint Eccleſiam vacare, non currit contra eos tempus. ca. quia diuerſitatem, de conceſsio. præbend. Addendus eſt Cæpola cautela 79. dum ait, etiam vnum electorem abſentibus vocatis ad certam diem & horam, illis non comparentibus, poſſe legitime eligere, & ita vidiſſe iudicari refert, atque Tancredum annotaſſe in quodam ſuo opere iudiciali, & Innocentium ad ca. cùm nobis, in gloſſa, *ſed nunquid*.

De loco vbi facienda eſt electio.

Cap. XV.

Argvmentvm.

1 *Locus conueniens electioni eligendus.*
2 *Qualis is erit.*
3 *Antequam electionis locus adeatur, Miſſa Spiritus ſancti audienda.*

1 ELigendus erit locus conueniens electioni faciendæ, in quem conuenire debeant electores pro electione, ca. cum terra, 14. de electio. exemplo electionis factæ de Mathia in locum Iudæ, Actor. 2. vt diſputat gloſſ. ad §. & cùm humanæ fragilitatis, ad verbum, *conueniant*, de electio. in Pragma. ſanctio. atque Innocentius & alij in cap. quia propter, de election. notant, quòd in electionibus, in quibus ſeruanda eſt formula c. quia propter, electio debet fieri per cõgregatos, vt & verba c. quia propter, admonẽt, ibi: *Præſentibus omnibus qui debent, velint & poßint cõmodè intereſſe*; nec ſufficere cõſenſum eligentium ſingulariter præſtitum, putà domi vel alibi, ſed oportere collegialiter conſentire, vt in c. i Geneſi, 55. de electio. & commune illud eſſe in omnibus actibus Vniuerſitatis explicandis, tradit gloſ. in l. ſicut, 7. quod cuiuſq; Vniuerſitat. nom. gloſ. in ca. cùm omnes, de conſtitutio. & ibi Panor. Bald. ad l. omnes populi, de iuſtit. & iur. & quãdocumque maior pars præualet minori, conſenſus actuum pertinentium etiam ad ſingulares perſonas debet pręſtari in communi, l. & ſuum heredem, §. hodie, de pactis. aliàs §. leg. 7. quia fieri poteſt minorem partem congregatam poſſe pertrahere ad ſuam ſententiam maiorem præſentem. l. item ſi vnus, §. fin. de recept. arbit. Pand. Et ſeruatur in omnibus actibus qui non poſſunt expediri niſi in capitulo, in quibus conſenſus non poteſt ſeorſum & niſi in capitulo & capitulariter dari: cùm enim electio temporis diuiſionem non recipiat, & ſimul & ſemel perficiatur, non proderunt particulares diuiſę electiones, quemadmodum de ceſsionibus iuris communis ſingulariter factis reſponſum in l. per fundum, de ſeruitut. ruſticor. Pand. l. receptum, commun. prædior. l. ſi autem, de aqua pluuia arcen.

2 Itaque electores conuenient in capitulo, ca. in cauſis, de electio. vel in choro Eccleſiæ, vt in ca. cùm nobis, de electio. vel in loco alio honeſto, vt in l. ſi cùm dies, 5. §. ſi arbiter, de arbit. Pand. Rota deciſio. 288. incip. *Maior pars dominorum*. nume. 2. in Nouis. ca. qua fronte, 25. de appellatio. gloſſa verò ad cap. cum terra, ad verba, *in quo*, de electio. tradit, locum proprium, vbi electio facienda eſt, Eccleſiam eſſe, cui eligendus præeſſe debet, & in capitulo, ſecundùm conſuetudinem loci illius ſi commodè ibi fieri poſsit: aliàs vbi ſe melior obtulerit facultas. vt in ca. in nomine Domini, 23. diſtinctio. ca. præceptum, 12. q. 2. ca. quod ſicut, 28. de electio. Sceuola refert lib. 50. Pand. titul. 9. municipij lege ita cautum fuiſſe, *ἐάν τις ἔξω τοῦ συνεδρίου δικάζηται τοῦ τε συνεδρίου εἰργέσθω καὶ προσαποτινύτω δραχμὰς χιλίας*, id eſt, *Si quis extra ſynedrium iudicauerit, ordine ſeu ſynedrio priuetur.*

3 Addidit concilium Baſilienſe in §. & cùm humanæ fragilitatis, de electio. in Pragmat. ſanctio. *Conuocatione facta, antequam electionis locum ingrediantur electores, Miſſam audiãt de ſancto Spiritu, cuius gratiam implorẽt, vt de digno paſtore inſpirare dignetur.*

De tractatu habendo ante electionem.

Poſtquam in vnum locum conuenerint electores, debent habere tractatum antequam eligant, gloſ. in ca. in nomine Domini, ad verbum, *tractantes*, 23. diſt. aliter non valeret electio, cap. in Geneſi, de electio. quemadmodum non probatur alienatio rerum Eccleſiaſticarum, niſi præceſſerit de alienatione tractatus. can. 52. ſine exceptione, 12. q. 2. Tractatus eſt veluti præparatio ad electionẽ, nõ autem electiò, ſitq; in eo veluti diſcuſsio eorum quæ facienda ſunt ſine cõcluſione ſeu electione: multa enim tractantur inter partes quæ non perueniunt ad effectum vel concluſionem, l. ſi ex cauſa, 9. §. nunc videndum, in fin. de minor. 25. annis. multa dicuntur quæ non fiunt, l. ſciendum, 19. de Ædilit. edict. lib. 21. Pand. tit. 1. neque ius aliquod quæritur partibus, donec res fuerit firmata, ca. tua nuper, 8. de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſu capitu. quemadmodum neque in contractibus tractatus, ſed concluſio conſideratur. l. ſi voluntate, C. de rei vendicat. Alexan. conſi. 28. volu. 1. In eo tractatu ideò conueniunt electores, vt quilibet dicat quod ſibi videbitur. vt ait gloſſa in ca. tua nuper, 8. ad verbum, *tractatu*, de his quę fiunt à præla. ſine conſen. capitu. lib. 3. titul. 10. per l. fin. de venden. reb. ciuita. lib. 11. C. titul. 31. & per l. fin. de debitor. ciuita. eo. lib. 11. titul. 32. Cùm tractatus fit, nominãtur vtrinque plures, qui videantur digni electione, & fit collatio nominatorum, perſonæ ad perſonam & meritorum, zeli ad zelum. c. in Geneſi, c. Cumana, de electio.

De forma celebrandæ electionis per ſcrutinium.

Cap. XVI.

Argvmentvm.

1 *Scrutatores qui eligendi.*
2 *De ſcrutatorum numero & qualitate.*

3 De

3 *De loco vbi ſcrutinium fieri debeat.*
4 *De iuramento electorum.*
5 *Quid inquirere debeant ſcrutatores.*
6 *Ordo ſcrutandi.*
7 *Procuratorem non dat præſens in ciuitate.*
8 *De ſcribendis votis ſcrutatis.*
9 *Num ſcrutinium vno die cœptum eodem perfici debeat.*
10 *Quibus verbis fieri debet electio.*
11 *Scrutinium factum ſtatim in communi publicandum.*
12 *Publicationis ſcrutinij effectus.*
13 *De collatione facienda meriti ad meritum ante electionem, & quæ in collationem deducantur.*
14 *Zeli ad Zelum collatio quando fieri dicatur.*
15 *Meritorum electio quomodo fiat.*
16 *Electio poſt collationem ſtatim facienda.*
17 *Quomodo & à quo publicatio electionis fieri debeat.*
18 *Te Deum laudamus, & inthronizatio non ſunt ex neceſſaria ſolemnitate electionis. idem. 19.*

1 IN cõcilio Lateranenſi ſtatutum, in ipſo actu electionis per viam ſcrutinij obſeruandum, vt præſentibus omnibus, qui debent, volunt & poſſunt electioni intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſcrutatores ſint: fide digni exiſtimantur, contra quos nihil opponitur quod fidem eorum imminuere debẽt, ca. fin. de præſumptio. & dummodò non ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel aliàs ad eligendum inhabiles.

2 Numerus ſcrutatorum trium, ex concilio etiam pendet Lateranenſi, Innocentius tamen & alij in ca. quia propter, de electio. notant, non eſſe de ſubſtantia quòd tres vel plures, vel pauciores ſint ſcrutatores, & parum intereſſe, num ſint de collegio, vel extranei, dummodò ex cõſenſu electorum aſſumantur: ſunt autem in contrariam partem rationes, vt pro hac: vt tutius mihi videatur adhærendum verbis concilij, ca. quia propter, & eligendos tres de collegio, vt cooſcorit Panormit. ad ca. quia propter, & Anch ara. ad c. ſi cui, de electio. in Sext. in dubiis quippe, quod tutius eſt, ſequi debemus, ca. iuuenis, de ſponſal. niſi, quod pertinet ad perſonas extraneas, ex conſenſu, & præſentibus nec contradicentibus electoribus, alij quàm de collegio electi fuerint.

3 Dehinc 2. loco in ſcrutinio exigitur ſecundùm ca. quia propter, vt ſcrutatores vota, id eſt, ſententiam ſingulorum, ſecretè, & ſeparatim ſeu ſingulariter ab vnoquoque ſcrutentur: vota ſunt conſenſus & ſuffragia ca. cùm poſt petitam, & ca. Eccleſia, 1. de electio. dicuntur & deſideria, ca. Eccleſia veſtra, 48. ca. congregato, 53. de electio. ſecreta illa electorum ſeorſum facta examinatio, cauſam habet, quia libera eſſe electio debet, ca. bonæ memoriæ, de electio. ca. dilectiſsimi, 8. q. 2. exemplo matrimonij corporalis, quod conſenſum ſponſæ & ſponſi exigit liberum, ca. gemina, ca. cùm locum, de ſponſalib. matrimonio enim comparatur corporali ſpiritale, quod contrahitur inter prælatum & Eccleſiam, ca ſicut vir, 7. q. 1. ca. inter corporalia, de tranſlat. Epiſco. quemadmodum & teſtis, vt liberius loquatur, ſecretè & ſolus debet examinari, alioquin eius teſtimonium non admittitur. ca. venerabili, de teſtib. l. nullum, C. co. titul. ca. inquiſitionis, §. tertiæ, de accuſatio. gloſſa ad d. ca. quia propter, ad verbum, *redacta*, & poſt eam Compoſtella. Innocent. & alij tradunt verba illa, concilij generalis, *ſecretè & ſigillatim*, pertinere ad capitulum, vt ſeorſum in aliquem angulum capituli vel loci vbi congregantur electores ſecedant ſcrutatores, vt votum cuiuſque requirant: poſſe tamen adhiberi teſtes & tabellionem cum ſcrutatoribus, & quamuis Hoſtienſis repugnet, nihilominus ita ſeruatur, etſi diffitendum non ſit, poſſe iuxta verba concilij fieri ſine teſtibus & tabellione coram ſcrutatoribus ſolis, vt notant Iohannes Andrę. Panor. ad d. c. quia propter, & Pet. Ancha. ad c. ſi cui eligendi, de elect. in Sex.

4 Requirit forma vt diligenter ſcrutinium fiat, quod verbum, *diligenter*, indicat ſcrutatores debere primũ adiurare votum daturos, per patrem, per filiũ, & Spiritum ſanctum, in animæ ſuæ periculũ, vt ſecundùm Deũ & ſecundũ conſcientiam ſuam, in eum vota dirigant quem magis vtilẽ, & magis idoneum Eccleſiæ putabunt. Non vtilior & magis idoneus eligendus, ca. licet, 8. q. 1. ca. conſtitutis, de appella. quamuis, vt diximus, non ideò electio corruat, ſi magis vtilis non eligatur, dummodò electus malus non ſit, & aliunde non fuerit mala electio, ca. monaſterium, 16. q. 7. ca. cùm dilectus, de electio. Talis adiuratio habet locum iuramenti, ca. ſi quis presbyter, 2. q. 5. ca. conſtitutis, 2. de appella. Iuramentum autem ex concilio Baſilienſi & Pragmatica ſanctione conſtitutum eſt, titulo de electionibus. Quare tempore huius ſcrutinij ſacroſanctæ Euangeliorum ſcripturæ ante oculos poni debent, vt earum religione ad bonam electionem moueantur & à mala deterreantur: in ca. in nomine Domini, 23. diſtin. quemadmodum in aliis maximè iudiciis ſacra religionis monumenta in conſpectum iudicis ponuntur, l. rem non nouam, C. de iudi. & in aliis ca. 1. 4. q. 4. cap. vt noſtrum, vt Eccleſia. beneſ. ſine diminun. conſ. cap. vt noſtrum, de appella. l. quod ſi Epheſi, de eo quod cer. loe. Pand. notandum tamen omiſsionem iſtius adiurationis, nõ pertinere ad formã ſubſtantialem cõcilij generalis ca. quia propter, pertinere tamen, ſi rationem habeamũs concilij Baſilienſis, nec omiſsio itaque eius adiurationis formam concilij generalis vitiaret, quòd potius ea adiuratio pertineat ad bene eſſe, quàm ad eſſentiam, vt notatur per Hoſtienſem ad ca. in Geneſi, de electio.

5 Qui vota inquiſituri ſunt, interrogare diligenter debent, quare conſentiunt in eum quem nominant, quóve zelo, & ob quæ merita, & de qualitate perſonæ nominati, vt ſcribunt Panor. & Iohan. Andræas ad c. quia propter, nam in hoc caſu conſcientia bona non ſufficit & puta, ſed oportet eam eſſe informatam ſecundùm Deum, vt in ca. non ſolum, de regular. in Sex.

6 Ordo ſcrutandi vota, quando duo vel tres ſunt ſcrutatores, incipere debet ab ipſis ſcrutatoribus, ad vitandas fraudes; ne à votis aliorum vel à ſuffragiorum numero poſsint inſtrui in quam partem declinare velint & conſentire, quando videlicet ſcrutatores ſunt de capitulo, & vocem vel ius ſuffragij habent; aliter autem, ſi vocem nõ habeant, vt tradunt Innocentius, Compoſtellanus, ad ca. quia propter, de elect. Hac praxi autem vtentur, vt duo ex tribus, in primis tertij votum ſcrutẽtur: dehinc voto eius inquiſito, is à quo votum datum eſt, cum alio ſecundi votum inquiret: poſteà duo inquiſiti, tertij ſententiã exquirẽt, & ſi duo ſunt ſcrutatores, vnus alterius viciſsim exquiret votum. Poſſent & ab electoribus aliqui eligi alij, qui ſcrutatorum vota inquirerent, ſed prior forma magis probatur. Poſt ſcrutatorum vota inquiſita, exigitur votum ab eo qui præeſt, vel præſidet capitulo, dehinc ſequentur alij ſecundùm prærogatiuam & dignitatis gradum: & ſi plures in æquali dignitate exiſtant, ſecundùm ordinem antiquitatis, vel receptionis, niſi alia conſuetudo fuerit anteà in aliis electionibus obſeruata, quæ erit ſequenda in Eccleſia qualibet, Innoc. in ca. 2. de no. oper nunc. Panor. in cap. cùm nobis, ca. auditis, de electio. vt communiter idem ordo ſeruandus in ſententiis dicendis, qui in albi ſeu matriculæ ſcriptura eſt, l. 1. §. fin. de albo ſcrib. Pand. lib. 50. titul. 3. l. 2. §. reſtitutus, & l. ſpurij, 6. §. fin. de decurio. lib. 50. Pand. titul. 2. ſic gloſ. ad §. & cùm humanæ fragilitatis, ad verbum, *ſequentis*, de electio. in Pragma. ſanctio. notat ex eo textu, quòd quemadmodum qui præſidet in capitulo, eſt prior in honore & ſeſsione, ita & prior in receptione præſtandi ab aliis iuramenti, in cuius defectum qui ſequitur ſuccedit in eius locum, & ita Innocen. & Panormita. in ca. 1. de maior. & obedien. tradunt, eum qui maioris eſt dignitatis in Eccleſia, vel ſi ibi non eſt dignitas, is qui maioris eſt ordinis, vel ſi ſint æqualis ordinis, is qui primo ordinatus eſt, præferendus ſit in nominatione vel ſolemni electione perſonę nominatæ, in ſcrutinio, in ſeſsione, in ſubſcriptione, & reſponſione, in perceptione prębendæ, in collationibus beneficiorum, & quòd poſsit vocare & congregare capitulum, iure etiam communi, ſi agitur de tabulis communibus teſtamenti deponendis & conſeruandis, & dubitetur apud quem deponi debeant, ſemper ſeniorem iuniori, & amplioris dignitatis inferiori, marem fœminæ, ingenuum libertino, præferemus. l. fin. de fide inſtrumen. lib. 22. Pand. titul. 4. & is gradu cæteros antecedere debet, quem ſtipẽdia meliora vel labor prolixior, fecerit anteire, l. nemo, 2. de offic. magiſt. offi. C. poſſet tamen exceptio inuerſi ordinis conſtitui ex Mandagoto de electionib. parte 1. ca. 25. in abſentibus à loco electionis electoribus, qui tamen in ciuitate vel pago vbi electio faciẽda præſentes, ſunt ęgritudine impediti ne veniant, & qui noluerint procuratores dare.

7 Nam quando electores tempore electionis faciendæ præſentes ſunt in eadem ciuitate, vel ſub eodem clauſtro, tanta ægritudine laborantes, vt non poſsint ad capitulum conuenire & nolunt procuratorem dare, ſcrutatores poſtquam vota exquiſiuerint præſentium in capitulo, debent ad infirmos accedere, & vota eorum accipere, nullóque actu extraneo interpoſito redire ad capitulum ad præſentes qui ibi expectauerint, vt tam illorum quàm iſtorum in cõmuni voce publicent: vox enim infirmi fortior quàm procuratoris, l. fin. C. de iudic. ca. paſtoralis, de iudic. & dulcius ex ipſo fonte, nempe ex voce Domini, quàm ex riuulo eius procuratore, bibitur, ca. ieiunium, 76. diſtinct. poſſunt tamen infirmi, ſi velint, procuratorem conſtituere, quo caſu nec in domum illorum ſcrutatores ſe transferent.

8 Tertio loco in ſcrutinio requiritur, vt ſententię ſeu vota per ſcrutatores ſcribãtur. Scribuntur autem vel per ſingulos ſcrutatores, vel per vnum ex ipſis ex aliorum conſenſu, vel per tabellionem cum illis adhibitum, Iohannes Andræas & Panor. ad c. quia diuerſitatẽ, de electio. vel per duos alios viros additos loco tabellionis, ſi tabellio non adſit, vt in iudiciis fit. ca. quoniam cõtra, 11. de probatio. lib. 2. titul. 19. facit & ca. tertio loco, 5. de probatio. Scriptura fit ad certiorẽ cauſam, & ne variationi locus fiat ad faciliorem geſtorum probationem, & ad perpetuam rei memoriam, etſi ſubſtantia actus non pendeat ex ſcriptura. l. cùm res, C. de proba. l. contrahitur, de pignor. Pand. l. 4. de fide inſtrument. l. iubemus, §. ſed ne aliqua, C. de teſta. l. pactum quod bona fide, de pact.

9 Quartò obſeruandum, non eſſe de forma ſcrutinij, vt vno die ſcrutinium debeat abſolui, nam ſi multitudo ſit eligentium, & vno die non poſsint voces colligi, continuatio debet fieri ſequenti die, & cenſebitur vnum ſcrutinium ratione continuationis, argum. ca. literas, de tempori. ordinatio. continuatio de duobus facit vnum, ca. placuit, §. poteſt, 16. q. 3. ca. illud, ca. nihil, 7. q. 1. melius tamen fiet, ſi ſine interuallo aliquo, ſtatimque non diuertendo ad alios actus, fiat: quòd ſi ſcrutatores imperfecto ſcrutinio, vel eorũ aliqui moriãtur, vel abeãt, poſſunt alij ſubrogari qui perficiãt.

10 Quintò, votorum expreſsio & conceptio electionis, debet eſſe ſecundùm formam, ca. 2. de electio. in Sext. vbi, *In electionibus & poſtulationibus & ſcrutiniis, in quibus ius oritur eligendi, vota alternatiua vel conditionalia, vel incerta penitus reprobamus, ſtatuentes, vt huiuſmodi votis pro non adiectis habitis, ex puris conſenſibus celebretur electio, voce illorum qui non purè conſenſerint ea vice in alios reſidente. Cõditionalis voti exemplum, Eligo talem, vel conſentio in talem, ſi maior pars capituli voluerit, vel, ſi nouit iura.* Alternatiui, Eligo Caium aut Semproniũ. Incerti, Eligo quem Archidiaconus eliget. Puri voti exemplum, Ego talis presbyter, & Canonicus talis Eccleſiæ, conſentio in Archipresbyterum talem, ipſumque nomino in Epiſcopum & paſtorem Eccleſiæ talis. Certa verò debet eſſe perſona eligenda, vt certus iudex, cap. innotuit, de arbitr. tutor. certus, l. tutor incertus, de teſtam. tute. & propter incertitudinem reprobatur forma hæc eligendi, Eligo poſtulando, & poſtulo eligendo: aut, Eligo poſtulandum,

landū, vel poſtulo eligēdum: in quibus verbis nec vera electio, nec vera poſtulatio cōtinetur, minúſque recepta illa formula, Eligo, aut poſtulo, prout poteſt meliùs de iure valere, quia incertitudinem continet. c. vnic. de poſtulatio. prælato. in Sex. Inter actus legitimos eſt etiā electio, & ideò neq; diem aut conditionem admittit. l. actus legitimi, de regul. iur. Pand. Platina in vita Gregorij 7. electionis ſummi Pontificis formulam fuiſſe ſic notat, *Nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, clerici, Acolythi, ſubdiaconi, presbyteri, præſentibus Epiſcopis, Abbatibus, multiſque tum Eccleſiaſtici tum laici ordinis, eligimus hodie decimo Calēdas Maij, in Baſilica ſancti Petri ad vincula, anno ſalutis 1073. in verum Chriſti Vicarium Hildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iuſtitiæ, conſtantiæ, religionis, modeſtum, ſobrium, continentem, domum ſuam gubernantem, pauperibus hoſpitalem, in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ liberè à teneris annis vſque ad hanc ætatem educatum doctum: quem quidem cum ea poteſtate Eccleſiæ Dei præeſſe volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit.*

11 Sextò, exigit pro ſolemnitate ſcrutinij c. quia propter, de electio. vt poſtquam vota inquiſita fuerint, & ſcriptis commēdata, ſcrutatores ea ſtatim publicent in communi, antequam divertant ad alios actus contrarios, vnóque contextu, vt de teſtamentorum ſolemniū formula præſcriptum in l. hæredes palàm, in fin. de teſta. P. in communi, dico pro capitulo, ſecundum Innocent. & Panor. ad d. ca. quia propter, ſocietate eligentium adhuc integra nec ſoluta: poſtquam enim ſcrutatores ſecedentes in angulum loci vota ſcripſerint, continuò ſine interuallo (ſi fieri poteſt) debent ex eo angulo locóve in quem ſeceſſerunt prodire, & venire coram capitulo, vel electoribus congregatis, & legere ſcripta vota intelligibiliter ac diſtinctè.

12 Efficit autem publicatio ſcrutinij vt electores à dicta iam ſententia variare non poſsint, cap. publicato, 58. de electio. eóque tunc deſinat eſſe res integra, ca. in cauſis, ca. Eccleſia veſtra, de electio. idem dicitur in poſtulatione. c. penul. & fin. de poſtula. prælato. Ratio, quòd nemo poſsit mutare conſilium in præiudicium alterius. l. nemo, de regul. iuris. mutatio autem hîc eſſet damnoſa Eccleſiæ propter periculum in mora eligendi paſtorem, ſi eſſet proroganda, & retractanda electio. ca. cùm inter vniuerſas, de elect. Fulciri poteſt hæc ſententia ceſsionibus diuerſis, iuris vel rei communis in ſeruitute conſtituenda: nam quamuis vnus ex pluribus dominis ſeruitutem non poſsit cedere cum effectu, antequam omnes ceſſerint, tamen ipſe ante non poteſt ſuam ceſsionem reuocare. l. per fundum, de ſeruitutibus ruſticor. prædior. P.

13 Septimò, poſt publicationem ſcrutinij, collatio ſtatim fieri debet in communi, dicto cap. quia propter, quæ ſi omittatur, efficitur electio nulla. c. Cumana, 50. de election. Exigitur autem illa collatio, vt appareat quis fuerit à maiori & ſaniori parte eligentium electus. De quibus verò collatio fieri debeat, docet ca. in Geneſi, 55. de electio. nempe conferre debeant numerum ad numerum eligentium, zelum ad zelum eorundem, & meriti ad meritum, eorum qui eliguntur, ſi contingat in diuerſas ſententias diuidi voces electorum, vt communiter accidit. Maior pars capituli vel eligentium hîc conſideratur, quæ præualeat non habita ratione numeri ſingulariū perſonarū quę eligunt, veluti, ſi ex viginti eligentibus, ſex vnū eligāt; alij ſex, aliū; octo alium; in quo numero, octo qui vnum eligunt, in maiori numero vidētur eſſe quàm ſex qui duos elegerunt, & ita à maiori parte ſecundùm hanc rationem diceretur electus ab octo, quàm duo alij electi, quorum quilibet tantùm haberet ſex voces: at non ita hîc computandum, ſed à maiori parte electus dicetur is qui à maiori numero habita ratione totius numeri eligētium electus erit, vt ſi à duodecim ex viginti electus ſit. ſic explicat ca. in Geneſi, & c. Eccleſia veſtra, 48. de electio.

14 Zeli ad zelum collatio fit, quando expenduntur intentiones eligentium, ſic enim accipitur hîc ζῆλος, quamuis aliquando apud Græcos Zelus pro inuidia, æmulatione, imitatione, ſtimulo ad aliquid faciendum, pro ardenti aliquid agendi ſtudio, vſurpetur, teſte Budæo in commentariis linguæ Græcæ. Difficile eſt intētionis, quæ ſoli Deo patet, iudicium, ca. erubeſcant, 27. diſtinct. ca. tua, de ſimon. quare num bonus vel malus ſit zelus eligētium, ab effectu & à perſona electa erit iudicandum; ſi vita, moribus, doctrina, pietate, & aliis virtutibus aliis præſtet, vel ſit inferior, ſi proximus eligentium, vt ex affectu carnali videatur electus, & malo zelo. Maior & melior zelus dici poterit, etiam ex præſumptione, ſi vnus à pluribus iiſque antiquioribus & dignioribus, eligatur. d. ca. Eccleſia veſtra, & ca. dudum, de electio.

15 Meritorum collatio fit, relatione facta inter electos quis melior, vtilior, & magis idoneus Eccleſiæ, d. ca. Eccleſia, in 2. & excutiuntur ea quæ adeſſe diximus paſtoribus eligendis, vel quæ ſi adſint, indignum electione reddunt. Maxima vtilitas iſtius collationis, nam quando in plura vota ſcinduntur eligētes, & tres vnum, quatuor alium, quinque vnum, & alij alios elegerint; in illa collatione poſſunt ab electione facta abire, & aliis voces addere, & accedere nominationi de alio quàm antè per ſe factæ, ante publicationem electionis, vt notant Innocentius, Compoſtellanus, Panormita. ad ca. publicato, de electio. & Doctores ad ca. indemnitatibus, §. ſi qua vero, de electio. in Sext. Calder. conſil. 6. Quod ſi contentio inter eligendum de obiectis electoribus & electis, num vera ſint, quia dicantur putà excommunicati, ſuſpenſi, &c. non poterunt canonici vel electores de his cognoſcere, eò quod iuriſdictionē nō habeāt, ſed procedent ad electionem. gloſ. Innocentius, Compoſtella. in ca. in Geneſi, de elect. Referrem hîc lubentiſsimè quæ tradit Mandagotus tractatu de electio. par. 2. ca. 59. in forma 7. qualiter electionis proceſſus eſt à principio vſque ad finem, cùm per formam ſcrutinij proceditur, ordinandus; ſed ne tranſcribendo augeatur tractatus &

ſuam cuique meritam laudem conſeruẽ, reijciam lectorem ad authorem ipſum: extat & formula inſtrumenti electionis Epiſcopi per viam ſerutinij, in libro inſcripto, Formulare inſtrumẽtorum, necnon artis Notariatus, &c. ex quo ſi egeamus typum imitabimur.

16 Octauò, poſtquàm collatio ſuperiorum facta fuerit, eodem contextu, is eligi debet in quem maior vel ſanior pars capituli conſentit. ca. cùm poſt petitam, 46. de elect. d. c. quia propter, §. fin. de elect. *Electiones*, inquit, *quoque clandeſtinas reprobauimus, ſtatuentes, vt quàm citò electio fuerit celebrata ſolemniter publicetur.* Clandeſtinam ibi gloſſa vocat, quandiu non publicatur, & clandeſtina deſponſatio, quando ita ſecretò contrahitur matrimonium, vt probatione non appareat, ca. 2. de clandeſtin. deſponſat. & clandeſtina quoque, quando non fuit publicata in Eccleſia, c. cùm inhibitio, 3. §. 1. de clandeſtin. deſpõſa. clàm etiam facere dicitur, qui celauit aduerſarium, neque ei denunciauit, ſi modò timuit eius controuerſiam, l. 3. §. clam, l. 4. quod vi aut clam. lib. 43. P. tit. 24. l. quo tutela, 73. §. clam, de regu. iur. item clam fit, quicquid taliter fit, quòd non poſsit venire in notitiam eius cuius interſit: l. clam poſsidere, de acquir. poſſeſſ. Pand. Compoſtellanus etiam ad d. ca. quia propter, §. fin. clandeſtinam eſſe electionem ait, quando capitulum ſtatuit, vt eam Canonici celent, nec cuipiam de ea dicant. Reprobabitur autem ideò, quòd cenſeatur fraudulenta & doloſa, vt in ſimili caſu dicitur in l. fin. de ritu nuptia. Pãd. & in ca. cùm inhibitio, §. 1. de clandeſt. deſponſ. quemadmodum & fraudulenta præſumitur collatio, quæ ſecretò & occultè facta fuit, c. vnic. vt Eccleſiaſtic. benef. ſine aliq. diminut. conferan. *Qui male agit, odit lucem*, ca. conſuluit, 24. de offic. delega, lib. 1. titul. 29. l. non exiſtimo, 54. de adminiſtr. tuto. lib. 26. Pand. titul. 7. veruntamẽ conſentio Panormitano, qui ad d. §. fin. capitis quia propter, ait, tunc tantùm omiſsionem publicationis electionis, electionem reddere nullam, ſi celata fuerit in præiudicium electi, non aliter.

17 Nonò, in communi publicatio electionis fieri debet, per vnum, nomine omnium, eius qui electus fuit à maiori & ſaniori parte; is autem cui electionis publicatio competit nomine capituli, erit Decanus vel qui præeſt, vel ſi is non ſit, qui primam vocem habet in capitulo, ſi omnes conſentiant in vnum; quòd ſi in plures ſcindãtur vota, vnus ex parte qualibet nominantium ex mandato omnium debet publicare ſuam electionem, vide apud Mandagotum de hac formula, 1. parte electio. ca. 34. Forma publicationis ſcrutinij hæc, vt ſcrutator nomine ſuo & ſociorum ſcrutatorum vocibus omnium collectis, eos alloquatur, an placeat vobis electum publicari, & poſtquam reſponderint, *Placet*, dicet: *Ego P. talis, nominibus meo & omnium eligentium, mihi in his conſentientium, inuocata gratia Spiritus ſancti, & glorioſiſsimæ virginis Mariæ, ſanctorum SS. huius Eccleſiæ patronorum, venerabilem virum N. P. ætatis legitimæ, moribus grauem, in ſacris ordinibus conſtitutum, literis competenter imbutum, de legitimo matrimonio natum, in ſpiritalibus & temporalibus prouidum, aliàs idoneum, ſecundùm canonicas ſanctiones, in quem collatione facta maior & ſanior pars totius capituli conſenſit, in noſtrum ſeu dictæ Eccleſiæ Epiſcopum vel Abbatem, vel Præpoſitum, eligo, electúmque pronũcio, & in communi coram vobis publico, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: Amen.* Notãt autem & ita ſeruandum, interpretes, non eò irritam eſſe ipſo iure electionem, quòd ſtatim publicata non ſit, quia poteſt ſubeſſe cauſa quare non publicetur, ſed irritandam, ſi aliquandiu electores eam prorogent, vnde in ca. cùm poſt petitam, de electio. ſic ſcribitur, *Electionem eandem, & ipſius dumtaxat inordinato proceſſu, iuſtitia caſſauimus exigente*: ſi enim nulla fuiſſet ibi electio, non vſus fuiſſet S. Pontifex verbo, *caſſauimus*, quod enim nullum eſt, caſſari non poteſt. l. nam & ſi ſub conditione, de iniuſto rupto. Pand. Adde rationem, quòd non debeat eſſe in poteſtate electorum, qui iam functi ſunt officio, præiudicare legitimè electo non delinquenti, aut deteriorem eius cauſam facere, l. 2. quod vi aut clam. Pand. l. ne in poteſtate, 26. de arbit. Pand. l. ſoluendo, 39. de negot. geſt. P. l. non debet, 74. in 2. ſic incip. de regul. iur. Pand. l. 2. §. item Nerua, ne quid in loco pub. Pand. cùm malitiis hominum indulgendum non ſit, c. ſedes, de reſcript. l. in fundo, de rei vindica. P. & proinde, ſi electores differant publicationem electionis, cogentur per ſuperiorem eam publicare, veluti ſi ea mente differant, vt aliquid ab electo extorqueant, ne mutare ſententiam liceat, per ca. publicato, de elect. & ſi contumaces ſint in publicando aut eligendo, ſcrutinio facto intra tres menſes, ius eligendi deuoluitur ad ſuperiorem, iuxta c. ne pro defectu, qui quidem ſuperior eliget potiorem in ſcrutinio nominatum, non alium, ne protractio electorum, quæ non poſſet directò nocere electo, noceat per indirectum, deuoluta ad ſuperiorem electione: quod vna via enim non licet, alia permitti non debet. ca. tuæ, 1. de procurat. l. ſcite, 21. de tutor. & curat. lib. 26. tit. 5. c. cũ quid vna via, de regul. iur. in Sex. & ita notatur per Compoſtellanum in d. ca. publicato, Mandagotum 1. parte de electio. ca. 31. & Boerium ibidem ad eundem.

18 Decimò, ſolent poſt electionem completam & publicatam, electores gratias agere Deo: ideóque cantare canticum, *Te Deum laudamus, &c.* ſolemniter, ſed, vt ait Mandagotus 1. parte de electio. ca. 35. omiſsio huius requiſiti non faciet vt ideò caſſetur electio: quemadmodum ſi omittatur poſt electionem inthronizatio, quia hæc nõ ad eſſe, ſed ad bene eſſe pertinent.

Vndecimò, iuxta conſuetudinem inthronizatio electi fit, in ca. in nomine Domini, 23. diſt. eius qui à maiori parte & ſaniori electus eſt, non obſtante appellatione quacumque, & ſine eius præiudicio: in ca. Eccleſia, in 2. de electio. idem in electa Abbatiſſa, à duabus partibus trium monialium. in ca. indemnitatibus, §. ſanè, eo. titu. de electio. in Sexto.

De

De formis compromiſsi & inſpirationis. Cap. XVII.

Argumentum.

1 Communia omnibus formis eligendi.

1 Hic non repetemus formulas electionum, per viam compromiſsi, & inſpirationis, nam de his ſufficit dixiſſe quæ tradidimus ſuprà ca. 3. in diuiſione electionum, admonebimus tantùm, facta electione etiam per has vias, publicationē, gratiarum actionē, & inthronizationem adiici, & communia eſſe illis quę in perſonis eligentium, electorum, & congregatione legitima abſentium, requiri annotauimus, ſi quis tamen pleniùs de his formis voluerit inſtrui, conſulat Mandagotum 1. parte electio. c. 39. & ſequentibus.

De conſenſu electi habendo. Cap. XVIII.

Argumentum.

1 Electus intra quot dies exquirendus nū conſentire velit electioni.
2 Negligentia electorum in præſentanda electione non obeſt electo.
3 Conſenſus electi quare requiratur.
4 Num inuitus electus cogatur acceptare electionem.
5 Si recuſet, quid agendum.
6 Si acceptet præſens electus, quid agendum.

1 Ante inthronizationem facta publicatione, electio debet electo præſentari, & eius conſenſus haberi, quantò citiùs & commodè fieri poterit, intra octo dies, electus autem intra menſem acceptare, ſeu conſenſum prębere, vel repudiare debet, alioquin iuſto impedimento ceſſante, priuabitur iure quod habet ex electione, c. quàm ſit, 6. de electio. in Sext. & ſi electus ſit ex numero corū qui nō poſſunt ſine ſuperioris licentia electioni de ſe factæ conſentire, eo caſu idem electus & electores conſentiendi licentiam ab eius ſuperiore, cum ea celeritate quam ſuperioris ipſius pręſentia vel abſentia permiſerit, petere & habere debent. d. ca. quàm ſit, idem probatur in ca. ſi religioſus, 2. de electio. in Extrauagantibus commun.

2 Negligentia porrò electorum, in præſentanda electione, non officit electo, quia alteri per alterum non debet iniqua conditio fieri, l. non debet, §. fin. de regul. iur. ideò ipſi negligētes non electus, pœnas patiuntur, iuxta conſtitutionē Nicolai 3. in ca. cupientes, 16. §. cæterùm, de electio. in Sexto. *Cæterùm*, inquit, *eligentes electiones ipſas concorditer vel in diſcordia celebratas, ſi infra octo dies, poſtquam commode poterint, electis præſentare diſtulerint, ipſos qui culpabiles in hoc extiterint, quoad ſe, à proceſſus perſecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis ſuis, quæ in ipſa Eccleſia, de cuius electione agitur, obtinent, per triennium continuum ex tunc inchoandum, volumus ipſo iure ſuſpenſos, &c. nihilominus tamen in præmiſsis caſibus, &c. electis ſuper hoc in proſecutione ſui iuris nullum præiudicium generetur.*

3 Requiritur conſenſus & acceptatio electi, vt in ca. ſi tibi abſenti, de præbend. in Sext. quia neque inuitus poteſt cogi conſentire electioni de ſe factæ, ca. 7. vbi iſta didiciſti, 74. diſtinct. nec poteſt exerceri liberalitas in nolentē ſibi acquiri, ca. hoc iure, §. non poteſt, de donatio. Pand. l. inuito, 69. de regul. iur. & nemo dignitate creſcere cogendus inuitus, c. 2. geſta, 74. diſtinct. & poteſt etiam ad munus gerendum nominatus prouocare, l. ſi ad ſcribatum, 4. de appellat. C. cùm, etiamſi beneficium alicui conceſſum ſit, liceat, quod ad eius fauorem pertinet, renūciare. l. penul. C. de pact. l. penul. de Epiſcop. & cleric. ca. ad Apoſtolicam, de regularibus. facit l. nec emere, Cod. de iure delibera.

4 Nec me latet interdum in minoribus ordinibus conſtitutos, cogi interdum maiorem honorem & gradum ſubire in Eccleſia, ſi iuſtum impedimentum non opponāt, propter neceſsitatem Eccleſiæ, alioquin tanquam inobedientes poſſe à ſuperioribus puniri, & ab adepto gradu & beneficio iam deiici, ca. ſi qui cleri[illegible], 3. [illegible]a. placuit, 4. & c. Epiſcoporum, 74. diſtinct. ca. quæris, 6. de ætat. & qualitat. ordinan. explicat textus ca. 38. diſplicet, 23. q. 4. quòd multi, vt Epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inuiti, perducuntur, inducuntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec illis ſit voluntas ſuſ[illegible]ipiendi opus bonum, & in ca. 3. ſicut is, 1. q. 6. vt ſicut is qui inuitatus, tenuit: quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus; ita qui vltrò ambit[illegible]ut importunè ſe ingerit, eſt procul dubio repe[illegible]ndus, &c. idem in l. ſi quenquam, C. de Epiſcop. & cler. quæ tamen omnia intelligenda ſunt de inuito ab initio, non de eo qui perſeuerauerit in reiiciendo Epiſcopatu, vel abiicienda delata dignitate. Debet ita eſſe nolens qui eli[illegible]itur, id eſt, talis qui indignum dignitate ſe arbitretur, & ideo recuſet: & reſiſtat ea ratione, ca. ante omnia, 40. diſtinct. datúrque ideò ei menſis ad deliberandum, num velit acceptare, vt metiatur interim vires ſuas; procurandum autem tunc vt de inuito volens fiat, ca. in ſcripturis, 8. q. 1. atque gloſſa in c. diſplicet, in verb. *inuiti*, 23. q. 4. ait quod verè ſi aliquis eſſet perpetuò inuitus & nolens, nūquam poſſet cogi: ita in concilio Piſano, cui præfuit Alexander Papa, ſtatutum fuit, Epiſcopos vel Abbates non poſſe transferri inuitos, niſi ſubeſſet cauſa euidens & rationabilis, vt dicit Panor. in ca. fin. de poſtulatio. prælat. idipſum ſtatutum in concilio Conſtantinopolitano, & antè in concilio Aurelianenſi 5. ca. 12. prohibita, viuēte Epiſcopo, alterius ſubrogatio, quod & citatur à Gratiano ex concilio ad Aluerniam habito, in principio. 7. q. 1. potiſsimùm quando tranſlatio fit per modum prouiſionis, quia ea prouiſio cenſetur eſſe facta in fauorem prouiſi, vnde non tenetur, ſi nolit,

acceptare, ca.ſi tibi abſenti,de præb. in Sext.contrà ſi iuſſu Pontificis fieret, propter neceſsitatem vel vtilitatem Eccleſiæ: quia præſumitur factum fauore Eccleſiæ,ca.omnis, 7.q.1. qui voluerit videre num ſummus Pontifex poſsit pro libito & ſine cauſa transferre Epiſcopum inuitum, vel deponere, videat notata ad ca.per principalem, 9.q.3.Iohannem Andræam ad ca. quod ad gratiam, de regul.iur.eundem cum Panor ad ca.fin. de poſtulatio.præclar.gloſſ.ad §.verũtamen, ad verbum, *reiecta*,de electio.in Pragmat.San.

5 Si quando ergo recuſat electionem electus ſimilis caſui ſi electio non ſortiatur effectum,quia electus conſentire recuſat, vel poſt conſenſum renunciat iuri ſuo, aut fortè diem claudit extremum, ſeu propter occultum eius vitium irritatur,& tunc electores qui iam ſeceſſerant quod ſpectabat ad ipſos intra iuris terminum eligendo, habebunt,à diſſenſu,renunciatione,morte vel irritatione prædictis, ac ſi vacatio noua eſſet, tempus integrum ad electionem aliam celebrandã, dummodò nihil fraudulenter egerint in præmiſsis;c.ſi electio,26.de electio.illud tamen obſeruatum, vt ſi iam fuerit electio facta, vel fuerit ab electione appellatum,antequam electio noua fieri poſsit, caſſetur electio,quamuis nulla, & appellationis deciſio expectetur,quia ea pendente ſuſpenſa remanet electorum poteſtas,& ideò noua, non caſſata priore, fit irrita.ca. conſiderauimus, 10. de electio.

6 Quòd ſi acceptet electionem electus præſes, deducitur ad altare, cantando *Te Deum laudamus*, &c. is verò petit ſibi dari proceſſum factæ electionis,quare ei datur electio in ſcriptis, ſubſcripta ab electoribus,& ſigillata ſigillo capituli: verùm cauere debet electus, ne conſenſum det electioni de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum, contra Canonicam libertatem; nam priuaretur iure electionis commodo, & efficeretur ineligibilis,ne ſine diſpenſatione ad aliquam poſſet eligi dignitatem; ſicuti qui per abuſum eiuſdem poteſtatis eligunt, à beneficiis per triennium ſuſpenduntur, & ita eo tempore priuantur poteſtate eligendi.ca.quiſquis electioni, 43. de electio. facit ea.cum terra,& c.quod ſicut,eo.tit.

De confirmatione electionis.
Cap. xix.

Argumentum.

1 *Confirmatio ſequitur electionem, & quid confirmare.*
2 *Confirmationis electionis tres ſpecies.*
2 *Electio confirmanti præſentanda.*
3 *Quid continere debeat electio præſentanda.*
4 *Confirmatio dat ius adminiſtrandi, non electio.*
5 *Exceptiones ponuntur tres.*
6 *Alia Imperatore electo.*
7 *Alia in electione ſummi Pontificis.*
8 *Bulla diuerſa vtitur ſummus Pontifex electus, & conſecratus.*
9 *Confirmatio intra quot menſes poſtulari debeat.*
10 *Confirmatio electionum ad quem pertineat.*
11 *Contentio de primatu ſedis inter Conſtantinopolitanos Patriarchas, & S.Pontificem.*
12 *Summi Pontificis electionem nemo confirmare dicitur.*
13 *Imperatoris electio à ſum. Põtifice confirmatur.*
14 *Confirmationes ab aliis quàm proximis ſuperioribus aliquando petitæ.*
15 *Principibus quare aliquando offerendæ electiones, quare etiam patronis.*
16 *De confirmatione per ſummum Pontificem nomine Regio facta.*
17 *Confirmantis electionem partes.*
18 *In quo loco debeat fieri confirmatio.*
19 *Simonia debet abeſſe à confirmatione, & quid ſimoniam faciat.*
20 *Appellationes ante confirmationem ſunt remouendæ.*
21 *Quid iuret poſt confirmationem confirmatus.*
22 *De reficiẽda electione poſt eam nullam aut irritam declaratam.*
23 *Caſſata confirmatione, non ideò caſſata cenſetur electio.*

1 ELectionem ſequitur confirmatio, ca.poſtquam, de electio. Confirmare nihil aliud eſt, quàm robur addere vel corroborare; confirmator ita apud Iuſtinia. Nouella 4.c.2.de fideiuſſorib.§. ſed neq;,is dicitur, emptionis,qui facta venditione cõfirmat, vel ratam pollicetur venditionem, βεβαιωτὴν ibi vocat. Vlpia. in l.illud quæritur, 4. de euictio. lib.21.Pand.titul.2. vocat fideiuſſorem venditionis, & refert vulgò authorem ſecundum, vocari, vt & ſatiſdatio illa, *ſecundum mancipium* dicebatur & exprimebatur per literas S.M. vt apud Cicero. 5. ad Attic. Confirmando firmat infirmum, ca. in primis, 2. q.1. ca. hoc quippe,3.q.6.& quamuis à ſummo Pontifice fiat, firmum aliquid præcedere præſupponit, verbum enim, *confirmare*, id ſignificat: id eſt, vnà ſimulque firmare; neque itaque noui addit confirmatio facta in forma communi cum clauſula, *confirmamus ſicut iuſtè poſſides.* ca. 1. de confirmatio.vtil.vel inutil.ca.quia diuerſitatem, de conceſſion.præbend.ſed vetus ius confirmat, ca.cùm dilecta,& ſequentib.de confir.vtil.ca.quia intentionis, de priuileg. hocque operatur hæc confirmatio, vt præſumatur validius negotium, vt illud magis timetur quod ſpecialiter iubetur, quàm quod generaliter,in ca.quamquam,23.diſtinct.& per confirmationem res fit maioris authoritatis, ca.quis neſciat,11.diſtinct.niſi & ex certa ſcientia, quod ſciret inutile vel dubitaretur an tale ſum. Pontif.confirmaret,ca.2.de confirma.vtil.vel inutil.& ca.cùm acceſsiſſent,de conſtitution. ca. 1. de tranſaction. Confirmatio definitur, ſecundùm Cardinalem,in Clem.1.§.nos itaque,notab.20. de iureiuran. *Iuris quæſiti per electionem, corroboratiua declaratio*:nam electio, dat principium; confirmatio,

matio,perfectionē;ingreſſus officij, poſſeſsionem.

2 Confirmationis electionis tres ſpecies ponit Rebuffus,in §.monaſteriis,ad verbum, *Confirmationes*, de regia ad prælaturas nominatio.in Concorda.Prima clandeſtina, quæ occultè fit vt ius alterius ſupplantetur:quę reprobatur vt ſubreptitia,in ca.fin.de electio.in Sex.arg. c. quia propter, in fine,de electio.nec ea producit effectus, arg.ca. cùm olim, de cauſa poſſeſsio.& ca.cùm olim, de dolo.Secunda,quæ fit citatione generali præmiſſa,nemine ſe opponente, quæ probatur d.c.fin.de electio.in Sexto. & ibi videnda gloſſa. Tertia eſt, quando ſuperior contradictoribus citatis, ſi qui ſint, & auditis in iudicio,confirmat electionem.de qua loquitur ca.bonæ memoriæ,in 1. de elect. ca. 1. §. facta, in verbo, *inquiſitionis*, de election. in Pragmat. Sanction.

3 Quia verò de electione fit confirmatio, debet electionis haberi decretum, ſubſcriptionibus eligētium roboratum, & præſentari confirmanti,c. quanto,10.vbi gloſ.diſputat, nū ante ſubſcriptionem poſsint eligentes variare, 63.diſtinct.c.innotuit,20. de electio. vbi gloſſ. ad verbum, *decreto*, notat decretum ſeu electionis factæ ſcripturam continere debere totam ſeriē & formam electionis,nomina eligentium, eorum conſenſum, ſubſcriptiones cuiuſlibet, in hunc modum, *Ego talis Canonicus,talis Eccleſiæ huic electioni interfui, & conſenſi,propria manu ſubſcripſi:* ſi ſcit ſcribere,aliter alius nomine eius, & de ipſius mandato ſubſcribet,ca.cùm inter vos,de ſenten. & re iudic.inſuper debet continere nomen electi, & ad quam dignitatem eſt electus,quòd ſcriptura illa fuit facta publica manu,vel loco Notarij per duos viros fide dignos,iuxta ca.quoniam contra,de proba.debet & iungi ſigillū capituli: refertur enim confirmatio ad electionem, & qualis illa eſt, taliter cenſetur confirmata, ca. cùm monaſterium, 13.de electio.maximè quando tenor electionis in confirmatione inſertus eſt,ex quo, quod alioquin videretur in electione repudiandum, firmatum videtur.ca.venerabilis frater, 8.de confir. vtil. vel inutil.lib.2. tit.30.

4 Electio ius quodammodo dat electo acceptanti,cōfirmatio adminiſtrationem iuris;ſic dicimus, electionē prælatū facere,& ius ex electione cōpetere electo,c.fin.de elect. in Sex.ſed non datur facultas adminiſtrādi ante confirmationē, quæ hoc ius cōcedit, c.tranſmiſſa,c.nihil eſt,c.noſti,c.qualiter,17.ca.cùm in cunctis,de elect.c. cùm iamdudum,de præbend.eòque fit, vt ante confirmationem adminiſtrans,ſiue per ſe,ſeu nomine alio, vt procuratorio, vel tanquā Oeconomus,priuetur iure quod ex electione ſibi competeret, ca. auaritiæ, 5. de election. in Sexto. intruſus enim cenſetur,qui ita ſe immiſcet adminiſtrationi ante confirmationem, d. ca. cùm iamdudum,& tanquam propria authoritate inuadens Epiſcopatum eius iure priuatur.c.eum qui,de præbend.

5 Forſan excipiemus primò, quando electio & confirmatio pertineret ad eundem,& eodem iure,tunc enim electio haberet vim confirmationis,non ita,ſi diuerſo iure, gloſſ.ad ca.vt circa, ad verbum,*electiones*, & ad ca.1.ad verbum, *prouiſionem*.de electio.in Sex.Compoſtellan.ad c.cùm inter Canonicos, de electio. Nicolaus Milius in verbo,*electio*,q.2.

Secundò,excipimus electionē Abbatiſſæ, quæ poſtquam ante confirmationem electa à duabus partibus ex tribus monialium adminiſtrare poteſt,dummodò interim nihil ex Eccleſia alienet, aut non recipiat aliquam monialem. cap. indemnitatibus,43.§.ſi verò,de election.in Sexto.

Tertiò,adminiſtrare poterit electus ante confirmationem,ſi concorditer ab omnibus electoribus fuerit electus, & remotus valde à Curia,vt non poſsit confirmationē facilè obtinere, & dūmodò negligens non ſit in petenda confirmatione, & interim nihil alienet de bonis Eccleſiæ. per ca.nihil eſt,de electio.& ibi Ioannes Andræas.

Quartò, priuilegium habent fratres minores, vt illorum generalis electus poſsit ſtatim adminiſtrare, vt notat Angelus Clauaſius in ſumma,in verbo,*confirmatio*.

6 In electione Imperatoris adminiſtrationem ei conferri, antequam confirmetur vel coronetur à ſummo Pontifice, tractatur per gloſſ. ad Clemen.vnic. §. porrò, ad verbum, *reges*, de iureiuran.quod ſi duo electi fuerint in diſcordia, vterque adminiſtret, vt rex, & omnem Imperij iuriſdictionem exerceat, donec per ſummum Pontificem fuerit electio alterutrius approbata, & illam conſuetudinem per patientiam ſedis Apoſtolicæ fuiſſe toleratam, vt certam rationi contrariam, & iure ſubnixam, ita & notat Iohan. ad can. legimus, 93. diſtinctio. Iaco. de Aretio diſputauit & tenuit, & poſt illum Cynus ad l.bene à Zenone, de quadrien. præſcript. Cod.ſicque iudicatum refert Hoſtien. ad ca. ſuper quibuſdam, de verbor.ſignificat.in Alemania per principes, quòd Rex Romanorum poſt electionem concordem, habeat omnem poteſtatem quam habet Imperator & quòd vnctio, quod ad ius adminiſtrandi, nihil adderet. Diſputant autem num Imperator ante coronationem priuilegia dare poſsit, Felinus ad ca. eam te,de reſcript. & Decius conſilio 194. incipiente, *Viſo tenore*. Et videtur dictum ca.legimus, 93. diſtinct. aſſerere circa finem, Imperatorem poſſe dici electū ab exercitu,quamuis gloſſa ibi ad verbum, *Imperatorem*,contrarium aſſerere videatur, nec Imperatorem dici verè,niſi coronatum. Scribit Platina in vita Benedicti duodecimi, Benedictum dixiſſe, vacante Imperio, omnem eius poteſtatē in ſummum Pontificē recidere,IESV CHRISTI ſupremi regis vnicum in terris Vicariū;quare & ipſe,vacante tunc Imperio, Vicarios plures interim poſuit. Et illud quoque probari poſſet quod ad nomen; verùm, quod pertinet ad adminiſtrationem, electionem ſufficere putarem: ſic dies coronationis dicitur ortus Imperij, l. fin. Codic. de ferijs, quia & tunc Imperij ſuſcipit Imperator infulas, de quibus in l. finali.de quadrienn.præſcript. Cod.

ſed & Equeſtri militia exornatus de proximo cingendus, vtitur priuilegio cinctorum, Papinian. l penul. 43. de milita. teſta. libr. 29. Pand. tit. 1. videtur tamen improbandus Oldradus, dum conſilio 22. incip. *Ad quæſtionem*, ait quòd duobus Imperatoribus electis, nullus eorũ dare poſsit priuilegia, quia vterque concurſu alium impedire videtur, per l. duo ſunt Titij, de teſta. tutel. l. in tempus, §. quoties, de hæred. inſtit. Pand. quòd alter alterius concurſu impediat ſibi executionem, per l. quoties, de vſufruc, Pand. & hoc ſequi videtur Chaſſaneus ad conſuetud. Burgund. §. 1. ad verba, *le Seigneur*, numer. 28. quod tamen mihi non probatur: quamuis enim altero ſolo vero Imperatore declarato, geſta ab alio non probentur; nihil impedit tamen, quominus ſuo iure quiſque adminiſtrationis interim vti poſsit, vt in patronatus ius prætendentibus, quorum vterque præſentare poteſt, & valet præſentatio eius qui eſt in poſſeſsione, quamuis poſteà ius illi adimatur; ca. conſultationibus, de iure patron. ca. querelam, de electio. ca. cùm olim, de cauſ. poſſe. & proprieta. ſed & in temporalibus Imperator ſuperiorem non habet, ca. ſolitæ, de maior. & obed. Forſan & dixerit quis, Aquilam Imperij duo capita habere, Orientis & Occidentis, nec olim Orientis Imperium pendere à ſummo Pontifice, dònec tranſlatum ad Occidentales, ca. venerabilem, de elect. ſumus tamen hodie extra controuerſiam Imperij Orientalis, quod occupatur ab Infidelibus.

7 In electione etiam ſummi Pontificis aliud ius eſt, quàm in prelatorum inferiorum electione ſeruatur, iuxta ſtatuta in concilio Lateranenſi per Nicola. Papa. in 2 in cano. in nomine Domini, 23. diſtinct. verſic. *planè. Plane*, inquit, *poſtquam electio ſummi Pontificis fuerit facta, ſed bellica tempeſtas vel qualiſcumque hominum conatus malignitatis ſtudio reſtiterit, vt is qui electus eſt in Apoſtolica ſede iuxta conſuetudinem inthronizari non valeat, electus tamen, ſicut verus Papa authoritatem obtineat regendi Eccleſiam Romanam, & diſponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante ſuam conſecrationem feciſſe cognouimus.* Ratio videtur appoſita in verſi. *quia verò ſedes*, eius can. in nomine Domini, quia ſedes Apoſtolica cunctis in orbe terrarum præfertur Eccleſiis, atque ideò ſuper ſe Metropolitanũ habere non poteſt: & Cardinales Metropolitani vice funguntur, qui electum Epiſcopum ad Apoſtolici culminis apicem proueliant, Quare ab aliis confirmatio non erit expetenda, cùm inferior ſuperiorem cõfirmare non poſsit. cap. cùm inferior, de maior. & obe. quamuis aliquando Imperatores ius approbationis habuerint, vnde in dict. ca. in nomine, & verſ. *quia verò*, additur dum de electione facienda per Cardinales, *Saluo debito honore & reuerentia dilecti filij noſtri Henrici qui impræſentiarum rex habetur, & futurus eſt Imperator, vt iam ſibi conceſsimus & ſucceſſoribus illius, qui ab hac Apoſtolica ſede perſonaliter hoc ius impetrauerint.* Ex quibus verbis gloſſa notat, ad verbũ, *perſonaliter*, perſonale hoc fuiſſe priuilegium, vt conſentirent Imperatores quibus id nominatim conceſſum fuiſſet à ſummo Pontifice, electioni eius; non aliter: & ideò non prorogari hoc priuilegiũ ad alios Imperatores, quemadmodum nec alia perſonalia, cap. hoc petuſti, 7. quæſt. 1. ca. hinc etiam, 16. q. 1. l. ætatem, de cenſib. Pand. l. quia tale, ſolut. matrimo. ſed & adeò oppreſſa aliquando fuit Eccleſia Chriſti, vt electus adire Pontificatum recuſaret, priuſquam ab Imperatore confirmaretur: & ferè vſque ad Valentinum Romanum 103. ſummum Pontificem, qui adeptus ſedem anno 828.

8 Conſtituunt tamen inter ſum. Pontif. electum & conſecratum, differentiam, quòd nondum conſecratus vel coronatus, in diplomatibus dicat ſe tantùm electum: nõ ita poſt coronationem; quod obſeruat Iohannes Andreas in gloſſa ca. fin. de regulis iur. in Sext. ad verbum, *Pontificatus*, & quod tunc ſigillat bulla imperfecta; nam ex vna parte ſunt tantùm capita Apoſtolorum, & alia plana eſt ſine nomine Pontificis, quod apponitur poſtquam conſecratus fuerit.

9 Sed à diuerticulo redeamus in viam, & proſequamur confirmationem. Impetrato ergo decreto electionis, illud præſentari debet ſuperiori, qui ius cõfirmandi habet, & debet impetrari intra tres menſes, alioquin à iure ſuo cadit electus, ſubducto tamen legitimo temporis impedimento. ca. quàm ſit, §. cæterùm, de electio. in Sex. Peti debet & poteſt confirmatio & proſequenda erit, vel ab electo ipſo, ca. quàm ſit, de electio. in Sext. ca. cùm dilecti, de conſuetud. poterit quoque requiri per electores eius. ca. cum Eccleſia, & ibi notatur per Anchara. & Cardinalem de cauſa proprieta. & poſſeſſ. Huius neceſsitatis petitionis, ex diſtinctione plurium electorum & beneficiorum electiuorum, tradit ſingularem reſolutionem ca. cupiẽtes, 16. de elect. in Sex. *Si Epiſcopatus*, inquit Nicolaus 3. *ad quem electio facta eſt, immediate ſit ſubiectus ſummo Pontifici, eligentes mittere debebunt ad ſummũ Pontificem duos qui eum inſtruãt de omni negotio electionis alioquin ſuſpecta, intra vnum menſem poſt cõſenſum electi.* Idipſum dicitur de electis, vt poſt conſenſum habeant tempus quod eis neceſſarium erit, & poterunt à ſummo Pontifice confirmationem petere, ſicque in Eccleſia, quæ ſummo Pontifici eſt ſubiecta, derogatum eſt tribus menſibus petendæ confirmationis cauſa conſtitutis, remanente iuris communis diſpoſitione intacta in confirmatione habẽda ab aliis ſuperioribus quàm ſummo Pontifice Eccleſiarum non ſubiectarum immediatè ſedi Apoſtolicæ. Et diuerſitatis ratio inde conſtat, quòd Curiæ Romanæ negotia tam multa, impediant aliquando ne intra tres menſes poſsint obtineri confirmationes; eò & pertinet locorum, à quibus adeundus ſummus Pontifex, diſtantia, quæ maiorem ſuadet dilationem dari. Poterit electi & amicus petere confirmationem, etiam ſine mandato, dummodò electus intra tres menſes ratam habuerit huiuſmodi petitionẽ, multò magis procurator, gloſ. in ca. dudum, io 2. de electio. ca. poſtquam,

quam,& ibi Præpoſitus,50.diſtinct.gloſſa ad §.facta,in verb.*præſentata*,de electio. in Pragmat.ſanctio.vbi & notat populum quoque poſſe petere confirmationem ſui prælati,per c.quod ad Dei timorem,de ſta.monachor.quia & eorum intereſt habere bonum paſtorem: ſi de vno tamen duplex fuerit facta electio,vtriuſque non poteſt peti confirmatio,ſed alterutrius de lectę.c.vt quis duas,25. de electio.in Sex.Honeſtiùs autem facturum electum arbitrantur, ſi non per ſe,ſed per electores curauerit electionem ſuperiori præſentari,& confirmationem peti ne de ambitione notetur. Innocentius in c.cùm in iure,de elect.

10 Confirmant electiones regulariter ſuperiores inferiorum,c.noſti, de election. non contrà: cùm inferior ſuperiorem ſoluere nequeat vel ligare, ſed ſuperior inferiorem.c.cùm inferior,16.de maior.& obedien.c.inferior ſedes, 21.diſtinctio. Confirmat electiones ad inferiora beneficia nō exempta ſuæ diœceſeos Epiſcopus, ad quem inſtitutio & deſtitutio pertinet, c.nullus omnino, 16. q. 7.c. cùm ex iniuncto, in fin.de hęretic.c.cùm & plantare, de priuileg. etiamſi ſint beneficia regularia electiua,vt Abbatiæ non exemptæ,vt in ca.cùm monaſterium, 13. de electio. iuncta ibi gloſ. fin. quamuis aliqui defendant Prioratus electiui confirmationem pertinere ad ſuperiorem ordinis Abbatem, quod tamen alij communiter reiiciūt, & ad Epiſcopum pertinere defendunt, in ca. cùm venerabilis,de cōſuetu.gloſ.ad §.facta autem electione,ad verbum,*pertinet*,de electionib.in Pragma.ſanctio.facit textus,& ibi Doctor.in ca.cū venerabilis, 6. de exceptio. niſi beneficia eſſent exempta. d.c.cùm venerabilis,de conſuetud.quia tunc eſſet petenda confirmatio vel à ſummo Pontifice,vel ab eius à latere Legato,in ca.ſi Abbatē,36.in princip.& §.1.de electio.in Sex.ſede vacante Epiſcopali,inferiorum electiones firmat capitulum.c.cùm olim,14.de maior.& obed. ca.1.ne ſedę vacan.in Sext. Eodem modo in Epiſcopatu non exempto, electionem Epiſcopi confirmat Archiepiſcopus proximus ſuperior.ca.cùm dilecti,64.diſtinct. ca. cùm dilecti,de electio. Archiepiſcopum cōfirmat Patriarcha, vel Primas.c.bonæ,1.dę electio.ca.quia igitur,63.diſtinct.cap. 1. dę tranſlat.Epiſ. Patriarchā autem confirmat Papa, c.ſcriptum, de electio.vel eius Legatus,quemadmodū & Primates exemptos,c.ſi Abbatem,36.de electio.in Sext. vel exemptos alios aut Abbates aut Epiſcopos, Papa vel eius Legatus à latere in prouincia exiſtens,ca.cùm veniſſent,de inſtitutio. ca.cùm venerabilis,de conſuetud.d.ca.ſi Abbatem,§.1.de electio.hoc eſt,Papa confirmat ad dignitates quę immediatè ſubſunt Romano Pontifici, ſiue ſint Epiſcopatus, ſiue Abbatiæ,vel aliæ ſuperiores dignitates,ca.nihil,de electio.quomodo autem petatur iſta cōfirmatio à ſummo Pontifice,indicat c.cupientes,de electio.in Sexto. Addunt Cardinalis & Imola ad ca.cum Eccleſia, de cauſa poſſeſsio.quòd confirmatio electionum fieri poſsit à ſummo Pontifice,ſiue immediatè ſubſint electi, ſiue non, quòd Papa concurrat cū iuriſdictione inferiorum & poteſtate,ca.ad Romanam, 2.quæſt.6.ca.cuncta per mundum,& ca.per principale,9.q.3.quemadmodum & in beneficiorum collatione iure præuentionis impetrans beneficium vacans coram ordinario,à ſummo Pontifice præfertur.ca.ſi à ſede,31.de præbend.in Sex.

11 Scio de confirmatione Epiſcoporum, vt de primatu ſedis, contendiſſe Patriarcharum Conſtantinopolitanorum aliquos cum ſummo Pontifice,tandem tamen & rationibus, & cōciliorum authoritate ſuperatos ſuccubuiſſe. Sic Anatolius Patriarcha, habuit in eo oppugnatorem acerrimum Leonē ſum.Pōtificem,vt eius epiſtola 51.ad Anatolium,indicat,& alię epiſtol.52.& 53.Martiano Imperatori, & Pulchreiæ Auguſtæ ſcriptæ, qui & cōtrouerſiam ſopierunt.Quemadmodum tempore Leolagij 2. Iohannes, & qui ei ſucceſsit Cyriacus, Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui & primatum auſi ſunt ſibi vſurpare ſupra ſedem Romanam, habuerunt contrarium defenſorem Gregorium primum,vt liquet ex epiſtolis eius, libr.4.epiſt.76.78.80.82. & lib.6.epiſtola 168.169. 170.Atque ſub Phoca Imperatore & Bonifacio 3. apertè declaratum iterum,primā ſedem eſſe Romanam,ſecundam Conſtantinopolitanā, vt ſcribit Paulus Diaco.libr.4.Hiſtoriæ Langobardicæ, ca.21.& Beda de temporum ratione.Repetita nihilominus à quibuſdā alijs Patriarchis hæc ambitio & ſuperbia,ſed pluribus cōciliis & ſacris comitiis compreſſa & iudicata;& pro primatu ſedis Apoſtolicæ & Romanæ ſcripſit Irenęus lib.5.& in cōcilio Palęſtino cōſtitutum:ſcripſit & Tertullia. de præſcrip.contra hær.& lib.de pudicit. Cypria. lib.1, epiſt. 8.& lib.3.epiſt.11,lib.4.epiſt.8. & tracta. de ſimplici.præla.Origen.tracta.5.in Matthæ.homil.17. Beda in natali D. Benedicti.Carolus Magnus lib.1.de imaginib.Damaſcen.libr.de defunctis.Dictum & in Synodo 2. Nicena, omitto alia eius rei ferè ſexcenta teſtimonia:fertur & 13. conciliatio Eccleſiæ Græcæ cū Latina ſub Michaële Palæologo Imperatore,anno Domini 1273.cuius tamen vnio ſeu concordia parum durauit, vt reliquæ præcedentes,vt ſcribit Nicepho. Gregoras libr.5.Gaguinus lib.7. Æmilius libr.7.Hiſtoriæ,& tomo 3. conciliorum habetur.

12 Confirmationem porò electionis ſummi Pōtificis hodie nemo dat,cum ei ſuperior non ſit, ca. 1.23.diſtinctio.ca.aliorum,c.cuncta per mundū, 9. quæſt.3.olim aliquando tamen in electione ſummi Pontificis aſſenſus,authoritas, aut cōfirmatio Imperatoris exigebatur, ſed euanuit poſtea illa facultas,& curatū ex cauſa ceſſante priuilegium conceſſum, vt colligere poſſumus ex his quæ diximus in Hiſtoria electionis.

13 Confirmat electionem Imperatoris S.Pōtifex, qui de ea cognoſcit.c.venerabilem,de electio.

14 Poteſt pertinere confirmatio electionum aliquando ad alios quàm ſuperiores alio ordine, ex conſuetudine præſcripta, vel priuilegio quibus adhærendum erit potius quàm legi generali.ca. 1. de conſtitutio.in Sexto.

15 Alicubi etiam conſenſus principum poſt elē-

ctionem exigitur, quamuis propter idipſum non debeat electio impediri, ca. cum terra, 15. de elect. vt etiam electio ad beneficium patronatum, denunciada patrono, vt ſuum honeſtum ſi voluerit adhibeat conſenſum. cap. ſacroſancta, 15. eod. tit. de electio. Quamuis enim nihil addere poſsint electioni, tamen in eo confirmant, quòd nõ intercedant, vel ſe obiiciant electioni. Etenim poſſunt impugnare electionem multis modis in quantum illorum intereſt. Patronus quippe intercedere poteſt, ſi electus diſsipaturus ſit bona Eccleſiæ, ſi ſimoniacè electus, vel aliter contra intentionẽ fundatorum, vel ſit alterius qualitatis quàm exigat decretum vel inſtitutio patronorum, poteſt enim de his agere & conqueri etiam contra iam præpoſitos Eccleſiæ patronatæ, vel coram Epiſcopo, vel illo negligente, coram rege. ca. filiis vel nepotibus, 31. & ſeq. decernimus, 16. quæſt. 7. ca. Abbatem, 18. queſt. 2. Sicque ſtatuit Clemẽs 3. vt in conuentuali Eccleſia, non electioni prælati faciendæ ſed iam factæ honeſtus patroni poſtuletur aſſenſus, niſi aliter de ſua iuriſdictione obtineat, & c. ca. nobis fuit, 25. de iure patro. lib. 3. tit. 38. Poteſt etiã princeps ſe obiicere electioni, quòd electum alienigenam vel regnicolam habeat ſuſpectum de proditione, aut reuelatione ſecretorum, aut de perturbatione publici ſtatus, quibus impeditur confirmatio, cùm & ſimilibus electio retractari debet. Innoc. & Panor. in ca. ſuper his, de accuſa. decet & gloſſa 1. ad ca. 1. 62. diſtinct. Curare enim debet princeps, ne ſub prætextu religionis Reſpublica aliquid detrimenti capiat, l. 1. & 2. de collegiis illicitis, lib. 47. P. tit. 22. iuriſdictionis quoque regiæ eſt, & pro crimine maieſtatis habetur, ideóque & prohibitum & punitum templa factionis cauſa habere, l. t. ad leg. Iul. maieſta. Pand. lib. 48. titul. 4. l. 3. C. de hæret. l. denunciamus, de his qui ad Eccleſ. confug. & ideirco in concilio Baſilienſi ſtatutum, vt ſi fortè cõtingat electionem aliquã etiam aliàs Canonicam fieri, quæ in perturbationem Eccleſiæ aut patriæ, aut boni publici vergere timeatur, ſummus Pontifex cùm ad ipſum delata confirmatio fuerit, ſi talem vrgentiſsimam cauſam adeſſe cognouerit, ea prius mature diſcuſſa, ac iure plenè defenſa, accedente poſteà Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, aut maioris partis ſubſcriptione, huiuſmodi cauſam veram ſufficientẽque fore atteſtantium, reiecta tali electione ad capitulum vel conuentum remittat: vt intra tempus iuris, vel aliud, iuxta loci diſtãtiam, ad aliam, ex qua talia euenire non formidentur, electionem procedant. in §. veruntamen ſi fortè, de electionib. in Pragma. Sanct.

16 Poſtulatur & à ſummo Pontifice confirmatio electionis vice regia, c. cùm inter vniuerſas, 18. de electio. maximè ſi ſecularis princeps deneget iuſtitiam, quo caſu ad ſummum Pontificem recurri poteſt. Innocent. 3. in ca. licet ex ſuſcepto, 10. de foro competen. lib. 2. tit. 2. vel ſi imperium vacaret, quo caſu etiam ſum. Pontif. prouidet de Vicariis alicubi, donec ligatur Imperator. Quod ẽt regno Galliæ, vel aliis, vbi ſucceſsione defertur regnum non electione locum non haberet: nam ſucceſſores, vel eorum tutores, curatores, vel gubernatores, vel conſilium adiri deberent, qui et rei proſpicerent, ſi ius regni hoc habeat quod confirmet, vel inueſtituram det electorum vel prælatorum. Notabilis gloſſa ad d. ca. cùm inter vniuerſas, ad verbum, *Regia*, quòd confirmatus per ſummum Pontificem tanquã à rege vel nomine Regis, non poſsit adminiſtrare ante confirmationem à ſuperiore Eccleſiaſtico cõceſſam, fungitur enim in hac parte ſummus Põtifex poteſtate regia, quę non concedit adminiſtrationem, quamuis poſsit ex ſua perſona ſeu poteſtate confirmando, ſummus Pontifex eam adminiſtrationem præbere: quando enim duarum perſonarum vna vices refert diuerſæ poteſtatis, debet conſentire ex vtraque poteſtate, aliter conſenſus ratione vnius, non ſupplet quæ ratione alterius debent accedere, ca. quod ſicut præterea, de electio. ca. ſi Eccleſia, in fine. 23. q. 4. l. ſi pater, §. qui duos, de adoptio. ita ſi duplex conſenſus exigitur, vterque præſtandus eſt, vt quando duæ poteſtates concurrunt in eadem perſona diuerſo iure, quas debeat exercere propria authoritate, in optione & voluntate eius ſitum eſt, an velit prouidere vnico actu, aut diuerſis. l. ſi Conſul, de adoptio. l. Præſes, de offic. Præſi. P. ca. cùm inter canonicos, & d. c. cùm inter vniuerſas, de electio. Hinc ſit etiam, vt ſi capitulum eligat, & teneatur electionis confirmationem habere ab Epiſcopo ſuo, quod idem capitulũ, ſede vacante Epiſcopali, poterit vnico actu eligere, & cõferre ſeu inſtituere, tanquam gerens vices Epiſcopi: Panor. ad c. cauſam, de elect. ſede enim vacante loco Epiſcopi capitulum poteſt inſtituere, & alias neceſſarias collationes expedire. c. 1. ne ſede vacan. in Sex.

17 Confirmantis partes ſunt; primùm inquirere ex officio, quamquam nihil fuerit contra perſonam electi obiectum, ſi ſit electus ſufficientis literaturę, legitimæ ætatis, & alioquin idoneus, c. cùm nobis olim, 19. de electio. vbi & gloſſa ad verba, *ex officio*, notat confirmantem inquirere debere de modo electionis, an ſit Canonicè facta; de perſona etiam electi, an ſit idonea, vt in ca. venerabilem, de electio. ca. priuſquam, 28. diſtinctio. & de vita, & moribus in genere, vbi non eſt contradicta electio, etſi mala fama non laboret electus, can. qualiter, 7. q. 1. quod & poteſt fieri extra contradictorium iudicium, & in abſentia electi. Domin. in ca. ſi forte, de electio. Præſumitur autem quilibet bonus, niſi de contrario doceatur. c. dudũ, de præſum. l. merito, pro ſocio. Cæterũ, hîc notandum, electum nemine accuſante præſumi idoneum ratione qualitatis intrinſecæ, vt bonitatis, caſtitatis, & c. d. cap. dudum, de præſumpt. at ratione qualitatis extrinſecæ, non ita præſumitur, ideò talem eſſe electum inquirendum, ca. ſi forte, de elect. in Sexto. Clemen. conſtitutionem, §. fin. eo. tit. quare antequam doceatur talem eſſe electum, non erit confirmatio facienda, ca. cùm nobis, ca. cùm inter Canonicos, c. cõgregato, eo. tit. apud Gregor. Qui autem allegat qualitatem illam, probare debet, l.

1. ſ.

l.§.fin.de incen.rui.Pand.l.conſenſu,§.ſi verò, de repud.l.Fulcinius,in princ.vi bono.rapto. P. facit l.in exceptionibus,de probation.P.c.in præſentia, eo.tit.quare electus,vt obtineat confirmationem à ſuperiore,debet probare ſe eſſe idoneum qualitate extrinſeca,vt legitimæ ætatis,ordinis, debiti, &c. vt notat Henri.Bohic.ad c.accedens, de purgatio.cano.Doctores ad ca. cùm olim,de dolo & contumac.in aliis confirmans, præmiſſa ideò citatione generali,nemine ſe opponēte electioni, confirmat.ca. fin. de elect. in Sexto.ca. indemnitatibus,§.1.in gloſ.ad verb.*non obſtante*, de electio. in Sex.Riparius cōſil.14.inci. *Non videntur*, lib.2.reſponſor. vel citatis cōtradictoribus ſi ſint & auditis in iudicio,confirmabit electionem:vt in c.bonę memoriæ, in 1.& ca.cùm dilectus, de electio.d.ca. fin.eo.tit.in Sex.cauſam huius examinationis, & pœnas ſine examinatione ſeu inquiſitione confirmātium, adfert ca.nihil,44. de electio. *Nihil eſt*, inquit,*quod Eccleſiæ Dei magis officiat ,quàm quòd indigni adſumantur prælati ad regimen animarum. Quamobrem ſancimus cùm quiſquam ad regimen animarum fuerit electus,is ad quem pertinet ipſius confirmatio diligenter examinet & electionis proceſſum & perſonam electi: vt cùm omnia ritè concurrerint,munus ei cōfirmationis impendat , quia ſi ſecus fuerit incautè præſumptum,non ſolùm deiiciendus eſt indignè promotus,verùm etiam indignè promouens puniendus:ipſum quoque decernimus hac animaduerſione puniri , vt cùm de ipſius conſtiterit negligentia,maximè ſi hominem inſufficiētis ſcientiæ vel inhoneſtæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbauerit: non ſolùm confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate:verùm etiam , ne aliquo caſu pœnam effugiat,à perceptione proprij beneficij ſuſpendatur,quouſque.ſi opus fuerit, indulgentiam valeat promereri.* Sic explicat & diui Pauli dictum , *Nemini citò manus impoſueris.* ca.cùm nobis olim,de electio. ca. quid eſt citò,78.diſtinct.ſubtilem ante confirmationem præcedere debere confirmationem,docet quoque ca.de Petro,47. diſtinctio. & purgationem obiectorum , & inquiſitionem ſeu diſcuſſionem perſonarum contradicentium.ca.5. illud ſtatuendum,23.diſtinct.

18 Fit autem confirmatio canonica & honeſta in Eccleſia,non in palatio,non in camera cōfirmantis;multò minùs legitimè fit in camera principis contra debitum iuris,& Pontificalis officij dignitatem,ca.qua fronte,25.de appellatio.lib.2.tit. 28. quia ratione ſecretæ confirmationis ſeu collationis factæ in camera Pontificis præſumitur fraus, c. vni.§.porrò, vt Eccleſiaſti. benef. ſine diminutio. conferant.lib.3.tit.12.quemadmodum ſuſpicio eſt cōtra occultè aliquid facientes,vel dantes, vel iudicātes.l.fin.de rit.nuptia.P.l.ita fidei, de iure fiſc. P.ca.conſuluit,de offi.delega.c.Anaſtaſius, 19.diſtinct. cum ſimilib. Quando verò fit in camera principis,metus & impreſſionis maioris poteſtatis fit præſumptio. Bald. ad rubric. de poſtulatio. prælato.

19 Abeſſe etiam debet à confirmatione omnis ſimoniæ labes,quod explicatur in concilio Baſilienſi,& in §.& vt omnia mundè fiant, de electio. in Pragma. ſanctio.his verbis : *Et vt omnia mundè fiāt ac ſine labe ac labis ſuſpicione procedāt : non ſolùm exigere aliquid quantumcumque paruum, ſed etiam gratis oblata,confirmator,ratione confirmationis.ſub nomine ſubuentionis.ſubſidij , gratitudinis, aut alio colore,prætextu cuiuſuis conſuetudinis aut priuilegij,per ſe vel per alium , nullatenus recipere præſumat.* Caſſatur & electio per ſimoniam facta,in ca.ſi alicuius,59.de electio.

20 Ante confirmationem proſequendæ ſunt appellationes , interceſſiones , cùm poſt electionem confirmatam ab ea non poſſit appellari.ca.conſtitutis,46.de appel. Appellat autem quis,vel per ſe vel per procuratorē, à poſtulatione,& electione, regulariter ad ſedem Apoſtolicā,ca.quamuis,10. vbi diſtinctio,de electio. in Sext. nempe intra decem dies à tempore ſcientiæ , cap. concertationi, 8.de appellatio.in Sext. Tenetur autem appellans omnia præſcribere quæ decreuit obiicere , vel cōtra formam electionis,vel contra perſonas eligentium aut electorum,cum iuramento quòd ea omnia vera ſint,ca.vt circa, 4.de electio. in Sext. idipſum & in mandato procuratoris obſeruandū, qui iurat in animam conſtituentis procuratorem hæc eadem,c.procurator,38.de electio.in Sext.interpoſita appellatione quoque, appellans tenetur iter in Romanā Curiam arripere intra mēſem,ad proſequendam appellationem.c.1.de elect.in Sex. permittitur tamen in dicto ca.quamuis,10. appellanti deſiſtere ab appellatione interpoſita,niſi euidentem ſcientiæ vel perſonæ propoſuerit defectū, quo caſu deſiſtere non licet,ca.ab eo,31.eo. tit. de electio.in Sext. nihilominus tamen & in caſu quo licet ab appellatione reſilire , qui confirmat , debet ante confirmationem inquirere,quare renunciatum fuerit appellationi,num metu , dolo , aut per colluſionem:alioquin ſi nō inquireret,ſuſpenderetur per annum à confirmatione. ca. prouida, 44.eo.tit.in Sex.de electio. Reiicietur aliunde tamen ab oppoſitione ſeu appellatione electionis , is qui in ſcrutinio nominauit electum, vel conſenſit electioni illius,niſi ſubeſſet ei noua cauſa, vel antiqua de nouo ei cognita,ca.nulli licere,8.eo.tit.in Sex.de elect.aut niſi opponere voluerit, quòd votum illius cui opponitur nullum redderet ipſo iure. ca.ſi quando contigerit,9.eo.tit in Sext. Pœna porrò appellantis & obiicientis defectum perſonæ,ſi non probauerit plenè & integrè obiecta , in ſumptus cōdemnatio:ſi autem defecerit omninò in probatione,vt triennio à beneficiis & officiis ſit ſuſpenſus : & ſi intra illud tempus in his adminiſtrādis ſe ingeſſerit, ipſo iure illis priuetur,niſi docere poſſit aliquid quod eum à calumniæ ſuſpicione liberet. ca. 1. §. adiicientes, de election. in Sexto.

21 Poſt confirmationem iurat electus obedientiam ſummo Pontifici,ex forma pręſcripta in ca. ego N.Epiſcopus,4.de iureiura.lib.2.ti.24.vt Abbates poſt benedictionem,& Imperatores, in Cle. Romani , de iureiuran. forma etiam iuramenti Epiſcopi obſeruatur in iuramento facto Archiepiſcopo

piſcopo, vel Patriarchę, c. dilecti filij, 13. de maiorit. & obedien. lib. 1. tit. 33. præſtat & iuramētū prælatus, Abbas, vel Epiſcopus, vel alius electus ſuę Eccleſię, de defendēdis conſeruādiſve bonis eius, & de non alienandis, de quo iuramento meminit ca. 2. de feud ca. per tuas, de donatio. & hæc quando electio rectè confirmatur, obtinent: contrà ſi caſſetur, vel irritetur, aut ſi forma non ſit ſeruata, c. fin. de election. in Sext. nam eſſet tunc ipſo iure nulla, vt dicitur in eo. ca. fin. §. ſi verò.

22 Caſſata vel irritata electione etiam non eſt quærendum de vitibus confirmationis, ſed de repetenda electione, in quo caſu, pro modo eligendi diſtinguitur; ſi enim electores elegerint ſcienter indignum ex crimine, vel defectu, putà ſcientiæ, ętatis, ordinis, natalium, & ſimilium, tunc ſuperior qui cognouit de nulla electione, vel qui irritam declarauit, non tenetur remittere electionem ad electores, qui in eo peccarunt, & ſunt ideò priuati poteſtate eligēdi pro illa vice, & alia pœna affecti. c. cùm in cūctis, 7. in princ. & §. fin. & c. dudum, de elect. §. ſanè clerici, de elect. in Prag. Sāct. Idipſum locū habet, ſi peccauerint electores in ſeruāda forma, c. quia propter, de elect. c. quamquam, eo. tit. in Sex. §. & cùm humanæ, de election. in Prag. ſanctio. In aliis caſibus verò ſuperior ſemper irritatam electionem ad eoſdem electores, reficiendam tenetur remittere, veluti ſi propter occultum crimen electi irritetur, c. innotuit, de electio. vel quia electus erat indignus, vt corpore vitiatus, bigamus, irregularis, per nota à Iohanne Andræa, ad ca. odia, de regul. iur. in Sex. in Mercuriali. vbi & notat pœnas, c. cùm in cūctis, §. clerici, de electio. habere tantùm locum in caſibus ibi expreſſis, & in d. cap. dudum, vide Panor. ad §. clerici. Pœnæ enim ſunt reſtringendę, d. ca. odia, idem dicēdum, ſi electio fiat irrita, quòd vnus electorum fuerit ſpretus, vel quando variæ electiones factæ, quarum neutra à maiori parte facta dicitur, nec à ſaniori, gloſſ. in ca. Eccleſia veſtra, 2. in fine. de elect. aut propter inhabilitatem eligentium, qui tamen non tulle it in mora petendi, vt tolleretur inhabilitas. c. cùm dilectus de conſuet. aut quia facta eſt electio, prima non caſſata; vel facta poſt appellationem legitimam, cap. conſiderauimus, & ibi Panor. de electio. aut quia pendente appellatione ab electione, facta ſit. ca. prouida, 44. de elect. in Sex.

23 Cæterùm ſi confirmationem electionis, propter debitam iuris ſolemnitatem in confirmatione ipſa omiſſam: vel ex eo, quia ipſe qui confirmauit cōfirmandi non habuit poteſtatem, caſſari, ſeu caſſam & irritam nunciari contingit, non propter hoc præcedens electio, ſi aliàs ſit canonica, intelligitur infirmari. c. ſi confirmationem, 39. de elect. in Sex. c. cùm iamdudum, de præben. ca. ad probandum, de re iud. Ratio, quia electio & confirmatio, ſeparatæ ſunt partes, Inno. in ca. 2. de in integ. reſt. & in habētibus cauſam ſeparatam, vtile per inutile non vitiatur. ca. vtile, de regu. iur. in Sext. Dehinc principale eſt electio, acceſſorium confirmatio, & principale nō ſequitur naturam acceſſorij; quamuis è diuerſo, acceſſorium ſequatur naturam principalis, c. ſi ſuper gratia, de offic. deleg. ca. acceſſorium. de regul. iur. cum ſimilib. ſi tamen ex electionis cauſa confirmatio irritaretur, & confirmatio & electio non ſubſiſterēt. Et hæc hactenus de confirmatione, plura videto apud Barthachinum tractat. de Epiſcopo. in 2. parte tertij libri, & in parte ſequent. vſque ad finem.

De conſecratione electorum.

Cap. XX.

Argumentum.

1 *Conſecratio quid.*
2 *Quæ ad conſecrationem pertineant.*
3 *Quid fiat poſt confirmationem electi, & effectus.*
4 *Intra quod tempus facienda conſecratio.*
5 *A quibus conſecrentur Epiſcopus & alij prælati.*
6 *De conſecratione ſummi Pontificis, & confirmatione.*
7 *Ornamenta ſummi ſacerdotis collata cum ſummi Pontificis ornatu.*
8 *De Abbatum benedictione loco conſecrationis.*
9 *De palio Archiepiſcopali.*
10 *De corona Imperatoru.*

1 COnſecrare, nihil aliud quàm ſimul ſacrare, & ſacratis per ſacratos coniungere. c. pudenda, 24. q. 1.

2 Ad conſecrationem prælatorum & benedictionē Abbatum, plura pertinent, quorum aliqua dicta à nobis libr. 17. Synt g. iur. c. 14. pauca tamen hîc annectemus.

3 Poſt confirmationē conſecratio ſequitur electi Epiſcopi, c. cùm olim, 7. de dolo & cōtuma. lib. 2. tit. 14. ca. prouida, 44. & ibi gloſ. ad verb. *conſecrationes.* de electio. per confirmationem, adminiſtrationem habet electus, & ita confert beneficia collationis ſuæ Epiſcopatus, ca. noſti quomodo, 13. de electio. at non poteſt exercere quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, niſi fuerit conſecratus; ca. tranſmiſſa, 15. de electio. ſi conſecratio tamen præceſſerit confirmationem, vel poſt cōfirmationem, illa tamen improbata, dubitatum num cōſecratio reprobaretur, & nulla eſſet. Placuit autem nō aboleri conſecrationis ordinem, quamquam executio eius ſuſpendatur vel impediatur retractata confirmatione, citatur ca. 1. & ca. ordinationes, 9. q. 1. ca. Epiſcopum, 2. q. 1. c. quod tranſlationem, de temporibus ordination. Epiſcopalis quippe ordinis caracther impreſſus, manet ad inſtar veri Epiſcopi. gloſ. ad ca. prouida, 44. ad verbum, *firmitatis.* de electio. in Sext. An verò in ordine Epiſcopali imprimatur caracther, tradunt Theologi in libr. 4. ſententia. diſtinct. 24. de Turrecremata ad ca. cleros, 21. diſt. & ad c. Epiſcopus, 23. diſt.

4 Non eſt differenda conſecratio vltra tres menſes, à confirmatione, niſi cauſa rationabilis eam differat, vel impediat. ca. 1. 71. diſt. ca. quoniam quidam, 2. 75. diſt. c. quoniam, 100. diſt. Impedimenta ſunt, vt hoſtilitatis, cap. fraternitatem, 71. diſtinct. diſcordiæ circa confirmationem, & alia ſimilia. c. de Syracuſanæ, 28. diſt.

5 Con

5 Conſecratur Epiſcopus non exemptus, ab Archiepiſcopo & duobus Comprouincialibus Epiſcopis vocatis, ca.fin.66.diſt.vel per tres Comprouinciales Epiſcopos vocatos, vel de illorum conſenſu, ca.ſi Archiepiſcopus, 6. c. nec Epiſcopi, 7.de temporib.ordina.vbi & in fine additur, quòd ſi inter pares aliqua dubitatio fuerit, maiori numero Epiſcoporum cõſentire debere Archiepiſcopum. Conſecratur Archiepiſcopus ab omnibus ſuis Suffraganeis, cõſenſu Primaris, ad Eccleſiam matricem vocatis.c.fin.51.diſt.c.1.61.diſtin.d.ca. ſi Archiepiſcopus. Hodie ſum. Pontifex conſecrat omnes Metropolitanos, vel ſuo mandato iubet conſecrari, gloſ.in c.fin.1.diſt.per cano.pudẽda, 24.q.1. itẽ & Cardinales, & Patriarchas.d.c.pudẽda, & ibi gloſſa ad verbũ, *Apoſtolico.* Vide quę diximus de Epiſcoporum electione, confirmatione, & conſecratione lib.15.Syntag.iuris, ca.12.& libr.17.c.12.13. 14.& de conſecratione & confirmatione Archiepiſcoporum, lib.15.ca.11.de Patriarcharum confirmatione, & conſecratione, eo. lib. 15. ca. 9. & de Cardinalibus, eo.lib.15.ca.4.& de ſummo Pontifice, ca.3.

6 De ſummi Pontificis confirmatione ſeu conſecratione, meminit primùm Onuphrius in Põtificibus, in Damaſo 1. ſub anno Dom. 366. dũ ait, *Creatus & conſecratus Kalẽdis Octobris:* in hócque 38. ſummo Pontifice, quẽ Platina facit 39. tantùm incipit loqui de conſecratione, cũ in anterioribus tantùm dixiſſet creatos, & ab eo Damaſo in ſequentibus vtitur his duobus, *creatus & conſecratus* & in ſancto Pelagio 61.S.Pont.ait, *Creatus, & ordinatus 16. Kalẽ. Maij, 556.* in ſequẽtibus verò ait, *creatus & conſecratus*, vſque ad S. Gregorium 65.Pont. vbi iterũ vtitur his verbis, *creatus & ordinatus 3. Nonas Septẽ. 590.* in ſequẽte rurſum Sabiniano 66.Pont. *creatus & conſecratus*, & in 67. Bonifacio 3. *creatus & ordinatus*, poſteà in ſequentibus, *creatus & conſecratus*, vſq; ad Leonẽ 2.ſum. Pontif.81.quem dicit tantùm *creatũ* anno 681. de cõſecratione vel ordinatione non meminit. At in ſancto Benedicto 2. quem facit 82. Pontific. ſub anno 684. *Pontifices*, inquit, *qui deinde fuerũt, creati & conſecrati ſunt, ſine Conſtãtinopolitani Imperatoris iuſſione*, vt ait Anaſtaſius Bibliothecarius. Poſteà in Stephano 112.ſum. Pontif. electo anno 885.ait eum creatum, & in 28. ſequẽtibus tantùm meminit, quòd creati fuerint, vſq; ad Gregorium 5. Saxonem, quem facit ſum.Pontif. 143. ſub anno Domini 995.& dicit *creatum & conſecratũ*, poſteà in ſequentibus decem meminit tantùm creatos, vſque ad Damaſum 2. iuniorẽ Bauarum, quem ponit 153.ſum.Pontificẽ in anno Domini 1048. & hunc primũ refert creatum Polethę in Germania ab Imperatore Henrico 3.conſecratũ & coronatũ Romæ 16. Kal. Auguſt. ab eodẽque Imperatore creatos ſequẽtes duos, Leonem 9. & Victorem 2. iuniorem ſcribit, & fuiſſe creatos, conſecratos, & Romę coronatos. At poſteà Stephanũ 10.dictum, creatum tantùm & conſecratum Romę, de coronatione nihil, attamẽ Antipapam Benedictum 9. dictum decimũ, factum ab Hẽrico 4.creatum ait & coronatũ Romæ à laicis contra Canones, qui poſteà coactus, poteſtate ſe abdicauit. At ſucceſſorẽ Stephani 10. Nicolaum 2. Pontificẽ 157. anno 1058. ait fuiſſe creatũ Senis, conſecratũ & coronatum Romę: in ſequẽtibus nõ meminit de coronatione, niſi in Vrbano 2. quem dicit coronatum & creatũ, vt Honoriũ 2. Põtif.165.& Antipapam Victorẽ 4. contra Alexandrũ 3.172. Pontif.& Luciũ 3. Lucẽſem Põt.173. poſt hunc duos ſequẽtes tãtùm creatos dicit, ſequentẽ verò Clemẽtẽ 3. Põtif.176. creatum & coronatũ Piſis; duos ſequẽtes tantùm creatos, & cõſecratos, in ſumma ſequẽtes aliquos tantũ creatos, aliquos creatos & conſecratos, aliquos creatos, conſecratos & coronatos refert, vt intelligamus coronationem Pontificem non facere, ſed potiùs creationẽ & legitimam electionem: quia & aliquando dũ vellent Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM Iudæi Regem creare, diffugit; ſummus autem Pontifex, eius Vicarius, eum honorem etiam non pro eſſentia ſacerdotij habet, ſed in ſignum bonæ voluntatis eligẽtium, & ſupremæ poteſtatis, etiam in ipſos reges in ſibi commiſsis à Deo. Scribit Platina in vita Iohannis 5. 84. Pontificis, Iohannẽ quintũ vno omnium conſenſu Pontificem creatũ, ea ratione qua Leonem 2. conſecratum à tribus Epiſcopis, Oſtienſi, Portuenſi, & Veliterno, & hunc morem poſteros deinceps tenuiſſe. Formam quandam cõſecrandi Pontifices idem Platina refert in vita Paſchalis 2. quẽ facit 167. Pontificẽ, cùm ait poſt electionem, eum indutum coccinea chlamyde, tiaráque eius capiti impoſita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perductum, ad porticũ Conſtantinianã, vbi cùm in ſede ad eam rem de more parata, aliquãdiu requieuiſſet, Atriũ Lateranenſe cõſcẽſus, balteo ſuccinctus eſt, vnde ſeptẽ claues, ſeptémque ſigilla pendebant, vt intelligeret ſe ſecũdum ſeptifariã Spiritus ſancti gratiam, ſanctarum Eccleſiarum, quibus Deo authore præerat, claudendi, ſigillandi, aperiendi, recludẽdíque rationem habere. Et tũc quoque inuiſiſſe, ſceptrum Põtificiũ manibus tenentẽ, ea loca quę ſolis Pontificibus ſunt adiudicata. Sequentibus verò diebus cõſecrationẽ accepturum ad Baſilicam Beati Petri profectũ, in qua cum chriſmate munierũt Oddo Oſtienſis Epiſcopus, Mauritius Portuenſis, Gualterus Albanus, & alij: Oddoni autem primas partes fuiſſe, quas hodie etiam in ſimili vnctione retineat. In Gregorio verò 10. idem Platina ſcribit, Viterbium venientẽ ſummũ Pontificem, honorificè ſuſceptum, coronáque Pontificia ornatum, omnem poteſtatem accepiſſe, quã Chriſtus Petro reliquit. Corona Pontificia Diadema eſt ſeu Phrygium cõceſſum cum aliis inſignibus regiis, & poteſtate vtendi equis albis, de quibus vide c.14. Conſtantinus Imperator 96. diſt.& edictum Conſtantini quod eſt poſt conciliũ Neocęſariẽſe.

7 Conſecratio & ornamenta ſummi ſacerdotis legis antiquæ videntur nunc etiam adeſſe ſummis Pontificibus: ſic enim de his iuſsit Deus Exod.c.29.verſic.4. & ſequẽtib. *Aarõ & filios eius applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij, cúmque laueris patrem cum filiis ſuis aqua, indues Aarõ veſtimentis ſuis*, id eſt, *linea & tunica & ſuperhu-*

merali

merali & rationali,quod conſtringes balteo,& pones tiaram in capite eius,& laminam ſanctam ſuper tiaram,& oleum vnctionis fundes ſuper caput eius,atque hoc ritu cõſecrabitur. Filios quoque illius applicabis,induéſque tunicis lineis,cingéſq; balteo, Aaron ſcilicet & liberos eius,& impones eis mithras,eruntque mihi ſacerdotes religione perpetua,&c. & in ca. 28.Exo.verſ.4 *Hæc*, inquit, *erunt veſtimenta quæ facient Aaroni,Rationale & ſuperhumerale, tunicam lineam ſtrictam,Cidarim,& balteũ.* Deſcribitur & in ſequentibus verſiculis pretioſa textura ornatus Pontificij, ex auro gemmiſque,& aliis pretioſis. in c.vn.de ſacra vnctione,lib.1.ti.15. Epiſcopos vngi per duos alios Epiſcopos in capite, propter authoritatem; & in manibus, propter miniſteriũ & officium,docetur.

8 In Abbatibus, loco conſecrationis eſt benedictio,in his qui non poſſunt ſine benedictione officiũ gerere,c.1.de ſupplenda negligent. præla.lib.1. tit.10.vbi,& ſi terriò ab Abbate requiſitus Epiſcopus, noluerit benedicere, ille poterit ſuos monachos benedicere, perinde ac benedictus. iunge Clem.2.de ſtat.monach.

9 Sic Archiepiſcopus antequam inſigne dignitatis acceperit,nempe palliũ, alios non poterit conſecrare,vt habetur in principio 100. diſtin. ideò & pallium poſt tres menſes à conſecratione petere debet à ſummo Põtifice Metropolitanus: c.quoniam,100 diſt. ſic electio Archiepiſcopalis pallio conſummationem accipit.

10 Vt electio Imperatoris accepta poſtrema corona aurea Romæ,vt ſcribit Platina in Clemente quinto. ferrea enim alia prior Mediolani accipitur,vt ſcribit idem Platina in Cle.5. & in Iohã. 23.

De ratione introductionis electionis ad beneficia Cap. XXI.

Argumentum.

1 *Ordinationes temere faciendæ non ſunt.*
2 *Electionibus obiecta & reiecta.*

1 POſtrem,vt finem imponam,adferre cauſas electionis perſonarũ ad beneficia, quæ cõmunes ſunt aliis negotiis:verùm, vt intra propoſitam tractationem me cõtineam, adferam vnam præcipuã,quòd temere ordinandæ non ſint miniſteriis Eccleſiaſticis perſonæ, vt admonet Timoth. D.Paul.1. ad Timoth.5.*Nemini cito manum impoſueris.* Citò manus imponere,nihil eſt aliud,quàm ante ætatem legitimam, ante tempus examinis,ante meritum obedientiæ, aliquem promouere.in principio 24.diſt.& ca. quid eſt,78.diſtin.ca.fin.de elect. in Sexto.Magnũ opus aliis prælucere, & exẽplo eſſe, baſes Eccleſiæ & columnas ſubducere, nempe paſtores tales Eccleſiæ præponere, qui doctrinæ & meritorum viribus eam ſuſtentent.§.1. de elect.in Pragm.ſanctio. Prælati,columnę Eccleſiæ dicũtur,c.15.accuſatio, 2.q.7.c.qualiter & quando,24.de accuſatio.c.2.de offic. cuſto.& baſes,in Extra.Inno.6.ad honorem muri,in c.ſit rector,43.diſt.ex c.13. Ezechiel. Agitur de maximo periculo paſtoribus non idoneis datis,nempe de periculo animarũ, quę ſunt cæteris rebus pretioſiores.c.24.pręcipim⁹,12.q.1.l. ſancimus,in fine,de ſacroſanct.Eccleſ.C.ca. ſi habes, 24.q.3.ca.cùm infirmitas,13. de pœniten.& remiſſ. Animarũ verò periculum imminet, ſi indigni & inhabiles ad præfecturam promoueantur,ca.nihil eſt,44.de electio.quamobrẽ, vbi periculũ maius eſt,ibi diligentiùs & cum maiori cõſultatione erit procedẽdum,ca.vbi periculum,de elect.Ars inſuper artium,regimen animarũ.c.cũ ſit ars artium, 14.de ætate & qualita. ord. quare tales ſunt ad regimen animarum perſonæ admittendæ, quæ diſcretione præemineant, & morũ fulgeant honeſtate.c. indecorum,3.de æta.& qualita.Quòd ſi in minimis adhibenda eſt diligens diſcretio, multò magis in maioribus, hiſque magis cõſulendum. ca.quieſcamus,42.diſtinctio.l.1.§.ſed & ſi quis, de Carbonia.edict.lib.37.P.tit.10.

2 Non me latẽt quæ obiecta fuerint electionibus, vnde alicubi anſa data eſt eas tollendi, ſed incidiſſe eoſdẽ in Scyllã,putãtes euitare Charybdim, certiſſimũ habeo.Neq; opus fuit ob abuſus, mea ſi mihi libera eſt ſententia,eas ſanctiſſimis legibus definitas,aboleri: puniẽdi ſunt abuſus,quibus nec vlla tam ſancta res eſt,quæ non polluatur, & conſeruandæ res bene inſtitutæ: neque etiam abuſus impedire bona poſſunt,cùm & caſtigẽtur iure, & veretantũ ex præſcripto factæ electiones retineãtur;ſi quis enim primò dicat,per abuſum ſecularis poteſtatis fieri electiones,hoc habet pœnã certè in iure punientẽ:ca.Maſſana, ca. cum terra,ca.quiſquis,de elect.ſi ſecundò quis dicat, ſimoniacis pactionibus, electiones fœdari, habet remedium quo euitet hanc electionem, per titulos de ſimonia.c.ex multis,1.q.3.l.ſi quemquam,C.de Epiſco. & cler.ſi dicat 3.fauore ſanguinis fieri, iam habet prohibitionem, ca.Moyſes,8.q.1.iámque colliget facilius eſſe vnum ceſſante electione corrumpere, quàm exiſtente electione, plures:ſi 4. loco periurium vereatur,quòd alios electores,quàm polliciti ſint eligere,eligãt,habet pœnas quę hoc emendent: & cauere potius deberent, ne faciles eſſent ſummi Põtifices vel alij,ad dandas rehabilitationes, vel diſpenſationes huiuſmodi periuris.Sunt remedia quibus & puniuntur malè eligentes, & retractantur malæ electiones,vt non exiſtimem ideò tollendam aquam, quòd plures ſe in eam iniicientes ſuffocentur:nec ignem, quòd eo plures comburantur:nec matrimonium, quòd adulteria committãtur:nec cælibatum, quòd quidam in lapſum carnis peruenerint: verùm, tandem in portum perueniẽtes,votiuam Deo, quòd terram appulerimus, appendamus tabellam,gratitudinis,& gratiarum ergò.

LAVS DEO.

EXPLICATIO
C. CONQVERENTE,
DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS ORDINARII,
Lib. j. Decretalium tit. xxxj.

AVTHORE PETRO GREGORIO Tholoſano, Iuris vtriuſque Doctore & Profeſſore publico.

Cum Indicibus capitum, & verborum, rerúmque notabilium.

LVGDVNI,

Apud Ioan. Pillehotte, ſub ſigno nominis Iesv.

M. D. XCII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

EXPLICATIO
C. CONQVERENTE, DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS ORDINARII, LIB. I. DECRETAL. TIT. XXXI.

De Inſcriptione. Cap. I.

SVMMA.

1 *Honorij tertij vita breuis.*
2 *De monaſterio & loco Subaſsiſij.*
3 *De ſanctis Benedicti ordinibus, & ibi de Monachorum inſtitutione & origine.*

Honorius III. Epiſcopo Aſſiſſinatinẽſi.

CONQVERENTE Oeconomo monaſterij S. Benedicti montis Subaſij, nobis innotuit, quòd tu iuribus epiſcopalibus non cõtentus, quæ in Eccleſiis ſeu Cappellis eiuſdem monaſterij debes habere, à quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè ſufficere proponebat: petens vt ſpecificares quæ tibi ratione iuris Epiſcopalis competerẽt in eiſdem: quorum, quibuſdam ſpecificatis, lis fuit legitimè conteſtata. ¶ Nos autẽ inſpectis probationibus, & quę ab vtraque parte fuêre propoſita intellectis, Decreuimus, vt in Eccleſiis ſeu Cappellis tuæ diœceſis ad monaſteriũ ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiã, ſubiectionẽ & reuerẽtiam, inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem & reformationem, ac cenſuram Eccleſiaſticam, iuriſdictionem quoque cauſarum omnium, ad forum Eccleſiaſticum de iure ſpectãtium, pœnitentias, & ſacrorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipiẽda, collationem, Synodũ & Synodatici ſeu Cathedratici nomine duos ſolidos, quartam decimationem & mortuariorum, viſitationem quoque annuam: ita quòd cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non amplius procurationis nomine requiras ab eis, niſi quantum (penſatis facultatibus earundem) moderatè poterunt exhibere, ne plus cæteris Cappellis eiuſdẽ diœceſis in procurationibus onerentur: & infrà. Tu autem his iuribus in præfatis Eccleſiis contentus exiſtens, non amplius ab eis exigas, præter moderatum auxilium, quod iuxta formam Laterañ. cõcilij ſi manifeſta & rationabilis cauſa extiterit, cum charitate poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis eiuſdem diœceſis, pro neceſsitate temporis ſuſtinemus.

IN nomine Domini noſtri IESV-CHRISTI, *ſanctiſsimæ & incomprehenſibilis Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus ſancti, inuocatis ſuffragiis beatiſsimæ Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum.*

1 Author capitis huius eſt Honorius 3. ſummus Pontifex eius nominis. Hic fuit filius Almarici, Romanus, inter ſummos Pontifices ordine 183. ſecundùm Genebrar. lib. 4. Chronic. ſecundùm Platinam, 184. ſecundùm aliquos, 185. adeptus ſedem anno 1215. ſecũdùm Onuphrium in Chronico Pontificum, 179. qui & de eo in hæc verba ſcribit: Honorius 3. Romanus, Cenſius Sabellus Almerici filius, ex Canonico ſanctæ Mariæ maioris, Diaconus Cardinalis ſanctæ Luciæ in Orthea, & Camerarius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ à Cæleſtino 3. factus: pòſt Presbyter SS. titulorũ Iohannis & Pauli, ab Innocentio 3. ordinatus: Imperatore Cęſare Frederico 2. Auguſto, creatus Peruſi à 19. Cardinal. ſummus Pontifex, 16. Kal.

Auguſti, ibidē 9. Kal. die Dominico Coronatus, anno 1215. obiit Romæ 15. Kal. Aprilis, anno 1217. ſedit annos 10. menſes 8. Hunc Fredericum 2. Imperatorem coronaſſe, ſcribunt Platina, Albertus Krantius lib. 7. c. 38. Coronaſſe quoque Imperatorem Græcorum Petrum Altiſsidorenſem & Iolem vxorem, vt & teſtis Blondus lib 7. deca. 2. ſcribit & Platina hunc Honorium Decretales Epiſtolas cōpilaſſe, pluráque ſanctè ſtatuiſſe, inter quæ eſt conſtitutio hæc Decretalis, *Conquerente*.

2 Decretalis hæc ſcripta eſt Epiſcopo Aſsiſsinatenſi, cui mouerat controuerſiam monaſterium montis Subaſsiſij (ſic enim legendum puto, non Subaſi.) Aſis, mōs eſt in Vmbria, vbi eſt monaſterium ſancti Benedicti, huic monti vicina vrbs ab ea dicta Aſsiſium. Vmbria in Italię quarta regione, de qua Flauius Blondus libro Italiæ inſtauratæ, dicta nunc in aliqua parte Ducatus Spoletanus: de Vmbria Plinius lib. 3. c. 11. Hæc regio quo tempore Ianus hoſpitio ſuſceptus, Vmbrorum progeniem ſuſcepit, vt ait M. Cato in fragmentis de originibus, à quo tempore ſæpe mutauit nomen dicta ordine temporum Ianizena, Vmbria, Comara, Razena, Ethruria, Thuſcia, vt annotat ex primo Dionyſij Halicarnaſſæi, & 3. Plinij, Annius Viterbienſis, in Commentariis ad 11. regem Aſſyriorum Beroſi. Vmbriæ Ducatus Spoletanus dicebatur antè Velumbriū, Langobardorum tempore, vt teſtatur Paulus Diaconus in Hiſtoria Langobardica, & Annius in Sempronij librum de diuiſione Italiæ. In Spoletano Ducatu ſunt nouem Epiſcopatus, ſicut legimus in quinternione Romano, qui dicitur liber Prouincialis, nempe Aſsiſinus, Amelienſis, Eugubinus, Fulginus, Interamnenſis, Narnienſis, Nucerinus, Spoletanus, & Tudertinus.

3 Sunt monaſteria plura monachorum in regione illa Spoletana, inter cætera Aſsiſsinum ordinis ſancti Benedicti, quod multis opibus donatum eſt, & habet ſub ſe, ſibíque ſubditas Cappellas aut Eccleſias, vt dicitur in noſtro c. Monachi porrò primùm degebant palantes & veluti Eremitæ in ſyluis, deſertíſque & incultis locis, deinde ad communionem quandam liberam à regula & diſcretione ciborum & veſtium fuerunt collecti, ex inſtitutis D. Baſilij, circa annum Domini 370. vt teſtatur Gregorius Nicenus in Monodiis, & D. Hierouymus. Teſtatur & Alexandriæ hos ſolitarios ſe inuiſiſſe Philo Iudæus, vocátque Therapeutas, eorumque ſacra ſodalitia deſcribit & mores, libro περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν, id eſt, de vita contemplatiua, aut de precatorum virtutibus: quem librum D. Hieronymus teſtatur ſcriptum fuiſſe de Chriſtianis; idipſum aſſerit Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 16. & 17. Hos rurſum monachorum cœtus ſub certa viuendi regula & diſtinctione veſtium & ciborum, cœnobiis concluſit D. Benedictus Nurcinus, & primum monaſterium cōſtituit in monte Caſsinēſi, in ſecunda regione Italię, cuius fuerunt maximi redditus annui, & (vt ferūt) 40000. florenorum, circa annum Domini 530. vt ſcribit Volaterran. in 21. & Gregor. lib. 2. Dialogorum, c. 1. & 33. ex quo monaſterio & alia eius ordinis propagata fuerunt. Ordini regulæ D. Benedicti data fuerunt, in gratiam religionis, multa priuilegia, quorum prætextu in hoc c. videtur Monaſterium contendere cum ſuo Epiſcopo: Epiſcopus autem authoritate communi fretus, reſiſtebat, & proinde conſultus ſummus Pontifex, exponit iura Pontificalia, ſeu Epiſcopalia, & in quibus monaſteria ei ſubiiciantur, vel exempta cenſeantur.

De Epiſcoporum diſtinctione.

C A P. 2.

S V M M A.

1 *Epiſcopus quare dictus ita apud Ethnicos.*
2 *Quis inter Chriſtianos.*
3 *In locum Apoſtolorum & Diſcipulorū ſubrogati.*
4 *Gradus Epiſcoporum.*
5 *Patriarcharum gradus & poteſtas.*
6 *Primates qui, & Metropolita, & Metropolis, & Metrocomia.*
7 *De Epiſcopali poteſtate, & ſummi Pontificis & Archiepiſcoporum.*
8 *Prouinciarum ante Chriſtianiſmum & poſt diſtributio.*
9 *Ordines Eccleſiaſtici oppoſiti miniſtris & ſacrificulis idolorum.*
10 *Ciuitas & villa murata quando dicantur.*

1 QVia autem in hoc c. conquerente, agitur præcipuè de iuribus Epiſcopalibus, ideò pauca de Epiſcopi nomine & authoritate, in vniuerſum exponemus, & deinceps ad ſingularia capitis perueniemus. Epiſcopus, ἐπίσκοπος, à verbo, ἐπισκέπτομαι, obſeruatorē ſeu ſpeculatorem ſignificat negotiorum quorumcūque quorum dicitur Epiſcopus, vt apud Archadium Iuriſconſul. Epiſcopus ciuitatis rerum venalium inſpector, curamque habens rerum quæ venirēt, l. munerum. § Irenarchæ, de muner. & honor. P. Plutarch. in Roma c. 15. de termino agens, ſcribit, Antiquos ſacrificia termino feciſſe, veluti ei quem exiſtimarent ἐπίσκοπον, καὶ φύλακα φιλίας, καὶ εἰρήνης, Epiſcopum, ſeu inſpectorem & cuſtodem amicitiæ & pacis. Et Cicero ad Atticum 7. *Ego negotio præſum non turbulento, vult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc campania & maritima ora habeat Epiſcopum, ad quem delectus & negotij ſumma referatur.* ita Cœlius Rhodiginus lib. 10. c. 3. notat ſummos Magiſtratus Armoſtas dictos Athenienſibus, & apud Lacedæmonas Ephoros fuiſſe veluti aliorum Epiſcopos & obſeruatores Magiſtratuum, vt etiam Ephoros appoſitos & datos vt obſeruatores regibus, tradit Pauſanias lib. 3. in Laconicis, vt Romæ Conſulibus Tribunos plebis. Cicero 3. de Legib.

2 Inter Chriſtianos nomen Epiſcopi tranſlatum primū ad eos omnes qui curam diſciplinæ Chriſtianæ & populi gererent, & presbyteri dicti quoque Epiſcopi aliis præpoſiti, vt Actor. 20. *Attendite*

dite vobis & vniuerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus vos poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam proprio ſanguine quæſiuit. Vide canonem olim, 95. diſtinct. erant & Epiſcopi Leuitarum, Eſdræ 2. c. 11. Poſtquam autem ſchiſmata oriri cœperunt in Eccleſia, & alij dicerent, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ex presbyteris vnus electus fuit in ſingulis maioribus ciuitatibus, qui aliis præeſſet, dictúſque ſolus Epiſcopus, can. legimus, 93. diſt. à quo tempore ſimplices presbyteri Epiſcopi dici deſierunt, niſi ad id munus ordinati fuiſſent. Euſeb. lib. 6. c. 35. & in Hiſtoria Tripartita, lib. 4. c. 24. Explicat nomen Epiſcopi & dignitatem paucis Vrbanus S. Pontifex, in epiſtola de rerum communione, quæ nunc eſt excuſſa inter opera Clẽmentis Romani. Quod autem, inquit, ſedes in Epiſcoporũ Eccleſiis excelſæ conſtitutæ & præparatæ inueniuntur, in throno ſpeculationem & poteſtatem iudicandi, & ſoluendi atque ligandi à Domino ſibi datam materiem docent.

3 Duo ordines à Domino noſtro IESV-CHRISTO conſtituti, Diſcipulorum & Apoſtolorum. In locum Diſcipulorum ſucceſſerunt presbyteri; in locum Apoſtolorum Epiſcopi: & pro patribus nati ſunt filij, iuxta Prophetiam Dauidis, Pſal. 44. & ibi diuus Auguſtinus id docet, & refertur in cap. fin. 68. diſtinct. in cano. Dominus, 93 diſt. ca. vrbes, 12. q. 1. cap. in nouo, 21. diſtinct.

4 Epiſcoporum porrò gradus maiores & minores: altior, ſummi Pontificis; poſt illum minores, Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, can. cleto, 21. diſt. Chorepiſcopos hîc non numeramus, qui in aliqua parte diœceſeos vſurpabant ſibi authoritatem Epiſcopi: hos etenim tamquam alienos & ſine origine, diſciplina reiicit Eccleſiaſtica, ca. Chorepiſcopi, 68. diſt. quemadmodum & Damaſus Luſitanus, qui ſedem adeptus eſt anno Dom. 369. ſuſtulit Chorepiſcopos, quos nũc Suffraganeos dicimus, & Epiſcopos portatiles, dicens epiſtola 4. Epiſcopos qui eis vtuntur, eſſe meretricibus ſimiles, quæ ſtatim vt pariunt infantes ſuos, aliis nutricibus tradunt educandos, vt ſuam citiùs libidinem explere valeant, nam & iſti ſic infantes ſuos, id eſt, populos ſibi cõmiſſos, iſtis educandos tradunt, vt pro lubitu ipſi ſecularibus voluptatibus ſeruiant.

5 Patriarchæ 4. in orbe, prior dignitate Cõſtantinopolitanus; ſecundus, Alexandrinus; tertius, Antiochenus; quartus, Hieroſolymitanus, c. antiqua, de priuileg. qui tamen in Primates, vel Archiepiſcopos, vel Epiſcopos ſibi ſubditos, maiorẽ non habent authoritatem, vltra cauſas appellationum, quæ ad eos deuoluuntur, quàm iura illis expreſsè concedant. c. duo ſimul, de offic. ordin.

6 Primates alicubi locum Patriarcharũ tenent, vt non niſi nominis ſono differre videantur, c. 1. 2. 3. ſub 99. diſt. Primates adhuc & Patriarchæ in prouinciis propriis, quibus præſunt, pro Metropolitanis ſunt, l. ſancimus, 29. §. fin de ſacroſ. Eccl. Metropolita idem eſt quod Archiepiſcopus, à numero, ſeu, vt ait Iſidorus, à menſura ciuitatũ appellatus: quòd ſub ſua poteſtate debeat habere duodecim aut decem Epiſcopos, quemadmodum prouincia decem aut 12. ciuitates, ca. ſcitote, 6. q. 3. vel apertius Metropolita dicetur, qui in matre ſeu præcipua ciuitate prouinciæ, ſedem habet: vnaquæque enim prouincia ſolet vnam ciuitatem habere cæteris præſtantiorem & matricem, niſi & alteri priuilegio præeminentia quoque indulgeatur, l. . de Metropol. Beritho lib. 11. C. Propriè μητρόπολις, ciuitas in prouincia, vel alibi dicitur prima, ex qua aliæ ciuitates ortæ ſunt, ſeu coloniam duxerunt, vt ait Suidas. Eo pertinet quod ſcribit Thucydides: ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν· ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται, id eſt, *Colonia quidem beneficio affecta, honore ſuam proſequitur Metropolim: iniuria autem affecta, ab ea alienatur.* Quemadmodum & μητροκωμία, vicus, vt aliorum vicorum mater. ſeu ex quo coloniæ ducuntur, primus vicus, ex quo alij orti ſunt, ſeu ex quo incolæ in alia loca inhabitandi cauſa conceſſerunt, & ſedes nouas elegerunt. De metrocomia in l. fin. de exactor. tribut. P. & l. vni. non licere habitatorib. metrocomiæ loca ſua ad extraneum transferre. lib. 11. C. tit. 55.

7 Omnes Epiſcopi, cuiuſcumque ſint gradus, propriam habent poteſtatem & iuriſdictionem ſibi diſtributam, Archiepiſcopi, Primates, Patriarchę maiorem; nam ad illos à ſimpliciter Epiſcopis, in iudiciorũ cauſis appellatur, & ex cauſa negligentiæ, quædam ab inferioribus ad ſuperiores deuoluuntur. Summus Pontifex αὐτεξούσιος, ſuæ poteſtatis, & pleniſsimæ, quæ in vniuerſum diffunditur orbem, ca. cuncta per mundum, ca. aliorum, 9. q. 3. quare vbique & ſemper ex arbitrio pallio vtitur, quod plenitudinẽ arguit poteſtatis, cùm tamen Patriarchæ, Primates, Metropolitæ, non niſi certis diebus & in certis Eccleſiis vtantur, quia vocati tantùm in partem ſolicitudinis, non in plenitudinẽ poteſtatis, c. ad honorem, 4. de author. & vſu pallij lib. 1. tit. 8. Habent Patriarchæ & Primates poteſtatem in regionem ſibi commiſſam, Metropolitæ in prouinciam, dicto ca. ſcitote, & ca. 2. 9. q. 3. Iſti cum Epiſcopis, qui intra regionem & prouinciam ſunt, partiuntur onera, ita tamen ne ſibi authoritatem in quibuſdam adimant, ca. 1. 2. 3. 9. q. 3. ca. lege, ne de cauſis Suffraganeorum vel Epiſcoporum ſuarum diœceſeωn cognoſcant, niſi per viam appellationis, vel delegationis à ſummo Pontifice factæ, c. 1. infrà hoc lib. 1. de offi. deleg. tit. 30. & exceptis caſibus notatis in c. paſtoralis, 11. ad verbum, *exceptis*, hoc tit. de offi. ord. Epiſcopi quippe ſinguli, ſingulas diœceſes & Eccleſias ſibi commiſſas, ſoli liberè gubernare debent, can. regenda, ca. quæcumque, 10. q. . ca. 1. 2. 3. 9. q. 3. habéntque in ciuitatibus diœceſeos maioribus, delectas ſedes, vt habetur in epitome Baſilicorum, ex qua tranſlata l. vnaquæque, 36. nunc ſub tit. de Epiſco. & cler. C. ca. 2. in illis, & ſeq. Epiſcopi, 80. diſt. D. Clemens epiſt. . ad Iacobum fratrem Domini. Anacletus epiſt. 3 c. 2.

8 Ante aduentum Chriſti cultus Idololatriæ inter Ethnicos ſuum habebat ordinem, & erãt prouinciæ diſtributæ & diſtinctæ, vt liquet ex ca. prouinciæ, 99. diſtinct. liquet & apertiùs ex libro

inſcripto, Notitia vtriuſque Imperij, ex libro vltimo Strabon. & ex lib. 53. Dionis Caſsij. Iuriſgentium dixit hanc diuiſionem, l. ex hoc iure, de iuſti. & iure. P. ca. quo iure, 8. diſt. Regio maior quàm prouincia: regio, quaſi regni vel regia gubernatio, Hebræi vocant מְדִינָה *medinah*, quaſi iudicij ſubiectionẽ, vel פִּילְכָּא *pileca*. Prouincia, minor aliquando, vel e regno regio redacta in prouinciā & gubernationem ſpecialẽ, armis ſubacta, eſtque adminiſtratio alicui conceſſa, regionis vel partis eius, vnde & Græcis διοικήσεις, vt in l. 1. de priuat. carcer. C. Diuiſa regna fuiſſe à filiis Noachi, tradit c. 10. Gen. cauſam verò diuiſionis fuiſſe iniquitatem & malitiam hominum, qui mutuò non potuerunt ſe compati, item ambitionem regnandi & habendi, tradit Clemens Romanus epiſtola 5. & in ca. dilectiſsimis, 12. q. 1. antea Anacharſis epiſtola ad Crœſum, præpoſiti fuerunt & corporales & ſpirituales adminiſtratores, diuiſione facta.

9 Et cùm cœpit augeri hominũ Chriſtianorum congregatio ſeu Eccleſia, ſacroſancta quoque Hierarchia diſtributa eſt Eccleſiaſtica, & repleta & ornata ſuis ſanctis ordinibus, Oſtiariis, Acolythis, Lectoribus, Cantoribus, Exorciſtis, Subdiaconis, Diaconis, Presbyteris, & Epiſcopis, & oppoſiti ſunt Sacrificulis, Miniſtris, Pontificibus, & Sacerdotibus idolorum, atque vbi Primates ſuperſtitionis erant, fuerunt Apoſtoli miſsi, & poſt eos Patriarchæ: & vbi Archiflamines erant, miſsi Archiepiſcopi: vbi Flamines, Epiſcopi, in ciuitatibus nempe præcipuis, ca. vrbes, ca. in illis, ca. Epiſcopi, 80. diſt. c. 1. de priuileg. Singularum diœceſeon etiam, vnus, non plures, factus Epiſcopus, quia mõſtrum videretur, ſi eſſent duo capita. c. quoniam, 14. hoc tit. de offic. ord.

10 Hincque factũ eſt poſtea, vt verè ciuitas dicta aliquibus non putetur, niſi habeat proprium Epiſcopum, ſed villa murata, vt notat Rebuffus ad §. ſtatuimus, ad verbum, *ciuitas*, de collation. in Concordat. Barthol. ad conſtitutio. qui ſint rebelles, ad verbum, *Lombardia*, in Extrauagantib. Authenticor. Vbi autem erat olim totius impietatis & idololatriæ caput, nẽpe Romæ, vbi Ethnicorum erat Pontifex maximus, ibi cœpit eſſe caput ſanctitatis. ca. beati Petrus & Paulus, 2. q. 7. Cæterùm in hoc c. cõquerente, iura tantùm Epiſcoporum, ſimplicium præcipuè, tractantur, non Metrapolitanorum, ſeu Archiepiſcoporum, vel Patriarcharum, aut ſummi Pontificis, ideò & nos intra ſepta definita nos continebimus, de illis tantùm potiſsimùm tractaturi: de aliis videbis à nobis tractata lib. 15. Syntagmat. int. vniuerſi, per tredecim priora capita.

Ad prima verba capitis.

Cap. III.

SVMMA.

1 *Vita noſtra plena conqueſtione.*
2 *Lites & contentiones vnde inter homines.*
3 *Subditis & inferioribus aliquando permiſſum conqueri de ſuperiori. Rationes in ſequẽtibus.*
4 *Maiores poteſtates quare minoribus præpoſitæ.*
5 *Iudex in cauſa propria nemo eſt.*
6 *Litis agitatio cauſa meritum exponit.*
7 *Litigare an debeant perſonæ Eccleſiaſticæ.*
8 *Oeconomus quid, & Syndicus.*
9 *Apocriſarius quis.*
10 *Cauſa actionis huius c. & de Cappellis.*

1 C*Onquerente Oeconomo monaſterij, &c.* Prima vox, quam emittit homo vbi natus eſt, fletus, quo ſe natum etiam conqueritur, & à ſuppliciis vitam auſpicatur, vt eruditè proſequitur Plinius in procœmio lib. 7. Omnia querelis & contentionibus videntur expoſita, litibus obnoxia, vel inuidia, vel malitia, vel auiditate hominum, vel ſuperbia & libidine dominandi potiſsimùm; quæ libido aliquando non tantùm laicos vel ſeculares aggreditur, ſed etiam plures, qui religionem arctiorem profitentur, vitamque ſe dicunt ſeculi contemnere, vt æternam conſequantur, & ſæpius ſub palliolo ſimplicitatis & Philoſophiæ latet ſuperbia, quàm ſub Imperatorum chlamydibus. Sic aliquando fertur Lucifer ille lucidiſsimus & præſtantiſsimus olim Angelus, impietate ſuperbiæ ſimilem ſe voluiſſe facere altiſsimo creatori ſuo, ſecúmque plures in ſuam ſententiam & damnationem quoque pertraxiſſe. Iſaiæ c. 14. Apocal. c. 12. Suſcitauit & idem Sathan, lapſus ob peccatum à beatitudine, lites inter hominem & Deum, Geneſ. c. 3. dehinc & à gradu & ſede Paradiſi deiectus homo, ſenſit in ſeipſo repugnantem legem carnis & ſalutis ſeu mentis bonæ, ad Rom. c. 7. verſ. 23. ſecumque & cum aliis ſuæ ſpeciei progenitis, cœpit diſsidere, & cum ipſo dæmone, dicto c. 3. Geneſ. quomodo verò poterit homo cum aliis pacificè viuere, qui ſecum pacificè non degit? parúmque eſſet adhuc diſsidere, ſi aliud malũ, malo maius, non adderetur; nempe inſidiæ, quæ vel contra naturam hominis iudicantur ab Ethnicis. l. 2. de iuſtit. & iure. P.

2 Lites maximæ ex peccato & concupiſcentiis malis, D. Iacob. c. 4. quæ cùm vix aut nunquam ab hominibus abſcedant, fieri non poteſt vt ſine lite ſint homines, eſtque, vt ait Dion Pruſiæus Sophiſta, oratione περὶ ἀπιστίας, malignitatis bellum ſempiternum quod gerunt inter ſe homines, neque indictum, neque dirimendum vllis conditionibus aut fœderibus, & quod inter eos potiſsimùm ſuſcipitur, qui ſunt coniunctiſsimi, cuius verba poſtrema, rem acu ipſam (vt dicitur) tetigerunt: ſunt enim ferè omnes lites inter fratres, conſanguineos, ſocios, vicinos, & huiuſmodi, inter præpoſitos & ſubditos, quarum cauſa, quòd quis nolit quæ ſua putat ab alio vſurpari, vel nolit vſurpata relinquere, vel aliena cupit vſurpare, vel poteſtate abuti, vel legitimæ poteſtati non obtemperare. Quibus medicamentum & remedium adhibitum, per poteſtatem ſuperiorẽ, quæ cogere poteſt ſubditos ſua tantùm conſeruare, & ſuis eſſe cõtentos, reſtitutis cuique quæ eius ſunt, item & honeſtè viuere, alterum non lædere, ius

ſuum

ſuum cuique tribuere,l.iuſtitia, 10. §.iuris præcepta,de iuſtit. & iur. P. cum ſimil.

3 Notabimus itaque primùm ex hoc c.conquerente, permiſſum etiam eſſe ſubditis conqueri de ſuperiore,ſi præter modum grauentur ab illo; vt hic monaſterium conqueritur contra Epiſcopum: & in c. auditis, 15. infrà, de præſcriptio. lib.2.tit. 26.permiſſum & accuſare Epiſcopum & Metrapolitanum, in ca. Metrapolitanũ veſtrum, & ca.ſicut inquit, 2.q.7.vbi pulchra ratio permiſſionis:vt,quemadmodum reuerentiam & honorem debemus ſuperioribus, ſic rectitudinis & timoris Dei eſt,ſi qua in eis ſint,quæ indigeant correctione, non diſsimulare, ne malum à capite in ſubditos ſerpat. Permittitur & colonis adſcriptitiis,quamuis videantur ſeruilis conditionis, iudicio cum dominis contendere, ſi ſuperexactionibus eos onerent.l.1.& 2.in quib. cauſ. coloni cenſit. dominos accuſare poſsint. lib. 11. C. tit. 49. l. cùm ſatis, 22. §. caueant, de agricol.& cenſit.eo. lib. 11. tit. 47.

4 Ratio,quia idcirco Metrapolitæ & iudices maiores,veluti Præſides & Rectores prouinciæ,conſtituti ſunt, ne potentiores humiliores iniuriis afficiant, néve defenſores eorum calumnioſis eos iniuriis inſectenrut,aut ne ſub ſpecie tributorum, illicitæ exactiones fiant.l. illicitas, 6.§. ne potentiores, & §. illicita monaſteria, de offic. Præſid. lib. 1. P. tit. 18.

5 Secunda ratio, ideò in iudicio audiendos ſubditos aduerſus ſuperiores, eò quòd, ſi non audirentur, contra id quod æquum bonumque eſt, iudices præpoſiti conſtituerentur in ſua cauſa, & aliter quàm ſtatutum ſit in l.1.ne quis in ſua cauſa iudi. C.l.qui iuriſdictioni præeſt,de iuriſ.omn. iud. P.lib.5.tit.1.l. penul.de arbit.lib. 4. tit. 8 l.extat,13. quod met. cauſ. lib. 4. tit. 2. idcircoque iudiciorum vigor in medio poſitus eſt, ne quiſque ſibi permittere valeat vltionem, l. nullus, de Iudæ. C. neque creditur deponenti in ſua cauſa. l. omnibus, C. de teſtib.

6 Sed & tertio loco, litis agitatione, cauſarum merita expenduntur,l.fin.ſi per vim vel alio modo, &c. C.iudicis enim officium eſt, plena diſquiſitione omnia rimari. l.iudices oportet, C. de iudic. can. iudicantem, 30. q. 5.

7 Cæterùm ab hac monaſterij agendi libertate conceſſa contra ſuum Epiſcopum, nos videtur reuocare generalis regula,quę arcet perſonas Eccleſiaſticas à iudiciorum tumultu & foro, vt in canonib. Apoſtol.can.6. ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω, εἰ δὲ μὴ καθαιρείσθω, Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus,ſeculares curas non adſumat, alioquin deponatur. Et diuus Paul.2.ad Timoth. 2.Seruum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe in omnibus,atque in ca.perlatum,88.diſt. Gregorius arguit quendam Epiſcopum Baſilium, quòd tanquam vnus ex laicis, ſecularibus negotiis occuparetur, & Prætoriis inſeruiret, & ex concilio Carthaginenſi 4. c. 18. can. Epiſcopus nulla, 88. diſt. iubetur Epiſcopis, ne vllam rei familiaris curam ad ſe reuocent, ſed lectioni, orationi, & verbo prædicationis tantùm vacent, & rurſum in ca.Epiſcopus, 14. q. 1 Eodem concilio Carthaginenſi, de Epiſcopis cauetur, ne etiam prouocati pro temporali re litigent; generaliter etiam,vt omnium Eccleſiaſticarum perſonarum vita à vulgari debet eſſe ſeparata: ſic etiam & litigium, c. 1. ne cleric. vel monac. ſecul. negot. c. vni. de Syndic.& prohibitum Epiſcopo ne ordinet litigioſum, ca. hoc habet proprium, 46. diſt. Ratio,ne cogantur monachi vel clerici alij, relinquere cultum diuinum, ob aſsiduitatem cuius donati ſunt priuilegiis. l. omnes, & l. generaliter, C. de Epiſcop. & cleric. & in Nouella 13. Item opprobrium eſt clericis, ſi ſe peritos forenſium concertationum velint oſtendere, l. conſulta diualia, C. de teſtam. l. repetita, C.de Epiſcop. & cleric. quæ omnia certè quodammodo reiiciunt à limine iudiciorum perſonas Eccleſiaſticas,ſi nihil aliud conſideretur quàm voluptas ipſa contendendi & litigandi ſpontanea; at ſi conſideremus neceſsitatem,vel piam cauſam,ob quam intereſſe litibus coguntur, non ita abſolutè reſpondendum erit: ſiquidem Prælati & Eccleſiis iure præfecti,pro iuribus earum rectè & lites mouent vel excipiunt,non tanquam pro propriis,ſed tanquam pro ſibi commiſsis conſeruandis, & tanquam Eccleſiarũ procuratores vel adminiſtratores,ca.Epiſcopus,§.1. 14.q. 1.can.ſacerdos, 1.q. 2. can.expedit,ca. præcipimus,12.q.1. ſicque Prælatus ex neceſsitate officij ſui, vtilitatem Eccleſiæ ſuæ procurare tenetur, c. generali, de electio.in Sexto.quod & exhibito iuramento in adeptione præpoſituræ promittit, c. 2. de feud. neque etiam in hoc c. conquerente,monachi agunt per ſe, ſed per Oeconomum, vt liquet ex textu, quamuis pro Eccleſia ſua & vtilitate eius, etiam interdictum non ſit monacho per ſe,& ex ſuperioris licentia, in iudicio agere vel experiri.c.1.de poſtul. prælat. infrà lib. 1. tit. 37. Agit hic Oeconomus pro Cappellis & iuribus ſuæ Eccleſiæ ſeu monaſterij conſeruandis.

8 Oeconomus porrò dicitur is, cui res Eccleſiaſtica gubernanda mandatur,l.iubemus nulli,14. in princ. de ſacroſ. Eccleſ. οἰκονόμος, Græcis, Latinis,Diſpenſator, ita ad Rom. c. 1. ἔραστος οἰκονόμος τῆς πόλεως, Eraſtus dicitur diſpenſator ſeu Oeconomus ciuitatis; & in vulgati tranſlatione, dicitur Arcarius:& ad Titum, οἰκονόμος τοῦ θεοῦ, diſpenſator ſeu Oeconomus Dei. Quando porrò Oeconomus agit vel defendit in iudicio, dicitur & Syndicus,vt in c.vni.de Syndic.& apud Hermogenia.in l.1.& l.fin.§.defenſores,de muner.& honor. Defenſor Latinis,Græcis Syndicus dicitur, ad certam cauſam plurium agendam vel defendendam electus. Et quemadmodũ propriè procurator, qui agit vel defendit priuatorum cauſas appellatur; ſic actor,vel defenſor, vel Syndicus Vniuerſitatis, Collegij,ſeu ciuitatis,l.1. §. quibus permiſſum, quod cuius Vniuer. nom. P.hi enim procuratorem propriè non dicuntur habere. l. neque ciuitas,de procurat. in P. De Syndicis nos multa lib. 49. Syntagmat.iur. vniuer.c.5.

9 Affinis procuratori quodãmodo dicitur Apo-

criſarius, ἀποκρισιάριος, nempe, idem quod reſponſarius, pro Eccleſiis vel monaſteriis conſtitutus, ſeu delegatus, vt in §. oportet Apocriſarios, Nouel. 133. is enim dat reſponſum nomine ſuæ Eccleſiæ ab ea ad Epiſcopum vel principem, vel alium, delegatus. Fines eius legationis, reddere vel petere reſponſum eorum ad quos mittitur, quos non poteſt excedere, vt nec agere vel conuenire nomine Eccleſiæ ſuæ. §. reuerendiſsimi verò Apocriſatij, c. 25. de ſanctiſsimis Epiſcop. Nou. 123. Eo nomine & Apocriſatij Papæ dicuntur, in ca. ſeptuaginta, 16. diſt. Oeconomus, de quo meminit c. noſtrum conquerente, ſimul erat actor, defenſor, ſeu Syndicus monaſterij, & proinde etiam poterat exire clauſtrum, & eſſe vnus ex monachis eius pro ſua Eccleſia. vt in §. ſi quādo autē, de ſanct. Epiſc. in Nou. & c. 2. de poſtul.

10 Cauſa monaſterij, pro qua erat Oeconomus, defenſio Cappellarum monaſterij dicitur. De Cappellis & Cappellanis, nos iam diximus lib. 15. Syntag. c. 29. Cappella aliquibus dicta, quaſi capiens λαοὺς, id eſt, populos, vt notat Rebuff. in tractat. de pacif. poſſeſſor. num. 89. aliis à caprinis pellibus quibus altaria olim dicuntur fuiſſe cooperta, ſecundùm Archidiac. in ca. plures, 16. q. 1. & gloſ. in can. concedimus, 30. ad verbum, *celebrari*, de conſecrat. diſt. 1. Forſan iſtud conici poterat ex iuſſu Dei, Exod. 26. verſic. 14. ex quo tabernaculum tectum fuit pellibus arietum rubricatis, ſuperpoſito adhuc operimento de pellibus pellium Iacynthinarum. Præpoſitus autem exiſtimat Cappellam dictam fuiſſe à cappa diui Martini, Præp. ad ca presbyter, 23. diſtinct. Nos verò putaremus Cappellam, vulgari ſermone, dictum Oratorium campeſtre in triuiis, omni ex parte ſua per latera apertū, ne clauſum latronum latibulum fieret, ſuperiori verò parte tectum, veluti in capite, & ab illo capitis tegumento ad imbres & ſoles reiiciendos, dictam Cappellam: hîc enim, *Chappelle*, à tegendo caput dicunt, & *Chappeau*, à capite. Erant quippe olim, & ſunt nunc plerumque iſtæ ædiculæ ex ſuperiori tantùm parte tectæ, profanæ, non conſecratæ, incuſtoditæ, vbi forſan priuata ſacra facta & orationes ab iter agentibus, vt in l. ſacrilegij, 9. ad leg. Iul. peculat. lib. 48. P. tit. 13. nec etiam iure Pontificio in his, niſi ex cauſa neceſsitatis, fuit permiſſa Euchariſtiæ conſecratio, d. ca. concedimus, de conſecrat. diſt. 1. donec & conſecratæ poſtea fuerunt, & cœperunt à populo frequentari, à quo tempore Cappellæ & Eccleſiæ dictæ, & altaria, ca. quæſitum, & ca. penul. 1. q. 3. ibíque fuerunt tunc ordinati ſacerdotes tanquam in aliis Eccleſiis, vt liquet ex titulo de Cappell. monach. maximè c. 1. Dicta &, coniunctione facta harum Eccleſiarum cum aliis Eccleſiis, Cappella, appendix alterius matricis Eccleſiæ, in qua interdum eſt cura animarum, dict. c. 1. de Cappel. monach. aliquando monaſteriis coniuncta, aliquādo minimè exempta, ſed ad curam & ſolicitudinem Epiſcopi pertinens ſi ſpiritualizata: d. c. 1. interdum verò iura maiora vel minora, vel nulla debentur à Cappella Epiſcopo. c. fin. de cenſib.

De petitione Epiſcopi iuriū Epiſcopalium contra Eccleſias ſuæ diœceſeos, quòd debeat eſſe certa.

CAP. IIII.

SVMMA.

1. *Petitio actoris certa eſſe debet, quid, quale, quantum petatur. & ſequenti.*
2. *Actionum formulæ in quibus retinentur.*
3. *Prima ratio petitionis certæ ex natura generalis & ſpecialis petitionis.*
4. *Sententia certa & conformis libello eſſe debet.*
5. *Certitudo ſententiæ in quo conſiſtit.*
6. *Certum quot modis dicatur.*

1 QVia igitur Cappellæ vel Eccleſię non æqualiter prębent aliqua iura Epiſcopo, quædam etiam eximuntur ab eius ſolicitudine ex priuilegio vel alio modo, ideo in hoc c. conquerente, monaſterij exceptio admittitur contra petitionem iurium Epiſcopalium Eccleſiarum monaſterij generaliter factam, atque ideò tertio loco colligemus, actoris petitionem certam eſſe debere, quid, quantum, & ex qua cauſa petatur, in reali vel perſonali actione. vt in c. penult. & fin. de libelli oblatione, c. peruenit, de cenſib. l. ſi in rem, 6. de rei vindica. lib. 6. P. tit. 1. l. 1. §. ſi quis argentum, depoſit. lib. 16. P. tit. 3.

2 Huius rei etiam fidem faciunt veteres actionū formulæ, quæ quamuis fuerint ratione ſolemnitatum ſublatæ, l. 2. de formul. & impetratio. ſublat. C. tamen retinentur in eo, quòd ſemper certa debeat eſſe petitio: ita in perſonali actione ſic verba cōcipiebat actor, Certum peto ex ſtipulatione, legatum peto ex teſtamento, vt in l. ſi is qui Stichum, de action. & obligat. l. non quicumque, §. 1. de legat. 1. colligitúrque illa formula ex Cicerone pro Roſcio Comœdo: *Si paret Titium Meuio debere talem ſummam, vel tale quid facere oportere, Sempronius iudex eſto.* Meminit & de ea Iuſtinianus in §. is quoque, quibus mod. re contrahitur obligat. Pro rei vindicationę verò vel eius actione, illa formula recepta non erat, ſed alia certam etiam petitionē habens: verba quippe illa perſonalis actionis, *Si apparet reum actori dare oportere*, non poſſunt quadrare actioni rei vindicationis, nec enim quod actoris ſemel eſt, dari iterum ei poteſt, cùm iam eius ſit, & cuique tunc dari aliquid intelligitur quod eius fit. §. ſic itaque diſcretis, de actio. Erat itaque alia eius hęc formula, *Si paret fundum talem Publij Titij ex iure Quiritium eſſe, neque is fundus ei à Meuio reſtituetur, Sēpronius iudex eſto.* De qua formula agit Cicero 3. Verrina, dum arguit iniquitatem formularum propter omiſsionem eorum verborum: & Theophilus ad §. æquè, de actio ſic etiam expreſſit hanc formulam, εἰ φαίνεται τὸν ἀγρὸν τὸν ἐμὸν εἶναι δεσποτείας, &c. vide & Conſtantinum Harmenopulum lib. 1. προχείρου, tit. 2.

3 Ratio certitudinis requiſitæ prior eſſe poterit, quod

quòd quis poſsit repelli ab vniuerſali petitione, non tamen à parte quæ in ea continetur, vt in l. 1. §. Trebatius, de aqua quotidian. & æſtiua. P. quare & qui incertum confitetur, adhuc vrgendus, vt certum confiteatur.

4 Alia ratio, quòd ſententia iudicialis certa eſſe debeat, §. curare, de actio. l. hæc ſententia, 3. & 4. de ſentent. quæ ſine certa quantit. proferunt. C. lib. 7. tit. 46. l. in ſumma, quæ aliàs incipit, in ſententiis, 59. §. 1. & 2. de iudic. P. Sentẽtia porrò conformis eſſe debet petitioni & libello, l. vt fundus, commun. diuid. & ſecundùm allegata & probata, ferenda, l. illicitas, §. veritas, de offic. Præſid. at ſi libellus & petitio incertitudinem continerent, certa non eſſet ſententia, neque in ambiguis certum eſſe poteſt iudicium, ca. habuiſſe, 33. diſt. ca. graue, 11. q. 3. incerta quoque eſſet executio, multiſque litibus adhuc inuoluta, nec vllus illarum finis, ſi lis ex lite oriatur, l. terminato, 3. de fructib. & lit. expenſ. lib. 7. C. tit. 51. cùm contrà vnicus videatur legum & magiſtratuum ſcopus, litibus finem imponere quàm citiùs fieri poterit. l. properandũ, C. de iudic. l. vnic. de vſuca p. transforma. C. l. 1. C. de nouo Cod. faciend. c. finem litibus, de dolo & contumac. c. vt litigantes, de offic. ordin. in Sexto.

5 Porrò certitudo petitionis non ad ius litigantium, ſed ad factum remque petitam certò demonſtrandam pertinet, nam alioquin dubia lites fiunt per ſententiam & deciſionem iudicum certa: ca. fin. 30. q. 3. c. iuuenis, de ſponſalib. ſupplereque iudex litigantium ius, non factum poteſt. l. vnic. vt quæ deſunt aduocat. iudex part. ſupple. tractat & Aulus Gellius lib. 14. c. 2. Conſtantinus Harmenopulus lib. 1. Promptuarij iuris, c. 4. videndum c. inter dilectos, de fid. inſtrum.

6 Obſeruandum autem, ad conciliationem plurium antinomiarũ, petitionem certam totidem ferè modis dici poſſe, quot & certum, primum certum ex nomine, vt in l. 1. de mutat. nom. C. l. 4. de legat. 1. ſecundum ex demonſtratione. l. ſi Fortidianum, C. de legat. §. ſi quis in nomine, eod. titulo, apud Iuſtinian. l. ſi in nomine, C. de teſta. tertium certum, relatione ad aliud certum. vt in l. 1. 2. de ſenten. quæ ſine cer quant. C. Exemplum & in l. ait Prætor, §. ſi iudex, de re iudic. P. l. vbi autem non apparet, §. illud, de verb. oblig. l. hæc venditio, §. huiuſmodi, de cõtrah. emption. P. l. aiſſe toto, de hæred. inſtituen. cenſetur & certitudo ex numero, quantitate, qualitate, menſura, certis, l. certum, de reb. credit. vniuerſalia quoque iudicia ſeu actiones, certitudinem habent, dum in executione recipiunt certitudinem, quæ pendet ex vniuerſali iudicio; vt, Peto hæreditatem talis defuncti: non enim in ea egemus certitudine rerum ſingularum pro certitudine petitionis, ſed de certo iure, num hæres ſit, l. 4. & l. ſi quo tempore, 41. de petition. hæred. P. l. 1. §. fin. ſi pars hæredit. petat. ea de cauſa certa cenſetur hæc petitio & recepta; Peto talem Eccleſiam cum ſuis omnibus pertinentiis, ſeu acceſſoriis c. cùm ad ſedem, de reſtitution. ſpoliat. c. licet, de probation. In aliis quoque generalibus iudiciis, ſufficit exprimere cauſam petitionis, etſi res non exprimantur; vt, Peto reddat rationem adminiſtrationis bonorum talium, tutelæ, ſocietatis, & ſimilium. l. licet, C. de iudic.

Ad verſic. Nos autem.

Cap. v.

De officio boni iudicis in perpendendis allegatis à partibus, & de obedientia debita ſuperioribus.

SVMMA.

1 *Iudex ad allegata & probata reſpicit.*
2 *Officium iudicis, & formula procedendi.*
3 *Eccleſiæ diæceſeos Epiſcopo debent canonicam obedientiam.*
4 *Et principes laici.*
5 *Obedientia & honor Epiſcopi ad dignitatem potius refertur.*
6 *Obedientia ſuperioris non poteſt præſcribi ab inferioribus.*
7 *Inobedientium pœna.*
8 *Quando impune non obeditur ſuperioribus.*
9 *Sententias executioni demandari iudicum publicè intereſt.*
10 *Subiectio & dominatio in clero paterna, non dominica.*

1 EX initio iſtius verſiculi colligimus tertio loco, boni iudicis in iudicio proferendo exemplar, vt non niſi vtrinque productis probationibus, & allegationibus viſis & intellectis, ad ſententiam perueniat. Iudex porrò ſequi debet quod conuenit eum ex fide eorum quæ probantur. vt ait Vlpian. in l. illicitas, 6. §. veritas, de offic. Præſid. Credulitas & fides oritur ex plenè probatis, vt opinio & præſumptio ex ſemiplena probatione. Præſumptionibus iudex inclinari non poteſt ad certum iudicium proferendum, quamuis præſumptionibus moueri poſsit. l. abſentem, de pœn. P. Probatio ita dicitur ab interpretibus, Paulo Caſtren. & aliis, ad rub. de probatio. fides facta iudici. de eo quod coram eo diſceptatur, litigantes enim quod dicunt, id probare debent iudici, vt Celſus ait in l. quingenta, 12. in fine, de probatio. P. Gell. lib. 14. c. 2. Allegationes interdum ſine probatione, interdum cum ea ſunt: ſunt allegationes iuris & facti, vtraſque iudex tenetur admittere, & poteſt vtrinque exigere. Authentica iubemus, de iudiciis. C. c. 2. Nouellæ 116.

2 Illud enim eſt plena diſquiſitione negotium diſcutere, vtramque partem ſæpius interrogare, nunquid noui aliquid addere deſideret, ſi iudices oportet, 9. C. de iudic. ca. iudicantem, 31. q. 5. ſicque Imperator Conſtantinus in l. vbi falſi, 22. ad legẽ Cornel. de falſ. lib. 9. C. tit. 22. ſtatuit in grauioribus ne accuſatori tantùm quæſtio, nec probationis ei tota neceſsitas incumbat, ſed inter vtramque perſonam, accuſatoris & rei, ſit iudex medius, nec vlla interlocutione diuulget quę ſentiat, ſed tanquam ad imitationem relationis, quæ ſolum

ſolum audiendi mandat officium, præbeat notionem, poſtrema ſententia quid ſibi liqueat proditurus. Medius iudex inter litigantes eſt, & in neutram partem inclinare ſine ratione vel iuſtitia debet. §. & æquus in cauſis, Nouella iuſiuran. quod præſtatur ab iis qui adminiſtra. accipiunt. Vtrique parti litigantium patienter aures accommodare debet, dum cognoſcit, neque antequam planè intellexerit merita cauſæ, vel probationem allegatorum, decernere; vel præcipiti iudicio ſententiam ante cognitionem ferre, imò nec vultu animi iudicium detegere. l. obſeruandum, 19. §. fin. de offic. Præſid. P. §. deinde conueniens eſt, c. 2. Nouellę 7. de mãdat. princip. Summus Pontifex in noſtro verſic. rectè adiicit allegationes intellectas, ſiquidem partes iudicis ſunt, primùm cognoſcere, dehinc ſententiam põderare, ſubinde pronunciare, & poſtremò exequi, non autem ordine inuerſo procedere, l. 2. & 3. de ſentent. ex pericul. recitan. C. lib. 7. tit. 44. l. ſancimus, de offic. diuerſorum iudicum. C. l. 1. de executio. rei iudica. C. iudici, ſtatim atque iudex factus eſt, omnium rerum officium incumbit, quæcumque in iudicio verſantur, de qua autem re cognouerit, de ea tantum iudicare debet. l. de qua re, de iudic. l. cùm bi, §. nihil, de tranſactio. P. Perpenſis itaque allegationibus monaſterij & Epiſcopi, inſuper & probationibus intellectis, ſummus Pontifex Honor. 3. incipit exponere, quid decreuerit, & quæ debeãtur ab Eccleſiis diœceſeos iura Epiſcopalia Epiſcopo, quæ nos paucis proſequemur.

3 Quocirca quarto loco, ex hoc c. conquerente, colligemus Eccleſias diœceſeos debere Epiſcopo canonicam obedientiam & ſubiectionem. Canonica obedientia dicitur, quæ per canones ſtatuta & definita eſt regularis, legibus determinata, hoc enim canonicum dicitur & legitimum, ca. canon, & ca. regula, 3. diſt. l. placet, de ſacroſan. Eccl. C. l. legitima, de pact. P. canonica ita inſtitutio, ſine qua beneficium obtineri non poteſt, c. 1. de r g. iur. in Sex. canonica obedientia eſt, ex mandato etiam Apoſtolico, D. Paul. ad Hebręos c. fin. verſ. 17. Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis; αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν, ipſi enim inuigilant, quaſi rationem pro vobis reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, &c. Epiſcopis vt patribus presbyteri tenentur obedire, vt ſcribit Gratian. in principio 95. diſt. Et D. Ignatius epiſtola 5. & 6. honorandum ait Epiſcopum vt Deum, nihilq́ue faciendum ſine eo, & presbyteros ſubditos Epiſcopis, Diaconos Presbyteris eſſe debere; nihilq́ue faciendum ſine Epiſcopo. Idem ſtatuit Clemens Romanus lib. 2. conſtitutio. Apoſtolicarum, c. 37. & argumentatur à patribus carnalibus, de quibus dictum Exod. 20. *Honora patrem tuum & matrem tuam, & bene tibi erit.* Et, *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur:* pluraq́ue adiicit notabilia, quibus probet ſacerdotes & Epiſcopos patres eſſe ſpiritales, multoq́ue magis quàm carnales colendos. Euariſtus epiſtola 2. ad fratres Ægypti, Epiſcopum, inquit, oportet opportunè, importunè, atque ſine intermiſſione Eccleſiam ſuam docere, eamq́ue prudenter regere & amare, vt à vitiis ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam; & illa cum tãta reuerentia debet eius doctrinam percipere, eúmque amare ac diligere, vt legatum Dei, & præconem veritatis: quia, atteſtãte veritate, Matthæi 16. Quodcunque ligauerit ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſoluerit ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Nimis timenda eſt, fratres, hęc ſententia, & præuidendum vobis, ne offendatis eos qui tãtam a Domino habent poteſtatem, & potius obediendi, diligendi, & ſummopere ſunt venerandi, non detrahendi, aut lacerandi, aut eiiciendi, ſed amandi, ipſo dicente Domino Lucæ 10. Qui vos audit, me audit, qui me ſpernit, vos ſpernit, &c. Refert Thomas Morus lib. 2. Vtopiæ, in Repub. Vtopienſiũ, conſecratos in Pontifices rebus diuinis præeſſe, religiones curare, morum veluti cenſores eſſe, ſactis interdicere, Eccleſia minor ordine, ſuperiori debet obedientiam & reuerentiam. ca. à Subdiacono, 93.

4 Ex ſynodo Romana 5. c. 7. omnes quoque principes terræ, & cæteros homines, Epiſcopis obedire beatus Petrus præcipiebat, 1. Petri c 2. verſic. 13. cap. omnes principes, 4. de maior. & obedien. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſſe debet, ad Roman. c. 13. c. ſolitæ, de maior. & obedien. ca. duo ſunt, 93. diſt. Poteſtas ſecularis ſubordinata & minor ſpiritali, vt & nos pluribus docuimus lib. 15. Syntag. c. 1. quod & Ethnici probarunt, ſicq́ue Metellus Pontifex maximus, Poſthumum Conſulem, cumque Flaminem Martialem, ad bellùm gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multa indicta, inconſulto Deo, vrbem egredi paſſus non eſt, religioniq́ue imperium ceſſit, vt ſcribit Valer. Max. lib. 1. c. 1. Et in conuentibus Germanorum Sueuorum, ius etiam erat ſacerdotibus imperandi, vt tradit Cornel. Tacitus lib. de moribus Germ.

5 Conſideratur in hac obedientiæ præſtandæ ratione, magis dignitas, quam gerit qui in gradu ſuperiori ſedet, quàm eius perſonæ propri[illegible] qualitas, bonitas, aut malitia, nec intereſt an boni vel mali ſint prælati in vita particulari, dummodò non aberrent à doctrina in qua præcipiunt, iuxta id quod præcepit Dominus Matthæi c. 23. Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c.

6 Atque tanta eſt obediendi ſuperioribus obligatio, vt non poſſint inferiores hoc ius contra ſuperiores præſcribere, c. cùm ex debito officij, & c. cùm non liceat, de præſcriptio. nec valet conſuetudo, per quam ſuperioris interdictum violatur. c. cùm inter, 5. de conſuetud.

7 Sunt & contra contumaces & inobedientes pœnæ conſtitutæ omni iure, diuino & humano. Qui nõ obedierit ſacerdotibus morte moriatur, gladio videlicet vel lapidatione, Deuteron. 17. ca. 14. abſit, 11. q. 3. c per venerabilem, §. fin. qui filij ſint legit. c. 2. de maior. & obedient. Sacerdotum nomine, quibus obediendum, continentur Epiſcopi & Antiſtites, ca. 1. 18. q. 2. & in l. Epiſcopale, 8. de Epiſcop. audien. C. vbi & Imperatores

Arcbadius,

Archadius, Honorius & Theodoſius, iubêt eandẽ deferri reuerentiam iudicatis Epiſcoporum, quæ deferebatur Præfectis Prætorio: & alibi, eandem quæ Conſuli, Authent. ſed Epiſcopalis, poſt l. 34. de Epiſcopis & cleric. ex Nouella 81. quaſi peccatum ariolandi & idololatriæ cẽſetur, non obedire, ca. 15. ſi qui ſint presbyteri, 81. diſtinct. ca. to. ſciendum ſummopere, 18. q. 1. c. illud, 8. de maior. & obed. Homerus Iliade 1. aperit cauſam immiſſę in exercitum Græcorum peſtis, quòd Agamemnon ſacerdotem Chryſem inhonoraſſet, nec obtemperaſſet petitioni illius. Hodie loco mortis eſt excommunicatio aduerſus inobedietes, dicto ca. 14. abſit, & ca. 11. ſi autem vobis Epiſcopis, 11. q. 3. ex Clementis Romani epiſtola 3. Coëpiſcopis ſcripta. Exempla inobedientiæ per excommunicationem punitæ in ca. fin. 18. diſt. vt qui noluerint mandato Epiſcopi Synodo intereſſe, ſententia excõmunicationis vſque ad duorum menſium ſpatium condemnentur, & in can. quorundam, t. 34. diſtinct. Qui conſanguineorum etiam nimiam familiaritatem vitare contemnit admonitus, excommunicationi ſubiicitur, & in c. quod ſuper, 9. de maior. & obedien. Abbates & ſacerdotes, qui vocati ad Synodum venire contemnunt, per cenſuram venire compelluntur. Eſt & alia inobedientiæ pœna, depoſitio, & curiæ ſeculari traditio in ca. 18. ſi quis ſacerdotum, 11. q. 1.

8 Obſeruabimus tamen verba, *Canonicæ obedientia debita*: canonica enim obediẽtia ligat ſubditos; at mandatum non canonicum, non ligat, neque contemptus eius pœnam habebit. In multis enim nemo tenetur ſuperioribus iubentibus obedire, nempe ſi mandata apertè & manifeſtè illegitima ſint, vt in ca. 91. ſi quis Epiſcopus aut Abbas, 1. q. 3. Prohibitũ eſt Epiſcopo vel Abbati obedire, ſi iubeant Miſſas celebrari pro hæreticis mortuis, prohibitum enim eſt pro illis orare: ſi dubium tamen eſſet num hæretici eſſẽt, liceret. can. non æſtimemus, 19. & ca. pro obeuntibus, 13. q. 2. Quando etiam poteſtas, quæ iubet, ſubordinata eſt alteri ſuperiori poteſtati, quę contrarium iubeat, ſatius eſt enim maiori obedire, veluti obedire Deo ſatius, quàm hominibus: ca. 92. nõ ſemper, ca 93 ſi Dominus, ca. 94. Iulianus, 11. q. 3. nam cauſa, cur obediamus principibus & prælatis, à maiori iubente obedientiam poteſtate, petenda eſt, vt à Deo, qui poteſtatibus iubet obtemperare, qui enim poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. ad Roman. c. 13. & cano. 97. qui reſiſtit, 11. q. 3. Et proinde, ſi præfecti poteſtati iubeant, apertè aduerſus mãdata Dei, cuius miniſtri ſunt, obedientia illis non debetur, vt liquet ex exemplo apud Danielem ca. 3. & ex Actis Apoſtolor. c. 4. verſ. 19. Et ſic qui ſe ſcit aliis eſſe præpoſitũ, moleſtè ferre non debet ſibi alium eſſe prælatum, & obedientiam quam exigit, etiam ipſum dependere debere, ca. 6. quamquam, 23. diſtinct. proinde iudici non paretur impunè, ſi in aliquem locum inhoneſtum adeſſe iuſſerit, veluti ad popinam, vel in lupanario, vt Viuianus & Celſus probãt, apud Papinianum, ad l ſi cùm dies, 21. §. ſed ſi in aliquẽ locum, de recept. arbi. lib. 4. tit. 8. Et ſi contra priuilegium à ſummo Pontifice vel alio modo conceſſum, Epiſcopi ab Abbatibus vel aliis ſubditis exigunt, poſſunt illi obedientiam denegare, c. ſanè ſi Epiſcopi, 5. de exceſſib. prælator. lib. 5. tit. 31. vt generaliter quæ à quocunque fiunt non pertinentia ad eius officium, viribus non ſubſiſtunt, c. ea quæ fiunt à iudice, de regul. iuris. in Sex. l. factum à iudice, 132. eod. tit. P. facit l. fin. de iuriſ. omnium iud. P. neque Epiſcopi munus vſurpans, non exiſtens Epiſcopus, ſi conſecret vel ordinet etiam forma recepta, aliquid agit validè. ca. quotum vices, 68. diſtinct. facit c. indulgentię, de pœniten. & remiſſio. Quòd ſi præceptum ſuperioris, Dei vel mainris, apertè non repugnet imperio, at dubium ſubſit num cum eo pugnet, parendum erit interim. vel prouocandum ad ſuperiorem, donec à maiori poteſtate cognoſcatur: entque ita ſuperioris ſententia, ſiue iuſta ſiue iniuſta, timenda, c. paſtoralis, 18. § quia verò, infrà de offic. delegat. lib. 1. tit. 29. l. 1. de oper. noui nunciat. lib. 39. P. tit. 1. ne detur ſubditis calumniandi vel tergiuerſandi occaſio.

9 Intereſt quippe Reipub. ſententias ſuperiorũ & iudicum executioni demandare, propter authoritatem rerum iudicatarum, & ne illuſoria ſit poteſtas, l. ſeruo inuito, 65. §. cùm Prætor, ad Senatuſconſultum Trebell. lib. 26. tit. 1. l. fin. ne quid in loco pub. lib. 43. P. tit. 8. l. ſi Prætor, 75. de iudic. lib. 5. P. tit. 1. Docet & Quintilianus lib. 5. Inſtitution. Oratoriar. c. 2. & Cicero pro Cluentio. nos plura lib. 50. Syntagm. iur. c. 1. ſententia quippe pro veritate habetur, l. res iudicata, de regul. iur. P. l. ingenuum, de ſtat. homin. cum ſimil. Quòd ſi quis læſum ſe putet ex Imperio eius qui ſtatuit, habet ordinariũ appellationis remedium, ad quod confugere licet, & de iudicio ſuperioris coram maiori iudicio & ratione contendere. l. 1. de appell. P. & toto tit. & in C. & iure Pontificio.

10 Subiectio arguit quidem dominationem, c. ſolitæ, de maioritat. & obedient. verùm dominatio hæc Epiſcopi in cleros, non vt domini in ſeruos, ſed qualis patris in filios eſſe debet. c. cùm Apoſtolus, 6. §. prohibemus, de cenſib lib. 3. tit. 39. ca. 7. eſto ſubiectus, 95. diſtinct. ex diuo Hieronymo ad Nepotianum epiſtola 2.

De cura & ſolicitudine Epiſcoporum erga laicos & clericos.

Cap. VI.

Svmma.

1 *Obedientia Epiſcopalis in quibus laicos ligat.*
2 *Venalium rerum cura Epiſcopis data quomodo.*
3 *Epiſcopus exequitur vltimas voluntates etiam inuitis teſtatoribus.*
4 *Carceratorum viſitatio iniuncta Epiſcopo.*
5 *De legibus nunc (vt dicunt) ex Baſilicis, & aliis commentariis reſtitutis.*
6 *Miſerabilium perſonarum ſolicitudo ad Epiſcopos pertinet.*
7 *Inter quas ſupplices ad Eccleſiam ſunt.*

Et

8 *Et mercatores peregrinantes.*
9 *Miſerabilium perſonarum iudicium prius de laicis ſub laico iudice fit.*
10 *De expoſitis infantibus, & de eorũ ſtatu authoritate Epiſcopi conſeruanda.*
11 *De furioſorum curatore.*
12 *Orphanorum ſolicitudo ad Epiſcopum quoque pertinet.*
13 *Archipresbyteri officio vtitur Epiſcopus in cauſis puppillorum, viduarum, &c.*
14 *Cauſæ quæ ad peccatum referri poſſunt quomodo ad Epiſcopum pertinent. & ſeq.*
15 *De blaſphemiæ vindicta, & de luſoribus.*
16 *Mathematicorum librorum abolitio Epiſcopis commiſſa.*
17 *Iuriſiurãdi cauſa, & profeßio fidei adminiſtrantium Rempublicam ad Epiſcopum pertinet.*
18 *Cura ſepulchrorum Epiſcopi.*
19 *Arbiter Epiſcopus conſtitui poteſt.*
20 *Deficiente iudice laico, vel eo denegante iuſtitiam, poteſt adiri Epiſcopus.*
21 *De Curis mixtis ex perſonis Eccleſiaſticis & ſecularibus.*

1 OBedientia canonica debetur Epiſcopis, potiſsimùm in his quæ pertinent ad ſalutem animæ, curam & ſolicitudinem illarum eiſdem cõmiſſam, & ad cauſas ſpiritales & Eccleſiaſticas: ideò & pręſtãda tã à laicis, quàm à clericis, ad quos cura & ſolicitudo extẽditur, quã quã laici in aliis quã ſpiritalibus, nõ ſint fori Epiſcopalis, c. licet, de foro compet. ſunt & actus quidam, qui ex certa conſequentia ad pietatem, & proinde ad curã Epiſcoporum diœceſeos, etiam in perſona laicorum, pertinere poſſunt: referemus ex his aliquos exempli cauſa.

2 Primum itaque aliquando placuit, vt Epiſcopi conſtituerent negociatoribus pretium rerum pertinentium ad domum Imperatoriam, ne modum mercandi viderentur excedere, ex cõſtitutione Valentis & Valentiniani in l. 1. C. de Epiſcopal. audient. quemadmodũ olim inter Ethnicos erant præfecti rebus venalibus fori, dicti Epiſcopi, qui rebus ad quotidianum vſum pertinentibus pretia imponebant; de quibus meminit l. fin. §. Irenarchæ, verſic. item Epiſcopi, de muner. & honorib. lib. 40. P. tit. 4. ſimiles Ædilibus Cerealibus, aliquo tẽpore & Edulibus Præfectis, vt apud Dionem Caſſ. 43. qui à frumento, cui præcipuè præerant, dicti Cereales; à Iulio Cęſare primùm conſtituti Romæ, vt refert Pompon. Iuriſc. in l. 2. §. capta deinde Sardinia, de origine iur. nec ſolis etiam Epiſcopis rerum venalium cura, neque omnium rerum, ſed aliquarum commiſſa fuit, & vnà cum aliis magiſtratibus & præpoſitis, & alio modo quàm per modum iuriſdictionis ordinariæ, vt liquere poterit ex conceptione Rubricæ tituli 4. lib. 1. C. de Epiſcopali audientia, & diuerſis capitulis quæ ad ius curãque & reuerentiam pertinent Epiſcopi, vbi audientia à cura & ſolicitudine diſtinguitur. Extat edictum pretiorum per Flam[illegible]am impoſitorum, apud Caſſiodorum lib. 11. Variarum, c. 12. quæ curam hanc cum aliis magiſtratibus Epiſcopo communicat, in hæc verba: *Sex ſolidorum diſpendium ſe nouerit ſuſtinere, & laceratione corporis affligendum, ſi quis aliter vendendum eſſe crediderit, quam miles noſter in rem directus, pretia cum ciuibus atque Epiſcopis locorum, habita diſpoſitione, cenſuerit.* Idemq́ue Caſſiodorus refert, aliis commiſſam eandem curam ſine Epiſcopo, lib. 6. c. 8. in formula Pręfecti annonę, itẽ & in formula defenſoris, & in lib. 7. c. 12. in formula curatoris ciuitatis, cui & pretij rerum venalium & panis cura cõmiſſa, vt & carnis, in l. 1. §. cura carnis, de offic. Præfecti vrbis. lib. 1. P. tit. 15. Et Iuſtinian. in Nouella 122. Præfecto vrbi curam demandat, ne liceat artificibus, nautis, mercatoribus, mercedis pretiíve nomine, plus more veteri accipere, & vt locent operas & vendant, κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Hæc politia, quæ ſtatuit rebus victus & neceſſariis vitæ pretium, ad bene habitandam Rempublicam maximè cõducit, & ad compeſcendam cupiditatem, vel melius crudelitatem & auaritiam negotiatorum, & ad miſericordiæ erga pauperes fulcimẽ; vt meritò Alexis Poëta in Lebethe, laudet Ariſtonicum, tanquam omnium poſt Solonem ſapientiſsimũ, quòd pretium certum & legitimum venditoribus piſcium appoſuerit. Atque dignam rem, maximeq́ue conuenientem arbitratus eſt Sophilus in Androcle, qui duos vel tres Obſonomos eligẽdos eſſe Athenis à Senatu putauit, vt refert Athenæus lib. 6. Dipnoſophiſtῶν, c. 1. Vide Cedrenũ in Theophilo Imperatore, Moſchopulum & Suidam in σιτοφύλακας. Quocirca & pro ſubuentione pauperum, Imperatores & principes cũ Epiſcopis, aliquando hanc rerum venalium ſolicitudinem communicarunt; maximè ad victum pertinentium, & ita Athalaricus ſcripſit honoratis Epiſcopis apud Caſſiodo. lib. 9. Epiſt. c. 9. ſic in c. 1. de emptione. lib. 3. tit. 17. ex concilio Vele[illegible]: *Placuit vt presbyteri plebes ſuas admoneant, vt & ipſi hoſpitales ſint, & non cariùs vendant transeuntibus, quàm in mercato vendere poßint, alioquin ad presbyterum* (id eſt, ad Epiſcopũ, vt in ca. olim, 95. diſtinct.) *transeuntes hoc referant, vt illius iuſſu cum humanitate ſibi vendant.* Quod caput B[illegible]chardus Epiſcopus Vuormacenſis, lib. 2. Decretor. c. 168. refert ad concilium apud Aruernas habitum. Scribit & Yuo Carnotenſ libro De[illegible]ot. parte 6. c. 259. ſcribit & de hoc ipſo D. T[illegible]omas, & in eum Caietanus, 2. 2. q. 77. art. 1. Sed & Epiſcopum poſſe excommunicare inhoſpitales, probatur in ca. 1. ſi quis deſpiciat, §. hinc etiam, 42 diſt. exemplo diui Iohannis, qui epiſtola 3. Diotrepem excommunicauit, quòd ipſe inhoſpitalis, & recipiẽtes pauperes, de Eccleſia deiiceret: gloſſa tamen fin. in c. 1. de emptio. tradit, hodie forſan non eſſe conſuetudinem, vt ſecundùm prædicta iura, de pretio rerum, Epiſcopi conſulantur.

3 Cæterùm ſecundo loco, Epiſcopus pauperum, captiuorum, & morientium cauſa, vltima iudicia vel teſtamenta, ſeu voluntates poſtremas, adimpleri iubet, etiam inuito teſtatore vel donante, ſi executores teſtamentorum vel donationum ſint

neglige[n]

negligentes,vel ſi nulli dati ſint, l. nulli licere, 29.
iuncta Auth. licèt teſtator,de Epiſcop. & cler. §.
ſi quis autem pro redemptione,de Eccleſiaſt. tit.
in Authent. Nouella 131. & quamuis ſtricto iure
nulla teneantur actione hæredes ad pium actum
aliquem à teſtatore iniunctum faciendum, velu-
ti ad conſtruendum monumentũ; attamen prin-
cipali & Pontificali authoritate compellendos ad
obſequium ſupremæ voluntatis reſpondit etiam
Ethnicus Papinianus, in l.hæreditas,§. fin.de pe-
tition. hæred.lib.5.P.tit.3.quamquam alioquin &
remedio ordinario, magiſtratus inquam, vel iu-
dicis ſecularis authoritate, iuxta conſtitutiones
iuris ciuilis, hæres cogi poſsit implere voluntatẽ
defuncti, etiam pœna priuationis emolumenti
hæreditarij,ſi per annum ſit in mora implendi. §.
ſi quis autem non implens, de hæred. & Falcid.
Nouella 1. Authen.hoc amplius,de fideicom.lib.
6.C. tit.42. Iure Pontificio quoque ſtatuitur per
locorum Epiſcopos prouidendum,vt ſecundùm
defuncti voluntatem relicta in vſus pios, vniuer-
ſa procedant, licèt etiam à teſtatoribus id contin-
geret interdici.c.tua nobis,17.& c.penul.de teſta.
lib.1.Decreta.tit.26.Hodie quoque Epiſcopi,tan-
quam ſedis Apoſtolicæ delegati, omniũ piarum
diſpoſitionum ſunt executores, iuxta concilium
Tridentin.ſeſsion.22.de reformat.c.8.& in ſeſsio.
25. in decreto de purgatorio, & in c. 3. & c. ſi hæ-
redes,de teſtam.

4 Tertiò, non deerit Antiſtitum Chriſtianæ re-
ligionis cura laudabilis,quę ingerat monitionem
iudici,ad obſeruationem cõſtitutionis, c. iudices,
9. de Epiſcopal. audien. C. per quam iubetur, vt
iudices ſingulis diebus dominicis,productos reos
de cuſtodia carcerali videant, & interrogent, an
his clauſis humanitas per carcerum cuſtodes de-
negetur,victualemq́ue ſubſtantiam non habenti-
bus faciat miniſtrare,& ad lauacrum ſub fida cu-
ſtodia,iubeat ducere:& in l.neminem, 22. §.1. eo.
tit. Iuſtinianus de his qui coniecti ſunt in cuſto-
diam, iubet, Deo amabiles locorum Epiſcopos,
per viam cuiuſque hebdomadæ diem feria 4.
aut 6.quæ Paraſceue appellatur,eos qui in cuſto-
dia habentur viſitare,& diligenter inquirere cau-
ſam pro qua detinentur,& clariſsimos & illuſtriſ-
ſimos magiſtratus admonere, data illis licẽtia in-
dicandi principi,ſi iudices admonitos, negligen-
tes cognouerint, vt à principe ſumatur vindicta.

5 Et hæc eſt Græca conſtitutio Iuſtiniani, nuper
in Codice eius reſtituta, & tranſlata ex epitome
Græca libri 60.Baſilicorum,de cuſtodia reorum,
titulo 35. c. 21. & rurſum repetita in l. fin. de cu-
ſtod. reor.lib.9.C. tit. 4.quam ideò retuli, quòd
ea ad excitandum officium & pietatem Epiſcopi
pertinere videbatur,nõ tamen quòd opiner eam
Epiſcoporum curam neceſſariò obligare, cùm
alioquin exiſtimem hanc & ſimiles leges tranſla-
tas, ſeu (vt loquuntur) reſtitutas ex Baſilicis &
aliis commentariis vel libris, aut aliis commen-
tariis vel centonibus (vt dicunt) priſcorum Iu-
riſconſultorum,non habere eam vim legum quę
obliget iudices, vt ſequi eas in iudicando tenean-
tur,nec auderem ego huiuſmodi fragmenta inter
leges in Codice vel corpore Pandectarum au-
thoritate donatas, deſcribere: id enim prohibet
expreſsè fieri Iuſtinianus in l. 1.in princip. de no-
uo Codice facien.lib.1.C.tit.1.& l.1.§.hũc igitur,
de Iuſtinian Cod.confir.eod.lib.1.C.ti. 2.l.1.§.his
igitur omnibus, C.de emendation. Codic.dom.
Iuſtinian.l.1.§ cumq́ue hæc materia,& l.2.§.tan-
ta,de iure veter.enuclean.eod.lib. 1.C.tit. 17.Vi-
derint qui nimio amore antiquitatis, incurrunt
pœnas in prædictis iuribus indictas,cùm editioni
corporis iuris ciuilis antiquatas leges, vel emen-
datas ex reiectis authorum etiam ipſorum auto-
graphis,inſerere priuati ipſi conantur.Imperato-
ris vel principis in ſuo regno eſt munus & pote-
ſtas,emendandi, vel conſtituendi, vel ſupplendi
leges,l.1.& fin.C.de legib.non priuati. Ex nume-
ro verò legum conſultò prætermiſſarum per Iu-
ſtinianum, illam exiſtimo quæ incipit, ὀδένα ἐμ-
βάλλεσθαι, &c.in verſione incip. *Neminem volumus*,
&c.22.ſub tit.de Epiſc. audien.per quam iubetur
cura illa viſitandi per ſingulas hebdomadas bis,
Epiſcopis,ratio omiſsionis ex cõſilio factæ,quòd
non ſit Imperatoriæ poteſtatis ſtatuere de perſo-
nis vel rebus Eccleſiæ, ſine ſummi Pontificis au-
thoritate,quamuis ſtatuta ſint in fauorem Eccle-
ſiæ, c. quæ in Eccleſiarum, 7. c. Eccleſia ſanctæ
Mariæ,10. de conſtitutio. can. bene quidem, 96.
diſtinct.quod ipſe Iuſtinian. probauit in Authen.
caſſa,de ſacroſanct. Eccl. Gloria tamen Epiſcopi
erit,prouidere inopiæ pauperum, vt ait D.Hiero.
de vita clericor.epiſtol.2.ad Nepotianum,ca.glo-
ria Epiſcopi,12. q. 2. D. Clemens quoque lib. 4.
Conſtitutio. Apoſtolicarum,c. 9.monet Epiſco-
pos & Presbyteros, vt admoneant ſibi ſubditos,
vt iuſto labore fideles alant, & veſtiant inopes,
cogaturq́ue pecunia & conferatur in liberationẽ
captiuorum & vinctorum. Atque inter opera
Chriſtiana, quibus Dominus Deus pollicitus eſt
remunerationem vitæ æternæ, D.Matthæi c. 25.
verſ. 36.illud eſt, In carcere eram, & veniſtis ad
me; eſuriui & dediſtis mihi manducare; ſitiui &
dediſtis mihi bibere, &c. fuit & hæc collectas in
pauperes eligendi cura,1.ad Corinth.c.16.Eſt &
Baſilicorum libris Ecloga 35. ex lib. 55. c. 1. epi-
tomæ cuiuſdam conſtitutionis Iuſtinianeæ, qua
priuatis habere carceres prohibitum eſt, permit-
titurq́ue Epiſcopis locorum, cuſtoditos ſeu in
ipſis concluſos ſoluere.

6 Quartò, habebit ſolicitudinem miſerabilium
perſonarum,etiam laicorũ, Epiſcopus, quatum-
q́ue defenſionem poteſt ſuſcipere contra vim ſe-
cularem,vt in c.ex parte, de foro competen. inſ.
lib.2.tit.2.& notat gloſ.in c.ex tenore, 11.eod. tit.
mandat hac de cauſa ſummus Pontifex Epi-
ſcopo Conſtantino,in c.licet, 4. de cenſib. lib. 3.
tit. 39. ne permittat cæcos & pauperes ad contri-
butiones collectarum cogi,& in ca.1.2.3.4.ſub di-
ſtinctio.87.ſtatutum, Epiſcopos inuocatos,pupil-
lis, viduis, orphanis, & aliis miſerabilibus perſo-
nis adeſſe debere, quia & iiſdem perſonis, ad-
uerſariorum potentiam horrentibus,præter iuris
ordinem etiam coram principe ius redditur, l.
vnic. quado Imperator. inter pupillos vel viduas

vel alias miſerabiles perſonas, &c. C. vt & hodie ſimiles cauſas etiam, in prima, vt dicunt, inſtantia Senatus, in Gallia, tanquam principis plenam poteſtatẽ referens, ſoleat admittere diſcutiendas.

7 Supplices quoque ad Eccleſiam confugientes, vt miſerabiles perſonæ, iure ab Eccleſiaſticis Epiſcopis & Præfectis, defendi ab iniuria poſsũt, & qui confugientes ad ſacrum auxilium per vim extrahere conatus fuerit, tãquam maieſtatis reus punitur, l. 2. de his qui ad Eccleſias confuger. lib. 1. C. tit. 12. aliſque pœnis coërcetur. in l. fin. eiuſdẽ tit. cano. 5. eos, cum duob. ſequent. 87. diſt. c. inter alia, 6. de immun. Eccleſ. infrà lib. 3. tit. 49. Vide quæ diximus de Aſylo lib. 33. Syntag. c. 21.

8 Mercatores, dum mercium & negoriationis cauſa peregrinantur, inter miſerabiles quoque perſonas connumerari poſſunt, & proinde ſi vectigalibus vel exactionibus ſupra modum aut iniuſtè opprimantur vel grauentur, poſſunt conqueri coram iudice Eccleſiaſtico, Innocent. in ca. ſignificaſti, de offic ordinar. & ibi Felinus num. 6. atque in nundinis mercatores exiſtentes, coram iudice Eccleſiaſtico agere poſſe notauit Iohan. de Ana. & P. Ancharanus, ad c. fin. de iudic. Felinus ad c. cùm ſit, num. 41. de ſot. cõpetẽt. Alexã. conſil. 130. in fine volum. 7. fauent etiam iura in pluribus mercatoribus, vt in c fin. de treuga & pace, & in c. fin. & ibi gloſ. & Iohan. Andræas, de Iudæis facit quod notat Vlpianus Demoſthenis interpres in orationem contra Midiam, ἐξῆν, inquit, γὰρ τοῖς ξένοις ἐμπόροις ὅτι ἐβούλοντο ποιεῖσθαι τὰς δίκας; id eſt, Licebat enim peregrinis mercatoribus, vbi vellent, proponere actiones.

9 Cæterùm ſolicitudo hæc & defenſio miſerabilium perſonarum, ſi de foro contentioſo agatur, primùm in laicis ſecularis notionis iudiciũ prius erit, ca. regum, 23. q. 5. ex diuo Hieronymo ſuper Hieremiam, c. 22. Regum quippe officium eſt proprium, facere iudicium & iuſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos; peregrino, pupillo, viduæ præbere auxilium, verùm non ita proprium, vt Epiſcopis adimatur, ſed ita in his concurrit vtriuſque officium, poteſtatis laicalis & ſpiritalis, vt alia aliam non excludat, vt conſtat ex concilio Carthaginenſi 5. c. 9. relato in can. 10. ab Imperatoribus, 23. q. 3. & ex concilio Toletano 1. c. 11. relato in ca. 21. ſi quis de potentibus, 24. q. 3. facit & c. 2. & ſeq. de raptorib. Notat & ſingulare gloſſ. ad c. ex tenore, 11. ad verbum, *Iniuſtitia*, de foro compet. cauſas viduarum, & miſerabilium perſonarum non pertinere principaliter ad Eccleſiaſticum iudicem, licèt pertineãt ad Eccleſiam, quantum ad protectionem, ita primùm coram iudice ſeculari tractandas, niſi laicus iudex eas audire contemnat, vel ſit tanta potentia aut violentia aduerſarij, vt dubitetur ne fiat corruptio iudicij vel dilatio: obſeruabimus tamen ita demum in iuſtitia vtroſque iudices miſerabilibus perſonis ſubuenire debere, vt aliis iniuſtitiam non faciant, dicto c. ex tenore, & in c. nuper à nobis, 6. de donation. inter vir. & vxor. infrà lib. 4. tit. 20. quod enim ex pietate conceditur, non debet ad alterius iniuriam conuerti. c. 2. de Eccleſ. ædifican lib. 3. tit. 48. facit l. nec auus, de emancip. liberor. C. & ſi non poteſt ſubueniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuari, quam grauari alterum. ca. denique, 10. ſub 14. q. 5.

10 Miſerabiles rurſum perſonæ, infantes expoſiti liberi, quare & defenſio libertatis eorum ad Epiſcopum pertinebit, ne prætextu alimentorum impenſorum in expoſitos, in ſeruitutem pertrahantur, vel alterius quàm ingenuæ conditionis fiant; & hæc cura demandata non ſolùm Præſidibus prouinciarum, & defenſoribus ciuitatum, ſed ſimul religioſiſsimis Epiſcopis, in l. nemini licere, 24. de Epiſcop. audie 1. C. in l. 3. de infantib. expoſit lib. 8. C tit. 52. & in concilio Arelatenſi 2. c. 32. in ca. fin. 83. diſtinct. atque Eccleſiaſtica diſtrictione damnatur qui calumniatur expoſiti ſtatum. In concilio Valenſi, c. 9. idipſum ſtatutum refert etiã Burchardus Vuormaſenſis Epiſcopus, lib. 3. Decretur. c. 202. ſtatuit & de infantibus & languidis expoſitis, vt eo ipſo à patris & domini poteſtate, quæ pios contempſit, liberentur. Gregorius 9. in c. vnic. de infantib. expoſit. lib. 5. Decretal. tit. 11.

11 Miſerabilis quoque ſtatus furioſorũ, & proinde curatores illis dati, debent iurare in prouinciis eorum, coram Præſidibus earum, præſentibus Antiſtite & Primatibus, actis interuenientibus, tactis ſacroſanctis Euangeliis, omnia rectè & cum vtilitate furioſorum ſe geſturos, neque prætermiſſuros quæ vtilia putauerint, &c. l. de creationibus, 27. de Epiſc. audien. C. l. fin. §. & ſi quidem parẽs, de cura. furioſi. lib. 5. C. tit. 70. & in l. ſancimus in curationibus, 30 de Epiſcop. audiẽ. iubetur, tutores vel curatores dati etiam cæteris perſonis habentibus facultates vſque ad quingentos aureos, ab ecdico, vel defenſore ciuitatis, vel alio magiſtratu, adhibito religioſiſsimo Epiſcopo ciuitatis. Idipſum cautum in §. nos autem, de Atilian. tutor. apud Iuſtinian. atque in l. tam dementis, 28. de Epiſcop. audien. conſtitutum, vt filiæ furioſi detur dos, vel filio donatio propter nuptias, per curatorem patris, æſtimatione facta in prouinciis per Præſidem, vel Præfectum vrbi, vel per Antiſtitem locorum.

12 Orphanorum quoque ſolicitudo à Deo commendata, non minùs Epiſcopi pietatem aut religionem deſiderat, eáque ratione ad ſuſtinendas populi aut plebis partes, rectè aliquando lege Iuſtiniani Græca cautum fuit, vt adſint Epiſcopi cum tribus præſtantioribus ex ciuibus, dum audiuntur & expunguntur rationes redditũum & operum publicorum, quæ lex Græca hodie excuſſa ſub titulo de Epiſcopali audien. incipiens, περὶ τῶν καθ' ἑκάστων, &c. de his quæ ſingulis, ſub numero 26.

13 Porrò pupillorum, peregrinorum, viduarum gubernationem, non per ſeipſum Epiſcopus ſed per Archipresbyterum, vel Archidiaconum agere debet, iuxta concilium Carthaginenſe 4. c. 17. relatum in ca. 7. Epiſcopus gubernationem, 88. diſtinct. cũ his enim partitur Epiſcopus onera, c. fin. de offic. Archipresbyter. quemadmodum

factum

factum eſt Actorum c. 6. dum electi ſunt Diaconi, vt miniſtrarent ea quæ ad victum pertinerent ſingulorũ, dicentibus Apoſtolis; non eſſe iuſtum eos miniſtrare menſis, & relinquere verbũ Dei.

14 Quinto loco, cauſę omnes in quibus de peccato queri poteſt, etiam inter laicos ad Epiſcopalem audientiam, Eccleſiaſticumque iudicium peruenire poſſunt, c. nouit ille, 13. de iudic. infrà lib. 2. tit. 1. notat gloſ. ad c. cùm ſit generale, eod. tit. 12. ea ratione ſub vtroque foro agitatur, ſeculari & Eccleſiaſtico, laicorũ aliquæ cauſæ, quòd materiam aliquam vtriuſque iuriſdictionis contineant, & ita etiam grauiores pœnas temporales laicus iudex imponit delinquentibus; & iudex quoque ſuas ſine præiudicio temporalium, vt in raptu, c. 1. & 2. & in c. in Archiepiſcopatu, de raptor. in adulterio, toto tit. de adulteriis, in Iure ciuili & Pontificio in vſuris, c. cùm tu, de vſur. apud Gregor. & toto titulo eod. in Sexto. C. & P. in inuaſoribus Eccleſiarum, ca. de viro, 12. q. 2. l. ſi quis in hoc genus, de Epiſcop & cleric. Exemplum & in l. ſi lenones, 12. de Epiſcop. audien. C. vbi in hæc verba Theodoſ. & Valentinia. reſcripſerunt: *Si lenones patres aut domini ſuis filiabus vel ancillis peccandi neceſſitatem impoſuerint, liceat filiabus & ancillis, Epiſcoporum implorato ſuffragio, omni miſeriarum neceſſitate abſolui.* Idem in l. fin. Codicis Theodóſian. lib. 15. tit. 9. additur & huic remedio defenſoris auxilium, in l. lenones patres, 6. de ſpectacul. lib. 11. C. tit. 40. & in l. fin. eius tituli prohibetur quoque omne lenociniũ, & ne vllus reditus ex proſtibulo largitionibus publicis inferatur, néve vllus ancillam proſtituat, mandaturque omnibus magiſtratibus minoribus & maioribus ita obſeruare, data facultate, vt, ſi quando ancilla fuiſſet proſtituta, poſſet gratuitò vindicari ab omnibus viris aut fœminis, clericis aut monachis. Quemadmodum & Leo Imperator in l. neque ſeruum, 14. de Epiſcop. audien. prohibet ne quis ſeruum aut liberum in meretriciam vitam audeat producere, permittés aliter à quocunque ſeruum in libertatem vendicari apud eius oppidi Magiſtratum vel Epiſcopum, quibus & curam imponit, ne patiantur mulierem ingenuam inuitam, vel ancillam coniungi mimis, aut choris, aut ſpectaculis theatralibus, quod & ſtatuit Iuſtinianus in l. ſacram fecimus, 33. eod. tit. de Epiſcop. audien. vbi & dat poteſtatem prouinciarũ Præſidibus & Epiſcopis, factum illud corrigendi & coërcendi, atque bona idipſum committentium publicandi, & eoſdem vrbe pellendi. Repetita conſtitutio in l. fin. C. de nup. lib. 5. tit. 4.

15 Peccatum rurſum in blaſphemia efficit, vt blaſphemus ſeculari & Epiſcopali puniatur poteſtate, in c. 2. de maled. lib. 5. Decretal. tit. 26. Item ob peccatum, & blaſphemiam, quæ ſæpe miſcetur ludis improbatis, data eſt poteſtas inquirendi & caſtigandi aleatores, Epiſcopis etiam, vt Præſidibus prouinciarum, vt liquet ex quadam Græca Iuſtiniani conſtitutione, cuius epitomem refert ex Baſilicis Iohãnes Leneladius lib. 3. Eclog. tit. 2. περὶ κοττισῶν, ἤτοι κυβειῶν. c. 3. idipſum in l. fin. de religioſ. & ſumptib. funer. C. vbi Iuſtinian. loquitur abſolutè de omnibus alea ludẽtibus, nõ autem ſingulariter de clericis: procul enim à dubio erat, perſonas Eccleſiaſticas, aleæ incumbentes, iuriſdictionis eſſe Epiſcopalis ſeu Eccleſiaſticæ, nam & illis alia conſtitutione prohibitum ad tabulas, vel in fritillo ludere, vel ludentium inſpectores eſſe, vel ad ſpectacula publica ſpectandi cauſa venire, & pœna id agentibus impoſita, vt à miniſterio ſuſpenſi, in monaſteriũ per triennij tempus, pœnitentiæ cauſa detruderentur, Authentic. interdicimus, de Epiſcop. & cleric. c. 10. ſeu §. interdicimus, in 2. ſic incipien. de ſanctiſsim. Epiſcop. ſeu Nouella 123. conſentit Nouella Leonis 87. de Eccleſiaſticorum alea ludentium pœna, & ibidem, qui aleę luſu ſacram ſortem contaminant, in monaſteria relegantur ad triennium, vt dehinc quando ſatis expiatum delictum videbitur, in priſtinum reſtituantur ſtatum: & ſi rurſum in fritillo vanè terere tempus inſtituant, tanquam piaculares, omnino à ſacroſancto Eccleſiaſtico ſtatu exturbentur & profligantur. Et in canon. Apoſtolor. 41. ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω: id eſt, Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ vel ebrietatibus indulget, vel deſinito, vel deponitor. Meminit etiã & de laicis c. 42. hoc modo, ὑποδιάκονος, ἢ ψάλτης, ἢ ἀναγνώστης, τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω: ὡσαύτως καὶ λαϊκοί: id eſt, *Subdiaconus, aut Cantor, aut Lector, qui conſimilia facit, aut deſinito, aut à communione ſeiungitor: ſimiliter & laici.* Videndus & Photius 9. nomocano. 27. Collatio etiam beneficij aleatori facta publico, reprobatur in c. inter dilectos, 11. de exceſſib. prælator. lib. 5. Decretal. tit. 31. & Cicero 2. Philippica, Licinium aleæ damnatum, quaſi infamem, notat: addita & nunc eſt lex fin. Iuſtiniani ſub titulo de Epiſcopali audientia, ex Baſilicis, qua prohibetur clericis teſſeris & aliis quibuſcumque aleæ generibus, ludere, ludos quoſcunque inſpicere aut ludentibus communicare, mandaturque Archiepiſcopis & Epiſcopis, eos à ſacra arcere Liturgia, & pœnitentiam imponere, & ſi poſt excommunicationem & pœnitentiam impoſitam non reſipuiſſent, à ſacris eximere catalogis; & ſi horum aliquis minor ſacerdote ſit, nunquam ad eum gradum dare acceſſum. Iubetur & inſuper Præfectis Prętoriorũ, & Præſidibus prouinciarum, vt de huiuſmodi inquirant diligenter, & deferant Epiſcopis, pœna negligentibus indicta. Hæc ſeruat Iuſtiniani conſtitutio, quæ videtur ſuperflua, cum ſatis de ea cautum ſit in dicto §. interdicimus, de ſanctiſſ. Epiſc. in Nou.

16 Sexto loco deferuntur Epiſcopo quædam cognoſcenda, quæ aliquo modo ad religionis cauſam pertinere videntur, veluti in l. Mathematicos, 10. de Epiſcop. audien. C. Imperatores Honorius & Theodoſius, iubent Cæciliano Præfecto Prætorio, codices erroris Mathematices, id eſt, Genethliacos, ſub oculis Epiſcoporum concremare, & ipſos Mathematicos, niſi reſipiſcant, in exilium pellere: quemadmodum & l. damnato, 6. de hæreticis. C. lib. 1. tit. 5. prohibitum, ne

quis habeat, deſcribat, legat libros nefarij Neſtorij, iubentque CC. eos diligenti ſtudio conquiri & publicè comburi, idipſum & de libris Eutychetis hæretici cautum, in l. quicunque, 8. § final. C. eod. tit. de hæret. Vlpia. in l. cæteræ, §. 1. famil. hercisc. lib. 10. P. tit. 2. reſpondit quoque, corrumpendos eſſe libros improbatæ lectionis, Magicos putà, & his ſimiles. Paulus etiam libro 5. receptar. ſententiar. tit. 23. §. 12. & tit. 2. §. fin. Refert & Liuius libro 40. Romæ in agro L. Petilij Scribæ, ſub ianiculo, dum cultores agri altiùs mollirentur terram, duas arcas lapideas inuentas, octonos ferè pedes longas, literis Græcis Latiniſque vtraſque ſcriptas, in altera Numã Pompilium Pomponij filium, regem Romanorum ſepultum; in altera libros Pompilij fuiſſe, quorum ſeptem de iure Pontificio Latinos, ſeptem Græcos de diſciplina ſapientiæ, quibus lectis à Q. Petilio Prætore Vrbano, cùm is animaduertiſſet pleraque ibi diſſoluendarum religionum eſſe, relationeque facta ad Senatum, Senatum iuſsiſſe publicè à Victimariis, ſacerdotum miniſtris, qui victimas ligabant, in Comitiis concremari. quod & ſcribit Valer. Maxim. lib. 1. c. 1. exem. 12. Plutarch. in Numa, Plinius lib. 13. c. 13. Simile exẽplum Actorum Apoſtolicorum c. 19. verſic. 19. dum Pauli prædicatione Epheſi pluribus ad fidem conuerſis, multi ex his qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus, quorum pretium computatum, inuentum fuit denariorum quinquaginta millium.

17 Ad cauſam & religionis referẽdum erit, quòd de periurio laicorum cognoſcant Epiſcopi, in c. nouit, de iudic. facit l. 2. de reb. credit. lib. 4. C. tit. 1. ibi, Iuſiurandi contempta religio, ſatis Deum vltorem habet. Item quòd non admittantur defenſores ciuitatum ad adminiſtrationem, niſi de eorum orthodoxa fide teſtatio fiat corã Antiſtite loci, qui eligit cum aliis & clero. l. iubemus, 9. C. de Epiſcop. audien. l. defenſores, C. de defenſor. ciuitat. lib. 1. tit. 55. §. 1. eod. tit. in Authentic. Nouella 15. vnde ſumpta eſt Authentica, Præſides, C. de Epiſcop. audien.

18 Subinde & cura ſepulchrorum, & eorum quæ ad ſepulturam pertinent, ad Epiſcopi curam, religionis ergò, referri poſſe videtur, vt ſi ædificandum ſit, in l. hæreditas, de petition. hæreditat. P. & Vlpia. in l. oſſa, 8. de religioſ. & ſumptib. funerum. lib. 11. P. tit. 7. ait, oſſa quæ ab alio illata ſunt, vel corpus, non licere domino loci effodere vel eruere, ſine permiſsione Pontificum, vel iuſſu principis. Et hoc quoque Præſidis prouinciæ eſſe officium, idem Vlpianus reſpondit, ne corpora aut oſſa mortuorum detinerentur, aut vexarentur, aut prohiberentur, quominus via publica transferrentur, aut quominus ſepelirentur. l. ne corpora, 38. eod. tit. de religioſ. & ſumpt. funer. l. 4. §. non perpetuæ, de ſepulchr. violat. lib. 47. P. tit. 1. De ſepultura quoque debitorum non interpellanda, mãdatum & negotium Præfectis Prætorio, & Præſidibus prouinciarum, perinde Epiſcopis: oportet enim, communibus exiſtentibus contra naturam iniuriis, communem eſſe iudicibus ſuper his prohibitionem & vindictam, vt in hac quæſtione Iuſtinian. ait, Nouella 60. §. fin. vt defunct. ſeu funera eorũ nõ iniuriẽtur à creditor.

19 Septimò, ad reuerentiam & authoritatem Epiſcoporum pertinet, vt ſi qui non iuriſdictionis eius, in cauſis ciuilibus eorum tãquam arbitrorũ iudicio ſe ſubmiſerint, teneantur eorum ſententiis talem reuerentiam deferre, qualem iudiciis Præfectorum Prætorio, l. ſi qui ex conſenſu, 7. & l. Epiſcopale, 8. de Epiſcop. aud. C. hocque illis cum aliis iudicibus commune, quorum iudicio qui ſeipſos ſubiiciunt, tenentur obtemperare, tanquam obligati ex conſenſu, ſiue maiores, ſiue minores ipſis arbitris ſint. l. eſt receptum, 14. de iuriſ. omnium iudic. lib. 2. P. tit. 1. l. 2. de iudiciis. lib. 5. P. tit. 1. etenim & inter legitimos iudices, eos, qui ex compromiſſo electi ſunt, connumerat Vlpian. in l. qui neque, 81. eo. tit. de iudic. quia compromiſſum ad ſimilitudinem iudiciorum redactum eſt. l. 1. de recept. arbit. lib. 4. P. tit. 8.

20 Octauò, cùm deficit iudex ſecularis, vel is quidem adeſt, ſed ius dicere non vult, poterit adiri Epiſcopus, c. ex tenore, 11. de foro cõpet. Quãobrem in l. ſi præſens, 21. de Epiſcop. audien. C. ſi quis velit denunciare exceptionem non numeratæ pecuniæ cuipiam, ad quem mittere ſit difficile, poteſt alios iudices, quàm loci, vbi ſit, adire, & per eos ei manifeſtum facere, quòd eidem huiuſmodi exceptionem obiicit: & ſi iudices non ſint, datur facultas reuerendiſsimum Antiſtitẽ adeundi, & per eum ſuam exceptionem creditori manifeſtandi; & ibidem idipſum in exceptione non numeratæ dotis, permittitur; placuit & quibuſdam poſſe Epiſcopum adiri, ſi contractus ſit vſurarius, pro vſuris, vt de peccato cognoſcat: ſic in l. ſancimus ſi quando, 31. de Epiſcop. audiẽ. C. & l. 2. de anna. excep. C. cõſtitutũ, vt ſi quãdo abſens ſit vel minor, ſeu infans, ſine tutore vel curatore, qui res alienas incipit præſcribere, cùm non liceat domino proprias res, etiam propria authoritate repetere, adire dominum Præſidem prouinciæ poſſe, libellumq; porrigere, & intra ſtatuta vſurpationi interruptionem facere, & ſi non potuerit Præſidem prouinciæ adire, poſſe conuenire ſaltem Epiſcopum locorum, & ſuam ei in ſcriptis voluntatem proponere, & id ſufficere. Atque in hypotheſi l. 2. §. fin. de iure emphytheot. lib. 4. C. tit. 66. depoſitio poſt oblationem factam domino, annuæ penſionis, facta per emphytheotam, prohibet ne commiſſum fiat, ſi dominus noluerit per tres annos penſionem accipere, ſubiicitur verò ei legi ab Antonio Auguſtino epitoma legis Græcæ Iuſtiniani, poſitum inter leges tituli de Epiſcop. audientia. ſub numero l. 32. incipiens, ἀναβαλλομένου τοῦ δεσπότου δέξασθαι, &c. id eſt, *differente domino recipere, &c.* vbi additur, ſufficere pro liberatione, ne in commiſſum emphytheota, ob defectum ſolutionis penſionis, incidat, ſi conteſtetur corã Præſide prouinciæ, aut coram alio defenſore, vel Epiſcopo ciuitatis, in qua eſt qui recuſat, ſe paratum eſſe ſoluere domino recuſanti, vt poſtea etiam in poſterũ lucretur canonem, donec dominus mittat petitum cum teſtatione.

21 Imperator

21 Imperator etiam Comnenus quatuor viros iudiciis præfecit, quorum vnus erat Epiſcopus, à quibus iuſiurandum exegit, vt nulla habita perſonarum ratione, incorruptè iudicarent, nempe ἀπροσωπολήπτως τε καὶ ἀδωροδοκήτως ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις. Nicephorus Gregoras lib. 9. Hiſtoria. Rom. quem imitati Reges Gallorum, conſtituerunt Senatus vel Parlamentorum Curias, ex perſonis Eccleſiaſticis & laicis, cum ſuprema authoritate iudiciorum: ſic enim rectè leges Ethnicorum tractari & cum iuſtitia cenſuerunt, ſi ad normam voluntatis Dei dirigerentur, eaque de cauſa eſſent qui religionis conſeruatores, inter Papiniani, Vlpiani, & aliorum reſponſa, Chriſtiana doctrina & authoritate temperarent.

Ad verbum, *reuerentiam*, c. conquerente; & de reuerentia debita ab Eccleſiis Epiſcopo. CAP. VII.

SVMMA.

1 *Reuerentia quid dicatur.*
2 *Reuerentia exhibenda Epiſcopis.*
3 *Epiſcopi loco parentum, & Papæ dicti.*
4 *Prælati nobis ſunt inſtar magiſtrorum.*
5 *Cenſura poſſunt cogi monaſteria ad reuerentiam.*
6 *Epiſcopi quid debeant ſubditis.*

1 REuerentia nihil aliud eſt, quàm timor quidã cum ratione honeſtus & ingenuus, quo obſeruata perſona & honoris cauſa aliquid non vulgare agimus vel non agimus; honor, quam tam in verbis quàm factis deferimus alicui, reuerentia eſt; vereri aliquem, eſt cum ingenuo pudore obſeruare ne aliquem offendamus; reuereri, re ipſa, verbis & factis obſeruare idipſum. Conferendo aliquot verſus, quibus reuerentia in ſenibus dicitur, & qualis honor ille ſit explicatur, intelligemus quid reuerentia. Ouidius itaque 5. Faſtorum ſic de ſenibus:

Magna fuit capitis quondam reuerentia cani.
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.

Paulò poſt autem ſubdit in quo conſiſteret illa reuerentia.

Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere? Cenſuram longa ſenecta dabat.

Explicat & Iuuenalis Satyra 13.

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi farra & maiores glandis aceruos.

Eadem propemodum & maiora de reuerentia ſenilis ætatis referuntur à Cicero. de Senectute. à Gellio lib. 2. c. 15 à Calliſtrato in l. ſemper in ciuitate, 5. de iure immun. lib. 50. P. tit. 6. & à Valer. Max. lib. 2. ca. 1. exem. 9. & 10.

2. Colligimus quintò ex hoc c. conquerente, reuerentiam deberi Epiſcopis à cappellis ſeu Eccleſiis diœceſeos, idque docet inſcriptio Rubricæ, *De Epiſcopali audientia, & aliis capitulis, quæ ad ius curámque & reuerentiam pertinent Pontificalem* C. lib. 1. tit. 4. l. Epiſcopalem, 8. eo. tit. dictum & Eccleſiaſtici c. 7. *Honora Deum ex tota anima tua, & ſacerdotes eius ſanctifica.* & ex concilio Antiocheno c. 9. reuerentia & honor debetur à ſubditis Epiſcopo; ab Epiſcopis, Metropolitano.

3 Epiſcopi parẽtum inſtar, vt aliàs dictum, ſunt ſubditis, c. cùm Apoſtolus, 5. prohibemus, de cenſib. ca. quis dubitat, 96 diſtinct. ca eſto ſubiectus, 95. diſtinct. c. 1. de exceſsib. prælator. inde & Epiſcopus in ſua diœceſi dictus Papa, & pater, vt inter monachos prælatus Abbas, id eſt, etiam pater, vt docuimus lib. 15. Syntag. c 2. nu. 12. & c. 13. Maledictus verò à Deo, qui non honorat patrẽ, Deuteron. 27. quia Deus eos iubet venerari, Exo. 20. D. Matthæi c. 15. & natura idipſum admonet, l. veluti, 2. de iuſtit. & iur. P. l. generaliter, de in ius vocan. lib. 2. P. l. filia, C. de pat. poteſta. filio ſemper honeſta & ſancta perſona patris videri debet, l. liberto, 9. de obſequiis à parentibus & libertis, parentibus & patro. præſtan. P. & ad eũ modum patres ſpiritales quo corporales diligere debemus, ca. ita diligere, 30. q. 3. cùm alioquin inuicem honore nos præuenire debeamus, ad Roman. c. 12. & reddere cui honorem, honorẽ, ad Roman. 13. qui autem præſunt, duplici honore digni ſunt. priore ad Timotheum, c. 5. cano. ecce ego, 95. diſt.

4 Sed eo etiam nomine prælati digni reuerentia, quòd magiſtrorum teneant ſedem, qui parentibus in honore ſimiles ſunt, imò & tenent locum Dei, vt qui eos ſpernit, Deum ſpernere videatur, diui Iohannis c. 13. verſic. 20. & D. Matthæi c. 10. verſ. 40. honorque Epiſcoporum, honor Eccleſiæ eſt. can fin. 89. diſtinct.

5 Et proinde in hoc c. conquerente, rectè monachi & Abbates dicuntur poſſe cogi ad præſtandam reuerentiam Epiſcopo diœceſeos, etiam per cenſuram Eccleſiaſticam, vt ſtatuit Innocent 3. in c. quod ſuper, 9. in fine, de maior. & obedien. lib. 3. tit. 33. Vna omnibus parentibus ſeruanda reuerentia, l. parentes, 6. de in ius vocã. P. & qui eam contemnit meritò plectendus, ſicque Vlpia. lib. 1. opinionum reſpondit, & in l. 1. § ſi filius matrem, de obſequiis parentibus & patronis præſtan. lib. 37. P. tit. 15. ſi filius patrem aut matrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit, vel impias manus eis infert, Præfectus vrbis delictum ad publicam pietatem pertinens, pro modo eius vindicat. Irreuerens etiam miles erga ſuum centurionem vel tribunum caſtigare volentem, qui vel vitem tenuit, militiam mutat; ſi reſtiterit, infamia notatur. in l. milites agrum, 13. 5. irreuerens, de re milit. lib. 49. P. tit. 16. Publicè intereſt vt ordinum dignitas conſeruetur, l. 1. 5. quamuis, verſi. ſed etſi ſeruus, de ventre inſpic. lib. 25. P. tit. 4. Et obſeruandum eſt ius reddenti, vt facilis quidem ſit in adeundo, attamen ſe contemni non patiatur, l obſeruandum, 19. de offic. Præſid. lib. 1. P. tit. 18. & debet qui præeſt habere rationem conſeruationis vel tuitionis ſuæ dignitatis & decoris ſeu honoris, l. 1. de poſtulat. lib. 3. P. tit. 1. præferenda enim dignitas quam quis gerit omni familiaritati, &

inſtituta publica priuatis potiora ſunt, vt exemplis liquet relatis à Valer. Maxim. lib. 2. c. 2. exem. 4. & Liuio de Fabio Verucoſſo, qui nec paſſus eſt contemni dignitatem Conſulis, quam gerebat, etiam à patre. Ita omnibus magiſtratibus, ſecundùm ius poteſtatis ſuæ, conceſſum eſt, iuriſdictionem ſuam defendere etiam pœnali iudicio, l. vnic. ſi quis ius dicent. non obtemperauerit. lib. 2. P. tit. 3. Reuerentia parentum ſeu honor, quem dicunt Græci τιμᾶν τὸς γονεῦς, cõſiſtit ἐν τοῖς τιμαῖς ἔχειν, & τιμὴν νέμειν, σέβειν, στέργειν. Honor cõmuniter & propriè dicitur, ſecundùm Albertũ magnum Ethic. 1. tract. 8. c. 2. Communiter, eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, & hoc eſt præmium virtutis. Propriè honor eſt exaltatio honorati: conſiſtit autem potius in his qui honorem exhibent, quàm in his qui eo afficiuntur, ſecundùm Ariſtotel. 1. Ethic. c. 5. nam, vt idem ait 1. Rhetoric. honor eſt ſignũ bonæ exiſtimationis.

6 Vt autem Epiſcopis honor & reuerentia debetur à ſubditis, ſic viciſsim illi debent ſubditis regiminis diligentiam, & dilectionem; ad hoc enim diſpẽſationis diuinæ prouiſio, gradus diuerſos, & ordines cõſtituit eſſe diſtinctos, vt dũ reuerentiã minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diuerſitate contextio, & rectè gereretur adminiſtratio ſingulorum. ca. ad hoc, 7. ſub 89. diſtin. videndus hac de re ſingularis canon ſolum, 95. diſt. & Hieron. in c. 1. epiſt. ad Titum. Neque etiam ideò intumeſcere debent prælati ob honorem, quãtò enim plus honoramur, tantò plus periclitamur, vt ait D. Auguſtin. in Pſal. 106. & honoris comes inuidia eſt, vt idem ait lib. 3. de mirabil. ſacræ ſcripturæ. Et in ſumma tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nobis, ſi ſubiecti fuiſſemus, noſtros volueramus eſſe præpoſitos; ca. 6. quorundam, 74. diſtinct. debent recordari ſe nõ Deos, ſed miniſterio Dei agendo præpoſitos, vt non tam ſe quàm dignitatem venerari homines ſubditos intelligant, & quod Gabrias in Apologo Aſini & Iſidis geſtatæ ait: ὁ θεὸς σὺ, τὸν θεὸν δ' ἄγω. Debent prælati ſubditis etiam honorem, ſecundùm illorũ dignitatem, maximè presbyteris, & debent honorare clericos, vt clericos, vt à clericis ipſis tanquam Epiſcopis honor deferatur: ſcitúmque illud Domitij Senatoris, Cur ego te, inquit, habeam vt principem, cùm tu me non habeas vt Senatorem? Hieron. ad Nepotian. epiſt. 2. ca. eſto ſubiectus, 7. cum 2. ſequentib. 95. diſtin. Fruſtra petit debitum, qui quod debet non impendit. ca. ſi infidelis, 28. q. 1. ca. non mœchaberis, ca. ſi ducturi, 32. q. 5. cum ſimilibus.

De inſtitutione & deſtitutione Epiſcopali beneficiatorum.

Cap. VIII.

SVMMA.

1 *Inſtitutionis nomen quot modis in beneficiorum cauſis vſurpetur, & primùm pro collatione.*
2 *Pro confirmatione nominationis.*
3 *Pro approbatione præſentati per patronum.*
4 *Pro confirmatione collationis ab alio quàm Epiſcopo facta.*
5 *Pro adeptione poſſeſſionis.*
6 *Inſtitutio & deſtitutio beneficiati ad Epiſcopum pertinet.*
7 *Eccleſiæ omnes diœceſeos cenſentur in poteſtate Epiſcopi, niſi exemptæ doceantur.*
8 *Collatio beneficiorum diœceſeos ad Epiſcopum pertinet, & ad ſummum Pontificem per concurſum.*
9 *Et ad alios ex conſuetudine & priuilegio.*
10 *Deſtitutio & degradatio quid, & quotuplex, & cuius.*

1 INſtitutio in cauſis ſacerdotiorũ ſeu beneficiorum, quinque modis potiſsimùm diſtinguitur, & in primis pro collatione libera, quãdo Epiſcopus pleno iure confert Eccleſiam, vt in titulo de inſtitutio. lib. 3. Decretal. tit. 7. atque in gloſ. c. authoritate, de inſtitutio. Inſtituere, eſt ius Canoniæ in Eccleſia vel in Eccleſiaſtico beneficio tribuere: & inueſtire, eſt quaſi poſſeſsionem illius iuris conferre, quamuis promiſcuè & indifferenter illis verbis vtamur: ſequi tamen veram inueſtituram debet vera corporalis adeptio poſſeſsionis, c. cum noſtris, 6. de conceſſ. præbend. c. pro illorum, de præbend. cùm inueſtitio fiat tantùm actu aliquo ſymbolico corporali, vel per librum, vel per annulum, vt in c. propoſuit, de cõceſſ. præb. verùm hæc ſe mutuò conſequuntur, vt affinia, diuerſa tamen. Quippe primò inſtitutio fit, quæ eſt iuris beneficij tranſlatio. 2. inueſtitura, quæ eſt quaſi cõfirmatio iuris conceſſi: poſteà inductio in poſſeſsionem, quæ eſt veluti executio iuris traditi, vt notat dictum c. authoritate, & ibi Iohannes Andræas.

2 Porrò ſecundo loco, inſtitutio ſumitur pro confirmatione nominationis ad aliquod beneficium, per alium quã Epiſcopum factæ, quæ inſtitutio ad Epiſcopum quoque iure communi, vel ad alium ex priuilegio pertinet, c. cùm Vintonienſis, de electio. electio tamen ius transfert in electum, c. trãſmiſſam, 15. & ibi Panor. de electio. ca. quanto, 10. 63. diſtinct. ideò Epiſcopus vel alius ſuperior eligentium, poſt electionem factam, non dicitur propriè electum inſtituere, ſed confirmare electionem iam factam. c. nihil, de electio.

3 Tertiò, inſtitutio eſt approbatio facta præſentati à patrono ad beneficium patronatum, c. 1. & 2. de inſtitutio. in Sexto. & ferè vbique in titulis de iure patronatus. Per præſentationem quippe factam à patrono, non transfertur aliquod ius ſpiritale per patronum in præſentatum, attamen Epiſcopi in eo nõ erit collatio libera, cùm teneatur admittere ſeu inſtituere præſentatum, ſi idoneus ſit, ca. decernimus, 16. q. 7. alioquin, recuſante Epiſcopo admittere præſentatum idoneum, deuolutio inſtituendi fit ad proximum ſuperiorem Epiſcopi, ad quem recurritur, quo nomine inſtitutio à collatione libera differt: cùm libera,

Epiſcopus

Epiſcopus non teneatur huic vel illi perſonæ conferre, ſed poſsit liberè cui velit, dũmodò idoneo, conferre. c. relatum, de præben. Et proinde, ſede vacua Epiſcopali, à prælato transfertur hoc ius inſtituendi præſentatos à patronis in capitulum, quia neceſſaria ſit hæc inſtitutio, non autem collationes liberæ. c. 1. ne ſede vacan. in Sexto.

4 Quarto modo, inſtitutio vſurpatur pro authoriſatione ſeu confirmatione collationis ab alio ex priuilegio quàm Epiſcopo factæ, vt in c. cùm ſatis, de offic. Archidiac.

5 Quintò, inſtitutio ſumitur pro inueſtitura ſeu conceſsione corporalis poſſeſsionis, cùm quis inducitur in corporalem poſſeſsionem. c. adhæc c. cùm locum, de offic. Archidiac.

6 Ex quibus quinque modis inſtitutionis, Iohannes Andræas, ad c. cùm veniſſent, & ad c. ex frequentibus, de inſtitutio. ait, quatuor præcedentes pertinere ad Epiſcopum, quintum verò ad Archidiaconũ, dd. cc. adhæc, & cùm locum. ideò in noſtro c. conquerente, colligemus ſexto loco inſtitutionem & deſtitutionem Eccleſiaſticam pertinere ad Epiſcopum, c. cùm ex iniuncto, § fin. de hæretic. lib. 5. tit. 7. c. cùm & plantare, 3. §. in Eccleſiis, de priuileg. lib. 5. tit. 33. c. 1. & 2. de cappell. monach. lib. 3. tit. 39. c. 2. de exceſsib. prælator. c. ſanè, 16. q. 2. atque in c. quia diuerſitatem, 5. de conceſſ. præben. lib. 3. tit. 8. mandatur, vt qui præbendas vel dignitates Eccleſiæ Eboraſenſis, vel aliarum, accepiſſent, ſine authoritate Epiſcopi, ad eas reſignandas ſub pœna ſententiæ excommunicationis admonerentur, & per ſubtractionem beneficiorum aliorum cogerentur non obſtante confirmatione Apoſtolica, & in c. ex frequentibus, c. 3. de inſtitutio. reprobatur conſuetudo vt improba, & contra diſciplinam Eccleſiaſticam, qua clerici ab alio quàm ab Epiſcopo, ſinéque eius, aut officialium eius conſenſu, beneficia accipiebant, & id ne fiat in poſterum prohibetur; mandaturque ſic accepta beneficia, ſub excommunicationis pœna eiurari: & in c. cùm ſatis, de offic. Archidiac. reprobatur ſententia Archidiaconi, dicentis ſe habere poteſtatem inſtituendi in beneficiis, curam animarum habentibus: & declaratur hoc ius ſolùm pertinere ad Epiſcopum, imò, nec capitulum ſede vacante hoc modo poteſt inſtituere in beneficiis, loco Epiſcopi, c. 1. ne ſede vaca. quamuis, vt dixi, poſsit præſentatos eo caſu inſtituere, c. 1. §. 1. ne ſede vacan. in Sex. ſed reſeruanda eſt hæc inſtitutio ſeu collatio ſucceſſori in Epiſcopatu, vt notat gloſ. in c. cùm olim, 14. de maior. & obed. & expreſsè etiam prohibet hanc inſtitutionem Archidiaconis. ca. 11. nullus omnino, 11. q. 7.

7 Ratio, quia omnes Baſilicæ ſeu Eccleſię in poteſtate Epiſcopi ſunt ſub cuius ſunt territorio ſeu diœceſi, ca. 10. omnes Baſilicæ, 16. q. 7. ita in concilio Cabillonenſi 2. relato in ca. 3. decretum eſt, 10. q. 1. ſtatutum eſt, vt omnes Eccleſiæ cum dotibus, decimis, & aliis bonis ſuis, in poteſtate Epiſcopi conſiſtant, atque ad ordinationem ſuam ſemper pertineant. Eadem refert Burchard. lib. 3. Decretorum, c. 146. Yuo Carnotenſ. in 3. parte c. 211. Et inde conſtituitur generalis regula, vt ex quo aliqua Eccleſia inuenitur in aliqua diœceſi, cenſeatur iure communi in eiuſdem Epiſcopi eſſe poteſtate, c. cùm venerabilis, 7. de relig. domib. lib. 3. tit. 36. & monaſteria quoque, ca. obitum, 61. diſtinct. quia & illorum Epiſcopus ſolicitudinem habere debet, iuxta concilium Chalcedon. c. 4. & canon. 12. qui verè, 16. q. 1. idem in ca. 16. Abbates, & ca. 17. monaſteria, ca. cognouimus, 18. q. 2. niſi aliquo priuilegio ab eius iure ſint exempta, c. cùm & plantare, de priuileg. ſed neque monaſteria ipſa ſine Epiſcopi permiſsione ædificare licet monachis, ca. 10. quidam monachorum, ca. 11. de monachis, c. 13. cellulas, ca. 14. nullus monachorum, 18. q. 2. & ad Epiſcopum Eccleſiarum deſignatio & conſecratio pertinet, vt doceo lib. 2. Syntagmat. iuris vniuerſi, c. 1. num. 10. ſunt tamen quædam Cappellæ, quæ non ſubiiciuntur ordinario ſeu Epiſcopo, quæ non ſunt ſpiritualizatæ, vt loquuntur, neque tamen in illis paſsim celebratur diuinum officium, ſed aliquando tantùm, & dum celebratur, campana non pulſatur, iuxta ea quæ tractat textus & Panor. in c. ſopitę, de cenſib. & c. parentibus, in 1. nota de priuileg. & c. inter dilectos, de donatio. & ob hanc poteſtatem Epiſcopus in ſua diœceſi Eccleſiæ alteri quã Parrochiali poteſt dare decimas, ca. ſtatuimus, 16. q. 1. & vni detrahere & alteri concedere, aut diuidere, aũt vnire, c. ſicut vnire, de exceſsib. prælat. item interdum auferre poterit Eccleſiæ priuilegium eligendi, vt c. cùm dilectus, de conſuetud. poteſt & eximere Eccleſiam à iure procurationis præſtandæ. c. ſopitæ, de cenſib.

8 Omnes Epiſcopi cõferunt beneficia ſuæ diœceſeos vacantia, iure ſibi à ſummo Pontifice diſtributo & conceſſo, vt eum aliqua ex parte in generali adminiſtratione Eccleſiæ iuuarent, c. ad honorem, de authoritat. & vſu pallij. c. mandata, de præſumption. Cæterùm, non tantam conceſſit Epiſcopis poteſtatem ſummus Pontifex, quin maiorem ſibi reſeruauerit, dicto c. dudum, §. nos igitur, de præbend. in Sexto. & proinde poteſt cũ Epiſcopis in collatione concurrere, & ſi tempore præuenerit collationem Epiſcopi, collatio eius impedit ne Epiſcopus conferre poſsit, c. ſi a ſede, 31. de præben. in Sexto. Sicut adueniente vel concurrente principe, ceſſat officiũ magiſtratus eius, c. volentes, 8. de offic. legat. lib. 1. tit. 30. ita Patriarchæ quidem poſſunt iubere pręferri vbique Dominicæ Crucis inſignia & vexillum, vrbem tamen Romam ingreſsi, vel locum, vbi legatus ſedis Apoſtolicæ Pontificis ſummi vtitur poteſtate & inſignibus, deponunt, propter ſedis Apoſtolicæ reuerentiam, c. antiqua, 23. §. Dominicæ, de priuilegiis. lib. 5. tit. 33. ca. denique, 21. diſt. quemadmodum Proconſul, portam Romæ ingreſſus, deponit Imperiũ. l. 1. de offic. Proc. lib. 1. P. tit. 16.

Sunt & alij qui conferunt ex conſuetudine vel
9 ſtatuto vel priuilegio, vt explicaui lib. 17. Syntagmat. c. 7. vbi & notaui quomodo ſummus Pontifex confert beneficia iure proprio, aut deuoluto, vacantia in Curia Romana, per tranſlationem, perque præuentionem. Vide ſi egeas.

10 Deſtitutio opponitur inſtitutioni, quæ eſt depoſitio vel remonio ab adminiſtratione clerici, ſeu exauthoratio gradus, dignitatis vel ordinis, c. fin. de celebrat. Miſſarum, lib. 3. Decret. tit. 41. Depoſitio ab ordine, propriè dicitur degradatio, à gradu clericatus deiectio, eáque vel verbalis, vel realis, vtraque autem debet fieri ab Epiſcopo, & cum canſa. c. 2. de pœnis. in Sexto. c. nouimus, de verbor. ſignifica. Nos latè de ſuſpenſione ab officio, & beneficio, & de depoſitione & degradatione, lib. 31. Syntagmat. c. 30. ſic Vicarius perpetuus inſtitutus per Epiſcopum, ex conſenſu Rectoris, qui nunc Prior dicitur. non poteſt ab eodem Rectore amoueri, niſi ex delicto, eóque iudicato per Epiſcopũ. c. ad hæc ſi perſona, c 3. de offic. Vicar. lib. 1. tit. 28. Ius erat quoque deſtituendi Flamines ſacerdotes, Pontificibus Ethnicorum datum, ſi quid ex contemptu vel negligentia religionis admiſiſſent, & ea authoritate animaduerſum in Veſtales, eáſque damnatas legimus apud Valerium Maxim. lib. 1. c. 1. & Iulium Obſequentem, libro de prodigiis, & in prima decade Liuij, lib. 2. 4. & 8. & deca. 3 lib. 2. apud Dionyſ Halicar. lib. 1. & 9. Plinium iuniorem, lib. 2. Epiſtolar. Oroſium lib. 2. 3. & 4. & alios.

Ad verba c. Conquerente, *correctionem & reformationem.* Cap. IX.

SVMMA.

1 *Correctio & reformatio Eccleſiarum diœceſeos pertinet ad Epiſcopũ: & num in exẽptis idem.*

2 *Inſtitutio & deſtitutio præpoſitorum Eccleſiaſticorum aliquando ad alium quàm Epiſcopum pertinet.*

3 *Rationes corrigendi Eccleſias ſubditas.*

4 *Iuriſdictione data coërcitio quoque conceſſa cenſetur.*

5 *Eccleſiarum cura præſupponit curam animarum.*

6 *Correctio clericorum quomodo ad alios quàm Epiſcopos pertineat.*

1 COlligemus ſeptimo loco, correctionem & reformationem Eccleſiarum diœceſeos, pertinere ad Epiſcopum, quod & ſtatutum in c. 1. & c. licet, 12. & ſequent. ſuprà hoc titulo, & in ca 1. 8. q. 2. in concilio Toletano 4. c. 50. quamquam enim exemptę ſint Eccleſiæ, nihilominus morum cura, & reformatio earum, ſecundùm cuiuſque regulam, ad Epiſcopum pertinet, ca. 1. & ca. viſis, 16. q. 2. & quamuis conſuetudo vel regula det poteſtatem Abbatibus, Prioribus, vel capitulo, corrigendi perſonas ad monaſterium vel capitulum pertinentes, attamen vltra Epiſcopi officium erit curare vt ab illis fiat, dicto c. irrefragabili, ſup. hoc titul. & in non exemptis Eccleſiis hoc maximè locum habet, quarum etiam Prælati ſubſunt ſubiectioni, correctioni, & diſpoſitioni Epiſcopi: ca. Abbates, ca. Abbas pro, can. ſi quis Abbas, 18. quæſt. 2. c. 1. & c. cùm dilectus, 8. de relig. dom. & vt Epiſcop. ſint ſubiect. lib. 3. tit. 36. alioquin Abbate exempto irrequiſito, nihil debet Epiſcopus in eius monaſterio exercere. ca. luminoſo, 18. q. 2.

2 Videntur tamen conſentire omnes interpretes, monaſteria ipſa poſſe inſtituere & deſtituere Vicarios Eccleſiis pleno iure ſibi ſubiectis, dummodò curam non habeāt animarum, c. 2. de ſupplen. negligent. prælat. ſuprà lib. 1. tit. 10. & perpenſis iuribus ſuperiori capite allegatis pro inſtitutione & deſtitutione prohibita, c. cùm olim, de præſcription. c. 1. ca. viſis, 16. q. . c. quoniam per confeſsionem, 11. de priuileg. lib 5. tit. 33. ſed & aliquando inſtitutio vel deſtitutio fieri nequit ab Epiſcopo, ſine conſenſu capituli, vt in c. 1. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capituli.

3 Quã autem ratione prælati ſubditorum exceſſus corrigere debeant, docet concilium Tridentinum ſeſsio. 13. de reformatione, c. 1. poterit & eſſe vna, quòd Deus repetiturus ſit de manu prælatorum animarum quæ perierint ſanguinem, ſi ex negligentia eorum perierint. Ezechiel. c. 13. dicto c. irrefragabili, & c. fin de regular. c. cùm ad monaſterium, §. fin. de ſtatu. regularium, c. qualiter & quando, in 2. §. penul. de accuſatio. Sic Heli, ſummus ſacerdos, pro filiis, quos non caſtigauerat, punitus, 1. Regum c. 3. & 4. ca. legant, 37. diſt. c. licèt Heli, de ſimon. neque admittitur paſtoris excuſatio, ſi lupus oues rapiat, & paſtor neſciat, c quamuis, de regul. iur. qui enim mercedem pro cuſtodia ſuſcipit, periculum præſtare ex negligentia tenetur. l. qui mercedem, 40. locat. lib. 19. P. tit. 2.

4 Altera ratio, quòd cùm iuriſdictio Epiſcopo data ſit, vt dicemus, eidem quoque vnà data videntur ea, ſine quibus iuriſdictio exerceri nequit, c. cùm Epiſcopus, 6. de offic. ordina in Sexto. l. 2. de iuriſ. omnium iudic. Iuriſdictio verò ſine modica coërcitione conſiſtere non poteſt. l. fin. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſdict. P. c. cùm venerabilis, 21. de cenſib. infrà lib 3. tit. 39.

5 Deinceps cùm cura & ſolicitudo omnium Eccleſiarum & clericorum diœceſeos commiſſa ſit Epiſcopo, c. ino. omnes Baſilicæ, ca. nullus, 16. q. 7. totius quoque plebis animæ videntur commiſſæ. ca. quæcunque res Eccleſiæ ſunt, 10. q. 1. ca. præcipimus. 1: . q. 1.

6 Quòd ſi quis inſtet, aliquando ad alios quàm Epiſcopos pertinere clericorum correctionem, non inficiabimur: attamen dicemus, proprio iure Epiſcopo, vt ordinario iudici, commiſſam, ca. de perſona, 11. q. 1. aliis autem, vel ex eius permiſsione, vel ex priuilegio, & proinde aliquando capitulo Canonicorum, vel aliorum, emendatio conceſſa eſt: vt in c. irrefragabili, hoc tit. ſic intellige in ſimilibus, quibus data eſt in ſubditos, vt Epiſcopo, iuriſdictio: quemadmodum Abbati & Priori conceſſum, vt poſsint excommunicare & corrigere ſubditos monachos, c. cùm in Eccleſiis, 10. de maiorit. & obed. lib. 1. tit. 33. & Abbatiſsis, vt poſsint ſuſpendere moniales & clericos ſuos ab officio & beneficio, propter inobedientiam, c. dilecta, 12. eo. titulo. de maiorit. & obedien. Atque Epiſcopus, poſtquam monuerit Abbates vt

reuocent

reiincent ſuos monachos & regolares à Curiis principum, vel aliunde ad propria monaſteria, & faciant eos iuxta proprias regulas viuere; ſi noluerint, vel ſi contempſerint aut neglexerint facere, poteſt eos per ſuſpenſionem officij vel beneficij, appellatione etiam remota, cogere. c. quãto deuotio, 7. hoc titul. de offic. ordinar.

Ad verba c. Conquerente, *Cenſuram Eccleſiaſticam.* CAP. 10.

SVMMA.

1 *Cenſura, & Cenſores quid.*
2 *Cenſura Eccleſiaſtica quid.*
3 *Quotuplex, & de interdicto Eccleſiaſtico.*
4 *De ſuſpenſione Eccleſiaſtica.*
5 *Cenſura Eccleſiaſtica ad Epiſcopum pertinet.*

1 CEnſura Eccleſiaſtica accipi poteſt pro omni emendatione ſeu animaduerſione arbitraria Epiſcopi, ſicut olim Cẽſores dicti, quòd tẽ ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus ſit, quantum illi cẽſuiſſent; vt ait Sextus Pompeius Feſtus lib. 3. de verbor. ſignif. & Cenſor, inquit Varro 4. de lingua Latina, ad cuius cenſionem, id eſt, arbitrium, cenſeretur populus; & cenſere & arbitrari, pro eodem veteres vſurparunt, vt annotat Nonius Marcellus & Varro lib. 2. de vita populi Romani: cenſere ideò ſecundùm Iabolenum, idem eſt quod conſtituere & pręcipere. l. cenſere, 111. de verbor. ſignificat. Primùm autem Romæ Cenſores dati Conſulibus auxiliares pro cenſu exigendo & imponendo, teſte Pompeio Iuriſconſ. in l. 2. §. 17. poſt deinde cùm cenſus, de orig. iur. P. deinde tamen cenſura, quæ initium habuit ab illa exigua cauſa, tanto incremento aucta eſt, vt morum diſciplinæque Romanæ decoris dedecoriſque regimen, ſub authoritate eius magiſtratus eſſet, vt ſcribit Liuius lib. 4. dicebatur eorum iudicium, Cẽſura, de qua, deque Cenſoribus nos abundè libro 47. Syntagmat. c. 16.

2 Ad ſimilitudinem eius poteſtatis, Epiſcoporũ arbitrium cenſura dicitur Eccleſiaſtica, nempe iudicium de Chriſtianis moribus, eorumque emendatio. Explicat Innocentius 3. in c. quærenti, 20. infrà, de verbor. ſignificat. his verbis; *Quid per cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi, cùm clauſulam huiuſmodi in literis noſtris apponimus, Reſpondemus, quòd per eam, non ſolùm interdicti, ſed etiam ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valeat intelligi.*

Vnde & colligimus, ſpecies cenſurę eſſe, interdictum, ſuſpenſionem, & excommunicationem, quæ etiam dicuntur pertinere ad Epiſcopum, ſic Epiſcopus in c. cùm inter, 5. de conſuetud. interdictum proponit generale: & improbatur conſuetudo, per quam interdictum Epiſcopi violatur, tanquam quod pertineat ad nerui Eccleſiaſtæ diſciplinæ diruptionem. Dicitur & cenſura Epiſcopalis, proprius mucro Epiſcopalis, quo maiorem Eccleſia non habet pœnam, ca. corripiantur, 24. q. 3. vide plura quæ diximus de ſuſpenſione, interdicto, excommunicatione maiore & minore, lib. 31. Syntag. c. 8. & 9. Interdictum Eccleſiaſticum eſt certa ſpecies cenſuræ Eccleſiaſticæ, dum prohibetur adminiſtratio Sacramentorum, vel celebratio diuinorum officiorũ, vel executio quorundam actuum ſpiritalium, in pœnam, & propter delictum, eſtque ita interdictum, vel locorũ, vel perſonarum. Locorum, quando prohibetur adminiſtratio Sacramentorum, officiorum, & aliorũ, fitq; in certo regno, ciuitate, populo, clero, vel in alio loco. Perſonarum, quando interdictione certæ tantum perſonæ comprehenduntur, vt conſtat ex c. ſi ciuitas, 17. cum ſequentib. cc. de ſenten. excommu. in Sexto. c. cùm in partibus, 17. de verbor. ſign.

Suſpenſio Eccleſiaſtica eſt etiam cenſura, per
4 quam certæ perſonæ Eccleſiaſticæ officium, vel exercitium ei competens interdicitur, vel ab homine, vel à lege, c. ad reprimendam, 8. hoc tit. de offic. ordin. Clẽ. cupientes, de pœn. apud Clẽ. excommunicatio minor ſuſpendit à participatione Sacramentorum, c. fin. de cohab. cleric. & mulier. ca. audi, 11. q. 3. maior à cõmunione etiam fidelium. can. Engeltrudam, 3. q. 4.

5 Cæterùm colligitur ex hoc c. Conquerente, octauo loco, cenſuram Eccleſiaſticam ad Epiſcopalem poteſtatem pertinere, & hoc probauimus iam, at obſeruandum eſt, non ideò inferri poſſe, ad alios, quàm Epiſcopos, excommunicandi poteſtatem non poſſe pertinere: nam minor in primis excommunicatio, interdum fertur à lege, interdum ab aliis quàm ab Epiſcopo, vt notat gloſſa in c. penul. de ſenten. excom. & ita ſuſpenſio Sacramentorum interdum à proprio ſacerdote impœnitenti imponitur loco pœnæ, & ab eodem tollitur. ca. miror, 17. q. 4. Atque in c. cùm ab Eccleſiarum pręlatis, 35. hoc tit. Plebani ſeu Curionis interdicti & excommunicationis ſententia rationabiliter in parrochianos ſuos laicos vel clericos lata, inuiolabiliter obſeruanda, vt non debeat eam Epiſcopus ſine congrua ſatisfactione, & abſque eiuſdem Plebani licentia, relaxare vel ſoluere, quod de Plebano habẽte iuriſdictionem intelligi debet: generaliter enim concludimus prælatos omnes ſeu præpoſitos Eccleſiaſticos habentes iuriſdictionem, poſſe excommunicare, vt notat & probat gloſſa 1. in dicto c. cùm ab Eccleſiarum: quamquam & qui habent ſubditos, ſubſint Epiſcopo, quia excommunicatio non eſt ordinis, ſed iuriſdictionis, c. tranſmiſſam, de electio. & Abbas, qui iuriſdictionem habet, etiam excõmunicat. in c. ſicut, de ſimonia. in c. P. & G. de offic. deleg. Poteſt & Prior, qui habet regulares Canonicos vel monachos ſibi ſubditos inobedientes, excõmunicare, ratione poteſtatis à ſummo Pontifice ſibi conceſſæ, c. cùm in Eccleſiis, 10. de maior. & obedient. non poterunt tamen alij quàm Epiſcopi, vel ſine eorum mandato, ferre ſolemnem excommunicationem, de qua in ca. 106. debent duodecim, 11. q. 3. quæ fit, cùm duodecim ſacerdotes Epiſcopum circundant, duodecim lucernas ſeu candelas tenẽtes manibus, dum

emittitur

emittitur excommunicatio, & in concluſione anathematis in terram proiiciunt, pedibúſque conculcatur: mittuntúrque deinceps epiſtolæ per Parrochias, cum excommunicatorum nominibus, & cauſa excommunicationis.

De Iuriſdictione Epiſcopali, & ad verba c. Conquerente, *Iuriſdictionem quoque cauſarum omnium*, &c.

Cap. xi.

SVMMA.

1. *Cauſa omnes Eccleſiaſtica pertinent ad iuriſdictionem Epiſcopalem.*
2. *Iuriſdictionis diuiſio, in ordinariam & delegatam, Eccleſiaſticam & ſecularem: vnita aliquando poteſtates, poſtea diuiſa.* 3.
4. *Iuriſdictio ſpiritualis quomodo data Epiſcopis.*
5. *Epiſcopi poſſunt innocare brachium ſeculare.*
6. *Monaſteria legi iuriſdictionali Epiſcopi ſubiiciũtur, & de lege diæceſana, & iuriſdictionali.*
7. *Abbatum & monachorum caſtigatio quomodo ſub Epiſcopi cura.*
8. *Abbas non agit Epiſcopalia.*
9. *De obedientia debita à monachis Abbatibus & Epiſcopo.*
10. *Monachi aliquando tracti in iudicium coram iudicibus ſecularibus, aliquando & clerici, & de mutatione & emendatione eius iuris.*
11. *Iuriſdictio apud Ethnicos qua data Pontificibus.*
12. *Argumentum contra poteſtatem Epiſcopalem, & ſolutio; & de poteſtate Archiepiſcopi.*
13. *In quibus aditur à diæceſanis Archiepiſcopus.*
14. *Quomodo aliis, quàm Epiſcopo, iuriſdictio in diæceſi competat.*
15. *Abbatibus quando, & quare licet conferre ordines aliquos monachis.*
16. *De iuriſdictione & poteſtate capituli.*
17. *Degradatio an à ſolo Epiſcopo poſſit fieri.*
18. *De iuriſdictione exemptarum Eccleſiarum.*
19. *Delegatus à ſummo Pontifice maior ordinario in cauſa delegata.*
20. *Exemptionem allegans debet probare.*
21. *Ordinarius iudex Epiſcopus, & de eius Vicario. & 22 de Officiali. & 23 num Epiſcopus minor Officialem creet.*

1 DEcimò, ex c. Conquerente, colligitur, inter iura Epiſcopalia connumerari iuriſdictionem cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de iure pertinentium, nempe diœceſeos Epiſcopalis, & ea quæ iuriſdictionis ſunt, idem in c. cùm Epiſcopus, de offic. ordinarij in Sexto. ca. ſcriptum, 6. q. 1. vbi & iubetur Epiſcopis, vt ſint contenti ſua iuriſdictione, & ne mittant manum vel falcẽ in meſſem alienã, iuxta id quod ſcriptum eſt Deuteron. 23. id eſt, ne alienos parrochianos iudicent, niſi commiſerint delictum in ſua diœceſi, & ita ratione delicti forum diœceſeos ſortiantur, veluti ſi ibi commiſerint rapinam, in quo caſu excommunicatus alterius diœceſeos, à diœceſano, vbi rapina fit, non poteſt abſolui à proprio Epiſcopo, niſi priùs ſatisfactum ſit, ca. placuit, 4. & ſequent. 5. de illis, 6. q. 3. c. 1. de raptorib. ita nullus alius quàm Epiſcopus, in diœceſi & per totam diœceſim iuriſdictionem habet, quamquam in parte alio iure communi habeat, ca. perlectis, 25. diſt. vide Hoſtien. ad c. fin. de offic. Archidiac. Vnaquæque prouincia debet habere ſuum Metropolitam, qui iudicet de ſibi ſubditis Epiſcopis; & Epiſcopi item propriam iuriſdictionem, ca. 2. ſcitote, 6. q. 3. ca. Archiepiſcopus, ca. conqueſtus eſt, ca. per ſingulas, ca. ſi autem, 9 q. 3. c. at ſi clerici, c. cùm non ab homine, de iudic. c. 1. hoc tit. de offic. ordin. Clẽ. 1. eo. tit. in Clemen. c. 1. de pœn. in Sexto. neque vnus Epiſcopus, alterius poteſt ſententiam excommunicationis ſoluere, c. ad reprimendam, 8. ſup. hoc tit. neque de alieno iudicare cùm ſententia à non ſuo iudice lata, non teneat, ca. nullus Primas, ca. nullus alterius, ca. nullum Epiſcopum, ca. Epiſcopum, ca. Epiſcopi, 9. q. 2. c. at ſi clerici, de iudic. & tit. ſi à non competen. iudic. ordo enim iuris confunditur, ſi ſua cuique iuriſdictio non ſeruatur. ca. peruenit, 1·. q. 1.

2 Iuriſdictionũ diſtributio eſt, vt ordinaria alia, alia delegata; illa proprium ius habet, hæc ex alio pẽdet. l. more maiorum, de iuriſd. omn. iudic. l. 1. & tot. tit. de offic. eius cui mand. eſt iuriſ. P. & tit. de offi. delegat. in iure Pontif. & de offic. ordinarij. Ordinaria ex conceſsione legis ſeu canonis, & principis, l. & quia principaliter, 6. de iuriſdict. omn. iud. P. Ordinariæ iuriſdictiones in genere duas habent ſpecies, Eccleſiaſticã, & ſecularem; ibi duo gladij, qui ſufficere Chriſto viſi ſunt, Lucæ 22. Extrau. vnam ſanctam, §. 1. de maior. & obedient. & quamuis vterque gladius Eccleſiæ inſeruiat, tamen ipſa non vtitur materialis exercitio, ſed illum relinquit ſeculari poteſtati, & vtitur altero ſpirituali, qui viuificat. ca. interfectoris, §. in hoc, 33. q. 2. Ante aduẽtum Domini penes ipſos ſummos ſacerdotes interdum fuit vterque gladiùs, atque vtriuſque exercitium, iudicarũt enim aliquando populum in temporalibus & ſpiritalibus cauſis: vt Melchiſedech, rex Salẽ, fuit etiam ſacerdos Dei. Geneſ. 14. verſic. 18. ad Hebræos, 7. verſic. 3. Heli, c. licèt Heli, de ſimonia. Samuel, 1. Reg. c. 8. Eſdras quoque accepit poteſtatem criminalis iudicij in omnes, ratione religionis, ab Artaxerxe, 3. Eſdræ c. 8. vbi Rex illum ſic affatus, Cõſtrue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnice, & omnes, qui legem Dei tui non nouerint, doce, & omnes quotquot fuerint tranſgreſsi legem, diligenter plectantur, ſiue morte, &c.

3 Fuerunt & poſteà diſtinctæ poteſtates ſpiritalis & ſecularis, quo tempore Saul rex creatus fuit, ſeparatumq́ue regnum à ſacerdotio, 1. Regum c. 8. ſeparatæ & cauſæ iuriſdictionis vtriuſque & iudicium, ſic Ioſaphat Rex Iudæ in 2. Paralipomenon, c. 19. conſtituit per ſingulas ciuitates iudices, in Hieruſalem Sacerdotes, Leuitas, & Pontifices, qui iudicium & cauſas Domini iudicarent habitatoribus eius, de lege, de mandato, de ceremoniis

nis, de ioſtificationibus, & Amaziam ſacerdotem & Pontifices præfecit eis in his quę ad Deum pertinerent, præpoſuit autem Zabadiã ſuper opera quæ ad regis officium pertinerent. Duæ poteſtates illæ ſignificatæ (vt monui) per duos gladios, quos ſufficere dixit Dominus Lucæ 22. Videnda Extrauagans vnam ſanctã, de maior. & obedien. & quæ diximus lib. 15. Syntagmat. c. 1. c. cauſam quæ, in 2. qui filij ſint legit. vbi gladium temporalem ſeu notionem rerum ciuiliũ, ſummus Pontifex remittit regi Angliæ, & retinet ſpiritualem; retinuit porrò ſpiritualem, qui non occidit, ſed viuificat. ca. interfectores, §. in hoc, 33. q. 2.

4 Quia verò ſummus Pontifex non potuit omnibus prouinciis intereſſe per ſe, diſtributi ſunt per ſingulas prouincias & diœceſes iudices ordinarij Epiſcopi, qui cura & ſolicitudine gladij ſpiritalis executionem, ſecundùm cuiuſque neceſſitatem, haberent, in partem tamen ſolicitudinis, non ad plenitudinem poteſtatis vocati, c. ad honorem, de authoritat. & vſu pallij, c. mandata, de præſcription. dicti & inde Epiſcopi Archiepiſcoporum Suffraganei, quaſi ſuffragium eis ferentes, & auxilium. Epiſcopi iuriſdictionem habent ordinariam in diœceſi ſibi conceſſa, & cauſis iuriſdictioni diœceſanæ adiunctis, ratione ſui officij, vel determinationis legis, eiuſque vel ſuo beneficio. iuxta l. more maiorum, 5. & l. & quia principaliter, 6. de iuriſdictio. omn. iud. P. Docet & ordinarios iudices eſſe & prouinciarum Rectores. l. omnes, 33. de Epiſcop. & cleric. C c. cùm ab Eccleſiarũ prælatis, de offic. iudic. ordin. & Archadius & Honor. in l. eos qui ordinario, 6. de modo multar. lib. 1. C. Ordinario iure prouincias moderantes, dixerunt Præſides prouinciæ, vel eos qui ſunt in actu quotidiano, ἐμπράκτους Gręci vocant, vt & in l. 2. de proximis ſacror. ſcrinior. C. & in Nouellis 20. 31. 103. 112. ſicut & milites ordinarij, gregarij & manipularij, ἔμβαθμοι etiam dicũtur. Confirmarunt Cæſares iuriſdictionem Epiſcopalem, aut certè veriùs illibatam & intactam voluerunt in l. omni innouatione, 6. & l. priuilegia, 17. de ſacroſanct. Eccleſ. C. §. 1. de Eccleſiaſt. tit. in Nouellis.

5 Et proinde quando non obtemperatur Epiſcoporum iuriſdictioni, poſſunt Epiſcopi publicum inuocare auxiliũm, non ad pręiudicandum, ſed potius ad ea quæ Deo placita ſunt proſequẽdum. c. 1. & c. quoniam, hoc tit. ca. 20. principes, 23 q. 5. can. cùm ad verum, 96. diſt. ca. quoniam, 10. diſt. facit c. 1. de maledic. & c. 17. Deutero. ibi, *Si quis noluerit obedire ſacerdoti, qui tunc temporis ſeruit Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.*

6 Monaſteria itaque diœceſeos quæ iura debent Epiſcopalia, niſi aliquo priuilegio eximantur, ſubſunt Epiſcopo in lege iuriſdictionali, vt habetur in noſtro c. conquerente, & c. dilectus, hoc eodem titulo. vbi diſtinguitur inter legem iuriſdictionalem, & diœceſanam, atque annotatur, citationem, & cauſarum cognitionem, multaſque ſeu emendas, vt vocant, pertinere ad legem iuriſdictionalem, & ad Abbatem ex antiquo, à legeque diœceſana ſeparatam.

7 Notauit gloſſa ad ca. 1. 18. quæſt. 2. ad verbum, *Corrigere*, coërcitionem Abbatum & Monachorum, ad Epiſcopum pertinere, ex c. ſi quis Abbas, ca. Abbates, ca. cognouimus, 18. quæſt. 2. ca. accedens, 50. diſtinct. ſtatuit & Paſchalis, part. 2. in ca. 18. Abbatibus, 18. quæſt. 2. vt Abbatibus, qui neq; ſub Epiſcopo, neque ſub Metropolitano, neque ſub Primate, neque ſub Patriarcha ſunt, nullus prorſus Epiſcoporum Epiſcopalia quælibet adminiſtret, addit ibi gloſſa finalis, quòd licèt Abbas ſit exemptus, tamẽ debet petere iura Epiſcopalia ab Epiſcopo loci, niſi ipſe ei malitioſè deneget ea, benedicique debet ab Epiſcopo, vel ſaltem ab eo benedictionem ter petere, antequam ſuos monachos poſsit benedicere. c. ſtatuimus, de ſupplend. neglig. prælat. Atque generaliter in concilio Pariſienſi ſtatutum, relato in ca. 8. nulla ratione, 93. diſt. ne vlla ratione clericus aut ſacerdos habeatur, qui ſub nullius Epiſcopi diſciplina & prouidentia gubernatur, tales enim acephalos Eccleſia priſca nominauit. Idem in concilio Mogũtinẽſi, ſub Carolo Magno 22. & in nomocanone tit. 1. c. 20 τὰ μοναστήρια τελοῦσιν ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους, τῶν ἐνορίων αὐτῶν, καὶ τοὺς μὲν ἡγουμένους ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μοναχοὺς οἱ ἡγούμενοι: id eſt, Monaſteria degunt ſub Epiſcopis territoriorum ſuorum, & Abbatũ quidẽ curam gerunt Epiſcopi, monachorum verò, Abbates. Alij dicunt quod in modicis & minimis exceſsibus monachi ſunt à proprio Abbate vel Priore corrigendi; in maioribus, ab Epiſcopo. vt in c. monachi, 2. de ſenten. excom. ca. ſi quis monachus, 90. diſt. ca. non dicatis, 12. q. 1. Exiſtimarem autem diſtinguendum cum Toletano concilio 4. c. 50. & ca. 1. 18. q. 2. & Epiſcopum poſſe Abbates & monachos hortari, ad conſeruationem regulę, inſtituere ſeu confirmare eoſdem, & quæ ſunt extra religionis regulam corrigere, quę regulę verò ſunt, relinquere debere caſtigationi Abbatis. Dehinc ſi in forma iuris contra monachum agendum eſt, agendum erit coram Epiſcopo, vt in cano. de perſona, 11. q. 1. contrà, ſi non agatur in forma iuris, vt in c. reprehenſibilis, de appellatio & ita notat Iohannes in gloſ. finali dicti canonis 1. 18. q. 2.

8 Sic Abbas non exercet ea quæ ſunt dignitatis Epiſcopalis, nõ cognoſcit de cauſis matrimonialibus, nõ imponit pœnitentias publicas, non concedit indulgentias, nec his ſimilia, in c. accedentibus, de exceſsib. prælator. poteſt alioquin Abbas & Prior monachos ſuos excommunicare, c. cùm in Eccleſiis, de maior. & obedien. vt & Abbatiſſa poteſt ſuſpendere moniales, & clericos ſuos ob culpas, ab officio & beneficio, & propter inobedientiam, quamuis non poſsit excommunicare. c. dilecta, de maiorit. & obedien.

9 Neque dubium eſt monachos omnem obedientiam teneri præſtare Abbati in omnibus, c. cùm ad monaſterium, §. Abbas, de ſtatu monacho. ca. Abbates, 18. quæſt. 2. ca. 1. & 2. 58. diſtin. Cęterùm nec obediẽtia, quæ debetur Abbati per monachum, impedit quominus & in aliquibus ab Abbate & monachis non debeatur Epiſcopo quoque diœceſano, quare non abſolutè, ſed certo

modo

modo regulares Abbates iurant iuxta priuilegia ordinis ſui, obedientiam Epiſcopo, vt forma c. ne Dei Eccleſiam, 43. de ſimonia, oſtendit in Ciſtercienſis ordinis Abbatibus, quæ hæc eſt: Ego frater N. Abbas Ciſtercienſis ordinis ſubiectionem, obedientiam, & reuerentiam à ſanctis Patribus cõſtitutam, ſecundùm regulam ſancti Benedicti, tibi, Domine Epiſcope, tuiſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, & ſanctæ ſedi Apoſtolicę, ſaluo ordine meo, perpetuò me exhibiturum promitto. Nam contra regulam ordini indultam Abbas Epiſcopo obedire non tenetur, ca. ſanè, de exceſsib. prælat. nec contra regulam, vel in his quæ illicita ſunt, ca. ſi quis Epiſcopus, ca. non ſemper, ca. ſi dominus, ca. Iulianus, 11. q. 3. in aliis autẽ, in quibus exemptum nòn eſt monaſterium expreſsè, tenetur ex iure communi obedire, ita & in Nomocanone Photij, tit. 1. c. 20. τὰ μοναστήρια τελῶσιν ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐνορίων αὐτῶν, καὶ τοὺς μὲν ἡγουμένους ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μοναχοὺς, οἱ ἡγούμενοι, id eſt, Monaſteria degunt ſub Epiſcopis territoriorũ ſuorum, & Abbatum quidem curam gerunt Epiſcopi, monachorum verò, Abbates: quæ repetita in nuper excuſsis iuris ciuilis libris, in l. monaſteria, 40. ſub titulo de Epiſcop. & cleric. C.

10 Licuit aliquando, monachos coram Præfectis vrbium, vel prouinciatũ Rectoribus, aut coram Epiſcopis conuenire, l. omnes qui, 33. & l. cum clericis, C. de Epiſc. & cleric. l. decernimus, 13. C. de Epiſcop. audien. emẽdatum dehinc hoc ius Nouella 79. apud quos oporteat cauſas dicere monachos. Auth. cauſa, C. de Epiſcop. & cleric. quibus adempta cognitio cauſarum monachorum iudicibus temporalibus ſeu ſecularibus, & tributa Epiſcopo. Rurſum in §. 1. vt clericus apud proprios Epiſco. conueniatur, Nouella 83. ius mutatum. Clericus (inquit) lite pulſatus in cauſa pecuniaria, priùs apud Epiſcopum conueniatur, per quem ſine damno cauſa decidatur; quòd ſi natura cauſæ, vel alia ratio faciat vt negotiũ apud eum decidi non poſsit, per ciuilem procedat iudicem, obſeruatis clericorum priuilegiis: ſed in ciuili crimine ciuilis præſit iudex, vt lis vltra duos non egrediatur menſes, nec tamen puniatur, etiã ſi reus ſit inuentus, priuſquam per Epiſcopum ſacerdotio ſpolietur, ſi verò crimen ſit Eccleſiaſticum, Epiſcopalis erit examinatio & caſtigatio. Idipſum repetitum in Authen. clericus quoque, de Epiſcop. & cleric. verùm hoc ipſum iterum correxit Fredericus in §. ſtatuimus, de ſtatutis & conſuetud. in feudis. conſtitutio. ſtatuimus, de Epiſcop. & cleric. & cauit, vt nullus Eccleſiaſticam perſonam, in criminali vel ciuili quæſtione, in iudicium contra Imperiales & Canonicas ſanctiones trahere præſumat, & ſi aliter actor feciſſet, cadat iure ſuo, iudicatum non teneat, & iudex poteſtate iudicandi priuetur. hoc & in ca. 17. clericum, 11. quæſt. 1 facit c. at ſi clerici, de iudiciis.

11 Lege Numæ Pompilij 1. Regis Romanorum, iuriſdictio ſacerdotibus vel Pontificibus, relicta, rerum & perſonarum, quæ ad religionem vel etiam Rempublicam pertinerent, & in religionis parte, tractabant de ſacris cæremoniis, de rebus diuinis, & perſonis ſacris deſeruiẽtibus, & de illis quæ circa hæc ſunt: in parte Reipublicę vero, de pauperibus, de piis cauſis, & de negotiis perſonarũ ſui fori, vt ſcribit Cicero pro Domo ſua ad Pontifices, & de Aruſpicum reſponſis. Liuius 1. ab vrbe condita. Dionyſ. Halicarnaſſ. in 2. Feneſtella lib. de Sacerdot. c. 7. Plinius ſecundus lib. de viris illuſtrib. ca. 3. quod conſtitutum, quo tempore regnabat apud Iudæos Ezechias, vt ſcribit Eutropius libro 1. Hiſtor. Rom. Referri etiam plura ad notionem Pontificum docui paulò antè, ex titulo de Epiſco. audien. vt & curam ſepulchrorum, in l. hæreditas, de petitionib. hæred. P. & religioſorum locorum, l. fin. de mortuo inferen. P. & ſimilia. Tractauimus nos quoque multa de poteſtate horum Epiſcoporum, libro de Iuris arte, cap. 8.

12 Sed ne quid remoretur Lectores à ſententia Epiſcopalis iuriſdictionis, conuellemus quædam quæ videntur officere, aut Epiſcopalem iuriſdictionem impugnare. In primis videtur priuare Epiſcopos poteſtate iuriſdictionis, authoritas ſuperioris Archiepiſcopi, iudex quippe Epiſcopi eſt Archiepiſcopus, ca. ſi clericus, 11. quæſt. 1. ex cõcilio Chalcedonen. ca. 9. vnde & iudex videtur quoque ſubditorum Epiſcopi, per regulam iuris, ſi vinco vincentem te, à fortiori vinco te. l. de acceſsionibus, de diuerſ. & tempor. præſcr. P. Auth. itaque, commun. de ſucceſsion. C. Vincit in poteſtate ſubditos Epiſcopus, vincit & potior eſt Archiepiſcopus Epiſcopo, ergo & potior eſt Archiepiſcopus Epiſcopo in iudicandis ſubditis Epiſcopi. Adde, quòd Epiſcopus Metropolitano ſubiectus eſt, qui curam habet totius prouinciæ & ideò qui in ea cauſas controuerſas habent, ad Metropolitanam ſedem venire debent, vt neque Epiſcopi Suffraganei ſine Archiepiſcopo quippiam agere poſsint, ſecundùm canonem antiquorum, ca. 1. & 2. 9. quæſt. 3. Canon hic antiquorum, eſt 34. canon Apoſtolorum, & qui non eſt ſuę poteſtatis, non dicitur alios habere in ſua poteſtate, l. ſic eueniet, ad leg. Iul. de adult. P. At conciliabimus has rationes, ſi cõſideremus regulam illam, ſi vinco vincentem te, à fortiori vinco te, intelligendam, quando in eodem modo quo vinco, vincor ab alio, quod aliter hic obtinet; ſiquidem Archiepiſcopus ſuperior eſt Epiſcopo, & tamen habet prouinciæ generalem, ſed non ſpecialem, quæ commiſſa eſt Epiſcopo, & ſubditi propriè primùm Epiſcopo dati, & in negligentiam vel malitiam eius, Archiepiſcopo. Ita diuerſo modo ſubiiciuntur diœceſani ſuo Epiſcopo, & Archiepiſcopo: lege quippe Metropolitana, Epiſcopi Suffraganei & eorum ſubditi ſubiiciũtur Archiepiſcopo. lege autem diœceſana ſubiiciuntur Epiſcopo. Neque in canone Apoſtolorum 34. dicitur abſolutè, Epiſcopum nihil facere poſſe ſine Metropolitano, ſed nihil poſſe ſine eo facere *inſolitum*. Verba ſunt, τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης: id eſt, *Cuiuſque gentis Epiſcopum oportere ſcire*

ſcire quiſnam inter ipſos primus ſit, haberéque ipſum quodammodo pro capite, neque ſine eius voluntate quicquam agere περιττὸν, *inſolitum*, quæ dictio, *inſolitum*, oſtendit ibi agi de cauſis extraordinariis, & aliis quàm commiſsis Epiſcopis ordinario iure. Quamobrem mens illius canonis eſt, vt Epiſcopus quidem iure proprio ordinaria negotia agere poſsit, extraordinaria & contingentia non, niſi cum Metropolitani conſenſu: quod colligitur ex prædicti canonis verbis ſequentibus huiuſmodi, ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπὸ αὐτῷ χώραις: id eſt, *Illa autem ſola poſſe tractare vnumquem que Epiſcoporum, quæ ad Parœchiam eius & loca ſibi ſubdita pertinent.* Idem, iiſdémque ferè verbis conceptũ in concilio Antiocheno, c. 9. ſic nec Archiepiſcopus poteſt ſui loco creare Officialẽ foraneũ in territorio ſui Suffraganei. c. 1. de offi. ordin. in Sex.

13 Notantur tamen caſus quidam à gloſſa ad c. paſtoralis, & ad verba, *exceptis quibuſdam articulis*, hoc titulo. de offic. ordin. in quibus Metropolitanus cognoſcit de ſubditis Suffraganeorum, & de eorum cauſis, nempe per appellationem ab Epiſcopo ad eum, c. 1. de offic. ordin. c. 1. de offic. legat. ſi delinquant in diœceſi Archiepiſcopi, ca. placuit, ca. de illis, 6. q. 3. facit enim delictum, vt quis ſortiatur forum eius, in cuius territorio deliquerit, l. 1. & Authen. qua in prouincia, vbi de crimin. agi oport. C. l. 1. C. vbi Senat. vel clariſſ. C. l. finali. de noxal. action. P. cum ſimilib. quemadmodum ratione rei, ſi ea contentioſa ſubditorũ Epiſcopi, ſit in territorio Archiepiſcopi, vt in c. fin. de foro competen. l. fin. vbi in rem actio. exerce. deb. C. l. 1. C. vbi de poſſeſsio. agi oporteat. aut ſi clericus contendat cum ſuo Epiſcopo, can. ſi clericus, 11. q. 1. aditur enim ſuperior Epiſcopi, ne Epiſcopus in ſua cauſa ius dicat, aduerſum regulam, ne quis in ſua cauſa iudicet. l. 1. eo. tit. ne quis in ſua cauſ. iud. C. l. qui iuriſdictioni præeſt, de iuriſ. omn. iud. C. l. fin. de recept. arb. P. c. conquerente, 7. de reſtitut. ſpoliat. deinde, ſi Archiepiſcopus in cauſa ſubditorum ſuorum Suffraganeorum, ſit delegatus iudex à ſummo Pontifice. c. irrefragabili, hoc tit. de offic. ordina.

14 Poſſet & ſecundò obiici iuriſdictioni Epiſcopali, quòd alij quàm Epiſcopi in diœceſi illorum habeant iuriſdictionem, veluti & poteſtatem excommunicandi, vt antea diximus, vt plebani, c. cùm ab Eccleſiarum, hoc tit. Abbates & Archidiaconi, in c. 1. de offic. Archidiac. ſed dicemus, non negari aliis quàm Epiſcopis concedi iuriſdictionem in diœceſi: fieri enim poteſt, vt aliquibus concedatur ex priuilegio, vel in auxilium Epiſcopi, verùm inde non concluditur, etiam Epiſcopis non dari, nam quando cum Epiſcopis alij quoque habent, Epiſcopus nihilominus iure communi habet, alij non ita, niſi à iure tribuatur, vt in l. & quia, de offic. eius cui mandata eſt iuriſd. poteſt & iuriſdictionem alteri concedere conſuetudo, c. fin. de offic. Archidiacon. c. auditis, de præſcriptio. c. cùm contingat, de for. comp. c. irrefragabili, hoc titulo. l. 1. C. de emancipatio. liber. Poteſt & beneficium principis, non habenti dare, l. more, de iuriſdictio. omn. iud. & ſummus Pontifex, qui ex arbitrio diſtinguit & diſtribuit iuriſdictiones, officia, & beneficia, poteſt iudicandi poteſtatem augere, minuere, aut tollere Epiſcopis, c. 1. & fin. de conſuetud. & cum his aliis quoque concedere ex certa cauſa.

15 Quemadmodum communicare Abbatibus poteſtatem dandi aliquos ordines intra ſua monaſteria, dũmodò ipſi Abbates benedictionẽ Epiſcopalẽ acceperint, ca. quoniã videmus, 96. diſt. & vt inter ſibi ſubditos clauſtrales iudicare poſſint, vt vagãdi illis tollatur occaſio, quã prohibet c. ne in agro Dominico, §. quia verò, de ſtat. monachor. ex concilio Viennenſi. Vagari monachis etiam, vel extra clauſtra conuerſari, prohibitum Nouel. 123. & 133. ca. ſi cupis, 16. quæſt. 1. ca. placuit, ca. 16. quæſt. 1. l. generaliter, 52. de Epiſcop. & cler. C. Notat & Ancharanus ad c. quanto, num. 7. hoc titulo. Innocent. & Hoſtien. in c. cùm ab Eccleſiarum, hoc etiam titulo. de officio ordin. eſſe in poteſtate actoris, conuenire monachum, vel coram Abbate, vel coram iudice ordinario, videlicet coram Epiſcopo.

16 Quod ſi quis tertio loco obiecerit Epiſcopum non poſſe ſolum ſine capitulo ſuo audire cauſas, & controuerſias, vt in can. Epiſcopus nullus cauſam audiat, 15. q. 7. can. ſcitote, 6. q. 3. c. non eſt, 3. de conſuetud. in Sexto. recordari oportebit eorum quæ monuimus, non ſolùm ad Epiſcopum tantam iuriſdictionem pertinere, ſed nos inter iura Epiſcopalia, iuriſdictionem quoque connumerare ordinariam, poſſe nihilominus ad alios pertinere, quòd ſi quando capitulum adſit Epiſcopo iudicanti, id ratione conſilij fiet, nec ideò minùs iuriſdictio dicetur Epiſcopi: quemadmodum non ideò minùs ex lege vel iudicio principis factum dicitur, quod ita princeps conſilio procerum ſtatuerit, in l. humanum, C. de legib. neque omnis, qui alium in conſilium adhibere debet, eius conſilium, ſi aliud ei melius videatur, ſequi tenetur, c. cùm olim, de arbit. ideò & iura vel iudices, dum cauſas ciuiles aut criminales remittunt iudicandas ad forum Eccleſiaſticum, nullam de capitulo faciunt mentionem, vt in c. ſanè, 3. c. ſi quis, 4. c. cùm contingat, c. ſi diligenti, de foro compet. ca. de perſona, cano. molita, ca. placuit, 11. q. 1. Addere licet conceſſo quòd ex conſuetudine vel alio modo Epiſcopus teneatur negotiis vel iudiciis quibuſdam adhibere capitulum, non idcirco minùs dicemus iuriſdictionem eſſe Epiſcopalem, cùm capitulum & Epiſcopus vnum conſtituant corpus, cuius caput ſit Epiſcopus, c. nouit, 4. de his quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli. lib. 3. tit. 11. à capite quippe fit denominatio, vt à præcipua parte corporis, iuxta l. cùm in diuerſis, de religioſ. & ſumptib. fune. P. ſicque intelligendum c. quanto, 5. c. ea noſcitur, 6. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſu capituli. Subinde, & nihil prohibet dicere in hac quæſtione, diuerſa tempora eſſe conſideranda: vnum, quando fuerunt indiuiſæ Eccleſiæ, vnuſque erat presbyteris per ſingula loca præfectus, quo tempore alij presbyteri dici

poterant conſiliorũ ſeu Senatus præpoſiti; ca. 7. Eccleſia, 16. q. 1. Aliud, quo fuerunt diuiſæ Parœchiæ aucto numero Chriſtianorum: quo tempore ſeorſum præpoſiti. Curiones vel prælati cœperunt ſibi commiſſa ſoli ſine aliorum conſilio pertractare, ca. 1. 13. quæſt. 1. & ordinati ſeparatim ſunt presbyteri per ſingulos titulos & Baſilicas, ſed & poteſt capitulum, ſeu Decano vel alio, qui caput ſit capituli vel honorabilior præſidente, de moribus Canonicorum vel præbẽdatorum, non aliter quàm Prior vel Vicarius Abbatis, de ſuis religioſis, cognoſcere, eóſque caſtigare, iuxta regulas diſciplinę ſibi præſcriptæ: poteſt & capitulum, ratione dignitatum vel honorum, quæ de menſa eius ſunt ſeparata ab Epiſcopali iuriſdictione, nomine proprio, per ſe vel alium præfectum exercere, quemadmodum & aliis idipſum conuenire diximus, ratione priuilegij, aut cõſuetudinis, aut pacti, aut ex fundatione.

17 At dicet aliquis, Epiſcopus, quãuis poſsit ſolus gradum & honorem presbyteris dare, auferre tamen ſolus non poterit, ſed exauthorandus erit Synodali iudicio. can. 1. & fin. 15. quæſt. 7. c. inter corporalia, 2. de tranſlatio. Epiſc. Reſpõdebimus porrò, Epiſcopum ſolum in minoribus ordinibus adimendis ſufficere, in maioribus verò non ſufficere, verùm & in maioribus, conuocatis aliis Epiſcopis, munus exauthorandi aliis præſentibus tribuitur proprio eiuſ qui exauthorandus erit Epiſcopo. c. 2. de præben. in Sexto.

18 Negotium poſtremò facere videtetur iuriſdictioni Epiſcopali, quòd ſint Eccleſiæ quæ omnino eximãtur à iuriſdictione Epiſcopi, in quos videlicet Epiſcopus non poteſt iuriſdictionẽ exercere, vt in ca. graue, 19. hoc titu. de officio ordin. ca. luminoſo, 18. quæſt. 2. attamen dubium hoc tolletur, ſi admittamus quidem exemptas omnino Eccleſias, non eſſe ſub iuriſdictione Epiſcopi ob priuilegium, contrà iure communi, ca quoniam, 12. de priuileg. lib. 5. tit. 33. ca. dilectus, hoc titulo. exemptio quippe, eſt iuris priuilegiati ex priuilegio ſummi Pontificis. in c. penul. de verb. ſignific. in Sexto. dicto ca quoniam, de priuileg. Quocirca nec ea priuilegia in conſequentiam trahenda ſunt extra indulta, quia legem non conſtituunt, l. prima. §. fin. de conſtitutio. princ. P. ca. priuilegia. 4 diſtinct. l. quod contra, 14. & l. in his, 15. de legib P. nec dubitatur, quin ex cauſa poſsit Epiſcopos ipſos ſummus Pontifex tollere, & in totum Epiſcopatus abolere, vt c. 2. de tranſlatio. Epiſcop. ſicq́ue ex duobus vnum facere, & ab vno loco in alium transferre, canon. 48. & temporis qualitas, & 49. poſtquam hoſtilis, 16. q. 1. multo magis poterit Epiſcoparibus, in aliquibus & in parte iuriſdictionem minuere. argument. l. quæ de tota, de rei vendicat. P.

19 Eò pertinent delegationes factæ cauſarum aliis quàm iudicibus ipſis ordinariis Epiſcopis, quæ delegatum in cauſa delegata maiorem ordinario loci reddunt, c. ſanè, de offic. delegat. poterit & ipſos Epiſcopos pari authoritate ſummus Pontifex eximere à poteſtate ſuorum Metropolitanorum, ca. 52. frater noſter, 16. q. 1.

20 At qui ſe dicit exemptum, debet probare & oſtendere, ca. contra morem, 100. diſtinct. c. cùm perſonæ, de priuil. in Sexto. quia Epiſcopus de iure communi ſuam iuriſdictionem habet fundatam. Hîc operæpretium eſt duos pulchros textus obſeruare ad amuſsim, c. per exemptionem, 9. & c. ſi Papa, 10. de priuil. in Sexto. In illo diſtinguitur, quòd aliquando Eccleſia eximitur, & tũc monachi Canonici, perpetuò oblati, cum Eccleſia cẽſentur exempti, non Parrochiani, vel preſbyteri Vicarij, aliquando ſoli Canonici exempti, & nõ Eccleſia, aliquando clerici, &c. at in c. ſi Papa, formulæ ponũtur quibus fiunt exemptiones.

21 Iuriſdictionem ergo ordinariam habet diœceſeos Epiſcopus, & ideò vocatur iudex ordinarius Eccleſiaſticus, titulis, de officio iudicis ordinarij, in Decretalibus & Sexto. & cùm Epiſcopus ita in tota ſua diœceſi iuriſdictionem noſcatur habere, dubium non eſt quin in quolibet loco ſuæ diœceſeos non exempto, per ſe, vel per aliũ, poſsit pro tribunali ſedere, cauſas audire, cõmiſſa corrigere, incarcerare, & alia officij ſui liberè agere. c. cùm Epiſcopus, 7. de offic. ordina. in Sexto. Cõſtituit autem in ſui locum ſolus Epiſcopus in ſua diœceſi tantùm Vicarios, dũ abeſt, & Officiales dictos, qui officio eius fungãtur in iuriſdictione exercenda ad tempus, vt quãdocumque voluerit poſsit remouere, & certa negotia, & generaliter omnia, & ſpecialiter poteſtatem inquirendi & corrigendi delicta, committere, c. 1. 2. & 3. de offic. Vicar. in Sexto. atque in 2. dicitur, per officij cõmiſsionem generaliter factam transferri cauſarum cognitionem, non tamen poteſtatem inquirendi & puniendi exceſſus, niſi (vt ait ibi gloſſa, ad verbum, *committantur*,) Epiſcopus dederit Vicarium generalem, & in mandato expreſſerit aliquid ex illis quod exigit mandatum ſpeciale, & adiecerit clauſulam generalem, & alia omnia quæ per nos poſſumus, etiamſi mandatũ exigant ſpeciale: nam omnia tũc poteſt. Conſentit Hoſtienſis per c. ſignificaſti, de offic. Archidiac. per c. ſedes, de reſcript. l. ſed etſi, §. quęſitum, ſi quis cautio. exemplo procuratoris, vt in c. qui ad agendum, § 1. de procurat. in Sexto. contrà, ſi aliquod, quod exigat, ſpeciale mãdatum non expreſſerit, dicto c. qui ad agendum. collationis tamen beneficiorum non fit, libera data adminiſtratione, niſi ſpecialiter committatur, vt nec alienatio. c. fin. d. tit. de offic. Vicar. in Sexto.

22 Officialis ad vniuerſitatem cauſarum cenſetur delegatus, & ideò facit vnum conſiſtorium cum Epiſcopo, ideò ab Officiali ad Epiſcopum non appellatur, c. Romana, de appellat. c. 2. de conſuetud. in Sexto. ſi tamen ad certam cauſam, à Vicario ſeu Officiali quis delegatus fuerit, poterit ab eo appellari ad Officialem delegantem meliùs, vel Epiſcopũ eius, ſecundùm aliquos. c. dilectis, & c. ad hoc ſi in vna, de appellatio. vide Rotã deciſio. 350. incip. *Licèt Officialis*, & 371. *Si Epiſcopus*, in Nouis. Non autem dubitatur quin Officialis Epiſcopi poſsit delegare certam cauſam, imò & vniuerſitatem cauſarum ex conſenſu Epiſcopi vel poteſtate ei data ex cauſa; vt ſi oporteat

eum

eum aliquò proficiſci neceſſariò. vt c. 1. de offic. Vioar. in Sexto. diſputat abundè deciſio Rotæ 378. incipiens, *Fuit dubitatum vtrùm Vicarius*, in Nouis. vide Anton. Butrigar. ad c. G. perpetuus, de fid. inſtrum. de Sancto Gemin. in c. Romana, de offic. Vicar. in Sexto.

23 Quæſtio contigit in facto mihi, num Epiſcopus minor diſpenſatiuè factus, cui interdicta fuerat ſpiritalium Epiſcopatus adminiſtratio, poſſet conſtituere Officialem, cum daretur ei temporalium adminiſtratio: reſpondi non poſſe; tum propter interdictionem, tum quòd minor Epiſcopus electus, ſi diſpenſatiuè admittatur, debet tãquam procurator eã adminiſtrationẽ à ſummo Pontifice impetrare, vt in c. cùm nobis olim, 19. de electio. alioquin datur adminiſtrator pendente minori ætate Epiſcopi ex clericis, c. 2. §. vnde quoniam, c. indecorum, de ætate. & qualit. ord. quamuis enim quis veniam ætatis impetret, tamen non ideò conſequitur bonorum ſuorum liberam adminiſtrationẽ, l. eos, C. de his qui ven. ætat. impet. prouidebit ergo Vicarius à ſummo Pontifice creatus, ſeu adminiſtrator, de Officiali, vel ipſe geret hoc munus.

De pœnitentiis imponendis ab Epiſcopo. Cap. XII.

SVMMA.

1 *Pœnitentiarum impoſitio inter iura Epiſcopalia, & quid pœnitentia.*
2 *Septem dies pro vniuerſa duratione mundi.*
3 *Pœnitentia in omni mundi ætate prædicata.*
4 *Pœnitentiarum diſtinctio.*
5 *Caſus delictorum pro pœnitẽtia imponenda conſiderandi.*

1 COlligemus vndecimo loco, ex hoc c. Conquerente, pœnitentias eſſe inter iura Epiſcopalia. Pœnitentia hîc dicitur, pœna impoſita peccatis, per quam fit abſolutio à criminis vel peccati reatu, vt explicamus lib. 2. Syntagma. iuris, c. 8. Breuiùs, pœnitẽtia eſt remedium poſt Baptiſmum, per quod reſtituimur gratiæ per peccatum amiſſæ, éſtque, vt dicunt Theologi, ſecunda poſt naufragium tabula, culpã ſimpliciter confiteri, ca. 72. ſecunda, de pœnitent. diſtinct. 1. ex 4. ſententiarum, diſtin. 14. & ex D. Hieronymo ad Pammachium, & Oceanum, epiſtola 65. vt prima dicitur tabula Baptiſmus, qua liberamur à naufragio peccati, ca. 3. deiude, 26. diſtinct. deletur mediante pœnitentia peccatum. ca. fine, ca. inter hæc, in 2. & 35. de pœnitent. diſtinct. 3 Pœnitentiam agere, eſt præterita mala plangere, ca. 1. & 6. pœnitentiam, de pœnit. diſtinct. 3. vbi primùm lapſus fuit homo primus, pœnitentia ei impoſita, per viam cuius poſſet redire vnde aberrauerat: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c. Geneſ. 3. & ibidem mulieri pœnitentia data, In labore paries, &c. Totum ita mundi tempus pœnitentiæ cauſa datum dixit Sibylla lib. 2. oraculor. dum loquitur de die extremi ſummíque iudicij, Orabũt (inquit) tunc homines, nec exaudientur.

Ἑπ̀τὰ γὰρ αἰώνων μετανοίας ἤματ' ἔθηκεν:
Ἀνθρώποις πλαζομένοις, διὰ χεῖρος παρθένου ἁγνῆς. id eſt,

Septem enim dies ſeculorum dedit (ſcilicet Deus) *pœnitentia*
Hominibus errantibus per manum Virginis castæ.

2 Ibi Sibylla ſeptem diebus, pro vniuerſa mundi duratione vſa, ꝙ ſex diebus vniuerſa creata fuerũt, & ſeptima die ab opere ceſſaſſe dicitur Deus. Gene. 1. & 2. c. Dies autem vna in conſpectu Dei, tanquam mille anni. Pſal. 83. & 2. diui Petri, c. 3. Conuenit Rabinorum ſentẽtia, qui ex Prophetia Eliæ Thesbitis dicunt, ſex millibus annorum duraturum mundum: bis mille attribuunt ante legem Moſis; alia duo millia poſt legem ante aduentum Chriſti; & duo millia, poſt aduentum, vſque ad vltimum iudicium, quo tempore erit ſabbatum magnum & quies; vt quieuit Deus die ſeptimo, quemadmodum legitur in Talmud, in ea parte quæ dicitur סדר נזיקין *ſeder nazikin*, id eſt, ordo damnorũ, in מסכר סנהדרין *maſeced ſanhedrin*, id eſt, tractatu ſanedrin, & in c. belec, de Meſsia, & in eadẽ parte Talmud, in maſechet, גבודה צרת *gnaboda Zara*, id eſt, ſeruitutis alienæ, לפני אידיהן *liphne Edehen*, id eſt, ante feſta eorum. In ea ſententia & fuit Lactan. lib. 7. de diuino præmio c. 7. Theodericus Gotthorum rex, apud Caſsiodo. lib. 1. variar. epiſtola 10. Iſidorus ſub finem libri 6. Ethymologiarum. Hilarius c. 17. in Matth. Aug. lib. 20. de ciuitat. Dei, c. 7. Irenæus lib. 5. c. fin. Iuſtinus quæſtione 7. ad gentes. Addunt Rabini eius ſententiæ coniecturas: primùm, quòd primus verſus Geneſeos, qui continet ſummam operum Domini, ſexies literã aleph א. exprimit: aleph autem mille ſignificat. Dehinc quòd ſex primi parentes, Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Fared, mortui ſunt; ſeptimus autem Enoch viuus in cœlum tranſlatus eſt. Et quamuis nos ex ca. 13. diui Marci dicamus, incertum eſſe diem extremi iudicij, tamen illas ſex mundi ætates omnino non reſpuimus, etſi de fine nihil certi reſpondere poſsimus.

3 Certum nihilominus, in omnibus ætatibus illis, pœnitentiæ locum fuiſſe, vt ſacra pagina adhuc admonemur, prædicata námque & indicta ab ipſo Deo, Adamo peccanti, c. 3. Geneſeos, dũ dictum fuit, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: terra, cùm colueris eam, ſpinas & tribulos feret tibi, &c. Ante diluuium, iuſsit etiam Deus Noacho, prædicare pœnitentiam, ne repentina morte diluuij obrueretur genus humanum, Geneſ. 7. & 8. In aduentu Meſsiæ, eius præcurſor diuus Iohannes Baptiſta, exorſus eſt Euangelij prædicationem à pœnitentia. D. Matthæi ca. 3. D. Marci 6. Prædicauit, & reipſa docuit etiam ipſe Meſsias, & poſt ſuam ſacratiſsimam & infiniti meriti Paſsionem, voluit, veluti applicatione eiuſdem, baptizari ſingulos, & remitti ita peccata, & poſt lapſum à gratia in Baptiſmo conceſſa, reconciliationis mediũ reliquit pœnitentiã, tan-

quam viam reuertendi & conuertendi ſeſe ad Deum. Eam & prædicarũt in nomine eius Apoſtoli, D. Petrus Actor. Apoſto. ca. 2. & 3. D. Paul. Actor. 19. Pœnitentiam autem dat Deus, & tempus pœnitendi, Actor. c. 5. & 11. & 2. ad Timot. 2. Epiſcopi vt Apoſtoli, & qui poteſtatem abſoluendi & ligãdi habent, pœnitentiæ pœnas & modum temperant, iuxta qualitatem peccatorum & poteſtatem ſibi conceſſam, eandem & poteſtatem in certis caſibus, quibuſdam ſibi reſeruatis, presbyteris ſuæ diœceſeos communicant; eâque ratione & ipſi pœnitentiam & abſolutionem ſibi ſubditis imponunt.

4 Cæterùm illud erit obſeruandum, pœnitẽtias alias ſolemniter, alias publicè fieri, alias ſecretè, & ideò priuatas dici, ca. 61. ſi quis poſt, 50. diſtinct. ſolemnis pœnitentia qualiter fiat, docetur & deſcribitur in ca. in capite quadrageſimæ, 50. diſtin. ex concilio Agathenſi, c. 15. ex Pontificali & ordine Romano, & ex pœnitentiali Romano. Illúdque ſingulare habet hæc ſolemnis pœnitentia, vt non poſsit repeti ſemel facta. dicto cap. ſi quis poſt, 50. diſtinct. ca. 2. & fin. de pœnitent. diſtinct. 3. ex D. Ambroſio lib. 2. de vnica pœnitent. c. 10. & quòd clericis imponi non poſsit, quemadmodum neque qui eam egerint, aſcendere ad clericatum poſſunt. ca. 66. illud quoque, & 68. placuit, 50. diſtinct. Publica pœnitentia non ſolemnis, publicè quidem fit, & cum aliqua ſolemnitate, in exemplum aliorum, vt à criminibus, pro quibus imponitur, caueant: ſed non habet illam ſolemnitatem, quæ in dicta abſolutè ſolemni, obſeruatur. Publicæ pœnitentiæ exemplum eſt in c. 2. de maledict. publicam talem impoſitam Imperatori Theodoſio per D. Ambroſium Epiſcopum, legimus in c. cùm apud, 7. quæſt. 3. & apud Rufinum lib. 11 Hiſtor. Eccleſiaſt. c. 17. & Theodoretum lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. Pœnitentia publica, vltra caſtigationem pœnitentis, exemplaris aliis eſt, & ideò frequens olim inter Chriſtianos; nunc tamen ex vſu ordinario abiit. Et tantùm raro pro grauioribus criminibus imponitur, & à ſolo Epiſcopo, tanquam ex foro contentioſo iuriſdictionis, & in ſua diœceſi, veluti pro oppreſsione ſeu necatione filiorum, ex propoſito vel caſu, pro quocunque homicidio, pro inceſtu, falſo teſtimonio, corruptione monialium, coitu cum brutis, & pro ſimilibus atrocioribus, vt notat Hoſtien. in ſumma de pœnitentia. in §. cui cõfitendũ. ita in c. accedentibus, infrà de exceſſ. prælator. lib. 5. titulo 31. Prohibetur Abbatibus ne cognoſcant de cauſis matrimonialibus, ne iniungant publicas pœnitentias, ne concedant indulgentiarum literas, néve ſimilia præſumant quæ ſunt Epiſcopalis authoritatis: niſi ſpeciali conceſsione vel alia ex legitima cauſa permittatur. Priuata pœnitentia eſt, quæ à proprio ſacerdote vel alio poteſtatem habente imponitur, & ſecretò non publicè à pœnitente peragitur; pœnitentiarum porrò impoſitio referenda ad caſus propter quos pœnitentia eſt imponenda.

5 Proinde conſiderandi erunt illi caſus obligationis delicti, & ad quos eorum abſolutio pertineat: quoſdam enim ſibi ſummus Pontifex reſeruauit, quoſdam conceſsit Epiſcopis, quoſdam Epiſcopi ſui Curionib' & presbyteris diœceſeos, quibus poteſtatem audiendi exomologeſes ſeu confeſsiones dederunt. c. nuper, 29. de ſenten. excommun. lib. 5. tit. 39. Et ſi quando Epiſcopus det poteſtatem eligendi confeſſorem, non cenſetur conceſsiſſe pœnitentias caſuum quos ſibi reſeruauit, c. 2. de pœnitent. & remiſsio. in Sex. & ibi gloſſa notat, ad verbum, *reſeruantur*, caſus quoſdam Epiſcopis reſeruatos. Commiſit Epiſcopus pœnitentias ordinarias ſubditorum, Curionibus propriis, qui ſacramenta eis debent præbere, & ideò illos in confeſsione audire, c. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſsio. c. null', de parrochiis & parrochia. ca. placuit, de pœnit. diſtinct. 6. ſed & iudicium, num vera, bona vel falſa ſit pœnitentia, Epiſcopi relinquitur cõſilio, ca. falſas pœnitentias, de pœnit. diſt. 5. & quo tempore ſingulis Eccleſiis præpoſiti erant publici pœnitentiarij, & ipſi tenebantur offerre pœnitentes Epiſcopo. dicto ca. in capite, 50. diſt. Quamuis etiam monachis & regularib' ex priuilegio Apoſtolico conceſſum ſit exomologeſes vel confeſsiones audire, nihilominus antequã poſsint vti priuilegio, præſentandi ſunt Epiſcopo loci vbi volunt eo vti, num idonei & ſufficientes ei muneri ſint, Clem. dudum, §. ſi verò, & §. ſtatuimus, de ſepultu. alioquin neque monachi, neque alij quicunque, ſine Epiſcopi licentia, vel authoritate ſeu priuilegio ſummi Pontificis, pœnitẽtiam vel abſolutionem dare vel remiſsionem peccatorum vel reconciliationem facere poſſunt, vt neque hæc iura Epiſcopalia præſcribi poſsint. ca. peruenit, 16. q. 1.

Ad verba textus, *Et ſacrorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem.* Cap. XIII.

SVMMA.

1 *Epiſcopus proprius eſt pro habendis ordinibus adeundus, vel licentia alios adeundi ab eo vel eius Vicario petenda.*
2 *Abbas quos ordines ſuis monachis poſsit cõferre.*
3 *Sacramenta ſeptem Eccleſiæ, & à quibus conferantur.*
4 *Confirmationis Sacramentum ab Epiſcopo confertur tantùm.*
5 *Eccleſia à proprio Epiſcopo conſecratur, vel eius licentia, & reconciliatur polluta.*
6 *Chriſma conſecrat & diſtribuit Epiſcopus.*

1 COlligimus duodecimo loco, ſacra, quæ ab Epiſcopo ſunt accipienda, à nemine alio poſſe vſurpari. Epiſcopus, iure ordinario, confert Eccleſiaſticos ordines perſonis ſuæ diœceſeos, alioquin idoneis, vel quę habeãt domicilium vel beneficium in ſua diœceſi; datque poteſtatem vel eius Vicarius generalis, dum longè abeſt ab aliis Epiſcopis, accipiendi,

per

per literas quas vocamus dimiſſorias, copioſè id docetur in tota 71. diſtinct. & ca. pen. & fin. 72. diſt. & de commendatitiis literis earumque forma, 73. diſtinction. ca. 1. & 2. & ca. cùm nullus, 3. de tempor. ordinan. in Sexto. atque in d. c. 2. qui alienum hominem ſeu alteri ſubditum ſine ſui ſuperioris licentia ordinauerit, per annum à poteſtate ordinandi ſuſpenditur, nec vllo figmento excuſatur, ca. auaritiæ, de electio. in Sexto. adfert gloſſa in d. ca. 2. figmenta quædam friuola excuſationis alterius ſubditum ordinantis; ſi dicat quòd poſsit ordinare, quia ordinandus ſcholaris eſt; ſi fingat ordinandi licentiam datam, vel ordinandi Epiſcopum ſibi amicum, ei permittere, & ratam habiturum ordinationem, & ideò valituram, iuxta ca. 10. Lugdunēſis, 9. q. 2. vel ſi diſsimulauerit literas ſurreptitias, dimiſſorias, vel in fraudem conſtitutionis receperit ordinandum in familiarem, vel ei beneficium contulerit.

2 Abbas tamen, qui habet quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem, ſi ſit presbyter, & ab Epiſcopo benedictus, vel ſi pro benedicto habeatur, poteſt monachis ſibi ſubditis, & in ſuo monaſterio, tres minores ordines conferre, vt primam tonſuram, ſeu clericatum, oſtiariatum, lectoriatum. cap. Abbates, de priuileg. in Sexto. ca. cùm contingat, de ætat. & qualitat.

3 *Sacramentorum collationem*, quidam codices hîc legunt, alij, *ſacrorum*. Sacramēta ſeptem ſunt in Eccleſia Catholica, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, Matrimonium, de quibus diximus lib. 2. Syntagmatis iuris, c. 3. vſque ad c. 9. & in Inſtitutionibus iuris Pontificij, lib. 1. horum Sacramētorum quædam à ſolis Epiſcopis conferuntur, quædā etiam ab aliis: ordines confert, vt dixi, ſolus communi iure Epiſcopus; neque qui non eſt Epiſcopus, ordines maiores dat, ca. t. de ordina. Epiſ. qui renuncia. Epiſcopatui. lib. 1. titul. 13. poteſt tamen alius quàm proprius Epiſcopus, ex authoritate ſummi Pontificis, idipſum facere. in ca. 5. fraternitatem, 71. diſtinct.

4 Sacramentum quoque Confirmationis ab alio iure communi quàm Epiſcopo conferri nequit, ca. de his, 3. cum 2. ſeq. quæſt. de conſecr. diſtinct. 5. c. quanto, de conſuetud. ca. presbyteri, de conſec. diſt. 4. c. presbyteros, 95. diſtinct. c. quamuis, 68. diſtinct. quamuis aliquando ob vitandum ſcandalum Gregorius permiſerit presbyteris. ca. peruenit, 95. diſt.

5 Conſecrat etiam ſolus Epiſcopus Eccleſias, iſque debet eſſe proprius loci Eccleſiæ cōſecrādæ, vel ab eo poteſtatē habere, ſi alterius ſit diœceſis, c. 2. & 3. de conſecratio. Eccleſ. vel Altar. reconciliat etiam conſecratam & pollutam, nec poteſt hoc munus non Epiſcopo committere. cap. aqua, eo. tit. de conſecrat. Eccleſ.

6 Largitur & Epiſcopus proprius Chriſma nouum, quo presbyteri baptizent, ex concilio Lugdunenſi, in ca. 122. ſi quis de alio, cum 2. ſequentib. de conſecratio. diſtinct. 4. ſolus Epiſcopus etiam Chriſma ſanctum conſecrat. cap. illud, 55. diſtinct. ca. ſi iubet, 26. quęſt. 6. Videnda quæ pertineant ad Epiſcopum in c. perlectis, §. ad Epiſcopum, 25. diſt.

De Synodo Epiſcopali.
Cap. XIIII.

SVMMA.

1 *Synodus quid.*
2 *Synodorum habendorum antiquorum exempla.*
3 *Concilium Apoſtolorum de ſanguine & ſuffocato non edendo.*
4 *Concilia fraquenter habita in Eccleſia, & eorum diſtinctio.*
5 *Vniuerſale concilium in quibus ſupra Papam.*
6 *De prouinciali concilio.*
7 *De Epiſcopali Synodo.*
8 *De Synodis conuentualibus monachorum.*
9 *Quoties in anno Synodi Epiſcopales habendæ.*
10 *Quando habenda Synodus prouincialis.*
11 *Non venientes ad Synodum venire per cenſuram Eccleſiaſticam coguntur.*
12 *Modus habendi Synodum Epiſcopalem.*
13 *De temporibus quibus habenda ſunt concilia generalia & prouincialia.*

1 ADdit caput noſtrum Conquerēte, decimotertiò, inter iura Epiſcopalia eſſe ius Synodi: σύνοδος, Græcis dicitur cœtus & conuentus celebris, in quo conueniunt plures ex diuerſis locis, ratione diuerſa, vel ſacrificiorum, vel conuiuiorum, vel conſilij, vel alterius rei cauſa, & id quod ibi fit vel ſtatuitur, vt plerumque nomine Synodi dicitur; vtitur ſæpe Thucydides hoc nomine Synodi pro cœtu, & conciliabulo deliberandi cauſa inſtituto, in primo & 8. & alij quoque.

2 Exempla habendi Synodos, occurrente dubio aliquo religionis, poſuerunt nobis antiquæ legis præſules, & reges; & poſt aduentum Chriſti Apoſtoli eius, & qui in locum ſucceſſerunt, Epiſcopi. Quædam ex ſingulis retuliſſe ſufficiet. Sub Eleazaro itaque ſummo ſacerdote, iudicante Ioſua populum Iſraëliticum, Synodus totius populi & Sacerdotum, & Leuitarum coacta fuit in Sichem, de eligenda, confirmandáve lege Domini, de reiiciendis ſimulachris, & auferendis Diis alienis. Ioſuæ ca. 24. Congregauit & Ezechias omnes Sacerdotes & Leuitas, vt reſtitueret cultum Dei & templum, 2. Paralipom. ca. 29. fuit & magna Synodus Hebræorum, in qua editus canon Hebræorum de ſacris ſcripturis, cuius ſcriba fuit Ezras in tractatu de votis, & quæ ſua authoritate in ordinem hodiernum veteris teſtamenti libros reduxit, vt ſcribit Rabinus Elias in præfatione Maſoreth.

3 Celebrarunt Apoſtoli Synodum, de lege Moſis in aliquibus abroganda, pro prohibendis Idolothytis, ſanguine & ſuffocato & ſcortatione, Actorum ca. 15. quæ etiam obtinuit in Oriente, quamuis conſuetudo Eccleſiæ Occidentalis non prohibeat vti ſanguine & ſuffocato, quod tur-

ſum tamen iuxta prædictam Synodum Apoſtolicam, prohibuit Leo Imperator Orientis conſtitut. Nouella 52. anno Domini 886. notat Balſamon ad canonē 63. Apoſtolorum. Fuit & in Occidente aliquando quoque idipſum ſeruatū, ſaltem vſque ad annum 1114. vt ait Genebrat. lib. 3. quod colligit ex eo, quòd Hiſtorici ſcribant, tempore Calixti Pomeranis ad fidem tunc conuerſis iniunctum, ne quid immundum comederent, non morticinium, non ſuffocatum, non idolothytum, non ſanguinem animalium.

4 Concilia inter Epiſcopos & præpoſitos Eccleſiarum frequentia fuerunt ſemper in Eccleſia, & frequentiora in ea naſcente & proficiente, propter Dei authoritatem, *Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati, in medio illorum ſum.* D. Matthæi ca. 18. can. 83. cum ſcriptura, 1. q. 1. ca. alienus, 24. q. 1. Conciliorum Eccleſiaſticorum quædam ſunt generalia, quædam prouincialia, quædam Epiſcopalia, quædam religioſorum. Concilia generalia ſunt, quæ totius orbis Eccleſiam vnam repręſentant, ad quæ conuocantur vniuerſi orbis prælati, & quæ de rebus ad ſtatū generalem Eccleſiæ pertinentibus tractant & reſoluunt; qualia ſunt relata in 16. diſtinctione Gratiani, quæ non poſſunt congregari niſi iubente ſummo Pōtifice, aut niſi illo vel eius Legato præſente, peragi, vel eodem ratum habente ſine ipſo facta. tota 17. diſtinctio. Gratian.

5 Dicúntque hoc concilium vniuerſale ſeu Oecumenicum, eſſe ſupra Papam in tribus caſibus, hæreſis, ſchiſmatis, & quando vniuerſalis Eccleſia patitur ſcandalum, ca. 6. ſi Papa, 40. diſtinct. & ſic declaratum in concilio Baſilienſi, in princip. tituli de collation. & in Rubric. de authoritat. ſacror. concilior. ca. ſacroſancta, & ibi gloſſa. Barbana. ad Clemen. ne Romani, de election. Cœperunt maximè fieri & ſeruari canones generalium conciliorum temporibus Conſtantini; nam antea, perſequutionibus feruentibus, non dabatur docendarum plebium facultas, nec erat licentia Epiſcopis in vnum conueniendi. ca. 1. canones, 15. diſtinct. Iſidor. lib. 6. Ethymologia. c. 16. Iurant omnes Epiſcopi inter cætera, vocatos à ſummo Pontifice, in concilium ſe venturos, niſi legitimo impedimento prohibeantur. cap. ego, 4. de iureiurand. lib. 2. titul. 24.

6 Prouinciale concilium eſt, quod quilibet Archiepiſcopus vel Metropolitanus congregat in ſua prouincia, vocatis Epiſcopis Suffraganeis, qui adeſſe debent, vt docetur per totam 18. diſtinctio. Legatus ſummi Pontificis, in prouincia ſibi decreta, tale concilium etiam congregare poteſt, interpretes ad ca. quod tranſlationem, de offic. legat. in Sexto. ad ea tamen concilia Abbates non tenentur venire, eò quòd ea quæ ſtatuta in prouincialibus fuerint, poſtea publicanda in Synodis Epiſcopalibus, a quibus Abbates accipiant, ca. fio. 18. diſtin. ca. ſicut, de accuſation. niſi Abbates cauſas habeant tractandas in concilio prouinciali, quo caſu venire debent. ca. conuenientibus, 1. quæſt. 7.

7 Epiſcopalis Synodus eſt, quam bis in anno congregat Epiſcopus, ex ſuæ dioeceſeos clericis ſacerdotibus, vt habetur in ca. habeatur, 18. diſt. ca. ſicut, de accuſatio. Tenentur autem ad illam Synodum venire, qui ſubiiciuntur legi diœceſanæ, vt ſacerdotes habentes curam animarum, ca. quod ſuper, de maioritate & obedien. alij non, vt ibidem notat Iohan. Andręas, quia alij, inquit, qui non habent curam animarum, non ſubiiciuntur legi diœceſanæ, quòd non habeant tales Eccleſias, ratione quarū teneātur ad Cathedraticum & quartam decimarum, iuxta ca. noſtrum, nempe, quando Epiſcopus congregat Synodum ratione curæ animarum; non etiam, ſi de reformatione morum cleri agendum ſit: quo caſu vocati alij ſacerdotes venire debent, Panor. ad d. ca. quod ſuper, dummodò nō relinquatur diuinū officium ex eorum vocatione. ca. fin. 18. diſt. Quamobrem, Abbates & monaſteriis præfecti, ſi habēt populum vel Eccleſiam cum cura animarum ſubiectam Epiſcopo, debent venire ad Synodum Epiſcopalē, cùm ratione populi, ſubditi ſint legi diœceſanæ, vt aliæ ſeculares Eccleſiæ: d. ca. quod ſuper, & in ca. dilectus, de officio ordinar. ſi verò non habeant populum, non debent compelli venire ad Synodum: ſic enim ſcriptum in concilio Turonenſi, cap. 2. *Epiſcopus non debet Abbatem cogere ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat.* relatum in c. 11. Epiſcopus non debet, 18. diſt. & in c. Epiſcopus, 18. q. 2. non enim ſubiiciuntur diœceſanæ legi, neque ētiam exempti Abbates, qui venire non tenentur, niſi habeant Cappellas ſibi ſubiectas, ca. ex ore, de priuileg. in quo etiam caſu, ſi Cappellanos habent ſeculares, vt in ca. 1. de Cappellis monach. non tenentur venire, & ſufficit ſi Cappellani eorum interſint; dicto c. quod ſuper, multò minùs monachi venire tenentur ad Synodum Epiſcopi, maximè exempti, ca. nimis praua, 17. de exceſſib. prælator. & ibi, *Mendicātium ordinum monachi non tenentur ad Synodum Epiſcopi venire; tum quòd habeant ſibi præpoſitos, qui in eos poteſtatem nacti ſunt caſtigandi & reformandi, nempe magiſtros ordinis, prouinciales, vicarios generales, miniſtros, cuſtodes ſeu guardianos*; Cle. dudum, §. ſtatuimus, de ſepultur. apud Clementem: *tum quòd clauſtralium monachorum vita talis eſſe debeat, ne ſepta clauſtri egrediantur.* ca. 1. 2. 3. 4. 5. 6. ſub 16. quæſt. 1.

8 Abbatum ſeu conuentuum etiam ſunt regularium Synodi, quæ fiunt conuocatis eiuſdem ordinis hominibus, in quibus de obſeruatione regulæ & negotiis ordinis tractatur. ca. in ſingulis, 7. & ca. ea quæ, de ſtat. monach. & in Extrauag. Benedicti duodecimi ad monachos nigros, ca. ſtatuimus, & ca. quamuis. Vide Coſmam Guimer. in gloſſa antiqua Pragmaticæ ſanctionis, ad § 1. ad verbum, *conciliorum*, de authoritate ſacrorum conciliorum.

9 Statuit Leo 1. in epiſtola 82. ca. 7. Anaſtaſio Epiſcopo Theſſalonicenſi ſcribens, & in ca. 2. 18. diſtinct. vt ſecundùm Patrum ſanctorum decreta, bini conuentus conciliorum Epiſcopalium per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuerſos Eccleſiæ ordines na-

ſci

ſci ſolent, iudicetur: idem in cap.3. eadem 18. diſtin. primum duorum conciliorum Epiſcopalium anni, debet celebrari ante dies Quadrageſimæ; ſecundum circa tempora Autumni, ex cõcilio Niceno, ca.5. relato in can.4. habeatur, 18. diſtinct. In concilio autem Antiocheno cap. 20. & in can. 5. propter Eccleſiaſticas cauſas, ead. 18. diſtinct. Synodos quidem bis in anno celebraſſe ſufficere viſum eſt, ſed primam poſt tertiam hebdomadam Paſchæ feſtiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ conſequitur, id eſt, media Pentecoſte, concilium compleatur: alteram verò Idibus Octobris haberi. Obſeruanda autem gloſſa 1. in dicto can. habeatur, 18. diſt. quæ notat, tẽpora Synodorum Epiſcopalium eſſe perpendenda ſecundùm conſuetudines diuerſas, cùm vnaquæque prouincia in ſuo ſenſu abundare debeat. ca. 11. vtinam, 76. diſt. c. certificari, de ſepultur. ex concilio ita Lateranenſi generali ca.3. ſub Innocentio 13. habito, relato in c. ſicut olim, 25. de accuſatio.

10 Iubetur Metropolitanis, ſingulis annis concilia prouincialia cogere, iuxta Patrum inſtituta, vbi de corrigendis exceſsibus & moribus reformandis agatur, & ſtatuta de his publicanda in Synodis Epiſcopalibus annuatim, per ſingulas diœceſes celebrandis: firmauit idipſum Lateranenſe aliud concilium, habitum ſub Leone 10. ſeſsio. 10. & concilium Tridẽtinum ſeſsio. 24. de reformatio. ca. 2. ſi Epiſcopus ſuffraganeus ad Synodum prouinciale non venerit, & excuſationem legitimam veluti ægritudinis, vel eiuſmodi aliam non miſerit, communione aliorum Epiſcoporum priuatur, vſque ad aliud proximum concilium. ca. 5. non oportet, c. 9. Epiſcopus, & ca. ſi quis Epiſcoporum, 18. diſt.

11 Et ſi Abbates, ſacerdotes, & alij diœceſana lege Epiſcopo ſubiecti, venire contemnant ad Synodum Epiſcopalem, per cenſuram Eccleſiaſticam ab Epiſcopo compelli poſſunt venire, & debitam obedientiam & reuerentiam exhibere, ca. quod ſuper, 9. de maior. & obedien. ſi Abbates, inquam, vel monaſteria habent populos ſibi ſubditos, & ita intellige ca. Abbates, 18. q. 2. alioquin enim (vt dictum) non tenentur venire, nec ad iura Synodalia contra antiquam cõſuetudinem compelli poſſunt, niſi ex cauſa aliqua rationabili vocentur, ca. fin. 18. q. 2. ca. Epiſcopus non debet, 18. diſtinct. quem canonem ibi gloſſa intelligit, de exemptis monaſteriis Ciſtercienſis ordinis, & eorum Abbatibus, qui propter ſibi indultum priuilegium, non tenentur vocati ad Synodum venire, ca. 1. de ſtat. monach. niſi accuſati de enormi eſſent crimine quo priuilegium amitterent. c. priuilegium, 11. q. 1. facit ca. tuorum, de priuileg. lib. 1. C. vbi Senator. vel clariſsim.

12 Modus habendi Synodum Epiſcopalem, docet Burchardus in fine Decretorum, in poſtrema parte concilij prouincialis habiti ab Arigono Maguntinæ ſedis Archiepiſcopo, præſente ipſo Burchardo, & aliis Epiſcopis Salegunſtati, c. fin. vt quando viſum fuerit Epiſcopo vel eius Vicario, omnes expellantur de Eccleſia obſeratis foribus cunctis, vna excepta, per quam ſacerdotes ingredi oportet: ſtent oſtiarij, ſella ponatur in medio, & ſuper eam ſacræ reliquiæ, planetarium cum ſtola; Presbyteri vocati dehinc intrent, & ſecundùm ordinationis ſuæ tempus ſedeant, poſtea & Diaconi probabiles qui intereſſe debent: dehinc & introducantur laici bonæ conuerſationis, & Epiſcopus vel eius Vicarius, qui ſalutet clerum & dicat Euangelium & orationes quas Burchardus ibidem inſerit: legantur ſubinde canonum codex de Synodis agendis, hortetur aſtantes vt ſanè iudicent & proferant dicenda, fiántque iterum orationes pro principibus & aliis: audiantur querelæ ſeu controuerſiæ clericorum contra clericos. Dehinc addit quid ſecundo, tertióve die & quarto Synodi agendum ſit, quæ videto apud eum.

13 Declaratur & in concilio Baſilienſi, & Pragmatica ſanctione, expreſſo titulo de authoritate & poteſtate ſacrorum conciliorum temporibúſq; & modis ea habendi, quo tempore generalis ſeu vniuerſalis habenda ſit Synodus, nempe ad ſummum poſt decennium quodque, & ſic de decẽnio in decennium in perpetuum, quemadmodum ſaltem Epiſcopalia & prouincialia debent celebrari annuatim. dicto c. ſicut, de accuſ. c. graue, de præbend. Concilia & capitula monachorum de triennio in triennium, c. in ſingulis, de ſtat. monac. ſi monachi ſint nigri (vt dicunt) capitula eorum prouincialia celebrari debent de triennio in triennium; generalia verò annuatim, vt habetur in Extrauag. Benedicti 12. ad monachos nigros, ſtatuimus. ſi ſint tamẽ Canonici regulares beati Auguſtini, generalia capitula annuatim quidem, ſed prouincialia de quadriennio in quadriennium ſtatutum eſt celebrari, vt in cõſtitutio. Benedicti 12. ad Canonicos regulares B. Auguſtini, quę incipit, *In ſingulis*, & in alia quæ incipit, *Conſtitutionem*.

De Synodatico, & Cathedratico.
Cap. xv.

SVMMA.

1 *Synodaticum Epiſcopi, & quid Synodaticum.*
2 *Quantum eo nomine ſoluatur.*
3 *De inthroniſtico & annatu.*
4 *De eulogiis & muneribus oblatis in Synodo.*
5 *Quæ ſint legis diœceſanæ & iuriſdictionalis.*

1 SEquitur in textu c. Conquerente, decimo tertio loco, iuris Epiſcopalis eſſe præſtare Synodatici vel Cathedratici nomine, duos ſolidos. Synodaticũ dicitur, quod datur in Synodo Epiſcopali à clericis eò cõuenientibus, quod & Cathedraticũ dicitur, ob honorẽ vel dignitatem cathedræ, ſeu ſedis Epiſcopalis ſolutum, ob onus quod generaliter inhæret Epiſcopo ſolicitudinis & viſitationis Eccleſiarum ſuæ diœceſeos: ita à diœceſana lege pendet hæc præſtatio duorum ſolidorum Cathedratici & Synodatici nomine. ca. 1. 10. quæſt. 1. ca. 1. & fin. & ca. illud, 10. q. 3.

2 Solutum aliquando minus duobus ſolidis,

quemadmodum in ca. olim,20.de cenſib.lib.3.tit. 39.ſoluuntur pro Synodatico ſex denarij,Papienſes in feſto Natiuitatis, & tres in feſto Reſurrectionis Dominicæ, eritque in his ſequenda antiqua conſuetudo,c.5.nec numerus baptizandis,10. q.3.habita ratione monetæ antiquæ, vt vel in ea antiqua ſoluatur,vel in æſtimatione valoris eius facta per monetam nouam currentem, d.c.olim, & c. cum Canonicis,26.de cenſib.dicitur hoc ius etiam Cathedraticum,in d.c.nec numerus,§.1. & in ca.paſtoralis,7.de donatio.lib.3.tit.24. à cathedra,id eſt,à ſede & honore Epiſcopali, qua ratione & dicitur Eccleſia ipſa, Cathedralis, de quo tractauimus in ca. ſedes,de reſcript. ſic apud D. Matthæű, c. 23. cathedra accipitur pro dignitate Epiſcopali, *ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι*. & .Clem.2. de ſepult. Super præeminentiam cathedræ conſtituti dicűtur ſummi Pontif. Dicitur autem præſul habere cathedram, quia docere verbum Dei debeat,ca. fin.40.diſt.iuncto c.inter cætera Epiſcopi, de offi. ordin.& Epiſcopi etiã olim docebant in cathedra & ſolio, Euſeb.lib.7.Hiſtor.Eccleſiaſt. c.15. & 26. & in Hiſtoria Tripartita, lib. 5.c.29.matrices Eccleſiæ Cathedrales dictæ,c.venerabili, de verbor. ſignif. prima cathedra pro ſede Romana apud Optatum Mileuitanű. D.Ambroſius ca.5.de ſacerdotali dignitate,& Auguſtinus in ſermone de cathedra ſancti Petri, notat gloſſa ad d. Clemen. dudum,de ſepulturis.hns verſus,

Rex ſoliű, Doctor cathedram,Iudéxque tribunal
Poſſidet,ac ſedem Præſul,Prætórque curule.

Erit ergo Cathedraticum & Synodaticum hoc primo caſu,quod datur pro honore cathedræ & dignitatis ſuperioris.

3 Alia eſt ſpecies Cathedratici,quod dicitur inthroniſticon, de quo agitur in §. ſi quis autem Epiſcoporű,c.3.de ſanctiſſ.Epiſco. Nouel. 123. vbi ſtatuitur, *ὑπὲρ ἐνθρονιστικῶν*, de inthroniſticis; vt inthroniſtica dentur Epiſcopis à quibus eligűtur: vt ſi Metropolitę eligantur à Patriarchis, dentur Cathedratica vel inthroniſtica Patriarchis:ſi Epiſcopi eligantur à Metropolitanis vel Synodo, detur Cathedraticum Archiepiſcopis, vel Synodo, conſecrationis veluti impenſę remunerandę cauſa,conſuetudinis laudabilis nomine; agitur & ibi de quantitate Cathedratici,& §. ſed neque clericum,c.16.eadem Nouel.de ſanctiſ.Epiſc.Eò pertinere videntur annatæ, quæ ſummis Pontificibus debentur ab Epiſcopis,& aliis electis & confirmatis, quarum originem alij tribuunt Bonifacio 9. alij Iohanni 22. vt Platina ait, de quibus vide in Pragmatica ſanctione, & Concordatis, titul. de annatis.

4 Poſſumus addere ius aliud Synodatici voluntatij non coacti, nempe eulogias ſeu benedictiones,ſeu munera quæ nemo cogitur vel tenetur Epiſcopo ad Synodum deferre, offerre tamen non eſt prohibitum, nec oblata accipere.ca. 8. de eulogiis.18.diſt.

5 Gloſſa ad ca.dilectus filius,18.infrà hoc titu.ad verba,*de lege iuriſdictionis*,notat,omnia monaſteria,ipſo iure in fauorem religionis exempta eſſe à lege diœceſana, non autem à iuriſdictione, ſine priuilegio,& Panormita. ibidem ait, certo modo non determinari quæ ſint ex lege diœceſana vel iuriſdictionali:attamen gloſſas dicere,ea quę Epiſcopus capit,& conſiſtunt in accipiendo, eſſe ex lege diœceſana:quæ verò dat Epiſcopus & conſiſtunt in dando eſſe ex lege iuriſdictionali.ſic in ca. 1.10.q.1.Nemo prætextu religionis poteſt ſine cõſenſu Epiſcopi, qui diſquitat num verè Eccleſia monachalis ædificetur,eximere Eccleſiam ædificatam,à lege diœceſana,& cautum in ca. 34. cùm pro vtilitate,16.q. 1. ne quæ in iure monaſterij de facultatibus offeruntur, in nullo lege diœceſana Epiſcopi cõtingant.Rurſum à Synodalibus aliiſque exactionibus monaſteria libera eſſe ſcriptum eſt in c.fin.18.q.2.

Ad verba c.Conquerente, *quartam decimationum, & mortuariorum.*

Cap. XVI.

SVMMA.

1 *Decimæ Eccleſiaſticæ iure communi pertinent ad Eccleſias parrochiales, & quarta ex illis ad Epiſcopum.*
2 *Mortuariorum & legatorű Eccleſiæ quarta debita Epiſcopo,interdum alia pars.*
3 *Quomodo olim cura Epiſcopi erat diſtribuere omnium Eccleſiarum fructus.*
4 *Quarta Epiſcopo non debetur iure decimæ.*
5 *De quarta mortuariorum debita Eccleſiis parrochialibus.*
5 *Mortuaria quæ dicantur.*

1 INter iura Epiſcopalia connumeratur hîc quarta decimationum & mortuariorum. Decimæ Eccleſiaſticæ iure communi ſunt attributę Curionibus ſeu presbyteris parrochianis.c.1.13.q.1.ca.quamuis, ca.prohibemus,c.cùm contingat,ca.cùm in tua,30.de decim.num.18.ca.paſtoralis, de his quæ fiunt à prælat.ſine conſen.capit. Rurſum eodem iure communi hîc dicitur,ex illis decimis quartam partem Epiſcopis deberi, diſtributio quoque reddituum beneficiorum olim fiebat in quatuor partes,quarum vna clericis deſeruiẽtibus Eccleſiæ: ſecunda, Epiſcopo:tertia,pauperibus & peregrinis: quarta fabricæ Eccleſię beneficij aſsignabatur,ca. conceſsio,26.can. quatuor,27.can. de redditibus,28. can.cognouimus,29.12.quæſt.2. quemadmodum antiquitus Leuitæ ex decimis decimam partem rurſum offerebant Deo & ſacerdoti eius Aaroni. Numeror.c.18.& ca.1.de decim.

2 De aliis quoque bonis Eccleſiæ obuenientibus,mortuariorum putà, vel legatorum pro anima factorum, quartam partem Epiſcopo etiam deberi ait ca. noſtrum conquerente, meminit & ca.de quarta,de præſcrip.atque in ca.officij, 14. & ca.requiſiſti,15.de teſta.libr.3.titu. 26.dictum,Epiſcopum, de relictis Eccleſiæ, canonicam portionẽ percipere.& facit ca.quoniã à nobis, de decim.

Can[illegible]a

Canonica porrò, & quę à iure hoc debetur portio, quarta eſt; verùm ex cõſuetudine Eccleſiarũ, varia & alia efficitur, & interdum ideò tertia, interdum quarta dicitur, in prædicto c. requiſiuit, ita & tertia in ca. vnio, 10. q. 3. aliquando media pars, vt in ca. antiquos, 10 q. 1. alicubi & nulla debetur, vel ex conſuetudine, vel ex pręſcriptione quadraginta annorum, c. de quarta, de præſcript. vt non omnino incongruum ſit aſſerere conſtitutiones de quarta præbenda Epiſcopo fuiſſe temporales; &, vt vulgus ait, in modum prouiſionis, ſeu prouiſionales, & varias, habita ratione temporis quo condebantur, & paupertatis Epiſcoporũ. Cùm enim Epiſcopatus non eſſent ita pingues vt nunc, propter inopiam, Eccleſias diœceſeon de bonis ſuis & redditibus Epiſcopis ſubuenire: æquúmque fuit illas habere iuxta curam & ſolicitudinem diœceſeos, vnde poſſent munus & onus ſibi commiſſum exercere & exequi, conſecrando, viſitãdo, prædicando, pœnitentias imponendo, & ſimilia faciendo, quæ eius officij ſunt, quæ tradit Speculator in c. 1. de ſtatu monachor. Barthachinus tractatu de Epiſc. parte 4. nu. 40.

3 Fuit & aliquando tempus, in quo omnes decimæ Eccleſiarum & alia oblata dabantur Epiſcopis, qui ea diſtribuerent pauperibus, viduis, indigentibus, clericis, & aliis, prout neceſſarium viderent, ex traditione Apoſtolorum, vt ſcribit D. Clemens, lib. 2. conſtitutio. Apoſtolicarum, c. 29. ca. videntes, 12. q. 1. Actor. c. 4. Huius rei veſtigiũ & fortiſsimum argumentum in eo remanere videtur, quod diximus de redditibus Eccleſiarum factas fuiſſe olim quatuor partes, vnam Epiſcopo, aliam clericis Eccleſiæ, aliã pauperibus, aliam fabricæ deputatam. Sic enim liquet nullũ alium Eccleſiæ prępoſitum quàm Epiſcopum tunc, qui clericis ibi exiſtentibus diſtribueret vnã partem, & alias duas pauperibus & fabricæ, liquétque inde non fuiſſe vni præpoſito Eccleſiæ omnes fructus datos, nec vnum fuiſſe tantùm clericum, ſed iuxta conſtitutiones antiquas canonicas tũc ſeruatas, tot fuiſſe clericos in ſingulis Eccleſiis ordinatos & intitulatos, quot nutriri poſſent, c. quoniã, de vita & honeſta. clerico. c. 1. & c. authoritate, de inſtitutio. l. non plures, de ſacroſanct. Eccleſ. §. 1. vt determinatus ſit num. clericor. in Nouellis. neque olim admittebantur ad ordines Eccleſiaſticos, niſi qui priùs in aliqua Eccleſia vel martyrio fuiſſent deſcripti & nutriti, ca. ſanctorum, ca. neminem, 70. diſtinct. & hoc eſt quod refertur in regula communi, vt nemo ordinetur ſine titulo. c. 2. & 4. de præbend. cum ſimilib. Formula ergo regendi Eccleſias per proprios Epiſcopos, varia ab ea quæ Epiſcopos liberauit à quotidiana ſolicitudine, ea relicta propriis præfecit quibus cum hoc onere diſtribuendi Epiſcopi contulerunt Eccleſias, & quorum viſitationem & procurationem adhuc retinent, & alicubi quoque percipiunt, exemplo prioris formulæ, quartam partem decimarum & oblationem, vt in noſtro c. cõquerente, alicubi non diceret & forſitan aliquis per noſtrum c. conquerente, derogatum ab Honorio fuiſſe concilio Braccharenſi primo in ca. 1. 10. q. 3. facto ſub Pelagio 1. Romano, vt ſcribit Iſidor. tomo 1. concilio. dum Honorius hìc, cathedraticum & quartam hanc deberi tradit; & in illo concilio ſtatutũ ſit, præter honorẽ Cathedraticum, Epiſcopum nihil exigere poſſe, neque etiam partem tertiam ab Eccleſiis, ſed illam relinquere debere pro fabrica Eccleſiaſtica & luminibus Eccleſiæ, niſi ipſe velit hæc eadem onera ſuſcipere. Et hæc ſententia videretur etiam vtcumque probabilis, niſi eum concilio Emeritenſi relato in ca. 2. 10. quæſt. 3. diceremus, Epiſcopum obſtrictum fuiſſe relinquere fabricæ vel luminaribus partem tertiam vel quartam, quo tempore Epiſcopo & Epiſcopali muneri ſua ſufficiebant, & conſentire videtur concilium Toletanum 16. c. 4. relatum in cano. 3. vnio, 10. q. 3.

4 Accipient autem has partes ex decimis ſacerdotum Epiſcopi, non quidem iure decimæ, quòd velint decimare decimas, id enim genus decimæ inauditum dicitur, vt clerici à clericis decimas accipiant, c. 2. de decim. ſed per modum ſuffragij & ſubuentionis.

5 Neque quemquam mouere à ſententia c. noſtri conquerẽte, debet, quòd legat alibi, quartam partem mortuariorum vel oblationum, à monaſteriis, quibus relinquũtur, pręſtari & ſolui debere parrochiis, quarum fuerũt parrochiani, qui ea eis reliquerint, & alibi quã in ſua parrochia ſepulti fuerunt. Cle. dudum, de ſepult. c. in noſtra, 10. ca. certificari, eo. titul. de ſepul. apud Gregor. Nam & hoc verũ eſt, & nihilominus rurſum ex quarta parte, quę dabatur Eccleſię parrochiali, Epiſcopo quarta debita, vt notat Iohannes Andræas, ad d. c. certificari, de ſepult. Fredericus de Senis conſil. 6. Bald. ad l. ſi quis ad declinandam, §. in omnibus, de Epiſc. & cleric. C. Bartachinus tracta. de Epiſcopo, parte 1. num. 41. fuit & portio quæ ex mortuariis datur Eccleſiis parrochialibus incertè definita: aliquando enim dicitur tertia pars à Leone 3. ſum. Pont. in c. 1. de ſepult. interdum media, c. 2. eo. tit. aliquando ab Vrbano quarta, & à Lucio 3. conſtituta, c. cùm ſuper eo, 8. eodem tit. nunc verò tantùm talis, qualem habet conſuetudo Eccleſiarum ſingularum, c. certificari, eo. tit. de ſepultur. interdum eadem conſuetudine non debetur, quamquam alioquin ex iure optimum viſum fuerit, vt Curio, qui onus ſuſcipit adminiſtrandi Sacramẽta & verbum Dei parrochianis, ſentiat ex eorum bonis aliquod commodum. ca. 1. & 2. de ſepultur. in Sex. reg. iur. in Sex. qui ſentit, & l. ſecundùm naturam, eo. tit. P.

6 Mortuarium in gloſ. c. noſtri, definitur, quicquid relinquitur pro anima: meliùs forſan, quod contemplatione mortis vel ſepulturæ, vel pro anima mortui, relinquitur; mortualia Plautus in Aſinaria dixit, quæ ad mortuos pertinent, vel pro mortuis fiunt. *Hæc ſunt non nugæ: non enim mortualia, &c.* Sic apud Gellium, lib. 18. c. 7. M. Cato vocat Philoſophos, mera mortuaria gloſſaria, quòd colligant res vanas & inanes, & terras, tanquam mulierum præficarum voces, quæ in mortuos næuiam canebant. Bonifacius octauus ſub quarta hac debita à mendicantibus Iacobitis

& cor

& Cordigeris, Curionibus vel presbyteris parrochialium Eccleſiarum, quotū parrochiani apud illos eſſent ſepulti, in c. 2. de ſepultur. in Extrauagantibus communibus, comprehendit funeralia, & à morientibus relicta, & ſtatuit vt ipſi prędictorum ordinum fratres de obuentionibus omnium funeralium, & quomodocumque eis relictorum, diſtinctè vel indiſtinctè, ad quoſcumque certos & determinatos vſus, de quibus etiam quarta ſeu canonica portio dari ſiue exigi non conſueuit, vel non debet de iure; necnon de datis vel qualitercumque donatis in morte ſeu mortis articulo, in infirmitate donantis vel dantis, de qua deceſſerit quomodocumque, directè fratribus ipſis vel aliis ſoluerent quartam partem, quam authoritate Apoſtolica taxauit & limitauit, parrochialibus ſacerdotibus & Eccleſiarum Rectoribus ſeu Curatis, & largiri integrè tenerētur. Quam conſtitutionem reuocauit Benedictus 11. in c. 1. de priuil. in Extraua. commun. ſed poſtea Benedicti reuocata conſtitutio, & reſtituta Bonifaciana, per Clem. 1. de ſepult. & hæc in iure poſitiuo ita ordinata inuenio, quamquam alicubi conſuetudine, vel pacto, inter Curiones & monaſteria tranſacto, aliquando aliter obſeruetur.

Ad verba c. Conquerente, *viſitationem quoque annuam, &c.* de viſitatione, & procuratione ratione eius.

Cap. XVII.

SVMMA.

1 *Viſitatio & viſio quid.*
2 *Circuitio prouinciarum principibus vtilis.*
3 *Oculo æquiparati præpoſiti aliis, & quare.*
4 *Rector prouinciæ viſitabat prouinciam.*
5 *Viſitationi quæ gerenda ſunt.*
6 *Viſitationes exercent alij quàm Epiſcopi, vt Abbates & ordinum monaſticorum præpoſiti.*
7 *Quoties in anno viſitatio facienda.*
8 *De procuratione viſitatorum.*
9 *Quæ Eccleſiæ debeant procurationem.*
10 *Quando debeatur procuratio ab Eccleſiis.*
11 *Sumptus pro viſitatione quales eſſe debent.*
12 *Quid ad bibendum & edendum dari debet viſitantibus.*
13 *Quot equos & equites viſitatores ſecū debeant ducere, & ibi num equitare Epiſcopis honeſtū, & de equo, & eius natura.*
14 *Procurationum in pecunia & victualibus per vniuerſum orbem taxatio.*
15 *Viſitantes monaſteria quas perſonas debeant ſecum ducere.*
16 *Viſitatores quid agere inter viſitandū debeant.*

1 COlligitur item ex hoc c. Cōquerente, inter iura, quæ Epiſcopalia ſunt, viſitandi poteſtatem eſſe, & conſequenter procurationem ſeu ſumptus eam ob cauſam deberi à viſitatis: de viſitatione primùm, dehinc de procuratione agamus. Paſtor ſpeculator eſt, Ezec. 33. inter munera & officia Epiſcopi, hoc vnum veluti primum cenſetur viſitandi, ſeu circūſpiciendi quid in vnaquaque Eccleſia ſuę diœceſeos fiat, & num rectè ritéve ibi ſacra peragātur, num bonis moribus ibi viuatur, & vt quid emendandum ibidem ſit, inquirat & reformet. Nomē Epiſcopi eſt ab ἐπισκέπτομαι, ſpeculor, viſito etiam frequenter & ſolicitè video, vel viſo: vnde viſitatio actus viſitandi. Viſo aliquid magis habet quàm video, eſt enim ἐπισκοπῶ, venio alicubi ad aliquid videndū & conſiderandum: & ſic explicant in Andria Terentij verba illa, *Illud viſo, túne an illi inſaniant*: id eſt, *ad videndum venio.* Eliachim Sacerdos magnus, quo tempore Nabuchodonozor iuſſerat ſibi ſubiici per Holophernē vniuerſum orbem, circuebat vniuerſam terrā Iſraël, & hortabatur populū vt permaneret in ieiuniis & orationibus in conſpectu Domini, qui illos iuuaret. Iudith c. 3. verſ. 10. Scribarū & Phariſæorum hypocriſim Dominus reprehendens, diligentiam eorū laudat, quamuis finem ambitionis eorum improbet, dum ait D. Matthæi c. 23. verſ. 15. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vobis vnum proſelytū: & dum fuerit factus, facitis illum filium gehennæ duplo quàm vos. Chriſtus perambulabat omnes ciuitates & caſtella, prædicans.* Diuus Paulus deſcendens Cæſarêam, aſcendit & ſalutauit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam: & facto ibi aliquanto tempore, profectus eſt, perambulans ex ordine Galatiam regionem & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos, Actor. 18. verſ. 22. ea ratione vt curam presbyterorum ſuſciperent, Epiſcopos creauit, & ſcribit ad Titum c. 1. verſic. 5. *Huius rei gratia conſtitui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Apud Indos munus ἐπισκόπων videre ex regis authoritate & poteſtate quicquid in vnaquaque prouincia fieret, vt referrent principi & magiſtratibus, vt ſcribit Arius lib. 8. de expeditio. Alexand. & lib. de rebus Indicis. Tale munus aliquando in Imperio Romano primatus officiorum. vt in l. vni. de priuat. carce.

2 Commodiſsima & aptiſsima guberna[tioni] temporali & ſpiritali & principum muneri, ſcrutari propiùs quæ in vnaquaque ſibi ſubd[i]tarum Eccleſiarum vel ciuitatum, fiat, eáſque propria præſentia luſtrare, vel fidelibus ſibi oculis alienis addicere: nam, vt Horatius,

Segnius irritant animos demiſſa per aures,
Quàm quæ ſunt oculis ſubdita fidelibus.

Et, vt ait Iulianus epiſtola ad Leontium, ὁ λόγος πως ὁ Θούριος ὦτα εἶναι ἀνθρώποις ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα, id eſt, *Sermo quidam Thurius*, inquit Herodotus, *aures hominibus minus eſſe fideles quàm oculos.* Minos, vt ſcribit Plato in Minoe, ſeu de lege, diuina diſciplina inſtructus, Cretam fœliciter, ex Iouis, vt ferebatur, conſilio, gubernauit, Rhadamantho iudice iuſto & inflexibili in regno vſus, & Thalo, qui viſitabat ter in anno ciuitates cum legibus: nam, inquit, vtebatur Rhadamanto ὁ μὲν ὡς κατὰ τὸ ἄστυ, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην τῷ

Τάλῳ

Τάλῳ δ' γὰρ Τάλος τρὶς περιῄει τῷ ἐνιαυτῷ κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους. id eſt, *Minos Rhadamantho vtebatur in ciuitate: Talo autem in alijs extra vrbem. Hic enim Talus ter in ſingulos annos regionem obibat, cuſtodiæ legum intentus, areáſque legum tabulas pagatim circumferens.* Erãt apud Perſas magiſtratus dicti οἱ βασιλέως ὀφθαλμοί, id eſt, principis oculi; erant & in Attica qui mitterentur ad ciuitates, vt viderẽt quid cuique neceſſarium eſſet, dicti Epiſcopi, & φύλακες, quos & Lacones vocaut ἁρμοστὰς, vt ſcribit Ariſtophanis interpres, in Auibus, ad illa verba, ἐπίσκοπος ἥκω δεῦρο, &c.

3 Oculus vniuerſi Deus eſt, cui omnia aperta ſunt & cognita, ad Hebręos, c. 4. oculus mũdi Sol; oculus Imperij, Imperator; regni, rex; principatuum, principes; Eccleſię, Epiſcopi. Oculi iſti vigiles ſi ſunt & lucidi, totum corpus Imperij, regni, principatus, Eccleſiæ, lucidum erit. Lucerna corpus noſtri oculus, ſi oculus fuerit ſimplex, totum corpus lucidum erit; ſi fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. D. Matthæi c. 6. verſ. 22. Ægyptij hieroglipbicis ſignis vel literis, principẽ bouum indicantes, pingebant ſceptrum cum oculo aperto in ſuperiori parte, vt ſcribit Orus Apollo de literis hieroglipbic. Appellãtur principes illuſtriſſimi, & viri clariſſimi, à claritate & luce eorum conſpicua, quæ vbique reſulget, & quodammodo prælucet alijs ſua præſentia, ita oculus regni, præſentia principis eius, ſicut dictũ eſt ab Æſchylo in Tragœdia quæ Perſa dicitur, ὄμμα γὰρ δόμων νομίζω δεσπότου παρουσίαν, id eſt, *Nam oculum domorum exiſtimo eſſe, domini præſentiam.* Animalia ſacra quæ in circuitu Throni Dei referuntur Ezechiel. c. 1. quæ gradiebantur nec reuertebantur cùm ambularent, referuntur à D. Iohanne in Apocalyp. c. 4. fuiſſe plena oculis antè, & retrò, & intus, & extrà; ſignificantque ſacros Euangeliſtas, paſtoréſque Eccleſiæ, qui lucidi eſſe debent, & candelabris lucentibus aſsimilantur Apocal. ec. 1. 2. & 3. D. Matthæi c. 5. Vtrorumque principum & ſpiritaliũ & temporalium oculi vigiles eſſe debent, & rebus, quæ geruntur inter ſubditos, inteoti; aperti, non caligantes, non obtuſi viſus, non valde diſtantes. Sic legimus Paſtores Lucæ 2. obſeruaſſe vigilias ſupra gregem ſuum, dum diuina reuelatio & illuſtratio eis affulſit: gregem ſuum obſeruãt, dum præſentes ſunt, & curant, nec ab illo fugiũt vt mercenarij faciunt. Solem, mundi ſeu Iouis oculum vocauit antiquitas, vt ait Macrob. lib. 1. Saturnaliorum, c. 2. terra eo appropinquante fit fertilior, & propius accedente ferax, & edit fructus maturos; eo recedente, languet, & veluti ſterilis, hirſuta & mortua redditur.

4 Rector prouinciæ, vbi in aliquam celebrem ciuitatem veniſſet, ex lege Romanorum tenebatur ædes ſacras & opera publica circumire, inſpiciendi gratia, an ſarta tectáve quæ ſint, vel aliqua refectione indigeant. l. ſi in aliquam, 7. de offic. Proconſul. lib. 1. P. tit. 16. Ratione iuriſdictionis, quam in ſuos diœceſanos habet Epiſcopus, tenetur is Eccleſias etiam viſitare. c. cùm venerabilis, 21. de cenſib. lib. 3. tit. 39.

5 Viſitationis Epiſcoporum cura in quo cõſiſtat, docetur in concilio Braccharenſi 2. c. 1. & in ca. placuit omnibus, 12. ſub 10. q. 1. vt per ſingulas Eccleſias ambulantes, diſcutiant de clericis, quomodo circa Baptiſmum & ſolemnia Miſſarum & Sacramenta ſe habeát: & ignorantes doceant, ſi in his peccent, dehinc conuocent ſecunda die clericos, & fidem doceant, & mandata Dei, & in concilio Toletano 4. c. 35. & in ca. Epiſcopum per cũctas, 11. e. 10. q. 1. ſtatuitur, Epiſcopos per cũctas diœceſes parrochiáſque ſuas, per ſingulos annos ire oportere, vt exquirant, qua vnaquæque Baſilica reparatione indigeat. Quòd ſi ipſi languore detenti, aut alijs occupationibus implicati, id explere nequiuerint, vt presbyteros probabiles, aut Diaconos mittant, qui redditus Baſilicarum, & reparationes, & miniſtrantium vitam inquirant. Et in concilio Taraconenſi c. 8. relato in ca. 10. decreuimus, 10. q. 1. ſtatutum, annuis vicibus ab Epiſcopo diœceſes viſitari, vt iubeat reparari Baſilicas, ſi indigeant. In concilio verò Tridentino, ſeſsione 7. in decreto de reformatione, c. 8. ſic ſtatuitur, Locorum ordinarij Eccleſias quaſcumque, quomodolibet exemptas, authoritate Apoſtolica ſingulis annis viſitare teneantur, & opportunis iuris remedijs prouidere, vt quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, ſi qua illis immineat, alijſque debitis obſequijs minimè defraudentur: appellationibus, priuilegijs, conſuetudinibus etiam ab immemorabili tempore præſcriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus excluſis. Et in ſeſsio. 21. ca. 8. iubetur ordinario, etiam ſuæ diœceſeos beneficia, Abbatias, Prioratus, monaſteria, curata, oon curata, & alia etiam exempta authoritate Apoſtolica viſitare. idem ſeſsio. 24. de reformat. c. 9. & ſeſsione vltima, de regul. c. 20.

6 Viſitant nihilominus ſua monaſteria Abbates, & ordinum præpoſiti, ſibi ſubditos, ſine præiudicio tamen iuriſdictionis Epiſcopalis, ad quam referre debent, quæ eius ſolicitudine & poteſtate emendanda ſunt, ca. in ſingulis, 7. §. ordinentur, de ſtat. monach. atque in negligẽtiam etiam Abbatum, Epiſcopus poteſt monachos ſeculariter viuentes, appellatione remota, ad regulæ obſeruationem compellere: atque ſi auſu temerario reſtiterint, poteſt expellere monaſterio, & monaſterium ex eiuſdem ordinis hominibus reformare, ſi ſint: ſi non ſint, ex alijs ordinibus regularium. c. relatũ, 7. ne cleric. vel monac. ſecular. negot. ſe immiſc. lib. 3. tit. 50. Viſitãt & Archiepiſcopi prouincias, & legati Apoſtolici, c. procurationes, 23. de cenſib. nec officit Epiſcopo viſitare volenti, exceptio, quòd ipſe exemerit à iuribus Epiſcopalibus Eccleſiam: nam quibuſcunque exemerit verbis, ſemper tamen in ea retinet Cathedraticũ, procurationem, & viſitationem, gloſ. ad c. cùm venerabilis, ad verbum, *cauſa*, de cenſib. gloſ. ad c. paſtoralis, ad verbum, *Cathedraticum*, de donatio, lib. 3. tit. 24. quemadmodũ in ca. paſtoralis, 7. de donatio. ſi Epiſcopu donet Eccleſiæ ſimpliciter

citer ius quod habet in ea, cenſetur quidẽ omnes prouentus, quos inde percipit, donaſſe, ſed non Cathedraticum.

7 Semel in anno viſitare ſuam diœceſim debere Epiſcopum vel Archiepiſcopum ordinarij iuris eſt, ſi tamen ſit alia conſuetudo, vel pactio viſitationis faciendæ, ſeruabitur; & ſi neceſſitas delictorum exigat, bis terque & multoties viſitatio fieri debet, c. cùm venerabilis, 21. de cenſib. c. excommunicamus, 13. §. adiicimus, de hæretic. lib. 5. tit. 7. *Adiicimus*, inquit, *inſuper, vt quilibet Archiepiſcopus, aut Epiſcopus, per ſe, aut per Archidiaconum ſuum, aut per alias idoneas aut honeſtas perſonas, bis aut ſaltem ſemel in anno, propriam parochiã, in qua fama erit hæreticos habitare, circumeat, &c.* Facit & c. quanto, eo. tit. de cenſib. ſine neceſsitate tamen, & cauſa noua, non licet amplius quàm ſemel viſitare in anno, ſi neceſsitas, & pluries: c. mandamus, 6. de offic. Archidiac. ca. viſitãdi, 18. & ca. 19. nõ ſemel, 18. q. 2. clerici enim, qui egent viſitatione, debent ſibi imputare quod commiſerint quæ viſitatione indigeant, vbi verò neceſsitas etiam in anno nõ vrget, Epiſcopus vel eius Archidiaconus eius loco, viſitare tenetur prouinciam ſaltem tertio quoque anno, c. 1. de offic. Archidia. lib. 1. tit. 23. ſic enim curam parrochiarum Archidiaconus nomine Epiſcopi ſuſcipit, & inquirit, & ſi quæ ſint emendanda, ad Epiſcopum refert. ca. perlectis, 25. diſt. Diaconi Epiſcopalis Eccleſiæ, qui aſsident Epiſcopis, aliis Diaconis & presbyteris præſtantiores ſunt, & in diœceſi ſupplent miniſterium Epiſcopi, vnde & Archidiaconi dicti, & quaſi oculi Epiſcopi. ca. 11. Diaconi qui quaſi oculi, 93. diſtinct.

8 Tam eſt affinis viſitationi procuratio, vt propemodum idem dicat. procurare negotia, & viſitando curam & ſolicitudinem viſitatorum habere. Sumitur autem & procuratio, pro ſumptibus, qui pro cura, vel pro procuratione, ab ea Eccleſia, pro qua cura ſuſcipitur, impenduntur, c. cùm venerabilis, de cenſib. quemadmodum ἀγάπη, ſeu agape, quæ dilectio eſt, accipitur pro conuiuio ad dilectionem proximi vel pauperum oſtendendã facto, in can. ſi quis deſpicit, 42. diſtinct. & procuratione quoque pro paſtu & ſumptu in victualicuius accipi liquet, ex c. quãto creatori, 16. de cẽſi.

9 Abbatiæ, monaſteria, quę viſitari poſſunt, procurationem tenentur & coguntur præſtare, ca. ſopitæ, 14. de cenſib. vltra alia iura Epiſcopalia, & nullis factis diductionibus, c. cùm olim, 19. eo. tit. tenentur & reliquæ Eccleſiæ Epiſcopalis diœceſeos ad eandem, vt nulla præſcriptione aduerſus eam tueri ſe poſsint, c. cùm ex officij, 15. de præſcription. nec aduerſus Legatum Apoſtolicũ viſitantem, niſi ſpeciali iure Eccleſię exemptæ ſint, c. cum inſtantia, 17. de cenſib. quamuis vnus prælatus contra alium hoc ius viſitandi & procurationis, præſcribere poſ it, dicto c. cùm ex officij, & notat gloſſa in c. venerabili fratri noſtro, 14. ad verba, *non ſolnerunt*, de cẽſib. Quare ſi quando Eccleſia aliqua non prębuerit aliquando procurationem Epiſcopo, tenetur nunc primùm viſitanti Epiſcopo dare, dicto c. venerabili fratri, & idcirco Eccleſiæ de nouo conſtructæ, ad eam tenentur, iuxta formam Eccleſiarum vicinarum, c. ſuper eo, 22. de cenſib. poteſtque vi tans, ſi ei denegetur, iu denegantes proferre ſententiam excõmunicationis, c. cùm nuper Archiepiſcop⁹, 25. de cenſib. excipiũtur priuata Oratoria, quæ [illegible]c iuri non ſubiciuntur. c. authoritatẽ, 16. de cenſib.

10 Debetur procuratio communi iure tantùm, cùm viſitatio reipſa fit, iuxta mediocritatẽ euectionum & perſonarum in concilio Lateranenſi definitarum, c. procurationes, 23. de cenſib. non autem ſi Epiſcopus aut alij, qui poſſunt viſitare, venirent ad Eccleſiã alia de cauſa quàm ex viſitationis neceſsitate, aut ſine vtilitate Eccleſiæ, ca. relata, ca. placuit, 10. q. 1. ca. charitatem, 12. q. 2. c. cùm venerabilis, ibi, *cum cauſa correctionis, &c.* de cenſib. debetur tamen procuratio aliquando Epiſcopis iure conſuetudinis, etiamſi reipſa tunc non viſitẽt, vt ca. ſeruitium, 18. q. 2. Debetur & aliquando ex pacto appoſito fundationi benefi[illegible] ante conſecrationem, c. quanto, 16. de cenſib. vocatur & ideò hæc pactio compoſitio in ca. cùm olim, eo. tit. vt in ca. Eleutheri⁹, penul. 18. q. 2. unus in fundatione impoſitum (vt quodcumque ex oblationibus Eccleſiæ accederet die natalium Martyrum, quorum ibi erant reliquiæ, inter monachos & Epiſcopos diuideretur) ſeruatur, ea lege, ne quid vltrà à monachis exigeretur. Addũt & Hoſtienſis & Iohannes Andreas, ad c. procurationes, de cẽſib. procurationem quoque iure priuilegij deberi. arg c. accedentibus, de exceſ. præl.

11 Archiepiſcopus, Epiſcopus, & alij, qui viſitandi munus ſuſcipiunt, non debent procurationum ſumptibus onerare Eccleſias, ſed moderato comitatu contenti eſſe, & exiguo tempore in vnaquaque Eccleſia commorari, & expenſas iuxta facultates Eccleſiæ viſitatæ metiri, vt dicitur in noſtro c. conquerente, in concilio Toletano 7. ca. 4. ca. inter cætera, 8. 10. q. 3. Burchard. lib. 1. Decreto. c. 86. ne longi temporis victum leuis hora conſumat, c. cùm Apoſtolus, de cẽſib. ſumptus quippe ita faciendi, ſi moderati dicendi, vt aliquid [illegible] ſit pro modo facultatum, l. 2. & l. ius alimentorum, §. 1. vbi pupill. educar. vel morã debeat lib. 27. P. tit. 2. quinimò, ſi grauarẽtur ſumptibus viſitationum Eccleſiæ, debent Epiſcopi ſe ſuis ſumptibus alere viſitantes, ca. cauendum, 10. q. 3. ſicque lex, quæ prohibuit Præſidibus prouinciarum munera accipere, permiſit edulia, quæ die conſumerentur, accipere à prouincialibus, l. plebiſcito, 18. de offic. Præſid. lib. 1. P. tit. 18. l. ſolent, 6. § t. de offic. Proconſ. eo. lib. 1. P. tit. 16. verùm prohibuit, ne Proconſules in hoſpitiis onerarent prouinciales. l. obſeruare, 4. de offic. Proconſ. [illegible] autem conſultũ Eccleſiis contra ſuperfluos ſumptus, quibus pręgrauãtur; primò, vt ſi vna Eccleſia fuerit ſupra vires grauata, aliæ ad ſumptus cõtribuãt. c. cũ inſtantia, & c. procurationes, de cẽſ. not. gl. ſi ad c. inter cætera, & gl. ad c. illud, 10. q. 3.

12 Et in ca. illud, vltrà, gloſſa addit, Eccleſiam non teneri dare Epiſcopo niſi lac ad bibendum, ne ieiuniorum doctrinam rubentibus buccis pręedicet, vt c. ſexto, & ca. Eccleſiæ, 35. diſt. nec Epiſcopum

ſcopum bibere debere vltra tertiam vicem, ca. quando presbyter, 44. diſtinct. & quòd contentus eſſe debet lardo, vel carnibus bubulis, vel veruecinis cum aceto, vt l. 1. C. de erogat. militar. anno. lib. 12. C. argum. ca. non cogantur, & ca. Epiſcopus, 41. diſtinct. Quæ gloſſa ſatis rigida eſſet Epiſcopis & viſitantibus, & forſan poſſet conuerti in præiudicium ſacerdotum, quia durius forſan punirentur, ſi non demulcerent viſitantes optimis vinis & epulis; vereor etiam, ne his munera adiiciant, vt ſint acceptabiliores, & inſontes aurea vel argentea delinitione habeantur. Aliud remedium, quo comites & equitationes taxatæ ſunt à concilio Lateranenſi habito ſub Alexandro 3. c. 4. in c. cùm Apoſtolus, 6. de cenſib. & aliquando antè in concilio Toletano 4. c. 7. relato in ca. inter cætera, 8. §. cùm verò, 10. q. 3.

13 Concilium Lateranenſe ſub Alexandro 3. relatum in c. cùm Apoſtolus, de cenſib. ſummam equitum expenſam taxauit, ita tamen vt conſuetam inferiorem non augeat, ſtatuiturque ne Archiepiſcopi euectionum numerũ 40. vel 50. pro conſuetudinibus prouinciarum, & pro facultatibus Eccleſiarũ excedãt; Epiſcopi 20. vel 30. Cardinales 25. Archidiaconi 5. vel 7. Decani verò ſub Epiſcopis duobus equis cõtenti ſint, nec ſumptuoſas epulas quęrãt, ſed cũ gratiarũ actione accipiãt quod honeſtè & cõpetẽter illis fuerit miniſtratũ, néve cũ canibus venatoriis, & auibus proficiſcãtur. Equitationũ taxatio, quãuis videatur onerosa & penitus ſuperflua, tamẽ determinata, propter exceſſum quo abuti ſolebant, neſcio an nũc quoque, prælati: viderint autem ipſi, num hoc ſit imitari Apoſtolos, & viros Apoſtolicos, & recordentur, quod in lege ſcriptũ eſt, de rege creando, cui magis tamen ſplendor equitatus quàm Eccleſiaſticis conuenit, dum ſcriptum Deutero. c. 17. verſ. 16. *Cùm fuerit rex conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptũ, equitatus numero ſublevatus.* De equitatione etiã ſic loquitur D. Baſilius in Pſalmum 32. *Fallax*, inquit, *equus ad ſalutem: in multitudine autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.* Eiicitur ab vſu Sanctorum equus, ex quo nec in bellis, Iſraël vnquam fertur equeſtrem habuiſſe exercitum, nec Sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrum exiſtimauit. Pharao Equeſtri vſus exercitu, & Senacherim ſuperbus equorum multitudine narratur, quamobrem Pharaonis equos & aſcenſores deiecit in mare Deus, & Senacherim omnes equorum aſcenſores ſunt interfecti, &c. Equitationes ad bella pertinere, & ea de cauſa olim earum vſum fuiſſe, tradit Plato 2. de Legib. & Xenophon in Oeconomico, vnde & Lucretius lib. 2. de rer. nat. equorum dicit duellicam prolem, & Adrianus Cæſar, ſederi in equis in ciuitatibus nõ ſiuit, vt refert Spartia. in Adriano: & Valentinia. & Valens prohibuerunt, habere equum equãue, exceptis Senatoribus honoratis prouinciam adminiſtrantibus, & veteranis Palatinis, in l. 1. & 4. quibus equorum vſus conceſſus vel denegatus ſit. lib. 9. Codicis Theodoſiani. tit. 30. Equeſter ordo apud Romanos ſemper à Sacerdotali ſeparatus; vt & inter Chriſtianos, alius miles terreſtris, alius cœleſtis militiæ, c. 1. de vaſſal. qui arm. bell. dep. ca. officia, 50. diſt. ca. reprehenſibile, 23. q. 8. de equi vſu Georg. 3. Virgil.

Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Et certè pro monſtro narratur de Caligula Cæſare, à Sueton. in eius vita, c. 55. quòd inuitauerit ad cœnam ex ſtabulo equum ſuum, dictum incitatum, & in menſa ſua iuſſerit ei apponi bordeũ in vaſe aureo, & infundi vinum in cantharo aureo, & cùm ſacerdos factus eſſet, eundem equum in collegam delegerit, iuſſeritque ei conſtrui ſtabulum marmoreum, præſepe eburneum, epiphia purpurea, collare gemmis decoratũ. Faſtuoſum nimium & ſuperbum hoc animal equus eſt, & ferox, & quod feroces quodammodo reddit, quare cùm equo inſediſſet aliquando Plato, ſeculi tantùm Philoſophus, continuò deſcendit, dicẽs, vereri ſe ne ἱπποτυφίᾳ, id eſt, equi ferocitate & ſuperbia raperetur, non conueniet idcirco moribus multò magis Eccleſiaſticis, quibus humiles eſſe corde iuſſum eſt. Inter leges flamini Diali dictas, erat illa prima, *Equo Dialem flaminem vehi religio eſt*, in lib. 1. Fab. Pictoris, & apud Aulum Gellium, lib. 10. c. 15. addere licet ſuperbiæ magnam Eccleſiaſticarum rerum iacturã, quæ fit in ſumptus nutritionum equorum, quibus meliùs nutrirentur pauperes: erat & inter ſæuiſſimas execrationes apud Spartianos ἱπποτροφία (quam caballationem recentiores vocant) id eſt, equorum enutritio, eò quòd magno ſtaret impendio, & homines ſuaui captu ad perniciem duceret, vt narrat Alexan. ab Alexan. lib. 3. Genial. dier. c. 22. non ſecus quàm venatio, quæ breui tempore patrimonium conſumit cum voluptate, vt non immeritò dicatur Actæon apud Ouid. 3. Metam. & alios, conuerſus in ceruum, & deuoratum à ſuis canibus, nempe quòd venatione ſua vniuerſum patrimonium profuderit, & ita deuoratus à ſuis canibus. Addit Clemens 5. in Clem. 2. de cenſi. lib. 5. tit. 13. abuſum ex equitatu viſitantium, quòd pro equitaturis ferrandis, vt loquitur, licèt ferris non indigeant, & eoci eorum, qui officij ratione pecuniã exigant & extorqueãt à monaſteriis viſitatis.

14 Poſtremo loco Benedictus 11. ſum. Pontif. in Extrauag. vas electionis, de cenſib in Extrauaga. communibus, vt euitaret ſumptuum ſuperfluitatem & exactiones importabiles, ratione viſitationis Eccleſiis impoſitas, ſtatuit pro modo locorũ, & collegiorum, & Eccleſiarum, certas dari per vniuerſum orbem taxationes, procurationis nomine, pro ſumptibus, quas ibi videbis. vide & c. 1. 2. 3. de cenſib. in Sexto. de procuratione in victualibus aut pecunia recipienda.

15 Definitum & eſt in c. vt iuxta, 17. de offic. ordina. quas perſonas ſecum ducere debeat viſitator, dum ingreditur monaſteria, néve ſint laicæ, per quas poſſit in clauſtro diſſolutionis materia prouenire, & vt tantùm adſint Epiſcopo viſitanti tres de Canonicis Eccleſiæ ſuæ, in decenti habitu, aliis quoque, vt expedire viſum ei fuerit, viris religioſis adiunctis.

16 Burchardus rurſum lib.1.Decretor.c.91.& ſequentibus, ex Decretali conſtitutione Eutychiani Papæ,c 9.ſubiicit,quomodo veniens ad Eccleſias,viſitationis cauſa,clerum & populum debeat conuocare, & ſacramento rogato & præſtito de dicenda veritate, de quibus debeat interrogare, ñum ſit ibi aliquis homicida,aut publicus concubinarius,aut aliorum delictorum grauiorum rei, vt ibidem ſubiungitur; quomodo officia diuina fiant; &, vt diximus, quomodo Sacramenta adminiſtrentur, & quòd docere debeat populum conuocatum de fidei articulis, & mandatis, vt & in ca. placuit,12. 10. q. 1. ordo etiam habendus in Eccleſiis viſitandis per viſitantes proponitur in c. 1.& fin.de cenſi.in Sex. per totum, vbi & de prædicatione verbi Dei, & aliis agendis.

Ad §.fin.c.Cõquerẽte, de his quę præter ordinariũ ius poſtulare põt præpoſit⁹ à ſubditis,& de ſuperindictis.Cap.18.

SVMMA.

1 *Ep̃us auxiliũ moderatũ exigere poteſt à ſubditis.*
2 *Epiſcopi cur noua iura non exigant ab Eccleſiis, quia Patres, quia ſuperindictum non imponũt nec exigunt, niſi doceant de iure.*
3 *Eccleſia ſuperindictis non poſſunt onerari.*
4 *Charitatiui auxilij petẽdi cauſæ quæ iuſta. 5.& 6.*

1 Concludit hîc Honorius 3.præter iura prædicta, quibus contentus eſſe debet, Epiſcopum nihil poſſe exigere, excepto moderato auxilio, ſi rationabilis, & manifeſta cauſa extiterit, iuxta concilij Lateranẽſis formã, de qua in c.cũ Apoſtolus,6.§.prohibemus,de cẽſ. vbi prohibitũ,ne Epiſcopos ſibi ſubditos talliis vel exactionibus grauare prẹſumat,pmittendo nihilominus,pro repẽtinis neceſsitatibus,q̃ aliquoties ſuperueniũt,vt ex rationali & manifeſta cauſa,cũ charitate ab his moderatũ auxiliũ poſsit poſtulare.Statutũ & in ca.124. nullus Epiſcopus, 1.q.1.ne vllus Epiſcopus imponat grauamen clericis aut monachis,aut ſeruile obſequiũ,cõtra Eccleſiaſticã normã,aliter ſui officij periculũ ſubeat: debet enim Ep̃us,ſi ab aliis hæc imponãtur,ſe obiicere, & prohibere etiã per ſentẽtiã excõmunicationis. c.penul. de cenſib.in Sex.Clem.præſenti,3.eo.tit.

2 Cur autem alia quàm dicta iura exigere prohibeãtur à ſubditis Epiſcopi,ſit prima ratio,quòd Epiſcopi ſint veluti patres ſubditorum, & patres filiis,non filij parentibus debeant theſaurizare,2. ad Corinth.12. ca.64. prædicator,16.q. 1. c. 1. de cenſib.in Extrau. cõm. ſecunda,quòd Epiſcopus nihil poſsit exigere,niſi oſtendat iure ſibi deberi, neque vltra morem antiquum,c.prohibemus,7. c.Eccleſiis,9.de cenſib.alioquin cẽſentur fures, ſi vltra debitũ exigant, ca. pen. & fin. 10.q.2.quare vltra debita, angarias vel ſuperindictiones non imponunt, & ſi imponant, licet clericis reſiſtere, & conqueri apud Metropolitanos. c. cognouimus,10.q.3.Idipſum cautum in c.nulli Epiſcoporum, 61.& c.60.conſtitutum eſt,16. q.1.

3 Tertia,quòd Eccleſiæ ſuperindictis onerari nõ poſsint,aut extraordinario tributo, l.placet,5. de ſacroſ. Eccl. nec noua vectigalia inconſulto principe imponi queunt.c.ſuper quibuſ[illegible],de verbor. ſignific.l.1. 2.3. C.noua vectiga.imp.non poſ.Prohibitũ & ne penſiones augeantur prouincialibus inconſulto principe,l. 1.de paſcuis publ.& priuat. lib.11.C.tit.60 etiãſi aucti fuerint redditus, l.fin. de alluuio. C. Et quãquã Epiſcopus pro ſubuentione aliorum clericorum poſsit pro pauperibus clericis Eccleſiis pẽſionẽ imponere,vt c.cũ clerici, 11.& c.ſignificauit,13. de cẽſib. tamẽ in ſui fauorẽ, ſine ſuperioris authoritate nõ põt,cũ in ſua cauſa nemo iudex admittatur, rub. ne quis in ſua cauſ. iud.C.l.qui iuriſdictioni præeſt,de iur.om.iudic. P.nec patronus,quãtũuis ſit idoneus ad beneficiũ obtinẽdum patronatũ,ſeipſum prẹſentare poteſt. ca.per noſtras,26. de iure patron. lib. 3. tit. 38.

4 Cæterùm cũ nihilominus poſsit Epiſcopus ſupra debita,charitatiuũ auxilium poſtulare, iuſta poterit eſſe cauſa, ſi proprij redditus non ſufficiãt Epiſcopo,c.cauẽdũ,10. q. 3.ſi Eccleſia Cathedralis oneretur debitis,c.1. § fin.vt Eccl. benefic. ſine diminutio.conſerã.c.penul.de verb.ſig.alias cauſas tradit Oldra.cõſil.incipiente *Vltra propoſita.* & cõſil.234.incip. *Factum tale eſt, Quidam Baro,&c* Relinquet̃ & in ſumma,ſuperioris arbitrio,cẽſura & iudiciũ,quę dicat̃ rationabilis cauſa.c.nullus,de iure patr. Superior Epiſcopi erit Archiepiſcopus, Archiepiſcopi, Patriarcha, Primas vel S. P. c.ſi clericus,11.q.1.poterit & ſuperior Epiſcopi eſſe in hac re ſum. Pont.vt in c.penul. de verbor.ſign.

5 Poteſt autẽ & princeps ſecularis ob neceſsitatẽ publicã ſuperindicti nomine à ſubditis exigere, l. 1.de ſuperindict. lib.10. C. Ratio huius ſubuẽtionis poteſt ſumi ex c.cùm in officiis,de teſta. quia qui beneficiũ ab aliquo accipit, eò multò magis tenetur eidẽ relinquere, laborant autẽ plurimum Epiſcopi in Eccleſiis ſubditis curandis, qui curã, vt ſponſi earum, habent,ca. ſicut vir,7.q.1.c.inter corporalia, de tranſactione Epiſcopi. ideò debet ei Eccleſia,vt ſponſa,ſubuenire, quia & dominus bonorum vxoris maritus iure cẽſetur,l. doce ancillam,C.de rei vindi.l.in rebus,C.de iure dot.vt & princeps cenſetur quodammodo dominus rerum ſubditorum,l.bene à Zenone, de quadrien. præſcrip. & ideò poteſt in cauſa neceſsitatis publicæ. de bonis ſubditorum diſponere, l. Lucius, de euictio. hocq́ue ius inter regia numeratur, 1. Regum,c. 8.neque etiam hoc auxilium inter noua vectigalia, ſed inter neceſſarias cauſas adſcribi,additque Panor.ad d. c.cùm Apoſtolus, nu. 5. ꝙ ſi ex charitate in cauſa rationabili nolint ſubditi ſubuenire Epiſcopo,ex poteſtate cogi poſsint, c.& qui emendat,45. diſt. & ideò ſtatuere poterit excõmunicationis ſentẽtiã in clericos,qui noluerint charitatiuũ auxiliũ impoſitũ præbere vſque ad ſatisfactionem. in deciſ. Rotæ 215. in Nouis.

6 Obſeruandum autem nomine charitatiui auxilij, non poſſe Epiſcopum ab Eccleſiis ſibi ſubditis poſtulare vel exigere, plus quàm exigeret nomine procurationis, ſi viſitaret,ideò erit inſpicienda taxatio Bonifacij 12. quæ poſita in ca. 1. §. præmiſsis,de cenſib. lib.3. Extrauag.commun.

F I N I S.

INDEX

INDEX
NOTABILIVM IN EXPLICATIONE PROOEMII DECRETALIVM, ET TITVLORVM DE SVMMA Trinitate, & de Conſtitutionibus.

A

ABBAS quare dictus, ca.1. num.1. de conſtit.
Abbreuiandi reſcripta & epiſtolas & leges formula, ca.2. num.3. de conſtitutio.
Abſentes canonici & præbendati num poßint in Eccleſia præbendas accipere, c.6. nu.9. de conſtitut. & nu.10.
Abuſus litigantium, in proœm. Decret. num.9.
Academia ſtatutum facere poteſt, c.11. nu.3. de conſtit.
Academia Pariſiana, & num ibi leges ciuiles legi poſſint, c.11. num.1. de conſtit.
Academia cõſtat ſcholaſticis & Doctoribus, in inſcript. Decret. num.23. Berithenſis, 25. Bononienſis, 26.
Academiæ lucra ſeu magiſtralia communicanda magiſtris, c.11. num.7. de conſtitut.
Adonai nomẽ Dei quid ſignificet, in inſcrip. Decre. nu.3.
Aedui qui, c.12. num.5. de conſtit.
Aequalitas inter clericos Eccleſiæ eiuſdem ordinis debet conſtitui, c.6. nu.16. de conſtitution.
Angeli miniſtri hominum, in inſcrip. Decret. num.18.
Angeli quando creati, ca.1. de ſum. Trinit. num.1.
Almarici hæretici hæreſes & damnatio, ca.2. num.7. de ſumma Trinit.
Annotatio. rubr. de conſtitut. num.5.
Apoſtolicus, Papa dictus, in inſcript. Decretal. num.11.
Apoſtolica benedictio, in inſcript. Decret. num.34. & 35.
Approbatio tribuit actum approbanti, c.10. nu.12. & 16. de conſtitut.
Arrij hæreſis damnata. c.1. de ſum. Trinit. num.6.
Artes otium exigunt, in inſcriptio. Decret. num.21
Aſe Rabinus incepit cõmẽtaria miſna, in proœm. Decr. num.32.
Aßiſij in Eccleſia qui, c.6. num.8. de conſtitutio.
Athenienſes habuerũt cõtrarias leges, in proœ. Decret.19.
Audientia quid, c.6. nu.7. de conſtitutio.
Auaritia præbendarum reſtrictionem vitiat, ca.12. nu.6. de conſtitut.
Auaritia nota, malle ſibi, & inuidere alijs, c.6. num.12. de conſtitut.
Auguſtini vita, c.3. num.1. de conſtit.
Auguſtus noluit ſe vocari Dominũ, in inſcr. Decr. nu.4.
Azo quo tempore vixit, in proœm. Decret. nu.34.

B

BAſilius Macedo Imperator cum filio Conſtantino prochiron iuris edidit, in proœm. Decret. nu.31.
Baſilius Senator Romanus, c.10. nu.12. de conſtit.
Baptiſmi forma, c.1. §.1. num.12. de ſum. Trin. à quoque in neceßitate, aliter à presbytero datur, eod. num.13.
Baptiſmi character peccato non amittitur, eod. 14.
Βασιλικῶν libri iuris à quo, in proœm. Decret. num.31. habuerunt legum authoritatem à Leone, eod.
Bellum & pax in officio principis, in proœm. Decr. nu.3.
Benedicere quid, in inſcript. Decret. num.30.
Benedictiones & maledictiones variæ, & diuerſi effectus, vnde, eod. num.31.
Benedictionis forma Eliſæi ſanantis aquas, creationis hominis Iſaaci, Eſau & aliorum, in inſcrip. Decret. num.31. populi generalis, 32. ſolemnis ſacerdotum per nomen Dei, 33. Apoſtolica, 34. ſolẽnis & non ſolemnis, & quando, & à quibus fiant, eo. patris, eo.37.
Beneficium Eccleſiaſticum non debetur qui non poſſent implere officium, excepti & caſus, c.6. nu.9. de conſtit.
Beneficiũ an ſupprimi à capitulo poßit, c.8. nu.9. de cõſt. quando ſuppreſſum reuiuiſcat, eod. num.10.
Beneficia idoneis conferenda, c.12. nu.11. de conſtit.
Beneficia meliora magis merentibus eſſent conferenda, ca.13. num.8. de conſtit.
Beneficiorum poſſeßio apud iudicem laicum in Gallia terminatur, c.10. num.16. de conſtitution.
Berythenſis Academia, in inſcript. Decret. num.25.
Bononienſis Academia, in inſcript. Decret. num.26.
Bononia ciuitas, eod.

C

CAbilonum quæ ciuitas, cap.12. num.3. de conſtit.
Canon quid, rubr. de conſtit. num.3.
Canon quid, & quod canones ſeruandi, ca.1. num.2. de conſtitut. ab omnibus, & quare, eod. num.3.
Canonicatus vix ſine præbenda, c.8. num.10. de conſtit. canonicus in herbis quid, eod. num.12.
Canonicum ius quando legibus ciuilibus præualet, & quando non, in proœm. Decret. num.34.
Canonici iuris defenſio contra detrectantes, in proœm. Decret. num. 26
Canonici qui, c.6. num.8. de conſtit.
Canonici in abſentia an poßint præbendas recipere, ca.6. num. 9. de conſtitut.

Index proœmij Decretalium,

Cantor quis. c.12.nu.2.de conſtitu.

Cappellanus ſummi Pontificis quis,& eius officium. in proœm.Decretal. 29.

Capitolinus index appellationum Romæ.c.10. num.21.de conſtitutio.

Capitulum quando & de quibus ſtatuere poteſt.c.9. nu. 5.de conſtitutio.

Capitulum non ſtatuit ſine Epiſcopo.c. 2.nu.10.& 12.de conſtitutio.

Caſtitas in nuptiis alia à caſtitate virginali, & viduali.c.1.§.1 num.16 de ſum.Trin.

Cauſa creationis mundi Dei bonitas. c.1.de ſum.Trin. num.11.

Catonis cuius diſticha de moribus eſſe dicuntur citantur vt ſapientis.c.6.nu.1.de conſtit.& ibi de eo.Catone.

Chriſtus,Rex,Propheta,& Sacerdos.c.1. §. 1. num. 6. de ſum. Trin.

Chriſtus filius Dei.c.1 de ſum.Trin.nu. 18. Incarnatus. eo.19.ex Maria virgine eo 20. crucifixus. 21. paſſus. 22.mortuus.23. deſcendit ad inferos. 24. reſurrexit. 25.aſcendit ad cœlos.26.iudicabit vniuerſali iudicio. 27.Sacerdos & Sacerdotiũ.c.1.§.1.nu.4.de ſum.Trin.

Chriſtum cur nõ admiſit Senatus Romanus inter Deos, cùm alios coleret plures.c.10.nu.20.de conſtit.

Citatio neceſſaria primũ in iudicio.c.10 nu. 23.de conſt.

Ciues quando poſſint ius ciuile facere.c.7.nu.3.& 4.de conſtitutio.

Claud. Caligula voluit vocari dominus, & Deus.in inſcr.Decret. nu. 4.

Clauis Eccleſiæ multiplex,& quid ſignificent.c.1.§.1.nu. 11.de ſum.Trin.

Clerici quare dicti,& an populi appellatione contineantur.c.10.nu 5.de conſtitutio.

Clerici iuxta redditus Eccleſiæ recipiendi.c.12. nu.7.de conſtitu.

Clericorum vita olim in communi.c.9.nu.8. de conſtitu.

Clugnenſis Epiſcopus.c.9.nu.1.de conſtitu.

Codex Gregorianus,& Hermogenianus.in proœ.Decret. nu.31.Theodoſianus,Iuſtinianaus.eo.

Collatio beneficiorum quare donatio dicta.c.8.num. .de conſtitut & quomodo differant.eo.

Collegium ſtatutum facere poteſt.c.11.nu.3.de conſtitut.

Commentaria quid.c.2.num.2.de conſtit.

in Communi cauſa pluribus vt ſingulis,alij in præiudicium aliorum diſſentientium ſtatuere nequeunt. c.6. nu.11.de conſtitut.

Compilare quid.in inſcriptio.Decret.nu.12.

Concupiſcentia quid,& eius mala.c.4.nu. 2. de conſtit. concupiſcentia bona etiam.eo.fomes peccati in nobis. eo.num.3.

Condemnari non poteſt abſens non vocatus.c.10.nu. 23. de conſtit.niſi confeſſus.eo.24.aut conuictus.eo.25.

Conferendi tempora quæ diuerſa, quibus elapſis deuoluitur ius ad ſuperiorem. c.8.nu.6.de conſtit.

Confeſſus pro iudicato habetur etiam non vocatus.c.10. num.24.de conſtit.

Confirmatio ſummi Pontificis quid operatur.c.10.nu.17. de con nutio.

Confirmatio ſummi Pont is non firmat ex auaritia factum.c. 2.nu.6.de conſtit.ſi in forma communi.eo. c.num.9.& ſpeciali.eo nu.11.

Confuſio quid.in proœ.Decr.16. nde oritur iuris. 17. eo.

Conſilium Epiſcopi quando capitulum requirat.c.12 nu. 12.de conſtitutio.

Conſilium acceptum non neceſſitat. c. 1. de it. num.17.

Concilio præeſt non autem ſubeſt Papa.c.1.nu.4. ſt.

Conſtantinus magnus quæ donauit Syluestro S.Pont.c. 10.num.19.de conſtit.

Conſtitutio quid.rubric.de conſtitutio.nu.1. & 2

Conſtitutiones quid.in proœ.Decret.nu.12.& 24.

Conſuetudo an liget ignorantes.c.2.nu.10.de conſtit.

Conſuetudo,quæ irrationabilis viſa non eſt,ſeruari debet.c.6.nu.17.de conſtitut.

Conſuetudo introducere poteſt, quod poteſt priuilegium dare.eo.fortior ſtatuto.eo.

Conſuetudo tollitur ſtatuto,non lege generali.c. 9. num 6.de conſtit.

Conſuetudo laicorum fauorabilis quãdo ligat clericum. c.10.nu.11.de conſtitutio. & quando etiam ea eſt implenda per clericum.eo.

Conſules Romæ tempore ſummorum Pontificum. ca. 10. nu.18.de conſtitutio.

Contrarietas legum,& eius conciliatio.in proœ.Dec.19.

Contumacia ex monitione triplici.c.11.nu.4.de conſtit

Contumax poſt ſatisfactionem reſtituitur.c.11.nu. 10. de conſtitutio.

Conuictus condemnari poteſt, & quando quis dicatur conuictus.c.10.nu.25.de conſtitutio.

Creata omnia ſimul.c.1.de ſum.Trin.nu.8.& 12.creationis ex nihilo,& artificij ex materia differentia.eo.

Credere oportet firmiter.c.1.de ſum.Trin. nu. 3. & ſimpliciter.eo.nu.4.

Credendum cum Eccleſia.c. .§.1.nu.3.de ſum.Trin.

Culpa quid.c.2.nu.5.de conſtitutio.

Cultus diuinus augendus potius quàm minuendus. 12.nu.8.de conſtitutio.

Cupiditas remiſſiue. in proœm.Decreta.5.prodiga. nu.6. mater litium.nu.7.

Cupiditas quid,& mala eius.c.4.nu.2.de conſtitutio.

D

DAemon vnde dicatur.c. .de ſum.Trinit. num. 1 bonus creatione,ſubſtantia.eo.16.

Decretales epiſtolæ Pontificum inter canonicas ſcripturas ponuntur.in proœ.Decreta.nu.13.

Decretalium compilatio quæ contineat. in Decretalium inſcriptione.nu.1.quare Gregorij dicantur.eo.7.

Decretalium in volumine Gregoriano abbreuiatio quare retineat initia capitum quæ erant in aliis compilationibus.c.2.nu.3.de conſtitutio.

Decretalium plures compilationes ante Gregorianam factæ.in proœ.Decret.nu.14.cauſa compilationis.eo.15.

Decretum quid.in proœm.Decreta.nu.13.

Decretum & Decretalis quid.rubri.de conſtitutio. nu.3

Delicta non habent euictionem.c. .de ſum.Trin. nu. 17.

Deuolutio collutionis quid,& quando fiat.c.8. nu.6. de conſt.ex concilio Lateranenſi vel extra conciliũ. eo.

Deus non eſt materia alicuius.de ſum.Trin.nu.9.

Deus ſolus vere Dominus.in inſcrip.Decret.nu.3.

Dei,Imperat res qui ſe dici voluerunt. in inſcriptio. Decret.nu. 4.

Dei lex cur noua antiquam correxit.in proœ. Decret. num. .

Dei bonitas cauſa creationis mundi.cap.1.de ſum. Trinita.num.11.

Diabolus vnde dicatur.c.1.de ſum.Trin.nu.14.

Dignitatum

Dignitatum ordo ſeruandus.c.13.nu.6. de conſtitutio.& quomodo is ſeruetur & diſtinguatur.eo.nu.7.
Diuitiæ ſuffocarunt & diſſoluerunt religionem.c.8.nu.9.de conſtitutio.
Doctor quis dici mereatur.in inſcriptio.Decreta.nu.20.
Doctorum opiniones & ſententiæ probabiles non neceſſariæ.c.13.nu.4.
Domini nomen abhorruerunt ſummi Pontifices.in inſc. Decr.nu.2. nomen Dei.eo.3.noluit dominus vocari Auguſtus,nec Tyberius,& quare.n.4.cōtra Domitianu. & Caligula.5.qui ratione aliqua domini dicti.eo.6.
Domini ſummi Pontifices cur dicti.in inſcriptione Decret.num.2.
Domitianus dominum & Deum ſe vocari voluit.in inſcrip.Decreta.nu.4.
Donatio quare dicatur collatio beneficiorum.c.8.num.5. de conſtitutio.& quomodo differant.eo.
Donatio facta à Conſtantino magno Syluestro ſum.Pontif.& eius ſucceſ.c.10.nu.19.de conſtitutio.
Dux feudalis quando poſſit legem facere. c. 7. num. 4. de conſtitutio.

E

Ecclesia ſancti Syluestri Romæ.c.10.nu.2.de conſtit. Sanctæ Mariæ Romæ, & plures eius nomine. eo.cap.10.num.4.
Ecclesia vna.c.1.§.1.nu.1.de ſum.Trin. Ecclesia quid. eo. n.2.Ecclesia malignantium & fideliū.eo. pro beneficio.eo. quomodo plures. eo. extra Eccleſiam non eſt ſalus.eo.3.
Ecclesiæ ſanctæ Mariæ de vrbe.c.13.nu.1.de conſtit.
Ecclesiæ res non poſſunt alienari ſine ſolemnitate. c.7. nu.8.de conſtitut.
Ecclesiæ clericos iuxta redditus habere debent.c.12.nu. 6.de conſtit.
Ecclesiæ leges qui collegerint.in proœ.Decr.nu.32.
Eccleſiaſtica feuda non ſubiiciuntur ſtatuto laicorum. c.7.nu.7.de conſtit.
Eccleſiaſticæ perſonæ conueniri non poſſunt coram laico iudice etiam volentes.c.10.nu.7.de conſtitut.
Eccleſiaſticis ſuperbi tituli non conueniunt.in inſcriptio. Decreta.nu.18.
Edicta Prætorum ab vtilitate firmata.in proœ.Dec.nu.25.
Electio ad maiores dignitates prælaturarū & aliorum beneficiorum intra quot menſes fieri debet.c.8.nu.6. de conſtitutio.
Emphytheota non alienat res inconſulto domino.ca. 7. nu.7.de conſtitutio.emphytheotarum Eccleſiæ quæſtiones tractantur coram laico iudice.eodem.
Epiſcopus,nomen operis,quos continet,quid ſignificet.in inſcrip.Decr.nu.13.conſecratus,dicitur frater:à ſum. Pont.non conſecratus,filius.eo.nu.14.& 15.
Epiſcopi qui ſe principes Imperij dicant.c.8.n.2.de cōſt.
Epiſcopi conſilium in conſtitutionibus capituli requiſitum.c.12.nu.10.& 12.de conſtit.
Ἐπιθυμία concupiſcentia quid.c.4.nu.2. de conſtitutio.
Eremitarū vita quādo ad cœnobia tranſlata.c.8. de cōſt.
Error iuris expreſſus vitiat ſententiam, quamuis non expreſſus non vitiaret.c.10.nu.22.de conſtitutio.
Euchariſtia veritas & realitas, & tranſſubſtantiatio. c. 1.§.1.de ſum.Trin.
Euictio non habet locum in delictis.c.1.de ſum.Tri.n.17.
Excommunicatio adimit vitam æternā. ca.1.§.1.nu.3. de ſum.Trinit.

F

Ferraria ciuitas.c.9.nu.3.de conſtitutio.
Feudalis controuerſia coram domino, & laico contra clericum aguntur.c.10.nu.8.de conſtitutio.
Feudum num ob inopiam vaſſalli ab eo alienari poſſit. e.7.nu.7.de conſtit.ubi de diſtinctione feudi Eccleſiaſtici & laici,& quando alienari feudum poſſit.
Fides Catholica,orthodoxa, Apoſtolica. Euāgelica, &c. eo.4.Romana, Christiana. eo. quomodo credenda.vide in c.1.de ſum.Trin.nu.3.4.
Fides efficax ad ſaluandum cum bonis operibus. c.1.§.1. nu.17.de ſum.Trinit.
Fides nomen late acceptum & pro fide Catholica,& de ſymbolo eius.in rub.de ſumma Trin.nu.3.
Filij qui vocentur a ſummo Pontif.in inſcrip.Decr.nu. 15.& quare.eo.
Flamines Diales non poterāt pernoctare extra vrbem. c.6.nu.9.de conſtitutio.
Flauianum ius. in proœ.Decret.31.
Fœminæ perinde ac viri literis imbutæ.in inſcrip. Decret.nu.24.
Fomes peccati à peccato originali concupiſcentia. c.4. nu.3.de conſtitutio.
Franciſcus Baroncellus vſurpauit Tribunatum,& ſublatus.c.10.nu.21.de conſtitutio.
Fratres qui dicantur à ſum.Pontifice.in inſcrip.Decre. nu.14.qui ab Imperatore.eo.nu.16.
Fridericus 2.Imperator à Gregorio 9.excōmunicatus.in inſcriptio.Decreta.nu.9.
Futura lex quare non retractet præterita facta. c.2.nu. 9.de conſtitutio.vide & ca.6.in fine eo.tit.

G

Glaucippus à legis vinculis de peregrinis exceptus.c.1.nu.5.de conſtit.
Gratianus frater P.Lombardi.c.2.nu.4. de ſum.Trini.
Gregorij noni quare Decretales dictæ. in inſcriptione Decret.nu.7.eius vita.8.
Gregorij 1.ſum.Pontif.vita.c.2.nu.1.de conſtitut.
Gregorianus codex.in proœ.Decret.31.
Guido Iordanis vnicus Senator.c.10.nu.21.de conſtitut.

H

Hæreticus non dicitur paratus emendari. c.2.nu. 6.de ſum.Trinit.
Hæreticorum libri damnati.c.2.nu.2.de ſum.Trin.
Hæreticos ſalutare prohibitum.in inſcrip.Decr.nu.28.
Hebdomadarij clerici qui.c.6.nu.8.de conſtitutio.
Hermogenianus codex.in proœ.Decr.31.
Hieronymi vita.c.5.nu.1.de conſtitutio.
Homo compendium creaturarū omniū.c.1.de ſū.Tri.n.13.
Homo ſuggeſtione dæmonis lapſus quare punitus.c.1.de ſum.Trin.num.1[illegible].
Honor præcipuus magis dignis. [illegible].13.nu.6.de conſtitutio.
Honorij 3. vita. c.12.nu.1.de conſtitut.
Hugo Luſignanenſis rex Cypri Senator vrbis Romæ creatus a ſum.Pont[illegible].c.10.nu.21.de conſtitutio.
Humilia decent perſonas Eccleſiaſticas,non ſuperba.in inſcrip.Decretal.nu.18.

I

Iaſon Cyrenæus [illegible] hiſtoriæ Machabæorum. in proœ.Decret.nu[illegible].
Iaſon & ſimiles in quo [illegible]ferant.in proœ.Decr.nu.18.
Ieb[illegible] nomen [illegible] literū, quo fiebat benedictio. in inſcriptio.De[illegible].33.

Ieſus nomen quid.c.1.§.1.nu.5.de ſum.Triu. Chriſtus vnctus.eo.nu.6.

Ignorãtia iuris nec mulieres vel alium excuſat in proœ. Decret.nu.20.

Imperatores, quos vocarint parentes & patres. in inſcriptio.Decret.nu.16.

Imperij maieſtas tranſlata Conſtantinopolim. ca.10. nu. 10.de conſtitutio.

Infra, quid in capitibus Decretalium ſignificet.c.2.nu.3. de conſtitutio.

Innocentij 3. vita relatiuè.c.1.de ſum.Trin.nu.1.

Inopia quid.c.7.nu.5.de conſt. num ob inopiam feudum alienari poſſit.eo.nu.7.

Interpretatio legis hodie ad principem pertinet, olim & Iuriſconſultis conceſſa.c.13.nu.4.de conſtitutio.

Ioachimi Abbatis liber de Trinitate quare cõdemnatus. c.2.nu.2.de ſum.Trin.quis ille fuerit.eo.nu.3.

Iohannes 12.ſumm. Pontif. antea dictus Octouianus.in inſcriptio.Decret.nu.9.

Irnerius dictus Vernerus in proœ.Decret.nu.34.

Iudæi non tenẽtur obligati Pontificiis canonibus.c.1.nu. 6.de conſtit.& ibi caſus excepti.

Iudicandum ſecundum leges & canones, non ſenſu proprio.c.1.nu.7.de conſtitutio.niſi ex magna cauſa.eo.8.

Iudices laici non cognoſcunt de perſonis & cauſis Eccleſiaſticis, paucis exceptis.c.10.nu.7.& 8.de conſtit.

Iudicium Dei ex occultis, aliud hominum ex apparentibus.c.13.nu.8.de conſtit.

Ius Flauianum in proœm.Decret.31.

Ius Papyrianum in proœ. Decr.31.

Ius Põtificium Ethnicorum collectum à Numa, & Pontificibus in proœ.Decret.33.

Ius canonicum ſeruandum vt collectum in proœ. Decreta.34.

Ius ciuile Romanorum à Gothis ſublatum reſtituit & iuſsit ſeruari & in ſcholis legi Lotharius 2. Imp. in proœ.Decret.num.34.

Ius Pontificium fortius legibus ciuilibus in cauſis peccati, & quando in aliis.c.1.nu.3.de conſtitutio.

Ius ciuile quando poſſint ciues facere. c. 7.nu.3.& 4.de conſtitut.

Iuris confuſio vnde oritur in proœ.Decret.nu.17.

Iuris Põtificij aduerſus calumniatores defenſio in proœ. Decret.nu.26.

Iuris error expreſſus vitiat ſententiam, quamuis non expreſſus non vitiet.c.10.nu.22.de conſtit.

Iuris Pontificij deciſiones præferendæ etiam Sanctorum reſolutionibus.c.5.nu.7.de conſtit.

Iuſtinianus ſeruum Dei ſe dixit in inſcript.Dec.nu.18.

Iuſtiniani codex ex quibus. in proœm.Decret.nu.31.

Iuſtiniani codex quare dicatur. in inſcriptio. Decretal. num.7.

Iuſtitia finem litibus imponit in proœ.Decret.nu.8.

L

LAici in quibus caſibus ligentur conſtitutionibus Eccleſiaſticis.c.1.nu.3.de conſtitutio.

Laici populi qui. c.8.nu.2.de conſtit.

Laici qui.c.10.nu.5.de conſtit.non imperant ſed obediũt Eccleſiaſticis.eo.num.0.

Laicorum ſtatuta & leges quando ligant res & perſonas Eccleſiæ. c.7. nu.9.de conſtit.

Lateranenſe concilium ſub Innocentio 3.quale. c.1. de ſum.Trin.& fid.Cat.nu.2.

Leo Philoſophus & filius Leo ediderunt legum volumina Græce. in proœ.Decret.nu.31.

Lex naturalis, principiũ & origo omnium legum, à Deo in paradiſo primum data.in proœ. Decret.nu.32.

Lex alium quando lata & emendata vel reſtaurata. in proœ.Decret.num.32.

Lex regula viuendi.in proœm.Decret.nu.11.

Lex diuina cur correcta & à quo.in proœ.Dec.nu.19.

Lex debet eſſe manifeſta, & quare.in proœ.Decr.20.ab omnibus ſciri.eo.

Lex & conſtitutio ad futura non ad præterita pertinet. c.2.nu.7.& 9.de conſtitut.à quo tempore ligat.eod.11 num & ad præſentia pertineat, & ad negotia indeciſa pendentia.eo.nu.12.lex declaratoria quid.eo.13.

Lex publicata quare ligat ignorantes.c.2.nu.9.de conſt.

Lex ciuilis quando vincit ius Pontificium, & quãdo ab eo vincitur. c.1.nu.3.de conſtitutio.

Lex debet eſſe manifeſta.c.13.nu.4.de conſtitut.obſcuritas legis in quo conſiſtit.eo.nu.5.

Legis condendæ mos antiquus.c.3.nu.4.de conſtit.

Legẽ quãdo ciues, & quãdo dux feudatarius faciant.c. 7.n.4.de cõſt. quãdo princeps de rebus Eccleſiæ. eo.9.

Lege ea vti quis debet, quam aliis ſtatuit. c. 6. nu.14.de conſtit.idem.nu.15.eo.

Leges contrariæ perniciosæ Reipublicæ.in proœ.Decr.19. antiquantur deſuetudine.eo.

Leges vt generales ab omnibus ſeruandæ.c.1.num.4.de conſtit.à ſubditis videlicet. eo.

Leges ciuiles quomodo ligent clericos recepta à ſummo Pontifice.c.10.nu.15.de conſtitutio.

Leges Athenienſium à viris delectis conſcripta & collecta.in proœ.Decre.nu.31.& ibi numerati.

Leges Eccleſiaſticas qui collegerint. in proœ. Decret. num. 32.

Leges ſeruandæ à ſubditis ſtatuentis.c.13.nu.3.de conſtitut.interpretatur eas qui condere poteſt.eo. nu. 4.

Leges ad futura pertinent quando, & ad præterita.c. . nu.9.de conſtitut.

Legum collectio cordi principibus, & qui eas collegerint in vnum volumen apud diuerſas nationes.in proœ. Decret.nu.31.

Legum prolixitas vitium habet & cõfuſionem in proœ. Decret.num.21.

Legum multitudo affert confuſionem.in proœm.Decretalium.23.

Legum mens potius quàm verba iudicibus ſequenda. c.1.nu.8.de conſtitutio.

Legibus ſoluti & excepti quidam.c.1.nu.5.de conſt.

Libellus repudij.in proœ.Decre.nu.10.

Libelli famoſi comburendi. cap.2. numer.2.de ſumma Trinitate.

Libertas Eccleſiaſtica quando imminui dicatur.c.7.nu. 10.de conſtitut.

Libri Ethnicorum in quantum Eccleſiaſticis legere liceat.c.1.de ſum.Trin.nu.4.

Librorum reprobatio quid contineat. c.2.nu.2. de ſum. Trin.& quorum olim libri damnati.eo.

Litigans temere in ſumptus damnari debet.c.2.num.13. de conſtitutio.

Litium mater, cupiditas. in proœ. Decret. num. 7. lites vnde, vitandæ.eo.

Lotharius 2.Impe. ius ciuile Romanorum, à Gothis ſublatum, reſtituit.in proœ.Decret.nu.34.

Macha

M

Machabæorũ hiſtoria à Iaſone Cyrenæo ſcripta priùs, & dehinc abbreuiata in proœ. Dec. 22.
Mãdatarius intra quod tẽpus poſſit inſinuare mãdatũ, & acceptare beneficium vacans. c. 8. nu. 6. de conſtit.
Magiſter quis in inſcriptio. Decret. num. 20.
Magiſter ſententiarum à quibuſdam in aliquibus reprehenſus c. 2. nu. 4. de ſum. Trin.
Magiſtri qui dicantur. c. 11. nu. 6. de conſtit. priuantur lucro contumacia. eo. nu. 7. & 8.
Magiſtratum petere abſentibus prohibitum. c. 1. num. 5. de conſtitutio.
Maledicere quid. in inſcriptio. Decretal. nu. 30. & 38.
Manifeſta lex quæ. c. 13. nu. 4. de conſtitutio.
Matrimonij bona. c. 1. §. 1. nu. 16. de ſum. Trin.
Meldarum ciuitas, & Meldenſe concilium. ca. 1. nu. 1. de conſtitutio.
Menſa, & bona menſæ quæ dicantur. c. 9. nu. 8. de conſtit.
Meſſiah idem quod Chriſtus, & quare ita dictus. c. 1. §. 1. nu. 6. de ſum. Trin.
Miniſteria quæ. c. 10. nu. 14. de conſtitutio.
Miſna lex Iudæorum quid. in proœ. Decret. nu. 22.
Moiſes Sacerdos, iudex, Deus Pharaonis. c. 3. num. 2. de conſtitutio.
Monachi filij dicuntur, vt Abbates patres. c. 10. nu. 1. de conſtitutio.
Monachorum regulæ à quibus. c. 9. nu. 8. de conſtitutio.
Monitio triplex contumaciam parit. c. 11. nu. 4. de conſtit. præcedit priuationem communionis. eo. nu. 5.
Moſo fœmina pro Moſe Legiſlatore habita in proœ. Decretalium 32.
Mundi creatio ex nihilo, & quare id non intellexerint Philoſophi. c. 1. de ſum. Trin. nu. 8. & 9. mundi creationem à Deo fatentur Ethnici, & Sybilla. eo. nu. 10.

N

Neceſſitas quantum feudi alienari permittebat. c. 7. nu. 7. de conſtit.
Nicolaus Rentius Tribunatum ſub Pontificibus occupat Romæ. c. 10. nu. 21. de conſtitutio.
Nicolaus Geuccius Tribunatum vſurpauit ſub ſummis Pontificibus, & necatus. c. 10. nu. 21. de conſtitutio.
ex Nihilo an aliquid fieri poſsit. c. 1. de ſum. Trin. nu. 8.
Nomocanon Photij. in proœ. Decret. nu. 32.

O

Obſcuritas à legibus aliena eſſe quare debeat. in proœm. Decret. 20.
Ομουσία. c. 1. de ſum. Trin. nu. 6.
Opera bona ad ſaluandum cum fide requiri. ca. 1. §. 1. nu. 17. de ſum. Trin ſola non ſufficiunt. eo.
Optio beneficij intra quot dies fieri debeat. c. 8. num. 6. de conſtitut.
Ordo maior dignior quia & minorem habet. c. 13. num. 7. de conſtitutio.
Ordinatus quis ritè dicatur. c. 1. §. 1. num. 10. de ſum. Tri.
Ordinum dignitas ſeruanda. c. 13. nu. 6. de conſtit.
Ornamentorum nomine quæ contineantur. c. 10. nu. 15. de conſtitutio.
Os porci dictus antè Sergius 2 in inſcriptione Decret. num. 9.
Oſculo ſalutatum. in inſcript. Decr. nu. 28. etiam eo admoto pedibus. eodem.
Otium in diſcendis artibus adhibendum. in inſcript. Decretal. nu. 21.

P

Pacificus rex, cur Chriſtus dictus. in proœ. Decr. n. 3.
Pagani inter Chriſtianos nõ tenentur legibus Pontificiis. c. 1. nu. 6. de conſtitut. & ibi caſus excepti.
Papa dictus quare Dominus. in inſcrip. Decreta. num. 2. quare mutet nomen. eo. 9. Papa quid, & quare dictus Pontifex ſummus, & alij hoc nomine. eo. 10. Papa ſeruus ſeruorum. eo. nu. 17. Papa non ſubeſt, ſed præeſt concilio. c. 1. nu. 4. de conſtit.
Papatus quando ſedem à Roma in Galliam mutauit. c. 16. nu. 21. de conſtitut.
Pappos quid. in inſcr. Decr. nu. 10.
Papyrianum ius. in proœ. Decretal. nu. 31.
Pariſij qui, & de Academia Pariſiana fundata, & reſtaurata. c. 11. nu. 1. de conſt.
Paſchalis 2. antea Raynerius. in inſcript. Decret. nu. 9.
Patris & filij appellatio ad quos & quare extendatur. in inſcript. Decret. nu. 15.
Patris & matris benedictio aut maledictio, quare efficax. in inſcrip. Decret. nu. 37.
Patronus intra quot menſes debet præſentare. c. 8. nu. 6. de conſtit.
Pax vobis, ſalutationis ſpecies. in inſcript. Decr. nu. 36.
Pax donum Dei, & eius vtilitas in proœ. Decr. nu. 3.
Peccatum à concupiſcentia quomodo formetur. c. 4. nu. 2. de conſtitutio. Fomes ibi peccati. eo. nu. 3.
Pedes Imperatorum, Pontificum ſummorum ſalutantes oſculati. in inſcriptio. Decret. 28.
Peregrini vrbe eiecti legibus excepti. c. 1. nu. 5. de conſt.
Perſonatus quid. c. 8. nu. 4. de conſtitutio.
Petrus Lombardus quis. c. 2. nu. 4. de ſum. Trinit.
Petrus Trecenſis ſeu Comeſtor frater Gratiani Monachi. ca. 2. num. 4. de ſum. Trinit.
Petrus Sciarra. ca. 10. num. 21. de conſtit.
Photij nomocanon. in proœm. Decretal. nu. 32.
Platina cur non in omnibus credendum. in inſcriptio. Decretal. num. 8.
Pœnæ molliendæ interpretatione. c. 11. nu. 9. de conſtitut.
Pœnitentiarij ſummi Pontificis qui. in proœm. Decret. num. 36.
Pontifex ſummus maior Imperatore. c. 13. nu. 4. de conſt.
Pontifices ſummi occaſione controuerſiæ de Senatore vrbi præficiendo vel pulſi vel vexati. ca. 10. nu. 18. de conſtitutio.
Pontificatus & legis poteſtas ſimul data. ca. 3. num. 3. de conſtitutio.
Populus & clerus quando & quare ab electione ſummi Pontificis excluſus. c. 10. nu. 18. de conſtitutio.
Populi appellatio quando contineat clericos. ca. 10. nu 5. de conſtitutio.
Poſſeſſio beneficiorum quare apud iudices laicos in Gallia decidatur. c. 10. nu. 36. de conſtitut.
Poteſtatis plenitudo in ſummo Pontifice: alij in partem ſolicitudinis vocati Epiſcopi. in inſcrip. Decret. num. 15.
Præbendæ aut canoniales, aut ſimplices. c. 6. nu. 8. de conſtitutio. & de diuerſitate præbendariorum. ibidem.
Præbendarum in numero diminutio per capitulũ quando valeat. c. 9. nu. 4. de conſtitutio. quando reſtituatur numerus minutus. eo. nu. 11.
Præbendarum numerus num poſsit minui authoritate capituli, ſine conſenſu ſummi Pontificis. c. 8. nu 9. de conſtitutio.

Præbendarũ numeri reſtrictio ex auaritia reprobatur. ca.12.nu.6.de conſtitu.et,ſi diminuti non ſint redditus. eod.num.7.

Prædicatores verbi Dei,quæ obſeruare debent. cap. 1.de ſumma Trinit.num.4.

Prædium vnde dictum,& eius ſpecies,ruſticum & vrbanum.c.1. num. 3.de conſtit.

Pragmatica ſanctio.rubri.de conſtit. num.5.

Primiceriatus quis.c.8.nu.3.de conſtit.

Princeps non ſubiicitur ſuis aut prædeceſſorum legibus. ca.1.nu.4.de cõſt.ibi rationes: ſubiicitur tamen rationi,& legi diuinæ,& quomodo ſeruare ſuas debeat.eo.

Principes Imperij Epiſcopi quidam.ca.3.num.2.de conſt.

Priuilegia ſeu priuatorum gratia non feruntur leges.ca. 1.num.4.de conſtitutio.

Priuilegia ſcholaſticorum qui tractent.in inſcrip.Decre. num.27.

Priuilegiata conſtitutio etiam ante publicationem vim habet. ca.2.num.10.de conſtitut.

πρόχειρον iuris Baſilij & Leonis Imperatorum.in prœm. Decret.nu.31.

Prodigus ſui quis.in prœm.Decre.num.6.

Proteſtatio actus contraria non releuat.c.8.nu.10.de cõſt.

Prudentia propria non innitendum.c.5.nu.3.& 6.de conſtitutio.prudentia quid.eod.4.diuiſio, in apparentem & veram. eod. 5.

Pudicitia quid,& efficacia.in prœm.Decre.nu. 4.

Pudor impedit peccatum facilius quàm aliud. in prœm. Decreta. num.4.

Puniri nemo debet ſine culpa vel cauſa. c.2.nu.6.de cõſt.

Pythaci inter ſeptem ſapientes ſententia,Patere legem quam tu ipſe tuleris.c.6.nu.15.de conſtitutio.

Q

Quaternitatem qui poſuerint in Trinitate.ca. 2.nu. 3. de ſum.Trinit.

R

Rabini Aſe.& Mar. Talmud Babylonici authores. in prœm. Decreta.nu. 32.

Rainerius dictus ante,qui poſtea dictus Paſchalis 2.Pontif.in inſcrip.Decretal.nu.9.

Raymũdus Cappellanus quis,compilator Decretalium.in prœm.Decre.nu.28.

Raymundus Ptolomæus Senator Romanus. c.10.num.21. de conſtitutio.

Reformatores Reipublicæ vſurpant Romæ poteſtatem.c. 10.nu.21.de conſtitutio.

Regiſtrum quid.c.2.nu.2.de conſtitut. & de regeſtis ſeu commentariis principum.eo.

Regnum nobilis ſeruitus.in inſcriptio.Decre.nu 18.

Regula quando ius conſtituit. ca.1.num.2. de conſtitutio.

Religioſa perſona quæ dicantur,& religio quid. c.10.nu. 6.de conſtitutio.

Renunciatio tacita quando contrario actu cenſeatur. c. 8.num.10.de conſtitutio.

Repudij libellus. in prœm. Decretal.c.1.num.10.

Res omnia complectitur. c.2.nu.4.de conſtitutio.

Reſurrectio mortuorum credita etiam ab Ethnicis. ca.1. de ſumma Trinit.nu.28.

Rex a bene gerendo & rationes ſeu cauſæ regem conſtituendi.eod.

Rex, Chriſtus abſolute intelligitur, & de regno eius.in prœm.Decreta.num.1. & 2.

Rite ordinatus quis dicatur. c.1.§.1.nu.1 de ſum. Trinit. rite & ritus quid.eod.

Roma donata à Conſtantino magno ſum.Po[illegible] 30.nu. 19.de conſtit.

Romanus Lecapenus iunior legum alphabetum edidit. in prœm. Decre.c.1.nu.31.

S

Sacerdos & oblatio Chriſtus. cap.1. §.1. de ſumma Trinitat.

Sacerdos ſolummodò non alius poteſt cõſecrare Euchariſtiam.ca.1.§.1.num.9.de ſum.Trinit.iſque debet eſſe rite ordinatus. eod.num. 10.

Sacerdotum erat benedicere tantùm per nomen Dei quadrilitterum.in inſcriptio.Decreta num.33. qui ſacerdotes benedicere ſolemniter non poſſint. eod.34.

Sacerdotium tranſlatum à Iudæis in Chriſtum.c.3.num. 2.de conſtitutio.

Saluari poſſunt omnes cuiuſcumque formæ viuendi in fide & operibus virgines,viduæ,nuptæ,&c.cap.1.§. num.15.& ſeq.de ſum Trinita.

Salus non eſt extra Eccleſiã Dei.c.1.§.1.de ſum.Tri.nu

Salutandi mos & effectus.in inſcrip.Decreta. num.28 per aue,ſalue, & oſculum.eod. mos Imperatorum in reſcriptis.eod.num.29.

Salutatio ſummi Põtif.non abſoluit excommunicatum. in inſcrip.Decret.29. ſalutationis Apoſtolicæ formula.eod.35.

Sanctæ Mariæ quot Eccleſia Romæ. cap. 10. num. 4. de conſtitutio.

S. Sylueſtri Eccleſia Romæ.cap.10.num.2.de conſtitu.

Sanctio quid.rub.de conſtit.num.4.

Sapiens dicitur Cato cuius cẽſentur diſticha de moribus. ca.6.nu.15.de conſtitu.

Sathan cur dæmon dicitur. c.1.de ſumma Trinit.nu. 14.

Schiſmatici extra Eccleſiam quomodo.c.1.§.1.num.3. de ſum.Trinita.

Sciton contraria legibus publicans multatus ab Athenienſibus.c.1.nu 7.de conſtitu.

Schola & ſcholaſtici,diuerſarum rerum.in inſcrip. Decre.nu.21.dignitas quædam ſcholaſtici. eod. 22.

Scholaſticus, habens dignitatem in Eccleſia. in inſcript. Decr.n.22.& 23.Scholaſtici,dicta & mulieres.eo.24.

Scholaſtici cõtumaces priuantur priuilegiis Scholaſticorum. ca.11.num.8. de conſtitutio.

Scholaſticorum vtilitas ex compilatione Decretalium. in prœ.Decre.nu.27.

Scholaſticis bonis quinq; neceſſaria.in inſc.Decre.n. 25

Secanus Præfectus Tyberij Chriſtianis inimicus.c.10.nu. 20.de conſtitutio.

Sedes ſummorũ Pontificum quandiu in Gallia remãſit, & quando reſtituta Romæ.c.10.nu. 21. de conſtitutio.

Senator vrbis Romæ quis,& mutatio eius & authoritas antiqua & noua. cap.10.nu.18.de conſtitu. & de contentione inter Romanos Pontifices & ciues.eod.

Senatus Romani maieſtas & poteſtas quando cœpit imminui & tolli.c.10.nu.19.de conſtitutio.cauſæ cur merito conciderit.eo.nu 20. & ſequentib.

Senatus Romæ nunc ſummi Pontificis ex Cardinalibus. ca.10. num.21.de con[illegible].

Senonenſis Archiepiſcopus.c.6.num. 2. de conſtitution.

Sentẽtia improbata contra leges & à nõ ſuo iudice lata, vel ex legibus non receptis. c.10. nu.22.de conſtitutio.

Sẽtẽtia poſt appellationẽ à quo exequenda,an ab iudice à quo,an à confirmante. ca.12.num.9.de conſtitution.

Sententia contra non vocatum in ius, non valet. c. 10. nu. 23. de conſtitutio.

Sergius 2. dictus os porci. in inſcrip. Decre. nu. 9. & quomodo mutauerit nomen. eod.

Seruitius nobilis, Regnum. in inſcript. Decre. nu. 18.

Seruus ſeruorum quando, & quare dictus ſummus Pontifex. in inſcriptio. Decreta. nu. 17.

Similitudo nimia confuſionem parit. in proœ. Decreta. num. 17. quid ſimilitudo. eo. 18. argumentum a ſimili per diſsimile diſſolui. eo. quæ in iure ſimilitudo nimia. eod. 18.

Simplex quid & ſimplicitas veritatis amica. c. 1. de ſummu Trinit. num. 4.

Simplicitas legum amica. in proœ. Decre. nu. 20.

Smicron Athenienſis multatus legibus aduerſantia publicans. c. 1. nu. 7. de conſtitutio.

Solon ob obſcuritatem legum affectatam reprehenſus. in proœ. Decretal. nu. 20.

Spiritus ſanctus à patre & filio procedens quomodo. c. 1. de ſum. Trinita. nu. 7.

Sponſio quomodo fiat. c. 3. nu. 4. de conſtitu.

Statuere poſſunt contra leges laici, non autem contra canones clerici, & quare. c. 9. nu. 7. de conſtitutio.

Statutum quando & de quibus facere poſsit capitulum. ca. 0. nu. 5. de conſtitu.

Statutum non poteſt in præiudicium diſſentientium ciorum ab aliquibus ex illis fieri. ca. 6. num. 11. de conſtitutio.

Statutum an liget ignorantes. c. 2. num. 10. de conſtitutio.

Statutum valet factum ab his qui habent poteſtatem ſtatuendi, & de quibus poſſunt. ca. 6. num. 18. de conſtitutio.

Statutum tollit conſuetudinem. ca. 9. nu. 6. de conſtitu.

Statutum laicorum nec ſententia etiam in fauorem clericorum, non valet, & quare. ca. 10. num. 10. de conſtitution.

Statutum ab Academia ſeu Vniuerſitate, & a collegio factum ſeruandum ab illis qui eis ſubiiciuntur. ca. 11. num. 3. de conſtitutio.

Stephanus Columna Senator Romæ in quinquennium. ca. 10. num. 2. de conſtit.

Subrogatum retinet naturam eius cui ſubrogatur. ca. 3. num. . de conſtitut.

Succeſſores in beneficio non ſunt iure hæreditario. ca. 6. num. 3. de conſtitut.

Superbia & concupiſcentia, omnium peccatorum fontes. c. 4. nu. 2. de conſtitut.

Superflua ex legibus demenda. in proœm. Decret. nu. 22.

T

TAlmud quid. in proœm. Decretal. num. 32.

Teruiſium, & Teruiſini. c. 7. num. 2. de conſtit.

Theodoſianus codex. in proœm. Decre. 31.

Tituli ſum. Pontificis. in inſcriptio. Decretalium. Imperatorum. cod. nu. 18.

Tranſſubſtantiationis vocabulum in Euchariſtia cõſecratione explicatum. c. 1. §. 1. nu. 8. de ſum. Trinit.

Treca ciuitas, & Trecenſe concilium. ca. 6. num. 5. de conſtitutio. Trecenſis Eccleſiæ ſtatutum. eod. in tex.

Tribunatus pro libertate ciuica Romæ tempore Pontificum ſuſcitatus & ſublatus. c. 10. num. 21. de conſtitu.

Tridentum. c. 7. num. 1. de conſtitutio.

Trinitati ſanctiſsimæ qui quaternitatem adſcripſerunt. ca. 2. num. 3. de ſum. Trinit. & 5.

de Trinitate ſumma vbi tractetur. rub. de ſum. Trinit. nu. 1. quare ſumma, & quare olim non eſſet eius proprium feſtum. eod. 2.

Tullum & Tullenſes vbi. ca. 8. nu. 2. de conſtitutio.

Tyberius Cæſar noluit vocari ſe dominum. in inſcript. Decretal. num. 4.

V

VAcare non cenſetur beneficium extinctũ vel ſuppreſſum. c. 8. nu. 7. de conſtit. vel vnitũ. eo. nu. 8.

Verba legis ſunt obſeruanda non captanda. c. 13. num. 5. de conſtitutio.

Vernerus, Irnerius alias dictus, quo tempore vixerit. in proœm. Decret. num. 34.

Verum ſimpliciter proferri vult. in cap. 1. de ſum. Trinit. num. 4.

Vinum dominus conuiuij. in inſcriptione Decret. nu. 6.

Vita in communi olim clericorum. c. 9. num. 8. de conſtitution. cauſæ diuiſionis. eod. num. 9.

Vnctio Eccleſiaſtica interior & exterior. ca. 1. §. 1. num. 6. de ſum. Trinita.

Vnitates rerum cõmendatæ Deo. c. 1. §. 1. nu. 1. de ſum. Tri.

Vnitum beneficium per ſe poſtea non cenſetur vacare. ca. 8. num. 8. de conſtit.

Vniuerſitas ſcholaſticis & Doctoribus cõſtat. in inſcrip. Decret. num. 23.

Vniuerſitas ſtatutum facere poteſt. c. 11. nu. 3. de conſtitut.

Vnum ex omnibus quod ſibi elegit Deus. cap. 1. §. . num. 1. de ſum. Trinit.

Vocatio in ius prima in iudiciis eſt. cap. 10. num. 23. de conſtitution.

Vſus leges probat & tollit. in proœm. Decre. num. 19.

Vtilitas finis vnus legum communis vel ſingulorum. in proœm. Decretal. nu. 25.

DVORVM LIBRORVM
DE RESCRIPTIS
INDEX.

Cuius numerus primus indicat librum, ſecundus caput, tertius numerum capitis, r titulum de Reſcriptis.

A

Abbas de quibus diſpenſare poteſt cum ſuis monachis.lib.1.cap.13.nu.21.r de quibus non poteſt. eod.num.22.r

Abbas poteſt monacho dare licentiam ſtudendi, ſed non diſpenſationem interim de non promouendo. 1.23.4.r

Abbas ſuis monachis intra clauſtra, conferre tonſuram primam poteſt. 2.40.4.r

Abbas quando debeat negotia conuentus procurare. 2.21.6.r

Abbas quis. 2.21.1.r

Abbas pro negotiis ſui conuentus cõuenitur, niſi Abbatis & cõuẽtus negotia ſint ſeparata.lib.2.c.21.per totũ.r

Abbas ſancti Victoris. 2.37.1.r

Abbatiſſæ triennales ſint. 2.22.7.r

Abbreuiatores maioris & minoris parci in Cancellaria Romana. 2.10.3.r

Abbreuiatorum maioris parci in Curia Romana officium.1.45.5.r.minoris parci.eod.

Abeſſe an poſſit curio ſine licentia ſuperioris à beneficio. 1.24.5.r

Abſens pro negotiis ſuæ Eccleſiæ pro præſente habetur. 1.24.9.r. Item ſi in ſeruitio Epiſcopi ſui vel ſummi Pontificis.eo. Item ſi ſtudiorum cauſa abſit.1. 24. 10.r

Abſente contumace iudicari quando & quomodo poſſit. 2.18.7.r

Abſentia prælatorum vel præpoſitorum Eccleſiæ quot mala inuexit.1.16.numeris 3.4.5.6. r

Abſentiæ à beneficio excuſationes legitimæ quæ. 1.24. 8. & 29. r

Abſoluere poteſt generaliter qui ligauit, paucis exceptis. 1.32. 2.0.r

Abſolui & excommunicari poteſt abſens per literas. 1.32.4.r. & mortuus quando.eod.

Abſolutio excommunicationis non debet temere concedi. 2.11.2.r

Abſolutio minoris excommunicationis à quo peti poſſit. 1.32.3. Caſus reſeruati ſoli ſummo Pontifici. eo.4.

Abſolutio excommunicationis quando poſſit fieri ſine cauſæ cognitione. 2. 41.14.r

Abſolutio excommunicatis à quo fieri debeat.2.41.2. r. quare & quando pertineat ad delegatos, contumace excommunicanti . eod.num.3

Abſolutio excommunicationis Reſcriptum, per quod mandatur ei qui cõtra formam concilij generalis aliquem excommunicauit, vt excommunicatum abſoluat, adiectis delegatis, qui in dilatione abſolutionis eundem abſoluerẽt, adiecta etiam clauſula, Si eſt ita, non tribuit cauſæ cognitionem. lib. 2. c.41. per totũ.r

Abſolutionis delegatæ forma ſeruanda eſt. 1.32.3. r

Abſolutionis delicti Reſcriptum ſummi Pontificis, conceditur per literas clauſas. 1.32.21.r

Abſolutionum diuerſitas, & à diuerſis impetratæ. 1. 32. 2. r

Abuſus priuilegium tollit. 2.15.7.r

Abuſus cauſa reſtrictionis liberalitatis principis.2.28.2.r

Abuſus tollit reſcriptum & priuilegium. 1. 55.8. r. & ibi quidam abuſus numerantur.

Abuſus reſcriptorum multiplex. 2. 43.2.r. & ibi quid abuſus, pœna etiam abutentium.eo.nu.8. & 9.r

Abutentes reſcripto ad lites in quibuſdam, priuantur eius cõmodo, & ad damna & ſumptus aduerſario condemnantur.lib.2.c.43.per totum.r

Academiarum Galliæ nominationes quando cœperint. 1.9. 2.r

Acceptare beneficium intra quod tempus mandatarius tenetur. 2.30.9.r

Accuſare dominum colonus adſcriptitius non poteſt, niſi in vno. 1.31.7. r

ἀνεβοδίκαιον quid. 1.1 .2.r

Adamitæ hæretici confutati. 2.21.3.r

Adiudicare quid. 2.4.7.r

Adnotatio, reſcriptum quale, & quomodo differat ab aliis. 1.2.9.r

Adrianus primus Rom. Pontif. bullarum inuentor. 1. 45. 3. r

Adrianus 4. ſummus Pont. Noruegiam ad fidem conuertit. 2.9. 1. r

Adſcriptitiæ conditionis libertas quo tempore præſcribatur. 1.31.10.r

Aduatici qui. 2.7.1.r

Aduentu pro iocundo ſuo canonicus ponitur, interdum à principibus, interdum ab Epiſcopis. 1.6.8.r

cum Adultero diſpenſat Epiſcopus. 1.13.10.r

Adulterium ſpiritale habere plures Eccleſias.1.16.9.r

Aequalitas in iudiciis ſeruanda inter litigantes.1.36.2.r.

Aequitas qualis eſſe debet quam iudex habeat ante oculos. 2. . . .r

Aetas quibus modis probetur. 1.22.nu.1.2.3.r

Aetatis diſpenſatio ad beneficia ſimplicia non extenditur ad non ſimplicia, vt curam animorum vel dignitates. 1.21. 4. r

Aetatis cauſa diſpenſationes tractantur.1.toto c.21.r

Aetatis

Aetatis venia à quibus impetrata. 1.22.6. r. formula eius. eod.
Aetatis diſpenſatio conceſſa in ſpiritualibus à ſummo Pontifice, non extenditur ad temporalia, vt nec contrà data ab Imperatore non extenditur ad Eccleſiaſtica. 1.21.6.r
Aetatis diſpenſatio conceſſa à principe ad adminiſtrandum & contrahendum, quid exigat. 1.22.1.r
Aetatis diſpenſationem habens, nihilominus prohibetur alienare. 1.22.7.r
Aetatis venia impetrata non prodeſt niſi cauſa veræ doceantur. 1.15.11.r
Aetates certæ ſingulis ordinibus ſacris accipiendis definitæ. 1.21.1.r
Afflicto non eſt danda afflictio. 1.24.11.r
Agendi facultas tempore perempta reſtituitur à principe. 1.37.11.r
Albanagij iura. 1.30.1.r
Albanagij lex quæ prohibeat. 1.30.11.r
Albanagij ius per diſpenſationem principis remittitur. 1.30.10.r
Albini qui dicti in Gallia. 1.30.2.& 9.r
Alexandri 3. Pontificis Max. vita breuis. 2.1.3.r
Alienigenæ in quantum non admittendi. 1.30.r
Allophyli qui. 1.30.2.r
Alternatiua oratio quæ. 2.4.4.r
Ambianenſis Epiſcopus. 2.37.2.r
Ambiani qui. 2.7.1.r
Ambitio & auaritia Eccleſiaſticorum obeſt maximè Eccleſiæ. 1.16.2.r
Ambitioſa reſcripta reſtringenda. 1.55.9.r
Ambitioſæ ſunt diſpenſationes, ad plura beneficia ideò reſtringuntur. 1.16.9.r
Amicitia fraterna quàm ſit magna. 2.59.3.r
Amicos & fideles vocat ad quos ſcribit rex Galliæ, vt olim Imperator chariſſimos. 1.48.2.r
Amortiſatio eſt alienatio iuris principalis. 1.27.13.r
Amortiſatio an vltra indemnitatis ſolutionem teneatur dare hominem morientem, viuentem, & confiſcantem. 1.27.21.r
Amortiſatio bonorum Eccleſiæ vel collegiorum quid. 1.27.8. Lex eius vbi obſeruata. eod. qui eam legem reuocauerint. 1.27.9.r. Ratio amortiſationis. num. 10.
Amortiſationis obtinendæ formula. 1.27.18.r
Amortiſatio non requiritur quando ipſe princeps dat Eccleſiæ. 1.27.17.r. contrà ſi eius tutor donet nomine eius. eod.
Amortiſationem à principe obtinentes, debent conuenire cum aliis quorum intereſt. 1.27.11.r. ſoluere quoque debent principi certam ſummam. 1.27.12.r
Amortiſatione tria genera rerum egent. 1.27.20.r
Angliæ Archiepiſcopatus duo. 2.2.1.r
Annales & quinquẽnales literæ ſolutionis moratoriæ. 1.52.6.r
Anathematis formæ. 2.33.3.r
Annatæ beneficiorum. 1.39.6.r. quomodo vitentur. eod.
Annatæ beneficiorum. 1.7.13.r. ſublatæ in Gallia. eod.
Annus vtilis à quo tempore currat. 2.23.2.r
Anteferri clauſula quæ. 2.7.9.r
Anteferri clauſula quid in mandatis operetur. 1.7.9.r
Anteferri clauſulæ effectus. 2.30.11.r
Antonini de donationibus inter virum & vxor. 1.2.12.r
Annulus pro arrha. 1.29.5.r
Annulus ſignatorius principis. 1.2.10.r
Annulus Piſcatoris ſigillum Pontificis. 1.36.1.r
Annulo qui vſi pro inſignibus dignitatis vel honoris. 1.29.5.r
Annulorum ius ad ingenuos reſtrictum. 1.29.6.r
Annulorum aureorũ ius explicatur à ſua origine. 1.29.3.r
Apoſtata in monaſterium reuerſus non aſcendit ad ordines ſine diſpenſatione Abbatis. 1.13.21.r
Apoſtolica ſedes pro dignitate. 2.15.3.r. Apoſtolicus ſummus Pontifex dictus. 2.15.4.r
Apoſtolicæ literæ quæ dicãtur. 2.39.1.r. Apoſtolicus S. Pontif. & Apoſtolica ſedes eius. eod.
Appellans non proſequens appellationem intra tempus conſtitutum, iure eius priuatur. 2.12.8.r
Appellare à quibus arbitris non liceat. 2.14.5.r
Appellare ab omni iudicante ſemper non licet. 2.18.12.r
Appelletur quomodo à reſcriptorum executione. 1.51.4.r
Appellatio quando deſerta dicitur. 2.12.12.r
Appellatio ſuſpendit officium iudicis. 2.30.14.r
Appellationis remedium commune. 2.1.6.r. ibi caſus excipiuntur.
Appellationis cauſa pertinet ad delegatum ſuper appellatione, non ad delegatum ſuper principali. lib. 2. c. 29. per totum. r. & explicatur in num. 4. eod.
Appellationis omiſſæ reſtitutio per literas regis. 1.37.10.r
Appellationem ſolus princeps prohibet. 2.1.5.r
Appellatione remota clauſula quid operetur. 2.18.12.r. & quis ea vti poſſit. eod.
Arbitri iuris & arbitri electi in quo differant. 2.14.5.r
Arbitros coguntur aliqui eligere. 2.14.5.r
Arcades ante Lunam dicunt ſe genitos. 1.30.4.r
Archidiaconi qui. 2.8.5.r
Archiepiſcopus Magdeburgenſis. 2.22.3.r
Ardingus & Robertus ordinis Ciſtercienſis authores. 2.6.1.r
Argentinenſis Eccleſiæ conſuetudo, vt non niſi nobiles ex vtroque parente canonici fiãt, improbata. 1.19.9.r
Arreptitij dæmoniaci non promouentur ad ordines. 1.26.7.r
Archa conſtituta olim dato annulo. 1.29.5.r
Artificiis incumbens deſinit eſſe nobilis. 2.33.4.r
Aſſopus curſor. 2.28.5.r
Athenienſium ciuis quando, & quomodo quis ex peregrino fieret. 1.30.6.r
Attentata poſt appellationem non valent, etiamſi renuncietur appellationi. 2.29.4.r
Attentata appellatione pendẽte facta quomodo reuocantur. 2.12. nu. 6. & 10. r. & quid attentata, & qua via reparanda. eo. 2.12.14.r
Auaritiæ ſuſpicio in diſpenſationibus ad plura beneficia. 1.16.9.r
Auditor contradictarum quis Romæ. 1.45.7.r
Auguſti Cæſaris edictum de deſcriptione orbis cur factum. 2.11.9.r

B

BAptiſmus corrupto ſermone, In nomine patria & filia & ſpiritusſancta non repetendus. 2.11.5.r
Baptizati recenter quare non promouerentur olim ad Eccleſiaſtica officia. 2.7.10.r
Bannitus pro vno delicto, poteſt pro alio, vel eodem iterato banniri iterum. 2.30.15.r
Bannum feudorum, eſt trium menſium ſumptibus feudatoriorum. 1.27.22.r

Barleo

Barleobenſis Epiſcopatus. 22.1.r

Baſtardi num nobilitate patris vti poßint. 1. 29. 17. *aut matris.* 10. & 18.

Beneficium poteſt impetrari nomine abſentis, etiam ſine mandato eius, ſed non acceptari. 1. 52. 3. r

Beneficium abſenti collatum non vacat, etſi non fuerit adhuc acceptatum. 1. 4. 14. r

Beneficium paternum non debetur filiis. 2. 4. 5. r

Beneficium collatum ab ordinario poſt ſex menſes, quomodo confirmetur poſſeſſori. 1. 3. 16. r

Beneficium non vacans, promitti, vel conferri non poteſt ab ordinariis. 1. 6. 1. r

Beneficium incompatibile cum ſecundo, excludit ne peti ſecundum poſsit. 1. 8. 3. r

Beneficium de nouo creatum, non debetur mandatariis. 1. 4. 20. r

Beneficium amittit qui non fert habitum eius ordinis enins eſt. 1. 13. 22. r

Beneficium, Eccleſiaſticis duobus, in titulum dari nequit. 1. 4. 18. r

Beneficium quantumuis paruum exigit reſidentiam, & ratio. 1. 24. 2. r

Beneficium vnum in titulum, alind in commendam quis iure poßidere poteſt. 1. 17. 2. r

Beneficium curatum adeptus tenetur intra annum ad presbyteratum promoueri. 1. 23. 1. r *niſi ſtudiorum cauſa vſque ad tempus ſeptennij diſpenſetur, quo ad ſubdiaconatum promoueri debet.* 1. 23. 2. r *& ibi quis in ſtudiorum cauſa diſpenſet.*

Beneficinm datur propter officium. 1. 24. 1. r

Beneficio quando, & in quibus caſibus poteſt ſeruire per ſubſtitutum abſens, aut per Vicarium ſine diſpenſatione. 24. 9. & *ſeq.* r

Beneficium quibus modis quis dicatur illicitè poſsidere. 24. 6. r

Beneficium impetrari poteſt per interpoſitam perſonam. 2. 25. 2. r

Beneficium pro alio inſcio acceptari collatum nõ poteſt. 2. 28. §. 1. *num.* 6. r

Beneficium ſufficiens quod dicatur. 2. 17. 4. r

Beneficium vacat per mortem impetrantis tantùm per ſimplicem ſignaturam. 1. 44. 4. r.

Beneficium impetrans natalibus diſpenſatus quando teneatur dicere ſe illegitimũ & diſpenſatum. 1. 28. 10. r

Beneficij impetratio debet continere beneficium iam ab impetrante, qualecunque ſit, poſſeſſum. 2. 17. 6. r *iunge num.* 7. & 8.

Beneficij ſecundi adeptio, ex quo non percipiuntur fructus, non facit vacare prius poſſeſſum. 1. 25. 3. r

Beneficij ſecundi adeptione quando vacet primum iam poſſeſſum. 1. 17. 13. r

Beneficij poſſeſsi ſuppreſsio impedit gratiam nouam reſcripti. 2. 8. 8. r

Beneficij titulus ex ſuperiorũ collatione pendet. 1. 3. 6. r

Beneficij ius in dubiũ reuocatum probatur per ſumptum ex libro ſignaturarum exemplar. 1. 44. 8. r

Beneficij appellatione in mandatis non continetur dignitas niſi dicatur. 2. 40. 7. r

Beneficij poſſeſsionem an quis poſsit prehendere cum ſimplici ſignatura. 1. 44. 1. & *ſeq.* r

Beneficij appellatione non continetur canonicatus vel præbenda Eccleſiæ cathedralis, in literis gratioſis, contrà in literis iuſtitiæ, quæ ſint in forma pauperum. 2. 40. 7. r

Beneficia principum latè explicanda. 1. 55. 9. r

Beneficia maiora & minora quæ. 2. 8. 7. r

Beneficia principum quando nociua eſſe incipiunt, eſſe deſinunt. 2. 18. 10. r

Beneficia idoneis conferenda. 2. 17. 10. r

Beneficia quædam officium, quædam adminiſtrationem, &c. habent. 2. 8. 10. r

Beneficia, ſine reſeruatione, & diuiſione, conferenda ſunt. 1. 3. 10.

Beneficia regularia, regularibus, ſecularia, ſecularibus, conferenda. 1. 4. 5. r

Beneficia regularia, eiuſdẽ ordinis & regulæ monachis dari debent. 1. 4. 7. r

Beneficia iuris patroni laici, non debentur mandatariis. 1. 4. 17.

Beneficia plura non poteſt quis habere. 1. 4. 12. r

Beneficia ſuppreſſa vel extincta, non dicuntur vacare, nec ſunt impetrabilia. 1. 4. 10. r

Beneficia quæ non propriè dicuntur Eccleſiaſtica, ideo non debentur mandatariis Apoſtolicis. 1. 4. 18. r

Beneficia à laicis teneri ſolita, non debentur clericis mandatariis. 1. 4. 25. r

Beneficia duo vel plura Eccleſiaſtica tenere prohibitum eſt. 1. 16. 1. r *rationes ponuntur in ſequẽtibus numeris.*

Beneficia vnita, ſine diſpenſatione poſſunt ſimul teneri. 1. 17. 8. r

Beneficia quæ duo vel plura poſsint ſine diſpenſatione poſsideri. 1. 17. 2. r *& ſequentibus.*

Beneficia Eccleſiaſtica ſecundùm qualitatem perſonarum conferenda. 1. 15. 10. r.

Beneficia ſingula ſingulis conferenda. 1. 16. 7. r

Beneficia etiam tenuia reſidentiam exigunt. 1. 16. 7. r

Beneficia duo non curata ex conſuetudine teneri poſſe. 1. 17. 11. r *vt ex diſpenſatione: & ibidem caſus in quibus verum non eſt, & damnabile ſi vnum ſufficiat ad vitam, docetur exemplis.* 1. 17. 12. r

Beneficia vnius monaſterij quæ diſpenſatione tradãtur alterius ordinis monachis. 1. 17. 14. r

Beneficia ſunt in libera diſpoſitione & poteſtate ſummi Pontificis. 1. 6. 3. r

Beneficia regularia quare non debeãt dari ſecularibus, nec contrà ſecularia regularibus. 1. 17. 15. r.

Beneficia incompatibilia quæ dicantur, & teneri ab vno non poſſunt. 1. 17. 13. r

Beneficia maiora debentur quidem perſonis inſignibus, ſed plura ſine conſcientia an tenere poſsint. 1. 19. 12. r

Beneficia ſimplicia quæ non exigunt reſidentiã. 1. 24. 4. r

Beneficia plura ex diſpenſatione habẽs ſi in vno reſideat excuſatur à reſidentia aliorũ. 1. 24. 1°. r *item ſi habet dignitatem & curatum annexum, ſufficit ſi in maiori Eccleſia reſideat.* eo. 18.

Beneficia non conferuntur niſi clericis. 2. 17. 9. r

Beneficia minoribus conceſſa, debent regi à Vicariis Eccleſiaſticis, non à laicis. 1. 21. 3. r

Beneficia vacantia in Curia Romana, non debentur mandatariis. 1. 4. 22. r

Beneficia quædam conferenda à capitulo, & Epiſcopo coniunctim, vel diſiunctim. 1. 4. 23. r.

Beneficia poſſeſſuri cuius ætatis eſſe debeant. 1. 21. 2. r

Beneficia regularia regularibus ordinis, ſecularia ſecularibus, conferri debent. 2. 40. 2. r

Beneficia omnia per præuentionem ordinariorum vacantia confert Papa. 2.38. 4.r
Beneficia Eccleſiaſtica quando poſſunt dari extraneis & alieni idiomatis à beneficio. 1.30.10.r
Beneficia Eccleſiaſtica non debentur perſonis illegitimè natis, & rationes. 1.28.2. & ſequentib.r
Beneficia ſine diminutione conferri debent. 25.1.niſi ex diſpenſatione aliis fructus reſeruentur.eo.1.ca.25.nu. 2. & ſequentib.r
Beneficio ſuo iuriſdictionem conſequi quid ſit.1.38.5.r
Beneficiorum pluralitas exoſa. 2.8.11.r
Beneficiorũ pluralitas redolet auaritiam,ambitionẽ,negotiationem turpis lucri, adulterij.1.16.9.r
Beneficiorum bona non ad ditandos præpoſitos, Eccleſiis conceſſa,ſed ad eum , & alios miniſterio neceſſarios, & pauperes alendos , & ad neceſſaria cultus diuino. 1.19.5.r
Beneficiorum dignitates & perſonatus metiuntur ex conſuetudine Eccleſiarum.2.8.6.r
Beneficiorum fructus an ſint beneficiatorum proprij, an vt percipi ab iis poſſint ſi habent vnde aliunde viuant. 2.27.4.r
Beneficiorum valor exprimi debet in impetrationibus à ſummo Pontifice obtentis, excepta Gallia. 1.39.6.r
Beneficiorum impetratio quid exprimere debeat ſummo Pontifici. 1.39.5.r
Beneficiorum valor varius in impetrationibus à Curia Romana obtentis,exprimi debet,niſi in Gallia.1.7.13.r
Beneficiorum in pluralitate diſpẽſatus à ſummo Pontif. quando non ſit tutus apud Deum. 1.15.5.r
Beneficiatus vbi habet domicilium. 2.29.3.r
Beneficiati vſuarij,vel vſufructuarij.1.3.5.r
Beneficiato non licet propria authoritate dimittere beneficium. 1. 3. 2. vel eligere ſibi in eo ſucceſſorem. eo. & ſeq. 3. r
Bibliothecarius quis dictus Romæ. 2.10.2.r
Biennium ad proſequendam appellationem. 2.12.12.r
Biens de Poëte, *in conſuetudinibus quæ. 1.31. 4.r*
Bituricenſes.2.31.1. r & ibi quomodo ad ditionem Gallorum Regis venerint.
Bituricenſis Archiepiſcopatus contẽdit de Primatu cum Burdegalenſi. 2. 31. 1.r
Biſſexti dies quomodo ſcribatur in bullis. 1.45.14.r
Bona immobilia non poſſedit Eccleſia primitiua quare inter Hebræos. 1.27.4.r
Bona adeſpota. 1.31. 4.r
Bonorum poſſeſſio,& poſſeſſio bonorum differũt.2.22.2.r
Breue ſeu breuis reſcriptum quid ſit. 1.36.1.r
Breue Apoſtolicum,per illud non conceditur rehabilitatio,neque diſpenſatio. 1.14.1.r
Breui Apoſtolico expediuntur diſpenſationes ad contrahendum vel retinẽdum matrimonium.1.34.4.& 5.r
Breuia Apoſtolica expediuntur per Secretariam Apoſtolicam,per Cardinalem præpoſitum. 1.45.8.r
Breuium Apoſtolicorum quomodo fiat expeditio, & à quibus,in pargameno ſimplici ſub cera,& e.lib. 1. toto ca.46.r
Breuium Apoſtolicorum triplex forma.1. 46.2. r
Breuibus Apoſtolicis quæ negotia expediãtur.1.36.2.quæ non expediantur. 1.36.3.quomodo aperta vel clauſa concedantur.eod. r
Bulla quando filiis canabinis , vel ſericeis appendatur reſcriptis , vel prouiſionibus ſummi Pontificis. 1.2 31. quando nomen Papæ literis magnis cõtineat.eo. 2.32.r
Bulla.De bulla tractatur per totũ c.45.quid & vnde dicta.1.45.1. Bulla pro reſcripto pars pro toto.1.45.3.r
Bulla ex ſignatura ſumitur.1.39.3. fit in pargameno.eo.r
Bulla non addit vim ſignaturæ.1.44.1. 2.& 3.r
*Bulla in forma,*rationi cõgruit,*nihil noui dat. 1.44.3.r*
Bulla aurea inſigne adoleſcentum quid.1.45.2.r
Bullæ expeditio aliquando emendatur , & quomodo. 1.3.24.r
Bullæ expeditionem perficere titulum beneficij qui dixerunt,& quibus rationibus. 1.44.10.& ibidem & ſeq. ſolutiones. quando in beneficiis requirantur bullarum expeditiones. eo.1. 44.nu.12. & 13.r
Bullæ ſigilla quare.1.45.3.quis inuenerit eod.bulla plumbea. eo.aurea ab Imperatoribus.eo.& numero 4.r
Bullæ linea vltima qualis eſſe debeat. 1.45.12.r
Bullæ ſcriptura in quibus conſideranda iuxta formulas ſcribendi ſeruatas. 1.45.9.& 11.r
Bullæ recipiunt extenſionem clauſularum ſignaturæ ſuper qua fiunt. 1.45.10.r
Bullarum expeditio per Cameram Apoſtolicam. 1. 45. 8.r
Bullarum expediendarum formula. 1.45.5.& ſeq.
Bullarum ſcriptores diſtinguunt ſcriptura literas iuſtitiæ & gratiæ. 1.45.9.r
Bullarum Apoſtolicarum cauſa. 1.44 15.r
Burdegalenſis Archiepiſcopatus contendit de Primatu cum Bituricenſi. 2. 31.1. r

C

Cameræ Apoſtolicæ Notarius.1.43.1.r
Cameracum vbi. 2. 30. 5.r
Cameracum oppidum. 2. 18.3. r
Cancellaria quid,& Cancellaria Galliæ. 2.10.3. r
Cancellaria Romana regent. 1.45.5. r
Cancellarius Romæ & Bibliothecarius , & Cancellaria quid.2.10.2. r Cancellarius Galliæ.eo.num.3.
Cancellarius Pariſienſis Philippus ob pluralitatem beneficiorum damnatus. 1.17.12.r
Cancellarius Galliæ, Quæſtor eſt, & magnus eius honor. 1.40.5.r
Canonialis præbenda iuncta Epiſcopatui , non vacat ſeparatim, mortuo Epiſcopo. 1.4.15.r
Canonicatus & præbenda quando continentur appellatione beneficij. 2.40.7.r
Canonicatus duos in vna Eccleſia nemo habere debet. 1.17.14.r
Canonicus creatus in expectatiuis præfertur aliis. 2. 30.6.r
Canonicus quis. 2.18.2.r
Canonicus expectans,quando teneatur primam præbendam vacantem acceptare. 1.8.5.r
Canonicus ſupernumerarius , pro incundo aduentu Epiſcopi poni poteſt alicubi ex conſuetudine.1.6.8.r
Canonici Eccleſiæ Cathedralis poſſunt eſſe delegati, executores,reſcriptores,ſed non conſeruatores. 1.53.1.r
Canonici Eccleſiæ Collegiatæ non habent dignitatem. 1.28.6.r
Canonici Eccleſiæ Cathedralis ſunt digniores cæteris Canonicis Eccleſiarum diœceſeos. 1.28.6.r
Canonici creatio ad effectum obtinendæ præbendæ. 1. 7.11.r
Canonici duo in ſeruitio ſui Epiſcopi,non plures,excuſari à reſidentia poſſunt. 1.24.9.r

Canonici & præbendati percipiunt diſtributiones quotidianas infirmi. 1.24.13.r
Cantor quis. 2.16.1.r
Cantuarienſis Archiepiſcopus. 2.29.2.r
Cantuarienſis Archiepiſcopatus Angliæ. 2.2.1.r *& eius Suffraganei.*
Cappellaniæ nõ ſpiritualizatæ nõ ſunt beneficia. 1.4.18.r
Cappella & Cappellani quid. 2.12.5.r
Capitulares horreariorum, & tabernariorum. 2.30.4.r
Capitolium quid. 2.30.4. *Capitolini. eod.* r
Capitulum quando in corpore obligetur mãdato Apoſtolico, & quando ſinguli de capitulo. 2.7.6.r
Capitulum quid. 2.30.4.r
Capituli & Epiſcopi vt plerumque negotia communia. 2.21.6.r
C. ad audientiam II. *illuſtratio.* 2.11.4.r
C. Rodulphus, 35. de reſcriptis noua explicatio. 2.35.4.r
C. ſtatutum, de reſcriptis, in Sex. explicatio. 1.53.1.r
C. ſuſceptum, de reſcriptis, in Sexto, explicatio. 1.30.3.r
C. ſuper literis, de reſcriptis explicatio. 1.50.3.r
Capite cenſi coloni qui. 1.31.3.r
Cardinalis legatus quando reſpondeat per fiat in ſignaturis. 1.40.4.r
Cardinalis breuium ſignaturæ præpoſitus. 1.45.8.r
Cardinalis priuari poteſt ſua dignitate per non reſidentiam. 1.24.1.r
Cardinales perſequentes à ſolo Pontifice ſummo abſolui poſſunt. 1.32.10.r
Cardinalium priuilegia vbi tractentur. 1.19.3.r
Caroliloci Abbas. 2.33.2.r
Cathedra pro dignitate prælatorum. 2.15.3.r *Cathedraticum quid. eodem.*
Cauſa excommunicationis in petitione abſolutionis exprimenda. 2.26.6.r
Cauſa forenſis quid, vnde dicta. 1.2.18.r
Cauſæ connexio coram diuerſis iudicibus tractari non debet, & quare. 1.37.5.r
Cautio de obtemperando tollit ſequeſtrationem contumaciæ cauſa factam. 2.25.5.r
Celeres qui. 1.29.5.r
Cenſiti coloni qui. 1.31.3.r
Cenſuræ reſcripti ſuſpenduntur per clauſulam, Si preces veritate nitantur, donec probentur narrata. 2.2.9.r
Cenſus, quo eligebãtur Senatores, maior erat Equeſtri. 1.29.7.r
Cera viridi veniales codicilli criminum ſigillati, cera crocea indulgentiæ. 1.33.7.r *cera rubea breuia ſigillata annulo Piſcatoris.* 1.36.1.r
Ceſſio debiti transfert ius cedentis. 2.31.4.r
Ceſſionis bonorum beneficium non datur extraneis in regno. 1.30.11.r
Chryſomazus curſor. 2.28.5.r
Ciſtercienſis ordinis inſtitutio. 2.6.1. *eius priuilegium in decimis non ſoluendis.* 2.6.3.r
Citare quid. 2.18.5.r *& ibi de citatione & contumacia.*
Citari quis non debet coram iudice delegato vltra eius dietas à ſua diœceſi per literas delegationis, niſi literæ de conſenſu partium fuerint impetratæ, vel niſi derogetur conſtitutioni c. nonnulli, de reſcriptis. li. 2. c. 28. per totum. r
Citari ſeu vocari coram iudice delegato non poſſunt heredes non vocati, qui vocari poterãt antequã moreretur, per clauſulam reſcripti, Et quidam alij. lib. 2. toto ca. 36. explicatur in numero 3.
Citati non venientis excuſationes quædam legitimæ. 2.13.12. *& ſeq.* r
Citatio perpetuat iuriſdictionem, ſeu præuenit. 1.2.26. *&* 27.r *& non alia.*
Citatio in quibus fieri non debet. 2.18.5.r
Citatio præparatoria iudicij non dat iuriſdictionem. 2.20.11.r
Citatione iuriſdictio præuenitur. 2.3.7.r
Citatus ad locum cuius nomen diuerſa ſignificat vbi debeat comparere. 2.43.7.r
Citatus à non ſuo iudice quando teneatur reſpondere. 2.6.5.r
Ciuis quomodo fieret Athenienſium. 1.30.6.r
Ciues à peregrinis diſtincti. 1.30.2. *peregrini quomodo fiebant.* 1.30.3.r
Ciuium tres ordines Romæ. 1.29.8.r
Ciuitatis ius Corinthij non communicabant. 1.30.5. *nec aliquando ab initio Romani, ſed poſtea. eo.* 5.r
Ciuitatis ius pluribus vrbibus & prouinciis à Romanis legibus datum. 1.30.8.r
Clauſula, Si ita eſt. 2.41.2.r
Clauſula, Si pro alio non ſcripſerimus, quid operetur in reſcriptis mandatorum. 2.38.3.r
Clauſula abſolutionis generalis in reſcriptis quid operetur. 1.32.21.r
Clauſula, Anteferri, quid operetur. 2.30.11.r
Clauſula executoris, Vt prouideat, *fortior ea vt faciat prouideri.* 2.40.5.r
Clauſula reſcripti delegationis, vt vocentur aliqui ex certa diœceſi, Et quidã alij, per illam non poſſunt vocari ciues principalis ciuitatis aut diœceſeos. lib. 2. ca. 35. per totum. r
Clauſula, Si eſt ita. 2.34.4.r
Clauſula, Ex certa ſcientia, quando habet vim clauſulæ derogatoriæ. 2.28.11.r
Clauſula motus proprij & ex certa ſcientia quid operetur. 1.40.6.r
Clauſula officiorum conceſſorum, tant que nous plaira, *quid efficiat.* 1.38.5.r
Clauſula delegationis, Audiant ſola veritate inſpecta, quid operetur. 1.40.9.r
Clauſula, Si preces veritate nitantur, cenſetur appoſita omnibus reſcriptis. 1.50.2.r
Clauſula generalis non obſtante reſeruatione, non extenditur ad certas reſeruationes. 1.41.2.r
Clauſula, Et quoſdam alios, in delegationibus ad lites quos contineat. 1.55.8.r
Clauſula, Appellatione remota, qualis. 2.1.4.r
de Clauſula, Si ita eſt. 2.12.13.r
Clauſula, Si preces veritate nitantur, apponitur vel ſubintelligitur in reſcriptis. 2.2.6. *quid operetur. eo. n.* 9.r
Clauſula, Quidam alij, &, Res aliæ, quæ cõtineat. 2.15.1. *& num.* 11.r
Clauſula impetrationis beneficij, Si dignus vel idoneus impetrans inueniatur. 2.17.10.r
Clauſula, Appellatione remota, vel, Sublato appellationis obſtaculo, quid operetur. 2.18.12. *& quis ea vti poſſit. eodem.* r
Clauſulæ ſimiles, Si ita eſt, Si vera ſunt, Si probes, & ſimiles. 2.2.7.r
Clauſula, Si ita ſit, in reſcriptis ad quæ pertineat. lib. 2. cap. 25. per totum. & potiſſimùm num. 7.r

Clauſula,

Clauſula; Si pro alio non ſcripſerimus, non verificatur per executorias datas, poſt monitoria præmortus Pontificis, nec per illas impeditur mandatum. libr. 2. ca. 39. r

Clauſula, Si quidam alij, quomodo intelligatur. 2.35.4. r & de eadem clauſula in eodem lib. 2. ca. 36. r

Clauſula prouiſionis, vel aliàs quouis modo vacet, quid operetur. 1.7.17. r

Clauſula derogatoria in quibus requiritur. 2.28.11. r

Clauſula decreti irritans quæ. 1.7.2. & 3. r

Clauſula, Vt prouideatur ſi impetrans viſus fuerit idoneus. 1.7.12. r

Clauſula, Si pro alio non ſcripſerimus. 1.7.10. r

Clauſula expectatiuarum literarum, Anteferri, quid operetur. 1.7.9. r

Clauſula impetrationis beneficij, Perinde valere. 1.3.14. Si neutri. eo. 3.19. Si nulli. eo. 20. differentia horum. eo. 21. de clauſula motus proprij. eo. nu. 26. r

Clauſulæ quæ adduntur in tertia parte ſignaturæ. 1.41.4. r

Clauſulæ generales non obſtantiarum, ad quæ non referantur. 1.41.1. r

Clauſulæ ſignaturæ interdum corriguntur in bulla. ſed rarò. 1.44.14. r

Clauſula, Anteferri, vis & deſſuetudo in Gallia. 2.7.9. r

Clauſulæ, Si ita eſt, Si conſtiterit, &c. quid contineant in literis iuſtitiæ. 1.2.22. r

Clauſa reſcripta quando dentur & aperta. 1.32.22. r eo. 36. num. 4.

Clementis 3. ſum. Pontificis vitæ ſumma. 2.12.1. r

Clementis tertij vita breuis. 2.13.1. r

Clementinæ, literis, reformatio. 2.2.6. r

Clericus ſi non ſit impetrans mandatum ad beneficia, priuatur mandato. 2.30.10. r

Clericus conueniens laicum coram iudice laico, quando poteſt reconueniri coram eodem. 1.37.4. r

Clericus vnde dicatur. 2.40.3. r

Clericus quis. 2.17.3. r

Clericum percutiens excommunicatus, niſi in certis caſibus, de quibus. 1.32.4. r

Clerici debēt eſſe quibus beneficia conferantur. 2.17.9. r

Clerici non poterant eſſe monachi, poſtea permiſſum. 2.40.4. r

Clerici mendicitas, eſt in dedecus totius cleri. 1.5.5. r

Clericorum penuria facit vt duo beneficia vni dari poſſint. 1.17.9. r

Clericis debentur ex Eccleſiis alimenta, & beneficia. 1.5.3. r

Cn. Flauius faſtos euulgauit, & à populo Aedilis factus. 1.29.5. r

Coadiutor datur beneficiato propter ſuperuenientem infirmitatem non deſeruienti. 1.24.12. r

Codicilli veniales impetrati à principe. 1.33.1. r

Codicilli officiorum ſunt veluti inſignia dignitatis data. 1.10.3. r

Cognatos quos dicant principes. 2.19.5. r

Cognitio cauſæ ineſt literis iuſtitiæ. 1.2.22. r

Collatio beneficiorum inter prouentus Eccleſiæ Epiſcopalis ponitur. 2.38.4. r

Collatio donatio dicta. 2.7.7. r

Collatio beneficiorum, in quo gratiam & liberalitatem habet. 1.3.1. r

Collatio beneficiorum aliis quàm Epiſcopo ex priuilegio vel conceſſione pertinere poteſt. 2.40.1. r

Collatio beneficij fit aliquando ſine fructibus, & quomodo. 1.25.3. r

Collatio libera ordinarij quando mandato Apoſtolico impediatur. 1.5.8. r

Collationis abuſus, fuit cauſa deuoluti & mandatorum. 1.5.2. r

Collega qui. 2.30.12. r

Collegialis Eccleſia quæ dicatur. 2.30.2. r

Collegiatus in duobus collegiis nemo eſſe poteſt. 1.16.7. r

Collegiatorum loca temporalia debita ſtudentibus, non ſunt beneficia. 1.4.19. r

Colonia Sabinorum. 2.5.1. r

Coloni conditionati. 1.31.7. r

Coloni dominici non vendunt niſi cum colonis. 1.31.6. r

Colonorum antiquorum plures ſpecies. 1.31.1. & ſeq. r. qui liberi originarij, adſcriptitij, &c. eo. & ſeq.

Commenda in vitam dat veluti titulum ad beneficium. 1.17.5. r

Commenda beneficij duplex, perpetua, & temporalis, & de vtraque. 1.17.3. & 4. r quæ detur ab Epiſcopo, & quæ perſonæ ad eam fauendam vocandæ ſint. 1.17.5. r

Commēdæ ordinum ſancti Antonij & militum Hieroſolymitanorum & aliorum qualis natura. 1.17.7. r

Commenda data à ſummo Pontifice beneficij, num ideo fiat reſeruatio beneficij. 1.17.6. r

Commendatum & titulatum ſimul beneficium tenere iure communi poteſt ſine diſpenſatione. 1.17.2. r

Commentarij ſeu libri principum. 1.54.7. r

Communio participem facit beneficij ſocium. 1.52.4. r

Communio priuilegia communicat. 1.4.17. r

Computator, in Curia Romana. 1.45.5. r

Conceſſio ad bene placitum quando ſeruatur. 1.55.6. r

Conceſſum eſt, motu proprio, & conceſſum ſimpliciter, quam vim in reſponſione reſcripti habeat; & differentia cum reſponſione, Fiat. 1.40.6. r

Concordata Gallicana & Germanica cum ſummo Pontifice non poſſunt diſpenſatione violari. 1.13.7. r

Confirmatio in forma communi, quæ concedat. 1.3.21. r

Confiſcatio non habet locum in rebus Eccleſiæ. 1.27.7. r

Coniuncta oratio quæ. 2.4.3. r

Coniuncta pro disiunctis, & contrà disiuncta pro coniunctis quando accipiantur. 2.4.4. r

Conſcientia iudicis qualis eſſe debeat. 2.22.17. r

Conſenſu factum duorum eorum conſenſu tollitur. 2.3.14. r

Conſeruator quomodo differat à delegato iudice. 2.43.6. r

Conſeruatores ſunt iudices delegati. 1.10.7. r

Conſeruatores generales non poſſunt eſſe canonici, nec alij quàm Prælati & reges & reginæ. 1.53.1. r

Conſilij maturitate moderanda reſcripta ſummo Pontifici. 1.17.2. r

Conſiliarij principum in veritate dicenda intrepidi eſſe debent, & reſiſtere eorum iniquis mandatis. 1.51.10. r

Conſtantia, Rogerij regis Siciliæ filia ex diſpenſatione ſum. Pont. monachiſmo relicto, matrimonium contraxit. 1.20.3. r

Conſtantinus magnus permiſit legari & relinqui Eccleſiis Chriſtianorum. 1.27.4. r

Conſuetudo, duas præbendas teneri poſſe, excuſat, vt probata tacite per ſummum Pontificem. 1.17.11. r. quando verò non excuſet. ibidem.

Conſuetudines non tolluntur per non obſtantias generales. 1.41.2. r

Continuatio tituli.lib.1.ca 1.numero 1.r
Contractus reſciſſoria litera.1.37.2.r
Coniunctiuarum & diſiunctiuarum proprietates. 2.4.3. r
Contumax quando poſſit reſcriptum impetrare. 1.51.3. r
Contumax plectitur excommunicatione & ſequeſtratione,& aliis modis.lib.2.cap.25.num.3.& 4.r
Contumaces quomodo fiant. 2.18.6.r
Conuentualis Eccleſia quæ dicatur. 2.30.3. r
Conuentus quid.2.21.2.r
Cordigerorum monachorum regula de proprietate omnino abdicanda.1.27.3.r
Corinthij ius ciuitatis non communicabant.1.30.5.r ſuperbi habiti & puniti. eod.
Corpore vitiati quando & quomodo reiiciuntur ab ordinatione Eccleſiaſtica. 1.26.1.r
Crimen obiectum per exceptionem non facit reum. 1. 3. 15. r
Criminis abſolutio impetrata à ſummo Pontifice non officit iudici ſeculari,quin in ſuo foro pro eodē crimine poſſit eum condemnare. 1.32. 22. r
Crimina occulta poſſunt habere diſpenſationem ab Epiſcopo.1.13.13.r
Crucis titulus quare ſcriptus Hebraicè, Græcè & Latinè. 2.11.9.r
Cultus diuinus augendus,non minuendus. 1.16.5.r
Curio nō intelligens idioma omnium Parrochianorum poteſt habere Vicarium qui intelligat.1. 24. 15. r
Curſores celeres. 2. 28. 5.r
Cuſtodinos, beneficiorū ſcilicet poſſeſſores cum fide de reſtituendo, vt puniti.1.28. 7. r
Cuſtos quis. 2.22.6.r
Cuſtodis Cancellariæ munus in expeditione bullarum. 1. 45. 5. r

D

DÆmonibus correpti non ordinandi.1.26.7.r
Data quæ apponatur ſignaturis.1.42.1.r
Data literarum ſeu reſcriptorum inſpicienda.2.7.8.r
Data tempus inſpicitur in reſcriptis gratiæ, & quando tempus præſentationis.1.2.29.r
Data tempus in reſcriptis quare obſeruandum. 1.42.2.r & in quibus non.eod.
Datarius ſignaturarum quando datam,& quam ponat. 1. 42. 1. r
Debitorum ad ſoluendum dilationes.1.52.6.r
Decanus quis. 2.7.4.r
Decanus quis.2.18.1.r
Decani qui. 2. 8. 4. r
Decimæ non ex omnibus,nec ab omnibus ex diſpenſatione ſolutæ.1.13.3.r
Decimas non ſoluunt Ciſtercienſis ordinis monaſteria. 2.6.3.r
Degradatus à ſummo Pontifice ſolo reſtituitur.1.32.19.r
Delegatio non fit niſi in diœceſi nominata, vel diœceſi rei vel actoris. 2.34.7.r
Delegatio iudicis ad lites, non intelligitur de poſt eam ortis, ſed de exiſtentibus tunc. 2. 43. 6. r
Delegatio iudicum per breuia quando extra Romam permiſſa.1.36.2. r.
Delegatio executionis informis eſt ante bullarum expeditionem. 1.44.11. r ibi ratio diuerſitatis à ſignaturis ad beneficia.
Delegatio iudicis primi reſcripti non tollitur per ſecundum,niſi de eo fiat mentio. [illegible] in textu,& numero 4.r tolluntur & aliis modis. ibidem.
Delegatio omnium cauſarum generaliter non facilè cōceditur.[illegible].10.4.r exceptio in numero 5.eod.
Delegatio iudicis perit mortuo altero ex contendentibus ante cœptum iudicium. 2.3.12.r
Delegationis reſcriptum amittitur,ſi aliud quis impetret. 1. 55. 10. r
Delegationes non fiunt à ſummo Pontifice aliis quam dignitatem Eccleſiaſticam habentibus. 1.21.5.r
Delegationes ad lites iudicum. 1.37.1.r
Delegatus non ordinaria,ſed delegata vtitur in exemptos poteſtate.2.10.8.r
Delegatus in cauſa delegata maior ordinario. 2.24. [illegible].r
Delegatus principis poteſt ſubdelegare. 2. 24.5. r
Delegatus debet ſequi mentem delegantis in exequendo. 2.20.12.r
Delegati ſententia quomodo & quando eſt ab ordinario iudice executioni mandanda.lib.2.ca.24.r
Delegatorum aliqui quando ſine aliis poſſunt cognoſcere & iudicare. 2.13.14.r
Delegatis pluribus quando alij ſine alij exequi poſſint vel non,mandatum.2.13.6.r
Delicti pœna vt delictum excuſatur aliquando à lege 1. 33. 5. r
Delicta ex malitia maiora. 2. 20. 4. r ex ignorantia minora.eod.2.nu.5.
Delictorum caſus quibus pœna mortis imponitur.1.33.1.r
Derogatoria clauſula in quibus requiritur. 2.28. 11. r
Deſertio appellationis quando. 2.12.12.r
Deuolutio collationis beneficij, ex cuius temporis negligentia fiat ad ſuperiorem.1.5.2.r
Dieta quid,& de diuerſa eius orthographia & ſignificatione. 2.28.4.& nu.[illegible].r à quo loco initium habent computandi. eod.nu.9.
Difficile valde impoſſibile ſecundùm quid dici poteſt [illegible] 20. [illegible].r
Difficilia inter impoſſibilia. 2.13.[illegible] r
Digniores perſonæ quæ dicantur. 2.15. 10.r
Dignitas impetrantis beneficium debet exprimi. [illegible] 8.9. r
Dignitas & benemerita in Eccleſiam diſpenſati obtinet diſpenſationem ad plura beneficia. 1.19.3.r
Dignitatis appellatione in mandatis,non continetur dignitas poſt Epiſcopatum in Eccleſia Cathedrali. [illegible] 40. [illegible].r
Dignitatem habentia beneficia quæ.1.21.4.& 5.r
Dignitatem non habens Eccleſiæ collegiatæ Canonici.1. 28.6. r
Dignitates duas nemo habere poteſt.1.17 13.r
Dignitates legitime natis deferri debent, & quando deferri poſſint ſpuriis. 1.28.4.r & num. 11.
Dignitatum gradus per ſucceſſionē antiquioris aliquando.1.10.6.r
Dignus habendus à principe probatus. 1.2. 21. r
Dilectus & dilectæ qui dicantur in reſcriptis ſummi Pontificis 2.22.[illegible].r
Diœceſeos appellatione quando non continetur principalis eius ciuitas.2.35.4. r
Diphthongi non ſcribuntur in bullis Apoſtolicis hodie.1. 45. 13. r
Diſcretio qua vti debet iudex. 2.22.17.r
Diſiuncta oratio quæ.2.4.[illegible].r

Diſiunctiua

Diſiunctiua & ſeparatiua diſtinctio. 2.4.4.r
Diſiunctiuarum & coniunctiuarum natura & regula. 2.4.3.r
Diſpenſandi cauſa in ſummo Pontifice debet eſſe iuſta, & quan do ſine cauſ iſpenſatus non eſt tutus apud Deum. 1.15.4.r
Diſpenſandi cauſa iuſta vera eſſe debet. 1.19.14.r
Diſpenſandi poteſtas non eſt neceßitatis, ſed voluntatis. 1.21.3.r
Diſpenſandi ad plura beneficia cauſa vna bene merita perſonæ erga Eccleſiam diſpenſatæ. 1.19.3.r
Diſpenſare in quibus poßit, aut non, Epiſcopus. 1.13.num. 8.vſque ad 21.r
Diſpenſare ad plura beneficia, & ad quæ poßit Epiſcopus. 1.19.1.r
Diſpenſare non poteſt ſummus Pontifex contra Concordata Gallicana, vel pacta. 1.1 .7.r
Diſpenſare quid. 1.15.3.r
Diſpenſatio ad duo vel plura beneficia, continet tantùm quatuor beneficia, non plura. 1 17.19.r
Diſpenſatio ad plura beneficia, non trahitur ad beneficia tunc poſſeſſa, niſi dictum ſit. 1.16.8. r *quæ exigat vt proba ſit.* eod.11.
Diſpenſatio ad plura beneficia de quibus perſonis, & cauſis fiat. 1. toto c. 19. r
Diſpenſatio pluralitatis beneficiorum non debet fieri ob cauſam priuatam, ſed publicam. 1.19.1.r
Diſpenſatio de non reſidendo quæ exigat. 1.24.5.r *à quo fiat.* eod.6. & 7. *non valet ſi Eccleſia excuſato egeat.* eodem 9.
Diſpenſatio generaliter facta non reuocatur. 1.23.2.r
Diſpenſatio de non reſidendo tractatur. 1.24.c.r
Diſpenſatio de non promouendo ad ſacros ordines quãdo ab Epiſcopo detur. 1.23.2.r *quando & latior à ſummo Pontifice.* eo.23.nu. 4.
Diſpenſatio corpore vitiatis quando detur. 1.26.5.r *& formula ibi ponitur diſpenſationis.*
Diſpenſatio natalium ratione vnius caſus ad alium vel minorem, vel ſimilem etiam non extenditur. 1.28.8.r
Diſpenſatio natalium à iure & homine. 1.28.5.r
Diſpenſatio iuramenti contractus appoſiti. 1.37.3.r
Diſpenſatio expreſſa quid. 1.12.3.r *quid differat ab indulto.* eod.
Diſpenſatio non datur per breue Apoſtolicum. 1.14.1.r
Diſpenſatio quid. 1.11.4.r
Diſpenſatio de quibus & à quibus fiat. lib.1.toto c.13.r
Diſpenſatio contra legem prohibentem diſpenſari, quomodo fiat. 1.13.7.r
Diſpenſatio natalium. 1.3.17.r
Diſpenſationis ad plura beneficia vis eſt, vt cum ea poſſint poßideri. 1.16.12.r *& ca.*17.1.r
Diſpenſationis & remiſſionis differentia. 1.32.1.r
Diſpenſationis diuiſio, in tacitam, & expreſſam. 1.12 1.r
Diſpenſationes non dant Epiſcopi ſine cauſa, eáque cognita, alioquin puniuntur. 1.13.20.r
Diſpenſationes ex falſa cauſa quæ vera eſſet iuſta, non proſunt impetrantibus. 1.15.11.r
Diſpenſationes ſuper incompatibilitate beneficiorum à ſummo Pontifice impetrari debent. 1.18.1.r
Diſpenſationes generales ad quæ non referantur. 1. 41. 1.r
Diſpenſationes ſunt ſtricti iuris, nec patiuntur extenſiones. 1.14.2.r *niſi in coniunctis.* eod.4.
Diſpenſationum iuſtæ cauſæ 6. ad tres relatæ. 1.15.6.r
Diſpenſationum finis, ſalus animarũ. 1.15.1. *& cauſæ ſeu rationes. per totum illud ca.* 15.r. *quando permittendæ, quandóve negandæ.* eod.2.
Diſpenſatus ad tonſuram non cenſetur diſpenſatus ad beneficium. 1.14.2.r
Diſpenſatus ad beneficium curatum ob ætatem tenendum, non cenſetur diſpenſatus ad habendam adminiſtrationem bonorum. 1.14.2.r
Diſtributiones quotidianæ debentur Canonicis infirmis. 1.24.13.r. *non abſentibus.* eod.
Diuitias peperit religio. 1.27.5.r
Doctores magiſtri qui dicantur. 2.22.2.r
Doctrina & ſcientia Spiritusſancti infuſa. 2.11.7.r
Dolus, velle aduerſarium litigantem ſumptibus vexare. 2.3.15.r
Dolus duplex, bonus & malus, qui nemini debet prodeſſe. 2.9.3.r
Dolus non præſumitur ex re modica. 2.20.9.r
Dolus fraudem continet. 2.15.13.r *nemini patrocinari debere.* eod. 2.15.14. & 15.
Domicilium vbi habere dicatur beneficiatus. 2.29.3.r
Dominus quare noluit vocari Auguſtus. 2.11.9.r
Donatio quare dicatur collatio beneficiorum. 1.3.1.r
Donatio collatio dicta. 2.7.7.r
Donatus Grammaticus. 2.11.6.r
Donata ex nimia lætitia non ſunt tuta. 1.58.9.r
Dumenſis Epiſcopatus Angliæ. 2.2.1.r

E

EBoraſenſis Archiepiſcopus Angliæ. 2.2.1.r
Eboracum, & Eboracenſis Archiepiſcopatus Britanniæ, & quis primus illius præſul. 2.4.1.r
Eccleſia non vult ditari alienis. 1.27.13.r. *nec cum alterius iactura.* eod. 14.
Eccleſia quãdo bona immobilia cœpit poßidere, & quare. 1.27.4.r
Eccleſia poteſt iuriſdictionem temporalem criminalem habere, & eam per laicum exercere. 1.27.20.r
Eccleſia dans pro indemnitate principis hominem viuentem & morientem, non tenetur dare confiſcantem. 1.27.21.r
Eccleſia quomodo præſtet iuramentum fidelitatis & hominium pro feudis. 1.27.22.r
Eccleſia non moritur. 1.27.7.r
Eccleſiæ commiſſæ ſunt principibus Chriſtianis cuſtodiendæ, non expoliandæ. 1..0.4.r
Eccleſiæ res alienari nequeunt à beneficiato. 1.3.4.r
Eccleſia alia aliis quomodo ſubiecta. 2.12.4.r
Eccleſiarum effractores, à ſummo Pontifice tantùm abſolui poſſunt. 1.32.8.r
Eccleſiarum bona, Dei ſunt. 1.15.5.r
Eccleſiaſtica bona confiſcari non poſſunt. 1.27.7.r.
Echio curſor. 2.28.5.r
Electiua beneficia quæ egent confirmatione, non continentur ſub mandato Apoſtolico. 1.4.24.r
Eleemoſyna de bonis alienis mali diuitis reſpuuntur ab Eccleſia. 1.27.14.r
Eloquentia quare non deſideretur in Eccleſiaſticis vel Eccleſia. 2.11.4.r
Emphytheotica quare alienari non poßint in Eccleſiam. 1.27.7.r
Encauſtum proprium Imperatorum ſubſcriptionum. 1.47.1.r

...ientia. quid. 1.2.20 r

Epiſcopus de quibus diſpenſare poteſt. 1.13.8. r cum ſacrilego. eo. cum immolante idolis. nu. 9. adultero. 10. ſimoniaco. 11. cum ſchiſmatico quando. 12. occultis criminibus, & homicida quando, cũ pœnitente in coniugio. 15. ordinibus. 16. cum Curione in reſidentia ob ſtudium. 17. & aliis. 18. de quibus non diſpenſat. eo. nu. 17. & ſeq. r

Epiſcopus in quibus poßit diſpenſare cum illegitimè nato. 1.28.6. r in quibus non poßit. eo. 12.7

Epiſcopus in quibus beneficiis, & quando poteſt in pluralitate diſpenſare. 1.18.1 r

Epiſcopus tenetur reſidere in ſuo Epiſcopatu. 1.24.1. r

Epiſcopus quomodo poßit commendare beneficium vacans. 1.17.4. & 5. r

Epiſcopi non diſpenſant, niſi cum cauſa cognitione, alioquin puniuntur. 1.13.20. r & quando diſpenſent contra concilia. eo. nu. 19.

Epiſcopi tenentur per ſe vel per alios docere populum ſubditum. 2.15.3. r

Epiſcopi fratres dicti à ſum. Pontifice quare. 2.19.4. r dummodo conſecrati, non aliter.

Epiſcopi ex idiotis quidam electi. 2.11.7. r

Epiſcopis cur conceſſa collatio & cura Eccleſiarum diœceſeos. 1.5.1. r

Epiſtolæ Decretales principum quæ. 1.2.11. r diui Adriani de fideiuſſorib. eo lecta in Senatu. eo. 12.

Equeſter ordo ſeminarium Senatus. 1.29.7. r

Equeſtris ordinis hominibus datum eſt ius tantùm ad quaſdam dignitates extenſum, per ius annulorum. 1.29.4. r

Equitũ filij bullã aut lorum pro inſigni ferebãt. 1.45.2. r

Equitum authoritas apud Romanos. 1.29.4. r

Eremodicium quãdo non habeat locum in Curia Romana. 2.12.12. r

Eremodicij cauſa reſtitutio per principem. 1.37.11. r

Error in ſcriptura quando vitiet reſcriptum, vel non. 2.31.6. r

Error in conſtructione reſcriptum ſummi Pontificis arguit falſum. 1.48.4. r

Et qui ... clauſula, vt intelligenda. 2.3..4. r

Euchides curſor. 2.28.5. r

Eunuchus quando repellitur à ſacris ordinibus. 1.26.2. r quando cum ſe caſtrante diſpenſetur. eodem num. 6.

Euocatio cauſarum à iudice ad alium iudicẽ quare fiat. 1.37.6. quibus permittatur, & quando per reſcriptum fiat. eodem r

Euocationes inſtantiarum ſeu litium ad ſuperiora, à quibus, & quando fieri poßunt. 1.52.9. r

Examinatus ſemel an iterum poßit examinari. 2.17.11. r

Excommunicandi poteſtatem Papa etiam laico delegare poteſt. 2.41.6. r

Excommunicandi poteſtas aliquibus competere poteſt conceßione, priuilegio, præſcriptione, conſuetudine. 2.33.3. r propriè tamen eſt Epiſcopi. eod.

Excommunicari an poſsint nobiles. 2.33.4. r

Excommunicari an poſsit Vniuerſitas. 2.41.12. r

Excommunicatio quare non poteſt niſi pro grauioribus ferri. 1.3... r

Excommunicatio pendet ex intentione excommunicantis & aduerſarij, in cuius fauorem ſit excommunicatio, vt ... velint non excommunicari vel ligari excommunicatis, non ſunt excommunicati. 2.41.11. r

Excommunicatio a non ſuo iudice lata, non timenda. .41.6. r

Excommunicatio quomodo iuſta vel iniuſta timẽda ſit. 2.41.14. r

Excommunicatio licèt iniuſta timenda, quia ligat quod pertinet ad Eccleſiam, non quod pertinet ad Deum. 2.41.5. r notantur & caſus in quibus excommunicatio non ſit timenda. eo. 2.41. num. 6. & ſeq. r

Excommunicatione ſuſpẽditur reſcripti effectus. 2.3.10. r

Excõmunicationis forma iuxta cõciliũ generale. 4 r

Excommunicationis nulla, quando abſolutionem ſuperior, inuito excommunicante, vel aduerſario, conferre poßit. 2.41.4. r

Excommunicationis petitio abſolutionis debet continere cauſam excommunicationis. 2.26.6. r

Excommunicationis ſententia contra non reuelantes. 1.35.1. r & praxis eius. eo. & 2

Excõmunicationis remedium cõtra contumacẽ. 2.2.. r

Excommunicatus reſcriptum impetrare non poteſt 32.21. r

Excommunicatus abſens ſine literis, ſtatim eſt excommunicatus, etiamſi adhuc ignoret, vel ſi per litera ſtatim vbi literas acceperit, vt abſolutus eodem modo cenſetur. 1.32.4. r

Excommunicatus mortuus quãdo abſolui poteſt. .3..4. r

Excommunicatus excõmunicari poteſt pro eodẽ, & diuerſis rebus, ab vno & diuerſis iudicibus. 2.41.13. r & ab omnibus excõmunicationibus eſt abſoluendus. eo.

Excommunicatus ab vno ... ab alio quoque prælato excommunicari poteſt. 2.30.15. r & ab vtroque abſolui debet. eod.

Excommunicatus non cenſetur excommunicatus cõtra proprium ſui priuilegij tenorem. 2.41.9. r

Excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus notoriè, excommunicare alium non poteſt. .41.7. r

Excommunicatus cogi poteſt petere excommunicationis abſolutionem, & remanens per annum in excommunicatione pro hæretico habetur. explicatur. 2.41.3. r

Excommunicatus occultus verè excommunicatus, ſed non eſt vitandus. 1.35.4. r

Excõmunicatus nõ poteſt ſupplicare principi vel reſcriptum de aliis quã de abſolutione impetrare. .2 r

Excommunicati presbyteri non reconciliãtur, qui omiſſo Epiſcopo ad ſeculares confugiunt. 1.32.18. r

Excommunicatos ſoluit, qui ligauit. 1.32.20. r vbi & exceptiones.

Executio ſententiæ quomodo in alieno territorio facienda. 1.37.12. r

Executiones reſcriptorum non committuntur niſi c... tutis in dignitate. 1.13.1. r

Executor non ſemper datus reſcriptũ gratiæ. 1. .2. r

Executor reſcripti ad compellendum ordinarium conferre. 1.7.4. r ad conferendum. eo. 5.

Executor mandati vt prouideat, maioris eſt efficaciæ, quàm cum clauſula vt faciat prouideri mandatari. 2.40.5. r

Executor ſentẽtiæ delegatorũ quãdo poßit petere ſibi exhiberi literas delegationis. 2.24.4. r

Executor ſentẽtiæ quãdo poßit de cauſa cognoſcere, vel ſententiam interpretari. 2.24.5. r

Executoris reſcripti mandati dilatio non debet obeſſe impetranti. 1.8.1. r

Executoriæ literæ ad beneficia quæ. 1.4.1. & 2. r

Exemplar

Index tituli de Reſcriptis.

Exemplar ſcriptura protocolli Notariorũ quomodo fieri debeat.1.44.8.r

Exemplaria authentica ſcriptura quando probent. 1.44.15.r

Exempti ab ordinario aliquando corriguntur non ordinaria, ſed delegata à lege vel canone vel Põtifice poteſtate. 2.10.8.r

Exoimne, *quid.2.13.13.r*

Expectatiuæ litera ad beneficia, olim triplices, monitoriæ præceptoria, executoriæ. 1.4.1.r & de ordine impetrationum illarum.eo.nu.2.

Expectatiuæ gratiæ quando afficiant beneficium vacaturum. 2.30.6.r

Expectatiuarum literarum prohibitio, & cauſa ſeu mala. 1.6.5.r

Expectatiuarum literarum origo, & cauſa 1.5.4.r

Explicatio c. cùm ad Monaſterium, in §. fin. de ſtatu monach.1.20.nu.4.5.6.r

Extenſio non fit in his quæ ſunt ſtricti iuris. 2.34.5.r

Extraneus de bonis quæſitis in regno teſtari non poteſt, poteſt tamen vendere & donare inter viuos, ſed non cauſa mortis, ſed num donare poſſit poſt mortem vxori regnicolæ.1.30.11.r

Extranei hæreditas fiſco defertur, ſed cũ onere.1.30.12.r

Extranei heredes ab inteſtato non ſuccedunt in bonis Galliæ.1.30.13.r non filij, niſi in regno nati.eo.

Extraneorum admittendorum ad officia vel magiſtratus, vel non admittendorum leges variæ.1. 30. 10.r

Exulum reuocatio per principem fit.1.33. 8.r

F

F*Acta pro infectis haberi nequeunt.2. 13.4.r*

Fallacia à dolo quid diſtet.2. 15.15.r

Fallaciis hominum obuiandum. 2.15.8.r

Falſandi literas Apoſtolicas nouẽ modi.1.48. 8. r ex quibus capitali ſupplicio punitur. eo.

Falſæ præſumuntur literæ principum ſi manifeſtã contineant iniquitatem.1.51.2.r

Falſarij ſcriptura vel reſcripti pœnæ in vtroque foro. 2. 25. 8. r

Falſarij bullarum à ſummo Pontifice abſoluẽdi. 1.32.6.r

Falſitas reſcriptorum ex quibus probetur.1.48.1.r

Falſitas precum exquiri debet.1. 0.2.r

Falſitatis ſpecies quando ſit raſura in reſcriptis.2.25.6.r

Falſus procurator quis dicatur, & quantum noceat. 2. 33.num.6.& 8.r

Falſi ſuſpicio, ſi omittantur in literis quæ exprimi ſolent. 1.48.3.r ſi error in conſtructione.eo.4. ſi omiſſa ſolemnitas eo. contra prohibitum obtentum. eo. 5. ſi falſum aliàs commiſerit impetrans.eo.6. ſi raſio chartæ. eo.

Falſi expreſſio & veri taciturnitas quando reſcriptum vitiet, quando non.1.50. 3.r

Falſi quæſtio antequam probetur non impedit executionem niſi in certis caſibus. 1.48.9.r

Falſis vtens quando reus falſi, & de pœna falſi. 1.48.10.r

Falſo inſtrumento ſcienter vtens, perinde punitur ac qui falſum fecit.2. 43. 4.r

Familiarum nobilium non licet ſumere imagines, vel inſignia.1.29.10.r

Familiares ſummi Pontificis qui. .24.9.r

Feudum dari non poteſt per maritum ex bonis vxoris. 1.27.17.r

Feuda omnia à principe pendent, & ad principem redeunt. .27.11.r

Feuda quando non poterant tenere plebeij in Gallia, & alibi ſine tributo.1.29.16.r

Feuda quæ nobilitant poſſeſſores.1.29.15.r

Feuda beneficia dicuntur temporalia.1.10.2.r num promitti poſſint antequam aperta ſint.eo.

Feuda quare ſine principe in Eccleſiam transferri non poſſent.1. 27.6.r

Feudorum poſſeſſores ſi nõ poſſunt per ſe ſeruire poſſunt, vel per ſubſtitutum, vel ex pecunia contributione. 1. 27. 22.r

Feudorum francorum natura, ſeparata ab aliis. 1. 29. 16. r.

Fiat, *reſponſio ſupplicationũ, cum varietate negotij variatur.1.40.3.r eius effectus.eod.6.*

Fiat, & Fiat vt petitur, reſponſiones quomodo differant. 1. 40. 7. r

Fiat, fiat, geminatè quid in ſignatura reſponſione ſignificent 1.40.8.r

Fiat in forma, ſubſcriptio quid operetur. 1.40.9. r

Fidelitatis iuramenta remittit ſummus Pontifex. 1.13. 4. r

Fides publica ſeu ſaluus conductus à quo & ad quid detur.1. 38.4.r

Fidei ſedes in Iudæa, Græcia nunc Roma. 2.11.9.r

Fiduciarij poſſeſſores beneficiorũ, dicti Cuſtodinos, quomodo puniti. 1.28.7.r

Fila canabina vel ſericea diſtinguũt etiam literas gratiæ & iuſtitiæ.1.45.9.r

Filius patris beneficiati Vicarius eſſe nequit, nec beneficium eius poſſidere. .28.7.r quando diſpenſetur.eo.

Filius ſacerdotis non poteſt legitimari à principe. 1.28.11.r

Filius ſacerdotis quando beneficium habere poſſit vel paternum vel alterius.2.4.5.r

Filij vt plerumque delicta & intemperantiam ſequuntur patris. 1.28.2.r

Filij & fratres qui dicantur à ſummo Pontifice in reſcriptis. 2. 26.3.r

Filij qui dicti a ſummo Pontifice ſcribente. 2.19.4.r

Filios vocat ſum. Pontif. reges, Imperatores & alios, præter Epiſcopos, dum ad illos ſcribit.1.48.2.r

Filiæ dicuntur moniales à ſummo Pontifice. 2.22.4.r

Financia amortizationis quanta. 1.27.19.r

Financia pro poſſeſſione francorum feudorum debita ab ignobilibus vaſſallis.1.29.16.r

Fiſcus ſuccedit in bonis & ſucceſſione alienigenæ tanquam in vacantibus.1.30.15.r

Flamen Dialis non debebat iurare.1.13.6.r

Fœdus Iudæorum & Romanorum ſcriptum in tabulis æreis.1. 54. 3. r

Fœminæ nobilitant partum alicubi. 1. 29. 1.r

Fœminæ ſuccedunt in Comitatu Namutenſi. 2.36.1.r

Forma reſcriptorum Apoſtolicorum ſignaturæ primum tractatur lib.1. c. 39.r.

Forma reſcripti & mandati ſequenda. 2.22.15.r

Forma veniarum codicillorum. 1.3 .r

Formæ reſcriptorum conſideranda.1.7. .r quæ ſint. eo. 2. ſine executore, cum eo, &c. & de effectu illarum ſine clauſula irritante.eo.2.cum ca.3.r

Formæ quædam negotij ſubſtantiales. . .1.r

Formula diſpenſandi in corpore vitiatis. 1.26.5.

Formula amortizationis obtinendæ. 1.27.18.r

Formula veniæ ætatis. 1. 22. 5.6. & 7.r

Formula & praxis expeditionis bullarum.1.45.5.& ſeq.r
Forſan dictio, quid ſignificet.2.20.10.r
Fori Eccleſiaſtici, & ſecularis diuerſæ res.1.2.35.r.communes.1.2.36.
Fredericus Aenobarbus Imperator cõtra Turcas.2.12.1.r
Fratres vocat ſum.Pontif. Epiſcopos omnes.1. 48. 2.r cæteros filios, Imperatores etiam & reges.eo.
Fratres dicti inter ſe Canonici, & quis frater. 2.19.3.r
Fratres generatione, ſocietate, regeneratione, creatione, amicitia, &c.2.19.3.r
Fratrum amicitia magna quare. 2. 19. 3. r. odium fratrum peſſimum eo.
Fraudem committere quid.2.15.13.r
Furheſtanus Vintonienſis primus Epiſcopus.2.3.1.r

G

GAlliarum regnum ſub Philippo Auguſto interdicto ſuppoſitum.2.13.1.r
Generalia reſcripta in quibus derogent ſpecialibus.2.14 7.& ſeq.8.r
Generis nobilitas ſola non conſideranda in collatione beneficiorum.1.19.9.r
Graduatus examinari à collatoribus beneficiorum non debet, & quare.2.17.11.r
Graduati debent eſſe, quibus in Gallia committuntur beneficia villæ muratæ, & Archidiaconatus.1.4.12.r
Græcè reſcripta aliqua facta Romæ.2.11.10.r
Grammatica exigitur ſaltem in viris Eccleſiaſticis. 2.11.6.r
Grammaticulorum auſus & præſumptio in emendandis & contemnendis ſcriptis maximè ſacris. 2.11.7.r
Graphary ſeu Amanuenſes Curiæ ſupremæ Pariſiorum, beneficia Eccleſiaſtica poſſunt poßidere.1.9.1.r
Gratia prædeceſſoris non impedit gratiam ſucceſſoris ſummi Pontificis.2.39.2.r
Gratia principis exigit probationem per literas.1.39.2.r
Gratia & liberalitas ſummi Pontificis.2.15.6.r
Gratia non dicitur, factum iuſtitia dictante. 1.2.23.r
Gratiam facere, quid. lib. 1. c.2.num.16.r
Gratiæ ad beneficia reuocantur poſtridie coronationis ſummi Pontificis 1.8. 1.r quæ non.eo.
Gratiæ factæ à prædeceſſore ſummo Pontifice, poſſunt reuocari, & ſolent à ſucceſſore.2.39. 3.r
Gratiæ expectatiuæ ad beneficia vacatura quando afficiant beneficium.2 30.6.r
Gratiæ reſcriptum. 1. 2. 20. r
Gratiæ principis perpetuæ eſſe debent.1.2.24.r
Gratiæ reſcriptorum ſpecies.1.2.37.r
Gratiæ reſcripta in beneficiorum vacantium collatione quæ ſint.1.3.5.r
Grauari mandatis cur ordinarius collator dicatur. 2.38.4.r
Gunterus primus Archiepiſcopus Hildeſenſis. 2.22.10.r

H

HAbitus relinquendi monacho diſpenſatio quando facilè conceditur. 1. 20. 7. r
Habitus ordinis ferendus à monachis, alioquin amittitur beneficium eius ordinis. 1.13.22.r
Hadriani de ſucceßione matri filiorum deuoluenda. 1. 17.r
Hæredes quando loco defuncti poßint coram delegato iudice conueniri.2.36.2.r
Hæreticus cenſetur, qui per annum remanet in excommunicatione.2.41. 3.r
Hæreticorum iudex poteſtate abutẽs, ab excommunicatione niſi à ſummo Pontifice abſolui non poteſt. 1. 32. 11. r
Harpinus Comes Biturigum vendidit Comitatum regi Galliæ. 2.31.1. r
Hebraice, Græce & Latinè quare ſcriptus titulus crucis. 2.11.9.r
Hiacynthus Bobo dictus antè Clemens tertius.2.13.1.r
Hildemenſis Eccleſia quando tranſiit in Epiſcopatum. 2.22.10.r
Homicida ſuipſius quomodo puniatur. 1.26.nu. 1.& 2.r virilia ſibi amputans talis habetur.eo.nu.2.
Homicida voluntarius à ſolo ſummo Pontifice diſpẽſationem obtinere poteſt, etiamſi occultũ ſit homicidiũ. 1.33.10. r ſi caſuale homicidium, diſpenſat in aliquibus Epiſcopus. eo. 11.
Homicida in quo poſsit habere diſpenſationem ab Epiſcopo.1.13.14.r
Homicidia quæ, pro pœna euitanda, excuſata à lege. 1. 33. 5. r
Homo viuens, moriens, & confiſcans, quando datur pro re amortizanda.1.27. 21.r
Homo nouus quis. 1.29.12. r
Homo bulla quare.1.45.1.r
Homines manus mortuæ ſeruilis cõditionis & iuris perſecutionis.1. 31. 4.r
Hominium an præſtandum ab Eccleſia, & per quem ratione feudorum.1. 27. 22 .r
Hominum appellationes vnde factæ diuerſæ.1.29.1.r
Hominum diuerſa ſententia.2.16. . in fine.r
Honores non ſunt deferendi infamibus. 2.13.9.r
Honory 3. vita.2.29.1.r
Hoſpitalia quando inter beneficia.1.4. 18. r
Hoſpitalitas iniuncta Eccleſiaſticis.1. 16.4.r
Humiles perſonæ quæ. 2.15.9.r

I

IAnnizeri ſolicitatores aly bullarum in mora.1 45. num. 5. & 6. r
Idolis immolans coactè, recõciliatur, & quomodo Eccleſia. .13.9.r
Idoneus quis dicatur vel præſumatur.2.17.nu.10.& 11.r
Ignobilis præſtabat indemnitatis pretium pro feudo domino ſuperiori.1.29.16.r
Ignorantia excuſat peccatum aliquando.2.20. . r
Ignorantia in Eccleſiaſticis viris reprobata.2. 11. 6.r
Illegitime nati repelluntur à beneficiis, & quare.1. 8. .r
Illegitime natorum plures ſpecies.1. 28.1.r
Imolenſi Epiſcopo. & quid Imola.2.26.1.r
Imperator olim diſpenſabat ſuper reſidentia Epiſcoporum. 1.24.7.r
Imperatores libellos ſibi oblatos recipiebant, & illis reſcribebant.1.40. 12.r
Imperatorũ reſcripta quibus ſubſcriptionibus & ſigillis muniantur.lib.1.c. 47.r
Impetrãs beneficium, debet exprimere beneficium quod poſsidet etiam modicũ lib.2.c. 17.& in explicatione
Impetrantium plurium literas ad beneficia, prior c, qui priùs impetrauit.lib.2.c.30.per totum r.
Impetratio beneficy à ſummo Pontifice quæ expreſſa habere exigat.2.42.4.r
Impetratiò beneficy vitiatur, in cuius reſcripto impetrãs dixit nullũ ſe habere beneficiũ, cũ tamẽ vnũ haberet, etſi modicum.lib.2. c.42. per totum. & num.2. & 3.r

Impetratio beneficiorum quæ expreſſa exigat in ſupplicatione.1.39.5.r
Indictio reſcriptis aliquando ponitur.1.42.2.r
Irregularitas quæ requirat diſpenſationem ſolius ſummi Pontificis.1.33.11.r
Irregularitas quid,& de reſtitutione eius.1.33.10.& de caſibus irregularitatis diſpenſandis.eo.& ſequētibus.
Iter vnius diei quantum.2.28.5.r
Inciuilia reſcripta quæ.2.22.8.r
Iudæi baptizati non ſunt à beneficiis Eccleſiaſticis eo nomine repellendi.2.7.10.r
Iudex quando poſſit euocare coram ſe negotium vel litem pendentem coram alio.1.17.6.r
Iudex ordinarius temere recuſatus, iniuria affectus videtur.2.10.4.r
Iudex certus non poteſt peti ab vna parte litigantium. 2.3.3.r.
Iudex ex quibus caſibus iudicare nequit.2.13.7.r & num. 10.
Iudex ordinarius quomodo debeat obedire delegato, & exequi ſententiam eius.lib.2.c.24.per totum.r
Iudex cuius ætatis eſſe debeat, & in qua diſpenſetur. 1.22.4.r
Iudicem in quem conſenſeris mutare,dolo proximum. 2.3.15.
Iudices quomodo in recuſandis oblatis iniuſtis reſcriptis principum habere ſe debent.2.5.3.r
Iudices ſuſpecti ab vna parte litigantium tantum electi. 2.10.5.r recuſari poſſunt.eo. num.6.
Iudices ex diuerſis reſcriptis diuerſi impetrati, ſi non conſtet de reuocatione reſcriptorum,vel poſſunt ſimul iudicare, vel à partibus arbitri ad eligendos nominandi.2.14.in ſumma.r explicatur ibidem nu.3.
Iudices plures in vna cauſa dati vnius loco ſunt. 2.14.4.r
Iudicium delegatio.1.10.7.r
Iudicium quomodo per reſcriptum ſuſpendatur.1.38.2.r
Iudicium conſtat rebus & perſonis certis.2.14.10 r
Iuramentum contractibus prohibitis vel nullis iure declaratis,an egeat diſpenſatione.1.37.3.r
Iuramenti diſpenſatio ante reſciſſionem contractus.1.37. 3.r & a quo obtinenda, & quomodo. eod.
Iuramentis diſpenſat ſumm. Pontifex.1.13.4.r
Iurare ne teneatur teſtis, an diſpenſare poſſit ſummus Pontifex.1.13.6.r
Iurare non tenetur presbyter, vt nec olim flamen Dialis.1.13.6.r
Iuriſdictio delegata non extenditur etiam conſenſu non comprehenſorum,ordinaria contrà.2.34.5.r
Iuriſdictio ordinaria eneruari videtur per delegationes cauſarum eius.2.10.4.r
Iuriſdictio delegata reuocari poteſt.2.14.9.r
Iuriſdictio criminalis Eccleſiæ per laicum debet exerceri.1.27.20.r
Iuriſdictio ex conſenſu partium datur.2.3.13.r
Iuriſdictioni alienæ quando quis conſentire dicatur. 2.14.3.r
Ius ſingulare ad conſequentiam non trahitur.1.28.4.r
Ius aureorum annulorum quid, & quomodo differat à reſtitutione in integrum.1.29.3.r
Ius commune æquo omnes ligat, niſi adſint diſpenſationes & priuilegia.1.11.1 r
Ius quid, prout differt à rigore.1.11.3.r
Iuſsio quare dicta.eo.1.3.2.r
Iuſtitia dictante conceſſa, gratiam non habent. 1.2.23.r
Iuſtitiæ reſcripta probationem narratorum exigunt. 2.2.8.r
Iuſtitiæ litera in forma c. cùm ſecūdum Apoſtolum. lib. 2.27.per totum.r
Iuſtitia reſcripta quid.1.2.nu.17.& ſeq.clauſulæ. 22.r
Iuſtitiæ reſcriptorum ſpecies.1.2.38.r
Iuſtitiam princeps debet ſubditis.1.2.23.r
Iuſtitium ſeu literæ ſuſpendentes iudicium.1.5.2.7.r
Iuſtitij literæ dictæ, Lettres d'Eſtat.1.38.2.r
Impetratio beneficij coram ſummo Pontifice exigit expreſſionē beneficiorum poſſeſſorum:non ſi fiat coram ordinario.2.8.9.r
Impetratio beneficij poteſt fieri nomine abſentis,etiam ſine eius mandato.1.52.3.r
Importunitate reſcriptum elicitur inutile.1.16.10.r
Impotentia vel impoſſibile iure facto natura quid. 2.13.4.r
Incendiarij à ſolo ſummo Pontifice abſoluendi.1.32.7.r
Inceſtæ nuptiæ nec reſcripto conceſſæ valebant.1.34.2.r
Inciuile quid dicatur.1.51.1.r
Inciuilia reſcripta quæ.1.51.1.r exempla.eo.51.2.r
Inciuilia quædam relata quæ reiiciūtur à iudicibus, contra tranſactiones, priuilegia, ſententias, ius,priuati vtilitatem vel publicam,&c.11.51.3.r
Incompatibilia beneficia quæ dicantur.1.17.13.r & 14.
Indacus curſor volanti ſimilis.2.28.5.r
Indemnitas literationis hominis manus mortuæ domino præſtatur in tertia parte bonorum.1.31.14.r
Indulgentia criminis reis quid operetur & tribuat. 1.33.9.r
Indulgentiæ vt differant à diſpenſationibus.1.32.1.
Indulgentiarum diuiſio,in eas quæ gratia,& quæ iuſtitia.1.32.2.r
Indultum quid differat à diſpenſatione.1.12.3.r
Infamis rehabilitari poteſt ab vtroque principe,laico & ſpirituali.1.33.12.r
Infamis iudicare nequit.2.13.9.r & ibi de infamium malis.
Infans furioſus excommunicari non poteſt.2.41.12.r
Infidelis excommunicari non poteſt.2.41.13.r
Infinitas ſeu nimia multitudo in quibus caſibus iure reprobetur.2.15.11.r
Infirmitas ſuperueniens beneficiato, ex qua etiam non poſſit deſeruire beneficio, non priuat illum beneficio, ſed recipit coadiutorem.1.24.12.r
Infirmus percipit fructus ſui beneficij, & poteſt per alium ſeruire,& rationes.1.24.11.& 12.r & niſi ſine infirmitate non reſideret.1.24.14.r
Ingerberga repudiata à Philippo Auguſto.2.13.1.r
Iniuria non fit volenti.2.28.10.r
Innocentij tertij vita.2.14.1.r
Inſignia filiorum Equitum bulla aurea,aut lorū.1.45.2.r
Inſinuatum ordinario continet reſeruationem beneficij vacaturi.eo.
Inſtructalis quando dicatur.1.52.9.r
Inſtrumentorum donatione cenſetur donata res quæſita in illis.2.31.4.r
Inſtrumentorum redditio quando habeat obligationis ex illis liberationem.1.8.2.r
Intentio reſcribentis in reſcriptis eſt cōſiderāda.2.38.5.r

Interdictium

Interdictum Eccleſia violans non poteſt alium excommunicare. 2. 41.8.r

Interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſitum regnum Galliæ. 2.13.1.r

Interpretatio actus fieri debet vt conſeruetur. 1.14.4.r

Intruſus quis dicatur.2.4.6.r

Intruſus excommunicare non poteſt.2.41.7.r

Intruſus non dicitur adeptus beneficium per ſimplicem ſignaturam.1.44.numero 2.3.4.5.r

Intruſus quis dicatur.eo.1.44.nu.5.r

Inueſtitura de feudo antequā reuertatur ad dominum, an valeat.1.10.2.r

Ioannes Rauennas Archiepiſc. ſe ſubtraxerat à Romana obedientia. 2.5.1.r

L

LÆtitia nimia facta vel reſcripta vel donata à principibus non ſunt rata. 1. 51.9.r

Laici incapaces beneficiorum Eccleſiaſticorum.2.17.9.r

Laici Senatores Curiæ Pariſienſis, beneficiorum Eccleſiaſticorum capaces. 1. 9.1.r

Lapis milliarij terminus. 2. 28. 7. r

Latinè tantum reſponſa & decreta iudicialia facta, non Græcè, & quare.2.11.10.r

Latinitas falſa quando vitiet ſcripturam publicam. 1. 48. 4.r

Latinitatis peccatum quando obeſt reſcriptis. 2. 11. 4. & 5.r

Latinus ex quibus ius Quiritum nāciſceretur. 1. 30.7.r

Legatus ſum.Pōtif. an clauſula, Motu proprio, vti poſſit. 1.3.26.r

Legatus ſummi Pontificis non dat mandata ad vacatura beneficia 1 6.2.r

Legato ſummi Pontificis inobediens excommunicatus, poſt annum à ſum. Pontifice tātùm abſoluitur.1.32.5.r

Legati inuiolabiles.1. 38.4.r

Legati ſummi Pontificis qui miſſi, à latere, nati. 2.31.2.r

Legionenſis Epiſcopus.2.30.1.r

Legitima filiis non debetur quando in bonis alienigena mortuus in Gallia.1.30.13.r

Legitimatio non retrotrahitur ad facta ante legitimationem, niſi dicatur.1.28.8.r

Legitimatio per ingreſſum religionis.1.28.5.r.

Legitimatio per principem, & à quo fieri poſſit in temporalibus.1.28.11.r.

Legitimationis filij ſpurij ſpecies per lactationem vxoris eius qui genuerit apud Græcos.1.29.19.r

Leodium & Leodienſis Epiſcopatus.2.34.2.r

Leuca Gallica quot continet ſtadia.2.28. 8.r

Lex Iunia Roma, ne ciuis peregrino nuberet.1.30.7.r

Lex Viſellia. 1. 29.3.r

Lex Albanagij quæ prohibeat. 1.30.11.r

Lex Menſia de peregrinis.1.30.13.r

Lex Claudia & Papia, de peregrinis non admittendis in ciues.1.30.5.r

Leges generales quomodo cognoſcantur.1.2.1.r

Leges dictæ rebus ſeruandæ à poſſeſſoribus.1.27.15.r

Leges de alienigenis ciuitate donandis quædam.1.30.8.r

Leges priuatæ ſeu priuatorum cauſa non ſunt ſine grauiſſima cauſa ferendæ. 1.19.2.r

Leges olim Cretæ ſcriptæ æreis tabulis, & leges Romanorum Solonis, axibus ligneis, Moſis autē lapideis. 1.54.3.r

Libelli famoſi contra Minores vel Prædicatores habent ſententiam excommunicationis, à nemine quàm à ſummo Pontifice abſoluendam. 1. 32.17.r

Libelli offerebantur Imperatoribus, & ipſi reſcribebant. 1. 40. 12. r

Liberalitas principis per abuſum reſtringitur. 2. 28. 2.r

Liberalitas, principum & præſtantiorum proprium.2.15. 6. r Pontificis, plumbum pro auro dare. eod.

Liberi menſes contra nominatos qui dicantur, & quare. 1. 3. 1. r

Libertas fauorabilis. 1.31.12.r

Licentiatus quando eſt iterum examinandus in Doctoratu. 2.17. 11.r

Liberti natalibus reſtituti.1.29.2.r

Libertorum & manumiſſorum æquata conditio.1.29.3.r

Libertis ius aureorum annulorum quando communicatum. 1. 29. num. 5. & 8.r

Lingones qui. 2.8.2.r

Lis, ſi de beneficio ſit impetrato, debet exprimi in impetratione. 1 39.7.r

Lis differtur interdum per reſcripta moratoria.1.52. 6.r

Lis inſtructā quando dicatur.1.52.9. r

Litis ſuſpenſio per literas quomodo fiat. 1.38. 2.r

Litis ingreſſum impedientia, reſcripto principis poſſunt ſummoueri.1.37.7.r

Litis euocatio à quibus fiat. 1.52.9.r

Lite pendente ſupplicare non licet principi.1.3. 22. r

Lite pendente ſupplicare principi quando non liceat. 1.52.5.r

Lite pendente principi non licet de lite ſupplicare. 2. 12. 9. r.

Lites ſopitæ non ſunt etiam reſcripto ſuſcitandæ. 2.28.§. 1. num. 2. r.

Lites reſtringendæ.2.28.§.1.num.4.r

Lites. ad lites literæ, impetratæ nomine domini ſine eius conſenſu, nullæ ſunt, & impetrans puniendus vt falſarius.2.28.§.1.num.2.r

Lites prorogans in dolo eſſe videtur. 2.12.11.r

Litium cauſa reſcripta.1.37. 1.r

Litium incommoda duo magna, labor & impenſa.2.28. §. 1.num.3.r

Litigans temere ad expenſas condemnandus.2.12.15.r

Litigantes de beneficio quando bullas debeant producere. 1.44.12. r

Litigator temerarius ad quæ condemnari debeat. 2. 43.5.r.

Litigator temerarius ad ſumptus litis damnandus. 2. 3. 16. r

Litigioſa res cur cedi non poſſit.1.3.22.r

Litigioſum beneficium non continetur mandato, & quare.1.4.8.& c.8.num.7.r

Litigioſa beneficia non tenetur acceptare mandatarius. 1. 8. 7. r

Literæ ad beneficia ambitioſa ſunt, & reſtringendæ. 1. 16. 7. r

Literæ officij faciunt officiarium à data. 1.10.3.r

Literæ patentes quæ.1.2.13.r

Literæ nobilitant hominem.1.19.13.r

Literæ ad litem decidendam, cum aliquo certæ expreſſæ diœceſeos obtentæ, non comprehendunt eum qui ſe alterius diœceſeos docet.lib.2.c.34.per totum.r

Literæ reſciſſoriæ contractus.1.37.2.r.

Literæ, Pareatis, in executione ſententiarum in alterius iuriſdictione quàm iudicantis. 1.37.12.r

Litera clauſa in delictorum remiſſionibus.1.32.22.& c. 36.4.r

Litera in beneficialibus expedita habent locum tituli. 1.44.2.r

Litera annales & quinquennales. 1.52.6.r

Litera ſuſpendentes iudicium dicta ſtatus.1.52.7. in quibus non dentur.eo.8.r

Litera prehenſionis corporalis non tolluntur anno.2. 3. 6.r

Litera præceptoria & monitoria ad beneficia. 2. 19. 6.& 8.r

Litera ſi quando plures de vno negotio impetrãtur,quid ſtatuendum. 2.16.5.r

Litera regia quibus dirigantur in Gallia. 1.53.2.r

Literarum expectatiuarum varia formula.1.c.7.per totum.r

Literarum ad lites & ad beneficia,differentia.2.31.7.r

Literarum iuſtitia & gratia differentia. 1.44.11.r

Literarum ad conferẽda vacatura beneficia olim tres ſpecies.2.30.6. monitoria, præceptoria, executoria. eodem.r

Literarum monitoriarum origo. 1.5.4.r

Literas diuerſas de eodem ad diuerſos iudices obtinens & vtens,vtriſque priuatur.2.3.8.r

Lettres d'Eſtat,*quid.1.52.7.in quibus nõ dẽtur.1.52.8.r*

Literis prouiſionis beneficij renuncians,videtur renunciare beneficio earum,& quando.1. 8.2.r

Lorum inſigne filiorum.Equitum 1.45.2.r

Lotharingus Noberthus author Pramonſtratenſis ordinis. 2.21.3.r

Lucius 3.ſum.Põtifex, & de eius vita & morte.1.28.1.r

Ludouicus Imperator erexit in Epiſcopatum Hildemenſem Eccleſiam.2.22.10.r

M

M*Agdeburgenſis Archiepiſcopatus,& eius Suffraganei Epiſcopi.2.22.3.r*

Magiſter. 2.34.1.r

Magiſtri qui dicantur, & de variis magiſteriis.2.22.2.r

Magiſtri libellorum ſupplicum. 1.40.1.& 2.r

Magiſtratus cuius ætatis eſſe debeat, & in qua diſpenſetur.1.22.4.r

Magiſtratus,& iudices, dantur reſcriptis principum.1. 10.3.vel eorum permiſſione electione aliorum.eod. 4. vel nominatione.eo.5.r

Magiſtratus perpetui non poſſunt amoueri ſine cauſa.1. 55.6. quidam perpetui,quidam temporales Athenis, Romæ,in Gallia.eo.r

Magiſtratum relinquere non licet abſque principis licentia.1.3.8.r

Maiores & digniores perſonæ quæ. 2.15.10.r

Malitia aggrauat peccatum.2.20.5.r

Malitiis hominum obuiandum.2.15.8.r

Malis duobus propoſitis,maius vitandum.1.15.7.r

Mancipia ruſtica quæ.1.31.3.r

Mandatarius ſummi Pontif. præfertur nominatis ab Academiis, & rege, & cur. 1.6.4.r

Mandatarius Apoſtolicus intra quot menſes tenetur acceptare beneficium 1.8.4. & quid ſeruetur in Gallia.iunge eo.nu.5.r

Mandatarius intra quod tempus teneatur beneficium acceptare. 2.4.26.r

Mandatarius quando dicatur negligens ad acceptandum beneficium.2.30.0.r

Mandatario primo prouiſo ab eo cui dirigitur mandatum,cæterorum mandatorum ad eandem Eccleſiam & collatorem expirant gratia.2.30.16.r

Mandatario quæ beneficia conferre debeat grauatus ordinarius,an ſuæ diœceſeos vel Eccleſiæ, an alterius. 2. 40. 8.r

Mandatario non debentur beneficia, quorum eſt incapax,quod pluribus modis accidere poteſt. 1.4.12.r

Mãdatario non debetur niſi beneficium illi conueniens in vim mandati. 1.4.5.r

Mandatariorum prior in data potior iure. 2.30.7. exceptiones ponuntur.eodem. num.8.r

Mandatariis quæ beneficia debeantur, aut non debeantur.1.4. 4.& ſeq. r

Mandatum quid.1.3.8.r

Mandatum ad vacatura beneficia dat ſolus ſum. Põtifex.1.6.1. non legatus eius.eo.2.non collegium Cardinalium. eod.r

Mandatum cõditionale ſi acceptauerit mandatarius intra certum tempus. 1.7.6.r

Mandatũ de conferẽdo quæ beneficia contineat.2.40.6.r

Mandatum directum Abbati vel Epiſcopo, cenſetur grauare,vt prouideat in Eccleſia Abbatiali vel Epiſcopali,mandatario, aliquando vt in aliis beneficiis cenſentur grauati, vt explicatur. 2.38.2.r

Mandatum de prouidendo,de certæ qualitatis beneficio, vel generaliter de beneficio. 1.7.14. vel de certo, & nominato beneficio. eo.15.de incerto.eod.16.vel certo modo vacante. eo.17.pro incerto beneficio, & incerta perſona.eo.18.motu proprio.19. pro pauperibus. 20. vt primùm de præbẽda, dehinc de canonicatu prouideatur.21.r

Mandatum ad beneficia, ex quibus cauſis expirat, & ſine effectu fit.toto 1.c.8.per totum.r reuocatione.eo.1. renunciatione.eo.2.acceptatione beneficij incompatibilis.1.8.3.r lapſu temporis conſtituti ad petendũ beneficium.1.8.4.r ſi nõ petatur intra ſex menſes beneficium vacans,excepto iuſto impedimento. 8.5.r vel niſi alij debeatur.n.6. vel litigioſum.7.aut ab alio defuncto poſſeſſum.eo.vel in fraudem impetrãtium vacet.eo.9.r

Mandatum de beneficio certi valoris,vel incerti, conferendo.1.7.14.r

Mandatum Apoſtolicum cum clauſula, Si pro alio non ſcripſerimus,nõ cenſetur grauare Eccleſiam,cui dirigitur,ſi pro alio proſequente beneficiũ,anteà ſcriptum fuerit.lib.2.c.38.per totum.r

Mandatum quando non requiratur aliquid agenti nomine alterius in iudicio.2.28.§.1.num.7.& 8.r

Mandatũ directũ Epiſcopo generale à ſummo Pontifice; vt de beneficio in ſua diœceſi alicui faciat prouideri, vbi pro alio ſcriptũ nõ eſſet,nõ hoc efficit,vt Epiſcopus poſſit cogere Abbatẽ,vel aliũ qui iam receperit mandatum ſpeciale,vt alicui clerico certo,de aliqua Eccleſia ſui monaſterij prouideret.lib.2.c.40.per totum.r

Mandatum ſuperioris iniquum non eſt exequendum,& poteſt ſuſpendi.1.51.2.r

Mandatũ principis ex iracundia nõ eſt ſtatim exequendũ. 1.51.7.ſi iniuſtũ, & agatur de vita hominis,potius magiſtratus cedere debet officio,quã exequi.eo.1.51.8.r

Mandatum ſpeciale derogat generali. 2.1.7.r

Mandatum ad vacatura beneficia quando obliget ſingulos de capitulo. 2.7.6.r

Mandatum

Mandatum reſcripti alternatiuam continens, alterutrius veritate ſuſtinetur. lib. 2. ca. 4. in textu. r
Mandatum ad beneficia quibus modis eneruetur. 2. 7. 9. r
Mandatum finitur morte delegati. 2. 13. 11. r
Mandatum ad obtinendam præbendam in Eccleſia, in qua eſt numerus certus præbendarum, debet continere mentionem numeri, ſi per mandatũ præbendarum numerus frangatur. lib. 2. ca. 19. per totum. r
Mandatum ad vnum beneficium in Gallia non valet. 5. 4. 4. r
Mandatum pluribus quando ab vno vel pluribus ex his aliis nõ vocatis executioni demandari poßit. 2. 13. 14. r
Mandati reſcriptum intra menſem purificari debet. 1. 4. 28. r
Mandati præſentatio afficit beneficium vacaturum. 1. 7. 5. r & cui fieri debeat. ibidem
Mandati formulæ quæ in Gallia non admittuntur. 1. 7. 8. & 9. & 14. r
Mandati forma in Gallia. 1. 7. 22. r
Mandato quando collator grauari poßit. 1. 4. 28. r
Mandato grauari ordinarius cur dicatur. 2. 38. 4. r
Mandato ſeu literis expectatiuis renunciians, accepta annua penſione, vel beneficio, non poteſt valide alias expectatiuas impetrare, niſi de prioribus fecerit mẽtionem. lib. 2. ca. 31. per totum. r
Mandato vno, vel duobus quando grauari poßit Eccleſia. 1. 6. 5. r
Mãdato ad beneficia quot modis renũciaſſe expreßè vel tacitè dicatur impetrans, vel vtilitate mandati priuatus. 2. 30. 7. & ſeq. 8. 9. & 10. quot modis mandatum inefficax. eo. 2. 30. 10. r
Mandato principis vel obtemperandum, vel ratio ei reddenda cur non obtemperetur. lib. 2. c. 5. r
Mandata quando morte mandantis expirent. 1. 8. 1. r
Mandata videntur abrogata per concilium Tridentinum. 1. 6. 7. r
Mandata & gratiæ quomodo reuocentur. 2. 38. 6. r
Mandata ad beneficia vacatura quis dare poteſt. 1. 6. 1. r
Mandata plura impetrantes ad diuerſas Eccleſias, quorum alia aliorum non faciant mentionem, debent eſſe contenti Eccleſiis in quibus ex prioribus recepti ſunt. lib. 2. c. 32. per totum. explicatur. eodem num. 2. r
Mãdata alia quæ impetrationes beneficiorum alia exigunt, continere debent. 1. 7. 23. r
Mandatorum, & literarum expectatiuarum differentia. 1. 6. 5. r
Mandatorum inſtar ſunt, nominationes ad Canonicatus vacaturos, quæ fiunt à principibus. 1. 6. 8. r
Mandatorum ad vacatura beneficia diuerſa forma literarum monitoriarum, præceptorialium & executorialium, & de earum effectu. 2. 30. 6. r
Mandatorum Apoſtolicorum inuentor. 2. 7. 5. r
Mandatorum nihil omittendum eſt. 2. 22. 14. r
Mandatorum reſcripta ſucceſſerunt in locum literarum expectatiuarum. 1. 4. 3. r
Mandatorum origo & progreſſus. 1. 5. 1. r
Mandatorum reſcripta odioſa, ideo reſtringenda, non extendenda. 1. 4. 20. r
Mandatis quis ſummus Pontifex vſus ſit, & qui eum ſequuti ſunt. 1. 5. 9. r
Mandatis pluribus quando poteſt grauari vna Eccleſia, & de iure nouo, & antiquo in hoc. 1. 7. 10. r
Mandatis duobus vel pluribus numonerari vel grauari poßit Eccleſia. 2. 38. 3. r
Manſus quid. 1. 31. 4. r
Manus mortuæ hominibus eiuſdem qualitatis bona vendere poſſunt. 1. 31. 6. non aliis, nec teſtari. 1. 31. 8. r
Manus mortuæ, qui dicantur. 1. 27. 7. r
Manus mortuæ homo à qualitate liberatur, relictis rebus manus mortuæ. 1. 31. 11. præſcriptione. eo. numero 10. remißione iuris domini. 1. 31. 12. Sacerdotio. eo. nu 13. reſcripto principis. eo. 14.
Manus mortuæ homines qui. 1. 31. 1. r quòd non ſint ſerui, etſi ſint ſeruilis conditionis. 1. 31. 8. quis ei ſuccedat. eo. num. 9. homines manus mortuæ qui. 1. 31. 1. quando tales efficiantur. eo. 2. r
Manus mortuæ homines quando tales eſſe deſinunt. 1. 31. 10. r
Marci de tranſactione alimentorum. 1. 2. 12. r
Maritus reginæ non erit ſine amortiſatione, nec infeudata res vxoris, neq; alius maritus, & quare. 1. 27. 17. r
Matrimonium aliquando prohibitum inter diuerſæ nationis perſonas. 1. 30. nu. 2. 4. 6. & 7. r
Matrimonium non poteſt Monachus ritè profeſſus inire. 1. 20 7. niſi ex diſpenſatione & cauſa. eo. 1. ca. 20. num. 3. & 4. r
Matrimonij diſpenſatio olim impetrabatur à principe. 1. 34. 2. hodie non niſi à ſummo Pontifice. 1. 34. 3. ratione graduum, vel pollutionis adulterij. eo. & nu. 4. r
Matrimonij diſpenſatio. 1. 34. 2. r
Matrimonij confirmandi nec diſſoluendi rationes pro diſpenſatione. 1. 34. 6. r
Matrimonio uti non poteſt pænitens ſine diſpenſatione. 1. 13. 15. r
Mediolanenſis Archiepiſcopus, & Mediolanum vbi. 2. 32. 1. r
Mediolanum vbi. 2. 17. 1. r
Meix mortable, *quid: pro* mains mortables. 1. 31. 4. r
Memoria labilis. 1. 54. 3. r
Memoria labilis eſt. 2. 7. 3. r
Mendacium vtilitate reſcripti priuat. 2. 42. 1. r
Mendacium quid. 1. 50. 2. r
Mendax impetrator quando caret vtilitate reſcripti. 2. 37. 4. r
Mendax debet carere impetratis. 2. 26. 7. r
Mendax punitur vt careat iure ſuo & impetratis. 2. 15. 16. r explicatur. eod. lib. 2. ca. 20. per totum. r
Mendax impetrator debet carere impetratis. 1. 50. 3. r
Mendicitas clerici eſt in detrimentum cleri. 1. 5. 5. r
Meneſtæ ſerui coloni. 1. 31. 5. r
Menſæ vnitum beneficium, non dicitur vacare morte adminiſtrantis, nec debetur mandatariis. 1. 4. 9. r
Menſis in mandatariis & beneficiis acceptandis, quomodo computandus. 1. 4. 27. r
Menſis ad acceptandum, mandatario literis aliquando datus, à quo tempore currat. 1. 7. 7. r
Menſis vnus, an plures, quando dentur mandatario ad acceptandum beneficium. 1. 8. 4. r
Menſurarum nomina, granus, digitus palmus, pes, paſſus, &c. 2. 28. 6. r
Mercatura amittitur nobilitas. 2. 33. 4. r
Merces debetur famulis infirmis. 1. 24. 11. r
Mereri bene qui dicantur. 1. 19. 3. r
Miliaria diuerſa menſura ex diuerſitate regionũ. 2. 28. 6. r Italica, Germanica, &c. eo. & numero 8. r

Milites qua cauſa nobilitentur. 1.29.14.r

Minores quid debent in ætatis venia impetranda obſeruare. 1.22.1.r

Minoribus 25. annis quare inhibeantur publica & priuata adminiſtrationes. 1.22.5.r

Minoribus ex quibus cauſis datur reſtitutio in integrũ. 1 33.15.& 16.r

Miſericordiam præferre debemus, ſed non temere. 2.15.2.r & ibi de intempeſtiua miſericordia.

Miſſam celebrare nec ſummus Pontifex homicidæ permittit. 1.13.14.r

Mixtum reſcriptum quod. 1.2.33.34.35.& 36.r

Mixta quadam reſcripta ratione poteſtatis communis. 1.38.1.r

Mixta reſcripta ex gratia & iuſtitia. 1.38.3.r

Moyſes principatum noluit filiis relinquere. 1.3.2.r

Monachus pro quibus impetrare diſpenſationem ab Abbate poteſt. 1.13.nu.21.r *de quibus non poteſt.* eod.22.

Monachus accipit licentiã ab Abbate ſtudendi. 1.23.4.r

Monachus proprium habere non poteſt, & ſi inuentus fuerit mortuus habere, ſepelitur in ſterquilinio. 1.27.1.r *peculium tamen ex licentia habet, ex permiſſione Abbatis, non vltrà, nec ex diſpenſatione.* eod. numero 2. *niſi ex monacho fiat non monachus.* eo.

Monachis non licet pertractare ſacramenta quædam, vt largiatur parrochianis, alioquin excommunicati abſoluendi à ſummo Pontifice. 1.32.12.r

Monachus profeſſione amittit nobilitatem. 2.33.4.r

Monachus non ferens habitũ ordinis ſui beneficij, amittit beneficium. 1.13.22.r

Monachus an poſsit per ſummum Pontificem mundo reſtitui. 1.20.4.r

Monachus non poteſt monaſterio & Eccleſiæ ſeculari præeſſe ſine diſpenſatione. 1.17.11.r *exceptio.* nu 17.

Monacho quando facilè diſpenſatio detur relinquendi habitum & regulam monaſticam, quam profeſſus eſt in minori ætate, vel metu. 1.20.7.r

Monacho in clauſtro Abbas primam tonſuram dare poteſt. 2.49.4.r

Monacho data diſpenſatio relinquendi habitum monaſticum, etiam poſt legitimam profeſſionem, exemplaque adferuntur etiam eorum qui relicto habitu inierunt iuſtè matrimonium. 1.20.3.& nu.4.r

Monachum facit profeſſio legitimè facta, non habitus geſtatio. 1.20.8.r

Monachi ſancti Franciſci non poſſunt habere bona immobilia, etiam in communi. 1.27.3.r

Monachi tranſlati ab vno ordine in alium, etiam cum diſpenſatione ſummi Pontificis, non poſſunt beneficia vel officia tenere, ſine alia diſpenſatione, in Eccleſia, in quam tranſlati ſunt, nec vocem habent in capitulo. 1.20.1.r

Monachi, ne confiteantur, vel Euchariſtiam recipiant ſemel in menſe, poſſunt diſpenſari ab Abbate. 1.13.21.r *& vt Rectoriam accipiant, propriam cellam habeãt, in ſilentio, ieiuniis, eſu carniũ, operibus manuum, in irregularitate, ob ſuſceptos ordines in excommunicatione.* 1.13.21.r *non diſpenſatur in voto paupertatis, caſtitatis.* 1.13.22.r

Monachi mendicantes, ad non mẽdicantes tranſire nequeunt. 1.38.15.r

Monachi, moniales, & Canonici tertium genus à laicis, & clericis. 2.40.4.r *& ibi quomodo olim monachi non eſſent clerici.*

Monachi pendens ex Abbate. 2.21.6.r

Monachis expulſis de monaſterio, qui debeant reponi in locum expulſorum, & vnde. 1.20.9.r

Monachiſmi vis, in quo. 1.4.5.r

Monaſterij & Abbatis bona & negotia interdũ diuiſa, ſed communi iure communia. 2.25.7.r

Monaſteria, monachis bonis vacantia reformari debent ex iiſdem regula hominibus, ſi non ſint, ex aliis ordinibus, & ſi illi non ſint, ex laicis. 1.4.7.r

Monaſteriis duobus vnus præeſſe non poteſt. 1.17.14.r

Monialem rapere tentans morte mori debet. 1.33.3.r

Moniales in reſcriptis ſum. Pontif. vocantur in Chriſto filiæ. 2.22.4.r

Moniales, & earum diuerſi ordines. 2.22.7.r

Monitiones ad fines emendæ veritatis & excommunicationes non reuelantium, quando permittantur in Gallia. 1.35.3.r *& quomodo impetrentur.* eo.4.

Monitoriæ, præceptoria, & executoria literæ. 2.37.2.r

Monitoria literæ an debeant præcedere prohibitorias, & præceptorias. lib.2.c.37. per totum.r

Monitoria litera ad beneficia, quæ. 1.4.1.& 2.r

Moratoria litis reſcripta. 1.52.6.r

Mores approbati reprobari ab eodem nequeunt. 5.5.5.r

Morini qui. 2.7.1.r

Mortaliabiles. 5.31.4.r

Mortua manus qui dicantur. 1.27.7.r

Mortis pœna impoſita parricidis. percuſſoribus parẽtũ. 1.33.2.r *tentãti rapere ſanctimonialem.* 1.33.2.r *Mathematicis, plagiariis, falſam monetam cudentibus, & aliis.* 1.33.4.r

Morte delegantis re integra tollitur delegatio. 2.3.9.r

Morte ſummi Pontificis, quando non reuocantur mandata ad beneficia. 1.8.1.r

Mortuos non licet ligare ad oſſa ſeparanda, vt ſepulturæ mandentur alibi. 1.32.14.r

Motus proprij clauſula, nihil operatur in præiudicium tertij. 1.51.2.r

Motu proprio clauſula, quid operetur, & in quibus nihil operetur. 2.42.3.r

Motu proprio reſcriptum. 1.7.19.r

Motu proprio facta gratia, an contineat obreptionem. 5.49.3.r

Motu proprio clauſula, quæ. 1.3.26.r *& quando ſuperflua ſine effectu.* eo. *& qui vti illa clauſula poſsint.* eo. *videtur derogare iuri publico, quomodo.* eo.27.r *non pertinet ad læſionem alterius.* eo.28.

Mucro Epiſcopi excommunicatio. 2.33.3.r

Multitudine peccãte in paucos animaduertitur. 1.15.7.r

Municipes qui dicantur. 1.30.8.r

N

NAmutenſis Comitatus. 2.36.1.r

Natalium diſpenſatio. 1.3.17.r

Natalium diſpenſatio ad beneficia de quibus intelligatur. 1.28.8.r *nec retrotrahitur ad inutiliter ante diſpenſationem ob defectum natalium facta.* eo.

Natalium reſtitutio quòd pertinet ad ingenuitatem tractatur. 1.29.1.r *quis dicatur natalibus ita reſtitutus.* eo.2.

Natalium diſpenſatio fit vel ipſo iure, vel ab homine, & quando. 1.28.5.r *qui diſpenſent.* eo. num.6.

Natalium diſpenſatio debet continere modum ex quo illegitimus quis eſt, vel inceſtum, vel adulterum, vel ſimilem. 1.28.10.r

Natalibus illegitimis ſpuriorum diſpenſatur. 1.28.4.r
in Natalibus diſpenſatus ad ordines, intelligitur tantùm de minoribus.1.28.9.r
Nati ex coniunctione illegitima quare repellantur à beneficiis Eccleſiaſticis.1.28.2.& ſequentib.r
Natorum illegitimè, reſtitutio diuerſa natalium, 1.28.1.r
Natiuitatis dies deſcriptus aliquando publicè.1.22.2.r
Naturalizationis reſcripta albanagij ius tollunt & faciunt regnicolam. 1,30,16.r
Neceſsitas vrgens rerum, temporum, & perſonarum, cauſam diſpenſandi das iuſtam.1.15.6.r num autem ea ceſſante reuocetur beneficium.1.15.8.r
Negligentia acceptādi primò vacans beneficium quando tollat mandatum.2.30.9.r ibi quando negligēs. eo.
Negligentia impetrans reſcriptum obtentum eneruat. 2.7.9.r
Negligentia nimia culpa & dolo accedit.2.9.4 r
Negligentia mandatarij non acceptantis beneficium vacans, quando excludat mandatum.1.8.5.r
Neruij qui.2.7.1.r
Nobilis excōmunicari poteſt quamuis Imperator.2.33.4.r
Nobilis in quibus vt plebeius puniri poſsit.2.33.4.r
Nobiles qui olim dicti.1.29.6.r
Nobiles non omnes digni diſpenſatione ad plura beneficia, ſed tantùm filij Regum, non Ducum vel Comitum.1.19.8.r
Nobiles tantùm ex vtroque parente admiſsi in Canonicos Argentinenſis Eccleſia.1.19.9. r ibi improbata. eo.
Nobiles quomodo fiant plebeij.1.29.12.r
Nobiles codicillarij tantùm qui.1.29. 20.r
Nobiles qui efficiantur ob geſtum magiſtratum nobilem vel officium, vt Senatores, Præſides, Doctores, Regentes, & alij.1.29.12.r
Nobiles in quibus fauore digni iure ſint.1.19.7.r
Nobilitas quibus modis amittitur.2.33.4.r
Nobilium ambitio & facilis diſpenſatio ſummi Pontificis in eorum gratiam, quot mala in beneficiis attulerint.1.17.15.r
Nobilium fauor nimius in concedendis beneficiis quantum noceat Eccleſiæ & nobilitati. 1.19.4.r finis huius ambitionis.eo.nu.6.cōciliatur.c.de multa, & alia.n.7.
Nobilitas qua conſideretur in beneficiis, an ex ſola matre, an tantùm ratione patris, & in quibus locis venter nobilitet partum.1.19.11.r
Nobilitas generis quæ.1.29.9. & 10.r ex parte matris tātùm.1.29.11.r ex nobilitatione principis.eo. nu.12.
Nobilitas quomodo amittatur, ſupprimatur, & reſtituatur.1.29.13.r
Nobilitas & ignobilitas vnde.1.29.1.r
Nobilitatis faſtus. 1. 19. 10 r
Nobilitatis literæ quid poſtulent.1.29.21. r
Nobilitatis ſpecies.1.29.9.& ſequentibus. r
Nobilitat princeps quomodo plebeium tacitè vel expreſſe. 1.29.20.r qui tales fiant.1.29.21.r
Nobilitati ſpurij per aſſertionē patris vocant, Baſtards aduouez. 1. 29.17.r
Nominis & generis alterius vſurpatio qua pœna plectatur.2.43.3.& ſeq. 4.r
Nomine ſuo impetratum reſcriptum, alteri eiuſdem nominis concedere punitus abuſus.2.43.3.r
Nomina vera impetrantium beneficia, & vltimorum poſſeſſorum exprimenda in impetratione.1. 39. 5. r
Nominationes ad beneficia, quando cōceſſa ſint Academiis Gallicanis. 1.9. 2. r
Nominationum à legatis, principibúſque factarum ad beneficia vis.1.9.1.& ſequentibus.r
Non obſtante, &c. clauſula, quando requiritur in reſcriptis.2.28.11.r
Non obſtantia ad quæ non referātur.2.41.1.& ſequētib
Norberthus Lotharingus author Præmonſtratēſis ordinis. 2. 21. 3. r
Noruegia vbi.2.9.1.r
Notarij Cameræ Apoſtolicæ & Notarij Cācellariæ diuerſa ſubſcriptio.1.43.1.r & qui, & quot.eo.43.2.r
Notariorum protocolla & nota quomodo tranſcribātur. 1.44.8.r
Noui homines qui.1.29.12.r
Nouienſis Epiſcopus, & Nouium vbi. 2. 38.1.r
Nouitius ad ſacros ordines ſine diſpēſatione promoueri nequit.1.13.21.r

O

OBedire cogitur Eccleſiaſtica perſona iuſsis per ſubſtractionem beneficiorum.2.25.4.r
Obliuio principes quoque tenet vt alios.2.7.3.r
Obrepere quid.1.49.1.r
Obreptio quando non obeſt impetranti.1.49.4.r
Obreptio literarum ſi non obiiciatur non nocet geſtis per illas in litibus, contrà in beneficiis.2.31.7.r
Obreptio vitiat gratiam.1.15.11.r
Obreptitiorum reſcriptorum conſideratio.1. 49.2.r
Occidere volens ſeipſum, quomodo puniendus.1.26.1.r
Odia reſtringi debent.2.28.§.1. nu 5.r
Officiarij principum non poſſunt ſine cauſa priuari magiſtratu vel officio.1.38.5.r
Officium contradictarum.1.45.6.r
Officia an dari debeant extraneis.1.30.10.r
Officia imperitis dare poteſt princeps.2.5.6.r
Officia ſingula ſingulis conferenda.1.16.7.r
Officia requirunt perſonas inſeruientes.1.24.1.r
Officia principes, antequam vacent, promittunt, & num fieri debeat.1.10.1.r
Officiorum donationes à principe & gratiam & iuſtitiam in quo habeant.1.38.5.r
Onera realia ſequuntur poſſeſſores.1.27.5.r
Optioni beneficia obnoxia, quando debentur mandatariis.1.4.21.r
Oracula quæ reſcripta dicantur.1.2.5.r
Oratio diſiuncta & coniuncta quæ.2.4.3.r. alternatiua. eod. num.4.
Orationes principum quando pro lege. 1.2.12.r
Oratoria, beneficia non ſunt.1.4.18.r
Ordinatio clericorum non fiebat ſine titulo, & quis eſſet ille titulus.1.5.3.r
Ordo comprehenſorum in reſcripto, recipit interpretationem à iure communi.lib.2.c.18.r
Ordo ſcripturæ turbatus quando non noceat 2.18.9.r
Ordo ſubſtantialis reſcripti ſequendus. 2. 22.13.r
Ordo iuris ſequendus in negotio exequēdo, ſi præſcriptus. 2.22.16.r
Ordines tres ciuium Romæ.1.29.8.r
Ordinum ratione diſpenſat Epiſcopus.1.13.16.r
Ordinibus ſingulis Eccleſiaſticis capiendis ætates certæ diſtinctæ.1.21. 1.r
Ordinibus ſuſcipiendis commiſſa irregularitas à quibus remittenda.1.33.15.r

P

Pacifica poſſeßio quæ dicatur.1.17. 13.r
Pactum validum in cõtractu traditionis rei, ne uſibus humanis eximatur. 1.27.16.r
παλιγγενεσία natalium. 1.29.2.r
Palmi diverſitas.2.28.6.r
Papa quæ ſignat tempore ſuæ electionis in conclaui, præ nimia lætitia, rata non habentur. 1.51.9.r
Papa quare Apoſtolicus dictus.2.15.4.r
Placitum ſedis & ſedentis quo differunt. 2.15.5.r
Papa poſtridie coronationis, reuocat prædeceſſorum gratias ad beneficia.1.8.1.r
Papa diſpenſat contra dictum Apoſtolorum.1.13.num.2.r cõtra vetus teſtamẽtũ.nu.3.in voto caſtitatis & paupertatis monachi.eo.5.an ne iuret teſtis.eo.6.non diſpẽſat in 2.affinitatis gradu in nuptiis.eo.7.nec cõtra quatuor concilia,vel contra Euangelia.eo.
Papa num poßit diſpenſare ſine cauſa.1.15.4.r
Papa ad tempus & alio modo pro voluntate beneficia conferre poteſt.1.18.1.r
Papa ſolus abſoluit ab iniectione manuum in clericum. 1.32. 4.r vbi exceptiones ab excommunicatione annua inobediẽtis legato.eo. . falſarios bullarum. eo.6. incendiarios.7.effractores Eccleſiarum.eo. 8.electores Senatorum vrbis Romæ contra prohibitionem.9. perſecutores Cardinalium.10. abutẽtes poteſtate conceſſa contra hæreticos.11.religioſos vſurpantes aliqua miniſteria perſcripta.12.excõmunicatos pro caſibus in bulla Cœnæ Domini publicata contentis.13. exenterrantes mortuos.14.tranſeũtes ad religionem aliam.15. Simoniam committentes pro ingreſſu religionis.16. calumniatores Minorũ vel Prædicatorum ordines.17.adeuntes pro Pontifice principes.18.degradatos reſtituendos.19.
Papæ & populi Romani diſsidium ob creationem Senatorũ,& ob regimẽ vrbis,quando,& de fine eius.2.12.1.r
Papa vrbe pulſi à populo.2 12. 1.r
Papæ poteſtas plena, omnia iudicat,à nemine iudicatur. 1.13.1. & quare.nu. 2.
Papæ nomen quando magnis literis in bullis ſcribatur. 1. 2.32.r
Papyro ſcribenda ſupplicatio.1.39.3.r
Pargameno ſcribenda bulla.1.39.3.r
Pariſienſis Epiſcopus,Pariſij vbi.2.43.1.r
Paritas permittit extenſionem ad pares. 2.15. 12.r
Parricidium morte puniendum. 1. 33. 2.r
Paſſus diuerſi.2.28.numeris 6.7.& 8.r
Patres in filiis magis torquentur punitis.1. 28. 3.r
Patritiatus dignitas.1.10.3.r
Patrocinari quid.2.15.14.r
Patronata beneficia laicorũ non debentur mandatariis Apoſtolorum.1. 4.17.r
Patronus laicus quis dicatur.1.4.17.r
Patronus laicus onerari mandato Apoſtolico non poteſt, Eccleſiaſticus poteſt.1.§.6.r
Patronus clericus vel laicus, non requiritur in reſignatione vel permutatione beneficij patronati.1.41.3.r
Patronus reſtitutione natalium permiſſa, amittebat ius patronatus.1.29.3.r
Patroni qui dicti,& quare.2.15.14.r
Paulinus primus Eboracenſis Archiepiſcopus. 2.4.1.r
Paulus ſcholaris. 2.12.1.r
Paupertas Eccleſiæ facit vt alteri iungatur. 1.17.10.r
Pauperum cauſa, forma mandati proviſionis. 1.7. 20.r
Pauperum fauore clericorum inuenta reſcripta in forma,Cùm ſecundùm Apoſtolum.1.5.5.r
Penſiones Eccleſiaſticæ quãdo pro beneficiis habeantur. 1. 4.18.r
Penſiones annuæ quomodo pro beneficiis,& ſuper beneficiis conſtitui poſsent,vel non.2.31.3.r.& ibi quando penſio pro beneficio Eccleſiaſtico habeatur,& quando ſit in impetratione beneficij exprimenda eo.
Penſionis reſeruatio in renunciatione beneficij, gratiam habet.1.3.11. & in quo gratia.eo. 10.eius legitima taxatio,& cauſæ.eo.11.r
Penuria clericorum facit vt plura beneficia vni dẽtur. 1.17. 0.r
Peregrinis ſeu alienigenis non dabantur in Gallia officia, nec in Hungaria beneficia.1.30.10.r
Peregrini qui dicti Romæ.1.30. 2.r vrbe pulſi,& quare. eo.erant Athenis tributarij.eo.3.
Peregrinos ſeu alienigenos quare plures odio habeant. 1.30.4.r in quibus honorandi.eo.
Perinde valere, reſcriptum gratiæ.1. 3. 14. non nocet tertio.eo.
Periuri pœna,& quando beneficio priuandus. 2.2.3 r
Permiſsio non boni eſt diſpenſatio ob neceßitatem.1.15.7.r
Permutatio beneficij per diſpenſationem natalium poſſeſſa non valet.1.28.8.r
Permutationis cauſa renunciata beneficia, non poſſunt aliis quam permutantibus conferri.1.4. 13.r
Perſonæ illuſtres,& literatæ præferendæ.1. 15. 10.r
Perpetua reſcripta quæ cenſeantur.1.2.14.r
Perſonæ humiles quæ dicantur. 2. 15. 9. r quæ digniores. eo. num. 10.r
Perſonæ quæ dicantur coniunctæ, quæ nomine alterius ſine eius, mandatum reſcriptum impetrare poſſint. 2. 28.§.1. num. 7.r
Perſonaliter,quid ſignificet.2.22.12.r
Perſonatus in Eccleſia quid.2.8.10.r
Perſonatus duos nemo habere poteſt. 1.17. 13.r
Peſtis tempore beneficiatus poteſt ſeruire per ſubſtitutũ. 1.24.16.r
Petitorium pro nuncio vel ſcripto petente.2.13. 3.r
Philippides curſor inſignis.2.28.5.r
Philippus 2.dictus Theodatus rex Gallorum.2. 12. 1.r
Philippus Auguſtus rex Francorum ob duas vxores excommunicatus & eius regnum interdicto ſuppoſitũ. 2.13.1.r
Philippus Cancellarius Pariſienſis dãnatus æterna morte, vt retulit poſt mortem quod defendiſſet pluralitatẽ beneficiorum licitam. 1.17. 12.r
φρατρία quid,& vnde.2.19.3.r
Pietas quid contineat, & quod ſit diſpẽſandi etiam cauſa inita.1.15.9.r
Pictauium & Pictavienſis Epiſcopatus. 2. 20.2.r
Piſcatio beneficiorum.2. 8. 11.r
Placet, quod reſcriptum principum. 1.39.1.r
Placet, reſponſio quid operetur. 1.40.10. & 11.r & ca. 55.num.6
Placere principi cenſetur, quod bono viro placere debet. 1.38.5.r
Placitum principis quandiu durare exiſtimetur. 1.55.6.r
Plebeij quomodo fiant nobiles 1.29.12.r
Plumbatoris bullarum officium. 1.45.6.r

Pluralitas beneficiorum an tuta ſit diſpenſato ſine iuſta cauſa.1.15.5.r
Pœna delictorum quo pacto remittitur vel temperatur à principe.1.33. 4.& 5.r
Pœnitens non poteſt vti coniugio ſine diſpenſatione. 1. 13. 15.r
Pœniteutiaria certa forma reſcripta.1.46.3.r
Pontifex ſummus ſolus, mandata ad vacatura beneficia dat.1.6.1.ratio.num.3.r
Pontifex ſummus ſolus transfert prælatos. 1. 3.12.r
Populo peccante vindicta fit paucorum.1.15.7.r
Poſſe quis dicitur quod de iure poteſt.2.18.8.r
Poſſeſsio beneficij quando propria authoritate apiſci à titulario poſsit. 2.4.6.r
Poſſeſsio beneficij an poſsit prehendi cum ſimplici ſignatura, bullis non confectis.1.44.1.& num.9.r vbi & exceptio.& 10.
Poſſeſsio beneficij de facto ab aliquo habita, debet exprimi in impetratione beneficij.1.8.8.r
Poſſeſsio pacifica quomodo dicatur adepta beneficij ad effectum, vt beneficio poſſeſſo priuetur.1.17.13.r
Poſsibile & impoſsibile tripliciter iure facto natura. 2. 13.4.r & difficilia.eo.nu.5.
Poſsibile & poſsibile idem quomodo dicatur. 1.20.5.r
Poſtes accelerati curſus.2.28.5.r
Poſtulationis reſcriptum gratiam habet.1.3.13.r
Poteſtas alicui conceſſa ſecundùm ius eſt regulanda, & intelligenda.2.41.9.r
Præbenda non diſtinctæ, non faciunt beneficia. 4.19.r
Præbendæ duæ in vna Eccleſia haberi nequeũt.1. 17.14.r
Præcentores & cantores qui.2.8.6.r
Præceptoria litera ad beneficia quæ. 1. 4.1.& 2.r
Præceptoria militũ hoſpitalis Hieroſolymitani & aliorũ ordinum. 1. 17.7.r
Prælatos ſolus ſum.Pontifex transfert.1. 3. 12.r
Prælatura pro titulo bullarũ expeditionem vltra ſignaturam exigunt. 1. 44.13.r
Præmonſtratenſis ordinis author. 2.21.3.r
Pragmaticum quid,& pragmatici qui olim.1.2.7.r
Pragmatica ſanctio quid.1.2. 6.& 7.r & quid differat ab oraculo & annotatione. eo.
Pragmatica legis forma,& exemplum. 1. 2. 8.r
Primariæ preces Imperatorum inſtar mandatorum. 1.6. 8. r
de Primatia cõtẽditur inter Archiepiſcopos Biturицẽſem & Burdegalenſem.2.31.1.r
Primiceriatus ſitne dignitas. 1. 21.4.r
Princeps debet iuſtitiam ſubditis.1.2. 23.r
Princeps omnium ſubditorum iudex. 1.52.1.r
Princeps quomodo dicatur habere omnia iura in ſcrinio pectoris.2.7.3.r
Princeps quis nobilitare poſsit plebeium.1.29.20.r & qui tales fiant militia, vel ingenio. 1.29.20.r
Princeps ſtatuere de rebus poteſt, antequam conſecrentur.1.27.10.r
Princeps quomodo dicatur poſſe mutare ſubſtantiam rerum. 1.20.5.r
Princeps facit ciuem & regnicolam. 1.30.16.r
Principis mandato & reſcripto obtemperandum eſt, aut reddenda ratio cur non obtemperetur.2. 5. lib. 2. toto c.5.r.
Principis conſenſus quare dedicationi rerũ adhiberi deberet.1.27. 17.r
Principis reſcriptum, lex quando, & in quibus.1.1.2.r
Principis voluntati reſiſtere ſacrilegium.1.1.3.r
Principes iniuſta mandantes moneri debent a iudicibus quibus diriguntur mandata.1.51. 6.r ibi rationes.
Principes rationibus & legibus ſe admoneri lubentiſsime patiuntur.2.5.5. r
Principes debent Eccleſias defendere non tantùm contra alios, ſed & contra ſe.1.19.4.r
Principes pro officiis & beneficiis ſecularibus, quando dent codicillos.1. 10. 1.r
Principum placita non ſemper pro lege ſeruãda.2. 5.4.r
Principum decreta non ex ſcriptura, ſed ex voluntate vim habent.1.44.2.r
Principum optimum conſilium quale eſſe debet. 1.51.10.r
Principum reſcripta vel literæ quibus formis firmetur. 1. 47. 1.r
Principum mandatis refragari ſacrilegium habet & pœnam.2.5.6.r
Principum beneficia dum incipiunt eſſe nociua, deſinũt. 2. 18. 10.r
Prior in beneficiis quis dicatur.2.35. 1.r
Prior ſancti Claudij.2.35 .r
Prior quis. 2.16.2.r
Prior Eccleſia curata quis.2.27.3. r
Prioratus conuentualis eſt dignitas.1.21. .r
Prioriſſæ triennales ſint. 2.22.7. r
Priuilegium ſpecies diſpenſationis. 1. 11. 5. r quid, & eius cauſa. eod.
Priuilegium abuſu tollitur. 2.15.7. r
Priuilegij reſcriptum tollitur modis quibus tollitur priuilegium.1.55.7. r
Priuilegio priuati quando derogare poteſt & cenſetur princeps. 1. 51. 5.r
Priuilegia conceſſa contra ius, quomodo à iudice diſcutienda.2.18.11.r
Priuilegia quare rarò antiquitus concederentur. 1.19.2 r
Priuilegia non tolluntur per non obſtantias generales. 1.41. 3. r
Priuilegiorum & diſpenſationum explicatio, quantum fieri poterit, debet ſecundùm ius commune fieri, vel vt quoad fieri poterit minus lædatur. 1. 14. 3. r
Priuilegiis per reſcripta poſteriora generalia non cenſetur derogatum. 2.6. 4.r
Probatio geſtorum facilis ex ſcriptura.1.54.3 r
Probatio narratorum in reſcriptis quando deſideretur. 2.2.num.6.7.& 8.r
Probatio exigitur narrati in literis iuſtitia.1.2.22. r
Probatus reprobari nequit.1.5.5. r
Procurationem denegans excedenti in ſumptibus Epiſcopo, non poteſt ab eo excommunicari.2. 41. 10.r
Procurator quædam non poteſt ſine ſpeciali mandato. 2. 28.§.1.num 6. r
Procurator reuocatus & certus de reuocatione, nõ poteſt etiam in vtilitatem domini impetrare reſcriptum, cæterùm reuocatio procuratoris ad lites dati, non officit aduerſario reuocantis, niſi priùs hæc reuocatio fuerit cognita iudici & aduerſario. Quare quæ geſta erunt cum eo procuratore, antequam reuocatio fuerit prædictis cognita, perinde valent ac facta cum non reuocato. lib.2.c.33.per totum r & nu. 7.
Procurator. Geſta à falſo vel reuocato procuratore non nocent domino.2.33. 6. r niſi rata habeantur poſtea à domino. eo.

Procuratorem ad lites quando & ex quibus cauſis reuocare liceat aut mutare.2.33.1.r
Profeſſio religionis qua ætate fieri debeat.1.17.15.r
Profeſſio ante annum probationis religionis fieri nõ poteſt validè.1.17.16.r
Proprium habere monachi non poſſunt.1.27.2.niſi aliquando in communi.1.27.3.r
Prouidere,& facere prouideri,differunt.2.40.5.r
Prouiſio,Si neutri.1.3.19.r
Prouiſionis noua reſcriptum.1.3.18.r
Pueri quadã beneficia Eccleſiaſtica tenere poſſũt.2.40.6.r
Pueritia cauſa diſpenſatur.1.15.9.r
Pyctacium & pittacium quid.2.13.3.r

Q

QVæſtor,qui ſubſcribebat reſcriptis principis, quis.1.40.5.r
Querela & querelantes quid.2.21.5.r
Querimonia quid, & vt differat à querela.2.21.5.r
Quinquennales literæ debiti ſoluẽdi moratoria.1.52.6.r

R

RAſura in ſcriptura quando falſitatẽ habet, & puniatur,vel non.2.25.6.r
Raſura falſitatis ſuſpicionem habet,& quando noceat.1.48.7.r
Ratihabitio mandato æquiparatur.2.33.6.r
Ratio præcipua hominis pars,& duæ eius alæ quæ.2.5.5.r
Ratione praua uti debet executor reſcripti.2.22.17.r & ibi quid ratio, & de eius vi.
Rauenna quæ ciuitas,& eius Archiepiſcopatus.2.5.1.r & eius Suffraganei.eo.10.
Rauenna ſubſtracta à Romana obedientia per Ioannem Archiepiſcopũ,reſtituta per Theodorũ Archiep.2.5.1.r
Recapitulatio ſuperiorum.1.39.1.r
Reconueniendi actorem facultas reſcripto principis in Gallia impetratur.1.37.4.r in disiunctis negotiis non in coniunctis.1.37.5.r
Recõuentio quando & in quibus locum habeat.1.37.4.& num.5.r
Recuſatio poteſt proponi etiam contra iudicem delegatum.2.3.11.r
Recuſationes iudicum ſunt nominatim proponendæ.2.10.4.r
Referendariorum in ſignatura expediendæ munus.1.40.1.r qui dicantur referendarij,& quando in ordinem redacti.eo.2.
Regaliorum iure conferenda beneficia non debentur mandatariis.1.4.16.r
Regeſta ſeu commentarij principis.1.54.7.r
Regnum Galliæ interdicto ſuppoſitum.2.13.1.r
Regulares quare beneficiorum ſecularium incapaces, vt cõtrà ſeculares regularium,& exceptiones.1.4.5.r
Regularia beneficia profeſſis dantur ordinem.1.17.18.r
Rehabilitatio non datur per breue.1.14.1.r
Rehabilitatio irregularitatis quid.1.33.10.r
Religionis ingreſſus legitimat ad quadã ſpurios.1.28.5.r
Religionis fauor diſpenſationem facit.1.15.9.r
Religionẽ qua ætate quis poſſit profiteri.1.17.15.& ſeq.r
Religiosè viuere in domo priuata patris vix aut nunquam monachis permittit ſummus Pontifex.1.20.2.r
Remedium citò malo adhibendum.2.10.7.r
Remiſsionis delicti reſcriptum clauſum eſt.1.32.22.r
Remiſſiones & indulgentiæ quomodo differant delictorum in Gallia.1.33.7.r
Renuncians literis mandati mediante penſione debet mentionem facere de his in impetratione poſtea beneficij.2.31.6.r
Renunciatio expreſſa aut tacita quæ.1.8.2.r
Renunciatio beneficij in fauorem alicuius exigit conſenſum reſignantis, & eius cui reſignatur.1.43.1.r
Renunciatio ſpontanea priuat iure, non metu facta, & quando priuet ſi ſub conditione vel ex cauſa permutationis.2.2.4.r ſed quid ſi admiſſa non ſit.eo.nu.5.
Renunciatio cum reſeruatione penſionis.1.3.9.r
Renunciatio ex cauſa permutationis beneficiorum non facit vacare,vt aliis quã permutantibus poſſint conferri.1.4.13.r
Renunciatio ſimplex beneficij, facta coram ordinario facit vacare beneficium.1.4.14.r
Renunciatio literarum vel mandati ad beneficia,quando contineat renunciationem iuris quod ex literis competit.2.31.4.r
Renunciationis admiſſio,gratia eſt.1.3.2.& ſequentibus.r nam alioquin non licet renunciare liberè.eo.
Renunciationis cauſæ legitimæ.1.3.7.r
de Requirendis fugitiuis.1.2.12.r
Res transeunt cum oneribus ſuis ad poſſeſſores.1.27.5.r.
Res ita tradi poteſt vel vendi rectè ne vſibus humanis eximatur,néve conſecretur.1.27.16.r
Rerum oneribus quis liberatur rebus relictis.1.81.11.r
Rebus dictæ leges ſeruandæ à poſſeſſoribus earum.1.27.15.r
Reſciſiones contractus literæ.1.37.2.r
Reſcribendarius in Cancellaria Romana.1.45.5.r
Reſcriptum in forma dignum,quale.1.3.23.r
Reſcriptum iuſtitiæ quando intereat morte mandantis.1.2.26.r
Reſcriptum ſuper perſonis alicuius diœceſeos, non extenditur ad perſonas alterius diœceſis.2.34.5.r
Reſcriptum in forma,rationi congruit,quale.1.3.24.r
Reſcriptum dictum,ſignificauit,quale.1.35.1.r
Reſcriptum moratorium indicij vel ſolutionis debiti.1.38.2.r
Reſcriptum nomine alieno ſine mandato quando impetrari poſsit,aut non.1.52.3.r
Reſcriptum in præiudicium alterius non valet, etiam motu proprio conceſſum.1.51.2.r
Reſcriptum in cauſa poſt ſententiam non impetratur.1.52.10.r niſi interdicta prouocatio.eo.
Reſcriptum ſum.Pontificis, quod in conſtructione continet manifeſtum peccatum,reprobatur.lib.2.in c.11.r & ibi explicatur.num.4.r.
Reſcriptum directum ſede vacante decano & capitulo, ligat eum qui poſtea ex capitulo factus eſt Epiſcopus.lib.2.toto c.7.r
Reſcriptum ad lites quando perpetuum vel temporale.2.9.5.r
Reſcriptum in quo verum tacitum, aut expreſſum falſum,quomodo intelligendum.lib.2.c.20.per totum.r
Reſcriptum in parte verum,& in parte falſum,quomodo admittendum.2.20.8.r
Reſcriptum ſecundum de primo eiuſdem rei impetrato mentionem facere debet vt valeat.2.22.11.r
Reſcriptum nomen generale quid ſignificet inter priuatas & publicas perſonas.1.1.4.r.
Reſcriptum contra ius elicitum,quomodo debeat reiici à

iudice cui præſentatur.2.18.11.r
Reſcriptum ſecundum, quamuis de primo quo vti noluit impetrans, non faciat mentionem, valet. lib.2. ca.23. per totum.r
Reſcriptum principis delegationis tollitur poſteriori reuocante. 2.3.5.r negligentia vtendi per annum. eo. nu.6. præuentione citationis ab aduerſario facta. eo. nu.7.& aliis modis, de quibus ibidem nu 8.9.10.11.12.r
Reſcriptum impetratum ab appellante tacita appellatione, & ſuppreſſum, non officit ſecũdo impetrato ab aduerſario, ex quo conuentus primus impetrans tacuit ſuum, vſque in tertiã citationem.lib.2.c.12.in textu.r
Reſcriptum ſecundũ valet impetratum ab aduerſario, licet non faciat mentionem de primo: ſi primus impetrãs eo non fuerit vſus dolo vel negligentia.2.9.1.r exceptio. nu.6.
Reſcripti forma ſequenda.lib.2.c.22.per totum.r
à Reſcripto quomodo appelletur.1.51. 4.r
Reſcripta gratiæ, quando à Cancellaria Apoſtolica, & quando à ſummo Pontifice impetranda, vt reſcripta iuſtitiæ.1.2.30.r
Reſcripta iuſtitiæ annalia, gratiæ perpetua.1.2.24.& 25.r
Reſcripta aperta & clauſa, quæ. 1.2.13.r
Reſcripta non cenſentur conceſſa in præiudicium tertij. 2.38.5.r
Reſcripta in forma pauperum, vel cùm ſecundùm Apoſtolum.1.5.5. quid obiici ab Epiſcopo huic poßit.eo.nu. 6. quare dicta in forma communi. eo. nu. 7.r
Reſcripta ſtricti iuris non patiuntur extẽſionem ad alias perſonas vel negotia alia.2.34.5.r
Reſcripta ſtricti iuris non proroganda ad alia quã comprehenſa.2.43.6.r
Reſcripta ad beneficia vacatura, explicantur.lib.1.c.4.r
Reſcripta inter conſtitutiones principis. lib.1.c.1.num.1.
Reſcripta à quibus & quando impetrari poßint pro alio eo inſcio.2.28.§.1.num.6.& 7.r
Reſcripta iuſtitiæ ad lites.1.37.1.r
Reſcripta probantur authentica ſcriptura non exemplis. 1.44.10.r (1.42.2.& 3.r
Reſcripta diem & Conſulem deſiderant, & quando non.
Reſcripta mixta ex gratia & iuſtitia.1.38.3.r
Reſcripta obreptitia quæ.lib.1.c.49.nu.1.& 2.& ſeq.r.& ibi exempla.
Reſcripta ſacræ pœnitentiariæ.1.46.3.r
Reſcripta quibus modis ſuſpecta de falſo.1. 48.3. & ſequentibus.r
Reſcripta inciuilia vel iniuſta non debet iudex publicare, donec certiorem fecerit principem, & obtinuerit ſecundam iuſsionem.1.49.3.r & c.51. 2. & 6.& ibi rationes.
Reſcripta contra ius quando valeant per derogationem. 1.51.5.& 6. r
Reſcripta quibus poſsint dirigi exequenda.1. 53.1.r
Reſcripta pendente lite quando impetrari poſsint.1.52.5.r
Reſcripta in iure ſcripto numerantur.1.54.8.r
Reſcripta moratoria litis quæ recepta.1.52.6.r
Reſcripta generaliter ab omnibus niſi prohibitis impetrari poßunt.1.52.1.r
Reſcripta ab vna re vel perſona non porrigitur ad alias res vel perſonas. 1.52.4.r
Reſcripta quomodo expreſſe reuocantur. 1.55.1. r quomodo & tacite.1.55.2. & ſequentib. r
Reſcripta ad lites negligentia vtendi pereunt.1. 55.4.r
Reſcripta quãdo ex non expreſsis non vitiantur.2.20.9.r
Reſcripta de his quæ ex poteſtate principum pendent maximè fiunt.1.54.4.r
Reſcripta non valent per quæ incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur.lib.2.toto c.10. r maximè num. 4.
Reſcripta impetrans ſuper eodem negotio ad diuerſos iudices, priuatur vtilitate vtriuſque.2.16.5.r
Reſcripta generalia quando & in quibus derogent ſpecialibus.2.14 7.r
Reſcripta Græcè & Hebraicè conſcripta.2.11.9.r
Reſcripta principis ſpiritalis & ſecularis quæ authoritate à iudicibus reiiciantur.2.10. 8.r
Reſcripta gratiæ in quibus iuris communis diſpoſitioni ſubduntur.2. 18.11.r
Reſcripta ex ſacra forma quæ.1.2. 4.r
Reſcripta gratiæ tribuunt ius nouum impetranti, non reſcripta iuſtitiæ, & quare.1.2. 28.r
Reſcripta iuſtitiæ maxime probationem narratorũ exigunt.2.2. 8.r
Reſcripta quæ lapſu temporis reuocentur.1.55.3.& 4.r
Reſcripta principum poſſunt reiicere aliquãdo iudices, & quomodo.2.5.3.r
Reſcripta ſunt ſtricti iuris, nec extenduntur. 1.55. 8.r quando extendantur.eo.9
Reſcripta iuſtitiæ tractantur.1.c.34.nu.1. & ſequentib.r
Reſcripta vbi tractentur.lib.2.ca.1.num.1.de reſcriptis.
Reſcriptorum 2. diuiſio, in temporalia & perpetua. 1.2. 14.r. & quæ vtraque dicantur. eo.
Reſcriptorum alia diuiſio, in ea quæ gratiæ, & iuſtitiæ. 1. 2. 15. quæ explicantur numeris ſequentibus differentia inter hæc.eo.lib.1.c.2.nu.21.& ſeq.r
Reſcriptorum quando datæ, vel præſentationis habeatur ratio.1.2.29.r
Reſcriptorum gratiæ ſpecies.1.2.37.iuſtitiæ.eo.38.r
Reſcriptorum forma conſideranda.1.7.1. r. & ibi de illis.
Reſcriptorum abuſus.2.43.3.r
Reſcriptorum ad lites & ad beneficia differẽtia.2.31. 7.r
Reſcriptorũ delegationis, & ad beneficia, quod ad obreptionem & ſubreptionem pertinet, differentia.1.50.3.r
Reſcriptorum in præiudicium alterius impetratorum publicatio debet fieri vocatis quorũ intereſt.1.51. 2.r
Reſcriptorum inciuilium quorũdam enumeratio.1.51.3.r
Reſcriptorum executioni is cuius intereſt poteſt ſe obiicere vel intercedere.1.51.4.r
Reſcriptorum veritas eſt inquirenda, antequam admittantur à iudicibus.2.5.3.r
Reſcriptorum effectus ſuſpenditur donec narrata fuerint verificata.2.2.9.r
Reſcriptorum executio exigit vt ſeruetur tenoris eius iuris ordo ratione prauia, etiamſi nihil dictum in illis.2.22.nu.15. 16.& 17.r
Reſcriptorum mixtorum quædam enumeratio, ex communione poteſtatis.1.38.1.r
Reſcriptorum diuiſio vt legum, vt quædam generalia, quædã ſingularia, ſeu perſonalia.1.2.1.r de ſingulari. 1.2.2.r
Reſcriptorum commentarij vel regeſta ſeruata quare in ſcriniis publicis principis. 1. 54.7.r
Reſcriptorum ſingularium ſubdiuiſio.1.2.3.& ſeq.
Reſcriptorum cauſæ & rationes ponuntur in lib.1.c.54.r
Reſcriptis omnibus abſolutionis clauſula ſubiicitur, & quare.1.32.21.r

Reſcriptis diuerſis exiſtentibus conſulendus princeps in electione eorum.2.14.6.r
Reſcriptis diuerſis impetrandis diuerſa tempora conſtituta ſunt.1.55.5.r
Reſeruata beneficia non debentur mandatariis. 1.4.6.r
Reſeruatio ſi ſit beneficij in impetratione eius exprimi debet.1.39.8.r ibi exceptiones.
Reſeruatio beneficij num cẽſeatur facta ſedi Apoſtolicæ per commendam à ſummo Põtifice de eo factã.1.17.6.r
Reſeruationes beneficiorum, in Gallia, & Germania ſublatæ. 1.4.6.r
Reſeruationes beneficiorum dant ius ad rem.1.9.2.r
Reſeruationes beneficiorum in Gallia quæ abrogatæ.1.1.7.22.r
Reſidentia in beneficiis exigitur. 1.24.1.r etiã minimis. eo.2. alioquin moniti non reſidentes priuantur illis. 24.3.r
Reſidentia beneficiati in minimo etiam beneficio exigitur.1.16.7.r vide & cauſas eodem ca. 16. numeris 3. 4.5.6.r
Reſidentiam quis poteſt omittere, vt proſequatur appellationem, vel vt euitet oppreſſionem.1.24.19.r
Reſignare quid ſignificet. 2.22.9.r
Reſignationis in Curia Romana formula circa conſenſum ſcribendum.1.43.1.r
Reſponſiones ſupplicationum, per fiat, placet, conceſſũ, videat Camera, &c.1.40.3.r
Reſtitutio Eccleſiæ in integrum.1.33.14.r
Reſtitutio natalium quid. 1.29.2.r & quomodo differt à iure aureorum annulorum. 1.29.3 r
Reſtitutio matrimonij contra ſententiã diuortij.1.33.14.r
Reſtitutio quando datur.1.33.13.r pro quibus maioribus. eo.14.& minoribus.15.
Reſtitutio in integrum contra ſententiam in criminibus quid contineat 1.33.9.r
Reſtitutio in integrum à iudicibus datur minoribus aliis niſi in Gallia, & in certis caſibus in quibus petenda à principe.1.33.num.15.& 16.r
Reſtitutionis in integrum impetratio, debet continere cauſam amiſſionis lib.2.c.20.per totum r & in num.6.
Reſtitutionum in integrum petendarum quarundam quædam propria definita tempora. 1.55.5.r
Reus criminis non dicitur, cui illud obiectum, vt reiiciatur à teſtimonio.1.3.15.r
Reus poſtulatus nouos honores nõ poteſt adipiſci.2.13.9.r
Reynerius rex electus Aragoniæ, & vxore duxit relicto monachiſmo quem fuerat profeſſus.1.20.3.r
Rhemi & Rhemenſis diœceſis.2.34.3.r
Rigidum ius quid.1.11. 2. r
Rigor iuris quid.1.11.2. ex quibus mitigatur.eo.4.r
Rollandus Bandinellus dictus poſteà Alexãder 3.2.1.1.r
Romanorum ſedes fides vltima in mundo erit.2.11.9.r
Rothomagenſis ſuccentor. 2.35.2.r

S

SAbinorum Coloniæ.2.5.1.r
Sacerdotis filius legitimus & illegitimus, & quando ad beneficia peruenire poſſit.2.4.5.r (13.r
Sacerdotio an quis liberetur à iure manus mortuæ. 1. 31.
Sacra res, quare principis olim exigeret conſenſum.1.27. 17. r
Sacri affatus .1.2.5. r
Sale conſperſum dirutum Mediolanum.2.32.1.r
Salutatio reſcriptis tum ſummi Põtificis, tum principum præponitur.1.48.2.r
Saluus conductus extraneis datus per principem, quid operetur.1.38.4. r
Sangienſis ciuitas.2.35.4.r
Sapientia quibus modis præter ætatẽ acceleretur.1.22.5.r
Schiſmaticus quando poteſt diſpenſationem obtinere ab Epiſcopo.1.13.12.r
Scholaſticus habens tale beneficium quis ſit.2.22.10.r
Scholaſtico nocens iuri publico & publicæ vtilitati nocere dicitur.1.24.10.r
Scientia infuſa Spiritus ſancti.2.11.7.r
Scientia nobilitat hominem.1.19.13.r
Scientia in præpoſitis requiritur.2. 11.6.r
Scriptores bullarum literis, diſtinguunt eas, quæ iuſtitiæ & gratiæ.1.45.9.r
Scriptura authẽtica in reſcriptis exhiberi debet.1.44.10.r
Scriptura authentica per ſubſcriptionem principis & præſentiam.1.44.7.r
Scriptura publica prohibetur fieri per notas & per abbreuiationes.1.45.11.r
Scriptura ſubſcripta plenam fidem facit.1.54.1.r
Scriptura ſolemniter facta maturitatem habet deliberationis.1.54.2.r
Scriptura exigitur in probatione mandatorum ſummi Pontificis, vel gratiæ eius.1.39.2.r (1.54.5.r
Scriptura in quibuſdam negotiis neceſſariò deſideratur.
Scriptura adiicitur pluribus, ne variationi locus relinquatur.1.54.7.r
Scriptura non vitiata vel raſa ſtatur, donec de falſo doceatur.1.48.9.r
Scriptura legum alia ſcriptura principis reſcripti tollenda.1.54. 4.r
Scripturæ ordo turbatus quando non noceat. 2.18.9.r
Secretaria Apoſtolica breuia expedit.1.45.8.r
Seculares clerici quare non debeãt præfici regularibus. 1.17.15.r
Sedes Apoſtolica pro dignitate ſum.Põtif.2.15.3.r & ibi quid ſedes. & in numero 5.eod.
Senatorem Romæ eligentes principem excommunicati, à ſolo ſummo Pontifice abſoluuntur.1.32.9.r
Senatores Curiæ Pariſienſis nominantur ad beneficia. 1.9.1.r
Senatorum & Equitum diuerſus cenſus.1.29.7.r
Senatorum cauſa diſsidia inter Pontificem Romanum & populum, & pacificatio. 2.12.1.r
Senatus quingentorum ſingulis annis mutatus Athenis, Areopagitarum non item. 1.55.6.r
Senatus quando abiecit annulos.1.29.5.r
Senatuſconſulta ſcripta marmoreis tabulis.1.54.3.r
Senatuſconſulta quare dicta orationes principum. 1. 2. 12. r.
Senatuſconſultis ſcriptis apponebantur nomina eorum qui ad ſcribendum adhibiti erant. 1.54.6.r
Senonenſi Archiepiſcopo. 2.15.1.r
Senonenſi Archiepiſcopo.2.19.1.r
Senones qui.2.1.3.r
Sententia lata reſcriptum in cauſa impetrari nequit. 1. 52.10.r niſi interiecta prouocatio.eo.
Sententia contra abſentem quando ferri poſſit. 2.18. 7.r
Sententiæ executio quomodo facienda in alieno territorio quàm pronunciantis.1.47.12.r
Sententiæ retractatio intra quod tempus debeat peti. 1. 52.10.r

Sententiarum à quibus appellare non licet retractatio vt fiat.2.18.12.r
contra Sententias capitales reſtituit princeps.1.33.8.r
Sepelitur in ſterquilinio monachus habens proprium.1.27.num.1.r
Septennium ſtudiorum cauſa beneficiato concedendum non repetitur adeptione diuerſorum beneficiorum.1.23.3.r
Sequeſtratio introducta aliquãdo contra contumacem.2.25.4.r
Series reſcripti quid,& quòd ſit inſpicienda.2.17.5.r
Seruius Tullius ordines, & honores ciuium partitus.1.29.4.r
Seruus iudicare nequit.2.13.8.r ibique rationes.
Seueri oratio de prædiis minorũ nõ diſtrahẽdis.1.2.12.r
Si eſt ita, clauſula.2.34.4.r
Si ita eſt, clauſula explicatur.2.25.7.r
Si neutri.1.3.19.
Si pro alio nõ ſcripſerimus, quomodo verifficetur.lib.2.ca.39.per totum.r
Sigillum annuli Piſcatoris.1.36.1.r
Sigillum pœnitentiariæ virginis Mariæ.1.32.22.r in quibus adiiciatur.eod.
Sigillum pœnitentiariæ cera rubea cum imagine virginis beatæ Mariæ.1.46.3.r
Sigillum non tam facit ſcripturam autheuticam, quàm ſubſcriptio.1.54.1.r
Sigla in ſcripturis euitanda publicis.1.45.11.r
Sigina Comites.2.14.1.r
Signatura per varias manus tranſit, vt à falſo aliena dici poſſit.1.44.6.r
Signatura ſummi Pontificis quid.1.39.3.r de ſignatura vide, Supplicatio.
Signatura ſimplex verifficata probat titulum, aliquãdo non verifficata.1.44.1.r (12.r
Signatura ſimplex ſufficit in poſſeſſione beneficy.1.16.
Signatura alia gratiæ, alia iuſtitiæ.1.40.1.r (44.r
Signatura ſeu ſupplicationis vis & effectus lib.1.toto ca.
Significauit, reſcriptũ quale ſit.1.35.1.r forma eius.eo.4.
Similium recepta argumentatio.2.4.8.r
Similium argumentum receptum, & extenſio ad ſimilia facilis.2.15.12.r
Simonia punita pro ingreſſu religionis aliquid dare vel accipere.1.32.16.r
Simonia an ſit pro literis eiurandis ad beneficia, aliquid temporale accipere.2.31.5.r
Simonia commiſſa à parentibus reparatio quomodo obtineatur à ſummo Pontifice.1.3.15.r
Simoniacus quando deponendus.1.3.15.r
Simoniacus quando diſpenſationem debet obtinere à ſummo Pontifice, vel ab Epiſcopo.1.13.11.r (11.r
Simoniacus abſolutus, eget adhuc rehabilitatione.1.33.
Simplex vir & ſimplicitas quid 2.20.7.r
Societas contractualis, & humana habent ſpeciem fraternitatis.2.19.3.r
Solemnitatum omiſſio habet ſuſpicionem falſi.1.48.4.r
Solicitator expeditionum literarum beneficialium dictus procurator.1.45.5.r
Species derogat generi.2.1.7.r
Spiritus ſancti doctrina infuſa.2.11.7.r
Spiritus ſanctus quare hodie non ita frequenter vt olim impleat mentes loquentium.2.11.8.r
Spoliãs non auditur ante reſtitutionem ſpoliati.2.12.7.r
Spurij nobiles per aſſertionem patris.1.29.17.r
Spurij boni ex malis patribus.1.28.4.r (2.4.5.r
Spurij legitimati ad quod beneficiũ peruenire nequeunt.
Spurij legitimè nati in dignitatibus præferẽdi.1.28.2.r ſeparabantur inſtituendi ſpurij à legitimis.eo.3. hodie admittuntur ſine legitimatione in Gallia.eod. numero.& 1.28.11.r
Statutum laicorum ſuper rebus valet, antequam illæ perueniant ad Eccleſias.1.27.10.r
Statutum, vel lex laicorũ, nõ ligat Eccleſiaſtica.1.2.35.r
Stilus conſuetus in bullis num omiſſus perpendendus ad dignoſcendam falſitatem.1.48.1.r
Stricti iuris diſpenſationes in quibus admittunt extẽſionem.1.14.4.r
Stricti iuris cenſentur reſcripta, ideò non extenduntur.1.55.8.r quando extendenda.eo.9.
Stricti iuris quæ ſunt non patiuntur extenſionẽ.2.34.5.r
Studiorũ cauſa diſpenſat in reſidẽtia Epiſcopus.1.13.17.r
Studiorum cauſa etiam ſine licentia ſuperioris abeſſe poteſt beneficiatus.1.24.5.r
Studiorum cauſa diſpenſatur cum curato ne promoueatur ad presbyteratum.1.23.2.idque ſemel.eod.3. diſpenſat Epiſcopus.eod.non Abbas.eo.num.4.r
Studiorum cauſa abſens ab Eccleſia pro præſente habetur.1.24.10.r
Subreptio quid.1.50.1.r eius exempla.eod. quando vitiat reſcriptum.2.
Subreptio quando non obeſt impetranti.1.49.4.r
Subreptio & obreptio reſcriptorum.2.22.8.r
Subreptitiarũ literarum vel obreptitiarum vi factum, num ſit nullum.2.31.7.r
Subrogationis reſcriptum quale.1.3.22.r
Subſcribunt reſcriptis principes.1.42.3.r
Subſcriptio magis probat quàm ſigillum.1.54.1.r
Subſcriptio quale reſcriptum.1.2.10.r
Subſtractione fructuũ beneficiorũ vel ipſorũ beneficiorũ contumax cogitur aliquando obedire.2.25.4.r
Succentor Rhotomagenſis.2.35.2.r (1.31.9.r
Succeſſio qualis ſit ab inteſtato hominis manus mortuæ.
Succeſſio hæreditaria, ab inteſtato, vel ex teſtamẽto, non habet locum in beneficiis Eccleſiaſticis.1.3.3.r
Suetia vbi.2.9.1.r
Suffraganei Epiſcopi qui.2.2.1.r
Summus Pontifex ſolus diſpenſat ad beneficia curata cum illegitimis.1.28.7.r
Supplicare omnes principi poſſunt.1.52.1.r niſi excipiantur.eod.& nu.2.& qui excipiantur.ſequent.
Supplicare non licet lite pendente.1.52.5.r quando & poſt ſententiam.eo.52.10.r (2.18.12.r
Supplicatio cõtra ſententias à quibus non licet appellare.
Supplicatio ſeu ſignatura ſummi Pontificis.1.39.2.r
Supplicatio fit in papyro.1.39.3.r (videlicet eius.
Supplicationis 2.pars tractatur lib.1.c.40.r de reſpõſione
Supplicationis ſeu ſignaturæ quinque partes.1.39.4.r
Supplicationis pars, quæ corpus dicitur, quid contineat.1.39.5.r (42.1.r
Supplicationis ſeu ſignaturæ quarta pars quid exigat.1.
Supplicationis ſeu ſignaturæ quinta pars explicatur per totum c.43.r
Supplicationis vel ſignaturæ ſimplicis vi an prehendi poſſit poſſeſſio ſine vitio intruſionis.1.44.1.r
Supplicationis vel ſignaturæ tertia pars, quæ eſt non obſtantiarum, explicatur lib.1.c.41.r

Supplicationi

Supplicationi ſeu precibus reſpondet reſcriptum. 1.39.9.r
Supplicationibus quibus formulis reſpondetur per ſummum Pontificem vel alios. 1.40 3.r
Suppoſitio perſonæ inſcia ea habet falſum, & quãdo permiſſa.2.28.§.ſunt & alij,nu.1.r
Suppreſſio dignitatis impetrantis de nouo beneficium, impetrationem vitiat. lib.2.toto c.8.r
Suſpecti iudices dicuntur ab vno ex litigantibus tãtum impetrati.2.10.5.r & recuſari poſſunt. eo. nu. 6.r
Syluanectenſi Epiſcopo.2.33.1.r.

T

TAcitæ diſpenſationis exempla.1.12.1.r vt ea cenſeatur,tria concurrere debent.1.12.2 r
Tademus hæreticus Adamiticorum caput.2.21.2.r
Talliabiles homines.1.31.4.r.
Talus rex Cretæ dictus quare æreus. 1.54.3.r
Tarentum & Tarentini vbi.2.12.3.r
Temporalia reſcripta quæ. 1.2.14.r
Tempore poſterior aliquando potior iure.1.42.2.r
Tempore prior in data reſcripti,eſt prior in iure, niſi in quibuſdam.2.7.8.r
Temporum occaſio mutat legum cauſas.1.15.3.r
Tenor,& tenor literarum quid.2.16.4.r (1.30.11.r
Teſtari de bonis in regno poſitis alienigena non poteſt.
Teſtari non poſſunt homines manus mortuæ,niſi cum licentia domini.1.31.8.r
Teſtes quomodo ex aliena iuriſdictione ſint euocandi. 1. 37.12.r
Teſtis iuramentũ an remittere poſſit ſum. Põtif.1.53.6.r
Teſtium examinatio ad futuræ rei memoriã ante litem reſcripto in Gallia, iure verò ſine reſcripto ex cauſa permittitur.1.37.8.r in quibus ea fieri nõ poſſit.eo.9.
Theſſalaceta ſerui coloni qui. 1.31.5.r
Thronus etiam Epiſcopalis Eccleſia dicitur.2.15.3.r
Troſſuli equites quando dicti.1.29.5.r
Titulus beneficij a ſuperioris inſtitutione pẽdet. 1.3.6.r
Titulus clericorum quis. 1.5.3.r
Tituli crucis,Ieſus Nazarenus,&c.Symbolum.2.11.9.r
Tituli loco ſunt literæ in beneficialibus expeditæ.1.44.2.r
Tolerãtia malorum quare aliquando permiſſa. 1.15.7.r
Tonſuram primã ſuis monachis Abbatibus cõferre permiſſum.2.40.4.r
Tornacenſis Archiepiſcopatus quando factus.2.7.1.r
Tranſlatio prælatorũ à ſolo ſummo Pontifice conceditur. 1.3.12.r ideo gratia.eod.
Tranſlatio à monaſterio in alium laxiorem exigit ſummi Pontificis diſpenſationem.1.20.2.r
Tullum Leucorum.2.36.2.r (3.2.12.1.r
Turcis indicta quarta expeditio ſub tempore Clementis.

V

VAcat beneficiũ per mortẽ,etiã ſi impetrãs,qui moritur, obtinuiſſet per ſimplicẽ ſignaturã. 1.44.4.r
Vacationis notitia quando incipere debet. 1.7.7.r
Vagatio Eccleſiaſticorum compeſcenda.1.16 3.r
Valor verus beneficiorum in impetrationibus à ſummo Pontifice obtentis debet exprimi propter annatas,niſi in Gallia. 1. 39. 6.r
Valor beneficiorum in impetrationibus beneficiorũ exprimendus,& quare,excepta Gallia. 1.7.13.r
Vbaldus Allucingolus Bonaguiuta filius, dictus poſtea Lucius 3.ſum.Pontifex.2.8.1.r
Velocaſſes qui. 2.7.1. r
Vendere quis dicatur.2.31.5.r
Venditio non eſt libera hominibus manus mortuæ, nec colonis domiuicis.1.31.6.r
Venditio ad ea quæ ſunt tempore eius pertinet, non ad poſteà apparentia. 1.4.20.r
Venenum parans vt patrem necet, mori debet.1.33.2.r
Venia datur ſimplicibus. 2.20.7.r
Veniales codicilli pro quibus delictis dentur in Gallia. 1.33.6.r
Veniales literæ impetratæ à principe.1.33.1.r quomodo & in quibus princeps det eas.1.33. 4. & ſeq.r
Venialium codicillorum duæ ſpecies. 1.33.7.r
Vera debet eſſe cauſa diſpenſationis,alioquin nõ prodeſt. 1.19. 14. r
Veratiſamenſis Epiſcopatus 2.27.1.r
Verborum ornatus in ſacra pagina quare non conſideratur. 2.31.4.r
Veritas ſemper narratorum præſupponitur in reſcriptorum conceſſione. 2.25.7.r
Veritatis ſuppreſſio habet circumuentionem. 2.19.7.r
Veromandui qui. 2.7.1.r
Verrhedorum inuentio.2.28.5.r
Vicarius perpetuus quis dicatur.2.27.2.r (18.r
Vicariæ temporales,beneficia nõ ſũt,perpetuæ cõtrà. 1.4.
Vicariæ duæ perpetuo haberi nequeunt.1.17.14.r
Vicecancellarius quis dictus Romæ. 2. 10.2.r
Viles perſonæ quæ.2.15.9.r
Vintonienſis Epiſcopatus vbi.2.3.1.r
Violẽta manus iniectio in clericũ habet excõmunicationẽ à nullo quã à ſummo Põtifice abſoluẽdam.1.32.4.r
Violentia prius in negotio eſt excutienda. 2.22.26. r
Virilia ſibi amputare ſpeciem homicidij habet.1.26.2.r
Viſcellia lex. 1.29.3.r
Viſitatio Eccleſiarum quibus competat.2.26.4.r
Viſitator an poſſit corrigere.2.26.5.r
Vitia corporis quæ impediũt ordinandos miniſteriis Eccleſiaſticis,vel ordinatos deiiciũt.1.26.1.& ſequētibus. ſuperuenientia ſine culpa nõ deiiciũt ordinatũ.eo.4.& ibi de diſpenſatione circa corpore vitiatos.eo.num.5.r
Vnio beneficij,naturam vniti extinguit. 1.14.4.r
Vnio non poteſt fieri beneficiorum,in præiudicium impetrantis mandatum. 1. 4.11.r
Vnionis reſcriptum.1.3.25.r à quo impetretur vnio beneficiorum.eo.r
Vnita beneficia,ſeparatim non dicuntur vacare, neque debentur mandatarius.1.4.9.r (& 10.
Vnita beneficia non faciũt numerũ pluralẽ.1.17.8.r vide
Vnus plurium non debet ſibi vindicare officia vel ſtipendia. 1. 16. 2. r
Vocatio in ius quid,& quantum neceſſaria. 2.18.5.r & ibi quomodo & quando facienda eſt.
Voto caſtitatis,an ſummus Põtif. poſſit diſpenſare.1 15.4.r
Vſusfructus cedi alij quã domino nequit.1.3.5.r vendi alij poteſt,& locari.eo.
Vſufructuarius,vel vſuarius,beneficiatus eſt.1. 3.5. r
Vtile tempus à quo tempore incipiat currere.2.23.2.r
Vtilitas rerum Eccleſiæ & perſonarum ſuadet diſpenſationem. 1.15.10. r
Vulnerans ſeipſum quomodo puniendus.1.26.1.r
Vxor non ſuccedit marito alienigenæ.1.30.14.r
Vxores nobilitantur ex parte viri,non contrà viri, ex nobilitate vxoris.1.29.11.r
Vxores duas habens Philippus Auguſtus,rex Galliarum, excommunicatus. 2. 13. 1.r

INDEX

INDEX
RERVM NOTABILIVM
ET VERBORVM, TRACTATVS
DE ELECTIONE.

Cuius prior numerus, ſignificat caput: ſecundus, numerum in capite: litera verò e. ſignificat tractatum de Electione.

A

ABbas eligi non poteſt nouitius, vel non profeſſus regulam. 10. 7. e.
Abbates iurant obedientiam ſum. Pontifici. 19. 21. e.
Abbates aliqui, loco conſecrationis Epiſcoporum, accipiunt benedictionem. 20. 8. e. & quid tribuat illa benedictio. eod.
Abbatiſſa quot annorum eſſe debeat. 11. 3. e.
Abſens & præſens quomodo quis cenſeatur. 6. 7. e.
Abſentes electores non eligunt. 7. 18. e.
Abſentes non vocati electores, legitimè contradicunt. 14. 2. e.
Abſentes longius an ſint ante electionem, & quomodo vocandi. 14. 13. e. & an in præiudicium eorum abbreuiari 3. menſes poſſint ad eligendum dati. 14. 14. e.
Abſentia electorum quando non officit electioni. 14. nu. 6. & 7. e.
Abuſus electionum, & remedia. 21. 2. e.
Acceſſus, modus eligendi ſummum Pontificem. 3. 7. e.
Acceſſus, forma electionis ſummi Pontificis. 14. 9. e.
Adiuratio electorum. c. 16. 4. e.
Adminiſtratio beneficij, quando detur per electionem, & per confirmationem. 19. 4. & 5. e.
Adminiſtrator Epiſcopatus vacantis, omnia exercet quæ poſſet verus Epiſcopus. 13. 14. e.
Adoratio, forma electionis ſummi Pontificis. 14. 9. e.
Adoratione, quomodo creetur ſummus Pontifex. 3. 7. e.
Aetas legitima, quæ dicenda naturalis. 11. 3. e. & quæ, ſecundum negotia, & beneficia. eo.
Aetas eorum, quibus commiſſa Reſpublica olim. 11. 6. e.
Aetatis venia & diſpenſatio, quomodo, & quando, & quare. 11. 7. e.
Agatho ſum. Pontifex quando ſedem adeptus. 5. 6. e.
Aleator publicus eligi non poteſt. 9. 22. e.
Aleatores eligi in paſtorem nō poſſunt, vel non debent. 12. 4. e.
Ambitio ſuſpectam reddit electionem. 9. 3. e. & ibi quid ambitio, & in quo differat à cupiditate. 9. 3. e.
Ambitionis noſtri temporis in Eccleſia deploratio, & leges quæ ambitum puniunt. 9. 5. e.
D. Ambroſius, electus ex Catechumeno Epiſcopus. 3. 5. e.
Anaſtaſij Imperatoris electiones Epiſcoporum, Timothei & Dioſcori, improbarunt Orientales Epiſcopi. 5. 5. e.
Anatolius Patriarcha Conſtantino. voluit eſſe primus. 19. 11. e.
Animarum regimen arduum, periculoſum, & idoneis committendum. 21. 1. e.
Anſelmus, Cantuarienſis Epiſcopus. 5. 14. e.
ἀποχειροτονία quid. 3. 13. e.
Apoſtoli electi à Chriſto ex Diſcipulis. 5. 1. e
Apparitio diui Petri Leoni. 7. 11. e. alia eodem de Pontifice damnato ob collationem beneficiorum. eo.
Appellans ad Romanam Curiā, intra quod tempus debeat proficiſci, & proſequi appellationem, & an poſſit deſiſtere. 19. 20. e.
Appellationes ab electione vel poſtulatione, debent ante confirmationem, à qua non appellatur, expediri. 19. 20. e.
Arbitrium liberum proprium hominis. 1. 4. e.
Archiepiſcopi pallium conſequi debēt, antequam alios conſecrent. 20. 9. e.
Ariſtoteles ſub Platone per vicennium ſtuduit. 2. 5. e.
Argentoratēſis Epiſcopatus inſtitutus à Dagoberto rege Francorum, & diuiſus à Mediomatricum Epiſcopatu. 5. 3. e.
Arnulphus Imperator & ſequentes, quo tempore cœperunt opprimere libertatem Eccleſiaſticam, circa electiones prælatorum, & quo tempore deſierunt 5. 1c. e.
Artes liberales diſciplinarum, quatenus à Chriſtianis diſci debent. 10. 12. e.
Aurelianenſe concilium 1. & 2. quo tempore. .2. e.
Authoritate principis aliquando electi Epiſcopi. 5. 3. e ſed poſteà id prohibitum. eo. e.
Auxentius Arrianorum Mediolanenſis Epiſcopus accepit ſucceſſorem Ambroſium. .5. e.

B

BAptiſmum iterans, eſt irregularis. 9. 16. e.
Bartholi tempus ſtudij. 2. 5. e.
Benedicuntur Abbates, Epiſcopi conſecrantur. 20. 8. e.
Beneficiandorum quæ ætas exigatur, pro diuerſitate beneficiorum. 11. 3. e.
Beneficium Eccleſiaſticum, vel aliud, an inuitus acceptare cogatur. 18. 4. e.
Beneficium habens, ad aliud eligi non poteſt incompatibile. 10. 2. e.

Beneficia

Beneficia Eccleſiaſtica, iure ſucceſſionis non deferunt, neque in his nemo eligit ſibi ſucceſſorem.7.1.e.
Beneficia duo vel plura nemo iure poteſt poſſidere, niſi cum diſpenſatione & cauſa.10.2.e.
Beneficia quæ collatiua, quæue electiua.4.2.e.
Beneficia, honores, & dignitates, qui ſapienter recuſarunt. 9.3.e.
Beneficia qui conferunt indignis ſcienter, qua pœna afficiuntur.7.11.e.
Beneficia non niſi idoneis conferenda. 2.3.e.
Beneficia olim per nominatiuũ & vocatiuum data, hodie per omnes caſus. vide 4.1.e.
Beneficiorum qualitas, contraria præſcriptione mutari poteſt. 8.4.e
Bigamus ordinari nõ poteſt, nec eligi ad beneficia.10.1.e.
Bonifacius 3.ſum.Pont. quo anno ſedem adeptus. 5.4.e.
Bulla diuerſæ ſum.Pontificis electi, & conſecrati.19.8.e.

C

CAlculi albi vel nigri iudiciorum.3.12.e.
Calpharnia lex de ambitu.9.5.e.
Canonicus nõ exiſtens in ſacris, ſaltem in ſubdiaconatu, non eligit, cum alus tamen confert beneficia ſuæ collationis.7.4.e.
Canonici ſupernumerarij Eccleſiæ non eligũt cum aliis. 7.16.e.
Canonicus poteſt eſſe impubes.11.3.e.
Canonici abſentes ſtudiorum cauſa, ad electionem prælati vocandi.14.3.e. (15.1.e.
Capitulariter quæ res coram omnibus debeant expediri.
Capitulum in quibus definiendis tenetur vocare abſentes.14.2.e.
Καταχειροτονία quid.3.13.e.
Catinenſis Epiſcopus Epiſcopatu priuatus, quòd non legiſſet Donatum. 10.10.e.
Cæleſtinus 3.quando adeptus ſedem. 5.15.e.
Cæleſtinus depoſuit Pontificatum, & Benedictus ſucceſſit. 7.2.e.
Chalcedonenſis 4.Synodus, quo anno habita.5.2.e.
Chilpericus rex Galliæ, cur & quãdo regno motus.11.9.e.
Chriſtiani quatenus diſciplinis Ethnicorum inſtitui debent. 10.12.e.
Chryſantus, bis ne fieret Epiſcopus refugit. 9.3.e.
Citatio abſentium canonicorum vel electorum, quomodo fieri debeat.14.3.e.
Citationis ſeu vocationis electorum abſentium effectus. 14.15.e.
Clam & clandeſtinè quando dicatur quid fieri. 16.16.e.
Clauſula, Si idoneus videatur, quid contineat & operetur. 9.1.e.
Clemens 3 quando ſedem adeptus.5.15.e.
Clericus priuilegio clericali priuatus, non poteſt eligi, & caſus quibus quis priuatur eo priuilegio. 10.3.e.
Clerici pugnare non poſſunt, nec iuſtioni faciendæ ſanguinis intereſſe vel conſentire.9.12.e.
Collatio beneficiorum, fit per omnes caſus & numeros n̄ic, nominatiuum, genitiuum, datiuum, accuſatiuũ, vocatiuum, ablatiuum, & pluralem numerum, ſed non omnes legitimi modi.4.1.e.
Collatio beneficiorum, idoneis facienda.2.3.e.
Collatio beneficiorum non fit ab œconomo dato, ſede vacante, niſi detur à ſummo Pontifice.13.14.e.
Collatio meritorum debet fieri poſt nominationes ante collationem.16.13.e. & ibi, de quibus debeat fieri collatio. & ſeq.14.de collationis huius vtilitate. eo.nu.15.
Collatio beneficij occultè facta præſumitur fraudulenta. 16.16.e.
Collatio beneficiorum non competit Epiſcopo niſi poſt confirmationem.20.3.e.
Collatio beneficiorum fieri non poteſt antequam vacent. 13.3.e.
Collationis iure ſuſpenditur, qui excommunicato clerico confert ſcienter.7.11.e.
Collationes beneficiorum & Epiſcopatuum ſibi vſurpauit Nicephorus Phocas, Imperator Oriẽtis, vt & Imperatores alij in Occidente.5.12.e.
Comes de Varena.5.15.e.
Commenda beneficiorum vacantiũ, quãtũ duret.13.14.e.
Communi in cauſa, melior cõditio prohibentis.14.4.e.
Compromiſſarij electores.6.3.e.
Compromiſſi forma eligendi.3.4.e.
Compromiſſaria electio, quæ. 3.3.e.
Concordatum vel conuentio de electione ſummorum Pontificum inter Iohannem 12.ſum.Ponti. & Henricum 1.& Othonem primum de electione ſummi Pontificis. 5.10.e.
Concordata ſummi Pontificis Leonis & Franciſci primi Galliarum regis, quo tempore, & quare facta. 2.6.e.
Concordiam comitatur Deus. 3.5.e.
Concubinarius publicus eligere non poteſt.7.7.e.
Confirmantis in confirmando partes & officium.19.17.e.
Conclaue electionis ſummi Pontificis, quale.14.9.e.
Conferentium beneficia ſcienter indignis, pœnæ.7.11.e.
Confirmare quid, & confirmator. 19.1.e.
Confirmati iuramentum, poſt confirmationem.19.21.e.
Confirmatio intra quinque mẽſes non petita, adimitur. 10.3.e.
Confirmatio dat ius adminiſtrandi electo, quod non datur per electionem.19.4.e.
Confirmatio electionis intra quot menſes impetrari debeat.19.9.e. & quis pro electo petere poſſit.eo. à quibus poſtulanda.19.10.e. & ſeq.
Confirmatio per ſummum Põtificem nomine regis, quid operetur.19.16.e.
Confirmatio in quo loco fieri debet.19.18.e.
Confirmatio electionis tractatur.ca.19.e.
Confirmationis electionis tres ſpecies.19.2.e.
Confirmationis ius aliquando ab aliis quàm proximis ſuperioribus quare petenda. 19.14.e.
Confirmatione electionis caſſata, nõ ideò cenſetur caſſata electio.19.23.e.
Cono Præneſtinus Epiſcopus.5.14.e.
Conſenſus nõ vocati poſt electionem quid tribuat.14.6.e.
Conſecratio quid, & de cõſecratione prælatorũ, toto c.20.e. intra quod tempus facienda.num.4. à quo. eo.5.
Conſilio alicuius aliquid cùm fieri debet, quamuis qui adhibet non teneatur conſilium ſequi, tamen tenetur adhibere, aliter nihil agit.14.2.e.
Conſiliis intereſſe clericorum principes prohibuit Nicolaus 1.niſi ageretur de fide.5.9.e.
Conſtantienſis diœceſis à Vindoniſſa ſeparata per Dagobertum regem Francorum.5.3.e.
Conſtantini magni Catholici filius Conſtantius, Orientis Imperator, fuit Arrianus: Conſtans verò filius alter Occidentis Imperator, Catholicus. 5.5.e.
Conſtantinopolitana ſedes voluit contendere de primatu cum Romana, & quando.19.11.e.

Conuerſus

Conuerſus, in monaſterio cum aliis religioſis non poteſt eligere prælatum monaſterij, niſi contraria fuerit ſeruata conſuetudo. 7.5.e.

Coronatio ſummi Pontificis non fuit ſemper. 20.6.e.

Corona aurea & ferrea Imperatoris. 20.10.e.

Crapula vinóque deditus, non eligendus. 12.3.e.

Crimina quædam eligi, & electos ſuſtineri prohibent. 9.2.e.

Cyriacus & eius anteceſſor Patriarcha Conſtantinopolitani, voluerunt vſurpare primatum ſedis. 19.11.e.

D

Datan, Chore & Abiron quare puniti. 5.19.e.

Dauidi quare Deus nō permiſit templum ſibi ædificare. 9.12.e.

Decem dies ad eligendum mandatario. 13.8.e.

Deuolutio eligendi, quando & ex qua cauſa ad ſuperiorem fiat. 6.4.e.

Deuolutio ex diuerſa cauſa ad diuerſum ſuperiorē collationis fit. 13.9.e.

Deuolutum ob non factam electionem intra tempus definitum. 13. nu. 6. & 7.e. & nu. 9. eo.

Deus electione vti iuſſit in præponendis negotiis maioribus hominibus. 4.3.e.

tres Dies ad eligendum ſummum Pontificem. 13.8.e.

Dignitates ſenioribus deferendæ. 11.6.e.

Diocletianus depoſuit Imperium. 9.4.e.

Diſcere etiam ſenem, & à quolibet non eſt inhoneſtum. 10, 11.e.

Diuinatio, genus iudicij quod. 3.10.e.

Dodo Comes Sanctonicus. 10.4.e.

Donatum qui non legerat, Epiſcopatu priuatus. 10.10.e.

Dracontius recuſauit Epiſcopatum ſibi delatum. 9.3.e.

E

Ebrij eligi non poſſunt, quomodo, & hi à Deo damnati. 12.3.e.

Eccleſia quæ dicatur viduata paſtore. 13.2.e.

Eccleſia quando dicatur vacare. 13.1.e.

Eccleſiæ vacantis adminiſtrator ſeu œconomus quibus nominibus appellatur, & de eius officio. 13.16.e.

Eccleſia columnæ & baſes prælati. 21.1.e.

Eccleſiaſticis miniſteriis temere ordinandæ non ſunt perſonæ. 21.1.e.

Electio non vocatis abſentibus electoribus, non eſt nulla, ſed annullanda ex certis cauſis. 14.5.e.

Electio quibus verbis fieri debet. 16.10.e.

Electio an fieri debeat & poſſit ante ſepulturam prælati mortui. 13.5.e.

Electio non vocato impubere Canonico facta, valet, nec is agit ex contemptu. 8.1.e.

Electio prælaturarum intra tres menſes fieri debet. 13.6.e. aliorum beneficiorum, intra ſex menſes. eo. 13.7.e. ſummi Pontificis, intra decem dies. eo. 18.3.e.

Electio poſt collationem fieri debet ſecundùm maiorem partem & ſaniorem ſuffragiorum. 10.16.e.

Electio fieri debet Eccleſiæ vacantis, de clericis eius Eccleſiæ, vel vnde eligi conſueuerunt, ſi ſint idonei reperti. 12.8.e.

Electio, antequàm fiat, debet vacare Eccleſia. 13.1.e.

Electio libera eſſe debet, nec coacta valet, vel pendens ex alterius voluntate. 7.15.e.

Electio diuiſis votis eligentium maioris partis valet, & quando accedentium conſenſus auget voces minoris partis. 7.14.e.

Electio regularium præpoſitorū, regularibus commiſſa, Epiſcoporum verò, ſecularibus clericis, & Canonicis. 6.2.e.

Electio libera, ſine prece & pretio eſſe debet, & metu. 5.16.e.

Electio ſacerdotum cum clericis & populo facta. 5.2.e. ſed populi teſtimonium bonæ vitæ, non electio erat, ibidem probatur: & ibidem quomodo principes & primates plebis admiſſi dum fieret electio, & cauſa alia colliguntur admiſſionis, quàm vt eligerent.

Electio ex electis fieri poteſt. 1.3.e.

Electio ſummorum Pontificum adempta Imperatoribus ex illorum conſenſu. 5.9.e. & numero 13. latiùs firmatum.

Electio per ſortes, aliquando facta, prohibita. 3.10.e.

Electio ſummi Pontificis vt fiat. 3.7.e.

Electio per ſcrutinium, quid. 3.1.e.

Electio per compromiſſum, quæ. 3.3.e.

Electio per viam inſpirationis, quæ. 3.5.e. & per quaſi inſpirationem. eod. nu. 6.

Electio Epiſcoporum conceſſa clericis ſecularibus, & regularibus aliquando. 6.1.e.

Electio, vnde mala & bona. 1.5.e.

Electio rerum, perſonarum, actionum temporalium, ſpiritalium, bona, mala. 2.1.e.

Electio perſonarum quid. 2.2.e.

Electio ſimoniaca corruit, & quibus technis & artibus ſimonia interueniat electioni. 9.7.e.

Electio quando de vno eſt. 1.2.e.

Electio ex voluntate pendet. 1.3.e.

Electio quid. cap. 1. num. 1. de electione. e.

Electio quomodo differat ab optione. 1.3.e.

Electio confirmanti præſentanda. 19.3.e. & qualis debeat eſſe eius ſcriptura. eod.

Electio de duobus vel pluribus. 1.2.e.

Electio hominis, debet eſſe cum ratione. 1.5.e.

Electionis abuſus, & quomodo emendati. 21.2.e.

Electionis ſummi Pontificis formula. 16.10.e.

Electionis ius Epiſcoporum, regi Hiſpaniarum cōceſſum. 5.7.e.

Electionis faciendæ Epiſcoporum forma ex cōſtitutione Bonifacij 3. qui adeſſe debeant. 5.4.e.

Electionis ſummi Pontificis conſtituta formula. 14.9.e.

Electionis conſenſus, in vno loco omnibus congregatis, non domi vel alibi ſeparatim, præſtari debet. 15.1.e.

Electionis tractatus haberi qualis poſſit de eligendo paſtore in locum ægrotantis. 13.4.e.

Electionis ius aliquibus datum moribus, & præſcriptione. 8.3. & 4.e.

Electionis modus per breuia vel tabellas. 3.11.e.

Electionis publicatio à quo & quando facienda. 16.17.e.

Electionis ſum. Pontificis curanda ab Imperatore cum ſummo Pontifice pactio. 5.10.e.

Electionis ſummi Pontificis approbandæ cauſa data pecunia aliquando Imperatori, releuatum onus tempore & petitione Agathonis ſum. Pontif. à Conſtantino 4. Pogonato Imperatore. 5.6.e.

Electionis forma, compoſita ex ſcrutinio & compromiſſo. 3.4.e.

Electionis propriè, prout differt à poſtulatione & nominatione, finitio. 2.14.e.

Electionis poteſtas, data homini pro ſingulari beneficio. 1.4.e.

Electionis impenſa vnde accipi debeant, & quales facienda.13.17.e
Electionis ſummi Pontificis & inueſtitura Epiſcoporum ius quando Carolo magno datum. 5.8.e ibi ratio cur idipſum aliis principibus conceſſum renunciarunt ſucceſſores.ibidem.num 9.
Electionis ad beneficia rationes ponuntur.in c.21.e
Electioni facienda locus,in quem conueniant electores, conueniens eligendus.15.1.e
Electioni per abuſum poteſtatis ſecularis, nemo debet conſentire,aliter fit ineligibilis. 18.6.e
Electioni beneficiandorum, quare olim populus & principes adhiberentur, nunc autem nequaquam.5.16.e
Electioni per ſecularem poteſtatem ad beneficiũ facta, conſentire prohibitum.5.15.e
Electioni facienda de ſe,antequam eligatur,cõſentiens, priuatur iure electionis.9.5.e quemadmodum monachus ea cõditione receptus vt fiat Abbas & poſteà electus.9.6.e
Electionem ſequitur confirmatio.19.1.e
Electionem Eccleſiaſticam inhibent canones Apoſtolorum laicis.5.1.e
Electione nulla vel irrita declarata, à quo refici debet. 19.22.e
Electiones quare alicubi ſublata ad beneficia,& num recte.21.2.e
Electiones omnium beneficiorũ, nõ ſunt in Gallia ſublata.5.24.e
Electiones Epiſcoporum,quando vſurpare ſibi cœperunt Orientis Imperatores.5.12.e
Electiones interdum alicubi à principibus debent probari,& eis offerri,& quare.19.15.e
Electiones quare alicubi ſublata.5.23.e non omnes.eo. nu.24.
Electionum periſtaſes obſeruanda iuxta cuiuſque conſuetudinem Eccleſiæ de qua agitur.14.12.e
Electionum cauſa, magni tumultus orti, & ſchiſmata diu inter Romanos & ſummos Pontifices & Imperatores,& quando quieuerint.5.12.e
Electionum formula debent ſeruari in pralatis eligendis,non in aliis electiuis beneficiis.3.8.e
Electionibus Epiſcoporum principes non ſe immiſcuerunt tempore Apoſtolorum,nec aliquando poſteà.5.5.e quando contrà. eo.& 5.3.e
Electionibus faciendis,qua addidit concilium Baſilienſe 3.9.e
Electiua beneficia qua dicantur.4.2.e
Electiua beneficia non debentur nominatis ab Academiis vel aliis. 2.9.e
Elector vnus,aliis non comparentibus, quando & ſolus poſſit eligere.14.15.e
Elector contemptus,irritari faciẽs electionem, non ideò poſteà ſolus eligit.14.5.e
Elector præſens in ciuitate, non poteſt iure dare procuratorem.16.7.e
Electoris non vocati & poſteà conſentientis conſenſus quid operetur.14.6.e
Electoris electi vox,an faciat numerum.7.14.e
Electores quomodo adiurantur,vt rectè eligant.16.4.e
Electores,qui vel præſentes eligere nequirent, non ſunt abſentes vocandi.14.11.e
Electores abſentes,quare debeant citari à præſentibus. 14.4.e
Electores,qui non canonicè elegerunt indignum, priuantur pro illa vice poteſtate eligendi.7.11.e
Electores compromiſſarij.6.1.e
Electores quomodo mortuo prælato & abſentibus aliquibus electoribus, procedere debeant. 14.1.e abſentes vocandi,& qui,& quare.eo.14.nu.2.& nu.3.quando abſentia non officiat.eo.num.5.6.7.
Electores non eligentes intra tempus definitum electioni,priuantur ea vice poteſtate electionis.7.12.e
Electores poſſunt communicare ius eligendi aliis quàm ius habentibus.6.7.e
Electores abſentes non poſſunt eligere.7.19.e
Electores quomodo cogantur publicare electionẽ.16.17.e
Electus à maiori parte quando quis dicatur.16.13.e
Electus poſtquã cõsẽſit electioni quid facere debeat.18.6.e
Electus Epiſcopus,non petens confirmationem intra ſex menſes,iure ſuo priuatur.10.3.e
Electi conſenſus intra quot dies exquiri & dari debet. 18.1.e quare requiratur.eo.nu.3.
Electo recuſante electionem,electio repetenda.18.5.e
Electorum minor pars, quando abſente maiori parte, eligere poteſt.14.15.e
Electorum negligentia in præſentanda electione, non obeſt electo.18.2.e
Electu maiora munera cõcedenda tantùm, quod exemplis probatur.4.3.e
Eligendi tempus trium menſium an poſſit abbreuiari ab electoribus abſentibus quibuſdam.14.14.e
Eligendi tempus conceſſum electoribus, quando incipiat currere.13.10.e
Eligendi poteſtas quando & ex qua cauſa ad ſuperiorẽ fiat.6.4.e
Eligendi tres formulæ receptæ.3.1.e
Eligendus debet eſſe vita & ſcientia commendabilis. 10.10.e
Eligentium maior & ſanior pars,quæ dicatur.7.14.e
Eligere non poteſt,qui non eſt in ſacris, cum aliis Canonicis.7.4.e
Eligere ſeipſum nemo poteſt vel inſtituere.7.3.e & in ſequentibus,qui eligere non poſſint.
Eligere quis pluribus modis prohibetur.7.1.& ſeq.e
Eligere qui natura prohibentur.per totum c.8.e
Eligere quidã non poſſunt ſine ſuperioris licentia 7.20.e
Eligere quamuis nemo ſibi poſſit ſucceſſorem in beneficio, tamen poteſt cum electoribus de eligendo tractare.7.2.e
Eligi qui poſſint ad dignitates Eccleſiaſticas.9.1.e
Eligi nõ poſſunt ad beneficia, criminũ aliquorũ rei.9.2.e
Eligi qui non poſſint prohibente cauſa naturæ ad beneficia Eccleſiaſtica.toto c.11.e
Eligi non poſſunt,qui non poſſunt beneficio ſeruire.11.8.e
Eligi ad prælaturam vel beneficium vnus debet, non plures.11.12.e
Eligi non poſſunt ſacrilegus.9.8.e falſarius.9.9.e vſurarius.9.10.e irregularis.9.11.e
Emere quis non poteſt in ea prouincia quam adminiſtrat. 12.7.e
Ephraim ſtultum ſe finxit, ne fieret Epiſcopus,donec alius creatus.9.3.e
Epiſcopalis cathedra cuius ſubditi non ſunt, putà ſi inter infideles, nõ datur ex electione Canonicorũ.7.17.e
Epiſcopalis cõſecratio habet caracterẽ indelebilẽ.20.3.e
Epiſcopatus,& ſummũ Pontificatũ qui recuſarunt.9.3.e
Epiſcopatum primæ Iuſtinianæ vrbis,erexit in Archiepiſcopatum,Iuſtinianus.5.3.e
Epiſcopatum accipere de manu laicorum declaratum hæreticum concilio Viennenſi.5.14.e

GG

Epiſcopatuum inueſtitura quãdo adempta plenius Imperatoribus.5.13.e.

Epiſcopatuum collationum quando ſibi ius vſurparunt Imperatores Orientis.5.11.e.

Epiſcopus factus minor ex diſpenſatione, poteſt beneficia ſua collationis conferre.7.4.e

Epiſcopus eligendus, quot annorum eſſe debeat.11.3.e.

Epiſcopus inuitis dari non debet. 14. 4.e.

Epiſcopus non confert ante confirmationem, nec agit quæ ordinis, ante conſecrationem.20.3.e.

Epiſcopus eligẽdꝰ debet ſaltẽ in ſubdiaconatu eſſe.10.9.e.

Epiſcopus à quibus conſecretur. 20.5.e eodem à quibus Archiepiſco. Cardinalis, Patriarcha, &c.

Epiſcopi iurant obedientiam ſummo Pontifici.19.21.e.

Epiſcopi tria officia.10. 11. e.

Epiſcopi non tantùm docti, ſed etiam in negotiis ſecularibus experti eſſe debent, & quare.10.13.e

Epiſcoporum inueſtituras ſibi vſurpare voluit Henricus rex Angliæ: ceſsit autem ſummo Pontifici eaſdem rex Hungariæ.5.14.e.

Epiſcoporum tranſlatio facta ab Imperatoribus, improbata per ſummos Pontifices.5.3.e.

Eulalius Antipapa.5.5.e.

Excommunicatus eligi non poteſt. 9.18. e. electione autem facta, excommunicatus poteſt eam acceptare, vt beneficium collatum.9.18.e.

Excommunicatus Henricus 4. Imperator ob collationes ſimoniacas. 5. 13. e.

Excommunicatus notoriè electioni intereſſe non poteſt: & electio cum eo ſcienter facta, non valet: vt nec alius actus Vniuerſitatis cum eo factus.7.8.e.

Excommunicatus ordinatus eſt irregularis.9.16.e.

Excommunicato conferens beneficium, iure conferendi priuatur.7.11.e.

Excommunicati electores non ſunt vocandi.14.10.e.

F

Falſarius literarum Apoſtolicarum eligi non poteſt ad beneficia.9.9.e.

Fama quid.9.14.e.

Fatui non poſſunt eligi.11.9.e.

Filij interdum puniti cum parentibus.11.1.e.

Formæ eligendi comprobatæ tractãtur in c.3. per totum, tractatus de electione.

Formulis electionum communia 17.1.e.

Fornicator publicus electioni intereſſe non poteſt, quia ſuſpenſus à beneficio.7.7.e.

Furioſi eligere non poſſunt.8.2.e.

G

Galliarum regum iura regalia in beneficiis vacantibus.13.15.e.

D. Gereonis templum, Coloniæ.5.14.e.

Graduandi per quot annos ſtuduiſſe debent.2.5.e.

Gregorius 9. quando creatus Pontifex.5.15.e.

Gregorius 7. quando ordinatus in ſummum Pontificem, & quare excõmunicauit Henricũ 4. Imperatorẽ.5.13.e.

H

Hadrianus 2. quo tempore ſedem adeptus.5.9.e.

Hadrianus 3. quando adeptus ſedem.5.9.e.

Hæretici iure electionis faciendæ priuantur.7.10.e.

Henricus 4. Imperator per ſum. Pontific. excõmunicatus ob collatum Epiſcopatum ſimoniacũ, &c.5.13.e.

Henricus 1. Angliæ rex voluit electiones & inueſtituras Epiſcoporum vſurpare.5.14.e.

Henrici 5. Imperatoris vis contra Paſchalem pro recuperatione inueſtiturarum Epiſcoporum.5.14.e. eius excommunicatio & facti retractatio.eo.

Henrici 5. Imperatoris abſolutio, & ceſsio inueſtiturarũ Epiſcoporum.5.15.e. inueſtituram talem regaliorum conceſsit ei Calixtus. 3.eo.

Hippodami lex de iudiciis tabellariis.3. 11. e.

Hiſpaniarũ rex, poteſtate eligẽdi Epiſcopos donatus.5.7.e

Homo habet libertatis arbitrium.1.4.e.

Honeſtas vitæ, eſt in eligendis inquirenda.12.1.e.

Honori dignior præponendus, cæteris præſtare debet, & excellere.9.1.e.

Hugo Cardinalis, tãquã ſimoniacus, excõmunicatus.5.13.e

Hungariæ rex ceſsit ſummo Pontifici inueſtituras Epiſcoporum.5.14.e.

I

D. Iacobus Epiſcopus electus ab Apoſtolis.5. 1. e.

Idoneũ in quibꝰ electus ſe eſſe docere debeat.19.17.e.

Idonei ſunt pro negotiis agendis eligendi.c.9.1.e. & quomodo tales dicantur. eo.

Ignoranti quando non currit tempus, vel currat. 13.10.e.

Impedimentũ à lapſu tẽporis nocente, ſubducẽdũ.13.12.e.

Impedimenta quæ legitima abſentis non venientis.6.8.e.

Imperator electus an poſsit adminiſtrare ante coronationem vel confirmationem ſummi Pontificis.19.6.e.

Imperator iurat obedientiam ſum. Pontifici.19.21.e.

Imperatoris electio, ex quibus improbari poteſt.9.23.e.

Imperatoris electio à S. Pontif. confirmatur.19.13.e.

Imperatoris electio non vocatis omnibus electoribus nulla.14.2.e.

Imperatoris corona aurea & ferrea.20.10.e.

Imperatoribus electionum poteſtas prælatorum quando (reſtituta. 5.11.e.

Imperium qui recuſarunt.9.4.e.

Imperio priuatus cum conſilio Eccleſiaſtico, à Gregorio 7. Henricus quartus. 5.13.e.

Impuberes eligere non poſſunt, nec alia quadam facere: & qui dicantur impuberes. 8.1.e.

Indignis beneficia non ſunt conferenda, & de pœnis conferentium.7.11.e.

Infamia iuris ob quæ crimina irrogetur.9. 13.e. infamia facti.eo.nu.14. infamia quid. eo.

Infantibus dare beneficia, quantum malum.11. 4. & 5.e.

Inquiſitio de vita & moribus facienda, de electo confirmando, vel de magiſtratu dando.12.1.e.

Intruſus & priuatus eſt Epiſcopatu, qui poſt electionem etiam, ante cõfirmationem quocũque modo vel proprio vel procuratorio illud adminiſtrat. 19. 4. e. exceptiones ponuntur num. 5. ſeq.

Inſtitutio ſine præſentatione patroni, non eſt nulla, ſed annullanda ſi patronus conqueratur.14.5.e.

Interdicti, vel in loco interdicto celebrantes, priuantur iure electionis. 7. 9. e.

Interdictus eligi ad beneficia non poteſt.9.19.e.

Inthronizatio electi non de ſubſtantia.16.18. & 19.e.

Inueſtituræ Epiſcopatuũ quãdo adẽpta imperatorib.5.13.e

Inuitus an beneficium cogatur Eccleſiaſticum vel aliud acceptare.18.4.e.

Iohãnis 12. ſum. Pont. tempus, & pactum eius de electione ſummi Pontificis cum Hẽrico 1. & Othone primo. 5.10.e. cauſa pacti & euectio eius.eo.5.13.e.

Irregularis eligi non poteſt ad beneficia.9.11.e. & ibi quis dicatur irregularis. & in ſeq. num. 12. quando contrahatur irregularitas.

Irregularis ob vitium vel morbos corporis.9.16.e.
Irregularis fit qui ſciens ſe interdictum, ſuſpenſum, excommunicatum, celebrat.9 15.e.
Irregularis quomodo quis ratione infamiæ efficiatur. 9.13.e.
Irregularis eſt illigitimè natus. 9.16.e. ordinatus extra tempora, aut exiſtens in excommunicatione, aut non adepto ordine vtens. eo.9.16.e.
Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis quo tēpore floruerit. 5.4.e.
Iudicij genus dictum diuinatio.3.10..e.
Iudicia per tabellas, quomodo ferebātur, & vbi.3.11.e.
Iudiciorum nigri vel albi calculi.3.12.e.
Iura ſanguinis nō habent locum vbi merita expendenda ſunt.7.1.e.
Iuramentum appellantis ad Curiam Romanam ab electione & poſtulatione.19.20.e.
Iuramentum confirmati poſt electionem.19.21.e.
Iuramentum prælati exhibitum Eccleſiæ ſuæ, de conſeruandis bonis, &c.19.21. e.
Iuſtinianus quo anno ſtatuit de electione Epiſcoporum. 5.3.e.

L

LAici non habent ius electionis. 7. 19.e.
Laicis collatio beneficiorum etiam Imperatoribus adepta à Nicolao 2. & Alexandro 2.5. 10.e.
Laicis principibus inhibita eligendi ad prælaturas facultas, ex canonibus Apoſtolorum.5.1.e.
Laicis omnibus populo & principibus prohibitum Eccleſiaſtica tractare.5.19.e.
Landouardus Mundenſis Epiſcopus, primus inſtitutus in Epiſcopum ab Othone.5.12.e.
Laodicenſe concilium quo anno habitum.5 2.e.
Leo 1. ſum. Pontifex quo anno ſedē adeptus ſit. 5. 2.e.
Leo 8. ſum. Pontifex ius electionis reſtituit Imperatoribus, & quando, & quomodo ſuſpecta illa reſtitutio. 5.11.e. ex laico ſum. Pontif. factus. eo.
Leo 9. quo tempore ſedem nactus Pontificalem. 5.15.e.
Leoni Papæ facta à Deo reſponſio, de collatione beneficiorum indignis facta.7.11.e.
Lex Calphurnia de ambitu.9.5.e.
Lex Pompeia de ambitu.9.5.e.
L. quod maior pars, ad municipales, explicatio.14.5.e.
Liberum arbitrium, proprium hominis.1.4.e.
Librorum quorum lectio improbetur in perſonis Eccleſiaſticis & prælatis.10.12.e.
Locus electionis faciendæ qui erit conueniens. 5.2.e
Lucius 1. elegit, ad martyrium ductus, ſibi ſucceſſorem in Pontificatu Stephanum primum.5.2. e.
Lugdunenſe cōcilium de electione ſum. Pontificis, quando & quare celebratum.14.9.e.

M

MAgiſtri Theologiæ formati, quot annis ſtuduiſſe debent.2.5.e.
Maguntinus Archiepiſcopus, contra Imperatorē Henricum 5. concilium congregauit, & eum excommunicauit. 5. 14.e.
Maioris partis capituli, & maioris partis eligentium conſenſum dicere, quomodo differant.3.4.e.
Maior pars eligentium quæ dicatur.7. 14. & 16. 13. e.
Malus ſemel, talis ſemper præſumitur.9.23.e.
Mancipium ſecundum, quid.19.1.e
Mandatarius cum motu proprio, intra quot dies debeat eligere pinguius beneficium.13.8.e.
Manuum eleuatio, vel depreſſio, in populo, quomodo ſuffragia daret.3.13.e.
Marius Imperium depoſuit ſponte.9.4.e.
Mediomatricum Epiſcopatus olim vſque ad Rhenū habebat fines, donec Dagobertus Argentoratēſem inſtituit.5.3.e.
Menſes quibus vacantia beneficia debentur nominatis graduatis, aut ſimplicibus, aut collatoribus.2.5.e.
tres Menſes ad eligendum ad prælaturas.13.6.e.
Menſium dies quot & quomodo computandi.13.11.e.
Meritorum collatio quomodo fiat in electionibus.16.15.e
Metellus ſponte depoſuit Imperium.9.4.e.
Milites in paſtores Eccleſiaſticos non debent eligi.12.4.e
Minor quis dicatur.11.3.e.
Minores ad beneficia qui eligi non poſſunt. 11.3.e.
Miſſa audienda antequam electores ingrediātur locum electionis.15.3.e.
Monachiſmus facit vacare beneficium à Monacho ante poſſeſſum.13.1.e.
Monachus non profeſſus non poteſt eligere cum aliis regularibus prælatum ſuum.7.5.e.
Monialis cuius ætatis & qualitatis eſſe debeat, vt admittatur ad eligendum.8.1.e.
Morbus ius eligendi competere poteſt.8.4.e.
Moyſes prætulit in principatu filiis, Ioſue.7.1.e.
Mulieres ad Eccleſiaſtica beneficia eligi non poſſunt, niſi in quibuſdam.12.5.e.

N

NAſci ex mala coniunctione, non eſt culpa nati, ſed generantis.11.2.e.
Negligētia electorum, in præſentanda electione non obeſt electo. 18.2.e.
Neophytus, ob metum ſuperbiæ non ordinandus. 12.2. e.
Nepotum turba in clero quando nata 7.11.e.
Nicolaus primus, quo anno adeptus ſedem.5.9.e.
D. Nicolaus ex laico Epiſcopus electus.3.5.e.
Nobilium in beneficiis male vſurpandis abuſus, malum & periculum.11.4.e.
Nominatio & poſtulatio, in quibus differant.2.12.e.
Nominatio vt electio eſt etiam regia ad prælaturas de idoneis.2.4.e.
Nominatio Academiarum ad beneficia vacatura, quibus menſibus afficit vacantia beneficia.2.5.e.
Nominatio quædam quæ pro electione eſt.2.10.e.
Nominatio regia ad beneficia, non habet locum in omnibus beneficiis.5.24.e.
Nominatio ad prælaturas per regem Galliæ intra quot menſes, & de quibus fieri debeat.13.9.e.
Nominationis forma ſtatuum, vt poſteà eligat rex ad prælaturas nominandum ſummo Pontifici. 2. 8.e.
Nominationes Academiarum nō dant ius in beneficiis, ſed præſentatio.2 7.e.
Nominationes ad beneficia à quo tempore cœperint tribus Academiis.2.6.e.
Nominationes ad prælaturas regibus Gallorum competentes ante Concordata.5.23.e.
Nominati ab Academiis nō debēt iterū examinari.2.7.e
Nominatis pluribus, prior nominatus dignior videtur. 2.12.e.

O

OBedientiam iurant ſummo Pontifici Epiſcopi, Abbates, Imperatores.19.21.e.
Octauius Cæſar cogitauit Imperium deponere.9.4.e.

GG 2

Oeconomus vel adminiſtrator datus Eccleſiæ vacanti, non poteſt eligi in paſtorem eius, nec poteſt res Eccleſiæ iure venditas, nec eius proximi, emere, & quare. 12.7.e.
Onomatius Epiſcopus.5.23.e.
Opinio quantum diſtet ab electione.1.5.e.
Oppoſitiones contra electionem vel poſtulationem, quid continere, & quando proponi debeant.19.20.e.
Optio quid, & quomodo differat ab electione.1.3.e.
Optio intra 20.dies beneficiorum fieri debet.13.8.e.
Ordines minores vno die ſuſcipiens, eſt irregularis.9.16.e. vel extra ſtatuta tempora recipiens.eo.
Oſtraciſmus quid.3.12.e.
Otho magnus ſeu 1.Imperator.5. 11.e.
Oza quare occiſus à Deo.5.19.e.

P

PAllium Archiepiſcopo quid tribuat. 20.9.e.
Papa Romanus ex laico factus Leo 8.5.11.e.
Papa electus ante coronationem adminiſtrat, & quare. 19.7.e.ibíque de priuilegio perſonali Imperatorum, vt electam confirmarent.
Papa electio à nemine confirmatur.19.12.e.
Papæ electio aliquando in triennium dilata. 14.9. e. & quomodo fiat ibidem.
Paſchalis 1.ſum.Pontif. quo anno adeptus ſit ſedem.5.9.e.
Paſchalis 2.quando Pontifex electus. 5.13.e. eius incarceratio quare.5.14.e.
Paſchaſius damnatus ob malam electionem factam de Symmacho.7.11.e.
Patroni laici non habent ius electionis.7.19.e.
Patroni contemptus in collatione beneficij, nõ facit nullam collationẽ, ſed annullandam, ſi perſequatur contemptum, non aliter. 14.5.e.
Patronorum quare in beneficiis electiuis honeſtus petendus aſſenſus.19.15.e.
Pecunia a ruſticis non eſt petenda, quam nec optare audent.1.3.e.
Periurus eligi ad beneficia non poteſt.9.21.e.
Petaliſmus quid.3.12.e.
Pignus creditor ſibi non poteſt addicere.12.7.e. (10.6.e.
Pœnitentiã publicã qui egit, non poteſt eligi in prælatum.
Poeta comparati ranis Aegypti.10.12.e.
Pompeia lex de ambitu.9.5.e.
Populus in electione Epiſcopi.5.4.e. (tificũ.5.15.e.
Populus quãdo omnino excluſus à comitiis electionũ Põ-
Populus & principes quare olim electionib⁹ ad beneficia adhiberentur, & nunc excluduntur. 5.nu.16.& 17.e.
Populi merita, vel mala, principes faciunt ſimiles, bonos vel malos.3.5.e.
Populi leuitas.5.17.e.iudicium inconſtans.eod. num. 18.
Populi acclamatione factam nõ valet.5.19.e.poteſt tamen populus, ſi ſua interſit, electioni reclamare.5. 19. e.
Poſtulatio nõ tribuit ius, verùm facta impedit ne poſtulantes variare poßint.2.11.e.
Poſtulatio quomodo differat à vera nominatione.2.12.e.
Poſtulatio quid, & quomodo affinis nominationi, & ſpecies electionis.2.11.e.
Poſtulatio gratia eſt ſuperioris.2.11.e.
Poſtulationis & electionis differẽtia.2.13.e. & ibi de forma poſtulandi.
Poteſtas malis quare permittente Deo datur.3.5.e.
Poteſtates diuerſæ in vna perſona cõcurrẽtes, poßũt ſi ea velit vnico actu expediri, non autem ſi nolit.19.16.e.
Præceptoribus creditur de ſufficiẽtia ſcholaſticorũ. 2.5.e.
Prælati Eccleſiarum ſunt columna.21.1.e.
Prælatorum onera varia, eáque difficilia.9.3.e.
Præſcribi poteſt ius electionis. 8.4.e.
Presbyter quot annorum ordinari debeat.11.3.e.
Princeps poteſt electioni ſe Epiſcoporum obiicere, ſi ſua interſit non fieri.5.21.e. (18.e.
Principis in Camera factũ, arguit ſuſpicionem metus.19.
Principes malos quare permittit Deus regnare.3.5.e.
Principibus quare alicubi præſentẽtur electiones.19.15.e.
Principatus non tam ſanguini, iure ſucceßionis, quàm capaci ad regendum, datum.7.1.e.
Principatum & Imperium quidam recuſarunt.9.4.e.
Procurator ad eligendum, an alias quàm ex collegio eligentium dari poßit. 6.9.e.
Procurator pro electoribus quando admittitur.6.6.e.
Procurator quid iuret in animam conſtituẽtis.19.20.e.
Procurator electoris, elector ipſe, an vnum ſuo, aliũ procuratorio nomine poßit eligere.6.11.e.
Procuratoris cum generali, & cum ſpeciali mandato, differentia.6.12. e.
Procuratoris ad eligẽdum poteſtas, quãdo expirat.6.13.e.
Procuratorem qui vult pro electione facienda cõſtituere, tria debet concurrentia obſeruare.6.7.e.
Procuratorem non dat elector præſens in ciuitate. 16.7.e.
Procuratoribus pluribus ab vno electore datis, quis eorum admitti debeat.6.10.e.
Prodigi in Epiſcopos eligi non debent.10.14.e.
Prouinciæ rector nihil poteſt emere in prouincia quam adminiſtrat. 12.7.e.
Publicatio ſcrutinij quid efficiat.16.12.e.
Purgatio Canonica pro quo inducitur.9.14.e.
Pythagoreorum diſcipulorum ſtudendi tempus.2.5.e.

R

RAtihabitio retrotrahitur, & quid operetur.14.6.e.
Ratiociniis qui dicantur obligati, & quod illi eligi in paſtores nequeant.12.6.e.
Ratiociniis obligati non debent in Eccleſia ordinari. 10.15.e.
Regalia inueſtituræ Epiſcoporum.5.15.e.
Regalia regum Galliarum in beneficiis vacantibus. 13. 15. e.
Reges aliquando electione facti.4. 4.e.
Regnum Galliæ quando in Pipinum tranſlatum.11.9.e.
Regna quædam ſucceßione relinquuntur proximis. 7.1.e.
Religionis vel regularium diſparitas efficit, ne alterius religionis prælatus eligi poßit.10.8.e.
Renunciatio beneficij, propria authoritate fieri non poteſt.7.2.e.
Rei criminum facti antiquam dignitatem retinere, non autem nouam adipiſci poſſunt.9.2.e.
Reorum iudicium factum calculis albis & nigris.3.12.e.
Romanæ ciuitatis & ditionis eius, ceßio vel confirmationis pactum, inter Imperatorem & ſum.Pontif. 5.9.e.
Ruſtici pecuniam nec optare audent.1.3.e.

S

SAcerdotis magni legis antiquæ, & ſum.Pontif. in ornatu collatio.20.7.e.
Sacerdotes & Pontifices Ethnicorum, quando electi à populo, quando à collegiis.5.15.e.
Sacerdotũ labia cõſeruare debẽt ſcientiã, & literati, maxime in diuinis diſciplinis, eſſe debent.10.11.e.

Sacrilegus

Sacrilegus eligi non poteſt ad beneficia.9.8.e.
Sanctonicus Comes, Dodo.10.4.e.
Scandalo populi nemo debet præfici.5.22.e.
Schiſma in Pontificatu ſummo Damaſi, contra quem creatus Antipapa Vrciſsinus.5.5.e.
Schiſma poſt electionem Bonifacij primi, Eulalio in Antipapam electo, quod ſedauit Honorius Imperator, eiecto Eulalio.5.5.e.
Schiſmaticus non poteſt eligi ad beneficia.9.17.e.
Scholaſticorum doctrinæ teſtimonia à Doctoribus haberi poteſt.2.5.e.
Scientia mediocris, quamuis non ſit excellens, toleratur in prælato.9.1.e.
Scientia ſufficiens debet adeſſe eligendis.10.10.e.
Scrutatores pro electione qui eligendi.16.1.e. quot eligi & quales debeant.eo.16.num.2.e. quomodo ſcrutari debeant vota ſingulorum.eo.num.3.
Scrutatores quid inquirere debeant.16.5.e. quo ordine ſcrutentur.16.6.e.
Scrutinium quid, & electio per ſcrutinium.3.1.e.
Scrutinium num vno die perfici debeat.16.9.e.
Scrutinium factum ſtatim publicandum.16.11.e. & de effectu publicationis.eo.nu.12.e.
Scrutinij electio quare dicta neceſsitatis.3.2.e.
Scrutinij ſolemnitates neceſſaria.1.16.e.
Scrutinij locus.e.16.3.e.quomodo diligenter fiat.eo.4.
Scrutinij vota debent in ſcripturam redigi.16.8.e.
Secularia negotia, cognita eſſe debent Epiſcopo.10.13.e.
Sedes prima Eccleſiarum Roma.19.11.e.
Senatores Romæ à populo creari prohibitū cōſilio.5.15.e.
Seniores ad munera & honores Reipublicæ eligendos.11.6.e.
Sepultura prælati mortui, an ſit expectanda ante electionem.13.5.e.
Sequeſter nomine Eccleſiæ eligere poteſt.6.5.e.
Seruus eligi non poteſt in prælatum.11.11.e.
B. Seuerus ex lanificio electus Archiepiſcopus.3.5.e.
Simonia à confirmatione abeſſe debet, & quid faciat ibi ſimoniam.19.19.e.
Simonia electionem nullam facit, & de modis ſimoniæ in electionibus.9.7.e.
Simoniaca electio punibilis, & nulla.7.13.e.
Simplicitas Epiſcopi nō excuſat eius ſtultitiam in negotiis ſecularibus.10.13.e.
Sortium teſtulæ.3.12.e.
Sortibus vti in electione, prohibitum.3.10.e. & ibi de iudicio ſortium aliquando probato.
Spurium eſſe, opprobrium eſt.11.1.e.
Spurij eligi in prælatos, vel ad beneficia nequeunt.11.1.e. ibique rationes: poſtulari tamen poſſunt.eo.11.2.e.
Stephanus 6.vel 5.ſum.Pont.quando ſedit & eius conſtitutio de electione ſum.Pontif 5.10.e.
Succeſſores in Pontificatu quidā ſibi delegerūt.5.1.& 2.e.
Suffragia electionis quibus verbis facienda.16.10.e.
Sulpitius Epiſcopus Biturigum.5.23.e.
Summus Pontifex intra quod tempus eligi poteſt.13 8.e.
Summi Pontificis eligendi modus & forma.3.5.e.
Summi Pōtificis Paſchalis & regum Gallorū de electionibus ſum. Pontiſ.& terris ditionis Eccleſiæ pactio.5.9.e.
Summi Pontificis electio fit à præſentibus Cardinalibus, abſentibus nō vocatis, ſed expectatis per aliquot dies.14.9.e.& ibi ponitur forma electionis eius.
Summi Pōtificis cōfirmatio, cōſecratio, coronatio.20.6.e.& à quibus, & quomodo ea conſequatur.eod & nu.7.
Summo Pōtifici obedientiam iurant Epiſcopi, Abbates, Imperatores.19.21.e.
Summorum Pontificum integritatem quo tempore dicunt cœpiſſe deſinere.5.14.e.
Supernumerarij Canonici vel collegiati, non eligūt cum aliis numeratis.7.16.e.
Suſpenſus eligi non poteſt.9.20.e.
Suſpenſi eligere non poſſunt.7.7.e.
Sylla ſponte depoſuit Imperium.9.4.e.

T

TAbellæ ex quibus facta iudiciorum.3.12.e.
Tabellis quomodo, & vbi iudicia facta.3.11.e.
Tacitus Senator, Imperium ſuperfugit.9.4.e.
Te Deum laudamus, ſi nō canatur poſt electionē, num vitiet eam.16.18.e.
Teſtulæ ſortium.3.12.e.
Theotiſta patritia.9.14.e.
Timoleon recuſauit principatum.9.4.e.
Toletanum 4.concilium quo tempore habitum.5.4.e.
Toletanum concilium 12.quo tempore celebratum.5.7.e.
Tranſlatio Epiſcopi an poſsit & quando fieri inuito Epiſcopo.18.4.e.
Tricaſsinum concilium quando.5.13.e.
Tutor vxorem non poteſt ducere ſuam pupillam, nec filius eius.12.7.e.

V

VAcare paſtore quando dicatur Eccleſia.13.1.e.
Vacationis tempore, quomodo, & à quo erit Eccleſia regenda.13.13.e.
Valentinianus quo anno Imperium adeptus.5.5.e.
Valentinus ſum.Pontifex quando ſedit.19.7.e.
Varenæ Comes.5.15.e.
Veſtes & ornatus ſacerdotij antiqui.20.7.e.
Viduata paſtore quæ Eccleſia dicatur.13.2.e.
Viginti dies ad optanda beneficia dati.13.8.e.
Vinolentus in paſtorem non eligendus.12.3.e.
Vitallianus ſummus Pōtifex, quando adeptus ſedē.5.6.e.
Vitium perſonæ vel electionis quando annulet electionem.9.23.e.
Vitia corporis quæ impediant electionem.11.10.e.
Vitæ honeſtas in eligendis inquirenda.12.1.e.
Vlyſsis & Aiacis de armis Achillis habēdis, cōtentio.7.1.e.
Vniuerſitatū nominationes à quo tempore cœperūt.2.6.e.
Vnus non plures eligi debet ad beneficium.11.12.e.
Vocari non ſolitos, vocari non eſt neceſſe.14.9.e.
Vocatio omiſſa eorum, qui ſine periculo vocari non poſſunt, non officit.14.8.e.
Voluntas quid.1.3.e.
Vota electorum quomodo ſcrutanda ſint.16.3.e.
Vrbanus 2.quando ſedem adeptus.5.13.e.
Vrciſsinus Antipapa Damaſi à Valētiniano vrbe pulſus Romana.5.5.e.
Vſurarius eligi non poteſt ad beneficia.9.10.e.
Vuormacia concilium generale.5.15.e.
Vulgi iudicium reiiciendum, vt qui mala potius quàm bona probet.5.18.e.
Zeli ad Zelū quomodo in electionibus fit collatio.16.14.e.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
PRAELECTIONIS C. CONQVERENTE,
DE OFFICIO ORDIN.

Cuius prior numerus, capitum eſt: ſecundus, numeri capitis: litera verò o. ſignificat cap. Conquerente, de officio ordin.

Abbas nō poteſt agere Epiſcopalia.11.8.o.

Abbas quos ordines poßit conferre Eccleſiaſticos monachis.13.2.o

Abbates quando & quare minores ordines poſſunt conferre in ſuis monaſteriis. 11.15.o.

Abbates non tenentur venire ad concilia prouincialia niſi in certis caſibus,14.6.o. an ad Epiſcopalia.eo.n.7.

Abbates quæ agere non poßint.12.4.o.

Abbatum & Abbatiſſarum in ſubditos poteſtas.9.6.o.

Abbatū poteſtas ab Epiſcopo pēdet,& peti debet. 11.7.o.

Abbatum & monachorū caſtigatio quomodo ad Epiſcopum,& quando pertineat.11.7.o

Abſolutiones peccatorum quorumdam ſibi reſeruarunt ſummi Pontifices.& Epiſcopi.12.5.o. (11.7.o.

Acephali clerici.ſine Epiſcopo,non ſunt clerici habēdi.

Actaonis venatoru deuorati à propriis canibus fabula quid ſignificet.17.13.o.

Actionum realium & perſonalium formula,& in quo ſublata.4.1.& 2.o.

Aediles,& Ediles.6.2.o.

Aleatorum punitio.6.15.o.

Allegationes partium iudex conſiderare debet.5.1.o.

Annatæ beneficiorum debitæ ſummo Pontifici.15.3.o.

Apocriſarius quis dicatur. 3.9.o

Apoſtolorum & Diſcipulorū in locum ſubrogati Epiſcopi,& presbyteri.2.2. o. (11.22.o.

Appellatio non fit ab Officiali Epiſcopi ad Epiſcopum.

Arbitrio Epiſcopi quis poteſt ſe ſubiicere, & tenetur obedire.6. 19.o,

Archidiaconi,Diaconi Epiſcopi,viſitant loco Epiſcopi,cuius ſunt oculi.17.o.

Archiepiſcopus iudex Epiſcopi. 11. 12. o.& in quibus Epiſcopus & eius ſubiecti Archiepiſcopo ſubiiciātur. eo.& num.13.o.

Archipresbyter,vt iuuet Epiſcopum.6.13.o.

Ariſtonicus Legiſlator.6.2,o. lex eius.eodem,

Armoſta Athenienſium qui. 2.1.o.

Aſis, & Aſiſium in qua parte & regione Italiæ.1.2.o.

Audientia Epiſcopi,à iuriſdictione eius diſtincta.6.2.o.

Auxiliaria ſeu ſubſidiaria ſuperindicta,poteſt princeps ex cauſa à ſubditis poſtulare. 18.5.o.

Auxilij charitatiui petendi quæ poßit Epiſcopo iuſta eſſe cauſa,18.4.o.

B

BAſilicorum libri quam authoritatem habeāt. 6.5.o.

Bella & contentiones vnde inter homines. 3.2.o.

Benedictini ordinis monaſteria plura.1.3.o. (16.1.o.

Beneficiorum redditus olim in quatuor partes diſtributi,

Beneficiorum redditus ab Epiſcopis aliquādo diſtributi. 16.3.o.

Bibere ter tantùm debent Epiſcopi.17.12.o.

Blaſphemiæ crimē in vtroque foro,Eccleſiaſtico & temporali,punibile.6.15.o.

Braccharenſe concilium primum quando factum.16.3.o.

C

CAnon librorum Hebræorum receptorum ſacræ ſcripturæ.14.2.o.

Canonica obedientia & inſtitutio quid. 5.3. o. (2.o.

Canonica portio Epiſcopo in beneficiis debita, quæ ſit. 16.

Cappella vnde dicta.3.10.o.

Cappellæ quæ non ſubiiciuntur Epiſcopo. 8.7. o.

Capitulum,ſede vacante,non confert beneficia Epiſcopalis collationis : præſentatos tamen à patronis inſtituit.8.3.o.

Capituli iuriſdictio quæ conſtituenda,& qualis. 11. 16. o. capituli caput Epiſcopus.eo.

Carceratorum viſitatio & carcerum,iniuncta Epiſcopo, & ad quid.6.4. & ſeq.o. (bus6.2.o.

Caro vt iuſto pretio veniat,curādū politicis Magiſtrati-

Cathedra,pro dignitate Epiſcopali,& quare.15.2.o. (14.o.

Cauſa quadā vtriuſque fori,Eccleſiaſtici & ſecularis. 6.

Cenſura & Cenſores quid.10,1.o. Cenſura Eccleſiaſtica quid.10.2.o.quotuplex.eo.nu.3.

Cenſura Eccleſiaſtica ad Epiſcopum pertinet.10.5.o.

Certa debet eſſe petitio actoris.4.1.o.

Certitudo petitionis in quibus conſiſtat. 4.5.o.

Certum quot modis dici quid poßit.4.6.o.

Charitatiuū auxilium ex quibus cauſis petatur ab Epiſcopo ex Eccleſiis.18.4.o. ratio in num. 5. quantum eo nomine exigi poßit.eo.nu.6.

Chorepiſcopi improbati ab Eccleſia.2.4.o.

Chriſma conſecrat & diſtribuit Epiſcopus.13.6.o.

Chryſes ſacerdos Ethnicorum.5.7.o.

Ciſtercienſis ordinis Abbates qua forma iurent obedientiam Epiſcopo. 12.9.o.

Ciuitas qua dicatur.2.10.o.

Clariſsimi viri quare dicuntur.17.3.o.

Clerici corā quo iudice ſeculari vel Eccleſiaſtico trahā-tur.11.10.o.& ibi de mutatione iuris in eo.

Clericis prohibitum ludere ad tabulas, vel ſpectare ludentes.6.15.o.

Cæci non ſunt collectis onerandi.6.6.o. (21.o.

Collatio beneficiorū an ad Vicariū Epiſcopi pertineat.11.

Collatio inſtitutio dici poteſt.8.1.o.

Collatio beneficiorū quomodo ad Epiſcopos pertinet, & nihilominus ad ſummū Pontificem per concurſum.8. 8.o.& ad alios alio modo quàm iure communi. 8.9.o.

Collæ

Collationis liberæ & inſtitutionis præſentatorum, differentia. 8.3.o.
Collectis non ſunt cõprehendendi pauperes & cæci. 6.6.o.
Concilium Apoſtolorum de ſanguine & ſuffocato non edendo, confirmatum in Oriente. 14.3.o.
Confeſſoris eligendi poteſtas data, non concedit poteſtatem abſoluendi de caſibus reſeruatis. 12.5.o.
Confirmatio nominationis, inſtitutio dicta. 8.2.o.
Confirmationis ſacramentũ, datur ab Epiſcopo, aliquando datum à presbytero. 13.4.o.
Conſecratio Eccleſiarum fit à proprio Epiſcopo vel de eius licentia. 13.5.o.
Conſilium qui adhibere alicuius tenetur, non tenetur illud ſequi. 11.16.o.
Concilium, vide Synodus.
Concilium generale in quibus ſit ſupra Papam. 14.5.o.
Concilia Eccleſiaſtica frequẽter habita, & de eorum diſtinctione. 14.4.o. quid Generalia, Prouincialia, & Religioſorum, & cætera. eod. & ſeq.
Conſuetudo poteſt dare iuriſdictionem. 11.14.o.
Contumacium pœna. 5.7.o.
(6.o.
Cordigeri debent quartam mortuariorum parrochis. 16.
Correctio Clericorum, quomodo ad alios, quàm Epiſcopos, pertineat. 9.6.o.
(tus. 9.3.o.
Corrigere exceſſus ſubditorum quare teneatur prælaCrimina quædam quæ in vtroque foro, Eccleſiaſtico & ſeculari, tractantur. 6.14.o.
Crux præfertur Patriarchis, niſi vbi ſummus Pontifex eſt, vel eius Legatus. 8.8.o.
Curator furioſo à quo dari poteſt. 6.11.o.

D

Decima decimarum oblata à Leuitis Deo, & eius ſacerdoti. 16.1.o.
Decimæ diuidi Eccleſiis poſſunt ab Epiſcopo. 8.7.o.
Decimæ Eccleſiaſticæ iure communi debitæ Curionibus, & quarta pars earum Epiſcopis. 16.1.o.
Decretales ab Honorio 3. compilatæ. 1.1.o.
Degradatio ordinati à quo fieri debet. 11.17.o.
Degradatio quid, & quotuplex, & à quo fiat. 8.10.o.
Delegatus à principe in cauſa ſibi delegata maior ordinario iudice. 11.19.o.
Depoſitio pro inobedientia. 5.7.o.
Deſtitutio beneficiati quid, & à quo fiat. 8.10.o.
Dignitati potius quàm perſonæ obedientia & honor debitus. 5.5.o.
Dimiſſoriæ literæ ad ordines à quibus dentur. 13.1.o.
Diœceſana lex Epiſcopatus, quid, & quomodo monaſteria obliget. 11.6.o.
(5.10.o.
Dominatio Epiſcopi in clero, eſt paterna, non dominica.
Ducatus Spoletanus vbi. 1.2.o. Epiſcopatus eius. eod.

E

Eccleſia polluta, reconcilianda per Epiſcopum. 13.5.o.
Eccleſia Parrochialis accipit quartam partem de relictis à mortuis Parrochianis, & ſepultis in monaſteriis. 16.5.o.
Eccleſia an vti poſſit gladio temporali. 11.2.o.
ad Eccleſiã confugientes, debent eſſe ſine iniuria. 6.7.o.
Eccleſiæ omnes cenſentur eſſe in poteſtate Epiſcopi, niſi exemptæ doceantur. 8.7.o.
Eccleſiæ vel Monaſteria non ædificantur ſine auctoritate Epiſcopi. 8.7.o.
Eccleſiæ exẽptæ cuius ſint iuriſdictionis. 11.18.o. (tia. 13.5.o.
Eccleſia conſecrãdæ ab Epiſcopo proprio, vel de eius liceEccleſiæ fabricæ habet addictos fructus ex beneficiis. 16. num. 2. & 3.o.
Eccleſiæ non poſſunt ſuperindictis onerari. 18.3.o.
Eccleſiæ diœceſeos debent Canonicam obedientiam Epiſcopo. 5.3.o.
Eccleſiarum inuaſores in vtroque foro puniũtur. 6.14.o.
Eccleſiarum correctio & reformatio pertinet ad Epiſcopum, & quando in exemptis locum habeat. 9.1.o.
Eccleſiarũ ſolicitudo habet ſolicitudinẽ animarũ. 9.5.o.
Eccleſiis pro aliis clericis poteſt penſiones imponere Epiſcopus, non pro ſe. 18.3.o.
Eccleſiaſtica perſona an poſſit litigare. 3.7.o. eius vita debet eſſe ſeparata à vulgari. eod.
Electio dat ius electo. 8.2.o.
Eliachim Sacerdos magnus circuiuit populum, vt eum hortaretur ad orandum Dominum. 17.1.o.
Ephori qui, & appoſiti regibus Lacedæmonis. 2.1.o.
Epiſcopatuum auctio, diminutio, tranſlatio, diuiſio, in manu ſummi Pontificis. 11.18.o.
Epiſcopus non per ſe pupillorum aut viduarum cauſas, ſed per Archipresbyterum audit. 6.13.o.
Epiſcopus debet curare Mathematicorum libros comburi. 6.16.o.
Epiſcopus adiri poteſt deficiente iudice ſeculari, vel denegante iuſtitiam. 6.20.o.
Epiſcopus iure communi habet omnes Eccleſias & bona earum ſui territorij, in ſua poteſtate. 8.7.o.
Epiſcopus etiam inuito hærede vel teſtatore, exequitur voluntates vltimas ad pias cauſas. 6.3.o.
Epiſcopus proprius confert ſuis diœceſanis ordines Eccleſiaſticos, vel dat licentiam ab aliis accipiendi. 13.1.o.
Epiſcopus confirmationis ſacramentum dat. 13.4.o. conſecrat Eccleſias. eo. num. 5. ordines maiores cõfert. eo. num. 3. chriſma conſecrat, & alia facit. eo. nu. 6.o.
Epiſcopus ter tantùm bibere debet in paſtu. 17.12.o.
Epiſcopus auxilium moderatum poteſt exigere à ſubditis, vltra iura ordinaria. 18.1.o. ibi prohibetur ne tallias imponat.
Epiſcopus de alienis Parrochianis nõ poteſt iudicare, niſi ratione electi forum ſuum ſortiantur, vel aliud ius ſpeciale id tribuat. 11.1.o.
Epiſcopus vnus vni diœceſi ſufficit. 2.9.o.
Epiſcopus vnde dictus. 2.1. & 2.o. qui Epiſcopi Chriſtianorum. 2.2.o.
Epiſcopo debent Eccleſiæ quartam partem oblationum & redditũum, interdum minorem vel nullam. 16.2.o.
Epiſcopo in quibus teneantur obedientiam & reuerentiam exhibere laici. 6.1. & ſequentib.o.
Epiſcopi ſunt loco magiſtrorum ſubditis. 7.4.o.
Epiſcopi quid debeant ſubditis pro reuerentia. 7.6.o.
Epiſcopi parentum inſtar ſubditis ſunt. 7.3.o.
Epiſcopi poſſunt inuocare brachium ſeculare. 11.5.o.
Epiſcopi ſunt iudices ordinarij ſuæ diœceſeos Eccleſiaſtici. 11.4.o.
(12.o.
Epiſcopi authoritas in dandis pœnitentiis. 12.5. & toto c.
Epiſcopi quomodo olim diſtribuebant fructus & redditus beneficiorum. 16.3.o.
Epiſcopi officium, viſitare diœceſim. 17.1.o.
Epiſcopi debent per ſententiam etiam excommunicationes prohibere, ne Eccleſiæ tributis onerentur. 18.1.o.
Epiſcopi iura noua ab Eccleſiis quare nõ poſſint exigere. 18.2.o. quia patres, quia de iure exigendi docere debent. eodem.

Epiſcopi ſinguli ſingulas habent diœceſes, & in quibus illæ ſubiiciuntur Metropolitano.2.7.0.

Epiſcopi quibus debent vacare.3.7.0.

Epiſcoporum Chriſtianorum & Ethnicorum cura circa res venales.6.2.0. (6.19.0.

Epiſcoporum arbitrio laicus ſe ſubiiciens, obedire debet.

Epiſcoporum iuramentũ, de veniendo ad concilia generalia.14.5.0.

Epiſcoporum gradus & ordines.2.4.0.

Epiſcoporum poteſtas per gradus.2.7.0.

Epiſcopo omni iure debitus honor & obedientia.5.3.0. eius poteſtas.ibidem.

Equitaturæ apparatus quot equitum viſitantibus concedatur.17.13.0.

Equitatio num conueniat prælatis aut viris Eccleſiaſticis.17.13.0.

Equus faſtuoſum animal, & militare, quibus & quando prohibitum equo vti, quis equum collegam ſacerdotij fecerit, quod equo Dialis ſacerdos non vteretur, & alia plura de equo & equitatione.17.13.0.

Equus inuitatus ad cõuiuium à Caligula, & factus eius collega.17.13.0. (17.13.0.

Equos & equites quot debeant viſitantes ſecum ducere.

Eſdras iudex religionis, etiam in cauſis criminalibus, & ſacerdos.11.2.0.

Eulogia quæ dicantur.15.4.0. (17.0.

Exauthoratio ordinis, an à ſolo Epiſcopo fieri poſſit. 11.

Excommunicandi poteſtas, iure communi ad Epiſcopum: ex conſuetudine vel ex priuilegio, ad alios pertinere poteſt.10.1.0.

Excommunicare qui poſſunt præter Epiſcopum.11.14.0.

Excommunicatio contra cõtumacẽ non obedientẽ.5.7.0.

Excommunicatio iuriſdictionis eſt, non ordinis.10.5.0.

Excommunicatio ſolemnis, non fertur niſi ab Epiſcopo, vel eius iuſſu.10.5.0.

Excommunicationem latam ab alio Epiſcopo, Epiſcopus alius ſoluere non poteſt. 11.1.0.

Exemptio Eccleſiæ quando non officiat Epiſcopo viſitanti.17.6.0.

Exemptionem allegans debet probare.11.20.0.

Exemptione facta Eccleſia, quid contineatur.17.6.0.

Exemptæ Eccleſiæ cuius ſunt iuriſdictionis.11.18.0.

Exemptæ Eccleſiæ quando poſſint & in quibus ſubiici Epiſcopo diœceſano.9.1.0.

Expoſitorum cura etiam ad Epiſcopos.6.10.0.

F

Fabrica Eccleſiæ, ex redditibus Eccleſiæ.16.3.0. (17.0.

Fidei profeſſio defenſoris ciuitatis corã Epiſcopo. 6.

Flamen Dialis equo non vehebatur. 17.13.0.

Flamines à quibus deponebantur.8.10.0.

Fletus prima vox hominis recenter nati.3.1.0.

Forum quis ſortitur alterius, ratione delicti.11.1.0.

Furioſi inter miſerabiles annumerantur, & de eorum cura.6.11.0.

G

Gladij duo ſpiritalis & temporalis, aliquando in vſu perſonarum Eccleſiaſticarum.11.2.0.

H

Hæreticorũ libri non legendi, ſed cõburendi. 6.16.0.

pro Hæreticis non ſunt Miſſæ dicendæ. 5.8.0.

Heli pater, pro filiis peccantibus punitus.9.3.0.

Homo vitam auſpicatur à fletu, & quare.3.1.0.

Homo ſecum & cum aliis quare diſsidet.3.1.0.

Honor dignitati, non perſonæ tantùm debetur Eccleſiaſticæ.5.5.0.

Honore nos ipſos præuenire debemus.7.3.0.

Honorij 3. vita breuis, ca.1.nu.1.0. capitis conquerente, de officio ordinarij.

Hoſpitia prouinciales non ſunt grauandi à Rectoribus prouinciarum.17.11.0. (tum.17.1.0.

Hypocritæ circuibant mare, vt facerent vnum proſely-

I

Iacobini monachi debent quartam mortuariorum Parrochianis Eccleſiis.16.6.0.

Illuſtres quare dicti.17.3.0.

Infantium expoſitorum cura.6.10.0.

Inobedientium pœna.5.7.0.

Inſtitutio & deſtitutio beneficiati quomodo ad Epiſcopum pertineat.8.6.0.

Inſtitutio & deſtitutio Eccleſiarum in exemptis, ad quos pertineat, & quando ad capitulum.9.2.0.

Inſtitutio Canonica quid.5.3.0.

Inſtitutionis nomẽ quot modis in materia beneficiorum vſurpetur.8.1.0. & ſequentibus.

Interdictum Eccleſiaſticum Epiſcopi quid. 10. 3.0. locorum & perſonarum. eod.

Inthroniſticon, Cathedratici ſpecies.15.3.0.

Inueſtire, & inueſtitura quid in beneficiis.8.1. & 5. 0.

ἱπποτροφὴ, enutritio equorum, pro cõtumelia apud Spartianos.17.13.0.

ἱπποτυφία. 17. 13. 0.

Irreuerentis pœna.7.5.0.

Iudex iuxta allegata & probata iudicare debet.5.1.0.

Iudex quid obſeruare debet, dũ cognoſcit & iudicat.5.2.0

Iudex nemo debet eſſe in cauſa propria.3.5.0. (dũ.5.8.0.

Iudici iubenti adeſſe in loco inhoneſto, non obtemperan-

Iudice deficiente laico, vel eo denegante iuſtitiam, adiri poteſt Epiſcopus.6.20.0.

Iudices ordinarij qui dicantur.11.4.0.

Iudices maiores quare minoribus additi. 3. 4. 0.

Iudicum mandata executioni demandari publicè intereſt.5.9.0. (14.5.0.

Iuramentũ Epiſcoporũ, de veniẽdo ad cõcilia generalia.

Iuramenti obedientia ab Abbate Epiſcopo præſtiti, forma, Abbatum Ciſtercienſis ordinis.11.9.0.

Iuriſdictio ſpiritalis quomodo & quare diſtributa Epiſcopis. 11. 2. 0.

Iuriſdictio qualis ſacerdotum inter Ethnicos.11.11.0.

Iuriſdictio Epiſcopis à Cæſaribus conſeruata.11.4.0.

Iuriſdictio ordinaria, delegata, Eccleſiaſtica, ſecularis. 11.2.0.

Iuriſdictionis Epiſcopalis ſunt, quæ ſunt fori Eccleſiaſtici in ſua diœceſi.11.1.0.

Iuriſdictionẽ licet tueri cuique etiã pœnali iudicio.7.5.0.

Iuriſdictionem quomodo alij in territorio Epiſcopi exerceant.11.14.0. ex priuilegio, & conſuetudine.eodem.

Iuriſdictione conceſſa, cenſetur conceſſa coërcitio.9.4.0.

Iuriſdictionalis Lex, quæ in Epiſcopatu, & quomodo obliget monaſteria.11.6.0.

L

Laedi vnus no debet vt alter iuuetur.6.9.0.

Laici in quibus teneantur exhibere reuerẽtiam & obedientiam Epiſcopo.6.1. & ſequentib.0.

Lenones corã Epiſc. & à iudice ſeculari emẽdãdi.6.14.0.

Lex laici principis non ligat Eccleſiã, etiã in eius fauorem ſine conſenſu ſummi Pontificis facta.6.5.0.

Lex diœceſana, & lex iuriſdictionalis Epiſcopi, quid cõtineant, & quomodo differant.11.6.0.
Leges diœceſanæ & iuriſdictionalis quæ ſint.15.5.0.
Leges per regnum ter in anno circumferebat in Creta Thalus, vt ſeruarentur.17.2.0.
Leges Baſilicorum, vel ex commentariis vel fragmentis Iuriſconſultorum tranſcriptæ, nunc in volumina iuris, authoritatem non habere.6.5.0.
Libri Mathematicorũ & Hæreticorum improbatæ lectionis Magiæ, comburendi.6.16.0.
Libri Baſilicorum & fragmentorum Iuriſconſultorum, quam authoritatem habeant.6.5.0.
Librorum Iudæorum Canonem quis ediderit.14.2.0.
Litis agitatio, cauſa meritum exponit.3.6.0.
Lites vnde inter homines oriantur.3.2.0.
Litigare an permittatur perſona Eccleſiaſtica.3.7.0.
Luſores puniẽdi in vtroque foro.6.15.0. & ibi de repetitione amiſſi in ludo. M

M*Agiſtrorum iuſtar prælati.7.4.0.*
Mathematicorum libri abolendi.6.16.0.
Melchiſedech Rex & Sacerdos.11.2.0.
Mercatores peregrinantes, ſunt inter miſerabiles perſonas, vnde priuilegiati.6.8.0.
Metropolita, & Metropolis, quid.2.6.0.
Metropolitæ iudicant de Epiſcopis ſubditis.11.1.0.
Metrocomia quid.2.6.0.
Minos, Cretæ fœlix gubernator.17.2.0.
Miſerabiliũ perſonarũ ſolicitudo ad Epiſcopos pertinet.6.6.0. qui inter miſerabiles.eo.& num.7.& 8.& ſeq.
Miſerabilium perſonarum cauſa laicorum, pertinent ad notionem primò iudicis temporalis.6.9.0.
Miſſæ pro Hæreticis mortuis non ſunt dicendæ.5.8.0.
Monachus quomodo & quãdo in iudicio eſſe poſſit.3.7.0.
Monachus vagari non debet.11.15.0. cõueniri poteſt vel coram Abbate, vel coram ordinario Epiſcopo.11.15.0.
Monachi quando poſſunt conueniri coram Epiſc.11.7.0.
Monachi in omnibus obedientiam debent Abbati, & nihilominus Epiſcopo.11.9.0.
Monachi nõ tenentur venire ad ſynodum Epiſc.14.7.0.
Monachi aliquando coram iudicibus ſecularibus tracti.11.10.0.& ibidem, quando hoc inhibitum.
Monachi Iacobitæ & Cordigeri, ad quartã mortuariorum Parrochialibus Eccleſiis ſoluendam coacti.16.6.0.
Monachorum ab Eremitis origo & inſtitutio.1.3.0.
Monachos & Moniales corrigũt Abbates, Priores & Abbatiſſæ, & in negligentiã eorum Epiſcopus.9.6.0.
Monaſteria cenſentur eſſe in poteſtate Epiſcopi, niſi exempta doceantur.8.7.0.
Monaſteria ſubſunt legi iuriſdictionali Epiſcopi.11.6.0.
Monaſteria viſitantes, quas perſonas debeãt ſecum ducere.17.15.0.
Monaſteria exempta à Synodalibus.15.5.0.
Mortuorum corpora effodi & transferri ſine authoritate Magiſtratus vel Epiſcopi nequeunt.6.18.0.
Mortuarium quid.16.6.0.
Mortuariorum ſeu relictorum à mortuis Eccleſiis aliis quàm Parrochialibus, pars quarta vel alia debetur Parrochiis.16.5.0.
Mundi duratio præſagita per ſex dies, & in ſex millibus annorum.12.2.0. O

O*Pedictia ab inferioribus cõtra ſuperiores præſcribi non poteſt.56.0.*
Obedientia Epiſcopalis in quibus ligat laicos.6.1.0.
Obedientia debita à Monachis Abbati nõ impedit obedientiam debitam Epiſcopo.11.9.0.
Obedientiã quã debeant Eccleſiæ Epiſc. diœceſano.5.3.0.
Obedientiam non præſtantium pœna.5.7.0.
Obedire in quibus Monachus, Abbas, & inferior non tenentur Epiſcopo.11.9.0.
Obedire ſuperiori quando quis non teneatur.5.8.0.
Obſoniorum publici curatores.6.2.0.
Oculis æquiparati principes & prælati, quare.17.3.0.
Oculis luſtrata plus admonent quàm audita.17.2.0.
Oeconomus quis dicatur.3.8.0.
Officialis foraneus nõ ponitur ab Archiepiſcopo in diœceſi ſui Suffraganei.11.12.0.
Officialis Epiſcopi quid poſſit.11.21.& 22.0.
Officialis Epiſcopi certam cauſam & totã cognitionẽ generalem poteſt delegare.11.22.0.
Officialem an minor Epiſcopus creare poſſit.11.23.0.
Operum publicorum rationes audiendæ, etiam coram Epiſcopo ciuitatis.6.12.0.
Orare non licet pro hæreticis mortuis.5.8.0.
Ordinarij iudices qui dicuntur.11.4.0.
Ordines Eccleſiaſtici appoſiti ſacrificulis & ordinibus miniſtrantium idolis.2.9.0.
Ordines aliquos minores Abbas conferre in ſuo monaſterio quando poſſit.15.15.0.
Ordines maiores conferuntur ab Epiſcopo ſolo.13.3.0.
Ordines Eccleſiaſtici concedi debent à proprio Epiſcopo, vel eius licentia.13.1.0. quos Abbas concedat.eo.nu 3.
Orphanorum cura ad Epiſcopum quoque pertinet.6.11.0.
Oſſa mortuorum propria priuata authoritate effodi & transferri nequeunt.6.18.0. P

P*Allium quid in Archiepiſcopis, & in ſum. Pontifice quid ſignificet.2.7.0.*
Papa in quibus minor ſit concilio generali.14.5.0.
Papæ vbique plena poteſtas.2.7.0.
Papa dicti Epiſcopi.7.3.0. (ret.9.3.0.
Paſtor tenetur pro ouibus à lupo deuoratis, etiãſi is igno-
Patres ſpiritales vt corporales honorare debemus.7.3.0.
Patriarcharum diſtinctio & poteſtas.2.5.& 7.0.
Patronis in reſutum admiſſionis præſentati, poteſt adire ſuperiorem Epiſcopi.8.3.0. (3.0.
Patroni præſẽtatio ad beneficium, nõ dat ius ſpiritale. 8.
Pauli peregrinatio.17.1.0.
Pauperes non cõtinẽtur in diſtributione collectarũ.6.6.0.
Pauperum cura & captiuorũ, gloria Epiſcopi.6.5.0.
Pauperũ & miſerabiliũ perſonarũ cauſæ poſſunt prima actione agitari coram Epiſcopo, principe & eius Senatu.6.6.0. (peccatũ.12.1.0.
Peccati naufragij ſaluationis duæ tabulæ, Baptiſmus &
Peccatorum cauſa ad Epiſcopum quomodo pertinere poſſint.6.14.0. (poni.18.3.0.
Pẽſiones prouincialibus nõ poſſunt incõſulto principe im-
Periurium laicorum ad notionem quoque Epiſcopi pertinet.6.17.0.
Petitio actoris debet eſſe certa.4.1.0.
Petitio vniuerſalis reiicitur, non tamẽ partes eius.4.3.0.
Piſces certo pretio vendi debere ſtatutum.6.2.0. (nu.3.
Pœnitentia quid.12.1.0. omni mundi ætate prædicata.eo.
Pœnitẽtiæ iudicium, num vera vel falſa ſit, pertinet ad Epiſcopum.12.5.0.
Pœnitentia publica non iteratur ſolemnis, nec fit à clericis.12.4.0.& ibi pro quibus imponitur.
Pœnitentiarum imponendarum poteſtas conſideratur

à caſibus

à caſibus delictorum prohibitis vel permiſſis. 12.5.0.
Pœnitentias qui imponant.12.3.0. pœnitentia ſolemnis, non ſolemnis, publica, & priuata eo.12.num. 4. 0.
Politia pretiorum rerum ad victum pertinentium, ad quos pertineat.6.2.0.
Polluta Eccleſia reconcilianda per Epiſcopum.13.5.0.
Pontificum iuriſdictio qua eſſet inter Ethnicos.11.11.0.
Poteſtas ſecularis debet obedire Epiſcopo.5.4.0.
Prælatus negligens tenetur pro ſubditis peccãtibus. 9.3.0.
Præſcribit prælatus contra prælatum ius procurationis, non Eccleſia contra prælatum.17.9.0.
Præſcriptio non fit contra ſuperioris obedientiam. 5. 6.0.
Præſẽtatiõis per patronũ approbatio, inſtitutio dicta.8.3.0
Præſumptio quid.5.1.0.
Pretia rerũ venaliũ à quibus publicè determinata.6.2.0
Primates qui, & poteſtas.2.6.0.
Princeps poteſt auxiliaria ſuper indicta petere. 18.5.0.
Principes debent obedire Epiſcopis. 5. 4.0.
Principes & præpoſiti vigilare debent ſuper populum ſibi commiſſum. 17.3.0.
Probatio quid.5.1.0.
Procuratio Epiſcopalis quid ſit.17.8.0.
Procurationem quæ Eccleſiæ tribuant Epiſcopo.17.9.0.
Procurationes qualem ſumptum habere poſſunt expenſarum.17.11.0.
Procurationes viſitantium per vniuerſum orbem in pecunia taxatio.17.14.0.
Proteſtationes coram iudice iuuant eum qui non poteſt adire aduerſarium.6. 20.0.
Prouinciæ rector viſitabat prouinciam.17.4.0.
Prouinciarum diſtributio ante Chriſtianiſmum.2.8.0.
Prouinciales nõ ſunt grauãdi hoſpitiis à rectorib. 17.11.0.
QVarta pars debita ab Eccleſiis Epiſcopo, non debetur iure decimæ, ſed alio.16.4.0.
Quarta oblationũ, vel fructuũ, vel mortuariorũ beneficiorum, quando debeatur Epiſcopo.16.num.1.& 2.0.
Quatuoruiri iudiciales ex Epiſcopi perſona & ſecularibus.6.21.0.
RAptus eſt vtriuſque fori. 6.14.0.
Rationes operũ publicorum audiẽda etiam coram Epiſcopo ciuitatis.6.12.0.
Regio quid.2.8.0.
Regna, & regnorum diuiſio quare facta.2.8.0.
Reuerentia quid. 7.1.0.
Reuerentia exhibenda Epiſcopis.7.2.0.
Reuerentiam exhibere poteſt compelli ſubditus.7.5.0.
Roma caput ſanctitatis, vt olim impietatis.2.10.0.
SAcerdoti non obediens excommunicatur.5.7.0.
Sacerdotium antiquum aliquando habuit poteſtatem etiam ſecularem. 11. 2. 0. diſtincta poſtea poteſtates. .3.0.
Sacramenta ſeptem Eccleſiæ, & à quibus conferantur. 13. 3. 0.
Sanguinem edere inter Chriſtianos aliquando prohibitum.14.3.0.
Senatus Galliæ compoſitus ex Eccleſiaſticis & ſecularibus perſonis.6.21.0.
Senilis ætatis reuerentia qua olim.7.1.0.
Sententia certa & conformis debet eſſe libello. 4.4.0.
Sententia à non ſuo iudice lata non valet.11.1.0.
Sententias executioni demandari publicè intereſt. 5.9.0.
Sepulchrorũ cura quomodo ad Epiſcopũ pertinet. 6.18.0.
Sepulturam debitorum impedientes puniuntur. 6.18.0.
Sol, mundi oculus.17.3.0.
Subaſiſium monaſterium cuius ordinis.1.2.0.
Subditi poſſunt conqueri de ſuperiore.3.3.0.
Subiectio quæ debeatur Epiſcopo diœceſeos. 5.3.0.
Summi Pontificis poteſtas plena.2.7.0.
Sumptus quomodo moderatè fieri dicuntur.17.11.0.
Superbia ſub ſpecie humilitatis & paupertatis.3.1.0.
Supplices confugientes ad Eccleſiã, defendi ab Eccleſiaſticis debent.7.6.0.
Suſpenſio Eccleſiaſtica quid. 10.4.0.
Syndicus quis dicatur.3.8.0.
Synodus quid. 14.1.0. exempla antiquarum Synodorum ratione religionis.eo.14.n.2.0.
Synodus Epiſcopalis quid, & qui ad eam venire teneantur.14.7.0.
Synodi monachorum & conuentuales quid. 14. 8.0.
Synodi Epiſcopales quoties in anno habendæ.14.9.0. prouinciales quoties.14.10.0.
Synodo qui adeſſe nolunt, ſi teneãtur, poſſunt cenſura Eccleſiaſtica compelli venire.14.11.0.
Synodaticũ quid.15.1.0. quãtũ eo nomine ſoluẽdum.eo. 2.
TEmpora quibus habenda ſunt ſynodi generales, prouinciales & monaſtica.14.13.0.
Terminus agrorũ, cuctos amicitiæ & pacis.2.1.0.
Teſtamenta exequi ad pias cauſas maximè curat Epiſcopus.6. 3.0.
Thalus viſitator regni Cretæ cum legibus.17.2.0.
Tribuni plebis oppoſiti Conſulibus. 2.1.0.
VAgari monachis prohibitum.11.15.0.
Vectigalia noua imponi nequeũt, inconſulto principe.18.3.0.
Venalium rerum cura, quomodo & quæ Epiſcopis conceſſa.6.2.0.
Venatores quomodo deuorentur à ſuis canibus. 17.13.0.
Veſtales à quibus deponebantur & puniebantur.8.10.0.
Vicarius Epiſcopi quid poſſit.11.21.0.
Villa murata.2.10.0.
Viſito & viſo quid. 17.1.0.
Viſitant Eccleſias alij quàm Epiſcopi, vt Abbates, ordinumque præpoſiti, & alij.17.6.0.
Viſitantes monaſteria, quas perſonas ſecum debeant ducere.17.15.0.
Viſitatio ciuitatum ſuarum, vtilis principi.17.2.0.
Viſitatio quoties in anno facienda Eccleſiarum.17.7.0.
Viſitatores quid agere & inquirere debeant. 17.5.0.
Viſitatores non debent canes venatorios, nec aues ducere.17.13.0.
Viſitatores quid agere debent, dum viſitant.17.16.0.
Viſitatoribus quales expenſas debent Eccleſiæ viſitatæ. 17.11.0. quales cibos, qualem potum.eo.nu.12.
Vita tempus hominis pœnitentiæ eſſe debet.12.1.0.
Vmbria quæ pars Italiæ, Ducatus Spoletani.1.2.0.
Vnire beneficia poteſt Epiſcopus.8.7.0.
Vſurarij in vtroque Eccleſiaſtico & ſeculari foro puniuntur.6.14.0.

F I N I S.

PRAELECTIONES SEV EXPLICATIO,

AD TITVLVM DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS LIBRI QVARTI DECRETALIVM, TIT. I.

AVTHORE PETRO GREGORIO THOLOSANO
iuris vtriuſque doctore: & olim in Senatu eiuſdem ciuitatis cauſarum patrono,
Atque dehinc in celeberrimis Academijs Cadurcana & Tholoſana
publico Iurium Cæſarei & Pontificij profeſſore: Nunc
autem in Lotharingica Pontimuſſana, eo-
rundem iurium etiam profeſſo-
re & Decano.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Pillehotte ſub ſigno nominis Ieſu.
M. D. XCIIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Deo Optimo Maximo

HANC ETIAM OPELLAM VT SVA RELIQVA AD LAVDEM ET GLORIAM NOMINIS EIVS, VTILITATEMQVÈ REIPVBLICAE CHRISTIANAE, PETRVS GREGORIVS CONSECRAT.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI SANCTISSIMAE ET INCOMPREHENSIBILIS TRINITATIS, PATRIS

filij & ſpiritusſancti,inuocatis ſuffragiis Beatiſsimæ Virginis Mariæ Dei genitricis, & omnium Sanctorum. Amen.

AD TITVLVM DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS LIBRI QVARTI DECRETALIVM, TIT. I.

PRAELVDIA RVBRICAE.

Argumenta præludiorum e. Rubricæ de ſponſalibus.

1 *Continuatio Rubricæ.*
2 *Definitio verborum ſponſaliorum, nuptiarum, & matrimonij,*
3 *Fides pactionis,& fides contractus quid in matrimonys.*
4 *μνηςεία & μνηςὴρ Græcis quid.*
5 *Matrimonium quomodo poſsit dici aut non ſine ſponſalibus,aut fieri.*
6 *Sponſalia ab ſponte quam ſignificationem accipiant.*
7 *Quando pro matrimonio accipiuntur.*
8 *Verborum ſponſaliorum de præſenti & de futuro differentiæ.*
9 *Sponſaliorum quatuor ſpecies.*
10 *Sponſaliorum quale implementum in matrimonio, & ibi quare matrimonium & patrimonium dicatur.*
11 *Nuptiæ quid & quare ita dictæ, & quid nubere.*
12 *Et acceptiones nuptiarum.*
13 *Vxores vnde dictæ.*
14 *Matrimony quatuor ſpecies.*

1 QVIA hæc rubrica eſt generalis, de ſponſalibus,& matrimonijs,& continet totius libri quarti decretalium quodammodo compendium: antequam ad ſingularem capitum explicationem perueniamus, de illa pauca admonendum cenſeo. Et in primis connectitur hic liber Superiori quod in ſuperiori tertio dictum iam ſit de contractibus qui re verbis & conſenſu celebrantur, in hoc autem quarto agendum ſit inſtitutam tractationem ſequendo, de contractu alio Matrimonij,ſcilicet &eius præludiis de ſponſalibus in quibus & conſenſus etiã deſideratur contrahentium l. Sponſalia xi. de ſpõſalib. P. quia matrimonium non concubitus ſolus ſed conſenſus facit. ca. *1.* ca. ſufficiat, ca nec omnis res ca. beata, §. f. ca. coniuges, cum aliis. *27*. q. *2*. l. nuptias. *31*. de Regul. iur. P. l. *15*. de condictio. & demonſtra. P. l. *4*. de ſponſalibus. P. Nouella. *74*. c. *4*. l. *11*. C. de Repud. ca. cum locum, de ſponſalibus cum ſimilibus.

2 Tra ſunt autem quæ aliquando & propriè ſeparantur quandoque autem ſe mutuô confundunt, aut promiſcuè vſurpantur ſponſalia, nuptiæ matrimonium: ſponſalia propriè, ſunt mentio & repromiſsio futurarum nuptiarũ ſeu matrimonij. l. *1*. de ſponſalib. *P*. ca. noſtrates. *30*. q. *5*. In ſponſalibus vere coniugium aut matrimonium non eſt, ſed ſpes coniugij. ca. cum ſocietas, & ca. decreta. *22*. §. *1*. *27*. q. *2*. ſponſa quippe & ſponſalia, ab ſpondendo ſeu promittendo. l. *2*. de Sponſalib. P. moris enim fuit antiquis ſtipulari ac ſpondere vxores futuras: vnde ſponſi & ſpõſæ dicta l. *2*. & l. *3*. de ſponſal. P. & Gell. lib. *4*. c. *4*. Seruio Sulpitio libro de dotibus, *Qui* inquit *in Latio vxorẽ ducturus erat eam in matrimonium ductum iri ſtipulatur, qui daturus erat idem ſpondebat, & is contractus ſtipulationum ſponſionumque dicebatur ſponſalia: & quæ promiſſa erat ſponſa appellabatur: Quare ſi poſt ea ſtipulationes vxor non ducebatur vel non dabatur, qui ſtipulatus erat ex ſponſu agebant. Iudex vero qui cognoſcebat, quare datã accepturus nõ eſſet, quærebat Si nihil iuſtæ cauſæ dicebatur, litem pecunia æſtimabat, quantum intererat non dari vel accipi eam vxorem.*

3 Habent ſponſalia fidem pactionis,non fidem conſenſus de præſenti ad matrimonium, c. 1. de Sponſa.duorum.fides pactionis tamen, eſt conſenſus,in eo quod pactum eſt, nempe de fururo conrrahendo, alioquin non eſſet obligatio vel pactio ſine conſenſu,l.1.de Pact.P.Sed de futuro ad aliquid faciendum promiſsio fit,vt finitio ſtipulationis ſeu ſponſionis indicat,ex l. 1. & l. 5. §. ſtipulatio,de verbor.obliga.li.45.P.ti.1.*ſtipulatio*. inquit Pomponius, *eſt verborum conceptio quibus qui interrogatur daturum facturum ve ſe, quod interrogatus eſt, reſpondet*: quod pluribus explica-
4 mus lib.8.Syntagmatis c.8.Sponſalia,Græcis,dicũtur μνηστεία,id eſt,μνήμη καὶ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων.ideſt *mentio & prænunciatio futurarũ nuptiarum*,lib.28.Eclogæ baſilicorum,titulo 1.c. 1. ſpes ita futuri matrimonij Sponſalia,l.ſi vxor,13.§.diui Seuerus& Antoninus,ad leg. Iulia. de Adult. lib.48.P.ti.5.*Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerũt etiam in ſponſa hoc idem vindicandum, quia neque matrimonium qualecumque,nec ſpem matrimonij violare permittitur*.Et Vlpia.in l.ſi puellæ 6 de Sponſalibus,lib.23.P.ti.1. quemadmodum tutores nõ poſſunt ſoli ſponſalia pro pupilla contrahere:ita nec ſoli.cõtracta diſſoluere: & ſpem nuptiarum. Μνηστὴρ apud Homerum ſæpè in Odyſſea procus qui aliquam in vxorem petit. Et quos μνηστῆρας vocauit Penelopes Homerus:Horati⁹ dixit ſpõſos Penelopes,Et μνῆστρον Heſychio,nuptiarum arrhabo. Itaque matrimonium per ſponſalia initiatur,per coniunctionem ratum fit:cano.ſtatutum, 24. & capit. cum initiatur, 27. quæſt.2. Et ſemper ab initio ad finem per media peruenitur: quia imperfectum eſt, quod ſuo principio caret l.1.de Origi.iur.P.

5 Neque facesſit, quod aliquando matrimonium vno contextu per verba de præſenti fiat ſine ſolemnitate ſpouſaliorum præcedentium: Siquidẽ, & in illo conſenſu & actu de præſenti, præceſsiſſe ſponſalia ſubintelliguntur. Nam vt dicitur in dicto libro Baſilicorum,28.tit.1.cap. 4. οἱ συναινοῦντες τῷ γάμῳ, καὶ τῇ μνηστείᾳ συναινοῦσιν,*id eſt,cõſentientes nuptijs etiam ſponſalibus conſentiunt*.vt intelligamus,ſine ſponſalibus nuptias non contrahi:Quamquam Sponſalia poſsint fieri & eſſe ſine nuptijs,quemadmodum non poteſt eſſe finis ſine præcedente principio:& poteſt tamẽ quoddam eſſe principium quod non conſequatur ſuum finem.Quare interdictis nuptijs abſolutè, interdicta quoque cenſentur ſponſalia titulo 15. l. oratio,16.de Sponſalib.P.leg. ſi quis tutor,60.§. quamuis,de Ritu nuptia.lib.23.P.tit.2.niſi certa cum qualitate,nuptiæ prohibitæ ſint, quæ ceſſet in ſponſalibus & non ſit matrimonij abſolutum aut perpetuum ſed temporale impedimentum: nam tunc ſponſalia permittuntur, etiam tempore quo matrimonium prohibetur,ceſſante ratione prohibitionis in Sponſalibus, & ſi futurum ſit, poſſe aliquando poſt ſponſalia matrimonium contrahi veluti prohibitum eſt pendente adminiſtratione prouinciæ, rectori vel filio eius in ea vxorem ducere, l. qui in prouincia,l.præfectus cohortis,63.de Ritu nup.l. ſiquis officium,8.eo.tit.l. Vnica, ſi rector prouinciæ vel ad eum pertinentes, ſponſalia dederint. lib.5.C. tit.2. Sic vidua intra annum luctus duci impunè iure ciuili non poterat, propter metum turbationis ſanguinis duorum maritorum & incertitudinem partus cuius mariti eſſet:at deſponſari poterat,le.ſoler,10. §.1. & l.liberorum 11. de His qui notantur infamia.

6 Et hæc omnia pendent ab illa declinatione nominis ſponſaliorum ab ſpondendo,ſeu ab ſtipulatione de futuro:vltra quam alia acceptio eſt annotanda nominis ſponſaliorum, ab ſpontanea voluntate quæ in hac promiſsione accedit, ab eóque quod antiquis Græcis ſpondæ firmiores erant pactiones cæteris communibus, vt pote accedenre his libatione ſacra vini,vt docuimus lib.8.Syntag.ca.2.ex verſibus Homericis qui in Iliade 2.ſic ſe habent,

ἐν πυρὶ δὴ βουλαί τε γενοίατο μήδεά τ' ἀνδρῶν,
σπονδαί τ' ἄκρητοι, καὶ δεξιαί, ᾗς ἐπέπιθμεν.
In igne iam conſilia erunt euraque virorum
Sacraque mera,& dextera,quibus credimus.

Et quamuis ſtipulationes ſponſiones dictæ ſunt, ſolemnibus interrogationibus & reſponſionibus initę ex eo quod firmę ſint:ſtipulũ enim veteres firmum dicebant,forte ab ſtipire deſcendens, vt ait Iuſtinian.In §. 1. de verbor. oblig. & quamuis ita ſtipulationes omnes ſponſiones ſint tñ nõ omnes ſpõſiones ſtipulationes ſunt,quia& ſine verbis ſpontè quippiã fieri poteſt & cõtrahi. vtque Varro ait lib.5.de Lingua latina, ſpõſio ab ſpontanea voluntate.Et proinde,quamuis ſtipulatio fieri non poſsit inter abſentes, & niſi inter præſentes vtroque loquente,l.1.de verb.oblig.P. poteſt quis nihilominus ſibi deſponſare vxorem abſens,& abſentem : & hoc quotidiè fieri ſcribit Vlpian. In l.4. de Sponſalib. dummodo vt ſubijcit Pomponius, in l. 5.eius tituli. ſi ſcientibus his qui abſunt ſponſalia fiunt, aut poſtea ratum habuerint facit ca.1.§.fin.de Sponſa.impub.placuit & poſterioribus temporibus cõſueta verba ſtipulationem & inanes circuitus non ſeruari,leg. in arbitris 4.§.fin,C.de Arbitr.

7 In hac ſignificatione, quæ per matrimonium coniuncta fuit poſt ſponſalia, aut per verba de præſenti,aut ſine illis per copulam& conſenſum alio modo expreſſum, vt cum ſurdo & muto in capit. cum apud, de Sponſalibus, poteſt dici ſponſa vel deſponſata,vt & vxor, & eſt inter eos fides conſenſus, ſeu promiſsio verbis vel alio modo expreſſa, de cohabitatione perpetua & indiuidua. Et proinde, in capit.1. iſtius tituli de Sponſalibus,deſponſare vxorem & ducere, pro eodem ponuntur, nempe pro cõtrahere matrimonium,& ſponſa alterius,ita alicubi vxor dicitur, ideſt,ſponſa de præſenti.vt in c.2. de Sponſa. duorum.*accepiſti*,inquit,*illam in vxorem tibi,quam alter ſibi deſponſatam habuerat: dimitte illam, quia nunquam poteſt tibi fieri legitima, &c.* Deuteronomij capit. 22.*ſi quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit,morte moriatur, quia vxorem alterius violauit.*

ſic etiam intelligitur ca.qui deſponſatam, can. ſi quis deſponſata, ca.diſponſatas, *27*.q.*2*. Et D. Gregorius ait, morem eſſe, ſacratum ſcripturarum, appellare vxores, ſponſas ita diuus Lucas capitulo primo verſ. *27*. ſcribit miſſum fuiſſe Angelum Gabrielem ad virginem *μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ. deſponſatam viro cui nomen erat Ioſeph*, quam vocat coniugem & vxorem D. Matthæus dũ ait c. *1*. יוסף בן דויד אל תירא לקחת מרים אשתך, *ioſeph ben dauid, al thira lekachat Mirciam iſtecha*. id eſt, *Ioſeph fily Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem vel vxorem tuam. iſcha*, ibi vxor eſt. cum apud Hebræos ſpõſa de futuro dicatur כלה *calach* vt Eſaiæ *49*.& Hieremiæ *7*. Ita ſponſa de futuro, non dicitur vxor, ſed de præſenti dicitur.& matrimonium indiſſolubile tunc fit c.penul. cap.ex parte, *9*. hoc titulo de Sponſ. cap. vnico, §. idem quoque, de deſponſa. impub. in Sex.

8 Verba Sponſaliorum de futuro ſunt hæc, vel ſimilia, apud Plautum in Aulularia, actu *1*, Scena. *4*. Megadorus.

Quid? nunc etiam mihi deſpondes filium (Euclio) illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi, M. Sponde, u. ergo. E, Spondeo &c.

Alia verba conſiſtunt in eo quod fidem de matrimonio contrahendo dãt, vt, *ego te accipiam in vxorem: ego te accipiam in virũ* c.*2*.c.*5*. c.ſicut ex literis, *22*. de Sponſalib. verba de præſenti ſunt vtroque dicente, *ego te in meam accipio, ego te in meũ*, c.ſi inter virum, *31*. de Sponſal. vel ſi quis promiſit *quod aliquam ab eo tempore pro coniuge teneret & ei ſicut vxori fidem ſuam ſeruaret: & mulier ſe illum pro marito habituram & fidem ei tanquam viro proprio ſeruaturam*. c.ex parte, *9*. eo. ti. & ita fides eſt cõſenſus, quando etſi non ſtringit manũ, corde tamen & ore cõſentit ducere, & mutuò ſe concedunt vnus alij: & mutuo ſe recipiunt, c.*1*.§.f. de Sponſal. duor. lib.*4*.ti.*4*.

9 Sponſaliorum porro ſpecies quatuor referuntur de futuro contrahendo matrimonio, quędam enim ſimpliciter & purè fiunt, ſine conditione promiſsione facta, vt in c. *2*. de Sponſalib. hoc tit.c. *1*. eo. tit. in Sex. in quibus tamen hæc conditio intelligitur de ducenda vxore vel marito accipiendo, rebus & perſonis in eodem ſtatu quo ſunt, exiſtentibus, non aliter c.quẽadmodum de Iureiura. Secundo quædam ſunt ſponſalia iuramento firmata, quando quis iurat cum aliqua contracturum ſe matrimonium, c.ex literis Syluani, *10*.c. ſicut ex literis, *22*. hoc titulo de Sponſal. Tertio ſunt quædã ſponſalia, quæ fiunt ad diem vt in c.de illis qui intra annos, *7*. de Deſponſatio. impuber. Nam ibi, ſi ſponſalia contrahantur cum eo ea-ue, qui ſunt intra annos non aptos matrimonio, id eſt, ante pubertatem, Sponſalia tenent interim donec ad pubertatem impubes peruenerit, in qua pubes factus, altera quoque parte pubere, poteſt reſilire: Et ſi vtrique cõtrahentes fuerint impuberes dum contraxerint, & alteri altero fiat prius pubes, tunc etiam eſt expectanda ætas pubertatis impuberis, & ſi tunc reclament, poterunt iudicio Eccleſię ſeparari. eo pertinet c.à nobis, *8*. eodem titulo de Deſponſatione impuber. & c. vnic. §. penult. & fin. eo. tit. in Sex. Sponſalia & ad diem eſſe poſſunt, ſi ita dictum ſit, *ego te ducam vxorem ſi velis vſque ad tale tempus*, Nam tempore elapſo ſine declaratione voluntatis, liberatur à promiſsione promittens, cap. ſicut ex literis, *22*. hoc titulo infra de Sponſalib. Quarto ſponſalia quoque fiunt ſub conditione, quæ non niſi impleta ea obligant, vt, *te ducam vxorem ſi tot aureos mihi donaueris*: ſi enim noluerit donare, poterit promiſſor aliam eligere: niſi forſam poſt promiſsionem, ſequutus fuerit alius conſenſus de præſenti vel cum eadem copula, c.*3*. de conditionib. appoſitis, lib.*4*.ti.*5*. idem in conditione, *ſi pater voluerit*. c. ſuper eo, eodem tit. & de aliis conditionibus appoſitis, licitis tamen, & quæ non ſint contra ſubſtantiam matrimonij, quia illę reijcerentur c.*1*. & fi. eo. ti.

10 Implementum Sponſaliorum, in matrimonio eſt, tempore adueniente commodo. ca. noſtrates *30*.q.*5*. accedunt ſolemnitates nuptiarum: conſummatio verò poſtea, quæ facit omnino illud inſolubile ex alia cauſa quàm mortis, c. verum, c.ex publico, de conuerſio. coniuga. diſputat & magiſter ſententiarum de eo. lib.*4*. diſtinct.*30*. Et quia generatio & proles eſt magnum beneficiũ coniugatorum & coniugij, ca. omne itaque *10*.*27* q.*2*. ideo, quia hoc munus ex matre maius habet auxilium, quam à patre, matrimonium dicitur hæc legitima coniunctio, l.*1*.§.ſ. de inſtr. & iur. ibi, *quam nos matrimonium appellamus*: quia cùm puer natus materno magis indiget ſolatio, & matri ante partum eſt oneroſus: doloroſus in partu: poſt partum laborioſus, & ita hæc eadem legitima coniunctio maris & fœminæ, magis matrimonium quam patrimonium nuncupatur, c.*2*. de Conuerſio. infidelium. lib.*3*.ti.*33*. Item maximum & præcipuum munus eſt fœminatum concipere, ac tueri conceptum l.quæritur, *14*.§.1. de AEdilitio edict. P. ad hoc mulieres genitæ vt partus ederent, & ad hoc etiam natura eis maximam cupiditatem indidit. l.*2*. de Indict. viduita. tolle. imo pudor eſt fœminis, nuptiarum prœmia nõ habere, quibus hæc ſola cauſa, id eſt, prẹcipua, eſt nubendi, vt ait D. Ambroſius ad cap.*1*. diui Lucæ & in ca. priore, *32*. q. *2*, Patrimonium contra, à patre dictum potius, quòd, vt matri nutriendi munus datum eſt, ſic patri acquirendi filijs: omnia enim quæ parentes quærunt ex voto filijs quærere videntur & cẽſentur. l. ſcripto, vnde liberi P. leg. cum ratio, de bonis damna. P. vt tantum dicatur cõtinuari dominium bonorum patris in filios, ſine additione, requiſita, tantum eorum voluntate poſt mortem parentum quæ declaratur immiſtione. l. in ſuis, de liberis & poſthnm. P. l. in ſuis, de Suis & legit. hæred. P. Et quẽadmodum dictum fuit mulieri pro pœna, *in dolore paries*: ſic homini, *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*, Geneſ. cap.*3*.

11 Nuptiæ ſunt quædam ſolemnitates mediæ ante concubitum ſeu conſummationẽ: ita dictę.

quod pudoris gratia, puellæ cum viris traderentur, caput aut faciem obnuberent ſeu velarent ca. nec illud, 30. q. 5. exemplo Rebecæ, quæ caput obuoluit, dum proximè eſſet ducenda ad Iſaacum virum, Gen. 24. Quin & ob eandē tegendi pudoris cauſam, noctu olim virgines nubebant, vt ait Feſtus de Patrimis & Matrimis & peranymphis agens velabant & nubētes faciem & caput, alia quoque ratione: vt oſtenderent ſe ſubire iugum & caput maritorum, quia caput vxoris, vir qui imperare, illa vero obedire debet, ca. eſt ordo ca. fœminæ, c. cum caput, 33. q. 5. docemus & alias rationes velandi, lib. 9. Syntagmatis iuris c. 1. num. . inter quas & illa, quod acciperent nuptæ nouę velamen vxoris flaminis boni ominis cauſa: nam & illæ velatæ erant, vt & hodie velamen eſt mulierū vel virginum Deo conſecratarū, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū in ſponſum & caput cui omnino ſe ſubiici profitētur, eligūt ca. hæ vero, ca. viduas, ca. mulieres, 27. q. 1. hinc dicimus mulieres nubere, id eſt, maritis tradi & proprium mulierum, nubere: mariti enim non nubere, ſed vxores ducere dicuntur propriè. Impropriè tamen, vt marita vxor dicitur quæ maritum habet, apud Ouid. 2. Faſtorum.

Dura cum forte marita
Reddebunt vteri p. . . . fui &c.

Sic & viri alicubi, Dicuntur nubere, vt apud Nonium Marcellum, & Iuuenalem Satyra 2.

Quid. quibus nubit amicus.

& in ca. quod propoſuiſti, 32. q. 7.

12 Verumtamen, vt notat Panor. conſi. 1. volu. 1. alioquin verbum nuptiarum multipliciter in iure accipitur: & interdum pro ipſo matrimonio, & conſenſu de præſenti vt in l. cùm fuerit de Cōditio. & demonſtra. §. nuptias, de Nuptiis in Authen. ca. omne nuptiarum bonum 27. q. 2. l. nuptias de Regul. Iur. aliquando pro ipſa commixtione carnali interueniente poſt cōtractum matrimonium ca. cauſam, ca. genuit, iuncta gloſſa 5. eadem 27. q. 2. Quandoque accipitur pro apparatu & feſtiuitatibus quæ fiunt quo tempore vxor ducitur ad domum mariti, vt in ca. noſtrates, ca. fœminæ 30. q. 5. vt in Euangelio, *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ.* Et hęc eſt propria appellatio, quæ ſeparatur ab aliis vt dixi.

13 Vxores verò quaſi vnxores, ab vngendo dixit Seruius Grammaticus, quòd antequam limen mariti ingrederentur, poſtes, auerruncandorum malorum cauſa vngerent, & meminit Plinius li. 28. c. 9. nouas nuptas, mariti domum introcūtes, ſolemne habuiſſe poſtes adipe inungere.

14 Matrimonium duplex inuenitur, vnum ſpirituale inter Prælatum & Eccleſiam, aliud corporale, maris & fœminæ, de vtroque in c. inter corporalia, de Tranſlatio. epiſ. ca. ſicut vir. 7. q. 1. Generalis Iohannes Andreas in Summa, lib. 4. Decretalium, quatuor adfert matrimonij ſpecies. 1. inter Deum & humanā naturam, 2. inter Deum & fidelem animam, 3. inter Chriſtum & Eccleſiam quartam, in hominem & hominem quibus adde 5. inter prælatum & Eccleſiam. Sed hactenus & Rubricæ explicatione, ad capitum ſingulorum explicationem perueniamus.

Argumentum Capitis.

1 *Triburienſe Concilium quando: & de Triburienſi Ciuitate.*
2 *De Francia, & Francis.*
3 *De Saxonibus, eorum ortu & progreſſu.*
4 *De legibus Saxonicis circa matrimonium.*
5 *De Francicis, eiuſdem rei.*
6 *Verbu textus*, cauſatus erat. *quomodo intelligantur.*
7 *De lege permittente repudiū vxoris prima nocte, num ea fuerit inter Francos, & quæ ſimilis alibi.*
8 *Alia explicatio cauſationis*, *de legibus* Francicis.
9 *Item alia.*
10 *Regula capitis 1.*
11 *Lex inferioris non tollit legem ſuperioris.*
12 *Vxor dimitti non poteſt alia quàm ex cauſa fornicationis,*
13 *Remedia pro repetitione vxoris vel mariti poſſeſſorium & petitorium, & ibi de petitorio.*
14 *De poſſeſſorio.*
15 *Exceptiones.*
16 *Num liceat vxori relictæ ex cauſa fornicationis, alteri nubere, vel viro relinquenti aliam ducere, diſputatur in vtramque partem, & non licere, docetur conſiliis 17.*
17 *Patrum authoritate.*
18 *Sacra Scriptura.*
19 *Iure Pontificio.*
20 *Ratione Sacramenti.*
21 *Regibus Viſigothorum.*
22 *Langobardorum & Francorum*
23 *Conciliatur contraria ſententia Auguſtini.*
24 *Contrariæ ſententiæ adferuntur rationes & diſoluuntur, conſequentibus.* 25. 26. *& aliis* 27. *& ſequen.*
27 *Explicatio can.* quod propoſuiſti. 32. q. 7.
28 *Explicatio canonis*, vxor à viro 32. q. 7.
29 *Argumentum ſextum & ſolutio.*
30 *De continentia neceſſaria, & quando conſeruandu.*
31 *De duritia cordis & cauſa repudij.*
32 *De Polygamia potius permiſſa viris quàm mulieribus.*
33 *Intellectus ca.* omnis res. 27. q. 2.
34 *Quomodo leges diuinæ mutabiles.*
35 *Leges ciuiles permittentes repudium, ſublatæ.*
36 *Solutiones obiectionis,*
37 *Diuortii cauſa vtroque iure probata quæ morte fit.*
38 *Separatio coniugum hodie, in quo & quatenus permiſſa.*
39 *De diſſolutione matrimonij de facto contracti, & de impedimentis contrahendi diuerſarum ſpecierum.*
40 *De impedimento ætatis minoris.*
41 *De impedimento conſanguinitatis.*
42 *De impedimento frigiditatis* 43. *& maleficii, & de ſolutione matrimonii ob eius cauſas item* 45. *& de arcta* 44.

46. *Quæ*

46 Quæ concurrere debent ad ſoluendum matrimoniũ ex cauſa frigiditatis aut maleficij, primum ne fuerit ante matrimonium cognita.

47 De cauſa ſterilitatis, & quomodo non diſſoluat matrimonium.

48 De vxoribus mutuatis prolis cauſa.

49 Dehinc concurrit vt impedimentum naturale aut maleficium ſint perpetua & immedicabilia.

50 Tertiò quòd præceſſerint illa impedimenta ante coniunctionem coniugum.

51 Morbus ſuperueniens matrimonio coniunctis non diſſoluit matrimonium etiam ſi ex eo inutiles ad coitum fiant coniuges.

52 Iura ciuilia antiquata, de repudio permiſſo bona gratia.

53 Soluendi matrimonij cauſæ tres, à Iuſtiniano retentæ, cæteris abrogatis.

54 Num furor coniugis diſſoluat matrimonium, diſputatur & concluditur non ſoluere.

55 De impedimẽto matrimonium diſſoluente, ratione conſanguinitatis & affinitatis.

56 Impedimenta quædam contrahi prohibent matrimonium ſed contractum non dirimunt, exempla in prohibitione contrahendi, in clandeſtino.

57 Cum adulterata, per eum qui eam accipit.

58 De ferijs prohibentibus matrimonium contrahi.

59 De voto, prohibente matrimonium.

60 De ſeparanda habitatione coniugum: & quando fieri poßit ſeparatio, ob inſidias mutuas, & diſcordias.

61 Quales diſcordiæ eſſe debent pro ſeparatione matrimonij quoad habitationem.

62 Vxor ſeparata à marito, à quo & quando debeat aliſ ſeu nutriri.

63 Vxorem quando & cui liceat verberare.

64 Et pro quibus cauſis ſuprà modum liceat marito in eam ſæuire: & de adultera necata, ibidem.

65 De vinum bibente caſtiganda.

66 De dote non ſoluenda promiſſo tempore, an ideo liceat vxorem domo pellere.

67 De delicto alterutrius coniugis, vt non ſeparetur ideo matrimonium.

68 Soluitur 4. matrimonij vinculum morte:

69 Ingreſſu, religionis: cum diſtinctione iuris ciuilis.

70 Quid iure pontificio ſtatutum certius.

71 Quando votum ingrediendi religionem matrimonium impedit vel non.

72 De voto emiſſo religionis poſt contractum matrimonium ab altero coniugum quando valeat ſi matrimonium fuerit ante conſummatum.

73 Quid ſi conſummatum nõ fuerit ante ingreſſum, num poſsit ingredi, & quando etiam inuita vxore vide & 112.

74 De matrimonio diſſoluendo poſt conuerſionem vnius coniugis ad fidem.

75 De legibus ciuilibus ſtatuentibus circa matrimonium vel de rebus eius quid iudicandum.

76 De matrimonio contracto contra ſolemnitates a le e vel conſuetudine ciuili requiſitas, & ibi de matrimonio valido filiorum familiàs, contra conſenſum patris.

77 De legibus abrogatis, declarantibus matrimonia interdicta nulla & ſeq.

78 Matrimonio contra interdictum legum contracto ciuilium remanent pœna contra trãſgreſſores. & de clandeſtino.

79 De matrimonio raptæ cum raptore, an valeat diſtinctione adhibita iuris vtriuſque Pontificij & ciuilis, & quod poßit puniri raptus non obſtante matrimonio valido ſecuto.

80 Contraria ſententiæ rationes.

81 Quid reſoluendum.

82 Solutiones contrariorum.

83 De raptu commiſſo ſine vi, ducendo filiam familiàs vel filiumfamiliàs coniungendo ſine voluntate patris num pœnæ iure ciuili ſtatutæ, edictis, impoſitæ, valeant.

84 Quemadmodum libertas matrimonii contrahendi intelligenda ſit.

85 Vidua etiam in patria poteſtate quando non poſſit iterum nubere impune ſine patris conſenſu.

86 Idipſum in milite filio familias num locũ habeat.

87 Exceptiones quibus permiſſum filiis ſine conſenſu patris coniungere ſe matrimonio, vt ſi pater furioſus.

88 Si filium emancipauerit. & ibi exceptiones exceptionis.

89 De legibus ciuilibus quæ diſponunt de ſolemnitatibus, dote, literiſque nuptiarum, an impunè omitti vel tranſgredi poſſunt.

90 De pactis circa dotes & lucra matrimonij.

91 Matrimonij leges circa dotem & alia, ſi nihil expreſſe cautum ſit, reguntur ſecundum conſuetudines vbi contractum eſt, ſi ibi coniuges reſideant.

92 Quid ſi aliò adducenda ſit vxor, & alibi ſit domicilium mariti quæ conſuetudines in dote & aliis ſequendæ ſint, an contractus an domicilii mariti?

93 Statutis & conſuetudinibus diuerſis domiciliorum originis & habitationis obſtantibus, quibus deferendum ſit potius.

94 De ſponſa nondum ducta in domum nũ cenſeantur lucra dotis & alia iuxta domicilium mariti conſideranda.

95 Sponſo vel ſponſa de præſenti ante nuptias vel poſt, ante conſummationem matrimonii mortuis, antéque ductionem in domicilium mariti an, ſtatuta de lucris dotis vel donationis locum habeant.

96 Sed, num ſi moriantur poſt benedictionem nuptiarum dum ad domum deducuntur coniuges lucra ſtatutorum locum habeant:

97 Quid ſi ſteterit per debentem dotem, quominus coniunctio fiat.

98 Aut ſi ante nubiles annos traducta ſit.

99 Quid etiam ſi ante traductionem a viro fuerit cognita.

100 Statutũ de lucranda, dote, in caſu præmorientiæ, intelligitur etiam de dote promiſſa non ſoluta.

101. Sed quid ſi dos ſoluenda erat promiſſa pro ſingu-

lis, ſequentibus annis, un non ſolutũ nec ſoluẽdam tempore mortis uxoris, maritus lucretur?

102. *Nũ pactum de ſoluenda dote per certa tempora mortuo interim marito, officiat mulieri lucranti ex donatione propter nuptias.* a

103. *De pœnitentia ducentis duas uxores & ibidem de pœnis alyſ, & 104.*

105. *De ſponſa de præſenti, quod impediat & diſſoluat matrimonium cum alia ſecunda viuente prima.*

166. *Argumenta contra deciſionem cap. 1. & primum, de peccato mortali, ſi non ſeruentur leges ciuiles.*

107. *Et 2. de conſuetudine contraria iuri in matrimonio ſeruanda.*

108. *De matrimonio inter infideles, vero ſed non rato.*

109. *Matrimoniam num poſsit contrahi cum hæretico vel hæretica vel infideli, vel diſſolui contractum lapſo altero coniuge in hæreſim vel infidelitatem.*

110. *Alia argumenta, & ſequentibus numeris. 111. 112. 113. 114. 115. 116. & ibi ſolutiones.*

AD Cap. I.
Ex Concilio Triburienſi.

DE Francia *nobilis quidam homo* nobilem mulierem de Saxonia, lege [Saxonum] duxit in vxorem, verum quia non eiſdem vtũtur legibus Saxones & Franci-genæ, cauſatus eſt, quod eam non ſua, id eſt, Francorum lege deſponſauerat, *vel acceperat, vel donauerat*: dimiſsáque illa, aliam ſuperduxit. Definiuit ſuper hoc ſancta Synodus, vt ille tranſgreſſor Euangelicæ legis ſubiiciatur pœnitentiæ, & à ſecunda coniuge ſeparetur, & ad priorem redire cogatur. 3

1 COncilium Triburienſe, Prouincialis eſt ſynodus, Triburis celebrata, tempore imperij Arnulphi ab vno & viginti epiſcopis Germanis, anno Domini 895. ad reformationem morum, non tantum clericorum, ſed etiam laicorum, vt refert Rhegino Abbas Pruniſenſis lib. 2. Sigebertus & alii.

Ex hoc Conſilio ſumptum fuiſſe ca. noſtrum primum, conuenit inter interpretes, ſed alij referunt ad 39. c. eius Synodi. refert autem Burchardus libr. 9. decretorum. c. 76. ad c. 15. Ego autem in hoc concilio ſub c. 36. de matrimonio, ſic ſcriptũ lego, *Siquis alienigenam,* (hoc eſt alienæ gentis) *non tamen religionis fœminam in matrimonium duxerit, velit nolit, ea & tenenda eſt, excepta cauſa fornicationis.* Et rurſum c. 46. *de vxore quam vir tollere e vita capitali ſententia propter adulterium voluerit: ſi ad Epiſcopum confugerit: ſi vitam à marito obtinere poſsit, reddat marito: ſin minus omnino non reddat; maritus vero quandiu ipſa viuat nullo modo aliam ducat.*

Ad vtrumque autem canonẽ 36. & 46. caput noſtrum primum de Sponſalibus, poſſet referri. Triburia, hodie etiam Tribur, regia vrbs in terrã Franconum, vltra Rhenum, iuxta Mogũtiam.

Explicatio verborum difficilium, c. 1.

D*E Francia.*

Francones, qui & aliquibus Franci Orientales, ſiti ſunt in Germania, in regione Frãcia dicta quæ habet à *S*eptẽtrione Chattos & Cheruſcos, Sueuos Boioarios: à Meridie, Noricos: ab Occidente, Rhenum fluuiũ: ab Ortu, Herciniæ ſyluæ partem, vt ſcribit Dominicus Niger Marius, li. 5. Geographiæ, hi Francones olim quando cum ſuo duce Antenore fugerunt ad *S*candinias inſulas, ad Getas, Getæ & Gothi dicti fuerunt & *S*cythæ: ante, Troiani: poſtea Neiemagi, id eſt noui cognati: inde *S*icambri, propter prudentiam. Cambre enim *S*axonibus prudentia eſt, & *S*icambre, idem eſt quod, ecce prudentem: Ex *S*cithia dehinc pulſi in Germaniã, dicti fuerunt Germani. Poſtea à Duce ſeu rege ſuo decimo ſeptimo, Franco, Franci vt ait Hunebaldus victoria de Gothis habita, *E*t diuiſo illorum tandem in duas partes imperio, facta fuit Francia Orientalis, & Occidentalis cum Gallos ſubegiſſent, & Luteria *P*ariſiorum etiam Frãcia dicta, & Galli Franci ſecundum Trithemium lib. 1. Breuiarij hiſtoriæ franciæ. Narrat, & Anmonius li. 1. hiſtoriæ Franciæ, Francos dictos à ferocitate poſtquam *A*lanos inimicos Romani imperii, à Meotide palude pepuliſſent idq́; lingua Attica. Ego tamen, nuſquam, comperi in lingua *A*ttica. dici feroces Frãcos, dici tamen ferocem ἀνδαδίαν & τολμητίαν. In Francia ſeu Franconia orientali ſunt plura oppida illuſtria & ciuitates vt Herbipolis, Francfordia, & Vizeburgum, Friburgum, & alia.

De Saxonia.

*S*axones vicini ſunt Rheno: in cuius aduerſa ripa eſt *A*uſtraſia: *S*axones primum Cimbricam Cherſoneſum inhabitaruut, & initio apparuerunt anno à creato mundo, 2980. cùm Henroichum quendam ſibi elegerunt regem, occiſum à Grauio *S*ueonum & Danorum Rege. Thuringiæ verô conſederunt, anno poſt Chriſtum natum 510. cùm contra Irmenfoidum Thuringiæ regem pugnarunt cum Theodorico Auſtraſiorum & Francorum Rege: & eiuſdem Theodorici Regis voluntate victores in locum hoſtium conſederunt, vt ait Saxo lib. 1. hiſtoriæ & *A*lhertus Krantius in Saxonia. lib. 1. c. 2. victi & dehinc à Clothario 2. rege Francorum, & ferè proſtrati, anno domini 606. qui procerioris ſtaturæ hoſtes enſi quo quiſque pugnarat, æquari iuſsit, vt ſcribit Gregorius Turonenſis, & Luzius lib. 1. & ſubinde anno ſalutis Chriſtianæ, 645. facti fuerunt ab eodem Clothario Francis tributarij: mortuo eorum duce in prælio, Bartoldo, viro ſtrenuiſſimo: tributum autem fuit annuum quingentorum boûm vt ſcribit Albert. Krantius in *S*axonia libro primo titul. 31. & tandem *S*axones, ſubacti & domiti duodecim prælis à Francis fidem receperunt. *E*t Carolus Francorum

eorum tex duodecim epiſcopatus in Saxonia, erexit, idola tolli iuſsit, & in modum crucis pinſi panes, vt crucis myſterium eſſet magis cognitum, quod & ſignum in agrotum Triuijs iuſsit ædificari, anno dom. *796*. quo tempore fuit eorũ primus dux Chriſtianus Vuitekindus, vt ſcribit Henricus Pantaleon in proſopographia virorum heroum prima parte, in Harimato *1*. præſule Paderbetnenſi. pagin. *287*, Carolus quippè Magnus eos verã religionẽ amplecti coegit, cùm prius cultui idolorum eſſent addicti, vt idem ait in *2*. patte proſopographiæ, in Carolo Magno, pa. *2*.

4 Meminit inſuper textus capite primo de ſpõſalibus de legib. Saxonicis & Francicis, quæ errandi dederunt anſam interpretibus. Siquidem quidam, leges illas dicunt permittere diuortium, ſed quomodo, non explicant: alij verius negare poſſunt, & diſponere de dotibus vel forma contrahendi, non de ſubſtantia matrimonij arbitrãtur: nam circa dotes diuerſæ leges Saxonum & Francorum reperiuntur in eorum legibus excuſſis. Nam in libro legum Saxonum, titulo *7*. de dote, in leg. *1*. dicitur §. *1*. *Dotis ratio duplex eſt: Oſtphalai & Angrary volunt, vt ſi fœmina filios genuerit, habeat dotem quam in nuptiis accepit quandiu viuat, filiiſque dimittat.* & in §. *2*. *Si verò filij matre ſuperſtite mortãtur, ipſaque poſt obierit, dotem proximi eius in hæreditatẽ accipiant.* §. *3*. *Si autẽ filios non habuerit dos ad dantem reuertatur ſi viuit: ſi defunctus eſt, ad proximos heredes eius.* §. *4*. *apud Vueſtphalos poſtquam mulier filios genuerit, ad dies ſuos poſſideat: poſt deceſſum eius dos ad dantem, vel ſi deceſſit ad proximos heredes eius reuertatur.* Et poſtea titulo *8*. de acquiſitis, §. *1*. *de eo quod vir & mulier ſimul conquiſierint, mulier mediam portionem accipiat: hoc apud Vueſtphalos: apud Oſtphalos & Angrarios nihil accipiat ſed dote contenta ſit.*

5 In lege autem Francica, melior conditio erat viri: nam in ea ſic ſcriptum eſt libro quarto capit. *9*. *volumus vt vxores defunctorum poſt obitum maritorum tertiam partem collaborationis quam ſimul in beneficio collaborauerunt, accipiant.* & in capit. *99*. *quicumque ex quacunque natione legitimam vxorem acceperit, ſi eam mori contigerit ſine filiis amborum, vir vxori ſuæ ſuccedat & omnia bona ſua percipiat.*

6 Ex collatione quarum legum colligimus, diuerſos mores in cõtrahendis matrimonijs circa lucrum & ſucceſsionẽ in Saxonia & Franconia. Secundum autem diuerſitatem harum, vir qui erat de Francia in noſtro capite, cauſatus erat defenſionem ſecundi initi matrimonij, non obſtante primo quod ſe iniſſe reale prætendebat, nempè initum lege Saxonica, cum ipſe eſſet Francus & nõ ſecundũ Francicam legẽ duxiſſet: verba enim hic *cauſatus eſt*, indicant cauſam diſcedendi fuiſſe eum à matrimonio primo, & relinquendi vxorem non ſua lege, ideſt, Francica ductam: cauſari enim eſt, cauſam & excuſationem adferre, vt in l. genet aliter, de fidei commiſſariis libertatib. *P.* ibi, *neque enim cauſari debere quominus ei relictum ſit.* & in l. *1*. §. *6*. ve fluminis, ſi quis cautio. *P. cauſari tempeſtatem*, ideſt, ex tempeſtate excuſationem moræ proponere, & cauſaria miſſio, quæ propter morbum vel aliam iuſtam cauſam, indulta fuit, leg. milites, de Re militat. *P.*

7 Vetum interpretes aliam cauſationem iſtius Francigenæ ex lege Francica & Saxonica comminiſcuntur. Cauſatus inquit Hoſtienſis fuit, Francigena, quod non ſua lege ſed Saxonica, primam de Saxonia duxiſſet vxorem, & ideo ſecundum eam poſſet vxotem dimittere. refert enim Iohannes Andreas, quod Saxones à Carolo Magno legem accepiſſent, vt ſi diſpliꝯuiſſet prima nocte vxor, poſſet remitti, alioquin ſurgerent vt ad Eccleſiam irent benedicendi cauſa. Et Hoſtienſis ait ſe hoc ab indigenis audiuiſſe, quo tempore Guillelmus Holandus comes duxit vxorem filiam Ducis de Brunſuich. Mihi tamen nec de more illo, nec de lege adhuc conſtitit: nec puto Carolum Magnum repudium poſt matrimonium contractum, & nocte prima conſummatum, permiſiſſe, quia hoc puguat legi diuinæ, vt dicitur in noſtro textu & latius poſteà docetur, forſam illa lex veriſimilitudinẽ habuiſſet probitatis & iuſtitiæ, ſi aliæ circunſtantiæ fuiſſent ab Hoſtienſi & Ioãne Andrea adiectæ, ex lege diuina & pontificia, veluti dum in Deuteronomio capit. *22*. verſ. *13*. & ſequ. dicitur, vxorem non inuentam virginem, prima nocte, poſſe repudiari. In hæc verba, *Si vir duxerit vxorem, & poſtea odio habuerit eam, quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, obiiciens ei nomen peſſimum, Et dixerit, vxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inueni virginem, tollent eam mater & pater eius & ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis, qui in porta ſunt,* &c. *Si virginitatis illa ſigna præbeant, vir verberabitur & cogetur vxorem recipere & dare argentum patri: ſi non ſint ſigna virginitatis & obiectum inuentum verum fuerit lapidabitur, quoniam fecit nephas in Iſrael vt fornicaretur in domo patris ſui, &c.* Potuiſſet alia circunſtantia repudij addi, quod liceat prima nocte nuptiarum ante commixtionem relinquere vxorem, vt fecerunt viri aliquando ſancti Macharius & Alexius, can. ſcripſit, §. ecce, *27*. quæſt. *2*. & permittitur in cap. ex publico, cap. verum, de Conuerſio. coniuga. verum illa nihil faciunt ad cap. noſtrum, nam cauſationes illæ, poſſent quidem permittere lege Chriſtiana ſeparationem & repudium ſed non permittunt alteri ſe coniungere viuente repudiata prima, vt dicemus: nam adultera viuente, non ſeparatur vinculum, ſed thorus, cap. intelleximus, de Adulteriis, & quando Incognita prima nocte relinquit vxorem, aliam ſuperinducere non poteſt, ſed tenetur ingredi religionẽ prædictis iuribus. cap. ex publico, cap. verum, de Conuer. coniug. in noſtro autem capit. primo de ſponſalibus dicitur prętextu legis diuerſæ Francorũ reliquiſſe Saxonã, &

alteri

alteri ſe coniunxiſſe, contra legem Euangelicam.& ideo redire debere ad primam.

8 Minus conuenire etiam videtur alia explicatio Iohannis Andreę, vel inquit cauſatus erat Francigena,quod lege Saxonica accepiſſe eam primam vxorem, nec tamen ſeruaſſet eius gentis ſolẽnitates quæ illis lex erat forſam, vt aliquid donetur ſponſo:vel lex erat de ſupponẽdo pallio tempore contractus. In quibus voluit præſupponere, vt opinor. legem, in primis ſimilem ei quæ dicebatur de matrimonio ad Morgamaticam contracto, de qua in Titulo de filiis natis ex matrimonio ad Morgamaticam contracto. In vſib. feudorum. vel, exiſtimauit fuiſſe inter Saxones legem ſimilem antiquæ diuinæ, de ducenda relicta vel vidua proximi, pro cuius matrimonio extenderat pallium Obed ſuper Ruth. Ruth c. 3. verum ego nec illius, nec iſtius veſtigium etiam vllum inueni in legibus Langobardicis vel Frãcicis. Et proinde nec opinor virum huiuſmodi de Francia, ad cauſationes & rationes huiuſmodi confugiſſe.

9 Putarem autem cauſatum potius, & dixiſſe recedere à prima vxore Saxonica, quod non iuxta ritus Francicos & ſecundum ſolennitates Franconis, ſed ſecundum leges & mores Saxonias duxiſſet. & male, arbitratus potius matrimonium debuiſſe contrahi ex more regionis viri quam vxoris: & quod nobilius traheret ad ſe minus nobile, & ideo matrimonium nullum, quia in matrimoniis inſpiciendus eſt locus domicilij mariti,l.exigere 65.de Iudiciis,&nobilior ſexus maſculinus.l. 1. de ſenator. P. Mulier autẽ excipiebat,non eſſe tã inſpiciendos mores & leges nationum, quantum legem diuinam Euangelicam, quæ prohibet matrimonium contractum diſſolui. Et conuenit hipotheſis quæ ponitur à Burchardo lib.9. decretorum capite. 76. *De Francia nobilis quidam homo*, inquit, *nobilem de Saxonia duxit vxorem quam tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit: verum quia non yſdem legibus vtũtur Saxones & Franci, cauſatus eſt quod eam non ſua.ideſt Francorum lege deſponſauerit, vel acceperit vel dotauerit, dimiſſaque illa duxit alteram, definiuit Sancta Synodus, vt ille tranſgreſſæ Euangelicæ legis poſtea ſubyciatur pœnitentiæ, à ſecunda coniuge ſeparetur, priorẽ reaſſumere cogatur.* Hic Burchardus, vbi nihil, quod lege Saxonica permitteretur relinquere vxorẽ,aut lege Francica,vt neque verbum apud Iuonem libr. 8. decretorum. capitul. 213. ex quorum fontibus potius quam ex prototypo Tyburiẽſis concilij Raymundus Capellanus qui decretales collegit, hauſit & tranſcripſit hoc capite primo de ſponſalibus: docebo & poſtea etiam legibus Frãcorum & Saxonum prohibitam fuiſſe bigamiam & diuortium.

De reſolutione principali.cap.1.de ſponſatio.

10 Concludemus itaque mẽtem Concilij Tyburienſis eſſe, omiſsionem ſolemnitatum auctoritate ſola legum ciuilium circa matrimonium conſtitutarũ, non diſſoluere contractum aduerſus eas & hæc erit prima concluſio iſtius capitis, poſt cuius explanationem de aliis agemus Deo fauente, & quid proſint leges ciuiles de matrimoniis factæ.

11 Ratio prior præcedentis thematis eſt, quia vbi cõtractus matrimonij ex lege Euangelica ſuſtinetur, non poteſt lex humana & principum, ei obſiſtere, vel illud diſſoluere, vt nec lex humana poteſt violare diuinam, canon. primo & ſecundo & ſequen. 10. diſtinct. *ſi quis*, inquit Diuus Paul. 1. ad Galatas, *aliud vobis prædicauerit Euangelium,&c anathema ſit.* Inferior non poteſt tollere legem ſuperioris, ca. cũ inferior, de Maiori,& obedient. neque in hoc caſu poſſe vel debere diſpenſare Summum pontificem,docet ca. 19. ſunt qui dicunt, 27. quæſt. 2. ſic naturalia, quia diuina prouidentia conſtituta dicuntur, lege ciuili tolli non poſſe aſſeritur in §. ſed naturalia, de Iure natura. apud Iuſtin. in. l. eas, de Capitis diminutione. P.

12 In Eccleſia porrô Catholica, iure diuino & Pontificio, duo ſunt præcipua in hoc caſu axiomata veriſsima: primum, nemini licet vxorem dimittere ex alia cauſa quam fornicationis, ideſt, niſi propter adulterium.

Alterum quod ex eo pendet, relictam cauſa fornicationis, ſeparari tantum à thoro maritali, non à vinculo matrimonii.

Prius axioma probatur in primis à finitione. nam nuptiæ, ſeu matrimonium, eſt viri & fœminæ coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinẽ continens. §. primo de Patria poteſta. apud Iuſtinianum, conſortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio. l. 1. de Ritu nuptia. P. item Geneſ. capitulo ſecundo *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adherebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*, idipſum in ca. Lex diuina, 27. quæſt. 2. Et Matthæi capite 19 verſu 3. *acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum & dicentes, ſi licet homini dimittere vxorem ex quacunque cauſa, qui reſpondens dixit illis, non legiſtis, quod qui fecit hominem, ab initio maſculum & fæminam fecit eos, 5. & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adherebit vxori ſuæ & erunt duo in carne vna. 6. itaque iam non ſunt duo ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit homo non ſeparet.* Idem in ca. nũquid 23, q. 1. & Diui Marci. 10. Corpora quidem duorum coniugum in quantum ſunt phyſica & perſonalia in indiuiduo ſeparari loco poſſunt, ſed ſi conſideres quod illa duo ſimul coniuncta ſunt vno conſenſu, vno ſpiritu viuentes, cum mulieris ſit caput vir, intelliges non niſi vnum corpus duo cenſeri. velut hermaphroditum primam Platonis, & vt in prophetia Adami dictum, *h.e eſt os de oſsibus meis, & caro de carne mea. Geneſi.2.* illiuſque vinculi ſolutionẽ ſuæ poteſtati reſeruauit Deus, capitul. inter corporalia de Tranſlat. epiſco. capitul. de infidelibus, 4. de Conſanguini. & affinita. lib. 4. titul. 14. capit. 1. &. 2. de coniugio leproſo. mors ſola ſeparat à lege matrimonij, in c. pen. & fi. de Secun. nup. 1. ad Corin. 7.

13 Ideo dati poſſunt duo remedia contra nolentem habere vxorem quam duxit, proprietatis ſeu petitorium, & poſſeſſorium. Petitorium intentatur corã Epiſcopo vel eius officiali iure communi, aliquando ex priuilegio coram alio iudice Eccleſiaſtico c. accedentibus, 12. de Exceſſi. prælato. lib. 5. ti. 31. agit autem petitorio mulier aut vir, aſſerentes ſecum matrimonium legitimè contractum, ideo petit mulier coniugem ſeu virum ſibi adiudicari, vel contra vir mulierem in vxorem atque vt vir tãquam vxorem eam habeat in lecto & menſa, & alibi affectione maritali: ſecundum etiam eam petitionem formanda ſententia, c. ex parte 9. de Sponſalib. hoc tit. c. ad id quod per tuas literas, 21. eo. titu. c. cauſam matrimonij, 16. de Offic. delega. lib. 1. tit. 29. Habemus & textũ in c. illud quoque xi. de præſumptio. lib. 2. Decreta. tit. 23. in quo, mulier libera, quæ per decẽ annos & vltra cuidam ſeruo cohabitauerat ſciẽter, & fuerat cognita, aſſeuerabat eum non eſſe ſibi maritum: Vir contra ſibi eam vindicabat in vxorem & oſtendit publicum inſtrumentum in quo ſe coniuges nominabãt. Item in c. 21. Agathoſa, 27. q. 2. vxor repetit virum à monaſterio, ſine ſuo conſenſu ad monaſticam vitam conuerſum. vt & in cap. 1. de conuerſ. coniuga. lib. 3. ti. 32.

14 Poſſeſſorium autem intentatur pro retinendis vel repetẽdis vxore vel marito, ſi vxor fuerit relicta vel reiecta. Sicque hac formula ab vxore relicta agetur cõtra maritum, quod talis cum ea legitimè matrimonium contraxit, et eam in domum ſuam traduxit, quodque eam propria temeritate a ſe abiecit, & quaſi poſſeſiõe vinculi matrimonialis eam ſpoliauit: Quare petit eum ſibi reſtitui, ſeque in eandem poſſeſsionem reduci in qua erat antequam eam abieciſſet. In c. porro, de Diuortijs li. 4. tit. 19. ita qui ſe ſeparauit propria authoritate ab vxore, etiã prętextu conſanguinitatis, non expectato iudicio Eccleſiæ, cogitur eam recipere, & ad eam redire quæ petit reſtitutionẽ illius. In c. 4. ſignificaſti, eod. ti. c. ex cõqueſtione, 10. c. ex tranſmiſſa, 8. de Reſtitutio. ſpoliato. li. 2. ti. 13. cap. fin. 31. qu. 2. & in noſtro cap. 1. de Sponſali. vir qui alia ducta reliquerat primam cogitur redire ad primã: iure quoque ciuili, vir repetere poteſt vxorem inter dicto vtili, de liberis exhibendis, etiam a patre detentam, le. 2. de Liber. exhibend. in P. l. fin. C. eod. tit. l. ſi inuita, C. de Nupt. & in c. nõ eſt vobis, x1. hoc titulo, rex Anglorum à ſummo pontifice per cenſurã Eccleſiaſticã, cõpellitur vxores filiorum retentas illis reſtituere quas retinebat. Ad obtinendam autem hanc reſtitutionem petitam, duo cõcurrere debent, primum legitima deſponſatio verè aut pręſumptiue præcedens: alterum, carnalis copula. Gloſſa ad capi. ex tranſmiſſa, per illud c. de Reſtitutio. ſpolia. lib. 2. tit. 13. Sola enim cõiunctio matrimonij vel nuptiarum ſine copula, non ſemper ſufficit ad petendum & obtinendum coniugem. veluti ſi antè copulam tranſiuit in monaſterium, etiam ſine cõſenſu vxoris ductæ, quæ in hoc caſu non poteſt illum repetere, capit. virum, capit. ex publico, de Conuerſio. coniugato. additur & in dicto c. ex tranſmiſſa, quod maritus petens reſtitui ſibi vxorem debeat ſufficientem cautionem dare, quod ei mali quippiam non inferet, & ſi vir ita capitali odio mulierem exoſam habeat, quod ea meritò de ipſo diffidat, oporret eam cuipiam honoſtæ & probæ mulieri, vſque ad deciſionem cauſæ cuſtodiendam tradi, in loco vbi vir vel parentes eius, nullam poſsint ei violentiam inferre. Idem & in capitul. literas, eod. tit.

15 Non dabitur etiam coniugis reſtitutio, ſi is de conſenſu petentis reſtitutionem, ingreſſus fuerit religionem & relictus in ſeculo caſtitatem fuerit profeſſus, non aliter, vel niſi etiam fuerit religionẽ ingreſſus, ca. 1. 3. 4. 5. 6. c. vxoratus & ſeq. de Conuerſio. coniuga. Excipitur tamen vt maritus monachus factus etiam inuita vxore, ab vxore adultera reuocari non poſsit, cap. conſtitutus, 15. & c. veniẽs, 16. de Conuerſio. coniug. Quia per adulterium hoc ius amiſit, c. ſignificaſti, de Diuortijs. capi. penul. & fina. de Adulterijs Et hæc eſt cauſa vnica quæ permittit ſeparare vxorem à viro nempe fornicationis & capit. 19. Diui Matthæi & tunc etiam homo non ſeperat ſed Deus, ca. ſiquis cum matre. & cap. quos Deus coniunxit, 33. quæſt. 2. & poteſt dimitti ex dicto domini adultera. cap. dixit dominus, 32. q. 1. Imo qui retinet vxorem fornicatriam. videtur eſſe leno, cap. ſi vir ſciens, 3. de Adulter. & ſup. l. 2. C. ad le. Iuliam de Adulter. l. 2. §. crimen lenocinij, eo. tit. P. & eſt patronus turpitudinis, qui crimen celat vxoris, ca ſiquis vxorem, 32. q. 1. atquein c. quemadmodum, de iureiur. qui vxori iurauit ſe eam nunquam dimiſſurum, poteſt nihilominus dimittere propter fornicarionem. & in illo iuramento, ſemper conditio ſubintelligitur, ſi illa cõtra regulam deſponſationis nõ egerit. Quod & locum habet quoque in vxore vt poſsit mœchum & adulterum maritum relinquere, cano. ſi vxorem, cano. præcipit dominus, cano. apud nos, 32. quæſt. 5. Adhibito tamen iudicio & authoritate Eccleſiæ, alioquin, nec ex ea cauſa aut alia propria authoritate ſeu temeritate, alter coniugum alium, reiicere poteſt, ca. ſuper eo, de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ & qui ex ſua temeritate reliquerit, communione Eccleſiaſtica priuatur quod ita fraudauerit matrimonium, cano. ſeculares. 32. q. 2. can. multorum. 35. q. 6.

16 Sicque in his conſentiunt penè omnes interpretes: at diſsident aliqui in quęſtione num poſt quam iudicio Eccleſiæ relicta eſt adultera vel adulter, liceat ſeparatione illa facta, alterutri illorum alteri ſe matrimonio coniungere, veluti ſoluto omnino vinculo prioris matrimonij. Eſt autem deciſio Catholicæ Eccleſiæ, non licere neque matrimonium ob adulterium diſſolui: quod pertinet ad vinculum, quamuis ſeparetur quod pertinet ad thorum, quod probauimus pluribus lib. 9. Syntagmatis iuris,

c.*16*.& nunc latius defendẽdum ſuſcipimus. Sic etiam poſtremum Cõcilium Tridentiuum decreuit, ſeſsio. *24*.c. .& deciſum ante, non diſſolui matrimonij vinculum ex cauſa fornicationis, nec relicto vel relinquenti, licere alteri ſe coniungere viuo relicto coniuge impunè, in Cõcilio Africano.c.*69*.Foro-Iulienſi c.*10*.Florẽtino, in inſtructione Armeniorũ, Nãnetenſi quod factum ſub Arnulpho imperatore, c.*12*.Mileuitano c.*17*.cano.placuit 5.ſub 3 .q.*7*.*E*libertino c.*9*. vbi & mulier quæ dimiſſo marito alteri nupſit, non admittitur ad communionem, niſi mortuo primo, &in c.fidelis fæmina *32*.q.*7*, vt in canone Apoſtolorum *48*. ſine exceptione excommunicari iubetur, qui vxore dimiſſa aliam duxerit.

17 *17*. Citauimus alias ſententiam hanc eſſe patrum antiquorum, præcipuè in Eccleſia receptam, viuẽte primo coniuge repudiato, nõ licere cum alio vel alia inire coniugium aliud, & ſic reſoluunt ſcholaſtici Theologi in *4*. Sententiarũ diſ.*35*.Sic & docet Athenagoras apologia pro Chriſtianis, D.*A*mbroſius in c. *16*. diui Lucæ & lib. *8*. ad *R*omæ.c. *7*. D. Auguſtinus pluribus in locis vt li. de Nuptiis & concupiſcentia. c. *10*.de Bono cõiugali. c. *7*.li.de adulterio coniugatorũ ad Pollentium c.*1*.*A*nſelmus in c.*5*.& *19*.D.Matthæi, Beda ad c.*10*. Marci & in *7*.c. prioris ad Corinthios, & in c.*3*. *32*.q.*7*.Clemens *A*lexandrinus li.*2*.Stro.D. Hieronymus in epitaphio Fabiolæ & in c. *19*.Matthæi. Tertullia.lib.*4*.contra Marcionem, Chryſoſtomus hom. *17*.in Matthæum, Innocẽtius.*1*.li.ad Exuperium epiſcopum Tholoſanũ epiſtola *3*.c. *6*. in primo tomo Conciliorum, Iſidorus lib. *2*. de diuinis officiis. cap. *19*. Sunt & alij plures quos prætermitto: nam iura diuina videntur id expreſſe definire primo c.*5*. diui Matthæi ibi, *omnis qui dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicationis facit eam mœchari: & qui dimiſſã duxerit adulterat*, quæ verba *adulterat dimiſſam accipiendo*, indicãt, adhuc poſtquã relicta fuerit adultera, remanere vinculũ & matrimoniũ: adulterare enim eſt alterius thorum violare le.x, §.*cum vero* verſi. *adulterium*. *30*. q.*1*.non poſſet enim dici violari ſi non eſſet: quod enim nullum eſt non dicitur diſſolui vel violari, c. ad diſſoluendum, de Deſponſatio. impuber. non entis nullæ ſunt qualitates l. eius qui in Prouincia, de Reb. credit.P. priuatio enim vel violatio præſuponit habitũ eſſe matrimonij quod violatur vt argumento l. decem. de verbor. obliga. Si enim adulterat qui dimiſſam ducit ergo dimiſſa adhuc matrimonio vincitur & dimiſsio non diſſoluit matrimonium.

18 Idipſum ſecundo, ex.c. *10*.D.Marci & c.*16*.D. Lucæ, *quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor virum ſuum dimiſerit, & alij nupſerit, mœchatur*. Tertio, in *E*pi.ad *R*omanos c.*7*. mulier adultera dicitur, ſi viuente viro fuerit cum alio coniuncta, quæ tantum morte ſeparatur a lege viri. Quarto, dilucidius probatur priore ad Corinthios c. *7*. *Mulier alligata eſt legi quanto tempore, vir eius viuit &c.* & poſtea. *his qui matrimonio coniuncti ſunt, præcipio, non ego ſed dominus vxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit manere innuptã, aut viro ſuo reconſiliari, &c.* Ibi enim D. Paulus reconſiliari iubet viro, virum ſuum ſcilicet maritum, etiam poſt dimiſſionem remanere admonens & ideo non fuiſſe diſſolutum vinculum matrimonij per illam dimiſsionem, vir qui ex præcedentibus maritus dicitur, vt & in more & phraſi ſcripturarum, vt & diui Ioannis c. *4*.ibi *quinque viros habuiſti, & quem habes non eſt vir tuus*, verba itẽ dicti c.*7*.prioris ad Corint. *ſi diſceſſerit*, indicant diceſsionem, factam fuiſſe ex cauſa fornicationis, nam ex alia, non poſſe diſcedi docuit Deus D.Matthæi.c.*19*.

19 Accedunt noſtra iura pontificia c. ex parte hoc tit. de *S*ponſali. Alexa.*3*. eum qui per verba de præſenti duxerat vxorem & poſtea cum alia contraxerat iubet ad primam redire, & addit quia nemini licet, vxorem ſuam ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere: & tunc etiam eam ſibi reconſiliare, vel ipſa viuente continere debet, &in c.ex literis §.de Diuortijs.mulier cõfeſſa eſt cum vir ei negaret neceſſaria ſe eſſe compulſam fornicari, ideo fuit ſeparata à marito iudicio *E*ccleſiæ: quia tamen poſtea vir vxorem aliam duxerat, iubetur illam relinquere & ad priorem redire. Idipſum ſtatuitur in c. ex literarum, *4*. de Eo qui duxit in matrimonium quam prius polluerat per adulterium, l. *4*. tit.*7*. Nam dimiſsio ex cauſa adulterij, pertinet tantum ad ſeparationem thori & cohabitationis vel copulæ coniugalis, non vinculi: c. intelleximus, c.fin. de adulterijs, c.*1*.*2*.*4*. ca.dominus, *6*.*32*.q.*4*.Quare vtroque coniugum, & dimiſſa, & dimittens, quandiu alteruter vixerit, debet remanere ſine alijs nuptijs, ca, ſicut vir, *7*.q.*1*.

20 Nemo etiam dubitat, inter Chriſtianos matrimonium habere ſacramẽtum & benedictionẽ Eccleſiaſticam, vt tractamus locis accommodis & in ca.omne itaque, *10*.ca.cum ſocietas.*1* . um ſimilib.*27*.q.*2*.Qua ratione, vel exemplo Ethnicorum moueri debemus ad nuptias ritu conſecratas indiſſolubiles ex omni cauſa præter mortem dicendas, quemadmodũ & inter Romanos Gentiles, illę nuptiæ erãt extra mortem indiſſolubiles, quæ ritibus ſacris & per cõfarreationem contrahebantur, vt ait Dionyſ. Halicar. in *2*. et flamineo amiciebatur nubens, boni ominis cauſa, quòd eo aſsiduè vtebatur Flamminica, id eſt, vxor Flaminis, cuiq, nõ licebat facere diuortiu, vt ſcribit Feſtus in verb.*flammeo* & refert A.Gellius lib.*10*.c.*1*. inter priuilegia & leges *S*acerdotis flaminis. Matrimonium flaminis niſi morte dirimi non eſt ius.

21 Inter leges, Viſigothorum .*3*. C. legum illorum ti.*6*.de Diuortio & diſsidio ſponſorum l. *2*.quæ eſt C nudali iudi is Viſigothorum, ſic ſtatuit. *N . et relinquere vxorem niſi fornicationis cauſa manifeſta, & in ea cauſa, re ditur mulier marito, vt de ea quod voluerit faciat, publice prius f re comprobato*. Et remanere vinculum poſtea du ſtatuit co :*quod ſi, inquit, mulier in aliam vincete induxerit, vel diuortij, vel ſecuritatis ſcripturã*

ad

à coniuge acceperit, ducentis publicè verberibus flagelletur, ac publice decaluatus, exilio afficiatur.

22 Et in lege Langobardorum, c. *94. Mulier vel vir qui coniuge ſuperſtite alteri coniugi ſe tradiderit, debet cōponere pro hac offenſa virigild ſuum cum primo coniuge, hac pro adulterio, &c.*

In legibus quoque Francicis, de quibus meminit c. noſtrum *1.* de Sponſalibus, lex eſt lib. *1.* c. *42.* de vxore dimiſſa: *vt nec vxor à viro dimiſſa, alium accipiat virum, viuente viro ſuo nec vir aliam accipiat viuente vxore priore.*

23 Cæterùm, quia diuus Auguſtinus, de fide & operibus, c. *19.* dixit venialiter falli qui ob Scripturæ obſcuritatē exiſtimant eum non eſſe adulterum, qui dimiſſa vxore ex cauſa fornicationis aliam duxit. Admonebimus tempore diui Auguſtini adhuc non fuiſſe ita deſciſum, vt ſuprà tradidi, aliquo Concilio generali, poſtea tamen fuiſſe, vt docuî: Et ex Concilio Tridentino expreſsè apparet ſeſsio. *24.* c. *7.* declarari notatos anathemate, qui contrarium ſentiunt.

24 Quia verò quædam poſſunt in contrariam partem ex ſchola errantium adferri, qui conuellere nituntur hanc definitionem in tam neceſſaria cauſa, lectoribus deeſſe piaculum arbitrarer & capitale, maximè quando in iure quod tractamus, quædam videantur non acutè videntibus, vt difficilia intellectu aduerſari. Proferā itaque quædam argumenta quę conabor diſſoluere, inquantum Deus nobis mentem & intelligentiam ſuggerere dignabitur.

Primum ergo videtur concludere, eum qui cauſam non dedit ſeparationis, nempe innocentem, non adulterantem coniugem, poſſe alteri ſe coniungere dimiſſo adultero vel adultera. Quia nemo debet ſine culpa ſua puniri aut priuari iure ſuo c. ſine culpa, de Regul. iur. c. *2.* de Conſtitutio. nec alius alterius odio pręgrauari. legē ſiquis in ſuo §. legis de inofficio. teſta. C. cum ſimilib.

At ſi non liceret innocenti, contra quē adulterium commitēdo peccatum eſt, dimiſſa adultera alteri ſe coniungere priuaretur iure ſuo ſine culpa ſua, proinde permittēdum ei videtur. Solutio: per dimiſsionem, non priuari iure ſuo dimittentem: nam ſi non poteſt abſtinere, correcta adultera poteſt illam ſibi reconſiliare *1.* ad Cori. c. *7.* c. *3.* de Adulteriis.

25 *2.* Pugnat. lex quæ inducit ad delinquendum, non eſt approbanda quia talis lex cōſuetudinis improbe, potius dicitur corruptela c. f. de Conſtitutio. Sicuti & pacta quæ inducunt ad delinquendum, reprobantur in l. conuenire de Pact. dotal. P. l. alia lege, §. eleganter Solut. matrimonio. P. neque facienda interpretatio legis quæ adferat abſurdum intellectum: lege conuenticulam C. de Sacroſanctis Eccl. C. lege nam abſurdum, de bonis liberto. P. l. diuortio Solut. matrimo. P. At ſi non liceret dimiſſa vxore licite ex cauſa fornicationis, aliam ducere, lex illa induceret derelinquentem ad delinquendum nempe ad fornicationem illicitam, cùm non poſſet continere relicta vxore remanendo ſine vxore ergo, &c.

Solutio: hanc prohibitionem nubendi, vel vxorem ducendi poſt eiuratam adulteram vel adulterum non inducere ad delinquēdum: quia remedium eſt vt dixi, vt ſi non poſsit continere innocens reconſilietur coniugi dimiſſo, vel non dimittat *1.* ad Corinht *7.* diuus Ambroſius ad c. *16.* diui Lucæ. Auguſtinus lib. *2.* de adulterinis coniugiis c. *67. 89.* nec enim adulteram caſtigatam & reſipiſcentē reſpuendam admonetur maritus ex pręcepto Dei remittēdi iniurias D. Matthęi c. *7.* Neque etiam abſurdum eſt vt quis ex facto ſuo etiam ſine delicto, vel facto coniugis teneatur continere viuente vxore, vt ſi ſponte vouit continentiā, vt in c. *2.* & ſeq. de conu. cōiu. ſi cōiunx abſens ſit per multū tēpus c. *2.* de ſecū. nup. Auth. hodie. de Rep. C. §. quod autem, vt liceat mat. & auiæ. in Nouellis. vt & ſi quis ſciens prudénſque cum eo qui non eſt idoneus ad copulam vel cum ea quę tam arcta eſt vt maritum non poſsit admittere, matrimonium contrahat non poteſt, cùm antea ſciret impedimentum, à coniugio reſilire, atque quam non poteſt habere vt vxorem, retinere cogitur vt ſororem. c. conſultationi *4.* & c. *3.* de frigid. & malefi. lib. *4.* tit. *15.*

26 Tertiò pugnat, Phariſæi inquiunt, Chriſtum interrogātes D. Matthæi c. *19.* an liceret vxorem dimittere, loquebantur de dimiſsione vinculi & non thori tantum: neque enim illi aliam dimiſsionem nouerant quam quæ in lege permittebatur. Illa autem talis erat, vt liceret aliam ducere Deuteron. *24.* Leuit. *21.* Hier. *3.* Ezechielis *44.* Chriſtus ergo, eis reſpondens, loquitur etiam de dimiſsione quo ad vinculum dum ait, non licere vxorem dimittere niſi ex cauſa fornicationis: & proinde ex illa cauſa exceptionis, permittit reſciſionem à vinculo pro quo argumento faciunt rationes. Primò, quod reſponſio eſt ad interrogationem referenda, cui ſimilis eſſe debet l. ſi defenſor de interrogatoriis actio. Secundò lex corrigens vel correctoria alterius, debet intelligi ſecundum terminos legis correctę §. fin. de filiis ante nuptialia inſtrument. natis, Nouel. *19.* Et lex quæ interpretantur priores ex earum natura intelligi debet. l. nihil. vbi Barth. de coniungend. cùm emanci. lib. in P. l. ſed & poſteriores *28.* de Legib. P.

3. Clauſula ſequens, determinatur per generalem præcedentem, l. quoties, famil. herciſ. *2.* vt generalis clauſula refertur tātum ad ſpecificata, ſi plura pręceſſerint, l. legatorum §. *1.* de Leg. *2.*

4. Exceptio eſt de Regula ſecūdum quid, quāuis non quod ad omnes eius partes pertineat l. nam quod liquidè, §. fin. de penul. lega. P.

Solutio huius argumenti & rationum quæ ad illud confirmandum adductæ ſunt, ſumuntur ex conſideratione interrogationis & reſponſionis: Nam in interrogatione duo membra conſideranda, & totidem in reſponſione. In inquiſitione Phariſæorū duo erant: primum, num liceret vxorem ex quacumque cauſa dimitere: alte-

tum, num liceret aliam ducere. ad primum reſpondit Chriſtus cum exceptione, nempe, non licet dimittere, exceptio, niſi ex cauſa fornicationis: ita exceptio eſt de regula, & omnia quæ dicta ſunt verificantur & non pugnāt. ad ſecundam autem partem interrogationis, num liceret aliam ducere, vel relictæ alteri nubere, reſpondit, non licere, & ſi fieret, adulteriū & mœchiam committi. Neque vllo modo conuenire poteſt interrogationi vel reſponſioni illa coniunctio, quod Deus promiſerit in lege diuina relinquere vxorem ex cauſa fornicationis & aliam ſuperinducere. nam nemo eſt qui neſciat, Chriſtum emendare tantum libertatem relinquendi vxorem & repudium dandi, quæ data erat olim Iudæis à Moſe, propter duritiam cordis eorum, & de illa quæſtione repudij propoſitæ, facta eſt reſponſio D. Matthæi c. *19.* at libellus repudii, non dabatur propter Adulterium, ſed ob fœditatem, vel aliam cauſam: ſic enim ſcriptum eſt Deutero. c. *24.* verſ. 1. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua: Cumque egreſſa alterum maritum duxerit, &c.* quod emendat Chriſtus, vt nō liceat dimittere, nec dimiſſæ alteri nubere, at de adultera comperta, non illud dictum erat, vt poſſet dimitti & altera ſuperinduci ea viuente: nā ſcriptum eſt, adulteram eſſe lapidandam cum adultero, Leuitici c. *20.* verſ. 10. Deuteronomii, c. *22.* verſu *22.* d. Iohannes Euangel. capit. *8.* & proinde illa exceptio excepta cauſa fornicationis, ad dimiſsionem tantum, non ad permiſsionem alteram ſuperinducendi referendam eſt: vt dicamus permiſsionem legis Moſis libelli & ducendi aliam per illam exceptionem conſeruari, nunquam enim licuit viuente adultera aliam inducere, quia adultera non viuebat ſed erat ex lege lapidanda.

27 Quartum argumētum eſt ex ca. *18.* quod propoſuiſti, 12. q. 7. qui ſumptus eſt ex epiſtola *4.* Gregorij *2.* ſcripta Bonifacio, cuius verba. *Quod propoſuiſti ſi mulier infirmitate correpta, non valuerit viro debitū reddere, quid illius faciat iugalis. Bonum eſſet ſi ſic permaneret vt abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnorum eſt, ille qui ſe non poterat continere, nubat magis: non tamen ſubſidij opem ſubtrahat ab illa quam infirmitas præpedit, non deteſtabilis culpa excludit.* Ex quibus videtur concludendum, poſſe relinqui vxorem ex alia cauſa etiam quam fornicationis: & ea relicta, aliam poſſe impunè induci.

Solutio huius argumenti valdè videtur difficilis, eoq; canones vltra ſacram paginā apertè ſtatuūt ex nulla cauſa poſſe vinculum matrimonij cōiuge viuēte diſſolui, aut vxorē relinqui: neque propter ſterilitatem can. tantum valet *32.* q. *7.* aut ob membri genitalis abſciſsionem, vel propter aliam cauſam ſuperuenientem, ca. ſi vxorem, *32.* q. *5.* neque ob maximam infirmitatem ca. hi qui matrimonium, *32.* q. *7.* Quare & ipſe Gratianus, nodum ſoluere prædicti canonis cum non poſſet, errauit in eius intelligētia. Atque in ca. ſiquis cum nouerca, §. quamuis illud, *32.* q. *7.* ait illum cano. quod propoſuiſti, fuiſſe ex indulgentia ſtatutum, & ita conceſſum Anglis tunc primum ad fidem conuerſis. Quam tamen ſolutionem merito gloſſa reprehēdit, ad verbum, *nubat*, in dicto ca. quod propoſuiſti, & gloſſ. ad dictum §. quamuis, ad verba, *Illud vero*, vagatur inquit Gratianus pro ſolutione dicti ca. quod propoſuiſti, quandoque bonus dormitat Homerus, & cum non inueniat, Somniando attribuit ſancto Gregorio minori quod egregius doctor ſanctus Gregorius primus maior, ſcribit *A*uguſtino *A*nglorum epiſcopo, in ca. quædam lex, *35.* q. *3.* vbi tamen neque de hac permiſsione relinquendi vxorem, ſed de permiſsione data *A*nglis contrahendi matrimoniū in quarta & quinta generatione Gregorius etiam *3.* in dicto ca. quod propoſuiſti, ſcripſit ad Boniſacium Legatū Germaniæ pro cauſis Germanorum. Obſeruandum quoque hic eſt, hunc Gregorium *3.* anno Domini *759.* pontificatum iniſſe, & Græca & Latina lingua eruditum & in ſecretis ſacræ ſcripturæ indagādis fuiſſe prǽſtantiſsimum, vt ait Platina, tempore Caroli magni, vt procul dubio mentem aliam ei fuiſſe, quàm contra præceptum Dei permittendi bigamiam, duarum viuentium vxorum appareat. Secunda Solutio in dicto ca. quod propoſuiſti, à Glo. adfertur: quod ibi agatur de ſponſa de pręſenti, qua relicta ſponſus poteſt aliam ducere, ſi illa reddatur inutilis matrimonio. Sed illa ſolutio ita ſimpliciter adducta, ſubſiſtere nequit, eo quod ſpōſa de præſenti, habeatur & ſit vere vxor, quæ relinqui alia ſuperinducta nequeat. c. penul. noſt. titu. de Sponſa ca. 1. de Sponſa. duor. cum ſimil. melius dixiſſet, illud intelligi de ſponſa de futuro quæ ex maxima difformitate vel impotentia ſuperueniente ante matrimonium, poteſt relinqui in c. quemadmodum. de iureiuran. Tertia tamen mihi ſolutio verior videtur, ſi dixerimus ca. quod propoſuiſti: loqui de ducta muliere quę inuenta eſt ita inutilis matrimonio, vt cognoſci non poſsit propter ægritudinem quam tamen ignorabat maritus quum eam duxit, nam tunc poteſt eam relinquere, vt pote nullo matrimonio, & aliam ducere. c. *1. 4. 5.* de Frig. & maleficia. Non autem ſi illi infirmitas ſuperueniſſet poſt coniunctionem & copulam, nam retinēda tunc eſſet vxor, nec dimitti poſſet ex cauſa ſuperuenientis infirmitatis. ca. ſi vxorem, *32.* q. *5.* cum ſimil. Nec mouere nos debent, verba finalia dicti ca. quod propoſuiſti, quæ videntur innuere poſt copulam ſuperueniſſe ægritudinem, dum dicitur. *non tamen ſubſidii opem ſubtrahat ab illa quam infirmitas præpedit, non deteſtabilis culpa excludit.* Nam illa verba intelligenda ſunt, vt ante diuortium maritus debeat prouidere, num aliquo conſilio medici, vel alterius poſſet mulier quæ inhabilis eſt, matrimonio habilis fieri, c. fraternitatis *6.* c. laudabilem *5.* & c. f. de frig. & maleficia. non enim ſtatim vbi allegatur impedimentum illud, ſoluitur matrimonium, ſed tantum, ſi illud ſit incurabile, vt ibidem dicitur,

tracta

tractatur & in ca.ſi per ſortiarias, 33. q. 1.

28 Quinto loco, magis vrgere videtur ca.vxor à viro, 17.32.q.7.ex D. Ambroſio ſuper primam epiſtolam D. Pauli ad Corinth. c. 7. Cuius verba. *vxor à viro non diſcedat, niſi cauſa fornicationis, quod ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconſilietur virò ſuo. Et vir ſimiliter non dimittat vxorem: ideo non ſubdit de viro, quod de vxore præmiſit, quia viro licet ducere aliam*: hæc ibi.

Solutio etiã huius canonis valde difficilis, & ideò plures adferuntur, quæ non ſatisfaciunt. Prima eſt, quod ille canon fuerit poſtea abrogatus. 2. quòd viro licet vxorem aliam ducere poſt relictam adulteram, & ea tantum mortua, verùm prior non admittenda: ſecunda nihil dicit, nam & in vxore dictum, idem eſt quod ibi de adultera. Atque adultera relicta poſt mortem mariti, non impeditur alteri nubere, quia ſoluta eſt à lege viri. c. petent. fina. de Secund. nup.

Tertia ſolutione, negatur illum cano. vxor à viro. fuiſſe ſancti Ambroſij, Sicque Gratianus in cano. quod propoſuiſti. §. ſed illud 32. q. 7. ait, *quod illud Ambroſii dicitur à falſatoribus inſertum*, quod & refertur in 4. libro Magiſtri Sententiarum. quia & certe diuus Ambroſius illud aliter expoſuit pluribus verbis ad cap. 7. prioris Epiſtolæ ad Corinthios, & defendit ipſe, non licere relicta adultera vxore, aliam ſuperinducere lib. 1. de Abrahamo c. 4. & 7. ca. nemo 32. q. 4. & in commentariis ad c. 16. diui Lucæ, ca. an quod. 33. q. 2. Verùm hîc poſſet replicari, nihil intereſſe cuius ſit illa authoritas, cano. vxor à viro, cùm conſtet inter cano. connumerari receptos nouiſsime & à Gregorio 13. Sum. Pont. Proinde alia ſolutio verior videtur, illum canonem, & dictum Ambroſij intelligẽdum non de qualibet fornicatione, vt dicamus, ob quãcumque fornicationem, virum relicta vxore alteri coniungi poſſe viuente relicta. Sed propter inceſtuoſam tantum fornicationem præcedentem matrimonium quod ob inceſtum præcedens non tenet, veluti ſi vxor nupta prius patri deinceps inſcio filio ei nubat, vel fratri mariti, vel alteri ex prohibitis, ſciens prudénſque; ipſa carere debet matrimonio, ſeparata à ſecundo viro: ipſe tamen cui ſuccubuit inceſtuosè, ea dimiſſa, quia haberi non potuit, alteram ducere poterit eadem viuente.

29 6. Eo pertinent & eadem ſolutione tolluntur, canon. quædam. 19. canon. concubuiſti 23. & ſequens, ſiquis cum nouerca, iuncto 22. hi verò, 32. quæſt. 7.

30 Septimo obijciunt Chriſtum permiſiſſe repudium ex cauſa fornicationis, D. Matthæi 5. & 19. verum neminem cogere ad continentiam: dum enim cap. 19. D. Matthæi diſputauit de continentia & caſtratione voluntaria, adiecit, *qui poteſt capere capiat*, ergo non prohibuit aliam vxorem relicta prima ducere: maximè cum Diuus Paulus, dicat, *melius eſt nubere quam vri*. 1. ad Corinthios ſeptimo, Donúmque eſt matrimonium, & ex Deo, & ſine peccato, quod vel ex eo conſtat, quod dum quis ex infidelitate ad Chriſtianam fidem conuertitur baptiſmo accepto, omnia quidem peccata amittit, at non matrimonium antea contractum, canon. 3. deinde ponitur, 26. diſtinct.

Solutio, veriſsimum eſſe, votum caſtitatis & cœlibatus eſſe ex conſilio, & neminem ad illud cogendum, non magis quàm ad contrahendum, matrimoniũ ſiquidem liberum eſt ab initio, vel nõ vouere, vel vouere: vt liberum matrimonium contrahere, vel non: id tamen ab initio, at quando quis ſe obligauit, iam amplius non eſt contractus voluntatis, ſed neceſsitatis. l. ſicut de actio. C. l. in commodato §. ſunt, commod. P. & melius eſt nubere quàm vri, ſcilicet ijs quibus permittitur, Maritus etiam habet & vxorem adulteram, cui ſi non poſsit continere, poterit reconſiliari.

31 Octauo pugnat, & videtur doceri, quod hodiè etiam ex quacumque cauſa maxime fornicationis liceat relinquere coniugem, & alteri ſe coniungere. Quandiu enim remanet cauſa conſtitutionis, debet & remanere conſtitutio l. liberorum. §. 1. de his qui nota infamię P. §. affinitatis, de Nuptijs, vt contrà: ea ceſſante, ceſſat diſpoſitio. l. adigere, §. quamuis, de iure patro. P. c. cum ceſſante, de Appella. At cauſa ob quam permiſſus Deuter. 24. fuit libellus repudij Iudæis, erat, duritia cordis eorum D. Matthæi, c. 19. Eadem autem duritia remanet inter Chriſtianos, quæ ergo & debet remanere lex, & poteſtas nubendi alij poſt repudium, danda eſt diſiunctis: Quia nec etiam bonum dicitur homini eſſe ſolum, Gen. 2. & Diuus 1. Paulus ad Corinth. c. 7. ait, *aut nõ ſeparari aut reconſiliari dimittentem & dimiſſam ex cauſa fornicationis, quod ſi noluerit reconſiliari*, neceſſarium eſſe videtur permittendum aliud matrimonium propter duritiam cordis.

32 Solutio diſputatum fuiſſe à Sacræ Theologiæ interpretibus, ad 4. Sententiarum diſt. 33. artic. 3. num ita fuerit conceſſum repudium Iudæis, vt poſſent poſt repudium aliud matrimonium Inire, tanquam permiſſum, an tanquam minus malum. Et reſponderunt Bonauentura, Richardus, Dominicus Soto, & alij, fuiſſe ſemper illicitum: permiſsum autem vt impunè fieret cauſa maioris mali euitandi, quod & magiſter Sentẽtiarum dicere videtur, verior tamen ſentèntia creditur, licuiſſe repudio facto, viro aliam ducere: quia viris polygamia inquiũt permiſſa erat, cum tamẽ non licuiſſet mulieribus plures maritos habere, idque ad propagandam ſobolem & fidem Dei inter infideles. Item quia repudiata vxor à viro olim non poterat ad virum redire, poſtquam alteri nupſiſſet, Deutero. 24. vnde licebat viro aliã ducere. Chriſtus autem illam poteſtatem & relinquendi vxorem & alteram ducendi, reuocauit, D. Matth. c. 19. & reduxit matrimonium ad primam inſtitutionem, non enim approbauerat repudium, ſed permiſerat tantum, dicere autem quod homo ſine vxore vel muliere eſſe nequeat, hoc certè eſſet Epicureum, vt enim bonum eſt martimonium, ſic melior virginitas, nuptiæ terram implent, virginitas Paradiſum, can. nuptiæ

terram. 32. q. 1. Et melius de innuptis loquens diuus Paulus, 1. ad Corinth. c. 7. *ſi ſic permaneant quemadmodũ ego.* Fuit & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, D. Ioannes aliique infiniti plures ſine vxoribus ſine mulieribus, quos arguere nemo iure poteſt. Fuerunt & inter ethnicos Veſtales virgines, fuerũt & aliæ quæ in virginitate perſeuerauerũt, & quæ illud impoſsibile non putarunt viuere ſine copula, neque omittam Valerium Maximum referentem, lib. 6. c. 1. in finali exemplo, ex Plutarcho Oroſio lib. 5. c. 16. Floro, lib. 3. c. 4. Teutonicorum vxores, Marium Victorem oraſſe vt ab eo, dono virginibus veſtalibus mitterentur: aſſerentes ſe æquè atque illas, virilis concubitus expertes futuras: eâque re non impetrata proxima nocte laqueis ſe ſuſpendiſſe. Neque obiiciendum, quòd propter fornicationem vnuſquiſque debeat habere vxorem ſuam: nam hoc intelligitur de idoneis, vt cæteræ conſtitutiones, l. vt gradatim. de Muner. & honor. P. cuiuſmodi non ſunt qui votum emiſerunt, & qui nolunt admittere vel reconſiliare ſibi vxores dimiſſas, minúſque obeſt quod dictũ eſt, bonum non eſſe hominem eſſe ſolum, ſine vxore. Geneſ. cap. 2. verſ. 18. nam hoc intelligitur generationis cauſa, & quando ab initio mundus egebat hominum incremento, & ideo fœmina homini erat tunc neceſſaria.

33 Nonò pugnat c. 4. omnes res 27. q. 2. ex palea, & diuo Chryſoſtomo, in opere imperfecto, homilia 32. in Matthæum, vbi poſtquam illud axioma poſitum eſt, omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. ſubinfertur, matrimonium non diſſolui niſi ex cõſenſu, cùm ea intentione *quis* vxorem dimittit & aliam ducit. *matrimonium* inquit, *non facit coitus ſed voluntas & ideo non ſoluit illud ſeparatio corporũ, ſed ſeparatio voluntatis: adeo qui dimittit coniugem ſuam & aliam non accipit, adhuc maritus eſt: nam & ſi corpore iam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt, cùm ergo aliam acceperit tunc planè dimittit, Non ergo qui dimittit mœchatur, ſed qui alteram ducit.* Ex quibus ſic conficitur argumentum. Deus permiſit relinquere vxorem ex cauſa fornicationis: At non dimittit planè niſi qui alteram ducit: ergo permiſit alteram ducere, quia verba cum effectu intelligenda l. ſiquando, de lega. 1. P.

Reſpondeo c. relatum, de Cleric. non. reſiden. dictum ca. omnes, habere ſolutionem in fine, & referri ad dimiſsionem de facto, nõ de iure, quia verè de facto relinquit vxorem & mœchatur quis tunc cùm alteri ſe coniungit: concubitu enim ſuo facit ſua mẽbra, membra meretricis: at non ſequitur quod de iure rumpatur vinculum prioris matrimonij, & quod ſecunda iure & licitè duci poſsit.

34 Poſtremo videtur quodammodo dubium facere: quod leges Dei, vt ipſe, immutabiles ſunt canon. 1. & 2. 12. diſtinct. ad Galat. 4. At Deus permiſit Deuteronom. cap. 24. repudium Ioſephus lib. 4. Antiquit. cap. 6. ergo mutari illa lex nequiuit, Solutio mulieri leges diuinas ex cauſa priore mutata, vel ex voluntate conſtituentes. Cuius eſt enim legem condere, eiuſdem & eſt interpretari & tollere, leg. 1. & final. C. de legib. Ab homine verò mutari nequeunt. capit. cum inferior, de Maior. & obed. cap. inter corporalia, de tranſl. epiſ. Deinde neque vnquam lege probauit Deus repudium & ſolutionem matrimonij: permiſit tantum ſed aliud eſt permittere, aliud approbare, canon. hac ratione, 31. quæſt. 1. Et Cicero 2. de Inuentione, quid in contrarijs legibus ſtatuendum ſit, inter cætera diſtinguant vtra lex iubeat aliquid, vtra permittat. Namque id quod imperatur, neceſſarium: id quòd permittitur voluntarium eſt.

35 Remanet igitur ex ſuperioribus probatum, & à contrariis vindicatum: indiſſolubile ex omni cauſa eſſe matrimonium iam contractum, neque prætextu fornicationis ex qua ſeparatur thorus tantum, cenſeri vinculum diſſolutum. Et ideo in noſtro textu cap. 1. de ſponſalibus, contra legem Euangelicam factum dicitur, quod Francigena relicta vxore Saxonam aliam duxiſſet. Hinceque liquet omnes cauſas dirimendorum matrimoniorum quæ etiam ab imperatoribus Chriſtianis permiſſæ erant, euanuiſſe per ſanctiones Pontificias, quæ iuxta legem diuinã ſtatuunt vt quod Deus coniunxit homo non ſeparet cap. inter corporalia, de tranſlatio. Epiſcopi can. nunquid 28. quæſt. 1. cum ſimilib. à nobis antè citatis. Sic ſublatæ leges tituli de Repudijs C. maximè lex, conſenſu, titulo de Diuortijs, in quã tum morte, captiuitate, ſeruiture, & alijs modis permittebant diſſolui matrimonia de quibus ibi & in §. quia vero cap. 8. & ſequentibus, vt liceat matri & auiæ, Nouella 117. & Nouella de Nuptijs §. has itaque cauſas, & in Nouella Iuſtini. 22. vt conſenſu matrimonium ſolui poſsit, & in noſtro Syntagmate iuris fusè, lib. 9. c. 15. & 16. leges enim Pontificiæ præferendæ ſunt in cauſis matrimonialibus ciuilibus, capit. penult. & fin. de Secund. nupt. & l. 1. de ſumma trinita. C. & dicemus Dei auxilio poſtea latius in 2. noſtri capitis ratione.

36 Neque nos mouere debet quod imperatores illi, qui de diuortio ſanxerunt, fuerunt Chriſtiani: nam nihil intereſt, primum: quia id tantum permiſerũt & non approbarunt, & vt diximus, aliud eſt permittere, aliud probare, can. hac ratione 31. quæſt. 1. dehinc ipſimet, paulatim ea Iura emendarunt. Tertio neque poterãt de rebus his ſtatuere: & ſtatuta illorum de rebus Eccleſiaſticis ob defectum poteſtatis nulla haberi debent: cap. fin. de Reb. Eccleſ. non alien. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de Conſtitutio. Authentica, caſſa, de de Sacroſanctis eccleſ. can. imperium, 10. diſtin. Et in cauſis etiam peccati, Summus pontifex eſt ſupra imperatorem, cap. nouit, de Iudic.

37 Conſentiunt tamen leges ciuiles & pontificiæ in vna cauſa ſeparationis nempè in morte, mors enim omnia ſoluit, & proinde matrimonium, §. deinceps, de nupt. in Nouell. expreſsè in cap. penult. & fin. de Secund. nup. 1. ad Corint. 7.

morte

morte mariti mulier ſoluta eſt à lege viri.

38 Obſeruatione tamen dignum eſt, caſus legales qui operabantur olim ſolutionem matrimonij, hodie etiam iure pontificio poſſe efficere ſeparationem victus,thori,& cohabitationis coniugalis,remanente vinculo:& ſeparatis perſonis ſine alio coniugio. Separationem quidem & ita diſcemus ſed non propriè diuortium:diuortium quippe proprie eſt,vt ait Iſidorus libr. 9. Erymologiarum,c.ſ. quando diſſoluto matrimonio,alter eorum alterius nuptias ſequitur: ſic enim diuortium à diuerſitate mentium, ad perpetuam diuiſionem faciēdam. l.3. de diuortiis in P.quod elatius aliundè non poteſt colligi, quàm ex in ſequutis cum alio aliàue nuptiis l. 2. de diuortiis P. ca.omnes res 27. quæſt. 2.

39 Item obſeruandum etiam nunc aliquando agi ad ſeparationem matrimonii contracti, poſt quam, licet alteri ſe coniungere, & ita agitur ad ſeparationem, vt videtur vinculi, veruntamen agitur non ad veri vinculi tanquam contracti iure ſeparationē,ſed ad vinculi prǽſumpti nullitatem oſtendendam, quando videlicet de facto quidem matrimonium contractum & habetur pro vero,ſed poſtea docetur nunquam interueniſſe, vt quando contractum eſt contra impedimentum quod contrahi matrimonium omnino prohibet,& contractum de facto vt nullum dirimit: quo caſu non propriè diſſolutum dicitur, ſed declaratum nullum, quod enim nullum fuit diſſolui non dicitur,c. ad diſſoluendum, de Deſponſatio. impnb.l.4.de diuort.P.

" Quæ vt facilius intelligātur à diſcentibus,ſic
" breuiter reſoluemus, quædam eſſe impedimēta
" matrimonii quæ omnino prohibēt contrahi, &
" contractum diſſoluunt.Quædam ſunt quæ pro-
" hibent contrahi ſed contractum nō diſſoluunt:
" Quædam autem quæ contractum prohibent diſſolui quoad vinculum, verùm quod pertinet ad victum,habitationem & debita matrimonialia copula ſeparant coniuges ſine permiſsione nubendi alteri.Quædam quæ ſeparant cum permiſsione alteri nubendi de ſingulis membris aliqua exempla ordine illorum proponamus.

40 Impediunt itaque & contractum diſſoluunt, quę ſufficiunt ad dicendum nullū contractum matrimoniū:veluti primo,ſi intra minorem ætatē matrimonio non idoneum,nuptiæ factæ ſunt, aut ſponſalia per verba de præſenti licet enim minori pœnitere vbi peruenerit ad legitimā eam ætatē. Si tamen in minori ætate coniuncti coniuges perſeuerauerint in coniugio, poſt maiorem non licet, vel ſi ante legitimam ætatem maritali copula ſe complexi ſunt c.de illis,7. & c.à nobis, 8. de Deſponſa. Impub. ſic enim malitia ſupplet ætatem extraordinaria libidine, ibidem & in c. fraternitas tua, 7. de Eo qui cogno.conſangui. vxor.ſuæ, non enim tam ex ætatis curriculo & ſolo tempore, quantum ex poteſtate coeundi & pubertatem in matrimoniis metimur,c.puberes de Deſponſatio. impub. Solus tamen nixus ad copulam ſine effectu, non ſupplet ætatem nec conualidat impuberis matrimonium, c. atteſtationes,10.de Deſponſati impub. c.fin.hoc titulo de Sponſalib. Iura ciuilia aliquando ætatem puberem metiebantur ex hac poteſtate coeundi à pub.l.minor 25.annis,de minor.P.Plato quoque. Et hoc apud Romanos obtinuiſſe, donec turpe viſum,hoc eſt in inſpectione corporis fœminarum,& poſtea maſculorum etiam teſtatur Iuſtinianus,& proinde poſtea fuiſſe ætatem puberem in maſculis 14.annis, & in fœminis,12. definitā, quia vt plerumq; circa eam ætatē pubeſcāt §.1.quib. mod. tutela finit.lib.1.inſtitutio iur.ciu. tit.22.§.1.deNuptiis.l.fin.quando tutor vel cura. eſſe deſinant.videSaturnaliorum.1.c.6.Macrob. Ideo reſponſum minorem annis nuptam, tunc legitimam vxorem fore, cum apud virum duodecim annos impleuiſſet.l. 4.de Rit.nup.P.li.23. tit.4.Atque ante eam legitimam ætatem,nuptiæ factæ non iure matrimonii ſed iure ſponſaliorum valebunt, ſiquidem præceſſerint ſponſalia: quod ſi non præceſſerint, neque iure ſponſaliorum valebunt,quia non fuit ea lex agentium neque iure nuptiarum,quia lex improbat: niſi poſtea ratæ ſint, & ita Vlpian.ex ſententia Iuliani, reſpondit in l.quæſitum,9.de Sponſali. P.non enim quæ potuerunt, nēpe contrahere ſpōſalia,id voluerunt, neque quod voluerunt, nempe contrahere matrimonium,id potuerunt: & proinde nihil actū videtur. l.1. de iure codicillo. P. c.cum ſuper,23.de Officio. delega.lib.1.Decreta.tit.29. l. multum intereſt,ſiquis alteri vel ſibi C.Cōſentit in hypotheſi c.1.deDeſponſatio.impubetum. & datur actio cōtra tutorem qui ante 12. annum nuptiis minorem pupillam collocauerit, ſi ea traducta moriatur ante eum duodecimum annum, l.falſus tutor.xj.§.2. quod falſo tutore authore actum eſt, lib. 27. P. verum hactenus nunc de eo ætatis impedimento, plura enim ſuo loco Deo fauēte inferius dicem⁹ ad c.Iuuenis.3.iſtius tituli. multa quoque iam tradidimus lib. 9. Syntagma.Iuris cap. 7.

41 Secundo verò agitur ad diſſolutionem de facto contracti matrimonii, ſi inceſtuoſæ nuptiæ factæ inueniantur: idque authoritate Eccleſiæ ſeu Epiſcopi ſeu Officialis eius, non propria cuiuſque conſciētia vel præſumptione, & niſi præcedente de impedimento inquiſitione & gradu proximitatis quæ prohibere dicatur nuptias, intra quartum gradum conſanguinitatis iuxta ca. 1.penul.& fin.de Conſan.& aff.Sicque iudicium Eccleſiæ requiri docetur cap.ſuper eo.5. in c.fraternitati,7.de eo qui cogno.conſangui. vxo.ſuæ. cap.3.de Diuor.libr.4.tit.19.can.1.ſæculares,33.q. 2.ca.10. multorum,35.quæſt. 6. Quod ſi propria authoritate eo prætextu ſine iudicio Eccleſiæ coniugem quis reliquerit relicta poteſt petere reſtitutionem in integrum: & ſi ei excepno proximitatis obiiciatur in gradu prohibito,& probationes offerantur paratæ, recepto per Iudicem ab opponente iuramento de malitia, negatur quidem reſtitutio quo ad thorum non quo ad reliqua matrimonialia: ſi verò probationes non ſint in promptu fiet plena reſtitutio, niſi ſic magna viri ſęuitia c.literas,13.de Reſtitu. ſpolia-

to,libr,2.tit,13. Diremptione autem ob hoc impedimentum matrimonii facta, ſequitur alia pœna in eum cámue, qui quæ vetitas nuptias contraxerit ne cum alio aliáve coniungi poſsit, cap.1.de Eo qui cognouit conſanguineam, vxoris ſuæ. can. concubuiſti, 21.can.ſi quis cum nouerca, 24.& ſequent. qui dormierit, 32. quæſt.7. Sed hoc, nempe prohibitio matrimonij contrahendi cum alio in pœnam inceſtus commiſsi, non eſt perpetuum, ideo contractum contra prohibitionem tenet. & tunc pœnitentia impoſita qui contraxit contra prohibitionem vxori poſtea ductæ matrimonii debitum petenti, reddere tenetur, petere autem non vtique, capit. tranſmiſſæ nobis, 4. de Eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ. Sed et ſi eſſent iuuenes inceſtuoſi, cum eis diſpenſaretur, vt poſſent cum aliis matrimonium contrahere, impoſita pœnitentia, & propter lapſum iuuentutis incontinentiæ, tolerabile fit matrimonium. can. 14. in adoleſcentia, 33. quæſt. 2. Sed de hoc impedimento plura dicenda erunt, infrà ad cap. iuuenis, & diximus lib. 9. Synragma. cap. 18.

42 Tertio ad diſſolutionem matrimonii de facto contracti, agitur ob impedimentum frigiditatis & maleficij coniugum, & ſi mulier tam arcta ſit, vt non poſsit virum admittere, & ita coniuges ad matrimonium conſummandum ſint inutiles, nam tunc etiam authoritate Eccleſiæ ſi conqueratur alter ex coniugibus, & probet impedimentum, ſolui poſſet de facto contractum. cap.1. cap. conſultationi, & ſequentibus. de frigidis & maleficiaris. Sicut enim puer qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus coniugio: ſic, qui impotentes ſunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur, cap. 2. eodem tit. naturalem imbecillitatem hanc diſſoluendi cauſam dicit Iuſtinia. Nouella 22. de Nuptiis. §. per occaſionem. & in §. prædictis itaque Nouellæ 117. vt liceat matri & auiæ l. in cauſis 10. de Repud. lib. 5. C. tit. 17.

Quamuis enim coniunctio animotum præcipuam babere videatur cauſam matrimonii, l. nuptias de Regul. iur. cum ſimilibus.

Attamen, vltra conſenſus ille animotum habet intentionem coniunctionis & prolis: nec aliam ob cauſam in principio, inuenta videtut matrimonii inſtitutio, eſtque vnum ex bonis matrimonii, proles. can. omne bonum 27. quæſt. 2. cum autem omnino impotentes ad hoc ſunt qui contrahunt, de facto cõiunguntur quidem, ſed non videntur ob matrimonium coniuncti: ideo abire ab illa coniunctione impune illis permittit Eccleſia: nec mulier dicitur pertinere ad matrimonium, cum qua non dicitur commixtio. ca. decr. §. 1. ca. non eſt dubium ca. cũ ſocietas, 27. q. 2. Atque in capitulari 6. Caroli magni c. 55. apud Iuonẽ pat. 8. Decr. c. 8. & in ca. quod autem 33. q. 1. vir & mulier ſi ſe coniunxerint, & poſtea dixerit mulier de viro q̃ nõ poſsit coire cum ea, ſi poſsit probare per iuſtum iudicium quod verũ ſit, accipiat alium: ſi autem ille aliam acceperit, ſeparẽtur. Et in ca. requiſiſti. 33. q. 1. ſi mulier cauſatur & dicit, volo eſſe mater, & filios procreare: & vterque eorũ ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis iureiurando dicat, vt numquam per coniunctionẽ carnis cõiuncti, vna caro effecti fuiſſent, tunc videtur mulierem ſecundas nuptias contrahere poſſe: humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum: vir autem qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine coniuge. Si propter faſcinum etiam impotens quis reddatur ad cohabitandum mulieri, ſeparatio fit coniunctionis: verum quædam eſt differentia inter ſolutionem factam ob faſcinum, & ob impedimentum naturale, vt vtrunque probatur in ca. ſi per ſortiarias, eadẽ 33. q. 1. *ſi per ſortiarias atque maleficas occulto ſed numquam iniuſto Dei iudicio permittente & diabolo præparante, concubitus non ſequatur, primum ſtatuitur recurrendum eſſe ad orationes vt Dei ira placari poſsit: quod ſi ſanari non potuerint, ſeparandos.* Et ibidem ponitur differentia ſeparatorum ob frigiditatem, & ſeparatorum ob maleficium. Quia inquit, de impotente reddito per ſortiarias & ſeparato poſtquam alias nuptias experiuerit illo in carne viuente cui iunctus fuerat, priori, quam reliquerat, etiam ſi poſsibilitatis concumbendi ei reddita fuerit, reconciliari nequit. *At* ſi ſeparatio fuerit facta propter frigiditatẽ, & receperit poteſtatem coeundi: peracta pœnitentia, ad primam vxorem relicta ſecunda, redire debet, dicto ca. requiſiſti in fine, 33. q. 1. & c. laudabilem. 5. de frig. & malef. Diuerſitatis ratio eſt quia cum agitur de ſeparatione matrimonii ob frigiditatem vel impotentiam naturalem, talis ea debet eſſe, vt is, qui ſeparatur, dicatur eſſe impotens erga omnes mulieres & perſonas, quia ſit perpetuum impedimẽtum, c. 1. de frigid. & maleficia. ibi, *primum dixiſti te eſſe frigidæ naturæ, ita vt non potuiſſes cum illa nec cum aliqua alia cõcumbere*, ita natura Eunuchi alii ab illis qui voluntate & artificio hominum tales ſunt D. Matthæi c. 19. ca. qui ſit, 9. 33. q. 5. Quare quum Eccleſia nõ permittat ob hoc naturale impedimẽtum ſolutionẽ matrimonii, niſi ob eam rationẽ quia perpetuũ iudicauit. Si decepta fuerit ex iuramẽto quod illud diceretur perpetuum reſtituit detecto mendatio primum matrimonium: quia impedimentum non perſeuerat, vt perſuaſum erat.

44 Sicque perpendimus iura in cap. fraternitatis literas, 6. de frigid. & maleficia. & 39. mulier arcta reiicitur, ſi cum ea non poſsit concumbere maritus, ſi non idonea eſt ad viriles amplexus, ſi naturale ei deſiit inſtrumentum, ſi tam arcta ſit vt non poſsit per inciſionem aperiri ſine vitæ periculo, quo caſu dimitti poteſt: contrà, ſi ſine vitæ periculo aut arcta ab initio poſtea aperta ſit ab alio vt poſsit eſſe vſui primo. Sicque in cap. ex literis, 3. de frigidis. Alexan. 3. *ex literis* inquit *tuis 4. cognouimus, quod quidam ſedecim annorum quamdam tredecim duxit vxorem, qui cum debitum reddere non poſſet, mulier tam grandem infirmitatem contraxit, vt omnino viro ſit facta inutilis, & inſtrumentum eius impeditũ ita quod vir ei admiſceri non poteſt. Reſpondemus igitur quod ſi vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit*

rit adiuuari, viro aliā accipiendi tribuas facultatem. Obſeruamus ibi præſupponi impedimentū perpetuū, per verba, *nec medicorū ope poterit adiuuari.* mulier enim ita arcta, vt mulier fieri non poſsit, ſana non videtur, vt ait Vlpian. in leg. item quæritur, *14.* §. mulierem de Aedilitio edict. P. medicorū autem arte interdum ſanari, docet Aetius lib. *4.* medicinæ cap. *95.* & ſequ. Quare Hoſtienſis ad dictum caput. fraternitatis, ait, quod quomodocunque mulier quæ vt arcta ſeparata eſt, cognoſcibilis reddatur, reſtituitur priori marito, propter errorem qui interuenit in iudicio Eccleſię ſeparationis, ob relationem mulierum, vt ibidem dicitur, in textu & Gloſſa. Neque ſententia vnquam contra matrimonium lata tranſit in rem indicatam, cap. lator, & ibi Gloſſa, ad verbum, *permanere*, cap. conſanguinei, de Sententia & re iudicata, ſanari enim potuit.

45 At quando de maleficio agitur & impotentia coeundi ex eo, maleficiatus ſemper non eſt impotens erga omnes, ſed erga ſponſam tantum & nuptam, vt colligitur ex cap. fin. de frigid. & maleficia. ibi, *fatebatur maritus quod vxorem nūquam cognouerat, tamen ſe habere potentiam cognoſcendi alias aſſerebat*: quare ſeparatus ob maleficium ab vxore quam cognoſcere non poterat, aliam accipiens & cognoſcens, ab ea non eſt conuellendus.

46 Cæterum antequam ob cauſam maleficij aut impedimenti naturalis ſeparatio ſtatuatur matrimonij ab Eccleſia, Tria concurrere debent, primum, vt qui vult à coniuge matrimonio ideo diſcedere, ante contractum matrimonium ignorauerit impotentiam coniugis à quo vult diſcedere. Nam ſi præſciuerit, non poterit poſtea contracto màtrimonio ab eo abire: ſed quam non poteſt habere tanquam vxorem, tenetur retinere tanquam ſororem cap. conſultationi tuæ, *4.* de Frig. & malefi. cap. laudabilem, §. *1.* eod. tit. neque cohabitatio tamen iſta facit cum impotente matrimonium, & cum eo qui ſcienter impotenti ſe coniunxit can. ſolet *32.* q. *2.* can. aliquando, eod. cap. fin. de Conditio. appoſit. Et niſi adſit mens ſacra continentiæ, mererentur pœnam qui ita ſcienter impotentibus ſe coniungunt iuxta Nouellam imperatoris *98.* de pœna Eunuchorum qui vxores ducūt perquam Eunuchi qui matrimonium inire conati ſunt, vt ſtupri rei, pœna damnantur, & ſacerdos qui iſtiusmodi coniunctionem profanato ſacramento perficere auſus fuerit ſacerdotali dignitate defraudatur. *Quod* inquit, *qui ad illam commixtionem peregrinam peruenerūt, liquido ſcientes ſe ſteriles, ac ad gignendum inutiles, naturæ inſidientur. Item quod ad irriſionem ſacramenti, videntur contrarias preces intentioni accipere: quæ ſunt, creſcite & multiplicamini, &c.*

47 Neque inquit, obeſt, *Quod ſi Eunuchi arceantur à matrimonio, ergo & ſteriles arcendi ſint. Nam ſterilitam ea non fuit, ſed contraria intentio, non ſe abſtinere à matrimonio & liberorum deſiderio ad matrimonium conuenerunt, quamuis effectus non ſequatur. At Eunuchi contrà. Et proinde etiam ſola cauſa ſterilitatis non ſufficit ad diſſoluendum matrimonium.* Quod & iure pontificio receptum in ca. ſi vxorem, *18. 32.* quæſt. *5.* & in can. *28.* tantum valet *32.* quæſt. *7.* vbi ex diuo Auguſtino de bono coniugali cap. *7.* *tantum valet illud ſociale vinculum coniugum, vt cum cauſa procreandi colligetur, nec ipſa cauſa procreandi diſſoluatur*, & rurſum ca. *15.* eiuſdem libri de Bono coniug. manet vinculum nuptiarum, etſi proles cuius cauſa initum eſt, manifeſta ſterilitate non ſubſequatur: ita vt iam ſcientibus coniugibus non ſe filios habituros, ſeparare tamen ſe vel ipſa cauſa filiorum, atque alijs copulare non liceat: Quod ſi fecerint, cum eis quibùs ſe copulauerint adulterium committunt, ipſi autem coniuges manent. Planè vxoris voluntate adhibere aliam vnde communes filij naſcantur: vnius, commixtione ac ſemine: alterius autem, iure & poteſtate, apud antiquos patres fas erat, vtrum & nunc fas eſt, temerè non dixerim. id eſt, vt ait ibi Gloſſa, nullo modo dicam: adfirmauit autem id Ambroſius, in ſermone de ſancto Iohanne, & adulterium dici, & natum, inde, nec filium appellari, ca. *9.* dicat aliquis, *32.* q. *4.* & dictum Abrahæ *eijce ancillam & filiam eius*, Geneſ. *16.* Atque idem Ambroſ. lib. de Patriarchis, lib. *1.* de Abrahamo, c. *4.* relatus in ca. *3.* dixit Sara, eadem *32.* q. *4.* refellit exemplum Saræ permittentis habere coniunctionem cum ancilla liberorum cauſa, vt legitur ca. *16.* Geneſ. quod Abraham eſſet ante legem Moſis, & Euangelij, & quo tempore nulla lex prohibebat adulterium viro: neque ante legē, ait, vllius rei damnationem ſed ex lege: & quod Deus in Paradiſo matrimonium laudauerat, adulteriū non damnauerat. Excuſatur & ſecundo Abrahæ factum, quod non voluptatis, ſed poſteritatis habendę cauſa feciſſet: hominibus exiſtentibus in pauciori numero poſt diluuium, item propter augendam fidelium ſobolem. Idipſum excuſatur iiſdē rationibus in Loth, qui filias cognouit, quæ excuſantur, quod crederēt tūc genus humanū defeciſſe, Gen. c. *19.* eadem ferè, locū habere poſſunt in facto Rachelis, quæ cum putaret ſe ſterilem permiſit Iacobo marito ingredi ad Balam ancillam, Geneſ. *30.* tractant & hæc pluribus Scholaſtici in *4.* Sententiarum. P. Lombardi diſtinct. *33.* Nunc autem & Euangelium: & ante Moſaica lex, adulterium prohibuit: & effugi nō poteſt, ſaltem ex lege, cognitio peccati, ca. nam concupiſcentiam. de Conſtitutio. Sic emēdata iura ciuilia priſca, quibus etiam bona gratia matrimonium diſſoluebatur ſine pœna propter ſterilitatem, vt ait l. vitricus *60.* iuncta l. & ideo bona gratia, *62.* de Donatio. inter vir. & vxor. lib. *24.* P. tit. *1.* Sicuti & fertur prima cauſa diuortij Spurij Corbilij. & Cornelii Sullæ, ob ſterilitatē, vt ſcribit Valerius Maximus libr. *2.* cap. *1.* & Aul. Gellius lib. *4.* c. *3.* & lib. *17.* c. *5.* idque propter prolis deſiderium: quod & Ethnicos vt Iudæos, maximè impulit ad diuortium.

48 Vt etiam ad mutationem exemplorum relatorum legamus Catonem Vticenſem vxorem ſuam Martiam conceſsiſſe Hortēſio liberorum

cauſa apud Strabonem lib. xj. cui Plutarchus in vita Catonis, addit etiã, cum illo ſponſalia contracta Philippi patris volũtate. Similis certè illis qui vxores præcarias habebant, vel ad tempus mercede conductas: quem morem & tribuit Sarracenis Amianus Marcellinus lib. 14. Scribit quoque Plutarchus in vita Lycurgi, eius lege aliquando licuiſſe, ſeniori viro, vxori iuueni probum & honeſtum adoleſcentem admiſcere, & vbi eam generoſo ſemine compleſſet ſuum ipſorum quod natum eſſet efficere, Quod improbat tamen meritò diuus Auguſtinus ad Claudianum, lib. 5. contra Iulian. dicitur & in can. 10. Sic non ſunt facienda 32. q. 4. *ſic non ſunt facienda adulteria, animo generandi regenerandos quemadmodum furta non ſunt facienda, etiam voluntate paſcendi pauperes ſanctos*. Simili ratione reprobanda lex Solonis, quæ retinuit quidem matrimonium inter ſteriles, ſed aliquod remedium ſufficiens ſibi addidiſſe viſus eſt, vt eſt apud Platonem. Si quis lege obtinuerit (qua elocabatur pupilla proximo) vt ei pupillo hæres elocata ſit, factúſque ſit dominus ad rem veneream minus idoneus, proximum viri admittitor. Subijcit cauſam Plutarchus in Solone: ne quod naſceretur, alienum eſſet. Curabant enim Græci ne ad alienam familiam patrimonia peruenirent: quemadmodum, ſed alia ratioue curarunt Hebræi non commiſcendas tribus: & mulieres proximis ex tribũ ſua nubere Numerorum cap. 25. & cap. 36. Ruth. 3. Tobiæ 7. Eſdræ cap. 1. & alibi. Verumtamen Solon legem aliam addidit, ἐάν τις δυνάμενος οὐκ ὀπυίειν χρημάτων δ' ἕνεκα λαμβάνων ἐπίκληρον, καὶ τῷ νόμῳ καταβιαζόμενος φύσιν φιλοντύτιας καὶ ὕβρεως δίκην δῶναι. 29. id eſt, *Si quis ad generandum idoneus non ſit, ſed bonorum gratia vxorem duxerit contra naturam, in eum cupiditatis & iniuria actionem dandã*, & hæc ad primum requiſitum in ſolutione matrimonij ob impedimentum coeundi conſideranda erant, vt ſcilicet hoc impedimentum ignoraretur tempore quo contractum eſt matrimonium,

49 Secundum autem quod requiritur vt illud impedimentum naturale, vel maleficium ſit perpetuum & indiſſolubile aut immedicabile, & quod perſeueret. Quare ſi ſtatim apparere poſſit eſſe perpetuum, ſtatim quoque ſeparari poterit matrimonium: ſin autem dubium ſit, an poſsit curari: expectandum erit tempus in quo periculũ fiat, num tolli vel iuuari poſsit, eiúſque cauſa triennium in coniunctione eſt expectandum ad minus, à tempore coniunctionis vſque ad ſolutionem cap. laudabilem, 5. & cap. fi. de Frigid. & malefic. canon. ſi per ſortiarias, 33. quæſt. 1. in iure ciuili aliquando, biennium ſufficiebat, poſtea verò & triennium quoque ſtatutum leg. in cauſis, C. de Repud. §. per occaſionem, de Nuptijs in authẽn. Nouella 22. Accidit enim aliquando, vt quidam pro fœminis arctis, & ad admittendum virum non idoneis viſi fuerint, qui poſtea creſcente ætate, erumpente ſexu, viri apparuerunt: neque id eſſe fabuloſum exemplis docet Plinius libr. 7. Hiſtoriæ natura. cap. 4. Et ipſe ibidem teſtatur, ſe vidiſſe in Africa mutatum in marem nuptiarum die, l. Coſſicium ciuem Tiſdritanum.

50 Tertium porrò quod requiritur quod illud impedimentum impotentiæ coeundi, præceſſerit coniunctionem matrimonij. Nam ſi poſtquam coniuges ſe mutuo admiſerint & commiſcuerint ſuperuenerit frigiditas, vel maleficium, non poſſunt matrimonia iam benè contracta & rata, diſſolui. Quia primum ceſſat ratio ſolutionis permittendæ, quę erat, quod matrimonium non eſſet matrimonium, & tantum factum ipſum, non ius quod nullum erat, diſſolui, at hîc iam matrimonium conſummatum, & perfectum fuit, ideo incidit in rationem & regulam illam, quod Deus coniunxit homo non ſeparet, de qua egimus ſuperius.

51 Quare nec morbus debilitans membra genitalia diſſoluit matrimonium, nec aliç infirmitates quæ in paralyſim ea reſoluunt vel alio modo grauiſsimè detinent, & impediunt coitum, canon. decreta, 27. quæſt. 2. canon. hi qui matrimonium, 32. quæſt. 7. facit l. filium enim diffinimus, 6. de His qui ſunt ſui vel alien. iur. Neque etiam lepra ipſa ſuperueniens alteri coniugum vinculum dirimit, etſi cohabitatio poſsit ſeparati, capit. 1. de coniugio leproſor. quamuis ante matrimonium ſponſæ vel ſponſo ſuperueniens impedire poſsit ne contrahatur, cap. quemadmodum, de Iureiuran. Plura enim impediunt contrahi matrimonium, quæ ſuperuenientia, contractum non dirimunt, leg. patre furioſo, de His qui ſunt ſui vel alien. iur. leg. oratione, 16. §. final. de Ritu nuptia. P. leg. furor, de Sponſal. P. Ratio eſt perpulchra vltra vinculi firmitatem, allata ab Vlpia. in leg. ſi cum dotem, 22. §. ſi cum dotem, Solut. matrim. libr. 24. P. tit. 13. *Quid enim tam humanum eſt, quam fortuitis caſibus mulieris, maritum: vel vxorem viri participem eſſe?* Socia vxor omnis fortunæ bonæ, & malæ, diuinæ & humanæ domus leg. 1. de Ritu nuptia. P. l. 1. rer. amotarum P. leg. 4. de crimin. expila. hære. leg. ſi rer. amotarum, 52. de Reiudic. P. Dionyſ. Halicarn. in 2. vt & fœlicitas mariti auget fœlicitatem & honorem vxoris, in leg. ſi libertam, 25. C. de nupt. Celebrè & dignum memoria, quod refert Iuſtinus libro 23. de vxore Agatoclis regis Siciliæ, Thergena, quæ cum morituro Agatocle in Aegyptum remitteretur, ægrè ab eo diuulſa dicebat: nubendo ſe, non proſperæ tantum, ſed omnis fortunæ inijſſe ſocietatem. eo pertinet Symbolum ignis & aquæ, quæ in nuptijs perficiendis offerebantur coniugibus, cuius meminit Sceuola in leg. Seia Sempronio, 66. §. primo, de Donatio. inter virum & vxorem lib. 24. P. ante quæ non dicebantur nuptiæ perfectæ: Sic enim ait, *virgini in hortos deductæ ante diem tertium, quam ibi nuptiæ fierent, cùm in ſeparata dieta ab eo eſſet, die nuptiarum priuſquam ad eũ tranſiret, & priuſquam aqua & ignis acciperetur, id eſt, nuptiæ celebrẽtur, obtulit decẽ aureos dono. Quæſitũ eſt poſt nuptias contractas, diuortio facto, an ſumma donata repeti poſsit: reſpondit, id quod ante nuptias*

tiæ donatum proponeretur non poſſe de dote deduci. Adhibebatur aqua & ignis in nuptijs, tùm ad prolem ſignificandam: exiſtimantes in igne maris ſemen, aquam fœminam, quod fœtus ab eius humore fiant, vt ait Varro 4. de lingua Latina, & xj. de Vita populi Roma. Sacramenti genus quo nuptiæ ſanciebantur, vt ait Lactantius libr. 2. Diuina. inſtitution. capit. 10. vel vt Plutarchus ſcribit, in problema. Romanis vtrumque elementum à coniugatis ſumi ſolitum erat, vt oſtenderent, ſe paratos eſſe ad omnia infortunia ſimul ſubeunda & ferenda, etiam ſi ad aquam & ignem reducerentur. Sed & ignis iracundiæ ferendæ & conſumptionis poteſt eſſe ſymbolum, vt in ſymbolis Pythagoricis, *ignem gladio ne fodito.* Accedit aliud Symbolum eiuſdem ſignificationis relatum à Baſilio Magno in hexamero, oratione 7. in anguis & murenæ cõgreſſu, ſignificans quales coniugum mores eſſe debeant in ferendis communibus infortunijs. *Vipera*, inquit, *omnium quæ ſerpunt infeſtiſſimum animal, cum marina murena congreditur ſibilóque ſe adeſſe ſignificans ex profundo eam ad concubitum euocat, hæc autem morem gerit, & eum venenata beſtia copulatur: vt intelligamus, ſi duris & feris moribus ſit vir, eum eſſe vxori ferendum, nec coniugium ulla ex cauſa dirimendum.* Cõſentit diuus Auguſtinus libr. primo de ſermone Domini in monte capit. 32. relatus in canon. 18. ſi vxorem 32. quæſt. 5. *Si vxorem*, inquit, *quis habeat ſterilem vel deformem corpore, ſine membris debilem ſiue cæcam, vel ſurdam, vel claudam, vel ſiquid aliud: ſiue morbis, doloribus, languoribusque confectam, & quicquid excepta fornicatione, cogitari poteſt vehementer horribile, pro fide & ſocietate ſuſtineat*, idem & tractatur libr. 4. Sententiæ diſtinct. 14. & rurſum diuus Auguſtinus eo, libro primo de Sermone Domini cap. 25. relatus in cano. §. Dominus 32. quæſt. 7. *Dominus ad illud confirmandum, vt non facile dimittatur, vxor, ſolam cauſam fornicationis excepit: cæteras vero moleſtias, ſi quæ forte extiterint, iubet pro fide coniugali, pro caſtitate, ſuſtineri.*

52 Quocirca leges ciuiles euanuerunt, quæ permittebant bona gratia ſine pœna ſolutionem matrimonij ex cauſis ſuperuenientibus quibus non putabant poſſe commodè retineri matrimonium veluti valetudine, ſenectute, militia, leg. veluti ſenectute, 61. cum l. ſequent. de Donat. inter. vir. & vxo. P. captiuitate, & ſeruitute, leg. 1. de Diuortijs P. leg. ſiquis ſic ſtipuletur 136. Solut. matrim. P. l. in bello, 12. §. ſed captiu i vxor: 4. de Captiuis & poſtlimi. reuerſ. libr. 49. P. tit. 15. §. ſed etiam captiuitatis, cap. 7. de nuptijs, in Nouel. permittebat enim lex, poſt elapſum certum tempus expectato marito vel, vxore, alteri ſe miſcere vel aliam ducere quod tamen emendatum poſtea, videndæ Nouella 117. capit. xj. verſic. *quod autem à nobis*, Authentic. ſed hodie, C. de Repud. Nouella Leonis 53. cap. dixit Dominus, 2. de Secund. nupt. & quæ dicemus poſtea ad cap.

53 Suſtulit Iuſtinian. omnes cauſas diſſoluendi matrimonij, exceptis tribus, ſi maritus non poſſet commiſceri vxori ab initio matrimonij: Si alter coniugum ante commixtionem ſanctimonialem vitam elegerit (vt & in cap. verum, cap. ex publico, de conuerſion. coniugat.) ſi aliquanto tempore maritus captiuitate detineretur, quod & poſtea correctum eſt cap. 12. §. prædictis itaque cauſis, Nouel. 117. Vt liceat mat. & auiæ.

54 Non ignorandum erit tamen, extare duas Nouellas Leonis Cæſaris: vnam 111. & aliam 112. quibus conceſſa videtur ſolutio matrimonij ob furorem, cum aliqua temporis probatione. Nam in 111. ſtatuitur, vt ſi vxor mente capiatur, idque neque dolo mariti, neque ipſo cõſcio aliorum maleficio fiat, & vltra tres annos id malum duret, matrimonium dirimatur, alterámque vxorem marito ducere liceat. In Nouella autem 112. ſtatutum, vt ſi maritus per matrimonij tempus in furorem incidat intra quinquennium ſolui nequeat: eo autem elapſo, ſi furor eum adhuc occupet, ſolui poſſit. Nicephorus etiam Botoniates, Imperator Orientis, eaſdem nouellas probauit: atque in libris Baſilicorum libr. 29. Eclogæ tit. 2. ſic ſcriptum μαινομένης ὁ γάμος μένει ἐῤῥωμένος, καὶ καλῶς αὐτῇ στέλλεται διαζύγιον. i. *eum furioſe matrimonium ratum manet ac recte repudium ei mittitur*, videtur autem Leo reuocaſſe in vſum diſtinctionem de furore, in diſſoluendo matrimonio, cum qua reſpondit Vlpian, in l. ſi cum dotem §. ſi maritus, Soluto matrim. P. Sed Photius titulo 13. nemo canonis cap. 30. negat Nouellas prædictas Leonis vſitatas fuiſſe, & potius ſtari nouellæ Iuſtinianeæ 22. cap. 15. & Nouellæ 117. capit. 8. & 9. vbi iſta cauſa inter cauſas diuortii non adnumeratur, quin & Paulus Iuriſconſultus, dum ait ſuperueniẽtem furorem non ſoluere matrimonium, illam diſtinctionem non attulit in leg. patre furioſo, de his qui ſunt ſui vel alieni, iur. P. & lib. 2. Sententia. tit. 29. nec in l. oratio, de Ritu nupt. nec in l. furor, de Sponſal. Atque in hac reſolutione conueniunt hodiè omnes iuris ſacri & pontificii authores, furorem & amentiam ſuperuenientem non dirimere contractum iam matrimonium, quamquam impediat ob defectum conſenſus, contrahentium. in libr. 4. Sententiarum partum diſtinct. 34. apud Burchard. libr. 4. Decretorum capi. 28. apud Iuonem in parte 8. cap. 166. & in Panormit. lib. 6. cap. 9. & apud Gratianum in ca. 25. hi qui matrimonium, & ca. neque furioſus, 26. 32. q. 7.

55 Et hæc procedunt exempla in impedimentis, quæ prohibent matrimonium contrahi, & prohibent, & contractum de facto dirimunt, quibus alia ſimilia ſunt vt dicetur in aliis capitibus huius tituli, in conſanguinitate & affinitate corporali vel ſpirituali, vt c. non debet, de conſan. & affi. ca. omnes 30. q. 1. ca. fi. de Cogna. ſpiritual.

56 Quædam autem diximus eſſe quæ impediunt, & contractum tamen contra prohibitionem

nem non dirimunt. Quorum exempla etiam aliqua proferã, vt primum ex cap. *1*. & *2*. de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ: vbi in primo, frater quidam promiſit dare in vxorem cuipiam ſororem ſuam præſentem & conſentientem & nubilem, præſtito iuramento: eaque ab eo velut ac marito futuro dona ſuſcipiens ſæpè amplexata eum erat; fratre vero mortuo, eadem permiſit ſe deſponſari à fratre illius ſponſi: mota lite, interdictum ei interim, ne cui nuberet: illa tamen contempto interdicto Iudicis, tertio nupſit, quidque ſtatuendum ſit quæritur, Et reſponſum, quod pertinet ad matrimonium, illud indiſſolubile remanere: ſed quia contra interdictum tertio nupſit ei imponendam eſſe pœnitentiam, eadem ferè hypotheſis in ca. *2*. Aliud exemplum in cap. *2*. de Clandeſtina deſponſa. Si matrimonium ita occultè contrahatur, vt per legitimam probationem de eo non conſtet: Quod pertinet ad Eccleſiam, illud matrimonium pro contracto non habetur, nec ad eum modum clam coniunctos quandiu, ei non apparet fuiſſe cõtractum, compellit cohabitare tanquam coniuges. Nec prohibet quominus matrimonium cum alijs contrahere poſsint, quia illud occultum pro nullo habetur ei, quæ non iudicat de occultis, ca. vnico, vt Eccleſiaſtic. benefic. ſine diminutio. conferant. Si tamen poſtea primum ei contractum probetur, iubet redire ad primam vxorem. Quia prohibitio Eccleſiæ ne matrimonium clandeſtinum fiat impedit quidem ne fiat ita matrimonium: ſed ſi factum fuerit, non diſſoluit, quia quod pertinet ad Deum verum & indiſſolubile eſt matrimonium clam cõtractum, & ſiquis ex his qui ita contraxerint alteri coniungatur, verè bigamus eſt, & adulter, & peccat contra legem diuinam capitè ſecundo, & ibi Gloſſa, ad verba *à principio*, de Clandeſti. deſponſa.

57 Tertium exemplum quando Eccleſia interdicit ne quis eam poſsit ducere in matrimonium, quam antea polluerit per adulterium. In Concilio Tribunienſe, canon. *40*, & *51*. vbi cum prohibitione anathematizatur, hoc matrimonium, & refertur, in canon. relatum *31*. quæſt. *1*. Meminit, & eius Concilij Tributienſis in hac hypotheſi, Clemens III. S. Pontifex in can. cum haberet, de eo qui duxit in matrimon. quam prius polluit per adulter. can. *1*, *31*. quæſt. *1*. facit l. Claudius Seleucus, de His quib. vt ineg. P. Attamen quanquam prohibitum ita ſit, de facto contractum, non obſtante peccato contra prohibitionem, impoſita pœnitentia, tenebit & indiſſolubile erit: proinde ſupplementum adijcitur nequis ei cõiungatur in matrimonio quam prius polluit per adulterium, niſi prius peracta pœnitentia, & ſi nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel ſi viuente viro fidem adulteræ non dederit ſe eam ducturum ſi viro ſuperuiueret canon. illud vero, canon. ſiquis viuente *31*. quæſt. *1*. can. ſignificaſti nobis, *6*. & canon. ſuper eod. tertio de eo qui duxit in matrimonium quam prius polluerat per adulterium.

58 Quartum exemplum, quando Eccleſia prohibet matrimonium contrahi propter impedimentum temporale feriarum, in quibus contrahi prohibetur vt ab aduentu ad Epiphaniam vſque, in Quadrageſima vt ca. capellanis de ferijs. nam valebit contractum intra illas ferias ſed pœnitentia pro tranſgreſsione prohibitionis impoſita.

59 Quintum erit in impedimento contrahendi matrimonium ob votum caſtitatis, quod tamen non habet profeſsionem factam publicam: nam contractum de facto contra prohibitionem, non dirimitur cap. conſuluit, cap. inſinuante, qui clerici vel vouen. & tota *29*. diſt. Alia ſimilia omittemus.

60 Doceamus autem nunc, quando matrimonium quod pertinet ad vinculum diſſolui nequit & tamen ratione cohabitationis diſſolui poſsit. Extat Xiſti V. conſtitutio *47*. numero de hac ſeparatione temeraria thori, incipiens *ad compeſcendum*, in Bullario collecto per Cherubinum à Nuetia edita anno *1586*. III. Kal. Nouemb. per quam ſtatuit primum ne coniuges propria authoritate thorum diſſoluerent, alioquin qui diſceſsiſſet arbitrio Iudicum puniretur. *2*. vt maritus qui Iudicis authoritate thori ſeparationem obtinuerit, & deinde cum ſcortis aut alijs mulieribus, impudicam vitam duxerit, ita quod appareat eum ſeparationem affectaſſe vt luxurioſe viueret, pœna vltimi ſupplicij plectatur, & in mulierem, idipſum faciente ſimiliter. *3*. quod ſi pendentibus litibus ſeparationis thori, vxor ex aliquo monaſterio vel honeſto loco per iudicem ſibi aſsignato, aufugerit, & impudice vixerit, eadem pœna capitis puniatur. Et in ſumma reſoluendum, vt ex quibus cauſis habitis legitimis olim permiſſum erat iure ciuili dimittere vxorem, & alteri ſe coniungere: ex iiſdem ſine periculo & diſcrimine vitæ non poſsint vnà coniuges remanere, poſſe ſeparari, authoritate tamen Eccleſiæ & cauſa cognita habitationem eorum. Quod exemplis etiam illuſtrabimus, explanatis diuerſorum tempor๋ contrarijs vel diuerſis, vt occurrent, cõſtitutionibus, Iuſtinianus itaque in Nouella *22*. de Nuptiis, c. *15*. §. ſi igitur. Si mulier ſe inſidias à viro paſſam probet contra ſalutẽ, aut venenis aut gladio, aut per alium modum, aut ſi flagellis fuerit affecta, ſeparatio fiebat matrimonij, quod & in §. has itaque cauſas, eiuſdem tituli ſtatuitur, & in l. conſenſu, *8*. de Repud. lib. *5*. tit. *17*. ibidemque ſtatutũ erat, vt ſi mulier marito etiam tum ſuperſtite de matrimonio cum altero contrahendo agat, non amplius illam ſibi vt membrum ſuum iũgere liceret, ſed ſeu inſidiatrix ab illo euelleretur, poſtea autem Nouella. *117*, vt liceat matri & auiæ c. *8*. in fine, ſtatuit, ne ob hanc cauſam dirimatur matrimoniũ, atque inter cauſas iuſtas repudiorum non connumerauit. Lex vero Imperator, Nouella *30*. de muliere quæ viuo

marito

marito,alio ... de matrimonio compellat, reſtituit in vſum,quod ante erat ſtatutũ,in Nouella *22*. c. *6*.Iuſtiniani.vt præcidat inſidias inquit,aduerſus matrimonia humanæ vitæ,& cauit, ſi qua marito adhuc viuo, de contrahendo matrimonio cum altero ſermonem habuiſſe deprehendatur, vt quæ ſe ipſam neſario propoſito abruperit, & matrimonij ſolutione ab illo abſtrahatur & pecuniarijs pœnis ſubdatur, quibus obnoxiæ ſunt quæ alijs modis à marito auelluntur. Contumelia enim dicitur afficere creatorem, qui viuente eo quem Deus ſibi coniunxit,ad alium reſpicit. Rurſúmque idem Rex, C. Nouella *31*. titulo,vt quę mariti odio laborat repudiari ab illo poſſet, diſiungi à marito mulierem iubet, quæ marito inſidietur, aut gerit cum illo inimicitias capitales, veluti de induſtria abortando, nec fœtum in lucem producendo propter inimicitias quas cum marito habet, quia verè non dicatur vxor, quæ debet eſſe auxiliatrix & amorem incontaminatum in maritum gerere. At iure pontificio hoc emendatum in c.literas,*13*. in fine de Reſtitutio.ſpoliator.lib.*2*.tit.*13*. & ſeparatio quidem coniugatorum ſed ſine ſolutione matrimonij traditur his verbis, *ſi vero tanta ſit viri ſæuitia, vt mulieri, trepidanti non poſſit ſecuritas prouideri, non ſolum non debet ab eo reſtitui, ſed ab eo potius amoueri: alioquin ſufficienti ſi fieri poſſit ſecuritate promiſſa.profectò videtur coniunx ante cauſa cognitionem reſtituenda marito.* Idem in c.ex tranſmiſſa *8*. eod. tit. *Mandamus*,inquit,*ſi vobis conſtiterit quod præfata mulier prædicto militi legitimè deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita,ipſam ei reſtitui faciatis, recepta tamen ſufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre:* Si autem capitali odio ita mulierem,*vir perſequitur,good marito de ipſo diffidat, alicui probæ & honeſtæ mulieri vſque ad cauſæ deciſionem cuſtodiendã ſtudioſius committatur in loco vbi vir vel parentes eius,mulieri nullam poſſint violentiam inferre*, Et in can.*5*. de Benedicto *32*.quæſt.*1*. Pelagius ſtatuit de adultera ſeparata ab adultero & punita:vt ſi maritus eius, ſine dolo aliquo forte eam accipere voluerit, ex ordinatione iudicis, ſub cautela reciperet,nullum ei periculum de cætero illi ſe illaturum:Si verò illam recipere noluerit,in alium quendam locum, in quo non liceret ei malè viuere,prouida diſpenſatione conſtitueretur.Imo & cum cautione,iuramentum, ſi forſam maius illud timeret vir,eſt adhibendũ,cano. metuentes,*17*.quæſt.*4*.Si tanta tamen ſit ſæuitia, vt nec cautionibus credendum ſit, non erit reſtituenda,vt dictum eſt, mulier: Quia ſatisdatio maleuolũ animum non mutat,§.fin.de Suſp. tutorib. apud Iuſtin. iuris pontificij autem cautio & cautela ſufficiens dicitur in Gloſsis,etiam nuda ſimpléxque promiſsio,de bene habenda vxore,& talis firmiſsima dicitur, in l.ſancimus,C.de Verborum ſignifica. libr. *6*. C. tit. *38*.cum autem ſuſpectus quis dicatur idonea debebit eſſe cautio fideiuſſorum vel pignorum,vel aliorum quæ ſufficere poſsint.

Quare cum in l.conſenſu, *18*. §. ſi qua dicitur, de Repudijs,c.*6*.dictum eſſet,vt vxor quę probaſſet maritum ſibi & vitæ ſuæ inſidiantem aut veneno aut gladio aut alio ſimili modo, & ſe affectam verberibus quæ ab ingenuis aliena ſunt: poſſet repudium mittere marito:id quidem correctum eſt,quod pertinet ad diſſolutionem matrimonij & repudium, vt non ideo diſſoluatur matrimonium: verum ſtatutum, vt ſi hoc feciſſet vir ſine cauſa,ex alia ſubſtanria ſua,alia quam dotali,etiam conſtante matrimonio tantum daret vxori,quãtum tertia pars eſſet ante nuptialis largitionis, Authentica ſed nouo iure, C.de Repud.

61 Hæc eadẽ mihi videntur locum habere,quando contentione perpetua matrimonium agitatur,vt pacificè,& ſine continuis contumelijs capitalibus viuere nequeant. *Sicut enim ſine iuſta cauſa diſſolui matrimonia iuſto limite prohibemus*, inquit Iuſtinia.)in l.conſenſu,§.*1*.de Repu.*Ita aduerſa neceſſitate preſſum vel preſſam, quamuis infauſto, attamen neceſſario auxilio cupimus liberari.*& in eadem l.conſenſu. §. cauſas,enumerantur quædam cauſæ ex quibus ægrè vel non niſi difficilè, poſſunt coniuges ſe cõpati ſimul habitantes, Si maritus adulter,homicida,veneficus,perduellio, ſacrilegus,latro,inſidiator vitæ vxoris, ſæuus in vxorem, ex quibus relinqui poterat ab vxore & maritus cauſam repudio dediſſe dicebatur, vt pœnam, non vxor diuertens ſubiret: vt contra, iuſtæ cauſæ marito derelinquèndi vxorem eædem:ſi adultera,homicida,plagiaria, ſepulchrorum diſſipatrix, ſacrilega, latronum fautrix,extraneorum virorum ignorante vel nolente marito,conuiuia appetens:inuito marito & ſine iuſta cauſa foris pernoctans,in theatralibus ludis prohibente marito gaudens,veneno vel gladio mariti vitæ inſidiatrix, perduellionis ſocia, manus ſibi inferens audaces. Referuntur eædem cauſæ in §. cauſas, Vt liceat matri & auiæ,Nouella *117*. additurque in cauſis repudiandi maritum, ſi is vxoris vitæ fuerit inſidiatus, vel ſciens inſidiantes non detexerit vxori, aut vltus non fuerit ſecundũ leges inſidias,ſi ſit vxoris caſtitati inſidiatus,ſi alijs adulterandam tẽtauerit tradere, ſi vir de adulterio vxoris ſe inſcripſerit, & nõ potuerit probare,Eaſdẽ quoque cauſas refert §. cæteræ vero,cũ ſequentibus de Nuptijs Nouel.*22*.Et in §.ſi vero etiã rationabilitet, verſ.*has itaque cauſas*.eo. ti.tres alias adiicit iuſti repudij mulieres,ſi mulier ſtudioſè &ex nequitia abortum fecit,ſi virũ contriſtet&priuet ſpe filiorum:*2*.ſi cum viris voluptatis cauſa lauetur.*3*.ſi dum conſtat matrimoniũ cum viro, de nuptijs ſuis ad alios loquatur. Verè enim,tunc quod pertinet ad ſe,diuortium feciſſe dicetur:quia diuortium eſt à diuerſitate mentiũ dictum,vt ait Caius in l. *2*. de Diuortijs: quia in diuerſas partes diſcedũt animo perpetuam conſtituendi diſſenſionem l.*3*.co.ti. P. non autem, ſi quid fiat calore iracundiæ quod breui retractatur,l.quicquid calore,*48*.de Regu. Iur.l. inter diuortium,*191* de Verbor. ſig.

62 Sed quæret aliquis poſtquam hodie licet ex

certis

certis cauſis probatis ſeparare thorum coniugij, remanente matrimonij vinculo, quomodo de alimentis de boniſq; coniugatorum ſtatuet Iudex? Et an iuxta formulas Diuortij & repudij ſtatuendum ſit? qui enim repudiabant vxores, dicebant his exactis, domo, *res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito*: leg. 2. §. 1. de Diuor. P. & vt ait Iuuenalis Saty. 6.

Collige ſarcinulas dicet libertus, & exi.

aut vt Martialis ſcribit lib. xi. Epigram. 105.

Vxor vade foras, aut moribus vtere noſtris,

vel vt ex Ciceronis Philippicis in 2. refert Noni⁹, *clauibus ademptis, foras exigebatur*, locúmque adducit Titinij è geminis Geminæ, *vt res ſuas procuret: ædibus faceſſant*. Num etiam reddēda ſit dos iuſtè quæri poteſt? quia ſoluto matrimonio ea reddi debet & communia inter coniuges diuidenda c. 2. de Dona. inter vir. & vxor. lib. 4. tit. 20. vt potè inquit, ſocietate diuiſa: & quomodocunque ſeu ex quacumque cauſa ſoluatur matrimonium, dos reddenda dicitur, in l. 2. Solut. mat. P. lib. 24. tit. 3. ſiue per mortem ſiue per diuortium ſoluatur l. ſi quis ſic ſtipuletur, 56. eo. ti. ſoluto matrimo. l. cum quærebatur 240. de verbor. ſignific. Quibus omnibus ſatisfaciendum puto cum diſtinctione. An culpa & malitia alicuius ex coniugibus ſimul habitare non poſsint: an vero caſus aliquis ſuperueniens fortuitus id non patiatur. Nam ſi per ſæuitiam mariti ſteterit quominus vxor cum eo habitare poſsit, is eam ſeorſum debet alere, perinde ac ſi illa penes illum obſequia ſeruitia, & officia præberet, quùm per illam non ſtet quominus præſtet, vt in ſimili dicitur in l. Caio, 13. §. f. de Alimen. & cibarijs lega. lib. 34. P. ti. 1. quemadmodū & Paulus reſpondit in l. qui operas 38. Locat. 19. P. ti. 2. eum qui operas ſuas locauit, totius temporis mercedem accipere debere, ſi per eum non ſtetit quominus operas præſtet. Aduocati quoque ſi per eos non ſteterit quominus cauſam agunt, honoraria reddere non debent. Conſentit Iulianus in l. iure ciuili, 24. de conditionib. & demonſtr. libr. 35. tit. 1. *Iure ciuili*, inquit, *receptum eſt, quoties per eum cuius intereſt cōditionem impleri, fit, quominus impleatur, vt perinde habeatur ac ſi impleta conditio fuiſſet.*

Atque Aufrerius Deciſ. Capellæ Tholoſa. 87. reſoluit, maritum, rixoſum teneri vxorem alere extra domum, ſi nolit cum illo habitare, item Bald. ad l. 1. C. de lega. Sic ob nimiā viri ſæuitiam matrimonium ſeparari poſſe & marito nuptiale lucrum offerri ait, c. literas §. fi. de Reſtitutio ſpol. & ibi Pan. nu. 7. & c. ex tranſmiſſa, & ibi Pan. nu. 4. eo tit. Gloſſa ad ca. de Benedicto, ad verba *ſub cautela* 33. q. 1. facit lex ſi conuenerit, pro Socio. P. vbi non debet quidem ſolui ſocietàs ante tempus, niſi ita iniurioſus aut damnoſus ſit ſocius, vt non expediat eum pati. vide & Bocrium Deciſ. 195. num. 7. item & ſi eſt cauſa diſceſſus vxoris, & agatur ea de cauſa lite pendente eam teneatur alere, vt dicitur in deciſione 10. apud Matthæum de Afflictis: ſecus ſi nō eſſet cauſa. Quod ſi ob furorem vel mentis alienationem, vxoris, maritus non poſsit cum ea morari, vel ob aliud impedimentum ſine culpa vxoris, tunc maritus eam tenetur alere ſeorſum ſecundum redituum dotis l. ſi cum dotem. §. ſin autem in ſæuiſsimo, ſoluto matrim. ſi dotis reditus ſufficiant: Quòd ſi non ſufficiant, & mulier non poſsit aliunde ſe alere, maritus de ſuo tenetur, ſecūdum Gloſſam ad d. §. ſin autem. argum. l. quòd ſi nulla, 28. de Religioſ. & ſum. funer. lib. xj. P. tit. 7. l. penul. vt in poſſeſſio. lega. &c. lib. 36. P. tit. 14. & inter onera matrimonij quæ maritus ſubit, eſt infirmā vxorem curare. l. quod in vxorē. de Nego. geſt. C. Si verò mulier dederit cauſam ſeparationis, non debet ali à marito, quinimo & alijs pœnis erit plectenda, vt & maritus ſi cauſam dederit vxori cur legitimè poſsit ab eo recedere. Quare iure etiam ciuili mulier dante cauſam marito recipit dotem propriam, & lucratur ante nuptialem donationem, maximè ſi maritus eam calumniatus ſit de crimine adulterij, quod non probauerit ſi filios non habuerit in proprietate, ſi habuerit, in vſufructu, proprietate eis relicta cum omni ſubſtantia viri. idem in l. conſenſu. §. hæc niſi, de Repudiis. C. vbi mulier quæ prędicta probauerit tentata in ſe à marito, quæ diximus ante ſufficere ad ſolutionem, dotem recuperare dicitur, & ante nuptias donationē lucro habet. Quemadmodum ſi mulier, diceſſerit ex his cauſis reprobaris vel alijs illegitimis amittit dotem & donationem propter nuptias, & in §. virum, eiuſdem legis, ſi vir vxorem interdicta arguerit attentaſſe, tam dotem quam donationem ante nuptias ſibi habere poterit, diſtinctione adhibita: vt ſi liberos habuerit in vſufructu lucretur, illis reſeruata proprietate: ſi non habuerit, & ipſam proprietatem, prout etiam diſtinguitur cum eadem hypotheſi adulterij in c. plerumque, 4. de Donatio. inter vir. & vxor. vbi, & ſi mulier iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro diſceſſerit; ex cauſa fornicationis, nec reconſiliata ſit eidem nec dotem nec dotalitium poteſt repetere, facit §. cęteræ, verò, de nuptiis, in Authentic. & rurſum in. §. quia vero quædam mulieres, vt liceat matri vel auiæ, in Nouel. mulier quæ ſine aliqua iuſta cauſa repudium miſerit (iuſtas autem ſuper ius attigimus) & nunc virum reliquerit, & voluerit diuortio ſoluere, hoc quidem facere non poteſt: & ſi remanſerit in hac impia voluntate, iubetur dotem viro dare, communibus liberis ſecundum leges ſeruandum: Si autem filios non habuerit, lucro fieri marito ita mulierem detrudi in monaſterium per Epiſcopum loci quandiu vixerit & ſi filios habuerit duas partes ſubſtantiæ eius dari filiis, tertiam monaſterio iure proprietatis. Si filios non habuerit duas partes ſubſtantiæ dari monaſterio, tertiam partem proximis, aliis tamen quam qui irrationabili repudio conſenſerint. Si parentes non ſint dari vniuerſam ſubſtantiam monaſterio. Quod ſi vir irrationabiliter repudium deſtinauerit, iubetur, vt reddat dotem vna cum ſponſalitia largitate, & tantum ex ſua alia ſubſtantia præſtet mulieri, quantum

eſt

eſt tertia pars ſponſalitiæ largitatis: ſi filii ſint reſeruãda illis proprietate ſponſalitiæ largitatis & illius tertiæ partis: ſi non ſint relinquenda proprietate vxori. Et in alio exemplo in §. ſi quis autem propriam, eiuſ. tituli vt liceat matri & auiæ dicitur, *ſi quis autem propriam vxorem flagellis aut fuſtibus cæciderit ſine aliqua cauſarum quas admatrimonii ſolutionem ſufficere dicimus, matrimonii quidem ſolutionem ex hoc fieri nolumus: viro autem qui monſtratur ſine huiuſmodi cauſa, vel flagellis vel fuſtibus cæcidiſſe vxorem ſuam, tantum pro huiuſmodi iniuria ex alia ſua dare ſubſtantia vxori, etiam conſtante matrimonio, quantum tertia pars antenuptialis facit largitatis: ſcilicet ſi ſubſtantia non excedat ccc. aureos: nam ſi excedat dabit tantum centum, vt in l. fin. C. de Repud.*

63 Ex quibus poſtremis diſtinctionibus & notare poterit iudex, quando arguendus ſit maritus ob verbera vxoris conquerentis, & quando minimè: vxorem enim poſſe verberare & caſtigare maritum, conſtat ex iuſtis cauſis, per d. §. ſiquis autem propriam, ex magna cauſa, ſed leui verberatione, vt ait Goſredus & Hoſtienſis, ad c. quemadmodum, de Iureiuran. atque in ca. ſi quod verius. 9. §. fin. 33. q. 2. dicitur concedi clericis ſi vxores eorũ peccauerint, ſine mortis acerbitate eas habere in cuſtodia, & ad ieiunia eas cogere, nõ tamen vſque ad necem affligere: ibi tamen Gloſſa ad verbum *poteſtatem*, quærit nũquid laicus idem poſſit circa vxorem, & reſpondet, non poſſe, quia non inueniat expreſſum: poſſe tamen eam caſtigare, vt notatur in ca. ſicut vir 7. q. 1. quemadmodum & licet patri familias familiã ſuam ex cauſa & extra grauem animaduerſionem caſtigare, vt notat Gloſſa ad c. ad audientiam 12. ad verbum, *de familia*, de Homicid. extat expreſſum in l. reſpiciendum. §. furta domeſtica, de Pœnis. P. l. 1. de Emenda. ſeruor. C. l. vnica de Emenda. propinquorum. vxor autem cẽſetur eſſe de familia mariti, in cuius familiam deſponſatione tranſit. §. fin. de Patria poteſta l. familię 196. de verbo. ſignific. P. eámque legitimã vxorem & matrem familias appellatam eſſe notauit Aulus Gellius lib. 18. c. 6. quæ eſſet in mariti manu mancipióque, aut eius in cuius maritus manu mancipióque eſſet: quoniam non in matrimonium tantùm, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis locum veniſſet, quod & explicat Dionyſius Halicarnaſſæus in 2.

64 Poteſt & aliquando excuſari nimia ſæuitia ſeu quæ excedere dicatur communem caſtigationis vxoris permiſſionem: ſi ob eas cauſas inferatur, pro quibus licebat diuortium facere: maximè ſi ea inueniatur in adulterio, pro quo & licet iure ciuili vxorem impunè occidere, in l. Grachus, ad leg. Iul. de Adult. C. l. marito quoque. 24. eo. ti. P. Gellius lib. 10. c. 23. multo magis enim licebit eam verberare: cui enim licet quod plus eſt, & quod minus eſt licere debet. l. non debet cui quod. 22. de Regul. iur. P. c. cui. licet eod. tit. in Sex. Sicque argumentatur in ſimili negotio Papinianus, in l. nec in ea lege, 22. §. ſed qui occidere poteſt, ad legem Iul. de Adul. P. *Sed qui, inquit, occidere poteſt adulterum, multo magis contumelia poterit eum iure afficere.* Iura tamen pontificia prohibent marito adulteram vxorem occidere, ideo authoritate ſacræ paginæ dicunt, ſatius eſſe ex cauſa fornicationis vxorem dimittere, quàm humanũ ſanguinem fundere. Auguſtinus lib. 2. de Adulterinis coniugiis. c. 15. relatus in ca. 9. 33. q. 2. propter præceptum Non occides. Idem in ca. interfectores ca. inter hæc eadem 33. q. 2. Item alia ratione, quod vnum delictum adulterii, alio delicto non purgatur homicidij l. 2. de Priuatis delict. nec eſt in criminibus conpenſatio. ca. 1. 14. diſt. Neque tertio loco datur facultas vleiſcendi ſe ipſum propria authoritate, cum per publicam poteſtatem id aſſequi poſsit. l. 1. Ne quis in ſua cauſa iud. C. lib. 7. tit. 5. Idcirco iudiciorum vigor in medio poſitus eſt, ne quiſquam ſibi valeat permittere vltionem l. nullus. 14. C. de Iudæis.

Nec ſingulis concedendum, quod per iudices fieri debet: ne occaſio maioris tumultus oriatur. l. non eſt ſingulis, de Reg. iur. Si tamen vir occiderit vxorem cum adultero repertam iuſto dolore commotus, mitius cum eo agitur, & à principe venia impetratur. Imponi tamen debet Eccleſiaſtica pœnitentia ob homicidium & ob culpam, quod non fuerit vſus iudiciali vindicta, cõpelliturque per canones vxoricida, publicam agere pœnitentiam. ca. quicumque. ca. ſequẽti. 33. q. 2. atque ei qui vxorem occiderit, denegatur facultas alteram ducendi: niſi forſan propter periculum incontinentiæ cum iuuenibus diſpenſetur, ca. interfectores, & ca. in adoleſcentia. 33. q. 2. Maiori autem pœna & grauiori puniendus eſſet, qui innocentem vxorem occiderit. ca. admonere. 33. q. 2.

65 Fuerunt extra prædictas cauſas in l. conſenſu, de Repu. & in aliis iuribus citatis, aliquæ aliæ, quibus licuit animaduertere in vxorem, & eas repudiare: veluti ſi temetum vxor bibiſſet, cùm apud Romanos, vinum bibere eſſet interdictum, vt refert Athenæus lib. 10. Dipnoſophiſton, c. 13. Polybius in 6. eámque ob cauſam, vt ait idem Athenæus, neceſſitas impoſita fuit mulieribus oſculandi ſuos affines, ſtatim vbi obuij fuiſſent, vtrique ſui vſque ad conſobrinos, vt deregerentur num vinum bibiſſent, eiúſque prohibitionis originem fuiſſe refert à negato vini poculo Herculi peregrino. Valerius tamen Maximus lib. 2. ca. 1. aliter ſcribit. *vini, inquit, vſus Romanis fœminis olim ignotus fuit, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur: Quia proximus à Libero patre intemperantia gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſueuit.* Meminit & de ac prohibitione Dionyſ. Halicarnaſsin. 2. & Aulus Gell. lib. 10. cap. 23.

Fuit ideo publica & priuata caſtigatio in mulieres & vxores bibentes vinum, vt docet lib. decimoquarto, cap. decimotertio, his verbis Plinius, *non licebat id*, (id eſt vinum) *Roma bibere. Inuenimus inter exempla Egnatij Meſſennij vxorem, quod vinum bibiſſet, è dolio, interfectam fuiſſe à marito, eúmque à Romulo abſolutum. Fabius Pictor in An-*

nalibus ſuis ſcripſit, matronam quod loculos in quibus erant claues vinaria cellæ, reſignauiſſet, à ſuis inedia mori coactam. Cato ideo propinquos fœminis oſculum dare, vt ſcirent an temetum olerent, hoc tum nomen vino erat, vnde & temulentia appellata. Cn. Domitius Iudex pronunciauit, mulierem videri plus vini bibiſſe, quam valetudinis cauſa viro inſciente, & dote multauit.

66 Poterit expellere à ſe vxorem etiam maritus & alimenta denegare: ſi dos ei promiſſa ſtato tẽpore nõ fuerit ſoluta, vt colligitur ex Iuſtiniano in l. fi. ad Senatus conſ. Velleia. lib. 4. tit. 29. vbi, *quicumque dotem promiſerit, ſiue maſculus ſiue fœmina pro quacunque muliere cum qua matrimonium licitum ſit, omnimodo compellitur ſuam confeſsionem adimplere: neque enim ferendus eſt, quaſi caſu fortuito interueniente mulierem fieri indotatam, & ſic à viro forſitam repelli & diſtrahi matrimonium.* conſentire & videtur c. per veſtras. 7. de Donatio inter vir. & vxor. vbi maritus, quòd ei vxor aſſignata nõ dabatur, vxorem repulerat: ſtatuitúrque, vt ei detur quamuis inopi, ſaltem aliqui mercatori, vt de parte honeſti lucri dictus vir poſſet onera matrimonij ſuſtinere, ne occaſione dotis retentæ, vxor à viro dimiſſa, ſeu vir qui dimiſit vxorem adulterij reatum incurreret, atque ita probari & ſeruari tradit in praxi Guido Papæus, q. 274. & 565. Cynus ad l. quod in vxorem de Nego. geſt. C. Aufrerius ad dec. 87. Capellæ Tholoſ. Neque cogendus eſt habere vxorem indotatam, alioquin enim deciperetur dote promiſſa & non ſoluta, nuptiis ſequutis. l. ſi donaturus. 9. §. 1. de Conditio. cauſa data, lib. 12. P. tit. 4. Contrà, ſi nulla dos promiſſa fuerit, quo caſu non poſſet ita traductá repellere, ſed tenetur eam retinere aleréque, niſi quippiã aliud legitimum repulſam ſuadeat. & ſibi imputare debet quod indotatam duxerit, expreſsè in §. ſed à nobis aliquid etiam aliud, de nuptiis, Nouel. 22. & ibi, qui ſine alia cauſa, ob ipſam, vxorem abiecerit, quartam ſuæ ſubſtantiæ partem ei tenetur dare. facit & §. quoniam, Quib. mod. natura. effician. legitimi. Quod & iure Pontificio magis probatum eſt, in quo nõ licet vxorem relinquere propria authoritate, & ſine iudicio Eccleſiæ, quæ numquam aut non facilè permittet ob lucrum dotis ſeu ob dotem nõ datam, diſſolui matrimonij cohabitationem: & ita in hoc caſu non licere ob dotem non ſolutam, ſine Eccleſiæ iudicio vxorem relinquere, notat Baldus Nouellus, tracta. de dote, 39. priuilegio, ſextæ partis, per notata in c. porro, de Diuor. per Baldum & Iaſonem in l. ſi donaturus §. ſiquis indebitam, de condict. cauſ. data. vbi & dicit nec hoc ipſum facere, & raro etiam niſi homines miſeros, refert Neuizanus Aſtenſis in Sylua nuptiali, lib. 1. in quæſtione non eſſe nubendum, numero 45. Primum, quia paratæ ſunt actiones ad dotem petendam, ſi debeatur & ſoluta non ſit. l. ad exactionem. 6. de Dotis promiſsione. lib. 5. C. tit. 11. l. 1. C. de Pactis conuent. l. legem. C. de Pact. & oportuit præferre lucro concordiam maritalem. l. repræhendenda 5. de inſtitutio. ſubſtitutio. reſtitutio. ſub condit. fact. lib. 6. C. tit. 25.

De hinc & videtur textus expreſſus in c. de illis 3. de Conditione appoſ. vbi qui aliquam accipere promiſerit, ſi centum illi daret, non tenetur eam accipere, niſi dederit promiſſa: verùm; ſi poſtea conſenſerit in matrimonium de præſenti, aut commixtio fuerit ſubſecuta, non poteſt ideo reſilire, & tenetur vxorem recipere. Neque etiam dotibus, ſed affectu matrimonium contrahitur. l. fi. C. de Repud. & matrimonium eſſe ſine dote poteſt, quamuis dos non poſsit eſſe ſine matrimonio. l. cum multæ 20. de Donatio. ante nup. lib. 5. C. tit. 3. lib. 3. de iure dot. lib. 23. P. tit. 3. c. & ſi neceſſe, 5. de Dona. inter vir. & vxor. Neque obeſt c. per veſtras, de Donatio. inter vir. & vxor. nam ibi nõ permittitur ſeparatio ob dotem non receptam, imo ſtatuitur vt qui propria authoritate ea occaſione reiecerat, recipiat: ſed neque audiendus in petitione dotis dicebatur, quin prius eam recepiſſet. Iuxta c. ex conqueſtione, de Reſtitutio. ſpoliator. c. ſuper ſpoliatione, c. cum dilectus. de ordine cognitio. quia autem æquum eſt maritum & dotem cõſequi, mandatur & dotem dari, & eum quàm citius poterit vxorem recipere.

67 Sed hæc hactenus de exemplis impedimentorum, quæ non ſeparant matrimonium, ſed habent iuſtam cauſam ſeparãdi thori, ſublatis cauſis ex maleficio ſeu delicto alterius coniugis, per c. 2. de Diuortijs, c. in coniugio 32. q. 1. c. ſi quis vxorem, ca. præcipit, ca. præceptum, 32. q. 5. ca. omnes conſtitutiones, 32. q. 7.

68 Videamus tria exempla, quæ cõtractum matrimonium diſſoluunt, etiam quod pertinet ad vinculum, & permittunt, ſolutione facta, poteſtatem ſe coniungẽdi cum altero vel altera. Primum, quando matrimonium ſoluitur morte alterutrius coniugis, nam ſuperſtes eſt ſolutus à lege matrimonij, vt poſſit cui voluerit nubere vel coniungi c. penult. & fi. de Secun. nup. libr. 4. tit. 2. ca. ſicut alterius. 7. q. 1. & authoritate Apoſtoli 1. q. 7. & Iuſtinia in c. 20. Nouellæ. 22. de Nup. §. deinceps, *deinceps autem*, inquit, *matrimoniorum terminũ, quæ omnia ſimiliter ſoluit, expectat mors* & in l. 1. de Diuotiis. lib. 24. P. tit. 12. dirimitur matrimonium diuortio, morte, captiuitate, hócque caſu mortis & flammis matrimonium alioquin indiſſolubile diſſoluebatur. Gellius li. 10. c. 15. Sic enim matrimonium eſt conſortium omnis vitæ, in l. 1. de Rit. nuptiar. P. ideſt, omnis fortunæ, vitæ, & bonæ & malæ, & intentio nubentium eſt, vt dos ſit ſemper apud maritum. l. 1. de Iure dotium. P. ideſt, quamdiu vixerint cõiuges, ita & indiuidua vitæ conſuetudo. §. 1. de Patria poteſta. ideſt, pendente vita, ſicut perpetuæ actiones dicuntur, ideſt, quæ vitam & poteſtatem agendi continent, vſque ad tempus à conſtitutionibus ſtatutum, §. 1. de Perpe. & tempora. actio. & ſocietas in perpetuum contrahi dicitur, ideſt, quandiu viuunt ſocij. l. 1. pro Socio. P. lib. 17. Probatur & deinceps hæc cauſa ſolutionis ob mortem, argumento ſocietatis diſſoluendæ. nam qui nuptias contrahunt

hunt, videntur matrimonium contrahere iure ſocietatis, c. 2. hoc tit. de Sponſalib. d. l. 1. de Ritu nuptiar. cum ſimil. de quibus in c. 2. agemus Deo fauente, eáque ſocietas videtur cōtracta vel prolis cauſa, vel ad remedium fornicationis. Et per conſequens exemplo ſocietatis diſſolui debet, diſſoluitur autem illa etiam ex perſonis, ex rebus, ex voluntate, & actione. ideóque ſiue homines, ſiue res, ſiue voluntas, ſiue actio interierit, diſtrahi videtur ſocietas. l. verum eſt. 63. §. ſi pro Socio. P. nulla ſocietatis in æternum coitio eſt, nec cōmunionis. l. in hoc iudicium. 14. §. ſi conueniat communi diuid. P. Et Papiuian. reſpondit, ſocietatem nō poſſe vltra mortem porrigi, l. ſi fratres, alias l. cum duobus. 52. idem, pro Socio. P. Sicque Saducæis tētantibus Chriſtum, reſpōſum, quod in cœlo neque nubent, neque vxores ducent, D. Lucæ. c. 20. verſ. 35. Ceſſat res poſt mortem propter quam matrimonium inſtitutum. poſt reſurrectionem enim non opus erit generatione vel renouatione humana, quia nullus morietur poſt generalem reſurrectionem. et ceſſante legis cauſa, ceſſabit diſpoſitū. c. cum ceſſante, de Appellatio. l. adigere. §. quamuis. de Iure patron. Nec obeſt quod obiicitur, *quod Deus coniunxit, homo ſeparare non poteſt*: nam morte intereuniente non homo, ſed Deus per mortem ſeparat. c. inter corporalia, de tranſlat. Epiſco. Statutum enim eſt omnibus hominibus ſemel mori, ad Hebræos c. 9. *Et* nihil certius morte: quamquā nihil incertius ſit hora mortis, l. 1. de conditio. & demonſtra. P. et *nihil perpetuum ſub ſole*, Eccleſiaſtes. c. 1. niſi per ſubrogationem ſimilis indiuidui in eadem ſpecie, l. eum debere columnam, & l. foramen, de ſeruitu. vrba, prædior. P. Et communis hic eſt locus, qui fusè patet, quod mors omnibus rebus creatis & corruptibilibus accidit: quod cum ſit omnibus tritum, prætermitto, vt non tam diſſolui matrimonium morte alterutrius coniugū quàm interire eum ſubiecto planum & obuium cuique eſſe poſſit.

69 Aliud itaque exemplum erit quo matrimonium poteſt iuſtè & legitimè contractum, poteſt quod ad vinculum etiam pertinet, diſſolui: in cauſa ingreſſus religionis, verùm idipſum non niſi cum diſtinctione intelligi debet. Et proinde perpendemus conſiliandа iura, quæ alioquin pugnare videntur. Olim itaque licebat bona gratia diſſoluere matrimonium ex mutuo conſenſu: quando alter ex alterutrius coniugum parte non poterat retineri commodè, aut commodè non poterat maritus vacare matrimonio: veluti ſuperueniente ſacerdotio, valetudine, militia, ſterilitate. l. vitricus. 60. §. ſi. l. vel ſenectutem. 61. & l. & ideo bona gratia. 62. de donatio. inter vir. & vxor.

Fuit Anaſtaſii lex in l. ſi conſtante matrimonio. 9. C. de Repudiis. In qua, *Si conſtante*, inquit, *matrimonio conſenſu tam viri quàm mulieris, repudium ſit miſſum, quo nulla cauſa continetur, qua conſulit ſ... conſtitutioni diuæ memoriæ Theodoſij, & Valentiniani inſerta eſt, licebit mulieri non quinquennium expectare, ſed poſt annum ad ſecundas nuptias conuolare*: illa lex extat in. l. conſenſu, 8. de Repudiis. ea tamē, vt videtur contrarium, prohibebat. Sic enim ait. *Conſenſu licita matrimonia poſſunt contrahi: contracta non niſi miſſo repudio, diſſolui præcipimus*. Iuſtinianus verò Nouella. 22. de nuptiis. §. diſtrahuntur itaque, ait, *diſtrahuntur itaque in vita contrahentium matrimonia, quidem conſentiente vtraque parte: alia vero per occaſionem rationabilem, quæ etiam bona gratia vocatur: alia vero citra omnem cauſam, alia quoque cum cauſa rationabili*. Idem tamen imperator ipſum poſtea emēdauit: néve liceret ex cōſenſu ſine cauſa ſoluere matrimonium, ſtatuit: *niſi forte caſtitatis concupiſcentia hoc fecifſent & monaſterij habitationem elegerint*. Quo caſu ſancit, ſi huiuſmodi perſonæ filios habuerint, tam dotem quàm antenuptialē donationem eorum filiis reſeruari, Et ſi quis horū, aut maritus forſan, aut vxor poſtquam propter caſtitatem ſoluerint matrimoniū, inueniatur alias contrahēs nuptias, aut luxurioſe viuens, vt ſi filii quidem fuerint ex memorato cōiugio, dotem & donationem propter nuptias eis tradi. & proprietatem penes ſubſtantiæ illius qui conuincitur deliquiſſe perſonæ. Et ſi vterque deliquerit, de bonis vtriuſque. §. quia verò, ex conſenſu. capit. 10. & §. prædictis itaque cauſis, Nouel. 117. vt liceat matri & auiæ. authēt. quod hodie, C. de Repudiis, & apud Iulianum anteceſſorem, articul. 388. Rurſum Iuſtinianus in. l. ſancimus neminem, quæ eſt lex Græca, nunc reſtituta ordini 53. §. ſi. ſub. tit. de Epiſco. & cleric. C. conſtituit poſſe virum ab vxore, & vxorem a viro inuito ſe ſeparare, & tranſire in vitam monaſticam, neque aliud damnum vel lucrum ſequi, quam quod relictus in ſeculo conſequeretur ex morte intrantis religionem: æquiparat enim ingreſſum religionis morti: atque hanc ſeparationem cauſa religionis fieri bona gratia, tradit. At in l. Deo nobis, 56. eo. titul. non de coniunctis matrimonio, ſed de ſponſis ante coniunctionem loquitur Iuſtinianus: vt poſſint diſſoluere ſponſalia & ingredi religionem ſine pœna & amiſſione quoque arrarum, futurarum nuptiarum cauſa datarum: & meminit anterioris legis qua idipſum ſe ſtatuiſſe refert, vt etiam coniunctis matrimonio liceret abire impunè cauſa religionis, lucro tantùm remanenti in ſeculo accedente, quod ex morte ingredientis religionem fuiſſet conſecuturus. Vtrumque recenſuit idem Iuſtinia. in Nouella 123. de ſanctiſsimis epiſco. §. ſponſalibus quoque ſecundum leges factis, ſeu capit. 39. & in capit. 40. ſeu §. ſi verò conſtante adhuc matrimonio. Poſtea & latior ſecuta eſt Iuſtini imperatoris conſtitutio, quæ inter Nouellas Iuſtinianeas numeratur. 140. collatione. 9. conſtitu. 22. quæ voluit, vt prius iure antiquo, poſſet mutuo conſenſu diſſolui matrimonium propter atroces & irreconciliabiles inimicitias, quæ plerumque incidunt.

70 Cæterum Ius pontificium, quod in cauſis ſpiritualibus præſtat ciuili, maximè, & in matrimonio. cap. penul. & ſi. de Secund. nup. in diſſoluen-

do matrimonio ob cauſam religionis diſtinguit, an antequam quis velit ingredi monaſterium, fuerit matrimonium contractum commixtione conſummatum, an non fuerit. Rurſum ſubdiſtinguitur, an ante matrimoniũ cõſummatum, votũ caſtitatis præceſſerit matrimonium, & ita ſolenniter ante, votum religionis fuerit emiſſum, an non. Si fuerit emiſſum ſolenniter, poſtea matrimonium de facto contractum, non eſt verum matrimonium: & proinde de facto contractum diſſoluitur. ca. præsbyteris. *27*. diſtinctione in ca. *8*. qui clerici vel vouentes matrim. contrah. poſſ. lib. *4*. Decret. tit. *6*. cap. *1*. de cleric. coniuga. lib. *3*. tit. *3*. cuius verba, *Si qui clericorum infra ſubdiaconatum acceperint vxores, ipſos ad relinquenda beneficia & retinendas vxores diſtrictione Eccleſiaſtica compellatis: ſed ſi in ſubdiaconatu & aliis ſuperioribus ordinibus vxores accepiſſe noſcuntur, eos vxores dimittere, pœnitentiam agere de commiſſo, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.* quia inquit Gloſſa, non tenuit matrimonium, & priuandi ſunt beneficiis ſuis, niſi cum illis diſpenſetur. vt & rurſum probat cap. ſacerdotes. *4*. eod. tit. *Sane ſacerdotes illi qui nuptias contrahunt*, inquit, *quæ non nuptiæ ſed potius contubernia ſunt nuncupanda, poſt longam continentiam & vitam laudabilem continentes, officio ſuo reſtitui poterunt, & ex indulgentia ſui Epiſcopi, eius executionem habere.* Et ab ordine huiuſmodi deponẽdos, tradit Concilium Neocæſarienſe cano. *1*. presbyter, *28*. diſtinctio. in tota autem diſtinctione tractatur, quomodo prohibeatur ſubdiaconis, diaconis, præsbyteris: matrimonium contrahere & quod per ipſam ſumptionem ordinum illorum, votum caſtitatis & continentiæ perpetuæ emittere cenſeantur, eo quod votum ordini annexum ſit. Addit autem in dicto ca. *1*. de cler. coniug. ad Gloſſ. finalem vbi nõ tenet matrimonium clerici non eſſe eum priuatũ ipſo iure beneficiis ſed priuandum per ſententiam, & ſic priuari debere beneficio & ordine Eccleſiaſtico docetur in ca. decernimus. *28*. diſt. beneficio Eccleſiaſtico. nũ autem in hoc caſu, ipſo iure vel non, niſi per ſentẽtiam quis ſit priuandus, adferuntur ſententiæ contrariæ ab Stephano Aufrerio ad Deciſio. Capellæ Tholoſanæ *239*. Addit & Ioannes Lupus in Repetitio. rubricæ, de Donatio. inter virum & vxorem, ducentem vxorem poſt profeſſionem publicam religionis, aut poſt adeptionem ordinis ſubdiaconatus, & ſuperiorum ordinum: ſuſpectum fieri de hæreſi: & inquiri in eum poſſe vt in hæreticum. Et Bernardinus Dias in Practica criminali canonum, cap. *74*. tradit vltra, eum pati debere pœnas conſtitutas in corrumpentes virgines, ſi virginem duxerit: vel ſtupri, ſi aliam: & arctiori carcere vel monaſterio concludendum: et ſi ducta alicuius eſſet dignitatis & honoris, & ea ducta fuerit cum ſcandalo populi, & niſi pſonę qualitas impediret, publicis verberibus vel alia pœna puniendũ publica. Atque Iuſtinia. Nouella. *6*. quomodo oporteat Epiſcopos, c. *5*. ſeu. §. neque autem ſecundas. aliam pœnam conſtituit vt ſi quis præſbyter aut diaconus, aut ſubdiaconis, poſtea ducat vxorem aut concubinam, aut palàm, aut occultè, ſacro ſtatim cadat ordine, & deinceps idiota ſit, id. laicus. Sed Leo imperator Nouella *79*. reprobat conſtitutionem illam, qua prius huiuſmodi ob initum matrimonium fiebant laici: inferens tantum priuationem ordinis quem ante matrimonium habebant. Adderem & ego conſentientem mulierem huic matrimonio ſcienter, & cum non ignoraret ſacris ordinibus vel religionis profeſſioni obnoxium eum eſſe cui nupſit, pœna dignam eſſe, & non minus ſuſpectam de hæreſi quàm eum qui duxit. ea autem erit arbitrio iudicis relinquenda, cum expreſsè non occurrat definita.

71 Votum etiam ſolemne, profeſſione facta religionis, præcedens, impedit poſtea contrahi matrimonium, & diſſoluit de facto contractum cap. *3*. & fi. qui clerici vel vouen. votum verò ſimplex caſtitatis, impedit ſponſalia: tamen contractum matrimonium non diſſoluit: etſi pro promiſſione non ſeruata, imponi debeat pœnitentia. cap. *3*. & penul. Qui cleric. vel vouentes. & expreſsè in c. *1*. de voto, in Sexto. Videndus & de hoc ipſo Angelus Clauaſ. in Summa, in verbo matrimonium, in. *5*. impedimento. obſeruandus à ca. *25*. Apoſtolorum τῶν εἰς κλῆρον προελθόντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους, id. eſt, *ex his qui cælibes in clerum peruenerunt, iubemus vt cantores tantum & lectores, ſi velint nuptias contrahant*. Et ante ſubdiaconatum conſtitutis, in inferioribus ordinibus licere matrimonio ſe coniungere, ſtatutum in. *6*. Synodo, cap. *6*. in canon. *7*. ſi quis eorum, *32*. diſtinctione. Nos plura de his ex prohibitione iurium, ex hiſtoriis ſacris, ſanctorúmque patrum ſententiis, docuimus libro *9*. Syntagma. Iuris cap. *14*. Quibus adde ex Concilio Tridentino ſeſſione. *25*. in reformatione de Regularibus, cap. *15*. ſtatutum, vt intelligas quando profeſſio religionis & voti caſtitatis obliget, & impediat actus religioſis prohibitos. verba enim ſunt hæc: *in quacumque religione tam virorum, quàm mulierum, profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum: nec qui minore tempore quàm per annum, poſt ſuſceptum habitum in profeſſione ſteterit, ad profeſſionem admittatur. Profeſſio autem antea facta ſit nulla, nullámque inducat obligationem ad alicuius regulæ vel religionis, vel ordinis obſeruationem, aut ad alios quoſcumque effectus.*

72 Quod ſi poſt matrimonium votum fiat caſtitatis vel religionis, reſpondetur, illud permitti, dummodo vxores & vtrique coniuges conſentiant, & eandem caſtitatem vtrique profiteantur, non aliter, cap. tertio, quarto, quinto, ſexto, cap. vxoratus octauo, cap. placet nobis, *12*. ca. ad apoſtolicam, *13*. ca. dudum, *20*. de Conuerſio. coniuga. canon. ſunt qui. canon. Agathoſa cum quatuor ſequent. canon. ſi quis vigeſima ſeptima quæſtione ſecunda. Sic nihil prohibet etiam ex ſacris conſtitutionibus, eos qui vxores habent, ad ſacerdotium vel epiſcopatum vocari: ea

ri:ca

ti:ea tamen lege.ne vxoribus commiſceantur, & eandem illæ caſtitatem promittant: vt habetur in §. neque autem, quomodo oporteat Epiſcopos,& in Nouella Leonis.3. melius in cap.ſanè 6. de conuerſio. cuniug. Sic Paulinus Aqnitanorum procerum princeps, cum iu Aquitania nimium notus eſſet, nec poſſet ex arbitrio vacare Chriſtianæ pietati, cum vxore religioſiſſima ſeceſſit in Hiſpaniam,creatus poſtea Nolæ epiſcopus, D. Ambroſius epiſto. 15. Eſt tamen vnus caſus in quo nō tenetur expectare cōſenſum vxoris qui ingreditur religionem, ſed ea inuita poteſt ingredi, nempe ſi adultera fuerit vxor.& ab eo ſeparata propria authoritate, vel iudicio Eccleſiæ.cap.conſtitutus in præſentia,15.de conuerſio. coniuga. quia in eo caſu maritus numquam.ſi nolit, tenetur adulteram ſibi reconſiliare, cap.3. de Adulteriis. id ipſum ſi fuerit propter infidelitatem ſeparata.cap. fi.de conuerſ. coniuga.nempe per authoritatem iudicis Eccleſiæ, non aliter, cap.de illa.6.de diuortiis. cap.quanto 7.eod.

73 Quòd ſi agatur de matrimonio nondum conſummato, & quæratur num liceat ingredi religionem,& relinquere ductam vxorem ante conſummationem? reſpondetur, licere etiam inuita vxore:idipſum in vxore,inuito marito,liceréque relictæ vel relicto poſt ingreſſum religionis coniugis,alteri ſe impunè coniungere, cap. verum,2. cap.ex publico.de conuerſio.coniuga.vbi & Gloſſa & interpretes cauſam exponūt.Hic tamen obſeruandum, per ſolam profeſſionem publicam religionis, non per propoſitum caſtitatis ſeruandæ in ſæculo, diſſolui ſponſalia de præſenti ante concubitum, cap. ex parte tua nobis, 14.de conuerſio.coniug.&expreſſius explicatum in Extrauag. Ioannis 22. de Voto, nec ſufficit dicere, ſe velle ingredi religionem, vt diſſoluatur matrimonium, ſed reipſa proffeſſio ſequi debet,quare illud dicens compelli debet vel intra certum tempus profiteri, vel adhærere vxori, dicto cap. ex publico. 7. de conuerſ.coniuga. Ratio autem diuerſitatis,quia monachus promortuo habetur. l. Deo nobis. C. de epiſcopis & clericis. canon. placuit communi.8. in verſic. ſedeat. 16.quæſt.1. & ſicuti morte ſolui cenſetur matrimonium. vt diximus ex c.penul.& fi. de ſecuod.oup. qui itaque non ingreditur religionem, non cenſetur mortuus & ita matrimonium conſiſtit. exempla eorum porro qui poſt nuptias contractas. ante conſummationem matrimonij religionem profeſſi ſunt. illis relictis, referuntur in ca. ſcripſit,§. eſſe.27. quæſt,2.

74 Tertium exemplum eſt quando in infidelitate cootracto matrimonio, alter ex coniugibus conuertitur ad fidem, & alter noluerit conuerti: nam cōuerſo licet aliam vxorem ducere. Quamuis enim matrimonium ſit inter infideles tamen ratum non eſt, ſed poteſt diſſolui capi.quanto 7. de Diuortiis. can. ſiquis Iodaicæ §. item illud 28.quæſt.1.ca.vxor legitima.eo.Tractant ſcholaſtici Theologi in lib. 4. Sententiarum diſtinctio 39.in fine.

75 Sed quid dicemus de legibus ciuilibus, quæ prohibent vllo modo fieri matrimonium inter certas quaſdam perſonas & permittunt, imo aliquando iubent diſſolutionem, ſi fiant aduerſus prohibitionem: an illæ ſeruandæ ſunt contra ſuperiores conſtitutiones canonicas & diuinas,ſaltem in terris principum ſtatuentiū. cuiuſmodi poſſunt eſſe leges quibus fulciebat ſuam ſeparationem à prima vxore Francigena, in cap. noſtro. de ſponſalib? Reſpondendum & diſtinguendum cenſeo de legibus diſponentibus circa matrimonium, num ſtatuānt leges vel mores aut ſtatuta locorum circa ſubſtaotiam matrimonii: an verò de circunſtantiis & ſolemnitatibus eius,aut de dote. Si de ſubſtantialibus ſtatuerint aliter quam leges pontificiæ & diuinæ ſtatuant, noo ſequemur: & contractum matrimonium in contrariū nihilominus erit in diſſolubile, alio non prohibente: ſi circa ſolennia diſpoſuerint cum adiectiooe pœnæ ſeparationis contra tranſgreſſores,nec valent,circa eam ſolutionem:ſi verò de lucris & aliis dotalibus, ſeruabuntur. valebitque nihilominus matrimonium, niſi quid aliud prohibeat ex noſtro textu. cui ratio alia præter primam additur.Quod lex perniciosa, atque conſuetudo quæ aduerſatur legibus diuinis, dicitur corruptela. ca. conſuetudo. 8. diſtinctione cap. fin. de conſuetu. apud Greg. Neque ſuffragio temporis & longinquitate iuuari poteſt. cùm eo grauiora peccata ſint, quò diutiùs detinent animam alligatam. cap. cum in Eccleſiæ,de Simonia.cap.cum haberet,de eo qui duxit in matrimonium quam prius polluerat per adulterium: male adinuenta, malæque conſuetudines neque ex longo tempore confirmantur. §. 1. verſi.nulli verò, vt nulli iudic.liceat habere loci ſeruator. in Authenti. Neque ignorantia iuris diuini excuſat, ſed qui ignorat ignorabitur.ca.ideo prohibetur, §.vt itaque, 37. diſtinctio. 1. ad Corint. cap. 14. quemadmodum leges generales ab omnibus quoque ſciri debent, l. leges vt generales,l. leges ſacratiſſimæ,C.de legib. iuris ignorantia neminem excuſat, l.1. & l.regula,de iur. & facti ignorant. Et vt ait diuus Auguſtinus lib.2.Confeſſionum,& in ca.quæ contra.8. diſtinctio.*generale pactum humana ſocietatis eſt, obtemperare regibus ſuis, quanto magis Deo regnatori vniuerſa creatura ſua. ad ea qua iuſſerit ſine vlla dubitatione ſeruiendum eſt.* Sicútque in ſocietate omni & poteſtatibos, maiori minor obedire debet: ita præponitur omnibus ea quæ Dei eſt lex.vt ſuperioris, l.cum inferior,de maiorita.& obedient. l. potioribus,C.de Officio rector. prouinc. ſempiterna &,l.receptum eſt, inferiores parere ſuperioribus,vt ait Dionyſius Halicarnaſſæus in prooemio hiſtoriæ. Lex imperatorum non eſt ſupra legem diuinam, ſed ſubtus, ca. lege imperatorum, decima diſtinctione, ca.non licet, eadem. quæ diuina ſunt. Imperatoris poteſtati non ſunt ſubiecta, ca. conueniat. 23. quæſtio.8.reuocat & imperator facta contra conſtitutiones Eccleſiaſticas & contra priuilegia Eccleſiæ, in Authen-

ric. caſſa, l. priuilegia, de Sacroſanct. Eccleſ. omnes principes vt cæteri obedire debent Epiſcopis, c. omnes principes, & c. ſolitæ, de maior. & obedien. quemadmodum & ſpiritualia digniora ſunt temporalibus, c. illud. *6*. eod. tit. de Maior. & obed. nec diuina ab homine, niſi Dei authoritate dari poſſunt, can. pleriqne, *8*. q. *1*. Matrimonium autem inter ſpiritalia & diuina ſeu Eccleſiaſticæ poteſtatis annumeratur: quia ſacramentum magnum eſt, ad Eph. *5*. verſ. *32*. a deo inſtitutum Geneſ. *2*. D. Matthæi c. *19*. quomodo vero dicatur ſacramentum magnum ob quinque tradit Guillel. Benedictus, ad c. Raynutius, *2*. parte, ad verba, *Cuidam Petro*, numero *14. 15.* & *16.* quo fit vt quæſtio num validum vel inualidum ſit matrimonium, debeat agitari coram iudice Eccleſiaſtico, & nō coram ſæculari, c. *1*. c. *2*. c. cauſam quæ, c. lator. Qui filij ſint legitimi, & cauſa eius dicitur merè ſpiritualis in c. tuam de Ordine cognitio. facit l. *1*. de Ritu nuptia. ibi *diuini & humani iuris communicatio*. Si tamen non ageretur de controuerſia ex viribus matrimonij, & conuenirent litigantes Sponſalia eſſe contracta, poſſet adiri laicus iudex, vt cogat ſponſum vel ſponſam ad contrahendum matrimonium, vt notat Panor. ad c. ex literis, in *2*. notabili *4*. de Sponſalib. Felinus ad c. *2*. numer. *28*. hoc titu. de ſponſa. Rurſum & improbantur conſtitutiones ciuiles aduerſariæ legi diuinæ ex ca. reprehēſibile eſt, *25*. q. *1*. *Nequaquam*, inquit, *quod contra Euangelicam vel Apoſtolicam vel propheticam doctrinam conſtitutionémque eorum vel ſanctorum patrum, actum fuerit, ſtabit, & quod factum fuerit caſſabitur*. Neque ipſe ſummus pontifex qui contra ius poſitiuum diſpenſare ſeu gratiam facere poteſt de pleniſſima poteſtate, c. propoſuit, de conceſſio. præb. poteſt contra Euangelicam doctrinam diſpenſare, ca. ſicut, *15*. diſtin. nec contra præceptum Apoſtoli, ca. ſunt quidam dicentes, *25*. q. *1*. nec contra generalem ſeu vniuerſalem ſtatum Eccleſiæ, ca. memor ſum, *24*. q. *1*.

76 Quocirca, conſuetudines, etſi honeſtæ & probatæ in regione aliqua ſint, vel à lege municipali vel à principe ſtatutæ ſint leges circa ſolemnitates conuenientes & honeſtas, ſi omittantur, non ideo efficient cōtractum ſine illis matrimonium, nullum, veluti in exemplo, quo cautum eſt iure ciuili & honeſtis & vtiliſsimis moribus: ne ſine cōſenſu expreſſo vel tacito parentum, nubant filiæ familias, vel filij familias ducant vxores, §. cauſas, vt cū de appellatio. cognoſci. ca. aliter, ca. noſtrates, *30*. q. *1*. §. *1*. de nuptijs, apud Iuſtinia. ibi, *dūmodo, ſi filij familias ſint, conſenſum habeant illorum, &c.* l. vnic. de raptu virg. cum ſimil. Et ratio: quia pro ſubſtantia matrimonij ſufficit ſolus conſenſus eorum de quorum nuptiis agitur, reliqua ad honeſtatem matrimonii referuntur, ca. ſufficiat, *27*. q. *2*. c. *6*. de Raptor & ſic ad ca. *1*. noſtrum de Sponſal. ad verbum *Francorum* reſoluit & Gloſſa & ad l. Paulus, de Statu homi. P. Poteſtatis ratio iuris ciuilis dicitur l. *3*. & l. nam ciuium Romanorū, de His qui ſunt ſui vel ali. iur. alioquin ſi iuris naturalis eſſet requireretur & conſenſus patris in filiis emancipatis, quod tamen negat l. filius emancipatus, de Ritu nuptiarum. P.

Cur autem & ſubſiſtere matrimonium, etiam ſi non interuenerit patris conſenſus, plácuerit rationes poſſunt eſſe.

1. quia quod Deus coniunxit homo ſeparare non poteſt, c. inter corporalia, de tranſlatio. Epiſcop. *1*. ad Corinth. c. *7*. cum ſimilibus ante citatis.

2. quia in ſpiritalibus, non conſideremus patriam poteſtatem nec in his quæ ad ſacramenta pertinent, c. fin. de iudic. in Sex.

3. quia in hoc ſacramento, nominatim adeo prædictum, *relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſua*, Geneſ. *2*. diui Matthæi c. *19*. ad Epheſ. *5*. facit c. non eſt vobis. xi. hoc tit. de Sponſal.

4. Iulius Paulus libr. *2*. Sententiarum receptarum, tit. *22*. hoc ad vtilitatem publicam refert etiam in matrimoniis filiorūfamilias, *Eorū* inquit, *qui in poteſtate patris ſunt, ſine voluntate eius matrimonia iure non contrahuntur: ſed contracta non ſoluūtur: Contemplatio enim publicæ vtilitatis priuatorum commodis præfertur*, huc refer Concilium Tridentinum in ſeſsione *24*. in decreto de reformatione matrimonii c. *1*.

77 Hinc colligimus antiquatas ciuiles leges, quæ ita interdicebant matrimonium quarundam perſonarum, vt nulla redderent contracta. Nam non obſtantibus illis, ſiquid canonicum non obſiſtat, contracta valebunt. Federicus de Senis conſil. *35*. Panor. ad c. noſtrum *1*. de Sponſalib. quia hæc materia non eſt, vt dixi, de foro ſeculari ſed Eccleſiaſtico in c. tuam, de ordine cognitio. Barthol. in l. Titia, Soluto matrim. doctores in c. fin. de Secun. nupt.

Ex numero itaque abrogatarum legum erunt leges Iulia & Papia de maritandis ordinibus, l. lege Iulia, *44*. l. lege Papia, *23*. de Ritu nuptia. Iulian. tulit vel emendauit Octauius Auguſtus, ſecundum Florum li. *59*. & Suetonium, ea abrogata per Nouellam *78*. c. *3*. vt liberti de cætero aureo non indigeant annulo. Aliud & legis abrogatæ exemplum, in l. 1. ſi rector prouinciæ vel ad eum pertinentes, ſponſalitias dederint arras, C. vbi, quia rectores prouinciarum poſſunt eſſe terribiles parentibus, tutoribus, aut curatoribus filiarum: prohibetur ne cum illis matrimonium contrahant pendente adminiſtratione, &c. idipſum & prohibitum in l. ſi quacumque præditus poteſtate, vel ad eum pertinentes, ad ſuppoſitarum iuriſdictionis ſuæ aſpirare tentauerint nuptias. libr. *5*. C. titul. *7*. & l. ſi quis officium, *38*. de Ritu nuptia. declarabiturq́; nullum illorum matrimonium in l. *3*. §. videamus, de Donatio. inter vir. & vxor. P. Item in leg. præfectus cohortis, *63*. de Ritu nuptia. P.

Fuit & alia declaratio ciuilis matrimonij nullius, inter pupillam & tutorem, vel tutoris filiū l. ſenatuſconſulto. *59*. de Ritu nuptia. l. *1*. C. de interdicto matrimon. inter pupillam, & tutorem ſeu curatorem, filióſque eorum. lib. *5*. C. tit. *6*. leg. non eſt matrimonium, de Ritu nupt. P. idque, ante adminiſtrationis redditas rationes, & ante viceſimū

ſextum

ſextum annum,quo elapſo reſtitutionem petere non poterat l.ſi patris,eo titulo poſtea vſque ad *29.* quoniam annus vtilis mutatus fuit in quadriennium,l.*6.*C.de interdicto matrim.inter pupillam & tutorem, &c.quodque & ad hæredem extraneum tutoris extendebatur,ne poſſent pupillā defuncti ducere : ne ita puellæ circumſcriberentur ab ijs qui rationem geſtæ tutelæ reddere compelluntur, l. libertum *64.* §. *1.*de Ritu nuptia.

Sunt his alia exempla prohibitionis matrimonij ex legibus & moribus diuerſarum nationum aliquando admiſſa: ſed hodie,quod pertinet ad diſſolutionem contra prohibitionem contracti vinculi, ex matrimonio,reiecta.

78 Cæterum quando prohibitio contrahendi matrimonij habet honeſtas & rationabiles cauſas & pœnæ contrahentibus impoſitæ ſunt & tranſgreſſoribus, rato & indiſſolubili manente matrimonio contra interdictum contracto, remanebunt quoque pœnæ quibus tenebitur tranſgreſſor. Sicque explicandi mea ſententia canones, aliter, nullus fidelis. canon noſtrates, *30.* quæſt, *5.* dum dicitur, *aliter legitimum non eſſe coniugium niſi ab his qui ſupra ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, vxor petatur, vt ſuo tempore a ſacerdotibus cum precibus benedicatur,& adſint paranymphi,dotalia inſtrumenta &c.* nam ſequitur in fine ca.aliter in fine, explicatio, *niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrant legitima*,id eſt,niſi conſenſus contrahentium interuenerit de matrimonio contrahendo, qui ſolus ſufficit, ca.ſufficiat, ca.cum initiatur, *27.* quæſt. *1.* Et quamuis ſecundum leges ciuiles non dicatur legitimū matrimonium, eo quod contra eas factum eſt : ſit autem legitimumquod legibus conuenit,l.legitima,de Pact. leg. *1.* de condict. ex lege : tamen legitimum & ratum eſt ratione legis diuinæ,quæ poſt conſenſum non permittit reſilire à conuentione.Item quod ad Eccleſiam pertinet, quando ſine teſtibus & probatione cōuentionis factum eſt, clandeſtinum quidem cenſetur, & quandiu de eo non apparet pro nullo habetur,nempe illud non prohibet quin in facie Eccleſiæ is qui clam aliquam duxit, aliam ducere poſſit, quia non iudicat de occultis. cap. *1.* & cap. cum inhibitio de clandeſtina deſponſatio. quia non iudicat de occultis. cap. vnic. Vt Eccleſ. benefic.ſine diminu.conferant.Sed quandocumque apparebit de primo etiam clam contracto, tùm ſecundo loco contractum etiam in facie Eccleſiæ, nullum eſt, cap.*2.* de clandeſt. deſpont.quia verè prima vxor fuit,ſed erat tempore ſecundæ coniunctionis incognita. Ita in Concilio Tridentino, ſeſſione, *8.* de reformatione matrimonij deteſtantur patres matrimonia clandeſtina & a filijs familias inſcijs parentibus contracta, & ſtatuitur puniendos ſacerdotes & teſtes qui his interfuerint : veruntamen,ſi talia pareant facta rata declarant, & anathemate dānatos eos qui idnegauerint.ita tradit Angelus Clauaſius in Summa, in verbo, *clandeſtinum.* numero *1.* eſſe peccatum mortale ſolum cum ſola contrahere,matrimonium tamen contractum, valere per dictum cap. ſecundum de clandeſt.deſponſ.

Quocirca manente matrimonio iudex ſecularis vel Eccleſiaſticus poterit imponere prohibitionis pœnas,& exequi,vt docuimus de pœnis impoſitis nubentibus filijs familias,vel ducentibus filiasfamilias ſine conſenſu parentum, libro nono Syntagmatis iuris, cap. tertio, ex Edicto Henrici ſecundi regis Galliarum.

79 Addemus aliud exemplum, in matrimonio inter raptorem & raptam contracto, de quo inter ius pontificium & ciuile proferuntur variæ deciſiones, Nam iure pontificio raptus non dicitur, ſi eam quam ſibi deſponſauerunt antea ſponte parentes, volentem rapuerit ab eis, & ſi deſponſatam duxerit. capit. penult. de Raptoribus. euitátque pœnam eo matrimonio illo iure, quæ eſt ſtatuta in Raptores.dehinc & eo iure, ſi eáque inuita rapta eſt, conſentiat in matrimonium poſtea cum raptore, recte contrahit matrimonium cum eo : ſi prior diſſenſus poſtea tranſierit in conſenſum, dummodo alioquin perſonæ legitimæ ſint ad contrahendum, cap. fin. de Raptori.can. *1. 2. 3. 36.* quæſt.*1.* Contra autem iure ciuili quo etiam raptus committitur cum ſponſa inuitis parentibus rapta. l, vnic.de Raptu virginum. C. vt iure antiquo quoque pontificio, erant vxores deſponſandæ ex voluntate parentum, nec aliter euitabatur pœna raptus,can.de Raptoribus, *39.* quæſt.*1.* ca.tria, & ca.denique, *36.* quæſt. *2.* Sed & à Concilio Meldenſi diſceſſum eſt,quod non niſi peracta ſolenni pœnitentia, raptores cum aliis etiam inire matrimonium non permittebat, cum raptis nūquam,etiam volente patre,ca.penult.*36.*q.*2.*& in Concilio Aquiſgranenſi, c.fin.eadē *36.*q.*2.*quod correctum eſt in dicto cap.fi. de Raptor. propter authoritatem diui Hieronymi. Atque procul dubio in hoc conſentiunt interpretes:ſed diſputatum eſt,num pœnæ ciuili iure indictę capitales raptoribus,remaneant & aliæ quę impoſitæ ſunt circa bona, in §.ſancimus de raptorib.mulierum in Nouellis,in l.vnic. de raptor.vir.C.Et quidam putant remanere incorrectas,& poſſe puniri raptores & raptoribus conſentientes,rato etiam manente matrimonio per illas.Quod probari videtur expreſſe per cap.cum ſecundum leges,iuncta gloſſa ad verba,*certoque caſu*, de Hæreticis. Nam Gloſſa ait, locum habere in terris quæ non ſunt de temporalitate Eccleſiæ, non autem in ſubiectis eius temporalitati, in quibus & canones in temporalibus ſeruantur:quia ſecundum permiſſionem ſtatuentis, in terris eius eſt ſtatuendum & iudicandum. Gloſſa etiam nominatim in hac ſpecie ait id ipſum, ad cano. de libellis ad verbum *illorum*, vigeſima diſtinctione in quæſtione, in qua deciditur, non licere iudicare niſi ſecundum canones Conciliorum, & Romanorum pontificum.Probat & textus in capit. tertio in fine, in illis verbis, *morte afficiendus*, *36.*q.*1.*

Poſſunt & addi rationes, quod quamuis nuptiis raptori conſentiat, & quod ad illum pertinet, videatur delictum aboleri: & iniuria eluitamen remanet iniuria facta patri. Quare & pater, poteſt ex propria perſona experiri, & pro propria iniuria quæ non aboletur: nec impeditur per voluntatem filij cui illata eſt, l. 1. §. vſque adeo, l. ſiquis ſeruum meum, 26. l. pater cuius, 41. de iniur. P. Iniuriam autem patri facere dicitur, qui eius filium amatorem facit & ad luxuriam inducit, & idem in filiam, quare & pro eo agere poteſt aduerſus inducentem, actione vtili de ſeruo corrupto l. 1. de Seruo corrup. Intereſt enim parentum liberorum animos non corrumpi. l. vt tantum, eo. tit. de Seruo corrup. lex etiam 12. tabularum prohibebat, ingenuam virginem ſuaſione traduci: meminit & de Solonis lege Plutarchus, vt qui verbis pellexiſſet adoleſcentulas grauius puniretur facit l. 1. de Extraordinarijs criminibus, P. quæ voluit ſolicitatores alienarum nuptiarum, etiamſi effectu ſceleris potiti non ſint, grauiter extra ordinem puniri, perſuadere plus eſt quam cogere. l. 1. §. perſuadere, de Seruo corrup. atque iniuriam ſibi & patri facere filiam inde colligitur, quod non eſt pudicitiæ virginalis eligere ſibi maritum ſed patris eſt cura. ca. honorantur 32. q. 2. l. qui liberos, de Ritu nup. P. leg. fin. C. de dot. promiſſio.

Secunda rurſus ratio pœnarum in raptores, non obſtante conſenſu ſponſæ vel raptæ, erit ducta ex vtilitate publica. Quia ſi temeritas raptorum hoc modo abiret impunita, futurum eſt, vt hoc prætextu filiæ filijve familias, ſplendidarum familiarum coniugantur viliſſimis & impijs hominibus, & impuris & ira deturpentur, quod ne fiat intereſt reipublicæ, l. 1. §. ſed etſi ſeruus, de Ventre inſpiciendo l. ſuper ſtatu, C. de Quæſtionib.

Rurſus nec habenda ratio conſenſus filiarum vel raptarum, ne detur anſa delinquendi contra l. conuenire, de Pactis dotalib. P. cum ſimilib. & quia ſæpe certant contra propria commoda mulieres, l. ſi pater pactum, C. de Sponſalib. cum neque audiantur volentes perire l. non tantum, de Appella. & ne ideo ſe exponant raptui ſub ſpe connubij. Neque aliundè danda eſt illis hæc poteſtas, cum nec homo liber habeat poteſtatem ſui corporis, c. ſignificauit, de Corpore vitia. l. liber homo, ad leg. Acquil. P. Item poſtremò non debet prodeſſe conſenſus poſt raptum commiſſum, quia pœnitentia in crimine raptus, non eluit ipſum crimen violentiæ, quod etiam remanet poſt reſtitutionem rei vi ereptæ, l. penult. Vi bono. rapror. P. vt & in furto locum habet in l. qui ea mente de Furt. P. l. quis ſit fugitiuus, de Aedilit. edict. P.

80 In contrariam tamen ſententiam videntur declinaſſe dicentes abſolutè, nullibi poſſe habere locum pœnã raptus matrimonio ſequuto. Quorum poſſunt eſſe ſequentes rationes.

Prima quod legitimè factum pœnam non habet, l. Gracchus, ad leg. Iulian. de adulter. C. legitimè autem factum matrimonium dicitur raptoris & raptæ, ex eo quod lex canonica illud probat c. fi. de Rapr. Secundo, quod leges nõ dedignantur ſacros canones imitari c. clerici, de iudic. §. penul. Vt cleri. apud proprios epiſcopos in Nouellis, imo in cauſa hac matrimonij expreſse & eis cedunt c. fin. de Secund. nupt. in cauſa potiſſimũ matrimonij ibi, & quæ debet decidi ſecundum canones non ſecundum leges ciuiles. Tertio: Quia olim pœnæ raptus cauſa, erat prohibitio matrimonij inter raptam & raptorem: hodie autem permittitur per c. penul. & fin. de Raptorib. quare ceſſante ratione diſpoſitionis legis, debet ceſſare diſpoſitio l. adigere, §. quamuis de iure patro. in P. c. cum ceſſante de Appella. Dehinc pro hac ſententia eſt Panor. ad dictum c. pen. de Raptor. nu. 1. & 4. Paul. Caſtrenſis, ad l. raptores, C. de Epiſco. & cleri. Decius ad c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de Conſtitutionib. Tamen Panor. per textum ca. penul. de Raptorib. diſtinguere videtur, quod non dicatur raptus ſi tractatus matrimonij præceſſerit cum rapta, & parentibus eius, & ceſſare pœnas iuris ciuilis in rapta ſponſa de futuro. Si autem nullus tractatus præceſſerit futuri matrimonij, contrahi raptum, & pœnas locum habere, quamuis ipſa rapta conſentiat: ſi violentia infertur parentibus ca. de raptoribus 36. q. 1. idem inquit, dicendum, vbi parentes ignorabant, vel non erant ſuperſtites. Nam mulier non poteſt ſe exponere raptui, vt nec alia delicta cõmittere, & præſumitur ſemper mulier ſeu puella decepta. & ab ea conſenſus extortus: & ita ſemper committi raptum, ſiue puella conſenſerit, ſiue non, in l. vnica, de Raptu virg. C. & Gloſſ. in d. c. ſcienti, de Regul. iur. in Sex. Sed vbi ſecundum eum, præcedit tractatus, & pro matrimonio contrahendo fuit puella à domo parentum abducta, tunc de iure canonico non committitur raptus, quia matrimonium debet eſſe liberum, & puella non poterat in domo parentum liberè contrahere eis renuentibus: vnde ius pontificium conſiderauit libertatem matrimonij: ius verò ciuile conſiderauit delictum raptoris, & deceptionem mulierum, & ideo habuerunt diuerſos reſpectus & ſic potius iura ait eſſe diuerſa quàm contraria. &c.

81 In hac contrarietate Aegidius Magiſtri in tractatu de Apell. c. 3. refert iuris ciuilis conſtitutionem ſeruatã in Gallia. Quia prohibitio matrimonij non erat cauſa finalis pœnarum eius, nec haberi rationem matrimonij ſed violentiæ, & ideo pro ſopiẽda hac controuerſia, ſolitũ eſſe in Gallia prius cognoſci, de raptus crimine, quàm de matrimonij viribus. Citatq; eius rei gratia in c. 2. Arreſtum Curiæ ſenatus Pariſienſis, latum anno domini 1541. 9. Martij per quod dictu fuit, abuſiuè diẽ dictã Frãciſcæ de Lilinnano à Rhenato Dotmans (quem raptorem fuiſſe proponebatur) coram officiali Andium, pendente cauſa raptus coram Senatcho ſeu Seneſchallo Andium. Fruſtra enim putatur, impedire mulierem matrimonio eius, quem mox pœna è vita tollere debeat. Fer-

tu.

túrque prouerbium, *qu'il n'y ha ſi bon mariage, que la corde ne rompe*, nullum tam firmum matrimonium, quod laqueus non ditimat.

82 Nec obſunt rationes in contrarium adductæ. Nam quod pertinet ad primam: legitimè factum pœnam non mereri: admittimus quidem in quãtum legitimum remanet & legitimè factum eſt. Sed non admitrimus matrimonium, quod per ſe legitimus actus eſt. bonus, cùm raprore vel mediante raptu legitimè fieri, quamuis factum ſubſiſtere poſsit. Ideo remanere debent pœnæ, non quod legitimum non ſit matrimonium, ſed quod per media legirima factum non fuerit, nec ſatis eſt aliquid bonum fieri, niſi quoque benè fiat, alioquin non habet retributionem vel laudem: ca. non ſatis eſt bene velle, *86*. diſt. can. ſicut enim peccatum, *32*. q. *5*. Non obeſt, *2*. quod leges non dedignentur ſacros canones ſequi: nam & admitrimus in his quæ pertinent ad ſacramentum matrimonij: At quando agimus de pœnis temporalibus & bonis, non dedignantur etiam ſacri canones leges ſequi: cap. *1*. & *2*. de oper. noui nuncia. quando honeſtæ ſunt, & cauſæ legitimæ, & vindicta facienda eſt criminum quam Eccleſia non impedit. non enim imperator & rex ſine cauſa gladium portat, ſed ad vindictam malefactorum & laudem bonorum. vt ait diuus Paulus ad Roma. c. *13*. & ca. regum officium eſt, *23*. & ca. *40*. rex debet, *23*. q. *5*.

83 Verum diſputabilis poſſet eſſe quæſtio, quando vis non eſt illata parentibus nec filiæ vel filio familias, ſed dum in poteſtare patris fuerũt conſtituti ſine eius conſenſu nuptias vel matrimonium contraxerunt, num pœnæ ciuiles locum habeant quæ cenſent huiuſmodi matrimonia pro raptu? & num ideo exhæredari poſsint, & dos denegari. quam quæſtionem videtur pertractare Panor. lib. *1*. Conſiliorum, conſi. *12*. incipiente, *vt clare materia præſentis*, &c. vbi num. *2*. & *3*. defendit ſtarutum quo imponitur pœna contrahenti matrimonium cum filiafamilias ſine conſenſu parris, non valere poſt Iohannem Andream, in c. ſtatutum de hæretic. in Sex. Ratio, quia matrimonium & eius cauſa, ac ipſius dependentia pertinent ad forum Eccleſiaſticum, cum ſit ſacramentum, c. debitum, de Bigamis. c. tuam de Ordine cognit. c. lator. Qui filij ſint legit. quare non poteſt Laicorum conſtitutionibus regi. c. fi. de Reb. Eccleſ. non alien. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de Conſtitutio. & vltra iuriſdictionem imperanti, impunè nõ paretur, l. fin. de Iur. omn. iud. c. vt animarum, de cõſtitutio. in Sex. Dehinc, quod ſi hoc ſtatutum valeret, libera non eſſent matrimonia & metu pœnæ. Libera autem eſſe debent, nec pœnarũ metu conſtringi, l. Titia quæ ex alio, de verbor. obl. P. cap. cum locum. cap. requiſiuit. capit. gemma, de Sponſalib. capit. penul. & fin. de Secund. nup.

Quod ſi verum eſſet, ſecundum eundem Panorm. pœnæ legales ceſſarent vt quod non poſſet filiam exhæredare pater, ob matrimonium contractum ſine eius conſenſu. cõtra, §. cauſas, vt cum de Appella. cognoſ. in Nouellis. Sed ego arbitror remanere matrimonium quidem, ſine voluntate patris contractum, vt ſatisfiat iuri Pontificio.

Verùm vltra remanere pœnas impoſitas à lege, propter tranſgreſſionem legis ciuilis honeſtæ & vtilis reipublicæ, & quæ conſulit animabus, ne temeritate propria, illecebris, & deceptionibus, præcipiti conſilio, filiæ familias illiciantur ad ineundum matrimonium, quod aduerſatur præcepto diuino, *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram*. Exodi *20*. Eccleſiaſti. *7*. d. Marci *7*. *& maledictas qui non honorat patrem & matrem* Deut. *27*. Accedit Concilium Tridentinum, in ſeſſione *24*. in Decreto de reformatione matrimonij cap. *1*. cuius verba, *Tametſi dubitandũ non eſt, clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde iure damnandi ſunt illi, vt eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata eſſe negant, quique falſò affirmant matrimonia à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe & parentes ea rata vel irrita facere poſſe: nihilominus ſancta Dei Eccleſia ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit &c.* Ex quibus verbis vera quidem matrimonia eſſe filiorum filiarúmue familias conſtat, verùm non eſſe debere ſine pœna: quod contra prohibitiouem facta ſint, & quia deteſtara eſt Eccleſia illa matrimonia, ſicut etiam de illa deteſtarione cõſtar, ca. non omnes. ca. honorantur, ca. fi. *23*. q. *2*. ca. aliter, ca. noſtrates, *30*. q. *5*. c. videtur, qui matrimoniũ accuſare poſſ. Concil. Toleta *3*. c. *10*. Neque obeſt quòd matrimonium dicebatur fori Eccleſiaſtici, & ſacramẽtum: & quod non eſſet in diſpoſitione laici principis. nam iam diximus id vetum eſſe, ſi princeps de validitate matrimonii diſponeret, vel contra matrimoniũ aduerſus leges canonicas. Sed hoc non facit prohibendo matrimonia cum filiis familias inuitis parenribus, pœnæ enim non pertinent ad diſſoluendum matrimonium, ſed ad impediendum ne fiat, & ad puniendos tranſgreſſores: & prohibitione non lædit ius pontificiũ, imo iuuat: quia & diximus proximè Eccleſiam huiuſmodi matrimonia deteſtari, & prohibuiſſe. Sic & Gloſ. ad c. fin. de Secun. nup. tradit, ad verbum *legalis* pœnas legales contra fœminas præcipitãres nuptias ante annum luctus, impoſitas, l. *1*. C. de Secun. nup. remanere intactas, etiam ſi infamia remoueatur, & matrimonium retineatur. Sed generaliter conſentiunt omnes interpretes, circa ſolẽnitates matrimonij honeſtas, facta ſtatuta municipalia vel leges obligare, eorúmque tranſgreſſores incurrere peccatum mortale, vt ſcribit Felinus ad noſtrum caput. *1*. de Sponſalib. numer. *16*. *17*. *18*. Hoſtienſis & Iohannes Andreas. Atque etiam lex laicorum, ſi eſt iuſta, & non repugnat legi diuinæ & canonicæ, facta ab eo qui legis cõdendę habet poteſtatem, ligat in foro conſcientiæ. Gloſſa prima ad cap. quæ in Eccleſiarum, ibi *iure poli*. de Conſtitutio. & ibidem Bald.

ſi ſo

ſi ſolemnitas omittatur cum ſcandalo,& ſi ex illius omiſsione incertum fiat matrimonium, & ſi omittatur cum contemptu, non aliter,vt explicat Felinus ad noſtrum c. 1.de Sponſ.nu.18.& 16. textus expreſſus in c. quod dilecto, de conſanguini.& affinita.c.1.c.ſuper eo, de cognatio. ſpiritua. Notat & Panor.ad dictum c.quod dilectio num.4.conſuetudinem inhabilitare habiles ad matrimonium,ſi à Papa probetur,& ſi conſona ſit iuri,idem & ad c.ſuper eo,de cog. ſpiritua.

84 Minus officit quod dicebatur impugnandam hanc prohibitionem, ne impediatur ob pœnam libertas quæ requiritur in matrimonio.Nam matrimonia quidem libera eſſe debent, nec pœna conuentionali vel metu impediri iniuſtè illato: ſed matrimonia quæ interdicta ſunt à lege rationabili,non habent vim reprobandam ſed legitimam.Sic enim libertas definitur cum exceptione iuris, in l.libertas,de Statu hominũ *libertas,eſt naturalis facultas agendi quod velis,niſi ſi quid vi aut iure prohibeatur.* Iuris executio non habet iuſtum metum,vel iniuriã, l.3.quod metus cauſ. P.cum ſimil. legis enim virtus eſt, imperare, vetare, punire, l. legis virtus,7.de legib. P. & factæ ſunt leges,vt earũ metu humana cohibeatur audacia,tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio,refrenetur nocendi facultas,ca.factę ſunt,4.diſtinct.Neque etiam ideo minus puniendi ſunt,quod matrimonium teneat eorum ita contra prohibitionem contractum:imò & magis ex eo, quia matrimonium illegitimè contractum non poteſt retractari & emendari in ſua ſubſtantia:quemadmodum & grauius puniuntur,qui homicidium commiſerunt,quam vulnerantes:nam factum, eſt irreparabile,&reſtitui non poteſt:at culpa remanet perpetua,& perennis.Laudabiles imo principes,qui tetrore grauiſsimarum pœnarum ſatagunt reuocare delinquentes,& abutentes matrimonio cõtra Eccleſiæ præceptum. ſic principes ſeculi non nunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenẽt,vt per eandem diſciplinã Eccleſiaſticam muniant,ca.principes ſeculi,20.ſub 23.q.5.& vt ait Concilium Turonenſe 3.cap.41.relatum in ca.22.Inceſtuoſi,ca. 23. q. 5. *oportet per ſecularis potentiæ diſciplinam,à tam praua conſuetudine coerceri, qui per ſalutifera ſacerdotum monita,noluerunt reuocari.* Poſſumus & conferre legem diuinam cum his,quæ habetur Deuteron.c.21.ver.18. In qua filius contumax & inobediens patri lapidabatur, iudicatus à ſenioribus.

85 Cæterum quæ diximus de pœnis & prohibitione nuptiarum filiarum,&filiorum familias,ex edicto Gallico & iure ciuili, intelligitur etiam de viduis minori 25 annis,vt ſine patris conſenſu non poſsit impunè nubere,l. nuptiæ, 18. de Ritu nuptia.P.vbi Iulian. *nuptiæ inter eaſdem perſonas niſi volentibus parẽtibus renouatæ, iuſtæ non habentur* l.7.C.de Nuptiis,vt nec ante ita contractæ, in l. 2.de Rit.nup.l.2.in fine l..l. 20. C.de Nuptijs §.5. apud Iuſtinia.eo.titu.

86 Id ipſum intelligitur in filiofamilias milite, in l.filius familias,35.de Ritu nup.P.vbi Papinianus, *filiusfamilias miles ſine patris voluntate non contrahit.* Nam vt ait Vlpian.in l. 1. de obſequijs parentibus & patronis præſtandis,*etiam militibus pietatis ratio in parentes conſtare debet*,quare ſi filius miles in patrem aliqua commiſit, pro modo delicti puniendus eſt,& vt idem ait, l. liberto & filio, 9. eod.tit. *filio ſemper honeſta & ſancta perſona patris videri debet.* Obedientia parentibus iure naturali debetur,l.1.& 2.de Iuſtitia & iur.P.quæ nõ poteſt ſolui à militia: quando pater adhuc retinet ſub poteſtate ſua filium,nec eum ſuæ poteſtatis fecit.

87 Excipiuntur tamen aliqui caſus, in quibus filius filiaue familias,matrimonio ſe poſſunt coniungere ſine voluntate & permiſſu patris,vel eorum in quorum ſunt poteſtate. Primus, quando ſunt furioſi vel mente capti l. ſi nepos, de Ritu nuptia.P.l.ſi furioſi,C.de Nuptijs,§. vnde quæſitum eo.tit.apud Iuſtinia.

88 Secundus,quando filius eſt emancipatus, qui & ſine conſenſu patris ducere poteſt vxorem,l. filius emancipatus,de Ritu nuptia:in filia emancipata idem arg.l. 20. de Nupt. C. Nam quamuis obedientia & honor debeatur parentibus etiam ab emancipatis:tamen non ideo puniendi inueniuntur,quod ſine patris conſenſu duxerint; eo quod iam pater emancipando,ſuum ius illis ceſſiſſe videtur,& in manu arbitrij liberi illos conſtituiſſe,§. præterea, Quib. mod.ius patriæ poteſta.ſoluit.à manu poteſtatis liberans l.ſi.C.de Emancipatio.libero.lib.8.ti.49.atque ideo in emãcipatione non nudus conſenſus parentis ſufficit, ſed requiritur actus ſolemnis, l. non modo 5. C. eo.ti.*Niſi*,inquit Vlpianus in l.3.§.ſi emancipatus filius.de Bonor.poſſeſsio.contra tabulas,li.37.tit. 4.*ſi emancipatus tam ignominioſam duxerit vxorem, vt dedecori ſit tam ipſi quam patri mulierem talem habere:quo caſu natum filium ex eo poteſt auus exhæredare.* hæc tamen exceptio hodie nõ ponitur inter cauſas exhæredationis in §.cauſas,vero de appellatio.cognoſ.Nouella 115.& proinde non admittenda,quia extra illas aliæ non fuerunt approbatæ.Deinde iure põtificio ducere meretricem, non ſolum nõ probroſum eſt, ſed etiam meritorium ad remiſsionem peccatorum.c.inter opera, hoc titulo de Sponſali.exemplum in Oſea,Oſeæ c.1.& ca.non eſt culpandus,32.q.1.nec tam inſpicimus vitam præteritam quæ fuerit, quantum præſentem quæ ſit nunc,ca.ferrum 50.diſtin. Conuenientior eſſet reſtrictio in filia familias minore 25.annis quæ ſiue ſit in ſacris paternis, ſiue emancipata,non poteſt nubere impunè ſine conſenſu patris intra vigeſimum quintum annum: ſiue vidua ſit, ſiue antea non fuerit nupta:& ſi patrem non habet,ſine cõſenſu matris vel curatoris: hiſque repugnantibus,niſi adhibita cognitione iudicis tum matrimoniũ illi expediat,quod ſine volũtate eorum ſibi elegerit,l.viduæ 18. & l.in coniũctione filiarũ,20.de Nuptijs C. Ceſſant quippe cauſæ exhęredationis ob matrimoniũ electũ per filias poſt 25.annos,etiã ſi poſt eã ætatem in propriũ corpus peccauerint,l.ſi filia tua,19. ſancta Auth.

ſed

ſed ſi poſt,C.de inofficioſo teſta.*ſi modo*,inquit §. cauſas,Nouellæ *115.libero & non ſeruo ſe coniunxerint*. tunc enim culpa reijcitur in patrem qui nõ quæſiuit maritum filiæ intra *25*.annum, & de ſua culpa,non de aliena conqueri debear oblitus ſeu officij per l.qui liberos,de Ritu nup.P. His addere alias exceptiones poteris ex noſtri Syntagmatis lib.*9*.c.*3*.ad quod te remitro.

89 Progrediamur ad alias locorum conſuetudines & leges municipales,vel regnorũ , circa modum ſolemnizandi matrimonium,& dotẽ lucráque nuptiarum,& alia:num ſeruari debeant,&an liceat per leges ciuiles de his diſponere,vt transgredi aut omitti impunè non poſsint.& quid , ſi contrahentes matrimoniũ ſint diuerſorũ locorum,in quibus ſint diuerſæ conſuetudines. Diſtinguemus itaque an illæ conſuetudines,ſeu leges diſponant de rebus in celebrandis nuptijs requiſitis,aut de rebus matrimonij quæ execurionem exigant poſt contractum matrimonium.In primo caſu,quod pertinet ad ſolemnia,habenda erit ratio loci,vbi matrimonium contrahitur: vt tradunt ad noſtrum c.*1*.Panor.Iohãnes Andreas, & Felinus, num. *23*. Quia peregrini non debent violare conſuetudinem patriæ cum ſcandalo aliorum:ſecus ſi ſine ſcandalo omitti poſsit, vt ait Felinus per ca.quæ contra,*8*.diſtin. ca. illa autẽ, *12*.diſt.probatur,& l.ſi fundus,*6*.de Euictio. *ſi fundus venierit , ex conſuetudine eius regionis in qua negotium geſtum eſt,pro euictione cauendum eſt*.(quamuis inquit ibi Gloſſa , fundus alibi poſitus ſit , vt in l.*1*.c.de contrahen.emptio.)*ſiue de dupla , ſiue de ſimpla , ſiue cum fideiuſſore , ſiue ſine eo* , facit & l. ſemper in ſtipulationibus de Regul.iur. ita & teſtamentorum tabulæ aperiri debent , ſecundum leges locorum in quibus aperiuntur,l.*2*. c. Quẽadmo teſtam.aperiãt. Honoraria aduocatis conſtituenda, pro modo litis , próque aduocati facundia , & fori conſuetudine , & Iudicij in quo erat acturus, l.*1*.de Varijs & extraordina. cognitio:P. Secundum ius etiam & laudabilem terræ conſuetudinem,iudicandum,c.cum veniſſent §. de Eo qui mittit , in poſseſsio. cauſa rei ſeruan. lib.*2*.titu.*15*.conſuetudo, & aquæ ducendæ , ſeruari mandatur,in leg.ſi prius §.placuit *1* de Aqua pluuia arcen.Inter leges *12*. tabularum illa quoque extat,*Ritus familiæ,patriaque ſeruanto.*

90 In *2*.autem caſu,Si quæramus de rebns matrimonij quæ perſeuerant poſt nuptias:quæ vtilitatem reſpiciunt vel amborum cõtrahentium , vel alterutrius.diſtinguemus turſum , nũ quippiam inter contrahentes placuerit, an vero nihil conuentum fuerit. Nam ſi quid conuentum de his eſt circa dotis traditionem , reſtitutionem , vel lucrum eius, & donationis propter nuptias , id ſeruandum erit,vt notat ad hoc c. *1*. de Sponſal. Felinus numero *30*.Iaco. Anton.& Domi.& probat l.legem quam dixiſti,C.de Pactis leg. *1*.C.de Pactis conuentis.Nam quamuis non liceat paciſci contra leges generales l.Iuriſgentium,§. prætor ait,l.ius publicum,de Pact. P.l.pacta quæ cõtra.C.eod.tit.cap.fin.eo.titul. tamen licet paciſci contra beneficium legis volentibus conceſſum, vt in l.paciſci,*32*.de Pact.P.l.quæritur,§. ſi venditor, de Aedilit. edicto. P. cum liceat renunciare priuilegio in ſui fauorem introducto,l. penul. C. de *P*act.l.ſi iudex,de Minorib.nec quicquam magis conuenire videtur bonæ fidei , quam ea quæ inter aliquos placuerint ſeruari,l.*1*.de *P*act. *P*. ca. *1*.eo.titu.l.*1*.§.ſi conueniat,Depoſit.Et proinde in pactis matrimonialibus, & cõtra conſuetudines loci,in lucro & qualitate dotis,& aliorum, vt ſocietate, affrayramentis,ſeu communionibus poteſt conueniri efficaciter. Et ſemper in ſtipulationibus id ſequimur,quod actum eſt,l.*1*. ſemper in ſtipulationibus *35*.de Regul.iur.*P*.quia iſtæ conſuetudines cenſentur prouiſionales , & in ſubſidium quando non ſibi proſpexerint contrahentes & prouiſio hominis tollit prouiſionem , legis,l.penul.de pact.conuent.l.antequam *1*. communis de ſucceſsio. C. niſi prohibitum eſſet expreſsè in ſtatuto vel conſuetudine aliter paciſci, Nam tunc verba legis impedirent conuentionem liberam per l.non dubium.C.de legib.

91 Quod ſi nihil cautum ſit aut dictum de his quæ conſuetudine continentur, regulariter iuxta ea quæ in primo caſu diximus , cenſeretur contractum ſecundum loci conſuetudinem in quo contractum eſt,per l.ſi fundus,*6*.de Euict.*P*. & l.ſemper in ſtipulationibus de Regul. iur. *P*.& hoc veriſsimum in lucris & rebus matrimonialibus,quando maritus & vxor ſunt eius loci , aut habent in eo domicilium in quo cõtrahunt: quo caſu ſi nihil de conſuetudine dictum ſit,cenſentur contraxiſſe matrimonium ſecundum conſuetudinem loci Maſſuerius §.*0*.item de conſuetudine Aluerniæ , titu. de dote & matrimonio, poſt Baldum ad l.ſi prius,§.placuit,de Aqua pluuia arcen.*P*.idipſum ſi eligat domicilium in domo vxoris,Bal.in l.*2*.col.*2*.verſ. *modo ergo quæro*,ſi à non comp.Iud. C. ita intelligit l. lex Cornelia. §.*1*.de iniurio,vide Felinum ad noſtrum c. *1*.nu.*26*.

92 At quando maritus habet alibi domicilium, quàm in loco vbi contrahitur matrimonium, aliter dicendum videtur ſingulari iure.Nam ſecundum Panormit.ad c.*1*.huius tituli, num. xj. ſi nihil conuenerit expreſsè , ſequenda eſt conſuetudo domicilij mariti. Id probare primum videtur l.exigere,de Iudic.*P*.*exigere ibi mulier dotem debet, vbi domicilium maritus habuit,non vbi inſtrumentum conſcriptum eſt. Non enim id generis contractus eſt , vt potius eius locum expectari oporteat in quo inſtrumentum dotis factum eſt:quam eius in cuius domicilium,& ipſa mulier per conditionem matrimonij erat reditura.* Et reſcripſerunt Cæſares mulierem quandiu nupta eſt,eiuſdẽ ciuitatis videri incolã cuius maritus eſt:& ibi vnde originẽ trahit non cogi muneribus fungi:ſi modo matrimonio legitimo cõiuncta ſit,non aliter l.ſin.§.itẽ reſcripſerunt,& l.pen. ad municipales P.l.vni.de Mulier.& in quo loco &c. lib.*10*.C.l.de Incol.li.*10*.l.mulieres de dignit. lib.xj.C.l.penul.de Iuriſ.omnium iudic. vt etiam honore maritorum eriguntur,&radijs dignitatũ eorum corruſcant vxores,dicta l.mulieres de dignita.§.ſi verò,de conſulib.In Nouellis,l. fœminæ,de Senatorib.P.

Secundò,

co domicilii incolatus.l.libertus. §.præſcriptin.l. aſſumptio.ad Municip.cum ſimi.ibi not.l.ciues. de Municip & origina.eo.lib.*10*.C. vnde videtur vxorem vel maritum ſaltem gaudere debere priuilegiis ſuæ originis.Nam inquit Alexand.illud verum eſſet,quãdo domicilium originis ita fuiſſet comprehenſum à lege vel ſtatuto ſicut domicilium habitationis,nam tunc potius eſſet,ſed in caſu noſtro non intelligitur domicilium comprehenſum niſi habitationis, per dictam legem exigere,in verbo *reditura*. Eodem modo reſpondetur ad illud quod dicitur neminem perdere domicilium originis per incolatum vel domicilium alterius loci.

Nec obeſt *2*.l.ſi fundus,de Euictio. dum inſpicienda dicitur conſuetudo loci contractus, nam illud intelligitur de forma conficiēdi contractũ, & de ſolemnitatibus circa confectionem inſtrumenti,non de contentis in inſtrumento.Sed & l. exigere. ſpeciale nominatim hoc priuilegium in dote dixit. Tradit & Matthæus de Afflict. deciſ. *226*. quod promiſſio dotis in dubio cenſetur facta, vt & contractus ſecundum conſuetudinem loci,vbi fit, quia in contractibus veniunt ea quæ ſunt moris & cõſuetudinis regionis,l.quod ſi nolit.§.qui aſſidua,de Aedil.edic.l.ſi finita.in princ. de dam.infec.l.ſi quis reum,de Cuſto.reorum.l.ſi prius.de aqua pluuia arcenda.& cõtractus faciendus eſt pactorum matrimonialiũ ſecundum cõſuetudinem loci vbi celebratur matrimoniũ, at quando agitur de repetione dotis,inſpicitur domiciliũ viri,iuxta d.l.exigere.Minus obeſt,quod videantur contrahentes mutuo concenſiſſe, ſecundum ſtatuta locorum vbi contraxerunt, de quibus præſumuntur habere ſcientiam:& nõ ſecundũ ſtatuta domicilii mariti quæ præſumatur ignoraſſe maximè vxor.Nã hæc pręſumptio non admittitur cõtra iuris diſpoſitionem.d.l.exigere. & iuris ignorantia neminem excuſat.l.*2*.& l.Regula,de iur.& fac.ign.P.imo præſumũtur expreſsè ſciuiſſe & conſenſiſſe, cum nihil in cõtrarium pacti ſunt: & caſus omiſſus remanet ſub diſpoſitione legis.l.commodiſſimè.de lib.& poſth.P.l.ſi extraneus,de Cond.ob cauſ. *P*. vnde de iure cõmuni vel dos integra reſtitui debet ſi ſtatutum nullum ſit in loco domicilii mariti:vel ſi ſit,illud ſequendũ erit. prorogat hanc ſententiam Bal.ad d.l.exigere.vt ſi in inſtrumento dotis dictum ſit, quod maritus promiſit reddere dotem Mutinæ, Bononiæ,Mantuæ,& vbique locorum, quod nihilominus ſeqnẽda ſint ſtatuta domicilii mariti per d.l.exigere cui non intelligitur derogatũ per illa verba generalia, imo idipſum & ſi dixiſſet ſe reſtitututum in loco contractus, vt firmat *A*lex. d.conſ.*100*.vol.*3*.n.*13*. Verum eſt caſus notatus vt ſingularis, in quo inſpiciendũ cēſet domicilium originis,non habitationis quando habens domicilium habitationis alicubi,contrahit matrimonium in loco ſuæ originis,vt puta ait Bar.ſi Rheginus habitans Bononiæ, vadit Rhegiũ ad contrahendum matrimonium, nam cenſetur cõtraxiſſe ſecũdum ſtatuta Rhegienſium.aliter quàm ſi Rheginus habitans Florentiæ iret Bononiã ad contrahendũ matrimoniũ.quo caſu attēderetur locus domicilii habitationis:Bar.conſ.*7*.*A*lex.in addi.ad Bar.in l.cunctos populos,nu.*19*. de Sum. Trin.*A*nd.Sicul.conſ.*3*.Ratio tamen diuerſitatis, quę adfertur & proinde ego dubito de hac exceptione,propter d.l.exigere,quæ ſe refert ad locum habitationis. Certius autem erit, quod traditur, inſpiciēdam eſſe conſuetudinem domicilii mariti in reſtituenda dote, in fauorem mariti ita recipi, & proinde ſi dos reſtituenda ſit extraneo dãti,inſpicienda erit conſuetudo loci in quo cõtrahitur,niſi aliud conuentum fuerit, vt ait Feli. ad noſtrum c.*1*. nu.*27*.poſt.Bal.ad Rub.de priuil. dot.verſ. ſed ſtatim quæreres.

94 Ceterũ illud ipſum quod dictũ fuit ſingulare in dote & lucro dotis, & conſiderari domicilium mariti,non haberet locũ in lucro inter ſpõſos perpendēdo, ſi alter illorum moreretur, quia ſequeremur conſuetudinē loci vbi cõtractũ fuerit.Bal.ad l.omnes peregrini.*2*.col.verſ. *Item nota quod quãdo princeps*.C.comm.de ſucceſ.quia ante matrimonium ſponſa nõ efficitur de domicilio mariti,l.ea quę,de ſponſa.*32*.ad municip.de ea tamen ſponſa quæ de præſenti eſt,ibi gloſ. videtur contrarium dicere. *Ea quae* inquit Modeſtinus, *de ſponſa eſt,ante cõtractas nuptias ſuum nõ mutat domicilium*.de ſponſa,inquit Gloſſa,per verba de futuro. verum latius ius ciuile etiam explicat, neque etiam nuptam exiſtimat mutare domicilium,niſi concurrant: Primum, deductio in domum,& in l.mulierem abſenti.*5*. de Ritu.nup.mulier abſenti nubere poteſt,ſi ea in domum eius deduceretur, deductione enim opus eſſe in mariti nõ in vxoris domum, quaſi in domicilium matrimonii.Dehinc.nec ſola deductio ſufficit, ſed requiritur conſenſus ſponſaliriorum cum deductione, l.queſitũ.*9*.de Sponſ.P. ideo eo iure, ſiquis ducat domum non duodennem,durant ſponſalia.nec ſunt nuptiæ, in eadem l. quæſitum.& l.quod ſeruus.de Condic.cauſa da.*P*.

95 Quæritur autem in caſu ſtatuti vel pactorum de lucranda dote,vel donatione propter nuptias vel de aliis in caſu quo alter ex coniugibus præmoreretur:an id habeat locum, ſi ſponſa de præſenti vel ſponſus ante nuptias vel poſt nuptias, contractas ante conſummationem matrimonii moriantur.quam quæſtionem tractat Alex.Tartagnius conſ.*129*.vol.*7*.& *A*bb.Pano.conſ.*1*.vol.*1*. & Mar.de *A*ffli.deciſ.*226*. Iaſon ad l.ſi ſolututus. *9*.§.ſi quis indebitum,de Cond. cau. da. P.nu.*18*. Gayllus li.*2*.Obſeruatio:obſ.*80*.Pro cuius reſolutione *Boet*.deciſ.*22*.n.*33*.tradit in dote quam vocat dotium, attendi magis verba de præſenti quàm carnalis copulæ conſummationem per l. cum fuerit *15*.& ibi Soci.de Condictio.& dem.P. vbi cum fuerit ſub hac conditione alicui legatum,ſi in familia nupſerit, videtur impleta conditio ſtatim atque ducta fuerit vxor,quãuis nondum in cubiculum mariti venerit, quia nuptias non concubitus ſed conſenſus facit vt & in l.nuptias,de Regul. iur. Item ſecundò, quod ſicut inter coniunctos copula coniuges,prohibentur donationes in leg. prima,ſecunda,tertia,de do-

nationib. inter vir. & vxor. P. idipſum & inter ſpōſos de præſenti. dicta l. 3. & ibi Gloſ. verſ. concubinæ, de Dona. inter vir. & vxor. P.

Item 3. iure canonico verum eſt & indiſſolubile matrimonium initum per verba de præſenti. cap. fi. de ſponſa. duor ca. ſufficit. ca. cū initiatur. 27. q. 2. cum ſimil.

4. Quia in l. deo nobis, C. de Epiſ. & cler. quādo ſponſus ingreditur religionem inuito altero, qui remanet in ſeculo, lucratur ea quę lucraturus eſſet mortuo vel mortua intrāte religionem. ergo & ſi moriatur ante copulam, quia perinde eſt intrare religionem inuito coniuge, & mori ante commixtionem: nam l. Deo nobis, loquitur de eo qui intrauit ante copulam: alioquin enim nō potuiſſet intrare ſine conſenſu coniugis ſi poſt copulam vellet. cap. ex publico. cap. verum, cum ſequentib. de conuerſ. coniug.

Secundum tamen conſuetudinem approbatam ab interpretibus, placuit exigi pro lucranda dote, vt vxor in domum mariti traducta fuerit, & cum ea concubuerit, vel eam ibi vel alibi cognouerit, aut concubuerit licet cum ea copulam non miſcuerit: quod & firmat Decius conſil. 260. Quod verè tunc tantum cenſeatur conſummatum ſuis partibus matrimonium copula interueniente, & quando deſponſata vtenda tradita eſt. ca. ſi quis deſponſata ſibi & tradita, &c. ca. inſtitutum eſt, 27. q. 2. Atque ita iudicatum in Curiis ſupremis refert Boërius prædicta deciſio. 22. nu. 35. non lucrari maritum dotem vxoris, niſi cum ea concubuerit. idem in §. 1. de conſuetud. matrimonii & dotis, in Conſuetudinibus Byturigum. Nec obeſt quod appellatione vxoris, inquit, cōtineatur ſponſa de præſenti, nam id verum eſt in fauorabilibus, non autem in odioſis. Bald. conſil. 384. in 1. volum. Alberic. de Roſato in l. ſolet, de his qui not. infam. odioſum autem eſſe dicunt, vt vir accipiat dotē vxoris quam non cognouerit, & proximos eius ea priuari. p l. ſi donaturus, in prin. & per notata in l. quod ſeruus, ff. de cōdictio cauſa da. P. Melius Alex. in prędicto cōſ. 129. vol. 1. & Panot. conſ. vol. 1. admonent diſtinguendū & conſiderandū, qualibus verbis ſtatuta fuerint compoſita: an ea indicent neceſſariam conſummationem matrimonii, an non.

Nam ſi locantur de vxore traducta vel decedente in matrimonio ſine liberis, putant illa verba non eſſe extendenda ad alia de non traducta, per l. ſi verò, §. de viro, ſoluto matrimo l. ſi ſeruū. §. non dixit prætor, de Acquiren. hæredita. P. c. quia iure. de Regul. iur. in Sex.

Rationem autem ſtatuti putat Alexāder lucri dotis nempe, onera matrimonii, & in remunerationem eorum datum lucrum, ſecundum ea quę notat Gloſſa ad l. ſi donaturus. §. fi. ad verbum duntaxat, de condictio. ob cauſ. & not. per. Bart. ad Auth. præterea. C. vnde vir & vxor, &c. & ideo quia ante deductionem non ſuſtinet onera ideo nec lucrum habere debet l. manifeſtiſſimi. §. 1. C. de fur. leg. ſecundum naturam, de Regul. iur. P. & hæc ratio videtur ſufficere Alexādro: Mihi non vtique, quia non lucrum dotis ipſius, ſed fructus dotis dantur pro oneribus matrimonii. l. pro oneribus. 20. de iure dot. C. l. dotis fructus, eod. tit. P. l. ſi maritus, 47. fam. erciſcund. P. c. per veſtras, de Dona. inter vir. & vxorem c. Salubriter, de Vſur. Et quāuis onera matrimonii ſint innumerabilia penè, l. 1. de Impon. lucra. deſcript. lib. 10. C. l. 2. C. quando & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. C. tamen dotis fructus pro illis omnibus ſufficere viſum eſt, inter quæ & eſt vxori debitum reddere copulæ, c. gaudemus, de Diuor. c. 2. de coniug. leproſ. nō enim vir haber poteſtatem corporis, ſui 1. ad Corint. c. 7. & proinde, illa ratio ad lucrum dotis non pertineret expreſsè, quia & dos remanet in dominio vxoris, quamuis vſus fructus ſit mariti pro rata onerum, l. in rebus. C. de iure dot. l. Diuortio. Soluto matrim. P. Item vt ait Iaſon ad §. fi. l. ſi ſolututus. de Cōdict. cauſa. dat. poteſt fieri, vt quis vxorem cognouerit, & non ſuſtineat onera, & poteſt eſſe contra, vt ſuſtineat onera & non cognouerit. Quocirca arbitrarer aliam eſſe rationem lucri & commodi matrimonii altero coniugum prædecedente, quamuis Alex. conſil. 129. nu. 4. vol. 7. aſſerat aliam adferri non poſſe, & quamuis addat aliam Iaſon ad d. §. fi. l. ſi donaturus, nu. 19. quod ſtatutū de lucranda dote habet rationem vt facilius mulieres inueniāt maritum lucro dotis propoſito. hanc autem aliam dico, nempe quod ſtatuta quæ loquuntur de his, conſiderauerint vxores matrimoniūque prout omni iure poteſt eſſe, & remanet inſolubile ex omni cauſa, & in quo iuxta naturam veri & indiſſolubilis matrimonii, duo ſunt in carne vna. Geneſ. 2. & D. Matt. c. 19. Quod non accidit niſi cōiuncta verè & copulata vxore, quo caſu tantum fit omnino inter viuētes inſolubile, non aliter: nā ante poſſunt antequam conuenerint ab inuicem diſcedere, etiam inuita altera parte, poſt nuptias initas, tantáque eſt poteſtas vt ratione ingreſſus religionis ante concubitū matrimonium quāuis depręſenti non dicatur ratum ſed diſſolubile vel non perfectum. c. verū. c. ex publico de cōuerſio. coniug. proinde ſtatutum loquens de matrimonio, eſt intelligendum loqui cum effectu, per l. ſi quādo, de leg. 1. i. de eo quod omnino eſt indiſſolubile, niſi morte, in cuius tantū caſum diſponit.

Accedit ratio, quod verba intelligenda ſunt ſecūdum communem vſum loquendi, l. Labeo. Item contractus interpretandus eſt, ſecundum conſuetudinem loci in quo factus eſt, l. domini prædiorum, de Agric. & cenſi. lib. 12. C. at cōmunis vſus loquendi, cui accōmodantur locorum ſtatuta eſt, quod ante concubitum non dicantur vxores vel mariti, ſed ſponſi & ſponſæ, *les eſpouſés & eſpouſées*, c. ſicut ex literis, de Spōſa. c. 3. loco, de Præſump. poſt ea verò mariti & vxores. ca. ſi quis deſponſata. ca. qua propter, 27. q. 2. c. debitum. de Biga. c. ex publico, de Conuerſ. coniug.

Sed æquū non eſſet, vt vir qui non fuiſſet omnino factus vna caro cū vxore, præter intētionem donantiū lucrum conſequeretur, idque ex naturali iuſtitia cōſtare pōt, vt dicitur in l. ſcire oportet. §. ſufficit. de Excuſa. tuto. facit & cōſideratio verborum ſtatutorum de lucranda dote ſi ſine

liberis moriatur vxor ex quibus vult ſtatutum vt ſaltem potuerit aptitudine habere liberos, ſed antequam traducatur & cognoſcatur liberos non poteſt ſuſcipere & priuatio præſupponit habitum, citat Iaſon Gloſſam expreſſam in l. precibus de impube.in magna.

Per quas rationes, omnes contrariæ, citatæ per Panor. in conſilio. *1*.li.*1*.tolluntur, nã quamuis verba de præſenti faciant matrimoniũ, quam quam nuptias non concubitus ſed conſenſus faciat, tamen non faciunt quin in aliquo caſu poſſint ante congreſſum coniuges diſſolui impune, ex dicto cap. verum, & cap. ex publico. Nec obeſt quod idem Panor. adfert ex l. Deo nobis, de Sacroſanct. Eccleſ. Nam vt ipſe fatetur num. *7*. eius conſilij, hoc conſtat ibi mulierem non fuiſſe commixtam viro ingredienti religionem, ſiquidem capita poſteriora, cap. ex publico, & cap. verum explicatunt. Minus obeſt lex cùm fuerit, de conditio. & demonſ. *P*. nam ibi quidem lucratur legatum ea cui legatur ſi nupſerit, ſi nubat quam uis non fuerit deducta in domum mariti duplici ac diuerſa à noſtra hypotheſi ratione: primũ quia agitur de vltimis voluntatibus, in quibus explicatio fieri debet lariſſima. c. cũ dilectus, de Donatio. inter virum & vxor. in ſtaturis nequaquam quia ſtricti iuris ſunt, in quibus quantum fieri poteſt reduci debent verba ad ius commune in non diſpoſitis expreſsè, cap. cum dilectus de cõſuetu, l. *2*. C. de Noxa. act. noratur ad cap. cauſam quæ, de Reſcrip. Bart. ad l. omnes populi, de iuſt. & iut. & ita concludunt interpretes ferè omnes. Secunda, quia impleta videtur conditio ſi nupſerit, nubendo: neque erat vlterius prorogãda conditio, ſi in matrimonio deceſſiſſet vt hic.

96 Remanet tamen quæſt. ſi nuptiis factis audita Miſſa ſeu accepta benedictione de ducenda vxore ad domũ mariti, in via pura vel alibi, vxor vel maritus mortui fuerint ante concubitum & conſummationem, an lucrum locum habeat ſtatuti. Et Alexander in prædicto conſilio, *129*. concludit, quod ſi maritus omnia parauerat, & impenſas iam fecerit ad recipiẽdam vxorem, quod ſecundum ſtatutum lucrabitur dotem, vel partem eius, ſecundum tenorem eius, aliter non. idque concludit Panor. in dicto conſil. *1*. lib. *1*. illorum & aliorum eius ſententiæ fundamentum, eſt, quod exiſtiment ſolum rationem ſtaturi de lueranda dote eſſe quod maritus ſubeat onerã matrimonii: & ideo æquum ſit eum participem eſſe lucri regula ſecundum naturam. Eãdémque rationem habere locum in noſtro caſu, quia iam plures expenſas fecerit. Eiuſdem rationis & ſententiæ citatur Fulgoſius ad l. non ſine, C. de Bonis quæ liber. Salic. ad l. cum inte, de Donat. ante nupt. Raphael Cumanus ad l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. in ſi. ſolut. matri. Ratio. *2*. quia pro coniuncta habeatur, quæ de proximo coniungenda eſt. arg. l. penul. de Milita. teſtamen. l. itèm in legato, de lega. *3*. §. fi. vt exactio inſtantis dotis, &c. in Nouel. l. etſi non ſit, §. quid ergo ſi cœptum. de auro & argen. lega. *P*.

Tertia ratio, quod vbi res eſt deſtinata de vno loco ad alium, effectus ſuperueniens antequam res locum deſtinatum attingat, cenſetur factus in loco vbi deſtinabatur, & non in loco vbi effectus imprimitur: quod colligit Dominicus de ſancto Geminia. in cap. præſenti. §. fi. de præben. in Sex. & proinde haberi mortuam ante cõſummationem, ac ſi mortua eſſet poſt, quia ei deſtinata erat. Adfert alias rationes Alexand. & Panor. ſed eodem modo concludunt.

Er poſſent quartò hæc ita demum vera eſſe, ſi nuptiis contractis & à presbytero benedictis, ea intentione proficiſcantur domum, vt conſument matrimo nium, nec vlla ſit vel appareat intentio contraria diuertendi: & ſi mox illa conſummatio futura ſit, non autem ſi ſit differenda.

Quinta ratio alia, quia non ſtat per ſuperſtitem quominus conſummatum fuerit matrimonium, ideo quod fato ſuperuenit, non eſt ei imputandum per quem non ſtatur quominus impleatur. l. nihil intereſt, *32*. ad l. Iuliam. de adult. P. l. *2*. de Condictio. & demonſ. *P*. contra ſi per eum ſteriſſet, l. quæro. §. inter locatorem, Loca. P.

Ne in aliena poteſtate ſit ſine culpa noſtra, deteriorem nobis conditionem facere. l. ne in poteſtate, quod vi aut clam. l. non debet, *74*. de Reg. iur. *P*. & mora ſua vnicuique debet eſſe nociua, non aliis. l. ſi mora, *9*. Solu.

Cæterũ mihi videtur, hanc ſententiã quę pro ratione ſumptuum, permittit retentionem lucri dotis, marito, nõ poſſe ſubſiſtere per illa fundamẽta quibus innititur: nam ſi de ſumptibus primo agatur, tantum, impenſę illæ non debent dotem minuere iuxta ſtatutum de dote vel parte dotis lucranda. Siquidem ſi æquum eſt ſumptus iuſtos factos reſtitui, tamen non erit æquum, vel ſupra ſumptus, vel minus quàm inſumptum eſt repetere, & oportet tantum eum qui dotem à marito repetit, eum in demnem reddere. l. cum mulier & dotis. *55*. Solut. matrim. P.

2. Sed neque ſumptus in res dotales facti etiam neceſſarii & vtiles, minuunt dotem, ſed conceduntur detentionem marito, donec ei ſatisfiat. l. quod dicitur. *5*. & l. voluptuarię *7*. §. fin. & de imp. in res dota. factis, li. *25*. ti. *1*. & aliud eſt lucrari dotem, aliud in ſolutum accipere: quemadmodum aliud eſt tit. lucratiuo, aliud oneroſo petere. ſic Iaſon ad §. fi. l. ſit donatutus, de Cõdict. cauſ. dat. num. *13*. *P*. ait fructus dotis habere maritum titulo oneroſo, ſed dotis lucrum, lucratiuo.

3. Item, & quod maritus in vxorem impendit, affectioni maritali imputare debet nec repetit. l. quod in vxorem. *13*. de Nego. geſt. lib. *2*. C. tit. *19*.

4. Verba ſtatutorũ ſtricti iutis ſunt, nec patiuntur extenſionem a paritate rationis, vt ante diximus, neque in his que contra ius indulta ſunt, ſequi poſſumus iuris communis rationem, neque idipſum trahendum in cõſequentias. l. quod verò. *14*. cum. *2*. ſeq. de legi. *P*. & omiſſa pro omiſſis habẽtur, nec ſuppléda ſunt. l. commodiſſimè. de lib. & poſt. l. ſi verò. §. de viro. Solut. matrim.

Nec obſunt rationes in contrarium adductæ. Nam quod pertinet ad. *1*. fund. quod dicunt pactũ de lucrãda dote vel parte eius in caſu mortis,

habere cauſam remunerationis ſubitorum onerum matrimonii. Iam docuimus eam non eſſe rationem veram, ſed aliam. nempe coniunctionem realem: dehinc 2. dicimus retorquendam illam rationem: ſi enim propter onera paſſa matrimonii ita proſpectum eſt de lucro: ergo ceſſante cauſa ceſſabit effectus & lex, l. adigere. §. quàuis, de iure Patron. P. cap. cum ceſſante, de Appellat. at quando ſponſa mortua eſt ante coniunctionem & copulam, non planè omnino perfectum dicitur matrimonium, vt docuimus ex cap. verum cap. ex publico. de conuerſ. coniug. ergo nec impenſę factę ante conſummatum matrimonium cenſentur eſſe ex oneribus matrimonii quod adhuc non erat, itaque non erunt reſarciendæ ex lucro dotis.

Et 3. vix conſtituitur marito lucrum dotis totius vel partis, prædecedente vxore, quin contra conſtituatur in caſu quo præmoriatur maritus lucrum aliquod vxori ex bonis mariti vel donationis propter nuptias, ſeu incrementum dotis vltra dotē, vir enim & mulier ſeruant in hoc, parem authoritatem, &c. ſi non in ſimili lucranda quantitate, tamen in aliqua, l. fi. §. penul. de Donationi. ante nup. l. Deo nobis, C. de Epiſco. & cler. c. ſi. de Donatio. inter vir. & vxo. At nemo dixerit vxori lucrum conſtitui caſu quo prædeceſſerit maritus, propter onera matrimonij ab illa ſubita. Siquidem onera ad maritum non ad vxorem pertinent: ergo idipſum dicendum erit in lucro mariti. 95

Non obeſt 2. ratio, quod pro coniuncta habeatur quæ de proximo coniungenda: nam hoc verum eſſet quando etiam poſtea coniungeretur, in his quæ non pendent ex actu coniunctionis, at non in alijs, vt & exemplum in dictum cap. verum, & c. ex publico, de conuer. coniug.

Eodem modo tolli poſſet 3. ratio, quæ ait, deſtinationem facere perinde ac ſi actus eſſet impletus in loco: Nam hoc hic non habet locum, quemadmodū nec in le. fin. C. de condit. inſertis. 99

97 Quod pertinet ad 4. admitterem, quod ſi ſtaret per vxorem vel proximos eius quo minus impleretur coniunctio, cum poſſet impleri legitimis peractis, tunc perinde haberi, ac ſi ſecuta eſſet & tunc quando appareret quòd non fuiſſet traducta in domum viri propter moram vel culpam eius qui dotem dare debebat, omnino dotem vel aliquam partē lucrari vir deberet, vt notat Alexāder conſilio, 129. num. 12. vol. 7. & Barthol. conſilio, 133. incipiente, *ſtatuto* Bald. ad l. fin. de Dot. promiſſio. Angel. conſil. 183. Paul. Caſtrē. ad Liubemus. § ſanè, C. de ſacroſanct. Eccle. fraus enim & dolus nemini debet patrocinari, aut lucrum dare. l. 1. l. ne ex dolo, de Dolo. cap. ſedes, cap. ex tenore. cap. ſuper literis, de Reſcript. cap. tuæ, de Clericis non reſident. cap. cum olim. de Offic. & poteſta. iudic. de lega. At ſine illa mora, dolo & fraude ſi mors ante coniūctionem ſuperuenerit, quemadmodum marito fatum nocere non debet, ſic nec hæredibus vxoris, vel patri dare debentibus dotem. & qnia filia perit patri & priuatur ea nō debet priuari etiam dote: ne filiæ

amiſſæ & pecuniæ damnū ſentiat, per l. iure ſuccurſum, 6. de iure dot. P. lib. 23. tit. 3. & vt ita in amiſſione fortuita domino nempe patri, perit filia, ſic ob eundem caſum fortuitum maritus ſibi imputet ſine damno alterius, impenſas pro vxore futura habenda factas, ad quas non compellebatur. quemadmodum in ſimili, ſi colonus conductor prædii caſu fortuito propter vim maiorem non poſſit colligere fructus ex agro conducto, cum locator non potuit impedire eundem, non experitur de damno contra locatorem ſeù dominum, nec pro lucro ceſſante nec pro ſemine amiſſo quod in agrum iactauerat, ſed ſeminis & impenſarum damnum ad ſolum colonū pertinet. l. ex conducto. 15. §. vbicumque, &c, § ſed & ſi labes, Loca P. cum ſimilib.

98 His rationibus confirmari videretur, quod tamen nimium abſolutè dictum eſt à Baldo, ad l. penult. §. ff. per illū textum, per id quod eſt cum falſo tutore geſtum, vt per traductionem factam vxoris nondum nubilis in domum mariti maritum non lucrari dotem, nec etiam fructus dotis, quamuis ſubierit onera, ſecundum Boërium de ciſ. 23. nu. 37. ego tamen diſtinguendum cenſeo, vt ſi dolosè hoc factum ſit, ad captandū lucrum, verum ſit, aliter nequaquam: quia præſumatur verum matrimonium ſi pro vxore habita ſit minor, cap. iuuenis. 3. hoc tit. de Sponſal. vt ibi dicemus, Deo fauente.

Non tamen eſſet ęquum data à marito futurę ſponſæ retineri ab heredibus mariti ſi dotem repeterēt, imo iuſtiſſimum putarem, ei reſtitui, niſi ſiquid in contrarium pactum fuiſſet. exemplo expenſarum factarum in res dotales, de quibus in tit. de impenſ. in res factis. ſequendáque erit reſolutio communis iuris quę in ſeparatione matrimonii fit extra ſpecialia ſtatuta: vt queàdmodum dos redditur vxori, ſic & alia quæ à marito proceſſerunt, marito. c. 2. de Don. inter vir. & vx.

Sed & dignum puto obſeruatione, hæc dicta vera eſſe, quando ante traductionem in domum mariti dubium eſſet, num maritus cognouiſſet vxorem: nam ſi ante traductionem eam alibi cognouerit, vel cum ea concubuerit, licet cum ea non fuerit commixtus extra controuerſiam eſt lucrum dotis & antenuptialium donationum ad ſuperſtitem pertinere, iuxta ſtatutum, ſi quod de lucro ſit. nam tunc conſummatum dicitur matrimonium, vel præſumptione certiſsima præſumitur conſummatū, & habuit tanquam vxorē in menſa & in lecto, affectu maritali. c. literis, & ſeq. de præſumptio Alex. conſ. 129. num. 12. volum. 7. Decius conſil. 260.

100 Item notabile colligitur ex gloſſa & textu l. ſi ſolutionis, 9. §. ſi. de Condict. cauſa data. & ibi per Iaſonem quod pactū de lucranda dote, habet locum, non tantum in dote data, ſed etiam in promiſſa. Idem & in ſtatuto de lucranda dote, mortua vxore pendente matrimonio, etiam ſi dos pendente matrimonio non fuerit ſoluta, ſed tantum promiſſa, quando ſtatutum loqueretur de dote ſimpliciter, vt notat ibidem Iaſon & Alexander, Paulus Caſtrenſis, gloſſa per l. mulier, in prin-

cip.iuncta gloſ.*1*.de conditio.inſtit.l.ſi marito.in princ.Soluto matrimonio.

101 Ex ſtatuto de lucrãda dote ſequitur aliud dubium, quod vt quotidianum eſt ſic ſcitu digniſſimũ.Ponamus quod extaute ſtatuto,vt Tholoſæ,quod vir præmoriente in martimonio ſine liberis vxore,lucretur dotẽ:& præmoriente marito vxor aliquid aliud pro incremento dotis ex bonis mariti,conuentũ autem ſit, inter cõiuges quod pater vel alii ſoluanr dotem marito intra quinquennium vel aliud tempus:& per ſingulos annos ex quingẽtis, putà, aureis in dotem datis, ſoluantur centũ,acciderit autẽ intra illud quinquenniũ mortuam vxorem:Si quæratur an omnem dotem lucretur maritus non ſolutam & ſolutam,quid ſtatuẽdum erit?Et quidem Iaſ. ad d. §.fin.l.ſi ſoluturus,num.*14*.diſtinguit,an ſtatutũ, tantum loquatur de dote lucranda ſimpliciter, & tunc(vt paulò antè dixi)& promiſſam & ſolutam lucratur, aut inquit ſtatutũ loquitur quod mortua vxore ſine liberis,maritus non teneatur reſtituere dimidiã partem dotis,quo caſu inquit non habet locum in dote promiſſa:quia verbum reſtituere,id non patitur quod præſupponit realiter datam.l.videamus *38*.§.in Fauiana.de Vſur. &fruct.lega.lib.*22*.P.tit.*1*.l.*2*.§.Reſtituas.Nequid in loco pub.lib. *43*.tit. *8*.l.plus eſt.*22*.l.reſtituere. *35*.&.*75*.de verb. ſigni. & ita reſtringere proximã regulam prædictam de lucro.Salic.in.l.ſi conſtãte.per gloſ. ibi ad verbum *firma* C. de Dona ante nup. Angel. in conſil. *151*. incip. *quidam nomine P.*

Ant rurſum inquit ſtatutum loquitur, quod maritus ſuperſtes vxori lucretur dotem datam, & tunc non habere etiã locum in dote promiſſa, per Barth.in l.iubemus in ſecunda ſic incip.§.ſanè. C. de Sacroſao. Eccleſ.Ipſe Iaſ.autem prædicto loco diſtinguit & ait dictũ Bart.habere locũ, quando mulier vel qui debebat dotem ſoluere, non fuit 10 aliqua mora ſoluendi:putà,quia maritus non petiit nec interpellauit. Quo caſu imputandum ei eſt ſi fuit negligens,vt ait Gloſ.in.l. de diuiſione,in prin.& ibi Bar. Sol.mat.contra ſi interpellauit, & lucrati tunc etiam promiſſam: ne contingat vxorẽ vel debentem qui eſt in mora,ex ſuo delicto lucrati contra l. relegatorũ, de Inter.& releg.P.l.Seruins,Quod vi aut clã.Quãdo etiam mulier vel alius promiſit dotem dare arbitrio boni viri, in loco vbi lucrum eſt dotis,ſi antequam bonus vir arbitratus eam fuerit,etiã ſi ad illum recurſum fuerit,non habere locum ſtatutum de lucranda dote,idem ait Iaſ.ad d.§.fi.l.ſi donaturus,nu.*15*.poſt Bal.in l.*3*. per illum tex. de Dotis promiſ. Singulare & aliud Iaſ. eodem loco notat, nu. *16*.quod prædictum ſtatutũ de dote lucranda,locum non habet, quando ſocer feciſſet pactum cum genero, quod non teneretur illi dotem dare,niſi ad quinque annos, & ſi interim moriatur vxor: ex quo nulla eſt mora in dote tradenda, ita & Angelus concludit conſ.*158*.

102 Quamobrẽ ſi per certos annos, certa ſumma dotis ſoluenda ſit,& aliqua ſoluta ſit tantum, reliqua non ſoluta ante mortem vxotis, pro ſoluta parte lucrum erit metiendum. *Boet*.dec.*22*.n.*40*. Quanquã(quod mirum,ſed notabile videtur) pacto facto de ſoluẽda dote lucrãda ſi maritus moriatur intra tempus recipiendę dotis vxor conſequatur integrum augmentum dotis ſeu donationem propter nuptias, quam lucratur ex ſtatuto ſuperuiuens marito mortuo ſine liberis, non obſtante pacto de dote ſoluẽda per dilectiones quarum dies cedant poſt mortem mariti,vt ait Boer. d.deciſ.*22*.nu.*20*.& *41*.qui id cõfirmat multis ſenatuſconſultis & iudicatis, & Guido *P*ap. deciſ. *430*. &. *565*. Maſuerius tit. de dote & matrimo.§. Item ſi fuerit conuentum. §. *29*. & ita non ſeruatur de conſuetudine Auth.ſed quæ nihil.l.æqualitas, de Pact. conuen. vt & ibi gloſſa notat Bal. Salic.Ioan.Faber, Deci.plenè conſil.*530*.nu.*8*.Ratio diuerſitatis eſſe poteſt, quia pactione conſtituta, fides videtur à marito habita de dote, & ideo videtur data ſoluendi dilatio ſponte, argumento §.venditæ de Rerum diuiſ.l.quod vendidi,de Cõtrahen. emp. Sicque tollitur cõtrarium ex §. illud, de non eligendo ſecundo nubentes. in Authen.& alia iura quę æqualitatẽ lucri dotis & donationis propter nuptias exigũt. alia ratione quàm correctionis:nempe quod ibi nõ fuerit fides habita de dote ſoluenda,vt hic totáque dilatio videtur poſita in fauorem debitoris. l. eum qui calendis.§ fi.de Ver.obl.oon in odiũ alterius.

Sed dicet aliquis, quid operatur adiectio diuerſarum dilationũ ſoluendæ dotis? reſpondeo, primum operari circa lucrum præmoriẽte vxore,vt dixi & *2*.præmoriente marito in caſu partis reſtituendæ, vt tot dilationes& tales dentur pro reſtitutione hæredibus teſtituentis, quot datæ ſunt in ſolutione:licet non fuerit expreſſum. *A*ugmentum autem,ſtatim ſoluto matrimonio. debebitur. Quod ſi nulla dilatio in conſtitutione dotis tradendæ fuerit poſita,ſed putà,dictum ſit, vt dos quæ promittitur in pecunia ſoluatur in die ſolemniſationis matrimonii, ſoluto matrimonio ſtatim dos debeat reſtitui,nec expectatur tempus aliud legis,l.vnicæ.§.exactio,de Rei vxo. actio.C.qui.§.hodie noo ſeruatur,vt ſcribit Maſſuerius,in praxi,tit.de dote & matrimonio. §.*29*. item ſi fuerit conuentum.

AD VERBA, CAP. I.
DESPONSAL.

103 *Transgreſſor Euangelicæ legis ſubiiciatur pœnitentia, & à ſecunda coniuge ſeparetur & ad priorem redire cogatur.*

In his verbis imponitur pœna pœnitentialis ducenti duas vxores: quæ antem illa ſit non exprimitur, videntur enim pœnitentiæ hodie eſſe arbirtariæ,próque modo & qualitate delicti & perſonarum relinquuntur diſcretioni & arbitrio eius qui poteſt imponere,ca.*3*. c. quæſitum, de Pœnitent.& remiſsio.can.menſuram, de pœnit.diſtinct.*1*.ca.tempora.*27*.quæſt.*7*.At in cap.*2*. de Sponſal.duorum certa hæc pœnitentia imponitur. *Accepiſti eam in vxorem tibi quam alter ante ſibi deſponſatam habebat, dimitte illam, quia nunquam poteſt fieri tibi legitima & quadraginta dies in*

pane & aqua, quam carenam vocant, cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas. Et Butch. li. 9. Decretorū. c. 5. tit. de fornicat. §. accepiſti: *dimiſiſti* inquit, *uxorem tuam & aliam duxiſti, accipe priorem uxorem & carenam unam in pane & aqua cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas*. Et in ca. de Benedicto, 32. 4. 1. Pelagius ſummus pontifex Mileto Epiſcopo ſcribens, iubet ſcienter, viuente priore coniuge coniūctos, decaluari & in monaſterium detrudi: Sed & illa pœna eſt fori cōtentioſi. Cuius generis ſunt plures etiam ex ciuilibus & municipalibus conſtitutionibus & canonibus, vt Gomes ſuper 80. legem Tauri narrat in Hiſpania contrahentibus binas nuptias inuri in frōte literam Q. Iulius Clarus lib. 5. Sententiarum Iuris. §. fornicatio num. 31. ait ducentes duas vxores quingentorum aureorum multa ex Senatus Mediolanenſis iudicio affici vel tribus aut pluribus ex eius arbitrio, equulei (vocant l'eſtrapade) Solere etiam interdum Senatum ducentem duas vel plures, ad triremes damnare, vel vltimo ſupplicio afficere. In Gallia vel fuſtigantur vel ſuſpenduntur. Sunt aliæ pœnæ criminales in l. eum qui duas, C. ad l. Iuliā de adult. l. 2. C. de Inceſtis nup. huc referri poſſunt omnes pœnæ adulterii, de quibus fuſe diximus libr. 36. Syntagma. c. 6. vbi videbis ſi egeas.

104 Pœna alia ciuilis & Canonica: quod proles nata ex ſecunda coniuge viuente prima, eſt illegitima, nec poteſt parētibus ſuccedere. c. cauſam quæ, 4. qui filii ſint legitimi. Quod cum aliquo temperamento intelligendum eſt, quādo ambo coniuncti ſciunt viuere primam aliam coniugē vel alium primum maritum: Alioquin ſi maritus qui habebat vxorem viuentem, ſecundam duxerit inſciam eius matrimonii, quæ ei bona fide in facie Eccleſiæ iuncta fuerit, proles inde ſuſcepta ante ſeparationē quāuis redeat poſtea ad primam, eſt nihilominus legitima, & idonea ad ſuccedendum. c. penul. qui filii ſint legitimi: idipſum ſi poſtea, propter aliquod impedimentum fuerint coniuges ſeparati, & redeant ad primū coniugiū, vt in cap. perlatū, c. ad audientiam 8. c. 2. qui filij ſint legitimi Contrariū autem dicetur, ſi clā & nō in facie Eccleſiæ ſe cōiunxiſſent. c. cum inhibitio, de Clandeſtina deſponſa.

105 Illa & pœna canonica, vt relicta ſecūda ſuper inducta, redeat ad primum, ſiue primum cognouerit deſponſatam, ſiue tantum per verba de præſenti eam deſponſauerit: vtroque enim caſu pro vera vxore habetur. vt neque poſſit vinculum illud diſſolui per aliam deſponſationem etiam de præſenti, interueniente quoque cōmixtione ſeu copula, ſed ea relicta. redeundum ſit ad primam, c. 1. c. licet. 13. de Spōſa. duorum c. penul. c. ex parte, 9. hoc tit. de Sponſali. Sic enim hodie abrogata eſt bigamia & poligamia, & mores contrarii regionum, de quibus fuſe nos diximus lib. 9. Syntagma. Iuris c. 2. vbi videbis ſi egeas.

Argumenta contra deciſionem c. 1. de ſponſalibus & Solutiones.

106 Sed hæc hactenus dicta ſint de explicatione mētis & ſententiæ, c. 1. de ſpōſalibus, Supereſt vt firmius omnia nobis ſint propoſita diſſoluamus quædā quæ obiici poſſunt, & dicta cōuellere, vel dubium mouere aliquibus. Primum itaque obiicio lex vel conſtitutio, vt pactū inducens ad delinquendum improbari debet, l. conuenire, de pactis dotalib. P. l. alia lege, §. eleganter, Soluto matrimo. Contra enim bonæ legis qualitas huic promiſſioni eſt, quæ prohibet & coercet nō facienda, l. 1. l. 2. §. fi. de Legib. P. can. factę ſunt autē leges. 4. diſt. At ſi quis prætextu legis Euangelicæ poſſit trāſgredi mores & leges municipales vel ciuiles, mortale committit peccatum ex arbitrio matrimonium contrahens, non ſeruans ſolemnitates per leges diſpoſitas, ſicque remanebunt incerta matrimonia in Eccleſia, illis omiſſis per quas diſcernuntur matrimonia legitima vt ait Gofredus, & Iohānes Andreas ad c. noſtrum 1. de Sponſali. Ergo improbanda eſt deciſio. c. noſtri, quæ permittit tranſgredi leges regionum, Franciæ & Saxoniæ. Solutio: minorē veram non eſſe propoſitionem, quod tranſgreſſio legum ciuilium habeat peccatum mortale. quando ſtatuunt de ſubſtantia matrimonii contra l. Euangelicam: imo eſſet peccatum, eas ſeruare contra eam, vt ſupra docuimus.

107 Secundo pugnat: cōſuetudinem locorum in matrimoniis contrahendis eſſe ſeruandam, vt in c. quod dilectio. 3. de Conſanguini. & affini. lib. 4. tit. 14. vbi quamuis ſummus pontifex permiſiſſet in ſexto gradu diſtantes cōiungi, tamen potior eſt conſuetudo terræ quæ ſtatuebat ne diſtans ab ſtipite ſexto vel ſeptimo poſſet cōiungi cū diſtante in ſecūdo vel tertio gradu, & coniunctos disiungebat: ſubditque Sum. Pontif. *unde in hac parte conſultius duximus multitudini & obſeruata conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſentionem & ſcandalum populi ſtatuendum, quadam adhibita nouitate*. Nam & nouitates alioquin vitandæ ſunt, & ſeruandæ conſuetudines: c. cum conſuetudinis de conſuetud. l. de quibus, de legib. quia conſuetudo potior lege ſi in loco ſpecialis. c. 1. de conſtitu. in Sex. ca. quis neſciat. 11. diſt. Suffragatur c. ſuper eo. 3. de Cogna. ſpirit. lib. 4. tit. 11. vbi filii duorū compatrum per quorum neutrum peruentum eſt ad compaternitatem, licitè inter ſe contrahunt matrimonium, ſi tamen eſt in loco conſuetudo impediens & dirimens tale matrimonium, erit ſeruanda ea cōſuetudo. eo & pertinet. c. 1. eiuſdem ti. *nobis*, inquit, *videtur in cauſa an filii compatrum coniugi ſibi poſſint, ſecundum eandem* (quem ibi refert Alex. 3.) *obſeruari debere, niſi conſuetudo Eccleſiæ quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur*. Solutio: conſuetudinem quæ non eſt contra legē Euangelicam, & cuius tranſgreſſio habet ſcādalum in Eccleſia eſſe ſeruandam in prohibitione & ſolutione matrimonii aduerſus eam contracti de facto. Porro cōſuetudo de non contrahendo intra ſextum vel ſeptimum gradum, non fuerat omnino prohibita: imo erat ſecundum ius antiquum pontificium, ca. conſanguinitas. 1. 35. q. 4. ca. de gradib. 1. & ſeq. 35. q. 8. remanſerat autem iuxta Canones illa honeſta & probata cōſuetudo, & non poterat tolli ſine

ſine ſcandalo: ideo ſeruanda:nã & c. non debet. de conſanguinitate & affinit. quod permiſit in quinto gradu conſanguioitatis coniungi, non imponit neceſsitatem, vt teneantur vltra quartũ gradum in quinto ſexto & ſeptimo cõiungi, ſed permittit: hoc tamen ſi ſine ſcandalo fieri poſsit, & niſi alia eſſet conſuetudo localis, ab Eccleſia maximè non diſsidens, ſic enim conſtitutiones generales canonum nõ officiunt particularibus locorum conſuetudinibus, c.*1*. de Conſt. in Sex. Iuſta autẽ ratio conſuetudinis eſſe poterat quod in regione vbi eſſet ea conſuerudo prohibitionis intra ſextum gradum, adhuc memoria cõſanguinitatis & proximitatis intra illos gradus retineretur, quæ tamẽ alibi vix intra quartum gradum retineretur, & ideo ibi prohibitio generabat ſcandalum, alibi non: facit. ca. de conſanguinitate, & ca. in copulatione, *35*.q.*3*. Eodem modo tolluntur cc. ſuper eo, & *1*. de Cogn. ſpiri. nã ibi dicitur ſequendam eſſe conſuetudinem Eccleſiarum locorum, neque agitur de conſtitutionibus laicorum ſed Eccleſię conſuetudinibus non reuocatis per leges generales, ita eſt eccleſiæ impedimentum prohibens matrimonium. & de facto cõtractum diſſoluens, quamquã Bernardus ad ca.*1*. ad verba *niſi conſuetudo*, nitatur defendere. etiã cum ſcandalo contractum, ſi vltra quartum gradum fuerit contractum matrimonium, non eſſe diſſoluendum: verum couſuetudines Eccleſiæ iam probatæ non reuocantur in cap. non debet, de conſang. quamuis ibi reuocentur contrariæ conſtitutiones: & aliud eſt reuocari leges, aliud conſuetudines quæ rationem habent localem, dict. leg. t. de Conſtit. Nihilominus reuocari conſuetudines quæ permittebant intra quartum gradum coniuogi: nam in eo erat corruptela: in alijs autem, vt nec in quinto vel ſexto vel ſeptimo, non erat corruptela, ſed obſeruatio canonum. Sic conſuetudo Eccleſiæ facit habilem inhabilem, & inhabilem habilem: veluti quando conſuetudo eccleſiæ Orientalis permiſit vxores acceptas ab ijs qui in minoribus ordinibus conſtituti erãt, retineri in maioribus, c. cum olim. de Cler. coniug. ca. Nicena, ca. aliter, ca. quoniam *31*. diſt. ca. apoſt. *25*. de quo meminit Epiphanius lib. *2*. contra hæreſes tom.*1*. in Catharis. facit conſtit. *3*. Iſaaci Angeli imperatoris Orientis li.*1*. Iuris Orient. Occidẽtalis aliter ſtatuit tamen, ca. nullum *28*. diſt. ca. placuit, ca. quoniam in quibuſdam, *32*. diſt. vide Gloſ. ad c. quæſitum, de Pœnit. & remiſ. ad verbum, *matrimonio*. Sed & in Occidentali eccleſia, mores eccleſiarum vt & conſuetudines ſequi iubemur in permittendis vel prohibẽdis matrimonijs clericorum, in minoribus ordinibus conſtitutorum, ca. placuit, *32*. diſt. §. ſed etſi quis, de nuptijs in Nouellis, §. neque autẽ, quomodo oporteat epiſco. in Nouel.

108 Tertio aduerſatur, matrimonium inter infideles quoque vt inter fideles & Chriſtianos ſacramentum eſt, c. gaudemus, *8*. de Diuor. lib. *4*. ti. *19*. Quodq́; probatur ex can. deinde *26*. diſt. dum diſputatur, num bigamus ſit qui Catechumenus vxorem habuit & poſtea Chriſtianus factus, mortua prima aliam accepit: & reſpõdetur quod per baptiſmum quæ Deus introduxit, vt matrimonium, oon ſoluuntur, ſed peccata remittuntur. Idipſum in tota *28*. q. *2*. & q. *4*. At matrimonium inter infideles contractum, altero coniugũ perueniente ad Chriſtianiſmum, altero remanente in infidelitate licitè diſſoluitur & permittitur Chriſtiano alterius matrimonium eligere: nec tenetur ad primam coniugem relictam redire, c. quanto, de Diuort. tota *28*. q. *2*. ergo contra, idq́; negatur in noſtro c. 1. licebit retinere ſecundam.

Solutio prima ponitur in dicta c. quanto, verum quidem eſſe matrimonium inter infideles ſed non ratum, id eſt, non eſſe indiſſolubile ſed ſolubile.

Secunda eſſe poſſet per id quod dicitur, *1*. ad Corinth, c.*7*. per diſceſſum infidelis, fidelem non eſſe ſeruituti eius coniugi ſubiectum, hoc intelligi ne teneatur habitare cum infideli, vt ca. ſimili, ca. vxor, can. ſi infidelis, & tota *28*. quæſt. *1*. vinculum tamen matrimonij remanere, nec ſolui, ſed ius petendi debitum, vt dicitur in dicto c. quanto, ante §. ſi vero, ſicque explicatio probaretur quam ponit Gloſſa in ca. gaudemus, §. final. in verb. *Apoſtolicum*, eod. titul. dum ait, ſolutum tantum ius petendi debitum cohabitationis, non matrimonij: quod nititur probare ex eo. §. fin. in quo, qui repudiauit vxorem cum eſſet in infidalitate, ſi illa poſt coouerſionem velit habitare cum ipſo, tenetur eam recipere, & nunquam ea viuente, poteſt etiam ad fidem conuerſus aliam ducere: niſi poſt conuerſionem ea nolit ei cohabitare, aut ſi conſentiat, non tamen ſine contumelia creatoris, Verum textus ipſe contrarius eſt ſolutioni: nam §. final. cap. gaudemus, permittit ei aliam ducere, ſi infidelis eam relinquat.

Et certe verè difficilis eſt hic locus, ex collatinne dictorum capitum, & continere videtur in ſe contrarietatem, vt matrimonium verè perfectum ſit etiam inter infideles, & tamen diſſolui poſsit; & ne accepta ſecunda teneatur quis redire ad primam: addit difficultatem quod ca. iam nunc illud videamus, *28*. q. *1*. aut, dictum apoſtoli. *1*. ad Corin. *7*. *Siquis frater infidelem habens vxorem, & hæc conſentit, habitare cum illo, non dimittat illam*, &c. eſſe conſilium, non præceptum: conſilium, ad euitandum maius malùm, alterius ducendæ, ſicut & permiſit aliquando Moſes diuortium inter Iudæos, *propter duritiam cordis eorum*. Deutero. *24*. D. Matthæi c. *19*. Nec videtur aliter poſſe euitari argumentum, Nam ſi dixerimus de his quæ foris ſunt non iudicare Eccleſiam, *1*. ad Corinth. *8*. ſtatim occurret quod diximus infidelem cum fideli poſſe remanere in cõiugio: item, inter infideles eſſe ſacramentum matrimonij, vt non videatur hæc res eſſe extra Eccleſiam ſed in Eccleſia: diſputant & hanc quæſtionem Theologi Scholaſtici in *4*. Sentẽtiarum diſtinct. *39*.

Dicerem autem ego, matrimonium quidem

verum eſſe inter infideles, quia coniunctio viri & fœminæ eſt naturalis, l. 1. §. fi. de Iuſtitia & iure, ex conſenſu coniunctorum pendens cum ratione prolis & authoritate Dei, qui eam coniunctionem ad conſeruationem humani generis conſtituit, ſicut & reliquis rebus à ſe citatis, dedit poteſtatem multiplicandi & conſeruandi genus & ſpeciem ſibi inditam. Sicque ea coniunctio, vt reliqua quæ Dei opera ſunt, bona & probata, vidit enim *Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona* Gen. c. 1. 17.

109 Cæterum quemadmodum quæ ſunt, corrumpi poſſunt, & poſsunt deſinere eſſe, & coniuncta, diſſolui: ſic & matrimonio accidere poteſt, & quod per ſe non eſt ſolubile inter homines eo quod Deus coniunxerit, non erit indiſſolubile apud *D*eum, qui poteſt matrimonium diſſoluere, quod non poteſt homo c. inter corporalia, de Transla. epiſcop. accedente conſenſu eorum qui nolunt propter infidelitatem ſibi cōiungi. & facit c. 1. de Regul. Iur. apud Gregor. l. nihil tam naturale, eo titu. P. l. 1. l. ab emptione, Quando liceat ab emptio. reced. Ita matrimonium inter infideles tantum verum, ſed non ratum, ſed diſſolubile propter alterutrius fidem altero remanēte in infidelitate & nolente fideli cohabitare: aut volente inducere ad infidelitatem fidelem ca. licite, 32. q. 7. & ſic ſcriptum 1. ad Cor. 6. *nolite ducere iugum cum infidelibus.* Iuſsit & Deus aliquando diſtrahi matrimonia Iudæorū coniuncta cum alienigenis & infidelibus 1. Eſd. c. 9. ver. xj. & 4. Eſd. c. 10. verſ. 30. Prohibita & coniunctio populo Dei cū infidelibus impius Gen. 6. Exo. 34. verſ. 6. Deut. 7. ver. 3. 3. Reg. c. xj ver. 2. 1. ad Cor. 14. Et Conſtātinopolitana 6. ſynodus, c. 72. prohibuit, ne vir orthodoxus cum muliere hæretica: vel mulier orthodoxa, cum hæretico copularetur: Aliterque nuptias irritas exiſtimari ſtatuit, & coniugium vt nepharium diſſolui. Prohibitum & matrimonium inter orthodoxum, & hæreticā in Cōcilio Agathenſi ca. 67. & in Concilio Laodiceno. ca. 31 relato in ca. non oportet, 28. q. 1. vbi tamen gloſſa tenet, de facto inter has perſonas etiā contra prohibitionem contractum valere. Non nubendum gentili vel infideli etiam, abundè docet Quintus Septimus Tertul. lib. 2. ad vxorem: accedit prohibitio l. ne quis Chriſtianus, C. de Iudæis. Contra hanc ſolutionem, videtur c. noſtrū 1. repugnare, dum dicitur *Francigenā ad Saxonem redire debere*, vbi nō habetur ratio quod alienigenā duxerit: ſed ad alienigenam redire cogitur, nec ex ea cauſa matrimonium diſſoluitur. Item videtur repugnare c. de illa, de Diuor. vbi nō ſeparatur matrimonium lapſo in hęreſim cōiuge, vel in infidelitatē.

110 Solutio: prohibitionem de ducenda alienigena eſſe, de alienigena à fide: & ſeparationem tranſeunte ad fidem Chriſtianam vno ex coniugibus infidelibus & altero remanente in infidelitate, ideo permitti: quia matrimonium inter infideles ratum non eſt. Sic etiam quod antiquitus ſtatutum erat, ne ius connubiorum eſſet Romanis cum Perſis vel cum alijs perſonis, conſideratis tantum diuerſis nationibus, ſublatum eſt: Et permiſit Theophilus filius Michaëlis imperator Orientis, in conſtitutione ſua 1. libr. 1. Iuris Orientalis, περὶ ἐπιγαμίας περσῶν μετὰ Ρωμαίων permiſit & lex Euangelica inter cuiuſque nationis Chriſtianos ex alio capite non prohibitos, inter quos reſolutum, quod Deus cōiunxit homo ſeparare non poteſt, vt ſępè ante dictum fuit. Abolitaq; ſunt, quod pertinet ad vinculum diſſoluendum, leges ciuiles quæ matrimonia cum certis nationibus prohibebant iungi, vt olim ciuibus Romanis cum peregrinis apud Grachum lib. 1. de Comitijs Rom. c. 3. Non obeſt etiam c. de illa. Nam prohibetur diſſolui quoad vinculum matrimonium contractum inter Chriſtianos altero poſteà lapſo in hæreſim & infidelitatem: alia ratione, quam ſi ex infidelibus vnus conuertatur ad fidem, & alter coniugum remaneat in infidelitate. Quia in infidelitate contractum matrimoniū ratum non eſt: at dum factum eſt inter Chriſtianos, ratum eſt, & ideo indiſſolubile poſtea dicta, c. quanto, de diuort. & multa facta tenent, quæ ſi facienda eſſent non tenerent, l. patre furioſo, de His qui ſunt ſui vel alien. iuris, c. quemadmodū, de Iureiur. c. ad apoſtolicam, de *R*egular. cum ſimili. & quamuis ſeparari poſsit matrimonium quoad habitationem, tamen non poteſt propter infidelitatem aut hæreſim ſuperuenientem in vinculo ſeparari, vt alteram ducere liceat, & ideò Concilio Tridentino ſeſsio. 24. ca. 5. ſtatutum, *ſi quis dixerit propter hæreſim, aut moleſtam cohabitationem aut affectatam abſentiam à coniuge, diſſolui poſſe matrimonij vinculum, anathema ſit.* quod & in dicto c. de illa, & ſeq. de Diuor. dicitur, & in c. de infidelibus, de conſanguinita. & affinita.

112 Quartò, aduerſatur reſolutionibus ſuperioribus, c. ex publico, c. verum, de conuerſ. coniug. c. commiſſum, hoc tit. de Sponſ. in quibus matrimonium perfectum. tamen ex ingreſſu religionis diſſoluitur: & relictus in ſæculo, poteſt alteri coniungi. & in Concilio Tridentino ſeſsione 24. tit. de ſacramento matrimonij can. 6. *ſi quis dixerit matrimonium ratum non conſummatum, per ſolēnem religionis profeſsionem alterius coniugum non dirimi anathema ſit.* Solutio iam data alibi eſt: hoc matrimonium quidem ratum eſſe, ſed diſſolui antiquam conſummatum fuerit: quia ante conſummationem non plenè perfectum dicitur, vt explicant Gloſſæ ad dict. cc. verum, &, ex publico, facit ca. decreta, ca. in omni matrimonio, 27, q. 2. alioquin enim poſt conſummatum matrimonium, non licet ingredi religionem inuito altero coniuge, aut niſi in caſu in quo qui reliquit coniugem nō tenetur iterum admittere ſi nolit, vt ſuo loco diximus ſuprà nu. 73. & 74.

113 Quintò, pugnat ca. aliter, 30. q. 5. quod matrimonium non dicitur legitimum factum contra prohibitonem ſolemnitatis legis. Solutionem iam in 2. ratione iſtius canonis & ſimilium adduximus: ideo eo recurrendum eſt.

114 Sextò, obiicitur à Gloſſa c. noſtri, 1. ad verb. *euangelica*, quod poſsit etiam lege Euangelica dimitti vxor ex cauſa fornicationis, ca. dixit dominus, 32. q. 1 c. ex parte, hoc titu. cum ſimilib.

Solutionem etiam huius argumenti & explanationem aurea documus, ideo non immorabor:& diximus hoc ad dimiſsionem coniunctionis ſeu thori, non autem vinculi pertinere ex ca. intelleximus & c.fin.de Adulter.

115 Septimò, contra verba poſtrema c.1. de Sponſal.ibi *à ſecundo coniuge ſeparetur* priuilegiatus in priuilegiatum, non vtitur priuilegio, l.verum, 25. cum l.ſequenti, de Minorib.l.2.C.de Priuil.fiſc.& par in parem non habet imperium l.ille à quo, §. tempeſtiuum, ad Senatuſ.Trebell.

At in noſtro c.1.ſunt duæ quæ dicuntur coniuges, prima & ſecunda, pares ergo: Quare prima non vtetur priuilegio vt repetat maritum à ſecunda, quæ etiam coniunxiſſet:imò potior erit quæ poſsidet quamuis vltima l.quoties, C.de Rei vendi.§.commodum, de interdict.

Solutio:prior ſecundam dictam de facto coniugem, non eſſe verè coniugem ſed adulteram & meretricem:quia duas vxores nemo habere poteſt, nec aliam viuente prima, & ita inter illas potior tempore erit, potior iure, ca.penul.hoc titul. & ſecunda de facto quidem poteſt dici vxor, ſed non de iure c.nuper de Bigam. Item quamuis eſſet vtraque par ratione nominis, non tamen iure nec tempore & quæ potior eſt tempore iure com muni inter priuilegiatos, potior eſt iure, l. potior quæ potiores in pignore habeantur. c. cum cui canonicatus, de præben.in Sex. Sola poſſeſsio nō tribuit ius, niſi titulus aliquis adſit l.vni.ſi à momenta poſſ.appella.fuer.C.

Pugnat octauò, libera eſſe debent matrimonia.cap.cum locum, cap. gemma de Sponſalib.l. viria, de verbor.oblig. P.l.2.C.de inutilib.ſtipula. ergo licitum erit etiam vxorem habenti, alteri cui voluerit liberè ſe coniungere.

Solutio:libera eſſe matrimonia licita antequā contrahantur: at poſtquam contracta rectè primum ſunt, libertas tranſit in neceſsitatem obſeruandi contracta, vt in contractibus dicitur, l. ſicut, de Actio.cap. l. incommodato § ſecus, commoda.P.

116 Nonò pugnat, omnis res perquaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt c.1.de Regul.iur.apud Gregor.l.nihil tam naturale, eo.tit. in Sex.at matrimonium ſolo cōſenſu perficitur ca.ſufficiat:Ergo ſolo conſenſu contrahentium diſſolui poterit, & poſtea alteram ducere licebit.

Solutio: quod pertinet ad contrahentes, ſolo eorum conſenſu contrahi matrimonium:ſed ille ſolus conſenſus abſolute non eſt de cōiunctione ſed de coniunctione matrimonij ſecundū leges, & iura quæ de eo diſponunt, l.non dubium, C.de leg.§.iuſtas autē nuptias, de nup.ap.Iuſt.qui contra legum, 4.de inceſt.nup.l.23.de Ritu nuptia.Et vltra adeſt Dei authoritas in coniunctione:vnde & diſſolui niſi cum eius authoritate non poteſt, & ſic dicimus, *quod Deus coniunxit homo non ſeparet* Deus enim poteſt ſeparare, c.inter corporalia de Translatio episco.

Sed hæc hactenus de explicatione c.1.de Spōſalibus veniamus ad ſecundum.

Ad Cap. II.

De Sponſalib.

1 Author eius cap.ſecundi quis Innocentius.
2 Innocentij tertij tempus & odium contra Philippum regem.
3 De Oxonienſi Epiſcopo.
4 De Archiepiſcopatuum Angliæ ſuffraganeis.
5 De Emendatione quarumdam inſcriptionum CC.
6 Sponſalia purè & ſub conditione quæ.
7 Fides pactionis & fides conſenſus vt differant.
8 Conſtitutio cauſæ cap. 2.& de repudio, & diuortio eorumue formulis.
9 De modis ſoluendi ſponſalia in genere.
10 In ſpecie quod ſoluantur morte.
11 Per matrimonium cum alia,
12 Per ſuperuenientem inſignem deformitatem, ſluprum, lepram, &c.
13 Ex defectu conditionis.
14 Si impediatur fieri matrimonium per ſponſalia.
15 Affinitate.
16 Repudio:Et ponitur ibidem cap.2.intellectus, num procedat diſpenſatiue, an de iure communi.
17 Repudiatio fieri pteſt ſponſæ iurata.
18 Ratio prior deciſionis textus, & de obligationis effectu.
19 Alia ratio à dilationis neceſſaria cauſa.
20 3.De Conditionibus intellectis in ſponſalibus.
21 4. A libertate matrimonij.
22 Alia ratio ab effectu inuitarum nuptiarum.
23 Alia à ſocietate.
24 Alia à diſſenſu de nouo ſuperueniente.
25 Conſiliatur c.diſpenſatus 27.q.2.
26 Conſiliatur c.ex litteris iſtius tituli.
27 Quomodo prohibitum ſit bina ſponſalia contrahere.
28 De iuramento ſeruando, & quod non extendatur ad non cogitata.
29 Alterius argumenti diſſolutio.

Innocentius III.Exoñ.Epiſcopo.

PRæterea hi qui de matrimonio contrahendo purè & ſine omni conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducendi, vt præſtitam fidem obſeruent. Si autem ſe ad inuicem admittere noluerint : ne forte deterius inde contingat, vt talem ſcilicet ducat quam odio habet : videtur quod ad inſtar eorum qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſsit in patientia tolerari.

Innocentius 3.Exonnienſi Epiſcopo.

1 ANtiqui codices tribuunt hoc c. Innocentio 2.qui nuper excuſsi ſunt poſt emendationem

tionem teſtitutam ſub Gregorio 13. tribuunt Innocentio 3.

Innocentius 3. Papa ordine 184. Anagninus, electus anno domini 1198. diſcedit annos 18. menſes 7. dies 18. Platina teſte.

2 Hic Philippo 2. regi eius nominis Gallotum, ob ſecundum matrimonium ſacris interdixit vt ait Titius. Platina tamen nihil de eo meminit. Inde nihilominus cõſtat natum odium maximum Philippi contra Innocentium: & proinde dicebat Innocentius, aut pontifex diadema regium Philippo adimat: aut Philippus inſigne Apoſtolicum, vt ſcribit Abbas Vrſpergenſis in Chronico & in Philippo.

3 *Exonenſi* melius *Oxonenſi*. Polidorus tamen Virgilius lib. 9. hiſtoriæ Anglicæ nominat Exonam ciuitatem in Anglia.

Attamen Oxonium dicitur Latinis ea Angliæ vrbs & celebris Academia, quæ hodie vt ait Abrahamus Hortelius in Theſauro Geographico, incolis dicitur *Oxenford*, & Britannis auita lingua *Rhydychin*, & antiquitus *Caeruortigern*, nominata fuit. antiquum eius nomen ignoratur, inquit L'huydus, *Vſ. ford* pro *Oxenford*, debere dici Lelandus contendit. Exonia vel Oxonium ciuitas, facta eſt Epiſcopatus, anno domini 1070. quo tempore Lanfrancus epiſcopus Cantuarienſis ſynodũ Anglicanã collegit, in qua Bathonia, Lincolnia, Sariſbena, vt Exonia, Ceſtria, & Ciceſtria Epiſcopatus ordinati ſunt vt Polydorus Virgilius ſcribit, prædicto lib. 9. hiſtoriæ Anglicanæ.

4 Liber Prouincialis omnium Eccleſiarum cõſtituit in Anglia duos Archiepiſcopatus: Cantuarienſem & Eboracenſem. Sub Cantuarenſi conſtituit 20. Epiſcopos ſuffraganeos, inter cæteros eſt Epiſcopus Oxonienſus. Sub Eboracenſi 3. Abundabat quippe aliquando Anglia pietatis & religionis Catholicæ templorum & præſulum ſplendido ornatu, tantáque copia Eccleſiaſticarum perſonarum, vt anno domini 1067. Guillelmus Nothus dux Normandiæ qui Angliã conquiſiuit, numeratis apud Anglos ſacris ædibus, quadraginta quatuor millia & ſeptemdecim parrochialia templa inuenerit. habebat enim quilibet illotum vicus, etiam ſi non eſſet vix incolarum viginti, parrochiale vnum vt ait Maior. lib. 3. c. 6. Scotiæ.

5 Quidam putant idem eſſe Exonienſem & Oxonienſem Epiſcopatum, & Exonium & Oxonium eandem eſſe ciuitatem, & L'huydus vulgo *Vſeford* pro *Oxenford* debere dici, & certè exiſtimo pro vno quidem accipi in inſcriptionibus iuris pontificij vt in c. propoſuit 6. de filijs presbyteror. Alexander 3. Oxonienſi Epiſcopo: & ca. cauſam, 17. Idem Alex. 3. Oxonienſi & Vintoningi Epiſcopis, de Offic. delega. ni forſam dicamus ibi mendum eſſe, & pro *Oxonienſi* legendum eſſe *Exonienſi*. Nam in omnibus ferè alijs inſcriptionibus inuenitur Exonienſi Epiſcopo. Alexandri 3. vt in capit. 6. de Reſtitutio. ſpolia capit. 3. de Pact. capit. 6. de iudicijs capit. 3. de voto & contumacia cap. 18. de Teſtib. c. 1. de Appella. c. 1. de confirma. vtili vel inutili Innocentij 3. ca. 8. de cohabita. clericor. vel mulier. Cœleſtini 3. ca. 9. de Rebus Eccleſ. non aliena. Eugenij 3. c. 8. de Teſt. Gregorij 3. c. 2. de Pignorib. Clementis 3. cap. 2. de eo qui mittitur in poſſeſſ. &c. Et quamuis poſtea Oxonienſis Epiſcopatus factus dicatur ſub Henrico 8. Rege Anglorum: tamen non erat tempore Alexan. 3. vel Innocentij 3. facilis & fuit error librariorum pro *Exonenſi* ſupponere *Oxonenſi* epiſcopo. Maior tamen error qui emendandus in ca. 2. & 3. de Sacram. non iterandis. In illo, Honorius 3. Archiepiſcopo Londonenſi & eius ſuffraganeis, in iſto Gregorius 9. Archiepiſcopo Lundonenſi cum Londini non ſit nec fuerit Archiepiſcopus, ſed tantum epiſcopus proinde legendum Archiepiſcopo Lugdunenſi, non Londinenſi.

VERBA TEXTVS DIFFICILIORA.

6 *Purè & ſine conditione fidem dederunt.*

Hic repete quæ diximus in principio ad Rubricam, Supra, numero 9.

Sponſalia quædam contrahi purè, quædã ſub conditione, quædam ad diem: Pure contrahi dicuntur ſponſalia, vbi conditio non eſt, nec modus, nec ex die, vel ad diem fit contractus, vt explicatur in l. obligationum ferè. 43. de Actio. P. 5. omnis ſtipulatio, de Verbor. obliga. conditio. fit per ſi, vt ſi tale quid dederis c. 3. de conditio. appoſit. l. demonſtratio falſa, de Conditio. & demonſtra. Purè vt *accipiam te in vxorem*.

7 Fides porrô quæ datur in ſponſalibus, duplex, pactionis & conſenſus, fides pactionis facit ſponſam de futuro contrahendo matrimonio, fides conſenſus, quando conſentitur in matrimonio de præſenti, cap. 1. de Sponſa. duorum. titu. 4. vide reliqua quæ ſponſalibus accidunt libr. 8. Syntagmatis noſtri, c. 6.

Explicatio mentis cap. 2.

8 Huius c. controuerſia eſt, num repudium mittere liceat inter ſponſos & ita diſſoluere ſponſalia. repudium, quippe dicunt propriè eſſe in ſponſalibus, vt diuortium in matrimonio l. inter diuortium, de verb. ſignifica. fueruntq; horum antiquitus formulæ diuerſæ l. 2. de Diuor. P. Quãquam hodie promiſcuè vtamur nominibus repudij & diuortij, vt liquet ex titulis de Repudijs. C. & de diuortijs in P.

9 Inter præcipuas differentias matrimonij & ſponſaliorum de futuro, illa eſt, quod matrimonium eſt indiſſolubile vbi perfectum eſt, vt anteâ in præcedenti ca. docuimus. ſponſalia autem contracta, diſſolui ex quibuſdam cauſis poſsint: quarum vna in noſtro c. 2. traditur, adfert diſſolutionis cauſas Hoſtienſis in Summa, & Iohannes Andreas ad cap. ex literis, in 2. hoc titul. de Sponſali. quæ comprehenduntur his verſiculis.

Crimen, diſſenſus, fuga, tempus, & Ordo.
Secunda, morbus & affinis vox publica, cúmque reclamant.

Quod

Quod libet iſtorum ſponſalia ſoluit eorum. explicat & Gloſ. ad ca. ſic quippe diſcipulum,27. quæſt.2.

10 Referam obiter aliquas, ſeu caſus quibus diſſoluantur ſponſalia: primus erit, ſi alteruter ſponſorum moriatur: ſuperſtes quippe liber in contrahendo cum alio relinquitur, quia mors ſoluit à lege viri, c. penul.& fin. de Secund. nupt.& omnia quoque ſoluit §. deinceps, de Nuptijs in Nouellis.

11 Secundus: ſi deſponſatus vel deſponſata per verba de futuro alteri coniungantur per verba de præſenti, aut per verba de futuro accedente concubitu, c. ſicut ex literis, hoc titu. cap. ſi inter virum,&c. pen. de Sponſa.duorum.

12 Tertius: ſi poſt deſponſationem alter deſponſatorum incidat in inſignem corporis deformitatem vel lepram c.fin.de Coniugio lepro.libr. 4. tit.8.c.quemadmodum de Iureiuran.vel ſi in proprium corpus peccet, vt ibidem dicitur. Extat & ſimilis lex Lotharij Regis Langobardorum, in l. 2.&3.de Sponſalib.li.2.legum Langobardorum, per quam, ſi ſponſa adulterata non potuerit ſe purgare à crimine illato, à duodecim proximis diſſoluantur ſponſalia, & illa puniatur pœna adulterij, ſi leproſa, ſi dæmoniaca, ſi ambobus oculis capta fuerit: tunc quoque ſponſus recipiat res quas dedit,& non cogatur illam tollere. Quæ videntur excerpta ex dict. c. quemadmodum, de iureiuran. dicitur & in l.ſi.C. de Sponſalib. propter turpem vel prodigam, vel impudicam conuerſationem, aut religionis, vel ſectæ diuerſitatem, ſi is quem contraxiſſe pœnitet, ignorauerit ineſſe dum contraxit, vel ſi poſtea ſuperuenerit, non aliter poſſe diſſolui ſponſalia. Nam ſi hæc adeſſent cum quis contraxit & ſciuerit, debet ſibi imputare idem in l. ſi legibus, C. de epiſcopa. audien. præſumitur autem ignorantia, quia hæc facti ſunt, niſi de ſcientia probetur in contrarium l. ſuper ſeruis, qui militare non poſſunt, lib. 12.C. l. verum, de probatio.P.

13 Quartus: ſoluuntur ſponſalia, ſi ſub conditione contracta fuerint, & conditio defecerit vel non fuerit impleta, reſoluitur quippe contractus deficiente conditione, vt ſi dictum: *promitto te accepturam in vxorem, ſi dederis mille aureos:* vel, *ſi pater tuus voluerit.* Nam ſi noluerit dare, vel pater noluerit conſentire, liberor à nexu promiſsionis factæ, niſi poſt illam promiſsionem: vel conſenſus de præſenti, vel copula ſequatur. ca. 3.c. ſuper eo. 5. de Conditio. appoſi. Hic tamen obſeruandum eſt, conditiones tales eſſe debere, primum quæ honeſtæ ſint & impleri poſsint: alioquin ſi inhoneſtæ adiiciantur, tenent contractus ſponſaliorum & reiiciuntur conditiones. c.1.de Conditio. appoſ. Et niſi turpitudo inſit, conditioni, quæ ſit contra ſubſtantiam matrimonii: vt *contraho tecum, ſi generationem prolis euites:* vel, *donec inueniam aliam facultatibus vel honore ditiorem:* aut, *ſi pro quæſtu te adulterandam tradas:* nam iſtæ conditiones impediunt matrimonium c. fi. de conditio. appoſit. cum ſimil. ibi nota.

14 Quintus: Si poſt ſponſalia facta futurum matrimonium prohibeatur ſtare, tanquam nullum: vel propter perſonam, vel conditionem eius, vel aliam ob cauſam legibus vel generalibus conſtitutionibus interdictam: tunc enim ſponſalia quæ finem nempe matrimonium, conſequi non poſſunt, perinde ac ſi facta non eſſent habentur: l. fin. C. de ſponſal. l. oratio, de ſponſalib.

15 Sextus: prohibita ſponſalia contracta inter affines & coniunctas perſonas, diſſoluuntur vt docebo Deo fauente in cap. 3.4.& aliis, hoc tit.

16 Septimus caſus ponitur in noſtro textu, quem nunc proſequemur omiſsis aliis,& tolerati in eccleſia repudium ex conſenſu ſponſorum, quando commoniti ſe mutuo admittere nolunt. Et hæc eſt mens capitis quæ tenenda, quamquam Gloſſa finalis Bernardi defendat cũ Hugone hoc caput procedere diſpenſatiue,& non eſſe ex iure communi: & loqui de comparatiua permiſſione, quod ſatius ſit permitti ſponſaliorum iuratorum etiam ſolutionẽ, quam deterius contingat: *quia,* inquit, *multa per patientiam toleramus,* &c. c. cum, iamdudum, de præben. alias inquit, debent compelli ſponſi vt fidem ſeruẽt ſiue iuramentum per c. ex literis, in 2. hoc titu. Contra tamen Bernardum Tancredus hic defendit, & dicit noſtram decretalem cõtinere ius commune, quẽ ſequuntur Iohannes Andreas, & Panor.& alii plures reiecta ſententia Bernardi.

Explicamus tamen hanc ſententiam, primum intelligi debere quando agimus de ſponſalibus quæ præſentis non habent promiſsionem matrimonij, quia ſi de præſenti eſſent, ſunt indiſſolubilia ſponſalia. c. fi. hoc ti. Et ita ſtatuit Alexius Comnenus imperator Orientis ad inſtructionem Curopalatæ & magni Brungarii Vigilæ diui Iohannis Thracenſis, lib. 1. iuris Orientalis conſtitutio. de Sponſalib. c. 2. Et in cap. de ſponſalibus duorum, etiam diſtinguitur inter fidem pactionis quæ eſt de futuro matrimonio, & habet ſponſalia diſſolubilia,& fidem cõſenſus quæ habet matrimonium indiſſolubile. In præceptis quoque Hebræorum modum indiſſolubilis cõiugii videbis in præcepto affirmatiuo, 48. ſeu mit zot quare. *Initianda* inquit, *vxor, ducenda, pecunia vel ſcripto, vel concubitu, idque faciendum eſt coram teſtibus. Subarratio fieri poteſt, dimidio ſiclo: Scriptum quod conſenſum explicet tale eſſe poteſt, filia tua, vxor mea eſt. Quod concubitus matrimonium faciat, ipſa lex docet. Quando igitur vno horum trium eam ſanctificauit, vxor illius cenſetur, & eſt prohibita toti mundo.* In ſponſalibus autem de futuro repudium mitti poſſe, fuiſſe & iuriſcommunis ciuilis docet leg. 2. de Sponſal. C. alias deſponſata renunciare conditioni,& nubere alii non prohibetur, & in l. 2. C. de repud. filiæ liberum eſt expectato ſponſo per tres peregrinationis annos, omiſſa ſpe huius cõiunctionis, ſibi matrimonium facere, cum poſſet etiam nuncium remittere, etiam ſi præſente eo conſilium mutare voluiſſet.

17 Secundò explicamus c. noſtrum 1. locum habere, nõ ſolum ſi ſimpliciter in ſponſalibus fides de

de futuro data ſit, ſed etiam ſi iurata ſponſalia fuerint c. de illis, ca. requiſiuit, 17. hoc titul. & ſic probat Panor: Quia præſtatio fidei & iuramenti, æquipollent, c. peruenit, & ibi Gloſſa fina. de fideiuſſor c. ad aures, & ibi Panor. Quod. met. cauſ. Et verè, quod pertinet ad Deum, is inter ſimplicē loquelam & iuramentum non conſtituit differētiam, ca. iuramenti, 22. q. 5. quamuis maiori pœnitentia ſit periurus quam qui fidem promiſſam tantum fregit, c. penul. de Iureiuran. quia & dupliciter peccat, qui iurat, fidem rumpendo, & tranſgrediendo iuramentum. Cæterum quando agimus de ſponſalibus iuratis, quæ habent promiſſionem factam homini & in fauorem eius, iuramento confirmatam: æqualia ſunt in ſolutione fidei datæ ſi alterius non intereſt, remittere promiſſionem, & iuramentum quoque: Nam & qui poteſt remittere promiſsionem in ſui fauorem factam, poteſt & iuramentum remittere accedens promiſsioni, c. ſignificauit de Cenſib. c. 1. de Iureiura. l. fin. C. Qui & à quib. manu. liberi non fiant, l. Labeo, 41. de Iureiuran. fundamētum iuramenti promiſsio præcedens: ea itaque diſſoluta, diſſoluitur, ca. cum Paulus 1. q. 1. l. fin. C. de Non num. pecunia, regula iuris cum principales.

18 Videamus porro nunc cauſas & rationes permiſsionis, diſſoluendorum ſponſaliorum. Prior, erit à rebus, de quibus agitur, nam quæſtio eſt de ſponſalibus, & de futuro matrimonio libero ſua natura: neutrū autem horum, ſponſalia aut matrimonium, admittit compulſionem vt fiant inter inuitos. Nam ſponſalia habent tantum promiſſionem de futuro matrimonio, & continent ſtipulationem leg. 2. de ſponſalib. l. 5. §. ſtipulatio de verbor. oblig. P. At ſubſtantia ſtipulationum & obligationum in eo tantum conſiſtit, vt obligemus ad dandum vel faciendum, & non vt noſtrum aliquid faciamus, l. obligationum ſubſtantia, de verbor. obliga.

Et quamuis qui fecerit contra conuentionem pœna legis, vel ad id quod intereſt teneatur, tamen factum contra pactionem valet, & ſæpe, ſi alteri res tradita fuerit, l. quoties. de Rei vindica. C. Quia quandiu pendet aliquomodo conuentionis perficiendę dilatio, dominium rerū in conuentionem deductarum remanet liberum penes promittentem, vt in l. qui tibi hæreditatem, C. de Hære. vel actio. vend. lib. 4. ti. 39. l. ſi pater, l. ſi ancillam, de actio. emp. C. l. qui tibi, C. de his qui à non domi. manumi. lib. 7. C. ti. 10. l. Quintus de Actio. emp. P. Traditionibus & vſucapionibus, non nudis pactis, dominia rerum transferuntur l. Traditionibus, C. de Pact. & venditor qui non tradit præſtando id quod intereſt emptori, liberatur, l. ſi traditio, C. de Actioni. emp. ſi venditor non habet facultatem dandi: contra ſi haberet & res ſit integra, quo caſu interpellante creditore ſeu contrahente, poteſt cogi ad pactum implēdum, Gloſſa ad §. pretium, ad verbum *tradat*, de emptione apud Iuſtinia l. 1. & ibi Barth. de Actio. emp. quo modo ſopitur controuerſia inter Bulgarium & Martinum, num præciſe obligatus teneatur ad tradendum.

19 Dehinc conſideramus, non ſine cauſa inducias inter ſponſalia & matrimonium conſtituras, nempe, vt inter has moras ſponſi ſe mutuo cognoſcere poſſent, num mores conuenire poſsint, victuri poſt matrimonium vna perpetuo, non enim oculis vel digitis, id eſt, forma aut ob patrimonium, ſed cum iudicio vxor eſt eligenda vt ait Plutarchus in præceptis connubial. & vbi periculum maius eſt ibi cautius eſt agendum, c. vbi periculum, de Electio. quare iuſtiſsimum eſt, vt hoc tempus ſponſaliorum, veluti tempus probationis ſit liberum, alioquin nec intereſſet inter matrimonium quod eſt indiſſolubile, & ſponſalia. Et merito admonet Ouidius 3. Faſtorum.

Nubere ſi qua voles, quamuis properabitis ambo:
Differ: habet parua commoda magna mora.

Dantur & dilationes ad probandum negotium exequendum in alijs, in quibus & pœnitere licet impunè, vt annus vel triennium in aſperioribus regulis, ad probādum religionem ante profeſsionem, c. ſtatuimus, ca. ad Apoſtolicam, 16. de Regularib. c. quia in inſulis, eodem titulo. Dantur & certa tempora ad cernendam & adeūdam hæreditatem antequam quis obligetur eius oneribus, l. fin. §. & hæc quidem, C. de iure deliberan. dantur & ad præſentandum patronis quatuor menſes laicis clericis autem ſex. ca. 1. de iure pat. in Sex. ſunt & alia in iure negotia, quæ deliberationem præcedentem admittunt.

20 Videtur inſuper ſponſalibus conditio appoſita vel ſubintellecta, vt de futuro matrimonio pro mittatur, ſi res in tali ſtatu perſeuerent vſque ad illud tempus quo contrahendum eſt quo tunc ſunt cum contrahitur, & ſi placuerit, c. quemadmodum, de iureiuran. videbis & alias cauſas differendi matrimonium apud nos, libro 8. Syntagma. iur. c. 3.

21 Ex parte verò matrimonij ratio diſſoluendorum ſponſaliorum, ſi ſe admittere nolunt ſponſi colligitur: quia matrimonia debeant eſſe libera, vt nulla ſtipulatione cogi poſsint, l. Titia 134. de Verbor. obliga. P. l. 2. de inutili. ſtipula. lib. 8. C. tit. 39. facit l. ſi ſtipulatio facta fuerit, 19. de Verbor. oblig. c. cum locum c. gemma de Sponſalib. At nō eſſet liberum matrimonium, ſi ſponſi inuiti cogerentur cōtrahere. Quare textus ait, potius monendā ſponſam quam cogendā contrahere: ſpōſalia enim & nuptiæ, nō niſi conſenſu contrahuntur eorū de quorum nuptijs agitur: vt nō poſsint etiam filij filiæ ue in poteſtate conſtitutę, à patre cogi contrahere, l. ſponſalia, xj. de Sponſalib. P. l. non cogitur 21 de Ritu nuptia. P.

22 Tertia ex difficili exitu qui ſequi poſſet ex inuitis nuptiis: ne ſi odio ſe proſequentes inuiti compellerentur contrahere, deterius quippiam ſequeretur, vel homicidium, vel adulterium vel perpetua diſcordia, in c. noſter, & c. requiſiuit in fine hoc titu. ca. de neptis tuæ coniugio, 31. q. 2. eſſentque in hoc matrimonio non duo in carne vna ſed duo ex diametro pugnantes, cum coactiones iſtæ ſoleant difficiles exitus habere, quod

actiones iſtæ ſoleant difficiles. exitus habere, quod & dicitur in principio *31.q.2.* diſpares mores, ſequuntur diſparia ſtudia. Cicero in Lælio, ob motum diſtantiam & vt idem ait pro Cornel. Sylla. *hoc natura eſt inſtitutum, vt quem timueris, quo cum de vita fortuniſque contenderis, cuius ex inſidiis euaſeris: hunc ſemper oderis.* Milier vt ait Mimercus, *aut amat, aut odit, non datur medium,* vt ſcribit Clemens Alexandrinus lib. *6.* γημαμένου γυναικὸς δ' οὐδὲν χρῆμα ἀνὴρ ληΐζεται ἐσθλῆς ἄμεινον: οὐδὲ ῥίγιον, κακῆς id eſt, muliere bona nihil melius vir poſſidet: neque peius, mala. Poſſent hic inſidiæ, mortes cōiugum ex mutuis odiis inſeri, poſſent & infelices nuptiæ filiorum Aegypti coniungi de quibus abiit in prouerbium αἰγύπτου γάμος, Satis malorum in omnibus coniugiis, ſatis ſupérque laborum & indignationis ſubotitur etiam inter amicè ab initio coniunctos, vt non ſit opus adhuc initio odiū conceptum inttudere quod poſtea fieret immortale. Nā vt ait Iuuenalis Satyr. *6.*

Semper habet lites, alternáque iurgia lectus,
In quo nupta iacet minimum dormitur in illo &c.
Tunc grauis illa viro, tunc orba tygride peior,
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti. &c.

Odium quod inter coniuges oritur graue eſt, ſed peſſimum quod præcedit & perſeuerat in matrimonio. Et Nicolans V. Pontifex ſcribens omnibus Epiſcopis Galliarum dum probat neminem eſſe inſtruendum monaſticis diſciplinis inuitum, in ca. præſens. *20.q.3.* nec habitum ſeu veſtimentum religionis nolenti & inuito dandum: addit rationem quæ à Gloſſa noſtri capitis transfertur ad comprobationem, *quod quis non eligit nec optat profecto non diligit, quod autem non diligit facile contemnit.*

Sapienter itaque cogitant, qui temporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant, vt ait lib. *4.* authot Rhetoricæ ad Herennium, & in tanto periculo perpetui diſſidii ſapienter factum eſt, non cogi inuitos ad matrimonium. graue quidem fallere, ſed non tam graue, quantum prætextu promiſſionis delinquere, & matrimonio abuti contra inſtitutum eius. Maius malum euitandum minus potius permittendum, vt ait Cicero ad Q. fratrem, & ca. duo mala. *13.* diſtinc. Et ſemper pro concordia maritali concludendum eſt, l. cum te pietatis, & l. filia in orbitate, de Inofficio. teſtamen. C. l. reprehendenda, de Inſtitutio. reſtitu. ſub condutione factis. *At* vt ait Ouidius Epiſtola. *9.*

Quàm male inæquales veniunt ad aratra iuuenci
Tam premitur magno coniuge nupta minor.
Non honor eſt, ſed onus ſpecies læſura ferentes.
Si qua voles apte nubere, nube pari.

23 Quartam rationem ſumit cap. noſtrum à ſimilitudine ſocietatis, & ſponſaliorum: quia matrimonium eſt quædam ſocietatis, diuini & humani iuris communicatio, l. prima de Ritu nuptiarum. Gordia. in l. aduerſus, de crimine expilatæ hæreditatis. C.

Sic Horatius Ode *1.* Epitheto vocat. *ſociā vxorem* *manet*

Sub Ioue frigido venator
Socia coniugis immemor.

Et apud Plautum in Sticho, vxor ait,

pudicitia eſt pater,
Hos honorare, qui nos ſocias ſumpſerunt ſibi.

Similiſque eſt ſocietati in perpetuum contractæ matrimonium, quæ eſt in perpetuum, id eſt, quādiu ſocii vixerint, l. *1.* Pro ſocio. P. Cæterum ſocietas vt interitu rerum & perſonarum, ſic interitu voluntatis & renunciatione diſſoluitur. l. verum, *64.* §. fi. & l. actione, *66.* §. diximus, & l. itaque cum ſeparatim, *65.* pro Socio. *P.*

24 Quinta erit à ſuborto nouo diſſēſu, quæ enim de nouo emergunt nouo indigent auxilio. l. de ætate, *12.* §. Ex cauſa, de Interrogatoriis actioni. lib. *11.* *P.* tit. *1.* l. ſi mulier in iure, *23.* ad ſenati ſcon. Velleia. cap. inſinuante de Offic. delega. & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. l. non omnis numeratio, de reb. cred. P. at quando promiſſum erat matrimonium in ſponſalibus de futuro, erat amica quædam beneuolentia diſpoſita ad matrimonium quæ non præſumebat futurum diſſenſum, & proinde ad ea quæ poſtea diſplicuerunt non trahuntur. cap. quemadmodum, de Iure iura. & ne in poſterum in perpetuum nocere poſſint nouo indigent remedio.

Argumenta contra. c. 2.

25 Cæterum aduerſum prædicta, pugnare videtur in primis, ca. *46.* deſponſatas. *27.* quæſt. *2.* vbi deſponſata rapta, debet euelli à raptore, & reddi ei cui primo deſponſata erat.

Solutio: ibi agi de ſponſa de præſenti, eoque modo ibi Gloſſa explicat, ſæpe etiam in canonibus antiquis ſponſa pro vxore accipitur, vt in ca. qui deſponſatam puellam, *27.* q. *2.* cauendum tamen à gloſſa cano. deſponſatas, dum ait, correctam eſſe l. *1.* C. de ſponſal. nam illud verum non puto, ex c. noſtro. *2.* & c. requiſiuit. hoc tit. Altera ſolutio in can. deſponſatas. reddi ſponſam raptam ſponſo. quia raptor eam non deſponſauerat ſed vi rapuerat, & volente ſponſo eam repetere. hic autem in cap. *2.* eſt alia hypotheſis. ſiquidem mutuo conſenſu diſſoluta ſunt ſponſalia.

26 Secundò: pugnat c. ex literis, *10.* Infra hoc titu. vbi qui præſtito iuramento promiſit in ſponſalibus contrahere matrimonium, monetur primo promiſſionem implere: & ſi monitus non acquieuerit, cenſura Eccleſiaſtica compelli iubetur, vt eam cui promiſit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

Solutio multiplex adſertur ad dictum. c. literis, in Gloſſa ipſius, ſed omiſſis ſuperfluis dicendum puto, in primis c. noſtrum. *2.* intelligi quando vtroque volente fit repudium. quo caſu quia potuit remitti promiſſio ab eo cui⁹ intereſt, ita & iuramentū vt diximus. at in d. c. ex literis, nō erat conſenſus vtriuſque ſponſi. Secundo dico, cauſa integra, hoc eſt nondum contracto matrimonio poſt ſponſalia cum alio, poſſe compelli ad matrimonium ſponſam vel ſponſum reluctantem in,

ſi quippiã aliud legitimum obſtiterit, quod indicant verba cap. ex literis. ibi *niſi rationabilis cauſa aliqua obſtiterit*. At quando odium & diſſidium eſt ortum inter ſponſos quod nullo modo monitionibus componi poteſt, iuſta & rationabilis cauſa dicitur, in d. cap. requiſiuit: hoc tit. & cap. *2*. noſtro, ergo poſt monitionem in hac cauſa non erunt compellẽdi ſponſi ad matrimonium, ſed pœnitentia erit imponenda ei per quem ſteterit quominus impleatur.

3. *S*ol. Tancredus quoque & Hoſtienſis & Iohannes *A*ndreas dicunt, in dicto. cap. ex literis, fuiſſe in textu, poſt verbum *copularent*, adiecta verba *ſpe pacis inter eos reconſiliandæ*, vnde dicunt ibi compulſum renuentem ad nuptias propter bonum pacis & vt pax fieret inter duos nobiles qui de nuptiis filiorum ea ratione iurauerant accedit. c. *2*. de deſpõſatio. impuber. Sed & intelligi debet, ſponſum compelli ad ducendam vxorem ſi eo tempore res ſit integra & nõ duxerit aliam, non aliter: quia matrimoniũ diſſoluit præcedentia, cum alia facta ſponſalia, cap. penult. hoc titu. cap. *1*. & *2*. de Matrimo. contracto contra interdic. Eccleſ.

27 Tertio pugnat, quod non poſſit cum alia, qui iam deſponſauit viuentem, ſponſalia cõtrahere: quia qui bina, ſponſalia binaſque nuptias contrahit, infamis eſt. & id prohibitum eſt l. *1*. de Iis qui nota. infam. §. affinitatis, §. ſocerum de Nuptiis. l. *2*. C. de Inceſt. nup. C.

*S*olutio quod nemo dicitur bina ſponſalia contraxiſſe ſimul. & prohibita, quando prima ſoluta ſunt ex conſenſu vtriuſque, vel iudicio Eccleſiæ ex cauſa odii, vel alia legitima, vel ſi res non ſit integra, vt quando poſt ſponſalia prima, cum alia contractum ſit matrimonium.

28 Quartò faceſſit, quod iuramentum ſit ſeruandum, quod ſeruari poſſit ſine detrimento ſalutis æternæ, c. quamuis pactum, de *P*actis in Sex. cap. cum contingat de Iure iura. cap. licet mulieres, eo titu. in *S*ex.

Solutio id verum eſſe attamen & veriſſimum, iuramentum non extendi ad ea quæ poſtea de nouo contingunt. cap. penul. de iureiura. cap. ad audientiam, cap. quemadmodum, eo. tit. Et tranſactio non trahitur ad non cogitata extra illud quod actum eſt. l. cum Acquiliana, & l. qui cum tutoribus, de tranſactio. P. l. *tres* fratres, de tranſactio.

Item verum eſt, promittentem ſe contracturum matrimonium, ſtatim obligatum eſſe ad ducendum. l. in omnibus obligationibus, de Regu. iur. & peccat qui promiſit, ſi ſine cauſa requiſitus differat, pro quo l. ſæpe, de verborum. ſig. *P*ano. ad. cap. ex litteris *10*. num. *9*. hoc tit. §. Et grauius qui peierat quam qui contra ſimplicem promiſſionem venit, gloſſ. ad cap. penul. de iure iurand. vt ideo facienda ſit compulſionis interpretatio, vt euitetur peccatum, & in meliorem partem, cap. eſtote, & ibi Gloſſæ, de Regu. iur. Ceſſant tamen iſtæ rationes, quando ex cauſa ſit licita diſſolutio, vel ex conſenſu eorum quorum intereſt, vt dictum: vel cum poſt ſponſalia, cum alia contractum eſt matrimonium. ſemper enim pro matrimonio interpretatio facienda eſt. cap. penul. & fin. hoc titu. cap. licet ex quadam, de Teſtibus cap. fin. de Re iudica. cap. fin. de ſenten. & re iudica.

29 Quinto obiici poteſt, par eſt ratio ſponſaliorum & matrimonii: quia cui prohibentur nuptię, prohibentur & ſponſalia. l. oratio, de *S*ponſalib. *P*. & in ſponſa perinde ac in vxore, dicitur adulterium committi. l. ſi vxor. *13*. §. D. *S*euerus & §. penul. ad. leg. Iul de adul. P. l. *8*. C. eo tit.

*A*t ſententia contra matrimonium lata non tenet, nec tranſit in rem iudicatam, cap. lator. de *S*enten. & re iudica. quamuis pro matrimonio tranſeat, nec in cõtrarium probatio admittatur. cap. iurauit, de *P*robatio. ergo non poterit iudex Eccleſiaſticus expreſſe vel tacitè diſſimulare, vel tolerare per patiẽtiam ſponſaliorum diſſolutionem, neque conſenſus vtriuſque ſponſorum ratus erit contra futurum matrimonium.

Solutio: negatur, quod par ſit ratio ſponſaliorum & nuptiarum ſeu matrimonii, nam matrimonium eſt indiſſolubile, ſponſalia diſſolui poſſunt.

Ad Cap. III. Iuuenis. 4. ad audientiam. & 8. Sponſam alterius.

1 *Eugenij nomine Pontifices quatuor.*
2 *Cap. ad Audientiam author Alexander 3. & de illo Papa Epiſcopalis, & de Papa ciuitate.*
3 *Cap. Sponſam author, & de Viglienſi Epiſcopatu, & de Patriarchatu Aquileienſi.*
4 *De Trano vrbe.*
5 *De ætatis hominis gradus diſtinctionẽ.*
6 *Cauſa dubitandi in cap. iuuenis.*
7 *De ætate Sponſaliorum contrahendorum.*
8 *De ætate legitima nuptiarum.*
9 *De accelerata poteſtate cocundi ante annos pubertatis definitos.*
10 *De Sponſalibus & Matrimoniis cum impubere contractis, quando oriatur publica honeſtatis cauſa, vel affinitas, & quando expectanda ſit pubertas pro diſſoluendo matrimonio, vel ſponſalibus cludendis.*
11 *Sed quid, ſi cum impubere pubes contrahit matrimonium in facie Eccleſiæ, num impubes & quando, vel puber poſſint ſoluere illud diſſenſu.*
12 *Num vacent ſtatim beneficia; clerici contrahentis matrimonium cum impubere, ſed ſi clericus impubes? 14.*
13 *Sponſalia diſſoluta generant publicæ honeſtatis iuſtitiam.*
14 *Conſiliatio l. ſicut, de Oper. lib. P.*
15 *Conſiliatio 2. argumenti.*
16 *Beneficium, an vxoratus habere poſſit, in 3. arg.*
17 *Reiectio 4. argumenti.*
18 *Reiectio 5.*
19 *Reiectio 6.*
20 *Reiectio 7.*
21 *Reiectio 8.*
22 *Quid conſanguinei.*

23 *Quid cognati, & de diuerſis ſpeciebus cognationis ciuilis, naturalis, mixta.*
24 *De ſeruili.*
25 *De ciuili, legali adoptione.*
26 *De ciuili ſpirituali, & unde oriatur cognatio.*
27 *De mixta ciuili & naturali, & vnde oriatur.*
28 *Cognationis diuiſio, in lineas & gradus: & ibi quid linea, & diuiſio linearum.*
29 *De gradibus cognationum.*
30 *De aſcendentibus & deſcendentibus & collateralibus, quare ita dicantur.*
31 *De cognatorum & collateralium lineis & gradibus, & computatione eorum, & diuerſitate iuris Pontificij & ciuilis.*
32 *De affinitate & perſonis adfinibus & gradibus.*
33 *Non naſcitur ex ſponſalibus.*
34 *Non ex illicito concubitu iure ciuili, contrà Pontificio.*
35 *De impedimento publicæ honeſtatis ex ſponſalibus.*
36 *De gradibus & generibus adfinitatū.*
37 *De nuptiis prohibitis inter aſcendētes & deſcendentes.*
38 *Inter collaterales, & quoto gradu.*
39 *Et inter cognatos ex illicito coitu, & ibi de naturali vinculo inſolubili & de abdicatione.*
40 *De impedimento matrimonij propter adoptionem.*
41 *De impedimento propter baptiſmum aut Catechiſmum.*
42 *De impedimento propter ſacram frontis confirmationem.*
43 *De impedimento nuptiarum ex affinitate.*
44 *De conſuetudine matrimonij non contrahendi in quinto vel ſexto gradu.*
45 *De diſpenſatione in gradibus prohibitis, & quòd fiat à ſolo ſummo Pontifice, & quare.*
46 *Non ab Imperatore hodiè, aliquando tamen ab eo facta, & quare.*
47 *Diſpenſandi in matrimonij gradibus cauſa.*
48 *Alia cauſa.*
49 *Et in quoto gradu.*
50 *Non in ſecundo.*
51 *De vxore fratris ducenda, vel non.*
52 *De impedimento publicæ honeſtatis.*
53 *Rationes deciſionis c. iuuenis, ibique prima.*
54 *Ratio 2.*
55 *Ratio 3.*
56 *Ratio 4.*
57 *De prima obiectione ad c. iuuenis.*
58 *De ſecunda.*
59 *De tertia.*
60 *De quarta.*
61 *De quinta.*

Cap. III.

Eugenius Papa.

IVuenis qui puellam nondū ſeptennem duxit, quamuis ætas repugnaret: ex humana tamen fragilitate forſan tentauit, quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia ſunt, quod certiùs exiſtimauimus tenere debemus: tum propter honeſtatem Eccleſiæ, quia ipſa coniux ipſius fuiſſe dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus quatenus conſobrinam ipſius puellæ, quam poſtmodum duxit diuidas ab eodem.

Cap. IIII.

Alexander III. Papienſi Epiſcopo.

AD audiētiam noſtri apoſtolatus peruenit, quod cùm H. Papienſis ciuis filiam ſuam, cuidam filiorū L. vellet dare vxorem: iurauit quod ſi ille habere eam caſu aliquo interueniente nō poſſet, alteri filio, quem de alia vxore genuerit, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore ſponſalibus, quidam conſanguinitatem inter eos eſſe iuramentis interpoſitis firmauerunt. Ideóque præfatus H. eandem dari alteri filio nititur, vt iurauit. Sed quoniā ſcriptum eſt quod ſponſam fratris frater habere non poteſt: mandamus quatenus eum ſuum implere propoſitum non permittas, ſed & pœnitentiam agat de illicito iuramēto monitione præmiſſa Eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

Idem Vigilienſi Epiſcopo. Cap. 8.

SPonſam alterius (maximè ſi eſt nubili ætati proxima) nullus cōſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copulare.

---

1 CApitis, *Iuuenis*, author dicitur Eugenius Papa. Quotus & qualis fuerit ille Eugenius, non dicitur. feruntur autem eius nominis quatuor: tres præceſſerunt Gregorium 9. Papam ordine 184. qui ſedit circa annum Domini 1240. qui hoc volumen Decretalium iuſsit compilare; quartus ſequutus multo poſt eum tempore. Primus fuit ordine 75. ſummus Pontifex, anno Domini, 657. 2. fuit ordine 101. poſt Paſchalem Romanum, ſedem adeptus 824. anno Domini aliis anno 829. Eugenius 3. Papa 182. qui ſucceſsit Cæleſtino 3. Piſanus ante monachus Clareuallenſis ad quem S. Bernardus, libros ſuos de cōſideratione ſcripſit ſedem adeptus circa annum Domini 1145. Eugenius 4. ordinis Cęleſtinorum, ordine Pontifex 217. qui ſedit circa annum Domini 1431.

2 Capitis, *Ad audientiam*, author eſt Alexander 3. de cuius vita diximus alibi: ſcripſit autem is Pa-

pienſi Epiſcopo. Papia ciuitas Inſubrum, nobilitata academia Caroli magni auſpiciis, vt ait Polydor. Virgil. lib. 9. Angl. Sabell. Enneade 8. Papiæ Epiſcopatus, eſt ſuffraganeus Archiepiſcopatus Mediolanenſis, tamen illum exemptum vt Ferrarienſem dicit liber prouincialis omnium Eccleſiarum.

3 Capitis, *Sponſam*, 8. huius tituli, author idem Alexander 3. qui ſcribit Vigilienſi Epiſcopo, Veientanum ſeu Voglienſem Epiſcopatum, ſuffraganeũ diœceſis Aquilegiẽſis nominat: Sigonius de regno Italiæ. Ego tamen in libro prouinciali, ſub Patriarchatu Aquilegienſi, non inueni Viglenſem ſeu Veiẽtanum Epiſcopum, ſed tantum quinque alios ſuffraganeos nominatos, Anaquegenſem, Mantuanum, Cumanum, Tridentinum, Veronenſem. Inueni tamen ſub Archiepiſcopatu Tranenſi, duos ſuffraganeos, Vigilienſem, & Veſtanenſem, vel Andrenſem, quem adhuc poſtea ſubiicit Archiepiſcopatui Sypontino, vel montis Garganij.

4 Tranum latini vocant vrbem Peuceliæ, Apuliæ, quam vernaculè Trani dicunt & Volaterranus ſcribit nonnullis Trinium dici. Plinio tamen Trinium, non oppidum ſed fluuij eſt. Quõdam & Traianopolim nomen habuiſſe Leãder teſtatur ex Pandulpho Collenutio: poſt illos Abraham Hortelius in Theſauro Geographico.

Ad cap. Iuuenis.

5 Iuuenis & puella nondum ſeptennis, ſunt perſonæ de quibus agitur: res, matrimonium: quæſtio, an inter eos dicatur matrimonium.

Ætatem diuidunt iuriſconſulti, in pueritiam, iuuentutem & ſenectutem. l. cum hi, §. modus autem, de Tranſaction. Pand. quæ diſtinctio fuit primum facta à Seruio Tullio, in cenſu deſcribendo, vt ait Tubero, lib. 1. hiſtoriæ: & refert Gellius, lib. 10. cap. 28. Puerilis gradus infantia, & impubertas infantia, vſque ad ſeptem annos: l. ſi infanti, C. de Iure delibera. l. 1. §. ſuffici . de Adminiſtrat. tutor. lib. 26. Pandect. titul. 7. Impubertas & pupillaris, ætates, vſque ad pubertatem in fœminis, 12. annorum, in maſculis, 14. l. qui duos impuberes, 42. de Vulga. l. fin. Cod. quando tutor. eſſe deſinant, §. fin. Quib. mod. tutela finitur. plena pueritia apud Vlpian. 17. annorum, l. 1. §. initium autem, de Poſtula. Pandect. & plena pubertas ad 18. vſque porrigitur, l. Mela, de Alimen. & ciba. leg. l. Adrogato, §. non tantum, de Adoptio. §. non tantum, eodem titulo, apud Iuſtinia. Dicunt & Iuriſconſulti virilem ætatem poſt 25. annum iuuentutem, donec inter ſeniores incorporentur, annumerari, l. non arbitror, 69. §. 1. de Lega. 3. Pand. Sed hæc latius videbis explicata, & quæ ad omnem ætatem pertinent, iuxta Philoſophorum & medicorum & legiſlatorum diſtinctionem, lib. 4. præludiorum optimi Iuriſconſulti, cap. 13. neque ideo immorabimur.

6 Capitis ergo huius quæſtio, ex hac hypotheſi proponitur num iuuenis, qui puellam nondum ſeptennem duxit vxorem, ea mortua vel relicta, conſobrinam eius puellæ poſsit in vxorem habere. Cauſæ dubitandi in hac quæſtione, quæ excutiendæ ſunt, tres conſiderandæ circa ætatem, circa conſanguinitatem & affinitatem, & circa publicæ honeſtatis iuſtitiam, quibus & explicantur cap. 4. & 8. huius tituli.

7 Quod ad primam pertinet, quæ ætas requiratur in ſponſalibus contrahendis, hic inquiri poteſt de quo egimus lib. 8. Syntagmatis cap. 5. & quæ in matrimoniis, de quo egimus libro 9. cap. 7. eiuſdem Syntagmat. adferemus tamen hic pauca, quæ ad cap. huius & ſimilium elucidationem pertinere videntur neceſſario. Itaque in ſponſalibus contrahendis regula adfertur generalis nullam certam ætatem definitam eſſe: & in omni poſſe contrahi, dummodo qui contrahunt in ea ætate ſint, qui per ſe vel cum aliis conſentire poſſint: tam inter puberes, quàm impuberes non minores tamen ſeptem annorum, cum quibus negatur contrahi ètiam ſponſalia. Iulius Paulus, lib. 2. recepta. ſenten. iur. tit. 20. l. in ſponſalibus, 14. de Sponſalib. P. Illud & iure Pontificio probatum, cap. literas, cap. à nobis, cap. ad diſſoluendum, de deſponſa. impub. can. 1. & ſeq. 30. quæſtio. 2. Ante ſeptennium infans vix percipit quæ agit: nec ante poteſt conſentire tutori, aut cum eo obligari, l. ſi infanti, §. fin. de Iure delibera. C. poſt illam verò ætatem, cum tutore obligatur. l. obligari, de Author. tutor. §. 1. eod. tit. §. furioſus, de Inutilib. ſtipula. apud Iuſtinia. cum ſimilib.

8 Ætas matrimonij verè contrahendi quæ requireretur dubitarunt, vel variè ſtatuerunt antiqui, propter diuerſas ſententias poteſtatis generandi, vel bene & firma corpora generandi. Idcirco Plato 4. de legibus, ætatem viri à 30. ad 35. idoneam dicit. Ariſtoteles 7. Politico. cap. 16. coniungi mares in 36. fœminas in 18. anno debere tradit, alioquin ante immaturas nuptias gignere puſilla corpora, & facere fœminas nimium Veneri indulgentes vt citius ei aſſuetas. Addítque omnibus animalibus iuuenibus partus eſſe imperfectos: quia ſemen adhuc nutritioni corporis inſeruiat. Alij aliter ſentiunt, ídque ex poteſtate generandi & coëundi, quæ aliquibus citius, aliquibus tardius accidit, pro corporum conſtitutione & temperamento, quod dixerunt pubertatem Romani aliquando pro ea conſideranda, in iudicando corporis nudatione & inſpectione vſi ſunt. Verum poſtea inhoneſta viſa eſt nudatio mulierum, item dehinc & virorum, & ideo pubertatis definitio ex annis 12. in fœminis, & in maſculis 14. facta eſt: quia vt plerumque ea poteſtas circa eam ætatem perficitur. l. fin. C. Quando tutor. vel curator. eſſe deſinunt. §. Quib. mod. tutel. finitur, apud Iuſtinia. Nuptias ita contrahunt maſculi quidem puberes, fœminæ verò viri potentes, §. 1. de Nupt. & ſi ante eam ætatem nuptiæ factæ dicuntur re ipſa, iure ciuili matrimonium illud vel actus, non iure matrimonij ſed ſponſaliorum dicitur valere, ſiquidem præceſſerint ſponſalia: quod ſi non præceſſerint, neque valere iure ſponſaliorum nuptias, quia ea non fuit mens agentium: neque iure nuptiarum, quia lex improbat: niſi poſtea ratæ ſint: l. quæſitum, 9. de Sponſalib. Pandect. & minor annis 12. nupta, tunc legitima vxor fit, cùm apud virum annum 12. impleuerit: l. 4. de Ritu nuptiar.

ptiarum. Octauius Auguſtus ſummopere cauit, ne pactiones fierent matrimoniales de ea quæ decem annorum non eſſet, néve producerentur poſteà ſponſalia vltra biennium, tum maximè quia detectũ fuiſſet, quod ij qui antè feciſsẽt animo percipiendi fructus bonorum vxoris, cum matrimonij rem ipſam non exhiberent, ipſum feciſſe: vt ait Dio Caſsius, lib. 54. hiſtor. Roma. & Zonaras. Prohibuit & Leo imperator Nouella conſtitu. 109. ne intra ſeptennium ætatis annum ſponſalia ineantur: neque ante decimum quintum maribus: aut decimum tertium, fœminis, matrimonium confectetur niſi permittente principe: quem firmauit alia cõſtitutione Alexius alius Oriẽtis imperator vt habetur inter eius conſtitutiones, libr. 1. iuris Oriẽtalis, collecti per Enimũdũ Bonefidium. Pontifices vero qui non tam generandi quàm coëundi poteſtatem conſiderant, noluerunt ad annorum ætates pubertatem reſtringere, c. 3. de deſponſatio. impub. eámque conſiderarunt poteſtatem potius quàm ætatem, & ſi controuerſia de ea ſit ad exploratores & obſtetrices hymenæi cognitionem vel inquiſitionem relegarũt, c. propoſuiſti, 4. c. cauſam matrimonij, 14. de probatio. c. fraternitatis, de frigid. & maleficia. c. fraternitati, 7. de eo qui cogno. conſanguineam vxor. ſuæ, can. nec aliqua, 27. qu. 1. Ante ætatem pubertatis aliquando potiſsimum in hoc ſeculo corruptiſsimo, & morũ ſpurcitiæ contaminato commixtio acceleratur, & malitia ſupplet ętatem c. à nobis, 8. de deſponſa. impub. c. de illis, 8. c. atteſtationes, eo. titu. l. 3. ſi minor ſe maiorem dixer. C.

9 Mirum eſt quod ait dictum c. fraternitati, de eo qui cog. conſan. vxor. ſuæ puellam ſeptennem extraordinaria libidine pollutam. Macrobiorum etiam fœminas ſeptimo anno parere, ſenectam autem illis 40. accedere refert Plinius libr. 7. c. 2. & in Calingis eiuſdẽ Indię, fœminas quinquennes concipere. Apud Ariſtophanum in Cerealibus, vna ex mulieribus ait, vnum ei fuiſſe amicum, qui quidem eam ſeptem annorum exiſtentem vitiauit. Et Petronius Arbiter in Satyrione, refert Panichidis cuiuſdam puellam, quæ nondum ſeptem annos impleſſe videbatur, patientiæ muliebris accepiſſe legem. Refero & lib. 9. Syntagma. cap. 7. iuuenes qui in octauo, vndecimo, & 12. anno genuerunt, quæ non repetam: inde enim licet haurire. Retuli autem hic de mulieribus tantum; quia cap. noſtrum, iuuenis, inde videtur habuiſſe occaſionem dubitandi de commixtione, num quæ adhuc ſeptennio minor eſſet, quæ erat traducta pro vxore in domum mariti, forſan extraordinaria tentata fuiſſet libidine.

10 Dubium tamen non erat, num verè ſponſalia vel matrimonium eſſet cum minori ſeptem annorum ante relicta vel mortua, nã hoc indubitabile eſt, non eſſe ſponſalia aut nuptias: verùm eſſe publicæ honeſtatis iuſtitiam. Quare quod ait hic Panorm. *Alibi non inuenimus ante ſeptennium ſponſalia contrahi poſſe*, non conuenit huic textui: nam textus etiam non ait contrahi poſſe. Neque Eugenius dixit ob ſponſalia valida, contrahi affinitatem; ſed dixit, ex traductione, & quod pro vxore ducta & habita eſt, & quod forſan eam tentauit cognoſcere, oriri publicæ honeſtatis iuſtitiam, & quod proxima eſſet ſeptennio, & malitia ſupplere poſsit ætatem: vt & notat Archidiaconus ad cap. 1. de Deſponſa. impuber. & idipſum tenet Dominicus, & Diuus Thomas ſuper 4. Sententiarum diſtinctione 26. articulo 3. Alioquin ſi maiores eſſent ſeptennio ſponſi, non exigeretur ille caſus, vt forſan tentauerit ſponſam ſponſus, nam ſine illa attentatione oriretur nihilominus publicæ honeſtatis iuſtitia; quia ſponſalia eſſent, cap. ſponſam, hoc titulo, cap. 1. de Sponſalibus, in Sexto.

Quamobrem & diuerſa eſt hypotheſis noſtri cap. quæ ante ſeptennium ſponſalia & matrimonium contractum dicit, ab illa, quæ poſt ſeptem annos præſupponit contracta ſponſalia, ſiquidem hic non fuerunt reuera ſponſalia, nec matrimonium, & niſi fuiſſet traductio non opus erat quæſtionem mouere, num cum alia conſanguinea etiam cum matre, qui talem accepiſſet, coniungi poſſet: poterat enim, nec expectare tenebatur voluntatem vel ætatem infantis, vt ad eam perueniret in qua diſſentire poſſet. At quando cum maiore ſeptenni vel cum ſeptenni ſponſalia contracta ſunt, vel cum alio aliáve impubere, ante pubertatem diſſolui non debent, vt nec matrimonium cum impuberibus contractum: ſed expectanda erit ætas pubertatis, vt ea adueniente ante commixtionem, tunc pubes factus, vel facta conſentiant vel diſſentiant: cap. de illis, 7. & cap. à nobis, 8. de Deſponſa. impub. ſiquidem ita ſponſalia, vel matrimonium ſponte cum impubere contraxerint: alioquin ſi inuiti poſſent non expectata impuberis pubertate, alteri ſe coniungere, capite ex literis, vndecimo. de Deſponſa. impube.

11 In quo tamen dubitatum fuit, ſi pubes cum impubere in facie Eccleſiæ contrahat per verba de præſenti matrimonium, num poſsit eam impuberem relinquere antequam ea peruenerit ad ætatem puberem: idipſum quæritur, ſi mulier pubes cum impubere contraxerit, an ea alteri poſsit ante ætatem & diſſenſum impuberis alteri nubere. Et videtur quæſtio reſoluta in dicto cap. de illis, ſeptimo, de Deſponſatio. impub. vbi ſi mulier maior ſeu nubilis, nupſerit impuberi, non poteſt impuberem relinquere, antequam is venerit ad ætatem legitimam, & præſtiterit ad diſſentiendum conſenſum. Quia inquit ibi Gloſſa, ex parte puberis conſtat contractus, quamuis ex parte impuberis non conſtet, & ideò ſola eius voluntas ad repugnandum vel conſentiendum videtur expectanda: quemadmodum in leg. Iulianus, §. ſi quis à pupillo, de Actionibus emp. Pandect. contractus claudicare poteſt cum impubere factus, alio cum eo contrahente remanente obligato, alios enim minor ſibi obligat, ipſe autem aliis non obligatur ſine tutore, §. 1. de authori. tutor. vt in leg. non eo minus, Cod. de Procura. ſententia contra maiorem pro indefenſo minore lata valet: at

cōtra minorem non vtique. Dehinc quod pertinet ad puberem, quod ſemel elegit reprobare non poſſe videtur, vt in cap. nulli, 8. de Electio. in Sex. cau. dilectiſſimi, 8. quæſtio. 2. l. Pomponius, de nego. geſt. P. facit regula quod ſemel placuit, l. generaliter, de non numer. pecu. C. §. ſemel autem, quibus ex cauſis manumit. non licet. apud Iuſtinian.

Cæterum his non obſtantibus, verior ſententia videtur, fieri non debere ſecundum matrimonium, donec impubes pubes fiat, & diſſentiat, attamen ſi de facto pubes cum alio aliáve contraxerit, antequam prior fuerit ætatis pubertatis, & antequam cum eo fuerit commixtio ſequuta, valebit ſecundum quod tollit ſponſalia prima, vel matrimonium cum impubere contractum, pœnitentia impoſita ei qui fidem priorem fregerit. c. duo pueri, de deſponſa. impub. cap. ſi inter virum, & cap. tuam, hoc titul. & ſic reſolutum pro hac ſententia in Rota, deciſ. 450. incipiente, *ſi quis contrahit matrimonium*, in Nouis, & ita etiam Gloſſa fi. ad dictum c. de illis, 7. & interpretes conſentiunt. Reſpondetur autem ad ea quæ dicuntur in eo cap. de illis, puberem teneri expectare conſenſum diſſenſus impuberis, & ætatem eius: non quidem ratione matrimonij contracti, quia verè nullum eſt cum impubere, propter defectum ætatis & impotentiæ coëundi cap. literas, 4. cap. acceſsit, 5. & cap. fin. de deſponſatione impub. cap. fin. hoc titulo. ſed ratione promiſsionis ſuæ, contra quam veniendo, contractu cum alio matrimonij inito matrimonium tenet, etiam ſi primum fuiſſet iuramento firmatum cap. ſi inter virum, de ſponſalib. & ibi etiam hoc tenet Innocentius, & Hoſtienſis. fortius enim vinculum matrimonij tollit prius quod pertinebat verius ad ſponſalia de futuro quàm ad matrimonium, etiam ſi per verba de præſenti cum impubere fiat. cap. vnico, de deſponſatio. impuberum, in Sext. l. quæſitum, de ſponſalib. Pandect. & quamuis ita contrahere non debuerit cum alia pubes, niſi expectato diſſenſu in ætate legitima impuberis; tamen ſi contraxit, actus non poteſt ex primo reuocari: multa enim facta tenent, quæ fieri prohibentur. cap. ad Apoſtolicam, 16. de Regula. l. patre furioſo, de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Pandect. quam regulam Rotæ dicta deciſio. 450. habere dicit locum infallibiter in actibus irretractabilibus, & qui reiterari nequeunt, vt in ſacramentis, & non in actibus qui retractari & iterari poſſunt: ex numero autem actuum irretractabilium, matrimonium plenè contractum eſt. cap. tuam, hoc tit. & cap. duo pueri, de deſponſatio. impuber. Sicut interdictum epiſcopi de non contrahendo ad certum tempus matrimonium, habet pœnam tranſgreſsionis imponendam contrahenti, ſed non dirimit contractum, cap. 2. & 3. de matrimo. contracto contra interdict. eccleſ. niſi interdictio facta fuiſſet ob perpetuum impedimentum: nam abſque illo impedimento, fortius eſt vinculum matrimonij omni interdicto etiam ſummi Pontificis, d. cap. ad diſſoluendum, de deſponſa. impub. & cap. 2. & 3. de mat. contra. contra interdict. eccleſ.

12 Ex prædicta reſolutione, alia quæſtio non minus quotidiana quàm vtilis inſurgit, an clerico beneficia poſsidente eccleſiaſtica, & contrahente cum minore 12. annorum matrimonium per verba de præſenti, vacent eius beneficia ſtatim, an verò tantum poſt cōſummatum matrimonium? quam quæſtionem tractat Ioannes Andreas ad cap. 2. 3. 5. de Clerico. coniuga. Rota deciſ. 103. *nota quòd vbi clericus*. in Antiq. Dubitādi cauſa, quia certum eſt, clerico beneficiato contrahente matrimonium cum pubere, ſtatim eius vacare beneficia per verba de præſenti ante conſummationem, quia perinde eſt ei ac ſi conſummaſſet, eo quòd per eum non ſtat. cap. 1. de Cleri. coniuga. & ibi Gloſſa, & in cap. 2. & 3. Sed aliunde in contrarium diximus matrimonium contractum cum impubere non eſſe verum matrimonium, & diſſolubile eſſe adueniente pubertate, vel antea per aliud matrimonium. Reſoluit tamen Rota in dicta deciſio. 103. vacare etiam beneficia per matrimonium cum impubere à clerico pubere contractum etiam ſine copula. Ratio, quia quod ad eum pertinet, verè conſenſit in matrimonium, etſi de facto non tenuerit. cap. nuper, de Biga. l. quid ergo, 13. §. cùm autem factum, de his qui notan. infam. in quibus & is bigamus dicitur, qui viuente vxore, cum alia contraxit matrimonium, quamuis enim ſecundum non habeat vim tamen ex animi deſtinatione perinde habetur ac ſi legitimè aliam duxiſſet vt habeatur bigamus, & quod pertinet ad beneficia electione vxoris, beneficiis renunciaſſe contraria vita electa, cenſetur: vt electo vno contrariorum, contrario cenſetur renunciarum. Clement. gratiæ, de reſcrip. & ita etiam reſoluitur cum Rota in deciſio. Capellæ Tholoſanę 239. & quamuis velit reſilire ab illo matrimonio diſſolubili, tamen non poteſt redire ad beneficia ſemel ita ſponte contraria electione renunciata: quia ſemel extincta gratia, non reuiuiſcit. d. Clement. gratiæ, & c. in noſtra, de reſcriptis.

13 Naſcitur & ex ſponſalibus vel matrimoniis quę iure etiam diſſolui poſſunt, honeſtas publicæ honeſtatis, quæ inurit coniunctis prohibitionē quamdam ad ſimilitudinem coniunctorum, vt in noſtro cap. & ſimilibus citandis dum de iuſtitia hac publicæ honeſtatis agetur. facit & cap. fraternitati, de eo qui cogno. conſanguineam vxor. ſuæ cap. 1. de ſponſal. in Sext. próque hac ſententia facit gloſſ. ad cap. vnic. ad verba, *hic ergo*, de Cleric. coniug. in Sext. & gloſſa penul. ad Clem. gratiæ, de reſcrip. hæcque recepta; quamuis Ioannes Andreas in Nouel. ad cap. Ioannes, de Cleri. coniugatis, videatur notare contrarium.

Obeſſe tamen videntur quædam huic determinationi & ſententiæ & in primis l. ſicut, 48. de operis liberto. Pandect. vbi patronus conſentiens nuptiis libertæ ſuæ, ex eo conſenſu priuatur beneficio iuris patronatus quod habet in eius perſona, ſi nuptiæ ſecutæ ſint: quod ſi nuptiæ quibus conſenſum adhibuit non conſequantur effectū & nullæ dicantur, non officit & conſenſus quominus ius patronatus recipere poſsit, vt inde dicendum videatur, non ſequutis nuptiis ratis inter impube-

rem

rem & puberem beneficiatum, beneficia eccleſiaſtica ei non adimi.

Solutio aliud dicendum in amiſsione operarum aliud beneficiorum priuatione: nam per nuptias libertæ, omnino non extinguitur iure patronatus patroni in liberta, ſed operarũ petitio, tandiu quandiu nupta remanſerit, innupta autem ea poſtea exiſtente, peti poſſunt. l. planè, 14. de oper. liberto. lib. 38. tit. 1. Aliud autem in beneficiis, quæ vbi amiſſa ſuot, nihil iuris relinquunt penes priuatum, ex quo repeti poſsint, d. Clem. gratiæ. dehinc in l. ſicut, patronus adhibuit conſenſum nuptiis alterius, nempe libertæ: hic beneficiatus pubes, propriis; & eum mente habendi vxorem, quæ non poteſt retineri cum beneficiis, cap. 1. de Cleri. coniug. Idipſum ſi clericus conſenſiſſet nuptiis impubes annis, ſed malitia idoneus ad matrimonium; vel ſi cum conſenſu impubes conſenſiſſet copulæ per c. de illis, & cap. 3. de deſponſa. impub. Alioquin enim impubes & ætate & malitia, coniunctus, non eſſet priuandus beneficiis, ſi ſponſalia per verba de præſenti contraheret, per ea, quæ dicta ſunt de nullitate huius matrimonij.

15 Secundo pugnat cap. verum, cap. ex publico, de conuerſion. coniuga. vbi qui matrimonium contraxit ſiue pubes aut non, poteſt ante copulam relinquere vxorem, & ingredi religionem & Deo inſeruire. Nihil ergo prohibere debet, quominus relicta vxore impubere, pœnitẽtia ductus retinere poſsit beneficia ſua: facilius enim indulgetur retentio iam quæſiti iuris, quàm noua acquiſitio.

Solutio aliud eſſe poſſe acquirere beneficia, aliud non amittere: nam in noſtra hypotheſi dicimus, per ſponſalia de præſenti amitti beneficium: ideò nõ diſputatur oum de nouo relinquẽdo vxorem impuberem, vel aliam ante copulam ingrediendo religionem, poſsit acquirere beneficia regularia aut ſecularia: nam id non negamus, ſed dicimus amitti poſſeſſa, vbi autem amiſſa fuerunt, non de retentione quærendum eſt, quia non poteſt dici retinere quod de iure amiſit.

16 Tertiò pugnat cap. Ioannes, de Cleric. coniuga. in fine, vbi poſtquam ſummus Pontifex reſoluit, clericum coniugatum non teneri ad delationem tonſuræ & veſtis clericalis; addit exceptionem, niſi forſan beneficium haberet eccleſiaſticum, ex quo teneatur ad delationem, quibus ex verbis liquet poſſe habere clericum cum vxore beneficium. Solutio duplex; prior, poſſe coniugatum babere ex diſpenſatione ſummi pontificis, beneficium verum illa minus congruit argumento: quia non tũc beneficium poſsidet clericus vxoratus, ſed beneficij fructus ex diſpenſatione. Sic conceſſum eſt ſenatoribus curiæ Pariſienſis vel magni conſilij, & aliis in Gallia, habere beneficia: ſed illi beneficij fructus tantùm percipiunt, titulo & adminiſtratione per alios idoneos clericos eccleſiaſticos poſſeſsis cum ſufficienti penſione pro onere ſpirituali. Secunda ſolutio pendet ex diſtinctione beneficiorum eccleſiaſticorum.

Nam quædam ſunt, quæ dantur in titulum, quædam in commendam, quædam pro ſtipendiis etiam laicorum: vt quidam fructus dantur hoſtiariis clericis, & ſeruientibus in eccleſia, qui & beneficia dicuntur eccleſiæ, de quibus intelligitur d. c. Ioannes.

17 Quartò pugnat c. debitum, 5. de Bigamis lib. 1. tit. 21. vbi non dicitur matrimonium in quo non interuenerit commixtio, vnde, inquit, qui mulierem ab alio ductam ſed minimè cognitam, duxerit vxorem, quia nec illa nec ipſe carnem ſuam diuiſit in plures, propter hoc bigamus non eſt: nec impediri poteſt quin poſsit ad ſacerdotium promoueri, & proinde videtur clericus non ideo arcendus à beneficiis, qui nondum viripotentem duxit, vel deſponſauit ſibi per verba de præſenti.

Solutio; vere quidem bigamum non effici, qui non cognitam ab alio relictam duxerit, eo quod in bigamia conſideratur coniunctio. At quod pertinet ad matrimonium, verè vxor eſt etiam non cognita, per verba de præſenti dicta, cap. penul. hoc titul. cap. 1. de ſponſa. duorum cum ſimil. & quod pertinet ad voluntatem beneficia poſsidentis, iam renunciaſſe videtur beneficiis qui contrarium modum viuendi elegerit, etſi adhuc eo non vtatur, vt diximus: & amiſſa ita beneficia electione contrarij, non repetit per dictam Clemen. gratiæ, de reſcript.

18 Quintò obeſt cap. 1. de Cleri. coniug. dum dicitur, clericum coniugatum, cogendum eſſe relinquere beneficia, vnde ſequi videtur non priuari ipſo iure beneficiis, ſed tantum per ſententiam, ex qua cogi poſſunt ea relinquere clerici.

Solutio: illa verba *cogi poſſe relinquere*, intelliguntur, de dimiſsione poſſeſsionis, ſeu detentionis non autem de dimiſsione iuris quo iam priuati ſunt, & aliud eſt de iure vacare ſolum, aliud de facto tantum, aliud de iure & de facto, & quamuis iure beneficium vacet, & conferri poſsit, tamen qui collationem obtinuit, non poteſt poſſeſſionem adipiſci, niſi vocato in ius, & compulſo detentionem dimittere, eo qui de facto retinet, cap. licet Epiſcopus, 28. de Præbendis in Sexto. cap. licet, cap. cum noſtris, de Conceſsion. præbend. & ſic etiam Gloſſa, dicto cap. 1. de Clericis coniugatis, explicat.

19 Sextò pugnat, clerici coniugati gaudẽt priuilegio clericali, iuncti cum vna eáque virgine vxore, cap. 1. de Cleric. coniugat. in Sexto. at beneficia conferuntur clericis, cap. cum adeo, de Reſcriptis, cap. ex literis, de Tranſactio. cap. 2. de Inſtitutio. Clementina quia contingit, §. vt antè, de Religioſ. domib. ergo hic non priuandus beneficiis qui vxorem virginem acceperit. Solutio, clericum coniugatum gaudere priuilegiis clericaturæ in duobus tantùm ſi deferant tonſuram, vel alio modo: nempe, priuilegio canon. ſi quis ſuadente diabolo, decimoſeptimo quęſtione quarta: & ne in cauſis criminalibus poſsint conueniri coram iudice laico, in aliis clericalium non ſunt priuilegiorum participes, vt dicitur in dicto cap. 1. de Cleric. coniug. in Sexto.

20 Septimò, pugnat cap. diuerſis fallaciis, 5. in fine, de Cleric. coniuga. vbi quamuis priuari poſsit beneficiis per matrimonium Eccleſiaſtica perſona, tamen ſi poſtquam matrimonium con-

rraxit, Epiſcopus ei contulerit beneficium, ei non poteſt adimere. Solutio, collationem factam clerico beneficij Eccleſiaſtici: nullam ei ius dare detentionem, tamen aliquando fieri & poſſeſsionem iniuſtam à promiſo: à qua quamuis non poſſit deturbari ab Epiſcopo indignè conferente; tamen ab alio poteſt, & debet deiici.

21 Octauò pugnat, l. ſi vxor, 3. §. ſi minor, ad leg. Iul. de Adulr. P. vbi non agitur de adulterio commiſſo in vxore minore 12. annorum, ſed tanquam de adulterio commiſſo cum ſponſa. Snlutio: nec nos dicimus vere matrimonium contractum cum minore, aut ita firmum vt diſſenſu aduenienre maiori ætate anre conuentionem diſſolui non poſsit, ſed dicimus ex deſtinatione animi eligentis vxorem reipſa per verba de præſenti deſponſatam, vacare beneficia, quamuis vere ſecutum matrimonium non fuerit, per cap. nuper, de Bigam.

22 Er hæc pertinent ad primum impedimentum ætatis, de quo in cap. iuuenis, 3. iſtius tituli. Dicendum nunc de ſecundo, nempe cognationis, conſanguinitatis & affinitatis, de quo hic etiam, in cap. 3. & cap. 4. & 8. huius tituli. Tractauimus antè plenè, in lib. 9. Syntagmar. cap. 8. 9. 10. 11. vnde quis plenius haurire poterit quæ hic deſiderari poſſunt. At præuia impedimentis his debet eſſe notio cognationis & affinitatis ipſius, poſtea de gradibus, & de prohibitione in ipſis. Conſanguinei ſunt, qui ex eodem ſanguine vel genere ſuot orti, l. 1. §. poſt ſuos, de Suis & legitimis, l. Iutiſconſultus, 10. de Gradib. & affin. dicuntur & hæc iura proximitatis, iura ſanguinis, l. viua ſanguinis, de Regul. iur. neceſsitudo, l. fin. de Iuſtit. & iur. in Pandect. vnde & neceſſarij proximi dicti, à Cicerone.

23 Inde & cognatio & cognari, quaſi vna & communiter oati, vel ab eodem orti progenitique, l. non facile, §. cognati, de Gradib. affinita. Pand. ab eodem initium habenres, l. r. vnde cognati. Proprie autem ita, improprie porro, ex vulgi ſententia & idiomate, ſoror vxoris, cognata dicitur, vt refertur in can. quod autem frater, 35. quæſtion. 5. Propriè cognatio naturalem cauſam habet, §. ſicut autem, & §. fin. de Legitima agna. turel. §. 1. verſ. *qua parte*, de Succeſſor. edict. Cæterum ratione effectus eius, triplex cognatio eſt: naturalis, ciuilis, & mixta ex vtraque; vt explicat l. non facilè, §. cognationis, de Gradib. & affin. Cognationes naturales tantum, lex ciuilis non cognoſcit in aliquibus; ſed natura. Tales ſunt ex illegitima coniunctione ortæ, & ſeruiles, agnoſcit autem lex cognaros per fœminas coniunctos tantum quos ſeparar ab agnatis: d. §. cognarionis, & §. atqui per fœminini ſexus perſonas, de Legitima agna. ſucceſſ. §. primo, de Succeſſ. cogna. Lex ciuilis non probat adulterinos, naturales ſeu ſpurios, ſed natura: ideo non vocar eos cognatos, ſed proximos, §. vulgo quæſitos, de Succeſsio. cogna. leg. ſi ſpurius, Vnde cogna. Pandect. leg. Iutiſcouſultus, §. cognationis origo, de Gradib. affinita.

24 Seruilis cognatio eſt, ex ſeruorum & ancillarum coniunctionibus ſeu contubernijs nata: ſic lex ciuilis in ſeruis cognationes non admittebat, neque vllas ſucceſsiones ex ea parte edicti prætoris, quæ iure proximitatis ſucceſsiones deferebat, donec Iuſtinianus id admiſit & correxit, §. primo, de Seruili cogna. Quia quod attinet ad ius ciuile, hoc eſt ad commoda quæ introducit vel defert ius ciuile, ſerui pro nullis habentur, leg. quod attinet, de Regulis iuris.

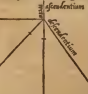
25 Ciuilis cognatio duplex, legalis & ſpiritualis. Legalis iuris ciuilis, per adoptionem, vel arrogationem naſcitur: leg. non facilè, §. cognationis, de Gradib. & affinib. leg. prima, §. cognatio, Vnde cogna. vere tamen non dicitur hæc cognatio, ſed impropriè, & quod pertinet ad iura, leg. cognationis, §. per cognationem, de Legitima agnator. ſucceſsio. extat titulus in noſtro iure hoc Pontificio, de legali cognatione.

26 Spiritualis cognatio ſimilitudinem habet cum naturali ex lege Pontificia determinata intra certos gradus, quæ naſcitur ex baptiſmo, & ſacra frontis coonſignatione, capite primo, ſecundo, tertio, de Cognatio. ſpirituali, & capite primo, & ſecundo, eodem titulo in Sext. quia in his tantùm Sacramentis fit regeneratio ad vitam æternam, non in alijs, capite finali, §. finali, de Cogoatio. ſpiritua. in Sexto. Qui pœnitentiam etiam ſibi confitenti imponit, facit ſibi filium vel filium etiam ſpiritualem, can. omnes, 30. quæſtio. 1.

27 Cognatio mixta, conſtans ex naturali & ciuili, eſt quæ ex coniunctione naturali approbata per ius ciuile, nempe ex iuſtis tantum nuptiis oritur, leg. non facile, §. cognationis, §. ſunt autem, de Gradibus, & adfinibus.

28 Cognati, qui naſeuntur ex vno & eodem fonte primo, diſtinguendi ſunt per lineas, vt in leg. ſtemmata cognationum, de Gradib. & affinibus. deinde per gradus, vt in leg. prima, leg. non facile, quarta, leg. Iuriſconſultus, de Gradibus & affinibus, §. primo, de Gradib. cognat. apud Iuſtinian. linea ſeu, γραμμὴ, ſecundum Euclidem, ἐστι μῆκος ἀπλατὲς, eſt longitudo latitudinis expers. γραμμῆς δὲ πέρατα σημεῖα, lineæ verò extrema, ſunt puncta. Diuiſio linearum eſt, in vnam directam ad cathetum pendentem, & in duas diuiſam ſuperiorem & inferiorem: huic duæ aliæ ei ex latere vtrinque coniunctæ pendentes, ſed non ad perpendiculum. ſic explicat Paulus in dicta leg. ſtemmata, de Gradibus & affinibus. *Stemmata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur, quarum altera ſuperior, altera inferior: ex ſuperiore autem, & ſecundo gradu tranſuerſæ linea pendent.*

29 exemplum in hac figura. In lineis ſeu ordine lineari recto, vel obliquo ſeu tranſuerſali; ſunt diſtinctiones perſonarum ſe mutuo conſequentiũ & ſimul exiſtentium, vel ad alias relatarum. Nam hæc tractatio eſt ex his quę ab Ariſtotele, πρός τι, dicuntur, id. ad aliquid.

relatiuè enim ab inuicem diſtinguuntur. Diſtinctiones iſtæ dictæ ſunt gradus Iuriſconſultis, ad ſimilitudinem ſcalarum & locorum procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id eſt, in eum qui à proximo naſcitur, tranſeamus: l. Iuriſconſultus, §. gradus, de Gradib. & affinib. vt poſt 31 partem, eſt filius: poſt filium, nepos: & cæt. Si vis itaque peruenire ad auum, primum oportet te aſcendere à loco vbi eſt nepos, ad patrem eius, & ab eius patre, ad auum: &, ſi ab auo velis peruenire ad nepotem, oportet te deſcendere per filium ad eum. Et quia in illis gradibus ſeu locis ſe conſequẽtibus, ponuntur nomina vel figuræ perſonarum computatarum, dicuntur etiam gradus ſchemata: nam, vt ait Euclides, definitione 10. lib. 1. σχῆμά ἐστι, τὸ ὑπό τινος, ἤ τινων ὅρων περιεχόμενον. id eſt, *figura, eſt qua ſub aliquo, vel ſub aliquibus terminis comprehenditur.* ſic & figuræ Mathematicæ ſchemata dicuntur, & demonſtrationes vt in Epigrammate præfixo elementis Euclidis. σχήματα πέντε Πλάτωνος Πυθαγόρας σοφὸς εὗρε, &c. Schemata etiam dicuntur, quia ſunt veluti coronatæ ſeu orbiculatæ figuræ, quæ gradibus, vel circum perſonas deſignatas, apponuntur, vbi & erant ſingularum perſonarum in declinationibus generis maioribus expreſsi, vel picturata vel cera in armariis vultus: vt ait Plinius, lib. 35. cap. 2.

30 In medio linearum, vbi ſe mutuo contingunt & interſecant, hoc eſt, vbi habent communem originem, eſt cellula, locus, ſeu punctum, ſeu perſona ad lubitum poſita, de cuius generatione quæritur, & vnde alij dicuntur procedere, vel ſunt computandi: qui in lineis ſuperioribus ſunt eius cellulæ, dicuntur aſcendentes; qui in inferiori, deſcẽdentes. Quod ſi quæratur de natis ab his inter ſe ex latere computandis, illi ex relatione facta inter ſe, dicuntur collaterales eius lineæ, vel cellulæ, vel perſonæ, à qua deſcendunt: & ita duplici ratione ſeu relatione, dicuntur inter ſe collaterales, ſed ratione eius à quo deſcendunt, vel ſurſum computantur ex linea directa vel deſcendentes vel aſcendentes.

Aſcendentium nomen plures gradus continet, & magis extenditur quàm parentum, quod ad tritauum tantum ſecundum antiquos porrigebatur, vlterioribus dictis, maiores: l. iuriſconſultus, §. parentes, de Gradib. affinita. Pand. Deſcendentium quoque nomen, pertinet ad plures quàm liberorum, ex priſca obſeruatione, qui vltra trinepotes non dicuntur, cùm illos ſequentes dicantur poſteriores. Verum Caius Iuriſconſultus, quem alij ſequuti ſunt, omnes ſuperiores vſque in infinitum vocat, parentes: quod & honeſtius dixit Vlpianus, in l. quique litigandi, 4. §. parentes, de In ius voca. Pandect. Calliſtratus etiam in l. liberorum appellatione, 220. arbitratur & diffinit liberorum appellationes, non tantùm ad trinepotes, ſed etiam ad omnes qui ab illis deſcendant, & à filiis eorum, pertinere: imo & filiorum nomen, niſi ſi quid nominatim excipiatur à lege. *Etenim,* inquit, *idcirco filios & filias concipimus atque edimus, vt ex prole eorum earúmve diuturnitatis memoriam nobis in æuum relinquamus:* & in l. filij appellatione, eodem titulo, *Filij appellatione omnes liberi continentur.*

Parentes ſunt, qui nos genuerunt, vt pater, mater, auus, auia, &c. liberi, qui ex nobis prodierunt, vt filius, filia, nepos, neptis, &c.

31 Cognati, qui ex illis inter ſe relati, vt frater, & ſoror, frater & filius, fratris vel ſororis, filij fratrum & ſororum, inter ſe.

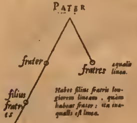
Cognatio item duplex, tanquam genus, habens ſub ſe agnationem & cognationem; agnatio, ex lege 12. tabularum per virilem ſexum: qui agnatus eſt, & cognatus eſt: cognatio ex fœminis oritur: vt explicatur in l. Iuriſconſultus, §. cognationis, de Gradib. & affinib. P. §. ſunt autem, de Legit. agna. tutel.

In collateralibus duæ fiunt lineæ pendentes iure ciuili, vna autem iure Pontificio: nam ius ciuile connumerat perſonas diſtinctas, ius Pontificium numerat tantum per generationes in matrimoniis contrahendis, can. 1. & 2. & can. 4. parentelæ, 35. quæſt. 5. Referuntur nomina omnium graduum vtriuſque computationis, in can. fin. 35. quæſt. 5. in l. 1. 2. 3. l. iuriſconſultus, §. nunc ſingulos gradus, de Gradib. & affinib. In iure ciuili duo fratres vel ſorores, duos faciunt gradus, & ita in ſecundo gradu diſtant inter ſe. filius fratris cum auunculo in tertio gradu eſt: duo filij duorum fratrum in quarto gradu ſunt: §. quarto gradu, de Gradib. cogna. l. 1. §. quarto gradu, de Gradib. & affinib. l. iuriſconſultus, §. quarto gradu, eod. Qui naſcuntur ex duabus ſororibus, propriè conſobrini dicuntur, quaſi conſororini: qui ex duobus fratribus fratres patrueles, vel ſorores patrueles: ex fratre & ſorore progenerati amitini. Amitæ tuę filij, conſobrinum te, qui ex fratre natus es, appellant, tu illos amitinos. Plerique omnes hos conſobrinos vocant indiſtinctè, vt Trebatius: ſub qua appellatione perſonæ cadunt ſexdecim, dicta l. iuriſconſultus, §. quarto gradu. Conſobrini ita dicuntur à Græcis, ἀνεψιοί: nam vt ait etymologicon, ἀνεψιοὶ λέγονται, παρὰ τὸ ἀνεψιὸν συνῆφθαι εἰς συγγένειαν. Et Heſychius, ἀνεψιοὶ ἀδελφῶν υἱοὶ ἀνεψιάδης à Iulio Polluce, ἀπὸ τῆς ἀνεψιᾶς, ἢ τοῖς ἀνεψιοῖς γεγονὼς: ἀνεψιοὺς ἡ συγγένεια μέχρι ἀνεψιῶν.

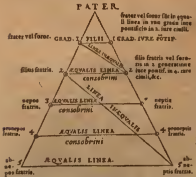
In iure Pontificio duo vel plures fratres vnum & primum gradum faciunt: nati ex duobus fratribus ſecundum: nati ex illis, nempe nepotes, tertium: nati ex nepotibus, nempe pronepotes, quartum: & ſic ſequentes generationes faciunt ſimul tantum gradum.

Iure ciuili regula generalis eſt pro computatione graduum: quoto gradu quilibet collateralium diſtant à communi ſtipite, toto multiplicato diſtant

diſtant inter ſe. Exempla ponuntur in c. ad ſedem, 35. quæſt. 5. In iure Pontificio verò, pro matrimoniis aliter ſic regula ponitur. *Quoto gradu remotior differt ab ſtipite, & à quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem toto diſtant inter ſe*: cap. quod dilecto, 3. cap. fin. de Conſanguini. & affinita. Stipes appellatur communis parens à quo plures deſcēdunt. Sic Iſaac fuit ſtips & Iacob Eſau, & genitorũ ex ipſis: & ſtips non facit gradũ iure Pontificio, quia fratres ſunt in primo gradu. In vna linea tranſuerſali, quæ quando conferuntur ad inuicem, perſonæ ex illis faciunt duas lineas deſcendentes, in quas illa tranſuerſalis diſtinguitur. Nam non ſemper in eodem gradu ex collateralibus coniungendi non ſunt, ſed in diuerſis gradibus quo caſu cum in eodem gradu ſunt, dicuntur eſſe in linea æquali; cùm in diuerſis, & vnus illorum longius diſtat vel proximior eſt ſtipiti, tunc in linea inæquali eſſe dicuntur; veluti fratres ſunt in linea æquali; tantumdem enim diſtat vterque à patre. Vt in hac figura Pater, Frater, Soror: item filij fratrum æquales habent lineas: at filius fratris & frater, inæquales habent lineas, hoc modo.

Sic de ſimilibus dicendum, iuxta figuram quam oculis ſubiiciam, facilioris demonſtrationis cauſa lineæ æqualis vel inæqualis.

Qui conſanguinitatis gradus computant, à ſtipite debent incipere, id eſt, à parentibus vel germanis, & ſic per ordinem diſtinguere gradus nominibus propriis, vel æquipollentibus iudiciis, deſignando perſonas, cap. tua nos, 7. de Conſanguinita. & affinita.

32 Adfinitas ex cognatione hac legitima & naturali naſcitur.

Adfines, viri & vxoris cognati, dicuntur viro aut vxori: vt cognati meæ vxoris mihi ſunt affines: mei autem cognati, ſunt affines vxori, l. 4. §. adfines, de Gradib. & adfinib. cognati tamen mei, non ſunt adfines cognatis vxoris meę, ſed tantum vxori meæ: vt nec cognati vxoris meæ ſunt adfines cognatis meis, ſed mihi tantum. Sed nec vxor & maritus dici poſſunt rectè adfines, l. non ideo minus, C. de Hæredib. inſtitu. quia coniuges ſunt, & duo vna non affinis caro, cap. Martinus, 4. de Cogna. ſpiritua. can. ſciſcitatur, can. ſi quis ex vno, 30. quæſt. 4. Geneſ. 2. D. Matthæi cap. 19. 1. ad Corinth. 6. ad Epheſ. 5. verùm ſunt principium adfinitatis cognatorum. Adfines, inquit Modeſtinus, in d. §. adfines, ſunt viri & vxoris cognati: dicti ab eo quòd duæ cognationes quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: námque coniungendæ adfinitatis cauſa fit ex nuptiis. Nomina verò eorum hæc ſunt, ſocer; ſocrus, loco patris & matris: gener, nurus, loco filij & filiæ: nouerca, vitricus, priuignus, priuigna, viri pater vxoriſque, ſocer: mater autem eorum, ſocrus appellatur: filij autem vxor nurus: filiæ verò vir, gener appellatur. Vxor, liberis ex alia vxore natis, nouerca dicitur: matris vir ex alio viro natis, vitricus appellatur. Eorum vterq; natos aliunde, priuignos priuignáſque vocant. Socer magnus, eſt vxoris meæ auus, &c. vt habetur in d. l. 4. §. & quidem viri pater: & in l. adoptiuus, §. nunc videamus, de Ritu nuptia. P. & in can. quod autem frater, 35. quæſt. 5. Ex quibus duo notabilia ſunt elicienda. Primum quod adfinitatis gradus per ſe nulli ſunt, d. l. 4. §. gradus autem adfinitatis nulli ſunt per ſe, ſed quia perſonæ adfines diſtinguntur per gradus cognationis, & cognatorum, ideo & affinium quoque gradus dicuntur eſſe, in l. Iuriſconſultus, 10. de Gradib. & affinib. P.

33 Secundo colligitur, iure ciuili non contrahi adfinitatem, niſi ex iuſtis nuptiis, & ex coniunctione quæ fit ex illis. Proinde ex ſponſalibus non contrahitur adfinitas, l. non facilè, §. his itaque, verſ. *ſciendũ eſt*, de Gradib. & affinita. *Sciendum eſt, neque cognationem neque adfinitatem eſſe poſſe, niſi nuptiæ non interdictæ ſint ex quibus adfinitas coniungitur.* Neq; ex ſponſalibus propriè nurus vel ſocer, vel nouerca, dici poteſt, l. ſi qua mihi vxor fuit, 12. de Ritu nuptia. Impropriè tamen poſſunt & dici, vt in l. Labeo, 6. §. 1. l. Seruius, 8 de Gradib. & affinib. propter ſpem matrimonij quæ in ſponſa eſt, & ideo quędam ſimilia habent ſponſalia matrimonio, vt in l. ſi vxor, ad l. Iul. de Adult. P.

34 Non contrahitur per conſequens quoque iure ciuili adfinitas ex illicito coitu cũ omnibus proximis aut extra matrimoniũ. Impropriè tamen, ſed maximè etiam propriè ſi de nuptiis agatur. priuignus etiam is eſt qui vulgo conceptus ex ea natus eſt, quæ poſtea mihi nupſit. l. priuignus, 7. de Grad. & affin.

Atque iure etiam legum ſi agatur de cõiunctione matrimonij, videtur contracta affinitas ex illicito concubitu, l. & nihil intereſt, de Ritu nuptia. P.

& pri-

& proculdubio iure pontificio oritur adfinitas ex quacumque coniunctione inter cognitam & conſanguineos cognoſcentis: & inter coguoſcentem & conſanguineos cognitæ, ca. diſcretionis & cap. penul. c. tuæ, de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, *35*. q. *2*. ca. nec eam: non quoad alia quam ad matrimonium, vt notatut ad dicta c. tuæ, & ad c. tertio loco, de præſumptio. & ad l. teſtis idoneus, de teſtib. P.

35 Iure rurſum pontificio, etſi non contrahatur adfinitas ex ſponſalibus de futuro: tamen aliud impedimentum naſcitur quod dicitut publicæ honeſtatis iuſtitia, vt in noſtro. c. iuuenis c. *4*. & c. ſponſam, idem quamquàm ſponſalia contracta propter aliquod aliud impedimentum non teneant, & nulla ſint, dummodo fuerint ex conſenſu contracta: per c. *1*. de Sponſal. in Sex. & hoc eſt impedimentum extra affinitatẽ, vt etiam probatur iure ciuili in leg. ſi qua mihi vxor. *12*. §. *1*. & ſequen. de Rit. nuptia.

36 In affinitate rurſum duo pro nuptijs contrahendis conſiderantur gradus, & genus gradus mutatur & conſideratur ſecundum gradus cognationis, at genera ſunt, affinitatis, retento gradu murato, vt explicatur per textum & gloſſas & interpretes in c. non debet *8*. de conſanguini. & affinita. vbi & Iohannes Andreas, adfert verſicul.

Mutat nupta genus, ſed generata gradum.

& gloſſa ad verba, *In ſecundo & tertio* dicta c. non debet, ſic facilè explicat, vt melius intelligas inquit hanc literam, videas quid ſit primum genus adfinitatis, quid ſecũdum, & tertium genus: iuuenes autem per hanc regulam. *Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus & non gradũ*, genus dico attinentiæ: verbi gratia, ego & frater meus ſumus conſanguinei in primo gradu conſanguinitatis: frater meus duxit vxorem, illa eſt perſona addita perſonæ par carnis copulam. Illa mutat genus attinẽtiæ, id eſt alio genere attinẽtiæ attinet mihi quam frater meus: quia ille eſt mihi conſanguineus, & illa mihi affinis: ſed non mutat gradum: Quia, ſicut frater eſt mihi conſanguineus in primo gradu, & illa mediante fratre meo, eſt mihi affinis in primo gradu, primæ affinitatis. adde, quod ſi vxor fuit nepotis mei qui eſt in ſecundo gradu conſanguinitatis, illa erit mihi affinis in ſecundo gradu conſanguinitatis & in primo genere adfinitatis, idem ſi in tertio gradu conſanguinitatis & in primo genere adfinitatis. Quod ſi velis habere ſecundum genus adfinitatis, retento primo exemplo fratris. Adde aliam perſonam primæ, hoc modo vxor fratris mei eſt mihi in primo genere adfinitatis, mortuo fratre meo adde ei alium virũ Seium ille erit mihi adfinis in eodem gradu, ſed in ſecundo genere adfinitatis. Si vis tertium pone mortuam vxorem eius Seij, quę fuit vxor fratris mei primũ. & Seium aliam vxorẽ duxiſſe Caiam, illa erit in tertio genere adfinitatis mihi coniuncta. Si quartum vis, finge Seium mortuum, & Caiam alij nupſiſſe, &c.

37 Explicatis his notabimus facilius primum inter aſcendentes qui parentum numero ſunt, & deſcendentes qui liberorum nomine continentur, proximos vel remotiores nuptias contrahi non poſſe, l. nuptiæ conſiſtere non poſſunt, *53*. de ritu nuptia. P. §. ergo non omnes, de nuptijs, l. nemini, C. eo. tit. abominabiles & nephariæ videntur iſtæ coniunctiones, ſiquidem leges dici non merentur, infanda principũ placita, quæ aliquãdo apud Perſas permiſerunt cum matribus coniunctiones, de quibus diximus libr. *9*. Syntag. iur. c. xj. ex Arnobio lib. *8*. contra gentiles. Oroſio, li. *1*. c. *2*. *4*. & alijs.

38 Inter collaterales, fuerunt certi gradus etiã à nuptijs ſubmori vt docuimus in iam citato. c. xj. inter ſorores & fratres aliquando Aegyptios, & Græcos probaſſe matrimonium: inte autem Romanorum, fuiſſe improbatum, vt & cum fratris vel ſororis filio tanquam nephandiſſimum ſcelus, l. fin. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur, C. l. nemini, C. de Nup. l. fi. C. de inceſtis & inutilib. nup. iure ciuili duorum frattum filii vel filiæ iungi matrimonio poſſunt, leg. *3*. de Ritu nup. P. §. duorum frattum, de Nup. apud Iuſt. l. celebrandis, C. de Nupt. vbi tamen quidam putant à compilatoribus conſtiturionum omiſſam negatiuam, quam ponit Theoph. in paraphraſi, . *4*. de Nuptiis & inuenitur in l. *1*. de inceſt. nup. in C. Theod. quibos tamen non immorabimur: ſufficit enim me de his plenius ſemel tractaſſe in dicto cap. xi. libr. *9*. Syntagma, & nunc tantum admonuiſſe. quid iure pontificio obtineat ex c. penul. & final. de Conſang. & affin. ca. diſcretionem, eo ritu. vbi antiquatis omnibus præcedentibus conſtitutionibus, prohibitio contrahendi inter collaterales eſt intra *4*. gradum tantum, in quinto vero & ſequentibus permittitur, ſed gradus intelligimus ſecundum ius pontificium per generationes cuius hanc breuem figuram accipe.

gradus

frater a. *1*. α. ſoror

filius fratris b. *2*. β. filia ſororis

fratris nepos c. *3*. γ. neptis ſororis

fratris pronepos d. *4*. δ. proneptis ſororis

fratris abnepos e. *5*. ε. ſororis abneptis.

ſic a non poteſt ducere α. quia ſunt in primo gradu: neque b. β. quia in ſecundo neque c. γ. quia in tertio: neque d. δ. quia in quarto: poterit tamen e. ducere ε. quia in *5*. item a poterit ducere ε. quia quamuis a ſit in primo tamen ε. eſt in *5*. & regula eſt, vt dixi quod, *quoto gradu remotior diſtat à ſtipite, toto diſtant inter ſe*, cap. fin. quod dilectio, de conſang. & affinitat. multo magis b. ducet ε. aut b. ε. at a non ducet β. nec γ. nec δ. neque etiam b. nec c. nec d. ducent α. aut β. aut γ. aut δ. quia ſunt intra gradus prohibitos.

39 In Leu. c. *18*. pręceptũ legis eſt, ne more Aegyptiorũ quis reuelaret turpitudinẽ patris, matris, vxoris patris, mariti matris: ſororis ex patre vel matre: filii, filię, neptis ex ea. ſororis matris, patris fratris, ſororis vxoris. Quæ leges cũ ſanguinis naturaliſq; vinculi habeãt cauſam & rationẽ, habebũt locũ in ſanguine coniunctis ex illicito coitu:

quare

quare non licet cum vulgo quæſitis, & ex fornicatione patris natis, filijs vel proximis patris ſe coniungere, nec eam habere in vxorem quam conſanguineus polluerit in gradu prohibito ca. nec eam, *35*.q.*2*.l.*1*.de Concubinis.P. & l.& nihil intereſt, *54*. de Ritu nupt. vulgo quæſitam ſororem vxorem ducere vetitum eſt, nec vulgo quæſitam ſuam patri ſibi coniungere licet, l. etiam, *56* de Ritu nupt.l.adoptiuus filius, *24*. §. ſeruiles de Ritu nupt. vbi ratio à cauſa naturali. Eadem ratione, & contubernia ſeu matrimonia in gradibus prohibitis in liberis perſonis prohibita ſunt in ſeruis, dicta l.adoptiu9, §.ſeruiles, de Ritu nupt.§. illud.de Nup.in Auth. Naturale námque ſanguinis vinculum non poteſt à iure ciuili diſſolui. l.iura ſanguinis, de Regu.Iur.P.l. Ius autem cognationis, de Pact.P.l.eas, de Capitis diminutio.§.fi. de legitima cognator. tutela.§. ſed naturalia, de iure natura. apud Iuſtinia. vbi ratio rationis, quia iura naturalia diuina quadam prouidentia conſtituta ſunt, ideo inferior, legem ſuperioris tollere non poteſt c.cum inferior, de Maiori.& obedien. Quemadmodum nec potuit lex Romana probare Græcorum abdicationem filiorum per quam filius reddebatur tanquã non filius, l.abdicatio, *6*.de Patria poteſta.lib.*8*.tit.*47*. vt nec filium negare permiſſum l. nec filium, *9*. eo.tit.C.niſi dicamus illam abdicationem, non quidem ad naturale vinculum diſſoluẽdum pertinere ſed ad priuationem iurium quæ debentur filijs, & quæ merito adimantur ingratis & peruicacibus, vt &, quibus ex cauſis erat permiſſa inter viuos, abdicatio apud Græcos filiorum: hodie ſit inter iura Romana permiſſa morientibus exhæredatio, Dionyſ.Halicarn.in *2*. Plato xj. de legib. Plinius lib.*7*.c.*45*.& Iuſtæ exhæredandi liberos cauſæ, *14*. ponuntur in §. cauſas, vt cum de appella.cognoſc.in Nouellis: plures & propemodum in quibuſdam ſimiles illis, quibus fiebat abdicatio, de quibus Lucian.in abdicatu. & Seneca libro Controuerſiarum, vt ſi filius noctu cubuiſſet, ſi comeſſaretur, ſi lenones pulſaſſet, ſi voluntati paternæ repugnaſſet, quæ tamen morte animaduerſa erant ex lege diuina &. lapidatione, Deutero.c.*20*,

40 In cognatione ciuili ſeu legali, quæ per adoptionem fit, prohibetur quoque matrimonium inter quaſdam perſonas, quandiu maximè durat adoptio, vt c.vnico, de cogna legali.lib.*4*.tit.*12*.§. ſed ſi qua per adoptionem, de Nup. apud Iuſtin. in ca.ita diligere ca.per adoptionem *30*.q.*3*. Enumerantur perſonæ per adoptionem duci prohibitæ, in l.adoptiuus, in principio, & §.fin. & lege qum etiam, *55*.de Ritu nuptia.

41 In cognitione ſpiritali orta ex baptiſmo, prohibitæ nuptiæ inter baptizatum ſeu baptizatam & baptizantes, ſeu anadochos, qui ſuſceperunt vel leuarunt eum eamue de ſacris fontibus, & filios eorũ, & vxores eorum, inter patrem & matrẽ baptizati, & leuãtes ſeu patrimos & matrimos, vt vulgus vocat baptizan: vſque adeo vt prohibitio hæc quæ contrahi matrimonium inter prædictas perſonas impedit, contractum de facto diſſoluat, cap.*1*.& *3*.de Cognatio. ſpirita. in Sex. ca. ita diligere, ca.pictalium, *30*.quæſt.*3*.cap. veniens *6*.& cap.fin.de Cognatio. ſpirita.lib.*4*.ti.xj.

Et filij aut filiæ ante compaternitatem geniti, ſecundum canones diuerſorum locorum vel arcentur vel permittuntur, ſi per tranſgreſsionem conſuetudinis generetur ſcandalum, ſecundum c.*1*.& *3*.de cognation.ſpirita. Si tamen filiũ ſuum quis ſcienter vel ignoranter de ſacro fonte ſuſceperit vel baptizauerit, quamuis cum vxore contrahat compaternitatem quæ contrahi matrimonium prohibet, tamen, hoc contractum non dirimit c.a.de Cogna.ſpiritua. in quo emendatus eſt canon, ad limina, *30*.q.*1*.

Compaternitas etiam per catechiſmum contrahi matrimonium prohibet aliquomodo: at ſi contrahatur, non dirimit inter catechizatam & catechizantem, c. contracto matrimonio de Cognatio.ſpiritua.c.*2*.eo.titu.in Sex.

42 At per ſacramentum confirmationis, cognatio iiſdem modis contrahitur, matrimonia ſimiliter impediens contrahenda, & dirimens poſt contracta, quibus contráhitur per baptiſmum c. 1.§.fin.de Cognatio.ſpiritua.in Sex. voluit autem Tridentinum Concilium ſeſſio. *24*. de Reformatione matrimonij c.a.tantum ſpiritalem cognationem contrahi, & prohibitum matrimonium inter ſuſcipientes & baptizatum, ipſum, & illius patrem, & matrem nec non inter baptizãtem & baptizatum batizatique patrem & matrem tantum.

43 In cauſa affinitatis, prohibitio matrimonij in quibuſdam perſonis eſt quæ & contractum dirimit, Leuitici c.*18*. prohibitum reuelare turpitudinem vxoris patris, mariti, matris, ſororis matris, patris, nurûs filij ſui, ſororis vxoris, prohibita cõiunctio cum affinibus, nuru, priuigna, ſocru, nouerca, §.affinitatis, §.ſocrum, de Nupt. apud Iuſt. cum aui vxore vel proaui cum nouerca, cum nuru ſeu filij vxore, nepote, vel nepte, vel pro nepte, cum priuigna quæ vxoris meæ filia, cũ nepte vel pronepte eius, nõ cum matre eius quã ſponſam habui, quæ pro ſocru eſt: Paulus in l. adoptiuus, *14*.§. nunc videamus, de Ritu nuptiarum item cum relicta fratris, l. fratris, l. penul. & fin. de inceſt.nup.C.

Ratione affinitatis, hodie ex c.*1*.non debet, & c.fin.de conſanguinita.& affi. prohibentur nuptiæ viro, cum conſanguineis vxoris vſque ad quartum gradum & vxori cũ conſanguineis viri mortui vel relicti vſque ad quartum gradum etiam incluſiuè: in quinto vero, permittuntur: explicat autem canon.porro, *3*.*35*. quæſt. quinta ex Gregorio Papa, qui & refertur *4*.Sentẽtiarum diſt.*41*. cuius verba non immutabo quia ad rem explanandam valdè accommoda viſa ſunt, *Porro* inquit, *de affinitate quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte vxoris, ſeu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifeſtiſsima ratio eſt: Quia ſi ſecundum diuinam ſententiam, ego & vxor mea ſumus vna caro, profecto mihi, & illi mea ſuaque parentela*

propinq

propinquitas vna efficitur. Quocirca ego ſoror vxoris meæ, in vno & primo gradu erimus: filius vero eius, in 2. gradu erit: me: neptis vero tertio, idque vtrinque in cæteris agendum eſt ſucceßionibus: vxorem vero propinqui mei cuiuſcumque gradus ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina propria propinquitatis ſit. Quod nimirum vxori, de propinquitate viri ſeu in cunctis cognationis gradibus, conuenit obſeruari &c. Sublata & ita hodie difficultas quę erat olim de quinto gradu, de qua in cap. quia circa. de conſanguini. & affinita. ea de cauſa & prohibetur in cap. noſtro iuuenis, ne vnus & idem poſſit duas conſobrinas ducere ſucceſſiuè. Quod & prohibuit Emanuel Comnenus, libr. 2. iuris oriental. in Nouella ſua 5. Quæ olim locum habebant non ſolum in primo ſed in ſecundo & tertio genere adfinitatis. cano. de propinquis ca. porro 35. quæſt. 3. hodie tantum in primo, cap. non debet, de conſangui. & affinita. fuit & antiquitus dubitatum magis occaſione 2. & 3. generis adfinitatis, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro coniuncta cognationi eius pertineat, ſi eo defuncto cognatio maneret, vel ſi ſub altero viro cognationis vocabula diſſoluātur vel ſi ſubſceptæ ſoboles ex aliis viris poſſunt legitimè ad prioris viri cognationis tranſire copulam: & reſponſum fuerat in canon. fraternitatis. 35. quæſt. 10. morte viri adfinitatem vxoris cum conſanguineis eius viri non finiri, etiam ſi ea cum alio coniūgatur: verum tamen ſobolem ſuſceptam ex ſecundo viro, non poſſe iungi conſanguineis prioris mariti, quia inquit, iam mater cum priore viro facta eſt vna caro cum illo, & proinde filius etiam ex alio marito per eam editus, ex carne eius prioris mariti videtur retinere, vt non affinis ſed conſanguineus cognatis prioris mariti dicatur: ideo non poſſe coniungi cum illis vſque ad quartam generationem, quod firmarunt Innocentius Papa, Higinus Papa, & ſynodus quædam Romana, in canon. 2. 3. 4. & fina. eadem 35. quæſt. 10. Hoc tamen quod de prole ſuſcepta ex ſecundo marito dictum eſt ne poſſet copulari cum conſanguineis prioris mariti, correctum eſt in Concilio generali, cap. non debet de conſanguini. & affinit. propter periculum animarum. Cæterum quanquam inter virum & conſanguineos vxoris, nō poſſit ſucceſſiue contrahi matrimonium niſi in quinto gradu, nec inter vxorem & conſanguineos viri vſque ad eundem gradum propter adfinitatem: tamen nihil prohibet inter conſanguineos vxoris & conſanguineos viri, contrahi valide matrimonium, niſi aliud impediat: quia iſti inter ſe nulla affinitate ſibi iunguntur: ſic pater & filius cum matre & filia: & duo cognati cum duobus cognatis: auunculus & nepos, cum duabus ſororibus ſe coniungere poſſunt matrimonio. quod expreſsè deciſum in ca. quod ſuper his, 5. de cōſang. & affin. mariti filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito, §. mariti, de nuptiis, apud Iuſtinia. l. generali mandato, 34. §. inter priuignos, de Ritu nuptia. P. l. Titia quæ ex alio, de verbor. obliga. in quibus tamen diuerſum paulo eſt ius pontificium Græcorum, quod prohibet ne duo fratres duas conſobrinas accipiant ex conſtitutione Siſinii Patriarchæ Conſtantinopolitani & alterius patriarchæ Nicolai, in lib. 2. iuris orientalis. dicunt & Græci, cum pater in vxorem aliquam accipit, quia efficiatur cum ea vna caro, non poſſe ſine reatu filium eius filiam vxoris accipere, vt refert Luithprandus libro. 4. de Rebus per Europam geſtis, cap. 6. Quod & ſeruare Muſcouitas ſeu Ruthenos, ſcribit Sigiſmundus Liber-Baro, in commentatiis de rebus Muſcouiticis: ius autem noſtrum pontificium aliud habet vt dixi.

44 Sed hæc de iure communi obtinent: Sunt autem quædam exceptiones, quibus aliquando etiam in quinto gradu, & vltra inhibetur matrimonium, & contractum diſſoluitur: aliquando & intra quintum permittitur, veluti primum, ſi conſuetudo in aliquo ſit obſeruata ne etiam coniungi poſſint in quinto vel ſexto, cuius trangreſſio habet ſcandalum cap. quod dilectio, de conſanguini. & aff.

45 Secundò per diſpenſationē fieri poteſt, vt etiam intra quintum gradum permittatur matrimonium & in gradibus prohibitis, dic. c. quod dilectio, & cap. quia circa. de Conſangni. & affi. diſpenſatio autem fit tantum a ſummo pontifice Gloſſ. ad d. c. quod delectio, ad verbum *indulgentia* & ad d. c. quia circa, ad verba, *à ſede apoſtolica*: Quia quatuor gradus prohitionis, diffiniti ſunt in concilio Generali Lateranenſi, ſub Innocentio 3. c. 50. in d. c. non debet, de conſan. & affinita. Epiſcopi autem alii quam Summus pontifex non poſſunt diſpenſare de his quæ cōcilii generalis ſunt & iuris poſitiui, vt notat Gloſ. ad c. cum dilectus, 32. ad verba in ætate, de Electio. Summus pontifex habet poteſtatem diſpenſandi ſupra Concilia quæ Romanæ Eccleſiæ legem non præſcripſerunt: cum omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ authoritatem & facta ſunt, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis patenter Romani pontificis excipiatur authoritas, vt eiſdē verbis Paſcalis ſcribit Panormitano epiſcopo, in c. ſignificaſti, 4. de Electio. facit tota 18. diſtinct. ca. dudum ca. peregrinæ. 3. q. 6. Supra Ius poſitiuum diſpenſat Summus pontifex. cap. propoſuit, de Conceſſio. præben. & eius eſt interpretari, cuius & condere. l. 1. ſ. C. de legibus. Commiſſus vniuerſus grex Chriſtianorum paſcendus & regendus pro cuiuſque exigentia & neceſſitate, diuo Petro & eius ſucceſſoribus, diui Iohan. cap. fi. & d. c. ſignificaſti. diui Matthæi c. 16. *tu eſt Petrus*, &c. ipſe vero exemplo Samaritani, Luc. c. 10. quē in itinere inuenit à latronibus vulneratum, vlceribus plenum, cumque vino & oleo adhibito medicatus eſt, & miſcet cum res exigit ſeueritatem & lenitatem. vt neque nimia aſperitate vulnera recrudeſcant ſubditorum, aut nimia benignitate ſoluatur diſciplina, c. diſciplina, 45. diſt. diſpenſationes rerum nonunquam cogūt pontifices tranſilire iuris regulas, vt

maius aliquid lucri faciam, ſicut qui tempeſtate maris iactantur, naui periclitante quædam iactant & exonerant vt cæteras res ſaluas faciãt. ſicque & pontifices, ita quædam deſpiciunt vt præcipuum ſaluum faciant. cano. diſpenſationes 1. quæſt. 7. & neceſſitas facit diſpenſationem & temperamentum decretorum Patrum ca. neceſſaria, ead. 1. q. 7. diſpenſatio eſt iuris relaxatio, qua vtendum vel ob vtilitatem, vel ob neceſſitatem. ca. tali. 1. q. 7. ca. vt conſtitueretur. ca. cõſiderandũ. 50. diſt. ca. licet. 45. diſt.

45 Id autem Summo pontifici tributum, ademit poteſtatem imperatoribus in matrimonio diſpenſandi, quam tamen aliquando ſibi vſurparunt, vt liquet ex Caſſiodoro. l. 6. Variatum c. 46. & l. qui in prouincia. §. fi. de Rit. nup. P.

Quia cognitio de matrimonii validitate eſt ſpiritalis, In Clemen. diſpendioſa, de iudiciis. & ita fori eſt Eccleſiaſtici non ſecularis, cauſa matrimonii. c. lator. 12. cap. cauſam quæ. Qui filij ſint legitimi: cap. tuam, de ordine cognat. Si tamen agatur de bonis temporalibus, & de confiſcatione bonorum propter coniunctionem illicitam, factam in gradibus prohibitis, habenda eſſet etiam diſpenſatio à principe, imo & pro pœna quam quis incurrit ita in gradu prohibito contrahendo, tanquam inceſtuoſus, in l. fi. de Ritu nuptia. P. l. ſi quis inceſti. 6. iuncta auth. inceſtas de inceſtis nup. C. & Nouella. 12. ca. 1. l. imperialis, 23. §. ſed ſi talis iuncta Auth. quod eis permittetur, de Nupt: C. & Nouella 51. ita enim diſpenſat ſummus pontifex in ſpiritualibus, vt non prohibeat poteſtatem principis in temporalibus, c. per venerabilem, qui filii ſunt legitimi, maximè quando diſpenſatio ſummi pontificis ſequitur iam contractum illicite matrimonium & ius quæſitum eſſet principi. Si tamen alius ſit mos regionum, ſeruandus erit circa hanc diſpẽſationem principis.

47 Solent autem impetrari in gradibus prohibitis ex cauſa diſpenſationes à ſummo pontifice, vel ante contractum matrimonium vt permittatur ex cauſis explanatis ſummo pontifici. vt in c. quod dilectio, de Conſaugui. & affini. vel poſt contractum matrimonium, idque impune quando qui contraxerunt matrimonium ignorarunt ſe eſſe proximos, & bona fide in facie Eccleſiæ ſolemnitatibus ſeruatis, contraxerunt, & ita coniuncti per aliquot annos permanſerunt, c. de gradibus, 35. q. 8. l. qui officij. §. 1. de Rit. nup. aliter autem, ſi clam & ſine ſolemnitatibus coniungerentur. nam præſumeretur ſcientia & dolus: & pœna non euitaretur. c. cum inhibitio, de clandeſtina deſponſatio: nam & diſſoluendum eſſet matrimonium, cum authoritate tamen Eccleſiæ, probato impedimento proximitatis, ca. quædam, cum 2. ſeq. 32. q. 7. cum ſimil. ibi nota. Et ſi ſcientes coniuges ſe eſſe in gradu prohibito, ſe coniunxerint, nihilominus ſine diſpenſatione, vel clam vel palam, nihil intereſt, puniendi eſſent tanquam inceſtuoſæ, adhibita diſtinctione graduum, in quibus ſe coniunxerint nam in quibuſdam mors eſt & vltimum ſupplicium pro pœna: in aliis quibuſdam, nõ ita grauis pœna, vt liquet ex c. 20. Leuit. ca. conſanguineorum, 4. ſub 3. q. 7. ca. fi. 3. q. 8. ca. vnico, 35. q. 7. l. fi. de Ritu. nup. l. 2. l. qui contra, l. ſiquis, de inceſt. nup. C. §. ſi aduerſus, de Nupt. apud Iuſtinia. inceſtus conſanguineorum eſt commixtio, ca. lex illa. §. cum ergo, 36. q. 1. grauius adulterio inceſtus, 32. q. 7. ca. adulterij. Etſi adultero mortis pœna impoſita ex lege Iulia, de Adulterijs, inceſtæ nullæ nuptiæ, non dos, amittuntur data eo nomine, & fiſco vindicantur: niſi errore acerrimo & non affectato cõiunctio fiat: neque parcitur ætatis lubrico, l. qui contra. l. ſiquis de inceſt. nup. §. ſi aduerſus, eo. ti. apud Iuſtin. filij nati ex ea coniunctione illegitimi, non idonei ad ſucceſſionẽ parentum, ca. vnico 35. q. 7. quod ſi quis ſpe diſpenſationis obtinendæ, antè ſe coniunxerint in gradu vetito multo magis indignus erit diſpenſatione, & abſolutione: quemadmodum qui ſub ſpe immunitatis Eccleſiæ, in Eccleſia delinquunt. c. fi. de immunita. Eccleſia. & fruſtra legis auxiliũ implorat, qui contra legem committit. c. quia fruſtra, de vſur. c. in audientia, de ſententia excommunicationis. l. auxilium, in fine, de Minori. lex autem prohibet ne ſub ſpe veniæ peccare liceat. c. illud, de Clerico excommun. quando quis, de conſecra. diſtinct. 4. nec etiam ſummus pontifex in his, vel raro, diſpenſare ſolet, aut non debet: ne facilitas veniæ, incentiuum tribuat delinquendi ca. eſt iniuſta, 23. q. 4. c. vt clericorum, de vita & honeſta. clericorum.

48 Suſtinentur autem, vel diſpenſationem accipere dicuntur matrimonia ex iuſtis cauſis, quæ mouere poſſunt Summum pontificem: Vt pro fauore fidei matrimonia ante Baptiſmum facta, poſt Baptiſmum retinentur. c. gaudemus de Diuor. c. de infidelibus, de conſangui. & affinit. Sic recenter Anglis ad fidem conuerſis, Gregorius primus, ex diſpentione promiſit, vt poſſent in quarto gradu coniungi: ne gens à bono quod cœperat, metuendo ad aſperiora, diſcederet. &c ca. quædam lex terrena, 35. q. 2.

Dehinc & cauſa iuſta diſpenſandi viſa eſt, quando inter ignorantes conſanguinitatis impedimentum in facie Eccleſiæ contracto matrimonio, diu remanſerunt vna, nec facile abire ab inuicem poſſunt, ſine graui ſcandalo, ſuſcepta prole. ca. de gradibus 35. q. 8. c. quia circa, de conſangui. & affinit. l. qui in prouincia. §. fi. de Rit. nupt. diſpenſatioque in hoc caſu facit, vt retineri poſſit matrimonium ignoranter, & bona fide contractum, quod ſine illa nihilominus, ab Eccleſia probato impedimento quamuis ſine pœna, eſſet diſſoluẽdum, ca. fi. 35. q. 8. ca. multorum relatione. 35. q. 7. ca. 1. & 2. 33. q 2.

Tertio aliquando pro bono pacis fit diſpenſatio hæc, vt familiæ quæ inteſtinis ſępe contentionibus agitantur, ob bona vel alias cauſas, matrimonio contracto tranquillentur, vt in c. acceſſit, de diſpenſa. impub. gloſſa ad ca, de his, ad *verba prima* 35. q. 8. Sicut & pro bono pacis ſuſtinetur matrimoniũ inter minores, vbi nõ eſt conſenſus, de Deſponſ. impu. facit ca. hoc quippe, 3. q. 6.

Oppor-

Oportebit autem has cauſas ex quibus ſummus pontifex diſpenſare poteſt, vel velit, expreſſas in imperratione veras eſſe: alioquin, qui reſcriptum impetrauerit ex falſa cauſa, non erit tutus quo ad Deum, vel homines in iudicio contentioſo c. quia circa, de conſanguini. & affinit. & ibi omnes ita explicant, reiecta Gloſſa contraria ibi poſita. quia omnia reſcripta cẽſentur conceſſa ſub ea clauſula expreſſa vel tacita, ſi preces veritate nitantur. c. ſuper literis & c. *2.* de Reſcrip. cum ſimilibus.

Quarto neceſſitas diſpenſationem matrimonij ſuaſit aliquando inter propinquos etiam in gradibus, nunc ceſſante neceſſitate, prohibitis: ſicuti inter fratres & ſorores, quo tẽpore Adam ſolus cum filijs & filiabus fuit, ad neceſſariam propagationem generis humani, Sicut & filiæ Loth, hanc cauſam quærendę poſteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum. Geneſ. *19.* & ca. *3* dixit. Satra, in fine *32.* q. *4.*

49 Diſputant autem interpretes. in quoto gradu ſummus pontifex diſpenſare poſſit. Sunt enim qui dicant, non poſſe ſummum pontificem diſpenſare in gradib. prohibitis in lege diuina, Leuitici. c. *18.* & extra illos, qui ab Eccleſia deſciuerunt, dicunt, nos non egere diſpenſatione: quorum ſententia deceptus fuit Henricus *8.* Rex Angliæ qui quidem poſtquam Arcturus frater eius deceſſiſſet ſine liberis, relicta Catherina vxore, eam duxit in matrimonium cum diſpenſatione Summi põtificis, vt aiunt hiſtoriæ & Bellamera, conſil. *28.* Paris de Puteo, conſi. *58.* *4.* volumine repudiauit autem poſtea perſuaſus, quod Summus pontifex non potuiſſet diſpenſare cõtra legem diuinam quæ id prohibet Leuitic. c. *18.* verſ. *16.* *& vxorem fratris tui nullus accipiat turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis.* In illo etiam capite aliæ perſonæ coniũgi prohibentur: & ſtatuitur, non eſſe reuelandam ſequentium perſonarum turpitudinẽ, patris, matris, vxoris patris, ſororis vterinæ vel c ſanguineæ, filiæ filij, neptis ex filia ſororis patris, ſororis matris, patrui vel vxoris, eius nurus vxoris fratris, filiæ vxoris, & Sororis vxoris.

Alij dixerunt non omnia præcepta quæ habentur de gradibus in Leuitico, eſſe neceſſaria Chriſtiano, nec ea illum omnia obligare. nempe non obligare, quatenus ſunt Leuitica propriè, ideſt quatenus ſunt poſitiua & iudicialia. ſed quaten⁹ ſunt naturalia, & hinc ſequitur quia nõ ſunt omnia naturalia, eſſe diſpenſabilia aliqua, vnde in Concilio Tridentino, ſeſſione. *24.* ca. *2.* de Sacramento matrimonij, *Sic* ſtatutum. *Siquis dixerit eos tantũ conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimantur impedire poſſe matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis diſpenſare, aut conſtituere vt plures impediant anathema ſit.* Explicantur & naturalia & diuina præcepta prohibitiua, vt dicantur vel diſpenſabilia vel non, tripliciter: nã quædam naturalia prohibitiua de re mala, quæ ſemper & apud omnes & omni tempore eſt mala, nec poteſt per mutationes circunſtantiarum eſſe bona, vt odire Deum, mœchari: & de his prohibitiones ſunt omnino indiſpenſabiles, vt per illas contrarium fieri licitè: permittatur id enim fieri non poteſt quamuis contra illas commiſſum, gratia ſeu diſpenſatione, vel remiſſione aboleri poſſit, ſed aliud eſt permittere agere, aliud commiſſum punire, vel remittere: Secundo ſunt quædam præcepta prohibitoria, de re mala faciẽda quæ eſt ſemper & apud omnes mala. excepta cauſa neceſſitatis extremę, & ineuitabilis propemodum: vt prohibitio non eripiendi rem domino, nam ſiquis in neceſſitate famis cõſtitutus ſurripuerit, non furtum dicitur, nec peccatum, ſed deſinit eſſe alienum & debet fieri & dici commune, c. ſiquis, de furt. cũ ſimil.

Tertiò ſunt quædam præcepta prohibitoria, de rebus per ſe abſolutè conſideratis malis vbique, atque additis circunſtantiis poſſunt fieri bonæ, & reddi non malæ, vt in præcepto non occides, malum enim & horrendum occidere, verum ſi id fiat authoritate publica, & iuſſu eorum qui poteſtatem gladii habent, ad tollendos malos & impios, ad exercendam iuſtitiam, nimi mè malum ſed bonum ca. noli, & ſeq. *23.* q. *1.* ca. de Occidendis. ca. miles cum *4.* ſeq. *23* q. *5.*

Primo & ſecũdo, modo Leuitica pręcepta omnia non ſunt naturalia matrimoniũ prohibentia, ſed poſſet concedi eſſe naturalia tertio modo: vt notant Bonauẽtura, Petrus de Palude, Richardus & alii ad diſtinctionem *40.* lib. *4.* Sententiarum. Ideo Eccleſia in aliquibus gradibus illius Leuiticæ prohibitionis, poteſt diſpenſare, non in omnibus: nõ enim omnia ea præcepta æqualiter obligãt, nec ęquali pœna trãſgreſſores puniunt: nam in c. *20.* Leuitic. qui coniunguntur in primo gradu affinitatis, in linea recta, cum vxore patris, ſeu cum nouerca cũ marito matris, morte mori debẽt: non in quibuſdã aliis prohibitis cõgreſſibus: dehinc prohibitiones Leuiticæ de non cõtrahendo matrimonio, non eſſe in primo modo Iuris naturalis, aut indiſpenſabiles, docetur exeo quod ante legẽ ſcriptam in lege naturę Sancti viri patriarchæ ſe coniunxerunt in gradibus prohibitis in lege ſcripta propter neceſſitatem: & quia propagatio ſeminis erat fidei quoque, in illo propagatio Iacob habuit duas ſorores, Liam & Rachelem, Gen. *29.* quod prohibetur Leui. *18.* Sororibus ideo fratres poſt Adamum iũcti, quia non erant alię mulieres, vel viri, quibus Adæ filij vel filiæ iungerentur: vide ca. recurrat, *2.* *5.* his ita, *32.* q. *4.* Petrum Lombardum in *4.* ſententiarum diſtinctio. *33.*

50 Tractatur itaq; in ca. Pictatiã, *2.* & ibi per gloſſam. ad verbũ *Sororis* inter deſcẽdentes, in Leuit. prohibitum matrimonium in ſecundo gradu & ideo non diſpenſari in collateralibus diſpenſatum per Summum pontificem in *2.* gradu, in c. gaudemus, de Diuortiis. Explicat autem cap. literas, *14.* de Reſtitutio. ſpoliatorum, dum dicitur Papam non poſſe diſpenſare in ſecundo gradu collateralium ideſt, inter filios fratrum, quod

F 2

non poteſt ita de facili vt in aliis gradibus & niſi ex magna cauſa: vel non debere, poſſe tamen: gloſſa quoque in dicto. cap. litteras, conſentit, & gloſ. ad canon, quæritur, 22. ad verbum *ſororem* 22. quæſ. 2. *hic patet,* inquit. *quod non quilibet ſecundus gradus fuit in lege prohibitus, extra de conuerſione infidelium, interrogaſti, in parte deciſa.* Pan. autẽ ad c. propoſuit de conceſſi. præb. ait vel numquam diſpenſare Summum pontificem in 2. gradu in linea inæquali inter auunculum & neptem, & in linea æquali, cum filiis duorum fratrum, niſi ex magna cauſa. Martinus quintus ſummus pontifex, permiſit matrimonium retineri cum ſorore eius quam quis antea cognouerat per fornicationem, idque poſtquam matrimonium diu duraſſet, & cum ſine ſcandalo ſolui non poſſet, & occulta eſſet fornicatio præcedens cum ſorore ductæ, vt refert Antonius in 3. Parte ſummæ Theologicæ titul. 1. cap. x1. hodie Synodus Tridentina ſeſſio. 24. ca. 4. de Reformatione matrimonii grauiſſimis de cauſis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium poſtea factum dirimit, ad eos tantum qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur, reſtringit: in vlterioribus vero gradibus ſtatuit huiuſmodi affinitatem, matrimonium poſtea contractum non dirimere.

51 Remanet autem ſcrupulus adhuc ex duobus capitibus quæ videtur ſibi contrariari in iure diuino, quorum eſt præd. ca. 18. Leuitici. vbi prohibitio eſt de non ducenda vxore fratris, vt & in l. fratris, & l. penul. de inceſt. nup. C. aliud contrarium cap. 25. Deuter. verſ. 5. vbi quando habitauerint fratres ſimul & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit vxor defuncti non nubet alteri, *ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui.*

Pro conſiliatione quorum, ſcholaſtici varia adſerunt Theologi, verior tamen mihi ſententia videtur, quod in cap. 18. Leuit. non prohibeatur connubium abſolute cum vxore fratris, ſed tantum cum vxore viuentis: permitti autem ex diſpenſatione, & vt conſeruaretur nomen fratris mortui in familia, cum vxore fratris mortui: atque in prohibitione legis Leuitic. c. 18. exceptionem contineri in cauſa neceſſitatis, mortuo fratre ſine liberis, eaque ratione ad conſeruationem familiarũ & vt certa remaneret tribuum diſtinctio, vt ea ex qua naſci debebat Chriſtus non confunderetur, permiſſa, imo erat neceſſitas nubendi proximis de familia, neue ad alienã tribum transferentur bona c. 36. Numerorum. Clemens. 5. aliquando in Concilio Viennenſi, prohibuit matrimonia contrahi inter, gradu conſanguinitatis vel affinitatis coniunctos, ſub pœna excommunicationis, quam incurrerent ipſo facto ſcienter contrahentes, donec à tali coniunctione diſcederent. Alij deinceps pontifices, diſpenſabant ſuper ſcienter contractis, cùm ob pudorem fœminarum, tum etiã ne matrimonium dirimeretur. Clemens deinde 7. ſtatuit ſcienter contrahentes in gradib. prohibitis matrimoniũ nullã diſpenſationem cõſequi poſſe: & dirimendũ matrimoniũ eorum qui ſpecie veniæ peccaſſent anno. 1524. 16. Septemb. vt liquet ex eius cõſtitutio. ordine. 7. in Bullario collecto per Cherubinum à Nutcia incipiẽt. *quia plerunque*, quam confirmauit Paulus 4. conſtitutio. 16. incipiente ab ea, ipſa dic in eodem bullario. Nouiſſime Gregorius 14. anno incarnationis dominicæ 1590. Kalendis Martij, conſtitutione motu proprio edita incipiente *Sicut antiquus*, ſtatuit omnes & ſingulas pœnas ac cenſuras contra inceſtuoſos quomodocumque promulgatas innouando, quod deinceps ſuper primi aut ſecundi tantum conſanguinitatis ſeu affinitatis gradum, etiam mixtorum impedimentis cum quibuſuis perſonis neque in contrahendis vbi carnalis copula cum ſpe vel ſine ſpe obtinendæ diſpenſationis, etiam prole ſuſcepta vel diffamatio copulæ interuenerit, neque in ſic pro tempore contractis, etiam ſcandalorum vel inimicitiarum vel alio quouis prætextu, neque etiam ceſſantibus circũſtantiis ſupradictis, niſi cum perſonis & ex cauſis à Concilio Tridentino permiſſis in contrahendis matrimoniis huiuſmodi vllo modo ſe diſpenſare intendere: ſed omnes & ſimiles diſpẽſationes exulare, & puniendos vltra qui auſi fuerint eas inſuper petere.

52 Sed progrediamur ad impedimentum publicæ honeſtatis, de quo tractatur maximè in hoc cap. iuuenis. Iidem gradus qui in affinitate contracta ex matrimonio, impediebant contrahere matrimonium cum conſanguineis vxoris vel mariti mortuo coniuge, impediunt hoc iure in ſponſæ & ſponſi conſanguineis: non quidem ratione adfinitatis, ſed ratione iuſtitiæ publicæ honeſtatis. In noſtro c. & ſeq. & cap. ſponſam: vſque ad 4. gradum. idipſum in ca. ſi quis de ſponſauerit. c. ſi quis vxorem, 27. q. 2. ca. duo pueri, de Deſponſatio. imp. c. fraternitati, de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ. Declarat cap. iuuenis ſingulariter ex traductione minoris etiã ſeptennio traductæ in domum viri, oriri publicæ honeſtatis iuſtitiam, quamuis alioquin cum minore ſeptenni puella non contrahãtur ſponſalia nec oriatur publicæ honeſtatis iuſtitia. Et hæc erit prima declaratio quæ pendet ex traductione. Diximus & facilius prohibitionem matrimonii inter viri & vxoris affines eiuſdem eſſe efficaciæ inter conſanguineos ſponſi & ſponſæ, propter publicam honeſtatem, ſic ſponſa mortua, ſponſus nõ poteſt ſororem eius vxorem ducere. cap. 4. hoc titulo, neque conſobrinam ſponſæ capitul. noſtro iuuenis, vt contrà, mortuo ſponſo vel ſolutis ſponſalibus, ſponſa relicta non poteſt quemquam de cognatione ſponſi accipere. cap. ſponſam. hoc titu.

Intelligenda autem hæc ſunt in ſponſalibus puris vel purè contractis. ex quibus oritur tantum publicæ honeſtatis iuſtitia, non ex conditionalibus cap. vnico, de Sponſa. in Sex. Quia conditionalia ſunt tantum in ſpe obligationis,

pro puris:quod accidere poteſt primum,ſi copula carnalis poſt conditiones appoſitas ſequuta ſit, vt cap. de illis. de conditio.appoſit. Secundo ſi conditiones tales turpes appoſitæ ſponſalibus ſint, quibus reſolutis remaneant ſponſalia veluti pura, vt cap.2. de Conditio. appoſi. Tertio ſi conditiones expreſsè alioquin inſint ſponſalibus, nam conditiones quæ inſunt ex natura negotii,non faciunt negotium conditionale.l.quæ extrinſecus.64.de verbor. obliga. *P.* vt ego te accipiam in vxorem,ſi Deus voluerit,& ſi Eccleſiæ placuerit.

Exigimus ſecundo vt ſponſalia inducant publicam honeſtatem prohibentem matrimonia cum conſanguineis ſponſorum, vt ſint certa:id eſt, cum certis perſonis contracta, d. cap.vnico, de ſponſali.in Sex.nam ex incertis non naſcitur. vt ſi quis ita dicat, *promitto quod filiæ tuæ dabo maritum primum vel ſecundum filium meum*,cap. ex literis, in 2. ſic incipien. hoc titu.vel ſi quis tribus ſororibus dicat, *promitto, quod vnam ex vobis ducam vxorem*. Tertiò exigitur pro publica hac honeſtatis iuſtitia, vt ſponſalia contracta ſint ex voluntate ſeu ex conſenſu ſponſorum:nihil autem intereſt, ſi poſtea diſſoluantur ex aliqua cauſa. aut ſi nulla declarentur: ſi quidem ex illo ſolo conſenſu,quamquam perperam adhibito,naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia, non autem ſi ratione defectus conſenſus ſponſalia nulla dicantur, ſecundum cap. vnic. de Sponſal.in Sex.cap. dilectus, hoc tit. cap. acceſſit, cap.literas,de Deſponſa impub. Quarto videtur, & oriri ex ſponſalibus nullis alioquin ex defectu conſenſus honeſtatis publicæ iuſtitia, ſi matrimonium fuerit contractum de facto cum minore, cum qua dubium eſt, an commixtio potuerit tentari vel fieri, in noſtro cap. iuuenis. Tractat autem Panor. ad cap ſponſam, infra, hanc prohibitionem publicæ honeſtatis durare vſque ad quartũ gradũ.

Notandum porrò quod ait Ioannes Andreas ad cap. non debet, de conſangui. & affinita. In Concilio Lugdunenſi per Gregorium 10.habito, fuiſſe tractatum de impedimento hoc abrogando iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quibuſdam cenſentibus omnino tollendum, quibuſdam minimè. ſed diſpenſandi poteſtatem dandam Epiſcopis. Aliis autem viſum eſt fuiſſe hoc impedimentum tollerandum in ſponſa primi & ſecundi gradus, in aliis tollendum: & ſecundum vltimam ſententiam per eos qui concilio præerant deliberatum fuiſſe conſtitutionem edendam, verum non fuiſſe latam, per eam autem fuiſſet emendatus ca.ſi quis, 14. & ſeq.ſi quis deſponſauerit, 27. quæſt. 2. vbi prohibitum eſt, aut fratri, aut alicui de conſanguinitate mortui ſponſori relictam eius ſponſam ducere,vt & in cap. ſponſam,hoc tit. Cæterum ſequutum eſt Concilium Tridentinum,quo publicæ honeſtatis iuſtiria,& eius impedimentum in non ſubſiſtentibus ſponſalibus & in gradu tertio & ſequẽtibus conſanguinitatis emendatum eſt.cuius verba in.24. ſeſſio.cap.3. de reformatione matrimonii. *Iuſtitia*, inquit,*publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacumque ratione valida non fuerint, Sancta Synodus prorſus tollit:vbi autem valida fuerint,priorem non excedant: quoniam in vlterioribus gradibus, iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari*,ſic emendatur ca.vnic. de ſponſ.in Sex. Itẽ ca.3.4.8. iſtius tituli quod pertinet ad gradus.

53 Ex quo Concilio, videretur prima fronte deciſio cap. iuuenis antiquata, cum nullæ nuptiæ & ſponſalia cenſeantur propter defectum ætatis,& ideo nulla videatur publicæ honeſtatis iuſtitia in aliquo graduum, veruntamen contrarium verius eſſe cenſeo,ob rationes quæ deciſionem eius ſuſtinent:prior, quia honeſtum non eſt, nec moribus probatum, vt conſobrinam eius quam pro vxore habuit accipiat. neque omne quod licet honeſtum eſt l. non omne, de Regul. Iur.& coniunctionibus maximè matrimonalibus non quod licet tantum ſed etiam quod honeſtum ſit inſpici debet,l.ſemper.de ritu nupti. P.l.ſemper, de Regul. iur. *P.* vnum quippe ex præceptis fundamentalibus Iuris vtriuſque eſt,honeſtè viuere l.1.§. huius ſtudij,verſiculo,iuris præcepta de Iuſtit.& iur.

54 Secunda ratio:quia ſponſalia videtur habuiſſe conſenſum vtriuſque,ex quo perſona minoris proximæ ſeptẽnio,vt enim malitia ſupplet pubertatem.c.de illis, de deſponſatio.impub.ſic & poteſt ſupplere infantiæ ætatem,vt præſumatur hic ea adfuiſſe, & ideo ex eo conſenſu contrahitur publicæ honeſtatis iuſtitia:Et quamuis potuerit eſſe omnino non nubilis vel apta matrimonio, potuit quamuis perperam tamen, tentare eam cognoſcere, & extraordinaria libidine affectuque maritali polluere.Ideo in dubijs quod tutius eſt ſequendum:hic arbitratur textus, vt potius prohibeatur matrimonium cum conſanguinea puellæ, quàm cum periculo animæ & ſcandalo permittatur. Sicque iura in dubiis aliis quod tutius eſt,potius ſequuntur. vt in c.illud dominus, 5. de Clerico excommun. vel depoſito, miniſtrante,lib.5.tit.27.ca.ſiquis poſitus in vltima neceſſitate,de pœniten.diſtinc.7. c.ad audientiam, de homi.ca.ſicut & ibi Glo. 14.diſt. ideſt,ex duobus, cum vnum habet periculum animæ, aliud non habet, ſequendum eſt quod non habet, vel minus habet. Gloſſa fin.in cap. 1. de Scrutinio in ordine facien.

55 Tertia ex eo quod iam vulgo perſuaſum erat hanc eſſe vxorem etſi puellam,vt quia traducta erat in domum mariti:communis error facit ius, l.1.C.de teſtam. l. Barbarius.de offi. Prætor.P. & quia traducta putabatur idonea propemodum viro, dicuntur ei & ſtuprari immaturæ,quamuis viro virgines, vt in l. ſi ſtuprum,de Iniuriis.P.l.ſi quis aliquid, 31. §. 3.qui nondum viripotentem, de Pœn.P.

56 Adſert & quartam Ioãnes Andreas & Panormi.hic numero quarto,quæ pertinet generaliter ad prohibitionem omnem ducendi conſanguineas vxoris ſponſæ vel viri & ſponſi: rationem ex pace: Nam plures inquit diſſentiones.

(quas ipſe dicit brigas) ortæ ſunt & poſſet oriri,ſi alterius conſanguinei ſponſam alius poſſet accipere & malitiis hominum eſt obuiandũ.l.in fundo,de Rei vendica. P. nec ſinere debet Iudex ad arma eos venire, quos poteſt ſua iuriſdictione compeſcere,l.æquiſſimum, de Vſufruc.*P.*

57 Superſunt tamen quædam rationes, quæ videntur repugnare præcedentibus, diſſoluendæ: In primis,ea quæ obijcitur à Gloſſa *1.* noſtri capituli *3.* per quam videtur probari in hypotheſi noſtri. capit. nullum eſſe dubium, à ſufficienti partium diuiſione. Aut enim, inquit, ante ſeptimum annum puella non conſenſit,aut conſenſit:Si ante nõ conſenſit,ſine dubio eſt nullum vinculum aut impedimentum contrahi ex huiuſmodi ſponſalibus, in ætate minori ſeptennio, c. literas,c.acceſſit.de Deſponſat. impuberũ neque etiam in hac cauſa prodeſt traductio ante illam minorem ætatem,vt matrimonium dicatur ideo firmatum: nam repugnat.c. ex parte, *24.* de Reſtitutio.ſpoliaror. l. quæſitum,de ſponſalibus. *P.*l. *4.* de Ritu nupt.P.neque ſola cognoſcẽdi attentatio,vel copulæ attentatio,quippiam matrimonio nullo addit, c.atteſtationes, de Deſponſatio.impuber.c.ſi.hoc ritu.de Sponſali.Aut vero conſenſit poſt ſeptẽnium, & tunc etiam nullum dubium erat quin ſponſalia inducerẽt publicam honeſtatem.c.ſpõſam,hoc tit.c. continebatur, §. ſi vero,de Deſponſatio.impuber.

Solutio: dubium quod mouet ſummus põtifex,non conſiſtere in eo, num puella minor eſſet ſeptem annorum an maior.Sed ex eo,quod coniugis nomine, cum iuuene habitauit & dicebatur vxor eius, & forſam ideo illam cognoſcere. nec tam habetur hic ratio puellæ quam iuuenis qui eam maritali affectu cognoſcere voluit,vt in ca.extraordinaria,*35.*quæſt.*3.*

58 Secundò aduerſatur,quod ſi dubium videbatur propoſitum factum ſummo pontifici, de illa puella minore ſeptenni & iuuene non debuerit vel potuerit determinari ab eo certa ſententia & conſtitutione, ſuper dubio enim incerta dubiáque ſententia erit,ideo & nulla.§.curare,de actio §.illud quæſitum,de Rerum diuiſio.ca. graue.xt. q.*3.*ca.habuiſſet *23.* diſtinctio.ca.fin.*30.*q.5.lex debet eſſe certa,nec obſcura,ca.abbate,*25.*§.ſi vero, de verbor. ſignifica.ca.erit autem lex.*4.*d.hic autem dubiam fuiſſe quæſtionem docet textus,ibi, *forſitam tentauit*, &c. Meliúſque reſpõdiſſet eum c.ſicut ex literis.in fine. *22.* hoc titulo. *Quod ſi de his non conſtat ad plenum,tamdiu cognoſcas, de cauſa, donec de his ad plenum ſufficienter inſtruaris.*Sicut & in dubiis ſuſpenditur iudicium matrimonii & adhibentur aliæ probationes. c. cauſam matrimonii,de probatio.c.ex.literis, de Conſangui.& affinita.

Solutio: factum quidem propoſitum eſſe incertum,de coniunctione: verum de facto dubio certũ poteſt fieri iudiciu,vbi pro aliqua parte iudicandum eſt, & pro eo quod veriſimilius & tutius eſt. ſicq; & ex præſumptione violenta ſeu concludente quodammodo, dum de contrario non liquet,ſit iudicium:vt in.c.adferte mihi gladium,de præſump.l.cũ de indebito,de probatio.

59 Tertiò pugnat,lex diuina præferri debet legibus humanis, vt ſuperior,vt docuimus ex.*c.1.*iſtius tit.ca. nõ licet Imperatori,*10.*diſt. c.cũ inferior, de maiorita.& obed.nec etiã ſummus pontifex. vt inferior aduerſus legem diuinam quippiã poteſt ſtatuere, ca. ſunt quidam dicẽtes *6.25.* q.*1.* At lege diuina Deuter.c. *25.* ſtatutum eſt, vt frater, accipiat vxorem relictam fratris ſui, quæ eſt in primo gradu affinitatis, ergo multo magis in *2.3.4.* permitti debet, nec poteſt à canonibus prohiberi:iuuat c. *25.*Deuter.etiam ca. iuſſius eſt *8.* q.*1.* c. ſi. de Diuor.

Solutionẽ iam ſuperioribus explicauimus in conſiliatione c. *18.*Leuitici & d.c.*25.* Deuter.dehinc & antiquata lex Moſaica in præceptis quibuſdam legalibus:& tranſlato ſacerdotio, trãſlata eſt lex.ca.tranſlato,*3.* de Conſtitutio. Ceſſatq; ratio illius legis,ne cõmiſcerentur tribus,ad certitudinẽ tribus ex qua naſciturus erat Meſſiah, qui natus nunc eſt.Quod autem fuit permiſſum Lenonenſibus in d.c.ſi.de Diuor.illud diſpenſationis cauſa factum, tamquam nuper ad fidem conuerſis,ad euitandum maius malum: ne ſi compulſi fuiſſent relinquere vxores acceptas relictas à fratribus, potius carnali deſiderio ſequerentur vxores, quã ad fidem conuerterentur. ſic & Anglis aliquando ad fidem de nouo conuerſis permiſſum, retinere vxores in gradibus vetitis ductas,in ca.quædam lex.*35* q.*3.* vt,in cap.gaudemus.c.quanto,de Diuort.c.ſi.Qui filii ſint legitimi.c.de infidelibus,de Conſanguini. & aſ.

60 Quarto ſi obiiciantur leges, quæ permittunt cõiunctionem duorum fratrum filiis, §. duorum fratrum, de nup. l. celebrandis. C. *10.*l.*3.*de Ritu nup. Reſponſum iam eſt, illa iura & ſimilia, correcta fuiſſe iure pontificio,per cap.cum debet de conſanguinita.& affinita. quod prævalet,præponitúrque in cauſa matrimonii ciuili: cap.penul. & fin. de Secun. nup. Ordinauit & Iuſtinia Nouella *137*. ſequendum ius canonicum.

61 Quintò poteſt obiici contra verba textus ibi *forſitam tentauit*, Gloſſa ad ca.extraordinaria.*35.* quæſt.*3.* quæ ait, non contrahi impedimentum conſanguinitatis ex attentatione facta ſi membrum virile palpitauerit circa ianuam naturalium mulieris, & extra ſe polluerit: atque vltra, in Gloſſa finali, ſi quis reſerauerit clauſtra mulieris, & tamen non proceſſerit ad conſummationem operis, quod non ideo naſcatur conſanguinitas, quia non eſt ſanguinis commixtio, nec carnis vnio:ideo cum conſanguinea eius non prohibetur matrimonium.

Solutio: ſolam attentationem non impedire quidem matrimonium cum conſanguinea, ſed ſi attrectatio fiat affectu maritali, aliud eſt: & honeſtas ex illo affectu publicóque illo facto,vt hic, publicæ iuſtitiæ oritur. vt in cano. ſi quis vxorem, *27*, quæſt.*2.*ſicque & retorqueri poteſt dictus canon extraordinaria.facit cap.*1.* de Sponſalib. in Sexto.

Ad

Ad cap. de illis c.5.

Iungitur ſimul c.ſicut ex literis 22. & c.In præſentia, 19.& c.penul. Infrà eod. tit.

1 *De Panormo ciuitate & Archiepiſcopatu eius.*
2 *Regulæ & collecta ex dictis cc.*
3.4 *Sponſa an & quanto tempore teneatur expectare abſentem maritum.*
5 *De matrimonio etiam poſt ſponſalia prima iurata contracta, valido, & de prima ratione.*
6 *De ſecunda ratione.*
7 *De tertia ratione.*
8 *De ſolutione prioris argumenti de ſponſalibus ſecundis.*
9 *De ſolutione 2.*
10 *De ſolutione tertij.*
11 *De ſolutione quarti.*
12 *De quinti.*
13 *Sponſalia de præſenti vel de futuro poſt copulam non ſoluuntur per abſentiam alterutrius, vel per aliud matrimonium.*
14 *Ratio prima quia habeantur pro matrimonio.*
15 *Ratio ſecunda, quia res non eſt integra.*
16 *Ratio tertia, quia abſentia non ſoluitur matrimonium, & ibi quandiu quis expectare teneatur abſentem.*
17 *Cur vxor teneatur ſequi virum, & 19. Diſtinguitur.*
18 *De vxoribus quæ viros peregrinantes ſecutæ ſunt.*
19 *Quibus caſibus non tenetur, ſi nolit vxor ſequi virum.*
20 *Quandiu vxor abſentem maritum tenetur expectare antequam alteri nubat.*
21 *De pœna peccantis & non implentis matrimonium per ſponſalia promiſſum.*

Cap. V.

Idem Panormitano Archiepiſcopo.

DE illis autem qui præſtito iuramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis dimittunt terram, ſe ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innoteſcere, quod liberum erit mulieribus ipſis (ſi non amplius in facto eſt proceſsum) ad alia ſe vota transferre, recepta de periurio pœnitentia, ſi per eas ſtetit quominus fuerit matrimonium conſummatum.

Cap. XIX.

Clemens III. Cæſarauguſtenſi Epiſcopo.

IN præſenria noſtra quæſiuiſti, quid agendum ſit de mulieribus, quæ viros ſuos cauſa captiuitatis, vel peregrinationis abſenres, vltra ſeptennium præſtolatæ fuerint: nec certificari poſsunt de vita vel de morte ipſorum, licet ſuper hoc ſollicitudinem adhibuerint diligentem: Er pro iuuenili ætare, ſeu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſul. ergo t.t. reſpon. quod quantocumque annorum numero ita remaneanr, viuentibus viris ſuis, non poſsunt ad aliorum conſorrium, canonice conuolare, nec auctoritate Eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

Cap. XXII.

Innocentius III. Fernatium Epiſcopo.

SIcut ex litteris tuæ frater. accepimus, cùm lau. paræcianus tuus, P. mulierem ſe ducturum in coniugem in manus patris eiuſdem P. iurantis quod eam ſibi traderet in vxorem, proprio firmauerit iuramento, nec per virum ſteterit, ſed per mulierem potius quo minus inter eos matrimonialis ſolemnitas ſit ſecura: quatuor poſtmodum vel quinque annis elapſis idem L.E. mulierem per verba de præſenti (vt eius conſanguinei aſſerunr) deſponſauit. [* & infrà] poſtulationi tuæ taliter reſpondemus quod ſi tibi conſtiterit, quod idem L.P. per verba de futuro E. verò deſponſauerit per verba de præſenti: impoſita ei pœnitentia competenri, quia primam fidem irritam fecir (niſi forſan in iuramento ſuo certum terminum intra quem dictam P. duceret in vxorem præfixit, nec per eum ſterit, quin ad ſtatutum terminum matrimonium conſummauerit) matrimonium ſecundo loco contractum legitimum iudices, & ad illud ſeruandum compellas eundem. Quod ſi forte per verba de futuro ſponſalia cum vtróque contraxit iuramentum primum ſicur licitè factum eſt, ipſum ſeruare compellas, de ſecundo ei penitentiam iniuncturus. Quod ſi de his non conſtat ad plenum, ramdiu adhuc cognoſcas de cauſa, donec ſuper his ſufficienter inſtruáris.

Cap. XXXI.

Gregorius nonus Cenomanen. Epiſcopo. 1

SI inter virum mulierem legittimus conſenſus interueniat de præſenti: ita quod vnus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, vtróque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum vel alia verba conſenſum experimentia de præſenti: ſiue ſit iuramentum interpoſitum, ſiue nõ, non licet alteri ad alia vota tranſire: quod ſi fecerit, ſecundum matrimonium de facto contractum (etiam ſi ſit carnalis copula ſubſecuta) ſeparari debet: & primum in ſua firmitate manete. Verum ſi inter ipſos acceſsit tantummodo promiſsio de futuro, vtroque dicente alteri, Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, ſiue verba ſimilia: ſi alius mulierem illam, per verba de præſenti deſpõſauerit, etiamſi inter ipſam & primum iuramentum interuenerit, (ſicut diximus) de futuro huiuſmodi deſponſationis intuitu, ſecundum matrimonium non poterit ſeparari: ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia iniungenda.

Idem Alexander. 3. Panormitano Archiepiſcopo

1 PAnormus ciuitas in Sicilia, quæ hodiè dicitur *Palermo* vulgo, Græcis πανορμος. Ptolom. à portu ſeu ſtatione, quæ ibi eſt nauium. ἀπὸ τȣ πάντος ϰαὶ ὅρμȣ ibi Archiepiſcopalis ſedes, ſub qua tres ſuffraganei in libro prouinciali Eccleſiarum ponuntur, Agrigentinenſis, Mazariẽſis, Miletanus ſeu Maltenſis. Hanc ciuitatem Siciliæ Polibius in, 1. in duas partes diſtinguit. in veterem & nouam: illam vocat, Palæopolim hanc Neapolim. Sunt aliç ciuitatis huius nominis, vt portus in Achaia apud Ptolomeum, alius in Samia qui hodie Macri apud Liuium. 37. Alia eius nominis in Cretæ inſula quam nominat Niger Mirabillo. Alia Thraciç Cherſoneſi vrbs. Aliç alibi de quibus Abraham Ortelius in theſauro Geographico.

2 Cardo controuerſiæ eſt, an migrante ſponſo de futuro, liceat ſponſæ alteri impunè nubere, quod & proponitur in c. ſicut ex literis, 22. infra hoc titu. ex quo hypotheſis colligenda explicabitur, & vnà c. in præſentia, 19. item in 3. concluſione vt & c. pen. eo. Sempronius & Bertha, contraxerunt ſponſalia: & iurauerunt mutuò ſe in coniuges ſumpturos: ſpõſus dehinc peregre profectus eſt in exteram regionẽ: ſponſa interim alteri nupſit: redit poſtea ſponſus, contendit interdicto contra ſecundum maritum pro reſtitutione ſponſæ; cauſa agitata coram Panormitaho Archiepiſcopo, conſultus eſt ſummus pontifex, qui cum diſtinctione reſpondit, licuiſſe ſponſæ de futuro, alteri ſe coniungere, ſi ad alia non fuiſſet cum ea proceſſum.

Reſoluitur itaque primum quod ſponſa etiam iurata poteſt alteri nubere ſponſo ſe transferente in alieoam prouinciam.

Secundò, colligitur ex verbis *eis incognitu & ſi non amplius in facto ſit proceſſum.*

Si ſpooſalia ſint de præſenti vel matrimonium perfectum: per abſentiam mariti non licet ad alterius thorum peruenire.

Tertiò collige, quod pœnitentia de periurio eſt ei agenda, qui contra iuramentum cum alio contraxit, de ſingulis ſeorſum dicamus.

3 Quod pertinet ad primum notabile. per ſe videtur ſatis apertum, ſponſam poſſe abſente ſponſo alteri nubere: verum implexa eſt, reſolutio: num aliquo tempore teneatur expectare ſponſum, & quanto vt impunè nubere poſsit, adſerri enim poſſunt iuxta gloſſam, ad verba, *liberum erit*, variæ coniecturæ Sum. pontificis: ego autem ſic diſtinguendum puto: an agatur de punienda ſponſa, quæ abſente ſponſo de futuro nõ obſtante iuramento ſecundo nupſit: an controuerſia ſit de ipſo matrimonio contracto ab ſponſa abſente Sponſo. In primo caſu rurſum diſtinguendum: num tempus fuerit adiectum ſponſalibus certum, pro matrimonio cantrahendo, aut non fuit adiectum. Nam ſi tempus quidem in ſponſalibus puris inter contrahendum adiectum eſt pro matrimonio contrahendo, & poſt tempus abſens ſit, vel alio ſe ſponſus transtulerit, hoc expeditum eſt, videri per illum ſtetiſſe quominus celebratum non fuerit matrimonium, & ita liberum eſſe ei, per quam non ſteterit, ſe cum alio coniungere impune, iuxta c. ſicut ex literis, 22. hoc tj. dies enim adiecta conſtituit in mora, l. magnam, de Contrah. & committen. ſuper. C. ſi modo legitimo impedimento nõ prohibeatur implere quæ promiſit, nam impedimẽtum prohibet ne mora committatur: vbi enim nulla culpa, nulla mora: & pœna eſt, l. mora, de vſur. aliter contra. cap. 2. de Cõſtitutio. Si etiam culpa ſponſæ ante tempus præcipitatæ fuerint cum alio ab ea nuptiæ, obnoxia erit pœnis frangentium fidem ſponſaliorum, vel ciuilibus, vt. l. mulier, C. de ſponſal. vel canonicis, vt pœnitentiæ, in cap. nonne. 5. cap. ſicut ex literis, 22. c. penult. hoc tit.

4 At ſi nullum tempus comprehenſum fuerit ſponſalibus, de matrimonio contraheodo: maior eſt controuerſia quantum & quale ſit illud tempus per quod debeat expectare ſponſum abſentem antequam alteri impunè poſſit nubere: alij enim dicunt biennium exigi. ex, l. 2. C. de Sponſal. alii triennium ex, l. 2. C. de Repudiis, alii quadriennium, ex ca. ſicut ex literis. 22. hoc titu. dicunt & alii vt Caius, in, l. ſæpe, de Sponſalib.

Sæpe

Sæpe iuſtas & neceſſarias cauſas ſuboriri,ex quibus non ſolum per annum, biennium, ſed etiam per triennium quadriennium & vlterius trahuntur ſponſalia: veluti ex valetudine ſponſi ſponſæ ue,aut morte parentum, aut ex capitalibus inimicitijs,longioribus peregrinationibus quæ ex neceſſitate fiunt. In legibus autem Langobardorum,lib.2.titulo de Sponſalib.l.1.Lex Rotharij regis Langobardorum permittit parentibus ſponſæ alij liberè eam coniungere, ſi poſt biennium ab ſponſalibus,monitus ſponſus, vt tollat ſponſam intra certum tempus, diſtulerit tollere.Et Octauius Cæſar teſte Dona.lib.54.cauit ne qua pactio nuptialis rata eſſet,vbi vltra biẽnium eſſet matrimonium differendum. Atque temporis culpabilis dilatio, videtur per ſe habere contemptum matrimonij,vt libr.2.Odyſſeæ, ſcribit Homerus,de Penelope texente & retexente telam:fingit enim Penolopem Vlyſsis vxorem,pro cos eam ad nuptiarum electionem vrgentes, ita deluſiſſe,vt promitteret alicui ex illis ſe nupturam,ea conditione vbi telam quam in manibus habebat texere abſolutſſet, qua accepta, mulier aſtuta,quę interdiu texuiſſet,nocte retexebat,vnde abijt in prouerbium Penelopis telam texere. Ex illo autem contemptu,calumniæ ſæpe exitiabiles inter proximos ſponſorum oriuntur, vt exemplo docet Ariſtotel. libro 5. Politico. capite quarto.

Nos porrò dicemus, tempus quod definitum eſt à diuerſis legibus ſuperius, relinquendum eſſe arbitrio iudicis, & inquirendum, num ſit aliqua cauſa ex qua dilationem matrimonij qui differt, excuſari poſsit à mora reprehenſibili, vel non.Iuxta dictam leg. ſæpe, Sed hæc pertinent ad pœnam indicandam transgreſsionis fidei.

5 Cæterum ſi agatur de ſecundo caſu,& de matrimonio cum alio aliaue contracto, quam cum ſponſa vel ſponſo. Iſtæ omnes interpretationes non pertinent ad impedimentum matrimonij. Et proinde remanente rato matrimonio qui quę ue transgreſsis promiſsionibus ſponſaliorum, alijs ſe iunxerint, pœnis pœnitentiæ & alijs peierantibus vel fidem ſponſaliorum frangentibus impoſitis ſubijciuntur.l. mulier, ſ. de ſponſalib. C. dicimusque nihil intereſſe, quod pertinet ad matrimoniũ poſt ſponſalia de futuro, quo tempore, an poſt annum biennium, triennium minusue aut maius tempus contractũ fuerit:Nam quocumque tempore matrimonium poſt ſponſalia de futuro contractum fuerit cum altero, illud ratum remanet & indiſſolubile quamuis cõtra iurata fuerint ſponſalia prima,vt ex noſtro c. colligitur.

Ratio prior, ex eo quod diximus in c. 2. ſuperiori,ſponſalia diſſolui poſſe etiam iurata, propter difficiles exitus quos ſortiuntur nuptiæ coactæ, cum & non expectato tempore, repudium ſponſa mittere poſſit: ſic enim vtrumque exprimitur in l.2.C.de repud. *Liberum inquiũt Cæſares, ò mater eſt filiæ tuæ ſi ſponſum ſuum poſt tres peregrinationis annos expectandum ſibi vltra non putet*, (vide ibi libertatem voluntatis) *omiſſa ſpe huius coniunctionis,matrimonium facere:ne opportunum tempus nubendi amittat* (audi poſtea rationem) *cum poſſet etiam nuncium remittere, etiam ſi præſente eo nuncium remittere voluiſſet*: perinde ac ſi dictum fuiſſet,non teneri illam eum expectare. Neque etiam tempus ſolum, eſt modus inducendæ vel tollendæ obligationis l, obligationum ferè, de Actio.P.

Imo nec iuramentum præſtitum in ſponſalibus,officere poteſt huic libertati, quia iuramentum videtur inducere naturam negotij cui adijcitur l.fin.C. de non numer. pecunia. & ibi, eodem modo tollitur quo negotium cui adheret, idipſum tradit Innocen.ad ca. per tuas, de arbit. Natura vero negotij ſponſaliorum hæc eſt, vt libera nihilominus relinquantur matrimonia, quæ nulla pactione vel ſtipulatione conſtringi poſſunt l.Titia,de verbot.obliga.P.l. 2. C. de inutil. ſtipulatio. c.gemma, c. requiſiuit de Sponſalib. habent & tantum ſpem matrimonij ſponſalia,non matrimonium,in l.2.C.de Repud. Addit & Panot.ad noſtrum c.de illis, num.3. matrimonium tenere contra iuramentum, id eſt, non obſtante iuramento. Et ita periurium non impedire contractum matrimonium, quod & tradit Deciſio Rotæ 450.in Nouis.Et actus ſpiritualis contra iuramentum tenet mero iure etſi pro periurio pœna imponi debeat. Multaq́ꝫ fieri prohibentur,quæ tamen facta tenent, ca.ad apoſtolicam,de Regulari.& tranſ.& relig.ca. nouimus, 17.q.2.Fortius etiam vinculũ matrimonij quam iuramentum,aut promiſsio de futuro cõtrahendo:& ſponſalia de præſenti, fortiora ſponſalibus de futuro,cap.penul.hoc titul.imò fortius quàm interdictum Papæ,Gloſsa final.ad cap. ad diſſoluendum, de Deſponſa.impuber. quod in ſacramentis & alijs irretractabilibus locum habere,& in non habentibus perpetuam cauſam prohibitionis, docet dicta Deciſio Rotæ, 450. in nouis.

6 Secunda ratio,permitti poſt ſponſalia dilata, cum alio matrimonium propter periculum fornicationis incurrendæ. Quemadmodum quando mulier nupſit viro frigido, permittitur matrimonium alius, ſi ea dicat, volo eſſe mater, volo filios procreare,& ideo maritum accepi, ſed viquem accepi frigidæ naturæ eſt, & non poteſt illa facere propter quæ illum accepi: capit. primo de Frigid.& maleficia.libr.4.titu. 15.propter metum iniuſtæ coniunctionis, remittitur & conditio de non nubendo,in lege ſecunda. C. de conditionib.inſerr. Sic in capite final. de eo qui cogno. conſang. vxoris, ſuæ:cum quædam cum filia Iordane decenni ſponſalia de futuro contraxiſſet,eam intra annum poſtea cognouit, & deinde cum inceſtu cum matris eius matrimonio ſe polluit: cúmque peteret filia martum, dicens ſe non poſſe à carnis ſtimulis

tempe

temperare, reſpondit ſummus pōtifex, vtroſque ad perpetuam continentiam eſſe cohortandos, & ſi ad id induci nequirēt, impoſita pœnitentia pro inceſtu, maritum reddēdum filiæ, eúmque ei debitū reddere debere, ſed nō poſſe petere, quia ob inceſtum perpetuo innuptus remanere deberet. c. 1. c. tranſmiſſæ eo. ti. de eo qui cogn. conſan. vxo. ſuæ vt mortua hac vxore contrahere cum alia non poſſet, cap. 2. cap. ex literis eo. titu. & hæc eſt pœna inceſtus cum pœnitentia quamuis alia ſi ciuilis mors, vel alia de qua hic non eſt locus dicere. Ad euitandum periculum etiam fornicationes alia hypotheſis permiſſionis proponitur in cap. veniens ad præſentiam noſtram, qui cleric. vel vouent &c. vbi virgo quædā cum fuiſſet deſponſata cuipiam abſenti per verba de futuro, audiens eum ſæuerum eſſe, metu ne ei nubere cogeretur votum continentiæ emiſit. Deinde ſponſus aliam accepit: illa vero volebat quoque cum alio contrahere antequam fuiſſet votum profeſſa & religionem, & antequam habitum mutaſſet. Reſpōſum autem, tutius eſſe vt poſt fidem & votū ſimpliciter oblatum, matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat, indicta ſatisfactione congrua, de fide mentita & voto violato. Minúſque malum tolleratur ad maius euitandum, vt ait Cicero ad Quin. fratrem. ca. duo mala, 13. diſtinct. ea. ſi quod verius, 33. q. 2. ca. hi qui, 26. q. 2. ca. conſidera, 26. q. 1. ca. denique, 4. diſt.

7 Tertia ratio: quod ſponſa non tenetur ſequi vagantem ſponſum, quia nō cenſetur ante nuptias elegiſſe mariti domicilium, nec ſuum mutat l. ea quæ deſponſata ad municip. ita libertus qui operas debet, tenetur quidem ex prouincia Romam venire vt operas patrono præſtet, at ſi vagari per orbem terrarum patronus velit, nō tenetur eum ſequi. l. quod niſi fiat, in fine, de operis libertor. P. Et Sceuola in leg. Mænia. 13. §. vxor de Annuis legatis P. li. 33. in quæſtione alimentorū legatorū libertis annis ſingulis, ſi ab vxore non diſceſſiſſent, reſpondit, vt ſi pateret familias qui legauit vix ſolitus eſſet aut difficile de ciuitate proficiſci, vxor autem aſſiduè proficiſceretur, non poſſe abſolutè reſpondere: cum multa oriri poſſunt quæ pro bono ſunt æſtimanda: ideoque hanc varietatem boni viri arbitrio dirimendam eſſe. His accedunt l. qui concubinam, 29. §. vxori meæ, de Lega. 3. l. ſed & hæ perſonæ 35. §. non ſolum autem, de Procur.

8 Repugnare tamen ſuperiori reſolutioni videtur, primum c. ſicut ex literis, 22. §. penul. hoc tit. quo loci ſponſalia facta ſunt ſecunda & iurata, poſt prima, & poſt lapſum temporis & tamen non præponūtur primis, ſed redire relicta ſecunda ſponſa, ad primam tenetur, impoſita pœnitētia pro tranſgreſſione fidei.

Solutio: in d. §. pen. adhuc ſpōſalia prima eſſe ſubſiſtentia, & nullum fuiſſe eis per ſecūda præiudicium factum, quia vtraque ſpōſalia erant de futuro, nec priora erant reuocata per ſecunda; vnde in pari cauſa qui prior eſt tempore & priuilegio potior eſt iure. l. aſſiduis. §. penul. Qui potior. in pign. habeant. l. qui generaliter & l. potior, eo. tit. At in noſtro cap. non erat res integra priorum ſponſaliorū, nam poſt illa erāt ſponſalia cum matrimonio cōtracta, matrimonium autem firmius diſſoluit priora ſponſalia: Sponſalia de futuro imperfectum habent matrimonium: at de præſenti habēt perfectum, & perfectum imperfecto præfertur. c. penul. hoc tit. Huic tamen ſolutioni quodammodo repugnare videtur. c. requiſiuit, hoc titulo, vbi qui relicta priore ſpōſa, aliam accepit ſponſam, non eſt cogendus redire ad primum, ſed tollitur ſi dicamus regulariter non poſſe ſponſalia prima de futuro, per alia ſimilia tolli ſequentia: verum ſi cauſa quædam rationabilis ſubſiſtat ob quam diſſoluantur ſponſalia prima, ſubſiſtunt ſecunda ſponſalia: quia reſoluta ſunt prima nec prima concurrunt cum ſecundis, vt ſi à prioribus receſſum ſit ex conſenſu vt dictum in c. 2. Superius, ſi ſponſa noluerit conſentire admonita iungi matrimonio, ſicque expreſſe docent c. requiſiuit, & c. ex literis, in 2. ſic incipien. hoc tit. ibi, *Eccleſiaſtica cenſura priorem recipere compellas, niſi rationabilis cauſa obſiſtat.*

9 Secundò, obiici poteſt, quod explicauimus triennium vel biennium vel aliud tempus expectandum eſſe ex l. 2. de Repud. l. 2. de ſponſal. l. ſæpe C. eo. tit.

Sed iam diximus, hoc ad voluntatem tantum liberam ſponſi vel ſponſæ pertinere: Item reſpicere culpam pro pœna tranſgreſſionis datæ fidei, non autem pro viribus matrimonij diſſoluendi dictum fuiſſe.

10 Tertiò obiicitur, regula, quod ſemel placuit, in Sex. vt ſemel electione facta viri vel vxoris, mutare non liceat conſilium, vt nec in aliis, l. Pomponius, de Neg. geſt. P. c. nulli, de Electio. & placuit nominatim non mutandum virum & ſi poſtea is horridus & incultus videatur, vt vel equus comparem ſuum diligit, nec cum alio trahere iugum ſcit, ca. horrendus, 32. q. 5.

Solutio: regula quod ſemel placuit, & ſimiles, locum habent in actibus approbatis & placitis, in quibus variare nō licet ex eadē cauſa, quemadmodum, quando matrimonium abſolutum perfectúmque eſt, vt in d. ca. horrēdus, id autem non eſt verum in actibus ſua natura variabilibus vt in ſponſalibus, quæ eo diſtant à matrimonio: quod in illis variari ex cauſa aliqua iuſta ſuperueniente poſſit, l. quemadmodum, de iureiura. diximus & in c. 2. iſtius tituli. exemplum, & habemus aliud in iure patronatus, in cuius præſentatione ſi Eccleſiaſticus patronus præſentet, variare & alium præſentare non poteſt: ſi vero ſit laicus, poteſt c. 1. de iure patro. in Sex. c. quod autem, c. paſtoralis, eo. titu. apud Gregor. & propter ſalutem hominum, ſemel probatus medicus, poteſt reprobari. l. vt gradatim, §. reprobari, de muneri. & honorib. cum ſimilib. ibi nota. Idipſum notatur de teſtamentaria voluntate quæ mutari poteſt vſque ad mortem, l. 4. de adimend. lega. cap. cum Marthæ, de Celebra. Miſſa. cum ſimil.

11 Nec obeſt quarto quod obijcitur, temporis lapſum non ſufficere ad violanda ſponſalia promiſsionémque eius, vt in c.ſicut ex literis, *22*. Inſi. poſt lapſum quadriennij & quinquennii remanere obligatum ſponſum conſtat. Nam faremur quidē, ſolum temporis lapſum non rollere ſponſalia & fidem, verum ſi cum tempore mutatio voluntaris, & actus contrarius irreuocabilis intercedat, alia eſt hyporheſis.

12 Quintò etiam non obeſt, quod iuramentum ſeruari deber omninodo, imo & ſimplex pactum in c.cum contingat: de Iureiura. c.licet mulieres, eo.titu. In Sex. Authent. ſacramenta, puberum, Si aduerſ. vendi. C. §. *1*. de Pactis, l.*1*. de couſtiruta pecunia l.*1*. de Pact. *P*. cum ſimili. Nam hoc verum eſt, ſi res ſit integra & ſeruari poſsit ſine detrimento ſalutis æternæ, vt dicitur indictis iuribus. Sed hic ſecuto matrimonio cum ſponſa ſecunda, nec res eſt integra, nec matrimonium reuocabile eſt ſiue diſpendio ſalutis æternæ, & ſine adulrerio.

Et hæc ſufficient pro explicatione prioris regulæ capit. de illis, agamus de alia in qua dicimus.

13 Sponſalia de præſenti, vel in quibus proceſſum ſit ad alia quam ad verba de futuro, non poſſe diſſolui propter ſponſi abſentiam, nec etiam per aliud matrimonium per eius abſentiæ tempus contractum, hoc ipſum probarur in c. in præſentia *19*. hoc titu. cum hoc ca. de illis. proceſſum autem ad aliud dicitur, ſi poſt ſponſalia de futuro, ſponſus antequam diſcederet ſponſam cognouerit, probat hic textus, dum air in illis verbis, *poſtea eis ſponſis incognitis dimittunt terram.* vbi præſupponitur non fuiſſe cognitas ſponſas, nec ſponſalia ſimplicia ſunr vbi poſt illa ſponſalia, copula interuenerit, vel conſenſus darus eſt de præſenti, quibus caſibus & pro matrimonio habentur, capit. ſuper eo, de conditioni. appoſ. c. is qui fidem, ho[illegible]itu.

14 Hincque trahitur prima ratio, cur ſi ad aliud fuetir proceſſum quam ad ſimplicia ſponſalia non poſsint prima ſpōſalia diſſolui, nempe quod pro matrimonio habeantur indiſſolubili, ſi copula carnalis ſponſionem de futuro ſequatur, vel ſi conſenſus de præſenti adſit, & ideo ſi contractum fuerit aliud matrimonium, ranquam nullum diſſoluetur, & tedibit ad primam ſponſam talem coniunctus c.*1*. & *3*. de Sponſa. duor. c. tua dudum, *5*. & c. ſi. eo. titu.

15 Secunda rario, quod quando recedendum eſt ab obligatione ex conſenſu inita, oportet rem eſſe inregram, hoc eſt in eodem ſtatu in quo erat, dum conrractus initus fuit, aliter non reſoluitur contractus etiam ex mutuo conſenſu, requiritur enim pro regula, nihil tam narutale, de Reg. iur. in P. & c. 1. eo. titu. apud Greg. dum dicitur, *nihil tam naturale quam eodem modo vnumquodque diſſolui quo colligatum eſt*, vt ſubſit idem modus, eadem poteſtas, & res ſit integra, alirer locum non habet vt in l. ab emptione, de *P*act. P. l. *1*. & *2*. Quando liceat ab empt. diſced. C. l. *2*. C. de Reſcin. ven. Hic porrô non eſt res integra ſponſaliorum de futuro, interuenientevel copula, vel conſenſu de præſenti, neque poſt conſummationem, virginitas amiſſa reſtirui poreſt in integrum, aur reparari, ca. ſi Paulus, *32*. q. *5*. l. *1*. C. de Rap. virgi. Cum etiam de præſenti accedir conſenſus, res non eſt integra, ſed perfectum matrimonium etiam ſine copula, quia nuptias non concubitus ſed conſenſus facit, l. nuptias, de *R*egu. iur. l. cum hic ſtatus, *32*. §. ſi mulier & maritus, de Dona. inter vir. & vxor. P. l. ſi. C. de Diuort. §. nuptias itaque, de Nup. in *A*urh. ca. cū initiatur, ca. ſufficiar, ca. beara Maria, *27*. q. *2*. quare cum contractus reſtirui nō poſsit priori ſtatui, vr ſemel perfecta donatione corporū, non poſſumus in ea admittere diem vel conditionē, vel modum l. perfecta, C. de Donat. quæ ſub mod. neque talis ſponſa idcirco poterit vel conſenſu coniugis, vel abſente eo, propria volūrare aliud matrimonium eligere. Cum aliunde nec etiam publica, vel authoritate publica lara contra matrimonium ſenrētia, teneat aut tranſeat in rem iudicatam, quin poſsit ex nouis teſtibus redintegrari diſſoluta coniunctio. Pan. ad c. ex literis, in *2*. ſic incipien. *In 4. notabili*, hoc rit. de Sponſ. Felinus ad c. præterea, *2*. num. *28*. eo. tit. & quos Deus coniunxit homo ſeparare non poteſt, ca. quos Deus, *35*. q. *2*. ca. de infidelibus, de Conſang, & affin. D. Marth. *19*. Lucæ. c. 10. c. inter corporalia, de tranſl. exi. Neque volentibus parētibus c. ſuper eo, de eo qui cogn. conſanguineam vxoris ſuæ, ca. ſæculares, *33*. q. *2*. cano. multorum, *35*. q. *6*.

16 Tertia ratio, quia abſentia corporalis, & ſeparatio habirationis non ſoluit matrimoniū, affectio enim etiam inrer abſentes maritalis retinetur, l. cum hic ſtatus §. ſi mulier, de Donatio. inter vir. & vxor. Proinde abſente ſponſo de præſenti, vel marito, vxor deber alrerum duorum facere, vel ſequi maritum, vel in caſu quo non tenetur ſequi, reditum eius expectare, & remanere innupta: de primo in can. ſiquis neceſsitate, *34*, q. *2*. tenetur autem tādiu expectare, quandiu certum nuncium de morte eius habeat, ante quem alteri non poteſt nubere ſine pœna adulterij, etiam ſi per multum tempus expectauerit ſine eo nuncio. capit. in præſentia, *19*. in fine hoc titulo, c. dixit dominus, de Secund. nup. *A*uthenti. hodie, de Repud. vbi corriguntur leges quæ permittebant matrimonium poſtquam per certum tempus ſine nuncio mariti vel coniugis tranſactum fuiſſet, vt l. vxores, de Diuor. *P*. l. vxor. C. de Repu. §. quod aurem, vt liceat matri & auiæ, in Aurhentic.

17 Cur autem regularirer vxor teneatur ſequi maritum proficiſcentem, ratio prior eſſe poteſt, quod domicilium vxoris ſit in domicilio mariri, l. filij. *1*. reſponſio, & l. ſi. ad municipa. *P*. l. mulieres de Dignitarib. lib. *12*. C. Altera, quod generaliter reſpōſum fuerit, quod vxor tenetur ſequi maritū & in vita & in morte, ca. vnaquæque. *13*. q. *2*. hoc eſt, vt debeat ſepeliri etiam poſt mortē cum viro, & in eius ſepulchro, quod tamen eſt potius

conſilii quam neceſsitatis. Nam ſi vxor noluerit cum marito in eius ſepulchro ſepeliri, non cogitur: ſoluitur enim poſt mortem viri à lege eius, & poteſt alibi ſi velit, ſibi eligere ſepulturam: viuens vero, virum tenetur ſequi: quia vna caro, & caput mulieris vir, ca. cum caput, can. manifeſtum, canon. noluit, 33. q. 5. nec debent membra à capite diſcedere c. cum non liceat, de præſcriptio, & turpis eſt pars quæ non congruit vniuerſo c. tuas dudum 5. de Sponſa. duorum, eſt ordo naturalis in omnibus, vt fœminæ viris, & filij parentibus inſeruiant, ca. eſt ordo 33. q. 5. Neque arbitror conditionem illam recipi appoſitam in pactis matrimonialibus, vt maritus in tali illa vel hac ciuitate cum vxore morari & domicilium habere teneatur perpetuò & abſolute, vt in l. Titio centum. 70, §. Titio centum, in 2. ſic incipien. *de conditio. & demonſtra.* vt nec valet conditio impoſita, ne à monumento quis recedat, ibidem: parum enim diſtat ab ſpecie ſeruitutis non recedere loco, l. nihil, de Libero homi. exhiben. P. & ita frangitut conditio retenta deſponſatione, in ca. 1. de conditio. appoſi. vim tamen pacti appoſiti in matrimonii tabulis, vt vir perpetuo teneatur in domo vxoris manere, in eo conſiſtere intactam reſoluendum eſt, vt ſeruandum ſit, niſi aliud contingat excuſabile marito, quo migrandum ſit, veluti infirmitas, nocens intemperies aeris: inimicitiæ, & ſiquid ſimile accidat, ex quo non poſſit habitare in eo loco, vt tenet Hoſtienſis in ſumma de coniugio ſeruorum, §. 4. Iohannes Andreas Collectaneus, Panor, ad c. 1. Qui matrimo. accuſa. poſſ. Stepha, Aufrerius, deciſio. Capellæ Tholoſa. 87.

18 Et certe neceſſaria vel magis vtilis coniugio diſceſsio, non permittit vt affectio quæ marito debetur, ſeparetur: ſempérque probæ mulieres etiam periclitantibus maritis & in diſcriminibus peregrinationis, conſequuti eoſdem ſunt, vt Hipſicratea Mythridatem Cn. Pompeium fugientem, etiam per exteras gentes, vt ait Valerius Maximus libro quarto, capite quinto: mater & vxor ſequutæ Aeſchinem exulantem ſine metu legis Atticæ quæ id prohibebat, de quo ſe purgauit Aeſchines, epiſtola ad ſenatum Athenienſem: narrat & Valerius Maximus lib. 6. c. 7. in fine poſt Appianum Alexandrinũ li. 4. bellorum ciuilium, Suppliciam, cum à matre diligentiſsimè cuſtoditetur ne Lẽtulum virum ſuum proſcriptum à triumuiris, in Siciliam ſequeretut: nihilominus famulari veſte ſumpta, cum duabus ancillis totidémque ſeruis, ad eum clandeſtina fuga perueniſſe, nec recuſaſſe ſeipſam proſcribere. vt ei fides ſua in coniuge proſcripto, conſtaret, Liuia comitata eſt etiam Octauium Auguſtum in Orientem: diſputatumque cum fuiſset inter Seuerum Cecinnam & Valerium Meſſalinum num vxores ſequi deberent magiſtratus in prouincias deputatos, obtinuit Meſſalinus qui aſſerebat vt refert Cornelius Tacitus lib. 5. facit l. obſeruare, de Offic. proconſul. & peregrinaras mulieres cum maritis in militia, & cum Reipublicæ cauſa abſentibus admonet l. 1. C. de Vxorib. milit. lib. 2. C. tit. 52. vbi & donantur ijſdem priuilegiis quibus milites, & eadem exceptione aduerſus præſcriptiones vtuntur, l. 2. C. eo. notum & Heluetios & Brythas ſecum vxores ducere in bello, aliáſque nationes quaſdam, quæ quamuis hoſpitibus ſunt oneroſæ, tamen, ſunt honeſtiores quàm ſcorta, quæ contaminant vniuerſas legiones. Expediret quamuis nec has nec illas inter hæc diſcrimina vitæ, & ad onera vitanda prouincialium, ſecum trahere, non magis quam alia impedimenta quæ à militando ſæpe animum auertunt pugnantium. Sed nec nos, nec probi viri mariti perſuadent facilè vxoribus, niſi ex magna cauſa huiuſmodi periculis ſe committere. at aliter certe & caſtiſsimum & honeſtiſsimum eſt virorum & vxorum ſimul transferre domicilium, vt non immerito in reſponſis Dytyrrhii Metropolitæ, lib. 3. iuris orientalis excommunicari debeant qui cum coniugibus nolunt conuenire, ſed ſeorſum habitant.

19 Vt autem hunc caſum quotidianum euoluamus, & extricemus facilius, num & quando vxor teneatur ſequi maritum, vel non, diſtinguemus: Aut maritus transfert de loco ad locũ domicilium honeſtè, & tunc tenetur ſequi vxor maritum, ex his quæ ante docuimus: aut non fixo domicilio vagatur: aut ſuperueniunt cauſæ, quæ poſſunt vxorem excuſare cur non ſequatur. Si vagatur maritus, rurſum diſtinguit ad hoc cap. de illis, Panor. & Barthol. in l. Menia, §. fi. de Annuis legat. & deciſ. Capellæ Tholoſ. 86. aut ſponſa ſciebat tempore ſponſaliorum antequam nuberet maritum vagabundum, & erronem poterat noſſe, nempe quia ſuæ ciuitatis eſſet accola & tunc tenetur eum ſequi: Gloſſa in dicto ca. vnaquæque, 13. q. 2. veluti ſi ſciebat eſſe hiſtrionem. Aut ignorabat tunc, aut poſt nuptias factus eſt talis erro, & tunc nõ tenetur ſequi, ſi nolit peregrinantem, dicto ca. vnaquæque, & dicta l. quod niſi, de Operis libertor. P.

Sunt & alii certi caſus in quibus non tenetur vxor ſequi maritum ſi nolit: primus, ſi maritus inſtituerit votum peregrinationis vltramarinum, c. quod ſuper his, 8. in fine cap. ex multa, 9. §. quod autem, ſuperius diximus. & §. In tanta, de Voto.

Secundus ſi marito ſuperuenerit lepra, & ob id ſepareretur à conſortio hominum, iuxta cap. 13. Leuitici, tunc enim ei non tenetur adherere, ſi modo ea ſana ſit, & continenter vixerit, ſi velit tamen, poteſt, capitulo primo, & ſecundo de cõiug. leproſor.

Tertio poteſt relinquere, nec tenetur maritũ ſequi vxor, ob ſpiritualem eius fornicationem canon. idololatria, 28. quæſt. prima: id eſt, ſi maritus velit eam trahere ad infidelitatem capite ſecundo de Diuortiis. Alioquin enim prò alio crimine non debet nec poteſt a marito ſeparari, niſi ob adulterium, vt poſtea dicemus, in canon. in coniugio, trigeſimo ſecundo, quæſtione prima: canon ſi vxorem quis habuit, canon. præcepit, canon.

non. præceptum 32.quæſt.5.ca. omnes cauſationes, 32.q. 7.& correcta l.conſenſu,de Repud.C. Quarto,ſi maritus damnatus fuerit ad opus aliquod publicum ad remos,ad beſtias, aut in metallum, vel quid ſimile, non tenetur vxor eo ſequi maritum: ita nec in ſeruitutem, nec in caſibus quibus ſoluebatur ob iſta matrimonium olim, vt in l.res vxoris 24. C. de Donatio. inter virum & vxor.videbis & pœnas quæ adimebant libertatem, in §. pœnæ.& §. ſerui, quibus modis ius patriæ poteſta.ſolui.l.aut damnum,& §.inter eos.&§.quiſquis,de Pœnis.qui vltimo ſupplicio, & l. quidam de Pœn. P. ex quibus ſoluebatur matrimonium, vt ex alia cauſa ſuperueniente ſeruitute,qua dicebant ex inequalitate fortunæ, tolli equalitatem matrimonii.l.ſi libertam,C.de Nupt.§.ſed etiam captiuitatis, de Nuptiis. apud Iuſtinia. Quod tamen hodie correctum legibus etiam ciuilibus fuit, quibus nullus bene natus, id.ingenuus,ex pœna ſeruus efficitur. Authenti. ſed hodie, de Dona. inter vir.& vxor. C.§.quod autem, de Nup.in authenti. Remanet tamen & hodie, ne mulieres fiant pœnæ maritorum participes, & ideo ad pœnã, ſi nolint eos ſequi, non tenentur.titu. ne vxor pro marit.C.l.ob maritorum, ad legem Iulian.de Vi public.l. ſi cum dotem, 23. §. ſi maritus.Soluto matrimonio.l.patre furioſo, de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Pœnæ etiam perſonales ſunt,nec excedere debent perſonas delinquentium. l. ſi qua pœna,& l.crimen paternum,de Pœnis.P.l.ſancimus. C.eodem tit. Quinto eiſdem rationibus mulieres non tenentur ſequi in captiuitatem maritum abductum ab hoſtibus: nã & ex hac cauſa ſoluebatur matrimonium olim.l.1. de Diuor. exemplo mortis idque & bona gratia ſine imminutione iurium alterutrius coniugis, expectato quinquẽnio, num reuerteretur à captiuitate, & incertũ eſſet num mortuus eſſet in captiuitate vel viueret.ex reſpõſo Vlpiani in l.vxores.6.de Diuortiis.P.l.ſi ab hoſtibus. eodem tit. quod firmauerat Iuſtinianus eo addito, dummodo inquiſitio fieret num adhuc viueret vir vel mulier capti apud hoſtes,&c. §.ſed etiam captiuitatis, de nupt.in Nouel.quod & poſtea correctum fuit.

Sexto vxor non tenetur ſequi virum adulterum, quia in eo caſu fit ſeparatio thori. c. intelleximus,de adulteriis.cano.ſiquis vxorem.ſuam, in 1.in fine 32.quæſt.1. canon.ſi vxorem quis habeat ſterilem,canon.præcepit,32.quæſt.5. Septimò,Si maritus ſolicitet vxorem de crimine Sodomitico non tenetur eũ ſequi, & poteſt petere ſeparationem thori, cap. maritus, de Adulter. Octauò, Si vir vſque adeo ſit ſæuus, & rixoſus maritus, vt vxor non poſſit cum eo habitare, & fugiat non tenetur eum ſequi,ſed maritus extra domum tenetur eam alere vt habetur,in Deciſ. Capellæ Tholoſa.87. Boer. Deciſ.195. Bald. ad leg. C. de leg. at & nos ante docuimus ad c.1. num. 61.62. 63, facit Vlpian. in l. ſi conuenerit pro Socio. P.

20 Verum adhuc remanet ſcrupulus peregrinantibus, nauigantibus, & alio modo per longum tempus abſentibus maritis, vel vxoribus, quandiu hodie expectandi ſint à cõiuge relicta vel relicto,vt poſſint alteri ſe coniungere libere.

Et Iuſtinianus in §. quod autem à nobis ſancitum eſt, vt liceat matri & auiæ. &c.In Nouellis. de his qui in expeditionibus ſiue & militiis conſtituti, ſiue militis ſiue fœderati,ſiue ſcholares, ſtatuit, vt vxores eorum ſuſtineant, ideſt alteri non nubant quantóſcumque annos in expeditione manſerint,licet nec literas nec nuncium nec reſponſum aliquod à maritis ſuſceperint, & quod ſi aliqua audierit virum eſſe mortuum,vel per ſe vel per nuncium debeat adire chartularium,vt ſciat num id verum ſit: teſtimonio autem accepto remanere debere innuptam per annum & poſtea poſſe nubere. Alioquin hac ſolemnitate prætermiſſa,nubentem alij,poſſe cum ſecundo marito de adulterio damnati. Idipſum relatum in Authentica, hodie, de Repudijs quæ corrigit l.vxor,eius tituli: Apertius c.in præſentia in hoc titulo ſanciuit Clemens 3. mulieres quarum viri in peregrinatione, vel captiuitate, vel in militia abſentes fuerint, quamuis annum ſeptimum,vel aliud tempus expectauerint, aut quamuis propter diſtantiam locorum in quæ abierunt mariti,de morte aut vita certificari maritorum non poſsint,&quantumuis iuuenes ſint & dicant ſe non poſſe continere:non poſſe ad aliud coniugium tranſire, nec id permitti ab Eccleſia,donec certum nunciũ acceperint de morte maritorum.Sic Lucius 3.Sum. Pont. prohibet in c.2.de Secundis nuptiis ſecundas nuptias abſente coniuge, tanquam adulterinos amplexus, ſi fiant antequam de morte prioris mariti conſtiterit,& ſi de facto fiant ante,& maritus redeat, iubet vxorem ad priores nuptias redire.Et in ca. ſi per bellicam cladem,34.q.2.ſi hoſtilitatis incurſu diuiſæ fuerint coniugia, & mulieres aut viri capti,& ii qui quæue relicti ſunt putantes viros proprios vel vxores interemptas, alias ineant nuptias,redeuntibus prioribus coniugibus, omiſſis ſecundis, illis debent reſtitui: & quæ redire noluerint notandæ ſunt & excommunicationis vinculo innodandæ.ſeu Eccleſiaſtica communione priuandæ. Addenda eſt & diſtinctio Papiniani poſita in l.miles qui cum adultero,xi.§.mulier ad leg.Iul.de adult.P.quę non poteſt apertius quam ſuis verbis explicari. *Mulier*, inquit, *cum audiſſet maritum abſentem vita functum eſſe,alij ſe iũxit,mox maritus reuerſus eſt. Quæro quid aduerſus eam mulierem ſtatuendum ſit?* reſpondit, *tam iuris quam facti quæſtionem moueri: Nam ſi longo tempore tranſacto ſine vllius ſtupri probatione, falſis rumoribus inducta, quaſi ſoluta priore vinculo, legitimis nuptiis ſecundis iuncta eſt: quod veriſimile eſt deceptam eam fuiſſe: nihil vindicta dignum videri poteſt. Quod ſi ficta mariti mors, argumentum faciendis nuptijs prebabitur præſtitiſſe,cum hoc facto pudicitia laboretur, vindicari debet pro admiſſi criminis qualitate*,hæc ibi Papi.

Nemo ſic iure Pontificio abſens, præſumitur mortuus in hoc caſu etſi diſquiſitione facta ignoretur vbi ſit: quia præſumitur quis poſſe viuere vſque ad centeſimum annum, quod is finis lon-

giſſimus vitæ ſit, l.vſusfructus municipibus, §.de Vſu & vſuſtuct.lega.P. l. an vſusfructus, de vſufruct. P. vinculum matrimonij nunquam niſi morte dirimitur.etiam inter ſepararos thoro vel habiratione, ca.2.& 3.32.q.7.ſicut nec ſacramentum ſuſceptum bapriſmi vr ordinis, ca.quod qui dam.verſ.nunc videamus, 1.q.1.Et proinde, quia dolu malo feciſſe is viderur, qui contra legis iuſſa facit l.quemadmodum, de Agricol.& cenſit. lib.xi.C.l.non dubium, C. de legib.ita & ea quæ contemnit inquiſitionem & certirudinis cauſam à lege definiram, de vita & morte mariti antequam alij nupſerir, videtur eſſe doloſa & adultera, & incidit in pœnas eius qui duas vxores vel quæ duos viros accipit, de quibus in l. eum qui. duas. de Adulter. C. vbi & infamia erat & olim, in Gallia fuſtigatio, & hodie vltimum ſupplicium: vt notat per rationes adductas Rebuffus ad §.& cum omne fornicationis crimen, de public.concubinarijs, in concordat.magiſque peccat qui velamine matrimonij & clam delinquit, l.fi.de ritu nuptia.facit.l.1.C. de malefic. & mathema.l.1.de Delatorib.lib.10.C. Prætereundum tamen non eſt quod Tancredus, Philippus, Gofredus,& Panor.ad dictum c.in preſenria, hoc titulo, dicunt, authenticam hodie, de repudijs, nõ ſeruari nunc, quod pertiuet ad ſolemniratem inquiſirionis mortis coniugis, ſed ſatis eſſe, ſi vel verè vel veriſsimilirer conſtet, de morte cõiugis, pura quia nauis in qua erar maritus, paſſa eſt naufragium, & omnes dicuntur mortui, facit in argumenrum c.prudentiam, de offic.de lega. vbi ſi tres fuerinr delegati, cum clauſula, quod ſi non omnes.&c.duo non procedent in cauſa, niſi cõſtiterit per nuntium lireratoriè miſſum, venire non poſſe rertium, vel ſi alias canonicè conſtet. Dicunr & Hugo & Vincẽtius, ſolam famam ſufficere, quia & mors probari poſsit per famam, gloſſa in l.ſiquidem, Soluto matrimo.C.& textus in c.præſenria, hoc tit.ait, ſufficere certum nuncium, potiſsimum ſi longo tempore maritus fuerit abſens & ita temperanrur l.vxores, de Diuor: P.l.vxor.C.de Repud.Hic tamen diſtinguẽdum an in viciņis partibus dicarur abſens maritus mortuus, & tunc fama non ſufficit: niſi ſit probatio: aut in longinquo, & tunc debet eſſe certus nuncius, nõ fama quæ eſt incertus nuncius & fallax, c.veſtra de cohabita.clericor.& mulier. Certúsque nuncius eius qualiratis eſſe debet cui fides adhibenda videarur, quive deponar per verba veriſsimilia. Et hæc de ſecunda concluſione.

21 Venio ad poſtremam partem capitis noſtri, *de illis*, & ad tertiam concluſionem, qua docetur: pœnam pro fide rupta, & pro periurio imponendam illi ex ſponſis, per quem ſteterit quominus matrimonium promiſſum non fuerit ſequutum. Idipſum tractatur in capit. penult. hoc titu. Periurij ſcienter commiſsi pœnirentia, eſt ieiunium 40.dierum, in pane & aqua & ſeptem annis ſequentibus pœnitere, ſcilicet intrinſecus, cano. quicumque, 6.q.1.& ſecundum iuramenti tranſgreſſi quoque qualitarem pœnirentia quoque erat impoſita: vel ſiquis peieraſſet in manu epiſcopi, vel in cruce conſecrara, triginta annos pœniteret: ſi in cruce non conſecrata vno. anno, ſi compulſus & ignorans ius rribus quadrageſimis can.2.& can.ſiquis coactus, 22.quæſt. 5. Coactus peierans plus corpus quam animam diligẽs tres quadrageſimas, aut tres annos pœnitere debebat, vnum in pane & aqua canon.qui compulſus ead.22.quæſt.5.vide & ca. prædicandũ 22.quæſt. 1.& quæ diximus de Pœna periurij libr 10. Syntagma.capit.10. & xi. vbi de diuinis & humanis in periuros animaduerſionibus & legibus agimus.

Hodiè tamen pœnitentiæ ſunt arbitrariæ in foro conſcienriæ, imponendæ ex circumſtantiarum occurrentium qualitatibus, c.2.de Pœnitent.& remiſs.quantitatis, qualitaris delicti: ætatis, ſcientiæ, ſexus.& conditionis delinquentium loci & temporis commiſſorum delictorum c. ſicut dignum, de homic.

Iure ciuili, pœna alia poteſt adſerri aduerſus eos quorum culpa diſſoluuntur ſponſalia fide rupta, tam ex morum varietare, quam iure ſcripto Romano. In lege Salica.tit.70.de eo qui filiam alienam acquiſierit, & ſe retraxerit. *Siquis filiam alienam ad coniugium quæſierit præſentibus ſuis & puellæ parentibus, & poſtea ſe retraxerit, & eam accipere noluerit*, Malberg *friſra ſigena, bis mille quingentorum denariorum qui faciunt ſolidos ſexaginta duos & dimidium, culpabilis iudicetur.* Et in legibus Allemanorum.titulo quinquageſimo quarto, de eo qui ſponſam ſuam dimiſerit, & aliam duxerit, *Siquis filiam alienam deſponſatam dimiſerit & aliam duxerit, componat eam quam deſponſauit & dimiſit cum 40.ſolidis, & cum duodecim ſacramentalibus iuret, cum quinque nominatis & ſeptem aduocatis, quod pro nullo vitio, nec tentatam eam habuiſſet. Nec vitium in ea inueniſſet: ſed amor de alia illum adduxit, vt illam dimiſerit & aliam habuerit vxorem.* Lex & apod Baioarios, capire vndecimo, titulo quindecimo, ſimilis de iuramento non accipientis deſponſatam additúrque, *quod nec per inuidiam parentum ſponſam dimiſerit, & compoſitio eſt tantum viginti quatuor, ſolidorum.* Maxima videtur irrogata ſæpe parentibus puellæ deſponſatæ ſi relinquatur à qua purgare in prædictis legibus ſe debebant ſponſi. Meminit Ariſtoteles libro quinto politicorum capite quarto principium fuiſſe ſeditionis in Delphis, quod ſponſus cum ſibi augurium triſte accidiſſet, vt venit ad ſponſam, ſuſcipere illam noluiſſe; parentes vero puellæ quaſi ſpretos atque contemptos, ſacrorum quiddam eo ſacrificante inieciſſe, atque vt ſacrilegum accuſaſſe, & capite damnari feciſſe. Murarum item ſtatum Epidamni ciuitaris eadem occaſione Liuius etiam in prima narrat Turnum regem Rutulorum, cui fuerat pacta Lauinia ante aduentum Aeneæ, prælatum ſibi fuiſſe Aeneam aduenam cruentum

bellum

bellum intuliſſe & Aeneæ & Latino in, l. fin. de Sponſalibus. C. mulier quæ extra *25*. ætatis annum deſponſata eſt, ſi facto ſuo noluerit implere matrimonium, tenetur reſtituere ſponſæ quæ arrarum nomine accepit in duplum: ſi minoris ætatis, & non impetrauerit veniam eius ætatis, in ſimplum acceptorum tenetur, ſi ſponſi facto diſſoluantur, repetit data à ſe & lucratur ſibi data. Nec ambiguum eſt donatas res inter ſpõſum & ſponſam, nuptiis non ſecutis repeti: quia iſtæ donationes tacitam conditionem continent, ſi nuptiæ ſequantur. l. cum veterum, de Donatio. ante nup. C. in qua emendantur leges antiquæ contrariæ, vt l. ſi filiæ, l. ſi tibi eod. ti. de Dona. ante nup. C. & ius Pandectarum quo donata ab ſponſis mutuo ante nuptias irreuocabilia erunt, l. *1*. de Donationibus. *P*. l. ſi donaturus de condictio. cauſa da. P. emendationis cauſa eſt, quod videantur iſtæ donationes factæ contemplatione matrimonii futuri, quod non eſt ſequutum, quare cauſa non ſecuta reuocantur. l. ſtipulationem *21*. de iure dot. l. *1*. & *2*. de Donatio. quæ ſub. C. vt & ex cauſa diſſoluto matrimonio, quilibet coniugum quæ dedit & communicauit, exemplo ſolutę ſocietatis, repetit. l. *2*. & fin. de Donat. inter vir. & vxor. niſi cauſa vt nuptiæ nõ celebrarentur defunctus vel ſeparatus dederit. l. *3*. C. de Sponſalib. exceperunt etiam antiqui in l. ſi ab ſponſo: C. de Donationib. ante nup. non reſtituenda vniuerſa donata ab ſponſa ſolutis ſponſalibus, ſed mediam partem: ſi oſculum interuenerit inter ſponſos, quod certè ex moribus Italicis rationem habet, qui per oſculum putant datum à puella reſerata ſaltem mente clauſtra pudicitiæ, iuxta illud Ouidij,

Oſcula ſi dederis fiam manifeſtus amator,
Et dicam hæc mea ſunt, iniiciámque manus.

Facit cap. nec in aliqua, *27*. quæſt. *1*. & cap. vnico. Quibus. mod. feud. amittatur. in li. feudor. quemadmodum & Beguinorum & Beguinarum error fuit, plus in oſculo eſſe peccati, quàm in coitu. Clementina fin. de Hæreti. & punitum morte filiæ oſculum refert Valerius lib. *6*. cap. *2*. quod tamen aliter ſe habet in Gallia, vt docui lib. *8*. Syntag. cap. *8*. & lib. *36*. cap. *12*. vbi plura de his. atque declaratum in Senatu Toloſano. *12*. Iulij *1575*. Senatuſconſulto, teſtituenda eſſe omnia ſponſalitia numera ſolutis ſponſalib. in cauſa cuiuſdam Petri Darietes & eius filiæ: omnia vero etiam ſponſalia Toloſæ fiunt porrecto ab ſponſa ſponſo oſculo, neque ex oſculo ſolo contrahi propinquitatẽ tradit, ea. lex diuina, *27*. q. *2*.

Ad. Cap. de muliere. 6.

Ad cc. Veniens 13. & 15.
Ad c. conſultationi 28. de Sponſalibus.

ARGVMENTVM.

1 *Epitome cupitis: & de nomine vis.*
2 *Finitio eius.*
3 *Species eius.*
4 *De vi compulſiua abſoluta & conditionata.*
5 *Matrimonium nullum ipſo iure vi contractum: etiam iuratum. 9.*
6 *Ratio prima à conſenſu requiſito.*
7 *Ratio 2 à libertate matrimonii.*
8 *Tertiũ à metu reprobante actus quibus adiicitur.*
10 *Metus iuſtus illatus agentis filiis.*
11 *Minæ parentum an habeant iuſtum metum.*
12 *De differentia poteſtatis in filios & liberos.*
13 *De reuerentia paterna conſeruandũ.*
14 *Ita tamen vt vtrox non obſit. matrimonii libertati.*
15 *De probanda vi, & de proteſtationis effectu.*
16 *Quomodo voluntas ſine coactione perpendi in matrimoniis debent.*
17 *Qua via reſcindatur metu factum.*
18 *Metus qui impedit matrimonium, an talis eſſe debeat qui cadat conſtantem virum, & non in conſtantem fæminam.*
19 *De diſceuſu in conſenſum tranſeunte.*
20 *Gabaonitarum bonus dolus.*
21 *Matrimonium nullũ reſcindi dicitur ratione facti non vinculi.*
22 *Hypotheſis & ſumma e.* id quod *huius tituli, vim purgari per conſenſum ſequentem.*
23 *Ratio à poſteriori voluntate, & de moribus nationum in rapiendis ſponſis.*
24 *Cur matrimonia à parentibus recte procurata diſplieeant ab initio puellis ſæpè.*
25 *Quomodo vis probetur adfuiſſe in matrimonio, & quomodo elidatur per conſenſum, & aliis modis.*
26 *Ratihabitio matrimonii violenti retrahit conſenſum ad primum diſſenſum.*
27 *Qui vult conſequens matrimonii, vult antecedens.*
28 *Conſilium pro tempore mutandum in melius, & de ſublata vi per lapſum temporis.*
29 *Mulieris libera conſuetudo facit præſumptionem matrimonii cum illa.*
30 *Diſſenſus ceſſat adueniente conſenſu.*
31 *Explicatio regulæ,* quod à principio nõ valuit.
32 *De anno in poſſeſſione religionis requiſito.*
33 *De tertia regula*, quod Iuriſconſultus non reſpondet de incertis.
34 *Adfertur prædictorum comparatio.*
35 *Alia ratio.*
36 *Ambiguum debet reſolui per id quod tutius videtur.*
37 *De conſilio legis.*
38 *Leges num reduci debeant ad hypotheſes ſingulares.*
39 *Quid ſit dicere* legem eſſe debere de dubitabili.
40 *Num reſcriptum expreſſionem ſingulorũ exigat.*
41 *Quando ſupplicatio facta principi pendente lite fieri poſſit.*
42 *Reſcriptum qua omiſſione vitietur.*

CAP. 6.

Alexander III. Paduano Epiſcopo.

De muliere, quæ eſt inuita tradita viro & detenta: cum inter vim & vim ſit differentia, vtrū poſtea conſenſus interceſſerit, certū nobis nihil poſtea expreſſiſti, nihil certum inde tibi poſſumus reſpondere.

Cap. xiii.

Idem procuratori & cano. Soran.

Veniens ad Apoſt.ſed. Mariota ſuplici inſinuatione monſtrauit, quod quendam adoleſcentem adamauit, in tātum, quod vterque de matrimonio contrahendo, ſub trium perſonarum teſtimonio præſtiterit iuramentum: quod parentes mulieris ipſius ignorantes, eam inuitam & reclamantem in vxorem alii tradiderunt, quem ita exhorruit, quod ſe ab eo nullo modo cognoſci permiſit. Cumque publice fateretur quod à priori viro cognita eſſet, atque iurata Epiſcopus Soranio. cognito quod proxima inter eos eſſet linea conſanguinitatis ipſos ab inuicem ſeparauit. Cæterum cum cauſa ipſa tractaretur, & viro cui tradita fuerat à parentibus conſentire nollet, ipſe aliam in vxorem traduxit: & illa cuidam T. nomine publice in conſpectu Eccleſiæ nupſit. Tandem cum de illo filium genuiſſet, Pater ipſius T. ei oppoſuit quod filiū ſuum non potuit in virum habere eo quod ab alio qui defunctus eſt, prius deſponſata fuiſſet* Et infra: Mandamus quatenus ſi inueneritis, quod prædicta mulier à priori viro iudicio Eccleſiæ fuerit ſeparata, & ab eodem T. ſine contradictione Eccleſiæ in vxorem traducta, & ille cui à parentibus fuit copulata, de præſenti vita deceſſit, prædictum T. monitione præmiſſa cōpellatis, vt præfatā Mariotam recipiat, & ſtudeat maritali affectione tractare. Alioquim eum & ſuperinductā, & patrem eius (ſi huic reſtiterit) excommunicationi ſubdatis.

Cap. xv.

Idem.

Veniens ad nos Gu. ſua nobis relatione monſtrauit, quod in domo ſua mulierem quandam receperit, de qua prolem habuit, Et cui fidem coram pluribus præſtitit, quod eam duceret in vxorem: Interim autem cum apud domum vicini ſui pernoctauerit, eius filia nocte illa ſecum concubuit, quos pater puellæ ſimul in vno lecto inueniens ipſum eam per verba de præſenti deſpōſare coegit. Ideoque mandamus quatenus ſi inueneris, quod primam poſt fidem præſtitam cognouerit, ipſum cum ea facias remanere: Alioquim ſecundæ, (niſi metu coactus, qui poſſet in virum conſtantem cadere eā deſpōſauerit) adherere facias vt vxori.

Cap. xxviii.

Honorius III. Epiſcopo Berguen.

Conſultationi tuæ breuiter reſpōdemus, quod mulieres quæ veniunt ad valuas Eccleſiæ benedicendæ cum ſponſis, & ibi reclamantes, adfirmant ſe numquam in eorum matrimonium conſenſiſſe, (ſponſis legitimæ probantibus cōtrarium) non oportet, cum legitimis & idoneis teſtibus non debuerit illarū ſimplex adſertio præualere: Sane illis quę benedictione accepta, mox à ſponſis aufugiunt, ante carnis copulam ſubſecutam, adſerentes ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſſe, ſed metu illato compulſas verba protuliſſe conſenſus, licet animo diſſentirent non ſtatim eſt audientia deneganda, ſed de illato metu eſt cū diligentia inquirendum: & ſi talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in conſtantem virum, erunt non inmerito audiendæ.

In hoc c. *6.* de muliere, Alexander tertius, nihil certi videtur reſpondiſſe, verum admonet in quæſtione, num matrimonium vi cōtractum cū inuita reneat, diſtinguēdum eſſe inter vim & vim, dehine nū cōſenſus poſt vim interuenerit.

Colligemus itaque primum inter vim & vim eſſe differentiam, quam vt intelligamus, & vt poſsimus vim ad quæſtionem de matrimonio per vim contracto transferre, paucis explicabimus: reliqua reiiciemus ad ea quæ iam à nobis fuerant pertractata, li. *36.* Syntagma: Iuris c. *25.* addemus autem nunc vim nomen à Græcis habuiſſe originem, à quibus & nomina pleraque Latina fluxiſſe, annotat Varro libris de Lingua Latina: Græcis quippe *ἶνες*, fibra eſt. fibræ autem ſunt ſecundum Gorreum fila quædā oblonga gracilia, alba, ſolida, valida, omnis generis partibus corporis inſerta. propria fibrarum actio eſt ipſarum partium in ſe contractio, quæ quidem pro vario fibrarum ſitu opus quoque varium

exercent

exercent:porrò quoniam virium corporis bona pars conſiſtit in fibris, ſeu in his partibus quæ fibras multas habent & neruoſę ſunt, ideo *is* etiam à poëtis accipitur pro vis, robur, *ἰσχὺς δύναμις*, vt apud Homerum ſæpe veluti Odiſſea *σ.-οὐδ' εἰ τῷ οὐδὲ βία*, ad Heſiodum *ἲς ἀνέμου βορέαο*.

2 Vis eſt ſecundum Paulum Iuriſconſul. in l. 2. quod metus cauſa, maioris rei impetus, qui repelli non poteſt. explicat alıis verbis impetum illum Vlpian. in l. *1*. eiuſ. tituli. *vis fiebat* inquir, *mentio, in edicto, ſcilicet propter neceſſitatem impoſitam contrariam voluntati*, hícque pro violentia vis, cui reſiſti non poteſt, & aduerſus quam parum valet cuſtodia, l. ſi ea res, de actio. emp. P.

3 Plures ſpecies eius ſunt, vt alia diuina alia humana, Humana rurſum vel legitima vel improba, improba item, inquietatiua, expulſiua, ablatiua, repulſiua, compulſiua de quibus in prædicto cap. *25. 36*. Syntag. hic autem tantum agitur de compulſiua, quæ illata facto quandam neceſſitatem obtemperandi imponit l. *1*. §. fi. Quod met. cauſa P. ideo in hac requiritur periculum cum atrocitate non leue, & quod ſit præſens vel inſtans l. *3*. *6*. l. non timorem, *7*. l. metum autẽ *9*. quod met. cauſa. P. l. accuſationes, *10*. eo. titu. C. cap. cum dilectus, de His quæ vi metuſue cauſa fiunt & quod quis ſibi ipſi metum non inferat: hoc eſt, vt à potentiore inferatur nam qui habet à ſi ipſo originem, iuſtus non dicitur metus. vt l. ſi mulier, eo. tit. P.

4 Diſtinguẽdum etiam in hac vt compulſiua, inter abſolutam, & conditionatam, & Panor. ad cap. ſacris, quod metus cauſa, ait differre metum à vi, quod metus eſt vis conditionata, vt interficiam te niſi id feceris: & vt in cap. ad audientiam, quod metus cauſ. vis autem eſt quædam coactio, vt ſi quis ligatus quippiam facere aut pati cogatur: corporaliter dicto cap. ſacris. Ariſtotel. *5*. Ethicorum ait, *ἑκούσιον* voluntarium, continere id quod conſultò & incõſultè, item 3. Ethicorum & quod per vim & per ignorãtiam, & quia coactioni poteſt accedere voluntas, & tunc verum ſit, voluntatem coactam voluntatem eſſe. l. ſi mulier, §. ſi metu, in *2*. Quod met. cauſa. P. Abſolutæ omnino vis, cui omnino repugnat voluntas, exemplum in cap. maiores. *3*. §. item quæritur, & ibi gloſſa ad verba *conditionaliter volens*, de Baptiſmo, vbi diſtinguitur inter inuitum, & inuitum coactum vt inuitus & omnino reclamans Baptizatus, non poſſit cogi ſeruare fidem Chriſtianam, nec Baptizatus dicatur, at inuitus coactus Baptizatus, qui coactus paſſus eſt ſe Baptizari conditionaliter volens, licet abſolutè non velit, fidem ſeruare cogitur. Explicat & cano. meritò. *15*. quæſt. 1. quod eſt peccatum volentium & nolentium, & voluntas coacta, & inuitus quis dicatur: & peccatum nolentis non eſſe ibi dicitur, quod quis facere compellitur metu mortis minitatæ, nam vult facere vt mortem euitet, nam vult viuere. Aliud exemplum vis abſolutæ, In l. vim paſſam, ad leg. Iuliam de Adulter. P.

5 His præmiſſis, Colligimus ex noſtro. cap. de muliere, iuncto cap. veniens infra. Quod vis compulſiua cui conſenſus non adeſt contrahentis impedit, ne matrimonium ita contractum ſortiatur effectum: cum ita contractum nullum ſit. cap. veniens & c. cõſultationi hoc ritu. canon. 1. *2. 3. 4. 31*. quæſt. *2*. c. ex literis, de Deſponſatio. impube. & tractat ipſo iure nullum eſſe huiuſmodi matrimonium, Panor. ad cap. veniens, in 1. numero. *8*. ad cap. cum locum, num. *6*. ad cap. veniens, in *2*. num. *7*. hoc titul. Quod locum habet ſiue vis inferatur vxori, ſiue marito: in cauſis enim quæ conſenſum & honeſtatem matrimonij reſpiciunt, par eſt cauſa vtriuſque coniugis, canon. ſi ducturi. ca. non mœchaberis, ca. indignantur. *32*. q. *6*.

6 Ratio prior, quia matrimonia non poſſunt fieri, niſi conſenſu eorum qui contrahunt interueniente, l. ſponſalia ſicut nuptiæ, de ſponſalib. P. cap. cum apud, hoc titu. cap. fin. de ſponſa. duorum. canon. ſufficiat, *27*. quæſt. *2*. imo nec cogitur filius in patris poteſtate conſtitutus, nec filia inuiti contrahere matrimonium, etſi ſine patris voluntate id agere nequeant. l. non cogitur filius. l. ſi patre cogente, de ritu nup. *20*. l. nec filium, l. nec ab initio C. de Nuptiis, locum autem non habet ibi conſenſus, vbi metus & vis eſt, c cum locum, de ſponſ.

7 Eo pertinet ſecundo loco quod matrimonia debeant cum plena libertate cõtrahi ideſt, ſine vlla compulſione metuve cuiuſquam rei, l. fin. de ſponſalib. C. l. Titia. de verbor obliga. l. *2*. de inutilib. ſtipula. C. libertas autem ibi nou eſt, vbi interuenit vis, vt liquet ex finitione libertatis, ibi *niſi vi aut iure prohibeatur*. l. libertas, de iuſtit. & iure §. 1, de iure perſo. vis vt dictum eſt habet neceſſitatẽ aduerſantem voluntati. l. 1. quod met. cauſ. conſtituit & differentiã inter liberum eſſe, & velle coacte lex, ſi minor, §. penul. eo. t. quod met. cauſa. P. Si *metu coactus*, inquit, *adiui hæreditatem puto me hæredem effici, quia quamuis ſi liberum eſſet noluiſſem, tamen coactus volui, ſed per prætorem reſtituendus ſum, vt abſtinendi mihi poteſtas tribuatur: & enim quando metus cauſa aditur, datur abſtinendi facultas*. In l. ſi metus, de acquiren. hæredita. Ideo olim magiſtratibus ſuperioribus, & rectoribus prouinciarum, & cohortis præfectibus quibus, imperium & poteſtas poterat ad ferre metum prouincialibus, interdictũ fuit matrimonium cum ſubditis ne inuitas parentéſue filiarum inuitos ad matrimoniũ metu incuſſo poſſent impellere, l. præfectus, l. ſi quis officium, l. qui in prouincia, *57*. de Ritu nuptia. l. vnic. ſi rector Prouinc. vel ad eum pertinen. li. *5*. C. tit. *2*. l. *1*. ſi quacũquæ præditus poteſtate, &c. lib. *5*. C. ti. *7*. l. *3*. §. videamus, de Donatio. inter virũ & vxor. Niſi poſt depoſitam adminiſtrationem, mulier quæ gerenti conſenſerat, in conſenſu perſeueret, dicta. l. eos, C. de Nup. Quod tantum in

Gallia locum non haberet, cum eius officiarij ſint perpetui quandiu vixerint ex conſtitutio. Ludouici xj. quæ inſeritur apud *A*ufrerium, in ſtyllo *P*arlamenti: titulo de exceſſib. officiariorum, cap. *9*. §. præterea. Scribit & Gaguinus lib. *10*. hiſtotiæ in Ludouico. xj. Noluit etiam ius *P*ontificium ſponſos etiam iuratis ſponſalibus de futuro matrimonio cogi inuitos ad illud in cap. *2*. cap. requiſiuit, hoc titu. ne difficiles amicitiæ matrimoniali contrarij hinc ſequerentur exitus, vt adulterium, homicidium, perpetua diſcordia, & ſimilia cap. cum locũ, de ſponſalib. can. *1*. *13*. q. *2*. contemptus ex eo quod non diligitur, ca. Præſens. *20*. q. *3*.

8 Tertio loco generalis eſt regula, *metum iuſtũ & probatum, habẽtem ſalutis periculum, vel corporis cruciatum, vel aliud quippiam ſimile atrox, reſcindere quæ eius interuentu facta ſunt*, maximè quæ conſenſu peragi debent. l. interpoſitas, de Trãſactio C. cap. conſultationi, hoc titu. cap. fi. de his quæ vi metúſue cauſa fiunt. ca. Lotharius, 31. q. *2*. metus autem ſufficiens deber eſſe non vanus vanique timoris non eſt iuſtus metus, l. vani, de Regu. iut. P. l. ſi quis ab alio de re iudic. ca. Lotharius, *31*. quæſt. *2*.

Cauſa porrò metus, num excuſabilis ſit, & num. ſufficiens ad tetractandum negotium factum, examinari & diſcuti debet arbitrio iudicis. l. metus autem cauſa, *3*. ex quib. cauſ. maior. *P*. &c. li. *4*. *P*. li. *6*. ipſe autem conſiderabit rem qua metus infertur quale periculum cõtineat, per. leg. *2*. *3*. *4*. *5*. *6*. &c. Quod metus cauſa P. dehinc perſonas inferentium metum, & quæ patiuntur, veluti ſi is qui atrox quippiam minatur, ſit eius conditionis qui facile illaturus eſſee minata, aut non. l. donationis. *7*. C. de his quæ vi metûsue cauſa fiũt. dehinc num, metus poſſit mouere conſtantem virum, non meticuloſum l. ſi mulier. & l. nec timorẽ quod metus cauſa. P. c. cum dilect. de eo quod met. cauſ.

9 Neque retinebit matrimonium coacte cõtractum prætextus iuramẽti adhibiti eo enim non obſtante declarabitur nullum, c. ſignificauit & ibi gloſſ. *2*. de eo qui duxit in matrimonio quam prius polluer. per adulter. Iaſon ad l. Titia, de verbor. obliga. nu. *10*. nec obligatorium eſt contra bonos mores præſtitum iuramentum. cap. non eſt obligatorium, de Regul. Iur. in *S*ex. c. quemadmodũ de iureiuran. cum ſimil. quemadmodum neque conditiones repugnantes matrimonio ſuſtineri poſſunt, c. ſi. de conditio. appoſit.

10 Neque etiam ex eo ipſo metus dicetur ſufficiens quod periculum ipſi contrahenti illatum ſit ſed etiam ſi filiis eius quoque, per rationem l. iſti quidem, quod met. cauſ. P. notat & Ricardus in *4*. Sententia. d. *29*.

11 Cęterùm quæritur, num minæ paternę quibus filius filiáue familias ſe dicunt compulſos inuitos ad matrimonium, ſufficiant ad declarandum matrimonium nullum, tanquam per vim contractum. In qua quæſtione Pano. ad c. ex literis, de Deſponſ. Impuber. & Iaſon ad l. Titia numero *14*. diſtingunt, & nos quoque diſtinguemus num tales minæ fuerint, tanquam atroces, vt per cruciatum corporis extorſerint conſenſum filiorum vel filiarum: vt tunc matrimonium nullum ſit *reclamantibus ſtatim vbi potuerint liberè filiis coactis, vt expreſſe deciditur in dicto*, c. ex literis at ſi tales minæ tanquam atroces non ſint, vel ſi tales fuerint, ſed poſt illas filii cum potuerint liberè reclamare non reclamauerint, Sola reuerentia paterna propter quam filius-familias vel filia-familias ſe dicit inuitam conſenſiſſe, non ſufficit ad declarandum matrimonium nullum, ſed tenet. l. ſi patre cogente, iuncta Gloſſ. de Ritu nup. P. l. ſed ea quæ patres, 12. de Sponſal. P. vbi additur, *tunc enim ſolum à patre diſſentiendi filia conceditur poteſtas ſi indignum moribus, vel turpem ſponſum ei eligat, neque exiſtimatur conuenire pudicitia filiarum eligere ſibi maritum.*

& vt ait *P*lautus, in *P*erſa actu *3*. Scena. *1*.

Virgo atque mulier nulla erit quin ſit mala,
Quæ præter ſapit quam placet parentibus.

Impoſuit hoc munus & onus parentibus lex, vt quærant filiis cõditiones & filiabus maritos l. qui liberos, de Ritu nuptia. *P*. atque in eo prępoſuit voluntatem patris voluntati filiæ, in l. vnic. de raptor. virg. C. eáque cauſa ſtatuit ne vnquam filius filiáue-familias ſine volũtate patris coniungerent ſe matrimonio. l. *P*aulus, de Statu homi. *P*. l. *2*. de Ritu nup. *P*. l. *S*ponſalia, de ſponſalib. ca. aliter, *30*. q. *5*. etiam ſi filiæ viduæ ſint, minores tamen *25*. annis, quæ etiam non poſſunt ſine conſenſu parentum repetere matrimonium. l. nuptiæ, *18*. de Ritu nuptia. *P*. l. ſi vt proponis, *7*. de Nup. C. Quinimo ſi fuerint emancipatæ filiæ viduæ minores *25*. ſi earũ voluntas repugnet voluntati parentũ, & proximorum conſenſu debet adiri iudex dicturus pro negotii qualitate ſententiam l. viduę, *16*. C. de Nuptiis l. in coniunctione filiarum. *20*. C. eo. titu. Naturale eſt, & veluti inuiolabile, vt ſemper conſilium capiant parentes pro liberis in grauioribus Negotiis. l. nec in ea lege, ad leg. Iul. de Adult. & officium paternũ non in atrocitate conſiſtat. l. diuus, ad legem *P*ompeiam de *P*atri. vt fieri non poſſit quin commoueantur viſcera parentum in miſericorda & cura filiorum. c. adferte mihi gladium, de pręſumptio. plúſq; torquetur in iniuria filiis illata, quàm in propria l. iſti quidam, quod metus cauſa. *P*. vt nec affectus ſupra paternũ & qui eum vincat. l. conſilio de Curator. furioſi. Et vt hæc ipſum lex inſculperet menti filiorum, atque omnino patri obtemperandum eſſe illis oſtenderet, præſcripſit conceſſionem poteſtatis paternæ in filios, quæ temerariis quidem filiis videretur atrox, ſed quæ legi viſa eſt iuſtiſſima per quam patri vitæ neciſque poteſtas in filios eſſet. l. fin. de *P*atria poteſta. C. Diony. Halicar. in *2*. *S*ciebat enim numquam fieri poſſe, vt pater ob dilectionem quam non poteſt exuere, præter modum animaduerteret in liberos: & aliundè certum habuit plerúmque iuuẽtutem

ita

ita feroceẽ euadete, vt, niſi ſæuiſsimo metu pœnatum retineretut facilè in patentes inſutgat: & ita, vt mortis, ſic & caſtigationis arbitratiæ conceſsit poreſtatẽ, l.1.de Emend.ptopinquor, vtque poſſet contumacem filium iudici offerre, qui in eum ſententiam qualẽ ipſe veller, diceret, l.3.de Pattia poteſta. C. Dedit inſuper & lex patti poteſtatem, vt etiam poſſet motitutus eligere ſuo teſtimonio perſonas quæ curam filiotum & poteſtatem ſuo loco, ſubire poſſent: nempe tutores, l.de creationibus de epiſco.audi.eo.tit. de Teſtam. tutela.poſſetq́; & curatores furioſis, & ſubſtitutos pupillares, eis eligere l.humanitatis, C.de impub.l. motibus, de Vulga.P.§.1.de Pupill.cũ ſimil. Et quod etiam huic tractationi conuenit, poſſet filiabus ſuperſtitibus poſt mortem ſuam matitos deſtinare. l. ſi pater pactum, 4.de Spõſ.C.l. tutot vel cutatot, 36.l.non eſt mattimonium, 66.de Ritu nupt.P. l.pater Seuerinam, 101.de Conditio.& demonſtra.li.35.P.ti.1.l. Titia quæ ex alio, 134. de verb. oblig.l.7.ad leg.iul.de Adult.P.l.6.C.de interd. matrimo.&c.c.2.de Deſponſ.impubet. Ex quibus collaris mirandum, non eſt, ſi reuerentiam patris & voluntatem contrariam, iuuenili ſtultitiæ filiorum, & filiarũ quæ ſæpè certant contra ptopria commoda. dicta l.ſi pater, de Sponſal. C. præponamus aſſertioni, quod propter reuerentiam paternam merûque eius matrimonio inuitos ſe coniunctos dicant: vt neque argumentum metus, vel vmbra quidem inde colligi poſsit. Neque rurſus veriſimile relinquitur factis nuptijs, præſentibus maximè parentibus & amicis qui ſolent conuocari, metum aut vim illegitimam interueniſſe, ſi enim præſentia amicorum ſola, contractu adhibita, elidit omnem ſuſpicionem metus. l. trãſactionem, & ibi gloſſ. & Barth. C. de tranſact. & Barth. in l.final. C.ſi quis aliquem teſtati prohibuerit, quod & de præſentia aliotum honeſtotum virorum dicitut, in l.quæro, 59.§.ſi ſeruum, de Aedilitio edicto, P. multo magis id dicendum, de præſentia patris quæ caret omni ſuſpicione: cum affectui eius, vt dixi, nullus ſit ſimilis. Quare & ſemper filia patri videtur conſentire, niſi euidenter diſſentiat l.2.§. voluntatem, Solut.matrim. P. Adijciamus dignitatem paternam, quæ veneratione, digna viſa eſt, in decalogo cum remuneratione etiam longęve vitæ. Deuter.c.20. *honora patrem tuum & matrem, ſi vis longæuus eſſe ſuper terram*, & ideo recte dicemus ſimilia his quæ reſcripſerunt Diocletianus & Maximia. in l.ad inuidiam 6.de His quæ vi metúſue cauſ. fiunt libt.2. C. titul.20. *Ad inuidiam alicui nocere nullam dignitatem oportet: vnde intelligis quod ad metum arguendum, per quem dicis inuitum eſſe contractum, ſenatoria dignitas aduerſarij tui, ſola non eſt idonea.* Rutſum, Solæ quoque minæ non incutiunt metum, l.3. §. quolibet, Quod metus cauſa niſi infetantur à Tyranno, vel alio homine peſsimo, qui eas poſsit & ſoleat exequi, l.minæ, & ibi notatut eo. ti. Gloſſ. ad l. interpoſitas, de Tranſact.C.

12 Nec oberit quod adferri poſſet ex l,1.§. quæ onerandæ, Quarum tetum actio non det. P. vbi à patroni obligatione & præſtatione operatum, nimia eius reuerentia & metu per libertum promiſſatum, liberatur libertus, tanquam metu compulſus. Siquidem permagni intereſt inter affectiouem patroni in libertum: & patris in filios: non ſecus quàm valdè intereſt inter filium & ſeruum: imperium paternum & impetium tyrannicum, imperium ex virtute in liberos, dominatio in ſeruos, Ariſtotel. 7. polit.c.14. imperium in liberos, regium, quo quis per amicitiã præeſt, & per ætatem, vt idem ſcribit, 1. Polit.ca.8. Neque metus operarum ſupra modũ promiſſatum, qui cadit in libertũ ne opprimatur eius libertas, cadere poteſt in cauſa filij & patris. Quia filiorum reuerentia patris, naturalis eſt, quæ nec pacto vel alio modo augeri vel minui poteſt, l.ſiquãdo, §.illud de inof.teſt. Sed neque actus qui ex reuerẽtia patris geruntur, ideo nulli ex eo metu dicuntur: ſed ſi læſio interuenerit officio iudicis reſcindendo: nam ante reſciſionem tenent vt norat Barthol. ad l. metum, in 1.ſic incip.& ad l.fin.§.penul. Quod metus cauſ.P. vt in l.interpoſitas, C. de tranſac. Hoc tamen nõ admittit matrimonium ſemel enim contractum & ſemel validum non diſſoluitut, vt docuimus ab initios.

13 Item dato, quod nimia reuerentia paterna metum habeat, tamen nõ habet vim cogẽtem, & ita inter vim & vim, facienda eſt differẽtia. vt in noſtro c.de muliere, & ca. conſultationi, hoc titu. Alioquin daretur colludendi & delinquendi occaſio, & orto vel leui diſsidio inter vitum & vxorem, obtruderetur reuerentia nimia cõtractum fuiſſe matrimonium, ſpe quod nullum declararetur, vt tractatur in ſimili per Gloſſam ad c.cauſam matrimonij, de of.deleg. Conuellenda etiam nullo modo ſunt reuerentiæ paternę repagula, ſed firmioribus clauis cõſtringenda: ne irrepat in iuueniles calores adhuc delinquẽdi libetior occaſio, & boni mores lædantur, qui debent ſubijci arbitrio parentũ. Atque ſatius eſt, coartare iuueniles calores, ne cupidini dediti triſtem exitum ſentiant, vt ait Iuſtin. in l.fin. §.ipſum autem, de bonis quæ liberis, &c. libt.6.C. titul.60. cum alioquin delinquendi occaſio, recidenda ſit ab omnibus maximè cõuentionibus, in l.conuenire, de Pactis dotalib. P. leg. alia, §. eleganter, Solut. matrimon. P.

14 Tantum tamen vt diximus non tribuimus præſumptionibus amicitiæ & reuerentiæ paternæ, vt veritatem coactionis, metus, atrocium minatum reſpuamus: quinimo, vbi de his liquebit, & reclamauerint loco & tempore conuenientibus, filij filiæue, præter voluntatem coniuncti, ad nullitatem mattimonij declarandam procedendum etit, dicto c.conſultationi hoc tit. tunc, vt ait Cicero 3.de Oratore, erunt nuptiæ innuptæ & vt Græci dicunt γάμος ἄγαμος.

15 Verumtamen hic probanda vis erit, nec

ſufficit aſſerere vel dicere, vim ſibi illatam fuiſſe,dicto cap. conſultationi,& capit.primo quod metus cauſa. Fiunt autem probationes de violentia per teſtes,capit. ſuper eo, eod. tit. Quod met. cauſa. item per proteſtationes factas.

Sed in proteſtationum cauſa non inutiliter quærendum eſt, ſiquis adactus adactaue ad matrimonium contrahendum antequam contrahat proteſtatus ſit in occulto: quod quicquid dixerit vel fecerit,non eſt dicturus vel facturus animo cõtrahendi matrimonium:num illa proteſtatio releuet eum vt inuitum & adactum, & ideo matrimonium poſtea contractũ ab eo non reclamante, nullum ſit. Et interpretes reſpondent,ita occulrè factam iuuare & releuare,argum.cap.*1*.Quod metus cauſa. cano. Lotharius.*31*.quæſt.*2*. Hoſtienſis ad capit. tua hoc titulo, quod tamen ego verum intelligo, quando ipſa proteſtatio immediatè actũ præceſsit matrimonij, vel non paulò ante & durante metu:non autem aliter, vt colligitur ex dicto c.*1*.Quod metus cauſa,Cæterum, ſi corã pluribus quis fuerit proteſtatus,quod quicquid ſit dicturus vel facturus,non intendat cõtrahere matrimonium, & poſtea nihilominus dixerit conſentio in talem, prædicta præcedens proteſtatio nihil eum iuuabit,ſed pro matrimonio erit iudicandum,dicto c. tua nos, & ibi Gloſſa, ad verba, *qualiter tibi conſtiterit non videmus*,hoc tit.Ratio, quia quamuis tempore proteſtationis videatur repugnans,tamen poſtea mutare potuit voluntatem & conſentire, quia ambulatoria eſt voluntas,l.*4*.de Adimen. lega.atque diſſenſus in conſenſum tranſire poteſt,cap.ad id quod,hoc titu.c.de illis, de Deſponſa.impub.cap.fin.de Raptorib.Mutata autem videtur voluntas proteſtantis,cùm poſtea conſentire ſe dixit,verba enim ita intelligi debent vt ſonant,& vt communiter intelliguntur,l.non aliter,de Lega.*3*.l.labeo,de Supellec. lega.l.librorum,§. quod tamen Caſsius de Lega.*3*.P. c.quamuis,de verborum ſig. cum ſimilib. ſed maximè in fauorem matrimonij hoc expreſſum, verba valere tantundem quantum ſonant,c.ex literis,*7*. hoc titulo. Dicere autem quod quis aliter ſenſerit quàm expreſſerit,propoſitum in mente retendum nihil operari, ſatis repellit exceptionem, l. ſi repetendi. C. de condictio.ob cauſam.l,quicquid aſtringendæ, l.ſtipulatio iſta,§.alteri,de verbot. obliga. facit l.veteribus,de Pact.P. Verba autem conſenſus ſequentis diſſenſum diſſoluunt diſſenſum, & ex conſenſu matrimonium perficiunt, acquiruntque ius irreuocabile fide data conſenſus coniugi.l.*1*. de Sponſa.duorum. Quare poſtea non licet mutare voluntatem prætextu diſſenſus prioris proteſtationis, eliſi, in præiudicium coniugis,c.mutare,de Regu.iuris in Sex. l.nemo,eod.titu.P.l.velles nec ne, de Reuocat. donatio.l.poſtquam liti, C. de Pactis c. publicatio,de electio. cum ſimilib. Nec proteſtatio nocere debet ei,cum quo poſtea contractũ eſt, textus & Gloſſ.ad c.cumana,ad verbum,*proteſtationem*,de Elect.vt neque debitorũ pactionibus creditorum petitio tolli aut mutari poteſt, l.debitorum,C.de Pact.l.ſi vnus.§.ante omnia, eod.tit.P.

Adducitur & textus expreſſus,quod proteſtatio præcedens,in actu contrario ſine proteſtatione alia,non ſit conſideranda, ſed cenſeatur reuocata.l.cum in plures, §.locator,Locat. P.vbi locator horreorum, propoſitum habuit, ſe non argentum aut aurum recepturum ſuo periculo: Deinde autem cùm ſciret eas res inferri,paſſus eſt,& perinde dicitur obligatus ac ſi propoſitum fuerit remiſſum, & ſic patientia pro conſenſu,vt in leg. *1*.§. magiſtrum, autem de Exercito.actio.P.l.1.§.penul. nautæ, caupo. ſtabula.P.facit & ad idem l.item quæritur §.fi. loca.P.Occurrit & magna occaſio delinquendi & peruertendi matrimonia,ſi ex illis proteſtationibus ante matrimonium factis, liceret ſolutiones petere.nec vlla tã certa eſſent quin fictionibus illis & artibus non ſubuerterentur vel interpellarentur.

16 Superſunt quędã leuia argumenta,quæ proponi poſſent aduerſus ſecundam regulam c.de muliere,proximè explicatam. Primùm ſufficit pro perfectione matrimonij voluntas contrahentium,ca.ſufficiat.*27*.q.*2*:cum ſimilibus ſæpe ante citatis.At voluntas coacta volũtas eſt, l.ſi mulier,§.ſi metu,Quod metus cauſ.P.c. maiores,§.itẽ quæritur,de Baptiſmo,& ante pluribus firmauimus, ergo matrimonium coactè ſactum,& cum vi,nihilominus validum, & non nullum dicetur.Solutio:in matrimonijs,nõ ſolum voluntatem exigi,ſed etiam libertatem & liberam voluntatem & conſenſum,ca.requiſiuit,c.gemma,c.cum apud,de Sponſalib.l.Titia de Verbot. obligat. P. Nihil autem ita contrarium voluntatis libertati,quam coactio,vis, & metus dicto c.cum locum,l.1.Quod met.cauſ. P.l.libertas.

17 Secundò videtur pugnare,ꝙ matrimonium vi metu ve & coactione contractum,non ſit dicendũ ipſo iure nullum,ſed reſcindendũ,vt valeat quandiu propoſita quærela non fuerit diſſolutum,nã quando agitur ex edicto quod metus cauſa, oportet reſtitutionẽ interuenire geſti ita,vel per viam actionis,ſi res nõ ſit integra vel ſi læſus voluerit reſilire à tali negotio: vel per viam exceptionis, ſi interpelletur de ſatisfaciendo negotio qui illud per vim perperam egiſſe ſe dicit metũ autẽ.§.ſed quod prætor air, & ex hoc edicto,& §.volenti,Quod met.cauſa P.l.qui cœtu,§.ad l.Iul.de vi pub.P. *Ibi, lex obligationem reſcindit vi factã eius qui per vim ſibi aliquem obligauit*.Facit lex ſi volũtate, de Reſcind. vẽ.C.& c.abbas,quod metus cauſa,quia inquit, quę metu & vi fiũt debẽt in irritũ reuocari,reſciſsio porro præſupponit ante ſteriſſe obligationẽ,quod enim nullũ eſt, non dicitur diſſolui vel reſcindi, c.ad diſſoluẽdum.de diſp. imp. l.nam

l.nam etſi ſub conditione,§.de Iniuſto rup.P.priuatio enim præſupponit habitum,l. Iulianus, de diuor.P.l.decem,de Verbor.obliga.& eius quod non eſt,nullæ ſunt qualitates, l. eius qui in prouincia,de reb. cred. P. quia accidentia non poſſunt eſſe ſine ſubiecto.Quod ſi admittamus matrimonium per vim contractum eſſe, iam inde ſequetur nullo modo poſſe poſtea reſcindi vel diſſolui,quia vt ſæpe dictum eſt, matrimonium ſemel validè factum,ex poſtfacto non poteſt diſſolui inter homines,c.inter corporalia, de tranſlatio.epiſco.cum ſimilib.

Solutio:edictum de dolo, reſtituere contractus in priſtinum ſtatum, quando cõtractus eius naturæ ſunt vt retractari poſſent:nõ etiam, ſi retractari nequeant. Quare tunc vi factum nullum eſt,& per edictum vi factum,tale declarari petitur,& reſtitutio nõ contractus qui nullus ſit. ſed eius quod ratione vis & metus factum eſt matrimonium eſt ex contractibus bonæ fidei.In contractibus autem bonæ fidei & in hoc promiſsio dotis etiam metu extorta,nulla eſt, l. ſi mulier,§. ſi dos,Quod metus cauſa,P.& quando metus & dolus dederunt cauſam contractui bonæ fidei contrahendo,contractus ipſo iure nullus eſt l.1. de reſcindenda vend.C.l.& eleganter,§.1. de Dolo P. l. ſi dolo aduerſarij, de Reſcinden. vend.l. dolo,vel metu,de inutilib.ſtip.C. dolum malum continet vox,l.2.§.doli mali,Vi bonorum raptor. P. quamuis aliter ſtatuatur in contractibus ſtricti iuris, qui dolo contracti, non ſunt ipſo quidem iure nulli,ſi retractari poſſunt: ſed annullandi,vel per actionem de dolo agendo, vel per exceptionem doli,defendendo: dicta leg. dolo vel metu,de inutilib.ſtipula.C.cum ſimilib.

18 Tertiò objicitur, in cauſa diſſoluendi matrimonij filiæ per vim & metum vel nimiam reuerentiam contracti,non exactiſsimè vim eſſe conſiderandam & metum, prout in conſtantem virum cadere poſsint:ſed habendam rationem infirmitatis ſexus muliebris.

Nam vt ait Ouid.

Vt corpus tenerum ſic mens infirma puellis.
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.

quod expreſſe videtur probare ca.indignantur, 32.quæſt.6.& l.quiſquis §.ad filias, ad legem Iul. maieſta.vt & non immerito Panor. ad c. conſultationi,hoc titulo,videatur inclinaſſe in eam partem,vt verba de metu cenſendo legitimo,qui cadat in conſtãtem virum,hîc intelligi debere,qui cadat in conſtantem fœminam.

Solutio:cap.conſultationi, hoc titulo, loqui nominatim de metu cadente in conſtantem virum vt comminiſci aliam non liceat interpretationem,neque forſam poſſet inueniri nũc exemplum de conſtante muliere, vt vix nec de cõſtante viro. Verumtamen ex materia in indiuiduo propoſita iudici,eius partes erunt iudicare, num metus incuſſus ab agẽte ſufficiat ad incutiẽdum iuſtum metum,excuſabilem,leg.metus,ex quib. cauſ.maior.P.alioquin verba legis captanda non ſunt.l.penul.ad exhib.P.

10 Quartò objicitur, l. ſi pater cogente,de Ritu nuptiar. vbi patre cogente matrimonium contractum,valet.

Solutio:ibi poſt diſſenſum & coactionem ſequutum fuiſſe conſenſum filij: quod liquet ex verbis legis ibi *maluiſſe videtur*.Sic vltima voluntas libera & ſine vi adfuit.

20 Quintò obijcitur, ca. inter cætera 22. q.4. vbi contractus dolo initus ſeu promiſsio per Gabaonitas à Ioſua extorta & iurata tenuit.

Solutio:ibi fuit bonus dolus Gabaonitarum, ad ſui conſeruationem,qui eis profuit,& alijs nõ nocuit:nos non de illo vel de ſolertia,ſed de dolo malo agimus,qui diſtinguitur in l.1. §. dolum, & ſeq.de Dolo,P.

21 Sextò videtur obeſſe,c.veniens.in 1. ſic incip. *Item vbi reſciſio matrimony per metum facti ſit*,Solutio:reſciſionem intelligi de petitione qua poſtulatur nullum quod actum eſt declarari per ſentẽtiam,cui probatio adhibetur ad factũ docẽdum, ad docendum vim illatam non ad vinculũ quod nullum eſt diſſoluendum,ſicuti in c.nuper à nobis,de Bigamis.

EXPLICATIO C. ID QVOD.

22 Et hæc de prima regula dicta ſint.c. de muliere.Colligemus nunc aliam ex eodem capite &ex c.ad id quod,21.iſtius tituli.Quod conſenſus ſuperuéniens poſtquam vi fuerit contractũ matrimonium,firmat & ratũ facit illud,& id eſt,quod ſummus pontifex in c.de muliere ait,nihil ſibiſignificatum fuiſſe,qua vi factum eſſet matrimonium: & inſuper vtrum poſtea conſenſus interueniſſet:at in c.ad id quod,plenius propoſita hypotheſi,datur etiam plena reſolutio,vbi quędam virgo vndecim annorum, renitens & inuita fuit tradita nuptui,cuidam,cum quo poſtea remanſit per annum & dimidium,& cum eo cohabitauit & conſenſit:diſcordia tamen poſt id tempus exorta cum marito,ab eodem diſceſsit,dicens ſe vi traductam fuiſſe.Quæſitum à Clemente 3.Summo Pontif.num matrimonium ſubſiſteret. Reſcripſit autem quod ſi appareat quod per annum & dimidium videretur conſenſiſſe cohabitando, iubeatur redire ad maritum:marito autem iniungeretur eam recipere, & maritali affectione eam habere,niſi ex vtriuſque conſenſu vellet ingredi religionem,ideo ibi gloſſa adfert hos verſus.

Effuge cum poteris ne conſenſiſſe puteris,
Nam ſi præſtiteris,illius vxor eris.

ſimilis textus in c.de illis,c.9.de deſponſ. impub. c.inſuper.4. Qui matrim.accuſ.poſſ.can.1 de eo quod metus cauſa,c.fi.de Rapt.c.2. de eo qui duxit in matri.&c.li.4.ti 7.In quibus omnibus violentia purgatur per tacitum conſenſum ex cohabitatione continuata,& ſilentio in tẽpore quo liberũ erat poſt violentiam reclamare,& cenſetur diſſenſus tranſiſſe in conſenſum,niſi vt ait Gloſſ. ad dictum cap.inſuper,violentia durauerit per id tempus ſilentij & cohabitationis.

23 Ratio cur habeatur ratio poſtremi conſenſus potius quàm diſſenſus præcedentis quia *δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι.cogitationes poſteriores,ſunt ſapientiores*,& poſteriora derogant prioribus, l. non eſt nouum,C. de legib. cap.1. de Cogn. ſpirituali in

Sex.

Sex c.*1*.de conſtitutio.in Sex.cum ſimilibus. *A*dde quod aliquando & plerúmque adeſt pudicitia virginibus verè,interdum & confiεta à matribus & perſuaſu, vt appareant caſtiores viris, vtque illis imponant,quæ vel inuitas conuenire ab initio facit, vel inuitas ad thorum venire ſimulat,tamen vt ait Ouidius *1*.de Arte.

Vim licet appellent grata eſt vis illa puellis
Quod iuuat inuitæ ſæpe dediſſe volunt.

Strabo etiam libr. *10*. Geogra. commemorat, morem fuiſſe Cretenſium,vt amantes non ſuaſu ſed raptu,violentia,amatas corripiant. Referunt hiſtoriæ *R*omanæ etiam primùm , menſe *4*. poſt Romam à Romulo conditam *R*omanos *S*abinas rapuiſſe,vi,vt ſibi matrimonio coniungerent inuitis illis & parentibus,poſteaque bellis ob eam rem peractis,ad fœdus peruentum, & coniugia fuiſſe ſtabilita vt ſcribit *P*lutarch. in *R*omulo,Lucius Florus,in Epit. lib.*1*.c.*1*. Dionyſ.Halicar. in *2*.Ouid.*3*. Faſtor. D. Auguſtinus lib.*2*.de Ciuita. Dei,c.*17*.& lib.*3*. c.*13*.addit & Plutarch. lib. problema. prob. *84*. morem inde traductum ad poſteros,vt ſponſæ veluti raptæ , dum traducerentur.haberent comam haſta diſcriminatam, ſicut & hodie mos hic,vt paſsis capillis vxores ducantur. *R*efertur & in religione *R*uſſorum,matrimonium contrahi apud illos , vt iuuenis ſi cui fauet puellæ,propinquos tres quatuorue ableget qui parentes de elocanda virgine interpellent:hi vero vt vehementius animum proci irritent , nihil iſto de negotio confiei poſſe adfirmant, & quandam apud internuncios ſimulant grauitatem. *S*ponſus tali ſpe fruſtratus,alia rem via aggreditur,tempúſque &occaſionem venandę virginis, diligentiſsimè obſeruat, & ſi forte domo paterna illa egreditur,miniſtri in inſidijs collocati , in cautam & nihil tale timentem in caſſes ſponſi venatoris conijciunt, quæ ſimulatque deflorata fuerit , mittit alios ad parentes legatos qui partim culpam deprecentur, partim amoris vehementiam accuſent: tum demum parentum implorato conſenſu nuptiis dies dicitur. *R*efert & Iohannes Meletius in epiſtola ad Georgium *S*abinum,de religione & ſacrificijs veterum Boruſſorum,apud Suolinos Curamenſes *S*amogitas & Lituanos. nobiles puellas non duci ſed rapi in matrimoninm:non ab ipſo ſponſo, ſed à duobus ſponſi cognatis , ac poſtquam raptæ ſunt , tunc primum requiſito parentum conſenſu matrimonium cõtrahi.Et in libro Iudicum,poſtquam iuraſſent Iſraelitæ , ſe non daturos filias ſuas in vxores reliquiis Beniamin Beniamitæ rapuerunt ſibi in vxores filias Silo , procedentes ad ducendos choros ex more.

24 Ex quibus omnibus & ſimilibus pluribus alijs.quæ referre conſultò omittimus,liquet poſſe matrimonium initio inter inuitos contractum, reconſiliari nouo conſenſu:neque perpetuo inſpiciendũ eſſe quod virgines dicant ſe ad matrimonium compulſas,vt matrimonium inde nullum,& de facto contractum diſſolubile dicatur. *A*ccèdit,quòd quemadmodum non auditur perite volens,in l.non tantum , de appellatio. P. Et voluntatibus malè affectorum vel phreneticorum & ſimilium,non eſt deferendum ſibi pernitioſa poſtulantium, ſic nec puellis parẽtes in omnibus voluntatibus debent obſequi , ſæpe enim errant contra propria commoda. l. ſi pater , de ſponſalibus , C. Nam ferunt ægerrimè ab initio rectè ſe à parentibus matrimonio cum conuenientibus maritis collocari , dum veluti veneno & philtris cuiuſdam aniculi vel impudentiſsimi forſan laſciuijs detinentur irretitæ : & ita ab initio durum illis videtur talem relinquere, & facilè contradicunt ſed temerè & inconſulto parentum voluntati : vnde & dignæ ſunt quæ & minis & verberibus & emendationibus patri conceſsis,ab illa ſtulta ſententia conuellãtur , & ad ſanam mentem reuocentur. Proinde ſæpe accidit,vt quod matrimonium illis prouide à parentibus dilectum eſt,cum tempore euaneſcente,inconſulto amoris calore agnoſcant ſuam imprudentiam reſipiſcentes,& gratias Deo parentibus & maritis habeant,& in meliorem ſententiam conuertantur,& vt ait Ouid.*1*.de Arte,

Tempore difficiles,veniunt ad aratra iuuenci,
Tempore lenta pati frena docentur equi.

25 Conſenſus porrò in matrimonium,quod propter diſſenſum antea non conſtabat , firmat ipſum matrimonium etiam ſinecopula adueniente,Et ſi ſæpè cohabitauit cum viro tãquam cum marito,videtur approbaſſe matrimonium,c. vnico,de Deſponſatio.impub.in *S*ex. Neque tamen annus cum dimidio,cuius tempus ponitur in c. ad id quod.hoc titul.neceſſarius perpetuo requiritur ad purgandam vim ex conſenſu ſuperueniente:quia matrimonium,vbi conſenſus interuenerit,ſtatim perficitur,l.nuptias,de *R*egul. iur. *P*.ca.ſufficiat.*27*.q.*2*.Supplet & cõſenſum, atque pro conſenſu in matrimonium habetur , copula quæ poſt ſponſalia de futuro interuenit, Niſi illa copula per vim dicatur & probetur etiã extorta c.conſultationi,hoc titu.c.ex literis,de Deſpontio.impuber.Debet autem illa violentia illata eſſe abſoluta,non conditionata, vt quia conſtricta & ligata coacta fuerit virum admittere,vt in c. ſacris,Quod met.cauſa,& tradunt Iohannes Andreas,& Hoſtienſis ad c.continebatur , de Deſponſatio. impuber. Eo pertinet iudicium à quodam probo iudice acutè factum,de quadam muliere quæ cum conqueſta apud illum fuiſſet,ſe vi ab aliquo fuiſſe oppreſſam,condemnauit virum ad mulctam decem,librarum,quas iuſsit ſe præſente ſtatim numerari & tradi mulieri : permiſit autem condemnato abeuntem mulierem inſequi,& ſi poſſet pecunias ei auferre.Quod molitus, & tentans vir non potuit,ſed illa in retinendo præualuit ſe ſtrenuè defendendo. Cuius rei certus factus iudex,præſumpſit falſo accuſatum virum,quod eam vi oppreſsiſſet quia non minus corpus,quam illam pecuniam potuiſſet ſi voluiſſet,defendere:eáque præſumptione violenta adductus , reuocatam mulierem iuſsit pecuniam condemnato reddere:quod iuſtum erat , detecta

falſa

falſa accuſatione per l.ſi quis,de Adulter.P.per c. 2.de purgatio. vulga. Simile in alio iudicium ex præſumptione vrgente in cap. adferte, de præſump.Et diuus Hierony.ad quandam Suſannam nomine ſcribens,dicentem ſe vi oppreſſam, *Suſanna*,inquit,*cuius tu nomen falſo baiulas,inter duos presbyteros & iudices vinci non potuit, quia noluit.* Narratur porro in cap. ad id quod, De anno & dimidio,vt contigit in hypotheſi propoſita referri,non vt illa adiectio faciat neceſsitatem determinationis, quod illud tempus anni vnius cum dimidio,ad purgandam vim requiratur. Ideo inquit, ibidem Panorm. ſufficit ad purgandum metum docere, aliquod legitimum excurtiſſe tempus, in quo potuerit, qui vim metum vt ſibi illata præſupponit, illud proponere & conqueri,vel à copula effugere.

26 Ratio vero cur matrimonium vi coactéque contractum prius, conſenſu ratum ſit ſuperueniente eſt: quod per ratihabitionem, conſenſus retrotrahatur ad tempus contracti matrimonij capit.fin.de Regularib.in fine, cap.propoſuit, de coniugio ſeruorum.cap.perlatum,capit.1.quod metus cauſa.

27 Secunda ratio, qui vult conſequens, vult & probare videtur antecedens, ex quo illud dependet l.illud dubitari,76.de Acquiten. hære. P. & qui promiſit quippiam vi, & poſtea promiſſum ſponte ſoluit: non poteſt repetere: vt pote firmato actu per conſequentiam ſpontaneam, niſi quis quoque in ſoluendo vim ſe paſſum oſtendat.lege 2. Quod metus cauſa,C. Conſentit leg.ex ea ſtipulatione, ſeptuageſima quarta, de condictio.ob turpem cauſ.l.ſi ob turpem cauſam eod. titul. Conſequentia matrimonii ſunt, copula & conſenſus qui faciunt tranſire ſponſalia de futuro in matrimonium indiſſolubile, is qui fidem,hoc titulo. In matrimoniis quippe diſtinguenda, ὁρίσματα Et μέσα.Sunt verò ſecunda.ὁρίσματα initium contrahendorum ſponſaliorum, & finis nuptiarum & copulæ, μέσα autem multa inter illa ſunt, vt arrhæ ſponſalitiæ, oſculum, donationes ante nuptias ſtipulationes, repromiſsiones, inſtrumenta dotalia, & alia plura.

28 Tertiò,ſæpe res ipſa monet conſilium mutare quod aſpernandum non eſt nam ſicuti in prouerbio eſt,mens meminit, & vt Seneca ait, libro tertio, epiſtolarũ. ad Lucillum, gladiator in arena capit conſilium. Tempus & conſuetudo docent & detegunt proba, quæ repugnantes primum odio habebant, & conſilium in ipſo negotio plerique capere coguntur, vt ait Iulius Cæſar libro quinto,de Bello Gallico. Sæpè vxor oneroſa & diſplicens longua aſsiduitate minus odioſa fit cum quis ſibi proponit, os quod contigit rodendum, & eſſe vt vulgo dicitur ἀναγκαῖα κακὰ,mala neceſſaria, quare & poſtquam vis coactióque mutata eſt in conſenſum, ſatius eſt μὴ κινεῖν Καμάριναν,*non mouere vt dicitur Camerinam* ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων. *aut*, μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, *non mouere malum benè conditum*, videtur quoque vis remiſſa diſsimulatione per lapſum temporis, vt per illud iniuriæ præteritæ & iræ abolentur reconſiliatione,§.final. de iniur. apud Iuſtinian. neque quod calore iracundiæ dictum factúmque eſt, prius ratum eſt, quam ſi in eo perſeueratum fuerit l.quicquid, de regul. iur. Et diuortium non eſt niſi quod animo perpetuam diſſenſionem conſtituendi, & priuſquam tantum calore iracundiæ nunciatum, fiat, vt nec breui reuerſa vxor, diuertiſſe videtur lege tertia,de Diuort.leg.vir mulierem, 65. de Donationib.inter virum & vxorem l.plerique,33.de Ritu nuptiar.

29 Deinde in liberæ mulieris conſuetudine nuptiæ præſumuntur potius quam concubinatus. l.in liberæ, de ritu nuptia. niſi qui ea conſuetudine vtitur fuerit de contrario proteſtatus, leg. in concubinatu, de Concubinis, capit. illud de Præſumptioni. Et quamuis hoc ipſum iure pontificio aliter intelligi poſsit illicitus coitus, tamen idipſum eodem iure probatur ſi præceſſerint ſponſalia,multo magis argumenta nuptiarum in dicto capite illud. Sicque intelligendum eſt cũ hac diſtinctione. canone primo,trigeſima quæſtione quinta.

30 Poſtremò cum ceſſante cauſa prohibitionis, ceſſet quoque eius effectus,leg.adigere.§.quamuis,de iure patrona. *P.* capite cum ceſſante, de appella.Ceſſante cauſa prohibitionis matrimonij nempe diſſenſu, ceſſabit quoque prohibitio per contrarium conſenſum expreſſum vel tacitum, vt & in capit. final. de raptoribus expreſsè reſcriptum eſt.

31 Cæterum repugnare videntur quædam præcedenti concluſioni & regulæ, primum quod ab initio non valuit, tractu temporis conualeſcere nequit, licet poſtea perueniat res ad eum caſum à quo potuit incipere & initium legitimum habere l. quod ab initio vigeſimanona, de regul. iur leg.quæ ab initio,210.eod.titul.capit. non firmatur,eod.titul.in Sex.§.final.quib. non eſt permiſſum facere teſtamen.§.an ſeruo, de legat. canone finali, trigeſimo ſexto quæſtione ſecunda lege inter ſtipulantem, §.ſacram, de Verborum obligatio. ergo ab initio nullum per violentiam matrimonium non poterit redintegrari per ſubſequentem conſenſum.

Solutio argumentum & regulam, quod ab initio, &cæt. locum habere, quando ab initio quippiam non valet propter perpetuum impedimentum,contra,ſi temporale.

Deinde quod ab initio non valet, non poteſt conualeſcere ex eodem actu. quo non valet, at ex contrario vel alio ſufficiente, poteſt, vt hic ex conſenſu nouo, in leg. qui ſuperſtitis, de Acquirend. hæredita. ſic ex nouo conſenſu firmatur matrimonium in l. ſiquis in ſenatorio, de Ritu nuptiar.P.lege prima de contracti.iudic.C. lege prima;& ſecunda ſi maior factus aliena tantum habuerit.

Secundò

32 Secundò obijcitur cap.3,de Regularib. vbi ad minus annus requiritur ad purgandam illatam violentiam,vel metum.

Solutio: illud verum in actibus qui habent tempus antequam perficiantur conſenſu, vt in ingreſſu religionis, pro cuius firma profeſsione requiritur annus,& in ſtrictioribus triennium c. quia in inſulib.eod,tit.nos autem agimus de matrimonio & actu in quo, vbi conſenſus adiectus eſt ſtatim valet.

Sunt & alia leuia quæ obiici poſſunt, quæ prætermitto, vt accedam ad Tertiam regulam quæ colligi poteſt ex noſtro c.de muliere.

33 Tertia ergo & poſtrema concluſio ex cap. de muliere erit. De incertis Iuriſconſultum non dare reſponſum,nec de his fieri legem.Idem in l. vt reſponſum,C.de Tranſactio.l.precibus,C.de impub,l.Domitius Labeo, de Teſtam. Ita ius in cauſa eſt poſitum,vt ſecundum facti qualitatem iudicetur, l.ſi ex plagis, §. in cliuo, ad leg. Aquil. P.ca.graue.xj.quæſ.3.*Graue & indecens*,inquit. *eſt, vt in re dubia certa detur ſententia*. Ita Demoſthenes oratione contra Leprinem, dum impugnat eius legem quæ erat de immunitare nemini cōcedenda,arguit eandem vt confuſam,quod non excipiat beneficio immunitatis donatos, vt Leuconem,& alios magiſtratus, ſed tantum ex Armodij & Ariſtogiſtonis domo exiſtentes.

34 Ratio prior quod lex.iudicium, reſponſa iuriſconſulrorum,pro recta reſolutione, norma & directione negotiorum, & pro regula proponuntur & emittuntur ne errare quis poſsit: & ſi errandi iter ingreſſus ſit, ab eo reuocetur l. 1. & 2.de legib.P.canon.priuilegia. §. officium, & §. omnis autem lex,3.diſtinct.l. legis virtus, de legib. P. Oportet & iudicantem plena diſquiſitione cuncta rimari,planéque rei veritatem diſquirere antequam ſententiam proferat,canon.iudicantem 30.quæſt.fin.can.in primis 2. quæſt. 1.canon.occidit Phinees 23.quæſt.8.l. iudices, & authentica iubemus,C.de iudic.nec incertam ſententiam proferre debet, l, 1. de ſentent.quæ ſine certa quantita. proferunt.C, §. curare de Actio. Ne ex lite lis oriatur,contra l.terminato,de fructib.& tit.expen.C.Et ne inde iniuriarum occaſio oriatur,vnde iura naſci debent, contra l. meminerint, C. Vnde vi dubia.& in vtramuis partem flexibilia reſpondere,vel ignorantis eſt, vel temerarij vel decipientis.Eo nomina reprehenſa etiam dæmonum reſponſa,quæ oraculorum nomen vſurpabant.Qui cum dij vellent videri, & de futuris habere ſe cognitionem, vt Deus habet ſolus, perſuadere hominibus volebant, ſua mendacia & malitiam impoſturis ambiguitatum tegere ſatagebant, vt docet diuus Baſilius Magnus, ad Euangelium diui Iohannis, Et Euſebius libro quinto de Præpara. Euangelica, capite decimo, vbi & oracula eius fallaciæ refert.

35 Secunda ratio, quod ſententia, reſponſum, lex,debent eſſe conformes libellis petitionibus & negotijs,l.vt fundus,commu. diui. Conſultatio eſt vt ait Cicero.1.de Orator.coniectio & examinatio cauſæ ſeu quæſtionis,l.verum.12.§.ex facto,de Minorib.lib.1.§.1. de Appell. Subinde lex nō debet eſſe dubia ſed clara & manifeſta, quod non eſſet ſi incerta ea.erit autem lex,4. dicta Moner idipſum Iſocrates ad Nicoclem.Soloni vitio etiam datum eſſe Plutarchus dicebat,quod quædam in legibus obſcurius propoſuiſſet idque rectius quod conſulto ita feciſſet. Reiicitur & reſcriptum quo dati ſunt iudices incerti, vel quibus negotia futura committuntur incerta,capit. ad hæc,10.de Reſcrip.Reprobantur & literæ tanquam minus generales impetratæ,quæ committerent cognitionem in genere contentionum ſuper quibuſdam Eccleſiis, illis non nominatis, &c.in cap.2.de dolo,& contumac,facit & cap.2. de Appell.Sic etiam fraus præſumitur in iſtis generalibus petitionibus, quæ poſsunt in diuerſas partes torqueri,l.ita fideì hæredis commiſit, 40. de iure fiſci &in l.1.§.pen.de Eden.P.non videtur edere,qui totam ſtipulationem non edidit, & paria cenſentur,nihil reſpondere vel ambiguè reſpondere,l,de ætate,§.nihil intereſt,de interroga. actioni.P.

36 Obeſſe tamen primum videntur ſuperiori reſolutioni c.iuuenis, ſuprà vbi reſponſum eſt in dubia quæſtione, num cognouiſſet iuuenis vel tentaſſet cognoſcere puellā minorem ſeptennē.

Solutio:dubiam quidem propoſitam eſſe, ſed conſtabat tutius eſſe iudicare de impedimento propter honeſtatem publicam, quæ quidem incerta non erat: & ita ſecundum eam ſtatuitur ex præſumptione vrgēte,in c.adferte mihi gladium de præſumptio,

37 Secundo pugnat ca.ſi.30,q.3.vbi in quæſtione num commatris ſpiritualis ſuæ filiam accipiens, poſsit compater eam retinere in vxorē in conflictu diuerſarum ſententiarum datur nihilominus conſilium.Solutio:id dictum fuiſſe non per modum legis aut iudicii, ſed per modum conſilii quod non obligat,vt in l.ſæpe audiui,de Officio præſid.P.

38 Tertiò pugnat leges non debere reduci ad hypotheſes ſingulares,quia leges ſunt generales, l. leges vt generales,l.leges ſacratiſsimæ, C. de legibus:vt & in lege 12.tabularum referente Cicerone in legibus, priuilegia ne irrogant & vt ait Theophraſtus,iura conſtitui oportet in his quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον,acciduntːnon in his,quæ ἐκ παραλόγου, quod referunt & explicant Pomponius in l.iura, Celſus l.ex his,& l. nam ad ea· de legib. P. Quare conſultus ſummus pontifex de hypotheſi matrimonii vi contracti, delebat generaliter per membra diſtinguere,& decidere.

Solutio:leges decidentes, ex ſingularibus negotiis propoſitis tranſire in generales, vt ad ſimilia negotia obſeruentur. Verum & noſtrum caput, de muliere, defendere poſſumus, generalem continere eam deciſionem, vt ſi non proponatur iudici cauſa certa, de ea non debeat

iudicare,

Iudicare, ſed abſoluere reum temere vocatum actore non probante, vel libellum conceptum ſub incerto proponēte, cap. *2.* & *3.* de libelli oblatio. libr. *2.* tit. *3.* quod autem obiicitur hic, de priuilegiis non irrogandis, non conuenit huic loco, quia hic nihil ſingulare ſtatutum eſt, de quo diſputetur, num trahi debeat in conſequentiam, iuxta l. quod verbo contra rationem, de legib. P. l. *1.* §. fi. de conſtitutio, princip. §. ſed quod principi, iure natural.

39 Quarto obiicitur, ſubiectū legis eſſe dubitabile, de quo fertur l. quod Labeo, de Carbonia. edic. P. alioquin ridicula videtur l. Domitius, de teſtamen. & manifeſtè non egent explanatione c. manifeſta, *2.* q. *1.* & proinde ſummus pontifex in noſtro c. de muliere, nō videtur bene reſpondiſſe, in dubio non poſſe ſe ſtatuere.

Solutio: aliud eſt legem proferri de dubitabili: aliud, ipſam legem proferre dubitabilem: nam dubium aut facti aut iuris eſt, cum factum certum eſt, & dubium de iure: tunc de illo dubitabili fertur lex. ca. de manifeſta *2.* quæſt. *1.* & fit dubium tunc certum: at quando factum ipſum dubium & incertum eſt, nec deſcribi poteſt, illud nō admittit deciſionem, nec ſuppleri poteſt à lege, aut à iudice l. vni. vt quæ deſunt aduoca. iud. ſupp. C.

40 Quinto pugnat, non fuiſſe neceſſarium expoſuiſſe per ſingula & diſtinctè diſtinctionem, qua vi fuiſſet coniunctum matrimoniū, quemadmodum, in l. fin de *P*recib. imperato. offeren. in explicatione precum principi oblatarum, non exigitur vt inſtrumentorum, de quibus ſuplicatur exempla exprimantur omnino, ſed ſufficit vnū ex his de quibus dubitatur exponere.

Solutio: neque hic ſummum pontificem id deſiderare, ſed tantum rei ſibi exponi deſiderat veritatem, vt poſſit reſpondere.

41 *S*extò pugnat: paria ſunt non fieri, vel quippiam fieri inutiliter: l. quoties, qui ſatiſ. cogan. at in hoc cap. quoquo te vertas videtur inutiliter ſupplicatum ſummo pontifici, ſiue dubio & imperfecte, ſiue plene fuerit ſupplicatum: ſupplicatur enim lite pendente de matrimonio quod prohibitum eſt, l. *2.* C. vt lite pendente, vel poſt prouocatio & c. nulli liceat ſupplicare.

Solutio: ante litem conteſtatam licitum eſſe principi ſupplicare, ſi iudex requiſitus ius non dicat, l. *1.* C. vt lite penden. Dehinc & in noſtro cap. de muliere, non tantum ſupplicatio eſt, ſed conſultatio de iure poſt cognitum negotium, non tamen negotium plenè & vt oportuerat fuit expoſitum ab Epiſcopo. Licuit autem iudicibus de iure dubitantibus conſulere principem. §. fi. de Iudi. in Nouel. Prohibitum tamen à Iuſtiniano, ne hoc prætextu lites prolongentur, Nouella *125* περὶ δικαςῶν, de iudicibus: & titulo, vt iudices non expectent ſacras iuſſio. &c. *S*uperſedebunt etiam iudices à iudicio ſi de negotio propoſito non habeant poteſtatem iudicandi, donec conſuluerint principem, l. ſolēt l. ſi quid per conſu. *P.* l. inter pœnas, l. relegatorū de interdict. & relega. *P.*

42 Septimò pugnat, quod omiſſio, non vitiat reſcriptum. l. *1.* ſi contra ius vel vtilita. publicam.

*S*olutio: id verbum, quando id quod omiſſum eſt, poteſt ex expreſsis ſuppleri, alioquin ſi id quod omiſſum eſt, expreſſione facta potuerit impetrationē prohibere, vitiabitur reſcriptum, cap. ad aures. *8.* cap. cùm adeo. *17.* eodem tit. cap. ſi proponente *42.* de Reſcript. cum ſimilib. quæ de obreptione & ſubreptione reſcriptorum loquuntur.

Ad C. ex literis, 7. hoc titu. de ſponſa, cui coniungantur.

C. cum apud. 23.
C. tuæ fraternitatis. 25.
C. tua nos, 26. hoc titulo.

Argumentvm.

1 *Hypotheſis & regula c. ex literis & aliorum coniunctorum.*
2 *Idoneus matrimonio ſcientia quis dicatur.*
3 *Matrimonium duo requirit, conſenſum & eius expreſſionem: & quare: & ibi de duplici expreſſione conſenſus per copulam & ſigna.*
4 *De expreſſione per verba, & quando verba matrimonium conſtituant.*
5 *Verba dubia in fauorem matrimonii explicanda.*
6 *Formulæ verborum quibus matrimonium ſolet contrahi.*
7 *Quomodo verbis inherendum.*
8.9. *Verba dubia in præiudicium loquentis explicantur, quando pro eo. 14.*
10 *Verba quando ex mente proferentis explicari poſſunt.*
11 *Quando ex cauſis dicendi.*
12 *Dubia non ſunt verba quæ explicationem habent communem.*
13 *AVT quando in ET conuertatur.*
14 *Verba vbi explicantur ſecundum intentionem.*
15 *Senſus vbi præfertur verbis.*
16 *Vt in foro contentioſo.*
17 *Æquiuoca & dubia verba differunt.*

Cap. viii.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiſcopo.

EX litteris * Et infra: de hoc autem quod conſuluiſti, quid debeat obſeruari, quando inter aliquos ſponſalia contrahūtur, nec intelligit alter quod alter proponit, Reſpondemus quod inſpiciendum eſt iudici, ſi matrimonium contracturi ad id faciendum ſint idonei ſcientia & ætate: quo cognito ſi alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem

verbi intelligentiam recurratur: & cogatur vterque verba prolata in eo ſenſu retinere, quem ſolent recte intelligentibus generare.

Cap. xxiii.

Innocentius III. Arelaten. Epiſcopo.

CVM apud ſedem Apoſtol. Et infra: Sane conſuluiſti nos vtrum mutus & ſurdus alicui poſsint matrimonialiter copulare. Ad quod t. r. quod cum prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, vt quicumque non prohibetur, per conſequentiam admittatur, & ſufficiat ad matrimonium ſolus conſenſus illorum, de quorum quarumque coniunctionibus agitur, videtur quod ſi talis velit contrahere, ſibi non poſsit vel debeat denegari.

Cap. xxv.

Idem Brixien. Epiſcopo.

TVÆ fraternitati, & infra. Poſtulaſti vtrum ex ſolis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur: Nos igitur inquiſ. t. t. r. quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt, quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti. Nã ſurdi & muti poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis: Et pueri ante annos legitimos, per verba ſola non contrahunt, cum intelligantur minimè conſentire.

Cap. xxvi.

Idem.

TVa nos duxit fraternitas: & infra conſequenter quæſiuiſti, cum quandam mulierem quidam aliter inducere nequiuiſſet, vt ſibi commiſceretur carnaliter niſi deſponſaſſet eandem: nulla ſolemnitate adhibita, vel alicuius præſentia dixit illi, Te Ioannes deſponſat: cum ipſe Ioannes non vocaretur, ſed finxit ſe vocari Ioannem: non credens eſſe coniugium, eo quod ipſe non vocaretur hoc nomine, nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copulam tantum exequendi carnalem: vtrum inter prædictos ſit matrimonium celebratum, cum mulier conſenſerit in eundem, & ille diſſenſerit & diſſenſiat, nec aliud aliquid egerit, quam ſuperius eſt expreſsum, niſi quod cognouerit eandẽ ſuper quod t. r. cum præfatus vir prædictam deſponſauerit mulierem in propria perſona, & ſub nomine alieno, quo vocari tunc ſe finxit, & inter eos ſit carnalis copula ſubſecuta: videtur forte pro coniugio præſumendum, niſi tu nobis expreſſe ſcripſiſſes, quod ille non propoſuit, nec conſenſit illam ducere in vxorem: quod qualiter tibi conſtiterit non videmus. Nos autem quid iuris ſit reſcribentes, dicimus quod ſi res ita ſe haber, videlicet, quod ille eam non propoſuit ducere in vxorem, necvmquam conſenſit in prædictam perſonam, non debet ex illo facto coniugium iudicari, cum in eo nec ſubſtantia coniugalis contractus, nec forma contrahendi coniugium valeat inueniri: quoniam ex altera parte dolus ſolum modo adfuit, & defuit omnino conſenſus, ſine quo cætera nequeũt fœdus perficere coniugale.

1 Hypotheſis cap. 7. & aliorum, Sic vna poteſt cum diſtinctione adferri, Sempronius & Berta, conuenerunt alicubi vt ſponſalia contraherent, ibique ex voluntate vtriuſque ſponſalia facta, ritibus conſuetis interuenientibus puta interueniente oſculo, vel datione annuli vel arrarum. Poſt paucos dies maritus dicebat tunc ſponſalia per verba de præſenti facta, ſeu matrimonium: negabat: ſponſa atque dicebat nulla talia verba ſe intellexiſſe, vel ſi prolata fuiſſent, tamen pro tali conſenſu de præſenti nõacceptaſſe. vel vt in cap. tua nos, maritus aſſerente vxore verba prolata fuiſſe antequam illam cognoſceret, *Iohannes te deſponſat*, dicebat illa à ſe nõ fuiſſe prolata animo deſponſandi eam, ſed fallendi vt ad concubitum veniret, quia nec ille Iohannes vocaretur, vel vt in cap. ex parte, cum quidam promiſiſſet, quod ab eo tempore tanquam vxor aliquam haberet, & cum peteretur ad nuptias contrahendas, diceret non ſe ita intellexiſſe verba illa, vt conſenſiſſet in matrimonium tunc: vel ſi ab æquiuoco exciperet, ſe eam accepiſſe, pro muliere, id eſt pro fœmina & non pro viro. Controueſia de his mota coram ſummo

mo pontifice, quid ſtatuendum eſſet, conſultus reſpondit verba in ſponſalibus & inter contrahendum prolata, non ad nutum cuiuſque, ſed ſecundum communẽ intellectum habita ratione ſcientiæ & ætatis, explicari debere.

Colligamus itaque, verba prolata inter contrahendum ſponſalia, ab idoneo ſcientia & ætate, intelligi debere & operari, ſecundum verba & communem eorum intelligentiam.

2 Idoneus ſcientia in hoc c. *7*. intelligitur, qui habet diſcretionem & intelligentiam eius negotij quod contrahitur, ſciatque diſtinguere quid agendum vel non agendum ſit, ſic in l. certi C. de iudiciis l. magiſteriæ. l. fin. de iuriſd. omn. iudic. vt ſit mentis compos, non furioſus, qui matrimonium non poteſt contrahere quamuis contractum retineat. cap. dilectus *24*. hoc tit. c. neque furioſus *32*. q. *7*. c. ſicut de regula. l. furor. de ſpõſalib. cum ſimilib. Furioſi nihil ſcire dicũtur, non conſentire, l. furioſi, l. in negotiis, de Regul. Iur. tanquam abſentes habiti, quamuis corpore præſentes ſint. l. *2*. §. penulti. de iure. codicillorum.

3 Quomodo autem ratione ætatis idonei dicantur ad matrimonium contrahentes iam dictum eſt ſuperius, in c. iuuenis: non repetam: Porrò in matrimonio omni duo ſunt neceſſaria, nempe conſenſus in matrimonio, & ſecundo quod eius expreſſione appareat, quod pertinet ad Eccleſiam quæ non iudicat de occultis, quãdiu ſibi de illis non liquet, cap. *2*. & *1*. de clande. deſponſa cap. vnico, vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutio. conferantur. Manifeſtatio vero conſenſus, triplici modo fit, *1*. coniunctione, ſeu copula, poſt ſponſalia cap. duo pueri. de deſpon. impuber. cap. de illis, de conditio. appoſiti. neque cõtra hanc præſumptionem admittitur probatio. l. is qui fidem, hoc tit. l. in liberæ, de Ritu nupria. P. Secundo declaratur conſenſus hic nutu & ſignis, qua ratione matrimonium contrahere poſſunt muti & ſurdi, quamuis non poſſint loqui nec intelligere verba. cap. cum apud cap. tuæ fraternitati. *25*. de ſponſalib. l. mutus. *76*. de iure dotium. facit conſequentia facti propoſiti, in. l. ex facto, de Vulga. qua ratione taciturnitas & ſilẽtium filiorum filiarúmue familias præſentium, tractantibus de eorum matrimonio, vel myſteria tacitè recipientium eiuſdem, perinde habentur ac expreſſus cõſenſus: quia reipſa & facto probant quod voce, ſi vellent reiicere poſſent: ca. honorantur, *32*. quæſt. *2*. l. ſed ea quæ patres, de Sponſalib. P. habetur & ſola ſubarratio pro expreſſo conſenſu. in cap. fi. de Deſponſatio. impuber. niſi prohibeat ætas contrahentium non idonea, quæ malitia non ſuppleatur, vt in. l. tenor literarum. de Sontentia & re iudica. vbi Panor. Card. & Baldus notant, per miſsionem anuli in digitum mulieris, præſumi matrimonium contractum per verba de præſenti, & ſtari huic ſubarrationi, donec contrarium probetur, quod & ibidem obſeruat Gloſſa ad verbum *ſubarraſſet*, facit cap. noſtrates *30*. quæſt. *5*.

4 Tertiò verbis fit expreſsio conſenſus, verba tamen ſola non ſufficiunt, niſi ab eo proferantur qui conſentire poteſt, nam verba ſunt imagines, idola mentis & conſenſus qui ſi loquẽtibus non adſit, perinde habentur ac ſi perperam prolata eſſent, vt ſi à pueris, æbriis & ſimilibus proferantur, capit. tuæ fraternitati. *25*. hoc titulo: vel ſi cum contraria mente & diſſenſus, vt in capitulo tua nos *26*. hoc titulo: ſi coactè, vt capit. conſultationi, hoc tit. ſi verba ioco vel ludendo dicantur, vt ſimulatæ nuptiæ, nuptiæ non ſunt. l. ſimulatæ, de Ritu nuptiarum. P. vt nec ioco promiſsiones factæ valent. l. obligationum ſubſtantia, de actionibus: nec iactatio de inſtituendo, inſtitutionem facit. l. fina. de Teſtamen. P. & plus valet quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, vt Rubrica: actúſque agentium, non valent vltra illorum intentionem. l. ſi ego, & l. non omnis, de reb. credit. P. l. nullum intereſſe. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. *1*. de iure codicillo. in. P. l. verum eſt, *40*. & l. ſi quid fur. *22*. de fur. *P*.

5 Cæterum hic obſeruandum eſt quando verba exprimunt matrimonium & aduerſus ea cõtraria mens vel ludus vel aliud obiicitur. Probationem contrariæ mentis lucide fieri debere, l. non aliter delegatis. *3*. P. quia verba ſemper explicantur in fauorem matrimonij. Gloſſa in cap. tua nos, ad verbum *mulierem*, de Spõſalibus. cum verba non ad ſimulandam mentem, ſed ad declarandam inuenta ſint & nemo cenſeatur quippiam dixiſſe, quod prius mente non agitauerit, aut aliud voluiſſe dicere, quàm quod vox ſignificauerit. l. Labeo. §. idem Tubero, de ſupellecti. lega. vt que ait verſiculus.

Verba ligant homines, taurorum cornua funes.

6 Verba cõmunia quæ matrimonium contrahi ſignificant ſunt, vulgariterque vſurpata *accipio te in meum, accipio te in meam*, *&* ſimilia exprimentia conſenſum, de præſenti cap. pen. hoc tit. cap. licet. *3*. de Sponſa. duorum infra titu. *4*. vel, *promitto vel iuro, quod ab hoc tempore, pro cõiuge te tenebo, & ſicut vxori meæ fidem ſeruabo: &* ſi mulier etiam dicat, *te pro marito habituram, & fidem tibi tanquam viro proprio ſeruaturam.* In cap. ex parte, *9*. hoc tit. apud Romanos & formula *ego tibi Caius, tu mihi Caia.* Idque à tempore Caiæ honeſtæ matronæ lanificæ, cuius lana cum colo & fuſo dicauit prodente ſcil. in templo Sangi, vt author Varro, & ex ea facta fuit toga regia vndulata in domo fortunæ, qua Seruius Tullus vſus, indeque etiam factum, vt nubentes virgines comitaretur colus compta, & fuſus cum ſtamine teſte Plinio lib. *8*. cap. *48*. Quærit & Plutarchus in problemmatibus Romanis, vnde mos natus ſit vt qui ſponſam ad ſponſum deducerent, iuberent eam hæc verba proferre, ὅπου σὺ κάιος, ἐγὼ Καΐα vbi tu Caius, ego Caia, ideſt, vbi tu eris dominus, ego ero domina. Et reſpondet, Caiam fuiſſe dictam Tanaquil, quæ nupſit vni ex filiis Tarquinii, videlicet Tarquinio Priſco Huic-

que Caiæ Romanos poſuiſſe ſtatuam æream, *ἐν τῷ τοῦ σαγτοῦ ἱερῷ, in templo Sancti*: is autem erat vnus ex diis Romæ cultis, ex numero duodecim ſelectorum, & ibidem olim repoſita fuiſſe eius Sandalia & colum, quorum illa teſtabantur eam domi manentem familiæ curam habuiſſe: hæc, induſtriam ſignificabat.

Poſſunt aliæ verborum formulæ addi quæ potiſſimum vſui ſunt ex moribus regionis matrimonio contrahendo. Nihil enim intereſt, quibus verbis matrimonia contrahantur vel ſponſalia, dummodo intelligantur vel per ſe, vel per interpretem. l. *1.* §. fina. de verborum obligationib. *P.* §. in hac re olim, eodem titu. apud Iuſtinianum. adde his, quæ diximus libro nono Syntagma. iuris. cap. quinto. de formulis & ritibus ducendi vxores per confarreationem, per coemptionem, per vſum & quæ de his tradit Cicero in Topicis. Ibidem plura notabilia leges. Nobis nunc inhærendum negotio quod agimus, de verbis quorum dicimus retinendam ſoni & ſignificationis vſum, & intellectum, in matrimonio contrahendo.

7 Ratio quia & in aliis negotiis, vſus explicationem verborum doceat, vt indicat Horatius de arte poëtica.

Multa renaſcentur quæ iam cecidere, cadéntque,
Quæ ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus
Quem penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.

& rurſum.

Multa ferunt anni venientes commoda ſecum,
Multa recedentes, adimunt. &c.

concludítque poſtea,

Semper in adiunctis æuoque morabimur aptis.

Varro quoque quarto de lingua Latina, illud ipſum monet & præcauendum etiam à fallaciis verborum, & ideo obſeruandum in dictionibus, ætates, arſim theſim, addictionem, detractionémque ſyllabarum. quod ex his inſidiæ dicendo tendantur. Appellatiua nomina vſu recepta mutabilia remanent, neque ex opinione ſingulorũ variantur: ſaltem in præiudicium alterius non conſentientis expreſsè in contrariam ſignificationem quàm vulgarem & receptam. l. quarta de legatis primo, l. Labeo de ſupellecti. lega. P. & ſequenda verba etiam ſi duram videantur habere executionem, & ſenſum durum, in. l. proſpexit. Qui & à quibus ma. liberi non fiant. P. maximè vbi lex decreuit illa verba ſignificare certo modo, & vſus qui pro lege habetur. l. de quibus, de legibus. l. ſi de interpretatione, eodem titu. l. fina.

Africanus à communi verborum acceptione & verbis legis argumentatur, in. leg. quod conſtitutum. *22.* de Militari teſtament. facit capit. ad audientiam. de Decimis. iuncto cap. quid per nonale, de verborum ſignificatio. & facit quoque lex quicquid adſtringendæ de verborum ſignificatione. In ambiguo ſermone non vtrumque dicimus, ſed dumtaxat quod volumus. itaque qui aliud dicit quàm vult, neque id dicit quod vox ſignificat quia non vult: neque id vult, quia id non loquitur, l. in ambiguo *3.* de Reb. dub. P.

8 Secunda ratio, quia humanæ aures in tantum iudicant in quantum audiunt, nec vltra progrediuntur ad cogitata ca. humanæ aures. *22.* quæſt. *5.* Et ſi callide & doloſè verba proferuntur, ea explicanda ſunt contra eum qui doloſe verba profert in fauorem eius cui verba dantur & prout intelligit canon, quacumque arte *22.* q. *5.* vbi Gloſſa ad verbum *Intelligit* explicat hoc eſt, *intelligere debet* per canon. non illud de conſecra. diſtinctio. *4.*

9 Sed & tertio verba dubia, ſi eis non ſit communis intelligentia conſentiens, debent explicari in præiudicum eius in cuius fuit poteſtate ea latius & apertius concipere, leg. veteribus, de Pact. P. l. Labeo. *21.* de contrah. emptio l. cum in lege venditionis, *33.* eo. titu. l. qui libertatis, §. penult. de Euictio. P. Nec excuſatur quis qui dicit, effectum talem verborum qualis eſt, ignoraſſe: ſicut non ideo minus tenetur quanti emptoris intereſt furem venditum, furem non eſſe qui vendendo quamuis ignorauerit, dixit, bonæ frugis eſſe. & fidum, quia non debuit facile quæ ignorauit adfirmare & aſſerere nec facilis eſſe debet ad temerariam iudicationem, l. Iulianus, §. quod autem diximus, de Actionibus empti. P.

10 Cæterum aduerſatur primum, non tam intelligentiam verborum prolatorum inſpiciendam eſſe ex communi vſu, quantum morem ſignificandi in cõſuetudine proferentis, l. non aliter de lega. tertio, l. quarta & l. librorum *50.* §. quod tamen Caſſius, de legatis primo, l. in ambiguis, *97.* de Regul. iur.

Solutio: hoc verum eſſe quando interpretatio ad ſolius loquentis mentem poteſt referri, vt in teſtamentis condendis, dict. l. non aliter, de lega. tertio. argument. l. fina. C. de legibus, in prætoriis ſtipulationibus. in, l. in prætoriis, de prætoriis ſtipula. At quando alterius intereſt non licet eo inuito à propria nominis ſignificatione recedere, nec verba captari oportet. l. penul. ad Exhibend. P. facit l. acta, l. iudex poſtea quàm, de Re iudicata. P. l. prima. C. de Sententia ex breuiculo recitan.

11 Secundo obiicitur, non verborum ipſam ſignificationem eſſe accipiendam, ex vi verborum, ſed ex cauſis propter quas dicta ſunt, cap. intelligentiæ, de verborum ſignificatio. & vt quod actum eſt potius valeat, quàm pereat, l. vbi eſt verborum. *22.* de Rebus dubiis. l. ſi vno anno, Loca. P.

Solutio: id ipſum habere locum in noſtro cap. & regula eius: nam verba matrimonio appoſita pro matrimonio explicantur, vt actus valeat: cum & in ambiguis in cauſa dotium pro dotibus in fauorem matrimonii interpretatio

facienda

facienda ſit.l.in ambiguis, *86*.de Regul.iur. multo magis pro matrimonio,ſine quo non eſt dos l.cum multæ.C.de Donationibus ante nupt. l.4. de Dotis promiſsio.P.ptopter quod enim vnum quodque tale & illud magis.

12 Tertiò faceſſit,verba dubia matrimonii, explicanda eſſe contra mulierem vel coniugem,in cnius poteſtate fuit verba explicare tunc,vel latius extendere, per l. veteribus, de Pact. P.l.ſi in emptione,de contrah.emptio. P.l.inter ſtipulantem,§.1 de verbor.obliga.

Solutio:hic non videri verba, dubia quæ habent cõmunem intelligentiã, quamuis dubium moueatur,an qui audiuit vel dixit ea,cõſenſerit.

13 Quartò pugnat l. cum quidem, de Verb. ſignif.C.vbi dicitur illa verba, *ille aut ille mihi hæres eſto*, vel, *illi aut illi dato, non accipiuntur ſecundum communem intelligentiam vt alternatiue ſufficiat illi aut illi dediſſe*. Sed opotteat vel vtrique dari: Et dictio,aut,reſoluatur inter perſonas poſita,in cõiunctionem, & citatur Gloſſa ad ca.in calice, ad illa verba, *in cælo vel in terra*,de conſecratio.diſtinctione 2.Vbi VEL, pro, ET, accipitur.

Solutiò, prædictas explicationes nihil ſingularitatis habere,ſed declarari eſſe communes.

14 Quintò videtur pugnare ca. humanæ aures, *22*.q.5. vbi verba non ſunt conſideranda vt ſonant ſed ſecundum voluntatem & intẽtionem, quia non debet intẽtio verbis deſeruire,ſed verba intentioni. Neque verba iuramenti ſunt audienda ſecundum intentionem eius cui iuratur, ſed eius qui iurat,quia ſæpè bona verba mala intentione proferuntur, & contra ca. non omnis & ca.non oſculatur.5.q.5.ca.paratus. *23*. quæſt.5.

Solutio:ca.humanæ. loqui de iudicio diuino, quod intentionem reſpicit, cum Deus nouerit occulta cordis, quod non poteſt facere Eccleſia quæ non de occultis ſed de manifeſtis iudicat. cap. 2. de Clandeſt. deſponſa. c. tuæ fraternitati &c. tua nos, hoc titulo de ſponſalib.

Sextò pugnat. l. ſi quis intentione ambigua, *66*.de iudic. ſi quis intentione *ambigua vſus ſit vel oratione, id quod vtilius ei eſt accipiendum*.l.inter ſtipulantem.§.1.de verbor. obligat. l. in conuentionalibus, idem in l. Neratius, in principio de Regul. Iur. l.

Solutio,aliud in iudiciis,quę redduntur contra inuitum etiam,aliud in contractibus qui niſi inter volentes perficiuntur, vt expreſsè diſtinguitur in l.inter ſtipulantem.§.1. de verb.obliga. vide Gloſſam ad l.veteribus de Pact.in *P*.

15 Septimò:pugnat c.cũ apud,hoc ti.vbi ſine verbis contrahitur matrimonium,& in l.mutus, de iure dotium, ergo verba non ſunt de ſubſtantia matrimonii, vt tantopere conſideranda ſint.

Solutio: verum eſt matrimonii ſubſtantiam non eſſe in verbis,ſed in conſenſu:verum prolata verba exprimere conſenſum,quæ parum conſiderantur,ſi alio modo de conſenſu appareat,vt in aliis quæ conſenſu celebrantur,l.conſenſu,de Actionib.cap. cum locum, de Sponſalib.

16 Octauò pugnat cap. tua nos,hoc tit. vbi creditur dicenti ſe non protuliſſe verba matrimonii intentione contrahendi matrimonium, nec intentione eadem cognouiſſe mulierem, verbis fictitiis deſponſatam.

Solutio:verum eſſe ita credi dicenti pro ſe & contra ſe in foro pœnitentiali, ſed non in foro iudiciali.Quia in foro pœnitentiali agitur de ſolo præiudicio confitentis vel dicentis,at in foro contentioſo & iudiciali, etiam de præiudicio alterius. Panor. ad d.cap. tua nos, num.5.7.

17 Nonò obiici poteſt lex inter ſtipulantem. §. ſi Stichum, de verborum obligationibus *ſi Stichum ſtipulatus, de alio ſentiã, tu de alio,nihil actum erit*. Ita in ambiguo ſermone nihil actum valet. l.in ambiguo. de Reb. dub. l. duo ſunt Titij. de Teſta. tutel. P.

Solutio:ibi fuiſſe in æquiuoco dubium, quod non poterat communi intelligentia definiri vt hic.

Ad C. non eſt vobis xt. de Sponſa.

Idem Alexan. 3. Archiepiſcopis & Epiſcopis & aliis prælatis per Angliam conſtitutis.

ARGVMENTVM.

1 *De Anglia & nominibus eius.*
2 *De fidei Anglis prædicatione.*
3 *De variatione circa fidem eorum.*
4 *De rege cuius meminit cap. noſtrum: De bello & cauſis inter Henricum ſecundum regem Anglorum & filios eius.*
5 *De Archiepiſcopatibus & Epiſcopatibus Angliæ.*
6 *Diſtributio partium examinandarum hoc cap.*
7 *Matrimonium eſt fori Eccleſiaſtici: & ibi de his quæ ſunt etiam fori Eccleſiaſtici & laici.*
8 *Quando ſummus pontifex de cauſis principum cognoſcat.*
9 *De repetitione vxoris coram quo, & à quibus repetatur.*
10 *Cur poſsit repeti vxor à marito ab vnitate coniunctorum.*
11 *Num in vxorem liceat ſæuire, eámue retinere ob factum mariti.*
12 *Vxor eſt omni iure ſubiecta marito.*
13 *Caſtigatio & animaduerſio conceſſa maritis quæ in vxores.*
14 *Contumaces principes mandatis ſummi pontificis poſſunt excommunicari & interdici &c.*
15 *Monitio debet præcedere contumaciam & excommunicationem.*
16 *Tempore interdicti Baptiſmus & pœnitentia dantur,& quædam alia fiunt.*
17 *Quid pœnitentia nomine contineatur, & de aliis quæ interdicti tempore in Eccleſia fieri poſſunt,& quare.*
18 *Num interdicti tempore ordines ſacri dari poſſint.*
19 *Regis ob peccatum populus punitur.*
20 *Pœna cur etiam extendantur ad alios quàm delinquentes.*

21 *De belli, lege circa expugnationem ciuitatis & circa captiuitatem.*
22 *Num vxores vel mulieres hoſtium liceat conſtuprare.*
23 *Cauſa iniuſta detentionis ſeu retentionis vxorum filiorum, regis angliæ.*
24 *Maiorem poteſtatem mariti in vxorem, quam patris.*
25 *Num interdicta dicantur turbare rempub.*
26 *Reges, in quibus ſubiiciuntur ſummo pontifici*
27 *Poteſtates duæ, temporalis & Eccleſiaſtica ſeparata.*

Cap. XI.

Alexander III. Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Eccleſiarum prælatis.

Non eſt vobis (ſicut arbitramur) incognitum, qual ter rex Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum & filios ſuos ſuborta eſt, vxores eorum detineat: Et infrà. Nos itaque attendentes iuſtum & honeſtū eſſe, vt viri ſuas petant vxores: mandamus, quatenus eundem regem ad eas reſtituendas ſolicite moueatis: Et ſi iuxta commoni ionem veſtram, filiis ſuis vxores ſuas intra certum terminum non reſtitueret ex tunc in quacumque Prouinciarum veſtrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerant, nulla diuina officia (præter Baptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari.

1 Anglia, de qua hic agitur, eſt vna ex Britannicis Inſulis quæ Albion ſeu ἀλβίων, Ptolomeo dicitur, & ab aliis etiam Britannia per excellentiam, quaſi inter Britannides vt loquitur Dionyſius Alexandrinus, præcipua, quæ contineat Anglicum & Scoticum regnum. Eſt & Anglia nunc dicta. quæ Britannia prima ſub Valentiniano dicebatur, & ſuperior de qua meminit Sextus Ruffus conſularis: Secunda Britãnia Scotia dicitur, quæ & Britãnia inferior aliis. Britannia Flauia Vueſt Saxonũ tractus, cum inſula Vuic: Britannia Cęſarienſis, Cantium cum Attrebatenſi regione. De Britannis ſeu Britannia tractat Pomponius Mela lib. 3. dum agit de Hiſpaniæ & Septentrionis inſulis, Strabo libro 1. & 4. Iulius Cæſar lib. 5. commentariorum, & Cornelius Tacitus in Agricolę vita Solinus, Beda, & alii. videnda & tabula Europæ apud Ptolomeum. Ita Anglia pars Albionis inſulæ meridionalior, & putat Abraham in theſauro geographico, in verbo Anglia, nomen habuiſſe ab Anglis Saxonii opidis, quorum Tacitus meminit, qui hanc regionem occuparũt. Tranſmarinam Saxoniam nominat Vunefridus, vt annotauit Rhenanus li. 1. rerum Germanicarũ. forſam & ab Angulo, anglia: nam Pomponius Mela, dum de Britãnia præcitato loco agit, ſic ſcribit, *Cæterum vt adhuc habuimus, inter ſeptentrionem occidentemq́ profecta grãdi angulo Rheni oſtia proſpicit, deinde obliqua retro latera abſtrahit, altero Galliã altero germanã ſpectans.* &c. conſentit Plinius li. 4. c. 16. Hanc quidam inſulam inſignem in Oceano quæ vndique à circumfuſo mari complexa eſt, nuſquã iuncta continenti, ab albis rupibus quas mare vndique abluit, Albionem dictam putant. Alii putant deuictis illis Britannicis per Saxones, Angelam Saxonum reginam, agros & opes earũ inter legatos Saxonum diuiſiſſe, inde & per nomen reginæ Angliam dictam. vide quæ tradit Polydor. lib. 3. Hiſtoriæ Anglicæ.

2 Anno 32. poſt ingreſſum Anglorum in Britanniam, Ella Auſtralium anglorum regnum inchoauit, circa annum Domini 485. cui ſucceſſerunt ordine Siſca, Edeluachius, Beutius, A& dulcinus. donec ab Ino, ad occidẽtalium anglorum regnum adiunctum eſt, vt ſcribit Polydorus Virgilius lib. 4. Hiſtoriæ Anglicæ.

Sanctus Gregorius Magnus ordine. 66. Summus pontifex, ſedem adeptus anno domini. 590. conuertit Anglos Cantuarios ex idololatria ad fidem Chriſti cum ſuo rege Chelberto, per Auguſtinum qui fuit poſtea Cantuarienſis, & Melitonem qui poſtea Londinenſis Epiſcopus: & Ioannem vt ſcribit Sigebertus, Gregorius ipſe, libro quinto Epiſtolarum, Epiſtola ſeptima, & libro ſeptimo Epiſtola 112. & libro nono Epiſtola 52. & 60. Aimonius Monach. lib. tertio c. 74.

Sanctus Honorius primus Campanus Summus pontifex qui ſedem eſt adeptus 72. anno Domini 623. hortatus iterum eſt ad fidem Chriſtianos Anglos gentiles, vt ait Beda lib. ſecundo, cap. 17. & quo tempore Maometes falſa ſua impietate Chriſtianiſmum in aliqua orbis parte turbauit, Elduinus rex Nortumbranorum Anglorum, à Paulino Epiſcopo baptizatus eſt, eiúſque, hortatu Erpuardus rex Anglorum Cantuariorum, orientem verſus qui cum patre ſuo Rodoaldo à fide Crhiſtiana defecerat. denuo relicta idololatria vna cum gente ſua fidem Chriſti ſuſcepit, anno Domini 627. poſt aduentum verò Anglorum in Britanniam, anno 180. vt ſcribit Beda lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. Predicaſſe & refert cap. 16. Paulinum in prouincia meridiana Humbræ Anglis, eámque vſque ad mare conuertiſſe. erat ille Paulinus qui Eboracenſis primus archiepiſcopus, vt idem ſcribit cap. 14. & Polidorus Virgilius libro quarto Hiſtoriæ Anglicæ.

3 Scribit Monumetenſis archidiaconus, genere Britannus, à tempore nihilominus apoſtolorum vſque ad prædictum Auguſtinum, ſeptem fuiſſe Epiſcoparus in Anglia, & vnum archiepiſcopatum libro octauo Hiſtoriæ Britannorũ c. 4.

Vnde

Vnde apparet ſæpè eos mutaſſe fidem, mutaſſe reges, mutaſſe leges, & imperia diuerſarum nationum fuiſſe expertos: nunc Gallorum, nunc Normanorum, nunc Saxonum, nunc Germanorum, nunc Scotorum, & aliarum natiuium, vnde & idioma illorum, veluti commixtio & farrago omnium linguarum ſit, fideſque etiā nunc vel nulla vel omnino incerta, vt & Gildas Badonius cognomento Sapiens, proprius gentis Britannicæ hiſtoriographus, ſub anno *580.* ſcripſit, quod nec in bello fortes fuerint nec in pace fideles. Et id Bonifacius martyr Summo Pontifici quoque prædixit, ſcribens Echeldobaldo regi Anglorum: cuius verba referuntur & ratio in ca. ſi gens Anglorum *10.56.* diſtinctio. facit & ca. quæ dam lex, *35.* q. *3.* Sæpè enim fidem Chriſtianam recepiſſe & reieciſſe dicuntur. ferunt, & Lucium regem Britanniæ inſulæ primum omnium regum circa annum domini *196.* prædicationibus Fugacii & Damiani, fidem Chriſti amplexum vt ſcribit Nauclerus, Polyd. Virgil. li. *2.* rerum Anglica. Et Britanniam omnium regionum primam publicè fidem Chriſtianam profeſſam vſque ad Diocletiannm imperatorem ſub quo omni fere religione extincta, ad idololatriam redijt.

4 Rex Angliæ cuius meminit hic Alexander *3.* S. Pontifex fuit Henricus *2.* filius Gaufredi qui in tranſmarinis partibus imperauit, tegnum adeptus anno domini *1154.* quique ceſsit illud filio ſuo viuens. Nata autem ei ſimultas & bellū circa annum domini *1175.* cum filio nomine quoque Henrico *3.* qui vxorem acceperat filiā Ludouici regis Gallorum Margaretam, repetente filio regnum cum Normania à patre, huic ſe cōiunxerunt fratres Gaufridus & Richardus, incitatione Alenoræ matris quæ ob pellices furijs agitata, illos fratres cōtra patrem fratrē ſequi perſuaſit. Tandem tamen poſt pluta bella pax facta biennio poſt, anno *1177.* vt recenſet Polydor. Virgilius lib. *13.* Hiſtoriæ Anglicanæ.

Bellum erat occaſio, ob quam pater Henricus *2.* retineat vxores filiorum ſuorum qui arma ſumpſerant in eum, & proinde Alexander *3.* ſcribit hoc reſcriptum c. cum nobis, Angliæ Archiepiſcopis & Epiſcopis & Prælatis, pro liberatione vxorum petitarum à filijs.

5 In libro prouinciali omnium Eccleſiarum orbis, ponuntur duo Archiepiſcopatus Angliæ Cantuarienſis *vulgo Cuaturberi, vbi eſt primatus totius Angliæ legatus natus, c. 1. de Officio. lega.* & Eboracenſis *vulgo Yorke.* Sub Eboracenſi ponuntur tres ſuffraganei epiſcopi. in Vuallia *vulgo Gualles* Carolenſis, aut Carlihenſis, *vulgo Carlyle,* Dunelinenſis, Candidæcaſæ. *vulgo Dureſme & iſte epiſcopus eſt etiam comes Palatinus & habet iura regia.* Sub Cantuarienſi viginti ſuffraganei vel *21.* Londondenſis, *London vulgo Londres:* Roffienſis, *vulgo Rocheſter:* Ciceſtrenſis, *vulgo Chicheſter.* Oxonienſis, *vulgo Oxforde quem epiſcopatum quidam benè ſeparant ab Exonienſi, alij vnum putant vt dixi ſupra ad c. 3. in inſcriptione.* Aſſarienſis, *melius Aſſaphenſis vulgo S. Aſaph in Cambria.* Licolfeldenſis *Linchfildenſis vulgo Lichfild, cui iungitur vel vnitur Conuentrienſis, vulgo Coneltri: horum enim epiſcopatuum vnus eſt præſul.* Baronienſis, *vulgo Bathon cui iunctus epiſcopatus erat Vellenſis vulgo Vuellez,* Vellenienſis, Mambrienſis, Vigornienſis, *Vueceſtre vulgo Anglice.* Hellienſis, *vulgo Ely.* Conuentrenſis, *vulgo Cōuentrie: epiſcopatus vt dixi iūctus Kirbfildenſi.* Linxniēſis, *vulgo Lincolne:* Noruienſis, *vulgo Noruuich.* Landanenſis, *vulgo Landaſe.* Bangorenſis, *vulgo Bangor, opido Angliæ quod dicitur Latinis Bonium vel Bouium,* Vinctonienſis, *eſt in Vnidoglania Angliæ opido Antonino in itinerario. aliquibus putatur Hulphord Cambriæ vrbs, Gamdenus & vulgus vocat vvinchester,* Salisberienſis, *vulgo Salisbury,* Exſordenſis, *vulgo Hereford, qui hodie dicuntur Buchingumienſes & Herfordienſis ſecundum Lelundum, & L'huydum, Albanus inſula populi, qui Ptolomæo κατυευχλαυοὶ, Dioni vero κατυευλαυοὶ,* Aſtorenſis, *& hi epiſcopatus nominantur in prouinciali omnium eccleſiarum, verum vltra lego in Synodo Anglicana, ſub Lanfranco præſule Cantuarienſi, fuiſſe etiam epiſcopatus ordinatos non tātum Batonium, Lincolniam Saliſberiam, Exoniam, ſed etiam Ceſtriam quæ hodie Cheſter, Latinis Candercum & Ciceſtriam, vt ſcribit Polydor. Virgil. li. 9. Hiſtoriæ Anglicæ, dicunt & Angli ante diſceſsionem à fide Catholica, fuiſſe etiam epiſcopatus alios, Petriburgenſem vulgo Peterbourgh, Briſcounienſem, vulgo Briſcoune Gloceſtrenſe vulgo Gloceſtre. Menenenſem, vulgo S. Dauid,* plures ibi abbatiæ & prælaturæ erant, neſcio quo in ſtatu hodie ſint: cum religione enim, & pia Sanctáque loca polluta iacere arbitror.

6 Sed ad rem propius accedamus, In hoc cap. cum nobis, Summus Pontifex, oſtendit, quod filius iudicio etiam eccleſiaſtico poteſt repetere vxorem detentam à patre, in quo themate, tres termini vim habent.

1. quod iudicio Eccleſiaſtico vxor repeti poſſit detenta.

2. quod & à patre detentore repetatur.

3. ex illa dictione *etiam*, indicatur & ab alijs poſſe repeti detentam.

Pro primo termino conſideremus rem, nempe matrimonium *2.* perſonas patris filii & vxoris. *3.* negotium nempe detentionem & impedimentum matrimonii.

7 Res ſeu matrimonium. fori eſt eccleſiaſtici c. tuam, de ordine cognitio. c. cauſam quæ & c. lator, qui filii ſint legit. c. cauſam matrimonii, de Officio deleg. c. *1.* c. ex literis de conſangui. & affinita. Quemadmodum enim ad forum Eccleſię pertinet matrimonium indiſſolubile declarare, ſic & eiuſdem eſt ſolicitudo tueri quod contractum iam rectè eſt, argum. l. *1.* ne vis fiat ei qui in poſſeſsion. miſſus, P. Nemo enim ambigit ratione rerum ſpiritalium eum ſortiri forum eccleſiaſticum etiam ſi perſonæ ſint laicorum c. ſi clericus laicum, c. cum ſit generale, de ſoro competen. c. nouit, de iudic. quamquam & ſub iudice laico, alio reſpectu agitari eadem quæſtio poſsit, vt dicitur de his qui vtriuſque poſſunt eſſe fori,

vt in vſuris.c.cum tu.de vſur.in turbatione diuini officij.l.ſi quis in hoc genus.C. de epiſcop. & cleri.in iuramento ſeruando,cap.fi.de foro competen.in Sex.2.Et poteſt ipſo laicus laicum conuenire coram Epiſcopo vel ſummo pontifice.poteſt vacante imperio vel principatu,hoc eſt,quãdo nullus eſt talis.cap.licet ex ſuſcepto,8.de Foro competen.vbi Gloſſa notat alios caſus in quibus quæ fori ſunt ſæcularis, poſſunt tractari coram Eccleſiaſtico,ad verba *vacante imperio*, facit & c.ex tenore literarum.eod.titul.de Foro competen.vbi dictum eſt,de cauſa viduæ quæ eſt fori ſecularis,forum Eccleſiaſticum non poſſe cognoſcere: niſi iudex ſecularis iuſtitiam ei denegет,ſic enim propter negligẽtiam etiam reddendi ius iuriſdictio ad aliũm deuoluitur vt in c.prudentiam,in fine,de offic.delega.c. ſignificauit, c. licet,eo.titu.

8 Dehinc cum dubitatur inter heroes de iure reddundo. de ve ſopiendis eorum litibus, & ne ad arma & belli ob id perueniatur, aditur rectè ſummus pontifex,vt,vel cauſæ notionem ſuſcipiat, vel conuenientibus iudicibus deleget, vt tempore Honorij factum legimus in c. ex parte. B.quondam Angliæ reginæ,ca.15.de foro competen.Summus Pontifex dicitur iudex ordinarius ordinariorum.can. cuncta per mundum, 9. q.3.& coram eo omnes conueniri poſſunt c. fin. de Foro competent.ca.arguta 13.2. q. 6. diſputat hanc quæſtionem & reſoluit Innocentius 3. in c. nouit.de iudicijs & in c.per venerabilem, qui filij ſint legit.facit & cap.17.Deuteronom.*ſi difficile & ambiguum iudicium apud te eſſe proſpexeris, inter ſanguinem, & ſanguinem, inter cauſam & cauſam,lepram,& lepram,& iudicium videris intra portas variari,venies ad ſacerdotes Leuitici generis,ad iudicem qui fuerit eo tempore qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quæcumque dixerint.*

Conſuluerunt proceres regni Francorum Zachariam Summum Pontificem,de dando regno Pipino, ca. Alius 15.q.6. Stephanus xi.Imperium à Græcis in Pipinum tranſtulit cap.venerabilem de Electio. Theodoſium ab ingreſſu Eccleſiæ prohibuit Diuus Ambroſius ob cædem iuſſu eius admiſſam inconſulto calore in Theſſalonica ciuitate,vt ipſe diuus Ambroſius teſtatur libr. 5. epiſtolarum,epiſt. 28. Rufinus lib. 2. cap. 18. Eutrop. li.12.

Innocentius I.in Archadium ſententiam tulit,cano.nos incompetenter §. fin.2. quæſt.7. Liberius reſtitit conuenticulis contra Athanaſium à Cæſare indictis,vt ait ipſe Amianus Marcellinus libr. 15. Apud Ethnicos in Aegypto rex ex Sacerdorum collegio eligebatur, teſte Platone in libro de regno. In Aethiopia Sacerdotes qui in Meroe erant, iubebant quando lubebat regi etiam è vita excedere,& ſe interimere, vſque ad Ergamenem regem, qui Ptolomæi xj. tempore,hanc ſuſtulit conſuetudinem, vt refert Diodorus Siculus in 4 Bibliothecæ capit.1. Liquet & ex authoritate Dei,prophetas & ſacerdotes vnxiſſe in reges per Deum electos:ex libris Regum, vt non opus ſit me in tritis & cognitis immorari.

9 Sed proſequor, in noſtro capite agi de cauſa reſtitutionis ſpoliationis vel ſeparationis vxoris, quæ cauſa eſt Eccleſiaſtici fori cap.literas, de reſtitutio.ſpoliatorum in cap.ex tranſmiſſa 8. capi. ex parte,14.eo.titu.Datur & iure ciuili pro vxore repetenda detenta,interdictum de liberis exhibendis,l.imo.de Liberis exhib.P.l.ad inſtar.C. eod.tit.l.ſi inuita, C. de Nuptiis quando inuita retinetur:quod ſi non inuita retineatur non dabitur quidem illud interdictum l.fin.eod.titu. P. ſed officium iudicis loci.vel compelletur redire per epiſcopum,vt in c.penul. & fin. de adulter.c. ſignificaſti,de diuortiis facit cap.3. e.de illa,eod. titu.

10 Quod pertinet autem ad ſecundum terminum, addamus rationes quare maritus poſsit repetere vxorem à quocumque, & à patre etiam. Prior erit à natura matrimonii quæ eſt, vt homo relinquat patrem & matrem & adhæreat vxori, Geneſ.2.& 3.Eſdræ 4.Matthæi capit.19. Marci 10. ad Epheſ.5.quia duo eſſe debent in carne vna, vt in iiſdem locis habeteur,& cap gaudemus,de Diuor.indiuiſibile inter coniuges vinculum, capit. ad apoſtolicam,de conuerſi.coniugator.& quod ad habitationem idipſum debet ſeruari. per illa verba.*vbi tu Caius ego Caia.* Sic & ſummus Pontifex in noſtro c.ait,eſſe honeſtum & iuſtum,vt viri vxores ſuas petant, ita Vlpia. in l. Cæterum,§. mulieri.de Vſu & habitatione refert. Q Mutium primum admiſiſſe, mulierem cui vſuſfructus relictus eſt domus poſt in ea cum marito habitare, ne matrimonio,id eſt.vſu matrimonii, ei carendum ſit,cum vti vult domo:idipſum & ſi marito domus vſusfructus relictus eſſet.

Neque pater aut mater audiendi ſunt, ſi velint filium vel filiã à coniugio diſcedere & præponenda eſt voluntati reprehenſibili parentum concordia & coniunctio ſeu affectio maritalis, l.cum te prolatis.C.de inofficioſo teſtamen. C.l. reprehendenda,C. de inſtitutio.& reſtitutio. ſub conditio.fac. Et quamquam iure antiquo pater potuerit pro filia deſponſata repudium mittere, l.in ſponſalibus,de Sponſalib.in P. tamen diuortium nuptiis ſeparatis facere non poterat, l. diſſentientis,C.de Repudiis.leg.cum hic ſtatus,§.ſi ſocer nurui,de Donatio.inter vir.& vxor.facit l. poſſeſſionum,xi.communia vtriuſque Iudic.vbi diuiſiones poſſeſsionum ita fieri debent,vt colonorum adſcriptitiæ conditionis vel ſeruorum ſeu inquilinorum proximorum agnitio vel affinitas remaneat,quis enim inquit ferat, liberos à parentibus.à fratribus ſorores, à viris coniuges ſeparari? Item in l.plerúmque 35. de Aedilitio edict. *plerúmque propter morboſa mancipa etiam non morboſa redhibentur,nec parentes ſine liberis,nec vnus ex fratribus nec vnus ex contubernio coniunctus, redhiberi poteſt.*

11 Neque propter inimicitias erga maritum retineri debet eius vxor, quia eſt regula ne vxor pro marito,&c.lib.4.C.tit.12. potiſsimum in l.2.

ob ma-

ob maritorum culpam, inquiunt, Diocletia. & Maximia. *vxores inquietari leges vetant*: nec alieni criminis infortunio adſtringi vxorem oportet, l. res vxoris, 24. de Donatio. inter vir. & vxor. libr. 5. C. ti. 16. l. 1. C. ad legem Iuliam. de Vi. Et Arcadius & & Honorius, Cæſares, in l. ſancimus 22. C. de Pœnis, *ſancimus ibi eſſe pœnam, vbi & noxia eſt propinquos, notos aut familiares, procul à calumnia ſubmouemus, quos reos ſceleris ſocietas non facit. Nec enim adfinitas vel amicitia, nefarium crimen admittant.* Et quamuis tempore belli licitum ſit prædari bona alicuius, tamen non licet bona vxoris eius capere, vt hic notat Philippus Francus. Et Baldus, ad l. finalem, C. ſi contra ius vel vtilita. publicam notat quod quamuis liceat bannitum ſeu proſcriptum ex ſtatuto offendere, & eius res capere vel furari, tamen id non extenditur, ad vxorem banniti, quæ non poterit ideo lædi, adulterari, vel detineri.

12 Secunda ratio ſumitur ex poteſtate quam maritus habet in vxorem, Omni enim iure receptum eſt, vxores eſſe in poteſtate maritorum Geneſis 3. ibi, *& eris ſubdita viro*. 1. ad Corinth. xj. & 1. Petri cap. 3. *Caput mulieris vir*. canon. ſiquis acceperit 33. quæſt. 1. canon. cum caput, canon. mulier, 33. quæſt. 5. canon. fœminæ, 30. quæſt. 5. Eſt ordo naturalis vt vxor viro filij, parentibus inſeruiant, can. eſt ordo, 33. quæſt. 5. magis notabile trahit ad ſe minus dignum, l. quod in dubijs. de Conſecratio. Eccleſ. vel altar. canon. non exiſtimemus, 13. quæſt. 2. l. ſi alieni, de Solutio l. quæ religioſos de Rei vendica. P. dignior eſt autem vir muliere, l. 1. de Senatorib. P. ideo & diximus ſuprà in capit. 5. de illis, teneri vxorem ſequi maritum & in vita & in morte, canon. vnaquaque 13. quæſt. 2. canon. ſiquis ineuitabili neceſsitate, 34. quæſt. 1. capit. 1. de Coniug. leproſ. cum ſimilib. Sarra proba matrona, virum ſuum Abrahamum dominum ſuum vocabat, Geneſ. 16. Item alia matrona apud Paulum Iuriſconſultum in leg. ea quæ, 58. de dona. inter virum & vxor. Regina Vaſthi vocata per Aſſuerum maritum, iudicata eſt digna repudio ac proceribus regni, edicto de eo facto, Heſter cap. 1. & 2. ob id ſolum quod vocata non veniſſet.

Inuertitur enim naturæ ordo, quando imperant mulieres viris, ſi Menandro credamus, dum ait γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις, natura inquit, non dedit mulieri dominari: additque, ἐν γυναιξὶν ὄλωλε κόσμος μέγας· ἐν γὰρ γυναιξὶ πίστιν οὐκ ἔνεστ' ἰδεῖν. id eſt, *ex mulieribus perit mundus totus magnus: in mulieribus enim non licet inuenire fidem*. Ex quo ridicula imo vituperabilis videtur illa obſeruatio Saccarum, apud quos imperium annuum inter coniuges duello conſtituitur. Nam ſiquis eorum puellam vxorem ducere cupiebat, pugnam cum ea ſuſcipiebat: & ſi ea ſuperior tū eſſet, captiuum illum adducebat, atque imperium in eum tenebat: ſi inferior, regebatur ab ipſo, vt ſcribit Ælianus libr. 12. de Varia hiſtoria capit. 38. Sicut & ſine riſu recenſeri vix poteſt, quod apud Carrenos in more fuiſſe narrat Aelius Spartianus, in Carracalla præcipuũ habitum, vt qui lunã fœmineo nomine à ſexu putaſſet nuncupandam, addictum mulieribus ſemper eis inſeruiret: qui vero marem, dominaretur vxori nec vllas inſidias pateretur.

13 Caſtigatio etiam in vxorem prorogata maritis, vſque ad mortem in cauſa adulterij, Dionyſ. Halicarnaſſ. in 2. Iul. Cæſar in Sexto leg. Grachus, ad legem Iuliam. de Adulter. C. cum ſimili. vel permiſſum repudiũ Valer. Max. libr. 2. capit. 1. extra illum caſum, emendatio & caſtigatio moderata l. conſenſu, de Repud. canon. duo iſta, 33. quæſt. 4. alioquin vt in l. conſenſu, verbera debent eſſe aliena ab ingenuis mulieribus, atque olim apud Græcos prodita erat actio κακώσεως i. malæ tractationis, contra patres, tutores, & maritos, vt refert Suidas, dum de κακία agit.

Et quamquam quidam ex iure ciuili dubitarint, num filia non emancipata nuptũ data, liberetur a patria poteſtate: tamen in eo conueniant neceſſe eſt, etiam remanente paterna poteſtate, filiam collocatam matrimonio potius concurrentibus patre & marito, officio maritali inſeruire debere, quàm imperio paterno: quia nubendo filia tranſit in alienam familiam, potiſsimum ſi iuſta ſit vxor & materfamilias effecta, vt liquet ex Dionyſ. Halicarnaſæo in 2. & ex Gellio lib. 4. c. 3. verba aperta ſunt Vlpiani. in l. 1. §. fi. de Liberis exhib. lib. 43. P. ti. 29. *ſiquis*, inquit, *filiam ſuam, quæ mihi nupta ſit, velit abducere, vel exhiberi ſibi deſideret: an aduerſus interdictum exceptio danda ſit, ſi pater forte concordans matrimonium forte & liberis ſubnixum velit diſſoluere, Et certo iure vtimur, ne bene concordantia matrimonia iure patriæ poteſtatis turbentur. Quod tamen ſic erit adhibendum vt patri perſuadeatur, ne acerbe patriam poteſtatem exerceat*. Et addit Hermogenianus in leg. 2. eiuſdem tituli, *Imo magis de vxore exhibenda ac ducẽda pater, qui filiam in poteſtate habet à marito rectè conuenitur*. Ita pater à genero petere non poteſt, vt filiam ſuã exhibeat 15. Eclogæ Baſilicorum 4. ex li. trigeſimo primo, titulo ſecundo capit. decimonono nec diſſenſu ſuo turbare bene contractum matrimonium, leg. diſſentientis, C. de Repudijs. leg. fin. §. fin. C. de fur. cum ſimili. Maritus tamen rectè petit detentam à patre vxorẽ, dicta lege 2. de liberis exhibendis: fortius namque eſt ius poteſtatis mariti, etiam contra patrem vxoris, quia quando pater nuptijs conſenſit, ius quod habebat in filiam quoque ceſsiſſe marito videtur, vt indicat Catullus in carmine nuptiali de nupta agens.

Virginitas non tota tua eſt: ex parte parentum eſt.
Tertia ſola tua eſt: noli pugnare duobus
Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt.

renunciaſſe ita ſuum ius videntur parentes marito, & ideo non poſſunt reuocare contraria voluntate inuitis maritis, per leg. ſicut, de Actio. C. l. in commodato, §. ſicut, commodæ. proinde &

iudicari

iudicari debet potius vxor à marito, quam à patre,ca.ſicut alterius 7.quęſ.1.in Gallia ex generali conſuerudine poteſtatem in vxores datam, meminit Iulius Cæſar li.6.Commentario.belli Gallici,Iohannes Faber ad l.1.de bonis maternis, C. ad § 1.de Senatuſconſ.Tertyllia.Maſſuer. in praxi,titul.de Poſſeſsio. §. item maritus. Eſt ea de re ſpecialis ſimilis conſuerudo Tholoſæ, titulo de Acquiren.rerum domi.in conſuetudini & Byturigibus,§.4.de Statu & iure perſonarum, in conſuetudinibus eorum.Et in legibus Langobardorum lib.1. titulo qualiter mulieri liberæ alienare permiſſum ſit, libr. 2. Rotharius rex ſic ſtatuit, *Nulli mulieri liberæ liceat ſine mundio, id.in ſuæ poteſtatis arbitrio viuere, niſi ſemper ſub poteſtate viri, aut curtu regia,defficientibus mariti heredibus.* Nec dubium eſt vxorem operari debere mariro officia plura,& debere, quæ preſtare non poteſt niſi cum mariro l.ſicut,de operis libertor.P.l. Quintus Murius de Donari. inrer vir. & vxor l. eriam C.eo.tit.de quibus nos fusè diximus libr.xj.Syntagma.c.4. Er quamuis admirtamus in ſacris paternis non emancipatos liberos,inartimonio cõiunctos remanere,vt in l.filiæ licer,12.C.de Colla.lib.6.ti.20.l.13.eod.titu.P.l.7.C.de Nupr.§.2. de Senaruſco.Terryll.cum ſimul: ramen poſtquam ius tranſlarum eſt per parrem poreſtatis in maritum,in quanrum vxoria munera reſpiciunt,non eſt prçferendus quandiu matrimonium duraueṙit matito, nec lucrum cedir quod ex induſtria vxoris quæritur,dictis iurib⁹ ſicut,& l.Q.Mutius antea tamen contingentia percipiet l.ſi vxorem S.C.de conditionib.inſertis.libr.6.C.tit.46.Sic in ſimili patronus qui conſenſit nuptijs libertæ,operarum exactionem amittir pendente & conſtante matrimonio, l. ſicut patronus, 48.l. liberta,46. de oper.liberto.l.xj.C.eo.ritu.l.2.C.de Obſequijs &c.quamuis cum deſieur,eſſe nupta,operas peti poſſe omnes fere conſentiant,l.planè,14.de Operis libertorum P.

14 Colligitur,rurſum ex poſtrema parte capiris, non eſt nobis,huius tituli,propter contumaciam principis ſeu regis,poſſe interdici locis ei ſubditis,ne officia vlla ibi diuina fiant, donec obtemperauerit: eſtque hic ſuſpenſio officiorum diuinorum ſeu miniſteriorum duobus neceſſariis baptiſmo & pœnitentia,exceptis. Quod vt intelligatur,ſciendum erit inter cenſuras eccleſiaſticas eſſe excommunicationem, Interdictum, & ſuſpenſionem. Excommunicatio eſt aut maior aut minor,eáque perſonalis ſeu perſonarum, contra certas rantum perſonas prolata. Minor eſt, per quam quis ſeparatur ranrum à communione Eccleſiæ ſeu templi, & participatione ſacramenrorum tantum,vt in c.fin.de Cohabitatio.cleric.& minor c.fin.de Clerico excom.miniſtran. ca.audi,xj.q.3.Ex numero cenſiitarum minorum ſunt inrerdictio,ceſſatio diuinorum officiorum, ſeu ſuſpenſio à diuinis officijs. Interdictum eccleſiaſticũ prohibet fieri eadem facítque ceſſare ab adminiſtrarione ſacramentorũ,& ab exercitio quorundam actuum ſpiritualium, in pœnam inobedienrium.eſtque interdictio vel locorum ſeu realis,vel perſonalis,ſeu perſonarũ. Interdicũtur loca,vt ciuitas,regnum,prouincia:Perſonæ, vt populus,clerus,c.ſi ſententia,cum ſeq.cc.de ſent.& re iud.in Sex. in interdictis locis, perſonæ, etiam non interdictæ ibi celebrare non poſſunt impunè,c.poſtulaſtis,7.§.quęſiuiſtis,de Cleric.excom. miniſtran. vr nec inrerdicti in loco etiam nõ interdicto,c.latores,4. de cleric. excom. miniſtran. interdictio propriè fit,de clero,populo,& alia vniuerſirate,vt de ciuitare prouincia,&c. Quia regularirer & propriè conrra vniuerſitatem, non poteſt ferri ſententia excõmunicarionis,ne contingat inde inſontes vna puniri, c. Romana,§. fi. de Sententia excom.in Sexro, verum inter ceſſationes diuinorum quædam eſt particularis alicuius Eccleſiæ, vr monaſterij vel alrerius Eccleſiæ: quædam generalis,ciuitatum,locorum, aut prouinciarum,aur regnorum,& priuatas ceſſationes interdum quædã Eccleſiæ ex priuilegio,ex cauſa vel iniuria ſibi illata nec reparata, indicere poſſunt,iuxta præſcripra c.ſi canonici c.quamuis de officio ordinarij,in Sex.c.irrefragabili,§.cęterum eo.titulo apud Gregor. Clem. 1. de Senr. excom. Generales ceſſariones, id eſt, interdictiones Eccleſiaſticæ fiunr à Summo Ponrifice,vel ex conſuetudine aliquãdo ab alijs,dicta Clem.1.de ſenten.excom.vide de hac interdictione mulra quæ cẽſeanrur prohibira,& quibus in c.alma,de ſent. excom.in Sex.Clem.1.2.3.eo. ri. & quæ nos diximus lib.31.Syntagma.c.8.nu.xj.& lib.4. Partitionum iuris pontificij,ti.17. per totum, de interdicto Eccleſiaſtico,& de ceſſarione officij, eodem lib.4.ti.15.de Pœnis c.4.nu.6.Maior excommunicatio dicirur per quam quis ſeparatur non tantum à participatione ſacramentorũ ſed etiam ab omni communione Eccleſiaſtica,& fidelium,ca. euidenter,cum omnibus ferè canonibus ſequentibus xi.q.3.c.permulti,de Sent.excom.ca.Engeltrudam,3.q.4.c.penult.de ſententia excomm.de qua D. Matthæi ca.18. ibi *ſit tamquam Ethnicus & publicanus*, de qua nos abundè,diximus li.31.Syntag.iuris c.9.& lib.4.Partitionum Iuris pontificij ti.16.per totum,de Sentent.excommunicationis.

15 In noſtro c.non eſt vobis, non agitur de maiori excommunicarione, ſed tantum, de minori illa de ſuſpenſione & ceſſarione à diuinis officiis antequam tamen iuber prius ab epiſcopis ſolicitè moneri regem Angliæ,de dimittendis vxoribus filiorum, ſiquidem ante omnem conrumaciam deber intercedere monitio, & maximè deber præcedere excommunicationem,ex decrero Concilij generalis Lateranenſis habiti ſub Innocentio 3.lib.c.47.in ca. ſacro, 48.cap. contingit, 45.de Senrentia excommun. eaque competens, trina dicitur:ca.de illicita,24.quæſt.3.ca.de Preſbyterorum,17.quæſt.4.can.omnes decimæ,16.q. 7.vt & contumax in iure dicitur, qui edicto trino,vel vno peremptorio non ſatisfacit mandatis,l.contumacia,53.§.1. de Re iudic.P.lib.42.ti.1. l.ad peremptorium,73.de iudic.cum ſimul. Quæ dicatur etiam competens admonitio in excommunicatione, docetur in cap. conſtitutionem, & capit. ſtatuimus, de ſententia excommunica.

In Sex.& in interdictis & ſuſpẽſionibus idipſum conſtitutum expreſſe c.ſtatutum *13*.eo.ti. in *S*ex.

16 Excipiũtur ab officijs diuinis prohibitis tempore interdicti generalis, duo ſacramẽta hîc quę permittuntur miniſtrari. nempe baptiſmus paruulorum, & pœnitentia morientiũ, Iohannes *A*ndreas hic non eſſe interdictum locorũ colligit ex illis verbis, *donec ibi fuerint nulla officia diuina celebretis*, ſed: eſſe tantum organa ſuſpẽſa ad tempus Tamen reſoluit Gloſſa, non licere pendente tempore illius ſuſpenſionis ibidem celebrare etiam ſubmiſſa voce & ianuis clauſis, niſi priuilegiatis aut epiſcopis c.quod nonnullis, de priu. verũ expreſſe in hoc cap. non eſt vobis, Epiſcopis prohibetur ibidem celebrare diuina officia, aut aliquatenus permittere alios ibidem celebrare quandiu in illis locis vxores detinerentur filiorum regis, vt putem ita interdictum fuiſſe & clerum & populum iuxta c.ſi ſentẽtia.*16*.cum ſeq.de ſentẽ ex.in *S*ex.exceptis prædictis duobus tãtum ſacramentis, quia ſunt inquit gloſſa, ſacramenta neceſſitatis, & ideo excipiuntur de quolibet interdicto, citat ca. remiſſionem, §.ſed notandum eſt, & ca.ſi quis hæreticæ, §.ecce ſi clericus, *1*.q.*1*.& ca.præter.§. verũ *32*. *4*. diſtin.& quod poſſint iſta ſacramenta etiam in caſu neceſſitatis recipi ab hæretico, in forma tamen Eccleſiæ intellige, ca. ſi quẽ forte.*24*.q.*1*.non alia ca.cepit, eadẽ.*24*. q.*1*.

17 Nomine pœnitentiæ conceſſę tempore interdicti morituris Innocentius *3*.in c.quod in te.*11*. de pœnit.& remiſ.vult viaticum quoque intelligi, quod vere pœnitentibus non negatur, vt etiã cõcedatur, hoc ſignificantius expreſſit, & aliud quoque permitti ſacramentum nempe Euchariſtiæ, Gregorius *9*. in c. permittimus *57*.de ſen. excõmuni. *Permittimus* inquit. *Eccleſiarum miniſtris, ſemel in ebdomada tempore interdicti: non pulſatis cãpanis, voce ſubmiſſa, Ianuis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, miſſarum ſolemnia celebrare cauſa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.* Quod caput ſecũdum gloſſam non ſolum intelligitur de illis miniſtris *E*ccleſiæ qui habebant priuilegium à ſede apoſtolica celebrandi tempore interdicti, vt c. quod nonnullis, de priuileg.c. cum in partibus, de verbor.ſignific. ſed etiam de aliis prælatis qui prius non habebant, Conceſſa & certa forma diuina officia monaſteriis tempore interdicti, Iannuis clauſis ſub ſilentio, excluſis interdictis & excõmunicatis: item & ſepultura clericorum ſine cãpanis, in cœmiterio, qui ſeruaſſent interdictũ in d.c.quod inter, de pœnitentiis & remiſſ. Rurſum & nouiſſimis conſtitutionibus, placuit In c.ſi.de *S*ententia excommunicatio.in *S*ex. Miſſas in Eccleſiis & monaſteriis, & diuina officia celebrari poſſe ſingulis diebus, tempore interdicti, ſicut prius Ianuis clauſis, interdictis & excommunicatis excluſis & canonicos & clericos Eccleſiarum intereſſe debere, niſi velint priuari diſtributionibus quotidianis, Permiſſum nihilominus in feſtiuitatibus Natalis domini, Paſchæ ac Pentecoſtes, & aſſumptionis Virginis glorioſæ, Cãpanas pulſare, ianuis apertis & alta voce diuina officia ſolẽniter celebrare, excommunicatis procul excluſis, ſed interdictis admiſsis. Quod dicitur permiſſum ibidẽ, ne ex diſtinctione antiqua ſtatutorũ pro interdictis oriretur indeuotio populi, pullularent hæreſes, & pericula animarum inſurgerent ad conſequentiam baptiſmatis permiſsi tempore interdicti permittatur eodẽ tempore Chriſmatis cõſecratio. Quod exprimit Bonifacius *8* & de confirmatione in c. quoniam in baptiſmo, *19*.eo.tit.de Sent.excomm.in Sex. *Quoniam*, inquit, *in baptiſmo & confirmatione, (quæ nedum pueris, ſed & adultis propter moræ periculũ exhiberi poſſunt licite tẽpore interdicti (chriſmatis vtimur vnctione: poſſe) licet terra interdicta exiſtat, Chriſma die cœnæ domini confici, dubium non exiſtit.* Sic colligimus ex ſuperioribus poſſe tẽpore interdicti accipi & dari ſacramenta *5*. *1*.baptiſma, *2*.confirmationem *3*.pœnitentiam *4*.Euchariſtiam *5*.etiã contrahi poſſe matrimonia hoc tempore, & cõtracta tenere inſolubiliter, defendit glo.ad c.ſ.ad verbum *Sacramentis*, de Sent.excom.in *S*ex. quia inquit, & tenet contractum, ab excommunicato maiori excommunicatione, c. ſignificaſti, de eo qui duxit in matrim.quam polluit per adulteriũ. *P*an.vero in noſtro c.non eſt vobis, num.*8*. diſtinctionem quandã adhibet: de matrimonio inquit nunquid poſsit contrahi tempore interdicti, communiter concluditur, quod ſic: ſed de ſolẽmnitate matrimoniali dubitatur.

18 Dubitatur etiã inquit de ſexto ſacramẽto ordinis: num ordines conferri poſsint tẽpore interdicti, & Innocentius videtur reſpondiſſe, quud laicis non poſsint conferri: alijs poſsint clericis: poſſeq́; ita conferri maiores cum ipſi non ſint interdicti: hoc tamen non admittit Panormitanus ego probarem, quando perſonæ ſunt interdictæ tantum populi & non cleri, *S*ic nullibi poſſent ordinari laici quia interdictum quocumque proficiſcantur perſonæ, eas ſequitur c.ſi ſententia de *S*ent.excõ. in *S*ex. Verum ſi loca interdicantur & non perſonæ num ibi poſsint ſacri ordines dari, quæſtionem habet, in qua etiam reſoluendum videtur, in caſu neceſsitatis, defectus clericorũ & presbyterorum, poſſe ordinari, quia plura conceduntur tempore interdicti, quæ non poſſunt fieri ſine ordinatis, vt Euchariſtia, miſſæ, pœnitentia, & ſimilia & quando quædam conceduntur, videntur & ea conceſſa ſine quibus non poteſt conceſsio conſequi effectum l.*2*. de iuriſdict.omnium iudic.*P*.l.ſi.de officio.eius cui manda.eſt iuriſdict. P. vt & diximus de Chriſmare, in cap.quoniam, de *S*ententia excomm. in *S*ex.

19 Notabimus poſtremo loco in hoc ca. non eſt vobis, ſingulare, ob contumaciam regis & peccatum eius, populum priuari beneficio officij diuini, & puniri pro eo, vt veriſsimum ſit illud, quicquid delirãt reges, plectuntur Achiui: vt ait Horatius, epiſt.*2*.pro peccato obſtinationis *P*haraonis, vniuerſa *A*egyptus propemodũ interijt, Exo.c.*7*.*8*.*9*.*10*.propter peccatũ Dauidis numerãtis

populum

lem, vt ait Gloſſa ad.l.fin. ad verbum *orbitatem.* C. ad leg. Fauiam. de Plagia. Et Eccleſia dicitur viduata, quę habet Epiſcopum quidem, ſed inutilem, in cap.2. §. ſed neque iſtud, de Tranſlatio. Epiſco. Quare in eo caſu rectè concluditur, nec capi poſſe vxorem damnati, & proſcripti, ſed idem non eſt in cauſa belli, in qua quiquæ capiuntur ex hoſtibus ſerui fiunt, vel redemptioni obnoxij ſunt.

22 Quod autem concluditur multo minus nec adulterari poſſe vxorem banniti, certe ex captis mulieribus iure belli, retinendum cenſeo: & capi quidem poſſe, ſed non conſtuprari vel adulterari captas vel comprehenſas in deuicta ciuitate: neq; vlla lege militari vel ciuili permitti poſſe exiſtimo. Ratio, quia ſtuprum adulterium, non tantum iniuria afficit conſtupratas, ſed etiam fornicantes. nam omnia fere peccata extra corpus peccantis ſunt, at qui fornicatur in proprium corpus peccat qui mœchatur: Et peccatum magis eſt in inferente vim propter prohibitionem Dei, non mœchaberis. nulli impunè fornicatio conceditur, ca.nubendi licentia 20. infine, 27. quæſt. 1. canon.fornicari 88.diſtinct.l. penult. de concubi. quæ patitur enim vim non peccat. l. vim paſſam, ad legem Iuliam de adul. P. Extat & lex belli a Deo prolata, quæ non permittit captiuas violare, niſi in matrimonio ducantur vt habetur Deuternom.cap.21. verſ.10.11. & ſequentibus. *Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, & captiuos duxeris. Et videas in numero captiuarum mulierem pulchram & adamaueris eam, volueriſque habere vxorem, introduces eam in domum tuam, quæ radet cæſariem, & circuncidet vngues, & deponet veſtem in qua capta eſt: ſedénſque in domo tua, flebit patrē & matrem ſuam, vno menſe & poſtea intrabis ad eam, dormiéſque cum illa & erit vxor tua.* Virtus inter hoſtes non eſt perdenda, ſed omni ſtudio bellantibus conſeruāda, vt non latronum aut tyrannorum more ſed iuſtè bellantium legibus inſtitutum bellum reipſa gerant. Et aliud eſt bellum gerere, quod ex iuſtis cauſis commendatur, in ca. 2. Dominus 22. quæſt.2. Aliud raptum committere & pudicitiā violare.

Laudatur factum Scipionis valde diſſimile à retentione vxorū filiorum per Regem Anglię, à Liuio li.26. Gellio li.6. c.8. qui quartū & vigeſimum annum, agens, cum in Hiſpania Carthagine oppreſſa maioris Carthaginis capiendę ſumpſiſſet auſpicia, multóſque obſides quos in ipſa vrbe Pœni clauſos habuerant, in ſuam poteſtatē redegiſſet, eximiæ inter eos formæ virginem ætatis adultæ & iuuenis, & celebs, & victor poſtquam intellexit illuſtri loco inter Celtiberos natā, nobiliſſimóq; eius gētis Iudilibili deſponſatam, accerſitis parentibus & ſponſo inuiolatam tradidit. Aurum quoque quod pro redemptione puellę allatum erat, ſummę dotis adiecit. Qua continentia ac munificentia Indilibilis obligatus, Celtiberorum animos Romanis applicando, meritis eius gratiam debitam retulit.

23 Solutio alia itaque, cum prior non probetur, pēdet ex veritate hiſtoriæ, nēpe quod Hēricus 2. ante bellum cœptum à filio Henrico 3. cui regnum renunciauerat, retinebat & vxorem & regnum, ideoque tentauit per Alexandrum 3. repetere vxorem ſuam & regnum, pariterque frater eius, ex quo poſtea ad arma peruentum eſt: ſicque non tempore belli vxores retentæ fuerunt filiorum à patre, ſed inde occaſio belli orta eſt, iuncta quæſtione regni.

24 Secundo verò obiici poteſt, contra cap. non eſt vobis, quod pater non erat reprehenſibilis, ſi retineret vxores filiorū, quia non erant emancipati, & ideo quemadmodum & filij erant in eius poteſtate, ſic & vxores eorum. §. 1. de Pàtria poteſta. l. 3. de His qui ſunt ſui vel alieni Iur. filii enim qui non ſunt ſuæ poteſtatis, non poſſunt habere alios in poteſtate ſua. l. ſic eueniet, 21. ad leg. Iuliam de Adulter.

Solutio iam conſtat ex eo quod diximus in probatione de poteſtate repetendi vxorem etiam contra patrem: & alia eſt poteſtas patris in filium, alia mariti in vxorem: maiorque eſt poteſtas quæ in vxorem: quia ea non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir vt contra cap. non debet, de Conſanguini. & affinita. facit ca. illud de præſumptio. dehinc licet filius ſit in poteſtate patris, cauſa repetitionis non impeditur: quia in cauſa ſpiritali cuiuſmodi ſacramentum matrimonij, non conſideratur patria poteſtas ca. ſi. de Iudic. in Sex cap. licet, de Sepultur. in Sex.

25 Tertio Eodem, modo tollitur l. lis nulla, de Iudic. P.

Quarto pugnare videtur quod ſummus pontifex in hoc cap. videatur contra officium boni prælati & paſtoris, turbare rempublicam, cum per interdictum ſeu ceſſationem videatur commouere populum, ad rebellionem contra principem & regem proprium, contra id quod iuſſum eſt obediendum eſſe principibus tanquā à Deo ordinatis: cap. quæ contra 8. diſt. Omnibus ſuperioribus dummodo non ſint hæretici, licet ſint alias mali, quandiu tollerat eos Eccleſia eſt obediendum, canon. ſacerdotes, 2. quæſt. 7.

Iubetur ne ſeditionarii vnquam ordinentur inter clericos, in concilio Carthaginenſi cap. 67. canon. ſeditionarios 6. 46. diſtinct. Chriſtus veniens docuit pacem, dedit pacem, reliquit pacem, canon. niſi bella 23. quæſt. 1.

Solutio: non pertinere ad rebellionem hanc ceſſationem officiorum, ſed ad pacem, vt eo modo cogatur rex ſatiſfacere Eccleſiæ iudicio, qui in ſuis in quibus gloriatur punitur.

Et in cauſis peccati, ſupra reges Sūmus pontifex, canon. ſuſcipitis ne, 6. 10. diſtinct. & poſt Deum Romanæ Eccleſiæ diligentius obediendum, can. præceptis, 12. diſtinct. canon. obedientiam 93. diſt.

26 Quinto non obeſt, quod reges & principes non ſunt pro temporalibus ſubiecti Romano pontifici, cap. quoniam idem mediator, 8. 10.

INDEX EORVM QVÆ ANNOTANTVR, AD TITVLVM DE SPONSALIBVS, CVIVS PRIMVS numerus, indicat rubricam vel caput, ſecundus, notam capitis.

A

ABDICATIO Græcorum, improbata, quare, à Romanis. 3.30
Abrahæ coitus cum ancilla, quomodo excuſatur. 1.47
Abſentia mariti non ſoluit matrimonium. 5.16
Actio malæ tractationis contra maritum & patrem. 11.13
Adfinitas quid & vnde naſcatur. 3.32. & ibi de affinium nominibus.
Adfinitas non naſcitur ex attentatione coitus, 3.57. & 61.
Adfinitatis genera & gradus continet et prohibitionem matrimonij. 3.36
Adfinitatis cauſa, in quoto gradu matrimonium prohibitum. 3.43
Adoptio, cognatio legalis. 3.25
Adoptio, inter quas perſonas impedit matrimonium contrahi. 3.40
Adultera, num & quando poſsit coniungi cum adultero, poſt mortem mariti. 1.57
Adultera ex lege Moſis, non repudiebatur, ſed lapidabatur. 1.26
Adultera vxore inuita, maritus poteſt ingredi religionem. 1.72
Adulterum virum vxor ſequi non tenetur. 5.10
Adulteram virum vxor relinquere poteſt, 1.15, vt adulteram vir.eo.
Adulterium ſeparat thorum, non vinculum matrimonij, 1. 16. & ſequentibus, quid adulterium eod. numer. 17
Adulterium non erat prohibitum in viro ante legem Moyſis. 1.47
Aequalitas dotis & donationis propter nuptias ſeu incrementi dotis, hodie non ſeruatur. 1.102
Aeſchinem proſcriptum vxor & mater ſequuta. 5. 18
Aetas quæ impedimento matrimonio ſit. 1.40
Aetas Sponſaliorum & nuptiarum. 3.6.& 7.8
Aetatis infantiæ, pueritiæ, & virilis, diſtinctio. 3.5
Aetatem ſupplet malitia. 3.54
Agatocles rex Siciliæ. 1.51
Agnati qui. 3.31
Amatorem facere iniuria eſt, & corruptio. 1.79
Albion, inſulas Britannicas continet. xj.1
Alienigenam in coniugem accipere, an liceat. 1.110
Ambigua per id quod tutius eſt, reſolui debent. 6.36.
Amor leuis, tempore euaneſcit. 6.24
anſini qui, 3.31
Angela regina Saxonum, dedit nomen Anglis. xj. 1
Anglia quando ad fidem conuerſa, & quando ab ea deſciuerit. xj.2.& 3.
Anglia regnum ſæpius ſummo pontifici ſe ſubdidit, & tributarium fecit. xj.26
Angliæ deſcriptio. & nomen. xj.1
Angliæ prædicatores primi fidei, xj.2
Angliæ epiſcopatus & archiepiſcopatus, 2.4
Angliæ archiepiſcopatus & epiſcopatus, xj.5
Anglia confuſio linguarum & morum vnde, xj.3
Angli primi fere omnium nationum fidem receperunt ſed ſæpe eam mutarunt. xi.3
Anglis matrimonia in 4. gradu quare permiſſa. 3.48
Anglis aliquando permiſſa quare nuptiæ in gradu prohibito. 3.59
Angrarij Saxones. 1.5
Anguis & murenæ commixtio & eorum ſymbolum in nuptiis. 1.51
Anus id ſubarratio habet conſenſum de præſenti in matrimonio. 7.3
Annus pro firmanda profeſsione. 6.32
Aqua & ignis ſolemnitas in nuptijs, quid ſignificabat.
Aquilegienſis Patriarchatus, & eius ſuffraganei, 3.3
Archiepiſcopatus in Anglia duo, Cantuarienſis & Eboracenſis, & eorum ſuffraganei. 2.4
Arcta mulier, quando ſeparetur, à matrimonio. 1.4
Aſcendentes & deſcendentes proximi, cur dicti. 3.30
Attentatio coitus, & immiſsio, ſine pollutione non facit adfinitatem. 3.57.& 61
Augmentum dotis integrum vxor habet etiam dote nõ ſoluta. 1.102
Aut pro &, inter perſonas. 7.13

B

BAPTISMVS tempore interdicti poteſt dari. 11. 15
Baptiſmus generat cognationem ſpiritualem. 3.26
Baptiſmi cauſa, inter quas prohibetur matrimonium perſonas. 3.41

Belli lex vt capta, & in ciuitate expugnata inuenta ſiant capientiam, & corpora & bona. xj.21
Belli tempore qui a captiuitate immunes ſunt. xi.21
Beneficium conferens clerico coniugato, ſcienter, ei non poteſt illud adimere poſtea: alius prælatus poteſt. 3.20
Beneficium eccleſiaſticum an habere poſsit clericus cõiugatus. 3.16. & 18
Beneficia conferri tantum debent clericis. 3.19
Beneficia clerici num vacent eo contrahente matrimonium de præſenti cum impubere ſtatim, an aduenìente tantum pubertate. 3.12. & ſequentib.
Beneficia clerici, vacant per matrimonium eius, ſed num & ea quæ poſsidentur ab eo qui non in maioribus ordinibus eſſet conſtitutus, vxorem duxit vacent ipſo iure, diſputatur. 1.70
Bigamus, quis dicatur. 3.17
Britannia ſuperior, inferior, & alia. xj.1

C

Caia quare in nuptiis Romanarum nominata, & quæ fuerit illa. 7.6
Ca. omnes res, 27. q. 2. explicatio. 1.33
Can. aliter, 30. q. 5. explicatio. 1.78
Cantuarienſis epiſcopatus ſuffraganei in Anglia. 3.4
Captiuum maritam non tenetur ſequi vxor. 5.19
c. ex literis de ſponſalib. explicatio. 2.26
c. quod ſemel placuit. de regul. iur. explicatio. 5.9
Capitum quorumdam, in inſcriptione emendatio. 2.5
Carrenorum mos, vt iis ſeruiret vxori quæ lunam fœminam dixiſſet. 11.12
Caſtitatis voti profeſsionem habent ordines maiores. 1.70
Caſtitatem coniunx etiam viuente coniuge, quando ſeruare cogatur. 1.25
Catechiſmi cognatio, an prohibent inter aliquos matrimonium. 3.41
Cato Vticenſis vxorem liberorum cauſa Hortenſio conceſsit habendam. 1.48
Cauſari quid. 1.6
Cenſura eccleſiaſtica quæ. 11.14
Certitudinem habere debent leges, reſcripta, & iudicia. 6.34
Ciuilis lex non tollit naturalem. 1.11
Clandeſtinum matrimonium quando impediat matrimonium aliud, quando non. 1.56
Clandeſtina matrimonia indiſsolubilia, & ſi prohibita. 1.78
Clauſula ſequens, determinatur per præcedentem & generalis ſequens per ſpecificata. 1.26
Clerici coniugati, quibus priuilegiis clericalibus gaudeant. 3.19
Coactio quando habeat voluntatem coacti. 6.4
Cognatio triplex, ciuilis, naturalis, & mixta. 3. 23. ſeruilis. 3. 24. de ciuili 25.
Legalis, cognatio quæ 3. 25. ſpiritalis quæ. 3.26
Cognatio mixta ex lege & natura, quæ, & vnde oriatur. 3. 27. de lineis cognationis 3. 28. duplex, vt genus & ſpecies. 3.3
Cognati qui dicantur. 3.23
Coitus attentatio non facit vxorem vel commixtionem. 3.57
Collaterales, proximis, cur ita dicti. 3. 30. eorũ linea & gradus. eo. 3.31
Compaternitas inter quas perſonas prohibet matrimonium. 3.41
Concordia maritalis ſemper fouenda. 3.22
Concordia maritalis, præferenda voluntati parentum & lucro. xj.10
Conditiones quæ diſſoluunt vel non ſponſalia. 2.13
Conditiones expreſſæ quæ alioquin negotio inſunt, non faciunt negotium conditionale. 3.52
Conditiones quæ ſint receptæ vel non in ſponſalibus, in prælud. 9
Confirmatio, inter quas perſonas prohibeat matrimonium. 3.42
Confirmatio generat cognationem ſpiritualem. 3.26
Coniuges, vitæ ſibi inſidiantes, & diſcordes ſeparantur. 1.60
Conſanguinei qui dicantur. 3.28
Conſanguinitas diſſoluit matrimonium de facto contractum. 1.41
Conſenſus ſequens tollit priorem diſsenſum. 6.19
Conſenſus ſuperueniens, elidit diſſenſum & vim præcedentem. 6.22
Conſenſus poteſt in matrimonio declarari, copula, ſigno, verbo. 7.3
Conſequens qui vult, vult & antecedens. 6.27
Conſilium datum, non obligat. 6.37
Conſilium pro tempore mutandum. 6.28
Conſobrini qui dicantur. 3.30
Conſtans vir aut mulier, num inueniantur. 6.18
Conſuetudo loci in ſolemnibus actibus, ſeruanda. 1.03
Conſuetudines, contra ſanctiones canonicas & leges diuinas, in quibus reiiciantur. 1.75
Conſuetudines locorum in actibus gerendis, peregrinis ſeruandæ, ſi ſine ſcandalo omitti nequeant. 1.89. circa contractus. 1.90
Conſuetudinibus diuerſis locorum domicilij, originis, & habitationis, quæ potior ſit. 1.93
Continentia, an iuſſa ſit ex neceſsitate. 1.30. & 31
Contractus cauſa, quemadmodum quis poteſt diuerſum foram ſortiri, 1.92
Cornelij Sulla diuortium ab vxore. 1.47
Cretenſes rapiunt amatas & vim adhibent. 6.23
Crucis ſignum erectũ in biuiis à Carolo magno & in formatione panum Saxonum. 1.3

D

Deformitas inſignis ſuperueniens alteri ex ſponſis, poteſt ſponſalia diſſoluere. 2.12
Diſcordia inter coniuges, quæ ſufficiat ad ſeparandam habitationem. 1.61
Diſpenſabilia quæ ſunt præcepta diuina vel non. 3.49
Diſpenſare in quibus nequit S. Pontifex. 1.75
Diſpenſari in matrimonio quoto gradu intra quartum inter conſanguineos poſsit, 3. 45. & quod ſolus Sum. Pont. diſpenſet, eo. non imperator, & quare, 3. 46. 48. quando non detur. 3.47
Diſpenſationis faciendæ rationes. 3. 45. cauſa 47
Diſpenſationes in gradibus prohibitis, quare fiant à Summo pontifice 3. 48. & in quoto gradu 3. 49. num

in

in ſecunda. 3.50
Diuina præcepta naturalia quæ diſpenſabilia ſunt; vel non. 3.49
Diuortium quid & eius formula. 2.8
Diuortium quid & eius formula, eo.62
Diuortium non erat in nuptijs ſacri flaminis. 1.20
Diuortia iure ciuili permiſſa, hodie ſublata. 1.35
Dolus Gabaonitarum non improbatus. 6.20
Dolo contractus initi, qui ſint ipſo iure nulli: & qui ſtēt, ſed reſcindantur. 6.17
Domicilium mariti in dotis reſtitutione conſiderandum & in eius qualitatibus & lucris. 1.92
Domicilium originis & habitationis ſi concurrant cuius conſuetudo potius ſequenda. 1.93
Domicilium uxoris & mariti, idem, 5.18
Dotis & lucrorum matrimonialium cauſa ſecundum conſuetudinem locorum vbi contrahitur ſi ibi domicilium maritus eligat intelliguntur. 1.91. *ſed ſi alibi habeat, & ducenda alio ſit uxor, quid ſtatuendum.* 1.92
Dotis augmentum habet uxor dote adhuc marito mortuo non ſoluta. 1.102
Dotis & donationis propter nuptias, hodie non ſeruatur æqualitas, à iure requiſita. 1.102
Dotis reſtitutio quando facienda poſt mortem mariti ab hæredibus. 1.102
Dotem ex ſtatuto debitam lucratur etiam maritus promiſſam & non ſolutam 1.100. *ſed quid ſi promiſſa ſit ſolutio in annos decem, & interim moriatur uxor: an lucretur etiam adhuc non ſolutam vel nondum tunc ſoluendam.* eo.101
Dote promiſſa non ſoluta an liceat uxorem marito domo ſua expellere, 1.66. *In vtramque partem, diſputatur, & concluditur non licere.*
Dotalia pacta quatenus valeant. 1.98
Dubia & æquiuoca diſtinguatur. 7.17
Dubia, quomodo ſub legem vel iudicium venire debent. 3.58
Dubia non cenſentur verba quæ habent communem intellectum. 7.12
In dubijs quod tutius eſt, erit ſequendum. 6.36

E.

Eboracēſis Archiepiſcopatus in Anglia ſuffraganei. 2.4
Eccleſiæ parrochiales, quot inuentæ tempore Guillelmi nothi ducis, in Anglia. 2.4
Ella Auſtralium Anglorum regina. xj.2
Emancipati filij ſine conſenſu patris impune matrimonium contrahunt, & quare. 1.88. *& ibi exceptio.*
Epiſcopatus in Saxonia à Carolo magno erecti. 1.3
Epiſcopatus in Anglia quot facti, anno. 1070. 2.3
Epiſcopus quomodo fieri poſsit uxorem habens. 1.72
Eugenij nomine 4. pontifices. 3.8
Eunuchi ducentes uxorem merito damnati. 1.46
Excommunicatio maior & minor. 11.14
Exhæredari non poteſt à patre filia peccans in proprium corpus poſt 25. annum. 1.88
Exhæredandi filios cauſæ proximæ abdicationi. 3.39
Exonienſis epiſcopatus Angliæ. 2.3
Explicatio c. 2. de ſponſalibus num procedat de iure communi an diſpenſatiuè. 2.16
Explicatio regulæ, quod ab initio non valuit, &c. 6.31

F

Familiæ & familiarum bona non miſcebantur apud Græcos & Hebræos, quare. 1.48
Fibræ corporis opera exercent. 6.1
Fides pactionis & fides contractus, quid in matrimonijs, in re. 3
Fides pactionis & fides conſenſus in ſponſalibus quomodo differant. 2.7
Fidem Chriſtianam ſæpe mutarunt receperunt & reiecerunt, Angli. xj.3
Filia peccans in propriam corpus, vel nubens ſine patris voluntate quando poteſt exhæredari. 1.88
Filius à patre negari non poteſt. 3.39
Filium filiamue alicuius amatorem facere, eſt eos corrumpere & iniuria digna pœna, erga patrem etiam committitur. 1.79
Filijfamilias an valide ſe iungant matrimonio ſine conſenſu parentum. 1.76
Filij filiæue familias non poſſunt ſine patris voluntate vel eorum in quorum ſunt poteſtate, impune coniungi matrimonio. 1. *numer.* 83. *de ſequentibus exceptiones in numero* 87. *& ſequentibus & de minore* 25. *annis filia, etiam emancipata.* 1.88
Filij nati ex ſecunda uxore, viuente prima, vel ex matrimonio poſtea diſſoluto, quando ſint legitimi & habiles ad ſuccedendum. 1.104
Filij filiæue familias, contrahere nuptias cogi non poſſunt à patre. 2.21
Filiorum & ſeruorum & poteſtatis in eos differentia. 6.12
Filiorum appellatione qui continentur. 3.30
Flamminica non diuertebat. 1.20
Fæmina in virum mutata. 1.49
Fæminæ vitiatæ in quinquennio, ſeptennio, & infra annum duodecimum. 3.9
Fornicans ſponſa poteſt relinqui impune. 2.12
Fornicationis euitandæ cauſa quædam permiſſa. 5.6
Forum ratione contractus ſeu conuentionis quomodo multiplex, quis ſortiri poſsit. 1.92
Fori Eccleſiaſtici eſt cognitio de matrimonij validitate & de conſeruatione eius, xj. 7. *& alia quæ ibidem notantur, quæ poſſunt etiam eſſe fori ſecular. & quando.*
Franci & Francones qui, & vnde dicti. 1.2
Francia Orientalis quæ. eo.
Franciæ legis circa lucrum coniugum prædecedentium & dotem. 1.5
Fratris uxorem relictam, an licuit ducere. 3.51. & 59.
Frigiditas quæ, & quando impediat maleficium matrimonium. 1.42. & ſeq.
Frigiditas vt diſſoluat matrimonium, debet eſſe incognita ante matrimonium, 1.4. *præcedens coniunctionem & copulam.* 1.50. *immedicabilis.* 1.49
Frigiditatis cauſa, ad ſoluendum matrimonium quæ concurrentia habere debet. 1.46
Furioſi filias & filiafami. ſine eius conſenſu matrimonium contrahunt impunè. 1.87
Furor quando diſſoluit matrimonium & quomodo & de prohibitione. 1.54

G

Gabaonitarum dolus non improbatus. 6.20
Generandi ætas quæ. 3.8

Generantes ante duodecimum annum. 3.9
Gradus cogaationum quid 3.29. *quomodo computandi inter ſe.* 3.31
*Gradus adfinitatis,cur non fiat,& tamen dicātur.*3.32
Gradus & genera adfinitatum quæ habeant prohibitionem matrimonij contrahendi. 3.36
Graduum collateralium numeratio,cur diuerſa in iure pontificio,à iure ciuili. 3.31.& 38
Gratiani error. 1.27

H

Habitare in aliquo loco perpetuo, num quis cogi, pacto vel alio modo poſſit. 5.17
Hæreſis non diſſoluit matrimonium ſi ſuperueniat vni ex coniugibus. 1.109
Hæretico nubere non debet orthodoxa. 1.109
Henrici 2.regis Angliæ,bellum,& cauſa, cum filijs ſuis. x).4
Homo ad laborem addictus,in prælud. 10
Homicida vxoris adulteræ an puniendus,& quantum. 1.64
Honeſtatis publicæ impedimentum quale. 3.35
Honeſtatis publicæ impedimentum matrimonij, quale. 3.52
Honeſtatem,in nuptijs potiſſimum,conſideratur. 3.53
*Hoſtium res,bona,& perſonæ iure capiuntur.*x).21.*num & vxores eo.*
Hypſicrathea, vxor Mithridatis, maritum ſequuta. 5.18

I

Iacobi patriarchæ coitus cum diuerſis,quomodo excuſetur. 1.47
Idololatram vxor non tenetur ſequi maritum, 5.19
Idoneus ſcientia, quis dicatur in matrimonio, contrahendo. 7.2
Ignis & aquæ ſolemnitas quid ſignificabat in nuptijs. 1.51
Impedimenta matrimonij diuerſæ ſpeciei. 1.39
Imperator cur non diſpenſat in matrimoniorum gradibus,hodie. 3.46
Imperatores & reges, iudicati quidam à pontificibus ſummis. x).8
Imperatorum leges ſubijciuntur legibus eccleſiaſticis & D. 1.75
Imperium tyrannicum & regiam vt differant. 6.12
Incerta quomodo lege vel iudicio terminari poſſunt. 3.58
de Incertis non reſpondet iuriſconſultus,nec legem fert. 6.33
Inceſtuoſus.quando alteram ducere poſſit, & an ſi ducat, ab ea ſeparetur. 1.41
Inceſtus pœna,& quando & quatenus in nuptiis excuſetur in gradu prohibito contractis, 3.47
Indicæ fœminæ in quinquennio concipientes, 3.9
Infans ante ſeptennium, nec per ſe nec cum alio conſentit & obligatur. 3.7
Infidelem vxorem, conuerſus ad fidem, relinquere poteſt,& aliam ducere. 1.74
Infidelitas ſuperueniens viri ex coniugibus non diſſoluit matrimonium, 1.109
Iniuria tempore & diſſimulatione aboleatur. 6.28
Innocentij 3.vita breuis.2.1.eius odium contra Philippum regem Galliarum. 2.2
Interdictum Eccleſiaſticum, minor excommunicatio & quæ. 11.14
*Interdicti tempore duo ſacramenta baptiſmi & pœnitentiæ concedantur.*11.16.*& euchariſtia, chriſma, matrimonium.* 10.17
Interdicti tempore quæ diuina officia,quæ ve alia permittantur vel prohibeantur, 11.16.& 17
Interpretatio ca.quod propoſuiſti, 32.q.7.ſ.27
Interpretatio ca.vxor à viro. 32.q.7.ſ.28
Interpretatio eius de caſtitate,qui poteſt capere capiat. 1.30
Interpretatio cap.19.diui Matthæi an liceat vxore dimiſſa,aliam ducere. 1.26
Interrogationi reſpondere debet reſponſio. 1.26
Ioco facta vel dicta non habent obligationem. 7.4
Is Græcis quid. 6.1
Iudice ſeculari negligente , ad eccleſiaſticum poteſt haberi recurſus. x).7
Iulia lex de maritandis ordinibus,abrogata. 1.77
*Iuramētū remitti poteſt promiſſionis,vt promiſſio.*2.17
Iuramentum ſeruandum,& quod non extendatur ad non cogitata. 2.28
Iuramentum aliquando ſeruandum non eſt. 5.12
Iuriſconſultus non reſpondet de incertis. 6.33
*Iuſtitia publica honeſtatis, quando oriatur ex ſponſalibus,& impediat matrimonium inter adfines.*3.52.*rationes.* 3.53
*Iuſtitia publica honeſtatis,quando naſcitur ex ſponſalibus & nuptijs cum ſeptem*3.10.*& cum ſeparatis.* 3.13

L

Legales pœna contra tranſgreſſores legum in prohibito matrimonio, remanente. 1.78
Legitimè factum pœnam non meretur, *quomodo intelligatur.* 1.82
Legitimum matrimonium quod. 1.113
Lepra ſuperueniens poſt ſponſalia,eſt cauſa diſſoluendi ſponſalia. 2.12
Leproſum maritū,non tenetur ſana vxor ſequi. 5.19
*L.exigere,de iudicijs,explicatur.*5.93.*& quod non habeat locum in ſponſis.* 1.94
Lex inferioris non tollit legem ſuperioris. 1.11
Lex *corrigens,ſecundum correctam* intelligenda. 1.26
Lex inducens ad delinquendam,improbanda. 1.25
Lex quomodo dicatur eſſe de dubitabili & ipſa dubitabilis. 6.39
L,nihil tam naturale *de reg.iur.explicatio.* 5.15
Lex non fertur de incertis. 6.33
*Leges diuinæ quomodo mutabiles & immutabiles.*1.34
Leges ciuiles in quibus cedant eccleſiaſticis. 1.36
Leges honeſta ciuiles tranſgrediens,peccat mortaliter. 1.83
Leges Saxonicæ circa matrimonii vim,& dotem. 1.4
Leges circa ſolemnitates, dotem lucráque nuptiarum an poſſint impune prætermitti. 1.89
*Leges ciuiles ſtatuentes circa matrimonium,vel de rebus eius,quatenus ſeruanda.*1.75.*& ibi quod cedāt principum leges,eccleſiaſticis.*
Leges ciuiles tranſgredi quando ſit peccatum mortale vel non. 1.106
Leges Lycurgi & Solonis,de communicandis vxoribus prolis habendæ cauſa. 1.48

Leges Iulia & Papia de maritandis ordinibus, abrogata. 1.77

Leges num redigendæ ſint ad ſingulares hypotheſes. 6.38

Leges abrogatæ, interdicta matrimonia declarantes nulla. 1.77

Liberorum nomen, ad quot gradus deſcendentium pertinet. 3.30

Libertas matrimonij contrahendi, qualis intelligenda ſit requiſita. 1.84

Linearum cognationum diuiſio. 3.28. *linea æqualis & inæqualis, quæ.* 3.31

Lite pendente quando principi ſupplicare liceat. 6.41

Liuia uxor Auguſti, eum peregrinantem ſecuta, 5.18

Liuonienſibus diſpenſatiuè permiſſum retinere uxores quas ante conuerſionem relictas, fratrem duxiſſent. 3.59

Londinum non fuit archiepiſcopatus, 2.5

Lunam nominans nomine fœminino, addicebatur ſeruituti uxoris, apud Carrenos. 11.12

Lycurgi lex de communicandis uxoribus prolis cauſa. 1.48

M

Magiſtratus an uxores ſecum ducere poſsint. 5.18

Maiores qui dicantur. 3.30

Maleficiatus eſſe quis poteſt, ut coire non poſsit cum una, cum alia poſsit, & aliquando ne cum aliqua. 1.45

Maleficium quando impediat matrimonium, & contractum diſſoluat. 1.43

Maleficium diſſoluens matrimonium contractum, debet eſſe incognitum ante matrimonium 1.46. *immedicabile* 1.40. *præcedens coniunctionem.* 1.50

Malitia ſupplet ætatem, & concumbendi poteſtatem. 3.54

Malum benè conditum, non eſt mouendum. 6.28

Maritus quando teneatur nutrire ſeorſum uxorem à ſe ſeparatam. 1.62

Maritus poteſt filiam à patre inuito retentam uxorẽ, repetere & non pater à marito. 11.13

Maritus habet in poteſtate uxorem, quo iure. 11.13

Maritus habet maiorem poteſtatem in uxorem, quam pater. xj.24

Mariti nimia ſæuitia non reprehenditur in uxorem ex cauſa qua olim repudiare illam poterat. 1.64

Maritum abſentem captiuum uxor: uel maritus uxorem, expectare debens: nec ideo ſoluitur matrimonium, ut olim. 1.52. & 53

Maritum abſentem uxor quandiu tenetur expectare. 5.16

Maritum nimium ſæuum uxor non tenetur ſequi. 5.19

Maritos, quæ uxores ſequutæ peregrinantes. 5.18

Materfamilias quæ dicatur. 1.63

Matrimonium in gradu prohibito ex diſpenſatione, quando valet vel non. 3.43

Matrimonium initiatur in ſponſalibus, coniunctione ratum fit, in rub. 4

Matrimonium an ſine ſponſalibus fieri poſsit, in rubric. 5

Matrimonium quare potius quam patrimonium, in prælu. 10

Matrimonium non vitiatur prætermiſsis ritibus regionum. 1.9

Matrimonium diſſoluit contractum, conſanguinitas & affinitas in gradu prohibito. 1.55

Matrimonium ferijs quibuſdam prohibetur contrahi, 1.58

Matrimonium quid. 1.12. *& quomodo inſolubile,* eo.

Matrimonium quoad habitationem, quibus cauſis & quando ſeparari poſsit. 1.60. *ut ſi ſibi mutuo inſidientur veneno, vel alio modo.* eo.

Matrimonium etiam quo ad thorum, non ſeparatur alterutrius coniugum delicto. 1.67

Matrimonium quoad vinculum etiam ſoluitur morte. 1.68. *ingreſſu religionis, ſed cum diſtinctione iuris ciuilis.* 1.69. *quid de iure pontificio,* eo. 70

Matrimonium dicitur ſacramentum, cauſa ſpiritalis, & fori eccleſiaſtici, dum de validitate eius, controuertitur. 1.75

Matrimonium non diſſoluitur contractum contra leges ciuiles etſi honeſtas, prohibentes contrahi remanent tamen pœnæ. 1.76

Matrimonium cum filijs & filiabus familias etiam contra voluntatem patris factum, indiſſolubile, & quare. 1.76

Matrimonium inter raptam & raptorem, quomodo & à quo tempore ratum habeatur iure pontificio & de iure ciuili contrario. 1.70

Matrimonium morte ſoluitur utrôque iure, 1.37. *alijs modis iuris ciuilis antiquatis,* 1.35. & 36. *excepta ſeparatione Thori eo.* 37. & 38

Matrimonium non diſſoluit ſterilitas ægritudo membrorum abſciſio, nec ſimilia ſuperuenientia. 1.27

Matrimonium non poteſt diſſolui ex iuſto etiam impedimento ſine authoritate Eccleſiæ. 1.41

Matrimonium quædam impediunt contrahi, ſed contractum non dirimunt. 1.56

Matrimonium contra interdictum de non contrahendo, contractum, tenet. 1.56. *& ibi de clandeſtino.*

Matrimonium quomodo prohibeatur ex voto emiſſo contrahi. 1.59

Matrimonium verum inter infideles: ſed non ratum. 1.74

Matrimonium quando contrahi debeat ſecundum conſuetudinem loci, etiam præter ius canonicum. 1.107

Matrimonium inter infideles verum, ſed non ratum, ſeu indiſſolubile. 1.108. *ſed num ſi cum hæretica? vel num lapſu coniugis in hæreſim, diſſoluatur.* eo. 190

Matrimonium cum quibus alienigenis prohibitum. 1.110

Matrimonium ante conſummationem, non omnino ratum aut indiſſolubile. 1.112

Matrimonium contrahitur cum conſenſu Dei & coniunctorum ideo non poteſt ſine Deo diſſolui. 1.116

Matrimonium, ſocietatis ſpecies quæ. 2.23

Matrimonium inter inuitos plures habet miſeros effectus. 2.22

Matrimonium cum impubere contractum, quando ſolui poſsit. 3.10. *ſed quid ſi in facie eccleſiæ fuerit contractum, num diſſolui poſsit diſſenſu & quando ante pubertatem vel expectata pubertate.* 3.11

Matrimonium contra interdictum eccleſia quando teneat. 3.11
Matrimonium cum minore contractum ante legitimam ætatem, non eſt indiſſolubile. 3.21
Matrimonium prohibitum inter aſcendentes & deſcendentes.3.37.inter collaterales in quibuſdam gradibus 3.38.& inter conceptos ex illegitimo coitu. 10.39
Matrimonium extra quartum gradum etiam prohibitum ex conſuetudine inter conſanguineos. 3.44
Matrimonium, poſt ſponſalia alterius etiam iurata diſſolui nequit. 3.5
Matrimonium vi compulſiua contractum nullum eſt ipſo iure.6.5.etiam iuratum. 6.9
Matrimonium conſenſum exigit in rub.de ſponſalib. ſeu in præludiis. numer.1
Matrimonium vi coactum diſſolui dicitur ratione facti non vinculi,quia nullum eſt. 6.21
Matrimonium cur olim prohibitam cum rectoribus prouinciarum & prouincialium & præfectis cohortis & vt diuerſus hodie in Gallia vſus. 6.7
Matrimonium præſumitur cum ea quam quis frequentat. 6.29
Matrimonium vt contractum firmatur per ſuperuenientem conſenſum. 6.22
Matrimonium ceſſante priore diſſenſu tranſit in conſenſum. 6.30
Matrimonia duo requirunt conſenſum, & eius expreſſionem. 7.1
Matrimonium poteſt contrahi ab excommunicato & interdicto, interdicti tempore. 11.17
Matrimonium quibus verborum formulis ſolenne, 7.6
Matrimonij conſummati vis in prælud. 10
Matrimonij concordia præferenda voluntati patris, & prælud. x1.10
Matrimonij conſenſus declaratur copula, ſigno, verbo, 7.3
Matrimonij impedimentum, ex cauſa publicæ honeſtatis. 3.32
Matrimonij in fauorem, interpretatio facienda.2. 28
Matrimonij definita & media,ſunt conſiderãdã.6.27
Matrimonij quatuor ſpecies,in prælu.14. addito. 15
Matrimonii de facto contracti ſeparandi cauſa,vt liceat aliis ſe coniungere.1.29. & ſeq.
Matrimonii diſſolutio propter gradum conſanguinitatis. 1.41
Matrimonii diſſolutio iure ciuili bona gratia permiſſa, & prohibita.1.52.Tres cauſæ ſolutionis à Iuſtiniano retenta, cæteris abrogatis. 1.53
Matrimonii ſententia,contra matrimonium non tranſit in rem iudicatam:pro matrimonio, contrà. 2.29
Matrimonii concordia ſemper procuranda. 2.22
Matrimonii cõtrahendi quæ legitima ætas habita.3.8
Matrimonij contrahendi libertas, qualis requiratur. 1.84
Matrimonii impedimentum publicæ honeſtatis quale 3.35.& generi adfinitatis. 3.36
Matrimonii contrahendi impedimentum ex cognatione legali.3.40. & ſpirituali.41. & ex Baptiſmo & aliis ex adfinitate. 3.43
Matrimonio prohibito quando cenſeantur per conſequentiam ſponſalia prohibita vel non.
Matrimonio nõ conſummato,poteſt alter ex coniugibus inuito altero ingredi,religionem, & relictus in ſeculo alii coniungi: 1.73
Matrimonia libera eſſe debẽt, vt nec ſponſalibus conſtringantur. 2.21
Matrimonia conſenſu tantum contrahentium fiunt. 6.6
Matrimonia libera eſſe debent. 6.7
Matrimania quare ab initio diſplicent puellis à parentibus recte procurata. 6.24
Matrimoniorum cum affini ſponſa prohibitio, pacem continet. 3.56
Matrimoniis adhibita verba, quantum ſonant tantum valent. 6.15
Meretricem ducere meritorium. 1.88
Metus in quo à vi differat. 6,1.& 4
Metus patris quando matrimonium filia nullum reddat. 6.14
Metus ſufficiens relinquitur arbitrio iudicis iudicandus. 6.18. & quando cadat in conſtantem virum.
Metu factum qua via reſcindatur. 6.17
Metus iuſtus qui non ſolum agenti ſed & qui filiis eius infertur. 6.10
Metus negotium cui adhibetur annullat, & quomodo & quando ſufficiens. 6.8
Miles filius familias,debet obedientiam patri,nec ideo poteſt ſine eius conſenſu vxorem impune ducere. 1.86
Minæ parentum an incutiant iuſtum metum filiis nubentibus. 6.15
Μνηςία & μνηςῦς,quid Græcis rub.num. 4
Monaſterium ingredi quando liceat coniugi cum voluntate vel ſine coniugis. 1.15
Monitio debet præcedere contumaciam & excommunicationem. 11.15
Morbus ſuperueniens coniugibus eo ad coitum reddens etiam inutiles non diſſoluit matrimonium. 1.51
Mors liberat coniugem à lege matrimonii. 1.68
Mulier arcta,quando ſeparetur à coniuge. 1.44
Mulier vix niſi volens violatur. 6.25
Mulieris liberæ aſſidua conſuetudo indicat cum ea matrimonium præſumptum. 6.29
Mulieres genitæ ad generandum.in prælu. 10.
Mulieres hoſtium captiuæ,non ſunt conſtupranda vel violanda. x1.22
Mulieribus vinum bibere Romanis interdictum, & à quo tempore. 1.65
Murena cum ſerpente commiſcetur. 1.51
Mutus poteſt matrimonium contrahere. 7.3

N

Neceſſarii,& neceſſitudo quid. 3.22
Nouæ ſuperuenientia,nouo egent auxilio. 2.24
Nubere dicitur & maritus in prælud.11.& nuptiarum ſignificationes. 10.12
Nullum matrimonium,diſſolui non dicitur. 1.39
Nuptiæ quid,& nubere,in prælud.11.& nuptiarum ſignificationes. 10.12
Nuptiæ inter minores factæ quando nullæ & quando valeant iure ſponſaliorum de futuro. 1.40
Nuptiæ legitimæ tantum principium dant adfinitatis. 3.32

Nuptiarum ineundarum in ſponſis rapiendis mores quidam gentium. 6.23
Nuptiarum legitima ætas. 3.8
Nuptiarum ignis & aqua, quale ſymbolum. 1.51. *Item anguis, & murenæ.* eod.
Nuptias non concubitus ſed conſenſus facit. 5.15

O

Obligatio non retractatur re non integra. 5.15
Obligationis affectus quando pertinet ad cogendum præciſe obligatum ſe adire aut non. 2.18
Obſcura & ambigua non debet eſſe lex nec ſententia. 6.35
Officiales Gallici regii perpetui ad vitam. 6.7
Officiorum diuinorum ceſſatio & ſuſpenſio par pœna. 11.14. *& de diſtinctione & à quibus fiant.* eod.
Ordines ſacri maiores habent votum expreſſum caſtitatis perpetuæ. 1.70
minores non: nec impediunt matrimoniũ ſequi. 1.71
Ordines ſacri num tempore interdicti Eccleſiaſtici dari poſſint, & quando. 11.18
Oſculũ apud Italos habet pudicitiæ reſeruationẽ. 5.21
Oſculari mulieres olim ob vinum nõ bibiſſent mos. 5.65
Oſphalas Saxones. 1.5
Oxonienſis epiſcopatus quis in Anglia. 2.3. *& ibi de Oxonia ciuitate & de epiſcopatu,* 2.3. *& poſtea.* 2.5

P

Pactum de ſoluenda integra dote per certa tempora quid operetur. 1.102
Pacta circa dotem & lucra quatenus recepta contra locorum conſuetudines. 1.90
Panes in modum crucis formati iuſſu Caroli magni. 1.3
Panormus archiepiſcopatus quis. 1
& ibi de ciuitate Panormo.
Papa in quibus diſpenſare nequit. 1.75
Papa quare ſolus diſpenſet etiam ſupra Concilia. 3.45
Papa quando de cauſis principũ poſſet cognoſcere. 11.7.8
& exempla. ibid. iudicatorum regum imperatorum & regnorum per pontifices.
Papa poteſt excommunicare principes non obedientes, & terras eorum interdicere. 11.14
Papa in quibus ſit ſupra reges & principes. xj.26
Papa num interdictu contra principes & populos dicatur turbare rempublicam. xj.25
Papia ciuitas quæ. 3.2
Papia lex de maritandis ordinibus abrogata. 1.77
Parentum nomen ad quos gradus extenditur. 3.10
Parentum officium in collocandis in matrimonio filiis & filiabus. 6.11
Parrochiales Eccleſiæ quot inuenta in Anglia tempore Guilhelmi nothi ducis. 2.4
Pater non poteſt filiam inuito marito retinere. 11.13
Pater quæ lucra habeat ex filia familias quam nuptiis collocauit. 11.13
Patris & matris minæ vtrum inducant iuſtum metum filiis matrimonium contrahentibus. 6.11
Patria poteſtas non conſideratur in ſpiritualibus. 11.24
Patriæ poteſtatis maxima authoritas & in quibus & quare. 6.xj
Patrimonium, quare a patre potius dicatur. præl. 10
Peccatum vnius irritat ſæpe irã Dei in ciuitatem ſolam. 11.19
Peierantes pœnitentia. 5.21
Peregrinantem voti cauſa maritum, vxor non tenetur ſequi. 5.19
Permiſſio aliud quam approbatio. 1.34
Perpetuum in iure quod dicatur, & quæ actiones perpetuæ. 1.68
Petitorium pro vxore vel marito repetentis. 1.13
Philippo 2. regi Gallorum, cur interdixit ſacris Innocentius tertius Papa. 2.2
Pœna publica, vel operis publici damnatum maritum, non tenetur ſequi vxor. 5.18.19
Pœna cur aliquando exerceantur in alios quam delinquentes. 11.20
Pœnitentia peierantium. 5.21
Pœnitentiæ impoſitio, facit cognationem ſpiritualem. 3.26
Pœnitentiæ ſacramentum tempore interdicti poteſt cõcedi. 11.14
Pœnitentiales pœnæ hodie ſunt arbitrariæ. 1.103
Polygamia cur antiquitus permiſſa viris & non mulieribus. 1.52
Populus ob peccata principum, ſæpe punitur. 11.19
vide & num. 20
Poſſeſſorium pro vxore vel viris repellendis. 1.14
cautio ibidem, exceptiones. 15
Poſteriora derogant prioribus. 6.23
Poſteriorum nomen ad quos gradus peruenit. 3.30
Poteſtas in filios & in ſeruos quam diuerſa. 6.12
Poteſtates duæ ſpirituales & temporales ſeparatæ. 11.27
Princeps cur non diſpenſat in gradibus matrimonii. 3.46
& quando pro inceſtu adeundus ſit. ec.
Proteſtatio quando iuuet vel releuet & quando non proſit proteſtanti. 6.14
Prouinciæ rectores vel præſides, non poterant ducere vxores prouinciales ſed abrogatum. 1.77
Pubertas quando ex inſpectione corporis, vel ex annis menſuranda. 1.40
Pubertatis ætas, quam variè fuerit definita. 3.8
Puellæ ſimulant ſe inuitas ad coitum trahi quùm maxime cupiunt. 6.23

Q

Q. litera inuiſta fronti habentis duas vxores ſi. 1.30

R

Ratihabitio matrimonii violenter contracti retrotrahit ad tempus diſſenſus. 6.26
Raptor, an cum rapta contrahere poſſit, & ideo pœnas raptoris effugere, iure pontificio & ciuili. 1.79
& docetur nihilominus raptum puniri rationibus: ibi. & contrariæ ſententiæ rationes. 1.80
reſolutio. 81. *contrariorum ſolutio.* 1.82
Raptus ſine vi ducendo filiamfamilias, vel in filio familias ſine conſenſu patris matrimonio iunctis: & num pœnæ poſſint reprobari raptoribus hic abſta-

tuto

tuto & ciuili iure impoſita. 1.83
Raptu, ſponſarum, olim matrimonia peracta. 6.23
Religionis ingreſſus quomodo ſoluat vinculum matrimonij. 1.69
Religionis diuerſitas, quando poteſt diſſoluere ſponſalia. 2.12
Repudium quid, & eius antiqua formula. 2.8
Repudij permiſſio ex duritia cordis Iudaeorum num adhac inter Chriſtianos locum habeat. 1.31
Repudij libellus pro quibus in lege Moſis. 1.26
Repudia iure ciuili olim permiſſa, hodie ſublata. 1.35
Reſcriptum an deſideret expreſsionem omnem cauſæ, 6.40
Reſcripta quæ omiſsiones vitient. 6.42
Reſponſio ad interrogationem referenda. 1.26
Reuerentia paternæ & patronoram differentia. 6.12. de paterna conſeruanda. 6.13
Regis ob crimē, populus a Deo ſæpe grauiter punitur, & exempla. 11.19
Reges Angliam ſubiecerunt ſummo pontifici & tributo eius. xj.26
Reges aliquando ex ſacerdotibus, & imperio ſacerdotum ſubijciebantur alicubi, vt & eorum iuſſu mortem opeterent donec emendatam ab Eumene. xj.8
Reges quidam primi Angliæ. xj.2
Ruſſ.ram in ducendis vxoribus mos raptus. 6.23

S

Sabinarum à Romanis raptus, 6.23
Sacarum mos in matrimonio quis imperaret, an vir an vxor. 11.12
Sacramenta, duo baptiſmi & pœnitentiæ tempore interdicti adminiſtrari poſſunt. 11. 16. item alia Eucharistia, chriſmatis, matrimonij. 10.17
Saxonum regio, ortus, rebellio, punitio, idololatria, & ad fidem conuerſio. 1.3
Saxonia, tranſmarina Anglia. xi.1
Saxonica leges circa matrimonium & dotis lucrum & ſucceſsionem & coniugatorum. 1.4
Schema quid & ſchemata cognationum. 3.29
Scipionis iuuenis in captiuis fœminis continentia. xi.22
Scotia, Britannia ſecunda. xi.1
Sententia contra matrimonium, numquam tranſit in rem iudicatam. 1.44
Sepulturam poteſt alibi quam in ſepulchro, mariti vxor eligere. 5.17
Seruilis cognatio quæ. 3.25
Sicambri, vnde dicti. 1.2
Societatis ſpecies matrimonium, quæ morte ſoluitur, in perpetuum contracta. 1.68
Societatis ſpecies, matrimonium. 2.23
Solemnitates legales omiſſæ circa matrimonium illud non dirimunt. 1.9
Solemnitates actibus debent adhiberi iuxta locorum conſuetudines, in quibus fiunt. 1.89
Solemnitatum legalium in matrimoniis ſtatutarum omiſsio, non vitiat matrimonium. 1.76
Solonis lex de impleanda vxore cum proximi. 1.48
σπονδὰς Græcis, quid ſignificet, Rub. 6
Sponſa vel ſponſo de præſenti, mortuis, ante nuptias, vel poſt ante conſummationem matrimonii, an habeant locum ſtatuta de lucris donationis vel dotis, ante traductionem in domicilium mariti. 1. 95. & nu. 96.
& ſi moriantur poſt benedictionem nuptiarū, dum deducuntur in domum, nam lucra ſtatutorum locum habeant, diſputatur, & 96. niſi ſteterit per proximos quo minus traducatur vxor. 1.97
Sponſa non tenetur ſequi ſponſum vagantem & quare. 5.7
Sponſa alicubi pro vxore accipitur. 2.25
Sponſa an & quanto tempore teneatur expectare ſponſum. 5.3. & 4.
Sponſa & ſponſus non implentes promiſſum matrimonium, quomodo & in quibus plectantur. 5.21
Sponſa quando vxor dici poſsit. ru.7
Sponſalia per oſculum firmiora quare. 5.21
Sponſalia quando pro matrimonio, ru. 7.
Sponſalia de præſenti indiſſolubilia de futuro contra. 2.16
Sponſalia ex quibus cauſis diſſolui poſsint 2.9. per mortē 10. Sponſalibus ſequentibus per verba de præſenti, & 11. per ſuperuenientem deformitatē, & leprā fornicationem, 12. ex defecta conditionis 13. impedimento matrimonij 2.14. affinitate 2.15. repudio. 2.16
Sponſalia ad probandos mores coniungendorum prius libera eſſe debent. 2.19
Sponſalia iurata etiam diſſolui poſſunt. 2.17 ratio. 1.2. 18. alia poſtea.
Sponſalia bina contrahere prohibitum eſse quomodo intelligatur. 2.27
Sponſalia cum maiore impubere quando ſolui poſſunt 3. 10.
Sponſalia de futuro non generant proprie affinitatem. 3. 33.
Sed generant impedimentum matrimonii publicæ honeſtatis. 3.35. iure pontificio.
Sponſalia conditionalia, quibus modis habentur pro puris. 3.52.
Sponſalia ab ſponte, quam ſignificationem habeant in Rub. 6.
Sponſalia quid, prælud. na.2. vnde dicta, & vnde ſponſa, & ſpondeo quid. 10.
Sponſalia habent ſpem de futuro matrimonio, 10. & 4.
Sponſalia etiam quæ non tenent generant publicæ honeſtatis iuſtitiam. 3.13
Sponſalia quas habeant ſubintellectas conditiones pro matrimonio futuro. 2.20
Sponſalia ſecunda quando tollant priora vel non. 5.8
Sponſalia de præſenti, vel de futuro poſt copulam non reſcinduntur alijs ſponſalibus vel alio ſequenti matrimonio. 5.13 ratio prior, quia pro matrimonio ſunt inſolubili, 5.14
Sponſalia cum matrimonio, in quibus conueniant. 2.29
Sponſalia fiunt purè & ſub cōditione & quomodo, 2.5
Sponſaliorum quatuor ſpecies in rub. 9. ſeu formulæ
Spōſaliorū de futuro & de præſenti, verba quæ ſint. ru.8
Sponſaliorum implementum quale, & quando in matrimonio in prælud. 10
Sponſatione de præſenti perficitur matrimoniū etiam ſine copula, nec diſſolui per aliam ſequentem deſponſationem cum alia poteſt, etiam interueniente cum ſecūda copula, & redire tenetur deſponſans ad primam. 1.105
Sponſaliorum ætas contrahendorum. 3.7
Spurius Gorbillus, quare diuortium fecit cū vxore. 1.47

Statutum de dote lucranda, intelligitur etiam de dote promiſſa non ſoluta. 1.100

Statutum circa lucrum dotis.vide ſponſa.

Sterilitatis cauſa, non eſt ſufficiens ad diſſoluendum contractum matrimonium. 1.47. *num autem viro propter uxorem ſterilem liceat cum alia impune rem habere?eo.*

Stips.in cognationibus,quid. 2.31

Subarrhatio habet ſpeciem conſenſus in matrimonium. 7.3.

Supplicatio quando & quibus permittitur facienda principi lite pendente. 6.41

Sulpicia Lētulum proſcriptum maritum ſequuta. 5.18

Surdus poteſt matrimonium contrahere. 7.3

Suſpenſio in diuinorum officiorum & ſacramentorum, ſpecies interdicti & excommunicationis minoris, 11.16

T

Temetum vinum olim dictum,vnde temulentia. 1.65

Tempus ſolum,non tollit ſponſalia, 5.xj

Temporis dilutio probat res. 2.19

Theogena Agatoclis vxor,prudentiſſima. 1.51

Tholoſanum ſtatutum, de dote lucranda per maritum ſuperſtitem vxori, & de incremento lucrandæ dotis per ſuperſtitem vxorem. 1.101

Tranum ciuitas Apuliæ. 3.4

Triburia ciuitas. ca.1.nu.1

Triburienſe concilium quando celebratum. c.1.nu.1

V

Vacant beneficia clerici per matrimonium vel ſponſalia de præſenti,etiam ſi fiat cum impubere, quodue diſſolui poſſit. 3.12. & 13. *& ſequentibus ſed quid ſi ipſe clericus ſit impubes.* eo.14

Vagabundum maritum, quando teneatur vxor ſequi vel non. 5.19

Variatio cur in aliquibus recipitur,& quare non in alijs. 5.9

Verba intelligi debent,vt communiter intelliguntur. 6.25.*maxime in matrimonijs eo.*

Verba in ſponſalibus prolata, intelligi debent ſecũdum communem intelligentiam. 7.1

Verba in ſponſalibus in fauorem matrimonij explicantur etiam ſi proferens dicat ſe alia mente protuliſſe 7.5.& 11

Verba quando ex mente proferentis habent interpretationem. 7.10

Verba vt operentur mentem habere quoque debent & quæ prolata non faciant matrimonium. 7.4

Verba quando recipiunt explicationem ſecundum intentionem. 7.14

Verba,quando ex cauſis proferendi explicanda. 7.18

Verba obſcura in præiudicium loquentis explicantur 7.8.& 9.*quando pro eo.* 7.15

Verba in foro contentioſo ſecundum intelligentiã communem:in pœnitentiali,ſecundum mentem liquet. 7.16

Verba non conſiderantur vbi de contrario conſenſu liquet. 7.15

Verba quæ ſunt in matrimonijs, & quæ in ſponſalibus neceſſaria,in rub.8.

Verborum formulæ quibus ſoleat matrimonium communiter contrahi,& quæ indicant contractum. 7.6

Verbis quo ſenſu inhærendum. 7.7

Vidua,quæ habet maritum inutilem dici poteſt. xi.21

Vidua filiafamilias etiam, ſine patris licentia iterum nequit nubere. 1.85.& 88.

Vigilenſis epiſcopatus. 3.3

Vinum bibiſſe mulieribus Romanis,capitale. 1.65

Vir,maritus eſt. 1.18

Virginitas præferenda matrimonio. 1.32

Virginitas amiſſa non poteſt reſtitui. 5.15

Vis compulſiua abſoluta & conditionata quæ. 6.4

Vis à vi differt. 6.13

Vis quibus inditijs probanda. 6.14

Vis in matrimonio interueniens purgatur per nouum ſuperuenientem conſenſum. 6.22

*Vis latinis nomen vnde fluxit.*6.1.*finitio eius* 6.2. *diuiſio & ſpecies.* 6.3

Vis quomodo tranſeat in conſenſum. 6.25

Voluntas coacta in matrimonijs ſine libertate, non ſufficit. 6.16

Voluntas coacta quomodo voluntas dicatur. 6.4

Votum caſtitatis vel religionis poſt contractum matrimonium a coniuge factum quando valeat. 1.72

*Votum emiſſum caſtitatis vel religionis, quando impediat matrimonium vel non.*1.70. & 71. *de voto religionis.*

Votum quale prohibeat matrimonium contrahi, 1.49

Veſtphali Saxones. 1.5

Vxor ducenda relicta proximi,apud Iudæos. 1.8

Vxor relicta ob cauſam fornicationis, poteſt caſtigata reconſiliari,& quando inuita tenetur viuente marito continere. 1.25

Vxor dimitti non poteſt ex alia cauſa quàm fornicationis & quomodo. 1.12

Vxor maritum ingredientem religionem vel contra maritus vxorem,quando repetere à monaſterio poſſit, vel non. 5.14.& 15

Vxor an prima nocte nuptiarum remitti poſſet à marito lege ſaxonica,vel alia. 1.7

Vxor non inuenta virgo primo die nuptiarum poterat lege diuina repudiari. 1.7

Vxor bonæ & malæ fortunæ mariti debet eſſe par ?eps: & contra,maritus vxoris,& quare. 1.58

Vxor reiecta à marito,propria authoritate, egit reſtitutione in integrum contra maritum. 1.41. *experitur & vir contra mulierem eadem cauſa,eo.*

Vxor marito ſuperſtite, cum alio de ei nubendo poſt mortem mariti loquens, quod crimen committat. 1.60,

Vxor eſt de familia mariti,& in eius poteſtate. 5.63

Vxor ſequitur qualitatem, dignitatem, & domicilium mariti. 1.92

Vxor dimitti quomodo poteſt ex cauſa fornicationis. 1.114

Vxor quando de domicilio mariti fieri dicatur. 1.94. *vide de lucro præmorientis ex conſuetudine in verbo.*ſponſa.

Vxor ante annos nubiles ducta & moriens num marito quærat lucrum ex ſtatuto dotis.1.98. quod ſi conſtet cognitam fuiſſe. eo.99
Vxor non digitis aut oculis, ſed cum iudicio ducenda. 2.19
Vxor quot modis fiat promiſsione,concubitu,&c. 2.16
Vxor ſecunda ducta viuente prima, non eſt vere vxor ſed de facto coniuncta, 1.115
Vxor, quamdiu maritum abſentem expectare tenetur aut eum ſequi 3.16. & quare tenentur ſequi. eo. 17. diſtinctiones. 5.19
Vxor traducta in domum viri,etſi iuuenis nec apta matrimonio pro vxore habetur. 3.55.vide & 57
Vxor quamdiu debeat expectare maritum abſentem antequam nubere alij poſsit. 5.20. & ibidem & de pœna nubentis non audita morte mariti. eod.
Vxor an cogatur ſepulturam eligere in ſepultura mariti. 5.17
Vxor ſuperuiuens marito, conſequitur integrum lucrũ quod ſtatutum ei ſtatuit propter ſuperuenientiam, quamquam dos ſoluta non ſit tempore vitæ mariti. 1.102
Vxor arcta nimium, vt coitum pati non poſsit quando dimitti & ſeparari poſsit. 1.44
Vxor ſeparari quare non debeat vel poſsit à marito, xi.10
Vxor non debet capi,adulterari,lædi,pro facto vel banniſione mariti. xj.11
Vxor omni iure ſubiecta viro eſſe debet, 11.12
Vxor quando deſponſata dici poſsit,nu. 7
Vxoris repetẽdæ cauſa,& fori ſpiritalis & ſecularis eſt, & quibus modis & interdictis & à quibus repeti poſſit. xj.9
Vxori ſeparatæ à marito,quis ei prouidere, & a quo de alimentis,& neceſſarijs debeat. 1.62
Vxorem maritus duobus remedijs petit:petitorio & poſſeſſorio:& vxor maritum, 1.33
Vxorem primæ nocte nuptiarum quis dimittere poteſt & ingredi religionem ſi non cognouerit eam, vt contrà,maritum vxor. 1.7
Vxorem vel maritum,etiam ex cauſa fornicationis,vel alia legitima, non licet dimittere propria autoritate,ſine iudicio Eccleſiæ. 1.35
Vxorem ducens cum ſciret ſe impotentem ad nuptias implendas pœnam meretur. 1.46
Vxorem verberans ſine cauſa,quomodo plectatur. 1.60
Vxorem liberorum procreandorum cauſa mutuatus Hortenſius,Cato Vticenſis,1. & licuiſſe idipſum legibus aliquorum, eo.
Vxorem quando liceat,& cui verberare. 1.63
Vxorem petens ſibi reſtitui,qua cautione & quando debeat ſecuritatem ei præſtare. 1.60.& 61
Vxorem à ſe expellere quando liceat 1.66. & ſequent.& ſi dos promiſſa marito non ſoluatur. eo.1.66
Vxorem ducens monachus, vel in maioribus ordinibus conſtitutus,quomodo beneficijs priuetur aut puniatur. 1.70
Vxorem habens quando & quomodo eligi poteſt in Epiſcopum & ſacerdotem. 1.72
Vxorem infidelem vel virum infidelem conuerſus coniunx ad fidem poteſt relinquere, & alteri ſe coniungere. 1.74
Vxorem fratris,quando & quare frater relictam ducere tenebatur. 3.41
Vxorem aut maritum mutare non licet ex qualibet occaſione. 4.9
Vxorem marito caſtigare & verberare quando liceat. 11.13
Vxore relicta ex cauſa fornicationis an liceat alteram ducere,vel ei alteri nubere,diſputatur 1.10.nõ licere probatur Concilijs 16.patribus,17.ſacra pagina,18. iure pontificio,19.ratione ſacramenti, 20. alijs legibus,nu.21.22.refelluntur contraria ſequentibus.
Vxore propter infidelitatem ſeparata inuita, maritus ingredi poteſt religionem.1.72. idem in adultera eo.
Vxores hoſtium num capere liceat 7.xi.21.num adulterio vel ſtupro opprimere,eo. 22.
Vxores duas habentes vt puniantur. 1.103
Vxores habere cur potius licuit plures maritis, quàm plures vxoribus maritos. 1.32
Vxores relictas fratrum retinere permiſſum Liuonenſibus vt & Anglis in gradu prohibito. 3.39
Vxores quare velabantur in præludio. 11
Vxores duas habens,quomodo puniatur. 5.20
Vxores vnde dictæ.In præludio. 18
Vxorum quarundam virtusque maritos peregrinantes & abeuntes ſequuta ſunt. 5.18
Vxoratus num beneficium habere poſsit Eccleſiaſticum. 3.16
Vxoricida,an & quomodo puniendus, 1.64